

Αὐτ. Ἀρ. 141

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜ. ΒΕΡΟΙΑΣ

ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΙΑΤΡΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΣΟΥΠΕΛΗ

Ἐν Βεροίᾳ τῇ 19

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

200
Αριθ. εισ. 692

Τ. ΒΙ
αγοράς

ΕΚΤΕΛ. 00196 . gfaγ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ἡμεῖς οὖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐν Βεροίᾳ
ἐκτελέσαντες τὴν ἐντολήν σου

Κανὼν Β' τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς
Ἐκδόμης Συνόδου.

„Ὅριζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὴν,
„πάντως τὸν Ψαλτῆρα γινώσκειν. ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα
„τὸν κατ' αὐτὸν κληρὸν, οὕτως νοουθετῇ μυεῖσθαι.

ΤΟΥΤΟ ΔΕ

Ἐπιγράμμα Ἰαμβικὸν εἰς τὸν Δεύτερον τούτου
Τόμον τοῦ Ψαλτηρίου,
καὶ τὸν Δεύτερον τούτου

„Καὶ Δεύτερον δὲ, τῶν Δαβὶδ Ψαλμῶν Τόμον.
„Δέξασθε πάντες, Ὁρθοδοξίας γόνοι.
„Τούτῳ γὰρ ἐμμένοντες ἀθανασίας.
„Δρέψεσθε καρπούς, νῦν τε καὶ μετὰ τέλος.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ἡμεῖς οὖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐν Βεροίᾳ

ἐκτελέσαντες τὴν ἐντολήν σου

ἐκτελέσαντες τὴν ἐντολήν σου

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΗΨΑΛΜΟΥΣ
ΤΟΥ
ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ ΔΑΒΙΔ.

ΨΑΛΜΟΣ Ο΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Ι΄.

„Τῷ Δαβὶδ Ψαλμός, τῶν υἱῶν Ἰωναδάβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτι-
„σθέντων. ἀνεπιγραφὸς παρ’ Ἑβραίοις.

Ὁ Ψαλμός οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰωναδάβ, καὶ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων, ὅπου πρῶτον ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ταύτην δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπέγραψαν οἱ ἐβδομήκοντα ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς, μὲ τὸ νὰ εὗρον ἀνεπίγραφον τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον· οἱ υἱοὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωναδάβ, ἦτον τότε ὀνομαστοὶ κοντὰ εἰς τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους· (1) σωτηρίαν δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος ζητεῖ παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τοὺς πολεμοῦντας· διὰ τοῦτο ἀρμύζει νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐναντίον τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν, ὅπου μᾶς πολεμοῦν.

1: „**Ε**πὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα, μὴ κα-
„ταίσχυνθῆιν εἰς τὸν αἰῶνα.

2: „**Ε**ν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με καὶ

„ἐξελοῦμε· κλῆνον πρὸς με τὸ οὖς
„σου, καὶ σῶσόν με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα ὅπως διόλου
εἰς

(1) Λέγει δὲ ὁ ἱερεὺς Θεοδώριτος, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπιγραφὴν ποιησάμενος ἀκολούγησε, μὴ ἀσκηκεῖν ταύτην παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, ἀλλ’ αὐτὸς αὐτὴν τεθεικέναι· πρέπει δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι οἱ τοῦ Ἰωναδάβ υἱοὶ καὶ ἀπόγονοι, ἔγιναν ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ δίκαιοι καὶ φύλακες ἀκριβεῖς τῶν ἐντολῶν τοῦ πατρὸς των ὡς ὁ ποῦ καὶ ὁ ἴδιος Θεὸς ἔγινε μάρτυς τῆς ἀρετῆς των· ἐπρόσθετε γὰρ τὸν Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς νὰ φέρῃ κρασί εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ πίνουν· ἐπειδὴ ὅπως ἐκεῖνοι δὲν ἠθέλησαν νὰ πίνουν διὰ τὴν ἐντολήν, ὅπου ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατὴρ των· διὰ τοῦτο ὁ Ἱερεμίας ἐκατηγόρησε τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀπειθειαν ὅπου ἔχουν· καθότι, ἐκείνοι μὲν, ἀνθρωπίνως ἐντολὰς φυλάττουσιν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παραβαίνουσι τὰς θεϊκὰς ἐντολὰς καὶ νομοθεσίας· ταῦτα γὰρ λέγει περὶ αὐτῶν ὁ Ἱερεμίας· „Καὶ ἔδωκα κατὰ πρόσωπον αὐτῶν (τῶν ἀπαγόνων δηλαδὴ τοῦ Ἰωναδάβ.) κεράμια οἴνου καὶ ποτήρια· καὶ εἶπα· πίνετε οἶνον· καὶ εἶπον· οὐ μὴ πῖωμεν οἶνον, ὅτι Ἰωναδάβ υἱὸς Ῥηχάβ ὁ πατὴρ ἡμῶν, ἐνετείλατο ἡμῖν λέγων· οὐ μὴ πίνετε οἶνον ὑμεῖς καὶ οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἕως αἰῶνος· καὶ οἰκίας οὐ μὴ οἰκοδομήσητε· καὶ σπέρμα οὐ μὴ σπείρῃτε· καὶ ἀμπελῶν οὐκ ἔσται ὑμῖν, ὅτι ἐν σκηναῖς οἰκήσετε πάσας τὰς ἡμέρας ὑμῶν, ὅπως ἂν ζήσητε ἡμέρας πολλὰς ἐπὶ τῆς γῆς· (Ἱερ. λβ΄. 5.) περὶ τούτων γράφει καὶ ὁ Δ΄ Βασιλεῖων· (κεφ. ι΄. 15.) λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι οἱ υἱοὶ Ἰωναδάβ νοοῦνται εἰς πρόσσωπον τῶν Ἀποστόλων, αἵτινες ἐφύλαξαν τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου αὐτῶν Πατρὸς Χριστοῦ· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· εἴρηται δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωτῶν, ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς χάριτος, οἱ ὅποιοι ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τῆν δουλείαν τῶν ἐιδώλων, καὶ ἐπίστρεψαν εἰς τὸν Χριστὸν, δεχθέντες τὴν παρ’ αὐτοῦ προμήθειαν.

εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ τοῦτο ὥς μὴν ἀποτύχω τῆς βοήθειάς σου· διὰ τί ἐάν ἀποτύχω, ἔχω νὰ μείνω κατητρυμένους εἰς τὴν ζωὴν μου· καὶ ἀγκαλὰ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος καθὲς βοήθειάς, ὅμως ἐσὺ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου διὰ τὴν ἐδικήν σου δικαιοσύνην, ἡ ὁποία καταδικάζει τοὺς ἀδικοῦντας· (1) κλῖνον δὲ τὸ αὐτί σου εἰς ἐμένα, καὶ ἀκουσόν μου· τοῦτο οὖν δὲ εἶπεν ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θέλουν νὰ ἀποτύχουν καλὰ τὰ λόγια τινὸς ἀσθενοῦς, κλίνουν τὸ αὐτί τους πρὸς τὸ εἶδος ἐκείνου· ταῦτα τὰ ἴδια σχεδὸν λέγει καὶ ἐν τῷ λ'. Ψαλμῷ. (2)

3 : „ Γενοῦμαι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν,
καὶ εἰς τόπον ὄχυρόν τοῦ σῶσαί με
ὅτι στερέωμά μου, καὶ καταφυγή-
μου εἶ σύ.

Εἰς δὲ τὸν λ'. Ψαλμὸν ἀντὶ τοῦ, εἰς τόπον ὄχυρόν, εἶπεν εἰς οἶκον καταφυγῆς· καὶ ἀντὶ τοῦ στερέωμά μου, ἐκεῖ εἶπεν, ὅτι κρατάωμά μου· Γενοῦμαι, λέγει, εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν· ἦτοι γενοῦ εἰς ἐμένα Θεὸς ὑπερασπιστής· ταυτὸν εἶπεν, ὑπεράσπισόν μου· ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ γενοῦ μετὰ προθέσεως καὶ ὀνόματος· διὰ τί ἐσὺ εἶσαι στερέωμά μου, καὶ φυλάττεις ἐκεῖνον, ὁποῦ καταφεύγει εἰς ἐ-

σένα, ὥσάν εἰς καταφυγὴν καὶ φρούριον ἀσφαλέ-
σατον.

4 : „ Ὁ Θεός μου, ῥύσαι με ἐκ χειρὸς αἰ-
μαρτωλοῦ· ἐκ χειρὸς παρανομούν-
τος καὶ ἀδικούντος.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν αἰμαρτωλῶν καὶ ἀδίκων· τοιοῦτοι γὰρ ᾔ-
σαν οἱ ἐξουσιάζοντες τοὺς Ἰουδαίους Βαβυλώνιοι. (3)

5 : „ Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου Κύριε.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπα καὶ ἐν τῷ λη'. Ψαλμῷ
Καὶ νῦν, τίς ἡ ὑπομονή μου, οὐχὶ Κύριος·
καὶ ἐν τῷ κδ'. „ Καὶ σὲ ὑπέμενα ὅλην τὴν ἡ-
μέραν.

Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός
μου.

6 : „ Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστροῦ.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ
τὴν νεότητά τῆς ζωῆς μου· καὶ ὅχι μόνον ἀπὸ
τὴν νεότητά μου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κοιλί-
αν τῆς μητρός μου· ἤγουν εὐθὺς ἀφ' οὗ ἐγεννήθην,
ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐκεῖνοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι) περὶ τῶν ἀνδραποδισάντων αὐτοὺς· εὗροι δὲ (οἱ Χριστιανοὶ δηλαδὴ) περὶ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων ταύτην τὴν ἱκεσίαν προσφέρουσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Μέ-
γα θάρος τῆς πεποιθήσεως αὐτῶν προβάλλεται τὴν ἐπὶ Θεῷ ἐλπίδα· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ
ἐρύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἀμαρτίας εἰς φθοράν· ὁ δὲ Ἡσυχίος „ Καλῶς πρὸς τὸ μὴ καταισχυθῆναι τὸ
ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου· εἰ γὰρ καὶ εἰς σὲ ἤμαρτον, ἀλλὰ τούτων με δικαίως ἀπαλλάξεις· ὅτι τε οὐδεμίαν ἔχουσι
γνώσιν τῆς σῆς ἰσχύος, καὶ ὅτι μάτην ἡμᾶς ἀδικοῦσι· καὶ ὁ Δίδυμος δὲ εἶπεν „ Ὁ ἔγων εἰς Θεὸν ἐλπίδα μέχρι
τοῦ παντὸς αἵματος οὐ καταισχύνεται· ὁ πεποιθὼς δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖται καὶ καταισχύνεται· ἐν τῇ δι-
καιοσύνῃ δὲ ῥύεται τις ὁ μηδὲν ἀδικῶν.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἡσυχίος λέγει· τουτέστιν ὡς ἀσθενεῖ συγκατάβηθι· κλῖνον τὸ οὖς σου ὡς ἀμαρτωλῷ, καὶ μὴ δυ-
ναμένῳ σὺν παρρησίᾳ προσεύχασθαι· ἢ τὸ γοῦν ἀληθέστερον, ἔγγισον· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐγγίσει τῷ Θεῷ χωροῦμεν,
ἐὰν μὴ ὁ πανταχοῦ παρὼν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τῇ συμπαθείᾳ· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσης παρανομούντα καὶ ἀδικούντα ἐνόησε τὸν αἰχμαλωτίζαντα ἡμῶν τὴν ζωὴν Διάβολον· καὶ ὁ Ἡσύ-
χιος „ Ἀμαρτωλὸν παρανομόν τε καὶ ἀδικόν καλεῖ τὸν Διάβολον ἐκ χειρὸς τε αὐτοῦ ῥυσθῆναι (δηλαδὴ τῆς ἀ-
μαρτίας, ἣν ἐν ταῖς μεθοδεύσεσιν ἔχει τῶν ἡδονῶν)· προσέχεται· εἰδὲ καὶ ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν λέγει ῥυσθῆναι,
καὶ τοῦτο μακάριον· εἰμὲν γὰρ ἐχθρὸς ὁ ἀμαρτωλὸς· οὐ φείδεται· εἰδὲ φίλος, βαρὺς καὶ οὐτῷ· ἀμαρτωλοῦ τείνου
ἐχθροῦ τε καὶ φίλου ῥυσθῆναι καὶ ἡμεῖς προσευξώμεθα· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ἐξερεώθηκα ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου εἰς ἐσένα, ὡς ἂν εἰς ἐρεώμα θνητὸν καὶ ἀκοίμεισμα· φανεράναι δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶχεν εὐσεβεῖς καὶ θεοφοβούμενους γονεῖς, οἱ ὅποιοι παρέδωκαν αὐτὸν εὐθὺς ὅπου ἐγεννήθη εἰς τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπερίτεμαν τὰ βρέφη των ἐν τῇ ὁγδόῃ ἡμέρᾳ, ἀκολούθως ἐνεπίστευον ταῦτα εἰς τὸν Θεόν· Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι τὸ ἀπὸ γαστρὸς, καὶ τὸ ἐκ κοιλίας Μητρός, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, συνηθίζει νὰ λαμβάνῃ ἡ παλαιὰ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων, ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς· δηλοῦσι γὰρ αὐτὰ οὕτω λεγόμενα, τὴν ἀρχὴν τῆς φρονήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καιρὸν ἐκείνον, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀρχίζει τινὰς νὰ φρονῇ καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ· διὰ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰωβ „ Εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμὸν μου ἔφαγον μόνος, καὶ οὐχὶ ὄρφανῷ μετέδωκα· ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτραπον ὡς πατὴρ, καὶ ἐκ γαστρὸς Μητρός μου ἀδύνησα (Ἰωβ· λα΄ 17:) ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι νὰ κάμῃ τινὰς τοιαύτας ἀρετὰς, ἀπὸ αὐτὴν τὴν γέννησίν του καὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του· φανερόν λοιπὸν εἶναι, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς δηλοῖ, ὅτι ταῦτα ἐκατόρθωνεν ὁ Ἰωβ, ὅταν ἀρχισε νὰ λαμβάνῃ φρόνησιν καὶ λογικὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἐκ κοιλίας μητρός μου σύμου εἶ
„ σκεπαστής.

Ἐσύ εἶσαι, λέγει, Κύριε, σκεπαστής καὶ φύλαξ μου ἀκόμη ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου· (2) διὰ τί ἀνίσως ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δὲν ἐφύλαττε τὸ ἔμβρυον μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, καὶ δὲν ἐσκέπαζεν αὐτὸ, βέβαια ἤθελε φθαρῇ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἀπὸ τὰς πολλὰς περιτὰς καὶ τοὺς διαφόρους κινδύνους, ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς τὰς ἐγγαστρωμένας γυναῖκας· ταῦτα τὰ τρία ρητὰ ἀνέφερεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν κα΄ Ψαλμόν. ὀλίγον τι παρηλλαγμένα· πλὴν ἐκεῖνα ἀποδίδονται εἰς τὸν Χριστόν, ὡς εἰς ἐκεῖνον ἀρμόδια.

„ Ἐν σοὶ ἡ ὑμνησίς μου διαπαντός.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, ἦτον ὁ ὕμνος καὶ ἡ δοξολογία μου· ἦτοι ἐσένα μόνον ἐδοξολογούν πάντοτε. (3)

7 : „ Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς,
„ καὶ σὺ βοηθός μου κραταιός.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐξηραίνθηκα ἀπὸ τὴν νηστείαν, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ φορῶ τρίχινον σάκκον κατὰ σαρκα, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην ἐφάνηκα ἀσχημος καὶ χλωμός, διὰ τοῦτο ἐγίνεοντά εἰς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους ὡς ἂν ἕνα τέρας, εἶπε δὲ ὡς ἂν ἕνα τέρας, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, δὲν ἦτον τέρας, ἀλλ' ἐνομίζετο μόνον ὡς τέρας· καὶ ὅχι κοντὰ εἰς

τούς

- (1) Ὁ μὲν πρῶτος λαὸς νεότητα καλεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως χρόνον, ὅτε ἔ τῆς ἐλευθερίας ἀπῆλθον· ἐπὶ ταῖς Αἰγυπτίοις δεδουλευκότες χρόνον· ἐξ ἐκείνου, φησὶν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἔσχον, ἔ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· ὁ δὲ νέος λαὸς νεότητα λέγει, ἥς τετύχηκε νεουργίας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας· ὁ δὲ Εὐ εἰβος λέγει, ὅτι ἀπὸ μέρους τῶν Ἀποστόλων ταῦτα λεγόμενα δηλοῦσιν, ὅτι ἔ τῆς κυομένου τοὺς Ἀποστόλους ἐν τῇ γαστρὶ τῇ δημιουργικῇ Προνοίᾳ, ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἔσπευ, ἔ εἰς τὸ πῶς ἐξήγαγεν·
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Διδύμῳ „ Γέννησιν ἔ τόκον καλεῖ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον (ὡς ἀρχὴν τῆς συστάσεως τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων) ἢ τῶν εὐσεβεσέων ταῖνιν (Ἑβραίων ἀιχμαλώτων) συμμορία λέγει, ὅτι ἠνώθεν ἔ ἐξ ἀρχῆς τὴν σὴν ἔσχον ἐλπίδα· καθάπερ ἔ ὁ νέος λαὸς γέννησιν ἔ τόκον καλεῖ τὴν ἀναγέννησιν· περὶ γὰρ τούτου ἔ ἐν Εὐαγγελίοις εἴρηται „ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν·
- (3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὡς περὶ ὁ μετέχων ἐν τῷ μετεχόμενῳ, οὕτω ἔ ὁ μετεχόμενος ἐν τῷ μετέχοντι· ἔ ὥσπερ ἐν τῷ σπυδαίῳ ἡ ἀρετὴ, ἔ ὁ σπυδαίτης ἐν τῇ ἀρετῇ· οὕτω ἔ ὁ ἱμνωὺς τὸν Θεόν, ἐν αὐτῷ τυγχάνει τῷ ἱμνουμένου· ἔ ἕτερος δὲ φησὶν „ Ἄλλων ἄλλα ἱμνοῦνται γονεῖς, ἀρχοντας, πλοῦτον, δόξαν· ἡ ἐμὴ ὕμνησις ἐν σοὶ κατέστηκε μόνῳ.

τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους, ἀλλὰ κοντὰ εἰς τοὺς
χυδαίους καὶ ὀλιγόνοας· διότι ἡ Γρατὴ πολλοὺς
ὀνομάζει, τοὺς χυδαίους καὶ ἀνοήτους· καὶ ἀπλῶς
τοὺς κακοὺς· ὅθεν ὁ Παῦλος λέγει, „ Οὐ γὰρ ἐσ-
μέν ὡς οἱ πολλοὶ κατηλευόντες τὸν λόγον τοῦ Θε-
οῦ· (Β' Κορ. β'. 17.) Καὶ ὁ Κύριος „ Πολλοὶ
μὲν εἰσὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· (Ματθ. κ'.
16.) ἐγὼ ὁμῶς, λέγει, τὴν ἐδικήν σου προσμένω
βοήθειαν Κύριε. (1)

8: „ Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνέσει.
„ ὡς, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου,
„ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέ-
„ πειάν σου.

Τὸ πληρωθῆτω ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ εὐκ-
τικῆς· ἵπουν ἀντὶ τοῦ πληρωθῆναι ἄμποτε, λέγει,
να γεμίσι τὸ στόμα μου ἀπὸ τὴν αἰνέσιν σου Κύριε·
θέλει δὲ γεμίσει ἀπὸ αὐτὴν, ἀνίσως ἐλευθερωθῶ ἀ-
πὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων, κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον. διὰ τί τότε με ὅλον τὸ στόμα μου, γε-
μάτων ἀπὸ τὴν αἰνέσιν καὶ δοξολογίαν σου, θέλω
ὑμνήσω τὴν δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειάν σου· ἵτοι

τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἀπειρίαν σου, καὶ τὰ ἄλλα
θεοπρεπῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ σου προσόντα καὶ ἰδιώ-
ματα, ὅσα δοξάζουσιν οἱ εὐσεβεῖς· ἵτοι νοοῦσι
περὶ σοῦ· ἡ δόξαν ἀπλῶς ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, τὴν
μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ· (2) καὶ ὅχι μίαν φοράν,
λέγει, να ὑμνήσω ταῦτα, ἀλλὰ πάντοτε· ἐτὶ γὰρ
ὁ Σύμμαχος ἐρμήνευσε τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν.

9: „ Μὴ ἀπορρίψης με εἰς καιρὸν γή-
„ ρος.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὅπου μοὶ βοηθῆς ἐκ
νεότητός μου· ἵπουν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς
Αἰγύπτου ἐξόδου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ με ἀ-
ποβάλης εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γηρατειοῦ μου· ἱπιδῆ,
λέγει, ἐγὼ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐγράφσα εἰς τὴν
σκλαβίαν τῆς Βαβυλωνίας· ἀκόλουθον δὲ εἶναι να ἔ-
λεγον τὰ λόγια ταῦτα οἱ γαροντότεροι ἀπὸ τὸν λαὸν
ἀλλὰ τὸ μὲν γηρατεῖον τοῦ σώματος, εἶναι φανερόν·
τὸ δὲ γῆρας τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι εἰς ὅλους φανε-
ρόν· γῆρας δὲ ψυχῆς εἶναι ἡ ἀμαρτία, ἡ ὁποία ἐμ-
ποδίζει τὴν ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, ἥτις
νεκροποιεῖ τὴν ψυχὴν. (3)

„ Ἐν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ὅτι τέρας τὸ παράδοχον ἔς μέγα φησιν ἐπὶ καλοῦ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ ἔ-
ῆσθον ὑφ' αὐτοῦ, ἔς μέγας τις ἔξαιρέτος ἐν τοῖς πολλοῖς γεγενῆσθαι· Ἐθνεσιν, ἀλλ' οὐκ οἰκεία δυνάμει τὸ τοιοῦτον ἐ-
σχον ἀγαθόν· σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς, ὁ κράτιστός με ἔγεννατο διὰ τῆς σεαυτοῦ βοηθείας ποῶν· ὁ δὲ Δίδυμος λέ-
γει· ὅτι τέρας ἐνομιζόντο τοῖς πολλοῖς (ἵτοι τοῖς φαύλοις,) οἱ Ἅγιοι, καθότι ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀπέδειξεν ὡς ἐ-
πιθανατίους ἔς περικαθάρματα διὰ τὰς ταλαιπωρίας, ὅπου ἐδοκίμαζον· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ ἡ Βδελύγμα
ἀμαρτωλῶ Θεοσέβεια· (Σειρ. β'. 11.) ἔς θέατρον ἐγένοντο τῆ Κόσμου· τοιοῦτον ἔς τὸ τοῖς ἀμαρτωλοῖς εἰ-
ρημένον παρὰ Θεοῦ· „ Καὶ ἔσαι Ἰεζεκιὴλ ὑμῖν εἰς τέρας· (Ἰεζ. κδ'. 14.) διὰ τὸ ἐπὶ τόσας κατακλι-
θῆναι τοῦτον ἡμέρας ἐπὶ πλευροῦ δεξιῶ, ἔς τόσας ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου, ἔς διὰ τὴν τῶν τριχῶν τοῦ σώματος ξύρεσιν·
εἰδὲ ἔς τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν τοιοῦτοι, ἀλλὰ Θεὸς ἔς τῶ Θεῷ λαῷ σοφοί τε ἦσαν ἔς δίκαιοι· πολλοὶς δὲ ἔς ὁ Σατὴς
διὰ τὸν σαυρὸν βδοξέ τέρας· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρά.)

(2) Ἡ κατ' ἄλλον, δόξαν μὲν λέγει, ἢν ἐπὶ γῆς ἐποίησας οἰκονομίαν, δὲ ἦς ἐπλήρωσας τὴν γῆν τῆς δόξης σου·
μεγαλοπρέπειαν δὲ λέγει τὴν Θεότητα, δὲ ἦς πάντα ἐκείνα τὰ μεγάλα ἐργάσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, „ Οὐ-
δεὶς ὑμῖνσαι τὸν Θεὸν οὐδὲ τὰ τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ πληρωθῇ παρ' αὐτοῦ σοφίας ἔς αἰέσεας, δύναται· τί δὲ ὑμῖν-
σαι βούλεται ἔς δόξαν Θεοῦ ἔς μεγαλοπρέπειαν· τούτῃς τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ ἔς δεδοκασμένα θαύματα· περὶ ὧν
ἔλεγεν· ὡς ἐμεγαλύνθῃ τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἡ μεγαλοπρέπειαν τὸ Πνεῦμα καλεῖ· ἐν
αὐτῷ γὰρ τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ θαύματα ἔς τὰ κατορθώματα γίνεσθαι· ἔς ὁ Ἀθανάσιος λέγει, „ Ἐπειδὴ τοσού-
των ὑπαρχουσιν μοι εὐεργεσιῶν, ἀνθρώπος ὢν οὐ δύναμαι ἀποδοῦναι τὰς ἀξίας ἀμοιβάς· τούτου χάριν ἐκ τῆς σῆς
σοφίας ἀνέσσεός μου τὸ στόμα πληρωθῆναι ἀξίῳ· οὕτω γὰρ μόλις τὴν σὴν δόξαν ὑμῖνσαι δύνησμαι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „ Γῆρας ἔς ὁ νέος λέγει λαὸς (τῶν Χριστιανῶν,) τὸν χρόνον, ὅτε πεπαιδεί-
το τῇ γνώσει τῶν εἰδῶλων προσκεχινῶς· νεότης δὲ ὡς ἀνιέρω ἡμῖν εἴρεται, ἢν ἐδέξατο διὰ τῆς ἀναγκάσεως·
ἵτοι ἀναγεννήσεως.

9: „ Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ
ἐγκαταλίπῃς με.

Τοῦτο τὸ ρητὸν σαφηνίζει καὶ ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω· λέγει γὰρ καθολικώτερον, ὅτι ὅταν ὀλιγοσεύσῃ καὶ χαθῇ ἡ δύναμις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς μου, τότε μὴ με ἐγκαταλίπῃς ὁ βοήθητον Κύριε· ἐπειδὴ καὶ τότε ἔχω χρεῖαν περισσοτέραν τῆς βοηθείας σου. (1)

10: „ Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοί· καὶ
„ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου ἐ-
„ βουλεύσαντο ἐπιτοαυτό·

Τὸ ἐμοὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπ' ἐμοί· ἦτοι οἱ ἐχθροί μου ἐλάλησαν ἀναμεταξύτων διὰ ἐμένα, ἢ καὶ κατ' ἐμοῦ· καὶ οἱ φυλάσσοντες· ἦγουν οἱ ἐπιβουλεύοντες τὴν ζωὴν μου, ἐβουλεύθησαν συμφώως ὅλοι ὁμοῦ νὰ με κακοποιήσουν· οὗτοι δὲ εἶναι, ὅχι μόνον οἱ αἰσθητοὶ ἐχθροί, ἀλλὰ καὶ οἱ νοητοί· ἦτοι οἱ Δαίμονες.

11: „ Λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐγκατέλειπεν αὐ-
„ τόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε
„ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ρυόμενος·

Αὐτὰ τὰ λόγια, λέγει, εἶναι, ὅπου οἱ ἐχθροί μου λέγουσι κατ' ἐπάνω μου· καὶ οἱ αἰσθητοὶ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ νοητοὶ Δαίμονες· τὸ δὲ καταδιώξατε δηλοῖ, ὅτι αἰτίως ὁ λαὸς οὗτος φύγη ἀπὸ τὰς χειρὰς μας, κυνηγήσεται τὸν κατόπιν, ὥς

οὐ νὰ τὸν πιάσῃ· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον αὐτὸς σέβεται, τὸν ἐγκατέλιπε· διὰ τοῦτο δὲν εἶναι τινὰς ὅπου νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς χειρὰς μας. (2)

12: „ Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἅπ' ἐ-
„ μοῦ· ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν
„ μου πρόσχες.

Ἀγαθὰ, λέγει, Κύριε, σὲ διώκῃ ἐπὶ λό-
γου μου ἡ δυσωδία καὶ βρώμα τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅμως ἐσύ μὴ μακρύνῃς ἀπὸ λόγου μου διὰ τὸ ἔλεός σου· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· „ Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διέσωσιν ἀ-
ναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέσρεψε τὸ πρόσωπον ἅπ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι· (Ἡσ. νθ'. 2.) μακρύνει δὲ ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅχι κατ' οὐσίαν ὡς ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἀπεριόριστος· ἀλλὰ κατὰ τὴν Πρόνοιαν· τὸ δὲ, ὁ Θεός μου εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες, ἐρμηνεύσκειν εἰς τὸν λόγ. Ψαλμόν· εἴρηται δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρὸ τούτου 9θ. Ψαλμοῦ. (3)

13: „ Αἰσχυρῆνίσαν καὶ ἐκλιπέωσαν
„ οἱ ἐνθιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου.

Τὸ ἐκλιπέωσαν, ἀναλωθήτωσαν, εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὴν ψυχὴν μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διαβάλλει δὲ καθὲς ἐχθρὸς, εἴτε αἰ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ ἔξ συνέβη ἄνθρωπον ὄντα, φησὶ, ποτὲ ἁμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐγ-
καταλίπῃς με Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλόανθρωπος· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει „ Ἐπεὶ ἔξ νεὸς ὦν, φη-
σι, τὴν σὴν βοήθειαν ἰσχύν, ἀλλ' οὐ τὴν ῥώμην ἐνόμισα σώματος, ἢ σὴ μοι παρέσω, ἢ παρελθούσης τῆς ῥώμης
ἰσχὺς· ὁ δὲ ἔξ συνέβη τῷ θεῷ Δαβὶδ· νέμω μὲν γὰρ ὁ υἱὸς ἐπανεστῇ· πρεσβύτη δὲ, οὐδεὶς· ἀλλ' ἐμυγμένους ὑπὸ
γῆρας ἤρχε τοῦ Ἰσραὴλ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Φυλάσσουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς οὐκ εἰς ἀγαθόν, ἀλλ' εἰς κακόν οἱ Δαίμονες, ἐπι-
τηροῦντες αὐτάς, ὥς ἔξ παγιδεῦσαι ἐνεδρεύοντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ „ Τὸ ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ, μάλιστα ἐ-
ποιεῖν οἱ ἐχθροί μου· ἐπιτάμεθα αὐτῷ· ἔσται γὰρ ἡμῖν εἰς προνομήν μὴ ἐπικουρούμενος Θεοῦ· ἐπειδὴ ταῖων ἐκεί-
νοι ταῦτά φασι, μὴ ἐπὶ μήκισον ὑπέρθευ τὴν βοήθειάν σου.

(3) Ὁ φησὶ δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Πῶς ὁ Θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων ἔξ ἐν πᾶσι μακρύνεται; ὅταν ἡμεῖς τῆς αὐτοῦ παρουσίας
ἀνάξια πράξωμεν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

αίσθητός, είτε καὶ νοητός.

„ Περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐν-
τροπὴν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι.

Ἄς ἐνδυθηθοῦν, λέγει, αἰσχύνην ἐκεῖνοι, ὅπου ζητοῦσι τὴν πτώσιν μου· τὰ δὲ προσεκτικὰ ταῦτα, δύναμιν εὐκτικῶν ἔχουσιν, ἀντὶ τοῦ αἰσχυνομένησαν, καὶ περιβληθείσαν αἰσχύνην, ὡς ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πρό τουτου 80'. Ψαλμὸν· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῇ ρή. Ψαλμῷ „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές μοι ἐντροπὴν, καὶ περιβαλλέσθωσαν ὡς διπλοῖδα αἰσχύνην αὐτῶν. (1)

14 „ Ἐγὼ δὲ διαπαντὶς· ἐλπῶ ἐπὶ σέ,
καὶ προσήθω ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἴνε-
σίν σου.

Ὅταν, λέγει, λάβῃ τέλος ἡ προσευχή μου, καὶ ἔλθουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὅπου ζητῶ ἀπὸ λόγου σου Κύριε, τότε θέλω ἐλπίσω ὅλος διόλου εἰς ἐσένα· καὶ θέλω κάμω προσθήκην εἰς ὅλην τὴν αἴνεσίν σου· ὅλην δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι μόνον διὰ τῶν λόγων αἴνεσις καὶ δοξολογία Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων· ἔθεν εἶπεν ὁ Σωτὴρ· „ Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. 6. 16.) (2)

15 „ Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δι-
καιοσύνην σου· ὅλην τὴν ἡμέραν
τὴν σωτηρίαν σου.

Ἡ γλῶσσα μου, λέγει θέλει δηγεῖται εἰς ὅλους, πῶς μὲ κατεδίκασας τοὺς ἐχθρούς μου Κύριε, πῶς δὲ ἐμὲ ἔσωσας ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνων.

„ Ὅτι οὐκ ἔγνων γραμματείας.
16 „ Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὑποσχέθη ἀνωτέρω νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, ἔπειτα σοχασθεὶς, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ κάμῃ τοῦτο, τοῦτου χάριν ἐδῶ ταπεινοφρονεῖ καὶ λέγει· ἐγὼ δὲν ἔμαθον γραμματείας· ἤγουν τέχνας καὶ σοφίσματα τῶν Γραμματέων καὶ Ῥητόρων, διὰ νὰ ἡμπορῶ μὲ αὐτὰς νὰ ἀναγγεῖλω κατ' ἀξίαν καὶ καθὼς πρέπει, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ὁμως θέλω ἔμβω· ἤγουν θέλω τελειώσω τὴν ἀνωτέρω ὑπόσχεσίν μου μὲ τὴν δυναστείαν· ἥτοι μὲ τὴν δύναμιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς αὐτὴν θαρρῶν, θέλω ἐπιχειρήσω τὴν διήγησιν ταύτης. τὸ δὲ ὅτι, εἶναι περιττόν· ἢ εἶναι βεβαιωτικόν, ἀντὶ τοῦ ὄντως· ἥτοι ὄντως καὶ ἀληθῶς οὐκ ἔγνων γραμματείας· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀθανάσιος, τὸ ὅτι νοοῦσιν αἰτιολογικόν· ἔθεν καὶ ὑπεραπὸ τὸ, γραμματείας, βάλλουσιν ὑποσιγμὴν, καὶ συνάπτουσι τὸ ἀκόλουθον λέγοντες· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἤξεύρω γραμματείας, διὰ τοῦτο εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Εὐσέβιος, γραμματείας λέγουσι τὰς παραγγελίας τῶν Γραμματέων, οἱ ὅποιοι ἐπαρήγγελλον εἰς τὸν λαὸν νὰ ἔρχωνται τρεῖς φοαῖς τὸν χρόνον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ παρακινούμενος, ὅχι ἀπὸ τὴν παραγγελίαν τῶν Γραμ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴν, ἐκείνων ἐπιτιθεμένων διὰ τὸ δοῦναι με ἐγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, βοηθήσης αὐτὸς, ἢ αὐτοὶ εἰς αἰσχύνην ἀποσφαθήσονται, ἅτε ματαίως εὐρόντες, ἃς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποίησαντο διαβολάς· τίνες δὲ αἱ διαβολαί; ἢ αἱ λέγουσαι· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „ Οὐκ ἀποστήσομαι τῶν εἰς σέ ὕμνων, ἀκούμενος τῆ ἀπαξ, ἢ δευτέρου τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλὰ διαμενὼ, προσιδεῖς αἰ τοῖς πρώτοις τὰ δευτέρᾳ· ἢ οἱ Ἀπόστολοι δὲ προσιδέουσιν ἐπὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δὲ αὐτῶν σωζομένων.

Γραμματέων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. (1)

„Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου
„ νῆς σου μόνου.

Δὲν θέλω ἀλησμονήσω, λέγει, Κύριε, τὴν τοιαύτην δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ πάντοτε θέλω ἐνθυμούμαι αὐτήν· μόνον δὲ εἶπε τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν φανερῶση, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει κρίνει δίκαια ἀνάμεσα εἰς αὐτόν, καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του· καὶ ὅχι κανένας ἄλλος· διὰ τοῦτο καὶ θέλω ἐνθυμηθῶ, λέγει, ὅτι δικαιοσύνην ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐσένα μοναχοῦ Κύριε. (2)

17 : „Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἀπαγγεῶ τὰ θαυμάσιά σου.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ μέρους τοῦ Δαβὶδ, σχῆμα δὲ ὑπερβατὸν εἶναι εἰς τὰ ῥήματα ταῦτα, τὸ ὅποσον οὕτως ἐξομαλύνεται ὁ Θεός μου, ἀπαγγεῶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν· θαυμάσια δὲ λέγει, ὅσα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὰ ὅποια ὁ Θεὸς θαυματούργησε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ὅσα ἐθαυματούργησεν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Δαβὶδ.

18 : „Καὶ ἕως γήρως καὶ πρεσβείου, ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με.

Τὸ ἔσχατον πρεσβείον καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ γηρατεῖον, ἀπὸ τὸ ὅποσον καὶ πρεσβύτερος ὁ γέροντας ὀνομάζεται· ὅποιος δὲ δὲν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ φυλαχθῇ ἕως εἰς τὸ γηρατεῖόν του, αὐτὸς, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν θέλει ἐγκαταλειφθῇ· ἀλλὰ θέλει φυλαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἕως τέλος τῆς ζωῆς του· ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται· τὸ ἕως εἶναι ἀόριστον κατὰ τὸ ἴδιον τῆς αἰτίας Γραφῆς· ἐπειδὴ καὶ συννοεῖται μαζὶ μὲν αὐτὰ καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ χρόνου διάστημα. (3)

„Ἔως ἂν ἀπαγγεῶ τὸν βραχίονά σου
„ τῇ γενεᾷ πασῇ τῇ ἐρχομένῃ.

Βραχίον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ δύναμις αὐτοῦ· παιδὴ εἰς τὸν βραχίονα· ἤγουν εἰς τὸ πράττειν εἶναι ἡ δύναμις τῶν χειρῶν· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ἐν τῷ μγ΄· δηλαδὴ Ψαλμῷ· γενεὰ δὲ ἡ ἐρχομένη εἶναι ἡ τῶν Ἑβραίων· ἥτοι τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἥτις ἔμελε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπε καὶ ἐν τῷ κβ΄. Ψαλμῷ „ Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη· μερικὰ δὲ ἂν τίγραφα ἔχουν· ἕως οὐ ἀπαγγεῶ· καὶ μερικὰ ἕως ἂν ἀπαγγεῶ.

19 : „Τὴν

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔγνων γραμματείας, ἐξέδωκεν· „Οὐκ εἶδα ἐξαριθμῆσθαι· τὰ ὑπάρχοντά μοι δηλαδὴ ἀγαθά σου· τὰς γὰρ τοιαύτας γραφὰς ἢ μαθήσεις ἢ τὰς τεχνικὰς σοφιστίας ἢ ἐμὴ οὐκ ἐδέξατο φύσις· εἰσελεύσομαι δὲ ὅμως ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· ἢ ὡς δυνατόν ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν ὑμνωδίαν ποιήσομαι, ὡς λέγει ὁ Θεόδωριτος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους ἢ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμοὺς φησὶν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κεκελευσμένας πολυτρόπως προσάγεσθαι θυσίας· ἐπειδὴ, φησι, ταύτας πάσας ἀπεβαλόμην, εἰς τὰς ἀνω εἰσελεύσομαι μανὰς, εἰς τοῦτο δυνάμει μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „Γραμματείας δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ τοῖς λεγομένοις τότε Γραμματεῦσιν ἔργον ἦν, τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔχειν ἢ τοὺς καταλόγους τῶν στρατιωτῶν· ἢ ὅπως ἀπαντὰ πράττειν τὰ βασιλικά.

(2) Οὐ τῆς ἐν τῇ σκιά τοῦ νόμου δικαιοσύνης φροντίσω, ἀλλ’ ἐκείνης, δι’ ἧς ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας ὑλευθέρωσας, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „Τὸ ἕως οὐκ ἔστιν ὀρισκόν· οὐ γὰρ τοῦτο λέγει, ὅτι μέχρι τότε μὴ ἐπαφῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἄφες· ἀποπάτατον γὰρ· ἀλλ’ ἀντὶ τοῦ βεβηθῆσέν μοι ἢ νῦν συνήθως, ἵνα λαβὼν καιρὸν, διηγήσωμαι σου τὴν ἰσχύιν.

19: „Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην σου ὁ Θεὸς ἕως τῶν ὑψίστων.

Ἀπὸ κοινοῦ εἰδὼ ἐννοεῖται τὸ, ἕως οὗ ἀπαγγελῶ· ἤγουν ἕως οὗ νὰ διηγηθῶ τὴν δυνατείαν σου· ἤτοι τὴν δυνάμιν σου, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω εἶπα βραχίονα· τὴν δικαιοσύνην σου δὲ τὴν ἕως τῶν ὑψίστων φθάνουσιν, κατὰ ἐλλείψιν· εἰ καὶ καθ' ὑπερβατόν, τὴν ἕως τῶν ὑψίστων δικαιοσύνην σου· ὑψίστα δὲ εἶναι οἱ οὐρανοί· ἕως γὰρ τῶν οὐρανῶν ἐφθάσεν ἡ δικαιοσύνη σου· ἐπεὶ καὶ αἱ οὐράναι Δυνάμεις ἔμαθον περὶ αὐτῆς καὶ συγχαίρουσι κατὰ τὸν Δίδυμον· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ.

„Ἄ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα.

Τὸ ἄ εἰδὼ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ πᾶσα· ἤτοι πᾶσα ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα Κύριε! ἡθικῶς γὰρ καὶ θαυμασιῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται τοῦτο· μερικοὶ δὲ βάλλοντες τελείαν εἰρημὴν ὑστερον ἀπὸ τὸ „Τὴν δικαιοσύνην σου ὁ Θεός, ἐκφέρουσιν τὸ· ἕως τῶν ὑψίστων μὲ τὸ „Ἄ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα· ἀκολουθοῦντες εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ Ἀχὺλα· ὅτι δηλαδὴ αἱ μεγαλοπρέπειαι καὶ εὐεργεσίαι, ὅπου ἐποίησας εἰς ἐμὲ, Κύριε, ἀνέβηκαν διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, ἕως εἰς τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· σὺ γὰρ με ἐτίμησας μὲ τὴν ἐδικήν σου εἰκόνα· κατέστησάς με βασιλεῖα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· τρέφεις, σκέπεις, φυλάττεται, λυτρώνεις ἀπὸ κινδύνου· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

„Ὁ Θεὸς τίς ὅμοιός σοι;

Ποῖος ἄλλος, λέγει, εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε; ἤτοι οὐδεὶς.

20: „Ὅσας ἐδείξάς μοι θλίψεις! πολλὰς καὶ κακὰς.

Καὶ τὸ ὅσας ἐδείξάς μοι θλίψεις, ἡθικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω· ἤτοι θαυμασιῶς· ἀντὶ τοῦ, πόσας θλίψεις! ἔπειτα πρέπει ἀκόλουθως νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ἄλλα· ἤγουν ὅτι πολλὰς ὄντως καὶ βαρείας ἐδείξάς μοι· διότι ὄχι μόνον, λέγει, εὐεργετήθην Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐκακώθην· εὐεργετήθην μὲν, ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθότητα· ἐκακώθην δὲ καὶ ἐθλίβην, ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου πονηρίαν.

„Καὶ ἐπιστρέψας ἐξωποίησάς με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπιστρέψας εἰς ἐμένα, τὸν ὁποῖον πρότερον ἀπεστρέψης· ἢ ἐπιστρέψας ἐμένα πρὸς ἐσένα, Κύριε, διὰ τῆς μετανοίας, ἐξωποίησάς με, μὲ τὸ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὸν φανερόν θάνατον· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν Τραπῆν νὰ ὀνομάζῃ, θάνατον μὲν, τὰς μεγάλας θλίψεις, ζωὴν δὲ, τὴν ἀπὸ τῶν θλίψεων ἐλευθερίαν.

„Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀντήγαγές με. (2)

Ἄ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Δυνατείαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρὸν ἢ ἀρπάζει τὰ σκεῦη αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμᾶς αἰχμαλωσία κατεχομένους λελύτρωσαι· ἀπαγγελῶ δὲ, ἢ ὅτι σὺ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τιμίου ἐλυτρώσω αἵματος· ὅμοιον δὲ τῇ „Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „Τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας γενομένην ἐπάνοδον διασημαίνει, ἐν οἷς φησὶν „ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀντήγαγές με· τοῦτο δὲ σαφέστερον ἐκ τῆς τοῦ μεγάλου Παύλου διδασκαλίας νοήσμεν, πῶς ἐκ τῶν ἀβύσσων ἀνάγεται ὁ τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας καθελκυσθεὶς εἰς τὴν ἄβυσσον· περὶ οὗ φησὶ „Μὴ εἰπῇς τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τούτῳ, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν· ὅθεν γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ Θεός, ἐκεῖθεν πάλιν ἐξακίσθη· δι' ἀνθρώπου εἰσῆλθε, καὶ δι' ἀνθρώπου ἐξοικίζεται· ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἥνοιξε τὴν θύραν.

Ἀβύσσους τῆς γῆς καὶ Ἄδην καὶ λάκκον καὶ μνήμα καὶ τὰ ὅμοια, συνειθίζει ἡ Γραφή νὰ ὀνομάζῃ τὰ βάρη τῶν πειρασμῶν· (1) ἔτι γὰρ καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν, καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ· (Ἰεζεκιήλ· λζ΄. 12.)

21 : „Ἐπλεόνασας ἐπ’ ἐμὲ τὴν μεγαλωσύ-
„ νην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλε-
„ σάς με. καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς
„ γῆς πάλιν ἀνήγαγές με.

Αὐτὰ τὰ λόγια ἀρμοῦν εἰς μόνον τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· τὸν ὅποιον πλανώμενον μέσα εἰς τὴν ἀγνωσίαν καὶ εἰδωλολατρσίαν, ἐπίσρεψεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν θεογνωσίαν, καὶ ἐπαραινέσεν αὐτὸν εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· ἀλλὰ καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτὸν εἰπὼν, Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς· (Ματθ. ια΄. 28.) καὶ ἀφ’ οὗ αὐτὸς ἀπέθανε κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς, πάλιν τὸν ἀνέβιβασεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς τάφους· διότι ζωοποιήσας τὸ νεκρωθὲν αὐτοῦ σῶμα, καὶ ἀναστήσας καὶ ἀποθανάτισας αὐτὸ τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως, ἔτι ἐχίρισεν ἀπὸ τώρα διὰ τῆς πίστεως εἰς ὅλους τοὺς ἀ-

ξίους, τὴν τοιαύτην ἀνάστασιν· καὶ τοῦτο δῆλον γίνεται ἀπὸ τὴν φαινομένην ἀναδίπλωσιν καὶ παλλι-
λογίαν, ὅπου μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· ἥτις δὲν ἐγγράφη περιττῶς καὶ ἀσκοπῶς, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ τοιοῦτον νόημα· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ πάλιν ἐπὶ ῥῆμα, ὅπου ἐδῶ ἐπροσέθη, ἔφανερώσῃ τὴν παραλλαγὴν καὶ διαφο-
ρὰν, ὅπου ἔχει τὸ ἀνωτέρω, „Καὶ ἐκ τῶν ἀ-
βύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με, ἀπὸ τοῦτο ὅπου γρά-
φεται τώρα ἐδῶ. (2)

22 : „Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαί σοι
„ ἐν λαοῖς Κύριε.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος, κα-
θὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἵπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ
Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ θελῶ εὐχαριστήσω ἐν λαοῖς πολ-
λοῖς καὶ ὅχι εἰς λαὸν ἕνα μόνον· ἐπειδὴ ὅχι μόνον
εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν
Ἑθνῶν λαοὺς ἐμελλεν ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ
τούτου νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν·
τοῦτο δὲ φανερώτερον εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ιζ΄.
Ψαλμοῦ οὕτω, „Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι
ἐν ἔθνεσι Κύριε. (3)

„Ἐν σκευέσι Ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν
„ σου ὁ Θεός·

Σκεύ-

Θανάτω τὴν εἴσοδον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ ζωὴ ἀντείσταται· ἥς ἡ εἴσοδος, ἀφανισμὸν τοῦ θανάτου ἐργάζεται·
ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος, „Εἴποι δ’ ἄν τις ταῦτα ἔκ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας εἰρησθαι φύσεως· ἐκ γὰρ τῶν
ἀβύσσων τῆς γῆς, ἀνήγαγε ταύτην ὁ καταβάς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς· τοῦτέστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ διὰ
ταύτην ἐλόμενος ἔκ ἀνθρώπου γενέσθαι.

(1)· Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος, „Μεταβαλλόμενος ἐρῶσω τῶν θανάτων ἔκ τῶν κινδύνων· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὁδῶν τινα
ποιουμένων, εἴτα, ὅταν μεταμεληθῶσιν, ἐπιστρέφοντων, (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2)· Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, „Τφηλότερον δὲ ὁ διπλάσιος ἐκείνου σημαίνει τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ Βάπτι-
σμα πλημμελήμασι μετάνοιαν, δεκτὴν εἶναι τῇ πλεονάσαντι ἐφ’ ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα ἔκ δικαιοσύνης· διὰ
πρότερον τὸ ἐξωποιοῦντάς με, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δευτέρον δὲ, τὸ παρεκάλεσάς με, ὡς ἐπὶ καταπονου-
μένου τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίᾳ· ὥς δὲ δευτεροῦ τὴν εὐεργεσίαν, ὡς ἀξίαν τοῦ πολλὰς λέγεσθαι· λέγει
δὲ ὁ Ἡσύχιος, „Μεγαλοσύνη Θεοῦ, ἡ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις· ὡς γὰρ μέγιστος, μένει μέγας ἔκ τοῖς μι-
κροῖς συγκατέρχεται· πῶς δὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν ἐπλεόνασεν; ὅτε δηλονότι γενόμενος ἄνθρωπος· οὕτω
τε ἡμᾶς ἐκ τῆς πλάνης ἐπιστρέψας, οὐκ ἐφόβησεν, ὡς δούλους, ἀλλ’ ὡς υἱὸς παρεκάλεσεν.

(3)· Εἶπε δὲ ὁ Θεόδωριτος, „Καὶ ἐνταῦθα λαὸν πολλῶν ἐμνημόνευσεν, ὃ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτή-
ρος ἡμῶν, διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων κηρύκων τῆς σωτηρίας ἀπήλυσαν.

Β

Σκεύη Ψαλμοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα μουσικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὅποια, λέγει, ὅτι θέλει ἐξομολογεῖται· ἤγουν εὐχαρισεῖ τὴν ἀληθειαν τοῦ Θεοῦ· ἀναγκαστικῶς δὲ σκεύη Ψαλμοῦ εἶναι οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ἀρμόσας τὰς ψυχὰς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ἐνώσας ὁ Δαβὶδ, ψάλλει πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτῶν· ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐνωεῖται καὶ ἐδῶ τὸ ἐξομολογήσομαι, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ ἦτον μὲν ἀκόλουθον νὰ συντάξῃ καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἐξομολογήσομαι μὲ δοτικὴν, ὡς ἀνωτέρω, καὶ νὰ εἰπῇ τῇ ἀληθείᾳ σου· αὐτὸς ὁμῶς ἀδιαφόρως ἐσύνταξε τοῦτο μὲ αἰτιατικὴν· θέλω, λέγει, εὐχαρισῶ τὴν ἀληθειάν σου Κύριε· ἤγουν ὅτι εἶσαι Θεὸς ἀληθὴς, ὅχι μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ λόγια σου (1)

„Ψάλλῃσι ἐν κιθάρα, ὁ ἅγιος τοῦ
„Ἰσραὴλ.

Τοῦτο εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ ἀνωτέρω ρητοῦ σκεῦος γάρ· ἦτοι ὄργανον ψαλμοῦ, εἶναι καὶ ἡ κιθάρα· ἀπὸ δὲ τὴν κιθάραν ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ λοιπὰ μουσικὰ ὄργανα· Κιθάραν δὲ ὀνομάζει τὸ βασιλικὸν ὄργανον, μὲ τὸ ὅποιον ἐψάλλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ψαλμοὺς, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ προοίμῳ τῆς βίβλου κατ. 5· καθὼς αὐτοὺς ἐψάλλε καὶ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ ψαλτηρίου· ἤμπορουν δὲ νὰ ἀρμόσωσιν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ ὄργανα ταῦτα· καὶ σκεῦη μὲν ψαλμοῦ θέλομεν νοήσομεν, τὸ σῶμα, τὰ χεῖλη, τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅσα εἶναι ὄργανα τῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου· κιθάραν δὲ θέλομεν νοήσομεν τὴν ψυχὴν· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ὁ ἀγιάζων τὸν Ἰσραὴλ Θεός· λέγεται δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἅγιος καὶ ὁ ἄνθρωπος· ὁ μὲν Θεός, ὡς ἀγιάζων· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς ἀγιάζόμενος· καὶ ὁ μὲν Θεός, κα-

τὰ φύσιν λέγεται ἅγιος· ὁ δὲ ἄνθρωπος κατὰ θέσιν· ἦτοι κατὰ μετοχὴν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινόν, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων περὶ Χριστοῦ. „Ὅς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις· (Α' Κορ. α. 30)· ἔγινε γάρ, σοφία μὲν, εἰς τοὺς σοφισμένους· δικαιοσύνη δὲ, εἰς τοὺς δεδικαιωμένους, ἁγιασμὸς δὲ καὶ ἀπολύτρωσις, εἰς τοὺς ἀγιάζομενους καὶ ἀπολυτρουμένους.

23: „Αγαλλιάσονται τὰ χεῖλη μου, ὅταν
„ψάλωσι· καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἣν ἐλύ-
„τρωσω.

Χεῖλη τοῦ Δαβὶδ ἤμπορουν νὰ βοηθοῦν ἀληγορικῶς οἱ Χριστιανοί, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομενος ὡς χεῖλη, ψάλλει διὰ μέσου αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ ψάλλει, λέγει, εἰς ἐσένα καὶ ἡ ψυχὴ μου· ἦτοι ἐγὼ τὸν ὅποιον ἐλύτρωσες ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς.

24: „Ἐτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὅλην τὴν
„ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην
„σου·

Διὰ τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν, εἶπομεν πολλὰς φορὰς, πῶς δηλοῖ τὸ πάντοτε· καὶ πρέπει, ὡς ἀναγνώσα, νὰ τὸ ἔχῃς εἰς ἐνθύμησιν· λέγει δὲ, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετήσῃ· ἤγουν θέλει λαλήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε, τὴν ὁποίαν ἐποίησας, μὲ τὸ νὰ καταδικάσῃς τοὺς ἐχθρούς μου.

„Ὅταν αἰσχυρῶσι καὶ ἐντραπῶσιν οἱ
„ζητοῦντες τὰ κακά μου.

Θεός

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ἡ Οὐτῶ, φησιν, ἑμαυτὸν παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτήδειον γεννηθῆναι, ὥς σκεῦος ὑμνολογίας κληθῆναι· εἰδὲ σκεῦος κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται· δῆλον ὅτι ἔσκευος ὑμνολογίας· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησιν ἡ Οὐ τοσοῦτον ἐξομολογήσομαι τοῖς αἰσθητοῖς σκεύεσιν, ὅσων ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ ἔγλυττη συμφρονούσῃ, ἔμηνεν φθεγγόμενη ἁγισμένης ἀλλότριον· ταῦτα γὰρ ἀληθῶς σκεῦη Ψαλμοῦ δικαίως ὀνομάζεσθαι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Θέλω κάμω, λέγει, ἐκεῖνα, ὅπου ὑπέσ- οὔ δικαιοσύνην· οἱ ζητοῦντες δὲ τὰ κακά μοι εἶναι, χέθηκα ἀνωτέρω, ὅταν τελείως ἐλευθερωθῶ ἀπὸ ἀντὶ τοῦ, οἱ ζητοῦντες τὴν πτώσιν μου· ὡς ἔρμη- τοὺς ἐχθροὺς· εἶπομεν δὲ ἀνωτέρω διὰ τὴν τοῦ Θε- νεύσαμεν εἰς τὸν λζ΄. Ψαλμὸν εἰχ. 12 (1).

Ψαλμός. ΟΑ΄.

„Εἰς τὸ τέλος εἰς Σολομώντα Ψαλμός τῷ Δαβίδ΄.

Εἵπομεν εἰς τὸ Προοίμιον τῶν Ψαλμῶν, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος δὲν εἶναι τοῦ Σολομώντος· ἄλλοι μὲν δὲ καὶ ἐδῶ τώρα, ὅτι δὲν ἁρμόζει ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν Σολομώντα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀπολλινάριον· ἐπεὶ δὲ ὁ Σολομών, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, οὔτε ἔμεινε μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ ἀπέθανεν, οὔτε ἦτον προτίτερα ἀπὸ τὴν σελήνην· οὔτε κατακυριεύσει τὰ πέρατα τῆς γῆς· οὔτε ἦτον τὸ ὄνομα τοῦ προ τοῦ ἡλίου· ἀλλ’ ἐπεὶ δὲ Σολομών θέλει νὰ εἴπῃ εἰρηνικός, εἶπε γὰρ ὁ Θεός διὰ τοῦ Ναθαν τῷ Δαβίδ „Σολομών ὄνομα αὐτῷ καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ (Α΄. Παραλ. κβ΄. 9.) διὰ τοῦτο φανερόν εἶναι, ὅτι ἔρρεθη ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν Χριστόν, ὅς τις εἶναι ἡ εἰρήνη, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· „Χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν, ὁ καὶ τὰ μεσότηχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· (Εφ. β΄. 14.) αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο δὲ θέλουν φανερώσουσι καὶ τὰ κατὰ μέρος ῥήτῃ τοῦ Ψαλμοῦ. (2).

1. „Θεός τὸ κρίμα σου τῷ Βασιλεῖ
„ὁς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου
„τῷ υἱῷ τοῦ Βασιλέως.

Ἐπεὶ δὲ ὁ Προφήτης Δαβίδ προεβάρησε τὰ περὶ ἀνθρωπώσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο κα-
ρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ δοθῇ εἰς τὸν Χριστόν, ὡς
ἄνθρωπον, ἐκείνα τὰ ἀξιώματα, ὅπου εἶχα καθὼ

Θε-

(1) Ταῦτα κατ’ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἢ τῶν Βαβυλωνίων τὸν ὄλεθρον τὸν ὑπὸ Κύρου προλέγουσι, ἢ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· ὁμοίως ἢ τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν Δαιμόνων ἐλευθερίαν τῶν πιστῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „Ὅταν ἐκ μέσου γένωνται οἱ νοητοί μου ἐχθροί, ἢ οἱ τὴν ἄβυσσον οἰκοῦντες περιβάλλονται αἰσχύνῃ, τότε δὴ ὡς μηδενὸς παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτοις ὕμνοις ἀνέσω σε Δέσποτα.

(2) Κατ’ ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν, τὸ μὲν πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἢ ὅσα θεοπρεπῆ, ταῦτα εἰς Χρι-
στὸν ἄδει ὁ Ψαλμός· τὸ δὲ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ ἢ τὰ ὅμοια, εἰς αὐτὸν τὸν Σολομώντα· μὴ οὖν ἐκβιάζόμε-
θα τὰς προφητείας, μηδὲ τοῦ ὁμαλισμοῦ χάριν τῶν προφητικῶν χωρίων, εἰς ἀγρυπτικὰς ἐκκρίπτωμεν λογοποιίας·
ἀλλὰ νουνεχῶς ἢ τὰ κατ’ ἰσορίαν εἰρημένα νοῶμεν, ἢ τὰ κατὰ θεωρίαν προφητευθέντα· μὴ τὰ σαφῶς ἰσορηθέντα
εἰς θεωρίαν ἐκβιάζόμενοι, ἀλλ’ ἀμφοτέροις πρόσφορον ἢ κατάλληλον νοῦν ἐφαρμόζοντες· εἰδὲ τοιαύτη εὐρεθεῖν
σφο-

ὅς· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε περὶ τοῦ Πατρὸς·
 21 Ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· (Ἰωάν.
 ε. 22.) Καὶ πάλιν· Ἔδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία
 ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη. 19.) βασιλέα
 δὲ καὶ βασιλέως υἱὸν ἐκάλεσε τὸν Χριστὸν ὁ Δα-
 βίδ, ὡς Θεὸν καὶ Θεοῦ υἱόν· ἐκ τοῦ παμβασιλέως
 γὰρ ἐγεννήθη Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κρίμα
 δὲ ὀνομάζει τὴν κρίσιν, τῆς ὁποίας ἐρμηνευτικὸν
 εἶναι ἡ δικαιοσύνη· διότι ὁ Χριστὸς, ἦτον μὲν κρι-
 τῆς δικαίος, ὡς Θεός, ἔλαβε δὲ τοῦτο καὶ ὡς ἄν-
 θρωπος παρὰ τοῦ Πατρὸς· εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος· Ἐ-
 γὼ δὲ κατεστάνην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. 6. 6.)
 ἡμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βα-
 σιλεὺς ὁ Χριστὸς· ἐπειδὴ ἐκατάγματο ἀπὸ βασιλικῆν
 φυλῆν· καὶ ἐπειδὴ ὀνομάζετο Χριστὸς· Χριστοὶ
 γὰρ καὶ οἱ βασιλεῖς ὀνομάζοντο, ὡς κεχρισμένοι ὑ-
 πό Θεοῦ· βασιλέως δὲ υἱὸς ὀνομάζεται ὁ Χριστὸς,
 ἐπειδὴ ἦτον τοῦ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως υἱὸς κατὰ τὸ
 ἀνθρώπινον· Βέλος γὰρ φησι γενέσεως Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ υἱοῦ Δαβὶδ· (Ματθ. α. 1.) (1)

δίου δὲ Χριστιανούς, ὀνομάζει καὶ πτωχοὺς τοῦ
 Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐπτωχεύσαν διὰ τὸν Χριστόν·
 δικαιοσύνην δὲ Θεοῦ θέλει νοήσεις τὴν μέλλουσαν
 κρίσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἀποδώσῃ ἐκάστῳ
 τὰ πρὸς ἀξίαν· τοῦτο δὲ ἐφανέρωσα προσθέσας τὸ,
 ἐν κρίσει· μέλλει δὲ νὰ κρίνῃ τοὺς Χριστιανούς ὁ
 Χριστὸς, μαζὶ καὶ τὸν Διάβολον καὶ τοὺς Ἰουδαί-
 ους καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς τῆς πίστεως· ἄλλοι
 δὲ λέγουσιν, ὅτι λαὸν μὲν ὀνομάζει τὸν Ἰουδαϊ-
 κόν, ὃς τις ἦτον ποτὲ λαὸς τοῦ Θεοῦ· πτωχοὺς
 δὲ ὀνομάζει, τὸν νέον λαὸν τὸν ἐξ Ἑθνῶν, ὃς τις
 ἦτον πτωχὸς ἀπὸ θεογνωσίαν καὶ ἀρετὴν· καθὼς
 καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε δι' αὐτόν ὁ Δαβὶδ· Καὶ ἐγένε-
 το Κύριος καταφυγὴ τῷ πέννι· (Ψαλ. 9. 9.)
 ἢ καὶ διὰ τὴν θεληματικὴν ἦτον ὁ λαὸς τῶν Ἑθνικῶν
 πτωχὸς διὰ τὸν Χριστόν· θέλει κρίνει δὲ ὅλους αὐ-
 τοὺς ὁ Χριστὸς, καὶ τοὺς μὲν ἀπίστους ἔχει νὰ κα-
 ταδικάσῃ δικαίως, τοὺς δὲ πιστοὺς καὶ ἀναρέτους ἔ-
 χει νὰ δικαιώσῃ.

2· Ἡ κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ,
 ἡ νῆ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρί-
 σει.

3· Ἡ ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ,
 ἡ καὶ οἱ βουνοὶ, δικαιοσύνην.

Τοῦτο εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εὐχῆς· ἦτοι
 τοῦ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὸ κρίμα του εἰς τὸν Χρι-
 στόν· δηλαδὴ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν λαόν· ἦτοι τοὺς
 Χριστιανούς· λαόν σου δὲ εἶπε, διὰ τὴν ὁ λαὸς τοῦ
 Υἱοῦ, αὐτὸς εἶναι λαὸς καὶ τοῦ Πατρὸς· τοὺς ἱ-

Με σχῆμα προσωποποιίας προσάξει ἐδῶ
 ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Χριστόν εἰρήνην τὰ
 ὄρη, καὶ τὰ βουνὰ νὰ λάβουν δικαιοσύνην· καὶ τὰ
 μὲν ὄρη νὰ ἔχουν εἰρηνικὴν διάκταν, μὲ τὸ νὰ ἀ-
 ποβάλουν τοὺς φιλοπολέμους Δάιμονας, οἵτινες ἐλα-
 τρεύοντο εἰς τὰ ὄρη· τὰ δὲ βουνὰ προσάξει νὰ ὑ-

πο-

προφητεία τὴν ἱστορίαν ἀραρόπως ἔχ. τὴν θεωρίαν ἀβιάσεως συνάγουσα, χρησέον αὐτὴ κατ' ἄμφω· ἡ μὲν οὖν παλαιὰ προ-
 φητὰς ἐσομένης Ἰησοῦ θεωρυγίας, κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον, ἡ δὲ νέα ἐτέλεσε· ἡ μὲν, ἐν εἰκόσι τὴν ἀλήθειαν
 ἔγραψεν· ἡ δὲ, παροῦσαν ὑπέδειξε· τῶν γὰρ ἐκείνης προφητειῶν, ἡ κατὰ ταύτην τελεσιουργία, τὴν ἀλήθειαν ἐπι-
 σάσκατο· ἡ ὕψι τῆς θεολογίας ἡ θεωρυγία συγκεφαλαιώσας· (παρὰ τῇ Νικήτῃ.)
 (1) Ἄλλος δὲ φησι· Ἡ Νοήσεις ἔστω τὰ· Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῇ βασιλεὶ δός· κέριται σοι φησὶν, ὁ
 Πάτερ, τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς, τοῦτο οὖν τὸ παλαιὸν κριθὲν εἰς πέρας ἀγέσθω· οὐδὲν δὲ
 ἄπορον νοεῖν, ὅτι ἔτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι εὐχεται ὁ Δαβὶδ δοῦναι τὴν κρίσιν ἔτι τὴν δικαιοσύνην, ἵνα δύναιται
 κρίνειν εὐθύτητα πρὸς ἀφέλειαν τοῦ λαοῦ· Ἐφ' οὗ δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ἡ Βασιλέα δὲ αὐτὸν ἔτι υἱὸν Βασιλέως ἡ προ-
 φητεία καλεῖ· οὕτως ἔτι λέοντα αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ, ἔτι σκύμνον λέοντος ὀνομάζει· ἀναπεσὼν γὰρ φησὶν, ἐ-
 κοιμήθη ὡς λέων ἔτι ὡς σκύμνος, τίς ἐγερῇ αὐτόν; εὐ γὰρ μόνον βασιλεὺς ἐστίν, ἀλλὰ ἔτι βασιλέως υἱός· ὁ δὲ Θεὸς
 δωρεὰ ἔχει· Καὶ δύναμιν ἔτι σοφίαν δὲ τοῦ κρίνειν, ἔτι γνώμην τοῦ δικαίως κρίνειν· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος· Ἡ Αὐ-
 τὸς δὲν δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνην λέγεται ἐληφέναι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ Χριστὸς ἔτι βα-
 σιλεὺς ἔτι βασιλέως υἱός.

ποτάσσονται δικαίως εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὡς δούλους τοῦ Κτίστου αὐτῶν· διὰ μέσου δὲ τῶν ὁρέων καὶ τῶν βουνῶν, ὡς ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς γῆς, ἐπερίλαβεν ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλην τὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμελλον νὰ κατοικοῦν οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἀναχωρηταί, καὶ οἱ σρατιῶται τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὅρη μὲν θέλεις νοήσεις τοὺς Ἀρχαγγέλους, ὡς ὑπερέχοντας τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν τάξιν· βουνούς δὲ, τοὺς Ἀγγέλους, ὡς κατωτέρους τῶν Ἀρχαγγέλων· διὰ τὶ καὶ οἱ Ἀγγελοι καὶ οἱ Ἀρχαγγελοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γῆνα, καθὼς εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν γῆν τὰ ὅρη καὶ τὰ βουνά· τούτους γὰρ τοὺς Ἀρχαγγέλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους παρακινεῖ νὰ εἰρηνεύουν εἰς τὸ ἐξῆς μὲ τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ φέρωνται εἰς αὐτὸν μὲ δικαιοσύνην· καθότι αὐτὸς εἶναι κληρονομία τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ· πρὸ γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, οἱ Ἀγγελοι καὶ Ἀρχαγγελοι ἦτον ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· ἦτοι μὲ τὰ ἔθνη, διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀπιστίαν αὐτῶν· ἢ ὅρη μὲν λέγονται οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, βουνοὶ δὲ, οἱ κατωτέροι ἀρχόντες· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ ἀρχόντες ἦλθον εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰρηνεύσαντες, καὶ μεταχειρισθέντες τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ μὲ δικαιοσύνην.

(1)

4: „Κρινεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ
„σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων.

Πτωχοὺς τοῦ λαοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς παχυτέρους εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὸ νὰ ἦτον πτωχοὶ ἀπὸ σύνεσιν· ἐπειδὴ καὶ ἐπαράμενον εἰς μόνον τὸ ψιλὸν γράμμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ δὲν ἐδύνατο νὰ ἐγκύψουν εἰς

τὸν ἐν τῷ γράμματι κεκρυμμένον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος· υἱοὺς δὲ τῶν πενήτων ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν Ἑθνικοὺς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἦτον πένητες κατὰ τὴν εὐσεβειαν καὶ ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν πλοῦτον τῆς ἀληθείας καὶ θεογνωσίας· ἢ υἱοὺς πενήτων πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀποστόλων Χριστιανούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον ψυχράδες καὶ εὐτελεῖς· τοὺς πτωχοὺς λοιπὸν ἀπὸ σύνεσιν Ἰουδαίους, θέλει κατακρίνει ὁ Χριστὸς ὡς ἀπιστήσαντας· τοὺς δὲ Ἑθνικοὺς θέλει σώσει, ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν.

„Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐλθὼν, θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην· ἤγουν τὸν Διόβολον κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅς τις πρῶτον ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν τὸν Θεόν· ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τὴν Εὐάν, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ φθόνου ἐμπόδισεν αὐτοὺς νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως· ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντεῖ καὶ διειβάλλει· ὅθεν καὶ Διόβολος ὠνομάσθη, φερωνύμως κατὰ τὰ ἔργα του.

5: „Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, καὶ
„πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὸ ἀναρχὸν καὶ ἀτελευτήτου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Θεότητα, συγκρίνει ταῦτα μὲ τοὺς μεγάλους φωστῆρας· ἐπειδὴ δὲν εὗρισκεν εἰς τὴν ὁρατὴν κτίσιν ἄλλας εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεις λαμπροτέρας καὶ πολυχρονωτέρας ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην κατὰ τὸν Θεοδώριτον· συμπαραμενεῖ, λέγει, μὲ τὸν ἥλιον· ἤγουν

θεῶν.

(1) Τοῦτο δύναται νοηθῆναι ἢ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν· „Ἐφη γὰρ πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν ὁ Θεός· „Ὅτι Σολομὼν ὄνομα τῷ υἱῷ σου, ὃς εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· ὃς ἀλλαχού· „Καὶ ἦν αὐτῷ εἰρήνη ἐκ πάντων τῶν μερῶν κυκλόθεν (Γ' Βασιλ. δ' 14.)· διόφησι, νῦν πάντα πληροῦνται εἰρήνης ὃς δικαιοσύνης· (παρὰ τῷ Νικήτῃ.)· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὅρη ὃς βουνοὶ ἐνταῦθα τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις φησι· τὰς παλαιὰς μὲν διὰ τὴν κεκρυμμένην ἀσέβειαν μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῇ· νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευσμέναις· (ἐν τῇ ἐκδόσει Σιργῆ.)

θέλει εἶναι ὁ Χριστός, ὥς ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος· ἰδίω-
μα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ἐρίξη
μὲν τὸ ἔως, εἰς κάποιον τινα χρόνον τὸ δὲ με-
τὰ ταῦτα τοῦ χρόνου διάστημα νὰ μὴν ἀρνήται,
ἀλλὰ νὰ ἀφίξη αὐτὸ ἀδιόριστον· καθὼς καὶ εἰς ἄλ-
λους Ψαλμοὺς θέλομεν εἰπόμεν περὶ τοῦτου πλα-
τύτερον. Καὶ ἐτι μὲν δηλοῦται τὸ ἀτελεύτητον
τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ· διὰ δὲ τὸ ἀναρχον τῆς
Θεότητος αὐτοῦ λέγει, ὅτι ἦτον ὁ Χριστός πρὸ τοῦ
νὰ γενῇ ἢ σελήνη τὸ δὲ γενεᾶς γενεῶν, εἶναι ἄν-
τι τοῦ, εἰς διαστήματα διαστημάτων· ἦγον εἰς ἄ-
πειρα διαστήματα· γενεᾶν γὰρ ὀνομάζει τὸ τοῦ χρό-
νου διάστημα, ὅσον ἢ ποτε νὰ ζήσῃ ἕνα γένος ἄν-
θρώπου· ἦτοι ὁ ἄνθρωπος· (1) δυνάμεθα δὲ καὶ
ἄλλως νὰ νοήσωμεν, ἥλιον μὲν, τὴν Θεότητα· ἡ-
λιον δὲ αὐτὸν ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὰ αἰσθητὰ, τοῦ-
το εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὰ νοητὰ, κατὰ τὸν Θεολόγον
Γρηγόριον· μετὰ τὴν Θεότητα δὲ συμπαραμένει καὶ
ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀπαξ ἐνωθεῖσα αὐτῷ
καθ' ὑπόστασιν· καὶ ποτὲ δὲν θέλει χωρισθῇ ἀπὸ
αὐτὴν, κατὰ τὸν Δίδυμον· ἔπειτα σελήνην θέλεις
νοήσεις τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν αὐ-
τὸν Δίδυμον, ἔμπροσθεν τῆς ὁμοίας καὶ προ προ-
σώπου αὐτῆς, σέκεται ὁ Χριστός εἰς γενεὰς γενεῶν·
ἦτοι πάντοτε· καθὼς δὲ ἡ σελήνη πέρνει τὸ αἰσθη-
τὸν φῶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου· ἐτι κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ
ἡ Ἐκκλησία πέρνει τὸ νοητὸν φῶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου
τῆς δικαιοσύνης Χριστοῦ, καὶ φωτίζει τοὺς εὐρισκο-
μένους εἰς τὴν νύκτα τῆς ἀγνοσίας, καὶ δείχνει

τὴν σφραγὶν εἰς τοὺς πεπλανημένους.

6: „Καταβήσεται ὡς ὑετός ἐπὶ πόκον, καὶ
„ὡσεὶ σταγὼν ἢ σταζούσα ἐπὶ τὴν
„γῆν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα δηλοῦται τὸ ἀπόκρυφον
τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ καταβάντος
χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τις εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρ-
θένου· διὰ τί καὶ ἡ βροχὴ καταβάνει εἰς τὸ ποκά-
ρι τῶν μαλλίων, χωρὶς κανένα χτύπον καὶ αἰσθησιν
ἀκοῆς· ὁμοίως καὶ ἡ σταγὼν πίπτει εἰς τὴν γῆν ἀ-
νεπαίσθητως, χωρὶς νὰ δείξῃ σημεῖον εἰς αὐτήν·
σταγὼν δὲ εἶναι, ἐκείνη ἡ σταλαγματία ὅπου πίπτει
ἀπὸ τὰ νέφη πρὸ τοῦ νὰ κινήσῃ ἡ βροχὴ, ἡ κα-
ταβαίνουσα κάποτε κάποτε καὶ μία μία· (2)

7: „Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δι-
„καισύνη, καὶ πληθὺς εἰρήνης ἕως
„οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη.

Θελεῖ, λέγει, ἀνατελεῖ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ
Χριστοῦ δικαιοσύνη καὶ πληθὺς εἰρήνης· διὰ τί ὅταν
ὁ Χριστός ἐγεννήθῃ, τότε αἱ διάφοροι τοπαρχίαι
τῶν ἔθνων εἰς μίαν μοναρχίαν τῶν Ῥωμαίων ἠνω-
θήσαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „Ἐξῆλθε γάρ φη-
σι δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι
πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· (Λουκ. 6. 1.) τότε λοι-
πόν

(1) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „Ὁ ταῦτα ἅπαντα κατορθῶν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, οὔτε ζωῆς
τέλος ἔχει· ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν· τούτέστιν ἀπείροις τις γενεαῖς
προϋπάρχων τῆς κτίσεως· ἀλλὰ καὶ συμπαραμένει τῷ ἡλίῳ, ἀντὶ τοῦ διαρκὲς ἔχει τὸ εἶναι· τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι
καὶ ταῦτα λέγονται περὶ τοῦ αἰσθητοῦ Σολομῶντος, ὅτι θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην καὶ πλεονέκτην· καὶ συμπα-
ραμένει τῷ ἡλίῳ, οὐχὶ ὁ Σολομῶν· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ, ἣν ἐπὶ σοφίᾳ ἐκτίσαστο, παραπλησίως τῷ ἡλίῳ παρα-
ταθῆσεται καὶ ὑπὲρ τὴν σελήνην· καθὼς συνεχῶς αὕτη ἀλλοιοῦται· κυρίως ὁμοίως ἀρμόζει ταῦτα πρὸς Χριστὸν, οὗ ἡ
βασίλεια εἰς αἰῶνας ἐκτείνεται.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωριτος λέγει „Καθὰπερ πόκος δεχόμενος ὑετὸν οὐδένα κτίπον ἀποτελεῖ, καὶ ψεκᾶδες εἰς γῆν
δρασάδεις φερόμεναι, αἰσθάνειν ταῖς ἀκοαῖς οὐδεμίαν παρέχουσιν· οὕτως ἀφορητὴ καὶ ἀταράχως ἦλθεν εἰς τὴν μή-
τραν τὴν παρθενικὴν ὁ λόγος· καὶ λαθραίως ἢ αὐτοῦ γέγονε σύλληψις, οὐδὲ τοῦ συνοικοῦντος αἰσθημένου μνηστῆρος·
ἄλλως δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ σταγὼν σὺν φῶρι ἐπὶ τῆς γῆς κᾶτεισιν, διὰ τοῦτο πόκος ἢ Παρθένος ὀνομάσθαι, ὡς
γένος οὐσα τοῦ Ἀδάμ, ὃν πρόβατον ἀποπλανηθὲν τῆς ἑκατοντάδος ἢ εὐαγγελικὴ παραβολὴ ὀνομάζει· καὶ ἐν ἐπι-
αυτῇ τὸ κατὰ Γεδεὼν τελεσιουργούμενον ἐκφανῇ, ὃ ἐδήλου γῆ καὶ πόκος ἐναλλάξ ὑόμενά τε καὶ ἀβροχὰ διακείμενα...
ἢ

πόν ἐμεταχειρίζοντο δικαιοσύνην καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύ των αἱ πόλεις ἐκείναι, ὅπου ἦτον πρὸ τοῦ Χριστοῦ πολέμια· ἵπειδὴ καὶ ἐδιηκούντο ἀπὸ μίαν βασιλείαν· ἀνταναίρεσιν δέ· ἤτοι ἀναίρεσιν τῆς σαλῆς ὀνομάζει, τὴν παῦσιν τῆς σελήνης· ἥτις μέλλει νὰ γένῃ εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου· „ὁ ἥλιος γὰρ φησι σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς (Ματθ. κδ'. 29.) περὶ τῆ δὲ εἶναι ἡ ἀντὶ πρόθεσις· καθὼς καὶ εἰς τὸν ζ'. Ψαλμὸν εἶπομεν, ἐρμηνεύοντες τὸ· „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ· Ἀγκαλὰ δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχη νὰ παρὰ μὲν δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη ἕως τῆς συντέλειας τοῦ κόσμου· ἀλλ' ὅμως καὶ τότε εἰς πολλὰς πόλεις θέλει σφίζεται εἰρήνη· ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ περὶ καθολικῆς καὶ παγκοσμίου δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης. Καὶ ἄλλως δὲ ἤμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινος, ὅτι ἀνατελεῖ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη πρὸς τὸν Θεόν· καθότι εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ, δικαίως· ἤτοι ἀξίως θέλει προσκυνηθῇ ἡ μακαρία Τριάς τῆς μιᾶς Θεότητος· ἤτοι ὁ Τρισυπόστατος Θεός· καὶ εἰρήνη τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων θέλει γένῃ· τὰ ὅποια καὶ τὰ δύο θέλουν διατηρηθῶν μέχρι τῆς συντέλειας τοῦ κόσμου. (V)

8 : „ Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης.

Θάλασσαν καὶ θάλασσαν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀνατολικὴν Ὠκεανὸν, ὅσον καὶ τὸν δυτικὸν, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἰδμάτων ὅπου ἔχουσιν· αὐτοὶ γὰρ εἶναι τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ μῆκος· ὁμοίως καὶ τὸν ἀρκτικὸν καὶ ὁρεῖον Ὠκεανὸν, καὶ τὸν νότιον· οἷτινες εἶναι ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ πλάτος· ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν, ὁ Ὠκεανὸς κύκλῳ περιέχει ὅλην τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν ὡσάν νῆσον.

„ Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.

Ἐκεῖνο ὅπου δηλοῖ ὁ ἀνωτέρω εἶχος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ οὗτος· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὅπου εἶπεν ὁ ἀνωτέρω θάλασσαν, ταῦτα λέγει ἐδῶ ποταμούς· διὰ τὴν αὐτοὶ εἶναι μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ ποταμοῦ· ἄκρα δὲ τῆς οἰκουμένης εἶναι, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀνατολῆς ὁ ἀνατολικὸς ποταμὸς Ὠκεανός, ἀπὸ δὲ τῆς Δύσεως, ὁ δυτικὸς· ἀπὸ τοῦ Βορᾶ, ὁ βόρειος· καὶ ἀπὸ τοῦ

ἡ μὲν οὖν πρώτη κατάβασις κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς ὑπερὶ ἐπὶ πόρον· ἡ δὲ καὶ ὅλης τῆς οἰκουμένης διδασκαλία, σὺν πολλῇ κινήσει· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· διὸ καὶ ὡσεὶ σαγόνες σφάζουσαι ἐπὶ τὴν γῆν· ἔτι ὁ μὲν πόρος σημαίνει τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν Δίδυμον· ἡ δὲ γῆ, τὰ Ἔθνη· πρότερον γὰρ ἦλθεν εἰς τὰ πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ ὁ Κύριος, καὶ ἔπειτα εἰς τὰ Ἔθνη· ἵνα ἐκ τῶν σαγόνων αὐτοῦ ποτισθῇ τὰ, καρποὶς ἐνέγκῃ Πνευματικούς.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις πρὸ τῆς οἰκονομίας οὐκ ἐπεχωρίζον τῇ γῇ, λέγει ὅτι καὶ αὐταὶ εἰρηνεύουσιν τοῖς ἀνθρώποις διαπαντός· καὶ ἡ σελήνη· ἤτοι ἡ ἀντικειμένη δύναμις ἀναίρεθῆσθαι, τῆς δόξης αὐτῆς κατὰ βραχὺ ἀποληγούσης καὶ δαπαναμένης· ἐδοξάζετο μὲν γὰρ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων Διάβολος, ὡς ἐν τύπῳ διὰ τῆς σελήνης δηλούμενος, ἥτις τίθεται εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, νότον τι φῶς τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν διδοῦς· ἀλλὰ τὴν τοῦτου κατέλυσε δόξαν, ὁ αἰὼν τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὐ ἐν ταῖς ἡμέραις ἀνέτειλε, δικαιοσύνη μὲν διὰ πίστεως· πλῆθος δὲ εἰρήνης, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς· καλῶς δὲ τὸ ἀνταναίρεθῆσθαι· ὡς γὰρ ἡδὴ προανελὼν τὸν ἀνθρώπον, ἀνταναίρεται ὁ Διάβολος· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Τὸ δὲ ἕως οὐ ἀνταναίρεθῇ ἡ σελήνη, ἀντὶ τοῦ πᾶντα τοῦ παρόντος βίου τὸν χρόνον· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Τὸ δὲ ἕως ἀνταναίρεθῇ ἡ σελήνη κατὰ τὴν συντέλειαν, ὅτε ὁ ἥλιος σκοτισθῇ καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· ἐκ μέρους γὰρ ἐδόλωσε τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν· ὁ δὲ Δίδυμος Σελήνην νοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἥτις ὅσον ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ μέρους γινώσκει καὶ οὐ γινώσκει ὅλην πεφάνται, ἔσομένη δέποτε κατὰ τὸν ἥλιον· ὅτε ἡ σεληνιακὴ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἀναίρεθῇ, ἐκλαμψάντων ὡς ὁ ἥλιος, τῶν συμπληρουμένων τὴν Ἐκκλησίαν δικαίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν· διὸ λέγεται πρὸς τὴν νύμφην· „Τίς αὕτη ἡ ἐνκύπτουσα ὡσεὶ ὄρεος· νῦν γὰρ ἀρχὴν φωτισμοῦ ἐστὶν ἔχουσα· εἴτα ὡς σελήνη πλησθήσεται· μετ' ὃ ὡς ἥλιος λάμψου· ἔσται.

πὸ τοῦ Νότου, ὁ νότιος· ἔνα εἶπη, ὅτι ἀπὸ ποταμῶν ἕως ποταμῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ποταμός ἐδῶ ὀνομάζεται ὁ Ἰορδάνης κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πληθυντικῶς ἀντὶ ἐνικοῦ προφερόμενος, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἄρχισεν ὁ Χριστὸς νὰ κυριαύῃ τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν, ὅτε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα κατήλθεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ Πατὴρ ἐμπετύρησεν αὐτὸν ἄνωθεν. (1)

9: „Ενώπιον αὐτοῦ προπесοῦνται Αἰθίο-
„ΠΕΣ-

Δύω γένη εἶναι τῶν Αἰθίοπων, καθὼς εἵπομεν εἰς τὸν ξθ'. Ψαλμὸν· διὰ τί, ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς κατοικοῦν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἄλλοι δὲ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς ὕψους. Ἀνίσως δὲ τὰ ἀκρότατα ἔθνη τῶν Αἰθίοπων θέλουν προσκυνήσουν εἰς τὸν Χριστὸν, βέβαια θέλουν προσκυνήσουν αὐτὸν καὶ τὰ ἔθνη, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς· ἢ Αἰθίοπας ἔμπορεῖ νὰ νοήσῃ τινὰς τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ὡς ἐπιτοπλεῖον, ὡς Αἰθίοπες φαίνονται, διὰ τὸ σκοτεινὸν αὐτῶν καὶ ζοφῶδες· ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς αἰσθητοὺς Αἰθίοπας τὸ προπесοῦνται νοεῖται, ἀντὶ τοῦ προσκυνήσουσι, περιττῆς λαμβανομένης τῆς πρὸ προθέσεως· ἐπὶ δὲ τῶν νοητῶν Αἰθίοπων· ἦτοι Δαιμόνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ κρημνισθῆσονται, ταπεινωθῆσονται καὶ καταγωνισθῆσονται.

„Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λειζοῦ-
„σι·

Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, θέλουν κατασφαχθοῦν· διὰ τί ἐκείνοι ὅπου σφάζονται, δαγκάνουσι τὴν γῆν ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον πόνον καὶ τὴν ἀνάγκην τους· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ πολέμουντες εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Κύριλλον, θέλουν μεταβληθοῦν, καὶ τὸ ἔδαφος τῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ Χριστοῦ θέλουν καταφιλοῦν· ἢ ἐχθροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὅποιοι θέλουν ριπθοῦν κάτω εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ τόσον θέλουν πατηθοῦν ἀπὸ αὐτοὺς, ὥς ὅπου νὰ φαίνωνται, ὅτι γλεῖχουσι τὴν γῆν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ σηκωθοῦν. (2)

10: „Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα
„προσείσουσι βασιλεῖς Ἀράβων καὶ
„Σαβὰ δῶρα προσάξουσιν.

Θαρσεῖς τὴν Καρχηδόνα ὀνομάζουσιν, ἣ τις ἦτον πρώτη πόλις τῆς Λιβύας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Σαβὰ δὲ εἶναι πόλις τῆς Ἰνδίας (ἢ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας)· ἢ πλέον περιφανῆς καὶ ὀνομαστή· ἐνθυμηθεὶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὰς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πλέον ὀνομασὰς βασιλείας, διὰ μέσου τούτων ἐφανερώσῃ καὶ τὰς ἄλλας· καθὼς τοῦτο ἐδήλωσε καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ὀνομασὰς πᾶν-

τα

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Πρῶτον ὀρίζει τῆς Ἰουδαίας χώρας τοὺς ὄρους· παρακείμεται γὰρ ταύτῃ, ἐκ μὲν βορειοτέρων ἢ κατὰ Παλαιστίνην ἢ Φοινίκην θάλασσα· ἐκ δὲ νοτιωτέρων, ἢ ἀλυκή· ἡγοῦν ἢ ἐρυθρὰ· καὶ φησιν, ὅτι κυριεύσει ὁ αἰσθητὸς Σολομὼν ἀπὸ ταύτης τῆς θαλάσσης, ἕως τῆς ἐτέρας· ἢ ἀπὸ ποταμῶν, εἴτουν τῆς Μεσοποταμίας, ἕως τῶν περάτων τῆς Παλαιστίνης· ἀλλὰ μικρὸν τοῦτο τῶ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ· ὅθεν ὁ Θεοδώριτος προσθέντι „Πάντων κρατήσῃ τῶν τερμάτων τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς γῆς τὰ μεγάλα ἐστὶ ἢ ἄπλωτα πελάγη, ἅτινας Ἀτλαντικὰ καλοῦσιν, ἢ Ὠκεανὸν ἐσπέριον ἢ ἑῶν, εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἔξωθεν κυκλοῦσθαι θαλάσσαις ἐδήλωσεν.

(2) Ταῦτα λέγονται ἢ περὶ τοῦ Σολομῶντος, ὅτε ἐλήλυθεν ἡ τῆς Αἰθιοπίας βασίλισσα, κινηθεῖσα ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ δόξης κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ οἱ πάρωθεν ἀφρηκότες ἀκοῇ τῆς σοφίας ὑπεῖχουσιν αὐτῇ, ἢ ἐναντιωθῆναι τολμήσῃ εὐδαίς· ἀγαπητὸν δὲ ἡγήσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τὸ τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀσπάξασθαι. Ὁ δὲ Κύριλλος „Αἰθίοπας εἶναι νοητοὺς, φησι, τοὺς κατεσκοτισμένους ἔχοντας τὴν καρδίαν ἢ οἰοῦναι μελαινομένον τὸν νοῦν.

τα τὰ ἔθνη ὅλας ὁμοῦ τὰς βασιλείας τοῦ Κόσμου· καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν 10΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἡξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου· Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ· νήσους δὲ ὀνομαῖζει ἐδῶ ὅλας τὰς ἐν τῇ θαλάσῃ εὐρισκομένας· ἀληθῶς δὲ κάθε ἔθνος ἔφερε δῶρα εἰς τὸν Χριστὸν· καὶ ἄλλο μὲν, ἐπρόσφερε ναοὺς καὶ ἀφιερῶματα· ἄλλο δὲ, ἀρετάς· καὶ τὸ ἓνα μὲν, ἔφερε δῶρα αἰσθητὰ, ἄλλο δὲ, ἔφερε δῶρα νοητά. (1)

11: „ Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς. Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς θέλουν προσκυνῆσαι εἰς τὸν Χριστὸν· ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ὅλοι δὲν τὸν ἐπροσκύνησαν· ἡ λέγει, ὅτι ἀπὸ κάθε ἔθνους ἔχουν νὰ προσκυνήσουν τὸν Χριστὸν, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν 10΄. Ψαλμὸν· ὁμοιάζει δὲ τὸ ρητὸν τοῦτο μὲ ἐκεῖνο, ἐποῦ εἶπαν ὁ Ἰακώβ περὶ τοῦ Χριστοῦ.

„ Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνων. (Γέν. μθ΄ 10·) (2)

12: „ Ὅτι ἐρρίψατο πτωχὸν ἐκ θυνάστου· καὶ πένντα αὐτοῦ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός.

Πτωχὸν καὶ πένντα ὀνομαῖζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ ἔθνων λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὸν 10΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πέννης· καὶ ἐν τῷ θ΄. Ψαλμῷ 51· 9. θυνάστην δὲ ὀνομαῖζει τὸν Διέβολον· ἐπειδὴ καταδυναστεύει πάλαι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ Δαβὶδ φοβερίζει τοὺς δυναστας καὶ τυράννους μὲ τὰ λόγια ταῦτα διὰ νὰ συσταθοῦν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐσθλαίει τοὺς κατατυραννομένους, καὶ κατὰ δικαίαν τοὺς αὐτοὺς κατατυραννοῦντας.

13: „ Φεῖσεται πτωχοῦ καὶ πένντος, καὶ ψυχὰς πενήτων σώσει.

Τὰ

(1) Ἄλλος δὲ προσερμηνεύει ταῦτα καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὴ ἡ ἐμπορία διὰ τῶν πλοίων ἐκομίζετο, τῷ Χριστῷ δὲ ἀληθῶς οὗτοι πάντες ὑπέκυψαν διὰ πίστεως, καὶ ὡς Θεῷ προσεκύνησαν, καὶ ὡς βασιλεῖ δῶρα διὰ τῶν μάγων προσήγαγον· εἶεν δ' ἀνὴρ δῶρα προσάγουσαι ψυχὰς τῆς ἀλμυρῆς ἀπιστίας ἀνακίπτουσαι, καὶ πρὸς τῶν πονηρῶν πνευμάτων μὴ σαλευόμεναι. Ἀραβες δὲ, εἰσινες δυσμαὶ καὶ ἐσπέρα ἐρμηνεύονται κατὰ τὸν Δίδυμον οἷς ἔδυνεν ὁ πρὸς ἀπάτην δοκῶν ἥλιος, καὶ τῶν φαύλων ἔργων ἐσπερὰ γέγονεν ἐξ ἐπιστροφῆς, ὅπερ διὰ τοῦ Σαββὰθ λέγεται. Σαβὰ γὰρ εἰς ἐπιστροφὴν ἐρμηνεύεται. Θαραῖς δὲ, ὁ κατασκοπὴ χαρὰς ἐρμηνεύεται, οἱ ἀκαιοὶ ἐλπίσιν· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. (παρὰ τῷ Νικήτῃ.) Ἀποκρίνεται δὲ καὶ ὁ κριτικὸς Φωτῆς, ἐρωτῶν, διὰ τί μάγοι ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Περσῶν, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρας χώρας, ἢ ἔθνευς τῇ δεσποτικῇ τόκῃ παραγέγονται πρῶτοι. „ Διὰ πολλὰς οἶμαι αἰτίας· πρῶτον μὲν γὰρ προφητεῖαν τινα ἐξεπλήρουν τὴν λέγουσαν „ Βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβὰ δῶρα προσάξουσιν· καὶ γὰρ καὶ οἱ Πέρσαι τινικαῦτα τῶν χωρῶν τὸ κράτος εἶχον· φέρεται δὲ καὶ ἐκεῖνον γῇ ἐπίσημόν τε χρυσὸν καὶ σμύρναν καὶ λίβανον· ἄλλως τε, καὶ τῆς μὲν Αἰγυπτίων βασιλείας εἰς Ἀσσυρίους διατελευμένης, τῆς τῶν Ἀσσυρίων δὲ εἰς Πέρσας μεταβυθείας, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς τότε βασιλέων, Περσῶν τὰ πρῶτα ἐχόντων· ἔδει τοῖς τὸ πρῶτον ἐν τοῖς τότε καιροῖς λαοῦσι, τῷ πρῶτῳ καὶ μόνῳ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἐπὶ γῆς ἐφθέναι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραγεγονότας τε προσκυνῆσαι, καὶ δῶρα κομίσαι· διὸ καὶ ἔπραττον ἀνεμολογεύοντας, ὅτι ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς, καὶ αὐτῶν τῶν μικρῶν τῆς γῆς ἀπάσης κρατούντων, καὶ κατὰ πάντων τὸ πρῶτον ἐχόντων, Δεσπότης καὶ Κύριος καὶ Βασιλεὺς χρηματίζει, προσκυνούμενός τε ἐκ αὐτῶν καὶ διαφοροποιούμενος. (Ἀμφιλοχί· ζητήματι· ριθ΄.) ὅρα καὶ τὸ „ Πλοῖα Θαραῖς τοῦ μζ΄ Ψαλμοῦ ἐν τῷ α΄. τόμῳ.

(2) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ὁρῶμεν δὲ καὶ τὸ τῆς προφητείας τέλος· οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἔσως τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἀνήκουσ· ἀλλ' εἰσιν ἐν ἐκείνῳ εἰ τῆς θεογνωσίας τὴν ἀγλὴν δεξιμαίει· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Νῦν μὲν ἐκόντες προσκυνήσουσιν, ἐν δὲ τῇ μέλλοντι καὶ ἄκουτες· οὕτω γὰρ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὁρῶμεν αὐτοὺς τὰ πάντα ὑποταγεμένα· ἀλλὰ τότε κάμψει αὐτῇ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ἐχθροὶ δὲ αὐτοῦ λείγοντες χαρῶν, οἱ τὰς τῆς σαρκὸς ὑδουπαθείας τιμῶντες· καὶ ὁ Εὐαγγέλιος „ Βασιλεῖς δὲ πάντες καὶ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σατῆρος θεωρίαν. (ἐν τῇ ἐκδότῃ· Σειρῶ.)

Γ

Τὰ αὐτὰ ὅπου εἶπεν ἄνωτέρω, λέγει καὶ ἑ-
δῶ· πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομάζων τὸν ἐξ Ἑθνῶν
λαὸν τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Κύριλλον· ἡ πτω-
χὸν μὲν λέγει τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· ἐπειδὴ καὶ
ἔπαισεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ὅπου εἶχε τῆς βοηθείας
τοῦ Θεοῦ· πένητα δὲ ὀνομάζει τὸν Ἑθνικὸν λαόν
τῶν Χριστιανῶν· καὶ τοὺς δύο γὰρ λαοὺς ὁ Χριστὸς
ἠλέησε, καὶ διὰ τοὺς δύο ἐγένεν ἄνθρωπος· ἄλ-
λὰ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐπαραίτησαν, ἐπειδὴ καὶ
αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν· τὰ δὲ Ἑθνη,
ὅπου ἐπρόσδραμον μὲ πρὶν εἰς τὸν Χριστόν, ἐσω-
σεν αὐτὰ· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὁ Χριστὸς
λυτρώνει ἀπὸ κάθε πειρασμόν, καὶ συμπονεῖ καὶ σώ-
ζει ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου γένουσι πτωχοὶ
καὶ πένητες διὰ τὴν ἀγάπην του.

14: „Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώ-
σεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Μὲ τὸν τόκον ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ τὴν
φιλαργυρίαν, ἥτις εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ πά-
θη· ἐπαίτα μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀδικίας, συμπεριέλα-
βε καθολικῶς κάθε ἁμαρτίαν· διατὶ ὅποιος ἁμαρτάν-
γει, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ, ἢ τὸν ἑαυτὸν του μόνον,
ἢ καὶ τὸν ἀδελφόν του· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας δὲ ταύ-
τας ἐλύτρωσεν ὁ Χριστὸς τοὺς Χριστιανούς, διὰ μέ-
σου τῶν ζωοποιῶν του ἐντολῶν· ταύτας γὰρ οἱ
Χριστιανοὶ ἐργαζόμενοι, λείπουσιν ἀπὸ κάθε ἁμαρ-

τίαν. (1)

„Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπι-
ον αὐτῶν.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ τόσον ἔντιμον εἶναι τὸ ὄ-
νομα τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὥστε ὅπου
εἶναι ἄρκετόν· εἰς αὐτοὺς πρὸς εὐγένειαν τὸ νὰ ὀ-
νομάζωνται Χριστιανοὶ, ἀντὶ διὰ κάθε ἄλλο ἀξίω-
μα· (2)

15: „Καὶ ζήσεται.

Τὸ ζήσεται, μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι
εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ „Οὐ τῆς βασι-
λείας οὐκ ἔσται τέλος. (Λουκ. α. 33.) ἐπειδὴ
καὶ θέλει ζήσει ὁ Χριστὸς πάντοτε· εἰς ἑμένα ὁμῶς
φαίνεται, ὅτι προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκ νεκρῶν
ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἀποθανὼν πάλιν
θέλει ἀναζήσει.

„Καὶ δοθήσεται αὐτῷ· ἐκ τοῦ χρυ-
σίου τῆς Ἀραβίας.

Ἡ Ἀραβία εἶχε παλαιὰ πολὺ καὶ κάλλι-
σον χρυσάφι· ἦτις διὰ τοῦτο Εὐδαίμων ὀνομάζετο
κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους· κοντὰ δὲ εἰς τοὺς Ἕλλη-
νας

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀδικίαν μὲν ὀνομάζει τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν· τόκον δὲ, τὴν κατὰ πράξιν ἁμαρτίαν· ἁμαρτάνοντες γὰρ κατὰ πράξιν, ἀποδίδομεν τόκον τῷ Διαβόλῳ, ἀδικούμεθα δὲ ἁμαρτάνοντες κατὰ διάνοιαν· διὰ τοῦτο πρῶτον τὸν τόκον περιαιρεῖ, ὕστερον δὲ ἔκ τὴν ἀδικίαν αὐτήν· δεῖ γὰρ πρῶτον ἀπέχεσθαι τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, εἴτα τῆς κατ' ἐννοίαν ἡμῶν γινομένης· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἐκ τόκου ἔξ ἀδικίας λυτρώσεται ἐξαλείφειν τὰ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον, ἔξ χαρίζομενος τῷ τὰ πεντακόσια ἔξ τῷ τὰ πενήκοντα ὀφείλοντι· ὁ δὲ Θεόδωρος „Τόκον λέγει ὅτι τὴν πλεονεξίαν καλεῖ· ἔξ ὁ Ἠσύχιος „Πείσει τοῖνυν τοὺς ἀδικίας ἔξ πλεονεξίας χαίροντας, ἐλαίῳ ἔξ φιλανθρωπίας κεχεῖσθαι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅθεν ἔξ ὁ Ἠσύχιος „Ποῖον ὄνομα; ὁ Χριστὸς ἀφ' οὗ Χριστιανοὶ κεκλημέθα· οὕτω γὰρ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν δὲ αὐτοῦ σωθέντων ἔξ πειρασάντων κατέστηκεν· ὥστε τοὺς μὲν, πλοῦτον, τοὺς δὲ, ἀξίαν, τοὺς δὲ ἔξ αὐτῆς τῆς ζωῆς καταφρονῆσαι, ἵνα μὴ τὸ τῶν Χριστιανῶν ἀγνῆσθαι ὑπομείνωσιν ὄνομα· παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ ἔξ Διδύμου γράφεται, ἔξ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτοῦ· οὕτω γὰρ τίμιον ἀπειργάσατο ὁ Χριστὸς ἑαυτὸν τῷ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα, κατὰ τὸ „Χαίrete δὲ· ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

νας Χρυσῆ· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερώνει διὰ τῆς Ἀραβίας τῆς κατὰ τὸ χρυσίον ὀνομασῆς, ὅτι καὶ θεὸς χώρα θέλει προσφέρει δῶρα χρυσᾶ καὶ ἀφιερώματα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἄλλως τε δὲ καὶ πρῶτοι οἱ Ἀραβες ἐδέχθησαν τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ διὰ μέσου τοῦ Παύλου, καθὼς αὐτὸς ἐπισέλλων εἰς τοὺς Γαλάτας λέγει·

„Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεός . . . ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι· οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ Ἀποστόλους· ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν. (Γαλ. α΄. 15.)

„Καὶ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός· ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογησούσιν αὐτόν.

Οἱ Χριστιανοί, λέγει, θέλουν προσευχεσθῶν περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδομένης· ὥς ὅπου, ὁ μὲν Χριστὸς νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ, αὐτοὶ δὲ νὰ σωθῶν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἑαυτὸν τοὺς· μερικοὶ δὲ ἀναφέρουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Προφῆτας· ὅτι αὐτοὶ προγινώσκοντες τὴν εἰς ἀνθρώπους ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, παρακαλοῦσι τὸν Πάτέρα νὰ στείλῃ αὐτὸν τὸ ὀφειγνότερον, διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν· ἦτοι πάντοτε θέλουν δοξολογοῦν τὸν Χριστὸν

οἱ Χριστιανοί. (1)

16: „Ἔσται στῆριγμα ἐν τῇ γῇ ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει γένη στῆριγμός ἐν τῇ γῇ· ἦγουν εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν· σφερόνων αὐτοὺς, ὅπου σαλευόνται ἀπὸ τὸν Διὰ δόλον· τὸ δὲ ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει γένη στῆριγμός, ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· τοῦτο δὲ ἐπροσέθη διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀσκητὰς, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους ὁ Χριστὸς στηρίζει·

(2)

„Υπεραρθῆσεται ὑπὲρ τὸν λίβανον ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

Τὸ βουνὸν τοῦ λίβανου ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ πολὺ ὕψος ὅπου ἔχει· ὑψηλότερον γὰρ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Παλαιστίνης, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ· ἦτοι ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, θέλει αὐξήσῃ πολὺ· ἢ καὶ ἄλλως· λίβανος μὲν ἤμπορε νὰ νοηθῇ ἡ Εἰδωλολατρεία· ἐπειδὴ καὶ τὸ βουνὸν τοῦ λίβανου, ἦτον παλαιὰ γεμάτον ἀπὸ εἰδωλῶν· ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ· ἦτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Καὶ ὑπὲρ Σολομῶντος δὲ ὡς ὑπὲρ Βασιλέως Ἰδίου εὐχὰς ἐκτελέσουσι, ἃ ἔχουσιν αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ διαπαντός· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν „Ἑμνήσουσι δὲ αὐτὸν διηνεκῶς, ἑμνήσουσι δὲ ἃ τὸν αὐτοῦ Πατέρα, εἰ αὐτοῦ λαβόντες τῆς ἑμνήσεως τὰς ἀφορμὰς· τὸ γὰρ προσεύχονται περὶ αὐτοῦ, ὥς καὶ τῶ Ἀποστόλῃ ἐκείνῳ· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἢ πάλιν· εἰ οὐ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν πρὸς τὸν Πατέρα διὰ τοῦτου προσεύχονται τοῖνυν ἅπαντες τῷ Πατρὶ ἃ ἑμνήσουσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένοις ἀγαθοῖς· ἑμνήσουσι δὲ αὐτὸν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα δεχόμενοι.

(2) Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς γέγονε στῆριγμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς οἰκοδομουμένης ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων· ἦτοι τῶν Ἀποστόλων ἃ Προφητῶν ἃ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένης κρηβῆναι· λέγεται δὲ τοῦτο ἃ περὶ τοῦ Σολομῶντος· ὅτι ἔσαι ἐν τάξει στῆριγματος τῇ παρ' αὐτοῦ βοηθείᾳ, τοῖς ἀσθενέσι ἃ ἀδικουμένοις ἅπασιν ἐν τῇ γῇ τῆς Παλαιστίνης, τοσούτον ἀνωτέρας αὐτοῦ τῶν ἀδικούντων τιθεῖς, ὡς μηδὲν διαλάττειν τῷ ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων ἐσώτῃ· ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔσαι τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν.

βάσιον, ἐνέκησε τὴν Εἰδωλολατρείαν καὶ ἀπέκρυ-
ψεν αὐτήν. (1)

„Καὶ ἔξανθῶσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ
„χόρτος τῆς γῆς.

Τὸ ἐκ πόλεως ἀορίσως εἶπε, διὰ τὴν φε-
ναρώση, ὅτι ἀπὸ καθὰ πόλιν ἐκλήθησαν καὶ ἐβλά-
στησαν Χριστιανοί· ὡσεὶ χόρτος δὲ, διὰ τὸ πλῆθος
αὐτῶν καὶ τὴν αὐξήσιν· νοεῖται δὲ πόλις καὶ ἡ
Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς τό· „ Δεδο-
ξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ·
(Ψαλ. κς'. 3.) Μερικοὶ δὲ Πόλιν ξεχωριστὰ
ἐννοοῦσι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τὴν ὁκοίαν ἐκλή-
θησαν οἱ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι καὶ ὀλίγηρα ἐμα-
ράνθησαν ὡς τὰ χορτάρια, ἀφ' οὗ αὐξήθη τὸ
κέρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

17: „ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ· εὐλογημέ-
„νον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ
τὰ πράγματα· διὰ τὸ ὄνομα Χριστός ἡ Ἰησοῦς
εὐφημεῖται καὶ δοξολογεῖται πάντοτε ἀπὸ ὅλους
τοὺς Χριστιανούς, τοὺς εὐρίσκομένους εἰς ὅλα τὰ
μέρη τοῦ κόσμου.

„Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα
„αὐτοῦ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Χριστοῦ κατὰ
τὴν Θεότητα (ὅποιον εἶναι τὸ, ὃ ὦν· τὸ ὅποι-
ον δηλοῖ, ἐκεῖνος ὅπου εἶναι πάντοτε· καθὼς αὐ-
τὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασεν ἑξῆς τὸν ἑαυτὸν του, ὅταν
ἐφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ βύτῳ) τοῦτο, λέ-
γω, τὸ ὄνομα, διαμένει πρὸ τῆς ποιήσεως τοῦ
ἡλίου· εἰδὲ καὶ εἰπῆς καὶ τὰ ὄνομα Χριστός, τὸ
πρὸ τοῦ ἡλίου θέλεις νοήσεις, ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ τὸν
ἡλίον· ἦτοι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἡλίον· ἐπειδὴ,
ὃ μὲν ἥλιος ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου πίπτει
καὶ σκοτιέσται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα· τὸ
δὲ ὄνομα Χριστός, αὐτὸ μένει ἀδιάπτωτον, καὶ
λάμπει, καὶ εἰς ὅλους γνωρίζομενον. (2)

„Καὶ ἱναυλογηθῶσιν ἐν αὐτῷ πᾶ-
„σαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Πάντα τὰ
„ἰθὺ μακαριοῖσιν αὐτόν.

Τὸ μὲν εὐλογηθήσονται θέλει νὰ εἰπῇ ἀ-
γιασθήσονται, χαιρετωθήσονται· διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ πι-
στοί, ὀνομαζόμενοι Χριστιανοί, μὲ τὸ ὄνομα τοῦ
το δοξαζόμεθα· τοῦτο δὲ ὑπεσχέθη καὶ εἰς τὸν
Ἀβραάμ ὁ Θεός, ὅτι θέλουσιν εὐλογηθῶν εἰς τὸ
σπέρμα του, ὅλα τὰ ἔθνη. „Καὶ εὐλογηθήσον-
ται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς,
(Γεν. κς'. 4.) ὁ δὲ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ
σπέρμα τοῦτο τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ὁ Χριστός·
(Γαλ. γ'. 16.) ὅθεν καὶ ὅλα τὰ ἔθνη θέλουσιν,
λέγει, εὐφημήσουσιν αὐτόν· φυλὰς δὲ ὀνομάζει τὰς
γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. (3)

18: „Εὐ.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λίβανος ἡ Ἱερουσαλήμ, καρπὸς δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ὑψώθη παρὰ
ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατὰ τὸν Θεόδωρον.
ὅτι δηλαδὴ εἰς τὸ τοῦ Σολομῶντος σπέρμα καὶ γένος, θέλει εἶναι εὐλογία· ὥς ὅπου οἱ υἱοὶ του νὰ θαυμάζωνται
κατὰ τὰ κάλλος καὶ πλῆθος καὶ δύναμιν, ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἐν τῇ Λιβάνῳ Κέδρους, καὶ ἀπὸ τῆς ἄγαν εὐπαιδίας
τὸ γένος αὐτῶν ὡς ὁμοίως ἀρθῇσεται, καὶ φανεῖται εἰς τὴν χόρτον αὐξάνον.

(2) Μερικοὶ δὲ βιάζονται καὶ προσσημαζοῦν καὶ τὰς ἐν τῷ Σολομῶντι· κυριώτερον ὅμως ἀσμεζοῦσιν εἰς τὸν Χρι-
στόν· δείκνυσιν γὰρ, ὅς οὗτος ὁ μὴ ἀποκτανθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων βρεφῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, πρὸ καταβολῆς κόσμου
ὑπάρχει μετὰ τοῦ Πατρὸς, οὗ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, διακρινόμενος ἐς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Πάντα φησι τὰ ἔθνη μακάριον αὐτόν καὶ ὕμνων ἄξιον ὀνομάζει· ὁ δὲ Ἡσύχιος
λέ-

18: „Εὐλογητός Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ,
„ὁ ποίων θαυμάσια μόνος.

Ἰδοὺ ἐφανερώσεν ἐδῶ τὸ κεκρυμμένον ὁ
θεὸς Δαβὶδ· Θεὸν γὰρ ἀνακηρύττει τὸν Χριστόν,
καὶ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ τὴν δαξήν, ὅτι ὁ Χρι-
στὸς, οὗτος εἶναι καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεός, ὃς τις
ἐθαυματούργησε καὶ τὰ παλαιὰ θαυμάσια ἐκείνα,
διὰ τὴν προκάτορα τῶν Ἰουδαίων Ἰσραὴλ· τὸ δὲ
μόνος ἐπρόσθεσεν, ὡς πρὸς διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ ἢ
τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδο-
νύμων Θεῶν. (1)

19: „Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δό-
„ξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν
„αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Δόξα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις
αὐτοῦ, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν παθήματα· διὰ τοῦ-
των γὰρ ἐδοξάσθη κοντὰ εἰς τοὺς πιστοὺς, ὅτι Θε-
ὸς ὢντας, ἔπαθε ταῦτα δι' ἡμᾶς· ὄνομα δὲ τῆς
ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι τὸ Χριστός· Χριστός
γὰρ δηλοῖ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· ὃς τις καὶ εἰς τοῦ-
τον τὸν αἰῶνα εὐλογεῖται καὶ δοξάζεται, καθὼς

ἀνωτέω εἶπε· καὶ πολλῶ μᾶλλον εἰς τὸν μέλλον·
τα, ὅταν δὲν θέλει εἶναι τινες νὰ τὸν βλασφημῇ·
ἀπ' οὗ λοιπὸν ὅλοι καὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες ὑ-
ποταχθούν εἰς τὸν Χριστόν, ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ
εἰπούμεν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ λέγεται
περιφραστικῶς ἀντὶ τοῦ, αὐτοῦ· ἢ τὸ ὄνομα τῆς
δόξης, ἀντὶ τοῦ, τὸ ἐνδοξόν. (2)

„Καὶ πληρωθῆσεται τῆς δόξης αὐ-
„τοῦ πάντα ἡ γῆ· γένοιτο! γέ-
„νοιτο!

Τὸ ρητὸν τοῦτο προφητεύει τὴν εἰς Χρι-
στον πίσιν ὅλων τῶν Ἐθνῶν· εἴτι γὰρ καὶ πρὸς
τὸν Μωϋσῆν εἶπεν ὁ Θεός, „Ζῶ ἐγώ· καὶ
ζῶν τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα Κυ-
ρίου πάντα τὴν γῆν· (Ἀριθ. ιδ'. 21.) τοῦτο
καὶ ὁ Ἠσαΐας ἔκρουσεν, ὅταν ἐρώων τὰ Σε-
ραφείμ καὶ ἔλεγον· „Ἅγιος ἅγιος ἅγιος Κύ-
ριος Σαβαώθ, πλήρης πάντα ἡ γῆ τῆς δόξης
αὐτοῦ· δύο φορές δὲ εἶπε τὸ γένοιτο, καθὼς
καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ μ'. Ψαλμοῦ ἐρμηνεύσαμεν
ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ τελειώνει τὸ δευτέρον τμήμα· ἡ-
τοι βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου· καὶ ὅρα ἐν τῷ τέ-
λει τοῦ Προοιμίου. (3.)

Ψαλ.

λέγει „Πᾶσαι φυλαὶ ἔχουσιν καὶ χῶραι πρότερον ἐν τῇ πλάνῃ διάγουσαι, νῦν συμφώνως τὴν εὐλογίαν ἐδέξαν-
το· ὅθεν αὐτὸν ἔμακαριῶσι· ποῖον μακαρισμὸν; ἢ πάντως τὸν ἐν ταῖς Εὐαγγελίοις κεῖμενον „Μακαρία ἡ
κοιλία ἡ βαστάσασά σε, ἔμασθ' οὗς ἐδήλωσης.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Πότα δὲ θαυμάσια ἐποίησεν; ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναστείαν τοῦ Σατανᾶ, ἔ-
ξελίσσαι τοὺς ἐπιβουλευομένους τῆς τῶν Δαιμόνων τυραννίδος· ὁ δὲ Ἀνάνομος λέγει „Τὸ μόνος ἐπὶ τῆς φύ-
σεως λέγεται τῆς ἁγίας Τριάδος, ἥτις ἐστὶ Θεός· ἔχ' οὐχὶ δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων αὐτῆς, ὁμοφυῶν ἔχ' ὁμοου-
σίῳ ὁσπῶν.

(2) Εἶπε δὲ ἔχ' ὁ Θεοδώριτος „Εἰ γὰρ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὰ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχ-
θῃμεν ὄνομα, ὁ δὲ Κύριλλος ὄνομα λέγει τὸ, υἱός.

(3) Τὸ γένοιτο γένοιτο ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται· ἀμήν ἀμήν· ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπε „Πεπιστωμένως· ἄλλος δὲ
λέγει, ὅτι ἐδῶ ἐπληρώθησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ Δαβὶδ, τὰς ὁποίας προσήγατο διὰ τὴν διαμονὴν τοῦ θρόνου τοῦ Λε-
γων „Καὶ νῦν Κύριέ μου, ἦμα ὁ ἐλάλησας περὶ τοῦ δοῦλου σου καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, πείσωσιν ἕως τοῦ αἰῶνος·
Κύριε παντοκράτωρ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ νῦν καθὼς ἐλάλησας μεγαλυνθεῖν τὸ ὄνομά σου ἕως αἰῶνος· (Β'. Βα-
σιλ. ζ'. 15.) ὁ γὰρ Θεός προσελθὼν εἶπε πρὸς τὸν Σολομῶν „Καὶ πιστωθήσεται ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ ἡ βα-
σιλεία αὐτοῦ ἐνώπιόν μου ἕως αἰῶνος· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔσται ἀναρτημένος εἰς τὸν αἰῶνα· (αὐτόθ. 15.) Ὁ
δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τοῦτο διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁ Προφήτης μεμαθηκὸς καὶ τυρσευθεὶς τῷ πνεύματι.

Ψαλμός. ΟΒ΄.

„Εξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί. (1)

Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν εἰς τὸ Προοίμιον τῆς βίβλου τῶν Ψαλμῶν, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ ὅλοι εἶναι τοῦ Δαβὶδ, καὶ πῶς ἐδῶ λέγεται ὅτι ἐξέλιπον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ ὕμνοι ἐξέλιπον τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ' ὅχι καὶ οἱ Ψαλμοί· διὰ τὶ ἀπὸ τοῦς Ψαλμοὺς ὅπου ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ, ἄλλους μὲν αὐτὸς ὕμνολογεῖ εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν νάβλαν ἢ τὴν κιθάραν του, ἄλλους δὲ ἐδίδεν εἰς τοὺς πρωτοψάλτας, διὰ νὰ τοὺς μελωδοῦν ἐκεῖνοι· καθὼς καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τοὺς ἀκολουθούς ἑνδεκα Ψαλμοὺς, ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀσάφ καὶ τοὺς ἐμελωδήσεν· ὁμοίως καὶ ἄλλους Ψαλμοὺς ἔδωκεν εἰς ἄλλους ψαλτῶδους, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον εἶπομεν ἐν κεφ. Ε'. τὸ ἐξέλιπον λοιπὸν δηλοῖ, ὅτι οἱ ἀκόλουθοι Ψαλμοὶ δὲν ὕμνολογήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ συνεγράφησαν· πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, πῶς ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος ἐχάρισε διὰ τῶν Ψαλμῶν διάφορα ἱατρικὰ εἰς τὰ διάφορα πάθη τῶν ἀνθρώπων· καθὼς καὶ τὰρκα ἔκαμεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν· διὰ τὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀποβλέπει καὶ ἱατρεῦει ἐκεῖνους τοὺς μικροψύχους, ὅπου σκανδαλίζονται διὰ τὰ ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεόδωρον· δηλαδή πῶς ὁ Θεὸς, ὑποφέρει μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ὅπου εὐτυχοῦν, παραβλέπει δὲ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους ὅπου δυσυχοῦν! ἐσχηματίσθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βηθ-λὼμ σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, καὶ μάλιστα τοῦ ἐναρέτου καὶ θεοφιλεσέρου, κατὰ τὸν ἀνωτέρω Θεόδωρον καὶ Θεόδωριτον· ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν μικροψυχον· ἐπειδὴ καὶ παρηγορεῖ τὴν μικροψυχίαν του. (2)

1: „Ὡς

ἐπείχεται γενέσθαι, ἢ πέρας τὴν Προφητείαν λαβεῖν· ἢ ἐπιλέγει, γένοιτο γένοιτο· ἢ ὁ Ἡσυχίος „Διὰ τὴ δὲ διπλασιάζει τὸ γένοιτο; ἐπιταχύνει τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν βουλόμενος, ἢ τὴν τῶν Δικαίων ἐλπίδα· ὅταν γὰρ ἡ γῆ πληρωθῇ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, τότε ὁ παρὼν κόσμος συντελεῖται ἢ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμφανίζεται.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ, ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί, ἀλόγως μερικοὶ ἐσύναψαν μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν· τέλος γὰρ τοῦτο ἐστὶ τοῦ ΟΑ΄. Ψαλμοῦ, ἢ ἐκεῖνη συνάπτεται· ἢ ἐστὶν αὐτὸ μέρος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ πληρώσει τῶν τοῦ Δαβὶδ προσευχῶν. (παρὰ τῇ Νικήτῃ.) Ὁθεν ἢ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταῖς ἐν Λειψία γενομέναις, σίχος 20· ἀριθμεῖται τοῦ ΟΑ΄. Ψαλμοῦ τὸ, ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί· ἐν ἄλλοις δὲ προσίθεται „Ὡς δὴ πρὸς τὸν Ἀσάφιον.

(2) Ὁθεν ἢ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ εἶπεν „Ἐπειδὴ τοίνυν ἢ ὁ ἡμέτερος νοῦς εὐόλισθος ὢν, βεδίως καταφέρεται πρὸς τὰ

1: „Ως αγαθός ο Θεός τῷ Ἰσραὴλ.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν καὶ βεβαιωτικόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὄντως καὶ ἀληθῶς, λέγει, καὶ πολλὰ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεός εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· ἐπεὶ διὰ μέσου τῆς σκλαβίας καὶ τῶν θλίψεων, παιδαγωγεῖ αὐτόν, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ πραγματεύεται· ὅτι ὁχι ἀπὸ μίσος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην δίδει τὰς παιδείας πρὸς διόρθωσιν τῶν παιδευομένων.

„Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Ἀγαθός, λέγει, εἶναι ὁ Θεός εἰς τὸν Ἰσραὴλ, κοντὰ ὅμως εἰς ἐκείνους, ὅπου εἶναι εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ· ἡγοῦν εἰς ἐκείνους, ὅπου ὀρθὰ συλλογίζονται· καρδίαν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν λογισμόν. (1)

2: „Ἐμοῦ δὲ παραμικρὸν ἐσαλεύθησαν
οἱ πόδες· παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ
διαβήματά μου.

Πόδας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς λογισμούς τῆς ψυχῆς, τοὺς ζηρῶντας τὴν εὐσέβειαν, κατὰ τὸν Ὀριγένη καὶ Θεοδώριτον· ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ παρατραπῶ, καὶ νὰ πέσω εἰς κρημνόν, τοῦ νὰ μὴ πισεύω, πῶς ὁ Θεός προνοεῖται τὸν κόσμον, καὶ τὰ διαβήματα· ἡγοῦν τὰ διανοήματα τῆς ψυχῆς μου ὀλίγον ἔλειψε νὰ ξεχυθῶν· ἡγοῦν νὰ χαυνωθῶν καὶ νὰ τραποῦν εἰς τὸ χεῖρον· ἐπεὶ ἐκεῖνο πὸ πρᾶγμα ὅπου χύνεται, αὐτὸ καὶ χαυνόναται καὶ διαλύεται. (2)

3: „Ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην
ἀμαρτωλῶν θεωρῶν.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευε νὰ σαλευθῇ καὶ νὰ ἐκχυθῇ· ζῆλον δὲ ὀνομάζει τὸν κατὰ πράγματος ἀνευλόγου κινούμενον εὐλογον θυμὸν· διὰ τί, λέγει, καθὼς ἐνόμιζον ἐγὼ, ἐθυμώθηκα δικαίως διὰ τοὺς ἀνόμους καὶ ἀσεβεῖς ἐχθρούς· ἐπεὶ καὶ ἐβλεπον αὐτοὺς νὰ ἔχουν εἰρήνην, καὶ νὰ μὴ πολεμῶνται ἀπὸ δυνατώτερον ἔθους· ἀλλὰ ἀπολαμβάνου καθά ἄνεσιν, καὶ μ' ὅλον ὅπου εἶ-

ναι

εἰς τὴν

τὰ τεργνὰ τοῦ βίου, καὶ μὴ παρέργως ἡμᾶς ἔχειν πρὸς τὴν τῶν αἰσθήσεων φυλακὴν· ὁ γὰρ νοῦς εὖν σφ' Προσυχέει τὰ πράγματα, ὅπως μὴ εὖρη ὁ κυβερνήτης νοῦς διασεῖλαι ἀναμέσον καλοῦ καὶ κακοῦ· αὐτὸ ἐγκυμῶν διδασκαφὴ τῶν τῶν Ψαλμῶν ἔδωκεν πρὶν σκοτισθῆναι· πάντ' γὰρ ἡμῶν συμφορὰ τοῦ βίου, τοὺς πειρασμούς, καὶ τοὺς ἀλίας, τὴν λύσιν τῶν ζητουμένων προσφέρουσα· ἐξηγεῖται γὰρ τὸ ἀγασμὸν διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τὰς ἐκάστου ἀλικομένους διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ τοὺς περιγινομένους τῶν μοιβίας.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πολλὴν ὁ Θεός τῷ Ἰσραὴλ ποιεῖται κηδεμονίαν· ἀλλὰ τοῦτο οὐ πάντες ἴσασιν· ἀλλ' οἱ ὀρθοὶ καὶ ὑγιεῖς χρώμενοι λογισμοῖς· καὶ Ἀθανάσιός φησι· „Μέλλων γὰρ διηγεῖσθαι τὴν τῶν ἀσεβῶν εὐημερίαν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀκείμενην κόλασιν, προτάττει τὸ τοῖς εὐθέσι ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβίᾳ αἰρούμενοι μερίδα, ὡς μόνοις τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ ἔσαι ἀγαθὸς ὁ Θεός, οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς φαυλότατοι ἀμαρτάνουσιν· ὥστε εἰ καὶ δεκοῦσιν εὐημερεῖν, φησι, ταραττέσθω μηδεὶς, τὸ μικρὸν ὕψος ἐκδεχόμενον αὐτοὺς κολασμένην ἐνεῶν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰσυχίος· „Πόδας καὶ διαβήματα τὰς πρακτικὰς πορείας καὶ τὰ τῆς διανοίας κινήματα προσγορεῖ· οὐ μὴν ἐσαλεύθη τοὺς πόδας· ταυτέστι τὴν πολιτείαν ἐπὶ τὸ χεῖρον οὐκ ἔτρεψεν, οὐδὲ ἐξεχύθη τὰ διαβήματα· οὐδὲ γὰρ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς εἰς ἀσωτείαν ἔτρεψεν.

καὶ ἀμαρτωλοὶ καὶ κακοί. (1)

μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγοθήσονται .
ταί .

4. „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάνευσις ἐν τῷ Ἰα-
νάτῳ αὐτῶν , καὶ στερεώματα ἐν τῇ
μάστιγι αὐτῶν .

Διὰ τί βλέπω , λέγει , ὅτι εἰς τοὺς ἀ-
σεβεῖς καὶ ἀμαρτωλοὺς , δὲν εἶναι ἀπαγόρευσις
καὶ ἀποστροφή εἰς τὸν θάνατόν τους : ἥτοι δὲν εἶ-
ναι μισθὸς ὁ θάνατος αὐτῶν , καθὼς εἶναι μι-
σθὸς ὁ θάνατος τῶν βιαίως καὶ παρὰ φύσιν ἀ-
ποθηνησκόντων . ἀλλὰ εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος διὰ τὴν ἔρχε-
ται εἰς αὐτοὺς κατὰ φύσιν , καὶ χωρὶς καμμί-
αν βίαν . οὐδὲ εἶναι ἐπιμονὴ καὶ πολυκαιρία εἰς
τὰς πληγὰς καὶ ἀσθενείας των . διὰ τί ἂν καὶ
καμμίαν φορὰν ἀσθενήσουν καὶ κακοπαθήσουν , ὁ-
γλήγορα πάλιν ὑγιαίνουν καὶ ἐλευθερώνονται ἀπὸ
τῆν ἀσθενείαν . (2)

Οἱ ἀσεβεῖς , λέγει , καὶ ἀμαρτωλοὶ δὲν
εὐρίσκονται εἰς κόπους καὶ μόχθους , καθὼς εὐ-
ρίσκονται οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι . ἐπειδὴ τὸ κοπιᾶν
εἶναι ἴδιον τῶν ἀνθρώπων . ἀλλὰ χωρὶς κόπον ἀ-
ποκτοῦσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐτυχίας . ἀλλ' οὐ-
δὲ αὐτοί , ὡς ἐμοί , φαίνεται , ἐκακοπαθήσαν ὡς
οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι κακοπαθοῦν : τοῦ μέλλοντος
δηλαδή χρόνου λαμβανόμενου ἀντὶ παρασμένον .
(3)

6. „Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑ-
περηφάνια αὐτῶν εἰς τέλος .

5. „Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἶσι , καὶ

Διὰ τοῦτο , λέγει : ἦγουν διὰ τί τὰ
πράγματα τρέχουν εἰς αὐτοὺς καθὼς τὸ ποταμὸν
ταυτὸν εἰπεῖν . διὰ τί εὐτυχῶν ὅλα τὰ πράγ-
μα-

- (1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Καί γε Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ καὶ ἀσχάλλει πρὸς τοὺς κακοὺς ἐθνηνοῦντας ἑτα-
πέμπων τοὺς λογισμοὺς εἰς τὰ ἐκείθεν δικαιοτήρια , καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς βίοις ἀντίδοσιν , οὕτω τῆς ταραχῆς
ἵσταται , καὶ τὸ λυποῦν θεραπεύει . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰωβ πρὸς τὸν Θεόν „ Διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσι ; πεπαιδαιῶνται δὲ
ἐν πλούτῳ ; (καὶ 7 .) ὁμοίως καὶ ὁ Ἰερემίας „ Δίκαιος εἶ Κύριε , ὅτι ἀπολογησάμην πρὸς σέ . πλὴν κρίματα
λαλάσω πρὸς σέ . τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐδοῦται ; εὐδύνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα ; (Ἰερ . ιβ' . 1 .)
ἠπάρουν μὲν καὶ οὗτοι καὶ ἐζήτουν . ἀλλ' οὐκ ἐξίσου τοῖς ἀσεβέσιν . οὐδὲ ἐγκαλοῦντες τῷ Θεῷ , οὐδὲ καταγινώσκοντες
ἀδύναμιν ἐκ τῶν γινόμενων αὐτοῦ . ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ ἄλλαχθ' ἔλεγε „ Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ . ὁ δὲ Ἰωβ
προφίλον ποθεῖν , οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ . ὁ δὲ Ἰερემίας , αὐτὸ τοῦτο προσφώνων , καί τις ὑπομνήσκει ποτε ,
τα γίνεται παρὰ-ἐξέσεως τὴν αὐτοῦ κρίσιν , εἰπὼν „ Δίκαιος εἶ Κύριε . τούτέστιν , εἰδόμενον , ὅτι δικαίως ἀπαν-
μὲν οὖν ὑπὲρ τούτου ἔτυχον δὲ τρόπον οὐκ ἐπιστάμεθα . τί οὖν ; ἔμαθον ἐκεῖνοί τι πλέον ; ἀλλ' οὐδὲ ἀπεκρίσθαι
νώτιόν μου . οὐκ ἔτυχον δὲ ἀποκρίσθαι , ὡς ὁ Δαβὶδ ἔλεγε . „ Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι . ὅτι τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐ-
(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικητῇ λέγοντος μετὰ ταῦτα παιδεύσας , μηδὲν ἐρωτῶν τοιοῦτον .
εἰρήνη βαθεῖα καὶ εὐπορία καὶ τὸν θάνατον δὲ οὕτως ἔπαινον τοῦ παρανομίου συζητῶντας ἐν
μηνδὲν ἀνανεύειν , εἴ τις αὐτὸν ἔρωτο , εἰ βούλοιο τοιοῦτον . καὶ μὲν τούτους ὑπομείνειν , ὡς ζηλοῦσθαι παρὰ πάντων . καὶ
οἱ γὰρ ἐν κινδύνοις καὶ κακοπαθείαις ἐξεταζόμενοι , ἀπαγορεύονται . καὶ αὐτοὺς ὡς τῆς ἀνανεύσεως διελύσεως τὴν ἀπα-
γορεύειν . ἀπαγορεύειν γὰρ τι βουλόμενοι ἀνανεύειν εἰσάμεν . σαφέστερον δὲ εἶπεν ὁ Ἀκύλας , οὐκ ἔστι δυσπάθεια
τούτέστιν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάθος ὑπομένοντας , ὥστε καὶ ἀπαγορευθῆναι . εἰ γὰρ καὶ ἐν κινδύνοις ἔδοξάν ποτε ἐξε-
τάζεσθαι οὐκ ἔστιν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀπαγορευθέντας καὶ ἀπελπισθέντας τοῦ ζῆναι ἀπὸ τῶν ἐπικειμένων κινδύνων , ἀλλὰ
πρὸς ὀλίγον πάσχειν δοκοῦντες ἀπληρόν .
(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ὅσοι ἐν τῷ παρόντι βίῳ οὐκ ἠξιώθησαν μετὰ ἀνθρώπων μαστιγοθῆναι , ἐν τῷ
μέλλοντι αἰῶνι τηροῦνται μετὰ Δαιμόνων κολαζέσθαι , διὰ τὸ πάντων χαλεπώτερα εἰργάσθαι . ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεός :

ματώτων, διὰ τοῦτο ἐκυρίευσεν τελείως αὐτοὺς ἢ
ὑπερφάνεια. (1)

„Περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσεβειαν
„ἐαυτῶν.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔτι ὑπερφανεύθησαν οἱ
ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ, διὰ τί εὐτυχουσι, διὰ
τοῦτο ἐφόρεσαν τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσεβειάν τους,
ὡσάν φόρεμα· φανερώνει δὲ τὸ φόρεμα, ὅτι αὐ-
τοὶ εἶχον τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσεβειαν ἐνδυμένην
τριγύρω, καὶ ἀπὸ κάθε μέρου· εἰς πολλὰ δὲ μέ-
ρη τῶν Ψαλμῶν μεταχειρίζεται τὴν τοιαύτην πα-
ρομοίωσιν τοῦ φορέματος ὁ θεὸς Δαβὶδ· κατὰ
τὸ „Περιβαλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν·
(Ψαλ. δ' 14,) καὶ πάλιν „Ἐνδυσάσθωσαν
οἱ ἐνδιαβάλλοντες με ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθω-
σαν ὡς διπλοῦδα αἰσχύνην αὐτῶν· (Ψαλ. ρθ.
28.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα· εἰς δὲ τὸ ρητόν του-
το δηλοῦται ἀκόμη, καὶ ὅτι οἱ ἀσεβεῖς εὐτυχου-
ντες, ἐκαυχόντο καὶ ἐπιδείκνυν ἑκαμνον τῆς ἀσε-
βείας καὶ ἀδικίας των, καθὼς κάμνει τινὰς ἐπι-
δείκνυν καὶ μετὰ ἱμάτια ὅπου φορεῖ. (2)

7: „Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία

„αὐτῶν.

Ἡ ἀδικία, λέγει, θέλει εὔγει ἀπὸ τοῦ
ἀνωτέρω εὐτυχούντος ἀσεβεῖς, ὡσάν ἀπὸ οἰκί-
ας· ἦθουν θέλει εὔγει λιπαρὰ καὶ πλουσίαν ἡ ἀ-
δικία· τοιοῦτον γὰρ λιπαρὸν εἶναι καὶ ἐκεῖνο,
ὅπου τρέχει ἀπὸ τοῦ οἰκίου· ἡ οἰκία ὀνομα-
ζει τὴν καλοπαθειαν καὶ τρυφήν· λέγει λοιπὸν,
ὅτι ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφήν αὐτῶν θέλει εὔγει ἡ
ἀδικία· περιστοῦ λαμβανομένου τοῦ ὡς ἐπιρρή-
ματος· ἀντὶ δὲ νῦν εἰπὴ ἐξῆλθεν, εἶπεν ἐξαλεί-
σεται, κατὰ ἀντιφρονισμόν, τοῦ μέλλοντος χρό-
νου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· εἶτι γὰρ
καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· καθὼς καὶ τὸ μασιγωθή-
σονται, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, ἀντὶ τοῦ ἐμασι-
γώθησαν νοεῖται, ὡς ἐρμηνεύσαμεν. (3)

„Διπλόθωσαν εἰς διαφθορὰν καρδίας.

8: „Διενόθωσαν καὶ ἐλαλῃσαν ἐν πο-
„νηρίᾳ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλαλη-
„σαν.

Οἱ εὐτυχούντες ἁμαρτωλοὶ, λέγει, ἦλθον
εἰς βιβαίαν διαφθορὰν καὶ ἔξιν τῆς ἀδικίας· ἔξιν
γὰρ ὀνομάζεται ἡ εἰς κένον πρᾶγμα βιβαία δια-

θα-

Κασιανός· „Τρισάθλιοι εἰσιν οἱ ἑαυτοὺς ἐκιδόντες τοῖς ἁμαρτήμασι· ἢ τοσούτω μᾶλλον, ὅσην πειρασμός
τις, ἢ μᾶσις ἐπάξια τῶν πονηρῶν ἔργων αὐτοῖς μὴ ἐπιφέρηται· ἀλλ' ἐν ἀνέσει διαγούσι· λέγει δὲ ὁ σοφὸς
Νεῖλος· „Θρήνην τὸν ἁμαρτωλὸν εὐτυχούντα· τὸ ἔξιν γὰρ αὐτῷ τῆς ἥλικος ἐπιτελεῖται· ὁ δὲ Ἰσακίος λέγει·
„Ἀνθρώπον ἐνταῦθα νοεῖ τὸν φυλάττοντα τοῦ λογικοῦ τοῦ ἁγίου, τὸν ἐν ἀρεταῖς ὄντα· ἢ τὸν διὰ μετανοίας
διὰφθορῶμενον· ἐν τοῖς τούτων οὖν λόγοις οὐκ εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐδὲ μετὰ ἀνθρώπων· ἦτοι δικαίων κακίᾳ, ἢ
ἐργάζονται· περὶ οὗ εἴρηται· ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήφεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον· οὐδὲ μασιγῶνται μετὰ τῶν
ὀλισθισάντων ἢ ἐλπίδα σωτηρίας ἔχόντων· περὶ οὗ γέγραπται· „Μασιγοὶ δὲ πάντα υἱὸν οὐ παραδέχεται.

(1) Ἐκείνους δὲ αὐτοὺς ἢ ὑπερφάνεια, διὰ τί ἁμαρτάνοντες ἢ μὴ παιδεύμενοι, ἐνομίσαν ὅτι εὐαρεστούσι τῷ
Θεῷ· ἢ διὰ τοῦτο εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ἁμαρτωλῆς αὐτῶν ζωῆς, λαμβάνουσι τὴν εὐτυχίαν· ἢ ἢ ἐνομίσαν πᾶς
δὲν εἶναι Θεός, ἢ διὰ τοῦτο ἐδόθησαν εἰς περισσοτέραν ὑπερφάνειαν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἐπειδὴ παν-
τῶν ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, κακοῦ δὲ ἐνδεής· τοιοῦτον χάριν περισσῶς ἐπετηδύσαν τὴν ὑπερφάνειαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἰσακίος· „Ἐπ' εἰς ἐχρὴν αἰσχύνεσθαι, ἐπὶ τοῖς τοιοῖς σεμνύνονται, ὥς καθάπερ περιβεβαίοντες ἢ
σκέπη τοῖς πλημμελήμασι χρησασθαι· καλῶς δὲ ἀλλήλους ταῦτα συνίψιν τὰ πλημμελήματα· ἀπὸ γὰρ τῆς ὑ-
περφάνειας εἰς ἀδικίαν ὡς τὰ πολλὰ ἢ εἰς πλεονεξίαν οἱ ἄνθρωποι πίπτουσι.

(3) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „Ἡ ὑπερφάνεια ἢ ἀδίκους ἢ ἀσεβεῖς ἀπετέλεσε· ἢ ἐπὶ τοσούτοι· ὡς ἢ
τὰς ἀσεβείας αὐτῶν παχείας εἶναι ἢ οἰονοῖ εὐταφεῖς· ἄλλος δὲ λέγει· „Στέαρ, ἢ πλεονεξία τῆς πονηρίας
λέγεται.

Δ

άθαις: ἤτοι κλίσις τῆς καρδίας· καὶ μὲ μελέτην καὶ σκεψιν ἐλάλησαν τὰ πονηρὰ, καὶ ὅχι κατὰ συναρπαγὴν, ἢ ἄγνοιαν· αὐτοὶ, λέγει, ἐλάλησαν εἰς τὸ ὕψος: ἤγουν κατὰ τοῦ ὕψους Θεοῦ λέγοντες, ὅτι δὲν εἶναι οὗτος Θεός· ἀδικία γὰρ εἶναι τὸ νὰ ἀποσερῇ τινὰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀποδίδῃ αὐτὴν εἰς ἄλλους. Καὶ καθὼς δὲ ἄνθρωπος, ὅπου λαλεῖ ἀναξίως τοῦ Θεοῦ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλεῖ· ὕψος γὰρ εἶναι ἡ Θεότης, τῆς ὁποίας κένενα ἄλλο δὲν εὐρίσκαται ὑψηλότερον. (1)

9: „Ἦθοντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν,
„καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διηλθεν ἐπὶ τῆς
„γῆς.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, ὅπου κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, φανερώνει τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν. λέγει λοιπόν, ὅτι οἱ εὐτυχοῦντες ἀσεβεῖς, ἐκίνησαν τὸ στόμα των καὶ ἐβλασφήμησαν ἐναντίον τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐκινήθη ἐναντίον τῶν ἐπιγεῖων ἀνθρώπων· διὰ τί αὐτοὶ τρυφῶντες καὶ χαλοπαθοῦντες, ἔβριζον τὸν Θεόν· ἐκατηγόρουσαν δὲ καὶ ἐπαρίκαζον ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς φιλοσόφους, τοὺς ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις εὐρισκομένους· ὅτι αὐτοὶ, ἔθεντο μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ στόμα των, θέλοντες νὰ φιλοσοφήσουν περὶ Θεοῦ καὶ θεῶν πραγμάτων· ἡ δὲ γλῶσ-

σα αὐτῶν διηλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεώδη καὶ ἀνθρώπινα λόγια περὶ Θεοῦ φλυαρήσασα· ἢ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἀστρολόγους τῆς Βαβυλώνης· ὅτι αὐτοὶ ἐβάλλον εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα των, μετεωρολογούντες περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀσέρων· ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν διηλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεμίσασα αὐτὴν ἀπὸ τὰς φλυαρίας αὐτῶν. (2)

10: „Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαὸς μου
„ἐνταῦθα·

τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον: ἤγουν διὰ τοῦτο: ἤτοι διὰ τὰς ἀνωτέρω ῥηθείσας κακίας τῶν Βαβυλωνίων, θέλει γυρίσει ὁ λαὸς μου εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἰουδαίαν· ταύτην γὰρ σημαίνει τὸ, ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εὐρίσκομενος, ἐγράψα τὸν Ψαλμὸν τοῦτον. (3)

„Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθίσονται ἐν
„αὐτοῖς.

Ἡμέραι, λέγει, θέλουν εὐρεθοῦν εἰς τὸν λαόν μου πεπληρωμένοι, ὅσον εἰς μέτρον ζωῆς· ἢ ὅσον εἰς ἀρετὴν· ἤτοι ὁ λαὸς μου θέλει γηράσκει καλῶς, καὶ θέλει εὐαρεθίσαι εἰς τὸν Θεόν· νοήτω δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθρούς: ἤγουν θέλουν εὐρεθοῦν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ μου ἡμέραι γεμάται ἀπὸ κακίαν, ὥστε ὅπου νὰ μὴ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἡ παράνομος εὐημερία, φησὶν, ἔξιν αὐτοῖς πονηρὰν εἰργάσασθαι περὶ τὴν ψυχὴν καὶ πόθεν δῆλον; ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοὺς καὶ λαλεῖν πονηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγουσιν „Οὐ γὰρ ἀπέχρησέ, φησιν, αὐτοῖς ἡ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικία, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν ἐτόξευσαν καὶ λόγοις καὶ λογισμοῖς, βλάσφημα κατὰ τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ προφέροντες ῥήματα· καὶ ταῦτα ταπεινοὶ ὄντες, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἔχοντες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τοιοῦτοι καὶ οἱ τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίνοντες, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἀριθμοῦντες φύσιν τὴν ὑπερκόσμιον· εἰ σοφισαὶ καὶ ψευδοὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντες· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Οὐ δύναται τῶν Αἰρετικῶν, ἢ τῶν βλασφημῶν ἐπικρατεῖν ἄχρι πολλοῦ τὰ ῥήματα· διέρχονται δὲ τὴν γῆν, ὀλίγους τινὰς κατὰ πάρεδον βλαπτοντα· τοῦτο συνιέντες οἱ πιστοί, καὶ τύχῃσι πλανηθέντες, ἐπιστρέφουσιν.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Διὰ τοῦτο: ἤτοι τὸ ἐπαρθένας αὐτοὺς καταβληθῆναι· τούτέστιν ὠφέλειά τις, φησὶ, καὶ ἐπιστροφή τῇ ἐμῇ λαῶ γενήσεται ἡ τούτων τιμωρία· ἐωρακότες γὰρ οἶον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέχεται τέλος οὐκ ἂν ποτε εἰς τοῦτο ἔλθοιεν, ἐπορᾶν τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγνωκότες Θεόν.

μη λείπη καμμία πανηρία ἀπὸ αὐτάς. (1)

11 : „ Καὶ εἶπον . Πῶς ἔγνω ὁ Θεός ; καὶ
„ εἰ ἔστι γνῶσις ἐν τῷ ὑψίστῳ .

Ὅσοι , λέγει , ἦτον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πλεον μικροψυχοὶ καὶ ἄγνωστοι , ἐλέποντες τοὺς Βαβυλωνίους εὐτυχοῦντας , ἔλεγον πῶς ἀγνώρισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς καὶ ὑπέφερε νὰ γίνωνται ; βέβαια δὲν τὰ ἀγνώρισεν αὐτοὶ , λέγει , πρὸς τούτοις ἐζήτησαν (τοῦτο γὰρ ἀκούεται ἔξωθεν) ἄρα γε εἶναι εἰς τὸν ὑψιστον Θεὸν γνῶσις , τῶν οὕτω γινομένων πραγμάτων ; βέβαια δὲν εἶναι .

12 : „ Ἴδου οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ , καὶ εὐ-
„ θυνούντες , εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον
„ πλούτου .

Ἐτι δὲ , λέγει , ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν , δια-
λογιζόμενοι οἱ μικροψυχοὶ Ἰουδαῖοι ἔλεγον . νὰ ὁ-
που εἰ Βαβυλωνιοὶ εἶναι ἁμαρτωλοὶ , καὶ ὅμως εἶ-
ναι εὐτυχισμένοι εἰς τὸν αἰῶνα : ἦτοι εἰς πολὺν
καιρὸν . (2) παρόμοια λόγια εἶπα καὶ ὁ Ἰερε-
μίας πρὸς τὸν Θεόν . „ Τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐο-
δοῦται ; εὐθνήσαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀδικήμα-
τα ἑφύτευσας αὐτοὺς καὶ ἐρρίζωθησαν . (Ἰερ .
ιβ' - 1 .)

13 : „ Καὶ εἶπα ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα
„ τὴν καρδίαν μου ; καὶ ἐνιψάμην ἐν
„ ἀθώοις τὰς χεῖρας μου ;

Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ Δαβὶδ ὁ πλεον μεγα-
λοφυχότερος , καὶ φρονιμώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ,
καὶ ἐγὼ , λέγει , ἐσαλεύθηκα κατὰ τοὺς δικλαγι-
σμούς , καὶ εἶπα εἰς τὸν ἑμαυτὸν μου ἄρα γε ἀ-
νωφελῶς ἔκαμα δικαίαν τὴν καρδίαν μου ; καὶ ἐκα-
θάρισα αὐτὴν ἀπὸ καθὲς ἀδικίας , χωρὶς νὰ συλλο-
γίζωμαι καὶ νὰ ἀποποιῶ , κατὰ τὸν Ἠτύχιον ; ἄ-
ρα γε ἀνωφελῶς ἐνίψα τὰ χεῖρά μου μαζί με τοὺς
ἀθώους ; ἦτοι ἔδειξα τὸν ἑαυτὸν μου ἀθῶον ἀπὸ
καθὲς πρᾶξιν κακίας ; ὡς εἶπομεν εἰς τὸν κβ΄ . Ψαλ-
μὸν ἐρμηνεύοντας τό . „ Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς
χεῖράς μου ἁπορητικῶς δὲ πρέπει ταῦτα νὰ ἀνα-
γινώσκονται .

14 : „ Καὶ ἐγενόμην μεμαστιγισμένος ὁ-
„ λην τὴν ἡμέραν ; καὶ ὁ ἔλεγχός μου
εἰς τὰς προΐας ;

Ἄρα γε , λέγει , ἐγὼ ἀνωφελῶς ἔγινα τα-
λαιπωρημένος καθ' ἑκάστην ἡμέραν με νηστεῖαν καὶ
ἀγρυπνίαν , καὶ με τοιαύτας ἄλλας κακοπαθείας τῆς
ἀρετῆς ; ἄρα γε ἀνωφελῶς ἐγένετο καὶ ὁ ἔλεγχος ,
ὅπου ἐγὼ ἐπρόσφερα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου καθὲς πρωΐ
ἤλεγχε γὰρ ὁ θεὸς Δαβὶδ καὶ ἐκατήγορε τὸν ἑαυ-
τόν του εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας , πῶς ἐσφαλεν
εἰς τὸν Θεόν , καὶ πῶς ἀναξίως τοῦ Θεοῦ πολιτεύε-
ται . (3)

15 : „ Εἰ ἔλεγον ὀνηγίσσμαι οὕτως ἰ-
„ θοῦ τη̃ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἦσυν .
„ ῥέτηκα .

Ἀνί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἡμέρας πλήρεις τὸ γῆρας ἐκάλεσεν ἂντὶ τοῦ , ὃ ἐπανήξουσι ἕως μέχρι γήραος βιώσονται . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὅταν φησι , τὴν τοιαύτην κτήσονται γνώμην , τότε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι , κατὰ τὸ εἰρημένον . „ Ἀπέθανεν Ἀβραάμ πρεσβυτῆς ἕως πλήρης ἡμε-
ρῶν (Γέν . κε' . 8 .) τούτῃσι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτοῖς .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησι „ Τὸ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα , τὸν παρόντα βίον λέγει .

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Καὶ γὰρ φησι , ταῦτα ὁρῶν ἐθροβούμην τοῖς λογισμοῖς κατ' ἑμαυτὸν ἐννοῶν , μή-
ποτε ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος ἔσται μοι μάταιος ; ἢν δὲ ὁ πόνος , τὸ δικαιοσύνην ἀσκεῖν , τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πρᾶ-
ξεως ἕως τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μαζίζειν τῇ ἐξομολογήσει . ἕως τοῦτο ὥσπερ ἐκ κοίτης ἀ-
νίστασθαι , εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτὸν . λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος „ Πανταχοῦ δὲ ὥσπερ ἡ ἐν-
ταῦτα .

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἔλεγον οἱ τὸν ἐκ-
τόν μου· ὅτι νὰ εἰπῶ καὶ νὰ διηγηθῶ καὶ εἰς τοὺς
ἀλλους ταῦτα, καθὼς ἐγὼ τὰ ἐσυλλογίζομαι· ἡ-
γουν, ὅτι ἄραγε ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν
μου καὶ τὰ ἔξῃς· ἀνίσως, λέγω, ταῦτα εἰς τοὺς
ἄλλους ἔλεγον, ἰδοὺ λοιπὸν ἀσύνθετα· ἦτοι ἀσύμ-
φορα καὶ ἀπαράδακτα καὶ σκανδάλου αἰτία εἰς τὸν
λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐσυλλογίζομαι· ἐπειδὴ γενεὰ τῶν
υἱῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός· ἐτιγὼν γάρ
καὶ ὁ Θεὸς ἀνόμασεν αὐτὸν εἰπὼν· „Τίς πρω-
τότοκός μου Ἰσραήλ. (Ψ. δ'. 22.) Καὶ πάλιν
„Τίους ἐγέννησα καὶ ὕψωσα (Ψ. α'. 2.)
Καὶ ἄλλως δέ, υἱοὶ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου γνω-
ρίζουν δημιουργὸν τὸν Θεόν, καὶ φυλάττουν τὰς ἐν-
τολάς του· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν. „Ἡ-
συνθέτηκας· νοεῖται δὲ καὶ ἐτιγὼν, ὅτι ὁ μὲν πρω-
τος σίχος ἐρμηνεύεται, καθὼς ἡμεῖς τὸν ἐρμηνεύ-
σαμεν· ὁ δευτέρως δὲ σίχος νοεῖται, ὅτι λοιπὸν,
ἔσον εἰς τὴν τοιαύτην διήγησίν μου, ἔσθ' ὦ Κύριε,
παρέβης τὰς συνθήκας καὶ συμφωνίας, ὅπου ἔλα-
μες εἰς τὸν λαόν σου Ἰσραήλ· ἤγουν τὰς πρὸς τὸν
Ἀβραάμ καὶ τοὺς ἄλλους προγόνους ἡμῶν διὰ τὴν
γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὸ γένος ὅλων τῶν
Ἰουδαίων· ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ κατοικήσω-
μεν βεβαίως τὴν γῆν ταύτην· καὶ ὅτι ἔχομεν νὰ
γένημεν μεγάλοι καὶ ὀνομαστοί· ἀσυνθετῶς γὰρ λέ-
γεται τὸ παραβαίνω τὰς συνθήκας. (1)

16· „Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶναι· τοῦτο
„κοπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου.

17· „Ὡς οὐ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήρι-
„ον τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα νὰ γνωρίσω καὶ νὰ
καταλάβω τὴν ἀνωτέρω ἀπορίαν μου· ἦτοι ἂν ἐδι-
καίωσα ματαίως τὴν καρδίαν μου· τὸ δὲ, τοῦ
εἶναι περιττόν· πλὴν ὡς φαίνεται λέγει, τοῦτο τὸ
νὰ γνωρίσω δηλαδὴ καὶ νὰ καταλάβω τὴν ἀπορίαν
ταύτην, εἶναι πένες πολὺς εἰς ἐμένα, καὶ δύσκο-
λον εἰς κατάληψιν, ἕως οὗ νὰ ἔμβω εἰς τὸν ναὸν
τῆς Ἱερουσαλὴμ· τοῦτον γὰρ ἐνομαζει ἁγιαστήριον·
διὰ τί μέσα εἰς αὐτὸν ἀγιάζεται ὁ λαός· τότε λοι-
πὸν, λέγει, ἀπολαύσας ἐγὼ τὴν πρώτην εὐτυχίαν,
θέλω γνωρίσω, ὅτι δὲν ἐδικαίωσα· ματαίως τὴν
καρδίαν μου· οὐδὲ ματαίως ἐκαθάριζον τὸν ἑαυτὸν
μου ἀπὸ καθ' ἁμαρτίαν· ἀλλὰ ὠφελίμως καὶ πο-
λυκαρδῶς.

„Καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν.

Τοῦτο εἶναι προφητεία φανερά· διὰ τί λέ-
γει διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁ σκληρὰθεὶς λαὸς
τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἀληθῶς ἐγὼ θέλω γνωρίσω καὶ
καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας μου, ἀπὸ τὰ τέ-
λη τῶν ἁμαρτωλῶν Βαβυλωνίων· ἤγουν ὅταν ἔβη
τὸ τέλος καὶ τῆς εὐτυχίας των, καὶ τῆς πολιτείας
τιν· διότι ὁ βασιλεὺς Κύριος νικῆσας ὤφερον τοὺς
Βαβυλωνίους, τὸν μὲν Ἰσραηλιτικὸν λαόν ἀπεκατέ-
στησεν εἰς Ἱερουσόλυμα, τοὺς δὲ Βαβυλωνίους ὑπέ-
ταξε μὲν τελείαν σκλαβίαν· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ
τῶν μέγαν Ἀθανάσιον, ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ νοεῖ-
ται ἡ μέλλουσα κρίσις, ἣτις ἀφορίζει· ἦτοι διωρί-
ζει εἰς τὸν καθένα τὰ πρὸς αἴαν· ἀγιάζω γὰρ ση-
μαίνει τὸ ἀφορίζω· ἐπειδὴ τότε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς
κρί-

παῦθα τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ ἐλογιζόμενον λέγει· ἐπειδὴ ὁ λογιζόμενος καθ' ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ λέγων ἔστιν ἑαυτοῦ τὸ
ἐνθύμημα· ἔφη δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Ὁ ἑαυτὸν μασιγῶν ἐφ' οἷς ἐπλημμέλει, ἢ τὸν οἰκεῖον ἔλεγχον εἰς τὰς
πρωίας, ἐν φωτὶ δηλαδὴ ἢ οὐκ ἐν σκότῳ τιθεμένος· οὕτως ἐν λογισμοῖς καθαρεῖται ἢ πράξει· εἰ ἔγχεται δὲ ἐν
φωτὶ ὁ παρησίαις μεταδιδούς τοῖς ἐλέγχουσιν· ὁ τὸ σοφὸν ἐκεῖνος λόγιον τηρῶν, ὅπερ ἐν Παροιμίαις εἴρηται·
„Ἐλέγχε σοφὸν ἢ ἀγαπήσεις· (Παρ. θ'. 8.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, ἡσυχαστικῶς ἀναγινώσκων ἢ αὐτὸς οὕτω νοεῖ· „Ταῦτά φησιν ἐνενόουν κατ' ἑμαυ-
τόν, ὡς εἰς τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὑπεισεληθόντας· δηλαδὴ τὸ, ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου,
ἐτέροις ἐξαγγέλλω, παντὸς σκανδάλου γενομένην αὐτοῖς αἰτίαν· πεῦτὸ δὲ ποῶν, παρέβαινον ἢ παρεχάραττον τὰς
τῶν δικαίων ἀνδρῶν, ἢ σὺν υἱῶν συνθήκας· αἱ δὲ ἦσαν, τὸ μὴ ἀλλοις γίνεσθαι σκανδάλου αἰτίαν.

κρίσεις θελουν μάθουν οἱ μικρόφυχοι, ὅποιον μὲν ἀγαθὸν εἶναι ἢ ἀρετὴν, ὅποιον δὲ κακὸν εἶναι ἢ ἀμαρτίαν. (1)

18:., Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔ-
., σου αὐτοῖς κακά.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ προφητεῖν καθαρώτερον τὸν ἀφροσύμον τῶν Βαβυλωνίων· διὰ τὰς δολιότητας, λέγει, αὐτῶν, ἡτοίμασας Κύριε, εἰς αὐτοὺς, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἔθου.) κακοπαθείας καὶ θλιψαί· περιττὸν δὲ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ, πλὴν, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ πλὴν, εἶπεν· ὅτως.

., Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρῇ-
., ναι.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι υψώθηκαν μὲ πλοῦτον καὶ μὲ κατὰ εὐτυχίαν, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, ἐκμήμωσας αὐτοὺς ἀπὸ τῆς εὐτυχίας τους ταύτης.

19:., Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἔξ-
., πινε ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν
., ἀνομίαν αὐτῶν.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ τὴν καταστροφὴν τῶν

Βαβυλωνίων, θαυμάζει διὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν μεταβολὴν· τὸ γὰρ ἐξέπινε, τὸ ἀφροσύνην σημαίνει· τὸ δὲ ἐξέλιπον, εἶναι ἐξηγήσις τοῦ ἀπώλοντο· ἢ καὶ τὰ δύο σημαίνουν ἓνα καὶ τὸ αὐτό· μὲ τὸν διπλασιασμὸν γὰρ τοῦ ὀνόματος, φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὅπου ἐδοκίμασε διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων.

20:., Ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου.

Τὰ τῶν Βαβυλωνίων, λέγει, πράγματα ἔφανεσαν ὥσπερ ἓνα ὄνειρον· διὰ τὴν καθὼς ὅταν ἐ-
δη τινὰς ἓνα καλὸν καὶ ποθητὸν ὄνειρον, ἐπειτα ἀφ' οὗ ἐξυπνίσῃ, λυπεῖται διὰ τὴν ἐφάνη ματαιὰ καὶ ψευδὴς ἢ ἀπόλαυσίς του· ἐπὶ καὶ οἱ Βαβυλώ-
νιοι, ἀφ' οὗ ἐπέρασαν ἢ εὐτυχίατων, θέλουν νο-
μίσουν, ὅτι ματαιῶς εὐτύχησαν καὶ ψευδῶς· τοιαύ-
τη γὰρ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη τραγὴ καὶ δόξα καὶ εὐ-
τυχία, ὁμοία μὲ τὰ ὄνειρα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ
τὴν ταχέαν αὐτῆς μεταβολὴν. (2)

., Κύριε ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα
., αὐτῶν ἐξουθενώσεις.

Διὰ τὴν πόλιν σου, λέγει, Ἱερουσαλήμ, ὅ-
θελεις ἀτεμᾶσαι τὴν εὐτυχίαν τῶν Βαβυλωνίων· εἰ-
κόνα γὰρ ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὴν
εὐτυχίαν αὐτῶν καὶ δυνατεῖαν· ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη
εὐτυ

(1) Τὰ δὲ λόγια τοῦ Ἀθανασίου εἰσι ταῦτα· Ὡς ὁ ὁπλοῦς φησὶ τὰ οὕτω βαθεῖα γινώσκειν κτήματα, ἐν κόπῃ ἐ-
νέβαλον ἑαυτὸν, ὅτε ἀνεξερευνήτων ὄντων· πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τοῦτου γινώσκειν ἐπαύρισμα, καὶ οὐκ
οὕτως δὲ ὡς ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσει ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἢ ὁ Θεόδωρος δὲ εἶπε· Ὡς ὁ
κόπος ἀνθρώπου γινώσκει τοῦ Θεοῦ τὰ ἀπόκρυφα· καθάπερ ἢ Ἡσαΐας φησὶ· Ὡς ὁ ἄνθρωπος γινώσκει
τὸν Θεόν· Ὡς ὁ ἄνθρωπος γινώσκει τὸν Θεόν· Ὡς ὁ ἄνθρωπος γινώσκει τὸν Θεόν· Ὡς ὁ ἄνθρωπος γινώσκει τὸν Θεόν·
(Ἡσ. μ'· 15.)· οὐμὴν ἀγνοοῦντες εἰς τὸ παντελὲς μένομεν· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν
ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν νόμων, ἢ τῶν κατὰ τὰς Γραφὰς κειμένων, παντὸς πενήρου τοῦ τέλους ἐφομέθα· ὅταν δὲ εἰ-
σέλθωμεν εἰς τὰ ἁγιασθῆναι τοῦ Θεοῦ· (τὸ ἐσόμενον δηλαδὴ κριτήριον· ἐκεῖνο γὰρ εἰκότως ἁγιασθῆναι, ὡς μὲν
νοῦ τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἁγιασμοῦ ἐν αὐτῷ παρρησιαζομένου· διὸ ἢ Παῦλος ἔλεγε· εἰρήνην διώκετε ἢ τὸν ἁ-
γιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὀφείλει τὸν Κύριον·)· ταυτιζόμενα τῶν νῦν ἐδουλοῦνται τὰ ἔσχατα μανθάνομεν ἀληθείαν
· ἢ αὐτὴ τῇ πείρᾳ γνωσκόμεν τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, ἐν ᾗ κρίνει ἢ δικαιοῖ τὰ ἡμέτερα.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ· Ὡς ὁ Πᾶντα μὲν ἐναργὴ τῆς θείας Γραφῆς τὰ παραδείγματα, μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ τὴν δόξα-
σαν εὐπρέπειαν, διεβόρει φαντασίαν παραβάλλειν, ἥτις τῇ ὑπνῷ συμπαύεται, καὶ ἐν χειρὶ τῆς ἔχειν διότι οὐκ
δοξᾷ.

Ἐπιτυχία δὲν εἶναι κυρίως πρᾶγμα καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνον μιμεῖται τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν· καθὼς καὶ ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι πρᾶγμα, ἀλλὰ εἰκὼν· ἡ γοῦν ὁμοιάζει μὲ τὸ πρᾶγμα· ὅθεν καὶ εἰκὼν ὀνομαζέται· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ καὶ πόλις, ἡ πολιτεία τοῦ Ἰσραηλῆτικου λαοῦ· ἡ καὶ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ. (1)

21: „Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδιά μου.

Ἡ καρδιά μου, λέγει, ἔλη ἀναψεν ἀπὸ τὴν φωτίαν τοῦ θυμοῦ· ἦτοι τοῦ ζήλου· εἶπε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· „Ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν· ἐκείνων γὰρ τὸν ἴδιον λόγον ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τῶν νεφρῶν, φανεροῦναι αἰνιγματικῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιθυμίαν, καθὼς εἶπο-

μεν ἀλλαχοῦ· μὲ τὸ νὰ εὐρίσκηται ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ ἡ γονὴ εἰς τοὺς νεφρούς· (2) ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐπαθύμησε πρότερον τὰ ἀληθῆ καὶ ὄντως ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο, λέγει, ὅτι ὕστερον ἠλλοιώθη· ἐπαθύμησε γὰρ καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, ζηλώσας τοὺς ἐχθρούς, ὅπου τὰ ἀπελάμβανον.

22: „Καὶ γὰρ ἐξουθενώμενος καὶ οὐκ ἐγγνων.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἀρμόζουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ἐγυρίσαν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα· ἐγὼ, λέγει, ὁ Ἰσραηλίτης λαὸς ἡμῶν ἐξουθενώμενος· ἦτοι ἀπερριμμένος ἀπὸ λόγου σου Κύριε, διὰ τὰς ἀμαρτίας μου, τότε ὅταν ἤμην εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδυνήθηκα νὰ καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν ἐδικόν σου φωτισμόν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ἐξουθενώμενος, εἶπεν „Ἀνεπιστήμων ἤμην. (3)

„Κτη.

δοξε· τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐνύπνιον, φαντάζον μὲν πρὸς βραχὺ τὴν ψυχὴν· εἰδὲ τις αἰφνίδιον ἀναστήσει τὸν καθεύδοντα, πάντα διαλέλυται καὶ οὐδὲν ὑφίσταται· μόνη δὲ μένει, ἡ τοῦ δοκεῖν τι ἐωρακέναι μίμησις· οὕτω, φησι, καὶ ἡ τούτων εὐπραγία εἶναι, φαντασίαν ἔχουσα μὲν, αἰφνιδίως δὲ ἀπολλυμένη, ὥς μὴδὲ ἔχειν λείψανον τοῦ πράγματός· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Εἰκότως δὲ αὐτῶν ὀνειρᾷ τὴν εὐμερίαν ἀπεικάσεν· οἷδεν γὰρ ἐνύπνιον διειδήνοχεν ἡ τοῦ παρόντος βίου σκηνὴ· καὶ ὁ Θεὸς Ἀθανάσιος· „Ἐσθαι αὐτῶν, φησιν, εἰς πᾶσιν τὸ ὕψωμα· καὶ οὕτως ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶν πλούτος, ὥσπερ ἂν καὶ τῶν ὀνειρωπτόντων τὰ φάσματα ἀνυπόστατά εἰσι, καὶ πάσης σκίσεως ἀσθενέστερα· οὐ γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, μέχρι παντός διατετελέκασι πάντες ἐν πλούτῳ καὶ τριφῇ καὶ δόξῃ· ἀλλ' ἐν τῷ ἐπαρθεῖναι κατέβαλες αὐτοὺς· ὅσον γὰρ ὑψώθησαν ἐκ πλούτου καὶ ἀλαζονείας, τοσοῦτον καταβιβασθῆσονται πρὸς ταπεινῶσιν, ἵνα καὶ φορτικωτέραν ἔχωσι τὴν συμφορὰν· θαυμάζει δὲ τὴν μεταβολὴν ὁ Προφήτης τῶν ἀδίκως εὐμεροῦντων τὴν ἄθροον, πῶς οἱ πρότερον οἰκίας μεγάλας οἰκοδομοῦντες, ἀγροὺς ἀγροὺς συναπτοντες, πάντων ἐξαπίνης ἔρημοι τῶν εἰρημένων εὐρίσκονται· καὶ εἰς τοσοῦτον διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀσέδειαν ἐκλείπουσιν, ὥς τῷ ἐνυπνιασθέντι, καὶ πολλὰ μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἀγαθὰ φαντατθέντι, ἐξέγεγερθέντι δὲ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν μετὰ χειρὸς κρατοῦντι συγκρίνεσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἐφραίμ λέγει· „Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χοίρου πεφοβήκασιν εἰκόνα, καὶ τὴν τοῦ ἐπουρανίου, ταύτηται καὶ ἐξουθενώθησονται· ἀκούσονται γὰρ τότε· οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἄτε μὴ φοροῦντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δίδυμος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταύτην φησι, σὺ ἐξουθενώσεις, τῆς εἰς τὴν σὴν πόλιν δυσσεβείας εἰσπραττόμενος δίκας.

(2) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Ἡμῖν δὲ οἱ νεφροὶ τὴν καλὴν ἠλλοίωσιν ἠλλοιούσθωσαν, ὅλον τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς Θεὸν μεταφέροντες.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ὅταν τις ὑπὸ τῆς τῶν ἀμαρτωλῶν εὐθυνίας δαλεασθεῖς, ἐρεθισθῇ πρὸς τὴν ἐκείνων μίμησιν, παραχρῆμα ἐξουθενεῖται καὶ φανλίζεται, ἐκ τοῦ οἰκείου μεταπεσὼν ἀξιώματος· σφόδρα δὲ ἀρμόδιως προσέθηκε τὸ, οὐκ ἐγγνων· ἐπειδὴ περ ἀγνωστοὶν οἱ πολλοὶ τὴν συμβαίνουσαν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων εὐτέλειαν· οἱ μὲν, ὡς ἱερεῖς· οἱ δὲ, ὡς ἄρχοντες, ἐκ τοῦ περικειμένου σχήματος ἀπατάμενοι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.

Ἐγὼ λοιπόν, λέγει, ἀνόητος ἐγενήθην κον-
τὰ εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν, πλέον δὲν θέλω περιερ-
γασθῶ τὰς κρίσεις καὶ οἰκονομίας σου· ἀλλὰ ὡπὼν
κτῆνος, θέλω ἀκολουθήσω εἰς τὰ θελήματα σου χω-
ρὶς καμμίαν ἐρευνᾶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπει-
δὴ ἐγνώρισα καλῶς, ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ οἰκο-
νομεῖς με κρίσιν καὶ σοφίαν· ἐπαινετὴ δὲ εἶναι ἡ
τοιαύτη κτηνώδεια ἢ κατὰ Θεὸν γινόμενη· κτηγο-
ρημένη δὲ εἶναι, ἡ παρὰ τοῦ Δαίμονος καὶ τῶν
παθῶν προξενουμένη· περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὁ αἰ-
τὸς Δαβὶδ· „Παρασυμβλήθη (ὁ ἄνθρωπος)
τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς·
(Ψαλ. μὴ· 12.)

23: „Καγὼ διαπαντὸς μετὰ σοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ἔσομαι, καὶ πρέπει νὰ ᾤ-
κούεται ἐξωθεν: ἤγουν ἐγὼ ἔσομαι διὰ παντὸς με-
τὰ σοῦ, ἐννοῶν σε πάντοτε, καὶ λαλῶν τὰ ἐδικά
σου θεῖα προσάγματα, καὶ μὴ χωριζόμενός ποτε ἀ-
πὸ τῆν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν· (1)

„Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς
μου.

24: „Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς
με, καὶ μετὰ δόξης προσελά-
βου με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὡπὼν ἕνας χαίρομαι
γὼς ἐπιάσας τὴν δεξιάν μου χεῖρα· καὶ με εὐγαλες
ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἀπὸ τὴν σκλα-
βίαν αὐτῶν· ἢ καὶ με τὴν δεξιάν μου χεῖρα φαναρόνεις,
ὅτι ἐπιάσας τὴν δεξιάν μου πρέξιν, καὶ δι' αὐτῆς
με ἐλευθέρωσας ἀπὸ τοῦς Βαβυλωνίους· ἐλευθερώ-
σας με δὲ, ἔδωκάς μοι βουλὴν, διὰ μέσου τῆς ὁ-
ποίας ὠδήγηθην καὶ ἐπεριπάτησα ἀβλαβῶς διὰ μέ-
σου τῶν ἔθνων, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἕως εἰς τὴν
Ἱερουσαλήμ· τὴν δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰσοδόν
μου, ἔκαμες ἐνδοξον καὶ περιφανῆ κατὰ τὸν Θεο-
δώριτον· ἀκουστὴ γὰρ καὶ περίφημος ἔγενεν ἡ τῶν
Ἰουδαίων ἐπιστροφὴ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ
καὶ ὁ βασιλεὺς Κύρος ἔστειλεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη βα-
σιλικά γράμματα καὶ ὀρίσμοις φανερόνωντας παρὶ
τῆς τοιαύτης ἐπιστροφῆς τῶν Ἰουδαίων· (2) καὶ
ὅρα ἐν βιβλίῳ γ' τοῦ Ἑσδρα καφαλαίῳ ζ'.

25: „Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ;
καὶ παρὰ σοῦ τί ἡθάλπισα ἐπὶ τῆς
γῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουσι μερικοὶ, ὅτι τὸ
εἶπεν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „Εἰ μή τις γένοιτο παρὰ τῷ Θεῷ κτηνώδης, ἢ μήτε τοῖς τῆς σαρκὸς νόμοις, μήτε τοῖς
τῆς ψυχῆς, μήτε τοῖς τοῦ νεὸς βούλοιτο ἑπεσθαι, ἀλλ' οἷον κατασιγᾶσας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ νοερὰν κίνησιν ἀθε-
ρῶσας ἀκολουθεῖ τῷ Θεῷ, οὐκ ἂν ἐκεῖνος συδιάγειν διαπαντὸς δύνατο· ἢ καὶ οὕτως· „Εἰ καὶ πρὶν, φησι, φωτι-
σθῆναι τῆς ἀπορίας τὴν λύσιν, κτήνεος οὐδὲν διήλαττον πρὸς γε τὸ εἰδέναι τὰς οἰκονομίας, ὅμως οὐκ ἀπει-
κόμην σου Κύριε, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος συνήμην δέ σοι διαπαντὸς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ δὲ Ἡσύ-
χιος λέγει· „Κτήνεος ἴδιον τὸ πλανᾶσθαι, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πλάνης ῥάβδῳ τυχόν, ἢ χαλινῷ μετατίθεσθαι·
εἰς καιρὸν δὲ τὰ παρὰ σοὶ προσέθηκε τὸν λόγον ἀσφαλιζόμενος· ἐπειδὴ τινὲς εἰσι τῷ Διαβόλῳ, κτηνὸν δίκην ἐ-
πόμενοι· ἀλλὰ πῶς εἶναι διαπαντὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ τὴν ὁρμὴν ὅλης εἰς προσκαίρον, ἐσχ. κῶς ἐπὶ τὸ χεῖρον
δύναται, ἢ δὴλον, ὡς οὐχ' ἁμαρτάνων τῇ προθέσει, ἀπατώμενος δὲ πέτονθε· διὸ περ ἀνακοπεῖς ὡς χαλινῷ τῷ
νόμῳ παραχρήμα ἐπέσρεψε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·). ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „Κτη-
νώδης ἐγενήθην παρὰ σοί· ὅτε δηλαδὴ ἐν τοῖς προσκαίροις τὰ ἀγαθὰ ἐπιζέομαι· ἵν' δὲ, μετὰ σοῦ εἶμι, ὅτε
πρὸς τὰ δεξιὰ ὤρμησα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἐφραίμ „Ἀπεκδυσαμένον, φησι, τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν καὶ τήρησιν
τῶν ἐντολῶν σου παρασημασμένον, ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με· οὐ γὰρ ἴσων τὸ ἑμαυτοῦ θέλημα· ὅθεν ὡς πα-
τὴρ ἀγαθὸς, υἱοῦ ἀγαπητοῦ ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με, λέγει δὲ καὶ ὁ
Θεοδώριτος· καθάπερ πατὴρ ἡπίος παῖδα πεπλανημένον εὐζών, τῆς τούτου λαβόμενος δεξιᾶς εἰς τὴν εὐλίαν ἐ-
πανίχει· ὡς γὰρ εἰς τὴν πατρίαν ἐπανήγαγες γῆν.

εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον λέγων· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἔμένα τὸν Θεὸν ἐν τῷ οὐρανῷ παρὰ τῶν Ἀγγέλων, πᾶρεξ μένον λατρεία καὶ ὑπακοή; καὶ ἀπὸ ἐσένα ἄνθρωπε, τί ἄλλο ἠθέλησα εἰς τὴν γῆν, παρὰ μόνον αὐτὰ τὰ ἴδια; ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅ-
 πει λέγεται παρὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν· τί ἄ-
 λο εἶναι εἰς ἔμένα τὸν ἄνθρωπον περιποθῆναι ἐν τῷ
 οὐρανῷ, πᾶρεξ ἐσὺ Κύριε; καὶ ἀπὸ ἐσένα τὸν
 Θεὸν τί ἄλλο ἐζήτησα ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν,
 πᾶρεξ αὐτὸν πάλιν ἐσένα καὶ τὴν ἐδικὴν σου βοή-
 θειαν; τοῦτο γὰρ τὸ νόημα ἢ τοῦ Ἀκύλα ἐπροξέ-
 νησεν ἑκδοσις· (1) καὶ διὰ τὸ εἰποῦμεν καθο-
 λικῶς, τὰ ῥήτᾳ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ πολλάκις

εἶναι ἐλλιπῆ, διὰ τὴν σπανίτητα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσ-
 σης, ἀπὸ τῆν ὁποίαν μεταγλωττίσθησαν εἰς τὸ Ἑλ-
 ληνικὸν κατὰ μόνην τῆς σημασίας τῆς καθ' ἑαυτὴν λέξεως,
 χωρὶς νὰ λάβουν καίνα πλάτυσμόν. (2)

26: „ Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σὰρξ
 „ μου.

Ἐδαπανήθη καὶ ἐνακρώθη, λέγει, ἡ καρ-
 δία μου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπαθε καὶ ἡ σὰρξ μου, με-
 τὰ τὸ νὰ ὑπερήθην κατὰ εὐπρόσῳπον καὶ καλοζῶσαν, καὶ
 ἐταλαιπωρήθη με πικρὰς κακοπαθείας. (3)

„ Ὁ

(1) Ἡ τοῦ Ἀκύλα δὲ ἑκδοσις παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ κεῖται· „ Τίς μοι ἐν τῷ οὐρανῷ; ἢ μετὰ σοῦ οὐκ ἔβουλή-
 θην ἐν τῇ γῇ· ἀντὶ τοῦ, ὑπάρχει μοι ἐλπίς ἐν τῷ οὐρανῷ· προσεδόκησά, φησι, ἢ προσδοκῶ εὐμενῆ σέ μοι γενέ-
 σθαι ἐν οὐρανῷ ἢ ἐπὶ γῆς κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδωρίτην· οὔτε γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄλλον τινα ἔχω Θεὸν ἢ καθεμὴν, ἢ
 πλὴν σοῦ· οὔτε μὲν ἐν τῇ γῇ ἑτερόν σοι συντάττω· ἀλλὰ ἢ ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐν τῇ γῇ σὲ εἶδα Θεόν· εἴρηται δὲ
 μάλιστα τοῦτα ἐκ προσώπου τῶν ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευόντων τῷ Σωτῆρι.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἐρμηνεύει· „ Τοῦτου χάριν σὲ ποθῶ ἢ διψῶ ἢ κατὰ ψυχὴν ἢ κατὰ σῶμα, ἢ
 τὴν σὴν προσμένα βοήθειαν· σὲ γὰρ ἔχω ἢ μερίδα ἢ κληρὸν ἢ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν· ἢ οὔτε τῶν ἀγαθῶν, οὔτε τῶν
 κατὰ τίνος ἐρίεμαι, ἀλλ' ἢ σοῦ μόνου· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, οὕτως ἐξηγεῖται· „ Ἐπεὶ οὐδὲν μοι ὑπάρχει
 ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαστικῶς οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δεῖξασθαι παρὰ σοῦ, ὅτε φθαρτῶν ὄντων
 πάντων ἢ προσκαίρων· ἐνδὲ δὲ μοῦ ἐρχόμενι τυχεῖν, ἢ τῷ τοῦτου πόθῳ κατέτρυχον ἑμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦ-
 το δὲ ἐστὶ, τὸ σὲ μερίδα μοι ἢ μόνον γενέσθαι· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον οὕτω· „ Παρὰ τοῖς Ἀγγέλοις οὐκ
 ἔστιν ἐπιθυμία ἡδονῆς τοῦ νοεῖν παραλυσίαν τίνος, οὔτε θυμὸς λυσσῶν· ἀλλὰ λόγος μονότατος πρὸς τὸν πρῶ-
 τον λόγον φυσικῶς ἄγων τοὺς λογικούς· ὃ μόνον χαίρει Θεῷ, ἢ παρ' ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτῶν δούλων· ἢ τὸ τοῦ
 λοῦ πρὸς τὸν μέγαν φάσκων Δαβὶδ· „ Τί γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ἢ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς;
 ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανῷ προσαγόμενον παρὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν·
 ἢ παρ' ἡμῶν ἐπιζητούν, προσευχομένους λέγειν ἐδίδωκε· γεννητὴν τὸ θέλημα σου· κατὰ δὲ τὸν Νύσσον οὕ-
 τως· „ Ὁ τὴν διάνοιαν ἐφύλας τῷ ἐποπτικῷ τε ἢ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ὡς παρὼν κατανοήσας τὸ δι-
 ἐλπίδος τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκείμενον, ἢ παρελθόν τῇ ψυχῇ πᾶν τὸ φαινόμενον, ἐντὸς τῶν οὐρανῶν ἀδύτων παραδόν, ἢ
 καθάπτεται τῆς ἀκρίβειας τῶν ἐπιτηδεύοντων, δι' ὃν φησι· „ Τί γὰρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; ἢ παρὰ σοῦ τί
 ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; τῷ αὐτῷ μορίῳ τοῦ λόγου, τὸ μὲν οὐράνιον, θαυμαστικῶς μεγάλων, ἢ ἐξαίρων τῷ λόγῳ
 τὸ δὲ ἐπὶ γῆς, τοῖς τῶν ἀνοήτων ὀφθαλμοῖς σποῦδαζόμενον, καταφρονητικῶς ἢ σκωπτικῶς ἐξευτελίζων ἢ μισα-
 τόμενος... ὃ χάριν προκαταγινώσκει τῷ λόγῳ τῆς περὶ τὸ καλὸν ἀκρίβειας, κτηνώδῃ λέγων βαυκὸν εἶναι, ἕως
 ἐν ἐκείνῳ τὸ ἀγαθὸν εἶναι· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο μετὰ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς δὲ ὁ λόγος, ἢ πρὸς τὸ δεῖξιν ὀδυνηθῆναι (ἐδυ-
 γος δὲ γίνεται αὐτῷ δεξιὸς διὰ τῆς βουλῆς ὁ λόγος) ἢ εἶδε τὴν ἐν ἀρετῇ δόξαν, δι' ἧς γίγεται τὴν οὐρανῶν
 βλέπουσιν ἢ ἀνάληψις, τότε χεῖται ταῖς φωναῖς ἐκείναις· ἐν ἧ μὲν, ἐν θαύματι ποιεῖ τὸ ἐν οὐρανῷ ἀγχι-
 θόν· ἢ δὲ, τὸ οὐτιδονόν τε ἢ μάταιον τῆς ἠπατημένης περὶ τοῦ βίου σποιδῆς διοπτρεῖ· τί γὰρ μοι, φησιν, ὑ-
 πάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, ἢ τὰ ἐξ ἧς ὁ δὴ ποιεῖται μέχρι τοῦ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων· τοιούτων αὐτοῖς κατ' ἐ-
 ξουσίαν ὑπαρχόντων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅμως ἐν εὐχῇς μέρει ποιοῦνται τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενέσθαι αὐτοῖς τὰς φαντα-
 σιώδεις ἀπάτας, δυνασεῖαν τινὰ, ἢ τιμὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ τὸ δύσινον τοῦτο δοξάριον, περὶ ὃ μέμνηεν ἡ
 φύσις.

(3) Ὁ δὲ Θεοδωρίτης οὕτως ἐρμηνεύει· „ Τοῦτου χάριν σὲ ποθῶ ἢ διψῶ ἢ κατὰ ψυχὴν ἢ κατὰ σῶμα ἢ τὴν σὴν
 προσμένα βοήθειαν· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠρόδιος· „ Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου ἢ ἡ σὰρξ μου· ἀπὸ τῶν βιωτικῶν δυνά-
 μεων ἢ ἀνθρωπίνων πυχμάτων· ὅταν γὰρ ἐκείθεν ἐκλήτῃ· τοῦτ' ἐστὶν ὅταν ἀπ' αὐτῶν ἀναχωρήσῃ ἢ παύσῃται, τό-
 τε μερίδα τὸν Θεὸν ἔχει εἰς τὸν αἰῶνα· κτήμα δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξαίρετον ὁ Θεὸς γίγεται, ὅτε Θεὸς αὐτῆς
 διὰ τὴν κτῆσιν ἢ τὴν ἐνοίκησιν λέγεσθαι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„Ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ
„μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Σὺ, λέγει, εἶσαι ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου:
ἦτοι ἐμένα, κατὰ περίφρασιν· φανερόναι δὲ τὸ ρη-
τὸν τοῦτο τὸν πόθον καὶ τὴν ἐρωτικὴν διάθεσιν,
ὅπου εἶχεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν· καὶ σὺ, ὦ Θεέ,
εἶσαι, λέγει, τὸ μερίδιόν μου· ἦγουν ἡ παντοτινὴ
κληρονομία καὶ ὁ πλοῦτός μου.

27: „Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς
„ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται.

Μακρύνεται τινὰς ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅχι κα-
τὰ τόπον· διὰ τί ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· ἀλλὰ
κατὰ τὴν σχέσιν καὶ ἀγάπην, διὰ μέσου τῆς ἀμαρ-
τίας· καθὼς καὶ ἐξαναγίας πλησιάζει τινὰς εἰς τὸν
Θεόν, διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ ἡ ἀμαρτία
φεύγει καὶ μακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν, καθὼς φεύγει
καὶ τὸ σκότος ἀπὸ τὸ φῶς· ὅσον δὲ μακρύνει τινὰς
ἀπὸ τὸν Θεόν, τόσον περισσώτερον πλησιάζει εἰς
τὴν ἀπώλειαν. Τὸ δὲ ὅτι ἐδῶ, εἶναι βεβαιωτικόν,
ἀντὶ τοῦ, ὅντως· ἀπώλειαν δὲ ὀνομάζει, ὅχι τὴν
εἰς τὸ μὴ ὄν διάλυσιν, ἀλλὰ τὴν σέρησιν τῆς σω-
τηρίας.

„Ἐξολοθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα
„ἀπὸ σοῦ.

Πορνείαν ἀπὸ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν
ἀποστασίαν καὶ εἰδωλολατρείαν, καὶ τὴν θεραπείαν
τοῦ Δαίμονος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς καὶ διὰ
Ἰεραμίου λέγει ὁ Θεός· „Εἶδες, ἃ ἐποίησέ μοι ἡ
κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ; ἐπορεύθησαν ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑ-
ψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ
ἐπόρευσαν ἐκεῖ (Ἱερ. γ'. 6.) καὶ πάλιν· „Καὶ
ἐμαίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον· (αὐτοῦ. 9.)
ἀντὶ τοῦ ἐλάτρευσε ἐν ταῖς εἰδώλοις· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκ-
κλησία νύμφη Θεοῦ ὀνομάζεται· ἐπειδὴ καὶ εἶναι
ἐνωμένη μετὰ τὸν ἀληθῆ Θεόν διὰ μέσου τῆς πίστεως
καὶ τῆς φυλακῆς τῶν θεῶν ἐντολῶν. (1)

28: „Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλησθαι τῇ
„Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν τῷ
„Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.

Ἀγαθόν, λέγει, εἶναι καὶ σωτηριῶδες, τὸ
νὰ ἤμμι· ἐγὼ ἐνωμένος πάντοτε μετὰ τὸν Θεόν, καὶ
τὸ νὰ μὴ χωρίζωμαι ἀπὸ αὐτὸν καμμίαν φοράν·
καὶ ὁμοίως σωτηριῶδες εἶναι, τὸ νὰ ἀφιστῶμαι εἰς
τὸν Θεόν ὅλην τὴν ἐλπίδα μου· διὰ τί ἐγώ, ἐπει-
δὴ ἤλπισα εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθοῦ-
μένου· ὅθεν καὶ ἀγαθὸν ἔγνω τοῦτο εἰς ἐμένα· ἦ-
τοι ὠφέλιμον καὶ σωτηριῶδες. (2)

„Τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πόσας τὰς αἰνέ-
„σεις σου ἐν ταῖς πυλαῖς τῆς θυγα-
„γατρὸς Σιών.

Ἐλ-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει „Εἴη δ' ἂν νοητὴ πορνεία ἢ πᾶν εἶδος φαυλότητος ἢ ἀκαθαρσίας· παύσωμεν
οὖν τῆς τοιαύτης πορνείας τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ τὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι πρέποντα ἢ ὀφειλόμενον ὑπερμεῖναιμεν ὁ-
λεθρον· ἢ ἐπειδὴ αἱ ἀμαρτίαι διίστασιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγγιζόντος, περιέχοντες τὸ χαλεπὸν τοῦτο διά-
φραγμα, ἢ τὸ κοῦρον οὐδὲν γενέσθαι ἐγγύς· Θεὸς γάρ, φησιν, ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, ἢ εὖ Θεὸς πόρρωθεν·
(Ἱερ. κγ'. 23.)

(2) Ὁ Θεὸς γάρ, κατὰ τὸν Νύσσης, οὔτε λύπη ἐστίν, οὔτε ἡδονή, οὔτε δειλία, ἢ θράσος, ἢ φόβος, ἢ ὀργή·
ἢ ἄλλο τι τοιοῦτο πάθος, ὃ τῆς ἀπαιδεύτου κυριεύει ψυχῆς· ἀλλ' ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, αὐτοσφία ἢ ἀγιασμός
ἀληθεύει τε ἢ χαρὰ ἢ εἰρήνη, ἢ ὅσα τοιαῦτα· πῶς οὖν ἐστὶ τῇ ταῦτα ὄντι προσκολληθῆναι, τὸν ὑπὸ τῶν ἐναντίων
κρατούμενον· ἦτοι οὐδαμῶς· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Κολλώμεθα δὲ Θεῷ, κατὰ διάθεσιν ἐγγιζόντες αὐτῷ, ἢ
τοῖς θεοῖς αὐτοῦ κατακολουθεῖντες θεασίμασιν· οὕτω γὰρ περὶ φησὶ ὁ Σωτήρ· „Ἐὰν ἐμοὶ διακονή-
σιν, ἐμοὶ ἀκολουθήτω, ἢ ὅπου εἰμι ἐγώ, ἐκεῖ ἢ ὁ διάκονος ὁ ἁγὸς ἔσται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρή.)

Ἐλπίζοντας, λέγει, ἐκ ἐσέ τὸν Θεόν, ἐσκέπασθηκα καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ κάθε κακόν· διὰ τί; διὰ νὰ διηγούμαι τὰς αἰνέσεις σου: ἤγουν τὰ ἀξιεπαίνετα θαυμάσιά σου· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· διὰ τοῦτό με ἐσκέπασες Κύριε, διὰ νὰ γράψω εἰς τοὺς Ψαλμούς μου τούτους, τὰς χρεωστούμενας δοξολογίας σου· πάσας δὲ εἶπε, διὰ τί τόσαι πολλαὶ εἶναι αἱ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαι: ἤτοι ἀναρίθμηται καὶ ἄπειραι· λέγει δὲ· ὅτι θέλει διηγεῖται ταύτας εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιών: ἤτοι τῆς Ἱερουσαλὴμ· δύω γὰρ ὀνόματα ἔχει ἡ πόλις αὕτη· οὐ μόνον γὰρ

Ἱερουσαλὴμ ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ Σιών, ἀπὸ τὸ ὄρος Σιών ὅπου εὐρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτήν· θυγάτηρ δὲ Σιών ἡ ἰδίᾳ Σιών λέγεται, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· καθὼς καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ὁ ἄνθρωπος λέγεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ταῖς πύλαις δὲ εἶπε, διὰ τί οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ καθῶνται εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως, ἢ καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ νὰ διηγούνται διάφορα πράγματα· ἀναγωγικῶς δὲ πόρται τῆς Σιών εἶναι αἱ κατὰ τόπον Ἐκκλησίαι, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὡσάν διὰ θυρῶν, ἀναβαίνει ὁ Χριστιανὸς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΓ΄.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφ .

Περὶ μὲν τοῦ Ἀσάφ, εἵπομεν εἰς τὸν προλαβόντα οβ΄. Ψαλμόν· Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμός, διὰ τὴν χρειάζονται νὰ ἔχουν συνέσιν ἐκεῖνοι, ὅπου τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπεὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον, διηγεῖται διὰ τὴν ὁλοῦσερινὴν ἄλωσιν καὶ σκλαβίαν τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, τεσσαράκοντα χρόνους ὕπερον ἀπὸ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διότι ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τῶν Ῥωμαίων πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὁμως τοιαῦτα κακὰ ποτὲ δὲν ἔπαθον: ἤγουν ἀποβολὴν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων παντοτινὴν· κατὰκαυσιν τοῦ ναοῦ· χρημνισμόν τῶν ὁσπητίων τους, καὶ τέλειον ἀφανισμόν· καὶ τὸ περισσότερον, ὅτι οὐδὲ Προφῆτης πλεόν ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγούμενος δὲ ὁ Ψαλμὸς τὰς συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, εὐαγγελίζεται καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν. (1)

1: „ Ἰνα

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διὰ τὸ σκυθρωπὸν τῆς κατὰ Ἰουδαίαν διηγήσεως, δὲν ἐπιγράφεται οὔτε Ψαλμός, οὔτε ὕμνος, οὔτε ᾠδὴ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασιν· τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· ἔξ μετὰ τὴν ἔκβασιν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἐφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος· (Α΄ Θεσ. β΄. 16.)

1: „**Ἰ**να τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος ;

Ἀπώσω εἶπε καὶ ὄχι ἀπώσεις· ἐπειδὴ προ-
λέγει τὰ μέλλοντα ὡς ἀπαρasmένα, κατὰ τὸ ἰδίω-
μα τῶν Προφητῶν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ θαυμάσῃ τι-
νὰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ μ' ὅλον ὁ-
ποῦ ἐπρογίνωσκε τὴν ἀπειθεῖαν τῶν Ἰουδαίων, ὅ-
μως μὲ τὴν προρρήσιν τῶν μελλόντων συμφορῶν,
σπουδάζει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀσεβείαν,
καὶ ἀπὸ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπου ἐπροξένησαν
εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ λό-
γου τῶν ἔμειναν ἀδιόρθωτοι, διὰ τὴν κακὴν χρῆσιν
τοῦ αὐτεξουσίου τῶν· λαλεῖ δὲ τοὺς λόγους τοῦ
Ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβὶδ, συμπωνῶντας τὸν Ἰου-
δαϊκὸν λαόν, ὅπου ἐπαθε κακὰ ἐλεεινὰ καὶ ἀξιο-
δάκρυτα· ἢ λέγει ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῶν πα-
ρὰ τοῖς Ἰουδαίοις γνωσικωτέρων καὶ εὐλοθεσέρων·
δὲν εἶπε δὲ ἀπώσω μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος· τὸ
ὅποσον δηλοῖ τὴν τελείαν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ·
διότι πρότερον μὲν ὁ Θεὸς ἀπώθειτο καὶ ἀπέβαλλε
τοὺς Ἰουδαίους, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τέλος· ἐπειδὴ
διὰ τῶν Προφητῶν ὥριζεν εἰς κάθα σκλαβίαν αὐτῶν,
καιρὸν τινα διωρισμένον· τὸ δὲ ἵνα τί, φαίνεται
μὲν ὅτι εἶναι ἐρωτηματικὸν καὶ αἰτιολογικόν, κον-
τὰ δὲ εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἶναι τοῦτο σχῆμα λόγου
ἐλεεινόν καὶ δυσωπητικόν, (1)

„**Ὁ**ργίσθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα
νομῆς σου.

Πολλῶς ὀργὴ λέγεται ἡ παρότρυνσις τοῦ
θυμοῦ, λέγεται δὲ καὶ ἀδιαφόρως ὁ θυμὸς ὀργή,
καὶ ἡ ὀργὴ θυμὸς, ἐδῶ τὸ ὀργίσθη ὁ θυμὸς σου
θέλει νὰ εἴπῃ τὸ παρέτεινες τὸν καθ' ἡμῶν θυμόν
σου καὶ ἐπέμεινες πολὺν καιρὸν θυμωμένος ἐναντίον
ἡμῶν τῶν προβάτων τῆς βοσκῆς σου. (2)

2: „**Μ**νησθήτι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς
ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς.

Καθὼς καὶ εἰς τὸ μγ'. Ψαλμὸν οὕτω καὶ
ἐδῶ λέγει μνησθήτι ἡμῶν οἱ ὅποιοι εἴμεθα συναγω-
γὴ σου· διότι σὺ ἐσυνήγαγες ἡμᾶς διεσπαρμένους
ὄντας εἰς τὰς χώρας τότε καὶ δουλεύοντας, καλῶς
δὲ λέγει τὸ ἐκτήσω διότι καθὼς πάντοτε αἱ ἀπο-
κτήσεις γίνονται μὲ κόπους, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς μὲ
πολλὰ θαύματα μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς δυνα-
στίας τῶν Αἰγυπτίων, ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἀπ' ἀρ-
χῆς πρὸς διαφοράν τῆς ἐξ ἐθνῶν συναγωγῆς.

3: „**Ἐ**λυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου.

Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἐξῶθεν τὸ μνησθήτι,
ῥάβδον δὲ τὴν βασιλείαν λέγει καθὼς καὶ πανταχοῦ
ῥάβδον καλεῖ τὸ σκήπτρον· μνησθήτι λέγει ἡμῶν τοὺς
ὁποίους μᾶς ἠλευθέρωσας ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ μᾶς ἑ-
καμες ἰδίαν σου βασιλείαν καὶ κληρονομίαν.

4: „**Ὁ**

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ἀπώθει ὁ Θεὸς τὸν ἀμαρτάνοντα, ἐκείνου πρότερον ἀποσχοινίσαντος ἑαυτόν· τὸν
γὰρ ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω· ἢ ἀπώθει κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀμαρτημάτων· οἶον τὸ „Κατὰ
τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἔξωσον αὐτούς· λέγει δὲ ἢ ὁ Ὁργισμένος· „Ἐάν οὖν ἄκρα ἡμῶν γέννηται ἀμαρ-
τήματα, ὡς μνηκὲι ὑπερβολὴν ἔχειν τὰ ἐπταισμένα ἡμῶν, ἀπώθειται ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τέλος, ἢ οὐ οὐκ ἔστι πέ-
ρα ἀπώθειναι τινα· πάλιν δὲ προσκαλεῖται τινὰς κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ τρόπου τῆς μετανοίας· ὁ δὲ Θεόδοτος
λέγει, ὅτι τὸ ἵνα τί, εἶναι διαπορητικόν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Ὁργὴν τοῦ Θεοῦ ἢ θυμὸν μὴ καθ' ἡμᾶς νόμιζε· ἀπαγε τῆς ἀτοπίας· περὶ γὰρ
Θεὸν οὐδὲν πάθος ἀνθρώπινον· ἀλλὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀποστροφήν διὰ τῶν εἰρημένων αἰνιττεται λέξω· ἢ ὑ-
πομένειν φησι πρόβατα νομῆς αὐτοῦ· νομὴ δὲ Θεοῦ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος, νόμος οἶον ἢ Προφήται ἐν οἷς
καθ' ἅπερ ποιμὴν πρόβατα τοὺς δικαίους νέμει.

4: „Ὅρος Σιών τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας
„ ἐν αὐτῷ.

καὶ ὤρμησαν ἐναντίον τοὺς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς καὶ σαβ-
βάτου καὶ ἐσκότωσαν πολλοὺς. (2)

Τοῦτο λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐπιφαίνεται ὁ Θεὸς
εἰς τὸν ναὸν ναόν.

„ Ἐθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα,
„ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ὡς εἰς τὴν ἔξοδον
„ αὐτῶν ὑπερίνω.

„ Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπε-
„ ρηφανείας αὐτῶν εἰς τέλος.

Σήκωσον λέγει, τὰς χεῖράς σου καὶ τιμώ-
ρησαι αὐτοὺς ὅπου ὑπερηφανεύονται ἐναντίον μας καὶ
μεγαλοφρονοῦσι (1) τὸ δὲ εἰς τέλος σημαίνει τὸ
ἐξ ολοκλήρου.

„ Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ
„ ἁγίῳ σου,

Ἀναλόγησαι λέγει, ὅσα ὁ ἐχθρὸς ἐνεδείξα-
το εἰς τὸν ἅγιόν σου ναόν, ὅλοι δὲ ὁμοφώνως ἐν τῷ
ἁγίῳ σου λέγουσι καὶ ὅχι ἐν τοῖς ἁγίοις σου μὲ τὸ
νὰ εἶναι φανερόν ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ λέγει.

„ Καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε,
„ ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου.

Καὶ ἐκαυχήθησαν λέγει ἐκεῖνοι ὅπου σὲ μι-
σοῦσιν εἰς τὸ μέσον τῆς ἐορτῆς σου, μὲ τὸ νὰ μὴν
ᾔτον συγχωρημένον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ σικάνουν
ἄρματα εἰς τὴν ἐορτὴν, ἐπαρτήρησαν οἱ ἐχθροί

Κάθε τάγμα στρατιωτικὸν τῶν Ῥωμαίων,
εἶχε καὶ ἓνα σημάδι ἐπάνω εἰς τὸ κοντάρι του· τὸ
ὅποιον προπορευόμενον, ἔκχμανε τοὺς ἄλλους στρα-
τιώτας νὰ γνωρίζουν, ποῖον τάγμα εἶναι· τοῦτο δὲ
τὸ σημάδι, ἡμεῖς ὀνομάζομεν τῶρα σημαῖαν καὶ
φλάμπουρον· ταῦτα λεγόντων τὰ φλάμπουρα καὶ ση-
μεῖα ἔστησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω εἰς τὰς πόρτας τῶν
πόλεων, ὅταν ἐμβῶντες μέσα εἰς αὐτάς καὶ τὰς ἐ-
κυκλεύον· τοῦτο δὲ ἐποίησαν καὶ ὅταν ἐνίκησαν τὰ
Ἱεροσόλυμα καὶ ἐμβῆκαν μέσα εἰς αὐτά, κατὰ τὸν
Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὡς, εἶναι περιττόν· ἔστησαν δὲ
οἱ Ῥωμαῖοι τὰς τοιαύτας σημαίας ὡς νικητικὰ τρό-
παια, ἐπάνω εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ κα-
τὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ἐνδοθεν εὐ-
ρισκόμενοι μὲ τὸ νὰ κατεγίνοντο σκόπη εἰς τὴν ἐορ-
τὴν, δὲν εἶχον γνωρίσουν πῶς ἔβηκαν τὰ σημεῖα
ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω τῆς πόρτας· ἢ νοεῖται
τὸ, οὐκ ἔγνωσαν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὅτι οἱ
Ῥωμαῖοι δὲν ἐγνώρισαν μὲ ποῖον τρόπον ἐπῆραν
τὴν Ἱερουσαλὴμ· ἐπειδὴ δὲν ἐπῆραν αὐτὴν διὰ τὴν
ἀσθενείαν τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων, καθὼς αὐτοὶ
ἐνόμιζον· ἀλλὰ διὰ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὅπου
οἱ Ἰουδαῖοι ἐπροξένησαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. (3)

5: „ Ὡς

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀπῆλθόν, φησιν, αὐτοὺς τῆς ἀλαζονείας εὐθύνας· τὸ γὰρ ἔπαρον τὰς χεῖρας ἐκ
μεταφορᾶς τέθηκε τῶν ταῖς χερσὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας μασιγούντων· ἔτι γὰρ ἀπανταχοῦ χεῖρα Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν
αὐτοῦ καλεῖ εἴτε ἐπὶ καλῇ εἴτε ἐπὶ κακῇ γιγνομένην· τοῦτο δὲ ἔτι ἡ ἀκολουθία δείκνυσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ ἐν τῇ πάσχᾳ τῇ ἐορτῇ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἦσαν πόλεμον, τοῦτον
χάριν ἐν αὐτῇ τῇ καιρῷ τοῖς πολεμίοις παρεδόθησαν· τῇ γὰρ πάσχᾳ· συνηγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων
ἀπάντων ἡ πολιορκία γηγένεται δικαίως, ἐν ᾗ καιρῷ τῷ σαυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἠρμήνευσεν εἰπών „ Ἐθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν ἐπίσημον γνωρίμενον κατὰ
εἴσοδον ἐπάνω· καιόμενον γὰρ τοῦ ναοῦ, ἔτι τῶν περὶ τὸν ναόν, οἱ Ῥωμαῖοι κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερὸν,
ἔτι θέμενοι ἀντικρὺ τῆς ἀνατολικῆς πύλης, ἔθυσάν τε αὐταῖς αὐτόθι, ἔτι τὸν Τίτον μετὰ μεγίστων εὐφρομιῶν ἀπέ-
φηναν αὐτοκράτορα· ταύτας οὖν ἔθεντο εἰς τὴν εἴσοδον, δὴλὴν ἀπαντες καθιστύντες τὴν νίκην· τὸ δὲ δις ὀνομά-
ζειν τὰ σημεῖα· ἀποθαυμάζοντες εἶναι αὐτῶν, πῶς ὁ Θεὸς κατὰ ταῖς τῶν πολεμίων παρεδόθη χερσίν· ὁ δὲ Θεοδώρι-
τος

5: „Ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξίναις ἐξέκο-
 „φαν τὰς θύρας αὐτῆς ἐπιτοαυτ΄·
 „ἐν πελεκει καὶ λαξευτηρίῳ κατέρ-
 „ραξαν αὐτήν,

Δρυμὸς ὀνομάζεται ὁ λόγγος τῶν ξύλων, ὅστις θύρεσκεται μέσῃ εἰς τὰ βουνά· οἱ Ῥωμαῖοι λοιπόν, λέγει, κατέκοψαν μὲ τὰς ἀξίνας τὰς πόρτας τῆς Ἱερουσαλήμ, καθὼς κατακόπτουσι τὰ ξύλα τοῦ λόγγου καὶ τὰς δρυς· καὶ μὲ τὰ τξευτήρια μὲν, κατεκρήμνησαν τὰς σέγας καὶ τὰς πόρτας τῶν ἐσπητίων τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅσα ἦτον μὲ ξύλα κατεσκευασμένα· μὲ τὰ λαξευτήρια δὲ καὶ τὰς σμύγλας καὶ τοὺς λοσοὺς, κατεκρήμνησαν τοὺς τοίχους αὐτῶν, λαξευτήριον γὰρ εἶναι ὄργανον τῶν πελοκούντων τὰς πέτρας, ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ κόπῃ τὰς πέτρας καὶ νὰ σκάψῃ τοίχους καὶ νὰ κρημνίσῃ τειχόκαστρα. (1)

6: „Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἀγιαστήριόν
 „σου· εἰς τὴν γῆν ἐβεβίλωσαν τὸ σκῆ-
 „νωμα τοῦ ὀνόματός σου.

Ἀγιαστήριον τοῦ Θεοῦ τὸν ναὸν ὀνόμασεν ὁ Δαβὶδ, καθὼς εἰς τὸν προρρήθοντα Ψαλμὸν εἴπομεν· ἐβεβίλωσαν δὲ εἶπεν· ἦτοι βεβήλως καὶ ἀνοσίως ἐκρήμνησαν εἰς εἰς τὴν γῆν τὸν αὐτὸν ναὸν, ὡς κοινὰ τὰ ἅγια μεταχειρισάμενοι· ἀπριβῶς δὲ εἰ-

παν αὐτὸν σκῆνωμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀπερίο-
 ριστος· μερικοὶ δὲ τὸ τοῦ ὀνόματός σου ἐνόησαν πῶς εἶναι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, σεῦ, κατὰ περίφρασιν· ἔ-
 γουν ἐβεβίλωσαν τὸ σκῆνωμά σου. (2)

7: „Εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγε-
 „νναι αὐτῶν ἐπιτοαυτό,

Ὁλαί, λέγει, ὁμοῦ αἱ συγγένειαι τῶν ἐχ-
 θρῶν Ῥωμαίων, εἶπον ἀναμεταξύτων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν· ἤγουν ἀπὸ τῆς καρδίας ταυτὸν εἶπον μ-
 ὄλην τὴν καρδίαν καὶ προθυμίαν τοὺς· τὸ γὰρ δεῦ-
 τε, ὅπου λέγει παρακάτω, αὐτὸ ἐμποδίζει νὰ νοῆ-
 ται τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ, διανοήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν αἱ συγγένειαι αὐτῶν· ἔγω μόνον ἀνίσως νοῆ-
 ση τὸ, δεῦτε, τινας, ἐχθρῶς συμβουλευτικόν, ἀλ-
 λά ὡς ἐπιρρηματικόν, ἀντὶ τοῦ, ἄγε δὴ· τί δὲ εἶ-
 πον; ἀκούσων.

„Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς
 „ἐσθρὰς τοῦ Θεοῦ ἀπο τῆς γῆς.

Ἐλᾶτε, λέγει, νὰ καταπαύσωμεν τὰς νο-
 μικάς λατρείας τοῦ Θεοῦ τούτου, τὸν ὅποιον οἱ Ἰ-
 ουδαῖοι σέβονται· τοῦτο δὲ θέλομεν κατορθώσωμεν, ἀνίσως καὶ ἀφηνίσωμεν τοὺς νόμους καὶ τὴν πολι-
 τεύειν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν· τὸ ὅποιον αὐτοὶ καὶ ἐ-
 κατῶρ.

τες προσδέττει· ἡ Ὅτι ἔχοντες προτομήν οἱ Ῥωμαῖοι βασιλεῖς τοῖς τῆς πόλεως ἐνεκόλασαν λίθοις· διὰ τοῦ-
 των δὲ πάντων ἐμάνθανον, ὡς ἐρημοὶ τῆς θείας κηδεμονίας ἐγένοντο· ταῦτα ἔδ κύριος ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελ-
 λίοις προείπεν· ὅταν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐσθρὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω· τότε οἱ ἐν
 τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἔδ Εὐδρέβιος.

(1) Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἐὰν ποτὲ σοὶ ἐπιβουλευσώσιν οἱ ἐχθροί, ὅρα αὐτοὺς ἔχωθεν τῶν θυρῶν σου ἀξίνας ἔχοντας
 τὰς διακοπτοῦσας τὰς περὶ τὸ ἡγεμονικὸν θύρας· ἵνα κατατεμόντες αὐτάς, ἄρῃσι τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν·
 ἐφ' ἣ ἐπεποίθεις. (παρὰ τῇ Νικήτᾳ)

(2) Εἴη δ' ἂν σκῆνωμα Θεοῦ βεβίλωσεν, ψυχὴ ἥδη φανταζομένη τὰ ἐπουράνια· εἴτα βέλος πεπωρωμένον ἐπι-
 θυμίας δεξιμένη ἔδ ἀλχμάλωτος γενομένη ὑπὸ τῆς ἀμνηστίας· λέγει δὲ ὁ Θεόδοτος, ὅτι βέβηλον οὐ τὸ ἀναθάψ-
 τον καλεῖ, ἀλλὰ πολλαχού ἔδ τὸ κοινόν· οὕτως εἶπεν ὁ ἱερεὺς Ἀβιμέλεχ πρὸς τὸν Δαβὶδ· ἡ Οὐκ εἰσιν ἄνθρωποι
 βέβηλοι ὑπὸ τὴν χεῖρά μου (ἦτοι κοινοί)· ἀλλ' ἦ ἄνθρωποι ἅγιοι· (Α' Βασιλ' κα' 4.) κοινοὶ δὲ λέγοντας
 ἄνθρωποι, οἱ παρὰ πάντων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων ἐσθιόμενοι, οἱ μήτε ἱερεῖς ὄντες· μήτε πάλιν ἀκάθαρτοι.

κατώρθωσαν, συγχωρήσαντος τοῦ Θεοῦ.

8:., Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἶδομεν.

Τὰ θαύματα, λέγει, ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι πῶς ἐθαυματούργησαν ὁ Θεὸς των, ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι οἱ τοὺτους πολιορκήσαντες καὶ νικήσαντες, δὲν εἶδαμεν κατὰ τὸ παρόν· ἐπειδὴ καὶ νένα τοιοῦτον δὲν ἐθαυματούργηθη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, κατὰ τὸν ὅποιον τοὺς πολεμοῦμεν. (1)

„Οὐκ ἔστιν ἔτι Προφήτης, καὶ ἡμᾶς
„οὐ γινώσεται ἔτι.

Τὸ ἔτι νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ ἐξῆς· καὶ ἀληθῶς τοῦτο ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι· διὰ τί ἀφ' οὗ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκληρώθησαν ἀπὸ αὐτοῦ, δὲν εὐρίσκεται, λέγουσιν, εἰς τὸ ἐξῆς τινὰς ἅγιος καὶ Προφήτης ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς, ὅπου νὰ προφητεῖ καὶ νένα κακὸν ἐναντίον ἡμῶν, καὶ νὰ παραθάρρυνῃ αὐτούς· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος Προφήτης δὲν εὐρίσκεται εἰς αὐτοὺς, λοιπὸν δὲν θέλει γνωρίσει αὐτὸς ποῖαν μορφήν ἔχουν νὰ λάβουν τὰ πράγματα ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων· τὸ γὰρ δευτέρον ἔτι, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν νοεῖται. (2)

9:., Ἔως πότε ὁ Θεὸς ὀνειδιεῖ ὁ ἐχθρὸς;
„παροξυνεῖ ὁ ὑπεναντίας τὸ ὄνομά σου
„εἰς τέλος;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἕως πότε ὁ ἐχθρὸς λαὸς τῶν Ῥωμαίων ὀνειδίζει καὶ κατηγορεῖ, καὶ ἡμᾶς καὶ ἔσένα, ὡς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους; καὶ ἕως πότε βλασφημεῖ ὁ ὑπεναντίας λαὸς αὐτῶν, λαλῶν διαπαντοῦς λόγια προξυντικά ἐναντίον εἰς τὸ ὄνομά σου; ἀγκαλὰ καὶ ἐσὺ μακροθυμῇς, παρὰ χωρῶν εἰς αὐτοὺς νὰ καίνουσι ταῦτα διὰ τὰς ἐδικὰς μας ἀμαρτίας.

10:., Ἰνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου,
„καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ
„κόλπου σου εἰς τέλος.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν παρατήρησιν, ὅτι τὸ εἰς τέλος, ὅπου εὐρίσκεται εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, φανεροῦναι τὴν παντοτινὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· τὴν ἰδίαν δὲ λέγει καὶ χεῖρα καὶ δεξιάν· καὶ κόλπος μὲν Θεοῦ εἶναι, ὃ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· χεῖρ δὲ δεξιάν, εἶναι ἡ μεταδοτικὴ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· διὰ τί, λέγει, Κύριε, δὲν μεταδίδεις καὶ τώρα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ σου, καθὼς πρότερον τὰ ἐμεταδίδες; μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως· διὰ τί καὶ ἐκεῖνος ὅπου ἔχει τὸν κόλπον τοῦ γεμάτον ἀπὸ ἀγαθῶν, ὅταν μὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ ἀπὸ αὐτὰ εἰς τινὰ, βάλλει τὸ χεῖρ τοῦ εἰς τὸν κόλπον τοῦ καὶ ἐκβάλλει καὶ δίδει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα· ὅταν δὲ ὀργισθῇ, καὶ δὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ, εὐγάνει τὸ χεῖρ τοῦ ἀπὸ τὸν κόλπον τοῦ. (3)

11:., Ὁ

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Ἀθανάσιος θέλει, ὅτι λέγουσιν τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι „Ἡμεῖς φησὶ, καθ' ὃν ταῦτα ἐπαγγέλλεται, οὐ γέγοναμεν θεαταὶ τῶν σημείων ἐκείνων, ὃν πολλὰκις ἐπὶ τοῖς προτέροις πολέμοις αὐτόπται γεγενήμεθα· ταῦτα δὲ τὰ σημεῖα ἦν ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν· διὸ δὴ ὡς τούτων μὴ γινόμενοι θεαταὶ φάμεν· ἵνα τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος;

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Τούτων γὰρ πάντων ἐξαίφνης οἱ Ἰουδαῖοι κατέβησαν ἔρημοι· πολλοὺς γὰρ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔσχον Προφῆτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν· οὔτινες τῷ λαῷ ἔτι τοῖς βασιλεῦσι προὔλεγον τὰ ἐσόμενα, ἔτι τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδήλους ἐποίουν.

(3) Ὁθεν ἄλλος φησιν „Ὅτε μὲν ἐπισκοπεῖ ὁ Θεός, ἡ χεῖρ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κόλπου προφέρει τὰ ἀγαθὰ καὶ δίδωσιν ἡμῖν· κόλπος δὲ, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς· ὅτε δὲ οὐκ ἐπισκοπεῖ, οὐ δίδωσιν· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Ἐὰν αἰσθάνῃ ὅτι καινὸς ἡ τοῦ Χριστοῦ, πλήρης δὲ ἀμαρτημάτων, εὐξαι καὶ εἶπε· ἵνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου; καὶ τὰ ἐξῆς· εἴη δ' ἂν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, χεῖρ ἐν τῷ κόλπῳ ὁμονογενῆς, ὁ δὲ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς δίδωσιν.

11: „Ο δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶ-
νος·

„τὴν θάλασσαν·

Τὸ πρὸ αἰῶνος ἐδῶ δὲν λέγεται κατὰ κυ-
ριολεξίαν· ἄλλα κατὰ κατάχρησιν, ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀρ-
χῆς· διὰ τί πῶς ὁ Θεὸς ἦτον βασιλεὺς τοῦ γένους
ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς καιρὸν ὁ-
ποῦ ἀκόμη δὲν ἦτον δημιουργημένη ἡ αἰσθητὴ κτί-
σις; ἡ αἰὼνα θέλεις νοήσεις τὴν παροῦσαν ζωὴν,
διὰ νὰ ᾔῃαι τὸ νόημα τοιοῦτον· ὅτι πρὸ τῆς ἐδι-
κῆς μας ζωῆς· ἦτοι ἐκ τῶν προγόνων μας ἦτον ὁ
Θεὸς βασιλεὺς τοῦ γένους ἡμῶν· μὲ τὰ λόγια δὲ
ταῦτα ὡσὰν νὰ ἐνθυμίζῃ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν τὰ
θαυμάσια ἐκεῖνα, ὅπου ἐνήργησεν εἰς τοὺς προγό-
νους αὐτῶν. (1)

„Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς
γῆς·

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς γῆς νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν
μέσῳ τῶν ἀνθρώπων· φανερώς δηλαδὴ καὶ πεπαρρη-
σιασμένως κατὰ τὸν Θεοδώριτον· λέγει δὲ σωτηρί-
αν, τὴν ἐλευθερίαν ὅπου ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ
τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου. (2)

12: „Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου

„Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρα-
κόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος·

Δράκοντας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Αἰ-
γυπτίους, διὰ τὴν πονηρίαν καὶ τυραννίαν τοὺς·
κεφαλὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων λέγει ἐκείνους, ὅπου ἐ-
κυνήγησαν κατόπιν τοὺς Ἑβραίους· ἦτοι τοὺς τα-
ξιάρχας καὶ λοχαγοὺς καὶ ἐρματηλάτας, ὡς ἄρχον-
τας αὐτῶν· καθὼς δηλ. ἄρχι καὶ ἡ κεφαλὴ τῶν ἁλ-
λων μερῶν τοῦ σώματος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον·
ὅλοι δὲ οἱ ἀνωτέρω, ὅταν ἐπλημμύρισεν ἡ ἐρυθρὰ
θάλασσα, ἐσυντρίφθησαν· ἦτοι ἀπωλέσθησαν. (3)

14 „Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ
„δράκοντος· ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα
„λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι·

Δρά-

δι' οὗ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ ἐποίησεν· ἡ χεὶρ σου γὰρ φησιν, ἐποίησε ταῦτα πάντα· οὗ τὴν ἀποστροφὴν ὁ Ψαλμω-
δὸς ἀπεύχεται.

(1) Ἴσως δὲ ἔς εὐρίσκεται σχῆμα ὑπερβατὸν εἰς τὸ ἥντὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται· ὁ δὲ πρὸ αἰῶνος Θε-
ός, βασιλεὺς ἡμῶν ἐστίν· ἐν ἄλλοις δὲ, πρὸ αἰώνων γράφεται.

(2) Ἄλλος δὲ φησιν „Οὐκ ἂν δέ τις ἀμάρτοι ἔτι τὸ δεσποτικὸν πάθος ἐνταῦθα νοῶν, ὃ γέγονεν ἀληθῶς ἐν μέσῳ
τῆς γῆς· τὰ γὰρ Ἱεροσόλυμα τινες, ὁμολογῶν τῆς γῆς εἶπον· ἤγουν μέσῳ· μακάριος δὲ ἔστι ὁ δυνάμενος μετὰ
ἀληθείας εἰπεῖν, διὰ τὸ μὴ ἐκτελεσθῆναι τὴν βασιλεύειν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· τὸ, ὃ δὲ Θεὸς ἡμῶν βασιλεὺς, ὃς ἐργάζεται
σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἐν τῇ γῇ ἔτι τῷ σώματι ὄντων.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει, θάλασσαν τὴν τοῦ βίου τούτου ὀνομάζει· ἐν ταύτῃ πολλοὶ πλῆθος δρακόντων ἐστὶν ἀντικειμέ-
νων δυνάμεων· ἦτοι Δαιμόνων καὶ παθῶν· ἐνταῦθα δράκων ὁ πολυκέφαλος, ἡ κακία καὶ ὁ ταύτης εὐρετής Διάβολος·
ἐκάστη γὰρ ἀμαρτία κεφαλὴ τοῦ δράκοντος τούτου τοῦ ἐνός ἐστι· „Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὼν, οὐ μὴ ἐνέγκῃ μί-
αν βύρσαν οὐρᾶς αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἰωβ· ἦτοι καὶ τὰ τελευταῖα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς κακίας πᾶν πλωτὸν ἐν σώματι
συνελθὼν ὑπομεῖναι οὐ δύναται, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς βοηθήσῃ· ἡ κεφαλὰς δρακόντων ὀνομάζει τοὺς ἀρχοντας τῶν Δαι-
μόνων

Δράκοντα ἔδω ἑνικῶς ὀνομάζει τὸν Φαραῶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· θλάσιν δὲ τῆς κεφαλῆς του, ὀνομάζει τὴν συντριβὴν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βασιλείας του· οἱ δὲ Αἰθίοπες ἦτον γείτονες τῶν Αἰγυπτίων, καὶ παλαιότερον αὐτοὺς ἐπιβούλευον· οὐτι λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶδον τὴν συντριβὴν, ὅπου ἔπαθεν ὁ Φαραῶ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, ὥρμησαν κατὰ τὸν Θεόδωρον καὶ Θεοδώριτον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκούρσευσαν αὐτήν· τοὺς δὲ Αἰγυπτίους, ὅπου ἔμειναν, κατέφαγον εὐκόλως ὡς ἀδυνάτους ἐν σόματι μαχαίρας· καθὼς καὶ ὁ πεινασμένος εὐκόλως τὸ φαγνὸν κατατρώγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ἔδωκας δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξέδωκας· διὰ δὲ τοῦ Φαραῶ, ἐφανέρωσε καὶ ὅλους τοὺς ὑποτεταγμένους αὐτῷ Αἰγυπτίους. (1)

14: „Σὺ διέρρηξας πηγὰς καὶ χειμάρρους·

Διέρρηξας σημαίνει τὸ, ἀνέβλυσας· πηγὰς δὲ καὶ χειμάρρους ὀνομάζει τὸ νερὸν, ὅπου ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πηγὰς μὲν ὠνόμασαν αὐτὸ, διὰ τὴν ἀναβλυσιν· χειμάρ-

ρους δὲ, διὰ τὴν δυνατὴν ὁρμὴν τοῦ νεροῦ· πληθυντικῶς δὲ εἶπε καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς χειμάρρους, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις προφέρει πληθυντικῶς τὰ ἑνικά· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ Ἀκύλας, πηγὴν καὶ χειμάρρον εἶπον ἑνικῶς. (2)

„Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθὰμ·

Τὸ Ἡθὰμ, ἀρχαῖους ἡρμήνευσεν ὁ Σύμμαχος· ἦτοι σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς ἀρχαίους· λέγει δὲ τοὺς ποταμοὺς τῶν Σοδομων καὶ Γομορρῶν τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξήρανε διὰ τὴν τούτων παρανομίαν· ἢ ἀπλῶς λέγει, ὅτι κεινοῦργα μὲν νερά ἀνέβλυσας Κύριε, ἐξήρανας δὲ τὰ παλαιὰ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὅπου ἠθέλησας· ὁ δὲ Ἡηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει, ὅτι τὸ Ἡθὰμ εἶναι ὀνομα τοῦ ποταμοῦ, ὃχι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· τὸν τοποῦν δὲ τούτον, ποτίζοντες προτερον ποταμοί, ὕψου ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀλώσει τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτοὶ ἐξηράνθησαν κατὰ θεῖαν ὁρμήν. (3)

15: „Σὺ ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ σὺ ἐστὶν ἡ νύξ·

Ἀπὸ

μόνων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον ἔκ τὸν Διδύμον· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Δράκοντα καθόλου πᾶσαν ἀντικειμένην προσαγορεύει δύναμιν, τοῦτο μὲν, ὡς ἰὸν ἀναιρετικὴν ἔχουσιν· τοῦτο δὲ, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγενημένου ἐν τῇ Παραδείσῳ δράματος· ὅτε τὸν ὄφιν ὑπεισελθὼν ὁ ἔχθρος, ἠπάτησε τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον· τούτων τὰς κεφαλὰς συνέτριψεν ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ὕδατι· αὐτὸς τε βαπτισθεὶς, ἔκ παραδόντος τοῖς ἀνθρώποις βαπτίζεσθαι· κεφαλὴ δὲ τῶν νοσητῶν δρακόντων, ἡ ἁμαρτία. (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ἡ Λαοὺς ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὁρνέων ἀγέλας φησιν, αἱ ἔκ τῶν Αἰγυπτίων κατήσθιον τὰ σώματα, ἐκρίφοντα ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐν τῇ γῇ· ὁ δὲ Εὐσέβιος Αἰθίοπας ἐνόησε τοὺς μέλανας κόρακας, ὧν ἐγένοντο βρώμα τὰ τῶν Αἰγυπτίων νεκρὰ σώματα. (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὰς ὀνομάζει, ἕνα μὲν, διὰ τὴν ἐν ἐκείνῳ ὕδαρ διηρέσθη εἰς αὐλάκια πολλὰ ἵνα εὐκόλως πίωσιν αἱ τόσαι μυριάδες· ἔτι ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δύο φορὰς ἀνέβλησεν ὕδωρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς φαίνεται ἐν τῇ Ἐξόδῳ ἔκ τῶν Αἰθιοπῶν· ἡ χειμάρρους τὸ ὕδωρ ὀνομάζει, διὰ τὴν πρώτην φορὰν αὐτὸ ἀνεβόη· καθὼς ἔκ χειμάρρους οὐκί πάντοτε, ἀλλὰ αἰφνιδίως τρέχει· Ἡθὰμ δὲ ἑρμηνεύεται νότος, κατὰ τὸν Νικήταν.

(3) Τοῦτο ἔκ τῶν Ἰωσήφου Ἰσορῆ ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, παρομοίως μὲν τὸν θεὸν Ἰσίδωρον· λέγει δὲ, ἔκ τῶν τόπων αὐτὸς εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἕως δύο σχοινία· ἀναγκαστικῶς δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὴ μὲν νοεῖται ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀνέβλυσεν ὡς χειμάρρους τοὺς Ἀποστόλους· οἱ δὲ ἀρχαῖοι ποταμοὶ οἱ Προφῆται παρὰ Ἰουδαίους οὐκ εἰσιν, ἀλλ' ὅσον ἐξηράνθησαν· ἔτι ἅπαντα δὲ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ τοῦ ἐργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς, τῶν ὑμετέρων ἔχει τύπον εὐεργεσιῶν· ὡς γὰρ ἐκεῖ παρὰ Ἰουδαίους δι' ὕδατων ἡ τῆς δουλείας ἀπαλλαγὴ· ὅστις ἔκ τῶν ἐνταῦθα παρ' ἡμῶν δι' ὕδατων ἐλευθερίας ἀρχῇ· ἐκεῖ δρακόντων αἱ κεφαλαὶ τοῖς ὕδασι συντρίβονται· ἔκ τῶν ἐνταῦ-

Ἀπὸ τα μερικά θαύματα, ὅπου ξεχωριστὰ ἐνῆργησαν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, μεταφέρει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ λέγει, ὅτι ἐδική σου εἶναι Κύριε ἡ ἡμέρα, καὶ ἐδική σου εἶναι ἡ νύκτα, καὶ αἱ δύο δουλεύουσιν εἰς τὴν προσαγὴν σου. (1)

„Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.

Φαῦσιν λέγει τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας· ἦτοι τὸν ὀρθρον· κατηρτίσω δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐποίησας· διὰ τοῦ ἡλίου δὲ, ἐφανέρωσεν καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας. (2)

16: „Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὠραῖα τῆς γῆς.

ὠραῖα τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς καρποὺς τοῦ χρόνου· ὥρος γὰρ ὀνομάζεται ὁ ἐν· αὐτός· τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ ὠραῖα, γράφουσιν ὄρια· ἔχουν τὰ ὀρεθῆσαι τῆς γῆς· (3) καλλίτερον δὲ

εἶναι, τὸ νὰ γράφεται ὠραῖα· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἐπλάσας αὐτά.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, καρποὺς, ἢ μὲν ἀνοιξίς γυνῆ, τὸ δὲ θέρος τοὺς τελειώνει· διὰ τοῦτο καὶ τοὺτους τοὺς δύο μόνον καιροὺς τοῦ χρόνου, ἐνθυμήθη ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· μέσα δὲ εἰς τοὺς δύο τούτους συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἄλλοι δύο τοῦ χρόνου καιροί, τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν· ὥσπερ ὅπου καὶ τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν, εἶναι μέρη τοῦ χρόνου· τὸ δὲ αὐτὰ, εἶναι περιττόν· ἤμπορει δὲ καὶ οὕτω νὰ συνταχθῇ. Σὺ ἐπλάσας αὐτά, τὸ θέρος καὶ τὸ ἔαρ· ἀδιαφόρως δὲ πρῶτον ἔπλασε τὸ θέρος καὶ ἔπειτα τὴν ἀνοιξίαν· ἀγκαλὰ καὶ φυσικὰ πρῶτον εἶναι ἡ ἀνοιξίς, καὶ ἔπειτα τὸ θέρος. (4)

17: „Μνήσθητι ταύτης· ἐχθροὺς ὦνει· „Ὀίσε τὸν Κύριον, καὶ λαὸς ἄφρον „παράξυνε τὸ ὄνομά σου.

Ἐ-

ἐνταῦθα δυναστεῖαι Δαιμόνων καταλύονται τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ἐκεῖ οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τὴν θάλασσαν εὐχέμενοι ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοφι· καὶ οἱ ἡμέτεροι πολέμιοι μετὰ τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν εὐκαταγόνιστοι ἐγένοντο, τοῖς πάλαι μελαίναις τὰς ψυχὰς ἐσχηκόσιν· Αἰθίοπας γὰρ νοστέον κατὰ τὸν Νικήταν, τοὺς εἶναι σκοτεινὴν καὶ ἀλαμπὴν τὴν διάνοιαν ἔχοντας, τὴν οὐκ ἀκατηγασμένην· ἀλλ' οἱ μὲν προσπίπτοντες τῇ νύκτι, περὶ ὧν εἴρηται· „Ενώπιον αὐτοῦ προπέσονται Αἰθίοπες, λαμπρύνονται παρ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἐν τῇ μελαίνῃσιν μεμενηκότες καταγράφονται τὰς τοῦ ἀπατάτου δράκοντος κεφαλὰς· ὁ δὲ Ἡσυχίας λέγει· ὥσπερ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ χάρισμα· οὕτω ξηραίνει καὶ ἀναιρεῖ τὰ τοῦ πλάου· ὅπερ δὴ καὶ ποταμοὺς Ἡσυχίας προσηγόρευσεν· Ἡσυχίας γὰρ βᾶτος ἐρμηνεύεται· ἐπὶ φαύλους δὲ τοῦτο καρποὺς παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ τὸ φυτόν διαβάλλεται.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Ἵνα μὴ νομίσης ἄλλον εἶναι φωτὸς αἴτιον, καὶ ἄλλον σκότους, ὅπερ ἡδὴ τι-νες παθόντες (οἱ Μανιχαῖοι δηλαδὴ) εἰς πολυθεῖαν ἐτράπησαν· σὴ, φησιν, ἡ νύξ τοῦ διακρίνοντος ἀναμέ-σον τοῦ φωτὸς καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους, καὶ τὸ μὲν, ἡμέραν, τὸ δὲ, νύκτα καλέσαντος.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν πρῶτον· ἦτοι ὡς εἰπὼν· γενηθήτω φῶς· ἔτα ἥλιον τὴν τετάρτην ἡμέραν, ὅς ὃλον τὸ πρωτόγονον φῶς, τῇ ἡλιακῇ σφαιρᾷ φέρον ἐγκαθίδρυσας.

(3) Οὕτως ἀνέγνω τὸ φητὸν ὁ Θεοδώριτος εἰπὼν „Σὺν ἔργον καὶ τὰ ὄρια τῆς γῆς· καὶ τὰ μὲν αὐτῆς, εἰς πεδία, τὰ δὲ, εἰς ὄρη καὶ νάπας ἀπένειμας.

(4) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Σὺ καὶ αὐτὸ τὸ θέρος καὶ τὸ ἔαρ, καὶ τοὺς ἐπομένους δηλαδὴ καιροὺς ἐπλάσας· καὶ εἰρ-μὸν ἐναρμόνιον καὶ ἀκολουθίαν αὐτοῖς κατὰ τάξιν ἀπαρτοποίητον διὰ τῆς κυκλοφορικῆς τοῦ ἡλίου πρὸς βορρᾶν καὶ νότον μεταβάσεως διέταξας· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „Παρήκε τὸ μετόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀντικείμενα, ὅτι ἀντίκειται, τὸ μὲν θέρος τῷ χειμῶνι, τὸ δὲ ἔαρ, τῷ μετοπώρῳ· λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης, πνευματικῶς ποιεῖ ὁ Θεὸς τὸ ἔαρ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ θέρος· ἔαρ μὲν, ὅτι ὡς ὅταν ὁ νυμφίος καλεῖ τὴν νύμφην ψυχὴν καὶ λέγῃ „Ὁ χει-

Z

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ „Μνήσθητι τῆς Συναγωγῆς σου, ἥς ἐκτίσω, τοῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ λέγων· „Μνήσθητι ταύτης τῆς συναγωγῆς σου· ἐχθρὸν δὲ ὀνομάζει τὸν βασιλέα Τίτον, ἢ τὸν στρατὸν τῶν Ῥωμαίων· ὁμοίως καὶ λαὸν ἄφρονά τοὺς αὐτοὺς· ὀνομάζει· ἐπειδὴ δὲν ἔφρονουν ὁρθῶς περὶ Θεοῦ· παρώξυνε δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐβλασφήμησε τὸ ὄνομά σου· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶρηται.

18: „Μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐ-
„ξομολογουμένην σοι.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ τὸν ἀφανισμόν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, παρκαλεῖ τὸν Θεόν νὰ μὴ παραδοθῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους· τοὺτους γὰρ ὀνομάζει θηρία διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπανθρωπίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὴν ψυχὴν δὲ, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασεν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, καθὼς πολλάκις εἴπομεν· ἐξομολογουμένην δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐχαριστοῦσάν σοι. (1)

„Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐ-
„πιλάβῃ εἰς τέλος. (2)

Ψυχὰς πενήτων σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν πενήτων σου, κατὰ περίφρασιν· ἢ εἶπε τοῦτο ἐλεεινολογῶν αὐτοὺς· πένητας δὲ αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἰουδαίους ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἔμελλον νὰ κατασθῶν εἰς μεγάλην ἐνδεΐαν τῶν ἀναγκαιῶν, μὲ τὸ νὰ ἦτον περικλεισμένη τριγύρω ἡ Ἰερουσαλήμ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. (3)

19: „Ἐπιβλεψὼν εἰς τὴν διαθήκην σου.

Θεώρησον, λέγει, Κύριε· εἰς τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκες εἰς τὸν Ἀβραάμ· καὶ εἰς τοὺς προγόνους μας· καὶ μὴ παραβλέψῃς αὐτὴν· καθὼς περὶ τούτου εἴπομεν καὶ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Ἰδοὺ τῇ γενεῇ τῶν υἱῶν σου ἡ συνθήκη.

„Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι
„τῆς

χειμῶν παρήλθεν· ἐπορεύθη ἑαυτῷ· τὰ ἄνθη ὥσθι ἐν τῇ γῇ· ἅπαρ δὲ συνώνυμον τοῦ θερισμοῦ· ἔχ γὰρ τὸ πᾶν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν σπέρμα φυεῖν, ἑκατονταπλασίονα ποιεῖ· ἔθριξεν δὲ τοῦτον τὸν θερισμόν, ἄλλου ὄντα παρὰ τὴν συντέλειαν· ἐπιβαλεῖς δὲ κατὰ τροπολογίαν ἔχ τῇ νυκτὶ ἔχ τῇ ἡμέρᾳ· ὃ γὰρ ἀνωτέταλκεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, πεποιήκειν ἡμέραν τῇ Κυρίῳ· ὃ δὲ παρέσι τὰ τῆς σοφίας λόγια τοῦ ἀπόρητα ἔχ κεκρυμμένα, κατὰ τὸ ἔθετο σκότος ἀποκρυφῇ αὐτοῦ· τούτων περὶ ἐστὶν ἡ νύξ τοῦ Θεοῦ· ὁ μέντοι Σατανᾶς ποιεῖ ἡμέραν, ἥς τὸ φῶς σβέννυται· περὶ ὧν ἀμφοτέρων λέγει ὁ Σολομών· „Φῶς δικαίους διαπαντός, φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται. (Παρ. 19· 2.)

(1) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „Τὰ μὲν αἰσθητὰ θηρία, σάρκας ἐσθίει· τὰς δὲ ψυχὰς, ἄλλα· ποσάκις ὁ νοητὸς λέων ἡ ψαυὸς σου τῶν ποδῶν ἔσμεν, ἐλκύσαι θέλων ἔξω τῆς Ἐκκλησίας! ποσάκις ἐκράτησε τοῦ λοβοῦ τοῦ ὠτίου σου, διάτινος λίχνου διδασκαλίας, ἔχ λόγων ἄλλοτριων τῆς Ἐκκλησίας! ἀλλ' ἐλθὼν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἐξέσπασέ σου τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ λοβοῦ τοῦ θηρίου, ἔχ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄλλος δὲ λέγει· „Ὁ βούλεται λέγειν ὁ Δαβὶδ, τοιοῦτάν ἐστιν· ἡμαρτόν τινες, οἱ ἔχ ἄξιοι ἦσαν παραδοθῆναι θηρίοις· ἀλλὰ μὴ ποιήσης Κύριε, κατὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν, ἐπεὶ περ ἐξομολογοῦνταί σοι· εἰ τοίνυν ἡμαρτέ τις ἐν ἡμῖν ἔσθι μὴ παραδοθῆναι τοῖς θηρίοις, ἐξομολογησάσθω, προηγουμένως μὲν Θεῷ· ἔπειτα τοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερωτοῖς· ἐπισκόποις ἀγαθοῖς· πρεσβυτέροις ἐκλεκτοῖς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένη „Οὐ πάντες οἱ πένητες, τοῦ Θεοῦ ἀλλ' οἱ λέγοντες· „Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα ἔχ ἀκοινοῦσάμεν σοι· οἱ ἀποβαλόντες τὸν ἐν κακίᾳ πλοῦτον· οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Πένητες εἶεν ἂν οἱ τὸ φρόνημα ταπεινοί· Μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀλληγορικῶς ἐξηγῶν τὰ ῥητὸν, λέγει „Πένητας τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ, τοὺς μηδένα πλοῦτον δικαιοσύνης ἔχοντας· πᾶσαν δὲ τὴν πατρίαν καταφαγόντας ὑπαρξιν· τούτων ὁ Θεὸς εἰκότως ἐπιτελέσθαι νομίζεται μακροθυμῶν, ἔχ τὴν ἐπ' αὐτοῖς δίκην ὑπεριδέμενος· ὁ δὲ Θεοδῶρος πένητας καλεῖ, τοὺς τῷ φρονήματι ταπεινοὺς· Μακάριοι γὰρ φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι· συμφώνως μὲ τὸν Θεοδώριτον.

„ τῆς γῆς οἶκον ἀνομίων .

„ κην σου .

Τὰ ἐσκοτισμένα κτήματα τῆς γῆς : ἦτοι οἱ ἐσκοτισμένοι , λέγει , ἀπὸ τὰ πάθη Ἰουδαῖοι , ἐγέμψαν ἀπὸ ὀσπῆτια ἀνομίας : ἔγουν ἀπὸ πλήθος ἀνομίας . τὸ γὰρ οἶκον „ Ἀντὶ πλήθους ἐνόησαν ὁ Δαβὶδ , καὶ ὡσαν νὰ εἰπῇ τινὰς , αὐτὴ μέτρου . καθὼς καὶ ἡμεῖς ὅταν θέλωμεν νὰ φανερῶμεν πλῆθος σιταρίου , λέγωμεν , ὅτι ὁδεῖτα ἔχει ὀσπῆτια σιταρίου .

20 : „ Μὴ ἀποστραφῆται τεταπεινωμένος
„ καὶ κατασχυμένος .

Ὁ λαὸς , λέγει , ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλήμ παρακαλῶν σε Κύρια , ἃς μὴ γυρῇ τεταπεινωμένος καὶ ἐντροπισμένος , μὲ τὸ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ ἀπὸ λόγου σου . (1)

„ Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομα σου .

Ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς καὶ πένης τῶν Ἰουδαίων , ὡς ὀλίγον ἀνωτέρω ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ εἰχῇ τῶ τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου . αὐτὸς , λέγει , σωθεὶς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν , θέλει αἰνέσει τὸ ὄνομα σου , καὶ ὅχι οἱ πολέμοι Ῥωμαῖοι .

21 : „ Ἀνάστα ὁ Θεὸς , δίκασον τὴν δίκην σου .

Δίκη καὶ κρίσις , λέγει , συνεκροτήθη ἀνάμεσα εἰς ἑσένα Κύρια , καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς σου Ῥωμαίους , διὰ τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ὅπου σοι ἔκαμαν . ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀρετὴ εἰς αὐτοὺς ἡ μάγια , ὅπου ἔδειξαν κατὰ τοῦ λαοῦ σου . ἀλλὰ πρὸς τοῦτοις καὶ ἐδιόβαλον ἑσένα τὸν Θεόν , πῶς εἶσαι ἀσθενὴς , κατὰ τὸν Εὐσέβιον . ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται , ὅτι ἡ δίκη καὶ κρίσις τοῦ λαοῦ σου , ἐδική σου εἶναι . καὶ διὰ τοῦτο τελείωσον αὐτὴν , καὶ παιδεύσον τοὺς ἐχθρούς του . (2)

„ Μνησθῆτι τοῦ ὀνειδισμοῦ σου τοῦ ὑποφρονος ὅλην τὴν ἡμέραν .

Ἄφρονα ὀνειδίζει τὸν βασιλεῖα Τίτον , καὶ καθὼς φρατιώτην Ῥωμαῖον ἐνθυμήσου , λέγει , Κύρια , τὸν ὀνειδισμόν , ὅπου σοι κάμνουν πάντοτε οἱ ἄφρονες Ῥωμαῖοι . καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπε περὶ τοῦ αὐτοῦ „ ἕως ποῦτα ὁ Θεός , ὀνειδίει ὁ ἐχθρός ;

22 : „ Μὴ ἐπιλάβῃ τῆς φωνῆς τῶν οἴκων σου .

Μὴν ἀλησμονήσης , λέγει , Κύρια , τὴν φωνὴν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων , οἵτινες ἔχουν νὰ σε παρακαλέσουν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον . μερικὰ δὲ

(1) Ἦτοι , εἰ ἢ τὰ μάλιστα γεγῆνασιν τινες ἐξ Ἰουδαίων , ἐσκοτισμένοι τὴν διάνοιαν , ἢ πλήρεις ἀνομιῶν , ἢ ὅτι οἱ οἴκους ἴλεως ἁμαρτημάτων ἔχοντες , ἄτε μὴ καταδεχόμενοι τὸν Χριστόν . ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποστραφῇ παρακαλῶν σε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας . μὴδὲ αἰσχύνῃ παραδοθῇ ἐν τῷ μὴ εἰσακουεσθαι . εἶχον γὰρ τιμὴν ἐν αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα , οἱ ἢ διὰ τῶν Ἀπεστόλων ἐσώθησαν . λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης . „ Οἱ μὲν Δαίμονες ἐσκοτισμένοι ἄερος , ἢ καταχθονίων εἰσιν . οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ , ἐσκοτισμένοι γῆς . οἱ διὰ τοῦ ἁμαρτανεῖν , εἰκοδομοῦσιν ἑαυτοῖς οἴκους ἀνομιῶν . οἴκον πορείας , οἴκον φιλαγυρίας , κενοδοξίας , ἐκάστων τῶν ἁμαρτημάτων . ὁ δὲ ταπεινὸν , φησιν , ἑαυτὸν , κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ μαθητείαν , μὴ ἀποστραφῆται κατασχυμένος . ἀλλ' εἰς ἰσχὺν προαγέτω . πᾶς γὰρ ὁ ταπεινὸν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται .

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένην . ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ θάνατον ἀνεδέχτο τὸν περὶ ἐμοῦ , διὰ τοῦτο λέγει ἡ προφητεία . ἀνάστα . εἴμη γὰρ ἦν ἀποθανὼν ἢ ἀνάστας , οὐχ' ὅσον τε ἢ διὰ τοῦτο τὴν δίκην τῶν ἐσθράπων , ὡς δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων . „ Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς ἀπέθανε ἢ ἀνέστη . ἢ νεκρῶν ἢ ζώντων κυριεύσῃ .

δὲ ἀντίγραφα ἔχουν· ἱκετῶν σου· ἦτοι τῶν παρακα-
λεσῶν σου.

„ Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀ-
νέβη διαπαντός.

Ἡ ὑπερηφανία, λέγει, τῶν μισούντων σε
Ρωμαίων, ὑψώθη καὶ ἐκορυφώθη. ἡ ἀνέβη ἐνάντιόν
σου· βλέπε δὲ, ὅτι καὶ μία ὑπόσχεσις ἀγαθῶν, δὲν
ἀναφέρεται εἰς τοὺς εἰχούς τοῦ Ψαλμοῦ τούτου,
καθὼς ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἄλλους Ψαλμούς. Καί
οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ παρὼν Ψαλμός, κατὰ τὴν ἐκ-
δοχὴν τῶν Ἑβραίων.

Ἀληθέστερον ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸν Χρι-
στὸν τὰ ῥήτα, ὅπου ἀκολουθοῦν ὕστερον ἀπὸ τοῦ
„ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἀληθῶς
γὰρ σωτηρίαν ἐποίησεν ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας, ἐ-
λευθερώσας ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης, καὶ δεῖξας τὴν
ἐσάτην τῆς σωτηρίας· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τῆς γῆς,
νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν πάσῃ τῇ γῇ· μερικοὶ δὲ λέ-
γουσιν, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐσαυρώθη ὁ Κύ-
ριος, εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς εὐρίσκονται· ἐκραταίω-
σε δὲ ὁ Χριστὸς τὴν θάλασσαν· ἦτοι κραταίωσεν κατὰ
τῶν Δαιμόνων ἐποίησεν τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος·
θάλασσαν γὰρ τὸ Βάπτισμα καὶ ὁ Μιχαίας ὠνόμα-
σεν εἰπὼν· „ Καταδύσει τὰς αἰματίας ἡμῶν, καὶ
ἀπορρήψονται εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης (Μιχα-
ῖ. 19.) ὠνομάσθη δὲ τὸ Βάπτισμα θάλασσα,
διὰ τὴν ὑποδέχεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμους
τῶν βαπτιζομένων· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα ὑπαδέ-
χεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμούς τῆς γῆς· καὶ
διὰ τὴν αὐτὴν εἶναι μεγαλωτάτην, διὰ τὸ πλῆθος τῆς
χρίσεως· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα εἶναι μεγαλωτάτη
διὰ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ. Καὶ δράκοντες μὲν, εἴ-
ναι οἱ Δαίμονες· δράκων δὲ, ὁ ἄρχων αὐτῶν Διά-
βολος, τῶν ὁποίων τὰς κεφαλὰς ἐσύντριψε καὶ ἐ-
τξάνισεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὕδατι τοῦ Βαπτίσματος·
κεφαλὰ δὲ τῶν Δαιμόνων εἶναι αἱ ἀμαρτίαι· διὰ τὴν
εἰς τὰς ἀμαρτίας ἔχουν τεθραυρισμένον τὸ φθορο-
ποιὸν φαρμάκων· ἀπ’ οὗ δὲ αἱ ἀμαρτίαι αὐταὶ
διεφθίρησαν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα, δὲν ᾤσει πλέον εἰς

ἡμᾶς εἰς νοητοὺς δράκοντες Δαίμονες· λαοὶ δὲ Αἰθίο-
πες εἶναι, οἱ μαῦροι ὄντες πρότερον κατὰ τὰς ψυ-
χὰς ἀπὸ τῶν ῥύπων καὶ καπνῶν τῆς ἀμαρτίας· εἰς
τοὺς ὁποίους, ἀπ’ οὗ ἐβεβητοῦσαν, ἔδωκεν ὁ
Χριστὸς φαγητόν· ἦτοι παρανάλωμα καὶ ἀφανισμόν
τὸν νοητὸν δράκοντα Διάβολον ταυτὸν εἰπεῖν, ἔ-
δωκεν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν νὰ ἀφανίσουν τὸν Διά-
βολον· διέρρηξε δὲ ὁ Χριστὸς· ἦτοι ἀνεβλυσεν πηγὰς
καὶ χειμάρρους διδασκαλίας πνευματικῆς εἰς τὴν Ἐκ-
κλησίαν τῶν Ἑβραίων, τὴν πρότερον οὖσαν ἐρημὸν·
πηγὰς μὲν, διὰ τὴν παντοῖα ἀναβλυσουσι νερόν
καθαρόν καὶ γλυκίτατον· χειμάρρους δὲ, διὰ τὴν
τρέχουσι μετὰ δυνάμει καὶ βίαι καὶ ὀρμῇ, καὶ συγ-
κροτοῦνται ἀπὸ προφητικῶν λόγων, ὡς εἶπομεν καὶ
ἐν τῷ 19. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὰ· „ Καὶ τὸν
χειμάρρου τῆς τρυφῆς σου.

Ποταμοὶ δὲ Ἡθαίμ, εἶναι αἱ παρά τοις
Ἰουδαίοις ἀρχαῖαι προφητεῖαι, συγκρινόμεναι μετὰ
νέας τῶν Χριστιανῶν· ἐκεῖναι γὰρ ἐξηράνθησαν διὰ
τὴν κακίαν τῶν Ἰουδαίων, μετὰ τὸ νὰ ἐξέλκον οἱ
Προφῆται· τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥήτα δείχνουσι τὸν Χρι-
στὸν, Ποιητὴν καὶ Κύριον τοῦ Πάντος. Μνήσθητι
δὲ ταύτης τῆς νέας συναγωγῆς τῶν Χριστιανῶν, καὶ
ὅχι ἐκείνης τῆς παλαιᾶς τῶν Ἰουδαίων· ἐχθρὸς
ὠνείδισε τὸν Χριστόν· ὁ Ἰουδαῖος δηλαδὴ καὶ ὁ Ἑλ-
ληνας λέγοντες· πῶς δὲν εἶναι Θεός· καὶ πῶς εἶναι
ἀσθενής· καὶ ὅσα ἄλλα ὑβριστικά· λαὸς δὲ ἄφρων,
εἶναι ὁ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων· θηρία δὲ,
εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ Δαίμονες· πένη-
τες δὲ, εἶναι οἱ Χριστιανοί· ἐπειδὴ καὶ ἀρῆκαν ὅλα
τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἠκολούθησαν τῷ
Χριστῷ· καὶ ἀπλῶς, πάντα τὰ Ἡθνη πένυτες λέγον-
ται· ὡς ἐν τῷ 19. Ψαλμῷ εἶπομεν· Διαθήκη δὲ,
εἶναι ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπαγγελία εἰς τὸ νὰ μᾶς βοηθῇ
καὶ νὰ εὐρίσκηται μεθ’ ἡμῶν, κατὰ τὸ· „ Καὶ ἰ-
δοὺ ἐγὼ μεθ’ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας· (Ματθ.
κβ.) ἐσκοτισμένοι δὲ τῆς γῆς, εἶναι ὅλοι κοινῶς
οἱ ἄπιστοι, ὅπου δὲν δύνανται νὰ ἴδωσιν τὸ φῶς τῆς
ἀληθείας· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ῥήτα θέλεις προσαρμό-
σεις εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὁρῶς αὐτὰ
ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν.

„ ΨΑΛ.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΔ΄.

Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθεῖρης, εἰς σπηλογραφίαν.
Ψαλμός ψόης, τῷ Ἀσάφ.

Ὁ Ψαλμός οὗτος περιέχει προφητείαν διὰ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ κρίσιν· καὶ τὴν τιμωρίαν μὲν τῶν ἀμαρτωλῶν, τιμὴν δὲ τῶν δικαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Διὰ τοῦτο καὶ ὅλους διδάσκει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ νὰ μὴ διαφθείρουν τὸν ἑαυτὸν τους μετὰ τὰς ἀμαρτίας· μερικοὶ δὲ τὸ „μὴ διαφθεῖρης, μὴ ἀμαρτῆς, εἶπον· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ καὶ τῆς ἄλλης ἐπιγραφῆς, εἶπομεν ἐν τῇ προομιᾷ τῶν Ψαλμῶν· ἐγράφη δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: „ Ἐξομολογησόμεθα σοὶ ὁ Θεός, ἐ-
„ ξομολογησόμεθα σοὶ, καὶ ἐπικαλε-
„ σόμεθα τὸ ὄνομά σου.

μέθα, φανερώνει ἐπίτασιν καὶ βεβαίωσιν τῆς εὐχα-
ριστίας (2). ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομά σου θέλομεν ἐ-
πικαλεσθούμεν, τὸ ὅποιον ὠνειδίσθη ἀπὸ τοὺς ἐ-
χθρούς σου· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἀρ-
μοῖται εἰς ἐκείνους, ὅπου ἐμελλοῦ νὰ πιστεύσουν εἰς
τὸν Χριστὸν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα
τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὠνούμασθησαν Χρι-
στianoί.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐλευθε-
ρωθῶμεν ἀπὸ τῆν σκλαβίαν, θέλομεν σοὶ εὐχαρι-
στομεν Κύριε· ἡ ἀναδίκλωσις δὲ τοῦ ἐξομολογησόμε-
σιν αὐτοί.

„ Διη-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Σύμμαχον ὁ Ψαλμός οὗτος ἐπιγράφεται „ Ἐπιτίμιος περὶ ἀφθαρσίας· ἔθεν δ' Ὁριγένης λέ-
γει· „ Ὑψιλότερον δὲ, περὶ ἀφθαρσίας ὁ λόγος τῆς τοῖς δικαίοις ἀποκειμένης, ὅς ἐστι τῆς νίκης ἀποτεθη-
σαύρισαι βραβεῖα· διὰ ἧς ἐπινίκιος ἐπιγράφεται, ἧς εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ἀνὰ πέμπει· περὶ οὗ φησὶν ὁ Ἀπόστολος·
εἴτα τὸ τέλος· εἰς δ' οἱ ἑνταῦθα τὸν καλὸν ἀγῶνα νενικηκότες, τῆς ἀφθάρτου ζωῆς τεύχονται· κατὰ δὲ τὸν Ἀ-
θανάσιον ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ὁ Ψαλμός λέγεται, παραινούντων τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσεβείας παύσασθαι,
ἧς ὑποτιθεμένων αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο ἧς θεῖον δικαστήριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἐπεὶ διττὸς ὁ τοῦ ἐξομολογήσεως τρόπος, δις εἴρηται τὸ ἐξομολογεῖσθαι, τοῦ μὲν
πρώτου δηλοῦντος τὴν ἐφ' ἀμαρτίαις ἐξομολόγησιν· τοῦ δὲ δευτέρου, τὴν ἐφ' ὅς πεπόνθασιν ἀγαθοὺς εὐχαρι-
στῶν· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „ Ἐπεὶ δὲ οὐχ' οἶόν τε ἔστιν οὕτως ἐπικαλεσασθαι τὸ ὄνομα Κυρίου, ὡς τυχεῖν
τοῦ· „ Ὅς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται· ἐὰν μὴ πρότερον τις ἀποταξάμενος τῇ ἀμαρτίᾳ ἐ-
ξομολογήσῃται περὶ τῶν προημετημένων, διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἐπιμένει τῇ ἐξομολογήσει· εἴπερ, ὅν ἐς ἡμεῖς
τέλει-

„Διηγείσονται πάντα τὰ θαυμάσιά σου.
2: „Όταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εἰδυήτας
„κρινῶ.

Ὁ σίχος οὗτος εὐρίσχεται καὶ εἰς τὸν θ'.
Ψαλμὸν! , ὀνομάζει δὲ θαυμάσια τὰς εὐεργασίας
τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαια. (1)
τὸ δὲ, ὅταν λάβω καιρὸν, μερικοὶ ἐνόησαν με-
τὸν προλαβόντα σίχον λέγοντες· τότε διηγείσονται
τὰ θαυμάσιά σου, ὅταν λάβω καιρὸν τοῦ διηγεί-
σθαι· ἦτοι ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πολεμίους·
κάλιον ὁμως εἶναι νὰ ἐνόηται αὐτὰ μετὸν ἀκό-
λουθον σίχον· λέγεται γὰρ ἀπὸ μέρους τοῦ Χριστοῦ
τὸ ρητόν, λέγοντος· μὴ ὀλιγοψυχεῖτε, διὰ τὴν τώ-
ρα δὲν καταδικάζω τὰ ἔθνη. Ἐπειδὴ ἐγὼ, ὅ-
ταν λάβω καιρὸν τῆς κρίσεως κατὰ τὸν Ἡσυχίον,
τότε θέλω κρίνω δίκαιως καὶ τοὺς ἀδικοῦντας καὶ
τοὺς ἀδικουμένους· τὸ δὲ λάβω, πρέπει νὰ νοου-
μεν εὐσεβῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς καθὼς Θεὸς δὲν λαμβά-
νει τὸν καιρὸν παρ' ἄλλου τινός, ἀλλὰ ἀπὸ λόγου
του· ἢ καὶ καθὼς ἄνθρωπος λαμβάνει τοῦτον παρὰ
τῆς Θεότητος. (2)

3: „Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ κατοί-
„κούντες ἐν αὐτῇ.

Τίς εἶναι ἡ διχλύσις τῆς δυνάμεως· ἐ-
τάκη λοιπὸν· ἦτοι θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ, ὅταν ἔλθῃ
ἡ μέλλουσα κρίσις· „Ὁ οὐρανὸς γὰρ φησι, καὶ
ἡ γῆ παρελεύσονται· (Ματθ. κδ'. 35.) ἀλ-
λὰ καὶ οἱ κατοικοῦντες· ἐν τῇ γῇ θέλουν διαλυ-
θῶν· ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (3)

„Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐ-
„τῆς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω προσάξω, καὶ εὐθὺς
θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ· καθὼς καὶ ἐγὼ ταύτην ἐν τῇ
ἀρχῇ ἔκτισα καὶ ἐστερέωσα· στύλοι δὲ τῆς γῆς, εἶ-
ναι τὰ προσήγματα τοῦ Θεοῦ· τὰ τὴν γῆν σε-
ρεοῦντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· αὐτὰ γὰρ εἶναι ὁ-
ποῦ βασάζουν τὴν γῆν, ἥτις εἶναι θεμελιωμένη ἐ-
πάνω εἰς τὸ μηδέν· (4) ἢμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ καὶ
ἄλλως τις, τῇξιν τὴν φθορὰν· δηλαδὴ, ὅτι ἐφθά-
ρη μὲν ἡ γῆ ἀπὸ τὰς εἰδωλολατρείας καὶ τὰς ἄλλας
ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἐγὼ δὲ σπλαγχνισθεὶς διὰ
τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματος μου, ἐστερέωσα τοὺς
Ἀποστόλους· τοὺτους γὰρ θελομεν νοήσωμεν στύλους
τῆς γῆς, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ οἱ Ἀ-
πόστολοι μετὰ τὰς διδασκαλίας των, σηρίκουσιν ὅλους
τοὺς Χριστιανούς, ἐποῦ εὐρίσκονται εἰς ὅλα τὰ μέρη
τῆς

θέλομεν ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις εὐρεθῆναι ἢ σωθῆναι μετ' αὐτῶν, κατήγοροι τῆς ἑαυτῶν ἁμαρτίας γενόμεθα· τέ-
λεον καταλιπόντες αὐτήν· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „Διπλὴν ἐξομολόγησιν τῷ Θεῷ προσφέρει· οἱ μέλλοντες αὐτὸν
ἐπικαλεῖσθαι χρήζοντες, τὴν μὲν, τοῖς λόγοις· τὴν δὲ, τοῖς ἔργοις· λόγοις μὲν, ἐν προσευχῇ· ἔργοις δὲ, ἀ-
ναχωροῦντες ἐκείνων, ἐφ' οἷς ἐξομολογεῖσθαι ἢ μεταμέλεισθαι λέγομεν· οὕτω γὰρ ἡμῶν ὁ Θεός, ὡς καθαρθέν-
των, τὴν ἐπίκλησιν δέχεται· ὁ δὲ Θεόδωρος φησιν· „Ἀπὸ τοῦ σοῦ ὀνόματος, λέγει, καλέσωμεν ἑαυτοὺς·
ἀντὶ τοῦ, Δεσπότην σε ὁμολογήσωμεν, εὐεργέτην· προσάτην· εἰκότως ἀφ' ὧν ἀπηλάυσασμεν, τὸ ὠφέλιμον παι-
δεύμενοι· ἴδιον γὰρ ἀνθρώπων, τὸ ἀπ' ἐκείνων καλεῖσθαι τῶν δεσποζόντων ἢ εὐεργετούντων· ὡς ὅταν λέγωμεν ὁ
τοῦ δε δούλος, ἢ οἰκεῖος.

- (1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „Πρόσχευ σαφῶς, ὅτι τὸ μὲν ἐξομολογεῖσθαι, πολλῶν, τὸ δὲ διηγείσθαι τοῦ Θεοῦ
τὰ θαυμάσια, ἐνὸς ἐκ πολλῶν, ἐξομολογουμένου ἢ ἐπικαλουμένου· διὸ πλινθυντικῶς προσώπων λέγει τὰ πρότερα·
ὁ δὲ Ἀθανάσιος Διηγείσθαι, φησι, τῷ Θεῷ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ Ἀποστόλος· τῶν δικόντων ἀ-
παλλαγῆς· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)
- (2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐδύτητας κρίνω, δείκνεις, ὅτι καιρὸς ἐστὶν ὡ-
σπερ τῶν ἄλλων, οὕτω ἢ τοῦ κρίνειν θεολογίας εὐδύτητα.
- (3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, δίκαιά φησι κρίναν κατέτηξας τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἢ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοί-
κούντας.
- (4) Ὁθεν ὁ Βασίλειος λέγει· „Τὴν συνεκτικὴν τῆς γῆς δύναμιν, στύλους εἰρᾶσαι νόησαν· εἶπε δὲ περὶ Θεοῦ
ἢ ὁ Ἰωβ· „Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός· (Ἰωβ· κς'· 7·)

τῆς γῆς· ἐτί γάρ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος αὐ-
τοὺς ὠνόμασεν εἰπὼν· „Ἰάκωβος καὶ Κηρῶς καὶ
Ἰωάννης· οἱ δοκοῦντες σύλοι εἶναι· (Γαλ. 6. 9.)
μερίκοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ γῆ τῆς Ἱερουσαλήμ
θελεὶ ταχῆ καὶ θέλει κατακαῆ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους·
ἀλλὰ καὶ ἐτί σύλους τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλήμ· εἶπε
τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν· αὐτῆς
δὲ, διὰ τί οἱ Ἀπόστολοι ἐκατάγοντο κατὰ σάρκα
ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ· ἢ λέγει, ὅτε καὶ ἀφ' οὗ ἡ
Ἱερουσαλήμ ταχῆ, πάλιν θελεὶ σφραγεῖσθαι ἀπὸ τοὺς
σύλους τῆς πίσεως Ἀποστόλους.

4 : „Ἰὶπα τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρα-
νομεῖτε· καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, μὴ
ὑψοῦτε κέρας·

Ἐπειδὴ, ὡς εἶπομεν, ἔχει νὰ γένῃ κρίσις,
διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ διαμαρτυρόμε-
νος εἰς τοὺς παρανόμους, εἶπον αὐτοῖς· μὴ παρα-
νομεῖτε· καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἶπον· μὴ ὑ-
ψοῦτε κέρας· ἡγοῦν μὴ καυχᾶσθαι, μηδὲ ὑπερηφα-
γεῖσθαι εἰς τὰς ἁμαρτίας σας, ὥσάν εἰς μεγάλα
κατορθώματα· ἐπειδὴ τὸ νὰ καυχᾶται τις εἰς τὰς
ἁμαρτίας, τοῦτο εἶναι ἴδιον ἐσχάτης ἀνοησίας·
τοὺς ἰδίους δὲ λέγει, καὶ παρανομοῦντας καὶ ἁ-
μαρτάνοντας ἐκ παραλλήλου· εἰς πολλὰ μέρη δὲ
τῶν Ψαλμῶν τὸ κέρας νοεῖται, ἄλλοτε μὲν, ἀντὶ
δυνάμεως· ἄλλοτε δὲ, ἀντὶ καυχήσεως· διὰ τί καὶ
τὰ ζῶα ὅπου ἔχουσι κέρατα, εἰς αὐτὰ ἔχουσι τὴν
δύναμιν, καὶ εἰς αὐτὰ γαυριῶσι καὶ ὑπερηφανεύ-
ονται·

5 : „Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑ-
μῶν, καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ

„ἀδικίαν·

Πάλιν τὰ ἴδια λόγια ἐπαναλαμβάνει καὶ ἔ-
δω ὁ Δαβὶδ, εἰς ἐπίτασιν καὶ αὐξήσει διαμαρτυ-
ρίας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς παρωγγείας·
τὸ δὲ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, εἶναι
ἑμῖον μὲ τὸ· „Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν·
ὅπερ ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὸν οἱ Ψαλμὸν εἰς 8·

6 : „Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ θυ-
σμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρημῶν ὄρεων·

Οὔτε ἀπὸ τὰς ἀνατολᾶς, λέγει, τῶν φω-
στῶν καὶ ἄστρον, οὔτε ἀπὸ τὰς δύσεις αὐτῶν, κα-
θὼς οἱ ἀστρολόγοι φλυαροῦσιν· οὔτε πάλιν ἀπὸ τοὺς
Δαίμονας, τοὺς ἐρήμους μὲν ὄντας ἀπὸ καθὰ καλὸν,
ὅρη δὲ ὀνομαζομένους διὰ τὴν ἐπαρσιν καὶ ὑπερηφα-
νειαν, καθὼς οἱ μάντις φρονοῦσιν· ἀπὸ κανένα,
λέγω, μέρος τοιοῦτον, δὲν δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώ-
πους ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, ἢ ἡ πτωχεία καὶ ἀδο-
ξία· ἀλλὰ ταῦτα δίδονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ
δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἐξόδους δὲ ὀνομαζει κα-
τὰ τὸν Θεοδώρον καὶ Θεοδώριτον, τὴν ἀναταλήν
τοῦ ἡλίου· „Ἀπ' ἄκρου γὰρ φησὶ τοῦ οὐρανοῦ ἡ
ἐξόδος αὐτοῦ· (Ψαλ. 107. 6.)· δυσμὰς δὲ ὀ-
νομαζει τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔρημα δὲ ἔρη ὀνομαζει,
τὰ βόρεια καὶ νότια κλίματα, τὰ κατὰ τὴν ἄρκτον
καὶ μεσημβρίαν εὐρισκόμενα· ἐπειδὴ ταῦτα τὰ μέ-
ρη εἶναι ἔρημα ἀπὸ ἀνθρώπων· τὸ μὲν ὑπερβόρειον
μέρος, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· τὸ δὲ ὑ-
περνότιον, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα, κατὰ τὸν
Θεοδώριτον· (1)· ἑλλειπτικὸν δὲ σχῆμα μετα-
χειρίζεται ἐδῶ· λυίπει γὰρ τὸ, λέληθέ τι· δὲν λαν-
θάνει, λέγει, κανένα πρᾶγμα, οὐδὲ κρύπτεται τι
ἀπὸ κανένα κλίμα τῆς γῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλού-
σης

(1) Οἱ δὲ νεώτεροι λέγουσιν, ὅτι καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη δὲν κατοικοῦνται, ὅχι διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα,
ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· ὥστε γὰρ τὰ ὑπὸ τὸν βόρειον πόλον μέρη παγωμένα εἰσιν· ἔτι παρομοίως
καὶ τὰ ὑπὸ τὸν νότιον πόλον, παγωμένα εἶναι· καθὼς διὰ τῆς πείρας ἐγνώρισε Κοδὴ ἐκεῖνος ὁ περιφημὸς Ναυα-
χος· ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τοὺς παλαιούς ἀκατοίκητος νομιζομένη διακείαυμένη ζώνη, κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁμῶς περι-
ηγίας κατοικημένη εὗρεθαι·

σης κρίσεως· διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, μὴ ποιεῖτε καὶ ἐνὶ κακῷ· ἐὰν δὲ τοῦτο ποιήσετε, μὴ νομίζετε ὅτι θέλετε κρυφθῆτε, ἢ πῶς θέλετε γλυτώσετε ἀπὸ τῆν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἐπειτα δὲ βάλλει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ κρυφθῶν καὶ νὰ γλυτώσουν.

Ζ: „Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ. τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἀληθὴς καὶ δίκαιος κριτὴς· διὰ τὴν αὐτὸς εἶδεν ὅλα, καὶ ἤξευρε πᾶν πρὶν γενέσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάνναν· καὶ ἄλλον μὲν ἄνθρωπον ἀτιμάζει· ἄλλον δὲ τιμᾷ, κατὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ ἀναλογίαν τῶν ἔργων τοῦ καθ' ἑνὸς, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς δικαίας αὐτοῦ κρίσεως. (1)

Β: „Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου, πλήρες κεράσματος.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφορικὸς καὶ ἐξ ὁμοιότητος· διότι, χεὶρα μὲν Κυρίου ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ποτήριον δὲ κρασίον, ὀνομάζει τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας· οἶνος γὰρ καὶ κρασί· νοεῖται ἐδῶ ἡ τιμωρία κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεόδωρον· ἐπειδὴ ἡ τιμωρία παρομοίως μὲ τὸ κρασί, πέρνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παραλύει τὰς ἀρμονίας τοῦ σώματος, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ σφάλῃ εἰς τοὺς λογισμοὺς καὶ λόγους του, ὥσπερ νὰ ᾔτον μεθυμένος· ἀκρατον δὲ· ἡ-

γουν ἄδολον εἶναι τοῦτο τὸ κρασί τῆς τιμωρίας· καθὼ εἶναι αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον καὶ ἀμικτον ἀπὸ φιλανθρωπίας· ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ ποτήριον τῆς θείας ὀργῆς, εἶναι γεμάτον ὑπὸ κρασί· ἄδολον· εἶναι δὲ καὶ ἄλλο ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, γεμάτον ἀπὸ κεράσμα· ἡγουν ἀπὸ φιλανθρωπίας· ἐπειδὴ τὸ κεράσμα· ἥτοι τὸ μίγμα τοῦ κρατίου, εἶναι τὸ νερόν ὅπου ἐμβάλλεται εἰς αὐτό· τῆς δὲ αὐστηρᾶς τιμωρίας κεράσμα καὶ μίγμα, εἶναι ἡ φιλανθρωπία· πρέπει γὰρ τὸ, πλήρες κεράσματος, νὰ μὴν ἐνώνεται μὲ τὸ ὀπίσθεν· ἡγουν μὲ τὸ, οἴνου ἀκράτου· ἀλλὰ νὰ ἀναγινώσκειται χωριστὰ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀσυνδέτως· ἢ πρέπει ἐξωθεν νὰ ὑπακούεται κατὰ ἑλλειψιν ὁ καὶ σύνδεσμος· ἡγουν καὶ ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου πλήρες κεράσματος· ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατόν· ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, νὰ ἔχῃ ἐνταυτῇ καὶ ἀκρατον οἶνον καὶ κεράσμα· ὅτι δὲ δύο ποτήρια εἶναι αὐτὰ, θέλει φανεράσαι καὶ τὸ ἀκόλουθον ῥητόν.

„Καὶ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκνέον.

Ἐχυσεν, λέγει, ἀπὸ τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀκράτου τιμωρίας, εἰς τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας· διὰ νὰ κάμῃ ματρίαν κρασίν, καὶ νὰ ποτίσῃ αὐτὴν ἐκείνους, ὅπου ἁμαρτάνουν μικρὰ τινα καὶ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα· ὁ τρυγίας ὅμως αὐτοῦ τοῦ ποτηρίου τῆς τιμωρίας δὲν ἐχύθη· τρυγίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ πᾶχος τῆς ἀκράτου τιμωρίας, καὶ τὴν τελευταίαν κόλασιν· ἡ ὁποία ἔμεινε νὰ δοθῇ εἰς ἐκείνους, ὅπου ἁμαρτάνουν μέγα-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσύχιος· „Κύριος πτωχίζει ἢ πλουτίζει, ταπεινοῖ ἢ ἀνυψοῖ (Α'. Βασιλ. β'. 7.) οὐ μὴν ἀλόγως· ἀλλὰ τοὺς μὲν διὰ πλούτου, τοὺς δὲ διὰ πενίας δοκιμάζει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἐρμήνευσεν εἰπὼν· „Ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν ὑψώσας· ἔφη δὲ ἢ ὁ ἱερεὺς Ἀνγουνίνος ἐν κεφ. κδ'. τῶν μελετῶν του, πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτεινόμενος· „Μελλόν αὐτὸς εἶ ἐν ἀπασιν· ἥτοι αὐτὰ ἐν σοὶ εἰσι πάντα· σοὶ γὰρ ἡ παγκρατορία περιεβλήθη ἀπαντα· οὐδὲ τοῦ διαβῆναι τὸ σὺν κράτος εὐρεῖν τις πόρον φυνήσεται· ὁ γὰρ σὲ μὴ ἔχων ἐξελωθέντα, οὐδὲ διαφυγεῖν ἔχει ἐποργισθέντα· „Οὔτε ἐξ ἐξόδου, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν (ὡς γέγραπται ἐνταῦθα δηλαδὴ) οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων· ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ.

μεγάλα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, καὶ δὲν μετα-
νοοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν τοὺς.

οὐκ ἔστιν ἐξουσία τοῦ υἱοῦ
ἐκείνου ἀλλὰ πάντες οἱ ἄμαρτωλοί τῆς
γῆς.

Τὸν τρυγίαν, λέγει, καὶ τὴν αἵρατον καὶ
τελευταίαν κόλασιν, θέλουν πίνειν οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς
γῆς ἡ γούνη οἱ ἀμετανοήτως αἵμαρτανόντες. (1)

9: Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶ·
να· ψαλῶ τῷ Θεῷ ἱακῶβ.

Ἐγώ, λέγει, ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τῶν
σκολοβίων τῶν ἑχθρῶν μου, θέλω χαρῶν διὰ τὴν ἐ-
λευθερίαν, ὅπου ἔχω καὶ λάβω τῶν λυπηρῶν. θέλω
δὲ καὶ καὶ ψάλλω εἰς τὸν Θεόν ὕμνους εὐχαρι-
στηρίου.

10: „Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτω-
λῶν συνθλάσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω τῆξάσω ὅλα τὰ κέρματα
καὶ τὰς δυνάμεις πᾶν ἁμαρτωλῶν ἐκείνων, ὅπου
πάλιν ἔχουν νὰ μὲ πολεμήσουν. (2)

„Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρας τοῦ δι-
καίου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ δικαίου θέλει ὑ-
ψωθῇ· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ νικήσῃ· καὶ ἀληθῶς
ἐτὶ ἠκολοῦθησε· διὰ τὴν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀρ' οὐ ἐ-
γύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ,
ἐνίκησαν τὰ γειτονευμένα ἔθνη ἐκεῖνα, ἐποῦ τοὺς
ἐπολέμουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ αἱ Χριστιανοὶ
ἀρ' οὐ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώ-
λων, νικῶσι καὶ ἱζακίζουσι τὰς δυνάμεις τῶν Δαι-
μόνων

(1) Ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει ἡ Τὴν δικαίαν οὖν σημαίνει ὁ θεὸς χρησμός ἀναπαύσας, κινημένην φιλανθρωπία πρὸς μεταμέλειαν τῶν ἁμαρτανόντων· ἔκλινε γὰρ τὴν φιλανθρωπίαν εἰς τὴν χρεωσθεμένην τοῖς πταίσμασι τιμωρίαν· ἀλλ' ἵνα μὴ παντελῶς φαντασθῶσιν ἐπιλησμονὴν τῆς δίκης οἱ ῥάθυμοι, προσέθεται, ὅτι εἰς τέλος τῆς σωτηρίας καταφρονήσωσιν, ἐσέβησαν τὴν δίκην εὐλήσωσι· πίνονται γὰρ τὸ τῆς κρίσεως εἰκότως ποτήριον· λέγει δὲ ἡ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· ἡ Ἡ δογὴ κατὰ λόγον τῶν ἁμαρτημάτων, ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου προσαγορεύεται, ἡ κόνδυ πόσεως ἐκπινόμενον· εἰ ἡ πᾶσιν ὑφαιρεῖται τι τῆς ὀξίας, ἡ τὸ τῆς δογῆς ἄκρατον φιλανθρωπία κίνησι· κλίνων μὲν ἀπὸ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδύσιμον τοῖς φόβῳ παιδευομένοις· ὑποτηρῶν δὲ ὅμως ὡς τρυγίαν τὸ τῆς δογῆς ἔσχατον, ἡ τὸ λείμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως· ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσων Κυριος· ἵνα ὅλον κενώσῃ τοῖς μὴ θεραπευομένοις ἐκ τῆς χρηστότητος, ἀλλὰ ἡ σκληρυνομένοις κατὰ τὸν βαρυκαρδίον Φαραὼ· εἰ γὰρ ἡ διὰ φιλανθρωπίας ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδύσιμον· ἀλλ' εὐ πάντῃ συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτανούσιν· ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χεῖρους γένοινται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ἡ Ποτήριον ἐστὶν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ· εἰς ὃ ἐκάστου ἀνθρώπου τοὺς καρποὺς ἡ τοὺς ἀγαθοὺς ἡ τοὺς πονηροὺς οἰοῖται ἐκπέζων, ἡ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακίρνω, πλήρες αὐτὸ ἀποτελεῖ· εἴτα ὧν οὐκ ἐκχεῖται ὁ τρυγίας· τούτέστιν, ὧν ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὗτοι αὐτὸ ἐκπίνονται· τούτέστι τοῖς ἰδίοις μεθυσθίσονται κακοῖς· ὡς περ ἀμέλει ἡ οἱ ἅγιοι πίνονται τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν· ἡ Ἔως ἂν πᾶν αὐτὸ φησὶ, μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου· οὔτε δὲ ἡ ὁ Δίδυμος· ἡ Ἐσχατος ὁλεθρὸς δίδεται, ἀλλ' οὐκέτι κράμα τοῖς ἁμαρτηκῶσι μεγάλα· περὶ τοῦ Ποτηρίου τούτου εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἱερεμίαν· ἡ Λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἁγίου τούτου ἐκ χειρὸς μου, ἡ ποτίετι πάντα τὰ Ἔθνη, πρὸς ἃ ἐγὼ ἀποσέλλω πρὸς αὐτούς· Καὶ πίνονται ἡ ἐξεμύσονται ἡ ἐκμανήσονται ἀπὸ προσώπου τῆς μαχαίρας, ἥς ἐγὼ ἀποσέλλω ἀνομίσουν αὐτῶν· (Ἱερ. κε', 15.) Ἰατροὺ γὰρ δίκην (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὁ Θεὸς τὰς κολάσεις ἐπάγει τοῖς οἰοῦντο δεικνέμενοις ἀντιδότου πικρῶς, ἐπὶ τῇ τὴν ἑλπίδα ἐξελέσθαι κακίαν.

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ἐπὶ τῇ τῶν ἐνδον ἐξημερῶν κακίᾳ. ὅτι ἐπὶ τῇ ἐλάττωσιν ὑπεβλήθη κοκοῖς· αὐτὴν δὲ τὴν ὑποσάφην Βαβυλωνίαν πίνοντα· ἀπὸ τοῦ χαλεποῦ περὶ ἐν ἐργασίᾳ, ποῖονται. Καὶ ὁ Θεολόγος Γενου-
ρις· ὁ Ψαλμὸς φησὶ τῇ τῶν ἐνδον δεδωκότι ἐπὶ τῇ συνθλάσει πάντα τὰ τῶν ἀμαρτωλῶν κέρτατα, οἷς ἐχρυσί-
κατὰ τῶν ἀσθενεσέων· τυγχάνοντες πρὸς τὸ κολάζειν ἀνένδοντοι. (παρὰ τῷ Νικητῇ.)

Н

μόνων ὅπου τοὺς πολεμοῦν· (1) δίκαιον δὲ ἰδοῦναι ὅτι ὁ Ζοροβάβελ· διότι ὑφάνεται ἀληθῶς ἡ δύναμις ἐκείνων τῶν Χριστιανῶν, ὅπου μὲν σῶμα πολεμοῦσι τοὺς ἄσωμάτους Δαίμονας· ἀκολουθῶς δὲ καὶ ὁ ἔπαινος ὑφάνεται καὶ μεγαλύνεται τοῦ Χριστοῦ, ὃς τις δυναμώσκει τοὺς οὕτω πολεμοῦντας Χριστιανούς· (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΟΕ.

„Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὡς δὴ
πρὸς τὸν Ἀσσυρίον· (3)

Εἵπομεν εἰς τὰς ἀρχάς, εἰς τὸ τέλος, ὅπου ἐπιγράφεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δηλοῦν προφητεῖαν, καὶ διδάσκει ἡμᾶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, λοιπόν καὶ ἐδῶ τὸ, εἰς τὸ τέλος, προφητεῖαν δηλοῦν· κατὰ μὲν τοὺς Ἑβραίους, τοῦ ἀφηνισμοῦ τοῦ Σαναχρηῖμ βασιλέως Ἀσσυρίων κατὰ δὲ τοὺς Χριστιανούς, τοῦ ἀφηνισμοῦ τῶν Δαιμονίων, ὅπου εἶναι ὑπηρετῶν τοῦ νοητοῦ Σαναχρηῖμ Διαιβόλου· καὶ ἄλλως δὲ, εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν διαλαμβάνειν περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου· ἦτοι τῆς μελλούσης κρίσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὴν εἶναι ὁ Ψαλμὸς εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν νίκην τῶν Ἀσσυρίων· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος, ἡ Εἰ ταπεινουμένων τῶν ἁγίων, τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἴσεται τὸ κέρας, δηλοῦν ὅτι καὶ ὑψουμένων τῶν ἁγίων, συντριβήσονται τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ κέρατα· τίνες δ' ἂν εἴεν ἀντικείμενοι, ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις πονηροὶ Δαίμονες; Κέρας δὲ τὴν βασιλείαν φησὶν· ἦτοι τὴν δυναστείαν· ἐπειδὴ οὖν τὴν βασιλείαν λάβωσιν οἱ Δίκαιοι, ἀνηρημένων δηλαδὴ τῶν πονηρῶν Δυνάμεων· τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δειχθήσονται τὰ θαυμάσια· διὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ Ψαλμοῦ ἔλεγε· ἡ Διηγέσθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ὅταν λάβω καιρὸν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· ἡ Ὑψωθήσεται δὲ τὸ κέρας αὐτῶν, ἐπειδὴ τῷ ἰδίῳ συμβασιλεύσωσι βασιλεῖ.

(2) Ὡραία δὲ εἶναι ἐκεῖνα, ὅπου γράφει ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁμοῦ καὶ ψυχωφελῆ, λέγων· ἡ Ἐμὲ δὲ φοβεῖ τὸ μὴ κενούμενον πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ποτιζομένων ποτήριον, καὶ ἡ τρυγῶν ἐκείνη καὶ ἀκρατος πόσις καὶ κόλασις· ἦν ἑμαυτῇ διὰ τῆς κληματίδος τῶν ἔργων, καὶ τῶν βοτάνων τῆς πικρίας, καὶ τῆς σαφιλῆς τῆς χολῆς ἡτοίμασα· ἀλλὰ γενοίμην, ὡς Δέσποτα, ἀμπελος Σωτήχ, ἀμπελος εὐκληματοῦσα, καρποφόρος ἀληθινή, ἡδὺν προβαλλομένη τῶν βοτάνων καὶ πέπειρον, ταῖς ἀνὰ καὶ θείαις ληνοῖς ἐναποθλιβόμενον, οὐ σπυρόμενον, οὐ τρεπόμενον, ἀλλ' εὐπνουν· ἀλλὰ μυρίπνουν, καὶ καρδίαν εὐφραίνοντα.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ἡ Τὴν τοῦ Ἀσσυρίου προσθήκην οὐχ' εὖρον ἐν τῷ Ἐξαπλῷ, ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφουσιν· καὶ εἶναι τὸ Ἐξαπλὸν, εἵπομεν ἐν τῷ Προοίμῳ κεφαλαιῷ ιγ'.

καὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπομένῃ ἐν τῷ προομίῳ· πρὸς τὸν Ἀσσύριον δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὰ κατὰ τὸν Ἀσσύριον Συναχρεῖμ· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσα, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μαζὶ μετὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν συνέπλεξε δόγματα Χριστιανικά· ἵνα ἐνταῦθ' μὲν παρηγορῇ καὶ τὸν Ἑβραῖον, ταπεινῶς τὰ ῥητὰ ἐκλαμβάνοντα, χαροποιῇ δὲ καὶ τὸν Χριστιανόν, ὑψηλῶς ταῦτα νοοῦντα.

1:3, Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσιν, ὅτι εἶναι γνωστός ὁ Θεὸς εἰς μόνον τὴν Ἰουδαίαν· ὁ δὲ Θεὸς λέγει πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἰερεμίου· „Κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεων σου, ἦσαν θεοὶ σου Ἰουδα· καὶ κατ' ἀριθμὸν διεδῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔθνη τῇ Βαβυλῶνι· (Ἰερ. β'. 28.) φανερόν λοιπὸν ἐκ τούτου εἶναι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς δὲν λέγει ἐδῶ διὰ τὴν Ἰουδαίαν τὴν ἐν Παλαιστίνῃ εὐρισκομένην· ἀλλὰ Ἰουδαίαν ὀνομάζει τὴν Ἰουδαϊκὴν Γραφήν· ἥτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γνωστός ὁ Χριστός, ὡς μαρτυρούμενος ὑπ' αὐτῆς· ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, καὶ τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν, περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπροκήρυξαν· ὅλα καὶ αὕτη ἡ τοῦ Νόμου λατρεία, τύπος καὶ σκιά καὶ προεικόνισμα ἦτον τοῦ Χριστοῦ.

„Ἐν τῇ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ·“

„Ὅτι δὲ εἰς μόνον τὸν Ἰσραὴλ δὲν ἦτον μέγα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους, τοῦτο πάλιν τὸ λέγει ὁ ἴδιος Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Μαλαχίου· „Διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ἕως

δυσμῶν τὸ ὄνομα μου δεδοξάσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι· διότι μέγα τὸ ὄνομα μου ἐν τοῖς ἔθνεσι λέγει Κύριος Παντοκράτωρ· (Ματθ. α'. 11.) καὶ πάλιν „Ἔμεις δὲ βεβηλοῦμε αὐτό·“ (αὐτὸς. 12.) (1) λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται φανερόν, ὅτι Ἰσραὴλ ἐδῶ ὀνομάζει πάλιν τὴν Ἰσραηλιτικὴν Γραφήν· ἥτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· ἐν τῇ Γραφῇ γὰρ φημίζεται μέγα καὶ ἐνδοξόν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Μωϋσῆμος ὁ μέγας φιλόσοφος, Ἰουδαίαν μὲν ὀνομάζει τὴν Πρακτικὴν φιλοσοφίαν, Ἰσραὴλ δὲ, τὴν θεωρητικὴν· διότι, Ἰουδαία μὲν ἐρμηνεύεται ἐξομολόγησις ἁμαρτιῶν, ἥτις εἶναι ἀρχὴ τῆς Πρακτικῆς· Ἰσραὴλ δὲ ἐρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· ὁ μὲν γὰρ Πρακτικὸς γινώσκει τὸν Θεόν, ὅτι εἶναι κριτὴς τῶν ἔργων τοῦ καθ' ἑνός, καὶ διὰ τοῦτο καθορίζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπὸ τὰ πάθη· ὁ δὲ Θεωρητικὸς ὁρῶν νοερῶς τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἀξίως μεγαλύνει αὐτόν· ἢμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται Ἰουδαία, νῆα ἢ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἥτις ἀπ' οὗ ἐξωμολογήθη τὰ παλαιὰ αὐτῆς ἁμαρτήματα, (Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἐρμηνεύεται.) ἐγνωρίσῃ τὸν ἀληθινόν Θεόν· ἡ αὕτη δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ νέος Ἰσραὴλ· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖος ἐστίν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν Πνεύματι οὐ γραμμάτι·“ (Ῥωμ. β'. 28.)

2: „Καὶ

(1) Ὅθεν ὁ Ὀριγένης ταῦτα τὰ προφητικὰ ῥητὰ προτιθέμενος, λέγει· „Ἰσραὴλ δὲ ἀληθινόν· τὰ ἔθνη εἶναι παρίστησι· εἰποῖντι ἡ φαλμαγδία ἐκεῖνον διδάσκει Ἰσραὴλ εἶναι, παρ' ὃ τὸ τοῦ Θεοῦ δοξάζεται ὄνομα, δοξάζει καὶ δὲ παρὰ τοῖς ἔθνεσι· ταῦτα κυρίως ἂν λέγοιτο Ἰσραὴλ· ἢ ὁ Ἀθανάσιος, λέγει· „Ἰουδαίαν ἐνταῦθα ἢ Ἰσραὴλ, τὴν ἐγνωσκίαν ψυχὴν τὸν Θεόν φησιν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἀληθὴς Ἰουδαία, ἢ ὁ ἀληθὴς Ἰσραὴλ.“

2: „Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ (1) ὁ τόπος
αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ
ἐν Σιών.

Ἀνίσως, ὡς λέγει ὁ Ὀριγένης καὶ ὁ Εὐ-
σέβιος, τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν ἐπολεμήθησαν πολλαῖς
φοραῖς καὶ δὲν ἐσκαβώθησαν, εἶχε κάποιον λογα-
ριασμόν, τὸ νὰ εἰπῇ τινὸς, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα
λέγονται διὰ τὰ αἰσθητὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐπειδὴ δὲ
ταῦτα ἐπολεμήθησαν πολλαῖς, καὶ εἰρηνικὸς τόπος
δὲν ἦτον: διὰ τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι εἰρήνην ἔδω ὁ-
νομάζει τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὅπου ἔχει εἰρήνην,
πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἀγαπᾷ αὐτούς·
πρὸς δὲ τὰ πάθη, διὰ τὴν ὑποτάσσει αὐτά· εἰς τὸν
τοιούτου γὰρ εἰρηνικὸν ἄνδρα, γίνεται ὁ τόπος ὁ
χωρητικὸς τοῦ Θεοῦ. Σιών δὲ ἐρμηνεύεται σκοπευ-
τήριον· ὅθεν καὶ ὅποιος ἀπὸ μακρόθεν σκοπεύει καὶ
βλέπει τὰς προσβολὰς τῶν Δαιμόνων· δύναται νὰ ὁ-
νομασθῇ Σιών, κατὰ τὸν Ὀριγένη. (2)

3: „Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τό-
πων, ὅπλων καὶ ῥομφαίαν καὶ πό-
λεμον.

Τὸ ρητὸν τοῦτο ἱστορικῶς μὲν λέγεται διὰ
τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν τῶν Ἀσσυρίων· τὸ
δὲ, ἐκεῖ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν τῇ Σιών· συνέτρι-
ψε δὲ, ἀντὶ τοῦ κατήργησε τὰς δυνάμεις τῶν τό-

πων· ὅπλων δὲ ὀνομάζει ἔδω, ὅχι τὸ ἄρμα τὸ πο-
λεμικόν· μὲ τὸ ὅποιον δηλαδὴ κτυποῦμεν τοὺς πο-
λεμοῦντας· ἀλλὰ τὸ προφυλακτικόν, μὲ τὸ ὅποιον
φυλαττόμεθα μόνον νὰ μὴ κτυπηθῶμεν· ὅποιον
εἶναι τὸ σκουτάρι, τὸ σιδεροπουκάμισον, ἡ περι-
κεφαλαιά, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἀπὸ ταῦτα γὰρ τὰ
προφυλακτικὰ ὅπλα ὀνομάζονται καὶ ὀπλίτης ὁ ἔχων
ταῦτα στρατιώτης, πρὸς διαφοράν τοῦ μὴ ἔχοντος
αὐτά· ῥομφαίαν δὲ ὀνομάζει τὸ σπαθί· καὶ πρῶτον
μὲν ἔβαλε τὰ τοξάρια· διὰ τὴν εἰς Ἀσσύριοι ὡς ἐπι-
τοπλεῖσιν μὲ τοξάρια ἐπολέμου· ἔπειτα διὰ τοῦ
ὅπλου, ἐφανέρωσε καθὲ φυλακτήριον ἄρμα· διὰ δὲ
τῆς ῥομφαίης, ἐφανέρωσε καθὲ ἄρμα πολεμικόν· ὁ-
γερον δὲ ἔβαλε καὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν, διὰ τὸν ὁ-
ποιον ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἄρματα ἐτομαζόνται, καὶ
τοῦ ὅποιου εἶναι ταῦτα σκευὴ καὶ ὄργανα· κατὰ αὐ-
τὴν γὰρ καὶ θεωρίαν, τόξα μὲν εἶναι αἱ μεθόδ-
οι καὶ μηχαναὶ τῶν Δαιμόνων, ἀπὸ τὰς ἐποίας
ρίπτονται αἱ πυρῶναι σαῖται τῶν παθῶν· ὅπλον
δὲ φυλακτήριον τοῦ Διαβόλου, εἶναι ἡ παραχώρη-
σις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν ἐξουσία τοῦ ἐχθροῦ
διὰ τὴν, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τῆς
παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μᾶς παιδεύῃ,
τότε δὲν αἰσθάνεται, οὔτε νικᾶται, καὶ καὶ ἡμεῖς
πολεμοῦμεν καὶ κτυποῦμεν αὐτόν· σπαθί δὲ τοῦ
Διαβόλου κοπτερόν, εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
χωρισμός, τὸν ὅποιον παθαίνομεν διὰ τὰς ἀμαρτίας
μας· πόλεμος δὲ, εἶναι τὸ πάλαισμα, ὅπου κα-
μνεῖ καθ' ἡμῶν ὁ Διάβολος· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος
Διάβολος· καθὼς γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εἰρήνη, εἶτι ὁ
ἀν-

(1) Παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ γράφεται „Καὶ ἐγενήθη ἐν Σαλήμ ὁ τόπος αὐτοῦ· εἶπεν εἰρήνη· ἔτις, ὅν ἀτάρα-
χος ψυχὴ κατὰ τὸν αὐτόν, ἢ παντὸς ἐλευθέρα πολέμου, αὐτὴ τόπος Θεοῦ, χωρητικὴ τοῦ Θεοῦ τυγχάνουσα Πνεύ-
ματος· ἐνοικήσω γὰρ ἐν αὐτοῖς φησι, ἢ ἐμπεριπατήσω· ἢ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, ἢ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός· ὁ δὲ
Δίδυμος λέγει· „Τόπος δὲ Θεοῦ ἢ ἡ ἀγία Ἐκκλησία, ἐν εἰρήνῃ καθιδρυμένη.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησι „Τοῦ πλήθους τῶν Ἀσσυρίων ἀναιρεθέντων, οἱ ὑπολειφθέντες διέδρασαν, ἀγγελαὶ
τῆς θείας γεγενημένης δυνάμεως· καὶ ντεῦθεν ὁ ἀφανισμὸς τῷ Θεῷ τόπος· ἵγουν τὰ Ἱεροσόλυμα, βαθείας εἰ-
ρήνης ἀπέλαυσε· ἢ ὑπέλαβον ἅπαντες ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ Σιών κατοικεῖν εὐδόκησεν ὁ Θεός· προσδέττει δὲ ὁ Δί-
δυμος· „Ἀλλὰ γὰρ παντὶ τρόπῳ ἢ ἡμῖν ἀποδιακτέον τὴν τῶν παθῶν ταραχήν· ἵν' εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν
πάντα νοῦν ἔχοντες, τόπος γενώμεθα Θεοῦ· ἐσόμεθα δὲ ἢ κατοικητήριον αὐτοῦ, σκοπεύοντες πᾶσαν ἀλήθειάν
τε ἢ ἀρετήν· Σκοπευτήριον γὰρ ἢ Σιών ἐρμηνεύεται· ὡς γὰρ ὁ ἀμαρτωλὸς δίδωσι τόπον τῷ Διαβόλῳ· οὕτως
ὁ καλὸς ἢ ἀγαθὸς δίδωσι τόπον τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ αὐτοῦ, ζητοῦντι ἐνοικῆσαι ἐν ἡμῖν ἢ ἐμπεριπατῆσαι·
εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· „Εἰ περὶ τῆς ἀνθ' Ἰουδαίας γέγραπται· ἔνθα ἀπέδρα ὁ δόνη λίπη ἢ σαναγμοί, δη-
λον ὅτι εἰρήνης ἔσται τόπος.

ἀντικείμενος Δαίμων εἶναι πόλεμος· ταῦτα δὲ ὅλα
ἐκατέρησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν εἰρηνικόν,
καὶ σκοπεύοντα τὰς μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὡς
προείπομεν· „Κύριος γὰρ φησι, συντρίβων πολέ-
μους· (Ἐξεδ. ιε· 3.) (1)

4: „Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων
αἰώνιων.

Ὁρη· ἦτοι βουνὰ αἰώνως ὀνομάζει ἐδῶ ὁ
Δαβὶδ, τοὺς οὐρανούς· ὀρη μὲν, διὰ τὸ ὕψος·
αἰώνια δὲ, διὰ τὸ διαρκέσειν καὶ πολυχρονιωτέρου
τῆς οὐσίας αὐτῶν· Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φω-
τίζεις ἀπὸ τοὺς οὐρανούς με φῶς χαρᾶς καὶ παρη-
γορίας ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς
λύπης· καὶ παρηγορεῖς με φῶς ἀντιλήψεως καὶ ἐρη-
θείας ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς
ἀπογνώσεως. (2)

5: „Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετον
τῇ καρδίᾳ· ὑπνῶσαν ὕπνον αὐτῶν
καὶ οὐχ εἶρον οὐδέν.

Ὅλοι, λέγει, οἱ Ἀσσύριοι οἱ πολυσχοῦν-
τες τὸ Ἱεροσόλυμα, φονευθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου
ἀπροσδοκῆτως, ἐταράχθησαν, πῶθεν εἰς αὐτοὺς ἤλ-
θεν ὁ τοιοῦτος θάνατος· ἀσύνετους δὲ αὐτοὺς ὠνό-
μασεν, ὡς Θεομάχους καὶ μὴ γνωρίζοντας τὸν ἁ-
ληθῆ Θεόν· ἐκοιμήθησαν, λέγει, αὐτοὶ με ἐλπίδας,

ὅτι νὰ πάρουν τὰ Ἱεροσόλυμα· ἐξυπνήσαντες δὲ,
δὲν εἶρον καίνενα ἀπὸ ἐκείνα ὅπου ἤλπισαν· ἦτοι
ψευδαῖς εὐρέθησαν αἱ ἐλπίδες των· ἤμπορεῖ δὲ νὰ
νοήσῃ τοῦτο καὶ ἄλλως τινάς· ὅτι οἱ πολιορκούμενοι,
Ἰουδαῖοι, βλέποντες τοὺς Ἀσσυρίους τριγύρω εἰς τὰ
Ἱεροσόλυμα, καὶ μὴ νοήσαντες τὴν τοῦ Θεοῦ δύ-
ναμιν, ἐταράχθησαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἱστορία δι-
δάσκει· ἤγουν ἡ Δ΄ τῶν Βασιλειῶν κεφ. ιη΄. ἔ-
πειτα ἐκοιμήθησαν με ἐλπίδα, ὅτι ἔχουν νὰ τοὺς
σκληρώσουν οἱ Ἀσσύριοι· τὸ πρῶτον δὲ σηκωθέντες,
δὲν εὐρήκουν καίνενα ἀπὸ ἐκείνα ὅπου ἤλπισαν· ἐ-
πειδὴ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐθανατώθησαν ὑπὸ τοῦ
Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες ἐκ τῶν
ἐχθρῶν Ἀσσυρίων· τὸ δὲ, τῇ καρδίᾳ, εἶναι περὶ
τὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἡ
δηλοῦ ἐπίτασιν καὶ αὐξήσιν τῆς ἀσυνεσίας.

„Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου ταῶν
χερσὶν αὐτῶν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου, νοεῖται περιφρασι-
κῶς ἀντὶ τοῦ, οἱ πλούσιοι κατὰ τὸν Ὠριγένη· κα-
θὼς εἶναι καὶ τὸ „Ἄνδρες αἱμάτων, ἀντὶ τοῦ
οἱ αἱμοχαρεῖς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἀσ-
σύριοι ἐνόμιζον, ὅτι τὴν αὐρινὴν ἡμέραν ἔχουν
σχεδὸν εἰς τὰς χεῖρας των ὅλους τοὺς πλουσίους Ἰ-
σραηλίτας· ἡ νοεῖται καὶ τὸ ἐναντίον, ὅτι ὅλοι οἱ
πλούσιοι Ἀσσύριοι, ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν
πολιορκουμένων Ἰουδαίων· ἐπειδὴ εὐρέθησαν νεκροί,
καὶ ἐκουρσεύθησαν παρ' ἐκείνων. (3)

6: „Ἄ,

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικείμενας Δυνάμεις, αἱ συντρίβονται, ἐπειδὴ οἱ ἄ-
γιοι λάχασιν τὰς ἐκεῖ κατοικεῖν Μονάς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰώνιων πρὸς Θεὸν λέγεται· ὡς γε-
νησὶν, οἶμαι, δυνάμειν, αἱ συνεργοῦσιν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα, ἀποσελλόμεναι εἰς διακρίσεις διὰ τοὺς μέ-
λονται κληρονομεῖν σωτηρίαν· πρὸ αὐτοῦ λέγει ἔτι ὁ Δίδυμος· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὅρη νοεῖται ἔτι οἱ Προφῆται
ἔτι Ἀπόστολοι διὰ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς· αἰώνια δὲ, διὰ τὸ διαμένειν ὁ παρ' αὐτῶν κηρυχθεὶς τοῦ Θεοῦ λόγος· ὁ
δὲ Θεοδωρὸς ἡ Ὠσπερ σκότος καλεῖ τὰς θλίψεις· οὕτω φωτισμὸν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, ὡς λυσεύσαν
τὰς θλίψεις.

(3) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν „Οἱ μὴ δεξιόμενοι φησι, φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐταράχθη ἔτι σάλη γενή-
σονται, τοῦ Θεοῦ ἐπιφανέντος δοκασίον· φησὶ γὰρ ὁ Ἀθανάσιος, οἱ ἀμελεῖς ἔτι ραθυμῆς παραδεδωκότες τὸ
βίον.

6: „Απὸ ἐπιτιμήσεώς σου ὁ Θεὸς Ἰακώβ
ἐνίσταζαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖσι ἵπ-
ποις·

Ἐπιτίμησιν μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν

κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ· νυσαγμένον δὲ, τὴν αἰτονίαν καὶ παραλυσίαν τῆς δυνάμεως τῶν· ἐπειδὴ φυσικὰ ὁ ὕπνος παραλύει τὴν δύναμιν τοῦ σώματος· (1) ἐπιβεβηκότες δὲ εἰς τὰ ἀλόγα, ὀνομάζει τοὺς Ἀσσυρίους· ἐπειδὴ καὶ ἐθάρρουν νὰ νικήσουν μὲ τὴν καββαλορίαν τους· ὅθεν καὶ ἀλλα-
χοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἔλεγεν, Οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις· (Ψαλ. 18. 7.) (2)

7: „Σὺ φοβερός εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσε-
ται σοί, ἀπὸ τότε ἢ ὀργῇ σου·

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι φοβερός κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ ποῖος δύναται νὰ σοὶ ἀντιστῇ; ἦτοι οὐδεὶς· ἀπὸ τότε δὲ· ἤγουν ἀφ' οὗ ἐναντίον σου ἐβλασφήμησαν οἱ Ἀσσύριοι, ἤθελες ὀργισθῆς κατ'

αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ἀρανίσῃς· ἐδίδες ὅμως ἄδικον εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς ἔχει νόμον νὰ κάμῃ τοῦτο ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία σου· ἡ τὸ ἀπὸ τότε δηλοῖ, ὅτι πάλαι καὶ πρὸ πολλοῦ. (3)

8: „Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀκούσισας κρίσιν.

Τὴν κρίσιν, λέγει, καὶ ἀπόφασιν, ὅπου ἔκαμες κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, ἀκουσὴν μοι ἐποίησας Κύριε· ἦτοι ἐνήχησας εἰς ἐμὲ ὡς εἰς Προφῆτην· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ρητὸν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· ὅ-
τι δηλαδὴ ταύτην ἐποίησας Κύριε, ἀκουσὴν εἰς ὅ-
λους τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῶν θεοκνεύσαν Γρα-
φῶν σου· ἵνα μηδεμίαν ἀπολογίαν ἔχωσιν οἱ κολα-
ζόμενοι, ὅτι δὲν ἤξευραν· σύμφωνα δὲ εἶναι μὲ τὸ νόημα τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα ρητὰ.

9: „Γῆ ἐφθβηθη καὶ πόνυχασεν ἐν τῇ α'-
,,ναστήναι εἰς κρίσιν τὸν Θεόν, τοῦ
,,σοῦ·

βίον, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως, οὐδὲν εὖρον ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας οἱ πάλαι ἐν τῇ θνητῇ βίᾳ πλούσιοι· πῶς γὰρ εἶχον εὖρεῖν, ἃ οὐκ εἰργάσαντο;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Διὰ δὲ τοῦ ἐνίστασθαι τὴν τοῦ θανάτου ἐδήλωσεν εὐκολίαν· καθάπερ γὰρ ὁ κυσά-
ζων ῥαδίως ἐδεήσας καθεύδει· οὕτως ἐκεῖνοι σύντομον ἐδέξαντο τοῦ βίου τὸ πέραν·

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει, „Εάν θνητὸς νοῆσαι ψυχῆς ὕπνον, ἕτερον ὄντα παρὰ τὸν φυσικὸν ὕπνον τοῦ σώμα-
τος, ὅφει τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἔχοντας κοιμωμένους, οὐ τηροῦντας τὸ· „Μὴ δῶς ὕπνον σοῖς ὁρ-
μασι· ἢ τὸ· „Ἐγείρε ὁ καθεύδων, οἱ οὐχ εὖρον οὐδέν· οὐδεὶς γὰρ καθεύδων εὐρίσκει τι· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι κατὰ δianoian, ὀχήματα ἔπασσι τῶν ψυχῶν εἰσι τὰ σώματα, οἱ γοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τοῖς ἑαυτῶν ἵπ-
ποις· δηλαδὴ τοῖς ἀκολάστοις σώμασι μὴ σὺν ἐπισήμῃ ἐπικαθήμενοι· ἀλλὰ πρὸς ἡδονὰς ἀσχετῶς κεκλιότες·
τῆς θείας κατ' αὐτῶν ἐξενεχθείσης ψήφου, οἰοεὶ ὕπνῳ ἢ κάρῳ παραδεδόται· τούτοις ἀνανεύειν οὐκ ἔσχευσαν·
ἐπεσημύησαντο δὲ τινες κατὰ τὸν Ὀριγένην, ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ ὁ ἐπιβάτης ὡς ἐπιτοπλῆξιν ψεκτὸς ὀνομάζεται·
εἴρηται γοῦν ἐν Ζαχαρίᾳ· „Πατάξω πάντα ἵππον ἢ τὸν ἐπιβάτην· ἢ παρὰ Μωσέ· „Ἴππον ἢ ἀνιβάτην
ἔρριψεν εἰς θάλασσαν· ὁ δὲ ἵππεὺς ἐπαινετῶς παραλαμβάνεται· ὁ Ἐλισσαῖος οὖν φησι πρὸς Ἠλῖαν· „Πάτερ
ἄρμα Ἰσραὴλ ἢ ἵππεὺς αὐτοῦ· ἢ πρὸς τὸν Σατῆρα ὁ Ἀββακούμ ἐπαγγέλλεται· „Ἡ ἵππασα σου σωτηρία
ὁ τοῖνον ἐπισημόνως ἐπιβεβηκὼς τῷ σώματι, ἢ ἄρχων τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ, ἢ ἄγων ὅπου δοῦλεται, ἢ πὰς ἡνίας
κρατῶν τῶν ὀρέξεων, οὗτος οὐκ ἔστιν ἀναβάτης ὡς Αἰγύπτιος, ἀλλ' ἵππεὺς ὡς Ἠλίας· ὁ δὲ τὸν ἀκάθεκτον ἢ δυσή-
γιον πᾶλον τὸ σῶμα μὴ ἱποπιάζων ἢ δουλαγωγῶν, ἀλλ' ἐξερχόμενος ἢ δελεαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, οὗτος
ἀναβάτης ὢν, πονοῦνται αὐτῷ ἵππῳ, τῆς θείας πειραθεὶς ἐμβριμήσεως, ἢ νυσάζει· εἴτουν ἵπνευ εἰς θάνατον·
(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένην, τὸ ἀπὸ τότε οὕτως ἐρμηνεύεται· „Οὐ γὰρ ἀπὸ σήμερον ἀρχεται ἡ μῆνις τοῦ Θεοῦ,
ἀλλ' ἀφ' οὗ ἁμαρτάνωμεν, μένει μέχρι καιροῦ· εἴτα ἀπολαμβάνομεν τὰ ἁμαρτανόμενα μετὰ ἔτη, ὅταν ἡ κρί-
σις γένηται, καλὸν οὖν εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ μῆνιν σβεσθαι ἔργοις ἀγαθοῖς, ἢ παῦσαι ἔργοις μετανείας τὴν ὀργὴν,
ἢν ἡ ἁμαρτία θησαυρίζει·

ἰσῶσαι πάντας τοὺς πρᾶεις τῆς γῆς. μέρα, ὅτε κρίνει ὁ Θεὸς τὰ κρυπτά τῶν ἀνθρώπων (Ψαλμ. β΄. 15.)

Τὴν ὀνομάζει ἐδῶ κάθε ἄνθρωπον, πρὸς τὸν ὁποῖον εἴρηται, ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση (Γέν. γ΄. 19.)· μάλιστα δὲ γῆν ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον, ὅπου φρονεῖ τὰ γῆνα· ὅταν λοιπὸν, λέγει, ἀναστῇ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ῥηθείαν πάνδημον καὶ τελευταίαν κρίσιν, τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἡσύχασαν, μὲ τὸ νὰ παύσῃ καὶ νὰ καταργηθῇ καθά ἐργον αὐτῶν· ἀνίσταται δὲ ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, διὰ νὰ σώσῃ, λέγει, ὅλους τοὺς πρᾶεις· ἡγούσιν τοὺς δικαίους· ἐπεὶ δὲ ἴδιον τοῦ δικαίου ἀνθρώπου εἶναι ἡ πραΐτης. (1)

ἰοι·, ὅτε ἐν θυμίῳν ἀνθρώπου ἐξομολοι, γήσεται σοι.

Τούτου τὸ ῥητὸν ἐρρέθη διὰ φόβον τῶν σκληροκαρδίων καὶ ἀναίσθητων· ἐπεὶ δὲ τότε, λέγει, ἐν τῇ κρίσει, κάθε ἀνθρωπίνη ἐνθυμήσις καὶ νόημα, ἔχει νὰ φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἑσένα τὸν Κριτὴν τοῦ παντός· καὶ ἄκουε τοῦ μεγάλου Παύλου λέγοντος περὶ τούτου· καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ᾧ

καὶ ἐγκατάλειμμα ἐν θυμίῳ ἐορτάσει σοι.

Ἐγκατάλειμμα νοεῖται τὸ λείψανον καὶ ἐναπομεινάριον· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παραμικρότατον μέρος τῆς ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ σοι ἐορτάσῃ· ἡγούσιν ἔχει νὰ φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἑσένα· ἐπεὶ δὲ ἡ ἐορτὴ, ἐπέδειξιν εἶναι τοῦ ἐορταζομένου πράγματος, διὰ τὸ ὅποιον γίνεται· ὅθεν καὶ τὸ ἐορτάσει νοεῖται, ἀντὶ τοῦ φανερώσει, θαυμάσει· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ· ὅτι ὅχι μόνον θέλουν γένουσι φανεραὶ εἰς ἑσένα αἱ ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἀκόμη, καὶ ὁποῖος βιασθῇ μὲν ἀπὸ τὸν Διὰβολὸν νὰ ἐνθυμηθῇ κακὴν πονηράν, δὲν πεισθῇ δὲ, ἀλλὰ ἀφήσῃ καὶ ἐγκαταλίπῃ αὐτὴν, καὶ δὲν τὸ ἐνθυμηθῇ· καὶ αὕτη, λέγω, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς τοιαύτης ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὸν Κριτὴν Θεόν· τὸσον φοβερός Κριτὴς αὐτὸς εἶναι, ὅπου κακὴν πρᾶγμα δὲν τὸν λανθάνει. (2)

11:,, Εὐ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγένη πρᾶεις τῆς γῆς ὀνόμασεν, ἵνα τὴν πρῶτην καταρθώσωμεν ἔτι ὕστερ ἐπὶ γῆς· ἔτι ὄντες ἐν σάρτι· καὶ παύσωμεν ὁρᾶν τὸ μικρὸν πάθος, καὶ ἐναντίον τῇ μακαριζομένῃ προσότητι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι Ὁδμεῖαν ἔχουσι, φησιν, ἀπολογίαν οἱ κολληζόμενοι· προσέκρινε γὰρ αὐτοὺς (ὁ Θεός) περὶ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης· γῆν δὲ ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν καλεῖ· ἢ καὶ δειλιάσει τότε· οὐδεὶς γὰρ ἔσται τότε, ὃς οὐ φοβηθήσεται, ἐκείνης ἐπιστάσεως τῆς ἡμέρας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· ἢ Εὐσέβεια ψυχῆς ἀρετὴ τὰς ταύτης ἐνοῦσα δυνάμεις, κινήσεως ἀτάκτου τῆς κακίας οὐσίας καὶ ταραχῆς· κινήσει οὖν ὁ Κεῖν δι' ἁμαρτίας ἡκούσεν· ἡμαρτες· ἡσύχασον· τέλος ἐπιθεῖς τῇ ἀλόγῳ φορᾷ· ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἡσύχασον ἁμαρτίας περιγραφὴ καὶ δικαιοσύνης ἀντικρίσις, ἀναστάντος εἰς κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἡσύχασεν ἡ γῆ φοβηθεῖσα· τοῦτέστιν οἱ αὐτῆς ἄνθρωποι· ἢ Τὸ φόβον γὰρ Κυρίου ἐνκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ. (Παρ. ιε΄. 17.) τὸ δὲ ἀκουτίσαι κρίσιν, οὐκέτι μακροθυμοῦντος ἐστίν, ἀλλ' ἀπειλοῦντος τοῖς ἁμαρτάνουσιν· καὶ ἐπεὶ ταυτὸν τὸ ἡσύχασαι τῷ πρῶτον εἶναι· διὰ τοῦτο σφίζει τοὺς πρᾶεις τῆς γῆς εἰς κρίσιν ἀνασεί.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Μαξιμὸν ἡ Ἐγκατάλειμμα ἐν θυμίῳ, ὁ κεκαθαρισμένος ἀπὸ πάσης πονηρίας ἐνθυμήσεως εἰς λογισμὸν, ὡς τὸ· ἡ Λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος· τὸ δὲ ἐορτάσει· τοῦτέστιν εὐφρανθεὶς τὸν Θεόν ὁ ἐκλεγόμενος καὶ βαπτισθεὶς λογισμὸς· ἔτι ἢ μὲν ἐορτὴ, εὐφραίνομεν ἑσιν, ἢ δὲ ἐξομολόγησις, ἐξεταζομένων· καὶ τὸ μὲν εἰς λύπην· τὸ δὲ χαρὰς· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ἐν τῇ κρίσει, καὶ τὸ τοῦ ἀτελέσου ἀγαθοῦ ἐνθυμήματα τῷ πονηρῷ καὶ ἀπληροῦσιν ἐνθυμήματα παραβαλλόμενον, τὸ πλέον ἔχει· τὸ μὲν γὰρ ἐξετάζεται, τὸ δὲ ἐορτῆς καὶ χαρῆς γίνεται πρόξενον· καὶ μὲν τοῖς κακοῖς τὸ ὑποβαλλόμενον αὐτῷ πονηρὸν ἐνθυμήματα καταλίπον, καὶ οὗτος ἐορτάσει· τότε μὲν εὐδυν-

11: „Βύζασθε καὶ ἀπέδοτε Κυρίῳ τῷ
„Θεῷ ἡμῶν .

ἐν μέσῳ αὐτῶν (Μαθ. 20.) οἷτινες ὅλοι
θέλουν προσφέρουν εἰς αὐτὸν δῶρα τὰς ἀρετὰς .

Ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχουν, καὶ
καὶ νῦν σφάλμα δὲν ἔμπορεῖ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν
Θεόν, διὰ τοῦτο ἔσετε ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς, ὑπόσχε-
θῆτε εἰς τὸν Θεὸν νὰ μετανοήσετε, καὶ ὡς χάρις
πληρώσατε εἰς αὐτὸν τὴν τριαύτην σας ὑπόσχε-
σιν. (1)

„Πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶ-
ρα .

Κύκλω τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἀγα-
πῶσι τὸν Θεόν, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους εὐρίσκονται
καὶ ὁ Θεὸς, καθὼς ὑπασχέθη λέγων . „Ἐγὼ εἰμι

21: „Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρεσμένῳ πνεύ-
„ματι ἀρχόντων φοβερῷ παρὰ τοῖς
„βασιλεῦσι τῆς γῆς .

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι τόσο φοβερός, ὅ-
που μὲ τὴν προσαγὴν του χωρίζει τὰς ψυχὰς τῶν
ἀρχόντων ἀπὸ τὰ σώματά των ταῦτον εἰπεῖν, ὅπου
θανάτονοι τοὺς ἀρχοντας· ὁ αὐτὸς δὲ ἐσαθὴ φοβε-
ρὸς καὶ κοντὰ εἰς τὸν Φαραῶν, καὶ εἰς τὸν Σενα-
χηρείμ, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, οἱ ὅ-
ποιοι ἤκουσαν τὰς μάστιγας, ὅπου ἔδωκε κατὰ τῆς
Αἰγύπτου· καὶ τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἔκαμει τῶν
Ἀσσυρίων. (2)

ΨΑΛ-

ἐνθυνομένοι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Τούτων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν εἰς ἡμετέραν ἀφιερῶμεν τοὺς λογί-
σμούς, οὐδὲ βραχὺ αὐτῶν μόριον εἰς ἑτέραν ἀσχολοῦντες φροντίδα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἐγκατάλειμμα
ἐνθυμίου, ὁ κεκαθαρμένος ἐστὶ λογισμὸς κατ' ἐκλογὴν χάριτος· ἐπειδὴ οὖν, φησὶν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς
εὐρεθῇ ὁ λογισμὸς, τότε δὴ τότε ἡ τῆς σῆς μεταλήψεται ἑορτῆς· ἡ ὁ Εὐσεβίος· „Τότε οὐ μόνον λόγους καὶ
πράξεις καθαρεύειν ἀφείλαμεν, ἀλλὰ καὶ περὶ βραχυτάτου ἐνθυμήματος ἐξομολογούμεθα· τὸ δὲ τοῦ ἐνθυμίου ἐγ-
κατάλειμμα, καθαρὸν ἀμαρτίας ἐν, ἑορτάζει .

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα, φησὶν, ἔσαι ἐν τῷ θεῷ δικαιοσύνη· τούτου χάριν ἔως ἐν
τῷ παρόντι βίῃ ἔσε, τάξασθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμεληταί, καὶ τούτων μὴ βραδύνετε ποιήσασθαι
τὴν ἀπόδοσιν .

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν· „Ἐσαι καιρὸς, ὅτε καθημένῳ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, προσκυ-
νήσαντες πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ, οἴσουσι δῶρα τοὺς ἰδίους καρπούς· κύκλω δὲ τοῦ Θεοῦ οἱ δίκαιοι, οὐ ποτικῶς,
ἀλλ' αἰετῶς περὶ τὸν Θεόν, οἰοῦντες χορὸς ἐσσηκότες, ἀγχοῦ τε καὶ κύκλω περιεσσηκότες, μὴ μεσελαβοῦσης ἀκαρ-
πίας καὶ διατειχιζούσης αὐτοὺς, αὐτοὶ δύνανται καρποφορεῖν αὐτῷ· ὅσοι δὲ μακρὰν εἰσι τοῦ Κυρίου, ὥς μὴ ἄξιοι
κυκλοῦν αὐτοῦ τὸν θρόνον, οὐ δύνανται δῶρα φέρειν τῷ φοβερῷ Κριτῇ· ὡς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ἀπὸ τῶν πάλαι
μετοχῇ μὲν τοῦ Πνεύματος ἀξάντων, ἀνάξιον δὲ βίον ἐσσηκόντων τῆς χάριτος, καὶ γενομένων πονηρῶν, ἀ-
φαιρεῖται τὸ Πνεῦμα· ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θεῷ βήματι ἐξ ἑκάστου τῶν ἡμαρτηκόντων ἀφαιρεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ
δοθὲν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, καὶ οὕτω τῇ τούτου σερήσει τῇ τιμωρίᾳ παραδίδονται· καὶ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος ἔ-
λεγε· „Διχοτομήσει τὸν δόλον τὴν πονηρὴν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θή-
σει· κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον, νῦν μὲν τὸ Πνεῦμα δοκεῖ πως παρῆναι τοῖς ἀπαχ' ἐσφραγισμένοις τὴν ἐκ
τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν σωτηρίαν ἀναμένον, τότε δὲ ἐξ ὅλης τῆς βεβρωσάσης τὴν χάριν αὐτοῦ ψυχῆς ἀπομνησθί-
σεται· διὰ τοῦτο οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ Ἁγῷ ἐξομολογούμενος, οὐκέτι τῆς βοήθειας συμπαρούσης τοῦ Πνεύματος· ὁ δὲ
Θεοδώριτος φησὶ· „Καμίνουσι δὲ τὰ δῶρα ὑπὸ τῶν γεγεννημένων ἐκδεκτικῶν δαμάτων καὶ διὰ τῶν πραγ-
μάτων μεμαρτηκότες ὡς οὗτος ἀληθῶς ὑπάρχει Θεός, ὁ καὶ τοῖς δυνατεύουσι, καὶ τῆς γῆς βασιλεύειν ὑπειληφότες·
θάνατον ἐπάγειν· λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „Τὸν βασιλέα Φαραῶν κατεπόντισε· τὸν Νανουχοδόσορ ἐκ τῶν ἀν-
θρώπων ἐδίωξεν· ἀφελὼν αὐτοῦ τὸ φρονεῖν, ὡς συνάγειν θηρίους· ἀφῆλε πνεῦμα ἀπὸ Σαούλ· „Καὶ Πνεῦμα
Κυρίου φησὶν ἀπῆλθεν ἀπὸ Σαούλ, καὶ ἐκτενέον αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Κυρίου (Α', Βασίλ., 18· 14·) ἦτοι
παρὰ Κυρίου κρίσει δικαίᾳ πεμφθέν· καὶ περὶ διδασκάλων δὲ ἐκκλησιαστικῶν οὐκ ἂν ἡμᾶς τοῦτο κοίτας· ἔφη
γὰρ

ΨΑΛΜΟΣ ΟΣ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθούμ, Ψαλμός τῷ Ἀσάφ·

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος, διὰ τὴν προφητεῖαν ἐκεῖνα, ὅπου ἐμελλε νὰ πᾶ-
θῃ ὁ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθείς λαὸς τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅπου ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἴ-
πῃ αὐτός· ἐψάλην δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος ἀπὸ τὸν χοράρχην Ἀσάφ διὰ τὸν Ἰδιθούμ, κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον καὶ Εὐσεβιον· φαίνεται γὰρ, ὅτι ἐδόθη μὲν ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς τὸν ψαλμῶδὸν Ἰδιθούμ· ἐπειδὴ
δὲ αὐτὸς δὲν εὐκαίρῃσε νὰ τὸν ψάλῃ, τὸν ἔφαλεν ἀντὶ αὐτοῦ ὁ Ἀσάφ· ἔθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε·
„ Διὰ Ἰδιθούμ· ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, μετὰ τὴν ἐλευθερί-
αν τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (1)

1 : „ Φωνὴ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα.

„ Φωνὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προ-
„ σεσχε μοι.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ
σκλαβωμένος ὢντας εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐφώνεζα
πρὸς τὸν Θεόν· (2)

Πάλιν ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐκέκραξα·
πρέπει δὲ νὰ ᾤκνῳμεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦ ῥήμα-
τος

γὰρ ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἐν Μιλήτῳ πρεσβυτέρους πρῶτον· „ Προσέχετε ἑαυτοῖς ἐν παντὶ τῇ ποιμνίᾳ, ἐν ᾗ
ὑμεῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχετε ἐπισκόπους· ὕστερον δὲ λέγει· „ Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λα-
λοῦντες διεσπασμένα· ἡδη δὲ εἰς τὸ θεῖον Πνεῦμα· τοῦ φοβεροῦ τεύτους αὐτὸ ἀφαιρουμένου Κριτοῦ·
(Πράξ. κ'. 28.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰδιθούμ ἐθνήκει τὴν παντελὴ ἀποβολὴν τῶν Ἑβραίων,
ἔδεδετο διδασκαλίας διδασκομένης περὶ Προνοίας Θεοῦ, σκάζων, ὡς εἶπε, ἐπὶ τῇ φαινεμένῃ τῶν πραγμάτων
ἀνωμαλίᾳ, ἔπερὶ τούτου λόγους ἐκίνησε πρὸς Δαβὶδ· τούτου χάριν συνετέθη ὁ Ψαλμός οὗτος ὑπὲρ τοῦ
Ἰδιθούμ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Τί δὲ βούλεται τὸ, φωνὴ μου; ὅτι ὁ κατ' ἐχθρῶν βοῶν, θηρίων ἢ ἀφρον βοᾷ φο-
νὴ· ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκείας σωτηρίας, οἰκεία βοᾷ φωνή· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· „ Τί δὲ βούλεται τὸ πρὸς Κύ-
ριον; ὅτι ἡ τῶν πολλῶν φωνὴ οὐκ ἀναφέρεται πρὸς τὸν Κύριον· οὐδὲ γὰρ κατὰ Κύριον πράττεισιν αὐτῇ· τοῦ δὲ δι-
καίου οὐ μόνον ἡ κατὰ τὴν εὐχὴν φωνή, ἀλλὰ ἡ πᾶσα φωνὴ ἰέρωται τῷ Κυρίῳ, τῷ ᾧ εἰ λέγειν ἢ δεῖ, ἢ πᾶσα εἴ-
ναι κατὰ Θεόν· ἢ ἡμεῖς οὖν, εἰ μὴ ὅλη ἀνακειμένη ψυχὴ αὐτῷ εὐχόμεθα, ἀλλὰ παρὰ τὸν καιρὸν μόνον τὴν
προσευχὴν εὐχόμεθα, κεκραζόμεθα τῇ φωνῇ πρὸς Θεόν, οὐ καθαρὰ δὲ φωνὴ εὐχόμενοι, οὐκ ἀκουσθησόμεθα.

Θ

τος ἐκέκραξα, εἶναι τὸ, κεκράξω· περιττὸν δὲ φαίνεται τὸ, φωνῇ μου· ἐπειδὴ ὅποιος κράζει, μὲ φωνὴν μεγάλην κράζει· ὅμως καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται περιττολογίας· καθὼς εἶναι καὶ τὸ νὰ λέγῃ δύω φορές τὸ, φωνῇ μου· ἢ μπορεῖ δὲ τὸ φωνῇ μου νὰ φανερόνῃ ἐπίτασιν τῆς κραυγῆς· ἐκέκραξα, λέγει, μὲ φωνὴν καὶ θερμότητα πρὸς τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόσεξεν εἰς ἐμένα καὶ ἐβοήθησέ μοι. (1)

2 : „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐ-
„ ζήτησα.

Τὸ ἐξεζήτησα φανερώνει τὴν σπουδακτικὴν καὶ μετὰ πόνου ζήτησιν· ἐζήτησά σε, λέγει, Κύριε, θερμῶς καὶ μὲ ὄλην μου τὴν καρδίαν, διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς καὶ νὰ με παρηγορήσῃς εἰς τὴν θλίψιν μου. (2)

„ Ταῖς χερσί μου νυκτὸς ἐναντίον αὐ-
„ του, καὶ οὐκ ἤπαυθην.

Καὶ ἐδῶ ἀννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐξεζήτη-

σα· πῶς δὲ ἐκζητεῖ τινὰς τὸν Θεόν; μὲ τὰς χεῖρας, λέγει· δηλαδὴ ὅταν τινὰς ἐξαπλῶνῃ τὰς χεῖρας του εἰς δέησιν κατὰ τὸν Σύμμοχον· καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτὸς· ὅταν δηλαδὴ εὕρισκῃ τινὰς καθ' ἡσυχίαν καὶ ἄδειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ· ἤγουν ἐμπροσθεν αὐτοῦ, ὃς τις βλέπει τὰ πάντα· μερικοὶ δὲ χεῖρας ἐννοοῦσιν ἐδῶ, τὰς πράξεις· νύκτα δὲ, τὸ κρύψμιον ἀπὸ τούτων ἀνθρώπων· δηλαδὴ ἐγὼ ἐξεζήτησα τὸν Θεόν διὰ μέσου τῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ κρυφίως χωρὶς νὰ μὲ ἤξεύρῃ κανένας ἄνθρωπος· ὅθεν τοιοῦτο-τρόπως ἐκζητήσας τὸν Θεόν, καὶ ἐλπίσας νὰ τὸν εὕρῃ βοηθόν μου, δὲν ἠπατήθην ἀπὸ τὰς ἐλπίδας μου, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα κατὰ τὸν Ἀθηνάσιον· ἦτοι δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθομένου· ἀλλὰ ἐπέτυχον αὐτὸν τῆς προσευχῆς τὸν καρπὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3) ταῦτα δὲ τὰ λόγια, ἀρμόζουσι μὲν καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀρμόζουσι δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανόν, ὁποῦ λυτρωθῇ ἀπὸ κίνδυνον. (4)

„ Ἀπνηνῆνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ
„ μου.

Ἀρνή-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐγὼ, καὶ προσέχη μοι ὁ Θεός, διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ ἀνομίαν οὐκ αἰσθάνομαι ὅτι προσέσχε μοι· ὁ δὲ ἤδη διαβεβηκὼς ἔξ προκόπτων, οὐκ ἀναισθητεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ προσυχῆς, ἢ τῆς ἀποστροφῆς· διὰ, νῦν μὲν λέγει, ὅτι προσέσχε μοι· ἐτέρωθι δὲ· ἵνα πλὴν τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφῃς ἀπ' ἐμοῦ; ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδάσκει τὸν Ἰδιθεὺς μὴ νομίζειν ἀφεσῆναι πόρῳ τὸν Θεὸν τῶν ἐπιβουμένων αὐτόν, ἀλλ' ἐγγὺς εἶναι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· ἔστι ἐν τοῖς περιστατικοῖς πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, κακεῖθεν τὴν παραμυθίαν εὕρισκεν· διὸ ἔξ ἀρχομένων φησι· „ Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεόν ἔξ προσέσχε μοι.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τοσαύτη φησι, περιέκλωσε θλίψιν τὴν ψυχὴν μου, ὥς οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν τὰς ἱκετηρίας ποιεῖσθαι, ἀλλὰ ἔτι τὸν τῶν νυκτῶν καιρὸν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς.

(3) Μερικοὶ δὲ ἀρμόζουσι τὸ ρητὸν τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν ψηλαφήσιν τοῦ Θεοῦ· ψηλαφῆσας γὰρ οὗτος μὲ τὴν χεῖρά του τὴν πλευρὰν τοῦ Σωτῆρος δὲν ἠπατήθη· ἀλλ' ἐπληροφόρηθη, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος ἔξ Θεός του, ἔτι οὐκ ἄλλος τις.

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ πολλοὶ ὅταν ἐν θλίψει γένωνται, σκοτούμενοι ὑπὸ τῶν θλίψεων, οὐδὲ προσεύχονται· δέον μάλιστα τότε πλείονα ἀποδιδόναι τὴν εὐχὴν· ἔτι εὖροις ἂν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῶν οἰκείων ὀκνοῦντας τοὺς προέμψαντας, τὴν εὐχὴν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ, ὥς οὐ καιροῦ ὄντος εὐχῆς τότε· εὖροις ἂν τοὺς ζημιωθέντας χρήματα ὑπὸ λύπης τεταπεινωμένους, ἔτι ὀκνοῦντας ἢ κεν ἐπὶ τὴν εὐχὴν· ἀλλ' ὁ δίκαιος ἐπιτείνει τὴν εὐχὴν, ὅταν ἡ θλίψις· ἀνδραγάθημα οὖν τοῦτο τυχόν, ὅταν θλίψις ἐπισηῇ, τότε μάλιστα ζητεῖν τὸν Θεόν, ἔτι ζητεῖν ταῖς χερσίν· ἤγουν διὰ τῶν πράξεων.

Ἀρνῆθη, λέγει, καὶ ἀτελείσθη καὶ δὲν ἐδέχθη ἡ ψυχὴ μου τὸ νὰ παρηγορηθῇ ἀπὸ ἀνθρώπων· διὰ τὴν ἡ θλίψις μου ἦτον ὑπερβολικὴ καὶ ἐκρυτάτη, καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀνθρωπίνης παρηγορίας.

3: „Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράν-
„θην.

Μίαν μοναχὴν παρηγορίαν εἶχον, λέγει, εἰς τὰς τάσας μου θλίψεις, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνθύμησιν· ἐλθουμένου γὰρ ἐγὼ, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ με ἐλευθερώσῃ, ἐπαρηγορούμην καὶ ἔχαιρον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὡς τῆς εὐκολοαποκτητοῦ παρηγορίας! (1)

„Ἦδολέσχισα καὶ ὀλιγοψύχησα τὸ
„πνεῦμά μου.

Ἀδολέσχια, κυρίως μὲν εἶναι ἡ περιττολογία καὶ φλυσιγία, κατὰ τὸ· „Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας (Ψαλ. ρι΄.) λέγεται δὲ ἀδολέσχια καὶ ἡ μελέτη καὶ φροντίς, καθὼς λέγεται τῶρα ἐδῶ· ἐμελέτων, λέγει, εἰς τὸν ἐχυτόν μου, καὶ ἐφρόντιζον μὲ ποῖον τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ λυπηρὰ καὶ ἐπειδὴ δὲν εὗρισκον ἐλευθερίαν αὐ-

τῶν, ἐξενοχωρήθη καὶ ἐλειποθύμησεν ἡ ψυχὴ μου· ἐπὶ τοιοῦτου σημαινομένου τῆς μελέτης καὶ τῆς φροντίδος, λαμβάνεται καὶ τὸ· „Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολέσχισα (ἦτοι μελετήσω) καὶ τὸ· „Ὁ δὲ δοῦλός σου ἠδολέσχει (ἦτοι ἐμελέτα) ἐν τοῖς δικαιώμασί σου· καὶ πολλὰ ἄλλα ῥητὰ εὗρισκόμενα ἐν τῇ ρι΄. Ψαλμῷ· λέγεται δὲ ἀδολέσχια καὶ ἡ προσευχὴ, ὡς τὸ τῆς Ἀννης ἐκεῖνο· „Ἀπὸ πλήθους ἀδολεσχίας μου, (ἦτοι τῆς συνεχοῦς προσευχῆς μου) ἐκτέτηκα ἕως νῦν· (Α΄ Βασιλ. α΄. 16.)

4: „Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλ-
„μοί μου.

Ἐκεῖνοι ὅπου φυλάττουσιν τὰ ἐρατεύματα μαιρίζουσι τὴν νύκτα εἰς τέσσαρας φυλακὰς· ἦτοι βάρδιας· πρώτην, δευτέραν, τρίτην, καὶ τετάρτην, ἀποδίδοντες εἰς καθά φυλακὴν τρεῖς ὥρας, καὶ κατὰ διαδοχὴν φυλάττοντες ἕνας κατόπι τοῦ ἄλλου· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπρόφθασαν ὅλας τὰς φυλακὰς ταύτας τῆς νυκτός· ἦτοι ἀγρυπνοῦντες ὅλην τὴν νύκτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐπρόλαμβανον τοὺς καιροὺς τῶν τοιοῦτων φυλακῶν· διότι, ἐπειδὴ ὁ νοῦς μου ἐμερίμνα καὶ ἐσυλλογίζετο· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὕπνος ἐφευγεν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά μου· ἡ ὀφθαλμοὺς λέγει τοὺς παρατηροῦντας αὐτὸν ἐχθροὺς· ὅτι δηλαδὴ οἱ παρατηροῦν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου; ὅρας ἀκιδίας ῥήματα καὶ ἀπογνώσεως; τί λέγεις; οὐδέχῃ παρακλησιν; ἀπελπίζεις παραμυθίαν; ταῦτα ὁ μέγας Δαβὶδ, ὁ ἐν θλίψεσι πλατυνόμενος· τί οὖν ἐγὼ πάθω, ὁ μικρὸς; ὁ ἀσθενής; ὁ μὴ τοσοῦτος τῷ πνεύματι; Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ, καὶ τίς σώζεται; τίνα βοήθειαν εὑροίμι κακοπαθῶν; ἢ τίνα παράκλησιν; ἀποκρίνεται σοι Δαβὶδ ὁ μέγας θεραπευτής· πρὸς τίνα καταφεύξῃ παρ' ἐμοῦ βούλει μαθεῖν; θελήσαι δέ μοι ὁρμήσαι μόνον ἐγγὺς ἡ παράκλησις· ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην· τί μνήμης ἐτοιμότερον; μνήσθῃ καὶ σὺ καὶ εὐφρανθῇ· ὡς τῆς εὐπορίσου θεραπείας! ὡς τοῦτάχους τῆς ἰατρίας! ὡς τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς! οὐ κοιμίζει μόνον ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην μνημονευθεὶς ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται· (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιαιζοῦ) ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ὅπου μνήμη Θεοῦ, πάθος φυγαδεύεται. ὅπου πάθος, οὐ μέμνηται τις τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων Θεοῦ· εἰ οὖν ἡ μνήμη Θεοῦ εὐφραίνει, ἡ παρουσία αὐτοῦ τῷ αἰσθανομένῳ αὐτῆς τί ποιήσει; παραπλάσω ὄνομα καὶ γὰρ ὑπερεμφαίνει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἀνθρώπων παραμυθίας, φησιν, οὐδεμίαν ἠνεσχόμην, μόνη δέ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο· εἴπε δὲ ἡρωϊκῶς καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „Ἡνετόμην πράξις παρηγορέοντος ἀκοῦσαι.

ροῦντές με ἐχθροί, ἐπρόλαβαν τὰς φυλακὰς τῆς νυκτός, καὶ ἀγρύπνουν κατ' ἐμοῦ. (1)

„Ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα.

Ἐσυγχύσθηκα, λέγει, ἀπὸ τὰς θλίψεως· ἀλλ' ὅμως δὲν ἐφανέρωσα τὴν σύγχυσίν μου ταύτην εἰς τοὺς ἐχθροὺς, διὰ τὸ μὴ χαροῦν ἐναντίον μου περισσότερον. (2)

5: „Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας, καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέτησα.

Ἐσυλλογίσθηκα, λέγει, τὰς παλαιὰς ἡμέρας· ἦτοι τὰς ἐπὶ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, πῶς δηλαδὴ οἱ τότε Ἰουδαῖοι οἱ πρόγονοί μας, ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλοβίαν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πῶς ἀπέρασαν ὀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· καὶ πῶς μυρίας εὐεργεσίας λαθόντες, ἐμβῆκαν μετὰ δόξης μέσα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· αἰώνια δὲ ἔτη ἀνομάζει, τὰ παλαιὰ· ἔτι γὰρ καὶ ἀπ' αἰῶνος λέγομεν τὸ ἔκπαλαι· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμνήσθην· ἐκεῖ γὰρ ὅπου ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ γενικὴν οὕτω· „Καὶ ἐτῶν αἰώνιων ἐμνήσθην, ἐσυντάχθη μὲ αἰτιωτικῇ· ἐμελέτησα δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐθυμνήθηκα ταῦτα εἰς τὸν νοῦν μου· τὰς ἀρχαίας δὲ ἡμέρας ὅπου εἶπε πρότερον, αὐτὸς εἶπεν ἀκολουθῶς αἰώνια ἔτη.

Ἐκ τούτου δὲ κινούμενοι μερικοί, ἄλλως ἡρμάνευσαν τὸ, προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου· ἦγουν ὅτι οἱ ὀφθαλμοί τῆς ψυχῆς μου· ἦτοι ὁ νοῦς μου, ἐπροςοχάσθη τὰς πολιτείας τοῦ βίου· νύκτα γὰρ εἶναι ὁ βίος καὶ ἡ ζωὴ διὰ τὴν πλάνην ὅπου εὐρίσκεται εἰς αὐτήν· φυλακαὶ δὲ τῆς ζωῆς εἶναι αἱ διαφοραὶ πολιτείας· ἦτοι ἡ πρὸ τοῦ νόμου, ἡ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ Εὐαγγελικὴ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσσχάσθη τὰς δύο πολιτείας, τὴν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τὴν ἐν νόμῳ, καὶ δὲν εὐρήκω νὰ γένη εἰς αὐτάς καμμία τοιούτη ἐγκατάλειψις εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅποια γέγονεν ὕστερον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Νόμου Πατριάρχας ἐβδόθη, καὶ εἰς τοὺς ὄντας· ἐν τῷ νόμῳ· ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ Εὐαγγελικὴ πολιτεία, τότε ἐγενεῖν ἡ τελεία καὶ παντοπῆνη σκαβία τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ Ῥωμαϊκά στρατεύματα. Περὶ τῶν τοιούτων φυλακῶν εἶπε καὶ ὁ Κύριος ἐν οἷς μακαρίζει τοὺς ἀγρυπνοῦντας· „Καὶ ἐὰν ἔλθῃ (ὁ Κύριος) ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρη οὕτω, (ἀγρυπνοῦντας δηλαδὴ) μακάριοι εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι (Λουκ. 16. 38.)

6: „Νυκτός μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδ' ὅταν λέσχουν, καὶ ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά μου.

Ἐ τῇ νυκτὶ, λέγει, ὅταν ᾔται ἡσυχία, τότε ἐμελέτων μετὰ τῆς καρδίας μου· ἦτοι ἐν τῇ ψυχῇ μου· ἔσκαλλε δὲ τὸ πνεῦμά μου· ἦτοι ἔσκαπτεν οὕτω, ὥσαν μὲ σκαλίδι· ἦτοι ἠρεύνει· οὕτω γὰρ.

- (1) Ὁ δὲκ' Οὐριγένης λέγει „Τοιοῦτόν τι νόει ἢ ἐπὶ τῶν τοῦ δικαίου ὀφθαλμῶν, τηρούντων τὸ τῆς Γραφῆς, τὸ, πάση φυλακῇ τηρεῖν τὴν καρδίαν· πολλῶν γὰρ οὕτων φυλακῶν ἢ πόλεων, ἀφ' ὧν ἐπιβουλεύει ὁ ἐχθρὸς, ἐν αἷς δεῖ τὸν ἄνθρωπον τηρεῖν ἑαυτὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἢ τῇ διανοίᾳ, ἀπάσας φυλακὰς προκαταλαβὼν θεωρεῖ, μήποτε ἐπιθῶνται οἱ ἐχθροὶ διάτινος τρόπου τῆς φυλακῆς, ἀφροῦργον τόπον καταλαμβάνοντες. Καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶπεν· „Ὁσως ἀγρύπνως διακείμενος ἢ τὰς νύκτας γρηγορῶν, ἐφρόντιζον περὶ τῶν ὑποκειμένων ἐμοὶ λαῶν· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Πιοιητής· „Οὐ χρὴ παννυχίον θ' εὐδεῖν βουλευφρον ἄνδρα· ἢ ὁ λαὸς τ' ἐπιτεγράφεται ἢ τόσσα μέμνηται.
- (2) Ἄλλος δὲ φησι „Καὶ σὺ αὖν εἰ ἐταράχθης ὑπὸ λύπης, ἢ δαγῆς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς ἡνίοχος ἡνίοχισάν σου τὴν φωνήν· κατὰσχες σου τὸν λόγον μέλλοντά σου ἐκφύγειν τῶν ἐδόντων· προκόπτων δὲ, οὐδὲ ταραχθῆσθαι ἢ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Ἐρὸς ἐμμητὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη· οὐ γὰρ ἠνέσχόμην ἄλλοις τοὺς ἐμούς λογισμοὺς ἐκφῆσαι.

γάρ ὁ Θεοδοσίω·ν ἐξέδωκε· τί δὲ ἡρεῦνα·; ἀκουσον ἀκολούθως· (1.)

7 : „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριε,
„ καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι
„ ἔτι.

Ταῦτα τὰ λόγια καὶ τὰ ἀκόλουθα εἶναι ἀπορητικά, ἕως τοῦ· „ Καὶ εἶπα νῦν ἡρξάμην· ἡρεῦνων, λέγει, μήπως ὁ Θεὸς πάντεώς μᾶς ἀπέβαλεν ἀπὸ τὴν πρῆνοίαν του, καὶ πλέον δὲν θέλει νὰ εὐαρεστηθῇ ἀνάμεσά εἰς ἡμᾶς; τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ τοῦ·

8 : „ Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπο-
„ κοψεῖ;

Ἡ μήπως; λέγει, ὁ Θεὸς παντοτινὰ θέλει κόψει ἀπὸ λόγου μᾶς τὸ συνειδημένον ἔλεος, ὅπου ἐποίει μεθ' ἡμῶν; τοῦτο δὲ φαίνεται ὁμοίον μετὰ τὸ ἀνωτέρω· „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριος; κλήν· εἶναι παθητικώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἐλαττωτέρον·

„ Συνετέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γε-
„ νεάν·

Μήπως, λέγει, ὁ Θεὸς συνετέλεσεν : ἡ-

γουν ἐπερίκλεισε τὸ ῥῆμα καὶ λόγον του, τὸν ὁποῖον ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς; (περὶ οὗ ὅρα εἰς τὸν ρδ΄ Ψαλμόν·) μήπως, λέγω, καὶ ἐπερίωρισεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν γενεάν ἐκείνην ἕως εἰς τὴν τωρινήν, ὥστε ὅπου νὰ μὴ προχωρήσῃ εἰς περισσότερον καιρὸν;

9 : „ Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτιρεῖν αὐ-
„ Θεός; ἢ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ
„ τοὺς οἰκτιρμούς αὐτοῦ·

Ταῦτα τὰ ῥήτᾳ, ἀγκαλὰ καὶ φαίνονται ὁμοία μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ὅμως φανερόν εἰναι καὶ ἄλλο τι περισσότερον· ἡγουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φύσει οἰκτιρμῶν καὶ ἐλεήμων· καθὼς καὶ τὸ φῶς εἶναι φύσει φωτιστικόν, καὶ τὸ πῦρ εἶναι φύσει καυστικόν· διὰ τοῦτο ὡς τοιοῦτος ὢν ὁ Θεός, δὲν θέλει ἀπεβάλλει τὴν κατὰ φύσιν του ἐλεημοσύνην· Ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων ἐκατάλαβεν ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπορίαν ὅπου εἶχε· δηλαδή ὅτι ὁ Θεός δὲν θέλει ἀποσραφῇ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τοὺς αἰῶνας· οὐδὲ θέλει κόψει ἀπὸ αὐτοὺς τὸ ἔλεός του· οὐδὲ συντελεσεί τὸ ῥῆμα· οὔτε ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτιρεῖν αὐτοὺς· ἀλλ' ὅτι μόνον κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν, ἔτι δίδει καὶ τὴν τιμωρίαν·

10 : „ Καὶ εἶπα· νῦν ἡρξάμην·

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος εὐγνώμοσύνης καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως· ἐγὼ, λέγει, μετὰ τὸ νὰ ἐσυλλογίσθηκα ἐκεῖνα ὅπου ἥμαρτον, διὰ τοῦτο εἶ-
πον,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἄριστος εἰς θεωρίαν ὁ τῆς νυκτὸς καιρὸς, οὐκ ἀφελκούσης πρὸς ἕτερα οὔτε τῆς ἀκοῆς, οὔτε τῆς ὀφείας, ὡν ἑκατέρω τὸν νοῦν εἰς ἑαυτὴν περισπᾷ τῆς θεωρίας ἀφέλκουσα· ἐν ταύτῃ τοίνυν ἡδολέσχουσιν περὶ τὰς θεωρητικὰς κινήσεις ἀσχολούμενοι· τοῦτο γὰρ ἀδολεσχίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἴρηκεν· ἔσκαλλε δὲ νῦν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα· τουτέστιν ἐδυσχέρασεν, οὕτω καταλαβεῖν περὶ τούτων δυνάμενον· ἢ ὁ παρὼν βίος, δι' ἀγνοίαν νῦν ἔστιν, ἐν ᾧ, φησὶν, οὐχ' ὕπνω παρέδωκε κατ' ἄλλους τινὰς ἐμαυτὸν· νῆφον δὲ μετὰ τοῦ νοῦ περὶ τῶν πρακτικῶν διελογιζόμενον· γεωργικῶς δὲ τὸ ἐμὸν ἐσκάλευον πνεῦμα, ἵνα σπείρας ἐν αὐτῷ θερίσω ζωὴν αἰώνιον· ὁ σπείρων γὰρ εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον· (Γαλ. 5' 8.) (ἐν τῇ ἐκφ. Σειρᾷ.) ἀνωτέρω μὲν οὖν πνεῦμα ἔλεγε τὴν ψυχὴν· ἐνταῦθα δὲ τὸ πνεῦμά φησι τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, μεθ' οὗ ἡ ψυχὴ σκάλλειτε, ἢ ἀδολεσχεῖ· προσεξίμαι γὰρ, φησι, τῷ Πνεύματι, προσεξόμεναι δὲ τῷ νοῷ.

πον, ὅτι τώρα εἶναι ἀρχὴ τῆς πρεπούσης εἰς ἐμὲ τιμωρίας κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ αἱ μέχρι τοῦ νῦν τιμωρίαι ὅπου ἔλαβον, αὐταὶ ἦτον προοίμια καὶ ἀρχαὶ τῆς πρεπούσης καὶ ἀξίας τιμωρίας τῶν ἔργων μου.

„ Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου.

Αὕτη, λέγει, ἡ ἐναλλαγή· ἤγουν ἡ μεταβολὴ ὅπου ἡμεῖς ἐλάβομεν, ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνέσεως εἰς τὴν σκλαβίαν καὶ ξενωχωρίαν αὐτῇ, λέγω, εἶναι ἔργον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, ὅπως μᾶς παιδεύει. (1)

11: „ Ἐμνησθὲν τῶν ἔργων Κυρίου, ὅτι
„ μνησθῆσονται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν
„ θαυμασίων σου.

12: „ Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις
„ σου, καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου
„ ἀδολεσχῶ.

Ἔργα Κυρίου ἐνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς παιδείας, ὅπου δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ συμφέρον· ἀπὸ καινοῦ δὲ λαμβανεται ἐδῶ τὸ· „ Καὶ εἶπα· ἐν τῷ καιρῷ, λέγει, ἐκέλευσεν εἶπα, ὅτι θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου γεγόμενα θαυμάσια σου Κύριε· ἐπειδὴ ἡ μνήμη αὐτῶν ἔφραεν εἰς ἐμένα παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ θέλω ἀδολεσχῶ· ἤγουν θέλω μελετήσω συνεχῶς τὰ ἐπιτηδεύματά σου· ἦτοι τὰς οἰκονομίας καὶ μεθόδους ὅπου μεταχειρίζεται Κύριε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. (2)

13: „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου.

Ἅγιον ἐνομάζει, ἢ τὸν οὐρανόν, ὡς ἀ-
γνόν

(1) Σαφέστερον δὲ ὁ Θεοδώριτος φησὶ· „ Νῦν ἡρξάμην παιδεύεσθαι ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου, ἀπὸ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν τὰς εὐωδύμους τιμωρίας ἐπιφερούσης· ἀλλοίωσιν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς καὶ μεταβολὴν, τὴν τιμωρίαν ἐκάλεσεν, ὡς τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου εἰσόδους τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖν, νῦν δὲ οἶνετ' ἐκ μεταβολῆς καὶ κολαζούσης· ἢ νοεῖται καὶ οὕτω· „ Κινῶν φησὶ τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους τῶν Ἑβραίων λογισμοὺς ὀφείποτε συνῆκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὐτῇ ἢ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγεννημένη τῇ Ἐθνεῖ, δι' οὗδεν ἕτερον γέγονεν, ἢ διὰ τὴν τοῦ ὑψίστου δεξιάν· ὡς εἰσαφέρετον ἔλεγε, διὰ τὰ κακὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Καὶ πᾶς δὲ, ἦτοι ἐκ κακίας ἐπιστρέφων, ἢ ἐν ἀρετῇ μένων καὶ προκόπτων, λεγέτω· νῦν ἡρξάμην· κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις, ἢ ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου χαρίζεται, τὸ αἶψα διὰ τῶν γυμνασίων τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τὸ μεῖζον προκόπτειν· ὁ γὰρ προκόπτων εἰς ἀρετὴν οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀλλοιοῦται· ἄλλος δὲ φησὶ· „ Λέγεται δὲ καὶ ὁ Μονογενὴς ἀλλοιωθῆναι, ὡς τῆς θείας φύσεως ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ θεωρουμένης, τῇ δὲ πρὸς τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συγκαταβάσει πρὸς τὸ ἡμέτερον σχῆμά τε καὶ εἶδος ἀλλοιωθείσης, οὐ κατὰ μεταβολὴν, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν· εἶπε δὲ πάλιν ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Δεξιὰν ἀντιλαμβανομένην ἁγίαν καὶ σφύζουσαν αὐτοὺς, καταφέρουσαν δὲ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀνατρέπουσαν τοὺς ἀνθεσκηότας τὴν τοῦ Πατρὸς φησὶ, τὴν ἀχρονον καὶ ἀφδίων, ἥτις ἐστὶν ὁ Μονογενὴς· διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸς μεταβαλὼν ἐπαγγελίᾳ· ἡλλοίωμαι καὶ γὰρ καὶ πεφρόνηκα λοιπὸν ὁρθῶς· διακείμεναι δὲ, ὅτι καὶ ἀγαπᾷ καὶ σφύζει ὁ Θεὸς τοὺς ἁγίους.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶν· „ Ὅρα ὅτι μετὰ τὸ Χριστὸν ἀκλαιοῦσθαι· τοῦτέστι καθ' ἡμᾶς γενέσθαι, ἐμνησθῆναι φησὶ τῶν ἔργων Κυρίου· ὅτι ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυσηρίον ἀναφέρεται τὸ τὴν χεῖρα Μωσέως ἐνπετασθῆναι καὶ νικᾶν τὸν Ἰσραήλ· ἢ νεφέλη· ἢ θάλασσα· ἢ πέτρα· τὸ μάννα· τὸ ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα· αἱ δὲ δύο γυναῖκες Ἄβρααμ, αἵτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα· μακαρία δὲ αὕτη ἡ μελέτη· ὅτε τις μελετᾷ οὐκ ἐν ῥήμασιν, οὐδὲ ἐν λεξιείοις, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ· τὰ γὰρ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιτελούμενα παρ' ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· οὐκ ἐμὸν ἐστὶν, ἀγνείαν κατορθῶσαι· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως· εἰ οὖν χάρισμά ἐστιν ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐμὸν ἢ ἀγνεία ὅθως καὶ σοῦ ἢ ὁμιλία, μὴ ἔσω κοσμική· ἀνοίγων δέ σου τὸ στόμα λόγῳ Θεοῦ, θάρρει καὶ λέγε· „ Ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχῶ· ὁ δὲ Ἰσχυρίος λέγει καὶ ποία εἶναι τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς θαυμάσια, περ' ἡμῶν χάριν ἐποίησεν

γνὸν καὶ καθαρὸν, εἰς τὸν ὅποιον νομίζεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἢ τὸ Σινᾶ ὄρος, ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον κατέβη ὁ Θεός· ἢ ἅγιον ὀνομάζει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, μέσσω εἰς τὸν ὅποιον κατοικῶν, ἐλάλει ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τοὺς ἀγγέλους· ὁ δὲ Συμμαχος, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ, ἐν ἁγιότητι ἐξέδωκε· καὶ μὲ αὐτὸ μᾶς ἔδωκε νὰ νοήσωμεν, ὅτι κάθε πράξις τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἁγία καὶ καθαρά· ἀγκαλὰ καὶ αἰ παρά τοῦ Θεοῦ συγχωρούμεναι παιδεῖται, φαίνονται εἰς ἡμᾶς φορτικά, διὰ τὴν προξενούσι πόνους εἰς τὸ σῶμα·

„Τίς Θεός μέγας ὡς ὁ Θεός ἡμῶν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἵπασχέθη ὁ Δαβὶδ νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἔδωκε προτίτερα ἀπὸ ὅλα ἀνυμνεῖ τὸν Θεόν, καὶ λέγει· ποῖος Θεός τῶν ἄλλων Ἑθνῶν εἶναι τόσον μέγας· ἦτοι τόσον μεγαλοδύναμος καὶ μεγαλουργός, θαυῶς εἶναι ὁ ἐδικός μας Θεός, βέβαια οὐδεὶς.

14 : „Σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ ποιῶν θαυμάσια.

Σὺ εἶσαι, λέγει, κυρίως καὶ μόνος Θεός, ὁποῦ κἀμινεῖς ἔργα θαυμάσια. (1)

„Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου.

Λαοὺς ἔδωκε ὀνομάζει τὰ Ἑθνη· ἦτοι τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅσους κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ τόπους, οἱ Ἑβραῖοι διὰ παραδόξων θαυμάτων ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν· αὐτοὶ γὰρ ὅλοι ἐγνώρισαν μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι εἶναι μέγας ὁ Θεός, ὁποῦ βοηθεῖ εἰς τοὺς Ἑβραίους.

15 : „Ἐλυτρώσῃς ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ.

Βραχίονα ὀνομάζει ἔδωκε ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· τὸν λαὸν δὲ τῶν Ἑβραίων, υἱοὺς ὠνόμασε, τοῦ μὲν Ἰακώβ, ὡς προγόνου τούτων καὶ Πατριάρχου· τοῦ δὲ Ἰωσήφ, ὡς τροφῆς τούτων καὶ εὐεργέτου, καὶ ὡς δόξαν προξενήσαντος

ὁ Θεός· ἦτοι ὅτι χοῦν λαβὼν ζωὴν ἔθετο λογικὴν, καὶ οἰκίαν εἰκόνα κατέστησεν· ὅτι Παράδεισον ἐφύτευσε καὶ πάλιν ἀπέκλεισε, καὶ κατακλυσμὸν ἐπήγαγε, δι' οὗ τιμωρεῖται καὶ σώζει· ὅτι δι' ἡμᾶς φαίνεται ἐπὶ τῷ φυσικῷ νόμῳ γράπτειν εὐρὴν, καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν τὴν προφητείαν· ἐπιτηδεύματα γὰρ ταῦτα τοῦ Θεοῦ, σῶσαι μὴχανωμένου τὸ γένος τὸ ἡμέτερον· ἐν οἷς ὁ Περσὴς ἀδολεσχεῖ, ζητῶν τὴν σφίξει τῶν εἰρημένων τὸν ἀνθρώπον· ἕτερον δὲ παρὰ ταῦτα εὐρὴν, εὐθέως τοῦτο ἐπήγαγεν· „Ὁ Θεός ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου· ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ διὰ Χριστοῦ, ὃς ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἅγιος, ὡς Θεός κατὰ τὸν Ἀνάμνον.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμός φησι· „Μετὰ τοῦ ἄρθρου δὲ εἶπε· σὺ εἶ ὁ Θεός, ἵνα δεῖχθῇ ὁ Σωτὴρ ἕτερος ὢν ἐκείνων, πρὸς οὓς εἴρηται· „Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἔσε· ὢν οὐδεὶς μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὁ Θεός, εἴρηται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐ συγκρίναν λέγει (σύγκρισιν γὰρ ὁ ἀπειρομεγέθης οὐκ ἐπιδέχεται)· ἡμῶν δὲ καὶ θαυμάζων· Ἐπειδὴ μέγας μὲν ὄντως καὶ τὴν ἰσχύν· μέγας δὲ καὶ τὴν συγκατάβασιν· μέγας διὰ δύνασιν, μέγας διὰ φιλάνθρωπίαν· μέγας δὲ οὗτος ὁ Θεός κατὰ τὸν Ἀνάμνον, υἱὸς ὢν μεγάλου Θεοῦ· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσαΐας περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶπε· „Προσκυνήσουσί σοι καὶ ἐν σοὶ προσείξονται· ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐστὶ Θεός πλὴν σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεός καὶ οὐκ ἦδει μὲν ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ Σωτὴρ (Ἡσ· με· 14)· ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Δίδυμος λέγει· „Πᾶς γὰρ ὁ Θεός ἐν αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐστὶ Θεός πλὴν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Θεός ἐστὶν, εἰμὴ νοοῖ μὲν τὴν αὐτὴν Θεότητα Πατρός καὶ Υἱοῦ, ὡς ἓνα Θεὸν εἶναι Πατέρα καὶ Υἱόν· ὃ ἀκόλουθον τό· „Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν· οὐ γὰρ εἶπεν· ἐγὼ καὶ ὁ Θεός· ἄλλος γὰρ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, οὐκ ἄλλος δὲ Θεός· ἡ αὐτὴ γὰρ Θεότης γεννήματος καὶ Γεννητός· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

τος εἰς αὐτοὺς, διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἐξουσίαν, ὅ-
που, ἔλαβεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. (1)

16: „Εἶδον σε ὕδατα ὁ Θεός, εἶδον σε
„σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι διὰ τὸ θαῦμα, ὅπου
ἐγένινεν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θαλάσσαν. σὰ εἶδον, λέγει,
μὲ τρόπον ἄρρητον τὰ νερά τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης,
καὶ φοβηθέντα τὴν δύναμιν σου ἐδιηρέθησαν εἰς
δύω· γέγραπται γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπορεύετο ἐμ-
προσθεν ἀπὸ τῶν λαῶν τῶν Ἑβραίων, μὲ σὺλον πυ-
ρός καὶ νεφέλης. „Ὁ δὲ Θεὸς ἤγετο αὐτῶν,
ἡμέρας μὲν ἐν σὺλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁ-
δόν, τὴν δὲ νύκτα, ἐν σὺλῳ πυρός. (Ἐξ. ιγ. 21.)

„Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι·

Ἀπὸ τὸν σφοδρὸν, λέγει, ἄνεμον, ὅπου
ἔπεσε μέσα εἰς τὰ νερά τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐ-
ταράχθησαν τὰ κατώτατα βάθη αὐτῆς.

17: „Πλήθος ἤχους ὕδατων.

Ὅταν, λέγει, ἐταράχθησαν τὰ βάθη τῆς
ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τότε ἐγένετο πλήθος ἤχους· ἤχον
ἐγένετο πολὺ ἤχος τῶν ὑδάτων αὐτῆς· λείπει γὰρ τὸ,
ἐγένετο. (2)

„Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι· καὶ γὰρ
„τὰ βέλη σου διαπορεύονται.

Φωνὴ τῶν νεφελῶν εἶται ἡ βροντὴ, λέγει
δὲ ἡ ἱστορία ἡ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅτι ἐ-
πνευσε νότος δυνατὸς καὶ θίαιος, καὶ ἔτι ἐδιηρέθη
ἡ θάλασσα· ὅθεν ἐπειδὴ ἐγένετο τοιοῦτος σφοδρὸς ἀ-
νεμοερέβιλος, ἀκλόουθον εἶναι νὰ ἔπεσαν ἀπὸ τὰς
νεφέλας καὶ βρονταὶ καὶ ἄστραπαί, εἰς φόβον καὶ ἐκ-
πληξιν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ λοιπὸν βέλη καὶ σαι-
τας θέλεις νοήσεις τὰς ἄστραπὰς τὰς διαπορευομένας
καὶ ἐρχομένας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ὃν τρόπον καὶ
ὁ Σολομών οὕτω τὰς ἄστραπὰς ὠνόμασε· „Πο-
ρεύονται εὐσολοὶ βολίδες ἄστραπῶν (Σοφ. ε. 21.)
τὸ δὲ διαπορεύονται, εἶναι ἀντὶ, διαπορεύοντο κα-
τὰ ἀντιχρονισμόν· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· κα-
θὼς

(1) Ἄλλος δὲ φησὶν „Ἐτέρως δὲ, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς τῷ τε ἐκ περιτομῆς καὶ τῷ ἐξ Ἑθνῶν ἐγνώρισεν ὁ
Σωτὴρ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· τῇ ἐνεργείᾳ γὰρ αὐτοῦ καὶ τῇ πράξει ἐλυτρώσατο τὸν ἴδιον λαὸν τὸν ἐκ τῶν δύο ἐνω-
θέντα, δοὺς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· λαοὶ δὲ αὐτοῦ, οὗς ἤγαγεν εἰς ἓνα λαόν, οἱ υἱοὶ Ἰακώβ· ἡ-
σται οἱ ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντες, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰωσήφ· ἥτοι οἱ ἐξ Ἑθνῶν· Ἰωσήφ γὰρ πρόσθεσις Κυρίου ἐρμηνεύε-
ται· προσέθηκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς σφωζομένοις ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας, καὶ ἐπληρώθη ἡ Προ-
φητεία ἡ λέγουσα· „Καὶ ὀγεῖρας προσεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ· (Ἠσ. ιδ'. 1.) γεῖρας γὰρ ὁ
προσῆλυτος λέγεται· ἐγνώρισεν οὖν ὁ Πατὴρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ἥτοι τὸν Χριστὸν ἐν τοῖς λαοῖς· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
Χριστῷ, ὃς ἐστὶ βραχίον αὐτοῦ, ἐλυτρώσατο πρῶτον τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· εἶτα καὶ τῶν ἐξ Ἑθνῶν.

(2) Ὁ δὲ Σευήρος φησὶν, ὅτι κατὰ προσαποποιῶν λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ· ἀλθισὶν καὶ ψυχὴν περιτιθεῖς τοῖς ἀ-
ναισθήτοις καὶ ἀφύχοις ὕδασι· καὶ ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ τὰῦτα οὕτω γέγονεν· ἐν δὲ τῇ καινῇ, ἰδόντα τὸν Κύριον ἐ-
φοβήθη τὰ ὕδατα, ὅτε κατέβη πρὸς αὐτὰ βαπτισθῆσθαι κατὰ τὸν Σευήρον· ὅτε ἐπὶ τῶν ὑδάτων περιεπάτησε
κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐφιμώθη, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη κατὰ τὸν Ἀθανάσιον·
κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „Τὰ πλήθη τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ συγκροτουμένων λαῶν, ὕδασι παρωμοιω-
μένα, ἰδόντα τὸν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδεδυκμένον Θεόν, φόβον ἀνέλαβον σωτήριον, ὃς ἀρχὴ ἐστὶ σοφίας· αἱ δὲ ἄ-
βυσσοι τὰ πάγματα τῶν ἀπίστων, ἐταράχθησαν ἐπανιστάμενα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας· αἱ δὲ νεφέλαι, αἱ κελευσθεῖ-
σαι μὴ βρέχειν ἐπὶ τὸν πρότερον ἀμπελῶνα τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ τοῦ Σωτῆρος Μαθηταί, καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης τὸν
οὐράνιον οὐκὸν διαδεδακότες, φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· καὶ τὰ σωτήρια βέ-
λη καὶ ἐκλεκτὰ τὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σφωζομένων ψυχάς· ἥτοι αὐτοὶ πάλιν οἱ Ἀπόστολοι· ἢ τὰ πεπυρωμένα τοῦ
Θεοῦ λόγια, καὶ αἱ τοῦ Πνεύματος ἐνεργεῖαι, πανταχοῦ ἐπορεύθησαν.

θώς εἶναι περιττὸν καὶ ἐν τῷ ΕΔ΄. Ψαλμῷ: ἤγουν τό· „Κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν, ὡς εἰπομεν. (1)

18: „Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ

Ἐν τῷ ΙΔ΄ κεφαλαίῳ τῆς Ἑξάδου γέγραπτε· „Καὶ συνετάραξε Κύριος τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ συνεδήσε τοὺς ἄρνας τῶν ἀρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς μετὰ βίας· τοῦτο οὖν ἀναφέρων ἐδῶ ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐπέσεν εἰς κάθε καρότζαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. τροχὸν γὰρ τὴν καρότζαν ὀνομάζει, ἀπὸ μέρους τοῦ ὅλου· διατὶ ἡ καρότζα ἐπάνω εἰς τροχὸν σύρνεται· ἀπὸ τὴν βροντὴν δὲ ταύτην μετὰ τὸ νὰ ἐταράχθησαν τὰ ἄλογα, ὅπου ἐτράβιζαν τὰς καρότζας, ἐδόθησαν καὶ συνεπλέχθησαν ἕνα μὲ

τὸ ἄλλο τὰ ἄλογα, εἰς τὰ ὅποια εἶναι περασμένοι οἱ τροχοί· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀναγωγικῶς· ὅτι ἡ φωνὴ τῆς Θεολογίας, αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸν τροχόν· ἤγουν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον, ὅπου ὀλίγον ἐγγίξει εἰς τὴν γῆν· καθὼς καὶ ὁ τροχὸς ὀλίγον καὶ μὲ μίαν σιγμὴν ἐγγίξει εἰς τὴν γῆν· ἦτοι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὅπου τόσον φροντίζει διὰ τὰ γῆνα, ὅσον μόνον διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν τοῦ σώματός του· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα πάντα, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γῆνα. (2)

„Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἴκῳ·
„μὲνη·

Αἱ λαμπρότητες, λέγει, τοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ θαύματος, ἐφάνησαν εἰς ὅλην τὴν οἴκον· μὲνην. (3)

„R-

(1) Ὁ δὲ Ἀνάμμος λέγει „Νεφέλαι ἦσαν οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταί, σφιντες φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· βέλη δὲ αὐτοῦ τὰ σωτήρια καὶ ἐκλεκτὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σωζομένων ψυχὰς, κατὰ τὴν νόμφιν Ἐκκλησίαν εἰποῦσαν· τετραμένη ἀγάπης ἐγώ· καὶ ἀπὸς δὲ ὁ Σωτὴρ βέλος ὀνομάσκει παρὰ τῇ Προφήτῃ φησάντι· „Ἐθικέμε ὡς βέλος ἐκλεκτὸν, καὶ ἐν τῇ παρέτρᾳ αὐτοῦ ἐκρυφίμε· (Ἠσ· μθ΄. 2.) ἀλλὰ τοῦ μὲν Πατρὸς, βέλος ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν· τοῦ δὲ Σωτῆρος, οἱ Μαθηταί, καὶ πᾶ πεπρωμένα αὐτοῦ λόγια βέλη ὑπῆρχον· διὸ λέλεκται ἐν τῇ περὶ τοῦ ἀγκλητοῦ Ψαλμῷ· „Τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνάτε, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται·

(2) Ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς λέγει „Ὅτι δὲ τὸ Εὐαγγέλιον βροντῇ ἐστὶ, δηλοῦσιν οἱ παρὰ τοῦ Κυρίου μετονομασθέντες Μαθηταί, καὶ υἱοὶ βροντῆς χρηματίσαντες· διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῇ τυχόντι τῆς τοιαύτης βροντῆς ἡ φωνή, ἀλλ' ἐάν τις ἄξιός ᾗ ὀνομάζεσθαι τροχός· φωνὴ γὰρ σου φησὶν ἐν τῷ τροχῷ· ἐάν τις ἡ τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ὥσπερ ὁ τροχὸς ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος· ὅθεν εἶπεν ὁ Ωριγένης· „Πᾶς ἅγιος οὐ γεωγνίσκω, οὐδὲ ἔχει τι σχολιὸν, ἀλλὰ τροχός ἐστιν ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος, καὶ ἡ φωνὴ τῆς σοφίας ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίνεται μὴδὲν ἔχοντι καμπύλων· ὁ δὲ ἀμαρτωλὸς, τότε ἄλλα σχολιὸς ἐστὶ, καὶ εὐχεται, ἐν ταῖς γυνάϊς εὐχεται· ὁ δὲ Ἀνάμμος λέγει· „Τροχὸν δὲ φησὶ, τὸν σύμπαντα κόσμον· καὶ ἐν Ἰεζεκιήλ δὲ, τροχὸς ἐν τροχῷ λέλεκται τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος· ὁ μὲν γὰρ οὐρανὸς σφαιροειδὴς, ὁ δὲ ἥλιος σφόδρον ἀκατάπαυστον ἔχει· ὅθεν ἐν τῷ Ἑσδρα ὁ Ζοροβάβελ φησὶν· „ΤΨηλὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ταχὺ τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος, ὅτι σφύρεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ (Ε΄. Ἑσδρ· δ΄. 34.) λέγει δὲ καὶ ὁ Ὀλυμπιόδωρος· „Τροχὸς δὲ ὁ βίος καλεῖται διὰ τὸ κινεῖσθαι καὶ κυλίεσθαι· κατὰ τὸ, φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ· πρὶν οὖν, φησὶ, κυλιόμενος οὗτος ὁ τροχός· ἦτοι ὁ βίος, ἀποκυλίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν λάκκον, τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν· καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος· „Γέλα μὲν τοῦ βίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κυλιόμενον· φυλάττου δὲ τὸν βόθρον, εἰς ὃν κυλίσουσιν ἐν αὐτῷ νυθάζοντες· καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος δι' Ἰάμβων φησὶ·

„Τροχὸς ἐστὶν ἀσάτως πεπρωμένος·

„Ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολὺτροπὸς βίος·

„Ἄνα κινεῖται καὶ περισπᾶται κάτω·

„Οὐχ' ἴσται γὰρ καὶ δοκῇ πεπρωμένος·

„Φεύγων κρατεῖται καὶ μένων ἀποτρέχει·

„Σκιρτᾷ δὲ πολλὰ καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει·

„Ἐλκει καθέλκει τῇ κινήσει τὴν γᾶσιν·

„Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφων·

„Ἡ καπνὸν ἢ ὄνειρον ἢ ἀνθεὸς χλόης·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Ἡμεῖς δὲ καὶ αἱ αἰσθηταὶ ἀσραπαὶ καὶ βρονταὶ ἐπισφραγίσαντες πρὸς τὸν βροντῶντα καὶ ἀσρα-

„ Ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη
„ ἡ γῆ .

Ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, ἐσαλεύθησαν καὶ ἐτρεβήθησαν, ἀκούσαντες καὶ μοθόντες τὰ θαυμάσια, ὅπου ἐποίησας Κύριε, ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τὸν λαόν σου, Ἰσραὴλ. (1)

19 : „ Ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ὁδοί σου, καὶ
„ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς,
„ καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται.

Τὸ ἐν τῇ θαλάσῃ αἱ ὁδοί σου, εἶναι ἕνα ἐπιφάνημα τοῦ θαύματος, ὅπου ἐγένεν εἰς τὴν ἐρυθράν: ἤγουν σὺ Κύριε, ὅταν θέλῃς περιπατεῖς εἰς τὰ νερά: τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ μετὰ τὸ
„ Αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, πρὸς περισσότε-

ρον τοῦ θαύματος ἐπαινον: τὸ δὲ „ Τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται δηλοῖ, ὅτι τὰ δύο μέρη τῆς θαλάσσης ὅπου ἐχωρίσθησαν, πάλιν ἐνώθησαν: ἔτσι ἡ θάλασσα ἀπεκατεσχέθη εἰς τὸν πρότερον τόπον τῆς, ὥς ὅπου, οὔτε ἴχνος καὶ σημάδι ἐφάνετο, ὅτι ἐχωρίσθη. (2)

20 : „ Ὡδήγησας ὡς πρόβατον τὸν λαόν
„ σου, ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρὼν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὠδήγησας τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, ὡς πρόβατον: εἶπε δὲ τοῦτο, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅπου ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ τὴν φύλαξιν: ὥς ὅπου ἔφερον αὐτοὺς, καθὼς καὶ ὁ ποιμὴν φέρει τὰ πρόβατα, εἰς βοσκήν τρυφερὰν καὶ μάνδραν ἀσφαλῆ: διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλαχοῦ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ὀνομαζέται. (3) αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ.

Με-

πτοντα Θεόν· ἔχουσι γὰρ τὴν θαυμασὴν, τὸ τὰς αὐγὰς ἀθρόον φαινομένης, φαίνειν τῇ οἰκουμένῃ, ὥς ἐνυκτὸς λύεσθαι τὸ σκότος: οὐ μόνον γὰρ ἥλιος λύει τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσραπή· περὶ δὲ τῆς δυνάμεως τῶν βροντῶν λέγει ὁ Ἰωβ: „ Σθένες δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν, ὅπου τε ποιήσει; (Ἰωβ. κς'. 14.) ὁ δὲ Ἀνώνιμος ἀπαράδως λέγει τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χαρίσματα, ἐκαστὰ πτόντα κατὰ ὅλην τὴν οἰκουμένην: ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει: „ Καὶ τίνες ἂν εἴεν αἱ ἀσραπαὶ; καὶ αἱ τὸ ἰσχυρὸν ἡμῶν ἀπασφάπτουσαι φῶς; οἱ ἅγιοι Ἀποστόλοι καὶ Εὐαγγελισταί: οἷς ἔλεγεν ὁ Σατὰν: „ Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ἐξάκουσον δὲ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα: δι' οὗ καὶ φόβος ἄγνους πάντας ἔλαβε: κατὰ τὸ „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ Ῥαββὴν ἡ πόρνη ἔλεγε πρὸς τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἰησοῦ: „ Ἐπιπέπτακεν ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς· ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξῆρανε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν. (Ἰησ. β'. 9.) τοῦτο δὲ γέγονε καὶ κατὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν: διὰ γὰρ τὴν φωνὴν τὴν παράδοξον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀσραπὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν θαυμάτων, ἐσαλεύθη ἡ γῆ: τοῦτέστιν ἐξάκουσον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ κήρυγμα.

(2) Ὁ δὲ Θεόδοτος λέγει: „ Ἰνα ἴπῃ οὐ σωματικῶς ὤφθη σου ἡ ὁδός, ἀλλὰ διὰ τῶν θαυμάτων: τοῖς μὲν γὰρ ἀνθρώποις, τῶν ἰχνῶν σου ὁ κτύπος οὐ γινώσκειται: ἡμῶν δὲ γινώσκειται τοῖς εἰδόσιν, ὅτι οὐκ ἂν ἐτμήθη θάλασσα, μὴ τῶν σῶν ἰχνῶν διελόντων αὐτήν: ἀράτι γὰρ τινι πορείᾳ διαπορευόμενος, εἰήγεις τὴν πάροδον, παρὼν μὲν καὶ ἐνεργῶν, μὴ θεωρούμενος δὲ, ὅτε ἀσώματον ἔχων τὴν φύσιν: ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει: „ Θάλασσαν τὸν κόσμον καλεῖ: ὕδατα δὲ πολλὰ, τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη: ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο τοῖς Ἀποστόλοις λέγων: „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη: καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι: διέδραμον δὲ τὴν ὑποουρανὴν, καὶ ἐκήρυξαν εἰς πάντα τὰ ἔθνη συνόντος αὐτοῖς ἀοράτος τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ὁφειδὲς αὐτοῦ ἐπαγγελίας: τούτου χάριν ἐπήγαγε. „ Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Ἰησοῦ: μόνος γὰρ αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐποίησάτο: ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν, ὥς φησιν ὁ Εὐαγγελιστής. (Ματθ. ιδ'. 25.)

(3) Ἄλλος δὲ φησι: „ Κάλυψα δὲ εἴρηται τὸ „ ὡς πρόβατα: οὐδεμίαν γὰρ οἰκείαν σύνεσιν ἔχει τὰ πρόβατα πρὸς

Μερικοὶ δὲ, ἀπὸ τούτων ὁποίους εἶναι καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, προσαρμαζουσι τὸν Ψαλμὸν τούτου καὶ εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα καὶ περι-
τάσεις· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι νὰ ἐξενωχρῶντο ὁ Δα-
βὶδ κατὰ τὴν ψυχὴν ἀπὸ θλίψεως καὶ συμφορᾶς·
καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θλίψεων,
ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ἐδιηγείτο μὲν
αὐτὸν ὅσα ἔπαθε· ἐπερίπλεξε δὲ εἰς τὸν Ψαλμὸν
τούτου καὶ προφητείας περὶ Χριστοῦ, διὰ τὰς ὁποίας
νομίζω, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ
τέλος· ἐκέκραξεν, λέγει, ὁ Δαβὶδ, ὅτε ἐξενωχ-
ροῦμην ἀπὸ τὰς θλίψεις· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ μὲν
εὐκολίαν προσαρμαζόνται εἰς αὐτὸν ἕως τοῦ „Δι-
λογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας· ἡμέραι δὲ ἀρχαῖαι,
εἶναι αἱ ἡμέραι τῆς εὐτυχίας του, ὅταν εἶχε τὸν
Θεὸν ὑπερασπιστὴν του· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ εὐκό-
λως εἰς τὸν Δαβὶδ προσαρμαζόνται ἕως τοῦ, συ-
νετέλεσε ῥῆμα· τοῦτο δὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ νοοῦμε-
νον, δὲν λέγεται ἀπορητικῶς, ἀλλὰ ἀποφαντικῶς·
δηλαδή ὅτι ὁ Θεὸς ἐσυμπέρανε τὸ ῥῆμα· ἔχουν
τὴν ἀπόφασιν, ὅπου ἐδιώρισεν διὰ κάθε ἀνθρώπου·
καὶ λοιπὸν θέλω πάθω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο, ὅπου ὁ
Θεὸς ἐδιώρισε· τὸ δὲ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, εἶναι
ἀντὶ τοῦ, κατὰ διαδοχὴν κάθε γενεᾶς· τὸ δὲ αὖ-
τις ἡ ἀλλοίωσις, προφητεύει περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς
πολιτείας· διότι ὁ Δαβὶδ προσλέπωντας μὲν τοὺς
προνοητικούς του ὀφθαλμοὺς, ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη
θελεῖ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν νομικὴν, διὰ τοῦ-
το λέγει, ὅτι αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ Χριστοῦ· οὗτος
γὰρ δεξιὰ καὶ βραχίον τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεο-

τητα ὀνομάζεται, ὡς ποιητὴς τῶν ἀπάντων, καὶ ὡς
δύναμις αὐτῶν· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ εἶναι φανερά,
ἕως τοῦ, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ἐδὸς σου· ἅγιον
δὲ ἐδῶ τὸν ἁγιώτατον Χριστὸν λέγομεν, ὅς τις ἀ-
μαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· ἐν τούτῳ, λέγει, ἐνεργεί-
ται ἡ βουλὴ σου Κύριε· ἡ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως
δηλαδή καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· ὁδὸς γὰρ ἐδῶ
νοεῖται ἡ βουλή.

Εἴτα θυμῶσας ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον Μυ-
σῆριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὕμνει καὶ μεγαλύνει
τὸν Πατέρα· ἐγνώρισας, λέγει, εἰς τοὺς λαοὺς ὁ-
λων τῶν ἔθνων τὸν υἱὸν σου· δύναμις γὰρ τοῦ
Θεοῦ εἶναι ὁ υἱός· τοῦτον δὲ ὀνομάζει καὶ θραχί-
να, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐλυτρώθη ὁ λαὸς τῶν
Χριστιανῶν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ὀνο-
μαζόμεθα δὲ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ υἱοὶ Ἰακώβ καὶ Ἰω-
σήφ, ἐπειδὴ καὶ ἐγίναμεν υἱοὶ Θεοῦ ἀντὶ τοῦ πα-
λαίου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐκληρονομήσαμεν
τὴν ἐκείνου κληρονομίαν καὶ τὸ ὄνομα· εἰπομεν δὲ
καὶ περὶ τούτου ὡς τὸ τέλος τοῦ 17. Ψαλμοῦ, ἐρ-
μηνεύοντες τὸ, ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ ευφραν-
θήσεται Ἰσραὴλ. Εἶδοσάν τε δὲ ὕδατα καὶ ἐφοβή-
θησαν, ὅταν ἐβυθίζετο μὲν τὸ πλοῖον, ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἐξυπνίσας ἐπετίμησε τοὺς ἀέλους καὶ τὴν θάλασ-
σαν· ὅθεν καὶ ἐφοβήθησαν αὐτὰ καὶ ἠσύχασαν.
τότε καὶ αἱ ἄβυσσοι τῆς θαλάσσης ἐταράχθησαν
ἀπὸ τὴν φόβον τῆς Δεσποτικῆς ἐπιτιμώσεως· ἐπὶ
δὲ καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ἔθνους τῆς θαλάσσης, φωνὴν
δὲ ἔδωκαν αἱ νεφέλαι ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς μεταμορ-
φώσεως, ὅταν ἤλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης ἡ λέγουσα

„Οὐ-

πρὸς τὸ ἀρμῆσαι· μὲν ἐπὶ τὰς προφίμους νομάς, αὐλισθῆναι δὲ ἐν τόποις ἀσφαλεσέροις, ἢ ποτὸν ἑαυτοῖς ἐκζητῆ-
σαι ἐὰν μή τις ἢ ὁ ποιμένων, ἢ ἐπὶ τούτων καθηγούμενος· τοιαύτην ἔμφασιν ἔχει ἡ τὸ, ὁ ποιμένων τὸν Ἰσραὴλ,
ἢ ὀδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· δείκνυσιν γὰρ, ὅτι οὐκ ἤδειςαν οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐξιόντες, ποῦ πορεύονται·
ἀλλ' ὅπου Θεὸς ἤγε διὰ τῆς νεφέλης αὐτοὺς ὀδηγῶν, ἐκεῖ ἐπορεύοντο· ὁ δὲ Ἠσαΐας λέγει· „Οὐ μάτην ἐν-
ταῦθα τῇ εἰκόνι τῶν προβάτων ἐχρήσατο· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡβάδω ταῦτα ὑπὸ τῶν ποιμένων εὐδύνεται· οὕτω ἢ ἡμεῖς
τῷ σωτῆρι παρὰ τοῦ Χριστοῦ ποιμαίνόμεθα· ὅθεν ἢ τοῦ Μωϋσέως, ἔτι δὲ ἢ Ἀαρὼν ἐμνημόνευσεν· οὔτινες εἰς τὴν
πονταυροῦ, ἡβάδον ἐκόμενον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐρήμῳ ἐγκίμοινα θαυμάτων· κοσμάτες γὰρ ἐκείνοι τῇ ἡβάδῃ κατὰ
τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν τοῦ Ἰσραὴλ εὐεργεσίαν ἐχρήσαντο οὕτω ἢ ὁ Χριστὸς τῷ σωτῆρι κατὰ τῶν Δαιμονίων ἐπιστρεφῆς·
ἐνεκα τῆς ἡμετέρας κέρχεται· ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „Ὡς περὶ πρόβατα οὐκ εἰδὸτα ὅποι τε ἀπειοί, ἢ ὅποι
πορεύεται· οὕτως ἡμεῖς αὐτοὺς διηγῶν, ὑπηρεταίς πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωϋσά ἢ Ἀαρὼν κερχόμενοι· ποιτῶν
φῆσιν, ἐγὼ ὑπομνησκόμενος, παρεκάλουν τὴν διάνοιαν ἢ εὐφραίνον· ἐννεῶν γὰρ ὅσα τε ἢ εἴα ἐμὴν, ὑπῆρχε
τῇ σῇ βοηθείᾳ, ἐπειδὴ μὴν ὡς οὐκ ἂν ποτε τοσαῦτα πεποινηκὼς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ, ἢ τῇ τῶν κατεχόντων
τότε ἀπαλλαγῇ, νῦν ἀνάσχει πάντῃ περιδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε ὄντας ἢ αἰχμαλωσίᾳ ἢ συμφορᾷ.

ἢ Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκη-
σα· δύνασαι δὲ νῦν εἰπῆς καὶ νεφέλας τοὺς Προφη-
τας· καθὼς ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ ιζ'. Ψαλμῷ· ὅπου
θέλεις εὖρεις καὶ τὰ βέλη καὶ τὰς ἀστράπας τί δη-
λοῦσι· φωνὴ δὲ βροντῆς εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγ-
γελικοῦ κηρύγματος· ἐπειδὴ αὐτὸ ἦλθεν ἀπὸ τῶν
οὐρανῶν· καὶ ἐπειδὴ ἐγένετο δυνατόν καὶ ἐξάρχουσιν
εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· τροχὸς δὲ εἶναι ὁ χό-
σμος διὰ τὸ ἄσπετον αὐτοῦ.

Ἐσαλεύθη δὲ ἡ γῆ καὶ ἔντρομος ἐγενήθη,
καθὼς ἐν τῷ ιζ'. Ψαλμῷ ἐρμηνεύσαμεν· ὅλος γὰρ
οὗτος ὁ εἶχος εὐρίσκειται καὶ ἐκεῖ· ἐν τῇ θαλάσῃ
δὲ ἡ ὁδός σου, ὅταν ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ἐπῆγες
εἰς τοὺς Μαθητάς σου, περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν
θάλασσαν· τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ

ἀκολουθοῦντος πίχου· ὕδατα γὰρ πολλὰ εἶναι τὸ βά-
θος τῶν ὑδάτων· τὰ ἴχνη σου δὲ ἐπάνω τῆς θαλάσ-
σης οὐ γνωσθήσονται· καθότι ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν
ἀχνάρια δὲν συνιστῶνται. Μερικοὶ δὲ θάλασσαν ὀ-
νομάζουσι τὴν ζωὴν ταύτην, διὰ τὴν ἀλμὴν τῶν
θλίψεων, καὶ διὰ τὸ ἀέβητον καὶ ἀνώμαλον· εἰς
τὴν ζωὴν δὲ ταύτην λέγουσιν, ἐγένετο ἡ ὁδός καὶ
πολιτεία σου Κύριε, κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· ὅπως
τὰ ἴχνη σου· ἡγουν οἱ τρόποι τῆς ἐνανθρωπήσεώς
σου, εἶναι ἀκατάληπτοι· λαὸς δὲ τοῦ Πατρὸς,
εἶναι ὁ νέος τῶν Χριστιανῶν· χεὶρ δὲ εἶναι ἡ χεὶρ-
γωγία καὶ ὁδήγησις τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις εἶναι, Μω-
σῆς μὲν, καθὼς νομοθέτης τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου·
Ἀαρὼν δὲ, καθὼς μέγας Ἀρχιερεὺς, ὅς τις εἶναι
σε τὸν ἐαυτὸν τοῦ διὰ τὸν λαόν σου.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΥ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΑ΄.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφῃ.

Ὁ Ψαλμός οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἐπειδὴ εἶναι χρεῖς νὰ ἔχουν σύνεσιν οἱ τοῦτον ἀναγι-
νώσκοντες, διὰ νὰ γνωρίσουν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ λαλεῖ ἐδῶ, καὶ πρὸς ποῖους λαλεῖ· καὶ ποῖος
εἶναι ὁ νόμος ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος· ὁ μὲν γὰρ λαλῶν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, εἶναι ὁ Προφήτης Δα-
βὶδ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνοι δὲ, πρὸς τοὺς ὁποῖους λαλεῖ, εἶναι οἱ πιστεύοντες τῷ Χριστῷ
Χριστιανοί· καὶ νόμος δὲ ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

1: „ Περσέχετε λαός μου τὰ νόμους μου.

τὰ ἀνωφελῆ ἀκούσματα, εἰς τὰ κηρύγματα τοῦ Εὐ-
αγγελίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον·
(1).

Λέγει ὁ Προφήτης Ζαχαρίας, „ Καὶ κατα-
φύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐ-
κείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν· (Ζα. β. 11.)
Λαὸν λοιπὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστιανικόν
Νόμον δὲ τὸν Εὐαγγελικόν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον·
περὶ τοῦ ὁποῖου εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „ Ἐκ Σιών ἔξελεύ-
σεται Νόμος καὶ Λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ
κρινεὶ ἀναμέσον τῶν ἔθνων· (Ἠσ. β. 3.)

„ Κλίνατε τὸ οἶς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα
τοῦ στόματός μου.

Τὸ κλίνατε, ἢ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἀπλῶς ὑ-
ποβάλλετε· ἢ ἀντὶ τοῦ μεταθέσετέ τὰ αὐτιάσας ἀπὸ

2: „ Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα
μου· φθέγγομαι προβλήματα ἀπὸ
ἁρχῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία τῶν παρα-
βολῶν, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις κατὰ τὸν
Ἀθανάσιον· φησὶ γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀ-
ναφέρων αὐτολεξεί τὸ ῥητὸν „ Ταῦτα πάντα ἐλά-
λησεν (ὁ Ἰησοῦς) ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις· καὶ
χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρω-
θῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος· ἀνοίξω ἐν
παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεῦξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ
τῆς καταβολῆς Κόσμου· (Ματθ. ιγ. 34.)· προβλή-
ματα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰς ἰδίους· πάλιν

πάλιν

(1) Λέγει γὰρ οὕτως ὁ Εὐσέβιος „ Ἀπαιτεῖ τὸν ἴδιον λαόν ὁ Σωτὴρ συντονεῖν ἀκοὴν, ὥς ἂν μὴ τοῖς αὐτοῖς πε-
ρὶ πῆσιν τῶν προτέρων λαῶν, τῶν παρακούσαντι τοῦ Θεοῦ.

παραβολῆς ὁ γὰρ Ματθαῖος, ἀντὶνὰ εἰπῇ παραβλήματα, εἶπε κεκρυμμένῃ, προσέχοντας εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, τὸ ὁ ποῖον καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο δηλοῖ· ἐπειδὴ ὅλαι αἱ Εὐαγγελικαὶ παραβολαί, κεκρυμμένην εἶχον τὴν ἀλήθειαν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας, ἀνιγμῶν ἐξέδωκεν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ἀποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου, εἶπεν ὁ Ματθαῖος, προσέχοντας καὶ κατὰ τοῦτο εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἑβραϊκοῦ· τὸ δὲ, φθεγγόμεναι, ἐρεύζομαι εἶπεν ὁ Ματθαῖος· τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν ἕνα μὲ τὸ, φθεγγόμεναι· (1)

3: „Ὅσα ἤκούσαμεν καὶ ἐγνώμεν αὐτὰ.

Τὸ ὅσα ἐδῶ, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ προελημμένα, ἀλλὰ λαμβάνεται καθ' ἑαυτὸ θαυμασικῶς ἀντὶ, ὡς πόσα ἤκούσαμεν· τόσον παρὰ τῶν Διδασκάλων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν· θελεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ εἰπῇ, πόσον πολλὰς εὐεργεσίας ἐνηργήσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς παλαιούς Ἑβραίους, καὶ ποσὸν ἐξ ἐναντίας οἱ Ἑβραῖοι ἐπαυρόμενοι καὶ ἐλύπησαν τὸν Θεόν· καὶ ἀκολουθῶν, ὅσα κακὰ ἔπαθον διὰ τὸν παροργισμόν τοὺς αὐτὸν· ἤκούσαμεν δὲ εἶπεν ἐκ προσώ-

που τοῦ ὁ Κύριος, διὰ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἤκουσε ταῦτα, καθὼς καὶ ἡμεῖς· ἐγνώμεν δὲ αὐτὰ ἀντὶ τοῦ ἐβεβαιώθημεν περὶ αὐτῶν· (2) δὲν ἤκούσαμεν, λέγει, ἀπλῶς αὐτὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἐληγοφόρηθημεν· (3)

„Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἤκούσαμεν, προσθέττει ἐδῶ καὶ παρὰ τίνων, ὅτι ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν· πατέρας δὲ λέγει τῶρα, ὅχι τοὺς κατὰ φύσιν· ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰπούμεν ὅτι τοὺς ἐξ Ἑβραίων πιστοὺς ἐδίδασκαν ταῦτα οἱ κατὰ φύσιν αὐτῶν γονεῖς· Ἕλληνες ὄντες καὶ χωρὶς νόμου· ἀλλὰ λέγει τοὺς κατὰ θέσιν Πατέρας, κατὰ τὸν Ὀριγῆν· ὁποῖοι ἦτον ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ λοιποὶ Προφῆται καὶ Ἱεροὶ Συγγραφεῖς· καὶ πρὸς τοῦτοις οἱ τούτων ἐξηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, καθὼς εἶπομεν· τῶν μὲν γὰρ παλαιῶν Πατέρων ἐκείνων καὶ Προφητῶν Τίς, ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Μητρὸς τοῦ, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι· τούτων δὲ,

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὀριγῆν „Εὐαγγελικὴ παραβολὴ ἐστὶ λόγος ὡς περὶ γενομένου· μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ ῥητὸν, δυναμένου δὲ γενέσθαι τροπικῶς, δηλωτικὸς πραγμάτων ἐκ μεταλήψεως τῶν ἐν τῇ παραβολῇ λελεγμένων· οὐ γὰρ γέγονεν κατὰ τὸ ῥητὸν, τὸ, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρου καὶ τὰ λοιπὰ· προσθέττει δὲ ὁ Νικήτας λέγων· „Οὐ νομίζω τὸν ὅρον τοῦτον τῆς παραβολῆς ἀρμόζειν τοῖς ἐπιφερομένοις τῷ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ σῶμα μου· γέγονε γὰρ τὸ, ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν ἃ ἐποίησε θαυμάσια ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ μὲν τὰ ῥητὰ, γεγεννημένων πραγμάτων· κατὰ δὲ διάνοιαν, ἀναγομένων πρὸς διηγήσεως παραβολῶν, ἐπὶ τινὰ πνευματικὰ, ὧν σύμβολα ἦν τὰ γεγραμμένα καὶ γεγεννημένα· ὁ μὲν τοι μὴ βουλόμενος, ἕτερον μὲν εἶναι ὅρον τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς, ἄλλον δὲ τῆς ἐν ταῖς Ψαλμοῖς ἐνταῦθα ὀνομασθείσης, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, νοησάτω ἀναφέρεσθαι τὸ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ σῶμα μου, οὐκ ἐπὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἐξόδου θαυμάσια· ἀλλὰ ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Εὐαγγελίᾳ παραβολὰς τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος ἐν τῇ Προφῆτῃ· „Προσέχετε λαὸς μου τῷ νόμῳ μου καὶ τὰ λοιπὰ.

(2) Ἄλλος δὲ φησιν, ὅτι τάχα καὶ οἱ Μαθηταὶ ἀποκρίνονται καὶ φασίν· ὅσα ἤκούσαμεν καὶ ἐγνώμεν· αὐτὰ πάντων δὲ ἐστὶ τὸ ἀκοῦειν καὶ τὸ γινώσκειν, ἀλλ' ἢ μόνων τῶν συνιέντων τοὺς λόγους· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅσα παρὰ τῶν Πατέρων, φησὶ, δεδιδάχμεθα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐγνώκαμεν· ὁ δὲ Διδυμος λέγει· „Οἱ Χριστοῦ νοῦν ἔχοντες ταῦτα συνῆκαν πνευματικῶς· διηγήσαντο γὰρ οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐπισήμης ἐτέρας ἐγέννησαν· ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τοῖς μετ' αὐτοὺς διηγήσονται· (3) Ὁ δὲ Ὀριγῆνης λέγει, ὅτι ἀνωτέρω μὲν ἐνικῶς ὁμιλεῖ ὁ Χριστὸς· ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ πληθυντικῶς ὑποκαταβάς τῆς αὐτοῦ Θεότητος καὶ ἀνθρωπίνως φθεγγόμενος· συμπαραλαμβάνων καὶ τοὺς κατὰ σάρκα ὁμογενεῖς αὐτοῦ καὶ Μαθητάς· ὅτε μὲν γὰρ τὸν εἰκελὸν νόμον αὐτοῖς προβάλλετο, σὺν αὐθεντίᾳ βασιλικῇ ἐξ ἐνὸς προσώπου λαλεῖ· νῦν δὲ,

δὲ, τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν Ἀποστόλων υἱοί, εἶναι ὁλος ὁ Χριστιανικὸς λαός.

4 : „Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν
„ εἰς γενεὰν ἑτέραν.

Οἱ μὲν γονεῖς ἐδιηγήθησαν τὰ διδάγματα ταῦτα ὁμέσως εἰς τὰ ἐδικάτων τέκνα - τὰ δὲ τέκνα τῶν δὲν ἐκρύφον ἐκεῖνα, ὅπου ἔμαθον ἀπὸ τὴν μεταγενεστέρων γενεάν· ἀλλ' ὁμοίως καὶ αὐτὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν, ἐκεῖνα ὅπου ἔμαθον· καὶ ἐτι· πάλιν οἱ υἱοὶ ἐκείνων, τὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα· νόμος γὰρ ἦτον, ὅπου ἐπρόσαξεν εἰς αὐτοὺς ταῦτα· „Πρόσχε σεαυτῶν... μὴ ἐπιλάβῃ πάντας τοὺς λόγους, οὗς ἐωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου· καὶ συμβίβασαι τοὺς υἱούς σου καὶ τοὺς υἱούς τῶν υἱῶν σου. (Δευ. δ. 9.)

„ Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνήσεις τοῦ Κυρίου καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ
„ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.

Τό „ Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν, ὅπου εἶπεν ἁνωτέρω, ἐνόνεται μὲν τὸ, ἀπαγγέλλοντες τοῦτο· τὸ δὲ „ Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἶναι διὰ μέσου κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τὰ ἴδια δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ αἰνέσεις καὶ δυ-

νασείας καὶ θαυμάσια ὀνομάζει· αἰνέσεις μὲν, ὡς αἰνετὰ· δυνασείας δὲ, ὡς τῆς θείας δυνάμεως δηλωτικά· καὶ θαυμάσια, ὡς θαυμαστά· ἡ δυναστείας μὲν ὀνομάζει τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν δυνάμεις, ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεός, θαυμάσια δὲ ὀνομάζει τὰ θαύματα, ὅπου ἐνέργησεν ὁ Θεός εἰς τὸν ἐδικόν του λαόν· τὰ ὅποια θέλει διηγήσῃ κατὰ μέρος. (1)

5 : „ Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ,
„ καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ.

Τοῦ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ, εἶναι ἐξηγήσεις τὸ ἀκόλουθον· ἡγουν τὸ, νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ· διότι, τὸ μὲν ἀνέστησε σημαίνει τὸ ἴδιον ὅπου δηλοῖ καὶ τὸ ἔθετο· μαρτύριον δὲ πάλιν καὶ ὁ νόμος ὀνομάζεται· καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν 17. Ψαλμόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰακώβ ὁ ἴδιος ὀνομάσθη καὶ Ἰσραὴλ, ὅταν ἤξιωθῃ νὰ παλαίσῃ μὲ τὸν Θεόν· ποῖος δὲ εἶναι ὁ νόμος αὐτός; ἀκουσον. (2)

„ Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡ
„ μὲν τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς
„ αὐτῶν.

Τὸ τοῦ, ἐδῶ εἶναι περιττόν· ἐνομοθάτησε λέγει, τοῦτο ὁ Θεός εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἵνα, ἐκεῖνα ὅπου ἐπρόσαξεν αὐτὸς εἰς τοὺς πατέρας μας, ἐκεῖ·

δὲ, ὅτε τῶν παλαιῶν ἀναγνωσμάτων ἐπιτίμνεται τὴν διήγησιν, κοινοποιεῖται τὸν λόγον· ἔκ ἡκούσαμεν, εἶπε, διὰ τὸ πρόσλημμα.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐχ' ἑτέρᾳ γενεᾷ, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις αὐτῶν πάντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος μεγαλουργήματα· διὸ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς παραγγέλλοντες τὰς αἰνήσεις τοῦ Κυρίου, ἔκ τὰς δυναστείας αὐτοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Μαρτύριον καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ παγεῖσαν σκηνήν, ὡς ἔχουσιν τὰς πλάκας τοῦ μαρτυρίου· ἡτοὶ τοῦ νόμου· τοῦτό, φησι, διὰ τῆς νομοθεσίας ἐκείνης παρεκελεύσατο, ὥστε καθάπερ τινα κληρὸν τὴν τῶν θαυμάτων διήγησιν παραπέμψαι τοὺς πατέρας εἰς τοὺς ἐκγόνους· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ὅτι Μαρτύριον ἦτον ἡ Σκηνή, ἔνθα ἦ Κιβωτός, ἐν ᾗ ὁ νόμος· τὰ τε Χερουβίμ, καὶ τὸ Ἰλαστήριον, καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἁγίων· προσθέντι δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Νόμον, φησιν, ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γινῶναι διὰ τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημιῶσαντα Σωτῆρα τῶ γενεῖ· ἐπεὶ δὲ παρέβησαν τὸ μαρτύριον καὶ τὸν νόμον, μαρτύριον ἕτερον ἑαυτῶ τὸ σῶμα κατηργήσατο, ναὶν ὅντα τοῦ

ἄκεῖνοι πάλιν γνωρίσουν καὶ διηγηθῶν αὐτὰ εἰς τοὺς
ἐδικούς των υἱούς .

6 : „Ὅπως ἂν γνῶ γενεὰ ἑτέρα , υἱοὶ οἱ
„τεχνησόμενοι , καὶ ἀναστήσονται ,
„καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτὰ τοῖς υἱοῖς
„αὐτῶν .

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν
οἱ Πατέρες ἐδιηγοῦντο εἰς τοὺς υἱούς των τὰ θαυ-
μάσια τοῦ Θεοῦ : δηλαδὴ , διὰ τὴν ἡξυρῆ ταῦτα
ἢ μεταγενεστέρα γενεὰ . καὶ πάλιν εἰ υἱοὶ ἐκεῖνοι ,
ἐπεὶ μέλλουν νὰ ἀναστηθῶν : ἡγοῦν νὰ γεννηθῶν
ἐκ τῆς μεταγενεστέρας γενεᾶς , αὐτοὶ , λέγω , νὰ
διηγοῦνται ταῦτα εἰς τοὺς υἱούς των : ἥτοι οἱ υἱοὶ
τῶν υἱῶν νὰ διηγοῦνται αὐτὰ εἰς τοὺς υἱούς των κα-
τὰ διαδοχὴν . καὶ οὕτω νὰ διαμῆνῃ ἡ μνήμη αὐτῶν
ἀλυσμότης . (1)

7 : „Ἵνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα
„αὐτῶν .

Ἵνα , λέγει , ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης μαν-
θάνοντες οἱ μεταγενεστέροι , ὅσα υποσχέθη νὰ κάμνῃ
ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὸν , βάλωσιν ὅ-
λην τὴν ἐλπίδα των εἰς τὸν Θεόν .

„Καὶ μὴ ἐπιλοθῶνται τῶν ἔργων τοῦ
„Θεοῦ , καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐκζη-
„τᾶν .

„τῆσθαι .

Ἵνα , λέγει , οἱ μεταγενεστέροι μελετῶντες
τὰς τοιαύτας προγονικὰς διηγήσεις , μὴ ἀλησμόνη-
σάν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ , τὰ ὅποια ἀνωτέρω ἀνό-
μασε δυναστείας Θεοῦ καὶ θαυμάσια . καὶ ζητήσωσιν·
ἥτοι ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐντολάς του . διὰ τὴν ἑ-
κεῖνος ἐπεὶ ζητεῖ κανένα πρᾶγμα , αὐτὸς καὶ εἰς
τὸ ἔχνος ἐκεῖνου ἀκολουθεῖ . γενεὰ δὲ ἑτέρα ἡμπο-
ροῦν νὰ εἶναι καὶ οἱ Χριστιανοί , οἵτινες ἡξυροῦν
ὅλα τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ διηγήματι καὶ θαυμάσια του
Θεοῦ .

8 : „Ἵνα μὴ γένωνται ὥς οἱ πατέρες αὐ-
„τῶν γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραί-
„νουσα .

Ἵνα μὴ , λέγει , ὡς ἡ παλαιὰ , οὕτω γέ-
νη καὶ ἡ μεταγενεστέρα γενεὰ , σκολιὰ μὲν , διὰ
τὴν δὲν εἶχε πρὶν ὀρθὴν καὶ σεραὴν εἰς τὰς ἐπαγγε-
λίας τοῦ Θεοῦ . ἀλλὰ ἐν καιρῷ ποιεῖσάσας ἀπιστοῦ-
σαν εἰς αὐτάς . παραπικραίνουσα δὲ , διὰ τὴν ἐγόγ-
γυζε κατὰ τοῦ Θεοῦ , ὅταν ἤθελεν ἀπαντήσῃ καμ-
μίαν δυσκολίαν καὶ παρασμέν . καὶ διὰ τὴν δὲν ὑπέ-
φερεν οὔτε ἀρέσκατο εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθε-
ρίαν . ἀλλὰ ἐνόμιζε προτιμότεραν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ
σκληρίαν . καθὼς ταῦτα πάντα διηγῆται εἰς πολλὰ
μέρη ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν . (2)

„Γενεὰ , ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρ-
„δίαν ἐαυτῆς , καὶ οὐκ ἐπιστάθη με-
„τὰ

ἐνοικοῦντες Θεοῦ λόγου . „ Ἀύσατε γὰρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον ἔν τρισὶν ἡμέραις ἔγερθαι αὐτόν . τὸ αὐτὸ λέγει ἔ
ὁ Εὐσέβιος .

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Σημαίνει διὰ ταύτων τοὺς ἁγίους τοῦ Σωτῆρος Μαθητὰς , οἵτινες τὰ θαυμάσια ,
ἃ κατέργασεν ὁ Χριστὸς , τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγελοῦσι : τούτῃσι τοῖς προσελθούσι δι' αὐτῶν τῇ πίσει . ἔ ὁ Π-
αύριος φησι . „ Θεωρεῖτε ὅτι περὶ τῶν Ἑβραίων λέγει : οὕτω γὰρ ταῦτα τεχνήσασα ὑπῆρχεν εἰς εὐσέβειαν . ἔμελλε
γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος τῆς πίσεως , ὅθεν υἱοὶ τεχνησόμενοι δικαίως ἐλέγοντο . ταῦτα δὲ γνώσις ἀληθῶς Θεοῦ,
τὸ μεταδόναι ἔ ἄλλοις τῆς γνώσεως , ἔ υἱοὺς τῇ μαθητεῖα τῶν ἐντολῶν ἐργάσασθαι . ὅπερ σαφῶς πεποιθήσαν
εἰ εἰς Χριστὸν πίσεισαντες . οὐδενὶ γὰρ τῆς θεογνωσίας ἐβάσκησαν . οὐδὲ ὡς οἱ προλαβόντες , ἐπίσεισαν ἀποκλει-
σαι τοῖς ἄλλοις τὴν εἰσοδὸν βεβυλόμενοι . ἀλλὰ παρεγγυῶσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἔχειν .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀπαγγελοῦσι , φησι , τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτῶν παιδαγωγούμενοις οἱ Ἀπόστολοι ,
ἵνα ἔ ἐκζητήσωσι τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς , ἔ μὴ τὴν τῶν Πατέρων κακοδαιμονίαν μιμήσωνται .

„ τὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς .

Διὰ τὴν μὴ γένῃ , λέγει , ἡ μεταγενεσέασθαι γενεὰ , ὡς ἐκείνη ἡ παλαιὰ τῶν Ἑβραίων , ἡ ὁποία δὲν ὥρθωσε τὴν καρδίαν της , ὥς ὅπου νὰ πεισθῇ εἰς τὸν Θεόν , μὲ ἀπλότητα καὶ σεβασίοντητα , ἀλλ' ἐσκόλιαζε διςτάζοντα καὶ ἀμφισβόλλουσα . οὐδὲ ἐράνη πειθῇ εἰς τὸν Θεόν , καὶ εἰς τὰ λάγια τοῦ Θεοῦ . πνεῦμα δὲ λέγει ἐδῶ τὴν ψυχὴν . (1)

9 : „ Τισὶ Ἑφραὶμ ἐντεινοντες καὶ βάλλοντες τοξοῖς . ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου .

Ἡ φυλὴ τοῦ Ἑφραὶμ υἱοῦ Ἰωσήφ , ἦτον ἡ πλέον ἐπιτηδεύα εἰς τὸ νὰ πολεμῇ μὲ τοξάρια , καὶ ἡ πλέον πολεμικὴ . ὅθεν ἀκολουθῶς ἐκ τούτου ἦτον καὶ ὀνομαστὴ . μάστιγα δὲ ἦτον ἐντιμος . διὰ τὴν αὐτὴν πρώτη ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν , μέσα εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐδικῆς τῆς γῆς . ὁμοίως καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μωυσέως τὴν κατασκευασθεῖσαν ἀπὸ τῶν Μωσῶν . διότι ἡ Σηλὼν , ὅπου ἦτον ἡ Κιβωτὸς καὶ ἡ Σκηνή , ἦτον μερὶς καὶ τόπος τῆς φυλῆς τοῦ Ἑφραὶμ . αὕτη λοιπὸν , λέγει , ἡ περιβόητος εἰς τοὺς πολέμους φυλὴ , ἐνίκηθη διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν της ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται , ὅτι διὰ μέσου τῆς φυλῆς τοῦ Ἑφραὶμ , ἥτις ἦτον τότε πρώτη , φανερώνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἄλλας φυλάς , ὅσαι ἐπαρεδόθησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς , μὲ τὸ νὰ εἰδωλολάτρησαν . καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἱστορεῖ . λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἑφραὶμ οἱ ταυτόνους τὰ τοξάρια

των , καὶ κτυπῶντες μὲ τὰς σάκτας . αὐτοὶ ἐστράφησαν : ἤγουν δειλιάσαντες ἔδωκαν νῦτα καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὸν πόλεμον , μὲ τὸ νὰ ἐνίκηθῃσαν κατὰ τὸν Θεόδωρον . Μερικοὶ δὲ λέγουσι , ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος , ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφητεία διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν , εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσαν ὕστερον ἡ φυλὴ τοῦ Ἑφραὶμ . διότι , ἀρ' οὐ ἡ δέκα φυλαὶς ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Ροβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Σαμαρείαν , ἡ φυλὴ τοῦ Ἑφραὶμ , μὲ τὸ νὰ ἦτον πρωτεύουσα ἀνάμεσα εἰς τὰς δέκα , ἔπεισε τὰς ἄλλας φυλάς νὰ στήσουν τὰς χρυσαῖς δαμάλεις καὶ εἰδωλά ἐν Σαμαρείᾳ , καὶ νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν ἀληθῆ Θεόν . διὰ τοῦτο καὶ παρεδόθη ὁμοίως μετὰς τὰς ἄλλας εἰς τοὺς πολέμους . καθὼς ἱστορεῖ ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν . καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται κατηγοροῦσι τὴν φυλὴν τοῦ Ἑφραὶμ , διὰ τὴν ἐσάθη εἰς τὸν λαὸν αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας . (2)

10 : „ Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ , καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠβούληθησαν πορεύεσθαι .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ , ποία ἐσάθη ἡ αἰτία , διὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκηθησαν ὅλαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ : ἤγουν διὰ τὴν ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ . διαθήκην δὲ ὀνομαζει , τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις ὅπου κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετὰ τοὺς Ἑβραίους , ὅταν τοὺς ἔφε-
ρεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας . Νόμον δὲ λέγει , τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ (3)

11 : „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκείνη φησὶν ἡ γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθεῖαν τὴν καρδίαν πρὸς Θεόν , οὐδὲ πείσιν ἔσχε τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ . πνεῦμα δὲ ὁ Θεόδωρος ἢ ὁ Εὐσέβιος νοοῦσι τὴν προαίρεσιν , τὴν γνώμην ἢ διάθεσιν . ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Γλάττη γὰρ πάντως μόνῃ τὴν πῆσιν ἐπηγγείλαντο . οὐχὶ δὲ ὅλη καρδίᾳ ἢ καθαρῶς τῷ πνεύματι .

(2) Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς εἶπε „ Μέτοχος εἰδωλῶν Ἑφραὶμ (Ὀδ . δ' . 13 .) ἢ πάλιν „ Ἐπλήθυνεν Ἑφραὶμ θυσιάσθησαν . (αὐτόθι . η' . 11 .) ἢ ὁ Ἱερემίας „ Καὶ ἀπορίψω ὑμᾶς ἀπὸ προσώπου μου , καθὼς ἀπείρψα τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν , πᾶν τὸ σπέρμα Ἑφραὶμ . (Ἱερ . ζ' . 13 .)

(3) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Οἱ υἱοὶ Ἑφραὶμ : ἦτοι ὅσας ὁ Ἰσραὴλ , διδιδυγμένους , ποῖς πανηροῦς μέν

11: „Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν
αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ,
ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς.

Εὐεργεσίαι μὲν εἶναι ἐκεῖναι ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεός· εἰς τὰς Ἑβραίας· ἤγουν τὸ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον τὸ νὰ τοὺς διαπαράσῃ ἀβρόχως ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· καὶ ἄλλα ὅσα ἀριθμεῖ παρακάτω· θαυμάσια δὲ εἶναι, ἐθαυματουργήσεν ὁ Θεὸς ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὅποια ἔμπροσθεν ὀνομάζει σημεῖα καὶ τέρατα· ἦτοι τὸ νὰ μεταβάλῃ τοὺς ποταμούς εἰς αἷμα· τὸ νὰ εὐγάλῃ τοὺς βατράχους· καὶ νὰ ἐνεργήσῃ παραδοξῶς τὰς ἄλλας πληγὰς, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς παρακάτω ἀριθμεῖ· ἔδειξε δὲ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἑβραίους ταῦτα διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας καὶ διηγήσεως τῶν πατέρων του.

12: „Ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν, ἃ ἔ-
ποίησε.

Ταῦτα, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν εἰς τοὺς πατέρας καὶ προγόνους, τῶν μεταγενεστέρων Ἑβραίων· ἀκολουθῶς δὲ σημειοῖ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὅπου ταῦτα ἐνήργησεν ὁ Θεός.

„Ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.

Ἡ τάνις ἦτον πόλις τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ὁ-

ποῖαν ἦτον ἡ καθέδρα τῆς Βασιλείας τοῦ Φαραὼ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Ἡσαΐας „ἐξέλιπον εἰς Ἄρχοντες Τάνεως (Ἡσ. ιθ. ιβ.) ὁ μὲν οὖν Μωϋσῆς ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆς Τάνεως κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὁ δὲ Δαεῖδ Προφήτης ὧν, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἤξωρε τοῦτο ἀπὸ τὴν Βίβλον τῶν Ἀριθμῶν, ἐν ᾗ γράφεται „Καὶ χερῶν ἑπτὰ ἔτεσιν ἐκοδομήθη πρὸ τοῦ Τανὶν Αἰγύπτου (Ἀριθ. ιβ. 23)· ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλα βιβλία ἀπόκρυφα· ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ Αἰγυπτιακά.

13: „Διέρρηξε θάλασσαν καὶ διήγαγεν
αὐτοὺς· παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ
ἄσκον.

Ἐσχισε, λέγει, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὁ Θεός, καὶ διεπέρασε τοὺς Ἑβραίους παρέσθησεν δέ· ἦτοι ἀνέστησεν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ σχισθέντα μέρη τῆς θαλάσσης, τὰ ὅποια ἐφοῦσκαν ὡς ἄν ἄσκος· „τὸ ὕδωρ γὰρ φησιν, αὐτῆς τείχος ἐκδεξιῶν, καὶ τείχος ἐξ ἐξιωνύμων (Ἐξ. ιδ. 22.) (1) συντόμως δὲ διηγέται τοῦτο τὸ θαῦμα ἐδῶ ὁ Δαεῖδ· καὶ οὔτε ὅλα τὰ θαύματα διηγέται, οὔτε κατὰ τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγίναν· ἀλλὰ ἀπαρτηρήτως τὰ ἱσορεῖ, καθὼς ἦλθον εἰς τὸν νοῦν του· ἐπειδὴ δὲν εἶχε σκοπὸν διὰ νὰ διηγηθῇ ταῦτα καθὼς ἐγίναν, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀχαρισίαν τῶ Ἰουδαίων. πρῶτον δὲ θαῦμα ἔβαλε τὸ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὡς παραδοξότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. (2)

τῆς

μάχεσθαι Δαίμοσι, ἃ εἰς τοῦτο ὥσπερ τόξον κατασκευασθέντες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθησαν· πῶς γὰρ οὐ μετεβλήθησαν, τὸν μὲν Δεσπότην ἃ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσκλίναντες, δὲ ἑαυτοὺς τῷ Βαββαῖ· τουτέστι τῷ Σαταῖ· εἴτα αἰτίας παράθεσις· διότι φησι, τὴν καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν οὐκ ἐφύλαξαν· ἥτις ἐστὶ διαθήκη ἃ νόμος... ἃ πολλὰ εὐεργετούμενοι, πάντα τῆς μνήμης ἀπέριψαν· ἃ τοῦτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ· οὐ γὰρ ἐπίστευον αὐτῷ λέγοντι· ἢ Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον ἃ ἦκα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „τὴν ἐπὶ τὸ πρᾶν ἐν χωρὶν πεφυκίαν τῶν ὑδάτων φύσιν, ἔσθλην ἐκατέρωθεν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καθάπερ ἐν ἀσκήνῳ καθέισθας τῷ λόγῳ· ἐπειδὴ ἡ τῶν ἀσκῶν κατασκευὴ συνέχειν ἀκριβῶς τὴν ὑγρὰν δύναται φύσιν· τὸ αὐτὸ λέγει ἃ ὁ Διδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Σέσωκε δὲ ἡμᾶς κατὰ τὸν ἴσον τρόπον ὁ Κύριος· διεβίβασε γὰρ ἡμᾶς ὡς εἰς θάλασσαν, τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, πᾶς ἐπανάστασις, τοὺς πειρασμούς, τὰ κύματα· κεκρατήκαμεν δὲ δι' αὐτοῦ ἃ τῶν ἀνθεσκησάντων Δαιμόνων, ἃ εἰς τὴν ἀληθινὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσῆχθημεν.

14 : „ Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ τῇ
 „ μέρας, καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φω-
 „ τισμῷ πυρός .

Λέγει ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ Ἑξάδῳ „ Ὁ δὲ Θεὸς ἤ-
 γατο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν, ἐν σύλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐ-
 τοῖς τὴν ὁδὸν, τὴν δὲ νύκτα ἐν σύλῳ πυρός (Ἑξ. ιγ.
 21 .) ὁ ἴδιος λοιπὸν σῦλος τῆς νεφέλης, τὴν ἡμέραν
 μὲν ὠδήγει καὶ ἐσκέπαζε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοῦ καυ-
 μα τοῦ ἡλίου, τὴν νύκτα δὲ ὠδήγει καὶ ἐφώτιζε καὶ
 ἐθερμαίνεν αὐτούς· διὰ τὴν νύκτα μὲν τὸ νὰ ᾔναι ὑ-
 γρά, ἐψύχρανεν αὐτούς. (1)

15 : „ Διέρρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐπέ-
 „ τισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ .

Ἐκτύπησε, λέγει ὁ Θεός, διὰ τῆς ράβδου
 τοῦ Μωϋσέως τὴν πέτραν ἐκ τῆς ἐρημον τοῦ ὄρους
 Χωρήβ, καὶ ἐπότισε τοὺς Ἑβραίους, καθὼς διδάσκει
 ἡ Βίβλος τῆς Ἑξάδου μετὸ ὄνομα δὲ τῆς ἀβύσσου,
 ἐφανέρωσεν τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, ὅπου ἐκ τῆς πέτρας
 ἀνέβλυσε κατὰ τὸν Ἡσυχίον.

16 : „ Καὶ ἐξηγάγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ
 „ κατήγαγεν ὡς ποταμούς ὕδατα .

Τοῦτο ὅπου λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ εἶναι ἄλλο
 θαῦμα, τὸ ὅποιον ἐγένεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Καδδης, κα-
 θὼς ἰσορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν κατὰ τὸν Ἡσυχί-
 ον. δύο φοραὶς γὰρ ἀνέβλυσεν ὁ Θεὸς νερὸν εἰς τοὺς

Ἑβραίους, κατὰ δικφόρους καιροὺς καὶ τόπους· πρῶ-
 τον μὲν γὰρ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν τῇ ὄρει Χωρήβ,
 ἔπειτα ὁ τόπος ὠνομάσθη πειρασμός καὶ λοιδορήσις·
 (Ἑξ. ιζ. 7 .) διὰ τὴν ἐπίεσιν οἱ Ἑβραῖοι τὸν
 Θεόν, δοκιμάζοντες τὴν δύναμίν του, καὶ μὴ πιστεύ-
 οντες ὡς τὰ τέσσα θαύματα, ὅπου εἶδον πρότερον·
 ὅθεν καὶ ἐλοιδοροῦν κατηγοροῦντες τὸν Μωϋσῆν, διὰ
 τὴν τοῦ εὐγαλεν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὰς ἐρήμους·
 δευτέρον δὲ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν Καδδης, ὅπου
 ὁ τόπος ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας (Ἀριθ. κ. 13 .)
 διὰ τὴν οἱ Ἑβραῖοι ἀντέλεγον εἰς τὸν Θεὸν γογγυζόν-
 τες· ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἐπρόσαξεν αὐτοὺς διὰ τοῦ Μωϋσέ-
 ως νὰ πείθωνται εἰς τὰ προσάγματά του, καὶ νὰ θαρ-
 ροῦν εἰς αὐτόν· αἱ δὲ σκληροκαρδιοὶ Ἑβραῖοι δὲν ἐπρ-
 οθυμοῦντο νὰ πισθῶν εἰς τὰ λόγια του, καὶ νὰ θαρ-
 ραύσουν εἰς αὐτόν· τὸ σχίσμα ὅμως τῆς ἐρυθρᾶς
 θαλάσσης καὶ τῶν πετρῶν, ὁ Θεὸς οὐκ ἠμέσως, ἀλ-
 λά διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐτέλεσεν. (2)

17 : „ Καὶ προσέθεντο ἔτι τοῦ ἁμαρτάνειν
 „ αὐτοῖ .

Τὸ τοῦ ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἐπειδὴ αἱ ἁ-
 μαρτίαι, ὅπου ἔκαμν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν ἐρημον,
 ἦτον ἐγνωσμένοι ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως, διὰ
 τοῦτο ὁ Θεὸς Δαβὶδ δὲν τὰς ἀριθμεῖ· ἀλλ' ἀπαρα-
 τηρήτως εἶπεν, ὅτι ἀκόμη ἡμαρτον· ποῖα δὲ ἀκό-
 μη ἡμαρτον; ἀκουσον.

„ Παρεπίκρανεν τὸν ὑψίστον ἐν ἀνύ-
 „ ὄρῳ .

Οἱ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησι „ Καὶ ἡμεῖς δὲ ὡσπερ τινὶ βυθῷ τῇ σωτηρίῳ Βαπτίσματι, πᾶν Αἰγύπτιον πρόσωπον, τούτῃ πᾶν ἁμαρτίας εἶδος καταπνίξαντες, διὰ τοῦ Πνεύματος ὡς διὰ νεφέλης ὁδωγησόμεθα, ἔν φωτὶ πορεύ-
 σόμεθα· ἔν τῷ τοῦ καύσαντος τῶν παθῶν οὐκ ἀνδὲς τι πεισόμεθα .

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ὡς ἐν τότε ἡ φύσις τῆς πέτρας ἡ ἀντιτυπὴς ἔσχετο, ποτὸν τοῖς
 διψῶσιν ἐγένετο, εἰς ὕδατος μαλακότητά τῆς ἀντιτυπίας ἀναλυθείσης· οὕτω ἡ Χρὶςτος ἡ πέτρα κατὰ τὸν Ἀπό-
 στολον, ἀνικνός τις ἔστι ἀντιτυπὴς ἐπὶ τοῖς ἀπίστοις εἰδὲ τις προσάγει τὴν ράβδον τῆς πίστεως, ποτὸν τοῖς διψῶσι
 γίνεται, ἔν τῷ τῶν εἰσδεχομένων αὐτὸν εἰσρεῖ· „ Ἐγὼ γὰρ φησι, ἔν τῷ Πατρὶ ἐλευσόμεθα, ἔν μόνῃ πατὴρ
 αὐτῷ προήσμεν .

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει παρεπείρανεν τὸν Θεόν, γογγύζοντες καὶ μὴ ἀρεσκομένοι εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθερίαν, ὡς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· „Γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα· ποῦ δὲ παρεπείρανεν αὐτόν; ἐν τόπῳ; ἢ ἐν γῇ, ἀνδρῶν καὶ ξηρῶν·

μικρῶν φαγητῶν· καὶ ὅτι, ἀρά γε ἔχει δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ τραπέζαν τῶν φαγητῶν, ὅπου ἐπιθυμοῦμεν εἰς τὴν ἐρήμον;

18: „Καὶ ἐξεπείρασεν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς „κασθιαῖς αὐτῶν τοῦ αἰτῆσαι βρώμα „τα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

20: „Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἔρρυ- „σαν ὕδατα, καὶ χεῖμαρροι κατε- „κλυσθησαν, μὴ καὶ ἄρτον δύναται „δοῦναι; ἢ ἐτοιμάσαι τραπέζαν τῶ „λαῷ αὐτοῦ;

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἕως τοῦ „Καὶ πῦρ ἀνήθη, ὃ μὲν Μωϋσῆς καθαρῶς δὲν ἔ- σόρησεν, ὃ δὲ Δαβὶδ ἔγραψεν, ὡς καὶ ἄλλα πολ- λά τοιαῦτα, εἴτε διὰ τὴν ἐρανίσθη αὐτὰ ἀπὸ βιβλίου Α' πόκρυφα Ἑβραϊκά, ὡς προείπομεν· εἴτε καὶ διὰ τὴν ἔμαθε ταῦτα, ἐξ ὁγράφων παραδόσεων τῶν παλαι- οτέρων· εἴτε καὶ διὰ τὴν ἐδιδάχθη ταῦτα, ἐκ τῆς ἀπο- καλυψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ, ὅτι ἐξε- πείρασεν οἱ Ἑβραῖοι τὸν Θεόν μὲ τὰς διανοίας των· ἡγοῦν ἐδοκίμασαν, ἀνίσως ἔχη δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐκτίνα τὰ φαγητὰ, ὅπου τοῦ ζη- τοῦσι· (1) τὸ δὲ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῖς· ἦτοι νὰ δώσῃ βρώματα εἰς τὸν ἑαυ- τίστους κατὰ περίφρασιν·

19: „Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἴ- „πον· μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμα- „σαι τραπέζαν ἐν ἐρήμῳ;

Κατελάλησαν, λέγει· ἦτοι ἐγόγγυσαν ἐναν- τίων τοῦ Θεοῦ, λέγοντες· ὅτι ἔχει νὰ τοὺς θανα- τώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν πείραν καὶ σέρησιν τῶν ἡδο-

„Ἐπειδὴ λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέβλυσε νερὸν ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ ἐπότισεν, ἀρά γε δύναται καὶ νὰ μᾶς δώσῃ ψωμί; καὶ νὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ τραπέζαν; κρεί- των δηλαδή; ὡς τῆς ἀνοησίας τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑ- βραίων! διὰ τί, ἂν τὸ πρῶτον ἐδυνήθη νὰ κάμῃ, πῶς δὲν δύναται νὰ κάμῃ καὶ τὸ δεύτερον; κατεκλύθη- σαν δὲ εἶπε χεῖμαρροι ἀντὶ τοῦ δυνατῶς ἄντρεξ· σο- χάσου δὲ ἀγαπητέ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ εἶπεν, ὅτι τὸ νερὸν εὐγήκεν ἀπὸ τὴν πέτραν, πρὸ τοῦ θαύμα- τος τοῦ ἄρτου· ἦτοι τοῦ Μάννα, καὶ τῶν κρεσσίων· ἦτοι τῆς ὀρυγομήτρας· εἰς καιρὸν ὅπου ὁ Μωϋσῆς λέγει ἐν τῇ Ἐξόδῳ ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐκὰς γὰρ θέ- λεις εὐρεῖς ἐν κεφ. 16. ὅτι πρῶτον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ κρέας τῆς ὀρυγομήτρας· τὸ ἐσπέ- ρας, καὶ τὸν ἄρτον· ἦτοι τὸ Μάννα ἔδωκε τὸ πρῶτον· καὶ ἔπειτα ἐν κεφ. 17. εὐρίσκεται, ὅτι ἀνέβλυσε τὴν πέ- τραν τὸ νερὸν· ἄλλην δὲ λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης δὲν ἔχει τινὰς νὰ εἴπῃ, πᾶρεξ ὅτι δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Δα- βὶδ διὰ τὸν ἄρτον τοῦ Μάννα, καὶ διὰ τὸ κρέας τῆς ὀ- ρυγομήτρας, ὅπου γράφει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Ἐξοδόν· ἀλλὰ διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὴν ὀρυγομήτραν, ὅπου γράφει ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς Ἀριθμούς· ἐπειδὴ καὶ δύο φορές ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸν ἄρτον· ἦτοι

(1) Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος γέγραπται „Καὶ ἐπανάμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου (ὁ Μωϋσῆς) Πειρασ- μὸς ἔξ λειδέρσεως, διὰ τὴν λειδωρίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἔξ διὰ τὸ πειράζειν Κύριον, λέγοντας· εἰ ἔστι Κύριος ἐν ἡμῖν, ἢ οὐ· (Ἐξ. 17. 7.) οὐχὶ δὲ ἔξ περὶ βρώσεως τοιοῦτόν τι γέγραπται· εἶπε δὲ ὁ Θεοδότης· „Τρο- φῆς δεηθέντες οὐ λαβεῖν τὴν χρεῖαν ἐζήτησαν, ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου τοῦ Θεοῦ κατηγόρησαν·

ἦτοι τὸ Μάννα καὶ τὴν ὀρτυγομήτραν (1) ὥς πε-
τραν ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐν τῷ ἔρει χωριβ
κτυπηθεῖσαν, καὶ ὅχι τὴν ἐν Κἀδδης, ἐπειδὴ αὕτη
ἢ ἐν Κἀδδης ἀκόμη δα εἶχε κτυπηθῇ. (2) ἀνίσως
δέ τινος εἶπῃ, ὅτι εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς κρέας ἐξήγησαν
οἱ Ἑβραῖοι καὶ ὅχι ἄρτον, οὗτος ἄς ἀκούσῃ ὅτι ἄρ-
τον μὲν, τὸ φαγντὸν τοῦ κρέατος ὀνομαζει· ἐπειδὴ
καὶ ἐτζίεῖπον, „Τίς ἡμᾶς ψωμιεὶ κρέα; (Ἀριθ. ια.
4.) ὁ δὲ Δοβὶδ εἰπὼν, „Μὴ καὶ ἄρτον δύνανται δοῦ-
ναι, ἐξήγησε τὸν λόγον του μὲ τὰ ἀκόλουθα· εἶπε
γὰρ ἐπομένως, „Ἡ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐ-
τοῦ; ὥς ὅ ἢ, δὲν εἶναι διαζευκτικός, ἀλλὰ σαφηνισ-
κός· ἀντὶ τοῦ δηλαδὴ, ἢ τουτέστι λαμβανόμενος.

ὅς, ὥσάν νὰ ἤθελαν τὰ εἰποῦν καὶ μὲ τὸν προφορι-
κὸν λόγον· τὸ δὲ ἀναβίβατο, ἐχολώθη ἐξέδωκεν
ὁ σύμμαχος· ἦτοι ἐθυμώθη· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὅπου χα-
λοῦνται καὶ θυμούνται, συνειθίζουν νὰ ἀναβίβα-
λουν· ἦγουν νὰ σύρουν ἐπάνω τὰ φορέματά των·
ταυτὸν εἰπεῖν νὰ ἀνασκομβόωνται καὶ νὰ ἐτοιμά-
ζονται εἰς τὸ νὰ κάμουν ἐκ δίκηςιν· ὅθεν καὶ ὁ Μω-
ϋσῆς λέγει, „Καὶ ἐθυμώθη ὁργῇ Κύριος, καὶ ἐξε-
καύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε μέ-
ρος τῆς παρεμβολῆς (Ἀριθ. ια. 1.) Ἰακώβ δὲ καὶ
Ἰσραὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ὀνομαζει τὸν ἐκ-
τοῦ Ἰακώβ τοῦ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομαζομένου κατὰ
γόμενον· (3.)

21 : „ Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνε-
βαλετο· καὶ πῦρ ἀνέφθῃ ἐν Ἰακώβ,
καὶ ὁργῇ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ.

22 : „ Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ Θεῷ,
οὐδὲ ἠλπίσαν ἐπὶ τῷ σωτήριον αὐ-
τοῦ.

Ἀγκαλιὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια εἶπον οἱ Ἑ-
βραῖοι μὲ τὴν διχνοῦν τους, καὶ μὲ αὐτὰ ἐπείρασαν
τὸν Θεόν, ὅμως ἤκουσαν αὐτοὺς ὁ καρδιογνώστης Θε-

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὁργῇ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη
εἰς τὸν λαόν, διὰ τὴν δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν δύνα-
μιν τοῦ Θεοῦ, καὶ μ' ὅλον ὅπου εἶδον πρὸ τοῦ,
τίσιν

(1) Ὅτι μὲν τὴν ὀρτυγομήτραν· ἦγουν τὰ πουλῖα τὰ καλούμενα ὀρτύκια, διὲ ἐδῶκεν ὁ Θεὸς, φανερόν ἐστιν· ἐν
μὲν γὰρ τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται· „ Ἐγένετο δὲ ἑσπέρα, καὶ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα, καὶ ἐκάλυψε τὴν παρεμβολὴν
(Ἐξ. ιε'. 13.) ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς· „ Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν
ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν· (Ἀριθ. ια'. 31.) τὴν ὁποίαν ἔφαγον οἱ Ἑβραῖοι ἕως
ἑνα μῆνα (αὐτόθ.) περὶ δὲ τοῦ ἄρτου· ἦτοι τοῦ Μάννα, δὲν φαίνεται εἰς τὴν Γραφήν, ὅτι διὲ ἔβριζεν αὐ-
τὸ ὁ Θεός· μάστιγα εὐρίσκομεν, ὅτι καθεὶ ἡμέραν κατέβαιναν αὐτὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πλην τοῦ Σαββάτου· ὅθεν
γέγραπται· „ Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ Μάννα ἕτη τεσσαράκοντα, ἕως ἥλθον εἰς τὴν οἰκουμένην· (Ἐξ.
ις'. 35.) καὶ φαίνεται εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς ὅτι ἐγόγγυσαν οἱ Ἑβραῖοι καὶ εἶπον πρὸς Μωϋσῆν· „ Ἰνα τί τοῦ-
το ἐξηγάγετε ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ; οὐκ ἔστιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ· (Ἀριθ. κα'. 5.) ἀλλ'
ὁ ἄρτος οὗτος φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς ἐκ τῆς γῆς ἄρτος, τὸν ὅποιον ἐν τῇ ἐρήμῳ οὐκ εἶχον· καὶ ὅχι ὁ ἄρτος τὸ
Μάννα, τὸν ὅποιον πάντοτε εἶχον· καὶ ὅταν ἀπὸ ἐκεῖνα· ὅπου ἔλεγον ἀκολουθῶν· „ Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώ-
χθησεν ἐν τῷ ἄρτι τῷ διακενῷ τούτῳ (ἦτοι τῷ Μάννα.) (αὐτόθ.) Ἰσως οὖν ὁ Θεὸς Δαβὶδ μὴ παρατηρῶν
τὴν τάξιν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ θαυμάτων, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Ὑδὶος συγγραφεὺς μου Εὐδύμιος, πρῶτον ἔβαλε τὸ θαύ-
μα τοῦ ὕδατος, καὶ ἔπειτα τὸ τοῦ Μάννα, καὶ λέγει, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον εἰς τὰς καρδίας των, ὅτι τὸ μὲν νὰ
ἀναβλύσῃ νερὸν ἀπὸ τὴν γῆν ὁ Θεός, τοῦτο εἶναι εὐκόλον, καὶ εἰς ὀλίγον καιρὸν γίνεται· τὸ δὲ νὰ δώσῃ ἄρτον,
τὸν σπειρόμενον, καὶ εἰς πολλὸν καιρὸν φερόμενον καὶ τελειούμενον, τοῦτο πῶς εἶναι δυνατόν εὐδύς νὰ τὸ κάμῃ; οὕτως
ὁ Θεοδότης καὶ ὁ Νικητὴς τῶν ἁπάντων ἐξημεύουσι.

(2) Ἰσως τοῦτο συμπεραίνει ὁ κύριος Εὐδύμιος, ἐπειδὴ τὸ θαῦμα τῆς ἀναβλύσεως τοῦ ἐν Κἀδδης ὕδατος, φαίνε-
ται ὅτι ἐγένεν ὕψερων· ὅθεν καὶ γράφεται ἐν κεφαλαίῳ κζ'. τοῦ τῶν Ἀριθμῶν βιβλίου, τοῦ συγγραφέντος μετὰ τὸ
βιβλίον τῆς Ἐξόδου.

(3) Ὁ δὲ Θεοδότης καὶ Ἀγνακτῆρας ὁ τῶν ὅλων Κύριος φησὶν, ἀναβίβατο μὲν αὐτοῖς δοῦναι τὴν γῆν τὴν τοῖς
πατρίσιν ἐπηγγελμένην, ταῖς δὲ παντοδαπαῖς τιμωρίαις ἐξέδωκεν οὐκ ἐπήγαγε δὲ αὐτοῖς τὸν ἀλεῖμεν σίντομεν
τοὺς ἐκείνων παῖδας αὐξήσθηναι προσμένον.

τόσα καὶ τόσα θαυμάσια· περιττὴ δὲ εἶναι ἢ ἐν
πρόθεσις· (1) οὐδὲ ἐθάρρουν, ὅτι ὁ Θεὸς
θέλει τοὺς σώσει, ὅς τις δι' αὐτοὺς ἐποίησα τόσα
τεράσια·

23: „Καὶ ἐνετείλατο νεφέλαις ὑπεράνω·

„Θεν, καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέσχε·

24: „Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς Μάννα φαγεῖν.

Πάλιν εἰς τὰ πρῶτα θαύματα ἐγύρισε τὴν
λόγον ὁ Δαβὶδ, τὰ γεγραμμένα εἰς τὸ βιβλίον τῆς
Ἐξόδου· νεφέλας δὲ ὑπεράνωθεν, τὰς ὑψηλὰς εὐ-
ρισκομένας λέγει· ἐπειδὴ εἶναι καὶ νεφέλαι, ὅπου
εὐρίσκονται χαμιλότεραι ἀπὸ τὰ βουνά· τὰς ἰδίας
δὲ νεφέλας, ὀνομάζει καὶ θύρας οὐρανοῦ· ἐπειδὴ
καὶ εὐρίσκονται ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ
οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἡσυχίον· (2) ἐπρόσχε δὲ
ὁ Θεὸς νὰ βρέξουν αἱ νεφέλαι τὸ Μάννα· τὸ δὲ
Μάννα, ἦτον ὡσάν σπέρμα κορίου· ἦτοι τοῦ κο-
λιανδρου· καὶ τὸ χρώμα του ἦτον, ὡσάν χρώμα
κρυσαλλίου· ἐμάχονα δὲ αὐτὸ ὁ λαὸς καὶ τὸ ἄλθρον
εἰς τὸν Μύλον, καὶ τὸ ἐσούμπιζον εἰς τὸ γουδί,
καὶ τὸ ἔψηναν εἰς τὸ τζουκάλι· καὶ ἔκαμνον μὲ
αὐτὸ πίττας, τὰς ἀπέϊας καὶ ἔψινον εἰς τὴν σακ-

τὴν· καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ γεῦσις αὐτοῦ, ἦτον ὡσάν
γεῦσις ἐγκρίς ἐξ ἐλαίου· ἦγουν γλυκασματος νερου-
λοῦ κατεσκευασμένου ἀπὸ λάδι· (3) ταῦτα μὲν
γράφει περὶ τοῦ Μάννα τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν (ἐν
κεφ. ια'. 7.) ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ· γράφεται, ὅ-
τι τὸ γεῦμα τοῦ Μάννα, ἦτον ὡς ἐγκρίς ἐν μέλιτι·
(Ἐξ. ις'. 31.)

„Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.

25: „Ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρω-

„πος·

Οὐρανὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν αἶρα· καθὼς
εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „Τὰ πετεῦνά τοῦ οὐρανοῦ·
(Ψαλ. η'. 8.) ἡ οὕτως εἶπε, διὰ τί ἐρραίνετο
ὅτι τὸ Μάννα ἐκατέβαιναν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· Ἄρ-
τον δὲ Ἀγγέλων ὀνομάζει τὸ Μάννα, ἔχει διὰ τί
αὐτὸ ἦτον τροφή τῶν Ἀγγέλων· ἀλλὰ διὰ τί εἰς
τὴν ἐροχὴν καὶ κατὰ βασιν τοῦ Μάννα Ἀγγελοι ὑ-
πηρέτου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κατηγορεῖ δὲ καὶ
ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐκεῖνους, ὅπου ἐνόμιζον, ὅτι
ὁ τοιοῦτος ἄρτος τοῦ Μάννα, ἦτον κυρίως οὐράνιος·
εἶρηκε γάρ· „Οὐ Μωσῆς δίδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρ-
τον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑ-
μῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν· (Ἰω-
5.

(1) Παρὰ τῷ Νικήτῃ σημειοῦται, ὅτι δέκα φορὰς ἀπίσνησαν (ἢ ἐγόγγυσαν ἢ ἐπείρασαν) οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ
ἐρήμῳ· α'. εἰπόντες· „Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξήγαγεσ ἡμᾶς θανατῶσαι· β'. ἐν τῇ Μερ-
ρί· γ'. μεμνημένοι τῶν κρεῶν καὶ τῶν ἄρτων, ὅταν ἐδόθη αὐτοῖς τὸ Μάννα· δ'. ὅταν παρήκουσαν συλλέξαντες
Μάννα ὑπὲρ τὴν χρῆαν· ε'. ὅταν παρέβησαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Σαββάτου καὶ ἐξῆλθον συλλέξαι Μάννα· ς'. ἐν βα-
φιδίῳ διὰ ἄλλειψιν ὕδατος· ζ'. ὅταν ἐμοσχοποίησαν· η'. ὅταν ἐγόγγυζον κατὰ Θεοῦ, ὅτε καὶ πῦρ κατέφαγε μέρος
τῆς παρεμβολῆς· θ'. ὅταν ἐκλαυσαν ζητούντες κρέατα, ὅταν ἐδόθη ἡ δευτέρα ὀρυγομήτρα· ι'. ὅταν ἐπίσειυσαν
τοῖς δέκα κατασκόποις, ὡς φοβηθέντες τοὺς Χαναανίους· φαίνεται δὲ, ὅτι συνάγουσι τὰς δέκα ταύτας φορὰς ἀ-
πὸ τῆς Γραφῆς· ἐν ἣ λέγει ὁ Θεός· „Ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου (Ἀριθ.
ιδ'. 22.) ἀγκαλὰ καὶ ἄλλοι τὸ δέκατον ἐξηγεῖσιν, αὐτὴ τοῦ πολλάκις· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ παρέμπροσθεν λέγει·
„Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ! ὁ δὲ Ἡσυχίος σωτήριον ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν, καθὼς πολλοὶ Προ-
φῆται ὀνομάζουσι αὐτόν· καὶ μάλιστα ὁ Συμεὼν σαφῶς οὕτως ὀνόμασεν εἰπών· „Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ
σωτήριόν σου·

(2) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „Ἐπειδὴ τοῖς ταμίαις θύρας εἰσάγαμεν ἐπιτιθέναι, καὶ ταύτας ἀνοίγομεν ἐκφέρειν
τι βουλούμενοι, δείκνυσιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν τὴν ὅλων Θεόν, ὡς περ ἀπείντων ταμείων (τῶν προβεβλημένων
τοῦ οὐρανοῦ νεφελῶν, καὶ διὰ τοῦτο Θεῶν αὐτοῦ ὀνομασθεῖσιν) χορηγοῦντα τὸ Μάννα·

(3) Ὁ Βαρίνης οὕτως ἐρμηνεύει τὸ, ἐγκρίς· ταυτὸν εἰπεῖν, ἡ γεῦσις καὶ ἡδονὴ τοῦ Μάννα, ἦτον ὁμοίᾳ τῆς γεύ-
σεως τῆς τηγαλίτας τῆς μεμελιτωμένης·

ς. 32.) ἦτοι τὸν ὄντα ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ὅτι δὲ ὁ ἄρτος τοῦ Μάννα δὲν ἦτον τροφή Ἀγγέλων, πάλιν λέγει, ὁ Κύριος, „Οἱ Πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· οὐδὲ τὸς ἐστὶν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ· (Ψαλμ. 50. 49.) ἐπειδὴ γὰρ, λέγει, ἐκεῖνοι φαγόντες τὸ Μάννα ἀπέθανον, διὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἐκεῖνο κυρίως οὐράνιον, οὐδὲ Ἀγγέλων τροφή· ἔπειτα λέγει πάλιν ὁ Κύριος, „Εγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τοῦτου τοῦ ἄρτου ζήσεται νῦν καὶ τὸν αἰῶνα. (αὐτὸς, 51.)

„Ἐπισιτισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς
„πλησμονήν. (1)

Τροφήν πλουσίαν, λέγει, πρὸς χορτάσμον,
ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ Μάννα.

- 26 : „Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐπλή-
„γαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα.
27 : „Καὶ ἔβρεξεν ἐπ’ αὐτοὺς ὡσεὶ χνοὺν
„σάρκας, καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν
„πετεινὰ πτερωτά.
28 : „Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρεμ-
„βολῆς αὐτῶν κύκλω τῶν σκηνωμά-
„των αὐτῶν.
29 : „Καὶ ἔφαγον καὶ ἔνεπλῆσθησαν
„σφοδρὰ, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν
„ἠνεγκεν αὐτοῖς.

30 „Οὐκ ἐστερήθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυ-
„μίας αὐτῶν.

Ὁ μὲν Μωϋσῆς γράφει ἐν Ἀριθμοῖς, „Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν καὶ τὰ ἐξῆς. (Ἀριθ. 11. 31.) ὁ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ τὸ πνεῦμα· ἦτοι τὸν ἄνεμον, ὁποῦ λέγει ὁ Μωϋσῆς, ἐχώρισεν εἰς νότον καὶ λίβα· ἦτοι εἰς νοτίαν καὶ γαρμπὴν· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύο ἄνεμοι πνέουσι ἀπὸ τοῦς ζεσθεύς τόπους, εἰς τοὺς ὀποίους διατρίβει ἡ ὀρτυγομήτρα· ἦτοι τὰ πουλῖα τὰ καλούμενα ὀρτυκία· ἀπ’ αὐτοῦ δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκί-
νησε τὸν νότον ἄνεμον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ἦτοι ἀπὸ τοῦ αἰέρος· ὁ γὰρ ἄνεμος βία· κίνησις αἰέρος ἐστίν· ἔβρεξε δὲ εἶπε, διὰ τὴν φανερῶσθαι ὅτι τὰ ὀρτυκία ἠνῶθεν ἀπὸ τοῦ αἰέρος ἐφέροντο συναχθεὶς καὶ πυκνῶς ὡσανὶ βροχή· ὡσαὶ χνοὺς δὲ καὶ ὡσαὶ ἄμμον εἶπε, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν ὀρτυκίων, καὶ διὰ τὴν ἐφέροντο ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου· τόσον γὰρ μυριάριθμων πληθὸς ὀρτυκίων ἔπεσον, ὡς ὅπου ἔτρεφον ἕως ἑνὸς μηνός, ἑξακοσίας χιλιάδας καὶ πεντακοσίους πενήκοντα Ἑβραίους πολεμιστάς, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ γερόντων, καὶ χωρὶς ὅλης τῆς φυλῆς τοῦ Λευί. (2) ἔπεσον δὲ τὰ ὀρτυκία μέσα εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἑβραίων καὶ τριγύρω εἰς τὰ τζαδῖρια αὐτῶν, διὰ τὴν μὴ νοτιά-
ζουν εἰς τὸ νὰ τὰ μαζέθουν· παρεμβολὴ μὲν γὰρ εἶναι ὁλος ὁ τόπος, ὅπου εὐρίσκονται τὰ σκατεύματα· σκηνώματα δὲ, ἦτον τὰ τζαδῖρια τοῦ κάθε ἐ-
νός· ἐπιθυμίαν δὲ λέγει, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας των· ἦτοι τὸ ἐπιθυμητόν· ταυτὸν εἶπεν τὸ
φα-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, „Οὐ μόνον τὸ Μάννα τὰ σώματα ἔτρεφεν, ἀλλὰ καὶ λογικῇ τινι καὶ οὐρανίῳ δυνάμει διέτρεφεν αὐτῶν τὰς ψυχάς... τροφή δὲ Ἀγγέλων καὶ ἄρτος, ὁ πρέπων οὐρανίοις καὶ τοῖς ἁγίοις Πνεύμασιν, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος· τὸ Μάννα δὲ οὐν ἐδήλου Χριστὸν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, „Ἐστὶ φησὶ, καὶ ἡ τοῦ λόγου τροφή οὐράνιος ὄντως καὶ ὑψηλὴ· εἴπερ ἄρτος Ἀγγέλων λόγος, καὶ ψυχὰς τρέφονται καὶ ποτίζονται, Θεὸν πεινῶσαι, καὶ ζητοῦσαι τροφήν οὐ βέβησαν οὐδ’ ἀποιοῦσαν, ἀλλ’ ἐς αἰὲν μένουσαν.

(2) Ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς γράφεται οὕτω, „Καὶ ἐγένετο ἡ ἐπισκεψὶς υἱῶν Ἰσραὴλ σὺν δυνάμει αὐτῶν ἀπὸ ἐικοσαιοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ἰσραὴλ, ἑξακόσιοι χιλιάδες καὶ τρισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι πενήκοντα. (Ἀριθ. 11. 45.) πλὴν τῆς φυλῆς τοῦ Λευί, καὶ πλὴν τῶν γερόντων καὶ παιδίων καὶ γυναικῶν, οἵτινες ἀκόλουθον εἶναι, νὰ ἦτον δύο καὶ τρεῖς φορεῖς τόσαι· ἦτοι ἐν ἡμῶν μιλλιώνιον καὶ ἐπὶ κείνα.

φαγητὸν τοῦ κρέατος, ὅπου ἐπεθύμησαν· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει· „ Ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει· (Ῥωμ. ε. 4.) ἐλπίδα ὀνομάζων, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλπίδος· ἦτοι τὸ ἐλπίζομενον πρᾶγμα.

„ Ἐτι τῆς βρώσεως οὕσης ἐν τῇ στομάτι αὐτῶν.

31 : „ Καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλειοσίν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισε.

Βλέποντες οἱ Ἑβραῖοι τὰ τόσα πολλὰ ὀρτυκία, πάλιν δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἔχουν νὰ τραφῶν μὲ αὐτὰ εἰς πλησμονήν, ἕως ἑνᾶ μηνός· ἀλλὰ φοβηθέντες μήπως, ἢ πετάξουν καὶ φύγουν· ἢ μήπως φαχωθοῦν ὅλα καὶ δὲν τοὺς φθάσουν νὰ χορτάσουν, τί ἔκομαν, ἐμάζωξαν ἀπὸ αὐτὰ πλῆθος πολὺ, καὶ τὰ ἐξήραναν εἰς τὸν αἶρα, διὰ νὰ τὰ ἔχουν νὰ τρώγουν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ θεία Γραφή λέγουσα· „ Καὶ ἵψωξαν (ἦτοι ἐξήραναν) ἑαυτοῖς ψυχμοὺς κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς· τὰ κρέα ἦν ἐν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν πρὶν ἢ ἐκλείπειν, καὶ Κύριος ἐθυμώθη εἰς τὸν λαόν, καὶ ἐπόταξε Κύριος τὸν λαόν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· (Ἀριθ. ια'. 32.) βλέ-

πεῖς ὡς ἀναγνώσας, πῶς πρὸ τοῦ νὰ ἐξοδευθοῦν τὰ κρέατα τῶν ὀρτυκίων, τῶν ὁποίων τὰ ἀπομικροῦματά εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἀκόμη μέσα εἰς τὰ ὁδόντιά των, ἀκίστησαν καὶ ἀλησιμόνησαν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; διὰ τοῦτο καὶ ἐχόρτασαν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπου εἶχον τῶν κρεάτων· ἕνα ἐκ τούτου ἀποδειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, καὶ ἡ πρόνοια ὅπου εἶχεν εἰς αὐτοὺς· ἡ ἐπιθυμία ὁμῶς αὕτη τῶν Ἑβραίων ἐτελείωσεν εἰς χολέραν· ἦτοι εἰς κίνησιν κατωθεν διὰ γαστρός, καὶ ἄνωθεν διὰ στόματος εἰς ἐξερατόν· καθὼς εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, διὰ τὴν ἀπίσταν καὶ ἀχόρτασίν αὐτῶν· ὅθεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ταύτην, πολλοὶ ἐφθάρησαν καὶ ἀπέθανον· (1) τὸ δὲ ἐν τοῖς πλείοσιν, ὁ μὲν Σύμμαχος εἶπεν· ἐν τοῖς πίοσιν· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐν τοῖς λιπαροῖς· ἔτι γὰρ ἀνόμασαν τοὺς πλουσιωτέρους καὶ δυνατωτέρους ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν λαόν τῶν Ἰουδαίων· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον, ὅτι οἱ πλουσιώτεροι καὶ δυνατωτεροὶ ἐμάζοναν περισσότερα ὀρτυκία· καὶ διὰ τοῦτο ἔτρωγαν αὐτὰ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πλεοναίμαργα καὶ ἀχόρτατα· ἐκινήθησαν δὲ οἱ ἀνωτέρω εἰς τὸ νὰ εἰποῦν τοῦτο, ἀπὸ τοῦ ἀκόλουθον ρητὸν ὅπου λέγει· „ Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν, οἱ δὲ ἑβδομήκοντα τὸ ἐν τοῖς πλείοσιν εἶπον ὡς ἀξιολογώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο, ὄχι συγκριτικὸν ὄνομα, ἀλλὰ θετικόν, καὶ δηλοῦν τὸ ἐν πολλοῖς· ἦτοι ἀπέχτανε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· συμφωνεῖ δὲ τοῦτο μὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὅπου εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „ Καὶ ἐπόταξε Κύριος τὸν λαόν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· μεγάλη δὲ πληγὴ εἶναι

(1) Ὅθεν ἡ τὰ μνήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνταφιάσθησαν οἱ ἀπὸ τὰ κρέατα καὶ ἀπὸ τὸ χολερικὸν πάθος ἀποθανόντες, μνήματα ἐπιθυμίας ὀνομάσθησαν· καὶ οἱ ἐνταφιασθέντες, λαὸς ἐπιθυμητῆς· „ Καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, ὅτι ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν λαόν τὸν ἐπιθυμητὴν· (Ἀριθ. ια'. 34.) ἐκ τῶν λόγων τούτων δύναται τις νὰ συνάξῃ τὸ καλὸν τοῦτο πόρισμα, ὅτι καθὼς οἱ Ἰσραηλῖται ἐξεληθόντες ἐκ τῆς Αἰγύπτου, δὲν εὐχαριστήθησαν εἰς τὴν τερπνὴν τοῦ οὐρανοῦ Μάννα, ὅπου ἔδιδεν αὐτοῖς ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐπεθύμησαν κρέατα· καὶ διὰ τοῦτο φαγόντες αὐτὰ ἐφθάρησαν, καὶ λαὸς ἐπιθυμητῆς ὀνομάσθησαν· ἔτι καὶ οἱ Μοναχοὶ οἱ ἐκ τοῦ κόσμου ἐξεληθόντες καὶ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω, ἢ καὶ εἰς Μοναστήρια ἀνοχωρήσαντες, δὲν εὐχαριστοῦνται εἰς τὰ συγχεχωρημένα τοῖς Μοναχοῖς φαγητά· ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν νὰ τρώγουν κρέατα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐμπροσθέντα ἀπὸ ὅλων τοῖς Μοναχοῖς· αὐτοὶ λέγου, φθείρονται καὶ βλάπτονται ψυχικῶς, καὶ τῇ θείᾳ ὀργῇ ὑπεύθυνοι γίνονται, ὡς παραβιάται τῆς ἀρχαίας τῶν Πατέρων παραδόσεως· καὶ διὸ καὶ λαὸς ἐπιθυμητῆς οἱ τοιοῦτοι Μοναχοὶ δικαιοτάτα πρέπει νὰ ὀνομάζωνται· ὅρα ὡς Μοναχὸς καὶ τὴν πλατυτάτην ὑποσημείωσιν τοῦ νὰ· Ἀποστολικὸν Κανὼν ἐν τῇ νεοτυπῶ Περδάλει· ἵνα πληροφορηθῇς διὰ τῶν ἐκεί μαστροβίων καὶ ἰσορίων, ὅτι δὲν εἶναι συγχεχωρημένον εἰς τοὺς Μοναχοὺς νὰ τρώγῃσι κρέας.

ὁ τῶν πολλῶν θάνατος· ἐκλεκτοὺς δὲ τοὺς ἀποθαι-
νόντας ὠνόμασεν, ὡς πολεμιστὰς· ἐπειδὴ οἱ ἀριθμη-
θέντες ἀνωτέρω ἑξακόσιοι χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι
πεντήκοντα, ἦτον πολεμισαί, διαλεχθέντες ἀπὸ τὸν
ἄλλον λαὸν εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν. (1)

32 : „ Ἐν πᾶσι τούτοις ἤμαρτον ἔτι, καὶ
„ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις
„ αὐτοῦ.

Ἐπᾶνω, λέγει, εἰς ἕλας τὰς εὐεργεσίας
ταύτας, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεόν,
καὶ ἐπᾶνω εἰς τὰς παιδείας ὅπου ἔπαθον, πάλιν ἀ-
κόμη ἡμάρτανον καὶ ἄλλας πολλὰς ἁμαρτίας· μά-
λις δὲ, διὰ τὴν ἐροβήθησαν τοὺς Χαναανίους, ὅ-
που ἐκατόκουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ
δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὰ τόσα καὶ τόσα θαυμάσια τοῦ
Θεοῦ· νομίζοντες, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐνεργοῦντο πα-
ραδόξως ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἀπὸ ταυτομάτου συ-
νέβαινον· εἰς καθὲν δὲ μέρος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου·
ἐλέγχει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ
τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσον· καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν
ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „ Ἔως τίνος παροξύ-
νουμε ὁ λαὸς οὗτος; καὶ ἕως τίνος οὐ πιστεύουσίν μοι,
ἐπὶ πᾶσι τοῖς σημείοις, εἰς ἐποίησα ἐν αὐτοῖς;
(Ἀριθ. ιδ. 11.) ὁδὸν καὶ ὁ Χριστὸς ὕπερον γε-
νῶν ἀπίστον τοὺς Ἰουδαίους ὠνόμασεν.

33 : „ Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡ-

„ μέραι αὐτῶν.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων
ἐπέρασαν ἐν ματαιότητι· ἤγουν μὲ ἀργίαν καὶ ἀ-
πραξίαν καθὰ καλοῦ καὶ ἀρετῆς· ἐπειδὴ μόνα τὰ
τῆς σαρκὸς θαλήματα ζητοῦντας, ὅλοι ἀπώλεσθησαν
εἰς τὴν ἔρημον· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν·
„ Ἡ μὲν οὐκ ὄψονταί τὴν γῆν, ἣν ὠμοσα τοῖς Πα-
τράσιν· αὐτῶν· ἀλλ' ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἃ εἰς μετ'
ἐμοῦ ὦδε, ὅσοι οὐκ εἶδασιν ἀγαθὸν οὐδὲ κακόν
(Ἀριθ. ιδ. 23.) Καὶ πάλιν λέγει· „ Καὶ τα
κῶλα ὑμῶν πεσέσθαι ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ· (αὐτοῦ
32.) Καὶ πάλιν· „ Ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα· ἡ
μὲν οὕτω ποιήσω τῇ συναγωγῇ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ,
τῇ ἐπισυνεσχμένῃ· ἐπ' ἐμέ· ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ὅ-
τι ἐκναλωθήσονται, καὶ ἐκεῖ ἀποθανοῦνται. (αὐ-
τοῦ 35.)

„ Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.

Οἱ χρόνοι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων θε-
λουν παράσθαι μὲ σπουδὴν, τὴν εἰς τὰ ματαίαι καὶ
πονηρὰ ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι εἰ χρόνοι τῶν ἐπε-
ρασαν μὲ ὀλιγωρά· διὰ τὴν εἰς ἐκείνους ὅπου ζῶ-
σιν ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀνέσει φθίναται καθὰ χρόνος πῶς
περνᾷ ὀλιγῶρα, διὰ τὴν ἡδονὴν καὶ ἀνα-
σιν ὅπου ἀπολαμβάνουν εἰς ἐκείνους δὲ ἐργάζον-
ται τὴν ἀρετὴν καὶ κοπιῶσι, φαίνεται ἐκ τοῦ
ἐναντίου καθὰ χρόνος, πῶς περνᾷ μὲ ἀργοπορίαν,
διὰ τὸν κόπον καὶ ἀγῶνα ὅπου δοκιμάζουν· ἢ τὸ,
τὰ ἔτη αὐτῶν ἐξέλιπον μετὰ σπουδῆς δηλοῖ, ὅτι
ὀλί-

(1) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „ Ὅρα τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, ὅρῳ λαὸν ἐπιθυμητὴν, ἣ καθαράν αὐτὸν ἀπὸ τῆς
ἐπιθυμίας βουλόμενος, ὥρα, ὅτι λόγῳ διδασκαλικῷ οὐ καθαίρεται, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἐπιθυμίᾳ γινομένη προσκορεῖ·
πάντων γὰρ κόρος ἔστιν, οὐχ' ὕπνου μόνου, ἀλλὰ καὶ βρωμάτων· ὅθεν δις ἐπεμψεν αὐτοῖς ἐργασίαν, ἀπὸ μὲν,
ἡνίκα εὐθέως ἐξῆλθον ἐξ Αἰγύπτου· τὸ δὲ δεύτερον, ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς ἀναγέγραπται· ὅτε ἢ ἐργὴ ἀνέβη ἐπ'
αὐτοὺς, τάχα ὡς καταπνοὴ εἶναι πρὶν ἢ ἀμάρτωσι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Νεῖλος· „ Μὴ ὀργή ἐφ' ἡμέας ἀναβαῖναι,
τὸ πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος (ἡτοι τοῦ Διαβόλου) τὸ ἀπατηλόν, τὸ δίκην προδόμου ἢ κατασκόπου, ἐκ τοῦ
σκότους ἐν ᾧ ἐκέρυπτο, εἰς τὴν ψυχὴν ἀνιδὸν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως· Ἐφ' ἡ δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος· „ Φευκτεῖν τοί-
κων ὀφθαλμῶν λαίμαργίαν καὶ γαστριμαργίαν· τούτῃ τὴν περὶ χορῶν ἀφου ἀμελείαν· τὴν περὶ τὸν λαίμον μανίαν·
τὴν περὶ τὴν τροφὴν ἀκολασίαν· καὶ τὴν περὶ τὴν γαστέρα μανίαν· ἵνα μὴ τὸν νοῦν ἐγκατορίζωμεν τῇ κοιλίᾳ· ὁ δὲ
Ἰσίδριος, τοῦ ἐν κακίᾳ ἐκλεκτοῦς συνεπώδισε λέγει, ἣ οὐ τοὺς ἐν ἀρετῇ· εἰσὶ γὰρ τινες ἐν κακίᾳ ἐξαίρετοι.

ὀλίγῳ ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (1)

34 : „Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτούς, τότε ἐ-
„ζήτησαν αὐτὸν, καὶ ἐπέστρεφον
„καὶ ὤρθηζον πρὸς τὸν Θεόν.

35 : „Καὶ ἐμνήσθησαν ὅτι ὁ Θεὸς βοη-
„θὸς αὐτῶν ἐστὶ, καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὕψι
„στος, λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστὶ.

Ὅταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εὐεργετοῦντο ἀπὸ
τὸν Θεόν, τότε δὲν αἰσθάνοντο τὰς εὐεργεσίας. ὅ-
ταν δὲ ἐπαίδευοντο, τότε αἰσθάνοντο, καὶ ἀκολου-
θῶς ἐσωφρονίζοντο· καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ
καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν ἐξυπνῶντες, ἐκλαίον καὶ ὠδύροντο
ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν, μετανοῦντες καὶ λέγοντες, ὅτι
ἡμάρτον· καθὼς τοῦτο λέγει ἡθεῖα Γραφή. „Καὶ
ἐπέβησαν ὁλαὸς σφέδρα· καὶ ὀρτίσαντες τὸ πρῶτ'
ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους λέγοντες· ἰδοὺ
οἶδε ἡμεῖς· ἀναβησόμεθα εἰς τὸν τόπον, ὃ εἶπε Κύ-
ριος ὅτι ἡμάρτομεν. (Ἀριθ. ιδ. 40.) (2)

36 : „Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόμα-
„τι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐ-
„ψεύσαντο αὐτῷ

Ἠγάπησαν, λέγει, τὸν Θεὸν οἱ Ἑβραῖοι
μὲ μόνον τὸ στόμα : ἔχουν μὲ λόγια ἔξωθεν εὐφη-
μα, καὶ ὅχι μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διαθέσιν τῆς καρ-

δίας κατὰ τὸν Ἡσυχίον παρομοίως κατηγορεῖ αὐτοὺς
καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγων. „Ἐγγίξει μοι ὁ Λαὸς οὗτος
ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τι-
μώσιν με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐ-
μοῦ. (Ἡσ. xθ. (13) διότι αὐτοὶ ὑπόσχοντο μὲν
μετὰ λόγια, ὅτι πιστεύουν Καὶ πείθονται εἰς τὸν Θε-
όν· μὲ τὰ ἔργα δὲ, ἀπιστοῦσαν καὶ δὲν ἐπείθοντο
εἰς αὐτὸν· ἐπαδὴ καὶ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν ἐσῶθεν ἐ-
ναντιοῦντο εἰς τοὺς ἔξωθεν λόγους αὐτῶν· καθὼς
εἶπε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, „Θεὸν ὁμολογοῦ-
σιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούνται. (Τίτ. α. 16.)

37 : „Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ ευθεῖα
„μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπιστάθησαν ἐν
„τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ.

Ἡ καρδία, λέγει, τῶν Ἑβραίων, δὲν ἦτον
ὀρθή· εἰς τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοίᾳ μὲ ἐ-
κεῖνο, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, „Γενεὰ, ἥτις οὐκατέ-
θυνα τὴν καρδίαν ἐαυτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστάθη μετὰ τοῦ
Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. (εἰχ. 8.) ἐπειδὴ καὶ
δὲ, ἐπίστευσαν εἰς ἐκεῖνα ὅπου ὑποσχέθη πρὸς αὐτοὺς
ὁ Θεός.

38 : „Αὐτὸς δὲ ἐστὶν οἰκτίρων, καὶ ἰλά-
„σκεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν καὶ οὐ·
„διαφθερεῖ.

Τὸ

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „Μετὰ ὀξύτητος αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτῶν συνετελοῦντο, οὐ καθ' ἓνα κατὰ μέτρος
ἀποθνήσκοντων, ἀλλ' ἐφ' ἐνὶ καιρῷ πολλῶν ὁμοῦ καὶ κατὰ χιλιάδας ἀπολυμένων· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Τοῦ μὲν
ἐν ματαιότητι καὶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τὰς ἡμέρας καταναλίσκοντος, καὶ τὰ ἔτη παρατρέχει κατεσπευσμένως· τοῦ δὲ
τὰς ἡμέρας ἐν φωτὶ καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς ἐκτελοῦντος, αἱ ἡμέραι οὐκ ἐκλείπουσιν· ἀλλὰ πλήρεις γίνονται, καὶ τὰ ἔτη
αὐτῶν ἐντελέει καὶ μεμακρυσμένα· καθότι καὶ τὰ καλά ἔργα, ἐντελέει εἰσι καὶ διαμένουσιν, οὐχὶ δὲ ἐκλείπουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν „Ὡς τῆς ἀλογίας! εὐεργετούμενοι καὶ ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἠσθάνοντο·
μασιζόμενοι δὲ κτηνῶν ἀλόγων δίκην, καὶ κολαζόμενοι, αἰσθάνοντο ἐλάμβανον τοῦ τύπτοντος· ὥστε οὐ ματαίως αὐτοῖς
ὁ φιλάθρωνος Δεσπότης τὰς πληγὰς ἐπήγαγεν, ἀλλ' ἀναγκαίως· ὡφέλειαν γὰρ ἐντεῦθεν οὐ μικρὰν ἐκαρποῦντο·
ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Πάσχουσα ψυχὴ, ἐγγύς ἐστι Θεοῦ· καὶ τὸ χρεῖζειν, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν
δοῦναι δυνάμενον· (ἦτοι τὸν Θεόν) τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχόν καὶ καταφρονούμενον (Λόγ. πρὸς τοὺς πολί-
τευομένους Ναζιανζοῦ.)

Τὸ ἰλάσκειται, νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἰλάσατο κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ ἐνεσῶτες λαμβανομένου· ἀντὶ περασμένου ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ διαφθερεῖ, νοεῖται ἀντὶ οὐ διέφθειρε κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ μέλλοντος λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εἰς τοιαύτην κακίαν ἐφθασαν, ὁ δὲ Θεὸς ἐγένεν ἰλαῶς εἰς τὰς ἀμαρτίας των καὶ δὲν τοὺς διέφθειρε τελείως ὅλους καὶ παρευθὺς· ἀλλ' ἐμακροθύμησεν· οὐ γὰρ εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἰπόντα, „ Ἄφες τὴν ἀμαρτίαν τῶ λαῷ τούτῳ κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καθὼς Ἰλαῶς ἐγένου αὐτοῖς ἀπ' Αἰγύπτου ἕως τοῦ νῦν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν „ Ἰλαῶς αὐτοῖς ἔμει κατὰ τὸ ῥῆμά σου. (Αριθ. ιδ. 20.)

„ Καὶ πληθυνεῖ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ· καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

Ὁμοίως καὶ ἐδῶ τὸ πληθυνεῖ καὶ τὸ ἐκ καύσει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπλήθυνε καὶ οὐκ ἐξεκαύσε κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ μέλλοντος νοουμένου ἀντὶ περασμένου· ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπλήθυνε τοῦ ἐλεῆσαι : ἦτοι τόσον πολλά ἠλέησε τοὺς Ἑβραίους, ὥς ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, κατὰ ἐλλειψιν τοῦ ὥς· καθὼς τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν τῷ Ψαλμῷ εὐρισκόμενον „ Ἐπλήθυνε τοῦ πλουτίσαι αὐτὴν ἀντὶ τοῦ ὥς πλουτίσαι· εἶπε δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἐξεκαύσεν ὅλον τὸν θυμὸν του· διὰ τί, ἂν

τοῦτο ἤθελα κάμῃ, παρευθὺς ἐμελλε νὰ τοὺς διαφθερῇ ὅλους ὁμοῦ· ἀλλὰ εἰς μερικοὺς μένον ὀργίζόμενος, πάλιν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐφιλανθρωπεύετο· ὅθεν ἔλεγε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐμοσχοποίησαν „ Καὶ νῦν ἔασόν με καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτούς, ἐκτρίψω αὐτούς· (Ἐξ. λβ. 10.) Ἡ μερικῶς μόνον ὀργίζετο, καὶ μερικῶς μόνον ἐπαίδευεν αὐτούς. (1)

39 : „ Καὶ ἐμνήσθη ὅτι σὰρξ εἰσι, πνεῦμα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον.

Πρὸς τοῦτοις λέγει, καὶ διὰ τοῦτο ἐμακροθύμησεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Θεὸς, διὰ τί ἦτον σὰρκα : ἤγουν ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ὀλιγοχρόνιοι· καὶ ἦτον πνεῦμα, ὅπου δὲν παραμένει πολὺν καιρὸν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ φαίνεται ἀπὸ ἐδῶ, καὶ πλεον εἰς τὴν ζωὴν ταύτην ἰδὲν γυρίζει (2) τὸ δὲ ἐν ἐνθυμήθη, εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἀγίας Γραφῆς εὐρίσκεται λεγόμενον ἐπὶ Θεοῦ ἰοῦ χι κυρίως, ἀλλὰ μετὰφορικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς· διὰ τί καθὼς ἡ αὐτὴ Γραφὴ λήθην Θεοῦ ὀνομαζει τὴν ἀργοπορίαν τῆς συνευσιμένης προνοίας καὶ προσασίας τοῦ Θεοῦ ἐτῆ καὶ ἐνθυμήσιν ὀνομαζει, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν καὶ προσασίαν ἀνθρωποπρεπέστερον, διὰ νὰ καταλάβουν οἱ παχέες ὄντες κατὰ τὴν διανοίαν.

40 : „ Πο·

- (1) Ὁθεν εἶπε ὁ Ὁριγένης „ Οὐδέποτε ἀκράτῳ τῇ ὀργῇ ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐχρήσατο· ἡμεῖς δὲ ἀγανακτοῦμεν οἱ ταλαίπωροι· εἰάν ποτε λειδορήσῃ ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος· ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἐκκαίει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ· εἴς γὰρ πᾶσα ἡ ὀργή, καὶ ἐκκαίεται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμῶν ζύλων, τῶν χόρτων, τῆς καλᾶμης.
- (2) Πνεῦμα ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν ἄλλος ἐρμηνευτὴς, λέγων „ Ὁλιγοχρόνιος τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ζωὴ, καὶ ἀσθενὴς ἡ φύσις καὶ φθορὰ ὑποκειμένη· καὶ ὅτι τὴν ψυχὴν ἀποδέμενοι, αὐτοῖς αὐτὴν ἀναλαβεῖν εἴκοθεν οὐ δύνησονται, οὐδὲ ἐπαναδραμεῖν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν· οὐκέτι γὰρ εἰς τὸν παρόντα βίον ἐπιστρέφόμεν· ὥς νῆφειν ὀφείλομεν, ἐδὸν πορευόμενοι, εἰς ἣν οὐδαμῶς ἀναστρέψαι δυνάμεθα· ἢ τάχα καὶ κατηγορεῖ αὐτῶν, καὶ κρώδεις αὐτοὺς τινὰς καὶ σαρκώδεις φησὶ γεγονέναι, διὰ τὸ φιλήδονον καὶ φιλοσώματον· καὶ πνεῦμα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον· τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς σαρκὸς : εἴτουν τὸ φρόνημα, τοιοῦτόν ἐστι, γεῶδες καὶ θνητόν καὶ ἀπολλύμενον, ὅσον καὶ τὸ ἐν τοῖς αἰόλοις· ἐκ τοῦ φιλοσώματεϊν δὲ, σὰρκες γεγονάσιν· ἠλέει οὖν φησὶν αὐτοὺς ὁ Θεὸς καὶ τοι ὄρῳ ἐκκεκλικότας εἰς τὸ τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖν, καὶ πνεῦμα ἔχοντας εἰς ἐπιθυμίαν σαρκὸς αἰεὶ πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον πρὸς τὸν Θεόν· διούδεν δὲ ἕτερον ἄρα ἠλέει καὶ ἔσωζεν, ἢ διὰ τὴν οἰκίαν μόνην φιλανθρωπίαν.

40.: „Ποσάκις παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ
 „ἐρήμῳ! παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῇ
 „ἀνυδρῶ!

Ἀπὸ τὴν θείαν Γραφὴν εἶναι δυνατόν νὰ μάθωμεν, ὅτι πολλαῖς φοραῖς οἱ Ἑβραῖοι ἐπύκρναν τὸν Θεόν, ἀπιστοῦντες καὶ γογγύσαντες κατ' αὐτοῦ. (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ οὐκ ἐπίστεισαν ἐν τῷ Θεῷ Στίχ. 22.) Ἰδὲ μόνον δὲ πολλαῖς φοραῖς ἐπύκρναν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τὸν παρώργισαν ἡγοῦν τὸν ἐκίνησαν εἰς ὀργὴν καὶ ποῦ παρώργισαν αὐτόν; εἰς τὴν ἐρήμον, ὅπου ἔπρεπε περισσώτερον νὰ θιραπεύουν τὸν Θεόν καὶ νὰ εὐαρεστούν αὐτῷ διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ σέρησιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ κάθε ἄλλης βοήθειας* πῶς; εἰς γῆν ἀνυδρῶν, ὅπου ἔπρεπε μάλιστα νὰ ταπεινῶνται, καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεόν διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕδατος.

41.: „Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἐπείρασαν τὸν
 „Θεόν, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ
 „παρώξυναν.

Ἦδὼ τὸ, ἐπέστρεψαν ἐπὶ καρδῷ καρβάνεταν ἐγύρισαν, λέγει οἱ Ἑβραῖοι, ἀπὸ τὴν μίαν κακίαν εἰς τὴν ἄλλην. Μερικοὶ δὲ τὸ, ἐπείρασαν ἐννοοῦσιν, ἀντὶ τοῦ ἐλύπησαν ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει τὸν Θεόν* τὸ ἐποίησαν ὁλοῦ, τὸν αἰνέτον καὶ δεδοξασ

μένον (ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ. (1))

42.: „Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ,
 „ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ
 „τῆς χειρὸς θλιβόντος.

Χεῖρα ὀνομάζει ἐδῶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἢ ὁποῖα εὐεργέτει μὲν τοὺς Ἑβραίους, ἐκακοποιεῖ δὲ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἑβραίων· δὲν ἐνθυμήθηκαν, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ οἱ ἀχάριστοι Ἑβραῖοι* οὐ δὲ ἐθυμήθηκαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλυτρώσεν αὐτοὺς, ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ θλιβόντος. Φαραῶ. (2)

43.: „Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα
 „αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πε-
 „δίῳ Τάνεως.

Οὐ δὲ ἐθυμήθησαν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, πῶς ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σημεῖα τοῦ καὶ τὰ τέρατα* σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, ἄλλοι μὲν λέγουσι πῶς ὀνομάζει τὰ αὐτὰ, κατὰ ἀναδίπλωσιν ἐκ παραλλήλου. ἄλλοι δὲ, σημεῖα μὲν ὀνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν καὶ ἐβλαπτον, καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν ζώων τῶν Αἰγυπτίων· ἐπειδὴ φυσικὸν εἶχε εἰς τὴν ἀσθενεῖαν ταύτην, τὸ νὰ θανατόνη τὰ ζῶα καὶ καθὼς ἦτον ἡ φθορὰ τῶν καρπῶν, ὅπου ἐκαμειν ἡ ἀκρίδες· ἐπειδὴ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης „ Καὶ σὺ Χριστιανὲ δασάκις ἂν καταλιπὼν τὸν Θεόν ἐπὶ τὴν ἐρήμον τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν ἀπέλθῃς; παρεπύκρναίς ἐν τῇ ἐρήμῳ· δασάκις ἂν πηγῇς ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον παρούσης σοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, βαθυμῶν περὶ τὰς συνάξεις, καὶ ἀμελῶν περὶ τὸ ποτισθῆναι, ἀπέλθῃς ἐπὶ τὴν ἀνυδρῶν, παρώργιζεις· ἐὰν ἐπιστρέψῃς ὡς εἰς Αἴγυπτον τὴν ἁμαρτίαν, ἢν καταλέλοιπας, πάλιν ἁμαρτάνεις· οὐκ ἀρχὴ εἶς εἰδὲς σημεῖοις εἰς σωτηρίαν, ἀλλὰ καινὰ σημεῖα θέλεις ἰδεῖν; οὐ μέμνησαι ὅπως ἐλυτρώθης ἐκ τοῦ νοητοῦ ἀληθῶς θλιβόντος Φαραῶ; οὐδὲ τὰ σημεῖα λογίζῃ, ἀ ὡς ἐν Αἰγύπτῳ ἐν σοὶ πεποίηκεν ὁ Θεός; οἶόν, ἐμοὶ ἔκασον τῶν εὐεργετημάτων τοῦ Θεοῦ, σημεῖόν ἐστιν· εἴποτε νοσήσας ἀπηλλάχην τῆς νόσου μακροθυμοῦντος τοῦ Θεοῦ, ἵνα δύνηθ' διανασθῆς ἀπὸ τῆς νόσου βιώσαι καλῶς, σημεῖόν ἔλαβον ἀπὸ Θεοῦ· εἴποτε ἐν κινδύνοις ὁποισδύποτε γενόμενος ἐρρύσθην, σημεῖόν ἔλαβον παρὰ Θεοῦ· δασάκις νῦν ἔλαβον καὶ ἔλαβόμεν ἅπερ νῦν ἔλαβον, ταῦτα ἡμῖν σημεῖα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Χεῖρα Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς, τὸν Χριστὸν εἰκότως καλεῖ· ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ πάντα ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, κατὰ τὸν Ἰωάννην.

δὴ φυσικὸν ἰδιώμα· εἶναι εἰς τὰς ἀκρίδας, νὰ διχφ-
θεύρουν τοὺς καρπούς· τέρατα δὲ ονομάζουσιν, ὅσα
ἐγίναν ὑπὲρ φύσιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ
εἰς αἷμα· ἡ τῶν ἐνύδρων βατράχων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς
διατριβή· καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ὑπὲρ τοὺς νόμους γὰρ
τῆς φύσεως ταῦτα εἶναι. Τάνις δὲ εἵπομεν, ὅτι ἡ τοῦ
ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο τὰ βασίλεια ταῦ
Φαραώ.

44 :., Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς πο-
ταμούς αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πρώτη τῶν Αἰγυπτίων
πληγὴ· ποταμούς δὲ ὀνομάζει τὸν ποταμὸν Νεῖλον· ἐ-
πειδὴ καὶ μένος ὁ ποταμὸς αὐτὸς τρέχει, καὶ ποτί-
ζει τὴν Αἴγυπτον· πληθυντικῶς δὲ εἶπε ποταμούς,
διὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων πληθυντικῶς προφέ-
ρει τὰ ἐνικά, ὡς καὶ ἄλλοτε εἵπομεν· Μερικοὶ δὲ λέ-
γουσιν, ὅτι ποταμούς ὠνόμασε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
Νεῖλου ρεύματα, τὰ δι' αὐλοκίων φερόμενα εἰς διά-
φορα μέρη· τὸ δὲ αὐτῶν, ἀναφέρεται εἰς τοὺς Αἰ-
γυπτίους· ἡτοι αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων λέγωντας γὰρ
ἐνωτίρω τὸ, ἐν Αἴγυπτῳ, τοὺς ἐν τῇ Αἴγυπτῳ· ἡ-
τοι τοὺς Αἰγυπτίους ἐφανέρωσεν.

., Καὶ τὰ ὀμβρήματα αὐτῶν, ὅπως μὴ
., πίωσιν.

Ὀμβρήματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς σέρνας
καὶ πηγὰς, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐμάζοναν τὸ βροχε-

ρὸν νερόν οἱ Αἰγύπτιοι· τὰ ὁποῖα μετέβαλεν ὁ Θεὸς
εἰς αἷμα, διὰ νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ πίνουν ἀπὸ αὐτὰ
μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὀμβρήματα καταχρηστικῶς
ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, καὶ τὰς βρύσεις καὶ πηγὰς· ἐ-
πειδὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν βρέχει, εἰμὴ σπανί-
ως. (1.)

45 :., Ἐξάπεστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνύμι-
., αν, καὶ κατέφαγεν αὐτούς.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ τέταρτη πληγὴ
τῶν Αἰγυπτίων· δευτέρα γὰρ ἦτον ἡ τῶν βατράχων·
καὶ τρίτη ἡ τῶν σκνιπῶν· καθὼς γὰρ ἀνωτέρω τὰς
πρὸς τοὺς Ἑβραίους εὐεργεσίας διηγουμένους ὁ Δαβὶδ,
δὲν ἐφύλαξε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὡς εἵπομεν· ἐτὶ καὶ
τώρα τὰς πληγὰς τὰς κατὰ τῶν Αἰγυπτίων διηγου-
μενος, τὴν τάξιν αὐτῶν δὲν ἐφύλαξεν· ἕνα μὲν, ἐ-
πειδὴ καὶ εἶχε σκοπὸν τοῦτο μένον, τὸ νὰ δείξῃ
δηλαδὴ, ὅτι ὅλα τὰ εἰσχεῖα ἐπολέμουν κατὰ τοῦ Φα-
ραώ, μὲ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ
τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς ἰσόρησε, καὶ δὲν ἡ-
τον χρεῖα νωτὴν φυλάξῃ ὁ Δαβὶδ· κυνύμια δὲ εἶναι
μυῖα ἀγρία καὶ ἀδριάντροπος καὶ ὀρμητικὴ· κατέφα-
γε δὲ εἶπε καταχρηστικῶς, ἀντὶ νὰ εἴπῃ καταδάγκα-
νεν. (2.)

., καὶ βάτραχον καὶ διέφθειρεν αὐ-
., τοὺς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔδωκεν εἰς τοὺς Αἰγυπτί-
ους

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσος :., Ὅτι τῷ προσάγματι τοῦ Μωϋσέως τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως εἰς αἷμα τραπίσιν, ὡς ἔ-
τος ἰχθύας εἰς σαρκὰν παύσιν, τοῦ ὕδατος μετέσθεντος, διαφθαῖναι· τοῖς δὲ Ἑβραίοις ἀρρομένοις τὸ ὕ-
δαρ, αἷμα οὐκ ἦν· ὅθεν ἔσχεν ἡ μαγγανεία καιρὸν ἐν τῷ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εὐρισκομένῳ ὕδατι, τὸ αἱματωδὲς
εἶδος παρασφίσασθαι.

(2) Ὁ δὲ Σολομών ἐν τῇ Σοφίᾳ γράφει, ὅτι ἔθανάτονον αὐτοὺς :., Ὅτις ἀκρίδων ἔμην ἀπέκτεινε δῆγμα-
τα, ἔμην εὐρέθη ἡ ψυχὴ αὐτῶν. (Σοφ. ις. 9.) λέγει δὲ ὁ Ὡριγένης :., Ἵνα δὲ παραστήσῃ ὁ λό-
γος τὸ ἀναιδὲς τῆς κατὰ τὴν κυνύμειαν μάστιγος, δύο ἀναιδῆ ζῶα συνέλαβε· ἔμην ὠνόμασε : κυνὸς δηλαδὴ
ἔμην.

ους πλῆθος βατράχων· οἱ ὅποιοι ἐφθίρουν αὐτοὺς
θαγκάνοντες, καὶ τὰ φαγητάτων μολύνοντες, καὶ γε-
μίζοντες αὐτὰ ἀπὸ καθά λογῆς ἀηδίας καὶ σιγῆς
μερότητας. (1)

46: „Καὶ ἔδωκε τῇ Ἐρυσίβῃ τοὺς καρ-
„ποὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς πένους αὐ-
„τῶν τῇ Ἀκρίδι.

Ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐρυσίβη δὲν φαίνεται νὰ συ-
ναριθμῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν μὲ τὰς πληγὰς τῆς
Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὴ μέσα εἰς ἐκεῖ-
νας συμπεριλαμβάνεται· διὰ τὴν τῆς ἀκρίδος, περὶ τῆς
ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς, τὸ νερὸν γέννημα, ὀνο-
μαζεται ἐρυσίβη· ἡ ὁποία καὶ βροῦχος λέγεται· ἔ-
τι γὰρ ὁ Ἀκύλας τὴν ἐρυσίβην, βροῦχον ὠνόμασε·
(κατὰ τινὰς δὲ, βροῦχος εἶναι ἡ ἀκρίδα, ὅπου δὲν
ἔχει πτερὰ·) καρποὺς δὲ ὀνομάζει, ἔλους τοὺς τῆς
γῆς· τοὺς ἰδίους δὲ ὀνομάζει καὶ πόνους, διὰ τὴν μὲ
πόνον γεωργοῦνται· ὁ γὰρ δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν πλη-
γῇ, ἦτον ἡ τῆς ἀκρίδος ὁ δὲ Προφήτης Ἰωὴλ, ἄλλο
λέγει πῶς εἶναι ὁ βροῦχος, καὶ ἄλλο ἡ ἐρυσίβη εἰ-
πὼν. „Καὶ ἡ ἀκρίς, καὶ ὁ βροῦχος, καὶ ἡ ἐρυσί-
βη, καὶ ἡ κάμπη (Ἰωὴλ. β'. 25.) (2)

47: „Ἀπέκτεινεν ἐν χαλάτῃ τὴν ἄμπελον
„αὐτῶν· καὶ τὰς συκαμίνους αὐτῶν

„ἐν τῇ πάχυν.

Ἀπενέκρωσε, λέγει, ἡ πληγὴ τῆς χαλάτῃς
τὰ ἀμπέλια πῶν Αἰγυπτίων, καὶ δὲν τὰ ἄφθοια νὰ
καρπογονήσουν· ἐβδόμη δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἡ-
τον ἡ πληγὴ αὕτη· ἡ δὲ πληγὴ τῆς πάχυνος, ἀγκαλὰ
καὶ δὲν ἰσορῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ Ἐξόδῳ,
ἀλλ' ὅμως συμπεριλαμβάνεται μαζὶ μετὴν χαλάτῃς·
διὰ τὴν ἀπὸ τὴν χαλάτῃς ἔλαβεν ἡ πάχνη τὴν σύς-
σιν τῆς, ἥτις ἐφθίρει τὰς συκαμινέας· πολλὰ δὲ συ-
καμινέα εὐρίσκονται εἰς τὴν Αἰγύπτου· ἐπειδὴ τὰ δὲν-
δρα τῶν συκαμίνων πληθύνουν μάλιστα εἰς τοὺς ζε-
σοὺς τόπους, ὅποιοι εἶναι καὶ ἡ Αἰγύπτου· καθὼς
δὲ τὸ χαλάζι εἶναι φθαρτικώτατον τῶν ἄμπελων· ἐτι
καὶ ἡ πάχνη εἶναι φθαρτικώτατη τῶν συκαμίνων· ἄλ-
λοι δὲ ἐρμηνεύονται τὰς συκαμίνους, συκομορούς ἢ
μηνεύσαν κατὰ τὸν Θεοδώρικον. (3)

48: „Καὶ παρέδωκεν εἰς χαλάτῃν τὰ
„κτῆνη αὐτῶν, καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐ-
„τῶν τῇ πυρί.

Τὸ χαλάζι καταφερόμενον μαζὶ μὲ φωτί-
αν εἰς τὴν Αἰγύπτου, πρῶτον μὲν ἀπὸ ἔλα ἐνέκρω-
νε καὶ ἐξηραίνε τὰ ἀμπέλια, καὶ τὰς συκαμινέας·
ἐπειδὴ καὶ τὰ φυτὰ αὐτὰ δὲν εἶχον δύναμιν νὰ ἀν-
τισταθοῦν καὶ νὰ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν πληγὴν καὶ τὸ
κτύ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „Τῶν βατράχων ἡ γένεσις, οὐκ ἀκολουθεῖ τινι φύσει νενομισμένη πρὸς τοσοῦτον ἐξέθῃ
πλῆθος· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρόσαγμα (τοῦ Θεοῦ) τῆς τῶν βατράχων συστάσεως τὴν ἀναφανείσαν τότε τοῦ ζώου
φύσιν ἐκαινοτόμησε, ἢ τὸ Αἰγύπτου ἀπαν τοῖς θηρίοις τοῖς κατὰ τὰς οἰκήσεις σενοχωρούμενον κατεφθίρειτο·
δίδωσι δὲ ἡ ἰσορία περὶ τοῦ βατράχου, ὅτι ἀποχερσώθεις, ἢ ἔξω ὕδατος γενόμενος, δηλητήριον γίνεται φάρμα-
κον, ὥστε αὐτὸν ἐνδοκόντα, παραπλήσιον ποιῆσαι ἐχίδνῃ ἢ ἀσπίδι· ὁ δὲ χερσαῖος βάτραχος φρύννος ὀνομάζεται·
περὶ οὗ γράφει ὁ Συνέσιος „Ἀπιδά, φρύννον, ὄφιν, ἢ λαδικέας περιφεύγε, ἢ πάλιν λαδικέας· ἢ Ἰωάννης
ὁ Γεωμέτρης· ἐν τοῖς τετραγίχοις „Φρύννον Γέρον ἰδὼν παλινόρσος ἀπέστη·
(2) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης, οὐ πάσας τὰς πληγὰς ὠνόμασε· τὴν τρίτην γοῦν ἢ ἕκτην ἢ ἐνάτην ἀπεσιώπησε μά-
στιγα· τοῦτέστι τοὺς σκνίπας, τὰς φλυκταῖνας, ἢ τὸ σκότος· ἀντὶ δὲ τούτων τὴν ἐρυσίβην εἶπε ἢ πάχνην· ἡ
ερυσίβη δὲ κατὰ τινὰς ἐστίν, ἡ κοινωρτώδης φθορὰ τοῦ σίτου, ἢ τὸ ἐπικαθίζον τοῖς καρποῖς παχυνῶδες, ἢ διαφθε-
ρον αὐτούς.
(3) Ὅθεν συκαμινέα ἢ συκομορέα, ἢ τὸ αὐτὸ γένος δένδρου εἶναι, ἀγκαλὰ ἢ εἶδη συκαμινέων ἢ συκομορέων
ἢ τινὲς διάφορα.

κτύπημα τοῦ χαλαζίου· ἐπειτα ἐκτύπη τὸ χαλάζι τὰ κτήνη, καὶ ὅσα ζῶα ἐβόσκοντο εἰς τοὺς κάμπους· διὰ τί αὐτὰ εἶχον ὀλίγην φυσικὴν δύναμιν, νὰ βασάσουν τὴν πληγὴν τοῦ χαλαζίου· ταλευταῖον δὲ, τὸ χαλάζι ἐφθίρει κάθε χορτάρι· κάθε δὲ δένδρον ἐφθίρειν ἢ φωτιά, ὅπου ἦτον ἀνακατωμένη μετὰ τὸ χαλάζι· καὶ ἦτον ἀληθῶς ἓνα φοβερόν τερχισιον· δηλαδὴ τὸ νὰ ἦναι ἐνωμένη ἡ φωτιά μετὰ τὸ νερόν· δύο πράγματα ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα· ὕπαρξιν δὲ ὀνομάζει, τὸν πλοῦτον τῶν Αἰγυπτίων· ἦτοι τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φυτὰ· πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ πληγὴ τοῦ χαλαζίου ὁμοῦ καὶ τῆς φωτὸς ἐχάλασε κάθε βλαάνην καὶ δένδρον, ὡς ἰσχυρεῖται· ὅμως ἔμειναν καὶ κάποια δένδρα καὶ βότανα, τὰ ὁποῖα ἐφύγεν ὕπερον ἢ ἀκρίδα ἢ ἐλθοῦσα μετὰ τὴν φλογίζουσαν χαλάζαν· περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς „Καὶ κατέδετα (ἢ ἀκρίς) πᾶν τὸ περισσὸν τῆς γῆς τὸ καταλειφθὲν, ὃ κατέλειπεν ὑμῖν ἡ χαλάζα καὶ κατέδετα πᾶν ξύλον τὸ φυόμενον ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς (Ἐξ. 1. 5.) ὃ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ καθολικῶς εἶπεν, ὅτι παρέδωκεν εἰς χαλάζαν τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν· ἐπειδὴ πλὴν ὀλίγων ὅλα τὰ φυτὰ ἐφθάρησαν ἀπὸ τὴν χαλάζαν.

49 : „Ἐξάπεστειλεν εἰς αὐτοὺς ὄργην
„Θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὄργην
„καὶ θλίψιν ἀποστολὴν δι' Ἀγγε-
„λων πονηρῶν.

Ὅργην μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ, τὴν

σφοδρότητα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ· θυμὸν δὲ καὶ ὄργην καὶ θλίψιν, πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς τιμωρίας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν θυμῶνεται ἢ θυμὸν θέλει νοήσης τὰς ἐλαφρὰς παιδείας αἵτινες ὀλίγον παιδεύουσι τοὺς ἀμαρτάνοντας, ὄργην δὲ, τὰς βαρεῖας καὶ δυνατὰς παιδείας, αἵτινες δυνατὰ παιδεύουσι τοὺς ἀμαρτάνοντας· θλίψεις δὲ θέλεις νοήσεις τὰς παιδείας, ὅπου σκόπη δυνατώτερα παιδεύουσιν αὐτοὺς· ταύτας δὲ τὰς παιδείας ἀπέστειλε, λέγει, ὁ Θεός, διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων τῶν πονηρῶν· οἵτινες λέγονται πονηροί, ὅχι φυσικὰ οὐδὲ προαιρετικὰ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἀλλὰ διὰ τί προξενοῦσι πόνον, μετὰ τὸ νὰ ὑπηρετοῦσιν αὐτοὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πονηροὺς Ἀγγέλους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς παιδευτικούς. (1)

50 : „Ὁδοποίησε τρίβον τῇ ὄργῃ αὐ-
„τοῦ.

Ἐκαμε, λέγει, στίχταν ὁ Κύριος μετὰ τὴν ὄργην του, ἵνα δι' αὐτῆς ἔρχεται ἐναντίον εἰς τοὺς σκληροκαρδίου Αἰγυπτίους· αὕτη δὲ ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ, πρότερον ἦτον ἡσυχος καὶ ἀκίνητος, διὰ τὴν ὑπερβαλλούσαν φιλανθρωπίαν του· διότι τὸ ὠδοποίησεν, ἀγκυλὰ καὶ εἶναι σύνθετον ῥῆμα, ἔχει ὅμως σημασίαν ἀπλοῦ ῥήματος· ὃ νοεῖται καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅτι ἔκαμε στίχταν ὁ Θεός εἰς τὴν ὄργην του· ἦτοι εἰς τὸν Ἀγγέλον, ὅπου ὠλόθρευε τὰ πρωτότοκα· διὰ νὰ μὴ κλίνη εἰς τὰ ὀσπῆτις τῶν Εβραίων, τὰ ὁποῖα ἦτον σηματοδευμένα εἰς τὰ ἀνώφλια μετὰ τὸ αἶμα τοῦ προβάτου· ἀλλὰ διὰ νὰ πε-

ρι-

(1) Ὅθεν ἔο Σύνμαχος, καθαρώτερα εἶπε „Δι' Ἀγγέλων κανόντων : ἤγειν κακώσεις ἐπιφερόντων, ἔο τοιούτων λεγομένων, ὡς πρὸς τὴν τῶν πασχόντων διάθεσιν· καθὼς ἔο ἡμέρα πονηρὰ ἢ τῆς κρίσεως λέγεται, ὡς ἀναγκῶν ἔο πόνων τοῖς ἀμαρτωλοῖς γέμουσα κατὰ τὸν Ἡούχιον· τοιοῦτον ἔο τὸ παρ' Ἡσαΐα· „Εγὼ Κύριος ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ· ἵνα εἴπῃ· ἔο εἰρηνεύειν ἐδῶ, ἔο πολεμεῖσθαι συγχωρῶν· ὃ δὲ μέγας Βασιλεὺς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ λζ'. Ψαλμοῦ φαίνεται ὅτι Ἀγγέλους πονηροὺς ἐννοεῖ τοὺς Δαίμονας· οὕτω γὰρ φησι προκειμένου ῥητοῦ· „Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, ἥδη δὲ ἔο οἱ τὰς κολάσεις διακονοῦντες κατὰ τῶν εὐσεβῶν πονηροὶ Δαίμονες, αἵ τε ὑπηρετικαὶ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, αἱ τοιαῦται ἔο ἐργὴ ἔο θυμὸς ὀνομάσθησαν· οὕτω γοῦν εἴρηται τὸ· „Ἀπέστειλεν ἐπ' αὐτοὺς ὄργην ἔο θυμὸν, ἀποστολὴν δι' Ἀγγέλων πονηρῶν· Πλὴν εἴτε τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους νοήσωμεν ἐδῶ, εἴτε τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, δὲν ἀμαρτάνομεν· καθότι ἔο οἱ δύο παιδεύουσι ἔο τιμωροῦσι κατὰ προ-

ριπατῶ εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὅποια ἦτον ἀσημόδευτα· τοῦτον γὰρ τὸν Ἀγγελον θέλεις νοήσαι ὀργὴν Θεοῦ, ὡς ὑπερέστην αὐτῆς. (1.)

Καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ δακτύλη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων· δὲν ἐλυπλήθη, λέγει, οὐδὲ ἐσυσάληθ' ὁ Θεός· ἀπὸ τῆν θάνατον τῶν ψυχῶν τοὺς· ἤγουν ἀπὸ τοῦ νὰ θανατόνη τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων· ἢ καὶ ἄλλως, ψυχὰς θέλεις νοήσεις τὰ πρωτότοκα παιδία, ὡς ἰσοψυχὰ ὄντα εἰς τοὺς γονεῖς των, διὰ τὴν εἰς αὐτὰ πολλὴν ἀγάπην τους· οὐκ ἐφείσατο δέ εἴπα ἦτοι· δὲν ἐλυπλήθη οὐδὲ ἀκριβεύθη τὰ πρωτότοκα· ἐπειδὴ καθὼς εἶναι γεγραμμένον, ὁ Κύριος ἐπέταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτηνίου (Ἔξ. β. 29.)

Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον

συνέκλεισε.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πέμπτη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων, ὅταν, εἰς μὲν τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων ἔπεσε θάνατος, ἀπὸ δὲ τὰ κτήνη τῶν Ἑβραίων, κανένα δὲν ἐθανάτωθη. Ἡ Ἐτελεύτησέ, φησι, πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων· ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδὲν (Ἔξ. θ. 6.) τὸ δὲ συνέκλεισε δηλοῖ, ἐντὶ τοῦ συνέσφιγγαν αὐτὰ, ὥς ὅπου νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ φύγουν· ἦτοι ἐθανάτωσεν αὐτὰ. (2.)

51. Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπαρχὴν παντός πύου αὐτῶν ἐν τοῖς σκηνώμασι χαμ.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει δευτέρου τὸν λόγον τῶν πρωτοτόκων· ἐπειδὴ ἡ πληγὴ αὕτη ἦτον ἡ μεγαλιτέρα καὶ θριμυτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἀπαρχὴν δὲ ὀνομάζει, τὸ ἐξαιρέτον καὶ τιμιώτερον· ἐθανάτωσε, λέγει, πᾶν πρωτότοκον· ἦτοι τὰ τιμιώτερα ἀπὸ τοὺς πόρους τῶν Αἰ.

πρασχὴν Θεοῦ· ἀλλ' οἱ μὲν ἀγαθοὶ Ἀγγελοὶ τιμωροῦσι πρὸς τὸ συμφέρον, διὰ σωφρονισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων ἀμαρτωλῶν· καὶ οὐκ μὲν κακὴν γνώμην καὶ προαίρεσιν· οἱ δὲ Δαίμονες τιμωροῦσι μὲν κακὴν γνώμην καὶ ὅχι διὰ σωφρονισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων, ἀλλὰ διὰ νὰ προξενήσουσιν εἰς αὐτοὺς γογγυσμὸν καὶ ἀπελπισίαν ὡς λέγουσιν οἱ Θεολόγοι.

(1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνεύει οὕτω τὸ ὠδοποίησε· Πρὸ τούτου μὲν οἱ οἰκτιρμοὶ τρόπον τινα, ἀπέκλειον τὴν ὁδὸν τῆς ὀργῆς τοῦ καὶ ἡρεμεῖν αὐτὴν ἐποίουν· νῦν δὲ συσείλας τοὺς οἰκτιρισμοὺς, παρέσχεον ὁδὸν τῇ θυμῷ βαδίσαι, κατὰ τῶν σκληρυμένων Αἰγυπτίων· καὶ ὡς περὶ ἐδοῦ ὑπηρετισμένης, ῥαδίως οἱ ὀδεύοντες παρίαισιν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ὀχέτατα καὶ εὐκόλως τὴν οἰκίαν ὀργὴν αὐτοῖς ἐπὶνεύκειν, ἐν μὲν ῥαπῇ πᾶντας τιμωρησάμενος· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασιλεῖον καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, τὸ ὠδοποίησε νοεῖται, ἐντὶ τοῦ ὁδὸν ἐποίησε τῇ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ὀργῇ· τοῦτέστιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν φρονόμησε τὰ τῆς ὀργῆς, ἀλλ' ὁδὸν καὶ τάξει χρησάμενος· διὰ τοῦτα πρότερον ἀπὸ τῶν κτηνῶν ἤρξατο, ἔτι τῶν λογικῶν φειδόμενος· ἔπειτα καὶ αὐτῶν ἤφατο· καὶ γὰρ τῆς ὀργῆς, τὸ μὲν, ἠπειλήσε· τὸ δὲ, ἀνετείνετο· τὸ δὲ, βίᾳ κατέσχε· τὸ δὲ, ἐπὶνέγαγεν· ὁμοίως καὶ τῇ πληγῇ παιδεύειν καὶ τῇ ἀπειλῇ, καὶ ὠδοποιεῖν τρίτον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος· ἀπὸ μὲν τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ἕως μὴ δευθῆναι τῶν σφοδροτέρων· παιδεύειν δὲ καὶ τοῖς μείζουσιν, εἰ πρὸς ταῦτα ἐκβιασθεῖν· ὁρᾷ ἀκολουθίαν χρηστότητος· νομοθετεῖ πρώτον· εἴτα διακελεύεται· ὑπισχνεῖται, ἀπειλεῖ· ἀναιδίζει· ἐπανατείνεται· κατέχει· ἀπειλεῖ πάλιν· ὅταν ἐκβιασθῇ, πληγὴν ἐπάγει· καὶ ταῦτα κατὰ μικρὸν, χάραν ὑπανόγειον ταῖς διορθώσεσιν· ὁ δὲ Θεὸς ὠδὸν λέγει· Ὁδὸποίησεν ἐντὶ τοῦ ἐκώλυσεν ἡ φιλανθρωπία τὴν τιμωρίαν· ἀλλ' ἔδωκε χάραν τῇ δικαίᾳ παιδείᾳ.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· Κατὰ δὲ τροπολογίαν, ἀναιρεῖ τὰς ἀμαρτωλὰς ψυχὰς ὁ Θεός, ἐπαγαγὼν αὐτὰς τὸν ἐπὶ καταλύσει τῆς μοχθηρᾶς ζωῆς θάνατον, ἵνα ζήνῃ ποιήσῃ· καὶ συγκλείει τὰς ἀλόγους αὐτῶν δυνάμεις, κτήνη λεγομένας, εἰς τοῦτον ἑστὸν θάνατον· ὥς ἀποβαλεῖν τὴν φανταστικὴν ζωὴν, καὶ τὴν ἐμπαθεῖ κίνησιν.

Αἰγυπτίων· πόνον δὲ ὀνομάζει, τὰ κτήματα αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ μὲ πόνον καὶ κόπον ἀποκτώνται· κτήματα δὲ πάλιν ὀνομάζει, τὰ τέκνα τῶν, πλατυτέρως λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος τῶν κτηνῶν, κατὰ τὸ „ Ἐκτεσάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ. (Γέν. δ. 1.) ἥτοι ἐγέννησα υἱὸν σκηνώματα δὲ Χαμ, ἥτον ἡ Αἴγυπτος· διὰ τὴν ὅτι ὁ Βασιλεὺς Αἰγύπτου, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποῦ ὀνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, εἶχε πρόπακτον τὸν Χαμ, ὅστις ἦτον ἕνας ἀπὸ τῶν τρεῖς υἱοῦς τοῦ Νῶε· ὥστε ὁ αὐτὸς τόπος ὀνομάζεται καὶ γῆ Χαμ, καὶ γῆ Αἰγύπτου, καὶ Αἴγυπτος· διότι πρῶτος ὁ Χαμ αὐτῶν τὸν τόπον ἐκατοίκησεν (1) πρέκει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀπὸ τὰς δέκα πληγὰς τῶν Αἰγυπτίων, τὰς ἑπτὰ μόνον ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀφῆσας τοὺς σκνίπας καὶ τὰς φλυτῖδας, καὶ τὸ ψηλαφητὸν σκότος ὡς εἴπομεν· ἀπὸ τὰ ὁποῖα, τὰ δύο ἀναφέρει εἰς τὸν ρδ. Ψαλμὸν. (2)

52: „ Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ ποιμνιον ἐν ἐρήμῳ.

Ἐσήκωσε, λέγει ὁ Θεὸς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆν Αἴγυπτον, καὶ ὠδήγει αὐτὸν καὶ ἐφύλαττε μὲ τὴν ἐπιμέλειαν, καθὼς ὁ βοσκὸς ὁδηγεῖ καὶ φυλάττει τὸ ποιμνιον καὶ τὰ πρόβατά του (3)

53: „ Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλλίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

ὠδήγησε, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ἐγῆκαν ἀπὸ τῆν Αἴγυπτον ἐν τῇ πρώτῃ νυκτί, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Ἐκείνη ἡνύξε αὕτη προφυλακὴ Κυρίου· ὥστε πᾶσι τοῖς υἱοῖσι Ἰσραὴλ, εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν. (Ἐξ. ιβ. 42.) ἐπ' ἐλλίδι δὲ αὐτοὺς ὠδήγησε τῇ τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, κατὰ τὸν Ἡσυχιον· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, „ Γινώσκων γνώση, ὅτι πάροικον εἶσαι τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δοσλώτουςιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς, καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς ἔτη τετρακόσια· τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὡδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. (Γέν. ιβ. 13.) λέγει δὲ, ὅτι

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπεὶ πνευματικῶς Αἴγυπτος καλεῖται πᾶς ὁ περιγίειος τόπος, οἱ ἐν τούτῳ διατρέγοντες, Αἰγύπτιοι προσαγορεύονται· χάριτι οὖν Θεοῦ, τούτων τῶν Αἰγυπτίων τὰ πρῶτα γεννήματα τῆς ψυχῆς· ἀναιρεῖται, ἄγνοια καὶ κακία τυγχάνοντα· πρὸ γὰρ τῶν ἀρετῶν καὶ γνώσεων, τῶν ὀφελίμων τέκνων τῶν διανοιῶν, κακία καὶ ἄγνοια ὑφίστανται· ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ κατὰ τέχνην ἢ ἐπιστήμην ἐνεργούντι, οὐκ εὐδὺς τὸ εὖ ποιῆσαι παραγίνεται, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐπιλήπτως ἐνεργῆσαι· ἀναιρεῖται οὖν εἰκότως ἀπαρχὴ παντὸς πόνου, ὡς φαύλη· ὅτι δὲ περὶ ψυχῶν τὰ λεγόμενα σῶμασι συμπεπλεγμένων, ὅλον ἀπὸ τοῦ προσκείσθαι, ἐν τοῖς σκηνώμασι· σκηνώματα δὲ ψυχῶν, τὰ σῶματα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσυχιος λέγει „ Πολλὴ περὶ τοὺς παιδευομένους ὁ Θεὸς φιλανθρωπία κέχρηται· ἀπὸ τῶν ἐλαττώων ἀρχόμενος, ὥστε σφραγισθέντας κερδαίνει τὰ μείζονα· διὰ τοῦτο τὰ κτήνη πρότερον τῶν Αἰγυπτίων συνέκλεισεν εἰς θάνατον· ἀναισθητοὺς δὲ ἐβρῶν, ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα· ὥστε, οὐκ ἂν τὴν τῶν πρωτότοκων ἐπήγαγε πληγὴν, εἰ τῷ θανάτῳ τῶν κτηνῶν σφραγισθέντες ἀνέντηαν· ὁ δὲ Θεὸς δὲ λέγει „ Τὸ δὲ παντὸς πόνου, ἵνα εὖ πᾶν παντὸς καρποῦ αὐτῶν· ἀντὶ τοῦ, πάντων τῶν προσόντων αὐτοῖς τὰ πρωτότοκα ἀνείλεν· οὐκ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κτηνῶν, ὅσα περ ἦν αὐτοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει, ὅτι πρῶτον ὁ Θεὸς ὡς πρόβατα ἀπῆρε τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἔπειτα ἐνώσας αὐτοὺς, ποιεῖ ποιμνιον ἐν· ἀκολουθῶν δὲ ἐπιφέρει ταῦτα· „ Καὶ ἡμεῖς τοῖνον, ὅσον ἐπιταυτὸ συναγόμεθα, τηρεῖμεν τὸ τῆς ποιμνὸς μυστήριον· ὅτε δὲ ἀμελοῦμεν τῶν συνάξεων, μιμούμεθα τὰ ἀποσκιρτῶντα καὶ ἀπαίροντα τοῦ Ποιμνίου πρόβατα· καὶ δύνανται καθ' ἡμῶν τῶν διασκορπισθέντων οἱ ἔχθροι καὶ τὰ θηρία τὰ ἐνεδρεύοντα· οἱ λύκοι, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τῶν ποιμενικῶν, ἐάν ποτε ἐπιθῶνται ποιμνὶ, οὐ δύνανται ἐπιτίθεσθαι αὐτῇ συναγωγῇ· ἀλλ' ἐπιτιγοῦσι ποῦ πρόβατον ἀπονέμεται, καὶ κείνῳ ἐπιβουλεύουσιν· εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα μὴ ἐπιβουλεύεσθαι παρὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, μὴ καταλείπωμεν τὴν συναγωγὴν· ἀλλὰ συνεχώμεθα ἐπιταυτὸ, τιμῶντες τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἵνα συναχθῇ ὁσὺν Χριστοῦ πρὸς ὁσὺν, καὶ ἀεμονία καὶ φλέβες καὶ νεύρα καὶ δέρμα ἡδὴ δὲ καὶ αἱ τρίχες· ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι σῶμα Χριστοῦ ἐστὶ καὶ ἀναγκαῖον τοῦτο συναγεσθαι, ἵνα μὴ λέγῃ περὶ ἡμῶν ὁ Χριστός· διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὅσα μου.

M

ὅτι δὲν ἐφοβήθησαν οἱ Ἑβραῖοι· δηλαδή· κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ ὕψερρον, καὶ πολλὰ ἐδειλίασαν. (1)

„Ὅρος τοῦτο, ὃ ἐκτίσας τὴν δεξιὰν αὐτοῦ.

„Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε
„θάλασσα.

Τοὺς ἐχθροὺς, λέγει, τῶν Ἑβραίων· ἦτοι τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ ποῦ ἐκυνήγουν αὐτοὺς, ἐσχέπασεν ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω· ἡ γὰρ αὕτη θάλασσα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τούτοις μὲν παρέσχεν ὁδόν, ἐκείνους δὲ τοῖς κύμασιν ἔχωσεν.

54: „Καὶ εἰσέγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἁγίαςματος αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἐδιηγῆθη ὁ Δαβὶδ· τὰ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ γενομένα θαύματα, ἀπεσιώπησεν, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἐρήμον, μετὰ τὸ νὰ ἐπρωδηγήθη αὐτὰ· ὅθεν τῶρα διηγείται περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὅρος δὲ λέγει ἐδῶ τὸ Σιών, ὡς ἂν ὁ ποῦ τοῦ ἦτον ὀνομαστότερον ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ὅρος δὲ ἁγίαςματος ἦτον αὐτό· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν Κιβωτὸν ὠνόμαζον ἁγίασμα· λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ὄρος ἁγίων διὰ τὴν ἡγιασθῆναι ἀπὸ τὴν ἐν αὐτῇ ἁγίαν Κιβωτὸν.

Τὸ τοῦτο λέγει δεικτικῶς ὁ Δαβὶδ· διὰ νὰ φανερώσῃ, πῶς τὸ ὄρος Σιών, εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκοντο ποτὲ οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον ἄλλο ἀπὸ τὸ Σιών· λέγει δὲ, ὅτι τοῦτο τὸ ὄρος Σιών ἀπόκτησεν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅχι ἡ ἀνδρία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων· ὁ γὰρ Θεὸς ἐδίωξεν ἀπὸ αὐτῶν τοὺς κατοικοῦντας πρότερον. (2)

55: „Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν τὸν Εἴθνη, καὶ ἐκληροδοτίσεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας· καὶ κατεσκεπνώσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὐχλαμένον ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ταῖς ἐπτά Ἐθνη, ὁ ποῦ ἐκατοίκουν αὐτὴν· ἦτοι τοὺς χαναανίους, τοὺς χεταίους, τοὺς φερεζαίους, τοὺς Εὐαίους, τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Γεργεσαίους, καὶ τοὺς Ἰβουσαίους· ἐκληροδοτήσας δὲ ὅλην αὐτὴν τὴν γῆν εἰς τοὺς Ἑβραίους· κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· λείπει δὲ τὸ ὡς· ἡγοῦν ὡς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας· εἶναι γὰρ καὶ ἐν τοιοῦτον ἕλλη ὡς αὐτὴν ἰδίῳ μα συνειθισμένον κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ μετὰ τοιοῦτον τρόπον ἡγοῦν μετὰ σχοινίου γεω-

με-

(1) Ὡς δὲ τὸ οὐκ ἐδειλίασαν ἐννοεῖται, ὅτι ὅταν οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὴν ἐλπίδα τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίας εἰς τὴν ψυχὴν τοὺς τετυπωμένην, καὶ ἐνθυμούντο αὐτὴν, τότε δὲν ἐφοβούντο τοὺς ἐναντίους· καθὼς λέγει ἐδῶ· ὅταν δὲ ταύτην ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν μνήμην τοὺς, καὶ δὲν ἠλπιζον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τότε ἐφοβούντο καὶ ἐδειλίαζον, ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, οὐκ ἐδειλίασαν τὴν ἐρυθρὰν πεζεύοντες θάλασσαν, ἥτις αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς ἐπεκάλυψε, καὶ τὰ φῶς τὸ ὕδωρ ἐπιδραμὸν τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγένετο.

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· Κατὰ ἀναγωγὴν, ὄρος ἁγίαςματος ἐστὶν ἡ διηρημένη καὶ ὑψηλοτάτη ἀρετὴ καὶ γνώσις, εἰς ἣν γνησίως εἰσάγει ὁ μόνος τέλειος διδάσκαλος Ἰησοῦς, οὗ κτήμα πᾶσα ἀρίστη γνώσις, καὶ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας ἔστι· ὅθεν καὶ οἱ ταύτας τὰς διαθέσεις κτῶμενοι, κτήματα Θεοῦ καλοῦνται. Καὶ σὲ οὖν εἰς τὸ ἄνω ὄρος εἰσάξει τὸ δεικνύμενον τῷ νῷ, καὶ ἐκβαλεῖ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀπὸ τῶν ἐπουρανίων· ἵνα σὺ κληρονομήσῃς βασιλείαν οὐρανῶν, ἀληθινὸς καὶ εὐγενὴς καὶ πνευματικὸς Ἰσραὴλ γενόμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Θεοφάνης· Οἱ διαβάλλοντες ὡς ἐρυθρὰν ἀκαταπνέστις τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, καὶ ὡς ἐν ἐρήμῳ τῷ κόσμῳ τῷ Θεῷ λατρεύσαντες καθαροί, εἰς τὸ ἄνω ὄρος καὶ τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσάγονται· κατὰ ἄλλον δὲ ἐρμηνευτὴν· „Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Κύριος, ὁ καὶ πάλαι προπορευόμενος τοῦ λαοῦ καὶ κατακληροδοτῶν αὐτοῖς τὴν ἐπαγγελίαν γῆν.

μετρικόν ἐμοίρασεν ὁ Θεός τὴν γῆν ἐκείνην, κατὰ ἀναλογίαν καὶ ἰσότητα τὴν ἀρμοῦσαν εἰς τὴν κά-
θε φυλήν· καθὼς καὶ ἕνας πατήρ μοιράζει τὴν πα-
τριυσίαν του, μὲ μέτρον ἀνάλογον εἰς τὸ κάθε
τέκνον του· (1) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις
τοῦ ἐκκληροδοτήσαν· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἐκκληροδοτή-
σαν· αὐτοῖς, εἶπεν αὐτοὺς· εἰς τὰ σκηνώματα λοι-
πὸν καὶ κατοικίας τῶν εἰρημένων Ἑθνῶν, ἑκατοίχι-
σαν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους.

- 56 : „ Καὶ ἐπείρασαν καὶ παρεπίκραναν
τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον, καὶ τὰ μαρ-
τύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.
57 : „ Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠθέτησαν, κα-
τὰ τὸν Θεὸν καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι οἱ φερθέντες ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὴν
γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἦσαν παιδία, ὡς εἰπομεν, ἐ-
κείνων τῶν Ἑβραίων, τῶν ὁποίων τὰ κόκκαλα ἔπα-
σαν εἰς τὴν ἔρημον· αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, τὰ παιδία
τῶν Ἑβραίων ἐκείνων, ἐπείρασαν ὕψιστον· ἦγουν ἐ-
λύπησαν τὸν Θεόν· διὰ τί ἔπεσον εἰς εἰδολολατρεί-
αν· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν, „ Καὶ
ἀνέστη γενεὰ ἑτέρα μετ’ αὐτοὺς, οἱ οὐκ ἔγνωσαν
τὸν Κύριον· καί γε τὸ ἔργον, ὃ ἐποίησαν ἐν τῇ Ἰ-
σραὴλ. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πονηρὸν
ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐλάτρευαν τοῖς Βααλήμ· ἦ-
τοι τοῖς εἰδώλοις. Κρι. β. 10.) Μαρτύρια δὲ ὁ-
νομαζοῦν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τὰς ἐχούσας δια-
μαρτυρίαν· ἦτοι τὰς ἀναφερούσας τὰ λόγια ταῦτα.
„ Μαρτύρομαι ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ τὰ ὀ-

μοικ· ἀπέστρεψαν δὲ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἠθέτησαν
αὐτὸν οἱ μεταγενέστεροι Ἑβραῖοι, μετὰ τὴν ἐμμελήθη-
καν τοὺς πατέρας καὶ προγόνους αὐτῶν, οἵτινες ἔκα-
μαν τὸν χωνευτὸν μόσχον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ εἰδο-
λολάτρησαν.

„ Μετεστρίψαν εἰς τόξον στρεβλόν.

Οἱ μεταγενέστεροι, λέγει, Ἑβραῖοι μεταστρά-
φηκαν ἀπὸ τὴν εὐσεβεῖαν εἰς τὴν δυσσεβεῖαν, παρὸ
μοίως μὲ τὸ σραβὸν τοξάρι· το γὰρ εἰς ἐδῶ, εἶναι
ἀντὶ τοῦ ὡς· καθὼς, λέγει, τὸ σραβὸν τοξάρι δὲν
ρίπτει ἴσα καὶ ὀρθὰ τὰς σαίτας· ἐξί καὶ ὀνοῦς τῶν
τότε Ἑβραίων στρεβλωθεὶς δὲν ἐπρόβαλεν ὀρθὰ τὰ πε-
ρὶ Θεοῦ νοήματα. (2)

- 58 : „ Καὶ παρεργίσαν αὐτὸν ἐν τοῖς βου-
νοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς
αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἔσμιζαν μὲ τὰ Ἑθνη,
διὰ τοῦτο ἔμαθον καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, ὡς λέγει ἀλ-
λαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ· ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ Ἑθνη ἐθυσία-
ζον ἐπάνω εἰς τὰ βουνα, καὶ ἐλάτρευαν τὰ γλυπτά· ἦ-
τοι τὰ εἰδώλα· ἐξί καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐποίουν, θυσιάζον-
τες εἰς τὰ βουνα καὶ εἰς τὰ εἰδώλα λατρεύοντες· παρε-
ζήλωσαν δὲ τὸν Θεὸν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἔκαμαν αὐτὸν
νὰ παραζηλώσῃ· ἦτοι τὸν ἔκαμαν νὰ ὀργισθῇ δικαί-
ως κατ’ αὐτῶν, διὰ τὰ γλυπτά εἰδώλα ὅπου ἐπρο-
σκύνουν. (3)

59 : „ Ἡ-

(1) Τοὺς κληροῦς δὲ καὶ τὰς διαμετρήσεις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἀκριβέστερον διδάσκει τὸ βιβλίον Ἰησοῦ τοῦ
Ναυῆ κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Εἴη δ’ ἂν τόξον στρεβλόν, ψυχὴ διεστραμμένη· βέλη δὲ αὐτῆς, λογισμοὶ πονηροί· καὶ σὺ
ἐὰν ἀμαρτάνῃς, τόξον στρεβλὸν ἔσῃ, καὶ εἰς χεῖρας ἐλευσὴ τοῦ Διαβόλου· καὶ διὰ σοῦ, οὗς ἂν εὕρῃ, τρώσει, εἰς
ἀμαρτίαν προσκαλούμενος καὶ ἀπολύων τὰ βέλη τὰ πέφυκμένα, κρώμενός σοι ὡς τόξον στρεβλὸν ἐπιτηδεύει ἡκὴν εἰς
χεῖρα αὐτοῦ τὴν σχολιάν καὶ στρεβλήν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ κείνοι τοῖνυν τῆς διανοίας τὴν εὐθύτητα διαφθείραν-
τες, οὔτε ταῖς θείαις εὐεργεσίαις εἰς δέον ἐχρῶντο, καὶ βλάβης ἀπορμας τὰς τῆς ὠφελείας ἐλάμβανον ἀπορμας.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὄρους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔδυσεν Δαίμονας, ὡς ὁ Περσὴς
52

59 : „ Ἦκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερεῖδε, καὶ
 „ ἐξουδένωσε σφοδρὰ τὸν Ἰσραὴλ .

Ἦκουσε, λέγει ὁ Θεὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων
 βρωσαν φωνὴν τῶν Ἑβραίων ; ἤτοι τὴν ἀσίβειαν
 τους, καθὼς ἤκουσε καὶ τὴν φωνὴν τοῦ αἵματος
 τοῦ Ἀβελ, καὶ τὴν φωνὴν τῶν Σοδόμων καὶ τῶν
 Γομέρων * διὰ τὰ ἰδίαι αἰμαρτίαι, ὅπου κάμνει ὁ
 ἄνθρωπος, αὐταὶ φωνάζουσιν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ
 κατηγοροῦσαι κείνον, ὅπου τὰς ἐργάζεται καὶ κα-
 τὰ ἄλλον δὲ τρόπον * ἰδίωμα εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Πα-
 λαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ λέγῃ ἐπὶ Θεοῦ, ὅτι ἤκου-
 σε * φανερῶσι δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινή-
 θη εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν * ὑπερεῖδε δὲ : ἤγουν
 ἐπαρέβλεψε καὶ ἀπεσάρφη καὶ ἐξουδένωσεν : ἤγουν
 εὐκαταφρόνητον ἔκαμε τὸν πρῶτον τίμιον λαὸν τοῦ
 Ἰσραὴλ * ἐπειδὴ παρέδωκεν αὐτὸν σκλάβον εἰς διάφο-
 ρα Ἑθνη τῶν ἀλλοφύλων, καθὼς ἰσορεῖ ἡ βίβλος τῶν
 Κριτῶν κατὰ τὸν Θεοδώριον. (1)

60 : „ Καὶ ἀπόσπασεν τὴν Σικληνὴν Σηλῶμ *
 „ σκλήνωμα ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἁν-
 „ θρώποις .

Τὰ ρητὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐκόλουθα, ἰσορροῦν-
 ται εἰς τὴν πρώτην τῶν Βασιλειῶν ; πῶς δηλαδὴ ἐ-
 σκλαβώθη ἡ Ἰβωτὸς ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους ; καὶ
 πῶς οἱ Ἑβραῖοι κατασφάχθησαν, καὶ αἱ πόλεις αὐ-
 τῶν ἐκυριεύθησαν * ἀπέβαλε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἐν
 Σηλῶμ σκλήν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκατεῖκε διὰ μέσου

τῆς Κιβωτοῦ διὰ τὴν, ἃν δὲν ᾔθελεν ἀποβάλλῃ αὐ-
 τήν, δὲν ᾔθελε κυριευθῇ ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους. λέγει
 δὲ, καὶ ὅτι διὰ μέσου τῆς Κιβωτοῦ, κατασκήνωσεν
 ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους * πρῶτον γὰρ, ὡς εἶπα-
 μεν, ἐν τῇ Σηλῶμ ἐκατοίκησεν ἡ Κιβωτὸς ὕστερον δὲ
 ἐκατοίκησεν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ.

61 : „ Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν
 „ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, καὶ τὴν καλλο-
 „ νήν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν .

Ἰσχὺν καὶ καλλονήν, τινὲς μὲν ὠνόμασαν,
 τοὺς πολεμικοὺς καὶ δυνατοὺς στρατιώτας τῶν Ἑβραί-
 ων * καλλίον ὅμως εἶναι νὰ ὀνομάσωμεν ἐτὶ τὴν
 Κιβωτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριον * διὰ τὴν Κιβω-
 τὸς καὶ ἐνίσχυαν : ἔτι ἐδυναμόνευον τοὺς Ἑβραίους
 ἕως τότε, καὶ ἐκαλλώπιζεν αὐτοὺς αὕτη δὲ παρεδό-
 θη εἰς χεῖρας τῶν Ἀζωτῶν ἀλλοφύλων, οἵτινες ἀ-
 νέθεσαν αὐτὴν εἰς τὸ εἶδωλον αὐτῶν Διχῶν .

62 : „ Καὶ συνέκλεισεν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν
 „ λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν
 „ αὐτοῦ ὑπερεῖδε .

Κληρονομίαν Θεοῦ τοὺς Ἰσραηλίτας ὀνομά-
 ζει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐτὶ αὐτοὺς
 ὠνόμασεν, ἐπειδὴ ἦτον ἀριερωμένοι εἰς μόνον τὸν
 Θεὸν, ἐγενήθη, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ
 Ἰα.

* Ὡσὲ φησιν * ἡ Ἐξεπένρευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν * ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων ἐδυσίαζον, καὶ ἐπὶ τοὺς βου-
 νους ἔθυσον ὑποκάτω δρυὸς, καὶ λεύκης, καὶ δένδρου συσκιάζοντος * ὅτι καλὸν σκέπη (Ὡσ. δ' . 12 .)
 (1) Ἐν αὐτῇ γὰρ γέγραπται, ὅτι παρέδωκεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, ποτὲ μὲν τοῖς Ἀμμωνίταις, ποτὲ δὲ τοῖς
 Μωαβίταις * ἄλλοτε δὲ, τοῖς Μαδινναίοις καὶ ἀλλοφύλοις * μάλιστα δὲ ἐδῶ φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὰς πέντε σατρα-
 πείας, αἵτινες ἔλαβον τὴν Κιβωτὸν, ὅταν ὁ Ὀρνὶ καὶ Φινεὲς τὰ παῖδιά τοῦ Ἡλεὶ ἐσφύγησαν, καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἐ-
 ξουδενάθη * ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει * „ Νῦν ἀκούσαι, φησὶ, τὸ μὴ παραπέμψασθαι, κινηθῆναι δὲ, καὶ τοῦτο
 τὴν ἀκοὴν ἐνδείξασθαι * πὶ δὲ ἀκούσας ἐποίησεν ; οὐκ ἐπήγαγε πληγὴν, ἀλλ' ὑπερεῖδε * πάσης δὲ τοῦτο χαλε-
 πώτερον μίσγος, ὑπεροφθῆναι παρὰ Θεοῦ * μόνον γὰρ αὐτοῦ τῷ ὀφθαλμῷ σφζόμεθα * δεῖα τοίνυν ἥλικα ὑπεροφθέν-
 τες πεπόνθασιν * παρεδόθησαν εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας * (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ .)

Ίακώβ, σχεόνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ.
(Δευ. 16. 9.)

63: „Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε
„πῦρ, καὶ αἱ παρθένοι αὐτῶν οὐκ
„ἐπενδύθησαν.

Περὶ τούτων ῥητῶς μὲν καὶ καθ' ὅπως δὲν ἀναφέρει ὁ Μωϋσῆς, καὶ αἱ παλαιότεραι τοῦ Δαβὶδ ἱστορίαι ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅταν ἐκείοντο εἰπάσεις καὶ τὰ ὁσπήτια τῶν Εβραίων ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἔμειναν μέσα εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς καὶ τὰ ὁσπήτια νεανίσκοι: ἤγουν νὰ παλικάρια, τὰ ὅποια ἀκόμη δὲν εἶχον γόνους στρατιῶται, καὶ ἐτι νὰ κατακάψαν ὁμοίως ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔμειναν καὶ κόραι γυναῖκες, αἱ ὅσαι μὲν τὸ νὰ ἐκάψαν, ἢ ἐσκληβώθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, δὲν εἶχον ὀπίσω τινὰς, ὅπου νὰ τὰς κλύουσιν διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν σκλαβίαν ἐπειδὴ αἱ πατέρες καὶ μητέρες καὶ συγγενεῖς αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, ἐθανατώθησαν μαζί. ἄλλοι δὲ, καὶ ἐσκληβώθησαν. (1)

64 ἢ Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον,
„καὶ αἱ χήραι αὐτῶν οὐ κλαυθί-
„σονται.

Οἱ οὖν, λέγει, τοῦ ἱερέως Ἠλεὶ, ὁ Ὀρνὶ καὶ Φινεὺς, οἵτινες εὐγῆκαν μαζί με τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πόλεμον, ἐφρονεύθησαν καὶ οἱ δύο ὁμοῦ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων. τὸ δὲ σὺχλαυθήσονται, εἶναι ἀντί τοῦ, οὐκ ἐκλαύθησαν, κατὰ ἀντιχρονισμόν· διότι αὐταὶ μὲν τὸ νὰ ἐφρονεύθησαν, ἢ ἐσκληβώθησαν, δὲν εἶχον τινὰς νὰ τὰς κλύουσιν· ἐπειδὴ αἱ πόλεις αὐτῶν καὶ πατρίδες ὁλοτελῶς ἐξολοθρεύθησαν, χωρὶς νὰ μείνῃ τινὰς συγγενῆς των. (2)

65: „Καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὕπνων Κύριος.

Καθὼς, λέγει, ἐκεῖνος ὅπου κοιμᾶται, σηκνόμενος ἀπὸ ἀπὸ τὴν κλῆνην τινάζει τὸν ὕπνον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοῦς του: ἐτι καὶ ὁ Κύριος εἰς ὅλον τὸ ὕψερρον σηκωθείς διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἰσραὴν Κιβωτὸν καὶ τὸν λαόν του, ὅς τις τότε ἔλαβε τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, ἀπετίναξεν τὴν μακροθυμίαν, ὅπου ἔδειξεν εἰς τὰ τόσα κακὰ, ὅπου ἔκαμαν οἱ ἐχθροὶ τῶν Εβραίων ἀλλόφυλοι· ὕπνον γὰρ, τὴν μακροθυμίαν ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ ἐγορτν, τὴν ἐκδίκησιν καὶ τιμωρίαν.

„Ὡς δυνατός καὶ κεκραίπαλῃκός ἐξ
„οἶνου.

ΟΨ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ἡ ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ὡς πῦρ αὐτοὺς κατηνάλωσεν, ὡς νοεῖσθαι: πῦρ τὸν ἀδόκητον ὄλεθρον· ὁ συνήθης δὲ θρήνος ἐπὶ ταῖς παρθένοις οὐκ ἐγένετο, ἐκείνου περὶ τὰ οἰκτεῖα ἡσυχασμένου κακὰ, ἢ οὐδενὸς αὐταῖς ἐπικουροῦντος κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁ δὲ Ἠσύχιος φησι· „Νεανίσκους λέγει, τοὺς ἐν τῷ νόμῳ δυνατούς· οἷον τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες ἐθάρρουν τῇ ἰσχύϊ τοῦ γραμματος· τοὺτους κατέφαγε πῦρ ὁ πρὸς ἡμᾶς (τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς) Ζήλος, ὁρῶντας ὅτι χωρὶς ζυγοῦ νομικοῦ δικαιούμεθα· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἠσαΐας ἔλεγε· „Ζήλος λήψεται λαὸν ἀπαίδευτον, καὶ νῦν πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται.

(2) Ἐν ῥομφαίᾳ δὲ ἔπεσον οἱ ἱερεῖς, ὡς ὁ Θεοδώριτος φησι, δι' αὐτῶν διδασκόμενοι τῶν πραγμάτων, μὴ θαρρεῖ, παρανομίᾳ συζώντας, τῇ θεῇ κηδεμονίᾳ· προσθέττει δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Φινεὺς ἀκούσασα, ὅτι πέθνηκεν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ ὅτι χήρα κατέστη, δυσκοινησάσα ἀπέθανε, καὶ ἕτεροι τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀπωλείᾳ συνδιόλωσαν· μηδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀξιοθεῖσθαι δακρύων· καὶ αὐτὸς Ἠλεὶ, ἀγγελθὲν αὐτῇ, ὅτι πεθνήκασιν ἐν ῥομφαίᾳ οἱ παῖδες αὐτοῦ, πεσόν ἀπέθανε· προσθέττει δὲ ὁ Θεόδωρος· „Βούλεται εἰπεῖν δι' ὅλον, ὅτι διαφόρος αὐτοὺς ἐπενεμύθη τὰ κακὰ, εἴτε νεανίσκους, εἴτε πρεσβύτες, εἴτε ἱερεῖς, οὐδενὸς αὐτῶν φεισμένου τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τοῦ τρόπου κακίαν· (ἐν τῇ ἐκδόσει· Σειρᾶ·.)

Οὗτος ὁ εἶχος σαφινίζει τὸν ἀνωτέρω καθὼς λέγει, ἕνας δυνατὸς ἄνθρωπος, ὅπου μεθύσῃ καὶ πονέσῃ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ πολὺ κρασί, σηκώνεται ὑπερόν καὶ ἀνανήφει· τοιοῦτοτρόπως ἐσηκώθη ὁ καὶ Θεὸς διὰ τὴν κινήσιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἑβραίων δυνατωτέρον ἀπὸ τὸ πρῶτον· ἦτοι μετὰ τὴν προτέραν μακροθυμίαν· διὰ τὴν καὶ ὁ δυνατὸς ἄνθρωπος, ὅπου οὐ κατὰ κράτος ἀπὸ τοῦ κρασί, ὅταν ὑπερόν σηκωθῇ, δυνατωτέρα κινεῖται καὶ ὀρμητικώτερα κατὰ τὸν Ἡσυχίον· ὁ δὲ καὶ σύνδεσμος, εἶναι περὶ τοῦ. (1)

66.: „Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ εἰς
„ τὰ ὀπίσω .

Τὸ ἐπάταξε σημαίνει μὲν ὡς ἐπιτοπλεῖσιν τὸ ἐθνικῶς, μερικῶς φορὰς δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἀπλῶς ἐκτύπησε· καθὼς καὶ τῶρα τοιοῦτον σημαίνοντα ἔχει ἐδῶ· ὁ γὰρ Θεὸς ἐκτύπησεν· ἦτοι ἐπλήρωσε τοὺς ἀλλοφύλους Γεθίους εἰς τὰς ἑδρας· ἦγον εἰς τὸν ἀφεδρών· καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τοὺς ἄνδρας τῆς Πόλεως (Γεθ.) ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἑδρας αὐτῶν (α. Βασιλ. ε'. 9.) μὲν εὐφροσύνην δὲ καὶ σεμνὸν ὄνομα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὀπίσω, τὸ ἄτιμον μέρος τοῦ ἀνθρώπινου ἀφεδρώου.

„ Οὐκ εἶδεν αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς .

Οὐκ εἶδεν λέγει τὴν πληγὴν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀφεδρώους τῶν ἀλλοφύλων· εἰς ὅποιον γὰρ τόπον τῶν Ἀλλοφύλων ἐπήγαγεν ἡ Κιβωτὸς, ἔκει καὶ τὸ πάθος τοῦτο ἐκτύπη· οὐ μόνον γὰρ εἰς τὴν Γεθ., ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσκάλωνα τοῦτο ἠκολούθησεν. „ Ἐγενήθη, φησὶ, σύγχυσις ἐν ὅλῃ τῇ πόλει βαρεῖα σφόδρα, ὡς εἰσῆλθε Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐκεῖ· καὶ οἱ ζῶντες καὶ οὐκ ἀποθνήσκοντες ἐπλήγησαν εἰς τὰς ἑδρας· καὶ ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν. (Βασιλ. ε'. 11.)

67.: „ Καὶ ἀπώσατο τὸ σκηνώμα Ἰωσήφ,
„ καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραὶμ οὐκ ἔξε-
„ λεύετο .

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ἠθέλησε· τὴν κατοικήσιν διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὄρια τῆς γῆς τοῦ Ἰωσήφ· Ἰωσήφ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἐφραὶμ· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ· καθὼς καθ' ἑαυτὸν λέγει ἀκολουθῶς, ὅτι δὲν ἐδιόλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ· ἦγον δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὄρια τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, διὰ τὰς παρανομίας αὐτοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τοῦτο δὲ ὅπου λέγει ἐδῶ τῶρα, εἶναι τὸ ἴδιον ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἀπώσατο τὴν σκηνὴν Σηλὼμ· ἐπειδὴ ἡ Σηλὼμ ἦτον μέρος τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, ὡς εἶπομεν. (2)

68.: „ Καὶ ἐξελεύετο τὴν φυλὴν Ἰούδα,
„ τὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης „ Καθ' ὅσον ἡ κεφαλὴ· ταυτέστιν ἡ μέση, ἐπεισάκτον πάθος ἐστὶν οὐκ ἔμφυτον, οὕτως ἡ ὀργὴ πάθος οὐκ ἐστὶ Θεοῦ, ἀλλὰ τιμωρία δικαία τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπαγομένη . . . ἡμεῖς οὖν καροῦμεν οἶνον καὶ μεθύειν ποιοῦμεν τὸν Θεόν, ὡς καθεύδειν, ἵνα μὴ νύφη κλῶν· ἀλλ' ἐὰν ἐπιστρέψωμεν καὶ γενόμεθα ἐμφορῶντες, ἐγείρεται· καὶ τί ποιεῖ; πατάσσει εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς ἐχθρούς· οἱ γὰρ κατενώπιον βλέποντες τοῦ Θεοῦ καὶ παριστάμενοι αὐτῷ, οὐ πατάσσονται· ἀλλ' ἐὰν τις φύγῃ τὸν Θεόν, τότε πατάσσεται· καὶ μὲν ἀναίσθητος ὢν τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, εἴτα ὀνειδισθεὶς παρὰ τοῦ θέλοντος αὐτὸν εἰς ἐπιστροφήν ἄγειν, μετανοήσῃ καὶ αἰσχυνομένη, ἀναίσχυτος ὢν τὸ πρότερον, ἅμα τε ἤρξατο ὀνειδίζειν ὁ Κύριος καὶ ἐπαύσατο· ἐὰν δὲ μὴ μετανοήσῃ, τηρεῖται αὐτῷ ὁ ὀνειδισμὸς καὶ ἐπὶ τὴν ἀνάσχιν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἐξ οἴνου δὲ κρατῆρα ἐκάλεσε τὴν ἀγαθήτησιν .

(2) Ἐκ τῆς φυλῆς γὰρ ταύτης καταγόμενος ὁ Ἰεροβοὰμ ὁ δεῦλος τοῦ Σολομῶντος καὶ ἀποστάτης ἔσχισε τὰς δέκα φυλάς ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἐπέσειν αὐτὸς νὰ εἰδωλολατρῶν εἰς τὴν Σαμάρειαν .

„τό ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐδιάλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα διὰ νὰ βασιλεύῃ εἰς τὸν λαόν τοῦ Ἰσραήλ. τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ἐκ τῆς Ἰουδα φυλῆς (1) ἐσιώπησα δὲ τὰς κατὰ τοῦ Σαουλ συμβάντα, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι τὸν κατηγόρει· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς φυλῆς Βενιαμὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον ὁ Βασιλεὺς Σαουλ, ἐδιάλεξε ὁ Κύριος τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον καὶ ὁ Δαβὶδ· ἀντὶ δὲ τοῦ ὄρους Ἐφραΐμ, εἰς τὸ ὅποιον ἦτον καὶ ἡ Σηλώμ· ἡ παλαιὰ κατοικία τῆς Κιβωτοῦ, ἐδιάλεξε τὸ ὄρος Σιών, κοντὰ εἰς τὸ ὅποιον ἦτον ἡ Ἱερουσαλὴμ· λέγει δὲ ὅτι ἠγάπηθη ἀπὸ τὸν Θεόν τὸ ὄρος Σιών, διὰ τί αὐτὸ ἐμεγαλύνθη καὶ ἔγινεν ὀνομαστόν, ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὴν Κιβωτόν τοῦ Θεοῦ.

69 : Καὶ οἰκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ.

τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, διὰ μέσου τοῦ Ναθαν λέγων· „Καὶ ἔσαι ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθῇσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ, ὃς ἔσαι ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνοματί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· (β'. Βασι. ζ'. 12.) τοῦτον δὲ τὸν ναὸν ἁγίασμα ἐδω ὀνόμασε κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἰσὶ δὲ ὡς μονοκέρωτος, εἶναι ἑλλειπές· λείπει γὰρ ἑξωθεν τὸ κέραν· ἦται ὡς κέραν μονοκέρωτος· καθὼς γὰρ τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρωτος εἶναι ἓνα, καὶ μεγαλῶτατον καὶ ὡραιότατον, καὶ δυνατώτατον· ἔστι καὶ ὀναός ὁ παρὰ τοῦ Σολομῶντος κτισθεὶς, ἓνας ἐκτίσθη εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ μεγαλώτατος, καὶ ὡραιότατος, καὶ δυνατός κατὰ τὴν κατασκευὴν, καὶ ὁ μόνος τοῦ μόνου Θεοῦ ἀφιέρωμα.

„Ἐν τῇ γῇ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ οἰκοδόμησεν ἐδὼ εἶναι ἀντὶ τοῦ οἰκοδομήσει κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ περασμένου λαμβανομένου ἀντὶ μέλλοντος· μὲν τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ναόν, ὅπου ἔμελλε νὰ οἰκοδομησῇ ὁ Σολομὼν εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα· καὶ πρὸς τοῦτο· διὰ τὴν βασιλείαν, ὅπου ἔμελλε νὰ σερευθῇ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα· ἐφάνέρωσε γὰρ ὁ Θεός.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐσερεύσας τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ κατοικεῖ, ὥστε ὅπου νὰ μὴν ἐκβάλλεται ἀπὸ αὐτὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα, εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε· πλὴν καταχρηστικῶς καὶ ὅχι κυρίως τοῦ λέγεται· ἐπειδὴ καὶ ἀπβλήθη αὕτη ἀπὸ τὰ Ἱερουσόλυμα πολλὰς φορὰς, ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων πρόταρον· καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὕδαρον. (2)

70 : „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀποσθῆναι δὲ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραΐμ, ἔκλεγεῖναι τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα, τῷ μὴ διαμεῖναι ἐν τῇ Σηλώμ· τὴν Σικκὴν· ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τῆς θείας Κιβωτοῦ μεταβῆναι τὴν χάριν ἐν ᾗ, ἢ ὁ Σολομὼν μετὰ ταῦτα τὸν Θεὸν νεὼν ἐδείματο· εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· „Φυλὴν ἀντὶ φυλῆς ἐξελέξατο τὴν Ἰουδα ἀντὶ τῆς Ἰωσήφ· ἢ τόπου ἀντὶ τόπου, τὸ ὄρος Σιών ἀντὶ τῆς Σηλώμ· ὁ δὲ Ἡαίχιος τροπολογικῶς ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν λέγων· „Ἰουδαν· λέγει τὸν ἐξομολογούμενον· (τοῦτο γὰρ Ἰούδας ἐρμηνεύεται) τοῦτου φυλὴ ἢ Ἐκκλησία· διὰ γὰρ μετανόος ἢ ἐξομολογήσεως σφάζεται παρ' αὐτῇ τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὅπερ δὴ ἢ ἠγάπησε· πᾶς γὰρ εἴτις σκοπεῖ τὸν Θεόν, οὗτος Σιών ὀνομάζεται· ἐπειδὴ σκοπευτήριον ἡ Σιών ἐρμηνεύεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὁ Σύμμαχος οὗτος ἠρμηνεύσεν· „Ὡς τὴν γῆν, ἣν ἐθεμελίωσας· ἢ οἱ ἄλλοι· δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἠρμηνεύουσι· λέγει ποινὴν, ὅτι καθάπερ μίαν ἐδημιούργησας γῆν· οὕτω νεὼν Ἰουδαίους· ἓνα.

70: „Καὶ ἐξέλεξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον
 „αὐτοῦ. καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν
 „ποιμνίων τῶν προβάτων.

71: „Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν
 „αὐτόν.

Βλέπε ὡς ἀναγνώσας, πῶς ὁ μακάριος Δαβὶδ φιλαλήθως διηγείται ἐδῶ τὰ ἐδικάτου πράγματα καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ εἰπῇ, πῶς δὲν ἦτον εὐδὲ βοσκὸς τέλειος· ἀλλὰ πῶς ἦτον κατώτερος, ἀκόμη καὶ τοῦ ποιμένος. (1) Ἐκλούθει γὰρ ὀπίσω εἰς τὰ πρόβατα ὅπου ἐγένοντο τὸ ὅποιον εἶναι ἴδιον ὅχι τοῦ ποιμένος ἀλλὰ τοῦ ὑπρέτου τῶν ποιμένων· ἡμᾶλλον εἰπεῖν, ἐκεῖνα ὅπου ἐξευτέλιζον τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνα δὲ ὅπου τὸν ὑψοῦσαν, τὰ ἐσωπῆσαν ἀπὸ ταπεινοφροσύνης· ἤγουν ἐσωπῆσε τὴν αὐτοῦ δριάν ὅπου εἶχε, διὰ τὴν ὅποιαν ἐθανάτουσε τὰς ἐρκουδας καὶ τοὺς λέοντας· καὶ τὴν μονομαχίαν καίνικην, ὅπου ἔκαμε κατὰ τοῦ Γολιάθ· (2)

„τοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν
 „αὐτοῦ.

Ἐδιαλέξε, λέγει, τὸν δοῦλόν του Δαβὶδ ὁ Θεὸς διὰ νὰ ποιμήνῃ· ἤγουν διὰ νὰ βασιλεύῃ τὸν λαόν του Ἰακώβ· μεταφορικῶς δὲ εἶναι τὸ ποιμαίνειν, διὰ τὴν καθὼς ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπιμελείαν διὰ τὰ πρόβατά του· ἐτι καὶ ὁ Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἐπιμελῇται διὰ τὸν λαόν του· τὸ δὲ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀνωτέρω· καὶ ἐν τούτῳ σχῆμα παλλιλογίᾳ, τὸ ὅποιον συνειθίζεται εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν περὶ θεοῦ κληρονομίας εἰπομένη ἀνωτέρω σίχ. 62· (3)

72: „Καὶ ἐποίμανεν αὐτοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ
 „καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς
 „συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐταῦ ἀδύνη.
 „σεν αὐτούς.

„Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δοῦλον αὐ-

„Ο Δαβὶδ, λέγει, ἐπειμᾶνα καὶ ἐβασίλευεν
 εἰς

ἕνα δημιουργῆσαι προσέταξας· ἄλλος δὲ τὸ αὐτὸν ἀναφέρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ταύτην γὰρ ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν αἰῶνα, ἢ ἐκοδόμησεν ὡς μοναχέωτος τὸ θεμέλιον αὐτῆς· κέρας μονοειδὲς δεδοκός· εἰς γὰρ ἐν αὐτῇ Κύριος, μία πίστις, ἓν Βάπτισμα· ὅθεν ἢ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς. (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδότης σὺν τῷ Νικητῇ λέγει· „Ἐπίτασις ἔστι τοῦτο τῆς θείας φιλοτιμίας· ὅτι οὐδὲ ποιμένα τέλειον οὐτὰ ἢ ἀξιόλογον, ἀλλ' ὑπουργὸν ποιμένος τοῖς τίκτουσι τῶν προβάτων ἐπόμενον, ὅπως τὸν οὕτως εὐτελῆ, τὸν ἐτι πρὸς ποιμαντικὴν ἐνδέοντα, τὸν παιδίου ἔργον, ἀλλ' οὐ ποιμένες ποιοῦμενον, τοσαύτης κηδεμονίας ἤξιωσεν, ὡς ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης· ἢ τοῦ εἶναι τὰ χολευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν καλῶς, ἀναλαβεῖν, ἢ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα, ἢ τὸν προβατὰ βασιλεῖα ποιῆσαι, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων εἶπεν· „Ἀκολουθοῦντα ἐγγύμασιν.

(2) Ὅ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ὁ Δαβὶδ πατὴρ ἔεικον ἦν τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων ἀνείληπται, οὐκ ἐκ τοῦ ποιμνίου· πολλὰ γὰρ τῷ Χριστῷ ποιμαίναι, αἱ μὲν, ἀνθρώπων· αἱ δὲ, Ἀγγέλων ἢ λογικῶν ἄλλων ἢ ἀοράτων Δυνάμεων· αἵτινες ἢ λοχεύονται· ταύτας ἐγγυμοῦσι· ποιμὴν γὰρ ἀκαρπὸν οὐκ ἔχει· ἀλλὰ πάσας διὰ τὸν αὐτοῦ κυσφοροῦσας φόβον, ἢ τικτοῦσας σωτηρίαν· διόπερ ἢ Ἡσαΐας ἔλεγε· „Διὰ τὸν φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλαβομεν ἢ ὠδινῆσάμεν ἢ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποίησάμεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Ὅτι ἔθος ἐστὶ, τὰ ἀρετὴ τικτόμενα τῶν προβάτων, τὰ παιδιά μάλιστα ποιμαίνειν· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(3) Ὅ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ποιμαίνειν τὸν ἕξ Ἑθνῶν λαόν· Ἰακώβ γὰρ οὗτός ἐστιν ἐπειδὴ πτερνίσας τοὺς Ἰουδαίους, ἔλαβεν αὐτῶν τὰ πρωτοτόκια· ἐτι δὲ ἢ Ἰσραὴλ· ὅθεν γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυσηρίων προσώπων εἰς πρόσωπον· ὅτι δὲ ποιμαίνει ὁ Θεός, ἀκούε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· „Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ πραότητα, καὶ ἀπονηρευσίαν τῆς καρδίας του· καὶ μὲ τὰς συνέσεις τῶν χειρῶν του ὠδήγησεν αὐτούς· συνέσεις δὲ τῶν χειρῶν, τὰς φρονίμους καὶ συνετὰς πράξεις ὀνομάζει, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπισημονικῶς ἴθυνε τὸν λαόν του (1) Πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ἐδῶ, ὅτι διὰ τοῦτο ἐδιέλεξεν ὁ Θεὸς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα εἰς τὸ νὰ βασίλευῃ, διὰ τὴν ἐμελλε νὰ ἀνατελεῖ κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν φυλὴν αὐτὴν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ ἄλλως δὲ, Ἰουδαν μὲν θέ-

λεις νοήσεις τὸν Χριστὸν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰουδα βλαστήσαντα· φυλὴν δὲ τοῦ Χριστοῦ νοήσεις, τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων ὁ Χριστὸς εἶναι πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος· ταύτην δὲ τὴν φυλὴν τῶν χριστιανῶν ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν γῆν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπεν ὁ Ἀνώνυμος· ὥστε ὁποῦ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα, κυρίως λέγεται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν φυλὴν τοῦ, Χριστοῦ καὶ ὄχι διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰουδα, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΗ.

Ψαλμός τοῦ Ἀσάφ.

Περὶ τοῦ Ἀσάφ εἶπομεν, διὰ τὴν ἐπιγράφηται εἰς μερικὸν Ψαλμὸν, καὶ ὅρα ἐν τῷ Προομίῳ ἐν Κεφαλαίῳ Β'. ὁ δὲ παρὼν Ψαλμὸς προφητεῖα κατὰ τὸν Θεόδωριον καὶ Θεόδωρον καὶ Ἀθανάσιον, τὴν σκληρότητα καὶ ἀπαιθροπίαν, ὅπου ἔδειξεν Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανής, κατὰ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων· ἐσχηματίσθη δὲ
 ὅτι

(1) Ὁ δὲ Θεόδωριος σὺν τῷ Νικήτῃ φησιν, Ὁὐκ ἀπηνῶς, οὐδὲ σκληρῶς, οὐδὲ ὑπερηφάνως ἐποίμανε τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ, ἀλλ' ἀπλότητα συνέσει κεράσας, ἐπισημονικῶς ἴθυνε τὸν λαόν, ἢ κατὰ τοὺς θεοὺς αὐτὸν ἐπαδῆγυνε νόμους κατὰ τὸ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς εἰ ὄφεις, ἢ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί· ἐκατέραν γὰρ ἐξερίσας κακίαν· ἢ τοῦ μὲν ὄφιος τὴν κακουργίαν, τῆς δὲ περιστερᾶς τὴν ἀνοίαν ἐξελὼν, τὴν ἐπαινουμένην ἐκείραν ἀρετὴν· ἢ πρῶτον μὲν τὸ ἀκακὸν ἐπέδειξεν περὶ τὸν λαόν, οὐδαμῶς τῇ μνησικακίᾳ χάραν παρασχών· ἔπειτα ἢ μετὰ πάσης συνέσεως ἤγε τὸν δῆμον, εὐτέβειαν ἐκδιδάσκων· τὴν γερμὴν σύνεσιν διὰ τῶν χειρῶν ἐπέδεικνυτο· τοῦτέστι διὰ τῶν πράξεων· κατὰ τὸ, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτήν· ἢ ὠδήγει ταύτην ἢ ἄλλους, τοὺς μὴ τοσοῦτον λόγῳ, ὅσον πράξει ὠφελουμένους· διττὸν γὰρ τὸ τῆς συνέσεως εἶδος, τὸ μὲν, χειρῶν, ὡς ἡ Πρακτικὴ, τὸ δὲ, νοῦ ἢ χειρὸς· ἢ γὰρ μετὰ σοφίας ὀνομαζομένη σύνεσις, νῦν παραινέται· περὶ ἧς εἶρηται, ὅτι Κύριος διδωσί σοφίαν ἢ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνώσις ἢ σύνεσις· ἢ δὲ ποιουμένη σύνεσις, χειρῶν ἐστίν· ἐν ἧ ὠδήγει τινὰς ὁ διδάσκαλος· νοηθεῖν δὲ χειρῶν σύνεσις ἢ ὁ τῶν πρακτικῶν λόγος, καθ' ὃν δυνάμεθα ἐκαστῶ τῶν κατ' ἀρετὴν πρατομένων ἐπιστῆσαι λογικῶς· πολλοὶ γὰρ συνιέντες τὸ ἀγαθόν, ἢ οὐ ποιοῦσιν αὐτὸ, ἢ οὐ μετὰ λόγου ποιοῦσι· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· ἢ Σύνεσιν δὲ χειρῶν, ἢ πᾶσαν τὴν ἐν τῇ προσήκοντι πράξιν γινομένην φησιν.

ὅτι λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῶν εὐρισκομένων τότε ἐν Ἱερουσολύμοις Θεοσεβέσων Ἑβραίων. (1)

1: „ **Ο** Θεός, ἤλθουσαν Ἐθνη εἰν τὴν
„ κληρονομίαν σου.

Περὶ τῆς κληρονομίας εἶπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν σίχ. 62. ἤγουν ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἦτον κληρονομία Θεοῦ. Ἐθνη δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τόσον αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνες καὶ Ἕλληνας, ὅπου ἐπολέμουν τοὺς Ἑβραίους, ὅσον καὶ τοὺς συμβολεθούντας αὐτούς· τὸ δὲ ὁ Θεός, εἶναι κλητικὴ ἀντὶ τοῦ, ὦ Θεέ.

„ Ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἁγίόν σου.
„ Ἐθεντο Ἱερουσαλήμ ὡς οὐροφυ-
„ λάκιον.

Ἐμολύναν, λέγει, Κύριε, οἱ ἔθνη οἱ τὸν ἁγίόν σου ναὸν· ἐπειδὴ καὶ τὸν ἑκαταπάτησαν μετὰ τὰ ποδάρια των, καὶ ἐθυσίασαν μέσα εἰς αὐτὸν χεῖρους· τὰ ὅποια ἦτον ζῶα ἀκαθάρτα κοντὰ εἰς τὸν Νόμον· καὶ ἔμειναν μέσα εἰς ταῦτα ἐδῶκα καὶ βδελύγματα· ἢ καὶ ἄλλως· διὰ τὴν ἑκάμην αὐτὸν κοινὸν καὶ βέβηλον· τὸ δὲ ὁπωροφυλάκιον εἶναι καλὸν βῆ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν μένωντάς τινες, φυλάττει.

τὰ παρὶκά ὅταν ὠρμάσουν, διὰ νὰ μὴ τὰ κλέβουν ἄνθρωποι· ἢ διὰ νὰ μὴ τὰ βλάψουν πετεινὰ, ἢ τετραπόδα ζῶα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ ἔθνη ἔκαμαν τὴν Ἱερουσαλήμ ὡσανῶνα χρημνισμένον ὁσπητίον· ὅθεν αὕτη ἔχει μόνον σχῆμα πόλεως, ὅχι δὲ καὶ πρᾶγμα· καὶ φαίνεται μόνον πόλις, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι πόλις· καθὼς καὶ ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς ὀπάρας, ἔχει μὲν σχῆμα ὁσπητίου, ὅχι δὲ καὶ πρᾶγμα ὁσπητίου. (2)

2: „ Ἐθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων
„ σου βράματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐ-
„ ρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὀσίων σου
„ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

Θνησιμαῖα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἀποθιμένα σώματα· δούλους δὲ Θεοῦ καὶ ὁσίους, ὀνομάζει τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τῶν Ἀντιόχων· ἐπειδὴ καὶ μόνον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ἦτον παλαιὰ ἀφισωμένον· ἦτοι ἀφισωμένον εἰς τὸν Θεόν· διότι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ὀνομασίαν τῶν ὀσίων, ἀγκαλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν ὀσίων δὲν εἶχον· ἐτι γὰρ καὶ προφῆτας ὀνομάζον τοὺς ψευδοπροφήτας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους

ους

(1) Τινὲς δὲ λέγουσι, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐδύρεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔπαθον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοῦ Ρωμαίου μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τὴν παντελὴ ἐρημίαν διπλῶν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁπωροφυλάκιον επεν· ἐπειδὴ τοὺς λιθώδεις τόπους ἢ ἀχρήστους οἱ γεωργοὶ εἰς φυλακτήριον τῆς ὀπάρας ἀφορίζουσι· ἢ καθὼς ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς ὀπάρας κατοικεῖται, ἐν ὅσῳ εἶναι αἱ ὀπάραι· ἀπ’ οὗ δὲ περάσουν αἱ ὀπάραι, ἐρημοῦται· τοιοῦτοτρόπως ἐρημώθη ἢ ἡ Ἱερουσαλήμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνες χάριν ὡς ὁπωροφυλάκιον εἶπεν; ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν λαβόντες, μόνον κατέλιπον ἑαυτοῖς φυλάττειν τὴν ὀπάραν τοῦ γραμματος· τοῦτο δὲ ἦν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ’ ἐκ τοῦ Θεοῦ, βουλομένου παρὰ τοῖς ἔχθροῖς τὰς ἀποδείξεις τῆς πίστεως τῆς ἡμετέρας σφίζεσθαι· ὀπάρα δὲ τὸ γράμμα, ὡς μὴ γινώσκον τροφὴν, ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχον εἰκότως προσηγόρευτο· ἀντὶ δὲ τοῦ ὁπωροφυλάκιον ὁ Ἀκύλας εἶπε, λιθολόγιον· ἄλλος δὲ λιθόριον, ἢ λιθολόγημα· καθότι οἱ γεωργοὶ εἰς μερικὸς τόπους, μαζόνοντες σπόρους λίθων, ἢ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς καθήμενοι ἐφύλαττον τὰς ὀπάρας· ἀπ’ αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ψηλοῦ τάπην, ὀρύοντες τοὺς βλάπτοντας αὐτάς.

ους αγίους, διὰ τί ἐκατάγοντο ἀπὸ ρίζαν αγίαν: ἦτοι ἀπὸ τούτων αγίους προπάτορας. „ Εἰ ἡ ρίζα, φησιν, αγία καὶ οἱ κλάδοι (Ῥωμ. ια. 16.) ἀγκυλὰ αὐτοὶ ἐξεκόπηκαν ἀπὸ τὴν αγίαν ρίζαν ἐκείνων διὰ τὴν ἀσέβειάντους* καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, λέγει ὁσίους τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους διὰ τὴν οἱ θεωρηλαῖς Μακκαβαῖοι καὶ ἄλλοι δίκαιοι, ἐφονεύθησαν, μὲν μὲ τούς ἄλλους Ἰουδαίους* τὸ ὅποιον τοῦτο γίνεται πολλάκις εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς σκλαβώσεις τῶν πάσεων: δηλαδὴ τὸ νὰ φονεύωνται ὁμοῦ καλοὶ κακοὶ* λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεός. „ Ταῦτα λέγει Κύριος, Κύριος* ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάπτω ἐν σοὶ πῦρ, καὶ καταφάγεται ἐν σοὶ πᾶν ξύλον χλωρὸν, καὶ πᾶν ξύλον ξηρὸν (Ἰεζ. κ. 47.) ὅπου χλωρὸν μὲν ξύλον ὁ δίκαιος ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἐκμάδα τῆς ἀρετῆς* ξηρὸν δὲ ξύλον εἶναι ὁ ἄδικος, διὰ τὴν νέκρωσιν ὅπου ἔχει, ὅσον εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. (1)

3: „ Εἶχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ
„ κυκλῶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ
„ θάπτων.

Τόσον, λέγει, πολὺ ἐχύθη τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων, ὥς ὅπου ἐτρεχεν ὡς ἂν βρῦ-

σις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡς ἂν ποταμὸς* ἐχύθη δὲ τὸ αἷμα αὐτῶν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ. ἦτοι πανταχοῦ καὶ εἰς καθὲς μέρος τῆς Ἱερουσαλὴμ. Καὶ τινὰς δὲν ἔμεινε διὰ νὰ θάψῃ τὰ λείψανά των ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν, ἐφυγον* ἄλλοι δὲ, ἐσκλαβώθησαν. (2)

4: „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν
„ ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς
„ τοῖς κυκλῶ ἡμῶν.

Ἡμεῖς, λέγει, τὸ τίμιον γένος τῶν Ἰουδαίων, ἐγέναμεν τῶρα ὄνειδος καὶ περιγέλασμα εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου μᾶς γειτονεύουσι, καὶ παλαιὰ μὲς φθονοῦν καὶ μᾶς ἐπιβουλεύονται. παλλογίας δὲ σχῆμα εἶναι τὸ μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κυκλῶ ἡμῶν, τὸ ὅποιον συνειθίζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα* ὠνειδίζον δὲ οἱ ἔθνη τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀσθενειάντους, καὶ διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεώς των* καὶ ἐπεριγέλαν αὐτοὺς, διὰ τὴν ἐπίστυον εἰς ἓνα Θεόν* χλευασμὸν δὲ, τὴν κατωφδίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν* ἐπειδὴ οἱ ἔθνη οἱ εἶχον τοὺς Ἰουδαίους ὡς κατωφδίαν* οἵτινες ἦτον Μωαβῖται, Ἀμμωνῖται, Ἰδουμαῖοι, καὶ ἄλλοι.

5: „ Ἔως

(1) Τοιοῦτον εἶναι ὁ ἐκεῖνος, ὅπου εἶπεν ἐν Ἐυαγγελίοις ὁ Κύριος „ Εἰ ἐν τῇ ὑγρῇ ξύλῳ (ἦτοι ἐν ἐμοὶ τῇ ἀναμαρτήτῳ) ταῦτα ποιοῦσιν* ἐν τῇ ξηρῇ τί γένεται; (Λουκ. κγ'. 31.) ἦτοι τί θέλουν ποιήσουν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ἑσᾶς τοὺς ἀμαρτωλούς;

(2) Ὁ δὲ Ἠσυχιστὴς ἀλληγορικῶς ἐννοεῖ τὸ ρητὸν τοῦτο λέγων „ Αἷμα αὐτῶν τὰ ψυχικὰ πλημμελήματα, ὧν εἰς αἷμα ἡ ἐκδίκησις γίνεται* ταῦτα ὡς ὕδωρ ἐξεχύθη, ὥς μὴκέτι ἀναληφθῆναι, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὕδωρ μετὰ τὴν ἐκχυσιν, δύναται* κυκλῶ δὲ Ἱερουσαλὴμ: τούτεστι ἐπ' αὐτὴν καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς* τὸ γὰρ αἷμα αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ καταβυθόντες ἔλεγον* καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων* διὰ τί; ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲν ὡς νεκροὶ, θάπτειν ἀλλήλους οὐκ ἴσχυον* ἡ Ἐκκλησία δὲ θάπτειν αὐτοὺς οὐκ ἐπίσταται* τούτεστι οὐ συσκιάζειν αὐτῶν τὰ ἀμαρτήματα* τί δὲ τὸ καλύον; ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀπόφασις ἡ λέγουσα* ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς* διὰ τί; ἐπειδὴ ἀμαρτωλοὺς συσκιάζειν πειρώμενοι, γυμνότερας ἑαυτῶν τὰς πράξεις καὶ πᾶσιν ἐπανειδίξουσιν ἐργάζονται* ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ἐπεὶ συνθάπτεται Χριστὸς ὁ βαπτιζόμενος, δευτέρου δὲ οὐκ ἂν εἴη λουτρὸν, εἰκότως οὐκ ἦν ὁ θάπτων τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν ἡσυχώτας* Τροπολογικῶς δὲ νοοῦνται ἔτι καὶ τὰ ἀνωτέρω ρητά. „ Κληρονομία τοῦ Θεοῦ καὶ ναὶ Θεοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν κληρονομίαν τοῦ Θεοῦ ἦλθον τὰ ἔθνη: ἦλθον οἱ ἄδαρτοι Δαίμονες καὶ οἱ ἀκάθαρτοι καὶ ἀπερίτμητοι λογισμοί* ἔλθοντες δὲ αὐτοὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἐμίαναν τὸν ἐν αὐτῇ ἅγιον ναὸν τοῦ Θεοῦ, φθείροντες διὰ τῆς προσβολῆς καὶ συγκαταθέσεως τῶν ἀμαρτιῶν* καὶ τόσον πολλὰ ἴσχυσαν, ὥς ὅπου ἐρήμωσαν αὐτὴν τὴν ποτὲ αὔσαν

5: „Εως πότε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τὸν ἔλκος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ἔλκος σου;

Ἔως πότε, λέγει, ὦ Κύριε, θέλεις ὀργισθῆς καθ' ἡμῶν τῶν δούλων σου εἰς τέλος; ἤτοι τόσον πολλά; ἔως πότε θέλει ἀνάπτει ὁ ἔλκος σου ἐναντίον μας; ἔλκον δὲ ὀνομάζει, ὡς εἶπομεν, τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς δίδωντας τὸν νόμον εἶπεν „Εγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς σου, Θεὸς Ἰσραὴλ, ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα. (Ἐξ. κ'. 5.) λέγεται δὲ ὁ ἔλκος εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες διὰ τὸν πολὺν ἔρωτα ὅπου ἔχουν εἰς τὰς γυναῖκας των, ὀργίζονται ἐναντίον αὐτῶν, ὅταν μοιχευθῶν μὲ ἄλλον ἄνδρα, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών. „Μετὸς γὰρ ἑλίου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς (Πρ. σ'. 34.) ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα εἶχε πρὸς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. διὰ τὴν καὶ μὴν αὐτὴν ἡγάπα ἀπὸ ὅλων τὰ ἔθνη καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ μόνου αὐτὴν ἡγάπατο καθὼς φανερώτερα παρὰ τὸ αὐτὸ ὁ Ὡσηέ. ὁ γὰρ Θεὸς ἀποβαλὼν τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, λέγει δι' αὐτοῦ „Κρίθητε πρὸς τὴν μητέρα ὑμῶν, κρίθητε. ὅτι αὕτη σύγχυσις μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. (Ὡσ. β'. 2.) ἐν τῇ αὐτῇ δὲ Ὡσηέ, ἔρασις μὲν ὀνομάζει τῆς συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων, τὰ εἰδωλὰ πορνείαν δὲ καὶ μοιχείαν αὐτῆς, ὀνομάζει τὴν εἰδωλολατρείαν.

Ἔσπερον δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἑθνῶν. ἤτοι τῶν Χριστιανῶν, ἔλαβεν ὁ Θεὸς εἰς νύμφην του, ὡς ἐν τῇ μδ. Ψαλμῷ εἶπομεν. (1) Ἐκκαυθήσεται δὲ εἶπεν ὁ ἔλκος σου, διὰ τὴν ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον. (Δευ. δ'. 24.)

6: „Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ γινώσκοντά σε καὶ ἐπὶ βασιλεῖας, αἱ τὸ ὄνομα σου οὐκ ἐπέκειαν ἔλεσαντο.

Τὰ ἔθνη, λέγει, ὦ Κύριε, ὅπου μᾶς πολεμοῦν, περισσώτερον σὲ παροργίζουν ἀπὸ ἡμᾶς διὰ τὴν αὐτὰ δὲν σὲ γνωρίζουν διὰ Θεὸν καὶ Ποιητὴν τους καὶ διὰ τὴν μεγάλην ἀπανθρωπικὴν μεταχειρίζονται εἰς ἡμᾶς βασιλείας δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ καταχρηστικῶς, τὰς μικρὰς τοπαρχίας καὶ ἡγεμονίας, τῶν πολεμούντων αὐτοὺς ἔχθρων.

7: „Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ ἠρῆμασαν.

Διὰ τὴν, λέγει, Κύριε, πρέπει νὰ χύτῃς εἰς τὰ ἔθνη τὴν ὀργὴν σου; διὰ τὴν αὐτὰ κατέφαγον ἡμᾶς μὲ τὸ σῶμα τῆς Ῥωμαϊκῆς, καὶ ἔκαμαν ἐρήμους τοὺς τόπους μας. (2)

8: „Μὴ

πάλιν Θεοῦ, ἢ πάλιν δὲν ἔμεινεν εἰς αὐτὴν κἀνένας καρπὸς πνευματικός. ὅθεν αὐτὴ ἔγινεν ὡς ἓνα ὀπωροφυλάκειον, φυλάττουσα μόνον ἢ περιέπουσα ὡς ὀπάραν. δηλαδὴ τὴν ἀπαλὴν ἢ πρόσκαιρον ἡδονὴν. οὐ μόνον δὲ αὐτὴν, τοιαύτην κατέστησαν οἱ Δαίμονες, ἢ ἐμπαθεῖς λογισμοί, ἀλλὰ ἢ ἔφθειραν αὐτὴν μὲ τὰ πάθη ἢ πονηρὰ ἔργα. ταῦτα δὲ τὰ πονηρὰ ἔργα, εἶναι ὡς ἀν' ἀνισιματὰ ἢ ψοφίμια. ἢ γίνονται φαγνὴν εἰς τὰ πέπεινα, ὅπου ἀρπάξουσιν τὸν σπόρον τὸν ἐν τῇ ὁρῇ σπειρόμενον. ἤτοι εἰς τοὺς Δαίμονας. αὐτοὶ γὰρ τρώγουσιν, ὄχι τοὺς ὁσίους, ἀλλὰ πᾶς σάρκα τῶν ὁσίων. ἤγουν ὅτι σαρκῶδες ἢ ἐμπαθεῖς κίνημα, ἢ ἔργον ἐβρεθῆ εἰς αὐτοὺς. ἐκχέουσι δὲ ἢ αἷμα τὴν ζωτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν φονεύοντες τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τοῦ σκανδαλοῦ αὐτῶν. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὰ ἔθνη ταῦτα ἀρμύζουσιν ἢ εἰς τοὺς καλλινίκους Μάρτυρας, ἢ εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῶν δικαίων ἢ τυράννων, ὅπου ἐδιώκετο ὁ Χριστιανισμὸς, ἢ ναοὶ ἢ πόλεις ἐπορθεῦντο τῶν Χριστιανῶν. (παρὰ τῇ Νικήτῃ.)

(1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „Τοῦτο δὲ γίνεται ἐφ' ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν κηδονταί. μετὰ δὲ τὸ ἐκβαλεῖν αὐτὰς, συνεβάλλουσιν ἢ τὰς περὶ αὐτὰς ζηλοτυπίας. ἄγε λέγειν ἐν ἀπειλῇ τὸν Θεόν. „Καὶ ἐξαρθήσεται ὁ ἔλκος μου ἐκ σοῦ, ἢ ἀναπαύσσομαι, ἢ οὐμὴ μεριμνήσω οὐκέτι. (Ἰεζ'. ις'. 42.) ἔλκος λοιπὸν ἐπὶ Θεοῦ εἶναι ἢ ἐκδίκησις τῶν παραβαίνοντων πᾶς πρὸς αὐτὸν συνθήκας.

(2) Ἄλλος δὲ φησι „Καλῶς δὲ τὸν λαὸν, Ἰακώβ προσηγόρευσε, τῇ τοῦ προπάτορος μνήμῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον εἰρεῖαν.

8: „Μὴ μνησθῇς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων.

Μὴ ἐνθυμηθῇς, λέγει, Κύριε, τὰς ἁμαρτίας, ὅπου ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐπράξαμεν ἕως τῶρα· ἀρχαίας γὰρ ὀνομάζει ἀπλῶς, τὰς προτερησάσθαι προλαβούσας ἁμαρτίας. (1)

„Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ σίκτηριμοὶ σου Κύριε, ὅτι ἐπτώχευσάμεν σφόδρα.

9: „Βοηθήσον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν.

Ἐπτώχευσάμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ δούλοι σου Κύριε· διὰ τί ἐχάσαμεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ὅπου εἴχαμεν, τόσον τὰ σωματικά, ὅσον καὶ τὰ ψυχικά, ὅποια εἶναι αἱ ἀρεταί. Σωτήρα δὲ ὀνομάζουσι τὸν Θεόν· διὰ τί πολλαῖς φοραῖς ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ διαφόρων συμφορᾶς. (2)

„σου Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς εἰμεθα ἀνάξιοι τοῦ ἔλεους σου, ἀλλ' ὅμως σὺ Κύριε, λυτρώσαι ἡμᾶς διὰ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός σου· ἡγουν διὰ νὰ μὴ φανῇ κοντὰ εἰς τὰ ἔθνη, ἄδοξον καὶ ἄτιμον τὸ ὄνομά σου· ἔχουν γὰρ ἐκεῖνοι νὰ ὀνειδίζουσι τὸ ὄνομά σου, πῶς εἶναι ἀσθενές, καὶ δὲν δύναται νὰ λυτρώσῃ τὸν ἐδικόν του λαόν. Τὸ δὲ ἰλασθῇ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, εἶναι παλλογία συνήθης εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· τὸ αὐτὸ γὰρ πρᾶγμα σημαίνει τὸ ῥῦσαι, καὶ τὸ ἰλασθῇ· ὁ γὰρ Θεὸς ὅταν ἰλεωθῇ, τότε καὶ ῥύεται. (3)

10: „Μὴ ποτε εἰπῶσι τὰ ἔθνη ποῦ ἔστιν ὁ Θεὸς αὐτῶν;

„Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου.

Τούτο εἶναι φανερόν· ἐπειδὴ ἐξηγεῖ τὸ, ἕνεκεν

ΥΕΚΕΝ

(1) „Ἄλλος δὲ λέγει· „Μὴ πάντων φησὶ, λάβης μνήμην τῶν προλαβόντων, τῶν ἄχρη τοῦ νῦν πεπλημμελημένων· πρὸς γὰρ σύγκρισιν ἐκείνων, ἡ μικρὰ ἄπερ ἐπάθομεν· ὁ δὲ Θεοδότης φησὶ· „Εὐσεβεῖς ἄρα ἦσαν οἱ ταύτην προσφέροντες τὴν εὐχὴν, ἡ πολὺν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδεχόμενοι ζήλον· αἰδιδίμος γὰρ ἡ τῶν Μακκαβαίων ἀρετή· ἡ δὲ ὅρα ὅτι, τοῦτο μὲν τετελείκαται, οὐμὴν δὲ τὸ δεῦτερον προσεδείκασιν, ὥστε τὸν Θεὸν τὴν παροῦσαν αὐτῶν κατεδῆν εὐσεβείαν· τοῦτο γὰρ μάλιστα τὴν πολλὴν αὐτῶν δείκνυσιν ἀρετὴν, τὸ τῶν μὲν προτέρων ἁμαρτημάτων μνησθῆναι, κρύφα δὲ τὴν παροῦσαν εὐσεβείαν· προσθέτει δὲ ὁ Νικήτας· „Ὅρα δὲ ὅτι οἱ νῦν μετανοοῦντες, τὰς πεπαιγμένους αὐτῶν ἡ διὰ τοῦτο ἀρχαίας οὐσας ἁμαρτίας, ἀξιοῦσι μὴ μνημονεύεσθαι παρὰ Θεοῦ· ἐναντίον γὰρ τῷ μετανοοῦντι τὸ ἔτι ἁμαρτάνειν· ὅθεν ἡ Δαβὶδ εἶπεν· „Ἁμαρτίας νεότητός μου ἡ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς· οὐδεὶς γὰρ ἐξομολογεῖται ἐφ' οἷς ἔτι πράττει κακῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς πάλαι ἐνήργησε.

(2) „Ὁ δὲ Νικήτας φησὶ· „Καλῶς δὲ τὸ, προκαταλαβέτωσαν εἰρηται, ὡς ἐγγὺς ὄντων τοῦ παντελῶς ἀπολέσθαι, ἡ οὐ δυναμένων λοιπὸν ἀνακληθῆναι, εἰνὸν ὑπέρθεσιν λαβοὶ ὁ ἕλεος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐδὲν οὐδὲ τῶ πτωχὸν τὸν ἀνδραποῦν, ὡς αἱ ἁμαρτίαι δείκνυσιν· πτωχότερος δὲ, προσεδείσθης ἀσεβείας τῇ ἁμαρτίᾳ, γίνεσθαι· διόπερ αὐτοῖς ταχύναι τοὺς σίκτηριμους τοῦ Θεοῦ ἐπρεσβεύσαντο, μήπως τῇ σφοδροτέρᾳ πτωχείᾳ ἀπογινώσκοντες, ἀπολῶνται· πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ πρεσβεύουσιν· αὐτὸς γὰρ οὐ μόνον Θεός, ἀλλὰ ἡ Σωτὴρ ἀντικεῖς ἐπαπονόμασι· αὐτὸς ἡ δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς· ὅθεν αὐτὸν ἡ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς προσηγόρευεν.

(3) „Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Καὶ τίλος χάριν; διὰ τὸ ὄνομα φησὶ τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ· διὰ τοῦτο ἰλασθήριον κέκληται· οὗτος ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἁμαρτίαις ἱλασμὸν ἐπορίσατο, ἥνικα σαυροῦμενος πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

νεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, ὅπου εἶπεν ἄνω-
τέρω. (1)

„Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς Ἑθνεσιν, ἑ-
„νώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἡ ἐκ-
„δικησὶς τοῦ αἵματος τῶν δούλων
„σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

Ἄς φανερωθῇ, λέγει, Κύριε, εἰς τὰ ἔθνη
ἡ ἐκδίκησις, ὅπου ἔκαμες κατ' αὐτῶν διὰ τὸ αἵ-
μα, ὅπου ἔχυσαν τῶν ἐδικῶν σου πιστῶν δούλων. ὡς
φανερωθῇ δὲ αὕτη, ἐν ὅσῳ ἡμεῖς εἴμεθα ζωντανοί·
τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡ-
μῶν. (2)

11 : „Εἰσελθῆτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμός
„τῶν πεπεδημένων.

Ἄς ἀναβῇ, λέγει, Κύριε ἔμπροσθέν σου
ὁ στεναγμός τῶν δεθέντων Ἰουδαίων καὶ εἰς τὴν σκλα-
βίαν παραδεθέντων ἵνα ἐξιλεώσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀρ-
γὴν σου.

„Κατὰ τὴν μεγαλοσύνην τοῦ βραχί-
„ος σου περιποιῆσαι τοὺς υἱοὺς τῶν
„τεθανατωμένων.

Διαρῦλαξον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰ τέκνα τῶν
φονευθέντων Ἰουδαίων, τὰ ὅποια ἐφυγον καὶ ἐγλύ-
τωσαν· ἢ καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἐσκληρώθησαν καὶ καθὼς
εἶναι μεγάλη ἡ δύναμίς σου· ταύτην γὰρ ὀνομάζει
βραχίονα· ἔτσι ὡς γένη καὶ μεγάλη ἡ πρὸς αὐτὰ
βοήθειά σου.

12 : „Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπτα-
„πλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,
„τὸν ὄνειδισμόν αὐτῶν, ὃν ὄνειδισάν
„σε Κύριε.

Τὸ πολυπλάσιον συνειθίζει ὁ Παλαιὸς Γρα-
φὴν νὰ ὀνομάξῃ ἑπταπλάσιον, καθὼς καὶ τὸ πολλὰ,
ὀνομάζει ἑπτα ὄνειδισμόν δὲ λέγει τὴν ἐξουδεω-
σιν τὴν ἐξουδένωσιν, λέγει, ὅπου ἐκχυαν τὰ ἔθνη
εἰς ἐσένα Κύριε, ὁὗς πολυπλάσιον εἰς αὐτοὺς, ὥστε νὰ
ἔχουν αὐτὴν εἰς τὸν κόλπον τους· ἔχουν νὰ φέρουν
αὐτὴν πάντοτε ἀναπόδλητον. (3)

13 : „Ἡ-

- (1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „Τοῦτό με, φησιν, ἀντὶ τοῦτό με κεντεῖ πάσης ἀκίδος ὀξύτερον, τὸ ὑπὲρ τῶν
Ἑθνῶν κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν τολμᾶσθαι· καὶ ἐπιτωθάζοντας λέγειν· „Ἰησοῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν λέγετε
μασιγῶσαι ὑπὲρ ὑμῶν τὴν Αἴγυπτον; διηρηκέναι τὴν θάλασσαν; ὑμῖν δὲ δοῦναι διὰ βασιν, καὶ τὰ ἅλλα πάντα
δεδρακέναι τὰ μεγάλα καὶ πολυδρόμιστα; προσέθισι δὲ ὁ Νικήτας· „Εἰ οὖν καὶ ἐμποδίζει, φησι, τῇ ἡμετέρᾳ
σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ποιήσον ἡμῖν· διὰ τὸν ὄνειδισμόν, ὃν ἐπιφέρει σοί·
καὶ διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν σῶν δούλων· καὶ διὰ τὸν στεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.
- (2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Τίνος χάριν γνωσθὴν γενέσθαι τὴν ἐκδίκησιν τοῖς Ἑθνεσὶ βούλεται; ἐπειδὴ κατὰ
Δαιμόνων ἔμελλε γενέσθαι, τῶν τὸ αἷμα (δηλαδὴ τὰς ψυχὰς) διὰ τῆς εἰδωλολατρείας λυμνηαμένων· τίς
δὲ ἦν ἡ ἐκδίκησις; ἡ τῶν εἰδώλων καταστροφή· ὁ τῶν διαβολικῶν ναῶν ἐμπρησμός.
- (3) Ἐκ μεταφορᾶς δὲ τοῦτο εἴρηται ἐκείνων, ὅπου ἔχουν εἰς τὸν κόλπον τοὺς κἀνένα πρᾶγμα, τὸ ὅποιον κρατοῦν
ἀσφαλῶς διὰ νὰ μὴ εὐγὴ ἔξω καὶ πέσῃ· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον νοεῖται ἀντὶ τοῦ· „Πλήρωσον αὐτοὺς συμφο-
ρῶν ἐπικειμένων διηνεκῶς, ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐδὲ νῦν γείτονας ἀνθρώπους προσηγόρευεν, ἀλλὰ περὶ
Δαιμόνων λέγει· οὗτοι γὰρ ἑπταπλάσιονα δικαίως ἀπολαμβάνουσιν, ὡς κρείττονος μὲν, ἢ καθ' ἡμᾶς, ὑπάρχον-
τες φύσεως· ριπέντες δὲ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μὴ οὕτω γεγονότες σωφρονέστεροι· ἀλλὰ τὴν γῆν μὲν ταῖς ἐπινοαίαις τα-
ράσσοντες· μὴ μόνοι δὲ ἀμαρτάνοντες, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἀμαρτάνειν ἐνάγοντες, καὶ πρὸς τοῦτοις τὸν Θεόν, ὡς τῆς
αὐτοῦ παραπεσοῦσης εἰκόνας, ὀνειδίζοντες· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

13 : „ Ἡμεῖς δὲ λαός σου καὶ πρόβατα
 „ νομῆς σου · ἀνθομολογησόμεθα σοί
 „ ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα .

Ἀχγαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς ἐπταίσαμεν, ὅ-
 μως πάλιν πρόβατα τῆς ἐδικῆς σου βοσκῆς εἴμεθα ·
 βοσκὴ δὲ Θεοῦ εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ · καὶ ἂν
 εἰσακούσης καὶ μᾶς σῶσης, θέλομεν εὐχαριστοῦμεν
 εἰς ἐσὲνα πάντοτε, ἀντὶ τῆς σωτηρίας ταύτης · ἢ ἀ-
 πλῶς τὸ ἀνθομολογησόμεθα δηλοῖ, τὸ εὐχαριστήσο-
 μεν, περιττῆς οὐσης τῆς ἀντὶ προθέσεως . (1)

„ Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἐξαγγελοῦμεν
 „ τὴν αἰνέσιν σου .

Θέλομεν, λέγει, ἀναπέμπομεν εἰς ἐσὲνα·
 Κύριε, αἰνεσὶν καὶ δοξολογίῃν εἰς κάθε γενεάν, διὰ τὰς
 εὐεργεσίας καὶ βοηθείας, ὅπου μᾶς ἐχάρισες . (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐρμη-
 νεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου · ἀρμοζοὶ δὲ αὐτός καὶ εἰς

τούς διωκομένους ὑπὸ τῶν τυράννων Χριστιανούς· καὶ
 κατὰ τὴν προσαρμογὴν καὶ ἐννοίαν ταύτην, Ἐθνη
 μὲν εἶναι οἱ τύραννοι καὶ διώκται, καὶ ὅλοι ἀπλῶς
 οἱ πολεμοῦντες τοὺς χριστιανούς· κληρονόμοι δὲ Χρι-
 στοῦ, εἶναι οἱ χριστιανοί, κατὰ τὸ „ Καὶ δώσω σοι,
 Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. β΄ . 8 .) . Ναὺς
 δὲ Χριστοῦ εἶναι ἡ εἰς κάθε τόπον εὐρισκομένη Ἐκκλη-
 σία· Ἱερουσαλὴμ δὲ εἶναι, κάθε πόλις τῶν Χριστιαν-
 ῶν· θνησιμαῖα δὲ, εἶναι τὰ σώματα τῶν Μαρτύρων·
 ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ἀναλόγως νοοῦνται· Ἰακώβ δὲ
 εἶναι οἱ Χριστιανοί, ὡς πτερνίζοντες τὸν Διάβολον,
 καθὼς πολλάκις εἶπομεν· γείτνες δὲ τῶν Χριστιανῶν
 εἶναι οἱ Ἑβραῖοι· ἐπεὶ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Χρι-
 στιανοί ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βοσκὴν, ἣτις εἶναι
 ἡ παλαιὰ Γραφή· καὶ ἐπεὶ οἱ Ἑβραῖοι εἶναι κοντὰ
 εἰς τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τὴν πίσιν, περισσότερο
 ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἐθνη τῶν Εἰδωλολατρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ
 Αἰρετικοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Χριστιανούς, εἶναι, κατὰ τὸ
 περισσότερο μέρος τῶν δογμάτων· ἐξουδένωσαν δὲ
 τὸν Χριστόν, ὅσοι Αἰρετικοὶ ἐβλασφήμησαν αὐτόν, ἢ
 κατὰ τὴν Θεότητα, ὡς ὁ Σαβέλλιος καὶ ὁ Ἀρειος, ἢ
 κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος καὶ ὁ
 Νεστόριος .

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν καὶ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ἐξομολογησόμεθα εἰρήκασιν, ὅπερ δηλοῖ τὴν εὐχαρίστησιν· καὶ ὁ Θεοδόσιος λέγει·
 „ Ἐνδελεχῶς σοὶ τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας ὁμολογησόμεν χάριτας, καὶ ἀναγράφους ταύτας πεποιηκότες, τοῖς ἐσο-
 μένοις ἀνθρώποις προσείσομεν τὴν ταύτων διήγησιν· τὸ μὲν τοῦ ἀνθομολογησόμεθα, ἀντὶ τοῦ ἐξομολογησόμεθα
 εἴρηκε· τὴν εὐχαρίστησιν δὲ τὸ ὄνομα δηλοῖ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Πᾶσαν, φησι, τὴν ἀνθρωπότητα· ἀντι-
 στήτων γὰρ ἡμῶς πρὸς τοὺς ἀνωθεν καταρπαχθέντας Δαίμονας, λαὸν Θεοῦ καὶ πρόβατον νομῆς αὐτοῦ· προσαγο-
 ρεῖ τὸν ἄνθρωπον· καὶ τίνος χάριν νομῆς αὐτοῦ πρόβατα; ἐπεὶ αὐτὸν οἱ πιστοί, τῇ μεταλήψει τῶν Μυσηρίων
 νεμόμεθα .

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Γενεὰ δὲ καὶ γενεὰ, ἢ διαδοχὰς ἀνθρώπων σημαίνει πλείονας· ἢ μυσηκώτερον τὸν
 παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα βίον· ἢ τὴν ἐν περιτομῇ γενεάν, καὶ τὴν Ἑθνικὴν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος .

ΨΑΛΜΟΣ ΟΘ'.

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Μαρτύριον τοῦ Ἀσάφ.
„Ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ὃχι μόνον διὰ τὰς προφητείας ὅπου περιέχει, ὡς πολλάκις εἶπομεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐτὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῆς εὐτυχίας τῶν Ἰουδαίων· προφητεύει γὰρ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἐποίησαν οἱ Βαβυλώνιοι εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδωρίταν· τὰ ὅποια ἔλαβον τέλος καὶ σφραγίδα εἰς τὰς προτέρας τῶν εὐτυχίας· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκηται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δηλοῖ πάντοτε μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν πραγμάτων. Μαρτύριον δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ἐπειδὴ διαμαρτύρεται· ἡγοῦν ἀναγγέλλει τὰς μελλούσας συμφορὰς· ἵσως ἵνα ἐκ τοῦ φόβου τούτων γένουν σωφρονέστεροι οἱ Ἰουδαῖοι· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ εἶπομεν πολλάκις· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, περὶ τοῦ Ἀσσυρίου, κατὰ μεταλήψιν τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περὶ· Ἀσσύριον δὲ ὀνομάζει τὸν Ναυουχοδονόσορ· ἐπειδὴ ἔκαταγετο τὸ γένος τοῦ ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους· τὸ περὶ τοῦ Ἀσσυρίου λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ, περὶ τῶν κακῶν, ὧν ἐποίησεν ὁ Ναυουχοδονόσορ εἰς τοὺς Ἰουδαίους· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων ἐκείνων, ὅπου ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

1. „Ο ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσ-
„σχες.

Ἰσραὴλ ἔδω, ἢ τὸν Πατριάρχην Ἰακώβ λέγει, ἐπειδὴ καὶ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ φυλάττῃ αὐ-

τὸν καὶ νὰ εἶναι παρὼν μετ' αὐτοῦ, ἢ τὸν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενον λαόν· εἶπομεν γὰρ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ὅτι· „Καὶ ἀνέγαγεν αὐτόν (τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ) ὥσπερ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ· σίχ. 52· τὸ δὲ ὁ ποιμαίνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ὁ ποιμάντας· ἐνδεσὺς χρόνος ἀντὶ παρασμέ-
νου. (2)

„Ο

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Κατὰ διάνοιαν ὑψηλοτέραν ἰκετεύει ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νοητὴν μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σκῆλον ὑπὸ τῶν νοητῶν Ἀσσυρίων· ἢ αὐτοῦ τοῦ ἀρχόντος αὐτῶν, φημί δὲ τοῦ Σατανᾶ· ἰκετεῖαι οὖν προβάλλεται ἀξίῳ τὴν ἐπιφάνειαν προβαλέσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἢ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους Ἰσραὴλ.

(2) Ἄλλος δὲ φησι· „Θαυμασίαν μὲν τοι ἐμφανὺς ἔχει τὸ πρόσχες· ἢ ἀτοπία, φησι, τῶν πραγμάτων τῶν εἰς ἡμᾶς, οὐ δεῖται λόγου ἢ διδασκαλίας, ἀλλ' ὅπως μόνος· ἀρκεῖ γὰρ προσχόντα ἢ ἰδόντα, κινηθῆναι πρὸς ἀμύγαν τῶν οὕτως ἡμῖν ἐπικειμένων πολεμίων· καί γε διὰ τοῦτο ποιμένα τὸν Θεὸν ὀνόμασε, τὸν δὲ λαὸν πρόβατον, ἵνα

„Ὁ ὁδηγὼν ὥσει πρόβατον τὸν Ἰω-
σὴφ·

Τὸ ὁδηγὼν ἐδῶ εἶναι ἀντί τοῦ ὁδηγήσας κατὰ ἀντιχρονισμόν, τοῦ ἐνεσῶτος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· Ἰωσήφ δὲ ἐδῶ ὀνομάζει, ἢ τὸν ἰδίον ἐκεῖνον· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν χειραγωγεῖ εἰς ὅλας τοὺς περιστάσεις, καθὼς ὁ ποιμὴν ὁδηγεῖ τὸ πρόβατόν του· ὅθεν καὶ εἶναι γεγραμμένου· „Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ· (Γέν. 28· 21.) ἢ Ἰωσήφ ὀνομάζει ὅλον τὸν λαόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὡς πατὴρ ὅλου τοῦ λαοῦ ὀνομάζεται· καθὼς καὶ ἐν τῷ Ος΄. Ψαλμῷ λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων· „Τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ· σίχ. 15. ὅπου καὶ τὴν ἐξήγησιν θέλει εὐ-
ρησ.

„Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμ-
φανηθῇ.
2 : „Ἐναντίον Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὴν καὶ
„Μανασσῆ.

Ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐπρέσαξε τὸν Μωϋσῆν νὰ κόμῃ δύο Χερουβὶμ χρυσοῦ καὶ τορνευτὰ, καὶ νὰ ἐκ-
λῇ τὸ μὲν ἓνα, ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ ἱεραρίου (ὅ-
περ ἦτον τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ.) τὸ δὲ ἄλλο,
ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ, εἶπε πρὸς αὐτόν· „Καὶ γνω-
σθήσομαι σοὶ ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοὶ ἀνωθεν τοῦ
ἱεραρίου ἀνωμέσον τῶν δύο Χερουβὶμ τῶν ὄντων
ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Μίχτυριου· (Ἐξ. κε. 22)
Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ὅπου κάθησαι ἐπάνω εἰς
τὰ Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι : ἡγουν γνωρίσθητι· ὅτι

ἤλθες βοηθὸς ἐκείνων τῶν Ἰουδαίων, ἀποῦ ἐμείναν
ζώντανοι ἀπὸ τὸν φόνον τῶν Βαβυλωνίων· τοὺτους
γὰρ ὠνόμασεν Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆν·
ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη ὁ Δαβὶδ τὸν Ἰωσήφ,
διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐνθυμήθη καὶ τοὺς δύο φι-
λάτους υἱοὺς του, τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆν,
καὶ τὸν ἀγαπημένον του ἀδελφὸν Βενιαμὴν, ὡς ἐκ
μῆτρὸς γεννηθέντα μετὰ τὸν Ἰωσήφ· ἀπὸ τούτους
δὲ τοὺς τρεῖς ὠνόμασε τὸν λαόν ὅλον, κατὰ τὸν
Θεοδώριτον· ἵνα διὰ μέσου τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰω-
σήφ, σπλαγχνησθῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν τεκ-
νων του, καὶ εἰς τὸ γένος τοῦ ἀδελφοῦ του.

Πρέπει δὲ νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἀγχαλὰ καὶ
ὁ Μανασσῆς ἦτον μεγαλύτερος υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ,
ὅμως ὁ Μωϋσῆς πανταχοῦ πρῶτον βάλλει τὸν Ἐ-
φραὶμ, τὸν μικρότερον υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ· ἐπειδὴ
καὶ ἐπροτιμήθη ἀπὸ τὸν Ἰακώβ τὸν παππὸν του,
καὶ εὐλογηθῇ περισσότερο ἀπὸ τὸν Μανασσῆν·
σμίγει δὲ τὸν Βενιαμὴν πάντοτε μαζί με τοὺς υἱοὺς
τοῦ Ἰωσήφ, ἓνα μὲν, ὡς ἀδελφὸν ὁμομήτριον τοῦ
Ἰωσήφ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν κατόπιν ἀπὸ τὸν Ἰω-
σήφ ἐγεννήθη. Εἰς δὲ τὸν Μωϋσῆν ἠκολούθησε
καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο προτάττει τὸν Ἐ-
φραὶμ ἀπὸ τὸν Μανασσῆν, καὶ μετὰ αὐτοὺς ἐνόησε
καὶ τὸν Βενιαμὴν· ἐπειδὴ δὲ ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἐ-
διωρίσθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀν-
τὶ αὐτῆς, ἐδιωρίσθη ἡ φυλὴ τοῦ Μανασσῆ εἰς τὸ
νὰ πολεμῇ· ὅθεν ἀκολουθῶς καὶ ὑπερίη ἐδῶ ἐβλή-
θη· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ὡσὺν μισὴ φυλὴ, καὶ ὡς ἀσθε-
νετέρα τοῦ Βενιαμὴν· καθὼς πάλιν καὶ ἡ τοῦ Βενια-
μὴν φυλὴ τάττεται μετὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ,
ὡς ἀσθενετέρα οὕσα αὐτῆς· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρό-
πον, αἱ τρεῖς φυλαὶ αὗται, ἦτον τολμηρότεραι ἀ-
πὸ τὰς ἄλλας, διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ ἀναφέρονται· οἱ
δὲ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὁ Ἐφραὶμ καὶ ὁ Μανασ-
σῆς, ἔγιναν φύλαρχοι διὰ τὴν τιμὴν τοῦ πατρὸς

των

ἵνα κατὰ τὸ σιωπόμενον λύκους δείξῃ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ἢ τὴν κηδεμονίαν ἀπαιτήσῃ παρὰ Θεοῦ· ὅρα ἢ τὴν
ὑποσημειώσιν εἰς τὸν 20· σίχων τοῦ ος΄. Ψαλμῷ : ἡγουν εἰς τό· „Ὁδηγῶντας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου·
εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Σὺ Δέσποτα, τὸν ποιμὴν δίκην τοῦ λαοῦ προμηθεύμενον, δίδασθαί μου τὴν ἱκε-
τείαν ἀντιβολῆ· ὁ ὁδηγὼν ὥσει πρόβατον τὸν Ἰωσήφ, οἷον τισὶ λύκοις περιπεσόντα τοῖς ἀδελφοῖς, ἢ τῶν ἐκείνων
ἀπαλλάξας χερσὶν, ἐποδήγησας εἰς Αἴγυπτον, ἀκρείτερον τῶν ἐπιβουλεύσάντων ἀπέφηνας.

Δ

των Ἰωσήφ. (1)

„Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ
„ἐλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐξανίστησον, λέγει, Κύριε, καὶ κίνησον
ὅλην τὴν ὑπερφυσικὴν σου δύναμιν εἰς ἀντίληψιν ἡ-
μῶν καὶ βοήθειαν. ἡ ὁποία δύναμις σου, τρόπον
τινα κοιμᾶται μετὰ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν· εἰπομεν
δὲ εἰς πολλὰ μέρη, ὅτι ἡ παλαιὰ Γραφή, ὀνομα-
ζει τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν
ἐνθρώπων, παχύτερον ὁμιλοῦσα, διὰ τὰ καταλα-
βουν οἱ Ἑβραῖοι οἱ παχεῖς ὄντες κατὰ τὴν διάνοιαν·
καὶ ὅρα περὶ τούτου, εἰς τὸν 5. Ψαλμὸν στίχ. 1.
ἔχουν εἰς τὸ „ Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγ-
ξης με· ὅπου εἰπομεν ἱκανὰ περὶ τούτου. (2)

3. „Ὁ Θεὸς ἐπιστρέψον ἡμᾶς, καὶ ἐπί-
„φανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθή-
„σόμεθα.

Ἐπιστρέψον, λέγει, καὶ γύρισαι ἡμᾶς Κι-

ρια, ἀπὸ τὴν θλίψιν εἰς τὴν χαρὰν· ἢ ἀπὸ τὴν φυ-
γὴν τὴν ἐκ τῶν ἐμίων εἰς τὴν κατ' αὐτῶν ἀντί-
στασιν· ἢ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ
ἀπὸ τὴν ξενιτείαν εἰς τὴν πατρίδα μας· ἢ γύρισαι
ἡμᾶς εἰς ἐσένα· καὶ εἰς τὰ ἐδικὰ σου θελήματα
διὰ τῆς συνεργίας σου. „Ἐπιστρέψατε γὰρ πρὸς
με, λέγει Κύριος, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ἡμᾶς·
(Ζαχ. α'. 3.). Καὶ ἐμφάνισον μόνον τὸ πρό-
σωπόν σου, καὶ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς σωτηρίαν μας· με-
ταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως·
δὲ τίς, καθὼς ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ νικητὴς, ὅταν
φανῇ εἰς τὸν πόλεμον, οἱ μὲν ἐδικοί του ἀνθρώποι
λαμβάνουν θάρρος, οἱ δὲ ἐναντίοι, φεύγουσι καὶ νι-
κῶνται· τοιοῦτοτρόπως καὶ ὅταν ἐστὶ Κύριος, μόνον
φανῇ, ἡμεῖς μὲν ἔχομεν νὰ ξεθαρρεύσωμεν, οἱ δὲ
ἐχθροὶ μας ἔχουν νὰ φυγῶν καὶ νὰ νικηθῶν.

4. „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, ἕως
„πότε ἐργίζη ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν
„δούλων σου;

Τὸ ἐργίζη εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δὲν ἐπιβλέπεις·
ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λέγων τὸ ἐπομενον· ἀκολου-
θεῖ.

- (1) Οἱ δὲ Ἀθανάσιος φησιν, ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ τῶν δώδεκα φυλῶν, ἔμπροσθεν μὲν τῆς Κιβωτοῦ παρενέβαλον
τρεῖς φυλαί, ἡ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσάχαρ καὶ τοῦ Ζαβουλὸν· ὅπισθεν δὲ τῆς Κιβωτοῦ ἀκολουθοῦν τρεῖς φυλαί, ἡ
τοῦ Ἐφραΐμ, καὶ Βενιαμὴν καὶ Μανασσῆ· ἢ δὲ ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ τορευτῶν Χερουβὶμ δόξα Θεοῦ, καὶ παρεβάδιζεν αὐ-
τῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν φησιν, ὁ διὰ τοῦ Ἰλασηρίου τυπούμενος Θεὸς λόγος, ὁ ἐπάνω Χερουβὶμ· του-
τέστιν ὁ ἐξουσίαν ἔχων οὐράνιον, ὁ προπροσευόμενος τῆς Κιβωτοῦ, ἔμπροσθεν ἡμῶν δείχθῃσι σφατηγῶν ἐν τοῖς πο-
λέμοις, καὶ τοὺς ἐναντίους τροπούμενος. Κατὰ δὲ Θεωρίαν ὑψηλοτέραν εἶπεν ὁ Ἠσυχιστής, ὅτι ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ποι-
μὴν δὲν εἶναι ἄλλος, ἔξω ἀπὸ τὸν Χριστὸν ὅπου εἶπεν „Εγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ὁποῖος ποιμαίνει τὸν
Ἰσραὴλ· τούτῳ τούτῳ ἔχοντες νοῦν ὁρῶντα τὸν Θεόν· ὁδηγεῖ δὲ καὶ τὸν Ἰωσήφ· ἦτοι τοὺς Ἑθνικούς· ἐπεὶ δὲ
Ἰωσήφ πρόσθεσις Κυρίου ἐρμηνεύεται· ἐπροσέβησαν δὲ κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰ Ἑθνη· καθέεται δὲ ὁ Θεός
ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ· ἦγουν εἰς τοὺς ἔχοντας πληθὺς γνώσεως· ἐπεὶ δὲ τοῦτο δηλοῖ τὸ ὄνομα τῶν Χερουβὶμ· αὐτοὶ
δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐφώτισαν ἑαυτοὺς φωτὶ γνώσεως κατὰ τὸν Προφήτην· τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ
καθήμενον βασιλικῶς, παρακαλεῖ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, νὰ φανερωθῇ, καὶ νὰ ᾄδῃ ἔμπροσθεν εἰς ἐκείνους, ὅπου
καρποφοροῦσι τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Ἐφραΐμ· ἐπεὶ δὲ Ἐφραΐμ, καρποφορία ἐρμηνεύεται· καὶ νὰ ᾄδῃ ἔμπροσθεν
εἰς τοὺς γενομένους ἡμεῖς τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ διὰ δεξιῶν ἔργων, κατὰ τὸν Βενιαμὴν· ἐπεὶ δὲ Βενιαμὴν, ἡδὲ δε-
ξιὰς ἐρμηνεύεται· καὶ ὁμοίως νὰ ᾄδῃ ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀλησιμονήσαντας τὰ ἔθνη τῶν κακῶν ὁμοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας
τῶν, κατὰ τὸν Μανασσῆν· ἐπεὶ δὲ Μανασσῆς λῆθι ἐρμηνεύεται. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)
- (2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Ταῦτα δὲ εἴρηται μὲν προφητικῶς, ἐκβέβηκε δὲ εἰς πέρας εἰς ἡμᾶς, εἰς οὓς τὰ
τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν· ἐν ἐσχάτοις γὰρ τοῦ αἵωνος καιροῖς, γέγονεν ἄνθρωπος· ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος·
ἰκε-

Θεὸς γὰρ εἰς τοὺς ὀργιζομένους τὸ νὰ μὴ βλέπουν εἰς τὰς δεήσεις τῶν αὐτοὺς παρρηγοισάντων· ἕως πο-
τε, λέγει, Κύριε, ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων, δὲν
βλέπεις εἰς τὰς δεήσεις καὶ προσευχάς, ὅπου σοι
προσφέρονται;

5: „Ψυμίεις ἡμᾶς ἄρτον δακρύων; καὶ
„ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ.

Ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται καὶ ἐδῶ τὸ, ἕως
ποτε ἤγουν ἕως ποτε θέλεις δώσεις εἰς ἡμᾶς νὰ
τρώγωμεν τὸ ψωμὶ μὲ τὰ δάκρυα, καὶ νὰ πίνωμεν
τὸ κρασί ὁμοίως μὲ τὰ δάκρυα; φανερώνουν δὲ μὲ
ταῦτα τὰ λόγια οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ τὸ φαγητόν
τοὺς καὶ τὸ ποτόν τοὺς, τὸ ἔτρωγον καὶ τὸ ἔπινον
μαζὶ μὲ τὰ δάκρυα· ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως·
ὅτι ἀντὶ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ θέλεις μᾶς δώσεις νὰ
φάγωμεν καὶ νὰ πίνωμεν τὰ δάκρυα· τὸ δὲ ἐν μέ-
τρῳ εἶναι, ἀντὶ τοῦ πρὸς μέτρον· ἦτοι ἀναλόγως
καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἁμαρτιῶν μας· ἔτι θέλεις
μᾶς δώσεις τὰ δάκρυα, κατὰ τὸν Θεοδώριον· ὁ
δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· „Εψώμισας καὶ
ἐπότισας εἶπον. (1)

6: „Ἐξου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γεί-
„τοσιν ἡμῶν, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐ-
„μυκτηρίσαν ἡμᾶς.

Ἀντιλογίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸ ὀ-
νειδος καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν, ἐποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἐ-
λάβανον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· τὰ αὐτὰ δὲ λέγει
καὶ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ· „Ἐγενήθημεν ὀ-
νειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· μυκτηρισμὸς καὶ χλευα-
σμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν. (Ψαλ. οη'. 4.) (2)

7: „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρε-
„ψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσω-
„πόν σου καὶ σωθῆσομεθα.

Τὰ ἴδια λόγια εἶπε καὶ ἄνωτέρω· εἶπε δὲ
ταῦτα δὴν φορεῖς, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ
υπερβολὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεως καὶ δεή-
σεως. (3)

8: „Ἀμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας.

Ε.

Ἰκετεύει δὲ ὁ Προφήτης ἐνταῦθα τὸν Κύριον τὴν εἰς οὐρανὸς αὐτοῦ ἀφίξιν ποιήσασθαι, καὶ τοὺς ἀποστροφέντας καὶ
ἐν ἀπογνώσει γενομένους, πάλιν ἀναλαβεῖν καὶ εἰς αὐτὸν ἐπιστρέφαι· καὶ πάλιν φησιν· „Ἐπιλάμψαντος ἡμῖν
τοῦ Υἱοῦ, ὃν πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ἀνακάλυψεν· εἰκὼν γὰρ καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ μό-
νη τὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διαφαίνεται κάλλος· ἐπιστρέψαμεν πρὸς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν
ἀναστροφῆς τῆς πατροπαραδότου· χρηρὲς δὲ νοεῖν καθεύδον μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, τὴν ἐν ταῖς ἀνω Δυνάμεσιν ἀνά-
παυσιν, εἰς ἡμᾶς δὲ ἀφίξιν, τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν ἀφῆκτον κένωσιν.

(1) Εἶδεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τροφῆς ἐδάκρυον, πότε λοιπὸν εἶχον ἄνεσιν; τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνου,
καὶ κλαυθμοῦ, τροφίμου ὄντος· τὰ δάκρυα δὲ ἐν μέτρῳ ἐσθίει καὶ πίνει ὁ μετανοῶν καὶ οὐκ αἰεὶ ἀνάπαυσις γὰρ ταῦ-
τα ἱλαρὰ διαδέχεται· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριος· „Τοῦτο δὲ πεποίηκεν ἀντιμετρήσας ταῖς ἁμαρτίαις τὴν τιμω-
ρίαν· τοῦτο καὶ ὁ Κύριος· „Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· τοῦτο καὶ Ζαχαρίας εἶδεν ὁ Προφή-
της τὸ μέτρον, τῆς Βαβυλωνίως προθεσπίζων τὸν ὄλεθρον· δύο γὰρ ἔφησε, θεῖσθαι γυναῖκας, ἔσποπος μὲν ἐχού-
σας περὰ, τὸ δὲ μέτρον φερούσας, καὶ τοῦτο προσαχθεῖσας εἰς Βαβυλῶνα κομίσαι· (Ζαχ. ε'. 9.) διὰ τού-
των δὲ διδασκόμεθα τῆς θείας ψήφου τὸ δίκαιον· ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπε· „Τὸ οὖν ἐν μέτρῳ τευτέσι πλήρες·
οὕτω, φησὶ, πληροῦμεν δακρύων τὸ ποτόν, ὥσπερ οἱ μέγροι τι διδόντες καὶ πληροῦντες αὐτὸ πάντως, διὰ τὴν τοῦ
μέτρου συμπλήρωσιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τέθεινται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσι καὶ εἰς μυκτηρισμὸν τοῖς ἐ-
χθροῖς· τίνα τρόπον; ἀσθενούντες δηλαδὴ καὶ πεπαιγμένοι, καὶ πεσόντες ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν αὐτῶν.

(3) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀφίξιν ἰδεῖν ὑλιχόμενοι· πρὸς τὸν τῶν ὁλῶν
Θεόν

Ἐδὼ ἀπαριθμεῖ ὁ Δαβὶδ τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔχμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγείται γὰρ, πῶς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μετέφερεν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅσα δι' αὐτὸ ἐποίησε θαυμάσια· ἵνα μὲ τὴν διήγησιν τούτων δυσωπήσῃ τὸν Θεόν, εἰς τὸ νὰ μὴ παρεβλέψῃ καὶ τῶρα τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὁποίους παλαιόθεν ἔκαμε τοιαῦτα θαύματα· μὲ τὸν Ψαλμὸν δὲ τούτον δίδει τύπον εἰς ἡμᾶς ὁ Προφήτης, πῶς πρέπει νὰ ἐξιλεόνωμεν τὸν Θεόν· καὶ ποῖα λόγια πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα εἰς τὴν τούτου ἐξιλέωσιν· ἄμπελον δὲ ὀνομάζει ὁμοιωματικῶς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὰ τρυφερόν καὶ εὐθαλές· ἐπειδὴ καὶ τὰ ὁμοιώματα ἐντυπώνονται καλλίτερα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθυμοῦνται.

„Ἐξέβαλες Ἐθνη καὶ κατεφύτευσας αὐτήν·

Περὶ τῶν Ἰθινῶν τούτων, ὅτι ἦτον ἐπὶ αὐτοῖς, αἰπομεν εἰς τὸν Οἶκον Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν Ἐθνη (σλ. 55.) φυλάττων δὲ τὴν τῆς ἀμπέλου ὁμοιωματικὴν ἐννοίαν ὁ Δαβὶδ, κατεφύτευσας εἶπεν αὐτήν, ἀντὶ τοῦ ἐξερρώσας ἐντὴ γῆ· ἀγχαλὰ καὶ παροργίσαντες τὸν Θεόν, ἐξεβλήθησαν ὕσερον· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή.

9: „Ὡδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ κατεφύτευσας τὰς ρίζας αὐτῆς καὶ

„ἐπλήρωσε τὴν γῆν·

Στράταν, λέγει, ἔκαμες ἔμπροσθεν τῆς ἀμπέλου ταύτης τοῦ Ἰσραὴλ Κυρίου, μὲ τὰ νὰ εὐχάλες ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἄλλα Ἐθνη, ὅπου ἦτον ὡσανύανθια καὶ σκοντάμματα εἰς τὸν δρόμον· ἢ καὶ νόμον ἔδωκας εἰς αὐτήν, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου νὰ ἤξευρη, ποῦ πρέπει νὰ περιπατῇ· τὸ δὲ ἐφύτευσας τὰς ρίζας αὐτῆς, τοῦτο εἶναι δηλωτικὸν βεβαίως στερώσεως ρίζας δὲ νέησον τοὺς πρώτους τῶν δώδεκα φυλῶν· ἢ καθολικῶς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων· ἐγέμωσε δὲ τὴν γῆν ἢ ἀμπάλες αὐτῆς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅχι ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ μόνην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὅσην ἄλλην ἐκυρίευσαν οἱ Ἰουδαῖοι.

10: „Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιά αὐτῆς, καὶ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ.

Ὅρη μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὰ γειτονεύοντα Ἐθνη τῆς Ἱερουσαλήμ· σκιά δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ἢ ἐξουσία καὶ βασιλεία, ἥτις ἦτον ἐπάνω εἰς τὰ ἕκαστα Ἐθνη· καὶ κέδροι μὲν εἶναι εἰς ὑψηλοὶ καὶ ὑπερέχοντες ἄρχοντες, οἱ εὐρισκόμενοι εἰς ἐκεῖνα τὰ Ἐθνη· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, ἦτον οἱ ὑγεμόνες τῶν Ἰουδαίων· οἱτινες κατεσχίσαν ἐπάνω εἰς τὰ Ἐθνη ἐκεῖνα· κέδρους δὲ τοῦ Θεοῦ εἶπε, τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐκείστων Ἐθνῶν· διὰ τὴν καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑψώθησαν· εὐρίσκομεν γὰρ, ὅτι καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος πολλὰ Ἐθνη ὑπετάσσοντο, καὶ ἐπλήρουν χαράτεις εἰς τοὺς Ἰουδαίους. (1)

11: „Ἐ-

Θεὸν ταῦτα ἐκεκράγεσαν· ἠλεήθημεν δὲ οὖν οἱ πάντες ἐν ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ, αἰώνιον ἡμῖν σωτηρίαν ὑψέξαντες· ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐπιφανείαν λέγει τὴν ἐνσαρκον παρουσίαν· δυνατὸς γὰρ εἶ ὁ τῶν Δυνάμεων Κύριος, τότε μὲν ἀσφατὸς ἐκείνους ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλούμενος· τὰ δὲ Ἐθνη τῇ σὴ οἰκονομίᾳ περιποιούμενος· (1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον „Σκιά μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ἢ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ τὸν νόμον σκιάν ἔχειν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὄρη δὲ, ἐν οἷς τὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιάς ἐτελείτο, τὸ Σιλόμ ὃ τὸ Σιών, ἐν οἷς ὃ ἡ σκηνὴ Ἰδρυτο· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου, οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ Προφῆται, εἰς ὅσους ἠρμένον ὃ ἐπαπαυόμενοι καθάπερ τῆσι κέδροις ταῖς ἀναλογικαῖς ὃ οὐρανίαις Δυνάμεσιν· κλήματα δὲ ὃ παραφυάδας τῆς ἀμπέ-

11: „Εξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς, ἕως
„ θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν τὰς
„ παραφυάδας αὐτῆς.

Κλήματα μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ ὀνο-
μαζεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Κύ-
ριλλον, τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ὅπου ἐβλάστησαν καὶ
αὐξήσαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· θάλασσα δὲ εἶναι ἡ
Ἰνδική· ἐπειδὴ ἕως ἐκείνης ἐκτείνοντο τὰ σύνορα
τῆς βασιλείας τῶν Ἰουδαίων· καὶ παραφυάδες μὲν
εἶναι εἰς προσήλυτοι· ἤγουν ὅσοι ἐκ τῶν Ἑθνῶν προ-
σῆρχοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐδέχοντο τὴν θεο-
γνωσίαν, καὶ διὰ τῆς θεογνωσίας ἐφυτεύοντο καὶ αὐ-
τοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ποταμοὺς δὲ ὀνο-
μαζεῖ τὸν ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ Εὐφράτην, πληθυν-
τικὸν ὄνομα μεταχειρισθεὶς ἀντὶ ἐνικοῦ, κατὰ τὸ ἰ-
δίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· καθὼς καὶ ἄλλα-
χου εἶπε, „ Κύριε ἐξηγάγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κα-
τήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα. (Ψαλ. οζ. 16.)
εἰς δὲ τὴν β΄. τῶν Βασιλειῶν, ἐνικῶς γράφεται, „ Κύ-
ρια ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. (β΄. βασιλ. Η. 3.)

12: „Ἰνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐ-
„ τῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ
„ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν;

Διὰ τί, λέγει, τώρα Κύριε, ἐκρήμινες τὸν
φραγμὸν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ· ἤγουν τὴν φυ-
λάττουσαν αὐτὴν θεϊκὴν ἐπισκοπὴν σου καὶ ἀσφάλει-
αν, καὶ πρόνοιαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τρυγῶν
καὶ φθείρουσιν αὐτὴν ὅλα τὰ ἔθνη, ὅπου περνοῦν τὸν
δρόμον κοντὰ αὐτήν; ἡ γὰρ παρά πρέθεσις, ἐδῶ
τὴν πλησιότητα φανεροῖσι· ἤγουν, ὅσοι, λέγει, κον-
τὰ ἀπὸ τὴν ἀμπέλου ταύτην ἔχουν δρόμον καὶ περ-
νοῦν, ὅλοι αὐτοὶ τὴν ἐνοχλοῦν καὶ τὴν βλάπτουν·
πρὸς ταύτην δὲ τὴν θρηνητικὴν ἐρώτησιν τῶν Ἰου-
δαίων, ἀποκρίνεται διὰ τοῦ Ἠσαΐου ὁ ἐπουράνιος
γεωργὸς Θεὸς καὶ λέγει, „ Καθεῖλον τὸν φραγμὸν
αὐτῆς, διότι ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σκευὴν, ἀποκρίσε-
δε ἀκάνθας (Ἠσ. ε. 4.) (1)

13: „Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὡς εἰς ὄρυμον.

Ὁ Βαβυλώνιος Ναυουχοδονόσορ ὡς ἤγουν
χοῖρος ἐδῶ ὀνομάζεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ
τί ἔχερεν ὡς χοῖρος εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἡδονῶν,
καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀκαθαρσίας· ὄρυμός δὲ ἡγουν ῥο-
μάνι καὶ λόγγος εἶναι ἡ Βαβυλὼν· διὰ τί ἦτον διασπεί-
ωσάν ὁ λόγγος, ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν κατοικούντων
ἀνθρώπων· διὰ τί ἦτον ἀκαρπὸς πρὸς ἀρετὴν· καὶ
διὰ τί ἦτον κατοικία τῶν νοσητῶν θηρίων· ἦτοι τῶν
παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων.

„ Καὶ

πέλου, τὸ πᾶν πλῆθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχεν ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς· λέ-
γει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Θρηνεῖ οὖν ὁ Δαβὶδ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος, „ Ἀμπέλων τινα τοῦτο λέγων
ἐξ Αἰγύπτου μετεννεγμένην τῆς σκοτεινῆς ἀσβεΐας, ἣ εἰς κάλλος πίστεως αὐξηθεῖσαν ἡ μέγας, ὡς καλὴ φαι-
πᾶσαν τὴν γῆν· ἡ τὴν μικρὰν παραφυάδα ἐκείνην, ἀμπέλον εὐκλειματοῦσαν γενέσθαι, ἡ, τοσαύτην, ὡς ἐπεμ-
βαίνειν μὲν ποταμοῖς, ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ὁρίων εἰς ὅρια πλατυνομένην· καλύπτειν δὲ ὅλην τὴν
ὄψει τῆς δόξης, κέδρων τε ὑπεραιρέσθαι ἡ ταῦτα τῶν τοῦ Θεοῦ, ἅτινα δὴ τὰ ὄρη, ἡ ὡς τινες τὰς κέδρους ἡ-
πολυπτόν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Κλήματα δὲ αὐξανόμενα, τὰ τῶν ἀρετῶν ἑσώματα τὰ πρὸς τὸ ὁ-
φες τῶν Ἀγγέλων ἀναδεδροόμενα· φύλλα δὲ τεθιλότα, ὁ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν κόσμος τῶν συναλλόντων τῷ
Πνεύματι.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, φραγμὸς αὐτῆς ἦτον ἡ φυλακὴ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, ἣν ἀπέσκησεν αὐτῶν
(τῶν Ἰουδαίων) ὁ Θεός· δέδοται δὲ εἰς βόσκημα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν, οἵτινες ἡ νέμονται αὐτῶν τὰς
ψυχὰς, τῆς νοσητῆς ἐνκαρπίας ἀποσυρμνύοντες· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· „ Ὅτι ἐξ Ἀμπέλων φραγμὸς
τοῦτο ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς αὐτῆς ἡξιωμένοις· παραπορευομένους δὲ ὁδὸν τοὺς πολεμίους καλεῖ καθάρτες, γὰρ ὁ-
δοί ποδοὶ τὴν ἀφρακτον ἡ ἀφύλακτον ἀμπέλου τρυγῶσιν ἁγίως, ἡ τὸν αὐτῆς ἀφαιροῦνται καρπὸν· οὕτως ὁ τῆς Θείας
γεγυμνωμένος κηδεμονίας τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν ἐνχρίματος γίνεται.

„Καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο
αὐτήν.

Τὸν ἴδιον Ναυουχοδονόσορ, ὀνομάζει καὶ ἑ-
δῶ Μονιὸν ἄγριον ὁ Δαβὶδ ἥτοι ἄγριοχοῖρον· Μο-
νιὸν μὲν, διὰ τὸ μόνος ὁ Ναβουχοδονόσορ· ἦλθε πο-
λεμῶντας τοὺς Ἰουδαίους, χωρὶς νὰ ἔχη ἄλλους συμ-
βοηθοὺς του· ἄγριον δὲ, διὰ τὸ ἐμεταχειρίσθη τοὺς
Ἑβραίους μεθ' ἰσχύος καὶ ἀσπλαγχνίαν· διότι ὁ
Μονιὸς, εἶναι χοῖρος, ὅπου περιπατεῖ μόνος, ἀφ'
οὗ καὶ Μονιὸς ὀνομάζεται, καὶ μετὰ ἄλλα ζῶα δὲν
σμίγει διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγριότητός του· καὶ
διὰ τὸ ὁ ἄγριος χοῖρος μετὰ ἑξωχρὶ τὸν τρόπον εἶναι
φθαρτικός τῶν Ἀμπέλων· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Θεοδώ-
ριτος, χοῖρον ἐκ τοῦ δρυμοῦ λέγουσι, τὸν Σαλμανά-
σαρ Βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὁποῖος προτίτερα ἀ-
πο τὸν Ναυουχοδονόσορ ἐσκληρώσε τὴν Σαμάρειαν·
ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐλυμνήατο καὶ ἐφθίρε μερικῶς τοὺς
Ἑβραίους· ὁ δὲ Ναυουχοδονόσορ καθόλου αὐτοὺς κα-
τενεμήσατο καὶ ἀφάνισεν. (1)

„Ὥθῃ, καὶ ἐπιβλεψὼν ἐξ οὐρανοῦ κατ'
ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαί τὴν ἄμπελον
ταύτην.

15: „Καὶ κατάρτισαι αὐτήν, τὴν ἐφύτευ-
σεν ἡ δεξιὰ σου.

Ὁ θεὸς, λέγει, καὶ Βασιλεὺς τῶν ἀνω Δυνά-
μεων, ἐπίστροφον ἤτοι διόρθωσον· ἢ γύρισαι τὴν ἄ-
μπελον τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ θλίψεως εἰς χαρὰν, καὶ ἀπὸ
τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἐρμηνεύσαμεν
ἂνωτέρῳ εἰς 3· ἐπίσκεψαί δὲ τὴν ἄμπελον ταύ-
την, ἀντὶ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτήν, ὅπου ἡσθενησε καὶ
ἐσυντρίφη· κατάρτισαι δὲ αὐτήν εἰς τὴν προτέ-
ραν τῆς εὐτυχίας· ταύτην γὰρ τὴν ἄμπελον ἐφύτευ-
σε καὶ ἐσπερέωσεν ἡ δεξιὰ σου· ἤτοι ἡ δύναμις
σου. (2)

„Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἔκρα
ταῖσας σεαυτῷ.

14: „Ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπίστροφον

Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Εἴεν δ' ἂν ἄμπελὼν καὶ αἱ ἀνθρώπων ψυχαί· φραγμὸς δὲ ἡ τῶν προσ-
γμάτων ἀσφάλεια, καὶ ἡ φυλακὴ τῶν Ἀγγέλων· μήποτε οὖν καὶ ἡμῶν ἕκαστος ἔχων Ἀγγέλον ἅγιον, τὸν παρεμβάλ-
λοντα κύκλῳ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἐν ἀμαρτίαις ἐξετασθεὶς ὑποδίκος γέννηται τῇ ἀφαιρέσει τοῦ φραγμοῦ,
καὶ γυμνωθῇ τοῦ τείχους τῆς ἀπὸ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἀσφαλείας· αἵτινες, ὅσον ἂν παρῶσι χρόνον, ἀκαθάρτους
διασφύζουσι τοὺς παρ' αὐτοῖς φρουρουμένους· περιφράττοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς ἀπορήτοις τισὶν ἐπικουρίαις, οὐκ
ἐσόμεθα βατοὶ καὶ ἐντάξει τριβῶν τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, οὔτε μὴν ἔτοιμοι εἰς διασπαρὴν· γυμνωθεῖσα δὲ
ψυχὴ τῆς ἀσφαλείας ταύτης, ἔκκειται εἰς διασπαρὴν τοῖς ἐχθροῖς· τοῦτέστι ταῖς ἀντικειμέναις ἐνεργείαις, καὶ εἰς
καταπάτημα τοῦ ἐγκαυχουμένου καὶ λέγοντος· ὅτι ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπουρανὸν πάρεμι· τῆς γὰρ ἀκέραιον (ψυ-
χῆς) ἀφίσταται μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πίπτουσι δὲ οἱ φραγμοί, αἱ τῶν Ἀγγέλων βοηθίαι· εἰσπίπτουσι
δὲ οἱ ξένοι, οἱ διοδεύοντες ἡμᾶς, αἱ περὶ γνῶσιν ἀμαρτημάτων ἐνεργητικαὶ δυνάμεις· δέδοται δὲ καὶ εἰς βόσκη-
μα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν· οἳ καὶ ἐμνοῦνται τὴν ψυχὴν τῆς νοητῆς αὐτῆς εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες· τότε πάθῃ
καταλαβόντα λυμαίνει· υἱὸς δίκην ἀλόγου ὀρμῶντος καὶ καλινδουμένου ταῖς δυσωδίαις· τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς ἔφη πε-
ρὶ ἄμπελῶνος λευκασμένου μονιῷ καὶ ἄγριῳ σὺν, τῷ τὴν κακίαν ἰδιόζοντι καὶ πονηρῷ, καὶ κακίας βορβόρου γέμεντι·
ὁ δὲ Θεοδῶρος λέγει· „Σφόδρα ἄμπελον λυμαίνεται, καὶ κοινὸν εἶναι καὶ ἡμερον πᾶν χοῖρον συμβαίνει· πλείον
δὲ ὅταν καὶ ἄγριος ᾖ, καὶ τῶν ἐν ὄρεσι διατρεφέντων· ἂν δὲ καὶ τῶν ἁγίων μεμονωμένων, ἐπὶ χαλεπώτερον τὸ κακόν·
οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἰσχυροὶ, οἳ καὶ οἱ λύκοι· οἱ γὰρ μεμονωμένοι καὶ κατ' ἑαυτοὺς διαγόντες, μείζονα ἐπὶ τοῦ κακοῦ
τὴν ἐπίτασιν φέρουσιν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Σφόδρα δὲ ἐμπαθὲς εἴρηται καὶ ἐλεεινὸς ὁμοῦ καὶ δεικτικῶς τὸ, ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον
ταύτην· σὺ γὰρ φησιν, ὁ τῆς ἀμπέλου ταύτης γεωργός, βλέπεις αὐτῆς τὴν ἐρήμωσιν· ὡς οὐκ ἀρκούντος τοῦ λό-
γου δεῖξαι τὴν διαφθοράν, εἰμὴ καὶ ὀφθεῖν· καὶ ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν κατεφύτευσας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τοῦτέστι
ἐν-

Καὶ ἐδῶ νοεῖται ἔξωθεν ἀπὸ κοινοῦ τὸ, ἐ-
πίβλεπον· ἤγουν ἐπίβλεπον ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου ὡς
Κύριε, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἐδῶ, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λέ-
γουσι τὸν Ζοροβάβελ, ὁ ὁποῖος ἐκραταιώθη ἀπὸ
τὸν Θεὸν κοντὰ εἰς τὸν Βασιλεῖα Δαρεῖον, καὶ ἐνί-
κησε τοὺς δύο νεανίσκους μὲ τὸ πρόβλημά του ἀπο-
δείξας, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ ἡ ἀλήθεια νικῶσιν ὅλα
τὰ πάντα· οὕτω γὰρ εἶπεν, ὑπερισχύουσιν αἱ γυ-
ναῖκες ὑπὲρ δὲ πάντα νικᾷ ἡ ἀλήθεια. (γ'· Εσδρ.
γ'· 12.) Ὅθεν καὶ θαυμάσθεις διὰ τὸ σοφὸν πρό-
βλημά του, ἔλαβε βασιλικὴν ἄδειαν καὶ ἐπῆγεν εἰς
τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀνέκτισε πόλιν τὸν ναὸν καὶ
τὸν πόλιν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χρῆστιανοὶ υἱὸν ἀνθρώπου
λέγομεν, τὸν προσληφθέντα ἄνθρωπον παρὰ τοῦ Θε-
οῦ καὶ Λόγου· ἦτοι τὸν Δεσπότην Χριστὸν κατὰ
τὸν Θεοδώριτον, ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἐκραταίωσεν εἰς τὸν
ἑαυτὸν του· ἤγουν εἰς τὴν Θεϊκὴν του ὑπόστασιν, τὴν
ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ μεταδοὺς εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς
θείας του δυναμειν, κραταίαν ἐποίησε κατὰ τοῦ Δια-
βόλου· ἡ εὐχὴ γὰρ αὕτη γίνεται πρὸς τὸν προσλα-
βόντα Θεὸν Λόγον παρὶ τοῦ προσληφθέντος φυλάμα-
τος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἵνα ὁ γλιγῶρα προσλά-
βῃ αὐτὸ καὶ κραταιώσῃ. (1)

16 : „ Ἐμπεπυρισμένη πυρὶ καὶ ἀνεσκαμ-
μένη·

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐστὶν· ἤγουν ἡ ἀμπελος τοῦ
Ἰσραὴλ εἶναι ἐμπεπυρισμένη· διὰ τῆς ἀμπελου δὲ
φανερῶναι τὴν γῆν τῆς ἀμπελου· ἤγουν τὴν πόλιν τῶν
Ἱεροσολύμων· διότι οἱ Βαβυλώνιοι, ἔχον μόνον μὲ
φωτίαν ἔκαυσαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ ἀνέσκα-
ψαν αὐτήν, ὡς ἡ τετάρτη τῶν βασιλείων ἰσορεῖ.

„ Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεως τοῦ προσώπου
σου ἀπολούνται.

Ἐπιτίμῃσιν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἐδῶ, τὴν ὀργὴν
ἡ ὀργή σου, λέγει, Κύριε, θέλει ἀφανίσει τοὺς Ἑβραίους,
μὲ τὸ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βαβυλωνίους νὰ προξε-
νήσου ἐν αὐτοῖς τὸν ἀφανισμόν τοῦτον· διότι, ἂν ἐστὶ
δὲν ἐσθλόνες τὸν φράκην τῆς ἀμπελου τοῦ Ἰσραὴλ·
ἦτοι τὴν ἐπισκοπὴν σου καὶ πρὸς αὐτὴν, δὲν ἤθελαν ὑπερι-
σχύουσιν οἱ Βαβυλώνιοι καὶ νὰ ἀφανίσουν αὐτήν. (2)

17 : „ Γεννηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δε-
ξιᾶς σου.

Καὶ τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι διὰ τὸν Ζο-
ροβάβελ· δηλαδή, ὅτι ὡς ἐλθὼν ἡ δύναμις σου Κύριε,
εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς σου· ἦτοι τὸν οἰκετὸν καὶ
φίλον.

ἐνταῦθα κατῴκισας· κατάρτισαι πάλιν αὐτήν· τούτέστιν ἐτοίμην εἰς σωτηρίαν παρασκευάσον διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου· τίς δὲ ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν; ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν Εὐαγγελίοις φη-
σιν; ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ οὔτε ὁ νόμος τὸν Ἰσραὴλ, οὔτε οἱ Προφῆται ἐπέσρεψαν ἀναγκαίως αὐ-
τὸν ἐπιστρέφαι παρακαλεῖ τὸν Χριστόν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐνταῦθα τὴν ἐκεῖθεν βλάβην τοῦ Δεσπότη διδάσκει Χριστὸς· ἰκετεύει γὰρ
ἐπιμελείας ἀξιοῦναι τὴν ἀμπελον διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς λήρθησόμενον ναὸν, ὃν Υἱὸν ἀνθρώπου σαφῶς προσηγόρευ-
σε· διδάσκει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τοὺς δορυαλώτους γεγενημένους, ἰκετεύει τὸν τῶν ὅλων Θεόν, φειδῶ-
ται τῆς ἀμπελου ποιήσασθαι διὰ τὴν ἐκεῖθεν φερόμενην σωτηρίαν· οὕτω γὰρ ἑαυτὸν ὁ Κύριος ὀνομάζει
λέγων· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή· ὡς γὰρ ἄνθρωπος, ἀμπελὸς ἐστίν· ὡς δὲ Θεός, ὁ γεωργὸς σπείρων
σπέρμα καλὸν ἐν τῷ ἁγρῷ αὐτοῦ· αὕτη ἀληθῶς ἡ ἀμπελος ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης καὶ ἕως πο-
ταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς· οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τόπος, οὐκ ἐστὶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐν ᾧ εὐχὴ ἰδρυνταί τῆς ἀμπελου ταύ-
της αἱ θείαι ληνοί.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τοὺς καθύσαντας τὰ Ἱεροσόλυμα Βαβυλωνίους· σοὶ γὰρ, φησι, νεύ-
σαντος, φρούδοι γενήσονται καὶ τὸν ἄλεθρον δέξονται· οὐ γὰρ κάμεις μέλλων αὐτοὺς τιμωρήσασθαι· ἀλλ' ἀρκεῖ
μόνη ἡ ἐπιτίμησις πάντας ἀφανίσει.

φίλον εἰς τὴν δεξιάν σου Ζοροβάβελ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ καὶ τοῦτο νοοῦμεν περὶ τοῦ προσληφθέντος ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου· ἦτοι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, νὰ ἔλθουν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα (τὰ ὅποια ὀνομαζονται χαῖρ Θεοῦ, καὶ δάκτυλος Θεοῦ) εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς τοῦ Πατρὸς· δεξιὰ δὲ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔστιν, ὡς πάντων δημιουργὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

„Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
ταίωσας σεαυτῷ.

Τὸν ἴδιον λόγον ὁποῦ εἶπεν ἄνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ κατὰ σχῆμα παλιλλογίας· Τὸν δὲ ἀνθρώπου τὸν Χριστὸν ὀνομάζει καθὼς αὐτὸς ὁ Χριστὸς Τὸν ἀνθρώπου ὀνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν φαινομένην σάρκα, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τῆς οὔσης ἀνθρωπίνου. (1)

18 : „Καὶ οὐμὴ ἀποστῆμεν ἀπὸ σοῦ.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ζοροβάβελ λέγουσιν, ὅτι δὲν ἀπέστησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν δὲν ἀπέστημεν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἠνώθημεν μετ' αὐτόν· ὁ γὰρ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Χριστιανῶν τοῦτο ἔγραψε τὸ ρητόν. (2)

„Ζωάσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἔ-

πικαλεσόμεθα.

Σὺ Κύρια λέγει, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις ζωοποιήσεις μετὰ τὴν δευτέραν ἐκδομὴν τῆς πόλεως των· ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς θέλεις ζωοποιήσεις μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς ψυχῆς, ἥτις γίνεται διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκρώθησαν ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς οἱ Βαβυλώνιοι ἐχθροί· καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐνεκρώθημεν ἀπὸ τοὺς νοσητοὺς Βαβυλωνίους Δαίμονας· τὸ ὄνομά σου δὲ ἐπικαλεσόμεθα, εἶπεν· ἦτοι ἄλλον Θεὸν ἔχω ἀπὸ ἐσένα δὲν θέλομεν ὀνομαζόμεν, ἀλλὰ ἐσένα ἔχομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν εἰς βοήθειάν μας. Κυρίως δὲ καὶ ἰδίως ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος ἐζωοποίησεν ἡμᾶς. ὁθεν καὶ εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ (Ἰω. ιδ β.) καὶ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ἐπικαλούμεθα, ὀνομαζόμεθα παρὰ πάντων Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

19 : „Κύρια ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπὶ-
στρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ
πρόσωπόν σου καὶ σωθῶμεθα.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶπα καὶ ἄνωτέρω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ἐρμηνεύσαμεν. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἀνεφέραμεν ταῦτα πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ἐδῶ δὲ θέλομεν προσαρμόσωμεν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· Κύρια, λέγει, ὁ Θεὸς, τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, ἢ ἀπλῶς ὄλων τῶν δυνάμεων· ἢ ὁ χορηγὸς τῶν δυνάμεων· ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ, ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν, ὡς ἄλλοτε εἶπομεν· σὺ, λέγει, ἐπίστρεψον ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ φανέρωσον εἰς ἡμᾶς τὸν Τίόν σου, ὥς τις εἶναι πρόσωπον ἐδι-

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει ἢ Τὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ, μὴ συγχωρήσας αὐτὸν ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς τὴν σύσασιν ἔχειν τοῦ σώματος· ἐπελθόντες γὰρ Πνεύματος ἁγίου τῇ Παρθένῳ, ἢ τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως, ὁ ἅγιος οὗτος τόκος ὑπέστη, ὥς τις ἢ ἠτοίμασε τὴν ἀμπελον πρὸς καρποφορίαν.

(2) Καὶ ὁ Θεὸς δὲ λέγει Ἀθανάσιος ἢ Οὐκ ἔν ποτε ἀποστῆμεν ἀπὸ σοῦ, εἴτε τῆς οὔσης ζωῆς μεταλαμβάνοντες· ἢ τῇ σὺ ἐπικληθέντες ὀνόματι· ταυτέστι Χριστιανοὶ προσαγεσόμενοι.

εἰκόνα σου. Ὁ ἑωρακὴς γὰρ φησὶν ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ψαλμ. ιδ. 9.) καὶ εὐθὺς θελομεν σωθώμεν, πιστεύσαντες εἰς αὐτόν· τὸ δὲ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, εἶναι μία σαφήνεια καὶ ἐπιξηγήσεις τοῦ ἐπίστροφον ἡμᾶς. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. (1)

Ἀρμόζει δὲ αὐτὸς ὁλος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰς πόλεις κατέκαυσαν οἱ ἄπιοι τύραννοι καὶ διώκται βασιλεῖς, μὲ τὸ νὰ παρεχώρησεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ἡμποροῦμεν δὲ νὰ νοήσωμεν τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, Ἐφραίμ μὲν, καθὼ αὐτὸς καρποφορεῖ τὰς ἀρετάς· Ἐφραίμ γὰρ καρποφορίαν δηλοῖ· Βενιαμὴν δὲ, καθὼ αὐτὸς εἶναι δεξιὸς κατὰ τὴν πίσιν· Βενιαμὴν γὰρ υἱὸς δεξιᾶς ἐρμηνεύεται· Μανασσὴν δὲ, καθὼ αὐτὸς ἔλαβε λήθην καὶ λησμονήσιν τῆς προτέρας πλάνης τῆς εἰδωλολατρίας· Μανασσῆς γὰρ λήθην δηλοῖ· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥήματα εὐκόλως ἀρμόζονται εἰς τοὺς Χριστιανούς. Καὶ ἄμπελον μὲν θέλεις νοήσεις τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη ἀπὸ τοῦ σκοτοῦ τῆς πλάνης καὶ ἀγνωσίας. (ταῦτα γὰρ σημαίνει ἡ Αἴγυπτος) εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τῆς εὐσεβείας· Ἐθνη δὲ ἐποῦ ἀπεβλήθησαν, εἶναι οἱ Δαίμονες καὶ τὰ Εἰδῶλα καὶ οἱ ἀφρανισθέντες τύραννοι καὶ διώκται τῶν Χριστιανῶν· ὁδοποιήσεις δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι αἱ Εὐαγγελικαὶ ἐντολαί· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ κόπτουσι καὶ καθαρίζου-

σι καθὼ ὕλην ἀπὸ τὴν σφατὰν τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ῥίζαι δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι τὰ περὶ Χριστοῦ δόγματα· ἐπλήρωσα δὲ ὅλην τὴν γῆν ἡ εὐσεβεία, κατὰ τὸ· „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόγγος τῶν Ἀποστόλων τῶν κυρηττόντων αὐτήν.

Καὶ σκιὰ μὲν τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ δόξα αὐτῆς, ἥτις ἐσχέπασε τὰ ὄρη· ἡτοῦ ὑπερυψώθη· ἡ σκιά τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ θεία χάρις, ἡ ἐκ τῆς εὐσεβείας ἐξερχομένη· ὄρη δὲ καὶ βουνὰ αὐτῆς, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀρετὴν· ἀναδεδραδάδες δὲ πάλιν αὐτῆς, εἶναι τὰ δόγματα· (ἡ αἰ παραδόσεις) Κέδροι δὲ Θεοῦ, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν· καὶ κλήματα μὲν καὶ παραφυάδες, εἶναι τὰ πλήθη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ προσήλυτοι ὅπου προσέρχονται εἰς τὴν εὐσεβείαν ἀπὸ τοῦ ἔθνους· θαλάσσαν δὲ ὄλην καὶ ποταμούς ὅλους, νόησον πῶς εἶναι ὅλη ἡ γῆ· χοῖρος δὲ, εἶναι ὁ Διάβολος, ὅπου χιεῖται εἰς τὰς ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δὲ καὶ λόγγος, εἶναι αἱ ψυχαὶ αἱ δασεῖται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀκαρποὶ, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ὁ Διάβολος κατοικεῖ· ὁ ἴδιος δὲ Διάβολος, κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως εἶναι μονιὸς, ὡς ἰδιάζουσεν καὶ ξεχωριστὴν ἔχων τὴν κακίαν· καὶ ἄγριος, ὡς σκληρὸς καὶ ἀσπλαγχνος· ἐπομένως δὲ καὶ καθὼ τύραννος, ὅπου πολεμεῖ καὶ διαφθείρει τὸν ἄμπελωνα τοῦ Χριστοῦ, χοῖρος ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ μονιὸς διὰ τὰς ῥηθείας αἰτίας.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Συνεχῶς τὴν ἱκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων γενέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μεσσηνίου, δι' οὗ ἡ σωτηρία τοῖς πιστεύουσιν.

ΨΑΛΟΣ Π'.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν, Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Καὶ ὁ ὄγδος Ψαλμός παρομοίως μὲ τοῦτον ἐπιγράφεται. Ἐἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν ὅθεν καὶ βλέπε ἐν ἐκείνῳ τὴν ἐξηγήσιν τοῦτου. οἱ ληνοὶ λοιπὸν οὗτοι: ἤτοι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν, παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην μὲ τὰ λόγια, ὅπου ἔχει εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ παρὼν Ψαλμός. κατηγορεῖ δὲ ὁ Ψαλμός τὴν ἀχρησίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀπίθειαν, καὶ διδάσκει πῶς ἔχουν αὐτοὶ νὰ ἀποβληθοῦν ἵνα προασφαλίσῃ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἀποβληθῇ ὡς ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων καὶ ἵνα μὴ μιμηθῇ τὴν ἐκείνου κακίαν καὶ ἀπίθειαν (1)

2 : „ Αγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ
„ ἡμῶν.

τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν, μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην νὰ ἀγαλλωνται καὶ νὰ χαίρουν διὰ τὸν Χριστὸν, ὅς τις ἐτῆς φανερά τας ἐβοήθησεν.

Φαίνεται μὲν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἑβραίων, ὅπου ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καθὼς οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι. διὰ τοῦτο καὶ ἀγαλλιῶνται διὰ τὸ γύρισμα καὶ ἐλευθερίαν τοὺς. ἀποδείχνεται ὅμως ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰς τοὺς τοιοῦτους ὁ λόγος. ἀλλὰ αἱ ληνοὶ: ἡγουν αἱ κατὰ

„ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ, ὅτι εἶναι φωνὴ ἐπινίκιος, εἵπομεν εἰς διάφορα μέρη. τῶρα δὲ λέγομεν ἀπλῶς, ὅτι τὸ ἀλαλάξατε εἶναι ἀντί τοῦ, ἐπι-

(1) Ἄλλος δὲ φησιν „ Ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ ὑπὲρ τῶν ληνῶν ἐπιγράφονται, ὁ ὄγδος, ὁ ὄγδοικοσδὸς οὗτος, καὶ ὁ ὄγδοικοσδὸς τρίτος. εἰς τὸ τέλος γὰρ καὶ τὴν ὄγδον χρειάζεται ὁ οἶνος ὁ ἐν ταῖς ληνοῖς: εἰπουν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποθλιβόμενος. τὴν ὄγδον δὲ ταύτην καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός δηλοῖ, ὡς ὄγδοικοσδὸς ἀριθμούμενος, τοῦ ἀριθμοῦ τοῦτου ὄγδον δεκάδων περιέχοντος, συμβόλου ὄντος αἰῶνος τοῦ μέλλοντος. καὶ ὅτι ἐπὶ συγκομιδῇ τῶν ἡμετέρων καρπῶν ἐορτὴ ἔσται. καὶ ἡ ἀληθινὴ σκηνοπηγία τῶν σαρμάτων ἡ σύμπληξις καὶ ἀνάστασις, ἥς προοίμιον αἱ σάλπιγγες, τὴν ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Κριτοῦ παρουσίαν μνηύουσιν. ὁ δὲ Θεοδότητος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος τὴν ἀνάκλησιν προδεδείκνυται τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν κλήσιν τῶν Ἑθνῶν. καὶ ὁ Ἀθανάσιος. „ Ἐσιν οὖν καὶ ἐκ τοῦτου τοῦ Ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ Ἑθνη πρὸς τὴν πίσιν τὴν εἰς τὸν Κύριον, αὐτοῖς διδασκαλίαν ποιούμενος, τοῦ μὴ ἀποσῆναι αὐτοῦ.

πινίκιον ὕμνον ᾄσατε· εἰς τὸν Θεόν δὲ τοῦ Ἰακώβ εἶπε, δὲ νὰ ἐνθυμίση τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι οὗτος ὁ ἐνκυνθριπής Θεός, αὐτὸς ἐφάνη καὶ παλαιὰ εἰς τὸν Ἰακώβ με ἀνθρώπου σχῆμα, καὶ ἐπάλασε με αὐτόν, προμηνύοντας τὸν ἱερόν γενομένην αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν. (1)

εἰς τὸ νὰ χαροποιήσεται τὸν Θεόν· ἀπὸ κοινοῦ γὰρ ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ Ψαλτήριον, καὶ εἰς τὴν Κιθάραν τὸ, δότε· ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐδῶ δὲν εἶναι διὰ αἰσθητὰ ὄργανα, καθὼς ἐξηγοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ περὶ νοητῶν· τὸ δὲ τερπνὸν ἐπρόσβη, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ νοητὸν Ψαλτήριον· ἤγουν ὁ νοῦς, αὐτὸς εἶναι μάλιστα, ὅπου εὐφραίνει τὸν Θεόν.

2: „Λάβετε Ψαλμόν, καὶ δότε τύμ-
πανόν.

3: „Σάλπισατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι,
ἐν εὐσήμεν ἡμέρᾳ εορτῆς ἡμῶν.

Λάβετε, λέγει, θείας διδασκαλίας· καθὼς γὰρ Ψαλμὸς περιέχει διδασκαλίαν· καὶ δότε τύμπανον· ἤγουν χτυπήσατε τὸ σῶμα μετὰ τὸ πληκτρὸν τῆς ἐγκρατείας, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ θεοφόρος Μαξιμὸς. (2)

„Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.

Νόμος ἦτον εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἐσδόμου Μηνός· ἦτοι τοῦ καθ' ἡμῶς Σεπτεμβρίου ἥτις ἦτον νεομηνία νὰ σάλπιζον οἱ ἱερεῖς με σάλπιγγα, εἰς ἐνθύμησιν τῆς σάλπιγγος ἐκείνης τῆς ἐπουρανίου, ὅπου ἐσάλπισεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅταν ἐκατέθη ἐκεῖ ὁ Θεός. Ἐκ μεταφορᾶς λοιπὸν καὶ ὁμοιότητος τοῦ νόμου ἐκείνου, παραγγέλλει καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὰς εἰς τοὺς Ἀποστόλους, νὰ σάλπισουν μετὰ τὴν σάλπιγγα τῆς γλώσσης τῶν καὶ νὰ κηρύξουν, ὅτι ἀνέστη ὁ Χριστός. Καὶ τοῦτο νὰ τὸ κάμουν εἰς τὴν νεομηνίαν· ἦτοι εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκκρίνισθη ἡκτίσις· ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως ὠνόμασε καὶ ἡμεραν εὐσημον· ἤγουν ἐπίσημον καὶ ὀνομαστὴν εορτῆς. Ἐπεὶ δὲ κατὰ ἀλήθειαν ἡ Ἀνάστασις εἶναι ἡ πλέον ἐ-

πι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης „Ἡθικώτερον δὲ, ὅν μὲν καταφθόντων οἱ καρποὶ ἐπὶ τὰς ληνούς ἔρχονται, ἀκούεσθαι τοῦ ἀγαλλιάσθαι τῷ Θεῷ· ὁ δὲ ἀμαρτῶν ἔξ ὁ βέβαιος μετανοίας ἔξ ἐπιστροφῆς, μὴ ἀγαλλιάσθω, ἀλλὰ λυπηθῆτω κατὰ Θεόν· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἔξ οὗ δὲ, ἐὰν βοηθηθῇς ὑπὸ Θεοῦ, τὴν συγκομιδὴν ποιῆσαι τῶν καρπῶν ἐπὶ τὰς ἀγίας ληνούς, μὴ ἐπιλανθάνου τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅδ' βοηθός σου γέγονε· καὶ ἀπορῆς λόγων τῶν κατ' ἀξίαν ἀποδοθησομένων τῷ Θεῷ, ἐν εὐχαριστίᾳ ἀλάλαζε, ἀσίμω φωνῇ καρδίας κεκραγῆς, ὑπερβαίνουσας τὰ σημαινόμενα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος, λέγει „Παρακλείεσθαι τοῖς Ἐδνεσι, τῷ βοηθήσαντι Θεῷ ἔξ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων αὐτοὺς βυσαμένῃ καταδυναστείας, τοὺς ἐπινίκιους ὕμνους ᾄδειν.

(2) Ἐπεὶ οὖν Ψαλμὸν ἐνταῦθα τὴν θείαν διδασκαλίαν καλεῖ, διὰ δὲ τοῦ τυμπάνου, ὄργανον ὄντες ἐκ δεσμάτων πεποιημένοι, τὸ σῶμα κινιττεται, βούλεται ἡμᾶς ταῖς διὰ τοῦ σώματος πράξεσι τὰ διὰ τῶν λόγων πληροῦν παραγγέλματα· διὸ φησιν, ἐπήκοοι τῶν θείων λόγων γενόμενοι, ἔξ ταῖς ἀκοαῖς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν δεξιόμενοι, δότε τὴν διὰ τοῦ σώματος πράξιν, ἔξ τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ παραστήσατε, νεκρώσαντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔξ τὴν νεκρώσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει „Τάχα δὲ ἐν μοι δίδωσιν ὁ λόγος, τρία δὲ με ἀπαιτεῖ· δίδωσί μοι Ψαλμὸν, ἔξ ἀπαιτεῖ ἀπ' ἐμοῦ τύμπανον· δεῦτερον, Ψαλτήριον, εἴτα κιθάραν· ἵνα μάθω, ὅτι δίδωσί μοι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν, ἀπ-

τεῖ

πιστημότερα ὡς ἐορτῶν ἐορτῇ, καὶ πανηγυρίσιν πανηγύρεων, καθὼς λέγει εἰς τὸ Πάσχα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ εἶπε περὶ τῆς νεομηνίας ἐκαίνης, „Καὶ τῷ Μηνὶ τῷ ἐβδόμῳ μὲν τοῦ μηνὸς ἐπικλήτος Ἀγία ἔσται ὑμῖν, ἡμέρα σημασίας ἔσται ὑμῖν. (Ἀρι. κθ. 1.) (1)

εὐσήμε ἐορτῇ.

5: „Μαρτύριον ἐν τῇ Ἰωσήφ ἔβητο αὐτὸν τὸ. (2)

4: „Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἔστι, „καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Βλέπετε ὡς ἀναγνώσα τὴν ἐν τῷ Δαβὶδ μέθοδον καὶ σοφίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἀφ' οὗ αὐτὸς ἐνωσε μαζὶ μετὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως, πάλιν λέγει περὶ τοῦ νόμου καὶ οὕτω καταφέρει τὸν λόγον εἰς τοὺς Ἰβραίους· ἐτῆ, λέγει, ἐντέλλομαι, ὅτι τοῦτο εἶναι προσαχμένον ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦτο εἶναι κρίσις· ἤσαν ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακώβ ποῖον, τοῦ να σαλπίζετε δηλαδὴ ἐν τῇ

Ἰωσήφ ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καθότι ὁ Ἰωσήφ ἦτον εὐεργέτης καὶ τροφεὺς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ 5ς Ψαλμῷ ἐρμηνεύοντες, τὸ, „Τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ· ἔθετο, λέγει, εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, μαρτύριον· ἦτοι δικαμαρτυρίαν καὶ παραγγελίαν ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτό· ἦτοι τὸ να σαλπίζει εἰς τὴν νεομηνίαν κατὰ τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον.

„Εν τῷ ἐξελεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἴγυπτου.

Τό-

τεῖ δὲ με ἁγιασμὸν ὁλοτελεῖ· ἵνα ἁγιασθῇ ὁλόκληρος τῷ Πνεύματι· ἢ τῇ ψυχῇ ἢ τῷ σώματι, ἢ αἰνῶ τὸν Θεὸν ὡς ἐν τυμπάνῳ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος· εἴτα δυνήσῃ συμφωνίαν ποιῆσαι, ὡς Ψαλμικοῦ πρὸς κιθάραν, τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν ψυχὴν· ἢ κατὰ τὸν Ἀπόστολον πρὸς τὸν νοῦν· ὡς λέγειν· ἢ Ψαλμῷ τῷ Πνεύματι, φαλῶ δὲ ἢ τῷ νοῦ· ὁ δὲ Θεοδῶρος Ἰσοκῆς κτλ. τοῦτο λέγει· ὅτι εἶναι σὺνῆθια· ἕως τῆς σήμερον, ἄλλοι μὲν γὰρ ποιοῦσι τὰς ᾠδὰς, ἄλλοι δὲ γὰρ λέγουσι τὰς ᾠδὰς ταύτας μετὰ τὰ ὄργανα, ἢ αὐλοὺς ἢ τύμπανα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐποίησε τοὺς Ψαλμοὺς, ἄλλοι δὲ ἀνεκροῦντο τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ μετὰ τὰ ὄργανα, διὰ τοῦτο λέγει πρὸς ἐκείνους· λαμβετε τὸν Ψαλμόν· τούτοις τὴν ᾠδὴν, ἢ δότε περὶ ἑαυτῶν τὰ ὄργανα· ἢ δὲ μὴ ἔχετε λαβόντες, τὸ παρ' ἑαυτῶν δότε, τῶν ὀργάνων τὴν χρῆσιν· ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος, τοῦτο δηλοῖ τὴν γενομένην συμφωνίαν ἢ συναρμονίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα· ἢ ἄρτιοι γίνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι τὰς ψυχὰς ἀνατιθέμεντες τῷ Θεῷ ἢ τῷ σώματι, οὐ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, τρεῖς ἐορταὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸν ἐβδόμον μῆνα, ἢ τῶν σαλπύγων κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνός· ἢ τοῦ Ἰλασμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην· ἢ ἢ τῶν σκηνῶν κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην· ἢ ἢ μὲν νεομηνία τύπος εἶναι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἢ δὲ σάλπιγξ, εἶναι τύπος τῆς παρὰ Θεοῦ σάλπιγγος τῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου φωνῆς, ἢ ὅποια ἔχει τὴν ἀνασῆθαι ὅλους τοὺς νεκροὺς· ἔστι δὲ ἡ νεομηνία ἢ τύπος τοῦ νέου καιροῦ, καθ' ὃν ἦλθεν ὁ Χριστός· καθὼς λοιπὸν οἱ Ἰβραῖοι ἐσάλπιζον εἰς τὴν νεομηνίαν διὰ τὴν φανερῶσαν πῶς ἡλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἢ ἤκουσαν τὰς σάλπιγγας, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· ἔτῃ ἢ οἱ Χριστιανοὶ προσάξονται τὴν σάλπιγγον μετὰ τὰς Εὐαγγελικὰς σάλπιγγας ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἢ ἐν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦ αὐτῶν, διὰ τὴν φανερῶσαν, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἡλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν νῆπτον σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου· ἦτοι τοῦ σκότους ἢ τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος προσέτιται, ὅτι ὁ Δαβὶδ προσάξει ἐδῶ τοὺς Ἀποστόλους ἢ κήρυκας τὴν μὴ μιμούμεναι τὰς ἄλλας παρατηρήσεις ἢ ἐορτὰς τῶν Ἰουδαίων (τὴν τοῦ Ἰλασμοῦ δηλαδὴ ἢ σκηνοπηγίαν) ἀλλὰ μόνον τὴν τῶν σαλπύγων· ἦτοι τὸ να σαλπίζουσι μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν σωτήριον λόγον διὰ τοῦ κηρύγματος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι λείπει ἐδῶ τὸ ὡς· ἦτοι σαλπίζετε ὡς ἐν νεομηνίᾳ, ἢ ὡς ἐν εὐσήμε ἡμέρᾳ.

(2) Ἐν ἄλλοις αὐτὸν.

Τότε, λέγει, ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν καὶ διαμαρτυρίαν εἰς τὸν λαὸν ὁ Θεός· τὸ νὰ σαλπίζουν δηλαδή, ὅταν αὐτὸς ὁ λαὸς εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ.

„Γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν.

Τότε λέγει, ὁ Θεὸς ἑδιώριτα τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν, ὅταν, ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἤκουσε γλῶσσαν, ὅπου δὲν ἤξευρε· γλῶσσαν δὲ λέγει τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐδιώριζεν εἰς αὐτοὺς τὸν Δεκάλογον, μὲ κρότον ἐξάκουσαν καὶ πολὺν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν καὶ ὁ λαὸς ὅλος ἀκοίοντες ἐφοβήθησαν, καὶ ἐσάθησαν μακρόθεν ἀπὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ, καὶ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Δάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός· ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν. (Ἐξ. κ' 19.) τὸ δὲ, ἣν οὐκ ἔγνω, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀσυνήθη καὶ ξένην τὴν ἀσυνήθη γὰρ καὶ ξένην φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἤκουσε τέτα ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων. (1)

6 : „ Ἀπέστησεν ἀπὸ ἁρσεων τὸν νοῦτον
„ αὐτοῦ.

Ἄφ' οὗ ἐδίδαξεν ὁ Δαβὶδ, ποτὲν μεγάλην χάριν ἤξιώθη ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐώρα ἐδῶ ἀκολουθῶς φέρει καὶ τὴν προτερὴν χάριν ὅπου ἔλαβεν· ἤγουν πῶς ἤξιώθη νὰ λάβῃ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν κακοπαθειαν τῆς Αἰγύπτου· ὅρσει δὲ ὀνομάζει τὰ φορτία τῆς λάσπης καὶ τῶν πλίνθων καὶ τῶν ἀχύρων, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐγλύτωσεν ὁ Θεὸς τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλάτας αὐτῶν καὶ πλεον τοιαῦτα δὲν ἐσήκουαν εἰς τὴν ἔρημον.

„ Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδοῦ.
„ λευσαν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοητῇ ἐξωθεν ἕνα γὰρ, διὰ τὸ κατασκευάζει τὸ ἀνωτέρω ῥητόν· ἦτοι, αἱ χεῖρες γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν· κόφινος δὲ εἶναι καλάθι μέγιστον, μέσα εἰς τὸ ἔποτον ἦτον ἡ λάσπη καὶ οἱ πλίνθοι καὶ τὰ ἀχύρα· καὶ ἐτὶ γεμάτον ἐφορτόνοντο αὐτὸν εἰς τὰς πλάτας τῶν καὶ διὰ τούτων ἐκτιζάν κάσρα τοῦ Φαραώ.

7 : „ Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσασθε καὶ ἐρῶ.
„ σάμην σε.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ κάτω φέρει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστὸν, διαλεγόμενον μὲ τοὺς Ἑβραίους, καὶ διδάσκοντα, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ παλαιὸς ἐυαγγελιστὴς τὸν λαὸν αὐτῶν. Θλίψιν δὲ καὶ στενοχωρίαν λέγει τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ὅπου ἔλαμβανον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ Φαραώ ἤγουν ἀπὸ ἐκείνου ὅπου ἐσπούδαζον αὐτοὺς νὰ δουλεύουν ὀγλίγωρα εἰς τὰ κτήρια τοὺς ὁποίους ἐργοδιώκτας ὀνομάζει ἡ Ἐξοδος „ Εἶπε γὰρ, φησιν, ὁ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν· οἶδα γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. (Ἐξ. γ'. 7.) Καὶ πάλιν „ Καρῶ εώρακα τὸν θλιμμένον, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς (αὐτὸς 10.) τὸ δὲ ἐπεκαλέσασθε καὶ ἐρῶ σάμην σε καὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τοὺς προγόνους τῶν Ἑβραίων ἐβρέβησαν, καὶ ἔχον διὰ τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἐπειδὴ καὶ οἱ πρόγονοι καὶ οἱ ἀπόγονοι, καὶ εἰδὼς ἕνα γένος ἦτον.

„ Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ κατα.
„ χιδος.

Σοῦ

(1) Καὶ ἡμεῖς δὲ ἔσ' ἂν ὦμεν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐκ ἀξιούμεθα θείας φωνῆς· ὅταν δὲ καταλείψωμεν τὰ σωματικά, καὶ τῶν ἐπιχειμένων ἡμῖν φορτίων τῆς ἁμαρτίας κουφισθῶμεν, τότε Θεοῦ φωνῆς ἀκουσόμεθα. (παρὰ τὴν Νικήτην.)

Σοῦ ἐπήκουσα, λέγει, ὡς ἐδικέμου λαὸν, καὶ ἀτελείωσα τὴν δέησίν σου ἐγὼ ὁ Θεός, ὅς τις ἦμουν ἀκεῖ ὄφρα καὶ ἀόρατος εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον τῆς καταιγίδος: δηλαδή τῆς παραξάσεως τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, καὶ ἐσύμπλεξα τοὺς τροχοὺς τῶν καροτζῶν αὐτῶν, καὶ ἔφερα αὐτοὺς ἐμβρίαν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἀφανισμόν τους· καταιγὶς γὰρ εἶναι ἡ κέβρια τῶν ἀνέμων συστροφή, ὃ καλεῖται ἀνεμοσρόβιλον. (1)

„Εδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλό-
„γίας.

Περὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας εἶπομεν ἐν τῷ οἷ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸν 16. εἶχον τό, „Κύριος ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας. σὲ ἐδοκίμασα, λέγει, ὡς λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅταν σὲ ἀφῆκα νὰ διαφύγῃς ὀλίγον, καὶ εὐθὺς σὲ εὐρήκα ἀχάριστον καὶ ἀμνημόνα· καὶ ἀγκαλὰ καὶ πρότερον σὲ ἤξευρα, πλην τότε περισσότερον σὲ ἐγνώρισα.

8: „Ἀκουσον λαός μου, καὶ διαμαρτύ-
„ρομαί σοι.

Λαὸν τοῦ ὀνομάζει ὁ Χριστὸς τοὺς Ἑβραί-

ους, ὅς τις καὶ ἐν τῇ Ἐξόδῳ εἶπα περὶ τῶν προγόνων αὐτῶν, „Ἐσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἐξ. 19. 5.) ἥτοι οἴκετος. ἡ λαὸν τοῦ αὐτοῦ λέγει, ἐπειδὴ ἦτο, κατὰ σάρκα συγγενὴς αὐτῶν. „Εἰς τὰ ἰδιὰ, φησιν, ἦλθα καὶ οἱ ἰδιοὶ αὐτὸν οὐ παρέλαβον. (Ἰω. 1. 11.)

„Ἰσραὴλ ἐὰν ἀκούσῃς μου,
9: „Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος.
„οὐδὲ προσκυνήσεις Θεῷ ἄλλοτρίῳ.

Ὁ λαὸς λέγει, τοῦ Ἰσραὴλ, ἀνίσως καὶ πεισθῆς εἰς ἐμένα τὸν Χριστόν, ὅπου διατίθεμαι καὶ νομοθετῶ τὴν καινὴν Διαθήκην, καὶ πιστεύσῃς ἐμένα ὡς Θεόν, δὲν θέλεις παρανομῆσαι· διὰ τί, ἀγκαλὰ καὶ ἐν τῷ Νόμῳ γέγραπται· οὐκ ἔσονται σοὶ Θεοὶ ἕτεροι πλην ἐμοῦ. (Ἐξ. 8. 3.) Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ δὲν εἶμαι Θεὸς ἕτερος· ἀντὶ τοῦ ἕτερος δὲ εἶπα τὸ, πρόσφατος· τούτου δὲ ἐξηγήτικόν παλιν εἶναι τὸ, ἄλλοτρίῳ· διότι ἐκεῖνο ὅπου εἶναι ἄλλο, ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου ἦτον παλαιά, αὐτὸ βέβαια εἶναι πρόσφατον καὶ καινούριον, ὡς ὕστερον γενόμενον· ὅθεν ἀκαλούθως, αὐτὸ εἶναι καὶ ἄλλοτρίον. (2)

10: „Ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου,
„ὃ ἀναγαγόν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

Ἐ-

(1) Ἡ κατὰ ἄλλον τὸ, ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταιγίδος, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐκ μεγάλης καὶ υπερβαλλούσης ἐρυσάμηνσέ θλίψεως· καταιγὶς γὰρ πνεῦμα βίαιόν ἐστι καὶ σφοδρὸν καὶ χειμερινόν, εἰκίας καταστροφήν, καὶ δένδρα ἐκρίζουν· δι' οὗ ὁ μέγας καὶ φοβερὸς πειρασμὸς σημαίνεται· ἢ ἐν ἀποκρύφῳ εἶπε καταιγίδος κατὰ τὸν Θεόδωρον, τὴν νεφέλην θηλῶν, ἐν ᾗ ὡς περ ἀποκεκρυμμένοι αὐτοῖς διελέγετο ὁ Θεός, ὡς τῆς νεφέλης καὶ ἀνέμους καὶ καταιγίδας ἐκπέμπειν φύσιν ἐχούσης· ἢ τοῦτο εἶπεν, ὡς οὐ φαινόμενος, ἀλλὰ κρυφίως ἐνεργῶν ὁ Θεός.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Ἰωάννης, „Ὡς τῆς ἀπάτου ἡμερότητος! ἐὰν ἀκούσῃς, φησιν, ἐρῶ· ἐὰν ὑπόσχῃς, τὴν ἀκοὴν, λαλήσω σοι· τί λέγεις ὁ Δέσποτα; ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, „Ταῦτα καὶ τοῦ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τὴν παρὰ πλεονεξίαν ἐλέγχει· εἰ γὰρ οὐχ' ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ ὁ μονογενὴς, ἄλλοτρίος ἀρα καλεῖται· ἂν εἰκότως, καὶ εἰ ἦν, ὅτε οὐκ ἦν· πρόσφατος ἔσαι καὶ οὐ συναΐδιος· τὸν Θεὸν τοῖτον προφανῶς παραβαίνεισι νόμον, ἄλλοτρίον καὶ πρόσφατον προσκυνούντες Θεόν, μηδὲ συνιέντες τὸ εἰρημένον. „Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνων· Ἐφῇ δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Τὸ ἐὰν ἀκούσῃς τούτου χάριν προσέταξεν· ἵνα δείξῃ, προειδὼς μὲν αὐτῶν τὴν παρακοήν, οὐ μὴν δὲ ἀναγκάζῃ αὐτοὺς τὸ μεταθέσθαι· ἐξῆν γὰρ, εἴπερ ἐβούλοντο, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ προγνωσις οὐ βλάπτει τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο προγινώσκει, ὅτι τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἔξουσι μεταθέσθαι, εἰ βούλονται· ὁ δὲ Δίδυμος Ἀλλότρίον δὲ Θεὸν καὶ πρόσφατον, τὸν πεπληνημένως παρὰ τοῖς Ἐθνεσι νενομισμένον ὀνόμασεν.

Εγὼ λέγει, ὁ ὕστερον γενόμενος ἄνθρωπος, εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὅπου σὲ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅχι ἄλλως. Τοῦτο δὲ, τὸ ῥητὸν εἶναι γεγραμμένον αὐτολεξεῖ καὶ εἰς τὸν Δεκάλογον· (Ε' Ξ. κ'. 2.) (1)

„ Πλάτυνον τὸ στόμα σου καὶ πλη-
ρῶσω αὐτό.

Πλάτυνον, ἀντὶ ἀνοιζόν τὸ στόμα τὸ τῆς ψυχῆς· ὅν, λέγει, ἐσὺ ἐτοιμάσῃς τὸ στόμα τὸ τῆς ψυχῆς σου πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς Πνευματικῆς· ἡγοῦν θείων νοημάτων· ἐγὼ θέλω γεμίσω αὐτὸ ἀπὸ σοφίαν· καὶ ἀπὸ τὴν εὐτέλειαν καὶ χαμηλότητα τοῦ Γράμματος τοῦ Νόμου, θέλω σὲ ἀναβιβάσω εἰς τὸ ὕψος τοῦ Πνεύματος, τὸ ὅποιον εἶναι κρυμμένον μέσα εἰς τὸ Γράμμα· νοεῖται δὲ στόμα καὶ τὸ αἰσθητόν· διὰ τὴν, ἂν ἐσὺ, λέγει, πεισθῇς εἰς ἐμένα, θέλω δὲ γεμίσω καὶ ἀπὸ σωματικὴν τροφήν. (2)

11 : „ Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαὸς μου τῆς
φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέ-

„ σχε μοι.

Ἐγὼ μὲν, λέγει, εἶμι ἐπαρηγγεῖλα καὶ τοιαύ-
τας ὑποσχέσεις ἔδωκα εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ· ὁ δὲ λαὸς μου δὲν ἐπέσθη εἰς ἐμένα, καθὼς εἶ-
πεν ὁ Εὐαγγελιστὴς, Καὶ „ Οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐκ ἀ-
ρέλαβον. (Ἰω. α'. 11.) τὸ δὲ, καὶ Ἰσραὴλ δὲν ἐπρόσ-
θεν εἰς τὰ λόγια μου τοῦτο εἶναι παλλιλογία καὶ ἐπεξηγήσεις τοῦ ἀνωτέρω· τὸ ἀκούω δὲ, σημαί-
ναι μὲν καὶ τὸ αἰσθάνομαι τῶν λεγομένων, καὶ πεί-
θομαι· καθὼς τοιαύτην σημασίαν ἔχει τώρα ἔδω·
σημαίνει δὲ ἀκόμη καὶ τὸ νοῶ, ὡς τό· „ Ὁ ἔχων
ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. (Ματθ. ια. 15.)

12 : „ Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐ-
πιτηδεύματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν.

Καὶ λοιπὸν ἀφῆκα λέγει, τοὺς Ἰουδαίους
νὰ φέρωνται κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα· ἦτοι τὰ θελή-
ματα τῶν καρδιῶν τους ὡς ἀπειθεῖς ὄντας καὶ πρὸς νό-
μους καὶ ἀφῆκα αὐτοὺς, μετέβηκα εἰς τὰ ἔθνη. (3)

„ Πο.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐκ ἦν ὁ Χριστὸς πρόσφατος Θεὸς οὐδὲ ἀλλότριος· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀναγαγὼν αὐτοὺς
ἐκ γῆς Αἰγύπτου· αὐτὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὸς ἔμετα ταῦτα, ὡς διὰ τῆς Ἡσαΐου προφητείας ἐδήλωσεν· „ Ἐγὼ
εἰμι Θεὸς πρῶτος· ἔτι εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγὼ εἰμι.

(2) Λέγει δὲ ὁ σοφὸς Νεῖλος „ Ὅταν γὰρ καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν, ἐν αἰσθή-
σει τῆς οἰκείας ἀσθενείας γενόμενοι, οὐ βραδύνει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις τοῦ ἐπιφοιτῆσαι ἡμῖν· ἔτι δὲ παραγενομένη
τροφὴν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεοσσὶντι κεκηνότι· μεταδίδωσι δὲ θείας χάριτος ἔτι ἀποκαλύφως μεγίστων Μυστη-
ρίων· ἔτι ὡς περὶ οὐχ' ὁ ἥλιος μερίζει, τοῦτο μὲν τῷ οἴκῳ τὸ φῶς μερίζει, τοῦτο δὲ ἔλαττον· ἀλλὰ πρὸς τὰς θυρί-
δας χάραν ἡ ἀκτὶς λαμβάνει, ἔτι οὕτως ἐγχεῖται· οὕτως, ἐπεὶ θυρίδες ἡμῶν τῆς ψυχῆς οἱ λογισμοί, ὅταν πλα-
τύτερον αὐτοὺς ἀνοίξῃς, πλείω χωρήσει τὴν χάριν· ὅταν δὲ στενώσῃς τὴν διάνοιαν, στενοῖς τὴν χάριν· ἄλλος δὲ
φησὶ „ Πλατύνεται μέντοι τὸ στόμα τῆς ψυχῆς τῇ συνεχεῖ μελέτῃ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὧν ἔτι πληροῦται·
ἔτι ὅσον μελετᾷ, τοσοῦτον πληροῦται σοφίας ἔτι θείων νοημάτων· δέον οὖν, εὐρύνειν τὰς τῆς ψυχῆς ἀποθήκας διὰ
πίστεως μεγάλης ἔτι ἔργων ἐπαινουμένων· ὅπως δεχέσθω γενόμεθα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, πλατύναντες τὸ στόμα τοῦ
νοητοῦ ἀνθρώπου, ἔτι πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς πνευματικῆς ἐτοιμάσαντες.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Ἡ Γραφὴ τὴν συγχώρησιν ἀντὶ πράγματος (ἔτι ἐσθλαίας) λέγει· τὸ γὰρ ἀ-
φῆκα, ἐξαπέστειλα εἶπεν· ἔτι γὰρ συνεχώρησε παθεῖντε ἔτι κατὰ τὴν οἰκείαν γνώμην αὐτοὺς ἀμαρτάνειν, ταῦτα ὡς
τοῦ Θεοῦ ἀποσεύλαντος ἐπ' αὐτοὺς ἔτι ποιήσαντος εἶπεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶν „ Ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν,
τὰς ἐννοίας τὰς ποικίλας λέγει ἔτι τὰς μεθόδους τῶν λογισμῶν, οἷς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐπιβουλευῶν τῷ Κυρίῳ ἐ-
πέχρητο, λέγοντες· τί ποιήσομεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ· ἐὰν ἀφώμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες
παι-

„Πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
αὐτῶν·

Ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι γυμνωθέντες ἀπὸ τὴν ἀ-
νωθεν χάριν ὡς ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι, θέλουν
πορεύονται, λέγει· ἥτοι θέλουν πολιτεύονται καὶ ζοῦν
πάντοτε ἀνεπίσχετοι καὶ ἀβοήθητοι παρὰ Θεοῦ·
ἐπειδὴ καὶ ἀπέβαλον τὸν Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν τους
Χριστόν. (1)

13 : „Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου, Ἰσραὴλ
ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, ἐν τῇ
μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν ἐτα-
πείνωσα, καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας
αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου.

Τὸ, Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, εἶναι ἐξη-
γήσεις τοῦ, εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου ὁμοίως καὶ τό-
τε, Ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά
μου, εἴ· καὶ ἐξηγήσεις καὶ σαφήνεια τοῦ, ἐν τῇ μηδενὶ ἂν
τοὺς ἐχθρούς αὐτῶν ἐταπείνωσα· ἂν, λέγει, ὁ
λαός μου ἤθελε μοῦ ἀκούσῃ καὶ νὰ περιπατῇ εἰς τὰς
ἐντολάς μου, ἐγὼ ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς του
ἐν τῇ μηδενί· ἡγουν εὐκόλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
καὶ χωρὶς κόπον, καὶ ὡσάν ἓνα μηδέν· ἢ ἤθελα τοὺς
ταπεινώσω ἐν τῇ μηδενί· ἥτοι μὲ τὰ μηδαμινὰ πράγ-

ματα· καθὼς ἐταπείνωσε τὸν Φαραὼ μὲ ἐτελὴ ζω-
ῦφια· ἥτοι μὲ ἀκρίδας καὶ βατράχους καὶ σκνίπας,
καὶ τὰ ὅμοια, εἰς ἐνδειξὴν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸν
Δίδυμον.

14 : „Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ.

Ἐχθροὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν
μέγαν Παῦλον, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι· ἐψεύσαντο δὲ οὗ-
τοι αὐτῷ· ἐπειδὴ ἀνόμαζον μὲν αὐτὸν ῥαββί, καὶ
ἀπάλυνον τοὺς λόγους των μὲ τὰ τοιαῦτα γλυκῆ ὁ-
νόμαζα, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ νδ· Ψαλμῷ, ἐρμηνεύαν-
τες τὸ „ Ἠπαλύσαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἑλπίον·
καθ' ὑπεκρίσιν ὅμως ταῦτα ἔλεγον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλ-
λως· τὸ ἐψεύσαντο αὐτῷ ἔγραψεν ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ
μᾶς διδάξῃ, ὅτι οἱ οἱ Ἰουδαῖοι προγονικὴν ἔχουσι
τὴν ἀπειθεῖαν· ὅταν γὰρ παλαιὰ ἐδίδεν ὁ Θεὸς τὸν
Νόμον εἰς τοὺς προγόνους τῶν Ἰουδαίων, ὑποσχέ-
θησαν μὲν ἐκεῖνοι νὰ πείθωνται εἰς ὅλα, ὅσα ἐνομο-
θέτησεν ὁ Θεός, εἰπόντες πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Πάν-
τα ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκούσόμεθα·
Ἔξ. ιθ· 8.) ἐφάνηκεν ὅμως ψεῦσαι μυρίαὶ φο-
ραὶ· ἐπειδὴ ἀθέτησαν τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐντολάς
τοῦ Θεοῦ ἤμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλος τις ὅτι
καὶ μᾶλλον ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συγγενεῖς τοῦ Χρι-
στοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐφάνηκεν ὅμως εἰς αὐτὸν
ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, ψευδῇ ἀποδείξαντες τὴν πρὸς
αὐτὸν συγγένειαν. (2)

„Καὶ

πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος· κατὰ τοῦτο τοῖνον τὸ
ἐπιτηδεύμα καὶ τὴν βουλὴν ἐξαπεσάλησαν καὶ ἐπορεύθησαν· Ῥωμαῖοι γὰρ κατέλαβον καὶ τὸν τόπον αὐτῶν καὶ τὴν πό-
λιν, αὐτοὶ δὲ αἰχμαλῶται ὄντες· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἀφήκα αὐτοὺς τῇ ἀρεσκείᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν·
ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Τῇ σχολιότητι τῆς καρδίας αὐτῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρόκειται δὲ εἰς θεωρίαν τοῖς βουλευμένοις ἢ τῆς προφητείας ἀλήθεια· ἔρημοι γὰρ
τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας οἱ Ἰουδαῖοι γενόμενοι, εἰς ἀπασαν γῆν καὶ θάλασσαν διεσπάρησαν, δοῦλοι δὲ αὐτῷ ἐλευ-
θέρων ἐγένοντο, δυσσεβεῖα δὲ πάσῃ σιζῶσι γονεῖαι καὶ Δαιμόνων ἐποδαῖς κεχρημένοι, τὸν δὲ σεσωκότα Θεὸν
προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες·

(2) Ἄλλος δὲ φησι· „ Τὸ δὲ δηλοῖ τὸ ἐψεύσαντο· ὅτι ὅταν ἀγρὸς εὐφορήσῃ προσδοκηθεὶς, ἀκαρπὸς εὐρεθῇ,
λέγομεν· ὁ ἀγρὸς ἐψεύσατο· οὐ γὰρ ἐκδέδεκε τοσοῦτον καρπὸν ὅσον προσδοκήσαμεν· καὶ πάλιν φημέν· ἐψεύσατο
τὸ ἔργον αὐτῆς ἢ ἐλαία· οὕτω νοήσεις καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ· προσδοκηθέντες γὰρ, ὅτι πάντα τε καὶ πάντως τῆς εἰς
τὸν

„ Καί ἐστὶν ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα .

Καιρὸν συνεθίζουν νὰ ὀνομάζουσιν τὰς συμφορὰς , οἱ Ἑβραῖοι καὶ Σύροι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς· προφητεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , ὅτι εἰς ἔχθροι τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, δὲν θέλουν ἐλευθερωθῶν καμμίαν φορὰν ἀπὸ τὰς συμφορὰς· ἡ καιρὸν μὲν νόησον τὸν τῆς καταδίκης αὐτῶν, αἰῶνα δὲ, τὸν μέλλοντα· τότε γὰρ ἔχουν νὰ βάλουν τὴν τελείαν καταδίκην .

15 : „ Καί ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ , καὶ ἐκ πέτρας μελι ἔχρησεν αὐτοὺς .

Ὁ Θεὸς λέγει , ὅπου δὲν εἰσηκούσθη ἀπὸ

τοὺς Ἑβραίους, αὐτὸς παλαιὰ ἐψώμισεν : ἦτοι ἐχορτάσας τὸ Μάννα τοὺς προγόνους τῶν αὐτῶν Ἑβραίων , ὡς ἐκσέατος πυροῦ· λείπει γὰρ τὸ ὡς· πυρὸς δὲ τὸ σιτάρι ὀνομάζεται· σῆαρ δὲ : ἦτοι ξύγγιτον σιταρίου, εἶναι τὸ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον ἀλεύρι : ἦτοι τὸ σμιδάλι . (1) μέλι δὲ ὠνόμασε τὸ νερόν ὅπου ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν . ὅχι πῶς ἦτον κατὰ φύσιν μέλι , ἀλλὰ καθὼς ἐφάνηκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐποῦ τὸ ἐπιναν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἦτον διψασμένοι καὶ ξεραμένοι ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τοῦ νεροῦ , διὰ τοῦτο , ὅταν ἐπιν τὸ ἀναβλύσαν νερόν ἐκείνο , ἐνόμισαν πῶς ἦτον μέλι , διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἡδονήν, ὅπου τοὺς ἐπροξέστηεν . (2) εἰς καὶ ὁ Μωϋσῆς μελὶ τὸ νερόν αὐτὸ ὠνόμασεν ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ Δευτερονομίου εἰπών . „ Ἰθάλασαν μέλι ἐκ πέτρας . (Δευ . λβ . 13 .) διὰ τῆς παραδόξου δὲ ταύτης τοῦ Μάννα ψωμίσεως καὶ χορτάσεως , ἐφάνηκεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἀφθονον πλουσιότητα τῶν ἀγαθῶν , ὅπου ἰχόρισεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἄλλως δὲ , ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὅπου τοὺς ἐψώμισε παλαιὰ τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, αὐτὸς

τὸν Θεὸν εὐσεβείας ἀποδώσουσι τὸν καρπὸν , ἐκ τῶν ἐναντίων γεγονόσι πονηροῖ· ὁ δὲ Θεοδωρὸς τὸ , ἐφάνηκεν αὐτῷ λέγει , ὅτι εἶναι ὁμοιον μὲ τὸ· „ Ἐν τῇ πληθεί τῆς δυνάμεώς σου , φέρονται σε οἱ ἐχθροί σου , τὸ ἐν τῇ ξέῃ . Ψαλμῷ κείμενον : ἦτοι τὸσον ἠθέλα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς σου , ὥστε ὅπου ἔαυτοὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, καταπλαγέντες τὴν εἰς ἐσῆς ἐδικήν μου πρόνοιαν ἔτιμην , ἠθέλαν φευσθῶν : ἦγουν ἠθέλαν ὑποκριθῶν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἐδικαίου δόγματος ἔτις τῆς πίστεως . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρῇ .)

- (1) „ Ἄλλος δὲ φησιν „ Ἡ ἔτις τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καρποὺς ἐψώμισεν αὐτοὺς , κατὰ τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ εἰρημένον· „ Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς· ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν . (Δευ . λβ . 13 .)
- (2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος τὸ ἴδιον λέγει „ Τὸ διψῶν ἠδισον εἶωθε ποιεῖν τὸ ποτὸν , καὶ ἡδῶν ἢ τὸ πινόμενον· ἐπειδὴ τοίνυν διψῶντες , ἐκτετηκότες , καμῶτες ἔδοιπον κατὰ τεταπεινόμενοι , ψυχροτέροις προσέπιπτον τοῖς νάμασι , τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ παραῆσαι βουλόμενοι , ἔτις διψῶσιν αὐτοῖς τὴν ἐκ τοῦ μέλιτος ἐκμεῖτο γλυκύτητα , μέλι τὸ ἡδῶν ἐκάλεσεν , οὐχ ὡς τῆς φύσεως τοῦ ὕδατος μεταβληθείσης εἰς μέλι , ἀλλ’ ὡς τῆς διαθέσεως τῶν διψῶντων ἡδῶν μέλιτος ποιοῦσης ἐκεῖνα τὰ νάματα· οὕτω ἔτις ποιεῖσθαι γλυκύν ἔτις προσνή τὸν ὕπνον ποιεῖν εἶωθε· διό φησι Σολομών· „ Γλυκὺς τῷ δούλῳ ὁ ὕπνος· ἔτις προσέσκηεν , ἄντε πολὺ , ἄντε ὀλίγον φαγή· πίνος ἔνεκεν ; ὅτι ἀμφοτέρω ταῦτα ἀγρυπνίαν ποιεῖν εἶωθεν , ἐνδεία ἔτις ἀδδιδραγία· ἡ μὲν , τὸ πνεῦμα ξεραίνουσα ἔτις κερατοποιούσα τὰ βλέφαρα , ἔτις οὐκ ἀφιεῖσα καταστέλλεσθαι· ἡ δὲ , τὸ πνεῦμα ξενοχωρεῖσα ἔτις ἀποθνήσκουσα , ἔτις πολλὰς παρέχουσα τὰς δούνας· ἀλλ’ ὅμως τοσαύτη ἐστὶν ἡ τῶν πόνων παραμυθία , ὥς εἰ ἔτις ταῦτα ἀμφοτέρω προσγένοιτο , δύνασθαι τὸν καμόντα οἰκέτην ἡδέως καθεύδειν· ἀναγωγικῶς δὲ , ὡς ἐκ πέτρας μέλιτος , τοὺς τοῦ Χριστοῦ λόγους τοὺς ὑπὲρ μέλι γλυκυτέροις θηλάζουσιν οἱ πιστεύοντες· ἡ ἔτις τὸ ζωοποιὸν ἔτις γλυκύτατον αἷμα , τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τῆς λογχευθείσης , ὡς ἐκ πέτρας πληγείσης ἀναβλύσαν προθύμως πίνοντες , ἔτις τὸ λιπαρὸν σῆαρ τοῦ κόκκου τοῦ σίτου τοῦ πεσόντος εἰς γῆν , ἐσθίουσιν : ἦτοι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὁ δὲ Ὠριγένης ἠθικῶς νοῶν τὸν λόγον φησὶ· „ Τὸ εἶδος τῆς φιλοσοφίας ἔτις ἀπερίττου ἔτις τῷ ἀναγκαίῳ μετρούμενης ζωῆς , ἰδιαίτατον μὲν ἔχει τὸν τὴν ἐρημίαν , ἔτις ταύτη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμφιλοχωρεῖ , συμβαδίζει δὲ πανταχοῦ τοῖς βουλομένοις , εἴπερ ἐν τῷ τῷ ἔτις μὴ ἐν τόπῳ τὸ φιλοσοφεῖν , ὅπερ οὐδὲν ἂν τῶν πάντων ξενοχωρήσειεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Μέλι

„ Πορεύονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
αὐτῶν .

Ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι γυμνωθέντες ἀπὸ τὴν ἀ-
νωθεν χάριν ὡς ἀνιτρέυτοι καὶ ἀδιόρθωτοι, θέλουν
πορεύονται, λέγει· ἥτοι θέλουν πολιτεύονται καὶ ζοῦν
πάντοτε ἀνεπίσκαπτοι καὶ ἀβοήθητοι παρὰ Θεοῦ .
ἐπειδὴ καὶ ἀπέβαλον τὸν Σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν τους
Χριστόν. (1)

13 : „ Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου, Ἰσραὴλ
ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, ἐν τῇ
μηδενί ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐτα-
πείνωσα, καὶ ἐπὶ τοῖς θλίβοντας
αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου.

Τὸ, Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, εἶναι ἐξη-
γήσεις τοῦ, εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου ὁμοίως καὶ τό-
„ Ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά
μου, εἶ.αι ἐξηγήσεις καὶ σαφηναία τοῦ, ἐν τῇ μηδενί ἂν
τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐταπείνωσα . ἂν, λέγει, ὁ-
λαός μου ἤθελε μοῦ ἀκούσῃ καὶ νὰ περιπατῇ εἰς τὰς
ἐντολάς μου, ἐγὼ ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθροὺς του
ἐν τῇ μηδενί· ἡγουν εὐκόλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
καὶ χωρὶς κόπον, καὶ ὡς ἂν ἓνα μηδέν· ἢ ἤθελα τοὺς
ταπεινώσω ἐν τῇ μηδενί· ἥτοι μὲ τὰ μηδαμινὰ πράγ-

ματα· καθὼς ἐταπείνωσε τὸν Φαραὼ μὲ ἐτελὴ ζω-
ύφια· ἥτοι μὲ ἀκρίδας καὶ βατράχους καὶ σκνίπας,
καὶ τὰ ὅμοια, εἰς ἐνδειξὴν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸν
Δίδυμον.

14 : „ Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτᾶ.

Ἐχθροὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν
μέγαν Παῦλον, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι· ἐψεύσαντο δὲ οὗ-
τοι αὐτῷ· ἐπειδὴ ὠνόμαζον μὲν αὐτὸν ῥαββί, καὶ
ἀπάλυνον τοὺς λόγους των μὲ τὰ τοιαῦτα γλυκῆ ὀ-
νόματα, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ νδ . Ψαλμῷ, ἐρμηνεύον-
τες τὸ „ Ἠπαλύσαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲ ἐλαίου·
καθ' ὑπόκρισιν ὅμως ταῦτα ἔλεγον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλ-
λως· τὸ ἐψεύσαντο αὐτῷ ἔγραψεν ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ
μᾶς διδάξῃ, ὅτι οἱ οἱ Ἰουδαῖοι προγονικὴν ἔχουσι
τὴν ἀπειθειαν· ὅταν γὰρ παλαιὰ ἔδιδεν ὁ Θεὸς τὸν
Νόμον εἰς τοὺς προγόνους των Ἰουδαίων, ὑποσχέ-
θησαν μὲν ἐκεῖνοι νὰ πειθῶνται εἰς ὅλα, ὅσα ἐνομο-
θέτησεν ὁ Θεός, εἰπόντες πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Πάν-
τα ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκούσόμεθα .
ἐξ. ιβ . 8 .) ἐφάνηκαν ὅμως ψεῦσαι μυρίαὶ φο-
ραὶς· ἐπειδὴ ἀθέτησαν τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐντολάς
τοῦ Θεοῦ ἤμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλος τις ὅτι
καὶ μᾶλλον ὅπου οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συγγενεῖς τοῦ Χρι-
στοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐφάνηκαν ὅμως εἰς αὐτὸν
ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, ψευδῇ ἀποδείξαντες τὴν πρὸς
αὐτὸν συγγένειαν. (2)

„ Καὶ

πιεῦσουσιν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι ἢ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον ἢ τὸ ἔθνος· κατὰ τοῦτο τοῖνον τὸ
ἐπιτηδεύμα ἢ τὴν βουλὴν ἐξαπεσάλησαν ἢ ἐπορεύθησαν· Ῥωμαῖοι γὰρ κατέλαβον ἢ τὸν τόπον αὐτῶν ἢ τὴν πό-
λιν, αὐτοὶ δὲ αἰχμάλωτοι ὄχοντο· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· ἢ Ἀφῆκα αὐτοὺς τῇ ἀρεσκείᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν·
ὁ δὲ Ἀκύλας· ἢ Τῇ σχολιότητι τῆς καρδίας αὐτῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Πρόκειται δὲ εἰς θεωρίαν τοῖς βουλευμένοις ἢ τῆς προφητείας ἀλήθεια· ἔρημοι γὰρ
τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας οἱ Ἰουδαῖοι γενόμενοι, εἰς ἀπασαν γῆν ἢ θάλασσαν διεσπάρησαν, δοῦλοι δὲ αὐτῷ ἐλευ-
θέρων ἐγένοντο, δυσσεβεῖα δὲ πάσῃ σιζῶσι γοντεῖαις ἢ Δαιμόνων ἐπαδῶς κεχρημένοι, τὸν δὲ σεσωκότα Θεὸν
προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες.

(2) Ἄλλος δὲ φησι· ἢ Τὶ δὲ δηλοῖ τὸ ἐψεύσαντο; ὡς περ ὅταν ἀγρὸς εὐφορῆσαι προσδοκῇ, ἀκαρπὸς εὐρεθῇ,
λέγομεν· ὁ ἀγρὸς ἐψεύσατο· οὐ γὰρ ἐκδέδωκε τοσοῦτον καρπὸν, ὅσον προσεδόκησαμεν· ἢ πάλιν φάμεν· ἐψεύσατο
τὸ ἔργον αὐτῆς ἢ ἐλαία· οὕτω νοήσεις ἢ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ· προσδοκῇντες γὰρ, ὅτι πάντῃ τε ἢ πάντως τῆς εἰς
τὸν

„Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα .

Καιρὸν συνεθίζουν νὰ ὀνομάζουσι τὰς συμφορὰς , οἱ Ἑβραῖοι καὶ Σύροι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἡμῶν· προφητεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ , ὅτι εἰ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, δὲν θέλουν ἐλευθερωθῶν καμμίαν φορὰν ἀπὸ τὰς συμφορὰς· ἢ καιρὸν μὲν νόησον τὸν τῆς καταδίκης αὐτῶν, αἰῶνα δὲ, τὸν μέλλοντα· τότε γὰρ ἔχουν νὰ βάλουν τὴν τελείαν καταδίκην .

15 : „Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ , καὶ ἐκ πέτρας μελι ἔχρησεν αὐτοὺς .

Ὁ Θεὸς λέγει , ὅπου δὲν εἰσηκούσθη ἀπὸ

τοὺς Ἑβραίους, αὐτὸς παλαιὰ ἐψώμισεν : ἦτοι ἐχορτάσας τὸ Μάννα τοὺς προγόνους τῶν αὐτῶν Ἑβραίων , ὡς ἐκσέατος πυροῦ· λείπει γὰρ τὸ ὡς· πυρὸς δὲ τὸ σιτάρι ὀνομάζεται· σῆα δὲ : ἦτοι ξύγγιτον σιταρίου, εἶναι τὸ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον ἀλεύρι : ἦτοι τὸ σεμιδάρι . (1) μέλι δὲ ὠνόμασε τὸ νερόν ὅπου ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτρην . ὅχι πῶς ἦτον κατὰ φύσιν μέλι, ἀλλὰ καθὼς ἐφάνηκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐποῦ τὸ ἐπιναν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἦτον διεφασμένοι καὶ ξηραμμένοι ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν τοῦ νεροῦ, διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπιν τὸ ἀναβλύσαν νερόν ἐκεῖνο, ἐνόμισαν πῶς ἦτον μέλι, διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἡδονήν, ὅπου τοὺς ἐπροξένησεν . (2) εἰς καὶ ὁ Μωϋσῆς μελὶ τὸ νερόν αὐτὸ ὠνόμασεν ἐν τῇ ὁδῇ τοῦ Δευτερονομίου εἰπὼν . „ ἰθάλασαν μελὶ ἐκ πέτρας . (Δευ . λβ . 13 .) διὰ τῆς παραδόξου δὲ ταύτης τοῦ Μάννα ψωμίσεως καὶ χορτάσεως, ἐφάνηκεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἀφθονον πλουσιότητα τῶν ἀγαθῶν, ὅπου ἐχόρτισεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἄλλως δὲ, ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὅπου τοὺς ἐψώμισε παλαιὰ τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, αὐ-

τός

τὸν Θεὸν εὐσεβείας ἀποδώσουσι τὸν καρπὸν, ἐκ τῶν ἐναντίων γεγονότων πανηροί· ὁ δὲ Θεὸς τὸ ἐφεύσαντο αὐτῷ λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον μὲν τῷ· „ Ἐν τῇ πληθεί τῆς δυνάμεώς σου, φέουσιν αἱ εἰς τὸν Θεόν σου, τὸ ἐν τῇ ξείῃ· Ψαλμῷ κείμενον : ἦτοι τὸσον ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς σου, ὥστε ὅπου ἢ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, καταπλαγέντες τὴν εἰς ἐσῆς ἐδικήν μου πρόνοιαν ἢ τιμὴν, ἤθελαν φευγεῖν : ἤγουν ἤθελαν ὑποκριθεῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἐδικαῦσας δόγματος ἢ τῆς πίστεως . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρῇ .)

(1) „ Ἄλλος δὲ φησιν „ Ἡ ἢ τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καρποὺς ἐψώμισεν αὐτοὺς, κατὰ τὸ ἐν τῇ ὁδῇ εἰρημένον· „ Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς· ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν . (Δευ . λβ . 13 .)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος τὸ ἴδιον λέγει „ Τὸ διψῶν ἡδίστον εἶθε ποιεῖν τὸ ποτὸν, καὶ ὕδωρ ἢ τὸ πινόμενον· ἐπειδὴ τοίνυν διψῶντες, ἐκτετικότες, καμῶτες ἢ ὁδοιπορία κατατεινόμενοι, ψυχροτέροις προσέπιπτον τοῖς νάμασι, τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ παραῆσαι βουλόμενοι, ἢ ὅτι διψῶσιν αὐτοῖς τὴν ἐκ τοῦ μέλιτος ἐμμεῖτο γλυκύτητα, μέλι τὸ ὕδωρ ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς τῆς φύσεως τοῦ ὕδατος μεταβληθείσης εἰς μέλι, ἀλλ' ὡς τῆς διαθέσεως τῶν διψῶντων ἡδὺ μέλιτος ποιούσης ἐκεῖνα τὰ νάματα· οὕτω ἢ τὸ ποιεῖσθαι γλυκύν ἢ προσνή τὸν ὕπνον ποιεῖν εἴωθε· διό φησι Σολομών· „ Γλυκὺς τῇ δούλῳ ὁ ὕπνος· ἢ προσέθηκεν, ἄντε πολὺ, ἄντε ὀλίγον φαγή· τίνας ἐνεκεν ; ὅτι ἀμφοτέρω ταῦτα ἀγρυπνίαν ποιεῖν εἴωθεν, ἐνδεία ἢ ἀδδυναμία· ἢ μὲν, τὸ πνεῦμα ξηραίνουσα ἢ κερατοποιούσα τὰ βλέφαρα, ἢ οὐκ ἀφιεῖσα καταστέλλεσθαι· ἢ δὲ, τὸ πνεῦμα σενοχωρεῖσα ἢ ἀποκρίβουσα, ἢ πολλὰς παρέχουσα τὰς δυνάμεις· ἀλλ' ὅμως τσαύτη ἐστὶν ἡ τῶν πόνων παραμυθία, ὡς εἰ ἢ ταῦτα ἀμφοτέρω προσγένοιτο, δύνασθαι τὸν καμῶντα οἰκίτην ἡδέως καθεύδειν· ἀναγωγικῶς δὲ, ὡς ἐκ πέτρας μέλιτος, τοὺς τοῦ Χριστοῦ λόγους τοὺς ὑπὲρ μέλι γλυκυτέροις θηλάζουσιν οἱ πιστεύοντες· ἢ ἢ τὸ ζωοποιεῖν ἢ γλυκύτατον αἷμα, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τῆς λογχευθείσης, ὡς ἐκ πέτρας πληγείσης ἀναβλύσαν προθύμως πίνοντες, ἢ τὸ λιπαρὸν σῆα τοῦ κόκκου τοῦ σίτου τοῦ πεσόντος εἰς γῆν, ἐσθίουσιν ; ἦτοι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὁ δὲ Ὠρειγῆνης ἡθικῶς νοῶν τὸν λόγον φησιν· „ Τὸ εἶδος τῆς φιλοσόφου ἢ ἀπερίττου ἢ τῇ ἀναγκαίᾳ μετρούμενης ζωῆς, ἰδιαίτατον μὲν ἔχει τὸν τὴν ἐρημίαν, ἢ ταύτη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμφιλοχερεῖ, συμβαδίζει δὲ πανταχοῦ τοῖς βουλομένοις, εἴπερ ἐν τῷ ποτῷ ἢ μὴ ἐν τῷ ποτῷ τὸ φιλοσοφεῖν, ὅπερ οὐδὲν ἂν τῶν πάντων σενοχωρήσειεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Μίλι

τὸς ἐψάμισα καὶ ὕδατον πάντα χιλιάδας Ἑβραίους· μέ-
 πάντα ἄρτους, καὶ ἐπότισεν αὐτοὺς, ἕως οὗ ἐ-
 χόρτασαν τὸ μέλι· ἤγουν τὴν θείαν διδασκαλίαν τῶν
 λόγων του, ἥτις ἦτον γλυκυτέρη τοῦ μέλιτος· λέγει
 γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ, ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγι

γίμου· τὰ λόγια σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου (Ψαλ.
 102.) ἡ δὲ πέτρα λέγει, ὁ Ἀπόστολος, ἦν ὁ
 Χριστός. (ἀ΄ Κορ. 1. 4.) ἡ ἐκ βλύσασα δηλαδὴ
 τὸ μέλι Πνευματικῶς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ΄.

Ψαλμός τῷ Ἀσάφ.

Μερικὰ μὲν ἀντίγραφα ἔχουσι, Ψαλμός τῷ Ἀσάφ· μερικὰ δὲ συνέσωσεν τῷ Ἀσάφ· ἐπειδὴ
 καὶ ὁ Ψαλμός οὗτος συνετελείετο τοὺς Κριτάς· ἢ λέγεται τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ πρέπει νὰ νοοῦμεν μετὰ συνέσε-
 ως τὴν προφητείαν, ὅπου περιέχεται εἰς τὸν Ψαλμόν τοῦτον· ὅτι προφητεία εἰς αὐτὸν τὸν ἐλεγχον,
 ὅπου ἐποίησεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων.

1. Ὁ Θεὸς ἔστιν ἐν συναγωγῇ Θεῶν.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐσαῖθ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς
 συναγωγῆς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ τῶν

Πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ· τούτους γὰρ Θεοὺς ὠνόμα-
 σεν ἐδῶ, ὁ Δεσπότης, διὰ τὰ ἀρχικὰ καὶ δικαστικὰ ἀ-
 ξιώμα ὅπου εἶχον, ὡς καὶ ὁ Μωϋσῆς Θεοὺς εἶπε τοὺς
 Κριτάς, Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. (Ἐξ. κβ. 9.)
 καὶ ἡμεῖς πλατύτερον καὶ ἀκριβέστερον εἶπομεν ἐν τῷ
 μθ. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τό, Θεὸς Θεῶν Κύριος
 ἐλάλησεν· στίχῳ 1. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως
 ἐνόη-

ἐκ πέτρας τοὺς Προφῆτας λέγει· ἐπειδὴ περ ἀπὸ Χριστοῦ, ὃς χρηματίζει πέτρα, τὴν προφητείαν ἔχουσιν, ἥς αὐ-
 τοὺς ἐχόρτασεν ὁ Θεός, οὐχ' ἓνα Προφήτην, οὐδὲ δεύτερον, πολλοὺς δὲ ἐπὶ πολλαῖς αὐτοῦ γενεαῖς χαρισά-
 μενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει, Ἐν δὲ τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῖς ἀφθόους ἐδωρήσατο καρ-
 πους, ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν παρεδήλωσε, ἔξ διὰ τοῦ σίτου, ἔξ τῶν ἄλλων καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐσήμανεν.

ἐνόησε τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος λό-
γῳ. (1)

„ Ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ διακρίνεῖ.

Σταθεῖς, λέγει, ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ, θέ-
λει διακρίνει· ἥτοι θέλει ἐλέγξει τοὺς Θεοὺς· δηλα-
δὴ τοὺς Ἀρχοντας καὶ Κριτὰς τοῦ λαοῦ· ἐπειδὴ
ὁ Χριστὸς παρῆρσεν αὐτοῦ· ἤλεγχε, κατηγορῶν αὐ-
τοὺς καὶ λέγων, Οὐαὶ ὑμῖν Γρυμματισταὶ καὶ φαρισαῖοι
ὑποκριταί, ὅτι κρίνετε τὰδε καὶ τὰδε, καθὼς ὁ ἱερὸς
Ματθαῖος πλατύτερον περὶ τούτων λέγει ἐν ὁλῳ τῷ
κγ. Κεφαλαιῷ· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦσι τοῦτο, ὅτι ὁ
Θεὸς ἐσαθὴν εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων· καθὼς εἶπαι
παρὼν εἰς αὐτοὺς ἀοράτως· καὶ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ
πολλῶν ἐλέγξει αὐτούς· ἤγουν διὰ τῶν Προφητῶν,
ἀνίσως καὶ ἐξουσιάζουσιν, ἢ κρίνουσιν ἀδίκᾳ. (2)

2 : „ Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρό-
σωπα ἀμαρτωλῶν λαμβάνετε ;

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοητῇ ἐξωθεν τὸ, λέγων· ἤγουν·
ὁ Θεὸς ἔση ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοῦ
διακρίνεῖ λέγων· ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν; ἤγουν ἔ-

ως πότε κρίνετε ἀδίκᾳ· ἢ εἰάν τὸ κρίνετε νοηθῇ ἐντὶ
τοῦ δικαιοῦτε, λέγει, ὅτι ἔως πότε ἀδίκᾳ δικαιοῦ-
τε τοὺς ἀδίκους; ἀμαρτωλοὺς γὰρ ἐδῶ τοὺς ἀδίκους
ὀνομάζει· τὸ δὲ λαμβάνετε εἶναι, ἀντὶ τοῦ εὐλα-
βεῖσθαι· ἤγουν ἔως πότε εὐλαβεῖσθε καὶ συσέλλεσθε
τὰ πρόσωπα τῶν ἀδίκων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς δικαιοῦ-
νετε; λέγει δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ Νόμῳ, Οὐκ
ἐπιγνώσεσθε πρόσωπον ἐν κρίσει κατὰ τὸν μικρὸν καὶ
κατὰ τὸν μέγαν κρίνεῖς· οὐ μὴ ὑποσείλῃ πρόσωπον ἀν-
θρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστὶ. (Δευ. α΄. 17.)
προσωπολήπτης δὲ λέγεται ἐκεῖνος, ὅπου συσέλλεται
τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ δέξιμα τῶν ἀδίκων, κατὰ τὸν
Ὠριγένην εἰπόντα, Προσωπολήπτης γὰρ ὁ εὐλαβου-
μενος τῶν ἀδίκων τὴν ὑπεροχὴν.

3 : „ Κρίνατε ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν, ταπει-
νὸν καὶ πένητα δικαιοῦσατε.

Κάμετε, λέγει, κρίσιν δικαίαν εἰς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ
πτωχοὺς, ὅπου ἀδικοῦνται, καὶ μὴ τοὺς παροβλέ-
ψετε· ἀμοίως καὶ εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ πένητας·
πένητα δὲ καὶ πτωχόν, ἢ λέγει ἓνα καὶ τὸν αὐτόν,
ἢ πτωχὸν μὲν λέγει τὸν πλούσιον ὄντα πρότερον, ὕ-
στερον δὲ ἐκπεσόντα ὅπῃ τὸν πλούτον· πένητα δὲ,
τὸν διὰ τῶν πόνων τῶν ἰδίων τοῦ χειρῶν τὰ ἀναγκαῖα
ποριζόμενον, ὡς εἵπομεν ἐν τῷ ια. Ψαλμῷ, ἐρμηνευ-
οντες

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὃν ἀναφέρει ὁ Συγγραφεὺς, ἢ κατὰ τὸν Βασίλειον, ταῦτα τὰ λόγια νοοῦν-
ται κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνειαν, ὅτε οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος· τότε γὰρ ἐν μέσῳ τῶν σω-
ζομένων ἵσταται Θεὸς, Θεὸν ὄντων ἢ βασιλέων, διασέλλων ἢ διαιρῶν τὰς ἀξίας τῆς ἐκείθεν μακαριότητος· ἢ δια-
κρίνων τίνος ἑκάστος τιμῆς ἢ μονῆς ἀξίος· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς κριτὴς ὁ Θεὸς ἐ-
στίν, ἐνεχειρίσθησαν δὲ ἢ οἱ ἄνθρωποι κρίνειν, προσηγορεύθησαν οἱ τοῦτο πεπισκευμένοι Θεοί, ὅτε δὲ Θεὸν ἐν τού-
τῳ μιμούμενοι· ἀλλὰ τοὺς οὐκ ἐν δίκῃ δικάζοντας, οὐδὲ ἀκλινῶς κατέχοντας τὰ τῆς δίκης ζυγὰ, ὁ δίκαιος ἐνταῦ-
θα διελέγχει Κριτὴς, ἢ τὴν ἐσομένην ὑπ’ αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν προαγορεύει· ἔφη δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κρίνει ὁ
Θεὸς οὐκ ἐπισημένως, οὐδὲ τυραννικῶς ἐν ὧφει προκαθεζόμενος· ἀλλὰ συγκαταβαίνων τοῖς κρινόμενοις, μέσος αὐ-
τῶν ἵσταται, ὁμοιοῦμενος αὐτοῖς τῷ σχήματι, ὡς ἄνθρωπος γενοὶς ἀτρέπτως.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τοῖς μὲν ματαίως βεβιωκόσι, τὸ κρίνεσθαι πρέπει· εἴρηται γοῦν ἀλλαχοῦ·
„ Καὶ κρίνει ἀναμέσον Ἑθνῶν· τοῖς δὲ ἀγίοις οὐ τὸ κρίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μεῖζον, τὸ διακρίνεσθαι· διακρίνει γὰρ
αὐτοὺς ὡς περ βασιλεὺς ἐν ἡμέρᾳ ἰλαρῇ, ἑκάστον ἀμειβόμενος τῶν ἀξίων τιμῆς· τίς μὲν ἀξίος ἀναστῆναι τὴν ἀνά-
στασιν τὴν ὡς ἡλίου· τίς δὲ, τὴν ὡς σελήνης· ἢ τίς, τὴν ὡς ἀστέρος· εἴπεται οὖν ἐν συναγωγῇ Θεῶν οὐκ ἀνθρώ-
πων· ἥτοι οὐ κατὰ ἄνθρωπον περιπατούντων· ἢ διακρίνει, τίς μὲν τούτων τῶν Θεῶν ἀλόγονον ἡλίου δεῖξαι ἐξεί-
τις δὲ, σελήνης· τίς δὲ, ἀστέρος.

οὐτὸς τό „ ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. (1)

„ τρεῖς διαπορεύονται.

4 : „ Ἐξέλεσθε πένητα καὶ πτωχόν· ἔχει
„ ῥὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν.

Βλέπε ἐδῶ ὡς ἀναγνώσα, πόσῃ φροντίδι καὶ πρόνοιᾳ ἔχει ὁ Θεὸς διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας· διὰ τοῦτο πολλὰ φοραὶς ἀναφέρει ἐδῶ τὸν περὶ τούτων λόγον διὰ τοῦ Θεοῦ Δαβίδ. Ἐξέλεσθε, λέγει, τὸν πτωχόν καὶ πένητα καὶ λυτρώσατε αὐτόν ὅς τις καταδυναστεύεται ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἔχουν τοῦ ἀδίκου· τούτον γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐδῶ καὶ ἀνωτέρω, ἁμαρτωλὸν ἰδιαιτέρως, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἁμαρτίας του ἔχουν τῆς ἀδικίας, οὗτου κἀμνη εἰς τοὺς ἀδελφοὺς του. (2)

Οἱ ἄδικοι, λέγει, Κριταὶ καὶ ἄρχοντες, μετὰ τὸ νὰ ἔγιναν κωφοὶ θεληματικῶς, δὲν ἐγνώρισαν οὐδὲ ἑκατάλαβαν τὰ λόγια καὶ τοὺς νόμους ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Δαδὺμον· τὸ γὰρ οὐ συνήκαν, εἶναι ἐξηγήσεις καὶ σαφηνεῖα τοῦ οὐκ ἐγνώσαν· αὐτοὶ λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ Ἄρχοντες, εἰς τὸ σκότος περιπατοῦν· ἤγουν εἰς τὴν πλάνην πολιτεύονται· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν, ὅτι οὐκ ἐγνώσαν, οὐδὲ ἑκατάλαβαν τὸ καλόν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ Κριταί· διὰ τοῦτο καὶ περιπατοῦν εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀγνοοῦσιν τῆς δικαιοσύνης· ἔχουν τί εἶναι ἡ δικαιοσύνη δὲν γνωρίζουσιν. (3)

„ Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια
„ τῆς γῆς.

5 : „ Οὐκ ἐγνώσαν οὐδὲ συνήκαν· ἐν σκό-

Τοῦ.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος καταφρονεῖ τῶν πενήτων, διὰ τοῦτο ἡ Γραφή, ποτὲ μὲν λέγει ἡμῖν „ Κρίνατε ὀφθαλμῶ, ἅτε πατέρα κηδεμόνα μὴ ἔχοντι· ἢ δικαιώσατε χεῖρας, πρὸς ὅσους δὲ ἀσθενεῖαν ἐν πολλοῖς κατὰ τὸν βίον ἐλαττούμενον· εὐεπίβατον γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀδικεῖν ἡ χρεία· οὐδὲ „ Κρίνατε ὀφθαλμῶ καὶ πτωχῶ· ἑκάτερος γὰρ τούτων ἐνδεὲς βοηθείας· ὁ μὲν, διὰ τὴν ἡλικίαν εὐκαταπαφρόνητον, οὐδὲ ἀγαγεῖν εἰς κρίσιν τοὺς ἀδικούντας δυνάμενος· ὁ δὲ, διὰ πενίαν τοῖς ἑαυτοῦ δικαίους μὴ σθένει ἐπαγωνίζεσθαι· οἱ τὸ κρίνειν οὐκ ἐπιτραπέντες· διαιτησάτε τούτοις ἀδικουμένοις ἢ ἐξεργημένοις τῶν συνηγέρων· ἢ παρ' ἐκυτῶν αὐτοῖς τὰ τῆς ἡλικίας ἐνδεὲς ἀναπληρώσατε· ὥς ἔχειν τὸ κάλχημα τοῦ Ἰσβ, τό· „ Ἐγὼ ἡμῖν πατὴρ ἀδυνάτων· Πνευματικώτερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ ποιοῦν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγένηται, εἴτις ἐκουσίως τῆς συγγενείας ἐκεῖνος· ἐκ αὐτὸν ἡλλοτρίωσε, τοῦ πονηροῦ πατρὸς ὡς μακαριστῶς ὀφθανισθεὶς, τῆς ἐπιβαλλούσης ἐπιμελείας παρ' ἡμῶν τυγχάνετω· ὁ δὲ Ἡσυχίος φησιν „ Οὐ λέγει· κρίνατε δικαίῳ, οὐδὲ Προφήτῃ, οὐδὲ ἱερεῖ· ὧν τοσοῦτον ποιεῖται ἐν ἄλλοις λόγον, ἢ μὴ παραβλέπεσθαι αὐτοὺς παρεγγυᾷ λέγων· μὴ ἀπτεσθε τῶν χριστῶν μου, ἢ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλ' ὀφθαλμῶ καὶ πτωχῶ, ταπεινῶ καὶ πένητι· διὰ τί; ὅτι ἐκείνοις μὲν, τὸ ἀδικεῖσθαι πρέπει, τούτοις δὲ, οὐ φορητὸν ἀδικηθῆναι διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐξ ἡλικίας ἢ πτωχείας ἀσθενεῖαν· ὅθεν αὐτῶν σφοδρότερον ὁ νομοθέτης ἀντέχεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Βλέπε δὲ (λέγει ὁ Ἡσυχίος) ὅτι εἰπὼν ἐξέλεσθε πένητα, ὡς περὶ θηρίων ἀγρίων τῶν ἀδίκων ἢ πλεονεκτῶν διαλέγεται· τούτους γὰρ ἐνταῦθα τῷ ὀνόματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ δηλοῖ· ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ὁ μὲν ἐξαιρούμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς πλεονεκτικῆς, ποιμένος ὅξιν καὶ μισθὸν ἀποφέρειται· ἐκείνου δηλαδὴ, ὅς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δεδωκώς, ἐκ τῶν νοητῶν ἡμᾶς θηρίων ἐρύσατο (ἦτοι ὁ Χριστός)· ὁ δὲ ἀρπάξων ἢ λυμαινόμενος, ἐν τοῖς θηρίοις τέτακται· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς (σὺν τῷ Ὠριγένει) „ Καὶ σὺ οὖν ἐάν ποτε ἴδῃς ἀδικούμενον πένητα, σὺν τῷ πρᾶγμα ποίησον, δι' ὃ ἀδικεῖται ἐκεῖνος· παρᾶσθαι αὐτῷ· ἴνα τοῦτ' αὐτῷ μέτρησιν ἢ σὺ πτωχὸν ὦν ὡς πρὸς τὸν Θεόν· ῥύσεται ὁ Θεός· πρὸς ὃν λέγει εὐχαμένη ἡ σοφοτάτη Ἰουδαία „ Ταπεινῶν εἰ Θεός· ἐλαττόνων εἰ βοηθός· ἀσθενούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπαστής· ἀπλητισμένων σωτὴρ· ναὶ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου. (Ἰουδ. 9. 11.)

(3) Ἄλλος δὲ φησι καθαρότερον „ Ταῦτά, φησιν, οἱ δικασταὶ συνιδεῖν οὐ βούλονται, ὅτι δὴ ὑπὲρ πενήτων κα-

τέση-

Τούτο τὸ ῥητὸν ἐτί ἐξέδωκεν ὁ Σύμπαρος. „Τα-
ράξω τὴν γῆν διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ· κατὰ
δὲ τὸ, σαλευθήτωσαν, ἐποῦ εἶπον οἱ ἐβδομήκοντα,
τοῦτο εἶναι τὸ νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς προσάξει νὰ σα-
λευθῇ ἡ γῆ, διὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἀδικοὶ ἄρχοντες καὶ
παράνομοι Κριταί· ἢ λέγει, ὅτι ἅς σαλευθοῦν τὰ θε-
μέλια τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν
παράνομίαν τῶν τοιοῦτων ἀδίκων· θεμέλια δὲ τῆς
γῆς, τὸν πάντων αὐτῆς ὀνομαζέει· ἐκκληκτικός δὲ ἁ-
ληθῶς καὶ φοβερός εἶναι ὁ λόγος οὗτος διὰ τὴ παρα-
σάειν τὴν ἀγανάκτησιν, ὅπου δείχνει ὁ Θεὸς κατὰ
τῶν ἀδίκων ἀρχόντων, καὶ παρανόμων Κριτῶν. (1)

6: „Εγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου
„πάντες.

Καὶ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς τὰ λόγια ταῦτα;
μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι λεγόντας ὁ Θεός „Ποι-
ήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁ-
μοίωσιν (Γέν. α' 26.) ἐφάνέρωσεν, ὅτι Θεοὶ κα-
τὰ θεσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ
γεγονότες· ἐγὼ δὲ εὗρήκα ἀκόμη, ὅτι ὁ Θεὸς ὠνό-

μασε τοὺς ἄρχοντας καὶ Κριτὰς Θεοὺς, εἰς τὸ βι-
βλίον τῆς Εξόδου λέγων πρὸς τὸν λαόν, „Θεοὺς σου
κακολογήσεις· καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς
κακῶς. (Ἐξ. κβ. 28.) Τίς δὲ ὕψιστος τοὺς ἱ-
σραηλῖτας ὠνόμασεν εἰπών „Τὸς πρωτότοκός μου ἱ-
σραήλ. (Ἐξ. δ' . 22.) (2)

7: „Τμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε

Ἐσεῖς ὅμως, λέγει, οἱ Κριταί, καὶ μ' ὅλον
ὅπου εἴθε τιμημένοι μὲ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ
ἀξιοθνήκατε νὰ ὀνομαζέσθε Θεοὶ, ὡς ὑπερέχοντες
ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς καὶ
κρίσεως, μ' ὅλον τοῦτο ἀποθνήσκετε, ὡς οἱ ἀπλοὶ ἄν-
θρωποι οἱ ἔθνη καὶ κοινολαίται· οἱ ὅποιοι οὔτε
νόμον Θεοῦ ἤξεύρου, οὔτε συνέσιν ἔχουν. Διὰ το-
τοῦ ἀποθνήσκετε, ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ, τὴν κακίαν
καὶ ἀδιόρθωτον ἑωὴν, ὅπου ζῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἀδικοὶ
Κριταί ἕως τοῦ θανάτου των· ἢ φανερόντι πῶς ἐτί-
ἀδίκως ζῶσι ἕως οὗ νὰ ἀποθάνουν, χωρὶς νὰ διορθω-
θοῦν.

„Καὶ

τέθησαν δικασταί· ἀλλ' ὡς ἐν νυκτὶ ἡ ζῆφρ, διάγοντες πολιτεύονται, τὸ δέον οὐχ' ὀρῶντες ὡς σκοτεινοὶ ἢ ἀφώτιστοι·
σκοταῖον γὰρ ἢ νυκτιφόρον ἀφροσύνη· λαμπρότατον δὲ ἢ περιαιγέστατον ἢ ἀνατέλλον ὡς ἀληθῶς, φρό-
νησις· ἐφ' ἧς δὲ ἢ ὁ Ἀνώμμος ἐρμηνευτής· „Τὶ οὐκ ἐγνωσαν ἢ τοῦ παρόντος βίου τὸ σαθρὸν, ἢ τοῦ ἀνθρώπου
βίου τὸ ἄσφατον· ὅτι ἀγροὺς ἀγροῖς, ἢ οἴκους οἴκοις συνάπτουσι, πολλὰς ταῦτα τοῖς ἐχθροῖς θησαυρίζοντες· τῇ
δὲ οὐ συνῆκαν, ὅτι περὶ μικρὰ ἀσχολούμενοι, ἑαυτοὺς ἀποσερεῖσι τῶν μεζόνων.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „Συσσείσω φησι, ἢ συγκλονίσω τὸ πᾶν· ἐπειδὴ, ἐγὼ μὲν τοὺς δικαστὰς ἐν τάξει θεῶν
κατίσθησα ἢ ἦν ὑψίστου· αὐτοὶ δὲ εἰς τὸ ἐμὸν ἐξύβρισαν ἀξίωμα λήμμασι τὸ δίκαιον διαφθείροντες, κατὰ τοὺς
τῶν Ἑθνῶν ἄρχοντας· οἱ δὲ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι τοὺς αὐτῶν θεοὺς, κέχρηται τῇ δικάζειν ὡς βούλονται, οὐκ ἔν-
τος τοῦ ἐφορῶντος αὐτοὺς, οὐδὲ ἀπαιτοῦντος δίκας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος θεμέλια φησι, τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἵματος
τούτου (ἢ τοὺς Δαίμονας) οἵτινες ἢ, πρὸς τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν δίκην, ἐκβληθέντες τῆς καθ' ἡ-
μῶν τυραννίδος διὰ τοῦ λεχθέντος λόγιου· „Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· ἐσαλεύθησαν
γὰρ ἡς πάλαι ποτε εἶχον εἰσεως· ἅτε δὴ ὡς πρῶτοι καταργηθέντες διὰ τοῦ εαυτοῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „Ἐπειδὴ γὰρ ἦοι γεγόραμεν Θεοῦ, ἅτε τὸν φύσει ἢ ἀληθῶς ἦν τὸν ἀμερίτως
ἢ ἀπαθῶς ἐκ τοῦ αἰδίου Πατρὸς γεννηθέντα, λαβόντες εἰς νῦν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τοῦτο ἢ τιμημέ-
θα τῇ κλήσει, ἢ θεοὶ ὠνομασθημέν· καὶ τι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντες τοῦτο· ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκα ἢ δόξης· εἶπε δὲ ἢ
ὁ Κύριλλος ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ φέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῇ Νόμῳ ἡμῶν·
Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε· Εἰ ἐκεῖνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, ἢ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γρα-
φή, ὅν ὁ Πατὴρ ἡγίασε ἢ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ἡμεῖς λέγετε ἐπὶ βλασφημίαις, ὅτι εἶπον υἱὸς τοῦ Θεοῦ
εἰμι; (Ἰωάν. ι. 34.) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Εγὼ οὐν ἡμῶς τιτίμωκα, ἢ τῆς ἑμαυτοῦ προσηγο-
ρίας μετέδωκα, ἢ υἱὸς ἡμῶς προσεγγέρισσα· Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς φέρει εἰς τοῦτο παράδειγμα ἢ λέγει· „Νο-
μοῖς

„Καὶ ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.

„οὐ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς
„Ἐθνεσιν.

Τὸ αὐτὸ ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω λέγει καὶ ταῖ-
ρα ἐδῶ· ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ ἀρχον-
τες πίπτετε· ἡγουν ἀποθαίνατε, ὥσπερ οἱ τῶν Ἐθνῶν
ἀρχοντες. Μερικοὶ δέ· ἦτοι ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δί-
δυμος καὶ ὁ Ἡσύχιος, λέγουσι τὸν Διάβολον ἕνα
τῶν ἀρχόντων· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ποτὲ ἀρχὼν τοῦ
Ἀγγελικοῦ τάγματος· ἐκείνον λοιπόν, λέγει, μιμού-
μενοι καὶ ἐσεῖς οἱ Κριταὶ, πίπτετε· ἡγουν ἐκ πίπτε-
τε καὶ κρημνίζεσθε ἀπὸ τοῦ ἐξωμάσας διὰ τὴν κρί-
σιν καὶ υπερηφάνειαν, ὅπου ἔχετε· διὰ τὴν καὶ ὁ Διά-
βολος, μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανεύθῃ καὶ δὲν ἐμεταχειρί-
σθῃ καλῶς τὴν ἀξίαν ὅπου εἶχε, διὰ τοῦτο ἐξέπεσεν
ἀπὸ τῆς Θεϊκῆς τιμῆς· καὶ ἀπὸ Ἀγγέλους φωτεινὸς
ὅπου ἦτον, ἔγινε σκοτεινὸς Διάβολος. (1)

8 „Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει ἀναντιρρήτως
διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλεῖ
γὰρ ἐδῶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὸν
Χριστὸν, νὰ ἀναστῇ ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ νὰ κρίνῃ
δικαίως τὴν γῆν διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων· τοὺς ὁ-
πίους κατέστησεν ἀρχοντας ἐπὶ πᾶσιν τὴν γῆν· ἡ-
γουν διὰ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν ὅλης τῆς γῆς, κατακρί-
νας καὶ διώξας ἀπὸ αὐτὴν τὸν ἀρχοντα τοῦ Κόσμου
Διάβολον· ὅς τις τὴν εἶχε δουλεμένην εἰς τὴν πλά-
νην τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ εἰς καθὲ εἶδος κακίας·
λέγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκδικήσεως ταύτης· ἐ-
πειδὴ, λέγει, ἐγὼ Κύριε, ἔχεις νὰ λάβῃς κληρονο-
μίαν ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ Ἐθνη· κατὰ τὸ „ Δώ-
σω σοὶ Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου. (Ψαλ. β'. 8.)
κληρονομία δὲ Χριστοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐπίστευσαν
εἰς αὐτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ Ἐθνη. (2)

ΨΑΛ-

σεις δὲ, πῶς τιμὴν Θεοῦ οἱ τὴν ἀρχὴν εὐληφότες παρὰ τοῖς ἀρχομένοις ἐκτίσαντο, ἐπισήσας ὅπως εἴρηται τῷ
Μωσεί· „Ἰδοὺ δέδωκά σοι Θεὸν Φαραὼ, ὃς ὡς Ἀδελφὸς σου ἔσαι σου Προφήτης (Ἐξδ. ζ'. 1.) ὡ-
σπερ οὗν Μωσῆς, ἄνθρωπος ὢν Θεοῦ, ὃς παρ' αὐτοῦ τιμὴν λαβὼν, Θεὸς ἀνυποτάκτου τοῦ Φαραὼ τὸν αὐτὸν τρό-
πον ἔπαινον, οὗς ἂν τιμῇσιν ὁ Θεὸς, Θεὸν χάραν παρὰ τοῖς ὑποταταγμένοις εὐληφασιν.

- (1) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον ἔχει Κύριλλον „Ἀνθρώποι ἐνταῦθα λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνους πάθεσι κατεχόμε-
νοι, οἱ κατὰ σὰρκα ζῶντες ἔχοντες φρόνημα· ὡς τῶν γε ἀγίων ὁ βίος, ἀνθρώποις μὲν οὐκ ἔτι, θεϊότερος
δὲ μᾶλλον ἐστὶ ἡ πνευματικὸς· εἴπερ ἀληθὲς, ὡς περιπατοῦσι μὲν ἐν σαρκὶ, ζῶσι δὲ οὐ κατὰ σὰρκα κατὰ τὸ
γεγραμμένον· ὁ γὰρ ὑψηλότερος ἦδη τῶν σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ὃς διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν
τῶν Ἀγγέλων κατάστασιν μετεβῶν, οὗτος οὐκέτι ἄνθρωπος· ὃς γὰρ ἦδὲ ὑψίστου ὁ δὲ ἀρετῆς ὠκειωμένος Θεὸς· ὃς
οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν αὐτῷ τὸν Θεόν· ὁ δὲ Σύμμαχος· „Ἦμεῖς δὲ ὡς ἄνθρω-
ποι ἀποθανεῖσθε, ὃς ὡς εἰς τῶν ἀρχόντων πεσεῖσθε· τὴν γὰρ οἰκείαν τιμὴν ἀγνοήσαντες (ἐρμηνεύει ὁ Θεοδώρι-
τος·) τὰ αὐτὰ τῷ Διαβόλῳ πεπόνθατε, ὃς ἀρχὴν παρ' ἐμοῦ πίσευθεῖς, ὃς χρησασθαι τοῖς δοθείσιν εἰς δέον
οὐκ ἐβελήσας, ἐξεπέσε τοῖς τιμῆς· τὸν αὐτὸν δὲ ὃς τοῖς ἔλλοι, ἀνθρώποις ὑπομένετε θάνατον εὐκλείαν οὐδεμίαν
μετὰ θάνατον ἔχοντες· ὁ δὲ Δίδυμος σαφέστερον ἐξηγήσας τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· „Ἀποθνήσκειται δὲ, οὐ μόνον
τὸν κοινὸν ἢ φυσικὸν θάνατον, ἀλλὰ ὃς τὸν ἐπόμενον τῇ ἁμαρτίᾳ (ἦτοι κολάζεσθε) πίπτοντες παραπλησίως
τῷ πεσόντι ἐνὶ τῶν ἀρχόντων· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ Διάβολος· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· „Πῶς ἔξεπεσεν ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρὶν ἀνατέλλων; (Ἠσ. ιδ'. 12.) ὃς ὁ Ἡσύχιος λέγει· „Ἀρχοντος ἐξουσίαν ἐν τοῖς
Ἀγγέλοις κεκλήρωτο ὁ Διάβολος· διό φησι Παῦλος· „Οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλιν πρὸς αἷμα ἢ σὰρκα, ἀλλὰ πρὸς
τὰς ἐξουσίας· ἡ παρθεῖς δὲ ὃς μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν, κατέπεσεν.

- (2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν τὰ ἀνωτέρω λόγια ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Κριτὰς, τῶρα
λέγει τὸν λόγον τοῦτον ἐκ προσώπου ἐδικοῦ τοῦ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Σφοδρὰ δὲ ἀκολουθῶς ὁ Προφήτης
ἐλεγχε τῶν ἀδίκων Κριτῶν ποιησάμενος, τὸν ἀληθῆ ἢ δικαίον ἱκετεύει Κριτὴν, τῆς οἰνουμένης τὴν κρίσιν ποιή-
σασθαι· εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐκ ἔρα κληρονομίαν παρῆσαν, ἀλλὰ μέλλουσιν ὁ Προφήτης αἰνιττεῖται· ὁ-
θεν τὸν Θεὸν ἀναστῆναι παρακαλεῖ ὃς κρίναι τὴν γῆν· ἦτοι τὸν ἄνθρωπον· ὃς ὅταν ἀναστῇ, ἐν πᾶσι κατακληρονο-
μήσει.

ΨΑΛΟΣ ΠΒ΄.

,, Μὴ Ψαλμοῦ τοῦ Ἀσάφ

Τὶ δηλοῖ τὸ, ὡδὴ Ψαλμοῦ εἶπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν Κεφαλῇ θ΄. ἐγράφη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ προσώπου τῶν Ἑβραίων, ὅπου ἐγύρισαν ἀπὸ τῆν σκληρίαν τῆς Βαβυλωνος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐγύρισαν αὐτοὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, βλέποντες οἱ γείτονες Ἑθνηκοί, πῶς ἐκτιζον δεύτερον τὸν ναὸν, καὶ τὴν πόλιν, ἱσχυώθησαν ὅλοι συμφωνῶς, καὶ συμμαζώξαντες ἄλλα βάρβαρα ἔθνη, ἐπολέμουν τοὺς Ἰουδαίους. ἐνίκηθησαν ὁμῶς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὅντος στρατηγοῦ εἰς αὐτοὺς τοῦ Σοροβάβελ, καὶ βοηθούντος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγινεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος, σχηματισθεὶς εἰς εἶδος ψυχῆς. (1)

1. 1. **Θ** Θεός, τίς ὁμοιωθήσεται σοι.

Ὁ λόγος οὗτος, δὲν εἶναι ἐρωτηματιῶδες, ἀλλὰ θαυμαστικός. θαυμάζει γὰρ ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦ λό-

γου τούτου τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ τὸ τίς ἐδῶ, δὲν δηλοῖ τὸ σπάνιον, ἀλλὰ τὸ ἀσύγκριτον καὶ ἀδύνατον. καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἡγοῦν εἰ Θεὸς, οὐδεὶς θέλει ὁμοιωθῇ μὲ ἐσένα. ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ εἶσαι κατὰ φύσιν ἀσύγκριτος καὶ ἀπαιραδύναμος. (2)

,, Μὴ

μετ' τοῖς ἔθνεσι. πᾶσι γὰρ κληρὸν ἐπιβάλλει τὸν ἀρμόττοντα. τὸν μὲν, τοῖς ταπεινοῖς, τὸν δὲ, τοῖς σάφροσι. τὸν δὲ, τοῖς ἐλεήμοσιν. ἄλλον, τοῖς ὑπερηφάνοις. τοῖς πλεονέκταις ἕτερον. Ἐθνη γὰρ κατὰ τὸ παρὸν οὐ τῶν γλωσσῶν τὰς διαφορὰς, ἀλλὰ τῶν βίων ἐκάλεσεν.

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει. Ἡμεῖς γὰρ γνωματεύουσιν, ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακκαβαίων ἔλαβον τὴν ἔκβασιν τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ προφητευόμενα. ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον εἰς τοὺς Μακκαβαίους ταῦτα. ,, Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤκουσε τὰ ἔθνη, τὰ κυκλόθεν, ὅτι ἐκοδομήθη τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἀνεκαίνισθη τὸ ἅγισμα ὡς τὸ πρότερον, καὶ ὡργίσθησαν σφοδρὰ, καὶ ἐβουλεύσαντο τοῦ ἄρξαι τὸ γένος Ἰακώβ, τοὺς ὄντας ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Α΄. Μακκ. 3. 5. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. Οὐδὲ πᾶσα, φησιν, κατὰ ταυτὸν συναθροισθεῖσα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνδρώπων ἡ φύσις παρεβλήθηται τῇ σὴ δυνάμει δυνήσεται. ἀσύγκριτον γὰρ ἔχεις τὸ κράτος. ὁ δὲ Διδυμὸς, φησιν, ὅτι ἡ ὁμοίωσις διχῶς νοεῖται. ἔστι γὰρ κατ' οὐσίαν ὁμοίωσις, ἢ καὶ ταυτότης λέγεται. ἔστι δὲ καὶ κατὰ ποιότητα, καὶ ἡ ἀπλῶς ὁμοιότης καλεῖται. κατὰ μὲν οὖν τὸ δεύτερον σημαίνονμενον ὁμοιωθεῖεν ἂν Θεῷ οἱ γειόμενοι τέλειοι, καὶ τέλειός ἐστιν ὁ οὐράνιος Πατήρ. ὅθεν εἴρηται. ἢ ὅταν φανερωθῇ, ὁμοιοὶ αὐτῷ ἐσόμεθα. (Α΄. Ἰωάν. γ'. 2. 2.)

„Μὴ σιγήσης· μηδὲ καταπραΰνης ὁ
 „Θεός·

„σαντο γνώμη·

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ
 ἑσένα Κύριε, κατὰ τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο μὴ μα-
 κροθυμήσης, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό „Μὴ σιγήσης,
 κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ τὸν Ἡσύχιον· μηδὲ ὑπομεί-
 νης πλέον τὴν κακίαν τῶν ἐχθρῶν μας· οὕτω γὰρ καὶ
 ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „Μὴ ἡρεμήσης.

2 : „Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν, καὶ
 „οἱ μισουντές σε ἦραν κεφαλὴν.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁ-
 ποίαν δὲν πρέπει νὰ μακροθυμήσῃ ὁ Θεός· ἦγουν,
 διὰ τί, λέγει, ὦ Κύριε, οἱ ἐδικοί σου ὄντες ἐχθροί·
 διὰ τί πολεμοῦν τὸν λαόν σου· ἢ διὰ τί πολεμοῦν
 ἡμᾶς διὰ λόγου σου· αὐτοί, λέγω, ἤχη-
 σαν· ἦγουν ἔκαμαν ἓνα κρότον ἄσημον· καθὼς τοιοῦ-
 τος κρότος συνειθίζει νὰ γίνεταί εἰς τὰ στρατεύματα
 ἀπὸ τοῦ πολυπλήθους τῶν ἀνθρώπων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλ-
 λως τό, ἤχησαν ὅτι οἱ πρότερον κρυφομουρμουρίζοντες
 τὴν καθ' ἡμῶν ἐχθραν, τῶρα ὁμῶς ἐξάκουσον καὶ δι-
 μύσιον τὸν καθ' ἡμῶν ἐκθύρῃς πόνεμον, θρασυνομένοι
 καὶ ὑπερηφανευόμενοι· ἐσήκωσαν δὲ αὐτοὶ κεφαλὴν ἀντὶ
 τοῦ ἐπήρησαν καὶ ὑψώθησαν, μὲ τὸ νὰ ἐξεθάρρυνον
 εἰς τοὺς συμμαχοὺς καὶ βοηθοὺς ὅπου ἔχουν· (1)

3 : „Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργεύ-

Τὸ γνώμη θέλει νὰ εἴπῃ, ἀντὶ τοῦ μὴ γνώ-
 μη· ἥτοι συμφώνως· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν,
 γνώμην· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ δηλοῖ, ὅτι κατεπανουρ-
 γεύσαντο κατὰ κοινὴν γνώμην· οἱ ἐχθροὶ σου λοιπὸν,
 λέγει, ὦ Κύριε, κατεπανουργεύσαντο ἐπ' αὐτὸν
 λαόν σου· ἥτοι μεγάλην καὶ πολλὴν πανουργίαν ἐδει-
 ξαν κατ' αὐτοῦ· ἢ γὰρ κατὰ πρόθεσιν ἐπίτασιν τῆς
 πανουργίας δηλοῖ ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον· τὸ ὄνομα τῆς
 γνώμης, ποτὲ μὲν δηλοῖ τὴν παρὰ κίνεσιν καὶ νοουθεσίαν·
 καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει. „Περὶ τῶν παρθένων ἐπι-
 ταγὴν Κύριε οὐκ ἔχω γνώμην δὲ δίδωμι. (ἀ. κορζ'.
 25.) ποτὲ δὲ τὴν βουλήν· καθὼς τοιοῦτον σημαίνόμε-
 νον ἔχει ἐδῶ πανουργίαν, λέγει, ὦ Κύριε, ἐμελέτησαν
 βουλήν κατὰ τοῦ λαοῦ σου· ποτὲ δὲ σημαίνει ἡ γνώ-
 μη τὴν ψῆφον καὶ ἀπόφασιν· κατ' ἐκεῖνο τὸ τοῦ Δα-
 νιὴλ „Περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδής·
 (Δαν. β'. 15.) Λαμβάνεται δὲ ἡ γνώμη καὶ ἐπὶ
 πίσεως καὶ δέγματος καὶ φρονήματος, καθὼς εἶπεν
 ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Τὸ δὲ ἀντεισαγαγεῖν τὴν
 ἑαυτοῦ γνώμην, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχον-
 τος· (2)

„Καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγί-
 „ων σου.

Τοῦτο εἶναι σχῆμα Παλλίλλογίας· σαφηνίζει
 γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ ἀνωτέρω· ἁγίους δὲ λέγει
 ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς πιστεύοντας τῷ ἁγίῳ
 Θεῷ, ἀγκαλλὰ καὶ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ἀγιότητα· κα-
 θὼς

- κατὰ δὲ τὸ πρῶτον σημαίνόμενον, τὸ κατ' οὐσίαν, λέγω, οὐδενὸς ὁμοιοῦμένου τῷ Θεῷ· τὸ τίς ὁμοιωθήσεται οὐ
 πνεῦσιν, οὐ τὸ σπάνιον· ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον δηλοῖ, οὐδενὸς δυναμένου κατ' οὐσίαν Θεῷ ὁμοιωθῆναι.
- (1) Ἄλλος δὲ λέγει „Ὡς ἐπὶ ὄφειν δὲ καὶ ἀσπίδων τοῦτο εἴρηται, τὸ ἦραν κεφαλὴν· ὥστε γὰρ οἱ ὄφεις δά-
 κνοντες αἵρουσιν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνακουφίζουσι τῆς γῆς· οὕτω καὶ οἱ μαχόμενοι τῇ δόξῃ Χριστοῦ ἐπαίρουσι τὴν
 κεφαλὴν· ἀλλὰ πίπτουσι παραχρῆμα· πίπτουσι γὰρ παρ' αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ συντρίβων τὰς κεφαλὰς τῶν
 δρακόντων· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος· „Οἱ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐχθραίνοντες, πρὸς αὐτὸν ἀναι-
 ροῦνται τὸν πόλεμον, οὐπερ ἐκεῖνοι δοῦλοι καὶ οἰκεῖοι φίλοι τυγχάνουσιν.
- (2) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος εἰκοσιεὶς σημαίνόμενα τῆς γνώμης συνέλεξε.

θῶς εἶπεν αὐτοὺς καὶ ὁσίους ἐν τῷ σῶ. Ψαλμῷ
 εἰχ. 2. „ Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου, ὡς ἐκεῖ
 εἵκομεν (1).

4 : „ Εἶπαν· δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν
 „ αὐτοὺς ἐξ Ἐθνους, καὶ οὐμὴ μνη-
 „ σθῇ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι.

Τοῦτο ἦτον ἡ ἀνωτέρω γνώμη καὶ ἡ βου-
 λή τῶν ἐχθρῶν : ἤγουν τὸ νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς
 Ἰουδαίους ἐξ Ἐθνους : ἤγουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου αὐτοὶ
 εἶναι Ἐθνός, νὰ τοὺς κατακτῇσιν, ὥστε νὰ μὴν εἴ-
 ναι πλέον Ἐθνός. (2) τὸ δὲ οὐμὴ μνησθῇ, εἶναι
 ἀντὶ τοῦ νὰ μὴν ἐνθυμηθῇ πλέον τὸ ὄνομα τοῦ Ἐ-
 θνους τῶν Ἰουδαίων : τοῦτες νὰ μὴν ὀνομασθῶν
 πλέον οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ δὲν θέλουν εἶναι εἰς
 τὸ ἐξῆς Ἐθνός.

5 : „ „ Ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμονοίᾳ ἐπὶ-
 „ τοαυτῷ.

Ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ὁ Δαβὶδ τὸν λό-
 γον τῆς βουλῆς καὶ ὁμογνωμοσύνης τῶν ἐχθρῶν·
 διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Θεὸν τὸν διασκεδάζοντα τὰς

βουλὰς τῶν Ἐθνῶν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν κατ' αὐτῶν,
 τὸ μὲν οὖν, ὅτι, εἶναι διηγηματικόν· τὸ δὲ, ἐν
 ὁμονοίᾳ, δηλοῖ τὴν ὁμογνωμοσύνην τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ,
 ἐπιτοαυτῷ, δηλοῖ τὸ εἰς ἓνα τόπον· λέγει λοιπὸν,
 εἰς μίαν γνώμην, ὡς Κύριε, ἐνώθησαν οἱ ἐχθροί σου,
 καὶ εἰς ἓνα τόπον καθ' ἡμῶν.

„ Κατὰ σοῦ διαθήκην διεθέντο.

Διαθήκην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν συν-
 θήκην καὶ συμφωνίαν· ἀκολουθῶς δὲ ἀριθμεῖ καὶ ἐ-
 κείνους, ὅπου ἔκαμαν τὴν τοιαύτην συμφωνίαν. (3

6 : „ Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων καὶ
 „ οἱ Ἰσμαηλῖται.

Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων νοεῖται ἀντὶ
 τοῦ, ἡ πόλις τῶν Ἰδουμαίων· ἡ ἀντὶ τοῦ, οἱ Ἰδουμαί-
 οὶ κατὰ περίφρασιν· οἱ Ἰδουμαῖοι δὲ, ἦτον Ἐθ-
 νός καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ, ὅς τις ὀνομάσθη
 Ἐδῶμ, διὰ τὸ πυρρὸν τοῦ σώματος· πυρράκις γάρ
 ἦτον : ἦτοι κόκκινος, ἔξῃ γὰρ φησὶν ὁ πρωτότο-
 κος, πυρράκης (Γέν. κα. 25.) οἱ δὲ Ἰσμαηλῖται εἶναι
 ἄλλο Ἐθνός, καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ, τὸν ἐκ τοῦ

Λ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Μέμνηται δὲ τῶν ἁγίων, δεόμενος, δι' αὐτοὺς τὸ πᾶν κατελεῆσαι Ἐθνός, καθ' οὗ πε-
 φροντισμένως οἱ ἐχθροὶ μηχανὰς τινὰς κρυφίως καττύουσι, καὶ πανούργως βουλὴν μελετῶσιν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ
 τοῦ· „ Κατὰ τῶν ἁγίων σου, κατὰ τοῦ ἀποκρύφου σου εἶπε· περὶ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τοῦτο λέγων· ἡ περὶ
 Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδωρίτην· ὅς τις ἐμελλε βλασφήμειν ἐξ Ἰουδαίων· φασὶ γὰρ· οὐ μόνον καθ' ἡμῶν τὰς πανουρ-
 γίας κέχρηται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ἀποκεκρυμμένου τολμῶσι λυτῶν, ὅς ἀνθήσει ἐξ ἡμῶν· τῆς γὰρ ἰ-
 ζῆς ἐκτεμνομένης, πόθεν ὁ καρπὸς φησεται; διὸ κατὰ τὸν Ἡσαῖαν (κεφ. ζε'.) διὰ μίαν ῥάγα ἦτοι τὸν
 Χριστὸν, ὁ βέτρως ὁλος· ἦτοι τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, εὐλογίας ἀπέλαυσε, μᾶλλον δὲ ἅπας ὁ ἀμπελὼν· ἐκείνης
 δὲ λειψθείσης, καὶ μετ' ἐκείνης συλλεγόντες τοῦ ἄλλου καρποῦ, ὁ λοιπὸς ἀμπελὼν παρεδόθη θηρίοις.

(2) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει „ Οἱ μὲν οὖν θεομάχοι οὐ βούλονται Ἐθνός Θεοῦ ἐν ἀνθρώποις ὑπερβαίνειν· ὁ δὲ Θεὸς
 αἰετ' Ἐθνός ἐπὶ γῆς ἑαυτῷ καταρτίζων, καὶ μετὰ τὴν τοῦ προτέρου λαοῦ πτῶσιν, τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν συνε-
 σήσατο· τὸ καινὸν καὶ νέον Ἐθνός τὸ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην.

(3) Ὁ δὲ Διδυμὸς φησὶ „ Ὡς περὶ παραθύρων καὶ διεγείρων τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἰκετηρίᾳ τῇ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ φάσκει·
 ὅτι κατὰ σοῦ συνέθεντο συνθήκην, οὐ κατὰ τοῦ λαοῦ σου· . . βουλευσασθαι μὲν γάρ τι κατὰ Θεοῦ ἢ διαθεῖσθαι,
 τοῦ μὴ μόνον ὀφείναι ἀπρόσιτον ἀλλὰ καὶ λογισμοῖς, οὐ δυνήσεται τις· ἑαυτῷ δὲ ὁ Θεὸς τὰ τῶν εἰς αὐτὸν πεποι-
 θότων λογίζεται· καὶ τούτου χάριν αἱ κατ' ἐκείνων ἐπιβουλαί, κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, ὡς Πατὴρ καὶ κκ-
 δεμένος τῶν ἐπιβουλευομένων· τῇ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλεύουσι δόξη, οἱ τοῖς ἁγίοις ἐπιβουλεύοντες.

Ἀβραὰμ καὶ τῆς δούλης αὐτοῦ Ἀγαρ γεγεννημέ-
νον. (1)

„ Τύρον ”.

7 : „ Μωάβ καὶ οἱ Ἀγαρηνοί .

Μωάβ λέγει, τοὺς Μωαβίτας. Ἔθνος δὲ ἦτον αὐτοὶ καταγόμενον ἀπὸ τὸν Μωάβ, τὸν γιόν-
τοῦ Λώτ. Ἀγαρηνοὶ δὲ εἶναι ἔθνος καταγόμενον ἀ-
πὸ τὴν δούλην μὲν τοῦ Ἀβραὰμ, μητέρα δὲ, τοῦ
Ἰσμαήλ. ἔλαβε γὰρ ἡ Ἀγαρ ἄλλον ἄνδρα, ἀφ’ οὗ
ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ ὀσπῆτιον τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐξ
αὐτῆς γεννηθέντες, ὠνομάζοντο Ἀγαρηνοί.

„ Γεβάλ καὶ Ἀμμών καὶ Ἀμαλῆκ .

Οἱ Γεβληνοὶ ἦτον ἔθνος, ἐποῦ ἐκατοίκει τριγύρω
εἰς τὴν Ἰδουμαίαν (2). Ἀμμανίται δὲ ἦτον ἔθνος κα-
ταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμμών (ἢ Ἀμμάν) υἱὸν τοῦ
Λώτ. Ἀμαλῆκται δὲ ἦτον ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ
τὸν Ἀμαλῆκ, ὅστις ἦτον ἀπόγονος τοῦ Ἡσαῦ ἐ-
κατοίκει δὲ αὐτὸς εἰς τόπον τῆς Ἀραβίας, διαφορε-
κὸν ἀπὸ τὸν τόπον τῶν Ἰουδαίων.

„ Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικοῦντων

Ἀλλόφυλοι ὠνομάζοντο οἱ Φιλιισταῖοι, οἵ οὖν
ὠνομαζόμενοι Παλαιστῖνοι. οὗτοι γὰρ μέιναντες ἀπὸ
τὸ γένος τῶν Χαναναίων, καὶ κατοικοῦντες κοντὰ εἰς
τοὺς Ἰουδαίους, ὠνομάσθησαν κατ’ ἐξάριστον τρό-
πον Ἀλλόφυλοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3) Κατοι-
κοῦντας δὲ Τύρον, ὠνομάζαι τοὺς Τυρίους.

8 : „ Καὶ γὰρ καὶ Ἀσούρ, συμπαρεγένετο
„ μετ’ αὐτῶν .

Ἀσσοῦς ὠνομάζονται οἱ Ἀσσύριοι. ὠνομά-
ζει δὲ ὁ Δαβὶδ Ἀσσυρίους τοὺς Σαμαρίτας. καθότι
οἱ Σαμαρεῖται ἦτον ἄποικοι τῶν Ἀσσυρίων. οἵτινες
ἐμετείκισαν ἀπὸ τὴν Ἀσσυρίαν εἰς τὴν Σαμάρειαν,
μετὰ τὴν σκλαβίαν τῶν δωδεκά φυλῶν κατὰ τὸν
Θεοδώριτον. περιττός δὲ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος.

„ Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱ-
„ οῖς Λώτ .

Τοὺς Λώτ, λέγει, τοὺς Μωαβίτας καὶ Ἀμ-
μανίτας, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω. οἱ ἀνωτέρω λοιπόν,
λέγει, ἔθνη καὶ συνεμάχησαν καὶ συνεβλήθησαν τοὺς
υἱούς.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ δώδεκα ἐγένοντο ἔθνη, διάφορον τὴν κλῆσιν ἔχοντα .

(2) Ἄλλος δὲ διδάσκαλος λέγει, Ὅτι δύο ὄρει πλησιόχωρα καὶ ἀντιπρόσωπα διορίζονται ἐν τῇ θεῇ Γραφῇ, τὸ
Γαριζὶμ ὄρος εὐλογίας, καὶ τὸ Γεβάλ ὄρος κατάρας. „ Καὶ δώσεις τὴν εὐλογίαν ἐπ’ ὄρους Γαριζὶμ, καὶ τὴν κα-
τάραν, ἐπ’ ὄρους Γεβάλ. (Δευτ. 12. 29.) ἐν τῷ ὄρει Γαριζὶμ ἐταράχθησαν αἱ πλεονεκτικοὶ φυλαὶ, ἐξ-
ῶν ὁ Χρῆστος προετυπώθη καὶ ἐγενήθη κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, καὶ αἱ ἐκ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν τοῦ Ἰακώβ γεννηθεῖ-
σαι. ἦτοι ἡ ἱερατικὴ τοῦ Λευὶ, ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ τοῦ Συμεὼν, Ἰσάχαρ, Ἰωσήφ, καὶ Βενιαμὴν. ἐν
τῷ ὄρει Γεβάλ ἐταράχθησαν αἱ ἄλλαι ἐξ φυλῶν, αἱ ἐκ τῶν ἡμιδούλων γεννηθεῖσαι τοῦ Ἰακώβ γυναικῶν. κατὰ
τὸν Θεοδώριτον. τί δὲ ἐκ τούτου συνάγεται; ὅτι ὅσοι μὲν εὐλογοῦσι τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἰς αἱ ἐκλεκτοὶ, ἐλευθε-
ροί, ἱερατικοί, καὶ βασιλικοί. ὅσοι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καταρῶνται τοὺς ἄλλους, λέγοντες συχνὰ εἰς κάθε παρα-
μικρὰν πρόφασιν ταῦτα : ὁ ἀφωρισμένος, ὁ ἀναθεματισμένος, ὁ θεοκατάρατος, καὶ τὰ ὅμοια. αὐτοὶ λέγω εἶναι
ἄνθρωποι ἀνελεύθεροι, δυσγενεῖς, ἡμιδούλοι. καὶ διὰ τῶν τὸ δίκαιος πρέπει νὰ ὠνομάζωνται Γεβληνοί. ὅρα εἰς
τὸ ζε’. Κεφ. τοῦ β’. τόμου τῆς Ἀδολεσχίας.

(3) Ἡ Ἀλλόφυλοι ἦσαν, οἱ κατοικοῦντες Γάζαν, καὶ Ἀσκαλῶνα. πέντε δὲ σατραπείαι ἦτον αὐτῶν. „ Γαζαῖοι,
Ἀσκα-

υἱούς Ἀώτ· τοὺς Μωαβίτας δηλαδὴ καὶ Ἀμμωνίτας. Ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύο ἐφθόουν τοὺς Ἰουδαίους περισσότερον ἀπὸ ὅλους· καὶ αὐτοὶ ἦτον, ὅπου ἐσυνάθροισαν καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη κατὰ τῶν Ἰουδαίων. (1)

9 : „Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιάμ καὶ „τῷ Σισάρα, ὡς τῷ Ἰαβεὶμ ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισῶν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα καταρᾶται ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω ἔθνη, τὰ ὅποια ἐφθόουν διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀναφέρει δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτῶν κατάρᾳ, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμόν, ὅπου ἔλαβον παραδόξως· καὶ διὰ θαυμάτων τὰ παλαιὰ ἔθνη, ὅπου ἐπολέμησαν τοὺς Ἰσραηλίτας· καὶ παρακαλεῖ νὰ ἀφανισθοῦν καὶ ταῦτα παρομοίως μὲ ἐκεῖνα. (2) Μαδιάμ γάρ εἶναι ἡ στρατιὰ τῶν Μαδιθηναίων, ἥτις ὠνομάσθη ἔτι ἀπὸ τὸν Μαδιάμ· τὴν ὁποίαν στρατιὰν σκεπαζούσαν τὴν γῆν ἀπὸ τὸ πολὺ πλῆθος, ἐξωλόθρευσε ὁ Γεδεὼν μὲ τρικύβητα πικλῆαρια (καὶ αὐτὰ ἀναρμάτωτα)· κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖρας σάλπιγγας μόνον καὶ λαμαδάς καὶ ἀνδρίκας· ἦτοι καρδάρας· καθὼς ἰσορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. α'. δὲ Σισάρας ἦτον στρατηγὸς τοῦ Ἰαβεὶμ Βασιλέως Χαναάν· καὶ εἶχε Καρότζας σιδηρέας ἐννακασίας· τοὺς δὲ καὶ τοὺς δύο ἐνίκησεν ὁ Βαράκ, προσαχθεὶς ἀπὸ τὴν Δεβωρην τὴν κρίνουσαν τὸν Ἰσραὴλ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις. Καὶ τὸ μὲν Σισάραν φεύγοντα, ἐδέξατο εἰς τὴν τέντατὸς ἡ Ἰαὴλ γυνὴ Χαβέρ, καὶ ποτίσασα αὐτὸν γάλα ἐκοίμισεν· ἔπειτα πέρνουσα ἕνα σφυρὶ καὶ ἕνα παλοῦκι, διεπέρασε μὲν αὐτὸ τὸν μῆνγγά του καὶ ἔτι τὸν ἐθανάτωσεν· ὡς μαρτυρεῖ

ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. δ'. τὸν δὲ Ἰαβεὶμ ὁ Βαράκ διέφθειρε, καὶ τὸ σράτευμά του, ὅλον κατέκοψεν· ὁ δὲ χεῖμαρρος· ἦτον ὁ ξηροπέταμος Κισῶν, ἦτον ὁ τόπος, ὅπου ἐγένετο τούτων πόλεμος· καθὼς καὶ ταῦτα ἰσορεῖ ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. δ'.

10 : „Ἐξολοθρεῖθῃσαν ἐν Ἀενδώρ, ἐγενήθησαν ὡσεὶ κοπρὸς τῇ γῇ.

Καὶ ὁ Ἀενδώρ τόπος ἦτον, ὅπου ἐγένετο ὁ κατὰ τὸν Σισάραν πόλεμος· μερικοὶ δὲ Ἀενδώρ ὠνόμασαν τὸν προῤῥηθέντα τόπον· ἦτοι τὸν χεῖμαρρον Κισῶν ὡς δύο ὀνόματα ἔχοντα· αὐτοὶ δὲ, λέγει, οἱ ἀνωτέρω φονευθέντες, ἐγέναν ὡσαν κοπρία εἰς τὴν γῆν· ἄταφοι γὰρ μέιναντες ἐσάπησαν καὶ διελύθησαν.

11 : „Θεοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν „Ὠρηβ, καὶ Ζηβ, καὶ Ζεβεε, καὶ „Σαλμανάν· πάντας τοὺς ἄρχοντας „αὐτῶν.

Ἀρχοντας ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρώτους καὶ ἡγεμόνας τῶν ἀνωτέρω ρηθέντων ἔθνων, τῶν φθονούντων εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ὁ μὲν Ὠρηβ καὶ Ζηβ ἦτον ἄρχοντες τῶν Μαδιθηναίων, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσεν ὁ προῤῥηθεὶς Γεδεὼν· Ζεβεε δὲ καὶ Σαλμανάν, ἦτον οἱ βσιλεῖς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὺς ἐθανάτωσεν ὁ αὐτὸς Γεδεὼν· ἐπαναλαμβάνει δὲ πάλιν καὶ λέγει, πάντας τοὺς

¹ Ἀσκαλωνῖται, Γεδθαῖοι, Ἀκκαρωνῖται, καὶ Ἀζώτιοι· βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι αἱ πέντε σατραπῖαι αὗται προσελάβοντο καὶ Τυρίους.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος „Εἰς ἀντίληψιν· ποντήσιν εἰς τὴν ἐκείνων ἐπικουρίαν ἀπήντησαν· φυλάττου τείνουν τοὺς ἔνδον ἐχθρούς· (ὅποιοί εἰσι τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ οἱ ἥοι τοῦ Λώτ) αὐτοὶ γὰρ καὶ τοὺς ἐκτὸς ἐπλίζουσι· καὶ μὴ θάρρει συγγενεία· ἐπειδήπερ εἰς ἐχθρὸν ὡς τὰ πολλὰ μεταβάλλεται· κατανοεῖ δὲ καὶ τὴν ἀρὰν ἣν ἐπήγαγε.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι τὰ ποιήσον ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ποιήσεις· προφητεύει γὰρ διὰ τούτου τὰ μέλλοντα συμβῆσθαι τοῖς ἀνωτέρω ἔθνεσι.

τούς ἄρχοντας αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι κατα-
ράται νὰ μὴ μείνῃ κἀνένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῶν
ἀνωτέρω Ἑθνῶν, ἀλλὰ ὅλοι οἱ οὐοὶ νὰ θανατωθοῦν, ὡς
ὁ Ὁρῆθ καὶ ὁ Ζῆθ, καὶ οἱ λοιποὶ διὰ μέσου δὲ τῶν
ἀρχόντων, ἐκαταράσθη καὶ τοὺς ἀρχομένους ἀνάμε-
μεσα εἰς τὰ ἀνωτέρω Ἑθνη.

12 : „ Οἵτινες εἶπον· κληρονομήσωμεν ἐ-
„ αυτοῖς τὸ ἁγιαστῆριον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἀσσοῖρ, λέγει, καὶ οἱ Μωαβίται καὶ Ἀμμο-
νίται οἱ φθονοῦντες τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ
εἶπον· ἂς κληρονομήσωμεν· ἡγουν ἂς κυριεύσωμεν καὶ
ἂς ἐξουσιάζωμεν τὸ ἁγιαστῆριον τοῦ Θεοῦ· ἥτοι
τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· μέσα εἰς τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς
ἡγίαζε τὸν λαόν· ὅχι διὰ τιμὴν καὶ εὐλαΐαν, ἀλ-
λὰ διὰ νὰ ἀρπάσωμεν τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κειμήλια καὶ
πολύτιμα ἀμεινώματα, ὅπου εὐρίσκονται εἰς αὐτόν.

13 : „ Ὁ Θεός μου, Ἰσοῦ αὐτοῖς· ὡς τρο-
„ χόν, ὡς καλάμην· κατὰ πρόσωπον
„ ἀνεμου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, λέγουσι ταῦτα· σὺ ὁμῶς Κυ-
ριέμου, διασκέδασον τὰς βουλάς των, καὶ κάμῃ αὐ-
τοὺς νὰ μὴ ἐξέλθωσι καμμίαν φορὰν· ἀλλὰ πάντοτε
νὰ κυλῶνται μὲ συνεχεῖς καὶ ἀδιακόπους μεταβολάς,
καθὼς καὶ ὁ τροχὸς κυλίστα καὶ ἐσθὶν δὲν ἔχει, κατὰ
τὸν Δίδυμον· ὁμοίως κάμῃ αὐτοὺς νὰ διασκορπίζων-
ται εὐκόλως, καθὼς καὶ ἡ καλάμη ἡγουν ἡ καλάμια.

τοῦ σιταρίου καὶ τὸ ἄχυρον, διασκοπίζεται ἀπὸ τὸν
πολὺν ἄνεμον, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

14 : „ Ὡσεὶ πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμόν·
„ ὡσεὶ φλόξ, ἢ κατακαύσει ὄρη· οὐ-
„ τὼ καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ κα-
„ ταιγίδι σου, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου
„ συνταράξεις αὐτοὺς.

Καθὼς, λέγει, ἡ φωτιά κατακαίει τὸν
δρυμόν καὶ τὸν λόγγον, ἔτσι ὁ Κύριε, κατακαύσου
τὰ ἀνωτέρω ἔθνη, τὰ φθονοῦντα τὴν ἀνακαίνισιν τῆς
Ἱερουσαλὴμ· ὁ γλῆγωρα γὰρ καὶ μετὰ καθὲς ἀγριότητα
κατακαίει ἡ φωτιά τὸν λόγγον· τὸ δὲ ὡσεὶ φλόξ, ὅ-
που λέγει ἀκολουθῶς, εἶναι ἐξηγήσις καὶ σαφήνεια τοῦ
ἀνωτέρω· ἥτοι τοῦ, ὡσεὶ πῦρ· ὁμοίως καὶ τὸ ἐν τῇ
ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτοὺς εἶναι ἐξηγήσις καὶ σα-
φήνεια τοῦ „ Οὕτω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καται-
γίδι σου· ἔτσι, λέγει, ὁ Κύριε, καταδιώξον καὶ συν-
τάραξον αὐτοὺς μετὰ τὴν καταιγίδα σου· ἥτοι μετὰ τὴν
ὀγλίγωρον καὶ ἀθρόαν καὶ σφοδρτάτην κίνησιν
τῆς ὀργῆς σου, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἴδιον γὰρ τῆς
καταιγίδος· ἥτοι τοῦ ἀνέμοσφοβίου εἶναι, τὰ νὰ
συνταράσῃ καὶ νὰ κρημνίσῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅ-
που ἤθελε πέσῃ· τὸ καταδιώξεις δὲ καὶ συνταράξεις,
ἢ προφητικῶς εἶπαν εἰς μέλλοντα χρόνον, ἢ εἶναι ἀν-
τὶ τοῦ, καταδιώξον καὶ συντάραξον. (2)

15 : „ Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτι-
„ μίας, καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου
„ Κύριε.

Γ.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὡσεὶ μνηδαίου εἶναι, πανταχοῦ δὲ ἀφανῆ αὐτῶν γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν εὐχεται,
σκέδασθαι τὴν ῥύμην τοῦ ῥιπίζοντος· ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐν συμφοραῖς, φησι, παντοδαπαῖς περιστρέφεται
κλέυσον, ἢ κακοῖς ἐπαλλήλοις περιβάλλεται· σκεδάσιν αὐτοὺς δίκην καλάμης ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένης.
(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀπολαυέτωσάν, φησι, τοῦ πυρὸς, ὃ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν· ἢ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς
καταπάσσει, ὅτι· „ εἰ ἢ αἰσθητὸν πῦρ καταπάσσει δρυμόν, ὁμοίως δὲ τοῦτο τῷ „ Ἰσοῦ πάντες ὑμεῖς ὡς πῦρ
καίετε· πορεύεσθαι τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ἡμῶν ἢ τῇ φλογί, ἢ ἐξεκαύσατε. (Ἡσ. ν'. 11.)

Γέμωσον, λέγει, ὦ Κύριε, ἀπὸ ἀτιμίων τὰ πρόσωπα τῶν ἀνωτέρω ἔθνων, μετὰ τὸ νὰ νικήσῃς αὐτά· ἅφ' οὗ γὰρ αὐτὰ νικηθέντα ἀτιμασθούσιν, ἔχουν νὰ ζητήσουν τὸ ὄνομά σου Κύριε, ἐκπληττόμενοι καὶ λέγοντες· ποίος εἶναι ὁ Θεὸς οὗτος τῶν Εβραίων, ὅς τις τὸν μὲν ἐδικόν του λαὸν ἐλύτρωσεν, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐχθρούς του ἀπώλεσεν;

17 : „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ταραχθίτωσαν
„ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐν
„ τραπήτωσαν καὶ ἀπολέσθωσαν.

Ἀφ' οὗ ἐκατέρασθῃ τοὺς ἀνωτέρω ἔθνη τοὺς ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἐν τῷ προσχαίρει αἰῶνι τοῦτοφ' ἀφανισμόν, καταρτάται αὐτοὺς νὰ λάβουν καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπώλειαν· ἐκεῖνον γὰρ ὀνομαζει αἰῶνα αἰῶνος, ὡς πολλαχοῦ ἐρμηνεύσαμεν· ἀπώλειαν δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, δὲν λεγομεν πᾶς εἶναι ἢ εἰς τὸ μὴ ὄν διάλυσις καὶ ἀνυπορξία· ἀλλὰ πῶς εἶναι ἡ ἀτελεύτητος κόλασις· εἰς ἐκεῖνον γὰρ τὸν

αἰῶνα, αἰσχύνονται μὲν πρῶτον· ἦτοι ἐντρέπονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, μετὰ τὸ νὰ θεωροῦνται αὐτῶν τὰ πονηρὰ ἔργα· ταρασσονται δὲ δευτέρου καὶ τρέμουσι, διὰ τὴν βλέπουσαν τοῦ Κριτοῦ τὴν αὐστηρότητα· ἐπειτα τρίτου καὶ τελευταίου, κολάζονται. (1)

18 : „ Καὶ γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος
„ Σὺ μόνος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν
„ γῆν.

Ἄς γνωρίσουν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω ἔθνη· ἀπὸ ἀνάγκης καὶ βίαν, ἐπειδὴ ἐκ προαιρέσεως καὶ ἐκούσιως δὲν ᾔθελον· τί δὲ νὰ γνωρίσουν; ὅτι ὄνομα εἰς ἐσένα εἶναι τὸ, Κύριος· ἦγουν πῶς εἶσαι Δεσπότης καὶ ἐξουσιαστής· καὶ πρὸς τοὺς ἄς γνωρίσουν, ὅτι σὺ εἶσαι μόνος Θεὸς ὅλης τῆς γῆς. Ὑψιστος γὰρ τὸν Θεὸν ὀνομάζουσι οἱ Εβραῖοι, ὡς ἐπυράνιον· ἀρμοζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς ἐκεῖνους, ὅπου διώκονται διὰ τὸν Χριστόν. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀγαθὰ τοῖς ἐχθροῖς αἰτοῦσι καὶ πολεμοῦμενοι· ἱκετεύουσι γὰρ αὐτοὺς, ἀντὶ μὲν τῆς θρασυότητος αἰσχύνη περιβληθῆναι, διὰ δὲ τῆς αἰσχύνης καρπώσασθαι τὴν θέλαν ἐπίγνωσιν· καὶ τῆς μὲν τῶν εἰδῶλων πλάνης ἀπαλλαγῆναι, μαθεῖν δὲ τῇ πείρᾳ, ὡς αὐτοῖς ἐστὶ μόνος ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾶν, καὶ πᾶσαν κυβερνῶν καὶ πρυτανεύων τὴν Κτίσιν· ἥς τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ μονογενὴς υἱός, μετὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐνανθρόπησην· βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώστα, ὅτι ἀπὸ τὴν αἰσχύνην ὅπου μέλλουσι νὰ λάβουν οὗτοι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· καλῶν ἄρα πρόξενον εἶναι ἡ αἰσχύνη καὶ ἐντροπή· καθὼς καὶ ἡ ἀναισχυντία εἶναι πρόξενον ὄλων τῶν κακῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα παραινετικῷ, ἡρώϊκῶς οὕτω·

„ Αἰδώς δ' οἰχομένη, πάντων γεννέτετρα κακίσταν.

(2) Ὁ δὲ Διδάσκαλος λέγει· „ Τὸ δὲ Κύριος ὄνομα, ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει ἡ Γραφή· καθὼς πρὸς Μωσέα εἴρηται· „ Εγὼ εἰμι ὁ Θεός Ἀβραάμ· Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος, οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς (Ἐξ. 3. 3.) ἀντὶ τοῦ, οὐ διὰ θαυμάτων αὐτοῖς ἐφάνη· ἀλλ' οὕτως ἦσαν πιστοὶ, ὡς μὴ δεηθῆναι θαυμάτων εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἐμῆς· ταῦτα δὲ λέγει ὀνειδίζων τὸν Μωσέα, ἀπαιτοῦντα αὐτὸν θαύματα· καὶ ἐνταῦθα οὖν γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος· ἀντὶ τοῦ, ἅφ' ὧν θαυματουργεῖς τιμωρούμενος αὐτοὺς, γνώτωσαν, ὅτι πάντες ὑπάρχεις Κύριος, καὶ πάσης τῆς γῆς ὑψηλότερος.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ'

„Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ.“

Καὶ ὁ ὄγδοος καὶ ὁ ὀγδοηκοστὸς, ὁμοίως καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιγραφὴν· καὶ οἱ τρεῖς γὰρ ἐπιγράφονται ὑπὲρ τῶν ληνῶν· ἤτοι περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Χριστιανῶν, τῶν εἰς καθὲς τόπον εὐρισκομένων· καὶ ὅρα περὶ τούτων ἔχει· (1) περὶ τῶν ληνῶν λοιπὸν καὶ Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀναφέρει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ.

1: „Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου·
„Κύριε τῶν Δυνάμεων.

λος, πῶς ἐρμηνεύεται· ἡγοῦν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ·
ὁ Βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων· ἡ δυνατὸς, κατὰ

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικόν, ἀντὶ τοῦ σφδ-
δρα, πολλὰ ὅποιον εἶναι καὶ τὸ „Ὡς θαυμαστὸν τὸ
ὄνομά σου (Ψαλ. η'. 1.) καὶ τὸ „ὡς ἀγαθὸς ὁ
Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ (Ψαλ. οβ'. 1.) Σκηνώματα δὲ
λέγει ὁ Δαβὶδ, τὰς κατὰ τόπον ἁγίας Ἐκκλησίας,
μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ· ταύ-
τας λοιπὸν προθεωρῶν ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὦ Κύριε καὶ
Βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, πολλὰ ἀγαπηταῖς εἶ-
ναι εἰς ἐμένα ἡ Ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν σου, μέ-
σα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖς· περὶ δὲ τοῦ Κυρίου τῶν
Δυνάμεων, εἵπομεν ἐν τῷ οθ'. Ψαλμῷ κατὰ τὸ τέ-

2: „Επιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου
„εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ὅχι ἀπλῶς ποθεῖ, ἀλ-
λὰ καὶ ἐκλείπει ἐπιθυμοῦσα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς τῶν
πιστῶν Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρί-
ου ὀνομάζει, ὥσάν· ὅπου αὐταὶ εἶναι ἐνδιαιτημα-
τα τοῦ Χριστοῦ· ἡ ἐκλείπει ἀντὶ τοῦ ἐκλύεται καὶ
ἀποκάμνει καὶ ὀλιγοθυμεῖ ἡ ψυχὴ μου, ταλαιπωρου-
μένη ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν πόθον· λέγεται δὲ τὸ ἐκ-
λείπειν εἰς τοὺς θερμούς ἑρασάς, οἷτινες δὲν δύναν-
ται

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ „Πάλαι μὲν ὡς ἐνὸς ἐντος ἀμπελώνος τοῦ Ἰσραὴλ, μία ἦν ἡ ληνὸς, ἡ ἐνὸς ναοῦ θυ-
σιαστήριον τὸ ἐν Ἱερουσαλὺμοις ἰδρυμένον, ἡ μία αὐλή· νῦν δὲ πολλὰι ληνοὶ, αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίαι· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου πᾶν ἐν Βαβυλῶνι
σκληρωμένων Ἑβραίων· διὸ ἡ ὡς μακρὰν ὄντες ἀπὸ τῶν ἐν Ἱερουσαλὺμοις ναὸν, ἐπιποθεῖσιν αὐτὸν, ἡ μακαρίζου-
σιν ἐκείνους, ὅπου κατοικοῦν εἰς αὐτόν· διπλῇ γὰρ ἡ τοῦ Ψαλμοῦ προφητεία· προαγορεύει γὰρ οὐ μόνον τὴν τῶν
Ἰουδαίων ἀνάκλησιν, ἀλλὰ ἡ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὴν σωτηρίαν.

ταί νὰ ὑποφέρουν πλέον τὸν χωρισμὸν τῶν ἐρωμέ-
νων τους. Κύριε καθὼς δὲ ἐρατῆς, ὅπου ποθεῖ τὴν ἐ-
πουράνιον κατάπαυσιν, ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ ἀγαπητὰ
σκηνώματα καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου, τὰ νοητὰ καὶ ἐν
οὐρανοῖς εὐρίσκόμενα ἐπιποθεῖ δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐ-
πείγεται καὶ σπουδάζει ἡ ψυχὴ μου νὰ τὰ ἀπολαύ-
σῃ. (1)

„ Ἡ καρδιά μου καὶ ἡ σὰρξ μου ἠγά-
λῃσάντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα .

Ὅχι μόνον λέγει, ἡ ψυχὴ μου ποθεῖ τὰς τοῦ Χρι-
στοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀκορῇ καὶ ἡ καρδιά καὶ τὸ σῶ-
μά μου χαίρουσι διὰ τὸν ζῶντα Θεόν : ἦτοι τὸν
Χριστόν. Ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ, ἠγά-
λῃσάντο· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι με-
δο-
τικῶν, εἶπεν, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι με ἀίματι κτλ. ζῶντα
δὲ τὸν Χριστόν εἶπε, πρὸς διαφορὰν τῶν ἡδωλῶν, τὰ
ὅποια εἶναι νεκρά· ἡ καὶ ζῶντα εἶπεν αὐτόν, ὡς ἀ-
νεσάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας· πρῶ-
τον δὲ ἡ καρδιά χαίρει, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν καρδίαν
κινεῖται ἡ σαρκὶς καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα. (2)

3 : „ Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῇ οἶ-
κίαν· καὶ τρυγῶν νοσσία ἑαυτῇ, οὐ
„ θῆσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, τὰ θυσία·
„ στηρία σου Κύριε τῶν Δυνάμεων, ὁ
„ βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεὸς μου .

Καθὼς, λέγει, τὸ στρουθίον· ἦγουν τὸ μι-
κρόν πουλίον· καὶ καθὼς ἡ τρυγὼν εὐρίσκει ἐπιτή-
δειον τόπον καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των, καὶ
εἰς αὐτάς ἀποθέτουν τὰ ἀγνά των, καὶ ἐκτρέφουσι
τὰ πουλάκια των : τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία
ὡς πουλίον ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τοὺς νοητοὺς κυνη-
γοὺς Δαίμονας, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος, κατὰ τὸ
γεγραμμένον „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίου ἐρρύσθη ἐκ
τῆς παγίδος τῶν θηρευτῶν. (Ψαλ. ρκγ. 6.) καὶ
καθὼς ψυχὴ, ὅπου εἶναι σωφρων καὶ φιλήσυχος καὶ
παθητικὴ ὡσάν τὴν τρυγῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθ-
νάσιον· τῆς ὁποίας νοσσία : ἦγουν ἐκγονα εἶναι αἱ
ἀρεταί· τοιοῦτοτρόπως, λέγω, αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εὐ-
ρίσκουν εἰς κατοικίαν αὐτῶν τὰ θυσιαστήρια σου Κύριε
ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τοῦ Θεοῦ εὐρίσκουσι σκέπην,
καὶ εἰς αὐτάς εὐρίσκουσι τόπον διὰ νὰ θύσουν : ἦτοι
νὰ ἐνεργήσουν καὶ νὰ αὐξήσουν τὰς ἀρετάς των. Καὶ

κα-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος „ Πρέπουσα ἡτοιμάσε διὰ τῶν ἀγαπῶσι Θεόν· τρέχουσι γὰρ εἰς οἶκον
Θεοῦ, ἐν ᾧ λειτουργοῦσιν Ἄγγελοι, καὶ τῷ Θεῷ παρεστήκασι θυσιαστήριον, καὶ μὴ τοῖς τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοῖς
ὁφθαλμοῖς· δοξολογεῖται δὲ Χριστὸς, καὶ διδάσκει τὰ, δι' ὧν ἂν γένοιτο τῆς σεπτῆς καὶ δοξῆς τῆς ἀμαράντου κοι-
νός· εἶεν δ' ἂν αὐλαὶ τοῦ Κυρίου καὶ αἱ ἀρεταί, ἐν αἷς αὐλίζεται ὁ λόγος, καὶ πᾶς ὁ τῷ λόγῳ ἐπόμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ
Θεὸς Νύκτας Γρηγόριος· „ Καὶ οἱ ἅγιοι δὲ σεαυτοὺς ἐν τῇ εἰς τὸν βίον παρρησίᾳ, βαρύνουσι ἐπ' αὐτῇ· ἡ
θεοῦ δὲ τῇ ψυχῇ καὶ ἐκλείπουσιν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὥστε οὖν καὶ ἡ τοῦ Δαβὶδ ψυχὴ ἐξέλιπε τῷ πα-
τρὶ αὐτὰς νικημένη πόθῳ, καὶ οἶον ἐκλυομένη· καὶ ὁμολογεῖ διὰ τῆς ψαλμωδίας τὸ ἐρωτικὸν τοῦτο πάθος, ἐπιποθεῖν
λέγων εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου γενέσθαι... καὶ ἐν τοῖς ἐσχατοῖς δὲν παραβριπτεῖσθαι· ὥς μείζων ὢν καὶ προτι-
μώτερον τὸ ἐν ἐκείναις ἔσχατον εἶναι, τοῦ πρωτεύειν ἐν τοῖς ἀμαρτανολοῖς τοῦ βίου σκηνώμασι· ἀλλ' ὁμοῦς ἡμεῖς το-
τῆς ἀναβολῆς· μακαρίζων μὲν τὴν ἐκεῖ διαγωγὴν, καὶ τὴν ἐν βραχεί μετουσίᾳ χιλιάδων χρόνων προτιμωτέραν· οἰ-
οῦμενος· ἱκανὸν δὲ εἰς μακαρισμὸν ἡγούμενος τὸ δι' ἐλπίδος ἔχειν τὰ ἀγαθὰ· διὸ καὶ ἐπιτέλει τῆς ψαλμωδίας φη-
σι· „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐκαστὴ τῶν εἰρημένων λέξις εἰς ἡ-
μᾶς Θεὸν πυροῦται τὴν γνώμην· ἀγαπητὰ γὰρ καὶ ἀξίερα τοῦ Θεοῦ τὰ σκηνώματα· οὐχ ἀπλῶς δὲ ποθεῖν, ἀλλ'
καὶ ἐκλείπειν λέγει εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Εὐσεβίος φησιν· „ Ἐκλείπει οὐκ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκ
τοῦ λίαν ἐρᾶν· ὁ καὶ οἱ θερμότεροι τῶν ἐρασῶν ὑπομένουσιν, διὰ τὴν τῶν ἐρασμένων πρὸς ὀλίγον χωρίζονται· καὶ μάλα
εὐκότως· ἐκεῖ γὰρ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὁ πτωχὸς εὐρίσκει παράκλησιν· ὁ ἀδικούμενος ὑπομονὴν· ὁ εὐθύνων,
χαλίνωσιν· πάντα πάντες ἢ φάρμακα παθῶν, ἢ τὰ πρὸς ἀρετὴν ἀλείφοντα καὶ νεύοντα λαμβάνουσιν.
- (2) Ο δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐχ ἡ ψυχὴ δὲ μόνῃ γάνυται, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα κεκοινώνηκε τῆς θυμωδίας, ἐν-
θάμενον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αἰτίττεται· διὰ τοῦτο καὶ ζῶντα τὸν Θεὸν προσπαροῦσιν·
ὡς ζωῆς ὑπάρχοντα χορηγόν.

κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, σπουδίον μὲν εἶναι ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, ὥς τις ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τούτων ὄντων καὶ ἀοράτους κυνηγούς, Δαίμονας, λέγω, καὶ ἄσεβεις ἀνθρώπους· τρυγῶν δὲ εἶναι, καθε Ἀρχιερεὺς καὶ Ἱερεὺς καὶ διδασκαλὸς τῆς εὐσεβείας, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· οἱ ὅποιοι ἀποθεττοῦσιν ἐν τῇς Ἐκκλησίαις ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου ἀναγεννῶσι Πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ τρέφουν αὐτούς διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων Μυστηρίων, καὶ διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας των· καὶ οὕτως καὶ ἡ τρυγὼν τρέφει τὰ πουλιά της εἰς τὴν φωλεάν· εὖρε γὰρ, λέγει, τὸ μὲν σρουδίον εἶναι, ἡ δὲ τρυγὼν φωλεάν τὰ θυσιασθήρια σου· ἡγοῦν τὰς Ἐκκλησίας σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας θυσιάζεται καθ' ἑκάστην ὁ πνευματικὸς ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου. Τὸ δὲ, ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός μου, εὐρίσκειται ἀπαρραλλίχτως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ, καὶ εἶναι λόγος ἐπιτεταμένης ἀγάπης. (1)

4 : „ Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ οἰκίᾳ σου· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσί σε.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω, ἐπεθύμησε μὲν ὁ θεὸς Δαβὶδ νὰ ἔμνη μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ἦτον δὲ ἀκόμη μακράν κατὰ τοὺς χρόνους, διὰ τοῦτο μακαρίζει ἐδῶ ἐκείνους, τοὺς Χριστιανούς, ὅπου μέλλουν νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰς οἶκον γὰρ τοῦ Χριστοῦ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ νοοῦμεν· ἀδιαφόρως δὲ εἶπεν οἶκον ἐνίκως, καὶ σκηνώματα καὶ οἶκους πληθυντικῶς· διότι, κατὰ μὲν τὰς τοπικὰς θέσεις, πολλοὶ εἶναι οἱ τοῦ Χριστοῦ οἶκοι· κατὰ δὲ τὴν κοινωνίαν τῆς εὐσεβείας καὶ τὴν ἑνωσιν τῆς μιᾶς πίστεως, ἕνας οἶκος Χριστοῦ ὀνομαζοῦνται ὅλοι· λέγει δὲ ἀκολουθῶς καὶ διὰ τὴν εἶναι μακάριοι οἱ μέλλοντες κατοικεῖν τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔχουν εἰς αὐτὰς νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριστὸν πάντοτε, με ἀκαταπαύστους ὑμνωδίας. (2)

5 : „ Μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς „ Πῶς οὖν οὐ δίκαιον προσφίλῃ ἡ ἀγαπητὰ ἐμολογεῖν εἶναι τὰ σκηνώματά σου ὦ Κύριε, ὅποτε καταφυγὴ γέγονε παντὶ τῷ δυναμένῳ λέγειν· Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς σρουδίον ἐβύσθη ἐκ τῆς παλίδος τῶν θηρευόντων, πολλῶν γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ ψυχὴν περιβάλλειν παγίς, ἡ ὥσπερ θηρεύειν αὐτὴν περιβαμένην, διήπταμένην, ἡ δὲ κατέκισε, ἡ πανταχοῦ περινοσοῦσαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ θνητῷ βίῳ, μόνα τὰ τοῦ Θεοῦ σκηνώματα καταφυγὴ τῇ τοιαύτῃ γέγονε· Καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Θαυμάζουσι τῆς Ἐκκλησίας τὸ κάλλος· ἐπαινοῦσι δὲ ἡ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκάλων τὸ ἐπιεικὲς· ὅτι καθάπερ τινες τρυγόνες τοὺς ἐαυτῶν θάλλουσι νεοττοὺς παρὰ τὰ θεῖα θυσιασθήρια· νεοττοὶ δὲ διδασκάλων οἱ δὲ αὐτῶν πιστεύοντες· πατέρες γὰρ εἰσι πνευματικοί· ἔθος δὲ τῇ Θεοπνεύστῃ Γραφῇ τρυγῶσιν ἀφομοιοῦν τοὺς ἁγίους Μυσταγωγούς· νατ' ἄλλον δὲ ἐρμηνεύτην· „ Σρουδίον μὲν εἶναι τὸ τάγμα τῶν Παρθένων ἡ ἀγάμων· ἦτοι τῶν Μοναχῶν· τρυγῶν δὲ, τὸ τάγμα τῶν ἐν γάμῳ σωφρόνων κοσμικῶν· ταῦτα λοιπὸν ἡ τὰ δύο τάγματα προσφέρουν τοὺς νεοττοὺς πᾶν· ἦτοι τὰς ἀρετῶν, ἡ ἡ τὰ τέκνα των, τὰ κατὰ σάρκα ἡ πνεῦμα γεννηθέντα παρ' αὐτῶν· ἡ ἀποθέττον αὐτὰ ὡσάν εἰς φωλεάν, εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ τὰ θυσιασθήρια τοῦ Θεοῦ· ἡ ἐκεῖ προσφέρουν θυσίαν αἰνέσεως, ἡ τρέφονται πνευματικῶς ἀπὸ τοῦ λόγον τοῦ Θεοῦ ἡ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν θεῶν Μυστηρίων αὐτοὶ ἡ τὰ τέκνα των· εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ γὰρ σρουδία ἡ τρυγόνες, ἡ μὲν δὴ ἡ οἱ ἄλλοι ὄρνιθες, πλανῶνται μὲν οὐκ ἔχοντες καλὴν, πηξάμενοι δὲ ταύτην, ἐν αὐτῇ διατρίβειν εἰσάσι, ἡ τοὺς οἰκείους ἐν αὐτῇ διατρέφουσι νεοττοὺς· οὕτως ἡμεῖς, πάλαι μὲν ἐπλανώμεθα, ἐν δὲ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος προσκληθέντες, ἡ τὰς σὰς εὐρόντες σκηνάς, παρὰ τὰ θυσιασθήρια σου τοὺς οἰκείους ἐκπαιδεύομεν νεοττοὺς μετὰ πᾶν ἡμετέρων σοὶ προσεδρεύοντες παίδων, ἡ τὴν πνευματικὴν τροφὴν παρὰ σοῦ κομιζόμενοι· ἡμῶν γὰρ καλὴ ἡ νεοττία ἡ ἀπόλαυσις ἀγαθῶν· τὰ ἁγία σου θυσιασθήρια· παρ' ἐκείνα γὰρ καθάπερ νεοττὶ κηχινότες, παρὰ σοῦ κομιζόμεθα τὴν θεῖαν τροφὴν ἡ σωτήριον.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος „ Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τὰς τῆς σωτηρίας συλλέγουσιν ἀφορμὰς, οἱ τῶν ἀγιοπρεπῶν σπουδασμάτων ἐπισήμονες· λαλεῖ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Προφητῶν ἁγίων, διὰ φωνῆς Ἀποστόλων ἡ Εὐαγγελιστῶν· ἡ ὥσπερ ἐν εἰατρείᾳ, πολλοὶ μὲν οἱ νεοττοὶ εἰσιν, ἐστ' ὅτε ἡ κατὰ διαφορὰς τρόπους, ἔχει δὲ ἐκάστῃ τῆς προσφόρου θεραπείας τυχεῖν· οὕτω ἡ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὐρίσκειμεν· ἔφη δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τρισμκάριοι οὖν οἱ μὴ πρὸς βραχὺ διατρίβοντες, ἀλλ' εἰς τὸ διηνεκὲς κατοικοῦντες, ἡ παραμῶνας ἐμμέ-

5. „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐστὶν ἀντίληψις
„ αὐτῷ παρὰ σοί.

6. „ Εἰς τὴν κοιλὰδα τοῦ κλαυθμῶνος.

Μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελε γενῆ ἀντίληψις χάριτος, καὶ βοήθεια ἀπὸ λόγου σου Κύριε. ὅτι δὲ ἐδῶ ἐνόηται τὸ ἄρθρον ὃ, ὁμοῦ καὶ ἡ ἀντωνυμία, αὐτῷ, εἰπομεν περὶ τούτου τοῦ σχήματος εἰς τὸν ἑνάτον Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Οὐ ἄρα τὸ σόμα αὐτοῦ γέμει, ὅτι εἶναι συνειθισμένον εἰς τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν. (1)

„ Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
„ διέβητο.

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, ἄνθρωπος ἔθετο ἡγουν ἐμνηστεύθη διενόηθη καὶ κατασκευάσεν εἰς τὴν καρδίαν του ἀναβάσεις, ἀπὸ τὰ γηῖνα δηλαδὴ εἰς τὰ οὐράνια. ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητὰ. καὶ ἀπὸ τὰ χερόνα εἰς τὰ καλλίτερα. αἱ ἀναβάσεις δὲ αὗται, ἡμποροῦν νὰ εἶναι οἱ ἀγαθοὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀνοεῖναι τινος ὡς διὰ σκάλας, εἰς τὰ θεῖα καὶ οὐράνια. μακάριος λοιπὸν εἶναι, λέγει, ὁ ἔχων τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐδικῆς σου χάριτος Κύριε, ἔχει δὲ ταύτην, ὁ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος. ἀποδείξεις γὰρ εἶναι τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

Ὁ ἀξιώθεις τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, αὐτὸς, λέγει, διέθετο ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ του. ποῦ; ἐν τῷ τόπῳ, λέγει, τούτῳ τοῦ κλαυθμῶνος: ἦτοι ἐν τῇ λυπηρᾷ ζωῇ ταύτῃ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὠνομάσθη δὲ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ἡ ζωὴ αὕτη, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τοῦ τόπου ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλεγξεν ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλου παλαιά, τὴν παρανομίαν τῶν Ἑβραίων. καὶ διὰ τοῦτο ἐκίνησαν αὐτοὺς εἰς κλαυθμόν. ὅθεν καὶ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ὠνομάσθη ὁ τόπος ἐκεῖνος. καθὼς εἶναι γεγεμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν. „ Καὶ ἐγένετο ὡς ἐλάλησεν ὁ Ἀγγελὸς Κυρίου τοὺς λόγους τούτους πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐπῆραν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ἐκλυσαν. καὶ ἐπαυνομάσαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου. Κλαυθμῶνες. (Κριτ. γ'. 12.) Κοιλὰς δὲ εἶναι ὁ χαμηλὸς καὶ ταπεινὸς τόπος: ἡγουν τὸ λαγχάδι. δηλοῖ δὲ ἀναγωγικῶς ὁ ταπεινὸς τόπος οὗτος τοῦ κλαυθμῶνος, τὴν μετάνοιαν. ἐπειδὴ μὲ τὴν ταπείνωσιν καὶ μὲ τὸν κλαυθμόν καὶ τὰ δάκρυα ἡ μετάνοια γίνεται καὶ κατορθοῦται.

„ Εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔβητο.

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥήτου.
λέ-

ἐμμένοντες τοῖς θεῖοις Μυστηρίοις, ἐξ ὧν ἀθανασία καὶ αἰώνιος ζωὴ πορίζεται κατὰ δὲ τὸν Διδύμεον τοῦτο εὐτὶς νοεῖται. „ Μακάριοι τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι μετὰ τὸ ποθεῖν τὰς προκοπὰς, ὡς δηλοῦσι τὰ σκηνώματα. σκηνὴ γὰρ προκοπῆς σύμβολον. (ὁδυνόντων γὰρ οἰκία αὕτη, ἀλλ' οὐ τῶν ἰσομένων.) ἐπὶ τὴν παντελὴ ἀρετὴν καὶ τὴν ἀκροτάτην γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐφθασαν, ὡς οἰκεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον. ὅς ἐστι τὸ τέλος τῆς μακαριότητος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Μακαρίζει ὁ λόγος τὸν τῆς ἀληθοῦς αἰὶ κηδεμονίας τυγχάνοντα. ὅς τῇ θεῖᾳ χάριτι τὸν νοῦν φωτιζόμενος, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ἐν ἑαυτῷ σρέφων λογισμούς, ἐν τῷ θνητῷ ὧν τούτῳ βίῳ (ὅς κοιλὰς κλαυθμῶνος λέγεται διὰ τὸ κλαυθμὸν εἶναι ἀξία τὰ ἐνταῦθα) οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι καὶ τρυφῇ. ἀλλ' εἰς κλαυθμόν καὶ δάκρυα, τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐπιέμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Γρηγόριος οὖν δὲ τὴν κοιλὰδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος φεύγων, ὁπόση δύναμις, τὰ ἄνω ζητεῖ, καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς αὐτῇ παρὰ Θεοῦ γινομένης ἐπιέμενος αἰὶ φιλοπονεῖ τὴν κάθαρσιν, τὰς κατὰ ψυχὴν καλὰς ἀναβάσεις καὶ προκοπὰς, καὶ τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας καὶ πρὸς Θεὸν ἀγούσας ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος, καὶ οἰκοδομῶν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ τὰς συνθήκας πρὸς Θεὸν ἐποιήσατο, ἧ καὶ ἐνεπορεύσατο. καὶ ὁ Ἡσύχιος δέ φησι. „ Καὶ μάλιστα ὑπάρχει μακάριος καὶ γὰρ ἡ πεπτωκὴς, ἴσεται. καὶ ἁμαρτωλὸς ὑπάρχει, καθαίρεται. καὶ ἀπογινώσκῃ, θάνατον ὁμοῦς οὐκ ὀφείλει.

Σ

λέγει γάρ, ὅτι ἡ κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ὅπου εἶπον ἀνωτέρω, αὕτη εἶναι ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ἔθετο ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἢ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἐδιόλιξε. (1)

ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. (Ματθ. ε'. 4.) καὶ πάλιν. „Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελοῖσθε.“ (Λουκ. ε'. 21.) (2)

„Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν.“

7. „Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμιν.“

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω ρηθέντες, οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Χριστοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον πάντοτε. καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιοθέντες καὶ κλαίοντες. διὰ τί ὁ Χριστὸς ὁ νομοθετῶν τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, αὐτοὺς θέλει δώσει εὐλογίας εἰς αὐτούς. εὐλογία δὲ τοῦ Χριστοῦ ἡμποροῦν νὰ εἶναι οἱ διάφοροι μακαρισμοί, καὶ μάλιστα οἱ ἐννέα, οὓς λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. καὶ ἐξαιρέτως ὁ τέταρτος. „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες,

Οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον, καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιοθέντες, αὐτοὶ θέλουν, λέγει, προκόπτουν ἀπὸ δυνάμιν εἰς δυνάμιν: ἥτοι ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τὸ πένθος, καὶ ἀπὸ τὸ πένθος εἰς τὴν κατανύξιν καὶ τὰ δάκρυα. καὶ ἔτι προκόπτοντες ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην ἀρετὴν, θέλουν ἀναβοῦν εἰς τὴν ἀκρῶρειν τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος. δυνάμιν δὲ ὠνόμασε τὴν ἀρετὴν. ἐπειδὴ αὕτη ἰσχυροποιεῖ καὶ δυναμόνοι τὸν αὐτὴν μεταχειριζόμενον. ἡμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τινες καὶ

(1) Σκοτεινὴ εἶναι ἡ ἀσαφής ἡ ἐξηγήσις αὕτη. τυχὸν δὲ πρέπει νὰ προσεδοθῇ ἡ ταῦτα διὰ σαφηνεῖαν. „Παραβάς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μόνος του ἔχασε τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ χαρτοειδὴν ζωὴν, ἡ κατήντησεν εἰς τὴν λυπηρὰν ἡ πολυστένακτον τοῦ κόσμου τούτου διαγωγὴν. ἢ νοεῖται ὅτι, Μακάριος εἶναι ὁ ἀξιοθεῖς θείας ἀντιλήψεως, ἡ κλαίων εἰς ὅποιον τόπον εὐρίσκεται. τὸν ὁποῖον ἐδιόλιξε εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἢ εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ, ἢ εἰς Μοναστήριον, ἢ εἰς ἡσυχίαν ἢ ἀναχώρησιν.“

(2) Ὁ δὲ Κύριλλός φησι, διὰ τοῦτο μακάριοι οἱ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὰς ἐναρέτους ἀναβάσεις ποιούμενοι. διότι τὰς ἀμοιβὰς, φησι, τῶν καλῶν λογισμῶν, δώσει αὐτοῖς ὁ τὸν νόμον τῆς καινῆς διαθήκης δέδωκός. δηλονότι ὁ Χριστὸς. ὅταν γὰρ ἦλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐρεῖ. „Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι ἡ τὰ ἐξῆς. οἱ ἡ τὸν τῆς δικαιοσύνης κομισάμενοι σέφανον, προκόψουσιν ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμιν, ἀπὸ τοῦ ἀβραάμ τοῦ χαρισμάτων ἐπὶ τὸ τέλειον. οἱ γὰρ ὅλως ἀνδρισάμενοι κατὰ τὸν παρόντα βίον, ἡ διὰ τοῦτο νικῆσαντες τὸν Σατανᾶν, ἐν προσθήκαις ἔσονται πολλὰς τῶν ἡδὴ δοθέντων αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων. τίς γὰρ ἂν εἴη ἡ εὐλογία, ἡ τὸ ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμιν πορεύεσθαι. τούτέστιν ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν, εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ. ἔνθα ἡ ἀπελθόντες ὄψοντε τὸν Θεόν. διδὲν ἐπάγει. „Ὁφθῇσεται ὁ Θεὸς τῶν Θεῶν ἐν Σιών. ὁ δὲ Θεοδότης οὕτω τὸν ἐκμανεῖ. „Ὁ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ δεχόμενος, ἡ τοῦ νομοθέτου τὰς εὐλογίας μεμαθηκὼς, οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι ἡ τρυφὴν, ἀλλ' εἰς κλαυθμὸν ἡ δάκρυα τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐφίμενος. ἡκουσε γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος. „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. ταύτας τοίνυν τὰς συνθήκας ποιησάμενος, προσμένει τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν. κυρίως δὲ ἡ ἀληθῶς κλαυθμῶνος κοιλάς ὁ παρὼν βίος. ἐν τῷ ἡ δ' Ἀδάμ ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου ἐσθίει τὸν ἄρτον ἡ ἡ Εὐὰ ἐν λύπαις τίκει τέκνα. ἡ οὐ μόνον οἱ ἁμαρτάνοντες, ἀλλὰ ἡ οἱ ἄγιοι σένουσι. ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος οἱ τὰς ἀναβάσεις δεχόμενοι, ἡ τὰ δάκρυα προχέουσι, ἡ τὸν ἐπίπονον ἀσπάζονται βίον, ἡ τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν προσμένουσιν. ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ ξανθόπουλος ἐξημεῖται τό. „Ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ φόβος μέγας λέγει. „Ὅτι δὲ ἡ κρίσις ἐκεῖ ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν ἔσται, ὁ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν τῷ πγ'. Ψαλμῷ. „Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐστὶν ἀντίληψις αὐτῶ παρὰ σοί. ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθετο. ἡ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν. τοῦ γὰρ ὄρους ἐκείνου, τὸ μὲν ἄνω, ὅρος λέγεται ἐλαιῶν. τὸ δὲ κάτω, κοιλάς κλαυθμῶνος. ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκεῖ κριθήσονται, οἱ μὲν, κόψονται. οἱ δὲ ἐλευθέρωνται. τοῦτου χάριν ἡ τὸ ὅρος τοῖς δυσὶν ὁ νόμος προσανόμασαι. ἐκεῖ σε δὲ ἡ τὴν εὐλογίαν νομοθετῶν. ὅταν εἴπῃ τοῖς ἐκ δεξιῶν. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου.

καὶ ἀπλῶς κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι θέλουν πορεύονται ἀπὸ τὴν προσευχὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων λογίων· ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν παραίνεσιν καὶ συμβουλὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀσθενεσέων ἀδελφῶν· καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, εἰς εὐχαρίστησιν καὶ ὑμνωδίαν Θεοῦ· ἢ καὶ ἄλλως, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ γῇ διδομένων χρισμάτων τοῦ Θεοῦ, θέλουν πορευθῶν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ δοθησομένων θείων χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν.

„ Ὁφθίησεται ὁ Θεὸς τῶν Θεῶν ἐν Σιών .

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν Σιών γὰρ ἀνέτειλεν· ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ· κατὰ τὸ· „ Ἐγὼ δὲ κατεσάθην βασιλεὺς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐπὶ Σιών ὅρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλων τὸ πρῶτον Κυρίου· (Ψαλ. 6. 6.) Θεὸν δὲ τῶν Θεῶν ὠνόμασεν αὐτόν, καθὼς ὠνόμασεν αὐτόν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μθ. Ψαλμοῦ εἰπὼν· „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησεν· τὴν ἀνωτέρω, λέγει, μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, θέλει κατορθώσῃ ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς λόγος, ὁ ἐν τῇ Σιών ἐπιφανείς. (1)

8 : „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, εἰσά-

„ κούσον τῆς προσευχῆς μου· ἐνώπιον, ὁ Θεὸς Ἰακώβ .

Ἔνα καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῇ τινὰς ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, καὶ Κύριε τῶν Δυνάμεων· εἰπομέν δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ οὐ. Ψαλμοῦ, ὅτι τὸ Κύριε τῶν Δυνάμεων εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἢ ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν· προσευχὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν παρακάλεισιν, τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν παρακάτω· ὁ Θεὸς δὲ Ἰακώβ εἶπεν· ἀντὶ τοῦ σὺ ὅπου ἐφάνης παλαιὰ εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ ἐπάλαισας με αὐτόν ἐν σχήματι ἀνθρώπου. (2)

9 : „ Ὑπερασπιστὰ ἡμῶν ἴδε ὁ Θεός, καὶ ἐπιβλέψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου .

Τοῦτο εἶναι ἡ προσευχή, ὅπου παρεκάλεσεν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἀνωτέρω διὰ νὰ τὴν εἰσακοῦσῃ δηλαδὴ τὸ νὰ ἴδῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ· Χριστὸν δὲ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον κάθε Χριστιανόν, ὡς ἐνδεδυσμένον ὄντα τὸν Χριστόν. „ Ὅσοι γὰρ φησιν, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδυσασθε. (Γαλ. γ'. 27.) Καὶ ὁ Ἀβραχὰμ λέγει, „ Τοῦ σῶσαι τοὺς Χριστοὺς σου ἐλήλυθας. (Ἀβ. γ'. 13.) Εἰπομέν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸ προοίμιον ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ. (3)

10 : „ Ὁ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος φησὶ „ Θεὸς Θεῶν ὁ ὀφθεῖς κατὰ σάρκα· μὴ τοίνυν ταῖς Ἰουδαϊκαῖς ἀμαρτίαις κατακελευσθῆναι σπουδάζωμεν· πιστεύωμεν δὲ μᾶλλον, ὅτι ἢ ἡμεῖς ἐσμὲν ἀληθῶς ἢ ἐκ Θεοῦ Θεός ὁ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς γεννηθείς· ὁ δὲ ἡμᾶς καταβεβηκὼς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομίσῃ δόξαν· ἵνα ἐν αὐτῷ τὸ δοῦλον ἡγοιῖται· πλουτήσῃ τὸ ἐν πτωχείᾳ· κρεῖττον γένηται θανάτου τὸ ὑπὸ φθορᾶν· ἅγιον τὸ ἐφ' ἀμαρτίαν· ταῦτα γὰρ πάντα πεπληθυήκαμεν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ.

(2) Ἐφη δὲ ὁ Σειπριανὸς Κύριλλος „ Κύριον τῶν Δυνάμεων ἢ Θεὸν Ἰακώβ ὀνομάζει τὸν Χριστόν· ἵνα μή τις πρόσφατον αὐτὸν εἶναι νομίσῃ Θεόν, διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· πιστεύωμεν δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον ὑπάρχειν, ὃ ἢ αὐτοὶ λελητρεύκασιν οἱ τοῦ Ἰσραὴλ πατέρες, ὃν ἐν προγνώσει τεθέαυται· οὐ τὸ Μυστήριον οὐκ ἠγνόησαν· ἀποκαλύπτοντος δηλονότι τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς, διὰ τῆς φωταγωγίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι πρόσωπον Χριστοῦ διὰ τοῦτο τὸν Χριστιανικὸν λαὸν ὀνομάζει διὰ τὸ αὐτὸς εἶναι σῶμα Χριστοῦ, κατὰ τὸ· „ Ὑμεῖς ἐστέ σῶμα Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει· „ Ἰδὲ φησιν, ὅτι τῆς οὐσίας

10: „Ὅτι κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς
„αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας.

Περὶ τῶν θείων αὐλῶν εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι δηλοῦσι τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· λέγει, λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ εὐρίσκηται τινὰς μίαν μοναχὴν ἡμέραν μέσα εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, παρὰ χιλίας ἡμέρας νὰ εὐρίσκηται εἰς ἄλλους κοινούς καὶ ἀνιέρους τόπους· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι Β.6 αὐτοῦ. (1)

„Ἐξελεξάμην παραρρίπτεισθαι ἐν τῷ
„οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἱ
„κεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν.

Ἐκεῖνος ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ φανερώτερα βλέπε δὲ ὡς ἀναγκῶσα, πόσον ἡγάπα ὁ Δαβὶδ· τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ ἔκρινε προτιμότερον καὶ αὐτὸ τὸ νὰ παραρρίπτεται ὡς ἔτυχε μέσα εἰς αὐτὸν, κυλιόμενος

ἐμπροσθεν εἰς τὰς πόρτας τοῦ, καὶ κειτόμενος εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸν κατώτερον αὐτοῦ τόπον, διὰ τὸν ἐκεῖθεν διδόμενον ἀγίασμόν· παρὰ τὸ νὰ κατοικῇ καὶ νὰ προκαθεῖται λαμπρῶς καὶ ἐντίμως, μέσα εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. (2)

11: „Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ
„Κύριος ὁ Θεός.

Ἐδῶ σμίγει ὁ Δαβὶδ καὶ διδασκαλίαν παρὰ κλητικήν, τὸσον εἰς τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θεωρητικήν· λέγει γὰρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἡ μὲν γὰρ ἐλεημοσύνη, εἶναι εἶδος τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς· ἡ δὲ ἀλήθεια, εἶναι τέλος τῆς Θεωρητικῆς. Ἀπόσπας δὲ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, φανερὸν ὅτι ἀγαπᾷ καὶ τοὺς μεταχειρισμένους τὰς ἀρετὰς ταύτας ἴτοι τοὺς ἐλεήμονας καὶ ἀληθεῖς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτοἐλεημοσύνη καὶ αὐτοαλήθεια. Τὸ δὲ ὅτι, εἶναι διηρηματικὸν, ἢ περιττόν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινες, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐλεῶντας ἡμᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀληθὲς ἐκήρυξεν Εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἡγάπησεν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν. (3)

„Καὶ

πισκέψως χρῆζομεν· ἴδε, ὅτι τὸ τραῦμα φαρμάκῳ ἀνθρωπίνῳ οὐ παύεται· ἴδε, ὅτι τὸ συντετριμμένον ἀγγεῖον, σῶμα, σὺν οὐκ ἀλλότριον· ἢ οὕτως ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου· τούτέστι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ· ἵνα ἐν τῷ Τίῳ πάντας ἡμᾶς ὁ Πατὴρ ἐπισκέψηται, ἢ εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς τελεσθῇ κατ' ἡμᾶς τὸ Μυστήριον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Κατὰ δὲ Θεωρίαν, ἡμέραν μίαν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ· τούτέστι ταῖς Ἐκκλησίαις, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν τοῦ Σατῆρος νοητέον· χιλιάδα δὲ (οὕτω γὰρ εὐρεται ἐν τῇ τῶν Ἑβραίων Γραφῇ) τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· ἐν τοσοῦτοις γὰρ ἔτεσιν ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἢ ὁ ἐν αὐτῇ συνέσι ναὸς, ἀπὸ τῶν χρόνων Σολομῶντος, μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας· δείκνυσιν οὖν ὡς πολὺ τὸ μέσον τῆς Εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομικὴν λατρείαν. Ἄλλος δὲ λέγει· ἢ μέντοι ὑπὲρ τὰς χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος· κρείσσων ἢ μία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἡμέρα· ἢν νῦν οὐ διαδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „Ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι· μικρὸς τις ἢ εὐτελής εἶναι μᾶλλον ἀν' βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ μέγας τῶν ἐν τῇ ἁμαρτωλῇ λαῷ· ἐν' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ὢν, δύναμαι αἰεὶ ἀλεῖν αὐτόν· ὥσπερ οὖν τὴν μίαν ἡμέραν ὑπὲρ τὴν χιλιάδα· οὕτω ἢ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἐξελεξάμην, ἢ οἰκεῖν τὰ βασίλεια μετὰ τῶν οὐκ εἰδῶτων Θεὸν ἀπλῶς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι βέλτιόν ἐστι σκόντας τὴν γνώσιν τὴν σὴν ἢ τὸν φόβον, μίαν ἡμέραν ζῆσαι ἐνταῦθα, ἢ δέκα τῆς γνώσεως τῆς σῆς ἢ τοῦ ὑμνεῖνσε, χιλιάδας ἡμερῶν ἐξανύειν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος· τούτέστι οὐ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν ἔλεος, ἢ τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· τούτέστι χρῆσθαι ἢ ἐν ἀκρίβει ζῆν· ἡγοῦν ἀμνησίσκατον εἶναι· εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐδὲν οὕτω Θεῷ προσφιλέ, ὡς ἡ ἐλεημοσύνη, ἢ ἡ ταύτης σύντροφος ἀλήθεια.

„Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

κὼν. (1)

12 : „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, μα-
καρίος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει δώσει χάριν : ἡγουν συγχώρησιν ἁμαρτιῶν • καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν Πόρνην, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἁμαρτωλοὺς • ἢ θέλει δώσει χάριν θαυμάτων καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους • θέλει δώσει δὲ καὶ δόξαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς • ἡ χάριν μὲν, τὴν τῆς Θεώσεως ἐνταῦθα, δόξαν δὲ, τὴν τῆς Βασιλείας του ἐκείσε.

„Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς
πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ.

Τὸ ρητὸν τοῦτο μερικοὶ ἀναγινώσκουσι κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν • τὸ ὅποιον οὕτως ἐξημαλζουσι „Χάριν καὶ δόξαν δώσει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ” ἐπαιτα „Κύριος οὐ στερήσει αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ” τὰ ἐν αὐρανοῖς δηλαδὴ • ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύντοξις τοῦ, στερήσει • ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ τῶν ἀγαθῶν μετὰ γενικῆς, εἶπα τὰ ἀγαθὰ μετὰ αἰτιατικῆς. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι σύντοξις ἐγένεν ἐδῶ ἀντὶ συντοξείως. Κύριος, λέγει, οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ : ἡγουν τοῖς πορευομένοις ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν κακῶν • ταυτὸν εἰπεῖν, οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοὺς ἀπέχοντας τῶν κα-

Εἰς τὸν λγ. Ψαλμὸν λέγει ὁ Δαβὶδ „Μακαρίος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον” καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει • ἐλπίζει δὲ ἐπὶ Κύριον ἐκεῖνος, ὅπου καταφρονεῖ τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ προσέχει ὅλος διόλου εἰς μόνον τὸν Θεόν. (2) σημειοῦμεν δὲ ἐδῶ ὅτι Ἑβραῖοι προσαρμοῦσι τὸν παρόντα Ψαλμὸν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένον λαόν, ὃς τις ἐπεθύμει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναόν, καὶ ἐμκαρίζε τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτόν • ἐπρότιμα δὲ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ διατριβῆς, περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐν ἄλλοις τόποις χιλιάδας ἡμερῶν • δὲν ἤμπορουν ὅμως νὰ προσαρμόσουν εἰς αὐτὸν ὅλον τὸν Ψαλμὸν • ἐπεὶ δὲ τὰ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων αἰένουσίτε, ἐμποδίζει αὐτοὺς • διότι καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἐκρημνίσθη, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ αἶλος ἐπαυσε, καὶ δὲν ἐστάθη παντοπινός • ἀλλὰ καὶ τὸ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλυθρῶνος, ἀνάρμοστον εἶναι εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν, καὶ ἄλλα τινα. Καὶ ἡ ἐπιγραφή δὲ προτιτὲρ ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὕτως εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν διὰ τὴν ἀναρέρει ληνοὺς πληθυντικῶς • ὁ δὲ Παλαιὸς τοῦ νόμου λατρεῖα, ἕνα μόνον ληνὸν εἶχε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν, καὶ ἕνα σκήνωμα, καὶ ὄχι πολλοὺς ναοὺς καὶ πολλὰ σκηνώματα.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐλεος γὰρ ἐκ τῶν θείων ἀναβλαστάνει σπικόν, ἡ πολλὴ ἐκείθεν ἡ ἀφθοὸς τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία • ἐκείθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα • ἡ χάριν δὲ θείαν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρουῶν ἀρρόμεθα • ἡ μὲντοι ἡ περισλῆπτὸς γινόμεθα ἐντεῦθεν, ἡ λίαν περιφανὲς ἡ συλλήβδην εἰπεῖν, τῶσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν, καί τις μὲν ἡ πονηρίας ἀπαλλαττόμενοι, ἀπλότητι δὲ ἡ ἀληθείᾳ συζητι προαιρούμενοι • ἡ ὁ Ἡσύχιος λέγει • „Οἱ γὰρ κακίας βεβιωκότες χωρὶς, ἡ ἐν διακαυσίνῃ, ὅπῃ εἰσιν ἐν ἀκακίᾳ πολιτευόμενοι, οὐκ ἀποστρέφονται τῶν ἀγαθῶν • ἀναλόγως δὲ τοὺς στεφάνους ὑποδέχονται • ἐπεὶ δὲ ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήφεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Κυρίλλος λέγει „Καλὴν τῷ Ψαλμῷ ὁ Πρὸφῆτης σφραγίδα ἐπέθηκε τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἥς μακάριον ἔχεισθαι • ἀγκυρα γὰρ τῷ χειμαζομένῳ τῷ δὲ πολεμουμένῳ τεῖχος ἀφραγγὸς γίνεται •

10 : „Ὅτι κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς
„αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας.

Περὶ τῶν θείων αὐλῶν εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι δηλοῦσι τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· λέγει, λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ εὕρεται τινὰς μίαν μοναχὴν ἡμέραν μέσα εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, παρὰ χιλίας ἡμέρας νὰ εὕρεται εἰς ἄλλους κοινούς καὶ ἀνίερους τόπους· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι β. βαν-ωρικόν. (1)

„Ἐξελεξάμην παραρρίπτεισθαι ἐν τῇ
„οἰκῇ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰ-
„κεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν.

Ἐκεῖνος ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ φανερώτερα βλέπε δὲ ὡς ἀναγκῶσα, πόσον ἡγάπα ὁ Δαβὶδ· τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρι-τος· ἐπειδὴ ἔκρινε προτιμότερον καὶ αὐτὸ τὸ νὰ πα-ραρρίπτεται ὡς ἐτύχε μέσα εἰς αὐτὸν, κυλισμένος

ἐμπροσθεν εἰς τὰς πόρτας του, καὶ κειτόμενος εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸν κατώτερον αὐτοῦ τόπον, διὰ τὸν ἐκεῖθεν διδόμενον ἀγισμὸν· παρὰ τὸ νὰ κατοικῇ καὶ νὰ προκαθεῖται λαμπρῶς καὶ ἐντίμως, μέσα εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. (2)

11 : „Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ·
„Κύριος ὁ Θεός.

Ἐδῶ σμίγει ὁ Δαβὶδ καὶ διδασκαλίαν πα-ρακινήτικην, τόσον εἰς τὴν Πράκτικὴν ἀρετὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θεωρητικὴν· λέγει γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγα-πᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἡ μὲν γὰρ ἐ-λεημοσύνη, εἶναι εἶδος τῆς Πράκτικῆς ἀρετῆς· ἡ δὲ ἀλήθεια, εἶναι τέλος τῆς Θεωρητικῆς. Αὐτῶς δὲ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, φανερὸν ὅτι ἀγαπᾷ καὶ τοὺς μεταχειριζομένους τὰς ἀρετὰς ταύτας ἥτοι τοὺς ἐλεήμονας καὶ ἀληθεῖς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτοελεημοσύνη καὶ αὐτοαλήθεια. Τὸ δὲ ὅτι, εἶναι διηγηματικὸν, ἢ περιττόν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τις, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐλεῶντας ἡ-μᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀληθὲς ἐκήρυξεν Εὐαγγέ-λιον καὶ εἶτις ἡγάπησεν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν. (3)

„ΧΨ

πισκέφως χρῆζομεν· ἴδε, ὅτι τὸ τραῦμα φαρμάκας ἀνθρωπίνους οὐ παύεται· ἴδε, ὅτι τὸ συντετριμμένον ἀν-θρώπον, σώμα, σὺν οὐκ ἀλλότριον· ἢ οὕτως ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου· τούτέστι ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ· εἶνα ἐν τῇ Τίφ πάντας ἡμᾶς ἢ ὁ Πατήρ ἐπισκέψεται, ἢ εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς τελεσθῇ καθ' ἡμᾶς τὸ Μυστήριον. (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ·)

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει ἢ Κατὰ δὲ Θεωρίαν, ἡμέραν μίαν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ· τούτέστι ταῖς Ἐκκλη-σίαις, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος νοητόν· χιλιάδα δὲ (οὕτω γὰρ εὐρεται ἐν τῇ τῶν Ἑβραίων Γρα-φῇ) τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· ἐν τοσούτοις γὰρ ἔτεσιν ἡ Ἱερουσαλὴμ, ἢ ὁ ἐν αὐτῇ συνέλη νάος, ἀπὸ τῶν χρέ-νων Σολομῶντος, μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας· δείκνυσιν οὖν ὡς πολὺ τὸ μέσον τῆς Εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομι-κὴν λατρείαν. Ἄλλος δὲ λέγει· ἢ μέντοι ὑπὲρ τὰς χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος, κρείσσων ἢ μία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἡμέρα· ἢν νῦν οὐ διαδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος ἢ Ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι· μικρὸς τις ἢ εὐτελής εἶναι μᾶλλον ἢν βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ μέγας τῶν ἐν τῇ ἁμαρτωλῇ λαῷ· ἢ ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ Θεοῦ ὢν, δύναιται αἰεὶ αἰεὶ εἶναι αὐτόν· ὥσπερ οὖν τὴν μίαν ἡμέραν ὑπὲρ τὴν χιλιάδα· οὕτω ἢ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἐξελεξάμην ἢ οἰκεῖν τὰ βασι-λεῖα μετὰ τῶν οὐκ εἰδότην Θεὸν ἀπλῶς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· ἢ Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι βέλτιόν ἐστι σκόντας τὴν γνώσιν τὴν σὴν ἢ τὸν φόβον, μίαν ἡμέραν ζῆσαι ἐν ταῦθα, ἢ δέκα τῆς γνώσεως τῆς σῆς ἢ τοῦ ὑμνεῖν, χιλιά-δας ἡμερῶν ἐξαυτεῖν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος· τούτέστι οὐ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν ἔλεος, ἢ τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· τούτέστι χρῆσθαι, ἢ ἐν ἀκακίᾳ ζῆν· ἢ γοῦν ἀμνηστίακον εἶναι· εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Οὐδὲν οὕτω Θεὸς προσφιλές, ὡς ἡ ἐλεημοσύνη, ἢ ἡ ταύτης σύντροφος ἀλήθεια.

ἡ Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

κὼν . (1)

12 : „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων , μα-
καριὸς ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει δώσει χάριν : ἡγουν συγχώρησιν ἁμαρτιῶν • καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν Πόρνην , καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἁμαρτωλοὺς • ἡ θέλει δώσει χάριν θαυμάτων καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους • θέλει δώσει δὲ καὶ δόξαν εἰς τοὺς Χριστιανούς, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς • ἡ χάριν μὲν, τὴν τῆς Θεώσεως ἐνταῦθα, δόξαν δὲ, τὴν τῆς Βασιλείας του ἐκείσε.

„ Κύριος οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς
πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ .

Τὸ ρητὸν τοῦτο μερικοὶ ἀναγινώσκουσι κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν • τὸ ὅποιον οὕτως ἐξημαλζουσιν • „ Χάριν καὶ δόξαν δώσει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ • ἐπαιτα • „ Κύριος οὐ στερήσει αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ • τὰ ἐν οὐρανοῖς δηλαδὴ • ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύντοξις τοῦ, στερήσει • ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ τῶν ἀγαθῶν μετὰ γενηκῆς, εἶπα τὰ ἀγαθὰ μετὰ αἰτιατικῆς . Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι σύντοξις ἐγένεν ἐδῶ ἀντὶ συντοξέως • Κύριος, λέγει, οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ • ἡγουν τοῖς πορευομένοις ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν κακῶν • ταυτὸν εἰπεῖν, οὐ στερήσει τῶν ἀγαθῶν τοὺς ἀπέχοντας τῶν κα-

Εἰς τὸν λγ΄ Ψαλμὸν λέγει ὁ Δαβὶδ „ Μακαριὸς ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον • καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει • ἐλπίζει δὲ ἐπὶ Κύριον ἐκεῖνος, ὅπου καταφρονεῖ τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ προσέχει ὅλος διόλου εἰς μόνον τὸν Θεόν . (2) σημειοῦμεν δὲ ἡδὴ ὅτι Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν παρόντα Ψαλμὸν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένον λαόν, ὃς τις ἐπεθύμει τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις Ναόν, καὶ ἐμκαρτεροῦσε τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτόν • ἐπρωτίμα δὲ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ διατριβῆς, περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐν ἄλλοις τόποις χιλιάδας ἡμερῶν • δὲν ἤμπορουν ὅμως νὰ προσαρμόσουν εἰς αὐτὸν ὅλον τὸν Ψαλμὸν • ἐπειδὴ τὰ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰετοῦντις, ἐμποδίζει αὐτοὺς • διότι καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἐκρημνίσθη, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ λαὸς ἐπαυσε, καὶ δὲν ἐστάθη πικτοπινός • ἀλλὰ καὶ τὸ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλυθμώνος, ἀνάγκη εἶναι εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν, καὶ ἄλλα τινα . Καὶ ἡ ἐπιγραφή δὲ προτιτρεῖ ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαόν διὰ τὴν ἀνακέρει ληνούς πληθυντικῶς • ἡ δὲ Παλαιὰ τοῦ νόμου λατρεία, ἕνα μόνον ληνὸν εἶχε τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις ναόν, καὶ ἕνα σκήνωμα, καὶ ὅχι πολλοὺς ναοὺς καὶ πολλὰ σκηνώματα .

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐλεος γὰρ ἐκ τῶν θείων ἀναβλάσκει σπῆν, ἡ πολλὴ ἐκείθεν ἡ ἀφθονος τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία • ἐκείθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν δογματῶν τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα • ἡ χάριν δὲ θείαν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρουῶν ἀρρομέδα • ἡ μέντοι ἡ περίσπετοι γινόμεθα ἐντεῦθεν, ἡ λίαν περὶφανείς • ἡ συλλήβδην εἰπεῖν, τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ οὐ μὲν ἡ πονηρίας ἀπαλλοτρίωμενοι, ἀπλότητι δὲ ἡ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι • ἡ ὁ Ἡσύχιος λέγει • „ Οἱ γὰρ κακίας βεβιωκότες χαρὶς, ἡ ἐν δικαιοσύνῃ, ὅπερ ἐστὶν ἐν ἀκακίᾳ πολιτευόμενοι, οὐκ ἀποστρέφονται τῶν ἀγαθῶν • ἀναλόγως δὲ τοὺς σφαμένους ὑποδείκνυνται • ἐπειδὴ ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήφεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρῇ .)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Καλὴν τῷ Ψαλμῷ ὁ Πρῶφῆτης σφραγίδα ἐπέθηκε τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἡς μακάριον ἔχειν • ἀγκυρα γὰρ τῷ χειμαζομένῳ, τῷ δὲ πολεμουμένῳ τείχος ἀφραγγὸς γίνεται •

ΨΑΛΜΟΣ ΠΔ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ . Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐπιγράφεται , διὰ τὸ τέλος τῶν προφητειῶν ὅπου περιέχει ὁ προφητεύει γὰρ , τυπικῶς μὲν κατὰ τὸν Θεοδώριτον , διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Ἑβραίων ὁ ἀληθῶς δὲ , διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ σκλαβωμένων Ἑθνῶν . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει , ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος εἰσάγει πρὸς τούτοις τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴν κλήσιν τῶν Ἑθνῶν ἐξομολογούμενον ἐφ' οἷς ἡμαρτε , καὶ ἀξιούντα τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν .

1 : „ Εὐδόκησας Κύριε τὴν γῆν σου .

Προβλέποντας ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν , ὅπου ἐμελλον γὰρ λάβουν οἱ Ἑθνικοὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν εἰδωλῶν λέγει εἰς τὸν Θεόν . Κύριε σὺ ἠθέλησας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν σου . εὐδοκία γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ εὐδόκησας ἀντὶ γὰρ γὰρ εἶπεν τῇ γῇ σου μετὰ δοτικῆς . εἶπε τὴν γῆν σου μετὰ ἀπαιτικῆς . εἰς τὴν γῆν σου δὲ εἶπεν ἠθέλησας ἀγαθὰ διὰ τὴν ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ . (Ψαλ . κγ . 1 .)

Πρῶτον μὲν γὰρ πονηρὰ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν (κατὰ τὸ ἐπόμενον δηλαδὴ λεγόμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ) διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδάμ . εἶπε γὰρ πρὸς αὐτόν , ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου (Γέν . γ' . 17 .) (1) Τώρα δὲ ἠθέλησεν ἐξ ἐναντίας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν , διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ νέου Ἀδάμ . Καὶ πρῶτον μὲν ἡ γῆ ἦτον μόνον κτίσμα Θεοῦ , τότε δὲ ἐγένετο καὶ κτῆμα : ἔγουν ἀπόκτημα αὐτοῦ . ἐτὶ μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τοὺς Χριστιανούς ἡμᾶς . κατὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους , γῆν ξεχωριστὰ θέλεις νοήσεις τὴν Ἰουδαίαν ὡς ἀφιερωμένην εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ : ἦτοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους . ταύτης δὲ τὴν εὐδοκίαν λέγουσι , πῶς εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν δευτέρα ταύτης κατοικήσις , κατὰ τὸν Εὐσέβιον .

„ Α-

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ὄση „ Οὐκ ἔστιν ἀλήθεια , οὐδὲ ἔλεος , οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀρὰ καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεύειά κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς . καὶ αἱματα ἐφ' αἱμασι μίσγουνται . (Ὄσ . δ' . 1 .) τοῦ δὲ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡμῖν ἐπιλάμπαντος , πάντα πρὸς τὰ κρείττω μετέβαλε . καὶ τὴν γῆν ἀντὶ αὐτοῦ εὐλογία πεπλήρωκε , νῶν ἀνισαμένων πανταχῇ τῷ Θεῷ . εἶναι λόγια τοῦ Εὐσεβίου . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει καὶ Καὶ γὰρ ἀληθῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιῶσθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ .

„ Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰα
„ κωβ .

Ὁ Προφήτης Δαβὶδ προλέγει τὰ μέλλοντα, ὥσάν νά ᾔτον περασμένα, καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας ὅθεν ἀντὶ νά εἴπῃ, ἀποστρέψεις, εἶπεν, Ἀπέστρεψας· ἐγύρισας, λέγει, Κύριε τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν καὶ τὴν τυραννίαν τῶν Βαβυλωνίων, εἰς τὴν ἐν Ἱερουσολύμοις ἐλευθερίαν. Ἰακώβ δὲ νοεῖται καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, καθὼς πολλάκις εἶπομεν. (1)

2 : „ Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ
„ σου, ἐκάλυψας πάσας τὰς ἁμαρ-
„ τίας αὐτῶν .

Τοῦτον τὸν λαὸν, ὅς τις εἶναι ὁ χριστιανικός, ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λα. Ψαλμὸν εἰπὼν „ Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκολυφύθησαν αἱ ἁμαρτίαι· διότι ἀφῆκεν· ἡγουν ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν μετάνοιαν ὅπου δεῖχνομεν, καὶ ἐσκέπασε τὰς ἁμαρτίας μας μὲ τὰ ἱερὰ νερὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος· κατὰ δὲ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβραίων, ἐπαράβλεψεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας, διὰ τὰς ὁ-

ποίας ἐσλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκάλυψε τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀλησμονησίας· λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, ᾗτον μὲν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν Π Ψαλμὸν· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ „ Ἐσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἐξ. ιθ. 5 .) εἶναι δὲ καὶ ὁ νέος τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ οὗ Ψαλμοῦ, φέροντες τὴν μαρτυρίαν Ζαχαρίου τὴν λέγουσαν „ Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν· (Ζαχ. β. 11 .) (2)

3 : „ Κατέπνυσας πᾶσαν τὴν ὀργὴν σου,
„ ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου .

Ἐπαύσας, λέγει, Κύριε, τὴν ὀργὴν ὅπου εἶχες διὰ τὰς τοιαύτας ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἀπέστρεψας ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ, ὅπου κατ' αὐτοῦ εἶχες· ἦτοι μετεβλήθης ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς ἡλαρότητα καὶ εὐμένειαν· τί δὲ εἶναι ὀργὴ θυμοῦ, εἶπομεν εἰς τὸν οὗ Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ· ἡγουν, ὅτι εἶναι ἡ σφοδρότης τοῦ θυμοῦ, καὶ αἱ τιμωρίαι· (3)

4 : „ Ἐπίστρεψον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶν σω-
„ τῶν .

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ εἶπεν, ἐπειδὴ πρώτοις Ἰουδαίους κηρύξας ὁ Κύριος, τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς νοητῆς αἰχμαλωσίας λελύτρωται· ὅτι δὲ καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις αἰχμαλωτος ᾔην κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξατο, μάρτυς αὐτὸς διὰ Ἠσαίου βοῶν· „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἵνα σὺν τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν, κηρύξω αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· ταύτην γὰρ ἐν τῇ συναγωγῇ τὴν προφητείαν ἀναγνούς ὁ Δεσπότης, ἔφη πρὸς Ἰουδαίους· „ Σήμερον ἡ Γραφὴ αὕτη πεπληρώται ἐν τοῖς ὡσὶν ὑμῶν· (Λουκ. δ'. 18 .)

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Καὶ ἄλλως εὐδοκεῖ τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν καρδίαν, γῆν ὑπάρχουσαν αὐτοῦ, ὁ Κύριος· τὸν παρ' αὐτοῦ γὰρ δεχομένη σπέρρον αὕτη, ἀνὰ ἑκατὸν ἀποδίδωσιν, εἰς ἣν ἀποστέφει τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλωτισθέντων (καλῶν λογισμῶν) ὑπὸ πονηρῶν Δυναμῶν, Ἰακώβ ὄντων διὰ τὰ τὰ πάθῃ πτερυγίζον· τοῦτο δὲ δράσας ἄφεςιν παρέχει ἁμαρτιῶν· καὶ ἁμαρτίῳ ἐπικαλύπτει δι' ἀρετῆς, οὐκ ἐγκρυπτούσης αὐτὰς, ἀλλὰ διόλου ἀφανίζούσης· ὡς καὶ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ὡς γὰρ ἐπιστήμη καλύπτει τὴν ἀγνοίαν, οὕτως ἀγάπη θεία, ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ ἀρετῇ, καλύπτει τὰς ἁμαρτίας· ὧν ἂν εὐδοκήσῃ κρίνας εὐεργετεῖν ὁ Θεός· (ἐν τῇ ἐδεδ. Σειρᾷ .)

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Ταῦτα ἐξ ἀτελείας ἀφείλετο τοῖς οἰκοῦσι τὴν γῆν· ἀλλὰ Θεὸς ᾗν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσειν ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα διὰ τὴν μετάνοιαν κατὰ τὸν Παῦλον·

„τηρίων ἡμῶν, καὶ ἀπόστρεψον τὸν
„ θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λέγει ὁ Προφήτης, ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἡ συναριθμῶν καὶ τὸν ἑαυτὸν τοῦ με τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ τὰ ἀγαθὰ, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω· ὁ Θεὸς δὲ τῶν σωτηρίων, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, ἢ ὁ σώζων, ἢ ὁ Σωτήρ, ὡς εἵπομεν καὶ ἐν τῷ ξζ'. Ψαλμῶ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν· ἐπίστρεψον δὲ ἡμᾶς εἶπεν, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν εὐγένειαν (1)

5: „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν;

Ἐδῶ τὸ, εἰς τοὺς αἰῶνας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, μὴ αἰωνίως καὶ μακρὰν θέλεις ὀργισθῇς εἰς ἡμᾶς Κύριε, ἥτοι οὐδαμῶς. Μερικοὶ δὲ, δὲν ἀναγινώσκουν αὐτὰ ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ ῥητικῶς χωρὶς ἐρώτησιν. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν.

„ Ἡ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γε-
„ νεᾶς εἰς γενεάν;

Τὸ ἴδιον ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω.

λέγει τώρα καὶ ἐδῶ πρὸς περισσοτέραν τοῦ λόγου αὐξησιν· μήπως, λέγει, θέλεις ἐξαπλώσεις τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ σου ὀργὴν Κύριε, ἀπὸ μίαν γενεάν. ἤγουν ζῶν, εἰς ἄλλην γενεάν; καθὼς εἵπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ θ'. Ψαλμῶ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀνευ κακοῦ (2)

16: „ Ὁ Θεὸς σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡ-
„ μᾶς, καὶ ὁ λαός σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί.

Σὺ, λέγει, ὁ Θεὲ, θέλεις ζωοποιήσεις ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴν, οἵτινες, εἵμεθα νεκρωμένοι εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῆς· πότε δὲ θέλεις ἡμᾶς ζωοποιήσεις; ὅταν ἐπιστρέψης ἡμᾶς, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἀμαρτημάτων· ἢ καὶ ὅταν ἐπὶ ἐπιστροφῇς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράψης· ὅταν δὲ σὺ ἐπιστρέψῃς πρὸς ἡμᾶς, βέβαια καὶ ὁ λαός σου θέλει χαρῇ διὰ τὴν ἐπιστροφὴν σου ταύτην καὶ ἐπίσχεψιν.

7: „ Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου,
„ καὶ τὸ σωτήριόν σου ὅπως ἡμῖν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ τὸν Πατέρα ὁ Δαβὶδ διὰ τούτων, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ, ὅς τις ἐμελλε νὰ πιστεύσῃ, ὅταν φανῇ ὁ Χριστὸς τὸν Χρι-

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Ἀνώνυμος „ Προσέρων τὴν εἰς Χριστὸν ἀπειθείαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἐσομένην ὀργὴν, ἀνθ' ὧν εἰς αὐτὸν ἐπαρώυσαν, εὐχεται παύσασθαι, καταξιώθῃν ἐπιστροφῆς εἰς Θεὸν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοινῆς εὐφρασύνης.
(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος διὰ τῶν „ Σὺ δὲ Θεὸν ἀκούων ἐν Γραφαῖς χολούμενον, καὶ ζέοντα ἐκ μέθης καὶ κραυγῆς, καλῶς ἔκκουε τοῦ Γράμματος· Πάσχει γὰρ οὐδὲν ὧν ἐγὼ πάσχω Θεός· Ἐπεὶ οὐδ' ἐξίσταται αὐτὸς ἑαυτοῦ· ταῦτα γὰρ τοῦ συνθέτου· ὁ δὲ ἀτρέπτως τυποῦται δὲ ταῦτα τῆς τροπῆς νόμοις· εἰς δειμάτωσιν τῶν ἀπλουσίων φρένας· Ἐπεὶ γὰρ ἡμεῖς πλήσσομεν χολούμενον· χολῶν τὸ πλῆσσον τοὺς κακοὺς ἐγγράψαμεν· Ὡς ὅψιν ὧτα χεῖρας ἐξευρήκαμεν· οἷς χρώμεθ' αὐτοὶ τῷ Θεῷ δεδωκότες· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρέπει καὶ τοῖς ἀπαλλαγείσι τῶν συμφορῶν, τοῖς κεχρησμένοι τοῖς ῥήμασι· καὶ μὴ θαρρεῖν τῇ τῶν ἀμαρτημάτων ἀφέσει· ἀλλὰ δεδιέναι καὶ τὸν Κριτὴν ἐκμειλίσσεσθαι· ἰκετεύουσι τοίνυν καὶ οὗτοι μὴ ἐπιταθῆναι τὴν αὐτὴν ὀργὴν, ὥστε εἰς ἑτέραν γενεάν διαρκέσαι· ἀλλὰ λυθῆναι ταχέως.

Χριστὸν γὰρ ὀνομάζει ἔλεος Θεοῦ, καὶ σωτήριον Θεοῦ. ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐλεήσας ἡμᾶς ἐγένεν ἄνθρωπος διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἐλεήμων καὶ Σωτήρ· ἢ νοεῖται τὸ ἔλεός σου καὶ τὸ σωτήριόν σου, ἀντὶ τοῦ, τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς ἔλεος, καὶ τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς σωτήριον· δώσεις δὲ εἶπε τὸ σωτήριόν σου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, „ Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν (Ἡσ. 9. 6.)

8: „ Ἀκούσονται τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθῇ ἦτοκεν ὁ Προφήτης εἰς τὴν καρδίαν του ἔσωθεν τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐτοιμάζει τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνα, ὅπου ἤθελε λαλήσῃ ὁ Θεὸς μυστικῶς εἰς αὐτόν· ἐν ἐμοὶ δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν θέλει λαλήσῃ ἔξωθεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐνδον εἰς τὰ νοητὰ ὡς τῆς ψυχῆς του. (1)

„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ,
„ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν
„ ἐπ' αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἔχω νὰ ἀκούσω ἐκείνο ὅπου θέλει λαλήσῃ εἰς ἐμένα ὁ Θεός· θέλει δὲ λαλήσῃ βέβαια· ἤγουν θέλει εὐαγγελίσῃ εἰρήνην εἰς τὸν λαόν του· καὶ τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἔχει γὰρ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἰρήνην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν του· καθὼς ὁ αὐτὸς ἔχει ἐξεναντίας μάχην πρὸς τοὺς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ· ἤγουν πρὸς τὸν Δαίμονα, καὶ πρὸς τὰ πάθη τοῦ Δαίμονος· τοὺς ἰδίους δὲ ὠνόμασε καὶ λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Ὀσίους· ἤγουν ἀφωσιωμένους εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἐπιστρέφοντας τὴν καρδίαν· ἤγουν τὴν ψυχὴν τοὺς ὅλῃν εἰς αὐτόν· ἢ ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐφάνηκε καὶ ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον. (2)

9: „ Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτόν
„ τὸ σωτήριον αὐτοῦ.

„ Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαόν

Τοῦ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Ἀκούει φωνῆς Κυρίου ἢ ὁ μὴ πληγείς τὴν σωματικὴν ἀκοήν, τοῦ ἡγεμονικοῦ τυπουμένου ἀπὸ Θεοῦ, οἷς ἂν ἐθέλῃ τὸ βούλημα φανεροῦν ὁ Θεός· ἀπάτω γὰρ τινι δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν νοῦν, οἱ ἀπερίσπαστον αὐτὸν ἔχοντες, οἷον ἐννοχοῦντα ἔχουσιν ἑαυτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ ἀπὸ μὴ παραδέχεται τοὺς τύπους, μηδὲ τῇ ἀκοῇ παραπέμψῃ· οἷον γὰρ βιβλίῳ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ἐγγράφει ὁ Θεὸς τῇ ψυχῇ τοῦ Προφήτου, κατὰ τὸ σιωπώμενον· ἢ ἀκούειν λέγεται ὁ τὰ θεῖα νοήματα ὑποδεχόμενος τῇ ψυχῇ. . . νοητῆς οὖν ἤκουσε φωνῆς τῇ καρδίᾳ ἐγγενομένης· ὅπερ ἔν τοις ὕπνοις συμβαίνει γίνεσθαι· ἀκούειν γὰρ δοκοῦμεν μηδενὸς φθεγγομένου, ἀλλ' οὐχὶ αἰσθητῆς φωνῆς διὰ τοῦ ἄερος πρὸς τοὺς πέτρους τῆς ἀκοῆς ἐνεχθείσης· οὕτω λαλεῖ ὁ Θεός, ἢ οὕτως ἀκούουσιν οἱ ἅγιοι· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὡς ἐπὶ τῶν βασιλέων βουλομένων ἀναφθέγγεσθαι, ὁ κήρυξ ἐπιτάττει σιωπὴν· οὕτως αὐτοῖς ἐγκελευσάμενος (ὁ Δαβὶδ) σιγᾷ, ἵνα μάθωσι τί ἀποφαίνεται ὁ Θεός, ἐπιφέρει· ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαόν αὐτοῦ ἢ τὰ ἐξῆς· μέλλει, φησιν, ἀποφαίνεσθαι εἰρήνην παντὶ τῷ λαῷ, ἢ μάλιστα τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ· ἢ δὲ βούλεται ὁ Θεός, ἐναποτίθεται τῇ διανοίᾳ, μὴ πλήττων ἔξω τὴν ἀκοήν· οὕτω ἢ ὁ Ἀββακούμ· „ Καὶ ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος. (Ἀβ. β'. 1.) ἢ ὁ Παῦλος· „ Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ἐν ᾧ γὰρ λαλεῖ Χριστός, ἐκεῖνός ἐστι λαλεῖ· οὐμὴν ἢ ᾧ λαλεῖ τις, ἐν ἐκείνῳ λαλεῖ· (ἦτοι εἰς ἐκεῖνον ὅπου λαλεῖ ὁ Χριστὸς ἐνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ, εἰς αὐτὸν λαλεῖ ἢ ἔξωθεν· εἰς ἐκεῖνον δὲ ὅπου λαλεῖ ἔξωθεν, εἰς αὐτὸν δὲ λαλεῖ ἢ ἔσωθεν· πολὺ γὰρ διαφέρει τὸ ἐν ἀπὸ τοῦ ἄλλο) ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ· „ Παισθέντες ὁ Προφήτης τῆς ἱκεσίας, τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἀπόκρισιν ἐκδέχεται σιωπῶν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἦκουσέ φησι τῆς ἱκετείας ὁ φιλάθρωνος Δεσπότης, ἢ τῆς εἰρήνης τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, ἢ δεδώρηται ταύτην τοῖς μεταμελείᾳ χρησαμένοις· καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νέειν τὸν λογισμὸν ἐκπαιδεύσασιν· ἢ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν τῆς καρδίας ἐπιστροφῇ, τοῦ πταίνειν ἀπαλλαγῇ, ἢ τῆς δικαιοσύνης ἐσὶν ἀρχή· ἢ πότε ταύτην ἐδωρήσατο; ὅτε ἔλεγεν ἡ εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

T

Τούτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου ἤκουσεν ὁ Δαβὶδ λαληθῆναι, παρὰ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· ποῖον, ἔγουν, ὅτι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅπου φοβοῦνται αὐτόν· τὸ δὲ πλὴν, εἶναι περιττόν· ἢ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὅντως· εἶναι δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τοιοῦτον· ὅτι, ὅταν εἶναι τινες ὅπου φοβοῦνται τὸν Θεόν, καὶ μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν, τότε καὶ ὁ Χριστὸς, εἶναι κοντὰ εἰς αὐτούς· εὐθὺς φανερούμενος πρὸς αὐτούς. (1)

„Τοῦ κατασκηνῶσαι· δοῦξάν ἐν τῇ γῇ
πμῶν·

Κοντὰ, λέγει, θέλει γένῃ εἰς τοὺς φοβούμενους τὸν Θεόν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἢ ἔγουν διὰ νὰ κατασκηνώσῃ εἰς τὴν γῆν τῶν Ἰερουσαλὺμων δόξα καὶ χάρις· ἢ ὅτι αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δόξα, ὅς τις σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατὰ τὸν θεῖον Κυρίλλον· ἢ ὅτι μετὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνδοξας καὶ τιμία καὶ ἐπιθυμητὴ ἔγινεν ἡ γῆ τῶν Ἰερουσαλὺμων ἕως τῆς σήμερον, κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (2)

10: „Ἐλεος καὶ ἀλήθεια· συνήντησαν·
„δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη· κατεφίλησαν·
σαν·

Μερικοὶ εἶπον, ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα, ἀπαριθμοῦσι τὰς φαινόμενας ἀρετὰς τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἠνώθησαν εἰς τὸν Χριστόν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια, τὸ ἔλεος μὲν, ὅταν ἰατρῆς τοὺς ἀσθενεῖς· ἡ ἀλήθεια δὲ, ὅταν ἐδίδασκε μὲ ἀληθῆ καὶ ἀσφαλτοῦ διδασκαλίαν· ἠνώθησαν δὲ πρὸς τοὺς αἰς τὸν Χριστόν· ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εἰρήνη· τοῦτο γὰρ δηλοῦ τὸ καταφίλησαν, ἡ μὲν δικαιοσύνη, ὅταν ἔκρινεν ὀρθῶς, καὶ ἤλεγε μὲν τοὺς πονηροὺς· ἐκρίνει δὲ τοὺς ἀγαθοὺς· ἡ δὲ εἰρήνη, ὅταν ἐφαίνετο πρὸς καὶ ἡμερος (3)· γλαφυρώτερον δὲ ἐννοοῦνται ταῦτα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ἔλεος μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, καὶ νὰ ἰατρῇ τὰς ἀσθενείας· ἀλήθεια δὲ εἶναι, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ δὲν εὗρεθῇ δόλος καὶ ψεῦδος εἰς τὸ σῶμα του· καὶ ὅτι ἀληθῶς αὐτὸς μόνος ἐφύλαξε καθρὺν τὸ σῶμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ὅτι ἀληθῶς ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ ὅχι κατὰ φαντασίαν. Συνήντησαν λοιπὸν ἡτοι ἠνώθησαν αἰδύω φύσεις ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη, εἰς μίαν ὑπό-

(1) Ἐφη δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Περὶ τούτων τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἠρώμετο εἰπὼν· δέξου ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δός ἡμῖν· αὐτὸ οὖν τοῦτό ῥησι, τὸ σωτήριον ἔγγιστα τυγχάνει καὶ πλησίον ἢ δὴ· καὶ ἔγγυς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν, καὶ σκηνώματα συστῆσαι ἐν τῇ γῇ ἡμῶν·

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Καὶ μὲν τοι ἀντὶ τῆς προτέρας ἀτιμίας τῆς κατὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, δόξαν, φασί, κατασκηνῶσαι πανταχοῦ· ἢ τοι σκηνώματα δόξης ἰδρυθῆσθαι τῇ Θεῷ διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων· τοῦτο δὲ ἔσαι, ἔγγιστα ἢ δὴ καὶ πλησίον αὐτοῦ τοῦ σωτήριου, ὃ ἐστὶ Χριστοῦ· ἢ ὥσπερ μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία· ἐνεργούντων τὰ τῆς ἀπωλείας· οὕτως ἔγγυς ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης ταῦτα· „Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἡ ἀρίστη συζυγία τῶν ἀρετῶν καὶ ἀχώριστος· ἐνοῦνται γὰρ ἀλλήλαις, καὶ ἀπ' ἀλλήλων οὐ διαζεύγνυνται νόμος φιλίας καὶ ἀδελφότητος· ὅπου γὰρ δικαιοσύνη, ἐκεῖ καὶ εἰρήνη· ἐπειδὴ τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα Σταγειρίτην, ἀλλὰ εἰρήνην· ἴσον δὲ καὶ ἰσότης ἡ δικαιοσύνη ὀρίζεται, ἀπονέμουσα τὰ κατ' ἀξίαν ἐκάσῃ, καὶ μὴ εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐκκλίνουσα πλεονεξίας δηλαδὴ καὶ μειονεξίας· Καὶ ἀντιστρόφως, ὅπου ἐστὶν ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὴν δικαιοσύνην· Ὅρα δὲ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ ψαλμοδός· „Εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη κατεφίλησαν· ἀλλὰ, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν πρώτῃν τιθεῖς τὴν δικαιοσύνην, εἰθ' οὕτω τὴν εἰρήνην· προηγείται γὰρ ἡ δικαιοσύνη, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ εἰρήνη· ἡ μὲν γὰρ δικαιοσύνη, οἷον καὶ ῥίζα τῆς εἰρήνης ἐστίν· ἡ δὲ εἰρήνη ἀποτέλεσμα καὶ καρπὸς ἐστὶ τῆς δικαιοσύνης· ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ γὰρ καὶ ἰσότητι ἡ εἰρήνη ὥς ἐπὶ θεμελίῳ οἰκοδομεῖται, ἅτε ἐκείνης οὐ δυναμένη σῆναι ὥσπερ οὖν ἀρίστη συζυγία ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη· οὕτω καὶ συζυγία κακίης, ἡ ἀδικία καὶ ταραχή· καὶ ὥσπερ ἡ δικαιοσύνη τίττει τὴν εἰρήνην· οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ἀδικία τίττει τὴν ταραχήν· Πλὴν καὶ τοῦτο προεῖπεν ὁ μέγας ἐν Πιτράτιν Βαρσανούριος, ὅτι ὁ βουλούμενος ἔχειν εἰρήνην, οὗτος ὀφείλει παραβλέπειν τὸ ἐαυτοῦ δίκαιον· Ἄλλος γὰρ εἰρηνεύειν οὐ δύναται· εἰς τοῦτο δὲ τείνουσι καὶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου εἰπόντος· „Τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·

σιανούς, οἵτινες ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν γῆν. Καὶ διὰ τὸ εἰποῦμεν ἀπλούερον, ὅτι ὁ Χριστὸς γεννηθῇ, τότε, λέγει, δώσει ὁ Κύριος ἔλεος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ λοιπὸν καὶ αὕτη ἡ αἰσθητὴ γῆ, θέλει εὐθηνῆσθαι ἀπὸ καθὲς καρπὸν. (1)

„ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπο-
ρεύετα .

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κάθε ἀρετὴν, τῆς ὁποίας τὸ φῶς προπορευόμενον καὶ ἀσφράπτων ἐπροσθεν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀν λαμπάδα ἀπέδειξεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

„ Καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα
αὐτοῦ .

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ὁ Χριστὸς ἐρχόμενος εἰς τὸν Κόσμον, θέλει βαλλεῖν εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα τοῦ ὅρου τὴν ἐσάταν τῶν ἀρετῶν, ὅπου αὐτὸς πρῶ-

τος ἐπεριπάτησε, τὴν αὐτὴν ἐσάταν θέλει δεῖξει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Χριστιανούς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ μέσου τῆς ὁποίας αὐτοὶ περιπατοῦντες καὶ πολιτευόμενοι, ἔχουν νὰ καταντήσουν εἰς αὐτὸν πάλιν τὸν Χριστόν· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ὠνόμασεν ἀνωτέρω δικαιοσύνην εἰπὼν, „ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (ὁ γὰρ Πρόδρομος ἐφύλαττε τὴν δικαιοσύνην τοῦ Νόμου, καὶ δικαίως ἐπολιτεύετο) οὗτος, λέγω, ἐνώπιον : ἦτοι ἔμπροσθεν τοῦ Χριστοῦ θέλει προπορευθῇ, κατὰ τὸ „ Ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν Ἀγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου (Μαλαχ. γ. 1) Καὶ ὁ Ἀββαχοὺμ „ πρὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύεται λόγος, καὶ ἐξελευσεται εἰς πεδία κατὰ πόδας αὐτοῦ. (Ἀββ. γ. 5.) Ἰβρά γὰρ „ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ (Ἠσ. μ. 3.) . Σὺ δὲ θέλεις νηήσεις καὶ ἄλλο· οἷον ἡ Θεότης ἡ αὐτοδικαιοσύνη οὕσα, ἐνώπιον τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ἡγεμόνευε, καὶ εἴθει εἰς εὐθείαν τὰς πορείας αὐτοῦ „ Προκωλύμην γὰρ, φησι, τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου· διαπαντός (Ψαλ. ιε. 8.) (2)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πρόσχετος ἀκριβῶς τῇ τῶν προκειμένων δυνάμει· οὗ γὰρ πρῶτον ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν ἐκυτῆς, εἴτα ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο τὴν χρηστότητα· ἐπεὶ μὴδὲ ἦν ὅπως τῶν ἐνδεχόμενων καρποφορεῖν ἡμᾶς δύνασθαι τῷ Θεῷ, τοὺς μὴ εἰδότες αὐτόν· ἐπεὶ δὲ ὁ πάντων Κύριος δέδωκεν ἡμῖν χρηστότητα καὶ σέσωκεν ἡμᾶς, μεταστῆσας εἰς ἀληθὴ θεογονίαν· τότε καὶ ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς· ἐκαρποφορήσαμεν γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ πᾶν εἶδος ἐπιεικείας πνευματικῆς· ἄλλος δὲ φησὶν „ Ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν, ἐκ τῆς γῆς ἀέτειλε, διὰ τῆς τριμήνου ἀναστάσεως· δικαιοσύνη δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπελεύσεως· ἐκ ταύτης δὲ ἡ γῆ : ἦτοι ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων γονιμότητα λαβοῦσα, τὰς ἀρετὰς ὡς καρπὸν ἔδωκεν· ἄλλα καὶ ἐν ἡμεῖς καλῶς πολιτευόμεθα, καὶ ἡ αἰσθητὴ γῆ τοὺς καρποὺς δίδωσιν· ἐὰν δὲ ἁμαρτάνωμεν, καὶ αὕτη τοὺς καρποὺς οὐ δίδωσιν· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς ἢ κατὰ τὸν ἐφήμερον· καὶ ὁ Χρὸς (ἦτοι τὸ σῶμα) τὸν αἰώνιον· ὃν ταῖς θείαις ληναῖς ἐναποθησόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη ἐκαστοῦ προελεύσεται αὐτόν, καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τοὺς πόδας αὐτοῦ· μετὰ γὰρ τὴν δωρηθεῖσαν χρηστότητα τῇ γῇ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἕκαστος τῶν κατοικούντων αὐτήν, τῆς διακυσφάσεως ἐξ οὐρανῶν μετασχὼν δικαιοσύνης, ἔξει δικαιοσύνην ἰδίαν προηγουμένην αὐτοῦ, καὶ τιθεῖσάν εἰς ὁδὸν τὴν ἑαυτοῦ τὰ διαβήματα αὐτοῦ· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Δικαιοσύνη, χρῆμενος ὁ Δεσπότης, αἰὼν τι ξενάγει τῆς ἡμετέρας ἡγεῖται πορείας, τρίβων τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, καὶ τοῖς οἰκείοις ἔχκει δὴλην ταύτην ἡμῖν ἐργαζόμενος· βεβαίῳ δὲ τὸν λόγον αὐτὸς ὁ Δεσπότης, ἵν' μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην λέγων· „ Ἀφες ἄρτι· οὕτω γὰρ τρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην· νῦν δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους Μαθητάς· „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ἄλλο τε δὲ νῖφας αὐτῶν τοὺς πόδας καὶ λέγων, ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε· αὐτὸς τοίνυν πρότερος ὕδρευσε τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, καὶ χέγονεν ἡμῖν ὁδὸς· ἢ φησιν αὐτός· „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀληθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἐρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΒ

,, Προσευχὴ τοῦ Δαβὶδ.

Φανερόν μὲν εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· εἴρηται δὲ περὶ προσευχῆς ἐν τῷ προοίμῳ τῆς Βίβλου, ἐν Κεφαλαίῳ. Η΄. Προσευχόμενος δὲ ὁ Δαβὶδ ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, διδάσκει πῶς πρέπει νὰ προσεύχεται κάθε ἄνθρωπος, ὅπου εὐρίσκεται εἰς ἀνάγκας· προφητεύει δὲ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ καὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἑθνῶν εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν· ἦτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Διδώριος, ὅτι ἡ προσευχὴ αὕτη ἐγράφη εἰς πρόσωπον Ἐζεκίου τοῦ Βασιλέως. (1)

Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐ-
,, πακούσον μου.

τὸν νὰ κλῖνῃ τὸ αὐτί του κοντὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἁρ-
ρώσου ἐκεῖνου διὰ μέσου τῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς
του, καὶ οὕτω νὰ τοῦ ἀκούσῃ· κλῖνον λοιπόν, λέ-
γει, καὶ ἐσύ Κύριε, ὁ ὑψηλὸς καὶ ἰατρός, εἰς ἐμένα
τὸν ταπεινὸν καὶ ἁρρώσαν, καὶ εἰσακούσόν μου. (2)

Εἵπομεν εἰς τὸν 15΄. Ψαλμόν, ἐρμηνεύον-
τες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσακούσον τῶν
ῥημάτων μου, ὅτι ἀνθρωποπρεπῶς τοῦτο λέγει ὁ Δα-
βὶδ· καθότι καὶ ὁ ἀσθενὴς ἐκεῖνος, ὅπου ἀπὸ τὴν ἀ-
σθενείαν δὲν δύναται νὰ φωνάξῃ, παρὰ καλεῖ τὸν ἰα-
τρὸν νὰ κλῖνῃ τὸ αὐτί του κοντὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἁρ-
ρώσου ἐκεῖνου διὰ μέσου τῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς
του, καὶ οὕτω νὰ τοῦ ἀκούσῃ· κλῖνον λοιπόν, λέ-
γει, καὶ ἐσύ Κύριε, ὁ ὑψηλὸς καὶ ἰατρός, εἰς ἐμένα
τὸν ταπεινὸν καὶ ἁρρώσαν, καὶ εἰσακούσόν μου. (2)

,, Ὅτι πτωχὸς καὶ πέννης εἰμι ἐγώ.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀγχαλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται προσευχῇ· ἀλλ' οὗτος ὁ Ψαλμὸς μετὰ προσθήκης τοῦ Δαβὶδ εἴρηται, καθὼς ἡρμήνευσαν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· „ Τῷ Δαβὶδ, τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ Δαβὶδ ὡς μὴ πωδυνάμενος Πατέρα τὸν Θεὸν νομᾷζει, ὡς ἐν δούλου τάξει τελευτῶν, Κύριον αὐτὸν νομᾷζει· καὶ ὡς ἂν ὦν ἐν βυθῷ, τὸν ἐν ὕψει κλῖναι τὸ οὖς ἀξιοῖ, μὴ βοᾷν τοσοῦτον δι' ἀσθενείαν ὥς ἰδί-
α. δυνάμειος.

τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ τοῦ εἰσπαύσῃ ὁ Κύριος· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχω καμμίαν ἀρκετὴν δύναμιν νὰ πολεμήσω τοὺς ὀρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς μου· μηδὲ εἶμαι ἄξιός νὰ κάμω μάχην, μὲ αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2 : „ Φύλαζον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ὁσιός εἰμι.

Φύλαζον, λέγει, τὴν ψυχὴν μου Κύριε· ἦτοι ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διὰ τί· εἶμαι ἀφωτισμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς ἐσένα· καθὼς εἵπομεν καὶ ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ὅτι ἐθχυμάσῃς Κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ· ἢ ὅσιον ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μὲν, ἦτον εὐσεβὴς εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐχθροὶ του, ἦτον ἀνόσιοι καὶ δυσσεβεῖς. (2)

„ Σῶσον τὸν δούλόν σου ὁ Θεός μου,
„ τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ.

Αὐτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὸν κέν-

δυνον, ὁποῦ προσμένω νὰ μοι ἔλθῃ· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν θαρρῶ εἰς καὶνένα ἄλλο πράγμα, παρὰ μόνον εἰς ἐσένα· ὅθεν καὶ δούλος σου εἶμαι, καὶ ἀνωτέρω ὅσιον τὸν ἑαυτόν μου ὀνόμασα. (3)

3 : „ Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι πρὸς σέ κε-
„ κρίζομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Καθ' ἑκάστην ἡμέραν· ἦτοι πάντοτε· κάμε, λέγει, ἑλεος, εἰς ἐμένα Κύριε, ἂν ὅχι δι' ἄλλο, ἀλλὰ καὶ διὰ τί φωνάζω καὶ σέ παρακαλῶ πάντοτε. (4)

4 : „ Εὐφράνον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου
„ σου, ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν
„ μου.

Διάλυσον, λέγει, Κύριε τὴν λύπην, ὁποῦ περιτέχει τὴν ψυχὴν μου, καὶ χάρισαι εἰς αὐτὴν εὐφροσύνην πνευματικὴν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐχώρισα μὲν ἀπὸ τὰ γῆϊνα τὴν ψυχὴν μου, ἐσώκωσα δὲ ταύτην ὑψηλὰ εἰς ἐσένα· τὸ δὲ, πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου, εἶπε καὶ

(1) Ὃς τις ἢ προσθέττει ἢ Ταπεινοῦ φρονήματος τῆς προσευχῆς τὸ προσίμιον· τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἀμφω κη-
κτημένοι τὸν πλοῦτον, ἢ ὁ Θεσπέσιος Δαβίδ, ἢ ὁ Θαυμάσιος Ἐζεκίας, τοῦτον μὲν οὐχ' ἐώραν, εἰς δὲ τὴν τῆς
φύσεως πενίαν ἀπέβλεπον, ἢ τὸν Θεὸν ἠντιβόλουν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχεῖαν συνεζευγμένην· μέγα γὰρ, κατὰ
τὸν Νικήταν, ὡς ἀληθῶς ἐφόδιον πρὸς τὸν εὐχόμενον ἐπακούεσθαι, ἢ ταπεινοφροσύνη.

(2) Ὃ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πτωχὸς μὲν ἢ πένης εἶμι κατ' ἑμαυτὸν κρινόμενος, ἢ οὐδεμίαν ἀρετὴν ἔχω πε-
ριουσίαν· τοῖς μὲν τοι πολεμίοις παραβαλλόμενος, ὅσιος ἀποφανθῆσομαι· ἐκείνοι μὲν γὰρ, δυσσεβεῖς ἢ παρὰ νο-
μοι, ἐγὼ δὲ, πῇ σὴν ἔχω ἐπίγνωσιν.

(3) Ὃ δὲ Διδώρος λέγει „ Δούλος δὲ Θεοῦ, ὁ μὴ δουλεύων ἁμαρτίᾳ· ὁ δὲ μήπω υἱός, δούλος ἐστίν· ἔφη δὲ
ὁ Δίδυμος· „ Οἱ ἅγιοι πάντες αὐχοῦσιν ὡς ἐπ' ἀξιώματι μεγάλῳ τῷ δούλοι εἶναι Θεοῦ· ἢ Ἰωάννης ὁ θὲν ἐστίν ἐ-
ρωτώμενος, δούλος, εἶπε, Κυρίου εἶμι ἐγώ· τοῦτο οὖν ἢ οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἀξίωμα μέγα τῶν ἰδίων συγγραμμά-
των προτάττουσι· Ἰάκωβος γὰρ φησι, Θεοῦ ἢ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δούλος. Καὶ „ Παῦλος δούλος Ἰησοῦ
Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ὅσιον ἑαυτὸν ἀνηγόρευεν ὁ Δαβίδ, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέ-
ρει τὸν λόγον, δούλον ἑαυτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαυ-
γειλάμενος.

(4) Ὃ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Εἰ ἢ πτωχὸς ἢ πένης τῷ Πνεύματι, εἰ ἢ ὁσιός εἰμι φησιν, ἀλλ' οὐ τοῦτοις θαρ-
ρῶν τὴν εὐχὴν ἀνατέμνω· δέομαι δὲ ἢ ἱκετεύω ἐλέους τοῦ παρὰ σοὶ τυχεῖν· ἢ αὕτη μου ἡ διηνεκὴς προσευχή
διδά-

καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κδ΄ Ψαλμοῦ. (1)

5 : „ Ὅτι σὺ Κύριε χρηστός καὶ ἐπιεικής
„ καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις σε .

Τὸ, ἐπιεικής ὡς ἐξέδωκεν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· διὰ τί ἡ ἐπιεικεία ἰλαρότητα δηλοῖ· σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι ἀγαθός καὶ ἡμερὸς καὶ πολυέλεος, ὅχι μόνον εἰς ἐμένα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου σὲ ἐπικαλοῦνται, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐξ ὅλης καρδίας· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ρμδ΄, Ψαλμόν, εἰπὼν ὁ Δαβὶδ „ ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν, δὲν ἐσθῆ ἕως αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε· πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ (Ψαλ. ρμδ΄. 19.) ἤκου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς των. (2)

6 : „ Ἐνώτισαι Κύριε τὴν προσευχήν μου,
„ καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
„ μου .

Ἀκουσθῶν, λέγει, Κύριε τὴν προσευχήν μου, καὶ δὲς προσοχὴν εἰς τὴν δέησίν μου· ἐάν γὰρ μόνον δώσης προσοχὴν εἰς αὐτήν, εὐθὺς θέλουν διαλυθῶν οἱ πειρασμοί, τοὺς ὁποίους πάσχω· δέησιν δὲ ὄνο-

μάζει, τὸ ταπεινὸν καὶ ἐλεεινὸν σχῆμα τῆς προσευ-
χῆς του· τὸ ἀποῖον καὶ ἀπὸ μόνην τὴν θεωρίαν ἐδύ-
νατο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Θεόν

7 : „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα
„ πρὸς σέ, ὅτι ἐπηκουσάς μου .

Κατὰ τὴν ἐνεσίωσάν, λέγει, ταύτην ἡμέραν τῆς θλίψεως, ὅπου μοι ἠκολούθησα, δὲν ἐπρόσρξα εἰς ἄνθρωπον, οὐδὲ ἐπαρακάλεσα ἄλλόν τινα διὰ νὰ μοι βοηθήσῃ, καθὼς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι κάμνουσιν· ἀλλὰ πρὸς ἐσένα μόνον κατέφυγον καὶ ἐζήτησα τὴν βοήθειάν σου, βεβαίως ὦν, ὅτι θέλω τὴν ἐπιτύχῃ· ἐπειδὴ καὶ ἄλλοις φοραῖς σὲ ἐπαρακάλεσα, καὶ ἀκουσες τὴν παρακάλεσίν μου κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον. (3)

8 : „ Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς Κύ-
„ ριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου .

Δὲν εἶναι, λέγει, κανένας ἄλλος Θεὸς ὁμοίος μὲ ἐσένᾳ Κύριε· ἐπειδὴ, ὡς εἶπαν ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ „ Πᾶντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν Δαμνόνια· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησε (Ψαλ. υβ. 5.) Καὶ σὺ μὲν ὁ Χριστὸς, εἶσαι Θεὸς ἀληθινός, οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν εἶναι ψευδώνυμοι· φαίνεται δὲ ὅτι ἐρανίσθη τὸ ρητὸν τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Μωϋ-
σῆν

Διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς τὸν βουλούμενόν τι παρὰ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθόν, ἀδιάλειπτον δεῖ εἶναι εἰς προσευχάς, προσπίπτειν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐλεῖσθαι αἰτεῖν.

(1) Ὅρα δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὅτι ἐπειδὴ περ ἐν οὐδενὶ τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἔχαιρε μέγα ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο τὴν κατὰ Θεὸν εὐφροσύνην αἰεὶ τῇ ψυχῇ· εἰδὼς δὲ, ὅτι οὐ πάντες δύνανται ταύτης τυχεῖν, ἀλλ' οἱ μακρόνροντες ἑαυτοὺς τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν, μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ τῇ διανοίᾳ πλησιάζοντες, εὐλόγως ἐπιλέγει· ὅτι πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχὴν μου· αἶρει δὲ πρὸς Κύριον τὴν ψυχὴν, ὁ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας κουφίζων αὐτήν· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Διὰ τούτων διδάσκει τοὺς προσευχομένους Θεῷ, μὴ ἀκηδῆν, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται (ὁ Θεός) ἔσαι γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε χρηστὸς καὶ λίαν πολυέλεος καὶ πλούσιος.

(3) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἰς μέλλοντα χρόνον ταῦτο ἐξέδωκεν εἰπών· „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐπικαλέσομαι σε, ὅτι εἰσακούσῃ μου.

σὴν, ὅς τις λέγει, „Τίς ὁμοίός σοι ἐν Θεοῖς Κύριε; τίς ὁμοίός σοι; δεδεξαμένος ἐν ἁγίοις, θαυμασὸς ἐν δόξῳ ποίων τέρατα. (Ἐξ. 16. 11.) Ἔργα δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, ὅχι μόνον ἡ δημιουργία καὶ πρόνοια τῆς ἀοράτου καὶ ὁρατῆς κτίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πλάσματος: ἦγουν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάρθρωσις καὶ ἡ τοῦ τυράννου: ἦτοι τοῦ Διαβόλου καταλύσις καὶ ἡ διὰ θανάτου, τοῦ θανάτου θανάτωσις καὶ ἡ διὰ μεσοῦ ὀλίγων καὶ εὐτελῶν ψαράδων τῶν Ἀποστόλων, ὅλου τοῦ Κόσμου σαγήνησις ἔργα τοῦ Χριστοῦ ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ἡ δύναμις τῶν θαυμάτων, ὅπου ἔχαριεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς Ἀγίους· ἀλλ' ὁ μὲν Χριστὸς ταῦτα ἐποίησεν ἐξουσιαστικῶς ὡς Θεός· ἐκεῖνοι δὲ ἐποίησαν, ἐπικαλούμενοι τὸν Θεὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. (1)

Ἐδῶ· προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν πίσιν, ὅπου ἐμελλον νὰ δαχθοῦν οἱ Ἑθνικοὶ καὶ Εἰδωλολάτραι· αὐτοὶ, λέγει, θέλουν ἔλθουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῆς πίσεως· προσκυνεῖ δὲ ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, ὅπου γινώσκει, ὅτι βλέπεται καὶ προνοεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν· ἐμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ καθὲς τόπος τῆς δεσποτείας αὐτοῦ· τὸ δεξιάσουσι δὲ νοεῖται, αὐτὶ τοῦ θέλουν ὑμνήσουν καὶ μεγαλύνουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, μέγας ἀληθῶς. (οὐ κατὰ τὸ ποσὸν δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς πάντα ὑπεροχὴν) καὶ μόνος ἐσὺ εἶσαι Θεός, ὅς τις κάμνεις καὶ ἐνεργεῖς θαυμάσια. (2)

αι: „Ὁδηγήσόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου, καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

9: „Πάντα τὰ Ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἡ-
„ζουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον
[σου Κύριε, καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνο-
μα σου.

10: „Ὅτι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποίων θαυ-
μάσια· σὺ εἶ Θεὸς μόνος.

Ὁ δὲ μὲν ἦτοι: σράτχ τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ· ἀλήθεια δὲ, εἶναι ἡ θεωρητικὴ· ἐπειδὴ καὶ τῆς θεωρίας τέλος εἶναι ἡ ἀλήθεια· ὅποιος λοιπὸν ὁδηγηθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, αὐτὸς προκόπτει καὶ ἔρχεται καὶ εἰς τὴν θεωρίαν· εἰ-
πόμεν δὲ καὶ εἰς τὸν κδ'. Παλμὸν διὰ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν

(1) Ἀρμόζει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἰσορίαν ἕως τὸν Ἐζεκιάν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ῥαφαήλ οὐδυσσε-
βης ἀρχιστράτηγος τοῦ Σεναχιρείμ· ἀλαζονικῶς ἔλεγε· „Μὴ ὑδυνήθησαν οἱ Θεοὶ τῶν Ἑθνῶν ῥύσασθαι ἕκαστος
τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρὸς μου; διὰ τοῦτο διδάσκει τὸν Ἐζεκιάν ὁ Παλμὸς οὗτος βοᾶν· οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν
Θεοῖς Κύριε, ἢ τὰ λοιπὰ· καὶ ἐκεῖνοι μὲν πράγματός ἐστιν ὄνομα, ἢ τοῦτο δὲ συλησαντες ἔλαβον· οὐ
δὲ συμβαίνουσιν ἔχεις προσηγορίαν τῷ πράγματι· ἢ σὲ τὰ ἔργα κηρύττει ζῶντα Θεὸν ἢ ἀληθινόν· κατὰ δὲ τὸν
Εὐσέβιον, εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὁ Δαβὶδ, λέγει, φητισθεῖς Πνεύματι, ἐκπλήττεται τῆς
τοῦ Χριστοῦ χάριτος τὴν μεγαλοδωρεάν καὶ φησι τό· „Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι, ἢ τὰ λοιπὰ· Θεοὺς δὲ τοὺς ἁγίους
Προφῆτας καλεῖ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, πρὸς οὗς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· ἢ λέγει, ὅτι οὐδεὶς τῶν Προφητῶν
ἐξελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀμαρτίας ἴσχυσεν, ἀλλ' ὁ μόνος ὁ Κύριος· κατὰ τό· „Οὐ πρέσβεις· οὐδὲ Ἀγ-
γελοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο „Καὶ ἡξουσιν ἐπ' αὐτό (τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου)
πάντα τὰ Ἔθνη· ἢ πορεύσονται Ἔθνη πολλὰ, λέγει „Σὺ δὲ τὴν ἀκρίβειαν τῆς λέξεως μὴ παραδράμης ἀβασά-
νισεν· πῶς, ἐν μὲν τῷ ἡξουσιν, πάντα εἴονται· ἐν δὲ τῷ πορεύσονται, οὐκέτι πάντα, ἀλλὰ πολλὰ· ὅτι τὸ μὲν
ἡξουσιν, ἀντὶ τοῦ πιστεύειν τέτακται· κατὰ τὸ, πολλοὶ ἡξουσιν ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν, καὶ ἀνακληθήσονται με-
τὰ Ἀβραάμ· τὸ δὲ πορεύσονται, ἐπὶ τοῦ πολιτεύεσθαι εἰληπται· καὶ βιοῦν κατὰ νόμον· ὡς τὸ, μακάριοι οἱ ποιη-
μενοὶ ἐν νόμῳ Κυρίου· ἐπεὶ οὖν, τὴν μὲν πίσιν ὁμολογοῦμεν πάντες, οὐκέτι δὲ πάντες κατὰ τὰς ἐντολάς πολι-
τευόμεθα· διὰ τοῦτο, ἡξουσιν μὲν πάντα τὰ Ἔθνη· τούτέστι πιστεύουσιν· πορεύσονται δὲ πολλὰ· ἦγουν κατὰ
τὸ Εὐαγγέλιον πολιτεύονται, ἀλλ' οὐ πάντα· πολλοὶ γὰρ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· τὸ δὲ πάντα τὰ Ἔθνη
νοεῖται, ὅτι ἀπὸ ἑλὰ τὰ Ἔθνη θέλουν πιστεύσουν τῷ Χριστῷ, ὡς ἀλλαχοῦ ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Διδυ-
μος λέγει, ὅτι τὸ μόνος ἐνταῦθα· (ἦτοι ἐν τῷ) „Σὺ εἶ Θεὸς μόνος) ἀνοίσειεν ἐπὶ τὴν μίαν θεότητα· Θεὸς
ἄρα καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

τὴν ἀληθείαν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ τὰς ὁδοὺς σου Κύριε γινώρισόν μοι· καὶ τὸ „ Οὐδὴγήσόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

„ ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ Ἀδου καὶ τωτάτου.

„ Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.

Ἄς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδιά μου, ὅχι μὲ εὐφροσύνην κοσμικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φοβῇται τὸ ὄνομά σου Κύριε· βλέπε δὲ ἡ ἀναγνώσα, παρόξενον καὶ θαυμασμόν ἀξίαν εὐφροσύνην· διατί, λέγει, ὅτι ἄς ἦναι εὐφροσύνη ἐδική μου Κύριε, ὁ ἐδικός σου φόβος· ὁ φόβος λέγω, ὅπου ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ συσέλλῃ καὶ νὰ λυπῇ τὴν καρδίαν, καὶ ὅχι νὰ τὴν πλατύνῃ καὶ νὰ τὴν εὐφραίνῃ· ὁ τοῦ Θεοῦ ὅμως φόβος ἔχει ἰδίωμα ἄλλο, τὴν εὐφροσύνην· ὅθεν καὶ ἀλαχοῦ ὁ αὐτός Δαβὶδ ἔλεγεν „ Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον (Ψαλ. ρδ. 13.) Ζητεῖ δὲ τὸν Κύριον ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται αὐτόν· οὐ μόνον δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ μόνῃ ἡ ἀπλή μνήμη τοῦ Θεοῦ χρησιμεύει τοῖς θεοσεβίταις· ὅθεν ὁ αὐτός ἔλεγεν „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφρανθῆν. (Ψαλ. ος. 3.) (1)

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστῶ Κύριε, μὲ ὁλην μου τὴν καρδίαν· καὶ πάντοτε θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· διατί ἔκαμες εἰς ἐμὲ πολὺ ἔλεος, καὶ ἐλύτρωσες τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸν κατώτατον· Ἀδην δὲ θέλεις νοήσεις, εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ τὴν ἀμαρτίαν· δηλαδὴ τὴν μοιχείαν τῆς βηρσαβέ, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου. (2)

εἰς δὲ τὸν Ἑζεκίαν, τὸν σωματικὸν θάνατον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐλυτρώθη, καὶ ἔλαβε ζωὴν παράνω δεκκέντε χρόνους· Ἀδης δὲ ἡμπορεῖ νὰ βοηθῇ καὶ καθὲ θανατηφόρος κίνδυνος, ὅπου προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, τόσον ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς Δαίμονας. (3)

14 : „ Ὁ Θεὸς, παράνομοι ἐπανεστῆσαν ἐπ' ἐμὲ, καὶ συναγωγὴ κραταιῶν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου, καὶ οὐ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν.

12 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἶνα.

13 : „ Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμὲ, καὶ

Παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι ἐσηκώθησαν καὶ ἐπάνω μου Κύριε, καὶ συναθροίσμα τῶν κραταιῶν· ἦσαν τῶν ἐχόντων ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου· ἦτοι ἐζήτησαν νὰ με θανατώσουν· καὶ οὐ προέθεντο· ἦτοι δὲν ἐπαράσχουν

νοε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος, τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτείαν μνήμην δὲ εὐφροσύνης ἢ τοιαύτη ζωὴ· εἰκότως τοίνυν ὁ Προφήτης τῷ φόβῳ τῷ Θεῷ τὴν οἰκίαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ἰκέτευσεν.

(2) Ὁθεν εἶπε ὁ Εὐσέβιος „ Κατασπῆ γὰρ εἰς Ἀδην ἢ ἡ πρὸς θάνατον ἀμαρτία· τῶν γὰρ ἀμαρτιῶν αἱ μὲν, Ἀδου πρὸς τὰ ἐπιπόλαια φέρουσιν, αἱ δὲ, εἰς τὰ κατώτατα· „ Εἰσὶ γὰρ, φησιν, ὁδοὶ ἀνδρός, αἱ δοκοῦσαι δεῖσθαι εἶναι, τὰ μὲν τοι τελευταῖα αὐτῶν ἐλέπουσιν εἰς πυθμένα Ἀδου· ἀλλ' ἐγὼ ἐλεήσεις ἐρρύσθην τούτων.

(3) Ὁ δὲ αὐτὸς Εὐσέβιος λέγει „ Τοιαύτη δὲ ἢ ἡ πρὸς θάνατον ἀμαρτία, εἰς τὸν κατώτατον Ἀδην κατασπῶσα· ἢ ὡς ἂν εἴποις, εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα, ὡς ἡ μοιχεία ἢ ὁ φόνος· ἀλλ' ἐκεῖθεν φησιν ὁ Δαβὶδ ἐρρύσω με· ἐπειδὴ γέγονε μέγα τὸ ἔλεός σου ἐπ' ἐμὲ ἢ πολὺ· καθὼς ἠύξατο ἐν τῷ πεντηκωστῷ Ψαλμῷ· διὰ τυχὼν τῆς εὐχῆς, οὐκ ἐχυνώθην διὰ τῆς συγχωρήσεως, ὡς βαθυμότερον ἀνασρέφεται, ἀλλ' ἐξομολογῶμαι· τουτέστιν εὐχαριστῶ· ἢ τοῦτο οὐχ' ἀπλῶς, ἀλλ' ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ἢ οὐ πρὸς καιρὸν, ἀλλ' εἰς τὸν αἶνα.

νοερῶς εἰς τὴν φαντασίαν τοὺς ἐσένα τὸν Θεόν : ταυτὸν εἶπεῖν , δὲν σε ἐφοβήθησαν· διὰ τί ὅποιος σε φοβεῖται , αὐτὸς καὶ σε φαντάζεται ἔμπροσθέν σου· καὶ σε βλέπει νοερῶς , πῶς ἐμποδίζεις ἀπὸ αὐτὸν καθὰ κακίαν , ὡς καὶ ἐν τῷ νῦν. Ψαλμῷ τὰ ἴδιον γέγραπται. „ Καὶ σὺ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν. Πικράνομοι δὲ ἦτον , τέσπον ἐκεῖνοι , ὅπου ἐπιβούλευον τὸν Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἐξουσαν με παρανομίας· ὅσον καὶ οἱ Ἀσσύριοι , ὅπου ἐπολιόρχουν τὸν Ἐξεκίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· παράνομοι δὲ ἤμπορουν νὰ εἶναι καὶ ὅλοι οἱ νοσητοὶ ἐχθροὶ Δαίμονες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· οἵτινες , μετὰ τὸ νὰ ἐσηκώθησαν κατὰ τοῦ Δαβίδ , ἐρρίψαν αὐτὸν εἰς τὴν ἀμαρτίαν.

15 : „ Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεός μου , οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων , μακροθύμος καὶ „ πολυέλεος καὶ ἀληθινός.

Οἱ μὲν ἀνωτέρω , λέγει , ἐχθροὶ μου , εἶναί τοιούτοι πικράνομοι· σὺ ὅμως Κύριε , εἶσαι οἰκτίρμων μὲν καὶ ἐλεήμων , καθὼ συμπαθεῖς καὶ συμπονεῖς τοὺς ἀδικουμένους καὶ δυναστευομένους· μακροθύμος δὲ , καθὼ δὲν παραδίδεις εὐθὺς τοὺς ἀμαρτάνοντας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· πολυέλεος δὲ , καθὼ ἐλεεῖς , ὅχι μίαν φοράν καὶ δύο , ἀλλὰ πολλάκις· ἀληθινὸς δὲ , καθὼ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πρᾶγματικῶς σφάζεις ἐκείνους , ὅπου ἐλπίζουν εἰς ἐσένα.

16 : „ Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με·

„ ὅς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου , „ καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδείας σου „ σου.

Μή με ἀποσραφῇς , λέγει , Κύριε , διὰ τὰς ἀμαρτίας μου· ἀλλὰ ἀξιώσας με τῆς θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς σου , ἐλέησόν με τὸν ἄξιον παντὸς ἐλέους διὰ τοὺς πειρασμούς , ὅπου δοκιμάζω· τοῦτο δὲ εὐρίσκεται αὐτολεξί καὶ εἰς τὸν κδ'. Ψαλμὸν· καὶ ὁδὸς εἰς ἐμένα τὸν παῖδά σου : ἦτοι τὸν δούλόν σου , τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου νίκην· καὶ σῶσον ἐμένα , ὅπου εἶμαι υἱὸς τῆς μικρᾶς δούλης σου μητρὸς μου· μετὰ τὰ λόγια δὲ αὐτὰ δείχνει ὁ Δαβίδ , ὅτι ἦτον θεοσεβεῖς οἱ γονεῖς του , καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἦτον θεοσεβεῖς ἐκ τῶν προγόνων του κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

17 : „ Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἁγῶν.

Βάλε , λέγει , Κύριε εἰς ἐμένα ἓνα σημάδι καὶ γνώρισμα εἰς καλὸν καὶ εἰς σωτηρίαν· καθὼς ἐβχλες σημάδι εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων , τὸ αἶμα τοῦ αἵμου , ὅταν ἐξωλοθρεύθησαν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων , κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον· εἶπε δὲ σημεῖον εἰς ἄγαθόν , ἐπειδὴ εἶναι καὶ σημεῖον εἰς πονηρόν , καθὼς ἦτον ἐκεῖνο , ὅπου ἐβάλλθη εἰς τὸν Κάιν , ὡς φησὶν ὁ Εὐσέβιος· ἐπειδὴ , τὸ μὲν σημάδι , ὅπου ἐβάλλθη εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων , ἦτον σημάδι εἰς , ἄγαθόν καὶ σωτηρίαν. διὰ τί δὲν ἐμῶν

νε·

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Παῖς : εἶπουν δούλος εἶμι υἱός , ὅς τῆς Θεοπαίης υἱός· ἤγουν ἀνωθεν ἐκ προγενέων ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν τελέω· διόπερ ὡς δούλος παρὰ Δεσπότην σωτηρίαν αἰτῶ· ὅς μὲν τοι ὁ κράτος : τουτέστιν ἰσχύν· ἵνα μὴ αὖθις καταπαλαισθῶ ὑπὸ τῶν ἐπιτιθεμένων μοι κραταιῶν ἀοράτων δυνάμεων· ὅς ταῦτα υἱός εἰμι τῆς παιδείας σου· ἦτοι τῆς Ἐκκλησίας σου , ἢ ὅς τῆς μητρὸς μου τῆς ἀναθρεψαμένης με ἐν τῇ κατὰ Θεὸν πολιτείᾳ· ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος ταῦτα προσαρμόζει τῷ Χριστῷ , λέγων· „ Τὸ μὲν κράτος τῷ λόγῳ , ὡς μονογενεῖ παιδί τοῦ Θεοῦ ἀρμόζει· τὸ δὲ σφάζεσθαι , ὡς υἱὸς παιδείας· τουτέστι τῆς γεννητῆς φύσεως· ἄλλος δὲ φησὶν· „ Ἐπεὶ δὲ ὅς ἡμεῖς κατὰ φύσιν δούλοι ἐσμὲν τοῦ Θεοῦ , τῆς δὲ παιδείας αὐτοῦ σοφίας υἱοὶ , χρὴ εὐχασθαι δεσθῆναι ἡμῖν , πρᾶτον τὸ κράτος : τουτέστι τὴν κατὰ τῶν πατρῶν δυνατείαν , ὅς τότε διὰ τούτου ἡμῖν ἡ σωτηρία περιγίνεται.

νε μέσα εἰς αὐτά· ὁ ὀλοθρευών, διὰ τὴν θανάτωσιν τὰ πρωτότοκά των· τὸ δὲ σημάδι, ὅπου ἔβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κάιν, ἦτον σημάδι εἰς κακόν· διὰ τὴν ἐφανερόν αὐτὸν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. (1)

„ Καὶ ιδέτωσαν οἱ μισοῦντές με καὶ
„ αἰσχυνθήτωσαν, ὅτι σὺ Κύριε ἐ-
„ βοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς
με.

Ἐδῶ εὐρίσκεται σχῆμα ὑπερβατὸν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται „ καὶ ιδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, ὅτι σὺ Κύριε ἐβοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς με, καὶ αἰσχυνθήτωσαν· ἡγουν, ἅς ἰδοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ Δαίμονες ὅπου μὲ μισοῦν, τὸ σημεῖον ὅπου μοι ἔδωκας πρὸς βῆθειαν καὶ παρηγορίαν μου· καὶ ἔτι ἅς ἐντραποῦν καὶ ἅς κατααἰσχυνοῦν, ὡς νικηθέντες· ἐπειδὴ εἶδον ἐμένα φυλαττόμενον ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ προνοίας σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΣ΄.

„ Τοῖς υἱοῖς Κορέ. Ψαλμὸς ᾠδῆς.

Περὶ τῶν δύο ἐπιγραφῶν τούτων εἶπομεν ἐν τῇ Προοίμῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλῇ α΄. καὶ ὁ καὶ ὅρα ἐκεῖ· προφητεύει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τῶν ἑθνῶν σωτηρίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον.

1. „ Οἱ Θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι
„ τοῖς ἁγίοις. (2)

Αὐτοῦ τίνος; δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τοῦ ἀκόλουθον λόγιον, ὅπου λέγει „ Μήτηρ Σιών ἐρεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθα-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Κυρίως δὲ σημεῖον ἀγαθὸν τοῖς ἔθνεσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς τὸν Σταυρὸν ἐχαρίσατο, δι' οὗ τὸν κοινὸν ἔχθρὸν ἐτροπώσατο, ἢ τροπαίον κατὰ Δαιμόνων ἢ παθῶν ἔπηξεν.

(2) Ἄλλος δὲ φησὶ „ Σὺ δὲ τήρει, ὅτι τὸ „ οἱ Θεμέλιοι αὐτοῦ, ἀρίστως κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν εἴρηται· ὡς ἢ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκῶν, πολλάκις τοὺς ὑπερέχοντας αὐτῶν, Θεμελίους τοῦ οἴκου προσαγορευέσθαι ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων σύνθητες· οἱ Θεμέλιοι αὐτοῦ, οὗ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ διὰ πίστεως κληθέντος λαοῦ· λέγει δὲ ἢ ὁ Νύσσης „ Τίς τοιοῦτος οἰκοδόμος ναοῦ, ὁ τοὺς Θεμελίους μὲν αὐτοῦ τιθεὶς ἐν ταῖς ἔρεσι τοῖς ἁγίοις· τούτοις Προφῆταις ἢ Ἀποστόλοις, ἐποικοδομῶν δὲ ἐπὶ τῇ Θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων ἢ Προφητῶν τοὺς ζῶντας τε ἢ ἐμψύχους λίθους,

θεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος· θεμέλιος δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, τὰ περὶ αὐτοῦ δόγματα· διότι αὐτὰ εἶναι θεμέλια, καὶ ρίζα τῆς εἰς Χριστὸν πίσεως· ταῦτα λοιπὸν τὰ θεμέλια, εἶναι βαλμένα ἐπάνω εἰς τοὺς Ἀποστόλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Κύριλλον· τούτους γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ ἅγια ὄρη· ἤγουν ἅγια βουνά· βουνά μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον στερεοὶ εἰς τὴν πίσιν· διατὶ ἦτον ὑψηλότεροι ἀπὸ κάθε γειρὸν καὶ χαμηλὸν φρόνημα καὶ κλίσι· καὶ διατὶ ἦτον πεπυκνωμένοι ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καθὼς καὶ τα ὄρη εἶναι στερεὰ, καὶ ὑψηλὰ, καὶ πυκνωμένα ἀπὸ δένδρα· ἅγια δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ἅγιον Θεόν, καὶ γεμάτοι ἀπὸ Πνεύματος ἁγίου. Ἡμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ ἄλλως, ὅτι θεμέλια Χριστοῦ τοὺς Ἀποστόλους ὠνόμασε· θεμέλια μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐστάθησαν ἀρχαὶ καὶ πρῶται οἰκοδομαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν· τοῦ Χριστοῦ δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐβάλθησαν παρὰ τοῦ Χριστοῦ θεμέλια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διὰ τὴν αὐτοὶ ἦτον παρόντες εἰς τὰ ὄρη τὰ ἅγια· ἤγουν εἰς τὸ Σιών, καὶ εἰς τὸ Θαβώρ, καὶ εἰς λοιπὰ βουνά, τὰ ὅποια ἁγιασθητὰν μάλιστα, μετὰ τὴν ἐν αὐτοῖς συναναστροφὴν, καὶ πολιτείαν τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Χριστοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι θεμέλιοι τοῦ Χριστοῦ, εἶναι αἱ περὶ Χριστοῦ προφῆσεις τῶν Προφητῶν· ἐπειδὴ αὐταὶ ἐστάθησαν ἀρχαὶ πρῶται τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίσεως· ἔρη γὰρ ἅγια εἶναι καὶ αἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς προφητείας, καὶ διὰ τὸν ἁγιασμόν τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος· φανερώνει λοιπὸν τὸ νόημα τοῦτο, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίσεως, ἦτον εἰς τοὺς Προφήτας.

2: „ Ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιών ὡς πᾶν πᾶντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ (κεφ. 16. 22.) ὅτι εἶναι καὶ Σιών ἐπουράνιος, καὶ Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιος, ἐτι ὀνομάσας τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν· ταύτης λοιπὸν τῆς ἐπουρανίου Σιών, πόρτας θέλεις νοήσεις τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς εἵπομεν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ οβ. Ψαλμοῦ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ὡς διὰ θύρων, ἀνοβαίνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὴν αἰὼν Σιών. Ταύτας λοιπὸν τὰς πόρτας· ἦτοι τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας· ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, προτιμήσας αὐτὰς περισσώτερον ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· σκηνώματα γὰρ εἶναι αἱ πόλεις· ἢ σκηνώματα μετὰ ξεχωριστὸν τρόπον ὀνομάζει τὴν Σηλὼμ καὶ τὴν αἰσθητὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ εἰς τὴν Σηλὼμ ἐσκήνωσε πρότερον ἢ Κιζωτός· ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δὲ ὕστερον, καθὼς εἵπομεν εἰς τὸν οβ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Σκηνώμα, ὃ κατασκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. (1.)

3: „ Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ὁ πόλις τοῦ Θεοῦ.

Ἀκούσας ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐνηχηθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φα-

θους, δι' ἐαυτῶν πρὸς τὴν τῶν τοίχων ἀρμενίαν κατὰ τὴν προφητείαν κυλισμένους, ὥστε συναρμωσθέντας ἐν τῇ ἐνδοτικῇ τῆς πίσεως, καὶ τῇ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, αὐξήσαι δι' ἐαυτῶν τὸν νάον τὸν ἅγιον εἰς τὸ γενέσθαι κατοικητήριον Θεοῦ ἐν Πνεύματι; ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Θεμέλια τῆς Εὐσεβείας τὰ θεῖα παιδεύματα· ἔρη δὲ ἅγια, ἐφ' ὧν ταῦτα πέπηγε τὰ θεμέλια, οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀπόστολοι· περὶ τούτων γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, οἰκοδομηθέντες ἐπὶ τῇ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὅντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν· „ Πέτρος καὶ Ἰακώβος καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες εἶναι· καὶ πάλιν· „ Ὑμεῖς ἐσετέ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ἔρους κειμένη· ἐπὶ τούτων τῶν ἁγίων ὁρῶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς· κατέστησε τὰ τῆς εὐσεβείας θεμέλια.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Πύλας μὲν Σιών τὴν εἰσαγωγικὴν καὶ σοιχειῶδη διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, σκηνώματα δὲ Ἰακώβ, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν Συναγωγὴν, φησὶν οὖν, ὡς αἰρετατέρως κέκερται παρὰ τῇ Θεῷ ἢ Εὐαγγελικῇ πολιτείᾳ τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

φανῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ θέλει συναναστραφῇ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἵξεπλάγη ἀπὸ τὸν θαυμασμόν του, καὶ ἀνεβόησε πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ· μεγάλα καὶ θαυμάσια ἐλαλήθη εἰς ἐμένα παρὰ τοῦ Πνεύματος διὰ ἐσένα, ὦ πόλις τοῦ Θεοῦ. Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι αὕτη, καὶ διὰ τὴν παλαιὰ ἀφιερώθη εἰς τὸν Θεόν· καὶ διὰ τὴν ὕψερρον ἐδιωρίσθη εἰς τὸν Χριστόν, τόσον διὰ τὰ πάθη ὅπου ἔλαβεν εἰς αὐτήν, ὅσον καὶ διὰ τὸν τάφον, καὶ διὰ τὴν ἀνάστασίν του. (1).

4: „Μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος,
„ τοῖς γινώσκουσί με.

Ὁ λόγος οὗτος, ἐλαλήθη μὲν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, προφητεύει δὲ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ ἔχειν αὐτὴν ἀπὸ πολλὰ Ἔθνη, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πλείον ἀσεβεῖ· διὰ μέσου γὰρ τῆς πόρνης Ῥαὰβ, ἐφανερώσεν αἰνιγματωδῶς τοὺς Χαναναίους· διὰ τὴν καὶ ἡ Ῥαὰβ, Χαναναία ἦτον, ὡς ἐν τῇ γῇ Χαναάν κατοικοῦσα· διὰ μέσου δὲ τῆς πόλης Βαβυλῶνος ἐφανερώσεν τοὺς Βαβυλωνίους· Ἀσεβέσχατοι δὲ ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων· οἱ Χαναναῖοι καὶ οἱ Βαβυλωνῖοι· ἔπειτα ἀπαριθμεῖ καὶ ἄλλα ὅμοια ἀσεβῆ Ἔθνη· γινώσκοντας δὲ, ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας· τὸ δὲ νόημα εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐν τοῖς γινώσκουσί με (λείπει γὰρ ἐξ ὅθεν ἢ ἐν πρόθεσις) ἦτοι ἐν τῇ συστῆμτι τῶν εἰς ἐμὲ πιστευσάντων, θέλω ἐνθυμηθῆν τὴν Ῥαὰβ καὶ τὴν Βαβυλῶνα· ἦτοι θέλω φροντίσω εἰ

αὐτοὺς, ὥσπερ ὅπου εἶναι πιστοὶ εἰς ἐμὲ. Μερικοὶ δὲ, Ῥαὰβ, τὴν Ἀραβίαν λέγουσι.

„Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύροι καὶ
„ λαὸς τῶν Αἰθιοπῶν, οὗτοι ἐγεννή-
„ θησαν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ, λέγει· ἔχουν ἐν τῇ Σιών, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν Σιών, ἢ ἐν τοῖς γινώσκουσιν τὸν Θεόν· ταῦτον εἰπεῖν ἐκεῖ, ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐγεννήθησαν πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος οἱ Τύριοι καὶ Αἰθιοπῆς καὶ οἱ ἄλλοι Ἔθνη· καὶ ἄλλοφυλοι· ὁ δὲ Ἀχιλῆας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐγεννήθησαν, ἐταράχθησαν ἐξέδωκε· τὸ δὲ ἰδοὺ, εἶναι περιττόν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ οὗτοι, περιττόν φαίνεται· ἢ εἶναι ἐπαναλήψις τῶν ἀνωτέρων· συντάσσεται δὲ καὶ ἐξ ἰδοὺ ἀντὶ τοῦ, Καὶ λοιπὸν οὗτοι ἐγεννήθησαν ἐκεῖ· ποῖοι οὗτοι; οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ οἱ Τύριοι καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ Ἀλλόφυλοι μὲν εἶναι οἱ καλούμενοι Παλαιστῖναι, εἴτινες καὶ Ἀζῳποὶ καὶ Ἀσκαλωνῖται ὀνομαζόντο· κατ' ἐξοχὴν δὲ αὐτοὶ ὀνομαζόντο Ἀλλόφυλοι, διὰ τὴν ἀπὸ τὰ ἑπτὰ Ἔθνη, ὅπου ἐξωλόθρευσαν οἱ Ἰσραηλιταὶ αὐτοὶ μόνοι ἔμεναν, ὡς εἶπομεν καὶ ἐν τῇ πρ. Ψαλμῷ, ὁρμηνεύοντες τὸ „ Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων Τύρον· ὅλα δὲ τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, ἦτον τὰ πλείον ἀσεβέστερα καὶ ἀνομιώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα· ἀκόσως δὲ τὰ πλείον χαρότερά ἔθνη μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν, πόσω μᾶλλον τὰ ἄλλα, τὰ κατώτερα ὄντα εἰς τὴν Ἀσέβειαν; (2)

5: ἡ Μη.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, πόλις τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἔχει μίμησιν ἐστὶ τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἡ εἰκὼν· αὐτὴ δὲ ταύτης εἰσοδοὶ καὶ χοιριώσεις, ἐνταῦθα τυγχάνουσι παρ' ἡμῖν, ὡς καὶ πόλις ὁ λόγος ὀνόμασε· θαυμάσια δὲ τινὰ καὶ παράδοξα τὰ περὶ ταύτης θεσπιζόμενα, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντα προσδοκίαν· τί δὲ ἐλαλήθη περὶ αὐτῆς; ἢ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Ὡς κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· „ Πόλιν Θεοῦ νοητέν τὴν πολυμήνητον Θεοτόκον, περὶ ἧς δεδοξασμένα λελάληται, παρθενία καὶ τόκος συναφθέντα, Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον συμπλοκή· ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς γινόμενος· ὁ Πλάσις, πλαττόμενος· ἥς καὶ τὰς παρθενικὰς πύλας ὡς καθαρὰς ὁ δημιουργὸς λόγος ἠγάπησε· καὶ εἰσελθὼν καὶ ἐξελθὼν κεκλεισμένον· ἥς καὶ τὰς παρθενικὰς πύλας ὡς καθαρὰς ὁ δημιουργὸς λόγος ἠγάπησε· καὶ εἰσελθὼν καὶ ἐξελθὼν κεκλεισμένον· ἥς καὶ τὰς παρθενικὰς πύλας ὡς καθαρὰς ὁ δημιουργὸς λόγος ἠγάπησε.

(2) Ὁ δὲ εἰπὼν ὁ Θεοδώριτος· „ Διὰ τῶν παρανομιωτάτων Ἔθνων, καὶ τοὺς ἄλλους ἐδήλωσε· Ῥαὰβ γὰρ ἡ Χαναναία καὶ πόρνη· Βαβυλὼν δὲ θηριώδης καὶ δυσσεβής· οἱ δὲ Ἀλλόφυλοι· ἦτοι οἱ φιλιππῖται δυσσεβεῖς καὶ πα-
γάρι.

5 : „Μήτηρ Σιών· ἐρεῖ ἄνθρωπος·

Ἐδῶ προφητεύει φανερά ὁ θεὸς Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ καθὲς ἔθνος ἔχουν νὰ υπάγουν πολλοὶ εἰς τὴν Σιών καὶ νὰ εἰποῦν, ὅτι ἡ Σιών : ἤγουν ἡ Ἐκκλησία, εἶναι Μήτηρ· λείπει δὲ τὸ ἐς· Μήτηρ δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἕνα μὲν, καθὸ ἀναγεννᾷ πνευματικῶς τοὺς πιστεύοντας διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν· καὶ ἄλλο δὲ, καθὸ τρέφει τοὺς γεννηθέντας Χριστιανούς μετὰ περὶ Χριστοῦ δόγματα, καὶ μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυστηρίων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· ἡ Μήτηρ ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται, καθὸ εἶναι ποθεινὴ καὶ ἀγαπητὴ εἰς τὰ τέκνα της· διὰ τὴν κανόνα πρᾶγμα δὲ εὐρίσκεται ποθεινότερον ἀπὸ τὴν μητέρα· ποθεινὴ δὲ ἀληθῶς εἶναι τόσον ἡ αἰσθητὴ ὅσον καὶ ἡ νοητὴ Σιών· ἥτοι ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐκείνους, ὅπου καταφεύγουν εἰς αὐτάς· διὰ τὴν, εἰς μὲν τὴν αἰσθητὴν Σιών καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπολιτεύθη κατὰ σάρκα ὁ Δεσποτὴς Χριστὸς, καὶ ἤγάγε τοὺς τόπους αὐτῆς μετὰ τὴν ἀναστροφὴν του· εἰς δὲ τὴν νοητὴν πάλιν Σιών· ἥτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀοράτως ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς αὐτὴν τελοῦνται τὰ τοῦ Χριστοῦ θεῖα Μυστήρια.

„Καὶ ἄνθρωπος ἐγγεννήθη ἐν αὐτῇ·

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει περὶ τῆς Χρι-

στοῦ Γεννήσεως : δηλαδὴ ὅτι εἰς τὰ ὅρια τῆς αἰσθη-
τῆς Σιών ἐγεννήθη ἀληθῶς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς, ὅς τις ἐφύλαξε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος (1) διὰ νὰ δείξῃ δὲ, ὅτι δὲν ἦτον ἄνθρωπος ψιλὸς ὁ γεννηθεὶς, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεός, ἀκολουθῶς λέγει·

„Καὶ αὐτὸς ἐξεμελίωσεν αὐτὴν ὁ ὕψιστος·

Αὐτὸς, λέγει, ὁ ἐν τῇ Σιών γεννηθεὶς ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁποῦ ἐξεμελίωσεν αὐτὴν κατ' ἀρχὰς, ὡς ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὅς τις εἶναι ὑψηλότερος πάντων καθὸ Θεός.

9 : „Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν,
„καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγεννη-
„μένων ἐν αὐτῇ·

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει διδάξαι τὰ περὶ ἐ-
αυτοῦ ἀπὸ τῆς γραφῆς : δηλαδὴ τὴν προφητικὴν δι-
ηγείται γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς „Καὶ ἐπεδόθη
αὐτῷ Βιβλίον Ἠσαΐου τοῦ Προφήτου· καὶ ἀναπτύ-
ξας τὸ Βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμέ-
νον· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἐχρίστέ με,
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ὁπέσαλκέμε· καὶ τὰ ἐξῆς.
(Λουκ. δ'. 17.) Τὴν δὲ τοιαύτην Γραφὴν τῶν
Προ-

ράνομοι· τῆς δὲ Τύρου καὶ τὴν Ἀσέβειαν καὶ τὴν Ἀσέλγειαν, ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐτραγώδησε· λαὸν δὲ Ἀθιόπων, οὗ μόνον αὐτοὺς τοὺς Ἀθιόπας, ὧν αἱ ψυχαὶ τὴν τῶν σαρκῶν ἐμιμήσαντο χρεῶν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς μέλανας τὴν ψυ-
χὴν ὁ προφητικὸς ἐκάλεσε λόγος, μεταστάντας εἰς εὐσέβειαν, καὶ τὴν τῆς ἀσεβείας μέλαιναν ἀποβαλόντας· ἀπερ
ἄμφω παρίσταν ἡ ἐν τῷ Ἀσματι νύμφη λέγουσα· μέλαινά εἰμι καὶ καλὴ, θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ· δεδήλωκε γὰρ
κατὰ ταυτὸν, καὶ τὸν τῆς δυσσεβείας ζόφον, καὶ τὴν δεδομένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὥραν· εὐρηται δὲ παρὰ τῷ
Θεοδώρῳ (ἐν τοῖς ὑποσημειώμασι) καὶ ταῦτα· ἡ Ῥαββὶ πλατυσμὸς ἐρμηνεύεται, καὶ Βαβυλὼν σύγχυσις,
οἱ γὰρ τὸν πλατὺν βίον ζήσαντες, καὶ τῇ συγχύσει τῶν Δαιμόνων βαρυνθέντες, οὗτοι ἐπέγνωσαν τὸν Θεόν· καὶ οἱ πε-
πόντες τῇ πτώσει τῶν Εἰδώλων· (ἀλλόφυλοι γὰρ πίπτοντες ἐρμηνεύονται)· καὶ ἐν τῇ συγχύσει τῆς πλάνης·
(Τύρος γὰρ σύγχυσις (ἴσως πλάνη) ἐρμηνεύεται)· καὶ οἱ ταπεινωθέντες ὑπὸ τῶν Δαιμόνων· (Ἀθιοπία γὰρ
ταπεινώσις ἐρμηνεύεται)· οὗτοι ὡς ἀποξηραμένοι τοῦ Θεοῦ, ἐγεννήθησαν ἐκεῖ· πῶς; ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χρι-
στοῦ πιστεύσαντες καὶ σωθέντες.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ νοῦται τὸ ἐρεῖ· ὁ γὰρ τὴν Σιών ὀνομάζων Μητέρα·
ἀκολουγήσει καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τεχθέντος ἀνθρώπου τὴν γέννησιν.

Προφητικῶν λόγων, ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ γραφὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν· ἐπειδὴ, ἡ Γραφή ἦτον δεδομένη εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰς τοὺς Ἀρχοντας αὐτῶν· καὶ ἦτον πάλαι μὲν ἀπόκρημα ἡ Γραφή τούτων τῶν γεννηθέντων σωματικῶς ἐν τῇ αἰσθητῇ Σιών· ἡ αὐτὴ δὲ Γραφή εἶναι καὶ τώρα ἀπόκρημα τῶν γεννηθέντων πνευματικῶς ἐν τῇ νοητῇ Σιών· ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ Ἐκκλησίᾳ· ἦτοι τῶν Χριστιανῶν. (1)

„κία ἐν σοί.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι βεβαιωτικόν, ἀντὶ τοῦ ὅτι τῶς καὶ ἀληθῶς ὁ Σιών, εἰς ἐσένα θέλει εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν εὐφραينوμένων πνευματικῶς· ἐπειδὴ εἰς ἐσένα ἔχουν νὰ κατοικήσουν οἱ τοιοῦτοι· τὸ δὲ πάντων, ἀγκλὰ καὶ ἔχη τύπον καὶ σχῆμα ὅλων κοινῶς, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἰδίωμα εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ πάντων, ἀντὶ τοῦ πολλῶν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τινῶν. (2)

7 : „Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία

ΨΑΛΜΟΣ ΠΖ΄

„Ὡδὴ Ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ· εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελέθ, τοῦ ἀποκριθῆναι συνέσεως Αἱμάν τῷ Ἰσραηλίτῃ.

Τι μὲν δηλοῖ τὸ ὠδὴ Ψαλμοῦ, καὶ τὸ τοῖς υἱοῖς Κορέ, εἶπομεν ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλῳίᾳ ε΄. εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος ἡ προφητεία ὅπου περιέχεται εἰς αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ προλαβὼν πς΄. Ψαλμὸς, ἐπροφήτευσεν διὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. οὗτος δὲ προφητεύει διὰ τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ διὰ τὴν εἰς Ἰδοῦ κατάβασίν του κα-

τα

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ὁ γὰρ τοῦς ἐν αὐτῇ πολιτευομένους λαοὺς τῆς παρ' αὐτοῦ γραφῆς ἀξίαν, ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐγεννήθη, Κύριος ὢν ὁ Θεός· ταύτην δὲ τὴν ἀρίστην καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξε πρὸς τοὺς ἱεροὺς εἰρηκίους Ἀποστόλους· „Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡριθμημέναι εἰσι· καὶ τὴν ἀναγραφὴν δὲ τοῖς οἰκείοις Μαθηταῖς ἐδήλωσε λέγων· „Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεόδωρος.

(2) Ἄλλος δὲ φησιν „Ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Σιών ἀπογραφόμενοι, τὴν καθαρὰν ἔχουσιν εὐφροσύνην καὶ ἀκραίαν· καὶ οὐδὲ παροικέουσιν, ἀλλὰ κατοικήσουσιν εἰς αἰῶνα ἀγαλλιωμένοι· εἶδε δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα διόματα ἐγγράφη εἰς τὴν βίβλιν τῶν σημειωμένων ὁ Κύριος, καὶ τῆς ἐκεῖθεν τρυφῆς καταξιώσειεν, ἔσθαι εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἡ ἐν οὐρανοῖς πολιτεία πάσης ἀθυμίας κεχωρισμένη, τὴν ἀκραίαν καὶ ἀθάνατον εὐφροσύνην ἔχει καὶ θυμωδία· ταύτην δὲ οὐ παροικέουσιν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα κατοικέουσι τῆς εὐσεβείας οἱ τρέφοι· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὅταν, φησιν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε καὶ εὐφροσύνης ἔσονται πλήρεις.

τά τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὑπὲρ Μκαλέθ εἶναι ἀντὶ τοῦ, διὰ χορεύσεως (ἐν ἄλλοις δὲ γράρεται διὰ χοροῦ διχοῦ) ἐψάλλον γὰρ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ὁμοῦ ἐχόρευον· τοῦ ἀποκριθῆναι δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ ἀποκριθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἐχόρευον ἐν ταυτῷ, ὅταν ἀπεκρίνοντο εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὄργάνου· ἦτοι λέγοντες τὸν Ψαλμὸν, ἔπαιζον καὶ τὸ ὄργανον, καὶ παίζοντες τὸ ὄργανον, ἐχόρευον. καὶ ἐν ταυτῷ, ὡς ὅπου νὰ ἀποκριθῇ· ἤγουν νὰ συμφωνήσῃ ἡ φωνὴ τοῦ ὄργάνου μετὰ τὸν Ψαλμὸν· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, διατὶ χρειάζονται σύνεσιν ἐκεῖ· οἱ, ὅπου τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπεδὴ καὶ εἶναι κεκρυμμένον εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, τὸ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου Μωσῆ. Αἱμὴν δὲ τῷ Ἰσραηλίτῃ ἐπιγράφεται· διατὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν Αἱμὴν τὸν Ἰσραηλίτην· διότι οὐ μόνον εἰς τοὺς υἱοὺς Κορὲ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πρωτοψάλτην Αἰθάν παρεδόθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸ νὰ ψαλθῇ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ υἱοὶ Κορὲ ἦτον ψάλλει ἀπὸ τὸν ἕνα χορὸν, καὶ ὁ Αἱμὴν ἀπὸ τὸν ἄλλον· διὰ τοῦτο ἐψάλλθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἀπὸ τοὺς δύο χοροῦς, ἢ συμφάλλοντας ὁμοῦ ἢ χωριστὰ ψάλλοντας· αὐτόν. Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ Αἰθάν, γράφουσιν Αἰθάν· καλλίον δὲ εἶναι νὰ γράρεται Αἰθάν, καθὼς εἶναι ἐδῶ· εἰς δὲ τὸν ἀκόλουθον Ψαλμὸν νὰ γράφεται Αἰθάν· γέγραπται γὰρ εἰς τὴν πρώτην τῶν Παραλειπομένων· Καὶ εἶπε Δαβὶδ τοῖσι ἄρχουσι τῶν Λευϊτῶν· σήσατε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τοὺς ψαλτωδοὺς, ἐν ὄργανοις, νάβλαις, κινύραις... Καὶ ἐσησαν οἱ Λευῖται τὸν Αἱμὴν υἱὸν Ἰωὴλ· καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἀσάφ υἱὸς Βαραχία· καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Μωρὰρὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ Αἰθάν υἱὸς Κισαίου. (α. Παρ. 15. 16.) Τῷ Ἰσραηλίτῃ δὲ γράρεται, ὅχι πῶς δὲν ἦτον οἱ ἄλλοι ψάλλει Ἰσραηλίται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον καὶ ἄλλοι συνώνυμοι Αἱμὴν καὶ Αἰθάν ἀλλόφυλλοι· διὰ τοῦτο πρὸς διαφοράν αὐτῶν, ἐπροσέθη τὸ ἐπιβατόν τοῦ Ἰσραηλίτου. (1)

1 : " **Κ**ύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου,
 „ἡμέρας ἐκέκραξα, καὶ ἐν νυκτὶ
 „ἐναντίον σου.

Εἰπομεν εἰς τὸν 15. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες, ὅτι ὁ Θεὸς τῶν σωτηριῶν ἡμῶν, ὅτι Θεὸς σωτηρία ὀνομάζεται, ἀντὶ τοῦ, ὅτι Θεὸς σωτὴρ, ἢ Θεὸς τοῦ σώζειν· Κύριον δὲ καὶ Θεὸν ὁ Χριστὸς καλεῖ τὸν Πατέρα, καθὼς ἄνθρωπος· διότι πολλὰ τοιαῦτα λέ-

γει καὶ ἐν τῷ κα Ψαλμῷ. ἐκ προσώπου τοῦ· ἡμέρας δὲ καὶ ἐν νυκτὶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πάντοτε τοῦτο δὲ τὸ νὰ φωνάξῃ τινὰς πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι δηλωτικὴν τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως· διατὶ ἐκεῖνος, ὅπου γνησίως ἀγαπᾷ τὸν Θεόν· αὐτὸς καὶ φωνάζει πάντοτε πρὸς αὐτόν, ποτὲ μὲν μετὰ τὸ σῶμα, ποτὲ δὲ μετὰ καρδίαν· ἐπειδὴ καὶ πάντοτε χρειάζεται τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· ἡ ἡμέραν καὶ νύκτα λέγει τὴν τῆς προδασίας τοῦ Ἰούδα. (1)

2 : „ **Ε**ἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή
 „μου, κλῖνον το οἶς σου εἰς τὴν δέαν
 „αἰν μου.

Προ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι Ἰσραηλὶτὴς προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἐν Βαβυλῶνι δουλείαν τῶν Ἰουδαίων, ἢ δὲ ἀπόκρισις αἰνίττεται τὰ ἀντιφθεγγόμενα τάγματα τῶν χορῶν· ἐδόθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοῖς υἱοῖς Κορὲ, ἵνα ψάλλωσιν αὐτόν, ἔχοντες χοροδιδάσκαλον τὸν Αἱμὴν, ὃ χάριν τοῦ ἀποκριθῆναι· ταυτέσι τοῦ ἀντιφθόγγου γενομένοι τὰς μελωδίας· ἀρμόζει δὲ ἡ προσευχή αὕτη ἔς τοις εὐσεβεσέροισι τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Εὐσέβιος, Αἱμὴν Ζαραφτὴν ὀνομάζει τοῦτον, ἕνα ὄντα υἱὸν Ζαφᾶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἰούδα· ὅς τις Αἱμὴν κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν, ἐν Αἰγύπτῳ γέγονε πρὸ τοῦ Μωσέως· ὁ δὲ Ἀπολινάριος ἀπόγονος τοῦ Κορὲ λέγει τὸν Αἱμὴν· ὁ δὲ Κορὲ ἦτον ἀπόγονος τοῦ Καάθ τοῦ ἱεροῦ Λευί.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι Ἄτε ἀγαθὸς ὢν ὁ Σωτὴρ, εἰδὼς τὴν ἐκπτώσιν τοῦ λαοῦ, πρὸς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπέμψαι πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς· ὅπως ἀπὸ τῆς κακίας μεταβαλόντες, ὃ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Προσευχὴν καὶ δέησιν ἐδῶ τοῦ Χριστοῦ θε-
λεις ἐννοήσεις, ἢ ἐκείνην ὅπου ἔκαμε περὶ τῶν Μα-
θητῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ἣν μόνος ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν Κεφ. ιζ'. Ἡ τὴν προ-
σευχὴν ὅπου ἔκαμε διὰ τὴν παρέλθον ἀπ' αὐτοῦ τὸ
ποτήριον τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσιν ὁ
Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, καὶ ὁ Λουκᾶς... παθὸ ἄνθρω-
πος δὲ λαλεῖ τὰ ταπεινὰ ταῦτα λόγια ὁ Χριστός, κα-
θὼς τειχάμενος λαλεῖ καὶ εἰς τὸν κα. Ψαλμόν· περὶ δὲ
τῆς κλίσεως τοῦ θείου αὐτίου, εἶπομεν καὶ εἰς τὴν
ἀρχὴν τοῦ „ Κλίνον Κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπακούσόν
μου, πέ. Ψαλμοῦ, ὅτι δηλοῖ, καθὼς οἱ Ἱατροί, ὅταν
θέλουν νὰ ἀκούσων τὸν ἀσθενῆ, ὅπου δὲν δύναται
νὰ φωνάξῃ, κλίνουν τὸ αὐτίτους διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς
τὸ σῶμα ἐκεῖνου, οὕτω, λέγει, καὶ σὺ ὁ ὑψηλός, κλίνον
εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν καὶ ἐπακούσόν μου. (1)

3 : „ Ὅτι ἐπλήσθῃ κακῶν ἡ ψυχὴ μου,
καὶ ἡ ζοή μου τῷ Ἄδῃ ἡγγίσει.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, ἐγέμωσεν ἀπὸ κακῶν·
ἤγουν θλίψεως „ Περὶλυπος γὰρ φησιν, ἡ ψυχὴ μου
ἕως θανάτου (Ματθ. κς. 38.) Ἄδην δὲ πρέπει
ἐδῶ νὰ νοήσωμεν τὸν θάνατον. (2)

4 : „ Προσελογίσθην μετὰ τῶν καταβαι-
νόντων εἰς λάκκον.

Προσελογίσθην νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐσυναριθ-

μήθην μαζὶ με τοὺς θαπτεμένους· τοὺτους γὰρ ὄνο-
μαζοῖ καταβαίνοντας εἰς λάκκον· εἶπομεν δὲ ἀλλαχοῦ,
ὅτι λάκκος ὀνομάζεται καὶ ὁ τάφος· τὰ μὲν οὖν ἀνω-
τέρω ρητὰ, ἀρμόζουν εἰς τὸν καιρὸν τὸν πρὸ τοῦ θά-
νάτου τοῦ Σωτῆρος· τοῦτο δὲ ἀρμόζει εἰς τὴν με-
τὰ τὸν θάνατον ταφὴν αὐτοῦ. (3)

„ Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοή-
ητος.

Δὲν εἶπε μόνον ὡς ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἦτον
τέλειος ἄνθρωπος· ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἦτον ὡς ἄν-
θρωπος ἀβοήητος· γέγραπται γὰρ, ὅτι πάντες
(οἱ Μαθηταί) ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον (Ματ. κς.
56.) ἐφάνη λοιπὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος ὡ-
ς ἄνθρωπος ἀβοήητος, δὲν ἦτον δὲ τῇ ἀληθείᾳ
ἀβοήητος· εἶπε γὰρ πρὸς τὸν Πέτρον „ Ἡ δοκεῖς,
ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου,
καὶ παραστήσει μοι πλείους, ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἄγ-
γέλων; (Ματ. κς. 53.)

5 : „ Ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

Ἐλεύθερος ἤμην, λέγει, ἐν τῷ τάφῳ· εὐρι-
σχόμενος ἀπὸ διαφθορᾶν καὶ διάλυσιν τοῦ σώματός
μου· ἢ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐγὼ μόνος ἐκατέβην θε-
ληματικῶς εἰς τὸν Ἄδην, καὶ ἄχι ἀπὸ ἄλλους ἐφέρ-
θηκα ἐκεῖ. (4) πρέπει δὲ καὶ ἐδῶ νὰ ὑπακούεται
ἔξω·

- (1) Ἄλλος δὲ φησιν „ Οὐκοῦν καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἐν ἐσχάτῃ ταλαιπωρίᾳ ὄντες διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ κατὰ
ποῦ κείμενοι ἱκετεύουσι τὸν ἐν ὑψηλοῖς κατοικοῦντα κλίνει αὐτοῖς τὴν θείαν ἀκρόν, καὶ ἐπακούσαι τῆς δεήσεως· ὁ
δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πολλῆς δὲ παρησίας τὸ „ εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου, ὡς ἂν τὰ ὄντως ἀγα-
θὰ βουλομένου, καὶ καὶ αὐτῷ συμφέρεται, καὶ Θεὸς φίλον δίδοναι, καὶ κλίνειν τῇ πρὸς τὸν αἰτοῦντα συγκοινωνίᾳ τὸ εὖς.
(2) Διττὸν τὸ κακόν· τὸ μὲν φύσει καὶ κυρίως, ὡς ἡ ἁμαρτία· τὸ δὲ τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει, ὡς πᾶσα κακία·
ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Εἰ γὰρ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάσισε, καὶ περὶ ἡμῶν ἐδυνάται, εἰκότως καὶ κακῶν
ἐμπέπληκται· τοῦτο δὲ φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ πάντων χάριτι Θεοῦ ἐγεύσατο θανάτου.
(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λάκκον ἐνόησε τὸν Ἄδην, εἰς ὃν κατήλθεν ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τὸν θάνατον.
(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Κύριλλος „ Πάντων γὰρ σπουδαίων καὶ φαύλων ἀγομένων εἰς Ἄδην ὑπότινον, ὡς Λάζα-
ρος

σε διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰουδα (1) καὶ διὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· καὶ διὰ τὴν κόλασιν τῶν ἀπωλεσμένων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Διόδωρον. Μερικοὶ δὲ, πτωχεύον νοοῦσιν ἐδῶ, τὴν υπερβολικὴν ζη-
ρότητα, ὅπου εἶχε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐκ τῆς κα-
κοπαθείας. (2)

„ Ἐκέκραξα πρὸς σέ Κύριε, ὅλην τὴν
„ ἡμέραν διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖ-
„ ράς μου.

Πάντοτε, λέγει, ἐφώναζα εἰς ἐσένα Κύριε,
ἔχων ἐξαπλωμένας τὰς χεῖρας ἐν προσευχῇ, ἔχι μὲ-
νον διὰ λόγου μου, καθὼς ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ διὰ
τοὺς Μαθητάς μου, καὶ διὰ τὸν λαόν.

10 : „ Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμά-
„ σια; ἢ ἱατροὶ ἀναστήσουσι καὶ ἐξο-
„ μολογήσονται σοι;

τι κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φοβέται
τὸν θάνατον· καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ νὰ ζήσῃ ἀ-
κόμη· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔλαβε „ Πάτερ μου,
εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο.
(Ματθ. κς. 39.) Ὁμοίᾳ δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦ-
τα μὲ ἐκεῖνα, ὅπου εἶναι γεγραμμένα ἐν τῷ κθ.
Ψαλμῷ: ἦτοι τό „ Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χεῖρας
ἡ ἀναγγελεῖ τὴν ἀληθειάν σου; καὶ ζήτην ἐκείν· λέγει
λοιπὸν· μήπως θέλεις κάμης ἔργα θαυμαστά, Πάτερ
μου, εἰς τοὺς ἀναισθήτους νεκροὺς; καθὼς τοιαῦτα
κάμνεις εἰς τοὺς ζωντανούς; ἢ μήπως οἱ ἱατροὶ ἀ-
χρουν νὰ ἀναστήσουν τοὺς νεκροὺς, καὶ αὐτοὶ ἀ-
ναστήντες ἔχουν νὰ σὲ εὐχαριστήσουν; Ὀχι βέβαια·
ἀλλὰ οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι εἶναι, ὅπου γνωρίζουν τὰ
τοιαῦτα θαυμάσια, καὶ διὰ ταῦτα σὲ εὐχαριστοῦ-
σι. (3)

11 : „ Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ τάφῳ τῇ
„ ἐλεός σου, καὶ τὴν ἀληθειάν σου ἐν
„ τῇ ἀπωλείᾳ.

Τὸ ἴδιον νόημα τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἔ-
χουν καὶ ταῦτα, ἀπώλειαν δὲ ἐδῶ, τὸν τάφον ἀν-
θρώπου.

(1) Τέσσαρες φορές ὁ Κύριος ἔκλαυσεν· α'. ὅταν ἀνέστη τὸν Λάζαρον· β'. ὅταν ἦλθεν νὰ τὸν ἴδουν οἱ εἰς τὴν Ἰερ-
σὺν ἀναβαίνοντες Ἕλληνες, ὅτε ἔειπε· „ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραχται· ἔτι εἶπω; Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς
ῥῆσος ταύτης (Ἰωάν. ιβ'. 27.) ἡ γὰρ ταραχὴ αὕτη κλαύσιμον δηλοῖ· καθὼς ἔδ' Ἀποστόλος καθαρώτερα περὶ
ταύτου λέγει· „ Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις ἢ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶσαι αὐτὸν ἐκ
θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς ἢ δακρύων προσενέγκας· (Ἐβρ. ε'. 7.) ἔτι καθὼς δ' τοῦ Ἀποστόλου ἑρμηνευ-
τικῆς Ἱερὸς Θεοφύλακτος συνομολογεῖ γ'. ἔκλαυσεν, ὅταν ἴδε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ μακρόθεν κατὰ τὸν Λου-
κᾶν· „ Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ (Ἰωάν. 41.) δ'. ὅταν ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Ἰουδα· „ Ταῦτα
εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, ἔμαρτύρησε ἔτι· „ ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παρα-
δώσει με· (Ἰωάν. ιγ'. 21.) κλαύσιμον γὰρ δηλοῖ ἡ ταραχὴ αὕτη, καθὼς λέγει ὁ θεὸς Χρυσόστομος· λυ-
πούμενος γὰρ τὴν ἀπώλειαν τοῦ προδότου ὁ Κύριος, ἔκλαυσεν.

(2) Λέγει δ' ἐν τούτῳ ἔτι ὑπὲρ τῶν Μαθητῶν ὁ Κύριος, κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ὅς ἐν τάξει ὀφθαλμῶν εἶχεν, ὅ-
τι ἔοιτο ἡσθένεισαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, διὰ τὸ εἶναι πτωχοὺς ἔτι ἔτι ἀτελεῖς, ὡς λέγειν· ἡμεῖς δὲ
ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτὸς ἐσὶν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραὴλ· κατὰ δὲ ἱστορίαν ἀρμολόγους ταῦτα ἔτι τοῖς ἀρχμαλώ-
τοις Ἰουδαίοις· ὅθεν ἔδ' Σύμμαχος εἶπεν· „ Ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐξέβλεπεν ἀπὸ τῆς κακώσεως· εἰς δάκρυα γὰρ
(κατὰ τὸν Θεοδώριτον) τοὺς ὀφθαλμοὺς μου κατεδαπάνησα, κλαίειν ὑπὸ τῆς ἐδύνης καταναγκαζόμενος.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὰς αἰτίας ἡμᾶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθόδου, μονονοχὶ λέγων
ἐπειδὴ οὔτε νεκροὺς δυνατόν, φησι, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὔτε ἱατροὺς ἀναστήσαι, νὰ ἐξομολογήσονται σοι·
οὔτε μὴν εἰ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ, δυνατόι ἦσαν γινῶναι σου τὴν ἀλήθειαν· τούτου χάριν ὁ Πάτερ, ἔτι τοῖς ἐν Ἀδου-

μασεν· ἐπειδὴ ὀλεῖ καὶ διαφθείρει τὸ νεκροῦ σῶμα, ὅπου βαλθῇ εἰς αὐτόν· εἵπομεν δὲ καὶ ἀνωτέρω, ὅτι τὰ αὐτὰ νοήματα μὲ ἄλλας λέξεις ὀνομάζει εἰς πολλὰ μέρη ὁ Δαβὶδ, καὶ μάλιστα εἰς ἐποθέσεις κλαυθμηρὰς καὶ παθητικὰς· δὲν αἰσθάνεται, λέγει, ὁ νεκρὸς ἄνθρωπος τὸ ἔλεός σου, ὦ Πατήρ, ἀλλὰ ὁ ζωντανός· ὅς τις καὶ διηγέται τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁμοίως ὁ ζωντανός αἰσθάνεται καὶ τὰ ἀληθῆ λόγια σου, καὶ ὅτι σὺ εἶσαι ἀληθὴς Θεός· καθὼς εἵπομεν ἐν τῷ κθ΄. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Μὴ ἐξομολογήσεται σοὶ χεῖρας, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀληθειάν σου;

12: „ Μὴ γνωσθῇσεται ἐν τῷ σκότει τὰ
„ θαυμάσιά σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη
„ σου ἐν γῇ ἐπιλελησμένη;

Σκότος πάλιν λέγει εἰς τὸν ἐν τῷ τάφῳ τόπον· τὸν ἴδιον δὲ τόπον τοῦ τάφου ὀνομάζει καὶ γῆν ἐπιλελησμένην· ἡγουν ἀλησμονημένην κοντὰ μὲν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐκτὸς δὲ τῆς γῆς εἶναι γεμάτη ἀπὸ φθορᾶς καὶ δυσωδίας· κοντὰ δὲ εἰς τὸν Θεόν, διὰ τὴν πλῆθον ἐκείνην, ὅπου εὐρίσκεται εἰς αὐτὴν ἐντατακισμένος· ζωντανοὶ γὰρ εἶναι ἐκείνοι, τοὺς ὁποίους ἐνθυμεῖται ὁ Θεός· ὅλα δὲ τὰ ἀνω εἰρημένα ῥητὰ, ἵνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι· καὶ ὅλα ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται. (1)

13: „ Καγὼ πρὸς σὲ Κύριε, ἐκέκραξα,
„ καὶ τὸ πρῶν ἡ προσευχή μου προ-
„ φθάσει σε.

Καὶ ἐγὼ, λέγει, ἐφώνησα εἰς ἑσένα Κύριε, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καθὼς καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος· τὸ πρῶν δὲ, λέγει· ἡγουν ὀγλήγωρα θέλει φθάσει εἰς ἑσένα ἡ προσευχή μου· ἐπειδὴ δὲν θέλουν ἐμποδίσουν αὐτὴν ἁμαρτίαι εἰς τὸ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ πρὸς πρόθεσιν εἰς τὰ προφθασίσα. (2)

14: „ Ἴνα τί Κύριε ἀπωθῇ τὴν ψυχὴν
„ μου; ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν
„ σου ἀπ' ἐμοῦ;

Ὅμοια εἶναι τὰ λόγια ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, μὲ ἐκεῖνα ὅπου λέγονται πρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ· ἡγουν τὸ „ Ὁ Θεός ὁ Θεός μου πρόσχες μοι, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; καὶ τὸ „ ὁ Θεός μου κεκραξομαι ἡμέρας καὶ οὐκ εἰσακούσῃ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Κύριος, καὶ διὰ τῆς τοὺς ἀπωσμένους πρότερον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· ψυχὴν δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος καὶ τὴν ἐδικήν του, καὶ τὴν τοῦ κάθε ἀνθρώπου· καὶ ἐαυτὸν τοῦ ὄνο-

καταλελόγισμαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, τῶν θαυμάτων σου πύργον λάβωμεν· ἢ διηγώμενται οἱ πάλαι ἐν σκότει τὴν ἀληθειάν σου· ὁ δὲ Ἀνάθυμός φησιν· „ Οἶδεις τοὺς ἀπληπισμένους, φησι, ἐκινήσεται τὸ ἔλεός σου ἀπαγγελλόμενον τοῖς ἔξω· οὐδὲ τῇ ἀπωλείᾳ· τούτοις τοῖς τὰ τῆς ἀπωλείας ποιοῦσι, τὴν ἀληθειάν σου· διηγέται γὰρ τις ἔλεος τοῖς ἐλεῖσθαι πεφυκόσιν· οὗτοι γὰρ τυγχάνουσιν οἱ τοὺς πέλας ἐλεῶντες· Μακάριοι γὰρ φησιν, οἱ ἐλεῶντες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· ἢ ἡ ἀλήθεια οὐ τῇ ἀπωλείᾳ, ἀλλὰ τοῖς μεταστῆσιν αὐτῆς ἐπὶ σωτηρίαν· σκότος δὲ εἶσιν, οἱ τῇ περιττῇ κακίᾳ ἢ ἀγνοίᾳ κεκρατημένοι· γῆ δὲ ἐπιλελησμένη, ἢ ἀκανθῶν πεπληρωμένη καρδία τῶν ἡδονῶν ἢ φροντίδων βιωτικῶν· πῶς οὖν τοῖς τὰ θαύματα τῆς ἀληθείας γνωσθῆσεται; ἡγουν ἡ δικαιοσύνη, πρακτικὴ τε οὐσα ἢ ἡθικὴ ἀρετὴ;

(1) Ἄλλος δὲ φησιν ἢ Ἐπειδὴ, λέγει, ὦ Πατήρ, οὐ τοῖς νεκροῖς δυνατόν ποιήσασθαι θαυμάσια, διὰ τοῦτο ἐν Ἀδου καταλελόγισμαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, διηγώμενται οἱ πάλαι ἐν τῷ σκότει τὴν ἀληθειάν σου· ταῦτα δὲ πρὸς ἔργον ἐξέβη, ὅτε πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει ἢ Διηγοῦ δὲ ὁ λόγος, ὅτι ἢ ἡ προσευχή τοῦ Σωτῆρος ἢ λέγουσα, σὺ δὲ Κύριε ἀνάγκησόν με, τὸ πρῶν εἰς ἔργον ἐκφέρει, ὅτε ἢ ἀναστῆναι μεμαρτύρηται· ἀρμολογεῖ δὲ ταῦτα κατ' ἱστορίαν ἢ τοῖς ἐν Βαβυ-

ὀνομάζει τὸν καθ' ἑα ἀπὸ λόγου μας· διατί, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀκόμη ἀπὸ θ' εἰς καὶ ἀποστέφεται τοὺς ἀνθρώπους; ἐγὼ γὰρ διὰ ὅλους πάσχω καὶ πληρῶ τὴν εἰς αὐτοὺς πρέπουσαν καταδίκην. (1)

15 : „ Πτωχός εἰμι ἐγώ, καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητος μου ,

Λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν Χριστοῦ γεννησιν λόγῳ „ Καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἢ ἐγὼ πλουτῶ τὴν ἐκείνου Θεοτητα· εἶπε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς διὰ λόγου τοῦ πρὸς τὸν Γραμματέα, διὰ τὴν δειξὴν τὴν πολλὴν τοῦ πτωχείαν „ ἡ ἀλώπεκος φωλεὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσκει, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῆν. (Ματ. Η'. 20.) ἐν κόποις δὲ ἦτον ὁ Κύριος ἐκ νεότητος τοῦ· διατί ἐξ αὐτῶν τῶν σπργάνων ἐπιβουλευέτο καὶ ἐδίωκε ὁ ἀπὸ τὸν Ἑβραίων, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· κόπους δὲ, λέγει τὰς ταλαιπωρίας. (2)

„ Ὑψώθεις δὲ, ἐταπεινώθην καὶ ἐξηπορήθην.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ ὑψώθηκα μετὰ τὴν

μετὰ καὶ θαύματα, ὅπου ἔκαμψα, κατὰ τὴν Διόδορον, ἐταπεινώθηκα ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ ὕβρεις καὶ πάθη, καθὼς ἐφάρη εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἢ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ὑψώθηκα εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐταπεινώθηκα βυλθεὶς μέσα εἰς τὸν τάρον, καὶ εἰς τὸν Ἄδην καταβάς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἀλλὰ καὶ ἡπορημένος ἔγινα, ὅσον εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν Ἑβραίων· ἐφάρη γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, πῶς ἦτον ἄπορος καὶ ὑστερημένος ἀπὸ βροῦθαι· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον. „ Ἀφες ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν. (Ματ. κζ. 49.)

16 : „ Ἐπ' ἐμέ διήλθον οἱ ὄργαι σου· οἱ φοβερисμοὶ σου ἐξετάραζάν με.

Ὅργαι καὶ φοβερισμοὶ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Χριστὸς, τοὺς κατὰ τῶν ἀμαρτανῶν γινομένους· καὶ τὰς μὲν ὄργας λέγει, ὅτι διήλθον καὶ ἐπέρασαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν σου· τοὺς δὲ φοβερισμοὺς λέγει, ὅτι ἐτόραττον αὐτόν, ὁ δὲ Ἀβραάμης ὄργας Θεοῦ καὶ φοβερισμοὺς, τοὺς Δαίμονας λέγει· ὄργας μὲν, καθὼς αὐτοὶ ἐργίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Θεοῦ δὲ, διατί κατὰ παραχωρήσιν Θεοῦ τοῦτο ποιοῦσι· φοβερισμοὺς δὲ, διατί φέρουσι φόβον εἰς τὴν ψυχὴν· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πύθους ἦλθον εἰς αὐτόν οἱ ποιοῦτοι φοβερισμοί, καὶ ἐτάραζαν αὐτόν καθὼς ἄνθρωπον. (3)

17 : „ Ἐ-

βυλῶνι αἰχμαλώτοις, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα „ Ἐπιθυμῶν γὰρ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλαγῆναι κακῶν, ὁδυνώμενος ποτινῶμαι ἢ φθάνα τῇ δεήσει τὸν ὁρῶν.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὁ μὲν Κύριος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσήχετο· οἱ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνοντες, οἶονεὶ ἀπρακτοὶ αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν κατισχύει προσευχὴν· ἢ ὁ Δίδυμος λέγει „ Ἀρμόττει δὲ τῇ τοῦ Ἰησοῦ παρρησίᾳ τὸ, ἵνα τὴν ἀπωθὴ τὴν ψυχὴν μου, ἡμαρτηκοτος οὐδέν· δεξιόμενος οὖν αὐτὴν, τοὺς ὑπὲρ ὧν πρεσβεύω, σώσον, τὸ πρόσωπον αὐτοῖς ἐπιλαμπὼν τὸ σὸν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Νεότης τοῦ μὲν Ἰσραὴλ, ἢ ἐξ Αἰγυπτου ἔχουτος· πάντων δὲ ἀνθρώπων, ἢ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ἔξω τοῦ Παράδεισου ζωὴ ἢ οὗτοι δὲ καὶ κείνοι πάντα τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ταλαιπωρούμενοι διετετέλεσαν.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησιν „ Ἐπεὶ δὲ τὸ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος πολλὰ ἀμαρτούσης πρόσωπον φέρει ὁ ἐναιθροπύσας Κύριος, ἀνέλαβε γὰρ τὰς πάντων ἀμαρτίας εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα· διήλθον ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ κατὰ τῶν διαφόρων ἀμαρτημάτων ὄργαι· πλὴν οὐχ ὥς τε ἐνεργῆσαι τι κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅσον ἐκταράζει μόνον· οὐ γὰρ ἔγνω ἀμαρτίας.

17: „ Ἐκύκλωσάν με ὥσει ὕδωρ ὅλην
 „ τὴν ἡμέραν περιέσχον με ἅμα .

Εἶπεν ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸν κα. Ψαλμὸν ,
 ὅτι περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοί , ταῦται πίονες
 περιέσχον με . οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδὴ ἔδω δὲ λέγει , ὅ-
 τι οἱ αὐτοὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡς τὸ νερόν . ἐπει-
 δὴ καὶ τὸ νερόν ἀπὸ κάθε μέρος περιλαμβάνει ἐκα-
 νον , ὅπου πέσῃ μετὰ εἰς αὐτό . ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν
 λέγει τὴν τοῦ πάθους . τὸ δὲ ἅμα νοεῖται , ἀντὶ τοῦ
 ὁμοῦ ὅλοι .

18: „ Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ
 „ πλησίον , καὶ τοὺς γνωστοὺς μου
 „ ἀπὸ ταλαιπωρίας .

Σὺ , λέγει , ὁ Πάτερ μου , ἐμάκρυνας ἀπὸ λόγου μου
 τοὺς Μαθητάς μου , διὰ τὴν ταλαιπωρίαν , ὅπου ἔ-
 γὼ ἔλαβον ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ παθῶν . εἶπε δὲ καὶ
 ἀνωτέρω ὁ Κύριος „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου
 ἀπ' ἐμοῦ . φίλον δὲ καὶ πλησίον καὶ γνωστοὺς τοὺς
 αὐτοὺς Μαθητάς του ὀνομάζει , φίλον μὲν , κατὰ
 τὸ „ Ὑμεῖς φίλοι μου ἔσε . (Ἰω . ιε . 14 .) πλη-
 σίον δὲ , καθὼς οἱ Μαθηταὶ του συναναστρέφοντο με-
 αὐτόν . γνωστοὺς δὲ , καθὼς οἱ Μαθηταὶ του καὶ ἐγί-
 νωσκον τὸν Χριστόν , καὶ ἐγινώσκοντο παρὰ τοῦ Χρι-
 στοῦ . (1)

Ἐτζι μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπροσαρμόσθη
 εἰς τὸν Χριστόν . ἀρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐν-

σεβῆς , ὅπου εὐρίσκονται εἰς θλίψεις , (2) μὲ τοι-
 αύτην προσαρμογὴν . Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας
 μου , πάντοτε ἐνώπιόν σου ἔκροξ , ἐπικαλούμενός σε
 εἰς βοήθειάν μου . τὰ δὲ ἀκόλουθα εἶναι φανερά . ὅ-
 πειδὴ ἐγέμισεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ θλίψεως καὶ πόλους .
 καὶ πλησιάζω εἰς τὸν θάνατον , διὰ τὴν ἀπέλαμάν . ἐ-
 συναριθμήθηκα με τοὺς νεκρούς , ὅσον εἰς τὴν σπου-
 δὴν , ὅπου ἔδεξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἀνθρωποκτόνοι Δαί-
 μονες ὁρμήθησαν εὐκολονίκητος ἀπὸ αὐτοῦ . διὰ τὴν
 μετὰ ἀβοήθητος , καὶ ὡς ἐν ἑνὶ νεκρῷ , ὅσον τὸ
 εἰς αἰτούς . καὶ μὲ ὅλον ὅπου ἐγὼ εἶμαι ἀκόμη ἐ-
 λευθερός ἀπὸ νεκρῶν , ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀ-
 κόμη δὲν ἀπὸ θανάτου . ἐγὼ ἐγίνην ὡς ἐκεῖνοι , ὅπου
 πληγόνονται καὶ εὐρίσκονται εἰς τοὺς τάφους , μὲ
 τὸ νὰ ἐπληρώθηκα ἀπὸ τὰς σαῖτας τῆς ἀμαρτίας ,
 ἢ τῆς λύπης . καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ ἀναλόγως
 προσαρμόζονται εἰς κάθε χριστιανόν . ἔβλεπον με οἱ
 Δαίμονες μέσα εἰς τὸν βαθὺν λάκκον τῆς ἡμαρτίας ,
 καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως . ἡ ὁποία εἶναι σκιά
 καὶ ὁμοίωσις τοῦ θανάτου διὰ τὴν πικρίαν ὅπου ἔχει .
 ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐβάρυνεν ὁ θυμὸς σου . διὰ τὴν , ἂν ἐσὺ
 δὲν ἤθελες μὲ ὀργισθῆς , δὲν ἤθελον μὲ νικήσουν αἱ
 θλίψεις . ἀλλὰ καὶ ἔλας τὰς ἱπαναστάσεις τῶν θλίψε-
 ων , κατὰ παραχώρησίν σου ἔφρες ἐπ' αὐτὴν εἰς ἐμένα .

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστοὺς μου : ἤγουν τοὺς
 ἀγίους Ἀγγέλους , οἱ ὅποιοι πρὸ μὲν τῆς ἀμαρτίας
 γνήσιοι φίλοι μου ὄντες καὶ γνωρίζοντές με , ὕψερυν
 διὰ τὴν ἀμαρτίαν μὲ ἐσιγγάσθην . καὶ λοιποὶ πα-
 ρεδόθηκα εἰς τὰς θλίψεις , καὶ ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἐξέπο-
 ρύμην : ἤγουν δὲν ἐγλύτονα , ἀλλὰ ἐκρατούμην δυ-
 νατὰ παρ' αὐτῶν . τὸ δὲ , οἱ ὀρθοκλήμοι μου ἠσθένησαν
 ἀπὸ πτωχείας , προσαρμόζεται καὶ εἰς κάθε Χριστι-
 ανόν , καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἐρμηνεύσαμεν . ἐκέκροξ δὲ
 πρὸς

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταλαιπωρίαν , τὴν τοῦ πάθους καιρὸν κατασημαίνει . λέγει οὖν ὡς παρὰ τὸ πά-
 θος αὐτὸν καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ γνώριμοι ἐγκατέλιπον . ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ , γνωστοὺς καὶ φίλους . τὸν Ἰούδαν λέγει καὶ
 τοὺς Ἰουδαίους . ἀπὸ ταλαιπωρίας δὲ : ἤγουν ἢς αὐτοὶ ταλαιπωρεῖσιν ἡμαρτηκότες . αἰέλοβε δὲ ταλαιπωρίαν καὶ ὁ
 Ἰησοῦς , προσώπων φέρων τοῦ λέγοντος ἀνθρώπου . „ Ταλαιπωρίας ἐγὼ ἀνθρώπος , τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώμα-
 τος τοῦ θανάτου τούτου ; γνωστοὶ δὲ ἦσαν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι . Ἰούδας δὲ φίλος καὶ οἱ λοιποὶ Μαθηταί .
 „ Ὑμεῖς φησὶν , εἴρηκα φίλους , ὅτι πάντα , καὶ ἡκούσα παρὰ τοῦ Πατρὸς μου ἐγνώρισά ὑμῖν .
 (2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Ταῦτα δὲ , οὐ μόνον Ἰουδαίους ἡμετέρας λέγειν , οὐδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις πρὸ τῆς τοῦ
 Σωτῆρος ἐπιφανείας . ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰ ὅμοια πάσχουσιν ἢ ἰκετεῖα προσφυῆς καὶ κατάλληλος . ὅσα γὰρ προεγράφη
 κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον , εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη . ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλητικῆς
 τῶν Γραφῶν , τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν .

πρὸς σέ πάντῃ, καλῶντάς σε εἰς βοήθειάν μου· σηκωθείς δὲ ἀπὸ τὴν κλίνην μου, προτίτερα ἀπὸ ὅλα θέλω ἀναπέμψω εὐχὴν εἰς ἐσένα· ἵνα τί Κύριε, ἀπώθει τὴν ψυχὴν μου· ἡγουν ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ὅπου εὐρίσκομαι εἰς ἀνάγκας, καὶ θερμῶς σε παρακαλῶ· καὶ τὰ ἐξῆς ὁμοίως προσαρμόζονται εἰς κάθε ἓνα· εἴτα πτωχὸς καὶ πένθης εἶμι, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καὶ μίαν βοήθειαν ἀπὸ κανένα μέρος, καὶ ἐπειδὴ εὐρίσκομαι εἰς κόπους καὶ πόνους διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀπ' οὗ δὲ ὑψώθηκα μὲ τὸ νὰ ἔγιναι κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἐταπεινώθηκα ὑπερον, μὲ τὸ νὰ ἔχασα τὸ ἀξίωμα τῆς εἰκόνης διὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἢ καὶ ἐπειδὴ ὑψώθηκα μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν, ἐταπεινώ.

θηκα πεσὼν εἰς τὸν κρημνόν· ἐξηπορήθην δὲ, διὰ τὴν δὲν ἔχω τί νὰ κάμω· ἐπ' ἐμέ διήλθον· ἡγουν ἐφθασαν αἱ ὀργαί σου, ὅτι ἐπλήρωνα τὴν καταδίκην τῶν ἁμαρτιῶν μου, μὲ τὸ νὰ ἐπιγύμην ἀπὸ τὴν λύπην· ἀκόμη δὲ καὶ οἱ φεβριτισμοί σου μὲ ἐτάραξαν, φεβρίζοντες εἰς ἐμέ τὴν αἰώνιον κόλασιν· οἵτινες καὶ περιεκύλωσάν με ὥσάν τὸ νερόν· ἢ καὶ οἱ Δαίμονες καὶ αἱ θλίψεις ἀποπνίγοντές με, παντοτινὰ μὲ ἐπεκράτουν ὅλοι ὁμοῦ· ἐμάκρυνας δὲ ἀπὸ λόγου μου καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ φίλους ἀνθρώπους, οἵτινες μὲ ἔφευγον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ συμφορὰν, ὃ ποῦ μὲ εὐρήκεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΗ΄.

„ Συνέσεως Αἰζάμ τῷ Ἰσραηλίτῃ.”

Καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἐρμηνεύθη εἰς τὴν προλαβοῦσαν τοῦ πζ΄. Ψαλμοῦ ἐπιγραφὴν· καὶ ὅρχ εἰ καὶ διηγείται δὲ μὲ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὰ εἰδικά του πράγματα, καὶ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν ὡς εὐεργέτην του· σμίγει δὲ ἀναμεταξὺ καὶ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, προφητεύων τὴν γέννησιν αὐτοῦ καὶ βασιλείαν καὶ τὸ πάθος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιγράφεται, Συνέσεως· διὰ τὴν εἶναι χρεῖα νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὅπου ἀναγινώσκουσι τοῦτον, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας, ὅπου εἶναι ἐσπαρμέναι εἰς αὐτόν· προφητεύει δὲ καὶ τὴν σκλαβίαν, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· (1)

1:., Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Ὁ μακάριος Δαβὶδ σινοῖς τετιμημένους ἐξῶν τοὺς φευδομένους Θεοὺς, μόνον δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν Κιβωτὸν ἀγέλαστον διαμένουσιν, ὑπέσχετο τὸν Θεὸν οἰκοδομήσειν νεῶν· ταύτην αὐτεῖ τὴν γνώμην ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τὴν καλὴν ἐπαγγελίαν ἀμείβεται, ἢ ὑπισχνεῖται ἐκ τῆς δοφύος αὐτοῦ λογικὸν ἑαυτῷ κατασκευάσαι νεῶν, ἢ διὰ τοῦτου τὴν ἀπάντων ἀνθρώπων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν, ἢ ἀτελεύτητον αὐτῷ παθεῖν τὴν βασιλείαν· ταύτας δὲ τὰς ὑποσχέσεις διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐποίησατο· ἢ τοῦτο σαφὲς ἡ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει· (Α΄. Παρ. 15.) εἰς ταύτας ἀφορῶντες τὰς ἐπαγγελίας οἱ τοῦτου ἀπογοῖ, ἢ βλέποντες σφῶς αὐτοῦ· αἰχμαλώτους γεγεννημένους, ἢ τὴν βασιλείαν ἐσβεσμένην, ἀναμνησκόμενοι τῶν

1 : „ **Τ**ὰ ἔλεός σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα
„ ἄσονται. - (1)

Ἐγὼ, λέγει, ὁ Κύριε, θέλω μελωδήσω τὰ
ἔλεός, ὅπου ἐνήργησας εἰς ἐμένα· διὰ τὰ ὅποια
πληκτύτερον εὐχαρισεῖς ὁ Δαβὶδ, εἰς τὴν δευτέραν
τῶν βασιλείων· εἰς τὸν οἶκόν δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ,
πάντοτε θέλω τὰ μελωδήσω, ᾠδὴν καὶ μέλος ταύ-
τα ποιούμενος.

„ Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἀπαγγεῖλαι
„ τὴν ἀληθειάν σου ἐν τῷ στόμα-
„ τὶ μου.

Τὸ εἰς γενεάν καὶ γενεάν νοεῖται, ὅτι τοῦ
εἰς πᾶσαν γενεάν· ἐπειδὴ, ὅταν ἀπεθῇ ἡ μία γε-
νὴ τῶν ἀνθρώπων, ἔρχεται ἡ ἄλλη· καὶ ἐτεῖ τρέχει
ὁ Κύριος ἕως τῆς συντελείας· ἢ καὶ ἄλλως λέγει,
ὅτι θελεῖ διηγεῖσθαι τὴν ἀληθειάν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γενεάν
τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰς τὴν γενεάν τῶν Χριστιανῶν
ἐπειδὴ εἰς μόνους αὐτὰς διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν ἀλή-
θειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ σπέρματος του· σῶμα δὲ τοῦ
Δαβὶδ ἤμπορεῖ νὰ βοηθῇ ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν του·
ἀληθειαν δὲ Θεοῦ λέγει, τὰς ἀληθεῖς ὑποσχέσεις τοῦ
Θεοῦ, τὰς ὁποίας ὑποσχέθη πρὸς τὸν Δαβὶδ, ἄλ-

λως μὲν διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Ναθάν, καθὼς ε-
ξορεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλείων ἐν Κεφαλῇ ζ'. ἄλ-
λως δὲ καὶ ὁμῶς διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος
τοῦ κατοικοῦντος εἰς αὐτόν· διότι πολλὰς ὑποσχέσεις
αὐτῷ ὑπέσχετο, τόσον διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐχ-
θρῶν του, ὅσον καὶ διὰ τὸ σπέρμα του· τὸ ὅποιον,
εἰ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσι τὸν Σολομῶνα, καὶ τοὺς ἀ-
πογόνους αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοί, λέγομεν τὸν
Χριστὸν, καθὼς ἀκολούθως θέλει ρηθῇ. (2)

2 : „ Ὅτι εἶπας· εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεός σί-
„ κοδομηθήσεται.

Τὸ οἰκοδομηθήσεται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ κοι-
νήσεται· σὺ, λέγει, εἰπάσμεν Κύριε ὅτι θέλει γέ-
νη πάντοτε ἔλεος εἰς ἐσένα· καὶ ἡ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσι,
ὅτι θέλει γένῃ ἔλεος εἰς τὸν Δαβὶδ βοηθούμενον πα-
ρὰ τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἐγένετο ἔλεος
εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς· διότι εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ,
δὲν ἀρμυζοῦν τὸ αἶμα· ἔχουν τὸ πάντοτε καὶ εἰς τὸν
οἶκόν· ἐπειδὴ καὶ ἀπέθανεν· εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς Χρι-
στιανούς, καὶ πολλὰ ἀρμυζοῦν· διὰ τὴν ἐγένετο εἰς αὐτοὺς
πνευματικὸν καὶ αἰώνιον ἔλεος ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ὅς τις
οἰκοδομήθη καὶ συνεπάγη ἀφράστως ἐκ τῶν καθαρῶν
οἰμάτων τῆς Ὑπεραγίας Πατρὸς καὶ Θεοτόκου· οἶ-
κος γὰρ τὸ πρόσλημμα λέγεται τῆς ἀθροτικότητος
τοῦ προσλαβόντος λόγου Θεοῦ· „ Ἦσ' ἡμεῖς γάρ, φη-
σιν, φκοδόμησεν οἶκον· (Παρ. θ. 1) (3)

„ 1V

ὑποσχέσεων τὸν τῶν ὁλων Θεόν· ὅθεν ἡ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς τὴν ἐκείων ὠφέλειαν ἢ προφητικὴ συνίχεσθαι χά-
ρις, διδάσκουσα, πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἐκμελιζέσθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καρπώσασθαι· λέγει δὲ ὁ
Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, εἴτε Ψαλμὸς ἐπιγραφόμενος, εἴτε ὕμνος· εἴη δ' ἂν ὡδὴ πνευματικὴ, συνέσεως
τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιδορυμνῆ· καθότι φησὶ, τὰ ἔλεός σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσονται· προφητεία δὲ, καθότι
φησὶ, ἀπαγγεῖλαι τὴν ἀληθειάν σου.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Καὶ πᾶσα τὰ ἔλεός τοῦ Κυρίου, ἡ πεποιθήνη εἰς ἡμᾶς, ἡ ἡμεῖς ἐφελόμενοι· ἢ
τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ αὐτὸ τοῦ Διαβόλου τὸ κράτος, ἐλευθερῆσαι δὲ ἡμᾶς ἀμαρτίας
καὶ θανάτου.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃν καὶ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς οἱ ἄγιοι ἐπὶ σπέρματος
φέρουσιν· ἐστὶ δὲ ὁ λόγος, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ χοροῦ.

(3) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „ Ἐλεος μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδομηθήσεται· ταυτέσι κατασκευαζήσεται ἡ
γενν

Ж

„ Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται
„ ἡ ἀληθεία σου .

τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός . (Γαλ . γ' .
16 .) (2)

Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστός, ὡς ἀ-
φευδής· εἶ-ε γὰρ μόνος . Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια (Ἰω .
14 . 6 .) αὕτη λοιπὸν ἡ ἀλήθεια λέγει, θέλει στερεωθῆ-
εἰς τοὺς οὐρανοὺς· διότι τὸ ἐτοιμαῖω κατὰ τὸν
Θεοδώρον, πολλὰς φορές σημαίνει τὸ ἐδράζω καὶ στε-
ρεῖναι· καὶ τοὺς Ἰβηρίους· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμεχος
ἀντὶ τοῦ ἐτοιμασθήσεται, ἐδρασθήσεται (ἐξέδωκεν· ὅτι
δὲ ἐδράσθη ὁ Χριστός· εἰς τοὺς οὐρανοὺς, αὐτὸς ὁ ἴδιος
Δαβὶδ εἶπεν ἀλλαχού· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου·
καθου ἐκ δεξιῶν μου (Ψαλ . 110 . 1 .) (1)

3 : „ Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλε-
„ κτοῖς μου .

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κατὰ τὸν Θεοδώριον· καὶ Δια-
θήκην μὲν ὀνομάζει, τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχε-
σιν· ἐκλεκτοὺς δὲ, τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσάκ καὶ Ἰα-
κώβ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον· διό-
τι ὑποσχέθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς νὰ μεγαλύνῃ καὶ νὰ
ἐκφύσῃ τὸ σπέρμα καὶ γένος των· λέγει δὲ καὶ ὁ μέ-
γας Παῦλος, Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγ-
γελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· οὐ λέγει καὶ τοῖς
σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ

„ Ὁμοσα Δαβὶδ τῷ δοῦλῳ μου .
4 : „ Ἐως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρ-
„ μα σου .

Ὁμοσα, λέγει· ἔχουν βεβαίως ὑποσχέθη-
κα· ὅρκον γὰρ ἐπὶ Θεοῦ λέγουσιν οἱ πολλοὶ, τὴν
βεβαίαν ὑπόσχεσιν· διότι καὶ ὁ ὅρκος, ὅπου οἱ ἄν-
θρωποι καμνοῦσι, δὲν εἶναι ἄλλο, περὶ βεβαίω-
σις· ὑποσχέθηκα λοιπὸν, λέγει, βεβαίως, ὅτι θέ-
λω ἐτοιμάσω· ἔχουν στερεώσω τὸ σπέρμα σου, ὡς
εἰς τὸν ἄπαιτον αἰῶνα· σπέρμα γὰρ τοῦ Δαβὶδ,
κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, εἶναι ὁ Σολομών· κατὰ δὲ
ὑψηλοτέρην θεωρίαν, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ἐπει-
δὴ αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· ἥτοι ἀ-
πὸ τὴν ἀγίαν Παρθένον· σπέρμα γὰρ εἶναι αὕτη τοῦ
Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Δαβὶδ κατὰγεται· ἐσε-
ρέωσε δὲ τὸν Χριστὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, αἰωνίζον-
τα ποιήσας εἰς τὸν βασιλείαν του· „ Ἡδούμαι
γὰρ, φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
(Ματθ . κη' . 18 .) Περὶ αὐτοῦ δὲ εἶπε καὶ ὁ Δα-
νιὴλ· „ Καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ,
καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοὶ φυλὰ καὶ γλῶσ-
σαι αὐτῷ δουλεύσουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία
αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται .

(Δαν .

γουν ἐγεννήσεται· τὸ γὰρ οἰκοδομοῦμενον ἐγείρεται πως καὶ ἀνίσταται· ἔστι δὲ τοῦτο ἡ διὰ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρις·
ὁ δὲ Διδυμός· „ Τάχα δὲ ἔλεος οἰκοδομεῖται, τῆς σοφίας οἰκοδομήσεως ἐκυτὴ οἶκον· ἡ γὰρ ἐνανθρώπησις αὐ-
τῆς, θεμέλιος καὶ πέρας τῆς οἰκοδομίας τοῦ ἔλεος ἐστίν .

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία θεία ἐστὶ καὶ οὐρανία, ἀλλ' οὐ γεώδης καὶ σωματικὴ, ὡς ἂν
Ἰουδαῖοι παῖδες ὑπολάβοιεν· ἡ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀληθεία σου, ἀντὶ τοῦ, ἔργῳ βεβαίων ὑ-
πέσχετο τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐπὶ γῆς ὄντες, δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος τὰ θεία φανταζόμεθα πράγ-
ματα, οὕτω προσβολῇ καθαρὰ δι' αἰετοὺς τοῦτων ἀντικαμπάσσονται, ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμάζεται ἡ ἀλήθεια· τό-
τε γὰρ πρὸς ὅσον πρὸς πρὸς ὅσον προσβαλλόμεν τῷ κάλλει τῆς ἀληθείας, κατὰ τὸν Δίδυμον .

(2) Ἐδοῦν πρέπει νὰ νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ εἶπας· „ Ἦγουν εἶπας· διεθέμην διαθήκην, κατὰ τὸν Νικήταν· εἶπε
δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐπειγγέλω δὲ καὶ τῷ Δαβὶδ παρρησία ἔντε ταῖς Βασιλείαις καὶ ταῖς Παραλειπομέναις·
(Β' Βασιλ . ζ' . 11 . 4 . Παρὰλ . κβ' . 9 .) ὧν καὶ μέμνηται πρὸς Ἰουδαίους ὁ Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων·

„ Πρὸ-

(Δαν. ζ'. 14.) ταῦτα δὲ δὲν ἀρμόζουν εἰς τὸν Σολομώντα .

„ Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεάν καὶ γενεάν τὸν θρόνον σου .

Οἰκοδομήν ἐδῶ ἀνομάζει ὁ Θεὸς, τὴν αὐξήσιν καὶ τελείωσιν· θρόνον δέ, τὴν βασιλείαν· ἐλέπε δέ, ὡς ἀναγνώσας, πῶς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ ἀνόμασεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ τοῦ Δαβὶδ ἐκατάγειτο ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα· συνειθίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ, νὰ τὴν λεγώμεν καὶ τοῦ Πατρὸς του, διὰ τὴν φυσικὴν οικειότητά, ἐποῦ ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα· καὶ ἀντιστροφῶς ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν. (1)

5 : „ Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου Κύριε .

Οὐρανοὺς ἐδῶ ἀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς οὐρανοὺς Δυνάμεις· αὐταί, λέγει, αἱ οὐράναι Δυνάμεις θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὰ θαυμάσια ἔργα σου ταῦτα

τὰ Κύριε· ἀδιαφόρως δὲ συντάσσεται ἐδῶ τὸ, ἐξομολογήσονται· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἐξομολογήσονται· ἦτοι εὐχαριστήσουσι τοῖς θαυμασίοις σου, εἴπε τὰ θαυμάσιά σου (2) ἢ οὐρανοὺς νόησον πῶς εἶναι, οἱ τὰ οὐράνια φρονούντες, καὶ οἱ ὑψηλοὶ κατὰ τὴν ζωὴν ἄνθρωποι.

„ Καὶ γὰρ τὴν ἀληθειάν σου ἐν ἑκκλησίᾳ ἁγίων .

Οἱ οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὴν ἀληθειάν σου· δηλαδή, ὅτι ἀληθεύεις εἰς ἐκεῖνα, ὅπου ὑπόσχεσαι· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· λέγει δὲ ταῦτα χαίρων καὶ εὐφραυνόμενος ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ῥηθείαν ταύτην ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ· θέλουν δὲ εὐχαριστήσουν, αἱ μὲν οὐράναι Δυνάμεις ἐν ἑκκλησίᾳ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Καὶ ἑκκλησία πρωτοτόκιον ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων (Ἐβρ. 12. 23.) οἱ δὲ οὐρανόφρονες ἄνθρωποι θέλουν σὲ εὐχαριστήσουν ἐν ἑκκλησίᾳ ἁγίων, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀκόμη ζώντων.

6 : „ Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσθῆναι τὰς Κυ·

„ Προφήτης οὖν ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ, ἔξιδως ὅτι ὁρκῶ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

(1) Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὑπέσχετο διὰ τοῦ Νάθαν εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Θεὸς, λέγων· „ Ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ, ὃς ἔχει ἐκ τῆς κοιλίας σου· ἔτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου, ἔξανορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα. (Β'. Βασιλ. ζ'. 12.) ἐπιφέρει δὲ ὁ μέγας Ἀδαμάσιος· „ Ἀπὸ δὲ ὅτι οὐκ εἰς αὐτὸν τὸν Δαβὶδ νοεῖται· πῶς γὰρ τὸν ἀποθαιόντα; ἀλλ' εἰς Χριστὸν τὸν ἐξ αὐτοῦ καταγόμενον, ἔξ διανεκῶς ζῶντα ἔξ βασιλεύοντα· εἰδὲ μὴ εἰς Χριστὸν ταῦτα, κενώσεται ὁ λόγος τοῖς Ἑβραίοις, μήτε θρόνον· ἦτοι βασιλικὸν ἀξιώματος αὐτοῖς ὑπολειπομένου, μήτε τινος τῶν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· ἔξ ὁ Ἡσυχίος δὲ λέγει· „ Καὶ ποῦ ὤμοσεν; ἢ ἐν τῇ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· „ Καὶ ἔχει, ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, ἔξ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν Πατέρων σου, ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου ἔξ τῶν ἐξ ἡγῶν· ὁ δὲ Διδύμος λέγει· „ Ἐφ' οἷς βιβλῶς χαρίζεται ὁ Θεὸς, ὁμνῶναι λέγεται διὰ τὸ παρ' ἀνθρώπων ὁρκῶ πισθεῖσθαι τὸν λόγον· ἀτρέπτου τὸν οὖν ὁ Θεός, ὁρκῶς αὐτοῦ τὸ ἀμετάτρεπτόν ἐστι τῆς βουλῆς· ὁ δὲ Διδύμος λέγει· „ Ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ἕως οὗ εὖρη τόπον τῷ Κυρίῳ, σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὁρκῶ τὸν ὅρκον ἐκείνου ἀμείβεται· ὤμοσε γὰρ φησι, Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀληθειάν, ἔξ οὗ μὴ ἀθετήσει αὐτήν· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσονται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. (Ψαλ. 132.)

(2) Ἰσαὺ δὲ ἐνταῦθα τὸ ἐξομολογήσονται νοεῖται, οὐχὶ ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσουν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ ἐξαγγελεῖσθαι, ἢ διηγῆσθαι τὰ θαυμάσιά σου, ἅπερ μετὰ αἰτιατικῆς συντάσσονται κατὰ τὸ· „ Ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

„Κυρίως; ἢ -ίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυ-
ρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ.

Τὰ ἐν νεφέλαις μερικοί ἑρμηνεύσαν, ἐν ὕ-
ψει ἄλλοι δὲ, ἐν οὐράνιους τόποις ἢ ἐν ὕψει δὲ καὶ
ἐν οὐράνιους τόποις, εἶναι εἰ Ἀγγελοι. (1) λέ-
γει λοιπὸν ὅτι ποῖος Ἀγγελος θέλει γένῃ ἴσος μὲν
τῷ Κυρίῳ; ἢ ποῖος ἀπὸ τοῦ ἁγίου θέλει εὐρεθῇ
μὲν αὐτὸν ἡμεῖς; βέβαια οὐδεὶς· υἱὸς γὰρ Θεοῦ
κατὰ χάριν, τοῖς ἁγίοις πέπει νὰ ὑπολάβωμεν,
κατὰ τὸ „Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐσεῖς“ (Ψαλ. κ'.
6.) ἐπειδὴ, ἐπὶ μὲν εἶναι Ποιητὴς, οἱ δὲ Ἀγ-
γελοι, καὶ εἰ ἄγιοι εἶναι ποιήματα· δὲν λέγει δὲ
ταῦτα ὁ Δαβὶδ συγκρίνωντας τὸν Θεὸν μὲν τὰ κτίσ-
ματα· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἵδμεν εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊ-
κῆς γλώσσης, τὸ νὰ δέῃ ἀπὸ τῆς ἀνομοιοτήτος τῶν
κτισμάτων, ὑπεροχὴν εἰς τὸν Θεόν· ὑπαρμυνεῖ δὲ τὸν
Θεόν, διατὶ ὑπέσχεθη νὰ κατῇ μεγάλα καὶ σωτηρι-
ώδη πράγματα. (2) „Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἀραιοῦν
μὲν ἐκεῖνο τοῦ Ἠσαΐου „Ὁ πρεσβὴς, οὗ δὲ
Ἀγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτοὺς.“ (Ἠ-
σ. ξγ'. 9.)

7: ἢ Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ
„ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστίν ἐ-
πὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ.

Βουλὴν εἰς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ συνα-

θροῖμα καὶ συνέθρονον τῶν ἁγίων, καθὼς εἶπομεν καὶ
εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ „Οὐ δὲ
ἐμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίου“ ἐπειδὴ εἰς τὸ συνα-
θροῖμα τῶν ἁγίων, δεξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Θε-
ὸς λαοὶ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ οὗτος Θεός, ὅπου δεξάζεται εἰς
τὸ συναθροῖμα τῶν ἁγίων αὐτὸς εἶναι μέγας καὶ
φοβερός εἰς τοὺς ἁγίους· οὗτοι γὰρ οἱ ἄγιοι εἶναι κύ-
κλω τοῦ Θεοῦ, μὲν τὸ νὰ πλησιάζουσιν εἰς αὐτὸν δὲ
τῆς οικειότητος τῶν ἀρετῶν· μέγας δὲ καὶ φοβε-
ρός εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους· διατὶ αὐτοὶ γνω-
ρίζουν ἀκριβῶς τὴν ἀρετὴν τὸν δ' ἔχον καὶ ὑπεροχὴν
τοῦ Θεοῦ· ἁγίους δὲ ἐνομοζῶμεν καὶ τὰς οὐράνιους
Δυνάμεις· διατὶ καὶ αὐταὶ εἶναι παρομοίως, τριγύρω
εἰς τὸν Θεόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν ἄγιον
Μαξιμόν· ἐκεῖνος ἐπεὶ κυκλόνεται, ἔχει ἐμπρο-
σθεν καὶ ὀπισθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκείνους, ὅπου
τὸν κυκλόνουσιν· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἔχει τοὺς
κυκλόνοντας αὐτοῦ ἀθωοῦς, ὅπως μὲν, θέλο-
μεν νοήσωμεν ἐκεῖνος, ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὸν
διὰ μέσου τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς· ἀριστερὰ δὲ ἐκεί-
νους, ὅπου ἱκανοῦσιν πνευματικῶς τὴν φυσικὴν
θεωρίαν· λέγει γὰρ περὶ τῆς σοφίας ἢ τῶν Πανομι-
ῶν βιβλίος „Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτοῦ πλοῦτος καὶ
δεξιὰ“ (Περ. γ'. πβ.) δεξιὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ἡμπο-
ροῦν νὰ βοηθοῦν ἐκεῖνοι, ὅπου δέχονται τὴν αὐλὴν
γνώσκειν καὶ θεωρεῖν τῶν νοητῶν, καθὼς ἀπὸ κα-
θεοῦ οὐρανόθεν φαντασίαν· „ἢ τῇ ζωῇ γὰρ φησιν, ἐν
τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ“ (Περ. γ'. β) ἐμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ
εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου δεξιὰ τὸν ὑπεροβικὸν ἄριστα τοῦ Θεοῦ
κύκλους, ἀξιοῦνται τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον
ἀπολαύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκολουθῶν θεοῦνται. (3)

Β: „Κύ-

- (1) Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς καὶ Ἀδύμνος λέγουσιν, ὅτι νεφέλαι τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις ὀνομάζει διὰ τὸ μεταρσίον.
(2) Ὁ δὲ Ἀδύμνος καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, Κύριον ἐνταῦθα νοοῦσι τὸν Χριστόν, καθὼς Θεόν· ἀσυγκρίτος γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς
ὑπὲρ πάσας τὰς οὐράνιους Δυνάμεις, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς τὴν υἱοθεσίαν δεξαμένους ἁγίους· οὐδεὶς γὰρ τούτων δι-
μιῖος ἐστὶν αὐτῷ· πῶς γὰρ τὸ μετέχον τῆς μεθεκτικῆς προσθέττει δὲ ὁ Εὐαγγελιστὴς· ἢ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων ἐν
νεφέλαις ὄντων, οὐδεὶς τῶν ἀρπαγέντων ἐν νεφέλαις ἰσωθῆσεται τῇ ἐξοχότητι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυ-
νάμει καὶ δόξης πολλῆς· εἰ γὰρ καὶ ἕσχατος μετὰ δυνάμει καὶ δόξης ἡρπάζη· ἀλλ' οὐ πολλῆς· ὁ δὲ Σωτὴρ μετὰ
πολλῆς, ἥτις παρέχει· καὶ οἱ μὲν, ἐν νεφέλῃ· ὁ δὲ ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ὑπὲρ αὐθεντικὸν καὶ βασιλικόν· ὁ δὲ Θεοδώρι-
τος υἱὸς Θεοῦ λέγει τοὺς νομιζομένους Θεοὺς τῶν Ἑθνῶν, ὡς καὶ υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους· οὐδεὶς σαρ-
φισι, παρεβληθῆναι δυνάσεται, ὡς καὶ ἀλλοχρῶ εἶπε· ἢ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεοὺς.
(3) Ἄλλως δὲ φησι ἢ Καὶ ἀπὸ κίρκου τοῦ Θεοῦ οἱ ἄγιοι, οὗ μὴ μετολαβόντα διατεγχίζει καὶ διέσπιν ἀκρο-
τία.

8: „Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, τίς ὁ
 „μοιος σοι! δυνατὸς εἶ κυριε, καὶ ἡ
 „ἀληθεία σου κύκλω σου·

„αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις·

Ὁ Θεὸς, λέγει, βασιλεὺς τῶν ἁνθ' Δυνά-
 μεων. ἡ δύνατε· πῶς εἶναι ὁμοιος με ἐσέναι! συ-
 νεχῶς δὲ λέγει τοῦτο, ὅχι ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ θαυ-
 μασιτικῶς ἐκπληττόμενος, καὶ τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θε-
 οῦ διὰ τῆς ἐκπληξέως διδάσκων· δυνατὸς εἶσσι,
 λέγει, καὶ τελειώσης ἐμεῖα, ὅπου ὑπόσχεσται· διὰ
 τοῦτο καὶ πιστεύω, ὅτι ἀληθῶς ταῦτα θέλουν γένοι-
 ὅχι μόνον δὲ εἶναι δυνατὸς, ἀλλὰ εἶσαι καὶ ἀληθής,
 καὶ ὡς ἂν ῥύχον ἔχεις ἐνδεδυμένην τὴν ἀλήθειαν·
 ἔθαν ἡ ἀλήθεια τριγύρω τοῦ εὐρισκομένη, καὶ μίαν
 φωνὴν δὲν χωρίζεται ἀπὸ τοῦ σου φωνερό· οἱ δὲ με-
 τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἀλη-
 θεύει· (1)

Κράτος θαλάσσης εἶναι ἡ βία τῶν κυμάτων
 τῆς· σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐξουσιάζεις καὶ τὴν
 ταραχὴν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν γαλήνην· καὶ σὺ
 κάμνεις καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ὅποτεν θέλῃς· κα-
 θὼς γὰρ ὑμνήσας τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ οἱ Ψαλ-
 μῷ ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ μεγαλουργήματά του, ἐπὶ
 πῶν· „Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θα-
 λασσαν· σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ἄρατα τῆς γῆς, καὶ
 τὰ λοιπὰ· ἐτι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι σὺ ἔκαμες ταῦτα
 καὶ ταῦτα. (2)

9: „Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θα-
 „λάσσης, ἰὼν δὲ σάλον τῶν κυμάτων

10: „Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τρυμνίαν ὁ-
 „περηφανον· ἐν τῷ βροχίονι τῆς
 „δυνάμεως σου διεσκέρπας τοὺς ἐ-
 „χθρούς σου·

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐταπεινώσας, αἰσθητῶς
 μὲν,

- τίς· τοῦτοι δὲ μέγας ὁ Θεὸς δι' ἐπιλόγητα διανοίας· ἡ φοβερὸς, διὰ φόβον τῆς ἀποπτώσεως· λέγει δὲ ὁ Εὐ-
 σέβιος· „Φοβερός ἐστὶν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ· τοῦτων γὰρ ἐν μέσῳ ἑστὼς, ἡ ὑπὸ τούτων δε-
 γνυφορούμενος, ἡ δοξαζόμενος εἴρηται ἡ μέγας ἡ φοβερός τοῦτοι, ἃ τε δὴ πελάζουσιν αὐτῷ, ἡ τὴν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ
 γινώσκουσι δύναμιν· φοβερός δὲ ἐστὶ ἡ τοῖς ἐναντίοις, ἀπειλῶν κολάσεις, ἡ ἐπιφέρων κατὰ τῶν λειποτακτῶν τῶν
 Θεῶν αὐτοῦ προσμαγμάτων· εἶπε δὲ ἡ ὁ Διδύμος· „Ὡς περ οἱ ἀσίνετοι σκανδαλίζονται ὀρῶντες αὐτὸν ἐν τῇ
 τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντές τε λέγοντος αὐτοῦ· „Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἶμι· οὕτως οἱ ἄγιοι τοῦ μετα-
 λιν δεξάζουσιν αὐτὸν ἡ μέγαν ἡ φοβερόν καλοῦσι· ἡ τοῦτο ἐκεῖθεν δίδωκεν, ἐκ τοῦ τὸν Πέτρον ὡς περ ἐκ σώματος
 ἀπὸ τῶν βοῶν· „Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζήντος·
- (1) Ὁ Θεὸς ἡ ὁ Θεοδότης εἶπε· „Τί σοι Δέσποτα, τὴν δούταν δύναται συγκριθῆναι τῇ τῶν Δυνάμεων εἰς ἑβρίως
 ἡ Θεός· δύναμιν ἔχεις σὺ δρομον τῇ βουλήσει· ἀληθῆ πάντα ἡ βέβαια παρὰ σοί· ὁ δὲ Διδύμος λέγει· „Ἀ-
 λήθεια ἐστὶν ὁ εἰπὼν· „Εγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια· ὡς γὰρ μέγας σαφὲς, σὺ μετῴχων, ἀλλὰ γεννῶν σοφίαν· οὕτω
 μόνος ἀληθινός, ὁ κύκλω τὴν ἀλήθειαν ἔχων· σὺ μεταλαμβάνων, ἀλλὰ ἡ διδοὺς ἐτέροις αὐτήν· καὶ ἐκείνη γὰρ
 ἐπίνοιαν ἔχει συνάτα τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ· ὡς γὰρ ὁ λόγος πρὸς τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ ὁ λόγος ἦν· ὁ Πατήρ ἦν ἐν
 τῷ Υἱῷ, ἡ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρὶ· ἡ φῶς δὲ ἐν ὁ Θεὸς ἔχει φῶς ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱόν, ὡς φησι Δανιὴλ· „Καὶ
 τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστὶ· (Δαν. β'. 22.) τὸ δὲ ἐστὶ δυνάμις τὴν οὐδυνότητα· ὅθεν εἴρηται ἡ ἀπαύκωμα φω-
 τὸς αὐτοῦ· εἶναι δὲ κύκλω τὴν ἀλήθειαν ἔφησεν, σὺ γενομένη, ἡ ἔσσεσθαι· καί γε γὰρ ἡ αὐτοσοφία ἡ ἀλήθεια
 τῇ λόγῳ τε ἡ φωνῇ τοῦ Θεοῦ·
- (2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Δείκνυσιν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ ἐστὶν, ὡς ἡ τὴν ἑγρὰν εἰς ἀρχῆς πα-
 ραχλὼν οὐσίαν· ὁ πρόσχημα γυνώσεως ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος· ὁ τεθεικὸς ἄμμιον ὄριον τῇ θαλάσῃ ἡ τοῖς ἀνέ-
 μοις ἡ εἰρηκὸς αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλευσὴ ἡ οὐχ' ὑπερβῆσθαι, ἀλλ' ἐν σπουδῇ συντριβήσονται σου τὰ κτίματα· ἡ
 εἰδείξαι δὲ ἀληθῆς, ὅτι δεσπόζει τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, ὅτε ἐπερίμνησε τῇ θαλάσῃ ἡ τοῖς ἀνέμοις, ἡ ἐγέ-
 1478

μεν κάθε υπερέφανον ἄνθρωπον· „Κίριος γὰρ φησιν, ὑπερέφανος ἀντιτάσσεται· (Παρ. γ'. 34.) νοητῶς δὲ, τὸν Δαβὶδ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, καὶ τὸν Διδώρον· ὅς τις ὑπερέφανευθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐκηρυκθῆ· ὡς τραυματίαν δὲ, διὰ τὴν τραυματίαν· ἦγον εἰς πληγὰς, εἴηαι ταπεινοί· ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν πόσων τῶν πληγῶν τους, καταβιβάζουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ ὑψηλὸν φρονημάτων· „Δέδωκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δούλοις του πατεῖ, ἐπ' αὐτῶν ὄφρον καὶ σεσπείων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· (Λουκ. ι'. 19.) Μερικοὶ δέ· ἦτοι ὁ Θεοδώριτος, ὑπερέφανον ἐνόησαν τὸν Φαραῶ· ἐχθροὺς δὲ, τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες ἐπ' ἔλυσαν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἐπικρίθησαν νεκροὶ εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς βραχίονα δέ· ἦγον πρῶτον τῆς δυνάμεώς σου, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τὸν βραχίονά σου τὸν δυνατόν· ἡ ἐχθροὺς ἀπλῶς λέγει, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Δακτύλους.

11 : „Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ.

Ἐδικοί σου, λέγει, εἴηαι οἱ Οὐρανοὶ· ἦτοι ὁ ἐξώμερος καὶ ὁ τοῦτου ὑπέρτερος, ὅς τις ἐστὶν ἀόρατος· καὶ ἐκείνου εἶναι ἡ γῆ· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἀλλοτρίῳ „Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά· (Ψαλμ. 136.) περὶ δὲ τῶν οὐρανῶν εἶπομεν καὶ εἰς τὸν 11. Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τὸ „Ὀψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου· σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ

ἐθεμελίωσας.

„Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ἐκεῖνο, ὅπου εἶπεν ἂν νωτέρω· εἶπα δὲ καὶ εἰς τὸν 11. Ψαλμὸν· „Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

12 : „Τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν Θάλασσαν σὺ ἐκτίσας.

Λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ἡ Παλαιὰ Γραφή μετὰ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης ὀνομαζομένη τὴν δύσιν· ὅθεν ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἀναφεροῦσα τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ, πῶς ἄλλαι μὲν εὗρσκοντο εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς σκηνῆς, ἄλλαι δὲ, πρὸς λίβαν· ἦτοι εἰς τὰ νοτιὰ μέρη αὐτῆς· ἄλλαι, εἰς τὴν θάλασσαν· ἦγον εἰς τὰ δυτικὰ μέρη· καὶ ἄλλαι εἰς τὰ βορρεῖα μέρη τῆς. Κατὰ ἀνατολὰς ταγματα παρεμβολῆς Ἰούδα... ταγματα παρεμβολῆς Ῥουβὶμ πρὸς λίβαν... ταγματα παρεμβολῆς Ἐφραὶμ πρὸς θάλασσαν... ταγματα παρεμβολῆς Δαν πρὸς βορρᾶν (Ἀρι. β'. 3.) ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ βορρεῖον μέρος καὶ τὸ δυτικὸν ἐμελλον μερικοί, (οἱ Μανχαῖοι δηλα-

μετο γαλήνη μεγάλη· ῥαδιόν σοι, φησιν ὁ Θεοδώριτος, ἡ διεγεῖραι τὴν θάλασσαν, ἡ γαλήνην ἐργάσασθαι· ὁ περιθεῖς αὐτῇ κλεῖθρα ἡ πύλας ἡ θύρας πηξάμενος, ὡς ἂν μὴ ὑπερέβῃ, κατακλύσει τὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένην· εἴκοι δὲ τὸ χωρίον τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων θάλασσαν ἀποκαλεῖν· διὸ ἡ μετὰ τὸν λόγον τῆς θαλάσσης ἐπ' ἔλκε τὸ περὶ τοῦ τραυματίου ἡ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ σημάδι· τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἡ τὸν ἀγχιοντα τούτων· ἡ διδάσκει τὴν τοῦ Μονογενοῦς μέχρι τῆς δηλώσεως θαλάσσης κἀποδοῦν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ἡ ἀλήθειά σου, φησὶ, παρὰ τοῖς κυκλοῦσίν σε· ἡμεῖς δὲ μακρὰν σου τυγχάνοντες, τὴν σὴν μεγαλουργίαν ἀπὸ τῆς κατὰ γῆν τε ἡ θάλασσαν προνοίας ὁρῶντες, ὁμολογοῦμεν ὅτι δυνατός εἶ, ἡ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου· καταπραΰνεις γὰρ τοσαύτην οὖσαν τὴν θάλασσαν περιθεῖς αὐτῇ πύλας ἡ θύρας· ἡ ἡ ὡς δεσπότη δουλεύουσα, κυρτομένη πτήσσει, ἡ εἰς αὐτὴν καταρᾶσεται πρὸς τὸ μὴ πᾶσαν ἐπικλύσαι τὴν γῆν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Οἰκουμένην ὠνόμασε τὸ οἰκούμενον μέρος τῆς γῆς, ἀποδιαγεῖλας τῆς ἐρήμου ἡ ἀοικήτου· προσέθηκε δὲ ἡ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ὅτι τῶν ἀνθρώπων γένος τῶν τὴν οἰκουμένην πληροῦντων·

πλή-

Ἀκδή) νὰ λέγουσι, πῶς εἶναι ποιήματα τοῦ πονη-
ροῦ δημιουργοῦ, τὸ μὲν βόρειον, διὰ τὴν ψυχρό-
τητα, τὸ δὲ δυτικόν διὰ τὴν σκοτεινότητα· δια τοῦ-
το ἀναγκαίως τὸ Πιέμα τὸ ἅγιον προαναίρεσε διὰ
τῶν λόγων τούτων τὴν πλάνην αὐτῶν· καὶ διδάσκει,
ὅτι καὶ αὐτὰ ἐγενήθησαν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Δημι-
ουργοῦ, ὡς ἀγαθὰ ὄντα· πρέπει δὲ νὰ ἡξευρώμεν,
ὅτι ὅταν ἡμεῖς βλέπομεν κατὰ ἀνατολὰς, ἐμπρο-
σθεν εἰς τὸ πρόσωπόν μας εἶναι ἡ ἀνατολή· ὁρίσω-
δε εἰς τὴν πλάτην μας, εἶναι ἡ δύσις· ἀρξασθὰ, εἶ-
ναι ὁ βόρρᾶς· ἦτοι ἡ ἀρκτος· καὶ δεξιὰ, εἶναι ὁ ὀ-
τός· ἦτοι ἡ μεσημβρία.

„Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί-
σου ἀγαλλιάσονται.

Τὸ Θαβὼρ καὶ τὸ Ἑρμὼν εἶναι βουνὰ
καὶ ὄρη τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὅθεν διὰ τῶν δύο
αὐτῶν αἰνιγματικῶς ἐφανέρωσαν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν
γῆν ἐκείνην, δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ θέλει χαρῇ εἰς τὸ ὀ-
νομα τοῦ Χριστοῦ· ἦγουν διὰ τὸν Χριστόν· ἡ διατί
δομῆται ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· γῆν δὲ νοοῦμεν τοὺς
ἀνθρώπους, ὅπου ἐκατοικῶν τὴν γῆν ἐκείνην· ἐ-
πειδὴ εἰς τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔκαμεν ὁ Κύριος μερικὰς

διατριβὰς τῆς ἐνσαρκί πολιτείας αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν
τὸ Θαβὼρ ἐμετεμορφώθη· εἰς δὲ τὸ Ἑρμὼν ἀνέση-
σε τὸν υἱὸν τῆς χάριτος· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ Ἑρμὼν
εὐρέσκεται ἡ πόλις Ναὶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστη-
σεν ἐκεῖνον (1)

13., Σὺς ὁ βορρῆν μετὰ δυναστείας·
„κραταίωθῃς ἡ χεὶρ σου· ὑψωθῇ-
ται ἡ δεξιὰ σου.

Τοῦτο ἀναγνώσκεται κατὰ ἀνθρωπὴν κατὰ
ὑπερβολὴν· ἦγουν ὅσος βορρῆν· ἢ ὅσος βορρῆν,
κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ἁθροῦ· λέγει λοιπὸν, ὅτι
ἡ ἐδική σου δύναμις Κύρια, εἶναι δυνατωτέρα βορ-
ρῆνα γὰρ Θεοῦ, τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὀνομαζει· ἡ-
τις ἐστὶν ὁ Χριστός· „Χριστὸν γὰρ, φησι, Θεοῦ δύ-
ναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν· (α΄ Κορ. α΄. 24.)
ὡς κραταίωθῃ δὲ, ἔλεν, ἡ χεὶρ σου ἐναντίον τῶν ἐχ-
θρῶν σου· καὶ ὡς ἐψηθῇ ἡ δεξιὰ σου εἰς σκέπην ἐδι-
κὴν μας· χεῖρα δὲ καὶ δεξιὸν, τὴν δύναμιν τοῦ Θε-
οῦ ὀνομαζει· διπλῶν δὲ ὡς τῆς ζηταί τὴν ἐνέργειαν
ὁ Δαβὶδ, τιμωρητικὴν καὶ εὐεργητικὴν· ἦτοι καὶ νὰ
ἐκδικῇ τοὺς ξένους καὶ ἐχθρούς, καὶ νὰ σκεπά-
σῃ τοὺς ἐδικούς της καὶ φίλους κατὰ τὸν Θεοδωρι-
τον·

πλήρωμα δὲ ἔχει ἄλλως τῆς οἰκουμένης, οὐκ ἂν ἀμάρτοις λέγων τὴν τοῦ Σατῆρος Ἐκκλησίαν, ἢν αὐτὸς ἐδεμελίωσεν
ἐπὶ τὴν ἑβραϊν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „Τὰ τέσσαρα τμήματα τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαίνει· διὰ μὲν τοῦ Βορῆ,
τὰ ἀρκτῶν μέρη· διὰ δὲ τῆς θαλάσσης, τὰ τῆς ἐσπέρας· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμῶν, ὅρους ἐν τῇ ἐρήμῳ κειμένου τῇ
πρὸς τὸ Σινᾶ, τὸν νότον· διὰ δὲ τοῦ Θαβὼρ τοῦ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, τὴν Ἀνατολήν· ἡγαλλιάσαντο δὲ τὰ ὄρη ταῦ-
τα, τὸ μὲν Ἑρμὼν, βαπτίζομένῳ τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ Θαβὼρ, μετεμορφουμένου· φαίνεται δὲ, ὅτι τὸ Ἑρμὼν
τοῦτο λέγεται τὸ αὐτὸ ἔξ Ἑρμωνίᾳ ἢ Ἀερμῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἢ Θεοδώριτον· ἀδιαφορῶς δὲ ἐπεμέγε-
κεν τὸ θεῖος Κύριλλος ἢ Ἀερμῶν ἢ Ἑρμωνίᾳ, ἀγκαλὰ ἔως εἰς τὸ δευτερονόμιον γράφεται· „Καὶ ἐκληρονόμη-
σαν τὴν γῆν· „ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σινᾶ (ἢ Σινῶν) ὁ ἔστιν Ἀερμῶν (Δευτερ. δ΄. 48.)· Εἰς τὰ Περσ-
λειπόμμενα ὁμως φαίνεται φανερόν, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ Ἑρμῶν, ἢ ἄλλο τὸ Ἀερμῶν· οὕτω γὰρ φησι· „Καὶ οἱ
ἡμίσεις φυλῆς Μανασσὴ κατέβησαν ἀπὸ Βασάν, ὡς Βαβλ., Ἑρμῶν, ἢ Σινῶν, ἢ ἔρος Ἀερμῶν· (Α΄ Πα-
ρχλ. ε΄. 23.)· εὐρίσκεται δὲ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμῶν κατὰ Ἀνατολὰς τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἐμοῦ μὲν τὰ βου-
νὰ Γαλαθδ ἢ Σινῶν· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „Ὅτι τῶν δύο τούτων μένεται τμήματων, ἵπειδὴ ἐκ θαλάσσης
ἦτοι ἐκ νότου· (ἐπειδὴ ἡ θαλάσσα κείται ἐν τῇ νοτίᾳ μέρει τῆς Ἱερουσαλήμ.) οἱ Αἰγύπτιοι κείται, ὡς με-
τῆλθε τιμωρία ὁ Θεὸς τὸν Ἰδοὺν σφάζων λαόν· ἐκ Βορῆ δὲ, Ἀσσίροι· βαδίσαι φησιν, ἢ καὶ τῶν τῶν Ἀσσυρίων
δηλαδὴ, ὡς ἡ ἐκείνων τῶν Αἰγυπτίων κατάλυσις· λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωμος, ὅτι τὸ Θαβὼρ μὲν, ἐρμηνεύεται ἐκλε-
κτός· τὸ δὲ Ἑρμῶν, φησὶ μετεμορφώσις· ὁ γὰρ τυγχάνων ἐκλογῆς θείας, ἢ ὑπὸ φανερὰ μετεμορφώμενος, ἀγαλ-
λάται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

τον· εἶπομεν δὲ τί δόξει ἡ ὑψώσις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν θ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τό· „ Ἀναστή Κυρία ὁ Θεός μου· ὑψωθήτω ἡ χεὶρ σου. (1)

14: „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία
τοῦ Θεοῦ σου.

Ὁ μὲν Ἀκύλας ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα βάσις τοῦ θρόνου σου· ὁ δὲ Σίμωνα· „ Ἡ δρασμα· εἶπομεν δὲ, ὅτι τὸ ἐτοιμάζω σημαίνει πολλάκις τὸ ἐδράζω καὶ σερῶ· τὸ δὲ νόημα τοῦ ρήτου εἶναι τοῦτο· δίκαιος εἶναι ἐσὺ ὁ Κριτὴς, τοῦ οἰοῦ καὶ ὁ δικαστικὸς θρόνος σεαυτοῦ σερῶμενος ἐπάνω εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν· δικαιοσύνην μὲν οἶα καὶ κρίμα, θέλεις νοήσεις τὴν δικαίαν κρίσιν· καὶ τοῦτο γὰρ τὸ σχῆμα συνιστᾷ· ἡ παλαιὰ νὰ μετασχηματίζεται δηλαδὴ τὸ νὰ βύλλῃ οὐσιαστικὸν ὄνομα ἀντὶ ἐπιθέτου· καθὼς ἐκεῖνο ὅπου λέγει παρὰ τὰ· „ Ἐλεος καὶ ἀλήθεια, ἐτέθη ἀντὶ τοῦ, ἔλεος ἀληθινόν· ἡ δικαιοσύνην μὲν ὀνομάζει τὴν ἐξουσίαν τοῦ κρίναι, κρίμα δὲ τὴν ἀπόφασιν· καθὼς καὶ ἔλεος μὲν, ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλήθειαν δὲ, τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ.

γουν, ὅτι σὺ Κύριε, λέγει, ἐπιστῆμων εἶναι φυτικὰ τοῦ νὰ κρίνῃ δικαίως· καὶ νὰ ἀποφασίσῃς τοῦ νὰ ἐλεῇς, καὶ νὰ ἀληθεύῃς· διὰ τοῦτο, καὶ θέλεις μὲν κρίναι δικαίως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ὅπου τυραννιῖται ἀπὸ τὸν ἐχθρόν· θέλεις δὲ ἀποφασίσαι ἐναντίον τῆς πλάνης τοῦ τυράννου Διαβόλου, καὶ τῶν Εἰδωλῶν· καὶ θέλεις μὲν ἐλεῆσαι τὸ πλάσμα σου· θέλεις δὲ ἀληθεύσαι εἰς τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκες εἰς ἑμένα, καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτούς σου· ἤμπορε δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τις, ὅτι τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια λέγονται, ὅτι πληγὰν ἐμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· διατὶ καὶ ἐνὶ ἡμῶν νὰ ἀντικρίσῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ· ἦγουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, ἀίτως πρότερον δὲ, ἐλεηθῇ· καὶ δὲν ἐλεῇ μὲν τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων· ἔλεος γὰρ καὶ ἀλήθεια προὔπαντῶσι εἰς τὸν τοιοῦτον. Μερικοὶ δὲ ταῦτα ἐνόησαν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως· ἦγουν, ὅτι σὺ Κύριε εἶναι Κριτὴς δικαιοτάτος· καὶ ὅτι εἰς τὴν κρίσιν σου προηγήται· τὸ ἔλεος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· ἐπεδὴ δὲ δύναται τις νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐλέγχων τοῦ Θεοῦ, ἀνίσως δὲ σμύξη μὲν αὐτὴν καὶ τὸ θεῖον ἔλεος. (2)

15: „ Μακάριος ὁ λαός, ὁ γινώσκων αὐτὸν
λαλᾶν.

„ Ἐλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσονται
πρὸ προσώπου σου.

Μὲν τὰ τέσσαρα ταῦτα· ἦγουν μὲν τὴν δικαιοσύνην καὶ κρίμα, καὶ μὲν τὸ ἔλεος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, φανερόν· ὁ Δαβὶδ τὰ τέσσαρα ταῦτα· ἡ

Εἶπομεν πολλάκις, ὅτι ἀλλοιῶς εἶναι φωνὴ ἐπὶ ἑκός· μακρὶς λοιπὸν ἔδω ὁ Δαβὶδ ἐλέγους, ὅπου ἔξοφον νὰ μελωδοῦν ὕμνον ἐπὶ ἑκός εἰς τὸν Χριστόν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου· ἡ οἱ τοὺς Χριστιανούς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἡ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον μακαρίζει ἐκείνους, ὅπου ἔξοφον νὰ ἀλῇ·

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Ὅτι ὁ Μονογενὴς, ὃς βραχίον τοῦ Πατρὸς λέγεται, κατὰ τὸ· „ Καὶ ὁ βραχίον Κυρίου, τίς ἀπεκαλύφθη; ἡ χεὶρ, ὡς τό· „ Ἡ χεὶρ σου ἐποίησε ταῦτα· ἡ δεξιὰ, ὡς τό· „ Δεξιὰ Κυρίου ἐφωσέ με· λέγει οὖν ὑψωθήτω ἡ δεξιὰ σου παραδοξοποιούσα, ἡ δυνάμεις ποιοῦσα ἐνδοξος φανήτω· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὁ σὸς Δέσποτα βραχίον ἐπεδείχθη τοῖς πᾶσι μετὰ δυνάμεως· εἰ γὰρ ἡ γέγονεν ἀνθρώπος, ἡ πέφικεν κατ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐμφανὲς κατέστη, ἡ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ὑπεροχή.

(2) Ὅθεν εἶπε ὁ Εὐτέβιος· „ Τῆς δικαιοσύνης ἡ τοῦ κρίματος, προτρέχει ἔλεος ἡ ἀλήθεια· δείτῃ γὰρ ἔλεος ἡ δικαιοσύνη, πρὸς τιμωρίαν πράττει· οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ὑφίσταται τῆς δικαιοσύνης τὸ ἄκρατον.

ἀλλ' αὐτοὶ ἐναντίον τῶν ἀσπίδων ἐχθρῶν Δαυὶδ-
νικῶν, μετὰ τὸ νᾶ νικῶν καὶ νᾶ κατατροπώνουν αὐτοὺς
διὰ τῶν ἀγώνων.

„Κύριε, ἐν τῇ φωτὶ τοῦ προσώπου
σου πορεύονται.

Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱός,
ὡς εἶπομεν ἐν τῇ δ΄. Ψαλμῷ· φῶς δὲ τοῦ Υἱοῦ εἶ-
ναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ· „Λύχνος γὰρ φησι, τὸ πο-
σεῖ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου (Ψαλ-
μῆ.) λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Χριστιανοί, ὅπου ἤξού-
ρουν τὸν ἀνωτέρω ἀλαλαγμόν· ἤγουν ὅπου ἤξούρουν
νᾶ ὑμνοῦν τὸν Χριστὸν, καὶ νᾶ νικῶν τὸν Διάβολον,
αὐτοὶ θέλουν περιπατοῦν εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τοῦ
Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1)

16: „Καὶ ἐν τῇ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσον-
ται ὅλην τὴν ἡμέραν.

Οἱ Χριστιανοί, λέγει, οἱ ἤξούρουντες τὸν ἀ-
νωτέρω ἀλαλαγμόν, θέλουν χαίρουν πάντοτε ἐν αὐ-
μαζόντες τὸ ὄνομά σου· (2) διὰ τὴν ἀνέως ὁ δὴ-
καὶ ἄνθρωπος, ὅταν μόνον ἐνθυμηθῇ τὸν Θεὸν
εὐφραίνεται· „Ἐμνήσθην γὰρ φησι, τοῦ Θεοῦ
καὶ εὐφράσθην· (Ψαλ. ος΄. 3.) πόσω μᾶλλον
θέλει χαρῇ, ὅταν καὶ ὀνομάζῃ αὐτόν; ἢ καὶ ὁ λό-
γος οὗτος πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται· διὰ τὸ ὅ-
τι τοῦ ὁποῖου χαίρουν, οἱ ἀπὸ αὐτοῦ καλούμενοι
Χριστιανοί.

„Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθή-
ται.

„σονται.

Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱός, κατὰ
τὸν Ἀπόστολον· „Ὁς ἐγενήθη ἡμῶν σοφία ἀπὸ Θεο-
ῦ, δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός· (Α΄ Κορ. α΄.
30.) οὗτος λοιπὸν ὑψώσει τοὺς Χριστιανούς· καὶ
χωρίσας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γῆϊα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγ-
γελίου, τοὺς ἀνέβησιν εἰς τὸν οὐρανόν.

17: „Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ
ἐστί.

Δύναμις μὲν τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ Χριστός
ἐπειδὴ ἐνδυναμῶνται αὐτοὺς· καύχημα δὲ τοῦ Χρι-
στοῦ εἶναι ὁ Πατήρ, εἰς τὸν ὅποιον τόσον σεμνύε-
ται, ὥστε ὅπου ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς καθὲ μέρος
τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρων ἐδίκον του τοῦτον ὁμολο-
γεῖ· καὶ εἰ αὐτὸν ἀφιερώνει ὅλα του τὰ κατορθώ-
ματα.

„Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται
τὸ κέρας ἡμῶν.

Εὐδοκία τοῦ Πατρὸς· ἥτοι ἀγαθὸν θέλημα
τοῦ Πατρὸς εἶναι ἡ ἐνανθρώπισις τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὅ-
σα περὶ αὐτήν· περὶ δὲ τοῦ κέρατος, εἶπομεν ἐν
τῇ οδ΄. Ψαλμῷ· ὅτι ποτὲ μὲν νοεῖται ἀντὶ δυνά-
μεως, ποτὲ δὲ, ἀντὶ καυχίσεως καὶ δόξης· συνα-
ρθεῖ δὲ μετὰ τοὺς Χριστιανούς καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἐκ-
τὸν του ἐδῶ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη· διὰ τὴν ἐκ
τοῦ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐν τῇ φωτὶ τοῦ Πνεύματος τῇ ἐκπεμπόμενῃ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὃς ἐστὶ πρόσωπον τοῦ Πα-
τρὸς, πορεύονται οἱ πνευματικοί· ὁδηγεῖ γὰρ αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ἕκαστα τῶν ἐν φωτὶ πρακτικῶν.
(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι δὴ τῇ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ δυνάμει
ἐποίησαν, ὅσα ἐποίησαν παράδοξα· αἱ δὲ χήμαι σεφνοῦν τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐπικληθὲν εἰς ἡμᾶς· ὡς
μακάριστα γὰρ διὰ Χριστὸν Χριστιανοί· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἰσίδωρος.

ραῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; (Ίω. β. 19.) ἀν-
τί τοῦ οὐκ ἀνέστε, οὐ κατορθοῦτε· ὁ ἐχθρὸς, λέγει,
τοῦ Δαβὶδ, δὲν θέλει κατορθώσει τίποτε, εἰὰν τὸν πο-
λεμῇ· καὶ ὁ υἱὸς ἀνομίας· ἤγουν ὁ ἄνομος, δὲν
θέλει προσθῆσαι διὰ τὰ κακώρη αὐτόν· ἔγουν,
εἰὰν τις ἐπεχείρησεν νὰ κακοποιῇ τὸν Δαβὶδ,
δευτέρον πλεόν δὲν θέλει ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸν κακοποιή-
σῃ, μέ το νὰ ἐπληρωθῇ μίαν φορὰν ἀπὸ τὸν Δα-
βὶδ· ἰδὼμα δὲ εἶναι τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ
ὀνομαζῇ υἱὸν ἀνομίας, τὸν ἄνομον· υἱὸν ἀνθρώπου,
τὸν ἄνθρωπον· καὶ υἱὸν ἀδικίας, τὸν ἄδικον· καὶ
υἱὸν ἀπολωλότα· καὶ υἱὸς ἀπειθείας, τοῦς ἀπειθεῖς,
κατὰ περίφρασιν. (1)

23 : „ Καὶ συγκοίψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
„ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μι-
„ σοῦντας αὐτὸν τροπώσωμαι.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω κατακόψω ὅλους ὁμοῦ
τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ ἀπ' ἐμπροσθέν του, καὶ
θέλω νικήσω ἐκείνους, ὅπου τὸν μισοῦν. (2)

24 : „ Καὶ ἡ ἀληθεῖά μου καὶ τὸ ἔλεός
„ μου μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι
„ τί μου ὑψωθῆσεται τὸ κέρας αὐτοῦ.

Μὲ τὸν Δαβὶδ, λέγει, θέλει εἶναι τὸ ἀ-
ληθινόν μου ἔλεος, ὡς ἂνωτέρω εἵπομεν· ἡ ἀληθεία
μὲν, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ· τὸ ἔλεος δὲ, τὸ
τῆς βοηθείας αὐτοῦ (3) Κέρας δὲ τοῦ Δαβὶδ
εἶναι ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν Διόδωρον· ἤγουν τὸ καύ-
χημα καὶ ἡ δόξα· διατὶ, καθὼς ἀπὸ τὴν κεφαλὴν
φυτρώνει τὸ κέρατον τῶν κερασφόρων ζώων, καὶ εἴ-
ναι εἰς αὐτὰ δύναμις ἐν ταυτῇ καὶ σολισμός· εἴτε
καὶ ὁ Δαβὶδ, κεφαλὴ μὲν ἦτο τῶν Ἰουδαίων, κα-
θὸ βασιλεὺς· κεφαλὰς γὰρ τοὺς ἀρχοντας ὀνομαζο-
μεν· ἀπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτῆν τοῦ Δαβὶδ, ἐλά-
σησεν ὡσὰν κέρατον, ὁ Χριστὸς· ὁ ὁποῖος ἐσέρμυνε
καὶ ἔδοξε τὸν Δαβὶδ· καθὼς καὶ τὸ κέρατον σεμ-
νώνει καὶ διχάζει τὰ κερασφόρα ζῶα· δὲν λέγεται
δὲ ὁ Χριστὸς κέρατον διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ
διατὶ εἶναι ἀπὸ ὅλους ὑψηλότερος, κατὰ τὴν Θεό-
τητα· γὰρ καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῶν κερασφό-
ρων ζώων, τὸ κέρατον εἶναι ὑψηλότερον· εἶπε λοιπὸν
ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· ὅτι τὸ κέρας τοῦ Δαβὶδ· ἡ-
γουν ὁ Χριστὸς, θέλει ὑψωθῇ ἐν τῷ ὀνόματί μου· ἤγουν
μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται Θεός· μέ τοῦτον δὲ τὸν λό-
γον συμφωνεῖ καὶ ὁ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ τοῦ Προδρό-
μου, λέγων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· „ Καὶ ἤγειρε κέρας
σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ εἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ·
καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος
Προφητῶν αὐτοῦ (Λουκ. α'. 69.) τοῦτους δη-
λαδὴ τοὺς Προφῆτας δηλῶν, τοὺς ὁποῖους ὁ Δα-
βὶδ ἂνωτέρω υἱὸς Θεοῦ ὀνόμασεν· οἶκον δὲ ὁ Δα-
βὶδ, τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ ἐκάλεσεν. (4)

25 : „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος προσεμαρμύζει τοῦτο τῷ Χριστῷ, λέγων· „ Εἰ ἔειρήκασιν εἰς Ἰουδαίους περὶ Χριστοῦ· δευτερο-
ποικτείνωμεν αὐτὸν, ἔ κατὰσχόμεν ταυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἢν ἀόνητος αὐτοῖς ἔ τῷ Σατανᾷ ἡ σά-
φης, ἔ εἰς ἀπρηκτον αὐτοῖς ἐκβέβηκε τὸ ἐγχείρημα· ἀνεβίω γὰρ ὁ Χριστὸς τριήμερος πατήσας τὸν θάνατον, καὶ
σκιλευσας τὸν Ἄδην· οὐκοῦν ἀληθεῖς τὸ εἰρημένον· „ Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῇ.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι παραδέδονται τῇ Ῥωμαίων στρατῷ, ἔ διολύ-
λασι παντελῶς.

(3) Ὑψηλότερον δὲ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἀληθεῖαν ὀνομάζει τὴν ἐν Πνεύματι ἔ ἀληθεῖα λατρείαν ἔ προ-
σκύνησιν, ἢν Χριστὸς ἡμῖν εἰσηγήσατο, ἢν ἔ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔ Πατὴρ ἀποδέχεται σὺν τῷ ἁγίῳ· ἐν Χριστῷ γὰρ καὶ
μετὰ Χριστοῦ ἡ ἀληθεῖα τοῦ Πατρὸς· ταυτέστι τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἡ δύναμις· μετ' αὐτοῦ δὲ πάλιν ἔ τὸ ἔλεος·
ταυτέστιν ἡ διὰ πίστεως ἔφεσις.

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ἐδοξ τῇ Θεοπνεύστῳ Γραφῇ κέρας ὀνομάζειν, ἐπὶ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν ὑπερο-
ψίαν· ἐπὶ δὲ δικαίων, τὴν δόξαν· τοῖς σὺν ὀνόματι τοῖς ὅλοις μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρί, ἔ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δο-
ξάζεται· διὸ ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐς, ἔ τὰ σὰ ἐμὰ.

25: „Καὶ ἴδωμαι ἐν θαλάσσῃ, χεῖρα αὐ-
 „τοῦ, καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐ-
 „τοῦ.

Μετὰ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης, ἐφανερώσε-
 τὰ νηεῖα· ἐπειδὴ αὐτὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ εὐρέσκονται·
 μετὰ τὸ ὄνομα δὲ τῶν ποταμῶν, ἐφανερώσε τὴν σε-
 ραὴν· ἐπειδὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ σεραῇ εὐρέσκονται· χεῖ-
 ρα δὲ καὶ δεξιὰν, τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ἀνό-
 μοσε· ποῦ δὲ φκίνεται ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκυρίευσεν ὅλην
 οὐδαμῶς εἰς καὶ ἓνα μέρος τῆς Γραφῆς· ὁ Χρῆστος ὁμοῦς
 ἐκυρίευσεν καὶ ὅλην μὲν τὴν θαλάσσαν, καὶ ὅλην δὲ
 τὴν γῆν, ὡς εἴρηται ἐν τῷ ο. Ψαλμῷ· „Καὶ κατα-
 κυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ πο-
 ταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης· ὡσεὶ χεῖρα καὶ
 δεξιὰν δὲν θέλει νοῆσαι τὴν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ τὴν
 τοῦ κέρατος τοῦ Δαβὶδ· ἥτοι τοῦ Δεσπότης Χρι-
 στοῦ. (1)

26: „Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατὴρ μου
 „εἴ σύ, Θεὸς μου καὶ ἀντιλήπτορ
 „τῆς σωτηρίας μου.

Ἐδῶ λείπει τὸ, λέγων, καὶ πρέπει νὰ νοῆται ἔ-
 ξωθεν· ἥτοι αὐτὸς ἐπικαλέσεται με λέγων· Πατὴρ μου
 εἴ σύ. Ποῦ δὲ ὁ Δαβὶδ ἀνόμασε Πατέρα τοῦ τὸν
 Θεόν; εἰ κανένα μέρος· ὁ δὲ Χρῆστος εἰς πάντοτε
 μέρη τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρα μὲν ὀνομαζέει αὐτόν,
 καθὼς Θεός· Θεὸν δὲ καὶ ἀντιλήπτορα, καθὼς ἄνθρω-
 πος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν Ἡσίχιον·
 „Ὅτι γὰρ πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν ἔφη· „Α-

ναβάνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν·
 καὶ Θεὸν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν· (Ἰω. κ'. 17.)

27: „καὶ γὰρ πρωτότοκον ἴδωμαι αὐτόν
 „ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς
 „γῆς.

Πρωτότοκον ὀνομαζέει ὁ Παῦλος τὸν Χρι-
 στὸν τριῶν λογίων· πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς
 (Ῥωμ. η'. 29) Πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν (Κολ.
 α'. 18.) Καὶ πρωτότοκον πίστεως κτίσεως (Κολ.
 α'. 15.) ἥτοι ὡς ἀπαρχὴν τοῦ νέου λαοῦ· ὡς πρῶ-
 τον ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς ἀθανάσιον· καὶ ὡς
 ἐξαίρετον τῆς κατὰ τὴν κτίσεως τῶν πεισῶν· ὑψηλὸν δὲ
 κοντὰ εἰς τοὺς βασιλεῖς λέγει αὐτόν ὁ Δαβὶδ, διὰτὶ
 ὁ Χρῆστος, ἐκείνους μὲν τοὺς βασιλεῖς, ὅπου ἐγνώ-
 ρισαν αὐτόν ὡς Θεόν, ἔχει ὑποτακτομένους εἰς αὐ-
 τόν· ἀπὸ ἐκείνους δὲ ὅπου τὸν πολεμοῦν, αὐτὸς γί-
 νεται ἁνώτερος· καὶ ἔτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον,
 εἶναι ὑψηλὸς ὁ Χρῆστος, καὶ κοντὰ εἰς τοὺς πεισὺς
 βασιλεῖς, καὶ κοντὰ εἰς τοὺς ἀπίστους· ὁ δὲ Δαβὶδ
 ἐνίκησεν ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, μετὰ τὸ νὰ ᾔ-
 τον βασιλεὺς μόνος τῆς Ἰουδαίας.

28: „Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτὸν τὸ ἔ-
 „λεός μου, καὶ ἡ διαθήκη μου πᾶ-
 „στη αὐτῷ.

Εἰς τὸν Χριστόν, λέγει, θέλω φυλάξω τὸ ἔλεός μου·
 ἐπειδὴ καὶ χρειάζεται αὐτὸ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὃ
 δὲν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ἐρεῖς δὲ κατὰ βαθύτερον λόγον, τὴν μὲν δεξιὰν αὐτοῦ ἐν ποταμοῖς λέγεσθαι, διὰ
 τὸ πάντας τοὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ συσσωμένους, διὰ λευκοῦ παλιγγενεσίας καθαίρεσθαι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἀξιουμένους ἐπιφοῖας· ποταμοὶ δὲ αὐτοῦ εἰσίν· καὶ εἰ λαοὶ, κατὰ τὸ, ποταμοὶ κροτήσασιν χεῖρ· τὴν δὲ ἑτέραν
 παρὰ τὴν δεξιάν, τὴν κολαστικὴν φημι χεῖρα ἔξουσίαν ἐν τῇ θαλάσσῃ τεθεῖσθαι ἔτι τοῖς ἀλμυροῖς τοῦ βίου κη-
 μασιν, ἐνθα ὁ δράκων διατρέχει, τιμαρτυμένην τοῦ ἔχθρατος, ἔτι ταπεινοῦσαν τοὺς αὐτοῦ διὰκοντας· ἐν δὲ τῇ
 Περσίδει τῶν Πατέρων οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ῥητὸν εἰς γέγραπ, ὅτι ὁ Σωτὴρ τὴν μὲν ἀριστὴν αὐτοῦ ἔθετο εἰς τὴν
 θαλάσσαν· ἥτοι εἰς τὴν κόσμον, τὴν δὲ δεξιὰν αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμούς· ἥτοι εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

δὲν χρειάζεται αὐτὸ διὰ λόγου του, ἀλλὰ διὰ τοὺς κατὰ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας: ἤτοι διὰ τοὺς Χριστιανούς· διὰ τοὺς ὁποίους καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων γενόμενος· διαθήκην δὲ πιστὴν ὀνομάζει, τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ βαβαίαν ὑπόσχεσιν, ἥτις εἰς τὸν Χριστὸν ἐμελλε νὰ λάβῃ τὸ τέλος της· εἴρηται γὰρ ἀνωτέρω, ὅτι ἕως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου. (1)

29: „Καὶ Ἰήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ σπέρμα αὐτοῦ.

Σπέρμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος ἐσπάρθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Μαθητῶν του· ὁ ὁποῖος λόγος διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ὁμοίως σπέρμα Χριστοῦ εἶναι καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Διόδωρον, ὁ ἀναγεννηθεὶς πνευματικῶς διὰ τοῦ βεπτίσματος ἀπὸ καθε ἔθνος ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ τοῦ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Διηνεκῶς· καὶ ἀληθῶς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πύλαι Ἀΐδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπαν ὁ Κύριος. (Ματ. ις. 18.)

„Καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸν θρόνον, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, θέλω ποιήσω τότε διαρκῆ καὶ στερεόν, καθὼς εἶναι αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ· διαρκεῖς γὰρ αὗται εἶναι καὶ μόνιμαι· διατὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου φυλάττουσι τὸ φυσικὸν αὐτῶν ὀρθόθετον· ὁμοιάζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ· Καὶ συμπαραμένει τῷ ἡλίῳ (Ψαλ. οα. 5.) ἡμέραι δὲ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται, ἐπειδὴ καὶ ὁ οὐρανὸς ἀποτελεῖ αὐτὰς μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡλίου· ἄς δεῖξουν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ποῖον σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ἐτέθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; ἤγουν σωζόμενον ἐπάνω εἰς τὴν βασιλείαν; ἢ ποῖος θρόνος βασιλικὸς τοῦ Δαβὶδ ἐστάθη μόνιμος; ἀλλὰ δὲν δύονται· ἐπειδὴ ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ ἐτελείωσεν εἰς τὸν Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, τοὺς ὁποίους χωρὶς χωρὶς σκλάβους λαβόντες οἱ Βαβυλώνιοι, ἐπήγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν Σεδεκίαν ἐτύφλωσαν τελείως· τὸν δὲ Ἰεχονίαν ὑπέταξαν εἰς τὴν σκλαβίαν· τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Δαβὶδ κατεστράφη τελείως, κἀνένας πλέον εἰς τὸ ἐξῆς δὲν ἐκάθισεν εἰς αὐτόν· διατὶ ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκλαβίας δὲν ἔγινε βασιλεὺς, ἀλλὰ ἡμαγωγὸς τῶν Ἰουδαίων· ταῦτα δὲ φανερόν· ὁ Ψαλμὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ δὲν ἐμείνεν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, περισσότερον ἀπὸ τετρακοσίου χρόνου. (2)

30: „Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου καὶ τοῖς κρίμασι μου μὴ πορευθῶσιν.

31: „Ἐ-

- (1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Κύριλλος· „Ἡ μὲν γὰρ πρώτη Διαθήκη πέπαυται, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς ἔχει· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, σκιὰς ἔχων ἢ τύπους ἢ μόνον τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν· ἐπεισαγωγὴ δὲ γέγονεν ἡμῖν κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ· τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο προσθεῖς μόνον· ὅτι αὐτῷ τῷ πεπιστευότι διὰ Χριστοῦ λαῶ, φυλάξω τὸ ἔλεος· ἤτοι τὴν διὰ πίστεως ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.
- (2) Ὁ Θεὸς συμπραίνει ὁ Θεοδώριτος· „Τοιγαροῦν διὰ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα διέμεινε, ἢ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔχει τὸ διαρκές· οὕτω γὰρ ἢ ὁ μακάριος ἐθέσπισεν Ἡσαΐας· εἰρηκῶς γὰρ, ὅτι παῖδ' ἰδὲν ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς ἢ ἐδόθη ἡμῖν, ἐπάγει, ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ ἢ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν ἢ εἰς τὸν αἰῶνα· οὕτω τὰ περὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προδεσπίσας ὁ λόγος, περὶ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων διεξέρχεται βασιλείων· ἔφη δὲ ἢ ὁ Δίδυμος· „Ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς ἢ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· τῶν λόγων ἅρα μὴ παρερχομένων, βασιλεύσει ὁ Χριστὸς ἢ μετὰ τὴν πάροδον οὐρανοῦ ἢ γῆς· οὐ γὰρ ἕως τοῦ παρελθεῖν εἶπε τὸν οὐρανόν· ἀλλ' ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ· ἢ μετὰ τὴν πάροδον γὰρ ἢ παρελεύσονται (ἢ τοὶ ἀλλαγὴν) ὁ οὐρανὸς ἔσται· οὐ γὰρ ἴσον τῷ φθαρῆναι τὸ παρελθεῖν αὐτόν.

31 : „ Ἐάν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσω·
„ σι καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλά-
„ ξωσιν·

32 : „ Ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας
„ αὐτῶν, καὶ ἐν μαστιγῇ τὰς ἀδικίας
„ αὐτῶν·

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ : ἤ-
γουν οἱ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ
ἀγίου βαπτίσματος ἀναγεννηθέντες Χριστιανοί, ἀρ-
σούν τὸν νόμον, καὶ δὲν περιπατήσουσιν εἰς τὰς κρί-
σεις μου, καὶ ἀτιμάσουσιν τὰ δικαιώματά μου καὶ δὲν
φυλάξουσιν τὰς ἐντολάς μου· ἐγὼ θέλω ἐπισκεφθῶ
μὲ ῥάβδι καὶ μαστίγᾳ τὰς ἀνομίας των· τί διαφοράν
δὲ ἔχουν ὁ νόμος καὶ τὸ κρίμα καὶ δικαίωμα καὶ ἡ
ἐντολή, εἴπομεν εἰς τὸν ιζ'. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες
τὸ· „ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου·
βεβηλώσωσι δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξευτελίσωσι· βέ-
βηλον γὰρ λέγεται τὸ ἀνίερν πρὸς διαφοράν τοῦ ἱε-
ροῦ : ἡγουν τὸ κοινὸν καὶ εὐτελές· ῥάβδον δὲ καὶ μά-
στιγᾳ λέγει τοὺς πειρασμούς· (1) τὸ δὲ νόημα τοῦ
ῥήτου εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐγὼ θέλω σωφρονίσω τοὺς
παράβατος τοῦ νόμου μου Χριστιανούς, μὲ ἐπανα-
ξάσεις Ἑβραίων, μὲ τυραννίας, μὲ λιμὸν, καὶ με τοιαύτας
ἄλλας παιδείας· ὅμως τελείως δὲν θέλω τοὺς ἀποσρα-
φῶ· ἀνομίας δὲ καὶ ἀδικίας τὰ αὐτὰ λέγει, ἀμαρ-
τήματα ἐκ παραλλήλου·

33 : „ Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐμὴ διασκεδάσω
„ ἀπ' αὐτῶν, οὐδὲ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ
„ ἀληθείᾳ μου·

Δὲν θέλω, λέγει, ἀσκησῶ τὸ ἔλεός μου
ἀπὸ τοὺς παραβάτας τῶν ἐντολῶν μου, μὲ τὸ νά λυ-
ποῦμαι αὐτούς, καὶ ἀναιμῶ τὴν μετάνοιάν τους· ὡς
φιλάνθρωπίας ἀπείρου ! μαστίζων γὰρ ὁ Θεὸς ἔλεετ,
καὶ δὲν δίδει ἄκρατον τὴν τιμωρίαν χωρὶς σμικρὴν ἑ-
λέου· ἀλλὰ μαστίζει μὲν καὶ παιδεύει, ὡς καταφρονη-
τάς, ἔλεετ δὲ, ὡς οἰκείους· ἀλλ' οὐδὲ θέλω, λέγει,
ἀδικήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νά παραβῶ τὰς συνθήκας
καὶ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκα εἰς αὐτόν (2) περὶ
τὸν δὲ εἶναι τὸ μὴ· καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀκόλουθον εἶ-
χον· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσιν, οὐδ' οὐ μὴ·
ταύτην δὲ τὴν παράδοσιν, λέγει, δὲν θέλω ποιή-
σω, διὰ τὴν ἀληθειάν μου : ἡγουν διατὶ εἶμαι ἀ-
ληθινός.

34 : „ Οὐδὲ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην
„ μου· καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν
„ χειλέων μου οὐμὴ ἀθετήσω·

Καὶ ἔδῃ τὸ μὴ, εἶναι περιττόν· δὲν θέλω εὐ-
τελίσω, λέγει, τὴν Διαθήκην καὶ ὑποσχεσιν, ὅπου
ἔδωκα εἰς τὸν Δαβὶδ· ἀξίωμα δὲ τῆς Διαθήκης εἶ-
ναι, ἡ ἀλήθεια αὐτῆς· εὐτέλεια αὐτῆς εἶναι, ἡ ἀ-
θέτησις καὶ παράβασις αὐτῆς· Διαθήκην δὲ λέγει τὸ
ἐνωτέρω λόγιον : ἡγουν τὸ· „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλά-
ξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου· τὸ δὲ, τὰ ἐκ πορευόμενα
διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω, εἶναι ἐξήγησις
τοῦ ἀνωτέρω· ἀνθρωποκρατικῆς δὲ λόγος εἶναι τὸ,
διὰ τῶν χειλέων· χεῖλη γὰρ Θεοῦ γλῶσσα καὶ εἶ-
μα, εἶναι ὁ λόγος αὐτοῦ· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται·
οὐδ' οὐ μὴ βεβηλώσω·

35 : „ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τοῖς μὲν οὖν ἰσχυρὰ ἁμαρτάνουσιν ἀπειλεῖ ὁ λόγος ἐπισκέπτεσθαι ἐν ῥάβδῳ
τὰς ἀνομίας· παιδευτικὴ δὲ τις οὖσα ἡ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ, οὐ παρατετραμμένης ἐπάγει τὰς κρίσεις· τοῖς δὲ ἀ-
νιάτως ἔχουσι, λέγει· τί ἔτι πληγῇτε ; πάσας διεξεληλύθατε τὰς πληγὰς· πᾶσιν κατεφρονήσατε τῶν ἐπισκε-
πτικῶν μαστιγῶν· συντριμμὸς ὑμᾶς μένει· τῶν γὰρ περισσαιοῦς συμβαινόντων, τινὰ μὲν, ἁμαρτημάτων ἕνεκα γί-
νεται· τινὰ δὲ, εἰς διόρθωσιν τοῦ ἡθους τῶν πειραζομένων· ἄλλα δὲ, ὑπὲρ τοῦ ἐκτριβῆναι τοὺς ἀπεγνωσμένους
ὡς ἐπὶ τοῦ Φαραῶ· τοῦτοις γὰρ οὐκέτι πληγαί, οὐδὲ μαστιγές, ἀλλ' ἀφανισμὸς ἀπειλεῖται·

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τὸ οὐ μὴ ἀδικήσω, οὐ παραβήσομαι φησὶν ὁ Σύμμαχος· ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Οὐ ψεύ-
σομαι· λέγει δὲ, καὶ μυσία παρανομήσωσιν οἱ ἐν γένει Δαβὶδ· αὐτοὺς μὲν ὑπεβαλὼ τιμωρίας, τὴν δὲ πρὸς
Δαβὶδ ἐπαγγελίαν οὐ ψεύσομαι·

35 : „Αποξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ
„Δαβὶδ ψευσομαι.

Τὸ Ἀποξ ἔδω εἶναι ἀντὶ τοῦ βασιλῆως •
καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο. „Αποξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς
Ψαλ. ζα. 11 (1) ὤμοσα, λέγει, βασιλῆως :
ἤτοι ἐβεβαίωσα ἐπάνω εἰς τὴν ἐδικήν μου ἀγιωσύνην,
κατὰ τὸν Ἡσυχίον. (2) ἐπειδὴ καθὼς ἄνθρωπος
ἐποῦ ὁμνῶναι, κατὰ τοῦ μεγαλιτέρου ὁμνῶναι • ὁ δὲ
Θεὸς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀνώτερον εἰς τὸ νὰ ὁμῶσῃ
κατ' αὐτοῦ : διὰ τοῦτο ὁμνῶναι ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτὸν-
του καὶ εἰς τὴν ἀγιωσύνην του καθὼς καὶ ὁ μέγας
Παῦλος ἐδίδαξε τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστο-
λήν • Κεφ. ε'. τὸ δὲ. „Εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι
εἶναι, ἀντὶ τοῦ, οὗ τῷ Δαβὶδ ψευσομαι • ἰδίωμα
γὰρ καὶ τοῦτο, εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς τὸ νὰ λημ-
βάνῃ τὸ εἰ, ἀπὸ τοῦ οὐ, ἐπὶ τῶν ὁμνούντων τοιοῦ-
τον εἶναι καὶ τὸ. Ως ὡμοσα τῷ Κυρίῳ, ἠύχην τῷ
Θεῷ Ἰακώβ • εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μου •
(Ψαλ. ρλκ. 3) ἀντὶ τοῦ, οὐκ εἰσελεύσομαι • καὶ
ἄλλα ὅμοια.

36 : „Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα
„μενεῖ • καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἡ-
„λίος ἐναντίον μου,

Σπέρμα μὲν τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κα-

τὰ σάρκα, καθὼς ἀνωτέρω εἰπομέν • ὅς τις καὶ βη-
σιλεύει αἰωνίως, εἰς μὲν τοὺς Χριστιανούς, μετὰ τὸ
θέλημα των • εἰς δὲ τοὺς αἰτίους, καὶ χωρὶς αὐτοῦ
νὰ θέλουν • „Ἐδόθη μοι γὰρ φησὶν, ἐξουσία ἐν
οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς • (Ματθ. κη'. 18.) σπέρ-
μα δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ λόγος τοῦ Ευαγγελίου,
καὶ οἱ δι' αὐτοῦ ἀναγεννηθέντες Πνευματικῶς Χρι-
στιανοί, καθὼς καὶ τοῦτο εἰπομέν • καὶ τὸ Ευαγγέ-
λιον λοιπὸν καὶ ὁ Χριστιανικὸς λαὸς τοῦ Χριστοῦ, θέ-
λει μένει εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου •
ἀλλὰ καὶ ὁ θρόνος : ἤτοι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἢ
εἰς τοὺς Χριστιανούς, θέλει γὰρ, λέγει, ὁμοιασῇ
καὶ Σεραῖ, ὡσπὲρ ὁ ἥλιος • διατὶ δὲ τὸν ἥλιον εἰσεί-
κονα καὶ ὁμοιότητα τῆς μονιμότητος ἔλαβεν ἐδῶ,
εἰπομέν ἐν τῷ σζ'. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ • „Καὶ
συμπαρχμεναὶ τῷ κλίῳ : ἥγουν θέλει εἶναι ἡ βασι-
λεία τοῦ Χριστοῦ, ἕως ὅπου εἶναι ὁ ἥλιος • ἀντὶ τοῦ
θέλει εἶναι ἀτελεύτητος. (1)

37 : „Καὶ ὡς ἡ Σελήνη κατηρτισμένη εἰς
„τον αἰῶνα •

Καθ' ὑπερβόλον πρέπει νὰ ἀναγνωσκέται
τὸ ῥητὸν τοῦτο : ἥγουν. Καὶ ὡς ἡ κατηρτισμένη Σε-
λήνη • ἡ βασιλεία, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁμο-
μασῇ καὶ Σεραῖ εἰς τὸν αἰῶνα • καθὼς εἶναι ἡ πλη-
σφαῆς καὶ πανσέληνος Σελήνη • κατηρτισμένη γὰρ
ὠνό-

(1) Καὶ ὁ Εὐσέβιος δὲ λέγει • „Ἀπαξ οὖν καλεῖ τὸ τῆς ἀποφάσεως βέβαιον, ὡς οὐ δεχόμενον παρατρέπην • τὸ
αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσυχίος •

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει • „Ἡ κατὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ παιδὸς ὁμνῶναι, ὡς ἂν πατὴρ εὐεργετῶν κατὰ σωτηρίας υἱοῦ
γνησίου καὶ ἀγαπητοῦ • σημείωσαι δὲ, ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐπὶ μὲν τοῖς διηνεκέσι καὶ μένουσιν, ὁμνῶν ὁ Θεὸς
εἰσάγεται • ὅθεν τῷ κατὰ τάξιν Μελχισεδέκ ἱερεῖ ἀπαράβατον τὴν ἱερωσύνην δίδους, ὁμνῶν οὐ μεταμέλεται • καὶ
τῷ Ἀβραάμ • εἰδὲ πού προσκαίρως δίδασκε, οὐκ ὁμνῶν ἐπὶ τούτῳ • ἀμέλει γοῦν οὐ μετ' ὅρκων ἐγχειρίσας τὴν
βασιλείαν τῷ Σαούλ, φησὶ • μεταμεμέλημαι, ὅτι ἐβασίλευσα τὸν Σαούλ • διὸ καὶ τῷ Δαβὶδ ὁμνῶν περὶ τοῦ ἐκ
τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τὸν Σατῆρα γεννηθῆναι Χριστὸν, συνδιδαιμονίζοντος τῷ Χρῶν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, αὐτοῦ τοῦ τῆς
δικαιοσύνης ἡλίου •

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον • „Θρόνος Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία • ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῇ • ἔσαι οὖν, φησὶν, ἡ Ἐκ-
κλησία Χριστοῦ κατασφραγισθεῖσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ μένουσα διηνεκῶς ὡσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη • ὡ-
σπερ γὰρ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις τὸν ἥλιον καὶ σελήνην κύκλον σβέσαι δύνησεται • οὕτως οὐδεὶς ἀμαυρώσει ποτὲ τὰς
τῆς Ἐκκλησίας κύδας : ἤτοι τὴν νουτὴν λαμπρότητα • φαίνει δὲ αἶψα, καθάπερ οἱ μεγάλοι φωστῆρες • τὰ αὐτὰ
σχέδον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος •

ὡνόμενος τὴν πανσέληνον· τοὺς δὲ δῶα φωστῆρας εἰς εἰκόνα παρέλαθε, καθὼς καὶ εἰς τὸν οὐλ. Ψαλμὸν.

„Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ὁ μάρτυς, εἶπεν ὁ διχμαστὸν ὁμιλῶν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκείνος ὁποῦ διμαρτύρατο· ἤγουν ὁποῦ ὑπεσχέθη περὶ τοῦ σπέρματός μου· ἦτοι ὁ Θεός, αὐτὸς εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιοπίστος καὶ ἀληθινός· διότι οἱ εἰς τὴν γῆν εὐεσκόμενοι ἄνθρωποι, δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἀξιοπίστοι καὶ ἀληθινοί. (1)

38 : „Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγεται παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· κλαίει γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ὁποῦ ἐμελλαν νὰ παθουν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους οἱ Ἰουδαῖοι· οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ἀκυρώθησαν αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαι ἐπαγγελίαι εἰς τὸν Δαβὶδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ὑπεσχέθης τὰ ἀνωτέρω, ἀπέβαλες τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀτίμασας αὐτὸ μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν· φανερώνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, τὸν βασιλέα Ἰσχυρίαν καὶ Σιδακίαν, οἵτινες αἰχμαλωτίσθησαν κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς ἐπομὴν· πολλὰ δὲ ἀνόητοι εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅ-

ποιοὶ νομίζουσιν, ὅτι ἐφεύθη ὁ Θεός· τὰ ὁποῖα ἐλ-
ναι ἀδύνατον καὶ ἀνοσιον· λοιπὸν σπέρμα τοῦ Δα-
βὶδ οἰώσιον εἰς τὴν βασιλείαν, εἶναι ὁ Χρῆστος· οὗ
τῆς βασιλείας οὐκ ἔστι τέλος· (Λου. α'. 33.)
καὶ εἰ μὲν Ἰουδαῖοι σωματικὸν Θεὸν οὐ καὶ βασιλέα
ἐπίγειον νοοῦσι· τοῦ δὲ Χριστοῦ ἡ βασιλεία δὲν εἶναι
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος·
ἦτοι δὲν εἶναι αἰσθητὴ, ἀλλὰ νοητὴ· βασιλεὺς γὰρ
Χριστοῦ εἶναι, ἡ τῶν πιστευόντων ὑποταγή, καὶ θα-
ληματικὴ δουλεία· „Ἐγὼ, γὰρ φησι, κατεστάνην
βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. β'. 6.) καὶ πάλιν·
„Καὶ δώσω σοι Ἑθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν
κατ' ἄρχειν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (αὐτοθ. 8.) (2)

„Ἀνεβάλου τὸν χριστὸν σου.

Χριστὸν Θεοῦ, τὸν βασιλέα ὀνομαζέει· ἐ-
πειδὴ καὶ ἐχρίετο εἰς βασιλείαν μὲ τὴν ψῆφον τοῦ
Θεοῦ· ἔτι γὰρ καὶ εἰς τὴν Α' τῶν Βασιλειῶν·
(Κεφ. κδ'. 7.) χριστὸς Κυρίου ὁ Σκοῦλ ὀνομαζέ-
ται· ἀνεβάλου, λέγει· ἤγουν ὑπερθεῖς, παρεκρού-
σω τὸν ἐδικόν σου ἐκπλέα· ἦτοι τὸν Δαβὶδ, μὲ
τὸ νὰ ἐδωκας ἀναβολὴν, καὶ δὲν ἐτελείωσες τὰς πρὸς
αὐτὸν μετ' ὅρκου ὑποσχέσεις σου.

39 : „Κατέστρεψας τὴν Διαθήκην τοῦ
„δούλου σου· ἐβεβήλωσας εἰς τὴν
„γῆν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ.

Ἐ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Σημαίνει διὰ τούτου τὴν μετὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν, ἐν οὐρανῷ αἰδώς ἐσομένης, ὡς ἀδιαιρέτως λοιπὸν τῷ Θεῷ λόγῳ ἡνωμένης· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Περὶ δὲ τοῦ ταῦτα οὕτως ἔχειν, ὁ μάρ-
τυς ἐν οὐρανῷ· περὶ οὗ φησι καὶ ὁ Ἰωβ· „Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου· ὁ δὲ συνίσταρ μου ἐν ἐφίσει·
(Ἰωβ. 15'. 19.)

(2) Κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῇ τιμῇ Σταυροῦ ὁ Προφήτης φησι· λέγει οὖν ὡς πρὸς τὸν
Πατέρα καὶ Θεόν, ὅτι ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας· ταυτέστιν ἀπασθῆναι καὶ ἐξουδενωθῆναι συνεχάρησας· οὐ γὰρ ὁ Πα-
τήρ ἐξουδένωσε τὸν ἴδιον Υἱόν· Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασι, πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ
Πατρὸς· καὶ ὁ Ἀνώνυμος φησι· „Ἐβήλας, λέγει, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἦκεν εἰς τὸ παθεῖν
ἡλὸς ἄνθρωπος ἐνομισθὴ τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις· ἀλλ' οὐ μεμνημένος νεκρὸς ὁ δὲ νεκροῖς ἐλεήθερες, κατὰ τὴν
τοῦ Προφήτου φωνήν·

Ἐκατέρωθεν, λέγει, τὴν ἐπαγγελίαν, ὅ-
που ἔδωκεν εἰς τὸν δούλον σου Δαβὶδ. εἶπε δὲ καὶ
εἰς τὸν οἶκον. Ψαλμὸν. Εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσας τὸ
σκῆμα τοῦ ἁγίου σου. ἁγίασμα δὲ τῶρα λέ-
γει ἔδωκεν τοῦ Δαβὶδ, τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις περβόητον
ναόν. ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἠθέλησε νὰ οἰκοδομήσῃ
αὐτόν, καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς
ἔφηκεν εἰς τὸν υἱόν του Σολομῶνα. διότι ἐπρίσ-
κει ὁ Θεὸς νὰ μὴ κτισθῇ ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν Δαβὶδ,
ἀλλὰ ἀπὸ τὸν υἱόν του Σολομῶνα. ἅγιον δὲ καὶ
ἁγιασμένον ὠνόμασε τὸν αὐτὸν ναόν, καὶ εἰς τὸν
οἶκον. Ψαλμὸν. εἰς τὸν Δαβὶδ δὲ ἀναφέρει ὁ λαὸς
τῶν Ἰουδαίων ὅτι τὸ πάθος καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν
ἐκποῦ ἔλαβον, σπουδαζόντας νὰ τραβίξῃ τὸν Θεόν
εἰς ἔλεος, διὰ τὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην, ὅπου
εἶχεν εἰς τὸν θεράποντά του Δαβὶδ. (1)

40: „ Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς
„ αὐτοῦ. ἔβου τα ὀχυρώματα αὐτοῦ,
„ δειλίαν.

Φραγμοὺς ἔδωκεν ἔννοιαν, τὰ τεῖχη καὶ τοὺς νό-
μους. τὸν Δαβὶδ δὲ ὀνομάζει ἔδωκεν ὁ λαὸς, ὑποκάτω
εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως Ἰερονίου καὶ Σαδε-
κίου. καθότι αὐτοὶ ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Δαβὶδ. τού-
των γὰρ τῶν βασιλέων ὀχυρώματα ἦσαν τὰ τεῖχη
καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ. ἀπ' οὗ δὲ ὁ καθ' ἑνας ἀ-
πὸ αὐτοὺς ἐσκληρώθησαν, ἀντὶ τῶν ὀχυρωμάτων

καὶ τεῖχεσιν, ἀπὸ δειλίαν καὶ φόβον περικυ-
κλωθήσαν. ἔκαμιν λέγει. Κύριε. τὰ πρὶν περιφράγ-
ματα καὶ τεῖχεσιν τοῦ Δαβὶδ, δειλίαν καὶ φό-
βον. ἐπειδὴ ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἀπόγονοί του ἀντὶ ἐ-
κείνων. (2)

41: „ Διέρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διο-
„ δεύοντες ὁδόν.

Οἱ διοδεύοντες ὁδόν: ἤθουν ὅλα τὰ γείτο-
νεύοντα Ἑθνη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ πλησίον
διαπερνόντα ἀπὸ αὐτῆς, Μωαβίται λέγω, Ἀρμα-
νίται, Ἀλλόφυλοι, Ἰδομαῖοι καὶ ἄλλοι. αὐτὰ,
λέγω, διέρπασαν τὸν Δαβὶδ. (3) ἦτοι τὸν πλοῦ-
τον καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Δαβὶδ. ταῦτα δὲ τὰ
Ἑθνη, παρὰ πρὸς τοὺς τὴν ὁδὸν ὠνόμασαν ἐν τῷ
οἶκῳ. Ψαλμῷ.

„ Ἐγενήθη ὄνειδος τοῖς γείτοσιν αὐ-
„ τοῦ.

Οὗτος ὁ εἶχος εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸν οἶκον.
Ψαλμὸν, προφερόμενος μετὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν οὖ-
τως. „ Ἐγενήθη ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν.

42: „ Τ.

- (1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει. „ Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ: ἦτοι εἰς θάνατον ἢ μνημα τὸ σῶ-
μα παρέδωκεν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, οὗσαν οἶκον ἢ ἁγιασμένον αὐτοῦ. συγχωρήσας κατὰ καιροῦς
παρὰδοθῆναι τοῖς ἐκ τῶν ἁθῶν ἐπερχομένοις αὐτῇ διωγοῖς. Θεοῦ δὲ δούλος ὁ Χριστός, ὡς ἀπαλοβὼν τὴν τοῦ
δούλου μορφήν, ἢ γενόμενος ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Ἀγγέλου. „ Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένετό μοι κατὰ τὸ ῥῆ-
μά σου.
- (2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, φραγμοὺς τοῦ Χριστοῦ ἢ ὀχυρώματα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους κα-
λεῖ. ἅπαντες γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτοῦ, ἔφυγον, οἰδοκούντες εἶναι ὀχυρώματα αὐτοῦ. τὸ αὐτὸ λέγει ἢ
διδύμους.
- (3) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει. „ Ἠκολούθησε δὲ τὸ διέρπασθαι Χριστὸν, δὲ εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ. ἡμεῖς γὰρ φησιν,
ἔσε σῶμα Χριστοῦ ἢ μέλη ἐκ μέρους. οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατεπαίρονται, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει πράττοντες, ἢ δὴ πα-
θεῖν συνεχώρησας. ἐφ' οἷς ἢ οἱ μισοῦντες εὐφραίνονται, μηδεμίαν ὀφέντες ἀντίληψιν, ἐν τῷ συμβῆλθαι εἰς πᾶ-
ν αὐτῷ τοὺς ἐχθρούς. ὡς δὴ σκάντας αὐτὸν ἀπαγαγεῖν εἰς τὸν Σταυρὸν, ἢ δὲ πρὸς ὕβριν, ἐπ' ἐνεγκέν.

42 : „ Ὑψώσας τὴν δεξιάν τῶν θλιβόν-
των αὐτόν· εὐφράνας πάντας τοὺς
ἐχθρούς αὐτοῦ.

Ἀνωτέρους, λέγει, Κύριε, ἔκαμες ἀπὸ τῶν
Δαβίδ τοὺς Βαβυλωνίους, οἵτινες ἐσκληρώσαν ἡ-
μᾶς τὸ σπέρμα του· διατὶ ἐκεῖνοι ὅπου νικοῦν ἐν τῷ
πολέμῳ, σηκώνοντες ὑψηλὰ τὰς χεῖρας ἐπάνω εἰς
τοὺς νικηθέντας, χτυποῦσιν αὐτούς· καὶ εὐφράνας·
λέγει, ὅλα τὰ γατοῦνόντα Ἔθνη, καθὼς εἶπε καὶ
ἐν τῷ οἱ. Ψαλμῷ. (1)

43 : „ Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς
ρομφαίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἄντε-
λαβου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ.

44 : „ Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ,
τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κα-
τέρριξας.

Δὲν δίδεις, λέγει, πλεον Κύριε εἰς τὸν Δα-
βίδ τὴν βοήθειαν, ὅπου ἐσυνείθizes νὰ χαρίζῃς εἰς
αὐτόν, ὅταν ἐπικλέμει· οὐδὲ ἐβοήθησας αὐτόν εἰς
τὸν πόλεμον, ὅπου ἔκαμα μὲ τοὺς Βαβυλωνίους·
ἔπαυσας δὲ καὶ τὸν συνεθιγμένον καθαρισμόν, ὅπου
εἶχα· διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐμεταχαρίζοντο εἰς τὰς ἐορ-
τάς των ῥαντισμούς καὶ καθάρσια· μὲ τὴν λόγον δὲ

τοῦτον φανερώνει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ
προηγούμενου τὸ ἐπόμενον· ἤγουν, ὅτι ἀστρέψεν ὁ
Θεὸς τὰς ἐορτάς τοῦ Δαβίδ· κατεκρήμνισας, λέ-
γει, καὶ τὸν θρόνον· ἤγουν τὴν βασιλείαν τοῦ Δα-
βίδ· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ἀπὸ πα-
ραδείγματα ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, ὅταν θέλουν νὰ ἐ-
ξώσουν τινὰ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ἢ ἄλλην ἐξουσίαν,
κρημνίζουν τὸν θρόνον του.

45 : „ Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρό-
νου αὐτοῦ· κατέχεας αὐτοῦ αἶ-
μα, εὐχύνην.

Χρόνον, λέγει, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κα-
τὰ τὸν ὅστιν ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ μένῃ τὸ σπέρμα
τοῦ Δαβίδ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ἐσμίκρυνας λοιπὸν,
λέγει, ἤγουν ἐσύντεμας τὸν καιρὸν αὐτόν, καὶ ἔκα-
μας αὐτόν μικρόν, τὸν ὅστιν ὑπεσχέθη νὰ χά-
μῃς μακρόν· καὶ μὲ τοῦτο κατεντροπίαςας τὸν Δα-
βίδ· ἡ γὰρ ἐντροπὴ τῶν ἀπογόνων, ἐντροπὴ εἶναι
καὶ τοῦ προγόνου· ἐντροπικῶν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, δια-
τὶ ἐσκληρώθησαν, καὶ ἐπάθον τὰς ἀτιμωτάτας δυ-
συχίας. (2)

46 : „ Ἐως ποτε Κύριε, ἀπηστρέφη εἰς
τέλος; ἐκκαὶ θήσεται ὡς πῦρ ἡ ὄρ-
γὴ σου;

Ταῦ-

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίχαρμα καὶ ἐπονείδιστος γέγονε τοῖς λέγουσι· σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατέβηθι ἀπὸ τοῦ Σταυ-
ροῦ· καὶ πλατὺ μὲν ἐγέγων καὶ ἔχαιρον οἱ Ἰουδαῖοι, ὑπεισάν δὲ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθείας, ὅτι οὐκ ἔκοντα αὐτὸν
νενικήκασι· καὶ ἐπέτειον αὐτῷ τὰς κεφαλὰς· εἶναι λόγια τοῦ Κυρίου.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώριτον· „ Σεδεκίας μὲν, ἐκκοπέντων τῶν ὀφθαλμῶν, μύλωνι παρεδόθη πάντα τὸν λει-
πόμενον χρόνον· Ἰεραίας δὲ καὶ αὐτὸς ἐδουλείωσεν· αἰσχύνῃς δὲ καὶ διειδισμοῦ ταῦτα μεσά· ὁ δὲ Διόδωρος εἰς τὸν
Χριστὸν καὶ ταῦτα ἀναφέρει λέγων· „ Γέως γεμῖν ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ καθαρισμοῦ καταλελεισθαι τὸν Χριστὸν, οὗ
ἐργάσατο διὰ τοῦ πηκτοῦ αὐτοῦ· κατερίχθητε εἰς τὴν γῆν τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ πεθεικότες αὐ-
τὸν ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ· ὁρῶντες γὰρ αὐτοῦ τὸ πάθος καὶ τὸν Σταυρὸν, ἔδοξαν τέλος εἰληφέναι τὴν βασιλείαν
αὐτοῦ, σμικρυνθεῖσάν τε καὶ ἀνατροπείσαν ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν Σταυρὸν αἰσχύνῃ γεγεννημένῃ· περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος
εἶπεν· „ Ὅς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χάρις ὑπέμεινε Σταυρὸν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας· λέγει δὲ καὶ ὁ Κύ-
ριλλος· „ Ἐπειδὴ εἰόμισαν οἱ συνώσαντες, ὅτι πεποιθὸς συνεσθλή, καὶ πέπαιται τοῦ καὶ ὅπως εἶναι καὶ ἐνμαζέ-
σθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυραγάντων ὑποστάς διεκρίνευε λέγων· „ Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέρριξας

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὅπου λέγονται εἰς τὸν οἶον Ψαλμὸν „ Ἐως ποτε κύριε ἐργισθήσῃ εἰς τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλος σου; (1)

47: „ Μνήσθητι τίς μου τὴν ὑπέστας· μή γὰρ ματαίως ἐκτίσας πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;

Ἐνθυμήσου, λέγει, ὁ Κύριε, διατί ὑπέστην: ἤγουν διατί ἐπλάσθηκα· διὰ τοῦτο γὰρ ἐπλάσθηκα, διὰ νὰ ζῶ καὶ νὰ δεξάζω τὰ μεγαλεῖα σου· ὅθεν λύτρωσαί με ἀπὸ τοῦ θανάτου Κύριε, ἐπειδὴ οἱ νεκροὶ δὲν θέλουν σὲ δοξολογοῦν· διότι ματαίως καὶ ἀνοφελῶς, λέγει, δὲν ἐπλάσας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων: ἦτοι τοὺς ἀθρώπους· διὰ νὰ ἀπολεσθῶν ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτύχεν, ὡς ἂν ἕνα περιττὸν καὶ ἄχρηστον πρῶγμα· ὅλλὰ ἐτίμησας αὐτοὺς μὲ τὴν εἰκόνα σου, καὶ μεγάλους καὶ τιμίους αὐτοὺς ἐποίησας· διὰ τοῦτο μὴ παρίδης ἡμᾶς, ὅπου ἀθλίως καὶ ἔλαινῶς ἀπολούμεθα.

48: „ Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; ἔρεσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς Ἀδού;

Τὸ τίς ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, οὐδαίς, καὶ

τὰ τὸν Εὐσέβιον· οὐδαίς, λέγει, ἄνθρωπος θέλει ζῆσαι, καὶ δὲν θέλει ἰδῆ: ἤγουν δὲν θέλει λαβῆ θάνατον· καὶ οὐδαίς θέλει ἐλευθέρῃαι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀπὸ τοῦ χεῖρι τοῦ Ἀδού· χεῖρι δὲ Ἀδού, λέγει τὴν κατακράτησιν καὶ τυραννίδα τοῦ Ἀδού· (2) ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἀναγκάίως ἔχομεν νὰ ἀποθάνωμεν, καὶ ἐπειδὴ ταιούτην θνητὴν φύσιν ἐτύχομεν διὰ τὴν παράθεσιν· διὰ τοῦτο μετὰδος εἰς ἡμᾶς τοὺς ζωντανοὺς ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

49: „ Πού εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα κύριε, ὃ ὁμσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου;

Ἐλέη ἐδῶ ὀνομάζει ὅλας τὰς ἰουδαίων, τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ σπέρμα καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ· ὁ γὰρ Θεὸς, μὲ τὸ νὰ πληρῇ τοὺς ἀνθρώπους, ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἔδωκεν· ἀρχαῖα δὲ καὶ παλαιὰ ἐλέη ταύτας ὀνομάζει, ὡς πρὸς τὸν λαὸν ὅπου παρακαλεῖ· διατί ὁ πρόγονος αὐτῶν Δαβὶδ, ἦτον πλησιέστερος πολλοὺς χρόνους· ἢ ἀρχαῖα ἐλέη ὀνομάζει κατὰ τὸν Ἀθηνάσιον καὶ Κυρίλλον, ἐπειδὴ πρὸ τῶν αἰώνων ὡρίσθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος, „ Τίς ἡ κοινωνία τοῦ Μυσηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ. (Ἐφ. γ'. 9.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινὴν ταῦτα ὀνομάζει (Ἠσ. κε. 1.) ὁμσας δὲ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως ὑποσχέσθης· ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου δὲ ἀντὶ τοῦ, μὲ τὰ νὰ ἴσαι ἀληθινός. (3)

50: „ Μνή-

- (1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τοῦτέστι μέχρι τίνος ἰσχύσει τὰ τῶν ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζόντων τὴν τοῦ μονογενοῦς ἢ Σωτῆρος ἡμῶν χάρισιν;
- (2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὐδαίς, φησι, θάνατον κρείττων γενήσεται· οὐδὲ οἷος ἔσαι αὐτὸς ἐαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐξ Ἀδού φύσασθαι, εἰμὴ σὺ ὁ Δεσπότης, τὴν ἀνάστασιν ἐπιδῆς.
- (3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀρχαῖα ἐλέη τοῦ Θεοῦ φησιν, ἢ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὀρισμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀνασχοιχείωσις· εἶπε δὲ ἢ ὁ Διόδοτος· „ Ἄνω μὲν ἔφην, ὡς τὰ ἐλέη σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, ἢ διαπεσῇται τῆς σῆς ἐπαγγελίας οὐδέν· ἀξίῳ δὲ μαθεῖν αὐτῶν τὸ λανθάνον, ἢ πότε ἦξει· ὡς οὖν ἡ πρόφησις πᾶν σκυθρωποτέρων ἀπῆντηκε· οὕτως ἀκούσαντες ἢ τὴν τῶν κρείττωνων εἰς ἔργον ἔλθειν· τὸ αἰώνιον σπέρμα δηλαδὴ, ἢ τὸν θρόνον Δαβὶδ· ταῦτα μὲν οὖν πάλαι προσεδόκατο Περσῆταις· ἡμῖν δὲ νῦν δι' ἔργων ὁράται, διὰ τῶν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀποτελεσμάτων.

50 : „ Μνήσθητι Κύριε, τοῦ ὀνειδισμού
 „ τῶν δούλων σου, οὗ ὑπέσχον ἐν
 „ τῇ κόλπῳ μου πολλῶν Ἑθνῶν.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, τὸν ὀνειδισμόν
 ἡμῶν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων, τὸν ὁποῖον προέ-
 νοῦσιν εἰς ἡμᾶς πολλὰ ἔθνη, τόσον τὰ σκλαβώσαν-
 τα ἡμᾶς, ὅσον καὶ τὰ γειτονεύοντα· καὶ τὸν ὅποιον
 ἡμεῖς ὑπέσχομεν· ἤγουν ἐβασάσαμεν εἰς τὴν καρδί-
 αν μας· τὸ ὑπέσχον γάρ, ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπεν, ἦ-
 ρα· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐβήσασα· καὶ πον δὲ εἶπε, τὴν
 καρδίαν· ἐπειδὴ μέσα εἰς τὴν καρδίαν, ὡς ἂν μέσα
 εἰς κόλπον, ὁσαυρίζομεν καὶ τὰς λύπας καὶ τὰς εὐ-
 φροσύνας· πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ, οὐ,
 εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐτινος· διότι ἐσυνέψεν αὐτὸ, ἔχ-
 με τὸ ἐπόμενον· δηλαδή με τὸ ὑπέσχον, ὅπερ ἐ-
 ζήτηι πτωχὴν αἰτιατικὴν, ἀλλὰ με τὸ προηγούμε-
 νον· ἤγουν τὸ ὀνειδισμού, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν
 Ἀπτικῶν· τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο ἔκαμε καὶ εἰς τοὺς διὰ
 ἀκολουθοῦς στίχους.

51 : „ Οὐ ὀνειδίσάν σε οἱ ἐχθροί σου Κύ-
 „ ριε· οὐ ὀνειδίσαν τὸ ἀντάλλαγμα

„ τοῦ Χριστοῦ σου.

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ὁπό κοινού τὸ „ μνή-
 σθητι· καὶ χριστὸν μὲν Θεοῦ, τὸν βασιλέα λέγει
 Δαβὶδ, ὡς ἄνωτερον εἶπομεν, ἐν τῷ „ Ἀνεβάλου
 τὸν Χριστὸν σου, ἀντάλλαγμα δὲ τοῦ Δαβὶδ λέγει,
 τὸν Ἰσχυρίαν καὶ Σεδακίαν, οἵτινες ἐβασίλευσαν μὲν
 ἀντὶ τοῦ Δαβὶδ· ὀνειδίσθησαν δὲ, διὰ τὴν σκλα-
 βίαν ὅπου ἐπαθόν· ὁ δὲ διπλασιασμός τοῦ ὀνειδίσαν,
 εἶναι δηλωτικὸς πάθους καὶ λύπης ψυχῆς. (1)

52 : „ Εὐλογητός Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα·
 „ γένοιτο γένοιτο.

Εἰς τὸ τέλος τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει
 ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ, νὰ μὴ γογγυζώμεν εἰς τὰς θλίψεις
 καὶ συμφοράς ὅπου μᾶς ἀκολουθοῦν· ἀλλὰ νὰ πα-
 ρακαλοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἐνθυμίζωμεν αὐτὸν
 τὴν χρηστότητά του· καὶ τελευταῖον νὰ εὐφημοῦμεν
 καὶ νὰ δοξολογοῦμεν αὐτόν· διὰτὶ ἐκονομεῖ τα πᾶν-
 τα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν· εὐλογημένος, λέγει, εἶ-
 ναι ὁ Θεὸς πάντοτε· γένοιτο γένοιτο εὐλογημένος·
 ἢ γένοιτο γένοιτο, ὅσα θέλει· θέλει δὲ, ὅσα συμ-
 φέρουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (2)

Ψ Α Λ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Εἴη δ' ἂν ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ θάνατος αὐτοῦ ἢ τὸ αἷμα· τὸ ἀντίλυτρον
 δεδομένον τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· δέδωκε γὰρ σῶμα ἀντὶ σώματος· ἢ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς· ἢ τελείαν ὑπαρξιν
 ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἀνθρώπου· ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τοῦτο ἐστὶ τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὀνειδίσαν ἐπὶ
 τοῦ Σταυροῦ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς Ἰουδαῖοι, παραπορευόμενοι ἢ κινεῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· ὀνειδίζον δὲ, ὑπε-
 λαβόντες αὐτὸν κεκρατῆσθαι θανάτῳ· κατ' ἄλλους δὲ, ἀντάλλαγμα Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἐστίν· ἥτοι οἱ πιστευόν-
 τες εἰς τὸν Χριστὸν Χριστιανοί· ἀντὶ γὰρ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ τὴν ἐξ Ἑθνῶν
 Ἐκκλησίαν.

(2) Τὸ δὲ γένοιτο, Ἑβραϊκῶς λέγεται· Ἀμήν· κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν· πεπιστωμένος· ἐνταῦθα δὲ ἐτελείωσε
 καθ' Ἑβραίους ἡ τρίτη βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ἀρχαμένη ἀπὸ τῶν σβ΄. Ψαλμὸν· ἢ ἐδῶ τελειώσασα· ὡς εἶπομεν ἐν
 τῇ τελευταίᾳ ὑποσημειώσει τοῦ Προοιμίου.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΘ'

ο, Προσευχή Μωϋσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ.

Καὶ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἶποιεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν ἐν Κερ. ε'. ὅτι δηλαδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι τοῦ Δαβὶδ, προσκροδίζεται δὲ εἰς τὸν Μωϋσῆν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, πῶς πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν εἰς τὸν κυχρὸν ἐκ τοῦ ἐχθροῦ θλίψεις. (1)

1: „Κ' ῥιε', καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν
ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Τὸ ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ εἶναι, αὐτὶ τοῦ
εἰς καθὰ γενεᾶν· ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σύμμεχος ἐξέδω-
κε. (2)

2: „Πρό

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος καὶ Εὐσέβιος, λέγουσιν· ἡ Ταύτην τὴν προσευχὴν ἐν ἀπορήτοις ἀναγεγραφέντα τὸν Μωϋσῆα παραδοῦναι· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδέναι, πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσοντάς τας συμφοραῖς, καὶ γεγονόσιν αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις) ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μαιφονίαν καὶ ἀπεί-
θειαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεῖται τὰς ἐν τῇ οἰχμαλωσίᾳ συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, καὶ διδάσκει τὸ φθαρτὸν καὶ ἐπικερὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ Ν. σσης λέγει· ἡ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ γὰρ κεκρατητο τῷ τῆς ἀμαρτίας δεσμῷ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐνώσεως ἀπορραγὲν, τοῖς ἐναντίοις σινεφυγετο πάθε-
σι, καί τις ἐδεῖτο πρεσβείας πρὸς τὸν ἀποκαλέσασθαι τῆς ἀπωλείας δυνάμενον· ἀπὸ πρεσβείας δὲ τοῦ Θεοῦ ἀν-
θρώπος γίνεσθαι, ὑπερχπολογούμενος μὲν τοῦ τῶν ὁμοφύλων πτώματος, εἰς δὲ τὸν τῶν ἀπολωλοτῶν οἶκτον δυσωπῶν
τὸν Θεόν· εὐθὺς γὰρ οἷον δικαιολογεῖται πρὸς τὸν Θεὸν ἀκούοντα, καὶ φησὶ μόνῃ προσεῖναι τῷ Θεῷ τὸ ἐν παντὶ ἀ-
γαθὸν πάγιόν τε καὶ ἀκίοντον, καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχον· ἐν τροπῇ δὲ καὶ ἀλλοιωθεὶ τὸ ἀνθρώπινον κείμενον, μὴδέποτε ἐ-
πὶ τοῦ αὐτοῦ μένειν οἷον τε ὅν· μῆτε εἰ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνίστι, μῆτε εἰ ἐκπίπτει τῆς μετουσίᾳς τοῦ κρεῖττορος·
οὐ χάριν καταφυγὴν εἰς σωτηρίαν ἀξιοῖ κατὰ πάντα γίνεσθαι τοῦ πλανωμένου, τὸν ἀμετάθετον· (ἵτοι
τὸν Θεόν.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ἰουδαίων μὲν ἐγένετο καταφυγὴ, οὐκ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
καὶ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ἐπὶ Γεδεὼν, Βαρακ τε καὶ Ἰεφθᾶ καὶ Σαμψὼν, καὶ Σαμουὴλ καὶ Δαβὶδ· καὶ διὰ τῶν
Προφητῶν αὐτοὺς πάσης κληρονομίας ἠξίωσε· πάντα δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τοῖς λόγοις, τῶν
παντοδαπῶν ἐργασίῳ ἀναμνησκουσα τὸν Θεόν· ὅπως τὸν Ἐὐδὺ μετέθηκεν· ὅπως, ἀπάντων τὸν θυμὸν
βίον ἀσπαταμένων, σπινθήρα τῷ γέει τὸν θεσπίσιον διεφύλαξε Νῶε· ὅπως τὸν Πατριάρχην Ἀβραὰμ ἐκλεξά-
μενος, πάντιν ὑπέσχετο τὴν εὐλογίαν τοῖς ἔσπεσιν.

2: „Πρό τοῦ ἔρη γεννηθῆναι, καὶ πλα-
 „σθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην·
 „ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος
 „σύ εἶ.
 „

Εἰς καθ' ἑκάστην γενεάν, λέγει, ἔγινες εἰ, ἡμᾶς
 καταφυγὴ Κύριε· διὰ τὴν ἐσὺ καὶ πάντοτε εἶσαι, καὶ
 πρὸ τοῦ νᾶ κτισθῶν τὰ βουνά, καὶ πρὸ τοῦ νᾶ
 πλασθῇ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, σύ εἶσαι· ἀφ' οὗ δὲ
 εἶπε, πῶς ὁ Κτίστης ἦτον προτίτερα ἀπὸ κτίσματα,
 λέγει, αὐτὸν ἀκολούθως, πῶς εἶναι, καὶ ἀναρχος
 καὶ ἀτελεύτητος· τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως
 τοῦ αἰῶνος σύ εἶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ
 ἕως εἰς τὸ αἶ· σύ εἶσαι μόνος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος· αἰ-
 ῶνα γὰρ ἡ Παλαιὰ Γραφή ὀνομάζει πολλάκις τὸ αἶ-
 εἰ· ἔχουν τὸ πάντοτε· ταυτολογία δὲ εἶναι, τὸ νᾶ
 εἶπῃ πρὸ τοῦ ἔρη κτισθῆναι καὶ πρὸ τοῦ πλασθῆναι
 τὴν γῆν· καθὼς πάλιν ταυτολογία εἶναι, καὶ τὸ νᾶ
 εἶπῃ τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην· ἡτοιαυτὴ δὲ
 ταυτολογία προξαναί ὄχρον καὶ μεγαλείον εἰς τὸν
 λόγον· (1)

3: „Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς τα-
 „πείνωσιν·

Διάφορα εἶδη ταπεινώσεως εἶναι κοινὰ εἰς
 τὴν θείαν Γραφήν· λέγεται γὰρ ταπεινώσεως ἡμέτριο-
 φροσύνη, „Μιθετε, γὰρ φησὶν, ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶ-
 ἐς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29.)
 ταπεινώσεως λέγεται καὶ ὁ ἀπὸ περασμοῦ σωφρονισ-
 μὸς, ὡς τὸ „ἀγαθὸν μοι ὅτι ἐταπεινώσας με (Ψαλ.
 ρη 71.) ταπεινώσεως λέγεται καὶ ὁ κηρύτισμός καὶ
 καταθίβισμός, ὡς τὸ „Σὺ ἐταπεινώσας ὡς τραυ-
 ματίαν ὑπερήφανον· (Ψαλ. κη. 10.) ταπεινώσεως
 λέγεται, καὶ τὸ νᾶ ὑποταχθῇ τινὰς εἰς τὸν ἐχθρόν
 του, κατὰ τὸ ρητὸν τοῦτο. Μὴ παραχωρήσῃς λω-
 πὸν, λέγει, ὦ Κύριε, νᾶ ἀποστραφῇ εἰς τὴν ταπει-
 νώσιν ταύτην καὶ νᾶ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἐχθρόν του
 ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου κατέφυγεν εἰς ἐσένα (2)

„Καὶ εἴπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἄν-
 „θρώπων·

Ἐσὺ λέγει, Κύριε, εἴπας· ὦ υἱοὶ τῶν ἄν-
 θρώπων, ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμένα· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ
 Θεὸς εἰς πολλὰ μέρη τῶν πέντε βιβλίων τοῦ Μωϋ-
 σέως. „Ἐπιστραφήσῃ, φησὶ, πρὸς Κύριον τὸν Θε-
 ον σου Δευ. δ'. 30. καὶ πάλιν „Καὶ ἐπιστρα-
 φήσῃ ἐπὶ Κύριον αὐτόν. λ'. 2. διὰ τοῦτο λοιπὸν
 δεῖξι Κύριε καὶ ἡμᾶς, ὅπου ἐπιστρέφομεν πρὸς ἐ-
 σένα (3)

4: „Ὅτι

(1) Εἰκότως δὲ τὸ αἰώνιον (ἄλλος φησὶν) ὁ Προφήτης μαρτυρεῖ τῇ Χριστῷ ἐνταῦθα, ἢ πρὸ πάσης Κτίσεως
 αὐτὸν εἶναι λέγει παρὰ τῷ Πατρὶ· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, τὸ ἀναρχὸν δηλοῖ· τὸ δὲ ἕως τοῦ αἰῶνος, τὸ ἀ-
 τελεύτητον· ἢ ἀπλῶς τὸ εἶναι αἰώνιον· ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει· „Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ἀνῴκτες τοῦ Κυρίου φι-
 λὸν ἄνθρωπον ἐνόμιζον λέγοντες· „Πεντήκοντα ἔτη εὐπὶα ἔχεις ἢ Ἀβραάμ ἐσθλας, ἢ τοῦτο αὐτοῖς μέγιστον
 αἶτιον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνωεῖν τὴν Θεότητα· διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγου-
 σιν τὸν πρὸ τῆς κτίσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „Σὺ, φησὶν, ἀτρέπτως, τὸ δὲ ἀνθρώπινον τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως ἐκ τοῦ βίου τῶν
 ἀγαθῶν πρὸς τὸ ταπεινόντε ἢ ὀλισθηρὸν τῆς ἀμαρτίας κατενεχθὲν κατεσύρη· οὐκ οὐκ ὀρεξὸν χεῖρα ὁ ἄπτετος τῷ
 ὀλισθησαντι· ὅπερ εἴ τῇ φύσει, ἢ ἡμῖν τοῦτο γινόμενος· ἢ μὴ ἀποστρέψῃς αὐτὸ ἐκ τοῦ παρὰ σοὶ ὕψους, εἰς τὴν
 ἐκ τῆς ἀμαρτίας ταπεινώσιν.

(3) Διάκονος δὲ (φησὶν ὁ Νύσσης) τῆς δεσποτικῆς φωνῆς ὁ Προφήτης γίνεται, ἢ προσφέρει τὴν φιλόφρωναν
 ἡμῶν· ἢ δὲ τοιαύτη φωνὴ δόγμα ἐστὶ· βλέπει γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ὁ λόγος, ἢ τὴν θεραπείαν τῶν κακῶν ὑποτίθε-
 ται· ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, τρεῖς οὗτοι ὄντες, τοῦ ἀγαθοῦ ἀπερῶντε, χρήσασθε πάλιν πρὸς τὸ καλὸν τῇ τραπῇ· ἢ
 ὅθεν ἐκπεπτώκατε, ἐπ' αὐτὰ πάλιν ἐπαναστρέψατε· ἢ ὁ Θεοδότης δὲ λέγει· „Οὐ μάστιγ, φησὶν, ἀντιβο-
 λῶμεν, ἀλλ' εἰδότες σαφῶς, ὡς δεῖξῃ τὰς ἡμετέρας ἱκετείας, ἢ μεταβολὴν ἡμῶν τῶν παρόντων ἰσχύσῃ κακῶν,
 κα-

4 : „ Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου
 „ Κύριε εἰς ἡμέρα ἵ ἐχθές, ἥτις διήλ-
 „ θε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί.

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον πρὸς ἀπόδειξιν εἶπεν ὁ
 Προφῆτης τῆς τοῦ Θεοῦ αἰδιότητος· λέγει γάρ, ὅτι οἱ
 χίλιοι χρόνοι ἐμπροσθεν σου Κύριε, εἴ τι λογίζονται ὡ-
 σάν ἓνα διάστημα καιροῦ πολλά ὀλιγώτατον· ἤρουν
 καθὼς λογίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ μία, ἡμέρα, καὶ αὕτη νὰ
 ᾖναι παρασμένη. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ χθές· τὸ δὲ
 ἥτις διήλθε, εἴ τι ἐξήγηται τοῦ χθές· εἴτε δὲ τοῦτο
 εἴ τι, διατὶ ἡ παρεσμένη ἡμέρα, ὀλιγώτερα καὶ μι-
 κροτέρα νομίζονται ἀπὸ τῆν ἐλεσώσων καὶ σημερινῶν
 καὶ πάλιν οὕτω λογίζονται κοντὰ εἰς ἑτέραν οἱ χίλι-
 οὶ χρόνοι, καθὼς λογίζεται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ τέ-
 τартον μέρος τῆς νυκτός· ἥτοι ἡ τρεῖς ὥραις· ταύ-
 τας γὰρ φυλακὴν νυκτός ἀνόμισεν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ
 νύκτα μοιραζεται εἰς τέσσαρα μέρη κοντὰ εἰς τοὺς
 τετραγώνους, ὅπου φυλάττουν βάρδιον, διὰ τοῦτο
 ἀκολούθως εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὡς φυλακὴ ἐν νυκτί· ἥτοι
 τὸ πολλά ὀλιγώτερον ἀπὸ τῆν νύκτα τεταρτημόρι-
 ον τῆς νυκτός· φυλακὴν δὲ τῆς νυκτός εἶπε καὶ ἡ

ἡμέρα· διατὶ ἡ νύκτα νομίζεται, ὅτι γλιγωρότερα
 παρὰ ἀπὸ τῆν ἡμέραν· πρῶτον μὲν, διὰ τῆν ἀ-
 ναισθησίαν τῶν ἐν νυκτί κοιμημένων ἀνθρώπων· δεύ-
 τερον δὲ, διὰ τὸ σκότος· καὶ τρίτον, διὰ τῆν ὀπὸ
 τῶν πόνων ἀνεσπιν· καθὼς λοιπόν, λέγει, ἡ τρεῖς ὥ-
 ραις τῆς νυκτός λογίζονται κοντὰ εἰς ἡμᾶς· εἴ τι
 καὶ εἰ χίλιοι χρόνοι λογίζονται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν·
 διατὶ, αὐτοὶ μὲν περνοῦν, ὁ δὲ Θεὸς εἶναι αἰώνη-
 τος καὶ αἰόιος· τὸ δὲ ὅτι, εἴ τι β βιωτικὸν ἀντὶ
 τοῦ ὄντως, ἀληθῶς (1) Σημειώσκει ὅτι τὸ ρη-
 τὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος λεγών·
 „ Ἐν δὲ τοῦτο μὴ λυθάνετω ὑμᾶς ἀγαπητοί,
 ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίου ὡς χίλια ἔτη· καὶ χίλια
 ἔτη, ὡς ἡμέρα μία· (Β. Πέτρ. γ. 8.)

5 : „ Τὰ ἐξουθενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται

Ἀφ' οὗ ἐξευτέλεισεν ἀνωτέρω τοὺς χιλίους
 χρόνους ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι ἀκόμη θελω
 ἐξουθενώσω αὐτούς· ἥτοι πῶς οἱ χίλιοι χρόνοι εἴ-
 ναι ὡς ἓνα οὐδὲν, συγκρινόμενοι μὲ τῆν αἰδιότητα
 τοῦ

παραινῶν ἐπιστρέφει ἡ τῆς προτέρας πονηρίας ἀπαλλαγῆναι. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ φησιν· „ Ἐντεῦθεν ἡ ἐξομο-
 λόγησις· ἀξιοῖ δὲ, ἀφ' οὗ τὰ ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, ἡ αὐτοὺς ἐπιστραφῆναι· οὐ εἴπας φησιν,
 Ὡς Δέσποτα· ἐπιστρέψατε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, ἡ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν· ἐπειδὴ τοῖνυν ἐπεστρέψαμεν, μὴ
 ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπεινώσιν· ἔφη δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Εἴπας, φησιν, ὡς εἰ βούλεσθε διαφυγεῖν τὰ κακὰ
 τῆς πονηρίας, ἐπιστρέψατε πρὸς μετάνοιαν.

(1) Ὁ δὲ Νυσσισ λέγει· „ Δόγμα τοιοῦτον ἐναυθὰ παιδευόμεθα, ὅτι τῇ ἐξ ἐπιστροφῆς πάλιν πρὸς τὸ ἀγα-
 θὸν ἀναλίσκοντι, καὶ μυρίοις ὁ βίος κατασχέθῃ πλημμελήμασιν, ὡς χιλίων ἐτῶν δοκεῖν εἶναι τὸ ἄσφοισμα, αὐτὸ
 οὐδενός ἐστι, τῷ Θεῷ ἐπιστραφέντος· ὁ γὰρ Θεὸς ὀφθαλμοῦ τὸ ἐνεσθὲς αἰεὶ βλέπει, τὸ δὲ παρεσθὲς οὐ λογίζεται·
 ἀλλ' ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας, ἡ μέρους νυκτός παρὰ τῷ Θεῷ κρίνεται ἡ χιλιοταετηρὶς πταισμάτων, ἥτις παρείδοντε
 ἡ παρείδραμε· τὸ δὲ ἐνεσθὲς ἐν κακίᾳ, καὶ ὡς μηδὲν παρὰ τῷ ἀμαρτανότῳ ἐξευτελίζεται, ὡς ἐτῶν πλήθος τῷ
 Θεῷ καθορίζεται· καλῶς δὲ ἡ προσφυὴς ἐξουθενώματα ὀνομάζει τὰ πλημμελήματα, ὅτι πέφυκε πῶς ὁ τὸ κακὸν
 ἐνεργῶν αὐτὸ οὐδενὸς ἠγεῖσθαι τὸ πλημμελούμενον, καὶ τῆς ἐκάστου τῶν κατὰ κακίαν γινόμενων παρενέρισκεν ἀ-
 πολογίας· ὅση πρόχειρον εἶναι τὸ ἐπ' ἐκάστῳ λέγειν· οὐδὲν ἡ ἐπιθυμία· ἡ οὐδὲν ἡ ὀργή· ἡ οὐδὲν ἑκάστον τῶν τοιοῦ-
 των ἐστὶ· φύσεως γὰρ ταῦτα κινήματα· εἰ δὲ ἡ φύσις ἔργον Θεοῦ, οὐκ ἀντὶ τούτων νομισθεὶν κακὸν τῷ ἐφορῶντι
 τῇν ἀνθρωπίνην ζωὴν· διὰ τοῦτο φησιν, ὅτι τὰ ἐξουθενώματα αὐτῶν ταῦτα, ὅταν παρῇ τῇ προαιρέσει τῷ ἐερ-
 γούντος ἡ μὴ παρέλθῃ, ὡς πλάτος ἐτῶν παρὰ τῇ τρεῖς ὀφθαλμῷ κρίνεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μεθυπερ-
 βατός ἐστι τῶν ἡμετέρων ἡ διάνοια· τοῦτο γὰρ τῇ προτέρᾳ συνήμοσαι· „ Μὴ ἀποστρέψῃς ἀνθρώπων εἰς ταπεινώ-
 σιν, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθές ἥτις διήλθε, ἡ φυλακὴ ἐν νυκτί· διὰ μέσου δὲ
 πρόσκειται τὸ, ἡ εἴπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· λέγει δὲ, ὅτι σμικρὰ τίς ἐστι ἡ ἀλγεῖν ἴαν ἡ τῶν ἀν-
 θρώπων ζωὴ· σοὶ δὲ τῇ ὀδῇ ἡ αἰωνίῳ, ἡ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς μία ἡμέρα παρείκασαι, μᾶλλον δὲ σμι-
 κρῷ μορίῳ νυκτός· φυλακὴν γὰρ νυκτερινὴν τὸ τέταρτον μέρος ἐκάλεσε τῆς νυκτός· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀφ'
 οὗ ἐκτίσθη ὁ ναὸς ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος ὡς ὅπου ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὸν Τίτον, χίλια ἔτη ἐπέρασαν· παρομοιάζου-

σι

τοῦ Θεοῦ· τὰ ἐξουθενώματα γὰρ, φησιν, αὐτῶν· ἤγουν τῶν χιλίων ἐτῶν, περισσότερα εἶναι ἀκόμη· ἤτοι θέλουν γένουν κοντὰ εἰς ἐμέ· ἔπειτα ἀκολουθῶς λέγει καὶ ἄλλην ἐξουθενώσιν. (1)

„Τὸ πρωὶ ὥσει χλὸν παρέλθοι.

Τὸ πρωὶ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ταχέως, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἰπομεν· οὐλίγωρα, λέγει, θείουν περάσουν οἱ χίλιοι χρόνοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, ὥσαν ἡ προσωρινὴ καὶ ταχυμόραντος χλὸν.

6 : „Τὸ πρωὶ ἀνθῆσαι καὶ παρελθοι τὸ
„ἐσπέρας ἀπολέσοι, σκληρυνθεῖν καὶ
„ξηρανθεῖν.

Ταῦτα, λέγει, ὁ Δαβὶ δάποινόμενος εἰς τὸ ταχυμόραντον τῆς χλὸς· δηλαδή, ὅτι ἡ χλὸν, τὸ μὲν πρωὶ τῆς ἡμέρας θέλει ἀνθῆσαι· ἔπειτα θέλει περάσαι ἀπὸ τὸ νὰ ἀνθῇ· καὶ εἰς τὸ ἐσπέρας θέλει πέσει· ἤγουν θέλει κλινῇ εἰς τὴν γῆν· ἡ δὲ ἀπὸ πρόθεσις,

εἶναι περιττὴ· ἔπειτα λέγει, ἡ χλὸν θέλει σκληρυνθῇ, μὲ τὸ νὰ ἐξουθενῆται ἡ ἰγρασία, ὅπου ἔχει· καὶ εἴτε λοιπὸν θέλει ξηρανθῇ· τὰ δὲ εὐκτικὰ ἐδῶ λαμβάνονται ἀντὶ μελλόντων· ἤγουν ἀντὶ τοῦ ἀνθῆσαι καὶ παρελθεῖν καὶ ἀποπέσει καὶ σκληρυνθῆσεται καὶ ξηρανθῆσεται· τὸ πρωὶ δὲ καὶ τὸ ἐσπέρας νοοῦνται, ἀντὶ τοῦ ἐν πρωῒ καὶ ἐν ἐσπέρας· εἰς μίαν δὲ ἡμέραν τὴν ὁμοιοτητα τῆς ταχυμόραντος χλὸς ἐφαέρωσα, διὰ τὴν δεικνύει τὴν ὀυλιγωρότητα τῆς φθορᾶς τῆς· ἄλλως τε δὲ, εἶναι μερικαὶ χλῶσαι, αἱ ὅποια εἰς μίαν ἡμέραν καὶ ἀνθούσιν, καὶ ἀπαυθούσι καὶ φθείρονται· ταῦτα μὲν ἡμεῖς οὕτως ἐρμηνεύσαμεν· Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Εὐσεβίος, λέγουσιν, ὅτι περὶ τῶν Ἰουδαίων ταῦτα προωρίσθησαν· εἰς χίλια γὰρ ἔτη διήρκεσεν ἡ τοῦ νόμου λατρεία· χίλιοι γὰρ χρόνοι ἀριθμοῦνται ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος ἕως τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ· λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐδῶ προφητεύει, ὅτι αὐτοὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογαριάζονται ὡς ἓν ἡμέρα, διὰ τὴν παρανομίαν τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ τὰ ἐξουθενώματα καὶ οἱ ἐξουτελισμοὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων περισσότεροι θέλουν γένουν, παντοτινὰ ἀυξανόμενοι· ὅθεν καὶ βλέπομεν τοὺς Ἰουδαίους, πῶς δὲν λαμβάνουν καμμίαν ἀνάπαυσιν τῆς ἐξουθενώσεως καὶ αἰτίας· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπίλοιπα νοοῦσι περὶ τῶν Ἰουδαίων· ἤγουν ὅτι τὸ πρωὶ· ἤτοι ἡ εὐτυχία αὐτῶν.

σι λοιπὸν εἰ Ἰουδαῖοι τὰ χίλια ἔτη, εἰς τὰ ὅποια εἶχον τὴν τοῦ νόμου λατρείαν, μὲ τὴν περασμένην ἡμέραν, καὶ μὲ τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸν ἀνωτέρω λόγον τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Κορυφαίου Πέτρου, βέβαιον καὶ ἀνυπόβλητον ἀπέδειξεν ὁ χαριτωμένος ἐκείνος καὶ εὐλαβέστατος μοναχὸς, ὁ ἐν τῇ μοναστείᾳ ἀσκούμενος, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον λειμὼν τῶν ἀνθέων· οὗτος γὰρ ὁ μακάριος ἀκούων πολλαῖς φοραῖς τὸ ῥῆθρον λόγιον τοῦ Δαβὶδ· ἤγουν τὸ, χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τοῦ τὸ φανερώσῃ· ὅθεν ἕνα πρωὶ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν φανερὸς ἵνα Ἀγγελοῦ εἰς σχῆμα ὡραιότητος αὐτοῦ, καὶ χαμιλὰ πετιώντας ἐπαράβηκε τὸν ἀνωτέρω μοναχὸν εἰς τὸ δάσος· καὶ ἐκεῖ ἀρχίσας ἕνα γλυκύπατον καὶ ἄρῃστον κελαδισμὸν, πόσον ἐμενεώρισεν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀειδύμου ἐκείνου, ὅπου τῷ ἐφαίνετο πῶς εὐρίσκαται εἰς τὰ οὐράνια· ὅθεν ἔμενεν ἐντροπὴν εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, καὶ ἀκούων τὴν ἀκατανόητον γλυκύτητα τῆς ἀγγελικῆς φωνῆς χρόνους ὀλοκλήρους τριακασίους· ἀφ' οὗ δὲ κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν ἦλθεν εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ, ἐγύρισεν εἰς τὸ μοναστήριόν του, νομίζοντας ὅτι μίᾳ μόνης ὥρας διάστημα ἐπέρασεν, ἀφ' οὗ εὐγύκην ἀπὸ τῆς μοναστήριον· ἰδοὺ πῶς οἱ τριακασιοὶ χρόνοι ἐφάνηκαν ὡς μία ὥρα· εἰς τὸν ἐκ μέρους γευσάμενον τῆς οὐρανίας ἀγαλλιάσεως.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ἐκκλησία πλείστον αὐτοὺς φησὶ, ταύτη τῇ ταλαιπωρίᾳ συνίξει· καὶ σημαίνει δὲ καὶ τὰ ταῦτα καὶ τὴν μετὰ τὸ πάθος τοῦ Σωτήρος ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων ἀποβολὴν, καὶ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν ἐβρῆσιν οὐκ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἐπιπλείστον ἐσομένην· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ ἔτι, χρόνους ἑκατοὶ συμφώνως μὲ τὸν Νύσσος εἰπών· ἡ Τὰ ἔτη αὐτῶν τῶν ἀρνησαμένων σε δηλαδή Ἰουδαίων, ἐν ἐξουθενώσει ἔσαι πολλῇ· γεγένηται γὰρ καταπάτημα καὶ ἀνθρώπων καὶ Δαιμόνων, ἅτε τὸν λυτρωμένον καὶ σφίζοντα αὐτοὺς ἀρνησάμενοι (εἰ Ἰουδαῖοι δηλαδή.)

αὐτῶν, θέλει περάσει ὀλίγον, ὥσάν τὸ χορτάρι·
εὐτυχία δὲ αὐτῶν ἦτον, μόνη ἡ ἐπὶ τοῦ Σολομῶν-
τος βασιλεία· ἐπειδὴ μετὰ τὸν Σολομῶντα ἐδυσ-
χουν· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ πρὸς τὴν χλόην
θέλεις ἀποδώσεις, καθὼς ἀνωτέρω ἐρμηνεύσαμεν·
(2)

7: „Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου,
„καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου εταράχθη-
μεν·

Ἐξελίπομεν, λέγει· ἦτοι ὀλιγοσεύσαμεν,
καὶ ἀπωλέσθημεν μετὰ τὸ νὰ ὠρίσθης ἐσὺ Κύριε εἰς
ἡμᾶς, διὰ τὴν ἡμαρτήσαμεν· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς καὶ
τοῦ θυμοῦ ἔπομεν διαφόρως, καὶ μάλιστα εἰς τὴν
ἀρχὴν τοῦ 5. Ψαλμοῦ.

8: „Ἐξου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον
σου· ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ
προσώπου σου·

Ἐβαλες, λέγει, Κύριε, τὰς ἀμαρτίας μας
γυμνὰς ἐμπροσθέν σου· ὅθεν καὶ ὀρώμεθα αὐτὰ,
δὲν ἡμποροῦν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ λόγου σου· ἀλλὰ
μάλιστα σὲ παροξύνουν, καὶ κινοῦν κατ' ἐπάωμας
τὴν ὀργὴν σου· αἰῶνα δὲ, λέγει τὸν βίον καὶ τὴν
ζωὴν· ὅλος, λέγει, ὁ βίος μας, καὶ ὅλη ἡ ζωὴ μας,
εὐρίσκεται φανερά ἐμπροσθέν τῆς ἐπισκοπῆς σου·

(3)

9: „Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς μας ἐπέρασαν,
καὶ

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Πρῶτ' δὲ καλεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰουδαίων ἐπιμελείας, καὶ ἦν ἡθιγὰν ὃ
ἐβλάσσαν, ὃ πολλὴν ἐκίνησαντο περιφάνειαν· ἐσπέραν δὲ, τῆς θείας κηδεμονίας τὴν παύλαν, ὡς ὅριμον καρπὸν
τῇ γεωργίᾳ δοῦναι μὴ βουληθέντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν σκληρύναντες παντελῶς ἐξηράνθησαν· ταύτης δὲ τῆς κηδε-
μονίας, μετὰ τὴν θανάτον ἐγυμνώθησαν· ἔφη δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Τὰ ἔτη αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) ἐξουδειώ-
ματα ἔχονται· οὐκέτι γὰρ ἔτιμα ἔτη, οὐδὲ σπουδαῖα ὁ ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἐξουδειώματα, ὃ εἰς μὴδὲν λογιζμέ-
να γενήσεται· πάλαι μὲν οὖν φησιν, ὅτε ἀρχὰς εἶχε τὰ κατ' ἡμᾶς, ὃ ἐν πρώτῳ γεγονόσμεν ὡσεὶ χλόη· ἀλλὰ πα-
γελευσθεῖς ἐκείνης τῆς γενεᾶς, συμπάρηλθεν ἡ χλόη· εἴτα ἠνθίσσαμεν, ὃ μεῖζόν τι τῆς χλόης ἐσχήκαμεν· ὡς
δὲ παρῆλθε τὸ ἄνθος, ἐσπέρας ἡμᾶς καταλαβοῦσιν, ἀποπεπτώκαμεν σκληρυνθέντες· ὃ ταῦτα πεπόνθαμεν, ὅτι
ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου, ὃ ἐν τῷ θυμῷ σου εταράχθημεν· λέγει δ' ἂν ὃ φυσικῶς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν
μὲν νεότητι δίκην ἀπαλλῆς χλόης βλαστάνειν, ἐν ἀκμῇ δὲ ἀνθεῖν, ἐπὶ γήρῳ δὲ ἀποπίπτειν, σκληρὰς γινομένης ἐν
ἐσπέρᾳ τοῦ βίου·

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν παροδικὸν ὑπογράφει τῷ λόγῳ, ὡς ἂν μᾶλλον εἰς ἔλεον τὸν
Θεὸν δυσωπήσει· λέγει γὰρ ἐναργῶς ὑπ' ὅψιν ἄγων τῷ ὑποδείγματι· τί χρὴ νομίζειν τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀ-
θλιότητα, ἢ πρῶτ' ἂν ὃ ἐσπέραν· τοιούτης νεότητος ὃ γήρας· χλόην ἐν τῷ ὄρει ὃ αὐθις ὃ πάροδον· ὃ μετὰ τοῦτο
τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν νεότητος ἀναλωθείσης, ὃ τοῦ φυτοῦ ἀπανθήσαντος, τῆς τε συμφυοῦς ὥρας δαπανθείσης,
ἐρηρότης ὃ μαρμαρῶδες τὸ λειπόμενον· τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· ἐν μὲν τῇ νεότητι δίκην ἀπαλλῆς χλόης βλαστάνου-
σα· ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀνθίσουσα· εἴτα ἐπὶ γήρῳ ἀποπίπτουσα, ὃ σκληρυνομένη μετὰ τὸ γήρας· ἔπειτα
παντελῶς ξηραίνουσα ἐν τῇ ἐσπέρᾳ· τοιούτης κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Οὕτω
ὃ οἱ ἐν Βαβυλῶνι, ἀνέκυψαν μὲν πρῶτον, ὡσεὶ χλόη εὐήμερῆσαντες· εἴτα παρῆλθε τὸ ἄνθος τῆς εὐπραγίας, ὃ
μαρμαρῶδες ὑπέστησαν·

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Οὐ πρέπει Θεῷ θῆμα ποιεῖσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν, οὐδὲ δεῖ φαίνεσθαι τῇ
ἀκηράτῳ προσώπῳ τὸν ἐμμολυνθέντα ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν αἰῶνα· ὡς ἂν τις εἴποι ἐπὶ τὸ σαφέστερον· τί ὅτι ἔξου
τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου, ὡς ὃ Ἰωβ· „Διὰ τὴν οὐκ ἐποίησα τῆς ἀνομίας μου λήθην, (Ἰωβ. ζ'. 11.)
οὐκ ἐγκάλω, ἀλλὰ τὴν συνήθει μᾶλλον ζητῶν ἡμερότητα· σοί, φησι, τὰ καλὰ πρέπει ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν, τὸ
δὲ ἀνομιον, τοῦ παρὰ σοῦ ὀρᾶσθαι ἀνάξιον· τοιοῦτον ποίησον τὸ ἀνθρώπινον, ὡς τῆς σῆς ἐπισκοπῆς μὴ ἀνάξιον
εἶναι· ἀλλὰ γενέσθαι τὸν αἰῶνα ἡμῶν τοῦ σοὶ φαίνεσθαι ἄξιον· ὃ δὲ μέγας Ἀθανάσιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν
τοῦτο ὃ εἰς τοὺς θανόντας Ἰουδαίους· Καὶ ὁ Ἀπελλινάριος δὲ εἶπεν· „Οὐ παρῆλθε φησι, τὰς ἀνομίας ἡμῶν,

καὶ ἐπληρώσαμεν κοντὰ εἰς τὸν θάνατον· ἐπὶ γὰρ μᾶς παθεῖ νὰ νοώμεν ἢ σφοδρότης τῶν συμφορῶν, ὅπου πάσχομεν· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὰς θλίψεις νὰ λέγουν, ὅτι ἀπεθάνομεν· ἐπεὶ καὶ ἐπινυγίκαμεν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ἀπελπίσθημεν ἀπὸ κάθε σωτηρίας καὶ ἄνους· εἶπαμεν δὲ πολλάκις περὶ τοῦ ὅτι· καὶ τώρα δὲ λέγομεν καθολικῶς περὶ τούτου, ὅτι ὅπου αὐτὸ εὐρίσκεται, ἢ αἰτιολογικὸν νοεῖται, ἢ βαδαιωτικόν, ἢ διηγηματικόν, ἢ περιττόν, καθὼς εἶναι τώρα ἐδῶ· τοῦτο δὲ τὸ νὰ λαμβάνεται περιττόν τὸ ὅτι, πλεονάζει εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ· καὶ λοιπὸν ὡς ἀναγκῶς, ὅς εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς· ἡ διδασκαλία αὐτῆς κανὼν ἀκριβέστατος εἰς ἐσένα· ἐπεὶ εἶναι πρᾶγμα περιττόν, τὸ νὰ λέγῃ τινὲς πολλὰς φορὰς διὰ τὰ αὐτὰ.

λογεῖ δὲ, κατὰ τὴν συνήθειαν, ὅπου ἔχουν οἱ ἐλθαινολογοῦμενοι νὰ λέγουν τὰ αὐτὰ, πρὸς παρῶσαις περισσοτέραν τοῦ παθους τῶν. (1)

„Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων·

Ἀράχνη νοεῖται ἐδῶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης· ἐμελέτων δὲ ἀντὶ τοῦ ἐμελετῶντος· ἤγουν ἐλογίζοντο· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ζωῆς μας ἐλογίζοντο εἰς ἡμᾶς ὡς τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης· κοπιῶσικοὶ δηλαδὴ καὶ ὀλιγοχρόνιοι· διὰ καὶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης, μὲ πολὺν μὲν κόπον ὑφαίνεται, διὰ τὴν πολλὴν λεπτότητα ὅπου ἔχει, ὀγλίγωρα δὲ φθίρεται, διὰ τὴν ἔχει καμμία δύναμιν. (2)

„Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν.

10 : „Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς, ἐβδομήκοντα ἔτη· ἐὰν δὲ ἐν δυνάμει, στείλαις ὀγδοήκοντα ἔτη.

„Ε.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπα καὶ ἀνωτέρω· δις.

ἄτε ἐπικαλεσαμένους αὐτὰς εἰς τὰς ἐαυτῶν κεφαλὰς· διὰ τὸ εἰρηκεῖν· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἔπλη τὰ τέκνα ἡμῶν· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἰάβ πρὸς Θεὸν εἰρημένον· „Ἡρίθμισας δέ μου τὰ ἐπιτηδεύματα, ἔσθ' οὐκ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐσθ' οὐκ ἀνομιᾶς ἐν βαλαντίῳ· ἐπεσημνήθῃ δὲ ἔτι ἄκων παρέβην. (Ἰάβ. 18. 16.)

- (1) „Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ ἁμαρτία φθιν, ὀργὴν ἐκίνησε κατ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς δυνάμεις ἐπὶνεγκεν· ἐν δυνάμει γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετελέσαμεν βίον.
- (2) „Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Γενέσθω φθιν, ἡ ζωὴ ἡμῶν ἄξια τῆς σῆς ὀφείας· ὡς τό γε νῦν ἔχον, πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξελίπον· τὸ γὰρ ἐν σοὶ μὴ εἶναι, οὐδὲ ἐστὶν ὅλως εἶναι· ὡς γὰρ ἐπικρατῆσαι ἢ τῆς ὀργῆς δυνατεῖα, ἀνυπόστατος ἔσθ' οὐκ ἐστὶν ἡ ζωὴ, κατ' ὁμοιότητα τοῦ ἀραχνίου νήματος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ τὴν ζωὴν ταύτην σπουδαζόμενα, οἷσιν ἐστὶ ἔσθ' οὐκ ὑπόστασις· οἷσιν ἢ τιμῇ, τὸ ἀξίωμα, τὸ γένος, ὁ τύπος, ὁ πλοῦτος, πᾶντα τὰ τοιαῦτα, οἷς ἐμελετῶσι αἱ τοῦ βίου ἀράχνη· οὐ χάριν τὰ τοιαῦτα Θεοῦ δέεται τοῦ θεραπεύοντος, δεικνύοντες τὴν ἀραχνίωδιν ἔσθ' ἀνυπόστατον τοῦ ἡλικίου βίου ἀπάτην εἰς οὐδὲν πέραν ἀγαθὸν προϊούσαν τοῖς ματαιάζουσιν, ἔσθ' οὐκ ἐστὶν ὑψος ἵπτασθαι ὡς διαπερᾶν τὰς τῶν βιωτικῶν ἀραχνίων διαπλοκάς· ἐστὶν τῇ πτερῇ· „Εφ' ὃ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Εφ' ὃν ὁ Ἡσαΐας· „Ὡς ἀσπίδων ἐρήξαν, ἔσθ' ἰσθὺς ἀράχνης ὑφαίνουσι (Ἡσ. 49. 3.) τὴν κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων ἐμφαίνων, τὴν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος· κατ' ὃν οἱ ἀρχόντες δίκην ἐνιόχου τικτούσης, τὰ ἐξ ἐαυτῶν ἀπογεννώμενα τοιαῦτα προβάλλονται, ὡς ἀσπίδες ὁμοιοῦσθαι γενήμασι, διὰ τὸν ἐνιέμενον ἐξ αὐτῶν τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος βλασφημίας ἰόν· πάλαι μὲν οὖν ὑφαίνον χιτῶνας τῷ ἀρχιερεῖ ἔσθ' ὁ ἀγίας· νῦν δὲ πᾶσαν ὑφὸν διδασκαλίας διὰ τῆς τῶν θείων Γραφῶν συμπλοκῆς, ἴσα ἔσθ' ἀράχνης ὑφαίνουσι· τὰς γὰρ νῦν μελέτας τῶν Γραφῶν ἔσθ' ἀνυπόστατον αὐτῶν, δι' ὃν τινὰ διδασκαλίαν ὑφαίνουσιν, ἀραχνίως ἀπεικάζουσιν· ἄλλος δὲ φθιν· „Οὕτως ἡ ζωὴ ἡμῶν πᾶσα ἀσθενής, ὡς τὰ ὑφάσματα τὰ ἀράχνη· μελέτην δὲ καλεῖ, τὴν συνεχὴ ταλαιπωρίαν· ἔσθ' ὁ Θεοδώριτος· „Οὐδὲν βέλαιον φθιν, οὐδὲ σταθερὸν ἢ ἀνθρωπεία φύσις ἔχει· δίκην ἀράχνης διασπᾶται ῥαδίως· Σημειῖται, ὅτι ἀράχνης μὲν λέγεται τὸ ζωῆμα, ἀράχνη δὲ, τὸ πανὶ αὐτοῦ.

Ἐδῶ περιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγει, πόσοι μὲν χρόνοι εἶναι τῆς δυνάμεως, πόσοι δὲ τῆς βίας· λέγει γὰρ, ὅτι αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν· ἡγουν οἱ χρόνοι μας· ἐν αὐτοῖς μὲν· ἤτοι ἐν ἑαυτοῖς, εἶναι ἐβδομήκοντα· τόσους γὰρ χρόνους εἴμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας· ἤτοι ἑαυτοὺς κυριεύοντες, μὲ δυνάμιν κινούμεθα· ἀνίσως δὲ μέλλῃ νὰ ζήσῃ τινὰς μὲ δυνάσεως· ἤτοι μὲ βίαν, (διατὶ τότε μόλις ἔχει δυνάμιν) ὀγδοήκοντα χρόνους θέλει ζήσῃ.

„Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος·

Τὸ νὰ ζήσῃ, λέγει, τινὰς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ὀγδοήκοντα χρόνους, τοῦτο θέλει εἶναι κόπος καὶ πόνος, διὰ τὴν πολλὴν ἀδυναμίαν, καὶ τὰς ἀσθενείας τοῦ γηρατειοῦ. κόπος μὲν οὖν λέγεται ἡ ταλαιπωρία· πόνος δὲ τὸ ἄλγος. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Νύσσης κάτωθεν ἐνόησαν, ὅτι τὸ περισσότερον μέρος ἀπὸ τοὺς ἐβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα χρόνους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι κόπος καὶ πόνος· ἐπειδὴ, ὀλίγη μὲν εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ χαρὰ, ὅπου λαμβάνει ὁ ἀνθρώπος εἰς τὴν τοιαύτην γηραλέαν ἡλικίαν· περισσότερα δὲ εἶναι ἡ θλίψις καὶ πόνος, διὰ τὰ ἀκόλουθα τοῦ γηρατειοῦ συμπτώματα καὶ ἀσθενείας. (1)

„Ὅτι ἐπὶ λθῇ πραότης ἐφ’ ἡμᾶς, καὶ παιδευθῶμεθα·

Πραότητα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν μετρίαν παιδείαν τοῦ Θεοῦ· εἶπε δὲ αὐτὴν πραότητα, κατὰ σύγκρισιν τῆς παιδείας καὶ τιμωρίας ἐκείνης, τῆς ὁποίας εἴμεθα ἄξιοι διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον. (2)

11: „Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου; καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμὸν σου ἐξαριθμήσασθαι.

Ἀνίσως, λέγει, ἡ μικρὰ καὶ ὀλίγη παιδεία σου Κύριε, τόσῃν αἰσθησὶν καὶ πόνον ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς, πότος ἀράγῃς θέλει γνωρίσαι, πόση, καὶ ποῖα εἶναι ἡ δύναμις τῆς ὀργῆς σου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν μετανοοῦν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθῶς πολλὴ καὶ μεγάλη εἶναι ἡ ὀργὴ αὕτη καὶ ἀνυπόφορος· ἡ πότος θέλει γνωρίσαι νὰ μετρήσῃ τὸν θυμὸν σου; ἤτοι νὰ καταλάβῃ ποσὸς καὶ ποταπὸς εἶναι; ἀληθῶς οὐδεὶς θέλει δυνηθῇ νὰ καταλάβῃ τοῦτο· διατὶ ἐστὶ εἶσαι πολλὰ φοβερός, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Νύσσης. (3)

1: „Τὴν

(1) Οὕτω ἔδῳ Νύσσης ἐνόησε λέγων· „Οὐχ’ ὅτι τῇ ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦτο ζῶντι ὁ βίος ἐπίπονος, ἀλλ’ ὅτι τῆς οὕτω βραχείας ζωῆς ἐν κόπῳ τὸ πλεῖον ἐστὶ καὶ πόνος· πόνος ἡ νηπιότης· ὁ ἐν τῇ μέσῳ βίος πλεον τοῖς πόνοις ἐν θαφικεύεται· τὸ δὲ γῆρας διαφερόντως, αὐτῇ τῇ πολιᾷ καὶ ταῖς ῥυτίσι τὸν πλεονασμὸν τοῦ κόπου μαρτυρεῖται· ὁποῦ μὲν οὖν ὁ ἀνθρώπινος βίος ἐβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα ἔτει περιγράφεται ὡς ἐπὶ πολὺ· ἐῷ γὰρ τοὺς ἄνθρωπος καὶ μακροβίους διὰ τὸ σπάνιον· πλὴν οὐδὲ οὕτως ἐν ἀνέσει δέδοται· ἀλλὰ σχεδὸν ὅλος ἐν ταλαιπωρίᾳ· καὶ ὥσπερ ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ εἰρημένους· „Μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου· (Γέν· μζ’· 9·)

(2) Προσθέττει δὲ καὶ τοῦτο ὁ Νύσσης· „Πάλιν ἕτερον ἐπινοεῖ τρόπον, ὅπως τοῖς ἀνθρώποις ἰλεωθεῖν τὸ θεῖον· τοιαύτη δὲ τῶν λεγομένων ἐστὶν ἡ διάνοια· ὁ μὲν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ὄγκος, μεγάλην ἐφέλκεται τὴν τιμωρίαν· οὐτιδανὴ δὲ ἡ τῆς φύσεως ὑπόστασις, ὡς μὴ χωρῆσαι τὴν κατ’ ἀξίαν ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν ὀργὴν· ἀλλὰ καὶ πρᾶον ἢ καὶ μέτριον τὸ ἐπαγόμενον πρὸς τιμωρίαν, ἡμῖν ἱκανὸν ἔσαι πρὸς παιδείαν τοῖς ὑπερμένους· καὶ ὁ ἁγιογράφος δὲ λέγει· „Ἐπειδὴ φησι, μικρὸς καὶ εὐτελής ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκωμεν, τί ἔσαι ἡμῖν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους σου· τούτου χάριν πρᾶως αἰτοῦσιν (οἱ Ἰουδαῖοι) τῆς διὰ Χριστὸν παιδείας μεταλαβεῖν, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ἀνίσταται ὁ Δαβὶδ τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἥτις εἶναι ἀκατάληπτος·

12 : „ Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι.

Οὕτω, λέγει : ἡγουν μὲ πραότητα καὶ μετρίαν παιδείαν σωφρονίζων με, γνώρισόν μοι τὴν δεξιάν σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως Κύριε, τότε γὰρ θέλεις γνωρίσεις τὴν δεξιάν σου, ὅταν σῇς ἡμᾶς ἐν τῇ δεξιᾷ σου μετὰ τῶν προβάτων.

„ Καὶ τοὺς πεπεδημένους (1) τῇ καρδίᾳ.

Καὶ πρὸς τούτοις, λέγει, γνώρισόν μοι Κύριε, τοὺς δικαίους, συναριθμήσας καὶ ἐμὲ μὲ αὐτούς· τῶν ὁποίων αἱ καρδίαι ἦτον πρὸ τοῦ θανάτου πεπεδημένοι μὲ τὴν θεϊαν σοφίαν, καὶ μὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον. „ Ἀρχὴ γὰρ, φησι, σοφίας φόβος Κυρίου. (Ψαλ. ρε'. 9.) Καί· „ Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου. (Ψαλ. ρη'. 119.) καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, σοφία Θεοῦ εἶναι, ἡ διάκρισις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας· καὶ ἔτι μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· νοεῖται δὲ καὶ διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν, ὅτι γνώρισόν μοι Κύριε τὴν δεξιάν σου· δηλαδὴ τὴν δύναμίν σου τὴν βοηθητικὴν καὶ εὐεργετικὴν καὶ φυλακτικὴν· καὶ πρὸς τούτοις γνώρισόν μοι τοὺς σοφοὺς κατὰ τὰ θεῖα, ἵνα σοφισθῶ καὶ συνετισθῶ δι' αὐτῶν, κατὰ τὴν Θεοδωρίτον.

13 : „ Ἐπιστρέψον Κύριε· ἕως πότε; καὶ παρακληθήτι ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.

Ἐπιστρέψαι, λέγει, Κύριε, ἡ ἐσὺ εἰς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστρέψης διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, ἡ ἡμᾶς εἰς ἐσένα, οἵτινες πλανώμεθα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. ἕως πότε γὰρ Κύριε, δὲν ἐπιστρέφεις εἰς ἡμᾶς; τοῦτο γὰρ νοεῖται ἔξωθεν ὡς ἐλλείπον· παρακληθήτι λοιπόν καὶ σπλαγχνίσθητι εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου, οἵτινες ταλαιπωρούμεθα καὶ ἐπικαλοῦμέν σε. (2)

14 : „ Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρωὶ τοῦ ἐλέους σου Κύριε, καὶ ἠγαλλιασάμεθα καὶ εὐφρανθήμεν.

Ἡ μὲν παρούσα ζωὴ νοεῖται ἐσπέρα καὶ νύκτα κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, διὰ τὸ σκέτος καὶ τὴν πλάνην, ὅπου εἶναι κεχυμένη εἰς αὐτὴν· καὶ διατὶ εἰς αὐτὴν κοιμώμεθα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀποθνήσκωμεν· ἡ δὲ μέλλουσα ζωὴ, νοεῖται πρωὶ καὶ ἡμέρα διὰ τὴν λαμπρότητα ὅπου ἔχει· καὶ διατὶ εἰς ἐκείνην ἔχομεν νὰ ἀναστηθῶμεν ἀπὸ τοὺς νεκρούς· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατὰ τὸ πρωὶ· ἦτοι κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἡμεῖς ὅπου ἡξιώθημεν νὰ ἐπιστραφῶμεν τώρα πρὸς ἐσένα Κύριε διὰ μετανοίας, θέλομεν γεμίσωμεν τότε ἀπὸ τοῦ ἐλέους σου· καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν· ἀντιχρονισμὸς γὰρ εἶναι ἐδῶ, τοῦ περασμένου χρόνου λαμβανόμενου ἀντὶ μέλλοντος, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ οἱ λοιποὶ ἐσημείωσαν οὕτως· „ Ἐμπλήσον ἡμᾶς ἐν πρωΐ τοῦ ἐλέους σου, καὶ αἰνέσομεν καὶ εὐφρανθήσομεθα· περὶ δὲ τῆς ἀγαλλιᾶσεως καὶ εὐφροσύνης, εἶπομεν εἰς τὸν θ'. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τό· „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί. (3)

15 : „ Ἐν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ πεπαιδευμένους γράφεται· νοῦνται δὲ πεπαιδευμένοι εἰ δίκαιοι κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς τὴν θεϊαν σοφίαν ἔχοντες· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, πεπαιδευμένους ἐννοεῖ τοὺς Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐσυνετίσθημεν· δεξιάν δὲ, τὸν υἱὸν ἐννοεῖ.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Καλὴ ἡ λέξις κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπαχθεῖσα· λέγει γὰρ ὅτι, ἐπεὶ οὐ χωροῦμεν δι' ἀσθένειαν φύσεως τὸ τῆς ἐργῆς μέγεθος, ὃ κινεῖ κατ' ἡμῶν ἡ ἀμαρτία, χρῆζομεν δὲ παιδευσθῆναι, παιδευσάμεθα ἡμεῖς ἡ δὲ ἐπιστροφῆς σωτηρία μᾶλλον, ἢ περὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν ἡμῶν τιμωρία.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πρωτὴν καὶ ὑψίστην καλοῦσι τῶν ἀνθρώπων τὴν μεταβολὴν· καὶ ἱκετεύουσιν, ἐκείνων μὲν,

15: „Εν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν εὐ-
φρανθήμεν (1) ἀνθ' ὧν ἡμερῶν
„ἐταπείνωσας ἡμᾶς, ἐτῶν, ὧν εἶδον
„μεν κακά.

Καὶ ἔδω παρομοίως τὸ εὐφρανθήμεν εἶναι
ἀντὶ τοῦ, εὐφρανθήσόμεθα· ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἡμέ-
ραις εἶπεν ἀντὶ τοῦ, πάντοτε· ἐπειδὴ ἡ χαρὰ τοῦ
μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι ἀδιαδόχος καὶ ἀτελεύτη-
τος· θέλομεν δὲ εὐφρανθῶμεν τότε, ἀντὶ διὰ τὰς ἡ-
μέρας καὶ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς ταύτης, κατὰ τὴν
ἁποίαν ἐταπείνωσας ἡμᾶς μὲ καθε θλίψιν καὶ κα-
κοπάθειαν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι εὐρίσκονται·
καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν ἀντὶ διὰ τὰ κακά· ἡγουν
διὰ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς, ἀποῦ ἔδοξε
μάσασμεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ.

16: „Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ
„ἐπὶ τὰ ἔργασου, καὶ ὁδήγησον τοὺς
„υἱούς αὐτῶν.

Ἰδὲ, λέγει, Κύριε, εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν
καὶ διδασκάλους, οἵτινες πιστῶς σὲ ἐδούλευσαν· καὶ
διὰ τὴν ἀγάπην ἐκείνων, ὁδήγησον εἰς ἀρετὴν καὶ
ἡμᾶς τοὺς υἱούς καὶ μαθητάς των· ἢ ἰδὲ εἰς ἡμᾶς
τοὺς δούλους σου· καὶ ὅχι μόνον ἡμᾶς ὁδήγησον,
ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱούς ἡμῶν, τόσον τοὺς σαρκικούς,
ὅσον καὶ τοὺς πνευματικούς. (2)

17: „Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ
„Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς.

Λαμπρότης Θεοῦ εἶναι ἡ χάρις αὐτοῦ, ἡ
ὁποία λαμπρύνει ἐκείνον, ὁποῦ ἤθελε τὴν λάβη·
λαμπρότης δὲ Θεοῦ λέγεται, διὰτὶ προέρχεται ἐκ
τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ἔσω, εἶναι ἀντὶ τοῦ εἶναι ἡγουν
ἅμποτε νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προ-
ερχομένη λαμπρότης. (3)

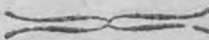
„Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύ-
„θυνον ἐφ' ἡμᾶς καὶ τὸ ἔργον τῶν χει-
„ρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Ἐρ-

- μὲν, σκεδασθῆναι τὸ σκότος· ἀνατεῖλαι δὲ αὐτοῖς φῶς, οὐ διὰ τὴν οἰκίαν ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν ἔλεον·
τούτου γὰρ φησὶν ἰσομέλου, πάσης θυμολογίας ἐμφορηθέντες, τὴν προσήκουσαν ἱκανοδίαν προσείσομεν· ὁ δὲ Ἄδ-
νάσιος λέγει· ἢ Ὡς ἡδὴ τῆς εὐχῆς εὐρόντες τὸ πέραν τὰ τοιαῦτα φασιν (εἰς χρόνον περιεσπόμενον δηλαδὴ) ἀ-
νατελεῖ γὰρ ἔξ αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις δηλαδὴ) ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.
- (1) Ἐν ἄλλοις δὲ τὸ μὲν· ἢ Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, συνάπτεται μὲ τὸ ἀνωτέρω, οὕτω· ἢ Καὶ ἡγα-
λιασάμεθα ἔξ εὐφρανθήμεν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν· τὸ δὲ εὐφρανθήμεν, εὐφρανθήμεν γράφεται, ἔξ συνά-
πτεται μὲ τὸ ἀκόλουθον· ἦτοι· ἢ Εὐφρανθήμεν ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἔξ τὰ ἑξῆς.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδόριτος φησὶ· ἢ Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐχ' ὥς γεγενημένα ταῦτα εἰρήκασιν, ἀλλ' ὥς ἐσόμε-
να· οὐ γὰρ εἶπον, εἶδες, ἀλλ' ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου ἔξ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· σά, φησιν, ἡμεῖς ποιήματα, ἔξ τῆς
σῆς δεσποτείας οἰκέται· ὁδήγησον δὲ εἶπε τοὺς υἱούς αὐτῶν· τούτῃ τοὺς δούλους σου· οἷτε γὰρ ἐν Βαβυλῶνι
τὴν ἰκετείαν προσφέροντες ἀντιβολῶσι τὸν Θεὸν τῶν τετελευτηκότων αὐτοῦ δούλων ἐπαναγαγεῖν τοὺς υἱούς· ἔξ ἡ
ἀνθρωπεία φύσις ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀληθείαν παρακαλεῖ τοὺς εὐρισκομένους ἀνθρώπους ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
ἐπιφανείᾳ· ἄλλος δὲ φησὶ· ἢ Τοὺς περὶ τὸν Ἀβραάμ Πατριάρχας ἐνδείκνυται· οἷτοι γὰρ ὥς ἀληθῶς Θεοῦ ἔρ-
γά εἰσιν· υἱοὶ δὲ αὐτῶν, οἱ τὰ ἔργα ποιοῦντες τοῦ Ἀβραάμ ἔξ τῶν Πατριαρχῶν, δι' ἀρετῆς πρὸς τὴν συγγένειαν
αὐτῶν ἐλποιοῦμενοι.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδόριτος λέγει· ἢ Λαμπρότητα τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καλεῖ· τότε γὰρ ἔξ ἡμᾶς λα-
μπρότης ἔξ περιφανείας ἀπέφηνε τῆς Θεογονίας τὸ φῶς· ὁ δὲ Δίδυμος· ἢ Ὁδήγησον ἐπὶ τὴν τῆς σωτηρίας ὁδὸν·
οὕτω γὰρ ἔξ ἡ λαμπρότης σου ἔσται ἐφ' ἡμᾶς, ἐκλάμψαντας ὥς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ σου· ὁ δὲ Θεὸς Γρηγόριος
ὁ Θεσσαλονίκης ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου συνάγει, ὅτι ἀκτίσιν ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τῶν κεκαθαμένων μετεχόμενον Θεῖον φῶς·
ἢ γὰρ ἀκτίστως ἔξ αἰδίας συνοῦσα τῷ Θεῷ λαμπρότης, ἢ αὐτὴ ἔξ ὑπὲρ τῶν ἁγίων μετέχεται κατὰ χάριν.

Ἔργα χειρῶν πληθυντικῶς, εἶναι αἱ πράξεις ἀπλῶς αἱ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργούμεναι, τὰς ὁποίας παρακαλοῦμεν νὰ κατευθυνθοῦν καὶ νὰ μὴ ἐκκλίνουσιν ἀπὸ τὴν ἰσότητά τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ πρόποντος. ἔργον δὲ χειρῶν μὲ ἑξαιριστὸν τρόπον, λέγουσί τινας τὴν ἐλεημοσύνην. ἥτις ἀτιμῆθη ἐδῶ ὡς ἑξαίρετον ἔργον, διὰτὶ εἶναι πολλὰ περιλαμβανόμενα εἰς τὸν Θεόν. ἐλεήμων δὲ εἶναι, ὅχι ἐκείνος ὅπου δίδει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅς ὅπου δὲν ἔχει, συμπάσχει δὲ μὲ τοὺς πτωχοὺς. διότι ἀπὸ ἐκείνου ὅπου δὲν

ἔχουν χρήματα, συμπάθεια μόνον ζητεῖται πρὸς τοὺς πτωχοὺς, καὶ διὰ λόγου παρηγορία. ἄλλοι δὲ ἔργα χειρῶν εἶπον, τὰ ἔργα τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς, ὡς πολλὰ καὶ διάφορα ὄντα. ἐπειδὴ χεῖρες ὀνομάζεται πολλῶς ἡ Πρακτικὴ ἀρετὴ. ἔργον δὲ χειρῶν ὀνομάζεται, τὸ τῆς θεωρητικῆς, ὡς μονοειδές. χεῖρες γὰρ τρόπον τινα εἶναι ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς, διὰτὶ χειραγωγοῦσι καὶ ἀναβιβάζουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν θεωρίαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 4

α. Αἶνος ᾧδῆς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Εβραίοις.

Περὶ τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν εἶπομεν ἐν τῷ Προσμίῳ Κεφαλαίῳ ε'. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. (2)

Β. Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθῆται.

Ὅποιος, λέγει, ἄνθρωπος, μεταχειρίζεται ὡς ἀν οἰκίαν του, τὴν ἀπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ διδωμένην βοήθειαν: ἔχουν ἐκεῖνος, ὅπου δὲν εὕρεται ἐξω ἀπὸ τὴν βοηθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ

θαπ-

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει. Ἡ ποικίλη ἢ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλεια, ἐν ἔργῳ γίνεται. τοῦτο δὲ ἔστιν ἡ τοῦ κατ' ὁρθοῦτος σωτηρία ὃ δὲ Θεοδωρίτος λέγει. Ἡ καλὴ δὲ τοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἡ προσθήκη. ἡμέτερον γὰρ τῆς δικαιοσύνης τὸ κέρδος. ἢ ὃ μὲν Θεὸς συνεργεῖ τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς, ἢ τὰ ταῦτα εἶδη συγκαταρθεῖ, τὸν δὲ τούτων καρπὸν οἱ σπείροντες δρέπονται. ὃ γὰρ Θεὸς ἀνεδείχθη, χαίρει δὲ ὅμως τῇ τῶν ἀνθρώπων εὐκλείᾳ τε ἢ εὐπραγίᾳ.
- (2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. Ἡ ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς παρ' Εβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένους τὴν δηλωτικὴν τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφὴν, πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀθετεῖσθαι τὴν ἐπιγραφὴν προσήκει. ἔτι γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα, οἱ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας, ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος. ἡμῖν μὲν οὖν ὁ Ψαλμὸς, αἶνος ἐστὶν ᾧδῆς. πᾶς γὰρ αἶνος εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὃ δὲ Θεοδωρίτος λέγει. Ἡ διδάσκει ὁ Ψαλμὸς τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. ὃ γὰρ μακάριος Δαβὶδ πνευματικοῖς ὑφ' αὐτοῦ ταῖς κατὰ τὸν μακάριον Ἐζεκίαν πόρρωθεν διασάμενος, ἢ ἰδὼν, ὅπως εἰς Θεὸν ἐλπίσας τὴν Ἀσσυρίαν κατέλυσε στρατιάν, τοῦτον ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν, πάντας διδάσκων ἀνθρώπους, ὅσων ἀγαθὸν ἔχει φερόν τὸ πεποιθέναι Θεῷ.

θαῖρεῖ εἰς αὐτὴν μόνην· αὐτὸς, λέγω, θέλει φυλαχθῇ ἐν τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ· ἥτοι θέλει σκεπασθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς δὲ λέγεται τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεός, καθὼς Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ· αἰτίας δὲ εἶναι Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, φανερόν, ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς τῆς γῆς, καὶ πάντων ἀπλῶς τῶν κτισμάτων· βοηθεῖα δὲ τοῦ Θεοῦ νοεῖται καὶ ὁ νόμος τῶν θείων ἐντολῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς βοήθειαν· ἔχουν εἰς τὸ νὰ βοηθοῦνται κατὰ τοῦ πολέμου τῶν Δαιμόνων· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „Νόμον (ὁ Θεός) εἰς βοήθειαν ἔδωκεν· (Ἡσ. η' 20.) κατοικεῖ δὲ εἰς τὸν νόμον, ὁ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου πολιτευόμενος κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον. (1)

2: „Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· ἀντιλήπτω μου εἶ
„καὶ καταφυγὴ μου· ὁ Θεός μου, καὶ
„ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν.

Ὁ κατοικῶν, λέγει, εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς θέλει εἶπῃ μὲ παρρησίαν· ὅτι σὺ Κύριε εἶσθι ἀντιλήπτω μου, καὶ σὺ μόνος εἶσθι καταφυγὴ μου· ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἄλλων θέλει εἶπῃ· ὅτι ὁ Θεός μου εἶναι οὗτος, καὶ θέλω ἐλπίσω εἰς αὐτόν· ἔχουν κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει ὁμολογήσει, ὅτι εἶναι Θεὸς εὐχικός του.

3: „Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται σε ἐκ παγίδος

„θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχῶδους.

Παγίδες τῶν αἰσθητῶν κυνηγῶν, ὅπου κυνηγοῦν καὶ πιάνουν τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, εἶναι αἱ ἐνεδραὶ καὶ οἱ λόχοι· ἔχουν τὸ κατ' ἐρί καὶ πρηνόνημα, ὅπου γίνεται εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τόπον ἀποκρυφόν· τῶν δὲ νεητῶν κυνηγῶν, οἵτινες πιάνουν τὰ ψυχὰς· ἥτοι τῶν Δαιμόνων, παγίδες εἶναι, αἱ εἰς τὰ κακὰ προσβολαί, καὶ οἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ αἱ διὰ τῶν πηχῶν ἐπιβουλαί· τὸν δὲ ταραχώδη λόγον, ἐπηρεάσις λόγον, ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἥτοι συκοφαντικόν· διὰ τὸ τοιοῦτος λόγος ταρασσει τὴν ψυχὴν τοῦ συκοφαντουμένου· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „Φοβερὸς λόγος καρδίαν ταρασσει ἀνδρὸς δικαίου· (Πρ. β. 25.) ἐγώ-ρισα δὲ τὸν λόγον ὁ Προφήτης πρὸς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον· ἔχουν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου μὲ σχῆμα ἐπιστροφῆς· καὶ παραβαρύνει αὐτόν, ὅτι θέλει τὸν λυτρωσαί ὁ Κύριος ἀπὸ τὰς παγίδας τῶν νεητῶν καὶ αἰσθητῶν κυνηγῶν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (2)

4: „Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιά-
„σει σοὶ καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ
„ἐλπιεῖς.

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει προπολεμεῖ εἰς ἐσθ-
νη, ὡς ἄνθρωπος, ὅπου κατοικεῖ εἰς τὴν βοηθειαν τοῦ
Θεοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ἀκύλας ἔξ ἡ πέμπτῃ ἔκδοσις, ὁ καθήμενος ἐν ἀποκρύφῳ ὑψίστου, ἐκδεδῶκεται σημαίνοντος τοῦ λόγου τὸ ἔδραϊον ἔξ ἀπτόχτου τῆς διανοίας τοῦ κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ ἀγωνιζομένου, ὡς ἐν ἀποκρύφῳ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐνοικεῖ ἐγκαθίσταται, ἔξ ἑκδοῦς ἐστὶν αὐτοῦ ὁ ὑψίστος· ἔφη δὲ ὁ Ἡσαΐας· „Ὁρᾷς ὅσην ἔχει παρρησίαν παρὰ Θεοῦ, ὁ ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου κατοικῶν, ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ὥσπερ ἀναθεὶς αὐτῷ, ἐπ' αὐτῇ πᾶσαν ἔχει τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα· τρισμακάριος δὲ ὁ τοιοῦτος, ἔξ ἀπάσης εὐθυμερίας ἔσθι μεσὸς· ἀλλὰ γούν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀλλαχού· Κύριε ὁ Θεός τῶν Δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· οὗτος λοιπὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀλλισθῆσεται· εὐδην δὲ, ὅτι κατὰ τὸ μέλλον· σύνοικος γὰρ ἔσθι Θεοῦ, ἔξ τὰς αὐτὰς μονὰς οἰκῆσει τῇ Ποιτῇ τοῦ οὐρανοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κυρίλλον ἔξ τὸν Δίδυμον, λόγος ταραχῶδης ὁ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις αἰρετικοῖς ἐστὶ συγχέουσι γὰρ τὰς τῶν ἀκεραίων καρδίας, δυσσημοῦντες ἀφελῶς, ἔξ μὴ νοούντες, μήτε ἀλέγουσι, μήτε περὶ τῶν διαβεβαιούνται.

Θεοῦ · μεταφορικῶς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιότητος · διὰ τὴν καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ σέκεται ἔμπροσθέν τινος καὶ πολεμεῖ, αὐτὸς κάμνει ἴσκιον εἰς αὐτόν · ἔγουν ἀποκρύπτει αὐτόν μετὰ τὰς πλάτας, καὶ μετὰ τὰ ὀπίσθεν μέρη τοῦ σώματος του · μεταφρῶν γὰρ εἶναι ὁ μεταξὺ τῶν ὤμων τόπος, τὸν ὁποῖον μερικοὶ ὀνομάζουσι νῶτα · ἥτοι πλάτας (1) μεταφρῶν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἡ φυλακτικὴ αὐτοῦ δύναμις · ἡ αὐτὴ δὲ ὀνομάζεται καὶ πτέρυγες τοῦ Θεοῦ.

ταὶ δὲ νῦν εἰπὴ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τινὰς, δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Χριστὸς θέλει κυκλώσει καὶ φυλάξει μετὰ τὸν σταυρὸν, ὡς ἂν μετὰ ἄρμα, ἐκένους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν βοήθειαν του · ἀλήθεια γὰρ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν · „Ὁ ἐσθλὸς ἐμὲ, ἐσθλὰ τὸν Πατέρα. (Ἰω' ιδ' 9.) (2)

5 : „Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας.

„Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.
„τοῦ.

Τὸ ὅπλῳ ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, δίκην ὅπλου · λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ὅτι ἐὰν ἐσὺ ἔχῃς ἀλήθειαν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὡς ἂν ἄρμα θέλει σε περικυκλώσει · ἔγουν ἀπὸ κάθε μέρος θέλει σε φυλάξει · βλέπε δὲ ὡς ἀναγνώσας, ἐγκώμιον τῆς ἀληθείας · διὰ τὴν ὁ Δαβὶδ λέγει, πῶς ἡ ἀλήθεια εἶναι τοῦ Θεοῦ, καθὼς αὐτὴ εἶναι οἰκεία εἰς τὸν Θεόν · ἐπειδὴ, ἀνίσως τὸ ψεῦδος εἶναι οἰκείον εἰς τὸν Διάβολον, φανερόν, οἷον ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐξουαντίας οἰκεία εἰς τὸν Θεόν · δύνα.

Ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ τὸν φόβον τὸν ἐν τῇ νυκτὶ ἀκολουθοῦντα, εἴτε ἐκ Δαιμόνων, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων · οὔτε θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ τὰς σαῖτας, εἴτε τὰς αἰτιολίας, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἡμέραν, εἴτε ἀπὸ τὰς νοητῶν, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τοὺς Δαίμονας καὶ τὰ παθη.

6 : „Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ Δαιμονίου μεσημβρινοῦ.

Ἐσὺ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει · „Μεταφρῶν δὲ, καθάπερ ἐν ὤμῳ, τὰ ὑπαυχένια μέρη, ἃ τὰ ὡς ἐν ὤμοις ὑποδηλοῦ, οὐχὶ δὲ πάντως τὰ νῶτα. Καὶ ἄλλος · „Τὰ μεταφρῶν ὁ τόπος ἐστίν, ἐν ᾧ αἱ πτέρυγες κραταιοῦνται μεταξὺ τῶν ὤμων · ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ · „Πρόμαχος σου γειήσεται, ἃ καλύψει σε πολεμούμενον· τέθεικε δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορῆς τῶν πρώτων ἐν πολέμοις ἐσώτων, ἃ τοῖς μεταφρῶν καλυπτόντων τοὺς ὀπίσθεν · πτέρυγας δὲ καλεῖ τῆς προνοίας τὰς ἐνεργείας, τῇ τῶν ὀνείδων εἰκόνι χρυσάμενος · ἃ γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς πτεροῖς τοὺς νεοττοὺς ὑπὸ φιλοσοφίας ἐμφύτου συγκυκλῶνται, ὡς εἰς σαρφέσεων ἔλεγε· καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκίαν τῶν πτερόων αὐτοῦ δίκην νεοσσῶν · ὅμοιον δὲ τοῦτο ἐστὶ τῷ λεγομένῳ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ · „Ὡς αἰτὸς (ὁ Θεὸς διηλεῖ) σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, ἃ ἐπὶ τοῖς νεοσσῶν αὐτοῦ ἐπεδόθησε · διὰ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδείξατο αὐτοῦ, ἃ ἀνέλαβεν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μεταφρῶν αὐτοῦ · τοῦτο ἃ ὁ Δεσπότης πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἔφη · „Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ἐν τρόπῳ ὅντις ἐπισυναγάς τὰ νοσσία ἑαυτοῦ ἃ οὐκ ἠθέλησας · ὁ δὲ Νύσσης λέγει · „Τὸ ἐν τοῖς μεταφρῶν αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι, ἵνα ἐν τῷ κατοπιν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ εἶναι · ἐν γὰρ τοῖς ὀπίσθεν δόξαι ἐστὶ τὸ μεταφρῶν · ὁ δὲ κατοπιν ἐπόμενος τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐθείας οὐκ ἐκτραπήσεται, εἰ τὰ ὑπὸ τῷ ὀπίσθεν ἡγουμένου βλέπει · ὁ γὰρ ἐπὶ τὰ πλάγια τῇ κινήσει περιφερόμενος, ἢ ἀντιπρόσωπον φέρων τῷ ὀπίσθεν τὸ βλέμμα, ἄλλην ἑαυτῷ κεινοτομεῖ πορείαν · διὰ Μαυρῆς οὐκ ἀντιβλέπει Θεῷ, ἀλλὰ τὰ ὀπίσθεν αὐτοῦ βλέπει.

(2) Εἶπε γὰρ ὁ ῥηθεὺς Ἀθανάσιος · „Ὅπλον τοῦ Χριστοῦ ὁ Σταυρὸς, ἐν ᾧ οὐ κυκλούμενοι πάντα πολεμον διαβόλῳ, πᾶντα ἐχθρὸν τροπούμεθα.

Εἰσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, ὅπου κατοικεῖς εἰς τὴν βοῦθειαν τοῦ θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ κατὰ πρᾶγμα, ὅπου περιπατεῖς εἰς τὸ σκότος· τοιοῦτον δὲ σκοτεινὸν πᾶγμα εἶναι ὁ κλέπτης, ὁ ἐπίβουλος ὁ ζητῶν νὰ καύσῃ ὁ σπῆτις· τοιοῦτον σκοτεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ὁ Δαίμων, τὰ πάθη καὶ καθεὶς ἄλλο τοιοῦτον· Σύμπτωμα δὲ εἶναι καθεὶς πρᾶγμα, ὅπου δὲν θέλει τινὰς, τὸ ὅπου δὲν ἀκολουθεῖ αἰφνιδίως. Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν, ἄλλοι μὲν εἶπον ὡς ὁ Εὐσέβιος, πῶς εἶναι δαίμων τῆς ἀτιμίας καὶ ἐμελείας, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ μάλιστα τοῦ μεσημερίου πλακῶναι τοὺς ἀνθρώπους· ἄλλοι δὲ εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῶν αἰτημάτων καὶ σαρκινῶν λογισμῶν· καὶ ἄλλοι εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῆς ἀκολασίας καὶ ἀσελγείας. (1) Ἐπειδὴ ὅλοι οὗτοι οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μεσημερίου, ὅταν χορηγῶσι καὶ βαρύνῃ ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ φαγητά. (2)

7: „Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς,
καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου, πρὸς σέ
οὐκ ἐγγιεῖ.

Κλίτος λέγεται τὸ μέρος ἀπλῶς· ἐλὼ δὲ τὸ ἀριστερὸν μέρος δηλοῖ ὁ Δαβὶδ, λέγων, ὅτι ἀπὸ μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ βοουθείᾳ τοῦ ὑψίστου, θέλουσι πέσῃ χιλιάς σαῖται· ἀπὸ δὲ τὸ δεξιόντου, θέλουσι πέσῃ δέκα χιλιάδες σαῖται, καὶ εἰς αὐτὸν δὲν θέλουσι ἐγγίσουν· ἤτοι δὲν θέλουσι βλάψῃ αὐτόν· μυρίας γὰρ εἶναι δέκα χιλιάδες· κατὰ δὲ ὑψιλότερον θεωρίαν λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι ἐσὺ ἄνθρωπε, ὅπου κατοικεῖς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοουθείᾳ, θέλεις μὲν σπῆσαι μετὰ πολλὰς σαῖτας ἀπὸ τὰ ἀριστερά, μετὰ ἰσοτέρας δὲ θέλεις σπῆσαι μετὰ τὰ δεξιά· ἀριστερά δὲ νοοῦνται, ὅταν τινὰς σπῆτεῖται ἀπὸ τὰ ὀλογα πάθη, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· τὰ ὁποῖα φανερώς καὶ ὁμολογούμενως εἶναι κακὰ· δεξιά δὲ εἶναι, ὅταν τινὰς σπῆτεῖται ἀπὸ ὅτινα, τὰ ὁποῖα φέρονται μὲν, ὅτι εἶναι δεξιά καὶ καλὰ, δὲν εἶναι ὁμῶς τοιαῦτα, διότι ὁ ἐχθρὸς Διάβολος, ἡξίουρωντας, ὅτι οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν δέχονται τὴν προσβολὴν τῶν γυμνῶν καὶ φανερῶν ἀμαρτιῶν· διὰ τοῦτο ἀρχίζει μὲν καὶ τοὺς πολεμεῖ ἀπὸ κάποια αἰτία φαινόμενα καλὰ, τελευταῖον δὲ ἀπο ἐκεῖνα τοὺς κρημνίζει καὶ εἰς τὰ φανερώς κακὰ. (3)

8: „Πλὴν

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, δύο τρόποι εἰσιν ἐπιβουλῆς· ἢ γὰρ ἀφανῶς ἢ λεληθότως ἢ ὡς ἐν νυκτὶ ἢ σκότῳ λανθάνοντες ἀγρύπνοι τινες, οἷς ἂν βούλωνται, παγίδας· ἢ ἐναργῶς ἢ ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐμφανῶς· φόβον οὖν νομοῖται νυκτερινόν, τὸν λανθάνοντα κίνδυνον· βέλος δὲ ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον, τὴν ἐναργῆ ἐπιβουλὴν· κατὰ δὲ τὸν Διδύμου· „Φόβος νυκτερινὸς ὁ τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκὸς· ἐν σκότῳ γὰρ ἐπιτίθεται μάλιστα· βέλος ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον ἢ πλεονεξία· οὗτος γὰρ αὐτῆς ὁ καιρὸς· πρᾶγμα ἐν σκότει διαπορευόμενον, πᾶσα ἀμαρτία ἢ ἄγνοια ἢ τὰ ἐνεργούντα αὐτὴν πονηρὰ πνεύματα τῆς πλάνης· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „Σύμπτωμα πάσχουσιν τινες, ὅταν ὁ νοῦς ἐκλάσῃ πρὸς φιληδονίας, ὅταν ἀκηδίασῃ πρὸς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἢ ἀλιγνήσῃ πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινόν, κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς κατέχουσιν τέθεικε δοξάν· εἰκὸς δὲ ἢ τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβούλους, μετὰ τροφὴν ἢ τὸν κόρον, ὡς ἐφ' ἑτοίμον θήραμα τρέχειν, ἢ τοὺς ἐρήμους τῆς ἀνωθεν κηδεμονίας καταδουλοῦσθαι βεδίας.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Ὁ μέντοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πεποιθὼς, οὐδὲ τὸν μετασχηματιζόμενον εἰς ἄγγελον φωτὸς Διάβολον φοβηθήσεται, καὶ ἀκμαῖον φέγγος ἐπαγγέλλεται, καὶ μεσημβρία δοκῇ τοῖς διεφθαρμένοις· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τάχα δὲ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, τὸ ἀγνωστὸν ἀμαρτημάτων φησιν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἐσθ' ὅτε πρᾶγμα κρύφιον, εἴτα ποιοῦντες αὐτὸ σφαλόμεθα, ἢ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας πίπτεμεν λίθον· περὶ τῶν τοιούτων ὁ αὐτὸς Δαβὶδ προσήχετο λέγων· „Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με· ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι ἀπλῶς, πρᾶγμα, μὲν ἐν σκότει διαπορευόμενον ἐστίν, ἐπιβουλὴ ἀναφύουσα, ὅθεν τις οὐ προσδοκᾷ, ἢ πᾶσα ἀμαρτία ἢ ἄγνοια· σύμπτωμα δὲ μεσημβρινόν, βλάβη ἐκδηλὸς ἢ φανερά· σημειῶσαι, ὅτι Δαιμόνιον μεσημβρινόν ἐνώχλησε τὸν Δαβὶδ, ὅταν μετὰ τὸν ὕπνον τοῦ μεσημερίου, ἔπεσεν εἰς τὴν μοιχείαν τῆς Βιρσαβέ.

(3) Ὅθεν συμφώνως ἢ ὁ Ὀρίγηνος εἶπεν· „Ὑψηλότερον δὲ, εἰκότως τῷ ἀριστερῷ τὰς χιλιάδας ἐπιβουλεύειν φησιν, τοῖς γεμῖν δεξιῶς τὰς μυριάδας· τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν ἢ τῶν ἀρετῶν, ὡς ἰσχυρὰ καὶ θαυμαστότερα, αἱ πονηρὰ δυνάμεις παραλβεῖν ἐπιχειροῦσι· καὶ γε πλείους εἰσὶν, οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἢ περὶ οἱ προφανῶς ἀμαρτάνοντες· δικαιώματα γὰρ τινὰ προβαλλόμενοι, περιπεύονται ἀμαρτίαις τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείους· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος· „Αἱ μυριάδες, ὡς ἂν κραταιότεροι τοῖς δεξιῶς ἐπιβουλεύουσιν.

8: „ Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοή-
σεις, καὶ ἀνταπόδοσιν ἀμαρτωλῶν
οὐ ψεῖ.

Δὲν θέλουν, λέγει, ἐγγίξουν εἰς ἐσένα τὸν ἐν τῇ
βοηθείᾳ τοῦ θεοῦ κατοικοῦντα, ἡ σαί ταις τῶν ἐχθρῶν.
ἐὰν ὁμοῦ ἐσὺ ἴδῃς μὲ τοὺς νοερούς ὀφθαλμούς σου, θέ-
λεις μάθαις, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινόν· καὶ θέλεις ἴδῃς
τὴν τιμωρίαν, ὅπου θέλουν λάβουν παρὰ Θεοῦ, οἱ
ἀμαρτωλοὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι, οἵτινες σε πολε-
μοῦν.

9: „ Ὅτι σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.

Ἀκούσας ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου
τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἀ-
νωτέρω, φωνάζει κατὰ τὸν Διόδωρον, ἀπὸ τὴν ἡδο-
νῆν τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγει. Σὺ Κύριε εἶσαι ἡ
ἐλπίς μου. (1)

„ Τὸν ὑψίστον ἔθου καταφυγὴν σου;
10: „ Οὐ προσελεύσεται πρὸς σέ κακὰ.

Ἐδῶ ἀποκρίνεται ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦν-
τα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, καὶ λέγει· ἐσὺ εἶπες,
ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἐλπίς σου; καὶ ἐσὺ ἔθου τὸν Ὑψίστον
καταφυγὴν σου; ἤξευρε, ὅτι δὲν θέλει πλησιάσει εἰς
ἐσένα κακὸς πειρασμός· ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει
νὰ ἀναγινώσκειται τὸ, τὸν Ὑψίστον ἔθου καταφυγὴν
σου; τὸ δὲ οὐ προσελεύσεται πρὸς σέ κακὰ, ἀποφαν-
τικῶς ἀναγινώσκειται, δια τι εἶναι ὡς πρὸς ἐκεῖνο ἀπό-
κρισις (2) ὅτι δὲ εἰς τὸν ἔχοντα τὸν θεὸν καταφυγὴν,
δὲν πλησιάζει πειρασμός, μάρτυς εἶναι αὐτός ὁ Δα-
βὶδ, βῶν πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ ἱωβ, „ οὐστὶ πε-
ριέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ, (ἱωβ: α: 10) ὅταν
δὲ παραχωρήσῃ ὁ Θεός, ἐγγίξουν εἰς τὸν τοιοῦτον
ἄνθρωπον τὰ κακὰ: ἤγουν ἀίπεριτάσεις καὶ οἱ κινδύ-
νοι καὶ πειρασμοί.

„ Καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκῆ-
„ νωματί σου.

Ὅχι μόνον, λέγει, εἰς ἐσένα δὲν θέλει πλησιά-
σει κακὸς κακὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸ ὀσπτήτιόν σου· πε-
ριττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν πρὸθεσις· καὶ ἄλλως δὲ μάστιξ
ἤμπορεῖ νὰ ᾔῃναι κατὰ ἀσθένειαν· σκηνώμα δὲ τῆς ψυ-
χῆς εἶναι τὸ σῶμα· λέγει λοιπόν, ὅτι οὔτε εἰς τὸ σῶ-
μά σου θέλει ἐγγίσει ἀσθένεια· ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῆς
τὸν θεὸν καταφυγὴν σου· τὸ δὲ γλαφυρώτερον τοῦτο
εἶ-

σιν· ἀλλὰ καὶ πλείους εἰσιν οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἢ περ οἱ προφανῶς ἀμαρτάνοντες· καὶ ὁ
Θεοδωρίτος· „ Καὶ ἐκ δεξιῶν σου, φησι, καὶ ἐξ ἐναντιῶν σου πλῆθος ἀπειρον ἐπέλθῃ, σοὶ μὲν οὐδεμία προ-
σγίνεται βλάβη, ὅφει δὲ ἐκείνους θεία καταβαλλομένους πληγῇ· τοῦτο καὶ ἐπὶ Ἐζεκίου γεγένηται· οὐτωκαὶδεκα
γὰρ μυριάδες καὶ πέντε χιλιάδες πῶν Ἀσσυρίων κατηκοντίσθησαν πολεμικῶν ἐργῶν χωρὶς· οὕτως ἐπὶ Γεδεὼν·
οὕτως ἐπὶ τοῦ Ἰωνάθαν· καὶ μέτοι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφάτ, καὶ ἐπὶ τοῦ Προφῆτου Ἐλισσαίου αὐτὸ τοῦτο γεγένηται·
συμφώνως λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος, φέρων εἰς παράδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφάτ συμβεβηκός· ὅς τις ἐνίκησεν οὐχὶ
πολεμῶν, ἀλλὰ ψάλλον μόνον καὶ αἰνῶν τὸν Θεὸν καὶ λέγων· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
λεος αὐτοῦ (ὅς τις εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὁ καλούμενος πολυέλεος) „ Καὶ Ἰούδας ἦλθεν ἐπὶ τὴν σκοπίαν τῆς ἐρήμου,
καὶ ἐπέβλεψε καὶ εἶδε τὸ πλῆθος· καὶ ἰδοὺ πάντες νεκροὶ πεπτωκότες ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἦν σφζόμενος (Β' Παρ· κ'.
24.) ὅθεν καὶ γέγραπται κατὰ τὸν Διδύμον· „ Ἐν χειρὶ κρυφαῖα πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ ἀπὸ γενεῶν
εἰς γενεάς (Ἐξοδ· ιζ'. 16.) οὐ γὰρ παύσεται Κύριος σώζων τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.
(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐλλείπει ἐδῶ τὸ εἶπας· ἦτοι, ὅτι εἶπας σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.
(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἐρμηνεύων τοῦτο τὸ, οὐ προσελεύσεται πρὸς σέ κακὰ· „ Ἡ τῆς κακίας φύσις φησὶν ἔξω-
θεν ἐπέρχεται, τῆς ἀρετῆς οἰκοθεν τὴν πρόφασιν ἐχούσης· εὐθὺ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε κατὰ τὸν Ἐκ-
κλησιαστήν· ὅς ζητήσας λογισμοὺς πολλοὺς, ἔξωθεν ἐπεσπάσατο τὴν κακίαν· „ Πλὴν ἰδὲ τοῦτο εὗρον, ὃ ἐποίη-
σεν ὁ Θεὸς σὺν τὸν ἄνθρωπον εὐθὺ· καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλοὺς (Ἐκκ· ζ'. 29.)

εἶναι κατὰ τὸν χρόνον· ὅτι εἰς μὲν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, εἰς ἀκολουθήσων ἐσθένειαι καὶ μάστιγες, καὶ ἄλλοι τοῦτοι πειρασμοί, γίνονται εἰς αὐτὸν ἁγὼν καὶ δοκίμιον, καὶ προξέναι στενάων περισσοτέρων· εἰς δὲ τὸν ἁμαρτωλὸν γίνονται ταῦτα μάστιγες ἀληθῶς. „Πολλὰ γάρ φησιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ, αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ, (ψαλ: λγ: 19:)

11: „Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντέλ-
„ται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε
„ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν λγ· Ψαλμόν· „Παρα-
βλέψ· Ἀγγελοῦ Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐ-
τὸν, καὶ ῥίσκεται αὐτοῖς. καὶ ὁ Ἀβραάμ· δὲ τὸν ἄν-
θρωπον τοῦ ἀσκητίου τοῦ παραθαρόντων, ὅταν ἐπεμ-
ψαν αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἶπε· „Κύριος ὁ Θε-
ὸς ἀποστέλει τὸν Ἀγγελοῦ αὐτοῦ ἐμπροσθέν σου

(Γέν: κδ: 7) καὶ ὁ Ἰακώβ δὲ εἶπεν· „Ὁ Ἀγγε-
λος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν. (Γέν: μη: 16:) ἐξ ὧν μαθαίνομεν, ὅτι ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλων φυ-
λάττει τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν· ὁδοὺς δὲ καὶ ἐρχί-
τας, λέγει τὰς προξέναι τοῦ ἀνθρώπου· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ τοῦ. (1)

12: „Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε, μήποτε προ-
„σκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

Χεῖρες Ἀγγέλων, εἶναι αἱ φρουρητικαὶ δυνά-
μεις αὐτῶν· ἀρουσί δὲ ἀντὶ τοῦ, θέλουν σὲ βασί-
σουν εἰς τοὺς πειρασμούς καὶ δυσκολίας· ὥς ὅπου οὐδὲ νὰ σκοιτάψῃ εἰς πέτραν τὸ ποδάρι σου· πέτρα δὲ ἡμπορεῖ νὰ νοσήῃ κάθε ἁμαρτία, καὶ κάθε ἐμ-
πρόδιον τῆς ἀρετῆς· ποδάρι δὲ εἶναι, ἡ πολιτεία τοῦ ἄν-
θρώπου, διὰ μέσου τῆς ὁποίας περνοῦμεν τὴν πα-
ροῦσαν ζωὴν. (2)

13: „Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπ βῆ-
„ση

(1) Σημειώσαι, ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· οἱ Ἀρειανοὶ ἀκούοντες τὸν Διάβολον νὰ λέγῃ τούτους τοὺς εἰχνοὺς εἰς τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐπείραζεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους· προσεμύζουσι καὶ τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν· ἦγεον τὸ· „Τὸν ὕψι-
ζον ἔθου καταφυγὴν σου· εἰς τὸν Χριστὸν· κακῶς δὲ τὸ τοῦτο προσεμύζουσι ἀκολουθοῦντες τῇ πατρὶ τοῦ ψεύδους Σατανᾶ, διὰ νὰ δείξουν, πῶς ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἴσος τῇ Πατρὶ· εἰ γὰρ ἔστιν ἀληθὲς κατ' αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον, ἐλπίδα μὲν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν πεποιήμεθα, αὐτὸς δὲ καταφυγὴν ἔχει τὸν Πατέρα, οὐκ οὖν βοηθούμεν· προσπεφύγαμεν· καὶ Σωτῆρα καλούμεν τὸν παρ' ἑτέρου σφεζόμενον· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα· μὴ γένοιτο! Ὑψιστος γὰρ ἔστι καὶ ὁ Υἱὸς, καθὰ καὶ ὁ Πατήρ· καὶ αὐτὸς ἔστιν ἡ πάντων καταφυγὴ, καὶ πάντων ἐλπίς· ὁ γὰρ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ κοινῷ ἀνθρώπῳ, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τοῖς εἰχνοῖς τούτοις ἐχρήσατο· καὶ σκότος ἦν, οὐ συνέχε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἴρηται, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ὕψιστου Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο λέγεσθαι· ἐφ' ἑκαστοῦ τῶν δικαίων παρὰ τοῦ Πνεύματος· ὅτι τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγὴν σου, οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Κελεύει δὲ δυνάμεις ἀγαθὰς συνασπίζειν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ ἀφίσταν τοὺς ἀλιτηρίους, οὐ τὸ ἀναλκὰ παθῶν εἰς τὸ σφάζειν αὐτούς· πῶς γὰρ; ἢ πόθεν; ἀλλ' οἷόν τις βασιλεὺς γυναικὶς ὑ-
πασπισαῖς ἐφίει, βαρβαρικαῖς ἐφοδοῖς ἀντανίσταται, καὶ τῶν ὑπὸ σκῆπτρα κειμένων ἀποσοβεῖν τὰς πλεονεξίας· ὁ δὲ Διδάσκων λέγει· „Ὡς περὶ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ὅταν ἴδωσιν ὁδὸν τραχεῖαν καὶ δύσβατον, ἀρπάζου-
σιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μὴ ἄρα πῶς ἀδικηθῇ τρυφερόν· ἔχοντα τὸν πόδα, καὶ οὕτω διὰ σκληρᾶς ὁδοῦ βῆναι δυ-
νάμενα· οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις, τοὺς οὕτω πονεῖν ἰσχύοντες, νηπιόπρεπῃ δέπας τὴν διάνοιαν ἔχοντες, οὐκ ἔως πονεῖν ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ, μὴ ἄρα πῶς ὀλιγοψύχοι, ὑπὸ πόδας γίνονται τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπαγορεύσιν τὸ βούλεσθαι δουλεῖν Θεῷ· τοῦτο τὸ ῥητὸν κακῶς νεοικέτι τῇ Διαβολῇ, καὶ πρὸς τὸν Χριστὸν εἰπόντι, ἀπεκρίθη ἐλέγχας ὁ Κύριος· γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· κινδυνεύοντι γὰρ, οὐκ ἐκπειράζοντι Θεὸς ἐπηγγέλατο τὴν βοήθειαν· ἐν χρείᾳ καθέσθῃ, οὐκ ἐπιδεικνυμένῳ καὶ κενὴν φησὶν δοῦναι· οὕτω γὰρ λέγω, ὅτι οὐ περὶ ἐμοῦ, οὐ καὶ Ἀγγελοὶ χρήζουσιν, ἀλλὰ περὶ δικαίου ἀνδρὸς εἴρηται τῷ μελωδῷ τὸ ῥηθέν.

„ση καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ
„δράκοντα.

14: „Ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλπισε, καὶ ῥύσσομαι
„αὐτόν.

Δὲν θέλει ἐγγίσει, λέγει, εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ὅπου ἔχεις καταφυγὴν τὸν Θεόν, καὶ νένα Θηρίον φαρμακερὸν, ἢ σαρκοφάγον· καθὼς τοῦτο ἐφάνη ἀληθὲς εἰς πολλοὺς ἀγίους, ὡς διδάσκουσιν οἱ τούτων βίαι καὶ ἱστορίαι· ἀναγωγικῶς δὲ διὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ καταπατήσεως τῶν φαρμακερῶν καὶ σαρκοφάγων θηρίων, ἐφάνησεν ὁ Δαβὶδ τὴν νίκην καὶ κατακυριεύσιν, καθὲ κακίας καὶ βλάβης· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ, ὡσπὶδα μὲν, ἡ διαβολή· διὰτὶ καθὼς ἡ ἀσπίδα, ἔτσι καὶ ἡ διαβολὴ καὶ συκοφαντία φαρμάκι ξερνᾷ εἰς τὰ αὐτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦ διαβαλλομένου· βασιλίσκος δὲ, εἶναι ὁ φθόνος καὶ ἡ βλασφημία· διὰτὶ καθὼς ὁ βασιλίσκος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει τὴν βλάβην· ἔτσι καὶ ὁ φθόνος καὶ ἡ βλασφημία, καὶ μὲ τὰ ὀμμάτια μὲν βλάπτει τοὺς βασκαίνοντους· λεονταρεῖ δὲ εἶναι, ἡ ὀμότης καὶ ὁ πανθηριότης· δράκων εἶναι ὁ θυμὸς, διὰ τὸ θερμὸν καὶ ἄγρυ καὶ ἐργητικόν· τὰ ὅποια ὅλα αὐτὰ πάθη, θέλει καταπατήσῃ ὁ δίκαιος ἄνθρωπος· καὶ ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλει βλαβῇ παντελῶς· λέγεται δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ ἄσπις καὶ βασιλίσκος καὶ λέων καὶ δράκων· διὰτὶ ὅλας τὰς βλάβας, ὅπου προξενουσι τὰ θηρία ταῦτα, τὰς ἔχει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτὸν του· (1)

Ἐπειδὴ μεγάλη καὶ ἀπίστευτα ὑποσχέθη ὁ προφῆτης εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅπου ἔχει τὸν Θεὸν καταφυγὴν του· δηλαδὴ, τὸ νὰ καταπατῇ τὰ ἀγριώτατα καὶ φαρμακερώτατα θηρία, καὶ νὰ μὴ βλάπτεται ἀπὸ αὐτὰ· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ φέρει τὸν Θεὸν βεβαιῶντα τὰ ἄνω εἰρημένα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ διδάσκοντα, ποῖος εἶναι ὁμισθὸς καὶ καρπὸς τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος· λέγει γὰρ· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἤλπισεν εἰς ἐμένα· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερώσω αὐτὸν ἀπὸ κάθε κίνδυνου.

„Σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομα μου.

Βλέπω, ὁ ἀναγνώστη, πῶς ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἐγνώρισεν τὸ ὄνομα μου· ἐπειδὴ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἑνὸς δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ· γνωρίζει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὅχι ἐκεῖνος, ὅπου γνωρίζει ἀπλῶς, ὅτι οὗτος εἶναι Θεός· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅπου προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἀξίως τοῦ Θεοῦ· ἥτοι καθὼς πρέπει νὰ προσφέρεται τινας εἰς τοιοῦτον μέγαν καὶ φοβερόν Θεόν· ὡς δοῦλος δηλαδὴ, καὶ ὡς ὑπῆκοος εἰς τὰς θεάσεις καὶ Δεσποτικὰς ἐντολάς. (2)

15: „Κε.

- (1) Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Διόδωρον, λέων καὶ δράκων ἄσπις καὶ βασιλίσκος νοηθεῖν αὐτὸς ὁ Σατανᾶς, καὶ οἱ συναποσπῆντες αὐτοῦ πονηροὶ Ἄγγελοι, οἱ τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν μὴ τηρήσαντες, καὶ εἰ τοῖς ἐκείνου θελήμασιν ὑπηρετεῖν εἰσθότες· καὶ εἰ βούλει, ἴδε ὅπως τε καὶ βασιλίσκος, τοὺς τῶν ἀνοσίων αἰρέσεων εἰρητάς· τέσσαρα δὲ εἶδη εἰσι τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἀρχαί, ἱερεῖς, κοσμοκράτορες, καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, διὰ τεσσάρων ζώων δηλούμενα· λέοντες, δράκοντες, ἀσπίδες, καὶ βασιλίσκου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ βασιλίσκος εἶναι ὅπως παγκράτεον κύμα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βλέμματος θανατοποῖν, ὡς λόγος· φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ἐκ μόνης ὄψεως διαφθεῖρειν τοὺς θεαθέντας, ἰδὼν τε αὐτοῦ φθαρτικὸν ἐξαποστέλλοντα τοῖς ὀφθαλμοῖς· ὁ δὲ Νύκτας λέγει· ἡ ὁ μὲν πατὴρ θυμὸν, λέοντα πατεῖ· θυμικὸν γὰρ τὸ ζῶον· ὁ δὲ τὰς ἡδονὰς πατὴρ καὶ τὴν ἡλίαν κακίαν, ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον καταπατεῖ καὶ δράκοντα· ἡ γὰρ ἡδονὴ τῆς σαρκὸς καὶ πᾶσα ἡ κατὰ τὸν βίον πονηρία, ἀναγκαίως τοῖς ἐρπετοῖς τοῖς συρμέντοις εἰς γῆν παρεικάζεται· τάχα δὲ καὶ βασιλίσκον κυρίως πατεῖ ὁ τὸν φθόνον πατὴρ, ὡς ἐν κοίᾳ βασιλεύοντα· καὶ τὸ ζῶον γὰρ ὁ βασιλίσκος ἐν ὀφθαλμῷ τὸν ἰδὼν ἔχει, ὡς περὶ δὴ καὶ οἱ βασκανοὶ λέγονται ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν βλάβην ἔχειν.
- (2) Ἐρωτᾷ δὲ ὁ Εὐσέβιος· ἡ Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ γινώσκων τὸ ὄνομα αὐτοῦ; καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ μόνος λατρεύων, καὶ μόνος προσκυνῶν αὐτῷ, καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸν ἕτερον οὐκ εἰδώς· ὁ ὑποτιθεὶς εὐνὴν αὐτῷ τὸν τῆς δαυνοίας αὐχένα· ὁ τοῖς αὐτοῦ δουλεύων θελήμασιν· οὗτος οἶδε τὸ θέλημα αὐτοῦ· ὄνομα δὲ ὅταν ἀκούσῃς, τὴν δόξαν νοεῖ· γέγραπται γὰρ, ὅτι κρεῖττον ὄνομα καλὸν, ἢ πλεῖτος πολὺς. (Παρ: κβ'. 1.)

15: „Κεκραῖται πρὸς με, καὶ ἐπακούσω·
 „μαι αὐτοῦ· μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν ὄλι-
 „ψει· ἐξελοῦμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω
 „αὐτόν.

περιφανῇ διὰ τὴν εὐκλείτητα ὅπου ἔχω νὰ δείξω εἰς
 αὐτόν. (1)

16: „Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν,
 „καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.

Θέλει φωνάζει, λέγει, εἰς ἐμὲ ἐλπίζων, καὶ
 ἐγὼ θέλω τοῦ ἀκούσω· διατὶ δὲν θέλει ζητήσει κα-
 νένα ἀνάξιον ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ ἑαυτοῦ· καὶ
 εἰς κάθε πειρασμόν καὶ θλίψιν ἐγὼ θέλω εἶμαι μαζί-
 του βοηθός, καθὼς ἤμην με τοὺς τρεῖς παῖδας πρό-
 τερον ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ με τοὺς Μάρτυρας ὕστερον
 ἐν ταῖς βασάνοις. Καὶ ἀπὸ κάθε ἀνάγκης θέλω λυ-
 τρώσω αὐτόν, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὸν λς: Ψαλ-
 μόν, ἐρμηνεύοντες τό· „Οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλε-
 λειμμένον· καὶ τό· „Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπη
 αὐτόν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ὅχι μόνον θέλω λυ-
 τρώσω αὐτόν, ἀλλὰ καὶ θέλω τὸν κάμω ἐνδοξόν καὶ

Αὐτὸς λέγει, ζητήσῃ καὶ μακροχρόνιον ζωὴν ὁ εἰς
 ἐμὲ ἐλπίζων, θέλω τὴν χάρισω εἰς αὐτόν· ἡ μακρότητα
 ἡμερῶν λέγει, τὴν αἰώνιον ζωὴν· ἐπειδὴ μία ἡμέρα
 εἶναι ἡ αἰώνιος ζωὴ ἐκείνη, ὀνομαζομένη μακρότης ἡ-
 μερῶν, διὰ τὸ ἀτελεύτητον καὶ ἀδιάδοχον· ἀδιάδο-
 ρος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμπλήσω· ἀντὶ γὰρ νὰ
 εὐπὴρ μακρότητος ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν με γενι-
 κήν, εἶπε μακρότητα ἡμερῶν με αἰτιατικὴν· θέλω
 δείξω δὲ εἰς αὐτόν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν, ὅτι δύ-
 ναμαι νὰ σώσω ἐκεῖνον, ὅπου ἐλπίζει εἰς ἐμένα. (2)

Ψ Α Δ.

(1) Ἐφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὁ κεκραγὼς τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνίᾳ πρὸς ἐμὲ, ἐπακούοντά με ἔπινεύοντα
 αὐτῷ εὐρήσει· αἰεὶ γὰρ αὐτῷ πάρεμι, καὶ ἐν περιστάσει τυγχάνη. Ἐφη δὲ ὁ Διόδωρος· „Τὶ τοῦτου μακα-
 ριώτερον, Θεὸν ἔχειν εἰς βοηθειαν ἑτοιμόν, ἔξ παρεσκευασμένων τοῖς ἐχθροῖς ἀντιτάττεσθαι; μάλιστα γὰρ τότε
 συνέιναι αὐτῷ χρεῖα, ὅταν ἡ θλιβερά ἔξ περιστάτικα περὶ ἡμᾶς· οὐ μόνον δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσω τῶν λυπηρῶν, φη-
 σιν, ἀλλὰ ἔξ περιβλεπτόν ἀπεργάσσομαι· οὐκοῦν ἡ θλίψις οὐκέτι θλίψις· ἀλλὰ χαρὰ ἔξ δόξα γίνεται, διὰ τὸν συ-
 νόντα ἔξ κοινωνοῦντα τοῖς θλιβομένοις Θεόν.

(2) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἀρμόζει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τοῦτῳ ἰδίως τῷ βασιλεῖ Ἐζεκίᾳ, καὶ
 μάλιστα τὸ ἀκροτελεύτιον, προσθήκην ζωῆς δεξαμένη, ἔξ πολλὴν περιφάνειαν ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας κτη-
 σαμένη· προστίθεται δὲ ὁ Θεοδώριτος ἔξ ταῦτα· „Ἀλλὰ ἔξ ἅπαντες οἱ εἰς τὸν Θεὸν ἠλπικότες, παντοδαπῶν
 ἀπολαύσουσιν αγαθῶν· ὡς ἔξ αἱ παλαιαὶ διδάσκουσιν ἱστορίαι, ἔξ τὰ νῦν ἐσώμενα μαρτυρεῖ (τὰ ἀκόλουθα γρά-
 φονται ἐν ἄλλῳ Κώδικι τῶν τοῦ Θεοδώριτου)· αἱ γὰρ ψυχαὶ τῶν γεννάδων, ἐν χειρὶ Κυρίου· τὰ μὲν τοι σώμα-
 τα αὐτῶν ἐν θήκαις κείμενα· διὰ τῶν νῦν γινομένων θεοσημειῶν τῆς δόξης τὸ σωτήριον δηλοῦσι· διὰ δὲ τὸν ὄρον
 τὸν Δεσποτικὸν τῇ γῇ παραδόμενοι, πηγάζουσι τὰς ἰάσεις, σωτῆρες ἄλλοι μετὰ τὸν Σωτῆρα, ἔξ ἰατροὶ παντο-
 दाπῶν παθῶν γινόμενοι· τρώπαια τε τὰ παμκαριώτατα αὐτῶν λείψανα, μετὰ τὸ τρώπαιον τοῦ Σταυροῦ, κατὰ
 Δαιμόνων ἀνέστησαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΨΑ'. ΚΑΘΙΣΜΑ . ΙΓ'

„ Ψαλμός οἰδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου .

Τὸ μὲν εἶναι Ψαλμός οἰδῆς, εἶπομεν ἐν τῷ Προιμίῳ . εἶναι δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος ἀνώνυμος μὲν, ἔχει ὅμως καὶ ἀνεπίγραφος· ὄνομα δὲ, οὔτε τοῦ Δαβὶδ ἔχει, οὔτε τινος ἄλλου ψαλμωδοῦ· ἐπεὶ καὶ ἀπὸ ὅλους κοινῶς τοὺς τότε ψάλλτας ἱμελῶδετο· ἐπιγράφεται δὲ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, καθὼς μὲν τινες λέγουσι· διατὶ ὁ Δαβὶδ ἀφιέρωσε νὰ ψάλλεται ὁ ψαλμός οὗτος εἰς μόνον τὸ σάββατον, εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεόν· καὶ διατὶ τῷ σαββάτῳ ἔπρεπε νὰ συναχθοῦν ὅλοι οἱ ψάλλται διὰ νὰ ψάλλουν αὐτὸν· καθὼς δὲ λέγουσι οἱ τὸν ψαλμὸν τοῦτον θεωρήσαντες (ὡς ὁ Θεοδώριτος) ὑψηλότερον, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὁ ψαλμός οὗτος ἀποβλέπει, καὶ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διδάσκει· ἥτοι τὴν κόλασιν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τιμὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων· καθὼς γὰρ τὸ παλαιὸν σάββατον κατὰ πνεῦμα ἐρμηνεύμενον, ἀργίαν εἶχε καθὼς βιωτικοῦ ἔργου· εἶχε καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, μὲν τὸ νὰ ᾄδῃ κατὰ πνεῦμα τῆς παρούσης ζωῆς, δὲ αὐτὸ εἶναι ἐλευθέρᾳ ἀπὸ καθὼς φροντίδα βιωτικῆς, καὶ σάββατον ὀνομάζεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1.; A-

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „ Ὁ παρὼν Ψαλμός διδάσκει, ὅτι ἐπὶ τούτῳ δεῖν τὴν τοῦ Σαββάτου σχολὴν ποιῆσθαι, ἐπὶ τῇ κατὰ ταύτην συνερχομένους, ἐργάζεσθαι τὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ δηλούμενα· τὰ ἐξομολογεῖσθαι δηλαδὴ τὸ ψάλλειν, τὸ ἀναγγέλλειν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀληθείαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος προσέτιθη· „ Τοῖς γεμῖν πλησμονῇ γαστρὸς καὶ πάσῃ ἀκοσμίᾳ κατὰ τὸ Σάββατον (καὶ πᾶσαν ἑορτήν) ἑαυτοὺς ἐκδιδούσιν, ἐπανατίθεται ὁ Θεὸς λέγων· „ Οὐαὶ οἱ ἐφαπτόμενοι Σαββάτων ψευδῶν (Ἀμ. 5'. 3.) Σάββατα γὰρ ἀληθῆ, ἢ ἀποκειμένη ἀνάπαυσις τῇ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ᾗ φθάνει, παρ' ᾗ ὁ κόσμος ἐξαύρωται· καὶ πάλιν· „ Τὰς νομινὰς ὑμῶν καὶ τὰ Σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι· (Ἠσ. α'. 14.) διὰ δὲ παρητημένων ἐκείνων, ὁ τῆς καινῆς Διαθήκης λόγος μετέγαγε τὴν τοῦ Σαββάτου ἑορτήν ἐπὶ τὴν σωτήριον Κυριακὴν, τὴν πρώτην τοῦ φωτός ἡμέραν· ἐν ᾗ καὶ τὰ ἐν τῇ μετὰ χειρὸς Ψαλμῷ φιλοτίμως ἐκτελεῖν σπουδάζομεν· τοῦ τε νόμου λέγοντος· „ Μὴ δεῖν ἐν Σαββάτῳ βᾶσαγμα αἰρεῖν· μὴ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου· μὴ καίειν πῦρ· ἐπεὶ δὲ δύναται ταῦτα τηρῆσαι σωματοικῶς, νοοῦμεν τὸ μὴ καίειν πῦρ, τὸ ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς μὴ ἀναφλέγεσθαι, μὴ δὲ ἀνάπτειν τὸ πῦρ ἐν τῇ αἰωνίᾳ κατοικήσει· τὸ δὲ μὴ ἐπαίρειν βᾶσαγμα, τὸ μὴ τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας καταφορτίζεσθαι, μὴ δὲ ὕλιν ἐπιφορτίζεσθαι πῶς ἀνάπτουσιν· τὸ δὲ μὴ κινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τόπου, τὸ τῆς ἐν Θεῷ διαμονῆς μὴ μεθεῖσθαι· ἀλλὰ τὸ ἀμετακίνητον τηρεῖν ἐν τῇ πίσει· λέγει δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ἐστὶ δὲ τῆς οἰδῆς ὁλος ὁ σκοπὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου· εἰκὼν δὲ ὥσπερ ἐστὶ τὸ Σάββατον τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἣν αὐτὸς ἡμῖν κεκαινοτόμηκεν ὁ Σωτὴρ, μεταβαλὼν τὰς τοῦ νόμου σκιάς εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν.

νομίαις, ἐν τερατουργίαις, καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις ἄλλαις ἐνεργείαις τοῦ Θεοῦ· περὶ δὲ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ εἰπομεν καὶ ἐν τῷ πε: Ψαλμῷ ἐρμηνεύοντες τὸ „καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργασου.

„ Σφόδρα ἐβαθύνθησαν οἱ διαλογισμοί σου.

Τὸ ἐβαθύνθησαν θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι βαθύς καὶ ἀφθαρσὺ ἐφάνησαν· διαλογισμοὺς δὲ λέγει, τὰς βουλάς τοῦ Θεοῦ· ὁμοίαν μὲν τὸ ῥητόν· τοῦτο εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὅπου λέγει ὁ Παῦλος· „ ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίατοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ῥωμ: ια: 33:) (1)

6: „ Ἀνὴρ ἄφρων οὐ γνώσεται, καὶ ἄσύννετος οὐ συνήσει ταῦτα.

Ἀφρονα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον, ὅπου δὲν ἔχει τὴν θεϊκὴν φρόνησιν, καὶ καὶ ἔχη τὴν φυσικὴν καὶ ἀνθρωπίνην, τὴν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς φιλοσοφίας ἀποκτουμένην· διὰ τὴν αὐτοῦτος ἄνθρωπος, λέγει, δὲν θέλει γνωρίσει, ὅτι εἶναι μέγала τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι εἶναι βαθεῖς οἱ διαλογισμοί του· ἀλλὰ θαρρήσας εἰς τὸν ἑαυτὸν του, θέλει κρημνισθῇ εἰς ἄτοπὰ καὶ βλασφημίας· τὸ αὐτὸ δὲ νόημα ἀνεδίπλωσεν, εἰπὼν, καὶ ἄσύννετος οὐ συνήσει ταῦτα.

7: „ Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἁμαρτωλοὺς ὥσει „ χόρτον, καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Τὸ καὶ ἐδῶ εἶναι περιττόν· διέκυψαν δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεκλινθῆσαν, ἐταπεινώθησαν· τὸ δὲ νόημα εἶναι τοῦτου· ὅτι, οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀνέτειλαν μὲν· ἤτοι ἐβλάστησαν προσκαίρως ὥσαν χόρτον καὶ εὐτύχησαν, δὲν ἐρύλαξαν ὅμως εἰς πολὺν καιρὸν τὴν ἀκμήν τους καὶ εὐτυχίαν· ἀλλὰ διέκυψαν· ἤτοι ἐκψαν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐταπεινώθησαν· τοὺς ἐπίους δὲ ἁμαρτωλοὺς, λέγει καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν (2)

„ Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Διέκυψαν, οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἔχασαν τὴν εὐτυχίαν, ὅπου εἶχον, διὰ νὰ κολασθοῦν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐξολοθρευθῶσιν γὰρ καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ ἀτελευτήτου ἐκείνου αἰῶνος, συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκαρηγόρητον κόλασιν· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἐδῶ εὐδαιμονίας ἔλαβον, ὥσαν ἀρράβωνα τῆς ἐκεῖτιμωρίας καὶ κολάσεως· ἐπὶ ἐδῶ δὲ ἐμβαίνει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὡς εἶπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ψαλμοῦ. (3)

8: „ Σὺ

- (1) Ὅθεν ἔστι ὁ Θεοδώριτος· „ Ποῦς γὰρ, εἶπεν, ἱκανὸς ἐξετάσαι τῆς σῆς προνοίας τοὺς λόγους; ἀλλ' ἡμεῖς μὲν τοῦτο, ἔτι τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκομεν· οἱ δὲ φρενῶν ἐξεργημένοι, ἔτι τὸ λογικὸν ἀπολέσαντες, οὔτε συνιδεῖν ἐθέλουσιν, οὔτε μαθεῖν παρ' ἐτέρων ἀνέχονται· ταῦτα γὰρ ἐπιφέρει ὁ Ψαλμὸς.
- (2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἔστι Ἀθαιάσιον· „ Οἱ μὴ συνιέντες τὸ μυσῆριον τοῦ Χριστοῦ, δίκην χόρτου ἔσονται, μὴ ἔχοντες βάθος δηλαδὴ· διὸ ἔτι ταχέως πεσεῦνται ἔξ ηρανήσονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐκ ἔβουληθησαν συνιέναι οἱ ἄφρονες, ὅτι οἱ τῆς ἀνομίας ἐργάται, ὁμοίως χόρτῳ ἦνθησαν, ἔτι χλόη παραπλησίως ἀπὸ τῆς γῆς διέκυψαν· ἀλλὰ τὸν αἰῶνιον ὀλεθρὸν μετὰ τὴν παρούσαν εὐημερίαν καρπώσονται.
- (3) Κατὰ δὲ τὸν δόσιον Δωρόθεον· „ Ἀμαρτωλοὶ ἀνατέλλοντες ὥσει χόρτον, εἰσὶν οἱ ἐκπαθεῖς λογισμοί· ἀσθενὴς δὲ ὁ χόρτος ἔτι μὴ ἔχων δύναμιν· οὗτοι ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῶν, ποτὲ δὲ διακύπτουσι, κατεπείγου-

8 : „ Σὺ δὲ ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα Κύ-
ριε .

Σὺ Κύριε , λέγει , εἶσαι ἄφθαστος καὶ ἀκατά-
ληπτος , καὶ τὰ κρίματά σου εἶναι ἀνεξερευνήτα . (1)

9 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου Κύριε ὅτι
ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἀπολούνται . καὶ
διασκορπισθῶσονται πάντες οἱ ἐργα-
ζόμενοι τὴν ἀνομίαν .

Ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἄπιστοι ,
ἀλλὰ καὶ οἱ πῖστοι μὲν , ἀμαρτωλοὶ δὲ ὄντες . ἐπειδὴ
καὶ ὑπακούουν εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ Διὰ βολον .
ἀπώλειαν δὲ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ λέγει , τὴν ἐν τῷ
μέλλοντι αἰῶνι κολασιν . οἱ αὐτοὶ δὲ θέλουν δια-
σκορπισθῶν εἰς διαφόρους κολάσεις καὶ τιμωρίας .

10 : „ Καὶ ὑψοῦνται ὡς μονοκέρως
τὸ κέρας μου .

Κέρας ἐδικὸν τοῦ ὀνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸν Χρι-
στὸν . ἐπειδὴ ἐκ τοῦ σπέρματός του ἐβλάστησεν ὁ Χρι-
στὸς κατὰ σάρκα . καθὼς εἶπομεν περὶ τούτου πλα-
τύτερον εἰς τὸν πη : Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τὸ „ Καὶ
ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ .
ὑψωθήσεται δὲ ἀντὶ τοῦ μεγαλυνθήσεται : ἐν τῷ και-
ρῷ δηλαδὴ τῆς μελλούσης κρίσεως . ἐπειδὴ καὶ τότε
ἔχουν νὰ ταπεινωθῶν ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ . θέλει δὲ ὑ-
ψωθῇ ὡς τὸ κέρας τοῦ μονοκέρου : ἦτοι πολλὰ καὶ
μὲ ὑπερβολὴν . (2)

„ Καὶ τὸ γῆρας μου ἐν ἐλαίῳ πίονι .

Διὰ μέσου τοῦ ἐλαίου ἐφανερώσεν ὁ Δαβὶδ
τὴν ἰλαρότητα . „ Τοῦ ἰλαρύνει γὰρ φησι , πρόσωπον
ἐν ἐλαίῳ . (Ψαλ : ργ : 13 :) λέγει λοιπὸν , ὅτι ἐπει-
δὴ ἐγὼ ἐγνώρισα , ὅτι μέλλει νὰ ὑψωθῇ τὸ κέρας μου ,
συμπεραίνω , ὅτι καὶ τὸ γηρατεῖόν μου θέλει γένη μὲ
πολλὴν ἰλαρότητα : ἦτοι χωρὶς λύπην , καὶ μὲ χαρὰν
ἔχω νὰ διαπεράσω αὐτὸ , παρηγορούμενος μὲ τὰς
εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας μου . (3)

11 : „ Καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς
ἐχθροῖς μου .

Ἄν-

γοντες ἡμᾶς εἰς τὴν δι' ἔργων ἀμαρτίαν . ὅταν οὖν ἀνατείλωσιν ἐν τῇ ψυχῇ , τότε διακρίπτουσι : ταυτέσιν ἀναφαί-
νονται οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν . οἵτινές εἰσι τὰ πάθη , ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν . ὅταν γὰρ ἀναφανῶσι τοῖς ἀ-
γωνιζομένοις τὰ πάθη , τότε ἐξολοθρεύονται ἐκ αὐτῶν . νοήσατε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου . πρῶτον ἀνατέλλουσιν
οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί . ἔπειτα ἀνακρίπτουσι τὰ πάθη . εἴθ' οὕτως ἐξολοθρεύονται . ταῦτα πάντα τῶν ἀγωνιζομέ-
νων εἰσιν . ἡμεῖς δὲ ποιοῦντες τὴν κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίαν , καὶ αἰεὶ ἐπεκδικοῦντες τὰ πάθη , οὔτε οἶδαμεν , πότε
ἀνατέλλουσιν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί . οὔτε πότε ἀνακρίπτουσι τὰ πάθη . ἵνα ἀγωνισώμεθα πρὸς αὐτά . εἴπε δὲ καὶ
ὁ Τιμόθεος . „ Ἀμὲν τῷ ἀνατεῖλαι : ταυτέσιν ἐξανθήσονται καὶ φανῶσιν καθάπερ χόρτος , ἐκ τῆς κεχερωμένης καρ-
δίας τοῦ ἀμαρτωλοῦ (ἦτοι τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ) καὶ διέκυψαν ἐκ τῶν ἀφανῶν φωλεῶν , καὶ γεγονάσι φανεροί ,
καὶ συμφωνήσαντες πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν , ἐδικωτάτην ἀποίσονται κατ' ἑκάτερον βίῳ τὴν ἐξο-
λόθρευσιν .

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησιν . „ Ὅταν οὖν κατάλυσιν τῆς ἀμαρτίας γένηται , ὡς ἀπολέσθαι διὰ τὸ ἀμαρτάνειν
τοὺς ἐχθροὺς γεγεννημένους Θεῷ . τότε δὴ ὁ Θεὸς ὑψίστος εἰς τὸν αἰῶνα εὐφραίνεται .

(2) Ὁ δὲ Διδώδης κέρας τοῦ Δαβὶδ λέγει τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν τὸ διὰ πίστεως σωθέντα . ὁ δὲ Ἀνώνυ-
μος , κέρας ἐνοεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν . ἥτις ἀνάλογον τῷ Δεσποτικῷ κέρατι : δηλα-
δὴ τῷ Σταυρῷ , τὸ ὕψος ἔχει . καθάπερ γὰρ ὁ Σταυρὸς διὰ παθημάτων ἐδοξάσθη , οὕτως ἡ τῶν εὐσεβούντων πί-
στις διὰ διωγμῶν ὑψοῦται , καὶ διὰ παθημάτων δοξάζεται .

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει . „ Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ γῆρας μου : ταυτέσι τὰ ἔσχατα ἐν ἐλαίῳ πίονι ὑψοῦται . ἐν ἔ-
σχαι-

Ἀντί του, ἐπεὶ δὲν, ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεο-
δοτίων ἐξέδωκεν, ἐπόψεται· οἱ δὲ Ἐβδομήκοντα ἐρ-
μήνευσαν τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν Εὐ-
σέβιον καὶ Θεοδώριτον· (1) ἐχθροὺς δὲ λέγει τοὺς
Δαίμονας καὶ τοὺς ἀπίστους· εἰς τοὺς ὁποίους τό-
τε ἐν τῇ μελούσῃ κρίσει, θέλει ἰδῆ τὴν ἐκδίκησιν· τοῦτο
γὰρ λέγει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούεται· ἦτοι· „Καὶ
ἐπεὶ δὲν ὁ ἐφλαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐκδίκησιν·

Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ,
„ πονηρευομένοις, ἀκούσεται τὸ οὖς
„ μου.

Καὶ εἰς τοῦτο· τὸ ῥητὸν εἶναι ἑλλειψίς·
λείπει γὰρ ἐξωθεν· „ Τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν τοῦ Δε-
σπότου· ἦτοι τὸ αὐτίμου, λέγει, θέλει ἀκούσει τὴν
ἀπόφασιν, ὅπου θέλει κάμῃ ὁ δεσπότης Θεὸς ἐναν-
τίον ἐκείνων, ὅπου σηκώνονται κατ' ἐπάνω μου καὶ πο-
νηρεύονται· τοὺς αὐτοὺς γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐπανισταμέ-
νους καὶ πονηρευομένους ἀσυνδέτως. (2)

12: „ Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἁμαρ-
τωλῶν, ὅτι θέλουν ἀνθῆσαι ὡς ἂν τὸ ὀλιγοχρόνιον χορ.

τῶρι, τῶρα λέγει ἐδῶ καὶ περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι θά-
λει ἀνθῆσαι ὡς ἂν ὁ πολυχρόνιος φοῖνιξ· τοῦ φοίνικος
γὰρ οὔτε τὸ ἄνθος πίπτει, ἀλλ' εἰς καρπὸν τελειώνει
γλυκύτατον· οὔτε ὁ νέος κλαδὸς του μακραίνεται, ἀλλὰ
μένει ἀειθαλής. (3)

„ Καὶ ὡσεὶ κέδρος ἢ ἐν τῷ λιβάνῳ
„ πληθυνθήσεται.

Ὁ κέδρος εἶναι πεπληθυμένος καὶ γεμάτος
ἀπὸ φύλλα, κατὰ τὴν κορυφὴν· ἔχει δὲ καὶ ἄλλας
ὁμοιότητας ὁ δίκαιος, τὸσον μὲ τὸν φοῖνικα, ὅσον καὶ
μὲ τὸν κέδρον· ἔχει ὁμοιότητα ὁ δίκαιος μὲ τὸν φοῖνι-
κα, διατὶ καθὼς ὁ φοῖνιξ, ἔχει μὲν τὸ ὀλιγώτερον
μέρος του ριζόμενον εἰς τὴν γῆν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλο ἔχει
ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· ἐτὶ καὶ ὁ δίκαιος, ὀλίγον μὲν
φροντίζει διὰ τὴν γῆν, ὅλην δὲ τὴν φροντίδα του ἔχει
εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ καθὼς ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος δὲν
κλέπτεται ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ πετεινά, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ
ἀκανθώδες καὶ δυσκολοἀνέκτον· ἐτὶ καὶ ὁ καρπὸς τοῦ
δικαίου· ἦτοι ἡ ἀρετὴ του, δὲν κλέπτεται ἀπὸ τοὺς
Δαίμονας, μὲ τὸ νὰ ᾔῃαι σκαπασμένη μὲ τὴν ὑπο-
ποιὸν ταπεινώσιν· καὶ καθὼς ὁ φοῖνιξ χρειάζεται χρό-
νους πολλοὺς διὰ νὰ γένη τέλειον δένδρον· ἐτὶ καὶ
ὁ δίκαιος χρειάζεται πολυκαιρίαν, διὰ νὰ γένη κατὰ
τὴν ἀρετὴν τέλειος· ἔχει δὲ ὁ δίκαιος καὶ ὁμοιότητα

μὲ

σχάτως γὰρ καιροῖς ὁ Δαβὶδ ἡμᾶς ἐλεῶν καὶ φιλοτίμως Χριστὸς ἐλέλυθεν, ὥς ἁμαρτωλοὺς καὶ τελῶνας εἰς τὴν αἰ-
τοῦ βασιλείαν προστρέψεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἡ παλαιότης μου ὡς ἐλαία
εὐθαλής· ἀνθήσω γὰρ καὶ τὸ γῆρας ἀπωθήσομαι, καὶ ἐλαίαν τεθνήσκην μιμήσομαι· ἢ κατὰ τοὺς Ἐβδομήκοντα·
„ Ὅσον τινὶ ἐλαίᾳ πιανθήσομαι τῇ θυμῷ.

(1) Ὡς περὶ γὰρ ἀδύνατον (λέγει ὁ Θεοδώριτος) τὰ γεγενημένα μὴ γεγενῆσθαι· οὕτως ἀδύνατον τὴν τοῦ
Πνεύματος προφῆσιν ἀπείραντον διαμεῖναι· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, τὸ ἀκούσεται τὸ οὖς μου πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται χωριστά· ἦτοι τῶν παρανομίᾳ
συζώντων, καὶ μυρία μοι τυρενόντων κακὰ τὸν ὄλεθρον πολλῶν διηγούμενων, ἀκούσομαι.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Ἀνώνυμος λέγουσιν· „ Ὁ δίκαιος μιμῆσται τοῦ φοίνικος τὸ ὑψίκομον,
τὸ ἀειθαλές, τὸ καρπύμον· τὸ μικρὸν μὲν αὐτοῦ μέρος ἐμπεπῆχθαι τῇ γῇ· τὸ πᾶν δὲ ὑπὲρ γῆν ἀνέχειν· τὸ τὴν
καρδίαν τετάσθαι πρὸς οὐρανόν· τὸ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἀνάλωτον εἶναι θηρίοις διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ δύσβατον· καὶ τὸ
πολλοῦ χρόνου δεῖσθαι πρὸς τελείωσιν· τοιαύτη καὶ ἡ πᾶς ἀρετῆς φυτουργία, πόνος πολλὸς καὶ χρόνος φερόμενος, ἀλλ'
εἰς ὑψὺς αἵρομένη· ὅριμον τε καὶ ἡδίστον φέρουσα καρπὸν καὶ ἐσκήπην ἱκανὴν τῇ κεκτημένῃ παρέχουσα.

μέ τὸν κέδρον· διατί καθὼς ὁ κέδρος εἶναι εὐώδης, ὁ σπηπτος, πολὺκλάδος καὶ κατὰ σκιος· ἐτὶ καὶ ὁ δίκαιος εἶναι εὐώδης ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καὶ ὁ σπηπτος μὲ τὸ νὰ ἐκασθῇ ἀπὸ καθὼς σπῆν καὶ φθορὰν τῶν παθῶν· καὶ πολὺκλάδος, διατί γεννᾷ πολλοὺς υἱοὺς διὰ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος· καὶ κατὰ σκιος, διατί γίνεταί εἰς πολλοὺς σκέπη καὶ ἀναψυχή. (1)

τὸν Κύριον· αὐλαὶ δὲ εἶναι, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου. (2)

14 : „ Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γήρει „ πύονι .

13 : „ Πεφυτευμένοι ἐν τῇ οἴκῳ Κυρίου , „ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἔξαν . „ θήσονται .

Οἱ δίκαιοι, λέγει, εἶναι πεφυτευμένοι εἰς τὴν κάτω Ἐκκλησίαν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις, καὶ εἶναι ριζωμένοι εἰς τὴν πίσυν· ὅθεν καὶ θέλουν ἐξανθήσονται εἰς τὰς οὐρανίους αὐλαῖς· ἡ δὲ θέλουν φανοῦν εὐλισμένοι μὲ τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν Θεὸν Μάξιμον· οἶκος μὲν Κυρίου εἶναι, ἡ γνώσις τῶν θαύων Γραφῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν

Παχὺ γηρατειὸν εἶναι, τὸ βαθύτατον καὶ πολυχρονιώτατον· οἱ τοιοῦτοι, λέγει, Δίκαιοι, ἀγκαλά καὶ θέλουν γηράσκουν πολλὰ, ὅμως δὲ θέλουν ἀτονήσονται εἰς τὸ νὰ προκόπτουν ἐν ταῖς ἀρεταῖς. ἀλλὰ ἀκόμη περισσόταρον ἔχουν νὰ αὐξάνουν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡλικίᾳ εὐρίσχομενοι. (3)

„ Καὶ εὐπαυδῶντες ἔσονται .

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, θέλουν γένουν εὐπαυδῶντες ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἤτοι θέλουν τρυφήσουν κατὰ

χα-

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει· „ Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὁ δίκαιος, ὡς μὲν φοῖνιξ, εὐρεθήσεται καθαρὸς τὴν καρδίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. (ὁ γὰρ φοῖνιξ λευκὴν ἔχει τὴν καρδίαν) ὡς δὲ κέδρος, ἀφθαρτος διαμένει· εἶπε δὲ καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Φοῖνικι μὲν ἕκαστον ἀπεικάζει τῶν περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν θεῖαν δικαιοσύνην, καὶ διὰ τοῦτο παρανύμως ὀνομασμένων δικαίων, κέντευσεν τῇ φοίνικι παραπληρώσει εὐδοκίαν ἔχοντων τοὺς κλάδους τῶν ἀρετῶν, καὶ προβαλλομένων καρπὸς γλυκεῖς, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, ἐλεημοσύνην, ἐγκράτειαν καὶ τὰ παραπλησία· γλυκαίνουσι γὰρ ταῦτα πάντα ἀνθρώπου βλέποντος ἢ ἀκούοντος, τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς· παρειαίνει δὲ καὶ τῇ κέδρῳ τοὺς δικαίους, διὰ τὸ εὐώδες αὐτῆς καὶ ἄσπητον καὶ ὑψόκομον καὶ πυκασικόν· ἔφη δὲ τὸν δίκαιον πληθύνεσθαι καθάπερ κέδρον· δηλονότι τῷ πολλοῦ ἐξ ἑνὸς ὁμοιοτρόπου ἀποτελεῖν δικαίους ταῖς μεταδοτικαῖς τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ χάρισι καὶ κατασποραῖς· ἐγὼ γὰρ φησιν, ἐφύτευσα· Ἀπολλῶς ἐπάτισεν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν, ὅτι ὁ δίκαιος τῷ φοίνικι ἀπεικάζεται· ἐπεὶ δὲ νίκης τοῖς ἀθλοῦσιν ἢ τρέχουσιν σύμβολον τὰ βατὰ τῶν φοινίκων δίδονται· ὥς οὐκ ἄλλως στεφανωθῆναι κατὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ διὰ τῆς δικαιοσύνης δυνάμεθα.

(2) „ Ὁ δὲ Τιμόθεος λέγει· „ Ἀνωτέρω τὴν κέδρον τῇ Δικαίᾳ, τὸν δὲ λίβανον τῇ χωρητικῇ τῶν δικαίων τόπῳ· ἤτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφωμοίωσε διὰ τὸ ἀμφιλαρὲς αὐτῆς καὶ ποικίλον, καὶ παντεσπῶν τῶν φυτῶν· οἶκος τοῦ Κυρίου, τὸ πᾶν σύστημα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, αἱ καθ' ἕκαστα τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι· οἱ τοίνυν πεφυτευμένοι ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ καρποφοροῦντες, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσονται· τοῦτέστιν ἐν ταῖς καθ' ἕκαστα καὶ ἀνὰ μέρος τοπικαῖς Ἐκκλησίαις καὶ συναθροίσεσι, τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Δυνατὸν δὲ αὐτὴν ἔτι ἐπαναβιβηκότες νοῆσαι τὴν ἐπουράνιον διαγωγὴν διὰ τοῦτο οἱ πεφυτευμένοι ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Κυρίου, ἵτις ἐσιν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντες, ἐκεῖ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσονται· (ἐρμην· εἰς τὸν κν'. Ψαλμ.) αὐλαὶ δὲ εἰσιν αἱ ἐπουράνιαι μοναὶ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· εἶγε πολλὰ μοναὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς.

(3) „ Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ Γῆρας μέντοι τὴν τελειότητα κέκληκε· τέλειον γὰρ ἡμεῖς τὸν γενητάκατα καλοῦμεν, ἀτελεῖ δὲ τὸν νέον· διὰ τοῦ γήρους τοίνυν τὴν μέλλουσαν παρεδῆλωσε τελειότητα, ἐν ᾗ φησὶν ποτὶ λαπλάσις· ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπὸς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον δῆλον πᾶσι γενήσεται.

χαροῦν αἰωνίως.

„Τοῦ ἀναγγεῖλαι.

15: „Ὅτι εὐθὺς κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
„οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Δίκαιοι θέλουν καλο-

παθήσουν, ἵνα χαίροντες κηρύξωσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλ-
λον· τί δὲ νὰ κηρύξωσιν; ὅτι εἶναι δίκαιος ὁ Κύριος· ἐπει-
δὴ ἀντὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ κόπων καὶ ἀγώνων τῶν
Δικαίων, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ „οὐκ
ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ, εἶναι ἐξήγησις τοῦ προτέρου,
καὶ ἕνας ἀναδιπλασιασμός τῆς εὐθυτητος καὶ δικαιο-
σύνης τοῦ Θεοῦ. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 48

„Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ.

„Αἶνος ὡδῆς τῷ Δαβὶδ.

Ἀνεπίγραφος μὲν εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν ὁ παρῶν Ψαλμός. Μερικά δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν
ἐπιγραφὴν ταύτην, παρμένην ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑδωμῆκοντα· τὴν ὁποίαν ἐξήγησαν ἔτι, ὅτι ἡμέραν μὲν
σαββάτου ἐνόησαν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐνόησαμεν ἐν τῷ προλαβόντι ψαλμῷ, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς παγχο-
σμίου καὶ κοινῆς ἀναστάσεως· ἡμέραν δὲ προσαββάτου ἐνόησαν, τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καθὼς αὕτη
ἦτον προοίμιον τῆς κοινῆς καὶ παγχοσμίου ἀναστάσεως· ὅτε ἐκατοικήθη ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ μεταπλασθέντος καὶ
ἀναγεννηθέντος διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Βαπτίσματος χριστιανούς· πλὴν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν ἔχουν τὰ
ἐκριβέστερα ἀντίγραφα. (2)

1: „Ὁ

(1) Ἄλλος δέ φησιν· „Ἐπειδὴν, φησιν, ἐν ταῖς ἀνω αὐλαῖς καὶ μοναῖς γενόμενοι οἱ δίκαιοι εὐρωσι τὸ τέλειον,
καὶ ἀπολάβωσι τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνήν· ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Κύριος, ὃς
τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χρίτου ἀποζηρανθήσεται παρεσκευάσει· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς, οἷα κέ-
δρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἀγίαις μοναῖς κατεψύτευσεν· καὶ ἀντὶ τῶν ἐν βίῳ καμάτων, παρέσχεν ἀνάπαυσιν. Μερικοὶ
δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι κατὰ τὸ πρόχειρον ἐννοοῦσι τὰ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι οἱ δίκαιοι θέλουν φθάσουν εἰς βαθὺ γῆρας,
καὶ θέλουν καλοπαθήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· διατί; διὰ νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς νεωτέρους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εὐ-
θὺς καὶ δίκαιος· καὶ νὰ συμβουλεύουν αὐτοὺς διὰ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς πολλὰ εἰδότες καὶ παθόντες
διὰ τὴν πολυχρονιότητα· ὃθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· Ὡς ὡραία γερόντων σοφία (κε'. 7.) καὶ πάλιν· „Στέφα-
νος γερόντων πολυπειρία (αὐτόθ'·)

(2) Ὁ δὲ Νίσσης λέγει· „Αἶνος ὡδῆς τῷ Δαβὶδ· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ· τίς
οὐκ οἶδε τῶν παραδεδεγμένων τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου τὸ κατὰ τὸν θάνατον ἐννευγ-
θη

1: „Ο κύριος ἐβασίλευσεν.

Ουῖος μὲν εἶναι πάντοτε Βασιλεὺς, καθὼς Θεὸς· δὲν ἐγνωρίζετο ὁμῶς καὶ πάντοτε ἀπὸ τοῦς ἀνθρώπους πῶς ἦτον τὸ αὐτοῦ Βασιλεὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ γινώσκοντες γὰρ αὐτὸν πρότερον ὡς Βασιλέα, ὕπερον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν τοῦ ἀνίστασθαι ἐκ πληροφορηθῆμεν ἡμεῖς οἱ πιστεύσαντες, ὅτι εἶναι Βασιλεὺς ὡς Θεός· τοῦτο λοιπὸν προφητεύων ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὅτι ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν· ἤγουν ἐγνωρίσθη ὅτι εἶναι Βασιλεὺς· ἢ καὶ ἄλλως· Βασιλεὺς μὲν ἦτον πρότερον ὡς Θεός, ἐβασίλευσε δὲ ὕπερον καὶ ὡς ἄνθρωπος· „ἐδόθη μοι γὰρ φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματ: κη: 18:) καὶ πάλιν „ἐγὼ δὲ κατεσάθην Βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ: β: 6:)

(1)

„Εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν Θεὸν δόξαν καὶ ἐξουσίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· ἢ καὶ ἄλ-

λως· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὅταν ἐνεκρώθη κατὰ τὴν σάρκα, δὲν εἶχεν εἶδος, οὐ δὲ κάλλος κατὰ τὸν Ἡσαΐαν· διὰ τοῦτο ὅταν ἀνέστη, ἐνεδύθη εὐπρέπειαν καὶ ἀσύγκριτον τῆς ἀφθαρσίας ὠραιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀπολλινάριον. (2)

„Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ πε-
„ριεζώσατο.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἐνεδύσατο πρέπει νὰ νοηθῇ, ὡς ἀνωτέρω· εἶχε μὲν γὰρ ὁ Κύριος τὴν θεϊαν εὐπρέπειαν καὶ τὴν θεϊαν δύναμιν κρυπτομένης, αὐτὸς, γὰρ ἐστὶ Θεοῦ δύναμις (α: Κορ: α: 24:) ὕπερον δὲ ἐφάνέρωσε ταύτας, ἀφ' οὗ ἀνέβη καὶ ἀπεκατέστη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεδύσατο αὐτὰς ἐξωθεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ τὸ περιεζώσατο δὲ, Εὐσεβῶς πρέπει νὰ νοησώμεν ἀντὶ τοῦ εὐτρεπίσθαι· ἐπειδὴ σημεῖον εὐτρεπισμοῦ εἶναι, τὸ νὰ ζώνεται τις.

(3)

„Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην
„ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ε.

Θη μισηρίον, ἀκριβῶς κατὰ τὸν νόμον ἀκινήτου μέναντος ἐν τῇ μνήματι τοῦ ζωοποιῦ σώματος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε κατὰσχίζη ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ οἰκιστοῦ ἡμῶν· ὅς διὰ τοῦ καταλύσαι τὸν καθαιρέτην τῆς ἡμετέρας οἰκιστέας, πάλιν τὸ ἐρειπωθὲν ἐξυπαρχῆς ὠκοδόμησεν· ὁ δὲ καθαιρέτης ἡμῶν ὁ θάνατος ἦν, ὃν τότε κατήγγησεν· ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι τὸ ἡ γῆ κατὰσχίζη, δηλοῖ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ θεμελιωθεῖσαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Διπλῆ τοῦ Σωτῆρος ἡ βασιλεία· ἡ μὲν προαιώνιος· ἡ δὲ ὑπὸ ἀρχὴν· βασιλεύειν γὰρ λέγεται, καθ' ἣν μὲν σημαίνονμεν ὡς Παντοκράτωρ, ἢ θελώντων ἢ μὴ, Βασιλεὺς· καθ' ἣν ὕπερον δὲ, ὡς ἐνεργῶν τὴν ὑποταγὴν ἢ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἐκόντας δεχομένους τὸ βασιλεύεσθαι· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀποστάν' τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τορानίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ· τούτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ μονογενὴς, ἵνα πάλιν αὐτὸ τοῖς ἰδίοις ὑποτάξῃ σκῆπτροῖς ὃ ἢ ἐγένετο.

(2) Εὐπρέπεια δὲ ἐννοεῖται ἢ ἡ ἐν τῇ Χριστῷ ἡμετέρα σὰρξ, διὰ τὸ εἶναι καθαρὰν ἢ τὸ εἶναι ἀμαρτίας ἀΐσχος οὐκ ἔχουσαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἐρμηνευτὴν.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Σχηματίζει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος, ὅτιντα βασιλεῖα βασιλικὴν πανοπλίαν περιβαλλόμενον, ἢ κατὰ πολεμίων ἀγωνιζόμενον· καὶ γε εἰσάγει αὐτὸν ἐνδεδυμένον δύναμιν ἢ περιεζωσμένον· δηλαδὴ κατὰ τῶν ἀσεβῶν· εἰμῆτ' φίλον τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως, ἢ οἷον ἀντεσκαλμένον οὕτω παραδελούσθαι· τὸ γὰρ ἀσχετον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, τίς ὑποθήσεται; τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἢ ὁ Θεοδώριτος.

Ἐπειδὴ ὅλη καθολικῶς ἡ οἰκουμένη ὑσαλεύετο ἀπὸ τῆν πλάνην τῆς εἰδωλατρείας, διὰ τοῦτο ἐσερέωσαν αὐτὴν ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς θεογνωσίας· ὅθεν αὐτὴ δὲν σαλεύεται πλέον ἀπὸ τὴν πλάνην, μὲ τὸ νὰ ἐσερεώθῃ ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως· νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον οἰκουμένη, ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον ἐρμηνευτὴν, τὴν ὁποῖαν κατοικοῦσιν οἱ πιστοὶ χριστιανοί· ταύτης γὰρ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύσουσι, κατὰ τὴν δεσποτικὴν ἀπόφασιν. (1)

2 : „Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε.

Ἐτοιμος νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἑδραῖος καὶ σταθεροῦ, καθὼς εἶπομεν καὶ ἐν τῷ ξδ·Ψαλμῷ, ἐρμηνευόντες τὸ „Ἐτοιμάζων ὅρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ· ἀπὸ τότε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀπ' ἀρχῆς· το δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, δὲν ἀναφέρεται εἰς ἀρχὴν χρονικὴν, ἀλλὰ τῆς αἰωνιότητος καὶ αἰδιότητος εἶναι δηλωτικόν· τοιοῦτον δὲ ἐπὶ Θεοῦ εἶναι καὶ τὸ, ἀπ' αἰῶνος· λέγει δὲ τῶρα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἀνεδύθη, ὡς Κύριος, μορφὴν δούλου, ἀλλ' ὅμως ἡ βασιλεία σου ἦτον ἑδραία ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ποτὲ ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἐξέπεσε.

„Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.

Ἐδραία, λέγει, ἦτον ἡ βασιλεία σου Κύριε, ἀπ' ἀρχῆς· διατὶ καὶ σὺ ἀπ' αἰῶνος εἶσαι· ἦτοι ὁμοίως ἀπ' ἀρχῆς.

3 : „Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ Κύριε, ἐπῆραν
„οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.

Ποταμούς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ Εὐαγγελιστὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς ποτίζοντας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ πνευματικὰ νάματα τοῦ Εὐαγγελίου· λέγει δὲ, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὑψωσαν τὰς φωνὰς των· δηλαδή φανερὰ καὶ χωρὶς καμμίαν ἐντροπὴν ἐκήρυξαν παρρησίᾳ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Εὐαγγέλιον· εἶπομεν δὲ πολλάκις, ὅτι ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα λέγει ὡς περασμένα· ἦτοι ἀντὶ τοῦ ἐπαρουσίην, εἶπεν ἐπῆραν· ὁ διπλασιασμός δὲ τοῦ ἐπῆραν, εἶναι δηλωτικὸς χαρὰς ψυχικῆς.

„Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρέψεις αὐ-
„τῶν. (2)

Ὅσοι, λέγει, ποταμοὶ· ἡγοῦν διδάσκαλοι ἔχουν καὶ ἔλθουν μετὰ τοὺς Ἀποστόλους, αὐτοὶ θέλουν λάβουν τὰς ἰδίαις σφάτας, τὰς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων κο-
πεῖ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ τάχα ἐπειδὴ εἶπεν· „Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἵνα μή τις ὑπολάβῃ, ὅτι αὐτὸς μὴ εἶχεν ἔλαβεν, οὐ νῦν, φησι, τῆς βασιλείας ἐδέξω χειροτονίαν, ἀλλ' ἄνωθεν αὐτὴν ἔχεις ἑδραίαν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς πρὸ τῶν αἰῶνων· ὁ θρόνος σου γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος καὶ σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Τὸ Μυστήριον τῆς τοῦ Κυρίου σαρκώσεως ἀπὸ τότε ἡτοίμασαι· ἀπὸ πότε; ἀπὸ τοῦ αἰῶνος φησι· ταυτέστιν ἀπ' ἀρχῆς τῆς τοῦ ὁραμένου κόσμου κτίσεως· τότε γὰρ τὸν ἄνθρωπον κτίζων κατ' εἰκόνα οἰκείαν ἐδημιούργησε, βασιλικὸν αὐτῷ χαρακτῆρα περιεΐς· ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι περ αὐτὸν ἀναλαμβάνειν ἔμελλε· διὸ προσέθηκε· σὺ εἶ· μονοουχὶ λέγων, ὅτι ὁ νῦν σαρκωθείς, σὺ εἶ ὁ ἀπ' ἀρχῆς κτίσας τὸν ἄνθρωπον· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεὸς Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνεια λόγῳ αὐτοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· „Ὡς περ οἱ ποταμοὶ πεφύκασιν τρέβειν τὴν ὑποκειμένην γῆν καὶ πορείαν ἐργάζεσθαι· οὕτω καὶ οἱ Ἀπόστολοι πιστευθέντες τὸ κήρυγμα, ὁδὸν τοῖς δευτέροις ὑπρέπισαν, καὶ ἄπονον αὐτοῖς καὶ ἀταλαίπωρον τὴν διδασκαλίαν ἐπραγματεύσαντο· εἰκότος οὖν ἐπιτρέψιν τὴν τῶν Ἀποστόλων πορείαν ἐκεί-
σεν· ἄλλος δὲ λέγει· „Φαίης δ' ἂν ἐπιτρέψεις τὰς διδασκαλίας, ὡς ἐπιτρέβουσας καὶ διαλυούσας τοὺς ἀντικει-
μένους· τοῖς γὰρ αὐτοῖς δόγμασι· τὴν μὲν Ἐκκλησίαν ἥρδουν, τοὺς δὲ ἐναντιουμένους ἐπέτρεβον καὶ ἠφάνιζον οἱ Ἀπόστολοι.

παίτας καὶ χραχθείσας· ἐπιτίφεις γὰρ εἶναι τὰ τμήματα καὶ συρματα τῆς γῆς, τὰ ὅποι καίμνουσιν οἱ ποταμοὶ τρέβοντες καὶ κόπτοντες τὴν γῆν, ὅταν τρέχουσι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους διδασκαλαί, θέλουν μεταχέεσθαι τὰς αὐτὰς ἐνάτας τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων. (1)

4 : „ Ἀπὸ φανῶν ὑδάτων πολλῶν θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης.

Ἐξ ὧν πολλὰ νοοῦνται τὰ βαπτίσματα κατὰ τὸν Διόδωρον· ἦτοι αἱ κολυμβήθραι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἐν βάπτισμα ἐκτελεῖται ἐν ταῖς κατὰ μέρος Ἐκκλησίαις τῶν Χριστιανῶν· φανῶν δὲ τῶν ὑδάτων τούτων, εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς κολυμβήθραις γινόμεναι ἐπικλήσεις τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς ἀνωθεν χάριτος· θάλασσαν δὲ πάλιν ἐνικῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἐν βάπτισμα, τὸ εἰς καθὰ μέρος τῆς γῆς τελούμενον· καθὼς εἶπομεν ἐν τῷ οἶ. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ, „ Σὺ διέρρηξας πηγὰς καὶ χειμάρρους· πληθύνεται μὲν γὰρ τὸ ἅγιον βάπτισμα κατὰ τὰς χρείας, ἐνέχεται δὲ κατὰ τὴν δύναμιν· μετεωρισμοὶ δὲ τῆς νοητῆς θαλάσσης ταύτης

τῆς τοῦ βαπτίσματος, εἶναι τὰ κύματα, ὅπου γίνονται ἐκ τῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τῶν βαπτιζομένων· τοὺτους λοιπὸν τοὺς μετεωρισμοὺς λέγει ὁ Δαβὶδ, πῶς εἶναι θαυμαστοί, κατὰ σύγκρισιν τῶν μετεωρισμῶν τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης· τὰ μὲν γὰρ κύματα τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης εἶναι φοβερά καὶ λυπηρά εἰς τοὺς ἀνθρώπους, χροποῖα δὲ εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς πνιγομένους· τὰ δὲ κύματα τοῦ βαπτίσματος ἐκ τοῦ ἐναντίου, φοβερά μὲν καὶ λυπηρά εἶναι εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς ζωοποιούμενους, χροποῖα δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ μὲν τῆς θαλάσσης κύματα, πνίγουσι καὶ θανατοῦνσι τοὺς εἰς αὐτὰ βυθιζομένους· τὰ δὲ τοῦ βαπτίσματος κύματα σώζουσι τοὺς ἐν αὐτοῖς βαπτιζομένους· ἔγιναν δὲ τοιαῦτα θαυμαστὰ τὰ κύματα τοῦ βαπτίσματος, ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπικλήσεις καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ἀπὸ τὴν ἱερὰν τελετὴν τοῦ Μυστηρίου. (2)

„ Θαυμαστός ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.

Περὶ σφόδρα ὁμῶς, λέγει, εἶναι θαυμαστός ὁ Θεὸς εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα καὶ μεγάλα πράγματα, ὅς

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Ὅτε ἡ Κιβωτὸς διήει τὸν Ἰερδάνην ὑπερῆλθετε καὶ ἔρατο τὰ ὕδατα, ἔργοις τὴν δόξαν ἐκβοῶντα τοῦ Θεοῦ· οὕτω καὶ ὅτε αὐτοῦ βαπτισθέντος ἐν τῷ αὐτῷ ποταμῷ, ἡ εὐράνιος φωνὴ τοῦ ἁγαπητοῦ εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς ἀνεκήρυκτεν· ἄλλος δὲ ποταμοὺς ἐννοεῖ, τὰς ἐνεργείας καὶ δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· αὗται τοίνυν αἱ δωρεαὶ τοῦ Πνεύματος ἐπῆραν τὰς ἑαυτῶν φωνάς· τούτέστιν ἐφάσαν· πανταχοῦ γὰρ τῆς γῆς ἐφανερῶθησαν ὡς ἀπὸ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ φερόμεναι· ἐπῆραν δὲ τὴν φωνὴν διὰ τῆς γλώττης τῶν Προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν προφητευσάντων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Θάλασσαν λέγει τὴν πληθὺν τῶν πιστευσάντων Ἑβραίων, ὧν καὶ οἱ μετεωρισμοὶ· τούτέστιν αἱ ἐφάσεις τοῦ φρονήματος, θαυμαστοὶ γεγόνασιν· οὐκέτι γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονεῖσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια· αἱ πολλαὶ γὰρ καὶ μεγάλαι μυσχαγαλαὶ καὶ τὰ δόγματα τῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελιστῶν, θαυμαστὰς πεποίηκε τῆς θαλάσσης ταύτης τοὺς μετεωρισμοὺς· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Θαυμαστοὶ ἔγιναν οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης, ὅτε οἱ Μαθηταὶ προσῆλθον τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπον· σῶσον ἡμᾶς ἀπολλύμεθα· καὶ ὅτε ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα ἐσχίσθη εἰς δύο καὶ διεπέρασεν ὁ Ἰσραηλῆτις λαός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Καθάπερ τῶν μεγάλων ποταμῶν εἰς τὸ πέλαγος ἐισβαλόντων καὶ τὴν κατὰ τῆς φάρμου τῶν κυμάτων εἰσβολὴν ἐπεχόντων, ἐπιπλεῖον κυρτεῖται τὰ κύματα τῇ μάχῃ τῶν ποταμίων ρευμάτων· οὕτω καὶ τῆς γλυκείας καὶ τοτίμου τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίας τῇ ἀλμυρᾷ καὶ πικρᾷ τῆς οἰκομένης θαλάττης προσφερομένης, χαλκίτις ἐγένετο, καὶ κύματα ἐπάλληλα διανίστατο· τοῦτο καὶ ὁ μακάριος προείρηκεν Ἀββακούμ· „ Εἰρηκὼς γὰρ ποταμῶν βαγνίσεται γῆ· τούτέστι διαβεβήσεται καὶ τὴν ἀρετὴν δέχεται· ὁφονται οὖν καὶ ὁδινύσουσι λαοὶ· σκορπίων ὕδατα πορείας· ἐπήγαγεν· „ Ἐδωκεν ἡ ἄβυσσος φωνὴν, ὕψος φαντασίας αὐτῆς· τῆς τοιαύτης ἅπαντα πόλιν ἐπεπλήρωτο χάρις.

δοῖς καὶ οὐκ ἀντιτάσσεται ὅτι θαυμάσιος περισσώτερον εἶναι, ὅ ἐν ὑψηλοῖς ὢν Κύριος, καθ' ὑπερβάτον· καθὼς καὶ ἄλλοχου ὁ Ἰσραὴλ λέγει Δαβὶδ· Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφωρῶν. (Ψαλ. ριβ. 5.) (1)

5: „Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστάθησαν σφόδρα·

Αἱ περὶ σοῦ, λέγει, μαρτυρίαι Κύριε, πολλὰ εἶναι πισταί· ἔχουν ἀληθινὰ ἤτοι αἱ ῥήσεις τῶν Προφητῶν, ὅσας κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους ἐξεφώνησαν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἐνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν, καὶ τὸν Δίδυμον, αὐταί, λέγω, ἔλαβον ἐφώνησαν ἀληθεῖς ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐκβάσεως. (2)

„Τὸ οἶκόν σου πρέπει ἁγίασμα Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ καθόλου Ἐκκλησία τῶν Χριστιανῶν, καθὼς πολλὰκις εἶπομεν· εἰς τοῦτον λοιπόν, λέγει, τὸν οἶκόν σου, Κύριε, πρέπει ἁγιασμός· ἔχουν πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ᾖ ἁγίος, ὡς οἶκος τοῦ αἰίου Θεοῦ· θέλει δὲ εἶναι ἁγία ἡ Ἐκκλησία, ἀνίσως πολιτεύεται εἰς αὐτὴν ἀγνεία καὶ ἀγιότης, καὶ καθαρότης ἀπὸ καθαρῶν μολυσμῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν· πρέπει δὲ νὰ εὐρίσκηται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἡ τοιαύτη ἀγιότης καὶ καθαρότης εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ἔχουν πάντοτε· λέγεται δὲ οἶκος καὶ νῆος Θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον, καὶ καθὰ Χριστιανὸς, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ εὐρίσκηται ἁγιασμός καὶ καθαρότης, ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου· (3)

Ψ Α Λ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Κύριος· „Εἰ γὰρ ἔγχετο ὁ λόγος κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνὴν, ἔπεφόρκει δούλου μορφὴν, ἔκαθ' ἑαυτὸν εἰς ταπεινώσιν, ἀλλὰ μὴν ἔοικε ἐν ὑψώμασι τοῖς Θεοπρεπέσι, ἔν τῃ τοῦ δούλου μορφῇ Δεσπότης ἐστίν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἐφ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς ὑψηλὸς ἐστίν, δυνατὸς ἀνδρας θεῖους διὰ πίστεως ἔχεις τοῖς ἀρετῆς ὑψομένους εἰπεῖν· ἢ τὸς κατ' οὐρανὸν Ἀγγέλους ἢ Ἀρχαγγέλους ὑψηλοὺς λέγει, ἐν οἷς ὁ Κύριος θαυμάσιος ὢν, ἔχει μαρτύρια ἢ λόγια βεβαιωμένα ἢ ἐκτετασμένα· ἢ διὰ τὸ βέβαιον πιστὰ εἴρηται· ὅθεν ἔπιφέρει, τὰ μαρτύριά σου ἐπιστάθησαν σφόδρα· ἢ ὁ Θεοδώριτος δὲ ὑψηλοὺς καλεῖ τοὺς μεγάλους Πατριάρχας Προφῆτας τε ἢ Ἀποστόλους, ἢ τοὺς κατ' ἐκείνους ὄντας.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καλὴ δὲ ἡ τοῦ σφόδρα προσθήκη· ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ τὸ τυχόν ἐν ταῖς προφήσεσιν ἔνεστι θεωρεῖσθαι ψεύδος· ἀλλ' ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ νῦν ὀρώμενα προεῖρήθη ἢ ἠλήθευσεν.
- (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος· „Τουτέστι τῇ Ἐκκλησίᾳ σου οὐδὲν οὕτω πρέπει εἰς τὸ φυλάττεσθαι αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν, ὡς ἁγιασμένη· εἰδὲ ποτε συμβαίη ἀπρέπειαν ἐν τῷ οἴκῳ σου εὑρεθῆναι, ἢ ἀντὶ ἁγιασματος βεβήλου ἢ ἀκαθάρτου πράξιν, οὐκ οἶόν τε αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν μένειν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησιν· „Οἱ οἶκος Θεοῦ πάντες οἱ Χριστιανοὶ οἱ προσοικειούμενοι αὐτῷ εἰς ἑαυτοὺς, οἷς ἔπρεπε ἀληθῶς τὸ ἁγίους εἶναι, οὐκ εἰς μίαν ἢ δευτέραν (ἡμέραν) ἀλλ' εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ὅθεν ὁ Παῦλος εἶπεν· „Οὐκ οἶδατε ὅτι ναὶς Θεοῦ ἐστὶ ἡ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ἔτις δὲ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὶς τοῦ Θεοῦ ἁγίος ἐστίν, οἱ τίνες ἐστὲ ὑμεῖς· (Α'. Κορ. γ'. 16.)· πρέπει γὰρ ἀληθῶς ἡ ἀγιότης ἢ τὸ ἁγίασμα παντὶ τῷ γινόμενῳ οἴκῳ Θεοῦ· ἢ ὡς περ τοῦ Θεοῦ, οὕτω ἢ ἁγίος ἢ· ἢ ἀντιστρόφως ὡς περ ἁγίος, οὕτως ἢ ἢ τοῦ Θεοῦ· ἀνίσως δὲ πρέπει ἡ ἀγιότης εἰς ὅλους ἀπλῶς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστιανοὺς, πολλὰ μάλιστα πρέπει αὕτη εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ εὐρισκόμενους ἁγίους Πατριάρχας ἢ ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς, ὅθεν ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ πγ'. ἐκκλησίᾳ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τὴν ἱερωσύνην ἀνόμασεν Ἀγγέλων διακονίαν· ἢ ὁ Κλήμης ὁ εὐρωματεὺς ἢ ἄλλοι καὶ ἄλλοι (Βιβλ. ζ'. τῶν γραμμάτων) ἀγιότης δὲ κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον ἐστίν, παντελὴς καθαρότης· ἢ τὸ παντὸς ἁγίους (ἢτοι μολυσμῶν) ἐλευθερίον (Κεφ. ιβ'. περὶ θεῶν ὀνομάτων) ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „Προσέκειναι τοίνυν ἡμᾶς κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν παραίνεσιν, καθαίρειν μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς ἢ Πνεύματος, ἐπιτελεῖν δὲ ἁγιασμένην ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἵνα ἄξιον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαντες, τὸν αἰώνιον ἔσθιον εἰσδεξώμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ΗΓ.

„ Ψαλμός τῷ Δαβὶδ · τετράδι Σαββάτου · Ἀνεπί-
„ γραφος παρ' Ἑβραίοις .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἀνεπίγραφος εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· τὸ δὲ τετράδι σαββάτου εὐρίσκοντες ἐπρόσθεσαν Μερικοί· διατὶ αὐτὸς ἐμελωδήθη εἰς τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· Σάββατον γὰρ ἐδῶ τὴν ἐβδομάδα ὠνόμασε· προσφέρει δὲ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ παρηγορίαν εἰς ἐκείνους, ὅπου δυναστεύονται καὶ τυραννοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀδίκους καὶ ἄρπαγας, κατὰ τὸν Θεοῦ δώριτον. (1)

1 : „ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος· Θεὸς
„ ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάζατο.

Θεὸς ἐκδικήσεων νοεῖται, ἀντὶ τοῦ Θεὸς ἐκδικητής, κατὰ περίφρασιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀντὶ ἐπιθέτου λαμβανομένου· κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὀνομάζεται καὶ Θεὸς ἐλεους ὁ ἐ-

λεήμων· καὶ Θεὸς οἰκτιρῶν, ὁ οἰκτίρων· καὶ Θεὸς παρακλησέως, ὁ παρακλητικός· καὶ Θεὸς εἰρήνης ὁ εἰρηνικός· καὶ ἄλλα ὅμοια· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος, εἶναι Θεὸς ἐκδικητής ὅστις ἐπαρρησιάζατο· ἦγουν ἐπανώσκει τὴν δικαιοκρίειν του· καὶ ἀγκαλὰ ἕως τῶρα ἐμακροθύμει, ἀλλὰ τῶρα ἐμπαχεύσθη τὴν ἐκδίκησιν· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ Θεὸς ἐκδικήσεων, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου θερμοῦ καὶ ἐμπύρου διαθέσεως ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης. (2)

2 : „ Τ.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὐδὲ ἐνταῦθα τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ἰουδαῖος παραδέχεται· (διὸ ἔξ ἀνεπίγραφος παρ' αὐτῷ ὁ Ψαλμός ἐστίν)· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν τῷ Ψαλμῷ Μυσήριον, τὴν περὶ τὸ πάθος οἰκονομίαν προαγορεύει· τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ Σαββάτου τῆς προδοσίας παρὰ Ἰούδα γεγεννημένης, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ, ὁ πάντα τὸν κόσμον δι' ἑαυτοῦ λυτρούμενος, ὑπὸ τοῦ προδότου τρόπον τινα πωλεῖται· τῇ γὰρ τετράδι τοῦ Σαββάτου παραδοθεὶς ὁ Κύριος, ὅτε ἔξ οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ συμβούλιον ἔλαβον, ἐκδικεῖν ἤρξατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην, ἔξ θριαμβεύειν αὐτὸν ἐν παρρησίᾳ, ἔξ παρρησιάζεσθαι τῇ κατὰ τοῦ Διαβόλου ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδικίᾳ· ὅθεν προέδωκε ὁ Προφήτης τὸ ἐσόμενον, θυμῷ τινι πρὸς τὸ γενόμενον διεγείρεται, Θεὸν ἐκδικήσεων αὐτὸν ὀνομάζων· ἔξ ἐφωθῆναι τὸν δι' ἡμᾶς ταπεινωθέντα παρακαλῶν· ἀποδοῦναι τε τοῖς ὑπερηφάνοις τὴν κατ' ἀξίαν ἐκδίκησιν, ὥς ἂν μὴ ἐπικαυχῶνται ἁμαρτωλοὶ τῇ κακίᾳ· Μερικοὶ δὲ λέγουσι, ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος ἐφῆθη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· ἔξ ἐν τῷ τετάρτῳ μὲν ἐμελωδήθη, ἐν ᾧ ἐγράψαντο οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὥς Ἰερεμίας Ἰσορεῖ.

(2) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „ Μονονουχὶ λέγει ὁ Προφήτης· Θαρσεῖτε ὡς οὗτοι· ἔστι γὰρ Θεὸς, ᾧ μέλει πάντων

2 : „ Ὑψώθητι ὁ κρίνων τὴν γῆν . Ἀπό-
„ θος ἀνταποδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις .

Σὺ Κύριε , λέγει , ἀναβὰς εἰς τὸν δικαστικὸν
θρόνον σου κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον ἔγουν σὺ κρίνων
καὶ ἀπορριπίζων καὶ ἐκδικῶν τοὺς ἀδικουμένους , ὑψώ-
θητι : ἤτοι φάνηθι καὶ γνωρίσθητι καὶ εἰς ὅλους τοὺς
ἀνθρώπους , πῶς εἶσαι τοιοῦτος ἐκδικητὴς , διὰ τὸ νά συ-
ξαλοῦν οἱ ἄδικοι . περὶ δὲ τοῦ ὑψώθητι εἶπομεν καὶ
εἰς τὸν ν.σ . Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ὑψώθητι ἐπὶ
τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός . ὑπερηφάνους δὲ λέγει τοὺς ἁ-
δίκους καὶ δυνάστας ἑπειδὴ καὶ αὐτοὶ καταφρονοῦσι καὶ
καταδυναστεύουσι μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς πτωχοὺς . (1)

3 : „ Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ Κύριε ; ἔως
„ πότε ἁμαρτωλοὶ καὶ χήσονται ;

Τοὺς ἀνωτέρω ὑπερηφάνους , ἁμαρτωλοὺς
ὀνομαζέει ἐδῶ ἑπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἁμαρτάνουν , εἰς τὸν
Θεὸν μὲν , μὲ τὸ νὰ παραβλέπουν καὶ δὲν φυλάττουν
τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ δικαιοσύνης ἑἰς τοὺς

ἀδικουμένους δὲ ἀδελφοὺς των , διατὶ ἀδικοῦσιν αὐτοὺς .
μὲ τὰ ἴδια δὲ αὐτὰ ὀνόματα ὀνόμασεν τοὺς ἀδίκους καὶ
εἰς τὸν θ . Ψαλμὸν . Συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τοὺς τοιοῦτους
ἀδίκους καὶ δυνάστας , νὰ κ . ῶνται εἰς τὰς δυναστείας
καὶ ἀδικίας των ἢ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ ἔως πότε ἁμαρ-
μαρτωλοὶ , εἶναι δηλωτικὴ ζήλου , ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω .

4 : „ Φθέγγονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικί-
„ αν ; λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμε-
„ νοι τὴν ἀνομίαν ;

Ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου , τοῦ φθέγγονται , πρέ-
πει νὰ νοησωμεν ἀπὸ κοινοῦ μόνον τὸ , ἔως πότε
ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου , τοῦ λαλήσουσι , πρέπει νὰ νο-
ηθῇ ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὸ , ἀδικίαν : ἦγαγον ἔως πότε Κύ-
ριε , οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουν φθέγγονται ἀδικίαν ; καὶ
ἔως πότε θέλουν λαλοῦν ἀδικίαν ὅλοι ἐκεῖνοι , ὅπου
ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν ; ἡ ἀναδίπλωσις δὲ καὶ ἐδῶ
ταῦ λαλήσουσιν , εἶναι δηλωτικὴ ζήλου . (2)

5 : „ Τὸν λαόν σου Κύριε , ἐταπείνωσαν ,
„ καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν .

Προεῖ-

τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων . δις ἡ δίκην ἀξίαν παρὰ τῶν ἀδίκων εἰσπράττεται . ἡ μετὰ παῖσιν φανερώς ποι-
εῖται τὰς ἐκδικήσεις , εἰ ἡ μακροθυμὴ ἀνέχεται . ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ . τάχα δὲ τὸ ἐπαρρησιάζατο τὴν μετὰ
ταῦτα ἐπὶ τοῦ θεοῦ δικαστηρίου φανερὰν γεννησάμενην κατὰ τῶν ἀσεβῶν δημοτὴν ἀπόφασιν . φησὶ γάρ , παρεύεσθε
ἀπ' ἐμοῦ . λέγει δὲ ἡ Νύσσης . ἡ Μέλει τῷ Θεῷ τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων , ὡς ἡ δίκην ἀξίαν παρὰ τῶν
ἀδικούντων εἰσπράττεσθαι , κρίνειν τε ἡ δικαίως κολάζειν . δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι ἑκάσῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ . ὁ
δὲ Ἀνώνυμος φησὶ . ἡ Τίς τῶν ἐκδικήσεων ὁ Θεός , ἀλλ' ἢ πάντως ὁ κριτὴς ὁ ἡμέτερος ; ὁ Χριστὸς δηλαδὴ .
φησὶ γάρ . ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα . ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ . οὕτως ἐπαρρησιάζατο : τουτέστι ἐ-
φανερώσθαι . παῖσιν γὰρ ἐκάλεσε τὴν φανέρωσιν .

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος . ἡ Δείξον , φησιν , ὅτι τῆς σῆς δυναστείας τὸ ὑψηλὸν , ἡ κατάλυσον τὴν τῶν ἀλαζόνων
ἐφρὺν , διδάσκων διὰ τῆς πείρας , ὅτι σὺ εἶ τῆς οἰκουμένης κριτὴς . ὁ δὲ Ἀνώνυμος . ἡ Ὑψος , λέγει , τὸ διὰ
τοῦ Σταυροῦ , οἰκονομήσαι προτίθεται . περὶ οὗ αὐτὸς ἔλεγεν . ἡ Ἐὰν ὑψωθῶ πάντες ἐκίσσω πρὸς ἑμαυτόν .
τάτε γὰρ τοῖς ὄντως ὑπερηφάνοις , ταῖς ἀντικειμέναις ἀρχαῖς , ἀποδεδόκεν ἀνταπόδοσιν ἑπειδὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ
τὰς ἀρχὰς ἡ τὰς ἐξουσίας δειγματίσας , καθάφισεν ὁ Παῦλος , ἐθελάρμευσεν . ἄλλως τε ἡ ἑτέρα αὐτοῖς ἀντα-
πόδοσις διὰ τοῦ Σταυροῦ πέπρακται , ὅτε ξύλον καθρέθισαν οἱ διὰ ξύλου τὸν Ἀδὰμ ἀπατήσαντες . ὁ δὲ Δί-
δομος λέγει . ἡ Ὅτι ὁ Κύριος ἀνταπέδωκε ἡ τοῖς ὑπερηφάνοις Φαρισαίοις , τοῖς ἐπαρθεῖσιν ἐν τῷ σαυρῶσαι
αὐτόν .

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει . ἡ Ἀφ' οὗ περὶ τῶν ἀνθρώπων ἤρξατο συνεσθῆναι βίος , ἀπὸ τότε οἱ ἁμαρτωλοὶ κα-
τισχύειν τῶν δικίων ἤρξαντο ὡς ὁ ΚΑΪΝ κατὰ τοῦ Ἀβελ , ἡ οἱ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γίγαντες κατὰ τῶν σὺν αὐτοῖς .
ἀλλὰ ἡ Ἡσαΐ κατὰ τοῦ Ἰακώβ , ἡ κατὰ τοῦ Ἰωσήφ οἱ ἀδελφοί . ἡ οὕτω περὶ τῶν χρόνων , εὖροις ἀν κατ'
ἐκά-

Προβίπομεν, ὅτι παλαιὸς μὲν λαὸς καὶ παλαιὰ κληρονομία τοῦ Θεοῦ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι· νέος δὲ λαὸς καὶ νέα κληρονομία τοῦ Θεοῦ, εἶμι οἱ ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοί.

Χριστιανούς, ὁ ξένος καὶ πάροικος, (1)

7: „ Καὶ εἶπον· οὐκ ὀψεται Κύριος· οὐ·
„ δὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.

6: „ Χήραν καὶ ὀρφανὸν ἀπέκτειναν, καὶ
„ προσήλυτον ἐφόνευσαν.

Ταῦτα μὲν τὰ κακὰ ἔκαμναν πρότερον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν πλεονεξίαν τους· ταῦτα δὲ ποιοῦσι καὶ τώρα πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἐδικούς μας Χριστιανούς ἄρχοντας· ἀποκτείνει δὲ καὶ φονεύει τὴν χήραν καὶ τὸν ὀρφανὸν καὶ τὸν ξένον, ὅχι μόνον ἐκεῖνος, ὅπου μεταχειρίζεται ἐναντίον αὐτῶν τὴν μάχαιραν καὶ τοὺς σφάζει πραγματικῶς· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ πλεονέκτης καὶ ἄδικος, ὅπου ἀρπάζει τὰ χρήματα καὶ ὑποστατικὰ αὐτῶν· καὶ ἐκεῖνος ὅπου περὶ ἐλέπτει τοὺς ἀδικουμένους καὶ δὲν τοὺς βοηθεῖ· καὶ ἐκεῖνος ὅπου δεφενδεύει καὶ κάμνει χήρην εἰς ἐκεῖνους, ὅπου ἀδικοῦν τὰ τοιαῦτα ἄποροι καὶ ἀπροσάλευτα ὑποκείμενα· προσήλυτος δὲ εἶναι, κατὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους, ὁ ἐξ Ἑθνῶν γενόμενος Ἰουδαῖος· καθ' ἡμᾶς δὲ τοὺς

Ταῦτα τὰ λόγια, ἀγκαλὰ καὶ δὲν τὰ λέγουν πολλάκις οἱ ἄδικοι μὲ τὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν γνώμην δὲ μὴ τὰ λέγουν· διὰ τὴν, ἂν τοιαῦτα μὲ τοὺς λογισμούς των δὲν ἐμελέτων· ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς οὔτε βλέπει, οὔτε γνωρίζει τὰς ἀδικίας ὅπου κάμνουν, εἴδικα δὲν ἤθελαν τολμοῦν νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἀδελφούς των· συνήσει δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀκούσαι, γνωρίσαι. (2)

8: „ Σύνετε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ· καὶ
„ μωροὶ ποτε φρονήσατε.

Γνωρίσατε, λέγει, ὡς ἄγνωστοι ἀδικηταὶ ἐκοίνα, ὅπου εἶναι εἰς ὅλους γνωρίμα καὶ φανερά· καὶ ἄσας οἱ μωροὶ, οἱ τοιαῦτα κατὰ τοῦ Θεοῦ συλλογιζόμενοι ἐλάσφημα, ὀψέποτε λάβετε φρόνησιν καὶ γνώσιν. (3).

6: „ Ὁ

ἐκάστην γενεὰν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπανισταμένους τοῖς δικαίοις· ὥς, πότε οὖν Κύριε τοῦτο ἔσαι, τὸ ἐγκαυχᾶσθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν, καὶ μὴδὲ σιωπᾶν ἐφ' οἷς πράττουσιν; οἱ γὰρ ἔργων πονηρῶν μὴ φεισάμενοι, λόγων οὗτοι πᾶς φείσονται; διόπερ λαλοῦσιν, οἷς καὶ τοῖς ἄλλοις ὁλοσθῆσαι προτρέπονται· νῦν μὲν λέγοντες· ἢ Ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ· (Ράμ. γ'. 8.) νῦν δὲ, φάγωμεν καὶ πίωμεν· αἶμα γὰρ ἀποδυνήσομεν. (Ἡσ. κβ'. 13.)

(1) Ἐφ' οὗ δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Πᾶν εἶδος ἀδικίας Δέσποτα, παρ' αὐτῶν τολμᾶται· ἐπὶ τῇ δυνατείᾳ βεβαιούνται· ἀδικοὶ δὲ κέχρηται λόγοις· τὰ πράγματα τῶν λόγων ἐπιχαλεπώτερα· αἱ τῶν ὑποζύγων ἐστεινῶναι, καὶ οἱ πατέρων ἐρημίαν ὀλοφυρόμενοι, πρόκεινται τούτοις ὡς ἔτοιμον θήραμα· οἱ ἐξ Ἑθνῶν προσελλυθέντες καὶ κατὰ τοὺς σοὺς νόμους ποθήσαντες πολιτεῦσθαι, τὴν ἀδικίαν αὐτῶν σφαγὴν ὑπομένουσιν· προσήλυτους γὰρ τοὺτους ἐνόμασαν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Διττὸν δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος ἐπιφέρει τὸ αἰτίημα· οὐ γὰρ ἀδικοῦσι μόνον τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ οὗς εὐκὺς ἐλεεῖσθαι μᾶλλον, τοὺτους ἀφορήτοις περιβάλλουσι συμφοραῖς· τοῦτο γὰρ διηκοῖ τὸ ἀπέκτειναν· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνωτάτω βλασφημοῦσι φύσιν, οὔτε ἐφορᾷ αὐτὴν λέγοντες, τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε μὴ ἐπισκέπτεσθαι τὰ κατ' ἡμᾶς· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ταῦτα, καὶ μὴ λέγουσι τῇ γλώττῃ οἱ ἀσπαγεῖς καὶ παρὰ νομοί, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ λέγουσιν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Αὕτη τῆς ἀσεβείας ἡ ἐπίστασις· ταῦτά ν. φησι, τολμοῦσιν, οὐχ' ἠγούμενοι σε ἐφορᾷ καὶ προσηθεῖσθαι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος φησιν· „ Ὁ τῆς ἀπαρβλήτου ἡμερότητας τοῦ Θεοῦ ἐλέγχων γὰρ διὰ τοῦ Δαβὶδ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἁμαρτίαν, οὐκ εὐθὺς ἐπηγάγε τὰ ἐξ ὀργῆς· ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς χαρίζεται μᾶλλον αὐτοῖς τῆς τουθείας τὸ φάρμακον, καὶ τὸν τῆς κατηχήσεως ἐξαρτῶσι λόγον· ὡς γὰρ ἄφρονες, φησι, καὶν ὀψέ, καὶν νῦν γὰρ φρονήσατε, καὶ ἐπί-

9 : „ Ὁ φυτεύσας τὸ σῦς οὐχὶ ἀκούει ; ἢ
 „ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατα-
 „ νοεῖ ;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπου ἐφύτευσε τὸ αὐτὶ, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴν ἀκούῃ ; ὁ Θεὸς, ὅπου ἐπλα-
 σε τὸ ὄμματι, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴ βλέπῃ, καὶ
 πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἀνάισθητος, ὁ ποιητὴς τῶν
 αἰσθήσεων ; ἐντροπιάζει δὲ ὁ Προφητὰν ἄλλοις λέ-
 γοντας ταῦτα, μὲ τὰς τοιαύτας ἐλεγκτικὰς καὶ ὁμο-
 λογουμένας παρὰ πᾶσιν ἐρωτήσεις.

10 : „ Ὁ παιδεύων ἔθνη, οὐχὶ ἐλέγξει ;
 „ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσιν ;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅπου παιδεύει καὶ τιμωρεῖ
 τὰ ἔθνη μὲ τοὺς ἐδικούς των φυσικοὺς νόμους, τῶν ὁ-
 παίων τὴν γινώσιν αὐτὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτούς ; καὶ ὁ
 Θεὸς ἐκεῖνος, ὅπου τιμωρεῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας διὰ
 τῆς αὐστηρότητος τῶν τοιοῦτων νόμων, πῶς αὐτὸς λέ-
 γω δὲν θέλει ἐλέγξει τοὺς ἀνωτέρω ἀδικητάς ; ἤγουν
 πῶς δὲν θέλει τιμωρήσῃ τοὺς τοιοῦτους ; καὶ ὁ Θεὸς
 ἐκεῖνος ὅπου δίδει τὴν γινώσιν εἰς τοὺς ἄνθρωπους, πῶς
 εἶναι δυνατόν αὐτὸς νὰ μὴ γνωρίζῃ τὰς τούτων κακίας
 καὶ ἀδικίας ;

11 : „ Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς
 „ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσι μάταιοι .

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὅχι μόνον βλέπει καὶ ἀκούει
 τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀκόμη ἤξεύρει, καὶ ὅτι οἱ συλλογισμοὶ
 τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅπου συλλογίζονται τὰ τοιαῦ-
 τα ἄτοπα, φρονούντες, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὰς ἀ-
 δικίας τῶν ἀδίκων καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα αὐτὸς,
 λέγω, ἤξεύρει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι αὐτῶν λογισμοὶ εἶναι ἐ-
 σφαλμένοι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον μακροθιμῆ δὲ
 πολλάκις, καὶ δὲν παιδεύει τοὺς ἀδικητάς διὰ καποι-
 ας πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομίας ἢ διαλογισμοὺς λέ-
 γει ἐκείνους, ὅπου τινες διαλογίζονται ἀπὸ τῆς κοιλί-
 ας των, καὶ ὅχι ἀπὸ τὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων
 γραφῶν. (1)

12 : „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παι-
 „ δεύῃς κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου
 „ σου διδάξῃς αὐτόν .

Μακάριος, λέγει, καὶ καλοτύχος εἶναι ὁ ἄνθρω-
 πος ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ἐστὶ Κύριε, ἡθελὲς συνετίσῃς
 με τὴν ἐδικήν σου διδασκαλίαν, καὶ ἡθελὲς τὸν διδάξῃς
 ἀπὸ τὸν νομον σου, εἴτε ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ, εἴτε ἀπὸ τὸν
 γραπτὸν, ἢ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ὁμοῦ κατὰ τὸν Θεοδώρι-
 τον ἑπειδὴ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ γραπτὸς νόμος, εἶναι πη-
 γαὶ συνεσσεως καὶ σοφίας. (2)

13 : „ Τοῦ

ἐπίγνωτε τὰ πᾶσι γνώριμα ὁκοῦν τὰς τῶν ἀσυνέτων ἀφέντες γνώμας, μνημονεύσμεν λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ
 „ Ὁρθὰς τροχίας ποιεῖ σοὶ ποσὶ, ἢ τὰς ἐδούς σου κατευθύνον (Παροιμ. δ'. 16.) ἢ πάλιν „ Ἐνώπιον
 γὰρ εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρὸς, εἰς δὲ πάσας τὰς τροχίας αὐτοῦ σκοπεύει (Παροιμ. ε'. 11.)
 (1) Ἐφη ὁ μέγας Βασιλεὺς „ Διὸ δεῖ, καὶ μόνος τι λαλήσῃ, εἰδέναι, ὅτι ἐν ἀκοαῖς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) λα-
 λεῖς καὶν πρᾶγματος τι μόνος, μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τοῦτο ἀκριβὲς ὄρα (ὁ Θεός) καὶ ἐννοήσῃ τι, πεπεῖσθαι
 ὅτι ὅξενος τὸ ἐπὶ τὴν καρδίαν κινούμενον ἐπισκέπτεται (ὁ Θεός) ποιήσει γὰρ τις φησὶν, ἐν κρυφῇ καὶ οὐ γνώ-
 σμαι ; πάντα γυμνά καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ διὰ τοῦτο, ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπος, τε-
 τυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας μοχθηρίας τὸν νοῦν, ἢ ἑαυτὸν ἀπατῶν, λεγέτω „ Σκότος καλύπτει με, καὶ οἱ τοῖ-
 χοι κύκλω, τίς με ὄρα ; τίνα εὐλαβοῦμαι ; σὺ δὲ, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καθαρόν ἀεὶ εἰς νοῦν δεχόμενος, τὰ ἀξία
 τῆς ὀφειλῆς σου συνέσεως ἐπιφάνει κατ' ἑκάστον „ Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ .
 (2) Μακάριος δὲ εἶναι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ὃν ἂν σὺ διδάξῃς ἐκ τοῦ νόμου σου Κύριε, ὡς τοῦ νόμου κατ'
 ἑκ.

13: „Τοῦ πρᾶναι αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν πο-
„νηρῶν.

14: „Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λα-
„ὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν
„αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος,
τὸ ὁποῖον ἠθέλησεν διδάξῃς ἐσὶ Κύριε ἀπὸ τὸν νόμον
σου, ἵνα γένη πρᾶος καὶ ἀνεξέλικτος εἰς τὰς πονηρὰς
ἡμέρας, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, χωρὶς νὰ
λυπηθῇ καὶ νὰ ἀγανακτῇ διὰ τοὺς πειρασμούς, κα-
τὰ τὸν Κύριλλον, καὶ Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
εἶναι πληροφορημένος ἀπὸ τὸν νόμον σου, ὅτι καὶ ἐ-
κεῖνοι μὲν ὅπου πάσχουν πειρασμούς, διὰ τὸ συμφέ-
ρον τοὺς πάσχουν· ἐκεῖνοι δὲ ὅπου κακοποιοῦν αὐ-
τούς, θέλουν λάβουν τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν καὶ ἀν-
ταπόδοσιν.

„Ἔως οὐ ὀρυγῇ τῷ ἁμαρτωλῷ βό-
„θρος.

Ὁ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ διδασκῶν, αὐτὸς
λέγει, γίνεται πρᾶος εἰς τοὺς πειρασμούς, ἕως οὐ νὰ
ἐτοιμασθῇ ὁ κίνδυνος εἰς τοὺς παρὰ νόμους καὶ ἀδι-
κοῦντας αὐτόν· καὶ ἕως οὐ νὰ πέσουν αὐτοὶ εἰς τὸν
κίνδυνον· τότε γὰρ βλέπων αὐτοὺς πεπτωκότας, ἔχει
μόνον δὲν ἀνασθενάζει κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τού-
τοις ἐλθεῖ αὐτοὺς καὶ τοὺς συμπονεῖ. (1)

15: „Ἔως οὐ δικαιοσύνη ἐπιστρέψει εἰς
„κρίσιν.

Δὲν θέλει, λέγει, ἀποβάλλει ὁ Θεὸς τὸν λα-
ὸν του, ἕως οὐ ὁ Χριστὸς ἡ αὐτοδικαιοσύνη, ἀρῇσας
τὴν μακροθυμίαν, ἔλθῃ εἰς τὸ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, κα-
τὰ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς δι-
καιοσύνη καλεῖται, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων· „Ὅς
ἔχει-

ἑαυτὸν ὠφελοῦντος οὐδὲν, εἰ μήτις θεῖα διδασκὴ τὸ ἐγκείμενον αὐτῷ Μυστήριον σαφηνίσαι· καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς οὗ-
τος Προφήτης, ὅτι ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἵνα κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· ἐπαίδευε μὲν
γὰρ τοὺς ἀρχαιοτέρους ὁ Μωϋσῆς, τὰς νομικὰς αὐτοῖς τελῶν λειτουργίας, ἀλλ' οὐκ ἦσαν μακάριοι· οὐ γὰρ εἶχον τὴν
ἐν πίστει δικαιοσύνην· μακάριοι δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ ἐν Χριστῷ τελειούμενοι· ἐφη δὲ ὁ Ὁριγένης· „Ἡ τὰ-
χα μακαρίζου τὸν ἐξ Ἑβραίων, τῷ Πνευματικῷ νόμῳ πιστεύοντα· ὁ δὲ ἄνθρωπος οὗ, ὁ τὸν πρὸ τούτου χρόνον σαρ-
κῶς τε ἔχει παρασυμβεβλημένος τοῖς κτήνεσιν ὑπάρχων, ἐν τῇ παιδείᾳ τοῦ Θεοῦ τῆς κατὰρας εἰς εὐλογίαν ἀνα-
λυθείσης, μακάριος γίνεται· Θεοῦ δὲ χρῆζομεν διδασκάλου, ἵνα μάθωμεν τὸ ἀληθινὸν τοῦ νόμου βόηημα· διὰ
τούτων δὲ διδασκόμεθα, ὅτι τὰ συμβαίνοντα τοῖς δικαίοις λυπηρὰ, ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν γίνεται· διὸ οὐ χρὴ ἐπ'
αὐτοῖς ἀδημονεῖν· μακαρίζου δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ὡς ὑπὸ Θεοῦ παιδευόμενοι, ὡς παρὰ Πατρός· ὅθεν οὐδὲ τιμω-
ρεῖσθαι, ἀλλὰ παιδεύεσθαι λέγονται· τὸ μὲν γὰρ τιμωρεῖσθαι, κρίτων· τὸ δὲ παιδεύειν, διδασκάλων ἴδιον.
(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „Ὁ δίκαιος μέχρι τοσούτου ὑπομένει τὰς θλίψεις, ἕως οὐ ὁ ἁμαρ-
τωλὸς Σατανᾶς κολασθῇ.
(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεὸς Κύριλλος· „Οὐ γὰρ ἐπειδὴ περ, ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ μεμνημένοι, αὐτοὶ δὲ ἠ-
νέχθη πρὸς τὸν Πατέρα, ἀπέστη τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν· αὐτοὶ γὰρ ἡμᾶς πεπληροφόρηκεν· εἰπών· „Οὐκ ἀφῆκε
ἡμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ἡμᾶς.

ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός καὶ καὶ ἀπολύτρωσις. (α. Κορ. β. 30.)

ἐσυμπολέμησα μὲ ἐμένα καὶ ἐβοήθησέ μοι; (2)

„Καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς
„τῇ καρδίᾳ.

17 : „Εἰμὶ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι, πα-
„ρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ Ἀδῆ ἡ
„ψυχὴ μου.

Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν δευτέ-
ρου του παρουσίαν, τότε θέλουν σταθερῶς κοντά του ὄ-
λοι οἱ εὐθεῖς: ἦτοι οἱ δίκαιοι, παριστάμενοι ἐκ δεξι-
ῶν του, ὅταν κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (1)

Οὐδεὶς ἄλλος, λέγει, ἐβοήθησέ μοι κατὰ τῶν ἐ-
χθρῶν, εἰμὶ ὁ Θεός· διὰ τὴν ἑνὸς Θεοῦ δὲν ἤθελε μοι
βοηθήσῃ, ὅπου ἐκινδύνευον πολλάκις, ὀλίγον ἔλπε νὰ
ἀπεθάνω, εἴτε τὸν σωματικὸν θάνατον, εἴτε τὸν ψυ-
χικόν· παρώκησε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατώκησεν.
Ἀδῆς δὲ ἡμπορεῖ νὰ λέγεται, καὶ ὁ νοητὸς λάκκος τῆς
ἁμαρτίας (3)

16 : „Τίς ἀναστήσεταιί μοι ἐπὶ πονηρευο-
„μένοις; ἢ τίς συμπαράσθεταιί μοι
„ἐπὶ τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀνο-
„μίαν;

18 : „Εἰ ἔλεγον σεσάλευται ὁ ποὺς μου,
„τὸ ἔλεός σου Κύριε ἐβοήθει μοι.

Ποῖος, λέγει, θέλει μοι βοηθήσῃ ἐναντίον
τῶν πονηρευομένων ἐχθρῶν; ἢ ποῖος θέλει παρασθῇ
μαζὶ μὲ ἐμένα, ἐναντίον τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνο-
μίαν, τὸσον ἀνθρώπων, ὅσον καὶ Δαυιδῶν; ἀναδι-
πλασιάζει δὲ τὸ αὐτὸ νόημα ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ
πολλὰ ὀρέγεται τὴν θείαν βοήθειαν, διὰ τὴν ὑπερ-
βολὴν τῆς πονηρίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.
ποῖος, λέγει, ἄλλος θέλει συμπολεμήσῃ μὲ ἐμένα
κατὰ τῶν ἐχθρῶν, παρέξ ὁ Θεός, ὅστις πολλὰς φορὰς

Ἀνίσως ἐγὼ, λέγει, ἔλεγον εἰς τὸν Θεόν·
ὦ Κύριε, σεσάλευθ' τὸ ποδάρικόν μου: (4) ἦτοι ἡ σε-
ρέωσίς μου, καὶ σύρομαι εἰς κίνδυνον· καὶ ἀνίσως ἐξο-
μολογούμην τὴν ἀσθένειάν μου, παρευθὺς ἐλάμβανον
βοήθειαν παρὰ σοῦ· διδάσκει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα
ὁ Δαβὶδ, οἱ ὅποιοι γνωρίσῃ πῶς μέλλει νὰ πέσῃ εἰς
ἁμαρτίαν, καὶ δὲν ἀπαπισθῇ μηδὲ ἀμελήσῃ, ἀλλ' ἐ-
ξομολογήσῃ τὴν ἀσθένειάν του, ὅγλιγωρα εὐρίσκει τὴν
τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· διὰ τὴν ὅτι ὁ Θεός ἐστὶν ἐλεήμων καὶ
συ-

(1) Ἀρπαγίσονται γὰρ ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ κατὰ τὸν Νικήταν ἢ σὺν αὐτῇ τὰς διακριβὰς ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ποιήσονται· οὕτω γὰρ, φησιν, ὁ Παῦλος πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Πόλεμον ἡμῖν ἰσχυρὸν ἴαν ἢ ἀκμάζοντα πρὸς τὰς πονηρὰς Δυνάμεις ὁ Προ-
φήτης αἰνίττεται διὰ τούτων, ἢ μονονουχί τὰ τοῦ Παύλου λέγει· „Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλιν πρὸς αἷμα ἢ σάρκα·
ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας ἢ τὰ ἐξῆς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Διδάσκων· „Παρεκκαλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς κἀμνοντας ὑπὲρ ἀρετῆς· τοὺς πονοῦντας δὲ εὐσέβειαν· τοὺς
κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρεσκουσαν αὐτῇ πολιτείαν· τοὺς κατανεκροῦντας τὸ κίνημα τῆς σαρκὸς, ἢ μαχομένους
τοῖς ἰδίοις θελήμασιν, ἕως ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθώσωσιν.

(4) Λέγει δὲ ὁ σέϊος Κύριλλος· „Ποδα ἐν τούτοις οὐ τὸν τοῦ σώματος λέγει· ἀλλὰ τὴν τῆς διανοίας ῥοπήν, ἢ
τὴν τῆς ψυχῆς θέλησιν, ἀπ' ἧς ἐπ' ἑκάστου τῶν πρακτικῶν ἐρχόμεθα· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν πεπίστυται τῆς ἑαυτοῦ δια-
νοίας τὸ πηδάλιον· οὐκοῦν, ὁ μὲν τῆς ἀγγελίας ἐραστὴς, ἢ τὴν θεοφιλεστάτην ἐγκράτειαν ἀσκήν ὑποσταλεύεται, πολ-
λάκις κατασφραγιστὸς τοῦ Σατανᾶ πρὸς ἀταπούς ἡδονάς· πλὴν ἐπαμύνει ἢ σφίγγει ὁ Θεός.

συμπαθὲς εἰς τὸ πλάσματου.

19 : Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν
 „τῇ καρδίᾳ μου, αἱ παρακλήσεις
 „σου εὐφράναν τὴν ψυχὴν μου.

Ἀναλόγως, λέγει, ἔσπου ἦτον τὸ πλῆθος τῶν
 ἐν τῇ καρδίᾳ μου πόνων, τόσαι ἦτον καὶ αἱ πα-
 ρηγορίαι, ὅπου μοι ἐχωρίζοντο ἀπὸ τὸν Θεόν· αἱ ὁποί-
 αι εὐφράναν τὴν ψυχὴν μου· ὅθεν καθὼς ἦτον οἱ πόνοι
 καὶ αἱ λύπαι τῆς καρδίας μου πολλαὶ καὶ μεγάλαι· ἔ-
 τζι ἀναλόγως καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ παρηγορίαι, ἦ-
 τον πολλαὶ καὶ μεγάλαι· καὶ καθὼς ἦτον ἡ πληγὴ μου·
 ἔτζι ἐδίδοτο παρὰ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάλογος ἰατρεία μου.
 (1)

20 : „Μὴ συμπροσέστωσι θρόνος ἀνο-
 „μίας.

Θρόνος ἀνομίας εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ
 εἰς τὸν Διόβολον βασιλεύει καὶ ἀναπαύεται ἡ ἀνομία·

μὴ συμπροσέσω λοιπὸν, λέγει· ἤγουν ἂς μὴν ᾖναι πα-
 ρῶν μὲ ἐσένα Κύριε, ὅταν κρίνης, ὁ Διάβολος, κα-
 τηγορῶν καὶ διαβάλλων τοὺς ἀνθρώπους· τὸ προσα-
 κτικὸν δὲ ἐδῶ· ἤγουν τὸ μὴ συμπροσέσω, εἶναι ἄν-
 τι εὐκτικού μὴ συμπροσείη, καθὼς καὶ τὸ Κύριε ἐλέη-
 σον, ὅπου ὅλοι πρὸς τὸν Θεὸν λέγουσιν, προσακτι-
 κὸν εἶναι ἀντὶ εὐκτικού· ἦτοι ἀντὶ τοῦ, Κύριε ἐλέησας·
 ἤγουν ἄμποτε νὰ ἐλεήσης· (2) Μερικὰ δὲ ἀντί-
 γραφα γράφουσι· „Μὴ συμπροσέσαι· ἤγουν δὲν θέ-
 λει εὐρίσκαται μαζίσου· ἢ καὶ ὁ μέλλων οὗτος χρό-
 νος, νοεῖται ἀντὶ εὐκτικού. (3)

„Ὁ πλάσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα.

Ὁ θρόνος τῆς ἀνομίας, λέγει, Διάβολος, αὐ-
 τὸς πλάττει καὶ φαντάζει εἰς τὸν νοῦν μας κόπους, μὲ
 σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοῦ νὰ κάμωμεν τὸ
 πρόσταγμα σου Κύριε· καὶ πρὸ τοῦ νὰ κάμωμεν τὴν ἐν-
 τολὴν ὅπου ἀπεφασίσαμεν, μᾶς ἐνθυμίζει τὸν κόπον,
 ὅπου ἔχομεν νὰ δοκιμάσωμεν διὰ τὴν ἐντολὴν ἐκείνην·
 ἵνα ὡς ἐπίπουναι καὶ κοπιᾶσιν· παραστήσωμεν αὐτὴν
 κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἀκολουθῶν δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ
 τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εὐχεται νὰ μὴν εὐρεθῇ πα-
 ρῶν

- (1) Ὅθεν ὁ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς· „Ἰατροῦ ἔ τοῦτο ἔ ἐπισήμονος ἀνάλογα τοῖς τραύμασιν ἐπιβάλλειν τὰ
 φάρμακα· ὀδύνας δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ εἶπε· τὰς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῖς οἰκείοις λύπαις, τὰς γινόμενας ἐξ ἐπισρο-
 φῆς ἔ κατανύξεως, εἴτε τὰς ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις τῶν ἁμαρτωλῶν, εἴτε τὰς διὰ τὰς ἐπιφερομένας ἡμῖν ἀδίκας ἐ-
 παγωγάς· αἷς ἀναλόγως πάσαις ὁ Θεὸς παρέχει τὴν παρακλήσιν.
- (2) Λέγει γὰρ ὁ βαθὺς Εὐσέβιος, ὅτι ὅσα προσεκτικὰ λέγονται ἀπὸ μικρότερον ὑποκείμενα πρὸς μεγαλύτερα, ταῦ-
 τα ἀντὶ εὐκτικῶν λαμβάνονται.
- (3) Ὁ δὲ Κύριλλος· „Θρόνον μὲν ἐννοεῖ τὴν ἀρχὴν ἔ ἐξουσίαν, ἀνομίαν δὲ τὸν Σατανᾶν· τίς φησιν, οὕτως
 ἀμαθὴς ἔ ἀσύνετος, ὡς οἰκίζῃναι, ὅτι τῆς σῆς βασιλείας κοινωνῶς ὁ τῆς ἀνομίας θρόνος· τουτέστιν ἡ τοῦ Διαβό-
 λου ἀρχὴ ἔ τυραννίς· μὴ γένοιτο! ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐκ ἀέξῃ, φησὶ, κοινωνῆσαι τῆς ἀδικίας τοῖς
 παρὰ νόμῳ δικάζουσιν· οἱ ἐναντίαν τοῖς ὑπὸ σοῦ προσεταγμένοις τὴν ψῆφον ἐκφέροντες, τὴν ἐντεῦθεν φερομένην ἐ-
 πισπῶνται τὰ καὶ πωρίαν· θρόνον γὰρ ἐπηρείας ἔ ἀνομίας, τοὺς ἀδίκους ἐκάλεσε δικαστὰς· οἱ κόπον ἔ τὰ καὶ πωρίαν
 δρέπονται τῆς ἀδικίας καρπὸν· ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει· „Ἀκούει δ' ἂν ἔ ὁ κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ ἀσκεῖσθαι
 βουλόμενος· μὴ οἰκείτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου δυναστείαν τοῦ Διαβόλου· εἴη δ' ἂν ταῦτα ἔ προσενχὴ τῷ ὑπὲρ τῆς εἰς
 Θεὸν ὁμολογίας ἀγωνιζομένῳ ἔ βούλῳ· μὴ ὑποσῶσθαι θρόνος ἀνομίας ἐναντίον σου Κύριε, κατὰ τοῦ σοῦ προσά-
 γματος κόπον ἡμῖν παρεχόμενος· ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος λέγει· „Τὰχα δὲ ἔ μετῴδῃ τι ἐν ταῦτοις ὁ ψάλλον
 φιλοσοφεῖ, τὸ μὴ ἐξ αἰδίου εἶναι τὸ κακὸν δογματίζων, ἐν αἷς λέγει· οὐ συμπροσέσαι σοι θρόνος ἀνομίας· τοῦ-
 το δὲ ἐστίν, οὐ συνθεωρεῖται σοι ἡ τῆς κακίας ἀρχή· ἀρχὴ γὰρ ὁ θρόνος ὁ τὴν ἁμαρτίαν κείων διὰ πρόσταγματος· τοῦ-
 τος μὲντοι μὴ ἐξ αἰδίου εἶναι τὴν κακίαν, μηδὲ εἰς αἷ παρὰ μένειν αὐτὴν ἐνεδείξατο· ὁ γὰρ μὴ ἦν αἷ, οὐδὲ
 εἰς αἷ ἔσαι.

Εἰ

ρῶν ὁ Διαβόλος ἐν τῇ κρίσει, κατηγορῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαβάλλων.

22 : „ Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν καὶ ὁ Θεὸς μου εἰς βοηθόν καὶ ἐλπίδος μου .

21 : „ Θηρεύουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου .

Διατί, λέγει, εἰ τοῦ Διαβόλου ὑπηρετοῦν Δαίμονες, θέλουν εἰσέλθουν παγίδας ἐναντίον τοῦ τυγχόντος δικαίου, ἀνίστως εὐρεθῶν παρόντες εἰς τὴν κρίσιν σου Κύρια, καὶ θέλουν κατηγορήσουν τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματά του, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῇ πονηρίας καὶ τῆς μισανθρωπίας των .

„ Καὶ αἵμα ἁθῶν καταδικάζονται .

Καὶ θέλουν, λέγει, καταδικάσουν αἷμα ἁθῶν οἱ Δαίμονες Κύρια, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους κακίαν καὶ γνώμην (1) αἷμα δὲ ἁθῶν, εἶναι ὁ ἁθῶς κατὰ περίφρασιν ἢ ἡ ἀδικος τιμωρία ὅσον εἰς τοὺς θείους νόμους : ἦτοι ἢ μὴ παρὰ τῶν θείων νόμων ἐπαγομένη ἵνα νοηθῇ δηλαδὴ, ὅτι οἱ Δαίμονες τιμωρίαν ἀδικῶν κατὰ τῶν ἁθῶν ἀποφασίζουσιν· διὰ τοῦτο ὡς ἄνομοι καὶ ἀδικοὶ δὲν θέλουν εὐρεθῶν παρόντες, ὅταν κρίνῃ ὁ Θεός . (2)

23 : „ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀντιμίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός .

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀνόμους ἐχθροὺς τὴν καταδίκην καὶ πρέπουσαν τιμωρίαν τῆς ἀνομίας των· καὶ θέλει ἀφανίσαι αὐτούς : ἦτοι θέλει σηκώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ μέσον, ὥς ὅπου νὰ μὴ φαίνωνται πλέον, μὲ τὸ νὰ χωσθῶν μέσα εἰς τὸ

ἢ

(1) Ἄλλοι δὲ ἐξηγοῦσι τὰ ῥητὰ ταῦτα περὶ τοῦ Σαούλ· θρόνον ἀνομίας λέγοντες, τὸν θρόνον καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Σαούλ· τὸν αὐτὸν δὲ ἐννοοῦσι καὶ πλάσσοντα κόπον ἐπὶ πρόσχημα· καθότι αὐτὸς ματαίως ἐκσπίαζε νὰ ἀναιρέσῃ τὴν προσηγὴν τοῦ Θεοῦ, ζητῶν νὰ θανατώσῃ τὸν Δαβὶδ τὸν κατὰ προσηγὴν Θεοῦ βασιλέα χειροτονηθέντα· αὐτὸς γὰρ σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐθήρευε καὶ ἐκυνήγα νὰ πιάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου : ἦτοι τὸν Δαβὶδ· καὶ νὰ καταδικάσῃ τὸ ἁθῶν αὐτοῦ αἷμα : ἦτοι αὐτόν .

(2) Σημειώσαι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων, ὅτι· „ Οὐκ οἴδατε ὅτι Ἀγγέλους κρινόμεν ; (Α' Κορ. 5 : 3 .) μὲ τοῦτο δείχνει, ὅτι καὶ οἱ Δαίμονες (τοὺτους γὰρ ὁμοῖαζει Ἀγγέλους κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοφύλακτον καὶ Οἰκουμένιον) ἔχουσιν νὰ παρασταθῶν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἔχει ὁμοίως διὰ νὰ κρίνουν καὶ νὰ καταδικάζουν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Εὐθύμιος ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ κριθῶν καὶ νὰ καταδικασθῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἀντι τῶν πειρασμῶν καὶ θλίψεων ὅπου ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ . Κατὰ γὰρ τοὺς θεολογούντας τέσσαρα τάγματα ἔχουσιν νὰ παρασταθῶν εἰς τὴν κρίσιν· Χριστιανοὶ, ἁσεβεῖς, Ἀγγελοὶ καὶ Δαίμονες .

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Διηγέεται δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς τοῦ κακοῦ ἀναιρέσεως ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Κυρίου μισαφροσύνῃ τὸν ἀφανισμόν τῆς κακίας προαγορεύων· λέγει γὰρ, ὅτι οὗτοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδὴ) αἷμα ἁθῶν καταδικάζονται· τοῦτο δὲ ἐμοὶ σωτήριον γίνεται· ἐγὼ γὰρ καταδικασθεὶς ὑπὸ Σαυλ τοῦ Κεῖς, διὰ τοῦτο γίνεται μοι καταφυγή· καὶ οὕτως ὁ Θεὸς εἰς βοήθειαν ἐλπίδος τοῖς πεπνευκῶσι καθίσταται .

ἡτοιμασμένον αὐτοῖς πῦρ· ἡμποροῦν δὲ νὰ βοηθοῦν τὰ ἄνω εἰρημένα καὶ διὰ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους· οἷον· οὐ συμπροσέσαι· ἦτοι δὲν θέλει πλησιάσει εἰς ἐσένα· Κύριε, ἀρχωντας ἄνομος, ὅς τις βάλλει κόπον, καὶ δὲν εὐφίνει ἡμᾶς νὰ τελειώσωμεν τὰ προσχηματά σου· θηρεύσουσι δὲ οἱ παράνομοι τοὺς δικαίους, καὶ τοὺς ἁθώους θέλουν καταδικάσουν καὶ τὰ ἐξῆς δὲ παρο-

μοίως ἐρμηνεύονται· τὸ δὲ εἰς βοηθόν ἐλπίδος μου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, εἰς στήριγμα τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος μου, ἡ ὁποία σαλεύεται, ὅταν ἐγκαταλείπωμαι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ Θεὸς, ὅταν μοι βοηθῇ σπασέτω αὐτήν· καὶ ἀποδώσει μὲν ὁ Κύριος εἰς τοὺς πονηροὺς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν κόλασιν, ἀφανιεῖ δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι διακαταστροφῆς καὶ θανάτου. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 4Δ.

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ . Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις .

Ἀνεπίγραφος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ ἐβδομήκοντα ἔγραψαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· καὶ αἶνον μὲν εἶπον τὸν Ψαλμόν, διὰτὶ αἰνεῖ τὸν Θεόν· ᾠδῆς δὲ, διὰτὶ μὲ μέλος ἐμελωδῆθη· „ Καὶ ἐν ψαλμοῖς γὰρ ψήσιν, ἀλαλάξωμεν αὐτῷ· Συγχαλεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἀγαλλίασιν τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστόν· τοὺς δὲ μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους συμβουλεύει, νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ προσπέσουν εἰς αὐτόν, ἕως ὅπου ἔχουν καιρὸν μετανοίας· συναριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτοῦ του μὲ τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστόν, καὶ μὲ τοὺς μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους· μὲ οἰκείους μὲν, ὡς οἰκείους κατὰ τὴν εὐσέβειαν, μὲ τούτους δὲ, ὡς οἰκείους κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν συγγένειαν. (2)

Ι : „ Δεῦ.

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἀκούων δὲ ὅτι ἀνταποδώσει Κύριος αὐτοῖς τὴν ἀνομίαν, τὴν ἡτοιμασμένην ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ τιμωρίαν ἐκλάμβανε, ἀποδιδόμενην εἰς κεφαλὴν τῶν ἀνόμων ἐν τῷ τῆς δικαιοκρίσεως καιρῷ, ὅτε ἔξ ἀφανισθῇ αὐτοὺς Κύριος· λέγει δὲ ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβίβλῳ· „ Ὅτι ὅταν οἱ Ψαλμῶδες ἔψαλλον τὸν εἶχον τοῦτον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἤγουν τό· „ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ἔξ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεός, ἔβαλον οἱ Ῥωμαῖοι φωτίαν ἔξ κατέκαυσαν τὸν ναὸν (ἔξ τὴν πῆλιν τῶν Ἱεροσολύμων) ἔξ οὕτως ἀντὶ τῆς μισαιρονίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἔλαβον τὴν ἀνταπόδοσιν οἱ Θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι, ἀφανισθέντες κατὰ τὴν πονηρίαν τοὺς· ἦτον δὲ πέμπτη τοῦ Αὐγούστου μηνός, ὅταν ἐκὰν τὸ ἱερὸν ἔξ ἡμέρα Σαββάτου μετὰ τὴν νομικὴν λειτουργίαν, καδ' ἦν ἡμέραν κατεκρή παλαι ἔξ ὑπὸ τοῦ Ναβουζαδνάν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ναυουχοδονόσορ (σελ. 12. τῆς δωδεκαβίβλου.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐσχηματίσθη ἐκ προσώπου Ἰωσήφ τοῦ βασιλέως, ἔξ τῶν τοῦ Θεοῦ ἱερῶν· ἀφ' οὗ αὐτὸς κατέσφαξε τοὺς ἱερεῖς τῶν Εἰδώλων ἔξ τοὺς τούτων βωμοὺς κατεκρήμνισε, ἔξ τὰ κόκκαλα τῶν τελευτησάντων ἱερέων τῶν Εἰδώλων κατέκαυσε· ἔξ τὸν λαὸν πάντα συνάξας, ἐσυνθύλευσε νὰ μετανοήσουν, ἔξ νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Θεόν· ἔξ οὕτω χαίροντες ἔξ ἀλαλάζοντες νὰ ψάλλουν τὸν παρόντα Ψαλμόν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐκ τῆς ἀσεβείας.

„Καὶ ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάζωμεν αὐτῇ.

1: „**Δ**εῦτε ἀγαλλιασόμεθα τῷ Κυρίῳ.

Ἐλᾶτε, λέγει, ὁ χριστιανὸς, νὰ χαρῶμεν ἐν τῷ Δεσπότη ἡμῶν Χριστῷ· ἐπειδὴ καὶ ἤξεώθημεν νὰ ὑποταχθῶμεν ὑποκάτω εἰς ἕνα τοιοῦτον Κύριον καὶ αὐθεντὴν φιλανθρωπώτατον.

„Αλαλάζωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν.

Ἄς μελωδίσωμεν, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον· ὅτι αὐτὸς ἐνίκησε τοὺς τυραννοῦντας ἡμᾶς Δαίμονας, καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς σκλαβίαν αὐτῶν· βοή γὰρ ἐπινίκιος εἶναι ὁ ἀλαλαγμός, ὡς πολλάκις ἐπομεν. (1)

2: „Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ἐν ἐξομολογήσει.

Ἄς προλάβωμεν, λέγει, τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ· ἵγουν πρὸ τοῦ νὰ φανῇ πάλιν ὁ Χριστός, ὡς ἐξομολογηθῶμεν εἰς αὐτόν· ἥτοι ἄς μετανοήσωμεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διότι σημειοῦν μετανοίας εἶναι ἡ ἐξαγώρευσις τῶν ἀμαρτημάτων. (2)

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ χριστιανοί, ἀφ' οὗ ἐπιστεύσαμεν εἰς τὸν Χριστόν, ὡς ἀλαλάζωμεν μετὰ Ψαλμοῦς ἐπινίκιους εἰς αὐτόν, τὸν εἰπόντα· „Θαρσείτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ψαλμ. 15. 33.)

3: „Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος, καὶ Βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Διατί, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐφάνη ὡς ἄνθρωπος καὶ ἔπαθεν, ἀλλ' ὅμως εἶναι μέγας Θεός· καὶ μέγας Βασιλεὺς εἰς ἔλην τὴν γῆν· μετὰ χαρὰν δὲ ἐνδικτρίβει ὁ Δαβὶδ διηγούμενος τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ.

4: „Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα
τῆς γῆς.

Εἰς τὴν χεῖρα· ἵγουν εἰς τὴν ἐξουσίαν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, εὐρίσκεται ὅλη ἡ γῆ· ἢ καὶ ἄλλως· τὸ ῥητὸν τοῦτο συμπρωτεῖ μετὰ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „Ὁ κατέχων τὸν γύρον τῆς γῆς (Ἡσ. μ. 22.) καὶ πάλιν· „Τίς ἐμέτρησε πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; (αὐτοθ. 12.) (3)

„Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Οἱ ταῦτα λέγοντες, πρὸς συνάφειαν καλοῦσι τοὺς ἀφελήκτους ἑαυτῶν· οὐ γὰρ τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τοῖς κενωμένοις πρέπει τὸ δεῦτε· ἐχαρίσθη τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ τῇ κατὰ γνώμην ἀνυπόταξί· δεῦτε οὖν φασιν, ἀφέντες τὸ ἐξήκον, ἢ ἀποβαλόντες τὸ ἀνυπότακτον, ἀγαλλιασόμεθα τῷ Κυρίῳ· τούτέστιν ἐπιλαβόμεθα τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ Χορευόντων ἐστὶ τὸ προσίμιον ἢ ἡδόμενων ἐπὶ τῇ τῆς ἀσεβείας ἀπαλλαγῇ· κοινῇ τῷ Θεῷ τὸν ἐπινίκιον ἀναπέμφωμεν ὕμνον· ὁ γὰρ ἀλαλαγμός, νικούντων ἐστὶ φωνή· ἐνίκησε δὲ τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς τὸ εἶδος τῶν δυσσεβῶν· εἰκότως τοίνυν τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν προσφέρουσι τῷ Θεῷ, ἢ μάλιστα ὁ τῶν Ἀποστόλων ἢ Μαρτύρων χορὸς.

(2) Ὅθεν ἢ ὁ Κύριλλος λέγει· ἢ Πλὴν εἰς κρίσιν καθίστη τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· τούτέστιν ὁ Ὑῖος, τῇ ἐξομολογήσει προλάβωμεν· ἵγουν μετανοήσωμεν· ἢ τοὺς Δεσποτικούς ἱλασμους ἐπικαλεσώμεθα, διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐμπόρου ἐπιμελείας· οὕτω γὰρ ἡμῖν συμβήσεται εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν· ἢ γὰρ ἐξομολογήσεις ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρα· ἢ τοῦτο δηλοῖ τὸ, ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάζωμεν αὐτῷ.

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· ἢ Τὸ δὲ ἐν χειρὶ φάμεν, οὐχ ὅτι χεῖρας ἔχει Θεός, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι ἡ δύ-

6. Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὄρεων αὐτοῦ εἰσιν·
 „ ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ Θάλασσα, καὶ
 „ αὐτός ἐποίησεν αὐτήν, καὶ τὴν ζή-
 „ ράν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπλάσαν.

σωμεν τὸν Θεόν, καθὼ δούλοι· νὰ προσπέσωμεν εἰς
 αὐτόν, καθὼ χρειάζομεθα τὴν βοήθειάν του· καὶ νὰ
 κλύσωμεν ἔμπροσθεν εἰς αὐτόν, καθὼ ἁμαρτωλοὶ κα-
 τὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

Τὰ ὕψη λέγει, θουνὰ καὶ διὰ τοῦτο ὄντα θαύ-
 ματος ἄξια, αὐτὰ εἶναι κτίσματα καὶ κτήματα τοῦ
 Θεοῦ· ὁμοίως καὶ ἡ θάλασσα, ὅχι μόνον εἶναι κτήμα
 τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτήν· καὶ αἱ
 χεῖρες τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν τὴν ξηρὰν γῆν· διὰ μέσου
 δὲ τῶν σοιχείων τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ἐφανε-
 ρωσε καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ καὶ θαλάσῃ περιεχόμενα κτί-
 σματα. (1)

6 : „ Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέ-
 „ σσωμεν αὐτῷ, καὶ κλύσωμεν ἐναν-
 „ τίον Κυρίου τοῦ ποιητὰντος ἡμᾶς.

7 : „ Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
 „ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρό-
 „ βата χειρὸς αὐτοῦ.

Λαὸς μὲν νοεῖται Θεοῦ, οἱ πλεον γνωστώ-
 τεροι· πρόβata δὲ Θεοῦ οἱ πλεον ἀσύνετοι· καὶ λα-
 ὸς μὲν λέγεται, καθὼ εἶναι Βασιλέως· πρόβata δὲ,
 καθὼ εἶναι ποιμένος· καὶ λαὸς νομῆς αὐτοῦ λέγον-
 ται, καθὼ τρέφονται καὶ προνοοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν·
 πρόβata δὲ χειρὸς αὐτοῦ, καθὼ κυβερνοῦνται καὶ δι-
 οικεῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν.

Ἐλάτε, λέγει, ὧ Χριστιανοί, νὰ προσκυνή-

„ Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἁ-
 „ κούσητε.

8 : „ Μὴ

δύναμις αὐτοῦ ἡ προνοοῦσα πάνταν, αὐτὴ ἐστὶν ἡ συγκρατοῦσα καὶ διαβασάζουσα τὸ σῶμα τῆς γῆς· ὁ δὲ Δίδυμος
 λέγει· „ Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἐν τῇ χειρὶ γίνονται τοῦ Θεοῦ τῇ σκεπαστικῇ καὶ παντοδυνάμει· μένει οἱ περιεχόμενα
 τῆς γῆς φρονήσει καὶ πολιτεία γινόμενοι· ὅθεν οὐδεὶς αὐτοὺς ἀρπάσαι δύναται ὄντας ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ
 ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ταῦτα τὰ πέρατα αἰτήσας παρὰ τοῦ Πατρὸς εἴληφεν ὁ Σωτὴρ,
 κατὰ τὸ· „ Αἰτήσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι· Ἐθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσιν σου τὰ πέρατα τῆς
 γῆς· ἐν τῇ χειρὶ δὲ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, διὰ τὸ τῇ αὐτοῦ χειρὶ διοικεῖσθαι τὰ περίγεια· τὰ δὲ ἐπουρά-
 νια τροπικῶς ὡς τῶν ὀρέων νομαζόμενα, κρεῖττον τι ἔχει τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπεὶ δὲ περ αὐτοῦ ἐστὶν οἶον τι κτήμα καὶ
 οἰκητήριον τῆς βασιλείας· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, γῆν μὲν ἔννοε, τοὺς ἐκ γῆς πλασθέντας ἀνθρώπους· πέρατα
 δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πλάσεως αὐτῶν μέχρι τῆς συντελείας συμποσούμενον· ὁλος
 γὰρ ὁ ἀριθμὸς οὗτος καὶ ἡ ποσότης τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι πέρατος, καὶ προεγνώσθη ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ
 συνεκτικῇ αὐτοῦ χειρὶ εὐρίσκεται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ξηρὰν τὴν γῆν ἐκάλεσε· διότι τὸ ξηρὸν ὕδρον τῆς γῆς ἐστὶ καὶ ἐξ αἵματος· ὡς
 τοῦ ὕδατος ἡ ψυχρότης, καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ὑγρότης, καὶ τοῦ πυρὸς ἡ θερμότης· ἐνοῦται δὲ ἕκαστον σοιχείον τῇ γῇ
 σοιχείᾳ διὰ τῆς κοινῆς πιότητος, καὶ τῇ ἀντικειμένῃ συνάπτεται· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „ Τίνες αἱ δυνά-
 μεις οὐρανοῦ καὶ γῆς; μία μὲν ὁμολογουμένως δραστήριος τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ὁ Θεὸς λόγος ἐστὶν· ἑτέρα δὲ, τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον· ποιητικὸν γὰρ αὐτὸ, ἀλλ' οὐ ποιοῦμενον· εἶδες πῶς Δεσπότην αὐτὸν ἀποφαίνεται τῶν ἀπάντων; ὁ δὲ Ἀ-
 νώνυμος ἐρμηνευτὴς λέγει· „ Ὑψηλὰ δὲ ὄρεα· τοῦτέστι τὰ ἐπὶ τὴν δόξαν καὶ περιφανέστερα τῶν ἐν οὐ-
 ρανοῖς· Ἀρχαὶ, Θεόνομοι, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι, Κυριότητες, Ἀρχαγγέλοι, καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ· ἀλλὰ ταῦτα πάντα
 αὐτοῦ ἐστὶν· ὁ μὲν γὰρ, ὡς Υἱὸς συγκάθεται τῷ Πατρί· οἱ δὲ, παρεστήκασι λειτουργοῦντες αὐτῷ, καὶ δοξολογίαις
 εὐφημοῦντες αὐτόν.

(2) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Καὶ ἑαυτοὺς δὲ τῶν προσκυνούντων καὶ κλαδόντων εἶναι φασιν οἱ ἅγιοι, ὅπως ἂν
 προσδυομένους εἰς τὴν ἐξομολόγησιν παρασκευάσωσι τοὺς ἀκούοντας· οὐκ ἐκ τόπου δὲ εἰς ἕτερον ἵεναι κελεύουσι
 λέγοντες, δεῦτε· ἀλλὰ τὴν κατὰ γνώμην ἀπαιτοῦσι σύμβασιν· οὐκέτι γὰρ τοπικὴ προσκύνσις ἐστὶν· ἀλλὰ προ-
 σκυ-

8 : „ Μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν
 „ ὥς ἐν τῷ παραπικρασμῷ .

„ τῇ ἐρήμῳ .

Τὸ σήμερον ἐδῶ δὲν σημαίνει μίαν ὁρι-
 σμένην ἡμέραν, ἀλλ' ἀόριστος σημαίνει κάθε ἡμέραν,
 εἰς τὴν ὅποιαν δύναται νὰ λέγεται τὸ σήμερον . ἔτι
 γὰρ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἐρμήνευσεν ἐν τῇ πρὸς Εἰσα-
 γογῇ (Εἰσ. γ. 7. 13.) καὶ διὰ τὸ εἰ-
 ποῦμεν συντόμως, τὸ σήμερον σημαίνει κάθε καιρὸν .
 (1) ἀνίσως λοιπὸν, λέγει ἀκούσῃτε τῆς φωνῆς τοῦ
 Θεοῦ, ὅς τις σᾶς καλεῖ διὰ μέσου τῶν θείων γραφῶν,
 καὶ μάλιστα διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, μὴ σκληρύνε-
 τε τὰς καρδίας σας παρακούοντες καὶ μὴ δεχόμενοι
 αὐτήν . καθὼς δὲν ἠκούσατε τὴν φωνὴν τοῦ ἰδίου Θε-
 οῦ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ παραπικρασμοῦ : ὅταν δηλαδὴ
 παραπικράνατε τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ . (2)

Εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον . Ψαλμὸν, ὅτι
 „ Παραπικράναν τὸν Ὑψίστον ἐν ἀνδρῶ, καὶ ἐξεπεί-
 ρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ .
 Καὶ τότε γὰρ ἐσκληρύναν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι τὰς καρ-
 δίας των, καὶ ἀπεγράφηκαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν
 ὅποιαν ἤκουσαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἀλησμόνησαν τὰς
 εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπίστησαν, ὅτι πάντα δύ-
 νатаи νὰ κάμῃ ὁ Θεός .

9 : „ Οὐ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν .
 „ ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα
 „ μου .

„ Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν

Τὸ οὐ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ . δηλαδὴ ἐν τῇ ἐ-
 ρῇ .

σκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὸν Προφήτην, ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ . (Σοφοῦ β'. 11 .) οὐκ αἰσθητῶς ἔ-
 σωματικῶς, ἀλλ' ἐν Πνεύματι ἔσ' ἀληθείᾳ . ἀμεμπτος δὲ κλαυθμὸς, ἔσ' πᾶσαν κηλὶδα διαφεύγων, ὁ θαρσύν ἐνώ-
 πιον Κυρίου γίνεσθαι . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ὅτι διδάσκει ἡ ἱστορία ἔσ' τοῦ Ἰωσίου ἔσ' τοῦ λαοῦ τὰ δάκρυα,
 „ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Δευτερονομίου προέχουσιν . „ ὁ δὲ Θεόδωρος . „ Ὅταν ἴδῃτε φῆσιν, ἐν εἴδει τῇ
 καθ' ἡμᾶς : ἡγοῦν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνότα τὸν τῶν ὅλων Βασιλέα ἔσ' Κύριον, τὸν σύνθρονον τῷ Πατρὶ Θεὸν
 λόγον, μὴ ἀγνοήσῃτε τὴν οἰκονομίαν . μὴ φύγῃτε τὸ προσκυνεῖν αὐτῷ . μὴ παραιτήσῃτε τὸ προσπίπτειν αὐτῷ .
 ἐπίγινωτε δὲ μᾶλλον, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἔσ' ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ . προσθέτει δὲ ὁ Εὐσέβιος . „ Διδά-
 σκει δὲ ἡμᾶς διὰ τοῦ ἐνώπιον Κυρίου, μὴ ἐνώπιον ἀνθρώπων, μηδὲ ἀνθρώποις τοῦτο ποιεῖν . ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ,
 κατὰ τῇ . „ Ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ .
 (1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος . „ Καὶ τί ἐστὶ τὸ σήμερον ; κατὰ τὸν ἐνεσηκότα δηλονότι καιρὸν, καθ' ὃ γέγονεν ἡν-
 θρωπος ὁ Μονογενὴς . τότε γὰρ ἅπαντες ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ . οὐ γὰρ λελάληκε πρὸς ἡμᾶς δὲ ἐνὸς τῶν ἁ-
 γίων Προφητῶν . . . ἀλλ' ὡς Θεὸς τῶν ὅλων ἔσ' Κύριος . ὁ δὲ Δίδυμος λέγει . „ Τὸ σήμερον ὁ Ἀπόστολος εἰς πᾶν-
 τα τὸν παρατείνοντα τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον ἐξήλειψε, κατὰ τὸ . „ Ἔως οὗ τὸ σήμερον καλεῖται (Εἰσ. γ'.
 13 .) ἔσ' ὁ Ἀνώνυμος . „ Παρατείνει, λέγει, ἕκαστῳ τὸ σήμερον, μέχρι τοῦ βίου παντός . καὶ φησιν . εἰ
 βουληθεὶς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς σήμερον καινῶς ἀκούων Θεοῦ, ἔσ' μὴ σκληρὸς εἶναι τὴν καρδίαν ἔσ' ἀνουθέτη-
 τος, ἔξῃ σοι, τῆς μὲν κακίας ἀποσῆναι, τῶν δὲ τῆς ἀρετῆς ἔργων ἐνάρξασθαι . πολλοὶ γὰρ, ἔσ' σχεδὸν οἱ πλεί-
 οντες ἡμῶν, τὸ μὲν σήμερον διακροῦνται ἔσ' ἀργοὶ ἔσ' ῥάθυμοι παρατρέχουσιν, εἰς δὲ τὴν αὔριον ἀναβάλλονται . καὶ
 ἀντέχεσθαι μὲν τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδευμάτων κατεπαγγέλλονται . λαμβάνουσι δὲ τοῦτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς
 πάσας τὰς ἡμέρας ἐκδραπνίσαντες, γυμνοὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἱματίων ἐξελθόντες τοῦ βίου, ἔσ' κούφη τῇ νηὶ πλεύ-
 σαντες, μηδὲν φορτίον ἐπικομίζόμενοι . διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Βασίλειος . „ Πολλοὶ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὸ αὔ-
 ριον οὐ κατέλαβον . ἔσ' ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Δεινὸν ὑπεροβουλία, ἔσ' τὴν καὶ τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε
 οὐκ ἐστὶ λύσις τῆς ζημίας μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, ἔσ' τὸν πικρὸν συγκλεισμὸν τῶν ἐκαστῶν βεβιωμένων .
 (2) Παραπικρασμὸν δὲ, (λέγει ὁ Θεόδωριτος) τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλάκις γεγεννημένην ἀντιλογίαν καλεῖ . ὁ δὲ
 λόγος προηγουμένως πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς λέλεκται . οὕτω γὰρ ἔσ' ἐν ἐτέρῳ λέγει Ψαλμῷ . „ Ποσάκις παρεπί-
 κραναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ ! παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῇ ἀνδρῶ ! ἔδειξε δὲ ἔσ' τὸ τῆς γλώσσης αὐθαίρετον . οὐ γὰρ ἀ-
 πλῶς εἶπε . μὴ σκληρυνθῆτε, ἀλλὰ μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν . διδάσκων ὡς αὐτοῖς τῆς τοιαύτης καρ-
 δίας δημιουργοί .

ρήμω· ἢ οὐ πειρασμοῦ· ἦτοι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ, τὸν ὅποιον ἐπείρασάν με οἱ πρόγονοί σας· τὸν λόγον δὲ τοῦτον λέγει ἐκ προσώπου του τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· οἱ πρόγονοί σας, λέγει, ἐδοκίμασαν τὴν δύναμίν μου, καὶ εἶδον τὰ θρυμνάσια καὶ τὰς εὐαγγελίας μου· περὶ τῶν ὁποίων διηγείται καὶ ὁ οὗτος Ψαλμός.

10· „Τεσσαράκοντα ἔτη προσέχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπα· ὅτι πλάνωνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγνώσαν τὰς ὁδοὺς μου.

Τὸ τεσσαράκοντα ἔτη, μερικοὶ μὲν συνάπτουσι μὲ τὸ ἀνωτέρω λέγοντες· καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη· ἄλλοι δὲ τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ προσέχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καθὼς εἶναι ἐδῶ· ἦτοι ἄχθος καὶ βάρος ἔλαβον, καὶ ἐδυσαρεσθήην εἰς τὴν γενεάν ἐκείνην τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν· ὅθεν καὶ εἶπα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πάντοτε πεπλανημένοι κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἀκατάστατον ἔχουσι γνώμην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Δαβὶδ· „Γενεὰ, ἣτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν ἐαυτῆς (Ψαλ. οὗ. 11.) ἀλλ' οὐδὲ ἐγνώρισαν, λέγει, ποτὲ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι Ἰουδαῖοι τὰς ὁδοὺς μου· ἦτοι τὰς ἐντολάς μου· φησὶ γὰρ λέγονται αἱ ἐντολαί, δια-

τί φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· γινώσκιν δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ, ὅχι τὴν διὰ ψυχῆς νοήσεως καὶ μελέτης, ἀλλὰ τὴν δι' ἐνεργείας καὶ πράξεως· ἦτοι δὲν ἠθέλησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, νὰ βάλλουν εἰς ἔργον καὶ πρᾶξιν τὰς ἐντολάς μου.

11· „Ὡς ὁμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν καταπαυσίν μου.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι βεβαιωτικόν· βεβαίως, λέγει, ἀπεφάσισα, ὅταν ὀργίσθῃκα κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν θέλουν ἐμβῶν εἰς τὴν καταπαυσίν μου· ἦτοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ὁ γὰρ εἰ ἐδῶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ οὗ, καθὼς ἔπομεν ἐν τῷ πη. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες το· „Ἀπὸ ἧς ὤρσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· ὅπου εἶπομεν καὶ τί εἶναι ὄρκος ἐπὶ Θεοῦ· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς εἶπομεν ἐν τῷ 5· Ψαλμῷ κατὰ τὴν ἀρχήν, καταπαυσις δὲ λέγεται ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καθὼς αὕτη κατέπαυσε τοὺς εἰσελθόντας εἰς αὐτὴν Ἰουδαίους ἀπὸ κάθε μετάβασις καὶ περιπλάνησις, ὅπου ἔκαμν τεσσαράκοντα χρόνους ἐν τῇ ἐρήμῳ· (1) καθὼς λοιπὸν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι δὲν ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διὰ τὴν ἐπαρῆκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ· ἐτί καὶ ὅσοι χριστιανοὶ παρακούουν καὶ δὲν φυλάττουν τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ, δὲν θέλουν ἐμβῶν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Νικητάς λέγει· „Τρεῖς οἶδεν ἡ Γραφὴ καταπαύσεις· μίαν τὴν σαρκικὴν τὴν τοῦ Σαββάτου· ἢ ἰτέραν τὴν εἰσοδὸν τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν Ἰησοῦς κατέπαυσε τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλάνης ἢ μεταβάσεως· ἢ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμεῖς ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἐτέρας ἐμμένοντο ἐνταῦθα, εἰ ἀληθῶς ἐκείνη ἦν κατέπαυσις· ὅσοι κυρίως κατέπαυσιν ἐσιν, ἢ μετὰ τὴν τοῦδε κόσμου ἀπαλλαγὴν ἐν ταῖς ἀνω μοναῖς κατοικήσουσι· εἰς ἣν εἰσελθεῖν σπουδάζομεν· τούτων μεμνημένοι ὁ Θεὸς Ἀποστόλος, τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὰς φωνὰς ἀνατίθησι λέγων· „Διδὼς καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ ἢ τῷ ἔξῃ· ὁ δὲ Προφήτης λέγει (ὁ Δαβὶδ) ὅτι ἐπείρασάν με ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁ δὲ Δαβὶδ διαμαρτύρεται, ὅτι ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασθεὶς ὑψίστος ἐστὶ Θεός, ἀνεφάνη ἅρα τὰ εἴδη τῶν πνευματομάχων, σαφῶς τοῦ Ἀποστόλου ἢ τοῦ Δαβὶδ κηρύττοντος τὴν Θεότητα τοῦ Πνεύματος.

ΨΑΛΜΟΣ ψε'

ψ. Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ· ὅτε ὁ οἶκος ᾠκοδόμητο μετὰ τὴν
αἰχμαλωσίαν, Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· διατὶ δὲ αἶνος ᾠδῆς ἐπιγραφή παρὰ τῶν Ἑβδομήκοντα, προείπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· οἶκου δὲ οἰκοδομὴ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἱστορικῶς μὲν εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Ζοροβάβελ γενομένη ἀνάκτισις τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀναγωγικῶς δὲ, οἶκου οἰκοδομὴ νοεῖται, ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκατοίκησεν ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὕστερ' ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν ὁποίαν αἰχμαλώτευσεν ὁ Διάβολος· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „Ἀναβάς εἰς ὕψος αἰχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· ἡ οἰκοδομὴ οἴκου εἶναι ἡ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὁ μέγας καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων υἱὸς τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμησε, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅλα γὰρ αὐτὰ προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ, παρακινεῖ τοὺς Χριστιανούς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, νὰ μελωδήσουν εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον εὐχαριστήριον.

1. „ Ἀσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν.

Τὶ εἶναι τὸ καινὸν ᾠσμα, εἵπομεν ἐν τῷ λβ.
Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸ „ Ἀσατε αὐτῷ ᾠσμα καὶ.

νόν· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι τὰ ᾠσματα, ὅπου ἐσύνθεσαν οἱ Χριστιανοί, καὶ ψάλλουσιν εἰς τὰς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἔμπορεῖ δὲ νὰ ᾔῃαι ᾠσμα καινόν, καὶ ἐκείνη ἡ δοξολογία, ὅπου ᾄδουσιν οἱ Ἀγγελοὶ· ἡγοῦν τὸ „ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. (Λουκ. 6. 14.) πότε δὲ ταύτην ᾄδουσιν; ὅτε ᾠκοδομήθῃ ὁ οἶκος· ἤτοι ὅταν ὁ Χριστὸς ἐγεννηθῇ, κατὰ τὸν Ἀνώ-
νυμον ἐρμηνευτήν (1)

„ Ἀ.

(1) Κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Διόδωρον· „ Τὸ Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις παρακελεύεται τὸ καινὸν ᾠσμα· τοῦτέστι τὴν νέαν Διαθήκην ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἑθνεσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν νόμῳ, τὰς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς δυναστείας ἡδὸν λέγοντες· ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐδόξως γὰρ δεδοχθῆναι· λαμπρότερα δὲ καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκαίμενα προαναθεωροῦντες ἐν Πνεύματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὰ κατορθώματα, διακεκράγασε τῶν ἁγίων τινες· „ Ἀσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν· τοῦτο δὲ ἦν· „ Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, σκυλεύσας τὸν Ἄδην· πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ἀσ-
δεῖν δὲ τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν κελεύομεθα, εἴτε οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασφέντες ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, καὶ κεῖ μὲν οὐ δυνάμενοι τὴν θείαν ἄδειν ᾠδῆν, ὥς ἐπὶ γῆς ἀλλοτριᾶς, ἐνταῦθα δὲ νέαν ᾠδὴν καὶ πολι-
τεῖαν ζητούμενοι, εἴτε οἱ μέναντες ἐν τῷ καλῷ καὶ προκόπτοντες, καὶ τὸ μὲν, κατωρθώκοτες ἡδὴ, τὸ δὲ, κατορ-
θούντες παρὰ τοῦ καινοποιῦ Πνεύματος.

„ Ἀσάτε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ .

„ Εὐαγγελίσεθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ
„ σωτήριον αὐτοῦ .

Ἐμνήσατε, λέγει, ὕμνους εἰς τὸν Χριστὸν ὅλην
τὴν γῆν· διὰ τὸ αὐτὸς ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλην τὴν γῆν,
ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· τοῦτο δὲ δὲν δύ-
ναι ναὶ προσκρυσθῇ εἰς τὴν αἰσθητὴν οἰκοδομὴν τοῦ
ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν αὐ-
τὴν δὲν ὠφεληθήκαμεν τὰ ἄλλα ἔθνη· ὅθεν εἰς μόνην
τὴν οἰκοδομὴν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἀρμόζει. (1)

Διαγγέλλετε, καὶ κηρύττετε πάντοτε τὸ σωτή-
ριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ λόγος δὲ οὗτος λέ-
γεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς τῶν Ἀποστόλων
διαδόχους· ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν τὴν ἐξηγη-
σιν τοῦ· „ Τὴν ἀληθείαν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶ-
πα.

2 : „ Ἀσάτε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄ-
„ νομα αὐτοῦ .

3 : „ Ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν
„ δόξαν αὐτοῦ· ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς
„ τὰ θαυμαστικά αὐτοῦ .

Εὐφημήσατε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ,
διὰ τὸ αὐτὸ εἶναι σωτήριον· Ἰησοῦς γὰρ, Σωτὴρ ἐρ-
μηνεύεται· ἢ διὰ τὸ αὐτὸ εἶναι παντοδύναμον κοντὰ
εἰς ἐκείνους, ὅπου μετὰ πίστεως τὸ ὀνομάζουσι· τρεῖς
φορὰς δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τὸ,
ἄσατε τῷ Κυρίῳ· διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία Θεότης
εἶναι τῶν τριῶν προσώπων· καὶ μία λατρεία· καὶ ἓνα
ἄσμα πρέπει εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα. (2)

Κηρύξατε, λέγει, εἰς τὰ ἔθνη τὴν δόξαν· ἡ-
τοι τὴν ἐκανθρώπησην τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τὰ δι' ἡμᾶς
πάθη αὐτοῦ· δόξα γὰρ εἶναι εἰς τὸν Δεσπότην, τὸ
νὰ πάθῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν δούλων του· ὁμοίως
κηρύξατε καὶ τὰ θαυμαστικά ἔργα, τὰ ὅποια ἐποίησε συ-
ναναστρέφόμενος μετὰ τοὺς ἀνθρώπους. (3)

4 : „ Ὅτι

- (1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Πῶς ταῦτα Ἰουδαίους ἀρμόττει παρὰ πάντων πολεμουμένων ἀνθρώπων; οὐ
γὰρ ἴσθισαν οἱ τὴν ἐκείνων ἰδόντες ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὸναντίον ὑχθίσθησαν· καὶ παντοδαπὰς αὐτοὺς κακοὺς πε-
ριβαλεῖν ἐπειράθησαν· ὁ δὲ προφητικὸς λόγος πᾶσαν τὴν αἰκουμένην εἰς χορείαν καλεῖ, καὶ τῶν καὶ νέων ἀγαθῶν ἐ-
παγγελίαν περιέχων· καὶ οὐ τῷ Ἰουδαίων λαῷ· ἀλλὰ πᾶσιν τῇ γῇ προσπεφωνημένος· ἐπὶ καινοῖς γὰρ πράγμασι,
καὶ νῦν χρειὰ καὶ τῆς ὑμνωδίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν·
καὶ ἐφ' ἡμῖν πεπλήρωται τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν γεγραμμένον· „ Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου· ἀνε-
καινίσθημεν γὰρ ἐν Χριστῷ, τὸν μὲν παλαιὸν ἀνθρώπον ἀποδυσάμενοι, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς
ἀπάτης· ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν.
- (2) Ἄλλος δὲ εἶπε· „ Ὅσοι πάντες οἱ ἄδοντες τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ ἄδειν αὐτῷ καὶ εὐλογεῖν τὸ ὄνομα αὐτοῦ προ-
σάπτονται· διὰ γὰρ ἔργων ἀγαθῶν καὶ γνώσεως τῆς ἀληθείας, εὐλογεῖ τις καὶ δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.
- (3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φησι· „ Βούλεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συντόνῳ καὶ ἀδιαστάτῳ σπουδῇ ἐπιτελεῖν αὐτοὺς τὸ
Εὐαγγελικὸν ἔργον· τὸ γὰρ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦτο παρίσχει, τὸ διηλεκτὸς αὐτοὺς Εὐαγγελίζεσθαι τὸ σωτήριον·
περὶ οὗ εἴρηται· οὗτος ἐστὶν ἀληθὺς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου· (Ἰωάν. δ'. 41.) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει·
„ Δυνατὸν τὸ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐκλαβεῖν τὰς δύο Διαθήκας, τοῦ Σωτῆρος ὄντος ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· ἐπεὶ οὖν
οἱ εὐαγγελίζεσθαι προσαιτῶμενοι νομομαθεῖς ὄντες καὶ τῆς πρώτης ἡμέρας (ἡτοί τῆς παλαιᾶς Διαθήκης) τὸν
φωτισμὸν εἶχον, ἀκολουθῶντες ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡμέραν ἄλλην τὴν κατὰ τὴν καινὴν Διαθήκην φωτιζόμενοι, τὸ
Θεοῦ σωτήριον ἀναγγέλλουσιν· ἀναγγέλλουσι δὲ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τυγχόντων ἀπαλλαγῆς
τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς· περὶ ἧς γέγραπται ἐν Ἑσάτῃ· „ Καὶ ἐφθῆσεται ἡ δόξα Κυρίου· (Ἑσ. μ'. 5.)
Πρὸς τοῦτοίς δὲ καὶ ἀναγγέλλειν ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμαστικά αὐτοῦ προσάπτονται· περὶ ὧν ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ
πρὸς

„Αρατε θυσίας καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς
τὰς αὐλὰς αὐτοῦ.

„Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
πᾶσα ἡ γῆ.

Λέγετε, λέγει, ὡς χριστιανοί, θυσίας πνευματικές, καὶ πηγμένας εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.
„Πνεῦμα γὰρ φῆσιν ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνῶντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν (Ἰωάν. 8. 24.) Πνευματικαὶ δὲ θυσίαι, εἶναι αἱ ἀρεταί· αὐτὰ δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι.

(1)

9: „Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ αὐτοῦ.
„γῖα αὐτοῦ.

Εἰς τὸν κη. Ψαλμὸν ἐρμηνεύσαμεν τὸ ρητὸν τοῦτο, καὶ ἐκεῖ εὐρισκόμενον ἀπαραλλάκτως αὐλὴν δὲ ἀγίαν, τὴν ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὀνομάζει, ἢ καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν· πρόσθε δὲ ὡς ἀναγνώσκω, πῶς ὁ Δαβὶδ εἰπὼν ἀνωτέρω αὐλὰς· κληθυντικῶς, εἶπεν ἀκολουθῶς ἐδῶ αὐλὴν ἐνικῶς· διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, πολλαὶ μὲν εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, μία δὲ κατὰ τὴν πίσιν· καὶ χωρισμέναις μὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τοὺς τόπους, ἡνωμέναις δὲ εἶναι κατὰ τὴν ὁμοδοξίαν.

Ὅλη, λέγει, ἡ γῆ, ὥς μετακινήθη ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν, μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἐρμηνευτὴν Τιμόθεον· τοῦτο δὲ τὸ σάλευμα καὶ τὴν μετακίνησιν, σεισμὸν ὠνόμασεν ὁ Προφήτης Ἀγγέλως εἰπὼν· „Εἰ τι ἀπαξ ἐγὼ σείσω τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ τὴν Θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν· καὶ συστείσω πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἥξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν ἔθνων (Α΄ γ. β. 7.) ἡμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τις, ὅτι ὁ σεισμὸς οὗτος ἐτελειώθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς σαρωσσεως, ὅταν ἐσαλειθῇ ὅλη ἡ γῆ μετὰ τὸν παγκόσμιον σεισμόν· καὶ πρὸς τοῦτο ἐτελειώθη, ὅταν ὁ Κύριος ἰφάνῃ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του· τότε γὰρ ἐσείσθησαν οἱ λαοί, καὶ ἐταράχθησαν τὰ ἔθνη διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

10: „Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος
ὡς ἐβασίλευσεν. (2)

Καὶ τοῦτο τὸ ρητὸν ἐρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ψ. Ψαλμοῦ, τοῦ λέγοντος· „Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι διὰ τοῦτο ὁ

Κύ-

πρὸς τῶν ἐρμηνευτῶν, δόξαν ὀνόματος ἐκδεδώκασι· πῶς δὲ αὐτὸ προσφέρωμεν τὸν Σταυρὸν; ἑαυτοὺς τῷ βίῳ σαρρώσαντες.

(1) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Θυσίας λέγει τὰς λογικὰς καὶ πνευματικὰς, ὡς ὁρῶμεν διηγεῖσθαι ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν προσφερομένας καὶ λειτουργούμενας ὑπὸ τῶν ἱερέων· ὅθεν εἶπε καὶ διὰ τοῦ Προφήτου· ἡ Θυσία οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ Ἀνατολῆς ἰσλίου μέχρι Δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδύξασαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμιάματα προσφέρεισθαι τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρή· (Ματθ. α΄. 10.) ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Εὐ δὲ καὶ τὸ φῆναι ἄρατε θυσίας· ταυτέστι μετεωρίζετε τὸ περὶ θυσίᾶν νόημα· μὴ χαμαιζήλως βουδουτῶντες καὶ τὰ λοιπὰ σφάζοντες ζῶα· ἀλλ' ὑψηλῶς τὰ διὰ τούτων διανοοῦμενοι, τὰς πνευματικὰς καὶ ἐπουρανίους θυσίας, ὧν ὑποδείγματα καὶ σκιαὶ ἦσαν αἱ αἰσθητῶς προσφερόμεναι θυσίαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ποίας δὲ θυσίας ἀπαιτεῖ ἡ ψαλμωδία; ὁ μακάριος μνημονεῖ Παῦλος λέγων· καὶ Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν.

(2) Σημειῖται ὅτι ὁ θεὸς Ἰουδαίος ὁ φιλόσοφος καὶ Μάρτυς λέγει ἐν τῇ πρὸς Τροφίωνα τὴν Ἰουδαίαν διαλόγῳ, ὅτι ἦτον γεγραμμένον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ τὸ ρητὸν τοῦτο, οὕτως· „Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου· οἱ δὲ μεταγινώσκοντες Ἰουδαῖοι ἐξήλειψαν τὸ ἀπὸ τοῦ ξύλου· ἐπεὶ δὲ καὶ φανερώς προφητεύει τὴν ἀπὸ

Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐπειδὴ ἔως τότε ἐβασίλευεν ὁ
Διαβολὸς καὶ ἡ ἀμαρτία κατὰ τὸν Κύριλλον· νοεῖται δὲ
καὶ ἄλλως βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ κατὰ πίσιν ἐκούσιος
ὑποταγὴ τῶν ἀνθρώπων.

„Καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην
„ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ἐκαμὲν, λέγει, τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος καὶ
ὀρθοποδῇ εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἡ ἐς ἐρεώσεν αὐτὴν εἰς
τὴν Θεογνωσίαν καὶ ἁρετὴν· οἰκουμένην δὲ ὀνομάζει
τὴν καθολικὴν ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ Ἑκκλησίαν·
„Εἰς πᾶσαν γὰρ φησὶ, τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθογγος
αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήμα-
τα αὐτῶν· (Ψαλ. 117. 4.) περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γὰρ
δὲν θέλει δὲ σαλευθῇ ἡ Ἑκκλησία, μὲ τὸ νὰ
ἐλευθερώθῃ μὲν ἀπὸ τοῦ Δαίμονος, ὅπου τὴν ἐσα-
λευόν· ἐθερμωθῇ δὲ, ὅπως εἰς τὴν ἀρετὴν πέραν
τῆς πίστεως· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν 11^{ον} Ψαλμόν·
„Καὶ γὰρ ἐς ἐρεώσεν τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθή-
σεται· καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

„Κρίνει λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, λέγει, τῆς κρίσεως θέλει κρί-
νει ὁ Κύριος τοὺς λαοὺς με εὐθύτητα καὶ δικαιοσύ-
νην· τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν ἀπαρallάκτως εὐρίσκαται,
καὶ εἰς τὸν 11^{ον} Ψαλμόν· ὅθεν ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τοῦ
τοῦ ἐκεί.

11 : „Εὐφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ
„γαλλιάσθω ἡ γῆ. Σαλευθήτω ἡ
„θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.

Ἄς εὐφρανθῶν, λέγει, οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἡ
γαλλιάσθῃ ἡ γῆ διὰ τὸν Χριστόν, τὸν ἐπουράνιον μὲν
ὄντα πρότερον, καθὼς Θεὸν· ἔπειτα δὲ γενόμενον ἐπί-
γειον, καθὼς ἄνθρωπον· διότι τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὲν ἡ-
γούνη ἡ Θεότης, ἀνωθεν κατέβη· τὸ δὲ ἡ γούνη ἡ ἄν-
θρωπότης, κάτωθεν ἀνέβη· (2) Σάλευσιν δὲ ἐδῶ
ὀνομάζει τὸ σκίρτημα τῆς καρδίας, τὸ ἐκ τῆς χαρ-
πρῶ-

ἀπὸ τοῦ Σκαυρῶν βασιλείαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Διατὶ ἐν τοῖς Ἑθνεσιν· ὅτι Ἑβραίων παῖδες
τῆς ἀκοῆς οὐκ ἀνέχονται· διὰ πρὸς αὐτοὺς Παῦλος ἢ Βαρνάβας ἔλεγον· „Τμὴν ἢν ἀναγκαῖον πρότερον λαλῆ-
σθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε, ἢ οὐκ ἀξίους κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ σφεφέμεθα εἰς τὰ
Ἑθνη (Πράκ. 17. 46.)

- (2) Ἐφη δὲ ὁ Τιμόθεος· „Ἡ γῆ αὐκείη σαλεύεται, οἰκουμένη ἀντὶ γῆς γεγεννημένη· βασιλεύοντος γὰρ τοῦ
Κυρίου, οὐχ ἀπλῶς γῆ μένει, ἀλλ' οἰκουμένη, οἰκοῦντος ἐν αὐτῇ Πατὴρ ἢ Τεῖον ἢ ἁγίου Πνεύματος ἢ τῶν Σεί-
ων χαρισμάτων· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος ἐρμηνευτής· „Πρῶτον σαλεύεται ἡ γῆ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· εἰδ' ὅ-
τερον κατορθοῦται ὑπ' αὐτοῦ· δηλοῦντος τοῦ λόγου συντέλειαν πρῶτον, εἴσα τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴν· ἢν
παρίσσει ἢ ὁ Προφήτης λέγων· „Ἐσεὶ οὐρανὸς καινὸς ἢ γῆ καινὴ, ἢ ἐγὼ ποιῶ μένειν ἐνώπιόν μου, λέγει Κύ-
ριος· (Ἠσ. 66. 22.) ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἀλλήθως ἂν τοῦτο εἴη τὸ σαλευθῆναι τὴν γῆν, τὸ εἰς οὐ-
ρανὸν μεταβαλεῖν, ἢ φορέσαι ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου, ἢ ἀποθεῖσθαι μὲν τὴν σαρκικὴν ἢ γενεὴν διαφθεῖναι,
ἀναλαβεῖν δὲ τὴν πνευματικὴν ἢ ἐπουράνιον ἔξιν.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πᾶσα φησὶν ἡ κτίσις κοινωνεῖτω τοῖς ἀνθρώποις τῆς εὐφροσύνης ἢ τὰ οὐράνια ἢ
ἢ τὰ ἐπίγεια θυμὸς ἐμφορηθῆτω· εἰ γὰρ εἴθ' ἐν ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαίρουσιν οἱ ἄγγελοι, μείζονα δὴ
ποῦθεν ἔχουσιν εὐφροσύνην ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων μεταβολῇ· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐπὶ τῇ καταρ-
σει τῆς οἰκουμένης αἱ οὐράναι Δυνάμεις ἔφασκεν χαίρουσαι· „Δοξὰ ἐν ὑψίστοις Θεῷ· ὁ μὲν γὰρ ἀρχέκακος Σα-
τανᾶς· ὁ τῶν ζιζανίων σπορέας· ὁ πάσης φαυλότητος εὐρετής ἢ διδάσκαλος, ἤρπασεν εἰς θάνατον τὴν τοῦ ἀνθρώ-
που φύσιν ἐν ἀρχαῖς διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως· ἀνέμωρευσεν δὲ πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὴν ὅλας τὰς δημιουργ-
γὰς, καταργήσας τὸν θάνατον ἐν Χριστῷ, ἢ ἀποθήσας τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν· οὐκοῦν ἐπὶ τοῖς φορτᾶζειν κα-
λεῖται τοὺς τε ὄντας ἐν οὐρανῷ, ἢ ἅπαντας τοὺς ἐπὶ γῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησὶ· „Καὶ τίς
ἢ τῆς εὐφροσύνης ὑπόθεσις; ἢ τοῦ Σατῆρος ἁφίξις· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, ὁ
τοῦ

προξενούμενον· πληρωμα δὲ τῆς Θαλάσσης, τὰ πέρα-
τα αὐτῆς εἶπε· ἡ πληρωμα Θαλάσσης εἶναι, οἱ πο-
ταμοὶ, καὶ αἱ λίμναι, καὶ αἱ βρύσσαι, καὶ ἀπλᾶς· ὁ-
λη ἡ φύσις καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦ νεροῦ· ὥς σκιρτήσῃ,
λέγει, καὶ ἡ φύσις τοῦ νεροῦ διὰ τὸ βάπτισμα τοῦ
Σωτῆρος. (1)

12 : „ Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ
„ ἐν αὐτοῖς .

Θέλουν χαροῦν, λέγει, οἱ κάμποι τῆς γῆς·
διὰ τὴν μέλλει νὰ περιπατήσῃ διὰ μέσου αὐτῶν ὁ ἀγία-
ζων τούτους Χριστός. „ Ἐση γὰρ φησιν ὁ Ἰησοῦς
ἐπὶ τόπου πεδινῷ (Λουκ. 9. 17.) πάντα δὲ τὰ
ἐν τοῖς κάμποις εἶναι, τὰ δένδρα, τὰ χωράφια, τὰ
ζῶα καὶ τὰ λοιπὰ.

„ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύ-
„ λα τοῦ ὄρου.

13 : „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχε-
„ ται .

Τότε, λέγει, θέλουν χαροῦν ὅλα τὰ ξύλα
τοῦ λόγγου· διὰ τὸ ἀπὸ αὐτὰ μέλλει νὰ παρῇ τὸ ξύ-
λον τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον·
θέλει γένῃ δὲ ἡ χαρὰ αὕτη καὶ εὐφροσύνη, ἀπὸ
προσώπου Κυρίου· ἥτοι διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χρι-
στοῦ· διὰ τὴν ἰδοῦ ἔρχεται εἰς τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν·
συνειθίζουσιν δὲ οἱ Προφῆται νὰ μεταχειρίζονται προ-

σωποποιῶν, καὶ νὰ προσαρμόζουσιν εἰς τὰ ἄψυχα καὶ
ἄλογα χαρὰν ἐμψύχων καὶ λογικῶν, ὅταν θελήσουν
νὰ φανερώσουν ὑπερβολικὴν εὐφροσύνην, διὰ νὰ δεί-
ξουν μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, ὅτι σχεδὸν καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα
εὐφραίνονται· δύναται δὲ τις νὰ νοήσῃ τοῦτο καὶ
ἄλλως· οὐρανούς μὲν, λέγει τοὺς ἐπουρανίους Ἀγγέ-
λους· γῆν δὲ, τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους· Θαλάσσαν
δὲ, τοὺς ἐν Θαλάσσῃ εὐρισκομένους ναύτας καὶ νη-
σιώτας· κάμπους, δὲ τοὺς ἐν τοῖς κάμποις γεωργούς·
ξύλα δὲ τοῦ λόγγου, τοὺς ξυλοκόπους, καὶ τοὺς εὐρι-
σκομένους εἰς τὰ δάση καὶ τὰ βουνά· ἡ νοεῖται καὶ
ἄλλως· οὐρανούς μὲν λέγει ἐκείνους, ὅπου φρονοῦν τὰ οὐ-
ράνια, γῆν δὲ ἐκείνους, ὅπου φρονοῦν τὰ γήινα· Θα-
λάσσαν δὲ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἅλμην καὶ πι-
κρίαν τῆς ἀσεβείας· κάμπους δὲ, τοὺς ἀμελεῖς καὶ
εὐκολονικήτους ἀπὸ τὰ πάθη· ξύλα δὲ λόγγου, τοὺς
σκληροὺς καὶ ἀκάρπους εἰς τὴν ἀρετὴν· ὅλοι γὰρ ἀ-
πλῶς οἱ ἀνωτέρω ἄνθρωποι θέλουν γεμίσουν ἀπὸ τὴν
ἡδονὴν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μεταβαλ-
όμενοι εἰς τὴν πίσιν αὐτοῦ. (2)

„ Ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν, κρινεῖ
„ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ
„ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ .

Διπλὴν, λέγει, θέλουν λάβουν οἱ ἄνθρωποι
τὴν ἡδονὴν· ἓνα μὲν, διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν
τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ κατορθώσῃ
καὶ νὰ σώσῃ τὴν οἰκουμένην· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν
δευτέραν παρουσίαν, ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ τὴν γῆν,
καὶ νὰ ἀποδώσῃ μὲν εἰς τὸν καθ' ἓνα κατὰ τὰ ἔρ-
γα

τὴν θαλαττίαν μιμούμενος ζάλην τῶν θείων κηρυγμάτων δέζεται τὴν ἡχὴν· προλέγει δὲ κατὰ ταῦτον ἡ τὰς γε-
γεννημένας τῶν ἀπίστων ἐπαναστάσεις κατὰ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας· ὡς ἔν ἐτέροις Ψαλμοῖς ἀπεδείξαμεν·

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει· „ Θάλασσαν τὴν πληθύν των Ἐθνῶν καλεῖ, ἥτις των θείων κη-
ρυγμάτων τὴν ἡχὴν δεξαμένη σεσάλευται· ἥτοι κενίηται εἰς τὸ ὑποδέχασθαι τὸ κήρυγμα· ἢ ἔν τὴν ἐναντίαν
δύναμιν·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Προσωποποιῶν ὁ προφητικὸς ἐχρήσατο λόγος· οὔτε γὰρ οὐρανὸς, οὔτε γῆ, οὔ-
τε θάλασσα, οὔτε πεδία, οὔτε τὰ ξύλα λογικά τε εἰσι ἔν ἐμψύχα· ἀλλ' οἱ ἐν ταῦτοις ὄντες, τὴν ὑμνοῦσαν τῷ
Θεῷ προσφέρουσιν·

γα του, να ἐλευθερώσῃ δὲ καὶ τὰ σκλαβωτὰ ἀπὸ τὴν
φθορὰν· Καὶ νὰ κρίνῃ μὲν τὴν οἰκουμένην· ἥτοι τὰ
τῆς οἰκουμένης Ἕθνη· νὰ κρίνῃ δὲ καὶ τοὺς λαούς·
ἥτοι τοὺς Ἰουδαίους· ἢ οἰκουμένην καὶ λαούς ὄνο.

μάζει τοὺς αὐτοὺς· λαοὺς δὲ πληθυντικῶς, διὰ τὰς
πολλὰς διαφορὰς τῶν γενῶν καὶ φυλῶν· κρίνει δὲ,
ἐν δικαιοσύνῃ μὲν, καθὼ εἶναι ἀπροσωπόληπτος· ἐν
ἀληθείᾳ δὲ, καθὼ ἀλανθᾶσως ἡξεύρει τὰ πάντα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ψς'!

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτῷ ἀποκαθίστατο·
„Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ ἑβδομήκοντα ἔγραψαν ταύ-
την τὴν ἐπιγραφὴν, σοχασθέντες ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν, ὅπου περιέχει ὁ Ψαλμὸς· τῷ Δαβὶδ δὲ ἐπιγράφεται·
οὗτος, διὰ τὴν ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ γεννηθέντα Χριστόν, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· Καὶ κατὰ ἄλ-
λον δὲ τρόπον· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ σημαίνει ἱκανὸς τῇ χειρὶ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔμπορεῖ νὰ βοηθῇ πῶς εἴ-
ναι κυρίως ἱκανὸς χειρὶ, καθὼ παντοδύναμος· ἔταν δὲ ἡγῆ αὐτοῦ ἀποκαθίστατο· ἥτοι ἔταν εἰρήνευσε καὶ ἐ-
γαληνίασεν, ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· “ τοῦ Κυρίου γὰρ ἡ
γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· (Ψαλ. κγ. 1.) τότε λοιπὸν ἠρμώσεν εἰς Χριστόν ὁ παρὼν Ψαλμὸς, πρὸ πολ-
λοῦ συντεθείς. (2)

1 : „Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιά-
„σθω ἡ γῆ.

Περὶ τοῦ ἐβασίλευσεν, εἶπομεν εἰς τὸν προ-
λαβόντα Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τό· „Εἶπατε ἐν τοῖς
Ἕθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐβασίλευσε δὲ ὁ
Χριστὸς, ἀφ' οὗ κατέβαλε καὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον,
καὶ

- (1) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καλῶς τὰ δύο τέθεικε, ὅτι ἡκεῖ, ὅτι ἔρχεται· ἡ πρώτη μὲν γὰρ ἐπιφά-
νεια, δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν θεῖαν ἐπίγνωσιν, ἡ δὲ δευτέρα, ποιήσεται τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν· ὥστε,
τὸ μὲν ἡκεῖ, τὴν πρώτην παρουσίαν δηλοῖ· τὸ δὲ ἔρχεται, τὴν δευτέραν.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γενηγόριος· „Ἡμεῖς δὲ πάντες ἐσμὲν ἡ γῆ τοῦ Θεοῦ, οἱ πρότερον ἐν τῇ ἀγαθῇ ἀσα-
τήσαντες, ὅτι διὰ τοῦτο ἐν κατάρᾳ γενόμενοι· μετὰ τοῦτο δὲ τῆς κατάρᾳ ἐξαιρεθέντες, ὅτι τῆς ἐν τῇ ἀγαθῇ πα-
λιν ἐπιτυχόντες εὐσεύς· ὅτι τοῦτο εὐθὺς ἡ ἀρχὴ τῆς ψαλμωδίας εὐαγγελίζεται· ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλεύσαντος, ἡ
γῆ εὐφραίνεται· ὥς ἂν εἴ τις λέγοι, ὅτι τοῦ ἡλίου λάμψαντος, ἡ γῆ φωτίζεται· οὕτως ἐπικρατοῦσης τοῦ Κυρίου
τῆς βασιλείας, ἐν ἡμῖν ἐστὶν ἡ εὐφροσύνη τῆς βασιλείας.

καὶ ἐθανάτωσε τὴν βασιλεύουσάν αἱμαρτίαν· καὶ παρὶ τῆς ἀγαλλιάσεως δὲ τῆς γῆς, εἶπομεν εἰς τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον.

κρύπτουσιν ἐν ἑαυτῇ τὴν Θεότητα κατὰ τὸν Θεὸν Κύριλλον· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τό· „Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· κύκλω αὐτοῦ ἡ Σκηνὴ αὐτοῦ. (Ψαλ. ιζ. 11.) (3)

„Εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί.

„Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ.

“Ας χαροῦν, λέγει, αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι, μὲ τὸ νὰ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν κλυμαρὴν θάλασσαν τῆς ἀπιστίας· αἱ ὁποῖαι, πρῶτὴν μὲν ἐβυθίζοντο πανταχόθεν ἀπὸ τὰ κύματα τῶν πειρασμῶν, ὕστερον δὲ ἔλαβον χάσιν στερεάν ἐν τῷ Χριστῷ, κατὰ τὸν Θεὸν Κύριλλον· (1) ἡ ἀπλῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν, νήσους μὲν τὰς ψυχὰς τῶν πιστευσάντων, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον (2) γῆν δὲ τὴν καινούριαν κτίσιν.

“Ἡ δικαιοσύνη, λέγει, καὶ κρίσις εἶναι στερεώσεις τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ· ταῦτα γὰρ κατόρθωσαν ὁ Χριστός, ὅταν ἐβασίλευσε· καὶ ὄντως δικαίη ἦτον ἡ κρίσις αὕτη· δηλαδή, τὸ νὰ νικήσῃ μὲν ὁ Χριστὸς τὸν τύραννον Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς τυραννουμένους ἀπὸ αὐτὸν ἀνθρώπους· ἡ καὶ ἄλλως λέγει, ὅτι δικαιοσύνη· ἦτοι πᾶσαν καθολικῶς ἀρετὴν καὶ κρίσιν ὀρθήν· ἦτοι διάκρισιν, εὐδαξεν ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. (4)

2 : „Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ.

3 : „Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προσπορεύεται, καὶ φλογιεῖ κύκλω τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ.

Νεφέλη καὶ γνόφος εἶναι ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς

Ταῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Ἐγκαινίζονται πρὸς Θεὸν νῆσοι, ἅς τινες ὑποληπτέον εἶναι τὰς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἅρτι καθισταμένας καὶ πῆξιν λαμβανούσας βασιμον τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Πολλὰ δὲ εἶπε καὶ οὐ πᾶσαι, διὰ τὰς τῶν κακοδόξων Ἐκκλησίας· οὐ γὰρ χαίρει τοῖς ἀσεβεῖσι· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „Νῆσοι λέγονται αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐν θαλάσῃ εἰσι τῇ τῆδε κόσμῳ, καὶ ταῖς κύμασι καταπαίόμεναι τοῖς διωγμοῖς, ἀνέχουσιν ὁμῶς ὑποῦ καὶ ταῖς θλίψεσιν οὐ βαπτίζονται· πύλαι γὰρ Ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς.

(2) “Οθεν καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς εἶπε· „Δύνασαι δὲ καὶ τὰς τῶν βεβαίων κατ’ ἀρετὴν ψυχὰς νήσους φᾶναι, ὑπὸ τῆς τρικυμίας καὶ ζάλης τῶν παθῶν, περικλυζομένας μὲν, πασχούσας δὲ ὑπ’ αὐτῶν τασύνολον οὐδέν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Διὰ τῆς νεφέλης καὶ τοῦ γνόφου, τὸ δυσθεώρητον τῆς Θείας φύσεως ἀποσεμνύνει ὁ λόγος· ὥσπερ γὰρ τὸν νεφέλῃ καὶ γνόφῳ συγκαλυπτόμενον ἀδύνατον ἰδεῖν· οὕτω πᾶμπαν ἀδύνατον θεάσασθαι τὴν ἀόρατον φύσιν· ἀναμιμνήσκει δὲ ὁμῶς, ὡς αὐτός ἐστιν ὁ ἐν Σινᾷ ὄρεϊ διὰ νεφέλης καὶ γνόφου τὴν οἰκίαν ποιησάμενος ἐπιφάνειαν· καὶ διδάσκει, ὅτι εἰ καὶ τὴν Θεὸν ἀδύνατον κατιδεῖν, ἀλλ’ οὖν, διὰ τῆς ἐνεργείας τὴν ταύτης δύναμιν ἐνεσι θεωρῆσαι· προσθέτει δὲ ὁ Δίδυμος· „Ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ ἀνθρωπεία φύσις, νεφέλῃ μὲν διομάζεται, ὡς οὐδαμῶς βάρους ἁμαρτίας ἔχουσα· ἐπὶ ταύτης δὲ καθήμενος ὁ Κύριος ἦκεν εἰς Αἴγυπτον πληρῶν τὴν προφητείαν· „Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κοίτης καὶ ἥξει εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἀλληγορικῶς καλουμένην οἰκουμένην· ἐπὶ τῇ ποτίσει δὲ αὐτῆς τῆς νεφέλης τὸν πάντα κόσμον· γνόφος δὲ αὕτη λέγεται διὰ τὸ δυσθεώρητον.

(4) “Ο δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Αὕτη γέγονέ, φησι, τῆς ἀφίξεως ἡ αἰτία, τὸ κρῖναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν· ἣν ἔσχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πανηράς καὶ ἀντικειμένας δυνάμεις· καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Βεβασίλευκε γὰρ ἡμῶν ὁ Χριστός, εἰνα δικαιοσύνη πίσει τοὺς ἐν ἁμαρτίαις· ἐχρήσατο δὲ καὶ θεωρεῖται καὶ φιλαγάθῳ κρίματι· δειδικαίωκε γὰρ οὐκ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος· Καὶ ὁ Θεόδωριτος· „Δικαιοσύνη γὰρ τοὺς ἀνθρώπους ἀπαί-

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν καιρὸν τῆς παγκοσμίου κρίσεως· ὅθεν καὶ ὁ Δανιὴλ ταῦτα σχαδὸν τὰ ἱλα θεασάμενος μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμοὺς ἔγραψε· „ Ποταμὸς πυρὸς εἶλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ (Δαν. ζ. 10) ἐχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου κείθονται εἰς τὸν Διαβόλον· κύκλω δὲ αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πανταχόθεν.

εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπὸ τὸ σκοτὸς εἰς τὸ φῶς· ἢ ἐσχαλεύθησαν διὰ νὰ στερεωθῶν καλλίτερα· ἐπειδὴ καὶ οἱ τεχνῖται, ὅταν θέλουν νὰ ἀνακαινίσουν τὰ παλαιωθέντα τεχνουργήματά των, σκαλεύουν αὐτὰ πρότερον, διὰ νὰ τὰ κατασκευάσουν ὑστερον ὠραιότερα καὶ στερεότερα· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον οἱ ἐν Θεσσαλονικῇ Ἰουδαῖοι περὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα· „ Οἱ τὴν οἰκουμένην ὅλην ἀναστατώντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε παύουσιν. (Πράξ. ιζ. 6)

4 : „ Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ.

Ἀστραπαὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀποστόλοι, οἵτινες ἐπειδὴ καὶ ἐμέθεξαν ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἀσραφχν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐφάνηκαν φῶς εἰς τὸν Κόσμον· ὅθεν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος· „ Τρεῖς ἔσε τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ματθ. ε. 14.) μὲ τὸ ρητὸν τοῦτο εἶναι σύμφωνον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο τοῦ Δαβὶδ τὸ λέγον· „ Ἀνθρώποι ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. ιζ. 8.) (1)

5 : „ Τὰ ὄρη ὥσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς.

Ὅρη ἀλληγορικῶς εἶναι οἱ Δαίμονες, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον, διὰ τὸ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν φρόνημα ὅπου ἔχουν, καὶ διὰ τὸ ἀκαρπὸν καὶ σκληρὸν καὶ κρημνώδες τῆς αὐτῶν θελήσεως· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ἔξ. Ψαλμῷ· „ Ὡς τίχεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. (Ψαλ. ιζ. 2.)

„ Εἶδε καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ἡ γῆ, λέγει, ἤγουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, εἶδον τὰς ἀστράπας ταύτας τοὺς Ἀποστόλους δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὴν χαράντους ἐσαλεύθησαν· ἤτοι ἐσκίρτησαν κατὰ τὸν Κύριλλον· ἢ μετεκινήθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην

6 : „ Ἀνῆγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ εἶδον πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.

Οὐ-

ἐπαίδευσεν ὁ Χριστὸς ἢ τοὺς ἀδιακρίτως ἅπαντα δρῶντας, μετὰ κρίσεως δεξιῆς ἐδίδαξε πολιτεύεσθαι· ταῦτα αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἢ ἡ βασιλεῖα κατάρθωσε.

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Ἀστραπαὶ νοεῦνται οἱ τοῦ Θεοῦ κηρύγματος λόγοι, οἱ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκλάμπουσιν. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Πυρὸς ἢ ἀστραπὴς ἐμνημόνευσεν· ἤγουν φωτὸς ἢ φλογὸς· εἰπεῖ, διπλῇ τοῦ πυρὸς ἢ ἐνέργειᾳ· εὐ γὰρ μόνον τὸ καίειν, ἀλλὰ ἢ τὸ φωτίζειν ἔχει· ἢ τὸ μὲν φῶς, τοῖς δικαίοις ἀπομερίζεται, ἢ δὲ καύσις, τοῖς παρανόμοις ἀφώριζαι· ὅθεν ἢ ὁ Κύριος εἶπεν, ὡς ἡ παρουσία αὐτοῦ ὕδατος· ἢ Ὡς ἡ ἀσραπή ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατολῆς καὶ φαίνεται ὡς Δυσμῶν ταῦτα οὖν ἢ τῆς δευτέρας ἐπιφανείας ἐστὶ θεοπίσματα· ἢ φησὶ δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸ μὲν πᾶρ αὐτοῦ προπορεύεται ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· τῶν δὲ εὐσεβῶν ἢ Θεοφιλῶν ἀνδρῶν χάριν· ἀστραπαὶ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτὸς ἐκπεμπόμεναι, ἀντιήλίου καταλαμβάνουσι τὴν οἰκουμένην· εἰ γὰρ τότε ὁ ἥλιος σκοτισθῇσεται, ἢ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, ἢ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, πότεν ἄλλοθεν φωτισθῇσεται ὁ κόσμος, εἰμὶ ἐξ αὐτοῦ, ἐπειδήν οὗτοι δικαίοις ἐστὶν ὁ Κύριος φῶς αἰώνιον·

ΗΛ

Οὐρανοί, εἶναι οἱ Προφῆται καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐμεταχειρίσθησαν πολιτείας οὐράμιον· δικαιοσύνην δὲ λέγει, τὸ μὴ μὴ περικλεισθῇ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους ἡ Θεογνωσία, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ καλεσθῶν τὰ ἔθνη εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας· ἡ δικαιοσύνην ὀνομάζει τοῦ Χριστοῦ, τὸ νὰ καταδικάσῃ μὲν τὸν τυραννοῦντα Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννομένους ἀνθρώπους, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ἐρμηνεύοντες τὸ· „Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ· ἀναγνώθι καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ· „Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλη· (Ψαλ. 10. 12.) δόξαν δὲ τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει τὰ θαυμασὰ ἔργα καὶ σημεῖα, διὰ τὰ ὅποια ἐδοξάσθη ὡς Θεός· (1)

„Προσκυνήσατε αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ.

Προσκυνήσατε, λέγει, τὸν Χριστὸν ὅλοι οἱ Ἄγγελοι, ἄλλοι μὲν, ὑμνολογοῦντες αὐτόν, διατὶ ἔγαν- νήθη κατὰ σάρκα· καὶ τὸ δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες· ἄλλοι δὲ, δουλοπρεπῶς διακονοῦντες αὐτόν, ὕψερτα ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμούς· „Καὶ ἰδοὺ φησι, προσῆλθον Ἄγγελοι, καὶ διηκόνουν αὐτῷ· (Ματ. 8. 11.) καὶ ἄλλοι δορυφορικῶς προπορευόμενοι, ὅταν ἀνελαμβάνετο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ φωνάζοντες τὸ· „Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. (Ψαλ. 118. 7.) (2)

7 : „Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνῶντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἔγκαυ- χόμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.

8 : „Ἦκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιών, καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας.

Ἀς καταισχυνοῦν, λέγει, ὅλοι, ἐκεῖνοι, ὅπου προσκυνοῦν τὰ εἰδωλά· ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐποίησε τοιαῦτα θαυμασὰ ἔργα· ἡ αἰσχυνοῦν, δικτὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχθη ἡ πλάνη τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων εἰδώλων, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

Ἦκουσε, λέγει, τοὺς οὐρανοὺς· ἦτοι τοὺς Προφῆτας καὶ Ἀποστόλους, ὅπου ἐκήρυττον τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ μεγαλεῖα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ εὐφράνθη ἡ αἰσθητὴ Σιών· ἡ ἡ νέα Σιών, ἡ Καθολικὴ τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησία· ὁμοίως εὐφράνθησαν καὶ αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας· θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ δευτέρα μέντοι παρουσία σαφῶς ἅπαντας ἀνθρώπους διδάξει τοῦ Δεσπότη τὴν βασιλείαν· ἡ δὲ Κύριλλος· „Ἐν τῇ κρίσει δὲ οἱ ὑψηλοὶ Προφῆται ἀναγγελοῦσιν, ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Χριστός· ἡ οἱ λαοὶ ὀφονται αὐτὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Εἰ ἡ πολλὰκις ἀνήγειραν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ἦτοι τὸν Χριστόν· (ἠνέχθη γὰρ ἐξ αὐτῶν φωνή· οὗτός ἐστιν ὁ Τίς μου ὁ ἀγαπητός ὃς μόνον ἐν τῷ Βαπτίσματι, ἀλλὰ ἡ ἐν τῷ Θαβωρῷ ὄρε· ἡ πάλιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα βοήσαντος· „Πάτερ δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· ἡ πάλιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα· „ἀλλὰ ἡ οἱ ἔντες ἐν οὐρανοῖς· ἦτοι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι ἀνήγειραν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ἡ Πατρὸς· σέσωκε γὰρ τοὺς ἐπὶ γῆς, δικαιώσας ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ· ὅθεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χορὸς Ἀγγέλων φανείς· τῷ Θεῷ τὸν ὕμνον ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων προσενήνοχε σωτηρίᾳ· „Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ ἡ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

(2) Ὅθεν ἡ ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Κύριλλον ἡ Θεοδώριτον, τῷ Σωτῆρι προσήρμοσε τὴν προφητείαν ταύτην, λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν εἰκουμένην λέγει, ἡ προσκυνήσάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ· εἶπε δὲ ἡ ὁ Ἀνώνυμος· ἡ Ἀναγκάως ἐνταῦθα τὴν προσκύνησιν τῶν Ἀγγέλων εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν προσκυνῆσαι Θεῷ, ὃ προσκυνοῦσιν Ἄγγελοι· ἅμα δὲ γινώμεν, ὡς εἰς Ἀγγέλων τάξιν οἱ προσκυνοῦντες τὸν Θεὸν ἀνερρόμεθα· ἡ πρὸς τούτοις, ὅτι τῶν Ἀγγέλων τὸ προσκυνεῖν ἴδιον, οὐ τὸ προσκυνεῖσθαι· (λατρευτικῶς δηλαδή·)

Γαίας, παλαιὰ μὲν ἦτον αἱ μερικαὶ πόλεις τῆς Ἰουδαίας καὶ αἱ συναγωγαί· τῶρα δὲ θυγατέρες τῆς μιᾶς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἱ κατὰ τόπους μερικαὶ Ἐκκλησίαι· διατὶ αὐταὶ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ γὰρ, Σιών μὲν θέλει νὰ εἰπῇ σκοπευτήριον, Ἰουδαία δὲ, ἔξομολόγησις· διὰ τοῦτο ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶναι· ἥγουν εἶναι σκοπευτικὴ καὶ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας· εἶναι καὶ ἔξομολογουμένη καὶ εὐχαριστοῦσα τῷ Κυρίῳ· εὐφράνθη λοιπὸν ἡ μία καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες αὐτῆς μερικαὶ Ἐκκλησίαι. (1)

„Ενεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν δόκιαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ εὐφρανθοῦν αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι· ἥγουν, διατὶ, λέγει, ἐσύ Κύριε θέλεις ἀποδώσεις ἐκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τοὺς πιστοὺς καὶ δικαίους, ἔχεις νὰ δώσης αἰώνιον ἀνάπαυσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀμαρτωλοὺς, ἔχεις νὰ δώσης αἰώνιον κόλασιν. (2)

9 : „Ὅτι σὺ Κύριος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πᾶν τας τοὺς Θεοὺς.

Σὺ, λέγει, εἶσαι Κύριος καὶ ὑψηλὸς αὐθέντης ὅλης τῆς γῆς· καθὼς εἶσαι αὐθέντης καὶ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ σὺ ὑψώθης ἐπάνω ἀπὸ τοὺς νομιζομένους Θεοὺς· διότι, ἐκεῖνοι μὲν, ὑψώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνοσίαν τῶν ἀνθρώπων· Σὺ δὲ ὑψώθης ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν παντοδύναμον δύναμίν σου· ὅσον λοιπὸν εἶναι μεγαλιτέρα ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν πλάνην, τόσον καὶ τὸ ἐδικόν σου ὕψος Κυρίε, εἶναι μεγαλιτερον ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ψευδοθεῶν· ὑψώθης δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ, ὑψηλὸς ἐγνωρίσθης· λέγωντας δὲ σφόδρα, καὶ δύο φορὰς εἰπὼν το ὑπὲρ, αὐξήσε μὲ αὐτὰ ὅλα τὸ τοῦ Θεοῦ ὕψος. (3)

10 : „Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον μισεῖτε πονηρά· φυλλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ· ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτοὺς.

Μισεῖ, λέγει, τοὺς πονηροὺς ὁ Κύριος, καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαθοὺς· λοιπὸν ὅποιος θέλει νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ μιμῆται τὸν Θεόν· καὶ νὰ μισῇ μὲν τὰ κακὰ, νὰ ἀγαπᾷ δὲ τὰ ἀγαθὰ· ὥς ὅμοιον ἐνωθῇ μὲ τὸ ὅμοιον· φυλάσσει δὲ ὁ Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ἀπερωμένων εἰς αὐτόν· καὶ θέλει τοὺς λυτρώσει, ὅταν ἐνολογῶνται ἀπὸ τὸν ἀμαρτωλόν· ἀμαρτωλὸς δὲ κυρίως εἶναι ὁ Διάβολος· καθότι αὐτὸς εἶναι καὶ κακίας πρόξενος (4)

11 : „Φῶς

(1) Ἡ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας νοοῦνται κατὰ τὸν Κύριλλον, αἱ ὅσαι ψυχὰς αἱ δὲ ἔξομολογήσεως συννημέναι Θεῷ· ἢ αἱ τῶν Ἀποστόλων ψυχὰς αἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων γεννηθεῖσαι· ἢ θυγατέρες λέγονται τῆς Ἰουδαίας αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι, διατὶ οἱ φυτεύσαντες αὐτάς, ἔξ Ἰουδαίων ἦσαν· οἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ, κατὰ τὸν Τιμόθεον ἢ τὸν Θεοδώριον.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· ἡ ἡγαλλιάσαντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ἐρῶσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας Δαίμονας ἐκβεβλημένους, τοὺς δὲ τῇ δουλείᾳ κατεχομένους, εἰς ἐλευθερίαν ἐπανήκοντας.

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· Οὐ μόνον ὑψηλὸν, ἀλλὰ καὶ ὕψιστον κατὰ πάσης τῆς γῆς ὑπάρχειν προσηγόρευεν· εἰπὼν δὲ τὴν γῆν, ἀπὸ τοῦ μέρους ἔλην τὴν κτίσιν ἐκάλεσεν· ὑπερυψώθη δὲ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατὰ πάντων τῶν ψευδονύμων Θεῶν· ἐπειδὴ τῷ Σταυρῷ καταβληθέντες, μεμαθήκασι τῇ πείρᾳ, πόσον ἔστιν ὑψηλὸς ὁ Θεός, ὡς διὰ τῆς νομιζομένης ἀσθενείας, τοὺς νομισθέντας δυνατοὺς καταγωνίσασθαι.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· ἡ Οὐ δυνατόν ὁμοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ ἢ τὸν Κύριον, καὶ τὰ πονηρὰ ἀγαπᾶν, διότι τὴν

11 : „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ· καὶ τοῖς
 „ εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη·

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον ἀνέτειλε
 φῶς, τὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός· ἡ τοῦ Θεοῦ· καὶ φῶς
 πνευματικόν, τὸ ὅποιον ὡδήγεε τὸν αὐτὸν δίκαιον εἰς
 πᾶσαν ἀλήθειαν· ἢ τὸ φῶς τὸ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς,
 ἀνατέλλει εἰς τὸν δίκαιον τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν· εἰς
 δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀνατέλλει παρὰ κλησὶς καὶ
 παρηγορία πνευματικὴ. (1)

12 : „ Εὐφράνθητε δίκαιοι ἐν τῷ Κυρίῳ,
 „ καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς
 „ ἀγιωσύνης αὐτοῦ.

Εὐφράνθητε, λέγει, ὧς δίκαιοι εἰς τὸν Κύριον,
 ἀποβᾶλλοντες καθὲς εὐφροσύνην τοῦ κόσμου τούτου,
 ὡς ψεύτικην· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Ψαλ-
 μοῦ· „ Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιάσθε δίκαι-
 οί, καὶ ζητήσον ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν τούτου· καὶ ὅχι
 μόνον, λέγει, εὐφράνθητε, ἀλλὰ, καὶ εὐχαρισεῖτε
 μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγιότητα· ἡ γουν

μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε διὰ τὴν ἡγιασμένην· ἢ ἐξομολο-
 γεῖσθε τὰ οἰαδήποτε σφάλματα καὶ μολυσμούς τῆς ψυ-
 χῆς σας, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν καθαρότητα τοῦ
 Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰωβ· „ Εἰς καθαρὸς ἀπὸ ρυ-
 που; (Ἰωβ. ιδ. 4.) (2)

Ἡμποροῦν δὲ νὰ νοηθῶν καὶ διὰ τὴν δευ-
 τέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ὅλα τὰ ἀνωτέρω ρητά·
 δηλαδή ἀπὸ τοῦ· „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσε-
 ται, ἕως τοῦ· „ Ἦκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιών· ἔρα-
 ναν, λέγει, αἱ ἄσραπαι αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην· ὅ-
 ταν δηλαδή μέλλῃ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν· ὡ-
 σπερ γὰρ, φησιν, ἡ ἄσραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατο-
 λῶν, καὶ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· οὕτως ἔσται καὶ ἡ πα-
 ρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου (Ματ. κδ. 27.) Καὶ
 πάλιν λέγει· „ Οἱ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη
 οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἄστερες πασθύνονται
 ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· (Ματ. κδ. 29.) ὅθεν ἀπὸ ποῦν
 ἄλλο μέρος ἔχει νὰ φωτισθῇ ὁ κόσμος, εἰμὴ ἀπὸ τὴν
 ἄσραπὴν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου; τὸ ἔφαναν δὲ,
 νοεῖται ἀντὶ τοῦ φανούσιν εἰς χρόνον μέλλοντα, κατὰ
 τὰ ἰδίωμα τῶν προφητῶν· ὁμοίως καὶ τὰ ἀκόλουθα
 ρήματα ἀντιχρονικῶς νοεῦνται· εἶδε δὲ τὴν κατάβαν
 σιν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ ἐσαλεύθη ἀπὸ τὸν φόβον τῆς
 ἡ σαλευθήσεται ἡ γῆ, ὅταν οἱ νεκροὶ ἔχουν νὰ ἀνα-
 στήσιν μὲ σπουδὴν· τότε τὰ βουνὰ διαλυθήσονται

ω-

περὶ τὸν Κύριον ἀγάπην κατορθώσαν, διὰ τοῦ μισεῖν ἢ βδελύττεσθαι πᾶν πονηρόν· τοῦτέστι τὰς κατ' εἶδος κη-
 πίας, αἱ πονηραὶ προσαγορεύονται. Καὶ ἄλλος λέγει· „ Μισεῖτε τὸ πονηρὸν ὡς ἐναντίον ἢ ἐχθρὸν τῷ Θεῷ, οὐκ
 ἐν ὑποστάσει φύσεως αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἀντιδιαρεῖται τῇ ἀγαθῇ φύσει πονηρὸν, τὸ παρὰ φύσιν· οὐδὲ γὰρ φύσιν τινα
 δεικνυμένην ὑπολαβεῖν ἐστίν, ἢν καλεῖται πονηρὸν· οὐδὲ γὰρ ἔχοντι τινὰ τοιαύτην ἐν γνώσει, ἢν εἰδότες μιμησαίμε-
 θα·) ἀλλὰ πονηρὸν, ὅταν τὸ κακὸν ἔργον ἐπιστάμεθα, ἢ τοῦτο μίσους ἄξιον· οὐ πάντων δὲ, ἀλλὰ τῶν ὁσίων
 αὐτοῦ, τὰς ψυχὰς φυλάσσει ὁ Κύριος· εἴποτε οὖν ἐπεβουλεύθητις τῶν ὁσίων, μέχρι τῆς τοῦ σώματος κακώσεως ἢ
 θανάτου, τὰ τῆς ἐπιθέσεως ἴσχυσε, τῆς ψυχῆς ἀζημιώτου ἢ ἀμειώτου διαμεινόντος· τίς γὰρ οὐκ ὁμολογήσει
 τοῦτ' ἐκ τῆς ἀληθείας Μάρτυρας πεφωτισθῆναι κατὰ τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ ὁμολογουμένου ὑπ' αὐτῶν Κυρίου· Ἰδοὺ ἡλί-
 κου κέρδους, ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν καθαρῆς ἀγάπης ἀπολαύσμεν· γινόμεθα γὰρ ὁμοί, ἢ φύλακα τὸν Θεὸν τοῦ με-
 γίστου κτήματος τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας ἔχομεν, ὥστε μὴ ὑπὸ τὴν χεῖρα γενέσθαι τοῦ ἐχθροῦ.

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει· „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ ἢ τούτου σύζυγος εὐφροσύνη· τοῦτέστι τῇ τὴν πρακτικὴν ἀρε-
 τὴν κατορθώσαντι, δικαιοσύνην καλουμένην, ἢ τῇ εὐθείαν ἔχοντι καρδίᾳ, ἀνατέλλει φῶς γνώσεως· ὁ δὲ μέγας
 Βασιλεὺς· „ Ὅτι περὶ ὁ ἥλιος, φάσκει, οὐ ταῖς νυκτερίσιν ἀνατέλλει, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις νυκτιφοίτοις· οὕτω καὶ
 ὁ Κύριος οὐ τοῖς μύουσι τὰς κόρας τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῖς πρὸς τὰς αὐγὰς αὐτοῦ ἐνατενίζουσιν· οὐ γὰρ πάντες
 κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἡβουλήθησαν ἀνδραποῖ τοῦ φωτός ἀπολαῦσαι, οὐδὲ πάντες τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως εὐφροσύνην
 ἀἴσασθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀπαντες τοίνυν οἱ τοῦ φωτός ἀπολαύσαντες, ἢ τὸν τῆς ἀρετῆς ἀσπασάμενοι κλη-
 ρον, ἀγαλλιάσθε ἢ τὸν Θεὸν ἀνυμνῆτε, τὸ τῶν εὐεργεσιῶν ἐκινεῖσθαι πλῆθος· ἐξομολογεῖσθαι γὰρ ἐνταῦθα, τὴν
 εὐχαρίστησιν ἐκάλεσαν.

αἰσάν τὸ κηρί. ἐπειδὴ ἔχουν νὰ ἀλλοιωθοῦν τὰ στοιχεῖα· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν οὐδ. Ψαλμὸν „ ἐτάκη ἡ γῆ· ἀνήγγειλλαν δὲ οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· ἤ-
γουν οἱ Προφῆται, ὅτι εἶναι δίκαιος Κριτὴς· τότε δὲ
ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ, θέλουν ἰδοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τὴν
δόξαν τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
Πατρὸς αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος· ἐπειτα προσά-

ζει, τοὺς μὲν Εἰδωλολάτρας, νὰ ἐντραποῦν τότε τοὺς
δὲ Ἀγγέλους, νὰ προσκυνοῦν αὐτόν· ὅταν δὲ οἱ Ἀγ-
γелоὶ προσκυνήσουν, τότε καὶ ὅλοι θέλουν προσκυ-
νήσουν Δαίμονες ὁμοῦ καὶ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ κατὰ τὸν
Ἀπόστολον, αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμψαι ἐπουρανίων καὶ
ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. (Φιλ. β. 10.)

ΨΑΛΜΟΣ ΨΖ.

Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς διαλαμβάνει διὰ τὰς δύο παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν εὐσεβιον· ἔθαν
καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν προτίτερον Ψαλμὸν, καθὼς πάλιν καὶ ἐκεῖνος ὁμοιάζει μὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ. (1)

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινὸν, ὅ-
τι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος,

θαυμαστότερον πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ γένῃ ὁ Θεὸς
ἄνθρωπος, καὶ νὰ κάρῃ ὅλα τὰ ἄλλα θαυμάσια; καὶ
νὰ πάθῃ, ὅσα γράφει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον; διὰ τοῦ-
το λοιπὸν εἶπεν, ὅτι χρειαζεται ἄσμα καινόν,
διὰ τὰ καινούρια αὐτὰ πράγματα καὶ θαυμάσια.
(2)

Περὶ τοῦ „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν·
εἴπαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ψαλμοῦ, καὶ ὅρα ἔ-
κει· θαυμάσια δὲ ἔργα ἐποίησεν ὁ Κύριος· διὰ τί, τί

Ἔσωσεν αὐτὸν (3) ἡ δεξιὰ αὐτοῦ,
καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὗ μᾶλλον τῷ Δαβίδ ὁ Ψαλμὸς ἀναγέγραπται· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ Χριστοῦ
προφητεύει Μυστήρια, ὅτι ἐν τοῦ σπέρματος κατήγετο τοῦ Δαβίδ·

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Κύριλλος· „ Θαυμαστὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι τὸν θάνατον, καὶ ἀναβῆναι πάλιν τὸ ἀν-
θρώπινον γένος· οὐ γὰρ ἐν Ἑβραίοις ἐλυτρώθη, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως, μόνος ὁ Ἰσραὴλ· σέσωται δὲ μέλλον ἡ σύμ-
πασα γῆ·

(3) Παρὰ μὲν τῷ Θεοδωρίτῃ καὶ Κυρίλλῳ καὶ Ἀθανασίῳ καὶ Εὐθυμίῳ καὶ Εὐσεβίῳ· „ Ἔσωσεν αὐτὸν γράφεται· παρὰ
ἄλλοις δὲ· ἔσωσεν αὐτόν·

„καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ.

„Ἐναντίον τῶν Ἑθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν
„δικαιοσύνην αὐτοῦ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἀντίληψις ἐπανεσώσεν
εἰς τὸν ἑαυτόν του τοὺς δούλους του, τοὺς ὑπὸ τοῦ
Διαβόλου σκλαβωθέντας· ἡ ὁποία αὕτη ἀντίληψις,
δεξιὰ μὲν λέγεται, ὡς ἐπιτηδεύει· βραχίων δέ, ὡς
δυνατὴ· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μγ. Ψαλμῷ. „Ἀλλ’
ἡ δεξιὰ σου καὶ ὁ βραχίων σου. Μερικοὶ δὲ γράφου-
σιν· „Ἐσώσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· ἔγουν τὸν ἀ-
πολωλότεν ἄνθρωπον· διατί καὶ τοῦτο εἶναι θαυμαστὸν
ἔργον, τὸ νὰ σώσῃ ὁ Δεσπότης τῶν ἐπάντων μὲ τὰ
ἐδικὰ του πάθη, τὸν παραβάτην καὶ ἀπολωλότεν δοῦ-
λον. (1)

2: „Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐ-
τοῦ.

Ἐφκνέρωσε, λέγει, ὁ Κύριος, τὴν πρὸ αὐ-
τοῦ σωτηρίαν εἰς τὸν Κόσμον· ἦτοι τὴν ἐνανθρωπήσιν· ἡ
τὸ σωτήριον αὐτοῦ βούλημα. „Οὐ γὰρ ἀπέσειλῃ,
φησιν, ὁ Πατήρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἵνα κρίνῃ τὸν Κό-
σμον, ἀλλ’ ἵνα σωθῇ ὁ Κόσμος δι’ αὐτοῦ. (Γω. γ.
17)

Τοῦτο εἶναι ἐξηγήσις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ·
ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φόγγος τῶν Ἀ-
ποστόλων, οἵτινες ἐκήρυξαν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τὴν σω-
τηρίαν, ὅπου ἔκαμεν ὁ Κύριος καὶ τὴν δικαιοσύνην·
ὡς προείπομεν εἰς τὸν μγ. Ψαλμὸν· νοεῖται δὲ τοῦ-
το καὶ ἄλλως· ὅτι ἐγνώρισεν μὲν ὁ Κύριος τὸ σωτή-
ριον αὐτοῦ εἰς τοὺς Προφῆτας, ἀπεκάλυψε δὲ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ εἰς τὰ ἔθνη. (2)

3: „Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰα-
κώβ, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ
οἴκῳ Ἰσραὴλ.

Ἀφ’ οὗ λέγει, ὁ Θεὸς παλαιὰ ὑποσχέθη εἰς
τὸν Ἀβραάμ νὰ ἐλεήσῃ τὸ γένος του, καὶ βεβαιώ-
σας δι’ ὅρκου, ὅτι θέλει ἀληθεύσαι εἰς τὴν ὑπόσχεσίν
του, ὕψερρον ἐνθυμήθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὅπου ὑποσχέ-
θη, καὶ τὴν βεβαίαν ταύτην ἀληθείαν· ἦτοι εἰς
ἔργον αὐτὰ ἔφαρεν ἐν τῷ νέῳ Ἰακώβ· ἦτοι εἰς τὸν οἶ-
κον τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ γένος τῶν
Χριστιανῶν· διότι οἱ Χριστιανοὶ, λέγονται μὲν Ἰα-
κώβ,

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Ἐπανεσώσατο ἔκ προσήγαγε τῷ Ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπ’ οὐρανὸν ὁ Χριστὸς, δε-
ξιὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ πάντων δημιουργὸς ἔκ τεχνίτης· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ἔκ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Θεοδώριτος
φησιν· „Πολλάκις εἰρήκαμεν, ὅτι χεῖρα τὴν ἐνέργειαν λέγει, δεξιὰν δὲ, τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν· λέγει δὲ, ὅ-
τι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον, τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία· ἀμέτρη δὲ φιλανθρωπία χρώμενος, οἰκεῖον ἡγείται κέρ-
δος τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν· διατί τοῦτο οὐκ εἶπεν· Ἐσώσεν αὐτοὺς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· ἀλλ’ Ἐσώσεν αὐτῷ· (ἦτοι
ἑαυτῷ) τῆς γὰρ τῶν Εἰδώλων αὐτοὺς πλάνης ἐλευθερώσας, ἔκ τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸ ἐψηλὸν ὑποδείξας, τῆς σω-
τηρίας μετέδωκεν. Καὶ αὖθις ὁ Κύριλλος· „Ἡ πάντα ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιὰ σέσωκεν ἑαυτῷ τε ἔκ τῷ
Πατρὶ· τί δὲ σέσωκεν; ἅπασαν δηλονότι τὴν ὑπ’ οὐρανὸν· ἔκ ὁ Εὐσέβιος· „Σώζει οὖν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἡ δεξιὰ
αὐτοῦ τοὺς εἰς μακαριότητα ἀγομένους· οὐ γὰρ πᾶς σωζόμενος Κυρίῳ Θεῷ σώζεται· ἀλλὰ πᾶς ὁ κακῶν ἔκ παθῶν
κατὰ τὸν ὁρθὸν λόγον ἀπαλλαττόμενος, ἔκ τῆς τῆς ἀληθείας γνῶσιν μετ’ εὐσεβείας ἀνελιηφώς.

(2) Ὅθεν εἶπε ἔκ ὁ Ἀθανάσιος· „Σωτήριόν ἐστιν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν· „Ὅτι εἶδον
οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· ἔκ ὁ Κύριλλος· „Σωτήριον ἔκ δικαιοσύνην ὀνομάζει τὸν Χριστὸν· σέσωκε γὰρ
ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἔκ Πατὴρ δι’ αὐτοῦ τε ἔκ ἐν αὐτῷ, ἔκ δεδικαίωκεν ἐν πίστει, ἐκβαλὼν μὲν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τὸν
Ἀρχόντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαιοῦσας δὲ τοὺς πάλαι τυραννιθέντας ἡμᾶς· ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „Οὐ γὰρ
ἄλλως δυνατὸν ἦν αὐτὸ τὸ Μυστήριον θεάσασθαι, μὴ οὐκί τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἀποκαλύψεως αὐτῆς.

κῶβ, καθὼ εἶναι πτερυσιαὶ τοῦ πονηροῦ Διαβόλου, ὑποσκελίζοντες καὶ κρημνίζοντες καὶ νικῶντες αὐτὸν κατὰ τὸν Δίδυμον· Ἰακώβ γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ πτερυσιῆς· λέγονται δὲ οἱ Χριστιανοὶ καὶ Ἰσραὴλ, καθὼ θεωροῦσι τὸν Θεὸν μὲ τὰ νοερά ὄμματα τῆς ψυχῆς, καθόσον εἶναι δυνατόν εἰς αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ Ἰσραὴλ θέλει νὰ εἰπῇ, νοὺς ὁρῶν τὸν Θεόν. (1)

Ψαλμὸν ὅτι εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος· ὕμνήσατε λοιπὸν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐπὶ γῆς χριστιανοὶ τὸν Θεὸν μὲ ἐπινίκιους ὕμνους, διατὶ ἐνίκησε τὸν Διοβολόν· καὶ ἄσατε εἰς αὐτὸν ᾄσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια πράγματα, ὅπου ἐκατέρωθωσεν· καὶ ἀγαλλιᾶσθε μὲν, διατὶ ἐλευθερώθητε ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ψάλατε δὲ, εἰς ἐνδειξὴν καὶ σημεῖον τῆς ἐσωτερικῆς σας ἀγαλλιᾶσεως.

„Εἶδον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

5 : „Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ ἐν κιθάρᾳ, καὶ φωνῇ Ψαλμοῦ.

Εἶδον, λέγει, ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς : ἤγουν οἱ ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, τὴν σωτηρίαν ὅπου ἔκαμιν ὁ Χριστός, ἡ ὁποία ἀπακαλύφθη εἰς αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (2)

Κιθάρην μὲν, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν· φωνὴν δὲ Ψαλμοῦ, τὴν θεωρητικὴν· δοξάσατε λοιπὸν, λέγει, ὡς χριστιανοὶ, τὸν Χριστόν, διὰ πράξεως καὶ διὰ θεωρίας, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Θεοῦ Κυρίλλου. (3)

4 : „Ἀλαλαῆζατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ· ᾄσατε καὶ ἀγαλλιᾶσθε καὶ ψάλατε.

6 : „Ἐν σάλπιγγιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπγγος κερατίνης.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ εἶπομεν εἰς τὸν 12·

Σολ.

(1) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Τὸν Ἰακώβ εἶπὼν, οὐκ ἤρκεσθι, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ οἰκίαν προσέθηκεν· ἵνα πάντως δηλώσῃ, ὡς ὁ πράξας τὰ νῦν προφητευόμενα, οὗτος ἦν ὁ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐπονομάσας· διόπερ καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπάλασε, προτυπῶσαι τὸ Μυστήριον βουλῆς τῆς σαρκώσεως· σαρκὸς γὰρ τὸ παλαίειν καὶ περιπλέκεσθαι ἴδιον.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσυχίος· „Τοῖς μὲν οὖν Ἰουδαίοις ὡς οἰκείοις ὁ Κύριος ἐπεδήμησεν· ἐκείνων δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μυσάντων, αὐτὸ ἐκείνων τὰ πέρατα τῆς γῆς : πάντα δηλαδὴ τὰ ἔθνη ἐθεάσαντο τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον, καὶ τοὶ μὴ βλέποντα τὸ πρότερον· Καὶ ὁ Κύριλλος· „Τουτέστιν οὐδεὶς ἀποκεκρίμεν ἀμέτοχος τῆς διὰ Χριστοῦ σωτηρίας· κέκληται γὰρ, ὡς ἔφην, διὰ τῆς πίστεως ἡ σύμπασα γῆ· καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Οὐδεὶς τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας Χριστοῦ· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Οἱ περάσαντες τὴν γῆν καὶ ἀνωτέρω αὐτῆς γεγενημένοι τῷ μὴ ὕλικῷ καὶ διλογίᾳ φρονεῖν, ἀλλὰ ζητεῖν καὶ φρονεῖν τὰ ἀνώ, πέρατα τῆς γῆς ὅντας, εἶδον σωτηρίαν, καὶ τὸν αὐτῆς αἴτιον Θεόν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ποιήσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς λογικὰς κιθάρας τὰ ἡμέτερα ὄματα· καὶ χροῖμεθα, ἀντὶ μὲν χρυδαῖν, τοῖς ὀδοῦσι· ἀντὶ δὲ χαλκοῦ, τοῖς χεῖλεσι· πλήτερον δὲ παντὸς, ἡ γλῶσσα ὁξύτερον κινουμένη, τὴν ἐναρμόνιον ἀποτελεῖται τῶν κρουμάτων ἡχὴν· κινεῖται δὲ τὴν γλῶσσαν ὁ νοῦς, ὅδον τις μουσικὸς μετ' ἐπισήμης ποιούμενος τὴν ταύτης μετάβασιν· αὕτη τῷ Θεῷ ἡ κιθάρη, τῆς ἀψύχου θυμωρεστῆρα· καὶ μέγας αὐτὸς διὰ τοῦ Προφήτου βοῶν· „Μετάσσεσθαι ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ὀδῶν σου, καὶ Ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσμαι· (Ἀμ· ε'. 23.) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „Ὅτι τὸ ἀλαλαῆζατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ· ταῦτόν φημι τὸν ὕμνον ἀλαλαῆζοντες καὶ βοῶντες κατὰ τὸν μουσικὸν καιρὸν (Ἰσ· τὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας κατὰ τὰ Πάσχα) πρὸς φέγειν εἰσάγαμεν τῷ Θεῷ, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες, καὶ μετὰ πάσης εὐθυμίας χορεύοντες.

Σαλπίζατε, λέγει, ὧ χοιριανοί, με σάλπιγγας: ἔγουν με τὰς φωνὰς τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων· τὰ ὅποια, ὀνομάζονται μὲν σάλπιγγες πληθυντικῶς, ἐπειδὴ καὶ εἶναι τέσσαρα κατὰ τὸν ἀριθμὸν· ὀνομάζονται δὲ τὰ αὐτὰ καὶ σάλπιγξ ἑνικῶς· διὰ τὴν ἀγκυλὰ (καὶ λέγονται ἡὺς γέβλια, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔγραψαν τέσσαρες Εὐαγγελισταί, ἀλλὰ ὅμως κατὰ τὴν συμφωνίαν καὶ δύναμιν, ἓνα Εὐαγγέλιον εἶναι, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, μὲ τὸ νὰ εἶναι αὐτὰ κεχαλκευμένα ἀπὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα· κερατίνην δὲ σάλπιγγα τὰ αὐτὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, καθὼς εἶναι ζωηρὰ καὶ ζωῆς αἰώνιου προξενα· ἐπειδὴ καὶ ἡ κερατίνη σάλπιγξ ἀπὸ κέρατον ζῶον κατασκευάζεται· ἡ σάλπιγγας ἐλατὰς νόησον, τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περιεχομένας ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ὁμοίως καὶ σάλπιγγα κερατίνην τὰς αὐτὰς ἐντολὰς νόησον, καθότι αὐταὶ προξενούσι ζωὴν αἰώνιον. (1)

7 : „Σαλευθήτω ἡ Θάλασσα καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη καὶ πᾶν· τες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ·

Ψάλλατε, λέγει, ὕμνους ἐπινικίους ἔμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Χριστόν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου· καὶ ἡ θάλασσα ὡς σαλευθῇ: ἔγουν ὡς σκιρτήσῃ αἱ

τὸ τὸν γὰρ, καθὼς καὶ ἐν τῷ με. Ψάλλω εἶπομεν, ἐρμηνεύοντες τὸ· „Εὐφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἐγαλλιάσθω ἡ γῆ· σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς· ἀναγνώθι λοιπὸν τὴν ἐκεῖ ρηθείαν ἐξηγήσιν· πλῆρωμα δὲ τῆς θαλάσσης ἐνόησαν Μερικαὶ καὶ τὰ ὅψαρια τὰ πληροῦντα τὴν θάλασσαν· διὰ τὴν καὶ αὐτὰ λέγονται, ὅτι ἀπὸ τὴν χαράντους ἐσαλεύθησαν, κατὰ σχῆμα προσωποποιίας. (2)

8 : „Ποταμοὶ κροτήσουσι χεῖρι ἐπιτο· αὐτο·

Οἱ ποταμοὶ, λέγει, ὁμοῦ θέλουν κροτήσουν με τὰς χεῖρας, ὡς ἂν νὰ ἦτον ἄνθρωποι λογικοὶ συγκρίνοντες ἀλλήλους· καὶ οἱ ἄφυχοι γὰρ ποταμοὶ σχεδὸν θέλουν χαροῦν καὶ αὐτοί, ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἡ παγκόσμιος χαρὰ· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Κυρίλλον, ποταμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ διδάσκαλοι, ὅπου βλύζουσι τὸ πότιμον νερὸν διὰ τῆς διδασκαλικῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστός· „Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ποταμοὶ ρεῖντες εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ὕδατος ζωῆς (Ἰω. ζ. 38.) ἡ ποταμούς λέγει τὰ πλήθη τῶν Χοιριανῶν, οἷσιν ὡς ποταμοὶ τρέχουν καθ' ἑκάστην ὁδοὶ ὁμοῦ εἰς τὰς Ἐκκλησίαις

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „Σάλπιγγα πολλὰκις ἐκ τῆς βοῆς ἡ θεία Γραφή καλεῖται, κατὰ τὸ· „Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σάλπισξ ἔμπροσθέν σου· ἵτοι μὴ κηρύξῃς αὐτήν· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας πᾶς χαλκῆς λέγει ἡ κερατίνης· ὅτι ταύταις εἰσάσιν οἱ Ἑβραῖοι χρῆσθαι ἐν ταῖς ἐπινικίαις ἑορταῖς· σάλπιγγες τοίνυν ἡμῶν οἱ θεοὶ Ἀποστόλοι, ἡ Προφῆται, ἡ οἱ διδάσκαλοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τὸ ἐκπεπυρωμένον ἡ ἐκτεταμένον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διὰ τῶν ἐλατῶν· ἵτοι κεχαλκευμένων σημαίνει· διὰ δὲ τῆς κερατίνης, τὸ βασιλικόν· καθὼς τῷ κέρατι ἐχρίοντο οἱ βασιλεῖς· ἀλλὰ ἡ ἐν κερατίνῃ, τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησιν ἐποιεῖντο· ὁ δὲ Νύμφης φησιν· „Ἡ νομικὴ σάλπιγξ ὁ λόγος ἐστίν· ὅθεν ἡ ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ τὸν ἐκ τῶν σάλπιγγων ἦχον ἐνομοθέτησεν· ἔγουν τὰς φωνὰς τῶν Προφητῶν, ὡς κερατίνης ὁ νόμος φησιν, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν τὴν κατασκευὴν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ μονοκέρωτος· ὁ δὲ Εὐσέβιος φησιν· „Ἐλατὰς λέγονται σάλπιγγες οἱ λόγοι τῶν Ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν διὰ τὸ βεβασανισμένον ἡ πεπυρωμένον τῆς πίστεως αὐτῶν· Κερατίναι δὲ διὰ τὸ πρακτικόν· ἐκ βοῶν γὰρ αἱ κερατίναι σάλπιγγες· βοῶν δὲ ἐργατικὸν ζῶον· ἡ περὶ τῶν Ἀποστόλων δὲ φησιν ὁ Παῦλος· „Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ· ἡ δὲ ἡμεῖς πάντως λέγει.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Θάλασσαν τὸν παρῶντα βίον σημαίνει, διὰ τὸ ἀλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντίδων· κενίηται αὖν οὗτος ἐκ τῆς προτέρας εἰσέσεως· τουτέστι τῆς εἰσβολοκρατείας· λέγει δὲ ἡ Θεοδώριτος· „Διαφωρόντως ἐν ταῖς πολλανθρώποις πόλεσιν ἐστὶν ἰδεῖν τῆς προφητείας τὸ τέλος· θάλατταν γὰρ κυμαίνουσαν τῶν ἀνθρώπων λαῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις μιμεῖται τὸ πλῆθος· τοιαύτη δὲ ἡ τῶν φαιδρῶν ἡχὴ.

εἰς, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προ-
ποῦ κυρίου· ὅτι ἔρχεται.

6: „Ὅτι ἵκει κρῖναι τὴν γῆν· κρινεῖ τὴν
οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λα-
οὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ Βουνά, λέγει θέλουν χα-
ροῦν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου· καθὼς εἴρηται καὶ
εἰς τὸν ψ. Ψαλμόν· „Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ
ξύλα τοῦ ὄρυμ· ἀναγωγικῶς δὲ ὄρη νοοῦνται κατὰ
τὸν Ἡσύχιον οἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας
αὐτῶν· θέλουν δὲ χαροῦν οἱ Προφῆται, διὰ τὴν βλε-
πὸν τὰς προφητείας πληρωθείσας εἰς τὸν Χριστόν.
(2)

Αὐτὰ ὅλα ἐξηγήθησαν εἰς τὸ τέλος τοῦ ψ.
Ψαλμοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν εἴρηται, καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀ-
ληθείᾳ αὐτοῦ· εἰδὼ δὲ, λαοὺς ἐν εὐθύτητι· ὥστε ἐκ
τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ἀλήθεια καὶ εὐθύτης νο-
εῖται ἕνα καὶ τὸ αὐτό· διὰ τὴν εἰρησὶν εἶναι ἀληθινός,
αὐτὸς εἶναι καὶ εὐθύς· καὶ ἀντίστροφως, ὅποιος εἶναι εὐθύς,
αὐτὸς εἶναι καὶ ἀληθινός. (3).

ΨΑΛΜΟΣ ΨΗ'.

„Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ·

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι χωρὶς ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ ἑβδομήκοντα ὑπεγράψαν αὐ-
τὸν

- (1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Ποταμοὺς τοὺς ἁγίους εἶναι φησὶ μυσαγωγούς· ὧν ἡ τὸ σπουδαῖον τοῦ πνεύματος
διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει· ἡ δὲ Κύριλλος· λέγει· „Ἐξ οὗ τῆ Θεοπνεύσεως Γραφῇ πηγαίς τε ἡ πο-
ταμοῖς ἐστὶν ὅτε παρομοιοῦν τοὺς ἁγίους Προφήτας, Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστάς· ἔτιτε πρὸς τοὺς τοὺς τῶν ἁγίων
Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, τοὺς τὸν Θεὸν τοῖς λαοῖς πρεσβεύοντας λόγον, καὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων ὄντας ἐπιστήμονας·
καὶ μυσαγωγικὸν ἔχοντας ἐπιτήδευμα· ὅταν τοίνυν ἀκούσῃς περὶ τῶν ἁγίων ποταμῶν, ὅτι κροτήσουσι χεῖρ, αὐτὸ
τοῦ εὐφρανθῆσονται νόει, τερψιθῆσονται, καὶ χαρήσονται καὶ ἐορτάσουσι· διὰ ποῖαν αἰτίαν; ὅτι ἔσωσε Κύριος τὴν
ἐπ' οὐρανόν· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ· „Ποταμοὺς ἐρεῖς τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, αἵτινες χεῖρα κροτεῖν, ὡς
εἰς ἐν συνελθούσαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας, λέγονται· ἐρεῖς δὲ καὶ τοὺς αἰσθητοὺς ποταμοὺς
κροτεῖν χεῖρας καὶ χορεύειν, ἡνίκα βαπτιζόμενον τὸν Χριστὸν ὁ Ἰορδάνης ἐδέξατο· κοινὴ γὰρ τοῦτο χαρὰ τῶν ποτα-
μῶν καὶ τῶν ὑδάτων ἐτύγχανεν.
- (2) Ἡ κατὰ τὸν Κύριλλον· „Ὅρη νοοῦνται αἱ νοεραὶ καὶ ὑψηλαὶ Δυνάμεις, αἵτινες χαίρουσι λίαν ἐπὶ τοῖς ἐν
Χριστῷ σσεσωμένοις· καὶ πάντες δὲ οἱ μετάρσιον ἔχοντες φρόνημα, προσμένοντες τὰς ἀντιδόσεις τῶν πόνων ἀγέλ-
λονται· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ὅρη αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις· χωρὶς γὰρ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ
ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ μὲν προτέρα Χριστοῦ ἐπιφάνεια, πολλὴν ἔσχευ ἐν ἡλίῳ· ἡ δὲ δευτέρα, ἔχει
τὸ

τῶν τῷ Δαβίδ, καθὼς εἶπομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ υἱοῦ Ψαλμοῦ. (1)

οἱ λαοὶ τῶν Ἰουδαίων. (2)

1. „Ο κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργίζε-
„ ὠσαν λαοί.

„Ο καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ.

Λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος. „ Τοῦ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἰ-
δοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱερουσόλυ-
μα λέγοντες. „ ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαί-
ων; καὶ ἀκολουθῶς προσθέτει. „ Ἀκούσας δὲ Ἡρώ-
δης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱερουσόλυμα
μετ' αὐτοῦ. (Ματ. 6. 1.) ταῦτα λοιπὸν προβλέ-
πωντας ὁ Δαβίδ λέγει. ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγεννήθη
Βασιλεὺς. αὐτὸς γὰρ εἶπε μόνος. „ Εἰ γὰρ εἰς τοῦτο
(εἰς τὸ βασιλεύειν δηλαδὴ) γεγέννημαι. (Ἰω. 1η.
37.) καὶ λοιποὶ ὡς ὀργίζονται καὶ ὡς ταράττωται.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐβασίλευσεν ἐκεῖνος, ὅς-
τις καθῆται ἐπάνω εἰς τὰ χρυσὰ καὶ ταυρατὰ χερου-
βίμ. καθὼς καὶ εἰς τὸν οὐ. Ψαλμὸν εἴηται. „ Ο καθί-
μενος ἐπὶ τῶν χερουβίμ ἐμφάνηθιν. (3)

„ Σαλευθήτω ἡ γῆ.

2. „ Κύριος ἐν Σιών μέγας, καὶ ὑψηλός
„ ἔστιν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.

„ Ἀς.

τὸ δίκαιον. πάντες γὰρ παρασησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. ἵνα κομίσωται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος περὶ
ἃ ἔπραξεν. εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα.

(1). Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριον. „ Προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον. προ-
γορεύει δὲ καὶ τὴν τοῦ Σατῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν. ὁ δὲ Ἡσυχίος φησὶν. „ Οἱ μὲν
ἄλλοι πάντες, ἀνετίγραφον τὸν Ψαλμὸν ἐκδεδώκασιν. ἀλλὰ τῷ Δαβίδ ἀνέθηκεν οἱ ἑβδομήκοντα, ὡς περὶ τοῦ
νοητοῦ Δαβίδ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν προφητεύοντα.

(2). Ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶν. „ Χριστοὶ ἐσιν, οὗ τὴν βασιλείαν οὐ παραδέχονται Ἰουδαῖοι ὀργιζόμενοι. ὁ δὲ
Κύριλλος. „ Περὶ πέτασάν, φησὶ, τῆς ἐαυτῶν βασκανίας. τὰ βέλη κατὰ τοῦ Χριστοῦ. ἀρτενέωσαν ἐπιβουλὰς,
οὐδὲν ἀδικῆσαι δυναμένας τὸν οὐδὲν ἐλθόντα παθεῖν. ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐδόκιμος. „ Ἐπὶ μὲν τῇ βασιλείᾳ ἀπάντων
τῶν ὄλων Θεὸν οὐδένα ἀντικεινὸν ὀργίζεσθαι φαίμεν. ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ, φησὶν, ὁ παρὼν Ψαλμὸς ὀργί-
ζεσθαι λαούς, φησὶ δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν ἀπιστοῦντας αὐτῷ. δάκνει γὰρ τοὺς ἀπιστοῦντας καὶ λυ-
πεῖ, ὁ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν Ἑθνῶν ζῆλος. οὐ γὰρ συνήκαν τὰς περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ προφητικὰς φωνὰς. πλην
νῦν μὲν ὀργίζονται ἐπὶ τῇ τοῦ Σατῆρος ἡμῶν βασιλείᾳ. ἔσαι δέ τις καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνό-
ματι αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ, ὅτε πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίῳ καὶ ἐπιγείῳ καὶ καταχθονίῳ. συμφώνως δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος.
„ Τοὺς Ἰουδαίους, λέγει, λαούς, εἰς ὀργὴν καὶ θυμὸν ἡ Χριστοῦ βασιλεία κενήκεν, ὥς τῷ Πιλάτῳ λέγειν. „ Μὴ
γράψῃς ὅτι Βασιλεὺς ἐστὶ τῶν Ἰουδαίων. καὶ πάλιν. „ Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰμὴ Καίσαρα.

(3). Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Ὑπνεῖ τῇ Γραφῇ Θεὸς καὶ γρηγορεῖ καὶ ὀργίζεται καὶ βιάζεται, καὶ θρόνον ἑ-
χει τὰ Χερουβίμ. τὸ μὲν οὖν ἡρεμεῖν αὐτὸν ἀπὸ ἡμῶν, καὶ οἶον ἀμελεῖν, δι' ὃς οἶδεν αὐτὸς αἰτίας, ὑπνοῦν ὀνομά-
σαμεν. τὸ γὰρ ἡμέτερον ὑπνοῦν τοιοῦτον, ἀνενέργητόν τε καὶ ἀπρακτόν. τὸ δ' ἀθρόως εὐποιεῖν ἐκ μεταβολῆς,
γρηγορεῖν. ὑπνοῦ γὰρ λύσις ἐγρηγόρσις, ὥς περ ἀποστροφῆς, ἐπίσκεψις. τὸ δὲ κολάζειν, ὀργίζεσθαι πεποιήκαμεν.
οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐξ ὀργῆς ἡ κολάσις. τὰ δὲ νῦν μὲν τῇ δεινῇ δὲ τῇ δὲ ἐνεργεῖν, βιάζεται. ἡ γὰρ ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλο
μετάβασις βιάσις. τὰ δὲ ἐνανταπαύεσθαι ἀγλαῖς Δυνάμεσι, καὶ οἶον ἐμφιλοχερεῖν, κατέχεσθαι καὶ θρονιάζεσθαι, καὶ
τοῦτο ἡμέτερον. οὐδενὶ γὰρ οὕτως ὡς τοῖς ἀγίοις τὰ θεῖον ἐπαναπαύεται, ὡς αὐτὸς λέγει Γρηγόριος μετὰ τοῦ Βα-
σιλείου. τὰ δὲ ὀξύνειν τοῦ Θεοῦ πειρήσιν ὀνομάσαμεν. τὴν δὲ ἐπισκοπὴν, πρᾶσινον. τὰ διδᾶναι δὲ, χεῖρα.
οὕτως, τὰ ἀκουσικὰν. ὁρθοῦσιν, τὰ διορατικὰν. πτέρυγας, τὰ σκεπασικὰν. καὶ ἄλλα τις οὕτως τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνε-
ργειῶν, καὶ δυνάμεων, ἄλλοι τι τῶν σωματικῶν ἡμῖν ἀνεξήγηται. ἔφη δὲ καὶ ὁ θεὸς Κύριλλος. „ Χρὴ πᾶς
περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπίνως εἰρημένως λέγειν, οὐχ οὕτως νοεῖν κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν συνήθειαν, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτῇ πρέπει.
τῇ θεῷ τε καὶ ὑπεράτῃ φῶσει.

“Ὡς σαλευθῇ, λέγει, ἡ γῆ τῶν Ἰουδαίων”
 „Ἐταράχθη γάρ φησι, πᾶσα Ἱερουσόλυμα, ὡς εἴ-
 πομεν ἄνωτέρω· (1) ἡ ἑταράχθη ὅλη ἡ γῆ, ἄλλων
 μὲν ἀνθρώπων ταρᾶσσομένων καὶ ὀργιζομένων, ἄλ-
 λων δὲ, μετακινουμένων ἀπὸ τῆν εὐσέβειαν ἱστορικῶς
 δὲ μέγας ἦτον καὶ περίφημος ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Ἱε-
 ρουσαλήμ, ὅταν ἐδίδασκε καὶ ἐτέλει τὰ θαυμάσια”
 „Ἐξεπορεύετο γάρ φησιν, ἤχος περὶ αὐτοῦ· (Λου.
 δ. 37.) καὶ πάλιν „Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς
 εἰς ὅλην τὴν περιχώρον τῆς Γαλιλαίας· (Μαρκ. α.
 28.) Καὶ πάλιν „Ἀπῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅ-
 λην τὴν Συρίαν· (Ματθ. δ. 24.) ἀναγωγικῶς δὲ,
 μέγας εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν
 Κύριλλον· ἐπειδὴ γὰρ ἡ Σιών σκοπευτήριον ὀνομάζε-
 ται, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία Σκοπευτήριον εἶναι·
 διὰ τὴν ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστιανοὶ, δὲν σκοποῦ-
 μεν τὰ ἐπίγεια, ἀλλὰ τὰ ἐπουράνια, ὡς λέγει ὁ Παῦ-
 λος· ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ εἶναι καὶ ὑψηλὸς ὁ Χριστὸς,
 περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τὴν αὐ-
 τὸς δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ εἶναι καὶ Θεός,
 ἢ μέγας μὲν εἶναι ὁ Χριστὸς εἰς τὴν αἰσθητὴν Σιών
 διὰ τὴν δόσιν τοῦ νόμου, ὑψηλὸς δὲ εἶναι εἰς ὅλους
 τοὺς λαοὺς τῶν Ἑθνῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· δηλοῖ δὲ
 ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς
 Ἑθνικοὺς, θελεῖ μεγαλυνθῇ ὁ Χριστός· ἦτοι καὶ εἰς τοὺς
 ἐκ περιτομῆς καὶ εἰς τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεισάσαντας. (2)
 διότι τὸ ἐπὶ πάντας τῶρα, δὲν σημαίνει μόνον τὸ
 ἐπάνω εἰς ὅλους, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάμεσα εἰς ὅλους· κα-
 θὸ δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν Ἑθνῶν καὶ
 Ἰουδαίων μερικοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, ἀνάμεσα
 εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς μεγαλύνεται.

3: „Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματι
 „σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερόν καὶ
 „ἅγιον ἐστί·

“Ὡς εὐχαριστοῦν, λέγει, ὅλοι οἱ λαοὶ τὸ μέγα
 ὄνομά σου Κύριε· ὄνομα δὲ λέγει τὸ τῆς Θεότητος”
 „Ἐχαρίσατο γὰρ φησιν, αὐτῷ (δηλαδὴ τῷ προσλήμ-
 ματι τῆς ἀνθρωπότητος) ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα
 (Φιλίπ. β. 9.) ὡς εὐχαριστοῦν δὲ, λέγει, μόνον τὸ
 ὄνομά σου, χωρὶς νὰ περιεργάζωνται τὴν φύσιν τῆς
 Θεότητός σου κατὰ τὸν εἰσοδωρίον, ἢ τὸν τρόπον
 τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου· διότι, φοβερόν μὲν εἶναι τὸ
 ὄνομά σου εἰς τοὺς ἐχθρούς σου· διὰ τὴν δίδωκε καὶ μα-
 ρτύρει αὐτούς· ἅγιον δὲ εἶναι εἰς τοὺς οἰκείους καὶ γι-
 νώσκοντας αὐτό· διὰ τὴν ἀγιάζει καὶ καθαρίζει αὐτούς·
 ἢ ὄνομα λέγει τὸ Ἰησοῦς· μέγα γὰρ εἶναι τὸ ὄνομα
 αὐτό, καθὸ εἶναι φοβερόν καὶ ἅγιον καὶ σωτήριον,
 ὡς εἵπομεν· (3)

4: „Καὶ τιμὴ βασιλείας κρίσιν ἀγαπᾷ·

Τὸ ἀξίωμα, λέγει, τοῦ κάθε Βασιλέως, μά-
 λιστα δὲ τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ, ἀγαπᾷ τὴν δικαίαν
 κρίσιν· διὰ τοῦτο καὶ θελεῖ βοηθήσει μὲν ἐκείνους, ὅ-
 ποῦ τυραννοῦνται ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· θελεῖ καταβά-
 λει δὲ καὶ νικήσει, τὸν τυραννοῦντα τούτους Διαβό-
 λον. (4)

„Σὺ

- (1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Οἱ γὰρ πάλαι πολλὰ δυνάμενοι Δαίμονες ἔχρησθῆσαν, ὡς πᾶσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις σαλευθῆναι, ἢ παυθῆναι τὰς ἐνεργείας·
 (2) Ἐφῆ γὰρ ὁ Ἡσύχιος· „Δόξα, φησὶ, ἢ τιμὴ ἢ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἅγιον Ἰουδαίῳ τε πρῶτον ἢ Ἑλλήνι· ὡφθεῖς γὰρ ἐκ τῆς γῆς ὁ Χριστὸς, πάντας εἴλκυσε πρὸς ἑαυτόν·
 (3) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος· „Μέγα τὸ Ἰησοῦς ὄνομα· σωτηρία γὰρ λαοῦ ἑρμηνεύεται· μέγα δὲ πάλιν τὸ ὑψηλὸν τῆς Θεότητος ὄνομα· ἦγουν ἡ δόξα· οὐ γὰρ ἐστὶ κατ' ἐν τῶν κτισμάτων ὁ τῶν ὅλων δημιουργός· ἀπαρβλήτοις δὲ μᾶλλον ὑπεροχαῖς τῶν πάντων ὑπέρκειται· ὁμειν δὲ αὐτῷ κατὰ φύσιν οὐδέν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τὸ ὄνομα Κυρίου, φοβερόν μὲν κατὰ τῶν ἐργιζομένων λαῶν, ἢ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν· ἅγιον δὲ τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ·
 (4) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος· „Αἱ τιμαὶ τῶν βασιλείων ἀγαπῶσιν ἔχειν τὸ δύνασθαι κρίνειν ἢ νομοθετεῖν· ἀκολουθεῖ γὰρ τοῦτο πάντως τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ· λαμπρὰ γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως τιμὴ καὶ ἡ δόξα φιλοῦσα δια-

„Σὺ ἡτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν φυλάττωντας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ὑψοῦται κατὰ
καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐδοξάζεται ὁ Θεός. (2)
ποιήσας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας τὸν νόμον σου· εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται αἱ εὐθύτητες καὶ δικαιοκρατεῖται· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει σαφέστερον εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια· ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε, ἔκαμες δικαιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς τὸ γένος τοῦ Ἰακώβ· ἦτοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ μέσου τοῦ δοθέντος νόμου σου. (1)

5: „Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Ἰψήλας, λέγει, νοεῖτε ὦ Χριστιανοί, περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὑψοῦτε τὸν Χριστὸν μὲ τοὺς ὕμνους καὶ δοξολογίας σας· ὑψοῦτε αὐτὸν μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν του· διατὶ ἀνίσως διὰ τοὺς παραβαίνοντας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, βλασφημῆται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· εἰς τὰ ἔθνη, ὡς λέγει παραπανούμενος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἡσαΐου, φανερόν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου, διὰ τοὺς

„Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ὅτι ἅγιος ἐστὶ.

Κατὰ μὲν τὴν Θεότητα ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡγή· „Ὁ οὐρανὸς γὰρ μαρτυρεῖ θρόνον, ἡ δὲ γῆ, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· (Ἠσ. ξς. β.). κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ λέγει τῶρα τὸν ἅγιον Γόλγοθᾶν, ἐν ᾧ ἐσαυρώθη ὁ Κύριος κατὰ τὸν Ἠσυχίου· ἢ καὶ τὸν σταυρὸν, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐσάθησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου, τοῦ προσηλαθέντος εἰς τὸν σταυρὸν· „Προσκυνήσωμεν γὰρ φησιν, εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· (Ψαλ. ρα. 7.) ἅγιος δὲ εἶναι ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἁγιαζούσαν Θεότητα· μὲ τὸ νὰ ἦναι δὲ ἅγιος, διὰ τοῦτο ἡγίασε καὶ τὸ ῥηθὲν ὑποπόδιόν του· ἐπειδὴ δὲ ἅγιοι λέγονται καὶ οἱ δίκαιοι, διὰ τοῦτο δείχναι ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶν, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορά τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους· (3)

6: „Μωυ.

καὶ οὐκ ἐκ τῆς κρίσεως· τὴν κρίσιν γὰρ πᾶσαν δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ· ὃ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Τὶ τὸ ἔργον τῆς κρίσεως; ἀπολύειν τοὺς ἀθώους· φανεροῦν τοὺς ὑπευθύνους· δίδωκεν κρίσιν ἀγαπᾶ ἢ τοῦ βασιλέως τιμὴ (τούτῃς ἡ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία)· ὅθεν οἱ λοιποὶ τῶν ἐρμηνευτῶν ἀντὶ τῆς τιμῆς, οἱ μὲν, ἰσχυρὸν, οἱ δὲ, ἰδίον γὰρ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας, τὰ δίκαια ἰσχύειν τοὺς ὑπὸ κρίσιν· τιμὴ γὰρ βασιλείας κρίσιν ἀγαπᾶ· τούτῃς

(1) Ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Πῶς ἡτοίμασε; προαποστείλας τὸν νόμον, ἐν ᾧ τὰς ἐντολάς εὐθύτητας ἔταξεν· ὁδοθεμελίων γὰρ τοῦ βίου τὴν ὁδὸν ἔχει κατ' ἐκείνας ὁδεύοντα· ὁ νόμος τοίνυν ὁ δοθεὶς ἐν Ἰακώβ, (λέγει δὲ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ)· οὗτος καὶ τοῖς ἀμαρτανόουσι κρίσιν ἐπέγαγε, τὴν κατακρίσιν, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ποιῶσι τὴν δικαιοσύνην ὑπέδειξε, καὶ ἢν δεῖ πολιτεύεσθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Μηδεὶς νομιζέτω ἕτερον εἶναι τὸν ἐν παύσει δοξολογούμενον Κύριον, τοῦ Θεοῦ· τοῦ νομοθετήσαντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· σὺ γὰρ φησὶ Κύριε, σὺ τὴν βασιλείαν θεοπύζομεν, αὐτὰς δὲ τυγχάνεις, ὃ καὶ τῷ ἐκ περιτομῆς λαῷ κρίσιν καὶ δικαιοσύνην διαταξάμενος, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς νομοθεσίαν, δικαιοκράτα καὶ κρίματα περιέχουσαν· σὺ δὲ αὐτὸς καὶ εὐθύτητας ἡτοίμασας κατὰ τὸν τῆς ἀγαποδόσεως καιρὸν, ἀποδοθησομένης τοῖς φυλάκτους τὴν κρίσιν καὶ τὴν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Ἐκεῖνος, λέγει, τῆς ἐπαγγελίας σου τὴν ἀλήθειαν, τὰς πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰσραὴλ γεγεννημένους ὑποσχέσεις πληρώσας, καὶ τὴν διὰ τοῦ σπέρματος Ἀβραάμ δωρησάμενος σωτηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Τούτῃς ὡφείλου εἶναι πιστεύετε τὸν ἐκαστὸν τῶν τῶν Θεοῦ λόγον· μηδὲν ταπεινοφρονεῖτε περὶ αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει οἱ τάλαντες Ἰουδαῖοι.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ὑψοῦν μὲν χρὴ τῷ λόγῳ τὸν Κύριον, ὅση δύναμις· ὡς οὖν δὲ πρὸ τοῦ λόγου καὶ τὰ διάνοιαν· οὐ γὰρ δυνατόν ἐστι συναναβῆναι τῇ διανοίᾳ τὸν λόγον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπὶ τὸ ἀκρότατον φθάσκει τῆς ἀν-

6 : „ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν αὐτοῦ, καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπι-
καλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπε-
καλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς ἐ-
σήκουεν αὐτῶν.

Ὁ Μωϋσῆς λέγει, καὶ ὁ Ἀαρὼν, καὶ οἱ ἱε-
ρεῖς τοῦ παλαίου νόμου καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ οἱ λοιποὶ,
ὅπου ἐπικαλοῦντο τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούοντο, ὅσοι
αὐτοὶ, λέγει, ἦτον δούλοι καὶ ὑπερέται τοῦ Χριστοῦ·
ἀναφέρει δὲ τὸν Μωϋσῆν ἐδῶ, καθὰ νομοθέτην· τὸν
Ἀαρὼν, καθὸ ἀρχιερέα καὶ πρῶτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς
ἱερεῖς· τὸν Σαμουὴλ, καθὸ ἑσπέρων ἀνάμεσα εἰς τοὺς
Προφῆτας· ἢ Μωϋσῆν μὲν καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ,
ὠνόμασεν ὅλους ἀπλῶς ἐκείνους, ὅπου μιμοῦνται
τὰς ἀρετὰς αὐτῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· διὰ καὶ

εἰς τὸν Ἰζεκιὴλ ὁ Θεὸς εἶπε· „ Ρομφαίαν ἐὰν ἐπάξω
ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι ἐν μέσῳ
αὐτοῖς· (Νῶε καὶ Δαυὶδ καὶ Ἰωβ.) Ζῶ ἐγώ, λέ-
γει Κύριος, οὐ μὴ ῥύσονται υἱοὺς οὐδὲ θυγατέρας,
ἀλλ' ἢ αὐτοὶ μόνοι σωθήσονται. (Γεζ. ιε. 17.) δὲν
ἐνομαζέει δὲ ὁ Θεὸς ἐδῶ τὸν παλαιὸν ἐκείνον Νῶε καὶ
Ἰωβ· πῶς γὰρ ἤθελαν ἐνομασθῆ αὐτοὺς, ὅπου ἦτον
πρὸ πολλῶν χρόνων ἀποθανόντες; ἀλλὰ ὀνομαζέει Νῶε
καὶ Ἰωβ ἐκείνους, ὅπου ἐμιμοῦντο διὰ τῶν ἔργων
τὴν πολιτείαν αὐτῶν. (1)

7 : „ Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐ-
τούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐλάλει μετὰ τὸν Μωϋσῆν καὶ
τὸν

ἀνθρωπίνης δυνάμεως, εἰς ὅσον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐξικνεῖται ὅσος ἔχει μετὰ νοημάτων, τότε νομίζετε κάτω εἶναι
τῆς ἐπιβαλοῦσης ἀξίας· μετὰ γὰρ τὸ ὑψῶσαι, μόλις προσκυνεῖτε τῇ ὑποπόδιῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ· τὰ δὲ αἰτίον
τοῦ ἀκαταλήπτου τῆς ἀξίας, οὐδὲν ἄλλο φησιν ἢ ψαλμωδία, ἢ ὅτι ἁγίος ἐστὶ διὰ τὴν ἁγιάζουσαν Θεότητα· οἱ
οὖν πᾶν ἄψωμα δυνάμεως ἀνθρωπίνης κάτω τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ προσκυνουμένου ἐστὶ· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διὰ
τοῦ ὑποποδίου τῶν ποδῶν ὑπαινίττεται· τίς ἢ ματαιότης τῶν οἰόμενων ἔχειν τινα δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην, ὥ-
στε ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὸ κατ' ἀξίαν τῆς τιμῆς ὀρίξειν τῇ ἀτιμῇ φύσει; Καὶ πάλιν λέγει· „ Ταῦτά φησιν ἢ
ψαλμωδία· ὁ ἄνθρωπος, μεμνημένος μὲν ἑμὶν, ὥς δυνατόν δέχασθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀκοὴν τὰ θεῖα Μυστήρια·
ἡμεῖς δὲ διὰ τούτων ὀδηγηθέντες πρὸς τὴν εὐσεβῇ θεογνωσίᾳ, ὅσον χωρεῖ ἑμὶν ὁ λογισμὸς, τοσοῦτον ἔτι τὴν δό-
ξαν τοῦ Θεοῦ ὑψώσατε· εἰδότες, ὅτι ὅσον ἂν ὑπερταθῇ ἑμὶν ἡ διάνοια, ἔτι πᾶσαν παρέλθῃ ὑψηλὴν φαντασίαν ἐν
ταῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεσι, τότε τὸ παρ' ἑμὶν εὐφροσύνην καὶ προσκυνούμενον, οὐκ αὐτὴ ἡ μεγαλειότης τοῦ
ζητουμένου ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, τὸ ὑποβεβηκὸς διὰ τοῦτο ἔτι κάτω κείμενον τῆς διανοίας
ἡμῶν, συγκρίσει τῆς ἀνεφίκτου καταλήψεως διεκρινέων· ὁ δὲ Κύριλλος φησιν· „ Ἀρὼν ἔτι πόδας τοιοῦτους ἔ-
χει Θεὸς ἐπικειμένους τῇ ὑποπόδιῳ; μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· σκευάζεται μὲν γὰρ ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος, ὥς ἐκ τῶν κατ'
ἡμῶν ἔτι ἀνθρωπίνων πραγμάτων· νοεῖται δὲ τὰ ἐπ' αὐτῷ θεοπρεπῶς· ἐπειδὴ τοῖον ἔθος ἐστὶ τοῖς προσκυνούσι τοὺς
ἐπὶ γῆς βασιλέας φιλεῖν τοὺς πόδας αὐτῶν· ἐκ τῆς παρὰ ἀνθρώποις συνήθειας, ἐπὶ Θεοῦ ἀναφέρει τὸν λόγον ὁ ψαλ-
μωδός· ὁ δὲ Ἠσυχίος· „ Τίνος χάριν φησιν, οὐ τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν μᾶλλον, ἀλλὰ τῇ ὑποπόδιῳ πα-
ρακελεῖται; ποῖα δὲ ὁλοῦς ὑποπόδιον; ἄρα τῇ γῇ; ὁ γὰρ οὐρανὸς μοι φησὶ θρόνος, ἢ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
μου· ἔτι μὴ προσκυνεῖν ἡμῖν χοιρίοις οὐκ ἔχουσιν· ἀλλὰ τοῦτον λέγει τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἑτέρου Ψαλμοῦ ἰδέσθαι
σηλαυγέστερον· προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· λέγει δὲ τὸν Τολομαῖον· ἐκείνους γὰρ ὁ-
πως ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Σταυροῦ γεγένηται· ἄλλοι δὲ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
αὐτοῦ νοοῦσι τὸν Σταυρὸν, ὅς τις ἔτι ὑποπόδιον εἶχεν· ἐν ᾧ ἐρεισθέντες οἱ πόδες τοῦ Κυρίου ἐκαρπώθησαν δυνατῶ-
τερα, ὥς λέγει ὁ Παύλος Γάλ. ἐν ταῖς πρὸς τὸν βασιλέα Μισσοχόβιας Ἀλέξιον Μιχαλοβίτην χειρογράφῳ ἐρω-
ταποκρίσει· φέρων εἰς τοῦτο μάρτυρας τῶν ἁγίων τινάς· τὸν Εἰρηναῖον ἀπὸ τῆς ἑλλάδος, καὶ τὸν Ἰουστίνον· ὁ δὲ Θεοδώριος
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ φησὶ, παλαιὸν μὲν ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις νεὸς νεόμενος, νῦν δὲ αἰ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ἔ-
τάλασσαν Ἐκκλησίαι, ἐν αἷς τῇ παναγίᾳ Θεῷ προσπρόσκυνον τὴν προσκύουσιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐτὸς φησιν, ὁ νῦν κάτω πεφωτὸς ἄνθρωπος, βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς ἔστιν. ὁ δὲ
παλαι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ ἐπικαλοῦντο· ὁ δὲ Εὐδελβίος· „ Οὐκ ἄλλως τῆς τοσαύτης ἀξίας ἐπύχον οἱ
ἐκκληθέντες Προφῆται; εἰ μὴ ὅτι ἐφύλαττον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, καὶ τὰ προσηγμένα, καὶ ἔδωκαν αὐτοῖς· οὕτως οὐ

τὸν Ἀαρὼν καὶ μὲν ὅλον ὅπου μὲ τὸν Μωϋσῆν μόνον ἐλάλει ὁ Θεός· ἀλλὰ τρόπος εἶναι ἐδῶ ὀνομαζόμενος Συλληπτικός· διατὶ συμπεριλαμβάνει κοντὰ εἰς ἓνα πρόσωπον, καὶ ἄλλο· τούτου τοῦ τρόπου εἶναι παράδειγμα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· ὅστις ἄρ' οὐ ἀριθμητέον ὅλους ἐκείνους, ὅπου εὐηρέσσαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως, ἀκολούθως λέγει συμπεριλαμβάνωντας ὅλους· „Οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν σώματα λεόντων, καὶ τὰ ἑξῆς” (Ἑβρ. ια. 33.) ὅλα γὰρ αὐτὰ τὰ κατορθώματα δὲν ἐκκρίθωσαν ὅλοι, ὅπου ἀνέφερεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ μερικὰ καὶ μερικοὶ μόνον· θέλει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλει πρὸς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν μὲ σύλον νεφέλης. (1)

„Ὅτι ἐφύλασσαν τὰ μαρτύρια αὐτοῦ
καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἔδω-
κεν αὐτοῖς.

Τοῦ μὲν Χριστοῦ, λέγει, ἦτον τὰ μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα τοῦ νόμου, καὶ αὐτὸς ἔδωκε ταῦτα εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν, καὶ ἐκείνοι δέ ως δοῦ-

λοι ἐρύλαττον αὐτά. (2)

8: „Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐ-
τῶν· ὁ Θεὸς σὺ εὐίλατος ἐγίνου αὐ-
τοῖς.

Σὺ Κύριε, λέγει, ὑπήκουες τοῦ Μωσέως καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ· καὶ σὺ ἐγίνου ἰλεὺς εἰς αὐτοὺς, οἵτινες σὲ ἐπαρακάλουν διὰ τὸν παροργίζοντα λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ἐγίνου ἰλεως, ὅταν αὐτοὶ ἔσφαλον· καὶ ὁ Μωϋσῆς γὰρ παρώξυνε τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὅδω τῆς ἀντιλογίας· καὶ ὁ Ἀαρὼν, διὰ τὴν Μοσχοποιίαν τῶν Ἑβραίων.

„Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύ-
ματα αὐτῶν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἔκαμνες ἐκδίκησιν· ἤγουν ἐβοήθεις εἰς ὅλα τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ κατορθώματα τοῦ Μωσέως τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Σαμουὴλ, τὰ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γινόμενα· ἢ ἐτιμώρεις ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ σκαιωρήματα, ὅπου ἐζήτουν οἱ Ἑβραῖοι νὰ καίμουν κατ' αὐτῶν. (3)

9: „Ἦ-

ἔ ἡμῖν διὰ τῆς καινῆς Διαθήκης ὁ αὐτὸς προστάγματα καὶ ἐντολὰς καὶ μαρτύρια ἔδωκεν· ὥστε εἰ φιλάττοιμεν, τῶν Ἰσων καὶ αὐτοὶ καταξιοδοτούμεθα· καὶ ὁ Δίδυμος δὲ λέγει· „Τοὺς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς ἔχοντας ὁμνύμενος αὐτοῖς ὠνόμασεν· εἰδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι καὶ οἱ πιστοὶ θεράποντες γινόμενοι, πάντες κατὰ Μωσέα τυγχάνουσι· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· „Οὐχ ἀπλῶς τοὺς ἄλλους Προφῆτας καταλιπὼν, τοῦτον ἐμνημόνευσε μόνον, ἀλλὰ τὴν σύντροφον Ἰουδαίων λύτταν καὶ τυραννίδα διδάσκων· καὶ γὰρ ἐπὶ Μωσῇ καὶ Ἀαρὼν ἀρπάτται τὴν ἱερωσύνην ἐπειράθησαν· καὶ ἐπὶ Σαμουὴλ τὴν θείαν ἀτιμάσαντες βασιλείαν τὴν ἀνθρωπείαν ἠγάπησαν· διδάσκει τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι καινὸν οὐδὲν δοῦσι κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυτῶντες, καὶ τὴν σωτήριον οὐ δεχόμενοι βασιλείαν· ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ἡ μανία συνήδης.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ἐπεὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος βέβαιος καὶ ἀληθινὸς ἐστίν, σύλος εἰκότως καλεῖται, ὡς τὴν καταδεχάμενην αὐτὸν Ἐκκλησίαν σύλον καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας εἶναι· ἐπεὶ δὲ καὶ πότιμος καὶ καρπῶν αἰτίας ἐστίν, ἡ τοῦ δίκην εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἐρχόμενος, σύλος νεφέλης ἐστίν· τάχα δὲ καὶ προεθεσπίζετο διὰ τούτου ἡ τοῦ Σωτῆρος εἰς δεῦρο κάθοδος, καθ' ἣν ἐπιβάς κοφῆς νεφέλης εἰς Αἴγυπτον ἦκε τὸν περὶ γῆν τόπον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος φησιν· „Οὐκοῦν τετίμηκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὡς τιμήσαντας· ἠγάπησεν ὡς γνησίους οἰκέτας, καὶ ὡς τῶν αὐτοῦ θεοπισμμάτων γεγονότας φύλακας· οὐκ οὐν ἄμισθος ἢ ὑπακοή· μᾶλλον δὲ, τῆς ἀνωτάτω τιμῆς πρόξενος, διὰ τὸ εὐπειθεῖς καὶ εὐάγωγον· καὶ ὁ Δίδυμος· „Τελείον ἀνδρὲς καὶ ἔχοντας πάσας τὰς ἀρετὰς, τὸ πᾶν τα τὰ μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ φυλάττειν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· „Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ ταῖς ἐπιτηδείαις αὐτῶν· τοὺς γὰρ κατὰ τοῦ μεγάλου Μωσῆ τυραννήσαντας πυρὶ παραδεδώκε καὶ τοὺς τὴν φλόγα διαφυγόντας, ζῶντας τῷ τάφῳ παρέπεμψε· ἡ γὰρ κελεύσας τὴν γῆν, καὶ τὰ φρον αὐτοῖς αὐτοσχέδιον τῆς τυραννίδος τὸ χωρίον ἀπέφηνε· καὶ τοὺς διὰ θαλάσσης ὁδεύσαντας, πεποίηκεν ὑποβρυχίους τῇ γῇ, παρκοδόχοις χρησάμενος κύμασι· τοὺς δὲ κατὰ τοῦ Σαμουὴλ σασι-
σαντας, τῇ τοῦ Σαουλ δυνατείᾳ παρέδωκε, καὶ παντοδαπαῖς περιέβαλε συμφοραῖς.

9: „ Τψούτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ
„ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ,
„ ὅτι ἅγιος Κύριος, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει νὰ υψόνουν οἱ Χριστιανοὶ διὰ λόγων καὶ ἔργων τὸν Χριστὸν. Ὅρος δὲ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ, κοντὰ μὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἦτον ἡ Ἱερουσαλήμ· κοντὰ δὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς,

εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος: „ Προσεληλυθᾶτε Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιῳ (Ἐβρ. β'. 22:) ἡ ὄρος ἅγιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ ὕψος τῶν δογμάτων καὶ τῆς πολιτείας αὐτῆς· προσκυνεῖτε λοιπὸν, λέγει, τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἢ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα τὰ λόγια, συναριθμῶν τὸν ἑαυτοῦ του μὲ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ἢ προσάξει ταῦτα ἐκ προσώπου τοῦ πληρώματος τῶν Χριστιανῶν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ 106.

11. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· εἰς ἐξομολόγησιν.

Καὶ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἔγραψαν οἱ ἑβδομήκοντα εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, γνωρίζαντες ἀπὸ τῶν περιεχομένων εἰς αὐτὸν ῥητὰ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀφιερῶνται εἰς τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ Χριστὸν, ὅς τις εἶναι ἱκανὸς χειρὶ· καὶ ὅτι προσάξει οὗτος τοὺς Χριστιανούς νὰ δουλεύουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστοῦν· εὐχαρισίαν γὰρ, ἢ καὶ ἐξαγύρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων, δηλοῖ ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις. (2.)

1: „ Α·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει: „ Ὅσον χαρεῖ ὑμῶν ὁ λογισμὸς, τοσούτον τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν υψώσατε, ἢ τὰ ἐξῆς: ἅπερ εὐρέθησαν· ἀλλ' ἀνω μὲν τῷ ὑποποδίῳ ἔλεγε προσκυνεῖτε· νῦν δὲ εἰς ὄρος ἅγιόν φησι, δι' οὗ τὸ ὕψος αὐτίκ' αὐτῆς Θεότητος· ἡ ὄρος ἅγιον τὸ ὕψος τῆς θεογνωσίας λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα: „ Ὅρος ἅγιον, πάλαι μὲν τὸ Σιών ἐκαλεῖτο, νῦν δὲ τῆς θεογνωσίας τὸ ὕψος· οὕτω γὰρ ἢ Ἡσαΐας ἢ Μιχαῖας ἐθεώπισαν· ἢ Ἐσαὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου: ταυτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις δὴ πᾶσι γενήσεται· ἢ ὁ Εὐσέβιος· ἢ Τψούτε αὐτὸν φησι, ἢ ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ δοξάζετε· ἢ γὰρ Κύριός ἐστιν, ὡς δούλων δεσποτῆς· ἀλλὰ ἢ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς τυγχάνει, ἅτε ποιητὴς ἡμῶν ἢ πλάστης γεγεννημένος· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι: „ Καὶ τὴν χηρὴν υψώσῃται ὁ ὑψηλός, πῶς δὲ παρὰ ἀνθρώπων· ὁ ἐν οὐρανοῖς υψωθήσεται: ἀλλ' ὑψηλὰ φησι, περὶ αὐτοῦ διανοηθῆτε· ὕψος ἄρα τοῦ Θεοῦ λόγου ἢ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ (τῷ τοῦ Γαλγοθᾶ, δηλαδή) προσκύνετε· ὅπερ γὰρ δοξὰ βασιλεῖ· τὰ ἐν πολέμοις τρώσται· οὕτω ἢ τῷ Χριστῷ ἢ διὰ τῶν παθημάτων κατόρθωσις, ἥτις ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ τῷ τὸν Σταυρὸν δεξαμένῳ γεγένηται· ἅγιον δὲ τὸ ὄρος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ καλεῖ· ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ σταυρωθέντος ἐπιφοιτήσεως· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει: „ Οὐ μόνον τὸ ἱερωσύνην τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν, ἀλλὰ ἢ τὸ ἁγιαστικὸν οἰκειοτέρως ἢ διὰ παρακαλεῖται· σύμβολον ἐν τούτῳ διδόναι, τὴν ἐν τῷ ἁγιασμένῳ ὄρει προσκύνειν· (ἐν τῇ ἐκδιδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει: „ Εἰ μὲν τις ἀκαρτίως ὑποσέμνει σε μνήμη, συμβούλευε τὸ διὰ τῆς μετανοίας ἢ ψαλμῶν καθάρσιον· εἰ δέ σοι πρὸς τὸ κρεῖττον εὐδοῦται· ὁ βίος, βεβαίαντος ποιῇ διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαριστίας, τὴν εἰς τὰ ἀνω προαίρεσιν.

- 1: „ Αλαλαξάτε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ.
2: „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφρο-
„ σύνῃ.

Ψάλατε, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ἐπινίκιον καὶ ἀλαλακτικὸν ὕμνον, διὰ τὴν νίκην ὅπου ἔκαμε κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν Δαιμόνων. δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις σᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς δουλείας, καὶ σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων· με εὐφροσύνην δὲ καὶ χαρὰν δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, διατὶ ἐλυτρώθητε παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τυραννίδος, καὶ ὅτι ἀξιώθηκατε νὰ ἔχετε τοιοῦτον αὐθέντην, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1.)

- „ Εἰσελθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλ-
„ λιάσει,
3: „ Γινώτε ὅτι Κύριος, αὐτός ἐστιν ὁ
„ Θεός ἡμῶν.

Γινώσκω, λέγει, λατρεύετε τὸν Χριστὸν χαίροντες· καὶ γνωρίζετε, τόσον ἀπὸ τοὺς Προφῆτας, ὅπου ἐπροφήτευσαν περὶ αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα του, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν. (2)

„ Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς καὶ οὐχ ἡ-
„ μεῖς.

Αὐτίς, λέγει, καὶ φαίνονται οἱ γονεῖς, πῶς καίμουν· ἦτοι γεννοῦν τὰ τέκνα των, ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου ταῦτα ποιεῖ· αὐτὸς μὲν ὡς αἷτις, οἱ δὲ γονεῖς, ὡς συναίτιοι· καθὼ αὐτοὶ δηλονότι ὑπερετατοῦσι εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς προσταγὴν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο πολλοὶ γονεῖς, πολλάκις θέλοντες νὰ καίμουν τέκνα, δὲν δύνανται. Ὁ Θεὸς καὶ πρὸς τὴν Ῥαχὴλ τὴν λέγουσαν πρὸς τὸν Ἰακώβ, „ δός μοι τέκνα, εἰ δὲ μὴ τελευτήσω ἐγώ· δογματικῶς ἀπεκρίθη, καθὼ σοφός, ὁ Πατριάρχης Ἰακώβ, „ μὴ ἀντὶ Θεοῦ ἐμὶ ἐγώ, ὅς ἐσέκησέ σε καρπὸν κοιλίας; (Γέν. λ: 1:) ὡς ὁ Εὐσεβίος ὀρθότατα ἐξηγεῖ. (3)

„ Ἡ-

(1.) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Ταῦτέσι μὴ συνοῖ, μὴ κατηφεῖς, μηδὲ ὀκνηροὶ πρὸς ἀγαθοουργίαν· πρόθυμοι δὲ μᾶλλον ἢ Ἰλαροί, ἢ τῇ τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένη ἐλπίδι χαίροντες· ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων δουλεία, κατὰ τὰς Ἀθανάσιον, φόβον φθοροποιὸν ἐμποιεῖ· ἡ δὲ τοῦ Κυρίου, φόβον ἀγνόν, ἐξ οὗ γίνεται τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη· ὁμοίον γὰρ εἶσι τὸ δουλεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν Εὐσεβίον, τῷ δουλεύειν φωτὶ, ζωῇ, ἀληθείᾳ, δικαιοσύνῃ, ἁγιασμῷ· πάντα γὰρ ταῦτά ἐστιν ὁ Κύριος· μὴ οὖν σκυθρωπὴν ἡγεῖσθε τὴν δουλείαν αὐτοῦ, μηδὲ λυπηρὰν ἢ ἐπίπνον· μετὰ γὰρ ἀγαλλιᾶσεως ἢ εὐφροσύνης· ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ εἶσι, φησι, κατὰ τὴν πικρὰν τοῦ Διαβόλου τυραννίδα τοῦ Θεοῦ ἢ Σαπφίρος ἡμῶν ἡ βασιλεία· ἀλλ' ἡμέρος αὐτοῦ ἢ φιλάνθρωπος ἢ δεσποτεία· γεγενῆσθες τοίνυν τῇ δουλείᾳ προσέλθετε· „ Εἰδέ τις μὴ δουλεύει αὐτῷ ἐν εὐφροσύνῃ, (λέγει ὁ Εὐσεβίος) μὴ τοιμάτω παρίεναι ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνίπτους ποσὶ παραβάλλων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

(2.) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐξελεῖν ἀπὸ προσώπου Κυρίου τὸ εἰσελεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ· ὥσπερ τοίνυν ἐξελεῖν Κάιν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, οὐ τόπον καταλείψας, ἐν ᾧ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἐν ἄλλῃ τόπῳ γεγέννηται· ἀλλ' ἔρημος τῶν περὶ Θεοῦ ὀρθῶν ἐνοιῶν γεγεννημένος, ἐξ αὐτοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐχώρησεν, ἀπρονοήσιαν ἢ ἀθεΐαν ἀσπασάμενος, ὡς μνηκὲς φαντασίαν, ἢ ἐνοσίαν ἔχειν ἐπιφανείας Θεοῦ· οὕτω τὸ εἰσιέναι ἐνώπιον Κυρίου, τὸ διὰ νοήσεως ἡγεῖσθαι αὐτὸν παρόντα σημαίνει· κατὰ τὸ· „ Ζῇ Κύριος, ᾧ παρέστη ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου.

(3.) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσεβίος· „ Ὅτι ἢ ὁ Ἰσὼβ ἢ Δαβὶδ, ἢ μὲν Ἰσὼβ ὅπου ἦτον γεγεννημένοι ἐκ πατρὸς ἢ μητρὸς, λέγουσιν ὅμως ἢ οἱ δύο· „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με ἢ ἐπλασάν με· ἢ πρὸς Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς λέγει· „ Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαι σε· ἔφη δὲ ἢ ὁ Κύριλλος· „ Ὁ τὴν κατὰ πάντων ἔχων κυριότητα φυσικὴν, αὐτὸς αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεός· οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔφη, ἐν τριῶν ποιήμασι φυσικὴν ἔχει κυριότητα· πάντα δὲ δούλα τοῦ χρίσαντος· οὐ γὰρ ἡμεῖς αὐτοὺς πεποιήκαμεν· οὐδὲ αὐτομάτως ἀνέβηκεν ἐπὶ γῆς τὸ λαλῆναι ἡμῶν, πέπλασαι δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ.

„ Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα
„ νομῆς αὐτοῦ.

„ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ
„ ὄνομα αὐτοῦ.

Εἴρηται τοῦτο καὶ εἰς τὸν ψδ: Ψαλμὸν, καὶ ἀγκαλὰ
ἐκεῖ λαὸς νομῆς γράφεται, καὶ πρόβατα χειρὸς, δὲν
εἶναι ὁμῶς ἀπὸ τοῦτο καὶ μίαι διαφορά ἀξιόλογος ἀνά-
μεσα εἰς αὐτὰ. (1)

4: „ Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἑ-
„ ξομολογήσει, εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ
„ ἐν ὕμνοις.

Καθὼς πρέπει νὰ ἐμβαλεῖν τινες, πρῶτον εἰς τὰς
ἑξω πύλας τοῦ οἴκου, καὶ ἔπειτα εἰς τὰς αὐλὰς του·
εἶτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον πρέπει, πρῶτον νὰ ἐξομολογή-
ται τινες τὰ ἁμαρτήματα του, καὶ ἔπειτα νὰ ἀνυμνῇ τὸν
Θεόν· ἵνα μὲ τὴν ἐξομολόγησιν καθαρῇ τὴν γλῶσσαν, καὶ
οὕτω νὰ προσφέρῃ καθαρὸν τὸν ὕμνον εἰς τὸν Θεόν· πύ-
λαι δὲ καὶ αὐλαὶ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι
αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς κατὰ τὸν
Θεοδώριτον, καθὼς αὐταὶ εἶναι οἶκος αὐτοῦ· εἴρηται δὲ
διὰ τὰς αὐλὰς, καὶ εἰς τὸν πγ: Ψαλμὸν „ Ἐπιποθεῖ
καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου·
(2)

Πάλιν λέγει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια σχεδόν,
ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, αὐξάνων καὶ παρακινῶν τοὺς Χρι-
στιανούς περισσότερον εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξολογίαν·
ἡ ἐξομολόγησιν ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν εὐχαριστίαν. εὐχαρισεῖ-
ται λέγει, τὸν Χριστὸν ὁ Χριστιανός, ἐπεὶ καὶ τόσον
αἰεργετήθητε ἀπὸ αὐτόν. καὶ εὐφημεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ
λυτρωτοῦ ἡρῶν καὶ Δεσπότου.

5: „ Ὅτι χρηστὸς Κύριος· εἰς τὸν αἶωνα
„ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἕως γενεᾶς καὶ
„ γενεᾶς ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὴν
αὐτὸς εἶναι χρηστὸς, καθὼς συμπαθὴς. αἰῶνον δὲ εἶναι
τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ὅχι προσωρινόν, καθὼς εἶναι τὸ
ἔλεος τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ
Χριστοῦ εἶναι πνυτοπινὴ· ἡ ὁποία ὅχι μόνον διέμεινεν
εἰς τὴν γενεάν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ
καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ μόνον γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ποιμὴν, τὴν ἀγαθὴν ἡμῶν προ-
σφέρων νομὴν· ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ ὡς βασιλέως· πρόβατα δὲ, ὡς ποιμένος· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Λαὸς
εἶναι οἱ κρείττους καὶ λογικώτεροι· πρόβατα, οἱ τὴν ἀλογωτέραν τάξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρᾳ τῶν θείων ἄντες
λογίων· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ· „ Τίνος ἐσμὲν πρόβατα; μάθανε ὅτι τοῦ Μονογενοῦς, λέγοντος· „ Τὰ πρό-
βατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει· αὐτοῦ ἡ λαὸς ἐσμεν, ὅς τις ἡμῶν διὰ τῆς γλώσσης τῆς προφητικῆς ἔλεγε·
„ Καὶ ἔσεσθέ μοι εἰς λαὸν, καὶ γὰρ ἔσομαι ἡμῶν εἰς Θεόν· (Ἰερ. ια'. 4.) οὐκοῦν ὁ Κύριος, αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεός·
ἐκείνους γὰρ ὁ Υἱὸς, καθάπερ ὁ Πατήρ, ὀνομάζεται· καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Πάντων οὖν Θεὸς ὢν καὶ ποιητὴς
πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται· ἀνθρώπους γὰρ καὶ κτήνη σφίζει ὁ Θεός, τοὺς μὲν, ὡς λαὸν αὐτοῦ, τοὺς δὲ, ὡς πρό-
βατα νομῆς αὐτοῦ.

(2) Ἐφ' οὗ δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Πύλαι τοῦ Κυρίου αἱ κατ' εἶδος ἀρεταί· περὶ ὧν καὶ ἐν ἄλλοις εἴρηται· „ Ἀνοί-
ξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· ἵνα ὑπερβάντες τὰς πύλας αὐτοῦ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ· ἵτοι ἐν τοῖς κατὰ θεο-
λογίαν ὕμνοις εἰσεληλυθότες, εὐχαρίσως ἐξομολογήσονται τῷ Θεῷ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος ἔφη· „ Ὡς ἰατρὸς ἐξομολογεῖσθε τὰ τῆς ψυχῆς ἀπογυμνούντες πράγματα διὰ τῆς ἐξομολο-
γήσεως τῶν ἁμαρτημάτων· θαρρύνετε δὲ τοῦτο πράττετε, δόγμα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ μαθόντες, ὅτι χρηστὸς ἐ-
στι, καὶ εἰς τὸν αἶωνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ὁ Ἡσύχιος φησὶ· „ Ὡς γὰρ χρηστὸς· τοῦτ' ἐστὶν ὡς συμπαθὴς καὶ ὡς φι-
λάνθρωπος ἐν τῇ παρούσῃ αἰῶνι τὸ ἔλεος ἔδωκεν· ἵνα, καὶ πλανηθῶμεν ἐκ θαυμάσιας· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ φιλαν-
θρωπίας.

ΨΑΛΜΟΣ Ρ.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ·

Ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πολλὰς ἀρετὰς ἐκπύρωσεν, ὅταν ἐβασίλευε· τὰς ὁποίας προβλέπωντας ὁ Δαβίδ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμόν, διηγούμενος ἐκ προσώπου ἐκείνου τὴν ἐνάρατον ζωὴν του, καὶ βάλλωντας αὐτὸν εἰκόνα ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὀρθῆς πολιτείας, καὶ παράδειγμα τῆς τελειότητος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1 : „**Ε**λεον καὶ κρίσιν ἄσσομαί σοι Κύριε.

σαν ζωὴν.. κρίνεις δὲ, κατὰ τὴν μέλλουσαν· ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οὐτὰ τὸ ἔλεός σου εἶναι χωρὶς κρίσιν, οὐτὶ πάλιν ἡ κρίσις σου εἶναι χωρὶς ἔλεος κατὰ τὸν Βασιλεῖον.. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θέλω ἄσω, αὐτὰ καὶ θέλω μιμηθῶ, ἐλεῶν ὁμοῦ καὶ κρίνων, ὀρθῶς κατὰ τὸν Εὐσέβιον.. (2)

Ἄσσμα, λέγει, θέλω κάμω τὸ ἔλεος καὶ τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ εὐτὼ νὰ τὰ προσφέρω εἰς ἑσένα τὸν ἰδίον· ἄδων, δηλαδὴ τὰ περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς κρίσεώς σου· διὰ τί σὺ, ἐλεεῖς μὲν, κατὰ τὴν παροῦ-

2 : „Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδοῦ ἁμώμεν.

Ὁ.

Σωπίας πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν· ἀπὸ γὰρ τῆς νῦν γενεᾶς ἀρχαμένη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια, εἰς γενεὰν φανεῖται τὴν μέλλουσαν· ὅταν ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ ἀμαχος ἢ ἀφειδὴς ἀλήθεια..

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „Ψαλμός τῷ Δαβίδ· τουτέστιν ὕμνος ἢ δοξολογία τῷ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τῷ κατὰ σάρκα Χριστῷ· διαγράφει δὲ ἡμῖν ὁ ψάλλον ἐνθάδε τὸν τέλειον, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς, ποίαν δεῖ πολιτεῖαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν..

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Ἰδωμεν λοιπὸν οἷα ὁ τέλειος πρὸς Χριστὸν τὸν δίκαιον Κριτὴν ἀναφθίγεται· ὃ καὶ τὸν ἔλεον ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν γε πάντας συνάδουμεν· καὶ ὁ Βασιλεὺς· „Συνάπτει τὴν ἐλεημοσύνην τῷ κρίματι, ἵνα τὸ τῆς κρίσεως ἀκριβὲς προῦνθῇ· τῇ ἐπικρατήσῃ τῷ ἐλέει· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, φησὶ, τίς ὑποστήσεται; ἀγαθὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ δίκαιος· δικαιοσύνη δὲ ἡ πρὸς ἀξίαν ἀντίδοσις· καθὼς γέγραπται· „Ἀγάθυνον, Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς σφαγὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ κριτής· ἀγαπᾷ γὰρ, φησιν, ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν· διὸ καὶ νῦν λέγει ὁ ψάλλον· ἔλεον καὶ κρίσιν ἄσσομαί σοι Κύριε· ἐλεήμων οὖν καὶ δίκαιος ὁ Κύριος· μὴ οὖν ἐξ ἡμισείας αὐτοῦ.

Ὁδοῦν, λέγει, καὶ πολιτευόμενος ἐγὼ, χωρὶς καὶ νά μωμον καὶ κατηγορίαν, εἴτι θέλω ψάλλω καὶ θέλω καταλάβω τί ψάλλω· διατὶ ἐκεῖνος ὅπου ψάλλει πρέπει καὶ νά καταλαμβάνῃ τὰ ψαλλόμενα. τὸ μὲν οὖν νά ὁδεύῃ· ἥτοι νά πολιτευεῖται ἀμώμως τινάς, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς. τὸ δὲ νά ψάλλῃ τινάς καὶ καταλαμβάνῃ ἐκεῖ, ὅπου ψάλλει, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Θεωρητικῆς. ἡ διὰ μὲν τοῦ ψάλλειν ἐφανερώσῃ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν. διὰ δὲ τοῦ συνιέναι, ἐφανερώσῃ τὴν Θεωρητικὴν· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύο τινάς κατορθώνει, μὲ σκοπὸν διὰ νά ἀποκτήσῃ ὁδόν· ἥτοι πολιτεῖαν ἀμωμον καὶ ἀκατηγορήτον. (1)

„ Πότε ἤξεις πρὸς με ;

Πότε, λέγει, θέλεις ἔλθης πρὸς ἐμένα Κύριε, ὅς τις πολιτευομικὴ ἀμώμως; καὶ ψάλλω καὶ καταλαμβάνω τί ψάλλω διὰ τοῦτον μόνον τὸν σκοπὸν, διὰ νά ἁλῶ τῆς ἐδικῆς σου νοερᾶς ἐλευθέρως, ἢ πότε θέλεις

ἔλθης Κύριε πρὸς ἐμένα, ὅς τις διαπύρως ἐπιθυμῶ τὴν παρουσίαν σου; εἶπε γὰρ ὁ Κύριος, „ Εὖν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθ, καὶ μονὴν πρὸ αὐτοῦ ποιήσομεν. (Ίω : 48 : 23 :) (2)

„ Διεπορευομένη ἐν ἀκακίᾳ καρδίας
μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου.

3 : „ Οὐ προετιθέμενη πρὸ ὀφθαλμῶν μου
πράγμα παράνομον· ποιοῦντας πα
ραβάσεις ἐμίσησα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσυνανησρεφόμενη με καθαρὸτητα τῆς καρδίας μου μέσα εἰς τὸ ὁσπτήσιόν μου· καὶ αὐτὲς ἐμπροσθεν εἰς τοὺς αἰσθητοὺς μου ὀφθαλμοὺς, οὐτε εἰς τοὺς νοητοὺς ἐβόλον πρᾶγμα παράνομον· ἦγουν δὲν ὑπέφερα νά φαντάζωμαι καὶ νά ἐθυμοῦμαι καμμίαν παρανομίαν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐμίσησα ἐκεῖ.

τὸν γνωρίζωμεν, μηδὲ ἀφορμὴν ῥαθυμίας τὴν φιλάνθρωπίαν λαμβάνωμεν· εἶπε δὲ ὁ Εὐσεβίος· „ Τὸν σὺν ἔλεον ἢ τὴν σὺν κρίσειν ἄσκειν, τὸν τρόπον διεξιῶν, καθ' ὃν πέφυκας οὐ πρῶτον κρίνειν, ἔπειτα ἐλεεῖν· ἀλλὰ πρῶτον ἐλεεῖν, ἔπειτα κρίνειν ἢ μετὰ φιλάνθρωπίας ἢ ἐλέου ποιεῖσθαι τὰς ἀποφάσεις. Καὶ ὁ Κύριλλος· „ Οἱ δὲ σε φησιν, ἐλεήμονα ἢ δίκαιον ὅτα Κριτὴν, ἢ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις ὑμνήσωσε· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἢ Πατὴρ ἐν Χριστῷ δικαιοῦσας τῇ πίσει, ἢ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἀφ᾽ αἰσίων πλῆμμελῃμάτων, ἢ κρίσειν ἐφ' ἡμῖν δικαίαν ἐξενεγκῶν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ῥυθμίσαι διὰ τῆς παρούσης Ψαλμωδίας ὅλον τὸν βίον τὸν ἡμέτερον βούλεται, ἀναγκαίως μνημονεύει τῆς κρίσεως· ὀφθαλμὸς γὰρ εἰς αὐτὴν ὁρῶν προσκόπτει οὐκ ἀνέχεται· φόβῳ δὲ τῶν κατ' ἐκείνους ἀπειλουμένων τὸν καιρὸν ἀσφαλίζεται· ἀλλ' ἐπεὶ τῆς κρίσεως προτάττει τὸν ἔλεον, ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Κριτὴς ὁ ἡμέτερος· οὐ μὴν οἷε κρίνει· νυνὶ δὲ, ὅτε μήπω τὴν κρίσιν ἐνεργεῖ· ἔσε τὸ ἔλεος· τῷ νῦν καιροῦ· ἢ δὲ κρίσις, τοῦ μέλλοντος· ταῦτα τοιγαροῦν ἤδοντες, οὐτε ἀπογινώσκειν, οὐτε καταφρονεῖν ἀμαρτάνοντες δύναμεθα.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ψαλῶ σοι φησιν, ὦ Δέσποτα, ἢ δοξολογήσω σε διηνεκῶς· συνήσω δὲ ἢ ἐν ὁδῷ ἀμώμως· τούτῳ μετὰ συνέσεως ἢ σοφίας βαδίζωμεν τὴν ὁδὸν ἢ ἀδιάρροπον ἢ ἀμώμωτον ὁδόν· χρὴ γὰρ ἡμᾶς εἶναι συνετωτάτους, τοὺς ἐθέλοντας εὐαρεσεῖν τῷ Θεῷ, ἢ σοφίας μεμειωμένον ἔχειν τὴν καρδίαν· σοφίας δὲ οὐ τῆς ἐπιγείου ἢ κοσμικῆς, ἐκείνης δὲ μᾶλλον, ἣν χαρίζεται Χριστός· ἐν αὐτῇ γὰρ πάντες οἱ θνητοὶ τῆς σαφείας ἢ τῆς γνώσεως ἀποκρυφοῖ· ἢ αὐτὸς σοφοῦ τυφλοὺς ἢ συνέσεως ἀπάσης ἐστὶ χορηγός.

(2) Ὁ δὲ θεὸς Μακάριος λέγει· „ Ὁ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν χωρὶς τῆς ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς μετ' εὐσεβοῦς ἢ ὁρθῆς γνώσεως συντηρήσας ἀλώβητον, εἴσεται τὴν γινόμενὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπαθείας παρουσίαν· ψαλῶ γὰρ, φησι, ἢ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμως, πότε ἤξεις πρὸς με; ὁ γὰρ Ψαλμὸς τὴν ἐναρτέον πρᾶξιν δηλεῖ· ἢ δὲ συνέσεις τὴν ἐπ' ἀρετῇ γνωστικὴν ἐπιστήμην, καθ' ἣν τῆς θείας αἰσθανεται παρουσίας ὁ δὲ ἀγνοήσας προσδεχόμενος τὸν Κύριον αὐτοῦ· Ἐφ' ἣν δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Μακάριον τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνδὴμίαν προσδεχόμεναι· αὐτὸν τε διηνεκῶς, ὡς ἤγοντος πρὸς ἡμᾶς· εὐτρεπίζεσθαι· ἤξει δὲ πρὸς ἡμᾶς, ὅταν αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς τηρήσωμεν· ἢ ὁ Θεὸς δώριτος· „ Πότε ἤξεις πρὸς με; ἀντὶ τοῦ, εὐτρεπῇ σοι τὰ βουλήματα (τῆς ψυχῆς) κατέστησα· ποδῶσόν τὴν παρουσίαν ὦ Δέσποτα· ἐμίσσημαί σου τῆς ἐπιφανείας· ἀλλὰ δὲς τὸ ποδοῦμένον·

πεινους, ὁποῦ παραβαίνουσι τὴν δικαιοσύνην, τόσον τὴν
πρὸς τὸν Θεόν, ὥσον καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

4 : „Οὕς ἐκολλήθη μοι καρδίᾳ σκαμβή.
„ ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ,
„ οὐκ ἐγίνωσκον.”

Δὲν ἐνόητο, λέγει, μὲ ἐμένα ἢ σχολιά καὶ ἐρα-
βὴ καρδίᾳ· ἦτοι ὁ σχολιὸς ἀνθρώπος κατὰ περίφρασιν·
ἐπειδὴ τὸ ἐραθὸν μὲ τὸ ἴσον εἶναι ἀσυνάρμοστον κατὰ
τὸν Ἡσύχιον· καὶ ἂν ὁ πονηρὸς ἀνθρώπος ἤθελε νὰ ἀ-
ναχωρήσῃ ἀπὸ ἐμένα, ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ τὸν ἤξυρῶ·
πρέπει γὰρ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς φίλιν μὲ τὸν πονηρὸν·
ἀλλὰ, εἰ μὲν ὁ πονηρὸς ἔλθῃ κοντὰ εἰς ἡμᾶς, πρέπει νὰ
σπουδάζωμεν νὰ τὸν διορθώσωμεν· εἰ δὲ ἀναχωρῇ ἀπὸ ἡ-
μᾶς, πρέπει νὰ τὸν καταφρονῶμεν καὶ νὰ μὴ ψηφουῖμεν
τὴν ἀναχώρησίν του, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον·

(2) τὸν τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Διαβό-
λου· ὅτι δηλαδὴ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἐδίδα χώραν καὶ
εἴσοδον εἰς τὸν Διάβολον νὰ σπείρῃ εἰς ἐμὲ τοὺς πο-
νηροὺς τοῦ λογισμοῦ, διὰ τοῦτο, οὐδὲ ὅταν ἀνεχώ-
ρῃ ἀπὸ ἐμένα, ἐλάμβανον εἰδήσιν· ταύτην εἰπεῖν, οὐ-
τε ὅταν ἤρχετο αἰσθανόμην, οὔτε ὅταν ἐφευγεν·

5 : „Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλη-
„ σιον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.”

Ἐδίωκα, λέγει, ἀπὸ λόγου μου ἐκείνον τὸν
ἀνθρώπον ὁποῦ κρυφίως καταλαλεῖ τὸν ἀδελφόν του,
ὡς κακοήθῃ καὶ ἀνελεύθερον, καὶ ὡς σκύλον κρυφίως δα-
γκάνοντα· τὸ λάθρα δὲ ἐπρόσθεσα, διὰ τὴν ἐκείνου ὁποῦ
καταλαλεῖ τὸν εὐρισκόμενον παρόντα, δὲν ἀμαρτάνει
τόσον πολλὰ· καὶ τὸ αἴτιον εἶναι, διὰ τὴν ὁ καταλαλού-
μενος ὄντας παρὼν, ἡμπορεῖ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς ἐκείνον,

6-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος· „Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων σχηματίζόμενοι κατὰ τὰς ἀγορὰς, σεμνοὶ φαίνονται ἢ ἐ-
πεικεῖς· ἐν δὲ ταῖς ἐαυτῶν οἰκίαις, οὐκέτι κρύπτοντες τὸν ἐαυτῶν τρόπον, ἐλέγχονται φαῦλοί τινες ὄντες· ἐγὼ
δὲ φησιν, οὐδένα ἔσχον ἀδίκον συννοικούντα λογισμὸν· ἀλλὰ μετὰ καθαρότητος νοῦ ἀνεσπερόμην ἢ ἐκτὸς ἢ ἐν οἴκῳ·
οὐκ ἐπαίνους δὲ θηρεῖται τοὺς ἐξ ἀνθρώπων τὰ ταιαυτὰ λέγων ὁ ψαλμωδὸς· ἢ ἀπλῶς ὁ τέλειος· ἀφιλόδοξος γὰρ
τῶν ἐγγίων ὁ νοῦς, ἢ φιλοκομίας οὐχ' ἀπτεται· ὅρξ δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ὁ σκοπὸς εἰς τὸ ἢ ἡμῖς ὠφελεῖν, ὅσοι
περ' αὐτοὺς παρ' αὐτῶν δεχόμεθα λόγους· ὅρα δὲ ὅτι οὐκ εἶπεν· οὐδέποτε ἐμπέπτακα παρανομῶν πράγματι· ἦν
γὰρ ψεύδους· ἀλλὰ τί; οὐ προετιθέμην· παντί τινι οὐ σκοπὸν εἶχον ἢ προκείμενον τέλος παρανομῆσαι· εἰδὲ καὶ τι
συνέβη ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ προθεμένου μου τοῦτο ἐγένετο· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Σαφὲς δὲ ἐν ταῦτα παρανο-
μίαν ἀπηγόρευσεν ἅπασαν, οὐ τὴν ἐν πράξει μόνον· ἀλλὰ ἢ τὴν ἐν λογισμῷ· ὀφθαλμοὺς γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς ὄρα-
τικὸν ἐδήλωσεν εἰπὼν· „Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παρανομῶν· ὅτε εἴ τις προτίθεται κακὰ, καὶ
κωλυθῇ πράξαι, τῆς ἀπὸ τοῦ σκοποῦ κακίας τὴν δίκην οὐκ ἐκφεύζεται· ἐμίσαν γὰρ φησὶ, τοὺς ποιοῦντας τὰς πα-
ραβάσεις· οὐχ' ἢ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἢ τοιούτους· δεῖ γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν πονη-
ρῶν, ἀλλὰ ἢ τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἀποτρέψασθαι· ἔφη δὲ ἢ ὁ Δίδυμος· „Ποιοῦντας παραβάσεις λέγει τοὺς
ἀμαρτάνοντας· πᾶσα γὰρ ἀμαρτία παρακοή ἢ παράβασις τοῦ Θεοῦ νόμου γίνεταί· ἢ συνήθεια δὲ τῶν ἀδελφῶν,
παραβάτας καλεῖ τοὺς Χριστὸν ἀρνησαμένους, οὓς ἐπιτεταμένως μισεῖν προσήκει, ἐχθροὺς τοῦ Σωτῆρος ἐλομέ-
νους εἶναι.”

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Ὅς τις ἔμεινε τηρῶν τὴν εὐθύτητα, ἔρεϊ τὸ, οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδίᾳ σκαμβή·
δεικνύς τὴν τὸ ὁρθὸν ἀπολέσασαν νόησιν, μὴ κατὰλληλον ἡμῖν οὔσαν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπερχομένην, ὅταν ἡμεῖς αὐ-
τὴν ἐπισπασώμεθα, τὸ εὐθὺ ἀποβαλόντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Οὕτω καλεῖ τὰ τοῦ Διαβόλου βουλευμά-
τα, ἅτε μὴδὲν εὐθὺς ἔχοντα· ἢ ὁ Δίδυμος· „Γέγραπται ἐν τῇ Ἐκκλησιαστῇ· „Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἀνθρώ-
πον εὐθὺν· (Ἐκκλ. Ζ'. 30.)· εἰ οὖν εὐθὺς γαγῆνται τῷ κατ' ἀρετὴν ἀρχῇθεν πεπαιδευθῇ, πᾶσα κακία καὶ
σκαλοῦτης ἡδὼν μακρὰν αὐτοῦ ἐστὶ· ἢ ὁ Ἡσύχιος· „Καθὰπερ σκαμβὴ· ῥάβδος κολληθῆναι πρὸς ὁρθὴν οὐ δύνα-
ται, οὕτως ἀκακίᾳ συζῶντι οἱ σκαμβὴν ἔχοντες καρδίαν οὐ συνάπτονται· ὁ δὲ Κύριλλος τὸ οὐκ ἐγίνωσκον οὕτως
ἑρμηνεύει· „Τοιούτων οὐδὲ εἰδέναι προσεποιούμεν· οὐ γὰρ ἤξιον εἶναι φίλος αὐτῶν· ὅρα ὡς ὑπερήφανος· οὐ-
δαμῶς φησιν· ἀλλ' εἰδὼς ὅτι φθείρουσιν ἡθῆ χρηστὰ ὁμιλῆσαι κακὰ· καρπὸς γὰρ διανοίας ἀγιοπρατοῦς, τὸ παρῆ-
ναι τοὺς πονηροὺς· ἐσχάτης δὲ πονηρίας ἀποδείξις· τὸ καταλαλεῖν ἀδελφόν.”

ὅπου καταλαλεῖται. (1)

„Υπερφάνω ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῃ
καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

Υπερήφανον ὀφθαλμὸν λέγει τὸν ὑπερήφανον
ἄνθρωπον, ἀπὸ μέρους τὸ ὄλον. Ὁμοίως καὶ ἀπληστον
καρδίαν ὀνομάζει, τὸν ἀχόρταστον καὶ πλεονέκτην ἄν-
θρωπον· μετ' αὐτὸν λοιπὸν, λέγει· ἤγουν μετ' αὐτὸν ὑπε-
ρήφανον ἐμοῦ καὶ πλεονέκτην ἐγὼ δὲ συνέτρωγα. (2)

„τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς
μετ' ἐμοῦ.

Οἱ ὀφθαλμοί μου, λέγει, ἔβλεπον πάντοτε εἰς
τοὺς πιστοὺς γῆς· ἤγουν εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους,
οἱ τινες ἦτον ἄξιοι νὰ ἐμπιστεύωνται διὰ τὴν εὐθύτητα
τῆς πολιτείας των· ἢ πιστοὺς ὀνομάζει τοὺς ἀγαθοὺς ἄν-
θρώπους, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· λέγει γὰρ ὁ Σολο-
μών· „Ἀνδρὰ δὲ πιστὸν, ἔργον εἰρεῖν. (Παρ: κ' 6.)
ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι σπάνιον· εἰς τούτους λοιπὸν,
λέγει, τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἐπρόσβλεπον καὶ μαζὶ
μετ' αὐτοὺς ἐκαθεζόμην. (3)

6 : „Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς

Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῃ, οὐτός
μοι

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὁ λέγων τινὰ κακῶς ἀπόστα, λυπούμενος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φαῦλον, οὐ κατὰ
λαλὸς ἐστίν· ἀλλ' ὁ σπουδῇ ἔχων σὺν ἡδονῇ κατ' ἐκείνου λέγειν· ὁ δὲ ἅγιος Δαυὶδ λέγει· „Διαφέρει τὸ κα-
τακρίναι τοῦ ἐξουθενῶσαι· καὶ καταλαλεῖν· καταλαλῆσαι γὰρ ἐστὶ τὸ εἰπεῖν κατὰ τινος· ὅτεν δὲ ἐφείσατο ὁδεῖα, καὶ
ὠργίσθη, ἢ ἐπὶ φρενὸς, ἢ ἐπὶ τοιοῦτον· ἐλάλησε γὰρ ἐμπαθῶς τὸ ἀμάρτημα τοῦ ἀδελφοῦ· κατακρίναι δὲ ἐστὶ τὸ
εἰπεῖν, ὅτι ὁδεῖνα φεύγεις ἐστὶ πόρος, ὀργίλος· ἰδοὺ γὰρ κατέκρινεν αὐτὴν τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ ἀ-
πεφάνητο κατ' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ λέγων, ὅτι τοιοῦτός ἐστιν· ἄλλο γὰρ ἐστὶ τὸ εἰπεῖν ὠργίσθη, καὶ ἄλλο τὸ ὀργί-
λος ἐστίν· ἐξουθενῶσαι δὲ, τὸ οἰνεῖ βδελύσσεσθαι τὸν πλησίον καὶ σιγχάινεσθαι ὡς ἀνδρῶν τινὰ· ὃ καὶ τοῦ κατακρί-
ναι ὁμοιωτέστερον· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· Ἡμεῖς δὲ μήτε λέγομεν κακῶς, καὶ τοῖς λέγουσιν ἀκοὴν μὴ παρασχώ-
μεν· ἀκοὴν γὰρ φησὶ, ματαίαν μὴ παραδέξῃ· οὐκ εἴπερ μὴ πιστεύσης, ἀλλὰ μὴ δέξῃ· διὰ καὶ ὁ Προφῆτης· ἐ-
ξεδιόκων φησὶ, τὸν καταλαλοῦντα· οὐκ εἴπεν· οὐκ ἐπίσειον, ἢ οὐ παρεδεχόμεν τὰ λεγόμενα· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχθρὸν
ἀπῆλκον· εἰπὲ πρὸς τὸν καταλαλοῦντα· ἔχεις ἐπαινέσαι τινὰ; ἀνοίγω τὰς ἀκοὰς, ἵνα δέξωμαι τὰ μῦθον· κα-
κῶς θέλεις εἰπεῖν; ἀποφράττω τὴν εἴσοδον τοῖς ῥήμασιν· οὐ γὰρ ἀνέχομαι κόπρον καὶ βορβορὴν δέχισθαι· ὁ δὲ
θεὸς Μαξιμὸς λέγει· „Ἐπισόμιζε τὸν καταλαλοῦντα ἐν ἀκοαῖς σου· ἵνα μὴ διπλὴν ἁμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἀ-
μαρτήσῃς, καὶ αὐτὸν ὁμοιωθῇ· πᾶσαι ἐθίζων, καὶ κείνους κατὰ τοῦ πλησίον φλυαροῦντα οὐκ ἀνακόπτων· μὴ δώκῃ
τὴν ἀκοὴν σου τῇ γλώσσῃ τοῦ καταλάλου, μὴ δὲ τὴν γλῶσσαν τῇ ἀκοῇ τοῦ φιλοφλόγου, ἵδως λαλῶν, ἢ ἀκούων
κατὰ τοῦ πέλας· ἵνα μὴ ἐκπέσης τῆς ἀγάπης, καὶ ἀλλότριος εὐεδῆς τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος
„Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀνεχόμενος καταλαλοῦντος, ἀπορισμὸς ἄξιός ἐστι καὶ οἱ ἀμφότεροι· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν·
„Ὁ ἐφ' ἡμῶν ἑτέρου καταλαλῶν, οὗτος οὐδὲ ἡμῶν καταλαλεῖν ἐφ' ἑτέρων ἀφίξεται· ὅθεν χρητὸν τοιοῦτον ὡς
κοινὸν ἐχθρὸν εἰκότως ἐλαυνέσθαι, ὡς τὸν ἐν παραδείσῳ μιμούμενον δράκοντα· ὃς τοῦ Θεοῦ καταλαλήσας, τὴν
Εὐάν ἠπάτησεν.

(2) Ἐφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „Πλεῖστα ἐν ἡμῖν εἰσι πάθη ψυχικά· ἐν δὲ καὶ μάστις τῶν ἄλλων ἱκανώτεροι καὶ
πᾶσιν ἀφόρητοι, καὶ αὐτοὶ μάχεται ὁ Θεός· τοῦτο δὲ ἐστὶν ὑπερηφάνια, ἢ καὶ ἀδελφὴν σύντροφον ἔχει τὴν πλε-
νεσίαν· ἡτοι τὰ ἀπλήστως πλεονεκτεῖν· ταῦτα δύο βάραθρα ψυχῶν, καὶ ἀδελφῶν πόλαι, καὶ ἀκοιμήτου φλογὸς ἀγ-
νῆος· αὐτὸ φεύγει τὸν ἀλαζόνα; τίς οὐ παραιτεῖται τὸν ἀπλήστῳ χειρὶ συλλέγοντα χρημάτων πορισμοὺς, καὶ πλεονεκτεῖν
τὰ πολλοὺς; καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐκ ἐτιθέμεν φησὶ, πρὸς αὐτοὺς φιλίας συνάλλαγμα· ἐπειδὴ ἡμεῖς ἢ τραπεζὰ ἀ-
γάπης ἐνέχυσαν ὡς τὰ πολλὰ παραλαμβάνεται· ἀναγκάως δὲ τὸν ἀπλήστον τῇ καρδίᾳ· δηλαδὴ τὸν πλεονέκτην, καὶ
τὸν ὑπερήφανον συμπλέξεν· οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς φίλους ἔχειν δύνησεται· ἐπειδὴ φίλαυτος ὁ ἀλαζὼν καὶ ὁ πλεονέκτης·
(3) Ἐφη δὲ ὁ Κύριλλος· „Ἐπὶ τοῖς πιστοῖς· τοῖς ἐπὶ ταῖς ἀγίαις, ὡς ἐσυγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ· του-
τέστι συνέσθαι καὶ συμβουλευεῖν αἰεὶ καὶ ἀποφέρειν εἰς τὰ χρησιμα· ἐξαιρετον γὰρ ἀγαθὸν ἀνθρώπου συμβούλους ἀγα-
θός· σπεπνὸν αὐτὸν καὶ ἀξιοζήλωτον ἀποτελεῖ τὰ ἀποφέρειν πρὸς πᾶν ὃ, τιὸν τῶν χρησίων καὶ πρὸς σωτηρίαν δι-
δάσκειν τὰ συμφέροντα· καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „Οὐ μόνον φησὶ, τοὺς πονηροὺς ἀποστρέφειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἀγαθοὺς τούτων ἀτρέκασθαι· ὡς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτοὺς ταῖσιν· ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν πρὸς ἱεμένους ἴδων.

„ μοι ἔλειτούργει :

„ τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς .

Ἐκεῖνος, λέγει, ὅπου ἐπολιτεύετο μὲ πολιτεῖαν καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον, αὐτὸς ἦτον ὑπηρετὴς μου· πρέπει γὰρ νὰ ἔχη τινὰς, ὅχι μόνον καλοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ καλοὺς ὑπηρετάς. Ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ Δεκτὲς Βασιλεῖ ὑπηρετὴς νομίμων (Παρ : 10 . 35) καὶ ὁ Σαρὰχ εἶπα περὶ τοῦ σοφοῦ καὶ θεοφοβουμένου, ἀναμέσον Μεγιστάνων ὑπηρετήσαι (Σαρ . 40 . 4)

7 ., Οὐ κατώκει ἔν μέσῳ τῆς οἰκίας μου
„ ποιῶν υπερηφανίαν .

Ἀνατέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ὑπερήφανον φίλον, ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὸν ὑπερήφανον ὑπηρετήν, ὅτι ὁ τοιοῦτος δὲν ἐκατοίκει μέσῳ εἰς τὸ καλῶν του ὑπερήφανος δὲ ὑπηρετᾷ εἶναι ἐκεῖτοι, περὶ ὧν ὁ Ἡσαΐας „ Οὐ μὴ εἰπωσιν ρὶ ὑπηρετᾷ σου σίγα . (Ἡσ . 48 . 5 .)

„ Λαλῶν ἄδικα οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον
„ τῶν ὀφθαλμῶν μου . (1)

Ἐκεῖνος, λέγει, ὅπου ἐλάλει ἄδικα, αὐτὸς δὲν ἐκατέρωθεν ἐκείνα, ὅπου ἐσπούδαζε καὶ ἐπεθύμει· ἀλλ' οὐδὲ εὐδοκίητο ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου :

8 ., Εἰς τὰς πρῶτας ἀπέκτεινον πάντας

Εἰς τὸ πρῶτ', λέγει, ἤγουν ὅχι εἰς καιρὸν μέθης τῆς ἀπὸ οἴνου· ὅχι εἰς καιρὸν θυμοῦ, ὅταν ὁ λογισμὸς σκοτισμένος ᾖ σφάλη· ἀλλὰ εἰς καιρὸν ὅπου ἡμην νήφων καὶ προσεκτικὸς, τότε ἐθανάτονα τοὺς ἀμαρτωλοὺς. ὅχι ὅλης τῆς γῆς, ἀλλ' ὁμῆς τῆς γῆς ἐκείνης, ὅπου ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου· καὶ ὅλους, ὅχι ὁμοῦ, ἀλλὰ, πότε μὲν, τὸν ἓνα, πότε δὲ, τὸν ἄλλον, κατὰ τὸν θεῖον ἰσίδωρον. (2)

„ Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυ-
„ ρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους
„ τὴν ἀνομίαν·

Ἐθανάτονα, λέγει, τοὺς ἀμαρτωλοὺς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην· ἦτοι διὰ νὰ ἐξολοθρευσω τοὺς παρηνόμους· δηλαδὴ ἵνα οἱ παρηνόμοι βλέποντες τὴν αὐστηράν παδείαν, ὅπου λαμβάνουν οἱ ἀμαρτωλοὶ, συσπλωσὶ καὶ ἀραισθῶσι κατὰ τὸν θεῖον Μὴξιμον. ἀναγωγικῶς δὲ, γῆ μὲν νοεῖται τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικά· καθὼ καὶ αὐτὰ εἶναι γεωδὴ ἀμαρτωλὸι δὲ τῆς τοιαύτης γῆς, εἶναι οἱ πονηροὶ λογισμοί. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ψυχῇ μου· τοῦτο γὰρ εἶναι πρῶτα νοητὴ· τότε ἀπέκτεινον ὅλους τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος, καὶ τῶν γηϊνῶν προερχομένους. πόλιν δὲ Κυρίως νόησον τὴν ψυχὴν· καθὼ αὐτὴ εἶναι οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος. (3)

ΨΑΛ-

- (1) Ποιεῖν δὲ υπερηφανίαν ἐστὶ τὸ μετὰ ἀλαζονίας ἐνεργεῖν· λέγει δ' ἂν ὅτι οὐ κατώκει ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς υπερηφανίας, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.
- (2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος προσθέττει· „ Καθαρὰ οὖν φησι, ὅτι χεὶρ ἔχον ἡμῶν κατὰ τῶν εἰς Θεὸν ἀμαρτανόντων ἐξωπλιζόμεν, μὴτε τῆς ἐξ οἴνου μέθης, μὴτε τῆς ἐκ θυμοῦ σφαλλούσης τὸν λογισμὸν.
- (3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Τοῦτο πάντῃ δῆλον, ὅτι ἐν αἰνίγματι κεκαλυμμένως εἴρεται· οὐ γὰρ ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν αἵματι ἀνθρώπων πάς χεῖρας ἐμολυνόμεν· οὐ τοῦτό φησιν ὁ λόγος· τοῦτο γὰρ πρὸς τῷ ἐναγεῖ, ἔτι ἔχον τὸ ἀπίθανον ἔχει· εἰ οὖν ἐστὶ τοῦτο ὁ συνετώτερον ἀκούσωμεν, ἵνα μὴ καταγορησάμεν ἐπὶ ψεύ-
δει

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΔ.

„ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου
 „ ἐκχέῃ τὴν δέσπιν αὐτοῦ.

Πτωχὸν ὀνομάζει ἐδῶ ἡ ἐπιγραφὴ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ χρειάζεται τὴν θεῶν βοήθειαν. εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, ὅτι ἀρμόζει ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος. Ψαλμοῦ ἥτοι ὁ παρὼν Ψαλμὸς, εἴαν αὐτὸς ἀκηδιάσῃ, ἥτοι ὀλιγοψυχῇσῃ, πολεμουμένος ἀπὸ τοῦς ἀοράτοις ἐχθροῦς, καὶ προσφέρῃ τὴν δέσπιν του. εἰς προσθεὶς εἰς τὸν Θεόν. „ Βῆχεῷ γὰρ φησιν, ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέσπιν μου. το ὁποῖον ἡξηγῶν ἐπιφέρει ἡ καλούθως τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγεῶ. (Ψαλμ. ρρα΄ 2 :) Προηγουμένως δὲ ἔγραψεν ὁ Δυχθὶ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὅταν ἐδιώκετο καὶ ὀλιγοψύχει. καὶ διὰ τοῦτα ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. ἔχει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ προφητείας περὶ Χριστοῦ, ἐσπαρμένους ἐν τῷ μεταξὺ. (1)

κ: „ Κύ.

Δει τῶν Προφητικῶν λογίων. Πόλις τοῦ Κυρίου ἡ σόφια ἐξ ἡτῆς ἀνθρωπίνης κατασκευῆς. ἁμαρτωλοὶ δὲ γῆς ἡ περὶ ὧν φησιν ὁ Σωτὴρ, ὅτι ἔσθωεν ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροί. τούτους δὲ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἁμαρτωλοῦς: τοῦτέστι τοὺς ἐκ τῆς γῆς σαρκὸς προϊόντας, καὶ ἐκαστὴν ἔννοιαν τὴν παρὰ Θεοῦ ἐξαφανίζει ἐκ τῆς ἰδίας συστάσεως ὁ ἑαυτὸν ἐκκαθαίρων. πρῶτα οὖν ἡ ὁρθεὶς ἐν ψυχῇ καὶ ἐκαστὴν ἀνατολὴν σωτηρίου δείγματος γίνεται, ἐν ᾗ ἐξαφανίζεται δει πᾶντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν λογισμοῦς. εἰ γὰρ μὴ τὰ πρῶτα πρὸς ἁμαρτίαν κινήματα τῆς ψυχῆς ἐκτμηθεῖν, ἀνάγκη εἰς ἔργον προχωρεῖν τὰς ἐνθυμήσεις. τοῦτο οὖν λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἡ ἐμπαθεῖς λογισμοῦς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος φερόμενους, ταῖς ἐκδιναῖς προσευχαῖς, ἡ τῇ πρὸς Θεὸν προσεδείξῃ ἐκάλειζον, ἡ τῇ φωτὶ τῆς γνώσεως ἡ τῇ δι' ἐξομολογήσεως φανερώσει διέκρινον, ἡ ἐξωλόθρευον τὰ τοῦ σώματος πάθη, ἡ τοὺς ἀνομοῦντας λογισμοῦς ἐκ τῆς καρδίας μου. αὕτη γὰρ πόλις Κυρίου, ὡς οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοφύλος Μάξιμος. „ Δει τοίνυν ἡμᾶς, μὴ μόνον παθῶν εἶναι σωματικῶν φονευτὰς, ἀλλὰ ἡ τῶν κατὰ ψυχὴν ἐμπαθῶν λογισμῶν ὀλετήρας. ἁμαρτωλοὶ γὰρ τῆς γῆς, τὰ σωματικὰ εἰσι πάθη. ἐργαζόμενοι δὲ ἀνομίαν, ἡ ἐν πόλει Κυρίου ἐξολοθρευόμενοι τῆς ψυχῆς, οἱ ἀναιρέωτες λογισμοῖν κατὰ τὸ ρητόν. „ Ἀπέκτεινόν φησι, τοὺς ἁμαρτωλοὺς, χάριν τοῦ ἐξολοθρεῦσαι τοὺς πασανόμους. ἡ δὲ πρῶτα πέρων αὐτῶν ἐν χειρὶ τῶν Προφητῶν αὐτοῦ, ὁρθερίζων ἡ ἀποσέλλων τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ (Β΄ Παρ. κς. 1).) νόμιμος δὲ ἡ τῶν πονηρῶν ἐξαίρεσις. „ Ἐξαρεῖτε γὰρ φησι, τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. ἔφη δὲ ἡ ὁ Ἡσίχιος. Πόλις δὲ Θεοῦ, ἐν ᾗ πάντες εἰσι, ἡ κατοικεῖσιν οἱ ἅγιοι. οἷς συμφέρει ἁμαρτωλοὺς ἐκ μέσου γίνεσθαι ἡ κατὰ τὸ ἄσμα ρητῶς λέγει. „ Πᾶντας τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. (1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον. „ Ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὴν ἐν Βαβυλῶνι τῶν Ἰουδαίων ταραχὴν, ἡ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν. προαγορεύει δὲ ἡ τὴν τῶν Ἑβραίων κλήσιν. ὁ δὲ Νύσσος λέγει. „ Προσευχὴ

ἀκούσουν τὸν παρακαλοῦντα αὐτούς· (2)

1 : „Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σέ „ ἐλθέτω.

„ Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι, κλῖνον „ πρὸς με τὸ οὖς σου· ἐν ἧ ἂν ἡμέ- „ ρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε, ταχὺ ἐπακου „ σόν μου.

Προσευχὴν ἐδῶ λέγει τὴν διὰ τοῦ σώματος προ-
φερομένην· κραυγὴν δὲ λέγει τὴν ἐκ τῆς καρδίας νοερώς
γενομένην· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ κραυγῆς οἰωγὴν ἐ-
ξέδωκεν· ἐρχεται δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἡ τοιαύτη νοερά κραυ-
γὴ, ὅταν γένη ἀκουσὴ εἰς αὐτόν· γίνεται δὲ ἀκουσὴ,
ὅταν ἀρῇσκη εἰς τὸν Θεόν· (1)

“Οχι μόνον, λέγει, τώρα σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ
με ἀποστραφῇς, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εἰς ὀλην μου τὴν
ζωὴν· μάλιστα δὲ εἰς τὰς θλίψεις μου· τότε γὰρ χρεῖα
βοηθείας περισσοτέρας· περὶ δὲ τῆς κλίσεως τοῦ Θεοῦ
αὐτοῦ εἶπομεν καὶ εἰς τὸν 16·: Ψαλμὸν, ἐρμηνεύον-
τες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοί· καὶ εἰς τὸν 16·: Ψαλ-
μὸν· ἤγουν εἰς τὸ „ Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου· (3)

2 : „ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου „ ἀπ’ ἐμοῦ.

3 : „ Ὅτι ἐξέλιπον ὥσει καπνὸς αἱ ἡμέ- „ ραι μου.

Μὴ με ἀποστρέψῃς, λέγει, ὦ Κύριε, ὡς ἀνόξι-
ον· τὸ ὅποιον συνειθίζου νὰ κάμνουν· ἤγουν τὸ νὰ γυ-
ρίζου τὸ πρόσωπόν τους, ἐκεῖνοι ὅπου ἀν θέλουν νὰ

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, ὀγλίγωρα Κύριε, διὰ
τὶ

τῇ πτωχείᾳ· πολλὰ γὰρ ἡμεῖς χρεῖα τῆς κατὰ Θεὸν ἀναβάσεως, ἵνα νοήσωμεν τίνων πτωχεύωμεν· οὐ γὰρ ἂν εἰς ἐπι-
θυμίαν ἔλθοιμεν τῶν ἐληθινῶν αγαθῶν, εἰμὴ τὴν ἐν τούτοις ἐαυτῶν πτωχείαν κατανοήσωμεν, ἀλλ’ ἐμφυχὸς τις
γενήσεται ἔνδιάθετος τῆς προσευχῆς ὁ τόνος, ὅταν γινώσκωμεν τίνων πτωχεύωμεν, ἔτι πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν πο-
δομένων ἀκηδιάσωμεν· οὕτως ἐκχεῖται ἡ δέησις ἡμῶν ἀντὶ ῥημάτων χρωμένη τοῖς δάκρυσιν· ἔτι δὲ προσευχὴ ὁ-
μιλία τοῦ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει ἐν ἱάμβοις·

„ Δέησιν οἴου τὴν αἰτίαν ἐνδεῶν, „ Τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινούντων·
ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πᾶς ὁ αἰτούμενός τι, οὐκ ἔχων, ὁ αἰτεῖται, ἐπὶ τὸ τυχεῖν τούτου ἐρχόμενος διὰ τῆς αἰ-
τήσεως, πτωχὸς ἐστὶ· πᾶς οὖν προσευχόμενος Θεῷ, ἀγαθὸν αἰτεῖται μετουσίαν, ταύτην ἐξ ἐαυτοῦ ἔχειν οὐ δύ-
νάμενος· ὅθεν ἔτι πάντες πρὸς Θεὸν πτωχοί· Εἰ ἔτι μέγας οὖν ἦν ὁ βασιλεὺς ὁ Δαβὶδ, ἐν τοῖς ἐκ Θεοῦ ὁμοῦ δι-
δομένοις πτωχὸς ἦν· ὅθεν γινώσκωμεν πολλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκ Θεοῦ χορηγουμένων λειπόμενον, ἀκηδίας ἀναπί-
μπηται ὡς σφόδρα ἀθυμῆσαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Πᾶς τῷ Θεῷ ἀνακαίμενος, πτωχεύων ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγ-
μασι παρὰ δὲ Θεῷ πλουτῶν, ἀκηδία λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν πολλῶν κακίᾳ ἔτι ἀπωλείᾳ· οἷος ἦν ὁ λέγων (ὁ Μι-
χαίας δηλαδὴ) „ Οἶμοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς ἔτι ὁ κατορθὼν ἐν ἀνθρώποις οὐχ’ ὑπάρχει· πλὴν ἐπὶ
τούτοις ὁ πτωχὸς ἀκηδίων ἔτι ἀθυμῶν, φάρμακον τοῦ πάθους θεραπευτικὸν περινοεῖ ἐαυτῷ· τοῦτο δὲ ἦν ἡ πρὸς
Θεὸν προσευχὴ, ἣν μόνον εἶχε παραμυθίαν·

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ταῦτά ἐστι· τὰ κυρίως αγαθὰ, ἃ ἔτι Θεῷ πρέπον διδοῦναι, ἔτι τοῖς αἰτούσι συμφέ-
ρει λαβεῖν·

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Παρησίας δὲ τὸ εἰπεῖν· μὴ ἀποστρέψῃς· ὁ γὰρ μηδὲν φαῦλον ἐαυτῷ συνειδὼς,
τὰς ἐαυτοῦ πράξεις αγαθὰς δεικνὺς, ἐρεῖ τούτο· ἔτι ὁ αἰτῶν, ἃ χρὴ·

(3) Ἐνταῦθα εἰρήσθω τὰ τοῦ Ἡσαΐου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου· χρὴ δὲ ἄρα καὶ
πρὸς τοῦ θλίβεσθαι ταῖς ἱκετηρίαις σχολάζειν, ἔτι μὴ μόνον ἐν τοῖς περιστατικοῖς καιροῖς· ὁ μὲν τοι ἅγιος εὐχεται,
οὐχ ὅπως μὴ θλίβῃ· ἀδύνατον γὰρ τοῦτο· ἀλλ’ ὅπως θλιβόμενος μὴ ἡττηθῇ· ἔτι ὅπως ἐν τῇ ἐλπίδι χαίρων, ὑ-
πο-

αὐτὸ ἀκλῆται καὶ λεγομένη ἡ ψυχὴ μου· καὶ ἀλλὰ τοῦ δὲ λέγει, Ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμα μου (Ψαλ. ρμβ: 7) ἐξέλιπον, λέγει, ὡσεὶ καπνός, αἱ ἡμέραι μου: ἤτοι ἐπέρασαν καὶ ἐφανίσθησαν ὡσαν καπνός, τὰ ἔτη τῆς ζωῆς μου.

Καθὼς, λέγει τὸ χορτάρι, ὅταν πληγῶθῃ, μαραινέται: ἔτσι καὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ ἐπληγώθηκα ἀπὸ τὰ πάθη, διὰ τοῦτο ἐμαράνθην κατὰ τὴν καρδίαν· διατὶ ἐτυχον καμμίαν κατηγορίαν, ἣτις ἤθελε θροασίῃ τὴν φλόγα τῶν παθῶν μου.

„Καὶ τὰ ὀστά μου ὡσεὶ φρύγιον σου·
νεφρύγησαν.

„Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου.

Ἀντὶ τοῦ, φρύγιον, δαλὸν ὁ Σύμμαχος εἶπε καὶ ἀπόκαυμα. καὶ αὐτὰ, λέγει, τὰ κόκκαλά μου ἐξηράνθησαν, ὡσάν ὁ ἀποκαυμένος δαυλός, μετὰ τὸ νὰ ἐφλογίσθησαν ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὅσα νοοῦνται, οἱ λογισμοὶ ἐκείνοι, ὅπου σερσόνουσι καὶ βασάζουσι τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα βαστάζουσι τὸ σῶμα. οἱ λογισμοὶ δὲ αὐτοὶ φλογισθέντες ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ τὴν πύρωσιν τῶν ψυχικῶν παθῶν, ἔχιναν λέγει, ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι. (1)

Ἐχασα, λέγει, καὶ τὴν ὄρεξιν τῆς τροφῆς ἀπὸ τὴν πολλὴν μου λύπην· διότι οἱ παλαιοί, τὴν μὲν ὄρεξιν ὠνόμαζον, ἐνθύμησιν τροφῆς· τὴν δὲ ἀνορεξίαν, ἀλγισμονησίαν. (2)

5: „Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐ-
κολληθῆν τὰ ὀστοῦν μου τῇ σαρκὶ μου.

4: „Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος καὶ ἐξηράνθην
ἡ καρδία μου.

Ἀπὸ τὰς φωνάς, λέγει, τοῦ στεναγμοῦ μου, ἐκολληθῆν τὰ κόκκαλα μετὰ τὴν σάρκα μου· διὰ τὴν ὁ ἀληθινὸς στεναγμὸς ξηραίνει καὶ διαλύει κάθε ξύγγι, ὅπου αὐ-

παμένη τὰς θλίψεις· κλίνειν δὲ τὸ οὖς αὐτοῦ ὁ Θεὸς λέγεται, ὡς οὐκ ἐφικνουμένης τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ κραυγῆς ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ Θεότητος· διόπερ αὐτὸς ὑποκατιῶν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ὑποκλίνει τὴν ἀκοὴν ταῖς καταξιουμένους εἰσακούεσθαι.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Τὰς ἐπομένας ὡς γεγενημένας συμφορὰς διηγεῖται· καὶ φησι καπνὸς παραπλησίως τὸν τῆς ζωῆς ἀναλωθῆναι χρόνον, ἢ ἐξ ἀθυμίας δαλὸν ξηρὸν γεγεῖσθαι τὸ σῶμα, ὡς ὑπότινος καταφλεχθὲν πυρὸς προσβολῆς· οὕτω γὰρ ἢ ὁ Ἀκύλας ἡρμάνευσε· ἢ τὰ ὅσα μου ὡς καύσις ἐφαθουμένη· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος· „Τί ἐστὶ φρύγιον; ὁ Σύμμαχος ἐδήλωσεν· ἐκδέδωκε γὰρ, ἀπόκαυμα· ὡς περ τοῖνυν τὸ ἀποκαυθὲν ξύλον, εἰ μὴ τύχη τοῦ ταχέως σβενόντος, εὐκόλως θρύπτεται· οὕτω ψυχὴ τοῖς βιωτικοῖς συγκαιομένη πάσχει· εἰ μὴ τὸν Θεὸν φιλανθρωπία σβενόντα τὴν ἑκκαυσιν κτήσεται, εὐκόλως διαφθείρεται· ἢ διὰ τοῦτο ταχὺ εἰσακουσθῆναι προσήχεται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὅσα ἐνόησε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς κατὰ νόμον λατρείας τῶν Ἰουδαίων· ἦν δὲ ταῦτα· ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ νῦν, αἱ θυσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ ἔθνους.

(2) Ἐφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Χόρτι φησι, παραπλησίως ἀπέσβιν, ἢ τὸ πρότερον ἄνθος ἀπώλεσα· ἢ πᾶσι μὲν τροφῆς ἀπέβαλον ὄρεξιν, τῆς δὲ προτέρας εὐταθείας παντελῶς ἐγυμνάσθην· τῇ γὰρ ἐξ ἀθυμίας κτεκεδόνι ἐξαπλήρωθῆν τὸ σῶμα, γυμνοῖς δὲ τοῖς ὁσίοις ἐπικείται μου τὸ δέσμα· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Ἄρτος δὲ ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· ὡς περ γὰρ ὁ ἀπὸ γῆς ἄρτος τὸ σῶμα τρέφει· οὕτως ὁ ἐξ οὐρανοῦ λόγος τὴν εὐσίαν τῆς ψυχῆς· ὅς ἂν τοῖνυν τοῦτον φαγεῖν ἐπιλάθῃται· τουτίστιν ἐργάσασθαι (τοῦ γὰρ νοητοῦ ἄρτου ἡ βρώσις ἐργασία κατέδεικτε· δηλοῖ δὲ οὕτως εἰπὼν τοῖς Ἀποστόλοις ὁ Κύριος· „Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρώσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον)· τοῦτον ἡ καρδία δίκην χόρτου πληγεῖσα ξηραίνεται· ὡς δὲ ὁ χόρτος πληττεται ἢ ξηραίνεται, ὅταν ὁ ἱετὸς ἐπ' αὐτὸν σπανίσῃ· οὕτω ἢ ἡ καρδία, ὅταν ἐνδείκῃ νοσήσῃ τοῦ Θεοῦ λόγου, τότε πληττεται ἢ ξηραίνεται· ἄνθος ἀρετῆς βλαψῆσαι οὐκ ἴσχυρουν· τὰ αὐτὰ λέγει ἢ ὁ Θεοδώριτος.

ΚΙ

εὐρίσκεται ἀνάμεσα εἰς τὰ κόκκαλα καὶ τὰς σάρκας· Μερικοὶ δὲ σάρκα νοοῦσι τὸ δῆμα· τὰ κόκκαλα μου, λέγει, ἐκόλλησαν μετὰ τὸ δῆμα μου· ἐπεὶ καὶ τὰ μεταξὺ τῶν κοκκάλων καὶ τοῦ δέρματος κρέκτα καὶ αἱ σάρκες, ἐξωδευθησαν ἀπὸ τὴν λύπην.

ἐγὼ κροῶ τὴν νύκτα πρὸς ἐσέναι τὸν Θεόν, φοβοῦμαι μή πως ἔλθουν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου.

7 : „ Ἠγρύπνησα καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθιον μονάζον ἐπὶ οὐρανόθεν .

6 : „ Ὁμοιάσθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ .

Ἐγὼ, λέγει, ἐπαρωμοίασα μετὰ τὸ πουλίον τὸν Πελεκᾶνον, τὸ ὅποιον, φεύγει μὲν ἀπὸ τὰς τῶν ἀνθρώπων διατριβάς, ζητεῖ δὲ τὴν μοναξίαν· ἐπαιδὴ καὶ ἐκὼς ζῶν φιλήρημον· (1)

Ἐγὼ, λέγει, ἠγρύπνησα, ὥσπερ τὰ μικρὰ πουλίον, τὸ ὅποιον ἀπὸ τὴν δειλίαν καὶ φόβον ὅπου ἔχει, κάμνει ἠγρυπνίαν τὴν νύκτα· καὶ εὐρίσκεται μοναχὸν ἐπάνω εἰς τὰ δώματα καὶ σέγας τῶν ἀσπητίων· (2)

8 : „ Ἐγεννηθὴν ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἴκῳ .
„ πέδῳ .

8 : „ Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνειδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὠμνουν .

Ὁ νυκτικόραξ εἶναι ζῶν φοβιζέμενος· δὲ τοῦτο φεύγωντας τοὺς ἀνθρώπους, κατοικεῖ καὶ διατρίβει μέσα εἰς τὰ χαλασμένα καὶ κρημνισμένα ὀσπῆτια· ταῦτα γὰρ ὀνομάζονται οἰκόπεδα. ἔτι, λέγει, καὶ ἐγὼ, φεύγωντας τοὺς ἀνθρώπους, κατοικῶ μέσα εἰς τὰ ἐρημικὰ καλίσβια· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ νυκτικόραξ κατοικῶντας εἰς τὰ κρημνισμένα ὀσπῆτια, κροᾷ τὴν νύκτα, ἀπὸ τὴν δειλίαν καὶ φόβον τοῦ· διὰ τοῦτο καὶ νυκτικόραξ ὀνομάζεται· ἔτι λοιπὸν, λέγει, καὶ

πάντοτε, λέγει, οἱ ἐχθροί, ὅπου με διώκουν, με ὠνειδίζουν κατηγοροῦντές με ὡς δειλὸν καὶ ταλαίπωρον, καὶ ὀμνύοντες διὰ νὰ μὲ ἐπιβουλεύθω· ἢ αὐτοὶ κάμνουν ὄρκον τὰς ἐδικὰς μου συμφορὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον, λέγοντες οὕτως· ἄμποτε νὰ μὴ πάθωμεν ἐκεῖνα, ὅπου ἔπαθεν ὁ Δαβὶδ· ἄμποτε νὰ μὴ γένωμεν ὥσπερ ἐκεῖνον· μερικοὶ δὲ τὰ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησαν, πῶς τὸ προεῖπεν ὁ Χριστὸς διὰ τὸν Πέτρον, ὅς τις ἔκαμεν ὄρκον, ὅτι οὐκ οἶδε τὸν ἀνθρώπον ἡτοί.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Μάξιμος, ὅτι ὁ Κύριος ὁμοιάζει μετὰ τὸν πελεκᾶνα· τοῦτο γὰρ τὸ ζῶν κάμνει τὴν φωλεάν του εἰς πέτρας κρημνώδεις, ἐπεὶ φοβεῖται νὰ μὴ διαφθεῖρη τινὰς τὰ πουλῖα του· ἀλλ' ὁ ὄφις, ἐπεὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀνοβῇ εἰς τὴν φωλεάν του, παρατηρεῖ πόθεν φυσᾷ ὁ ἀνεμος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ χύνει τὰ φαρμάκι του πρὸς τὸ μέρος τῆς φωλεᾶς, ὅταν λείπῃ ὁ πελεκᾶνος· καὶ ἔτι θανατόνεται τὰ πουλῖα του· ὁ δὲ πελεκᾶνος ἐρχόμενος καὶ βλέπων τὰ πουλῖα του νεκρά, πετᾷ ὑψηλὰ ἐπάνω τῆς φωλεᾶς, καὶ κτυπώντας δυνατὰ τὰ πλευρά του μετὰ τὰ πτερά του ἐκβάλλει βαλίδας αἵματος· αἱ δὲ βαλίδες τοῦ αἵματος σαζόμεναι, δίδουσι δύναμιν ζωογόνον εἰς τὰ πουλῖα, καὶ ἔτι ζωοποιοῦνται· πελεκᾶνος λοιπὸν εἶναι ὁ Χριστὸς· πουλῖα, οἱ πρωτόπλαστοι· φωλεά, ὁ παράδεισος· ὄφις ὁ Διάβολος· ὅς τις ἐφύσησε τὸ φαρμάκι διὰ τῆς παρακοῆς εἰς τοὺς πρωτοπλάστους καὶ τοὺς ἐνέκρωσεν· ὁ δὲ Χριστὸς ὑψωθείς ἐν τῷ Σταυρῷ καὶ νυγείας τὴν πλευράν, ἐξέλαξε τὸ ζωήρτον αἷμά του, καὶ οὕτως ἡμᾶς ἀνεζώωσεν· ὅθεν καὶ ἐν τῇ τροπαίᾳ τῶν εἰς τὸν Ἐπιτάφιον ἔδεται· „ Ὁσπερ πελεκᾶν τετραμένος τὴν πλευράν σου λόγε, σὺς θανάτους παῖδας ἐζώωσας, ἐπιστάξας ζωτικούς αὐτοῖς κρουνοὺς .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πολλὰς κέρηται παραβολαῖς, ὁμοίως βουλόμενος παρασῆσαι τὰς συμφορὰς· δι' ἐκείνου δὲ τῶν εἰρημένων ὀνείδων τὴν δειλίαν δηλοῖ· καὶ τοῦ κινδυνεύοντος τὴν ἐρημίαν· τὸ, τε γὰρ στρογγύλον ὑπ' ἀγωνίας ὄψε-

ἦτοι τὸν Χρυσόν. (1)

9 : „ Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον, καὶ
 „ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκί-
 „ νων .

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ καὶ ἐνθυμούμην νὰ φάγω, ἀπάσσιξα τὸ ψωμί μὲ τὴν σποδόν· ἤγουν μὲ τὴν ζῆν στακτὴν· καὶ τὸ νερόν ὅπου ἔπινα, τὸ ἔσμιγα μὲ κλαυθμούς καὶ δάκρυα· ἔτι γὰρ ἔκαμνον εἰς τὰς ὑπερβουλικάς συμφορὰς μου· ἐπειθὲ καὶ δὲν ὑπέφερα νὰ βάλλω εἰς τὸ σῶμα μου ἄλυτον τὴν τροφήν μου· ἢ νοεῖται, ὅτι τὴν στακτὴν μὲν ἔφαγον ἀντὶ ψωμί, καὶ τὸ πιστόν μου τὸ ἔσμιγα μὲ τὰ δάκρυα, καὶ ἔτι τὸ ἔπινον· τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμνε ὁ Δαβὶδ τότε; ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι τρώγοντες τροφήν, ἠγαρόντο καὶ ἔχαιρον· τότε γὰρ αὐτὸς κατετόμενος πηρήμιτα, καὶ ἔχων τὸ σῶμα εἰς τὴν γῆν, ἐτραβίζε μὲν μὲ τὴν ἀναπνοήν του τὸν κονιορτόν· ἐξύμονε δὲ αὐτόν μὲ τὰ δάκρυα. (2) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ὀδυνηράν ζωὴν, ὅπου ἔζη. εἴπομεν δὲ πολλοὶ φοραῖς, ὅτι τὸ ὅτι, ποτὲ μὲν εἶναι αἰτιολογικόν, ποτὲ δὲ βεβαιωτικόν, ποτὲ δὲ, περιττόν, ἢ διηγηματικόν, καθὼς εἶναι τῶρα καὶ ἐδῶ.

10 : „ Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου καὶ
 „ τοῦ θυμοῦ σου· ὅτι ἐπάρας κατέβ-
 „ ῥαξάς με.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ ἀνωτέρω λυπηρὰ ἐσυνέβησαν εἰς ἐμένα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐδικῆς σου ὀργῆς Κύριε· ἔγουν διὰ τὶ σὺ ὤργισθηκες εἰς ἐμένα· ὤργισθηκες δὲ, διὰτὶ σὲ παρεπίκρανα μὲ τὰς ἁμαρτίας μου κατὰ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο, „Σὺ ὤργισθης καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν (Ἡσ. ξδ· 5) ἤτοι διότι ἡμεῖς ἡμάρτομεν, τοῦ καὶ λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ, γὰρ, πρόσωπον δὲ ὀργῆς λέγεται ἡ ὀργὴ κατὰ περίφρασιν. Καὶ πρὸς τούτοις, ἠκολούθησαν ταῦτα εἰς ἐμέ, διὰτὶ σὺ Κύριε, ἀφ' οὗ με ὑψώσας πρότερον, ὅταν ἔζων καλῶς, ὑπερόν μὲ κατεσύντριψας εἰς τὴν γῆν· διὰτὶ ἐπαρκαχώρησας νὰ πέσω· ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ ῥητόν τοῦτο, μὲ τὸ „ ὑψώθηίς δὲ ἐταπεινώθην. (Ψαλ· πζ· 16.)

11 : „ Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιὰ ἐκλήθην·
 „ σάν, καὶ γὰρ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην·

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς ζωῆς μου ἐπέρασαν καὶ ἀ-
φανίσθησαν ὀγλίγωρα, καθὼς καὶ ἡ σκιά ὀγλίγωρα ἀ-
φα-

ἔρχεσθαι τὸν ὕπνον· ἔ οὐ νυκτικόραξ τὰς οἰκουμένας πύγων τῶν οἰκίων, ταῖς ἐρήμοις ἔ καταλειμμέναις προ-
ερχέει· λέγει δὲ ἔ ὁ Ἡσύχιος· ὁ Θαυμαστὸν ἡμῖν καρπὸν τῆς ἀγρυπνίας ἔδειξε· ποιεῖ γὰρ αὕτη ἡμᾶς ὡς σπου-
δίον μονάζον ἐπὶ δώματι· ὅπερ εἶναι μὲν δοκεῖ τισιν εὐκαταφρόντων, πολιτείαν δὲ ὅμως ἐκλεκτὴν ἔ μακαρίαν
κένετται· οὐ τροφῆς γάρ, οὐκ ἐσθιμάτων φροντίζει ὁ μονάζων ὡς σπουδίον· οὐκ ἐπιβουλὴν δέδοικε· κατοικεῖ γάρ
ἐν δώματι, ἔ τῶν ἐπιβουλευόντων ἐστὶν ὑψηλότερος· νήσσεις δὲ πάντας ἐκεῖνο τὸ δῶμα ἔ τῷ φαλμωδῷ λέγεσθαι,
ὅπερ ὁ Κύριος περὶ συντελείας διηγούμενος ἔφησεν· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαίνειτω ἄρα τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ·
(τούτέστιν ὁ ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀπαθείας ἔ θεωρίας ὄν, μὴ πρὸς τι τῶν γῆινων κατεργέσθω τῇ λογισμῷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσδύχιος λέγει· ἡ Τούτέσιν οἱ δακοῦντες φίλοι, χεῖρονα τῶν ἐχθρῶν διεπράττοντο· τοὺς γὰρ ἐπαίνους εἰς ὄρκους τοὺς κατ' ἐμοῦ μετέβαλον.

(2) "Οὐκ ἄλλος λέγει· ἢ Εἰώθεσαν δὲ οἱ ἐν ὑπερβολῇ συμφορῶν, εἴποτε τροφῆς ἐμνήσθισαν, σποδὸν ἐπὶ τὸν ἄρτον ἐπιπάττειν, ἢ μετὰ δακρύων τὸ ὕδωρ πίνειν, οὐδ' αὐτὴν ἄλγυν τὴν τροφὴν προσφέρειν ἀνεχόμενοι· τοῦτό φησι, ἢ ἐγὼ ἐποίουν· αὐτὰ δὲ λέγων ὁ Δαβὶδ ἰδιοποιεῖται τὰ συμβεβηκότα τῷ λαῷ ἢ τῷ τόπῳ τῆς Ἱερουσαλήμ· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Τούτοις παραπλήσια ἔα ἐν τῷ εἶ· **Ψαλμῷ· ἢ** **Ψαλμῷ** ἡμᾶς ἄρτον δακρύων, ἢ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυοις ἐν μέτρῳ· τὴν δὲ τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν διὰ τούτων δηλοῖ· εἰ γὰρ ὁ τῆς τροφῆς καὶ τοῦ ὕδατος ὑπῆρχε μετὸς, σχολὴ γέ αὖν ἄλλος καιρὸς ταύτης ἐλευθερὸς ἦν· τούτοις δὲ φησι, περι- κλῆζομαι τοῖς κακοῖς, ἐπειδὴ Δέσποτα, κατ' ἐμοῦ κεκίνηκας τὴν ὀργὴν· ἢ ὁ Σεβῆτης δὲ εἶπεν· ἢ Οὐδὲ τὸν τῆς ἀνέσεως καιρὸν ἔξω τοῦ μακαρίου ἢ κατὰ Θεὸν ἐποίητο πένθους·

φάνιζεται· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ εἶπεν ὁ αὐτός. „ ἄνθρω-
πος μεταίεσθαι ὡμοιώθη· αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά·
παράγουσι (Ψαλ. ρμγ· 5·)· ἐξηράνθηκα δὲ, λέγει,
ὡς ἂν τὸ χορτάρι· καθὼς εἶπα καὶ ἄνωτέρω· ἀλλ' ἄνω-
τέρω μὲν εἶπεν, ὅτι ἐξηράνθη ἡ καρδία μου, ἐδῶ δὲ
λέγει, ὅτι ὅλος ἐξηράνθη, ὡς ἂν ἀπὸ φθίσου καὶ ὄκτη-
μα· (1).

12: „ Σὺ δὲ Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·
„ καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν
„ καὶ γενεάν.

Τὰ μὲν ἐδικά μου, λέγει, πράγματι· ἦτοί τε
ἀνθρώπινα, τοιαῦτα εὐκολομετάβλητα καὶ ἀνώμαλα
εἶναι. Σὺ δὲ Κύριε, εἶσαι πάντοτε ἀναλλοίωτος καὶ
αἰδώς. καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου εἶναι παντοτεὴ· τὸσον
εἰς τὴν γενεάν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ὅ-
σον καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν.
(2).

13: „ Σὺ ἀναστάς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών,
„ ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν,
„ ὅτι ἦκει καιρὸς.

Κατὰ μὲν τὸν πρόχειρον λόγον, περὶ τῆς αἰ-

σθητῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ προφητεία αὕτη νοεῖται· ὅτε
δηλαδὴ, ἀφ' οὗ ἐτελεύτησεν ὁ ὀρισθεὶς καιρὸς τῆς σκλη-
ρίας, θέλει εὐσπλαγχνισθῇ πάλιν ὁ Θεὸς τὴν Σιών,
διὰ τὴν ἡλθὲν ὁ καιρὸς τῆς ἐπισκοπῆς τῆς, ὅς τις ἐπρο-
φητεύθη καὶ αὐτός· κατὰ δὲ τὸν βαθύτερον λόγον, ἡ
προφητεία αὕτη νοεῖται διὰ τὴν νέαν Σιών, ὡς λέγει·
ὁ Δίδυμος· ἦτον τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· ὅτι σὺ
Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Ἠσυχίον, θέ-
λεις ἐλεῆσαι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν
πιστευσάντων εἰς τοὺς Ἀποστόλους Χριστιανῶν, καὶ θέ-
λεις βοηθήσεις αὐτήν· ἐπειδὴ καὶ ἐφθασε καιρὸς κατὰ
τὸν ὁποῖον ζητεῖ ἀντίληψιν καὶ βοηθείαν· καθότι ὅλοι
καὶ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροὶ πολεμοῦσιν αὐτήν· (3).

14: „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δούλοι σου τοὺς
„ λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς·
„ οἰκτειρήσουσε.

Διὰ τί, λέγει, οἱ δούλοι σου Ἀπόστολοι Κύριε,
ἠτοίμασαν τὰς πέτρας τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς τῆς νέας
Σιών Ἐκκλησίας τὰς πλεόντες σωτέρας· καὶ πλεόντες
πιτηθείας, εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν τῶν ὁποίων ἡ
συναρμογὴ καὶ εὐσυνία κάμνει τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκ-
κλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ χάμα τῆς Ἐκκλησίας θέλουν
ἐλεῆσαι καὶ ἐπιμελεσθῆναι· ἦτοι τοὺς ἀσθενεστέρους,
καὶ χαϊκώτερον ζῶντας εἰς αὐτήν· (4).

15: „ Καὶ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ὅ λαός· οἰκειοποιεῖται γὰρ ὡς ἑσθὴν, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ·
παρ' αὐτὰς εἰμι (λέγει ὁ Θεοδώριτος·) τὰς τοῦ βίου δυσμὰς· ἔσοικα σκιά κλινάσῃ καὶ ληγοῦσιν λοιπὸν· καὶ
χόρτον δὲ μεμίσημαι τὴν ξηρότητα τῶν διερχόντων προσκαλουμένου τὰς χεῖρας· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἠσυχίος· „ Μὴ
ποίνῃ τοῖς βιωτικοῖς ἐπαισώμεθα πράγμασι· τούτου γὰρ ἡμᾶς ἐνεκα σκιάν ἔχοντα ὁ Προφήτης ἐκάλεσεν· ἵνα
μὴ ἐν τῶν παρόντων θαρσύνωμεν, τὸ σαθρὸν αὐτῶν εἰδότες καὶ προσκαίρον.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἀλλ' ἐγὼ μὲν φησὶ, καὶ τὴν φύσιν τοιαύτην ἔχω, καὶ συμφεραῖς συνεζῶν τσαύταις·
σὺ δὲ αἰδώς ὢν καὶ αἰώνιος, μεταβολὴν τινα τῶν παρόντων κακῶν ῥαδίως ἂν μοι χαρίσαι· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Σὺ
δὲ Κύριε, οὐδὲν ἔχων θνητὸν οὐδ' ἐπίκληρον, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις· αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων.
- (3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Τίς δὲ, ὅτος ὁ πολέμικτος καὶ τριπόθητος καιρὸς καὶ ὁ τῆς ἀναστάσεώς σου Κύριε.
- (4) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον· „ Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ὡς ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων·
καὶ Τριπόθητος φησιν· ἡμῖν ἡ Σιών καὶ τοὶ ἔρημοι γενομένη· ἀξιάγατος δὲ καὶ οἱ κατηλεημένοι· λίθοι, καὶ τῶν ἐν
τῇ πόρῃ γεγεννημένων χαμάτων ἡ μνήμη· οἶκτον ἡμῖν ἐντίθησιν· ἄλλος δὲ προσθέτει· „ Ὅτι καὶ τὸν
χοῦν· ἦτοι τοὺς χαϊκώτερον ζῶντας τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτοὺς ἀξίους οἰκτιρμοῦ, φησὶν εἶναι· τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ὁ-
σχάτην ἡμέραν τὸ λείψανον τῶν Ἰουδαίων, διὰ ἡλλοῦ σαθρομένου.

15 : „ Καὶ φοβηθήσονται τὰ Ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου . καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου .

17 : „ Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν , καὶ οὐκ ἔξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν .

Τὰ Ἔθνη λέγει , θέλουν φοβηθῶν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ , τόσον διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα σημεῖα καὶ θαύματα , ὅσον καὶ διὰ τὰ πρὸς τῶν ἄλλων ἐνεργούμενα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ ὅλοι δὲ οἱ βασιλεῖς τοῦ Κόσμου θέλουν φοβηθῶν τὴν δόξαν σου . ἔσονται δὲ , Ἔθνη μὲν , οἱ ἐκ τῶν Ἑθνῶν πιστεύσαντες . βασιλεῖς δὲ ὁμοίως ἐπιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν . (1)

Ὁ Κύριος , λέγει , ἐπέβλεψεν εἰς τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν φρονούντων , καὶ δὲν ἐπαράβλεψε τὴν δέησιν τους . (3)

18 : „ Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν , καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον .

16 : „ Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών , καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ .

Ὅντως , λέγει , θέλει οἰκοδομήσει καὶ συστήσει ὁ Κύριος τὴν νέαν Σιών Ἑκκλησίαν . καὶ θέλει φανῇ πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐνδόξῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον , ὅταν ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς , καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίῳ . (2)

Αὕτη λέγει , ἡ προσευχή : ἡγουν ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον , εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιγράφεται , „ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ . αὕτη , λέγω , ὥς διορισθῇ καὶ ὥς παραδοθῇ εἰς ἄλλην γενεάν : ἡγουν εἰς τὴν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Κρίλλος : διὰ τοῦτο ὁ παλαιὸς μὲν λαὸς τῶν Ἰουδαίων δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὰς περιεχομένας ἐν αὐτῇ παρὰ Χριστοῦ προφητείας . ὁ δὲ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν , αὐτὸς θέλει πισύσκει καὶ αἰνέσει τὸν Χριστόν . οὗτος γὰρ εἶναι κατὰ τὸν Θεὸν ὁ κτιζόμενος , περὶ τοῦ ὁποῖου λέγει ὁ Παῦλος : „ Εἴ τις ἐν Χριστῷ καὶ κτίσις . (β' Κορ' 5 : 17 .)

δὲν

(1) Ὁ λόγος ἐνταῦθα ἔστι τῶν Ἑθνῶν ἀπάντων ἔστι τῶν βασιλέων μεταβολὴν προσεπίζει . ὅτι τὰ μὲν , ὁρῶμεν γεγενημένα , τὰ δὲ , ἐλπίζομεν ἔσεσθαι . οὐ γὰρ ἐβόησαν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα . ἀλλὰ πάντως αὐτῷ κάμψαι πᾶν γόνυ . ὁ βασιλεὺς εἶπεν , ἀντὶ τοῦ αἰ βασιλεῖται . οὐ γὰρ ἐστὶν οὐκ ἔθνος . οὐ βασιλεία ἢ μὴ προσκυνῶσα τὴν δόξαν Χριστοῦ , ἢ καθόλου ἢ ἀπὸ μέρους . ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει . ἢ Καλῶς δὲ τὸ φοβηθήσονται εἶπε . τότε γὰρ αὐτοῦ τὸν φόβον τὰ Ἔθνη οὐκ ἐκέντηντο . ἀπ' οὗ δὲ τοῖς Ἀποστόλοις προσέτετε . ἢ Μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη . ἀλλὰ μὲν ἔστι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οὐ τινες , ἀλλὰ πάντες . διότι ἐρεῖς μετὰ τῶν βασιλέων ἔστι τοὺς δικαίους λέγεσθαι . αὐτοχειροτόντοι γὰρ οὗτοι , μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ χειροτονηθέντες βασιλεῖς διὰ τὸ δεσπόζειν τῶν ἡθῶν , ἔστι φυλάττει τὴν βασιλικὴν Εἰκόνα τυγχάνουσιν . ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει . ἢ Καὶ τοῦτο ἀληθὲς τυγχάνει . εἰ γὰρ ἔστι τοῦ Κυρίου τὴν πρώτην παρουσίαν ἐπ' αὐτοῖς παρεδίδξαντο . οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς , ἀλλ' ἔστι , ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔστι ἐνδοξὴν παρουσίαν , ἔσονται αὐτοῦ τὴν δόξαν .

(2) Οἰκοδομήσει δὲ ὁ Κύριος τὴν Σιών . τοῦτέστι τὴν Ἑκκλησίαν , καθ' ἣν ἐκτίσθη τὰ Ἔθνη διὰ πίστεως . ἔστι τότε δόξασθῆσεται ἐν αὐτοῖς . λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος . ἢ Θεωρεῖτε , ὅπως αἰτίον τῆς τῶν βασιλέων ὑποταγῆς ἔστι τῆς τῶν Ἑθνῶν ἐπιγνώσεως ἢ τῆς Σιών (ἡτοι τῆς Ἑκκλησίας) οἰκοδομῆς . ἢ περ αὐτὸς οὐ λέγει , ἀλλὰ θαύματα ἔστι χάρισι πνευματικαῖς ἔστι Μυστηρίοις ἐν δόξῃς ἀποδομήσαντι .

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει . ἢ Ταπεινοὺς σαφῶς λέγει τοὺς ταπεινοφρονεῖς περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ Κύριος ἔλεγεν . ἢ Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω , ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν ἔστι ἡσύχιον ἔστι τρέμοντά μου τοὺς λόγους . (Ἠσ' 35 . 2 .) ἔστι τοῦτο ὁ Ἀποστόλος αἰνέσας .

δὲν εἶπε δὲ ὁ κτισθεὶς, ἀλλὰ ὀκτιζόμενος· διατὶ ἕως εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ Κοσμοῦ, ἔχουν νὰ κτίζονται καὶ νὰ αὐξάνουν, οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστόν· κτίσιν δὲ νόησον, ὅχι οὐσίωσιν, ἀλλὰ μεταβολὴν εἰς τὸ καλλίτερον ἀπὸ τῆς ἀσεβείας εἰς τὴν εὐσεβειαν, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετὴν. (1)

19 : „Ὅτι ἐξεκύψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ, Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, ἐπέβλεψε.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐσκύψεν ἀπὸ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἅγιον ὕψος αὐτοῦ, μείνας ἄνω, καὶ κάτω φανείς· ἐπειδὴ ἴδιον εἶναι ἐκείνων ὅπου σκύπτουν, καὶ νὰ μένουν ἄνω, καὶ νὰ φαίνονται κάτω κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Ἡσυχίο· ἐφάνη δὲ ὁ Κύριος κάτω διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως· ὕψος δὲ ἅγιον ὀνομαζοῦν τὸν οὐρανόν· ἢ τὸ ὕψος τῆς Θεότητος. ἀπὸ τὸν οὐρανὸν δὲ, λέγει, ὅτι κατέβη εἰς τὴν γῆν· διὰ τῆς ἐπιβλέψεως γὰρ καὶ ἐπισκοπῆς, τὴν συγκατάβασιν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐφάνη· ὥστε. (2)

20 : „Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπενημένων, τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων.

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ἀκοῦσῃ τὸν στεναγμὸν τῶν Δικαίων, τὸν ὁποῖον ἀνέσταναν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς δεδεμένους μετὰ τὰς σαῖρας καὶ σχοινία τῶν ἁμαρτιῶν τους· καὶ διὰ νὰ λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς ἁμαρτίας, ἢ ἀπὸ τῶν σκληρίων τῶν Δαιμόνων, τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων· ἵτοι ἐκείνους ὅπου ἀπώλεσθησαν μετὰ τὰς ἁμαρτίας. (3)

21 : „Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ.

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ κηρύξῃ εἰς τὸ ὄρος Σιών τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς του· ἡγοῦν ὅτι εἶναι Πατὴρ υἱοῦ γνησίου καὶ φυσικοῦ· παρὶ τοῦ ὁποῦ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· „Ἐφνέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. (ΐω: ιζ: 6.) καὶ πρὸς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀνάγραφτον εἰς αἶψα ποιήσομεν, ὥστε ἡτοὺς ἐσομένους τὴν σὴν φιλανθρωπίαν μαθεῖν· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „Αὕτη· τίς; ἢ Σιών εἰς γενεὰν ἑτέραν τὴν τῶν Ἑθνῶν· ἀπὸ τῶν πενδοκιστῶν γὰρ αὕτη τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ τὸ ἐν αὐτῇ Μυσῆριον οὐκ ἐδέξαντο, μήτηρ εἰκότως τῶν Ἑθνῶν καταγέγραπται· περὶ ἧν ἀρκότερὸν τὰ ἐπαγόμενα· ἐκτίσθη γὰρ ὁ ἱεὺς τῶν Ἑθνῶν λαὸς ἀρχὴν ἑτέραν γενέσεως, τὴν τοῦ λαοῦ παλιγγενεσίαν δεξάμενος· τὸν γὰρ τοιοῦτον ἀνακαινισμὸν κτίσιν ἔσθαι ὑπὸ τῆς Γραφῆς τῆς θείας ὀνομαζέσθαι· μαρτυρεῖ δὲ ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγων· „ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον ποιοῦν εἰρήνην.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τὴν αἰτίαν ἡμῖν τῆς κλήσεως τῶν Ἑθνῶν παρατίθεται· αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἣν ἐποίησε κλίνας οὐρανοῦς· ἔφη δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „Ἐξεκύψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ, οὐδὲ τοῦ ἁγίου, οὐδὲ τοῦ ὑψηλοῦ εἶναι παυσάμενος.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Ἀθανάσιον· „Υἱοὶ τῶν τεθνατωμένων εἶεν ἂν οἱ ἱεῖς Ἑθνῶν· καθὼς ἐναπέθανον οἱ πατέρες αὐτῶν ταῖς ἰδίαις ἁμαρτίαις, εἰδωλολατρῶντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησὶ· „Καὶ τίνες οἱ πεπενημένοι, ἢ οἱ σειραῖς ἁμαρτίας ἐσφιγξέν ὁ μισόκαλος Δαίμων; ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Δεδεμένοι, φησὶ, πάντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐτύγχανον, σειραῖς ἐκαστος τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων σφιγγόμενος· ὡν τὴν ἐπιστροφὴν μνηνύει ὁ Ἡσαΐας· ἔλεγεν· „Ὅπισθ' σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδας, καὶ διαβήσονται πρὸς σέ καὶ προσκυνήσουσί σοι, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται· (Ἡσ· με', 14.) οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ τεθνατωμένων, τὸν βαρὺν καὶ χαλεπὸν τῆς εἰδωλολατρείας ὑπομεινάντων θάνατον· γλαφυρῶς δὲ εἶπε καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „Στεναζοῦσιν ἐκ μετανοίας οἱ τὰ δεσμά καὶ τὰς πέδας τῆς κακίας φέροντες· ὅτε μὲν γὰρ σὺν ἡδονῇ ἔπραττον τὰ κακὰ, κοῦφον αὐτὰ ὑπελάμβανον· καὶ ἡδῶς ἔφερον τὰς κατ' αὐτὰ πέδας· ὁπνίκα δὲ τῶν πράξεων τῆς κακίας ἀνεχώρησαν, βαρύνονται, ὑπ' αὐτῆς τῆς τοῦ κακοῦ ἔξω ἀξίας πεπενημένοι· διὸ καὶ στεναζοῦσι πρὸς τὸν δυνάμενον λύσειν τοὺς πεπενημένους Κύριον.

πρὸς τοῦτοίς, λέγει, κατέβη διὰ νὰ κηρίξη τὴν τιμὴν τοῦ Πατρὸς. ἢ τις ἦτον πάλιν αὐτὸ τὸ τοῦ Πατρὸς ὄνομα ἢ καὶ ἄλλως, αἰνεσὶν λέγει, τὴν ὁποίαν αἰνοῦσαν ὁ Κύριος συναχῶς, ἀποδίδοντας ὅλα τὰ ἔργα του εἰς τὸν Πατέρα, καὶ λέγων, ὅτι ἀπεσάλη ἀπὸ ἐκείνου· ἔπειτα λέγει καὶ τὸν καιρὸν, πότε ταῦτα ἐκέρυττεν. (1)

22 : „ Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ
„ τὸ αὐτὸ καὶ βασιλεῖς τοῦ δουλεύ-
„ εἰν τῷ Κυρίῳ.

Τότε, λέγει, ἐκέρυττεν ὁ υἱὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Πατρὸς, ὅταν οἱ πιστεύσαντες λαοὶ καὶ βασιλεῖς ἐσυναχόντο ὁμοῦ διὰ νὰ δουλεύουν αὐτὸν, ὅς τις εἶναι Κύριος κατὰ τὴν Θεότητά. „ ἐν μέσῳ γὰρ φησιν, Ἐκκλησίας ὑμνήσωσα (Ψαλ. καὶ 23 :) βασιλεῖς δὲ λέγει τὰς τοὺς Ἀποστόλους, ὅχι μόνον ὁ αὐτοὶ ἐβασίλευσαν ἐπ' αὐτοὺς εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐκυρίευσαν τοὺς Δαίμονας· ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐτιμήθησαν ὑπερὸν περισσώτερον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, τόσον ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅσον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους βασιλεῖς. (2) διὰ τοῦτο καὶ ἐρρήθη περὶ αὐτῶν ἐν τῷ μὲν Ψαλμῷ. „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

23 : „ Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐ-
„ τοῦ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου
„ ἀνάγγελόν μοι.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐτελείωσε τὴν περὶ Χριστοῦ προφητείαν, πάλιν ἐδῶ ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου καὶ λέγει, ὅτι ὁ πτωχὸς καὶ ἀκηδιάσας κατὰ τὸν Δίδυμον, πρὸς τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ προσευχή τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, αὐτὸς, λέγω, ἀπεκρίθη· ἤγουν ἐλάλησε πρὸς τὸν Θεόν· ἀποκρίσιν γὰρ τῶρα πρέπει νὰ ἐνοησωμεν τὸν ἀπλῶς λόγον, τὸν χωρὶς ἐρωτήσεως γινόμενον. (ἔχα γὰρ ἡλέξισ τῆς ἀποκρίσεως καὶ ἕνα τοιοῦτον σημαίνον) ὁδὸν δὲ ἰσχύος λέγει τὸν καιρὸν· ἤγουν ἐλάλησαν ὁ πτωχὸς πρὸς τὸν Θεόν, ἐν ὅσῳ ἀκόμη εἶχε δύναμιν, καὶ δὲν ἀσθένησεν ἐλοταλῶς, οὐδὲ ἐκατάπεσα παντελῶς ἀπὸ τὴν ἀκηδίας. τί δὲ ἐλάλησε; ταῦτα· ἦτοι ὦ Κύριε, φανέρωσόν μοι τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ὅπου ἔχω νὰ ζήσω· τοῦτο δὲ εἶναι ὁ μόνον, μὲ τὸ „ Πῶρισόν μοι Κύριε τὸ πέρασ μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐστίν, ἵνα γνῶ τί ὑπερῶ ἐγώ (Ψαλ. λη' 5 :) ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ θέλω τὸν ἑαυτὸν μου ἀσθενοῦντα καὶ ὀλιγοφυχοῦντα καὶ βαρυνόμενον, διὰ τοῦτο ὑπολαμβάνω, πῶς ὀλίγος καιρὸς ἐμμεναι τῆς ζωῆς μου· τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νὰ μοι φανερῶς Κύριε, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ προθυμοτέρην τὴν

ἐπι-

(1) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „ Οὐχ ὥς μέχρ' ἐκείνῃς τῶν ἐκείνῃς τοῦ Θεοῦ τὴν αἴνεσιν ἢ τὴν ἀγγελίαν· τούτῃς τῇ Εὐαγγελίῳ· ἀλλ' ὥς ἐκεῖθεν ἀρχόμενον, εἰς πᾶσαν διαδοθῆναι τὴν γῆν· ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρίνῃ ἀναμέσον Ἑθνῶν. (Ἠσ. β' 3 :)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου υἱὸς ἐκτίσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν περιένυμον εἰς ὄνομα καὶ τιμὴν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· καὶ πολλὰ Ἀποστόλων τὰ τίμια λείψανα ἔφερον ἀπὸ διαφόρων τόπων καὶ ἀπεθυσάμενον ἐν αὐτῷ· ἐν τῷ ναῷ δὲ τοῦ ναοῦ ταύτου ἀπέθετο διὰ τιμὴν μεγάλην τὸ λείψανον τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ ἰδίου πατρὸς ὡς γράφει ὁ Θεὸς Χρυσόστομος· καὶ τρόπον τινὰ, ἦτον ὡς ἓως πύλας καὶ φύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὁ πρῶτος καὶ μέγας τῶν Χριστιανῶν βασιλεὺς· τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ Πατρὸς εἰσι ταῦτα· „ Αὐτὸς ὁ τὴν ἀλευργίαν περιεχόμενος (ἦτοι βασιλεὺς) ἀπέρχεται τὰ σήματα εἰκείων (τῶν ἁγίων) περιπτύξόμενος· καὶ τὸν τύπον ἀποθέμενος ἐσθλὸς δεόμενος τῶν ἁγίων, ὥς αὐτοῦ προσῆναι παρὰ τῷ Θεῷ· καὶ τοῦ σκηνωποιοῦ καὶ τοῦ ἀλιέως προσάτων καὶ τετελευτηκότων δεῖται ὁ τὸ διαδύμην περιεχόμενος. (ἦτοι ὁ βασιλεὺς) πολήσεις οὖν, εἰπέ μοι, τὸν αὐτὸν Δεσπότην νεκρὸν εἰπεῖν, οὐ· οἱ οἰκέται καὶ τετελευτηκότες, προσάτων τῶν τῆς οἰκουμένης βασιλέων εἰσι· „ Καὶ γὰρ καὶ ἐν ταῖς Κωνσταντίνου τὴν μέγαν μεγάλην τιμὴν τιμὴν ἐνέμισεν ὁ πᾶς (ὁ Κωνσταντῖνος δηλ.) ἐν τοῖς προθύροις κατὰ τοῖς τῶν ἁγίων, καὶ ὅτι εἰσιν οἱ πύλας τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις· τοῦτο ἐν τῷ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἀλιεῦσι· καὶ οἱ μὲν ὡς δεσπότης τοῦ τόπου τὰ ἐνδον κατέχουσιν· οἱ δὲ βασιλεῖς ὡς πάροικοι καὶ γείτονες, ἠγάπησαν τὴν αἰτίαν αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν (ὁμολ. ιζ' εἰς τὴν Β' πρὸς Κορινθ.)

ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Διδυμον. (1)

„Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.“

24 : „Μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου.“

Ἀναγωγήν ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ὥςτις ἀνάγεται διὰ μέσου τοῦ αἵματος ἡμῶν δὲ ἡμερῶν εἶναι τὰ ἀτελῆς· ἦτοι τὸ ἀκαρποφόρητον τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ καρποφορήσῃ τὰς ἀρετάς· διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς δίδονται, διὰ νὰ καρποφορήσουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ μὴν ἀποθάνουν ἄκαρποι, καὶ χωρὶς καμίας ἀρετῆς· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ πτωχὸς καὶ ὀλιγόψυχος νὰ μὴν ἀποθάνῃ ἀκαρποφόρητος, ἀλλὰ νὰ ζήσῃ ἀκόμη καὶ νὰ καμῇ καρποῦς ἀρετῆς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ πτωχὸς διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νῶ· Ψαλμῶ, „Ὅτι ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν, καὶ ὅρα τὴν τούτου ἐξήγησιν.“ (2)

Γενεὰ γενεῶν δηλοῖ τὸ πάντοτε κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραῖους· μάλιστα δὲ μετὰ τὴν προσευχὴν ταύτην ἐμίγας καὶ δόγματα ὁ Θεὸς Δαβὶδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι αἰδὶος καὶ αἰώνιος καὶ ὑπεραἰώνιος κατὰ τὴν Θεοότητα. (3)

25 : „Καὶ ἀρχὰς σὺ Κύριε, τὴν γῆν ἔξε·
„μελίωσας· καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου
„εἰσιν οἱ οὐρανοί.“

26 : „Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις·
„καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθή-
„σονται· καὶ ὡσεὶ πετιβόλαιον ἐλί-
„ξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσονται.“

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κόσμου ἐθεμελίωσας καὶ ἐσερέωσας τὴν γῆν· καὶ ἔργα τῆς ἐναντη-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον οὕτως ἐρμηνεύεται ἐκ μέρους τῶν αἰχμαλώτων· „Ὅταν φησὶ τῆς ἐπανόδου ἐπιτύχωμεν, ἀθροισθῇσονται ἡ λαοὶ ἡ βασιλεῖς τὴν σὴν θαυμάζοντες δύναμιν· τῆνικαῦτα τοῖνυν ποσαύτην ἔχομεν εὐφροσύνην, ὥς ἡ δευτέρα σου τῆς ἀγαθότητος· προσθήκη ἡμῖν ἐτῶν χαρίσασθαι, ἢ μὴ μεσοῦντος ἡμῖν τοῦ χρόνου τῇ θανάτῳ παραδοθῆναι· ἢ οὕτω· λόγισαι ὡς Δέσποτα, ὅπως ὀλιγοχρόνιον ἔχωμεν ζωὴν, ἢ μὴ μερίσῃς μοι ταύτην, μὴδὲ τὸ μὲν ἡμῖν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τὸ δὲ ἡμῖν τῇ ἐπανόδῳ ἀπορίσῃς, ἀλλὰ ταχέως ἐπανάγαγε· ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „Τοιοῦτό τι δηλοῦν ὁ Χριστὸς φησιν· „Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δεχασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Σταυροῦ τὸν καιρὸν αἰνιττόμενος, ὅς τις ὁδὸς ἰσχύος ἀναγκαίως ἐλέγετο· ἰσχύς γὰρ τοῦ Σταυροῦ ἡ δύναμις ἐφευδῆς ἢ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἢ ὡδοποιήσε τοῦ Σταυροῦ τὸ Μυστήριον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἡ ψυχὴ τοῦ ἰδεῖν, εἰ φθάσει εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καθ' ὥς ἐμελλεν ἐνανθρωπήσας ἐπὶ γῆς ὁ Μονογενὴς.“

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „Θάνατοι ἐπάγονται τῶν ὁσων τῆς ζωῆς πληρωθέντων, οὗς περὶ ἑκάστον ἐπὶ τὴν ἡμετέραν δικαίαν τοῦ Θεοῦ κρίσιν πρόβωθεν τὸ περὶ ἑκάστον ἡμῶν συμφέρον προβλεπομένου· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Ἀναγωγήν φησὶ, καλεῖ τὴν ἐντεῦθεν μεταβάσιν· τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἀνάγωγος· οὐκ ἀτελὲς τοῖνυν τὴν ἀρετὴν μεταστῆναι πρὸς βεβύμιν· ὁλόκληρον βίον νομίζων τὸν ἐν ἀρετῇ τέλει· ἡμῖν δὲ τὸ ἀτελὲς ἢ ἀπλήρωτον· ἢ ὁ Δίδυμος· „Ἐν ἡμίσει ἡμερῶν ἀνάγεται ὁ μὴ τελείως, μὴδὲ ὡς δεῖ ἐνταῦθα καρποφορήσας κατὰ τὴν ἀρετὴν· οὐκ ἐν χρονικῷ δὲ διαστήματι τοῦτο μεμέτρηται· ἐπεὶ τότε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸν Ἀβραάμ παραλαμβάνομαι, ὅταν τελειωθῇ μετὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας ἢ τῶν ἀρετῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „Ἡμῖν τῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ ζωῆς τὸ τέλος μὴ ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ· νύχτο εὖν πληρωθῆναι τὸν ὅλον αὐτοῦ χρόνον· ἢ εἰ οἷον τε παρεκτανθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἂν ἢ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως καταξιώθῃ· οὕτω γὰρ ἐμελλεν ἢ πᾶσα ζωὴ αὐτοῦ πληροῦσθαι.“

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Σὺ, φησιν, ἀπέραντον ἔχεις τὸ εἶναι, ἢ ῥαδίον σοι ἢ τοὺς ἄλλους μακροβίους ἐργάσασθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος φησὶ· „Προεπὶν ὁ προφητικὸς χορὸς, μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου, εὐχόμενος τε παρατεῖναι τὴν ζωὴν μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῶν προφητευμένων, συνορᾷ τὸ ἀδύνατον διὰ τὸ ἀσθενὲς ἢ ὀλιγοχρόνιον τῆς θνητῆς φύσεως· καὶ φησιν· ἐγὼ μὲν κοιμηθήσομαι ὡς θνητὸς ὢν, σὺ δὲ μόνον Κύριε· τὰ ἔτη εἰς

νεργητικῆς σου δυνάμειος εἶναι οἱ οὐρανοί : ἦγουν ὁ πρῶτος οὐρανὸς καὶ τὸ σφερέωμα . „ Ἐν ἀρχῇ γὰρ φησιν , ἐποίησαν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν . (Γέν' α' 1 :) καὶ πάλιν „ Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ σφερέωμα οὐρανόν . (αὐτοῦ 8 :) (1) Καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ θέλουν ἀπολεσθούν : ἦγουν ἔχουν νὰ ἀλλοιωθούν , καθὼς ποιήματα . ἐσὺ δὲ διαμένεις πάντοτε ἀναλλοίωτος , καθὼς Ποιητής . καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ καὶ οἱ δύνω , ἢ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἡ γῆ , ἔχουν νὰ καλαιωθούν ἀπὸ τὴν συνεχεσέραν χρῆσιν καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν . καθὼς καὶ τὸ ἱμάτιον παλαιώνει μὲ τὴν πολυκαιρίαν καὶ συνεχῇ χρῆσιν , κατὰ τὸν Ἡσύχιον . τούτους γὰρ τοὺς οὐρανούς θέλεις ταλιῆς καὶ συσείλεις τόσον εὐκολα , καθὼς ταλιῆσαι πτερά τὸ ροῦχόν του . καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀλλαχθούν . μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ , τὸ μεγαλοδύναμον καὶ πανσθενὲς τοῦ Χριστοῦ . ὅρα δὲ , ὅτι ἐκεῖ οὐ ποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ἀπολούνται , τοῦτο εἰπα παρακάτω ἀλλαγῇσονται : ἐξηγῶντας δηλαδὴ , ὅτι τὸ ἀπολούνται δηλοῖ , πῶς ἔχουν νὰ ἀλλαχθούν καὶ νὰ ἀνακαινισθούν πρὸς ἀφθαρσίαν οἱ οὐρανοὶ : διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος . „ Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου τούτου . (α' : Κορ .) καὶ ὁ Ἡσαΐας . „ Ἐλιγνέσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βελίον . (Ἠσ . λδ' : 4 :) ἄλλοι δὲ ἐρμηνεύουσιν ὡς ὁ Δίδυμος , ὅτι καθὼς τὸ ροῦχόν ταλιῆται ἀφ' οὗ τελειώσῃ τὴν διωρισμένην αὐτοῦ χρεῖαν : ἔτσι

καὶ ὁ οὐρανὸς ἔχει νὰ ἀλλαχθῇ εἰς τὸ κρεῖττον , ὅταν γένη καλλιτέρα καὶ μεγαλιτέρα χρεῖα αὐτοῦ . (2)

27 : „ Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ , καὶ τὰ ἔτη σου „ οὐκ ἐκλείψουσι .

Οἱ μὲν οὐρανοὶ , λέγει , θέλουν ἀλλαχθούν , σὺ δὲ μίως Κύριε ὁ αὐτὸς εἶσαι πάντοτε ἀμετάστροφος καὶ ἀμεταβλητός . καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θέλουν ἐκλείψουν : ἦγουν καθὼς εἶσαι ἀναρχος , ἔτσι εἶσαι καὶ ἀτελεύτητος . ἔτη δὲ ἐπὶ Θεοῦ πρέπει νὰ νοησώμεν , τὴν αἰώνιον παρατάσιν τοῦ εἶναι . (3)

28 : „ Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκη- „ νώσουσι .

Δούλους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποστόλους , περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω . „ Ὅτι εὐδόκησαν αἱ δούλοι σου τοὺς λίθους αὐτῆς . υἱοὶ δὲ τῶν Ἀποστόλων εἶ .

- εἰς γενεάν ἔξ γενεάν : ἦτοι αἰεὶ . ἔξ σὺ Κύριε ἤξεις εἰς ἐκείνην τὴν γενεάν ἔξ εἰς τὸν λαὸν τὸν κτιζόμενον , ἄτε δὲ αὐτὸς ὢν Θεός , ὁ ἔξ τοὺς ἀνθρώπους πεποικώς ἐξ ἀρχῆς ἔξ τὴν γῆν ἐδράσας .
- (1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει . „ Τίνες δ' ἂν εἴεν ἀσώματος Θεοῦ ἀσώματος χεῖρες αἱ τοὺς οὐρανούς δημιουργήσασαι ; ὁ Μονογενὴς ἔξ τὸ ἅγιον Πνεῦμα . ὡς ὁ αὐτὸς Προφήτης ἐρμηνεύων λέγει . τῇ λόγῳ Κυρίου εἰ οὐρανοὶ ἐσφραγίσθησαν ἔξ τῷ Πνεύματι τοῦ σώματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Τὴν μὲν κτίσιν μεταφυσίζεις , ὡς ἐθέλεις ὁ Δέσποτα , σὺ δὲ ἄτρεπτον ἔχεις τὴν φύσιν ἔξ ἀλλοιώσεως κρείττονα . ταῦτα μέντοι ὁ Θεὸς Ἀπόστολος τῇ τοῦ Υἱοῦ περιτέθεικεν ἰδιότητι . (ἦτοι ὑποσάσει) ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ . ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ Υἱῷ θεωροῦμεν τὸν Πατέρα . ἡ γὰρ ἀν' ἐκεῖνος (ὁ Πατὴρ) ποιῇ , ταῦτα ἔξ ὁ Υἱὸς ὡσαύτως ποιεῖ . ἔξ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἐν ἑκατέρῳ γνωρίζεται . μίαν γὰρ εἶδομεν τὴν τῆς Τριάδος ἐνέργειαν . ὁ δὲ Δίδυμος λέγει . „ Τὸ κατ' ἀρχὰς κείμενον ἀναιρεῖ τὴν δόξαν τῶν λεγόντων , πάντων τὴν γῆν σοιχεῖον εἶναι , ἔξ πάντα ἐξ αὐτῆς γεγονέναι . φαίνεται γὰρ οὐκ ἀρχὴ εἶναι . τὸ δὲ εἰρημένον περὶ Θεοῦ . „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός . (Ἰωβ . λη' . 4 .) ἐμφαίνει τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντός χώραν αὐτὴν ἐσχηκέναι .
- (2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος . „ Ἔργα χερῶν σου . τούτοις τῶν ἐνεργητικῶν σου δυνάμεων , χερῶν ὀνομαζομένων . ὥσπερ γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν τεχνιτῶν χερσὶν ἐργαζομένων , τὰ ἔργα παρίσχει γνωσίως αὐτοὺς ταῦτα πεποικέναι . οὕτως κυρίως ἔργα Θεοῦ τὰ κτίσματα εἶναι παρίσται , διὰ τοῦ χερῶν αὐτοῦ ἔργα λέγεσθαι . ἔξ δὲ Εὐσεβίου φησι . „ Πᾶν σῶμα χρόνις ἔξ μακροῖς αἰῶσι παλαιούται , ὡς ἱμάτιον παλαιωθέν . τὰ παλαιωθέντα δὲ αἰεὶ ἀνακαινισθήσεται τῇ σῇ ἐνθέῳ βουλῇ . ὁ δὲ Ἡσύχιος . „ Παλαιούσθαι μὲν αὐτὰ ἔφη , ὡς δὴ τις κτισθέντα , ἀλάσσεσθαι δὲ , ὡς παρὰ Θεοῦ κτισθέντα .
- (3) Ἐφη δὲ ἔξ ὁ Δίδυμος . „ Σὺ ὁ Δέσποτα , αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔξ ὡσαύτως ἔχοντας , ὑπερούσιος ἡ οὐσία . ἔξ μετὰ τοῦ ἀναρχοῦ εἶναι ἔξ ἀτελευτήτου . οὔτε ἤρξατο , οὔτε χρονικῶς ἐκλαβεῖν εἰς τὰ ἔτη σου . ἄχρονος γὰρ εἶ .

εἶναι ὅλοι οἱ Χριστιανοί, τοὺς ὁποίους ἀνεγέννησαν οἱ Ἀπόστολοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου: υἱοὶ δηλαδὴ κατὰ παιδείωσιν καὶ ὁμοίωσιν δογμάτων καὶ πολιτείας, κατὰ τὸν Δίδυμον. αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, οἱ Χριστιανοὶ θέλουν κατοικήσουσιν εἰς τὴν Σιών: ἤτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν παρὰ σοῦ ἐλεηθεῖσαν Κύριε.

Τὸ σπέρμα, λέγει, τῶν Ἀποστόλων, ἢ τῶν υἱῶν τῶν Ἀποστόλων: ἦτοι οἱ Χριστιανοὶ καὶ οἱ τῶν Χριστιανῶν υἱοί· σπέρμα γὰρ ἐδῶ δὲν ἐννοεῖται τὸ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸ κατὰ διαδοχὴν καὶ κληρονομίαν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. τοῦτο λοιπὸν, λέγει, τὸ σπέρμα, θέλει κατευθυνθῇ εὐοδούμενον· ἐπειδὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν αἱ πύλαι Ἀδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Ματθ. 16: 18:) (1)

καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευθυνθήσεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΒ'

Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεόν· καθὼς εἶναι γινώσκος ἀπὸ τὸ προοίμιον ὁποῦ ἔχει. (2)

1: „Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον·
καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα
τοῦ ἁγίου αὐτοῦ.

χή μου τὸν Κύριον, ὅστις σὲ εὐεργέτησε μὲ τόσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας· καὶ ἐσεῖς ὅλα μου τὰ ἐντόσθια, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. ἐντόσθια δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς τῆς καρδίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἡ ἐννοεῖ καὶ ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ μέλη καὶ σπλάγ-

χνα.

Εὐχαρίσται, λέγει, καὶ ὕμνει καὶ δοξολογεῖ ὡς ψυ-

- (1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ δούλων, θέλουν κατοικήσουσιν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅταν ἀνακαινισθοῦν καὶ εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοιωθοῦν· καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν θέλει κατευθυνθῇ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σπέρμα τῶν Ἀποστόλων ἐνόησε τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Σπέρμα ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν ὡς σπέρμα ὃν ἐν τῶν προπατόρων· περὶ οὗ εἶπεν ὁ Παῦλος· „Οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς καὶ τῷ σπέρματί σου, ὃς εἰς Χριστὸν· τοῦτο δὲ τὸ σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει· ἐνωθὲν γὰρ τῷ Θεῷ λόγῳ, ἀνάλεθρον ἔχει τὸ εἶναι.
- (2) Ἀγκαλὰ καὶ ὁ Ψαλμὸς αὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀρμόζει καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίους, οἳ τινες ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, εὐχαριστοῦσι δι' αὐτοῦ καὶ ὕμνοῦσι τὸν εὐεργέτην· προσφύεσεν ὁμοίως ἀρμόζει εἰς ὁμοίους τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοὺς κατὰ τὸν Κύριλλον, ὡς ἂν ὁποῦ αὐτοὶ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ πικροτέραν σκλαβίαν τὴν τῶν Δαιμονίων, καὶ ἔλαβον εὐεργεσίας περισσοτέρας ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων.

χνα τοῦ ἀνθρώπου· ὅλον γὰρ τὸν ἑαυτὸν του παρακι-
νει ὁ Δαβὶδ νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν, καὶ τὸ ὄνομά του
τὸ ἅγιον· τὸ ὅποῖον ἀγιάζει ἐκείνους ὅπου τὸ δοξολο-
γοῦν. (1)

1 : „ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, καὶ
„ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταπο-
„ δόσεις αὐτοῦ .

Πάλιν λέγει ἐδῶ ὁ Προφητὰνὰξ τὸ εὐλόγει ἡ
ψυχὴ μου τὸν Κύριον, διὰ νὰ παρακινήσῃ μὲ τὴν πα-
λλολογίαν περισσότερον τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ δο-
ξολογοῦν τὸν Θεόν. μὴ ἀλησμονήσῃς, λέγει, ὡ ψυ-
χή μου τὰς ἀνταποδόσεις : ἤγουν τὰς εὐεργεσίας, ὅπου
σοὶ ἐχάρισεν ὁ Θεός· ἐτί γὰρ καὶ ὁ σύμμαχος ἐξέδω-
κε· διότι ἡμεῖς λαβόντες καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἀπὸ τὸν
Θεόν, ἀπεδώκαμεν εἰς αὐτὸν πονηρὰ διὰ τῆς παρακο-
ῆς· ὁ δὲ Θεὸς πάλιν δὲν μᾶς ἀνταπεδῶκε κόλασιν καὶ
τιμωρίαν καθὼς μᾶς ἐπρεπεν· ἀλλὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν
ἡμῶν μᾶς ἀνταπεδῶκεν ἀγαθὰ. ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ
ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἀνταποδόσεις καὶ εὐεργεσίας αὐτάς·
ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιλανθάνου· ἀντὶ
γὰρ νὰ εἴῃ τῶν πᾶσων τῶν ἀνταποδόσεων μὲ γενικὴν, εἴ-
πε πάσας τὰς ἀνταποδόσεις μὲ αἰτιατικὴν .

3 : „ Τὸν εὐλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνο-

„ μίαις σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς
„ νόσους σου .

Εὐλόγει, λέγει, ὡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, ὅς τις
γίνεται ἕως καὶ μακροθύμος εἰς κάθε ἀνομίαν σου, καὶ
δὲ σε παιδεύει ὅταν δι' αὐτὰς μετανοήσῃς· αὐτὸς καὶ
ἰατρῆναι ὅλας τὰς ἀσθενείας σου τὰς ψυχικὰς καὶ σωμα-
τικὰς, ὅταν θερμῶς καὶ μετὰ πίστεως παρακαλεσῇς αὐ-
τὸν δι' αὐτάς.

4 : „ Τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν
„ ζωὴν σου, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐ-
„ λεί καὶ οἰκτιρμοῖς .

Εὐλόγει, λέγει, ὡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον· διατὶ
αὐτὸς σε λυτρώνει ἀπὸ κάθε φθορᾶς καὶ κίνδυνον ψυ-
χικὸν καὶ σωματικόν· ἡ διατὶ αὐτὸς ἔχει νὰ χαρίσῃ
εἰς ἐσένα ζωὴν ἀφθαρτον εἰς τὴν κοινὴν ἀνάσασιν (2)
καὶ διατὶ αὐτὸς σε στεφανώνει, ὅταν ἐσὺ τελειώσῃς τὸν
δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ φυλάξῃς τὴν πίσιν ἀνόθευτον,
μὲ ἔλεος δὲ καὶ οἰκτιρμοὺς σε στεφανώνει· διατὶ κενένας
ἀπὸ μόνᾳ τὰ καλὰ ἔργα του δὲ δικαιώνεται οὐδὲ σε-
φανώνεται. „ Ἐὰν γὰρ φησιν, ἀνομίας παρατηρήσῃς
Κύριε Κύριε, τίς ὑποστῇσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός
ἐστὶ (Ψαλ.: ρχθ': 3 :) καὶ πάλιν „ Ὅτι παρὰ τῶ

(1) Ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „ Εἰ ἢ μὴ ἄλλος ὁ σύνθετος ἄνθρωπος παρὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα· ἐξ αὐτῶν γὰρ
τούτων συντεθῆναι· ἀλλὰ γε τοῦ ὅλου ἡ ψυχὴ λέγεται, ὡς ἄλλη αὐτοῦ· ὁ σύνθετος οὖν ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ παρορ-
μῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ τὸ εὐλογεῖν τὸν Κύριον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τὸν ὁ-
μιον διεγείρει· τάχα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν, μέσῃ ἀποληφθεῖσαν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐδ-
μὲν σῶμα ἐπὶ τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν κατελκεῖ, ἀνωθὲν ποθεῖ καταβάλλον αὐτήν· τὸ δὲ πνεῦμα πάλ-
ιν πρὸς ἑαυτὸ ταύτην ἀέλκει, ὡς πρὸς Θεὸν ἀνάγον, καὶ εὐλογεῖν αὐτὸν παρακαλεῖ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεο-
δώριον· „ Οἱ εὐγνωμόνως περὶ τὰς θείας χάριτας διακείμενοι, εἰς βραβείον σφῶς αὐτοὺς διεγείρουσι, τὸν εὐερ-
γέτην ὡς δυνατόν ἀμειβόμενοι· δυνατόν δὲ βραβεῖν αἰεὶ καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἑκκεῖνον περιφέρειν τὴν μνήμην· ὁ δὲ Δί-
δυμος· „ Ἀνταποδόσεις ὀνομάζει τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἀριθμεῖ παρακάτω· ἦτοι τὸν εὐλατεύοντα· τὸν ἰώμε-
νον· τὸν λυτρούμενον· τὸν στεφανοῦντα καὶ τὰ ἑξῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Καὶ τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ἀπαλλάττει φθορᾶς· νῦν μὲν γὰρ ἡ τῶν ἡδονῶν ἐπι-
κεῖται φθορὰ, ὕστερον δὲ ἡ τῶν τιμωριῶν ἀποκείται, ἐξ ὧν τοὺς αὐτῶν προσερχομένους ῥύεται· καὶ ὁ Δίδυμος· „ Λυ-
τροῦται τὴν ζωὴν ἐκ φθορᾶς, ἵνα μὴ κέτι κατὰ φθορὰν καὶ ἐμπαθῇ τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀγαπᾷ τὸν Κύριον
Ἰησοῦν... ὅς καὶ ἀφθαρτον παρέχων σοὶ σῶμα ἐν τῇ ἀνάσασει, λυτροῦται ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου.

Κύριον τὸ ἔλεος, καὶ πολλὴ παρ' αὐτοῦ λύτρωσις, καὶ αὐτὸς λυτρῶσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ. (αὐτόθ: 8.) σμίγωντας γὰρ ὁ Θεὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἔλεός του μετὰ καλὰ ἔργα τοῦ καὶ Θεοῦ ἀνδρός, ἀναπληροῦ τὴν ἄλλειψιν τῶν καλῶν, ὅπου ἐπρεπεὶ νὰ ἔχη, καὶ ἔτσι σφίζει αὐτόν. (1)

5: „ τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου · ἀνακαινισθήσεται ὡς αἰετοῦ ἡ νεότης σου .

Εὐλόγει, λέγει, ὁ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, διὰ τὸ αὐτὸς σὲ χορταίνει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ὅπου πεινᾷς καὶ ἐπιθυμεῖς. Μερικὴ δὲ, ὡς ὁ Ἡσυχίος, ἐνόησαν ἐδῶ ἀγαθῶν ἐπιθυμίαν, τὴν τῆς Θεώσεως, τὴν ὁποίαν καὶ

ὁ Ἀδὰμ. ἐπιθυμήσας, ἐσπούδασεν νὰ χορτάσῃ τὴν τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν του μετὰ τὰ κακὰ διὰ τῆς παρακοῆς. (2) ἐσένα ὅμως, λέγει, ὁ ψυχὴ μου, χορταίνει τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Θεὸς μετὰ τὰ ἀγαθὰ, διὰ μέσου τῆς ὑπακοῆς. ὅθεν ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας ἐνθυμουμένη πάντοτε, δοξολογεῖ τὸν τόσον πολλὰ εὐεργετησάντά σε Κύριον· καθὼς δὲ ὁ αἰετὸς ἀνακαινίζεται καὶ λαμβάνει τὴν νεότητά του, ῥίπτωντας μὲν τὰ παλαιὰ περὰ, ἐκβάλλωντας δὲ ἄλλα νέα· ἔτσι καὶ εὐὶ ὁ ψυχὴ μου. θέλεις ἀνακαινισθῆς, καὶ θέλεις γένῃς νέα, ῥίπτουσα μὲν τὸ γηρατειόν, ὅπου προξενοῦν τὰ παθὴ καὶ ἡ ἐκ τῶν παθῶν ἀσθενεία, ἀναλαμβάνουσα δὲ διὰ τῆς μετανοίας νέας ἀρετὰς. (3)

6: „ Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρεῖν, μα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις.

Ἐδῶ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Στεφανοῦ ἡμεῖς ὁ Θεὸς οὐχ οὕτω πρὸς τὴν ἡμετέραν σκόπῃν ἀθήκειν, ὡς πρὸς τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἢ οἰκτισμόν· ἢ ὁ Ἡσυχίος· „ Ἐάν σὺ ἦς πρὸς τὸν πλησίον συμπαθὴς ἢ ἐλεήμων, σέφανόν σοι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν χαρίσεται· λέγων· „ Δεῦτε οἱ ἐδλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπεινάσα γὰρ, ἢ ἐδῶκατέ μοι φαγεῖν· Καὶ πάλιν· „ Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται·

(2) Τὰ λόγια τοῦ Ἡσυχίου εἰσι ταῦτα· „ Καὶ τίς ἡμῶν ἡ ἐπιθυμία, κληθῆναι Θεοῦ· τοῦτου γὰρ ἐπιθυμήσας ὁ Ἀδὰμ τῆς ἀπειρημένης ἐγεύσατο βρώσεως· ταύτην τοίνυν ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Κύριος ἀγαθῶς ἐπλήρωσε, συμμόρφους ἡμῖς ἑαυτοῦ καταστήσας τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος· ὅσε ἢ Θεοῦ διὰ τοῦτο προσκαγορεύεσθαι χάριτος· ὁ δὲ Θεοδώριτος, λέγει· „ Ἐπειδὴ ἔσιν ἐπιθυμία ψεκτὴ, ἢν ὁ Θεὸς νόμος ἀπαγορεύει, καλῶς τὸ ἐν ἀγαθῶς προσέθεικε· τὰς γὰρ ἀγαθὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας ὁ Δεσπότης πληροῖ· αἰτεῖτε γὰρ φρεσὶ, ἢ δοθήσεται ὑμῖν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐμπιπλῶ ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου· τοῦ γὰρ δικαίου πᾶσα ἐπιθυμία ἀγαθὴ ἔστιν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ α'. Ἰλασμόν ἔθηκεν ὁ Θεὸς τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· β'. τὰς νόστους ἐθεράπευσεν· γ'. ἀπὸ τῶν πθορῶν ἐλυτρώσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Μονογενοῦς τοῦ Υἱοῦ· δ'. ἐλέει χρηόμενος ἐσεφάνωσε τῇ τῆς φθορίας χαρίσματι· δίδωσι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Χάριτος ἔστι ἢ φιλανθρωπίας ὁ σέφανος· ε'. ἢ πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐνέπλησε· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Ἀναστάσεως δηλοῦται χάρισμα, ὅτι σπείρονται ἐν φθορᾷ, ἐγειρόμεθα ἐν ἀφθαρσίᾳ, ὡς μνηστέον παλαιούσθαι μὴδὲ εἰς φθορὰν χωρεῖν· αὐτῷ δὲ τοὺς ἀνακαινουμένους παρείκατο τῇ ὑψιπετεστάτῃ ἢ βασιλικωτάτῃ, ἢ ταῖς τοῦ ἁλίου μαρμαρυγαῖς μόνῃ λαμπρῶς ἐνατενίζεον δυναμένῃ· αὐτίττεται δὲ διὰ τοῦτου κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ἀνανέωσιν τῆς ψυχῆς, ἢ τὴν ἀπὸ γῆς εἰς Οὐρανὸν πτήσιν, τότε βίον αὐτῆς τὸν ἐν ἀκρῇ φωτὶ γεννησόμενον· αὐτὸς δὲ ἢ ὁ Χρῖστος· κατὰ τὸ· „ ὡς αὐτὸς σκεπᾶσαι νοστίαν ἑαυτοῦ· ἢ κατὰ τὸ· „ ἀδυνάτοί μοι νοῆσαι· ἔχην αἰετοῦ πετομένον· ἡγάρ· θεῖα φύσις πάσῃ διανοίᾳ ἀνέφικτος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι διὰ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τοῦ αἵματος δηλοῦται ἡ νεουργία ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος χαρίζομένη· ταύτην πάλιν τὴν νεουργίαν ἡμῖν ὁ Δεσπότης διὰ τοῦ παναγίου Βαπτίσματος ἐδωρήσατο, ἢ τῆς ἀμνηστίας ἀποξύσας τὸ γῆρας, νέους ἀντὶ γενηροκόπων εἰργάσατο· συνωδὰ τοῦτοις διὰ Ἡσαίου τοῦ Προφήτου φρεσὶν ὁ Θεός· „ Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον ἀλλάξουσιν ἰσχύ· πτεροφυήσασιν ὡς αἰετοί· ἐπειδὴ γὰρ τοὺς Θεοῦς ἢ βασιλικὸς δημιουργηθέντες ἐδεξάμεθα χαρακτῆρας· εἴτα τοῦτους ἡμαυρώσαντες ἢ διεφθεῖραμεν τοῖς παντοδαποῖς τῆς ἀμαρτίας ἐπιτηδεύμασιν, ὑπισχνεῖται ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος τὴν τῆς βασιλείας ἀνάκτησιν· βασιλικὸς γὰρ οὗτος ὁ ὅρις (ὁ αἰετὸς δηλαδὴ) ἢ τῶν πτηνῶν τὴν βασιλείαν πεπιτευμένους· Σημεῖωσαι δὲ, ὅτι ὁ αἰετὸς ἢ μὴ ὅλον ὅπου ἀνακαινίζεται, ἀποθνήσκει ὅμως, ὅταν τὸ κόκκαλον τῆς μύτης του γυρίσῃ ὑποκάτω τοῦ σώματος του ἀπὸ τὴν παλαιότητα, ἢ πλέον νὰ φαίγῃ δὲν ἡμπορεῖ· ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζώων ἱστορίας· „ Αἰετὸς ἀποθνήσκει τὸν ῥάμφον ἐπικαμφθέντος.

Ἐδὼ λείπει τό ἐστιν· ἤγουν ποιῶν ἐστίν, ὅπερ ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ ποιῶν· ποιεῖ, λέγει, ὁ Κύριος ἐλεημοσύνας, καὶ κρίσιν δικαίαν εἰς ἐλείους ὅπου αἰδουκούνται. (1)

7 : „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ,
„ σὴ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα
„ αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐφανερώσεν εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ μέσου τοῦ πρὸς αὐτὸν δοθέντος Νόμου τὰς ὁδοὺς του· ἤγουν τὰ θελήματά του· διὰ μέσου τῶν ὁποίων, εἰσὶν διὰ τῶν πηγῶν τινὰς εἰς τὸν Θεόν. εἰπομεν δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον εἰς τὸν κδ΄. Ψαλμόν, ἐρμηνεύοντες τὰς ὁδοὺς σου Κύριε γινώρισόν μοι· προηγουμένως δὲ ἐφανερώσεν ὁ Θεὸς τὰ θελήματα του εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἐπομένως δὲ διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐφανερώσεν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. (2)

8 : „ Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,

„ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.
6 : „ οὐκ εἰς τέλος ὀργισθῆσεται, οὐδὲ
„ εἰς τὸν αἰῶνα μνησθεῖ.

Ὁ Κύριος, λέγει, καθὼ μὲν εἶναι οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων, συμπονεῖ ἐκείνους, ὅπου ἀδικοῦνται καὶ καταδυναστεύονται· καθὼ δὲ μακρόθυμος, δὲν παραδίδει εὐθὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς τιμωρίαν, καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· καθὼ δὲ πολυέλεος, ὅχι μόνον μίαν φορὰν, ἀλλὰ πολλάκις ἐλεεῖ. ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ὀργίζεται διὰ παντὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ δι-αλλάσσεται καὶ φιλιόνεται μὲ τοὺς μετανοοῦντας· οὐδὲ μνησικαχεῖ καὶ φυλάττει τὴν ὀργὴν πάντοτε πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας. (3)

10 : „ Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίη-
„ σεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας
„ ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Θεὸς, εἶναι ἀνεξίκακος καὶ πο-
λυέ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐκ τῆς Μωσέως γραφῆς μαθήσῃ, ὅποια κρίματα παρέσχε τοῖς ἀδικουμένοις· κρίσει γὰρ δικαίᾳ μετῴληθε τοὺς Αἰγυπτίους, πληγαῖς θεληαῖς κολάσας αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν ἡδικημένων ἡδὼν Ἰσραὴλ· ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει· οὐ γὰρ διὰ τὰς δικαιοσύνας, ἀλλ' ἐποίησαμεν, ἢ φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, ἢ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· ἢ Θεοδόσιος ἡμᾶς ἡδικημένους ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ, ἡμῖν μὲν ἠνέωξε τὰς τοῦ ἔλεος πηγὰς, κατ' ἐκείνου δὲ τὴν δικαίαν ἐξήνευχε ψῆφον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ· δηλαδὴ τὰς ἐντολὰς τῷ Μωϋσῇ ἐγνώρισε, ἢ δὲ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ· θέλημα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ μοιχεύειν, μὴ φονεῖν, μὴ κλέπτειν, μὴ ψευδομαρτυρεῖν· ἐπεὶ δὲ διὰ τούτων σωζόμεθα· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτι ὁδοὶ ἢ ἀρεταὶ ἐκ παραλλήλου· ὁ γὰρ λέγων τὰς ὁδοὺς σου Κύριε, γινώρισόν μοι, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀξιοῖ φανερὰς γενέσθαι.

(3) Εἶπε δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Εἰ ἢ ὀργισθὴ φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, ἢ κατεδίκασεν θανάτῳ τὸ γένος, ἀλλ' οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργήν· ἐπεμψε γὰρ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τὸν Μωνογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς· οὐ γὰρ ἐπίμονον ἔχει τὴν ὀργήν, ὡς εὐδιάλλακτος τοῖς μετανοοῦσι· ἢ ὅταν γὰρ φησὶν τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πέλειν ἰάσσομαι· (Ἡσ. ζ'. ε.) καὶ ὀργισθῇ, οὐκ ἐπὶ τῇ συντελέσει, ἢ ἀπολάσει τοῦτο ποιεῖ· τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ εἰς τέλος ὀργισθῆσθαι, τὸ παραμεῖναι τῇ ὀργίζεσθαι ἕως τέλους ἢ φθορᾶς τῶν, πρὸς οὓς ἡ ὀργή· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτων δὲ φησὶν, αἵτιον τῶν ἀγαθῶν, ἢ τῆς θείας ἀγαθότητος ἀβυσσος· ὁ ἀμέτρητος ἔλεος· τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος· ἢ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκοῦν οὔτε διὰ παντὸς τῇ θυμῷ (τοῦτο γὰρ εἰς τὸ εἰς τέλος) χρησεται, οὔτε τὸν ἔλεον διηνεκῶς τοῖς ἀναξίοις χαρίζεται· ἐπεὶ πῶς ὁ Θεὸς Κριτὴς ἢ Δίκαιος ἢ ἰσχυρὸς; ἢ πῶς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; Κρινῶ τοῖς τῷ ἔλεει τὴν ὀργήν, ὅτε μὲν ἔλεον καιρὸς, αὐτὸν προβαλλόμενος· ὅτε δὲ ὀργὴς, ἐπιφύγων ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ δικαιοκρασίας· διόπερ φησὶν, οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μνησθεῖ, τὸν παρόντα δηλαδὴ· τῷ μέλλοντι γὰρ τὴν κρίσιν ἢ τὴν ὀργὴν ἐφύλαξεν.

λυέσας, διὰ τοῦτο δὲν μᾶς τιμωρεῖ, καθὼς πρέπει εἰς τὰς ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας μας· τὸν ἴδιον δὲ λόγον τὸν περὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ μὲ διαφορετικὰς λέξεις, διὰ νὰ δείξη μὲ αὐτὰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

11 : „ Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ
„ τῆς γῆς, ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἐ-
„ λεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβούμενους
„ αὐτόν.

Ὅσον, λέγει, ὑψηλὸν καὶ μεγάλον καὶ σχεδὸν ἀμετρον εἶναι τὸ διάστημα, ὅπου ἔχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον ὑψηλὸν καὶ μέγα εἶναι τὸ ἔλεος, ὅπου ἐστερέωσεν ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται· ἤτοι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμέτρητον καὶ ἀκατανόητον· δὲν εὐρήκα δὲ ὁ Δαβὶδ ἄλλο μεγαλύτερον καὶ μακρύτερον διάστημα αἰσθητόν, ἀπὸ τὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ συγκρίνῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἔλεος ὅπου δέχεται ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

12 : „ Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ
„ δυσμῶν, ἐμακρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς
„ ἀνομίας ἡμῶν.

Ὅσον, λέγει, ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τὴν δύσιν,

τόσον ἐμακρυνεν ὁ Θεὸς τὰς ἁμαρτίας ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται· ἐπειδὴ ὅπου εἶναι φόβος Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ τήρησις ἐντολῶν, ὡς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Οὐ γὰρ φόβος ἐντολῶν τήρησις. (1)

13 : „ Καθὼς οἰκτεῖρει πατὴρ υἱοὺς, ὡς
„ κτεῖρῃσε Κύριος τοὺς φοβούμενους
„ αὐτόν.

Οἰκτεῖρει καὶ σπλαγχνίζεται ὁ φυσικὸς πατὴρ τοὺς υἱοὺς του· διατὶ ὅταν αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, ἐκείνος τοὺς προνοεῖται, ὑποφέρωντας αὐτοὺς, συμβουλεύωντας, παρηκαλῶντας, φοβερίζωντας, μακροθυμῶντας, μασιζῶντας, θεραπεύωντας, καὶ καθὰ τρόπον κάμνωντας διὰ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν καὶ σωτηρίαν· καθὼς λοιπὸν ὁ φυσικὸς πατὴρ οἰκτεῖρει καὶ σπλαγχνίζεται τοὺς υἱοὺς του· ἔτι καὶ ἀσυγκρίτως περισσότερον, ὁ Θεὸς οἰκτεῖρει καὶ σπλαγχνίζεται ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται, καὶ φυλάττειν τὰς ἐντολάς του. (2)

14 : „ Ὅτι αὐτὸς ἐγενεὶ τὸ πλῆσμα ἡμῶν,
„ ἐμνήσθη, ὅτι χεὺς ἐσμέν.

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὡς ἀν φιλοσοργὸς πατὴρ εὐσπλαγχνίζεται ἐκείνους ὅπου τὸν φοβούνται· διὰ τοῦτο, λέγει, ὑπομένει ὁ Θεός.

ὅς

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος ὑψηλότερον λέγει· „ Φωτεινὰς οὐσας τὰς ἀρετὰς, ἐκάλεσεν ἀνατολὰς, ὡς περὶ δυσμὰς διὰ τὸ σκότος τὰς ἁμαρτίας· ὁ συνεγγίσας οὖν ταῖς ἀνατολαῖς, μακρυνθεὶσας ἔχει ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ἀνομίας· μακρὰν γὰρ αἱ κακίαι τῶν ἀρετῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἶδὲ ἔξ τούτων εὖρε μακρότερα διαστήματα, πάντως ἂν καὶ ταῦτα εἰς μέσον παρήγαγε, δείξαι τὸ ἀπειρον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλονεικῶν ἀγαθότητος· λέγει δὲ ἔτι ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν σκότῳ εἰσι ἔξ δυσμῶν, οἱ ἐν ἁμαρτίαις τυγχάνοντες ἄνθρωποι· ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν πλημμελημάτων, ἐν φωτὶ μετατίθενται· ὡς εἰκότως τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν, μετὰβασιν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κέκληκεν, ὁμοῦ δὲ ἔξ ἡμᾶς διδάξαι, τὴν μέσον ἁμαρτίας καὶ δικαιοσύνης, βουλούμενος.

(2) Λέγει δὲ ἔτι ὁ Χρυσόστομος· Οὐχ ὅτι τοσοῦτον μόνον, ἀλλ' ὅτι παράδειγμα τῆς ἀκρας φιλοσοργίας ἕτερον οὐκ ἔσχεν· ἐπεὶ ἔτι τούτου πλέον, ὁ Ἡσαΐας ἐδίδαξε· τὴν γὰρ μητέρα εἰς ὑπόδειγμα παραλαβὼν, τὴν πολὺ τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ ἔκγονα συμπαιδεύσαν οὖσαν, οὕτως ἔλεγε· „ Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς· ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς· εἶδὲ ἔξ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνὴ, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσασμαι σου λέγει ὁ Θεός.

δε καὶ φιλανθρωπεύεται, ἐπειδὴ καὶ ἡξυρεῖ, ὅτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου πλάσις καὶ κατασκευὴ εἶναι ἀσθενής. ἔπει-
ξηγεῖ δὲ τοῦτο καὶ μὲ ἄλλο σαφέστερον, λέγων· ὅτι ὁ
Θεὸς ἐνθυμήθη, πῶς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὸ χῶμα· ἦτοι
ἀπὸ τὸν λεπτόν κονιορτόν τῆς γῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, πῶς
ἐπλάσθημεν ἀσθενεῖς καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐσπλαγχνί-
ζεται. τὸ ἔγνω δὲ καὶ τὸ ἐμνήσθη, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἡ-
ξυρεῖ· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλῶσ-
σῃς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὰ τοιαῦτα ῥήματα εἰς τοι-
οῦτον σημαίνονμενον· (1)

15 : „ Ἄνθρωπος ὥσεί χορτός αἱ ἡμέραι
αὐτοῦ, ὥσεί ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὗ-
τως ἐξανθήσει.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἴ-
ναι προσωριναὶ καὶ ευκολομάρανται· καὶ καθὼς το λι-
βαδί, τώρα μὲν, φαίνεται ὡραῖον μὲ τὰ διάφορα καὶ
ποδουεῖδῃ ἄνθη, μετὰ ὀλίγον δὲ, φαίνεται ἀσχημον·
διὰ τὴν μαραίνονται τὰ ἄνθη καὶ χορτάρια του· ἐτὶ καὶ

ὁ ἄνθρωπος, τώρα μὲν φαίνεται ὡραῖος καὶ εὐμορφος,
μετὰ δὲ ὀλίγον, μαραίνεται καὶ φθείρεται διὰ τοῦ θα-
νάτου. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σολομών λέγει, „ Μεγά οἱ ἀνθρώ-
πος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων (Παρ : κ' : 6 :) μὴ
ταρχθῆς διὰ τοῦτο ἀγαπητέ, μηδὲ νομίτης πῶς λέ-
γει ἐναντία ὁ Δαβὶδ μὲ τὸν Σολομώντα, ὁ πατὴρ μὲ
τὸν υἱόν του· ὅχι· ἐπειδὴ γὰρ διπλὴν ἔχει ὁ ἄνθρωπος
τὴν ποίησιν, τὴν μὲν τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ εὐτελὲς χῶμα
καὶ λεπτόν κονιορτόν τῆς γῆς· τὴν δὲ τῆς ψυχῆς, ἐκ τοῦ
ζωοποιῦ ἐμφυσήματος τοῦ Θεοῦ· τούτου χάριν, διὰ
μὲν τὸ φθαρτόν τοῦ σώματος, ταπεινοῦται ὁ ἄνθρωπος
καὶ ἐξευτελίζεται ἐδῶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· διὰ δὲ τὴν ἀ-
θανασίαν τῆς ψυχῆς, μεγαλύνεται καὶ δοξάζεται ἀπὸ
τὸν Σολομώντα· ἀτιμάζεται μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος διὰ
τὰς νόσους καὶ κόπους ὅπου δοκιμάζει, τιμάται δὲ πάλιν
διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ κατορθώματα ὅπου πράττει·
καὶ εἶναι μὲν μέγα ὁ ἄνθρωπος, διὰ τὴν φυλάττωντας
τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γίνεται καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ,
καὶ κληρονόμος τῆς Βασιλείας του· εἶναι δὲ πάλιν ὁ ἄν-
θρωπος εὐτελέστατον, διὰ τὴν παραβαίνωντας τὰς ἐντολὰς
τοῦ Θεοῦ, γίνεται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑποδίκος
τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

16 : „ Ὁ-

ριος, δεικνύς, ὅτι ἡ τῆς φυσικῆς φιλοσοφίας ἀνώτερός ἐστι ὁ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ἡ αὐτὸς δὲ τοῖς Ἰουδαίους διαλε-
γόμενος ἔλεγεν· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ δίδοναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ
Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνων διὰ τούτων, ἀλλ' ἢ ὅσον τῶν ἀ-
γαθῶν ἡ πονηρῶν τὸ μέσον ἐστὶ, τοσοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας πρὸς τὴν πατρικὴν ἐστὶ τὸ διάφορον.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Ὡς ἴδιον οὖν ποίημα ἡ ὥς ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ὥστε τὴν τὴν ἀνθρώπου ὁ
Θεὸς· ἡ ὥς εἰδὼς, ὅτι ἀμήχανον ἀνθρώπου ὄντας ἡ οὕτως ἀσθενεῖς, ἡ τὸν ἐν σαρκὶ ἡ αἵματι διαζώντας βίον,
μὴ πάντως ὀλίγοις περιπίπτειν ἀποπήμασιν· ὅθεν ἀκριβολογεῖται οὐ λίαν ὁ κριτής, κατανεύει δὲ τὴν ἀφῆσιν ἡ
ἐμφύτου καλοκάγαθίας· ἐφί δὲ ἡ ὁ Θεοδότης· „ Οἶδε γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἀσθενείαν·
οἶδε ἡ πόθεν διεπλάσθημεν, ἡ ποῦ πάλιν χωρήσαμεν· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „ εἰκότως ἡμῖν φησι χηρσεύεται· οἶδε
γὰρ ἡμῶν τοῦ πλάσματος τὴν ἀσθενείαν· πρῶτον μὲν, ὡς αὐτὸς πλάσας ἡμᾶς· ἔπειτα σαρκωθείς, ἡ καθ' ἡμᾶς
γενόμενος ἄνθρωπος· ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἐν ᾧ κίπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δύνάται τοῖς πειραζομένοις βοη-
θεῖναι (Ἑβρ. β'. 18.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „ Ὅταν αὖν ἴδῃς βοτάνην χορτοῦ ἡ ἄνθος, εἰς ἕνοιαν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης
φύσεως ἡ μεμνημένος τῆς εἰκόνος τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου· ὅτι πᾶσα σὰρξ χορτός, ἡ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄν-
θος χορτοῦ· τὸ γὰρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, ἡ τὸ ἐν ἀλίγῃ περιχαρῇ ἡ αὐθιγὴν τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας, καὶ ὡ-
πάτης τῆς εἰκόνος παρὰ τῷ Προφῆτῃ τετύχηκεν· ὁ γὰρ σήμερον εὐδαλῆς τῷ σώματι, ἡ ἐπανθούσαν ἔχων τὴν εὐ-
χρίαν, αὐθιγὴν αὐτὸς οὗτος ἐλεεινός, ἡ τῷ χρόνῳ μαρανθεὶς, ἡ νόσῳ διαλυθεὶς· ὁ δὲ εἰς τὴν ἐπιβλεπτικὴν ἐπὶ δόξῃ καὶ
πλοῦτι, εἴτα ἀνάρπαστος οὐχεται ἡ ἡ δόξα ἐκείνη ὡς περ ἐνύπνιον ἀπυλέγχθη· ὡς ἐπιτέτυκται τῷ Προφῆτῃ ἡ
πρὸς τὸ ἀδρανέστατον ἄνθος τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ὁμοίωσις· ἐφί δὲ ἡ ὁ Κύριλλος· „ Ἡμεῖς δὲ οἱ παλαιεῖς, καὶ
οἱ νεωτέρους ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, σκιαῖς ἐν ἴσῳ λοιπὸν ἡ πόσις ταῖς ἐν ἀγρῷ, βραχὺ ἡ μόλις ἀνθίσαντες, πίπτομεν
ἀδοκήτως ὡς ἐπὶ μίσητα τὴν γῆν, τὴν αὐτὴν ἡ τροφὴν ἡ τάφον ἔχοντες· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Κατὰ μὲν
τὸν Ἠσαΐαν, χορτός ὁ ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὸν Δαβὶδ οὐδὲ χορτός, ἀλλὰ χορτῷ ὅμοιος· ἄνθρωπος γὰρ φησὶν,
οὐχὶ χορτός, ἀλλ' ὡσεὶ χορτός· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώοντων, πρὸς καὶ τοῖς

τοιοῦ-

16 : „ Ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ
 „ οὐχ ὑπάρχει, καὶ οὐκ ἐπιγινώσκεται
 „ ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ.

17 : „ Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ
 „ αἰῶνος, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ
 „ τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

Πνεῦμα, λέγει, ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν αἶρα. ἐπει-
 δὴ γὰρ κάθε ζῶν, ὅπου ἀναπνέει ἀέρα, εἶναι φθαρ-
 τάν, ἀκολουθῶν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὡς τοιοῦτος, εἶναι
 φθαρτός, διὰ τὸ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀέρας διέρχε-
 ται καὶ ἐξέρχεται, μὲ τὸ μέσον τῆς εἰσπνοῆς καὶ
 τῆς ἐκπνοῆς. ἢ πνεῦμα πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ψυ-
 χὴν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἢ ὅποια διαπερνᾷ εἰς ὁ-
 λὸν τὸ σῶμα, καὶ πάλιν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα κα-
 τὰ τὸν διωρισμένον καιρὸν τοῦ θανάτου. καὶ πλέον
 δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν,
 μὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ. δὲν γνωρίζει δὲ πλέον ὁ ἄν-
 θρωπος τὸν τόπον καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ παρόντος
 εἴου. ἐπειδὴ καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλον τόπον καὶ κα-
 τοικίαν. ἀλλ' οὐ δὲ τὸ πνεῦμα ἡγουν ἡ ψυχὴ, ἀφ'
 οὗ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς, θέλει πλέον ὑπάρχει:
 ἡγουν θέλει κατοικήσῃ εἰς τὸ σῶμα, καθὼς ὑπῆρχε
 καὶ ἐκατοίκει πρότερον εἰς αὐτὸ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ
 οὐδὲ θέλει γνωρίσῃ πλέον τὸν τόπον τῆς κατοικίας-
 τῆς: ἦτοι τὸ σῶμα. διατὶ ἀγκυλὰ καὶ κατὰ τὴν
 ἀνάγκην ἔχουν νὰ ἀπολάβουν πάλιν αἱ ψυχαὶ τὰ
 ἐδικαίων σῶματα, ἀλλ' ὅχι τοιαῦτα ἔχουν νὰ τὰ
 ἀπολάβουν, καθὼς ἦτον πρότερον, φθαρτά, ἀλλὰ
 καὶ εἰς μυρίας ἀλλοιώσεις ὑποκείμενα. πρεπόντως
 λοιπὸν διὰ τὴν ἐναλλαγὴν δὲν γνωρίζουν ταῦτα αἱ
 ψυχαὶ. (1)

Τὸ ἔλεος, λέγει, τοῦ Κυρίου ἐξαπλώνεται εἰς
 ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται, ἀπὸ τὸν παρόντα αἰ-
 ῶνα ἕως εἰς τὸν μέλλοντα: ἦτοι καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ
 παντοῦν ἔλεος ὁ Θεός, καὶ ποτὲ δὲν παύει. ἀλλ'
 οὕτε θέλει παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ ἐλεῇ ἐκείνους ὅπου τὸν
 φοβούνται: καὶ ἐδῶ μὲν ἐλευθερῶναι ὁ Κύριος αὐτοὺς
 ἀπὸ τῶν διαφόρων κινδύνων τῆς παρούσης ζωῆς
 ἐκεῖ δὲ τοὺς ἐλευθερῶναι ἀπὸ τῶν μέλλοντα κολασήρια.

18 : „ Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου τοῦ ἐπὶ υἱοῖς
 „ υἱῶν, τοῖς φυλάσσουσιν τὴν διαθή-
 „ κην σου, καὶ μεμνημένοις τῶν
 „ ἐντολῶν σου τοῦ ποιῆσαι αὐτάς.

Δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δα-
 βὶδ, τὴν ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐν αἰῶνι.
 ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σήμενος ἐξέδωκε. λέγει λοιπὸν,
 ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, μένει παντο-
 τινὴ, καὶ δίδεται κατὰ διαδοχὴν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν
 υἱῶν. καὶ ἀκολουθῶς τρέχει εἰς ὅλας τὰς γενὰς, ἕως
 τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἐπειδὴ ὁ Θεός ἀνταμείβει
 τοὺς ἀγαθοὺς καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ εἰς
 τὴν μέλλουσαν. ἡ τοιαύτη δὲ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ
 καὶ

ποιοῦνται τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γενέσθαι, ἢ γεννηθέντας ἀναλυθῆναι. ὅναρ ἐσμὲν οὐχ ἱσάμενον. φάσμα-
 τι μὴ κρατούμενον. ἄνθος καιρῷ φυτόμενον ἢ καιρῷ λυόμενον. ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ καλῶς ὁ θεὸς
 Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφίλοσόφησε. Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι ἐρμηνεύοντες περιεργότερον τὸ ρητὸν τοῦτο
 τοῦ Δαβὶδ λέγουσιν, ὅτι δὲν εἶπεν ὡσεὶ ἄνθος τοῦ κήπου, ἀλλὰ τοῦ ἀγροῦ, διὰ τὸ φανερώσῃ ἀκριβέστερον τὸ ὁ-
 λιχοχρόνιον τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. καθότι τὰ τοῦ κήπου ἀνθὶ φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν κηπουρῶν, μένουσιν ἀβλα-
 βῆ εἰς περισσότερον καιρὸν. τὰ δὲ τοῦ ἀγροῦ, ὡς μὴ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων, ἢ ἀπὸ τῶν χερσαίων ζῴων κα-
 ταπατοῦνται, ἢ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων κλέπτονται, ἢ ἀπὸ τῶν πετεινῶν βλάπτονται, ἢ ἀκολουθῶς ὀλιγοχρόνιωτέρα
 γίνονται. (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεώρητι.)

(1) Ὅθεν ὁ ρηθεὶς Θεοδώριτος. ἢ Πνεῦμα τὴν ψυχὴν λέγει, ἢ παρούσης, ἢ ζῆ τὸ σῶμα ἢ ἐνεργεῖ. ἀποπτέ-
 σης δὲ, κατασβέννυται ἢ φθείρεται, ὡς μὴ ἢ τοὺς προτέρους ἐπιγινώσκονται χαρακτῆρας, μὴ δὲ γινώσκονται,
 ὡς τοῦτο μὲν τοῦ δεινός, ἐκεῖνο δὲ τοῦ δεινός τὸ σῶμα. ἢ τοῦτο ἴδους ἂν ἀκριβέστερον, διακρίψας εἰς τὰ φαν. πᾶν-
 τα γὰρ ἁμοίως φθέρῃς γίνεται παραναλωμα, ἢ τοὺς προτέρους χαρακτῆρας οὐ διασῶζει.

καὶ ἀμοιβή, δίδεται, λέγει, εἰς ἐκείνους ὅπου φυλάττουν τὴν διαθήκην τῶν ἐντολῶν τοῦ· τὴν ὁποίαν δίδετο ὁ Θεὸς διὰ ἐκείνους, ὅπου ἔγειναν κατὰ χάριν υἱοὶ τοῦ, καὶ διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ κληρονομίαν εἰς αὐτοὺς. Καὶ πρὸς τοῦτοις ἡ τοιαύτη Δικαιοσύνη καὶ ἀμοιβὴ τοῦ Θεοῦ δίδεται εἰς ἐκείνους ὅπου ἐνθυμούνται τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἔχει μόνον διὰ νὰ ὑψεύρουν ἀπλῶς αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τελειοῦν αὐτὰς διὰ τῶν ἔργων. υἱοὶ δὲ υἱῶν ἔχει μόνον εἶναι εἰς διὰδοχοὶ τῆς σαρκικῆς συγγενείας τῶν γονέων τους, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰδοχοὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας τῶν αὐτῶν γονέων τους. (1)

19: „Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν
„θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐ-
„τοῦ πάντων θεσπίζει.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἠτοίμασεν: ἠτοί-
μασεν τὸν θρόνον τοῦ εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ λοιπὸν ὅ-
σοι θέλουν νὰ παρασθῶν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ, αὐ-
τοὶ ἄς φρονοῦν τὰ οὐράνια, καὶ ἄς καταφρονοῦν τὰ ἐ-
πίγεια· φανερόν· δὲ τὸ ῥητὸν αὐτὸ τὸ ὕψος τοῦ θρό-
νου καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξή-

γησιν τοῦ· „Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελᾷται
αὐτοὺς· (Ψαλ. β'. 4.) (2)

20: „Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἁγ-
„γελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ ποι-
„οῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἁ-
„κοῦσαι τῆς φωνῆς τὸν λόγον αὐ-
„τοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω θρόνον
τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀκολουθῶς ἀναφέρει τώρα ἰδῶ
διὰ τοὺς Ἀγγέλους, ὅπου παρασθῶνται εἰς τὸν θρό-
νον αὐτόν. καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς ὡς ὁμοδούλους, νὰ
εὐλογοῦν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Δεσπότην τῶν ἀπάν-
των Θεῶν, χαίροντες διατὶ τόσον πολλὰ εὐεργετε-
το ἀνθρώπινον γένος· λέγει δὲ καὶ ὅτι οἱ Ἀγγελοι εἶ-
ναι δυνατοὶ καὶ εὐσθενεῖς· ἐπειδὴ καὶ ἡ δυνάμις των
εἶναι ἀγήρατος καὶ ἀδιάφθορος· ὅθεν καὶ δυνάμεις ὀ-
νομάζονται, διατὶ ἔχουν δύνάμιν νὰ τελειοῦν τὰ
προσάγματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ· ποιοῦσι γὰρ τὸν λόγον
καὶ τὴν προσηγνὴν τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ὅπου ἀκούσων
τὴν φωνὴν τῶν λόγων τοῦ, ἥτις εἶναι ἀκουσὴ παντὰ
εἰς αὐτοὺς. (3)

21: „Εὐ-

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ὁμοίον εἶσι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῇ· „Καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με· παρα-
τείνει γὰρ τὸ ἔλεος Κυρίου ἢ ἡ σύζυγος αὐτῆς δικαιοσύνη εἰς τὰς γενεάς ἐπὶ τοὺς φοβούμενους αὐτόν· λέγει δὲ ὁ
Ἡσύχιος· „Καλῶς δὲ διαθήκη ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ προσηγόρευται· ἵνα κληρονομίαν ἐλπίζωμεν ἐξ αὐτῆς οἱ φυ-
λάσσοντες· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Δέδεται ἡ Διαθήκη, οὐκ ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτῆς ψιλὴν ἔχειν ἡμᾶς, ἀλλὰ
μνήμην εἰς τὰ ποιῆσαι· ὅτι δὲ εἰς τὸ ποιεῖν δέδεται, ἢ ὁ Σωτὴρ παρίστην ἡμῶν· ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ
τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· τῆς γὰρ ποιήσεως, ἀλλ' εὐ τῆς μνήμης αὐτῶν μισθὸς ἢ κληρονομία πλεί-
στα παγγελίας.

(2) Ὁμοίον δὲ τοῦτο εἶσι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῇ· „Ὁ ἐν ἱψηλοῖς κατοικῶν ἢ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ· καὶ αὐ-
τὰ φησιν, ὡς ἐν οὐρανῷ μὲν ἔχει τὸν θρόνον ὁ τῶν ὅλων Κύριος, ἐφορᾷ δὲ ἢ πρυτανεύει τὴν ἑκτίσιν, ὅτε δὲ πᾶν
τῶν ὧν Δημιουργὸς ἢ βασιλεὺς ἢ Δεσπότης· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Δεσπότης δὲ πάντων καθ' ἑτέραν ἐπίνοι-
αν ἢ τῶν ἀναξίων τῆς βασιλείας αὐτοῦ κρατῶν, οἷα δὲ πάντων Κύριος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „Ἄγιος ὁ Θεὸς
ἐν ἁγίοις ἀναπαύεται ταῖς Ἀγγελικαῖς δυνάμεσιν· Δυνάμεις· ἢ ὁ Ἡσύχιος· „Βασιλεὺς γὰρ ἀπάντων, ἢ ἀ-
κόντων, ἢ ἐκόντων· μακάριος δὲ, ὅς ἐκὼν ὑποτάσσεται· μισθὸν γὰρ τῆς ἐκουσίου δουλείας τὸ μετ' αὐτοῦ βασιλεῦ-
σαι τοῦ Δεσπότης ὁ τοιοῦτος δέχεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ἄγει δὲ εἰς τὸ τέλος (ὁ Δαβὶδ) τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἢ τὰς οὐράνιαις Δυνάμεσιν· τὰ
γὰρ αὐτὸ τῆς εὐλογίας ἔργον, ἢ ταύτη καμίνους ἐπιτάττει· ἢ διδάσκει τὸν προσελθόντα τῇ πίστι· λαὸν, ὅτι τὸν
ἕλκον ἐπιτηδεύων, τὸ αὐτὸ τοῖς Ἀγγέλοις ἔχει ἄξιωμα, ἢ μετ' ἐκείνων σὺνεται· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέ-
γει

Μι

21 : „Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ Δυνάμεις αὐτοῦ· λειτουργοὶ αὐτοῦ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Α' φ' οὐ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀγγέλους, λέγει τώρα ἐδῶ καὶ τὰς ἄλλας τάξεις τῶν ἁσωμάτων δυνάμεων· λειτουργοὶ δὲ λέγονται οἱ Ἀγγελοι, καθὼς λειτουργοῦσιν· ἡγοῦν ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· εἰς ὅποιον τάγμα τῶν Ἀγγέλων ἔθελαν εὐρίσκωνται. (1)

22 : „Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον εὐλογοῦσι καὶ δοξολογοῦσι τὸν Θεὸν τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα ἔργα του καὶ ποιήματα; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸν δοξολογοῦσι μεταχειριζόμενα ἀντὶ φωνῆς, τὴν θεωρίαν καὶ τὸ κάλλος καὶ μέγεθος καὶ θεσπὶν καὶ χρεῖαν αὐτῶν· ὁμοίως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικὰ καὶ θαν-

μασὰ αὐτῶν ἰδιώματα, τὰ ὅποια εἶναι δηλωτικὰ καὶ παρασατικά τῆς δημιουργικῆς σοφίας καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· ταῦτα γὰρ ὅλα ἐλέποντες οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ Ἀγγελοι, κινοῦνται πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐφημίαν τοῦ κτίσαντος ταῦτα Θεοῦ, καὶ ἄλλως δὲ συνειθίζουσιν οἱ Προφῆται πολλὰς φορές νὰ παραλαμβάνουν κατὰ σχῆμα προσωποποιίας, τὴν ἄψυχον καὶ ἄλογον φύσιν εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· εἶνα μὲν, διὰ νὰ δείξουν μὲ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἔπαινον τοῦ Δημιουργοῦ ὅλη ἡ λογικὴ φύσις· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσουν μὲ αὐτὸ περισσότερο τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· διὰτὶ ἀνίσως καλοῦνται πρὸς ἔπαινον τοῦ Ποιητοῦ, τὰ ἄλογα ποιήματα· πόσω μᾶλλον εἰς λογικοὶ, οἱ περισσότερων καὶ μεγαλιτέρων ἀγαθῶν παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες, κατὰ τὸν Ἡσυχισμὸν.

„Εν παντί τόπῳ τῆς θεσποτείας αὐτοῦ εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον.

Καὶ

γινε σὺν τῷ Θεοδωρίτῃ· „Τὰ μὲν κατὰ σὲ ὡς ψυχὴν, ἔχασθενε πρὸς τὸ κατ' ἀξίαν ὑμνεῖν τὸν Θεόν· οἱ δὲ ἄγγελοι Ἀγγελοι, ἐλευθέραν ἔχοντες παθημάτων ζωὴν, δυνατοὶ ὄντες ἰσχυρὴ φυσικῇ τε καὶ ἐπικτήτῃ, καὶ ἀδιαπτύτως τὸν λόγον αὐτοῦ ποιοῦντες, ἀξιοὶ τε ὄντες ἀκοῦειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, προπόντως εὐλογοῦσιν αὐτὸν, εἶχε καὶ αὐτοῖς τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ὑμνήσεως. Σημειωτέον δὲ, ὅτι καὶ Ἀγγελοι ἀκούουσιν λόγων τινων διδασκόντων αὐτοὺς· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ διαλέκτους ἔχουσιν ἀρμοζούσας αὐτοῖς· δι' ὧν τὰ θεῖα προσάγματα ἀλλήλοις σημαίνουσιν· ὅθεν φησι Παῦλος· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν Ἀγγέλων λαλῶ, ὁ δὲ Θεοδωρίτης ἰδίως λέγει· „Πολλὰ καὶ διάφορα τῶν οὐρανίων τὰ τάγματα· ἀλλὰ πάντα διὰ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ὁ προφητικὸς συμπεριέλαβε λόγος· Ἀγγέλους μὲν γὰρ ἐκάλεσεν, ὡς τοῖς θεαῖς ὑπουργοῦντας προσάγμασι, καὶ τοὺς θεοὺς λόγους διαπορευόμενους· Δυνάμεις δὲ, ὡς ἱκανὰς τὸ κελευόμενον πράττειν καὶ τὸ δυνατόν ἐν τῇ φύσει παρὰ ταῦ πεποιηκὸς λαβόντας· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν τῷ Δαβίδ, προσάξει τοὺς Ἀγγέλους νὰ εὐλογοῦν τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἕτερον τῶν Ἀγγέλων κατ' οὐσίαν· εἰδὲ τοῦτο, πῶς θρασέως ἐτόλμησάν τινες τῆς τάξεως τῶν Ἀγγέλων αὐτὰ φᾶναι, κατὰ πάντα ἕτερον ἂν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Εἰδὲ καὶ ἐν ἀνθρώποις εἶναι τινες τὸν ἱσάγγελον βίον μετεσχόμενοι, ἰσχύοντες καὶ αὐτοὶ ποιεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ οὗτοι εὐλογεῖσάν αὐτόν· μηδεὶς δὲ τῶν παραβαινόντων τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ παρακουόντων τῆς φωνῆς αὐτοῦ, προπετέστερον τολμάτῳ τοῦτο ποιεῖν· λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Βασίλειῳ· „Λειτουργοὶ εἰσι θεοῦ θελήματος, ὑπηρετοῦντες Θεῷ, εἰς ἃ βούλεται ποιεῖν δι' αὐτῶν ἐπ' εὐεργεσία τοῦ παντός, εἰς διακονίαν ἀποσελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, πάντα ἐπιπορεύεσθαι, πᾶσι πανταχοῦ παρόντες ἐτοιμῶς, προθυμίᾳ τε λειτουργίας καὶ κοινότητι φύσεως· ἔρχονται δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐκ αὐτεξουσίως, οὐδὲ ἀρχοντικῶς ἐπισκεπτόμενοι ἡμᾶς· καὶ γὰρ προηγουμένη μὲν αὐτῶν ἡ ζωὴ καὶ κατὰ φύσιν, τὰ τῷ κάλλει τοῦ Θεοῦ ἐνατενίζειν, καὶ αὐτὸν δεξάζειν διηνεκῶς· περιστατικὴ δὲ τις ἐστὶν ἐνέργεια, ἡ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιστροφή τε καὶ ἐπιμέλεια· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ἐπειδὴ εἰσι καὶ ἀντικείμενα Δυνάμεις, σφόδρα ἀναγκαίως ἐπιφέρει ὁ Δαβὶδ, τὸ λειτουργοὶ αὐτοῦ.

Καὶ ποῦτος τόπος δὲν εἶναι τῆς Δεσποτείας τοῦ Θεοῦ; βέβαια οὐδεὶς. λοιπὸν εἰς ὅποιον τόπον τύχω-
μεν, ἀδιακρίτως καὶ ἀπαρτηρήτως πρέπει· νὰ εὐλο-
γῶμεν καὶ νὰ δοξολογῶμεν τὸν Κύριον. τί δὲ ἔχουν
νὰ εἰποῦν εἰς τὸ ρητὸν τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι; οἵτινες δὲν

ἤμπορουν νὰ ᾄδουν τὴν ψῆδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλο-
τρίας; φανερώς γὰρ λέγει τὸ ρητὸν τοῦτο ὁ Δαβὶδ,
προφητεύωντας τὴν τῶν Ἐθνῶν Εὐαγγελικὴν καὶ νέαν
λατρείαν, τὴν ὁποίαν καὶ προτιμᾷ ἀπὸ τῆς παλαι-
ᾶν καὶ νομικῆς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ'.

„Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου συστάσεως.“

Διὰ μὲν τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ ἐδοξολόγηε ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον, εὐχαριστῶν αὐτὸν διὰ τὰς εἰς ἡ-
μᾶς γενομένας εὐεργεσίας του, διὰ δὲ τοῦ παρόντος δοξολογεῖ πάλιν αὐτὸν ὑπερθαυμαζῶν μάλιστα τὴν
παρ' αὐτοῦ γενομένην δημιουργίαν τῆς Κτίσεως. (2)

1 : „Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον·
„Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνῃς
„σφόδρα.

Εὐλόγει, λέγει, καὶ δοξολόγει, ὡ ψυχὴ
μου τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, σὺ ἐγνωρίσθης εἰς
ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς πολλὰ μέγας κατὰ πᾶντά σου
τὰ Θεῶα προσόντα καὶ τὰς τελειότητας. πόθεν;
ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν καὶ πρόνοιαν τῶν κτισμά-
των

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Σύμφωνον τῷ προοίμῳ τὸ τέλος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὅτι εἰ μὲν Ἀγ-
γέλων ἦν μόνον τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν, καλῶς ἂν εἶχες ὡ ψυχὴν, ὑπερέλλεσθαι ἢ μετρεῖν ἑαυτὴν, τοῖς κρείττοσι
παραχωροῦσα τὴν εὐλογίαν· ἐπεὶ δὲ προσήκει πᾶσαν χτίσιν τὸν πρίποντα ὕμνον ἀποδιδόναι Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτῆς
δύναμιν, τὴ μέλλεις ὡ ψυχὴ; μὴ γὰρ νόμιζε παρὰ τὸν τόπον ἐπιτηδείους τινὰς εἶναι τῇ εὐλογίᾳ· ἐν παντὶ γὰρ
τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, ἡ ἀρετὴ ἀξίανσε τοῦ εὐλογεῖν ἀπεργάζεται· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος· „Κἂν ἐν ἀγορᾷ
τύχης, κἂν ἐν λουτρῷ, κἂν ἐν δεσμοτηρίῳ, κἂν ἐν βασιλείῳ, ἀναμνησθεὶς ὅτι τόπον πατεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δε-
σποτείας τυγχάνοντα, μὴ παύσῃ τὸν δημιουργὸν εὐλογῶν· ἵνα σοι χωρίον ἕκασον, Ἐκκλησία Θεοῦ, ἢ Ἀγγέ-
λων συναγωγὴ, ἢ οὐρανοῦ γειτόνημα γένῃται· ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Ἡμῖν δὲ ἢ ὁ Θεὸς Ἀπόστολος παρεγγυᾷ ἐν
παντὶ τόπῳ προσευχομένους αἰρεῖν ὁσίους χεῖρας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις, οὐ μόνον ἡθικὴν ἢ δογματικὴν διδασκα-
λίαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει, ἀλλὰ ἢ ὅπως ἡμῖν προσήκει τὸν Ποιητὴν ἀκριβῶς ἐκπαιδεύει· διὰ τοι τοῦτο τὸν
δε συγγέγραφε τὸν Ψαλμὸν τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ ὑπουργῶ χρησάμενος, ὡς ἂν μάθωμεν ἅπαντες, τίσιν ὕμνοις χρῆ-
σθαι ἐν εὐεργετῇ ἀμείβεσθαι.

των σου. (1)

„Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν
ἠένεδύσω.

Ἐξομολόγησιν μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ
τὴν εὐχαρίστησιν * μεγαλοπρέπειαν δὲ, τὴν πρέπουσαν
εἰς τὸν μέγαλον τιμὴν * ταῦτα τὰ δύο, λέγει, ἐνε-
δύθης ὦ Κύριε, διὰ τῆς μεγαλουργίας τῶν κτισμά-
των σου * εὐχαριστούμενος μὲν, διὰ τὸ τοιαῦτα θαυ-
μασὰ ἐδημιουργήσας κτίσματα * τιμώμενος δὲ, διὰ τὸ
ἦσαι τοιοῦτος μεγαλοπρεπὴς Κτίστης. (2)

ε : „Αναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐμεγαλύνθης σφόδρα*
διὰ τὸ ἐνδύνασαι τὸ φῶς ὡς αὐτὸ φόρεμα, καὶ ἀπὸ τοῦ
φῶς σκεπάζεσαι * ὅμοιον δὲ τοῦτο εἶναι μὲ ἐκεῖνο,
ὅπου εἶπεν ὁ Παῦλος * „Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον (Α'.

Τιμ' . 5 . 16.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα διδάσκουσα
καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ
φύσιν ἀόρατος καὶ ἀκατάληπτος. δὲν εἶναι δὲ αὐτὰ
κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐναντία μὲ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο
τὸ λέγον * „Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, (Ψαλ.
139. 11.) διὰ τὸ φῶς, ὅπου εἶναι ἀπλησίαστον καὶ ἀό-
ρατον, κάμνει τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ὅπου κάμνει καὶ
τὸ ἀόρατον σκότος * διχτὶ καὶ τὸ εὐκ καὶ τὸ ἄλλο ἐμπο-
δίζουν τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ τοῦ νὰ βλέπῃ εἰς αὐτὰ. ἀλ-
λὰ τὸ μὲν ἀπλησίαστον φῶς ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν
διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος * τὸ δὲ σκότος
ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν, διὰ τὴν σφύρησιν καὶ ἄλλειψιν
τοῦ φωτός. ἀνέσας δὲ τὸ ἔξω τοῦ Θεοῦ φῶς εἴ-
ναι ἀπλησίαστον καὶ ἀόρατον, πολλῶν μᾶλλον τὸ ἔσω
ὄν τοῦ τοιούτου φωτός; ἄλλοι δὲ φῶς ἐδῶ νοοῦσι,
τὴν ἄκραν καθαρότητα. ἀλλοι δὲ τὴν γνῶσιν. (3)

„Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρεϊν.

Κύριε, λέγει, σὺ ἐμεγαλύνθης σφόδρα*
διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος * „Οὐχὶ Θεὸς ἄνθρωπον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος Θεὸν εὐλογεῖ * ἀλλ' οὐκ ἐπὶ
τοῖς αὐτοῖς * ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄνθρωπον εὐλογεῖ, ἐν ἀσφαλείᾳ καθίσας, καὶ λαμπρότερον ποιῶν * καθάπερ τὸν Ἀ-
βραάμ * ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ἐαυτὸν τότε λαμπρότερον ποιεῖ * (ὅτε δηλαδὴ εὐλογεῖ τὸν Θεόν) ὅ-
τε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐλογεῖ, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, ἐκατέρωθεν τὸ κέρδος εἰς τὸν ἄνθρωπον δια-
βαίνει * τὸ γὰρ Θεὸν ἀποσδέεσθαι * τίποτε δὲ εἰς ἐμεγαλύνθης σφόδρα; ἄρα προσέλαβε μεγαλῶσιν * πῶς οὖν
γίνεται μέγας ὁ αἰὶ ὢν μέγας καὶ μὴ δεόμενος προσθήκης; ὅταν οἱ ἀνακείμενοι αὐτῷ, βίον ἀρίστην ἐπιδείξονται *
ὅταν καὶ διὰ ῥημάτων καὶ δι' ἔργων αὐτὸν ἀνυμῶσι, τότε μεγαλύνεται * οὐκ αὐτὸς τι προσλαμβάνων εἰς μέγεθος,
ἀλλὰ τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτὸν διὰ τῶν θεραπευόντων αὐτὸν μέγας δεικνύμενος * ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος * „Φῶς
μέγας ὢν, τοῦτο τοῖς εὐσεβέσιν ἐδείχθη * καὶ ἐδείχθη, οὐχ' ἅπαν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὅσον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐ-
χώρει, διὰ τῆς τῶν κτισμάτων μεγαλουργίας καὶ προνοίας καὶ ποικιλίας.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἔννοε, τὴν τοῦ Σωτῆρος σάρκασιν * εἰ γὰρ καὶ ἱκανὰ εἰς δό-
ξασιν τοῦ Θεοῦ ἡ τῶν Ἀγγέλων δαμιουργία, τῶν οὐρανῶν ἡ ἑκτασις, ἡ τῆς γῆς θεμελίωσις καὶ τὰ λοιπὰ * ἀλλὰ
τούτων ἱκανότερα ἡ τοῦ Σωτῆρος σάρκασις, τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ μέναι Θεόν * διόπερ καίτοι δευτέρα
ταῦτα τῇ τάξει τυγχάνοντα, πρότερα τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἔταξεν, ὡς τῇ δυνάμει τυγχάνοντα πρότερα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος * „Ὡς οὖν ὁ ἀναβαλλόμενος αἰσθητὸν ἱμάτιον πάντοθεν καλύπτεται * οὕτω τὸ μὴ
δύνασθαι διασχεῖν τὸ περὶ τὸν Θεὸν φῶς, ἀκατάληπτον αὐτοῦ τὴν οὐσίαν παρίσχησιν. ὁ δὲ Χρυσόστομος * „Τὸ
φῶς, ὦ Δαβὶδ; ὁ Εὐαγγελιστὴς φησιν, ὅτι αὐτὰς ἐστὶ φῶς ἀληθινόν * ὁ Παῦλος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον * σὺ περι-
βεβλήσθαι τὸ φῶς αὐτὸν φῶς ὡς ἱμάτιον; ὅρα, ὅτι καὶ Προφῆταις ἦτις, καὶ Εὐαγγελιστῶν, καὶ Ἀπόστολος οὐ
δύναται περιδράσασθαι τῆς σαφηνείας; ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ὀνομάτων ἀναβαλόντες κατὰ μικρὸν, ἀμυδρὰν
τινα παρίσσωμεν ἔννοιαν τῆς ἀρήτου δόξης ἐκείνης; ἐπειδὴ γὰρ αὐτὰς, ὅ, τίποτε ἐστὶ τὴν οὐσίαν, οὐκ ἴσασιν, ἀπὸ
τῶν παρ' ἡμῖν λαμπρῶν φιλονεικοῦσιν ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς, ὡς οἴοντο. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος οὕτως ἡγήναυσεν
τὸ ἀναβαλλόμενος * „Τὸν Θεὸν αὐτὸν ὁ Δαβὶδ εἰσάγει ἐνδεδμεῖον δυνάμιν * εἰ μὴ τὸ φίλον τὸ περιὸν τῆς
δυνάμεως, καὶ οἶον ἀνεσταλμένον οὕτω παρεκδιηλοῦσθαι καθ' ὃ καὶ φῶς ἀναβάλλεται ὡς ἱμάτιον * τὸ γὰρ ἴσχετον αὐ-
τοῦ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ φωτός τίς ὑποσέεται; (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

διατί ἐξήλωσες τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν εὐκολίαν, μὲ ὅσῃν ἐξαπλάνει τινὰς ἐνα δέριμα. καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ διὰ τοῦ δέριματος ἐφάνέρωσε τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὁ δὲ Ἡσαΐας ἐφάνέρωσε τὸ ἀκίνητον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ σχῆμα του λέγων· „Ὁ σῆσας τὸν οὐρανὸν ὥσει καμάραν (Ἡσ. μ. 22) ἀνίσως δὲ ἐξηγήσῃς τὴν δέριον, πῶς εἶναι ἢ ἀπὸ δέρματα τέντα, μὲ τὸν λόγον τοῦτον φανερώνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. Διατί καθὼς ἢ τέντα εἶναι καμαροειδὲς, ἐτὶ καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι καμαροειδὲς· ἀδιάφορον δὲ εἶναι τὸ ἐκτείνων· ἀντὶ γὰρ τοῦ ἐκτείνας, ἐκτείνων εἴπε κατὰ ἀντιχρονισμόν, καθὼς ἐτὶ νοοῦνται καὶ αἱ κατωτέρω μετοχαί. (1)

3: „Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.

Σὺ, λέγει, ἐσέγασας τὰ ὑψηλὰ μέρη τοῦ

οὐρανοῦ μὲ τὰ νερά· ἦτοι τὸν δεῦτερον οὐρανὸν, τὸν ὁποῖον σερέωμα ὀνομάζει ἡ γραφή. „Διεχώριστο γὰρ φησιν, ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ σερέωματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ σερέωματος (Γεν. α. 7.) κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. ὑπερβάυμαςον δὲ πρῶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ κρατῆται ἀδιάχυτος ἢ χυτὴ καὶ κατωφερὲς φύσις τοῦ νεροῦ ἐπάνω εἰς τὰ κυρτὸν σερέωμα, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὰ εἶναι καμαροειδὲς, καθὼς δείχνη ἢ ὥψις. (2)

„Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ,
„ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Σὺ, λέγει Κύριε, περιπατοῖς ἐπάνω εἰς τὰ νέφη, καὶ μεταχειρίζεσαι αὐτὰ ὡς ἄν καρότταν, καθὼς ἐφάνης εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· καὶ περιπατοῖς ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ἀνέμων. φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· διατί ὁ ἀνεμὸς εἶναι πρῶγμα ἐξυκίνητον, καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει· „Ἄμα δὲ ἔτερον ἠνίχато νόημα ὑψηλὸν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίον ὀδεύομεν, ἢ τὰ παρόντα σκεῖν τῶν μελλόντων· ἢ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδύτα ἀφικόμεθα, ἀλλ' ἔτι ἐν σκιῇ ἐσμέν τῇ παρόντι βίῳ· ἢ γὰρ σκιῇ, τῶν λυομένων οὕτω ἢ τοῦ οὐρανοῦ τοῦτον ἀλλασσομένου, ἕτερος ἔσται τρόπος ζωῆς τῆς παρούσης ἀμείνων· ἔσται δὲ ὁ οὐρανὸς καινός, ἢ ἡ γῆ καινὴ· οὐκ εἶπε δὲ ὁ ἐκτείνας ἀλλ' ὁ ἐκτείνων, ὅτι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „Ἀπαξ μὲν αὐτὸν κατ' οὐσίαν ἐξτείνειν, ἢ εἰ δὲ αὐτὸν κατὰ Πρόνοιαν ἐκτείνει· καὶ εἴρηται· „Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι· τοιοῦτον ἢ τὸ παρὰ Ἰωβ· „Ὁ ποιὼν πλειάδα καὶ ἰσπερὶν· ἀπαξ γὰρ αὐτὰ ποιήσας, οἰκονομεῖ αὐτῶν τὴν συντήρησιν· ὁ μὲν οὖν Χρυσοστόμος ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ ἢ ἐξ ἄλλων προφητικῶν, συμπαιρᾷ, ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαιροειδὲς, ἀλλὰ καμαροειδὲς μόνον· ἢ ὅτι ἐκείνος ἀκίνητος, ἢ δὲν κυκλοδινεῖται· ἀλλὰ μόνον κινεῖται εἰ ἐν αὐτῷ φασγῆρες ἢ ἀσέρες· ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς ἢ ὁ Νύσσης, ἢ ὁ Διαμασκήτης, θέλουσιν ὅτι εἶναι σφαιροειδὲς· ἢ ὅτι διὰ τῆς ὀφείας κινήσεως αὐτοῦ περισφίγγεται ἢ γῆ ἀπὸ κάθε μέρος, ἢ μένει ἐν τῇ μέσῃ ἀκίνητος· σφαιροειδὴ δὲ φαίνεται ὅτι εἰσάγει τὸν οὐρανὸν ἢ ὁ Ζοροβάβελ λέγων· „Ὁὐχὶ ταχὺς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος ὅτι σφέρεται ἐν τῇ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, ἢ πάλιν ἀποτρίχει εἰς τὸν ἐκκεντὸν τόπον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ; (γ'· Ἐσθ. δ'· 34.) ἔφη δὲ ὁ Γεώργιος ὁ Πισσίδης· ἐν τοῖς Ἰάμβοις·

„Εἰ ἢ καπνοῦ δὲ τοῦτον ἐμφάσεις ἔχειν.

„Ἡ σφαῖραν ἡμίτηκτον ἀφίδος δίκην,

„Εἰς βάθρον ἀσκήρικτον ἐσφιγμένον.

„Ἄνω γὰρ ἦται ἢ βαρύνεται κάτω.

„Σφίγγει δὲ πάντα σοὶ κρατούμενος μόνῳ.

„Μετρομένη γὰρ οὐρανοῦ ἀμετρίᾳ.

„Ὁ μηχανουργὴ τῆς πολυσφύρου σέλης.

Πλὴν ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὴν ἀκριβὴ τούτων γνώσιν, μόνος ἤξευρε ὁ ταῦτα δημιουργήσας Θεός· ἢ ὅρα τὸ ῥη- τὸν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, εἰς τὸ· „Ὁφομαι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ν'. Ψαλμοῦ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει· „Διὰ τὸ θεῖον πρῶγμα ἰδρυταὶ τὸ ὕδωρ ὑπερῶα τοῦ σερέωματος ἢ οὐ καταρ- ρεῖ.

καὶ ταχύτατα φθάνει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τοῦ Κο-
σμου εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, καὶ ὀλιγωρότατα διαπερ-
νᾷ τὸ πᾶν. (1)

4.: „Ὁ ποιῶν τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύ-
ματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ
πυρὸς φλόγα.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κηρύττει ὁ Δαβὶδ τὸν
Θεὸν δημιουργὸν τῆς νοητῆς καὶ ἀοράτου φύσε-
ως. τοὺς ἐδίους δὲ Ἀγγέλους καὶ πνεύματα καὶ
πῦρ ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, φανερόντων μὲ τὰ ὀνό-
ματα ταῦτα τὸ ὀξυκίνητον αὐτῶν καὶ δραστή-
ριον ἢ καὶ ὑπογράφων τὴν τούτων φύσιν καὶ οὐ-

σίαν. πνεύματα δὲ εἰσι: νοερά δηλαδὴ, καὶ πῦρ
αὔλον. (2)

5.: „Ὁ Θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφά-
λειαν αὐτῆς· οὐ κλιθῆσεται εἰς τὸν
αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐθεμελίωσας τὴν γῆν·
ἐπάνω εἰς ποῖαν ἀσφάλειαν καὶ θεμέλειον; δηλ.: ἐ-
πάνω εἰς τὸν ὅρον καὶ τὴν προσαγῆν σου· αὕτη
γὰρ γίνεται εἰς τὴν γῆν, ἀντὶ ἑδρας καὶ θεμελίου,
καὶ σερπύλλει αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὸν ἐαυτοῦ της· ὅθεν
καὶ ἡ γῆ ἐπάνω τῆς προσαγῆς σου θεμελιουμένη,
δεν θέλει περιτραπῇ ποτα, οὐδὲ θέλει μετασκαλειυθῇ
ἀπὸ τὸν τόπον της. (3)

6.: „Α-

ιστ.: οὐδὲ ἐξίσταται· καίτοιγε οὐκ ἔστι τοιαύτη τῶν ὑδάτων ἡ φύσις· ἀλλ' ἰδοὺ τὸ παράδοξον τοῦτο γέγονεν ἐπὶ τῶν
οὐρανῶν· ἔσ οὔτε τὸ ὕδωρ τὸν ἥλιον ἐσβεσεν, οὔτε ὁ ἥλιος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βαδίζων κάτωθεν, τὸ ἐπικείμενον
ἀνεξήρανεν ὕδωρ· ὥςθι θαρρῶν ἂν εἶποιμι, οὐχὶ φύσεως ταῦτα εἶναι ἔργα, ἀλλὰ τῆς ὑπὲρ φύσιν προνοίας· ὁ δὲ
Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „Τινὲς δὲ (ὡς ὁ Δίδυμος) ἔχοντες ὕδατα θεῖα νοοῦσι, οἷς ὑπερῶα εἰσάγεται, δι' ὧν
ὁ Θεὸς τούτέστιν ἀγαθὰς Δυνάμεις, ἀξίας εὐσας διὰ καθαρότητα τοῦ ἡγεμονικοῦ τὸν πρέποντα ὕμνον ἀ-
ποδιδόναι τῇ κτίσanti· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Τὰ ὑψηλὰ τῶν Μυστηρίων ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Βαπτίσματος
ἐδείχεν.

(1) „Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Διὰ τούτων τὴν πανταχοῦ διήκουσαν ἐδήλωσε Πρόνοιαν, ἥ ὅτι ἐφέστηκε ἡ ἀνέ-
μοις ἡ νέφεσι· ἡ αὐτὸς ἰσχύει ταῦτα ἡ κυβερνᾷ, ἡ τὴν ἐντεῦθεν φερόμενην εἰς καιρὸν δίδωσι χρεῖαν· Περὶ νεφῶν
δὲ ἡ ἀνέμων, Μωσῆς μὲν οὕτως εἶπε· συνεσήμανε δὲ αὐτὰ τοῖς περιέχουσιν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξεργαστικώτερον ἀπαγ-
γέλλων, πλείονος δοξολογίας αἷτιος γίνεται· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Νεφέλη δὲ τοῦ οὐρανοῦ σύμβολον· διὰ
τοῦτο ἡ ὁ Χριστὸς ἐν νεφέλαις ἀναλαμβάνεται, ἐν τῇ συμβόλῳ τῆς θείας δυνάμεως· οὐδαμοῦ γὰρ ἄλλη τις δύναμις
ἐπὶ νεφέλης φαίνεται· Καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „Τοῦτο τῷ Μονογενεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰς οὐρανὸς ἀνα-
λήψεως πέπρακται, ἥνικα νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν· προσέειπεν δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἄνεμος νέφους λεπτότερος ἡ
κουφότερος· οὐκ ἠρέσθη δὲ τῇ τῶν ἀνέμων λέξει, ἀλλ' ἕτερον πάλιν ὀξύτερον ἐζήτησε ἡ ταχύτερον, τῶν περὶ-
γῶν τὴν προσηγορίαν· διὰ τῶν συνηθῶν λέξεων, ἡ καθὼς οἶόν τε ἦν, τὸ κοῦφον, τὸ λεπτόν, τὸ ὀξύ, ἡ τὸ παν-
ταχοῦ τοῦ Θεοῦ παρασχῆσαι βουλόμενος· ἡ ἄνεμος ἐστὶν ὀξεία κίνησις ἀέρος.

(2) „Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Ἡ μὲν οὐσία τῶν Ἀγγέλων, ἀέριον πνεῦμα, εἰ τύχοι, ἡ πῦρ αὔλον κατὰ τὸ
γεγραμμένον· διὸ ἐν τόπῳ εἰσι ἡ ὁρατοὶ γίνονται ἐν τῷ εἶδει τῶν οἰκείων αὐτῶν σωματῶν τοῖς ἀξίοις ἐμφανιζόμε-
νοι· ὁ μὲν τοι ἁγιασμός ἐξωθέν ἐστὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν· οὐ γὰρ φύσει ἅγιοι αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ
ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπεροχῆς, τοῦ ἁγιασμοῦ τὸ μέτρον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἔχουσι· λέγει δὲ ἡ ὁ Θεο-
λόγος Γρηγόριος· „Σὺ δὲ ὅρα, ὅτι οὐκ ἔχομεν οὐδὲ τὴν νοητὴν φύσιν ἡ ἐπουράνιον ἀσμάτως ἰδεῖν, εἰ ἡ ἀσμά-
ματος· πῦρ ἡ πνεῦμα προσσχευομένην ἡ γινόμενην· ποιεῖν γὰρ λέγεται τοὺς Ἀγγέλους πνεύματα, ἡ τοὺς λει-
τουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· εἰ μὴ, ποιεῖν μὲν ἐστὶ, τὸ συντηρεῖν τῇ λόγῳ, καθ' ὃν ἐγένοντο· πνεῦμα δὲ ἀκούει
ἡ πῦρ, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις· τὸ δὲ, ὡς καθάρσιος· ἐπεὶ ἡ τῆς πρώτης οὐσίας (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) τὰς αὐ-
τὰς οἶδα κλήσεις· ἡ ὅτι ἐγγύτατα, ἄλλως ἄλλη ἐλλαμπομένη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς φύσεως ἡ τῆς τάξεως· ὁ
δὲ Χρυσόστομος φησὶ· „Οὐτίποτε εἰσιν οἱ Ἀγγελοι τὴν οὐσίαν πορίσιν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν διὰ τῶν σοικείων
τούτων ἐμφαίνει· λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος· „Ὁξεῖα μὲν ἡ τοῦ Πνεύματος φύσις, ἰσχυρὰ δὲ τοῦ πυρὸς ἡ ἐν-
έργεια· Ἀγγελοὶ δὲ χρώμενος ὑπερέτασι ὁ Θεός, ἡ εὐεργετῇ τοὺς ἀξίους, ἡ κολάζει τοὺς ἐναντίους· ὅθεν τὰ
Σερραφίμ ἐμπρησὰ ἐρμηνεύονται, διὰ τοῦτο ἡ πυρὸς ἐμνημόνευσε τὴν κολαστικὴν σημαίων ἐνέργειαν.

(3) „Ὅθεν λέγει ἡ ὁ Βασίλειος· „Πῶς γὰρ ἡ γῆ ἔστηκε παχία ἡ ἀκλινή; ἐπὶ τίνος ὀχυρμένη; ἡ τίνος ὀντος
τοῦ

6 : „ Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ .

τὰ νερά : ἤγουν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης τόσον πολλὰ ὑψώνονται , ὥστε ὅπου εἰσὶν ἴσα μὲ τὰ βουνὰ · καθὼς παρακάτω λέγει τοῦτο καθαρώτερα .

Ἡ ἄβυσσος , λέγει , εἶναι ὡσάν περιβόλαιον καὶ φόρεμα αὐτοῦ : ἤγουν τοῦ χοιχείου τῆς γῆς . (1) Ἄβυσσος δὲ εἶναι πλῆθος ὑδάτων : ἤτοι ἡ θάλασσα καὶ ὁ Ὠκεανός · ὁ ὅποιος περικυκλῶναι ὅλην τὴν γῆν , καὶ κάμνει αὐτὴν ὡς νησίον εἰς τὸ μέσον εὐρίσκομένην . νοεῖται δὲ τὸ ῥητόν τοῦτο κατὰ τὸν Δίδυμον , καὶ διὰ τὴν ἀμέτρητον γνῶσιν καὶ ἀκαταληψίαν τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ . διότι ἐκπλαγεῖς ὁ Δαβὶδ εἶπεν ὅτι ἡ ἄβυσσος τῆς ἀκαταληψίας εἶναι ὡσάν φόρεμα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δηλ. ταυτὸν εἶπεῖν , ὅτι τὴν ἀκαταληψίαν ἐφόρεσεν ὁ Θεὸς ὡσάν φόρεμα , μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπὸ κάθε του ἐνέργειαν ἀκαταληπτος .

„ Ἐπὶ τῶν ὄρεων στήσονται ὕδατα .

Ἐπάνω , λέγει , εἰς τὰ βουνὰ θέλουν συναχθῶν τὰ νερά , καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλουν ἀναβλῦζου καὶ μὲ ὅλον ὅπου τὰ νερά ἔχουν φυσικὸν ἰδίωμα νὰ τρέχουν κάτω εἰς τὰ χαμηλὰ ἀπὸ τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους . ἢ λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ὅτι

7 : „ Ἀπὸ ἐπιτιμίσσεώς σου φεύγονται αἱ ,
„ πὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσι .

Τὰ μὲν νερά , λέγει , ὅπου ἀναβλῦζου ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ , θέλουν ξηρανθῶν ἀπὸ τὴν σφοδρὰν καὶ φοβεράν προσαγὴν σου · Κύριε , τὰ δὲ ὑψονόμενα κύματα τῆς θαλάσσης θέλουν συσχυλῶν καὶ ἡσυχάζου . ὅθεν ἀλλαχού λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ . „ Καὶ ἐπατίμησα τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ , καὶ ἐξηράνθη . (Ψαλ. ρε ιθ) ἀλλὰ καὶ θέλουν τρομάξου τὰ ἀνωτέρω νερά καὶ κύματα τῆς θαλάσσης , μὲ κάποιον φυσικὸν τρόπον αἰσθανόμενα τὴν φωνὴν τῆς βροντῆς . ἢ καὶ θέλουν τρομάξου καὶ συσχυλῶν διὰ ὠφέλειαν ἐδικήν μας · αἰσθῶν δὲ τὰ νερά τρέμουσι τῇ φωνῇ τῆς βροντῆς , ὡσάν νὰ αἰσθῶνται κάποιον τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησιν . πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι , πρέπει νὰ τρομάξωμεν τὴν βροντὴν καὶ τὴν Θεϊκὴν ἀγανάκτησιν , καὶ νὰ συσχυλωμεθα ἀπὸ τὴν κακίαν ; (2)

8 : „ Ἄ

τοῦ ὑπερείδοντος ; ἢ τίνας ἐκεῖνο πάλιν ; οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν ἔχει ἐφ' οὗ ἔρεισθῇ , πλὴν τοῦ Θεοῦ θελήματος . ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ . „ Ποίαν ἀσφάλειαν ὦ Προφῆτα , ὅπου τοσαῦτον ἔδωκε ὑπόκειται ; οὗτος οὐκ ἀσφαλὴς , ἀλλὰ σαφὲς θεμέλιος · τίς οὖν ἡ ἀσφάλεια ; ἡ δύναμις τοῦ ἐργασαμένου · ὁ ὅρος τοῦ Ποιητοῦ · τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ πάντων ἰσχυρότερον . ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος . „ Διὰ τοῦτο οὐδ' εἶπεν ὁ θεμελιώσας , ἀλλ' ὁ θεμελιῶν . ὥστε οὐδ' ὁ ποιήσας τοὺς Ἀγγέλους , ἀλλ' ὁ ποιῶν ὅπερ δηλοῖ τὴν τῶν πεποιημένων οἰκονομίαν ἢ συντήρησιν , ἀπαξ ἡδρασμένων τε ἢ γειομένων · τοιοῦτον ἢ τὸ σερεῖσθαι βροντὴν ἢ κτίζεσθαι πνεῦμα , ὃν ἀπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέστη , συνεχὴς δὲ ἢ νῦν ἡ ἐνέργεια . λέγει δὲ ὁ Ἰσίδωρος . „ Οὐκ ἐναντίον τὸ , ὁ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν ἢ τὸ , οὐ κλιθῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα . οὐ κλιθῆσεται μὲν γὰρ , σαλευθήσεται δέ · τὸ μὲν τρέμειν , τὴν δουλείαν ὁμολογοῦσα , τὸ δὲ μὴ ἐξίστασθαι τῆς οἰκείας τάξεως , τὸν Θεὸν ὅρον μνηύουσα . καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Αὐτὴν γὰρ ἐφ' ἐκυτὴν ἐδράσας , δέδωκεν αὐτῇ τὸ ἀκίνητον . ἢ τοῦτον διαμένει τὸν τρόπον , ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὸς ἐθέλησῃ . οὕτως ἢ ἀλλαχού φησι . „ Κρεμῶν γῆν ἐπ' οὐδενός . (Ἰαβ . κς' . 6 .)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ἢ ἄλλους , τὸ αὐτὸ νοεῖται ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ : τῆς γῆς δηλαδὴ · κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης , ἥτις μεταχειρίζεται τὰ ἀρσενικά ἀντὶ θηλυκῶν · ὅθεν ἢ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκεν . „ Ἄβυσσον ὡς ἐνδύμα περιέβαλες αὐτήν : τὴν γῆν δηλαδὴ .

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον . „ Ἡ τάχα ἢ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενῆσθαι φησὶ . τὰς τὸ φόβον τινα καμῶναι τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα , κατὰ τινὰς ἀντιπαθείας , ἡμῶν ἀλήπτους . ἐπὶ γὰρ τῇ ἐλλάμψει τῆς ἀστραπῆς ἢ

8 : „Αναβαίνουνσιν ὄρη, καὶ καταβαίνουν.
 „σι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίω-
 „σας αὐτοῖς. (1)

Τὰ μὲν βουνά, λέγει, ἀναβαίνουνσιν : ἤγουν εἶναι ὑψηλά· τὰ δὲ παιδία : ἤγουν οἱ κάμποι καταβαίνουνσιν : ἤτοι εἶναι χαμηλοὶ, καὶ οὕτω μένουσι καὶ τὰ βουνά καὶ οἱ κάμποι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, τὸν ὅποσον ἐδώρισας εἰς αὐτὰ Κύριε. ἀνίστως δὲ νοήσης τὸ ῥητὸν διὰ τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης, ἥξευρε, ὅτι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀναβαίνουνσιν : ἤγουν ὑψώνονται ὡσάν τὰ βουνά· καὶ καταβαίνουνσιν : ἤγουν ταπεινούνται καὶ χαμηλώνουσιν, ὡσάν οἱ κάμποι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐλλείπει γὰρ τὸ, ὡς, καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ πεδία· καὶ προ-
 πει καὶ ὑπακούηται ἐξωθεν,

9 : „Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται,
 „οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Οὕτω τὰ βουνά, λέγει, οὕτω τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, δὲν ὑπερβαίνουν τὸ σύνορον, ὅπου ἔβαλες εἰς αὐτὰ Κύριε, τὸ ὅποσον εἶναι τὸ θεῖόν σου πρόσαγμα καὶ θέλημα· τοῦτο γὰρ εἶναι ὅπου συνέχει αὐτὰ οὐδὲ θέλουν μετακινήσθαι ἀπὸ τῆς φυσικῆς τάξεως τους, ὥς ὅπου νὰ σκεπάσουν τὴν γῆν τὰ μὲν βουνά μετακυλιόμενα ἐπάνω εἰς αὐτήν, τὰ δὲ κύματα τῆς θαλάσσης, εὐγείνοντα καὶ καταπον-
 τίζοντα αὐτήν. (2)

10 : „Ὁ ἔξαποστέλλων πηγὰς ἐν φά-
 „ραγξιν· ἀναμέσον τῶν ὀρέων διε-
 „λευσονται ὕδατα.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀναβλύξεις τὰς βροῦσαις μέσα εἰς τοὺς φάραγγας καὶ τὰ λακκώματα, διὰ νὰ πίνουν τὰ ζῶα τὰ ἐν αὐτοῖς εὐρισκόμενα· ἀνά-
 μετα δὲ εἰς τὰ βουνά διαπερῶσιν οἱ ποταμοί. (3)

11 : „Πο-

τῷ ἤχῳ τῆς βροντῆς, οὐ μόνον ἄνθρωποι καταπήσσομεν, ἀλλὰ καὶ ὄρεα, καὶ θηρία, καὶ τὰ ἐν ὕδασι διακινούμενα φυσικῇ τινὶ λόγῳ συζέλλονται. (διὰ τοῦτο βλέπομεν καὶ ὅταν γίνονται βροχαὶ πολλὰ καὶ φορτοῦναι, ἐπικρατοῦντος νεύου, ἐὰν γένῃ βροντὴ, μεταβάλλεται ὁ καιρὸς, καὶ ἡ βροχὴ παύει, καὶ ἡ τῆς θαλάσσης φορτοῦνα· ταύτην δὲ τὴν μεταβολὴν εἰ ναῦται συνειθίζουσιν νὰ ὀνομάζουσιν Προβάντζαν.) λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Ἀποτελεῖ δὲ τοὺς κατὰ τὰς βροντὰς ψόφους, πνεῦμα ταῖς κοιλότησι τῶν νεφελῶν ἐναπολαμβάνομενον, καὶ βίαιως ἐκρηγνύμενον· ὃ δὲ Θεοδώριτος· „Καθάπερ φησιν, ἡμεῖς τὴν βροντὴν καταπήσσομεν, οὕτω καὶ ἡ θάλασσα τὸν κείμενον δὲ διεν ὄρον.

(1) Ἐν ἄλλοις αὐτὰ.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀθανάσιος περὶ τῶν κυμάτων νοεῖ τὰ λόγια ταῦτα λέγων· „Τὸ φέμενα γὰρ (τὰ κύματα) παρειακασθῆναι ἂν ὄρεσιν· ἀλλ' ἀπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ τοῦ πρόσαγματος, εἰσὶν ἐπιδίαις καὶ ὁμαλὴ γίνεται γῆ· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ἐθεμελίωσας αὐτοῖς τόπον, ὃν οὐκ οἶδ' ὅτε ὑπερβαίνειν· διὸ οὐδὲ ἐπικλύσαι δύνανται τὴν γῆν διὰ τὸ τεθεῖν αὐτοῖς ὄριον, τὸ πρόσαγμα τὸ λέγων· „Μέχρι τοῦτου ἐλεύσῃ καὶ οὐκ ὑπερβήσῃ· ἀλλ' ἐν σαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα. (Ἰωβ. λη'. ιε.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Τὶ τὸ συνέχον τὴν θάλασσαν; τί τὸ δῆσαν; πῶς ἐπαίρεται τε καὶ ἵσταται, ὥσπερ αἰδουμένη τὴν γείτονα γῆν; πῶς καὶ δέχεται ποταμούς πάντας, καὶ ἡ αὐτὴ διαμένει διὰ πληθους περιουσίαν; ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι χρὴ λέγειν; καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Ἡ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθαι, λέγει Κύριος, τὸν τιθέντα ἄμμον ὄριον πρὸς τὴν θάλασσαν; τῷ ἀσθενεσάτῳ πάντων τῇ ψάμμῳ, ἢ ταῖς βίαις ἀφόρητος χαλινούται, καὶ τῷ ὄρῳ τῷ θεῷ πεδεῖται· ὄρος δὲ, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἀλλ' ἡ γνώρισμα τόπου· ἔθεν βουλόμενος ὁ Προφήτης δειξάτω, ὅτι οὐ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ τειχίου, ἀλλὰ τὸ πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ τὰ ὕδατα αἰδούμενα ἐπανάγουσιν, ὄρει τοῦτο ἐκάλεσε.

(3) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐ τῶν ὀρέων καρπὸς εἰσὶν αἱ πηγαί· ἀλλὰ τοῦ κάτωθεν αὐτὰς ἀναβλύζον παρσκευάζοντος εἰς χρεῖαν τῶν ἐν αὐτοῖς ζώων· διὰ τοῦτο φησιν, ὁ ἔξαποστέλλων, τὸ εὐχολὸν κἀνταῦθα δηλῶν· ὥσπερ γὰρ ὁ τὸ ἐν ἀποστέλλων πολλὴν ἔχει τὴν εὐχολίαν· οὕτω καὶ αὐτὸς ἐξ οὐκ ὄντων ταῦτα ἐργασάμενος· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε τὴν εὐχολίαν δηλῶν· „Ὁ καλῶν καὶ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξαποστέλλει πηγὰς δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὀφθαλμοὶ εἶναι παρουσταί, καὶ αὐτὰς φάραγγες κατασκευασμένοι.

ποι, καὶ ὅλη ἀπλῶς ποτίζεται ἡ γῆ, ὅταν συμμέτρως ἄνωθεν δίδονται παρὰ Θεοῦ διὰ τῶν νεφελῶν ἡ βροχαῖς. (1)

„ Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτάσσεται ἡ γῆ.

Ὁλη ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν τὰ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ γῆς ζῶα, θέλουσιν χορτάσθαι ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν ἔργων σου. οὕτω δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ὅχι μόνον καθὸ βλαστάνουν ἐκ τῆς προσαγῆς τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ καθὸ οἱ τόποι, ὅπου γενιοῦν τοὺς τοιοῦτους καρποὺς, ἐργάσθησαν καὶ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Εὐσέβιος, τὸ μὲν, πατίζων ὅρη ἐκ τῶν ὑπερώων, ἐνόησαν, ὅτι λέγεται διὰ μόνον τὰ βουνά· τὸ δὲ παρὸν ῥητὸν ἐννοοῦσιν, ὅτι λέγεται καὶ διὰ τὴν ἅλλην γῆν, ὅτι θέλει ποτισθῇ καὶ αὕτη ἀπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἀπὸ τὴν βροχῆν. ἥτις εἶναι ὡσανῶς ἕνας καρπὸς τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐργάζεται καὶ συναγεῖ τὰς νεφέλας ἐκ τῶν αἰτμῶν τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν λιμνῶν, καὶ τῶν ποταμῶν, καὶ ὅλου τοῦ σοῦ χεῖρου τοῦ ὕδατος. (2)

14: „ Ὁ ἐξανατέλλων χορτόν τοῖς κτή-
„ νεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν
„ ἀνθρώπων.

Εἰδὼ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν χρεῖαν, διὰ τὴν ὅποιαν γίνονται ἡ βροχαῖς. χορτάρι μὲν οὖν ὀνομάζουσιν μερικοὶ, ἐκεῖνο ὅπου βλαστάνει εἰς τοὺς ἀγεωργήτους τόπους καὶ τὰ λιβάδια· χλόην δὲ, ἐκεῖνην ὅπου βλαστάνει εἰς γεωργουμένους τόπους· καὶ τὸ μὲν χορτάρι ἐδόθη νὰ τὸ τρώγουν τὰ ἐλευθέρω καὶ ἄγρια κτήνη τὰ χορτοφάγα· τὴν δὲ χλόην ἐδόθη νὰ τὴν τρώγουν τὰ ζῶα, ὅπου δουλεύουσιν καὶ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους: ἤγουν τὰ βόδια, τὰ ἄλογα, οἱ γαῖδάροι, τὰ πρόβατα, τὰ κατζίκια, καὶ τὰ ὅμοια ἄλλα· ταῦτα γὰρ ὅλα ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων· διατε δουλεύουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὑπηρετοῦν εἰς διαφοροὺς χρεῖας αὐτῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον. Μερικοὶ δὲ πάλιν ἄλλως ἐξηγήσαν· καὶ χορτάρι μὲν ἐνόησαν ἐκεῖνο, ὅπου δὲν κάμνει καὶ ἕνα καρπὸν χρησίμουν εἰς τροφήν τῶν ἀνθρώπων· χλόην δὲ ἐκεῖνην, ὅπου κάμνει καρπὸν χρησίμουν εἰς τροφήν τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ μὲν χορτάρι βλαστάνει διὰ τροφήν τῶν κτηνῶν· ἡ δὲ χλόη βλαστάνει διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν δουλείαν τῶν ἀνθρώπων· καθὸτι ἡ γῆ δουλεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἔγινε. (3)

„ Τοῦ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόστομον· „ Τινες λέγουσιν, ὅτι ἐκ ἐκείνου τοῦ ὑπερουρανίου ὕδατος ἀποβῆται ἡ ἡμῶν ἀφ᾽ ἡμῶν ὕμφοι γίνονται (καθὼς ἡ Μιτροφάνης Σμύρνης διΐσχυρίζεται ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς Β΄ τοῦ Πέτρου ἐπιστολῆς, ὅτι τὰ τοῦ κατακλυσμοῦ ὕδωρ ἐκ ἐκείνου τοῦ ὕδατος γέγονε) τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ· ἐπεὶ ἡ ἀρχόμενος ἔλεγεν· „ Ὁ σιγαῶν ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ: τοῦ οὐρανοῦ δηλαδὴ· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· Ὑπερῶα ἐστὶν ὁ ἀήρ· λέγει γάρ· „ Εἰμήτη φῖλον ὑπερῶα Θεοῦ, ὡς παρ' αὐτοῦ πεποιημένα τὸν ἀέρα νοεῖν τοῖς νέφεσι περιβαλλόμενον· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ὅρη ἀναγωγικῶς ἐννοεῖ τοὺς Προφήτας, οἵτινες οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ οὐρανῶν (εὖς ὁ Θεὸς ὑπερῶα τῆς κτίσεως ἔθετο) ἔχουσι τὴν χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τινες μὲν οὖν τὸν ὑετὸν καρπὸν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ νομίζουσιν· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτον μόνον φημι, ἀλλὰ ἡ ἡλίον ἡ ἀέρα ἡ τροπὰς ἡ ὥρας· ἂν γὰρ μὴ πάντων ἐμπλησθῇ τούτων ἡ γῆ, οὐκ ἂν δύναίτο πρὸς ἀκμὴν τὸν καρπὸν ἀγαγεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἔργα τοῦ Θεοῦ φησιν· οὐ μόνον τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ ἡ τὰ σημεῖα ἡ θαύματα· ὧν καρπὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξ οὗ τὸν ἀνθρώπου θεογνωσίᾳ ἐχόρτασε· τὰ αὐτὰ λέγει σχεδὸν ἡ Εὐσέβιος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ἐνταῦθα καλὴν εἰπεῖν πρὸς τὸν τοὺς ὁμογενεῖς καταδουλούμενον· μία δουλεία τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἄλογα· τοὶ δὲ ταῦτα ὀλίγα· διὰ τὴν φύσιν δουλείᾳ ἡ κυριότητι σχίσας, αὐτὴν ἑαυτῇ δου-

„Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς.

Ἡ γῆ, λέγει, θέλει χορτάσει ἀπὸ τὴν βροχὴν, διατί; διὰ τὴν βλασῆσιν σιταρί, καὶ διὰ τοῦ σιταρίου νὰ γενήσῃ ἄρτον, τὸν ἐκ τοῦ σιταρίου κατασκευαζόμενον. (1)

15 : „Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀν-
„δράπου.

Καὶ ὁ οἶνος, λέγει : ἤγουν τὸ κρασί, εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπαύων, τρέφων, θερμαίνων, καὶ χαρποῖων αὐτήν. καρ-
πὸς δὲ εἶναι καὶ τὸ κρασί τῆς γῆς. διατί ἀπὸ τὴν γῆν βλασάνει ἡ ἀμπέλος. ἀπὸ δὲ τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου ὁ οἶνος κατασκευάζεται. (2)

„Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ.

Ἡ γῆ, λέγει, χορταίνεται ἀπὸ τὴν βροχὴν, διὰ τὴν ποτισθῶν αἱ ἐλαίαι· καὶ ἐκ τῶν ἐλαίων νὰ γένη τὸ ἐλαίον, τὸ ὅποσον ἀκαλύψει καὶ παιδρὲν δει-
χνει τὸ σκληραγωγῆθαι πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἐκεί-
νου, ὅπου τὸ τρώγει, ἢ τὸ αλείφεται.

„Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνδράπου στη-
„ρίζει.

Τὸ μὲν κρασί εὐφραίνει καὶ χαροποιεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἄρτος : ἦτοι τὸ ψωμί
τηνέχει καὶ δυναμώνει αὐτήν, ὅταν ᾖναι ἀποκαμα-
μένη ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ πείναν· καρπὸς δὲ τῆς γῆς
εἶναι καὶ τὸ ψωμί· διότι ὁ Θεὸς ὡς δημιουργὸς ὅλων
τῶν κτισμάτων, ὅλα τὰ προοίεται, καὶ ἄλογα καὶ
λογικὰ, καὶ ἐμψυχὰ καὶ ἀψυχὰ· διὰ τοῦτο γὰρ
χορταίνει τὴν γῆν ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἵνα ἡ γῆ πα-
χυθεῖσῃ καὶ δυναμωθῇ, βλασῆσῃ τὴν ἀρμολίαν
τρο-

δουλεύειν καὶ κυριεύειν ἐποίησας, τὸν καθ' ὁμοιότητα Θεοῦ ὄντα καὶ πάσης γῆς ἄρχοντα· τίς δ' ἀπεμπολὼν; τίς δ' ὠ-
νούμενος; μόνου Θεοῦ τὸ δυνεσθῆναι τοῦτο· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀμεταμέλητα γὰρ αὐτοῦ τὰ χα-
ρίσματα· εἰδὲ ὁ Θεὸς οὐ δούλοι τὸ ἐλεύθερον, τίς δ' ὑπερτιθεῖς τοῦ Θεοῦ τὴν αὐτοῦ δυναστείαν; εἶπε δὲ καὶ ὁ
Θεολόγος Γρηγόριος· „Πλὴν ἀρκεῖ δουλεύειν τοῖς ἐλευθέροις· καὶ τοσοῦτον εἶναι τὸ διάφορον, ὥστε τοῦ αὐτοῦ χορὸς
τὸ μὲν, κρατεῖν· τὸ δὲ, ἀρχεσθαι· μὴ βαρυνέσθω δὲ ὁ ζυγὸς, μηδὲ τῆς πρώτης ἡμῶν ἀμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τίνος χάριν εἰπὼν ὁ Δαβὶδ· „Ὁ ἐξανατέλλων χορτεῖ τοῖς κτήνεσι, προσέθε-
το τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς; ὅτι τὸ αὐτὸ σπέρμα κοινὴ γίνεται ἐκείνῃ καὶ ἀνθρώποις καὶ ἀλόγοις· σκόπει δὲ
καταβάλλεται σῖτος, τέως μὲν ἀνθρώπων τροφή μόνον· ἐπειδὴ δὲ βλασῆσῃ, ἀνείσι καὶ τὴν τῶν ἀλόγων τροφήν·
ὥσπερ γὰρ αὐτὸ τὸ εἶναι δι' ἡμᾶς ἔλαβε τὰ ζῶα· οὕτω καὶ ἡ τροφή αὐτῶν, ἐκ τῆς ἡμετέρας τροφῆς ἔχει τὴν ἀρ-
χήν· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „Πρῶτον μὲν βλάσῃς, εἶτα βοτάνη καὶ χλόη, εἶτα χορτοῦ αὐξήσις, εἶ-
πειτα ἡ τοῦ σπέρματος τελείωσις· ὁ δὲ Ἡσυχίος· „Γῆν ἐννοεῖ τὸ κυριακὸν σῶμα· ἐκεῖθεν γὰρ τὸν ἄρτον τὸν
μουσικὸν ἐξήγαγεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος· „Φυσικὸν μὲν καὶ ὑψηλὸν ποτὴν ἀναγκαῖον διψῶσιν εἰς τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ οἶνος·
χρήσιμον· κινῶσθαι δὲ ἄριστον ὕδατι πλείω τὸν οἶνον· θερμὸς γὰρ ὢν, καὶ χυμοὺς ἔχων ἡδεῖς, κεκραμένως ἡμ-
μελῶς, τὰ μὲν αἰσχροὶ τῶν περιττωμάτων διατῆκε θερμότητι· τοὺς δὲ δρυμεῖς καὶ φαύλους χυμοὺς ταῖς εὐδαίαις
κεράνυσεν· εὖ γοῦν ἐκεῖνο εἴρηται· „Αγαλλίαμα ψυχῆς καὶ εὐφροσύνη καρδίας, οἶνος ἐκτίσαι ἀπ' ἀρχῆς πινόμε-
νος ἐν καιρῷ αὐτάγκης· πενρία δὲ ψυχῆς οἶνος πινόμενος πολὺς ἐν ἐρεθισμῷ καὶ ἀντιπτώματι· (Σειρ' λα' 33.)
ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Οὐ γὰρ εἶπε τρέφει σῶμα· καὶ τοι καὶ τοῦτο ποιεῖ· ἀλλὰ δεικνύς διπλὴν αὐτοῦ τὴν
ἐνέργειαν φησὶν· „Εὐφραίνει καρδίαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰσίδωρος· „Ὁ οἶνος φάρμακον καὶ παραμυθία τις γίνεται
μετρίως πινόμενος, καὶ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· ὁ δὲ ταύτης ἐπέκεινα, ἄσωτος καὶ ἰβριστής, καὶ ἀκόλαστος κέκλη-
ται· „Ακόλαστον γὰρ οἶνος καὶ ὑβριστικὸν μέθη (Παρ' κ' 1.) ὥς ἐάν τὸν ὄρεον ἐξέλθῃς καὶ μὴ μέτρῳ πίνῃς,
τὸ φάρμακον δηλητήριον γέγονε· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος· „Οἶνος ὁ μουσικὸς εὐδῆλον· ὅθεν οὐδὲ τὸ σῶμα, ἀλ-
λὰ καρδίαν εὐφραίνει· ἔχει γὰρ ἀμαρτημάτων ἀφέν· (τῶν συγγνωστῶν δηλαδὴ)· ἐφ' ᾧ μάλιστα ἡ καρδία τῶν
ἀνθρώπων εὐφραίνεται.

τροφήν εἰς ὅλα τὰ ζῶα - (1)

16 : „ Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πε-
„ δίου · αἱ κέδροι τοῦ λιβάνου , ὥς
„ ἐφύτευσας .

Ἀπὸ τὴν βροχὴν , λέγει , ὅπου ἔχει νὰ χορ-
τάσῃ ἡ γῆ , ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν νὰ χορτάσουν καὶ νὰ
χλοηφορήσουν καὶ ὅλα τὰ φυτὰ τῆς γῆς , καὶ τὰ
διάφορα δένδρα . ὁμοίως καὶ οἱ κέδροι τοῦ βουνοῦ
τοῦ καλουμένου λιβάνου - διὰ μέσου δὲ τῶν κέδρων ,
οἱ ὅποιοι εἶναι δένδρα πλέον ὀνομαστά , ἐφανέρωσεν
ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλα τὰ διάφορα δένδρα , τὰ ὅποια ἐ-
φύτευσας , λέγει , ἐσὺ Κύριε , μετὰ τὴν προσηγνῆ
σου . (2)

17 : „ Ἐκεῖ στρουθία ἐνοσσεύουσιν · τοῦ
„ Ἐρωδίου ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν .

Ἐπάνω , λέγει , εἰς τὰ φυτὰ καὶ δένδρα
καὶ κέδρους , θέλουν κατασκευάσουν τὰ μικρὰ που-
λάκια τὰς φωλεὰς των . διὰ μέσου δὲ τῶν μικρῶν
πουλακίων , νόησον σὺ ἀγαπητέ , καὶ τὰ λοιπὰ
πουλάκια · ἐπειδὴ τὰ δένδρα δὲν εἶναι μόνον εἰς τοὺς
ἀνθρώπους χρήσιμα , ὕλην διδόντα εἰς κατασκευὴν
οἰκιῶν καὶ καροβίων , ἀλλὰ εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὰ
πουλάκια , διὰ νὰ πετοῦν εἰς αὐτὰ , διὰ νὰ κάθονται
ἐπάνω νὰ κελυδοῦν , καὶ διὰ νὰ κατασκευάζουν ἐ-
πάνω εἰς αὐτὰ τὰς φωλεὰς των . τὸ δὲ πουλάκι τὸ
ὀνομαζόμενον Ἐρωδίος , αὐτὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἄλ-
λα , κατασκευάζει ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα τὴν φω-
λεάν του . (3)

18 : „ Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις , πέ-
„ τρα καταφυγὴ τοῖς λαγοῖς .

Βλέπε ἐδῶ ὡς ἀναγνώστα , πῶς καὶ τὰ ὑψηλὰ βουνά,
καὶ ἡ πέτρα εἶναι χρήσιμα · ὅλα γὰρ τὰ ποιήμα-
τά του προνοεῖται καὶ φροντίζει ὁ Θεός , ὥς καὶ
αὐτὰ τὰ μικρότατα καὶ εὐτελέστατα ζῶα · διατί
ἀν

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος · ἡ Πρότερον μὲν τοι τὰ συνεκτικώτερα τῆς ζωῆς ἡμῶν μνήμης ἡξιώθη , ὅσα τοῖς
οἰκείοις καρποῖς τὸν ἄνθρωπον δεξιούμενα , ἀφθονον παρασκευάζει τὴν διαίταν · ἄρτος τὴν ζωὴν παρέχει · οἶνος με-
τὰ τούτου καὶ παραμυθίαν ἀθυμίας ἐπινοεῖ · τὸ ἔλαιον εὐεκτηῖν παρασκευάζει · καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπιτείνει , ἀλοιφὴ κε-
χημένων ἡμῶν . ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · ἡ Ἰλαρύνεται δὲ καὶ φαίδρυνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐλαίῳ τῇ
θρεπτικῇ τοῦ Θεοῦ φωτὸς , καὶ λύονται τὰς νόσους καὶ τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς · ἐπινοεῖ μὲν διαφέροντι τοῦ ἀποδοθέν-
τος οἶνου · ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγος , ὥσπερ ἀμπέλος , εὐτὶ καὶ ἐλαία ἐστίν · ἐγὼ φησὶν , ὥσπερ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῇ
ἐκκῇ τοῦ Θεοῦ · ἡ γὰρ αὐτοῦ διδασκαλία κατὰ διάφορον σχέσιν οἶνός τε καὶ ἔλαιόν ἐστι καὶ ἄρτος · ἐφί δὲ καὶ ὁ Ἡσὺ-
χίος · ἡ Ἐν τῇ χάρισματι τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος · ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ πρόσωπα τῶν πιστῶν Ἰλαρύνεται · ἐ-
πειδὴ ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἀγάπη χαρὰ · καθὼς ὁ Παῦλος φησὶ σπρίζει δὲ ὁ μουσικὸς ἄρτος τὴν καρδίαν , πε-
ποίθησιν αὐτῷ παρέχων , ὅτι σῶμα καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ τῇ τοῦ μουσικοῦ σώματος μεταλήφει , γινόμεθα .
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος · ἡ Καὶ τὰ ἄκαρπα δένδρα τοῦ Θεοῦ εἰσιν · ὅταν δὲ λέγῃ , ὅτι ἐφύτευσας , τοῦτο
δηλοῖ , ὅτι οὐκ ἀνθρώπων πόνος , οὐδὲ ἐπιμελεία γεωργίας , ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσταγμα , τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐγχειρί-
σθαι τῇ φύσει τῆς γῆς , τὴν τοιαύτην βλάστησιν αὐτοῖς δίδωσι . ἀλλὰ καὶ ὁ Εὐσέβιος λέγει · ἡ Ὅτι ὁ Ἐβραῖος
καὶ οἱ λοιποὶ , ξύλα τοῦ Κυρίου εἶπον · διὰ τοῦτο , καθὼς αὐτοφύτῃ καὶ οὐ χειρόκμητα , ἀλλὰ θεῖο λόγῳ βλαστήσαντα
ξύλα δὲ ἀναγωγικῶς ὁ Ἡσὺχίος ἐνόησε · ἡ Τὸς μελετῶντας τὸν νόμον ἡμέρας καὶ νυκτός · τοὺς παρὰ τὰς διεξό-
δους τῶν ὑδάτων ὡς ξύλον πεφυτευμένους · οἵτινες χορτάζονται θεογνωσίας · κέδρους λιβάνου δὲ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν ἡρ-
μήνευσεν , ὧν ὁ λίβανος σύμβολον ὡς γέμων εἰδῶλον · οἵτινες φυτευθέντες παρὰ τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι καὶ τὸν νόμον
τοῦ Θεοῦ μελετήσαντες , θεογνωσίας χορτάζονται . καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει · ἡ Ὅτι οὐ περὶ ξύλων ὁ λόγος · πε-
ρὶ ἁγίων δὲ μᾶλλον τῶν ἐρριζωμένων τῇ πίστει καὶ καρποφορούντων ἐν δικαιοσύνῃ . (ἐν τῇ ἐκδεδ . Σειρή .)
- (3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος · ἡ Ὅτι ὁ Ἐρωδίος κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἐλά-
ταις · ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει · ἡ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον , ὅτι οὐ παύει πάντα δένδρα ἐπιτή-
δεῖα

ὅν τὰ βουνά καὶ ἡ πέτρας δὲν ἐγίνοντο, διὰ νὰ κρύπ-
πωνται τὰ ζῶα εἰς αὐτά, βέβαια πρὸ πολλοῦ ἤθα-
λαν ἐκλείψουν τὰ διάφορα γένη καὶ εἶδη τῶν χορτο-
φάγων ζώων, κατατρωγόμενα ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα θη-
ρία. (1)

19 : „ Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς .

Ο' Θεὸς , λέγει , ἔκαμε τὴν Σελήνην : ἵ-
γουν τὸ φεγγάρι διὰ νὰ φωτίζη εἰς τὸν καιρὸν τῆς
νυκτὸς . ὅθεν ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ : „ Τὴν
Σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς .
(Ψαλ . ρλβ΄ . 9)

„ Ο' ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ .

Ο' ἥλιος , λέγει , γνωρίζει πότε νὰ βασιλεύ-
σῃ . γνωρίζει δὲ τοῦτο , ὅχι ὡς ἐμπυχος καὶ λογικός,
ἀλλὰ καθὼς δὲν ὑπερβαίνει τὸν ὅρον , ὅπου ἐδιώρισεν
ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν , νὰ φαίνη μὲν τὴν ἡμέραν , νὰ κρύ-
πτεται δὲ τὴν νύκτα . ἀλλὰ ὡς αὐτὸν λογικός , ἤξευρε
τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον .
μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ἔγνω , μεταφερόμενον ἀπὸ
τὰ λογικὰ εἰς τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα . ὅλοι δὲ ἐδῶ
τὸ , ἐνεργεῖ : ἡγουν ὁ ἥλιος ἐνεργεῖ τὴν ἀνατολὴν
καὶ τὴν δύσιν του . (2)

20 : „ Ἐξου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ :

Σὺ

δεια πρὸς καταγωγήν . ἀλλ' ὥσπερ αἱ τροφαὶ τῶν πετεινῶν ἔσονται ἐν ἐνέργειαι καὶ οἱ βίοι διάφοροι , οὕτω καὶ αἱ εἰκασί-
προσθέτει δὲ ὁ θεὸς Μάξιμος . „ Ὅτι ὁ Ἐρωδίδης τὸσσην σαρκοφάγον ἔχει , (καθὼς λέγουσιν οἱ ἱστορικοὶ) ὥσπερ
ὅπου , ὅταν μέλλῃ νὰ συνουσιασθῇ μετὰ τὸ θηλυκὸν , πενθεῖ καὶ κλαίει τεσσαράκοντα ἡμέρας . καὶ πάλιν ἀπ' οὗ συ-
νουσιασθῇ , κλαίει ἄλλας τεσσαράκοντα . ἔχει δὲ τὴν φωλεάν του ὑψηλὰ , ὥστε νὰ μὴ σκιαζέται ὑπότινος παρὰ δει-
γμα ζωνταίνων τῆς σαρκοφάγου , ἡ ὁποία ἡγείται καὶ ὑπερέχει πολλῶν ἀρετῶν . ὁ δὲ Ἡσύχιος . „ Στρουθία ὀνομάζει τὰς
παρὰ τοῦ Διαβόλου καὶ τῶν αὐτῶ συμπραττόντων διωκομένων ψυχὰς , δι' εὐσέβειαν δυνάμεως τὰς αὐτοῦ παγίδας
διαφυγεῖν . περὶ ὧν ὁ Δαβὶδ εἶρηκεν . „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίαν ἐρήσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων .
Ἐρωδίδης δὲ ὀνομάζει τὸν Πέτρον . ἐπεὶ δὲ τῷ Χριστῷ διηγεῖται ἡκολούθει . καὶ ὥσπερ ὁ Ἐρωδίδης ἡγείται τῶν στρο-
υθίων : οὕτω καὶ ὁ Πέτρος τῶν ἄλλων Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων . καὶ ὥσπερ ὁ Ἐρωδίδης δαίνυσσι τοῖς στρουθίοις , πῶς χρὴ
τῶν παγίδων ὑπεράλλεσθαι τῶν θηρευτῶν : οὕτω καὶ ὁ Πέτρος τῇ ἀρνήσει παγιδευθεὶς , διὰ μετανοίας τὴν παγίδα
ἐξέφυγε καὶ τοὺς ἄλλους μετανόειν διδάσκει .

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . „ Ἐπεὶ δὲ γὰρ τὸ δειλὸν τῆς φύσεως , τὰς ἐλάφους , καὶ τοὺς λαγῶν προδίδω-
σι , καὶ πᾶσι ποιεῖ τοῖς θηράταις εὐχρηστός , καὶ ταχύτητα ποδῶν , καὶ ἀσφάλειαν τόπων ἐχαρίσατο (ὁ Θεός .)
ὡς εἰσάτερον ἢν , τὸ ἕτερον ἀχρηστον ἢν . ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος λέγει ὑψηλότερον . „ Μιμεῖται τὴν ἐλάφον καὶ ὁ δια-
γνωστικὸς νοῦς , καθάπερ ὅρη τὰ ὑψηλὰ τῶν θείων νοημάτων μεταδιώκων , καὶ τὰ ἐμφωλεύοντα τῇ φύσει τῶν ὄντων πᾶ-
σιν ἰοβόλων δίκην τῷ λόγῳ διαφθεῖρων τῆς κρίσεως . ὁ δὲ Βασίλειος φησὶ . „ Τὸ δὲ σπέρμα τῆς εἰς Χριστὸν πί-
σεως καταφυγὴ γίνεται τοῖς λαγῶσι πέτρα , περὶ ἧς ἔρηται . „ Ἐν πέτρᾳ ὑψώσας με . ὁ δὲ Δίδυμος λέγει .
„ Τὸ γένος τῶν ἐλάφων πολεμῶς ἔχει πρὸς τὸ τῶν ὄφειων γένος . σπεύδουσι γὰρ ἀνελεῖν αὐτοὺς . τοιοῦτοι δὲ πᾶν-
τες οἱ Χριστοῦ Μαθηταὶ ἐτοιμῶς ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακλήν . ἔσχον δὲ καὶ τὴν κατὰ τῶν νοητῶν ὄφειων δύ-
ναμιν ἐκ τοῦ ὀρέξαντος ἐξουσίαν αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω ὄφειων καὶ σκορπίων , καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ . ὁ
δὲ Ἡσύχιος . „ Ἐλάφους μὲν , τοὺς δικαίους νοεῖ . ἐπεὶ δὲ καθαρὰ ζῶα αἱ ἐλάφοι τυγχάνουσι . λαγῶν δὲ ,
τοὺς Ἐθνικοὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς . ἐπεὶ δὲ οἱ λαγῶι ἀκάθαρτα ζῶα καὶ ἀσθενεῖ εἰσιν . „ Οὐκ ἔδεσθε γὰρ φρεσὶ τὸν
κάμηλον καὶ τὸν ὄν καὶ τὸν δασύποδα . ἡτοι τὸν λαγῶν (Δευτερ . ιδ΄ . 7 .) ὅθεν καὶ ὁ Σύμμεχος εἶπε . „ Πέ-
τρα καταφυγὴ τοῖς χοιρογυλλίοις . οἱ δὲ χοιρογυλλιοὶ ἀκάθαρτά εἰσι . διὸ λέγει ὁ Σολομών . „ Καὶ οἱ χοιρο-
γυλλιοὶ ἔθνος οὐκ ἰσχυρὸν , οἱ ἐποίησαντο ἐν πέτρᾳς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους . (Παρ . λ΄ . 26 .)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει . „ Δι' οὐδὲν ἕτερον τὴν σελήνην γεγενῆσθαι φησιν , ἢ πρὸς ἀριθμὸν καὶ διδωνασί-
μιν τε καὶ ἡμερῶν . τὸ γὰρ εἰς καιροῦς , τοῦτο δηλοῖ . καὶ ἐν τῇ Γενέσει δὲ , γέγραπται περὶ τῶν φασήγων . „ Ἐ-
ξωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροῦς . εἰς σημεῖα μὲν , κατὰ τὸν Βασίλειον , ἀρχμῶν , πνευμάτων κινήσε-
ως . εἰς καιροῦς δὲ , τὰς τῶν καιρῶν ἐναλλαγὰς , χειμῶνος , ἔαρος , θέρους , καὶ μετοπώρου . ὁ δὲ Ἡσύχιος . „ Σε-
λήνην ἐνοεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν , ἢν τινα μέχρι καιρῶν τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν ἔθετο ὁ Θεός . ἥλιος
δὲ τὸν Χριστόν . ὅς τις ἔγνω τὴν ἑαυτοῦ δύσιν . τὸν γὰρ καιρὸν , καθ' ὃν προσήκει τὸ πάθος εἰκονομῆσαι , ἐγίνω-
σκειν .

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὥρισας νὰ γίνεται σκότος, τὸ ὁποῖον παρυφίσταται, ὅταν ἀναχωρῇ καὶ βασιλεύῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. τὸ δὲ σκότος πάλιν, ἔγινε νύξ. ὅθεν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἡμέραν· καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε, νύκτα, (Γεν. α'. 5.) (1)

„Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ θρυμοῦ.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὴ ἀναγνώστα, τὴν χρησιμότητα ὅπου ἔχει ἡ νύκτα· διατὶ αὕτῃ δὲν προξενεῖ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνάπαυσιν· οὐδὲ κάμνει αὐτοὺς δυνάτωτέρους διὰ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀναπαύσεως, ἀφ' οὗ τοὺς παρῃλῆξεν κουρατμένους ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θηρία δίδει παρρησίαν νὰ περιπατοῦν, διὰ νὰ εὕρισκουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους. (2)

21: „Σκύμνοι ὀρυόμενοι τοῦ ὀρπάσαι καὶ „ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.

Εἰς τὸν καιρὸν, λέγει, τῆς νυκτὸς περιπατοῦν τὰ λεοντάρια, καὶ τῶν λεονταρίων τὰ παιδιά ἀρρυσιῶντα καὶ φωνάζοντα μὲ ἀγρίαν φωνὴν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην: διὰ νὰ ἀρπάσουν δηλαδὴ καὶ νὰ εὕρουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους, τὴν παρὰ τῷ Θεῷ ὄψαν, ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ διδομένην εἰς αὐτὰ· ἀπὸ τὸν Θεὸν γὰρ δίδεται ἡ τροφή ὅλων τῶν ζώων. ὅθεν ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ· „Ὁ διδούς τροφήν πάσῃ σαρκὶ (Ψαλ. ρλ'. 25) (3) ἢ λέγει, ὅτι τὰ λεοντάρια φωνάζοντα, ζητοῦν τροφὴν τινα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν τροφήν τους. διατὶ πολλὰς φορές πολλοὶ ἄνθρωποι παρετήρησαν καὶ εἶδον πολλὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ὅταν πεινοῦν, ἢ διψοῦν, ἀσπικνούν τὴν κεφαλὴν τους εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ με ἀπόρρητον λόγον ἐπικαλοῦνται τὸν ποιητὴν διὰ νὰ τοὺς δώσῃ τροφήν· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „Διδόντι τοῖς κτήνεσι τρο-

σκειν, ὥς πρὶν μὲν ἔλθειν τοῦτον λέγειν· „Οὐπω ἦκει ἡ ὥρα· ὅτε δὲ ἐν τῇ προσήκοντι καταλαβὼν ἦν, ἔηλυθεν ἡ ὥρα, φησιν, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαττον μέρος τῆς διὰ φωτὸς εὐεργεσίας, τὸ ἀναπαῦσαι κάμνοντα τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραχωρῆσαι τῇ νυκτί. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅπερ ἐν ἡμέρᾳ ἐστὶν ἡ σκιά, τοῦτο οἶσθαι χρὴ ἐν νυκτί τοῦ σκότους εἶναι τὴν φύσιν· οὐδὲν γὰρ ἑτερόν ἐστι κατὰ τὴν φύσιν, ἢ σκίασμα γῆς· τὸ δὲ σκότος, οὐκ οὐσία τις ἐστὶν, ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτὸς γὰρ ἐστὶ γένεσις· αὐτὸ γὰρ τὸ ἐξερεῖσθαι φωτὸς, σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τοῦτο, φησιν, ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας ἢ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογισώμεθα εἶναι· ὁ δὲ Ἡσύχιος· Σαφῶς φησι, τὸν τοῦ Σταυροῦ λέγει καιρὸν, ἐν ᾧ ἔδυνεν ὁ ἡμέτερος ἥλιος· τότε γὰρ σκότος ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς ἕως ὥρας ἐνάτης ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἐπειδὴν ἀναχωρήσῃ ὁ ἥλιος φησι, τότε τὰ θηρία ἀγελάζονται· ἢ ἐστὶ θαυμάσαι τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν, ἢ τὴν ἐν τοῖς θηρίοις διατάξιν· ὅταν γὰρ οὐ καθεύδῃς, τότε ἐκεῖνα τὴν ἔρμηνον ἔπεισι· ἢ ἡ νύξ, σοὶ μὲν ἀνάπαυσιν πραγματεύεται, τοῖς δὲ θηρίοις ἀδείαν παρέχει, ὥς τὰς πεινώσας ἐμπλήσαι γαστέρας· ὑψηλότερον δὲ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· „Δρυμὸν διομᾶζει συνήθως ἡ θεία Γραφή, τὸν ἕλῃδον τῶν ἀνθρώπων βίον τὸν τὰ ποικίλα εἶδη τῶν παθημάτων ὑλομανήσαντα· ἐν ᾧ τὰ φθαρτικὰ θηρία φαλεῖται ἢ κατακρύπτεται· ὅν ἡ φύσις ἐν φωτὶ ἢ ἡλίῳ ἀνενέργητος μένουσα, διὰ τοῦ σκότους τὴν ἰσχὺν ἔχει· μετὰ γὰρ τὸ δύναι τὸν ἥλιόν φησιν ὁ Προφήτης (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἐν αὐτῇ τὰ θηρία τοῦ θρυμοῦ τῶν φωτῶν ἀναδύεσθαι· τοῖς γὰρ σκοτεινοῖς ἐχθροῖς καιρὸς εἰς τὴν κατὰ τῶν ψυχῶν ἐπιβουλὴν ἡ νύξ γίνεται ἢ τὸ σκότος· ἐν ᾧ τὴν πονηρὰν βρῶσιν αὐτῶν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ ποιμνίων ἐργάζονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „Λέγεται ἢ τοῦτο, ὅτι οἱ λέοντες, ὅταν ἴδωσί τι τῶν ἀσθενεσέων ζώων, πρῶτον ὠρύονται· ἢ οὕτως ἐκεῖνο καταπλήξαντες, ἐπιτρέχουσι, ἢ θήραμα ἢ τροφήν ποιοῦνται τὸ ληφθέν· διὰ τοῦτο τοῖνυν κἀντάσθαι εἴρηται, ὅτι σκύμνοι ὠρύονται τοῦ ἀρπάσαι· ὁ δὲ Ἡσύχιος θηρία τοῦ θρυμοῦ ἢ σκύμνους τοὺς Δαίμονας λέγει· οἷτινες ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ὠρύοντο, νομίζοντες, ὅτι τότε ἔχουν καιρὸν κυνηγίου· διατὶ ἐβλεπον τὸν Ἰούδαν, ὅπου ἐπρόσδωκε τὸν Κύριον· τὸν Πέτρον, ὅπου τὸν ἀνήθι· τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους· ὁποῦ ἔφυγον ἢ ἐσκαρπίσθησαν· ὠρύοντο λοιπὸν οἱ Δαίμονες διὰ νὰ ἀρπάσουν ἢ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Θεὸν τοὺς ἄν-

πο-

τροφὴν αὐτῶν, καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. (Ψαλ. ρμς. 9.)

22: „ Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθη.
„ σαν. καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοι-
„ τασθῆσονται.

Ὅταν, λέγε, ἀνατελῇ ὁ ἥλιος τὸ πρωΐ,
εὐθὺς καὶ τὰ ζῶα ὅ, α καὶ θηρία συμμαζώνονται, καὶ
κρύπτονται μέσα εἰς τὰς φωλεὰς τῶν καὶ κατοικίας,
ἐπειδὴ καὶ ἐκ φύσεως ἡξεύρουν τὸν διωρισμένον εἰς
αὐτὰ καιρὸν διὰ τὴν περιπατοῦν, κατὰ τὸν Χρυσό-
φομον.

23: „ Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον
„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ
„ ἕως ἑσπέρας.

Ὅταν, λέγε, ἀνατελῇ ὁ ἥλιος, τὰ μὲν
ἄλογα καὶ ἄγρια ζῶα συμμαζώνονται εἰς τὰς φωλε-

άς τῶν, ὁδὲ λογικὸς ἄνθρωπος σηκούμενος ἀπὸ τῶν
ὑπνόν, εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν οἶκόν του διὰ τὴν δου-
λευτὴν τὸ ἔργον καὶ τέχνην του, ἕως τὸ ἑσπέρας. τὸ-
τε γὰρ πάλιν γυρίζει εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ τὴν ἀνα-
παυθῆναι ἀπὸ τὸν κόπον. ἡξεύρει γὰρ, ὅτι ἡμὲν ἡμέ-
ρα, ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ
εἰς τὰ ἡμέρα ζῶα. ἡ δὲ νύκτα, ἐδιωρίσθη εἰς τὰ ἄ-
γρια ζῶα, ἵνα μὴ ἐνούμενα τὰ ἡμέρα μὲ τὰ ἄγρια
κατατρώγωνται καὶ διαφθείρωνται ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλ-
λο, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. (1)

24: „ Ὡς ἔμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύ-
„ ριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

Ἐδῶ θαυμάζων καὶ ἐκπληττόμενος ὁ Προφή-
της Δαβὶδ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, φωνάζει οὕτως ἐκ
διοθέσεως. Πολλὰ ἐθαυμασώθησαν Κύριε, τὰ ἔργα
σου καὶ ποιήματα. ἐπειδὴ αὐτὰ ἄλλο πρὸς ἄλλο συγ-
κρινόμενον, καὶ ὅλα πρὸς ὅλα, καλῶς πάντα ἔχουσιν
εἰς ἑνὸς κόσμου σύστασιν καὶ συμπλήρωσιν, ὡς εἶπεν
ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὅλα σου τὰ κτίσματα, τὰ
ἑκαμὲς μὲ σοφίαν ἀκατάληπτον. διατὶ κινεῖται ἀπὸ
αὐτὰ οὐδὲ τὸ μικρότατον, δὲν ἔχιναι ματαίως καὶ

28.

προσέλους. ὅθεν ὁ Κύριος εἶπε. „ Σίμων Σίμων, ἐξητήσατο ἡμᾶς ὁ Σατανᾶς τοῦ σινιῆσαι ἡμᾶς ἐν τῷ στίγνῳ. καὶ γὰρ
ἰδεήσθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου.

(1) Προσθέτει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσορρήμων. „ Καθευδόντων μὲν τῶν δεσποτῶν ἀνθρώπων, ἀνίσταται τὰ θηρία
ἀνιστάμενων δὲ, ἀποπνέει καὶ ἀναχωρεῖ. εἶδες εὐταξίαν δημιουργοῦ; διανέμει ὁ Δεσπότης, καὶ οὐδὲν εὐρίσκει τῶν
λυμαινομένων. ἀλλὰ προλαβὼν ὁ ἥλιος πάντα συνήλασε τὰ ἐπιβουλεύοντα. καθάπερ γὰρ δραπεταὶ καὶ φυγάδες ἀ-
ποπνέουσι φαινομένου τοῦ Δεσπότητος, καὶ εἰς τὰς ἰδίας καταδύσεις χωροῦσι, τοῦ ἡλίου ἀνίσχοντος. ὁ δὲ ἄνθρω-
πος τὸν τῆς προτεραιᾶς διὰ τοῦ ὑπνὸς ἀποθέμενος κόπον, νεαρὸς αὖθις ἐν τοῖς ἔργοις καὶ πρὸς ὅλους ἀπαντᾷ. ἔφη
δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Νῦν, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸν συλλέσεται. καὶ τὰ θηρία παρῆσιάζεται, καὶ ἔκτι τῶν
φῶν ἑκαστον τὴν διδομένην παρὰ τοῦ κτισαντος. ἡμέρα, καὶ τὰ θηρία συνάγεται, καὶ ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἐ-
πίστρεται, καὶ ἀλλήλοις ὑποχρεῖται ἐν τάξει, νόμῳ καὶ λόγῳ φύσεως. ὁ δὲ ἡσυχίᾳ τὴν ἰδικὴν τοῦ ἀναγωγῆν ἀ-
πολαύων λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἀνέσῃ, συνήχθησαν μὲν: ἡτοὶ ὑπεχώρησαν, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος. τὰ θη-
ρία καὶ οἱ Δαίμονες εἰς τὰς ἑαυτῶν σκοτεινὰς μάνδρας. οἱ δὲ Ἀπόστολοι οἱ κενυμένοι οὗτοι διὰ τὸν φόβον τῶν
Ἰουδαίων, ἐξῆλθον καὶ ἐπαρρησιώθησαν, λαβόντες θάρρος ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ πιστοὶ
μέχρις ἑσπέρας. ἡτοὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τῶν ἐργάζονται τὸ οἰκεῖον ἔργον. ἡτοὶ τὴν ἀρετὴν ταύτην γὰρ ὁ
Ἰωάννης ἡμῖν εἰς ἐργασίαν ὁ Κύριος. ὑψηλότερα δὲ τὸ ἥμισυ τοῦτο ἐνέσπεν ὁ Θεσσαλονίκης θεὸς Γρηγόριος γράφων
πρὸς τὴν Ξένην. „ Ἡμέρας δὲ διανυσάσης, καὶ φωσφορὸν ἀνατείλαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἐν Ἀ-
ποστόλοις Κερυφαῖον, ἔχεισι κατὰ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὁ ὅστις ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἄντας ἐργασίαν αὐτοῦ.
καὶ τῇ φωνῇ χροῦμενος ὁδῷ, ἀνέισιν, καὶ ἀνάγεται ἐπ' ὅλην κλίαν, καὶ τῶν ὑπερκοσμίαν ἐν τούτῳ τῇ φωνῇ πραγμάτων.

περιττώσ· ἀλλὰ ὅλα ἔχουσι λόγους καὶ αἰτίας καὶ τέ-
λη θαυμασά, διὰ τὰ ὅποια ἐκτίσθησαν· ἀγκυλὰ καὶ
εἰς ἡμᾶς τὰ τέλη ταῦτα εἶναι ἀκατάληπτα. (1)

„Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Ὁλη ἡ γῆ, λέγει, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ θαυ-
μασά καὶ ἀγαθὰ κτίσματά σου Κύριε, καθὼς εἶπεν
ὁ Θεοδώριτος. (2)

25 : „Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ
„εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἔρπετά, ὧν οὐκ
„ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ
„μεγάλων.

Ἰδοὺ, λέγει, αὕτη ἡ θάλασσα, ὅπου βλέπο-
μεν, πόσον εἶναι μεγάλη! καὶ πόσον πλατεία καὶ
εὐρύχωρος! διὰ τὴν αὐτὴν εὐρίσκονται τόσα ἔρπε-
τα: ἡγουν τόσα ὀφάρια καὶ κήτη, τὰ ὅποια εἶναι
κατὰ τὴν ποσότητα ἀναρίθμητα· ἐκεῖ εἰς τὴν θάλασ-
σαν εὐρίσκονται ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα. (3)

26 : „Ἐ-

ὁ τοῦ θαύματος! ἐπόπτης καθίσταται, μὴ διαζευγνύμενος, ἢ διαζευγνύμενος τῆς τιναρχῆς συμπροηγμένης ὕλης,
ὡς οἶδεν ἡ ὁδός.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅταν ἀκούσωμεν περὶ Θεοῦ, ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, τὴν δημιουργί-
κην αὐτοῦ τέχνην διδασκόμεθα. ὁ δὲ Ἀπόστολος σοφίαν τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖ λέγων· „Ὅς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία
ἀπὸ Θεοῦ ἐν αὐτῷ οὖν τὰ πάντα ἐκτίσθη· λέγει ἢ ὁ Χρυσόστομος· „Χριστὸς Θεοῦ σοφία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐγένετο
ἢ διεκοσμήθη τὰ μικρὰ, τὰ μεγάλα, τὰ ἀγρία, τὰ ἡμέρα, τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἀκαρπα, τὰ ὑψηλὰ, τὰ πεδία, τὰ
ὑπτια, ἢ τὰ λοιπὰ πάντα· ἢ ὅπερ ὁ Μωϋσῆς ἔλεγεν, ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησε καλὰ λίαν, τοῦτο ἢ οὗτος ἐκείνῳ
συμφώνως εἶπεν, ὅτι δὴ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ὁθεν ἢ Γεώργιος ὁ Πισσίδης Ἰαμβικῶς εἶπεν·

„Ὁ τῇ τεσσαύτῃ συστάσει τοῦ οὐρανοῦ,
„Ὁ νύκτα κοσμῶν ἢ σολίζων ἡμέραν·
„Ὁ πῦρ γεωργῶν, ἢ κατασπείρων ὕδωρ·
„Τὸν ἀφθονον βῆλον, τὴν ἀνάργυρον δόσιν·
„Πνοῆς περιττῆς ἢ ἐκείνου συρμάδα·
„Τὸ κοινὸν ὄμμα, τὴν πανοπτρίαν κόριν·
„Ὁ τὴν ἀμυδρὰν τῆς σελήνης λαμπράδα,
„Ὅπως γένεται μίξις ὥσπερ ἐν γάμῳ·
„Εὐτεκενα δειξῇ τῶν σπαρέντων τὰ βρέφη,
„Στοιχεῖα τάττων, ἡνιοχῶν δὲ χρόνους·
„Τὴν τὴν θάλασσαν ἀσατοῦσαν οὐ βλέπει;
„Τῇ γῇ περικυβούσα ἢ θυμουμένη,
„Ἀνθέλλεται δὲ ἢ φοβεῖται ἢ μένει·
„Ἡ δημιουργὸς ἢ σοφὴ παντοουργία!

„Βάθρον τεθεικὸς μηδαμοῦ πεπηγμένον·
„Ὁ φῶς καθαίρων, ἢ μελαίνων ἑσπέραν·
„Ὁ λεπτόσωμον ἐκχέων τὸν ἀέρα·
„Ὁ πλούσιος γὰρ οὐ πένης οὐκ ἀρπάσῃ·
„Ὁ τὸν γίγαντα τοῦτον ἥλιον κτίσας·
„Ὅς ἐστὶ κοινὸς ἐργεπείκτης τῶν κάτω·
„Ἐκ τοῦ πυραυγοῦς ζωπυρῆσας ἡλίου,
„Καὶ συζυγόντων πρὸς τὸ τίκτειν τῶν δύο,
„Λαβοῦσα θερμὸν ἢ σελήνην νυμφίον·
„Ἐν ἑπτακύκλοις ἡμερῶν περιδρόμοις·
„Ἡ πολλάκις ζέουσα τῇ ψυχρᾷ ζήσει,
„Θρασύνεται μὲν ἢ πλατύνει τὸ σῶμα·
„Ὅς μεγαλύνει τοῦ Θεοῦ τῶν κτισμάτων.

εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐκαστον τῶν εἰρημένων λογισάμενος ὁ Προφήτης, ἢ τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμο-
νίαν καταμαθὼν, ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως τὸν ὕμνον ἀνέπεμψε, θαυμασά ἢ λίαν ἀξιάγασα ἢ σοφίας μετὰ φήσας
εἶναι ἅπαντα τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα· εὖρε γὰρ τὴν ὑπότινων δυσσεβῶν διαβαλλομένην νύκτα, σφοδρὰ χρησιμο-
τάτην· ἢ τὰ ἀκαρπα ζῶα, χρεῖαν ἑτέραν εἰσφέροντα· ἢ τῶν θηρίων τὰ γένη, εἰς πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀρμό-
δια· διὰ τοῦτο ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐρμηνεύων διατὶ λέγεται λόγος ὁ Υἱὸς φησιν· „Εἶδὲ ἢ διὰ τὸ ἐνυ-
πάρχειν τοῖς οὖσι (τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ) λέγει τις, (αὐτὸν λόγον) οὐκ ἀμαρτίζεται τοῦ λόγου· τί γὰρ
ἔστιν, ὃ μὴ λόγῳ συνέστηκεν; (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) ἢ πάλιν λέγει· „Σοφία δὲ λέγεται ὁ Υἱὸς, ὡς ἐ-
πισήμη θεῶν τε ἢ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· πῶς γὰρ οἶόντε τὸν πεποικίοντα, τοὺς λόγους ἀγνοεῖν, ὡς πεποίηκεν;
(αὐτόθι·).

(2) Προσφύεσεν δὲ γράφεται παρὰ τῷ Νικήτῃ· „Τὸ ἐπληρώθη, ὁμοῖον ὡς εἰ ἔλεγε· περὶ τῆς γῆς ἢ τῶν ἐν
αὐτῇ κτισμάτων, ἀκούοντες ἡμῖν εἴρηται· πεπληρωται γὰρ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος, ἢ πέρας ἔχει· ἐπὶ δὲ τὴν γαίτη-
να θάλασσαν φέρε μεταβῶμεν· ὁ δὲ Ἠσύχιος ἀναγωγικώτερον εἶπε· „Τῆς κτίσεως· τουτέστι τοῦ ἐγκαινισμοῦ
ἢ τῆς ἀνανεώσεως· εἴτις γὰρ ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρην· „Οὐ γὰρ κενὸς τοὺς χώρους ἐποίησεν ὁ Θεός, ἀλλὰ ζῶων παντοίων ἐνέπλησε,
τὸν

26: „ Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος, ὃν ἐπλάσας ἐμπαίζειν αὐτῷ.

οἱ τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν θάλασσαν πλέουν καὶ διαπερνοῦν διάφορα καΐκια καὶ καράβια· ἐκεῖ εὐρίσκειται καὶ ὁ δράκων· ἤγουν τὸ κῆτος, τὸ ὁποῖον σὺ ἔκτισας Κύριε, διὰ τὴν πικρὰ καὶ τὴν σκιερὰν ἐν αὐτῇ· ἤγουν ἐν τῷ ὕδατι τῆς θαλάσσης· δράκοντα δὲ ὠνόμασε τὸ κῆτος· διατὶ εἶναι πολλὰ μεγαλώτατον ἀνάμεσα εἰς τὰ θαλασσινὰ ὄφρια καὶ ζῶα, καθὼς καὶ ὁ δράκων εἶναι πολλὰ μέγας ἀνάμεσα εἰς τὰ χερσαῖα ζῶα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

Ὅλα, λέγει, τὰ ζῶα καὶ τὰ λογικὰ καὶ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ χερσαῖα, καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ἀμφίβια ἐλπίζουσιν εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ τὴν δώσῃς εἰς αὐτὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν τοὺς· καὶ αὐτὰ γὰρ τὰ ἄλογα, μὲ κακοῖον τινα φυσικὸν λόγον ἐλπίζουν εἰς λαβῆσαι τὴν τροφὴν τοὺς ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν καιρῷ χρειᾶς· καθὼς ἀνωτέρω εἵπομεν, ἑρμηνεύοντες τὸ· „ Καὶ ζητήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.

28: „ Δόντος σου, αὐτοὶ συλλέξουσιν.
„ ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σῖμα,
„ πάντα πλησθήσονται χρηστότητος.

27: „ Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι

δ

τὴν ἀέρα, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν μὲν, ἐνδύων μόνον· τὴν δὲ, τετραπόδων καὶ περὶ τῶν· τὴν δὲ, ἀπείρων ἰχθύων, ὧν οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ τροφὴ τοῖς μείζουσιν οἱ ἐλάττους γίνονται, καὶ τὸ γένος οὐ δαπανᾷται. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας κηδεμονίας τεκμήριον, τὸ τὰ σμικρὰ γένη τοῖς μεγάλαις συνδιατεῖσθαι, καὶ μὴ παντελῶς ὑπὲρ ἐκείνων καταναλίσκεσθαι· βόσκονται γὰρ οἱ δυνατώτεροι τοὺς καταδεεστέρους, καὶ οὐκ ἠνάλκωσεν, ἀλλὰ νικᾷ τὴν δαπάνην ἢ πρόσδοτος. λέγει δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Τοῦτοις (τοῖς ἰχθύσι δηλαδὴ) εἰκόσιν, ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τοὺς καταδεεστέρους καταπίνουσιν· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔγκλημα τὸ γινόμενον· φύσεως γὰρ τὸ συμβαίνει· σὺ δὲ οὐδεμίαν ἔχεις ἀπολογίαν ὁ λόγος καὶ νόμος τετιμημένος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀλόγων σύγχυσιν ἑαυτὴν ἐξέχων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Διὰ ναυπηγικῆς τέχνης καὶ κυβερνητικῆς ἐπιστήμης παρ' ἀλλήλων κομιζόμεθα τὰ ἐνδόντα· καὶ τὸν παρ' ἡμῖν φερόμενον καρπὸν χορηγοῦμεν ἑτέροις, καὶ δεχόμεθα τὸ παρ' ἐκείνοις γινόμενον· ὥστε, μήτε τὸ περιττεῖον εἶναι ἀνόνητον, μήτε τὸ ἐνδόν ἀνεπινόητον· ὁ δὲ Κύριλλος· „ Νηὶ μὲν παρεικάζει τὴν μίαν καὶ καθολικὴν Ἐκκλησίαν· πλοῖα δὲ ὀνομάζει τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας· θάλασσαν τὸν ἀνθρώπων βίον· ἐρηπτόν δὲ γένος τὴν πολυειδίαν καὶ πολυπρόσωπον τῶν ἀνθρώπων πληθύν· πλωτῆρας δὲ, τοὺς ὑγιασμένους καὶ πιστοὺς Χριστιανούς· δέχονται γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι τοὺς πιστεύοντας ὡς πλοῖα, καὶ διαννυόμεναι τὴν νοσητὴν ταύτην θάλασσαν, ἀποκομίζουσιν αὐτοὺς καθάπερ εἰς ἄλλην γῆν καὶ χώραν, εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἀγίων· συνέσι δὲ τοῖς πλωτῆσι καὶ ὁ Χριστός· ὅταν οὖν χερσὶν καὶ κλύδων γένηται ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὁ Χριστός εἰσομιμῶς δευρὸν νυσάζειν, τότε προσήκει βοᾶν· ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; διανασπύεται γὰρ καὶ ἐπιτιμᾷ τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ γενήσεται γαλήνη· ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Μεγάλην φησι τὴν θάλασσαν εἶπεν, ὅτι μείζων ἐστὶ τῆς γῆς· εἶγε ὡς ἱμάτιον αὐτῇ περιβέβληται· ὁ δὲ Ἡσύχιος θάλασσαν μεγάλην ἐνοεῖ ἀναγωγικῶς, τὴν μεγάλην χάριν τοῦ Βαπτίσματος, ὡς μεγάλα περιέχουσαν Μυστήρια· εὐρύχωρον, ὅτι πάντας δέχεται τοὺς ἀνθρώπους· ἐρεπετὰ δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τοὺς ἐν τῷ Βαπτίσματι τὰ ἁμαρτήματα ἀποπλύνοντας, καὶ τὰ ζῶα τὰ μικρὰ μετὰ τῶν μεγάλων· ἥτοι τοὺς μετρίως δίκαιους καὶ καθ' ὑπερβολὴν· πάντας γὰρ τὸ Βάπτισμα δέχεται· οὐ γὰρ μόνον ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι τοῦ αὐτοῦ τῆς παλιγγενεσίας χηρὴν γίνονται· ἐπειδὴ, εἴ τις οὐκ ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐκ ἔσται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Βασίλειος πλοῖα εἰσάγει, τοὺς διὰ τῶν σαρκῶν ἐν τῇ ἀλμυρῇ κλύδωνι τοῦ βίου τούτου σαλευομένους· καὶ ἔστιν ἐπαρνούμενα πλοῖα, τὰ διαβλίνοντα τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μὴ ἐκπορνεύοντα αὐτῇ, μηδὲ καταβαπτιζόμενα τῇς κύμασι· οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ ὄντες καὶ μὴ κατὰ σὰρκα ἐργατευόμενοι, καταπατοῦντες τὴν κλύδωνα τοῦ βίου, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, συγκαταβαίνοντες ἐπὶ τῇ κερδοῦσά τινος τῶν βεβουλισμένων· Περὶ δὲ τοῦ θρακικοῦ λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐπλη-

Όταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, δώσης τὴν ἀναγκαίαν τροφήν εἰς τὰ ζῶα, τότε καὶ αὐτὰ τὴν συμμαζόνουσι, καὶ παρηγοροῦν τὴν πεινῶν τους· καὶ ὅταν ἐσὺ ἀνοίξης τὴν χεῖρά σου: ἦτοι τὴν χορηγὸν καὶ ἀφθονοπάροχον δυνάμειν σου, τότε καὶ ὅλα τὰ κτίσματα λογικὰ καὶ ἄλογα, χορταίνουσι ἀπὸ τὴν ἐδικῇ σου πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα. (1)

29: „ Ἀποστρέψαντος δέσου το πρόσω-
„ πον, ταραχθήσονται· ἀντανελεῖς
„ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι
„ καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέ-
„ ψουσι.

πρόσωπόν σου ἀπὸ τὰ κτίσματα: ἡγουν τὴν ἐπισκο-
πὴν καὶ πρόνοιαν σου, τότε καὶ τὰ κτίσματα σου ὑ-
περουμένα τῆς ἐδικῆς σου προνοίας καὶ ἀγαθότητος,
θέλουσι ταραχθῶν, λυπούμενα διὰ τὴν ὑσέρησιν. Ὁ-
ταν δὲ ἐσὺ λάβῃς τὸ πνεῦμα: ἡγουν τὴν ψυχὴν τῶν
ἀνθρώπων, καὶ χωρίσης αὐτὴν ἀπὸ τοῦ σώματός των, τό-
τε καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων θέλουσι νεκρωθῶν,
καὶ θέλουσι διαλυθῶν εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν καὶ
ἐπλάσθησαν· περὶ τῶν ἀνθρώπων γὰρ εἶναι ξεχωριστὰ
ὁ λόγος οὗτος καὶ ὄχι περὶ τῶν ἄλλων ζώων. (2)

30: „ Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ
„ κτιοθήσονται, καὶ ἀνακαίεις τὸ
„ πρόσωπον τῆς γῆς.

Όταν δὲ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, γυρίσης τὸ

Ε.

πλασάς φησι, δράκοντα ἐμπαίζειν αὐτῷ: τοῦτέστι τὸν Διάβολον· οὐδὲ σοὶ ταύτης ἐφθόνησε τῆς ἐξουσίας· ἐμ-
παίζον ἢ σὺ εἰθέλεις· δύνασαι γὰρ ὡς σκουθίον θῆσαι αὐτὸν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς. „ Πεποιήται μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡ-
μῶν πολέμιος εἰς τὸ καταπαίξεσθαι ὑπὸ τῶν ἁγίων· νῦν δὲ περιτρέφας ἡμῖν, ὡς περ αὐτὸς πάσχειν ὤφειλε, κυριεύει
ἡμῶν διὰ τῶν ἐμπαιγμῶν. ἀλλὰ ἢ ὁ Ἀθανάσιος ἢ ὁ Κύριλλος δράκοντα ἐνόησαν τὸν λευιάδαν; ἡγουν τὸν ἄρχον-
τα τῶν ἐν τοῖς ὕδασι κατὰ τὸν Ἰώβ· ταυτὸν εἶπεν τὸν Σατανᾶν. „ Καὶ μὴν ἢ δράκοντα, οὐ μᾶλλον τὸ κῆτος
καλεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀρχέκακον Σατανᾶν· ὃν ἢ εἰς οὐδὲν ἕτερον φησι πεποιθῆσθαι, ἢ εἰς τὸ καταπαίξεσθαι, ὡς γέ-
γραπται ἐν τῷ Ἰώβ. „ Οὐκ ἐστὶ γὰρ, φησιν, οὐδὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὅμοιον αὐτῷ· πεποιημένον ἐγκαταπαίξεσθαι
ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων μου (Ἰώβ. μαθ. 33.). ὅς πικρὸς ἐστὶ ἢ ἰοβόλος, ἢ πρὸς ταῦτα δειλός· αἶψά γὰρ φεύγειν ἔ-
θος αὐτῷ· δεινός τε ἢ φιλοκλέπτου· σκολιοδρομεῖ γὰρ ὥσπερ, τὸ θηρίον· ἐπὶ τέλει δὲ, ὑπὸ τῆς μαχαίρας τοῦ
Θεοῦ ἀναλωθήσεται· ἐμπαίζειν δὲ αὐτῷ γράφεται· ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ· ἐπεὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
ἀρσενικῶς αὐτὴν ἢ ὁ Ἑβραῖος ἢ ὁ Σύρος καλεῖ· ὡς ἢ ἀνωτέρω εἶπεν. „ Ἀβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβάλλαιον
αὐτοῦ, αὐτῇ τῆς θαλάσσης. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστίνος ἐν τῇ 1^η εὐχῇ. „ Αὐτός ἐστι Κύριε, ὁ δρᾶ-
σκων ὁ μέγας ἢ φοινικῶν ὁ ἀρχαῖος ἦφις, ὁ Σατανᾶς ἢ Διάβολος ἐπικεκλιμένος· ἔχων κεφαλὰς ἐπτά ἢ κέρατα δέ-
κα· ὃν ἐπλάσας ἐμπαίζειν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ τῇ μεγάλῃ ἢ εὐρυχωρῇ, ἢ τοῖς πλοίοις· ἐν ἣ ἑρπετὰ, ὃν οὐκ ἔ-
στιν ἀριθμὸς· ἢ ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων, διάφορα δαιμονίων γένη, ἀνυκτὸς ἢ ἡμέρας, οὐδὲν ἕτερον δρῶσιν, ἢ
περιέρονται ζητοῦντα τίνα καταπῆν, εἰ μὴ σὺ λυτρώσῃ.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ λέγει. „ Τὴν μὲντοι χεῖρα ἐπὶ τῆς μεταδοτικῆς ἐνεργείας ἔθος ἐστὶ τῇ
Γραφῇ λαμβάνειν, καὶ ταῦτα τοῖνυν τὴν χορηγητικὴν τῶν ἀγαθῶν δύναμιν, χεῖρα προσηγόρευσε· ἢ τὴν εὐκολίαν
τῆς τῶν ἀγαθῶν χορηγίας διὰ τοῦ ἀνοίγειν ἐδήλωσεν· ὥσπερ γὰρ εὐπετὲς εἶσω νενευκότας ἐκτείνει δακτύλους (ἢ
τοι ἀνοίξει τὴν χεῖρα) οὕτως αὐτῷ ῥάδιον τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων δωρῆσασθαι τὴν φορὰν. (διὰ τοῦτο ἰσορεῖται,
ὅτι ἐγένετο τοιοῦτον θαῦμα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου· ἢ ὅταν αὐτὴ ἀνοίγῃ ἢ ἐξαπλώνετο, τοῦτο ἦ-
τον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐμελλε νὰ γένῃ εὐτυχία· ὅταν δὲ ἐσυσέλλετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖ-
νον τὸν χρόνον ἐμελλε νὰ γένῃ δυστυχία) ὁ δὲ Ἠσυχίας λέγει. „ Πᾶντα τὰ ἀγαθὰ σὴ χειρὶ τοῦ Θεοῦ περιέ-
σφιγγεται· ἢ ὅταν ἀνοίξῃ, πάντα πληροῖ ἢ χορτάζει χρηστότητος· ἀνοίξιν δὲ αὐτοῦ χειρῶν ἢ τὴν ἐκτασιν τὴν ἐπὶ
τοῦ Σταυροῦ προσήκει λογίζεσθαι, ἀφ' ἧς πάντα ἐπλήσθη χρηστότητος: τοῦτέστι φιλανθρωπίας· ἐπεὶ δὲ πᾶσα ἀ-
μαρτία διὰ Σταυροῦ συγκεχώρηται.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „ Δείκνυσιν διὰ τούτων, ὡς αὐτός ἐστι ἢ θανάτου ἢ ζωῆς Δεσπότης· ὁ δὲ Μάξι-
μος φησιν. „ Αἱ ζωαὶ τῶν ἀλόγων ἢ τῶν φυτῶν οὐκ εἰσὶ θεαῖαι· ἀλλὰ τοῦ ἐνὸς πυρός τε ἢ πνεύματος· περὶ
τούτων οὖν μόνον εἴρηται τὸ τοῦ Δαβὶδ· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ἢ ἐκλείψουσι ἢ τὰ ἐξῆς· ἐπὶ γὰρ τῆς αἰ-
σθη-

Εἰσὶ λέγει, Κύριε, θέλεις ἀποστείλῃς τὸ ζωοποιὸν καὶ ἅγιον πνεῦμά σου, καὶ ἔτι διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας θέλουν ἀναστῆθαι οἱ ἄνθρωποι· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι σὺ Κύριε θέλεις ἀποστείλῃς τὸ πνεῦμά σου, τὸ ὁποῖον ἐπιφοιτᾷ εἰς τοὺς Χριστιανούς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ ἔτι θέλουν κτισθῆναι οἱ τοῦτο λαμβάνοντες εἰς καινούριον καὶ πνευματικὴν κτίσιν, καὶ εἰς νέον λαόν, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν Ἡσυχίον· ὥς τὸ ρητὸν τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ διὰ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

Παῦλον, καὶ ὁ Πέτρος· δὲ εἶπε· ἢ ἦν καινὸν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκώμεν. (Β. Πέτ γ. 13.) (1)

31.: Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας.

Αἷς ἦναι, λέγει, ἡ δόξα τοῦ Κυρίου αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ὅστις ἀπὸ τὰς ἀνω εἰρημέναις ἐνεργείας, ἄλλας μὲν ἔκαμεν· ἄλλας δὲ, κάμνει ἕως τοῦ νῦν· καὶ ἄλλας θέλει κάμῃ εἰς τὸ μέλλον. (2)

ἢ Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

ἢ Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς, λέγει, τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, θέλεις ἀνακαινίσεις Κύριε, τὸ πρόσωπον· ἢ τοῦ καλλοῦ τῆς γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Σεβήρον, νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι καὶ ἡγῇ θέλει ἀνακαινισθῇ ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς κατὰ τὸν

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει εὐφρανθῇ, τόσον διὰ τὴν κτίσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔργα, ὅπου ἐκατέρωθως καὶ μέλλει νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας. (3)

22.: Ὁ

- σθητικῆς μόνης ψυχῆς ἢ τῆς φυτικῆς ζωῆς, ταῦτα δέχεται ὁ μέγας Διονύσιος· περὶ γὰρ τῆς τῶν νοητῶν ζωῆς, ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς, οὐ νοεῖ ταῦτα· τὴν γὰρ ζωὴν ταύτην οὐσιαστικῶς δημιουργήσας εἰς ἀθανασίαν ὁ Θεὸς ἢ τοῖς νοητοῖς, ἢ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, οὐκ ἂν ἀφέλοι αὐτῶν τὸ ζῆν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)
- (1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος· ἢ Ἀποστόλῃ δὲ καλεῖ τοῦ Πνεύματος, τὴν πρὸς τὸ ἐνεργεῖν αὐτοῦ συγκατάβασιν, οὐ τὴν ἐκ πόπου εἰς τόπον μετάβασιν· ὅτι Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, ὑφ' οὗ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀνακαινίζεται· ὁ δὲ Θεὸς Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει· ἢ Καὶ ζῶα ἢ φυτὰ κατ' ἐσχατον ἀπήχημα τῆς ζωῆς ἔχουσι τὸ εἶναι, ἢς ἀνταναιρουμένης κατὰ τὸ λόγιον, ἐκλείπει πᾶσα ζωὴ· πρὸς ἣν τὰ ἐκλείποντα τῇ πρὸς τὸ μετέχειν αὐτῆς ἀσθενείᾳ, πάλιν ἐπιστρέφονται, πάλιν ζῶα γίνεται· τὸ δὲ δὴ δευτέρως, ὅτι ἢ ὅλους ἡμᾶς ψυχὰς φημι, ἢ τὰ συζυγῇ σώματα πρὸς παντελὴ ζωὴν ἢ ἀθανασίαν ἐπήγγελται μεταθήσει· πρᾶγμα τῇ καλαισθητικῇ μὲν ἵσως παρὰ φύσιν δοκοῦν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ἢ θεῖον ἢ ὑπὲρ φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, οὐ τὴν παρὰ θεοῦ· αὐτῇ γὰρ οὐδεμία ζωὴ παρὰ φύσιν ἢ ὑπὲρ φύσιν· ὥς οἱ περὶ τούτων τῆς παρανοίας Σίμωνος ἀντιφθιτικοὶ λόγοι ἀπεληλάσθησαν· λέγει δὲ ἢ ὁ Κύριλλος· ἀκούω τινος λέγοντος· ἢ Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῶν με· φάλλει δὲ καὶ Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν γῇ κειμένων· ἢ Ἐξαποσελεῖς τὸ Πνεῦμά σου ἢ κτισθήσονται· ὅτε τοῖνυν δημιουργεῖ τὸ Πνεῦμα ἢ ἀνακαινίζει τὰ ἠφανισμένον, ἀναπλάττων εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, μία δὲ φύσις ἢ τῶν ὄλων δημιουργός, ἢ ὑπερτάτη τε ἢ ἀνωτάτη, πῶς οὐκ ἀνόητοι οἱ τῶν θεῶν θρόνων τὸ Πνεῦμα κατακομίζοντες; ἢ δοῦλον εἶναι λέγοντες ὡς πεπεινημένον, τὸ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλευθερον;
- (2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· ἢ Τάχα δὲ μνησθεὶς τῆς ἀναστάσεως, συνῆψεν αὐτῇ τὴν δόξαν Κυρίου, τὴν ἐν τῇ μέλλοντι αἰῶνι γεννησομένην, ὅταν αὐτῇ κάμῃ πᾶν γόνυ· ἡμεῖς δὲ μαθόντες ἐν ὀλίγῳ διὰ τοῦ Προφήτου τὸν τρόπον τῆς χάριτος (τῆς ἀναστάσεως δηλαδὴ) δι' ὃν φησιν· ἢ Ἐξαποσελεῖς τὸ Πνεῦμά σου ἢ κτισθήσονται, λέγομεν σὺν τῷ Προφῆτῃ· ἢ τῷ ἢ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ τὰ μὲν τῶν ἐλημέων ποιήσαντος, τὰ δὲ, ποιῶντος, τὰ δὲ, ποιήσαντος.
- (3) Κατὰ γὰρ τὸν Δίδυμον ἢ Νύσσης Γρηγόριον· ἢ Παρήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ εἶναι τὰ γινόμενα, οὐκ ὡς

32 : „Ο ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποι-
„ὼν αὐτὴν τρέμειν.

Τοῦτο τὸ ῥητόν πληροῦται, ὅταν γίνωνται
σεισμοὶ· διατὶ ὁ μὲν Θεὸς βλέπει εἰς τὴν γῆν μὲ ὀργὴν
διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ γῆ ἰμὴ ὑποφέ-
ρουσα τὴν μετ' ὀργῆς θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, σείεται καὶ
τρέμει, κατὰ τινὰ φυσικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κατὰ τι-
να ὑπερφυσικὴν καὶ ἀκατάληπτον συναίσθησιν, ὡς λέ-
γει ὁ Ἀθανάσιος. (1)

„Ο ἀπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ κα-
„πνίζονται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἄπτεται καὶ ἐγγίζει εἰς τὰ
βουνά· ὅθεν αὐτὰ μὴ ὑποφέροντα τὴν τοῦ Θεοῦ κ-
ρουσίαν, καπνίζουν, καὶ τὸ χορτάρι καπνίζει
ὅταν ἐγγίξῃ εἰς τὴν φωτίαν. τοῦτο δὲ ἐμπράκτως ἡ-

κολούθησεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· τὸ ὄρος ἐκαπνίζετο
ὅλον, ὡς λέγει ἡ Γραφή. „Τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκα-
πνίζετο ὅλον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ' αὐτὸ τὸν
Θεὸν ἐν πυρὶ, καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡς αἱ κα-
πνὸς καμίνου. (Κ' 18. 18.) Θεοπραπῶς δὲ πρέ-
πει νὰ νοοῦμεν καὶ τὸ, ὃ ἐπιβλέπων, καὶ τὸ, ὃ ἀ-
πτόμενος.

33 : „Ἄσσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου·
„Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἔως, λέγει, ὅπου ζῶ καὶ εἶμαι εἰς τὸν
παρόντα κόσμον, θέλω μελωδῶ καὶ θέλω ψάλλω εἰς
τὸν Θεὸν μου. παλλιλογίας δὲ σχῆμα ἐμμεταχειρί-
σθη ὁ Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ νόημα εἰπὼν, χάριν σαφη-
νείας περισσοτέρως, καὶ εἰς σημείον τῆς πρὸς Θεὸν
θερμῆς αὐτοῦ διαθέσεως (2) τὸ γὰρ ἄσσω τῷ Κυρίῳ
ἐν τῇ ζωῇ μου, ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ, ψαλῶ τῷ
Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

34 : „Ἡ

προσδεόμενός τινος· ἀλλ' ἵνα, αὐτὰ μὲν αὐτοῦ ἀναλόγως μετέχοντα, ἀπολαύῃ· αὐτὸς δὲ εὐφρανθῇ, ὁρῶν αὐτὰ
εὐφρανόμενα. . . τῆς τοῦ Θεοῦ εὐφροσύνης οὐκ ἐμπαθεῖς οὐσης· ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον· ὃ γὰρ μὴδὲν ἐξ ἀδοκί-
μου συμπέπτειν δύναται· ἂν, ἢ ὃ μὴδεμία κακία παρενοχλεῖ· πᾶσα δὲ ἀρετὴ, ἢ πᾶν εἶτι καλὸν ἐπεται, οὗτος
εὐφραίνεται ἂν κατὰ λόγον, εὐφροσύνην ἀπαθῇ ἢ ἀκίνητον· ἀρετῆς γὰρ ἢ ἀγαθότητος ὁπαδὸς εὐφροσύνη· καὶ ὁ
Χρυσόφωμος δὲ λέγει· „Δείκνυσιν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν τῇ ζωῇ τῶν ὄντων χαίροντα, οὐ τῇ ἀπωλείᾳ· οὐ γὰρ
τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδόσιος· „Τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεωροῦσαν διὰ τοῦ-
των ἐθέσπισε· τῆς γὰρ προτέρας ἀπίστης τῶν ἀνθρώπων ἀπαλλαγέντων, ἢ δεξαμένων τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίγνωσιν·
εὐφρανθήσεται ὁ Θεὸς οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σφζομένους ὁρῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος· „Σὺ δέ μοι ἐννόησον, ἡλίκον μέγεθος σώματος ἐπιβλέπων σκεύει, ἢ σέχασαι
ἐντεῦθεν τὸ ἄρατον τῆς δυνάμεως· βασιλεὺς, ἐὰν βουληθῇ μετασθῆσαι πέτραν, ἐὰν μὴ χεῖρηται μαχυνεῖαις
(ἢτοι μηχαναῖς) μετακινήσαι αὐτὴν οὐ δύναται· αὐτὸς δὲ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν ὡς ἐπὶ
πᾶσι σεισμῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τάχα δὲ εἰπὼν περὶ ἀναστάσεως, ἐνταῦθα ἢ τὴν καθόλου κρίσιν ἐπι-
συνάπτει· ἥτις ἢ φόβον παρέχει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς· ὅρη δὲ τὰς ἀντικειμένης Δυνάμεις καλεῖ, ὡς ἢ συγκαύσει
κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, οὐ ἢ σύμβολον ὁ καπνός.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος· „Ὡ, δὴν ἐνταῦθά φησιν, οὐ τὴν διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων· ἐπεὶ δὲ
γὰρ εὗρεν ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ πολλῶν ὄντα ὑπεύθυνον τῷ Θεῷ, ἢ ἀντίδοσιν εὐδελίαν ἀξίαν δυνάμενον καταβαλεῖν,
ἂν ἔχει, ταύτην κατατίθῃ· τὸ δὲ οὐκ ἐκείνως ἔμνεῖν· τὸ πᾶσαν ἐν τούτῳ δαπανῆσαι τὴν ζωὴν· ἀκούεωσαν οἱ ἐν
πραγματείαις ἢ κατηλείαις διὰ πάσης καταστροφόμενοι τῆς ἡμέρας, ἢ οὐδὲ ἀπαξ εἰς εὐχὴν τρεπόμενοι, ὅταν ἐν-
σιν ὑπεύθυνον τῷ Θεῷ· τοῦτο τῆς ζωῆς τὸ κέρδος, τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ἐπὶ τούτῳ ἢ ζῆν ἀξίον· ὁ δὲ Θεοδόσι-
ος φησιν· „Εἰκότως δὲ προσέθηκε τὸ ἐν τῇ ζωῇ μου, ἢ τὸ ἕως ὑπάρχω· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημο-
νεύων αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ Ἀΐδῳ τίς ἐξομολογήσεται; „Πολλὴν δὲ ἐμφαίνει, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, διὰ τοῦ ἐν οὐ-
κείωσιν πρὸς Θεὸν ἢ προσθήκη· οὐ γὰρ εἶπε ψαλῶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ μου· εἰκε γὰρ φάσκειν· τῷ κτίσαν-
τί με, ἢ θρέψαντι, ἢ πάντων αἰτίῳ μοι γεγονότι τῶν αγαθῶν· ὅδῃ δὲ ἐνταῦθα λέγει, οὐ τὴν διὰ τῶν ῥημάτων,
ἀλλὰ ἢ τὴν διὰ τῶν ἔργων.

34: „ Ἦδυνθῆν αὐτῷ ἡ διαλογὴ μου ·
 „ ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῇ κυ-
 „ ρίῳ .

Ἄμποτε , λέγει , νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ διαλέξις μου , ἡ διὰ τῶν ψδῶν καὶ τῶν Ψαλμῶν γινομένη : ἦγουν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν συνομιλίᾳ μου , καὶ οἱ διαλογισμοί μου · εἰς γὰρ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ συνομιλίᾳ μου , θέλω εὐφρανθῶ καὶ ἐγὼ ὁ συνομιλῶν αὐτῷ καὶ διαλεγόμενος · διὰτὶ ὁ Θεὸς εὐαρεσθήθῃ εἰς αὐτήν . (1)

μοι · ὥστε ὅπου νὰ μὴν εἶναι πλέον αὐτοὶ τοιοῦτοι , καθὼς εἶναι , ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄνομοι , ἀλλὰ νὰ μεταβληθοῦν διὰ μετανοίας . εὐχεται λοιπὸν ὁ Προφήτης νὰ μὴν ἀφανισθοῦν καὶ νὰ χαθοῦν οἱ ἄνθρωποι · ἀλλὰ νὰ ἀφανισθῇ καὶ νὰ χαθῇ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων , κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον . ἡ ἁμαρτωλὸς καὶ ἄνομος λέγει τοὺς δαίμονας . ἡ λέγει νὰ χαθοῦν ἐκεῖνοι , ὅπου μένουσιν κατὰ τὴν κακίαν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι · διὰτὶ αὐτοὶ , μεταδίδουσι τὴν κακίαν τοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καλοὺς · καθὼς καὶ οἱ πανουκλειασμένοι μεταδίδουσι τὴν πανούκλιαν εἰς τοὺς ὑγιεῖς . (2)

35: „ Ἐκλίποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς ,
 „ καὶ ἄνομοι , ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐ-
 „ τοὺς ,

„ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον :

Ἄμποτε , λέγει , νὰ χαθοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ οἱ ἄνομοι , καὶ νὰ γένουν , οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ , δίκαιοι · οἱ δὲ ἄνομοι , νὰ γένουν ἔννο-

μοιοῦν μετὰ τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου · ἀπὸ δοξολογίας γὰρ ἀρχίσαν καὶ πάλιν εἰς δοξολογίαν ἐτελείωσεν , κατὰ τὸν Χρυσόστομον , καὶ Θεοδώριτον , καὶ Ἡσύχιον . αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐξηγήσις , ὅπου ἐγὼ ἔκαμα εἰς τὸν παρόν-

(1) Τί δὲ εἰς ἡδυνθῆν ; λέγει ὁ Χρυσόστομος · εὐπρόσδεκτος γένειο , ἀρέσει · ἡδίστη ἢ τερπνοτάτη ὁφθεῖν τῇ Θεῷ . ἢ εὐχὴ ἢ εὐχὴ οὐδὲν ἕτερον εἶναι , ἢ διαλέξις πρὸς Θεόν · ἐνόνουν τοῖνυν τὴν ψαλμωδίαν , ἐν ταυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχουσαν · τί γὰρ ἴσον γένειο ; ἀπὸ τοῦ τῷ Θεῷ διαλέγεσθαι ; ὁ δὲ Βασίλειος λέγει · ἡ Διόπερ συνειδὼς ταυτὴ τὴν θεῖαν διαλεκτικὴν ἔχοντι , ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ τό · ἡ Ἦδυνθῆν σοι ἡ διαλογὴ μου · ἡ γὰρ τῶν ἐριστικῶς καὶ φιλονεικῶς ἐπεμβαίνοντων τοῖς πράγμασι διαλεκτικὴ , εὐχὴ ἡδεῖα , ἀλλὰ παραπικραίνουσα εἶσι . λέγει δὲ πάλιν ὁ Χρυσόστομος · ἡ Καλὰ μὲν ἢ τὰ ἐρῶμενα , ἢ τέρει εὐφρανὸς , ἢ εὐφραίνει ἡλίκος , ἢ γῆ ἀνίστοι σπέρματα ἢ φυτὰ : ἀλλ' ἐγὼ τούτων πάντων , ἐπὶ τῇ ποιήσαντι πλέον εὐφραίνομαι · τοῦτό μοι τρυφή · τοῦτό μοι εὐφροσύνη · τοῦτο ἡδονή · τοῦτο τὰ μύρια ἀγαθὰ . ἢ πάλιν ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος · ἡ Πῶς ἂν γένοιτο ἡδυνθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἡμῶν διαλογὴν ; εἰ βίος εἴη καθαρὸς · εἰ ψυχὴ φιλοσοφούσα · ὅταν γὰρ πᾶσαν ἀναλάβῃ τὴν ἡμέραν προσευχόμενος , τῆς πολιτείας ἀντιπραττούσης , εὐχὴ ἀκουσθῇ ῥαδίως · οὐ μόνον αὐτὸς , ἀλλ' οὐδὲ ἕτερος ὑπὲρ σοῦ τοῦτο ποιεῖν · ταῦτα δὲ λέγω , εὐχ' ἵνα μὴ προσευχόμεθα , οὐδ' ἵνα μὴ φάλλωμεν · ἀλλ' ἵνα μετὰ τοῦ φάλλειν ἢ βίου ἢ πολιτείας ἐπιμελώμεθα · ἢ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν · ἡ Ἐὰν γὰρ ὁ Θεὸς ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις ἀρεσθῇ λέξουσιν , τότε ἢ ἡμεῖς εὐκότως ἐπ' αὐτῷ εὐφραίνόμεθα · ἀγχατὰ παρ' αὐτοῦ , τὰ μὲν λαμβάνοντες , τὰ δὲ προσδεχόμενοι · ἢ τὸ , χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε , ἀποπληρῶσαι δυνάμεθα .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος · ἡ Ὡς ἐνταῦθα εὐ τὴν εὐσίαν ἀφανισθῆναι εὐχεται , εὐτε τοὺς ἀνθρώπους πανωλεθρίᾳ παραδοθῆναι · ἀλλὰ τὴν κακίαν · ἀλλὰ τὴν πονηρίαν · ἐκλίποι ὁ ἁμαρτωλὸς , ὥστε μὴ εἶναι ἁμαρτωλὸς , ἀλλὰ μετατεθῆναι · μὴ ὑπάρχοι ὁ ἄνομος , ὥστε μὴ εἶναι ἄνομος , ἀλλὰ μεταβληθῆναι · τοιαῦται γὰρ αἱ τῶν ἀγίων ψυχαί · οὐχ' ὑπὲρ ἐαυτῶν μόνον , ἀλλ' ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὰς δεήσεις ἀναφέρουσιν · ὁ δὲ Θεοδώριτος · ἡ Ἐκλίποιεν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ · ἀκούσονται γὰρ · πορεύεσθε ἀπ' ἐμεῦ οἱ κατακαμένοι · ὁ δὲ Νύσσιος · ἡ Τάχα , φησὶ , τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν διὰ τοῦ Δαβὶδ σημαίνει κατάστασιν , ὅτι ἢ εὐφραίνεσθαι τὸν Κύριον ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ λέγει · ἐκλιπόντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τῆς γῆς · πῶς γὰρ τις ἐξ ἁμαρτίας ἐνομασθήσεται ; τῆς ἁμαρτίας οὐκ οὕτως ;

ρόντα Ψαλμὸν τοῦτον . ἡξεύρω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας οὗ τοῦ μερικοῦ ἐποίησαν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον . (1) θεληματικῶς ὅμως τὰς αἰφῆκα καὶ δὲν τὰς ἀνέφερα .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΔ'

„ Ἀλληλούϊα .

Ἐίπομεν εἰς τὸ Προοίμιον ἐν Κεφαλαίῳ Β'. διὰ τοὺς Ψαλμοὺς ἐκαίνους , ὅπου ἔχουσιν ἐπιγραφὴν τὸ , ἀλληλούϊα . θέλει νὰ εἰπῇ δὲ τὸ ἀλληλούϊα . „ Αἰνεῖτε τὸν ὄντα : ἦτοι τὸν Κύριον . παρακινεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν . καὶ διδάσκει τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανούς διὰ τὰς εὐεργεσίας ἐκαίνους , μὲ τὰς ὁποίας εὐεργέτησεν ὁ Θεὸς τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων . καὶ ποῖος ἦτον ὁ λαὸς αὐτὸς πρότερον , καὶ ποῖον ἔκαμεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὕστερον . (2)

1. „ Εὐδοκίμοι εἰς τὸν Κυρίῳ , καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ . „ Εὐδοκίμοι εἰς τὸν Κύριον , αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ , ὅπερ ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν 107. Ψαλμὸν . εἰχαρισεῖτε , λέγει , ὁ ἄνθρωπος τὸν Κύριον . ἐπειδὴ καὶ τόσων εὐεργετηθῆτε ἀπὸ αὐτοῦ . καὶ ἐπικαλεῖσθε πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ λυτρωτοῦ καὶ δεσπότου σας . (3)

„ Α .

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος . „ Ταύτης ἔμελλε τῆς εἰς Θεὸν εὐλογίας μετὰ σπουδῆς ἐχωμεθα . εὐλογία γὰρ δεινὴ καὶ εἰς εὐζωίαν ῥυθμίζει τὸν βίον τὸν ἡμέτερον .

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ . „ Τὸν ἐπιγεγραμμένον Ἀλληλούϊα , πρῶτος ὁ παρὼν τυγχάνει Ψαλμὸς . τὸ μὲν οὖν ἀλληλού , αἶνος νοεῖται , ὃς εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει . τὸ δὲ ἰα , ἐν τῶν ἐρμηνευτικῶν τῆς θείας φωνῆς ἐστὶν ὄνομα αἱ πολλὰ δὲ τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν τοῖς τελευταίοις μάλιστα τῆς βίβλου Ψαλμοῖς ἐφευρίσκονται . (ἦτοι ἐν τῷ Ε' . Βιβλίῳ τοῦ Ψαλμῶν) δὲ ὧν ἐστὶ νοεῖν , ὅτι τοῖς ἡδὴ πρὸς τὸ τέλειον φθάσας τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας , ἀρμόζει τὸ αἰνεῖν τὸν Θεόν , ὃ ἐν τούτοις εἶναι , ἐν οἷς ἡ τῶν Ἀγγέλων φύσις εἶναι πεπίστευται . οὔτε γὰρ ἐκείνων μεμαθήκαμεν ἀσχολίαν ἄλλην τινὰ πλὴν τοῦ αἰνεῖν τὸν Θεόν , οὔτε τῆς κατ' ἀρετὴν τελείας ἑτερόν τι σπουδάζεται , ἢ τὸ τὴν ζωὴν ἑαυτῶν αἶνον εἶναι Θεοῦ παρασκευάσαι . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Ὅτι προσάττει ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον , τῷ ἐξ Ἑθνῶν λαῷ φανεράς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας , ἃς πεποιήται ἐπὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ὁ Κύριος .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρημον . „ Ἄν γὰρ ἐξομολογήσῃ φησι , ὃ ἀπόβη ταῖς ἀμαρτίαις , συνήσῃ μετὰ παρησίας τὸ ὄνομα αὐτοῦ καλέσας , μεγάλα ἐργάσασθαι ἀγαθὰ . ὃ ὁ Ἡσύχιος . „ Οὐ μάνη δὲ ἐξομολογεῖσθαι πρότερον , ὃ δεῦτερον ἐπικαλεῖσθαι βούλεται . ἀλλ' ἵνα καθαροὶ διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως γενόμενοι , ἐκ καθαροῦ ἑργάνου τὸν ὕμνον προσενέγκωμεν .

„Αναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ.

ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου καὶ ἐσεῖς ὀνομάζεσθε Χριστιανοί· ὁ λόγος γὰρ αὗτος λέγεται εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ εἰς τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους. (1)

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν λέγει ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ψ. Ψαλμὸν. „Αναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἔργα δὲ καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὅπου λέγει παρακάτω ὁ Δαβὶδ.

„Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον.

2: „Ἀγαπᾶτε αὐτῷ καὶ ψάλατε αὐτῷ.
„Διηγέσασθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

„Ἀς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδία ἐκείνων, ὅπου ζητοῦν καὶ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον· διατὶ θέλουν βεβαιηθῶν ὑπὸ τὴν ζήτησιν ταύτην καὶ ἐπικαλέσιν. (2)

Εἰς πολλὰ μέρη εἶπομεν, ὅτι τὸ μὲν ἄγαπᾶτε, τὸ νᾶ μελωδῇ τινὰς μὲ μόνην τὴν φωνήν· τὰ δὲ ψάλατε δηλοῦν, τὸ νᾶ μελωδῇ τινὰς καὶ νᾶ κρούῃ μαζὶ καὶ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου· μελωδήσατε λοιπὸν, λέγει, μὲ τὴν φωνήν, καὶ ψάλατε μὲ τὸ ὄργανον εἰς τὸν Θεόν, καὶ διηγέσθε εἰς ὅλους ὅλα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· καθὼς καὶ ἐν τῷ ψ. Ψαλμῷ εἶπεν. „Αναγγείλατε ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

4: „Ζητήσατε τὸν Κύριον καὶ κραταίωσον·
„Ζητε· ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„διαπαντός.

Στερεωθῆτε, λέγει, καὶ ἐνδυναμωθῆτε εἰς τὴν ζήτησιν πάντοτε τὸν Κύριον· καὶ μὴ ἀμελήτε εἰς τοῦτο κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ζητήσατε δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου· ἤτοι τὸν Κύριον κατὰ περίφρασιν· ἢ τὴν θεῖαν ἐπισκοπὴν του· ἢ τὸν Υἱόν του, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁ ὁποῖος εἶναι πρόσωπον καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν Δίδυμον. „Ὁ ἑωράκως γὰρ φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰωάν. ιδ΄. 6.) (3)

3: „Ἐπαινέσθε ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ.

Μεγα φρονεῖτε καὶ καυχᾶσθε, λέγει, εἰς τὰ

5: „Μνή-

(1) Ὅθεν εἶπε ὁ Παῦλος. „Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· τοῦτο ἔδ' Ἰερεμίας ἔδ' ἡ Ἄννα λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Θεὸς Ἀδελφεός· „Εὐφρανθήτω τοῖνυν ἡ καρδία τῶν ζητούντων σε Κύριε· εἰ ἐν τῇ ζητεῖν εὐφροσύνη ἐστίν, ὅποια εὐφροσύνη ἔσαι ἐν τῇ εὐρίσκειν; ζητήσω τοῖνυν αἰεὶ Θεοῦ ἔδ' ἀπαύτως τὰ πρόσωπόν σου· ὅπως ἀνοιγῇ μοι πόλις ἔδ' οὐρα δικαιοσύνης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τί ἐστὶ τὸ ζητεῖν τὸν Κύριον; τὸ τὰ ἐκεῖνου φρονεῖν· τὸ αἰετὸν λογίζεσθαι τὸ αἰεὶ ἐν διανοίᾳ ἔχειν· τὸ μηδέποτε παύεσθαι ὁμιλοῦντα αὐτῷ διὰ προσευχῆς ἔδ' τῶν ἀγαθῶν πράξεων· ὁ γὰρ ζητῶν, ἐπὶ δικαιοσύνης ἔχει τὸ ζητούμενον· δεῖ τοῖνυν τὸν μέλλοντα ζητεῖν τὸν Κύριον ἐξομολογεῖσθαι πρότερον δι' ἐλεγκτην μετανοίας ἔδ' τῶν ταύτης καρπῶν· ὁ γὰρ τοιοῦτος ἔδ' ζητεῖν δύναται, ἔδ' ζητῶν εὐρεῖν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν σου.

5 : „ Μνήσθητε τῶν θαυμάτων αὐτοῦ,
 „ ὧν ἐποίησε τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ
 „ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Ἐνθυμεσθε, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔργα, τὰ ὅποια ἔκαμεν ὁ Θεός· καὶ διδάσκοντες τὰ ἔθνη ἀναγγεῖλατε αὐτὰ· ὁμοίως ἐνθυμεσθε καὶ τὰ τέρατα τοῦ Θεοῦ· ἦτοι τὰ ὑπερφυσικὰ θαύματα καὶ σημεῖα· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίματα· ἤγουν τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ἐφανερώσα διὰ τοῦ νόμου του· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μνήσθητε· ἀνωτέρω γὰρ μὲ γενικὴν εὐντάξεν αὐτὸ, κάτω δὲ μὲ αἰτιατικὴν. (1)

6 : „ Σπέρμα Ἀβραάμ δοῦλοι αὐτοῦ,
 „ υἱοὶ Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.

Ὡς σπέρμα, λέγει, τοῦ Ἀβραάμ· καὶ ὡς υἱοὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Ἰακώβ· ὀνομάζει δὲ ἐντὶ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τὸ οἱ Ἀπόστολοι καὶ δοῦλοι ἦτον τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰακώβ καταγομένου, κατὰ τὸ· „ Εἰ

οὖν ἐγὼ εὐφρα- ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος (Ἰωάν. ιγ. 14.) οἱ αὐτοὶ δὲ ἦτον καὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τὸ· „ Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· (Ἰωάν. ιε. 16.) ὡς λέγει ὁ Εὐσεβίος.

7 : „ Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν πά-
 „ ση τῇ γῇ τὰ κρίματα αὐτοῦ.

Ὁ Χριστός, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν· καὶ αἱ κρίσεις καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ, δὲν ἐδόθησαν μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.

8 : „ Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης
 „ αὐτοῦ· λόγου, οὗ ἐνετείλατο εἰς χι-
 „ λίας γενεάς.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐνθυμήθη τὴν αἰώνιον διαθήκην του τὴν ἀμετακίνητον καὶ ἀναλλοίωτον· ἀρχίζοντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἀνῶθεν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἀποκ-

οὐ γὰρ πάντων ἐστὶ τὸ εἰδέναι ζητεῖν· εἰ γὰρ ἐπὶ λίθων τιμίαν, τῶν εἰδῶτων χρεία· καὶ ἐπὶ κολυμβητῶν πολλῆς τῆς ἐπιστήμης δεῖ, πολλὰ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ· πολλὰ γὰρ τὰ καλόντα αὐτὸν εἰρεῖν· καὶ πραγμάτων ὄχλος, καὶ σαρκὸς ἱπνασάσεις· καὶ νοσημάτων ψυχῆς· καὶ δαιμόνων ἐπιβουλαί· καὶ βαθυμία γνώμης· καὶ ἀπαλλαγμένον τούτων ἀπάντων, ταχέως αὐτὸν ἐρεήσωμεν, καὶ τὴν κακίαν ἀποδυσόμεθα, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐλόμεθα· λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ζητήσατε διὰ πάντας, οὗ κρίται τοῦ ἑαυτοῦ κατὰ τὸν ὑπὸ Μωσέως δοθέντα νόμον, ἐνώπιον αὐτοῦ φαινόμενοι· ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν βίον· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἰσχυρὸν ἀναλαβεῖν τὴν ψυχὴν τῇ τῶν ἡδονῶν ἐγκρατεῖα βούλεται τούτου, ὅς τις ζητεῖ τὸν Κύριον· πρόσωπον δὲ οὐ τὸ τῆς οὐσίας λέγει· (τούτο γὰρ εὐδεις ὀφείτ' εἶναι, φησι, πρὸς Μωσέα καὶ ζήσεται) ἀλλὰ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἢ εἰς αὐτὸν γνώσις· ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Πρόσωπόν φησιν, ἐνταῦθα τὴν ἐπιφάνειαν, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν βοήθειαν, τὴν συμμαχίαν, τὴν περὶ αὐτὸν ἐννοίαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα μοι δοκεῖ τὴν ὁδὸν δεικνύναι, δι' ἧς δυνατὸν καὶ ζητεῖν καὶ εἰρεῖν τὸν Θεόν· τίς δὲ ἡ ὁδὸς; τὸ διηνεκῶς ἐπὶ μνήμῃ φερεῖν τὰ παραδείξα αὐτοῦ ἔργα καὶ τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολάς· κρίματα δὲ ἐνταῦθα δοκεῖ τοὺς νόμους λέγειν· τοὺς ἐν οὐρανῷ, τοὺς ἐν γῇ, τοὺς ἐν θαλάσσῃ· οὐ γὰρ δὴ μόνος ἀνθρώπος ἔλαβε νόμον, ἀλλὰ τὰ δρώμενα πάντα· ἡ θάλασσα, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς ἀγιάλους· τὰ ὄρη, τὸ πεπηγέναι· ἡ γῆ, τὸ ἐξῆλαι· ὁ ἥλιος, τὸ τρέχειν· ἡ σελήνη, τὴν ἰδίαν εὐταξίαν· ὁ ποικίλος πῶν ἀερίων χειρὸς, ἡ φύσις τῶν ἀσμάτων, ἡ τῶν φυτῶν, ἡ τῶν ἄλλων ἀπώτων· ἢ κατὰ τὸν Θεοδόριτον· „ κρίματα λέγει τὰ δικαία ψήφον πρὸς τιμωρίαν θαυματοργηθέντα· ἐπεὶ γὰρ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μέλλει διηγέσθαι, προδίδασκει τῆς Αἰγυπτίαν τιμωρίας τὸ δέχαιον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τέρατα ὀνομάζει τὰ γεγενημένα θαύματα παρὰ τοῦ Σωτῆρος· κρίματα δὲ σώματος, τὰς ἐντολάς τῆς καινῆς Διαθήκης.

ἀπαριθμῶν τὰς εὐεργασίας, ὅπου ἔκαμιν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους· λόγον δὲ λέγει πάλιν τὴν ἰδίαν διθήκην, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς παρὰ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον, ὅπου ἔδωκεν, ὃ ὅποιος φθάνει εἰς χιλίας γενεάς: ἦτοι φθάνει εἰς πολλὰς γενεάς καὶ χρόνους· χιλίας γὰρ τώρα ὀνομάζει τὰς πολλὰς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὸ Ἡσύχιον. καὶ τὸ ἐνετέλειτο δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐπαγγέλαιτο καὶ ὑπεσχέθη νοεῖται.

9: „Ὅν διεΐτη τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ ὅρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.

Εὐθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον ὅπου ἔταξεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ὅρκον, ὅπου ὤμοσεν εἰς τὸν Ἰσαάκ· τὰς ἰδίας γὰρ ὑποσχέσεις ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ, τόσον διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅσον καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματός του· τί δὲ εἶναι ὅρκος Θεοῦ, εἴπομεν ἐν τῷ πρῶτῳ Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τό· „Ὁμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου. (1)

10: „Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ἰακώβ εἰς πρόσταγμα, καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον.

Τὸν ἀνωτέρω, λέγει, λόγον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεός, τὴν ἔσχεσε διὰ νὰ

εἶναι προσηγὴ ἀπερριβαντος εἰς τὸν Ἰακώβ, καὶ νὰ ᾗναι διαθήκη αἰώνιος καὶ ἀμετακίνητος.

11: „Λέγων. Σοὶ δώσω τὴν γῆν Ἰσραὴλ, καὶ τὸν ὅρκον σου.

12: „Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῶν βραχεῖς, ὀλιγοστούς, καὶ παροίκους ἐν αὐτῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐγὼ θέλω σοι δώσω τὴν Παλαιστίνην, τὴν ὁποίαν ἔκατοίκουν τότε οἱ Χαναταῖται, σχοίνισμα: ἦγον μέρημα καὶ μοῖρασμα κληρονομίας τόσον ἐσθλὴν, ὅσον καὶ τῶν ἀπογόνων σου. (2) τότε δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὑπεσχέθη; ὅταν τὸ γένος τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ ἦτον πολλὰ ὀλίγοι εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ παροικοὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἦγον ὅταν ὡσὲν ξένοι ἔκατοίκουν πρὸς καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναταίων. „Δώσω σοι γὰρ φησὶ, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς, πᾶσαν τὴν γῆν Χαναὰν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. (Γέν. 15. 8) (3)

13: „Καὶ διήλθον ἐξ Ἑβραίων εἰς Ἑβραίους, καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον.

Ὁ Ἀβραάμ, λέγει, καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ διήρχοντο καὶ ἐπεριπάτουν πολλὰ ἔθνη, καὶ ἄλλαξαν τόπους ἀπὸ τόπων· ὁ γὰρ Ἀβραάμ ἐπῆγεν ἀπὸ τὴν γῆν

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Καὶ ἱκανοῦ ὁμοσα λέγει Κύριος· ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογῆσαι καὶ πληθύνων πληθύνῃ τὸ σπέρμα σου, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. (Γέν. 22. 17.) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅταν δὲ εἶπῃ ὅρκον, ὡς ὅς Θεοῦ ἐμνύοντος τοῦτο λέγει· ἀλλ' ὅσπερ ἐγγιζέσθαι λέγεται οὐχ' ἐγγιζόμενος· οὕτω δὲ καὶ ἐμνύειν λέγεται οὐχ' ἐμνύς· ἀλλ' ὅταν τὸ βίβαιον καὶ ἀκίνητον αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας παραστήσῃ βουλῇ, ταύτῃ κέχρηται τῇ λέξει.

(2) λέγει γὰρ ὁ Θεοδώριτος· „Τῶν κακῶν τῶν Ἰσραήλ, μέτρησεν τὴν γῆν ὑπεβάλλειν.

(3) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Καὶ ὁμοσα ἐπαγγέλλεται, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀλίγου εἶναι, πληθύνει δὲ τὰ ἔθνη· ἀντὶ δὲ τοῦ παροικεῖν, δεσπότας καταστῆσαι, οὐχ' ὅτε πλῆθος ἐγένετο, ἵνα μή τις τῇ τοῦ πλῆθους δυνάμει ἐπιγράψῃ τὴν νίκην· ἀλλ' ὅτε βραχεῖς ἦσαν, ἵνα τοῦ ὑποσχεμένου ἡ ἰσχὺς διαφανέται.

γῆν τῶν Χαλδαίων εἰς τὴν γῆν Χαναανίων . καὶ ἀπὸ τὴν γῆν Χαναανίων εἰς τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ εἰς Γέραρα . ὁμοίως καὶ ὁ Ἰσαάκ καὶ ὁ Ἰακώβ , καθὼς ἔσονται ἡ Γένεσις . καὶ ἀπὸ μίαν βασιλείαν ἤρχοντο εἰς ἄλλον λαόν : ἤγουν ἀπὸ χώρας , ὅπου εἶχον βασιλέα , εἰς ἄλλας , ὅπου δὲν εἶχον βασιλέα καὶ μοναρχίαν , ἀλλὰ εἶχον δημοκρατίαν . . .

14 : „ Οὐκ ἀφῆκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι αὐτοῖς .

Δὲν ἄφηκε , λέγει , ὁ Θεὸς κανένα ἄνθρωπον νὰ ἀδικήσῃ : ἤγουν νὰ βλάψῃ τοὺς προπάτορας τὸν μὲν γὰρ φαριῶ εἰς τὴν Αἴγυπτον , καθὼς εἶναι γεγραμμένον . „ Ἦτασεν ἐτασμοὺς μεγάλους καὶ πονηροὺς , καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ περὶ Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραμ . (Γέν . ιβ . 17) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων ἐφάνη ὁ Θεὸς τὴν νύκτα καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν , καὶ ἄλλα πολλὰ φοβερά καὶ πρὸς τοῦτοις εἶπε καὶ τοῦτο . „ Ἀπόδος τὴν γυναῖκα τοῦ ἀθρώπου , ὅτι Προφήτης ἐστὶ , καὶ προσεῖχεται περὶ σοῦ καὶ ζήσῃ . (Γέν . κ : 7 .) τὸν δὲ Ἠσαὺ καὶ τὸν Λάβαν , δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ ἀδικήσουν τὸν Ἰακώβ , καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ βλάψουν τοὺς ἐξηθύντας τρεῖς Πατριάρχας . (1)

„ Καὶ ἠλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς .
15 : „ Μὴ ἄπτεσθε τῶν χριστῶν μου , καὶ

„ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονη-
„ ρεύεσθε .

Ὁ Θεὸς , λέγει , ἠλεγξεν ἤγουν ἐντροπίασεν καὶ ἐφόβησεν διὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατριάρχας τοὺς βασιλεῖς : δηλαδὴ τὸν Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου , καὶ τὸν Ἀβιμέλεχ βασιλέα Γεράρων , ὡς εἶπομεν . εἶπε δὲ εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς , μὴ ἐγγίσατε εἰς τοὺς χριστοὺς μου , μηδὲ πονηρεύετε εἰς τοὺς Προφῆτας μου : καὶ χριστοὺς μὲν ὠνόμασα τοὺς Πατριάρχας , καθὼς ἦτον πεχρισμένοι μὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἢ μὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα . Προφῆτας δὲ , καθότι πολλὰ ἐπροφήτευσαν , καὶ μάλιστα ὁ Ἰακώβ , ὁ προφητεύσας τὴν μελλοῦν νὰ γένουν οἱ δώδεκα υἱοὶ του . εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς ῥητῶς περὶ τοῦ Ἀβραάμ πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ . „ Ὅτι προφήτης ἐστὶ (Γέν . κ . 7 :) αὐτολεξεῖ δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ δὲν εὐρίσκονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως : ἤγουν τὸ . „ Μὴ ἄπτεσθε τῶν χριστῶν μου , καὶ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύετε : ἀλλὰ ἄλλα μὲν λόγια εὐρίσκονται ἐκεῖ , συντείνουσι δὲ εἰς τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὰ τοῦ Δαβὶδ . (2)

16 : „ Καὶ ἐκάλεσε Λικὸν ἐπὶ τὴν γῆν ,
„ πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν .

Ὁ Θεὸς , λέγει , ἐκάλεσεν : ἤγουν ἐπαμψα πείναν εἰς τὴν γῆν Χαναάν , ὅπου ἐκατοίκει ὁ Ἰακώβ καὶ οἱ υἱοὶ του , διὰ νὰ προετοιμάσῃ εὐμνηχάνως μὲ

(1) Ἐφῆ δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Αἱ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων δυσκολίαι ἔκαταδῦσαι αὐτοὺς εἶχον . ἡ δὲ Θεὸς πρόνοια ἐν ἀσφαλείᾳ διετήρησεν . ὥστε ἡ αἰ ἀποδημίαι διὰ τοῦτο ἐγίνοντο , ἵνα σαφέστερον δειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ δύναμις .

(2) Ἐφῆ γὰρ ὁ Κύριλλος . „ Καὶ γὰρ ἐστὶ τῶν ἀτόπων , τοὺς μὲν λαμπροτέρους κατὰ τὸν δὲ τὸν βίον πᾶσαν ἀποπέμνειν φροντίδα τοῖς γνησίαις οἰκέταις , τὸν δὲ τῶν Δυνάμεων Κύριον , ὃ πᾶντ' ἐστὶ πρὸς κατάρθωσιν εὐχερῇ . μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τῶν ἀγαπώντων αὐτόν χριστοῦ δὲ νῦν καλεῖ ἀντὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ . ὁ γὰρ ἡ χρίσις ποιεῖ ἀφορίζουσα τὸν χριστόμενον , τοῦτο ἔστι ἡ ἐκλογή , ἐξαιρέτους ποιοῦσα τοὺς ἐκλεκτούς κατὰ τὸν Θεοδόκτον . κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον . „ Χριστοὶ οἱ περὶ τὸν Ἀβραάμ λέγονται διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐπιφανείας ἠξιώσθαι ἐν ὁράσειν . οὗ γὰρ αἰσθητῇ ἐλαίᾳ ἐχρίσθησαν κατὰ τὸν Ἠσύχιον , ἀλλ' ἀπὸ τῆς μετοχῆς τοῦ φανέντος αὐτοῖς Θεοῦ λόγου , οὕτως ὠνομάσθησαν , ὡς δύνασθαι λέγειν , ὅτι μέτοχοι Χριστοῦ γεγόναμεν . ἀπὸ δὲ τῆς μετουσίᾳ τοῦ Πνεύματος Προφῆταις ἐλέγοντο .

μὲ τὴν αἰτίαν τῆς πείνας, τὸ νὰ καταβῇ ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν οἱ ἅπτα χρόνοι τῆς εὐθηνίας, διεδέχθησαν ἄλλους ἑπτὰ χρόνους τῆς δυστυχίας καὶ πείνας· καὶ συνέτριψεν ὁ Θεὸς καὶ δυνάμει τροφῆς, καὶ καθεστρίγμον, τὸν ὑποῖον· ἡμπορεῖ νὰ προξενήσῃ τὸ ψωμί εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. (1).

17: „Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ ἔλθῃ ἡ πείνα, καὶ πρὸ τοῦ νὰ καταβῇ ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ γενεὰ του εἰς Αἴγυπτον, ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ἄνθρωπον: ἡγούσαν τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ, μεταχειρισθεὶς εἰς τὴν χρεῖαν ταύτην καὶ ἀνάγκην ὄργανον, τὴν πονηρίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν του· καὶ τὴν πώλησιν, ὅπου ἔκεινοι ἔκαμαν τοῦ Ἰωσήφ ὡς ἄν σκλάβον, ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμεν ἀποστολὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὁθεν καὶ ὕστερον εἶπεν ὁ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του· „Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε, ὅτι ἀπέδοσθέ με ὧδε· εἰς γὰρ ζῶν ἁπέστειλέ με ὁ Θεὸς, ἔμπροσθεν ὑ-

μῶν. (Γέν: με: 5) (2)]

„Εἰς δοῦλον ἐπράξῃ Ἰωσήφ.

18: „Ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ· σιδηρὸν διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

19: „Μέχρι τοῦ ἔλθειν τὸν λόγον αὐτοῦ· τὸ λόγιον κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.

Ὁ Ἰωσήφ, λέγει, ἐπωλήθη σκλάβος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας πάλιν ἐπωλήθη εἰς Αἴγυπτον τῇ Πετεφρῇ (3) ἑκακοποιήσαν δὲ αὐτὸν ὁ αὐθέντης του καὶ οἱ τοῦ αὐθέντου τοῦ ἀνθρώπου, βάλλοντες αὐτόν εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τὴν συκοφαντίαν τῆς κυρίας του· ἡ ψυχὴ του, λέγει: ἤγουν αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ, διήλθε σιδηρὸν: ἤγουν ἐφόρεσεν ἀλυσίδα σιδηρὰν εἰς τοὺς πόδας· ἡ σιδηρὸν λέγει, ὅτι τὴν μάχαιραν ἐγλύτωσεν ἄχρι τοῦτου ἐλθούσα· ταυτὸν εἶπεν ἡλθεν: ἤγουν ἐκινδύνευσεν ἕως εἰς τὸ νὰ φονευθῇ μετὰ τὴν μάχαιραν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ καὶ ἐγλύτω-

σεν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Εἰ γὰρ ἐξ ἁμαρτημάτων ἀντίδοσις ἦν ὁ λιμὸς, ἀλλ' ὅμως ὁ εὐμενὴς Θεὸς καὶ τῇ πληγῇ ταύτῃ περὶ εὐεργεσίαν ἐχρήσατο· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Πᾶν σήριγμα ἄρτου ἦτοι πᾶν διατρέψαι δυνάμενον, σπανίσαι πεποίκεν, εὐ μόνον σίτον, ἀλλὰ καὶ κριθὰς καὶ ὕσπρια, καὶ τ' ἄλλα, δι' ὧν βιοτεύουσιν ἄνθρωποι· φασὶ δὲ πάλιν ὁ Χρυσόστομος· „Τοῦτο μάλιστα τοῦ Θεοῦ τὸ εὐμήχανον, διὰ τῶν ἐναντίων εὐεργετῆν· ἅρα τὸν λιμὸν αὐτὸς ἐξαπέστειλεν· ἵνα γὰρ μὴ κατὰ φύσεως ἀκλουσίαν εἶναι νομίσωσι τὸ συμβῆναι, προσέπει τὸν λιμὸν, καὶ τὴν αἰτίαν προσέθηκε· τίς δὲ ἦν ἡ αἰτία; τὸ μαθεῖν ἀπαντας τοὺς ἀπανταχόθεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύν· προσθέττει δὲ ὁ Ἀθανάσιος καὶ τοῦτο τὸ περίεργον· „Τοῦτο δὲ κατ' ὄργην Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἴωθε συμβαίνειν, τὸ μὴ σπριζέσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσθίωντας· οὐδὲ αὐτὸς γὰρ ὁ βραχὺς ἄνθρωπος, αὐτοὺς ἐπληροῦ φησιν, ἀλλὰ πᾶσαν ἰσχὺν τροφῆς ἠράνισεν· ἵνα εἰ φακὴν ἄρτος, μὴ σπριζῇ τοὺς ἐμπέπλημένους ὑπ' αὐτοῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καὶ εἰ αὐτὸς ἀπέστειλεν αὐτόν, τίνας ἐνεκεν ἐγκαλοῦνται οἱ ἀδελφοί, ὅτι ἐπεβουλεύσαντο τῷ Ἰωσήφ; ὅτι οἰκεία πονηρία ἐχρήσαντο, καὶ οὐχ ὡς οἰκονομίαν Θεοῦ μέλλοντες πληροῦν· οὐκ ἔστι οὖν ἀπαλλάττει αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡρόκλητος· „Ἐντεῦθεν δέκνυνται, ὅτι τὰ τοῖς ἀγίοις συμβαίνοντα, ἐξ οἰκονομίας τινος θαυμασθῆναι καὶ δοξαζοῦσθαι αὐτὸν τε τὸν Θεὸν καὶ τοὺς πάσχοντας γίνεται· ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ Ἰωσήφ παρὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς δουλείαν ἐπράξῃ τοῖς Ἰσραηλίταις, εἶτα τῇ Πετεφρῇ εἰς Αἴγυπτον, ὅς ἐμπροσθεν τοῦ λοιποῦ γένους ἀποσταλῇ· ταυτέστιν ὥς προλαβεῖν, καὶ ἐντρέψαι αὐτοὺς τὴν εἰς Αἴγυπτον καθόδον, ἅρ' ἧς πολλὰ καὶ ἡκολούθησαν θαύματα· οὕτω προσήκει πεπεισθαι λόγους τινος εἶναι ἡμῖν ἀλήτους, δι' οὓς πολλάκις ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ τινα τῇ πανσόφῳ αὐτοῦ προνοίᾳ· ἅπερ ἡ θνητὴ φύσις ἀγνοῦσα, δυσχεραίνειν εἰσθεῖν.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Μηδεὶς ἀλγέτω τῶν δουλειᾶ περιπεπτωμένων, ἢ καὶ ὑπὸ πολεμίων ἀλίσκομένων· τί γὰρ ἀλγείς; ὅτι παρὰ βαρβάρους εἶς νόμῳ πολέμου κατηνέχθης· ὁ δὲ δίκαιος ὑπὸ ἀδελφῶν ἀπεμποληθεὶς, ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἐπέμπετο τυραννίδα· οὐκοῦν μηδὲ σὺ ἀπογίγῃς, ἡλικία ἐμπέσης εἰς συμφορὰν.

Με συντομίαν ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Ἰωσήφ ἔγινε κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς τῆς Αἰγύπτου, τότε ἐκατέβη ὁ πατὴρ τοῦ Ἰσραὴλ (ἦτοι ὅλη ἡ φαμίλια καὶ οἱ δούλοι αὐτοῦ ὅλοι ὁμοῦ) ψυχὰ ἐβδόμηκον τα πέντε εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκατοίκησαν ὡς ἄν ξένος εἰς τὴν γῆν τοῦ Χάμ· γῆ δὲ Χάμ καὶ Αἰγύπτος τὸ αὐτὸ εἶναι· ἐπειδὴ ὁ Αἴγυπτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, ἦτον ἐκγονοστοῦ Χάμ· ὅθεν ἡ αὐτὴ γῆ εἶχε καὶ τῶν δύο αὐτῶν τὰ ὀνόματα, καὶ τοῦ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Χάμ.

24 : „ Καὶ πύξησε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα καὶ ἐκραταίωσαν αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ, „

Ὁ Θεὸς, λέγει, πύξησε πολλὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἡ τὸν ἐαυτοῦ λαὸν ὁ Θεὸς πύξησεν· ἐπειδὴ τότε μόνοι οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίστανον τὸν ἀληθῆ Θεόν· ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδυναμώσατο τοὺς Ἰσραηλῖτας περισσότερον ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους· οἵτινες ἦτον ἐχθροὶ τῶν· διὰ τὸ καὶ τοὺς Ἰσραηλῖτας ἐμίσην καὶ τὸν Θεόν· (1)

25 : „ Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, τοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ,

„ τοῦ ἐδολιούσθαι ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐμετέστρεψε τὴν καρδίαν τοῦ Φαραῶ, ὅχι ἐκείνου, ὅπου ἡγάπα τὸν Ἰωσήφ, ἀλλὰ ἄλλου μεταγενεστέρου βασιλέως συνωνύμου μετὰ τὸν Φαραῶ, ὅστις δὲν ἤξευρε τὸν Ἰωσήφ· καθὼς λέγει ἡ θεία Γραφή· „ Ἀνέστη δὲ βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὅς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ (Ἐξ' α. 3.) οὗτος δὲ ἐμίσηε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ κατεταράννει αὐτόν· „ Ἐσκληρυνε γὰρ φησὶ, ὁ Θεὸς τὴν καρδίαν Φαραῶ (Ἐξ' δ. 1 : 20.) ἦτοι παρεχώρησε νὰ σκληρυνθῇ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἵνα αὐτοὶ κατεταράννυντο· ἐπιθυμήσουν θερμῶς διὰ νὰ εὗγουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τυραννίαν τῶν Αἰγυπτίων· ὁ αὐτὸς δὲ Φαραῶ, ἐδολιεύετο κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν· ᾔγουν ἐπιβούλευον αὐτούς, καὶ ἐμελέτα δόλους κατ' αὐτῶν· εἶπε γὰρ φησὶν ὁ Φαραῶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· „ Ἴδου τὸ γένος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μέγα πλῆθος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ἡμᾶς (Ἐξ' δ. α. 9.) ὅθεν ἐπρόσχε νὰ θανατώουν ὅσα ἀρσενικά παῖδια γυννιθῶν ἀπὸ τοὺς Εβραίους. (2)

26 : „ Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ, Ἀαρὼν δὲν ἐξελεζάτο ἐαυτῷ. 27 : „ Ἐβητο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν „ σπ·

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Δείκνυσι δὲ, ὅτι οὐ φύσεως ἦν ἡ ἐπίδοσις, ἀλλὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ· ὅτε γὰρ ὀλιγοτέρους ἔδει γενέσθαι ὑπὸ τῶν ἐργοδικτῶν ἐλαυνόμενους, τῶν παιδίων εἰς τὸν ποταμὸν ριπτευμένων, τῆς φύσεως ἐπιγεαζομένης· τότε μᾶλλον ἐπέδωκαν οὕτως, ὥς ἢ φοβεροὶ γενέσθαι τοῖς ἐνικοῦσιν· οἱ δούλοι τοῖς δεσπόταις· οἱ ἐλαυνόμενοι τοῖς ἐλαύνουσιν· οἱ παροῖκοι τοῖς πολίταις· οἱ ἀσπλοὶ τοῖς ἐπλισμένοις· „ Καθότι γὰρ φησὶν, αὐτοὺς ἐταπείνουν, τοσούτῃ πλείους ἐγίνοντο, ἢ ἴσχυον σφόδρα σφόδρα. (Ἐξ' α. 12.)
- (2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν ἐμοίαν αὐτοῖς εἰδωλολατρίαν ἐξέβησαν· τούτου χάριν παρεσκύασε μισῆσαι αὐτοὺς, ἢ τὰ βαρὴα τῶν ἔργων ἐπιθῆναι· ἵνα μάθωσι μὴ προσέχειν ἐκείνοις, μηδὲ τῇ πολυθείᾳ αὐτῶν δεισιδαιμονίᾳ· ἀλλὰ κακῶς κεντες καταφύγει πρὸς Θεόν, ἢ εὐρὴν χώραν ἢ πρὸς Ἀβραάμ ἐπαγγελία πληρωθῆναι· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί λέγει ὁ Θεὸς τούτων αἷτις; οὐχὶ φησὶν· ἀλλὰ μετέστρεψεν ἐνταῦθα, τὸ συνεχάρησε διηλοῖ· οὐκ ἀφῆκεν οὖν ποθεῖν γενέσθαι ἔξ ἀρχῆς, ἵνα μὴ ἐμφιλοχαρήσῃ τῇ Αἰγύπτῳ· ἢ δὲ αὐτοῦ τὸ εὐμήχανον· τοὺς μισουμένους πάλιν, ὅτε αὐτῷ ἔδοξεν, οὕτως ἀδρόν ἐποίησε γενέσθαι ἐπεράτους ἢ ἀξιοπίστους αὐτοῖς, ὥς ἢ σκεῖν τὰ αὐτῶν ἀπαντα κίχρην, ἢ μὴ δὲν ἱποπεθεῖν αὐτούς· ὅθεν ἢ ὁ Ἡσύχιος εἶπε· „ Μετέστρεψε· τουτέστι μεταστραφῆναι συνεχάρησαν· αὐτὸ γὰρ φησὶ τῇ θείᾳ Γραφῇ λέγειν, ὅσα ἐξὸν καλῶσαι, συγχωρεῖν· οὐδὲνα δὲ λόγου τινας, ἀλλ' οἰκονομῶν ἔτετα.

σημείων αὐτοῦ, καὶ τῶν τεράτων
αὐτοῦ ἐν γῇ Χάμ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐξείλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον
πρὸς τὸν Φαραὼ τὸν ἐδικὸν τοῦ δούλου Μωϋσῆν,
καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Μωϋσέως Ἀαρὼν. καὶ εἰς
αὐτοὺς ἐδιώρισε τὰ προσάγματα τοῦ τὰ περὶ τῶν
σημείων καὶ τῶν τεράτων· ἔγουν αὐτοὺς ἐδιώρισε
να ἐνεργοῦν τὰ ἐν Αἰγύπτῳ σημεῖα καὶ τέρατα, ἢ ἐ-
φανερώσων εἰς αὐτοὺς τὰς αἰτίας τῶν σημείων καὶ
τῶν τεράτων, καὶ τοὺς τρόπους μὲν τοὺς ὁποίους ἐ-
πρεπε νὰ τὰ ἐνεργοῦν. σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, μερι-
κοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι ὀνομαζοῦν τὰ αὐτὰ· μερικοὶ δὲ
σημεῖα μὲν ὠνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἐκκολούθουν
καὶ ἐβλαπτον· καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν κτηνῶν
τῶν Αἰγυπτίων· τέρατα δὲ, ὅσα ἐγίνοντο ὑπὲρ φύ-
σιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα,
ὡς εἵπομεν ἐν τῷ 43. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύοντες τὸν 43
εἶχον· ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ καὶ
τὰ τέρατα αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἐδόρησεν ὁ Δαβὶδ
τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ε-
βραίους. ἀλλ' ἐκεῖ ἄρχισε ταύτας νὰ ἱσορῇ, ὅφ' οὐ
εὐγῆκαν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ μὲ
ἄλλον τρόπον. (1)

28.· Ἐξαπέστειλε σκοτὸς καὶ ἐσκοτάσε.

Ἀγκαλὰ καὶ προτήτερα ἀπὸ τοῦ σκοτὸς ἔδω.

καὶ ὁ Θεὸς πληγὰς ἄλλας εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ
Δαβὶδ ὁμοίως τοῦτο ἔγραψε πρῶτον ἁδιαφόρως, χα-
ρίς νὰ σοχασθῇ τάξιν. ἢ ἐπειδὴ τὸ κάλλιστον καὶ ἀ-
ναγκαιώτατον εἰς τοὺς ἀθρώπους εἶναι τὸ φῶς, διὰ
τοῦτο πρῶτον τιμωροῖν τῶν Αἰγυπτίων ἐβάλεν ὁ
Δαβὶδ τὴν τοῦ σκοτὸς, ὡς βαρβαρὴν. καθὼς καὶ
εἰς τὸν 35. ἀπαρτινῶς διηγῶνται τὰς τοιαύτας
πληγὰς καὶ μάστιγας τῆς Αἰγύπτου, ὡς εἵπομεν, ἐρ-
μηνεύοντες τὸ· Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνέμιαν·
(2)

Ἵτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐ-
τοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς
Αἰγυπτίους, διὰτὶ παρήσαν τὰ προσάγματα τοῦ,
τὰ ὅποια ἐδιώριζον νὰ ἐπολύσουν τὸν λαὸν τοῦ τὸν
Ἰσραηλιτικὸν νὰ εὐγῇ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. παρεπί-
κραναν δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διὰτὶ δὲν ἐπεισθῆ-
σαν εἰς αὐτοὺς. καταχρηστικῶς δὲ τίθεται εἰς τοὺς λό-
γους τὸ παρεπίκραναν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι οἱ Αἰ-
γύπτιοι παραπικράναντες τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ,
διὰ τῶν λόγων, ἀπὸ τὸν τὸν λαλήσαντα τοὺς τοὺς Θεοῦ
παραπικράναν· μερικοὶ δὲ τὸ παρεπίκραναν, ἐρμηνεύ-
ουσιν ἀντὶ τοῦ παρέβησαν· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τοὺς
Εβραίους ἡ λέξις τοῦ παρεπίκραναν, ἔχει καὶ τοιοῦ-
τον σημασμένον τοῦ παρέβησαν. μερικά δὲ ἀντὶ
γραφῆς ἔχουσιν, ὅτι οὐ παρεπίκραναν τοὺς λόγους
αὐτοῦ· ἔγουν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρὼν.

29.· Με-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημος· ἢ ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων· τούτῳ προβαλλάμενος αὐτοὺς τῆς
τῶν ὁμοφυλῶν ἐλευθερίας ὑπουργοῦς, τὴν τοῦ θαυματοουργεῖν αὐτοῖς ἐνεχείρισε δύναμιν· ἀγαθὰ δὲ ἀποδοὶ μόνον ἦσαν
ἐκεῖνοι, ὅτι τὸ πᾶν αὐτὸς κατέργαζεν, ὅτι ἐργαζομένη τοῦ δήμου· ἐκεῖνοι τὴν γλῶτταν ἐκίνουν, ὅτι τὸ εἶμα ἐδάκρυον
τῷ Θεῷ, ὅτι τὰ ῥήματα ἐξεβάλλον· ἢ δὲ δύναμις παρ' αὐτοῦ πᾶσα ἐπέμπετο, ὅτι δὲ Ὁριγένης λέγει· ἢ Καὶ γὰρ
τοὺς λόγους αὐτοῦ, καθ' ὅς ἕκαστα τῶν πραττομένων ἐγένετο, μόνους ἐξέφνε τοῖς ἑαυτοῦ θεράτοις ὅτι ἀπεκάλυ-
ψεν· οἷον τί βούλεται τὸ αἷμα ἐξ ὕδατος μετασχηματίζεσθαι· τί δὲ τὰ λοιπὰ τῶν σημείων· ὅσα μὴ ἀγνοεῖν
κατὰ τίνος λόγους, ὅτι ὅτι αἰτίας, ὅτι ὅπως ἕκαστον ἐγένετο· ὅτι τίνων εἰκόνας ὅτι σύμβολα τὰ γινόμενα· Σημεῖον
δὲ κατὰ τὸν βασιλεῖον ἐστὶ πρᾶγμα φανερόν, κεκρυμμένου τίνος ὅτι ἀφανοῦς ἐν ἑαυτῷ δήλωσιν ἔχον, ὡς τὸ σημεῖον
Ἰωῆα, τὴν εἰς Ἡρὸν κατέδον ὅτι πάλιν ἐκ νεκρῶν ἀνέδον παρῆναι, τοῖς δυναμένοις ἐκλαμβάνειν τὸν μουσικὸν ῥα-
γον τῶν γινόμενων· ἢ μὲν τοῖς Γραφῇ τὰ παρὰ δόξα καὶ τὰ παρασχηματικά τίνος μουσικοῦ λόγου, σημεῖα καλεῖ.
(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Καὶ γὰρ σφόδρα παρὰ δόξαν ἦν, τὸ, πανταχῶς τῆς ἀκτίως λαμπρότης, ἐν Αἰ-
γύπτῳ τὸ σκοτὸς φαίνεσθαι, ὅτι μὴδὲ ταύτη πάσῃ, ἀλλ' ὅτι ἔνθα ἦσαν οἱ Αἰγυπτίαι μένον.

29 : „ Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷ-
μα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθῦας αὐ-
τῶν .

σικκοῦ παλατίου , ὅπου ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ γὰρ εἶναι πολλὴ φύλαξις καὶ ἀσφάλεια , καὶ πλῆθος δού-
λων καὶ στρατιωτῶν , οἵτινες ἐδύναντο νὰ διώκουν
τοὺς βασιλεῖς , κατὰ τὸν Ἠ΄ σὺχιον .

Περὶ τούτων εἶπομεν εἰς τὸν ρζ΄ Ψαλμὸν ὅτι
ἐρμηνεύοντες τὸν 44. εἶχον τὸ „ Καὶ μετέστρεψεν εἰς
αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν . καὶ ὅρα ἐκεῖ .

31 : „ Εἶπε καὶ ἤλθε κυνόμυια , καὶ
σκνίπας ἐν πᾶσι τοῖς ὄρεσι αὐ-
τῶν .

30 : „ Ἐξῆρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βασιλεῖς
ἐν τοῖς ταμείοις τῶν βασιλείων αὐ-
τῶν .

Περὶ τῆς κυνομύας εἶπε καὶ εἰς τὸν ρζ΄
Ψαλμὸν , εἰς τὸν 45 εἶχον τὸν λέγοντα ὅτι „ Ἐξαπέ-
στειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυϊαν , καὶ ὅρα ἐκεῖ . (2)

Εἰς τὸν ρζ΄ Ψαλμὸν εἶπομεν καὶ περὶ τῆς
πληγῆς τῶν Βασιλέων . ἐξῆρψε δὲ θέλει νὰ εἴπῃ ,
ὅτι ἐξέδωκεν ἡ γῆ ἐρπυστικούς βασιλεῖς . ἢ νοεῖται
καὶ ἄλλως , ὅτι ἀπὸ τὰ νερά μὲν ἔγιναν οἱ βασιλεῖς ,
καθὼς ἡ βίβλος τῆς ἐξόδου ἰσορεῖ ὅτι „ Ἰδοὺ γὰρ φησὶν
ἐγὼ τύπτω τὴν γῆν ἐν τῇ χειρὶ μου ἐπὶ τὸ ὕ-
δωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ , καὶ μεταβάλλω εἰς αἷμα . (Ἐξ
ζ . 17 .) τὸ δὲ ἐξῆρψεν ἡ γῆ , εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξῆρ-
φθῆναι ἡτοὶ ἐσκεπασθῆναι κατὰ βασιλεῖς : ἡ γὰρ ἀπὸ
βασιλέων ἔνεργητικόν γὰρ ῥῆμα ἐστὶ τὸ ἐξῆρψαι
κατὰ τὴν φωνήν , ἔχει ὅμως σημασίαν παθητικὴν .
ἢ ἐσκεπασθῆναι βασιλέων , ἀντὶ τοῦ βασιλέων κατὰ
ἐντίπασιν , τῆς αἰματικῆς λαμβανομένης ἐντίδοτι-
κῆς . (1) οἱ βασιλεῖς δὲ αὐτοὶ εὐρίσκοντο , ὅχι μόνον
εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τοποὺς τῆς Αἰγύπτου , ἀλλὰ
καὶ εἰς μέσας εἰς αὐτὰ τὰ θεσσαυροφυλάκια τοῦ βασι-
λέως .

32 : „ Ἐξέτεο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλαζαν,
πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῇ αὐτῶν .

33 : „ Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν
καὶ τὰς συκῆς αὐτῶν , καὶ συνέ-
τριψε πᾶν ὕλον ὄριου αὐτῶν .

34 : „ Εἶπε καὶ ἤλθεν ἀκρίς καὶ βροῦχος,
οὐ οὐκ ἦν ἀριθμὸς .

35 : „ Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ
γῇ αὐτῶν , καὶ κατέφαγε πάντα τὸν
καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν .

36 : „ Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν
τῇ γῇ αὐτῶν , ἀπαρχὴν παντός πά-
νου αὐτῶν .

“Ο

(1) Ὅπως δὲ , ἐπειδὴ οἱ βασιλεῖς εἶναι ζῶντες ἀμφίβια , τὰ ὅποια ζῶσι ἢ εἰς τὸ νερὸν ἢ εἰς τὴν γῆν , ἢ μάλιστα
ἐπειδὴ αὐτοὶ γεννῶνται , ἢ τρέφονται εἰς τὰς λίμνας ἢ εἰς τοὺς λασιπώδεις τόπους τῆς γῆς . διὰ τοῦτο εἶπεν ἡ
Βίβλος , ὅτι ἐξῆρψεν ἡ γῆ βασιλεῖς . λέγει δὲ ὁ Χρυσόπρημον ὅτι „ Εἶδες Θεοῦ δύναμιν ἀφανῆ ; πῶς διὰ τῶν
μικρῶν πλήττει τὴν γῆν βασιλεῖς γεννῶνται ἂν εὐτελέστερον ;

(2) Περὶ τῆς κυνομύας ταῦτα λέγει ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος . „ Ἡ δὲ κυνόμυια , τὴν ἀφ’ ἑκατέρου ζῶον (τοῦ κυ-
νὸς δηλαδὴ καὶ τῆς μύας) τὸ λίκνον προσειληφῆς , δικτικὴν καὶ ἐπίβουλον ζῶον ἐστὶ , καὶ πόρρωθεν μετὰ τοῦ ζῶου καθά-
περ βέλος εἰσακοντίζεται , καὶ ἐπισπίντουσα βιαίως , εὐ μάλιστα ἐγχεῖται . τότε δὲ καὶ θεήλατος ἦν ἡ πληγὴ , ὥς
δεδιπλασσάσθαι τὴν γῆν ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλήν . περὶ δὲ τῶν σκνιπῶν λέγει ὁ Χρυσόπρημον ὅτι „ Ἐνταῦθα μέντοι , οὐ-
δὲν ἴσχυσαν οἱ μάγοι . ἔνθα μὲν γὰρ ὅφιν ἀπατήσασιν , ἐφάντησαν τετὶ ἐφθαλμοῦς τῶν εὐλαστῶν , ὥς ἐπὶ τῆς
εἰς δρόκοντα μεταβληθείσης βακτηρίας . καὶ τοῦτο εἰς αἷμα τράπεντος ὕδατος . ἔνθα δὲ διὰ τῆς αἰσθητικῆς ἡ μαρτυ-
ρία τοῦ γνωμένου ἦν . ἔδωκεν γὰρ οἱ σκνίπες , οὐκέτι ἴσχυσαν . ἵνα μάθῃς , ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς πρώτοις ζῶντα ζῶα
παρῆναι .

- 43: „Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν Ἀ-
 „γαλλιάσει, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς
 „αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.
 44: „Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας Ἐθνῶν,
 „καὶ πόρους λαῶν κατεκληρονόμη-
 „σαν.
 45: „Ὅπως ἂν φυλάττωσι τὰ δικαιώμα-
 „τα αὐτοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκ
 „ζητήσωσιν.

Ὁ Θεός, λέγει, εὐγάλε τὸν Ἰουδαϊκὸν λα-
 ον ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, χαίροντα διὰ τὸν πηγμῶν τῶν

Αἰγυπτίων· καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ ἐλευθέρωσεν μὲν
 εὐφροσύνην· ἐκλεκτοὺς δὲ τὸν ἴδιον λαὸν ὀνομάζει,
 ὡς διαλεγμένον ὄντα ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν· καὶ ἔδωκεν εἰς
 αὐτοὺς τοὺς τέπους τῶν ἐπτὰ Ἐθνῶν· ὅπου ἑκατοί-
 κουν εἰς τὴν Παλαιστίνην· οἷνες ἐκληρονόμησαν
 τοὺς κόπους καὶ τὰ υπάρχοντα τῶν εἰρημένων Ἐ-
 θνῶν (1) ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησε, λέγει, εἰς τοὺς
 Ἑβραίους ὁ Θεός· διὰ ποῖον τέλος; διὰ νὰ παρακι-
 νήσῃ αὐτοὺς νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, καὶ νὰ
 ἐκζητοῦν τὸν νόμον του· ἐκζητήσιν δὲ νόμι, πῶς
 εἶναι ὁ πόθος· διατὶ ἐκεῖνο ἐποῦ ποθεῖ τις, τοῦτο
 καὶ ἐκζητεῖ.

ΨΑΛ-

- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „Οὐ γὰρ μόνον τῆς Αἰγυπτίων ἡλευθέρωσε δουλείας, ἀλλὰ καὶ τῶν Χανα-
 ναίων ἐδωρήσατο τὴν γῆν, καὶ τῶν ἀλλοτρίων πόων δεσπότης ἀπέφηνεν· οὐ γὰρ ἐγκμον, οὐδὲ ἄβατον ἐχαρίσατο
 γῆν· ἀλλὰ πόνα καὶ λιπαρὰν, καὶ εἰργασμένην καλῶς, ὥστε οὐδὲ ἐν γεωργίᾳ καμεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος·
 „Τίνα δὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ; εὐσέβεια, φιλοσοφία, καὶ τὸ τὴν ψυχὴν ἐκκαθαῖραι· ποιοῦτον αὐτοὺς ἀπαιτεῖ τὸν
 μισθόν, πάλιν εἰς αὐτοὺς μεταβαίνοντα ποὺς καταβάλλοντας· ὁ δὲ Ἡσύχιος φησι· „Τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητή-
 σαι· δηλονότι τὸ Εὐαγγέλιον· τί γὰρ ἐμελλον ζητεῖν, ὅπερ ἀπαξ εἶχον; οὐκοῦν τὴν διαθήκην πᾶντως τὴν δευ-
 τέραν αἰνίττεται· ὅθεν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „Ἐπειδὴ τοσούτων ἡζιωμένοι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ εἰρημένα, ἤρθη
 ἀπ' αὐτῶν ἡ χάρις· καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀπώλεσαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ ἐκπεπτώκασι· δοῦλοι τε τῶν Ἐθνῶν καὶ πε-
 δεμίων γεγονόσιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΕ. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΕ

„ Ἀλληλουϊα .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός εἶναι ὅμοιος μετὰ τὸν προτερινόν . διατὶ καὶ οὗτος διηγᾶται , ὡς ἐκεῖνος , τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ . πρὸς τοῦτοις οὗτος ἀναφέρει μὲν τὴν τῶν Ἑβραίων ἀχαριστίαν καὶ πονηρίαν τοῦ Θεοῦ δὲ τὴν μακροθυμίαν καὶ φιλανθρωπίαν . κατὰ τὸν Θεοδώριτον . διὰ τοῦτο ὁμοίαν μὲ ἐκείνου ἔχει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν .

1: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ , ὅτι
„ χενοτός .

Ἐξομολογεῖσθε , λέγει , ὧ ἄνθρωποι εἰς τὸν Κύριον τὰς ἁμαρτίας σας . διατὶ αὐτὸς εἶναι ἄγαθός καὶ ἀμνηστικός , εἰς ἐκείνους ὅπου ἐξομολογοῦνται (1)

„ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ

Εἰς τοῦτον , λέγει , τὸν αἰῶνα δίδεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας . εἰς δὲ τὸν μέλλοντα ἐνεργεῖται ἡ κρίσις αὐτοῦ . διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα . ἢ λέγει , ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἐλεεῖ , διὰ τοῦτο καὶ πάντοτε πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς αὐτόν . ἢ καὶ ἄλλως , ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιον εἰς τοὺς ἀξίους ὄντας ἑλέους . (2)

2: „ Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυ-
„ ρίου ; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς
„ αἰνέσεις αὐτοῦ ;

Ποιός

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ . ἢ Τὶ δέ εἰσιν οἱ χενοτός ; οὐ διὰ τοῦτο βούλεται σε κατηγορεῖσθαι φησὶ τῶν ἁμαρτι-
μάτων , ἵνα κολάσῃ , ἀλλ' ἵνα σεραφώσῃ . ἵνα ἀπαλλάξῃ κακίας . δικασαὶ μὲν γὰρ ἐμολογοῦντα λαβόντες κολά-
ζουσιν . ὁ δὲ Θεὸς , ὅταν ἀγνοούμενον λάβῃ , τότε τιμωρεῖται . ὅταν δὲ ὁμολογοῦντα , παραμυθίας ἀξιοῖ καὶ συγ-
γνώμης .

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος . ἢ Προτρέπει δὲ προθύμως ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν διὰ τοῦ ἐπαγγέλλεσθαι ὅτι χενοτός ὁ Κύριος , ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ . διὰ ταῦτα φησὶ , προθύμως ἐξομολογεῖσθε , ὅτι αὐτὸς ἐτοιμὸς ἐστὶν εἰς φιλανθρωπίαν , εἰδὼς , ὅτι ἑλέους δεῖται τὰ τοῦ ἐνεσῶτος αἰῶνος πρᾶγματα , θνητὰ ὄντα καὶ ἐπίκηρα .

Ποῖος, λέγει, εἶναι ἀρκετὸς νὰ εἰπῇ τὰς μεγαλοδυνάμους εὐεργεσίας, ὅπου ἔκκαμαν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ; ἐβραϊκῶς οὐδεὶς· διατὶ αὐταὶ εἶναι ἀνεκδιήγηται· ἢ αἰπλῶς δυναστείας· λέγει, τὰ μεγάλα ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· εἶπε γὰρ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ·, Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ἔσα ἠθέλησεν, ἐποίησα· (Ψαλ. ριγ 11.) ἢ δυναστείας, ἐννοεῖ, τὰς Θεοπρεπεῖς δυνάμεις, τὰς ὁποίας θέλει κάμῃ, ὅταν γένῃ ἄνθρωπος· ὥς τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου· ἢ ποῖος, λέγει, θέλει εἰπῇ τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας ἐκεῖνας, ὅπου ἀρμύζουσιν εἰς καθὲν ἓνα θαῦμα τοῦ Κυρίου; ἡτοιούθει· (1).

3 : „Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν,
καὶ ποιῶντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ
καιρῷ.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου φυλάττουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· ἢ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουσι κρίσιν· ἡτοι δικάζουσιν εἰς τὸ νὰ κρίνουν ὀρθῶς, ἔχῃ μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ προτίτῃρα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸν ἑαυτὸν τους· ὥς ὅπου νὰ μὴ ἀφίνουν νὰ ἀντιπολεμῇ τὸ σῶμα καὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν τους, καὶ νὰ νικῶται τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· ὁμοίως εἶναι μακάριοι καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου κάμνουν πάντα δικαιοσύνην καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς εἵπομεν· (2)

4 : „Μνησθήντι ἡμῶν Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μυστήρια, καὶ τὸν νέον λαὸν τῶν χριστιανῶν, παρακαλεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ τότε καὶ ἑαυτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὐδοκίαν ὀνομαζοντας τὴν ἐκλογὴν τοῦ τοιούτου νέου λαοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐνθυμήσου, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ ἡμᾶς, εἰς τὸ νὰ μᾶς συναριθμῇς μαζὶ μὲ ἐκεῖνον· ἢ εὐδοκίαν ὀνομαζέει ἐκείνην, περὶ τῆς ὁποίας οἱ Ἄγγελοι ἔλεγον ἐν τῇ τοῦ Κυρίου γεννήσει· „Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Λουκ. β 14,) τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ φανερῶσιν καὶ μὲ τὸ ἀκέλουθον, πρὸς αὐξήσιν περισσοτέραν τῆς αἰτήσεώς του· ἐπίσκεψαι, λέγει, καὶ ἐμένα Κύριε, μὲ τὸ σωτήριον ἐκεῖνο, ὅπου ἔχει νὰ γένῃ εἰς τὸν Κόσμον ἀπὸ λόγου σου, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· „Αὐτὸς γάρ, φησι, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Ματθ. Α 21.) (3)

5 : „Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου· τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας σου.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπίσκεψαι καὶ ἐμένα Κύριε, διὰ νὰ εὐδῶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐεργεσίας τοῦ νέου.

- (1) Ὅθεν ἔδ Χρυσόστομος εἶπε· „Τὶ δὲ εἰς ἀκουσὰς ποιήσει; ταυτέστι διδάξει, δηλώσει, ἐρμηνεύσει· ἔστι τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; ταυτέστι τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος δεικνύς, ὅτι πάντα λόγον ὑπερβαίνει τῶν ἀγαθῶν τὰ μέγεθος· ὡς εἰ ἔλεγε· τίς δύναται ἀξίως τὴν τοσαύτην ἀγαθότητα διηγῆσθαι;
- (2) Ἄλλος δὲ τῶν ἐρμηνευτῶν ἐξέδωκεν ἀντὶ τοῦ οἱ ποιῶντες δικαιοσύνην, οἱ ποιῶντες ἐλεημοσύνην· τὰ δύο γὰρ ταῦτα μάλιστα ζητεῖ ὁ Θεός, τὴν τε τοῦ δικαίου φυλάκην, ἢ τὴν τῆς φιλανθρωπίας χρημίδα. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Μακαρίζεται οὐ τὸν ἀπαξ τῇ δικαιοσύνῃ χρυσόμενον· ἀλλὰ τὸν ἀεὶ ἔδ διηνεκῶς τοῖς ταύτης ἐπόμενον ἔχουσιν.
- (3) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος· „Ἐστὶ ἔδ ἐν κολάσει ἐπισκεψασθαι· διὰ τοῦτο ἐπισκοπὴν ζητεῖ τὴν ἐν σωτηρίᾳ.

νέου λαοῦ σου· ἦτοι τῶν Χριστιανῶν, ἐκεῖνοι τὰ Μυστήρια καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ὅπου καὶ ἐκεῖνοι θέλουν ἰδοῦν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ὃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ὃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν· (Ματθ· εγ· 17.) καὶ διὰ τὴν χάριν καὶ ἐγὼ μαζὶ μετὰ τὸ ἔθνος σου τοὺς Χριστιανούς· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ Ἄγγελος διὰ τὴν χάριν ταύτην πρὸς τοὺς ποιμένας· „Ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἐστὶ παντὶ τῷ λαῷ“ (Λου· β'· 10.) Καὶ πρὸς τοὺς τοῦτους, διὰ τὴν ἐξω καὶ ἐγὼ, λέγει, κοινωνίαν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, καὶ ἐπαινῶν ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, ὅς τις μέλλει νὰ πισύσῃ εἰς τὸν Χριστόν· (1)

6: „Ἠμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν,
καὶ ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν·

Τὰ λόγια ταῦτα νοοῦνται, ὁμοίως καὶ τὰ ἄνω εἰρημένα, ὅτι λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον ἐκείνων, ὅπου ἐμμελλον νὰ πισεύσουν εἰς τὸν Χριστόν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· ἀπὸ μέρους γὰρ τούτων λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ, καθὼς ὡδήγησεν αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος· ὅθεν καὶ ἐξομολογεῖται τὰς ἀμαρτίας τῶν Ἰουδαίων τὰς γενομένας πρὸ τοῦ ἀκοῦν νὰ πισεύσουν εἰς τὸν Χριστόν· (2)

7: „Οἱ πατέρες ἡμῶν οὐ συνῆκαν τὰ ἴαν

„ μασία σου· οὐκ ἐμνημόνευσαν τοῦ πλη-
„ θους τοῦ ἐλέους σου· καὶ παρεπι-
„ κρναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ
„ θαλάσσῃ.

Οἱ πρόγονοί μας, λέγει, Ἰουδαῖοι, δὲν ἐγνώρισαν τὰ θαυμάσια, ὅπου ἔκαμε Κύριος διὰ λόγου των (3) οὐδὲ ἐβάλον εἰς τὸν νοῦν τους τὸ ἔλεος, ὅπου εἰδείας εἰς αὐτούς· ὡσανὺ νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι πάντοτε ἀλησμονήσαν ταῦτα οἱ πρόγονοί μας· ὅταν δὲ λαθὼν πλησιάζοντες κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἶδον τοὺς Αἰγυπτίους, ὅπου ἤρχοντο ὀπίσω κατ' ἐπάνω των· διατὶ τότε μετὰ τὸ νὰ ἐφοβήθησαν πολλὰ, εἶπον γογγυσικῶς εἰς τὸν Μωϋσῆν· „παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνημάτα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ;“ (Ἑξ· ιδ'· 11.) καὶ πάλιν „Πάρης ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις· κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ (αὐτοῦ· 12.) ὅθεν μετὰ ταῦτα γογγυσικὰ λόγια των παρώργισαν τὸν Θεόν, κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἢ ἔλεγον ταῦτα ἀναβαίνοντες πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀναβάνοντες δὲ εἶπε, διατὶ ἡ Αἰγύπτος ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἀνέβαινον, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν χαμηλότερα κατὰ τὴν θέσιν· (4)

8: „Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς ἕνεκεν τοῦ ὄν-
„ ματος αὐτοῦ, τοῦ γνωρίσαι τὴν δυ-
„ ναστείαν αὐτοῦ.

Ο

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Χρηστότητα τῶν ἐκλεκτῶν, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν τὴν γενομένην τότε· ἐλεχθεῖσαι νόσον, πολλὰν οὖσαν, ὥστε πόρους ἢ τελένας ἢ ἀμαρτανούς ἢ πτωχοὺς ἀλλ' ἀλιεῖς, εἰς τὴν ἐκλογὴν υποδέ-
ξασθαι· ταύτην ἰδεῖν ὁ Προφῆτης ἐπεθύμει· θεωρίας γὰρ ἄξιον τὸ θαῦμα ἐτύγχανεν· εὐφρανθῆναι δὲ ἐν νῇ εὐ-
φροσύνῃ τοῦ ἔθνους, ὥστε τῆς κοινωνίας τῶν Μυσηρίων ἀπολαῦσαι.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Πατέρας δὲ καλοῦ, οὐ τοὺς ἀγίους Πατριάρχας, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐκείνους γενομέ-
τους· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν· δὲ Χρυσόστομος· Ἰηκ· „Οὐ τοὺς πατέρας διαβάλλειν βουλέμε-
νος τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον ἐπιστάσασθαι.
- (3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Οὐκ εἶπεν· οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐ συνῆκαν· τοῦτέστιν οὐκ ἔγνωσαν ὥς ἐχρῆν, οὐδὲ τὸν σκοπὸν κατέμαθον· τίς δὲ οὗτος ἦν; ἀπαλλαγῆναι τῆς πλάνης αὐτοῦ, ἢ ἐν ἀρετῇ διαλαμπῆναι.
- (4) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ τόπου τὴν κατηγορίαν συνίστην· οὐ γὰρ δὴ χρόνος διέλειπε πολὺς, ἔ-
σθιν εὐεργεσίῃν εὐθέως ἀμνημονήσαντες, τῇ εὐθείᾳ· πάλιν τρέψω ἐκείρηνα·

Ὁ Θεὸς ἔσωσε, λέγει, καὶ δὲν ἐκλείσσει τοὺς τὸτα Ἑβραίους εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκόντων αὐτοὺς Αἰγυπτίων, διὰ νὰ μὴ βλασφημηθῇ ἀπὸ τὰ ἔθνη, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Ἑβραίους, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ἀπαιτεῖν ἀγκαλιὰ καὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἦτον ἄξιοι τοῦ αὐτῆς σωτηρίας, ὡς ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι· τοῦτο δὲ λέγει, τὸ ἔκαμιν ὁ Θεός, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν μεγάλην δύναμιν ὅπου ἔχει, ἔχι μόνον εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ Αἰγυπτίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη. (1)

9 : „ Καὶ ἐπετίμησε τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ,
καὶ ἐξηράνθη, καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς
ἐν ἄβυσσῳ, ὡς ἐν ἐρίμῳ.

10 : „ Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισθῶν-
τος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χει-
ρὸς ἐχθρῶν.

11 : „ Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐ-
τοὺς, εἰς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.

12 : „ Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ

ἦσαν τὴν αἰνέσιν αὐτοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐπάταξε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διὰ τῆς ράβδου τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἐξηράνθη κατὰ τὸ μέσον (2) καὶ ἔξι ὠδήγησε τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς ἐν τὴν ἐρημον· (3) ἐν ἄβυσσῳ δὲ εἶπε, διατί οἱ Ἑβραῖοι ἐπερίκατον εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὸν πάτον ἐκείνον τῆς θαλάσσης, ὅπου ἦτον πρὸ τοῦ σχισθῆναι, ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πάλυ πλήθος τοῦ ὕδατος· καὶ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Φαραῶ, ὅς τις τοὺς ἐράσει· καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των· ἦτοι τοὺς Αἰγυπτίους· (4) ἐπειδὴ τὸ νερόν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐσκέπασαν ὅλους αὐτοὺς, καὶ δὲν ἔμεινεν οὐδὲ εἷας (5). ὅθεν οἱ Ἑβραῖοι ταῦτα βλέποντες, ἐπίστευσαν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔβαλον τὴν ἐπινίκιον ὠδὴν, τὴν ὁποῖαν ὑπαγόρευσεν ὁ Μωϋσῆς· ἤγουν τό· „ Ἀσώμεν τῷ Κυρίῳ ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι (Ἐξοδ. 15. 1.) καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἤρχε τοῦ χοροῦ τῶν ἀνδρῶν, ἡ δὲ ἡδελφὴ του Μαρίας ἤρχε τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν (6).

13 : „ Ἐ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Αἰτία τῆς σωτηρίας οὐχ ἡ ἐκείνων ἀξία· ἀλλὰ τί; ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία.
(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπάταξεν αὐτὴ ὡς ἐμψύχη· ἔξηράνθη τὸ μέσον· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐδὲ γὰρ ἡ ἀρὰ τῆς ράβδου, ἀλλὰ τὸ πρόσχημα τοῦ Θεοῦ χέρσον ἐποίησε τὸ πέλαγος.
(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Λόγῳ τῆς θαλάσσης τὴν πυθμένα γυμνώσας, τὴν πολλὴν ἐκείνην ἄβυσσον· ἱππῆλατον αὐτοῖς ἀπέφηνεν ἐρημον· ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις πολλὰ τοῖς τρέχουσιν ἡ εὐκολία, μήτε φυτῶν ἔντων, μήτε φραγμῶν κυλούντων, τὴν τῆς διαβάσεως εὐκολίαν δεδῆλωκε τῇ τῆς ἐρημίας παραβολῇ.
(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Δύο ἐνταῦθα τίθισιν, ὅτι τε ἐχθροὶ ἦσαν, ἔτι ἐπιβουλεύειν ἠδύνατο· τί γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς δουλείας, ὅταν ἐξουσία μετὰ μίσους ἦ, ἔτι τὸν πολέμιον ἐχθρὸν δεσπόσῃ, ἀλλ' ὁμῶς ἀπάντων τούτων αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν.
(5) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνθα μὲν γὰρ ἀνθρωπίνῃ ἦν ἡ ἐπιβουλὴ, ὅταν τὰ παῖδια τῶν Ἑβραίων ἀνῆρθετο κατὰ τὸ πρόσχημα τοῦ Φαραῶ, πολλοὶ ἔτι ἐφύγον· ἐπεὶ δὲ ψῆφος ἀκωθεν ἐφέρετο, οὐδεὶς διαδύναται ἰσχυρεῖν· ὁθεν τό· „ Εἰς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη, τὴν θεήλατον δηλοῦντος ἐστὶ πληγὴν.
(6) Ὑψηλότερον δὲ, ὡς ἐν θαλάσῃ τῇ ἀσάτῃ τούτῃ ἔμπροσθεν ἔτι ταραχώδει βίῃ, πᾶσα μὲν ἀποστατικὴ διάνοια καθ' ὁμοίωσιν τῶν Αἰγυπτίων, ὡς λίθος ἐν βυθῷ, κατεδύεται· ὅσον δὲ φίλον ἔτι διαστατικὴν τῆς ἀληθείας, ὅπερ Ἰσραὴλ ὑπὸ τῆς ἰσορίας ὀνόμαζεν· τοῦτο μόνον ὡς ξηρὰν αὐτὴν διέρχεται, οὐδαμοῦ τῆς πικρίας ἔτι τῆς ἀλμυρῆς τῶν βιωτικῶν πραγμάτων συνεφεπτόμενον· οὕτω τυπικῶς ὑπὸ καθιγεροῦ τῷ νόμῳ, οὐ τυπὸς Μωϋσῆς, ὁ Ἰσραὴλ τὴν θάλασσαν διεπέρασεν ἀβρόχως· ἔτι τούτῃ συνδιαπερὼν ὁ Αἰγύπτιος, ὑποβρύχιος ἦν· ἐκότερος ὑπὸ τῆς συμπαρούσης αὐτῇ διαθέσεως, ὁ μὲν κούφος διεχίων, ὁ δὲ, εἰς βυθὸν κατελκόμενος· κούφου μὲν γὰρ ἔτι ἀνασφραγῆς πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ, ἔτι πάντες οἱ κατ' αὐτὴν ζῶντες ὡς νεφέλαι πέτανται κατὰ τὸν Ἠσάϊαν, ἔτι ὡς περισφαῖ οὐν νεοσσῆς· βαρὺ δὲ ἡ ἁμαρτία, καθὼς φησὶ τις τῶν Προφητῶν, ὡς ἐπὶ ταλάντου μακίβδου καθεζομένη· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Διὰ τοῦτο δὲ εἰς ὠδὴν τὴν εὐχαριστίαν ὁ Μωϋσῆς συνέκλεισεν, ἵνα ἄλλους ἔχωσι τὴν μνήμην, ἔτι συνεχῶς ἄδοντες ἀναμνησθῶσιν τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ· ἄλλος δὲ φησιν· „ Ὅτι τὸ τίμπαλον τῆς Μαρίας, δι' οὗ τὴν ὠδὴν ἤρξε, σῶμα νεκρὸν ἀναιτίττειται νέκρωσιν· ὅπερ γὰρ τὸ τίμπαλον καλὸν τὸν ἄχρον ἀφήκει, πᾶσις ἱμμάδος κεχωρισμένη, ἔτι ξηρὸν εἰς ἕκρον γινόμενον· οὕτω ἔτι ἡ καθαρότης λαμπρὰ ἔτι περιβάντος γίνεται, μηδὲν ἐν ταύτῃ ζωτικῆς ἱμμάδος κατὰ τὸν βίον ταῦτοι προσδεχομένη.

13 : „ Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων
αὐτοῦ· οὐχ' ὑπέμειναν τὴν βουλὴν
αὐτοῦ.

Ὁ γλῶσσα, λέγει, ἀλησμόνησαν οἱ Ἑβραῖοι τὰς εὐεργεσίας, ὅπου ὁ Θεὸς ἔδειξε πρὸς αὐτοὺς· διὰ τὴν μετὰ τὴν διάβασιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης πείναντες, ἐνθυμήθηκαν τὰ κακάνια τῆς Αἰγύπτου μὲν τὰ κρέατα· καὶ τὸ πλεθος τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἄρτων, καὶ ἐγόγγυζον, χωρὶς νὰ ὑπομείνουν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ· ὅς τις ἐβούλετο νὰ κάμῃ καμμίαν οἰκονομίαν, καὶ διὰ τοῦτο παρεχώρησε νὰ πεινάσουν. (1)

14 : „ Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ
ἐρήμῳ· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν
ἀνδρῶν.

15 : „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἶτημα αὐ-
τῶν· Ἐξαπέστειλε πλησμονὴν εἰς
τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Ἐπεθύμησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κρέατα καὶ ἄρτους, ὡς εἶπομεν· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν τό-
πῳ ἀνδρῶν, ζητήσαντες μὲν γόγγυσμόν καὶ πείραν, ἔδωκεν δὲ νὰ πίνουν· καθὼς καὶ ἐν τῷ σκ. Ψαλμῷ γέ-
γραπται· „ Παρεπείραναν τὸν ὕψιστον ἐν ἀνδρῶν, καὶ
ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· (2)
ἔθεν ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸ αἶτημα τῶν, τόσον τὸ περὶ τοῦ
φαγητοῦ, ὅσον καὶ τὸ περὶ τοῦ ποιοῦ· αἶτημα δὲ,
λέγει τὴν γόγγυστικὴν ἐπιθυμίαν τους· ἐπειδὴ δὲν ἐ-

ζήτησαν, ἀλλὰ ἐπιθύμησαν καὶ κατελάλησαν καὶ ἐ-
γόγγυσαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· δὲν ἔδωκε δὲ εἰς
αὐτοὺς ἀπλῶς, ἀλλὰ μὲ πλησμονὴν καὶ χορτασμόν,
τόσον τὸ κρέας τῆς ὀρυγομήτρης, ὅσον καὶ τὸν ἄρ-
τον τοῦ Μόνη, καὶ τὸ νερόν τὸ ἐν Μερρᾷ γλυκάν-
θεν, καὶ τὸ ἐκ πέτρας ἀναβλύσαν.

16 : „ Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ
παρεμβολῇ, τὸν Ἀαρὼν τὸν ἅγι-
ον Κυρίου.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἀντιτάθησαν εἰς τὸν
Μωϋσῆν μὲ τὴν παρεμβολὴν τοῦ Δαθὰν καὶ Ἀβι-
ρών· καθὼς ἀναφέρει ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν, ἐν
Κεφ. 15· ὁμοίως ἀντιτάθησαν καὶ εἰς τὸν Ἀαρὼν
τὸν ἅγιον· ἤγουν τὸν καθαρωμένον εἰς τὸν Κύριον·
ὁ Κορὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, φιλονεικοῦντες νὰ ἱερατευ-
σουν καὶ αὐτοὶ, ὡς ἡ αὐτὴ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἰσο-
ρεῖ.

17 : „ Ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε Δαθὰν,
καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀ-
βειρών.

Ἡ γῆ, λέγει, ἀνοίχθη καὶ ἐκατάπιε τὸν
Δαθὰν ζωντανόν, καὶ ἐσκέπασε τὴν συναγωγὴν τοῦ
Ἀβειρών· ἡ ἐπὶ γὰρ πρόθεσις εἶναι περιττή· ἡ μὲν
οὖν βίβλος τῶν ἀριθμῶν ἐν Κεφαλ. 15· λέγει, ὅτι
ἡ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀπίσαν τοῦτο ἔδωκεν Ἰδίων μὴ ἀναμένειν τὴν τοῦ Θεοῦ βουλὴν, ὅταν μετὰ μα-
κροθυμίας οἰκονομῇσαι ἐκεῖνος βούληται ἅπαντα· ἀλλ' ἀπογινώσκειν, λήθην παθόντας τῶν θαυμάτων τῶν ἱε-
ροσθέν.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Δύω δὲ τῶν Ἰουδαίων συνῆψεν ἀμαρτήματα, ἐν μὲν, ὅτι σαρκικὴν ἐπιθυμίαν
ἐπεθύμουν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ἧ φιλοσοφεῖν ἔδει, ἔκ ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ἐγκρατεῖσθαι· δεύτερον δὲ, ὅτι δεη-
θέντες ὕδατος, οὐκ ἤτουν, ἀλλ' ἐπείραζον· πλὴν θαυματοργῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἐπαύετο· Ἰση δὲ ὁ Χρυσόφομος·
„ Ἀλλ' ὅμως ἔποιούτων ὄντων οὐκ ἡμέλει· ἀλλὰ συγκατέβαινε, πάντα πραγματευόμενος, ὥστε αὐτοὺς ἐπισπά-
σασθαι· ἔκ καθάπερ παιδίων κλαυθμυρίζοντων εἰκὴ ἔκ μάτην, φιλόσοφος ἀνέχεται πατήρ· οὕτω δὲ καὶ ἐ-
κεῖνος ὁ Θεός.

ἡ γῆ κατέπιε μαζί με τὸν Δαδὰν καὶ τὸν Ἀβειρὼν καὶ ὅλην τὴν συναγωγὴν αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη καὶ τὰ τζαδῖρια, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των. ὁ δὲ Δαβὶδ διεμοίρασεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ὅτι κατέπιε χωρὶς τὸν Δαδὰν, καὶ χωρὶς τὸν Ἀβειρὼν ἵνα μὲ τὸν τρόπον τοῦτον αὐξήσῃ περισσότερο τὴν συμφορὰν τοὺς. (1)

18: „Καὶ ἐξεκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, φλόξ κατέφλεξεν ἅμαρ-
„ τολοὺς.

Φωτῖα, λέγει, ἀναφῆν εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ Κορέ· ἐπειδὴ εὐγῆκε φωτὶς ἀπὸ Κυρίου καὶ κατέ-
καυσε τοὺς διακοσίους πενήντα ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπρόσφεραν, ὡς αὐτὸν ἱερεὺς θυμιάμα. καὶ ἔτι κατέ-
καυσε τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους, ὅπου ἐπε-
χείρησαν νὰ ἀρπάξουν τὴν ἱερωσύνην· ὡς ἡ αὐτὴ βίβλος τῶν ἐρθμῶν μαρτυρεῖ ἐν Κεφαλ. 15.

19: „Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήβ, καὶ

„ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.

Ἡ βίβλος τῆς Εἰσόδου ἱστορεῖ, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι οἱ ἐβίβαν τὸν Ἀαρὼν καὶ ἔχυσαν τὸ χωνευτὸν μοσχά-
ρι, τὸ ὅποιον καὶ ἐπροσκύνησαν ὡς Θεόν· δὲν με-
ταχειρίζεται δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν τάξιν τὴν ἱστορίαν
τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γενομένων· ἀλλὰ ὡς ἔτυχεν ἀριθ-
μεῖ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας τῶν Ἑβραίων. (2)

20: „Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν
„ ὁμοίωματι μόσχου ἐσθιοντος χορ-
„ τον.

Ἐμετάβαλον, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὴν τιμὴν
τοῦ Θεοῦ εἰς ὁμοίωμα μοσχάρου, ὅπου τρώγει χορ-
τάρι. τοῦτο δὲ ἐπρόσθεσε, διὰ νὰ κατηγορήσῃ πε-
ρισσότερον τὴν ἀνοησίαν τῶν Ἑβραίων· διὰ τὸ αὐτοὶ
λογικοὶ ὄντες, ἐδόξασαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἰδωλὸν ἀ-
λόγου ζώου (3) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι· „ Τὴν
δόξαν αὐτῶν· ἡ δόξα δὲ τῶν Γευδαίων ἦτον ὁ Θε-
ός.

(1) Ὅθεν ὁ Νικητάς φησι· „ Ταύτην δὲ αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε, τοὺς ἄλλους σωφρονεῖν ἀναγκάζων· τῶν
γὰρ φοβερῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρίας προβαλλεται· ὡς τῷ Ἰσὼβ ἡ τῶν ὑπαρχόντων ἐξουσία·
τὰ δὲ, ὡς θεραπεία τῶν ἡμαρτημένων· ὡς τῷ Δαβὶδ ἡ περὶ τὸν οἶκον αἰσχύνῃ, παρανόμου ἐπιθυμίας δίκην ἀ-
ποτινύντι· τὰ δὲ, ἐπὶ τῇ σωφρονεσέει τοὺς ὑπολειπομένους ποιῆσαι· οἷα τὰ κατὰ Δαδὰν καὶ Ἀβειρὼν· ἐνταῦ-
θα γὰρ, οὐκ αὐτοὶ τὴν τρέφῃ τῆς κολάσεως βελτίους γεγόνασι· πῶς γὰρ οἱ καταβάντες εἰς Ἄδου; οὐδὲ χά-
σματα γῆς ἐπὶ μήκισον εὐρυτόμενα κατέχευε καὶ συνέσχευε; ἀλλὰ τοὺς λοιποὺς σωφρονεσέει τῇ παραδείγματι πε-
ποιήκασιν, ἰδόντας συγγενεῖς αὐτάνδρους ὑποσυρομένους, καὶ παγγενῇ καταπινομένους, καὶ οἰκίᾳ ζῶντων, τῆς γῆς
φανοιχθείσης, εἰς Ἄδου κατερχομένης· περιέργως δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὅταν μὲν οἱ Ἑβραῖοι παρεπί-
κρασαν τὸν Θεὸν ἀναβάντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ἐγνώρισεν αὐτοῖς τὴν δυναστείαν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὅταν ἐπιεί-
ρασεν τὸν Θεὸν ἐν ἀνδρῷ, ἔδωκε τὸ αἷτημα αὐτῶν· ὅταν δὲ παροργίσαν τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρὼν, ἐπαίδευ-
σεν αὐτοὺς· καὶ ἀνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε τὸν Δαδὰν καὶ τὸν Ἀβειρὼν· εὐκ ἔδει γὰρ καταφρονεῖσθαι τοὺς τοῦ Θεοῦ
θεράποντας· καὶ ἐπειδὴ χρηστότης καὶ ἀποτομία ἐστὶ παρ' αὐτοῦ, πρῶτον τὰ τῆς χρηστότητος παρῆσχετο· καὶ ἐπειδὴ
οὐκ ὠφελήθησαν, τὰ τῆς ἀποτομίας αὐτοῖς ἐπήγαγεν· ὅθεν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „ Ἐπειδὴ ἐφάυλισαν τὸν τὴν
ἐρυθρὰν διασχίσαντα, διὰ τοῦτο αὐτοὶ, τῆς γῆς σχισθείσης, ἀπώλοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ ἀπλῶς τοῦ ἔργου Χωρήβ ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀσεβείας διδασκὴν ὑ-
περβολὴν· ἐν τούτῳ γὰρ ὤφθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος· ἐν τούτῳ δεικνύσας αὐτοῖς ἐνέπληξε μετὰ πλείους πυρὸς φανείς·
σάλην γὰρ χρώμενος καὶ κατακτυπῶν βρονταῖς, καὶ μετὰ τοσούτου δέους τὴν νομοθεσίαν προσέφερεν· ἐν τούτῳ καὶ αὐ-
τοὶ πετολήθησαν τὴν ἀσέβειαν, προσεκύνησαν δὲ τῷ γλυπτῷ· ἑτέρας γὰρ καὶ τοῦτο παραπληξίας κατηγορία· ὅ γὰρ
ἑώρων διὰ τέχνης ἀνθρωπίνης εἶδος δεξάμενον, τούτῳ τὸ σέβας τὸ θεῖον προσένεγκαν.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸν δὲ μόσχον, οὗ ἄλογος ἡ φύσις, καὶ ὁ χορτὸς τροφή, καὶ ἡ δουλεία δεδο-

ἐς, ὅστις ἐδόξεσάν αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν εἰρημένων θαυμασίων καὶ ἐνδόξων εὐεργεσιῶν· αὐτοὶ ὅμως, λέγει, οἱ ἄφρονες, ἀλλάξαν τὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα Θεὸν αὐτῶν, μὲ τὸ ὁμοίωμα ἐὸς μοσχάρου.

21: „Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σφίζοντος αὐτοὺς, τοῦ ποιήσαντος „μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ,

22: „Θαυμάσια ἐν γῇ Χάμ· φοβερά ἐπὶ „θαλάσσης ἐρυθρᾶς.

23 Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς, „εἰμὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτός αὐτοῦ ἐ „στη ἐν τῇ θραύσει ἐνώπιον αὐτοῦ, „τοῦ ἀποστρέφαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ „τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς.

Προσκυνήσαντες, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὸ χάναντον μεσχαρί, ἀλησμόνησαν τὸν Θεόν, ὅπου τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν Αἰγύπτου, καὶ ἔκαμε τόσα μεγάλα θαύματα δι' αὐτοὺς, ὅσον εἰς τὴν Αἰγύπτου, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ἐρημον· ὅθεν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν νὰ τὸν ἀφήσῃ, διὰ νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁ λαὸς τοὺς Ἑβραίους· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς αὐτόν· „Ἐκσόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς ἐκτρίψω αὐτούς. (Ἐξ. β. 9.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς παρακαλῶν καὶ δυσωπῶν τὸν Θεὸν ἔλαγε· „Δέομαι Κύριε, ἡμάρτηκαν ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ ἐποίησαν ἐκυτοῖς Θεοὺς χρυσοῦς· καὶ νῦν, εἰ μὲν ἀφῆς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἥς ἔγραψας. (Ἐξ. β. 31.)

λέγουσι δὲ μερικοὶ, ὅτι ἀγκαλιὰ καὶ λέγει ἡ Γραφή ἓνα μόσχον, ἀλλ' ὅμως πολλοὶ μόσχοι ἔγιναν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον χορεύοντας· „Οὗτοι οἱ Θεοὶ σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου (Ἐξ. β. 4.) καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ χρυσοῦς Θεοὺς εἶπεν, ὡς ἐνωτέρω εἴρηται. ἄλλοι δὲ νοοῦσιν, ὅτι τὸ πληθυντικὸν ἐμπαχειρίσθη ἀντὶ ἐνικοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. (1)

24: „Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητήν· „οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.

Ἀπερίφησαν, λέγει, καὶ κατεφρόνησαν οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὰ λόγια καὶ ὑποσχέσεις, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς προπάτοράς των περὶ τῆς γῆς ταύτης. τὴν καταφρόνησιν δὲ ταύτην τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας θέλει εὐρεῖν εἰς τὸν βίβλον τῶν ἀριθμῶν ἐν κεφαλ. ιδ. ὅταν γυρίσαντες οἱ δώδεκα κατὰσκοποι ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐδιηγούντο περὶ αὐτῆς, οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἀκούσαντες ἐδειλίξαν, καὶ ἄκλειον.

25: „Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν· οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου.

Μέσα, λέγει, εἰς τὰ τετράδια τῶν ἐγόγγυσαν

ἐν μένῃ ἀνδράποισι, ἡ εἰκὼν εὐταλεστέρα πολλῇ· οὐ γὰρ μένον ἡλγος, ἀλλὰ ἡ ἀνυχος· οὐκ ἐνεργεῖν, οὐ μυκᾶσθαι· οὐκ ἐσθίειν ἰσχυροῦσα· ἀλλ' ὅμως τὴν οὕτως ἀδρανῆ, τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων προτετιμῆκασιν· ὁ Σεβήρος δὲ λέγει· „Ὅτι ὁ Δαβὶδ, οὐ λέγει τὸ ὁμοίωμα τοῦ ζῶον μόνον, ἀλλὰ ἡ τῆς τραπέζης αὐτοῦ μέμνηται λέγων· „Ἐσθίοντος χόρτον, καὶ καταπτόμενος τῶν ἀναισθήτων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφηνος σὺν τῷ Θεοδώρῳ· „Ἰδίον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸ μὴ σιωπῇ τὰς καλέσεις ἐπάγειν· ἀλλὰ προκαλεῖται διὰ τῶν ἀπειλῶν, προκαλουμένου εἰς μετάνοιαν τοὺς ἁμαρτηκτάς· ὥς πεπονήκε Νινευίταις διὰ τοῦ Ἰωνᾶ· ἢ ἐν Εὐαγγελίῳ ἐπὶ τῆς ἐν παραβολῇ οὐκῆς· ὥς τας οὖν κατὰ τὰς δεξιὰς τὴν προφησίαν, οὐκ ἀπόφασιν τοῦ πάντας ἐκβησομένου· ἀλλ' ἀπειλὴν ἐπιστροφῆς ἐμποιοῦσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἁμαρτηκῶτι γὰρ τῷ Ἰσραὴλ, οὐ σιωπῇ ἐπήγαγε τὸν ἀφανισμόν· ἀλλὰ κινῶν εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἰκεσίαν τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα, προεκήρυξε λέγων· Ἐκσόν με, ἢ τὰ ἔξῃς· τοῦτο δὲ οὕτως εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅπως τὸ γυμναζόν δειχθῇ τῆς τοῦ Μωϋσέως περὶ τὸν λαὸν διαθέσεως.

ΠΙ

σαν οἱ Ἑβραῖοι· ἔφη γὰρ τὸ βιβλίον τῶν ἀριθμῶν·
 „Καὶ ἀναλαβοῦσα πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἐνέδωκε φωνήν,
 καὶ ἔκλαιεν ὁ λαὸς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην· καὶ διεγόγ-
 γυζον ἐπὶ Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν (Ἀριθ. ιδ. 1) ὅταν
 δηλαδὴ οἱ δώδεκα κατὰσκοποι, ὅπου ἐστάθησαν νὰ
 ἰδοῦν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, γυρίσαντες ὀπίσω ἐ-
 δηγήθησαν εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν δύναμιν τῶν Ἑθνῶν,
 ὅπου ἔκατοίκουν εἰς αὐτήν. ἐγόγγυσαν, λέγει, καὶ
 δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, οὐδὲ ἐπίστευσαν
 εἰς αὐτήν, ἡ ὅποια ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν
 εἰρημένην γῆν·

26: „Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐ-
 „τοὺς τοῦ καταβαλεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ
 „ἐρήμῳ.

27: „Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα
 „αὐτῶν ἐν τοῖς Ἑθνεσι, καὶ δια-
 „σκορπίσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς χέραις.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκίνησε κατὰ τῶν Ἑβραί-
 ῶν τὴν χεῖρά του· ἤγουν τὴν χολαστικὴν καὶ τιμωρη-
 τικὴν του δύναμιν διὰ νὰ τοὺς ὀθανατώσῃ, καὶ νὰ
 καταφυτεύσῃ τὰ τέκνα τῶν γογγυσῶν Ἑβραίων εἰς
 τὴν γῆν τῶν Ἑθνῶν· τῶν Χανααναίων δηλαδὴ καὶ τῶν
 λοιπῶν· καὶ νὰ διασκορπίσῃ αὐτὰ εἰς τὰς χώρας αὐ-
 τῶν· εἶπε γὰρ, φησι, Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· „Ὅτι
 πάντες οἱ ἄνδρες, οἱ ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον,
 καὶ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου, ἢ μὴν οὐκ ὅφον·

ταὶ τὴν γῆν, ἣν ὤμωσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν· ἀλλ'
 ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ᾧ ἐξί μετ' ἐμοῦ ὦδα· (Ἀριθ. ιδ.
 22)

28: „Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ
 „καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν.

Τελετὴ, λέγεται καὶ ὡς ἐορτὴ καὶ πανηγυ-
 ρίς ἔγεναν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Βεελφεγὼρ· ἡ ἐμνήθη-
 σαν εἰς τὸ Βεελφεγὼρ· τὸ ὅποσον ἦτον Εἰδωλον τῶν
 Μαδιανιτῶν, καθὼς ἰσορεῖται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθ-
 μῶν· „Ἐτελέσθη γὰρ, φησιν, Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγὼρ
 (Ἀριθ. κε. 3.) ὅταν ἐπιθυμήσαντες οἱ Ἑβραῖοι τὰς θυ-
 γατέρας τῶν Μωαβιτῶν, καὶ Μαδιανιτῶν ἐπείσθη-
 σαν ἀπὸ αὐτὰς νὰ προσκυνήσουν τὰ εἰδωλά των· ἔ-
 θεν καὶ ἔφαγον τὰς θυσίας τῶν νεκρῶν· ἤγουν ἐκαί-
 νας, ὅπου ἐπροσφέροντο εἰς τὰ νεκρὰ καὶ ἀναίσθη-
 τα, καὶ ἀνευέργητα εἰδωλα, κατὰ τὴν Χρυσότομον
 καὶ Θεοδώριτον· (1).

29: „Καὶ παροΐζυναν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπι-
 „τηδεύμασιν αὐτῶν, καὶ ἐπληθύνθη
 „ἐν αὐτοῖς ἡ πτώσις.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, μὲ τὰ ἀνωτέρω πονηρὰ
 ἔργα

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Τὸ Βεελφεγὼρ εἰδωλὸν ἔστι Ἀμανιτῶν· ὁ καλούμενος παρ' Ἑλλήσι Κρόνος, ὃς
 Ἀπολλινάριος δὲ λέγει· „Εἰδωλον δὲ Βάαλ ἐν τόπῳ Φεγὼρ· Ἕλληνες δὲ τὸν Βάαλ Βήλ ὀνομάζουσιν, δι' ὅσον
 εἶναι τὸν Κρόνον φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Φεγὼρ ὀνομάζεται καὶ Φυγὼρ· „Ἐχθραίνετε γὰρ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν
 λαόν, ἐχθραίνετε τοῖς Μαδιαναίοις, καὶ πατάξετε αὐτούς, ὅτι ἐχθραίνουσιν ὑμῖν ἐν δολιότητι, ὅσα δολιοῦσιν ὑ-
 μᾶς διὰ Φυγὼρ καὶ διὰ Χασβὶ θυγατέρα ἀρχόντος Μαδιὰμ (Ἀριθ. κε. 17.) ἔστι δὲ τὸ Φυγὼρ ἄρος καθὼς γέ-
 γραπται· „Καὶ παρέλαβε Βαλὰκ τὸν Βαλαάμ ἐπὶ κορυφὴν τοῦ Φυγὼρ τὸ παρατεῖνον εἰς τὴν ἐρήμον· (Ἀριθ.
 κε. 22.) φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὸ ὄρος Φυγὼρ ἦτον σημεῖον τὸ Εἰδωλον τοῦ Βάαλ, διὰ τοῦτο ὠνό-
 μασεν αὐτὸ ἀνωτέρω ὁ Μωϋσῆς Φυγὼρ, κατὰ συνεκδοχὴν ἀπὸ τοῦ τόπου τὸ ἐντοπιζόμενον Εἰδωλον δηλοποιῶν· ὁ-
 θεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „Φεγὼρ μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ εἰδωλου ὁ τόπος, Βάαλ δὲ τὸ Εἰδωλον· τοῦτον δὲ φασὶ
 Κρόνον καλεῖσθαι τῇ Ἑλλάδι φωνῇ. θυσίας δὲ νεκρῶν προσδέττει ὁ Θεοδώριτος, τὰς καλουμένας παρ' Ἑλλήσι χο-
 ας, ἃς τοῖς νεκροῖς προσφέρειν εἰώθασιν· ἢ καὶ διὰ τὴν νεκρομαντείαν ἐποιοῦν τελετὰς εἰς τὰ Εἰδωλα, καὶ μνήμαθ
 νεκρῶν ἀνδρῶν ἀνέφερον· ὡς ἄλλος λέγει.

ἔργων, ἐπαρώργισαν τὸν Θεόν, καὶ διὰ τοῦτο ἔ-
πεσαν ἀπὸ αὐτοῦ πολλοί· ἦγουν ἀπέθανον. (1)

30 : „ Καὶ ἔσθῃ Φινεὲς καὶ ἐξιλάσασθαι καὶ
„ ἐκόσπασεν ἡ Θραῦσις.

31 : „ Καὶ ἐλογίσθῃ αὐτῷ εἰς δικαιοσύ-
„ νην, εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἕως τοῦ
„ αἰῶνος.

Όταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἔπεσαν εἰς τὰς
θυγατέρας τῶν Μωαβιτῶν, τότε ὁ Φινεὲς βλέπωντας
ἑνὰ Ἰσραηλῆτην Ζαμβρί ὀνομαζόμενον πορνεύοντα ἀ-
διάντροπα μὲ μίαν Μαδιανέτισσαν Χασβὴ καλου-
μένην, ἔμπροσθεν τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν υἱῶν Ἰσ-
ραὴλ, ἐσηκώθη ἀπὸ τῆς συναγωγῆς, καὶ πέρνωντας
σειρομάσῃν· ἦγουν κοντάρι, ἐκτύπησε καὶ διεπέρασε
πέραν καὶ πέραν τὸν Ἰσραηλῆτην μαζί μὲ τὴν Μα-
διανέτισσαν· καὶ εἵξι ἐπαυσεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· ἦτοι ἡ
πτώσις καὶ ὁ θάνατος τοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Φινεὲς ἦτον υἱ-
ὸς Ἑλεαζάρου υἱοῦ Ἀαρών· ἦγουν ἕγγονος τοῦ Ἀα-
ρών· ὅθεν ὁ ζῆλος αὐτοῦ, ὅπου ἔδειξεν ὁ Φινεὲς, ἐ-
λογίσθη εἰς ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν μεγάλην· διὰ τοῦ-
το καὶ σέφανον ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ ἔχῃ τὴν ἱερωσύ-
νην αἰώνιον, αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του· καὶ ὅχι μόνον ταῦ-
τα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εὐφημίζεται τὸ ὄνομα του διὰ τὸν
φόνον ἐκείνον, ὅπου ἔκαμε διὰ τὴν εὐσεβείαν· καὶ
ὅρα εἰς τὸ κε· κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν. (2)

32 : „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος
„ ἀντιλογίας, καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς
„ δι' αὐτούς.

33 : „ Ὅτι παρελίκραναι τὸ πνεῦμα αὐ-
„ τοῦ, καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς χεῖλε-
„ σιν αὐτοῦ.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, παρώργισαν τὸν Θεόν
εἰς τὴν ἔρημον Κάδης· ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἐδίψησαν ὁ
λαὸς, καὶ ἐπαρᾶποντο καὶ ἐγόγγυζε καὶ ἀντιλόγει, διὰ
τοῦτο καὶ τὸ νερὸν ἐκείνου, ὅπου ἔρραυσεν ἐκ τῆς πέ-
τρας, ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας· ἐκακώθη δὲ ὁ Μωϋ-
σῆς διὰ τοὺς Ἑβραίους· διατὶ ἐπροσάχθη μὲν αὐ-
τὸς ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ πάρῃ τὴν ράβδον του, καὶ νὰ
συνάξῃ ὅλον τὸν λαόν, καὶ νὰ λαλήσῃ πρὸς τὴν ἐκεῖ
ἀντικρὺ εὐρισκομένην πέτραν διὰ νὰ εὐγάλῃ νεκρὸν λα-
ὸν ὅμως τὴν ράβδον του, καὶ συνάξας τὸν λαόν εἴ-
πε πρὸς αὐτούς· „ Ἀκούσατέ μου ὧ ἀπαιθεῖς, μὴ ἐκ
τῆς πέτρας ταύτης ἐξαγομῇ ὑμῖν ὕδωρ; (Ἀριθ. κ'.
10.) ἔπειτα ἐκτύπησε τὴν πέτραν μὲ τὸ ραβδί του
δύω φοράς, καὶ εὐγῆκε νερὸν πολὺ· ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν
ἐλάλησε πρὸς τὴν πέτραν, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θε-
ὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ ἀλλὰ ἐλάλησε πρὸς τὸν λαόν, μὲ
ἀγανάκτησιν καὶ ὀλιγωρίαν, διὰ τοῦτο ἐκακοποιήθη
ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Ἀαρών, καὶ
πρὸς τὸν Μωϋσῆν· ἐπειδὴ δὲν ἐπιστεύσατε εἰς ἐμένα
νὰ με ἀγιάσετε· ἦγουν νὰ με δοξάσετε ἔμπροσθεν εἰς
τούς υἱούς, Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο δὲν θέλατε ἐμβάσα-
τε ἐσεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγ-
γας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα αὐτίττεται, ὅτι οὐ ταῦτα μόνον ἡμάρτανον, ἀλλὰ δινηνῶς· ὅπερ ὅ-
παντα κατὰ μέρος δινηνῶσθαι οὐκ ἀνέχεται· οὐ γὰρ πρότερον, οὐδὲ δεύτερον, οὐδὲ τρίτον, κυριώδην δὲ αὐτοῦς
ἀμαρτάνοντας καὶ διαφόρως ἀσεβοῦντας ἔφερον ὁ μακροθύμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Φίλων Ἰουδαῖος, ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Φινεὲς μιμησάμενοι καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ζηλοῦσι τῆς εὐ-
σεβείας καὶ ἐγκρατείας, κατὰ προσηγὴν τοῦ Μωϋσέως, ἐσκότωνσαν εἰκοσιτέσσαρας χιλιάδας Ἑβραίους εἰς μίαν ἡ-
μέραν, τοὺς προσκυνησάντας καὶ θυσιάσαντας εἰς τὰ Εἰδῶλα· καὶ ἔτρεξε ἐκαθάρσαν τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὸν
κοινὸν μόλυσμόν· „ Τοῦτο θεασάμενοι τινες τὸ παράδειγμα, τῶν ἐγκρατέων καὶ θειάβειαν ἐζηλωκότων, προσά-
ξαντας Μωσέως, ἐκίμῃσαντο, καὶ πάντας τοὺς τελεσθέντας ταῖς χειροποιήτοις συγγενεῖς καὶ φίλους ἡβῶδον ἀνελόν-
τες, τὸ μίσος τοῦ ἔθνους ἐκκαθαίρουσι· φασὶ γοῦν τετρακισχιλίους πίδος ταῖς δισμυρίαις ἀναιρεθῆναι ἐν μιᾷ
ἡμέρᾳ· τοῦτο τὸ ὕδριον λέγει καὶ ἡ Γραφή· „ Καὶ ἐγένοντο εἰς τὴν πληγὴν τέσσαρες καὶ ἑξήκοντα χιλιά-
δες· (Ἀριθ. κε'. 9.) οὐ δέ μοι σκόπει, λέγει ὁ Χρυσόστομος, πῶς οὐδέτερος αὐτῶν (ἦτοι οὐτὸς ὁ Μωϋ-
σῆς, οὐτὸς ὁ Φινεὲς) ἀπλῶς ἐπιτυγχάνει τῆς ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων συγγνώμης· ταῦτα δὲ λέγω, ἵνα μὴ ταῖς
εὐχαῖς τῶν ἁγίων θαρρῶμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' ἐαυτῶν εὐσεβείαν μεταποιῶμεν.

γελίας, τὴν ὁποῖαν ἔδωκε εἰς αὐτοὺς. ἡ αἰτία δὲ οὗ
 οὐκ ὤμίλησεν ὁ Μωϋσῆς εἰς αὐτόν, διατὶ προλαβόν-
 τες οἱ Ἰσραηλῖται ἐπικράναν τὴν ψυχὴν τοῦ Μωϋσέ-
 ως, μὲ τὸ νὰ ἐγόγγυζαν καὶ ἐλειδοῦρουν αὐτόν. ἐν
 τούτου γὰρ ἀναγκασθεὶς, ὠλιγώρησαν: ἔγουν ὀλίγον
 ἐφρόντισε διὰ τὴν προσηγὴν, ὅπου τῷ ἔδωκεν ὁ Θε-
 ὸς. διέσειλε δὲ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ θέλει νὰ εἴπῃ,
 ὅτι διδακτικῶς ἐλάλησεν ὁ Μωϋσῆς καὶ μὴ ἀμφιβολίαν,
 μὴ πειθεύοντας, ὅτι ἐξέπαντος ἔχει νὰ εὗρῃ ὕδωρ
 ἀπὸ τὴν πέτραν· νομίζω γάρ, ὅτι ὑπέλαβε, πῶς δὲν
 θέλει εὐγάλη ὕδωρ ἢ πέτρα· διατὶ οἱ Ἑβραῖοι συχνὰ
 ἐφάνοντο ἀχάριστοι πρὸς τὸν Θεόν, τὸν εὐαργετοῦν-
 τα αὐτοὺς μὲ τόσας καὶ τόσας εὐεργεσίας. (1)

34: „Οὐκ ἐξολόθρευσαν τὰ Ἑθνη, ἃ
 „εἶπε Κύριος αὐτοῖς.

35: „Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς Ἑθνεσι, καὶ
 „ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, δὲν ἐξολόθρευσαν ὅ-
 λα τὰ ἔθνη, ὅπου ἦσαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας·
 καθὼς εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός, ἵνα μὴ μάθωσι τὰ
 ἔργα αὐτῶν τὰ πονηρὰ, καὶ τοῖς εἰδώλοις λατρεύω-
 σιν, ὡς ἵκοντο περὶ τούτων ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. ἀλλ'
 καὶ πρὸς τούτοις σμίγοντας μὲ τὰ ἔθνη, ἔμαθον
 τὰ ἔργα ἐκείνων τὰ πονηρὰ καὶ ἀσεβῆ. ὅρα δὲ καὶ
 εἰς τὸν οἶ. Ψαλμὸν τὸν σ' ἔχον. „καὶ ἀπέστρεψαν καὶ
 ἠθέτησαν, καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. (2)

36: „Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐ-
 „τῶν, καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάν-
 „δαλον.

37: „Καὶ ἐθύσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ
 „τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμο-
 „νίοις.

38: „Καὶ ἐέχεσαν αἷμα ἀθῶον, αἷμα υἱ-
 „ῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων, ὧν ἐθύ-
 „σαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν.

Οἱ

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Ἐφ' ᾧ ὁ Μωϋσῆς ἀπαδύετο πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖτας λέγων· „Καὶ Κύριος
 ὁ Θεὸς ἐθυμώθη μοι περὶ τῶν λεγομένων ὑφ' ὑμῶν· ὁ ὤμοσεν, ἵνα μὴ διαβῶ τὸν Ἰσραὴλιν τοῦτον, ὅς ἐστιν ἐν
 ἀέθρῳ εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσιν εἰς κληρὸν (Δευτ. 32. 21.) ὁ πάλιν· „Καὶ ὑπερέβη Κύ-
 ριος ἐμὲ ἐνέκεν ὑμῶν, ὅς οὐκ εἰσῆκουσέ μου· ὁ εἶπε Κύριος πρὸς με· Ἰκανούσθωσι· μὴ προσθῆς ἐπὶ καλῆσαι τὸν
 λόγον τοῦτον (Δευτ. 32. 26.) μνημονυχὴ λέγων· „Νήψετε ὁ σωφρονεῖτε· εἰ γὰρ ἐμοῦ τοῦ νομοθέτου οὐκ
 ἐφύλαττο διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην, ἐννοήσατε ποῖαν ὑποσχέσασθε τιμωρίαν ὑμεῖς, εἰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένετε κακοῖς.
 Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι καὶ μεγάλας τις ἀμαρτίαν, λαθὼν δὲ ἐργάσεται τοῦτο, ὅς μὴδὲν σκανδαλίσῃ, ἐλάτ-
 τωνα δίδωσι δίκην, τοῦ καταδείξεσθαι μὲν ἡμαρτηκότος, μετὰ παρησίας δὲ ὅς τοῦ πολλοῦ σκανδαλίσαι. θαυμά-
 ζει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγων· „Ἐγὼ μὲν ὅταν ἴδω τὸν μέγαν τὸν Θεοῦ θεράποντα Μωϋσῆα ἐπὶ τοῦ θ-
 νατοῦ τῆς ἀντιλογίας, αὐδένος ἔνεκεν ἑτέρου, ἀλλ' ἵνα μόνον εἴπῃ γογγύζοντι τῷ λαῷ δὲ ἀπορίαν ὕδατος· „Μὴ
 ἐν ταύτῃ τῇ πέτρᾳ ἐξάξομαι ὑμῖν ὕδωρ; τοῦτου μόνου ἔνεκα ὡςδὲ ἀπειλὴν δεχόμενον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγ-
 γελίας οὐκ εἰσελεύσεσθαι, ἥτις ἦν τότε τῶν πρὸς Ἰουδαίους ἐπαγγελιῶν τὸ κεφάλαιον· ὅταν ἴδω τοῦτον παρακα-
 λῶντα ὅς μὴ συγχωροῦμενον· ὅντως μὲν ὅρα Θεοῦ ἀποτομίαν κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ὅντως δὲ ἐκεῖνο ἀληθὲς εἶναι
 πείθομαι τό· „Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σφάζεται, ὁ ἀσεβὴς ὁ ἀμαρτανλὸς ποῦ φανεῖται; δοκεῖ μὲν οὖν, κατὰ τὸν
 Θεοδώριτον, ὡς τιμωρίαν ἐπιθεῖναι τῇ Μωϋσῇ τὴν ἐξω τῆς ἁγίας γῆς τελευτὴν τῶν ἔλων ὁ πρῶτονις· ἕτερα δὲ
 οἰκονομῶν ἐπραγματεύσατο ταῦτο· πρῶτον μὲν γὰρ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπιστάμενος ἀνοίαν, οὐκ εἴασε δι' αὐτοῦ πα-
 σαν τὴν ὑπόσχεσιν πέρας λαβεῖν· ἵνα μὴ αὐτὸν Θεὸν ὑπολάβωσιν· διὰ τοῦτο ὁ τὸν τάφον αὐτοῦ λαθεῖν ἐποίη-
 σεν ὁ Θεός· πρὸς δὲ τοῦτο, ὅς τῆς νομοθεσίας ἡβουλήθη δειξάιναι τὸ πρόσκαιρον, ἀπὸ τῶν αὐτῶν τῇ νομοθεσίᾳ συμ-
 βάντων. ὁ δὲ Θεὸς δὲ Κύριλλος λέγει· „Ἐτέρας δὲ παραδεχόμεθα, Μωϋσῆν μὲν εἰς τὸν νόμον, εἰς ἱερωσύνην
 δὲ τὸν Ἀαρὼν, τὸ δὲ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας προσώπων τῇ Μαρίας περιθήσομεν. οὐ τοίνυν, οὐτε ὁ νόμος, οὐτε
 ἡ κατ' αὐτὸν ἱερωσύνη, οὐτε ἡ ἐν σικαίᾳ λατεία εἰς τὸν τῶν ἁγίων κληρὸν, ὅς εἰς τὴν ἀληθεστέρα τῆς ἐπαγγελίας
 γῆν ἡμεῖς εἰσεκσμήσει· οὐ γὰρ δι' αἱμάτων εὐαρεστήσομεν· βαδίζομεθα δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἀνω πάλιν, ὅς εἰς τὸν
 τῶν Πατέρων ἔχομεν κληρὸν, καθηγνητὴν ἔχοντες τὸν Χριστὸν, ὡς Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ.
 (2) Οὐ μόνον, λέγει ὁ Χρυσόστομος, οὐκ ἐξολόθρευσαν, ἀλλὰ ὅς ἀνεμίγησαν αὐτοῖς, ὅς πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἡμε-
 κώλησαν· ὅς οὐ μόνον ἐκείνους οὐκ ἐποίησαν βελτίους, ἀλλὰ ὅς αὐτοὶ ἐξ ἐκείνων ἐγένοντο χεῖρους.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ, λέγει, ἐλάτρευον εἰς τὰ εἰδωλὰ
λα τῶν Ἑθνῶν· καὶ ἔτι ἐγενήθησαν τὰ εἰδωλὰ εἰς
σκάνδαλον αὐτῶν· ἡ ἡλκεία ὁποῦ ἐπρόσφερον εἰς
τὰ εἰδωλὰ, ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον τῆς τοῦ
Θεοῦ ἐπισκοπῆς καὶ βοηθείας· καὶ ἀκολουθῶς ἔγινεν
εἰς πτώσιν αὐτῶν· ἐθυσίασαν δὲ οἱ Εβραῖοι τοὺς υἱ-
οὺς καὶ τὰς θυγατέρας των εἰς τὰ Δαιμόνια, ἐκχέον-
τες τὸ αἷμα καὶ ἀνθρώπου αἷμα αὐτῶν· ἀκολουθοῦν δὲ
ἦτον νὰ κηρύξουν οἱ Εβραῖοι ταῦτα· διατὶ ἔμαθον
τὰ ἔργα τῶν Ἑθνῶν· τὰ γὰρ ἔβην κατὰ τινας καιροὺς
ἐθυσιάζον τοὺς υἱοὺς των εἰς τὰ εἰδωλὰ. (1)

„Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς
„αἵμασι.

39 : „Καὶ ἐμίανθη ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν·
„καὶ ἐπορεύσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύ-
„μασιν αὐτῶν.

Τὸ ἐμίανθη εἶναι ἐρμηνευτικὸν τοῦ ἐφονοκτο-
νήθη· ἐμολύνθη, λέγει, ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς φόνους καὶ
τὰ αἵματα, καὶ ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα τῶν Εβραίων·
ἔθεν αὐτοὶ χωρισθέντες ἀπὸ τῶν Θεῶν, ἐκολλήθησαν
εἰς τὰ Δαιμόνια· τὴν λατρείαν γὰρ τῶν εἰδωλῶν καὶ
Δαιμόνων πορνείαν καὶ μοιχείαν ὀνομάζει καὶ ὁ Δα-
βὶδ, καὶ ἄλλοι Προφῆται· πλην νοεῖται ὁ λόγος καὶ
διὰ τὰς σαρκικὰς ἀκολασίας αὐτῶν. (2)

40 : „Καὶ ὀργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τῷ
„λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἐβδελύξατο τὴν
„κληρονομίαν αὐτοῦ.

41 : „Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας
„ἐχθρῶν, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ
„μισοῦντες αὐτούς.

Ὅθεν διὰ τὴν δαιμονολατρείαν, λέγει, καὶ
τὰ παράνομα ἔργα τῶν Εβραίων, ὀργίσθη ὁ Κύριος
ἐπ’ αὐτοὺς εἰς τὸν λαόν του, καὶ ἐσιγῆσθαι τὴν κληρονο-
μίαν του· ἦτοι αὐτοὺς πάλιν τοὺς Εβραίους· διὰ
τοῦτο καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχ-
θρῶν τους, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτούς, καθὼς ταῦτα ἐ-
φορεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. (3)

42 : „Καὶ ἐβλήσαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐ-
„τῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς
„χεῖρας αὐτῶν.

43 : „Πλεονάκις ἐρρύσατο αὐτούς, αὐτοὶ
„δὲ παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ βου-
„λῇ αὐτῶν· καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν
„ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.

Πολλὰς φορὰς, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλύτρωσα
τοὺς Εβραίους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους, ὡς
μαρ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, ὅτι τε ἔθυσαν υἱοὺς, καὶ ὅτι ἀδύον· μάλιστα μὲν γὰρ ἡ
οὐδὲ ὑπευθύνους ἔντας καλεῖται ἐχθρὸν· νῦν δὲ καὶ ἀδύον· καὶ τρίτον ἐστὶ τοῦτου χαλεπώτερον, ὅτι καὶ Δαιμόνιοις καὶ
οἱ μὲν Δαίμονες ἔλεγον σφάζει τέκνα, καὶ ὑπάρχουσιν· ὁ δὲ Θεὸς ἔλεγεν ἀπολέσαι Ἐθνη, καὶ ἀντίλεγον· ἐβούλετο
δὲ τοῦτο ὁ Θεός, ἵνα μὴ πάλιν διδασκάλους ἔχασιν πονηρίας.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „Πορνείαν ἐνταῦθα οὐ τὴν ἀκολασίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν εἰδωλῶν λατρείαν
καλεῖ· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Συνεχῶς ταύτην (τὴν εἰδωλολατρείαν) πορνείαν μάλιστα καλεῖν εἰσάγειν
οἱ Προφῆται, ὁμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν κινδευονίαν ἐνδείκνυμενοι· καὶ τὴν ἐκείνων ἀγνωμοσύνην· ὅπως γὰρ ἀνὴρ περὶ
γυναῖκα ἐνεδείξατο πόρνοιον, τοσαύτην ὁ Θεὸς περὶ ἐκείνους· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπεσχίσθησαν, καὶ περὶ τὰ εἰδωλὰ
κῆρυγμα ἔποιον· ὁ δὲ Ἠσυχίας, τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀποστασίαν πορνείαν καλεῖ.

(3) Λέγει γὰρ ὁ Χρυσόστομος· „Ἐπεὶ δὲ οὐκ εἰς δέον ἐχρήσαντο τῇ ἐλευθερίᾳ, ποιεῖ δούλους αὐτοὺς τῶν βαρ-
βάρων· ἵνα ταύτῃ γίνωνται βελτίους, ὅπερ οὐ καὶ συνέβη· τότε γὰρ καὶ συνεσθλήσαν, καὶ ἐπεικνέστοι κατέστησαν.
λέγει δὲ ὁ Εὐδελβίος· „Οὐ παραδίδοσι Κύριος τὸν λαόν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ πρότερον βδελύχεται αὐτόν· βδελύσ-

μαρτυρεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν · αὐτοὶ ὁμῶς ἐλύπησαν τὸν λυτρωτὴν τοὺς Θεοὺς μετὰ τὴν πονηρὰν τοὺς βουλὴν, καὶ μετὰ τὴν ἀχάριστον γνώμην τοὺς · καὶ ἐκατίπεσαν καὶ ἀδυνάτησαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνομίας τῶν . (1)

βωσαν αὐτοὺς . ἔγινε δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Εὐσεβίου καὶ Ἀθανασίου, καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξου, καθὼς ὁ Μοδρας ἰσόρησεν. (2)

44 : „ καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτοὺς, ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι τῆς δεήσεως αὐτῶν .

45 : „ Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ, καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔλεους αὐτοῦ .

46 : „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς .

47 : „ Σῶσον ἡμᾶς Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐπισυναγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν Ἑβρῶν, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τῇ αἰνεσίᾳ σου .

48 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος · καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς γενοίτο ὡς γένοιτο .

Ὁ Θεός, λέγει, εἶδε πῶς ἐθλίβοντο οἱ Ἑβραῖοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς των · ὅθεν ἐβούληθη τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ ὡς πολὺ ἔλεος μετέβαλε τὴν ὀργὴν τοῦ εἰς ἔλεος · τοῦτο γὰρ ἔδειξε τὸ μετεμελήσθαι · διὰ τοῦτο οἰκτείρησε καὶ ἠλέησεν αὐτοὺς, ὅχι κρυφίως καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερά καὶ μετὰ παρόρησιν, ὥστε ὅπου ἔμαθον τὸ πρὸς αὐτοὺς θεῖον τοῦ ἔλεος ὅλοι ἐκείνοι, ὅπου ἐσκληρώσαν τοὺς Ἑβραίους · διότι καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἰσορεῖ, διάφορα ἔβη κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐκλά-

Εἶδ' ἄν πάλιν γυρίζει εἰς τὴν προτέραν παρακάλειν ὁ Δαβὶδ νομίζω δὲ, ὅτι ἡ παρακάλεις αὕτη γίνεται ἐκ προσώπου τῆς ἐξ Ἑβρῶν Ἑκκλησίας, ἵσως δὲ καὶ ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, ὅπου ἐσχορπίσθησαν εἰς διαφόρους τόπους ὕστερα ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων · συμμαζῶσαι, λέγει, ἡμᾶς ὁ Κύριε, διὰ τὸ νὰ σὲ εὐχαριστοῦμεν ὡς λυτρωτὴν καὶ ἐλευθερωτὴν μας · καὶ διὰ τὸ νὰ καυχώμεθα εἰς τὸ νὰ σὲ δοξαζώμεν · διότι μέγα πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ σὲ αἰνῇ τις, καὶ καύχησις ἀληθινή εἶναι εἰς ἐκείνους, ὅπου σὲ αἰνοῦσι · διὰ τὸ αὐτοὶ ἀξιοῦνται νὰ γίνωνται ὑμνηταὶ τοῦ τοιοῦτου Παντοδυνά-

σεται δὲ αὐτὸν διὰ τὰς προλελεγμένους πράξεις · ἐπειδὴν δὲ ὁ Κύριος παραδῇ, τίς οὐ δύναται αὐτοῦ κυριεύειν ; ἥτοι πᾶς κυριεύει αὐτοῦ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος · ἡ Ὁμοῦ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὁμνήσας, καὶ τὴν ἐκείνων κακίαν ἐτραγώδησεν · ὁ μὲν γὰρ, εὐεργετῶν καὶ ῥυθόμενος αὐτοὺς τῶν λυπηρῶν οὐκ ἐπαύετο · αἱ δὲ, καὶ παροργίζοντες αὐτὸν, καὶ παραπικρύνοντες ὁμοίως ἐπέμενον .

(2) Οὗτοι γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐλεήσαντες τοὺς Ἑβραίους, ὅχι μόνον ἠλευθέρωσαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκρίματα ἔδωκαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θεοῦ ναοῦ · μετεμελείαν δὲ καλεῖ τὴν τῆς παιδείας παύσαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον · λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος · ἡ Ὁρᾶς ἡλίκαν ἐστὶν εὐμένεια Θεοῦ ; ὅπως ἡμῖν καὶ τοὺς ἐχθρούς εὐμενέως ἐργάζεται, καὶ οὐδὲ τινὰς, ἀλλὰ πάντας ; καὶ αἱ λαβόντες αἰχμαλώτους πολέμοι, οὗτοι σπλάγχνα πατέρων περὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἀναλαμβάνουσιν ; ὥστε δῆλον, τὸ μὲν, ὅργης εἶναι Θεοῦ, τὸ δὲ, φιλανθρωπίας · ἐμφορὴν γὰρ εἰς διορθώσιν χρῆζομεν .

ἡμῶν καὶ ἀπειροχθον Θεοῦ . αἰνετός , λέγει , λαὸς θέλει εἰπῆ τοῦτο: ἥγουν τό· „Εὐλογητός ὁ Κύ-
ριος καὶ εὐφημητός εἶναι πάντοτε ὁ Θεός . καὶ ὅλος ὁ λαὸς ἢ τὸ γένοιτο εὐλογητός . (1)

ΨΑΛΜΟΣ Ρς.

ἡ Ἀλληλουΐα·

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν, ὅπου εἶχε καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς. Διὰ καὶ οὗτος διηγέται τὰς εὐεργασίας τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐκεῖνος, κατὰ τὸν Ἠσυχιον καὶ Διδυμον. (2)

α. : „Εξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι
„χρηστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
„ἔλεος αὐτοῦ.

2 : „ Εἰπάτωσαν οἱ λευτρωμένοι ὑπὸ κυ-
 „ ρίου, οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐ-
 „ χθροῦ.

3 : „ Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐ-

„ τοὺς , ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν
„ καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης .

Τὸ ἴδιον τοῦτα προοίμιον ἔχει καὶ ὁ πρῶτος Ψαλμὸς, καὶ ὅρα τὴν ἐξηγήσιν τούτου ἐκεῖ. ὡς εἰποῦν, λέγει, ἐκεῖνοι, ὅποι ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν Κύριον. τί νὰ εἰποῦν; ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος. (3)

ΣΟΦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· ἡ Εἶδες τῆς αἰχμαλωσίας τὸν καρπὸν· εἶδες τῆς ἐπανόδου τὸ κέρδος· τοσαύτην ἐδώκαμεν δίκην, φησιν· ἀπάλλαξον οὖν τῶν πολεμίων· ὁδὸς μετὰ τῶν προσκυνούντων νόμων τοὺς αἰσθότες ὕμνου· ἀναφέρειν τὸ νόματι τῷ σφ· ὁδὸς καλλωπίζεσθαι ἐν τῇ λατρείᾳ τῇ σφ· περὶ δὲ τοῦ γένοιτό γένοιτο, φησι ὁ Θεοδωρίτος· ἡ Προσῆκει δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα τὰ, ἁμὴν τῇ τῶν ὑμνουμένων ἐπιφέρειν φωνή· τὸ γὰρ γένοιτο γένοιτο ἁμὴν ἁμὴν ὁ Ἑβραϊὸς καλεῖ· ὁδὸν ἢ τὸ ἔθος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μεμύνηκε, τὸ τῇ δοξολογίᾳ τοῦ ἱερέως διὰ τὸ ἁμὴν συντίθεσθαι τὸν λαόν· ἢ τὴν ἐντέλλεν κοινωνίαν προσφέρειν, ἢ τὴν εὐλογίαν λαμβάνειν. λέγει δὲ ὁ Ἠσυχιστὴς ἡ Ἐν τούτοις ἢ τὴν τετάρτην βίβλου τῶν Ψαλμῶν, Ἑβραίων παῖδες ὀρίζονται, τέλος ἔχουσαν, ὥσπερ αἱ προλαβούσαι τρεῖς, τὸ γένοιτο γένοιτο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχ' τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν θεσπίζει, ἔχ' τὴν πάντων ἀνθρώπων σωτηρίαν προαγορεύει· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἔχ' τὰ τῶν Κριτῶν ἐμφανίζει.

(3) λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίας· « Τὸ Κυρίῳ ἐξομολογήσασθαι δι'· κατὰ τε τὸ ὁμολογεῖν τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα ὡς ἱατρῷ· κατὰ τε τὸ εὐχαρισεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαις, τὸ ἐχέγγυον τῆς παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἔχοντας· ὅτι μὴ μόνον κησὸς ἔσιν, ἀλλὰ καὶ παρατίθενται τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς πάντα τὸν παρόντα αἰῶνα·

νόμου τοῦ δοθέντος εἰς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ διὰ Προ-
φητῶν, καὶ εὐεργεσιῶν, καὶ οὐκείων, καὶ πληγῶν,
καὶ τῶν λοιπῶν· ἀπὸ τῶν ὅπερ ὅλα ἐκπράγμα ἐσπου-
δαζέτο, τὸ νὰ ἀφανισθῇ ἡ κακία, ὡς λέγει ὁ Θεο-
λόγος Γρηγόριος· „Ὅτ' ὦν ἐκτριβήσεται ἡ κακία τὸ
σπουδαζόμενον ἦν· καὶ διατὶ αὐτοὶ παρῶζοναν τὸν
Θεόν, ὅστις ἐβούλετο τὴν σωτηρίαν τους· λόγος γὰρ
Θεοῦ, τὸν λεγόντα Θεόν πρέπει νὰ ἐνωσῶμεν ἐδῶ
ὁμοίως καὶ βουλὴν ὑψίστου, τὸν βουλόμενον ὑψίστου
κατὰ περίφρασιν·

12: „Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρ-
„ διὰ αὐτῶν· ἠσθένυσαν, καὶ οὐκ ἦν
„ ὁ βοηθῶν.

13: „Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῇ
„ θλίψει αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτοὺς.

14: „Καὶ ἐξηγάγεν αὐτοὺς ἐκ σκοτεινῶν
„ καὶ σκίας θανάτου, καὶ τοὺς δε-
„ σμούς αὐτῶν διεφάνη.

15: „Ἐξομολογησάμεθα τῇ Κυρίῳ
„ τὰ ἔλεῖν αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια
„ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

16: „Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκῆς, καὶ
„ μοχλοῖς σιδηροῦς συνέθλασεν·

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν ἐξ Ἑθνῶν πιστευσάν-
των ἐταλαιπώρησεν ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἀμαρτίας·

(1) ἀσθένησεν κατὰ τὴν ψυχὴν, καὶ τινὰς δὲν ἦ-
ον νὰ τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ Διαβόλου·
διὰ τοῦτο ἐφώνοζαν πρὸς τὸν Θεόν ἐν τῇ θλίψει αὐ-
τῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας
τῶν· τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ·
μᾶλλον δὲ τέσσαρες φορὰς λέγει τοῦτο εἰς τὸν παρόν-
τα Ψαλμὸν, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τοῦτο, τὸ μέγεθος
τῆς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας· ὁμοίως τοὺς ἐλύτρωσε καὶ
ἀπὸ τὸ σκοτὸς τῆς πλάνης, ἡ ὁποία εἶναι σκιά τοῦ θά-
νατου, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται· διὰ τοῦτο ὡς διηγούνται
ὅλοι οἱ Ἑθνικοὶ τὰ ἔλεῖν, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐ-
τούς· καθὼς ἀνωτέρω καὶ τοῦτο εἴρηται· μᾶλλον δὲ
τέσσαρες φορὰς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόν-
τα Ψαλμὸν, διὰ νὰ καμῇ αὐξήσει τῆς πρὸς Θεὸν εὐ-
χαριστίας· Καὶ διατὶ νὰ διηγούνται τὰ ἔλεῖν τοῦ Θε-
οῦ; ἦτοι τοῦ Χριστοῦ; διὰ τὸ Χριστὸς, λέγει, ἐσύν-
τριψε τὰς δυνατὰς πόρτας καὶ ἀσυντρίπτους τοῦ Ἀ-
δου· διὰ τὸ ὁ Χριστὸς καταβάς εἰς τὸν Ἀδὴν ἐξέλα-
σεν αὐτάς, καὶ εὐγάλεν ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ψυχὰς, ὅπου
ἦσαν κρατημέναις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὁμοίως ἐξέ-
λασε καὶ τοὺς σιδηρένιους μπεράτας τῶν τοῦ Ἀδου
πυλῶν· πόρται δὲ τοῦ Ἀδου καὶ μπεράται, εἶναι
τὰ ἀρεμικτὸν τοῦ Ἀδου καὶ ἀνελευθέρωτον κατὰ τὸν
Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἀδὴν τινὰς νὰ ἄλσω-
θερωθῇ δὲν ἐδύνάτο. (2)

17: „Ἀνγέλαβετε αὐτῶν ἐξ οὐδοῦ ἀνομί-
„ ας αὐτῶν· διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐ-
„ τῶν ἐταπεινώθησαν.

18: „Πᾶν βρώμα ἐβδελύξατο ἡ ψυχὴ αὐ-
„ τῶν

ἐν αὐτοῖς, πῶς χρὴ βαδίζειν εἰς πόλιν κατοικητηρίου· ὁ δὲ Ἀ-
θανάσιος ἐδῶ λέγει τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν· πόλιν δὲ κατοικητηρίου τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ·
δὲ λέγει ὁ Χρυσόστομος, τίνα ἀπαιτεῖ μισθόν· δὲ ἔργων εὐεργετοῦμένων διὰ λόγων τὴν ἀντίδοσιν ζητεῖ,
ὅς κελεύει πᾶσιν ἐξαφγέλλειν τὰ γεγεννημένα· τίνας ἐνεκεν; ὅς διὰ τὴν εὐγνωμόνην γίνονται, ἑτέροις
τε εἰς τὸν αὐτὸν ἄγουσι ζῆλον·

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Εἴδες ἀπὸ τοῦ φαρμάκου πῶς δεικνύσῃ τοῦ νοσήματος τὴν φύσιν; τὸ γὰρ
εἶπε· ἐταπεινώθη ἐν κόποις, ἔδειξεν ἐξ ἀλαζονείας οὖσαν τὴν καταφρόνησιν·

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Τὸ διεφάνη τοὺς δεσμούς αὐτῶν, τὴν ἀθρόαν τῆς ἀμαρτίας καθαίρεσιν δείκνυ-
σι· ὅς ὁ Χρυσόστομος· „Ὅθεν ταχίστην ἀπαλλαγὴν; οὐκ ἔλυσε τὰ δεσμά· ἀλλὰ διεφάνη· τοιούτῃ μετὰ πολ-
λῆς τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν πολεμίων αὐτοῦ ἀνέγαγε· ὅς τὰ δεσμά διεφάνη, ὡς μὴδὲ ἑτέροις δυνάμειν δεδῆται
πά·

„ τῶν „ καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν
 „ τοῦ Θανάτου .
 19 : „ καὶ ἐκκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῇ
 „ θλίψει αὐτοῦς , καὶ ἐκ τῶν ἀ-
 „ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς .

Ὁ Θεὸς λέγει, ἐβόηθησαν τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύοντας, εἰς καιρὸν ὅπου ἀκομή ἐπερίπατον εἰς τὴν ἀνομίαν (1) διὰ τὴν αὐτοὶ ἐταλαιπωρήθησαν καὶ ἐφάνηκαν ὅτι οἱ ἐ-
 λείους καὶ ἀντιλήψεις . διὰ τὴν αὐτοὶ ἐσιγῆθησαν κατὰ
 τὴν φαγνὴν ψυχικὴν : λόγον θεῖον δηλαδὴ καὶ διδασκ-
 αλίαν , διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀσθενείας τῶν . ἐπει-
 δὴ αὐτοὶ ἐδυσχεραίνοντο καὶ ἀνδραγαδῶν ἀκόμη καὶ πρὸς
 αὐτὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλοσόφων δόγματα (2)
 καὶ ἐφθασαν ἕως εἰς τὰς πόρτας τοῦ ψυχικοῦ θανά-
 του , ὅς τις παραδίδει τὰς ψυχὰς εἰς τὴν ἀνάνιου κόλα-
 σιν . πόρτας δὲ θανάτου λέγει τὰς μεγάλας καὶ θανα-
 σίμους ἀμαρτίας κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ Ἡσύχιον ,
 αἵτινες φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ψυχικὸν θάνα-
 τον . ἡ πόρτα θανάτου , λέγει τὸν θάνατον κατὰ πρῶ-

τόν . ἔπειτα πάλιν λέγει, ὅτι οἱ Ἑθνικοὶ ἐφώ-
 ναζαν πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τους , καὶ τοὺς ἐ-
 λύτρωσεν , ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω , (3)

20 : „ Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ , καὶ
 „ ἰάσατο αὐτούς : καὶ ἐρύσατο αὐ-
 „ τοὺς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν .

Ὁ Θεὸς λέγει, ἀπέστειλε τὸν ἐνυπόστατον
 λόγον του : ἦτοί τὸν υἱὸν του . ἐπειδὴ ὁ ὑφ' αὐτοῦ καὶ
 ζῶν λόγος ἀποστέλλεται , καὶ οὐχὶ ὁ ἐνυπόστατος κα-
 εἰς ἀέρα διαλυόμενος : ὅπως εἶπαι ὁ εἰδικὸς μας προ-
 φορικὸς λόγος . διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνυπόστα-
 τος λόγος ἔλαβε συνεχῶς , ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκεν
 αὐτὸς λοιπὸν ἰατρεύσει καθὰ νόσον καὶ καθὰ μαλακί-
 αν , καὶ ἐλύτρωσε τοὺς Ἑθνικοὺς ἀπὸ τὰς ἀμαρτι-
 ας των . (4)

21 : „ Ἐ-

πάλιν ἐν αὐτοῖς . ὅσπερ δὲ οὐκ ἔλυσεν εἶπεν , ἀλλὰ διέρρηξεν : οὕτω καὶ τὰς πύλας οὐκ ἵκοιζεν , ἀλλὰ συνέτριψεν
 οὐδὲ ἀνεῖλε τοὺς μοχλοὺς , ἀλλὰ συνέθλασεν .

- (1) Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν . „ Ἐτι γὰρ ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν , Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν . ὁ δὲ Νύσσης
 λέγει . „ Ὅτι ταπεινώσεις ἐστὶν ἡ ἀνομία . καὶ καλῶς λέγει . συμφέρεται γὰρ τις καὶ ἄλλου Προφήτου λόγος τῷ τοι-
 οῦτω νοήματι . ὅς φησιν ἐπὶ ταλάντου μοιβῶν καθῆσθαι τὴν ἀνομίαν , ἐνδεικνύμενος , ὅτι βασιλεὺς τις ἐστὶ κα-
 τὰ τῆς ἡ κακίας , τὸν ἐν ὑψηλοῖς διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσιν ἄντα εἰς τὸν βόθυνον ταυτῆς συγκατέλκοντα .
 λέγει δὲ ὁ Δίδυμος . „ Ὅτι ὁ εἰσὶν οὗτος τό : „ Ἀντελάβετε αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν , ἐφαρμόζεται
 τῷ ἐν τῷ Σταυρῷ μετανοήσαντι ληστῇ . ἔτι γὰρ ἐν ὁδῷ ἀνομίας ὄντος αὐτοῦ (διὰ ληστείαν γὰρ κατακίρηντο) καὶ
 ταπεινωθέντος κολάσει διὰ τὰς ἀνομίας αὐτοῦ εἶχεν , ἀντελάβετε αὐτοῦ ὁ Κύριος εἶπεν . „ Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἐσθὲ ἐν
 τῇ Παραδείσῳ .
- (2) Διὰ τοῦτο ὁ Θεοδώριτος λέγει . „ Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς πειρώμενος λόγος . οὐδὲ γὰρ χάριν , οἱ μὲν
 Σακρατοὺς κατεψηφίαντο θάνατον . οἱ δὲ , Ἀνδραγαθὸν ζήν τιμωρία παρέπεμψαν . ἄλλοι , τοὺς Πυθαγόρου δια-
 δόχους πικρὰς αἰκισάμενοι , πρῶτον αὐτοῖς ἐπήγαγον θάνατον . ἀλλ' ὅμως καὶ τοῖς τοῖς ὅτων ὅλων Θεὸς παρεσκεύα-
 σε μεταδοῦναι τῆς ἀθανάτου τροφῆς . λέγει δὲ ὁ Νύσσης . „ Ἐφθασε δὲ καὶ μέχρι τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν ὁ
 λόγος , χεῖρα σωτηρίας ὀρέγων τοῖς μέχρι τούτου καταπεπτωκόσι , διὰ τὸ τὴν παντοδύναμον ἐκείνου τροφὴν ἀπο-
 σταθεῖν . περὶ ἧς τῷ Ἀδάμ ἐρρέθη . „ Ἀπὸ παντὸς ἐξέλει τοῦ ἐν τῇ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ . ὡς γὰρ ἐκείνῳ
 πᾶν ζῴον δομαίνει τὸ πλῆρωμα παντὸς ἀγαθοῦ . αὐτὸς ἐνταῦθα τὴν ἀληθινὴν καὶ παντοδύναμον βρώσιν , πᾶν βρώμα
 δυναμάζει ὁ λόγος . οὐδὲ ἀποστροφή ποιεῖ τὴν ἀσθενείαν τὴν εἰς θάνατον λήγουσαν . ἀλλὰ πάλιν ἡ πρὸς Θεὸν φωνὴ
 εἰς πανηγύριν τὴν συμφερὰν ἀναστέφει . φησὶ γὰρ . „ Καὶ ἐκείραζαν πρὸς Κόριον καὶ τὰ ἐξ ἧς . Καὶ ὁ Ἡσύσιος
 πᾶν βρώμα λέγει , τὴν λογικὴν τροφὴν . καὶ τῆς γὰρ τῶν εἰδῶν ὁ ἄνθρωπος ἐβδελύξατο . οὐτε γὰρ φυσικὸν νόμον ,
 οὔτε γραπτὸν ἐφύλαζαν . καὶ διὰ τοῦτο ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου .
- (3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει . „ Ἴδε συνεχῶς , πῶς τιθεῖ τῆς θλίψεως τὸ κέρδος . διὰ γὰρ τοῦτο κατ' ἐκα-
 σαν λέγει , ὅτι μετὰ τὴν κραυγὴν ἐβόησαν . καὶ ὅτι πιστεύσαντες , πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγον . ἵνα δείξῃ πολλὴν
 τὴν ἐκ τῆς ἀλχημασίας γινομένην ὠφέλειαν .
- (4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης σὺν τῷ Διδύμῳ . „ Ὅπως ζῶντα καὶ λόγον ἐνυπόστατον , ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπελλυμένων

απο-

21 : „ Ἐπομολογησάσθωσαν τῇ Κυρίῳ τὰ
 „ ἔλεη αὐτοῦ καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ
 „ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων .

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει, τὸν ἴδιον λόγον, ὁ-
 ποῦ εἶπε δύο φορές ἀνωτέρω.

22 : „ Καὶ θυσάτωσαν αὐτῇ θυσίαν αἰνέ-
 „ σεως, καὶ ἐξαγγελιάτωσαν τὰ ἔργα
 „ αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει .

23 : „ Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν
 „ πλοίοις, ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕ-
 „ δασι πολλοῖς .

24 : „ Αὐτοὶ εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου, καὶ
 „ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῇ βυθῇ .

Θεοδώριτον, αὐτοῦντες καὶ εὐλογοῦντες καὶ εὐχαρι-
 ζοῦντες αὐτόν (1) καὶ αὐτοὶ, ὅπου ἤξεύρουν τὰ θαυ-
 μάσια ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ διηγούνται εἰς ἐκείνους,
 ὅπου δὲν τὰ ἤξεύρουν καὶ οἱ παλαιότεροι, ὡς τὰ διη-
 γούνται εἰς τοὺς νεωτέρους. ἔργα δὲ νόησον τὰς εὐ-
 εργεσίας τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔλεος, τὴν ἐνανθρώπησιν,
 καὶ τὰ λοιπὰ Μυστήρια τῆς σωτηρίου οἰκονομίας κα-
 ταβαίνοντες δὲ εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι οἱ θεοὶ Ἀπό-
 στολοι κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον, οἵτινες ἦτον πρὸ τοῦ, ψα-
 ράδες καὶ τῆς θαλάσσης ἄνθρωποι· αὐτοὶ γὰρ κατα-
 βαίνοντες εἰς θάλασσαν μετὰ τὰ καΐκια, καὶ ποιοῦντες
 ἐργασίαν ἤγουν ἐργαζόμενοι τὴν ἀλιευτικὴν τέχνην
 μέσα εἰς τὰ πολλὰ νερά τῆς θαλάσσης· αὐτοὶ λέγει,
 εἶδον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ
 ἔργα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ θαυ-
 μάσια, ὅπου ἔκαμεν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης·
 ποῖα δὲ εἶναι αὐτὰ; ἀκουσον (2).

Οἱ ἐξ Ἰερουσαλὴμ Χριστιανοί, λέγει, ὡς θύσου-
 εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν λογικὴν καὶ εὐαγγελικὴν κατὰ τὸν

25 : „ Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος,
 „ καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς .

26 : „ Ἀ-

ἀποσελῶμενον, ἢ τῆς φθορᾶς εἶχον τῆς ἀμαρτίας, τοὺς ἐν αὐτῇ γεγονότας ῥυόμενον; ὡς μικροὶ κατὰ τὸ πα-
 λαῖον πλανᾶσθαι, μηδὲ τὰς ψυχὰς λιμώττειν δι' ἐνδείαν λογικῶν τροφῶν, μηδὲ εἰλεῖσθαι περὶ τὰς πύλας τοῦ
 θανάτου· ἀλλ' εἰδέναι ἢ ὁδεύειν τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὴν οὐράνιον πόλιν. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠσύχιος· „ Τί
 τοῦτου σαφέστερον πρὸς ἐνδείξιν τῆς τοῦ Σωτῆρος σαρκώσεως; ἀποσελῶντα γὰρ λόγον τὸν Σαρκωδέντα λέγει, τὴν
 λέγοντα· „ Ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποσελῶντά με· ὅς περ ἡμῶν τὸ γένος λατράμενος ἐκ τῶν διαφθερόν-
 τη δὲ τῶν ἀμαρτημάτων, ἐβύσατο· φθορὰ γὰρ παντὸς ἀνθρώπου τὰ ἀμαρτήματα· ἐπεὶ δὲ εἴτις τὸν ναὸν τοῦ
 Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· Ἄλλος δὲ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν, λόγον ἐνόησε τὸ πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ τὸ πε-
 ρὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν αἰχμαλώτων· ἵνα πάλιν μάθωσιν, ὅτι οὐ Κύριος ἦν ὁ λύσας· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ τὴν ἡ-
 φραν χαρισάμενος, ἢ τὴν γνώμην τὴν ἐκείνου κινήσας εἰς τοῦτο.

(†) Λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐκ ἔτι μόσχων ἢ προβάτων, ἀλλ' αἰτίσεως θυσίαν ὁ Προφήτης ἐπιζητεῖ·
 ἐπεὶ δὲ γὰρ οὐδὲν ἔχουσιν ἐκεῖνα, παύτην δὲ ἐκείνης εἰσάγει τὴν λειτουργίαν, δεικνύς ἀνωθεν τὴν πνευματικὴν
 διαλάμπουσαν λατρείαν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπὶ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γὰρ
 εἰσιν οἱ τὰ Μυστήρια τῆς καινῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν· ἢ ὁ Χρυσόστομος· „ Καλῶς εἶπεν ἐν ἀγαλλιάσει
 δεῖ γὰρ μετὰ χαρᾶς ἢ εὐφροσύνης ἀνακινῶνται τοῦ Θεοῦ τὴν Πρόνοιαν.

(†) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Ἰσίδωρος· „ Εἴτε δ' αὖτε καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἢ οἱ Θεοφόροι Ἀπόστολοι, ἢ ἐκ
 τοῦ προτέρου τούτου ὄντες ἐπιτελέματα, ἢ ἐκ τῆς ἐν τῇ βίᾳ ζωηρικῆς ἐργασίας· ἐπεὶ δὲ γὰρ ὡς κυμάτων ἐν
 πανάσμοις φλεγμαίνει ἢ κατευνάζεται τῶν ἀνθρώπων τὰ πράγματα, εἰκότως θάλασσαν τὴν τούτων ἀναμάλαν οἱ
 θεοὶ καλοῦσι χρησμοί· οἱ δὲ παύτην σαρκυνεύσαντες, ἐν ὕδασι πολλοῖς ποιῶσθαι τὴν ἐργασίαν ἐβέβησαν· αὐ-
 τοὶ γὰρ ἀποσελῶντες ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τὸ κήρυγμα τὸ Εὐαγγελικόν, ἐπέδωκαν ἐσθυτοὺς τῇ τοῦ ἀνθρώπου
 θύμῳ θαλάσῃ· πολλοὶ δὲ παρὰ ἢ ὀχήμασι τοῖς ἐαυτῶν χρησόμενοι σώμασιν· ἢ μᾶλλον ταῖς ἀπανταχοῦ δι' αὐτῶν
 κατασπασθείσαις Ἐκκλησίαις, εἰς ὧς τοὺς θηρευομένους ὑπ' αὐτῶν ἐνεβαλον, ἢ πολλὴν ἐποίησαν τὴν ἐργασίαν
 ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνιμωμένων ἢ ἀνασπαρμέναν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης, διὰ τῆς πολυπλόκου σαγῆνης τῶν θείων ἢ
 ἐκ τῶν μαθημάτων· ὁ δὲ Βασιλεὺς φησι· „ Πλοῖα θαλάσσης δυσάγωγα, τὰ σώματα, ὅσα θαψίλει τῇ τροφῇ
 εἰς

26: „Αναβαίνουνσιν ἕως τῶν οὐρανῶν,
„καὶ καταβαίνουνσιν ἕως τῶν ἀβύσσων.
„ων.

Ὁ Δεσπότης Χριστός, λέγει, ἐπρόσβαλε (ἦτοι ἐσυγχώρησε) καὶ ἐσηκώθη φορτοῦνα· γίνεται γὰρ φησιν ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος, λαίλαψ ἀνέμου μεγάλης, τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥς καὶ αὐτὸ ᾗδον γερμίζεσθαι (Μάρ. δ'. 37.) τὰ κύματα δὲ τότε τῆς θαλάσσης, τῶρα μὲν, πολλὰ ὑψονόμενα ἀνέβαινον· τῶρα δὲ, πολλὰ ταπεινούμενα, ἐκατέβαινον· καθὼς ἀκολουθεῖν ἀ γίνεται εἰς τὰς μεγάλας φορτοῦνας. κατὰ σχῆμα δὲ ὑπερβολῆς ἐρρήθη τὸ, ἀναβαίνουνσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουνσιν ἕως τῶν ἀβύσσων· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο, „Πλουτὶς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι. (Ψαλ. ν'. 7.) καὶ τό, „Ἐκεῖ ἐώρακίμεν τοὺς γίγαντας, καὶ ἔμεν ἐνώπιον αὐτῶν ὥς ἐκ ἀκρίδων (Ἀριθ. ιγ'. 33.) καὶ πολλὰ ἄλλα παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τὴν Γραφὴν τοῦ τοιοῦτου σχήματος τῆς ὑπερβολῆς· κατὰ τὸν Διδυμον. (1).

„Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
27: „Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ
„μεθύων, καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν
„κατεπόθη.
28: „Καὶ ἐκέκραζαν πρὸς Κύριον ἐν τῇ
„θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀνα-
„γκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτοὺς.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν Ἀποστόλων εὐρίσκει μένη εἰς τὸν φόβον καὶ κίνδυνον τῆς φορτοῦνας, (καὶ γὰρ ἐδῶ νοοῦνται τὰ κακῶς, καὶ οὐχὶ τὰ καλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι κατὰ τὸν Ἡσυχιον) κατατρίκετο καὶ ἐλειποθύμει, ὅταν ὁ μὲν Κύριος ἐκοιμάτο ἐν τῷ πλοίῳ, οἱ δὲ Ἀπόστολοι πλησιάζαντες εἰς τὸν Κύριον ἐξύπνισαν αὐτὸν λέγοντες, „Κύριε σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα (Μάρ. ι'. 33.) τότε γὰρ ἀπὸ τῶν πολλῶν φόβοντους ἐσαλεύθησαν καὶ ἐταράχθησαν κατὰ τὴν νοῦν· καθὼς καὶ ὁ μεθύσμενος σαλεύεται ἀπὸ τοῦ πολυ κρασί· καὶ ὅλη ἡ σοφία καὶ ἐμπειρία, ὅπου ἔσχεον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην ἠφανίσθη τότε· διὰ τοῦτο ἐφάνησαν εἰς τὸν Κύριον, ὅταν ἤμελλον νὰ καταποντισθῶν, καὶ ὁ Κύριος ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ

τοῦ

εἰς πολυσαρκίαν καταπεφόρτισαι τῷ θυμῷ τῆς ἀπολείας ἐπιτηχόμενα· ἐπαινούμενα δὲ πλοῖα τὰ ὑψηλότευτα τοῦ καταβαίνουνσιν εἰς θάλασσαν ἐπὶ τῇ παιῖσαι ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς· οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ βίου, ἔκτε μὲν αὐτοῦ ὄντες, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, ὅτι συγκαταβαίνουνσιν τῇ βίῃ ἐπὶ τῇ κερδίσει τινος τῶν βεβυθισμένων· διὰ τοῦτο εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου, μισθὸν τῆς ἐργασίας, τὴν σύνεσιν τῶν ἔργων Κυρίου, ἔκτε μὲν ἐν τῷ θυμῷ θαυμασίων λαμβάνοντες, ἔκτε δὲ ὁ Νύκσις· ἡ Ἐνταῦθα πάλιν λέγει τὴν ἀβυσσον τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καταλιπόντες τὴν γαλήνην ἔκτε κλύδωνισεν ζωὴν, πελάγιοι τῇ προαιρέσει ἐγένοντο· οἱ καταβαίνοντες γὰρ φησιν, εἰς τὴν θάλασσαν ἐν πλοίοις· ἔκτε μὲν τοῦ ἐργάζεσθαι τὸν Παράδεισον, ἐν ᾧ πρότερον ἐτάχθησαν, ὑποβρύχιοι ποιοῦνται τὴν ἐργασίαν· θάλασσαν δὲ λέγει τὴν ὑλίστην ταύτην ζωὴν, τὴν πᾶσι τοῖς τῶν πειρασμῶν ἀνέμοις ταρασσομένην· ἀλλὰ ἔκτε αὐτοὶ φησιν, εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου· βυθιοὶ γὰρ ἐν τῇ κακίᾳ τοῦ βίου γενόμενοι, ἔκτε πολλὰς τὰ πονηρὰ τῆς ψυχῆς πεπενθότες ναυάγια, εἶδον ἀφ' αὐτῶν τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἔργα τοῦ ἐκ τῶν βυθίων ἡμᾶς ἀνασφάζοντος.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, „Ὅτι οὐρανὸς ἐδῶ ἐνοεῖται ὁ ἀήρ, καὶ ἔκτε πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται· τὸ δὲ τῶν οὐρανῶν λοιπὸν θέλει νὰ εἴπῃ, τὸ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ὑψοῦσθαι· ἔκτε οἱ κοινὴ δὲ ἐμιλία τῶν ἀνθρώπων, τὸ πολλὰ ὑψηλὸν λέγει οὐρανόν· ὅταν ἔκτε οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι εἶπον περὶ τοῦ πύργου· „Δεῦτε ἔκτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν ἔκτε πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ. (Γέν. ια'. 4.) λέγει δὲ ὁ Νύκσις, „Ἰσως δὲ τὸ εἶπε νοητῆς καταγίδος πνεῦμα ἐργάζεται· καταγίς δὲ λέγεται βλαβερὸς ἀνεμὸς οὐκ ἐπ' αὐτοῦ προσηλίστων, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν εἰλούμενος δι' ὀφείας σφοδρῶς· ὅς ἐπειδὴν ἐμπέσῃ ποτε βλαβερὸς τῇ ὕδατι, καθάπερ τινος πέτρας ἰσχυρὰ παβηθεῖσιν τῷ βάθει, σχίζεται κατ' ἀνάγκην τῇ βίᾳ τοῦ πνεύματος· ἡ εἰς τὸ ὕψος τοῖων τῶν τοιοῦτων κυμάτων ἑκταρσίς, λέγω δὲ τῶν παθῶν, τῆς εἰς τὴν ἀβυσσον καταβάσεως αἰτία γίνεται· ἀβυσσος δὲ πηλαχτοῦ τῆς Γραφῆς ἐκ τῶν Δαιμόνων ἐνδιαίτημα μεμασκήμενον· λέγει δὲ ὁ Χρυσοστόμος, „Παρανοεῖ δὲ ἔκτε αὐτὸς λόγος, ἐκτε

τὸν φόβον ἐκείνου καὶ κίνδυνον. (1)

29: „Καὶ ἐπάταξε τῇ καταιγίδι καὶ ἔστη εἰς αὐραν, καὶ εἰήνησαν τὰ κύματα αὐτῆς.

30: „Καὶ εὐφράνθησαν ὅτι ἠσυχασαν, καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπὶ λιμένα θελήματος αὐτοῦ.

31: „Ἐξομολογήσασθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἔλεη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

32: „Ἵψωσάτωσαν αὐτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ λαοῦ, καὶ ἐν καθεδρᾷ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν.

Ἐδῶ λέγει καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον οἱ Ἀπόστολοι· ἐπετίμησε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔγινε γαλήνη μεγάλη, ὡς ὁ Εὐαγ-

γελιῆς Ματθαῖος (κεφ. η'. 26.) αὐτὰ γὰρ εἶναι ὁ πρῶτος καὶ γαλήνιος ἀέρας (2) ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται, βλέποντες τὴν γαλήνην εὐφράνθησαν, διατὶ ἠσυχασαν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης καὶ ἔτι ὠδήγησεν ὁ Κύριος αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα· λιμένας δὲ εἶναι ἀληθῶς αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ φυλάττουσι ἀνώτερον ἀπὸ κάθε φορτοῦναι ἐκεῖνον, ὁποῦ μένει εἰς αὐτάς· διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὡς διηγούμενοι καὶ ὡς κηρύττουσι εἰς ὅλους τὰ ἔλεη καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· καὶ ὡς ὑψένουν αὐτὸν εἰς τὰ συναθροίσαις καὶ Ἐκκλησίαις τοῦ λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὡς δοξολογοῦν αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον τῶν πρεσβυτέρων· ἤγουν τῶν ὑπερεχόντων κατὰ τοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν τιμὴν. (3)

33: „Ἐξετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς θίψαν.

34: „Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμυν ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ.

35: „Ἐξετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων, καὶ

ἐὰν ἴδῃς πρὸς τὸ ἔσχατον τὰ πράγματα ἴκοντα, μὴ καταπέσης, μηδὲ ἀπογνῇς· γίνεται γὰρ ταχὺ μεταβολή· τοῦτο γοῦν ἔστι ἐν τῇ θαλάσσῃ συμβαίνει· ὁ δὲ Ἡσυχίος, θάλασσαν μὲν ἐννοεῖ τὸν βίον· πολλὰ δὲ τὰς Ἐκκλησίας· περὶ ὧν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰώβ· „Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὼν οὐμὴ ἐνέγκωσι βύρσαν μίαν οὐδὲς αὐτοῦ, ἔστι ἐν πλοίοις ἀλίων κεφαλὴν αὐτοῦ (Ἰώβ. μα'. 7.) λέγει δὲ, ὅτι πᾶσα μηχανὴ τῶν ἀνθρώπων νικᾶται, καὶ δὲν δύναται εὐα βεβῆσαι ἢ εὐα ὑπομεῖναι μηδὲ τὸ δέσμα τῆς οὐδὲς τοῦ Διαβόλου· τὴν κεφαλὴν θμως αὐτοῦ ἵται τὴν εὐδολοκατρεῖαν, ἥτις ἦτον τὸ κεφάλαιον τῆς πονηρίας του· ταύτην, λέγω, ἐνέκρωσαν οἱ ἄλεις· ἥτοι οἱ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς πλοίοις τῶν Ἐκκλησιῶν· εἶδον δὲ οἱ Ἀπόστολοι τὰ ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐν τῷ βυθῷ· ἥτοι ἐν τῇ βαθεῖ σοφίᾳ οἰκονόμησε διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· κύματα δὲ θαλάσσης, λέγει τοὺς πειρασμούς· ὡς περὶ γὰρ γαλήνη τὰ κύματα· οὕτω καὶ τοὺς πειρασμούς εἰρήνη διαδέχεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Παραβολικῶς, φησι, ταῦτα τέθεικεν ὁ Προφήτης, καὶ διὰ τούτων διδάσκει, ὡς τοῦ Θεοῦ νεύοντος, καὶ τὰ λυπηρὰ γίνεται, καὶ τὰ θυμῷ προσγίνεται.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Αἰνίττεται δὲ καὶ διὰ τούτων, τὰς παντοδαπὰς τῆς φύσεως συμφορὰς, καὶ οὐδεὶς ἀνθρωπίνη σοφία ἱκανὸς διαλύσαι· οὐδὲ γὰρ οἱ κυβερνήται τῇδε κἀκεῖσε μεθύνοντων δίκην περιφερόμενοι, ὅταν ὑπερσχῇ τὸ κύμα τῆς θαλάσσης τοῖς πνεύμασιν ἐξοιδοῦμενον, περιγενέσθαι δύναται τῶν δεινῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσυχίος· „Ἐλέγχουσιν· ἥτοι ὑπερβαίνουσιν οἱ πειρασμοὶ τὰς ἀνθρώπων δυνάμεις· ὡς περὶ ὁ Κύριος ἔλεγε· „Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· οὐκ ἔστι καθάπερ οἱ ναῦται ὑπὸ χειμῶνος ἀποληφθέντες πάσης τέχνης καὶ ἐπινοίας κρείττονος, διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐπικλήσεως σώζονται· οὕτω καὶ οἱ τοὺς πειραζομένους, οἰκεία μὲν δυνάμει μὴ θαρρεῖν, μόνῃ δὲ τῇ πρὸς Θεὸν πεποιθήσει χρῆσθαι.

(2) λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „Τάχα δὲ εἰπὼν ἐτίμησε τὰ κύματα αὐτῆς, τῇ τῆς σιγῆς ὀνόματι προαιρετικῶς τινὰς εἶναι δυνάμεις σημαίνει τὰ κύματα, δι' ὧν τὴν ἀποστατικὴν φύσιν ἐδείκνυται· τὴν τῶν Δαιμονίων δηλαδὴ.

(3) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦτο παρὰ τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν διηνεκῶς γινόμενον ἐστὶν ἰδεῖν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαις, τοῦ ἱεροῦ καθηγουμένου συλλόγου, ἅπας ὁ λαὸς τὸν εὐεγγέτην ἡμῶν, τῆς θείας φιλανθρωπίας τὰς θαυματουργίας διεξιών.

καὶ γὴν ἀνδρῶν εἰς διεξόδους ὕδατων.

τερον οὖσαν ἀνδρῶν ἀπὸ Θεοῦ λόγον, ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ πηγάζῃ ζωήρρυτα ὕδατα θείων δογμάτων, κατὰ τοὺς αὐτέρω Πατέρας καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκαμε τοὺς σοφοὺς τῶν Ἑλλήνων ἡρώδους ἀπὸ σοφίαν, οἱ ὅποιοι ἐτρεχον ὡσαν ποταμοὶ κατὰ τὴν εὐγλωττίαν· ἵπαιδὴ ἐπεσομίζον αὐτοὺς οἱ φαράδες καὶ ἀγράμματοι Ἀπόστολοι τοῦ καὶ τὰς πλημύρας τῶν λόγων τῶν ἑλληνικῶν, ἔδειξαν ὁ Θεὸς ξηρασίαν κατὰ τὸν Ἡσυχίον· καὶ τὴν γὴν ἤτοι τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, τὴν καρποφοροῦσαν τοὺς Προφῆτας, ματέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς ἀκαρπίαν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Ἡσυχίον· ἐπεὶ δὴ καὶ ἡ ἀλμυρὰ γῆ εἶναι ἀκαρπός. αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς ἀκαρπίας ταύτης, ἐστὶν ἡ κακία τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ αὐτῶν δὲν καρποφορεῖ πλέον τοιοῦτους πνευματικοὺς καὶ ἁγίους ἄνδρας· οὐκέτι γὰρ ἐν αὐτοῖς Ἰερεῖς, ἢ Προφῆται, ἢ καρπὸς ἕτερος τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πολιτείας· τὴν δὲ πρῶτην ἡρμῶν ἀπὸ καρπὸς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανῶν, ματέβαλεν ὁ Θεός· εἰς λίμνας ὕδατων· ἡτοι τὰς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, διὰ νὰ λιμνάζῃ καὶ νὰ πλημμυρῇ πάντοτε ἀπὸ τοιαῦτα πνευματικὰ ὕδατα· ὁμοίως πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν, τὴν πρό-

36 : „ Καὶ κατέκτισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ συνεστῆσαντο πόλεις κατοικεσίας.
37 : „ Καὶ ἐσπειραν ἀγροὺς, καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελῶνας, καὶ ἐποίησαν καρπὸν γεννημάτων.
38 : „ Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ ἐπληθύνθησαν σφόδρα, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐσμήκρυνε.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ τοῦς Ἑθνικοὺς ἐκείνους, ὅπου ἐπείνοιν μὲν πρῶτον καὶ ἦτον ἐνδοεῖς ἀπὸ βρώσῃ πνευματικῇ, ἐχορτάσθησαν δὲ ὕπερον ἐν αὐτῇ· ἀπὸ λόγον θείας διδασκαλίας· ἔθεν καὶ αὐτοὶ ἐσῆψαν καὶ αἰκροδόμησαν πόλεις κατοικίας πνευματικῆς· ἡτοι τὰς κατοικοῦς Ἐκκλησίας· ἐτεῖ καθαρῶς προφητεύει πάντα ὁ Θεὸς Δαβὶδ (2) ἐσπειρατὶ δὲ οἱ Ἀπόστολοι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν σπῆρον τοῦ Θεοῦ κατὰ

- (1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Παρὰ τοῦ Θεοῦ ποταμοί, οἱ μὲν γίνονται, οἱ δὲ, ἀπόλλυνται· τὰ μὲν γὰρ ρεύματα τῆς κακίας ἐξαφανίζονται· αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν διεξοδοὶ τοὺς τέως ἀνχιμώδεις ἐπικλύζουσι τόπους· ἔστι γὰρ φησι, ποταμοὺς εἰς ἔρημον ἢ τὰ ἐξῆς· ποταμοὺς λέγει τοὺς τῶν παθῶν ἐπιρροάς· ἢ διεξόδους ὕδατων τὰς τῶν κακῶν ἀκολουθίας· ὅταν αἱ πονηρὰ πονηροῖς ἐπισυνάπτοντες οἱ ἄνθρωποι, καθάπερ τι ρεῦμα τὸν ὅλον τῆς κακίας ἀπορροήνωσιν· ἀλλὰ ἢ γὴν, φησι, καρποφόρον εἰς ἄλμιν ἐποίησεν· ἢ γὰρ τῶν κακῶν εὐφροσύνη μετὰ ποιεῖται, διφώδης ἐγένετο τῇ θείᾳ ἀλατί τῆς διδασκαλίας ἐπαγρυπνεῖται, ὡς μικρὴ τὴν κακίαν τῶν κατοικούντων αὐξέσθαι, ταῖς πονηραῖς τῶν ὕδατων ἐπιρροαῖς τρεφόμενῃ, ἀλμύσαν δὲ ἢ διφώδα ψυχὴν, τὴν τὸ μακαριεῖον πένθος ἀναλαβούσαν λίμνῃ γενέσθαι τῇ συστροφῇ τῶν ὕδατων πελαγίζουσαν, ἢν οἱ πεινῶντες τὴν δικαιοσύνην συνοικίσωσιν· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἀποστρέφον μὲν ἢ κοινοτέρων ἡμεῖς εἶναι βούλεται τὸν Θεὸν ὁ Προφῆτης· ὅτι πάντα ὡς βούλεται μετασκευάζει· ἢ γὴν μὲν τὴν ἔρημον ποιεῖ ἐπικλύζουσι ποταμοί, γὴν δὲ τὰς τῶν ὕδατων διεξαγωγὰς ἐξηλάττει, ὡς γίνεσθαι δέλας, ἢ δὲ πρῶτον ἢν ἀφθονία ποιεῖ· ἰδικάντερον δὲ περὶ Ἰουδαίων ταῦτα ἢ τῶν ἐξ Ἑθνῶν ἐκληφόμεθα· ἔδικε γὰρ ἀποθανυμένῳ ὁ Προφῆτης, πῶς ἢ πάλαι καλλίκαρπος συναγωγὴ εἰς ἀλμυρὰ μεταβέβηται· ἢ δὲ πρὶν ἄνδρες ἐξ Ἑθνῶν Ἐκκλησία, τοῖς καλοῖς περιχλίζεται νόμοισιν· ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσαΐας· „ Ποίησα τὴν ἔρημον εἰς ἑλὴν ὕδατων, ἢ τὴν διφώσαν γὴν ἐν ἐξορρυγασίᾳ· (Ἡσ· μα· 18.) ἢ ὁ Σολομὼν ἐν τῷ Ἀ·σματι· „ Οἱ ὀφθαλμοί σου ὡς λίμνη ἐν ἔσπετον, ἐν πόλει θυγατρὸς πολλῶν· (Ἀσμ· 4· 4·) θυγατέρα πολλῶν τὴν Ἐκκλησίαν νουθετικῶς κατὰ τὸν Ἡσυχίον, ἐπεὶ αὐτὸν τῶν Ἀποστόλων ἢ ἄλλα ἢ τῶν Προφητῶν θυγατὴρ ἐγένετο.
- (2) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „ Οὐ πόλιν, ἀλλὰ πόλεις· διχόφους γὰρ πολιτείας ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς ἔχει· ἐν αἷσι αἱ κατοικίαι τῶν ἁγίων· αἵτινες τὸν ἑαυτῶν ἡμῶν ἀνθρώπων σκέπεται.

ρύγματος, αἱ ὁποῖαι ἦτον πρότερον κατεργασμένα καὶ ἄσποροι. ὁμοίως ἐφυτεύσαν ἀμπελώνας: ἡγουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν, αἱ ὁποῖαι καρποφοροῦσι σκευήματα τῶν ἀρετῶν. καὶ ἔκαμιν καρποὺς γεννήματος πνευματικοῦ (1) τὸ ἄπορον ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ εὐφραίνει τοῦτον, ὅστις καὶ εὐλόγησε τοὺς Ἀποστόλους. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Λουκᾶς. 9. Ἐπάρκεις τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ. 50) φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων εὐλόγησε καὶ τοὺς διὰδεξαμένους τὴν πίσιν καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων. ὅθεν καὶ ἐπλήθυναν, διὰ τὸ ἀπὸ τοῦ δώδεκα καὶ ἑβδομήκοντα Ἀποστόλους αὐξηθήσαν οἱ Χριστιανοὶ εἰς μυριάθους χιλιάδας καὶ μυριάδας. ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη τῶν Ἀποστόλων δὲν ὀλιγόσυσσα. κτήνη δὲ τῶν Ἀποστόλων εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν κατὰ τὸν Ἡσυχίον καὶ Θεοδώριτον, οἵτινες ὡσάν τὰ κτήνη ἀκολουθοῦσιν ὀδικαίως εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἑκεῖ, ὅπου ὁδηγοῦσιν αὐτούς. καὶ λαμβάνουσιν ἀπὸ αὐτῶν τροφὴν πνευματικὴν, ὡς πρέβεται λογικά. καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ τὴν τὴν τρόπον ἀπλοῦκοι μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων, ἐπλήθυναν καὶ ἔγιναν πολλοί. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Λουκᾶς ἐν τοῖς Πράξεσιν. 14. Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Πράξ. β. 47.) (2)

„ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης.

Ἄρ' οὐ ὁ Δαβὶδ ἐπροφήτευσεν ἀνωτέρω διὰ τὴν προκοπὴν καὶ αὐξήσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, προφητῶναι τὰς ἐδῶ, καὶ διὰ τοὺς πειρασμούς καὶ διωγμούς, ὅπου ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν Ἡσυχίον. ὀλιγόσυσσα μὲν, λέγει, οἱ Χριστιανοί. ἐπειδὴ καὶ πολλὰι μυριάδες θανατώθησαν ὑπὸ τῶν τυράννων μετὰ διαφόρα βασανιστήρια καὶ μαρτύρια διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. ἐκακώθησαν δὲ ἀπὸ τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν καὶ πόνων, τοῦ ἐδοκίμασαν ἐκ τῶν τοιούτων τυράννων, διαρκέζοντες τὰς περιουσίας των, διωκόμενοι, δεινόμενοι, καὶ μυρία πάσχοντες θανάτου. (3)

40: „Ἐξεχύθη ἔξουδένωσις ἐπ' ἄρχοντας αὐτῶν, καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς ἐν ἄβυσσος καὶ οὐχ οὐδ'.

41: „Καὶ ἐβοήθησε πένντι-ἐκ πτωχείας, καὶ ἔζητο ὡς πρόβατα πατρίδος.

Οἱ Ἀρχόντες, λέγει, καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ὑποκάτω εἰς τοὺς ὁποίους ἦτον ὑποκαίμενοι οἱ Χριστιανοί, καὶ ἀπὸ τοῦς ὁποίους ἐδιώκοντο, αὐτοὶ ἔξου-

39: „Καὶ ὀλιγόθυσαν καὶ ἐκακώθυσαν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. 1. Νοήσεις τοὺς ἀγροὺς ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος. 2. Ἐξήλθεν δ' ἀπὸ τοῦ σπέρματος τοῦ σπέρματος τοῦ σπέρματος αὐτοῦ. τοὺς δὲ ἀμπελώνας τὰς Ἐκκλησίας νοήσεις, καὶ εἰρηκαί. 3. Αἱ ἀμπελαὶ ἡμῶν κυπρίζουσιν. (Ἄσμ. β'. 13.) 4. κατὰ τὸν Ἡσυχίον. 5. Ἀγροὶ μὲν εἰσιν ἡ φιλοσοφία ἡ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀπάγουσα. ἔφη γὰρ ὁ Κύριος, ὁμοία εἰσιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρὸν ἐν ἀγρῷ κεκρυμμένον. 6. ἐν εὐδύνανθρωπος ἐκρύψε. τὴν αὐτὴν δὲ βασιλείαν καὶ ἀμπελῶνα διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ἐργατῶν τῶν μισθωθέντων ἔδειξε. καρπὸν δὲ νοήσεις γεννήματα, τὸν ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα καὶ ἐν ἑκατὸν, ὃν γεωργοῦσιν εἰ τὴν ἐν Χριστῷ φιλοσοφίαν μελετήσαντες, καὶ ἀρετὰς ἐν αὐτῇ κατεργασάντες.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. 1. Ἡ κτήνη λέγει τὴν ὑποχείριον τῶν τοῦ ψυχῆς κινήσεων ὑπηρεσίαν, ὅταν πρὸς ἀρετὴν ἔκαστος τὴν ἐν ἡμῖν χρῆσιμεύῃ. ἀγαθὸν κτήνός ἐστιν ὁ θυμὸς, ὅταν τοῦ λογικοῦ ὑποζύγιον γένηται. ἕτερον κτήνος τοιοῦτον ἡ ἐπιθυμία, κατὰ τοῦτον τρόπον τινα καὶ βασάζουσα τὴν ψυχὴν καὶ ἐπὶ τὸ ὄφελος ἀνάγουσα, ὅταν ἐπὶ τὰ ἀνω τὰς ἡνίας τῆς διανοίας εὐθύνηται. καὶ τὰ ἄλλα πάντα, κτήνη εἰσιν αὐξανόμενα τῇ εὐλογίᾳ, ὅταν πρὸς τὰ μέγιστα γένηται ἡμῖν ἡ παρὰ τούτων ὑπηρεσία. 2. κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. 3. Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων γεμομένους.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον. 1. Ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς Ἰουδαίους: δηλαδὴ ὅτι τὸ μὲν πλῆθος τοῦ Ἰουδαίου ἔθους εἰς τοσαύτην ἡλίκην ἀγαθῶν σπάνιν, ὡς ὀλίγους καὶ ἀειδικῶς ἡντοὺς εὐρίσκεισθαι ἐν ἀγροῖς τοὺς κατὰ Θεὸν εὐδοκίμουντας. εἰ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, Γραμματεῖς λέγου καὶ Φαρισαῖ.

ἐξουθενώθησαν καὶ ὡς ἐχρεῖται ἐγίναν κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Ἡσυχίον· διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς παρεχώρησε νὰ πλανηθῶν οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ· ἰδίωμα γὰρ εἶναι τοῦτο τῆς Γραφῆς νὰ ὀνομάζῃ τὴν παρεχώρησιν ὡς ἐνέργειαν. εἰ τι δὲ παρεχώρησε νὰ πλανηθῶν; εἰς ἄβυστον καὶ κρημνὸν, καὶ ὅχι εἰς δρόμον ὁμιλὸν καὶ ἴσον· ἤγουν παρεχώρησε νὰ πλανηθῶν εἰς τὰ ὕψη, βῆ καὶ ὀλέθρια δόγματα τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων·

(1) καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ τυράννους, οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός· εἰς δὲ τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἐποῦ ἦτον κένος ἀπὸ τῆς πτωχείας καὶ ἐνδείας, τὴν ὁποίαν ἐπροτίμησε διὰ τὸν Χριστὸν, εἰς αὐτὸν, λέγω, ἐβοήθησεν ὁ Θεός, καὶ ἐκατάστησεν ὡς ἄν πρόβατα ἐδικαίου, τοὺς κατὰ τοιοῦτον εὐρισκομένους πατριὰς τῶν Χριστιανῶν· ἤτοι τὰ συστήματα καὶ συνάξεις τῆς καθ' ἑκκλησίας (2) πατριὰς δὲ ὀνομάζει αὐτάς, διὰ τὴν συγγένειαν τῆς πίστεως· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἓνα Πατέρα ἔχουν τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ποιμὴν καλὸς ὀνομάζεται, διὰ τὴν βλάστη τὴν ψυχὴν του διὰ τὰ πρόβατά του. (3)

42 : „Ὁφθαλμοὶ εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφραξέται τὸ στόμα αὐτῆς.

43 : „Τις σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα; καὶ συνήσουσι τὰ ἑλένη τοῦ Κυρίου;

Πάντα, λέγει, τὰ ἄνω προφητευθέντα τοῦ Κυρίου ἔργα, θελοὺν ἰδοῦν οἱ εὐθεῖς· ἤγουν οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοί, οἱ τὴν εὐθεῖαν καὶ ἴσιν ἐράταν τοῦ Κυρίου περιπατοῦντες, καὶ θελοὺν εὐφρανθῶν. ἡ δὲ ἀνομία· ἤγουν αἱ ἀνομοὶ καὶ ἀσεβεῖς, θελοὺν ἰδοῦν αὐτά, καὶ θελοὺν φράξουν τὰ στόματά των μὴ ἔχοντες τι νὰ εἰπῶν, ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν καὶ ἀπορίαν· τοὺς ὅταν δηλαδὴ ἰδοῦν νὰ πλατυθῇ τὸ κέρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, ὥς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. (4) ἐπιφέρει δὲ τελευταῖον ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· ποῖος σοφὸς θέλει

πα-

σατοί, αἰσχύνῃν κατεχέαντο ἐξουθενώσιν παραδοθέντες· οἱ γὰρ πάλαι περιφανεῖς ἔξ περιβλεπτοί, ἄσημοι πάντε-
λως εἰσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦτο ἔξ Ἰουδαίου πεπόνθασιν· τὴν γὰρ εὐθεῖαν καταλιπόντες ὁδὸν, ἐφ' ἣν ἐκλή-
θησαν, τοῖς οἰκείαις ἐπὶ λογισμοῖς, ἔξ πλανῶνται τὴν βασιλικὴν ἀναστρέφοντες ὁδὸν· ἢ κατὰ τὸν Νόστον· „Τὸ
ἐπλάνησε νοεῖται ἀντὶ τοῦ διεσκόρπισεν, ὅτε κακίαν αἰρουμένους· τάχα δὲ ἔξ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τῇ ἐν ἀβάτῳ
πλανωμένη, ἔξ οὗχ' ὁδὸς ὁ Προφήτης ἐμβλεῖ· ἄλλα εἰσιν ὁδοὶ ἀπλανεῖς ἔξ σωτηρίας, ἥς τὸ ὄνομα ἀληθεία, φῶς, ζωὴ
ἀφθαρσία· αὕτη δὲ, δὴ ἥς νῦν τρέχετε, ἀφεγγής ἐστι ἔξ σκότῳ διελημμένη, εἰς κρημνοὺς δὲ ἄγει ἔξ βάραθρα. ὁ
δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἐβραῖοι μὲν ἐν ἀνοδίᾳ πλανῶνται, τὰ δὲ πάλαι πτωχεύοντα Ἐθνη τῆς Θεῆς ἐπικου-
ρίας ἀπῆλθον, ἔξ τὸν πνευματικὸν ἐκτήσαντο πλοῦτον· ὁ Θεὸς οὐκ ἐπάγει πλάνην, ἀλλ' ἀπαγορεύει τὴν πλάνην,
τοὺς δὲ μὴ σπειδομένους ἀκυβερνήτους ἔξ· οἱ δὲ, ἀνεργάτιστοι περιφερόμενοι, τῇδε καλῶς περιπλανῶνται. ὁ δὲ
Ἡσυχίος λέγει· „Οὐκ ἦν ὁδὸς ἡ τῶν ἁσέβων ἀρχόντων προδοσις· οὐδὲ γὰρ Χριστὸν τὴν ὁδὸν ὁδὸν ἔδωκεν·
διόπερ ἄβυστος αὐτῶν ἡ ὁδὸς ὑπῆρχεν, ἐν ἣ ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἐπλάνησεν· οἰόμενοι γὰρ πλατυνόμενοι τὴν πίσιν ἔξ τρέ-
χουσιν ἀνακόπτειν διὰ τῆς τῶν Μαρτύρων ἀναιρέσεως, ἐπλανῶντο· ἐπειδὴ πρὸς δόξαν αὐτῆς ἔξ προκοπὴν τοῦ Μυ-
στερίου ὁ ἕκτος τῶν Μαρτύρων ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Πέννη· τοῦτέστι τῷ διακεμένῳ λαῷ· πέννης γὰρ ἦν οὐδεμίαν ἔχων ἐν ἀνθρώποις ἐ-
πικουρίας ὑπαρξίν· ἀλλ' ἐν ταύτῃ αὐτῇ τῆς πτωχείας ἐβοήθησεν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνθρώπων οὐκ εἶχε βοήθην, πάντες
δὲ αὐτὸν ἐπολέμων δῆμοι ἔξ βασιλεῖς ἔξ ἄρχοντες, ὁ Θεὸς ἦν βοηθός· ἐφ' ᾧ ἔξ πάντας τοὺς πολεμίους νενίκηκεν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Πρόβατα δὲ, τὰ συστήματα τῶν Μαρτύρων ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ περ ἐκ διαφόρων ἐ-
πιτηδεύματων, ἢ ὁξιωμάτων ἐτόγγανον· τοῦτους ὡς πρόβατα ἔδετο, τὸν θάνατον αὐτῶν ἀντὶ θυσίας δεξιόμενος.

(4) Ἀνομίαν δὲ, (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) οὐκ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν· τοῦτο γὰρ ἀδιανόητον· ἀλλ' ἦταν τὸν τῆς ἀνο-
μίας πατέρα ἔξ διδάσκαλον Διάβολον λέγει, ἢ ἔξ πάντας τὸν κατ' αὐτὴν πεποιμένους· γράφεται δὲ ἔξ παρὰ τῷ
Ζαχαρίᾳ μάλα ὁρθῶς εἰς γυναικα ἡ ἀνομία, διὰ τὸ μαλακίζεσθαι τὸν νοῦν τοῦ ἀμαρτανόεντος, ἔξ γυναικεύσθαι
πρὸς ἡδονήν· κολλήσθαι δὲ τάλαντον τὸ ἐμφράττει τὸ σῶμα αὐτῆς ὁ Κύριος· τοιοῦτη δὲ πρὸς Χριστὸν ἡ δύναμις ἐν
ἡμῖν· εἰ γὰρ εἰς νοῦν γένοιτο (αὕτη) ἔξ καρδίαν, πάντα δὴ πάντα ἐκτελεῖ ῥῆπον· ὁ δὲ Νόστος λέγει· „Ὡς
μακάριος ὁ βίος, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἀνομίας σῶμα, καθάπερ σὺς βορβόρον πρὶν εἰς τὸ λιμενικὸν φραγῆσθαι, οὐκ εἴτι τῇ

δὲ-

Τι

παρατηρήσει ταῦτα, εἰ μὴ μόνον πιστεύῃ, ὅτι ὅλα ἐ- πληρωθοῦν καὶ λάβουν ἑκβάσιν εἰς τὸν καιρὸν τοὺς ὅ-
χουν νὰ γένουν· τότε γὰρ οἱ πιστεύοντες θέλουν κα. (1)
ἐλάβουν ταῦτα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ὅταν αὐτοὶ

ΨΑΛΜΟΣ ΡΖ'.

„Ὡδὴ Ψαλμοῦ τῷ Δαβίδ·

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶπομεν καὶ εἰς τὸ προοίμιον, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν Ψαλ-
μῶν. (2)

1: „Ετοίμη ἡ καρδιά μου ὁ Θεός, ἐ.

„τοίμη ἡ καρδιά μου, ἄσσομαι καὶ
„ψαλῶ ἐν τῇ δοξῇ μου. (3)

2: „Ε.

δυσωδία τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον καταμολύνων· αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν κορυφή· τὸ τῆς ἐλπίδος κεφάλαιον· ἐπὶ πέ-
ρας πάσης μακαριότητος· τὸ μὴκέτι διοχλεῖσθαι ὑπὸ κακίας τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὴν πᾶσαν ἀνομίαν (αὕτη δ' ἂν
εἴη ὁ εὐρετής τῆς ἀνομίας· ταῦτο γὰρ ἡ περιληπτικὴ διασημαίνει φωνή·) ἐμφράζει τὸ σῶμα ἐκεῖνο, οὗ ἡ φω-
νὴ τὸ κατ' ἀρχάς, θανάτου ὕλη τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· ὅταν οὖν ἐξαιρεθεῖν πᾶν τὸ τῷ καλῷ ἀντικείμενον, ἐ-
κείνη ἐκδέχεται ἡμᾶς ἡ κατάστασις, ἥς οὐδεὶς λόγος μινυτῆς εὐρεθήσεται.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἐπεὶ διπλὴ ἡ τῆς σοφίας ἐνέργεια· ἢ ἡ μὲν ἐστὶν ἐρευνητικὴ τε ἢ ζητητικὴ τῶν
συμφερόντων· ἢ δὲ φυλακτικὴ τῶν εὐρεθέντων, τὸ ἐν τῆς σοφίας ἔργον, τὸ ζητητικὸν λέγω, πεπαῦσθαι τινικαῦτα
βούλεται· (ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλαδὴ·) εἰς τὴν γὰρ τῇ ζητήσει χρησόμεθα τοῦ ζητουμένου παρόντος; ἐνερ-
γὸν δὲ μόνον κελεύει τὸ λειπόμενον γίνεσθαι ὅπως ἂν φιλαχθεῖν τὸ πορισθὲν ἀγαθόν, πρὸς τοῦτο τῆς σοφίας ἡ-
μῶν συνεργούσης· τίς δὲ ἡ σοφία; ἢ τίς ἡ εὐὴ ἀγαθῶν φύλαξ; τὸ μὴ ἀσυνέτως τῆς θείας φιλανθρωπίας ἔχειν·
ὁ γὰρ συνέως, ὃν τετύχηκεν, οὐκ ἂν πρόοιτο τὸ ἀγαθόν, οὗ ἡξιώται· ὁ δὲ ἀσυνέτως ἔχων τῆς χάριτος, ταυτὸν πεί-
σεται τοῖς τυφλοῖς· οἱ μαργαρίτην, ἢ σμάραγδον, ἢ τινα τῶν τιμίων λίθων ἐν χερσὶ λαβόντες, ὡς ψιφίδα τινα
τῶν εἰκαίων ἀπορήπτουσιν, ἀγνοοῖα τοῦ κάλλους, ἀκουσίως ζημιωθέντες τοῦ κτήματος· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὁ
γὰρ ἐστὶ πάντως οὔτε τὸ συνιέναι ἢ διαγινώσκειν τὰς φιλανθρωπίας τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας, οὔτε τὸ φυλάττειν τὰς θεί-
ας νομοθεσίας· ἀλλὰ τοῦ σοφίας ἢ συνέως χρωμένον· ἢ βοῶντος πρὸς τὸν Δεσπότην· „Ἀποκάλυψον τοὺς ὀ-
φθαλμούς μου ἢ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· λέγει δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρας ὅτι συνέως
χρεῖα ἢ σοφίας δεῖ, ὥς καταμανθάνειν τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν; ὁ δὲ Ἠσύχιος· „Σὺ τοίνυν μαθὼν, ὅ-
τι σοφὸν τὸν φύλακα τοῦ νόμου προσηγόρευεν, εἰ σοφίας ἐπιθυμεῖς, ἐργάζου τὸν νόμον· προκοπὴ γὰρ τοῖς συ-
νετοῖς ἢ πράξις· τὸ κέρδος δὲ οὐ μικρόν· ἐπειδὴ σὺ τὸν νόμον φυλάττοντος, ἑτέροις τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ συνήσουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει συγγένειαν μὲ τὸν νς'. ἢ νθ'. ὡς λέγει παρακάτω
ἢ ὁ Συγγραφεὺς Εὐθύμιος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ κηρύττεται ἢ εἰς τὰ Ἐθνη
γενομένη ἐρογνωσία.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Μακάριος οὖν τῆς τοσαύτης μεγαλοφυΐας ἐκείνος, οὗ ἡ καρδιά πρὸς

- 2 : „ Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα σου· ἔξεγέρθητι
 „ Ψαλτήριον καὶ κιθάρα, ἔξεγερθή-
 „ σομαι ὄργανον.
 3 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς Κύ-
 „ ριε, ψαλῶσσι ἐν Ἐθνεσιν.
 4 : „ Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔ-
 „ λεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ
 „ ἀλήθειά σου,
 5 : „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς ὁ Θεός
 „ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Ψαλμῶδημα καὶ μελωδήμα ἐδικόν σου· ὁ δὲ Χριστὸς ἀποκρίνεται, καὶ ὑποσχόμενος· καὶ λέγει· καὶ θέλω ἐγερθῶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ὄρθρου βαθύς ἠγέρθη ὁ Κύριος. δόξα δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, καθότι ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐγεννήθη. (1)

- 6 : „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπῆτοί
 „ σου.

Αὐτὰ ὅλα παρομοίως γράφονται καὶ εἰς τὸν ν5. Ψαλμὸν, τὰ ὁποῖα ἐξηγήσαμεν ἐκεῖ· καὶ ὅρα τὴν τούτων ἐξήγησιν· ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ, ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἄλεός σου, ὅπου γράφεται ἐκεῖ, καὶ τὸ, μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, ὅπου γράφεται ἐδῶ· τὸ δὲ ἐξεγέρθητι καὶ τὸ ἐξεγερθήσομαι ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἡσύχιον· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ παρακαλεῖ καὶ λέγει πρὸς τὸν Χριστόν· ἐξεγέρθητι καὶ ἀνάστη· Κύριε, ὅς τις εἴσαι

Τοῦτο αὐτολεξεῖ γράφεται καὶ εἰς τὸν νθ΄. Ψαλμὸν. ἀγαπήτος δὲ εἶναι ὁ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν γεγραπται· „ Αγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ Κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτοὺς (Ίω. ιγ. 1.)

- „ Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν
 „ μου.

- 7 : „ Ὁ Θεός ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ-
 „ τοῦ.

εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ἠτοίμασαι, χωρεῖσα ἐν αὐτῇ τὸν ἀχώρητον· ὃ δὲ ἔξεγένετο πλησθῆναι τὴν γλῶτταν ἀγαλλιάσεως, καὶ θείας μελωδίας γενέσθαι πλήκτρον, ἐξεγερομένη τῇ δόξῃ, συνεξεγερομένη ὄργῳ, καὶ μέλει τοῦ κολληθῆναι τὴν γλῶσσαν τῷ λάρυγγι κἀκκονεῖν, ὥς λέγειν μετὰ Δαβὶδ πρὸς Θεόν· ἑτοίμη ἡ καρδιά μου· λέγει δὲ ὁ καὶ Θεοδώριτος· „ Κεκάθαρται τὸ δοχεῖον τῆς ἡμῶν ψυχῆς· ἑτοιμόν ἐστιν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ἡκέτα τοῖνον τὸ σὸν δῶρον, ἵνα τὴν ἐμαυτοῦ δόξαν τὴν προφητικὴν χάριν ἀναλάβῃ, διακονῶ τὸ ἄσμα. ἄλλος δὲ φησιν· „ Ὡς περὶ γὰρ καθαροὺς μὲν οὖσι τοῖς ἑρῶς ἐνιζάνουσιν· αἱ βαφαί· εἰδὲ δὲ ῥύπου τι πρόσθεν λείψανον, εὐαπόβλητον εὐθὺς τὸ εἰσκηκνύμενον· οὕτω καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ μέθεξις, ταῖς μὲν ἁγίαις καὶ καθαφαῖς εἰσδύεται ψυχαῖς· ταῖς δὲ μὴ οὕτως ἐχούσαις, οὐδ' ἂν ὅπως ἐνιζήσκειν· ἅγιον γὰρ Πνεῦμα φεύγειται δόλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας.

- (1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Αἰσθόμενος τοῖνον τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος ὁ Προφήτης, προσκαλεῖται τὰ ζῶντα ἑαυτοῦ ὄργανα, τὰ κεκρυμμένα καὶ τὸν φαιδρὸν ἀνθρώπον πρὸς τὴν τῆς ὑμνώδους ὑπηρεσίαν· ὁ δὲ Εὐσεβίος Ψαλτήριον ἐνοεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, Κιθάραν· ἡ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις, ἃς διεγείρει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν μέλλουσαν εἰς αὐτὸν γίνεσθαι τοῦ θείου Πνεύματος ἐπίνοιαν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Μακάριον ἑτοιμάζειν Θεῷ τὴν καρδίαν· ἔχει γὰρ αὐτὸν ὁ ἐτοιμάζων ἐνοικον· διπλὴν δὲ αὐτῇ τὴν ἐτοιμασίαν προσφέρειν δεόμενον· καὶ καθάπερ οἱ βασιλεῖς μέλλοντες ὑποδέχεσθαι ἐτοιμάζουσιν οἶκον, πρῶτον μὲν ἐκκαθαίροντες· δευτέρου δὲ σκεύη ἐν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀποτιθέμενοι· οὕτω καὶ ἡμεῖς διπλὴν ἐτοιμασίαν τῷ Θεῷ παρασκευάζειν χρεώμενοι· μίαν μὲν καθαίροντες τὸν τῆς καρδίας ναόν· δευτέρου δὲ ἀρετὰς αὐτῇ καὶ πράξεις ἀγαθὰς ἐπιεσφύροντες· οὕτω γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς οὐκ ἐνδυναμᾷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνχορτοῖσι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Δόξα δὲ τοῦ Προφήτου ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἔξις, καθ' ἣν δίδασκεται πρὸς τὴν ἡσυχίαν καὶ διανοητικὴν ἀρετὴν· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ἐξεγέρθητι, πόθεν; ἐκ τῶν νεκρῶν, ὥς κατελθὼν ὁ Χριστὸς ἐπεσκέψατο· ἐκείθεν αὐτὸν ἔκλιναν, ἵνα καὶ ἀναληφθῇ, ὥς μελλόντων ἡμῶν κοινωνεῖν αὐτῇ τῇ δόξῃ τῆς εἰς οὐρανὸν βούλει· οὐδὲ γὰρ μόνον συνήγειρεν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.

- „ τοῦ ὕψους ἴσσομαι καὶ διαμετρήσω Σί-
 „ κιμα καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν
 „ διαμετρήσω .
 8 : „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ , καὶ ἐμός ἐστι
 „ Μανασσῆς , καὶ Ἐφραὶμ ἀντίληψις
 „ τῆς κεφαλῆς μου .
 9 : „ Ἰούδας βασιλεὺς μου , Μωάβ λέβης
 „ τῆς ἐλπίδος μου ἑπὶ τὴν Ἰδοιμαί-
 „ αν ἐπιβαλὼ τὸ ὑπόδημά μου ἑμοί .
 „ ἄλλοφιλοι ὑπετάγησαν .
 10 : „ Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περὶοχῆς ;
 „ ἢ τίς ὁδήγήσει με ἕως τῆς Ἰδοιμαί-
 „ ας ;
 11 : „ Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀποσάμενος ἡ-
 „ μᾶς ; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεός ἐν
 „ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν ;
 12 : „ Δός ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως

- „ καὶ ματαίᾳ σοτηρίᾳ ἀνθρώπου .
 13 : „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν ,
 „ καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς ἐχθρούς
 „ ἡμῶν .

Καὶ ταῦτα πάντα τὰ ρητὰ γράφονται παρο-
 μοίως εἰς τὸν ρηθέντα νθ. Ψαλμόν· ὅθεν καὶ ζητη-
 σον τὴν τούτων ἑρμηνείαν ἐκεῖ· εἰδὲ καὶ διαφέρουσιν
 ὀλίγον τι τούτα ἀπὸ ἐκείνα κατὰ τὰς λέξεις, ἀλλ' ὁ-
 μως ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι. Μὴ θαυμάσης
 δὲ ὅτι ἀναγνώσας, εἰσὶν ὁ Δαβὶδ γράφει πολλὰς
 φορές τὰ αὐτὰ λόγια εἰς διαφόρους Ψαλμούς· ἐπει-
 δὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα καὶ συνήθεια εἰς τὴν Ἑβραϊ-
 κὴν γλῶσσαν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς θείους Προφῆτας,
 τὸ νὰ ταυτολογοῦν καὶ νὰ παλλογοῦν δια περισσο-
 τέραν κατέληψιν τῶν ἀκουόντων.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΗΪ.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ.

Περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς πολλὰς φορές εἶπομεν εἰς διαφόρους Ψαλμούς. ὁ δὲ παρῶν Ψαλ-
 μὸς σχηματίζεται πῶς καταρτίζεται· πλὴν ἡ κατάρσις αὐταῖς εἶναι προφηταῖα τῶν κακῶν, ὅπου ἐμελλε νὰ
 λάβῃ ὁ προδότης Ἰούδας, καὶ ἄλλοι τινες· διὰ τὸ τοιοῦτον εἶδος· ἡγουν τὸ νὰ σχηματίζονται κατάρσις,
 εἶναι συνειθισμένον κατὰ αἵς τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν· καθὼς τὰ παραδείγματα τούτων εὐρίσκονται
 μυρία εἰς τὴν ἀγίαν Γραφὴν· διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἐδιαμοίραζε τὰς δώδεκα φυλαῖς,
 κατὰ τὸν καιρὸν ὅπου ἐμέλταν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐπροσέχθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄλλως μὲν φυ-
 λὰς νὰ εὐλογῇ, ἄλλως δὲ νὰ καταρσθῇ· πλὴν καὶ αἱ εὐλογίαι καὶ αἱ κατάρσις, προφητεῖαι ἦτον τῶν
 εὐλογιῶν καὶ καταρσῶν, ὅπου ἐμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς ἐκείνας, καὶ οὐχὶ ἀληθῶς εὐλογίαι καὶ κατάρσις

ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΗ· ΨΑΛΜΟΝ ΚΑΘΙΣΜΑ Ή΄.

καὶ ἐν σχήματι εὐλογιῶν καὶ κηταρῶν ἀποφέρθησαν· καθὼς ὡς πλάτος ἀποδείχνει ὁ θεὸς Χρυσόσομος ἐν τῇ προοίμῳ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. (1)

·:·:·: **Θ**εὸς τὴν αἰνέσιν μου μὴ πα-
·:·:·: ρασιωπήσης.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν λέγομεν, ὅτι συν-
τέθη καὶ προφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ Δεσποῦ
Χριστοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἔστι παρακαλεῖτον
Πατέρα, καθὼς ἄνθρωπος, νὰ ζήσῃ ἀκόμη· λέγει
γὰρ οὕτω· Σὺ δὲ Θεέ, καὶ Πάτερ μου, μὴ κατα-
παύσης τὴν αἰνέσιν, ἥτις διὰ μέσου ἐμοῦ προσφε-
ρεται εἰς ἐσένα ἀπὸ ἐκείνων, ὅπου βλέπουν τὰ θαυ-
μάσια ὅπου ἐγὼ ἐργάζομαι, καὶ σὲ δοξαζοῦν. ἢ μὴ
καταπαύσης μὲ σιωπῇ τὴν αἰνέσιν μου, μὲ τὴν ἐ-
πίπῳ ἐγὼ σὲ αἰνῶ· ἐπειδὴ καὶ ὅλα, ὅσα κατορθό-
νω, εἰς τὴν ἐδοικὴν σου αἰνέσιν καὶ δόξαν τὰ ἐπιγρά-
φομαι κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἢ λέγει ὅτι τὴν μετὰ
αἰνέσεως δέησίν μου μὴ παραδράμῃς μὲ σιωπῇ.
(2)

2:·:·:·: Ὅτι στόμα ἁμαρτωλοῦ, καὶ στόμα
·:·:·: δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοιχθή.

Ἀμαρτωλὸν καὶ δολίον ἐδὼ ὠήσων τὸν τοῦ-
δαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, ὁ ὅπως
ἠνοιξε στόμα κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ συνελά-
λησε μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ
περὶ τῆς προδοσίας. (3)

·:·:·: Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση ὅσα
·:·:·: λία.

3:·:·:·: Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με
·:·:·: καὶ ἐπολέμησάν με ὄφρα.

Ὁ Γούδας, λέγει, καὶ οἱ Γουδαῖοι ἐλάλησαν
ἐναντίον μου κατασκευάζοντες δολιότητος καὶ ἐπίσου-
λὰς, καὶ λέγοντες λόγια μίσους· διότι οἱ Γουδαῖοι
πολ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· Ὁ παρὼν Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρεται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν
τῷ Θεοδώριτῳ λέγει· Ὁτι τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ κατασημαίνει, τὰς τε ἐσομένας τιμωρίας κατὰ τοῦ Ἰούδα
καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ· ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέγονται, ἢ προσηγορικῶς ἐν αὐτῷ οἶον· Ὁ Διάβολος σήτω
ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν τῇ κρίσει αὐτὸν ἐξέλθοι καταδεδικασμένος, ταῦτα, λέγω, προσηγορικῶς καὶ προφη-
τικῶς λέγονται· ἀντὶ τοῦ σήσεται καὶ ἐξελεύσεται· οὐ γὰρ εὐχεται τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ὁ μέλλει συμβῆναι διὰ
τὴν ἐκείνου κακίαν, τοῦτο προσηγορεύει· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ὁ Πεδηγγὶς δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τὴν δεξιάν σου καὶ τὴν ἀριστεράν σου
ὁ μέγας Πέτρος διμνησθῶν, καὶ τῆς τοῦ Ἰούδα προδοσίας καταγορεύων, καὶ τῆς προφητείας τὴν ἀπόδειξιν ἐντεῦθεν
ποιούμενος· Μερικοὶ δὲ περιεργαί, μετρήσαντες τὰς ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένας κατάρτας, συμποσοῦσιν
αὐτὰς εἰς τριάκοντα· αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἰούδαν ἀντὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων, ὅπερ λαβὼν ὁ δαίμων ἐ-
πόλησε τὸν Σωτῆρα Κύριον· συμμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλμικοῦ λέγων· Ὁ Σὺ
δέ μοι εὐρήσεις ἀναφιληθήσας τὰς ἐπενεχθείσας ἀρὰς τῇ Ἰούδα, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν οἰσας, ὅσα ἔτυχον ἐκεί-
νος ἀργύρια τῆς προδοσίας δεχόμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· Ὁ Ἀνθρωπίνως ὁ Δεσπότης ταῦτα λέγει Χριστός· ὡς ἄνθρωπος γὰρ εὐχεται, τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ μέτρα πληρῶν, ὡς δὲ Θεός, τῶν εὐχομένων γνησίως προσδέχεται τὰς εὐχάς· ὁμοῦ δὲ τὰ
πάθος καλεῖ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις, δόξαν αὐτὸ προσηγορεύει· Ὁ ἠλήλυθε γὰρ φησὶν ὁ Θεός· Ὁ
καὶ δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· Ὁ τὸν Ἰούδαν αἰνίσσεται· οὐ τὸ στόμα ἁμαρτωλοῦ, δεύτερον δὲ, ὡς
δολίου κατὰ τοῦ Κυρίου ἀνοιγῆναι ἐβήσομεν· ὡς γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ παράνομος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· Ὁ γὰρ
λετέ μοι δοῦναι καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν· ὡς δολίος δὲ, χαίρει Ῥαββὶ πρὸς τὸν Ἰουδαῖον εἶπε καὶ κατεφίλησεν
αὐτόν, ἀφῆλθεν αὐτῷ λαμβάνουσι δεδωκὼς τῆς προδοσίας τὰ φίλημα.

πολλάκις περικυκλόνοντες τὸν Κύριον ἔλεγον τοιαῦτα λόγια μίσους πρὸς αὐτὸν, κατηγοροῦντες, ὑβρίζοντες, καὶ ἐρωτῶντες μὲ κακοήθειαν καὶ πονηρίαν, καὶ πολεμοῦντες αὐτὸν ματαίως καὶ χωρὶς καμμίαν αἰτίαν εὖλογον. (1)

„σεὸς μου.”

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἐκατασκευάσαν κατ' ἐμοῦ κακὰ, ἀντὶ τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβον παρ' ἐμοῦ· καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης, ὅπου ἐγὼ εἶχον πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μὲ ἐμίσησαν.

4 : „ Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με ἐνδιεβαλλόν με,
„ ἐγὼ δὲ προσπυχόμην .

6 : „ Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλόν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, εἰς καιρὸν ὅπου ἔπρεπε νὰ με ἀγαποῦν, διατὶ καθ' ἐκείνην εὐεργέτην αὐτοὺς μὲ λόγον καὶ ἔργον· αὐτοὶ ὅμως ὄλον τὸ ἐναντίον μὲ ἐσυκοφάνησαν καὶ ἐδιέβαλλον, ὀνομάζοντες πλάνον καὶ παρανοήμον καὶ ἀντίθεον (2) πλὴν ἐγὼ δὲν ἐμνησικακῶν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἐπαρκαλῶν δι' αὐτοὺς· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἐνομοθέτησε νὰ προσευχόμεθα διὰ ἐκείνους, ὅπου μᾶς ἐπηρεάζουν καὶ μᾶς ἐποχλοῦν με οἰονδήποτε τρόπον· ἢ ἐγὼ ἐπροσπυχόμην ἐπικαλούμενος τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν Πάτερ μου· διηγοῦνται γὰρ οἱ θεοὶ Εὐαγγελισαί, ὅτι διαφόρως καὶ πολλάκις ὁ Κύριος ἐπροσπύχετο πρὸς τὸν πατέρα·

Τὸ κατάστησον καὶ τὰ ὅμοια, κατὰ τὸ σχῆμα μόνον εἶναι προσηκτικά· ἢ εὐκτικά· προφητικῶς δὲ λέγονται καὶ σημασίαν ἔχουν μέλλοντος χρόνου ἀντὶ τοῦ καταστήσεται, καὶ ἐρῶνται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· θέλει, λέγει, κατασταθῇ ὁ ἀμαρτωλός· ἦτοι ὁ Διάβολος εἰς τὸν Ἰούδαν· ἐπειδὴ ὡς γέγραπται· „ Εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς (Ἰω. ιγ. 27) ἢ τὸ κατάστησον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παραχώρησον νὰ κατασταθῇ εἰς αὐτὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὅπου ἔχει ἡ Γραφή νὰ ὀνομάζῃ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνέργειαν, καθὼς πολλάκις εἵπομεν. (3)

5 : „ Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ αὐ-
„ γαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγάπης

„ Καὶ Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐ-
„ τοῦ.

ο

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες πονηρίαν ἐπιτεταμένην; τοῦτο μάλιστα παρεξύνει τὸν Θεόν, ὅταν τὰ φαῦλα ἀπὸ βουλῆς καὶ σκέψεως, καὶ πολλῆς τῆς γυμνασίας ἐργάζονται οἱ μετιόντες· ἕτερον γὰρ ἐστὶ, συναρπαγέντα καὶ ἀπατηθέντα ὑποσκελισθῆναι, καὶ ἕτερον, ἔργον ποιούμενον τὴν πονηρίαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἕτερον ἔγκλημα μέγιστον, ὅταν καὶ κατὰ τοῦ μὴ πονηρευομένου πονηρεύονται, καὶ κατὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ φιλεῖσθαι μᾶλλον ἀξίου· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οἱ δὲ μὴ γὰρ ἔχοντες ἔχθρας ἢ μίσους ὑπόθεσιν, ἐμίσουν ὅμως αὐτὸν θανατῶσαι βουλόμενοι· καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσαν, ἥνικα ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς αὐλῆς τοῦ Καίσαρος περιστάντες ἠγείραν ψευδομαρτυρίας· ἐλάλησαν δὲ κατ' αὐτοῦ γλώσσει δολία, ὅτε ὁ ἀρχιερεὺς ἀναστὰς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐδὲ γὰρ βουλόμενοι μαθεῖν, ἀλλὰ βλασφημίας, ὡς ἐδόκουν ἔγκλημα πλέξαι, τοιαῦτα ἐπυνθάνοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος καὶ Εὐσέβιος· „ Δεόν γὰρ αὐτὸν ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτην, καὶ μὴ μόνον τῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, οἱ δὲ, διαβολὰς ἔραπτον κατ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον διέβαλλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὡς περὶ ὁ Θεὸς δίκαιος προσηγόρευται, καὶ χαίρειν δικαιοσύνη λέγεται (δίκαιος γὰρ φησὶν ὁ Κύριος, καὶ δικαιοσύνης ἠγάπησεν) οὕτως ἀμαρτωλὸς ὁ Διάβολος, ὡς φιλαμαρτήμων· καὶ οὐ μόνον αὐτοὺς ἀμαρτάνων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνεχομένοις ἀμαρτάνειν εἰσηγούμενος· τοῦτον ἐπὶ τὸν Ἰούδαν καταστήναι βούλεται, ὥστε ἀρχειν αὐτοῦ καθάπερ καὶ τῶν Δαυιδῶν· ἐπειδὴ τῆς αὐτοῦ μερίδος, καθάπερ ἐκείνων ὁ προδότης ἐγένετο,

Ὁ Διάβολος, λέγει, θέλει σαθῇ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ Ἰούδα· ἥτοι θέλει οἰκειωθῇ μὲ αὐτόν. ἐπειδὴ τὸ τῶν δεξιῶν σάσιμον εἰς τοὺς οἰκείους ἀποδίδεται. (1) διὰ τοῦτο καὶ οἱ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ τῆς δεξιᾶς ἀξιῶνται σάσεως. νοεῖται δὲ καὶ ἑτέρως, ὅτι στήσεται ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ Διάβολος: τουτέστι τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πρόξεις ἀποκλέπτων, κατὰ τὸν Βασιλεῖον καὶ Εὐσεβιον. ἀνίσως δὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ζαχαρίαν, περὶ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ὅτι ὁ Διάβολος εἰσῆκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ προσίθεται καὶ τοῦτο, τὸ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ.

9. Καὶ ἔδειξέ μοι Κύριος τὸν Ἰησοῦν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἐσῶτα πρὸ προσώπου Ἀγγέλου Κυρίου, καὶ ὁ Διάβολος εἰσῆκει ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ (Ζαχ. γ'. 1) ἤγουν ἐσάθη ἀπὸ τὰ δεξιὰ του, μαχόμενος καὶ πολεμῶν τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πράξεις.

7: „ Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καὶ ταδεδικασμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Ἰούδας κρίνεται ἀπὸ τὴν συνειδήσιν του, θέλει ἐξέλθῃ κατακεκριμένος, καὶ ἀπὸ τὸ συνέδριον τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀπὸ τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων· γέγραπται γάρ ὅτι· „ Μεταμληθεὶς ἀπέσπερσε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων· ἡμάρτον παραδούς αὐ-

μα ἄθῳν· οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψαι· (Ματθ. κζ. 3)· κατακρίθη γὰρ ὁ ἄθλιος καὶ ἀπὸ τὴν ἐδικήν του συνειδήσιν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· κατηγορίας δὲ καὶ κατακρίσεως λόγος εἶναι τό· „ Σὺ ὄψαι. (2)

„ Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν.

Ἡ προσευχὴ, λέγει τοῦ Ἰούδα θέλει γένη εἰς ἀποτυχίαν· διότι ὁ Ἰούδας ὅταν ἐκλιναν εἰς τὸ μέρος τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ, βεβαίως προσεπύχετο καὶ αὐτὸς μὲ αὐτοὺς διὰ τὴν ἐξολοθρευθῇ ὁ Χριστὸς καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Χριστοῦ· ἢ ἀπλῶς λέγει, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν θέλει ἐπιτυχὴ εἶναι, ὅπου ζητεῖ διὰ τὴν δυσροπίαν του. (3)

8: „ Γεννηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.

Ὁ γλίγωρα, λέγει, θέλει ἀποθάνει ὁ Ἰούδας· διὰ τὴν ὕβρεα ἀπὸ τὴν προδοσίαν ὀλίγον ζήσας, εὐθύς ἐπῆγε καὶ ἐκρεμάσθη κατὰ τὸν Θεοδώρτον· τὴν

- (1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „ Ἰσθαι δὲ ἐκ δεξιῶν ὁ Διάβολος, τρόπον τινα παραλύων τὰ δεξιὰ· ἤγουν τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ πράξεις ἀποσυντύν· πολεμεῖ γὰρ οὐχὶ τοῖς σκαιοῖς ἡμῶν πράγμασιν, ἀλλὰ τοῖς δεξιόις ἔμπαινονμένοις. λέγει δὲ ἡ Ἡσύχιος· „ Οὐ μόνον Μαθητὴς ἂν προέδωκε τὸν Διδασκάλον, ἀλλ' οὐδὲ τῆς φιλαργυρίας προβαλέσθαι τὸ πάθος ἠδύνατο· αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον ὁ Χριστὸς συγκатаβαίνων αὐτοῦ τῇ ἀσθενείᾳ ἐνεπίστευσεν, ὥστε οὔτε ἐνδεὲς χρημάτων ὁ Προδότης ἐτύχχανεν. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Οὐ πᾶσι τὰ αὐτὰ δεξιὰ· ἀλλὰ τῷ μὲν σπουδαίῳ, τὰ νοητὰ καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς· τῷ δὲ φαύλῳ, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ τῆς κακίας· ἔν μὲν οὖν τοῖς δεξιόις τοῦ ἁγίου, Θεὸς ἰσθαι· ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἁμαρτωλοῦ, Διάβολος.
- (2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ, φησιν, οὐδὲν ἔχει πρὸς ἀπολογίαν λόγον· ἐπεὶ καὶ ἐφίλειτο παρὰ τοῦ Διδασκάλου· καὶ χρημάτων οὐκ εἶχεν εἶδειν, παρ' αὐτοῦ πιστευθεὶς τὸ γλωσσόκομον.
- (3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἡ δὲ αὐτὴ ἡ προσευχὴ τοῖς ἐπ' αὐτὴν ἐρχομένοις ἀσεβέσιν, εἰς ἁμαρτίαν λογιζέται, καὶ προσθήκη κακῶν αὐτοῖς γίνεται, διὰ τὸ τὸ μὲν ἀναξίως τῷ Θεῷ προσομιλεῖν· καὶ ἂν ἀγαθὸν φιλάργυρος εὐχαιτο; λέγει δὲ ὁ Θεοδώρτος· „ Ἀντὶ τοῦ γενέσθαι πᾶσι ἀπολογίας ἱερὸς ὁ προδότης· διὰ κρίνόμενος κατακρίνεται· καὶ ἡ προσφερόμενη ἐπ' αὐτοῦ προσηχὴ τὴν κατηγορίαν οὐδεὶς οὐ γὰρ ἤγνωσε τὸν εὐεργέτην· ἀλλὰ καὶ τῶν θείων ἀπήλυνσε λόγων, καὶ θαυμάτων μεγίστων, οὐ μόνον αὐτόπτης, ἀλλὰ καὶ αὐτοεργὸς ἐγένετο, παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβὼν.

τὴν δὲ ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν θέλει, λαβεῖν λέγει, ἄλλος· ὁ Μιχθαῖος δηλαδή, ὁ ἀντί τοῦ Ἰούδα κληρωθεὶς· καθὼς ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἀνέφερε τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἰς τὰς Πράξεις (Κεφ. α. 20.) διότι οἱ Ἀπόστολοι ἦσαν ἐπίσκοποι καὶ φύλακες καὶ ποιμένες τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Χριστόν. (1)

9 : „ Γεννηθῆναι οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἔρφανοι,
„ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲν νοοῦνται διὰ τὸν Ἰούδα· ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται οὐδὲν ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ γυναικὸς καὶ τέκνων τοῦ Ἰούδα· ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει ταῦτα διὰ ἄλλον τινα, ὅστις ἐπεβούλευσε τὴν ἱερουσόνην, ὕστερον ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς Βαβυλώνα εἰς τὰ Ἱερουσόλυμα, εἰς τὸν ὅποιον καὶ ἐπληρώθησαν φανερώς ταῦτα. (2)

10 : „ Σαλευόμενοι μεταναστήσαν οἱ
„ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαιτησάσων
„ ἐκβληθῆναι ἐκ τῶν οἰκοπέδων
„ αὐτῶν .

οἱ υἱοί, λέγει, τοῦ τὴν ἱερουσόνην ἐπιβουλεύσαντος ἐνοχλούμενοι θέλουν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τοῦ ὁσπητίου τους καὶ θέλουν γένουν προσαῖται· ἤτοι ζητοῦλοι· καὶ κοντὰ εἰς τὴν ὄρφανίαν θέλουν παθεῖν καὶ φυγὴν, καὶ πτωχείαν, καὶ θέλουν διωχθῶν ἀπὸ τὰ οἰκόπεδά των, χωρὶς νὰ ἀφίνωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰ· οἰκόπεδα δὲ λέγονται τὰ ἐρείπια καὶ κατακρημνισμένα ὁσπητία· διότι καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ τοιοῦτου θέλουν τιμωρηθῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐσυγκοινωνήσαν ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ πατρὸς των.

11 : „ Ἐξερευνησάτω θανειστὴς πάντα,
„ ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ, καὶ διαρπασάτωσαν
„ αὐτοῦ αὐτῶν τοὺς πόρους αὐ-
„ τοῦ .

Ὁ Δανειστὴς, λέγει, τοῦ τὴν ἱερουσόνην ἐπιβουλεύοντος θέλει ἐρευνῆσαι μετὰ τὸν θάνατόν του ὅσα ὑπάρχοντα ἔχει, ζητῶν τὰ δάνεια, ὅπου ἔδωκεν εἰς αὐτόν, ὅταν ἀκόμη ἔζη· καὶ οἱ ξένοι καὶ ἀσεβεῖς θέλουν διαρπάσουν, ὅσα πράγματα ἔμειναν εἰς αὐτόν, μετὰ τὴν τοῦ δανειστοῦ ἀποπλήρωσιν. (3)

12 : „ Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ,
„ μη

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ταῦτα οὐ τῷ Ἰούδα μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀπίστοις συνέβη Ἰουδαίοις· ὅλων γὰρ μετὰ τὸν σταυρὸν διελθόντων ἱστῶν (ἦτοι τεσσαράκοντα) ἀνάστατον ἦσαν τὸ γένος ἐγένετο· καὶ οἱ μὲν, ἀνηρέθησαν· αἱ δὲ τούτων γυναῖκες μετὰ τῶν παίδων ἐξηνδραποδίσθησαν· ἄλλος δὲ λέγει· ἡ Ὅτι τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Ἰουδαίων οἱ Χριστιανοὶ διεδέξαντο· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· ἡ Παντὸς προδότου τῆς ἀληθείας, γίνονται αἱ ἡμέραι ὀλίγαι, ὅς ἔτι προδὲ τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτιζόμενος· καὶ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Χειροτονηθεὶς γὰρ δι' αἵματος Ἀποστόλων, ὥσπερ καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ἡμέρας ὀλίγας τὰς μέχρι τῆς προδοσίας ἐφύλαξε τὸ ἄζιμα.

(2) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· ἡ Καὶ οἷον φιλοπανάτεροι ἦσαν τοῦτο, τὴν ἱερὴν ἐπελθόντες· (ποῦ δὲ αὕτη γέγραπται, οὐκ οἶδα) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ἡ Πλὴν εἰκὸς ταῦτα καὶ ῥητὴς κατὰ φιλήν τὴν λέξιν κατὰ τοῦ προδότου πεπληρώσθαι μετὰ τὴν ἀνάστησιν αὐτοῦ, ἅμα μὲν ὀρφανῶν γενομένων αὐτοῦ τῶν παίδων· ἅμα δὲ καὶ τῆς γυναικὸς ἐν χρεῖα καταστάσεως· ἄλλος δὲ λέγει· ἡ Ὅτι μέντοι ἔτι τις καὶ ὀρφανία λυσιστελῆς, δείκνυσιν ὁ Ψαλμὸς τοῖς Ἰούδα τέκνοις τὴν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πατρὸς ἐρήσιν ἐπευχόμενος, ἵνα μὴ ἔχῃσι παντὸς τοῦ βίου διδασκαλόν, διὰ τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας τὰ τοῦ κλέπτου καὶ προδότου καταδεχόμενοι δοῦναι.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· ἡ Ταῦτα λέγονται καὶ περὶ τῶν Ἰουδαίων, τῶν ὁποίων διήρπασαν τοὺς πόρους οἱ Ῥωμαῖοι· ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπε· ἡ Συγκρούσας πράκτωρ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ· πράκτορες δὲ εἰσιν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς τοὺς πόρους εἰσπραττόμενοι κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον· αὐτοὶ δὲ τὰ Ἰουδαίων διήρπασαν ἅπαντα, ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες ὥς καὶ τὰ κεκρυμμένα εὐρεῖντε καὶ σφετερισάσθαι.

12: „μηδὲ γεννηθῆτω οἰκτιρῶν τοῖς ὀφ-
φανοῖς αὐτοῦ.

Δὲν θέλει εὐρεθῆ, λέγει, μετὰ τὸν θάνατόν
του τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλευσάντος, καὶ ἐναι βρο-
φὸς καὶ ὑπερασπιστὴς του· μήτε θέλει ἐλεήσει τι-
μὰς, ἢ συμπονήσει τὰ ὀρφανὰ του· διὰ τὴν καὶ αὐ-
τὰ ἐμέθεξαν ἀπὸ τὴν πονηρίαν τοῦ πατρὸς των·
(1)

13: „Γεννηθῆτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἔξο-
„λοθρευσιν· ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλει-
„φθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Τὰ τέκνα, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐ-
πιβουλευσάντος, θέλουν ἐξολοθρευθῶν, ὅχι ἀπλῶς,
ἀλλὰ ἄγονα, χωρὶς νὰ ἀφίσουν διαδόχους τοῦ γένους
των· λέγει γὰρ ἀκολούθως, ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ τὰ
μνημόσυνόν του εἰς μίαν μόνον γενεάν· περιοριζόμε-
νον ἡγουν εἰς τὴν τῶν τέκνων του μόνον, χωρὶς
νὰ μείνουν ἐγγόνια αὐτοῦ. (2)

14: „Ἀναμνησθῇ ἡ ἀνομία τῶν πατέ-
„ρων αὐτοῦ ἐναντι Κυρίου, καὶ ἡ
„ἀμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐ-
„ξαλειφθῇ.

Θέλει ἐνθυμηθῇ, λέγει, ἡ ἀνομία τῶν προ-
γόνων τοῦ ἐπιβουλευσάντος τὴν ἱερωσύνην· ἡγουν
τοῦ πατρὸς του καὶ τοῦ πείππου του· ἐπειδὴ καὶ
ἐκεῖνοι ἐσυνώρησαν μετ' αὐτόν, ἢ τὸν ἐμαθήτευσαν
τὴν κακίαν· θέλει δὲ ἐνθυμηθῇ ἡ ἀμαρτία του, ἀντὶ
τοῦ δὲν θέλει παροβλεθῇ, οὐδὲ θέλει συγχωρηθῇ·
ἀλλ' οὐτε ἡ ἀμαρτία τῆς μητρὸς του θέλει ἐξαλειφθῇ·
διὰ τὴν καὶ ἐκείνη παρομοίως μετ' αὐτὸς προγόνους του
ἔχει νὰ κατακριθῇ· ἀνομίαν δὲ καὶ ἀμαρτίαν, λέ-
γει, τὸ νὰ συνεργήσουν, ἢ νὰ μαθητεύσουν αὐτὸν
τὴν κακίαν. (3)

15: „Γεννηθῆτωσαν ἐναντίον Κυρίου δια-
„παντὸς· καὶ ἐξολοθρευθῇ ἐκ γῆς
τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ.

Ἡ ἀνομία, λέγει, καὶ ἡ ἀμαρτία τῶν
προγόνων τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλευσάντος, δὲν
θε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Τούτων δὲ γενομένων ἢ τῶν πολεμίων τὰ τούτοις προσήκοντα διανεμομένων,
οὐδεὶς αὐτοῖς ἐπικούρος ἔσται· οὐδὲ φειδύς αὐτῶν οἱ παῖδες ἀξιώθησονται· ἢ ὁ Ἡούχιος· „Θεοῦ γὰρ αὐτοὺς
ἀποσφραγέντος τοῦ οἰκτιρῶντος, ἢ εἰπόντος· „Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· τίς αὐτοὺς οἰκτιρεῖν ἔτι καὶ
συμπάσχειν ἔμελλεν;

(2) Ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐπληρώθησαν ἢ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τῶν ὁποίων ἐξαλείφθη τὸ ὄνομα ἐν γενεᾷ μιᾷ·
καθότι μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως παιωλεθρίαν ὑπέμειναν, ἢ οὐδὲ βασιλεῖς ἔχουσιν, ἢ
σε μικρὸν ὄνομα Φαρισαίων ἢ τῶν λοιπῶν ὑπολειφθῆναι.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ἢ τοῦτο ἐπληρώθη εἰς τὴν λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἁμαρτίαν δὲ πατέρων εἰς τὰς ἐπι-
πῶν κεφαλὰς ἐκκλησίαν λέγει, τὸ ἀποκτεῖναι τοὺς Προφῆτας, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου, ὅτι πᾶν αἷμα δι-
καιὸν ἐκχυθὲν ἀπὸ Ἀβελ ὡς Ζαχαρίου, ἐκδικηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης· ὡς περ τοῖον πατέρων ἀρετὴ·
πολλάκις ἢ πλημμελήσαντας ὥντισε παῖδας· ὡς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ Ἀβραάμ ἢ πῖρις· ἢ τὸν Σολομῶνα ἢ τοῦ
Δαβὶδ εὐσεβείας· οὕτω πονηρία πατέρων τοῖς ὁμοίοις παισὶν ἐπέχει τὴν τιμωρίαν· οὐδεμία γὰρ οὐδαμῶθεν ἐξί-
σκεται φειδύς ἀφροσύνης· πατέρας δὲ τῶν Ἰουδαίων ὁμοῶς, τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς γεγονότας δυσσεβεῖς·
μητέρας δὲ τὴν πονηρὰν συναγωγὴν· ἢ ἢ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ἣ τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ μισσηρίας ἐπιδόκησαν τὸ
μῦθος· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Πατέρας τοῦ Ἰουδα οἱ κατὰ προδοσίαν γενήσαντες αὐτὸν εἶναι δύνανται, οἷον
διὰ τῆς δόσεως τῶν ἀργυρίων εἰς ταῦτα αὐτὸν παρομοιάσαντες, ἢ ἔτι ὁ βαλὼν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ Σατανᾶς πτε-
ροῦναι τὸν Κόριον, ἢ οἱ ἔχοντες σοφίαν τοῦ αἵματος τούτου ἔχοντες· περὶ τῶν δὲ Μαυλῶν· ἢ εἰ γὰρ ἔγνωσαν
αὐτὸν τὸν Κόριον τῆς δόξης ἐσφύραν.

θέλουν ἀλησμονηθῶν, ἀλλὰ πάντοτε θέλουν εὐρίσκονται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν, καὶ θέλει ἐξολοθρευθῇ ἀπὸ τὴν γῆν τὸ μνημόσυον αὐτοῦ τοῦ Ἰούδα δηλαδὴ· ἐπανεγύρισε γὰρ πάλιν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Ἰούδα τὴν προφητείαν. (εἶδος γὰρ καὶ τοῦτο προφητείας εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ νὰ διακόπτουν οἱ Προφῆται τὴν ὑπόθεσιν ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ νὰ ἐμβαλεῖν ἄλλην ὑπόθεσιν, καθὼς ἤθελε διδάξῃ αὐτοὺς τὸ ἐν αὐτοῖς λαλοῦν Πνεῦμα ἅγιον) θέλει δὲ ἐξολοθρευθῇ τὸ μνημόσυον τοῦ Ἰούδα, ἐπεὶ δὲ μὴτε τὸ κτῆμα καὶ ὑποστατικόν του, μὴτε τὸ κατὰ διαδοχὴν γένος του θέλει σφίξει τὴν ἐνθύμησιν του.

(1)

16 : „ Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθῃ ποιῆσαι ἔλεος, καὶ κατεδίωξεν ἀνθρώπον, πένητα καὶ πτωχόν, καὶ κατανε-
νυγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανάτω-
σαι.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἀνω εἰρημμένα θέλει πάθῃ ὁ Ἰούδας· διὰ τὴν δὲ ἐθέλησε νὰ κίχη ἔλεος εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον παρὰ

τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐσυνήργησε μετὰ τοὺς ἐπιβουλευόντας καὶ διὰ τὴν ἐθυμήθη τὰς ἐργασίας, ὅπου ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν νὰ σπλαγχνισθῇ καὶ νὰ τὸν συμπονήσῃ, ἀλλὰ ἐκυνήγησε τὸν Χριστὸν, ὅταν ἔλαβε πλῆθος πολὺ μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπη- γαζήτων νὰ εὕρῃ καὶ νὰ πιάσῃ αὐτόν. πένης δὲ καὶ πτωχὸς ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς καὶ διὰ τὴν δὲ εἶχαν οἶκον, ποῦ νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν του. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ „ Μακάριος ὁ σκινῶν ἐπὶ πτωχόν καὶ πένητα, τεσσαρακοσίου Ψαλμοῦ, ἵνα μάθῃς ὅτι πτωχὸν μὲν λέγουσι πολλοὶ τὸν ἐπαίτην, ἢ τὸν ἐκπρόσποντον ἀπὸ τοῦ πλοῦτον ὅπου εἶχε· πένητα δὲ τὸν διὰ ἐργοχειροῦ καὶ πόνων πορίζμενον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀνάγκαια· κατανενυγμένος δὲ τῇ καρδίᾳ ἦτον ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸ „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραὸς ἐμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. 23. 29.) (2)

17 : „ Καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἤξει αὐτὴν· καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογί-
αν, καὶ μακρὴν ἴσται αὐτοῦ.
18 : „ Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον,
καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος ὁ Θεοδορίτος· „ Ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς οὐ περὶ μόνου τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν ἀπιστησάντων ταῦτα διήλθεν· ἀπὸ γὰρ ἐνικοῦ προσώπου ἐπὶ τὸ πληθυντικὸν τὸν λόγον μετένεγκεν· οὐκ ἐστὶ γὰρ εἰς τὸ μνημόσυον αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτῶν· καθὼς ἐν ἄλλοις γράφεται· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐξολοθρευθῆναι ἐκ γῆς· πόσας γῆς; τῆς τῶν ζώντων· περὶ ἧς ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγε· „ Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἴσως δὲ ὁ λέγει, ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ ἡ ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην τοῦ ἐπ' ἀγαθῷ μνημόσυον τοῦ Ἰούδα· καθότι ὁ τῶρα ἀναφέρεται μὲν ἡ ἐνθύμησις τοῦ Ἰούδα, ἐπὶ κακῷ ὁμῶς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Κατανενυγμένος ἦν ὁ Κύριος διὰ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι τὸν Ἰούδα· ἐλυπεῖτο γὰρ ὅσον αὐτῶν τὴν ἀπίστην· ὁ ταπεινός, διὰ τὸν ταπεινὸν ἐν ἀνθρώποις μετήλθε βίον. Καὶ πάλιν· „ Αὐτόν, φησι, τὸν Κύριον, ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἐν ἡμῖν τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν· ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἐμνήσθῃ ποιῆσαι ἔλεος τίνι; δῆλον ὡς ἑαυτῷ· οὐδὲ γὰρ εἰς μετάνοιαν εἶδεν, ὅθεν ἔλεος τυχεῖν ὁ φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι ἠδύνατο· ὁ δὲ ἑαυτὸν μὴ ἐλεήσας, πῶς παρὰ τοῦ Κυρίου ἐλεηθῆναι δύναται; πένης δὲ ὁ πτωχὸς ἦν ὁ Κύριος· ἐπεὶ δὲ πλούσιος ὢν, ὑπερὶ ἡμῶν ἐπτώχευσεν· οὐ μόνον δὲ ἐπτώχευσεν, ἀλλὰ ὁ εἰς τοσούτον διὰ τὴν πᾶν Ἰουδαίων ἀνηκούσαν πένης ἐγένετο, ὥς λέγειν· „ Αἱ ἀλάττεκες φωλεὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσιν, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίσῃ· ὁπερ ἐστὶ πένις ὑπερβολολογίας ἀποδεί- ξις· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ὁ κατὰ τὴν καρδίαν δι' ἡμᾶς κατανενυγμένος· διόπερ ἔλεγε· „ Περιλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ὡς θανάτου· ὁ δὲ Εὐσέβιος ἐθανάτωσε λέγει, αὐτὸν ὁ Ἰούδας, αἴτιος γενόμενος τοῦ εἰς θάνατον παραδοθῆναι· ταῦτα δὲ, φησὶν ὁ Θεοδορίτος, πείσονται, ἀπηνῶς ὁ θρηνητικῶς τῇ μισαφρονίᾳ χρησάμενοι, καὶ τὸν πάσῃ χρησάμενον με- τριέντι καὶ πραότητι, μέχρι θανάτου διώξαντες.

„καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγ-
κατα αὐτοῦ· καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς
ὀστέοις αὐτοῦ·

κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (3)

19: „Γεννηθῆτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ πε-
ριβάλλεται, καὶ ὡσεὶ ζώνη, ἣν δια-
παντὸς περιζώννυται.

20: „Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόν-
των με παρὰ Κυρίου, καὶ τῶν λα-
λούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς
μου.

Ὁ Γούδας, λέγει, διὰ τῶν ἔργων, ἠγάπη-
σε μὲν καὶ ἐτραβίξεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν κατάρ-
αν, (1) δὲν ἠθέλησε δὲ, ἀλλὰ ἀπεσράφη τὴν εὐ-
λογίαν. (2) ὅθεν ἕως τῆς σήμερον ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς
Χριστιανοὶ καταρῶνται τὸν ταλαίπωρον Γούδα, καὶ
κάνοντας δὲν εὐρίσκεται νὰ τὸν εὐχρηθῇ· ἐνεδύθη γάρ
ὁ δειλίκος τὴν κατάραν ὡς ἂν ἓνα φόρεμα ὅλον δι' ὅ-
λου συνέχον αὐτόν, καὶ μὴ χωριζόμενον ἀπὸ αὐτόν.
ἐνεδύθη δὲ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ μίσους τῆς παραδό-
σεως: ἡγουν διατὶ ὅλοι καταρῶνται αὐτὸν μισοῦντες
ὡς προδότην τοῦ Κυρίου. ὅθεν καὶ ἡ κατάρα ἐμβῆκεν
ὡς ἂν νερόν μέσα εἰς τὰ ἐντόσθια αὐτοῦ, καὶ δὲν ἐπερίλαβεν
αὐτὸν ἀπὸ ἔξω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπροχώρησεν ἕως
μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τοῦ. καὶ ἔχει μόνον εἰς τὰ
σπλάγχνα τοῦ, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ βαθύτερα ἕως μέ-
σα εἰς τὰ κόκκαλά τοῦ. αὐξάνει δὲ τὸ πρῶγμα ὁ
Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς κατάρας· καὶ
διὰ μὲν τοῦ νεροῦ, φανερώσει σνιγματωδῶς τὸ δυνα-
τὸν τῆς κατάρας· διὰ δὲ τοῦ ἐλαίου, φανερόναι τὸ
δυσκολοεξαλειπτόν καὶ στερεόν τῆς αὐτῆς κατάρας,

Ἡ κατάρα, λέγει, θέλει γένῃ εἰς τὸν
Γούδα ὡς ἂν φόρεμα καὶ ζώνη διὰ νὰ τὸν περιέχῃ
ὅλον, καὶ διὰ νὰ σφίγγῃ αὐτόν. ἔπειτα λέγει ὁ
Δαβὶδ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο· αὕτη ἡ κριμαρία καὶ
τὸ παιδευτικὸν ἔργον, γίνεται παρὰ Κυρίου εἰς τὸν
Γούδα καὶ εἰς τοὺς Γουδαίους, οἵτινες μὲ διαβάλ-
λουν ἀδίκως· ἢ μὲ διαβάλλουν ὀνομαζόμενοι μὴ ἀντίθεον.
καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου: ἡτοι
αὕτη ἡ τιμωρία γίνεται, λέγει, παρὰ Κυρίου εἰς ἐ-
κείνους, ὅπου ἐλάλουν κατ' ἐμοῦ θανατηφόρα λόγια·
„ Συμβούλιον γὰρ φησὶν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατώ-
σαι αὐτόν (Ματθ. κζ. 1.) εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ τεσσαρακο-
τῷ Ψαλμῷ „ Κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακά μοι. (4)

21: „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν σαφῶς τὸ εὐκτικὸν μεταβέβληκεν σχῆμα, ἢ προαγορευτικῶς ἀμφότερα
πέθεικεν· ὅτι ἢ τὴν κατάραν, ἣν ἠγάπησε λήφεται· ἢ τῆς εὐλογίας, ἣν λαβεῖν οὐκ ἠθέλησε σεσηθῆσθαι. ὁ δὲ
Ἠσυχίος· „ Ποῖαν κατάραν φησι; τὴν τοῦ Μονογενοῦς, ἣν ἠκούσεν, ἡνίκα τὴν προδοσίαν ἐμελέτησε λέγοντος·
„ Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἔγεννηθῇ ὁ ἀνθρώπος
ἐκεῖνος (Ματθ. κς'. 24.)

(2) Εὐλογίαν οὐκ ἠθέλησε κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν
Ἰακώβ· „ Ὁ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος (Γέν. κζ'. 29.) ὁ δὲ Ἠσυχίος, εὐλογίαν τὴν τῶν Ἀποστόλων λέ-
γει, ἣν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐξεφώνησεν· „ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι καθίσετε ἐπὶ δώδεκα
θρόνους κρινόντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ.

(3) Λέγοντα· „ Οὐ γὰρ μόνον ἔξωθεν, ἀλλὰ καὶ ἐνδοθεν περιέκνεται οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κακὰ καὶ ἐκ τῶν δόξαν δίκην θ-
δατος περικλιζοῦνται· εἴτα ἐπειδὴ τὸ δῶμα δεῦτε μὲν τὸ σῶμα καὶ βεῖχει, οὐκ ἔχει δὲ μόνιμον τὴν ὑγρότητα, ἐ-
πὶ πύλας· „ Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ· τὸ γὰρ ἔλαιον ἐπιπλεῖσεν ἐπιμένει τῷ σώματι· ἐπεκτείνου-
ται, φησι, φρενὶ κακῶν, τοῦ μὲν θδατος τὴν σφοδρότητα, τοῦ δὲ ἐλαίου μιμνημένη τὸ μόνιμον, ὁ δὲ Ἠσυχίος,
ἔγκριτα μὲν νοεῖ τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ὡς συνεχῶς μεταβαλλομένης, ὅσα δὲ τὰς πρακτικὰς, ὡς ἰσχυ-
ράς. ἄλλος δὲ λέγει· „ Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἀντὶ ποτεῦ ἀληθῶς τὴν κατάραν πίνουσιν (ὁ Ἰούδας καὶ οἱ Ἰουδαῖοι) καὶ
ἀντὶ ἀλοιφῆς, παύτη χρίονται· καὶ ἀντὶ ἱματίου περιβάλλονται· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι τὴν διὰ Χριστὸν εὐλογίαν αὐτοῖς
πρώτοις ἐπαγγελμένην, παντὶ δὲ τῷ κόσμῳ δεδομένην, παρητήσαντο.

(4) Οἱ δὲ λοιποὶ ἐξημνεῖται ἀντὶ τοῦ· „ Ἐνδιαβαλλόντων, ἀντικειμένων τεδείκασιν αὐτῇ, φησὶν, ἢ δίκην τῶν
λα-

21 : „ Καὶ σὺ Κύριε ποίησον μετ' ἐμοῦ ,
 „ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου· ὅτι χρη-
 „ στὸν τὸ ἔλεός σου .

Σὺ Κύριε , λέγει , κάμε εἰς ἐμὲ ἔλεος δη-
 λονότι . (ἐλλείπει γὰρ τοῦτο ἔξωθεν .) ὅχι διὰτὶ ἐγὼ
 εἶμαι ἅγιος , ἀλλὰ σὺ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου καὶ διὰ τὸ
 ὄνομά σου πηγὴν ἐπειδὴ καὶ εἶσαι φιλόφρωνος καὶ
 ἐλεήμων (1) ὡς ἄνθρωπος δὲ ἐδῶ παρακαλεῖ ὁ Κύρι-
 ος τὸν πατέρα , διὰ νὰ διδῇ καὶ ἡμᾶς νὰ μετριο-
 φρονούμεν καὶ νὰ ταπεινούμεθα ὅταν ἀδικούμεθα ,
 καὶ εἴτε διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ τραβιζώμεν εἰς τὸν
 ἑαυτὸν μας τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν . εἰρηται δὲ
 καὶ ἐν τῷ μ. Ψαλμῷ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ . „ Σὺ δὲ
 Κύριε ἐλέησόν με · ὁμοίως καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ
 πολλὰ τοιαῦτα ἀνθρωποπραγῇ καὶ ταπεινῇ ἡρώθη-
 σαν ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου .

22 : „ Ῥῦσαί με , ὅτι πτωχὸς καὶ πένης
 „ εἰμι ἐγὼ , καὶ ἡ καρδιά μου τετά-
 „ ρακται ἐντός μου .

Ἐπομεν ἀνωτέρω , ποῖος εἶναι πτωχὸς καὶ
 ποῖος εἶναι πένης· καὶ ὅτι ἐκπροσώπου τοῦ Κυρίου

λέγονται ταῦτα καθὼς ἀνθρώπου , κατὰ τὸν Θεολόγον·
 τὸν . εἰρηται δὲ καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ . „ Ῥῦσαί ἀ-
 πό ῥομφαίας τὴν ψυχὴν μου . καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ
 δὲ γέγραπται· „ Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης·
 (1ω . 16 . 27 .) ὁμοίως γέγραπται ἐν αὐτῷ καὶ τοῦτο·
 „ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρραται . (αὐτῷ) καὶ πάλιν·
 „ Παρ' αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου . (Ματθ .
 κς . 28 .)

23 : „ Ὡσεὶ σκιά ἐν τῷ ἐκκλίνειν αὐτὴν
 „ ἀντανήρηθην· ἐξετινάχθην ὥσει ἀ-
 „ κρίς .

Ἐγὼ , λέγει , τόσον ὀλίγωρα ἐφρονεῖσθαι
 καὶ ἐσηκώθηκα ἀπὸ τὸ μέσον , καθὼς καὶ ἡ σκιά
 κλίνει ὀλίγωρα καὶ ἀραινέται , ὅταν φθίσῃ ὁ ἥλι-
 ος πρὸς δυσμὰς καὶ βασιλεύσῃ· ἡ αὐτὴ δὲ πρόθεσις
 ἐπὶ τοῦ ἀντανήρηθην , ἢ εἶναι περιττὴ κατὰ τὸ ἰδίω-
 μα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἢ νοεῖται , ὅτι , ἀντὶ τῶν
 ἀγαθῶν ὅπου ἐγὼ ἐποίησα εἰς τοὺς Ἰουδαίους , ἐφρο-
 νεύθηκα παρ' αὐτῶν· καὶ καθὼς ἡ ἀκρίς εὐκόλως πε-
 τοῦν , καὶ τινάζεται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ὑπὸ τοῦ
 ἀνέμου· εἴτε καὶ ἐγὼ ἐξετινάχθηκα , λέγει , ἀπὸ τὴν
 παροῦσαν ζωὴν διὰ τοῦ θανάτου . (2)

24 : „ Τὰ

λαλοῦντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου· ἅρα ἡ ῥημάτων εἰσιν εὐθύναι , ἢ εὐθύναι τιμωρῶνται . ὁ δὲ λέγει , τοιοῦ-
 τόν ἐστιν· ἐπειδὴ ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν , ἐνδιαβάλλουσί με , ἀντίθεον ἢ παρὰ νομον ἀποκαλοῦντες· τοῦτο γὰρ μέχρι
 τοῦ παρόντος Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσι· τοῦτον χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προσηγμένα γενήσεται· ἢ τοιοῦτους τρυ-
 γήσουσι τοὺς καρποὺς κατὰ τὸν Θεοδότην , ἢ ταύτην τὴν ἀρετὴν , οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μίσους ἀναδείξουσιν .

(1) Κατὰ δὲ ἄλλον ἑρμηνευτὴν· „ Τὸ γεμῆν τῶν ἀνθρώπων ἔλεος σὺ τοιοῦτον· ἐστὶ γὰρ ὅπου ἢ ἐπὶ βλάβῃ τούτου
 κέχρηται , ἀλλ' ὁ Θεὸς πανταχοῦ πρὸς τὸ συμφέρον· ὁ δὲ Ἠσυχισ· „ Εἰ ἢ τὰ ταπεινὰ ἀρμόττει τῷ Χριστῷ
 διὰ τὴν ἀνθρωπότητα , ἀλλὰ ἢ τὰ ὑψηλὰ τοῖς ταπεινοῖς συνέχονται· προσέθηκε γὰρ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου·
 τούτέστιν ἕνεκεν τῆς ἐμῆς ἁγίας· ἵνα γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· διόπερ ἢ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
 Κυρίου λέγεται , ὡς ἴσως αὐτῷ τυγχάνων ἢ ἀπαράλλακτος , ἢ διὰ τοῦτο τοῦ Πατρὸς ἀναλαμβάνων τὸ ἄξιωμα·
 ὁμοίως ἢ ἔλεος πάλιν τοῦ Πατρὸς ἑαυτὸν καλεῖ· ἐπειδὴ διὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἡλεήσθημεν .

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδότης λέγει· „ Δίκην φησὶν ἀκρίδων ὑπὸ ἀνέμων ῥιπιζομένων , ἢ τῇδε κἀκεῖσε περιφερομένων
 διετέλεσα , οὐ πόλιν ἔχων , οὐ κόμην , οὐκ οἰκίαν , ἀλλοτε εἰς ἄλλην μεταβαίνων , τὰ πολλὰ δὲ ἢ εἰς ὄρεα , ἢ εἰς
 τὴν ἐρήμον τρέχων . ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος ἡθικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν λέγων· „ Ὡς περὶ ἡ ἀκρίς , ὡς φασὶν , οὐ
 πρότερον τὴν ἐκτὸς πετάλασιν , ἢ τὴν ἐπικειμένην αὐτῇ λεβηρίδα ἐκτινάσσει , πρὶν ἢ τὴν ἐντὸς ἀποβάλλῃ κόπρον·
 οὕτως οὐδέ τις τῶν ἀνθρώπων ἐκδέσθαι δύναται· ἂν τὴν παλαιὴν ἀνθρώπου , εἰ μὴ πρότερον τὴν ἐντὸς κατὰ διάνειαν
 πρὸς τὰ φθειρόμενα σκέψιν· ὡς περὶ τινὰ δυσώδη κόπρον , παντελῶς ἀποβάλλῃ· ὁ δὲ Ἀνάγνωστης λέγει· „ Δά-
 τα-

24 : „ Τα γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νη-
στείας, καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη
„ δι' ἔλαιον.

Τὰ γόνατά μου, λέγει, ἠσθένησαν ἀπὸ τὴν νηστείαν ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς ἐξῆλθε ζωὴν αἰώνην μὲ δάκτυλον σκληρὰν, ἀνάλυσεν καὶ ἀνακίμαλτον· καὶ μάρτυς τούτων ἡ τασσαρακονομία. πρὸς νηστεία, οἱ κρίθινοι ἄρτοι, καὶ τὰ διὰ πείναν τριβόμενα εἶδη παρὰ τῶν Μιθητῶν τοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀγκυλὰ καὶ κατ' οἰκονομίαν μερικαὶς φο- ραὶς ἐμεταλαμβάνει καὶ ἀπὸ τράπεζαν ἱλαρωτέραν· καὶ ἡ σὰρξ μου, λέγει, ἠλλοιώθη εἰς σκληρότητα καὶ δυσ- μορφίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐλαίου· ἦγουν διὰ τὴν ἀναλείψαν· ἐπειδὴ καὶ οἱ παλαιοὶ, ὅταν ἐλοῦντο, εἰλείφοντο καὶ μὲ λάδι. (1)

25 : „ Καὶ ἐγενήθη ὄνειδος αὐτοῖς,
„ εἰδοσάν με, ἐσάλυσαν κεφαλὰς
„ αὐτῶν.

Εἰγὼ, λέγει, ἔγινον εἰς τοὺς μαιφόνους Ἰ- ουδαίους ὄνειδος καὶ ἐχουθένημα· ἀνείδιζον γὰρ αὐ- τοὶ τὸν Κύριον καὶ ἐπερίπαιζον αὐτὸν καθὼς τὰ διη- γοῦνται τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια· αὐτοὶ, λέγει, βλέπου- τέσμεν κρεμώμενον· εἰς τὸν Σταυρὸν κατὰ τὴν Ἀ- θανάσιον καὶ Ἡσύχιον, ἐκίνουν τὰς κεφαλὰς των, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει· „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐντρίσιν ἡμέ- ραις οἰκοδομῶν, σώσει σεαυτὸν· (Ματθ' κζ. 39.)
(2)

29 : „ Βοήθησόν μοι Κύριε ὁ Θεός μου,
„ καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
27 : „ Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χεὶρ σου αὐ-
„ τῇ, καὶ σὺ Κύριε ἐποίησας αὐτήν.

Καθὼς ὡς ἄνθρωπος ἔπαθεν ὁ Κύριος, ἐξῆλ- θε καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν. τὸ δὲ κα- τὰ τὸ ἔλεός σου νοεῖται, αὐτὶ τοῦ, μὲ τὸ ἔλεός σου, ἢ ὡς ἐλεήμων (3) ὡς γνωρίζουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι.
Κυ.

ναται ἢ περὶ πάντων τῶν Μιθητῶν αὐτοῦ λέγεσθαι τὸ ἐχενίνεσθαι ὡς ἀκρίδες· ἐπεὶ περ διακόμενοι ἢ ἐκτελο- σόμενοι πρὸς τὴν κακοῦν ἐσελόντων, οὐ ταπεινῶνται· ἀλλ' ἱπτάμενοι μετὰ σοῖς φέρονται· ἢ πάντες οὖν αἱ Μάρ- τυρες ἐκτεταχθέντες ὡς ἀκρίδες, ἐσπύοντες τὰ κάτω διώκοντες τὰ βραβεῖα τῆς ἀνω κλήσεως.

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη ἀπὸ ἀναλείψας· ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος τροπολο- γικῶς ἐρμηνεύει τούτο· „ Ὁ πάσης ἀνεχόμενος κακίας, ἢ νηστεύων τῶν δι' ἐκείνης αἰσθήσεως πρὸς τὴν ψυχὴν εἰσαγομένων αἰσθητῶν εἰδώλων, ἀσθενῇ καθίσταται τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας τὰ γόνατα· λέγω δὲ τὰς ὑπερβουλὰς ἐξῆς τῶν παθῶν, μὴκέτι δυναμένης ταῖς τῶν παύλων ἐνεργείαις εὐκινήτως διάλλεσθαι· ἢ τὰς ἀπρεπεῖς ἢ φθορε- ποιοὺς ἀποτελεῖν κακίας· σὰρξ δὲ ἐστὶν ἐνταῦθα, ἡ ἐπιθυμητικὴ δύναμις· ἔλαιον δὲ φαῦλον, ἡ ταύτην παύσου- σα λειότης τῶν ἡδονῶν· ὁ τοῖον περιέφευγε πρὸς ἡδονὴν ἀφορμὰς, ἀλλοιοῖ τὴν σὰρκα· ἦγουν τὴν ἐπιθυμητι- κὴν δύναμιν πρὸς Θεὸν μεταφέρει· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Εἰ σκοπιτικῶς ἐκ τῆς ὁδοποιίας, ὡς ἐστὶν Ἰωάν- νης, καθίσταται ὁ Χριστὸς, οὐδὲν θαυμάσιον, ἢ ὑπὸ νηστείας αὐτοῦ ἀσθενῆσαι τὰ γόνατα· εἰς βεβαίωσιν γὰρ τῆς σαρκὸς, ἢν ἀνέλαβεν, ὑπέμεινε χωρὶς ἀμαρτίας τὰ ἀνθρώπινα· Σημειῶσαι, ὅτι ἢ ὁ Περφύτης Δανιὴλ ὑπέμεινε μὲ ἔλαιον κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν· ὅθεν ὅταν ἐνήνευε ἢ ἐπρασπύχετο διὰ τὸν λαόν τοῦ Ἰσραὴλ, οὕτε ἀ- λείφετο· καθὼς λέγει μόνος· „ Καὶ ἀλείμμα οὐκ ὑπέφραμεν (Δαν. ι'. 3.)

(2) Τροπολογικῶς δὲ ἐρμηνεύει τούτο ὁ Θεὸς Μάξιμος· „ Ὁ φυγὼν τὴν τῶν Δαιμόνων κακίαν, ταῖς τῶν προ- λαβόντων ἀμαρτημάτων μνήμασι ἢ αὐτῶν ἐνεδίδεται, εἰς ἀπόγνωσιν φέρειν ἐπιχειροῦντων, ὡς οὐκ εὖ οὐκ αὐτῇ διὰ τῆς ἐν χερσὶ μετανοίας ἀφέσεως· ὄνειδος δὲ ταῖς Δαίμοσι, ἢ ὁ ταῖς ἀρεταῖς τὰ ἦδη τοῦ σώματος ἢ τῆς ψυ- χῆς τὰ κινήματα θεοφιλῶς ποιμαίνων· βδελύγμα γὰρ ὄναι τοῖς Αἰγυπτίοις, τῆς ποιμνὸν προβάτων· κεφαλὰ δὲ εἶσι τῶν πονηρῶν Δαιμόνων αἱ ἀρχαὶ τῶν παθῶν, ὡς κινῶσι, δι' αὐτῶν πρὸς ἐκείνους ἀνδάνειν ἐπιθυμοῦντες τὸν προκόπτοντα.

(3) Τροπολογικῶς δὲ ἐρμηνεύει τούτο ὁ Θεὸς Μάξιμος· „ Κύριος μὲν ὁ Θεὸς λέγεται τῶν τῶν πρακτικῶν με- τίσιν.

Κύριε, ὅτι βοήθεια σου εἶναι αὕτη βοήθεια: ἤγουν ἐδική σου εἶναι ἡ βοήθεια αὕτη καὶ ἀντίληψις, τὴν ὁποῖαν ἐδείξες εἰς ἐμένα, βοηθῶσάς με ὡς ἀγαπητόν σου Υἱόν, καὶ μὴ παραβλέψας με ὡς ἀντίθεον, καθὼς αὐτοὶ με ψευδῶς ἐνομάζουσιν. (1)

28: „Καταράσσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλο-
γεῖς· γῆσεις· οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰ-
σχυνθήσων, ὁ δὲ δοῦλος σου εὐ-
φρανθήσεται·

μον, ἐπικατάρχοι εἰσι· (Ίω. 48.) καταρά-
σσεται καὶ ἡ βλασφημία. (2) θέλουν δὲ αἰσχυνοῦν
ἐκεῖνοι, ὅπου σηκώνονται κατεπάνω μου, ἢ ὅταν ἐγὼ
ἀναστῶ ἐκ τοῦ τάφου, ἢ ὅταν ἔλθω ἐν τῇ δευτέρᾳ
παρουσίᾳ· ἐγὼ δὲ θέλω εὐφρανθῶ διὰ τοὺς ἀνθρώ-
πους, ὅπου ἐσώθησαν με τὸ μέσον τῆς οἰκονομίας
μου.

29: „Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές
με ἐτροπήν, καὶ περιβαλέσθωσαν
ὡς διπλοῖδα αἰσχύνην αὐτῶν.

Ἐλεγον γὰρ οἱ Θεομάχοι Ἰουδαῖοι· „Μη-
τις τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν; ἢ ἐκ τῶν φα-
ρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νό-

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ὅπου με διαβάλλουν
ὡς ἀντίθεον, θέλουν ἐνδυσθῆναι ἐντροπήν κοντὰ εἰς ὁ-
λα τὰ ἔθνη, διασκορπιζόμενοι καὶ δουλεύοντες εἰς
αὐ-

τιόντων ἀρετὴν, ὡς ἔτι τῆς τῶν ἐπιτασσομένων τάξεως ἔντων. Θεὸς δὲ, τῶν τὴν γνωστικὴν ἀσκουμένων φιλοσοφίαν,
ὡς τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ὄντων γενομένην κατανοήσεων. ὁ τοῖνυν ἐπησθημένος τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, καὶ προσέ-
πη κατ' ἀρετὴν, ἀλλ' εὐχεται συνάρασθαι αὐτῷ τὸν Θεόν. ἔλεος δὲ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς ἢ τοῦ Μονογενοῦς ἐστὶ
περὶ τὸν ἄνθρωπον διὰ σαρκὸς εὐσπλαγχνία· ἥτις ἐαυτὴν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν δοῦναι παρασκευάσασα, δωρεὰν, μὴ-
δὲν προεισενέγκασαν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν διέσωσε. κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μυσῆριον εὐχεται σωθῆναι ὁ διαγινούς,
ἀνευ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, μὴ δύνασθαι τυχεῖν σωτηρίας. ὁ δὲ Ἡσυχίος φησιν· „Ἐαυτοῦ βοήθειαν ἢ σωτη-
ρίαν τὴν ἡμετέραν τίθεται, ὡς μεσίτης ἡμῶν ἢ ἀρχιερεὺς πρὸς τὸν Πατέρα γενόμενος· διόπερ φησιν ἐαυτοῦ Κύ-
ριον ἢ Θεὸν τὸν Πατέρα, ὁ τοῖς προσώποις ἀρμόττει τοῖς ἡμετέροις· τοῦτο γὰρ μεσίτου ἢ ἀρχιερέως οἰκεῖον, ἀ-
ναλαμβάνειν τούτων, ὑπὲρ ὧν ἱερουργεῖ ἢ μεσιτεύει, τὰ πρόσωπα.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος τροπολογικῶς ἐρμηνεύει τοῦτο· „Χεῖρα, οἶμαι, Θεοῦ τὴν θεῖαν λέγει δύναμιν, ἣν
ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ δικαίᾳ, ἱσχυόμενος αὐτὸν τῆς κακίας, ἢ σώσας αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν· ἢν τινα χεῖρα βού-
λεται γινώσκας τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας ὁ δίκαιος, ἐνδοῦναι τῶν πρὸς αὐτὸν προτέρων ἐνεδιδισμῶν, μαθόντας τὴν
ἐν τῇ ἐλπίδι τοῦ Θεοῦ γενομένην αὐτῷ λύτρωσιν τε ἢ σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν· „Χεῖρα ἐνταῦθα τὴν
πρᾶξιν φησιν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἐαυτὸν ἐκ νεκρῶν. ἢ ὁ Ἡσυχίος χεῖρα λέγει τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σταυροῦ
ἢ τῆς ἀναστάσεως· ἐπειδὴ γὰρ τὰ μεγάλα θαῦματα δάκτυλον προσαγορεύει, ἀναγκάτως πρὸς σύγκρισιν τῶν εἰ-
ρημένων, ὡς μέγιστον τὸ θαῦμα τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς ἀναστάσεως, χεῖρα αὐτὰ καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Μέχρι ἢ τῆς σήμερον διέμειναν Ἰουδαῖοι ταῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος τοῦ μακροθύ-
μου χρώμενοι βλασφημίαις· ἀλλ' ἐκείνων βλασφημιούντων περιφανέστερον ὁσημέραι τὸ κήρυγμα γίνεται, ἢ τὰ τῆς
εὐλογίας εἰς πάντα χεῖται τὰ ἔθνη. ὁ δὲ θεὸς Μάξιμος τροπολογικῶς αὐτὸ ἐρμηνεύει· „Οἱ πονηροὶ Δαίμο-
νες αἰεὶ καταρῶνται τοῖς δικαίοις, πρὸς ἐνεδιδισμοὺς τὰ πρὶν ἀμαρτήματα προσφέροντες· ἢ πρὸς ἐρεδισμὸν ἕτερα
χείρωνα ὑποβάλλοντες· εὐλογεῖ δὲ ὁ Θεός, ἢ διὰ τῶν οὐτῶν ἀρετῶν τὸν καταπονοῦμενον παραμυθεύμενος νοῦν· ἢ
τρώπους ἑτέρων ἀρετῶν ὑψηλοτέρων διδούς, ἢ τὴν πρὸς ἐνέργειαν αὐτῶν χαρίζομενος δύναμιν· ἢ λόγον σοφίας καὶ
γνώσεως μυσικωτέρας δωρούμενος ἢ νικῶν τὴν τῶν προτέρων ἀπογνώσιν, ἢ τὴν τῶν δευτέρων ἐπίδοσιν. Καὶ πάλιν
λέγει· „Ἐπανίστανται μὲν κατὰ παντὸς δικαίου οἱ Δαίμονες, πρῶτον διὰ τῶν κατὰ προαίρεσιν ἐκουσίων ἐρεδι-
σμῶν πολεμοῦντες, ἢ πρὸς τὰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς ὑποσύροντες· ὅταν δὲ ταύτης ἀποτύχωσι τῆς πείρας, τὴν πε-
ριστατικὴν τῶν ἀκουσίων ἢ κατὰ προαίρεσιν πειρασμῶν δόξιν ἐπανατείνονται· μεθ' ἣν εὐφραίνεται δικαίως ὁ ἄγιος
ὡς ἡδονῆς τε ἢ δόξης γενναίως δι' ἐγκρατείας τε ἢ ὑπομονῆς κρατήσας, ἢ ὅταν δι' ἀμφοτέρων δοκιμασθεῖσαν δια-
τηρήσας τῷ Δεσπότη τὴν ἀρετὴν, λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἐντεῦθεν φιλοσοφίαν τινα δίδασκει τὸν ἀκροατὴν,
ὅτι καὶ μυρίαίς βαλῶσι ταῖς ἀρεταῖς, εὐλογούντος τοῦ Θεοῦ, οὐδέν ἐστι βλάβος ἀπ' ἐκείνων· ἀλλ' εἰς αὐτὸν τραπή-
σε-

αὐτὰ, καὶ παρὰ πάντων ἀτιμαζόμενοι· οἱ αὐτοὶ δὲ λιον, μὲ τὸ ὅποιον δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα·
 θέλουν ἐνδυθῶν τὴν καταισχύνην, ὡσάν διπλοῖδα· (2)
 διπλοῖς δὲ εἶναι τὸ διπλοῦν φέρεμα. (1)

30: „Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα
 „ἐν τῷ στόματί μου, καὶ ἐν μέσῳ πολ-
 „λῶν αἰνέσω αὐτόν.

31: „Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος·
 „τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδικαζόντων
 „τὴν ψυχὴν μου.

Ἐγὼ, λέγει, καθὼς ἄνθρωπος, θέλω εὐχα-
 रिτήσω τὸν Θεόν, ὡς Σωτὴρα καὶ ῥύσιν μου· καὶ
 εἰς τὸ μέσον τῶν πολλῶν θέλω τὸν ὑμολογήσω· καὶ
 ἀληθῶς ὁ Χριστὸς καθὼς ἄνθρωπος εὐχαρισεῖ καὶ ὑμνο-
 λογεῖ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον πολλῶν ἀνθρώπων, ὅ-
 ταν ἐπ' Ἐκκλησίας ἀναγιγνώσκται τὸ ἅγιον Εὐαγγέ-

Ο' Θεὸς, λέγει, παρεσθῆ εἰς τὰ δεξιὰ
 μέρος ἐμοῦ τοῦ πένητος· ἦτοι ἐβοήθησά μοι· εἰς τὰ
 δεξιὰ γὰρ μέρος τοῦ ἀνθρώπου παρασέκονταί ἐκεῖνοι,
 ὅπου συμβοηθοῦν αὐτόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτε
 ὁ Θεὸς παρέστη ἀπὸ τὰς δεξιῶν μου πράξεις, καὶ ὑ-
 πὸ τῶν ἀρετῶν μου ἐλύσθη διὰ τὰς μοι βοήθησιν· καὶ
 ἔσωσέ με ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ μου Ἰουδαίου· ἀναση-
 σάς με ἐκ νεκρῶν. (3)

ΨΑΛ·

σεται τὰ τῆς αἰσχύνης καὶ τὰ τῶν θνείδων· δοῦλος δὲ ἐδὼ ἀνομάζεται· ὁ Κύριος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθὼς καὶ ὁ
 Παῦλος εἶπεν· „Ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, καὶ διὰ Ἡσαίου βοᾷ· „Ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας
 δούλου ἐαυτοῦ (Ἡσ· μθ· 5)· καὶ δι' ἐαυτοῦ φησιν· „Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλ-
 λά διακονῆσαι· ὁ δούλος τοῖς τῆς λιθοβολίας φύσεως ἐστὶν ὄνομα· οὐκ ἐπειδὴ δουλεύει ἐκείνῳ· πῶς γὰρ ἡ συννη-
 μένη τῷ Θεῷ λόγῳ καὶ τῶν ἀπάντων δεξαμένη τὴν δεσποτείαν; ἀλλ' ἵνα δεχθῇ τῆς φύσεως αὐτῆς τὸ ἴδιον· οὐκ
 ἀξιώματος τοίνυν ἐνταῦθα τὸ δοῦλος, ἀλλὰ φύσεως δηλωτικόν· ὁ δὲ Ἡσυχίος, κατάραν, φησιν, ἐνταῦθα τὸν
 Σταυρὸν καλεῖ· ἐπειδὴ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον ἦν· „Ἐπικατέρας πᾶς ὁ κρεμάνμενος ἐπὶ ξύλου· (Δευτ.
 κα' 23)· διόπερ αὐτὸν οὐκ ἄλλως ἀναγινώσκται, ἀλλὰ διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐκλήθησαν, ὑβρίσαι τῇ κατάρᾳ τῇ γε-
 γραμμένῃ ἐν τῷ νόμῳ τοῦτον βουλόμενοι· ἀλλ' ὁμως ὁ Πατὴρ αὐτὸν εἰς εὐλογίαν μετέβαλεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Ὅρα πῶς ἀξιοῖ μὴ κολάσει παραδοθῆναι αὐτοὺς, ἀλλ' αἰσχύνῃ, ἀλλ' ἐντρο-
 πῇ, ὅς τε διδασκαλίαν αὐτοῖς γενέσθαι διορθώσεως, καὶ ὑπόθεσιν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς· λέγει δὲ τρεπο-
 λογικῶς ὁ θεὸς Μάξιμος· „Εὐχεται ὁ δίκαιος ἀεὶ λυπεῖσθαι τοὺς Δαίμονας, καὶ τῶν καταθυμῶν ἀποτυχά-
 νοντας, καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων αἰσχύνῃ ἐπὶ τῇ ἡττῇ μὴ φέροντας· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „Διπλὴ ἐστὶν ἡ περιβο-
 λὴ τοῦ ἐκτὸς ἱματίου (ἦτοι τὸ ἐπαναφόριον) καὶ ἐντροπὴ μὲν ἐστὶ, λύπη κατὰ νοῦν ἐξ ἀποτυχίας τινος καταθυ-
 μίου συνισταμένη· αἰσχύνῃ δὲ, λύπη ἐπ' αἰσχρῇ· ἐκφανῶς τετραγμένη· Ἐπὶ δὲ ὁ Ἡσυχίος· „Αἰσχυνθήσαντες
 φησιν, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν παρ' αὐτῶν εἰσρωθέντα παρὰ πάντων ὄντας προσκυνοῦμενον· αὐτοὺς δὲ ὁ εἰσρωθεὶς καὶ ἱνα-
 σὰς οὐ τοσοῦτοι διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων αἰσχύνῃ, ὅσον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης ἐνφραίνεται· ἐντροπὴν δὲ
 ἐνδύονται, ὅτι τὸν ἐξ αὐτῶν ὄντα κατὰ σέβειν, καὶ σῶσαι αὐτοὺς ἐλθόντα ὑψώσαν· αἰσχύνῃ δὲ ὡς διπλοῖδα
 περιβάλλονται· ἐπὶ γὰρ τῇ τολμήματι τοῦ Σταυροῦ, ὅπερ ἱματίον κέλονται ἀνοῦνται τὸν διὰ τῆς οἰκίας ἡγίρ-
 σεως τὴν οἰκουμένην ἐγείραντα· ταῦτα δὲ αὐτοῖς ὡς αἰσχύνῃ διπλῇ εἰκότως περιβάλλον· καὶ διπλοῖς γίνονται.

(2) Κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· „Σφόδρα ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ σῶματι αὐτοῦ, ὁ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυν-
 αμῆως ὑπὲρ τῆς ἐγγενομένης αὐτοῦ τελείας καθάρσεως, τὴν λογικὴν τῷ Θεῷ προσάγων ὑπερίξιν, καὶ ἀντιδίδου-
 τῆς εὐσεβείας τὴν εὐχαριστίαν· ἐξομολογῆσαι γὰρ ἐστὶν ἡ δὲ εὐχαριστίας τῶν ἐκ Θεοῦ τῇ δικαίᾳ προσγενομένων ἀγα-
 θῶν ἐξηγορία· σῶμα δὲ, ἡ ἐκφανὴς ἐνέργεια τῆς λογικῆς δυνάμεως· ἄλλος δὲ ἐστὶ λόγος ἑμπραγτος δὲ ἡμῶν, ἐν-
 δεικτικὸς τῶν προσόντων τινι παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαιρέτων ἀγαθῶν· αὐτοῖς τοίνυν ὁ δίκαιος προσέειπε καὶ λόγῳ κατὰ δό-
 ναμιν, τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ τοῖς πολλοῖς φανεράν ποιούμενος δυνάμειαν· εὐ γὰρ πάντες ἡ γνῶσις, ἀλλὰ
 πᾶν ἐπὶ τούτῳ καθαιρουμένων· ὁ δὲ Ἡσυχίος σῶμα Χριστοῦ ἐνοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς καὶ κεφαλὴ ἐστὶν, ὅτι δι' αὐ-
 τῆς ἐξομολογεῖσθαι ἐπαγγέλλεται τῷ Πατρὶ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀχάριστοι ἡ θεία φύσις ποιησαμένη τὸν ἑαυτοῦ πατρὸς μὲν τῇ ἀσθενείᾳ φέρει,

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΓ

„Ψαλμός τοῦ Δαβὶδ·

Ἐπομεν πολλαῖς φοραῖς διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· ὁ Ψαλμός δὲ οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὴν Χριστὸν. (1)

1: „Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, καὶ Πατὴρ εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱὸν τοῦ, ὕψα ἀφ' οὗ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς. εἰδὲ καὶ εἶναι γεγραμμένου· „Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος, εἰς εἰς (Λευ. 5. 4) δὲν ἐρρέθη τοῦτο πρὸς ἀθέτησιν τοῦ μονογενοῦς, ἀπαγα· ἄλ-

ἢν ἡ πέννητα ὀνομάζει· συνεχᾶρει δὲ πάσχειν, τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος τὴν σωτηρίαν· ῥῶδιον γὰρ ἦν αὐτῷ ἀθάνατον εὐθὺς, ἢν ἀνέλαβεν ἀπεργάσασθαι φύσιν· ἐπεὶ δὲ σωτήριον τοῦ κόσμου τὸ πάθος, συνεχᾶρει γενέσθαι αὐτό· ἢ μετὰ τὸ πάθος τῆς ἀθανασίας ἢ ἀφθαρσίας μετέδωκεν· ὁ δὲ Θεοφύλακτος Μάξιμος, τροπολογικῶς ἐρμηνεύει τοῦτο· „Δεξιὰ δίκαιον ἐστὶ τὸ πνευματικὸν φρόνημα· ἐφ' οὗ παρίστανται σφῆζον ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν δικαίων διὰ τῆς ἀριστερᾶς· τουτέστι τοῦ χοίκοῦ φρονήματος· πέννης δὲ ἐστὶν ὁ τὴν πρέπουσαν τῇ ἐκ μὴ ὄντων φύσιν ταπεινοφροσύνην φεῖ κατὰ δίκαιον φέρων· ἢ μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἀνευ Θεοῦ πρὸς ἀρετῆς γινήσκων ἐνέργειαν· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἠσυχίος· „Ὡς περὶ γὰρ ὁ Υἱὸς οὐ μόνον ἐκ δεξιῶν καθύσταται τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ ἢ ἐκ δεξιῶν ἱσταται· ἰδοὺ γὰρ φησι, Θεοφῶ· τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους ἢ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἱστῶτα τοῦ Θεοῦ (Πρᾶξ. 7. 56.) οὕτω ἢ ὁ Πατὴρ ἐκ δεξιῶν ἱσταται λέγεται τοῦ Υἱοῦ, ἵνα μίαν ἡμεῖς ἁγίαν τοῦ Υἱοῦ ἢ Πατρὸς μάθωμεν.

(1) Σημειοὶ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὅτι ἢ ὁ Κύριος εἰς τὸν ἑαυτόν τοῦ ἀνέφερε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐν Εὐαγγελίοις, ἐρωτήσας τοὺς Φαρισαίους ἢ εἰπὼν· „Τί ἡμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνας Υἱὸς ἐστὶ; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβὶδ· λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων· „Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς Υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶ; ἢ οὐδαμῶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον· (Ματθ. 22. 42.) οἱ μὲν γὰρ Φαρισαῖοι ὁμολογοῦν τὸν Χριστὸν Υἱὸν εἶναι τοῦ Δαβὶδ· ὅτι δὲ Κύριος ἦν τοῦ Δαβὶδ (κατὰ τὴν θεοότητα δηλαδὴ) ἠγνοοῦν παντάπασι· τὸ λέγειν τοῖνυν προσέειπεν ὁ Κύριος, οὐ τὸ ὁμολογοῦμεν ἀναγνῶν, ἀλλὰ διδάσκων, ὥς ὁ αὐτὸς ἢ Υἱὸς Δαβὶδ ἐστὶ κατὰ σὰρκα, ἢ Κύριός αὐτοῦ, ὥς Θεὸς ἢ Δημιουργός· ὅθεν ἐβέβαιον οἱ Ἰουδαῖοι οἱ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβραάμ ἀναφέροντες ἐκ προσώπου τοῦ δούλου· ἢ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐνομισταὶ οἱ εἰς τὸν Θεὸν λέγοντες ἀναφέροντες τὸν Ψαλμὸν πρὸς τὸ σαρκωθῆναι· ἢ οἱ Παυλιανισαὶ ἢ Σαβελλιανοὶ ἢ Φωτεινισαὶ, οἱ ὥς εἰς ψαλμὸν ἀνθρώπου τὸν Χριστὸν τοῦτον ἀναφέροντες· τί γὰρ ἐροῦσι πρὸς τὸ· „Εκ χειρὸς τοῦ Θεοφύλακτος ἐγέννησάν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος τὴν κατὰ σὰρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἢ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν αὐτοῦ προφητεῖται.

ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαβολὴν καὶ χωρισμὸν τῶν οὐκ ὄντων Θεῶν. Θεοπραπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν ὅτι εἶπαν ὁ Κύριος καὶ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱόν, καὶ οὐχὶ ἀνθρωποπρεπῶς: ἢ γοῦν ὡς εἰς Θεόν, καὶ ἔχει ὡς εἰς ἄνθρωπον. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐμφράττει τὰ σέματα τῶν Γουδαίων· διατὶ ποῖοι εἶναι οἱ δύο Κύριοι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τοῦς ὁποίους, ὁ ἓνας ἐγεννήθη ἐκ γαστροῦ πρὸ ἐωσφόρου, καὶ μὲ τὴν Ἰερωσύνην ἐτιμῆθη κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ; δὲν ἠκεύρου ὅλως, οὔτε ἔχουν τί νὰ εἰπῶν. (1) πρὸδηλον γὰρ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, ὅστις εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

ἀντιπρόσωπος ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα· ἔτι καὶ διὰ τῆς ἐκδεξιῶν καθέδρας ἐπὶ βασιλικῷ θρόνῳ, ἡ αὐτὴ ἐσσημία τούτων παρομοίας δαίχεται· διατὶ ἐκείνων, ὁποῦ εἶναι ἡ καθέδρα χρυεή, τούτων, εἶναι καὶ ἡ βασιλεία κοινή· ὅθεν ἂς ἐπισκομισθῶν ὁ Ἀραῖος καὶ ὁ Βυζόντιος, οἱ φλυαροῦντες, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀνίσος μὲ τὸν Πατέρα· ἐπαυλὴ δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μὲ τὸ νὰ ᾔναι ἀσώματος καὶ ἀπερίγραπτος, δὲν ἔχει δεξιὰ ἢ ἀριστερά· τῶν σωμάτων γὰρ ταῦτα εἶναι ἴδια· λοιπὸν τὸ καθῆσθαι ἐδῶ, δηλοῖ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπολαυσιν τῆς θαίας Βασιλείας· τὸ δὲ ἐκδεξιῶν φανερώνει τὴν γνησιότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ οἰκείωσιν καὶ ὁμοτιμίαν. (2)

„Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Καθὼς διὰ τοῦ Κυρίου καὶ Κύριος δαίχεται ἡ ἰσοτιμία, ὁποῦ ἔχει ὁ Πατὴρ μὲ τὸν Υἱόν, καὶ

„Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποποδίον τῶν ποδῶν σου.

Η.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Εἰ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς ἢ ἐδωδὴς βασιλεὺς ὁ ἢ προφητικῆς χάριτος ἡξιωμένος Ἡθρὸν ἑαυτοῦ καλεῖ τὸν Δεσπότην Χριστόν, οὐκ ἄρα μένον ἄνθρωπος κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνοιαν· ἀλλὰ ὁ Θεός, ὡς τοῦ Δαβὶδ Δημιουργός τε ὁ Κύριος· ἢ τὸ κοινὸν δὲ τῶν ὀνομάτων τὴν παντότητα τῆς αὐτῆς δυνάμεως δηλοῖ· Κύριος γὰρ Κύριος λέγει, ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ, ἢ ὁ Κύριος κτίσματος· οὐδὲ Κύριος ποιήματος· ἕτεροι δὲ τὸν μὲν λέγοντες φασὶ τὸν Θεόν, τὸν δὲ ἐκόνοντα τὸν Ζαροβάβελ· τί οὖν ὁ Ζαροβάβελ; Κύριος τοῦ Δαβὶδ; ἢ πῶς ἂν ἔχοι λόγον; ὅς ἢ αὐτὸς ἀντὶ μεγάλης τιμῆς Δαβὶδ κέκληται; καὶ δὲ Ἰερωσύνην ἔσχε, ἢ ταύτην ζένην τινα ἢ παράδοχον; περὶ Χριστοῦ τοίνυν εἴρηται τὸ, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· ἐν τῷ Ἐβραϊστῷ δὲ γέγραπται· „Εἶπεν ὁ Ἰεχωβά τῷ Ἰεχωβά· ὅπερ παραστατικὸν ἐστὶ τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· καθότι οὐδὲν κτίσμα Ἰεχωβά ὀνομάζεται· μόνος γὰρ τῷ Θεῷ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδίδεται ἢ μόνῃ τῇ θεῇ ἢ ἀκτίστῳ φύσει, ἢ οὐδεμιᾷ ἄλλῃ φύσει κτιστῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Εἰ γὰρ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, ὅπερ οὖν ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, ἀξιώματος ἐστὶν ὄνομα, ἢ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἀφωρισμένη τῷ Κυρίῳ καθέδρα, τίποτε ἕτερον ἢ οὐχὶ τὸ ὁμότιμον τῆς ἀξίας ἀποσημαίνει; ἢ τὸ δεξιὸν τὴν πρὸς τὸν Ἰσον σχέσιν δηλοῖ, οὐ σωματικῶς τοῦ δεξιῦ λαμβανομένου· οὕτω γὰρ ἔντι ἢ σκαῖον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι· ἀλλ' ἐκ τῶν τιμῶν τῆς προεδρίας ὀνομάτων τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς περὶ τὸν Υἱόν τιμῆς παριστάτης τοῦ λόγου; ὅπερ οὖν οὐ μείζονα αὐτὸν τοῦ Πατρὸς αἰρούμεν, ἐπειδὴ καὶ ἐκ δεξιῶν ἔχει καθέδραν τὴν ἐντιμωτάτην· οὕτω μὲν οὐ ἐλάττω λέγει ἢ καταδείξον, ἀλλ' ἰσοτίμον ἢ ἴσον· τοῦτο γὰρ ἡ κοινωμία τῆς καθέδρας δηλοῖ· ἢ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „Ἡ δεξιὰ δὲ χάρα δηλοῖ τὸ τῆς ἀξίας ἰσότητον· ἢ ὁ Σεβήριος· „Τὸ ἰσοτίμον τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ διὰ τῶν δεξιῶν νοοῦμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς ἀσφαλείας οὐσίας οὐ δυνατόν νοῆσαι δεξιὸν ἢ ἀριστερόν· τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Νεστόριος· „Καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἑαυτοῦ ὁ Υἱὸς ἀρπάζει βασιλείαν ἢ θεότητος ἀξίαν (διό φησιν ὁ Παῦλος· οὐκ ἀρπάγμεν ἡγίστατο τὸ εἶναι Ἰσα Θεῷ) ἀλλ' ἐδοξαμένους τοῦ Πατρὸς ἢ χαλόντος τῇ τοῦ Υἱοῦ ἀξίᾳ, τὴν βασιλείαν τὴν ὁμοτίμον πρὸς τὸν Πατέρα κέκτηται· ὁ μὲν οὖν θρόνος κατὰ τὸν Ἰδορίβιον, τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἀξίαν κατασημαίνει· ἢ δὲ καθῆσις, τὸ βῆμα ἢ ἐδραῖον ἢ ὁσάλευτον τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ διαμονῆς· τὸ δὲ ἐκ δεξιῶν, τὸ τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἢ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς δωρημάτων κοινωνία· ἢ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Μέγα μὲν οὖν τὸ ἐκ δεξιῶν καθῆσθαι· ἢ οὐ μόνον ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἀλλὰ ἢ ὑπὲρ ἅπασαν τὴν κτίσιν· πλην ἀνθρώπων ἢ αὐτὴ εἴρηται· ὡς γὰρ Θεὸς ὁ Υἱὸς αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον· ἢ ὁ Ἰερωνύμος γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· οὐ γὰρ μετὰ τὸν Σταυρὸν ἢ τὸ πάθος γένηται ὁ Θεός· τὸς τιμῆς ἡ ἀξία· ἀλλ' ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος, ὅπερ ἔχει ὡς Θεός· ὡς ἄνθρωπος τοίνυν ἀκατέ· καὶ οὕτως ἐκ δεξιῶν μου· ὡς γὰρ Θεὸς αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος· ἔφη δὲ ὁ ἄλλοτε ὁ θεὸς Βασίλειος· „Τί οὖν; ἐκ δεξιῶν καθῆσθαι;

φι

Ἐχθρούς ἔδω ἔννεον κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Αἰρετικούς, καὶ τοὺς Δαίμονας. τὸ δὲ ἕως, δὲν διαχωρίζεται πάντοτε ἀπὸ τὸν μέλλοντα χρόνον· ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς, δηλοῖ μὲν τὸ, ἕως τίνος χρόνου, τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ χρόνου δὲν ἀπαρνέσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ συμπαράλαμβάνει· καθὼς εἶναι τὰρα ἔδω· περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρώτῃ λόγῳ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐφιλοσόφησα· καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν ῥητὸν τοῦ Ματθαίου το· „Ἔως οὐ ἔταξε τὸ Τίον αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, (Ματθ. α· 25.) ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς Πατέρας ἐρμηνεύσαμεν· (1) διατί, ἂν ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἦτον περὶρισμένη μέχρι τίνος καιροῦ, καὶ δὲν ἦτον παντοτινῇ, πῶς ἔθελε φυλαχθῇ τὸ τοῦ Δαυὶδ ἔκλειον·, Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος; (Δαν. γ· 33.) Καὶ πάλιν· „Ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλεῖαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρείσεται; (Δαν β· 44.) ἡ πῶς θέλει γένη ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον·, Καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος; (Λουκ. α· 33.) εἰ δὲ καὶ ἀκούεις ὡς ἀναγνώστα, ἔδω μὲν ὅτι ὁ Πατὴρ βασιλεύει τοὺς ἐχθρούς ὑποπόδιον εἰς τὸν Τίον τοῦ, παρὰ δὲ τῷ Παύλῳ, ὅτι ὁ Ἰῆς τοὺς βάλλει ὑποπόδιόν του· „Δεῖ γὰρ φησὶν, αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὐ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ (Α· Κορ. ιβ· 25.) ἂν, λέγω, τοῦτο ἀκούης, μὴ

ταραχθῆς· ἐπειδὴ κοινὴ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις τῶν δύο, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· καὶ κοινὰ εἶναι πρὸς τοὺς δύο τὰ κατορθώματα· διατί ὅλοι θέλουν ὑποταχθῶν εἰς τὸν Τίον, ἄλλοι μὲν, θεληματικῶς ἄλλοι δὲ σπικῶς, ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν νὰ καταβῇ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν· περὶ τοῦ ὁποίου καθαρώτερα ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος εἰπὼν· „Ἰνα ἐν τῇ αἰόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ δ' οὐρανόθεν καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· (Φιλ. β· 10.) ὑποπόδιον δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὑποταγμένους ἡγουν ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποταγμένους ὑπὸ τοὺς πόδας σου. (2)

2 : „Ράβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖσαι
„Κύριος ἐκ Σιών·

Ἡ ράβδος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται εἰς σημεῖον παιδεύσεως ὡς τὸ· „Τὴν θέλει· ἐν ράβδῳ ἐλθὼ πρὸς ὑμᾶς, ἡ ἐν ἀγάπῃ πνεύματι τε πραότητος; (Α· Κορ. δ· 24.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον παπειστικῆς, ὡς τὸ· „Παιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδήρεᾳ (Ψαλ. β· 9.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον βασιλείας, ὡς τὸ· „Ἐξελεύσεται ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί (Ἠσ. ια· 1.)

πο·

ἐντιμότερος ἐστίν; ἀλλ' εἰ μὲν δι' ἑαυτοῦ τὴν τιμὴν ἔσχη, ἐντιμότερος· εἰδὲ λαβὼν παρὰ τοῦ γεννήσαντος· τοῦ δεδωκότος ἢ χάρις.

- (1) Σημειώσαι, ὅτι ὁ ὑπερήφανος οὗτος τῶν φιλοσόφων κύριος Εὐδόκιμος, ἔχει ἔρμηνειαν εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια πολλὰ σπουδαίον· ἡτις πρὸ ὀλίγων ἔτιον ἐτυπώθη ἐν Δειψῇ, ἔκ τινος εὐρίσκειται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐκείνης μονῆς τοῦ Κουτλουμουσιῦ· περὶ ταύτης δὲ τῆς ἐρμηνείας ἀναφέρει τὰρα ἔδω.
- (2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Οὐ τοίνυν χρόνον σημαντικὸν τὸ ἕως, ἀλλ' ἰδίωμα τῆς θείας Γραφῆς· οἶον τὸ· „Ἔως ἂν καταγερᾷς ἐγὼ εἶμι (Ἠσ· μς· 4.) ὁ δὲ ἄλλος δὲ, ὅτι οὐ συμπεριόριζεται τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ τῇ γῆρᾳ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἔκ τινος γινώσκων ἔκ τελευτῶνται διαμένει ὁ τῶν ὄλων ποιητής· λέγει δὲ ἔκ τινος Χερουσίμο· „Σὺ δὲ ἀκούων τοῦ Προφήτου λέγοντος, ὅτι ὁ Πατὴρ τίθησιν ὑπὸ τοὺς πόδας, μὴ θαραυθῆς· οὐ γὰρ ὡς ἀποκρίνεται τοῦ παιδὸς, ταῦτα εἰρηγᾷ· ὁ γὰρ Παῦλος αὐτὸν φησὶν τιθέναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· κοινὰ γὰρ τὰ ἔργα· διό φησι πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ ἐστίν, ἔκ τινος σὰ ἐμὰ· λέγει δὲ ἔκ τινος Εὐσέβιος· „Τίως μὲν φησι, παρ' ἐμοὶ βασιλεύει, ἔκ τινος παρ' ἐμοὶ τιμὴν ἔκ τινος δόξαν κάτεχε· ἡμέμα δὲ τῶν νῦν πολεμούντων τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔκ τινος σὺ δὲ νόματι ἐξουαντίας ἱσαμένων, καθαιρουμένων ἔκ τινος σὺς ποσὶν ὑποτασσόμενων, ἔκ τινος καιρὸς, ὅπνικα τὴν τοῦ παντός ἀναλήψῃ βασιλείαν· ὁ δὲ Ἠσυχίος λέγει· „Ἐν μὲν τῇ παρόντι βίᾳ ἔκ τινος Πατὴρ ὑποτάττει τῷ Υἱῷ ἔκ τινος Τίος ὑποτάττει τῇ Πατρὶ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπὶ δὲ οὗτος ὁ αἰὼν συντελεσθῇ, ἔκ τινος Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι προκόπτουσι, γίνονται· τότε εἰς τέλειον δαυρίας ἀνελθόντες ἔκ τινος γνώσεως, τὸν Πατέρα ἐν τῇ Τίᾳ, ἔκ τινος Τίον ἐν τῇ Πατρὶ ὁφόμεθα· διόπερ ἔκ τινος ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς ἡμεῖς ὁ Κύριος ἔλεγεν·

ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον δυνάμεως, καθὼς εἶναι τὸ παρὸν ῥητόν· ἐξαπέστειλε, λέγει, Κύριος εἰς τὸν Χριστὸν καθὼς ἄνθρωπον, δύναμιν ἀπὸ τῆς Σιών τὴν ἐν οὐρανῷ· ἢ ἀπὸ τῆς Σιών τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· διατί ἀπὸ τῆς Σιών ἄρχισαν τὰ δυνάμεις τῶν κατορθωμάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου του. ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ράβδος δυνάμεως καὶ ὁ Σταυρὸς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ ποῖον ἄλλο εἶναι δυνατότερον ἀπὸ τὸν Σταυρὸν, ὅς τις τόσον εὐκολὰ νικᾷ καὶ κατατροπώνει τοὺς αἰσθητοὺς καὶ νοητοὺς ἐχθρούς; (1)

„ Καὶ κατακυρίευσεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου.

Κατακυρίευσεν, λέγει, ὁ Κύριος Ἰησοῦ Χριστὸς, εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν σου, ὑποτάσσων αὐτοὺς καὶ κατεξουσιάζων καὶ μετὰ τὴν ζεύγλιν τῶν Εὐαγγελικῶν σου, νόμων τραβίζων αὐτοὺς ὑποκάτω σου· τοῦτο γὰρ ἦτον τὸ παραδόξον· ὅτι οἱ θείοι τοῦ Κυρίου

Ἀπόστολοι, καὶ μολον ὅπου ἦτον περικλεισμένοι ἀπὸ κάθε μέρος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐνίκουν ὁμῶς αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἐχὶ ἀπλῶς ἐνίκουν, ἀλλὰ μὲ ὑπερβολὴν καὶ αὐξήσιν κατεκυρίευσον αὐτούς. (2)

3: „ Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου.

Εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, ἐκείνην, εἰς τὴν ἡποίαν δείχνεται ἡ δυνάμις σου Κύριε, τότε θέλει εἶναι μετὰ σοῦ καὶ ἡ ἀρχή· ἡγοῦν θέλει εἶναι εἰς ἐσένα ἡ βασιλεία· ἐπειδὴ αὕτη δὲν ἔρχεται εἰς ἐσένα ἐξαίρῃ κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἀλλ' εἶναι ἐνωμένη μετὰ τὴν φύσιν τῆς Θεότητός σου. ἡμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ἀρχὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς αἴτιος πάντων· ἡτοι ὡς δημιουργός, ὅς τις εἶναι μαζὶ μετὰ τὸν Πατέρα ἀχώριστος (3.) ἡμέρα δὲ δυνάμεως εἶναι, ἡ τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀποφύων αὐτοῦ θαυμά-

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦ σατηρέου Σταυροῦ τὸ κράτος διὰ τῆς ράβδου δυνάμει· δι' ἧς ἐκείνου γὰρ τῆσαν ὑπέταξε τῶν ἀντιπάλων τὴν φάλαγγα· ἐν Σιών δὲ οὗτος ἐπάγει· προσέειπεν δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· αὕτη γὰρ ἡ ράβδος τοῦ Σταυροῦ γυνὴ καὶ θάλασσαν ἐπέσρεψε, καὶ δυνάμεις πολλὰς ἐνέπλησε· μετὰ ταύτης ἐξελησύνοντες τῆς ράβδου πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης οἱ Ἀπόστολοι πάντα ἐκεῖνα εἰργάσαντο· ταύτην ἐπιφερόμενοι πάντα ἡννοον, λαμβάνοντες τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· σὺν τῷ Εὐσεβίῳ, ράβδον δυνάμεως τὸν Εὐαγγελικὸν λόγον ἐνόησαν τὸν ἀπεσπασμένον· ὅς καὶ πάντων τῶν Ἑθνῶν κατεκυρίευσεν· καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἡ ράβδος διπλὴν ἐνεργεῖαν κέκτηται· καὶ γὰρ μαζίζει καὶ χειραγωγεῖ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σταυρὸς ἡμᾶς χειραγωγεῖ, καὶ μαζίζει τοὺς Δαίμονας· ἀναγκάτως οὖν καὶ ράβδος δυνάμεως ὡς τοιαῦτα ἐνεργήσασα εἴρηται· ταύτην δὲ τῷ Χριστῷ πόθεν ἐξαπέστειλεν; ἐκ τῆς Σιών φησιν· ἐκεῖ γὰρ ἑαυτὸν ὁ Μονογενὴς ἔθηκεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα προφητεῖαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον διαλάμπουσιν· τί γὰρ ἐστὶ τὸ κατακυρίευσεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου; ἀντὶ τοῦ, ἐν μέσοις Ἑλλήσι καὶ ἐν μέσοις Ἰουδαίοις· οὕτω γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι κατεφυτεύθησαν ἐν μέσοις ταῖς πόλεσιν· οὕτως ἐκράτησαν καὶ περιεγένοντο· τοῦτο τεκμήριον τῆς λαμπρῆς νίκης, τὸ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀναστῆσαι τὰ θυσιαστήρια· τὸ καθάπερ πρόβατα ἐν μέσῳ θηρίων καὶ ὄρνων μεταξὺ λύκων· οὐκ εἶπε δὲ νικᾷ, ἀλλὰ κυρίευσεν, ἵνα δείξῃ οὐδὲ ἐκ παρατάξεως τὸ τροπικὸν γινόμενον· ἀλλ' ἐξ ἐπιταγῆς τὴν δεσποτεῖαν· οὕτω γοῦν ἐκράτουν οἱ Ἀπόστολοι, τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τοῦτο κατασημαίνει· ἐν ᾧ δυνάμει θεῖα πάντα κρινεῖ ἑλθὼν μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς· καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ἦξει δὲ πάντως καὶ τότε, αὐτὸς τε θὺν ἐν Πατρὶ, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, τὴν ἀναρχὴν τῆς οἰκίας φύσεως οἰονείκης ἀρχὴν κατὰ μόρον τὸ ἐξ οὗ, διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐκ Πατρὸς· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀρχὴν ἵκονεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐν αὐτῷ τοῦ τῆς οἰκουμένης ἀρχόντος καὶ βασιλεύοντος πτῆνδοντος· ὁμοίως καὶ ἡμεῖς δυνάμει τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ νοεῖ· (ἡτοι τὴν μεγάλην παρασκευὴν) διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα σημεῖα καὶ θαύματα· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν· ἡτοι τὸν Σταυρὸν μετ' ἑαυτοῦ εἶχεν ὁ Κύριος· οὐ μόνον ὡς ἐν αὐτῇ προσκλήθει, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπὶ τῶν ὁμῶν βασίλας· τοῦτο γὰρ σαφέστερον ὁ Ἡσυχίος ἐκτεμενὴς εἶλεν· „ Ὅτι ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὄρους· ὅπερ ἐξημνησέν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „ Τῷ γὰρ Σταυρῷ συνεπαίρεται· (ἐν τῇ ἐκείνῃ· Σειρή·.)

μαίων· ἢ ἡ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος, ἥτις μέλει νὰ ἀναστήσῃ τοὺς νεκρούς· καὶ ἡμία γὰρ παρουσία καὶ ἡ ἄλλη, εἶναι μεγαλωτάτης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„ Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου.

Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ἡ ἡμῶν τῆς δυνάμεως σου Κύριε καὶ τῆς πρώτης σου παρουσίας, τότε θέλουν λαμπρυνεῖσθαι οἱ ἅγιοί σου· διότι τὴν ἄλλο ἦτον λαμπρότερον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Χρυσόστομον, οἵτινες ἔτρεχον τριγύρω λαμπροντες τὴν οἰκουμένην, καὶ φωτίζοντες αὐτὴν μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου καὶ μετὰ τὰς ἀρετάς, καθὼς καὶ ὁ ἥλιος λάμπει τὴν οἰκουμένην μετὰ τὰς ἀκτῖνάς του, ἀνίσχων δὲ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον τοιοῦτοι λαμπροὶ ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, πόσον ἀρέγε θέλουν εἶναι λαμπρότεροι ἐν τῇ δευτέρᾳ του παρουσίᾳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι, ὅτε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν; (Ματθ. γ'. 43.) καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος, καὶ γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὴν δευτέραν νοήσῃ τὸ ρητὸν τοῦτο, τίποτε δὲν θέλεις σφάλεις· ἐκατέρᾳ γὰρ μεγίστης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννη·
„ σάσε.

Τὸ μὲν, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ὅπου εἶπεν

ἀνωτέρω· καὶ τὸ, ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννη· σάσε, ὅπου λέγει ἐδῶ ταῦτα λέγονται ἀπὸ τὸ παρῶν τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν, καθὼς πάντες ἐνόησαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. τὸ δὲ ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποσελεῖ σὸς Κύριος, καὶ τὸ, μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ, λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱόν. καὶ τὸ μὲν ἐκ γαστρὸς, τὸ γνήσιον δηλοῖ τῆς γεννήσεως κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Δίδυμον, καὶ Σεβήρον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διὰ τὴν γὰρ γνήσια γεννήματα, ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῶν γονέων αὐτῶν γεννῶνται. (δηλοῦνται λοιπὸν διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος Υἱὸς γνήσιος καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐχὶ θνητός καὶ κατὰ χάριν Υἱός, ὡς λέγει ὁ Δίδυμος) τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου δηλοῖ, τὸ πρὸ τοῦ νὰ γένη ὁ Ἡλίας, καθὼς καὶ ἐν τῷ σα. Ψαλμῷ λέγει, „ Πρὸ τοῦ Ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. τί λοιπὸν; πρὸ τοῦ ἡλίου μόνον ἐγέννησεν αὐτὸν ὁ πατήρ; ὅχι, διὰ τὴν ἀλλαχού λέγει περὶ αὐτοῦ, „ Καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ. (Ψαλ. κθ. 2) καὶ μετὰ ὅλον ὁ κοῦ, ἔχει μόνον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος εἶναι. καὶ ὅχι μόνον εἶναι ἕως τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὑπὲρ αἰῶνα ἀτελευτήτως. Θεοσχεπτῶς λοιπὸν πρέπει νὰ νοοῦμεν τὰ τοιαῦτα ρητά: δηλαδή ἐκ τούτων πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πρὸ πάντων τῶν ὄντων, καὶ ὅτι εἶναι προαιώνιος. ἐκεῖνοι δὲ ὅπου νοοῦσι τὸ, πρὸ ἑωσφόρου, πῶς εἶναι ἡ νύκτα ἐκεῖνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ἡ Παρθένος τὸν Χριστόν, καθὼς νοοῦσιν ἔπραξε γὰρ νὰ ῥηθῇ πρὸ ἀνατολῆς ἡλίου, καὶ ὅχι πρὸ ἑωσφόρου μόνον. διότι πάντοτε τὸ πρὸ ἡλίου ἀπλῶς, θέλει νὰ σημαίνει τὸ πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἡλίου. καθὼς καὶ τὸ πρὸ ἀνατολῆς ἡλίου, σημαίνει τὸν ὄρθρον. (2)

4: „ Ω.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ δὲ ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰς χαρεῖς τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καδ' ἢν ἐγεννήθη Χριστὸς βοάσας· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ. ὁ δὲ Χρυσόστομος· λαμπρότητα ἐνταῦθα φησι, τὸ κάλλος τῶν ἁγίων· τί γὰρ λαμπρότερον Παύλου, τί δὲ περιφανέστερον Πέτρου; οἱ τὴν οἰκουμένην περιέτρεχον ὑπὲρ τὸν ἥλιον λαμπροντες, τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας καταβάλλοντες; ὡς γὰρ ἐξ οὐρανῶν Ἀγγελοι καταβάντες, οὕτως ἦσαν ἅπανσι ἀπόστολοι. „ Οὐδεὶς γὰρ ἐτόλμα φησι· κολλῆσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. (Πράξ. ε'. 13.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Γαστρὸς δὲ ἐμνημόνευσεν, ἵνα τὸ γνήσιον τῆς γεννήσεως παραστήσῃ, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς

4. „Ὁμοσε Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθή-
σεται .

„τάξιν Μελχισεδέκ .

Καθὼς ὁ θυμὸς ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενος, δὲν ση-
μαίνει πάθος, ἀλλὰ σημαίνει τὴν κίνησιν τῆς τιμωρη-
τικῆς κατὰ τῶν ἀμαρτωλῶν δυνάμεως· ἐξί· καὶ ὁ ὄρ-
κος τοῦ Θεοῦ τὴν βεβαίωσιν σημαίνει, καὶ ἐκεῖνο
ὅπου μέλλει νὰ γένη ἐξάπαντος κατὰ τὸν Χρυσόσο-
μον· καὶ ὄχι τὸν ὄρκον, ὅπου γίνεται· κοντὰ εἰς ἡ-
μᾶς τοὺς ἀνθρώπους . τὸ δὲ οὐ μεταμεληθήσεται
δηλοῦν, ὅτι δὲν θέλει μεταβάλλει ὁ Θεός, οἷδὲ θέλει
ἀλλοιωθεῖ ἐκεῖνο, ὅπου ἐβεβαίωσε. (καθὼς κάμνει
πολλὰς φορὰς εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ μεταβάλλει
τὰς ἀποφάσεις του, δι' ἄλλας οἰκονομίας πρὸς τὸ
συμφέρον, ὡς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος .) τὶ δὲ ὥρσας
καὶ βεβαίως ἀπεφάρισαν, ἄκουσαν . (1)

„ Σὺ Ἰερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν

Ἰερεὺς μὲν ἦτον ὁ Κύριος κατὰ τὴν τάξιν
Μελχισεδέκ, καθότι μετέδωκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους
ἄρτον καὶ οἶνον ἐν τῇ μουσικῇ δείπῳ καθὼς καὶ ὁ
Μελχισεδέκ μετέδωκεν ἄρτον καὶ οἶνον εἰς τὸν Ἀβρα-
ὰμ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὄντας, ἔταν ἀγύρισαν ἀπὸ
τοῦ πόλεμον καὶ τὴν νίκην, ὅπου ἔκαμν κατὰ τοῦ
βασιλέως Χοδολλογόμορ, ὡς φαίνεται ἐν Κεφ. ιδ' τῆς
Γενέσεως· εἰς τὸν αἰῶνα δὲ εἶναι Ἰερεὺς ὁ Χριστός,
καθότι μίτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μίτε ζωῆς τέλος ἔχει
κατὰ τὴν Θεότητα· καθὼς καὶ ὁ Μελχισεδέκ δὲν εἶχε
ἀρχὴν καὶ τέλος κατὰ τὴν Ἰσραϊὰν τῆς Γενέσεως·
ἀλλὰ ὁ μὲν Μελχισεδέκ δὲν ἔχει ταῦτα, διὰ τὴν
παρεσιώπησεν ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς, καὶ δὲν ἐφανε-
ρώσεν ἀπὸ ποίους γονεῖς ἐγεννήθη, καὶ πότε ἀπέθα-
νεν· ὁ δὲ Χριστός δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος κατὰ
τὰ ἀλήθειαν . (2)

5. „ Κύ-

τῆς τῆς πατρικῆς οὐσίας γεγενῆσθαι τὸν Υἱόν· ἡμεῖς γὰρ, τὸ μὲν γνήσιον ἐκ γαστρὸς ἔχομεν, τὰ δὲ ἔργα, διὰ
χειρῶν ποιοῦμεν· γαστὴρ οὖν ἡ καρδία πρὸς ἰδίον ἡ γνήσιον δηλοῦσιν· εἶπε δὲ ἡ ὁ Σεβῆρος· „ Τὸ ἐκ γαστρὸς ἐ-
γέννησε σημαίνει τὸ ὁμοούσιον· τὸ δὲ πρὸς ἑωσφόρου, τὸ πρὸς τῶν αἰώνων· ἡ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ μὲν πρὸς ἑωσφό-
ρου τὸ πρὸς χρόνων αὐτὸν ἡ πρὸς αἰώνων εἶναι δηλοῖ, τὸ δὲ ἐκ γαστρὸς, τὸ ταῦτον τῆς οὐσίας διδάσκει· οὐ γὰρ ἐνέ-
σθεν ὄψιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐμῆς γεγέννησαι φύσεως· τῆς γαστρὸς δηλονότι παραβολικῶς νοουμένης· καθάπερ γὰρ
ἐκ γαστρὸς πίκτουσιν ἄνθρωποι, ἡ τὰ πικτόμενα τοῖς γενήσασιν τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν· οὕτως ἐξ ἐμοῦ γεγέννησαι
ἡ τοῦ γεγεννηκότος ἐν σαυτῇ τὴν οὐσίαν δεικνύεις· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τὸ πρὸς ἑωσφόρου σημαίνει τὰ
χα· που τὸ ἐν ἀφανείᾳ ἡ ἀκαταληψία ἡ καθάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ τὸν τῆς γεννήσεως κατακεκλεισθαι τρόπον· τὶ γὰρ
τὸ Θεοπεπές, εἰ γεγενῆσθαι ὁ Υἱὸς νοοῖτο πρὸς ἑωσφόρου· εἰ γὰρ διὰ τὰ ἀρχαῖον, πῶς οὐκ ἄμεινον ἦν πρὸς οὐρα-
νοῦ ἡ γῆς εἰπεῖν· ἔχει δὲ ἡ τοιοῦτον τινα νοῦν τὸ, πρὸς ἑωσφόρου κατὰ τὸν Νικήταν· φησὶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὁ
Ἰωάννης, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα ἡ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ· ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ἡ δροσιν-
νός· (Ἀποκ. κβ'. 16.) εἰ οὖν τὸ γένος Δαβὶδ ὁ ἀστὴρ ὁ δροσινός· ἵπται πρᾶνός, δῆλον ἐστὶ τὸ κατὰ σάρκα
τοῦ Σωτῆρος ἑωσφόρον εἰρησθαι, οὐ προῦπήρχε τὸ ἐκ Θεοῦ γέννημα· ὡς εἶναι τοιοῦτον τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον·
ἐξ ἐμαυτοῦ σε γεγέννηκα πρὸς τῆς κατὰ σάρκα ἐπιφανείας· τὸ γὰρ πρὸς ἑωσφόρου, ἴσόν ἐστι πρὸς τῆς σαρκώσεως·
ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐγὼ δὲ οἰδᾷ τινος ἀκούσας, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐκ γαστρὸς, τὸ Ῥωμαῖκόν ἔχει· „ Ἐκ Μα-
ριάμ, ὡς νομασὶ τῆς Θεοτόκου μνημονευθεῖσης· ὅθεν τινὲς οἰκισθῆναι φασὶν ἐνταῦθα τὸν Πατέρα τὴν κατὰ
σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς· ἐπειδὴ τῇ αὐτοῦ δυνάμει ὑπὲρ φύσιν ὁ τέκος ἐνήργηται· τὸ δὲ πρὸς ἑωσφόρου διὰ
τὸ ἐν νυκτὶ γεννηθῆναι τὸν Κύριον ἡ πρὸς τοῦ ὄρθρου· ἀπαξέσκονται δὲ εἰς τοῦτο ἄλλοι· καθότι ὁ Κύριος· οὐκ εἰς
τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ τὴν Θεότητα γέννησιν ἔλαβε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον·

(1) Λέγει δὲ ἡ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὁρκος τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστὶ, πληροφορῶν τοὺς ἀκούοντας, ἡ πίστις ὁκασῶ
παρέχων, ὅτι ὁ ἐπηγγελται ἡ καλεῖται πάντα γενήσεται· ἡ ὁ Θεοδώριτος, ἀκριβὲς ταῦτα φησὶν ὁ θεὸς ἡρμηνεύειν
Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ἡ τὸ τῆς ἱερρωτικῆς καὶ τῆς ἀνέραντον ἔδειξε· τῇ τὴν μὲν λειτουργικὴν ἱερρω-
ν, οὐ μετ' ὄρκου τὰς ἐπαγγελίας δεδέχθαι, ταύτην δὲ ὄρκῳ βεβαιωθῆναι· ἀνδραπίνως δὲ ταῦτα εἶρηκε· πᾶ-
σους γὰρ τὸ θεῖον ἀμύητον, πάθος δὲ ἡ μεταμέλεια·

(2) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριλλος· „ Ἐστὶ τείνων κατέχευε τὴν Ἑλλάδα φωνήν, Μελχὶ μὲν ὁ βασιλεὺς· σεδέκ δὲ
δε-

5 : „ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέβλασεν
 „ ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς .

Ὁ Κύριος , λέγει , θέλει εἶναι μὲ ἐσένα τὸν Χριστὸν βοηθὸν καθὼς ἄνθρωπον , καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ 16. Ψαλμῷ * „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός , ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐσίν , ἵνα μὴ σαλευθῶ . αὐτὸς , λέγει ὁ Κύριος , θέλει συντρίψει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τοὺς ἀσεβεῖς βασιλεῖς , καὶ τοὺς διωρισμένους αἰωνίους κολάσεις . ἀνίστως δὲ θέλει συντρίψει τοὺς βασιλεῖς , πολλῶν μᾶλλον θέλει συντρίψει ὅλους τοὺς ἄλλους ἀσεβεῖς ; (1)

Ὁ Κύριος , λέγει , θέλει κρίναι τὰ ἔθνη * ἢ θέλει κρίναι ἐν τοῖς ἔθνεσι τοὺς ἀξίους κρίσεως * καὶ θέλει πληθύνει τὰ πτώματα * διατί ἔχει νὰ καταβάλλῃ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ νὰ ταπεινώσῃ πολλούς : ὅσοι δηλαδὴ ἐσέκοντο κακῶς εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ κακίαν , καὶ αὐτοὺς ἀκόμη θέλει συντρίψει κεφαλὰς πολλῶν ἵπτοι πολλοὺς κατὰ περίφρασιν * ἐκείνο γὰρ ὅπου εἶπεν ἁνωτέρω ἡχωρίζα περὶ τῶν βασιλέων , τοῦτο λέγει τὰρᾶ ἐδῶ καθολικῶς διὰ τοὺς ἄλλους . ταῦτα δὲ , ἔχει μόνου νοοῦνται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν , ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον φανερώνουσι τὴν ἀνυπόφορον δύναμιν τοῦ Θεοῦ * διότι ὅταν ὀργισθῇ ὁ Θεὸς , τότε συντρίβει βασιλεῖς , καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποιεῖ . (2)

6 : „ Κρινεῖ ἐν τοῖς ἔθνεσι πληρώσει
 „ πτώματα * συνέβλασει κεφαλὰς ἐπὶ
 „ γῆς πολλῶν .

7 : „ Ἐκ χαιμάροῦ ἐν ὁδῷ πίεται , διὰ
 „ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν .

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ κα·

δικαιοσύνη , σαλὴμ δὲ εἰρήνη * ἢ ἴδοι τις ἂν τὸν Μελχισεδὲκ ὡς ἐν ἰδίᾳ κλήσει πεπλουτηκότα κατὰγε τὴν ἐκ τῶν σημαινόμενων δύναμιν , τὸ βασιλεὺς δικαιοσύνης ἢ εἰρήνης εἰρησθαι . ἔφη δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος * „ Λέγεται τοίνυν ὁ Χριστὸς Μελχισεδὲκ , ὡς ἀμήτωρ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς , ἢ ἀπάτωρ τὸ καθ' ἡμᾶς , ἢ ὡς ἀγενεαλόγητος τὸ ἄνω * τὴν γὰρ γενεάν αὐτοῦ φησι , τίς διηγήσεται ; ἢ ὡς βασιλεὺς σαλὴμ , εἰρήνη δὲ τοῦτο * ἢ ὡς ἀποδεκτῶν Πατριάρχας κατὰ τὴν πονηρῶν δυνάμειον ἀριστεύοντας . ἀνάγνωθι ἢ τὸ ζ' . κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους , ὁ ποῦ ὁ Παῦλος θαυμαστῶς ἀλληγορεῖ εἰς τὸν Χριστὸν τὰ κατὰ τὸν Μελχισεδὲκ * ἵππεσι μείωσα δὲ ἢ ἐγὼ ἀρκετὰ εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτό , μεταφράσας τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος * „ Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ , οὐκ Ἰουδαῖον , ἀλλ' Ἑθνὸν ἱερεὺς * οὕτω ἢ ὁ Δεσπότης Χριστὸς , οὐχ' Ἰουδαῖον μόνον , ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἑαυτὸν προσενήνοχε τῷ Θεῷ . εὐρίσκομεν δὲ τὸν Μελχισεδὲκ , ἢ ἱερεῖα ὄντα ἢ βασιλεῖς * εἰ τοίνυν ἐκ Δαβὶδ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα , ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξ Ἰούδα , τὴν δὲ κατὰ τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερωσύνην ἔλαβεν ὁ Χριστὸς , πέπτωται μὲν ἡ λευτικὴ ἱερωσύνη * εἰς δὲ τὴν Ἰουδα φυλὴν ἢ τῆς μείζονος ἱερωσύνης εὐλογία μετέβη * ἱερατεύει δὲ νῦν ὁ ἐξ Ἰουδα κατὰ σάρκα βλαστήσας Χριστὸς , οὐκ αὐτὸς τι προσφέρων , ἀλλὰ τῶν προσφερόντων κεφαλὴ χρηματίζων * σῶμα γὰρ αὐτοῦ τὴν Ἑκκλησίαν καλεῖ * ἢ διὰ ταύτης ἱερατεύει ὡς ἄνθρωπος , δέχεται δὲ τὰ προσφερόμενα ὡς Θεός .

- (1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει * „ Ὅρας , ὅτι τὰ καθ' ὅσα ἐκ δεξιῶν μου , οὐ τόπου τινος ἐστὶ δηλωτικόν , ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἐνώσεως ἢ κατὰ πάντα ἰσότητος ; εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν καθέζεται , πῶς αὐτοῦ πάλιν ὁ Πατὴρ εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν λέγεται ; βασιλεῖς δὲ συνθλάσει ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς , οἱ συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου ἢ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ , Ἡρώδην ἢ Πιλάτου Ἀνιαν ἢ Καϊάφαν , ἢ τοὺς σὺν αὐτοῖς . ἢ βασιλεῖς κατὰ τὸν Διδυμόν , σημαίνει τοὺς νοητούς : ἵτοι τὰς ἀρχὰς ἢ ἐξουσίας ἢ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους * οἵτινες συνθλάσθοντες παύσονται τοῦ εἶναι πολέμιοι καταργουμένης ὑπὸ τοῦ Κυρίου πάσης τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει * „ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου , ἀντὶ τοῦ ἀχώριστον ἔχεις τὴν ἐνωθεῖσαν Θεότητα .
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος * „ Κρινεῖ : τουτέστι δικάσει ἢ κατακρινεῖ τοὺς Δαίμονας , ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς καὶ ἡσέβησαν . οὐκ εἶπε δὲ , λέγει ὁ Ἡσύχιος , κρινεῖ τὰ ἔθνη * ἀλλὰ κρινεῖ : τουτέστι κατακρινεῖ , ἐν τοῖς ἔθνεσι : δηλαδὴ τὸν Διάβολον * κατέκρινε γὰρ αὐτὸν ἐλέγχας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς ἔθνεσι , ἢ ἐπλήρωσε πτώματα τῶν Δαιμόνων * σὺν αὐτῷ γὰρ τὴν αὐτοῦ στρατιάν καταβέβληκε * γενόμενος γὰρ εἰς γῆν διὰ τοῦ οἰκείου θανάτου , ἢ καταργήσας τὸν θάνατον , τῶν νοητῶν δρακόντων τὰς κεφαλὰς συνέβλασεν .

κατὰ τὸν Χρυσόσομον, τὴν εὐτέλειαν τῆς διαίτης καὶ ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: δηλαδή, ὅτι αὐτὸς λιτὸν καὶ ἀπέριτον εἶον μεταχειριζόμενος, θέλει πίνει ἀπὸ τὸν χεῖμαρρον καὶ ξηροπόταμον, ὅστις τρέχει ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης. ἢ νοεῖται, ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης περιπατῶν, ἐκ τοῦ χεῖμαρρου πίνεται· ἀναγωγικῶς δὲ χεῖμαρρον θέλεις νοήσεις τὸν χεῖμαρρα καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὴν πλημμύραν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐδὼν δὲ, τὴν παροδικὴν καὶ περαστικὴν ταύτην ζωὴν· ποτὸν δὲ νοήσεις τὴν μέθεξιν, καὶ τὸ ἀναδέχασθαι τοὺς πειρασμούς. ὁ

Χρυσὸς λοιπὸν, λέγει, θέλει πίνει: ἡγοῦν θέλει δοκιμάσει ἐν τῇ ζωῇ του, ἢ πλημμύραν καὶ πλῆθος πειρασμῶν. „ Ἐν ᾧ γὰρ φησι, πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. (Εἰβρ. β. 18.) πλὴν διὰ τὴν εὐτέλειαν ταύτην καὶ ταπεινώσιν καὶ διὰ τοὺς πειρασμούς θέλει ὑψωθῆ, καὶ θέλει δοξασθῇ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθὼν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰ ταῦτα τὰ εὐτελῆ, ὅχι μόνον τίποτα δὲν ἐβλαψαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἀνέβιβασαν αὐτόν εἰς ὕψος καὶ δόξαν ἀρρήτον, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΓ΄.

„ Ἀλληλουῖα „

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός. (2)

1: „ Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ
καρδίᾳ μου.

Εἰγὼ, λέγει, θέλω σε εὐχαριστήσω Κύριε ὅχι μόνον με λόγια, οὐδὲ ἀπλῶς με γλῶσσαν μόνον καὶ

(1) Προσέτισι δὲ ἔτι ταῦτα ὁ Χρυσόστομος· „ Οἷον γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ τράπεζα, τοιοῦτον ἔτι τὸ ποτόν· ἢ τράπεζα ἄρτοι κρέθινοι, ἔτι τὸ ποτόν, ὕδωρ ἀπὸ χεῖμαρρου· τὴν γὰρ φιλόσοφον ταύτην διαίτην ἤλθε διδάξων, γαστρὸς κρατεῖν, φαντασίαν πατεῖν, τύφον καθελεῖν· πολλὰ φησιν ἐνανθρωπήσας εὐτελεῖα χρησεται, ὥς τοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν εὐρισκομένοις ἴδασι θεραπεύειν τὸ δίψος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δεκεῖ δέ μοι ἔτερον βαθυτέραν ἔχειν ἢ προφητεία διάνοιαν, ἔτι τὸ τοῦ πάθους αἰνιττεσθαι μυστήριον· ποτήριον γὰρ αὐτῷ ἔδος, τὰ πάθος καλεῖν κατὰ τό· „ Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· χεῖμαρρον δὲ, τοὺς Ἰουδαίους ὀνομάζει, θείας μὲν χάριτος τετυχηκότας, οὐκ ἀεὶ δὲ ταύτης ἀπολαύσαντας· καθάπερ ἔτι ὁ χεῖμαρρος οὐκ ἀένναον ἔχει τὴν τῶν ἰδίων πορὰν· ἐν ὁδῷ τοῦ βίου τοῦ παροδικοῦ, τὸ ποτήριον τοῦ πάθους πίνεται ἀπὸ τῶν δίκην χεῖμαρρου ζυγνυμένων Ἰουδαίων· ὁμοίον δὲ τοῦτω ἔτι ὁ Ἀπόστολος εἰρηκε Παῦλος· „ Ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ τοῖς μέγιστοις θανάτοις, θανάτου δὲ θανάτου· διὰ ἃ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· δῆλον δὲ ὡς ἀνθρωπίνως ἔτι τοῦτο τέθεικεν· ὡς γὰρ Θεὸς, οὐ ταπεινὸς ὢν ὑψώθη· ἀλλ' ὕψιστος ὢν ἔταπεινάσεν ἑαυτόν· ὡς δὲ ἄνθρωπος, οὐ μὴ ἔχεν ἑκαταβέν ὕψος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων εἰσφέρεται ὁ Ψαλμός, οὗτος εὐχαριστήριος, διηγου-

καὶ σῶμα ἄλλα μὲ ὄλην μου τὴν καρδίαν, μὲ σύν-
 τνον καὶ προθυμοτάτην ψυχὴν, καὶ μὲ προσεκτι-
 κὴν διάνοιαν, ἐλεύθερος ὢν ἀπὸ κάθε βιωτικῆς φρον-
 τίδας, καὶ μεταρσίως πρὸς ἐσένα γινόμενος. Θέλω
 δὲ σὲ εὐχαρισῆσαι, τόσον διὰ τὰς εἰς ἐμέ γινόμε-
 νας πάντοτε εὐεργεσίας σου, ὅσον καὶ διὰ τὰς εὐερ-
 γισίας, ὅπου κἀμινεῖς εἰς ἄλλους ἀνθρώπους· αὐτὴ γὰρ
 ἡ πρὸς σὲ εὐχαριστία μου εἶναι θυσία πρόχειρος· αὐ-
 τὴ εἶναι εὐκολος προσφορά· καὶ αὐτὴ εἶναι ἔργον
 ἀναγκαῖον, τὸ ὁποῖον χρεωτικῶς καὶ πάντοτε ἀπαι-
 τεῖται ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ, κατὰ τὴν Χρυσόσο-
 μον (1)

λαίᾳ, ὅσον καὶ τώρα καὶ εἰς τὰ μετεπειτα, καὶ
 ὅσα ἔργα ἐποίησα κτίζωντας τὸν Κόσμον ἐκ τοῦ μη-
 ὄντος εἰς τὸ εἶναι· τὸ ῥητὸν γὰρ τοῦτο ῥοεῖται καὶ
 διὰ τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰ κτίσματα
 αὐτοῦ· διότι οἱ ὀρθῶς φρονούντες ἰδὲται καὶ ἐνάρzeti,
 συναθροίζονται εἰς ἓνα μέρος, καὶ βουλευόμενοι ἡ-
 γουν σροχαζόμενοι τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν
 εὐρίσκουσι νὰ ᾔναι παρηκλικὸν καὶ νέμει ἀπὸ αὐτὰ τὰ
 ἔργα, οὐδὲ ἀνάξιον τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ· ἀλ-
 λά ὅλα φαίνονται εἰς αὐτοὺς, πῶς εἶναι μεγάλα·
 καὶ πῶς ἔχουν μεγάλον καὶ βαθὺν λογαριασμόν,
 καὶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολλὰς φορές δὲν φαίνον-
 ται, πῶς εἶναι τοιαῦτα μεγάλα, διὰ τὸ σκολιὸν καὶ
 διεσπασμένον τῆς φρονήσεως των. (2)

„Εν βουλῇ εὐθέων καὶ συναγωγῇ·

2 : „Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου.

„Εξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήμα-
 τα αὐτοῦ.

Εἰς τὴν βουλὴν, λέγει, καὶ συναγὼν τῶν
 ὀρθῶς φρονούντων ἀνθρώπων, μεγάλα εἶναι ὅλα τὰ
 ἔργα Κυρίου, ὅσα θαυματουργῶν ποιῶν, τόσον πα-

ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς ἐξέδωκεν· „Εξηκριβώ-
 μένα· τὰ ῥηθέντα, λέγει, ἀνωτέρω ἔργα τοῦ Θεοῦ,
 αὐ-

γινόμενα, ὅσα, καὶ εἶα τοῦ Σατῆρος γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. ὁ δὲ Θεοδόριος γνωματεύει, ὅτι ὁ Ψαλ-
 μὸς αὗτος προσφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Ἰωσαφὰτ θῆνος καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεόν, ὑπὲρ τῆς νίκης ἧς
 ἐποίησε κατὰ Μωαβιτῶν Ἀρμμανιτῶν καὶ Ἰδουμαίων. ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Διονύσιος λέγει, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλ-
 μὸς καὶ ὁ ἀκόλουθος τούτου, περιέχουσιν, ὅσα γράμματα ἔχει καὶ τὸ Ἑβραϊκὸν ἀλφάβητον· ἡγουν τὰ εἰκοσιδύο σοι-
 χεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφάβητου· ὅθεν καὶ σοιχειασίς ἢ σοιχειωτικὸς καὶ ἀλφαιβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς αὗτος. τὸ
 αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος· ἡ Λαμπρά μὲν ἡ τοῦ Ψαλμοῦ ἐπιγραφή, τὸ γὰρ ἀλληλοῦτα, Θεοῦ αἴνος ἐρμηνεύε-
 ται· ἔχει δὲ καὶ ἄλλο λαμπρότερον, ὅτι κατὰ τὰ σοιχεῖα τοῖς Ἑβραίοις συγγράφεται, λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ
 Λίτινος ἐν τῇ νεωτερίᾳ αὐτοῦ Ψαλμῶν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ εἰχοὶ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο
 εἰς μὲν τοὺς ὀκτὼ εἰχοὺς τούτου τίθενται δύο σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφάβητου, ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ εἰχῷ· εἰς δὲ τοὺς
 ἑσχατοὺς δύο, ἐν ἐνὶ ἐκάστῳ τίθενται τρία σοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ ἀλφάβητου· καὶ οὕτως ἐν τοῖς δέκα εἰχοῖς, τίθενται
 καὶ εἰκοσιδύο σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφάβητου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Εν ὅλῃ καρδίᾳ μου εἶπεν, ἵνα μὴ, τὸ μὲν ἡμῶν ἐξομολογῆται, τὸ δὲ ῥέπῃ πρὸς
 ἀμαρτίαν περὶ ἧς ἐξομολογούμεθα· μηδὲ τὸν ἓνα πόδα τῆς ψυχῆς πρὸς δικαιοσύνην κινήσαντες, τὸν ἕτερον ἐν τῇ
 βορβόρῳ τῆς ἀμαρτίας εἰσάγωμεν· ὄλην δὲ τὴν καρδίαν αὐτῇ ἀναδόμεν, ὅλῃς δημιουργῶν καὶ ποιητῇ τυγχάνοντι, καὶ
 δῶρον ἡμιτελὲς οὐκ ἀξιούντι δέχασθαι. καὶ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Οὐτὼ καὶ Μωϋσῆς, φησι, νομοθετεῖ λέγων· ἀγαπή-
 σαις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· ἐνταῦθα δὲ μοι ἐξομολόγησιν τὴν
 εὐχαριστίαν δεκεῖ λέγειν· ἱμνήσω, φησιν, εὐχαριστήσω· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρῇ.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Εἰ μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὰ μεγάλα οὐ δείκνυνται δὲ μεγάλα, εἰ μὴ κριτὴν
 ἀρετῶν ἔχῃ· ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος καθ' ἑαυτὸν φαεινὸς καὶ διαυγὴς· καὶ τὴν οἰκουμένην διαλάμπει πᾶσαν· ἀλλὰ τοῖς κατὰ
 ὕψος νοσοῦσιν οὐκ ἐστὶ τοιοῦτος· ἀλλ' οὐ τοῦ ἡλίου τὸ ὕψος· ἀλλὰ τῆς ἐκείνου ἀσθενείας τὸ ἰλατταμα· ὅθεν
 εἶπε καὶ ὁ Σειράχ· „Τὰ ἔργα Κυρίου πάντα ἀγαθὰ, καὶ πᾶσαν χρεῖαν ἐν ἡμῖν αὐτῆς χορηγῆσει, καὶ οὐκ ἐστὶν εἰ-
 πεῖν τοῦτο τοῦτο ποιητότερον· πάντα γὰρ ἐν καιρῷ εὐδοκμηθήσεται· (Σειρ. λθ'. 33.) καὶ πάλιν· „Οὐκ
 ἐστὶν εἰπεῖν, τί τοῦτο, καὶ εἰς τί τοῦτο, πάντα γὰρ εἰς χρεῖας αὐτῶν ἔκτισται. (αὐτόθι. 21.)

αὐτὰ εἶναι ἀπηρητισμένα καὶ ἐξηκριβωμένα ἡγούν εἶναι ἐπιτήδεια εἰς ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ παρακινῶσι τοὺς συντοὺς καὶ φρονίμους νὰ τὰ ἐργάζωνται. διότι ποῶς βλέπωντας καὶ ἀκούωντας τὰ τοιαῦτα, ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν θέλει παρακινηθῇ εἰς τὸ νὰ τελειώῃ ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ὅπου τὰ τοιαῦτα ἔργα ποιεῖ; ἐκ τούτων γὰρ καταλαμβάνει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς εἶαι ὁ ποῦ τὰ ἐργάζεται, καὶ ὅτι ὁ ταῦτα ἐργάζομενος εἶναι φιλόανθρωπος. θελήματα δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ ζωοποιεῖ αὐτοῦ ἐντολαί. (1)

3: „Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Τὰ ἔργα, λέγει, τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐχαριστία καὶ αἰνέσις καὶ μεγαλοπρέπεια. ὅχι τὸ τὰδε ἢ τὸ τὰδε ἔργον τοῦ Κυρίου χωρὶς χωρὶς, ἀλλὰ καθολικῶς καὶ περιληπτικῶς καθὲς ἔργον τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ καθὲς ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἱκανὸν νὰ κινή εἰς μεγαλοπρεπῆ δοξολογίαν καὶ εὐχαρίστησιν τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ καθὲς λογικὸν νοῦν, ὅπου τὸ βλέπει καὶ

τὸ ἀκούει. νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον ἔργον Κυρίου, ἡ ἐνανθρώπησις αὐτοῦ. (2)

„Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς
τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Τοῦτο τὸ ρητὸν γράφει ὁ Δαβὶδ, πρὸς παρηγορίαν μὲν τῶν ἀδικουμένων, πρὸς σωφρονισμὸν δὲ καὶ διόρθωσιν τῶν ἀδικούντων. λέγει γὰρ ὅτι ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ᾔναι παντοτινὴ, προσμένει καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ τοὺς ἀδικητάς. ἵνα εἰς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, δώσῃ ἄνεσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀδικητάς, δώσῃ κόλασιν. ἢ λέγει ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι παντοτινὴ: ἥτοι ἀμεταβάτος καὶ ἀμετασάλευτος. (3)

4: „Μνησίαν ἐποίησατο τῶν θυμασίων αὐτοῦ.

Τὸ

(1) Ὁ θὲν φησιν ὁ Χρυσόστομος. „Ὅτω γὰρ φησιν εἶναι ἀπηρητισμένα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῖς προσέχουσι τρανοτάτην τὴν περὶ αὐτοῦ γνώσιν ἐντιθέται, ἀντὶ βιβλίων τοῖς ὁρῶσι γινόμενα. καὶ οὐ μόνον θεογνωσίαν, ἀλλὰ καὶ εὐταξίαν διδάσκοντα. ὁ δὲ Ἀπολλινάριος ἔργα Θεοῦ νοεῖ, οὐ μόνον τὰ ἐν τῇ κτίσει, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους γινόμενα θαύματα. θελήματα δὲ Θεοῦ νοεῖ τὰς ἀρετάς. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „Ἀπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα καὶ ἡ δημιουργία καὶ ἡ οἰκονομία καὶ μεγαλοφυΐα, καὶ ὑπερφυΐα καὶ τῆς παρὰ πάντων ἀνθρώπων ὑμνωδίας ἄξια. ἐξομολόγησιν γὰρ ἐνταῦθα τὴν εὐχαρίστησιν καλεῖ. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔργον τοῦ Θεοῦ φησιν, ἡ ἡμετέρα σωτηρία καθέστις, περὶ οὗ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε. „Τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. τοῦτο τὸ ἔργον διπλῆν τινα τὴν κατασκευὴν, τὴν μὲν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας προθέσεως, τὴν δὲ, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλοανθρωπίας κέκτιται. ἡμῶν γὰρ τὸ αἰτῆσαι, αὐτοῦ δὲ, τὸ δοῦναι. οὐκοῦν, ἡ μὲν ἐξομολόγησις ἡμῶν. τῇ γὰρ ἐξομολογεσθαι ἀναχῶρησιν τῆς πονηρῆς πολιτείας, ἐπιθυμίαν δὲ τῆς ἀγαθῆς ἐνδείκνυμεθα. ἡ μεγαλοπρέπεια δὲ τοῦ Θεοῦ. μεγάλη γὰρ ὄντι πρέπει τοὺς μικροὺς οἰκτεῖραι καὶ τοὺς ταπεινοὺς ὑψῶσαι. ὥς ἐξ ἑκατέρου τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας δηλαδὴ, καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τῆς ἡμετέρας, γινεται. (ἐν τῇ ἐκδόδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ἐκπεσον τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἱκανὸν εἰς εὐχαρίστησιν τὸν Θεοτὴν παραπέμψαι. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. διὰ τί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; ἀλλὰ καὶ τὸ σκότος καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ὁ ἡμῶν καὶ ἡ εὐθυμία. καὶ ζωὴ καὶ θάνατος, καὶ πάντα τὰ ὁράμενα, ἱκανὰ πρὸς δοξολογίαν διεγείρει. εὐεργετῶν οὖν καὶ τὴν γένναν ἠπειλήσας. καὶ ὥσπερ οἱ πατέρες οὐκ ἔλαττον κύπτοντες ἢ θεραπεύοντες πατέρες εἰσιν. οὕτω καὶ ὁ Θεός.

(3) Ὁ θὲν λέγει ὁ Χρυσόστομος. „Μὴ τοίνυν θορυβοῦ συκοφαντοῦμένους ἀνθρώπους ὁρῶν, ἐπιηρεαζομένους παρὰ τὴν ἀξίαν, κακῶς πάσχοντας. μένει γὰρ δικαιοσύνη ἀδίκων. μένει ψῆφος καθαρὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ παρὰ

Τὸ ἐμνήσθη, καὶ τὸ μνείαν ἐποίησατο, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ οἱ Προφῆται λαμβάνουσι πολλαῖς φοραῖς, καθὼς ἐν ἄλλοις εἰπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος ἐνεργεῖ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, καὶ δὲν παύει ἀπὸ τοῦ να θαυματουργῇ εἰς κάθε γενεάν· ἵνα διὰ τῶν θαυμασίων τούτων τραβίξῃ τοὺς παχυτέρους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ· καθὼς ἔκαμε τοιαῦτα θαυμάσια εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κατακλισμοῦ, καὶ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν, καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν Σοδόμων, καὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ· καθὼς τοιαῦτα ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Αἴγυπτου, εἰς τὴν ἐρήμον, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Μακκαβαίων· καὶ καθὼς μάλιστα τοιαῦτα θαυμάσια ἐποίησεν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων· καὶ ἕως τῆς σήμερον τοιαῦτα θαυματουργεῖ κοινῶς, μερικῶς, εἰς οἰκίας, εἰς πόλεις, καὶ εἰς κάθε μέρος τοῦ Κόσμου, καθὼς ἐκφράζει ὁ Χρυσορρήμων. (1)

51. „Τροφὴν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν·“ καὶ ἐδῶ δύναται νὰ ἀπορήσῃ τις· διατὶ λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος δίδει τροφὴν εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτόν, εἰς καιρὸν ὅπου δίδει τροφὴν καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν τὸν φοβοῦνται; ἡμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα, ὅτι τροφὴν ἔδωκε λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχικὴν καὶ λογικὴν καὶ πνευματικὴν τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸν ὅποιον ἐξαιρέτως δίδει ὁ Κύριος εἰς μόνους ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβοῦνται· τροφὴ δὲ ἡμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ὁ μυσικὸς δεῖπνος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἢ λέγει τούτο ὁ Προφητὰν· καθὼς πολλοὶς φοραῖς ὁ Θεὸς τρέφει καὶ μετὰ αἰθιρὴν τροφὴν ἐκείνους, ὅπου τὸν φοβοῦνται, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς ἀνάγκην καὶ ἀπορίαν· καθὼς ἔθεψε τὸν Ἥλιον, τὸν Δανιὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, καὶ ἄλλους πολλοὺς, κατὰ τὸν Δίδιμον. (2)

„Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθῆκης αὐτοῦ.“

„Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος.“

Ὁ Κύριος, λέγει, ὅπου τὰ ἀνωτέρω ποιεῖ θαύματα, εἶναι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων· διατὶ ἐλεῶν καὶ οἰκτιρῶν τοὺς ἀνθρώπους ταῦτα ποιεῖ, θέλων τὴν αἰώνιον αὐτῶν σωτηρίαν.

Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐρμηνεύουσι τὸ ρητὸν τοῦτο, ὅτι ἐνθυμήθη ὁ Θεὸς τὴν διαθήκην αὐτοῦ· ἤτοι ἐνήργησε καὶ ἀμετάβλητον ἐποίησε τὴν διαθήκην αὐτοῦ, τὴν διαλαμπάνουσαν διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ, καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ἐρμηνεύομεν·

- χουσα· εἰ δὲ νῦν αὐτὴν ἐπιζητεῖς, ὅρα μὴ κατὰ σαυτοῦ πρώτου τὴν ψῆφον ἐξενέγκῃς, ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐδὲν ἄδικον τῶν γινομένων· ἀλλὰ πάντα τῇ δικαίᾳ κοσμεῖται· δι' αἰῶνος γὰρ τούτῳ χρώμενος πρυτανεῖε τὰ σύμπαντα.“
- (1) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „Τῶν παλαιὰ διὰ τῶν Προφητῶν προειρημένων μνείαν ποιησάμενος ὁ Χριστὸς, ἔργοις ἐπλήρωσε τὰ προρρηθέντα· οὗτοι γὰρ θεῖα Πνεύματι προύλεγον θεσπίζοντες τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ θαυμάσια· αὐτίκα γοῦν Ἡσαΐας φησι· „Καὶ ἔσται σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῇ οἰκῇ Ἰσραὴλ (Ἠσ· η', 18.) κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, λέγει ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφάτ, ὅτι μνείαν ἐποίησατο τῶν ἀρχαίων θαυμασίων ὁ Θεὸς τῶν ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν· τῇ γὰρ νῆα καὶ κατ' ἡμᾶς νίκη ἀνέμνησεν ἡμᾶς, ὅπως τοὺς Αἰγυπτίους ὕδασι ἐκάλυψε, τοὺς Ἀμαλκιτίτας τῇ ἐκτάσει τῶν Μωσέως χειρῶν κατηκόντισε· καὶ τὰ λοιπὰ ἐποίησε θαυμάσια, καὶ τὰς πολυθρύλητους θαυματουργίας, τὰς ψευδεῖς παρὰ τοῖς ἀπίστοις νομιζόμενας, ἔδειξας ἀληθεῖς.“
- (2) Διὰ τοῦτο καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἀρμοδίως λέγονται ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐν τῇ μετὰ τὴν τράπεζαν τοῦ κ-ρίστου εὐχαριστίᾳ.

νεύομεν, ὅτι τὸ ρητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον· θέλει ἐνθυμηθῇ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πρέποντα, τὴν διαθήκην, ὅπου ἔδωκε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Πατριάρχας· δηλαδή· „Ὅτι ἐν τῇ σπερματί σου (ἦτοι ἐν τῷ Χριστῷ) εὐλογηθήσονται πᾶν. τὰ τὰ Ἔθνη. (Γέν. κβ'. 18.)

6 : „ Ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγηλε τῷ
„ λαῷ αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κλη-
„ ρονομίαν Ἐθνῶν.

Εἰς μὲν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων εἰδειξεν ὁ Θεὸς ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ· ἤγουν δύναμιν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν τότε γενομένων θαυμασίων· εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, εἰδειξεν ἰσχὺν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων τῶν γινομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησίν του· διὰ τὸ τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους δώσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν ἔκατοῦκουν πρότερον τὰ Ἔθνη· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς δώσῃ καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν τῶν ἄλλων Ἐθνῶν· ὅσων δηλαδὴ ἐκυρτευσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Χριστιανῶν. (1)

7 : „ Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ
„ κρίσις.

Χεῖρας τοῦ Πατρὸς Μερικοὶ ἐνόησαν τὸν Τίον καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθὼ δημιουργικὰς τῶν πάντων· τούτων δὲ ἔργα εἶναι, τοῦ μὲν ὁγίου Πνεύματος ἡ ἀλήθεια· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· „ Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος δηλαδή) ὁ δηγήσει ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (Ἰω. ις'. 13.) τοῦ δὲ Τίου ἔργου εἶναι ἡ κρίσις· „ Πᾶσαν γὰρ φησι, τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Τίῳ (Ἰω. ε'. 22.) ταῦτα γὰρ τὰ δύο τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κρίσιν, εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ εἰς τὸν Τίον ἀναφέρει πολλαῖς φοραῖς· ἡ Γραφή· ἢ λέγει, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀληθινὰ, καὶ ὅχι κατὰ φαντασίαν· καὶ δίκαια· ἦτοι εἶναι γεμῆτα ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ δίκης καὶ ἀπὸ οικονομίας κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ· „ Εὐαγγελίαν ἐξοίσει κρίσιν· (Ἡσ. μβ'. 3.) ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων τὸ ρητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ἡ Γραφή πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ἀλήθειαν, τὴν φιλανθρωπίαν· καθὼ σημανόμενον πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμῆτα ἀπὸ φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης· ἐπειδὴ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐμίγει ὁ Θεός· ὅς τὰ δύο ταῦτα· διὰ τὴν ἂν ἐμεταχειρίζετο μοναχὴν τὴν φιλανθρωπίαν, ὅλοι ἠθέλαμεν πέσωμεν εἰς ἀμέλειαν· καὶ ἂν πάλιν ἐμεταχειρίζετο τὴν δικαιοσύνην μοναχὴν, ὅλοι ἠθέλαμεν ἀπολεσθῶν, καὶ τινὰς δὲν ἠθέλε σωθῇ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„ Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, λέγει, εἶναι ἅξιαι νὰ πιστευῶνται. (2) ἢ, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἐντολαὶ εἴπε, νόησον πῶς εἶναι, πρῶτον μὲν αἱ τῆς κτίσεως

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσαΐας· „ Ταύτη τῇ ἰσχύϊ θαρρήσαντες οἱ Ἀπόστολοι, εἰς πάντα τὰ Ἔθνη κυριεύοντες ἐπορεύοντο, καὶ κληρονομίαν τὴν γῆν ὅλην, ἐπιστρέψαντες λόγοις τοῖς αὐτῶν καὶ πόνοις, ἐδέξαντο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Ὁ Ἀποστολικός, φησι, χορὴ τῷ κληθέντι πρὸς πίσιν λαῷ ἰσχὺν τῶν ἔργων ἀνήγγηλε τοῦ Χριστοῦ· ἀπὸ τοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἔργα αἰετὶ ἐργάζεται ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Τί ἐστι πιστὰ; βέβαια· μένονσαι· καὶ γὰρ παραβαθῶσιν, αἱ τιμωρίαι ἔπονται, καὶ αὐταὶ οὐ σαλεύονται· εἰ δὲ καὶ ἄνθρωποι παραβῶσιν, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὰς ἐκδικεῖ· μὴ γὰρ μοι λέγῃ, ὅτι, πρὸς ἀπειλὴν εἰρηται τὰ εἰρημικά· ἢ ὑπερβολικῶς· οὐδεὶς νομοθετῶν πρὸς ἀπειλὴν λέγει μόνον· ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονισμόν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Βασιλεὺς· „ Εἰ δὲ πιστὰ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, φανερὰ ἐκπτώσις πίστεως, καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων.

ἐντολαί, τὰς ὁποίας φυλάττουσι οὐρανός, ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη, τὰ ἄστρα, ἡ ἡμέρα, ἡ νύκτα, αἱ ἕρμι, ἡ γῆ, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ βρύσσαι, τὰ δένδρα, τὰ χορτάρια, καὶ καθολικῶς, ὅσα εἶναι ὄψυχα, καὶ ὅσα ἔρψυχα καὶ ὄλογα. δεῦτερον ἐντολας νήσον. τὰς ἐμφυτευθείσας ἐξ ἄρχῃς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας φυλάττουσι καὶ οὗτοι ἀκόμη οἱ ἔθνη, οἱ μὴ ἔχοντες νόμον γραπτὸν τρίτον δαδόντος ἐντολαί, τὰς γραπτὰς τοῦ διὰ Μωυσέως δοθέντος νόμου. τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον νήσον ἐντολὰς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εἶναι πρὸς ἡμᾶς βέβαιαι καὶ ἀμετακίνηται. διὰ τὴν ἀγκυρὰ καὶ μερικαὶ ἐντολαί τοῦ παλαιοῦ νόμου τοῦ Μωυσέως, μετεβλήθησαν εἰς τὸν νέον νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ὅμως μετεβλήθησαν εἰς τὸ καλλίτερον καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον. καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν δὲν δύναται νὰ ἀφανέσῃ αὐταῖς. „ Ἀμήν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὥς ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἡ ἰσχύς ἐν, ἡ μία Καραία οὐμὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, (τοῦ δεκαλόγου δηλαδὴ) ὥς ἂν πάντες γεννηταί. (Ματθ. ε. 18.) Καὶ πάλιν, ὁ οὐρανὸς γὰρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐμὴ παρέλθωσι. (Ματθ. κδ. 35.)

8: „ Ἐστηρικμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πεποιτημέναι ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐμψύχῃ.

Αἱ ἐντολαί, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι σέβει καὶ ποιητικαὶ καὶ ἀμετακίνηται, καὶ καὶ ἐνὰ ψεύδος δὲν εἰσίσταται εἰς αὐταῖς οὐδὲ σκοπὸν καὶ

ἐρεθὶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἢ καὶ ἄλλως, ἀληθείαν μὲν νήσον τὴν σαφήνειαν καὶ καθαρότητα, ἐμψύχῃ δὲ τὴν ὁδοποιίαν. διὰ τὸ ὅτι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθινὰ καὶ φανερά, καὶ δάσκαυσι, πῶς νὰ περιπατῇ τις τὴν εὐθείαν καὶ ἰσὺν ἐρεθὶν τῆς ἀρετῆς. (1)

9: „ Αὐτῶν ἀπέστειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην, αὐτοῦ.

Ὁ Πατήρ, λέγει, ἀπέστειλε τὸν υἱόν: ἦτον τὸν Χριστόν, λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν λαόν του. „ Εὐαγγελίσασθαι γὰρ φησι, πτωχοῖς ἀπέσταλέ με. κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἀφῆσιν (Ἠσ. ξα. 1) Καὶ πάλιν, Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν. (Ματ. α. 21.) Καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν, „ Ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτρωσις. (Α'. Κορ. α. 30.) (2) Ὁ Πατήρ, λέγει, ἐδιόταξεν εἰς τὸν αἰῶνα τὴν νέαν καὶ Εὐαγγελικὴν Διαθήκην αὐτοῦ. ἢ αἰῶνιον Διαθήκην αὐτοῦ, „ Δώσω γὰρ φησιν ὑμῖν Διαθήκην αἰῶνιον. (Ἠσ. νβ. 3.) Ὡς περὶ ἡ διὰ Μωυσέως δοθεῖσα τοῦ Θεοῦ Διαθήκη, ἦτον πρόσκαιρος κατὰ τὸ φαινόμενον δηλαδὴ μέρος τοῦ γραμματός, καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν καὶ σχιῶδες, ὅπου περιεῖχε τῆς νέας διαθήκης. ὅταν γὰρ ἡ νέα ᾔλθῃ, ἡ παλαιὰ ἐπαύσῃ.

„ Α.

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος, „ Διὰ τὴν ἐστηρικμέναι: ὅτι αἱ Μωσέως μὲν ἐντολαί, πρὸς καιροὺς γεγενῆσιν· αἱ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, διαρκεῖς, ὅτι εἰς τὸν παρόντα μόνον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μέλλοντα διαμένουσιν. ὁ δὲ Χρυσόστομος, τί ἐστὶν, λέγει, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐμψύχῃ; οὐδὲν ἐν αὐταῖς, φησι, ἐκλογὴν, οὐδὲ σφαγαλιώδες, οὐδὲν ἀσάφες, οὐδὲ πρὸς χάριν τινα, ἢ πρὸς ἀπέχθειαν, ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον καὶ λυσίτελες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἠσύχιος, „ Λύτρωσιν, λέγει, τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος γενομένην, περὶ ἧς καὶ Ζαχαρίας ἦδεν τοῦ Χριστοῦ συλληφθέντος, προσφιλῶς αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἔλεγε, εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ Δίδυμος, „ Ἡ λύτρωσις αὕτη, οὐχ ἑτέρα ἐστὶ τοῦ εἰπόντος, „ Καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν, τῷ γὰρ αὐτοῦ τιμὴν αἵματι ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς, τῆς πατροπαράδοτου, καὶ τὰ τὸν Κορυφαῖον.

„ Ἅγιον καὶ φοβερόν τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ .

Τὸ ὄνομα . λέγει , Χριστός , ἅγιον μὲν εἶναι , καθὼ ποιεῖ μυρία θαυμάσια . φοβερόν δὲ εἶναι , καθὼ διώκει Δαίμονας , καὶ ἰατρεύει ἀσθενείας . αὐτίκως δὲ αὐτὸ εἶναι ἅγιον , λοιπὸν χρειάζεται καὶ εὐλόγια ἅγια διὰ τὸ προφέρειν καὶ τὸ δοξολογῶν . (1).

10 : „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου , σύνε-
σις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιουσιν
αὐτήν .

Πηγὴν , λέγει , καὶ ρίζα , καὶ ὑπόθεσις σο-
φίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου . ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θε-

ολόγον Γρηγόριον „ Οὗ φόβος , ἐν τοῶν τήρησις • οὗ δὲ τήρησις , καθαρσις • οὗ δὲ καθαρσις , ἔλλαμ-
φισ • ἔλλαμφισ δὲ πόθου πλήρωσις • (2) Εἰς ἐ-
κείνους δὲ λέγει , ὅπου ποιῶσι τὴν σοφίαν καὶ
ἐργάζονται καὶ ἔχουσιν αὐτήν , εἰς ἐκείνους , λέγω ,
δίδεται σύνεσις ἀγαθὴ • διατὶ εἶναι καὶ σύνεσις προ-
νηρά • ὅθεν γέγραπται • σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι •
(Ἱερ. δ΄ . 22 .) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως • ὅτι ἡ σύνεσις ,
ἀγαθὴ εἶναι : ἥτοι ὠφέλιμος , ὅχι εἰς ἐκείνους , ὅπου
ἔχουσι ταύτην ἀπλῶς • ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους , ὅπου
μεταχειρίζονται αὐτήν εἰς ἔργα καὶ λόγια ἀγαθὰ . (3)

„ Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα
τοῦ αἰῶνος .

„ Ἡ αἴνεσις , λέγει , καὶ δοξολογία τοῦ Χρι-
στοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος • „ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ φοβερόν : τούτῃ ἐκπλήξεως γέμον καὶ θαύματος πολ-
λοῦ • εἰ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερόν , πόσῃ μᾶλλον ἡ οὐσία ; πῶς δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερόν ; Δαίμονες αὐτὸ τρε-
μουσι • νοσήματα δέδοικε • τούτῃ κεχηρμένοι τῷ ὀνόματι οἱ Ἀπόστολοι τὴν εὐκλειάν κατὰρθωσαν ἅπασαν • τοῦ-
τῃ Δαβὶδ ἀντὶ πολλοῦ χρησάμενος , τὸν βάρβαρον ἐκείνον κατέβαλε • τούτῃ τὰ μυρία καταρτίσθαι πράγματα • τοῦ-
τῃ τὴν ἱερὰν μυσαυγούμεθα μυσαυγίαν • εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος • „ Ἅγιον μὲν , ὅτι Χριστὸς ὀνομάζεται • τὸ
δὲ τοῦ Κυρίου χρίσμα , πάσης ἐστὶν ἀγιοσύνης πλήρωμα • περὶ οὗ φησιν Ἰωάννης • „ Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε
ἀπὸ τοῦ ἁγίου • φοβερόν δὲ , ὅτι καὶ κριτὴς λέγεται • φησὶ γάρ • „ Ὁ Πατὴρ κρίνει εὐδένα , ἀλλὰ τὴν κρίσιν
πέσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ . καὶ ὁ Θεοδώριτος • „ Τοῖς μὲν πιστεύουσιν ἅγιον καὶ τριτόντου , καὶ πηγάζον τῶν ἀγαθῶν
τὴν φεραν • τοῖς δὲ ἀπιστοῦντας , καὶ παρανομία συζῶντας , κολάζει καὶ τιμωρεῖται .

(2) Καὶ πάλιν λέγει ὁ Ἰδιος Γρηγόριος • „ Τί ἐστιν ἀρχή ; πηγὴν , ρίζα , ὑπόθεσις • ὅταν γὰρ κρηπίς καὶ βάθρον
πρὸς τελείωσιν , καὶ εὐλάβεια , καὶ ὡς ἂν τις εἴποι , πρῶτον σπάρτανον , καὶ σοιχεῖον • οὐ γὰρ ἀπὸ θεωρίας ἀρχαίους
εἰς φόβον καὶ καταλήγειν , ἀλλὰ φόβῳ χειριζομένους καὶ καθαίροντας , καὶ ἐν οὕτως εἶπω λεπθυνομένους , εἰς εὐφρο-
σύνην • (παρὰ τῷ Νικητῇ .) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος • „ Σοφίαν οὐ τὴν εὐχλωτίαν λέγει , ἀλλὰ τὴν τῶν
θεῶν ἐπίγνωσιν • εἰσαγωγικὸς ποῖνον ὁ φόβος • τῶν δὲ τελείων , τῆς ἀγάπης ἡ κατῆσις .

(3) Ἄλλος δὲ λέγει σὺν τῷ Θεοδώρῳ • „ Οὕτως ὁ θεῖος φόβος ἀρχὴ σοφίας γίνεται εἰσαγωγικὸς ὢν σοφίαν δὲ
ἐνταῦθα φησιν , οὐ τὴν ἐν ῥήματι , ἀλλὰ τὴν ἐν πράγματι • οὐ τὴν εὐχλωτίαν , ἀλλὰ τὴν ἐν τῶν θεῶν ἐπίγνωσιν •
ἐπεὶ καὶ οἱ ἔξωθεν τοῦτο σοφίαν ὠρίσαντο , θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων διάγνωσιν • ταύτην δὲ τὴν τέχνην ὁ τοῦ
Θεοῦ φόβος διδάσκει , πονηρίαν ἀναισῶν , ἀρετὴν ἐμφυτευόν , πρὸς οὐρανὸν μεδιζάς • τί δὲ τῆς ποιότητος ψυχῆς σο-
φώτερον ; οὐκ ἀρκεῖ μέντοι ἡ γνώσις κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον εἰς τελείωσιν • ἀλλὰ χρήζει ἡ θεωρία τῆς πρά-
ξεως , καὶ προσήκει τὸν θεῖον ἠξιομένον συνέσεως , τοῖς ἔργοις τὴν γνῶσιν δεικνύναι , καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ πρᾶτην σοφίαν
καταρτίζον • αὕτη δὲ ἐστὶν , οὐχ ἡ λόγῳ λαμβανόμενη , ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχόμενη σύνεσις • σύνεσις γὰρ
ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτήν φησιν , ἀλλ' οὐ τοῖς πηρὺς • τούτῃ τοῖς διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυμένοις , οὐ τοῖς
διὰ λόγων ἐπαγγελλομένοις • οὐ γὰρ ἀκρατὴν ζητεῖ μόνον • ἀλλὰ καὶ ποιητὴν • (παρὰ τῷ Νικητῇ .) λέγει δὲ
καὶ ὁ Εὐσέβιος • „ Ἡ σύνεσις τότε ἀγαθὴ τυγχάνει , ὅτε ἔργοις ἐπιτελεῖται • διὸ τὴν σύνεσιν , οὐχ ἀπλῶς ἀ-
γαθὴν εἶπεν , ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτήν • τοῖς γὰρ ποιῶσι τὴν σύνεσιν κατὰ τὸν Δίδυμον , οὐχ ἐπὶ τῇ αὐ-
τῇ τῆς ἀρετῆς , ἀφελείᾳ ἔσται • ἐξ ἧς ἀφελείας μανθάνουσι τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς .

σοῦ μένει παντοτινὴ καὶ ἀτελεύτητος κοντά εἰς τοὺς πόν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ αἰνοῦμεν καὶ νὰ εὐχαριστοῦμεν Ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοι- αὐτὸν πάνποτε . (1) .

ΨΑΛΜΟΣ . ΡΙΑ΄ .

„ Ἀλληλούϊα . ”

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι το προοίμιον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι πολλὰ ἀκόλουθος μετὰ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον, ὡς μέρος ἐκείνου· διότι τὸ τέλος μὲν ἐκεῖνου λέγει „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἡ ἀρχὴ δὲ τούτου λέγει „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· λέγουσι δὲ Μερικοί, ὡς ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Ὠριγένης, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιδύω γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καὶ ἡ ἀρχαὶς τῶν στίχων τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ κειμένῳ ἔχουσι τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, ὡς προείπομεν· ὅθεν καὶ σιχειώσις, ἡ σιχειωτικὸς καὶ Ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ δὲ, τὰ μὲν σιχειὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου εἶναι εἰκοσιδύω· οἱ δὲ σίχοι τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο, εἰς μὲν τὸν καθ' ἓνα στίχον ἀπὸ τοὺς ὀκτώ, τίθενται δύο σιχειὰ τοῦ Ἀλφαβήτου, εἰς δὲ τοὺς τελευταίους δύο, τίθενται τρία σιχειὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀλφαβήτου, ὡς λέγει Ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπῶτι αὐτοῦ Ψαλτηρίου· καὶ οὕτως οἱ δέκα σίχοι, περιέχουν τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλφαβήτην, καὶ ἐν τῷ προτέρῳ Ψαλμῷ εἶπομεν, φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐγράφητο μὲ τὰ σιχειὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, διὰτὶ εἶναι ἠθικώτατος . (2)

1: „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν
„ Κυρίου .

Εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δα-
βὶδ, πῶς ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει σοφὸν ἐκεῖνον
ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ποῖα αἰνεσις εἰπέμοι, ἡ εὐχαριστία, ἡ δοξολογία ἢ διὰ τῶν ἔργων· ἢ ὁ Εὐ-
σέβιος· „ τέλος, φησι, τῶν μακαρίων τὸ πρὸς Θεὸν εἶναι, ἢ παρεσθάναι αὐτῷ ἢ μόνῃ τῇ αὐτοῦ Θεολογίᾳ ἢ αἰ-
νέσει σχολάζειν· ἢ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦτο κατάλληλον τοῖς Θεολογοῦσι τὸ λέγειν, ὅτι ἡ αἰνεσις αὐτοῦ· Θεολο-
γηθέντος δηλαδὴ, μένει ἐπ' ἀπειρον· ἐπεὶ γὰρ ὁ ὑμνοῦμενος ἀθάνατος, ἀνάγκη ἢ τὴν αἰνεσιν αὐτοῦ ἀτελεύτη-
τον εἶναι, ὡς διαρκεῖν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδασκαλίαν εὐσεβείας τοῖς βουλομένοις προσφέρει· ἄλλοι
δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι σχεδὸν μία ἐξηγήσις τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τοῦ λέγον-
τος .

ὅπου τὸν ἔχει. ἡ ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου. εἰς τοῦτον δὲ λέγει. ὅτι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει μακάριον τὸν φοβούμενον. Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. δὲν εἶναι ὅμως μακάριος ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται ἀπλῶς τὸν Θεόν. διὰ τὴν τοιοῦτοντρόπως τὸν φοβούνται καὶ οἱ Δαίμονες. ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν διὰ τὴν φυλάττει τὰς ἐντολάς του. ὁ μὲν γὰρ ἀπλῶς φόβος τοῦ Θεοῦ, εἶναι φόβος ψιλὸς καὶ νεκρὸς. ὁ δὲ φόβος, ὅπου κάμνει νὰ φυλάττει τινὰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἶναι φόβος ἐνεργὸς καὶ ζωντανός. (1)

Θεοῦ, τοῦτο γὰρ ἔχει νὰ εἰπῇ τὸ, θέλῃσι σφόδρα, καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Δαβὶδ δείχνωντας τὴν ἡδονὴν, ὅπου ἔχει εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἔλεγε, Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ὥς ἡγάπησα. (Ψαλ. ρη.) καὶ πάλιν, Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. (αὐτὸς τὸ (2))

2: „Δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ· γενεὰ εὐθέων εὐλογηθήσεται.

„Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα.

Εκεῖνος, λέγει, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεόν, αὐτὸς θέλει χαρὴν καὶ εὐφρανθῇ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ

Τὸ σπέρμα, λέγει, τοῦ φοβουμένου τοῦ Κυρίου, θέλει γένει δυνατὸν εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ καὶ δυναμύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν ἐναντίον ἐκείνων, ὅπου τὸ ἐνοχλοῦσι καὶ ἐλάπτουσι. σπέρμα δὲ αὐτοῦ εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ τῆς ἀρετῆς του καὶ τὰ

τος. „Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφελιμὸς ἐστίν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης (Α΄. Τιμ. δ΄. 8.) αἵτινες ἐπαγγελίαι συνηθροισμέναι εἰσιν ἐν ταῦτα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον. „Ἡ ἀνδρία, οὐ σώματος, ἀλλὰ ψυχῆς ἐστὶν ἀρετὴ. ἔνθα οὐκ ἐνὶ ἀρεσῇ καὶ θῆλυ. ἀλλὰ πᾶσαι (αἱ ψυχὰς δηλαδὴ) κατ' εἰκόνα Θεοῦ γινόμεναι, τὸν αὐτὸν ἔχουσι τύποι, καὶ τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως. διὰ τοῦτο οὐ πρὸς τὰ σώματα διαφέρεται ὁ λόγος. ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς συνάπτεται. πολλὰ γοῦν γυναῖκες, ἀσθενέστεραι τῷ σώματι τυγχάνουσαι, ὅμως τῇ πίστει τῆς ψυχῆς ἀνδρεύτεραι τῶν ἀνδρῶν ἐγένοντο. ὡς Σωσάννα κατὰ τῶν Κριτῶν. ὡς Ἰαήλ κατὰ τοῦ Σισάρα. καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τῶν Ψαλμῶν τὸ Πνεῦμα, τὸν κοινὸν ἀπάντων ἐν Χριστῷ μακαρισμὸν διηγούμενον, τῷ ἀνδρὶ τίθησι τοῦτο λέγων. „Μακάριος ἀνὴρ. οὐ γὰρ δὴ γυναῖκας ἀλλοτρίας ἠγάγετο ταύτης τῆς ἐπαγγελίας, καὶ μόσις ἀνδράσι ταύτην ἀρμόζειν. ἀλλ' εἶδος μίαν εἶναι τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρίας, τοῦτο ἕνεκεν κοινῷ ὀνόματι λέχεται ἀνθρώπων λέγον. Μακάριος ἀνὴρ. ἵνα, ὡς ἀπὸ τῆς ἀνδρίας ὀνομασθέντος τοῦ ὀνόματος (τοῦ ἀνδρός) κοινὸν πάντες τὸν μακαρισμὸν ἐγέσσωται ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. οὕτω καὶ ταῦτα, οὐκ ἀνδρα μακαρίζει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνδρίας ὀνόματι καὶ γυναῖκας περιλαμβάνει. (παρὰ τῷ Νικητῇ.) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἶπεν φοβούμενον τὸν Κύριον καλεῖν, πάντα τὸν ἐξ ἐθνῶν προσιόντα τῷ Θεῷ. ἐν γὰρ τῷ ρλδ'. Ψαλμῷ μετὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἀαρὼν καὶ Λευὶ εἰς θῆνον καλεῖ τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. οὐκοῦν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, οὐκ ἄλλος τις ἂν εἴη ὁ μακαριστὸς τοῦ ἐξ ἐθνῶν προσεληλυθότος τῷ Θεῷ λαῷ, ὅν τινα ὀνομάζει φοβούμενον τὸν Κύριον. οὐκ ἂν ἦν μακάριος ὁ τοιοῦτος, εἰμὴ καὶ τὸ ἐξῆς αὐτῷ ἐποιετο, τὸ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θέλειν σφόδρα. ἐπεὶ καὶ οἱ Δαίμονες φοβούνται τὸν Θεόν τὸν φίλον φόβον τὸν ἀπὸ τῆς γνώσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρημων. „Πῶς δ' ἂν γένοιτο τὸ θέλειν ταῖς ἐντολαῖς σφόδρα; ὅταν μετὰ ἀκριβοῦς καὶ φοβώμεθα καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν. εἶπε δὲ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θέλειν σφόδρα. καὶ οὐκ εἶπε τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ποιῆσαι. ἀλλ' ἕτερον τι πλεον ἐτίθει. ποῦν δὴ τοῦτο; τὸ μετὰ προθυμίας αὐτὰς ποιεῖν. τὸ ἐρασῆς αὐτῶν εἶναι σφοδρὸς. τὸ φιλεῖν αὐτάς, μὴ διὰ τὸν μισθὸν τὸν ὑπὲρ αὐτῶν κείμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν θιντα αὐτὰς. τὸ μὴ φόβῳ γενένης, μηδὲ ἀπειλῇ κολάσεως, μηδὲ ἐπαγγελίᾳ βασιλείας. ἀλλὰ διὰ τὸν νομοθετήσαντα, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὰς ἐντολάς ἐκπληροῦν. τὴν γὰρ δυσκολίαν οὐχ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ἴαθυμία ποιεῖν εἰώθεν. ὡς εἴτις μετὰ προθυμίας τὰ θεῖα ἐπιτάγματα δέχεται, κοῦφα καὶ ῥῆσα αὐτὰ ὀφεται ὄντα καὶ τὰ τραχύτατα.

τά τὸν Ἡσύχιον, καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου φυλάττουν τὴν ὁμοιότητα καὶ γνησιότητα τῆς ἐπαινετῆς πολιτείας του καὶ κληρονομῶν, ὡπὼν μίαν κληρονομίαν, τὰς ἀρετὰς τοῦ διδασκάλου των. θέλει δὲ ἐπαινεθῇ ἡ γενεὰ τῶν εὐθέων κατὰ τὴν καρδίαν, ἀπὸ τῆς γενεᾶς πάλιν τῶν μὴ διεσπασμένων, ἀλλὰ ὀρθὰ φρονούντων.

(1)

3 : „Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Δόξα, λέγει, παρὰ Θεοῦ καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εὐρίσκειται, εἰς τὸ ὁσπῆτιον ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου φοβεῖται τὸν Θεὸν κατὰ

τὸν Χρυσόμομον. ἡ δόξα μὲν δοθῆσεται εἰς αὐτὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὅπου τὸν τιμῶν διὰ τὰς ἀρετὰς του. πλοῦτος δὲ, τὸ νὰ πλουτῇ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκείνα, ὅπου θέλει ἀποκτήσει. καὶ ταῦτα γὰρ λαμβάνει ὅταν θελήσῃ, διὰ τὴν πίσιν καὶ παρρησίαν, ὅπου ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη του ἔγουν ἡ δικαιοσύνα αὐτὸν ἀρετῇ του μένει ἀδιάφθορος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, συναπερχομένη μὲν αὐτὸν μετὰ θάνατον. (2) :

4 : „Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐ-
„ΐεσιν· ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων καὶ
„δικαίος.

Ο' Θεός, λέγει, ἀνέτειλεν εἰς ἐκείνους, ὁ
τοῦ

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόμομος. „Τουτέστι δυνατόν ἔσαι ἢ πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας, ἢ πρὸ τῆς πείρας τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖ· ἡ γὰρ ἀρετὴ, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχει ἢ πρὸ τῶν ἐπαθλῶν· ἢ πέτρας ἐστὶ σφαιροτέρα· ἢ ἀδάμαντος ἰσχυροτέρα· ἢ δυνατόν ἔσαι ἐν τῇ γῇ τῶν πραγμάτων εἰς τὸ ἀπολαβεῖν τὰς ἀμοιβὰς, ὡν εἰργάσαντο. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Ἐπειδὴ τοῦτο ἀξιόγραφον ἐδόκει τοῖς τινικᾶδε ἀνθρώποις, τοῦτο τοῖς φυλάττουσι τὰς ἐντολάς δάσειν ὑπεισχυεῖται τὸ ὄφρον· ἢ δὴ ἢ ἔδωκεν. διὰ μὲν τὸν Ἀβραάμ τῷ Ἰσραήλ· διὰ δὲ τὸν Δαβὶδ, τοῖς ἐξ αὐτοῦ· ἢ διὰ τὸν Ἰσραήλ, τοῖς ἐκγόνοις, ἢ ταῦτα παρανόμοις γεγεννημένοις. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „Τοῦ μακαριζομένου ἀνδρὸς ἐπὶ τῷ ἔχειν τὸν τοῦ Κυρίου φόβον τὸ σπέρμα, ὃ σπείρει εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τὴν σπουδαίαν ἢ καλὴν καρδίαν αὐτοῦ, δυνατόν ἐστιν, ὡς ἑκατονταπλασίονα καρπὸν ἐνεργεῖν. τῶν μὲν γὰρ φαύλων τὰ σπέρματα, ἢ σπείρουσιν εἰς τὴν σάρκα τὴν ὀλικὴν ἢ γεῶδην ἐξίν αὐτῶν, ἀσθενεῖ· διὸ ἢ θείρουσιν ἐκ τῆς σαρκὸς φθαρὰν· τῶν δὲ σπειράντων εἰς τὸ πνεῦμα, δυνατόν τὸ σπέρμα, ὅθεν ἢ θείρουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόμομος. „Οἶδε πλοῦτον καλεῖν ἡ Γραφὴ τὸν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις ὡς ὅταν λέγῃ. „Πλουτεῖν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς. ἢ πάλιν. „Εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε ἐνεστώτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ἡμῶν ἐσιν· εἶδες μέγεθος πλοῦτος; οὗτος γὰρ ἀληθῶς πλοῦτος· ὡς οὐ γὰρ ἕτερος, ὄνομα πλοῦτου ψιλόν, πλάγματος ἔρημον· ἢ κατὰ ταῦτα δὲ, τί τῶν Ἀποστόλων πλουσιώτερον, οἷς καθάπερ ἐκ πηγῶν ἀπαντα ἔρρει, ἢ πλοῦτος αὐτοῦ, οὐ κατεῖχε τῶν χρημάτων; τοῦτο γὰρ μάλιστα πλοῦτος, τὸ μὴ δεῖσθαι πλοῦτον. ἢ δόξαν δὲ, εἶχον μὲν τὴν παρὰ Θεοῦ, εἶπετο δὲ ἢ αὐτὴ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἢ προσετίθετο. ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ ἔφησε, μένει εἰς τὸν αἰῶνα· τοιοῦτον γὰρ ἡ τῆς ἐλεημοσύνης δύναμις, κατὰ τὸν Χρυσόμομον, ἀθάνατον πᾶνμα ἢ ἀκήρατον. ἢ οὐδέποτε σβεσθῆναι δυνάμενον· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἀπαντα παρασφύεται, ὃ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης καρπὸς τῆς δικαιοσύνης τὸν ἀνθρώπον, ἢ διὰ τοῦτο δικαιοσύνης λεγεμένης, ἀθάνατος μένει διηνεκῶς, οὐδεμιᾷ δυσκολίᾳ καί τινι ἐλεγχόμενος· ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα συναποδημῶν, ἢ προαποδημῶν ἢ μονὰς εὐτρεπίζων. ὃ δὲ Ἀθανάσιος. „Καὶ ἡ δόξα ἢ ὁ πλοῦτος, φησι, (τοῦ φοβουμένου τὸν Θεόν) μὴ τῶν παρερχομένων λογιζέσθω· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἁγίοις εὐρίσκεται. ἢ ὁ Θεοδώριτος φησι. „Καὶ ταύτας ὡς πρὸς ἀτελεῖς ἔτι ἢ τῶν τελείων ἐπαίειν οὐ δυνάμενος, ποιεῖται τὰς ὑποσχέσεις· τοὺς γὰρ τελείους ὁ Δεσπότης Χρὶςτὸς πάναντία διδάσκει λέγων. „Μὴ κτήσῃσθε χρυσὸν, μὲν δὲ ἀργυρὸν, μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζωὰς ὑμῶν, μὴ πῆραν εἰς ὅδον, μὴ ὑποδήματα μὴδὲ ῥάβδον. ἢ πάλιν. „Εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπαρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι Μαθητὴς. οὕτω τῷ Σολομῶντι ἢ δόξαν ἢ πλοῦτον προσέθηκεν· ὅτι ταῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐδωρήσατο πλοῦτον. ἢ ὁ Δίδυμος. „Τοῦτο νοήσεις, ἀκούσας Παύλου λέγοντος. „Ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντας· ἢ μὴδὲν ἔχοντες, ἢ πάντα κατέχοντες· τίς δ' ἂν γάρ οἱτε πλουσιώτερος τοῦ κληρονομοῦ Θεοῦ, συγκληρονόμου δὲ Χριστοῦ;

παυ εὐρίσκονται εἰς τὸ σκοτὸς τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, φῶς ἐλευθερίας καὶ παρηγορίας. ἡ ἐννοεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέτειλεν ἐκ τῆς γῆς φῶς ἀληθείας εἰς ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὸ σκοτὸς τῆς πλάνης. ὁθεν καὶ ἔλεγεν, ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. (Γω. Η. 12) ἔξανέτειλε δὲ τὸ φῶς αὐτὸ εἰς τοὺς εὐθεῖς ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὅπου δύνανται νὰ φρονοῦσιν ὀρθῶς. διατὶ αὐτοὶ βλέπουν, καὶ γνωρίζουν τὸ τοιοῦτον φῶς. (1) ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἐλεήμων μὲν καὶ οἰκτιρῶν, καθὼ εἶναι ἀγαθὸς, δίκαιος δὲ, καθὼ εἶναι κριτὴς. ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν, ὅπου ἐπομήσαμεν τοῦ ρ. Παύλου: ἦτοι τοῦ, Ἐλπίσθε καὶ κρίσιν ἔσομαι σοὶ Κύριε. (2)

εὐρισκόμενους. καὶ ἔτι δὲ ἦτοι δανείζει εἰς ἐκείνους, ὅπου ἔχουσι χρεῖαν νὰ δανεισθῶν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῇ λσ. Παύλῳ. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος. ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων, θέλει μεταχειρισθῇ καλῶς τὰ λόγια του, λαλῶν μὲ διακρίσιν, καὶ ἔτι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ἀπερισκέπτως. ἡ καὶ θέλει διαθέσει καλῶς τὰ ἔδικά του πράγματα μετὰ διακρίσεως. ἔτι γὰρ καὶ ὁ Σύμμεχος ἐξέδωκεν. ἡ θέλει διαθέσει καλῶς τὰς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει ἀπολογίας του: τούτῃς θέλει ἐτοιμάσει διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, βοήθειας καὶ δαπανήσεις τοῦ αὐτοῦ του ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν εὐαγγελίῳ ἐκείνου πιστοῦ καὶ φρονίμου οἰκονομοῦ. (3)

5: „Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτιρῶν καὶ κληρῶν· οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει.

6: „Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται.

Ἀγαθὸς, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅπου σπλαγγνίζεται μὲν καὶ ἐλεεῖ τοὺς ἐν ἀνάγκῃ

ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ θεοφοβούμενος ἄνθρωπος δὲν θέλει σαλευθῇ ἀπὸ πειρασμοῦ εἰς τοῦτον

(1) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει. „Σκοτὸς ἡ Γραφή, ποτὲ μὲν τὴν ἀγνοίαν, ποτὲ δὲ τὰς συμφορὰς νομάζει. ἡ φῶς δὲ ὁσαύτως, ἢ μὲν τὴν γνώσιν, ἢ δὲ τὴν τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν προσαγορεύει. φησὶ τοίνυν, ὅτι ὁ Θεὸς ἡ ἀγνοοῦσιν ὑποδείξει τὴν ἀλήθειαν. ἡ ἐν πειρασμοῖς οὖσι ἡ θλίψει, τὴν οἰκίαν ἐπικουρίαν ὀρίζει. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος. „Διατὶ δὲ τοῖς ἔθνεσιν; ἐπειδὴ οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες μισοῦσι τὸ φῶς, ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενοι, ἡ παρέχειν αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ βούλονται.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „Εἰ γὰρ ἐλεήμων ἐστὶ ἡ τοὺς ἀμαρτανέντας πολλάκις συγχώμης ἔστι, πολλὰ μάλιστα τοὺς καταρτοῦντας οὐ περιόλεται ἀσεβανόντας ἀπελθόντας; ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μὴ ἀποδῇ, ἀποδώσει πάντως· εἰδὲ δίκαιός ἐστι. τὸ κατ' ἀξίαν ἐκαστῷ ἀποδώσει. καὶ ἐνταῦθα μὴ ἀποδῇ. ὅπου μάλιστα ἡ τῆς ἀνάστασις ἐστὶν ἀπόδειξις σαφεστάτη. ὅταν γὰρ πολλοὶ τῶν ἐπαρῶν φαίνονται μυρία παθόντες δεινὰ, ἡ τῶν πονηρῶν πολλοὶ πολλὰ ἀπολαύσαντες ἀδείας, ποῦ τὸ κατ' ἀξίαν ἐκαστῷ ἀποδίδεται, εἰ μὴ μέλλοι ἀνάστασις εἶναι ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις;

(3) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. „Ἀγαθὸς δὲ ἡ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ μεταδίδους τοῖς πλησίον ἐκ τοῦ χαρίσματος τοῦ δαθέντος αὐτῷ παρὰ Θεοῦ. ὅς κατὰ τὸν φρονίμον οἰκονόμον ἐν καιρῷ δίδους τὸ σιτομέτριον τοῖς συνδούλοις, οὐχ' ἀπλῶς ἡ ἀκριτῶς πᾶσι προθήσει τῆς μισθαγωγίας τὸν λόγον, ἀκούων. ἡ Μὴ σάλητε τὰ ἄγια τοῖς κυσίν. ὁ δὲ Χρυσόστομος φησιν. „Ὅρα πόσα τίθησι τὰ ἔπαθλα τῷ φιληθρώπῳ. ὅτι μὲν δυνάμει ὁ καρπός. ὅτι πειρασμῶν ἀπαλλαγὴν. τούτο γὰρ δίδει ὁ ἀνατελῶν αὐτῷ φῶς. ὅτι τὸν Θεὸν ἐκλήσει. ἡ γὰρ ὁ Θεὸς οἰκτιρῶν. ὅτι τῶν οἰκίαν ἀμαρτημάτων λήφεται συγχώμην. ἡ συνηγορίαν αὐτῷ παρασκευάζει ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει. τούτο γὰρ ἐστὶν, οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει. τούτῃς τεύχεται συνηγορίας. τεύχεται ἀπολογίας. οὐκ ἔστι αὐτῷ κατάκρισις τότε, ἀτε τῆς ἐλεημοσύνης διατεθείσης αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν καλῶς. ἕτερος δὲ ἐξημενυτὴς εἶπεν. „Οἰκονομῶν τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως. ταῦτ' ἐστὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πολλὰς ἀπολαύσαντας ἐν μέλει. οὐχ' ὑποσέσεται τι τῶν ἀτόπων, ἀτε ἀκριτῶς οἰκονόμος γινόμενος. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον.

τον τὸν αἰῶνα. ἐπεὶ καὶ εἶναι θεμελιωμένος ἀσφα-
λῶς ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ
ἐλπίδος καὶ ἀγάπης. καὶ ἐπεὶ ἔχει τὴν συνεί-
δασιν τοῦ ἀμετακίνητον ὡσαν ἄγκουραν. δὲν εἶπε
δὲ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλεύ-
θῃ, διατὶ „πολλοὶ εἰσιν αἱ θλίψεις τῶν δικαίων
(Ψαλ. λγ'. 19.) ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει σαλευθῇ. τοῦτο
γὰρ εἶναι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οἱ ἅγιοι μυρία πά-
σχοντες κακὰ δὲν μετατρέπονται. ἀλλὰ φυλάττουσιν
ἀκλινὲς καὶ ἀσάλευτον μέχρι τέλους τὸ ὀρθὸν φρόνη-
μά των. τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ εἶναι νίκη περιφανῆς. τοῦ-
το εἶναι λαμπρὰ φήμη καὶ ἀνακήρυξις τῶν τῆς ἀρετῆς
ἀγωνιστῶν. (1) ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἐλεήμων δὲν θέλει
σαλευθῇ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἠτοιμασθὲν γὰρ
φῆσι, καὶ οὐκ ἐταράχθην (Ψαλ. ρη'. 60.) μετὰ τὸ νᾶ
μὴ γνωρίζῃ εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ καίνενα ἄτοπον.

„Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δι-

„καίος“.

7: „Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσε-
ται“.

Ὁ δίκαιος, λέγει, καὶ ἐλεήμων ἄνθρωπος
θέλει ἐνθυμεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἀρε-
τάς του, ὅχι μόνον ζωντανὸς ὢν, ἀλλὰ καὶ
μετὰ θάνατον. (2) ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων καὶ δι-
καίος, δὲν θέλει δειλιάσει ἀπὸ εἰδήσιν καὶ ἀγγελίαν
φοβερὰν. δὲν εἶπε δὲ καὶ ἐδῶ, ὅτι δὲν θέλει ἀκού-
σει εἰδήσιν φοβερὰν κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀλλ'
ὅτι δὲν θέλει φοβηθῇ ἀπὸ τὴν εἰδήσιν αὐτὴν, ἐ-
πειδὴ καὶ ἔσειλε προτιμότερα τὸν πλοῦτόν του εἰς ἁ-
κλεπτον τρόπον: ἦγον εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς ἐ-
λεημοσύνης, καὶ ἐκεῖ σπουδαίει νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς
μετὰ θάνατον. κατὰ γὰρ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅ-
που ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑ-
μῶν. (Ματ. 5. 21.) Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν φοβεῖται

δ

ἐν μὲν τῷ παρόντι κινδυνεύοντας βίῃ πάντα τὰ ἐαυτῶν προτεσθαι, ὥστε ἐξωνήσασθαι τὸν κίνδυνον. ἐπὶ κινδύνῳ δὲ
μέλλοντας παραδίδωσθαι καὶ κολάσει, μὴ τοιαύτῃ κεχρησθαι οἰκονομίᾳ; διὰ δὲ τοῦτο φρόνιμον οἰκονόμον φησι
τὸν ἐλεήμονα. ὥς ὀλίγων πολλὰ ἀγοράζοντα χρημάτων, τὸν οὐρανὸν, ἱματίου· τὴν βασιλείαν, ἄρου· καὶ ψυχροῦ
ποτηρίου, τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ· τί γὰρ ταύτης τῆς οἰκονομίας γένοιτο ἂν ἴσον; ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ὁ
γὰρ τὸν οἰκεῖον Δεσπότην μιμούμενος φιλοτίμως θεραπεύει τοὺς ὁμοδούλους, οἰκτεῖραν μὲν, ὡς τῆς φύσεως κοι-
νωνός· κινδυνὸν δὲ, ὡς τὴν ἐκτίσιν παρὰ τοῦ κοινῷ προσμένον Δεσπότην. οὐδὲν δὲ ὁ τοιοῦτος ἀδιακρίτως ἐργάζε-
ται· ἀλλ' ἀρῶς χρώμενος τῷ λαγισμῷ, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα κοσμεῖ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος. „Οὐ τὸν
ἀπλῶς κινδυνεύοντα, ἀλλὰ τὸν ἐν οἴκῳ, χρῆσιν εἰκότως προσαγορεύει· ὁ μὲν γὰρ ἐλπίδι κέρδους, ὁ δὲ νόμῳ συμπα-
θείας κινδυνεύει καὶ μεταδίδωσι· σαφὲς τοίνυν ἐνταῦθα ὑπογράφει τὸν φιλόπτωχον. οὗτος δανείζει Θεῷ, οἰκτεῖραν τὸν
πτωχόν, ὡς Σολομὼν ἐν Παροιμίαις λέγει. „Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν. (Παρ. 19. 17.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἰδιὸς Χρυσόστομος. „Τὸ γὰρ θαυμάσιον τοῦτο εἶναι, ὅταν μὴ ἐν ἐφημέριᾳ τῶν πειρασμῶν τὸ ἀ-
σφαλὲς αὐτῷ ᾖ· ἀλλ' ἐν τῇ πυκνότητι τῶν μηχανημάτων ἀπερίτρεπτος μὲν δυνεκῶς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Πολυθρόλλητος, φησιν, ὁ τοιοῦτος ἔσται, καὶ παρὰ πᾶσιν αἰδίδιμος· καὶ αἰμύνησον
καταλείψει τὸ κλέος διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ μνημονευόμενος, οὐ μόνον ζῶν, ἀλλὰ καὶ θανών· προσίδησι δὲ ὁ Χρυσό-
στομῳ. „Πῶς οὖν οὗτος ἐν τῇ ζῇ περὶ σέβεται τι πονηρὸν, ὅταν καὶ τελευτῶν ἑτέροις διδάτκαλος γένηται εὐθυ-
μίας; ἵνα γὰρ μάθωσι καὶ οἱ σφόδρα ἄπιστοι, ὅτι ἀθάνατος αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἐν οὐρανοῖς μένει, ἐνταῦθα δίδωσι τὴν πε-
φάν· καὶ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ καταχωσθέντος, καὶ τῇ γῇ παραδοθέντος, ἡ μνήμη πανταχοῦ περιφέρεται· τοιαύ-
τη γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις· οὐκ εἶχει τῷ χρόνῳ, οὐ μαραινέται τῷ πλήθει τῶν ἡμερῶν· τοῦτο δὲ γίνεται διὰ
τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ δέεται τῆς παρ' ἐτέρων εὐφημίας· ἡ δὲ ἐν κακίᾳ ζῶντες, δέονται
τῶν ἐγκωμίων ἐκείνου· ὥς ἀπὸ τῆς εὐφημίας τῶν ἐτέροις κατορθουμένων, σπουδαιοτέρως γενέσθαι καὶ τῆς κακίας
ἀπαλλαγῆναι ποτε. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος. „Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐνταῦθα πλουτούντων ἢ βασιλευόντων, ἢ καὶ ἀλ-
λῃν κτήσαμένων τοῦ βίου περιφάνειαν, πρόσκαιροί τινες αἱ μνηταὶ τυγχάνουσιν· διὰ τοῦτο ἐδήλωσεν· ὅτι τῶν δι-
καίων οὐχ' οὕτως, ἀλλ' αἰώνια· ὁ δὲ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον σχολίοις λέγει. „Μὴ
μόνον οὖν ἡμεῖς τῶν ὁσίων μνημονεύομεν, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ μνημοσύνῃ τοὺς ἀνατίθεμεν· τὸ δὲ λεγόμενον
ἐν Προφήταις ἀναμνησθαι ἐνώπιον Κυρίου, οὐχ' οὕτω δεῖ νοεῖν, ὡς τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ ἀνανευμένης ἐν τῇ φαν-
τασίᾳ τοῦ μνημονικοῦ· ὅπερ ἐστὶ τῶν σαρκὶ προσδεδεμένων νοερῶν· τούτοις ἡμῶν συμβαίνει· ἀλλὰ μνήμη Θεοῦ

λέ-

ὁ δίκαιος καὶ ἐλεήμων, οὐδὲ ἐκείνους ἀκόμη, ὅπου φονεύουν μὲν μόνον τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ φονεύουν. (1)

„Ἐτοίμη ἡ καρδιά αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον.

8: „Ἐστήρικται ἡ καρδιά αὐτοῦ οὐ μὴ φοβηθῇ.

Ὁ Σύμμαχος εἶπεν, „Ἐδραία ἡ καρδιά αὐτοῦ. ἡ καρδιά, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος, εἶναι σερὰ καὶ ἀμετακίνητος ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅπου ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἐλπίζει γὰρ ὅτι θέλει νικήσῃ διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει ἐπιτύχει σωτηρίαν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ ἀπὸ κανέναν δεινόν (2)

„Ἔως οὗ ἐπίδη ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ.

Ἐχθροὶ τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος εἶναι οἱ Δαίμονες. ἡ καρδιά λοιπὸν, λέγει, τοῦ τοιοῦτου ἐλεήμονος εἶναι σερὰ, ἕως οὗ νὰ ἴδῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαίμονος ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὅπου αὐτοὶ μέλλουν νὰ πάθουν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. οὐδὲ

θέλει φοβηθῇ, ἕως οὗ νὰ πέσουν καὶ νὰ κρημνισθοῦν οἱ ἐχθροὶ του. πολλῶν δὲ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὑπερὰ ἀπ' οὗ κρημνισθοῦν. διότι εἰπὼν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἀμφίβολον καὶ ἀβέβαιον: ἤγουν ὅτι ὁ δίκαιος δὲν θέλει φοβηθῇ, ἕως οὗ νὰ κρημνισθοῦν οἱ ἐχθροὶ του, οὐδ' ἐσώπησε τὸ ἔξῃς, ὡς βέβαιον καὶ ἀναμφίβολον: ἤγουν ὅτι πολλῶν μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὁ δίκαιος, μετὰ τὸν κρημισμόν τῶν ἐχθρῶν του. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται ἀορίστως τὸ ἕως οὗ, ὡς εἰπομέν ἄλλαχού. (3)

9: „Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ δίκαιος, ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ ὑπάρχοντά του. μετὰ τὸ ἐσκόρπισα δὲ, ἐφάνερωσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν πλουσίαν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τὴν πλουσίαν ἀνταμοιβήν, ὅπου ἡ ἐλεημοσύνη προξενεῖ εἰς τὸν ἐλεήμονα. σπóρον γὰρ αὐτὴν ὠνόμασεν, ὅστις γεννᾷ καρπὸν ἑκατοντάπλασιον. διατὶ ἐκεῖνοι ὅπου σπέρνουν, σκορπίζουν τὸν σπóρον εἰς τὰ χωράφια. ἔθεν αὐτὸν καλούμενος καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἐλεήμονος: ἤγουν ἡ ἀνταμοιβὴ καὶ ὁ μισθὸς του, μένει παντοτινὸς καὶ αἰώνιος. τὰ αὐτὰ γὰρ λέγει πάλιν ὁ Δαβὶδ, πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων του. ἡ δικαιοσύνην ξεχωριστὰ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης προξενουμένην

λέγοιτ' ἂν εἰκότως ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν γινώσκει τοὺς τελείους Θεοειδεῖς ἐν αὐτῷ γιγνομένους δι' ἐναγέτου βίου, ἢ ἀξιοθένης τῆς ἀνεπιλήσου περὶ αὐτῶν γνώσεως.

(1) Ἐπὶ δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος. „Οὐδὲν πρὸς τοὺς ἁγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος. ὁ δὲ Ἡσύχιος, εἴτε περὶ θανάτου λέγοις, εἴτε περὶ συγγενῶν ἢ τέκνων ἀπειλῆς, εἴτε χρημάτων ἐκπτώσεως, οὐδὲν, φησι, τῶν εἰρημίων ὁ ἐλεήμων φοβηθήσεται. μαρτυρεῖ δὲ Ἰωβ, ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ εἰπὼν. γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοίτης μητρὸς μου, γυμνὸς ἢ ἀπελεύσομαι.

(2) Ὁ δὲ λέγει ὁ Χρυσόστομος. „Εἶδες τὸν οἰκοδομῶντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν; τί γὰρ δύναται δεδοικέναι γυμνὸς ἢ εὐζώνος. ἢ μηδεμίαν μηδὲν παρέχον λαβὴν; τί δύναται δεδοικέναι, ὁ τὸν Θεὸν ἴδων ἔχων ἢ εὐμενῆ; οὐκ ἐπὶ θείᾳ. οὐ γὰρ ἔχει, ἔνθα βλαβὴ, ἐντεῦθεν μεθαρμίσκμενος εἰς τὸ τῶν οὐρανῶν χωρίον τὸ πάσῃ ἐπιβουλῇ ἄβατον. ἴσῃ γὰρ σαφῶς, ὅτι πᾶσαι ἐπιβουλαὶ, περὶ χρημάτων, καὶ χρημάτων ἕνεκεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Οὐ γὰρ μόνον ὁ ἐλεήμων οὐδέ μὲν τοὺς δυσμενεῖς, ἀλλὰ ἢ τὴν ἐκείνων ἥτις διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα προσμένει.

την ἀρετήν, τὴν δικαιοῦσαν τὸν ἐλεήμονα. (1)

„Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψώθησεται ἐν
„δόξῃ.

Ἡ τιμὴ, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος
θέλει μεγαλυνθῇ· τί δὲ δηλοῖ τὸ κέρας, εἴπομεν κα-
θαρὰ ἐν τῷ κέ. Ψαλμῶ, ἐρμηνεύοντες τὸ „Καὶ
ἐν τῷ ὀνόματί σου ὑψώθησεται τὸ κέρας αὐτοῦ. (2)

10: „Ἀμαρτωλὸς ὄψεται καὶ ὀργισθῆσε.
„ταί· τοὺς οὐδόντας αὐτοῦ βριζεῖ καὶ
„τακῆσεται· ἐπιθυμία ἀμαρτωλοῦ
„ἀπολείπεται.

Ὁ κακὸς, λέγει καὶ ἀνελεῆμων ἄνθρωπος, ἢ
καὶ ὁ Διάβολος, βλέπωντας τὸν ἐλεήμονα ἐλεοῦντα
τοὺς πτωχοὺς, θέλει ὀργισθῇ, διατὶ νομίζει ἐλεγχῶν
τῆς ἀπανθρωπίας του, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ ἐλεήμο-
νος· τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸν
Χρυσόστομον· ἡγουν εἶναι φορτικὴ καὶ ἐναντία πάντο-
τε εἰς τὴν κακίαν· ὅθεν ὁ ἀσπλαχνὸς ἄνθρωπος, θέ-
λει μὲν τρύξη τὰ οὐδόντιά του κατὰ τοῦ εὐσπλαγγ-
νικοῦ καὶ ἐλεήμονος, δείχνοντας μὲ τὸ τρύξιμον τῶν
οὐδόντων, τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην τῆς καρδίας του·
δὲν θέλει ὅμως τολμήσει νὰ εἰπῇ κανένα λόγον ἐναν-
τίον του· διατὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἐλεήμονος φράζει τὸ σῶ-
μα του· ὅθεν ὁ ἀσπλαχνὸς θέλει ἀναλύσει ὅλος, λυ-
πούμενος διὰ τὰ κατορθώματα καὶ ἀρετὰς τοῦ ἐλεή-
μονος, καὶ φθειρόμενος ἀπὸ τὸν φθόνον του, καὶ δῆ-
μιος καὶ φονεὺς τοῦ ἐαυτοῦτου γινόμενος· (3) ἡ δὲ
ἐπιθυμία του θέλει ἀπολεσθῇ· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς κα-
τὰ τὸν Χρυσόστομον, ἐπιθυμεῖ φθαρτὰ καὶ χαλμῶ-
να πρᾶγματα, διὰ τοῦτο ὅταν αὐτὰ φθαροῦν καὶ

ἀπα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα δὲ, πῶς ὁ Προφήτης ἀρίστως κέχρηται λέξεσιν· οὐ γὰρ εἶπε δίδωκεν,
ἢ δίδειμεν· ἀλλ' ἐσκόρπισεν, ὁμοῦ ὡς τὴν δαφίλειαν τοῦ παρίχοντος δηλῶν, ὡς σπέρρον τὸ πρᾶγμα ἐνομαζῶν·
τοιοῦτον γὰρ οἱ σπείροντες· σκορπίζουσι τὰ ἀποκείμενα, ὡς τὰ δῆλα προδιδόσασιν, ἵνα τὰ μέλλοντα λάβωσι· τοῦ-
το συλλογῆς βέλτιον· ὡς τὸ οὐδὲν σκορπίζειν πολλῶν τοῦ συλλέγειν ἕκαστον· σκορπίζεται χρήματα, ὡς συνάγεται
δικαιοσύνη· τοῦτο ὡς γινώσκοντες ποιοῦσιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐπ' ἀδύλοις· γὰρ ἐξὶν ἡ ὑποδεχομένη· σὺ δὲ εἰς τὴν
χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ὅθεν οὐδὲν ἐξὶν ἀπολέσαι· ὁ γὰρ τὸν οὐρανὸν γεωργῶν, ὡς περὶ τοῦ κεφαλαίου ὡς περὶ τοῦ τόκου
θαφθεῖν ἔχει· εἶγε δὲ τὸ τοιοῦτον τόκον καλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ ὡς τοῦ κεφαλαίου πολλῶν πλείον· τὸ μὲν γὰρ κεφάλαιον,
χρήματα· ὁ δὲ τόκος, οὐρανῶν βασιλεία· εἶδες δανείσματος φύσιν; τί τοῦτου παραδοξότερον γένοιτο; ὡς; τὰ
συλλεγόμενα ἀπόλλυται, ὡς τὰ σκορπιζόμενα μένει· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς· „Παράδοξον μὲν, ὁ μέλ-
λω λέγειν, πάντων δὲ ἀληθέστατον· ὁ γὰρ πλοῦτος κατεχόμενος μὲν, ἀπόλλυται· σκορπιζόμενος δὲ, κατ' ὄν ὁ
Κύριος ὑπατίθισι τρόπον· οὐ μόνον σώζεται, ἀλλὰ ὡς πλοῦτος ὡς μετὰ τῆς ἐπικαρπίας ἀποδίδεται· τοῦτο καὶ ὁ
Ἀπόστολος λέγει· „Ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίας, ἐπ' εὐλογίας ὡς θερίσει· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὁ τῷ
θεῷ φόβῳ κοσμούμενος, οὐχ ἀπλῶς τοῖς δεομένοις ἀρέγει τὸν ἕλεον, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας τοῦτο ποιεῖ·
ὡς μιμεῖται τοὺς σπείροντας ἀπειδὴς τὰ σπέρματα, ὡς σκεδανύοντας διὰ τὴν τῶν δραγμάτων ἐλπίδα· ὁ δὲ Ἡσὺ-
χιος ὡς ἀναγκαιῶς νοεῖ πρὸς ἡμᾶς λέγων· „Πένητας ἐνταῦθα τοὺς ἐνδεεῖς κοίσεις τοῦ Θεοῦ λόγον· τὰ Ἔθνη
δηλαδὴ, οἷς οἱ Ἀπόστολοι γεωργῶν δίκην τὸν νοτιὸν κατέστειραν λόγον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσυχίος λέγει· „Κέρας τῶν Δικαίων ἡ εἰς Θεὸν πεποιθισίς· ταύτη γὰρ ἐπιόντας τοὺς ἐχθροὺς κε-
ρατίζομεν· τοῦτο ὡς νῦν μὲν ἐξὶν ὑψηλόν, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς λελήθεν· ὑψοῦται ποῖνον ἐν δόξῃ· κατὰ τὸν αἰῶνα
δηλονότι τὸν μέλλοντα, ὅπως ἔχει μεγέθους ὡς δόξης φανερούμενον· ὡς ὁ Δίδυμος· „Κέρας τὸν Θεὸν φροσι·
πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τούτῳ θαρροῦντες φασιν· „Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατίζομεν· ὡς ὁ μακαρίζομενος
ποῖνον τοὺς ἐχθροὺς ἑαυτοῦ ἐν Κυρίῳ κρατίσας, τὰ κέρας, ὡς αὐτοὺς καθεῖλεν, ἐν δόξῃ ὑψούμενον ἔχει· ὁ δὲ Θεο-
δώριτος λέγει· „Κέρας τὴν ἰσχύον καλεῖ, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων τῶν καθεπτισμένων τοῖς κέρασι, ὡς τοῖς
ἀμυνόμενοι τοὺς ἐπιόντας· λέγει τοῖνον, ὅτι ὡς δυνατὸς ὡς περιβλεπτός ἐστι ὁ τῆς ἀρετῆς κεκτημένος τὸν πλοῦτον.
(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ἀμαρτωλὸν τὸν Διάβολόν φασιν· ὡς σωζόμενον τῶν Ἐθνῶν, ἀγανακτήσει, ἀ-
τε τὴν πάντων διψήσας ἀπώλειαν· ὡς ὁ Ἡσυχίος ἀμαρτωλὸν τὸν Διάβολον ἐνόησεν, ὁμοίως ὡς ὁ Σεβήριος· βρύχει
γὰρ τοὺς οὐδόντας ὁ Διάβολος· αὐτοῦ γὰρ τὸ βρύχεσθαι ἴδιον, ὡς ἀνημέρου λέντος· ἀλλὰ ὡς εὖτος τακῆσεται τῷ

πν-

ἀπολεσθούν, συμφθεύεται μαζὶ καὶ ἀπόλλυται καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀσπλάγχνου. (1) Μερικοὶ δὲ καὶ τό „ Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσι, τὸ ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεοφοβούμενον ἄνθρωπον, ὅπου ἑμακάρισεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· καὶ

ὄχι εἰς τὸν Θεόν: δηλαδή, ὅτι ὁ ἐλεήμων θέλει φῶς τίσει τὰς ἐσχετισμένας ψυχὰς τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀθεοφρόνων· ὁμοίως καὶ τοὺς ἀκολούθους εἰς αὐτὸν ἀποδίδουσιν: ἡγουν, ὅτι ὁ ἐλεήμων ἐλεεῖ καὶ ἐκτινείρει καὶ δίκαια κρίνει.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΒ΄.

„ Ἀλληλουϊα]

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινὸς Ψαλμὸς· διὰ τοῦτο καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μὲ ἐκεῖνον. (2)

4 : „ Αἰνεῖτε παῖδες Κύριον, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου .

Παῖδας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς δούλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ καὶ εἰς τὸν ρλδ΄ Ψαλμόν λέγει „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε δούλοι Κυ-

ριον· τοὺς ἐδῶ γὰρ καλουμένους παῖδας, ἔκει δούλους ὠνόμασα· Μερικοὶ δὲ παῖδας ἐνόησαν τοὺς ἀκάτους καὶ ἀπονηρέτους, ἢ τοὺς Μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς Μαθητὰς τῶν Ἀποστόλων· αἰνεῖτε δὲ, λέγει, τὸν Κύριον καὶ δοξάσατε, ὄχι μόνον μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα· „ Οὕτω γὰρ φησι, λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πα-

τέ-

τερὶ τῆς γενένης, ὥπερ ἀπεκλήρωθη, ἔνθα ὁ Βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὡς ὁ Κύριος ἔλεγεν· ὁ δὲ Εὐσέβιος ἁμαρτάνων λέγει τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀπίστους Ἑθνικοὺς, τοὺς μὲν, βρύχοντας διὰ τὴν πρεκοπὴν τῶν πειρῶν Ἑθνικῶν· τοὺς δὲ ἀπίστους, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν μετέβησαν εἰς πειρὰς εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία, καὶ εἰς αὐτὰ ἀναβῇ τὰ σκήπτρα, πάντων ἐσιν ἐντελεστέρα καὶ δειλοτέρα· καὶ θορύβῃ τινι καὶ θαλάττῃ κυμαινομένη νοίκε· τί γὰρ ἀδελιώτερον τοῦ ἐν πονηρίᾳ ζῶντος; ὅταν πρὸς τῇ δουλείᾳ τοῖς χερμασι, καὶ τοῖς ἐτέροις κατορθώμασι τίκεται, καὶ τὴν ἐτέραν εὐδοκίμῃσιν οἰκείαν ἡγῆται τιμωρίαν εἶναι; καὶ δὲ ἐσιν ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ ἀπολείπεται; οὐδαμῶς ἔσται· εἰδὲ ἐν ταῦτα τοιαῦτα τὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐνόησαν τὰ ἐν τῇ μέλλοντι ἡλίκα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν τούτῳ διδάσκεται ὁ νέος λαὸς ἀδελφίστην τὸν ἄνθρωπον προσφέρειν τῇ Ἀντράστῃ· ἡ δὲ καὶ τῶν Ἑθνικῶν πλείων κατασημαίνει τὴν κλήσιν.

τάρα ὑμῶν τὸν ἐντοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε', 16.) (1)

2: „Εἶπεν τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον
„ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἄς εἶναι, λέγει, ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς τοὺς
εὐσεβεῖς εὐλογημένον τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ὀχι βλασ-
φημημένον· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ὅταν ἡμεῖς
δοξαζώμεν αὐτὸ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα καλὰ, καθὼς
ἐνσωτέρω ἐδηλώθη· τὸ ὄνομα γὰρ Κυρίου κατὰ τὸν
Χρυσόστομον, καθ' ἑαυτὸ μὲν εἶναι εὐλογημένον· γί-
νεται δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς εὐλογημένον, ὅταν
εὐλογῶμεν καὶ δοξαζώμεν αὐτὸ, ὀχι μόνον μὲ τὰ κα-
λὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα· διατὶ βλέ-
ποντες οἱ ἄσεβεῖς τὰ τοιαῦτα καλὰ ἔργα καὶ λόγια
μας, δοξαζοῦσι τὸ ὄνομα τοῦ Δεσπότου μας Ἰησοῦ
Χριστοῦ. (2)

3: „Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυ-
„ μῶν, αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι αἰνε-
τὸν καὶ δεδοξασμένον, ὀχι μόνον εἰς τὴν Παλαιστί-
νην καὶ εἰς Ἱερουσόλυμα, καθὼς πρότερον, ἀλλὰ εἰς
ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης· προφητεύει δὲ μὲ τὰ
λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ· κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ
Θεοδώριτον, τὸν φερόγον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγμα-
τος, ὅς τις ἐξῆλθεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην.

4: „Υψηλὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁ Κύ-
„ ριος· ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐ-
„ τοῦ.

Υψηλὸς, λέγει, θέλει γένει ὁ Κύριος, ὀχι
πῶς ἔχει νὰ γένη τότε ὑψηλός, ἀλλ' ὅτι τότε θέλει
φανεῖ ὑψηλός εἰς τοὺς ἔξ ἑθνῶν Χριστιανούς· ἐπει-
δὴ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν νὰ δογματίζον ὑψηλὰ
παρὶ τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ ὑψοῦν αὐτὸν μὲ Θεοσπε-
τεῖς δοξολογίας· ἡ δόξα δὲ τοῦ Κυρίου εἶναι εἰς
τοὺς οὐρανοὺς· καθότι ἐν ταῖς οὐρανοῖς δοξαζεται
παρὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων· ἡμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν
αὐτὰ καὶ ξεχωριστὰ παρὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγγέ-
λων, οἵτινες ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου ὕμνον τὸν
Θεὸν καὶ ἔλεγον „ δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ

γῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Δεῖ πρότερον τὸν βίον κατορθοῦντα, οὕτως ἔδειν ὕμνους εἰς Θεόν· οὐ γὰρ
ἁπλῶς αἶνος ἐν σώματι ἁμαρτωλοῦ (Σειρ. ιε' 9.) δεύτερον, ὅτι οὐ διὰ ῥημάτων εἰς αἶνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν
πραγμάτων· καὶ τοῦτον μάλιστα ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ τὸν αἶνον· οὕτως αἰνεῖ τὰ Χερουβίμ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πρῶφτης ἀ-
κούων τῆς μελωδίας ἐκείνης τῆς μουσικῆς, ταλανίζει ἑαυτὸν λέγων· ὦμοι! ὅτι ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔ-
χων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χεῖλη ἔχοντος ἐγὼ οἶκω· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἀρχεται λέ-
γειν· αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν· αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ· ὥς Ἄγγελοι δεῖ γενέσθαι,
καὶ οὕτως αἰνεῖν· μὴ τοῖνον ἀπλῶς τὸν αἶνον τοῦτον εἶναι νομίζωμεν· ἀλλὰ καὶ τὸν σῶματος ἡμῶν ὁ βίος κρείττερος,
καὶ πρὸ τῆς γλώττης ἡ πολιτεία βράττω· οὕτω καὶ σιγῶντες δυνάμεθα τὸν Κύριον ὑμνεῖν· οὕτω καὶ φεγγόμενοι σύμ-
φωνον τῷ βίῳ τὴν μελωδίαν ἐργασόμεθα· ὁ δὲ Εὐσέβιος παῖδας ἐνόησε τοὺς δεκατεσσαετείς νέους λέγων· „ Ὡς
ἄγγελοι τοῖς παισὶν, ὅπως χρὴ τὸν Κύριον ὑμνεῖν, δίκην παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου τὰς φωνὰς αὐτὰς παραδί-
δωσι τοῦ ὑμνεῖν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Προσῆκει, φησὶν, ἡμᾶς δούλους ὄντας, καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι λαβόντας, ὑ-
μνεῖν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, καὶ ἀγνοῶντες τὴν φύσιν· ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐφημίαν ἀναρχον καὶ ἀείδιον· τὸ
γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, τοῦτο δηλοῖ· δεῖ δὲ ὅμως καὶ ἡμᾶς, οἳ δὴ ποιητὴ προσφέρουσιν τὸν χαριστή-
ριον ὕμνον· καὶ ὁ Χρυσόστομος φησὶ· „ Τὶ λέγεις; οὐκ εἰς εὐλογημένον, ἐὰν μὴ σὺ εὐχῇ; ὅρα, ὅτι οὐ περὶ
εὐλογίας λέγει τῆς αὐτῆς προσκοῦσης, καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ συγκεκληρωμένης, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γι-
νομένης; ὡς ὁ Παῦλος λέγει· „ Δοξάζατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῇ σάρτι ὑμῶν καὶ ἐν τῇ πνεύματι ὑμῶν.

γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. (Λουκ. β'. 14.)
(1)

5 : „ Τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ;

6 : „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ τα-
„ πεινὰ ἐφορῶν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν
„ τῇ γῇ ;

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς κατηγορίαν καὶ περιγέλασμα τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑθνικῶν . ποῖος , λέγει , ἄλλος Θεὸς εἶναι ὡσάν ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἡμῶν ; βέβαια οὐδεὶς . αὐτὸς κατοικεῖ μὲν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν , βλέπει δὲ εἰς τὰ χαμηλὰ καὶ εἰς τὴν γῆν . ἀλλὰ πῶς ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν , εἰς καιρὸν ἐποῦ αὐτὸς ἐμέτρησε μὲ τὴν σπιθαμὴν τοῦ τὸν οὐρανόν , καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν παλάμην τοῦ , κατὰ τὸν Ἡσαΐαν ; καὶ εἰς καιρὸν ἐποῦ αὐτὸς πληροῖ τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν , καὶ εὐρίσκεται πανταχοῦ καὶ εἰς καθὲ μέρους ; καὶ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀχώρητος ; ἢ πῶς εἰς τὸν οὐρανόν κατοικεῖ , καὶ τὴν γῆν ἐφορᾷ ; καὶ ἀποκρινόμεθα μὲ τὸν θεὸν Χρυσόστομον , ὅτι ὁ Δαβὶδ , ἀφ' οὗ ἐσυγκατεβῆ πρῶτον εἰς τὴν παχύτητα καὶ χονδρόν νοῦν τῶν Ἰουδαίων , καὶ εἰ-

πεν , ὅτι κατοικεῖ μὲν εἰς τὸν οὐρανόν , βλέπει δὲ ὁπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν γῆν , κατὰ ταῦτα ἀνεβίβασεν ὀλίγον τὴν διάνοιαν τῶν Ἰουδαίων εἰς Θεοπρεπέστερον νόημα . καὶ εἶπεν , ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ , ὡσάν νὰ λέγῃ . ὁ Θεὸς εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ εἰς τὴν γῆν , καὶ ἄνω καὶ κάτω : ἦτοι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ . ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν β'. Ψαλμόν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ „ ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκ γελάσεται αὐτοὺς . ἄλλοι δὲ τὸ , ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ , τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ „ τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ; ἦγουν ποῖος εἶναι ὡσάν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ ; βέβαια οὐδεὶς . (2)

7 : „ Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχόν καὶ ἀ-
„ πό κοπρίας ἀνυψῶν πένητα .

Τὴν καὶ κοπρίαν ἐδῶ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ τὴν εὐτέλειαν . ὑμνεῖ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ , ἣ ἐποῖα μεταβάλλει εὐκόλως τὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνα , ὅπου θέλει κατὰ τὸν Θεοδωρίτον . καὶ τὴν μὲν πτωχόν καὶ ὀπίμον , κάμνει πλοῖσιον καὶ τίμιον . τὸν δὲ εὐτέλη καὶ πένητα , κάμνει εὐδοχόν καὶ ὀνόμα-

8 : „ Του

- (1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον . „ Κἀνταῦθα οἱ εἰχοι τοῦτο δηλοῦσιν , ὅτι ἅπαντα τὰ Ἑθνη μεμάθηκεν , ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς , ὃς τῶν ἀπάντων δημιουργὸς , καὶ ὑπὸ τῶν οὐρανίων Ἀγγέλων ὑμνούμενος . λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Πῶς δὲ ὑψηλὸς ἐν τοῖς Ἑθνεσιν , ἢ ἐπὶ πάντα τὰ Ἑθνη ; ὅτι μεγαλυνοῦμεν αὐτὸν οὐ προσκυνήσαντες αὐτῷ ὕψος . ἀπάγε ! ἀλλὰ τοῖς δόγμασι , τῇ λατρείᾳ , τῇ προσκυνήσει , καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπειρος , οὐδὲν ταπεινὸν ἐννοοῦντες , καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι . ἀλλ' ὑψηλότερα πολλῶν καὶ μείζονα . καὶ ὁ Ἡσύχιος . „ Κἀν γὰρ ἐνταῦθα δοξάζεται , ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ δόξα τρέχει , ἐνθα τὸ ἀχειροποιήτον Θεοῦ ἀσκήριον κέκτηται . ἐνθα διηλεκτὸς αὐτοῦ αἰσρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων δοξαζοῦσιν , ὧν εἰς μίμησιν ἡμεῖς δοξολογεῖν ἐμάδομεν .
- (2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος . „ Ὁρίος Θεοῦ λεγεται ὁ οὐρανός , ἐκ τοῦ τὰς εὐθανίας Δυνάμεις παγίως ἐν αὐταῖς τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἐνιδρυμένην ἔχειν . καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον , διὰ τὸ ἐπὶ γῆς τοὺς ἀνθρώπους , τὰ τελευτάτα τῶν περὶ Θεοῦ μόλις χωρῆσαι δύνασθαι . λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος . „ Ἄρα οὐ δοκεῖ μέγα εἶναι τὸ εἰρημένον ; ἀλλ' ὅταν ἐννοήσῃς περὶ τίνος εἴρηται , σφόδρα ἐστὶ καταδέεις . πῶς γὰρ ἐν οὐρανοῖς κατοικεῖ ὁ πανταχοῦ παρών ; ὁ λέγων , Θεὸς ἐγγύζων ἐγὼ εἰμι καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν ; (1ερ . κγ . 21 .) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Διδάσκειται ὁ νέος λαὸς , ὡς εἰ καὶ ἀνεληφθῇ ὁ Κύριος ἡμῶν , ἀλλ' οὐκ ἐστὶν αὐτὸς πλήρης ἐκείνου ἢ γῆς τῆς δόξης αὐτοῦ ; καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ . ὁ δὲ Ἡσύχιος ὑψηλὸς λέγει τοὺς ἁγίους . „ Τῶν ἁγίων δὲ οὗτοι διὰ τὸ μηδὲν γῆινον μεταδίδωκεν , τυγχάνουσι . περὶ δὲ Ἡσαΐας ἰσχυρῶς φησὶ . „ Ταῦτα λέγει ὁ ὁπίστος , ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν τὸν αἰῶνα . ἅγιος ἐν ἁγίοις , ὄνομα αὐτοῦ . ὁπίστος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος (Ἡσ . νβ' . 13 .) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Καὶ ὁ μακάριος Μωυσῆς λέγει . „ Τίς ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς Κύριε ; τίς ὁμοίός σοι ; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις (Ἐξ . ιε' . 11 .) διὰ πάντων δὲ τούτων τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων μαρτυροῦμεν . ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων παραβληθῆναι δύναται τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει , ἢ δυνάμει , ἢ ἐνεργείᾳ .

8: „Τοῦ καθίσαι αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων,
„μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ.

9: „Ὁ κατοικίζων στείραν ἐν οἴκῳ, μη-
„τέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραينوμένην.

Ὅχι μόνον, λέγει, ὁ Θεὸς πλουτίζει τὸν πτωχόν, καὶ δοξάζει τὸν πένητα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ συγκαθίζει αὐτὸν μαζὶ με τοὺς ἀρχοντας τοῦ λαοῦ του, καὶ ἀναβιβάζει καὶ αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν καὶ ἐξουσίαν τῶν ἀρχόντων. νοεῖται δὲ πτωχὸς καὶ πένης καὶ ὁ ἐξ Ἑθνῶν λαὸς, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Εὐσέβιον. (1) τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς σηκώσας ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῶν παθῶν, καὶ ὑψώσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἱσότημον ἔκκευ αὐτὸν με τοὺς Ἀποστόλους, οἵτινες εἶναι ἀρχοντες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ „καταστήσεις αὐτοὺς ἀρχοντας ἐπὶ πάντων τὴν γῆν (Ψαλ. μδ'. 18. ὅθεν καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἔγραψεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, „Τοῖς ἰσότημον ἡμῖν λαλοῦσι πῖσιν. (Β'. Πέτ. α'. 1.) (2)

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα ὑμνεῖ ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διὰτὶ αὐτὸς μεταβάλλει, ὅχι μόνον ἀπλῶς τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου, ἀλλὰ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, διὰτὶ ὁ Θεὸς κάμνει τὴν στείραν καὶ ἄτεκνον γυναῖκα, νὰ κατοική ἐν τῷ ὁσπητίῳ τῆς μήτηρ εὐφραينوμένη, εἰς τέκνα: ἤχουν κάμνει τὴν ἄτεκνον ποιεῖτεκνον, καθὼς ἔκαμε τὴν Ἄνναν τὴν μητέρα τοῦ Σαμουὴλ, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν νέαν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου. ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „ἐγὼ γεννώσκειν καὶ στείραν ἐποίησα. (Ἡσ. ξξ'. 6.) μερικοὶ δὲ οἶκον ἐνόησαν ἐδῶ, τὴν φιλίαν τῶν τέκνων. (3)

ΨΑΛ.

- (1) Περὶ τούτου ἔδ' Ἡσαΐας εἶπε. „Διὰ τοῦτο εὐλογήσεις ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς. (Ἡσ. κε' 3.)
- (2) Ἄλλος δὲ λέγει. „Ὅτι οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατριάρχαι εἶναι ἀρχοντες τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, μεθ' ὧν κατασκηνώσουσιν οἱ ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντες. καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κύριος. „Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ δυσμῶν ἤξουσιν, καὶ ἀνακληθήσονται μετὰ Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
- (3) Ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει. „Κυριώτερον δὲ τοῦτο καὶ ἀληθέστερον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἴσιν ἰδεῖν. στείραν γὰρ αὐτὴν οὖσαν καὶ ἀπαιδα πάλαι, μήτέρα πεποιήκεν ἐπὶ τέκνοις ἀναριθμήτοις εὐφραينوμένην, κατὰ τὴν προφητείαν ἣν λέγουσαν. „Εὐφρανθήσεται σείρα ἡ οὗ τίκτουσα. ἤξουν καὶ βόσκον ἡ οὐκ ὀδίνουσα. ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἀληθὲς γὰρ κατὰ τὸν Διδύμον, πολὺταις καὶ καλλίσταις ἡ ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν Ἐκκλησία γεγένηται, ὑπὲρ τὴν ἔχουσαν ἄνδρα τὸν νόμον, Ἰουδαίων συναγωγῇ. αὕτη καὶ εἰς γέγονε πνευματικὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅτε τὸν Κύριον ἐνοίκον ἔχουσα. γέγονε δὲ καὶ πολλὰν τέκνων μετ' εὐφροσύνης μήτηρ. ἰσώθη γὰρ αὐτῆς τὰ τέκνα διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. ἔχει δὲ καὶ τινα ἀντιδιαβολὴν πρὸς τὴν συναγωγὴν. ὅτι ἐκεῖνη οὐκ εὐφράσθη ἐπὶ τοῖς τέκνοις, ὅτε ἀπωλεία παραδεδομένοις, λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος. „Οἱμαὶ δὲ καὶ τὴν παρθενίαν ἐν τοῖς ἀπεσεμνύνεσθαι. τῆς μὲν γὰρ σαρματικῆς συναγωγῆς τὸ ἔργον, σαρκῶν γενητῶν ἐστὶ κατασκευή. τῆς δὲ πρὸς τὸ Πνεῦμα κοινωνίας, ζωὴ καὶ ἀφάρτεια τοῖς συναφθεῖσιν, ἀπὸ τέκνων προαγίνονται. διάφοροι γὰρ αἱ ἀρεταί, ὧν εἰσὶ μητέρες αἱ φιλόθεοι ψυχαί. καὶ καλῶς ἐστὶ τὸ Ἀποστολικὸν εἰπεῖν ἐπὶ ταύτῃ, ὅτι σφίζεται διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης ἡ τῶν τοιούτων τέκνων μήτηρ εὐφραينوμένη, καθὼς ἀνευφρόνησεν ἡ Ψαλμωδία. εὐφραίνεται γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ Παρθένος, ἡ μήτηρ, ἡ τὰ ἀθάνατα τέκνα κυφοροῦσα διὰ τοῦ Πνεύματος, σείρα διὰ τὴν σωφροσύνην ὑπὸ τοῦ Προφήτου ἠνομασμένη. καὶ ὁ Διδύμος δὲ ἀναγωγικῶς τοῦτο ἐρμηνεύει λέγων. „Ἐκκλησία δὲ ψυχὴ διὰ σειρότητα ἀπαιεῖ οὖσα, κατοικίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν οἴκῳ τῇ τοῦ ζήντος Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. ἥτις (ψυχὴ) μήτηρ γίνεται ἔργων, μαθημάτων, νοημάτων, καὶ λόγων ἐπὶ τῷ εὐφραίνεσθαι αἶμα, οἷς ἔσχε γεννήμασιν ὑπὸ τοῦ συνοικοῦντος Θεοῦ λόγου. ὁ δὲ Ἡσύχιος προσαρμόζει τὸ ἡμῶν καὶ τῇ φύσει ὅλην τὴν ἀνθρώπων σείρα αὕτη διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν. ἐκ προσώπου ταύτης εἶπεν ὁ Ἡσαΐας. „Στενός μοι ὁ τόπος. ποιεῖσόν μοι ἵκον. ἵνα κατοικήσω. Καὶ ἔρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; ἐγὼ δὲ ἀρετικὸς καὶ χήρα, τούτους δὲ τίς ἐξέθρεψέ μοι; ἐγὼ δὲ κατελείφθην μόνη, οὗτοι δέ μοι ποῦ ἦσαν; (Ἡσ. μδ'. 10.) Καὶ ἄλλος δὲ φησὶ παρὰ τοῖς ὑποσημειώμασι τοῦ Θεοδοσίου. „Ἐξέρχεται καὶ τὴν ἀρίστην μεταβολὴν ἐν ταῦτα νοῆσαι, ὅτι ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν παθῶν καθήμενος, καὶ πτωχεύων παντός αγαθοῦ, καὶ σείρα ὡν ψυχὴ καὶ ἀγνος, οὗτος ἀλλοιωθεὶς τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, τῶν γὰρ ἡμῶν ὑπερανίσταται, καὶ πλουτεῖ τοῖς αγαθοῖς, καὶ γεννᾷ τὰ καλὰ τέκνα τῶν ἀρετῶν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΗΓ.

„ Ἀλληλούϊα :

Εὐχαριστίαις εἶναι καὶ ὁ ψαλμὸς οὗτος πρὸς τὸν Θεόν . διηγέται δὲ τὰς εὐεργεσίας, ὅπου παλαιὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀνυμνᾷ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατηγορεῖ δὲ τὴν ἀσθενείαν τῶν ἐδδωλῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (1)

1 : „ Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου οἱ-
„ κου Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβαροῦ,
„ ἐγεννηθῇ Ἰουδαία ἀγίασμα αὐ-
„ τοῦ, Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ. (2)

Ἰσραὴλ μὲν καὶ οἶκον Ἰακώβ τὸ γένος ὀνομαζέται τῶν Εβραίων . Αἰγύπτον δὲ καὶ λαὸν βαρβαρον ὀνομαζει τὸ γένος τῶν Αἰγυπτίων . ὅπερ ὁ Ἀκύλας εἶπεν „ ἐκ λαοῦ ἑτερογλώσσου . λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ , ὅτι ἀφ' οὗ εὐγένηκαν οἱ Εβραῖοι ἀπὸ τῆν Αἰγύπτον , ἔγινε μὲν ἡ χώρα Ἰουδαία ἀγίασμα τοῦ Θεοῦ ἡγοῦν ἀφιερῶμα Θεοῦ - ὅδε λαὸς τῶν

Εβραίων ἔγινε κληρὸς τοῦ Θεοῦ , καθὸ ἐξουσιαζέτο καὶ ἐσρατηγέτο καὶ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὸν Θεόν . διότι , ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι „ ἦτον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν : καθὸ δηλαδὴ αὐτοὶ εἶναι κτίσματα τοῦ Θεοῦ . μόνοι δὲ οἱ Εβραῖοι ἦτον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' οἰκειώσιν καὶ προαίρεσιν , ὡς περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ , καθὼς ὁρμηνεύει ὁ χρυσορρήμων . (3)

2 : „ Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν ,

Ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα , λέγει , ἐγνώρισε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ . αἰσθάνθη γὰρ ὡσὰν νὰ ᾗτὸν ἔμψυ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου δείκνυται, ὅτι εἰς εἰς Θεὸς Παλαιᾶς τε καὶ καινῆς Διαθήκης· δι' αὐτοῦ καὶ ἡ κλήσις τῶν Ἑθνῶν σημαίνεται κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ἱεροῦ· „ Ἐ τῇ ἐξ Αἰγύπτου καὶ ἐκ λαοῦ βαρβαροῦ ἐξέδη Ἰσραὴλ καὶ οἱ κου Ἰακώβ, ἐγενήθη, καὶ τὰ ἐξῆς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἠσύχιος· „ Ἰουδαία, ἐξομολόγησις, Ἰσραὴλ δὲ, νοῦς ὁρῶν Θεὸν ἑρμηνεύεται· πρότερον μὲν οὖν ἐξομολογήσασθαι προσήκει· ἵνα εἰς ἀγίασμαί τις Θεοῦ γένῃται, οἷος καὶ ἅγιος ναὸς αὐτοῦ κατασκευαζόμενος· καὶ ἵνα οὕτω τελειωθείς διὰ θεωρίας τῆς ἀληθείας, Ἰσραὴλ ἀποδείχθῃ γινόμενος, καὶ τοῦ μακαρισμοῦ τύχη· ἵνα μὲν τὸν Θεὸν ἐν καρδίᾳ καθαρά.

ἐμφυχος καὶ λογικὴ μὲ τρόπον ἀπόρρητον, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. ἔθεν διαμοιρασθεῖσα εἰς δύο, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ μέσον, καὶ ἔδωκε τὴν ὑποκάτωθεν αὐτῆς ξηρὰν γῆν, τόπον διὰ νὰ περάσουν ἀβρόχως οἱ Ἰσραηλῖται, ὅταν ὁ Μωϋσῆς εὐγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. λέγωντας δὲ, ὅτι ἔφυγεν, ἐφάνη- ρωσε τὸν φόβον καὶ τὴν ὀλιγωρότητα τῆς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόσομον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιαμοι- ράσθη, καὶ ἐσάθη τείχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τείχος ἐξ αὐωνύμων.

„Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἠκολούθησεν εἰς τὸν και- ρὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὅταν ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ἐμπόδισε τὸ ρεῦμά του, καὶ ἔδωκε τόπον τὴν ξη- ρὰν γῆν, διὰ νὰ περάσῃ ἀβρόχως ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ. ταῦτα δὲ τὰ δύο θαύματα ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν Ψαλ- μόν, λέγων „ὁ μετασφύων τὴν θάλασσαν εἰς ξη- ρὰν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται πόδι. (1)

4 : „Τὰ ὄρη ἐσκιρτήσαν ὡσεὶ κριοί, καὶ „οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερῶσιν τὴν ὑπερ- βολὴν τῆς χαρᾶς, ὅπου ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Ἰου- δαίους, καὶ ὅταν διεπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ὅταν διεπέρασαν τὸν Ἰορδάνην πο-

ταμὸν, διὰ τοῦτο προσαρμύζει καὶ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἀναισθητὰ αἰσθᾶσιν χαρὰς καὶ ἀγαλλιάσεως. λέγει γάρ, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄρη καὶ τὰ βου- νὰ ὁδηλαδὴ τὸσον το Σινὰ καὶ χωρηβ, ὅσον καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ τῆς Ἰουδαίας ἐχορεύσαν : ἡγοῦν ἐχάρησαν ὡσὰν τὰ κρία καὶ ἀρνία. διὰ τὸ τὰ κρι- αρία καὶ ἀρνία ὅταν χορεύουν, φανερώνουν τὴν χαρὰν τοὺς μὲ τὰ ἐξωτερικὰ πηδήματα καὶ σκιρτή- ματα, ὅπου κάμνουσιν ἐπάνω εἰς τὰ ἀνθισμένα λι- βόδια. εἵπομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ ψαλμῷ διὰ τὴν χαρὰν τῶν ἀψύχων, ἐρμηνεύοντες τὸ „ἀπὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ἐρχεται. ὅπου γράφεται καὶ τὸ „Εὐφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. χαρήσεται τὰ παιδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

5 : „Τίσοι ἐστὶ θάλασσα, ὅτι ἔφυγες ; „καὶ σὺ Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς „τὰ ὀπίσω ;

6 : „Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκιρτήσατε ὡσεὶ κριοί ; „καὶ οἱ βουνοὶ, ὡς ἀρνία προβάτων.

Πρσωποποιᾷτ ῥητορικῆς σχῆμα μεταχειρι- ζόμενος ὁ Προφῆτης Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, συνομιλεῖ μὲ τὰ ἄψυχα τοῖς ῥήματι, καὶ ἐρωτᾷ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ, λέγωντας εἰς αὐτὰ. διὰ τί ἐκάμετε τοῦτο ; καὶ ἐσὺ μὲν ἡ θάλασσα διὰ τί ἔφυ- γες ἀπὸ τοῦ μέσου ; ἐσὺ δὲ Ἰορδάνη, διὰ τί ἐγύρι- σες εἰς τὰ ὀπίσω τὰ ρεύματά σου ; καὶ ἐσεῖς τὰ ὄ- ρη, διὰ τί ἐχορεύσατε ὡσὰν τὰ κρία ; καὶ ἐσεῖς τὰ βουνὰ, διὰ τί ἐχορεύσατε ὡσὰν τὰ μικρὰ ἀρνία.

κτε

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς ἐρμηνεύει ταῦτα λέγων. „Θάλασσαν τὴν πονηρὰν τοῦ βίου πολιτείας ὡς ἔφατον νοητέον. Ἰορδάνην δὲ, τὴν χάριν τοῦ Βαπτίσματος. φεύγει τοίνυν ἡ τοῦ βίου θάλασσα τὸν ἐξομολογούμενον, ἀλ- μυστὰ τις οὔσα, ἢ μὴ δυναμένη πρὸς τὸν ἀπαξ ἀναχωρήσαντα τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἁλμυρῆς, ἐγκαταμίγνυσθαι. Ἰορδάνης δὲ οὐ φεύγει, ἀλλ' εἰς τὰ ὀπίσω τοῖς ἐξομολογούμενοις σρέφεται. εἰς τὸ τῆς μετανοίας μεταβαλλομένης ἰακρυόν. ἐπεὶ δὲ τῇ δυνάμει τοῦ Βαπτίσματος ἐνεργεῖται ἡ μετάνοια, ἢ οὐδὲν ὠφελῆδειν τις μετανοῶν, εἰ μὴ τύχοι πρότερον βαπτισθεῖς. ὅθεν ἢ Ἰωάννης μετάνοιαν κηρύττει, ἐπέφερε τῇ μετανοίᾳ τὸ Βάπτισμα. διὰ τί δὲ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ Ἰορδάνης σρέφεται ; ἐπεὶ δὲ ὁ ἡμαρτηκὸς εἰς τοῦπίσω τρέχει μετανοῶν, τὸν δρόμον καταλιπὼν τὸν ἐμπροσθεν. (εἰς τύπον γὰρ τῆς μετανοίας ὁ Ἰορδάνης παραλαμβάνεται.)

κία; δείχνει δὲ μὲ τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὅτι παρὰ-
δοξον καὶ ὑπὲρ φύσιν πρᾶγμα ἠκολούθησεν εἰς αὐ-
τὰ. (1).

7: „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ
„ γῆ, ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰα-
„ καβ.

Ἐδῶ κάμνει τὴν ἀπόκρισιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ
ἀντὶ τῶν ἀψύχων, ὅπου ἐρώτησεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ
ἐκεῖνα ἄλογα ὄντα, νὰ ἀποκριθῶν δὲν ἐδύνοντο κα-
τὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ λέγει· ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν
τοῦ Κυρίου ἐσαλεύθη: ἤγουν ἐσκήρτησεν ἡ γῆ: ἤ-
τοι τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά· ἐπιφάνειαν δὲ θέλεις νοή-
σεις τὴν εἰς ὄρη Σινᾶ καὶ Χωρήβ, καὶ εἰς τὰ ὄρη
τῆς Ἰουδαίας παρουσίαν τοῦ Θεοῦ· καθὼς καὶ ἐν
τῷ προρρήθέντι ψ. Ψαλμῷ εἶπε· „ Τότε ἀγαλ-
λιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ ἀπὸ προσώ-
που Κυρίου ὅτι ἔρχεται. Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακώβ εἶπε,
κατὰ τὸ „ Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς
Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. (Ἐξ. γ'. 6.) (2)

8: „ Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λί-
„ μνας ὑδάτων, καὶ τὴν ἀκρότομον
„ εἰς πηγὰς ὑδάτων.

Ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν, λέγει, τοῦ Κυρίου ἐ-
χόρευσεν ἡ γῆ, ὅστις τὴν κατὰ φύσιν σκληρὰν καὶ ξη-
ρὰν πέτραν ἐμετάβαλε, καὶ ἔκαμεν αὐτὴν νὰ εἴναι
ὡσαν λίμνη γεμάτη ἀπὸ νερά, καὶ τὴν πέτραν ἐκεί-
νην τὴν τόσον σκληρὰν καὶ ἀντίτυπον, ὥς ὅπου
ἀπὸ τὸ ὄχρον αὐτῆς μόλις ἐδύνετο νὰ κοπῇ ὀλίγοντι
μὲ λοςόν καὶ σίδηρον. ταύτην, λέγω, πηγὴν ὑδά-
των ἀνέδειξε. λέγει δὲ καὶ πλατύνει ταῦτα ὁ Δα-
βὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ θαῦμα μεγαλῆτερον. (3)

9: „ Μὴ ἡμῖν Κύριε· μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἡ
„ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν ἐπὶ τῷ ἔ-
„ λέν σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγῆθη ἀνώτερον τὰς
πα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῃμων· „ Μάνθανε τῆς Γραφῆς τὸ ἔθος· ὅτε γὰρ βούλεται μέγατι χρῆσθον, ἢ μέγα λυ-
πηρὸν ἀπαγγεῖλαι, καὶ αὐτὰ τὰ ἀψύχα αἰσθάνεσθαι φησιν· οὐκ ἐπειδὴ αἰσθάνεται· ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος παραστή-
σῃ τῶν συμβαινόντων· οὕτω δὲ καὶ ἡμῖν ἔθος· λέγειν, ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις ἐσύγνασεν· αὐτὸ τὸ ἔδαφος σκυθρωπὸν γέ-
γονεν· αὐτοὶ οἱ λίθοι φωνὴν ἀφῆκαν· ἔφη καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πολλὰ ἡ Γραφή προσωποποιεῖν οἶδε καὶ
τῶν ἀψύχων· ὡς τὸ, ἡ θάλασσα εἶπε τὰδε καὶ τὰδε· καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί (Ἰωβ. κη'. 14.)
καὶ οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ· καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ λόγους ἐρωτῶνται σκιότησεως· ὁ δὲ Ἠσυχίος ἀναγωγικῶς ἐρ-
μηνεύων τὸ ρητὸν λέγει· „ Χαίρουσι γὰρ Προφῆται πάντες τοῦ ἐξομολογουμένου τὴν ἐπιστροφὴν βλέποντες· ὡς οἱ
μὲν, ὄρη καὶ κρητοὶ, ὡς μεζίζονος χάριτος μεταβαλόντες· οἱ δὲ, βουνοὶ καὶ ἄρτια, ὡς ἐλάττονος μὲν, ἀλλὰ συγγενεῶς
τοῖς μεγάλαις μετεσχηκότες, λέγονται.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι διὰ τοῦ λόγου τούτου ἡ τῶν Ἐθνῶν κλήσις σημαίνεται· πάλαι μὲν γὰρ με-
ρικῆτις γέγονεν αἰσθησις θαλάσσης καὶ ποταμοῦ καὶ ὄρων καὶ βουνῶν· νῦν δὲ φησὶ τὸ πᾶν σοιχεῖον τῆς γῆς κινεῖσθαι καὶ
σαλευεῖσθαι· μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ὠδινισάτω· ὅπως πληρωθῇ τὸ εἰρημικὸν ὑπὸ τοῦ Ἠσαίου· „ Τίς
ἤκουσε τοιοῦτο; καὶ τίς ἑώρακεν οὕτως; εἰ ὠδινε γῆ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ; ἢ καὶ ἐτέχθη Ἐθνὸς εἰσαπάξ; ὅτι ὠδινε καὶ ἔτε-
χε Σιών τὰ παῖδιά αὐτῆς. (Ἠσ. ξξ'. 8.)

(3) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὴν ἀκρότομον οὕτως ἠρμηνεύει· „ Τὴν πάσης ἰκμάδος ἐσερμηνέναν, καὶ μηδὲ τομῆς διὰ
τὸ σερέμνιον ἀνεχομένην, τῇ προχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκεῖθεν ἀφθόνας ἀναδοῦναι κελεύσας· ὁ δὲ
Νύσσης ταύτην ἀναγωγικῶς οὕτως ἐρμηνεύει· „ Ἀπολιθωθείσα τῇ κρυφῇ τῆς εἰδωλολατρείας ἡ φύσις (ἡ ἀν-
θρωπίνη) καὶ παγείσα, ἀκίνητος ἦν πρὸς τὸ κρεῖττον· διαθερμασθεῖσα δὲ τῇ Πνεύματι καὶ ὑποδαλφθεῖσα τῇ ἀ-
κτίνι τοῦ λόγου, πάλιν ἐγένετο ὑδὼρ ἀλλόμακρον εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἡ λιθώδης διὰ τὸν κρημὸν τῆς εἰδωλολατρεί-
ας, ἠγέρθη εἰς τὸ γενέσθαι τέκνον τοῦ Πατριάρχου δι' ἀρετῆς ὁμοιούμενον· ὁ δὲ Ἠσυχίος πέτραν ἀκρότομον λέ-
γει τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν Παῦλον, ὃς τις εἰς λίμνας ἑαυτὸν καὶ εἰς πηγὰς ὑδάτων μετέβαλεν· ἀνοίξας γὰρ τῇ λόγχῃ
τὴν

παλαιάς ευεργεσίας, ὅπου ἔχαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, τώρα ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ καὶ λέγει, μὴ κάμης ἔλεος εἰς ἡμᾶς Κύριε, διὰ τὰς ἐδικὰς μας ἀρετὰς. ἐπειδὴ ἡμεῖς εἴμεθα ἔρημοι ἀρετῶν καὶ πάντῃ ἀνάξιοι καθὼς ἦσαν ἀνάξιοι καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι προπάτορές μας, οἵτινες ἔλαβον τὰς ἀνωτέρω ευεργετίας σου. ἀλλὰ δὸς ἥτοι κάμα νὰ δοξασθῇ τὸ ὄνομά σου. μὲ τί; μὲ τὸ ἔλεός σου καὶ μὲ τὸ ἔλεός σου τὸ ἀληθινόν; ἥτοι μὲ τὸ νὰ ἐλεήσης ἡμᾶς, καὶ ἀληθῶς νὰ μᾶς ἐλεήσης. ἔλεος γὰρ καὶ ἀληθειαν πολλὰς φορὰς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος, (οὐσιαστικόν: δηλαδὴ ἀντὶ ἐπιθέτου μεταχειριζόμενος) καὶ τὸ κυρίως ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ὅσον κατὰ συγκρίσιν τοῦ ἀνθρωπίνου ἔλεους, τὸ ὅποιον ὡς πρὸς τὸ θεῖον, εἶναι ψευδές, καὶ μόνον κατὰ μετοχὴν. (1)

10: „Μήποτε εἰπώσι τὰ Ἑθνη, ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;

Ἐλέησόν μας, λέγει, Κύριε, καὶ μὴν ἀφῆσης νὰ μᾶς κυριεύσουν οἱ ἐχθροὶ καὶ τὰ ἔθνη, διὰ

νὰ μὴ τύχη νὰ σὲ ὀνειδίσουν τὰ ἔθνη καὶ νὰ εἰποὺν περιγελαστικῶς ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Ἑβραίων νὰ τοὺς βοηθήσῃ: ἥτοι νὰ εἰποὺν, ὅτι εἶσαι ἀδύνατος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν μᾶς ἐδόθησας.

11: „Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῇ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ὅσα ᾤθελησεν, ἐποίησε.

Τὰ μὲν Ἑθνη, λέγει, ἴσως ἤθελαν φλυαρήσουν καὶ νὰ εἰποὺν τὰ ἀνωτέρω κατὰ τοῦ Δίδυμου. σὺ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἔκτισες ἐκεῖνα τὰ κτίσματα. ὅπου ἠθέλησας, τόσον εἰς τὸν οὐρανόν, ὅσον καὶ εἰς τὴν γῆν. μακροθυμεῖς δὲ πολλὰς φορὰς, καὶ ὑπομένεις τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων κατ' οἰκονομίαν, διὰ νὰ δώσῃς καιρὸν εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς νὰ μετανοήσουν. (2)

12: „Τὰ εἶδωλα τῶν Ἑθνῶν ἀργήριον καὶ χρυσίον ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων.

13: „Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν ὁ.

τὴν πλευρὰν, ἐξήγαγε τὰς λίμνας τοῦ Βαπτίσματος. ἔτι δὲ ἡ τὰς τοῦ Μυστηρίου πηγὰς. ἐπειδὴ εἶδωρ ἢ αἶμα, τὸ μὲν, σύμβολον τοῦ Μυστηρίου (τῆς εὐχαριστίας δηλαδὴ) τὸ δὲ, χαρακτὴρ τοῦ Βαπτίσματος, ἔρρευσεν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „Τάχα δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπον ὑπεισέρχεται τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, αἰτούντων συγκαταριθμηθῆναι τῇ τῶν Ἑθνῶν κλήσει διὰ τοῦ λέγειν. ἡμεῖς μὲν ἀνάξιοι τῆς χάριτος, ἡς κατηξίονται πάντα τὰ ἡμῶν δικαιοσύναις, ἀλλὰ τῷ σὺ ἐλεεῖ χάριται καὶ τῇ σὺ ἀληθείᾳ. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. ἢ Οὐχ ἵνα ἡμᾶς λαμβανόμενα αὐτοῦ δοξάζεται ἀντιλαμβανόμενοι καὶ βοηθοῦντες. οὕτω πάλιν δοξάζεται ἐν ἀρετῇ βιούντων ἡμῶν καὶ ἀπολαμπόντων κατὰ τὴν πολιτείαν. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔλεος καὶ ἀληθειαν ἐνιστῇ τὸν Χριστόν. καὶ δόξαν λέγει, ὅτι δίδωσιν ὁ Πατὴρ ἑαυτῷ ἐπὶ τῇ σαρκί τοῦ Μονογενοῦς, δι' αὐτοῦ δοξασθεὶς καὶ φανερωθεὶς. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἔλεγε. ἢ Πατέρ δοξασόν σου τὸ ὄνομα. πῶς δὲ ἐδόξασεν; ἡμᾶς σώσας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἢ Τί δέ ἐστιν ἐν τῇ οὐρανῷ ὅσα ᾤθελησεν, ἐποίησεν; ἢ τὰς Δυνάμεις φησι τὰς ἀνά, ἢ τὰ ἐπιτάγματα, ἃ μετ' εὐκολίας ἀνίσταται. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. ἢ Ἐν οὐρανῷ ἐστὶν οὐ τοπικῶς, ἀλλ' ὑπεραχρῆ μεγαλειότητος. εἰ γὰρ ἦν παρὰ τῷ ἄνω τόπῳ μόνον, ἀλλὰ ὅσοι εἶναι ἐκωλύετο. ἐστὶ δὲ ἐν ἅπασιν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ἄλλος γὰρ ὢν τῶν πάντων, οὐ περιέχεται ὑπὸ πάντων. ἀλλὰ καὶ ἔξω πάντων, καὶ ἐν πάντιν ὑπάρχει κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας καὶ προνοίας λόγον. εἶδὲ πάντα θελήσει Θεοῦ εἰς οὐσίαν ἡλθον, ἀσεβῆς σφόδρα διανοούμενοι αἱνες ἐξάπτουσι τὴν ὑπαρξίν τοῦ Τιού τοῦ Θεοῦ τῆς τοῦ Πατρὸς θελήσεως. ἕνα ποιοῦντες αὐτὸν τῶν ἐν

- „ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον-
ται.
14 : „ ὧτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκούσονται·
„ ῥίνας ἔχουσι καὶ οὐκ ὁσφρανθή-
„ σονται.
15 : „ Κεῖρας ἔχουσι καὶ οὐ ψηλαφήσου-
„ σι· πόδας ἔχουσι καὶ οὐ περιπα-
„ τήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῇ
„ λάρυγγι αὐτῶν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα περιπατεῖ ὁ Δαβὶδ τὰ εἰδωλα καὶ τοὺς ψευδεσθούς τῶν ἑθνῶν, καὶ διηγείται ὅλα τὰ μέλη αὐτῶν, διὰ τὴν πλατύνειν περὶ τοῦτον τὴν κατηγορίαν τοὺς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ πρῶτον μὲν κατηγορεῖ τοὺς τύπους τῶν φαινομένων ἐξωθεν αἰσθητηρίων τοὺς, τὸ εἶδος, τὰ ὀμμάτια, τὰ αὐτιά, τὴν μύτην, τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας. ἔπειτα δὲ κατηγορεῖ τὰ αἰσθητήρια τῶν ταῦτα καὶ λέγει, ὅτι εἶναι χωρὶς καμμίαν ἐνέργειαν, καὶ μία ὕλη ἀψυχος. ἤθελε δὲ ἀπερίστηναι, διὰ τὸ δὲν εἶπε καὶ διὰ τὸ εἶδος τῶν εἰδωλῶν ὅτι δὲν τρώγουν; καθὼς εἶπε καὶ διὰ τὰ ὀμμάτια τῶν ὅτι δὲν βλέπουν; καὶ διὰ τὰ αὐτιά τῶν ὅτι δὲν ἀκούουν; ὁμοίως καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις τῶν;

καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι φάνηται μοι, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεὸν λέγομεν πολλαῖς φοραῖς, ὅτι βλέπει καὶ ἀκούει καὶ ὁσφρύνεται καὶ περιπατεῖ καὶ λαλεῖ. δὲν λέγομεν δὲ καὶ ὅτι τρώγει. (ἴσως διὰ τὸ τοῦτο εἶναι πολλὰ χονδρὸν) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀντι-
νὰ εἶπη, πῶς τὸ εἶδος τῶν εἰδωλῶν δὲν τρώγει, εἶ-
πεν, ὅτι δὲν λαλεῖ, καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον καὶ ὕστε-
ρον τὴν λαλίαν εἶπε καὶ τὴν φωνὴν, διὰ τὴν ὅτι λαλεῖ
καὶ φωνῇ, εἶναι ἡ καθαρωτάτη ἀπόδειξις τῆς λογικῆς
ζωῆς: ἡγουν ὅποιος λαλεῖ, αὐτὸς καθαρά ἀποδείχνει
τὸν ἑαυτοῦ, ὅτι εἶναι λογικὸς ζωντανός. ἐπειδὴ
δὲ τὰ εἰδωλα δὲν ἔχουν λαλίαν, λοιπὸν εἶναι ἀψυχα
ἄλογα, καὶ νεκρά. (1)

- 16 : „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες
„ αὐτὰ· καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ’
„ αὐτοῖς.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου κατασκευάζουν τὰ
εἰδωλα, καὶ ἔπειτα τὰ προσκυνοῦν ὡς Θεοὺς, καὶ
ἐλπίζουν εἰς αὐτὰ νὰ τοὺς σώσουν, αὐτοὶ εἶναι καὶ
καὶ τυφλοὶ καὶ κωφοὶ καὶ ἀναισθητοὶ. καθὼς εἶναι
τυφλὰ καὶ κωφὰ καὶ ἀναισθητὰ καὶ τὰ εἰδωλα, ὅπου
κατασκευάζουν καὶ προσκυνοῦν. (2) ἀλλὰ τὰ μὲν
εἰ-

ἐν τοῖς οὐρανοῖς θελήσει Πατὴρ οὐσιωμένων· ἀλλ’ ἀκούετωσαν οἱ δυσσεβεῖς, ὥς τὴν κτίσιν μόνον ἐξήγησε τῆς
βουλῆσεως τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος· Ἔσι, φησιν, ἐν τῇ οὐρανῇ καὶ ἐν τῇ γῇ, οὐ μόνον ὡς πάντα πληρῶν, ἀλ-
λὰ καὶ ὡς ἐν γῇ διὰ σαρκὸς γενόμενος· οὐχ’ ἀπλῶς δὲ, ἀλλ’ ὑποτάξας τοὺς Δαίμονας, ἐλευθερώσας δὲ τὴν κτίσιν
γενέσθους.

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ· „ Σὺ μὲν, φησὶ, ποιεῖς ὅσα βούλει, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἑθνῶν προσκυνούμενα εἰδω-
λα, οὐ δημιουργεῖς, ἀλλὰ δημιουργεῖται· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὕλης ἔχει τὸ τίμιον· ἐκ χρυσοῦ γὰρ καὶ ἀργύρου κατα-
σκευάζεται· ἀπὸ δὲ τῆς τέχνης τὴν εὐμορφίαν κομίζεται· ἀργυροχόος γὰρ καὶ χρυσοχόος καὶ ζωγράφος ταῦτα κατα-
σκευάζουσιν· καὶ τάλιν λέγει, ἐπειδὴ οἱ διὰ τῶν εἰδωλῶν ἐνεργούντες Δαίμονες καὶ ταῖς ψευδέσι χρώμενοι μαντεί-
αις, οὐ διὰ τῶν ἀψύχων ταῦτα εἰδωλῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων προέφερον, ἢ διὰ συμβόλων τινῶν ταῦ-
τα κατεμνήσθην· εὐκρίτως ἔφη· „ Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῇ λάρυγγι αὐτῶν· ἀκίνητα γὰρ καὶ ἀψυχα τὰ εἰδωλα πάν-
τεως.

- (2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Τοὺς γὰρ λόγους πεποιημένους, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀληθείαν ἐκπεπτακότες, δι-
καίον τῶν ὑπ’ αὐτῶν προσκυνούμενων τὴν ἀναισθησίαν λαβεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅμοιοι ἦσαν τοῖς εἰ-
δωλοῖς· εἰ γὰρ ἕσθον, οὐκ ἂν τὰ εἰδωλα Θεοὺς ἐνόμιζον· εἰ ἴκουν, οὐκ ἂν ὑπέλαβον λαλεῖν καὶ χρησμοὺς δίδουσι
τὰ ἀψυχα· εἰ ἐβάδιζον τὴν εὐθείαν ὁδὸν, πάλαι ἂν ἀνεχώρουν τῆς περὶ τὰ εἰδωλα πλάνης. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυ-
σόστομος· „ Καὶ τοιγαυτοῦτο ὁρᾷ τὸ ἴσον εἶναι Θεῶ· ἀλλ’ ἐν ταῦτα κατὰ γένεσιν· ἐν ὁμοίᾳ οὖν τίς ἂν εἴ-
εν οὗτοι, ὅταν ἡ πορὶς αὐτοῦς ὁμοίωσι ἀντὶ ἀρετῆς προέφεται τῆς ἐσχατίας· καὶ ὁ Διδύμος· „ Οὐκ ἐπαρᾷται τοῖς
ἀνθρώποις· ἀλλ’ ἵνα δείξῃ, ὅτι τοῦτο ἔπεται τοῖς εἰδωλοφάτοις· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς ταῦτο φανείη κατὰ, ἀλλ’
εὐχῆς ἄξιον, τὸ Θεοὺς γενέσθαι, καθάπερ οἴονται· καὶ ἔχειν, ὃ θαυμάζουσιν.

εἶδωκε τῶν Ἑθνῶν τριαῦτα, λέγει, ἀναίσθητα εἶναι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὅπου τὰ προσκυνοῦν τόσον εἶναι ἀνόητοι, καὶ καμμένην βοήθειαν ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπολαμβάνουσιν. ἡμεῖς ὅμως οἱ τὸν ἀληθῆ Θεὸν προσκυνοῦντες, δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι.

17 : „Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„βοηθός καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„στίν.

18 : „Οἶκος Ἀαρὼν ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„βοηθός καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„στίν.

19 : „Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤλπισαν
„ἐπὶ Κύριον. βοηθός καὶ ὑπερασπι-
„στὴς αὐτῶν ἐστίν.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν ἐλπίσα-
μεν ματαίως εἰς τὸν Κύριον, διὰ τὸ ὅτι ὁ Κύριος μᾶς
βοηθεῖ καὶ μᾶς ὑπερασπίζεται. διαμοιράζει δὲ τοὺς
Ἰουδαίους εἰς τὸν ἀπλῶς λαὸν Ἰσραὴλ, εἰς τὸ ἱε-
ρατικὸν γένος, καὶ εἰς τοὺς προσελύτους : ἦγουν εἰς
τοὺς ἐκ τῶν Ἑθνῶν προσερχομένους εἰς τὴν νομικὴν
λατρείαν. καὶ οἶκον μὲν Ἰσραὴλ ὀνομάζει τοὺς ἀ-
πλῶς Ἰσραηλίτας, τοὺς ὁποίους καὶ βάλλει πρῶτον

διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν. οἶκον δὲ Ἀαρὼν, ὀνομάζει
τὸ ἱερατικὸν γένος. ἐπειδὴ καὶ προηγήθη ἀπὸ ὅ-
λους τοὺς ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου ὁ Ἀαρὼν ἱεράτευ-
σε, καὶ ἐγένετο ῥίζα τῶν μεταγενεσέρων ἱερέων. φο-
βούμενους δὲ τὸν Κύριον ὀνομάζει τοὺς προσελύτους
Ἑθνικοὺς. καθότι αὐτοὶ προσήλθον εἰς τὴν πίσιν τῶν
Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβοῦντο τὸν Κύριον,
κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

20 : „Κύριος μνησθεὶς ἡμῶν εὐλόγησεν
„ἡμᾶς· εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσρα-
„ὴλ, εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρὼν,

21 : „εὐλόγησε τοὺς φοβούμενους τὸν
„Κύριον, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν
„μεγάλων.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνθυμήθη ἡμᾶς τοὺς δού-
λους του, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐλόγησε. τί δὲ θέλει
νά εἰπῇ τὸ εὐλόγησεν; ἦτοι ἀπὸ μυρία ἀγαθὰ μᾶς
ἐγέμωσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2) ἐπειδὴ ἀνω-
θεν καὶ ἐκ ἀρχῆς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν ὥς
καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς προγόνους ἐκεῖνων, δὲν ἐπαύσαν
ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ νὰ εὐεργετῇ τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἰου-
δαίων. μοιράζει δὲ καὶ ἐδῶ τὸν λαὸν εἰς τρία μέρη
κα-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Διαιρεῖ τὸν λόγον εἰς τε τὸν Ἰσραὴλ καὶ τὸ ἱερατικὸν γένος, καὶ τοὺς ἐκ
Ἑθνῶν προσιόντας αὐτῷ· οὐ γὰρ εἰσὶν ἴσον ἱερεῖς καὶ ἰδιώται· ἀλλ' ἔχει τι πλεονεκτήσιον· καὶ ὁ Δίδυμος· „Πᾶν τὸ
ἱερατικὸν γένος, διὰ τὸν νοῦν ἔχειν ὁρῶντα Θεόν· οἶκος Ἰσραὴλ χρηματίζει, διὰ τοῦ τυγχάνειν Ἐκκλησία Θε-
οῦ ζῶντος· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Διδάσκει ὁ λόγος, ὅτι καὶ μὴ τὴν τῆς ἱερῶς ὁδοῦ ἀξίαν ἔχη, μηδὲ τὴν
Ἰσραηλιτικὴν συγγένειαν περιέχεται, τῷ δὲ θεῷ φόβῳ κοσμούμενος ἐπιμελεῖται τῆς ἀρετῆς, τῆς ἰσῆς καὶ αὐτὸς
παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τεύχεται προμηθείας.

(2) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „Τί εἰς εὐλόγησε; μυρίων, φησὶν, ἐνέπλησεν ἀγαθῶν· εὐλογεῖ
μὲν γὰρ καὶ ἄνθρωπος τὸν Θεόν, ὡς ὅταν λέγῃ· „Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁ τὸν Θεόν εὐλογῶν,
αὐτὸς κερδαίνει, λαμπρότερον ἑαυτὸν καθίσας, οὐκ ἐκείνῳ τι χαρίζομενος· ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν ἡμᾶς, λαμπρότερος
ποιεῖ, καὶ οὐκ αὐτὸς τι προσλαμβάνει· ἀνευδεῖς γὰρ τὸ θεῖον· ὥς ἐκατέρωθεν ἡμέτερον τὸ κέρδος· ὁ δὲ Θεοδώ-
ριτος λέγει· „Τὴν αὐτὴν καὶ ἐνταῦθα διαίρεσιν ἐποίησατο, καὶ τῆς ἐλπίδος ὑπέδειξε τὸν καρπὸν· εὐλογίαν γὰρ
τῇ ἐλπίδι συνέζευξε, καὶ ταύτης ἔφη μεταδόναι, οὐ μόνον τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τῷ οἴκῳ Ἀαρὼν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
φοβούμενοις αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Πότε ὁ Θεὸς λήθην ἀνθρώπων ἐδέξατο; (οὐδέποτε) ἀλλὰ τοῦ-
τό εἰσιν, ὁ διὰ τῶν εἰρημένων ἀνίσταται· ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ κατάραν ὄντες, οὐκ ἄλλως αὐτῆς ἀπολυθῆναι καὶ λαβεῖν
εὐλογίαν ἠδυνάμεθα, εἰμὴ Χριστὸς ἐπὶ ζύλου κρεμασθεὶς τὴν κατάραν τὴν ἡμετέραν ἱβάσασεν, εἰκότως μνησθῆναι
τὸν Κύριον προξενον, καὶ ὅπως ἡμᾶς εὐλογῆσαί φησι· καὶ ἄλλος δὲ λέγει· „Πάντων μνημονεύει Θεὸς τῶν αὐτοῦ
μνησθημένων.

καθὼς ἐδιαίρεσε τοῦτον καὶ ἀνωτέρω . τὸ δὲ τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων , τὸ λέγει κοινῶς καὶ διὰ τὰ τρία μέρη . μεγάλους δὲ καὶ μικροὺς λέγει , ἔχει μόνον κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς . ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν . ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ πενίαν , καὶ κατὰ τὴν δόξαν καὶ ἀδόξian , καὶ κατὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δουλείαν : ἤγουν καὶ μακροὺς εἰς τὸ σῶμα καὶ κοντοὺς εὐλόγησε καὶ γέροντας καὶ νέους καὶ ἀδυνάτους , καὶ πλουσίους καὶ πτωχοὺς , καὶ ἐνδόξους καὶ ἀδόξους , καὶ αὐθέντας καὶ δούλους .

„ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν .

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν , ὅτι λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανούς , τοὺς ὁποίους εὐλόγησεν ὁ Δεσπότης Χριστός , ὅταν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς . καθὼς Ἰσορεῖ ὁ Λουκᾶς . „ Καὶ ἔπαρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ , εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ΄ .) εὐλογήσας γὰρ τοὺς Ἀποστόλους , διὰ τῶν Ἀποστόλων εὐλόγησα καὶ „ ὅλους τοὺς Χριστιανούς . (1)

22 : „ Προσθίει Κύριος ἐφ' ἡμᾶς , ἐφ' ἡμᾶς , καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν .

24 : „ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ , τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων .

Ὁ Κύριος , λέγει , ἄμποτε νὰ αὐξήσῃ καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς υἱοὺς μας , καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς ἡμᾶς ἔτι καὶ ἔτι ἀγαθὰ . μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν εἰς δεῦτερον πρόσωπον , ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν . ὥς ἐκ τούτου εἶναι φανερόν , ὅτι ὁ Δαβὶδ εὐχεται διὰ τὴν προσθήκην καὶ αὐξήσιν τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν . αὐτοὶ γὰρ αὐξήθησαν περισσώτερον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους , καὶ εἰς αὐτοὺς ἐπροσέθησαν , τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ καὶ οὐράνια .

Ὁ πρῶτος , λέγει , οὐρανὸς , τὸν ὅποιον ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας τοῦ αἰσθητοῦ Κόσμου , καὶ τὸν ὅποιον ἔχει ὀροφὴν καὶ τέγην ὁ φαινόμενος οὗτος οὐρανὸς : ἦτοι τὸ σερῶμα κατὰ τὸν Θεοδώριτον . αὐτὸς , λέγει , εἶναι κατοικητήριον εἰς τὸν Κύριον . καὶ ὅρα τὴν ἐξηγήσιν τοῦ , ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν , ἐν τῷ προτέρῳ ριβ΄ Ψαλμῷ . τὴν δὲ γῆν ἔδωκεν εἰς κατοικίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀνθρώπων , διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ταύτην ἐποίησε . (2)

23 : „ Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ , τῷ

25 : „ Οὐχ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Εἶδες ὅσην τῆς εὐλογίας ἡ ἰσχὺς ; τὰ γὰρ ῥήματα αὐτοῦ , ἔργα γίνονται . τὸν γοῦν οὐρανὸν τὸ ῥῆμα αὐτοῦ πεποίηκε . τῷ γὰρ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐσερέωθησαν . ἐκείνῳ τῷ λόγῳ σε εὐλογεῖ , τῷ τοσαῦτα δυναμένῳ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ἐνδιαίτηται δὲ τῷ οὐρανῷ τῶν ὅλων ὁ Κύριος , οὐ περιγεγραμμένην ἔχων τὴν φύσιν , ἀλλὰ τοῖς ἐκεῖ πολιτευομένοις τῶν ἁγίων Ἀγγέλων χαίρων χοροῖς . ἢ ὁ Χρυσόστομος δὲ φησὶ . „ Οὐ τὰ ὑπερῶα λαβὼν , ἡμῖν ἀφώρισε τὰ ἐνταῦθα ; οὐκ ἔστι τοῦτο . ἄπαγε . ἀλλὰ συγκαταβάσεως ὁ λόγος . εἰ γὰρ τοῦτο ἔστι , πῶς τὸ ἕτερον ἔσκηκε τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ λεγόμενον . „ Τὸν οὐρανὸν ἢ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος ; ἐκεῖνο γὰρ ἐναντίον τούτῳ . συγκαταβατικῶς τοίνυν κέχρηται λόγῳ , οὐκ ἀποκλείων ἐν οὐρανῷ τὸν Θεόν , ἀλλὰ δεικνύς ὅτι ἐπαναπαύεται τοῖς ἐκεῖ . Ἄλλος δὲ λέγει (Ἰσας ὁ Δίδυμος) . „ Ὁ βαθυτέρον ταῦτα θεωρεῖν δυνάμενος , ἔρει εἶναι τινα ἐξαιρέτως ἐν τῇ Γραφῇ λεγόμενον οὐρανόν , Θεῷ προσωκειωμένον , ἐν ᾧ μόνος ὁ Θεός . ἀμέλει περὶ τῆς παραβάσεως ὁ Διάβολος ὢν ἐν οὐρανῷ , ὡς κάτω που τυγχάνων ἔλεγεν . „ Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι , ἐπὶ τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου . εἰς τοῦτον τὸν οὐρανὸν εὐδεις ἀναβέβηκεν , εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα .

- 25 : „ Οὐχ' οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε Κύριε ,
 „ οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς
 „ Ἄδου .
 26 : „ Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν
 „ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως
 „ τοῦ αἰῶνος .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν Ἀλφαῖου , „ Μὴ ἐξομολογήσεται σοι χροῦς , ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀληθείαν σου ; (Ψαλ. κθ' . 12 .) καὶ μὲν τὸ „ Μὴ διηγήσεται τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου ; (Ψαλ. πζ' . 12 .) Κοντὰ δὲ εἰς ἐκείνους ὅπου βαθύτερον σοχάζονται , νεκροὺς μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους , ὅπου ἐνεκρώθησαν κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς , καὶ πρὸ τοῦ νὰ φθαρῶν ἀπὸ τὸν φυσικὸν θάνατον τοῦ σώματος , ἐβάρηκαν ἀπὸ τὸν προκρατικὸν θάνατον τῆς ἀμαρτί-

ας . ζωντανούς δὲ πάλιν ὀνομάζει ἐκείνους , ὅπου ζῶσιν ἐναρέτως , καὶ μεταβαίνουν ἀπὸ τὴν χθαμαλὴν ζωὴν ταύτην εἰς ζωὴν ὑψηλοτέραν καὶ θεῖαν . διότι ἐκεῖνοι , ὅπου εἶναι νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν , αὐτοὶ δὲν θέλουν ὑμνολογήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸν Θεόν . ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σαίραχ ' , οὐχ ὥραίος αἶνος ἐν σῶματι ἀμαρτωλοῦ . (Σειρ. ιε' . 9 .) ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεόν ἐπειδὴ μέλλουν νὰ βαπτίζονται παντοτινὰ . εἰ δὲ ἐναρέτως ζῶντες , αὐτοὶ θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ . ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ λέγει καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος . καὶ οἱ μὲν νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν , καταβαίνουν εἰς τὸν Ἄδην . οἱ δὲ ζῶντες ἐν τῇ ἀρετῇ , ἀναβαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν . (1) λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἡμεῖς οἱ ζῶντες . ἐφανέρωσαν ἐκείνους , ὅπου ἦτον ὁμοιοὶ μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρετὴν : ἦγον ὅπου ἦτον ἐνάρετοι , καθὼς ἦτον καὶ αὐτός .

ΨΑΛ.

καταβάς . ἐπεὶ καθεῖθεν ἀποσαλεῖς , ἐλήλυθε φάσκων . καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ . ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τοῦτου ἀπεσάλη . ὡς ὁ Πέτρος φησιν . „ Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἀποσαλέντι ἀπ' οὐρανοῦ . Ἐνθα γὰρ ὁ Πατὴρ , ἐκεῖ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα . ὁ οὐρανὸς δὲ οὕτως οὐκ ἐστὶ τοπικὸς . ἀλλ' ἐν' οὕτως εἶπω , ἢ προηγουμένη τοῦ Θεοῦ ὑπεροχὴ καὶ κατὰ κράτος . Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς Ἀβουσιῆς σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ἐν Κερ. λα' . τῶν Μονολογίων . οὕτω γὰρ φησιν . „ Ὅτι ἀπεώρατον καὶ ἀόρατον , καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπὲρ νόησιν , καὶ ὑπεραπρόσιτον καὶ ὑπεραμετάβλητον , καὶ ὑπερακοινώνητον ἐκείνο περὶ ἡμῶν , ὅπερ οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνθρώπων , ἢ Ἀγγέλων εἶδεν , ἢ δύναται ἰδεῖν . οὕτως ἐστὶν ὁ οὐρανὸς σου Κύριε , οὐρανὸς κρύπτων τὸ ὑπεράρχειον καὶ ὑπὲρ νόησιν καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ ὑπεροχίον φῶς . περὶ οὗ λέγεται . „ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ . ὃ γὰρ ἐστὶν ὁ οὐρανὸς , ὅτι ὑπερθαυμασῶς ὑπὲρ πάντα οὐρανὸν ἐκείνος ἐξήρηται καὶ αὐτὸν τὸν ἐμπύριον οὐρανόν . διὸ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ προσείρηται ὅτι οὐδὲν ἄλλω , ἢ τῷ Κυρίῳ γινώσκειται . εἰς οὐ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν , εἰμὶ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς . ὅτι μηδεὶς οἶδε τὸν Πατέρα εἰμὶ ὁ Υἱὸς . καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν . καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὸν Υἱόν , εἰμὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν . καθάπερ οὖν καὶ οὐδεὶς ἔγνω τὸ Πνεῦμα , εἰμὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός , ὡν τὸ Πνεῦμα ἐστίν . ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος . „ Θεωρεῖς , ὅπως τὴν δημιουργίαν ὁ ποιητὴς πρὸς ἡμᾶς μερίζεται ; καὶ ὥσπερ αὐτὸς ἀόρατος ὡν ἔχει τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀόρατον . οὕτως ἡμῖν τὴν κτίσιν τὴν ὁρατὴν ἀπέτειμεν .

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Κρυσοφώμων . „ Νεκροὺς οὐ τοὺς τετελευτηκότας φησιν , ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀσεβείαις ἀναποθανόντας . ἢ τοὺς ἐν ἀμαρτίαις κατασπαπέντας , ἐπεὶ καὶ Ἀβραὰμ τετελευτηκὼς ἦν καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ . ἀλλ' ὁμως οὕτως ἔχον , ὡς τὴν ἐκείνων μνήμην ποιήσασθαι μετὰ τῶν ζώντων . καὶ ἀπλῶς τοὺς δικαίους λέγει ζῶντας . ὥσπερ γὰρ ὁ Θεὸς ἐστὶ ζωὴ καὶ δικαιοσύνη . οὕτω καὶ οἱ δίκαιοι κατὰ μετουσίαν αὐτοῦ ζῶντες ὀνομάζονται . ὁ δὲ Θεοδωρίτος καὶ ὁ Ἀθανάσιος νεκροὺς ὀνομάζουσιν ἐδῶ , τοὺς τοῖς νεκροῖς Εἰδώλοις λατρεύοντας , καὶ οὐκ ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν ζωὴν : ἥτοι τὴν γνώσιν τοῦ μένου Θεοῦ . ζῶντας δὲ τοὺς τὸν ζῶντα προσκυνῶντας Θεόν , οἷς τὸν Θεὸν ἀπεκλήρωσεν ὡς μόνον πρὸς δὲ τούτῳ διδάσκει , οὐκ ἄνευ προθυμίας προσήκειν τοὺς θεραπεύοντας τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν ἐν τῇ ζωῇ , ὡς τοῦ θανάτου τοῦτο ποιεῖν κωλύοντες . ἥσα γὰρ φησι , τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου . ψαλμὸς τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω .

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΔ΄.

„ Ἀλληλουϊα .

Καὶ ὁ παρὼν ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεόν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινός. (1)

1. „ **Ἠγάπησα**, ὅτι εἰσακούσεται Κύρι-
 „ ος τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.
 2. „ **Ὅτι** ἐκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί, καὶ
 „ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι .

γὰρ ἁλλεῖται, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ὡς θεὸν)
 καὶ εὐφράνθηκα, διὰ τὸ αὐτὸς ἤκουσε τὴν δεήσιν
 μου, καὶ διὰ τὸ ἐκλινε τὸ αὐτί του, συγκαταβάς εἰς
 τὴν ἐδικήν μου ἀσθένειαν, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν 15.
 Ψαλμὸν. ἐρμηνεύοντες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐ-
 μοί καὶ εἰσακούσον τῶν ῥημάτων μου. ὅθεν καὶ εἰς
 τὸ ἐξῆς θέλω ἐπικαλοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου,
 εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. (2)

Εγὼ, λέγει, ἠγάπησα τὸν Θεόν (τοῦτο

3: „ Πε-

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς τοῦτος εὐχαριστῶν περιέχει τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανάδου· ἢ κατὰ τὸν Θεοδόσι-
 τον· „ Προφητεύει τὰ κακά, ὅπου ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος ἐποίησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.
 (2) Ὁ δὲ Ἠσαΐας λέγει· „ Ἐν τῇ προλαβόντι Ψαλμῷ, Εἴ τις ἐν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον κατελέχθη, οὗ-
 τος ἦδη προκόψας ἀπὸ τοῦ φόβου ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἶποι ἂν τὸ ἠγάπησα· οὐ γὰρ παντὸς ἐς τοῦτο εἴ-
 πεῖν· ἀλλὰ τοῦ τελειουμένου ἦδη καὶ ὑπερβαίνοντος τὸν τῆς δουλείας φόβον, καὶ ἐν τῇ Πνεύματι γενομένου τῆς υἱο-
 θεσίας. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ πρόσκειται μὲν οὖν τῷ ἠγάπησα, τὸ τίνα· προσυπακούεται δὲ
 παρ' ἡμῶν, ὅτι πᾶν Θεὸν πᾶν ὄν· τὸ γὰρ κυρίως ἀγαπητὸν· ὁ Θεός· ἐπειδή τὸ ἀγαπητὸν (ἢ ἀγαθόν) ἐρί-
 ζονται, (ὁ Ἀριστοτέλης δηλ.) οὗ πᾶντα ἐφίεται· ἀγαθὸν δὲ ὁ Θεός, καὶ πρῶτον καὶ τελειότατον πᾶν ἀγαθόν·
 αὐτόν τε οὖν ἠγάπησα τὸν Θεόν, τῶν ὁρεκτῶν ὄντα τὸ ἔσχατον· καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παθήματα μετὰ χαρᾶς ὑπεδεξά-
 μιν· τίνα δὲ ἐς ταῦτα; μικρὸν ὕψους διεξέρχεται, τὰς ὁδῶνας τοῦ θανάτου, τοὺς κινδύνους τοῦ Ἄδου, τὴν
 θλίψιν, τὴν ὀδύνην, ἀπὲρ πᾶντα αὐτῷ ἀγαπήτῃ, διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην
 τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθῃ καταδεχάμενοις, ἐφαίνετο· οὐ γὰρ παρὰ προαίρεσιν, οὐδὲ βιάως καὶ κατηναγκασμένως
 ὑπέμεινά, φησι, τοὺς ἀγῶνας· ἀλλὰ σφοδρῇ τινὶ καὶ διαθέσει ὑπεδεξάμην τὰ ἐπίπονα, ὥς ἔχειν με λέγειν· „ Ἐ-
 νεκά σου θανατούμεθα ἔλην τὴν ἡμέραν, καὶ τίς ἡμᾶς χωρεῖσι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἠγάπησα οὖν ταῦτα
 πάντα, εἰδὼς ὅτι ὑπὸ θεατῇ καὶ ἀθλοθέτῃ τῇ Δεσπότῃ τῶν ὄντων τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας διαφέρω κινδύνους· ἠγάπη-
 σα, καὶ τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδεξάμην τὸ εἰσακουσθῆναι· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ τίς οὐκ ἀγαπᾷ ἀ-
 λουόμενός, φησι; Πολλοὶ τῶν βιωτικῶν ἀνθρώπων, οὐ βούλονται ταῦτα ἀκούσθαι, ἀπὲρ αὐτοῖς συμφέρι· ἀλλ'

3 : „ Περιέσχονμε ὠδίνες θανάτου . κίν.
„ δυνοὶ Ἄδου εἵροσάν με . Θλίψιν
„ καὶ ὀδύνην εὔρον .

4 : „ Καὶ τό ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσά-
„ μην .

Εἰς τὸ νομίζω , ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα , εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα , ὅπου ἀναφέρονται εἰς τὸν ἱζ'. Ψαλμὸν . λέγει γὰρ καὶ ἐκεῖ ὁ Δαβὶδ . „ Ἀγαπήσας Κύριε . ἔπειτα γράφει καὶ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι θέλει τὸν ἀγαπήσει ἡγῶν διατὶ , λέγει , εἶσαι ἰσχύς μου , σφερόμα μου , καταφυγή μου , καὶ ἄλλα ὅμοια . ἔπειτα ἀκολουθῶς λέγει „ αἰνῶν ἐπικαλέσεται τὸν Κύριον . ὕστερον δὲ διηγέται καὶ τὰς συμφορὰς , διὰ τὰς ὁποίας ἐπικαλέσθη τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούσθη . λέγει γάρ „ Περιέσχονμε ὠδίνες θανάτου . Καὶ ἐδῶ δὲ τὰ ἰαυτὰ πάλιν λέ-

γει „ Ἠγάπησα , ὅτι εἰσακούσεται . ἀντὶ τοῦ , εἰσηκούσῃ μου ὁ Κύριος , ὅταν αὐτὸν παρεκάλεσα . ἡ λέγει , ὅτι ὁ Κύριος θέλει μου εἰσακούσῃ ἀκόμη , διατὶ καὶ τώρα μου εἰσηκούσεν . αἰτίαν δὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τοῦ λέγει ὅτι εἶναι , τὸ ὅτι ἔχει νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος . ἔπειτα παρομοίως μὲ τὸ ἐν τῷ ἱζ'. Ψαλμῷ λέγει „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι . καὶ ἐτὶ ὕστερον διηγέται καὶ ἐδῶ τὰς συμφορὰς , διὰ τὰς ὁποίας θλίβεις , ἐπικαλέσθη πάλιν τὸν Κύριον καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ αὐτῶν . διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἶπεν „ ὅτι ἠγάπησεν . ἀπ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω ὠδίνες θανάτου καὶ κινδύνους Ἄδου , ἐξηγεῖ , τί εἶναι αὐτά : ἡγῶν ὅτι εἶναι θλίψις καὶ ὀδύνη . θλίψιν γὰρ φησι , καὶ ὀδύνην εὔρον . περὶ δὲ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου καὶ τῶν κινδύνων τοῦ Ἄδου εἴπομεν πλατύτερον εἰς τὸν ῥηθέντα ἱζ'. Ψαλμὸν , ἐρμηνεύοντες τό „ Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου , καὶ ὅρα ἐκεῖ . (1)

„ Ω

ἀξιοῦσι μὲν τὰ συμφέροντα αὐτοῖς γίνεσθαι , εἴτα ἐπειδὴν γένηται , ἀλύουσι καὶ δυσανασχετοῦσι . τὰ γὰρ συμφέροντα ταῦτα ἔστιν , ἅπερ ὁ Θεὸς ἐπίσταται εἶναι συμφέροντα , καὶ πενίαν εἴτης , καὶ λιμὸν , καὶ νόσον , καὶ ὅτι οὐκ ἕτερον τοιοῦτον . ἐγὼ οὖν , φησιν , ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ τοῖς κινδύνοις ἠγάπησα τὸν Θεόν , ὅτι εἰσηκούσέ μου , καὶ ἐποίησεν ἐπ' ἐμοὶ τὰ συμφέροντα . καὶ πάλιν λέγει „ Ἐκλίεν , εἶπε , τὸ οὗς αὐτοῦ ἐμοί . ἵνα τὸ ἑαυτοῦ ἀσθενὲς ἐπιδείξηται , ὅτι χαμαὶ κειμένην συγκατέβη διὰ φιλασφαγίαν . ἄλλος δὲ φησιν „ Ἡ θεία ἀκοή φωνῆς οὐ δεῖται πρὸς αἴσθησιν . οἷον γὰρ καὶ ἐν τῇ κινήματι τῆς καρδίας γνωρίζει τὰ ἐπιζητούμενα . ἢ οὐκ ἀκούεις , ὅτι Μωϋσῆς μηδὲν φθεγγόμενος , ἀλλὰ τοῖς ἀλαλήτοις αὐτοῦ σεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ , ἠκούετο παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος „ Τί βοᾷς πρὸς με ; ἔργων γούν δικαίων παρουσία , μεγαλοφωνία εἰς παρὰ Θεῷ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Εἶδες ὅπλον ἰσχυρόν ; εἶδες παραμυθίαν πάντα λύουσαν τὰ δεινὰ ; εἶδες ψυχὴν διαθερμαινομένην τῷ πόνῳ τοῦ Δεσπότου ; ἤκουσε γὰρ μοι φησιν , εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν περιεχόντων κακῶν , τὸ καλέσαι τὸν Θεόν . διατὶ οὐν ἡμεῖς καλοῦμεν πολλάκις καὶ οὐκ ἀπαλλαττόμεθα τῶν δεινῶν ; ὅτι οὐ καλοῦμεν , ὡς καλεῖν δεῖ . αὐτὸς γὰρ ἑτοιμός ἐστιν εἰς τοῦ παρέχειν . καὶ τοσαύτη αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης , ὡς τὴν ἡμετέραν πρὸς ἐκείνην συγκρίνομένην , πονηρίαν φαίνεσθαι . διὰ τοῦτο σε τῷ ἀδοκῆτῳ κακῷ περιπεσεῖν ἔα . ἵνα αὐτὸν καλέσῃς . ἵνα ἀκριβέστερον αὐτῷ συνάπτῃ . ἐπεὶ καὶ μητέρες τὰ ἀφηνιῶντα τῶν παιδίων προσωπεῖοις διαφόροις ἐκδεικνυμέναι , ἀναγκάζουσιν εἰς τοὺς οἰκείους καταφεύγειν κάλπους , οὐ λυπήσιν βουλόμεναι , ἀλλὰ τὴν προσεδρεῖαν αὐτῶν σφριζόμεναι . λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐπειδὴ περιέσχον με ὠδίνες θανάτου , καὶ κινδύνους Ἄδου εἵροσάν με , τοσοῦτον ἀπέσχον τοῖς πειρασμοῖς τοῖς ὑποπεσεῖν ὡς ἀκουσίως , ὅτι καὶ πολλὰ πλείονας τοῦτων κατὰ τὸ ἐκούσιον πειρασμοὺς ἑμαυτῷ προσεδέμην . Θλίψιν καὶ ὀδύνην . ἅπερ ἐκὼν ἑμαυτῷ ἐπεξεύρον , οὐκ ἀκουσίως ὑπ' αὐτῶν κατελήφθην . ἐν μὲν γὰρ τοῖς κατόπιν , κινδύνοι , φησιν , Ἄδου εἵροσάν με . ἐνταῦθα δὲ , Θλίψιν καὶ ὀδύνην εὔρον . ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἀνενδότως ἔχων εὐρέθην πρὸς τὰ παρὰ τοῦ πειράζοντος ἐπαχθέντα , ἵνα δείξω τὴν περιουσίαν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης , προσέδηνκα Θλίψεις ἐν τῇ Θλίψει , καὶ ὀδύνην ἐν τῇ ὀδύνῃ . οὐ τῇ ἑμαυτοῦ δυνάμει τῶν ἀλγεῖν κατεπανισάμενος . ἀλλὰ διότι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην . τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος „ Ἐν τούτοις πάσιν ὑπερικήμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς . νικᾷ μὲν γὰρ , ὁ μὴ ἐνδιδούς ταῖς πρὸς ἀνάγκην ἐπαγομέναις ὀδύνασι . ὑπερνικᾷ δὲ , ὁ καὶ αὐθαιρέτως ὀδύνας εἰς ἐπίδειξιν τῆς ὑπομονῆς ἐπιστάμενος . ὁ γενόμενος ἐν ἀμαρτίᾳ τινι πρὸς θάνατον , λεγέτω . περιέσχον με ὠδίνες θανάτου . Πᾶς γὰρ φησι , ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν , ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγέννηται . ὅτε οὖν φησιν , ἡμῶν ἐργάτης ἀνομίας , ἐκσυφορούμεν ὑπὸ τοῦ θανάτου . τότε καὶ εὐρέθην ὑπὸ τῶν τοῦ Ἄδου κινδύνων . πῶς οὖν ἐξιστάμεν ἑμαυτόν ; ἐπειδὴ Θλίψιν καὶ ὀδύνην εὔρον , καὶ τὴν διὰ μετάνοιαν κά-

„ Ω Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.
5: „ Ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ δίκαιος,
„ καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ.

τον, (2) ἐπρόσθεσε καὶ εἶπαν, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ. τὸ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐρρέθη πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑθνῶν.

Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς, λέγει, λύτρωσαί με ἀκόμη καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὰ μέλλοντα κακὰ, ὅπου ἡμπορουν νὰ μοι ἀκολουθήσουν. (1) βλέπε δὲ ὡς ἀνὰ γνῶσα, πῶς ὁ Δαβὶδ διδάσκει τὸν ἀκροατὴν, καὶ τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων. λοιπὸν μὴ ἀπελπισθῆς ὡς ὁμορτωλὲς, ἐπειδὴ καὶ ἡμάρτες. καὶ πάλιν τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι καὶ δίκαιος. λοιπὸν μὴ ξεθαρρεύσης εἰς τὸ ἐλεός του, καὶ ἀμελείης, ἢ καταφρόνησης. ἀλλὰ καὶ ἔλπιζε ὁμοῦ καὶ φόβου, καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμιον. ἔπειτα διὰ νὰ δεῖξη ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ Θεὸς κλίνει περισσότερον εἰς φιλανθρωπίαν παρὰ εἰς δικαιοσύνην κατὰ τὸν Θεοδώριον.

6: „ Φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος,

Ἐδῶ ἀκούεται ἔξωθεν τὸ ἐσὶν: ἡγουν φυλάσσων ἐς τὰ νήπια ὁ Κύριος. ἐπαινεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ καὶ ταύτην τὴν ξεχωριστὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ νήπια. διαίκατὰ τὸν μέγαν βασιλεῖον καὶ Χρυσόστομον, ἀνίσως ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια δὲν ἐφύλαττε τὰ μικρὰ παιδιὰ, ὅταν μαλιστα εὐρίσκονται εἰς τὰ σπάργαντα, ευκόλως ἔθελε θανάτωσιν αὐτὰ καὶ ὄφις, καὶ σκορπίος, καὶ πολλὰ ἄλλα φαρμακερὰ ζῴδια καὶ ὀγλίγωρα ἔθελεν διακτερεῖν.

κακῶσιν ἐμαυτῷ ἐπενόησα. ἢ οὕτως ἐτόλμησα τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσασθαι. ἔφη δὲ ἢ ὁ Ἡσύχιος. „ Οὐκ ἔστιν ὁ δόνην ἐκάλει τὴν μετάνοιαν. Θλίψιν μὲν, ὡς ἀνάμνησιν ἁμαρτίας ἔχουσαν. δόνην δὲ, ἕνεκα τῶν πόνων, μεθ' ὧν κατορθοῦσθαι πέφυκε, σάκκου ἢ σποδοῦ ἢ ἀγρυπνίας. ταύτην γὰρ εὖραν: τούτέστιν ἐπιδραμὼν αὐτῇ, τὸ ὄνομα Κυρίου εἰκότως ἐπεκαλεῖτο. εὐχή γὰρ τῆς μετανοίας ὑπόστασις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμιον. „ Εἶδες φιλόσοφον ψυχὴν; πῶς τὰ βιωτικὰ ἀφείλεν ἐν ζητεῖ μόνον, τὸ τὴν ψυχὴν ἁσυνῇ διαμεῖναι; ἢ μὴδὲν παθεῖν τῶν παραβλαπτόντων αὐτὴν; ταύτης γὰρ εὖ διακειμένης, τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἔφευγε. ὅσπερ οὖν οὐκ εὖ ἐχούσης, οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος τῆς λοιπῆς ευμερίας. διὸ δεῖ πάντα ἢ ποιεῖν ἢ λέγειν, ὥστε ταύτην διασφύζεσθαι. τοῦτο γὰρ εἰς τὸ γίνεσθαι φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. καθάπερ γὰρ ὁ ὄφις τὸ λοιπὸν σῶμα προΐεται, ὥστε τὴν κεφαλὴν διασφύσαι. οὕτω ἢ σὲ τὰ ἄλλα πάντα ἐκδιδόναι χρὴ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ ἱερεὺς Θεοφύλακτος ἐρμηνεύων τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖτο, ὅπου εἶπεν ὁ Κύριος. „ Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται. ἢ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης (Ἰωάν. ιβ'). ὁμοίως ἢ τὸ Ἀποστολικὸν ἐκεῖτο. „ Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις ἢ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς ἢ δακρύων προσενέγκας (Ἑβρ. ε'. 7.) ταῦτα λέγω, ἐρμηνεύων λέγει, ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἢ τοῦ Ἀποστόλου προσεφώτευσεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ἢ εἶπε. „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσμαι. περιέσχονμε ὡδίνες θανάτου, κίνδυνον ἄδου εὗρασαν με. Θλίψιν ἢ δόνην εὗρον ἢ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην. ὦ Κύριε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Θεοδώριτου εἰσι ταῦτα. „ Δις τοῦ ἐλέους μνημονεύσας, ἀπαξ τῆς δικαιοσύνης ἐμνήσθην. Δεικνύς τὸν Θεὸν ἐπιρρέπεςρον εἰς φιλανθρωπίαν. νικᾷ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τῆς δικαιοσύνης τὴν ψῆφον. ἢ οἶονε μέσον ταύτην ἐναπελαμβάνει. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος. „ Ἐστὶ δὲ ἔλεος πάθος ἐπὶ τοῖς παρ' ὧν τεταπεινωμένοις παρὰ τῶν συμπαθῶς διατεθειμένων γινόμενον. ἐλεῶμεν τὸν ἐκ μεγάλου πλούτου πρὸς τὴν ἐσχάτην πενίαν μεταπεσόντα. ἢ τὸν ἐπὶ κάλλει ἢ ὡς σῶματος ἀγαλλόμενον, ὑπὸ τῶν αἰσχυρῶν παθῶν διαφθαμένον. ἔπειτα οὖν ἢ ἡμεῖς ἡμῶν ποτε ἐνδοξοὶ ἐπὶ τῆς τοῦ παραδείσου διαγωγῆς, ἐγερόμεθα δὲ ἀδοξοὶ καὶ ταπεινοὶ διὰ τὴν ἔκπτωσιν, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ, ὡς ἡμεῖς οἱ ἀνθ' ὧν γεγόναμεν. διὰ τοῦτο ἢ τὴν Ἀδὰμ ἀντικαλεῖται τῇ τοῦ ἐλέους φωνῇ. „ Ἀδὰμ ποῦ εἶ; οὐ γὰρ διδάχθηκα εἶπαι ὅτι πάντα εἶδός. ἀλλὰ νοῆσαι αὐτὸν ἐβούλετο. ἢ ὡς ἀνθ' οὗ γέγονε. ποῦ εἶ; ἀντὶ τοῦ, εἰς ποῖον πτώμα κατεβλήθη ἀπὸ τῆς ἁγίας. εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης. „ Ἐπεὶ μετὰ δικαιοσύνης ἐλεεῖ ὁ Κύριος, ἐλεῶμεν ἐπὶ ἢ δίκαιος. οὐ δίκαιος ἐν τῷ ἔλεει ἢ ὁ Σαουλ ἐλεῶν τὸν Ἀγιά. ἢ εἰ πᾶν τὸ ἐλεεῖν ἢ δίκαιον, οὐκ ἂν περὶ τινῶν εἶπεν ὁ νόμος. „ Πάντα οὐκ ἐλεοῖς ἐν κρίσει (Ἐξ. κγ'. 3.) ἢ ὁ Ἀνώνυμος. „ Ὡς ἐλεῶμεν ὁ Θεὸς οὐκ ἀπορρίπτει τῇ ἁμαρτανῇ διομένῳ τὸ πρόσωπον. ὡς δίκαιος δὲ, οὐκ ἄλλως αὐτὸν, εἰμὴ διὰ μετανοίας προσδέχεται.

ροῦν πίπτονται εἰς λάκκους καὶ πηγάδια, καὶ κρημνοὺς, καὶ εἰς ἄλλους τοιοῦτους ἐπικινδύνους τόπους. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώρητος, ἐνόησαν τὸν λόγον τοῦτον διὰ τὰ ἔμβρυα, ὅπου εὐρίσκονται ἀκόμη μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των, τὰ ὅποια κινούνται μὲν, μέσα εἰς τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ὑγροὺς τέπους τῆς μήτρας· καθὼς καὶ τὰ ὀφάρια κινούνται μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, καὶ μῆτε νὰ ἀναπνεύουν ἢ μπεροῦν ἐκεῖ μέσα εὐρισκόμενα. τότε γὰρ μόνον ἀναπνεύουν ἀφ' οὗ γεννηθούν. ὕστερον δὲ πάλιν ἀφ' οὗ αὐτὰ εὐγουν ἀπὸ τὴν θερμότητα τῆς μήτρας εἰς τὸν ἔξω ψυχρὸν τοῦτον καὶ ἀσυνείθιστον ἄερα, οὐδὲ εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ ἤθελαν ζήσουν ἀνίσως δὲν ἐφυλάττοντο ἀπὸ τὴν θεῖαν Πρόνοιαν, ἢ καὶ ἄλλως, νήπια θέλεις νοήσεις τοὺς νεοπαγεῖς καὶ ἀρχαρίους εἰς τὴν ἀρετὴν, τοὺς ὅποιους φυλάττει ἡ θεία Πρόνοια διὰ τὴν ἀπειρίαν ὅπου ἔχουν, ἕως ὅπου νὰ προκάψουν καὶ νὰ γένουν δυνατοὶ, εἰς τὸ νὰ πόλεμουν τὰ πάθη, καὶ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς των Δαίμονας. (1)

„Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με·“

Ἐταλαιπωρήθην, λέγει, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἔσωσέ με· ἦτοι ἐλύτρωσά με ἀπὸ τούτους ὁ Κύριος. διότι ἔφησε μὲν ἐμὲ νὰ κακοπαθήσω, διὰ νὰ γένω φιλοσοφώτερος. ἔλυσε δὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρίσω τὴν χάριν καὶ πρόνοιαν, ὅπου ἔχει εἰς ἐμὲ. καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη μὲ εὐεργέτησε, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Θεὸς σώζει ἐκείνους ὁ

ποῦ ἐκατέρωθωσαν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως. (2)

7: „Ἐπίστρεψον ψυχὴ μου εἰς τὴν α·
„νάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐεργέ·
„τησέ σε.

8: „Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ
„θανάτου· τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀ·
„πὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου
„ἀπὸ ἐλαιοθήματος.

Εἰς μερικοὺς φαίνεται, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινᾷ ὁ Δακίδ τὸν ἑαυτὸν τοῦ νὰ γυρίσῃ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν ἐκείνων, τοὺς ὅποιους ἐδοκίμαζεν ἕως τότε, παρηγορεῖ γὰρ τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τοῦτο, πῶς εὐεργετήθη τότε καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν ἐλπίζομενον θάνατον, ἀπὸ τὰ δάκρυα, ὅπου ἔχυνεν ἐκ τῆς πολλῆς θλίψεως, καὶ ἀπὸ τὰς παγίδας, ὅπου εἶχον στημένας κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροί, εἰς τὰς ὁποίας πολλὰς φορὰς ἐπιάνετο. ἀνίσως δέ τινας νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ ἀναγωγὴν, ἀνάπαυσιν μὲν θέλει εἰπῇ, πῶς εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἢ ἀπὸ τοῦ Κόσμου τούτου ἀναχώρησις τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἢ ὁποία ἐλευθερώσει αὐτὸν ἀπὸ κάθε λυπηρὸν. αὕτη γὰρ ἡ ἀναχώρησις καὶ ἀνάπαυσις, εἶναι μία εὐαγγελία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς δικαίους ἀνδρας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ, δι' αὐτῆς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὸ βάρος καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη τοῦ σώματος. ἔθεν λέγει ὁ Παῦλος, καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῇ σκηνῇ τούτῳ στενοχωρεῖται, βαρούμενοι. (Β. Κορ. β'. 4.) Καὶ πάλιν, τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῶ μᾶλλον χρειάζον. (Φιλιπ. α'. 23.) ἄρμό·
ζου·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „Νήπια φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριστῷ ἀναγεννημένους, τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπίους ὄντας, πῶς ἐξράφθαι ἢ γεγοῖναι ὡς νὰ παιδία, οὓς αὐτὸς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἔων προσβαλεῖν αὐτοῖς πολεμίους, πῶ μὴ πῶ καιρὸν ἔχειν ἁγῶνος.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον οὕτω τὸ ῥητὸν νοήσεις· „Ἐπειδὴ ἔταπεινώθην, ἢ ἐσράφην, ἢ ἐγενόμην ὡς τὸ νήπιον, ἢ ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὡς παιδίον, ἢ διὰ τῆς ἀκαχίας ἑμαυτὸν εἰς τὴν τῶν παιδίων ταπεινώσειν κατήγαγον· ὁ φυλάττων τὰ νήπια Κύριος, ἔσωσέ με ἐκ τῶν ὁδῶν τοῦ θανάτου, ἢ ἐκ τῶν κινδύνων τοῦ αἵματος· οὐκ εἶπεν· οὐκ ἔλασεν εἰς κινδύνους ἐμπεσεῖν, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν δέεσθαι· προσέθηκε δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Διπλὴ ἡ εὐχαριστία ἐνταῦθα· ἢ ὅτι ἔλασεν ἐμπεσεῖν εἰς κινδύνους, ἢ ὅτι ἐμπεσόντα οὐ κατέλειπε, ἢ ἐκατέρωθεν εὐεργέτησεν· ἀμφότερα γὰρ εὐεργεσίας εἶδος, ἢ τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον οὐκ ἔλαττον· ἀλλ' εἰδεῖτε θαυμάσιον εἰπεῖν, ἢ μείζον, ὅσα τὸ μὲν, κινδύνους ἔλυσε· τὸ δὲ, ψυχὴν φιλοσοφώτεραν εἰργάσατο.

ζουσι λοιπόν τὰ ῥήτὰ ταῦτα εἰς τοὺς δικαίους, ὅπου χωρίζονται ἀπὸ τὸ ἑαυτὸ καὶ πολυμάχον σῶμα τοῦτο, καὶ ἀναπαύονται εἰς μόνας οὐρανίους. ὅθεν ὁ Δαβὶδ, ὃς οὐ εἶπεν, ὅτι Κύριος ἐνεργήσῃ σὲ, ἀπρόσθεσεν, ὅτι ἐξελεύσῃ. ἦτοι ἐλύτρωσα τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου· ἦτοι ἐκ τῆς ἁμαρτίας μου, ἥτις εἶναι ψυχικὸς θάνατος, διατὶ νεκρώνει τὰς εἰς τὴν ἀρετὴν ἐνεργείας τῆς ψυχῆς. ἐλύτρωσα δὲ καὶ τὰ ὀμμάτια μου ἀπὸ τὰ δάκρυα. ἐπειδὴ πλέον δὲν δακρύουν ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς θλίψεις. ἐλύτρωσα καὶ τὰ ποδάρια μου ἀπὸ τὰ ὑποσκελίσματα καὶ σκοντάγματα, τὰ ὅποια ἔβαλον ἔμπροσθέν μου οἱ ὀρατοὶ καὶ ἀόρατοι ἐχθροί, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύοντο. (1)

„ ῥα ζώντων·

Χώρα ζώντων εἶναι ὁ οὐρανός, ἢ ὁ μέγας Κόσμος, ὅπου καὶ νῦν δὲν ἀποθνήσκει· ὁ δὲ παρὼν Κόσμος εἶναι χώρα καὶ τόπος τῶν ἀποθνησκόντων. (2) θέλω λοιπόν, λέγει, εὐαρεστήσω εἰς ἐκείνην τὴν ἀθάνατον χώραν, μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων λατρεύων ἀνεμπόδως τῷ Θεῷ, χωρὶς νὰ ᾔναι τινας νὰ μὲ ἐπιβουλεύονται· ἢ εὐαρεστήσω εἶπεν, αὐτὴ τοῦ εὐαρεστοῦ θέλω κριθῶ κατὰ εἰς τὸν Θεόν· τὰ ῥήτὰ δὲ ταῦτα ἐξηγήθησαν καὶ κατὰ ἄλλην ἐξηγήσιν ἐν τῷ νῷ. Παλλήμ. ὅπου γράφεται, „ Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου, τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ἐλισθήματος· εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων. (3)

9: „ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώ-

ΠΑΛ-

(1) Προσέθισι δὲ ἃ ταῦτα ὁ Χρυσόφηνος· „ Εἰ γὰρ ἔξ ἁμαρτίας ὁ θάνατος ἐισενήνεται, ἀλλ' ὅμως εἰς ἐνεργεσίαν ἡμῶν αὐτῶν ὁ Θεὸς ἀπεχρήσατο· ὅς τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων ἔρχεται πρὸς τὴν ἀναπαύσεσιν πολλὰς μετὰ τῶν ζώντων, οὐκ οἶδα, εἰ κυρίως προσκυροῦνται θάνατος, ἐν ὀνόματι μᾶλλον ἢ πρὸς τὰ φανερὰ ἔχων· εἰδὲ φοβερὸν τὸ πρῶγμα δοκεῖ, παρὰ τὴν ἀσθενείαν τῶν αὐτῶν διακειμένων δοκεῖ· οὐχ' ὁ θάνατός ἐστιν ὁ ποιεῖν τὴν λύπην, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν συνειδὸς· παῦσαι οὖν τοῦ εἶναι ἁμαρτωλὸς, ἢ ἔσαι σοὶ ποθεινὸς ὁ θάνατος. λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς· „ Ἀνάπαυσιν ἑαυτοῦ τὰς ἡμέρας λέγει μόνος ὁ δίκαιος, ὅς ἀπολήφεται τῶν ἀγῶνων ἀντιμισθίαν· διὰ ἑαυτῷ προσάγει τοὺς παρακλητικούς (λόγους) ὁ καλὸς ἀγωνιστής, παραπλήσιος τῷ Παύλῳ λέγων· „ Τὴν ἀγῶνάν τὸν καλὸν ἠγωνίσamai· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὸν Θεόν· πρόκειται γὰρ ἀνάπαυσις αἰωνία τοῖς νομίμως τὸν ἐνταῦθα διαδύσαντες βίον, οὐ κατὰ ὀφείλημα τῶν ἔργων ἀποδιδεμένη· ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπιούσι παρεχομένη· καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὡς ἴδιον οὐκ ἄλλοτρίον· τὰ γὰρ ἡτοιμασμένα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οἱ ἅγιοι ἀπολαμβάνουσιν ὡς ἴδια κτήματα· προσέθισι δὲ ὁ Χρυσόφηνος· „ Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ἐλισθήματος· τοῦτο τοῦ προτέρου μείζον, ὅτι οὐ μόνον λύπης ἐσμὲν ἀπηλλαγμένοι, ἀλλὰ ἔτι τοῦ ὑποσκελίζεσθαι ἢ ἐπιβουλεύεσθαι· ἐπὶ τῆς πέτρας λοιπὸν ὁ ἀπελθὼν μετὰ τῶν κατορθωμάτων τοῦ λιμένος ἐπίληπται· πάντα ἀνήρτηται τὰ κωλύματα· λοιπὸν οὐδαμοῦ ὄρυβος, οὐδὲ ταραχῆ· ἀλλ' ἐν εὐδοκίᾳ μῆσσι διηγεῖται μένει, ὁ οὕτως ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς ἢ τῶν ἁμαρτημάτων ἀποκοπή· κατατείνει γὰρ αὐτὴν ἡ ἁμαρτία, ἢ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις συντρίβει· ὅθεν ἔτι τὸ Βαπτισμα ὡς ἀπαλλαγὴν ἁμαρτημάτων ἔχων, ὕδαρ ἀναπαύσεως ὁ Δαβὶδ προσηγόρευσε· τὴν ψυχὴν τοίνυν τὴν ἐν ἁμαρτίαις πλανηθεῖσαν ἐπιστρέφει πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τὴν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἢ τὴν διὰ τῶν δακρύων ἢ τῆς μετανόας προτρέπεται· ἢ ὁ Βασιλεὺς πάλιν· „ Συγκρίσει τῶν ἔδε, τὴν μέλλουσαν ἀνάπαυσιν διαγράψαι· ἐνταῦθα γὰρ περιέσχονμε ὡδίνες θανάτου· ἐκεῖ δὲ· „ Ἐξελεύσῃ τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου· ἐνταῦθα οἱ ὀφθαλμοὶ τὰ ἐκ θλίψεως προχέουσι δάκρυον· ἐκεῖ δὲ οὐκ ἔτι δάκρυον· ἀφίλει γὰρ ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου (Ἦσ. κε'. 8.)· ἐνταῦθα πολλὸς ὁ κίνδυνος τοῦ ἐλισθῆματος· διὰ ἃς Παῦλος ἔλεγεν· „ Ὁ δοκῶν ἐξάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ· ἐκεῖ δὲ πάγια αἱ βάσεις· ἀπερίτρεπτος ἡ ζωὴ· εὐχέται κίνδυνος πρὸς ἁμαρτίαν οὐ πνευμάτιν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Χώραν ζώντων οὐ τὸν παρόντα βίον καλεῖ, ἐν ᾧ θνήσκουσιν καὶ δάκρυα καὶ πόνοι καὶ θάνατοι καὶ ἁμαρτίαι καὶ συμφοραί· ἀλλὰ τὸν τούτων ἀπάντων ἀπηλλαγμένον βίον, ἐν ᾧ ἀταλκίμως τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆσις, καὶ δίχα πόνων ὁ τῆς δικαιοσύνης προσγίνεται πλεόντης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφηνος· „ Καλῶς δὲ εἶπεν ἐν χώρᾳ ζώντων· ἐκείνη γὰρ ὅπως ζωὴ ἀπηλλαγμένη θανάτου, ἀμικτὴ τὰ ἀγαθὰ ἔχουσα· ἔσχατος γὰρ, φησὶν, ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. λέγει δὲ ὁ Εὐδοκίμης· „ Ὁ κόσμος οὗτος αὐτὸς τε ἐστὶ θνητὸς καὶ χωρὶς ἀποθνησκόντων· καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐν σώματι φθαρτὴ κατακεκλεισμένη.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΕ'.

„ Ἀλληλούϊα .

Εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι καὶ ὁ παρὼν Ψαλμός, καθὼς ἦτον καὶ οἱ προλαβόντες· ὁ Θεὸς ἔχει καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἐκείνων ἐπιγραφὴν.

1 : „ **Ε**πίστευσα, διό' ἐλάλησα.

Λέγει ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ, „ Εὐαρεσίσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων, διὰ τοῦτο λέγει τῶρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. Ἐπίστευσα διὰ ἐκεῖνο, ὅπου ἐπροφήτευσεν ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον Ψαλμόν : ἤγουν ἐπίστευσα, ὅτι θέλω εὐαρεσίσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων· διὰ τοῦτο καὶ ἐλάλησα τοῦτο· οὐ γὰρ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἐκείνην εὐεσάμην τὴν χώραν, ἀλλὰ κατάδηλόν μοι ταύτην ἡπίσις πε-

ποίηκε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κς. Ψαλμόν πάλιν εἶπε „ Πισεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἀγκαλὰ καὶ τοῦτο ἐξηγήθη ἐκεῖ κατὰ ἄλλην ἔννοιαν.

„ Εγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.

Ἐγὼ, λέγει, τυχὼν παρὰ Θεοῦ τῆς προγνώσεως ταύτης, ὅτι θέλω εὐαρεσίσω εἰς τὸν Θεόν, ἐταπεινώθηκα πολλὰ, νομίζοντας πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς τοιαύτης μεγάλης δωρεᾶς, καὶ φοβούμενος, μήπως ὑπερηφανευθῶ, καὶ χάσω τὴν τόσον με-

γά-

ἢ ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς βαδίζουσα, οὐκ ἔστιν ἐν χώρᾳ ζώντων, ἀλλ' ἡμιθανής τις ὡς περ τυγχάνει, νεκρὸν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, ἢ τῇ φύσει φθαρτὸν περιβεβλημένη σῶμα· ὥς εἶναι πάντα ἄνθρωπον ἐκ νεκροῦ ἢ ζώντος συμπεπηγμένον· οὐκοῦν οὐκ ἔστι χώρα ζώντων ἢ ἐπὶ γῆς διατριβή, ἢ ὁ ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι βίος· διὸ ἢ αλλοτρίαν τῆς οἰκίας ψυχῆς τὴν ἐνταῦθα χώραν ὁ δίκαιος ἐπίσται· ὅτι μὴ ἀπὸ γῆς εἰληπταὶ ἡ ψυχὴ, μηδὲ εἰς γῆν χωρεῖ· ἄλλως ἐστὶ χώρας τῆς ὀνομαζομένης χώρας ζώντων· Καὶ ὁ Βασιλεὺς δέ φησι· ἡ Χώρα ἐστὶν ἐκείνη τῶν ζώντων, ἐν ᾗ μέλιστα εὐαρεσίσειν τῷ Θεῷ ὁ Προφήτης κατεπαγγέλλεται, ὡς ὑπ' οὐδενὸς μέλλον τῶν ἔξωθεν διακόπτεσθαι· ἐκείνη χώρα ζώντων, ἐν ᾗ οὐκ ἐνὶ νύξ· οὐκ ἐνὶ ὕπνῳ τὸ τοῦ θανάτου μίμημα· οὐκ ἐνὶ βρώσιν ἢ πόσιν τὰ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ὑπερείσματα· οὐ τῶν ἔξωθεν τι περιστατικῶν· ἀλλὰ χώρα ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων διὰ τὴν ἀμαρτίαν· ἀλλὰ ζώντων διὰ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν τὴν ἐν Χριστῷ.

γάλην χάριν· (1)

2 : „Εγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
„ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης·

Ἐκτασιν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκπλη-
ξιν καὶ τὸν θαυμασμόν, κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεί-
ον· διότι ἐγὼ, λέγει, ἐκπλαγείς καὶ θαυμάσας τὴν
θαυμασίην ἐκείνην χώραν τῶν ζώντων, τὴν ὁποίαν ἰ-
δεάσθην διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶπον φανερώς,

ὅτι κάθε ἄνθρωπος, ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὸν Κό-
σμον τοῦτον, εἶναι ψεύστης κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην μα-
καριότητα, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος
ψευδομένην εὐημερίαν ὠνόμασε· καθὼς αὕτη δὲν πα-
ραμένει, ἀλλὰ ὡς ἂν ἓνα ὄνειρον ψευδές καὶ ἀνυπό-
στατον ὀγγύωρα περὶ καὶ διαλύεται· πάντα γάρ
τὰ ἀνθρώπινα ματαιότης ματαιότητων εἶναι κατὰ
τὸν Ἐκκλησιαστήν· διατὶ μεταβάλλονται εὐκόλως καὶ
διαφθείρονται· τὰ δὲ ἀγαθὰ ὅπου εὐρίσκονται εἰς ἑ-
κείνον τὸν τόπον τῶν ζώντων, εἶναι ὄντως ἀληθῆ
διατὶ εἶναι μόνιμα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ἀθάνατα· (2)

3 : „ Τί

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλείος· „ Πίστις ἡγείσθω τῶν περὶ Θεοῦ λόγων, πίστις δὲ μὴ ἀποδείξει· πίστις ἡ ὑ-
πὲρ τὰς λογικὰς μεθόδους τὴν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἔλκουσα· εἴθε καὶ μοὶ γένοιτο πιστεῦσαι ἄξιως, ἵνα λαλή-
σω νῦν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ, πέντε λόγους ἐν τῇ νοή μου· ἡ μὲν δὲ καταχλευαζέτω τὸν λό-
γον, ὡς ἀβασανίστως ἡμῶν εἰς τὴν ὑπὲρ ὧν λέγομεν συγκατάθεσιν τοὺς ἀκούοντας ἐναγόντων· ἀνάγκη γὰρ ἐκείνης
μαθήσεως ἀνεξετάσεως εἶναι τὰς ἀρχὰς τοῖς μαθητάνουσιν· ὅπως δὲ ἡ ἀνὲρ πίστεως ἐπὶ τὸ λαλεῖν ἐρχομένη ψυχὴ,
διακεῖναι ληρήσει, κατ' οὐδένας ὑποκειμένου τοῦ λόγου πράγουσα· ἀρχὴ τοίνυν λόγου ἔμφρονος πίστες, ἰσχυρὸς τῇ
καρδίᾳ τοῦ λαλοῦντος ἐνιδρυμένη· ἔπειτα πόθεν ἡμῖν δυνατόν τὸ περὶ τὴν πίσιν τέλειον κατορθοῦν, ἐφεξῆς ἐπα-
γεῖ λέγων· „ Εγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα· ὁ γὰρ μὴ ταπεινώσας ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν, μὴδὲ κατὰ μέμνησιν
τοῦ Ἀποστόλου λέγων τό· „ Ἀδελφοί ἐγὼ ἐμαυτὸν οὕτω λογιζομαι κατεληφέναι· ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ ἐκμε-
τρῶν τὰ ἀνέφικτα, οὐ δύναται λέγειν τὸ ἐπίσχευσα διδὲ ἐλάλησα· ἐπειδὴ οὐδὲ τὸ ἐφεξῆς ἐπάγειν αὐτῷ δυνατόν·
„ Εγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα· εἶπε δὲ ἡ ὁ Χρυσόστομος· „ Ταύτης τῆς λέξεως τὴν διάνοιαν ὁ Ἀπόστολος Κο-
ρινθίαις δηλοῖ· „ Ἐχόντες φησι τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς πίστεως κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐπίσχευσα διδὲ ἐλάλησα· ἡ
ἡμεῖς πιστεύομεν διδὲ ἡμεῖς πιστεύομεν· πνεῦμα πίστεως λέγων· ἦται τὴν ἔξιν τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως ἐγγινομένην· ἡ τὸ
ἐπιχορηγοῦμενον ἐκ Θεοῦ τῷ πίσιν ἔχοντι Πνεῦμα· τῷ δὲ ἐπίσχευσα διδὲ ἐλάλησα, συνέδει τό· „ Καρδία μὲν πι-
στεύεται εἰς δικαιοσύνην, σῶματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν (Ῥωμ· ι'. 10.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης ὑψηλότερον λέγει· „ Τί εἰσι τὸ ὄντως καλόν; ἰδίῳν ὀφθαλμῶν ἐκείνη χρεῖα· ἵνα τὸ κάλλος
ἐκεῖνο θεασθῇται· ὅπερ, ὁ μὲν ἰδὼν κατὰ τινὰ θείαν δωρεάν τε ἡ ἐπίνοιαν, ἀνεμνηνεύον ἐν τῷ ἀπορήτῳ τῆς
συνειδήσεως ἔχει τὴν ἐκπληξιν· ὁ δὲ μὴ θεασάμενος, οὐ γινώσκει τὴν ζημίαν· καλῶς δὲ μοι δοκεῖ ὁ μέγας Δα-
βὶδ τὴν ἀμνηχανίαν ἐνδεδείχθαι ταύτην· ὅς ἐπειδὴ ποτε τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑψώθεις τὴν διάνοιαν, εἶδεν
ἐκεῖνο τὸ ἀμνηχανὸν ἡ ἀπόρητον κάλλος ἐν τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ ἐκασσει· εἶδε δὲ πάντως, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατόν ἰ-
δεῖν, ἔξω τῶν τῆς σαρκὸς προκαλυμμάτων γενόμενος· ἐκεῖ δὲ ἡ εἰπεῖν τι ἄξιον τοῦ ὀφθέντος ἐπαπόθισεν, ἐκείνην
ἐξεβόησε τὴν φωνήν, ἣν πάντες οἶδασιν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· τοῦτο δὲ εἶναι, ὡς γε ὁ ἐμὸς λόγος· ὅτι πᾶς
ἄνθρωπος φωνὴ ἐπιτρέπων τὴν τοῦ ἀφράσου ἐρμηνείαν, ἔντως ψεύστης εἶναι, εὐχὴ μίσει τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ τῇ ἀ-
σθενείᾳ τῆς διανοήσεως· λέγει δὲ ἡ ὁ μέγας Βασιλείος· „ Οὐκὲν ἑαυτῇ περιπίπτει κατὰ τὸν λόγον ὁ Προφή-
της, ὡς περὶ τινος τῶν σοφιστῶν ἐπιχειροῦσιν αὐτὸν διελέγχειν λέγοντες· εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης, ἄνθρωπος δὲ ἡ
ὁ Δαβὶδ· ψεύστης ἂν ἡ οὗτος δηλονότι· εἰδὲ ψεύστης, οὐ πιστεύειν αὐτῷ περὶ ὧν ἀποφαίνεται· τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως
ἔχει, ὡς ἐροῦμεν· ἄνθρωποι γὰρ λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐν παθήμασι κατεχόμενοι· ὁ δὲ ὑψηλότερος ἦν τῶν
σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ἡ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάστασιν μεταβῶν, οὐ-
τος, ὅταν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων διαλέγεται, ἑαυτὸν ὑπεξαίρειται· τῶν λοιπῶν δηλονότι· ἀφειδὸς γὰρ εἰπόν·
„ Εγὼ εἶπα θεοὶ εἶσθε· πάντως δὲ, εἰπὶν ἄλλω· ἡ τῷ Δαβὶδ ἡ τοιαύτη προσηγορία κρέπουσα· ἡ γὰρ ὁ ἴδους
ὑψίστου ὁ διὰ τῆς ἀρετῆς ὑπεκλειμένος Θεὸς· ἡ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν·
σημειώσαι, ὅτι ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπεν· „ Εγὼ εἶπα ἐν τῇ θαμβήσασθαι· πᾶς ἄνθρωπος διαφύσμα· ὁ δὲ Θεο-
δοσίω· „ Πᾶς ἄνθρωπος ἐκλείπει· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Εγὼ εἶπα ἀδελφοὶ· πᾶς ἄνθρωπος διαφύεται·
οὐχ' ἀπλῶς δὲ πᾶσας τὰς ἐρμηνείας τέθεικα· ἀλλὰ δόξαι βουλόμενος, ὅτι τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν ψεύδους κα-

3: „Τί ανταποδώσω τῷ Κυρίῳ περί πάν.
„των, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;

4: „Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καί
„τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. (2)

Ποῖαν, λέγει, ἀνταπέδοσιν νὰ κέῃμαι εἰς τὸν Θεόν, ὅστις κοντά εἰς τὰς ἄλλας μυρίας εὐεργεσίας, ὅπου μοι ἔδωκε, πρὸς τούτοις καὶ ταύτην τὴν χάριν μοι ἐχάρησε τῷ εὐτελεῖ: ἦτοι τὸ νὰ ἰδῶ ἐν ἐκστάσει τὴν αἰράτον ἐκείνην χόραν τῶν ζώντων; τὸ δὲ ἀνταπέδωκεν εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀπλῶς ἔδωκε, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸν ζ. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τό: „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσι μοι κακὰ. (1)

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω δὲν εὖρε καμμίαν οἰκίαν ἀνταπέδοσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ἔδω λέγει, ὅτι θέλει λάβει ποτήριον σωτηρίου. ποτήριον δὲ ὀνομάζει τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον τὸν διὰ μαρτυρίου, κατὰ τὸν βασιλείου, διατὶ καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὰ ἔργα Εὐαγγελία, ποτήριον τὸν θάνατον ἀνέθηκεν, εἰπὼν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου Ἰακώβου καὶ Ἰωάννην, „Δυνασθε πίνειν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. κ' 22.) Σωτήριον δὲ εἰ-

ΤΕ

λεῖ, διαφύρουσαν ὅτι τάχιστα, ἢ διαρκὲς οὐδὲν ἔχουσιν (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδωρίτου) διὰ τοῦτο ἡ δ. Σολομὼν, καὶ τοὶ διὰ πάσης εὐημερίας ὀδεύσας, τῆς τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων φυσιολογίας ἀφάμενος, τοῦτο προείμιον τέθεικε. „Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης.

(1) Ὁθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει. „Τὰ τῶν αἰχμαλώτων οἰκειούμενός φησι. πολλά με εὐεργέτησας Δέσποτα, τί σοι ἀνταποδώσω; σπονδεῖν λήψομαι, ἢ σπείσω σοι ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ, θυσίαν τὴν λεγομένην σπονδὴν σωτηρίου. ἢ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλέσομαι. ἢ ἀποδώσω τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ ἐπηγγελόμην. τοῦτο εὐχαρίστου γνώμης, τὸ περιέχεσθαι ἢ ζητεῖν ἄνδ' ὃν ἔπαθε δοῦναι τῷ εὐεργέτῃ. ἢ τὸ πάντα καταβαλόντα μηδὲν ἄξιον νομίζειν διδόναι. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος. „Ἐνταῦθα τοῖνον οὐκ εἴρηται δεδωκέναι, ἀλλ' ἀντιδεδωκέναι ὁ μεγάλωδωτος. ὡς οὐκ ἀκατάργητος χάριτος, ἀλλ' ἀμειβόμενος τοὺς ὑπάρχοντας. (ἴσως τοὺς κατασχέοντας) τὸ γὰρ τῶν λαμβανόντων εὐχαρίστησιν, εἰς εὐεργεσίαν καταλογίζεται. ὅς γε χρήματα δίδους, αἰτεῖ παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τῆς χειρὸς τῶν πενήτων. καὶ λάβῃ τὰ αὐτοῦ, ἀνείρατόν σοι τὴν χάριν ὡς ὑπὲρ οὐκείων ἀποπληροῖ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „Τοῦτο οὖν φησιν. οὐκ ἔχω μὲν ἄξιόν τι καταθεῖναι. ὃ δὲ ἔχω, τίθιμι, θυσίαν χαριστήριον τῷ Θεῷ, ἢ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτὸν ἀγαπήσω. ὃ δὲ Βασίλειος φησιν. „Οὐκ ἔστι ἡμῖν ἀμοιβή, ὧν ἐλήφμεν παρὰ Κυρίου, ἢ τὸ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομείναι θάνατον ἢ μιμήσασθαι τὸν Δεσπότην. οὗτος δὲ ὁ θάνατος, ἢ τῶν σφόδρα τιμίων παρὰ Θεῷ. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθος, ἢ τὸ μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀντικαταστήναι, ποτήριον εἶπε. ποτήριον οὖν σωτηρίου λήψομαι. τούτῃ διφῶν ἐπὶ τὴν διὰ μαρτυρίου τελείωσιν ἔρχομαι, ὡς ζωὴς ἀθανάτου πόμα πίνωμενος, ὡς ἀνάπαισιν ψυχῆς ἢ σώματος οὐκ ἀλγυδάνας τιθέμενος τὰ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι προσαγόμενα κολαστήρια. ἀλλὰ ἢ ὁ Θεοδωρίτος συμφώνως, ποτήριον σωτηρίου τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσηγόρευσε θάνατον. τοῦτο τοῖνον τὸ ποτήριον ἢ ἐνταῦθα οἱ γενναῖοι, ἢ ἄριστοι τῆς εὐσεβείας ἀγωνισαί, πίνειν ἑαυτοῖς παρακαλεῖνται, ὃ δὲ Ἀθανάσιος, Ποτήριον σωτηρίου, τῶν Μυστηρίων τὴν κοινωνίαν καλεῖ. τὸ αὐτὸ λέγει ἢ ὁ Χρυσόστομος. ὃ δὲ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἀπορεῖ, διατὶ ὁ εἶχος οὗτος τοῦ Δαβὶδ: ἦτοι τὸ ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, ἢ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι, φάλλεται ὡς κοινωνικὸν εἰς τὰς ἐορτὰς τῆς Θεοτόκου; λύων οὖν τὴν ἀπερίαν ταύτην λέγει. „Τοῦτο κοινὸν μὲν ἐστὶ ταῖς ἡμέραις πάσαις, ἢ τῇ Κοινωνίᾳ προσήκον μάλιστα. φάλλεται δὲ τῇ Θεοτόκῃ ἰδίως, οὐ διὰ τὸν πρῶτον εἶχον; ἦτοι διὰ τὸ. „Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι. κεινὸς γὰρ οὗτος, ὡς εἴρηται, διὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅς φησι. „Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Πρόφητις γὰρ αὕτη τῇ Θεοτόκῃ προσήκουσα, ἢ παρ' αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας. (καθ' ἕνα ἢ τό. „Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ἢ γενεᾷ, πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου (τῆς Θεοτόκου) ἡδόμενον, ἐν ᾧ ἡ αὐτῆς προσευχὴ ἢ ἐπικλήσις ἀναγεγραμμένη τυγχάνει) τότε γὰρ ἐπεκαλέσατο τὸ ὄνομα Κυρίου, ἡνίκα εἶπε. „Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, ἢ ἡγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριούσι με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, ἢ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. οὐκ ἂν δέ τις ἀμάρτοι ἢ τὴν θείαν τοῦ Πνεύματος χάριν ποτήριον ἐλαβὼν, ὡς εὐφροσύνης ποιητικὴν ἢ ἐκστάσεως. καὶ ὃ τῷ Δαβὶδ εἴρηται. „Τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὥσει κράτιστον. οὐ πληροῦσα ἡ Θεοτόκος, μάλλον δὲ πλήρης οὖσα. τὴν τοιαύτην ᾠδὴν ἐξηφώνησεν (ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἐκκλ. ἀκολουθίας τῇ σὺν τῷ Συμεὼν τῷ Θεσσαλονίκῃς τετυπωμένη)

πε τοῦτο ὁ Δαβὶδ, καθότι ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατος, σφάζει καὶ ζωοποιεῖ πολλῶν μᾶλλον τοὺς ἀποθνήσκοντας. διὰ τὸν Χριστὸν λοιπὸν, λέγει, θέλω ἀποθάνω. ἐπεὶ δὴ καὶ διψῶ τὸν ὑπὲρ εἰμένου θάνατον, ὅστις με ἀξίωσε τσάσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐαγγελίας, καθὸ τῆς μονογενῆς τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ θέλω ἐπικαλεσθῆ διὰ νὰ μοι χάριση τοῦτο δηλοῦν τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθάνειν. Καὶ λοιπὸν ὁ Θεὸς Δαβὶδ, ὅσον εἰς τὸ ἑαυτοῦ μέρος καὶ τὴν προαίρεσιν, ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

Β: „Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω
„ἐναντίον παντός τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἀποδώσω χρεώσικως εἰς τὸν Θεὸν τὰς ὑποσχέσεις ἐκείνας καὶ τὰ ταξίματα, ὅπου ὑποσχέθηκα πρὸς αὐτὸν παρρησία ἔμ προσθεν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν μετὰ ὀλίγον θέλω ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν ζωὴν ταύτην. (1)

Β: „Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος
„τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, χάρις διὰ τὴν ἀποθνήσκω διὰ τὴν εἶναι τίμιος ὁ θάνατος ἐκείνων ὅπου εἶναι ἀφωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν. διὰ τὴν ἀνίσως ἡ ζωὴ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι τίμια, πολλῶν μᾶλλον εἶναι ὁ θάνατος αὐτῶν, ὅστις διαβιβάζει αὐτοὺς εἰς τὸν δεσπότην αὐτῶν καὶ Θεόν. τιμῶνται γὰρ οἱ ἀφιερωμένοι τῷ Θεῷ ὅταν ἀποθνήσκουν, με προπομπὴν καὶ ὑπάντησιν ἁγίων Ἀγγέλων. (2)

7: „ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σός· ἐγὼ δοῦ-
„λος σός καὶ υἱὸς τῆς παιδείας
„σου.

ὦ Κύριε, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἀφιερωμένος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν οἰκίαν σου δεσποτεῖαν. δὴ ποῦ δὲ ὠνόμασε δοῦλον Θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ του, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι χαίρει νὰ ὀνομαζῆται δοῦλος Θεοῦ. καὶ κηρύττει τοῦτο καὶ ἐμολογεῖ χωρὶς καμμένην τοῦ ἐντροπῆν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. υἱὸς δὲ εἶπεν, ὅτι εἶναι τῆς παιδείας τοῦ Θεοῦ· ἡτοὶ τῆς μητρὸς του, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἐκ τῶν γονέων του εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ. ἀδιαφόρως δὲ ἐμθυμήθη μόνον τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς του καὶ ὄχι καὶ τοῦ πατρὸς του, ἡ εἶπε τοῦτο μόνον, διὰ τὴν τὰ ἐκ τῶν

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει: „Ταύτας, φησι, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ τοῦ πίεσθαί με τὸ τοῦ σπητρίου ποτήριον, ἐτοιμῶς ἔχω ὑπὸ μάρτυρι παντὶ τῷ λαῷ ἀποτίσαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς: „Τίμιος δὲ ἀληθῶς ὁ θάνατος τῶν ὁσίων· ὅταν γὰρ ψυχὴ κεκαθαρμένη ἢ ἐκ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων δεδρξασμένη, ὑπερλάμπουσα τῇ καλλίᾳ τῆς ἀρετῆς, παραστῇ τῷ Κυρίῳ, πῶς οὐκ ἔτιμιος ἐν οφθαλμοῖς Κυρίου τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ὁ θάνατος; μὴ τοῖνυν ὀδυρόμεθα τὰς ἐντεῦθεν ἐξόδους τῶν ὁσίων ἀνδρῶν; ἀλλὰ μᾶλλον τὰς γειέσεις καὶ τὰς εἰς τὴν ζωὴν ταύτην παρόδους· ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸν κόσμον εἰσόδος δὲ ἀτιμίας ἐστὶ· ῥύπου καὶ δυσωδίας· ἡ δὲ ἐξόδος καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴ, τίμια καὶ περιφανής, οὐ παντῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν ὁσίων καὶ σπουδαίως τὸν ἐνταῦθα βίον διευεχόντων· ὅτε Ἰουδαίως ἀπέθνησκον (ἢ φυσικῶς) βδελυκτὰ ἦν τὰ θνησιμαία· ὅτε δὲ ὑπὲρ Χριστοῦ ὁ θάνατος, τίμια τὰ λείψανα· καὶ νῦν ὁ ἀφάμενος ὁσίων Μάρτυρος λαμβάνει πῖνα μετουσίαν ἁγιασμοῦ ἐκ τῆς τῇ σάρτι παριδρευούσης χάριτος· λέγει δὲ ὁ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Διονύσιον σχολείοις: „Τίμιος ἐναντίον Κυρίου, ὁ τῶν ὁσίων θάνατος· οὐ κατ' ὁ ἀπλῶς θάνατος καὶ διαζεύξις ψυχῆς ἀπὸ σώματος· ἀλλὰ κατὰ οἱ θεοὶ ἀνδρες τελειούντες ἐν σοφίᾳ, ὁ δὲ Θεοφύλιος λέγει: „Εἰδὲ Θεὸς τίμιος, τίμιοι τῶν ὁσίων οὐ σεβασμιοί; Ἄλλος δὲ λέγει: „Θεωρεῖς, ὅτι ποτήριον σπητρίου τὸν διὰ τῆς ἐμολογίας τῆς εἰς Θεὸν προσηγυρέσεως θάνατος; ὅς ποσόν ἐστὶ τίμιος, δηλοῖ μὲν τῶν Μαρτύρων ἡ κατὰ πῶσαν τὴν αἰκαιμένην τιμὴν· δηλοῖ δὲ τοῦ Κυρίου τὰ ῥήματα· ὅς ἂν ἐμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐμολογήσῃ καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

τῶν δουλεύοντων παιδιά, ἦτον τιμιώτερα κοντὰ εἰς τοὺς αὐθέντας των. (1)

„Διῆρρήξας τοὺς δεσμούς μου·

8: „Σοὶ ὕψω θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἐν ἐνόματι κυρίου ἐπικαλέσομαι.

9: „Τὰς εὐχάς μου τῷ κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

10: „Ἐν αὐλαῖς οἴκου κυρίου ἐν μέσῳ σου Ἱερουσαλήμ.

Σὺ, λέγει, Κύρια, διέσπασες καὶ διέσχισες τὰ δεσμά τῶν ἁμαρτιῶν μου μετὰ τὴν μάχαιραν τῆς μετανόιας. (2) διὰ τοῦτο θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα θυσίαν αἰνέσεως καὶ δοξολογίας, ἡ ὅποια εἶναι

γέννημα τῆς ἐδικῆς μου καρδίας. ποῦ δὲ θέλω θυσιάσω τὴν θυσίαν αὐτήν; ἐπὶ τῷ εἰς θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς μου, καὶ θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα σοῦ τοῦ Κυρίου διὰ νὰ μοι συνεργήσῃ εἰς τὴν τοιαύτην πνευματικὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει, ὅτι θέλω ἀποπληρώσω χρεωσικῶς τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου σοὶ ἔδωκα Κύρια. εἶπε δὲ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω καὶ ἔδωκε διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον τοῦ περισσευομένου μετὰ τὴν δισολογίαν. λέγει δὲ καὶ τὸν τόπον, εἰς το ὅπου ἔχει νὰ ἀποδώσῃ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ ἡγού, εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ ἡ Σαλὴ τοῦ Μωϋσέως διαφόρους εἶχεν αὐλὰς. ἦτις τότε εὐρίσκατο μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. (3)

Αὕτη εἶναι ἡ ἐξήγησις τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐποιήσαμεν ἀκολουθήσαντες εἰς τὸν πρότερον Ψαλμόν. ὑπόλοιπον δὲ εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Πατὴρ, ὅτι ὁ Δαβὶδ προβλέπωντας, ὅσα

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐ τὴν κοινὴν λέγει δουλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ πολλὴν διάθεσιν καὶ ἑαυτὴν διαθερμαίνοντες τῷ πόθῳ· ὅτι ἐστὶ μέγιστος σέφανος καὶ διαδήματος παντὸς λαμπρότερος· διὸ καὶ ὁ Θεὸς ἀντὶ μαγίης εὐφημίας τίθεισι λέγων· „Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „Διὲ αὐτὸν δούλον ὠνόμασεν· ἵνα μετὰ τῆς φυσικῆς δουλείας, ἦν ὡς Διουριγῆ χρεωσούμεν, υἱοὶ ὄντες τῆς παιδείας· ἡ δὲ τῆς φύσεως· ἀνίσχεται καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως, ἦν οἱ δίκαιοι μόνοι δουλεύουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τίνες οἱ δεσμοί, ἢ αἱ ἁμαρτίαι; σπειράς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ἢ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν, οἱ τῆς λύπης δεσμοί· ἐστὶ μὲν οὖν καὶ δεσμός καλὸς, ὅν ἐπισφίγγεσθαι βέλτιον ὥς ὅταν λέγῃ· „Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης· καὶ· „Ἦτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος· καὶ· „Δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Ἐν προσηπῇ γενόμενος ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν δι' αἱμάτων παραιτεῖται θυσίας, τὰς δὲ δι' αἰνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται· καὶ φησιν· ἐπειδὴ μετὰ τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας ἡλευθέρωσαι κατελθὼν εἰς Ἄβου, καὶ λύσας τὴν ἀνθρωπότητα, δεσμῶντιν οὖσαν τοῦ θανάτου, καὶ ἐν ταῖς ἀφίκτης σπειράς τοῦ Ἄβου κατεχομένην· διὰ τοῦτο σοὶ θύσω, οὐ τετράποδα διχνηλύνοντα καὶ μηρυκίζοντα, οὐδὲ πτηνὰ καθάρα, οὐδὲ σεμίδαλις ἀναπεποιημένην ἑλαίῳ· ταῦτα γὰρ σοὶ παρὰ τῆς γῆς προσφέρεται τῷ Δεσπότη· ἀλλ' ὁ ἐστὶν ἐμὸν ἴδιον κτήμα, καὶ καρδίας γέννημα τῆς ἐμῆς, τὴν δοξολογίαν ἐξ αὐτῆς ἀνοίσω· ὥστε ἀπὸ θυσιαστηρίου τινος τῆς ἐμαυτοῦ διαποιῶ· ὅς οὐκ ἀπαιτεῖς σωματικὰς θυσίας, ἐν αἷς πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐπορότεροι· ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διαθέσεως καὶ καρδίας ἀληθινῆς ἐξομολόγησιν, ἥς μέτεσιν ἐξίσου πᾶσι τοῖς βουλομένοις. Ἄλλος δὲ λέγει· „Ὅτι καὶ ὁ ἀπελάρων τῶν τῆς καινῆς Διαθήκης Μυστηρίων, λέγω δὲ τοῦ σώματος καὶ αἱμάτων τοῦ σωτηρίου, καὶ τῆς ἀναιμάκτου καὶ λογικῆς θυσίας τῆς δι' αἰνέσεως καὶ εὐχαριστίας ἀποδιδомένῃς τῷ Θεῷ, εἴποι ἂν· ποτὴριον σωτηρίου ληψέμαι, καὶ σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, ἀλλ' οὐ τὰς παρὰ Μωσεί· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Σοὶ ὕψω θυσίαν αἰνέσεως· τοῦ ἐστὶν εὐχαριστήσω, ὑμνήσω· πάσης δὲ θυσίας εὐαποδεκτότερα τῷ Θεῷ ἡ εὐχαριστία· πρᾶγμα εὐπόριστον, καὶ οὐ εὐπορεῖ, καὶ ὁ πάντων ἀπορώτατος· προσίθισι δὲ ὁ Βασίλειος· „Ὅσα δὲ σοὶ φησι τὴν αἰνέσιν ἐμπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, οὐχ ὡς ἐπαισχυνόμενος λαῶντα που καὶ ἐν παραβύθῳ θύσω, φεύγων τὰς μέμφεις τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ παύσῃ μόνον τινὰ τελέσω, τὸν λαὸν ὅλον κοινωνὸν τῆς λατρείας παραλαβὼν· ἐν ταῖς αὐλαῖς δὲ οἴκου Κυρίου· ἀκούσατε οἱ τὴν Ἐκκλησίαν καταλιμπάνοντες καὶ ἐν οἷς κοινοῖς συσσεφομένοι, τὰ ἅγια τοῦ τιμίου σώματος ἀπορρηγμένα· οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν παλαιὰν λατρείαν, ἐξῆν ἐκάσῳ πῆγνυσθαι θυσιαστήριον· ἀλλ' ἐν ἀποδόσει τῶν θυσιαζέων προαιρουμένοις· ὁ δὲ Θεοδόσιος λέγει· „Ἐστὶ καὶ ἐντεῦθεν καταμαθεῖν, ὡς καὶ τοῦ ὁμοῦ κρατοῦντος, οἱ πνευματικώτεροι τῷ ὁμοῦ προσεσχηκότες, τὰς λογικὰς θυσίας τῶν ἀλέων προετίμων θυμάτων, τὴν καινὴν Διαθήκην σκιαγραφοῦντες· ἀρμόττει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς πᾶσι τοῖς καλλιηκοῖς Μάρτυσι.

ὅσα κακὰ ἐμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, πολέμη-
θέντες καὶ σκλαβωθέντες εἰς τὴν βαβυλώνα, ἔπειτα
ἐνθυμηθεὶς τὴν ἀνακάλεισιν καὶ ἐλευθερίαν, ὅπου ἔ-
μελλον πάλιν νὰ λάθουν, λέγει εἰς τὸν παρόντα
Ψαλμόν. ἔψευσα, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸ γένος μου,
ἔχουν νὰ σκλαβωθῶν καὶ πάλιν νὰ ἐλευθερωθῶν,
διδάχθεις αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. διὰ τοῦτο
καὶ ἐλάλησεν περὶ τούτων εἰς διαφόρους Ψαλμοὺς, ἐ-
ταπεινώσας τὴν ἐταλαιπωρηθὴν πολλὰ, λυπηθεὶς
διὰ τὴν σκλαβίαν τοῦ γένους μου. ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν-
τῇ καρδίᾳ μου. πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης: ἤγουν ἐγὼ
εἶπον ἐν τῇ λύπῃ μου. ἐπειδὴ ἡ λύπη ἐξίστα μὲν
ὃν λυπούμενον ἀπὸ τὸν καθησυχάζοντα καὶ στερεὸν λο-
γισμὸν. ἔστιν δὲ χυρὴ βαρύτερα εἰς τὸν ἄνθρωπον.
κάνει αὐτὸν καὶ ἀνάσθητον. σοχαζόμενος δὲ μάλι-
σα, τὸ ἀβέβαιον τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας, ἐπὶ νῶ
εἰς τὸ παράδειγμα τῆς μεταβολῆς τῆς εὐτυχίας τῶν
Ἰουδαίων, οἵτινες ὄρον εὐτυχεῖς ἢ οὐκ ἄλλοτερον, τόσον
δυστυχεῖς ἔγιναν ὕστερον. τοῦτο, λέγω, σοχαζόμενος
εἶπεν, ὅτι ἀληθῶς καθὰ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν εἶναι ψευ-
δές. ἐπειδὴ δὲν ἔχει φύσιν νὰ διαμῇ. πάλιν ἐπει-
δὴ ἐλπίζω νὰ εὕρῃ τὸ γένος μου ἀνακάλεισιν καὶ ἐ-
λευθερίαν, ὑπερχαίρω, διὰ τοῦτο καὶ λέγω. „Τὴν ἄν-
ταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπεδικώ-
μαι; ἔδικήν του γὰρ εὐεργεσίαν νομίζει ὁ Δαβὶδ,
τὴν εὐεργεσίαν τοῦ γένους του.

Πολλὰ, λέγει, μὲ εὐεργέτησεν ὁ Θεός,
καὶ τί λοιπὸν ἐγὼ θέλω ἀνταποδώσω εἰς αὐτόν; δεί-
χνει δὲ ὁ λόγος οὗτος πολλὴν χάριν καὶ εὐγνωμοσύ-
νην τῆς ψυχῆς τοῦ Δαβὶδ. Ποτήριον σωτηρίου λήψο-
μαι. σπονδαῖον ἤγουν ποτήριον, λέγει, θέλω λάβω
καὶ θέλω τὸ χύσω εἰς τὸν Θεὸν ὡς ἄν θυσίαν, διὰ
τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. ἦτον γὰρ κοντὰ εἰς
τούς Ἰουδαίους τρεῖς ποταμοὶ προσφορῶν καὶ θυ-
σιῶν, ἀπὸ τούτων ὁποῖους ἕνας ἦτον καὶ ἡ σπονδὴ τοῦ
σωτηρίου, καὶ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικαλέσονται εἰς
σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ
ἀποδώσω ἐναντίον παντός τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ἤγουν
τὰς ὑποσχέσεις θέλω ἀποπληρώσω εἰς τὸν Κύριον,
τὰς ὁποίας εἰς περιστάσεις εὐρισκόμενος, ὑπεσχέθη
διὰ τὴν σωτηρίαν μου. τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θά-

νατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι μία διδασκαλία,
ὅτι τιμᾶται παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ θάνατος τῶν δούλων
του, μὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ἀγγέλων καὶ πολλῶν
ἁγίων, διὰ πολλὴν τιμὴν τῶν ἀποθανόντων. ἐκεί-
νων δὲ ὅπου εἶναι ὁ θάνατος τίμιος, τούτων καὶ ἡ
ζωὴ εἶναι τιμιωτέρα. διὰ τὴν ζῶν τὰς ἀρετὰς ἐρ-
γαζόμενοι, ἐθεράπευσον τὸν ἐδικόν τους Δεσπότην.
ὦ Κύριε, ἐγὼ δούλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδείας
σου. δὲν ἐνοεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν κοινὴν
δουλείαν, κατὰ τὸ ὅποιον ὅλοι εἶναι δούλοι τοῦ Θε-
οῦ. „Τὰ σύμπαντα γὰρ φησι, δούλα σὰ (Ψαλ. ρη'.
91.) ἀλλὰ τὴν ἐκπροαίρεσιν καὶ πόθου καὶ ἀγάπης
ἀντὶ δὲ διὰ καθὰ ἀξίωμα ὁ Δαβὶδ νομίζει τὸ νὰ εἶ-
ναι δούλος Θεοῦ, καλλωπιζόμενος περισσότερον εἰς
τὴν δουλείαν ταύτην, παρὰ εἰς τὴν βασιλείαν του-
τὸ δὲ υἱὸς τῆς παιδείας σου ἐξηγήσαν ὁ Χρυσόστο-
μος; καθὼς καὶ ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσαμεν. διεφύλαξας
τούς δεσμούς μου, τοὺς τῆς λύπης δηλαδὴ καὶ τῶν
πειρασμῶν, οἱ ὅποιοι πολλὰ μὲ ἐκυρίευσον σφίγγον-
τες καὶ στενοχωροῦντες, μὲ. ἐξηγεῖ δὲ τοῦτο ὁ Χρυσ-
στόμης, καὶ καθὼς ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσαμεν. σοὶ θυ-
σιαν αἰνέσεως διὰ τὴν διάλυσιν ὅπου ἔκαμες
τῶν δεσμῶν καὶ πειρασμῶν μου, μὲ τὴν μάχαιραν
τῆς φιλανθρωπίας σου. θυσίαν δὲ αἰνέσεως λέγει τὴν
δοξολογίαν καὶ εὐχαρίστησιν.

Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι: ἤτοι
τὸ ὄνομα Κυρίου θέλω ἐπικαλεσθῆναι καὶ εἰς τοὺς ἄλ-
λους πειρασμούς, ὅπου ἔχουν νὰ μοι ἀκολουθήσουν
εἰς τὰ ἔξῃς μὲ τὸ νὰ ἐδοκίμασα πόσῃ δυνάμει ἔχει
τὸ τοιοῦτον φρικτὸν καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὰ
δὲ λοιπὰ ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομης,
καθὼς ἐξηγήσαμεν αὐτὰ καὶ ἡμεῖς. ἐνωπιον δὲ ὅλου
τοῦ λαοῦ ἀπέδιδεν ὁ Δαβὶδ τὰς εὐχάς, ὅχι διὰ ὑ-
περηφάνειαν καὶ ἐπίδειξιν. ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ καὶ ὅλους
τούς ἄλλους Ἰουδαίους εἰς τὸν ἐδικόν του ἕλητον,
καὶ νὰ λάβῃ αὐτοὺς συγκοινωνοὺς τῆς ἀποδόσεως
ταύτης. ἀπὸ καθὲ δὲ θυσίαν εἶναι πλέον εὐπρόσδε-
κτος εἰς τὸν Θεόν, ἢ εὐχαριστία, ἢ ὅποια εἶναι πράγ-
μα εὐχολογητὴν, τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ νὰ ἀπο-
κτήσῃ καὶ ὁ πλέον δυστυχέστατος καὶ πτωχότατος ἄν-
θρωπος.

ΨΑΛ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΣ.

,, Ἀλληλούϊα .

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος . Διατὶ καλεῖ ὅλα τὰ Ἔθνη πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Χριστοῦ , ὅστις εὐεργέτησε μὲ τόσας καὶ τόσας εὐεργεσίας καὶ χάριτας ὅλα τὰ Ἔθνη , διὰ τῆς θν. σαρκὸς τοῦ οἰκονομίας .

1: „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ Ἔθνη ,
 „ ὁ ὁ λαοὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες
 „ οἱ λαοί .

Ἑμνολογεῖτε , λέγει , καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον ὅλα τὰ Ἔθνη , ὅπου ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Χρι-

στὸν . Διατὶ ὠδηγήθητε ἀπὸ αὐτοῦ , καὶ εὐχάρησατε μὲν ἀπὸ τῶ σκότος τῆς πλάνης καὶ εἰδωλολατρίας . μετετέθητε δὲ εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ Θεογνωσίας . καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ ἐπαινέσατε τὸν Χριστὸν . λέγει δὲ τὸ ἴδιον ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω , διὰ τὴν αὐξάνου τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξολογίαν . (1) ἡ λαοὺς ὀνομαζοῦν τοὺς Ἰουδαίους ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοῦ ἐπιστεύσαν εἰς τὸν Χριστὸν . ἡ λαοὺς ὀνομαζοῦν ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους . πρέπει γὰρ ὅλοι κοινῶς οἱ ἄνθρωποι νὰ εὐχαριστοῦν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . ἡ Παντί που δῆλον , ὅτι προφητεία τῆς Ἐκκλησίας ἀγαθῶν ἐστὶ τὰ εἰρημένα , καὶ τοῦ κηρύγματος προαναφάνησις τοῦ τὴν οἰκουμένην κατεκληρονομήσαντος ἀπαπαν . οὗ γὰρ ἐν τῷ δῶ καὶ τρία Ἔθνη , ἀλλὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἀπαπαν ὁ Ψαλμὸς καλεῖ . ὅπερ δὴ τότε γέγονεν , ὅτε ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία ἐπέλαμψε . τῆνικαὶ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριον , ἀπασὶ τοῖς Ἔθνεσι πρὸς τῆς σωτηρίας ἐχρηγήνησεν ἀφορμὰς , διακόνους τῆς εὐεργεσίας τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις χρυσάμενος . οἱ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περινοήσαντες , τὸν τῆς ἀγνοίας ἀπεκένδασαν ζόφον , καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ὑπέδειξαν ἥλιον . ἡ Πορευθέντες γὰρ φησι , μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη . προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδῶριτος . ἡ Ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἀπασαν διεσπάρησαν τὴν οἰκουμένην τὸν ἕνα δεδιδαγμένοι Θεὸν , καὶ οὐκ ἔτι μόνον ἔφερον τὴν Παλαιάν , οὐδὲ εἰς ἕνα λαὸν ἐτέλουν , ἰφ' ἐν βασιλεῖ τεταγμένοι . ἀλλ' ἐν τοῖς Ἔθνεσι διεσπαρμένοι . εἰκότως οὐ λαὸν αὐτοῦ , ἀλλὰ λαὸν ὀνομαζοῦν . ἡ τὰ κατὰ τὸν Εὐσέβιον , καὶ τοῦ Ἐξ Ἐθνῶν οὕτω καλεῖ , κατὰ τὸ ἐν Ζαχαρίᾳ γεγραμμένον . ἡ Καὶ καταφεύχονται Ἔθνη πολλά ἐπὶ Κύριον , καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν (Ζαχ . β' . 11 .) . τῶς μὲν γὰρ Ἔθνη ὅσα . ὕψω λαὸς ἦσαν αὐτοῦ . μεταβαλόντα δὲ τοῦ προτέρου θίου , γίνονται αὐτῷ λαοί . Σημειῶσαι ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος φέρει τὸ ἑαυτὸν τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολὴν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τότε ἐπληρώθη : οὕτω γὰρ φησι . ἡ Τα δὲ Ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάζουσι τὸν Θεὸν καθὼς γέγραπται . ἡ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ Ἔθνη , ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί . (Ῥωμ . 11 .)

σοῦν εἰς τὸν Χριστὸν . ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἐγένεν ἄνθρωπος , καὶ κατεδάχθη νὰ λάβῃ τὰ σωτήρια πάθη . μάλιστα δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν Ἰουδαίων . „ Οὐκ ἀπεσάλην γὰρ λέγει , εἰμὶ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴλου Ἰσραὴλ . (Ματθ. ιε' . 24 .)

2 : „ Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς , καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα .

Τὸ ἔλεος , λέγει , τοῦ Κυρίου ἔγινα δυνάτουν καὶ σερεὸν , καὶ μετ' ὑπερβολὴν ἐχύθη εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους , διὰ τὴν πολλὴν του φιλανθρωπίαν . σίγαλα καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεσάφη-

σαν αὐτὸ , καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ δεχθῶν . συναριθμεῖν δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτὸν του με' ἐκείνους , ὅπου ἐδέχθησαν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ , καθὼς καὶ ἐκ ἄλλους Ψαλμοὺς συνειθίζει νὰ συναριθμῇ τὸν ἑαυτὸν του με' τοὺς ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανοὺς , νομίζοντας καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν του , ἕνα ἀπὸ ἐκείνους , ὅπου ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν . μένει δὲ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα πῶς οὐκ ἡ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου . καὶ ἡ δ' ἀμέσως τοῦ Χριστοῦ παραδοθεῖσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους . διότι ὁ μὲν νόμος ἦτον σκία τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . ἔθεν ἀφ' οὗ ἤλθεν ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου , ἐπύκυνεν ἡ σκία τοῦ νόμου . καθὼς πα'ει καὶ τὸ πρῶτον σχέδιον καὶ ἡ σκιγραφία τῆς εἰκόνος , ὅταν βαλθῶν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὰ ἀληθινὰ χρώματα τοῦ ζωγράφου . „ Ἡ χάρις γὰρ φησι , καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο . (Ἰω. α' . 17 .) (1)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . ἡ Καὶ τὴν αἰτίαν φησι τῆς σωτηρίας , ὅτι οὐκ ἐξ οὐκείων κατορθωμάτων , οὐδὲ ἀπὸ βίου παρησίας , ἀλλ' ἀπὸ φιλανθρωπίας μόνως ἐσώθησαν . ἔλεψ' γὰρ μόνον χρησάμενος κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν . οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος . „ Οὐ δὲ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν . ἡς ἐποιήσαμεν . ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς . καὶ πάλιν . „ Χάριτι ἐστὶν ἐσσωσμένοι . εἰκότως δὲ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος , ὅτι οὐκ ἂν τῆς τοιαύτης ἔτυχεν τὰ Ἔθνη μεταβολῆς , εἰμὶ ἐπικρατέστερον τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ . εἰμὶ ἰσχυρότερον ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν , ὥς νικῆσαι πᾶσαν δεισιδαιμονίαν καὶ πλάνην . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος . „ Συνδυναμιζόντος δηλαδὴ τῆς ἀληθείας τοῦ κραταιωθέντος ἐφ' ἡμᾶς ἡ ἐλπίς . πολλαχοῦ δὲ τὰ δνόματα ταῦτα τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος λέγεται . ὥσπερ καὶ ἐν τῇ . „ Ἐξ ἀπέσειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ καὶ ἔρυσσεν τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύμνων . διὸ καὶ ἐπιλάμψασα αὐτὴ τῇ τῶν ἀνθρώπων γένει , εἰς αἶνον πάντα τὰ Ἔθνη καὶ πάντας τοὺς λαοὺς καλεῖ , εὐχαρισεῖν διδάσκουσα τῇ Πατρὶ , τῇ κραταιώσαντι τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ μένειν ποιήσαντι τὴν ἀλήθειαν ἕως αἰῶνος . ὁ δὲ Χρυσόστομος φησιν . „ Ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς . τούτεσιν ἐπάγει , ἰσχυρὸν γέγονε , πέτρας σιμωτέρου . καὶ γὰρ καθ' ἑκάστην ἐπιδίδωσι τὴν ἡμέραν .

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΖ.

„ Ἀλληλουϊα .

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εὐχαριστήριος εἶναι πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὅπου ἔλαβεν ἰσπερ αὐτὸν ὁ Δαβὶδ . (I) .

1 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἁ-
„ γαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ .

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ρ. Ψαλμὸν, καὶ ἐξηγήθησαν ἔχει . ἔξαγορεύ-
ετα, λέγει, εἰς τὸν Κύριον τὰς ἁμαρτίας σας· δια-
τί αὐτὸς εἶναι ἀγαθός καὶ ἀμνηστικός εἰς ἐκείνους,
ὅπου ἐξομολογοῦνται . καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἶναι παν-
τοτινὸν καὶ ἀδιάκοπον εἰς ἐκείνους, ὅπου μετανοοῦν,
κατὰ τὸν Εὐσεβίου .

2 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγα-
„ θός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-

„ τοῦ .

3 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἀγα-
„ θός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ .

4 : „ Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι
„ τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς
„ τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

Ἄς εἰποῦν, λέγει, ὁ ἀπλῶς λαὸς τοῦ Ἰσρα-
ήλ, καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀαρὼν ἡγουν τὸ ἱερατικόν,
καὶ ὅλοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἡγουν οἱ προσ-
ῆτοι οἱ ἐκ τῶν Ἑθνῶν προσερχόντες εἰς τὴν πίσιν
τῶν Ἰουδαίων, τί νὰ εἰποῦν; ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἁ-
γαθός εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους . καὶ ὅτι τὸ ἔλεος
τοῦ εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὅπου μετανοοῦν .
διὰ τὴν αὐτοὶ ὅλοι ἀπόλαυσαν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ ἔ-
λεος

(I) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τοῦτον τὸν ὕμνον χαριστήριον φέρουσι τῷ Θεῷ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπαύοδον, τῶν πλησιοχώρων ἀπάντων κατ' αὐτῶν ἀθροισθέντων, καὶ μὲν τοὶ ἕτερα βάρβαρα Ἑθνη κατ' αὐτῶν συναγειράντων, εἴτα θρηλάτοις πληγαῖς ἀναλωθέντων . Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐκείναις προεγράφετο τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον ἀρμόττει τοῖς ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκόσιν ἡ ὑμνωδία . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος . „ Συνεχῶς ἄδει τὴν ἐξομολόγησιν ὁ Δαβὶδ, εἰδὼς, ὅτι τοῦτο μέγιστον τοῖς ἁμαρτωλοῖς εἰς βοήθειαν, καὶ τραυμάτων τῶν κατὰ ψυχὴν φάρμακον .

λεος τοῦ Θεοῦ, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους. εἰς τρία δὲ εἰδικάσθη καὶ ἐδῶ τοῖς Ἰουδαίοις, καθὼς εἰδικάσθησαν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ριζ·Ψαλμὸν, ἐν τῷ σίχῳ. Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον. (1) ἅφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἔκαμεν ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ἕνα χορὸν, καὶ ἅφ' οὗ ἐπρόσταξεν αὐτοὺς νὰ εὐχαριστοῦν εἰς τὸν Θεόν (δηλοῦ γὰρ καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἡ ἐξομολόγησις) καὶ νὰ λέγουν, ὅτι εἶναι ἀγαθὸς, καὶ ὅτι μένει τὸ ἔλεος τοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, διηγείται εἰς αὐτοὺς κατωτέρω τὰ εἰδικά του πράγματα. ἔπρεπε γὰρ εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὸν βασιλεῖα των Δαβὶδ. ὅτι αὐτὸς ἐπολέμη διὰ λόγου των, καὶ ἐπίπτεν εἰς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅλους ἐλυτρώνατο παρὰ τοῦ Θεοῦ.

5 : „ Ἐκ θλίψεως ἐπικαλεσάμην τὸν Κύριον, καὶ ἐπηκουσέ μου εἰς πλατυσμόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπικαλεσθῆκα τὸν Κύριον, ὅταν ἐξενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεων καὶ πειρασμῶν

καὶ ὁ Κύριος, ὅχι μόνον μοῦ εἰσῆκούσεν ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς πλατυσμόν ἤτοι ἀπὸ τὴν ἐξοχωρίαν μὲ ἐκατάστησεν εἰς ἀνεσιν καὶ ἐλευθερίαν. εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ δ' Ψαλμῷ, „ Ἐν θλίψει ἐπλάτυνας με. καὶ ζῆται τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (2)

6 : „ Κύριος ἐμοὶ βοηθός καὶ οὐ φοβήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ κς' Ψαλμῷ, „ Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτὴρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; ἐλᾶπε δὲ ἀναγνώσας, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι δὲν θέλω παῦα καὶ ἐνὶ ἀνθρώπων. ἀλλ' ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ, ἀνίσως καὶ ἴθελαι πάῦα τί. διὰ τί ἀνίσως καὶ πάῦα, τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθενεῖαν τοῦ Θεοῦ, ὅπου μοι βοηθεῖ. ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι παραχωρεῖ νὰ παῦα δὲ τὰς ἀμαρτίας μου. ἵνα παιδευθῶ καὶ διορθωθῶ. (3)

7 : „ Κύ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Τριῶν ὄντων τῶν ἀκεκλημένων παγμάτων, μέσον τὸ τιμιώτερον περιέληψεν ὁ λόγος, τὸ ἱεραικὸν, ὡς περ ἐξ ἑδὲ πλευρῶν εἰσῆσεν τὸν Ἰσραὴλ, ἐκ δὲ θατέρου μέρους, τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, μέσους δὲ τοὺς ἱερεῖς, οὓς δὲ ὁ ὁμασεν εἶκον Ἀαρὼν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Τί δὲ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ; διηνεκές, οὐ διακοπτόμενον, ἀλλὰ διὰ πάντων λαμπρὸν καὶ διαδεικνύμενον. εἰδὲ μὴ πολλοὶ βλέπουσι, διὰ τὴν ἀσθενεῖαν τῶν οἰκείων λογισμῶν τοῦτο πάσχουσιν. ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ὅλιον (βλέπουσιν) εἰ τὰς ὕψεις νοσοῦντες. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ὅτι ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μάλιστα τοὺς Ἰουδαίους εὐχαρισεῖν δεῖ. εἰ γὰρ καὶ τὰ ἐναντία ὑπέμειναν, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν παραγενόμενον, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην καὶ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. „ Ἐπειδὴ τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη χυθείσης, ὡν ἑθὺς μέρος τι ἦν καὶ ὁ ἐκ περιτομῆς λαὸς, καὶ μέρος τὸ πρῶτον. εἰδὼς πρῶτος αὐτοὺς ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν καλεῖ. ἔπειτα τοὺς ἐξ ἑθὺς προσεληλυθότας τῇ Εὐαγγελίᾳ, κατὰ τὸ. „ Ἰουδαίαι τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἶδες ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν; οὐκ εἶπεν, ὅτι ἀξίος ἦμιν. οὐκ εἶπεν, ὅτι κατορθώματα ἐπεδείξαμέν. ἀλλ' ὅτι ἐπικαλεσάμην μόνον, καὶ ἤκεσεν ἡ εὐχὴ λῦσαι τὴν συμφορὰν. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φησὶν. „ Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς. οὐκ εἶπεν, ὅτι εἶδον τὴν ἀρετὴν τοῦ λαοῦ μου, ἀλλὰ τὴν θλίψιν. ὅρως Πατέρα εὐσπλαγχνὸν ἀπὸ συμφορᾶς βοηθῶντα μόνον; ὁ μὲν τοι δίκαιος ἐν θλίψει γενόμενος, οὐ περὶ τοῦ ἐκτὸς αὐτοῦ γενέσθαι παρακαλεῖ. ἀλλ' ὅπως γενναίως καὶ ἰλαρῶς ταύτην ἐέχη. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης. „ Ὅτι τὴν γεννὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύων, ἐκ θλίψεως ἐπικαλεῖται τὸν Κύριον. ὁ δὲ τὴν πλατείαν, οὐδὲ ἐπικαλεῖται. ὁ δὲ ἐπικαλούμενος σφίχεται. πῶς γὰρ ὅς ἐν ἐπικαλεσθῆται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται. (ὁ δὲ μὴ ἐπικαλούμενος οὐ σωθήσεται.)
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἶδες ὄψωμα διαίτης; εἶδες φρόνημα ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην ἀρετὴν ἀσθενεῖαν; πῶς ἀπάσης ὑπερεῖδε τῆς φύσεως; ταῦτα μὴ μόνον ὑποφαίνω, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὕψων ἐπιδεικνύμεθα. οὐκ

7 : „ Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ γὰρ ἐπέψομαι
 „ μαί τοὺς ἐχθροὺς μου .

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει πολεμήσει διὰ λόγου μου, καὶ ἐγὼ μόνον θέλω ἰδῶ τοὺς ἐχθροὺς μου νὰ πίκτουν καὶ νὰ κρημνίζωνται. καὶ τοὺς μὲν αἰσθητοὺς ἐχθροὺς μου, θέλω ἰδῶ μὲ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς μου. τοὺς δὲ νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας, θέλω τοὺς ἰδῶ μὲ τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου. ἁρμυρίζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἐλπίζουν ἀδυσάκτως εἰς τὸν Κύριον.

8 : „ Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ
 „ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον .

9 : „ Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλ-
 „ πίζειν ἐπ' ἀρχοῦσι .

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον. ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἰερεμίας. „ επικατάρατος, ὅς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἀπ' ἄνθρωπον (Ἰερ. 17. 5.) εἶπε δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σειράχ. „ ἐμβλεψατε εἰς ἀρχαίαις γεννεάς καὶ ἴδατε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατησχύνθη ; (Σειρ. 6. 10) ἤλπισας δὲ καὶ καταισχυνθῇ τις, καὶ δὲν λάθῃ ἐκεῖνο ὅπου ἐλπίζει, αὐτὸς δὲν ἤλπισεν, εἰς τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος βαβυλωνίων τὸν λόγον εἶπεν, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύν-

ναι (ῥώμ. 8. 4) δὲν εἶπε δὲ ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι ἄγαθὸν νὰ ἐλπίζῃ τις εἰς τὸν Θεὸν παρὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ σύγκρισιν. ἐπειδὴ ἀσύγκριτον εἶναι τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο. ἀλλὰ εἶπε τοῦτο κατὰ συγκρίσιν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουσάντων, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. (1)

10 : „ Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ
 „ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἡμυνάμην αὐ-
 „ τοῖς .

11 : „ Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ
 „ ὀνόματι Κυρίου ἡμυνάμην αὐτοῖς .

Ὅλα, λέγει, τὰ ἔθνη τὰ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ κατοικοῦντα, ἐσυμφώνησαν ὁμοῦ, καὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἀπὸ καθὲς μέρους, καθὼς μέσχα εἰς τὰ δίκτυα περικυκλώνουσιν οἱ ψικράδες τὰ ὀψάρια, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου τοὺς ἐτιμώρησα καὶ τοὺς ἐνίκησα. ἡ ἔθνη λέγει τὰ διάφορα πληθὴ τῶν Δαυιδιαν, διὰ τὴν μερικαὴς φοραὶς ὅλοι οἱ Δαυιδιανοὶ μαζονόμενοι, περικυκλώνουσι καὶ πολεμοῦσι τὸν δαυιδιαν, φοβέζοντες αὐτὸν, καὶ μὲ παντοίους τρόπους πειράζοντες (2) πολλὰς φορὰς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐκύκλωσάν με, καὶ τὸ ἡμυνάμην αὐτοῖς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅποιαν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν δύναμιν ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὸ ὅποῦν ἐλύτρωσε μὲν τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸν ἄφρακτον καὶ ἀλύτρωτον κίνδυνον τῆς περικυκλώσεως τῶν ἐχθρῶν. ἡμυνάτο δὲ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἐχθροὺς μὲ τῶν κατὰ δόξαν.

12 : „ Ἐ-

οὐκ εἶπεν· οὐδὲν πείσομαι· ἀλλ' οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος· ἢ παθὼν φησιν, οὐ δέδοικα· ὅπερ ἢ Παῦλος φησιν· „ Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς κατ' ἡμῶν ;

(1) Φησὶ γὰρ αὐτός· „ Οὐ κατὰ σύγκρισιν ταῦτα προάγει· ἀπλῶς γὰρ ἢ κυρίως ἀγαθὸν τοῦτο, τὸ πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον· τὸ δὲ ἐπ' ἄνθρωπον, οὐκ ἀγαθόν· οὐδὲν γὰρ εὐτελέστερον ταύτης τῆς ἐλπίδος· οὐ μόνον γὰρ ἀσθενές, ἀλλὰ ἢ ἐπισφαλές· ἢ ὕστατον, ὅσαι πολλὰκις ἀνθρώποις θαρρήσαντες, αὐτοῖς ἐκείνοις συγκατατινέχθησαν· ἢ δὲ εἰς Θεὸν ἐλπίς, οὐκ ἰσχυρὰ μόνον, ἀλλὰ ἢ ἀσφαλές, οὐκ ἔχουσα τινὰ μεταβολήν· ἄμεινον τοίνυν καταλιπεῖν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θεῖαν αἰτῆσαι βοήθειαν. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθὸς ἢ φιλάνθρωπος, ἢ βουλόμενος ἀγαθὰ, ἢ δρῶν δυνάμενος, ὅπερ βούλεται, ἢ τὴν ἐξουσίαν ἔχων ἀνέλεθρον· οἱ δὲ ἄνθρωποι, ἢ φύσει φθαρτοὶ, ἢ γνώμῃ τρεπτοὶ· ἢ πολλὰκις μὲν οὐ βούλονται τὰ ἀγαθὰ· ἔτι δ' ὅτε ἢ βουλόμενοι, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνειν οὐ δύνανται· καὶ ἄρχων δὲ, πρὸς καιρὸν ἔχουσι τὴν ἀρχήν· ἄμεινον τοίνυν, καταλιπεῖν μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θεῖαν αἰτῆσαι βοήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Ἰσχυρίης ἔθνη ἔννοεῖ, τοὺς διαφόρους βίους τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ διάφοροι βίαι εἰσὶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· τὸν δίκαιον τοίνυν ἢ οἱ πονηροὶ κυκλῶσι, ἢ οἱ φιλάργυροι, ἢ οἱ βάσκανοι, ἢ οἱ ὑπερήφανοι, ἢ οἱ ὑποκριταί, καὶ.

12 : „Εκκλίσανμε ὡσεὶ μέλισσαι κηρί-
ον, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἁ-
πάνταις, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου
ἠμναμένην αὐτοῦς.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα φανερώγει ὁ Δαβὶδ τὸ μέγεθος
τῶν κακῶν, ὅπου ἔπασχε, καὶ διὰ μὲν τῆς ὁμοιω-
σεως τῶν μελισσῶν, δηλοῖ αἰνιγματικῶς τὴν πολλὴν
προθυμίαν, ὅπου εἶχον οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του.
διὰ δὲ τῆς φωτίας, δηλοῖ τὴν ἀκράτητον ὀργὴν τοὺς
κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. διὰτὶ αἱ μὲν μέλισσαι,
ὅταν τύχῃ νὰ εὗρουν κηρίον κηρομέλον, περικυκλω-
νοῦσιν αὐτὸ μὲ μεγάλῃν προθυμίαν, βυζαννοῦσαι τὴν
δρόσον τοῦ μέλους. ἡ δὲ φωτία πάλιν, ὅταν πέσῃ
εἰς τὰς ἀκάθαρτας ἀκράτητος γίνεται. (1)

13 : „Ὡς θεοὶ ἀνεδράπην τοῦ πεσεῖν, καὶ
ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου.

Εἰγὼ, λέγει ἐσπρώχθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς

καὶ ἐκλίσαν διὰ νὰ πεσῶ ἡγοῦν ἐκινδύνευσαν καὶ ἦλθον
κοντὰ εἰς τὸ νὰ πεσῶ. ὁ Κύριος ὁμῶς ἐβοήθησέ μοι,
διὰ νὰ δείξῃ περισσύτερον τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιαν
του. ἐπειδὴ καὶ ἀρπάσεν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ θανά-
του ἔμμενα, ὅπου ἦμουν ἀπὸ κάθε μέρος ἐπελπισμέ-
νος. (2)

14 : „Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύ-
ριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι δύναμίς μου, καὶ
ὑμνησις καὶ δόξα μου. ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ Κυρίου
τιμῶμαι καὶ δοξάζομαι ἀπὸ ὅλους, ὡς ἂν ὅπου ἀ-
πόκτησα τοιοῦτον παντοδύναμον βοηθόν. ἡ λέγει
ὅτι τὸν Κύριον ὑμῶ καὶ δοξάζω πάντοτε, διὰτὶ ἐ-
γενε σωτὴρ μου. (3)

15 : „Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας
ἡ ἐν σκηναῖς δικαίων.

Πα-

κοινὸν ἐχθρὸν αὐτὸν διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν ἐκ τῆς ἐκείνου εὐχολίας νομίζοντες. ἀλλ' αὐτοὶ τούτων τὸ πλεῖστον ἀμύνε-
σαι τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. ἵνα δὲ αὐτῷ ὁ Χρῆστος, ὅπερ εἰς ἁμυνὰν πάσης ἐπιβουλῆς ἀρκεῖ. αὐτὸ γὰρ ὅπου καὶ
ἁσπίς καὶ φορέριον τοῦ φορέοντος αὐτὸ γίνεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ἡ μὲν Ἐκκλησία τὰς ἀπάντων τῶν
Ἐθνῶν ἐδέξατο προσβολὰς. ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ οὐ πάντων, ἀλλ' ἐνίων. ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῖνον ἀληθῶς ὁ λόγος
προσφέρεται. οἱ γὰρ ἐν ἐκείνῳ Ἐθνῶ πεπιστευκότες, τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων θορύβους καὶ κινδύνους ὑπέβαινον. ἀλλ'
ὁμῶς τῷ Θεῷ τεθαρρηκότες, τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκησαν.

(1) Προστίθεται δὲ καὶ τοῦτο ὁ Χρυσορρήμων. „Ἀλλὰ καὶ τὸ τάχος αὐτῶν τῆς ἀπωλείας αἰνίσσεται. ὥστε γὰρ
αἱ μέλισσαι τῷ κέντρῳ πρὸς ἁμυνὰν χράμεναι, τῇ πληγῇ τοῦ κέντρου ἐπαποθνήσκουσιν. οὕτω, φησι, καὶ οἱ ἐχθροὶ
διὰ τῆς οἰκείας κακίας ἑαυτοὺς ἀναιροῦσι. καὶ ὥστε πῦρ ἀκαυτῶν δραχόμενον οὐχ' ὑπομένει. ἀλλὰ τῇ ὑπερκαύ-
ματι ταχὺ συναπέρχεται. οὕτω καὶ οὗτοί, θερμότερον προσβολόντες, ταχὺ ἀπεσβέσθησαν καὶ ἀπώλοντο. ὁ δὲ Ἀνα-
νυμὸς λέγει. „Ὅτι ἀλληγορικῶς μέλισσαι μὲν μελισσοῦργοῦσαι καὶ κηροπλαστοῦσαι εἰσιν ἡ Ἐκκλησία ἡ τιμήσασθαι
τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν. ἡτεὶ καί ται οὕσα τῇ ῥάμῃ ἀσθενῆς, καθὼς τὸ κήρυγμα αὐτῆς οὐκ εἰσιν ἐν πειδοῖς ἀνθρωπί-
νης σοφίας λόγοις, ὁμῶς ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως. ὡς μέλισσαι δὲ καὶ οὐχὶ μέλισσαι
εἰσιν, ὡς ὁμοιότητα ἔχοντες πρὸς τὰς μέλισσας κηρῶν. ἡτοι οἱ Αἰρετικοί. ὅστινες οὐτε μελισσοῦργοῦσιν, οὐτε
κηροπλαστοῦσιν. ἀλλὰ ἐσθιόντες τὰ μέλι πολεμοῦσι τῇ μελίσει Ἐκκλησίᾳ. ἡ δὲ Ἐκκλησία τούτους ἀναίρει. ὡς
ὅτε κέντρον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ δυνατομένη αὐτοὺς τῷ ἔλεγχῳ τῆς ἀληθείας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος. „Ὡς θεοὶ ἡμᾶς εἰς ἁμαρτίαν, ὡς τῶν λογισμῶν πρὸς τὰς ἡδονὰς ῥέπουσι, καὶ ἀ-
πὸ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἐδραίας εὐσεύς ἀνατρέψαντες, εὐχερέως εἰς τὸ καταβληθῆναι παρὰ τῶν Δαιμόνων ἐργάζονται.
ἀλλ' εἰάν νύψωμεν, ἔξομεν τὸν Θεὸν εἰς ἀντίληψιν. οὗτος γὰρ ἡμῶν καὶ τὴν ψυχὴν σφίγγει, καὶ τοὺς ἐθέλοντας κα-
ταβαλεῖν ἀποδιώξει. δύναται.

(3) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Χρυσορρήμων. „Τί εἰσιν ὑμνησίς μου, ἡ δόξα μου, ὁ αἴνός μου, ὁ κόσμος μου, ἡ περι-

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται γὰρ ἐγένετο ἡγοῦν ὁ Κύριος ἐγένεν εἰς ἐμὴ φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ἡ ὁποία ἀγαλλίασις καὶ σωτηρία ἄδεται καὶ μελωδεῖται εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων· διότι ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ ἐσώθην μὲ παραδοχὸν τροπικόν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπαρκαλινθῆν εἰς τὸ νῦν ὑμῶν τὴν ἀγαλλίασιν ταύτην καὶ σωτηρίαν, ὅπου μοι ἐχάρισεν· ἡ ἐπαρκαλινθῆν νὰ ὑμῶν τὸν Θεὸν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ σωτηρίαν· σκηνὰς δὲ δικαίων νομίζω, ὅτι ὀνομάζει ἐδῶ προφητικῶς ὁ Δαβὶδ, τὰς καλύβας τῶν ἀσκητῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμελλον νὰ γένουν μετὰ τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν· διὰ τὴν μέσα εἰς τὰς καλύβας αὐτὰς ψάλλεται μάλισα, καὶ ἀναγινώσκειται καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀσκητῶν τὸ ψαλτήριον τοῦτο τοῦ Δαβὶδ· ἡ σκηνὰς ὀνομάζει τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας. (1)

„Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν;

Ἡ δεξιὰ, λέγει, τοῦ Κυρίου· ἦτοι ἡ βοήθεια

καὶ συνδρομία τοῦ ἐκτελέσασα τὴν νίκην τῶν ἀγίων μου, καὶ ἐσῆκε τὸ τροπαῖον καὶ αὐτῶν αὐτῇ· ναι ἡ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ὅπου εἶ ἐν ἡμῶν, ὅτι ἐχει νὰ λέγηται ἐν σκηνῇ δικαίων·

16: „Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε με· δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν·

Ἡ βοήθεια, λέγει, τοῦ Θεοῦ μὲ ἀσκήσαν, ὅπου ἐπεσον ἐπ' αὐτὴν καὶ μὲ ἐδόξασεν ὡς νικησάντα τοὺς ἐχθρούς μου· πάλιν δὲ λέγει ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦτο, δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν· ἡ λέγωντας τρεῖς φορές τὸ „Δεξιὰ Κυρίου, ἐφάνησε μουσικῶς τὴν τριπλὴν βοήθειαν, ὅπου ἔλαβε τῆς τρισυποστάτου Θεότητος. (2)

17: „Οὐκ ἀποθνήσκω, ἀλλὰ ζήσω· καὶ δινηγῶμαι τὰ ἔργα Κυρίου·

φάνειά μου· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπαλλάττει τῶν κινδύνων· ἀλλὰ καὶ λαμπρὸς ποιεῖ καὶ περιφανεῖς, μετὰ δόξης τὴν σωτηρίαν διδοῦς· ὁ δὲ Ὀριγένης τὸ ἰσχύς μου καὶ ὑμνήσεις μου ὁ Κύριος λέγει, ὅτι θαρροῦντος Μάρτυρος ἐς φωνή· τὸ δὲ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν οὕτω νοεῖται κατὰ ἄλλον ἐρμηνευτὴν, ὅτι γινόμενος ὁ Κύριος εἰς σωτηρίαν, οὐκ ἀρχὴν οὐσιώσεως δέχεται· ἀλλ' οὐδὲν γὰρ καὶ αἰώνιος ἐστίν· γίνεται δὲ εἰς σωτηρίαν κατὰ τὸ ἀναλαμβάνειν σχέσιν τὴν πρὸς τοὺς σωζομένους· ὅθεν πάντα τὰ γενοῦναι Χριστὸν λεγόμενα, ταύτῃ ὑποβάλλεται τῇ διανοίᾳ· οὐ γὰρ γέγονε Θεός, οὐ λόγος, οὐκ ἀλήθεια, οὐ σοφία, οὐκ ἡσυχία· ἀλλὰ γέγονεν ἡμῖν σοφία· οὐχ' ἀπλῶς γενόμενος σοφία, ἀλλ' ἡμῖν· ὁμοίως καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός καὶ ἀπολύτωση, κατὰ τὴν ἀναφορὰν τὴν πρὸς ἡμᾶς· οὕτω καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον πεποίηκεν αὐτὸν ὁ Θεός· Χριστὸν μὲν· ἦτοι βασιλεῖα καὶ ἱερεῖα τοῖς βασιλευμένοις, καὶ τοῖς ὑπὲρ ὧν προσάγει τὰς θυσίας καὶ τοῖς ἐθέλουσι δουλεύειν αὐτῷ· καὶ καθόλου τὰ σχετικῶς περὶ αὐτοῦ λεγόμενα οὕτω διανοούμενος, οὐκ ἀσεβήσεις·

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅταν ὁ Θεὸς κατορθώσῃ τὸ πᾶν, οἱ τῆς νίκης ἀπολαύοντες χαίρουσι, σικετῶσι, διπλῇ γυννύμενοι, καὶ τῷ σωθῆναι, καὶ τῷ διὰ Θεοῦ σωθῆναι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ἐπιπλοῦτον δὲ, ὡς ἡδὴ ἀνηγομένων τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, τῶν κατὰ καιρὸν διωχάντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαόν, εἰρήνης τὸ λοιπὸν διαλαβούσης, καὶ τῶν σκηνῶν τοῦ Θεοῦ· τούτοις τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτοῦ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐγγεγραμμένων, εἰκότως λοιπὸν αἱ τῆς ἀγαλλιάσεως εὐχαριστήριαι φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐχὶ ἐτέρωθεν· ἡ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, αἱ τινὲς εἰσιν αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ· ποία δὲ ἡ φωνὴ ἡ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀκουομένη, καὶ τῷ Θεῷ ἀποδιδόμενη, ἀγαλλιωμένων τῶν σεσωσμένων; καὶ τί λέγουσα ἀκούεται; δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν καὶ τὰ ἐξῆς· ὁ δὲ Ἀνώνυμος σκηνὰς ὀνομάζει τὰς παρὰ τῷ Πατρὶ μονάς, περὶ ὧν ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ἵνα ὅταν ἐκλήντε (ἦτοι ἀποθνήσκοντες) δεξιάνται ἡμᾶς (οἱ πτωχοὶ οὗς ἠλεήσατε) εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς· ἐν ταύταις ταῖς σκηναῖς πάντες οἱ δίκαιοι εἰσιν ἀγαλλιωμένοι· πετυχήμασι γὰρ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν·
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα τῆς ἀγαλλιάσεως τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ταῦτα κατορθώσων· ὁρᾷς οὐκ ἐν ἀπαλλαγῇ τῶν δεινῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν κτήσει περιφανείας γινόμενῃ αὐτοῦ τῇ εὐεργεσίᾳ; οὐ γὰρ μόνον δυνατοὺς ἐποίη-

ἔγω γὰρ, λοιπὸν, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅπου μὲ ἐκυκλώσων, καθὼς ἐκεῖνοι ἐνόμιζον, ὅχι, ἀλλὰ ἔχει νὰ γένη ὅλον τὸ ἔργον, καὶ αὐτοὶ μὲν ἔχουν νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ χαθῶν. ἔγω δὲ θέλω ζῆσω, καὶ θέλω διγαῖμαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν τὰ πᾶν ρουν. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω ἀποθάνω τὸν ψυχικὸν θάνατον, ἀλλὰ θέλω ζῆσω τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν, καὶ θέλω εἶναι ἀθάνατος. ἐπειδὴ καὶ ἔχουν νὰ ψάλλουν πάντοτε ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι τοὺς ἐδικούς μου Ψαλμούς. καὶ δὲν θέλουν παύσουν ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἀναγινώσκουν καὶ νὰ τοὺς ψάλλουν, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἢ ὁ λόγος αὗτος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, προφητεύει τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν τοῦ Δαβὶδ: ἔγουν ἐγὼ, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω, ὡς ὅπου πλέον νὰ μὴ ἀναστηθῶ, ἀλλὰ θέλω ζῆσω καλὴν διὰ τῆς ἀναστάσεως μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. διὰ τοῦτο θέλω διγαῖ μὲ τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου

μαζὶ μετὰ τὰ ἄλλα τοῦ θαυμάσια, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὅπου μοὶ ἐχαρίσεν. (1)

18: „ Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος,
καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με

Ὁ Κύριος, λέγει, μὲ ἐπαίδευσεν, συγχωρήσας νὰ πεσῶ εἰς κίνδυνον, ἵνα καλλιεργήσω καὶ διρθωθῶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης, καὶ ἵνα γένω σωφρονέστερος ἀπὸ τὸ πρῶτον. πλὴν δὲν με ἀφῆκε νὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ μὲ ἄρπαξεν ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς εἶπομεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμίν, τοῦ καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ κηδεμονίαν τοῦ, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου. (2)

19: „ Ἀ-

ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ ἐνδόξους. αὐτὴ ἡ τῆς ἀγαλλιᾶσεως φωνὴ, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις μόνη τὴν νίκην ἐργάσατο. τὸ ἔργον ἐξήγε. τοὺς ἀγωνιζομένους ἔσωσε. καὶ ὑψηλότερους ἀπέδειξε. δεξιὰ δὲ ἐστὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια, καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς. ὁ δὲ Ἀιώνιος ἑρμηνευτὴς λέγει. „ Σαφῶς ἐνταῦθα τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος ἐδήλωσε, τρίτον ἐπονομάσας τὴν τοῦ Κυρίου δεξιάν. οὕτω γὰρ τὰ τρία χαρακτηρίζει, περὶ ὧν ἐπείδῃ καὶ τρεῖς τινες ἐφ' ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας εἰσῆγαγεν. ἐποίησε γὰρ δύναμιν, λαβὼν χερὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ πλησας κατ' εἰκόνα ἰδίου τὸν ἄνθρωπον. ἐποίησεν ἑτέραν δύναμιν, ὑψώσας αὐτὸν καὶ συνεγείρας ἐαυτῷ καὶ συγκαθίσας ἐν δεξιᾷ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὡς ὁ Παῦλος ἔλεγεν. ἐποίησε καὶ δύναμιν τρίτην, δωρεὰς αὐτῷ δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ποιεῖ δὲ δύναμιν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐν παντὶ τῷ δεξιᾷ φρονοῦντι καὶ πράττοντι. ἀλλὰ καὶ ὑποὶ αὐτῶν. ὡς καὶ δευτέραν γενέσθαι ἐν αὐτῷ καὶ τῆς προτέρας δυνάμεως δύναμιν, ἐφ' ἣ ἀθανάσιον κεκτημένος ἐστὶ. οὐκ ἀποθάνομαι ἀλλὰ ζήσομαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Εἴη ἔν τῷ, οὐκ ἀποθάνομαι, φωνὴ τῶν κατὰ καιροὺς διωκομένων Εὐσεβῶν, ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν, καὶ εἰς αὐτὸν ἠκούσαν τὸν θάνατον. οἱ καὶ θαρροῦσιν, ὅτι ζήσονται, καὶ ἡμεῖς προσθήκη. ἀκούονται, ἐπὶ τῷ ὁμολογεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα, τοῖς μὴ τοῖς οἰκείοις αὐτὰ ἐπακούουσιν ὀφθαλμοῖς. τοῦτο γὰρ μάλιστα ζῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ αὐτὸν αἰεῖν, καὶ εἰς ἅπαντας ἐξαγγελλεῖν αὐτοῦ τὰ θαύματα καὶ τὰ ἔργα.

(2) Φωνὴ ὁ Χρυσόστομος. „ Λέγει τὸ κέρδος τοῦ πειρασμοῦ. ποῖον δὲ τούτο; ὅτι ἐν τῷ παιδεύειν ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος. ταυτέστι ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐβελτίωσέ με, ὡς ὁμολογεῖν ἐπ' ὠφελείᾳ μοι γενέσθαι τὰ κομιζόμενα σκυθρωπῶν. ὡς διπλὴν ἐκέρδαν σωτηρίαν, τὴν τε ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν, τὴν τε ἀπαλλαγὴν τῆς κακίας. διὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔγραψεν. „ Εἰδὲ ἐκτός ἐστι παιδείας, ἢ ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ οὐχ' ἡσυχίᾳ. ἢ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Διδί-κνυσι δὲ ὁ λόγος, ὡς οὐδὲ αὐτὸς ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἰ καὶ καὶ ὡς ἐτυχεν γίνετο. ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ δοκιμῇ τῶν πεπειρασμένων. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος. „ Ὁ παιδεύσει θεὸς καὶ πάντως ὠφελίμως ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομενος. ἢ κρείστος τὴν γνώμην καὶ τὴν πράξιν γινόμενος, οὐκ ἐμπίπτει εἰς τὸν θάνατον τὸν κρατοῦντα τῶν ἀμαρτανῶν. ἐπεὶ γὰρ ἀπαιδεύτορας συναντᾷ θάνατος, ὁ παιδεύσει ὑπὸ Κυρίου παιδεύομενος οὐ παραδίδεται θανάτῳ, τῷ παραλαμβάνοντι τοὺς παραδεδομένους πᾶσις ἀτιμίας, καὶ ἀδοξίας καὶ ὧν. ἢ καὶ ὁ Δίδυμος. „ Καὶ τίς οὐ-λως χάριν ἐπαίδευσεν; ἐπειδὴ, ὅν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει. καὶ πᾶς ὁ ἄλλος, ὅτι ἀγαπᾷ παιδεύει τὸν δίκαιον; ἐπειδὴ τῷ θανάτῳ οὐ παραδίδωσιν. οὐ συγχωρεῖ γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καταπονεθῆναι, ἀλλὰ αὐτὸν τῷ πειρα-σμῷ παρέχει καὶ τὴν ἐκβασιν. παιδεύει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα. „ Ἀπαιδεύτος ψυχὴ ἐπληρώθησαν. (Σαλμ. 137. 1.) ὁ δὲ Θεοδώριτος, συνεχάρη, φησι, προσβαλεῖν μοι τὰ λυπηρὰ, πα-τριώδως με παιδεύων, τὸ δὲ συγγόν τούτων διέλυσε νόσος, καὶ τῇ ἐκείδῃ μὲ πάντεσσι κλυθεύσας λάβης.

19: „Ανοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης,
„ εἰσελεύσων ἐν αὐταῖς ἑξομολογήσο-
„ μαι τῷ Κυρίῳ.

Ἄ οὔχατε, λέγει, εἰς ἐμένα, ὃ ἱερός καὶ
Λευῖται, τὰς πόρτας τῆς σκηνῆς, μέσα εἰς τὴν ὁ-
ποῖαν εὐρίσκαται ἡ νομικὴ δικαιοσύνη, καὶ τὰ τοῦ νό-
μου δικαιώματα. ἵνα ἐμβῶς μέσα εἰς αὐτάς, εὐχα-
ρισήσω τῷ Κυρίῳ, καὶ δεξιολογήσω αὐτῷ, καθὼς
ὑπεσχέθην ἀνωτέρω· νοήσεις δὲ πύλας δικαιοσύνης
καὶ τὰς καλύβας τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἀσκητῶν,
καὶ τὰς κατὰ τὸν Εἰκλήσιας, μέσα εἰς τὰς ὁποί-
ας καὶ δικαιοσύνη καὶ κατὰ ἀρετὴν πολιτεύεται. ἵνα εἰσελ-
θὼν εἰς αὐτάς ὁ Δαβὶδ, εὐχαρισήσῃ εἰς τὸν Κύριον
διὰ μέσου τῶν ἐκεῖ ψαλλομένων Ψαλμῶν του. (1)

Δαβὶδ τὴν σκηνὴν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Κύριος ἐν
ἡσαγγελίᾳ... εἰσελεύσων διὰ τῆς σκηνῆς πύλης.
(Ματ. ζ', 13.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ταύτην τὴν
σκηνὴν πόρταν προβλέπωντας εἶπεν ἐδῶ, ὅτι αὐτὴ ἐ-
στὶν ἡ πόρτα τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς ὁποίας θέλει δι-
δάξαι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅταν ἔλθῃ, ἥτις φέρει τοὺς
ἀνθρώπους πρὸς τὸν Κύριον. ἐπρόσθετε δὲ καὶ ὅτι
θέλουν ἐμβῶν οἱ δίκαιοι ἐν αὐτῇ· ἔχουν διὰ μέσου
τῆς σκηνῆς πόρτας αὐτῆς. διὰ τὴν ταύτην ὁ Κύριος εἶπεν ὅ-
τι „ Ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. (Αὐτὸς γ'
14.) Ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ δίκαιοι καὶ ἐκλεκτοί, ἐπειδὴ
ὡς εἶπεν ὁ αὐτός, „ Πολλοὶ μὲν εἰσὶ κλητοί, ὀλί-
γοι δὲ ἐκλεκτοί. (Ματ. κ'. 19.) (2)

21: „ Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπήκου-
„ σάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτη-
„ ρίαν.

20: „ Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι
„ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ.

Ἐγὼ νομίζω, πῶς πύλην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ

Πάλιν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὑπόκειται ὁ
Δαβὶδ, ὅτι θέλει εὐχαρισῆσαι τὸν Θεὸν ὅπου
τὸν ἔσωσεν ἀπὸ τοῦ κινδύνου, ὡς καὶ ἀνωτέρω
ὑπεσχέθη καὶ τὸν εὐχαρισήσῃ.

22: „ Λι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος· „ Τοῖς παιδευμένοις αἱ πύλαι ἀνοίγονται, τοῖς ἀποτιθεμένοις τὰ ἁμαρτήματα·
ὁ τοῦτον παιδευθεὶς, μετὰ παρηγορίας δύναται λέγειν· ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· ἡ γὰρ κατὰ ἀναγωγὴν
ἐκκλησιῶν τὸ εἰρημένον ἡ πύλη τὰς τῶν εὐγανῶν νοτιῶν, αἱ τοῖς πνευματικῶς εἰσὶ κεκλεισμέναι· ὡς δὲ κρούειν διὰ
τῆς ἀρετῆς, δι' ἐλευθερίαν, διὰ δικαιοσύνης· κατὰ δὲ τὸν Θεοδόσιον· „ Ὑψηλότερον πύλας δικαιοσύνης κα-
λεῖ τὰς διαφορὰς τῆς ἀρετῆς ἰδέας, ἡ καὶ κατ' αὐτὴν προκοπῆς, ὡς ἡ ὁδὸς οἱ τοῦ καιροῦ τῶν θλίψεων ὑ-
πομεινάντες· προστίθῃσι δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅρα λοιπὸν ἀξίως τοῦ Θεοῦ ζήσαντας ἡμᾶς, διὰ πάσης τῆς κατὰ
τὴν ἀρετὴν ὁδοῦ βαδίζειν ὡς διὰ πολλῶν διαφορῶν, ὡς ἡσάτη ἡ μία πύλη διαδέχεται, ἥς ἐπέκεινα εὐχ' οἶόν τε προ-
ελθεῖν· εἴη δ' ἂν αὕτη ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν
ὄψονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, πύλην ἐσχάτην ἡ μίαν ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν, τὸν εἰπόντα· „ Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα, ὡς
τῆς ἀρετῆς ποδὶ γὰρ ἡ διδασκαλίας. ὁ δὲ Ἡσύχιος, πύλας μὲν ἐνόησε τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας, πύλην δὲ
τὴν πίσιν, δι' ἧς προσαγόμεθα τῷ Θεῷ.

(2) Ἀλλὰ ἡ ὁ Κύριλλος, πύλην ἐννοεῖ τὸν Χριστόν· „ Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν ἑτερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὴν τοῦ Θε-
οῦ ἢ Πατρὸς ἀφικέσθαι γνώσιν, ἢ κατὰ τούτον αὐτὸν, ὃν ἔφη Χριστός· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα ἐμὴν δι'
ἐμοῦ. λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οἱ διὰ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες, μᾶλλον δὲ ἐν ταῖς ἀρεταῖς (προσδι-
ακριπτόν γὰρ ἐν αὐταῖς) εἰς ἐκείνην ἀπαντῶσι τὴν πύλην τὴν εἰς αὐτὴν ἀγούσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεώσιν· καὶ
ποία αὕτη; ἡ τῆς καρδίας καθαρότης· μακάριοι γὰρ φησὶν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.
ὁ δὲ Χρυσόφωμος προσθέττει· „ Εἰσὶ πύλαι θανάτου, εἰσὶ πύλαι ἀπωλείας, εἰσὶ πύλαι ζωῆς αἰσθανεῖς ἢ τε-
θλιμμέναι· διὰ τοῦτο ἐπειδὴ πολλοὶ, λέγει τὸ παράσημον τῆς πύλης τοῦ Κυρίου, τὸ δὲ αὐτῆς τοῦ παιδευομέ-
νου εἰσιέναι· οἱ θλιβόμενοι γὰρ, δι' αὐτῆς βαδίζονται, οὐ διὰ τῶν πολλῶν τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς
εὐρυχωρίας ἢ πλατείας ὁδοῦ· ἐκείναι γὰρ οὐ τὸν Κυρίου· ἀλλὰ διὰ τῆς σκηνῆς.

22: „Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο-
δομοῦντες, οὗτος ἐγεννήθη εἰς κε-
φαλὴν γωνίας.

Τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι φανερὰ προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ. δὲν ἀκολουθεῖ δὲ κατὰ συνέχειαν μετὰ ἀνωτέρω ρητῶν. διὰ τὴν αἰ. προφητεία συνεθίζουσιν γὰρ διακόπτουσι τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, καὶ νὰ ἐσθλυνῶνται μεταξὺ, διὰ νὰ εἶναι συνεσχισμέναις κατὰ τὸ παρὸν ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους. ἵνα μὴ διὰ τὰς προφητείας αὐταῖς, ἐξαλειφθοῦν τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν ἀπὸ τοῦς Ἰουδαίους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ. οἰκοδομοῦντας λοιπὸν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρχιερεῖς τοὺς Γραμματεῖς, καὶ τοὺς Διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς προχαρισμένους ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ οἰκοδομῶν καὶ νὰ καταρτίζουσιν τὸν λαὸν ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ νόμου. λίθον δὲ ἀποδοκιμασθέντα ὀνομάζει τὸν Χριστὸν· λίθον μὲν ἦτοι πέτραν, διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκαμπτον πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, „Ἀνομίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (1^η π. 9.) ἀποδοκιμασθέντα δὲ, διὰ τὴν ἀπεδοκίμασαν αὐτὸν καὶ ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἄχρηστον εἰς οἰκοδομὴν. ἔλεγον γὰρ αὐτοὶ „Ὅτι Σαμαρείτης εἶσὺ, καὶ Δαμιόμιον ἔχεις (1^ω. Η. 48.) Καὶ πάλιν „Ὅ-

τος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1^ω. θ. 16.) ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. (1^ω. ζ. 12.)

Ὁ λίθος ὅμως οὗτος ἦτοι ὁ Χριστὸς, ὁποῦ ἀπεδοκιμάσθη ἀπὸ αὐτοὺς, τόσον δόκιμος καὶ εὐχρηστὸς ἐφάνη εἰς οἰκοδομὴν, ὥς ὅπου ἐγενεὶ λίθος ἀκρογωνιαίος ἦτοι ἐβλάφθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τοίχου καὶ τῆς οἰκοδομῆς. διὰ τὴν καθὼς πέτρα δὲν ἐκκλίνεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς γωνίας, ἀλλ' ἐκείνη μόνη ἐκκλίνεται, ὅπου εἶναι ἀπὸ τὰς ἄλλης πλέον δόκιμος καὶ στερεὰ καὶ χρησιμωτέρα, διὰ νὰ συνδέσῃ μετὰ τὰς δύο αὐτῆς πλευρὰς εἰς μίαν γωνίαν τοὺς δύο τοίχους τῆς οἰκοδομῆς. πῶς δὲ ὁ Χριστὸς ἐγενεὶ πέτρα ἀκρογωνία; ἐπειδὴ καὶ ἤνωσε τοὺς δύο λαοὺς τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸν Ἑθνικὸν εἰς μίαν πίσιν. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος „Χριστὸς ἐσὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν. (Ε' φ. β. 17.) καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος εἶπε „Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ εἰσιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· καὶ ἐκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἰς ποιμνίαν. (1^ω. ι. 16.) ἡ γωνία ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· δικαίως ἡ γωνία ἐννοεῖ διὰ μέσου τῆς εἰς μίαν συνάφαιαν τοὺς δύο τοίχους: ἐκεῖ καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κοίμει τὴν ἑνωσιν τῶν δύο λαῶν Ἰουδαίων, λέγω, καὶ Ἑθνικῶν. ταύτης δὲ κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡς ἂν ἐνὸς σώματος καὶ ὄχι μόνον εἶναι αὐτῆς κεφαλὴ, ἀλλὰ καὶ σύνδεσμος καὶ θεμέλιον. (1)

23: „Πα-

(1) Ἄλλος δὲ φησι „Τοῦτο ἔγνωθεν ὡς ἐν τύπῳ γέγονεν· ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἐκατέρω Πατριάρχῃς γέγονε πᾶσι τὸν ἐν ἀκροβυσσίᾳ, τῶν τε ἐν περιτομῇ· ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν, ὡς ἐν τύπῳ· τοῦτο δὲ, ἐν ἀληθείᾳ. λέγει δὲ ὁ Θεοφώρος Μάξιμος „Ἐγεννήθη Χριστὸς εἰς κεφαλὴν γωνίας: τοῦτέστι συνέδεσεν ἐκάτερα τὰ Ἑθνῆ, ἃ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· γωνία γὰρ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Γραφήν· ὡς γὰρ ἡ γωνία δύο τοίχων ἑνωσις γίνεται, πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς διασφίγγουσα εἰς ἀδιάλυτον συνοχὴν· οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν δύο λαῶν γίνεται ἑνωσις, τοῦ ἐξ Ἑθνῶν καὶ Ἰουδαίων, καθ' ἑνὰ πίστεως λόγον ἀληθίως συνδέουσα, καὶ πρὸς μίαν σφίγγουσα σύμπνοίαν, ἥ ἀκρογωνία λίθος ὁ Χριστὸς, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος· ὃν γὰρ τρεῖς οὗτοι σύνδεσμοι τοίχων γωνίας ἐνθίσκεται λίθος, πρὸς ἀδιάλυτον ἑνωσιν ἐκατέρωθεν συνδέων· οὗτω τοὺς δύο τῆς οἰκουμένης λαοὺς, ἡ τοῦ Δεσποτῶν ἡμῶν ἑνωστικὸς οἰκονομία συνάψατα εἰς ἑνὰ καὶ ὅν ἄνθρωπον, καὶ εἰς ἓν σῶμα καὶ Πνεῦμα συναμολογήσασα, εἰς κεφαλὴν γωνίας ἐγένετο, ἀσάλευτον τὴν ἑνωσιν τῇ αὐτῇ μεσιτείᾳ φυλάξασα. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο τὸ ρητὸν, καὶ μυριάκις ἀναισχυντῶσιν Ἰουδαῖοι, ἄλλα προσαρμόσαι οὐ δύνανται· εἰ γὰρ καὶ τῶν διαφρεσέων πάσαι φύλιν ἠγεμόνευε Ζοροβάβελ, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλείον διήρκεσεν· ὁ δὲ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς δύο τοίχους ἀπ' ἀλλήλων ἐσώτας ἐκ διαμέτρου, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, φημι, καὶ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεπιστευκότας, εἰς ἓν συναγαγὼν, τὰ δεσώτα συνέχευε· εἰς μίαν πίσιν, καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων συνήρμοσεν Ἐκκλησίαν καὶ ποιμνίαν, γωνίαν τῆς μεσότητας, δύο τοίχους συνδέουσιν καὶ πρὸς ἀλλήλους συνάπτουσιν· περὶ τοῦτου τοῦ λίθου καὶ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου προεθέσπισεν ὁ Θεός· ἡ Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σ. Δ. λίθον πολυτελὴ ἐκλεκτὸν ἀκρογωνίον, ὃν τιμὴν εἰς τὸ θεμέλιον αὐτῆς· τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἦν Παῦλος „Ἐποικοδομησέτε, ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῷ Ἀποστόλῳ καὶ Προφῆτῳ ὃν ὁ ἀκρογωνία αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῦτο, εἶπε τὸν λίθον καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ ἡμῶν· εἰς τὴν αἰὶναιον· καὶ ὁ Κό-

...ου εγενετο αὕτη, καὶ
 „ ἐστὶ θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ.
 „ μὲν.

Αὕτη, λέγει, ἡ γωνία, αὕτη ἡ ἐνωσις
 τῶν δύο λαῶν, καὶ οὗτος ὁ σύνδεσμος, ἐγέναν ἀπὸ
 τὸν Θεόν, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπων ψιλόν. καὶ αὕτη εἴ-
 ναι θαυμαστὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, οἵτινες ἤξια-
 σθμεν νὰ τὴν εἰδοῦμεν. διατὶ, πῶς δὲν εἶναι θαυ-
 μαστὴν τὸ τόσον μέγα καὶ παντοδύναμον ἔργον;
 (1.)

24: „ Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύ-
 „ ριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφραν-
 „ ῶμεν ἐν αὐτῇ.

Ἡμέραν ὀνομαζει ἐδῶ τὴν εὐήμερίαν καὶ
 εὐτυχίαν τῆς οἰκουμένης. διότι, καθὼς ὅταν λέγωμεν
 ἡμέραν πονηράν, δὲν λέγομεν τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου,

ἀλλὰ τὰ κακά, ὅπου ἀκολουθοῦν εἰς ἐκείνην τὴν ἡ-
 μέραν κατὰ τὸν Ὀριγένη καὶ τὸν Χρυσόστομον. ἔ-
 τι καὶ ὅταν λέγωμεν ἡμέραν καλὴν, φανερώνομεν
 τὰ εἰς αὐτὴν ἀκολουθοῦντα κακά. ὅθεν καὶ τῶρα
 προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἀγαθὰ
 καὶ νίκας, ὅπου ἐποίησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεώς του. ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ
 τῇ ἡμέρᾳ ἐφίλωσεν ὁ Χριστὸς τὸν Θεὸν μὲ τοὺς ἀν-
 θρώπους, κατέπαυσε τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου
 κατήργησε τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου, τοὺς ἀναξίους
 ὄντας τῆς γῆς, ἔκαμεν ἀξίους τῶν οὐρανῶν. ἔλυ-
 σε τὸ σκότος τῆς πλάνης, ἐδίδωκε τὴν ἀμαρτίαν, ἐ-
 φύτευσε τὴν ἀρετὴν. καὶ ἀπὸ ἄλλα μυρία πνευματικῶν
 καὶ ἀγαθῶν ἐγένετο τὴν οἰκουμένην. ὅθεν ἀκολουθῶν
 ὁ Δαβὶδ παραινέει ὅλους τοὺς πιστεύσαντας τῇ Χρι-
 στῇ, νὰ ἀγαλλωνοῦν καὶ νὰ εὐφραίνωνται εἰς τὴν ἡμέ-
 ραν τῆς ἀναστάσεως, ἐπειδὴ καὶ ἠξιώθησαν κατ' αὐ-
 τὴν, τοιοῦτων πνευματικῶν ἀγαθῶν. (2)

25: „ Ω Κύριε σῶσον δὴ, ὦ Κύριε εὐό-
 „ σωσον δὴ.

Κύριος δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. „ Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς. „ Λί-
 θον δὲν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; (Ματθ' κα' 42.)
 (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Τίς γὰρ οὐκ ἂν θαυμάσειεν, ὅτι ἐνθα ἐσαυρώθη ὁ Χρι-
 στὸς, ἐκεῖ προσκυνεῖται Χριστὸς; καὶ οἱ μὲν θαυμάσαντες, ἐν ἀτιμίᾳ, οἱ δὲ προσκυνοῦντες, ἐν δόξῃ; καὶ πᾶσαν τὴν
 οἰκουμένην περιέδραμεν ὁ λόγος, συνάπτων τῇ ἀληθείᾳ πάντας; ἐστὶ μὲν οὖν καὶ τοῖς ὁπωσούν ἐξετάζουσι θαυ-
 μασίᾳ, πολλὰ δὲ ἀκριβέστερον τοὺς πιστεύουσι. διὰ τοῦτο, φασιν, ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. „ Οὐκ ἦν γὰρ ἀνθρώπων
 τὸ γινόμενον. οὐκ ἦν ἐνδὸς τῶν πολλῶν. οὐκ ἦν Ἀγγέλων. οὐκ ἦν Ἀρχαγγέλων τὸ τοιαύτην πλέξαι γωνίαν. οὐδεὶς
 γούν ἴσχυεν, οὐ δίκαιος, οὐ Προφήτης, οὐκ Ἀγγελος, οὐκ Ἀρχάγγελος, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ κατορθῶμα. τοῦ-
 το ἦν αὐτοῦ ἰδικῶς τὸ ἔργον. καὶ ὁ Ἀνώνυμος. „ Ἐστὶ θαυμαστὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, πῶς ἔτεκε Παρθένος! πῶς
 ὁ σαυρωθεὶς ἀνέστη καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνέστησε! πῶς ὁ ῥαπισθεὶς καὶ ἐμπτυσθεὶς τὴν οἰκουμένην ἵπταται! εἰδὲ καὶ τὴν
 σάρκα ἐξ ἡμῶν ἔχει, ἀλλ' ὅμως αὕτη παρὰ Κυρίου τυγχάνει τοῦ Πατρὸς. καὶ ὅλον δὲ τὸ Μυστήριον τῇ δυνάμει τῆς
 Θεότητος γέγονεν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „ Ποία αὕτη, ἀλλ' ἡ σωτηρία τῶν Ἐθνῶν ἀπάντων; καὶ ἦν ὁ ἀποβληθεὶς λί-
 θος, γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας; ἡ ἀνάστασις λέγω τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα. ἡ ἐπάνωμος αὐτοῦ γενομένη Κυριακή.
 καὶ ὁ Θεοδόριτος. „ Ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποιημένην καλεῖ. καὶ ἦν ὁ λίθος οὗτος ἀνέστη μετὰ τὸ πάθος.
 αὐτοῦ γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς Ἀποστόλοις ἐκέλευσε πάντα μαθητεύσαι τὰ Ἐθνη. τὰς μὲν γὰρ λοιπὰς ἡμέ-
 ρας ἡλίας φωτίζων ἀποτελεῖ. καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, σώμασιν, ἀλλ' οὐ ψυχαῖς παρέχει. τὸ δὲ τοῦ σωτηρίου λόγου
 φέγγος, ψυχῶν λογικῶν καταυγασιζὸν τυγχάνει. ὁ δὲ καὶ ἡμέραν καινὴν, καὶ νέαν φωτὶς καὶ εὐσεβείας παντὶ τῷ κό-
 σμῳ συνεστήσατο. πᾶσα μὲν οὖν ἡμέρα, Κυρίου. διαφερόντος δὲ ταύτην ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὴν
 ἡμέραν ἔφη. ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτῇ τὸ φῶς πεποίηκεν ὁ Θεός. καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνάστασιν δεξαμέ-
 νην

Κύριε, λέγει, σῶσον τὸν λαόν σου τὸν
Χριστιανικόν. ὦ Κύριε, εὐδόωσον τὸν λαόν σου καὶ
τὴν πίστιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου.
(1)

26. ἢ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
ματι Κυρίου.

Καὶ τοῦτο τὸ ρητὸν εἶναι προφητεία περὶ τοῦ
Χριστοῦ. διὰ τὸ ὅτι Χριστὸς ἦλθεν ἐν ὀνόματι Κυρίου.
ἦτοι ἦλθεν ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ
Κυρίου. διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἐλεγεν,
ἐγὼ ἐκλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, καὶ οὐ
λαμβάνετε με (Ἰω. 8. 43.) Καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐκ τοῦ
Θεοῦ ἐκλήλυθα καὶ ἤκω (Ἰω. 16. 42) ἢ τὸ ἐν τῷ ὀνό-
ματι Κυρίου δηλοῖ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἦτοι
ἦλθεν ὀνομα Θεοῦ ἔχων, καὶ Θεὸς ὢν. (2)

Εὐ.

ὅτι τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψε. καὶ τὸ φῶς δὲ δημιουργήσας ἡμέραν αὐτὸ ἐκάλεσεν. Ἄλλο
δὲ οὐδὲν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πεποίηκεν· αὕτη τοίνυν ἡ ἡμέρα μόνη τὴν δημιουργίαν ἐδέξατο τοῦ φωτός, ὃ καὶ
ἐκάλεσεν ἡμέραν· εἰκότως οὖν ἔφη· ἢ Ἀὐτὴ ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ταῦτα μὲν παρὰ τῷ Νικήτᾳ γε-
γονότα· ἄλλοι δὲ περὶ τὸν ὅρον λέγουσιν ὅτι τὴν μὲν δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἐποίησε τὸ πρωτόγονον
φῶς, τὸ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ δημιουργηθέν· τὴν δὲ τετάρτην μετέπειτα, ἑκτὴν καὶ ἑβδομὴν ἐποίησεν ὁ ἐν τῇ τετάρτῃ
ἡμέρᾳ γεγενῆς ἥλιος· τὴν δὲ πρώτην ἡμέραν· ἦγον τὴν Κυριακὴν, μόνος ὁ Κύριος ἀμέσως ἐποίησεν ἐκ τοῦ μη-
δὲτος εἰς τὸ εἶναι· αὕτη γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ χρόνου, ἐν ᾗ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ ὡς γέγραπται·
ἢ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· τὸ γὰρ φῶς, ὃ περ ἐγένετο ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, δὲν ἐκτίσθη
εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς· ἦτοι κατὰ τὸ πρωτ'· ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν τινων ὥρων κατὰ τοὺς Θεολόγους· πα-
ρέλευσις γὰρ φαίνεται καὶ ἔγινε χρόνου τινος μετὰ τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς Κυριακῆς γεγενῆς δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας τοῦ φωτός· ὡς δίδωσι νοεῖν ἡ Γραφή λέγουσα· ἢ Ἐν
ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκοτεινὴ ἐπ' αὐτῇ τῆς ἀβύσ-
σου· καὶ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπ' αὐτὴν τοῦ ὕδατος· Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἢ Γεννηθήτω φῶς· τὸ γὰρ ἐπεφέρετο
παράτασιν χρόνου δηλοῖ. Καὶ ὁ Θεὸς ὤφειλε δὲ λέγει· Νοήσεις πῶς λέλεκται, αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύρι-
ος, ἐπισήσας, ὅπως ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, οὐδὲν ἕτερον ἀνεγέγραπται πεποιηκὸς ὁ Θεός· ἀλ-
λ' αὐτὴν μόνη τὴν ἡμέραν· εἶπε γὰρ ὁ Θεός· γεννηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς· καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν
(ἐν τῇ ἐκδεδ' Σειρᾷ)· εὐφροσύνην δὲ ἐνταῦθα λέγει τὴν πνευματικὴν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν νοεὴν, τὴν
τῆς διανοίας· ἀγαλλιασώμεθα οὖν καὶ εὐφρανσώμεθα ἐν αὐτῇ· ὅτι τοσοῦτον ἐπετύχεμεν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο οὐ
μικρὸν κατόρθωμα, τὸ χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς· τὸ σκικτῶν· τὸ εὐφραίνεσθαι· τὸ μετ' ἡδονῆς δέχεσθαι τὰς
τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· ἢ Ἐπειδὴ εἶδε τῆς οἰκουμένης τὴν εὐμερίαν (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) καὶ τὴν τῶν
πραγμάτων μεταβολὴν καὶ πρὸς τὸ βέλτιον μεταβάσιν, συχαίρων τοῖς ἀπολαύουσιν φησιν· ὦ Κύριε, σῶσον δὴ· ὦ
Κύριε, εὐδόωσον δὴ· τοιούτοις διάσωσον τοὺς ἀπολαύοντας, ὥστε ἐμπλησθῆναι καὶ καρποὺς ἀξίους ἐπιδείξασθαι τῆς
χαρίτος· ῥαδίαν αὐτοῖς ποίησον τὴν ὁδὸν, ὥστε μετὰ τὸ τυχεῖν, μὴ ἐκπεσεῖν τῶν τοιούτων καλῶν, ὃ δὲ Διδύμος
εἶπε· ἢ Σῶσον τῶν κακῶν· οἷον ἀμαρτίας καὶ πλάνης· καὶ εὐδόωσον, εὐκὸλον ἡμῖν τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν ἐρ-
γασάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Τοῦτο ἡ τῶν ἐν Ἱερουσολύμοις παίδων ἐκτελεσθῆναι ἐπὶ τίνι φέρεται εἰδόμενον· ταύ-
την γὰρ τὴν φωνὴν οἱ παῖδες τῷ Δεσπότη προσήνεγκαν εἰς ἐλεγχον τῶν τὰ θεῖα διδάσκων ἐκτελεσθέντων, καὶ τὴν
ἀληθῆ διάνοιαν συνιδεῖν οὐ βουλομένων· τῶν γὰρ Γραμματέων Σαμαρείτην τὸν Δεσπότην ἀποκαλοῦντων, οἱ παῖ-
δες αὐτὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον ἀμολόγουν καὶ εὐλογημένον ἐκαλοῦν· καὶ τὸ ὡσαννὰ δὲ ὁμοίως ἐν τῇ δὲ καίται τῇ προ-
φητείᾳ· τὸ γὰρ ὡσαννὰ δὴ, ὡσαννὰ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ εὐφρομένην κείμενον· ἐντεῦθεν καὶ ὁ βαπτιστὴς τοὺς οἰκιστοὺς πρὸς
τὴν ἀληθεῖαν ποδηγῶν Μαθητὰς, ἤρετο δι' ἐκείνων τὸν Κύριον· οὐ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Κύ-
ριος δὲ ὢν, ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐκλήλυθε· καὶ εὐλογημένος ὢν, εὐλογημένους ἐστὶν ὕμνος· αὐτῶ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἤρετο·
ἢ Σὺ εἶ ὁ ὕμνος τοῦ εὐλογητοῦ; αὐτὸς ἀληθῶς ἐστὶ κατὰ τὸν Ὁριγένην, ὁ αὐθεντικὸς καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχό-
μενος· πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ Ἀγγέλων ἐκκλησίων· ὡς Κυρίου δοῦλων· ἀμέλει ταῦτα λέγει Κύ-
ριος· Ἐκαστὸς ἔφη· καὶ ὁ Κύριος ἀπέσπασκε με· λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· ἢ Τί ἐστὶν ἐν ὀνόματι Κυρίου; τοιούτων ἐν
δόξῃ Θεοπροπέτ, καὶ ἐν Κυριότητι καὶ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπέκεινα· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Εὐ δὲ καὶ τὸ,
ἐρχόμενος εἴρεται· οὐ γὰρ δὴ μέχρι τῶν γεγεννημένων ἵσταται τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἰφ' ἑτέρα πρόεισι πλείονα, τὴν
ἀνάσσειν, τὴν βασιλείαν, τὴν μετὰ Χριστοῦ αἰετῶν· ἀπερ' ἀπαντὰ παρασχεῖναι βουλόμενος ἔλεγεν· εὐλογημένος ὁ
ἐρχο-

„Εὐλογῆκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυ-
ρίου .

„Συστήσαθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκά-
„ζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσι-
„στηρίου .

Ὡς οὖν, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ
λογικά θρέμματα . ἡμεῖς οἱ Προφῆται οἱ πιστεύοντες
καὶ ἡξυρόντες τὰ τοιαῦτα τοῦ Χριστοῦ μυήρια, εὐ-
λογήσαμεν καὶ ἐμακαρίσαμεν ἑσᾶς τοὺς Χριστιανούς .
εἰπὼντες εἰσεθε ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου .
ἐπειδὴ καὶ ἔχετε νὰ ἀπολαύσητε τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ
θεῖα μυήρια . οἶκος γὰρ Κυρίου εἶναι ἡ Ἐκκλησία
τῶν πιστῶν . (1)

27 : „ Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν .

Θεὸς, λέγει, εἶναι ὁ Χριστὸς, Κύριος εἶ-
ναι ὁ Χριστὸς, καὶ ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέ-
σου τῆς ἐνκωρυπτήσεως . (2) ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ εἰς χρο-
νὸν μέλλοντα, Θεὸς Κύριος ἐπιφανήσεται, εἰπὼν εἰς
χρόνον περσμένον, ἐπέφανε, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς
προφητείας, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ μέλλοντα ὡς πα-
ρασμένα .

Ἐνὰς μὲν ἐρμηνευτὴς λέγει παρὰ τῷ Χρυσό-
στομῳ, „ Ἐορτάσατε ἐν τοῖς καλύπτουσιν : ἡγουν εορ-
τάσατε μὲ τὰς θυσίας, ὅπου σκεπάζουν τὸ θυσιαστή-
ριον ἕως τὰ κεράτα του : ἥτοι ἕως εἰς τὰ ἄκρα του .
ἄλλος δὲ εἶπεν „ Ἐορτάσατε ἐν τοῖς βλαστάνουσιν :
ἥτοι μὲ στέφανα ἀνθέων καὶ μὲ κλάδους . πυκάζειν γὰρ
θέλει νὰ εἰπῇ κατὰ τινας : ἥτοι τὸν ὠρεγνῆν, τὸ σκε-
πάζειν . κατὰ δὲ ἄλλους : ἥτοι τὸν Δίδυμον, τὸ βλα-
στάνειν δηλοῦ . παρὰ κινεῖ λοιπὸν ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ Δα-
βίδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους νὰ εορτάζουν λαμπρῶς .
ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς νὰ εορτάζωμεν μὲ θυσίας
πνευματικὰς, αἱ ὅποσαι σκεπάζουσιν ἀπὸ τοῦ πληθὸς
τῶν τῷ μυσικῷ θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς . καὶ μὲ στέ-
φανα ἀρετῶν, καὶ μὲ κλάδους ἀγαθοεργίας . (3)

28 : „ Θεὸς μου εἰ σὺ, καὶ ἑξομολογήσο-
„μαί σοι . Θεὸς μου εἰ σὺ, καὶ υψώ-
„σω .

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου . τοῦτο ἔδωκεν ὁ Χριστὸς Ἰουδαίοις ἔλεγε . „ Ὅτι οὐκ ἀντίθεός
εἰμι, ὅταν ἴδῃτε ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενον, καὶ ταύτην ἀπῆτε τὴν φωνὴν ἐν εὐφημίας ἡμᾶσι, τῆς ἀπολογίας ἐ-
αυτοῦς ἐμβαλόντες . λέγει δὲ ὁ Ἀνάνομος . „ Εὐ δὲ ὁ ἐρχόμενος εἴρηται, οὐχ ὁ ἐλθὼν . αἰεὶ γὰρ ἔρχεται καὶ
ἐπιδημεῖ τῷ πᾶσι ἀνθρώπων γένει (εἰ καὶ διὰ σαρκὸς) οὐκ κινούμενος, οὐ μεταβαίνειν αὐτὸς, (πληρῶν γὰρ ἐ-
στὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν θεϊκῇ παρουσίᾳ) ἡμῶν δὲ σχέσει καὶ διαθέσει ἐγγιζόντων αὐτῷ, ἢ μακρυνομένων αὐτοῦ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Ἐπιφάνειαν δὲ τὴν σαρκωσιν ὀνομαζει καὶ θαυμάζει, ὅτι Θεὸς ὢν καὶ Κύριος καὶ
τῆς οὐσίας ἐκείνης, κατηξίωσεν ἐπιφανῆναι . διὰ δὲ τοῦτο εὐλογῆκαμεν ἡμᾶς φησιν, ὅτι τοιαύτης ἀπηναιχάσατε
δωρεῆς . τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς αἰνιττόμενος ἔλεγε . „ Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἢ ἴδετε, καὶ
οὐκ εἶδον . καὶ ἀκούσαι ἢ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν . ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ ἐξ οἴκου Κυρίου ἐρμηνεύει οὕτω . „ Τῷ
λίθου τούτου τὴν εὐλογίαν ἡμῖν προσφέρομεν, ὅς οἶκος ἐγένετο τοῦ ἐν αὐτῷ Θεοῦ λόγου, ὁ γὰρ λόγος, φησι, σὰρξ
ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν .

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Σαφῶς μὲν τοῖς τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐθεολόγησεν . ὅν γὰρ ἐκάλεσεν ἀπὸ λί-
θου, καὶ μετὰ ταῦτα, εὐλογημένον, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενον, αὐτὸν ὀνόμασε καὶ Κύριον καὶ Θεόν, καὶ τὴν οἰ-
κίαν διὰ σαρκὸς ποιησάμενον ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς πιστεύουσι δωρησάμενον . λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης .
ἢ Τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν, οὐ τόπον ἐστὶν ἀμεῖψαι, ἀλλ' ἐπιφανῆναι, πρότερον οὐχ ὀρέμενον . ὑπαρχὼν γὰρ ἀόρατος τῷ
εἶναι εἰκὼν Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, μορφήν δούλου λαβὼν καὶ γενόμενος ὁ λόγος σὰρξ, ὡφθῇ . ἢ οὕτω φανείς, χειρα-
γωγῆσθαι ἡμᾶς εἰς τὸ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ θεάσασθαι, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός .

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Συναθροίσθητε ἅπαντες, καὶ πανήγυριν μεγίστην ἐπιτελέσαντες, τὴν οἰκίαν εορτά-
σατε σωτηρίαν, ὡς μέχρις αὐτοῦ θύσασθαι τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πλῆθος στενοχωρούμενον . τὸ γὰρ ἐν τοῖς πυκάζουσιν,
ἀν-

ᾠσατε· ἐξομολογήσομαι σοι ὅτι ἐ-
πλήκουσας μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς
σωτηρίαν.

29 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἁ-
γαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

Εὐὸς, λέγει, εἶσαι Θεὸς μου, καὶ εἰς τοῦ-
το εἰς ἐσένα μόνον θέλω εὐχαριστήσω, καὶ σὲ θέλω
δοξάσω, κἀν καὶ δὲν ἐλάβανον ἀπὸ ἐσένα καμί-
αν εὐεργεσίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. πρέπει γὰρ
εἰς τὰ κτίσματα νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Κτίστην· τοῦ-
το καὶ διὰ τὸ ἐκτίσεν αὐτὰ, καὶ διὰ τὸ πρόνοηται. οὐ
μόνον δὲ διὰ τὸ εἶσαι Θεὸς μου θέλω σε εὐχαριστῶ πάν-
τοτε. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἶσαι εὐεργέτης μου. ἐπεὶ δὴ
παρακαλεσθεὶς ἀπὸ ἐμένα, ἤκουσας τὴν προσευχὴν
μου, καὶ ἔσωσάς με ἀπὸ πολλοῦ κινδύνου.

(1)

Ἀπὸ τὸν ἴδιον ρίχον, ὅπου ἔκαμεν ἀρχὴν
ὁ παρὼν Ψαλμός, εἰς αὐτὸν ἔκαμε καὶ τὸ τέλος
κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ὅθεν καὶ μιμεῖται τὸ σχῆμα τοῦ
κύκλου. ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅπου ἀρχίζει, εἰς
αὐτὸ πάλιν καὶ τελειώνει. ἐστὶ γὰρ καὶ ὁ Ψαλμός οὗ-
τος εἰς ἐκεῖνο ὅπου παρακινεῖ τὸν λαὸν ἐν τῇ ἀρχῇ,
εἰς τὸ αὐτὸ τὸν παρακινεῖ καὶ ἐν τῷ τέλει· ἦτοι εἰς
τὸ νὰ ἐξομολογοῦνται τῷ Κυρίῳ τὰς ἀμαρτίας των.
διὰ τὸ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους,
καὶ τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὅπου
μετανοοῦν· ἢ καὶ αὐτὸ νὰ εὐχαριστοῦν τῷ Κυρίῳ,
κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ Χρυσόστομον, διὰ τὸ αὐτὸς
εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς αὐτῶ εὐχαριστοῦντας. καὶ τὸ
ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς αὐτούς. (2)

ΨΑΛ-

ἀντὶ τοῦ πεπικνωμένοι ἢ τῇ πλήθει σενοχαρούμενοι τέθεικε· τὸ γὰρ πεπικνωμένον, πεπικνωμένον ἢ οἱ ἔχω τοῦ
καθ' ἡμᾶς λόγου καλοῦσιν· ἢ πικάζοντα τὰ Χερουβὶμ, φησὶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, τὰ ταῖς πτέρυξιν ἐπισκιά-
ζοντα τὸ Ἰλαστήριον· πικάζειν γὰρ τὸ σκεπάζειν· ὑψηλότερον δὲ αὐτοῦ ὁ Νύσσης ἐρμηνεύει λέγων· „ Πᾶσα ἡ
κτίσις ἐστὶ τοῦ Δεσπότης τῆς κτίσεως ἐστὶν ἀνάκτορον· ἀλλ' ἐπεὶ ἡ τῆς ἀμαρτίας ἐπεισελθούσης, ἐφάργη τὴν τῇ
κακίᾳ κεκρατημένον τὰ εἴματα, ἢ κατεσιγάσθη φωνὴ ἀγαλλιόσας· ἢ διεσπάσθη τὴν ἑορταζόντων ἡ συμφωνία,
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐ συνεορταζούσης τῇ τῶν ὑπερκοσμιῶν φύσει, διὰ τοῦτο ἐπέφανεν ὁ Κύριος· ἵνα μία γέ-
νηται σύμφωνος ἑορτῇ, διὰ τοῦ πικασμοῦ τῆς σκηνοποιίας τῆς κατὰ κτίσεως πρὸς τὰς ἐξεχούσας ἢ προβεβλημέ-
νας περὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον δυνάμεις συνιπικνύσας· τὰ γὰρ κέρατα τοῦ νοητοῦ θυσιαστηρίου, αἱ προβεβλημέναι
τε ἢ ἐξέχουσαι τῆς νοερᾶς φύσεως δυνάμεις εἰσι· πρὸς δὲ τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἑορτῆς συνάπτεται, διὰ τῆς κατὰ τὴν
ἀνάστασιν σκηνοποιίας ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει, τῇ ἀνακαινώσει τῶν σαμάτων πικάζομένη· τὸ γὰρ πικάζεσθαι ἴσθαι
ἐστὶ τῷ κοσμεῖσθαι, ἢ περιβάλλεσθαι· καθὼς ἐρμηνεύουσιν οἱ ταῦτα γινώσκοντες. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Θυσια-
στήριον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα· ὥσπερ γὰρ τὸ θυσιαστήριον πάσας τὰς θυσίας τῶν ἑλοκαυτωμάτων ἢ τοῦ εὐτηρίου ἢ
τὰς ὑπὲρ ἀμαρτιῶν ἐδέχετο· οὕτω ἢ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα πάντα ἡμῶν τὰ ἑλοκαυτώματα ἢ θυσίαν σωτηρίου· του-
τέστι πᾶσαν ἡμῶν ἀρετὴν, ὥπως αὐτὴν ἀγίασιν, προσδέχεται· ἢ τὰς ὑπὲρ ἀμαρτιῶν δέ· αὐτοῦ γὰρ τὸ σῶμα τὰς
ἡμετέρας ἀμαρτίας ἐβάστασε· κέρατα τοίνυν αὐτοῦ, ὁ Σταυρὸς· κέρατα γὰρ, φησὶν, ἐν χερσὶν αὐτοῦ. (Ἀβ-
βα, γ. 4.)

(1) Ὅθεν ἢ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ χάρις, φησὶ, τῶν εὐεργεσιῶν δεῖ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ· ἢ διὰ τοῦτο αὐτὸν
δοξάζειν, διὰ τὴν μεγαλωσύνην, διὰ τὴν οὐσίαν, διὰ τὴν ἀπόφθιτον δόξαν· εἰπὼν γὰρ τὰς εὐεργεσίας· ἢ χάρις
τούτων λέγει εὐχαριστήσω ἢ ἐξομολογήσομαι, ὅτι τοιοῦτον ἔχω Δεσπότην, ὅπως ὑψηλὸν, οὕτω μέγαν, οὕτως
ἀόρατον, οὕτως ἀκατάληπτον· τὸ δὲ ὑψώσω, δοξάσω ἐστὶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐκ αὐτὸς ταύτην ἀναφέρει τὴν θυσίαν μόνον ἀρκεῖται, ἀλλὰ ἢ κοινωνοῦς πολ-
λοὺς καλεῖ τῆς εὐφημίας ἢ εὐχαριστίας, ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλιανθρωπίαν ἀνακηρύττει, πανταχοῦ τὸ διαρκὲς αὐτῆς
ἡμῶν ἢ τὸ μέγεθος· ποιεῖ δὲ τοῦτο· ἵνα ἢ ἡμεῖς μένωμεν εὐχαριστοῦντες τῷ φιλιανθρώπῳ Θεῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν
Χρυσόστομον· ἵνα τὴν ἐξομολόγησιν (τῶν ἀμαρτιῶν δηλαδὴ) μέχρι παντός τοῦ βίου φυλάττομεν, κατὰ τὸν Ἡ-
σύχιον· ἢ ἵνα κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μεμνημένοι, τίς ἡμῶν ἡ σωτηρία ἐγένετο, μηκέτι πρὸς τὸν ἐχθρὸν παλινδρεμή-
σωμεν, ὃ ἡμῖν εἰς ἀπώλειαν γέγονεν.

ἡ τοῦ εἰρηῶν ἐν τῷ γαλαταῖοις· ὅτι
καὶ ἐν τῷ εἰρηῶν τῷ πρὸς τὸν
ῥωμαιοὺς·

ἡ τοῦ ἐπὶ τῷ γαλαταῖοις· ὅτι
καὶ ἐν τῷ εἰρηῶν τῷ πρὸς τὸν
ῥωμαιοὺς·

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΗ· ΚΑΘΙΣΜΑ· ΙΖ΄

„ Ἀλληλούϊα·

Πολλὰς μεταβολὰς πραγμάτων ἔλαβεν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὁ Θεὸς Δαβὶδ κατὰ τὸν Χριστόστομον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῶν Ψαλμῶν ἐδηγησάμεθα, ἐν Καισαρείᾳ ἁ΄· διὰ τὸ αὐτὸς ποτὲ μὲν, ἔφυγε τοὺς ἐχθροὺς του, ποτὲ δὲ, ἐπίπτεν εἰς θλίψεις καὶ συμφοράς· ἄλλοτε δὲ, εἶχε χαροποιὰν ζωὴν· καὶ τώρα μὲν, ἐπεριπατεῖ τὴν κατὰ Θεὸν εὐσέβειαν· τώρα δὲ, ἐσκότασεν εἰς αὐτὴν· ὅλας δὲ ταύτας τὰς μεταβολὰς τῆς ζωῆς του ἐσυνάθροισεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, σημειώσας εἰς αὐτὸν καὶ τὰς ἀγράφους προσευχάς, ὅπου ἐπέσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καθ' ἑκάστην, πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἀφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἄρτιος δὲ καὶ τέλειος εἶναι ὁ παρὼν Ψαλμὸς· διὰ τὸ καὶ τοὺς ἐναρτέτους, φέρει εἰς τελειότητα, καὶ τοὺς ζῶντας μὲ ἀμέλειαν, ἐξυπνᾷ εἰς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ δὲ συχνὰ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νόμον, καὶ μαρτύρια, καὶ ἐντολὰς, καὶ δικαιώματα, καὶ κρίματα, καὶ λόγια, εἰς καθὲν σχεδὸν εἰς ἕνα· καὶ περὶ τούτων εἶναι ὅλη ἡ πραγματεία καὶ ὑπόθεσις καὶ ὕλη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· καὶ εἰς αὐτὰ ἐξοδεύει τοῦτον μὲ τρόπον χωριστὸν ἀπὸ τοῦ ἄλλου Ψαλμοῦ· διὰ τοῦτο ζήτησον ὡς ἀναγνώστη, τὸν εἰς Ψαλμὸν εἰς τὸν εἶχον τὸν λέγοντα· „ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου· καὶ ἐκεῖ θέλεις εὐρῆς τί θέλει νὰ εἴπῃ τὸ καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ· καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι χρειαζόμενον πάλιν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅπου εὐρίσκομεν κατὰ τὰς τοιαύτας λόγια· Πρέπει δὲ νὰ ἡξευρώμεν, ὅτι ἀρχαῖα καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια· ἡγοῦν τὰ μαρτύρια καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ λοιπὰ ἔχουσι διαφορὰν ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅμως ὡς ἐπιτοκλεῖσον ὅλα φανερώνουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ συνεκδοχὴν καὶ μετανομίαν ἀπὸ τῶν περιεχομένων τὸ περιέχον· (1)

1: „ Μα

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Κύριλλος· „ Ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ τὴν τῶν ἁγίων διαγραφὴν πολιτείας (ὁ Δαβὶδ) τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάνδαλα, τὰς τῶν Δαιμόνων ἐπανάστασεις, τοὺς μυήτους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς, τὰς παγίδας, τὰ θήματα· οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν ἂν περιγένηται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν· ἔτι τε τὰ μετὰ τοὺς πόνους βραβεῖα, τοὺς σεφάνους, τὰς ἀμοιβάς· ἔστι γὰρ εἰσακτικὸς, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν σειχειώσεως παρασηματικός· διὸ καὶ κατὰ σοιχεῖον ἐξηγῆνται κατὰ τὴν Ἑβραίων φωνὴν, ὡς λέγει ὁ Ὁριγένης· ὁκτάκις δὲ τὸ αὐτὸ σοιχεῖον τῶν ὁκτῶ κατάρχεται εἰχῶν· ἡγοῦν εἰς καθὲν ὁκτὴν εἶχον τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, γράφεται τὸ ἐν σοιχεῖον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· θετέον εἰς τοὺς πρώτους ὁκτὴν εἶχους τοῦ Ψαλμοῦ, ἐγράφετο ὁκτὴ φοράς τὸ ἄλφ σοιχεῖον· εἰς καθὲν εἶχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· ὁμοίως εἰς τοὺς δευτέρους ὁκτὴν εἶχους, ἐγράφετο ὁκτὴ φοράς τὸ βήθ σοιχεῖον· εἰς καθὲν εἶχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· καὶ καθεξῆς ἕως τέλους· ὥστε ὅπου εἰς ὅλους τοὺς ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἐξ εἰχῶν τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐγράφετο τὰ εἰκοσιδύο σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, μοιράζοντα τὸ καθ' ἓν, καὶ πένοντα ἀπὸ ὁκτῶ εἰχῶν·

Διδ

**Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ
πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.**

Ὁδὸν καὶ ἐρώταν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν παροδικὴν καὶ περαστικὴν ταύτην ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Προφήτης ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου περνοῦν τὴν ζωὴν ταύτην χωρὶς μῶμου καὶ κατηγορίαν, καὶ ζῶσιν ὁρθῶς καὶ ἐκείνους, οἵτινες πολιτεύονται ἐννόμως καὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν περιπατοῦσιν ἔξω ἀπὸ αὐτὸν. (1)

2 : „Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρ-

„τύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζη-
„τήσουσιν αὐτόν.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐκείνοι οἱ Χριστιανοὶ ὅπου ἀναγινώσκουν τὸν νόμον καὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ μὲ ἔρευναν καὶ προσοχὴν καὶ ἐπισκοπὴν, καὶ νοοῦσι τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν, ὅπου εἶναι κεκρυμμένος μέσα εἰς αὐτά. διὰ τὴν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἔρευναν ταύτην, θέλουν ζητήσουν μὲ ὅλην τὴν καρδίαν τοὺς τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ εἶδον, τὸ κάλλος τοῦ νοερῶς, καὶ ἀπόλαυσαν τὸ γλυκύτατον φῶς τοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὅλον τὸν κόπον τοὺς τεντόνους, πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὰ μὲν βιωτικά πράγματα τοῦ Κόσμου παρατρέχουσι καὶ καταρροῦν, σπουδαζοῦν δὲ καὶ ἀγωνίζονται νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν διὰ μέσου σου.

Διὰ τοῦτο ὁ σοφισμὸς ἐπεγράφεται ὁ ὀνομάζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Χρυσόστομον· διὰ τὴν ἵστον εἰς καθὲ εἶχον κατεσιγμένους μὲ τὰ σοφίσματα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Καὶ ὁ Ἀδριανὸς Ἰωάννης λέγει ἐν τῇ νεοτυπῳῳ αὐτοῦ Ψαλμῷ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῇ Μασσαρᾷ, ὀνομάζεται μεγάλη ἀλφάβητος. ὅθεν ὁ εἰς τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἐδίδετο ὁ Ψαλμὸς οὗτος πρῶτον μάθημα. καθὼς ὁ εἰς τὰ ἐδικά μας πᾶσα παιδία, δίδομεν πρῶτον μάθημα τὸ, ἄγιος ὁ Θεός, ὁ καὶ καλούμενα πινακίδια. ὅθεν ὁ ῥηθεὶς Ὁριγένης λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι ὁ θεῖος τόπος, ὁ καὶ τὰ σοφίσματα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· ὁ δὲ τόπος ὁ ἡδυνάτοτος ὁ περιέχων πᾶσαν τὴν θεωρίαν τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς ἡθικῶν· καθὲ δὲ σοφισμὸν ὁκτάκις πολλαπλασιάζεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· διὰ τὴν ἐκάστην σοφίαν τελειοῦμεθα κατὰ τὸν Ὁριγένη, ὁ καθάριται ἡμῶν ἡ ψυχὴ· ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ ἀριθμῶς, σύμβολόν ἐστι τῆς ὑλικῆς παχύτητος· ὁ δὲ δικτῶ, ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀυλοτέρας ὁ μείζονος ζωῆς· πρὶν γὰρ ἔλθῃ ἡ ὁδὸς τοῦ Χριστοῦ ἡμέρα· ἦτοι ἡ ἀναστάσιμος, ὅλος ὁ κόσμος ἀκάθαρτος ὦν ὁ ἀκράβυστος· ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὁδὸς τῆς ἀναστάσεως, πάντες ἐκαθαρίσθημεν, συνταφέντες ὁ συναναστάντες αὐτῷ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· Ἀμώμος δὲ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τοὺς προσέχοντες ὁ ἐρευνῶντας ἀκριβῶς τὴν τούτου σαφήνειαν, ὑψιμίζει πρὸς τελειότητα βίου· ὁ κατὰ τὴν αὐτῇ ὀνομασίαν, ἀμώμους ἀποτελεῖ· ἀμώμος δὲ ἐστὶν, ὁ πάντες ἄγους ὁ μύσους ὁ ῥύπου ἀπὸ πηλαγμένους, ὁ κηλίδος ἀπάσης ἐκτός ὁ ἀνομίας ὁ ἁμαρτίας· ὅθεν ἐπειδὴ ὁ ἀμώμους ἀποτελεῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας ὁ ποιοῦντας αὐτὸν, διὰ τοῦτο ὁ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἀναγινώσκει τὸν ἁμώμον τούτον καθὲ ἡμέραν ἐν τῇ μεσονυκτικῇ· τὴν δὲ κυριακὴν, ἐπειδὴ ἀντὶ μεσονυκτικοῦ, φάλλεται τριαδικὸς Κανὼν, διὰ τοῦτο φάλλεται ὁ Ἀμώμος κατὰ τὴν τρίτην εἰχολογίαν· ἕνας δὲ Ψαλμὸς ἀριθμεῖται ὅλος οὗτος· μερικοὶ δὲ ἐμοίρασαν αὐτὸν εἰς τρεῖς εἰσείας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „Τὴ καλὴ ἡ τάξις! πολιτευτέον γὰρ ὁ κατὰ τὴν κατὰ τὸν Θεόν πρὶν ἵκειν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν θεῶν λόγων· καθαρὰ γὰρ δεῖ ψυχὴν ἐξερευνᾶσθαι τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ· „Στείρατε γὰρ, φησὶν ὁ Προφήτης Ὁσηέ, ἑαυτοὺς εἰς δικαιοσύνην· εἰδ' αὐτῶν ὁ πνευμάτω εἰς καρπὸν ζωῆς· ὁ αὐτῶ φωτίσας ἐαυτοὺς φῶς γνώσεως· (Ὁσ. 1. 13.) τὴ οὖν λέγει ὁ πρῶτος μακαρισμὸς; νοητέον· πρῶτον εἰδέναι δεῖ· εἰτα φάσθαι ἐπὶ τὸ τέλος· διὸ παραλαμβάνεται ἡ ὁδὸς· ὁ οὐκ ἀπλῶς δεῖ εἶναι, ἀλλὰ ὁ ἀμώμος· ἐν αὐτῷ ἡ κατὰ τὸν Χρυσόστομον ὁ Θεοδώριτον, ὁ μὴ ἐπιστρέφόμενος εἰς τὰ ὀπίσω, ὁ μὴ ἐκκλίων δεξιὰ μηδὲ ἀριστερὰ, ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ὁδεύων ἀκλινῶς· οἱ πορευόμενοι δὲ εἶπεν· εὐ γὰρ δεῖ, ποτὲ μὲν, κατερθοῦν τὸν νόμον, ποτὲ δὲ, παραβάτας αὐτοῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο οὐκ οἱ πορευόμενοι ποτὲ μακαρίζονται, ἀλλ' οἱ πορευόμενοι ἐπὶ δὲ δυνάμει ὁ κατὰ συνέχειαν· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „Μακάριοι οἱ τέλει ἐν ὁδῷ· τερτίαν οἱ ἦδη τὸν δρόμον ἑαυτῶν, ὁ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ βίου ἀνεπηλόγητος τελειοῦντες. Σημειῶσαι δεῖ ὁ ἄγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐν τῇ καιρῷ τοῦ θανάτου του, τούτου τὸν εἶχον ἐμελέτα ὁ ἐπὶ φέρειν ἐν τῇ αὐτῇ σάρτι· ἦτοι τὸ· „Μακάριοι οἱ ἀμώμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου ὡς γράφει ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβιβλίῳ.

σου τῆς εἰς αὐτὸν εὐαρεσθήσεως. ἐκζητεῖ δέ τινας τὸν Θεὸν, ὅταν τρέχῃ εἰς τὸν Θεὸν διὰ μεσοῦ τῆς σφαι-
ρας τῶν θεῶν ἐντολῶν του, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν εἰς
τὸν Θεόν. (1)

3: „Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ὁμοίαν
ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐκπορεύθησαν.

Ὅταν μὲν λέγῃ ὁ Δαβὶδ ὁδοὺς ἀπολύτως
καὶ ἀδιορίστως, φανερώναι ὡς ἐπιτοπλεῖσιν τὴν πα-
ρούσαν ζωὴν. ὅταν δὲ διωρισμένως λέγῃ ὁδὸν, ἡ ὁ-
δοὺς Θεοῦ, φανερώναι τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς
τοῦ Θεοῦ, ὥστε, ἐκεῖνοι ὅπου παραβαίνουν τὸν νό-
μον τοῦ Θεοῦ εἰς καὶνὰ παραμικρὸν, δὲν περιπατοῦν
οὔτε πολιτεύονται εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. διὰ τὴν
κατ' ἐκεῖνο τὸ παραμικρὸν σφάλμα ὅπου κάμνουσιν,
ἐκκλίνουν ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. (2)

4: „Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολὰς σου τοῦ
φυλάσασθαι σφόδρα.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπρόσθεας εἰς τὸν νό-
μον σου, τὸ νὰ φυλάττωμεν αὐτὸν. καὶ κατάρτυ δι-
δαι εἰς ἐκείνους, ὅπου τὸν ἀμελοῦν. ἐπικατάρτος
γὰρ, λέγει ὁ Ἱερεμίας, ὁποῖων τὸ ἔργον Κυρίου ἀ-
μελῶς. (Ἱερ. μ. ιο.) διὰ τοῦτο, πρέπει ὅλοι οἱ
Χριστιανοὶ νὰ φοβηθοῦν τὸν δόντα τὰς ἐντολὰς Θεοῦ,
καὶ νὰ φυλάττουν αὐτὰς μὲ πολλὴν ἀσφύλειαν καὶ
σὺν ἀκριβεῖ ἀκρίβειᾳ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χωρὶς νὰ
παραβαίνουν τελείως αὐτὰς εἰς καὶνὰ πρᾶγμα. (3)

5: „Ὅφελον κατευθύνῃς τὰς εἰς
μου τοῦ φυλάσασθαι τὰ δικαιώμα-
τά σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἰσάσουν αἱ ἐντολὴς τῆς
πολιτείας μου, διὰ νὰ ἡμπορῶ νὰ φυλάξω τὰς ἐν-
τολὰς σου Κύριε. εὐχεται δὲ ὑπὲρ τῆς φυλακῆς τῶν
θεῶν ἐντολῶν ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἠξέυρει· ὅτι τι-
νὰς δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ καμμίαν ἐντολὴν,
χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ ὁ Παῦ-
λος. „Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ
τοῦ ἐλεούντος Θεοῦ. (Ρωμ. θ. 16) (4)

6: „Τὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ὅδῳ ἡ τὰς ἐντολὰς πορεύεται· πρῶτον ἐκζητεῖν τὸν Θεόν, ἔπειτα ἐξ
ἐκείνης τῆς καρδίας ἐκζητῆσαι αὐτὸν· οἱ μὲν οὖν πρῶτοι μακάριοι, οἱ ἄλλοι ἐν ὁδῷ, μετὰ τοῦ μετὰ τοῦ
νόμου βαίνοντες· οἱ δὲ δεύτεροι, ὡς ἐπὶ κρείττονα καὶ ἀνώτερον ἀναβαίνοντες βαδίζοντες, ἄλλως γίνονται μακάριοι, διὰ
τοῦ μὴ μόνον κατορθοῦν τὸν ἡθικὸν τρόπον, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἐκφανεῖν τὰ βάθη τῶν μαρτυριῶν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ
θεὸς Βασιλεὺς· „Κάλλισα δὲ εἴρηται τὸ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητῆσαι αὐτόν· ἐπειδὴ γὰρ ἔστι πρᾶξις τι ἀγα-
θὴν καὶ ἐκ συντυχίας, τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτο ἐκτελέσαντας μακαρίζει· τοὺς σπουδῇ ἀσκούντας τὴν ἀρετὴν·
τοὺς κρίσει λογιζομένους καὶ ἐκτελέσαντας τῶν μαρτυριῶν αὐτοῦ πορευομένους· οὐ πάντες δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Χρυσόστομον
καὶ Θεοδώριτον, ἀλλὰ τοῦ τὴν κορυφὴν αὐτὴν κατεληφότος τῆς ἀρετῆς· ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ μερίζει τὴν διδόναν εἰς
Θεὸν καὶ εἰς φροντίδας βιωτικὰς· ἀλλὰ τὰς μὲν, παρατρέχει· ὅλον δὲ ἑαυτὸν ἀνατίθησι τῷ Θεῷ.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ὡριγένης· „Εἴ τις ἀνομίαν ἐργάζεται, ἐκεῖνος οὐκ ἐν ὁδῷ Κυρίου πορεύεται· διὸ οὐδὲ ἄ-
μαρτος ἐστὶν ἐν ὁδῷ· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν· „Ὅτι ὅπου λέγονται πληθυντικῶς ὁδοί, δηλοῦνται ὁ νόμος ὁ πα-
λαιὸς καὶ οἱ Προφῆται· ὅπου δὲ ὁδός, δηλοῦται ἡ ὁδὸς τῆς καινῆς Διαθήκης· ἦτοι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰπὼν, ἐ-
γὼ εἰμι ἡ ὁδός. ὅθεν καὶ ὁ Ἱερεμίας· „Στήθεά φησιν, ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐρωτήσατε τὰς τρίβους Κυρίου αἰωνίως, καὶ
ἴδετε ποία ἐστὶν ὁδὸς ἀγαθὴ, καὶ πορεύεσθε ἐν αὐτῇ (Ἱερ. ψ. 16.)

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεόδωρος· „Τίς φυλάσσει τὰς ἐντολὰς σφόδρα, καὶ μὴδὲ τὸ τυχὼν αὐτῶν παραβαίνειν ἀνεχό-
μενος· ὁ μετὰ πάσης εὐτοτίας καὶ σφοδρότητος ἐργαζόμενος τὰ προσεταγμένα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ὡριγένης· „Τούτου (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) καὶ αἱ ἀπαρχαὶ καὶ τὰ τέλη· ἵνα γὰρ ἀρξώμαι ὁ-
δεύειν τὴν ὁδόν, βοηθηθῆναι με δεῖ· καὶ ἵνα τελειώσω, βοηθηθῆναι με δεῖ· καὶ Παρὰ Κυρίου γὰρ τὰ διαβήματα ἀν-
δρῶν.

6 : „ Τότε οὐμὴ αἰσχυνθῶ ἐν τῷ με ἐπι-
„ βλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς
„ σου .

Ὅταν , λέγει , κατευθυνθούν· καὶ ἰσάσουν
αἱ ἐρῶνται τῆς πολιτείας μου καθὼς ἀνωτέρω εἶπα ,
τότε δὲν θέλω ἐντραπίω . διατὶ τότε θέλω ἐπιβλέψω
λοιπὸν εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν ἐντολῶν σου , καὶ ὅ-
λας θέλω τὰς κατωρθώσω . ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως . τό-
τε δὲν θέλω ἐντραπίω , ὅταν ἐπιβλέψω εἰς ὅλας τὰς
ἐντολάς σου , καὶ ὅταν φυλάξω ὅλας αὐτάς . διατὶ
τὸ νὰ παραβλέψῃ τινὰς μίαν μόνον ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ
οὗ , τοῦτο προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἐντροπὴν , καὶ καταδί-
κην παρὰ Θεοῦ . (1)

7 : „ Ἐξομολογήσομαι σοὶ ἐν εὐθύτητι
„ καρδίας , ἐν τῷ μεμαρτηκέναι με τὰ
„ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου .

Ὅταν , λέγει , ἐγὼ μάθω τὸν νόμον σου ,
τότε θέλω σοὶ εὐχαριστήσω Κύριε , δικαίως μὲ ὅλην
τὴν καρδίαν μου καὶ μὲ ὅλην τὴν ψυχὴν μου , κατὰ
τὸν Θεοδώριτον . διατὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου σου μα-
θήσεως ἐφωτίσθη ὁ νοῦς μου , καὶ μαγάλως ἐκ τοῦ-
του εὐεργετήθην . (2)

8 : „ Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω , μή με
„ ἐγκαταλίπῃς ἕως σφόδρα .

Α'φ' οὗ , λέγει , μάθω τὸν νόμον σου Κύρι-
ε , θέλω φυλάξω αὐτόν . διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ ,
μή με ἐγκαταλίπῃς εἰς πολὺν καιρὸν . τοῦτο γὰρ δη-
λοῖ τὸ , ἕως σφόδρα . ἀνίσως καὶ ἔκρινες νὰ μὲ ἐγ-
καταλίπῃς διὰ μερικὰς πρὸς τὸ συμφέρον οικονομι-
ας . καθὼς συνειθίζεις νὰ κάμνῃς πολλὰς φορές , διὰ
τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐγκαταλιπνομένων . (3)

9 : „ Ἐν

Θεοῦ κατευθύνεται . θνητὸς δὲ , πῶς ἂν νοήσῃ τὰς ἑαυτοῦ δόξας ; Ἦνα μὴ ἐκλήνῃ ἀπὸ τῆς εὐθείας , ἢ σκολιᾷ
χρήσται δόξῃ ; τὸ δὲ ὄφελον , ἀπὸ τοῦ γένοιτο κατὰ . οὕτω γὰρ ὁδὸς εὐτρεπίζεται , τῶν ἐμποδιζόντων ἀναιρου-
μένων . κατὰ τό . „ Ἀρατε σκόλα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ μου (Ἠσ . ιζ' . 14 .) ὅλον . ἐγένετο τῇ θεῷ Δα-
βὶδ σκόλον ἡ γυνὴ , ἢ ἡ τοῦ θεάματος ἐν καιρῷ περίπτωσις . Ἄλλω , ἰδεσθαι πρὸς ἡδονὴν ὁφθέν , ὅλον τῇ Ἠσαΐ .
Ἄλλω , δοξα , ὅσπερ τῷ Σαούλ . Ἄλλω , κτήμα , ὡς τῇ Ἀχαὰβ ὁ τοῦ Ναβουθαὶ ἄμπελόν . πρὸς ἅπαντα
Θεοῦ δεῖ , ταῦτα μὲν ἀποσκηνοζόμενον , τὴν δὲ φιλόκαλον προθυμίαν περιέποντος . ὁ δὲ πεποιθὼς ἑαυτῇ , ὡς
δυναμένῃ δρᾶν τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ , δίχα τῆς ἀνωθεν συνεργείας , οὕτως οὐκ ἔχει τὰς ὁδοὺς κατευθυνόμενος .

(1) Διὰ τοῦτο ἢ ὁ Θεοδώριτος εἶπε . „ Πανομοίας γὰρ , αἰσχύνει καρτὸς . οὕτω ἢ ὁ θεὸς Ἀπόστολος ἔφη .
„ Τίνα οὖν καιρὸν εἴχετε τότε , ἐφ' οἷς νῦν ἰπτασχύνησθε ; οἱ δὲ πάσας πληροῦντες τὰς ἐντολάς , τὴν ἀπὸ τοῦ
συνειδότητος ἔχουσι παρησίαν . καὶ ὅς γὰρ μὴ βλέπει τις , λέγει ὁ Νικήτας , κατ' ἐκείνας αἰσχύνεται . ἢ ἔφη ὁ
θεὸς Ἰακώβος . „ Ἐάν τις ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ , πταίσῃ δὲ ἐν ἐνὶ , γέγονε πάντων ἔσχατος . ὁ δὲ πάσας τη-
ρήσας , οὐμὴ αἰσχυνθῇ τότε . τουτέστιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως . οὐ γὰρ ἀκούσεται . οὐκ οἶδά σε . εἰ τοίνυν ὅλον
τοῦ Θεοῦ κατευθυνθῶσιν αἱ ὁδοί μου , πέπεισμαι , ὅτι οὐ περιτρησέμαι , οὐδὲ ἔχω τῆς ὁδοῦ βήσομαι , οὐδὲ
πρὸς αἰσχυνθήσομαι .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Μετὰ τὴν εὐχὴν ἢ τὰ ἀπὸ προκρίσεως τίθουσιν . ἀρχὴ δὲ σωτηρίας ἡ τῶν προη-
μαρτυμένων ἐξομολόγησις . ὁ δὲ Ὁριγένης . „ Ὁ μὲν ποτε εὐθύτητα καρδίας ἀνείληφας , ἀλλ' ἔτι αὐτὸν ἔχω
σκολιάν , οὐκ ἐξομολογήσατο οὐδέπω εἰς τὸ παραδεχθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ .

(3) Οὕτω , κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἢ Θεοδώριτον , ὁ μέγας Ἠλίας καταλειφθεὶς . τῇ τῆς δειλίας περιέπεσε πᾶ-
θει , ἢ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μεμαρτηκέναι τὴν ἀσθένειαν . ἀλλ' εὐθὺς πάλιν τῆς θείας ἀπῆλυσσε χάριτος . οὕτως
ὁ θεὸς Πέτρος ὠλοσθόνην ἀρνησάμενος , ἀλλ' εὐθὺς αὐτὸν ὁ Δεσπότης ὑπῆρξε . γυμνὸς δὲ παντελῶς ὁ Ἰουδᾶς
τῆς θείας γενόμενος προσηθείας , ἔτοιμον ἐγένετο θῆρμα τοῦ Δαβίδου . ἐγκαταλείφθη ἢ ὁ μακάριος Δαβὶδ με-
τὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην , ἢ ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις περιέπεσε συμφοραῖς . ἀλλὰ πάλιν τὴν πρὸς Θεὸν ἀπὸ τῆς
παρ-

9 : „ Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν
 „ ὁδὸν αὐτοῦ ; ἐν τῷ φυλάσσει
 „ τοὺς λόγους σου .

Ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ ἐρωτᾷ καὶ ἀποκρίνεται ὁ
 ἴδιος . ἐπειδὴ γὰρ ἡ νεότης εἶναι κούφη καὶ ἐλαφρά
 καὶ εὐκολοαπάτητος , διὰ τοῦτο εἶναι χρεῖα εἰς αὐ-
 τὴν ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ . αὕτη γὰρ ἡ
 φύλαξις τῶν ἐντολῶν διορθώνει τὴν ζωὴν τοῦ νέου ,
 καὶ συντηρεῖ αὐτὴν . (1)

10 : „ Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζητήσασε,
 „ μὴ ἀπόσῃ με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν
 „ σου .

Με ὅλην , λέγει , τὴν καρδίαν μου σὲ ἐξή-

τησα Κύριε , χωρὶς νὰ μοιράζω αὐτὴν εἰς φροντί-
 δας καὶ ἀγάπας τοῦ Κοσμοῦ τούτου , διὰ τοῦτο σὲ
 παρακαλῶ , μὴ με σπρώξῃς ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου ,
 ὡς ἀνάξιον . ταπεινοφροσύνῃ δὲ δείχνει ὁ λόγος οὗ-
 τος , ἥτις φυλάττει ἀκλεπτα τὰ κατορθώματα καὶ
 τὰς ἀρετὰς . ἡ μὴ σπρώξῃς λέγει ἐμὴν ἀπὸ τὰς ἐν-
 τολὰς σου , ὅστις ἀμαρτήσας εἶναι καιρὸν , ἐψυχράν-
 θηκα εἰς αὐτάς . ἀλλὰ ἀνίστως καὶ ἤθελα πάθω πάλιν
 καὶ μάλιν τοιαύτην ψυχρότητα , ἀναψὼν με πάλιν με
 τὴν θερμὴν τῆς χάριτος καὶ ἀγάπης σου . (-)

11 : „ Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐκρυψα τὰ λό-
 „ γία σου . ὅπως ἂν μὴ ἀμαρτώσῃ .

Λόγια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς θείας ἐντο-
 λὰς . τὰς ἐντολὰς σου , λέγει , Κύριε , ἐκρυψα μέσα
 εἰς τὸ ταμεῖόν μου , ἐντυπώσας εἰς αὐτὴν ἀνεξαλεί-
 πτον

παθήσιν . ὁ δὲ Σαουλ ἔρμος ταύτης γενόμενος παντελῶς , ἐγυμνώθη μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος , πονηρῶ δὲ πνεύ-
 ματι συνεζύγη . εἰκότως τοίνυν φησι μὴ σφόδρα καὶ ἐπιπολὺ ἐγκαταλίπῃς με . πισὸς γὰρ εἶ , οὐκ ἔων πειρασθῆναι
 ὑπὲρ ὁ δυνάμεθα .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Εὐρίπισός ἐστιν ἡ νεότης , καὶ πρὸς κακίαν ἐξέχρηστος . διαφορῶς γὰρ παθημάτων
 περικλυζέται κύμασι . δείται τοίνυν τοῦ ποδηγούτου καὶ πρὸς τοὺς λιμένας ἰσθύνοντος . τοῦτο δὲ τῶν θείων λόγιων
 ἔστιν . ταῦτα γὰρ τῶν ἐναντίων ὁδῶν ἀποτρέποντα , ῥυθμίζειν ἱκανὰ καὶ πρὸς τὴν θείαν ὁδὸν ποδηγεῖν . καὶ ὅπερ ἐστὶν
 ἀγγελία πάλῃ χαλινός καὶ παλοδάμνη , τοῦτο τοῖς νέοις ὁ Θεὸς γίνεται λόγος . λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος σὺν
 τῷ Εὐσεβίῳ . „ Διδασκέσθωσαν οἱ ἄνθρωποι συμπληροῦντες τὸν λόγον , οἱ ἔτι νεώτεροι , οἱ μὲν καὶ χωρὶς τοῦ νόμου
 ζῶντες , οἱς ἐλήλυθεν ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ , οὓς ἀρετὴ κινεῖν καὶ ταράσσειν ἡ ἀμαρτία . κατορθοῦν ἑαυτῶν τὴν ὁ-
 δὸν . καὶ ἅμα τῷ ἐπαπορεῖν καὶ ζητεῖν , πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο , διδασκόμενοι φυλάττειν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ , ἀ-
 ποκρινέσθωσαν ἐν εὐχῇ , καὶ λεγέτωσαν τῷ Θεῷ . ὅτι κατευθυνοῦμεν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου ἡμῶν ἐν τῷ φυλάσσει σου
 τοὺς λόγους σου , τοὺς ἐνεσπαρμένους ταῖς θείαις Γραφαῖς . φυλάσσομεν γὰρ οὗτοι , οὐκ ἔωσι τὸν νεώτερον σκο-
 λιῶς ὁδεύειν , οὐδὲ τοιοῦτον γενέσθαι , ὥς εἰπεῖν . ἀμαρτίας νεότητός μου μὴ μνησθῆς . ἀγαθὸν γὰρ ἀνδρὶ , κα-
 θά φησιν Ἱερεμίας , ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ . καὶ οὐδὲ ληχθήσεται . „ Ἄ ἐν νεότητι οὐ συναγχοχας ,
 πῶς ἂν εὖρῃς ἐν τῷ γήρα σου ; (Σειράχ . κε' . 3 .) ὁ δὲ Ἡσύχιος νεώτερον νοεῖ τὸν Ἐθνηκὸν λαόν , τὸν σκο-
 λιῶς πρὸ τῆς πίστεως ὁδεύσαντα . οὗτος γὰρ κατορθοῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φυλάσσει σου τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ . ἡ
 γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καθαρτικὴ καὶ φυλακτικὴ πάντων ἐστὶ . πολλῆς γὰρ ἀκαθαρσίας ἡ νεότης μεσῇ . διὸ δεῖ-
 ται καθάρσεως . ταύτην δὲ ἐπιζητήσας , εὖρε τὸν τρόπον . δηλαδὴ ἐν τῷ φυλάσσει σου τοὺς λόγους σου .

(2) Ὁ δὲ Χρυσόρρηκτος σὺν τῷ Θεοδώριτῳ φησι . „ Ζητοῦσι μὲν πολλοὶ τὸν Θεόν , ἀλλ' οὐκ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
 ἀλλὰ παρέργως καὶ ἀλλ' ἐπιπλάσως . μερίζουσι γὰρ ταύτην , οὐ μόνον εἰς φροντίδας πραγμάτων βιωτικῶν , ἀλλὰ καὶ
 εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους (οἱ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον , καὶ ἀποβάλλοντα τῶν θείων ἐντολῶν , ὡς εἰρητῶνται ἀδόκιμοι)
 ὁ δὲ τῶν θείων ἐραστής , πᾶσαν ἀφιερὼν τῷ Θεῷ τὴν διάνοιαν καὶ τῆς ἐκείθεν ἀπολαύει προνοίας . „ Ἄλλος δὲ λέγει .
 „ Ζητῇσιν δέ τις , εἰ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὸ ἀποσθῆναι τινα τῶν θείων ἐντολῶν . ῥητέον τοίνυν , ὅτι τῷ ἔχοντι τὸ ἐν ὅλῃ
 καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεόν , δοθήσεται συνεργία αὐτοῦ τὸ λείπον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει , πρὸς τὸ πληρωθῆναι ἐν αὐ-
 τῷ πᾶσαν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ . ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεόν , ἀλλὰ ποιοῦντος μὲν τὰ
 ἔργα Κυρίου , ἀμελῶς δὲ , ἀφαιρεῖται καὶ ὁ ἐδόκει ἔχειν ἐν τῷ ποιεῖν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς .

πτον τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ ἐνθυμήσιν· ἵνα ταύτας
ἐλέπων πάλαι καὶ ἐνθυμούμενος, μὴ ἀμαρτάνω·
διὰ τὴν αἰ ἐντολαί σου δεν ἀφίνουσιν νὰ ἀμαρτάνῃ ὁ ἄν-
θρωπος ἐκεῖνος, ὅπου τὰς ἔχει εἰς τὴν καρδίαν τοῦ
καὶ τὰς ἐνθυμεῖται. (1)

12 : „ Εὐλογητὲς εἶ Κύριε, διδάζόν με τὰ
„ δικαιοῦματά σου .

Δοξολογεῖ μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, ὕμνο-
λογῶν αὐτόν, διὰ τὴν ὡφελήθει ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ
παρακαλεῖ δὲ νὰ διδῶν καὶ νὰ μάθῃ ἀκόμη περὶ
αὐτῶν θεοφιλετέραν τε καὶ ὑψηλότερον νόμον . (2)

13 : „ Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξηγγεῖλα πᾶν
„ τὰ τὰ κριματά τοῦ στόματός σου .

Ὁχι μόνον, λέγει, ἐγὼ ἔμαθον τὰς ἐντο-
λὰς καὶ τὸν νόμον σου Κύριε, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους
ταῦτα ἐκήρυξα . (3)

14 : „ Ἐν τῇ ἐδόξῃ τῶν μαρτυριῶν σου ἐ-
„ τέρεψθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ .

Δὲν εἶπεν ὡς ἐπὶ πλούτῳ ἀπλῶς, ἀλλὰ ὡ-
ς ἐπὶ καθὲς λογῇ πλούτῳ . ἐγὼ, λέγει, περιπατῶ
τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν σου Κύριε, ἐχάρην εἰς αὐ-
τήν, ὡς ἐν νὰ ἤθελα ἀποκτήσω καθὲς πλούτῳ . ἢ
τοσοῦτον ἐχάρην ἐγὼ εἰς τὴν ἐράταν τῶν ἐντολῶν σου,
καθὼς ἄλλος φιλοπλούτος ἄνθρωπος χαίρει καὶ εὐφραίν-
νεται εἰς καθὲς πλούτῳ . (4)

15 : „ Ἐν τοῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσα,
„ καὶ κατανοήσω τὰς ὁδοὺς σου .

Εἰ-

(1) Ὁ Θεὸς ἔειπεν ὁ Κύριος εἶπεν . „ Ὁ ἔχων (ἦτοι ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τυπώσας καὶ αἰὲ μνημονεύων) τὰς ἐντολάς μου,
καὶ τηρῶν αὐτάς (Ἰωάν . 14 . 21 .) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Χρυσόστομῳ . „ Ὁ χρυσὸν κεκτημένος, ἢ
λίθους τιμίας, οὐκ ἔχω προτίθειν . ἀλλ' ἐνδον ἐν τοῖς καμνίστοις καὶ τοῖς θαλάμοις ἐναποκερύπτει, ὥστε διαφυγεῖν
τῶν τοιχωρέων τὰς χεῖρας· οὕτως ὁ τὸν πλούτον ἔχων τῆς ἀρετῆς, κρύπτει τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ὥς ἂν μὴ διὰ δό-
ξης τοῦτον οἱ τῶν ψυχῶν συλήσῃσι λωπεδύται· εἰμὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις, λέγει ὁ Νικήτας, τῇ καρ-
δίᾳ ἐναποκλείει τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς, ἐκχεῖται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει αὐτάς, ὡς τὰ σπερμολόγα πετεινὰ τὸν
σπόρον τὸν παρὰ τὴν ἄδην σπαρέντα· λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος . „ Ὡς περὶ δέ ἐστιν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ζωὴν τὸ τῶν
τοῦ Θεοῦ λόγων μεμνησθαι διὰ παντός, οὕτως ἀλέτρου προξενον τὸ ἐπιλανθάνεσθαι· διὸ γράφει Μωσὴς . „ Καὶ
λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ περιεόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος· καὶ διανοηόμενος· κατὰ δὲ τὸν
Θεοδώριτον, διδάσκει καὶ ἕτερον ὁ λόγος· εὐ γὰρ ἀπασὶ τὰ θεῖα λόγια προσέτιν παραγγυῇ· κατὰ τὸ, μὴ δὲ
τε τὰ ἅγια τοῖς κυρί· κίνδυνος γὰρ, κατὰ τὸν Ὀριγῆνην, εὐ μόνον τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀληθῆ
ἀπαγγέλλειν· οἷς μὴ δεῖ· εὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαθητάς βάλ्लεσθαι ἐμπροσθεν τῶν χοίρων .

(2) Ὁ δὲ Ὀριγῆνης λέγει . „ Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν εὐχαριστῶν, ἐφ' οἷς ἔδη ἠξιώθη· ἔχων γὰρ λόγια ἀποφύτα καὶ
κρίματα ἁγία, εὐλογεῖ ἐπὶ ταῦτοις τὸν Κύριον· ὁ δὲ Ἀνώνυμος φησὶ . „ Θεοδιδάκτοι οἱ τὰς διδασκαλίας τοῦ
νόμου φυλάττοντες καὶ κατορθοῦντες λέγονται .

(3) Ὁ Θεὸς λέγει ὁ Ἀνώνυμος . „ Ταῦτοις ἀνάγειν καὶ ἑτέροις εἰς τὴν ὁμοίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιτίθειν μακάριον .

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ἐπίπνοος μὲν ἡ τῆς ἀρετῆς ὁδὸς, ἀλλὰ τοῖς τελείοις τριτόντες· ταῦτοις καὶ ὁ
τοῦ Κυρίου ζωὸς χρυσός, καὶ τὸ φορτίον ἑλαφρόν· τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι οὐδὲν με ἔχει τῶν ἐν τῷ
παρόντι βία, οὐ χρυσός, οὐκ ἀξίωμα, οὐ δυναστεία· ἀντὶ πάντων δέ μοι, εὐφρασύνη καὶ πληυτέῃ ἐστὶ τὰ μαρτυρία
σου· τὸ δὲ ἐν παντὶ πλούτῳ οὐκ ἀπλῶς προσκαίεται, ἀλλὰ τὸν παντεδᾶπον πλούτον παραδίδωκε· ὁ μὲν γὰρ χρυσὸν
ἔχων, οὐκ ἐμάζεται πλούσιος· ὁ δὲ, ἀργυρον· ὁ δὲ, ἐσθλὰματα· ὁ δὲ, γυνὴ πλείων, τὴν μὲν, πεφυτευμένην,
κὴν δὲ, καὶ σπειραμένην· ὁ δὲ, βοσκήματα· ἀλλὰ ταῦτα πάντα περιλαβὼν ὁ Προφήτης καὶ τοῖς θεοῖς μαρτυρίαις
παραβαλὼν, ἔφησεν ἀξίεσθαι εἶναι αὐτῶν τὰ θεῖα μαρτύρια, ὡς τοῖς φιλοπλούτοις ἀπαιτὰ τοῦ πλούτου τὰ εἶδη·
ὁ δὲ

Εἶπομεν πλατύτεροι περὶ ἀδολεσχίας ἐν τῷ νῷ Ψαλμῷ ἑρμηνεύοντες τὸν στίχον ὅτι Ἐλυκῆθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου. ὅπου καὶ λέγομεν, ὅτι ἀδολεσχία λέγεται καὶ ἡσυχὴ καὶ ἐπίμονος μελέτη. καθὼς τοιοῦτον σημαίνονμενον ἔχει καὶ τῶρα ἐδῶ τὴν ἀδολεσχίᾳ. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ἴδιον συχνότερα θέλω μελετήσω εἰς τὰς ἐντολάς σου Κύριε, καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ταύτης μελέτης, θέλω καταλάβω αὐτὰς ἀκριβέστερον. (1)

τὸν ἀντί τῆς ἀδολεσχίας, ὅπου ἔχω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἀντί τῆς μελέτης, τὴν ὅποιαν ποιῶ εἰς τὰ δικαιώματά σου, ἀνταπόδος ἀμοιβὴν Κύριε, εἰς ἐμένα τὸν δούλον σου. ἐγὼ δὲ λαβὼν τὴν τοιαύτην ἀμοιβὴν, θέλω ζῆσω καλλιτέραν ζωὴν, ἐπεκτείνεμενος εἰς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ πρόκοπτων εἰς μεγαλήτερα μέτρα ἀρετῆς. (3)

16 : „ Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω,
οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου.

17 : „ Ἀνταπόδος τῇ δούλῳ σου· ζήσομαι (2) καὶ φυλάξω τοὺς λόγους σου.

Εἰγώ, λέγει, θέλω μελετήσω εἰς τὰ δικαιώματα καὶ ἐντολάς σου Κύριε, καὶ δὲν θέλω ἀλησμόνησω αὐτάς. διὰ τὴν ἡσυχὴν μελέτη αὐτῶν, συγκρατεῖ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν εἰς τὴν φαντασίαν μου. λοι-

18 : „ Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου,
καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου.

Εὐχόμενος, λέγει, Κύριε, τὰ σκέπασμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς μου ἵησιν τὴν τοῦ νόμου παχυτητα, ἥτις ἐμποδίζει καὶ σκεπάζει τὸ πνευματικὸν τοῦ νόμου νόημα· καὶ θέλω καταλάβω τοὺς ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα θαυμάσια νοήματα, τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας σου. (4)

19 : „ Πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῇ, μὴ ἀπο-

ἑδὼς δὲ τῶν μαρτυρίων τούτων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, εἴη ἐν τῷ δεῖναι κατὰ τὸ βούλημα αὐτῶν, οὐκ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐφροσύνης.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· ἡ Διὰ τούτων διδασκόμεθα, ὡς οὐκ ἄλλως ἐστὶ κατανοῆσαι τὰς ἐδοὺς τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ τὰ περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐξετάζειν, ἢ περὶ τούτων ἐπὶ πλείον ἐρευνᾶν, ὥστε τὴν καὶ οὐκ ἐκείνην ἀδολεσχίαν μεταφέρειν ἐπὶ τὴν περὶ τῶν ἐντολῶν βάσανον· ὅτε ἢ ἡ ἀδολεσχία οὐκ ἐστὶ φεκτή· κατὰ τὸ· ἡ Ἰσαὰκ δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδῖον ἀδολεσχῆσαι. (Γέν· κδ'· 61.)

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται· ἡ Ζῆσόν μου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ωριγένης· ἡ Μελετῇ δὲ τις ἐν τοῖς δικαιώμασι τοῦ Θεοῦ οὐ ἡμετέροις ἢ λεξιδίοις, ἀλλὰ τῇ ποιῇ αὐτῶν· οὐ γὰρ οἱ ἀκούσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, δικαιοὶ παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' οἱ ποιῶντες αὐτῶν ἢ μελετῶντες αὐτὰ τοῖς ἔργοις. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Ὅτι οὐ πάντες ἐστὶ ταύτῃ χρῆσασθαι τῇ φωνῇ· οὐδεὶς γὰρ πονηρὸν συνειδὼς περιφέρειν, εἰς ἀνταπόδοσιν τὸν κριτὴν διεγείρει· εὐδὲ λέγει· ἀνταπόδος μοι· εἰ γὰρ ἀποδώσει κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, κολάσει πάντως· ὁ δὲ καθαροῖς χρώμενος λογισμοῖς, πεποιθὼς ἑαυτοῦ τῇ συνειδήσει, τῷ μηδὲν ἄξιον κολάσεως ἑαυτοῦ συνειδέναι, σὺν παρρησίᾳ ταύτῃ χρῆσεται τῇ φωνῇ· ἵνα δὲ μὴ δόξη ὁ λόγος εἶναι ἀληθινός, ἔχει τι ἀσφαλές· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταπόδος μοι, ἀλλ' ἀνταπόδος τῇ δούλῳ σου· τουτέστιν, ἵνα τις ἐστὶ δούλος σὸς ἢ δουλεύει σοι· μᾶλλον δὲ τὸ ἀνταπόδος ἀντὶ τοῦ δὸς εἴρηται, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς· ὡς εἶπομεν ἐν τῷ 7. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ· ἡ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ· ὁ δὲ Ωριγένης λέγει· ἡ Διδόντι ἀνταποδίδωσιν, ὡς τῷ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαὰκ· ἢ τὸ προσαγαγόντι τὰς δέκα μνῆς ὁ χαρισάμενος αὐτὰς αὐτῷ Δεσπότῃ· ἢ ὁ Θεόδωρος· ἡ Ἀνταπόδος μοι τὴν θείαν ἢ μακαρίαν ζωὴν· ἵνα ζήσας κατ' αὐτὴν φυλάξω τοὺς λόγους σου· μετὰ γὰρ τὸ μνημονεῖσθαι αὐτῶν ἀκόλουθον φυλάξαι.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· ἡ Πρώτον εἰπὼν φυλάξω τοὺς λόγους σου, εἶτα ἐπήγαγεν· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλ-

ἀποκρίψης ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου.

Περαιτέρω, λέγει, ὁ ζῶν μεταχειρίζομαι Κύριε, εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ τρέχω εἰς ἄλλαν ζωὴν. διὰ τοῦτο φανερώσου εἰς ἐμένα βαθύτερον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα ἐργάζομαι αὐτάς μὲ περισσotέραν σπουδῇ, καὶ τρέχω εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν μὲ περισσotέραν προθυμίαν. (1)

20 : „Ἐπεὶ ὤψαν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντί, καὶ ῥῶ.”

Πολλὰ, λέγει, ἐπόθην ἡ ψυχὴ μου, τὸ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὰ κρίματά σου Κύριε, ἀδιάφορος δὲ ἐμμένω εἰς αὐτὰς καὶ

τοῦ ἐκπεθεῖν καὶ τοῦ ἐπιθυμῆσαι. διὰ τὴν, τὸ μὲν ἐπεπόθην ὁρμαίνω νὰ συνταχθῇ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ ἐδῶ ἐσυντάχθῃ μὲ γανικὴν. Ἐπεπόθην ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι. τὸ δὲ ἐπιθυμῆσαι ἐπραγματοῦν τοῦ ἐναντίου νὰ συνταχθῇ μὲ γανικὴν, καὶ ἐδῶ ἐσυντάχθῃ μὲ αἰτιατικὴν, τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου. πολλὰ λοιπὸν, λέγει, ἠγάπησα τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κρίματων σου Κύριε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπεθυμῶ αὐτὰ ἐν παντὶ καιρῷ ἵνα τοὺς θεμιτῶς ἐφίλουν ἢ νοεῖται καὶ οὕτω, ἐπεπόθην ἡ ψυχὴ μου τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ, ὥστε νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα, ἢ διὰ νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα. (2)

21 : „Ἐπετίμησας ὑπερηφάνους· ἐπικατά· ῥατοὶ οἱ ἐκκλινόντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου.”

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου σου, ἐφεβέρυσας νὰ δέσῃς κόλασιν εἰς ἐκείνους· ἀπὸ ἑξ ὑπερηφανίας καταφρονοῦσι τὸν νόμον σου.

αὐτοὺς μου· οὐδεὶς γὰρ ἐναγὴ μετὶν πολιτείαν, δύνανται τίνα θεῖαν θαυμάσιον κατάληψιν δέξασθαι. ἀλλ' ὅς ἂν κατὰ τὸν Χριστοῦ νόμον ἐν ἀγάπῃ καὶ τῇ λοιπῇ πάντῃ ἀρετῇ τὸν ἑαυτοῦ βίον ρυθμίσῃ, οὗτος δὴ τὸ θεῖον εἰς νοῦν καταπλουτίσας φῶς, αὐτὸς τε κατανοήσει τὰ θεῖα θαυμάσια, ἑτέροις τε ἔσται χρησίμος, καὶ τὸν τῆς μετὰ τὴν γῆν ἀδελφικὸν ποιήσει πρὸς αὐτοὺς. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ· ἡ Οὐχ ἅπαντες οἱ τοῖς θεοῖς ἐντυχάνοντες λογίσι τὰ τούτων κατανοῦσι θαυμάσια. ἀλλ' οἱ τῆς ἀφθονίας ἀπολαύοντες αἰγλῆς· τὰς γὰρ θείας Γραφάς, λέγει ὁ Νικήτας, κατὰ ἀναγωγὴν καὶ θεωρίαν κατοπτρίζομεθα καὶ νοεῖμεν· ὥς ὅτι ὁ ἄμνος, τύπος ἦν τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ Χριστοῦ· καὶ ὡς ἡ χρίσις τοῦ αἵματος ἐκείνου ἔσωσε· οὕτω τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· ἡ Καλυμνία τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν μελετῶντων τὸν νόμον τὸ γράμμα ἐπικεῖται· ὥς ὅτι ἐπεὶ γὰρ ἐπιγράφει τις πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα, λέγει ὁ Παῦλος· ὅταν τοῖνυν τοῦτο ἀποκαλυφθῇ, τότε τὰ τοῦ νόμου θαυμάσια βλέπομεν, πνευματικῶς αὐτὸν ἐκλαμβάνοντες, καὶ θεωροῦντες τὰ ἐν τύποις καὶ σκιαῖς κεκαλυμμένα μυστήρια· σκιὰν γὰρ ὁ νόμος εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

(1) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ· ἡ Τὴν γῆν ταύτην οὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ παροικοῦμεν· βραχὺν γὰρ βιώσαντες χρόνον, εἰς ἕτερον μεταβαλόμεν βίον· τοῦτο δὲ οὐ πᾶντες ἐθέλουσιν εἰδέναι οἱ ἐπὶ τοῖς παρῶν ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ μονίμοις καὶ διαρκέσι βρεθύνοντες· ὁ δὲ τὰ θεῖα πειραζόμενος, οἶδε τοῦ βίου τὸ πρὸς καίρον· διὸ καὶ παροικὸν ἑαυτὸν ὀνομάζει καὶ ἰκετεύει τὰς θείας ἐντολάς μνηστικῶς ἀγνοῖναι. Ἄλλος δὲ φησὶν· ἡ Ἐπικεῖται μονοτονίᾳ λέγειν· οὐκ ἔχουσα ὥς οἱ πολλοὶ, οὐδὲ περὶ τὰ τῆς γῆς ἐσπούδασα πράγματα· δὲ οὐδὲν τῶν ἐπὶ γῆς αἰτῶ· ἀλλ' ὅς ἂν σοὶ προσφιλέας χάρισσασθαι, καὶ μοι λαβεῖν ἀφέλιμον· τὸ δὲ ἐστὶν· μὴ ἀποκρίψης ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου, τὰς τοῖς πολλοῖς ἀποκεκρυμμένας· τοῖς γὰρ παροικοῦσιν τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεοδώρον, τοῦτοις ὁ Θεὸς οὐκ ἀποκρύπτει τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, γνωρίζει δὲ εἰκότως, ὡς βουλομένης ὁμοῦ καὶ δυνάμεως ἐργάζεσθαι· εἰ τοῖνυν μὴ ἀποκρυβῇ ἀπ' ἡμῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ βουλομένης, μὴ ὡς ἑσὺ τὰ πᾶντα λογίζομεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ἐπιθυμῶσι τῶν θεῶν κρίματων πολλοὶ, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἐπιένται βασιλείας· πλὴν οὐ φερῶς, οὐδ' αἰετῶς· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῖς θεοῖς ἀρέσκονται κρίμασιν· ἵνα προσάγκασιν, ἢ ταῖς περὶ ἐκείνου χρίσιν, νῦν δὲ ταῖς τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσι παθήμασιν· ὁ δὲ Προφήτης ἰμεινται τούτων τὸν πόθον.

ἡ ἐκαταράσθης αὐτοῖς, ὡς ὁ κτλ. ὅπως λέγει. ἐπειδὴ γέγραπται. Ἐπικατάρατος πᾶς, ὅς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς. (Δευτ. κζ.) (1)

Θοῦν ταῦτα, εἰν οἱ ἐχθροὶ μου με νικήσουν. (2)

22 : „Περίελε ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος καὶ ἐξου-
„δένωσιν, ἔτι τὰ μαρτύρια σου ἐξε-
„ζήτησα.

23 : „Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες κατ'
„κατ' ἐμοῦ καταλαλοῦν ὁ δὲ δοῦ-
„λός σου ἠδολέσχει ἐν τοῖς δικαίω-
„μασί σου.

Ἐκβαλε, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου τὸν ὄνειδισμόν καὶ τὴν ἐξουδένωσιν, ὅπου μοι ἐπροξένη-
σεν ἡ προλαβούσα μου ἀμαρτία καὶ ἀμαρτίαι διὰ
τὴν ὁποῖαν με ὠνειδίσαν καὶ με ἐκαταφρόνησαν οἱ
νοητοὶ ἐχθροὶ μου Δαίμονες. ἡ περίελε εἶπεν, ἀντί-
τοῦ, δίδωμι ἀπὸ λόγου μου τὸν ὄνειδισμόν καὶ τὴν
καταφρόνησιν, καὶ μὴ παραχωρήσης νὰ μοι προξένη-

Ἐκατοὶ μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ μου με ἐκα-
τηγόρουν, περιπαζόντες με, διὰ τὴν ἐμελέτην συχνο-
κίς τὸν νόμον σου. ἐγὼ δὲ περισσώτερον αὐτὸν ἐμελέ-
των, κεύθωντας τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν, ὅπου
λαμβάνω ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτοῦ. ἄρχοντες δὲ ἡμ-
πορεῦν νὰ νοηθοῦν καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, καὶ οἱ
κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου : ἦτοι
οἱ Δαίμονες. (3)

24 : „Καὶ

ἔχειν διηνεκῶς, καὶ φησι. „Ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμεῖν εἰς τῶν κριμάτων σου, καὶ οὐ κορέννεται ταῦ-
τα ποιεῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης. „Οὐκ ἐπιθυμῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπεπόθησεν ἐπιθυμῆσαι,
καὶ ἐν παντὶ καιρῷ ἐπιθυμῶσαι. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. „Ἐκ τοῦ ἐπιθυμεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ κριματα συμβήσεται
τὸ φέρειν γενναίως καὶ σωφρόνως πάντα, οὐ μόνον τὰ ἡδέα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίπονα καὶ ἀδύνατα. καὶ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν
σπουδαίαν ἐ πόθῳ εἶναι.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει. „Ὅπου ἐντολὴ, δύναται ἐκκλησιᾷ γενέσθαι. ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου εὐθεὶα ἐστίν.
οὐκ εἴτις οὖν ἀποπέπτωκε μόνον τῆς ἐντολῆς ἐπικατάρατος, ἀλλὰ καὶ ὅς καὶ βραχὺ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῆς. λέγει δὲ ὁ
Χρυσόστομος. „Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοῦν. ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλησιῶντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου. φοβηθῶμεν οὖν
ἀδελφοί, μὴ ἔλθοι ἐφ' ἡμᾶς ἡ κατάρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. προσέχωμεν μὴ ποτε ἄλλους ἐπικαταράτους λέγον-
τες, αὐτοὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα, τῇ παρεκτροπῇ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος. „Μήτηρ παρανο-
μίας ὑπερηφανία. διὰ γὰρ ταύτην οὐκ ἀέχονται ὑπακούειν προστάγμασι Θεοῦ. οἷος ἡ, ὁ ἀπειθεὶς λαὸς ὁ λέγων.
„Οὐ κυριευθήσομεθα, καὶ οὐκ ἤξεομεν πρὸς σὲ ἔτι. (Ἱερ. β'. γι.)

(2) Κατὰ τὸν Θεοδώριον. „Ὁνειδίσας τὸν Δαβὶδ ὁ Νάβαλ, δούλον δραπέτην ἀποκαλέσας. καὶ ὁ Σεμὲι με-
τὰ τὴν ἀμαρτίαν ὠνειδίσας. καὶ οἱ Γεθθαίτοι. ἐφ' οἷς ἀλγυνόμενος ἀποτρέφασθαι τὰ ὄνειδα παρακαλεῖ, ὅτε δὴ τὰ
θεῖα ἐκζητήσας μαρτύρια. ὁ δὲ Δίδυμος φησι. „Τὰ ἀμαρτήματα, ὄνειδισμοῦ εἰσιν ἄξια. διὸ καὶ ἐν τῇ ἀ-
ναστάσει οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀναστήσονται εἰς ὄνειδισμόν καὶ εἰς ἀσχύνην αἰῶνιον, κατὰ τὸν Δανιὴλ. ὁ τοῖον μετὰ τὴν
ἀμαρτίαν ἀξιολόγως μετανοῶν, ἐρεῖ πρὸς Θεόν, κατὰ τὸν Ἡσυχιον. „Μικεῖτι με κήνης ἄξιον τοῦ ὄνειδίζε-
σθαι καὶ ἐξουθενεῖσθαι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „Καὶ οἱ ἀσεβεῖς δὲ ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὠνειδίζον ἐξουδενώ-
τες τοὺς ἁγίους. ὡν ἐκ προσώπου αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀντίληψιν, ἵνα μάταια γένωνται τὰ κατ' αὐτῶν ὄνειδα, νικούντων
τοὺς ἐπιβουλεύοντας καὶ περιγινόμενων αὐτῶν. δύο δὲ ἡδὲ ἐξουδενώσεως εἰσι κατὰ τὸν Δίδυμον. καὶ γὰρ τὰ ἐξου-
δενώματα τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός. καὶ ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος. καταφροῦν γοῦν τῆς ἐξουδε-
νώσεως. ἢ ἐξουδενώσιν με οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀνόητοι, ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐξουδενώσεως, ἀλλὰ τιμῆς ἀξίους. περὶ γὰρ δὲ ἐ-
κείνην τὴν ἐξουδένωσιν, κατ' ἡν ἐξουδένωται πονηρευόμενος.

(3) Κατὰ τὸν Θεοδώριον. „Ἀρχόντες ἀδικίας, οἱ καταλαλοῦντες τοῦ Δαβὶδ. ὁ Σαούλ, ὁ Ἀβενὴρ, ὁ Ἀχι-
τόφελ, ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ ἕτεροι τὴν ἐν τῷ νόμῳ μελέτην αὐτοῦ χλευάζοντες. ἐρεῖ δὲ καὶ πᾶς ἅγιος, ὅτι οἱ ἀρχόν-
τες τοῦ σκότους βουλευόμενοι κατ' ἐμοῦ. ἐγὼ δὲ ὁ δούλος σου, ὃν τῷ τιμῇ σου αἵματι ἐξηγόρασας, τὰς θείας
ἐπεσκέπτουμένη Γραφάς. ἀπλῶς δὲ, ἐπὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς παρακολουθεῖν εἰώθε φθόνος, εἰκότως καὶ τῷ ὄντι αὐτῶν
ἐπι-

24 : „ Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη
μου ἐστὶ, καὶ οἱ συμβουλῖαι μου
τὰ δικαιώματά σου .

Εἰς μὲν τοὺς ἔχθρους μου, λέγει, ἄλλα
μάταια πράγματα εἶναι μελέτη καὶ φροντίς· εἰς ἐμέ-
να δὲ, μελέτη καὶ συμβουλὴ εἶναι ὄνομός σου Κύριε·
(1)

25 : „ Ἐκολλήθην τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου,
„ ζήσόν με κατὰ τὸν λόγον σου .

Παρ' ὀλίγον, λέγει, ἐκόλλησα εἰς τὸ ἐδά-
φος τῆς γῆς· ἦτοι ἐταπεινώθηκα πολλὰ, διὰ τοῦ-
το λοιπὸν κάμω νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου· ἦ ἐ-
κολλήθηκα εἰς τὰ γῆνα καὶ ἀπροσηλωθῆκα εἰς αὐτὰ·
(2)

26 : „ Τὰς ὁδοὺς μου ἐξηγγείλα καὶ ἐπῆ-

„ κουςάσμου, διδάζόν με τὰ δικαιώ-
ματά σου .

Ἐξαγόρευσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε τὰς
ἁμαρτίας μου καὶ ἐζήτησα τὴν τούτων συγχώρησιν,
σύ δὲ ἐπήκουσές μου· „ Λέγε γὰρ φησι, σύ τὰς ἀ-
νομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇ· (Ἠσ· μγ· 26)
ἔθεν εἰς τὸ ἐξῆς διδάζόν με ἀριθέσερον καὶ βαθύτε-
ρον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα μὴ πάλιν ἁμαρτήσω·
(3)

27 : „ Ὅδὸν δικαιοματίων σου συνέτισόν
„ με, καὶ ἀδολεσχήσω ἐν τοῖς θαν-
οῖς μασίαις σου .

Κάμω μὲ, λέγει, Κύριε, νὰ καταλάβω
τὴν ἐσάταν τοῦ νόμου σου, καὶ βέβαια εἰς τὸ ἐξῆς
θέλω μελετᾶ συνεχῶς τὰ παρὰ σοῦ θυματοουργηθέν-
τα, μὲ τὸ νὰ γλυκαίνωμαι ἀπὸ τὴν τούτων κατάληψιν,
ἡ·

ἐπιδεδωκότε τῇ σχολῇ ἢ τῇ ἐρευνῇ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων, ἐκινίσανται διὰ φθόνον, οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' ἀίχον-
τες· ἢ ἐπιβουλευούσιν αὐτῷ οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ διότι μὴ αὐτοὶ πράττουσιν, ὥστε ἐκείνου ὄρεσι ποιοῦντα·

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πᾶσαν ἀνθρωπίνην εἰσήγησιν ἀποσεισάμενος, ταῖς σαῖς ὑποθήκαις ἀ-
κολουθεῖ·

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Τοῦτο λέγων ὁ Δαβὶδ, τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς δηλοῖ κοινωρίαν, ἐκ τοῦ ἐδάφους
συγγράον τοῦ χροῦ· ἔπειτα δὲ ἢ τὴν ὑπειβολὴν δείκνυσιν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῆς ἐκουσίᾳ αὐτοῦ ταπεινώσεως·
ἢν, ἐφ' ὅτ' ἡμαρτεν, ἐπεδείχθη, ζῆσαι δι' αὐτῆς κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ προσδεχόμενος τὴν τὸν κατενοῦντα
ἐαυτὸν ὑφ' ὅντος· οὐκ ἀορίστος γὰρ αἰτεῖ ζῆν, ἀλλὰ τὴν κατὰ νόμον ζωὴν· ταπεινοῦ δὲ, τὸ ταύτην ὡς ἀμειβὴν αἰ-
τεῖν τῆς ταπεινώσεως· ἵσως δὲ κατὰ τὸν Ἀϊδύμενον, ἐξομολογεῖται ὁ Προφήτης περὶ τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς, κατα-
λιπούσης μὲν τῇ κολλησθαι τῷ Κυρίῳ πρότερον, δια ἐν τῇ κακίᾳ γέγονε, κολληθείσης δὲ δι' αὐτὴν τῇ ἐδάφει, ἢ
τοῖς γῆναις προσηλωθείσης, ἢ καθελομένης· τὸ ἐαυτῆς φυσικὸν ὄψος ἢ ἔπαγμα· πᾶσα γὰρ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ κε-
κόλληται τῇ γῇ· „ Ὅπισω δὲ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πορεύσῃ ἢ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ, τῷ νόμῳ εἴσεται, ὃ δὲ
Θεόδωρος λέγει· „ Ταπεινοφροσύνην ἐνταῦθα ἢ τὸν ἐξ αὐτῆς καρπὸν ὁ φαλμαδὸς ὑποτίθεται· ὅταν γὰρ τις τῷ
ἐδάφει κολληθῇ ταπεινούμενος, λέγων καθάπερ Ἀβραάμ· „ Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ ἢ σποδὸς, ζήσεται κατὰ τὸ λό-
γιον τοῦ Θεοῦ· πορεύεσθαι κατ' ἐκείνον τὸν μακαρισμὸν, ὃν περ αὐτὸς ἐν ταῖς Εὐαγγελίοις ἐξηγῆται· „ Μεκά-
ριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὃ δὲ Ἀβραάμ φησι· „ Νῦν μὲν ἐκτε-
λήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ, ἢ γέγονε σποδὴ· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει κολληθήσεται ἡ σποδὴ τῇ ψυχῇ, ἢ ἔσται οἰκὸς ψυ-
χῇ· ἥτις κολληθεῖσα τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἀναστάσει γίνεται ἐν πνεύματι, ἢ γίνεται τὸ σῶμα πνευματικόν· ὁμοιον δὲ
τοῦτο τῷ· „ Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χροῦ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἐκολληθῇ εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν·

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅταν τις κατὰ τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς ἢ τῶν διαβολῶν πορεύεται, ὁδεὺς ἐαυτοῦ
πορεύεται· ὅταν δὲ ἀποστῇ τοῦ ἁμαρτάνειν, ἐν ταῖς ἐδοῖς τοῦ Θεοῦ βαδίσει· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος ὅτι τὸ
„ Τὰς ὁδοὺς μου, εἶναι ὁμοιον τῷ· „ Εἴπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ·

ἥτις παρὰ σοῦ ἐχαρίσθη μοι (1)

28: „ Ἐνίσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκη-
„ δίας, βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις
„ σου.

Ἐκτανύσθην, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ἀκηδέ-
αν, καὶ μικροψυχίαν, τὴν ὁποίαν συνεθίζουνα πρᾶ-
ξεσθαι ἢ φροντίδες τῶν πραγμάτων τοῦ Κόσμου, ἢ
καὶ ὁ συνεχὴς πόλεμος τῶν Δαιμόνων. διὰ τοῦτο
ἐτίθει καὶ ἐνδυναμώσόν με εἰς τὰ λόγια σου: ἵγουν
εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐντολῶν σου, ἵνα μὴ χωρισθῶ
ἀπὸ αὐτῆν. ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς μελέτης ταύτης,
θέλω δυναθῶ νὰ ἀπορρίψω τὸν νυσαγμὸν τῆς ἀκηδίας.
(2)

29: „ Ὅσον ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ,
„ καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

Ὅδός καὶ σφάτα ἀδικίας εἶναι ἡ πρᾶξις ἣ
ἐπεὶ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποί-
αν περιπατοῦσιν οἱ ἄδικοι. ταύτην λοιπὸν, λέγει,
τὴν ἀδικὸν πρᾶξιν διώξον ἀπὸ ἐμένα Κύριε, καὶ ἐλέ-
ησόν με μετὰ τοῦ νόμου τῆς φιλανθρωπίας σου. νόμος-
γάρ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἐστίν, τὸ νὰ ἐλεῇ ὁ
Θεὸς ἕκαστον, ὅπου μετανοεῖ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν ἐκ
ψυχῆς. (3)

30: „ Ὅσον ἀληθείας πρετίστην. καὶ
„ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελυθόμην.

Σφάταν ἀληθείας ὀνομαζοῖ ὁ Δαβὶδ τὰ ἀ-
ληθινὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσου τῶν ὁποίων
περιπατεῖ ὁ ὁσὺς ὁ πιστὸς Χριστιανός. ἐπεὶ δὲ ἀληθεύει
μὲν εἶναι ὁ Χριστὸς „ Ἐγὼ γάρ, φησὶν, εἶμι ἡ ἀλή-
θεια. (Ἰω. ιδ. 6.) σφάτα δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι
ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία, τὴν ὁποίαν ἀνοίξεν ὁ Χριστὸς
εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, κατὰ τὸν ὅρον Κυρίου.
ταύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἡ Εἰκότως ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαβεῖν, ὥς διαγινώσκει τὴν
τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, μὴ ποτε παραγνώσῃ, ἢ ἀντ' ἀρετῆς κακίας ἔχηται διὰ τὸ ἀγχιθύρους εἶναι τὰς κακίας
ταῖς ἀρεταῖς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Θείας ἡμῖν συνέσεως δεῖ, ὥς κατὰ τὸν θείον νόμον τὴν ἀρετὴν με-
τελθόντων. ἢ τὸν φιλανθρωπικῆς χάριτος, μὴ πρὸς κενόδοξίαν ἰδεῖν. ἢ τὸν ἀσκητικὸν καὶ μὴ θηρεύσαι τὸν ἀνθρώπου
ἐπαινον. τὸν σώφρονα, μὴ διὰ τὴν τῆς ἀκολασίας εὐσχήνην, ἀλλὰ διὰ τὴν πόθον τῆς ἀρετῆς μετέλκει τὴν σωφρο-
σύνην. εἰκότως τοίνυν ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαβεῖν, ὥς διαγινώσκει τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. „ Διδάσκει ὁ λόγος ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας. οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, ἢ διὰ
τῆς μελέτης τῶν θείων λόγων. νήθειν οὖν χρὴ, ἵνα μὴ γενόμεθα ἐν νυσαγμῷ ἀπηγορευμένῳ. „ Μὴ ὥς γὰρ
φησὶν, ὕπνου σοῖς ὀμμασι, μηδὲ νυσαγμὸν σοῖς βλεφαέροις. ὡς γὰρ κατὰ τὸν Ἠσυχίον, ἀρχὴ κοιμήσεως ἐστὶ
νυσαγμός. αὕτω ἡ ψυχὴ ἐν ἀρχῇ γενομένη ἀμαρτημάτων λέγεται νυσαγεῖν, καθυλακτομένη μὲν, ὡς περὶ ἐν ὕπνῳ
τὸ ἀμαρτημα. ἀνανεύουσα δὲ ἢ διεγερτομένη διὰ τῆς τῶν κρειττόνων μνήμης. κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον ἢ Θεο-
δώριτον, ἢ διηνεχὲς προσβολὴ τῆς ἀμαρτίας, διαλύει πολλὰκις τὸν τόνον τῶν λογισμῶν. ἢ ἀπαιθεῖσαι ποτα-
σκευάζει τὸν ἀδελφὴν, ἢ τὴν καλουμένην ἀκηδίαν ἐργάζεται. χαυνουμένη δὲ ἡ ψυχὴ, τὸν ὕπνον δέχεται. ὁ δὲ
ὕπνος ἐπάγει τὸν θάνατον. διὰπερ βεβαιωθῆναι ἢ σπριχθῆναι ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ. ταῦτα δὲ ἢ ἐν ἑτέρῳ ἐφῆ
Ψαλμῷ. „ Φότισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μὴ ποτε ὑπνώσῃ εἰς θάνατον, θάνατον τὴν ἀμαρτίαν καλῶν. τοιαύ-
τῃ δὲ ἢ ἄλλως ἀκηδίαν κατὰ τὸν Νικήταν, ὁ τῇ μελέτῃ τῶν θείων σχολάζων, ἐπὶ μὴ νοῇ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμφερόμενα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Τὸ δὲ νόμῳ σου ἐλέησόν με, ὁμοίον, ὡς εἴ τις εἴποι πατρί. ὡς ἀπαιτεῖ ὁ πατρικός
νόμος ἢ λόγος, ἀγαγέ με εἰς τὴν ζωὴν. ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει. „ Οὐκ εἶπεν. ἐμὲ ἀπόστησον ἀπὸ ἀδικίας,
ἀλλ' ὅσον ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, ὡς τυγχάνουσιν ἐν ἐμοῖ ἢ ἐνυπαρχούσιν μοι. ὅσον γὰρ ἔσμεν παῖδες, ἢ
ὁδὸς τῆς ἀδικίας ἐν ἡμῖν ἐστίν. ἢ πάντα μὲν πρᾶκτέον, ἵνα αὐτὴν ἀποθήσωμεν τῆς ψυχῆς ἡμῶν. μάστιγα δὲ Θεοῦ
συνεργὸν εἰς τοῦτο παρακλητέον, ἵνα ταύτης ἀποστάσης ἡμῶν, δυναθώμεν εἰπεῖν. „ Καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

ταύτην λοιπὴν τὴν πολιτείαν τοῦ Ευαγγελίου λέγει ὁ Δαβὶδ ὅτι ἠγάπησεν, ὡς προγνώσθησαν ἀπὸ αὐτὴν. ὁμοίως καὶ κρίματα λέγει τοῖς ἐντολαῖς τοῦ Χριστοῦ, τὰς ὁποίας ἐνώρισεν. (1)

31 : „ Ἐκολλήθην τοῖς μαρτυρίοις σου
„ Κύριε, μή με καταίσχύνης.

Δὲν ἤμπορῶ, λέγει, νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου Κύριε. ἀλλὰ τρόπον τινα ἐκολλήθηκα καὶ ἐκαρφώθηκα εἰς αὐτάς. διὰ τοῦτο μή με ἐντροπιάσης. τοῦτο δὲ θέλει γέναι εἰς ἐμὲ, ἐάν παρῶχωρήσης νὰ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου, καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου. (2)

32 : „ Ὅδόν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν
„ ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλευθέρωσας τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν τῶν πειρασμῶν, τότε ἐγὼ ἔβηκα εἰς τὴν σφάταν τῶν ἐντολῶν σου ἡ τοι σπουδαίως καὶ προθύμως ἐπεριπάτησα εἰς αὐτάς, πολιτευόμενος κατὰ τὸν νόμον σου. (3)

33 : „ Νομοθέτησόν με Κύριε, τὴν ὁδὸν
„ τῶν δικαιοματιῶν σου, καὶ ἐκζη-
„ τήσω αὐτὴν διαπαντός.

Διὰ τί λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ νομοθετήσῃς αὐτόν ὁ Θεὸς τὴν σφάταν τῶν ἐντολῶν του, εἰς καὶ ρὸν ὅπου αὐτὴ ἦτο προνομοθετημένη διὰ τοῦ Μωϋσέως; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ νομοθετήσας ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ διδάξον. διότι καὶ ὁ Σύμμαχος, ὁ πόδας ἐξέδωκεν. οὐδὲ Ἀκύλας, φατίσας. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου διδάσκει, νομοθετεῖ τρόπον τινα ἐκεῖνον ὅπου διδάσκει, παρακινῶν μὲν αὐτὸν εἰς τὰ καλὰ, ἐμποδίζων δὲ αὐτόν ἀπὸ τὰ κακὰ. καὶ αὐτὸς δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος. „ Καὶ πᾶς δὲ ὁ φιλαλήθης ἔμνησεν ποτὲ προφῆραν ψευδῆ λόγον διὰ εὐμαρίας, πεπαρ-
ησιασμένως δὲ πάντα ἔλεγον ἔπραττον, εἴποι δὲ. ὁδὸν ἀληθείας ἠρετισάμην. ἀλλὰ ἔοικε μεμνημένος ἐν πάσῃ
πράξει, ἔτι πρὸ ὁρθοῦ καὶ τιθέμενος τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα καὶ τὰς ἐντολὰς, ἐρεῖ. τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπelaθόμην.
ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει. „ Τὸν εἶχον τοῦτον ἐρεῖ μένος, ὁ καταφρονῶν μὲν τῶν βλεπομένων, ὡς προσκαίρων ἔψευ-
δῶν, σκοπῶν δὲ τὰ μὴ βλεπόμενα, ὡς αἰώνια ἔμνησεν κυρίως ἀληθῆ, ἔτι ἐκείνα σπεύδων. οὐκ ἀληθείας γὰρ
ἔδδεν, ἢν αἰρεῖται, ὁ πραγματευόμενος τὸν κάτω πλοῦτον καὶ τὰς ἐπὶ γῆς δόξας. ὁ οὖν ἐλόμενος ὁδεύειν, ὡς ἀ-
ποδεδώκαμεν, τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν, οὗτος οὐκ ἐπιλανθάνομενος τῶν κρίματων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνταποδόσεων αὐ-
τοῦ, τὸ τοιοῦτον πράττει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἐπερβάλλουσιν ἑαυτοῦ διάθεσιν παρῆναι περὶ τὰ θεῖα λόγια, ὁ ταύτην προτί-
μενος τὴν φωνήν. οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπεν ἠκολούθησα. ἀλλὰ ἐκολλήθην. ταυτέστιν οὐδὲ βραχὺ τούτων ἐχώρησα τὸν ἑ-
μαυτοῦ λογισμόν. ζητεῖ δὲ τρυφῆσαι τῆς τοσαύτης διαθέσεως καρπὸν, τὸ μηδεμίαν πείραν αἰσχύνῃς λαβεῖν.

(3) Ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν. „ Ἀμωτέραν μὲν τοι χρεῖα ἔτις ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ πείρας
θεῖας, πρὸς τὰ διαδραμεῖν οὐ μίαν ἐντολήν, ἀλλὰ πᾶσιν ἐντολῶν τὴν ὁδὸν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν διγεγραμμένα λόγους
ἐπιτελέσαι καὶ πράξαι, ὡς εἶπεν. τὸν δρόμον τετέλεκα. οὗτοι γὰρ ἡ θεῖα χάρις διδοῖται τοῖς τὴν ἀγαθὴν οὐκ
ἔχουσι προθυμίαν, οὔτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἀρετὴν δύναται κατορθῶσαι, δίχα τῆς ἀνωθεν βοήθειας. ταῦτα ἔτι
Προφῆτης διδάσκει, ὅτι τῶν ἐντολῶν σου τὴν ὁδὸν ἔτρεχον ἀκωλύτως, παρὰ σοῦ λαμβάνων τοῦ δρόμου τὴν εὐκολί-
αν. πλατύτητα γὰρ τὴν εὐκολίαν ἐκάλεσεν, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησιν. ἐν ἐλπίδι ἐπλάτυνας με. καὶ πάλιν. „ Ἐπλά-
τυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου, καὶ οὐκ ἠσθένεσα τὰ ἵχνη μου. ὁ δὲ Ὁριγένης. „ Ὅσος μὲν γενὴ καὶ
πεθλημένη ἡ ἀπάχονσα εἰς τὴν ζωὴν, καρδία δὲ πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ὑπὸ τοῦ λόγου ἐνσωματῶν, ἡ αἰτία καὶ Θεὸς
ἐφορμῆν καὶ τὸν καλὸν δρόμον τεύχευσα τῆς ὁδοῦ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἡ δὲ γενὴ καρδία καὶ μὴ χωροῦσα ἐν ἑαυτῇ
μονὴν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, χωρίζει ἀπὸ Θεοῦ διὰ τὴν στενοχωρίαν τὸν τοιαύτην τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ πεποινηκῶτα. φησὶ δὲ
καὶ ὁ Ἀνώνυμος. „ Καὶ πᾶς ἡμῶν ἡ καρδία πλατύνεται; διὰ πειρασμῶν καὶ θλίψεων αὐτὰι γὰρ τὰς ἐν ἡμῶν ἀ-
κάνθας τῶν λογισμῶν ἐκτάνουσιν. καὶ τὴν καρδίαν εὐρυτέραν εἰς τὴν τῶν νόμων τῶν θεῶν ὑποδοχὴν ἐργάζονται.

ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω εἶπε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. ἢ τὸ νομοθέτησόν με εἶναι ἀντὶ τοῦ, φανέρωσόν μοι τὴν σφάτιν τῶν δικαιωμάτων σου, καὶ ἐγὼ θέλω τὴν ζητήσω πάντοτε, ἐπειδὴ αὕτη εἶναι κεκρυμμένη ἀπὸ τοὺς πολλούς, διὰ τὴν φαίνεται ἀσάφης εἰς αὐτούς. (1)

34: „Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Δὸς μοι, λέγει, Κύριε, σύνεσιν καὶ φωτισμὸν τοῦ Πνεύματός σου, ἵνα διὰ τοῦ φωτισμοῦ τούτου ἐξευηγήσω τὸν νόμον σου μὲ ἐπίσταςιν καὶ προσοχῇ. καὶ ἄφ' οὗ καταλάβω αὐτὸν σκεπτικῶς, ἀκολουθῶς ἔχω καὶ νὰ φυλάξω αὐτόν. εἴπομεν δὲ ἀλλοχοῦ, ὅτι φυλακὴ νόμου εἶναι τὸ νὰ ποιῇ τις τὸν νόμον, καὶ νὰ πληρῶνῃ αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων. (2)

35: „Ὁδηγήσόν με ἐν τῇ τριβῇ τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ᾔσκησα.

Ὁδηγήσόν μοι, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν τριβάν των ἐντολῶν σου, διὰ τὴν ἐκείνους, ὅπου ἔχουν προθυμίαν νὰ περιπατήσων εἰς τὰς ἐντολάς σου, ἐσὺ ὁ Θεὸς τοὺς ὀδηγεῖ εἰς αὐτάς. τριβὴ δὲ ὡς ὁμασε τὴν σφάτιν των ἐντολῶν, διὰ τὴν αὕτη δὲν εἶναι καινούρια καὶ ἀσυνείητος, ἀλλὰ εἶναι παλαιὰ καὶ συνειδησιμὴ καὶ τετριμμένη ἀπὸ τόσους καὶ τόσους δικαίους, ὅπου τὴν ἐκπατήσαν. (3)

36: „Κλῖνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰς μαρτυρίας σου, καὶ μὴ εἰς πλεονεξίαν.

Τύρισαι, λέγει, Κύριε, τὴν καρδίαν μου εἰς τὴν ἀγάπην των ἐντολῶν σου, μὲ τὸ νὰ βοηθήσῃς τὴν προθυμίαν της διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ μὴν ἀρίστης αὐτὴν νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πλεονεξίας, καὶ νὰ μνησθῇ ὅσα τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου. βλέπε δὲ ὡς ἀνγνώσκῃ, ὅτι ὁ Θεὸς Δαβὶδ ὅλα τὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἀπορρυγνὴν των κακῶν, καὶ τὴν ἀγάπην των καλῶν. διὰ νὰ μᾶς ὀδοῇ μὲ τούτο, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὅπου κατορθώνει τὸ πᾶν, „Χαρὶς γὰρ ἐμοῦ, φησὶν, οὐ δύνασθα ποιεῖν οὐδέν. (1α. ιε. 5) τούτο δὲ ἄς εἶναι εἰς ἐσέ-

να

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠσηέας. ἢ Τὸ μὲν, παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖται. τὸ δὲ, ἐπαγγέλλεται ἑαυτοῦ συνεισφέρειν. σὺ μὲν γὰρ, φησὶν, ὦ Κύριε, νομοθέτησόν με τὴν ὁδὸν των δικαιωμάτων σου, ἐγὼ δὲ τὸν τῆς ζωῆς μου ὅλον χρόνον ἐπιδάσω ἑμαυτὸν εἰς ἀναζήτησιν ταύτης. ἢ ὁ Θεὸς δὲ. ἢ Ἐπεὶ οὐκ ἔστι βραχεῖα ἡ εὐρεσις τῆς ὁδοῦ των δικαιωμάτων, ἐκζητήσω εἶπε οὐκ ἐπὶ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ δέκα, ἀλλὰ διὰ παντός. μόλις γὰρ ἀρκεῖ μοι ὁ χρόνος τῆς ζωῆς.

(2) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἢ Καὶ ὁ Κύριος προσέταξεν, ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς. ἀλλὰ τοῖς ἐρευνᾶσι χρεῖα τῆς ἀποδείξεως εἶναι. ἢ ἵνα ἢ εὐρωσι τὸ ζητούμενον, ἢ φυλάξωσι τὸ θηρώμενον. εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀπολλινάριος. ἢ Εἰδὲ συνέσεως δεῖται τις, ἵνα μόνον ἐρευνᾷ τὸν νόμον, πόσης δεῖται συνέσεως ἀπὸ Θεοῦ δεδομένης, ἵνα εὖ τὸ τέλος, (τοῦ νόμου δηλαδὴ) ἢ ὁ Θεοδωρὸς. ἢ Ἄτε συνέσεις τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα, οὕκετι διὰ σέματος αὐτὸν φυλάξω, ἀλλὰ κατὰ διάνοιαν ἢ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, ὥσπερ παρακαταθήκην ἀναγκαίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. ἢ Τριβὴ λέγεται ἡ τετριμμένη ὁδός, ἢ πολλοὶ πρὸ ἡμῶν ἐπορεύθησαν των δικαίων. ἐὰν δὲ τις μὴ ὀδηγῇ χρηστέται τῇ δικαίᾳ, οὐ δύναται ὁδεύσαι κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Χρεῖον γὰρ ἡμῶς δεῖ γενέσθαι μιμητὰς ἢ ἀρεῖν τὸν Σταυρὸν ἢ ἀκολουθεῖν διὰ αὐτοῦ. ἢ ὁ Δίδυμος. ἢ Ὅταν τὴν ὁδὸν των ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ θελήσωμεν: τούτεστιν ὅταν τὴν προῆξιν των αγαθῶν προσεώμεθα, τότε τὸν Θεὸν ἐξομεν ὀδηγόν, ὥστε μὴ πλανησθαι ἐξ αὐτοῦ, μηδὲ σφαλλεσθαι. καλῶς δὲ τὴν τριβὴν ἐκάλεσεν, ἵνα γινώσκῃς οὐκ ἔστιν ἀσάφης οὐδὲ ξενία. πολλῶν δὲ αὐτῶν ὁδεύοντων: δηλαδὴ δικαίων, τέτριπται ἢ ὁδὸν τοῖς μετελθεῖν βουλομένοις κατέστηκεν.

κα ἕνας καθολικὸς Κανὼν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ὅμοια ῥη-
τὰ, ὅπου λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν·
Πλὴν ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὄχι εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς ἑ-
κείνους, ὅπου εἶναι ἅγιοι, καὶ εἰς ἐκείνους, ὅπου προ-
σβύονται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ λόγου τῶν καὶ καίνουσιν ἐ-
κεῖνο, ὅπου δύνανται. (1)

μάταια κάλλι· νοεῖ δὲ καὶ τὰ ὀμμάτια τοῦ σώμα-
τος, καὶ τὰ ὀμμάτια τῆς ψυχῆς· καὶ ζωοποιήσού-
με μὲ τὸν νόμον σου· ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς νόμος προ-
ξενεῖ ζωὴν ἀληθινὴν εἰς ἐκείνους, ὅπου πολιτεύονται
κατ' αὐτὸν· ἡ δὲ τοῦ σώματος μόνου ζωὴ προξενεῖ θά-
νατον. (2)

37 : „ Ἀποστρέψον τοὺς ὀφθαλμούς μου
τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· ἐν τῇ ὁ-
δοῦ σου ζήσόν με.

38 : „ Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν
σου εἰς τὸν φόβον σου.

Γύσσαι, λέγει, Κύριε τὰ ὀμμάτια μου,
διὰ νὰ μὴ βλέπουν τὰς ψυχρὸν βλάβας θεωρίας καὶ τὰς

Στήριξον, λέγει, εἰς ἐμένα τὸν δούλόν σου
Κύριε, τὸν δεσποτικὸν νόμον σου εἰς τὸν φόβον σου·
ἵγουν εἰς τὸ νὰ γένη αὐτὸς ὁ νόμος σου φοβερός
εἰς ἐμένα, καὶ φόβον μοι προξενῶν. (3)

39 : „ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημον καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὡς περ ἐπὶ τὸ πρᾶν πέρυκε φέρεσθαι τῶν ἰδίων ἢ φύσις· καὶ
τὸς ἐπιλάθεται διὰ τοῦτο· ἐκεί· σε πᾶσα χαρεῖ· οὕτω τοῦ Διαβόλου τὴν ἐπὶ τὴν ἀμαρτίαν ἐδδὲ διανοίξαντος· τῶν
ἀνθρώπων ἔφρουσεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἢ φύσις· τοῖς οὕτως οὕτω προσπαθῶς ἔχειν πρὸς πλεονεξίαν, ὡς πολλάκις καὶ τὴν
προαίρεσιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πάθους νικωμένην ἀπώσσει· ὁ Προφήτης τοῖνυν ἀρμοδίως ἀντιβλεῖ ἐπὶ τὰ θεῖα μαρτύ-
ρια τὴν καρδίαν κλιθεῖναι, καὶ τῆς ἐπὶ θάτερα φορᾶς τὴν πείραν διαφυγεῖν· καὶ γὰρ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμε-
λῶς ἔγκειται ἐπὶ τὰ ποιητὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „ Ἀλλ' ἵσως ἔρε-
ται· εἰ πάντα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρεται, ποῦ τὸ ἐφ' ἡμῖν; ἢτοι τὸ αὐτεξούσιον; ἀκούτω τοῖνυν, ὅτι τὸ ἐπὶ τὸν
Θεὸν ἀναφέρεσθαι, τὴν ἐκεῖθεν εὐμένειαν ὑπαινίσσεται, καὶ τὸ ἐκείθεν διδόναι τὴν ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις εὐ-
δωσίαν· ἐπὶ σοὶ δὲ ἔστιν ἡ ὁρμή ἢ πρὸς τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ τῆς μοχθηρίας ἀποτροπή· οὐκ οὖν διὰ τῆς τοιαύτης εὐχῆς
τὸ αὐτεξούσιον ἀνιήσεται· ὥς τε τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αἰτῶμεν γενέσθαι ἡμῖν, μετὰ τοῦ συνεισφέρειν καὶ τὰ ἐφ'
ἡμῖν.

(2) Τὸ, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζήσόν με νοεῖται κατὰ τὸν Χρυσόφρημον· „ Κατὰ τοὺς σοὺς δὲς μοι ζῆν καὶ πολιτεῦσθαι
νόμους· Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὡς περ ἡ ἀνθρώπινη καρδία ἐπιβλεπὴς οὐσα πρὸς πλεονεξίαν, διὰ τὸ νικῆσθαι ὑ-
πὸ τοῦ πάθους σχεδὸν ἀπόλλυται τὸ ἐφ' ἡμῖν· οὕτω καὶ ἡ θρασύς ἡμῶν πολλάκις νικᾶται καὶ συναρπάζεται ὑπὸ τῆς
κατὰ τὰ θεωρούμενα ματαιότητος· τὰ γὰρ ἐν σώματι ὥρατα, καὶ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς καλὰ φαινόμενα, ματαιότητα
καλεῖ· καὶ δὲ Σολομὼν εἶπε· „ Καὶ ἰδοὺ πάντα ματαιότης· μάταιον γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον εἶναι, τὸ ἀ-
κροῦδες καὶ ἀνόνητον· τοιαῦτα δὲ τὰ δοκούντα τοῦ βίου τέρπει· λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Ματαιότης εἶναι ἡ
τῶν μὴ δεόντων θεωρία, καὶ ἡ κατὰ διάνοιαν ἀποπρὸς φαντασία· ἢν ὁ Παῦλος σαφηνίζει λέγων· „ Ἐν ματαιότη-
τι τοῦ νοῦς αὐτῶν ἰσχυρισμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες· ὅρα ματαιότητα νοῦς λεγόμενον, ὅτι σχετῆς τοῦ, καὶ αὐτὸ
μὴ χρίσεται πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν θεωρίαν, ἀλλὰ παρέχῃ αὐτὴν τῷ δεσμεύοντι Σατανᾷ· τοῦτο τοῖνυν εὐχόμενος
φησιν· „ Ἀποστρέψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· καὶ τοῦτο γὰρ χάριτος Θεοῦ· ταύτην τὴν
ματαιότητα τοῦ παρόντος βίου, κατὰ τὸν Ἀνάγνωστον, ὁρᾷ ὁ Προφήτης ἀπεύχεται, μακρυμῆκος τῶν πρὸς τὸν Λαὸν
ῥηθέντων· „ Μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω· σάζων σάζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἐπεὶ παιδαγωγῶ δίκην ἀναγκῆς ἐν ταῖς ἐντολαῖς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· τοῦ-
του χάριν ἐπισησαὶ αὐτὸν εὐχεται τὸν Θεὸν· καὶ φησιν· ἐπικαίω σοι ὁ φόβος σου διδιδυγμένους (ἢτοι φοβίζων)
καὶ μὴ ἔδω ἐκτραπῆναι τῶν λόγιων σου· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου τὸ περὶ τοῦ
φόβου σου· κατὰ δὲ τὸν Ἀπολλινάριον· „ Ἰσχυρὸν ὁ Θεὸς τὸ λόγιόν αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, βεβαιῶν δι' ἀπο-
δείξεων αὐτὸ τοῖς εὐλαβεσίν· ἵνα μηδὲ ἄνευ λόγου φόβον, μηδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔχωσιν· ὥς περ γάρ τινες εἰσιν
ἔχοντες ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· οὕτως εἰσὶ τινες ἔχοντες φόβον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· κατὰ δὲ
τὸν Εὐθείου· „ Στήριχθῆναι ἑαυτὸν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσεύχεται· ἵκανον γὰρ εἰς νόμου φυλακὴν ὁ φόβος
εἶναι τοῦ πρόσδεσσαντος.

39 : „Περίελε τὸν ὀνειδισμόν μου, ὃν ἔ-
 „πόπτεισα, ὅτι τὰ κρίματά σου
 „χρηστά.

Σήκωσαι, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ψυχὴν
 μου τὸν ὀνειδισμόν ἐκείνον, ὅστις ἐπροξενήθη εἰς ἐ-
 μένα, ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν ὅπου ἐπροξενά. τοῦτον γὰρ
 τὸν ὀνειδισμόν φοβοῦμαι καὶ ὑποπτέω, ὅτι ἔχουν
 νὰ μοι προσφέρων οἱ Δαίμονες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρί-
 σεως· ἢ τὸν ὀνειδισμόν, τὸν ὁπρὶν ἀπὸ τὸν ταλαι-
 παρίαν ὅπου πάσχω, ὑποπτέω, ὅτι ἔχουν νὰ μοι λέ-
 γουν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐπίβουλοί μου, διὰ τὴν κρίνει-
 ας, καὶ ἔξωρῶν, ὅτι ἐγὼ μετενόησα διὰ τὴν ἀμαρ-
 τίαν μου ἐκείνην, καὶ ὅτι εἰς ἐσθὴν ἠλπίσθ, καὶ ὁ-
 λὸν διόλου ἀφάρωσθ εἰς ἐσθὴν τὸν ἑαυτὸν μου.
 (1)

40 : „Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου,
 „ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με.

Πεινώ, λέγει, καὶ διψῶ τὰς ἐντολάς σου Κυ-
 ριε. ἔθεν ζωοποίησόν με μετὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ὅ-
 μοιον δὲ εἶναι τοῦτο μετὰ τὸ ἀνατέρω, ὅπου εἶπεν ἐν

41 : „Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμέ τὸ ἔλεός σου Κύ-
 „ριε, τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λό-
 „γον σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμένα τὸ ἔλε-
 ὸς καὶ ἡ σωτηρία σου Κύριε. τέλος γὰρ τοῦ ἔλεους
 εἶναι ἡ σωτηρία, κατὰ τὸν Θεόδωρον. ἄμποτε δὲ
 νὰ ἔλθῃ κατὰ τὸν λόγον καὶ ὑπόσχεν σου. σύ γὰρ
 ὑπόσχεθης εἰς τὸν νόμον σου, νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ δικ-
 σώσῃς ἐκείνους, ὅπου φυλάττουν τὰς ἐντολάς σου.
 Ποιῶν γὰρ φησὶ, ἔλεος εἰς χελιδὺς τοῖς ἀγαπῶσι με
 καὶ φυλάττουσι τὰς ἐντολάς μου. (B.C. . 6)
 (3)

42 : „Καὶ ἀποκριθῆσμαι τοῖς ὀνειδίζου-
 „σί μοι λόγον, ὅτι ἠλπίσα ἐπὶ τοῖς
 „λόγοις σου.

Ἐκ ἐκείνους, λέγει, ὅπου με ὀνειδίζου-
 πῶς κακοπαθῶ διὰ τὴν ἀρετὴν, καὶ διὰ τὴν φυλάξον
 τῶν

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἠσυχίας· „Ὁνειδισμόν τὸν ὑπὸ τῶν ἀμαρτανῶν ὑποπτέει πᾶς δίκαιος, ὅπερ αὐτοὺς ονειδι-
 ζεῖν, ὅταν τι ἢ μικρὸν ἀποσφαλῶσι τῆς ἀρετῆς, εὐθασιν· ἀλλ' ὁ Θεὸς κρίμασι χρησθεὶς ἢ φιλοφρονέταις χρώμε-
 νος, οὐ περιορᾷ τὸν ὀνειδισμόν αὐτῶν· περιαιρεῖ δὲ διορθούμενος. αἱ δὲ μικρὰ ἀποσφαλέντες τύχῃσι, ἢ ὁ Ἀν-
 νόμος· „Ὅταν φησιν, ὀνειδίζωμαι διὰ τὸν Χριστόν, ἐκείνος ὁ ὀνειδισμὸς οὐκ ἔστι ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ·
 ὅταν δὲ ονειδίζωμαι διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας, ὁρῶν λέγειν· περίελε τὸν ὀνειδισμόν μου ἀπ' ἐμοῦ δι' ὑπόπτεισα·
 οὐκ εἶπε δὲ, ὅτι τὰ κρίματά σου ἐφύλαξα (οὐ γὰρ ἐφύλαξεν ἀμαρτίαν· διὰ ἢ ονειδίζετο) ἀλλ' ὅτι τὰ κρί-
 ματά σου χρηστά· (λέγει ὁ Θεοδῶριτος) οὐ μόνον γὰρ τοῖς ἀμαρτανόουσιν ἀπειλεῖ τιμωρίαν, ἀλλὰ ἢ τοῖς με-
 ταμελομένοις ὑπισχνῇ σωτηρίαν· κρίματα γὰρ τὰς τοῦ Θεοῦ δικαίας ψήφους καλεῖ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδῶρος· „Ἐπεὶ ἐπεθύμησά φησι τὰς ἐντολάς σου, διὰ τοῦτο ζωοποίησόν με κατὰ τὴν σὴν
 δικαιοσύνην, ἢ ἀμειψά με, μὴ μόνον ποιήσαντά σου τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ ἢ ἐρωτικῶς πρὸς αὐτάς διατεθέντα· διὰ
 οὐκ ἄλλου χάριν, ἀλλ' αὐτῶν ἐνεκα ἐπιτελῶν αὐτάς εἰμι· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με· ταυτέστι παρέσχου μοι
 τὸ ζῆσαι κατ' ἀρετὴν· ἢ τὸ ἐν Χριστῷ ζωοποιεῖσθαι· ζωοποιεῖ γὰρ ἡμεῖς διὰ τῆς ἰδίας δικαιοσύνης ὁ Θεὸς ἢ Πα-
 τὴρ· ἐστὶ δὲ αὕτη Χριστός.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἢ ὁ Θεοδῶριτος λέγουσι· „Πᾶντες ἐνδεεῖς τῆς θείας φιλοφρονείας· ἢ ὁ αὐτὸν κατελι-
 πὼς τὴν ἀκροτάτην τῆς ἀρετῆς κορυφὴν, ταύτης δεῖται διενεκεῖς· ἐτελῇ ἢ οἱ ἀμαρτανόοντες ἢ οἱ τὸν βίον καταρθε-
 κότες χρηζόμενοι τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ· ἔφη δὲ ἢ ὁ Θεοδῶρος· „Ἐλθεῖ ἐπ' ἐμέ τὸ ἔλεός σου κατὰ τὸν λόγον σου,
 ἢ μετὰ τὸ ἔλεός σου τὸ σωτήριόν σου· ἵνα ἴπῃ αὐτοῦ ἐλεηθεῖς οὐδὲν· τέλος γὰρ τοῦ ἀπὸ Κυρίου ἔλεους, ἢ παρ'
 αὐ-

τῶν ἐντολῶν σου, τοῦτον τὸν λόγον θέλω ἀποκριθῶ· ἡγουν, ὅτι ἐγὼ ἠλπίσα εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς ὑπόσχεται, ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ πολλὰ ἀγαθὰ εἰς ἐκείνους, ὅπου φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· διὰ τοῦτο λοιπὸν κακοπαθῶ καὶ ταλαιπωρούμαι· καὶ διὰ τοῦτο φυλάττω τὰς ἐντολάς του, διὰ τὸ τρεφόμεναι με τοιαύτας καλὰς ἐλπίδας. (1)

θαρρύνετε, ὅτι θέλει διαφυλαχθῆ εἰς ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς ἀληθείας, εἰάν καὶ ἐγὼ τοῦτο φυλάττω. (2)

44 : „ Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαντός εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, νὰ τοῦ αἰῶνος.

43 : „ Καὶ μὴ περιέλθῃς ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα, ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασί σου ἐπὶ ἠλπίσα.

Μὲ συκώσης, λέγει· Κύρια, ἀπὸ λόγου μου τὸ προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διασημεῖται καιροῦ· ἀλλὰ ἂν καὶ κατ' οἰκονομίαν αὐτὸ ἐπορεύθῃ πρὸς καιρὸν, πάλιν ὡς ἀποκατασταθῇ εἰς ἐμὴν· ἢ λέγει, ὅτι μὴ παραχωρήσῃς Κύρια, νὰ σκαυθῇ ἀπὸ τοῦ στόματός μου ἡ ἀλήθεια. διὰ τὸ ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ εἰπῶ ψεύματα καὶ κρίμα ἰσχυρὸν ὡς ἄνθρωπος· ἢ μὴ σκώσης τὸ ἀληθεύειν ἐπὶ ἐμένα ἐπὶ πολὺ· ἵνα μὴ ἐποτρυνώ. διὰ τὸ ἐγὼ ἠλπίσα πολλὰ εἰς τὸν νόμον σου

Διὰ παντός, λέγει· ἡγουν εἰς κάθε πράγμα θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου Κύρια. τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι αἰξήσεις καὶ ἀπάσεις τοῦ αἰῶνος καὶ πάντοτε. ἢ αὐτὰ ὁμοῦ ὁλοκληρῶνται τὸ πάντοτε, ὡς ὅπου τὸ, διαπαντός εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε. ταῦτα δὲ ἀκόλουθα· ἡγουν τὸ, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι ἐξηγήσεις τοῦ πάντοτε. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου, ὅχι μόνον εἰς τὴν παρούσάν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μελλούσαν, ἥτις εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος τούτου, καθὼς τιμωτέρα τῆς παρούσης ζωῆς· μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώναί ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν προθυμίαν, ὅπου ἔχει εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. (3)

45 : „ Καὶ

αὐτοῦ σωτηρία· διὸ καλῶς οὐ πρῶτον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ εὐχεται, εἴτα εἰς ἔλεος· ἀλλ' ἀνάπαλιν· οὐ τοσοῦτος φησι, διὰ τὰ εἰρηκμένα ἔργα, ὅσον διὰ τὸ σὺν ἔλεος ἢ χάριν σφίζομαι.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ἐν τῷ Θεοδώρῳ λέγει· „ Ὁ ἐν συμφοραῖς ὢν, φέρει τὰ ὀνειδία εὐγῶν· ὁ δὲ τὸν θυμὸν βιωτικῶν βίων, διελέγχει τοὺς κακοὺς· εἰ οὖν τοῦ σου ἔλεος τυχῶ, φησι, τοῦτο δὲ τὸ ἔλεος διὰ τοῦ σωτηρίου σου γενήσεται μοι, παρρησίαν ἔξω πρὸς τοὺς ἐπαινεσμένους ἢ ὀνειδίζοντας· ἔρη δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἐν ἔλθῃ ἐπ' ἐμὲ φησιν, ὁ ἔλεος ἢ τὸ σωτήριόν σου, εὐκορήσω λόγου, ὥστε τοῖς ὀνειδίζουσί με ἔχειν ἀποκρίνεσθαι· ὅτι οὐκ ἄξιόν ἐστιν ὀνειδίζεσθαι τὸν τοιαῦτα δόγματα ἔχοντα, ἅτινα γελῶσι μὲν οἱ τῆς πίστεως ἀλλότριοι ὡς μαρὰ, συνέσεως δὲ ἀποδείξω αὐτὰ ἢ σοφίαν πεπληρωμένα.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, παρὰ τῇ Νεκρίᾳ· „ Θεοῦ βοηθοῦ χρεῖα εἰς τὸ εἶς σφόδρα· τευτέστιν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἢ μετὰ ἐσχάτης ἀναπνοῆς φυλάττεσθαι ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, ἢ μὴ ἐπαμφοτερίζειν ἡμῖν τὸ σῶμα, ποτὲ μὲν ἀληθεύον, ποτὲ δὲ ψευδόμενον· τίμιον γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὥστε ἢ αὐτὸς ὁ Χρὶστὸς ἔφη· „ Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια ἢ ἡ ζωὴ· (Ἰωάν. 14'. 6.) ὅρα ἢ τὴν ἑρμηνείαν ἢ ὑποσημασίαν τοῦ· „ Μὴ ἀπορίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, ἢ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλθῃς ἀπ' ἐμοῦ· ἐν τῷ ν'. Ψαλμῷ. Καὶ ὁ Δαυὶδ δὲ λέγει· „ Λόγον ἀληθείας τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας νόσον, ὅπερ ἐστίν, ὅτε πρὸς μικρὸν, σφοδρῶς ἐνέκα τινος ὡς ἀνθρώποις συμβάντος, σιωπῶσιν οἱ Δίκαιοι, ἢ τὸ χάρισμα τὸ ἐν αὐτοῖς τῆς προφητείας πρὸς βραχὺ καλύπτεται· ἀλλ' εἰάν ἐπεληψίωσιν ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἡμαρτηκότας διὰ μετανοίας προσέλκεται· τούτῃ οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ὑπομένουσι τῆς δουρεὸς τὴν ἀφαίρεσιν· ἀνυπακούουσι δὲ, ἐπαυελθόντες εἰς αὐτοὺς καὶ νύφαντες.

(3) Ὅθεν ὁ Ἀθανάσιος εἶπε· „ Φύλαξ, φησιν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὐ, ἀλλὰ ἢ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, ἢ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦτον κατορθῶν· ἐν ἀκείνῃ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθαρὰ ἢ ἀκριβῆς δοθῆσεται ἀπασὶ τῶν θεῶν νόμων ἢ φυλακῇ.

45: „Καὶ ἐπιοφειδύμην ἐν πλατυσμῷ, ὃ
 „τι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

χόντων ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Μάρ-
 τυράς τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐαγγέλιον, τοὺς ἐν ἡγε-
 μόναις καὶ βασιλείαις ἀγομένους ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ
 Χριστοῦ. (2)

Εἰ γὰρ, λέγει, εὐδοκῶμην, καὶ εἰς ὅλας τὰς
 ὑποθέσεις μου εὐδοκῶμην, καὶ εὐρίσκον πλατυσμόν
 καὶ εὐκολίαν, διατὶ ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου. ἢ
 καὶ θλιβόμενος ἀπὸ πειρασμοῦ, δὲν ἐξενοχωροῦμην
 ἐπειδὴ ἡ καλὴ μαοτυρία τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις
 ἐνδοθεν βεβαιοί, ὅτι ἐζήτησα καὶ ἠγάπησα τὰς ἐν-
 τολάς σου, αὐτὴ, λέγω, μὲ ἐπλάτυνεν εἰς τὴν θλι-
 ψιν μου. συνειδὸς γὰρ ἀγαθὸν παρηγορεῖ τὸν ἔχοντα.
 (1)

47: „Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου,
 „ὥς ἠγάπησα σφοδρᾶ.

48: „Καὶ ἦρα τὰς χεῖρας μου πρὸς τὰς
 „ἐντολάς σου, ὥς ἠγάπησα καὶ ἡ-
 „δολεσχουν ἐν τοῖς δικαιομασί σου.

46: „Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις
 „σου ἐναντίον βασιλείων, καὶ οὐκ
 „ἠσχυνομην.

Εἰ μελέτων, λέγει, εἰς τὰς ἐντολάς σου
 Κύριε, ἀναγινώσκων αὐτάς· διατὶ πολλὰ τὰς ἠγάπη-
 σεν ἡ ψυχὴ μου. ἐσκόωσα δὲ καὶ τὰς χεῖράς μου
 εἰς τὰς ἐντολάς σου· πράττων δηλαδὴ ταύτας, καὶ
 διὰ τῶν ἔργων πληρώνοντας· προχέως γὰρ εἶναι αἱ
 χεῖρες σύμβολον· ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἐντολάς σου δε ἀγά-
 πης παρακινούμενος, συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως ἐμελέτων
 εἰς αὐτάς. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἠδολεσχουν, ὡς ἐπ-
 τομεν ἀνωτέρω. (3)

Εἰ γὰρ, λέγει, ἐλάλουν τὸν νόμον σου ἐμ-
 προσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, καὶ εὐδοκῶμην, καὶ ἐλάμ-
 βανον παρρησίαν εἰς τὰς ἐντολάς σου, χωρὶς νὰ συ-
 ζήλωμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι δοξάν καὶ δυναστείαν ἀρ.

49: „Μνή-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „Ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων εὐρυχωρίαν ἐργάζεται· ἡ ἀγάπη
 γὰρ οὐ στενοχωρεῖται· ἡ ἀγάπη δὲ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ἡ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐν ζήτησις καὶ κατέργωσις· ἔφη γὰρ
 ὁ Κύριος· „Ἐάν ἀγαπήτε με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· ὅσα δίκαια ὁ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ζητῶν ἐν
 πλατυσμῷ πορεύεται· τούτέστι ἐν εὐρυχωρίᾳ πολιτενεύεται· ἐπειδὴ ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, πάντα σέγει· πάντα ὑ-
 πομένει· καὶ οὐδεμίαν εἰκότως στενοχωρίαν ὑφίσταται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ἡ ἔννομος ζωὴ παρρησίας δημιουργός· τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος· τοιοῦτος δὲ
 Πέτρος· τοιοῦτος ὁ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων χορὸς· οὕτως οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες τῶν δυσσεβῶν βασιλείων κατεργά-
 νησαν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, προσθεὶς καὶ τοῦτο ὅτι, τούτου μάρτυς ὁ μέγας Δαβὶδ (τοῦ, ὅτι ἡ ἐν-
 νομος ζωὴ παρρησίας δημιουργός) πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας μετὰ πολλῆς τῆς Σαουλ διαλέγεται παρρησίας· με-
 τὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν, τὸν παταχλοῖαν ἀποδιδράσκων, κύπτων εἰς γῆν, καὶ τὴν κεφαλὴν καλυπτὼν ἐβόδιζε. λέγει
 δὲ ὁ Διδυμος· „Χρὶς τὸν τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια διὰ σώματος προσφέροντα, μαρτυρικὸν ἔχειν τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὰ
 παθεῖν ἐτοιμώτατον· μαρτύρια γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τοῦτο τοὺς θεοὺς λόγους ἀνόμασε· προσέθηκε δὲ ὁ Ἀνώνυ-
 μος, καὶ διατὶ πρέπει μὲ παρρησίαν νὰ λαλοῦμεν ἐμπροσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ, φη-
 σι, μεζῶν παντὸς βασιλέως, μᾶλλον δὲ βασιλεῦς, βασιλέων ὁ λαλῶν ἐν ἡμῖν ἔστιν, ὅταν τὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦμεν·
 οὐ γὰρ αἰσχύνης ἄξιον συμβαίνει ἡμῖν, ὅταν ἄξιοι τοῦ λαλοῦντος ἐν ἡμῖν ὦμεν, ὅσα, μὴ μόνον ἀπὸ τῶν
 λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ἐν ἡμῖν λαλούντων, γνωρίζεσθαι.

(3) Ἐφη δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώριτῳ· „Οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· διὰ τοῦ
 τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Προφήτης τῇ μελέτῃ τὴν πρᾶξιν προσέθηκεν· εἰρηκῶς γὰρ· „Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου,
 ὥς

49: „Μνησθήτι τῶν λόγων σου τῷ δού-
λῳ σου, ὡς ἐπληρώσας με.

Δὲ χάριν, λέγει, ἑμοῦ τοῦ δούλου σου
θυμῆσου Κύριε, τὸν λόγον σου, ἐπάνω εἰς τὸν
δούλον μου ἕως νῦν ἐλπίσω. πῶς δὲ εἶναι ὁ λόγος
οὗτος; ὅτι θέλεις ἵνα ἡ ἀληθεία καὶ σωταὶ ἐκείνους,
ὅπου φυλάσσουσι τὰ προστάγματά σου. „Ποιῶν γάρ
φθισιν, ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσι με, καὶ τοῖς
φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἐξ κ. 6.) Θε-
οπρεπῶς δεσπεύει νῦν νοούμεν, ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μνη-
σθῆναι, ἀντὶ τοῦ τελείωσον, καὶ εἰς ἑλπίαν φέρεται τὸν
λόγον σου τοῦτον. (1)

50: „Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπει-
νότητι μου, ὅτι το λογίόν σου ἐξή-
κουσέ με.

Αὕτη ποία; ἡ ἐλπίς δηλαδή, ὅτι ἔχεις νῦν

κάμης εἰς ἐμὲ ἔλεος. αὕτη, λέγει, με ἐπαρηγόρη-
σε, καὶ αὕτη με ἐμψύχωσεν εἰς τὴν ταπείνωσιν; ἢ
τοὶ εἰς τὴν κακοπαθίαν καὶ ταλαιπωρίαν, ὅπου ἔλα-
βον ἀπὸ τοῦ πειρασμοῦ καὶ τὰς θλίψεις, καὶ ὁ
λόγος ὅπου εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι θέλεις ἀλεῖναι τοὺς
φυλάσσοντας τὰ προστάγματά σου, αὐτὸς ἐξωσποίησεν
ἐμὲ, ὅστις σχεδὸν ἐνεκρώθηκα ἀπὸ τὴν ἀπερβολὴν
τῶν θλίψεων. (2)

51: „Υπερήφανοι παρενόμουν ἐξ ὧς σφό-
δρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ
ἐξεκλίνα.

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι, λέγει, παρέβανον τὸν
νόμον σου εἰς πολὺ διασημεῖα καυροῦ. ἐγὼ ὁμῶς δὲν
ἠκολούθησα εἰς τὴν κακίαν καὶ παρανομίαν τοῦς.
ἢ οἱ ὑπερήφανοι ἔκαναν παρανομίαν, διὰ τὴν ἐπιγί-
νον ἐμὲ, πῶς μελέτω πάντοτε τὸν θεοῦ νόμον σου.
(3) Ἐγὼ ὁμῶς δὲν ἀρῶκα τὴν μελέτην τοῦ νόμου σου
διὰ τὰ ἐκείνων περιγελάσματα. ὑπερηφάνους δὲ ὁ-

να.

ὡς ἠγάπησα σφόδρα, ἢ τὸν θεὸν ἐπιδείξας πόθον ἐπήγαγε. ἢ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου. ὁ
γὰρ διὰ τῶν θεῶν λόγων ἐδιδασκόμεν, ταῦτα διὰ τῶν ἔργων μετήναι. λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης. „Τέλος τῶν
ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τῆς μελέτης ἐστίν, ἢ κατὰ τὰς ἐντολάς ἐνέργεια ἢ πράξις. διὸ καλῶς προσητάχθαι φαίνεται τὸ
„Ἐμελέτω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ἢ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ὡς ἠγάπησα. μετὰ γὰρ τὴν
μελέτην ἢ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου, καλὸν τὸ ἐπᾶραι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κατὰ τὰς ἐντολάς πράξεις, δι-
χῶς τοῦ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔργον ἀποδιδόναι τῶν ἐντολῶν. ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ἢ προθυμίας. ἢ ὁ Θεὸς ποιεῖ
„Μελέτη τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐστίν, οὐ μόνον ἡ ἀνάγνωσις, ἀλλὰ ἢ ἡ κατόρθωσις. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τι, πάντως
αὐτὸ ἢ πληροῖ. εἰδὲ ἢ σφόδρα ἀγαπᾷ, (ὡς ὁ Δαβὶδ ἐντοῦθά φησιν) οὐδὲν δυνεὶ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ βεβαίως ἐ-
χεῖν, ὅπερ ἀγαπᾷ. φησὶ δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „Χεῖρας ἐνταῦθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας φησιν. ἢ δὲ λέγουσιν
δὲ ἢ τοὶ ἐπιπλέον ὠμύλουν τὰ περὶ τῶν δικαιωμάτων σου.

(1) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Νομοθετῶν ὁ Θεός, ἢ τοῖς φυλάττουσι τὸν νόμον τὴν οἰκίαν εὐμένειαν ἐπιηγεί-
λατο, ἢ τοῖς παραβάταις τὴν τιμωρίαν, μνησθῆναι τοῖνυν τὸν Θεὸν τὴν οἰκίαν ὑποσχέσεων ἰκετεύει. ὁ δὲ Ὁ-
ριγένης λέγει. „Καὶ πῶς λόγος ἐστίν, οὐ μνησθῆναι αὐτὸν ἀξιοῦ. ἢ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν, καθ' ὃν δίδωκεν αὐ-
τοῖς ἐπαγγελίαν, ἥτις ἢ παρακλήσις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο. λέγει δὲ τὸ. „Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν
εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵματος.

(2) λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος. „Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ τὴν λογικὴν ψυχὴν τὴν ἐκ τῆς οἰκίας ζωὴν, ὡς τὸ λογίον τοῦ
Θεοῦ ἢ νοούμενον ἢ παραλαμβάνομενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν. κατὰ τοῦτο γὰρ αὐξάνει ἢ καὶ τῆς ζωῆς.
ἢ ὁ Ὁριγένης. „Μόνον, φησιν, ἱκανὸν ἐστίν ἡμῶς ἐν ταῖς κακίαις παραμυθεῖσθαι, τὸ ζωὴν ἀληθινὴν ἐπαγ-
γεῖλαι ἔχειν. εἰ γὰρ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλικιότες ἐσμεν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλασνότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμεν.
ζωὴ δὲ ἡ μέλλουσα ἐστίν ἢ ἀναζωοοῖς τῆς ψυχῆς.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κρησόστομον ἢ Θεοδώριτον. „Υπερηφάνους καλεῖ τὸν Σαδὶλ, τὸν Ἀβασσαλὴμ, τὸν τῶν Ἀ-
μανιτῶν βασιλεῖα, τὸν τὰ παρανόμα ἐκείνα εἰς τοὺς ἀποσταλέντας παρ' αὐτοῦ ποιοῦντάς. ἔθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος.
„Μήτηρ παρανομίας ὑπερηφανία.

ἁμαρτωλοὺς. ἕνα μὲν, θυμολογέμενος ἐναντίον τοῦ
 δικτῆ καταφρονεῖσι τὸν νόμον σου, καὶ ἄλλο δὲ,
 δικτῆ αὐτοὶ μὲ τὴν καταφρόνησιν τοῦ νόμου σου
 ἐπολλύονται καὶ κολάζονται. (3)

54 : „Ψαλτὰ ἤσάν μοι τὰ δικαιώματά σου
 „ ἐν τόπῳ παροικίας μου.

Τὰ προσήματα σου, λέγει, Κύριε, ἐ-
φάλλοντο ἀπὸ λόγου μου· ἤγουν ἐμελετῶντο εἰς κα-
θε τόπον, ὅπου καὶ ἂν εὕρισχόμην, ἢ καὶ ἄλλως τὰ
προσήματά σου Κύριε, ἤτοννοντάς εἰς ἅμυνα ἑν Ψαλ-
μοῖς, ἢ Ψαλμοὺς αὐτὰ ἐποίουν, καὶ ψάλλον ταῦτα
εὐφραίνόμην. (4)

55 : „ Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός
σου κύριε , καὶ ἐφύλαξα τὴν νό-
μον σου .

Fig.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Ταῦτα εἶποιεν αὐτῷ οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες ὑπὸ τῶν Ἀντιόχειων καὶ δυσσεβῶν τυ-
ρανῶν τὰ δεινὰ ἐκείνα καὶ χαλκτὰ πεπονθότες· ὁ δὲ Θεόδωρος· ἡ Γιὼν ὑπερηφάνων παρὰ οὐκ οὐκ ἄλλως
ἀλλὰ καὶ σφοδρῶς, ἐγὼ οὐδὲ κατὰ τὸ τυχὸν ἐξεκλίνα ἀπὸ τοῦ νόμου σου· ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐπολιτευσάμην τὴν τὸ ἡ-
γεμονικόν μου· ἵνα μὴ γένηται ῥήμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνέμικτα· ὁ δὲ Ἀνάνομος, παρανομίαν ὡς σφό-
δρα· ταυτέστιν ὑπερβαλόντα, λέγει· τὸ μὴ μόνον τινα παραβαίνειν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἐρεθίζειν,
ἐν τῷ σκάπτειν καὶ χυλᾶν τοὺς ζῶντας κατὰ τὸν νόμον, ὁ Προφήτης ἀναγκαίως ἐνόησεν.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος· ἡ Ἐλαβόν, φασιν· εἰς νῦν, τὰ κατὰ τὸν Ἀβελ, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ
κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβ, τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τὰ κατὰ τὸν Ἰωβ, τὰ κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ὅπως
καὶ ποικίλοις συνχωρήσειμι περιπετεῖν πειρασμοῖς, καὶ περιφανεῖς θύερον καὶ περιβλέπτους ἀπέφηνας· καὶ ψυχαρα-
γίαν ἐντεῦθεν ἀποχορσιν ἐπορισάμην.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Καίρεθ ἀθυρίας, οὐκ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δρᾶσωμεν κακῶς· καὶ
ὥσπερ ἄφασμακ, ὅταν μὴ καταλήλως, ἀλλ' ἐτέροις ἀντ' ἐτέροις ἐπιτεθῇ πάθει, μᾶλλον καὶ ἐπέτριψεν, οὐ-
τὼ καὶ ἀθυρία, καθαρτήριον οὕσα τῆς πονηρίας, τὴν ἀθλοῦσαν καὶ μεμερικυμένην ψυχὴν ἐβλάψεν, ἀσθενέστεραν
ἐκασαμένῃ. λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος· ἡ Ἐγὼ μὲν κακῶς πάσχων, τῇ μνήμῃ τῶν σῶν ἐψυχαραγωγούμεν κριμάτων·
ἀλλ' αὖτε δὲ ὅπως καὶ διετέλουν ἀσχαλλών, πολλοὺς ὁρῶν ἀδελφούς τοὺς σούς παραβαλόντας νόμους· καὶ ὁ Διδύμος·
ἡ Ἐγὼ πάσχει ἐν μέλῃ, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· ὅθεν καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμεῶν λυπεῖσθαι καθήκει, ὅτι
τοιοῦτόι εἰσὶ· καὶ οὕτω διακρίσθαι κατὰ τὸν ἅγιον ταῦτον· τῷ μὲν γὰρ ἁμαρτωλῷ, γελοῖον ἦθος ἢ θεοσέβεια, κατὰ
τὸν Ἀδώνιον· τῷ δὲ θεοσεβεῖ, φρικτὸν ἢ παράνομία· διότι προσεῖ τὸ φοβερὸν τῆς τιμωρίας.
- (4) Λέγει δὲ ὁ Ωριγένης· ἡ Τόπον ταπεινότητος τὸν παρόντα βίον φασί· ψάλλον οὖν τὰ δικαιώματά σου, εὐφραι-
νόμεν· καὶ ταῦτα μένον ἀγαθόν, κατὰ τὸν Θεόδωρον, ἠνυσάμην ἐν τῇ ξείνῃ καὶ ἀλλοτρίᾳ κατοικήσει, καὶ μηδὲν ἀ-
γαθὸν ἔχειν ἀληθὲς δυναμένη· διότι τῷ ξένῳ, καὶ οἱκοι ποσεινά· καὶ πρὸ τῆς εἰς ταῦτα ἐπανόδου, πάντα λυπηρά.

ἡ ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὸ ὄνομα σου εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. τότε γὰρ οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ περισσώτερον ἐνόχλοῦσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας κατὰ τὸν Δαίμονα. διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐνθυμούμενος ἐσένα, ἐσωφρόνουν ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου σου. ἡ σὰ ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν νύκτα τῶν παθῶν, ὅταν ἀπὸ αὐτῶν ἐσκοπίζετο ὁ λογισμὸς μου. (1)

56 : „ Αὕτη ἐγεννήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

Αὕτη, λέγει, ἡ μνήμη, ἣν ἐμνήσθην ἐν νυκτί, κατὰ τὸν Θεόδωρον. συναιθίζει γὰρ ὁ Δαβὶδ πολλὰς φορὰς νὰ μεταλαμβάνῃ τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ὄνομα τὸ σύσσειχον, καθὼς ἐδῶ τὸ ἐμνήσθην ῥῆμα, μετέβλεπεν εἰς ὄνομα σύσειχον, καὶ εἶπεν, αὕτη ἡ μνήμη, καθὼς καὶ ἐν τῷ 49 σίχῳ εἶπεν. „ Ὡς ἐπήλπισάς με. αὕτη με (ἡ ἐλπίς δηλαδὴ) παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι αὕτη ἡ μνήμη καὶ ἐνθύμησις σου Κύριε, ἔγινεν εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα πάντοτε μὲν ὑπερβολὴν τὰ προσάγματα σου. ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν δὲ ταύτην ἔλαβον τὸν φόβον σου εἰς τὴν καρδίαν μου.

57 : „ Μερὶς μου εἶ Κύριε, εἶπα τοῦ φυλάττειν τὸν νόμον σου.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι μερίδιον καὶ κληρονομία καὶ πλοῦτος μου. διὰτι ἐγὼ ἐκαταφρόνησα τὸ τῆς γῆς μερίδιον καὶ τὴν πρόσκαιρον κληρονομίαν καὶ τὸν γῆνιον πλοῦτον. διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπα : ἦγαυον συμφωνίαν ἔδωκα. καὶ ὑπόσχεσιν, διὰ νὰ φυλάξω τὸν νόμον σου ἀπαράβατον. (2)

58 : „ Ἐδεδήσθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὁλῇ καρδίᾳ μου. ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου.

Εἰγὼ, λέγει, ἐπαρακάλεσα τὸ πρόσωπόν σου : ἦτοι ἐσένα Κύριε, κατὰ περίφρασιν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν διὰ τὴν ἀμαρτίαν μου. διὰ τοῦτο ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου. διότι γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐλεοῦνται οἱ μετανοοῦντες. ἡ ἐλέησόν με κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ἡ διακρίσιν σου. (3)

56 : „ Διε-

(1) Εἶπε δὲ ὁ Θεόδωριτος. „ Νύκτωρ αἰεὶ διανιστάμενος ὁ τῶν ἁγίων χορὸς, καὶ προσεύχεται καὶ ἀνυμνεῖ τὸν τῶν ὅλων Θεόν. ἡ γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἐντολῆς καὶ τῶν θείων λόγιων, οὐδὲ τῇ ὕπνῳ χάσαν δίδωσιν. ἀλλ' ἐξ ὑπερβαλλούσης τῆς μετ' ἡμέραν ἀσκήσεως, καὶ καθεύδοντες, τὴν μεσημερινὴν μελέτην ἀναπαμπάζονται, κατορθοῦντες τὸ, ἐν νόμῳ Κυρίου μελετᾶν ἡμέρας καὶ νυκτός. ὅτῃ δὲ νύκτα ἐνταῦθα τῶν πειρασμῶν τὸν καιρὸν διορίζεται. ἡ δὲ φωνὴ γὰρ ἐπιφέρει, καὶ νυκτὸς δίκην τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται. ἐν δὲ τούτῳ διαφερόντως ἀναγκαία τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἡ μνήμη, ψυχλαγωγούσα καὶ παραθαβύνουσα καὶ τοὺς ἐναντίους ἐξελαιύνουσα λογισμοὺς. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὀριγένης. „ Πάντῃ μὲν καιρῷ χρῆζω τῆς μνήμης τῶν λόγιων τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δὲ, ὅτε σκότος κύκλῳ μου, καὶ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσιν κατὰ τὸ προφητικόν. ὅτε εἰσέρχεται ἡ ἀκαθάρτος ἐπιθυμία καὶ παρασσεῖ τὸ ἡγεμονικόν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεόδωριτος. „ Οὐ πάντων μερὶς ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶν ἀσπαζομένων τὸ τέλειον. οὕτω τῶν ἱερῶν καὶ τῶν Λευϊτῶν μερὶς καὶ κληρὸς ἐγένετο. τοῖς γὰρ ἡοῖς, φησι, Λευῖ, οὐκ ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν μερὶς, ὅτι μερὶς αὐτῶν ἐγὼ Κύριος (Ἀριθ. ιη'. 10.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος. „ Ὁ ἀποταξάμενος τοῖς βιωτικοῖς πράγμασι, καὶ μηδεμίαν ἔχων μερίδα ἐπὶ γῆς, μηδὲ ἐν τῇ θέλειν τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀκούμενος ἀπὸ πάντων τῇ Κυρίῳ, ἔρει. „ Μερὶς μου εἶ Κύριος. ταύτῃ δὲ ἀκολουθεῖ λέγειν. „ Εἶπα τοῦ φυλάττειν τὸν νόμον σου : τὸν πνευματικὸν δηλαδὴ, περὶ οὗ ὁ Παῦλος λέγει. „ Ὡδαμεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι. πῶς γὰρ οὐ φυλάττουσι τὸν νόμον, ἢ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, οἱ μερίδα αὐτὸν ἔχοντες κατὰ τοὺς Λευῖτας ;

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεόδωριτος, οὕτως ἐξημενεύουσιν. „ Οὐκ ἀορίσως ἐλεηθῆναι παρακαλεῖ, ἀλλὰ κατὰ

59 : „ Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου , καὶ
 „ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ
 „ μαρτύριά σου .

Ἐγώ , λέγει , συλλογιζόμενος τὸν νόμον
 σου Κύριε , ἴσασα τὴν σφατὴν τῆς πολιτείας μου
 πρὸς τὰς ἐντολάς σου . μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχου-
 σι . „ Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς μου : ἦτοι πρῶτον ἐ-
 σοχαζάμην τί πρέπει νὰ πράξω , καὶ τί πρέπει νὰ εἰπῶ .
 διὰ τοῦτο καὶ ὑποκατάβην μεσσεῖς τὰς ἐντολάς σου .
 (1)

φάνηκα , εἰς τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου Κύριε .
 διὰ τοῦτο δὲν ἐταρχήθηκα ἀπὸ τὴν τραχύτητα καὶ
 βαρύτητα , ὅπου αἱ ἐντολαὶ αὗται φαίνονται ὅτι ἔ-
 χουσι , κοντά εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ῥαθυμούς . διότι
 ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα , ὅπου προμελετηθῇ καὶ προσδο-
 κηθῇ , αὐτὸ γίνεται πλέον εὐκαλομεταχείρισον καὶ ὀ-
 λαφρότερον . ἢ λέγει , ὅτι δὲν ἐταρχήθηκα , ὅταν ὁ
 Διήμενος , ἢ οἱ πειρασμοὶ ἦλθον κατ' ἐπάνω μου ,
 μετὰ τὸ νὰ ἤξευρα πρῶτον , ὅτι θέλουν προσβάλουν κατ'
 ἐμοῦ , καὶ διὰ τοῦτο ἤμην προτομασμένος εἰς τὸ νὰ
 τοὺς ὑπομείνω . (2)

60 : „ Ἐτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην .
 „ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου .

61 : „ Σχοινία ἁμαρτωλῶν περιεπλάκη-
 „ σάν με , καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐ-
 „ πελαζόμην .

Ἐγώ , λέγει , ἐτοιμάσθην καὶ πρόθυμος ἐ-

Σχοινία τῶν ἁμαρτωλῶν Δαιμόνων εἶναι
 οἱ

τὸ θεῖον λόγιον τοῦ ἔλεους τυχεῖν . τοῦτο δ' ἂν εἴποι ἔ συνετὸς ἄφρωνος τῷ ἱατρῷ . ὡς εἶδες θεράπυσσον . ὡς ἡ
 τέχνη διαγορεύει . τοῦτο ἔ συνετὸς ἔμπροσθεν εἴποι ἂν τῷ κυβερνήτῃ . κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης ἴσυνον τὸ σκά-
 φος . ὡς ἡ ἐπιστήμη κελεύει , κυβερνήσον . οὕτω ἔ ἡμᾶς προσήκει τὸν θεῖον ἔλαιον ἀπαγγελλεῖν . ὁ γὰρ αἰτοῦμενος
 (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) εἶδε τοῦ ἔλεους τὸν τρόπον . πολλὰς γὰρ διὰ παιδείας πραγματεύεται σωτηρίαν , ἔ γίνεται
 φιλοφροσύνη ἢ τιμωρία . οὕτω ἔ ἱατρὸς τέμνει ἔ καίει , τῷ κάμνοντι τὴν ὑγίαν πραγματευόμενος . οὕτω καὶ
 ἡμᾶς αἰτεῖν τὸν ἔλεον χρὴ . ἔστι γὰρ ὅτε ἔ διὰ πενίας ἔλεος χορηγεῖται . ἔ δὲ ἀφώστας φιλοφροσύνη παρέχεται .
 ἔ κατὰ τὸν ἱατρικὸν λόγον τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἱάται . Ἐφ' ἧ δὲ ἔ ὁ Ὀριγένης . „ Πρόσωπον Θεοῦ ὁ χα-
 ρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ . ὁ τοίνυν δὴ καρδίᾳ ἐφιέμενος τοῦ Κυρίου , ὅπως καθαρὰ καρδίᾳ θεωρεῖ αὐτὸν , ἔ ἐκ
 τοῦ θεωρεῖν αὐτὸν ἔλεος θ' κατὰ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας , εἴποι ἂν τὰ συγκείμενα ταῦτα ῥητά . πῦλκος δὲ ἐ-
 σιν ὁ ἐψόμενος τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ , Ἰησοῦς σε διδάσκει λέγων . „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ , ὅτι αὐ-
 τοὶ τὸν Θεὸν ἑώρακαν .

- (1) Ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει . „ Οὐδέποτε φησὶ , προπετὲς ἐλάλησα , μὴ λογιζόμενος πρῶτον , ἢ λαλητέον μοι
 εἶναι . ἢ σιωπήσειν . οὐδέποτε προπετὲς τι ἔπραξα , μὴ λογιζόμενος , εἰ καθήκουσά εἰσιν ἢ πρᾶξις . πάντα πε-
 ρισκεμένως ἐποίησα , ἔ διὰ τοῦτο ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου , ἵνα μὴ ἔξωθεν τούτων δέξωμαι .
 Ὡς ἔ ὁ Ὀριγένης διελογισάμην τὰς ὁδοὺς μου ἀνέγνω , ἔ οὐχὶ τὰς ὁδοὺς σου . ἔ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει , ὅτι ἔ
 ἔ Ἑβραῖος , ἔ οἱ Ἑβδαμόηκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ , ἔ οἱ ἄλλοι ἐρμηνεύται , τὰς ὁδοὺς μου ἔχουσιν .
- (2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ . „ Εὐτρεπὴ ἑμαυτὸν πρὸς τὰς τῶν δεινῶν ἐμβολὰς καταστήσας , ἐκ
 τῆς ἀθρόας προσβολῆς οὐχ ὑπέμεινα Ζάλην . τῷ γὰρ προσηγορευμένῳ τῆς διανοίας κατὰ τὸν Θεόδοτον , γενναίως
 ἠνεγκά τὰ συμπίπτοντα , ἃ προλαβὼν ἑμαυτῷ ὑπέγραψον , ὡς μέλλοντά μοι συμβῆσεσθαι . εἶδὼς γὰρ τὸ εἰρημέ-
 νον . „ Τέκνον , εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ , ἐτοιμάσον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν . ἔ τοῦτο μελε-
 τῶν διαπαντός . ἐν ταῖς ἐφοδοῖς τῶν φθονούντων τῇ κατὰ Θεὸν πορείᾳ , ἢ τῶν πειρασμῶν , οὐκ ἐταραττόμην .
 Παρὰ τῷ Εὐδεργῆτινῳ σελ . 300 . οὕτω φέρεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ζωσιμά . „ Ἐτοιμάσθην ἔ οὐκ ἐταρά-
 χθην , καθότι ἡ ἀρχὴ τοῦ νὰ νικήσῃ τις τὸν θυμὸν εἶναι , τὸ νὰ νικήσῃ τὸν θυμὸν . ἢ ὅταν ἀτιμασθῇ , νὰ μὴ λα-
 λῇ δὲ ἐν δὲ τοῦ μὴ λαλεῖν . ἔστι εἰς τὸ νὰ μὴ ταράττεται μὲν , ὅταν ἀτιμασθῇ , νὰ μὴ λα-
 λῇ δὲ ἐν δὲ τοῦ μὴ λαλεῖν . ἔστι εἰς τὸ νὰ μὴ ταράττεται ὅπως ἐν τῇ καρδίᾳ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ . καθὼς ἔ
 ἔ Ἀββὰς Μαύσος , ὅταν μὲν τὸ πρῶτον ἐξουθενάσῃ ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐταράχθῃ μὲν , οὐκ ἐλάλησε δὲ ὅταν δὲ
 ἔπειτα ὑβρίσθῃ ὑπὸ τῶν Κληρικῶν , οὐδὲως ἐταράχθῃ .

οἱ πονηροὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεόδωρον, διὰ μέ-
σου τῶν ὁποίων ἐπιχειροῦσι νὰ πειράζον ἐκείνους,
ὁποῦ ἀγωνίζονται. ταῦτα λοιπὸν, λέγει, τὰ σχοινία
καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν Δαϊμόνων, ἐπεριπλέ-
χθησαν εἰς ἐμέα. μετ' οὖν τοῦτο ἐγὼ πάλιν δὲν ἀ-
πορρίπτω τὸν νόμον σου. ὅλῳ μὲ τὸν φόβον τοῦ
νόμου σου διέκλεψα τὰ σχοινία ταῦτα, ὡσάν με
μάχαιραν, καὶ ἐξ ἐγλύτωσα ἀπὸ αὐτὰ.
(1)

62: „ Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἔξαι-
„ μολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρίματα
„ τῆς δικαιοσύνης σου.

Κατὰ τὸ μεσονύκτιον, λέγει, ἔσηκονό-
μην. ὅτε περισσώτερον οἱ Δαίμονες πολιοῦσι τοὺς
ἀνθρώπους, ἄλλους μὲν παρακινεῖς εἰς τὸ νὰ
μελετοῦν καὶ νὰ φανταζῶνται πονηρά. ἄλλους δὲ,
καὶ εἰς τὸ νὰ ἁμαρτάνουν, ἢ λέγει, ὅτι ὅταν ὁ ὕ-
πνος εὐρίσχεται γλυκὺς εἰς τὰ ὁμμάτια, τότε ἐγὼ ἔ-
σηκονόμην ἀπὸ τὴν κλίνην μου διὰ νὰ σοὶ ἐξομολο-

γούμαι ἡγουν διὰ νὰ σὲ εὐχαρισῶ, διὰ τὰ κρίμα-
τα τῆς δικαιοσύνης σου. ἐπειδὴ αὐτὰ ἐομοθέτη-
σας, προνοοῦμενος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. ἵνα διὰ
τὰ φοβούμενοι ταῦτα ἡμεῖς, σωφρονώμεν, καὶ μὴ
κολασθώμεν ὁμορτάνοντες. ἢ ἐσηκονόμην ἀπὸ τοῦ
ὑπνου, διὰ νὰ ἐξαγορεύω εἰς ἐσένα τὰς ἁμαρτίας μου
διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. ἦτοι φοβούμε-
νος δι' αὐτά. (2)

63: „ Μέτοχος ἐγὼ εἰμι πάντων τῶν φο-
„ βουμένωνσε καὶ τῶν φυλασσόντων
„ νὰς ἐντολάς σου.

64: „ Τοῦ ἐλεους σου Κύριε, πλήρης ἡ
„ γῆ, τὰ δικαιώματά σου διδάζον με.

Ἐγὼ, λέγει, εἶμαι μέτοχος: ἡγουν καὶ
ωνόμος ἐκείνων, ὁποῦ σε φοβοῦνται Κύριε, καὶ φυλάτ-
τουν τὰς ἐντολάς σου. διὰ καὶ ἐγὼ ἔχω τὸν ἴσον
φόβον ἐκείνων, καὶ τὴν ὁμοίαν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν
σου. ταυτὸν εἰπεῖν, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἀπὸ αὐτοῦ.
(3) Ὅλην δὲ τὴν γῆν σὺ ἐλεεῖς Κύριε, τρέφων ὁ-
λους,

(1) Ὁ δὲ Θεοδωρίτος. „ Τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Δαϊμόνων ἢ ἀνθρώπων σχοινία ἐκάλεσεν, ἢ τῆς πλοκῆς τὴν ἀ-
φορμὴν λαβὼν τῆς τροπῆς. οὕτω ἢ Ἡσαΐας. „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπόμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ὡς σχοινία μακρὰ.
(ὅθεν καὶ τινες νηπιτικοὶ Πατέρες σχοινοπλόκους τοὺς Δαίμονας ὠνόμασαν, διὰ τὰς πλοκάς ἢ δόλους ἢ ἐπιβου-
λάς, ὡς κατὰ τῶν ἀνθρώπων συμπλέκουσι.) ὁ δὲ Ὡριγένης, σχοινία λέγει, τὰ συμπλεγμένα ἢ ἀλλεπάλλη-
λα ἁμαρτήματα. οἱ γὰρ μίαν ἁμαρτίαν ποιήσαντες, πλέκειν δὲ αὐτὴν ἢ ἄλλην ἀναγκάζονται. ὡς περὶ ὁ Δαβὶδ
διὰ τὴν πορνείαν, ἢ τὸν φόνον προσέθηκεν. ὁ ΚΑΪΝ διὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν, ἐπισυνῆψε τὸ ψεῦδος. ἀλλ' ἐνδὲ τοῦ-
των περιπλεκέντων αὐτῷ, τοῦ Θεοῦ νόμου, φησὶν, ἐπιλανθάνεσθαι. πάντας, ὅτε πρὸς μετάνοιαν ἰδὼν ἢ ἐπι-
στρέφας, τὸ σχοινίον τῆς ἁμαρτίας διέβριζεν.

(2) Εἶπε δὲ ἢ ὁ Θεοδωρίτος. „ Οὐ μεθ' ἡμέραν, φησὶ, μόνον. ἀλλὰ ἢ νύκτωρ κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ με-
σαίτατον. ὅτε μετὰ πλείονος ἡδονῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέχεται, ὕμνων σε διατέλουν ἢ τὰς δικαίας σου ψή-
φους ἀνευφήμουν (ἢ τοῦτο οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ κατ' ἑκάστον μεσονύκτιον, τὴν ὥραν ἐκείνου, καιρὸν εὐρίσκειν προ-
σευχῆς ἐπιτήδεον, διὰ τὸ μεθ' ἡμέραν φροντίδας μοι περιπλέκεσθαι) τοῦτο ἢ ὁ θεὸς Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σί-
λα πεποίηκε. πεπειδημένος γὰρ ἢ τῇ πεδοκάκῃ προσδεδεμένος μετὰ αἰκίας ἢ μάστιγας, τῇ προσευχῇ τὴν ὕ-
μνωδιαν ἐκέρασε, ἢ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρέφον τὸν καρπὸν. τῆς θείας γὰρ φιλοτεχνίας ἀπείρους.

(3) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „ Ὁ μὲν τέλειος, Χριστοῦ ἢ εἴη μέτοχος κατὰ τὸ εἰρημίον. „ Μέτοχος γεγόνα-
μεν τοῦ Χριστοῦ (Ἐβρ. γ'. 14.) ὁ δὲ πρὸν εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν εἶπε
λέγει. οὐχ ἀπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. εἰ γὰρ
δὲ τοῦ Θεοῦ φόβος ἢ τῶν ἐντολῶν φυλακὴ. μέτοχον οὖν νοήσομεν τὸν φίλον ἢ κοινωνόν (καθὼς ἢ ὁ Σῦρος, ἀντὶ
τοῦ μέτοχος, φίλος εἶπε, κατὰ τὸν Θεοδωρίτον) ὅθεν εἶπε ἢ ὁ Ἐκκλησιαστής. „ Ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἰς ἐγεί-
ρει τὸν μέτοχον αὐτοῦ (Ἐκκλ. δ'. 10.) μὴ ποτε οὖν τοῦτε βουλάται λεγεῖν, ὅτι φίλος ἢ κοινωνός εἰμι πάν-
των.

λους, προνοούμενος όλους, καὶ μακροθυμῶν εἰς όλους διὰ τοῦτο ἐλέησον καὶ ἐμέναι κατὰ τὸν Θεοδώρετον, καὶ δίδασκόν με τὰ δικαιώματά σου ὑψηλότερον καὶ βαρύτερον. καὶ ἀγγελά ὁ Δαβὶδ ἀλαίτο καὶ αὐτὸς μαζὶ με όλους ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦτο ὁμῶς ἔτσι εἶπε, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον τοῦ πλεον παρακινήτικώτερον. (1)

65 : „Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ
„δοῦλου σου Κύριε κατὰ τὸν λόγον
„σου.”

Εὐεργέτησας, λέγει, ἐμένα τὸν δούλόν σου Κύριε. ἔτσι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. κατὰ τὸν λόγον σου δὲ τὸν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον : ὅτι δηλαδὴ θέλουν εὐεργατοῦνται ἐκεῖνοι, ὅπου εὐαρεστοῦν εἰς ἐσένα. ἢ τὸ κατὰ τὸν λόγον σου δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ πρέπον σοί. εὐχαρισεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν. διὰτὶ ἔτσι ἔπραξε, καθὼς εὐεργατήθη ἀπὸ τὸν Θεόν. (2)

66 : „Χρηστότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶ-
„σιν δίδασκον με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς
„σου ἐπίστευσα.”

Δίδασκόν με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ ἔχω χρηστότητα μὲν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοπίστους μου, παιδείαν δὲ, εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν. γνῶσιν δὲ, εἰς τὴν θεωρητικὴν, κατὰ τὸν Δίδυμον. συστήσων με λοιπὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς αὐτάς. ἐπειδὴ καὶ ἐπίστηκα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἐπίστευσα, ὅτι αὐταὶ θέλουν με συνείσωσιν. (3)

67 : „Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐ-
„πλημμελήσας, διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν
„σου ἐφύλαξα.”

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ κακοπαθήσω, ἡμάρτηκα. ἀναρτήσας γὰρ πρότερον, ὕψρον ἐπαυθύνην καὶ ἀταπεινώθην. διὰ τοῦτο ἐφύλαξα τὸν νόμον σου, διὰ νὰ

πάντων τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἢ φυλασσόντων τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. οὕτω ἢ ὁ Θεόδωρος εἶπε. „Κοινωνοὺς εἶ-
χον ἢ συνήθεις τοὺς τὸν σὸν φόβον περὶ πολλοῦ ποιούμενους, ἢ βιοτεύειν ἐν νόμῳ προαιρουμένους. τοῦτο ἢ ἐν ἐτέ-
ρῃ ἔφη Ψαλμῷ. „Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει. „Εἰσὶν οἱ ὑπὲρ
τοὺς φοβουμένους, οἱ φυλάσσοντες τὰς ἐντολάς. εἰτιμῆς εἶσιν ἐν ἀγάπῃ πλεονεκτοῦντες, μέτοχοι ὄντες τῆς ἀγάπης
τοῦ Θεοῦ.”

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος. „Ἐὰν κατανοήσῃς τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτανόντων, τῶν ἀσεβούντων, τῶν ἀδικούντων εἰς
ὕψος λαλούντων, ἢ Ἰδῇς τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν ἐπὶ τὰ τσαῦτα ἀμαρτήματα, πῶς ἢ μετὰ τσαῦτα πάντα
ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς ἢ ἀγαθοὺς, ἢ βρέχει ἐπὶ δικαίους ἢ ἀδίκους, ἔρεϊς, τοῦ ἐλεοῦς Κυρίου
πλήρης ἡ γῆ. τὰ δικαιώματά σου δίδασκόν με.”

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει. „Ἐν τούτοις διδάσκεται ὁ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, μὴ ἀναίσθητος ἔχειν τῆς εἰς
αὐτὸν γεγεννημένης τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. εἰδέναι δὲ, ὅτι χρηστότητος Θεοῦ φθανούσης εἰς αὐτὸν, κατηξίωται δοῦ-
λος χρηματίζεσθαι Θεοῦ, ἢ εὐχαρισεῖν ἐφ' οἷς εὐεργέτηται. τὸ δὲ κατὰ τὸ λόγιόν σου πρόσκειται, δηλοῦν, ὅτι σὺν
λόγῳ ἢ αἰτία λογικὴ γίνεται ἡ τοῦ Κυρίου χρηστότης.”

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδώρῳ. „Οἶδεν ὁ Προφήτης τῆς παιδείας τὸ χρησίμον, ἢ ὅτι φι-
λανθρωπία χρώμενος ὁ Δεσπότης, ταύτην ἐπιφέρει τοῖς ἀνθρώποις. οὐ δὲ χάριν ταύτης μεταλαβεῖν ἄξιόν. χρη-
στότητι γὰρ χρώμενος ὁ Θεός τὴν παιδείαν ἐπάγει. ἢ δὲ παιδεία, τὴν γνῶσιν. οὕτω ἢ Ἱερεμίας ἀντιβόλει.
ἢ Παίδευσον ἡμᾶς Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει ἢ μὴ ἐν θυμῷ. οὕτω ἢ Ἄρριφος ὑγείαν ποδῶν, ἢ σιδήρου τομὴν καὶ
καυτῆρα ἐπιζητεῖ. κατ' ἄλλον δὲ. „Χρηστότης μὲν ἐστὶ γνῶσις ἀληθῆς τῶν γεγονότων ὑπὸ Θεοῦ. παιδεία δὲ,
μετριοπάθεια παθῶν. γνῶσις δὲ, θεωρία τῆς ἀγίας Τριάδος. εἰδὲ βούλει, χρηστότητα μὲν τὴν ἀγάπην νύσσειν,
παιδείαν δὲ, τὴν ταπεινώσιν, ἢ γνῶσιν, τὴν τῶν θεῶν Γραφῶν κατανόησιν. τοῦτο δὲ εἶναι ὁμοίον κατὰ τὸν Ἀ-
γώνυμον, μετέ. ἢ Ἐπεθύμησας σοφίαν, διατήρησον ἐντολάς. (Σειρ. α', 25.)”

νὰ μὴν ἀμαρτίῳ πάλιν, καὶ παιδευθῶ. διότι εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἀκολουθεῖ ἡ ταπεινώσις τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς παιδείας. ἡ ταπεινώσις πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως. ἡ τις προξενεῖται εἰς τὴν καρδίαν τῶν προσκετικῶν ἀπὸ τὸν σοχασμὸν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ ὅτι ἥμαρτον. ταπεινώνεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν συλλογιθῇ πῶς ἥμαρτεν, ὥς ἡ ἀμαρτία καὶ πλημμέλεια ἐγένετο πρόξενος εἰς τὸν Δαβὶδ τὰ πεινοφροσύνης. (1)

68 : „ Χρηστός εἶ σὺ Κύριε, καὶ ἐν τῇ χρηστότητι σου διδάζόν με τὰ δικαιώματά σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος καὶ φιλάγαθος, διὰ τοῦτο διδάζόν με καθ' ὁρώτερα τὴν φυσικὴν σου ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν, διὰ νὰ μιμηθῶ ταύτην καὶ ἐγὼ κατὰ δύναμιν. τὰ ἴδια δὲ λέγεται, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δοξιδ, λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησιν τοῦ, καὶ διατὶ πολλὰ ὀρέγεται νὰ διδαχθῇ ἀμέσως

ἀπὸ τὸν Θεόν. (2)

69 : „ Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμέ ἀδικία ὑπερφανῶν, ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου.

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι, λέγει, μὲ ἀδικοῦσιν, ἐγὼ ὅμως δὲν θέλω μιμηθῶ αὐτοὺς, οὐδὲ θέλω χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ θέλω ἐρευνῶσαι αὐτάς, καὶ ἀπὸ ἐκείνας θέλω λάβω παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχὴν μου. ὑπερηφάνους δὲ νόησον καὶ τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου καταφρονοῦν τὸν θεὸν νόμον. ἐκ γὰρ τῆς ὑπερηφανίας ἡ καταφρόνησις τοῦ θεοῦ νόμου προέρχεται. (3)

70 : „ Ἐτυρόθη ὡς γάλα ἡ καρδίᾳ αὐτῶν, ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα.

Ε.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρηστόμοδος σὺν τῇ Θεοδώρῳ. „ Ἐγὼ, φησὶν, ἐκ αὐτῆς τὴν παιδείαν προξένησα. ἀδικίας γὰρ ἐλευθέρᾳ τῆς τιμωρίας ἢ ψῆφος. τῇ ἀμαρτίᾳ ἠκολούθησεν ἡ παιδεία. τῇ δὲ παιδείᾳ, τῶν νόμων ἢ φυλακῇ ἠβήσθη, ἐτμήσθη, ἐβρώσθη. λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Μίσσην πλημμελείας καὶ διορθώσεως τὴν ταπεινώσιν πίθῃσιν, ὥς ἐκ μὲν ταύτης, γεννωμένην τὴν δὲ, γεννήσασαν. ἀμαρτία μὲν γὰρ ταπεινώσεως μήτηρ. ἐπιστροφῆς δὲ, ταπεινώσις. ὁ δὲ Κύριλλος ἄλλως ἐννοεῖ τὸ ῥητὸν, πλημμέλειαν μὲν λέγων τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν. ταπεινώσιν δὲ, τὴν διὰ τοῦ ἔργου γενομένην. πρὸ τοῦ γὰρ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν, ἁμαρτάνει κατὰ διάνοιαν καὶ κατὰ λογισμούς. οὗτο γὰρ φησὶ. „ Τοῦτο οὖν δηλοῖ τὸ, πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα, ὅτι πρὸ τοῦ παθεῖν τελείως τὴν ἀμαρτίαν, πλημμελοῦμεν ἡμεῖς τῇ συνέσει τῶν λογισμῶν, τιμῶντες αὐτὴν καὶ καταδεχόμενοι, καὶ τόπον εισόδου διδόντες διὰ τούτου τῇ Σατανᾷ. Ἐς δὲ τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ πράγματος, τοῦ προδότου (Ἰούδα) τὸ πάθος. προαίτιον γὰρ ἐν ἡμῖν τῶν ἀποτελεσμάτων αἱ ἡδοναί. πρὸ γὰρ τοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων γίνεσθαι δὴ πάντως ἐν πλημμελείᾳ ὁ νοῦς, προσδινήσας τὴν ἡδονὴν. πλὴν ἐν μόναις ἐπὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἀμαρτίας κειμένης, ἔσκηκεν ἐν μεταίχημῳ πρὸς ἄμφω βλέπων ὁ νοῦς, καὶ ἰευνδέραν ἔχων, πρὸς ὅπερ ἂν θούλοιο τὴν ῥοπήν. καὶ ὥς ἐστιν ἐν ὧδε τῷ τοῦ νοῦ τὸ κακὸν, οὕτω κείνησις.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος φησὶ. „ Δικαίου ἔργον ἐστὶ, πᾶν τὸ κληρούμενον ἀπὸ τῆς προνοίας ἰλαρῶς δεχομένου λέγειν καὶ ἐπὶ ταῖς μικροτέροις εἶναι νομιζαμένους τῇ Θεῷ, τὸ. „ Χρηστός εἶ σὺ Κύριε. καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τῶν γνώσεων, αἰτεῖν διδάσκειν τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τοὺς λόγους. ἐν τῇ χρηστότητι δὲ λέγει, διατὶ ἐν τῇ Θεῷ εἶναι καὶ ἀποτομία. ἥτοι ὀργή, κατὰ τὸν Παῦλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης. „ Ὅσοι δικαίος τις ἐστὶ, προσιδέμενος ἐπιπλεῖον τῇ Θεῷ, καὶ ὅσον πληθύνεται ἐν αὐτῷ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς ἐπὶ ἀθλητὴν μέζονα πληθύνεται ἐπ' αὐτῷ ἢ τῶν ἀδικούντων αὐτὸν θελόντων ὑπερηφάνων, εἴτε Δυνάμεων ἀντικειμένων, εἴτε ἀνθρώπων, ἀδικούντων. τούτου δὲ γινομένου, οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐνδίδωσιν ὁ δίκαιος τῷ μὴ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξερευνᾶν τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ποιῆσαι αὐτάς.

Ἐσκληρύνθη, λέγει, ἐναντίον μου ἡ καρδιά τῶν ὑπερφανῶν ἀνθρώπων, ὡς ἂν τὸ γάλα. ἐπειδὴ τὸ γάλα ὅταν πύξη καὶ γένη τυρὶ, σκληρύνεται. ἢ λέγει, ὅτι ἡ καρδιά τῶν ὑπερφανῶν ἐπαχύνθη, τρεφόμενη μετὰ τὰς ἀδικίας, διὰ τὴν καὶ τὸ γάλα, ὅταν γένη τυρὶ, φαίνεται πλέον παχύτερον. (1)

ἢ μάλλον ἐκεῖ; (2)

72: „ Ἀγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόμα-
τος σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσοῦ
καὶ ἀργυρίου.

71: „ Ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με,
ὥς ἂν μάθω τὰ δικαιώματά
σου.

Συμφέρον, λέγει, καὶ ωφέλιμον ἐγίνεν εἰς ἐμένα, διότι με ἐπαίδευσας Κύριε, με τοὺς πειρασμούς. ἵνα ἐκ τῆς παιδείας ταύτης μάθω τὴν δικαιοσύνην σου, μετὰ τὴν ὅποιαν τιμωρὶς τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ ἵνα μάθω, ὅτι ἂν ἐδῶ τοὺς τιμωρῆς, πολ-

Ἀγαθός: ἦτοι πλέον πολύτιμος εἶναι εἰς ἐμένα ὁ νόμος σου Κύριε, τὸν ὅποιον ἐσὺ ὑπαγόρευσας εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ τοῦ στόματός σου, περισσότερον ἀπὸ τὰς χιλιάδας τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργυρίου. διὰ τὴν ὅν μοι παιδαγωγεῖ μετὰ τὸ σῶμα, ρυθμίζει δὲ τὰ ἤθη, καὶ συντελεῖ τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν Θεὸν Κύριόν. (3)

Στά-

(1). Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. „ Ἀντὶ τοῦ ἐτυράσθαι, ὃ Ἀκύλας εἶπεν, ἐλιπάνθη ὡς γάλα ἡ καρδιά αὐτῶν. ἀλλὰ τῶν μὲν ἡ καρδιά, φασιν, ἐλιπαίνεται ἐν τῇ παραδόχῃ τρυφῇ. ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα, ἀπὸ τῆς τούτου μελέτης τὴν γνώσιν τῆς σῆς προνοίας θηρώμενος. ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον. „ Πρὸ μὲν τῆς ὑπερηφανίας, φασιν, εὐεχτοί τινες ἔσονται ἡσυχάζοντες τὴν καρδίαν οἱ ἐχθροί μου, ὡς γάλακτι παραβάλλεσθαι τροφίματά. ἡνίκα δὲ τὴν ὑπερηφανίαν ἐνεδύσαντο, πάντες σκληρυνθέντες, οἱεῖται ἀπὸ γάλακτος εἰς τυρὴν μετεβλήθησαν.

(2). Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε. „ Συνήνεγκέ μοι, ὅτι ἐκακώθην ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὰ προσάγματά σου. λέγει ἡ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Πρὸ συντριβῆς ἡγείται ὕβρις. πρὸ δὲ δόξης ταπείνωσις. τοῦτο ἡ Δαβὶδ εἶδως, ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν ἡ συνεισέλευσις τίθεται, ἡ χάριν ὁμολογεῖ τῷ συσείλῳ, ὡς τοῦ τὰ δικαιώματα μαθεῖν ἐντεῦθεν προσγινόμενον. Καὶ πάλιν. „ Συμφέρον ἀνδρῶν, οἵτινες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς, ἡ ὡς χρυσὸς πυρὶ καθάριζονται, λέγειν. „ Ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὡς τικτούσης τῆς ταπείνωσεως τὸ γινώσκειν τὰ δικαιώματα. ἡ τὸ τοῦ Πέτρου πάσχειν ἐπικαίσαμένου τὴν σωτηρίαν ἐν τῇ μέλλειν καταδύεσθαι. (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιαζού.) Ἐφῆ δὲ ὁ Θεὸς Κύριος. „ Συμφρονιστέον ἡμᾶς ἀποτελεῖσιν αἱ θλίψεις, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἐξέλκουσι βόθρων, τῆς ἐπεικειᾶς τοῦ τρέπου ἀγαθῶν ἀναπείθουσαι. ἡ τὸν δυσήνιον, ὡς ἐξ ἀνάγκης ἡ φόβου, τῇ τῆς ἀσπίδος ἡ ὑπακοῆς ζυγῷ ὑποφέρουσαι, εὐαρεστούμενος τοῖνυν ὁ Θεὸς τῶν ἐπιπόνων, ἡ ἡ ταπείνωσιν ὀνομάζει, εὐδοκεῖ ἐν ἀσθενείᾳ, ἐν ἀνάγκῃ. ἵν' ἐκ τοῦ ταῦτα ὑπομεμενηκέναι, ἄχως κριτῇ τοῦ μαυθάνειν τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα. οὐδενὸς αὐτὰ εἰσόμενον, μὴ πρότερον ταπεινωθέντος ἢ ἐν πολλοῖς θλίβεσθαι. προσίθῃσι δὲ ὁ ἀνωτέρω Θεολόγος Γρηγόριος. „ Οἱ σφόδρον ἀνδρες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς. ἵνα μᾶλλον προσχωρῶσι Θεῷ διὰ τὸ ἀλγεῖν, ἡ τὸν εὐεργέτην οἰκειῶνται διὰ τῆς θλίψεως. ἐπειδὴ κἀμινούσας ψυχὴν ἐγγὺς ἐστὶ Θεοῦ, ἡ τὸ χρηθεῖν ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον, (ἦτοι τὸν Θεόν) τῇ ἀφθονίᾳ τῆς δωρεᾶς τυχόν, ἡ καταφρονούμενον.

(3). Προσέθῃσι δὲ ὁ αὐτὸς Κύριος. „ Πλοῦτος μὲν γὰρ ὁ ἐπίγειος τῇ τοῦ σώματος ζωῇ συνεκτείνεται μόλις, ἀποθανόντος δὲ τῆς σαρκὸς, ὀψεται ἡ αὐτὸς. σαρκικῶν γάρ ἐστιν ἐπιθυμιῶν ὑπερέτης. ὁ δὲ χρυσοῦ ἡ ἀργυροῦ τὰ θεῖα λόγια προτετιμικώς, ἡ τὸν οὐράνιον θησαυρὸν εἰς τὴν ἐκείνου συλλέγων καρδίαν, τρισμακάριος ἔσται, ἡ ἀκράδαντον ἔξει παρὰ Θεῷ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐφ' ἧς ἀπασιν τοῖς ἀγαθοῖς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος. „ Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τοῖς προσέχουσιν παρέχει τὸ αὐταρκές. χρυσοῦ δὲ ἡ ἀργυρίου χιλιάδες εἰς ὄρεξιν πλοῦτος ἡ πλεονεξίας ἐπιθυμίαν, τὸν κεκτημένον διερεθίζουσι. ἡ οὐδέποτε ὁ τοιοῦτος ἀνευδὴς εὐρίσκεται, ἐπιθυμῶν τοῦ πλείονος, ἡ διὰ τοῦ-

Στάσις Α.

„φραν ἴπσουσιν, ὅτι εἰς τοὺς λόγους
σου ἐπληψα.”

73: „Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔ-
πλασαν με, συνέτισόν με καὶ μα-
„ἴψομαι τὰς ἐντολάς σου.”

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου σὲ φοβοῦνται Κύριε,
θέλουν ἰδοῦν ἐμένα πῶς προκόπτω, ἐάν ἐσύ με συνε-
τίσης. καὶ ἀκολουθῶς θέλουν εὐφρανθῶν, διὰ τὴν ἐγὼ
ἠλπίσα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὄχι εἰς κἀνένα ἄλ-
λο βιωτικὸν πράγμα. (2)

Σὺ με ἔπλασας, λέγει, Κύριε. διὰ τοῦ-
το καὶ σύ με συνέτισον, καὶ σύ με δίδαξον, ἵνα
ἐκ τῆς συνετίσεώς σου ταύτης μὴ θά νά κατορθώσω
τὰς ἐντολάς σου· μερικοὶ δὲ, χεῖρας μὲν τοῦ Πατρὸς
υποῦσιν τὸν Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ μέ-
σου τῶν ὁποίων ἐποίησα τὰ πάντα. (1)

75: „Ἐγεννη Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ
κρίματά σου, καὶ ἀληθεῖα ἐτα-
„πείνωσάς με.”

74: „Οἱ φοβούμενοί σε ἔψωνται με καὶ εὖ-

τοῦτο ἐν ἐνδείᾳ ἔς ἐρήσει γίνεται. ἢ κατὰ τὸν Δίδυμον· „Νόμον λέγει τὸν Εὐαγγελικόν, σέμα δὲ τὸν Χριστόν·
ὅς ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐλάλησε τὸ Εὐαγγέλιον.”

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασιλεὺς· „Ὅσες παρα Θεοῦ ἡξίται ὁ ἄνθρωπος τιμῆς, διδάσκειται ἐν ταῦτα ὁ εἰσαγόμενος·
ὡς τὰ μὲν ἑτέρωθεν πρὸς αὐτὸν ἐκτελεστέον γενέσθαι, τὸν δὲ ἄνθρωπον τῶν ἰδίων χειρῶν κατηξίωσιν· ἢ ἑτερον ἄ-
ξίωμα, τὸ δεκτικὸν εἶναι τῆς χρητικῆς τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἢ τῆς παρ' αὐτοῦ συνετίσεως· τὴν μὲν οὖν μίαν χει-
ρα τοῦ Θεοῦ, δείκνυσιν ὁ ἰδὼς λέγων· „Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με· τὴν δὲ ἄλλην χεῖρα σαφηνίζει Σολο-
μών λέγων· „Ὅτε Πατέρων ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου ἢ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον,
Χριστὸς δὲ Θεοῦ δυνάμις ἢ Θεοῦ σοφία· ἐποίησε μὲν οὖν τὸν ἑσῶ ἄνθρωπον, ἔπλασε δὲ τὸν ἔξω· ἢ ὁ Νύσσος
λέγει· „Πρέπει ἢ μὲν πλάσις πηλῶ, ἢ δὲ πείσις τῇ κατ' εἰκόνα· ὥς, ἔπλασθη μὲν ἢ σὰρξ, ἐποίηθη δὲ
ἢ ψυχὴ· κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἰουστίνον· „Διαφέρει ποιητῆς, ἢ δημιουργοῦ· ἢτοι πλάσας· ὅτι ὁ μὲν ποιητῆς,
οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενος, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἢ ἐξουσίας ποιεῖ τὸ ποιεῖμενον· ὁ δὲ δημιουργὸς, τὴν τῆς
δημιουργίας δυνάμιν ἐκ τῆς ὕλης εἰληφὼς, κατασκευάζει τὸ γινόμενον.” Ἄλλοι δὲ λέγει· „Ἡ ταχὺ εἰπὼν,
ὅτι ἐποίησεν, ἐρμηνεύει· ἢ πῶς ἐποίησεν· ἢτοι ὅτι, ἔπλασεν· ὁ πλάσας οὖν με φησὶ, ἢ συνετίως δεκτικὸν ἐτα-
σάμενος, συνέτισόν με, ὥς ἐπιγιγῶναι τὰς ἐντολάς σου· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν· „Ὁ Θεὸς λεγεται διατρί-
βει τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, οὐ χερσὶ χειρῶν· σώματος γάρ· ἀλλὰ πλείονα περὶ τοῦ τοῖμα διαθε-
σιν ἐνδείξματός· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Λόγῳ δημιουργήσας ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅτι ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἄνθρω-
πον εἶπε· „Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν ἢ κατ' ὁμοίωσιν· τίνι δὲ ἄλλῳ λέγει ποιήσωμεν ἄνθρω-
πον, ἢ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ ἢ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗς ἢ χεῖρας οὖν ἀποκαλεῖ, ἢ ἐν τῷ ἰδὼς δὲ γεγρα-
πται· αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με ἢ ἔπλασαν με· μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν με ἔπαισας (ἰδὲ β. 1. 8.) ἢ τὸ
μὲν· ποιήσωμεν τινες ἐπὶ τῆς πρώτης δημιουργίας φασὶν εἰρησθαι· τὸ δὲ ἔπλασαν ἐπὶ τῆς τοῦ λουτροῦ πληγῆ-
σεως ἢ ἀναπλάσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Οἱ τῷ ἁγίῳ φόβῳ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, τῷ μηδενὶ αὐτοὺς ὑπερεῖν, τέλει δὲ εἶσιν·
οὐκ ἔστι γὰρ, φησὶν, ὑπερήμα τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν· ἢ ὅπως δὲ τοιοῦτοι, ἀγαθὴν τυγχάνουσιν, κατὰ τὸν, ὅν ἔ-
χουσιν φόβον· διὸ ἢ πάντας βούλονται προκόπτειν ἢ ἀφελῆσαι ἔχειν, ἢ εὐφρανθῶν ἐπὶ τοῖς εὐαγγελίοις Θεῷ, ἢ ὁ
Δίδυμος· „Ὅτι πάντες οἱ βλέποντες τὸν δίκαιον εὐφρανθῶν· „Βαρύς γὰρ τισὶν ἐστὶ ἢ βλέπόμενος, ὅτι ἀ-
νομαίως τοῖς ἀλλοῖς ὁ βίος αὐτοῦ, ἢ ἐξηλλαγμέναι αἱ τοῖβας αὐτοῦ. (Σοφ. β. 13.) ἢ διὰ τοῦτο οὐκ ἰδέως
αὐτὸν ὀρῶσιν· ὥσπερ δὲ τοῖσις βαρὺς ἐστὶ βλέπόμενος, οὗς εὐφρανθῶν τοῖς εὐαγγέλοις· τὸ δὲ βλέπειν ἢ αἰσθάν-
εσθαι νοεῖται· ἢ νοεῖται κατὰ τὴν ψυχὴν· ἢ αἰσθάνεσθαι, ὅτι βλέπει τὸν λόγον αὐτοῦ, τὰ νοήματα αὐτοῦ, τὴν σέβαν,
ἢν ἔχει· ζητήσωμεν οὖν αὐτὸν οὕτως ἰδεῖν, ἢ εὐφρανθῶν σαυτῇ τῇ νοήσει.

Ἐγώ, λέγει, ἐγνωρίσα μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι αἱ κρίσεις σου Κύριε, εἶναι δίκαιαι, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως καὶ δικαίως μὲ ἀταπείνωσας μὲ τοὺς πειρασμοὺς διὰ τὴν σωφρονισθῶ, ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτον.

(1)

Ἀς ἔλθουν, λέγει, Κύριε, οἱ φοβούμεοί σου εἰς ἐμένα, ὅστις ἀποπνίγομαι ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ θέλω ζῆσαι μὲ αὐτούς. ὡς ἔλθουν δὲ εἰς ἐμένα, διὰ τὴν ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη ἐδική μου, καὶ οὐκ ἔστι ἄλλο κἀνένα πρᾶγμα τοῦ κόσμου. (3)

76 : „ Γεννηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ πατρὸς καλεῖσθαι με, κατὰ τὸ λόγιόν σου, τῷ δούλῳ σου.

78 : „ Αἰσχυρὴν ᾤκησαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδικῶς ἠνόμησαν εἰς ἐμέ. ἐγὼ δὲ ἀδολεσχήσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

Ἀς γένη, λέγει, ὁ Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς ἐμένα τὸν δούλόν σου, διὰ τὴν μὲ παρηγορήσῃ, ὅπου ἐκακοποιήθην καὶ ἐλυπήθην. ὡς γένη δὲ αὐτὸ εἰς ἐμέ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν σου. ἐπειδὴ σὺ ὑπέσχεθης ἐν τῷ νόμῳ νὰ βοηθῇς τοὺς μετανοοῦντας.

(2)

Ἀς ὑπηρετήσῃ, λέγει, Κύριε, οἱ ὑπερήφανοι, μὲ τὸ νὰ νικηθῶν καὶ νὰ μὴ κατορθώσονται. λέγει δὲ ὑπερήφανους τοὺς ἀνωτέρω σημαίνοντας : τοὺς Δαίμονας δηλαδὴ, καὶ τοὺς καταφρονήτας τοῦ Θεοῦ νόμου. διὰ τὴν αὐτοὶ ἀδικῶς ἥμαρτον εἰς ἐμένα, ἐναντιούμενοι ἀπὸ μόνον τὸν θάνατον τους.

(4)

77 : „ Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ ζήσω, ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

79 : „ Ἐπιστρέψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί σου, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαργύριά σου.

Ἀντί-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος : „ Ὅτι δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ὃς πᾶσι κρίνει. ἀλλ' οὐκ ἂν ἔγνω, εἰμὴ ἔλαβε λόγον γνώσεως. ὁ δὲ ἄπιστος οὐ πεπίστευκεν, ἀλλ' ἐγκαλεῖ τὴν Περωνίαν. ὁ δὲ βελτίων οὐ πεπίστευκε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔγνω, τίς ἡ ἐν τούτοις κρίσις τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει : „ Τοῖς γὰρ μετῃ μελετῶντας χριστιανοῖς, τὴν σὴν εὐμένειαν ἐπηγγελῶ. τοῦτο καὶ διὰ τοῦ ἁγίου ἔφη. „ Ὅτε ἐπιστρεφείς σὺν αὐτοῖς, τότε σαθήσῃ. ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. „ Ἐλεός τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, ὃς καὶ παρεκάλει ἡμᾶς τὰς καρδίας τυραννοῦντας ἐκ τοῦ Σατανᾶ. δὲ λέγει ὁ Τιμόθεος, ὅτι καθάπερ γενναῖος ἀθλητὴς καὶ μεμαθηκὸς φέρειν τὰ συμβαίνοντα, εὐχεται, οὐκ ἀποσῆναι τὰ λυπούμενα αὐτὸν, ἀλλὰ δοθῆναι οἱ ἐν τῇ καιρῷ τῶν πειρασμῶν λόγον ἰσχυρὸν παρακλήσεως, τὸν δυνάμενον αὐτῷ χαρίσασθαι μετὰ πάσης εὐθυμίας καὶ ἀταραξίας φέρειν τὸ συμβεβηκός. ἐν τούτῳ γάρ με, φησὶν, ἔλεησον, ἵνα γένηται μοι παράκλησις καὶ παραμυθία. προσέτισι δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „ Πολλοὶ παρακλήσεως τυγχόντες ἀπατῶνται, ὡς ἐξ ἰδίας προλήσεως, καὶ ἀπὸ λογισμοῦ οὐκ εὐχόμενοι ταύτην. ὅπως οὖν μὴ ὡσαύτως τούτοις καὶ γὰρ πλανηθῶ, ἐμοὶ τῇ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου γενέσθω παράκλησις.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεὸν Κύριλλον. „ Δικαίως τῶν οἰκτιρῶν τυχεῖν ἄξιόν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληροῖ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ταπεινώσει. ἵτοι τοῖς πειρασμοῖς, τὸν νόμον μελετῶν : τὸν Εὐαγγελικὸν δηλαδὴ, ὁ νόμος λαός. ἀπαξ γὰρ ἐπεσημνώμεθα εἰς πρόσωπον τοῦ νέου λαοῦ τὸν Ψαλμὸν τούτου εἰρῆσθαι. καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Νεκρὸν ἐκυτὸν ἡγείται τῆς θείας ἐσχημένον εὐμενείας. οὐ δὲ χάριν, ὡς περ ἀναβιβῆναι διὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας παρακαλεῖ.

(4) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον. „ Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς αἰσθητοῖς ἐχθροῖς, ἀλλ' ὑπεβίβηται τούτων. ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς

Ἀντίως, λέγει, ἔδω καὶ μίαν φορὰν ἤθε-
λα πλανηθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου ἅς με ἐπιστρέφουν
εἰς τὴν ἑσπέραν αὐτῶν ἐκεῖνοι, ὅπου σὺ φοβοῦν-
ται Κύριε, καὶ ὅπου ἡξυρουν τὰ λόγια σου.

(1)

80 : „ Γεννηθὴ τέω ἡ καρδία μου ἁμαρτος
ἐν τοῖς δικαιομασί σου, ὥπως ἂν
μὴ αἰσχυνῶ.

Ἄς γένη, λέγει, Κύριε, ἡ καρδία μου τα-
λεία καὶ ἁμεμπτος, μὲ τὸ νὰ μελετᾷ εἰς τὰ δικαι-
ώματά σου, καὶ ὅς καθαρίζεται ἀπὸ τὸν φόβον τού-
των. ἵνα ἐκ τούτου μὴ ἐντραπῶ, πράξας καὶ ἄνευ
ἔργου πονηρὸν, ἄξιον ἐντροπῆς καὶ αἰσχύνῃς.

(2)

81 : „ Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυ-
χή μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπύλ-
πισα.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, Κύριε, τρόπον τινα
ἀποδὴμει ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ἐκλύεται καὶ ὀλιγοθυμεῖ
μὲ τὸ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὴν ὑπερβολὴν καὶ θερμότη-
τα τοῦ θεοῦ σου πόθου. σωτήριον δὲ ὀνομάζει τὴν
σωτήριον ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέ-
βιον. λέγει λοιπὸν, ὅτι πολλὰ ἐπιθυμῶ τὸ σωτήρι-
ον τοῦτο. καὶ εἰς τοὺς λόγους σου θαρρῶ, ὅτι τοῦ-
το θέλει γέναι ἐξάπαντος : εἰς τοὺς λόγους δηλαδὴ
τοὺς ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένους περὶ τῆς ἐνανθρωπή-
σεως τοῦ Χριστοῦ. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος νο-
οῦσι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἔδω διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν
ἐδικήν του : ἤγουν, ὅτι ἐγὼ ποθῶ τὴν παρὰ σοῦ
σωτηρίαν Κύριε, καὶ εἰς τὰς ἐντολάς σου θαρρῶ, ὅ-
τι θέλω σωθῶ, μὲ τὸ νὰ φυλάττω αὐτάς. ἀδιάφο-
ρον δὲ εἶναι, εἴτε λόγους εἴπῃ τινες πληθυντικῶς,
εἴτε λόγον ἐνικῶς. (3)

82 : „ Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ
„ λογιόν σου, λέγοντες, πότε παρα-
„ καλέσεις με.

Ἀσθένησαν, λέγει, καὶ περικλύθησαν οἱ
νοή.

ἁμαρτήμασιν αἰσχυνὴ τὴν σωτηρίαν πραγματεύεται. λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος : „ Εὐχεται ὁ Προφήτης ὑπὲρ αὐ-
τῶν : ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, ὅσον μὲν ἀναισθητεῖ τοῦ ἁμαρτηκέναι, οὐκ ἐνδριᾷ. ὅταν δὲ εἰς συνείδησιν ἔλθῃ τῶν
οἰκείων ἁμαρτημάτων, τότε αἰδεῖται. ἠκέπωσαν οὖν, φησιν, ἐπὶ τὸ αἰσχυνεσθαι. ἢ μανθανέμεναι, ὅτι ἐδίκως
ἠόμισαν εἰς ἐμέ. εἶπε δὲ ὁ Κυρηνεὺς Συνέσιος : „ Ἀλλ' ἔστιν ἄρα ἢ τοῦτο δεύτερον ἀγαθόν, τὸ αἰσχυνε-
σθαι : τὸ μὲν γὰρ ἀναμάρτητον, θείας ἀντικρυς ἐστὶ ἢ μοίρας ἢ φύσεως. τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς οὐκ εὖ γενομένοις ἐρύ-
σμα, σαφροσύνης τις ἂν ἀπεφύνατο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος : „ Τῆς παρὰ τῶν σῶν οἰκείων διδασκαλίας τύχοιμι : ἔσται δὲ τοιαύτη, ὅσα ἐπιστρέ-
φειν εἰδεῖα ψυχὰς διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν σόν. ὁ δὲ Θεόδωρος : „ Ὡς πόρρω, φησι, τοῦ χοροῦ τῶν
δικαίων διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενομένων, ἢ πάντων αὐτῶν παραπλησίως τῷ Θεῷ ἀπεστροφέντων, ἰκετεύει πάλιν αὐτοῖς
ἐνωθῆναι, ἢ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν ἀποκαθεῖν. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει : „ Βούλεται ὁ Προφήτης τοὺς φοβου-
μένους τὸν Θεὸν ἐπιστρέφαι πρὸς αὐτὸν ἢ οἰκεῖν. ἢ αὐτοῖς μεταδῆναι τοῦ χαρίσματος τοῦ ἐν αὐτῷ.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεόδωρον : „ Πάντα τὰ ἁμαρτήματα αἰσχυνὴς ἐστὶν ἄξια : ἕως μὲν οὖν ἀτελής τυγχάνει ἡ
καρδία, πολλὰ φροντὶς ἢ ἐγώνια, μὴτι ἄρα ἢ ἀσθενήσῃ, ἢ χείρων ἐκείνης γένεται. ὅτε δὲ εἰς ἄκρον φθόσῃ τε-
λειόσῃ, λοιπὸν ὥσπερ ἐν ἔξει ἀρετῆς καταστῆσα, οὐκέτι δέδοικε, μήποτε κατὰ σχυνῇ. διὰ τοῦτο ἢ εὐθὺς ἀρ-
ξάμενος τοῦ Ψαλμοῦ, τοὺς ἀμώμους ἐμακάρισεν. ὁμοίον δὲ τοῦτο τῷ : „ Καρδίαν καθάραν κτίσον ἐν ἐμοὶ
ὁ Θεός.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος : „ Οἱ σφόδρα τι ποθοῦντες ἢ ἐσπερμένοι τοῦ ποθευμένου ἐκλείπειν φασιν : οὕτως οἱ ἡ-
γαν διψῶντες ἢ σπανίζοντες ὕδατος. οὕτως οἱ τινὰ τῶν γνωρίμων ἐξ ἀποδημίας προσμένοντες, ἰκτείνονται μὲν ἄ-
εὶ, κατατρήκονται δὲ τῷ πένθῃ διαμαρτάνοντες. οὕτω ἢ οἱ συμφοραῖς τισι προσπαλαίοντες ἢ τὴν θείαν εὐμείνειαν
προσμένοντες, ἀναβαλλομένην ταῦτα ὁρῶντες, ἐκλείπουσιν.

νοητοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες δὲ
λως δόλου εἰς τὸν νόμον σου. ἀσθένησαν δὲ ζητοῦν-
τες, πότε ἔχεις νὰ μὲ παρηγορήσῃς, συνετίσας,
καὶ τὸν πλούτον τὸν καχυμμένον εἰς τὰς ἐντο-
λὰς σου ἀνακαλύψας εἰς ἡμεῖς. (1)

83 : „ Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἄσκης ἐν πάχνη,
„ τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελάθω.
„ μὴν

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι τὸ ἄσκη, ὅταν
ψυχραίνεται εἰς τὴν πάχνην, σφίγγει. τοιοῦτος λοι-
πὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ ὡπὸν τὸ ἄσκη. ἐπειδὴ ἐ-
σφίγγθηκα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐσωφρονίσθην
καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἔξης δὲν θελω λησμονήσω τὰ
δικαιώματά τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ πέσω πάλιν εἰς πει-
ρασμοὺς. μερικοὶ δὲ ἄλλοι λέγουσιν τὸ ἐναντίον. ὅ-
τι τὸ ἄσκη, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν πάχνην, μαλα-
κώνει καὶ γίνεται χαλκὸν καὶ ἀπαλὸν. τοιοῦτος λοι-
πὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ. ἐπειδὴ εἰς τοὺς πειρα-
σμοὺς εὐρισκόμενος ἀτόνησα καὶ ἐχαυνώθην. πλην

μὲ ὅλην τὴν ἐτόνίαν μου, δὲν ἀλησμόνησα πάλιν
τὰ δικαιώματά σου, ὥς ὅπου νὰ καμωκάνω πρέγ-
μα παράνομον. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. ὅτι ἐγὼ ἐγι-
να ὡπὸν ἐν ἄσκη, νεκρὸς μὲν εἰς τὰ πάθη καὶ ἁ-
μαρτίας, καθὼς εἶναι νεκρὸν καὶ τὸ ἄσκη. χωρητι-
κὸς δὲ τῶν θείων λογίων, καθὼς εἶναι καὶ τὸ ἄσκη
χωρητικὸν τῶν ὑγρῶν. ἔγινα δὲ τοιοῦτος μὲ τὴν πά-
χνην καὶ δρόσον τῆς θείας χάριτος, ἥτις ἐκατέβη ἀ-
νωθεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐψύχρανε τὴν εἴσο-
δον τῶν παθῶν. διὰ τοῦτο δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ
τὸν νόμον σου. ἐπειδὴ καὶ ἤξυσω, ὅτι διὰ μέσου
τοῦ θείου νόμου σου, ἤξιωθηκα νὰ λαβῶ τὴν ἀνω-
θεν χάριν σου. (2)

84 : „ Πόσαι εἰσιν αἱ ἡμέραι τοῦ δουλοῦ-
„ σου : πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν κα-
„ ταδικόντων με κρίσιν ;

Πόσαι, λέγει, εἰναι αἱ ἡμέραι μου Κύ-
ριε ; βέβαια ὀλίγαι. „ Αἱ γὰρ ἡμέραι τῶν ἑ-
μῶν,

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. „ Λόγιον, ὑπ' οὗ παρακληθήσεται, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν φησιν, αὐτὸν γὰρ ἔ-
χομεν παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα. αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἰωάννην. τοῦτον οὖν
προσδοκῶν συντετριμμένοις τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, ἢ ὅλος τῆς αὐτοῦ θείας γινόμενος, τῆς παρ' αὐτοῦ παρα-
κλήσεως τυχεῖν ἄξιοι, ὡς εἶπεν ὁ Εὐσέβιος. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει. Λόγιον ἢ ἡ ὑπόσχεσις ἢ θεία καλεῖται,
ἢ ἡ Θεόπνευστος Γραφή. ἐκλείπει τοίνυν, οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θείαν ἀνέμενον ἢ τὴν λύσιν τῶν ἐπικειμένων
κακῶν προσδεχόμενος. ἀλλὰ ἢ ὁ τοῖς θείοις ἐντυχάνων λόγοις ἢ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐπιέ-
μενος, ἢ παρακλησιν ἢ ψυχαιωγίαν ὑπολαμβάνων τὴν εὐρεσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ἢ Χρυσόστομον. „ Ὁ ἄσκης θερμαινόμενος μὲν χαυνούται, ἢ φυσώμενος ἐξογκού-
ται. ἐν δὲ τῇ πάχνη ψυχόμενος, σκληρύνεται ἢ συσφίγγεται. οὕτω ἢ τοῦ σώματος ἢ φύσεως, χαυνούται μὲν τῇ
τρυφῇ ἢ ἐξογκούται, ἢ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐξανίσταται. τῇ δὲ ἀσκητικῇ κακουργίᾳ, ἢ τῇ πάχνη τῆς ἀνωθεν χάρι-
τος ταπεινοῦται ἢ πιέζεται ἢ νεκρὸν πρὸς τὰ πάθη γίνεται. τοιγὰρ τοι ἢ ὁ Προφήτης, ἐπειδὴ διωκόμενος ὑπὸ
τοῦ Σαούλ, κρείττων ἦν τῶν παθῶν ἢ συνετέλλετο, εἰρήνης δὲ ἀπολαύσας, τοῖς ἀπὸ τρυφῆς ἐβλάβη σκιερτήμασι
ταπεινώσας τὸ σῶμα τῶν θείων νόμων τὴν μνήμην ἀνεπείσασα, ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει. „ Πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς
εὐρήσεις τροπολογούμενον τὸ σῶμα εἰς ἄσκη, ὡς τό. „ Οὐ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκὸς παλαιός. οὐ γὰρ
βούλεται ὁ λόγος τὰ νέα δοῦναι εἰς τὸν παλαιὸν ἀνθρακὸν τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης
κρυεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀνακαινούμενον διὰ τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας. ἐνέκρωσά μου, φησὶ, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ
τῆς γῆς. τὴν θερμότητα τοῦ σώματος ἐψύξα τῷ θείῳ λόγῳ. οὐκέτι εἰμι θερμὸς πρὸς ὀρεξιν τῶν κατὰ τὴν κοιλί-
αν, ἢ πρὸς τὰ σωματικά. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος. „ Ἀσκηδὲς ἐν πάχνη γίνεται ὁ τὴν ἐκείνου σάρκα κατατήξας. ἢ
ἢ μὴδὲν ἐν αὐτῇ πυρῶδες ἢ ἐπιθυμητικὸν εἶναι, ἀλλ' ἀποψύχων ὡς περ' αὐτὴν. Καὶ ὁ Θεόδωρος. „ Ὁ τοῦ Θεοῦ
λόγος πάχνη ἔστι. (ἐπεὶ ἢ δρόσος ἢ ὑετὸς πολλὰχὺ λέγεται) καταψύχει μου τὸν ἀπὸ τῶν παθῶν ἀκόλυσον
φλογικόν, ὡς τὴν νέκρωσιν Ἰησοῦ φέρειν ἐν τῷ σώματί μου.

μῶν, φησιν, ἐξδομήκοντα ἔτη. (Ψαλ. πθ. 10) ἐπει-
δὴ λοιπὸν ὀλίγον καιρὸν ἔχω νὰ ζήσω, πότε θέλεις κίμεις
κριεῖν εἰς ἐμένα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὅπου
μα κυτῆσου; τόσον τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ὅσον
καὶ τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους; θέλεις δὲ κίμεις ἐκδι-
κῆσαι, ὅταν ἀποσρέψῃς καὶ διώξῃς αὐτοὺς μακρὰν
ἀπὸ λόγου μου. (1)

Ὅλαι λέγει, αἱ ἐντολαί σου εἶναι ἀληθιναί,
μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόσβαξες νὰ μὴν ἀδικῇ τις. ἐπει-
δὴ δὲ ἐγὼ ἀδικῶμαι, διὰ τοῦτο βοήθησον μοι, μάλ-
λον δὲ βοηθήσον καὶ ἐκδίκησον τοὺς ἐδικούς σου νε-
μούς, οἵτινες παραβαίνονται ἀπὸ τοὺς ἀδικούς.
τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι διὰ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθροὺς.
(3)

85 : „ Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἄδολε-
„ σχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου
„ Κύριε.

87 : „ Παραβραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τη-
„ γῇ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς
„ ἐντολάς σου.

Οἱ παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι, ἐδιηγῆ-
θησαν εἰς ἐμένα φλυαρίας δογματίων. ἀλλ' αὐταὶ ἡ-
τον ἐναντίον εἰς τὸν νόμον σου Κύριε. ἡ ἐδιηγῆθη-
καν εἰς ἐμένα ληρωδίας, μὲ τὰς ὁποίας ἐρμήνευαν
τάχα τὸν νόμον σου. ἀλλ' ὅμως αὐταὶ δὲν ἦτον
σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον σου. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἡμ-
πορεῖ νὰ λέγηται διὰ ὅλους ὁμοῦ τοὺς λόγους, τῶν
αἰρετικῶν. (2)

Ὅλιγον, λέγει, ἔλειψε νὰ με θανατώσουν οἱ
ἐχθροὶ Κύριε, συνετέλεια γὰρ λέγεται καὶ ἡ συμπλή-
ρωσις τῆς ζωῆς. συνετέλεσαν λοιπὸν : ἤγουν ἔκαμαν
νὰ τελειώσῃ ἡ ζωὴ μου. ἡ συνέκλεισαν καὶ μὲ κατέ-
σρεψαν εἰς τὴν γῆν. ἐγὼ ὅμως καὶ ἐτι πύσχω. ὁ
δὲν ἐχώρισα τὸν ἑαυτὸν μου ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ
φυλάξιν τῶν ἐντολῶν σου. (4)

86 : „ Πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια· ὁ-
„ δίκως κατεδίωξάν με, βοηθήσον
„ μοι.

88 : „ Κατὰ τὸ ἐλέος σου ζῆσόν με, καὶ
„ φυλάξῃς τὰ μαρτύρια τοῦ στόμα-
„ τός σου.

Ζωο·

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „ Πᾶσαι αἱ ἀνθρώπινοι ἡμέραι ὀλίγαι εἰσιν· ἐπεὶ οὖν ὀλίγον χρόνον ζῶ ἐπὶ γῆς·
βούλομαι ἰδεῖν τοὺς καταδιώκοντάς με κρινόμενους· ἢ παρακαλῶ σε μὴ ὑπερδέσθαι· οἱ δὲ καταδιώκοντες ἡμᾶς, ὁ
Σατανᾶς τε εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ὅταν δὲ ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος δοκῇ καταδιώκειν, ὁ πρῶτος καταδιώκων
οὐκ ἄνθρωπος εἰσιν, ἀλλὰ ὁ Διάβολος, οὗ μιμητὴς εἰσιν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Ὅθεν ὁ Θεὸς Κύριλλος εἶπεν· „ Ἀλλὰ ὁ νέος λαὸς ἀποπέμπεται τοὺς γραμμοὺς μύθους τῶν Ἰουδαί-
ων, τὰς διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων· ἢ καὶ τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἵματος τοῦτου, οὐδὲν ἔχου-
σας ἀληθείας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Προσέκει ἡμῖν φυγεῖν, οὐ μόνον τοὺς Ἑλλήνας μύθους, καὶ τὴν Ἰου-
δαίων ἀπιστίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰρετικῶν τὰ βλάσφημα δόγματα· καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Πολλοὶ ἐμνησθεὶς ἐπιχει-
ροῦσι τὰς θείας Γραφάς· ἀλλ' οὐ πάντες λέγουσι καλῶς· σπάνιος γὰρ ὁ ἔχων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο χάριν·
πολλῶν μὲν ἐπαγγελλομένων λέγειν, οὐ καλῶς δὲ, ἀλλὰ παρανόμως βιούντων· εἴτι οὖν λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀ-
δολοσχία καὶ φλυαρία· οὐ γὰρ δύναται λόγος εὐτόνος καὶ ἔμφωμένος εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παρανόμου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Οὐ τύπος, οὐδὲ σύμβολον αἱ ἐντολαί σου· ἀδίκως κατεδίωξάν με· ἐπεὶ δὲ ἐ-
σι δικαίως καταδιωχθῆναι καὶ ἀδίκως· δικαίως καταδιώκεται ὁ παρανόμως βιούς· ἀδίκως δὲ, ὁ δίκαιος καὶ ὁ φιλα-
ληθής, ἀνθρώποις ἐχθρὸς γινόμενος διὰ τὴν ἀλήθειαν.

(4) Συντελεσθῆναι εἰσιν ἐν τῇ γῇ κατὰ τὸν Δίδυμον, οὐ τὸ κοινῶς τεθνήσκειν, ἀλλὰ τὸ εἰς ὑλικὴν ἔξιν ἐλθεῖν, ἢ
ἐκάλυψε γῆν, ὡς εἰς τέλος ἐλθεῖν τῇ κατ' αὐτὴν ποιεσθῆναι.

Ζωοποίησόν με, λέγει, Κύριε με τὸ ἐλ-
 ἰός σου, καθὼ εἶσαι ἐλεήμων. ἵνα ἐγὼ ὑπὸ τοῦ ἐλέ-
 οῦς σου βοηθούμενος φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ σώμα-
 τός σου, τὰ ὅποια, σὺ μὲν ὑπαγόρευσας εἰς τὸν
 Μωϋσῆν, ἐκεῖνος δὲ τὰ ἔγραψε. (1)

89 : „ Εἰς τὸν αἰῶνα Κύριε, ὁ λόγος σου
 „ διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.

90 : „ Εἰς γενεάν καὶ γενεάν ἡ ἀλήθεια
 „ σου. ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ
 „ διαμένει.

Πάντοτε, λέγει, τὸ πρόσαγμά σου Κύ-
 ριε, διαμένει ἀσάλευτον εἰς τὸν οὐρανόν : δηλαδή
 τὸ περὶ τῆς τάξεως. διὰ τὸ αὐτὸ συνέχει καὶ συγχρα-
 τεῖ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην, εἰς τὴν ἐποί-
 ῳν ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ προ-
 σάγματός σου πάντοτε ἀληθεύει εἰς καθὴ γενεάν,
 χωρὶς νὰ μετακινήθῃ ἡ τάξις ἐκείνη, ἥτις ὠρίσθη καὶ
 ἐνομοθετήθη ἀπ' ἀρχῆς. σὺ, λέγει, ἐθεμελίωσας τὴν
 γῆν, καὶ διαμένει ἀσάλευτος, καθὼς αὐτὴν διέταξας.
 (2)

91 : „ Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα,
 „ ὅτι καὶ σύμπαντα δοῦλα σά.

Με τὴν διάταξιν, λέγει, καὶ πρόσαγμὸν τῇ
 ἐδικῇ σου Κύριε, διαμένει ἡ ἡμέρα, φυλάττουσα
 τὴν ἐδικήν σου τάξιν, καθὼς τὴν ἐπρόσαξας. αἱ το-
 ον δὲ τῆς τοιαύτης διαμονῆς εἶναι, διὰ τὸ ὅχι μόνον
 ταῦτα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ ἡμέρα εἶναι ἐδοκί-
 μοι, ἀλλὰ καὶ ὅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα. ὅθεν πηθονται εἰς
 τὰ πρόσαγα τοῦ δεσποτοῦ των καθὼς καὶ οἱ λογικοὶ
 δοῦλοι ὑποτάσσονται εἰς τοὺς αὐθέντας των. (3)
 κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν νοοῦνται τὰ ρητὰ ταῦ-
 τα, ὅτι πάντοτε ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρα-
 νῷ : ἡγουν ἐν τοῖς Ἀγγέλοις. „ Δυνατοὶ γὰρ φησὶν
 ἰσχυρὴ ποιοῦντες τὴν λόγον αὐτοῦ. (Ψαλ. 103. 20)
 διαμένει δὲ ἡ ἀλήθειά σου, τόσον εἰς τὴν γενεάν τοῦ
 παλαιοῦ νόμου, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ νέου
 νόμου τοῦ Εὐαγγελίου. καὶ εἰς τοὺς δύο γὰρ νό-
 μους ἀληθὴς ὁμολογεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐθεμε-
 λίωσας δὲ τὴν γῆν : ἥτοι τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν
 Ὀριγῆνη, καὶ ἐσερέωσας αὐτὴν μετὰ τὴν πῖσιν τοῦ
 Εὐαγγελίου. ἡ γὰρ Ἐκκλησία, γὰρ ἦτον πρότερον.
 καθέτι ἐφρονεῖ τὰ γήϊνα, καὶ ἐκαταγίνεται εἰς τὰ
 γήϊνα : διὰ τοῦτο καὶ διαμένει αὐτὴ, καθὼς ἐστὶ
 διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „ Ταπεινοφροσύνη τὸν λόγον ἐκέστησεν. οὐ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσιν ἦτοσε
 τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δῶρον ἐλέου ταύτην λαβεῖν ὑπτιβόλησε, φυλάττειν ὑποσχόμενος τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, Βασίλειον, καὶ Κύριλλον. „ Λόγος ἐνταῦθα οὐκ ἔστι ῥῆμα διαλυόμενον, ἀλλ' ὡς ὁ
 φάλλων φησιν. „ Εἰς τὸν αἰῶνα μένει καὶ μοι δοκεῖ ἀνιγμάτων ὑψηλοτέρων ὁ Προφήτης. ἀπεσθαι, κατὰ τὸν
 Θεόδωρον : ὅτι φησιν, ὅτι ὁ σὸς λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐδημιούργησας, ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ τυγχάνων, διαμένει
 εἰς τὸν σύμπαντα αἰῶνα. ὅτε τοῦ αἰδίου λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύει, τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος, καὶ τῆς διακοσμήσεως
 τοῦ παντός : σαφῶς τε δούλην αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κτίσιν ἀποκαλεῖ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Αἰνιτίζεται δὲ
 κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὡς τῶν Ἀγγέλων οἱ δῆμοι τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες, τὸν θεῖον διαφυλάττουσι νόμον, καὶ
 παραβάσεώς εἰσιν ἀπέσσης ἐλεύθεροι. λέγει δὲ ὁ Ὀριγῆνης. „ Εἰ θέλεις ἀκριβέστερον θεωρεῖσαι τὸ εἰρημένον τῷ
 Προφῆτῃ, ἐξέτρεψαί μοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια. οὐδεμία παραβάσις τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἀλλὰ τὸν δρόμον αὐ-
 τοῦ (ὁ ἥλιος) ἀπαρβατάως τηρεῖ. Ἰδε καὶ τῆς σελήνης τοὺς δρόμους, τὴν τάξιν, τὰ σχήματα. ἀνάβα μετὰ
 ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας, καὶ τὴν λοιπὴν κτίσιν, καὶ εὐρήσεις ἅπαντα τῇ λόγῳ τοῦ διακοσμήσαντος ἰδυνό-
 μενα. λέγει δὲ ὁ Διδύμος. „ Καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων. μετὰ γὰρ τὸν
 αἰῶνα τοῦτον, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται. γενεὰν δὲ καὶ γενεὰν ἐνομάζει ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Τὴν
 πρότεραν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δευτέραν τῶν Ἑβραίων. ὅτε γὰρ ἡ πρότερα γενεὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπέβαλε τὴν ἀλή-
 θειαν καὶ εἶπεν. „ Αἶψα τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς, τότε μεταβίβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκείνης τῆς γενεᾶς ἐπὶ ταύτην
 τὴν γενεάν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Πάντα γὰρ σοὶ δουλεύει, καὶ ταῖς σὺς νύμφαις εἵκεισθαι. σὺ γὰρ ὁ Δημιουργὸς
 τῶν ὅλων. τὸ δὲ ἔργον, τοῦ ποιήσαντος δεῦλον.

Διέταξας. πολλοὶ γὰρ πειρασμοὶ ἐλθόντες κατὰ τῆς
Εκκλησίας, δὲν ἐνίκησαν, οὔτε κατίσχυσαν αὐ-
τήν. „Ἐπειδὴ πύλαι ἄβου οὐ κατίσχουσιν αὐτῆς.
(Ματθ. ις. 18) διαμένει δὲ ἡ ἡμέρα: ἥτοι τὸ φῶς
τῆς εὐσεβείας, τὸ ὁποῖον ἀνέτειλε διὰ τοῦ κηρύγμα-
τος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οὔτε διακόπτεται, οὔτε
σβύναται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἀντικειμένων Δαιμό-
νων τε καὶ ἀνθρώπων. προφητικῶς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ.

92: „Εἰμὶ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου
„ἐστὶ, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ τα-
„πεινώσει μου.

(1) Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα ἐ-
λευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, διὰτὶ εἶχον τὸν
νόμον σου μελέτην μου. βέβαια ἐμέλλον νὰ ἀποθάνω
ἀπὸ τὴν ταπεινώσειν: ἤγουν ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν,
ἐποῦ ἔλαβον τότε. ἐπειδὴ καὶ οἱ πειρασμοὶ ἦλθον
δυνατοὶ κατ' ἐπάνω μου. (1)

93: „Εἰς τὸν αἰῶνα σὺμψι ἐπιλάθωμαι
„τῶν δικαιομάτων σου, ὅτι ἐν αὐ-
„τοῖς ἐζῆσάς με.

Εἰς ὅλον, λέγει, τὸν περὶ τὰς αἰῶνας δὲ,
θέλω λησμονήσω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. ἐπειδὴ καὶ
δι' αὐτὰς ἐξωποιοῦσάς ἐμέ, τὸν ἀποπνιγόμενον ἀπὸ
τοὺς πειρασμοὺς. ἐλευθερώθην γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς
πειρασμοὺς, διὰτὶ εἶχον μελέτην ἐδικὴν μου τὸν θε-
ον νόμον σου. (2)

Μέση.

94: „Σὺς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με. ὅτι τὰ
„δικαιώματά σου ἐξεζητήσα.

Εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν νόμον.
„Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς,
(Λευϊ. ιη. 5.) ὁποῖον λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἰμὶ
ἐδικός σου Κύριε, διὰ τοῦτο σῶσόν με ἀπὸ ἐκείνους.
ὅπου με ἐπιβουλεύονται. ἐδικός σου γὰρ εἶμαι, διὰ-
τί

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσόρῃμων σὺν τῷ Θεοδώρῳ. „Ταῦτα ἔκαστος ἂν εἴποι τῶν εὐσεβῶν περιπεσὼν συμφορᾷ. ὁ
Ἰωσήφ, δουλείαν ἔμοιχείαν ἔσφυεν ἀπὸ τῆς φυγῆς. ὁ Δαβὶδ, εὐχασθαι καλυθεῖς. ἔοι νικηφόρος Μάρτυρες
παντοδαπῆς τιμωρίας υποκείμενους εἶδεν. εὐκότως δὲ ταῦτα ἔφη ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἐξελαθεῖς μὲν ὑπὸ τοῦ Σα-
ουλ, ἀλλοφύλοις δὲ ἔσφυεν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων συνδιαγιν ἀναγκαζόμενος. ἐκοιμήθη γὰρ ἂν τῆς ἀσεβείας, εἰμὶ
τῶν θείων νόμων συμπεριέφερε τὴν μελέτην. λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος. „Ὁ καιρὸς τῶν πειρασμῶν ἔσφυεν ἀπὸ τῶν πε-
ριστάσεων, ταπεινώσεις οὐκ ἀφαιρέται. Μακάριον τοίνυν εἶναι ἄνδρος τὸ γενέσθαι ἐν τῇ ταπεινώσει ἢ μὴ ἀπολέσθαι.
οἶον, ἐλήλυθα εἰς πειρασμὸν μαρτυρίου, εἰμὲν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ μελέτη μου ἢ ἀπὸ τοῦ ἱμπεροῦν, ἐλθὼν ἐ-
πὶ τὴν ταπεινώσειν ἔσφυεν ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τοῦ μαρτυρίου, εὐχ ἀπολλύμαι. οὕτως ἀρμόζει ἔτι παντός πειρασμοῦ εἰ-
πεῖν. ἔσφυεν ἀπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἢ ἀντικειμένων δυνάμεων πολεμουσῶν ἐμοί, εἶχον ἂν ἀπολέσθαι. εἰμὶ ὁ σὺς
νόμος ἀντιστήριγμα μοι ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρῃμων. „Μακάριος, ὅς τὴν φωνὴν ταύτην ἐν ἀληθείᾳ ἀναπέμψει πρὸς τὸν Θεόν, ἢ ἐν
τοῖς δικαιομασίαις αὐτοῦ βίῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. ὁ γὰρ ἁμαρτωλὸς οὐ δύναται εἰπεῖν. „Εἰς τὸν αἰῶνα σὺμψι ἐ-
πιλάθωμαι τῶν δικαιομάτων σου, παραβαίνων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. ἢ ὁ Θεοδώριτος. „Τῇ γὰρ πείρᾳ μα-
θὼν ὁ Προφήτης λέγει. ὅτι ζῶν τὰ σὰ δικαιώματα φύει. ἢ ἁσέβητος τοῦτον διατρέψαι τὴν μνήμην. ὁ δὲ Δι-
δύμος λέγει. „Ὅτι περὶ ὁ ἐκ μεγάλης νόσου διατρίβων λατρικῶν βουδνημάτων ἀναλοθῶν ὑγίαι, οὐκ ἐπιλαθάνε-
ται τῶν λατρικῶν ἐκείνων. οὕτως ὁ ἅγιος οὗτος ζωοποιεῖται ὑπὸ Θεοῦ, ἐν οἷς ἴσχε παρ' αὐτοῦ δικαιομασίαι. λέγει
παρ' ὅλον τὸν αἰῶνα μὴ ἐπιλαθάνεσθαι αὐτῶν, αἰτίαν ἀποδίδους, τὸ ἐν οὐτοῖς τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐκκρίνει. εἴτερον
ζωοποιῆσαι. οὕτω γὰρ εἴρηκεν. „Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς, ἀπὸ τοῦ δὲ αὐτὰ. (Λευϊ.
ιη. 5.) λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „Ἐν τοῖς σοῖς λόγοις, φησιν, ἐξῶ τὴν ζωὴν. ζῶν οὐκ εἶμι μόνος ὁ δικαι-
ος, καὶ τεθνησκάναι δοκῇ. νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, καὶ ζῶν φαίνονται. ἐκείναι μὲν γὰρ τὴν τῆς ζωῆς σύστασιν ἔχουσιν
ἐν αὐτοῖς, τὴν δικαιοσύνην. οἱ δὲ ἄδικοι ταύτην οὐκ ἔχουσιν, τοῖς οὐ παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν κινουμένοις ἐ-
κείνους εὐκτασιν.

τί ἐκζητῶ τὰ ἐδικά σου δικαιώματα καὶ ἐντολὰς .
(1)

95 : „ Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ Ἀ-
„ πολέσαι με , τὰ μαρτύριά σου συ-
„ νῆκα ,

Ἐμένα, λέγει, ἐπιβούλευσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἐκαρτέρησαν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ μὲ θανατώσουν· οἱ γὰρ ἐπιβουλεύοντες καὶ ἐνεδρεύοντες προσμένουσι καὶ καρτεροῦσι τὸν ἐνεδρευόμενον· ἐγὼ ὅμως συνετισθεὶς ἀπὸ λόγου σου, καὶ διδασθεὶς τὰ μαρτύριά σου, παρηγοροῦμαι μὲ αὐτὰ. (2)

96 : „ Πάσης συντελείας εἶδον πέρας·
„ πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα .

Ἐγὼ, λέγει, ἐγνώρισα τὸ τέλος καθὲς σπου-

δῆς καὶ τέχνης, τόσον τῆς τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τῆς τῶν Δαιμονίων· διὰ τὴν πλατεῖαν πολλὰ εἶναι ἡ ἐντολή σου Κύριε· ἐπεὶ δὲ ἐν σπασμῷ τὸν νοῦν, ἀλλὰ πλατύνει αὐτὸν εἰς τὴν γνώσιν· ἀπὸ ταύτης λοιπὸν καὶ ἐγὼ πλατύνθεις κατὰ τὸν νοῦν, ἐγνώρισα καθὲς τέχνης καὶ κινήσεως τὸ τέλος· ἡ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ ἐγνώρισα τὸ τέλος καθὲς καταστροφῆς· συντελεία γὰρ λέγεται καὶ ἡ καταστροφή, κατὰ τὸν Δίδυμον· ἤτοι ποῖον μὲν εἶναι τὸ τέλος τοῦ θανάτου τοῦ ἁμαρτωλοῦ· εἴτα ἀναγινώσκεται τὸ ἔξης· πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα· ἡ ἐντολή σου, λέγει, Κύριε, πλατύνει μὲν ἐκείνον, ὅπου εὐρίσκεται καὶ ζῇ εἰς σπασμὸν ὁλίφως, κατὰ τὸν Κῦσεβιον· δὲν προξενεῖ δὲ σπασμὸν καὶ ταλαιπωρίαν εἰς τοὺς αὐτὴν ἐργαζομένους· ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ φαίνεται εἰς τοὺς ὁμολογεῖς κοπιαστικὴ καὶ ἐπιμοχθος. (3)

97 : „ Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύ-
„ ριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου
„ ἐστίν .

Πολ-

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Οὐ πάντες κεχεῖσθαι τῇ φωνῇ δυνάμεθα· ψεύδεται γὰρ τῆς ἀμαρτίας ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ἐαυτὸν ὀνομάζων· ὃ γὰρ τις ἠττηται, τοῦτο καὶ δεδούλωται· ἐὰν τοίνυν ἐκείνης ἀπαλλαγέντες, τοὺς θεοὺς προσελάμεθα νόμους, καὶ διὰ τῶν κατὰ Θεὸν ὀδωσάμεν ἐννοιῶν καὶ λόγων καὶ πράξεων, τότε ἐροῦμεν τῷ Θεῷ· σὸς εἰμι· πόθεν δὴλον; ὅτι τὰ σὰ τηρῶ δικαιώματα· ὁ δὲ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιβουλεύεται, ἀφ' ὧν ἀξιοῖ σφύζεσθαι· κατὰ διαφόρους δὲ τρόπους ἔστιν ἀκοῦσαι τὸ σὸς εἰμι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ Ἀθανάσιον· δύναται γὰρ καὶ ὡς δούλος λέγειν δεσπότη, σὸς εἰμι· καὶ ὡς υἱὸς πατρί· καὶ ὡς πρόβατον ποιμένι· πλὴν ἀλλὰ κατὰ πάντας τοὺς τρόπους δυσωπεῖ τὸν Θεὸν λέγων· φύλαξον σαυτῇ τὸ σὸν κτῆμα· κατὰ γὰρ τὸν Ἀθανάσιον, προσπακοῦνται ἐξῶθεν, ὅτι σὸς εἰμι δούλος, ἢ υἱὸς κατὰ χάριν, ἢ θεράπων· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἰ τοῦ Θεοῦ τυγχάνεις, τὰ τοῦ Θεοῦ τράττε· αὐτῷ μόνῳ σφρατεύου· ἐκζητεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ δικαιώματα· μηδὲν ἐπιζητεῖ βιωτικόν, μηδὲ γῆϊνον· οὐδεὶς γὰρ δυοὶ κυρίως δουλεύειν δύναται, Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ· οὐδεὶς φιλεῖ μετὰ τυράννου καὶ βασιλέως ἔχει· μόνου τοίνυν γενώμεθα τοῦ Θεοῦ, τῆς τοῦ κόσμου φιλίας (ἐχθρὰ γὰρ αὕτη ἐστὶν εἰς Θεὸν) ἀποσχόμενοι· καὶ τότε πρὸς αὐτὸν σὸν παρρησίᾳ ἐροῦμεν· σὸς εἰμι ἐγώ· σῶσόν με· ὁ δὲ, ἐν, σου λαλοῦντος, ἔρει· ἰδοὺ πάρεμι·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὸ ὑπέμειναν, προσεδέχθησαν ὁ Σύμμαχος, καὶ ὁ Θεοδοσίῳ εἴρηκαν· ἐκεῖνον μὲν, ἠλπισάν με παραδοῦναι θανάτῳ, ἐγὼ δὲ, τοῖς σοῖς προσέχω μαρτυροῖς, τὴν ἐντεῦθεν ἐκαρπούμενην ζωὴν·

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Πάσης κατασκευῆς εἶδον πέρας· εὐρύχωρος ἡ ἐντολή σου σφόδρα· πάντα, φησὶν, ὁ Θεοδώριτος, τὰ ἀνθρώπινα, πλοῦτος καὶ πενία καὶ δυναστεία, ἡγεμονίαι καὶ σφατηγίαι· καὶ τυραννίδες καὶ βασιλείαι· τέλος ἔχουσι, καὶ τέλος ταχύ· ἡ δὲ σὴ ἐντολή πλατεῖα ἐστὶ καὶ ἀνώλεστος· καὶ τοῖς φυλάσσουσιν προξενεῖ τὸν ἀπέραντον ἐκείνον καὶ αἰώνιον βίον, καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεταβολὴν οὐδεμίαν δεχόμενα· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Συντελείαν τὴν ἐπιβουλήν φησι, τὴν παρὰ τῶν Δαιμονίων· ταύτης εἶδον τὸ πέρας ἐκβάν εἰς οὐδέν· ὅτε καὶ πλατεῖά μοι γέγονεν ἡ ἐντολή πορευομένη· εἰ γὰρ τὴν ἐνὶ τῇ ἐντολῇ ἐστὶν ἐν τῇ πλατεῖᾳ τῶν ἐντο-

Πολλὰ, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν ἠγάπησα
τὸν νόμον σου Κύριε, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶ
εἰς αὐτόν· ἦτοι καθὲς ἡμέραν, ποτὲ μὲν ἀναγινώσκων
τας αὐτὸν, ποτὲ δὲ πράττων καὶ ἐργαζόμενος αὐτόν,
ποτὲ δὲ καὶ νοῶν αὐτόν καὶ συλλογίζομενος.
(1)

Ἐχθροὶ ἐκείνων, ὅπου φυλάττουσι τὰς ἐν-
τολάς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκεῖναι, ὅπου δὲν τὰς φυλάτ-
τουσι. περισσότερον λοιπὸν, λέγει, καὶ βαθύτερον
ἀπὸ αὐτοῦ ἐδίδαξας ἐμένα τὴν ἐντολήν σου Κύριε.
διὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἠγαπημένη εἰς ἐμέ. ὅθεν ἐκεῖνοι
μὲν, ἀδικοῦσιν ἐμένα. ἐγὼ δὲ αὐτοὺς δὲν ὀδικοῦμαι·
βαίως, μὲ τὸ νὰ εἶμαι διδασκόμενος σωφώτερα ἀπὸ
αὐτοῦ. (2)

98 : „ Τπὲρ τοὺς ἐχθρούς σου ἐσθφίσας
„ με τὴν ἐντολήν σου, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα ἐμὴ ἐστίν.

99 : „ Τπὲρ πάντας τοὺς διδασκοντάς με
„ συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου με-
„ λέ-

λῶν πορεύεται· οὐδεὶς γὰρ ἐν ἐντολῇ Θεοῦ περιπατῶν σενοχωρεῖται, μεγαλόφυχος ἢ μεγαλόνοος γινόμενος ἐκ τοῦ
περιέπειν αὐτήν· ἐμοὶ οὖν, φησι, πλατεῖα ἡ ἐντολή σου γέγονε, διὰ τὴν κατόρθωσιν αὐτῆς· ὁ μὲν γὰρ τὴν ἐναν-
τίαν βελίζων ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν κακίᾳ ἐξεταζόμενος, σευὴν ἠγείται ἢ τεθλιμμένην εἶναι τὴν κατόρθω-
σιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἐν ἀρετῇ τέλει, γεγονὼς, ἀκοπιάσας λοιπὸν τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ φυλάσσει· διὰ
αὐτὴν πλατεῖαν εἶναι φησι ταύτην. κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Πάσης συντελείας εἶδον τέλος· τοῦτέστι πάσης
πράξεως, πρὸ τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος ἠρεύνησα, ἢ προσεκεφαλῆν, οὗ ἦκει, ἢ εἰς ὅσον πέρας φέρε· τὸ δὲ πλατεῖα ἡ
ἐντολή σου φησι, τὴν τοῦ νόμου σεμνότητα διασύρων· σευὴς γὰρ ὁ νομος· ἡμεῖς δὲ πλατυνόμεθα διὰ πίστεως ἢ ἀ-
γάπης μονονουχί περιφύοντες Χριστῷ, ἢ κατευρύνεται μικρῇ ἢ μεγάλῃ τῆς εὐδοκίμησεως ἡ ὁδὸς, ἐκαστοῦ καρποφο-
ροῦντος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐαυτοῦ δυνάμεως· ἀποδέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὴν πνευματικὴν εὐανδρίαν, τὴν ἐγκράτει-
αν, τὴν ὑπομονὴν, ἢ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. λέγει δὲ ὁ Τιμόθεος· „ Εἰ ἢ τῆς ἀρετῆς ἐν τέλος τὸ μετὰ πᾶσαν
προκοπὴν ἐγγινόμενον, ἀλλ' οὐν γε ἢ ἐκάς ἢ προκοπῆς ἔστι τις συντέλεια· ὁ οὖν δὲ πάσης προκοπῆς ἀφιγμένος εἰς
τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἔρετ'· πάσης συντελείας εἶδον πέρας, τοῦ ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος πολλὰς ἀρχὰς
ἢ τέλη καταβυλλομένου· τῆς γὰρ προτέρας προκοπῆς ἡ περιγραφή, ἀρχὴ τῆς ἰσχυμένης ἐστὶ· ἢ τὸ ἐκείνης τέλος,
σοικεῖται τῆς ἐπομένης· ὅθεν εἴρηται· „ Ὅταν συντελέσῃ ὁ ἄνθρωπος, τότε ἀρχεται· ἢ ὅταν καταπαύσεται,
τότε ἀπορῆσθεται. (Σειρ. ιν' 7.) ὡς αὖν νὰ λέγῃ με τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἔφθασα εἰς τὸ
τέλος κατὰ πνευματικὴς προκοπῆς ἢ ἀρετῆς, ἢ ἐδική σου ὁμῶς ἐντολὴ Κύριε, εἶναι πλατεῖα ἢ τέλος δὲν ἔχει·
ὅθεν οὐδὲ ἐγὼ ἐδουήθην νὰ φθάσω εἰς τὴν αὐτῆς τελειότητα· ὅσον γὰρ ζῇτε ὁ ἄνθρωπος νὰ γένη τέλειος εἰς τὰς
ἐντολάς, τοσοῦτον βλέπει τὸν ἑαυτοῦ του δοῦλον ἀχρεῖον, ἢ μακρὰν ὁδὸν τῆς τελειότητος ἐκείνων.

(1) Λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ πᾶς δὲ τὸν θεῖον νόμον πληρῶν ἀγαθῶν τοῦτον πληρεῖ· ἀλλ' οἱ μὲν, δέει ἢ φθ-
βῶ τῆς τιμωρίας· οἱ δὲ, δοῦν παρὰ ἀνθρώποις θηρώμενοι· οἱ δὲ γινώσκουσι τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν, τῇ περὶ τὰ ἀγα-
θὰ διαθέσει πληροῦν ἐπείγονται τὰ θεῖα προσάγματα. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἀπόδειξιν τῆς τοῦ Θεοῦ νόμου ἀ-
γάπης, τὴν μελέτην αὐτοῦ τὴν πανήμεριον ἔταξεν· ἀκριβὲς γὰρ ἢ ἀγάπης ἢ ἀναμφισβήτητος ἔτυχος, τὸ πᾶσαν
ἡμέραν τῷ ἀγαπωμένῳ σχολάζειν ἢ προσκαθεζέσθαι, ὥς πρὸς μηδὲν ἑτερον ὄρεν, νεκρὸν δὲ εἶναι πᾶσι, ἢ νε-
κρὰ ἠγεῖσθαι τὰ πάντα, ἵνα τοῦ ἀγαπωμένου δινεκῇ τις τὴν ἀπόλαυσιν κτήσεται· ὥς οἱ παρέρχων μελετῶντες
τὰ νόμιμα, οὐκ ἐξ ἀγάπης αὐτὰ τοῦ νόμου μελετῶσιν, ἀλλ' ἐπιδειχέσθαι τοῖς ἀνθρώποις βολόμενοι· ἢ ὁ Ὁρι-
γένης· „ Μελετᾶται ὁ νόμος οὐκ ἐν λέξεσι, ἢ φωναῖς μένον, ἀλλὰ ἢ ἐν πράξεσιν· ὅτε γὰρ ἀναγινώσκαι τις νο-
μὸν τὰ λεγόμενα ἢ πράττειν αὐτὰ, μὴ παραλιπὼν ἐν τινὶ πράξει, ἀλλ' ἐν πᾶσι ποιῶν, ὁ βούλεται ὁ νόμος· οὗτος
ἢ λέγων ἢ ἀναγινώσκων ἢ πράττων μελετᾷ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅθεν ἢ λέγεται· „ Ὅλην τὴν ἡμέραν μελέ-
τη μου ἐστίν· ὁ μὲν οὖν ἀρχόμενος, ἢ ἢ προκόπων, μελετᾷ τὸν νόμον ἡμέρας ἢ νυκτὸς· ὁ δὲ τετελειωμένος οὐκ ἔ-
στιν ἐν νυκτὶ, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ· ὥς ὁ Παῦλος φησιν· ἢ νύξ προέκοθεν ἢ ὁ ἡμέρα ἠγγικε· ἢ „ Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐ-
σχημόνας περιπατήσωμεν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν δυνάμεθα νοεῖν, ἀντὶ ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ζωῆς
ἡμῶν χρόνῳ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Θεωρῶν τὸν θεῖον ἀγαπᾷ ὁ Προφήτης ἐμολογήσας νόμον, τῇ θεῇ χάριτι τὸ
πᾶν ἀνατίθῃσι· παρὰ σοῦ γὰρ, φησι, σοφίαν ἢ γνῶσιν δεχόμενος, ἐν σοὶ ἔσται νόμος· πλείονα γὰρ μοι τῶν
ἐχθρῶν εἰδήσιν ἔδωκας· ὁ δὲ Ὁριγένης, ἐχθρὸς λέγει τοῦ Ἰουδαίου· ἐπεὶ οὗτος γὰρ ὁ Χριστιανὸς ἐσθφίσθη
τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ, πνευματικῶς τὸν νόμον νοῶν ἢ φυλάττων.

„Λέτη μου ἐστίν·

Ἐγὼ, λέγει, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μου ἔγινα συνωτώτερος. διὰ τὴν ἐξέτασιν μου συνεχῆ τὸν νόμον σου, ὁ ὁποῖος ἡξεύρει νὰ φωτίξῃ καὶ νὰ σοφίσῃ τὸν ἄνθρωπον. (1)

100 : „Τὴν πρεσβυτέρευσιν σου, ὅτι
„τὰς ἐντολάς σου ἐξεζητήσα·

Ἐγὼ, λέγει, ἔγινα συνωτώτερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου εἶναι παλαιότεροι ἀπὸ ἐμένα κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἡλικίαν. φανερώ-
νει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Σαούλ τὸν παλαιότερον ἐν τῷ αὐτῷ, κατὰ τὸν Θεοδώ-
ριτον. τοιοῦτος δὲ ἔγινε καὶ ὁ Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος συ-
νῆκε καὶ ἐδίακρε τὴν κρίσιν τῆς Σωσάννης, περισ-
σότερον ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ Ἰουδαίου. αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς τοιαύτης συνέσεως ἔχουσιν εἰς

ἐμένα, ἢ ἐκζητήσας τῶν θεῶν ἐντολῶν σου Κύριε· ἦτοι ἡ ἀκριβὴς ἐρευνα καὶ φύλαξις αὐτῶν. ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἡμποροῦν νὰ λέγονται καὶ ἐκπροσώπου τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. τούτων γὰρ ἐχθροὶ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες πάντοτε πολεμοῦσι τοὺς Χρι-
τιανοὺς. διδύσκαλοι δὲ τῶν Χριστιανῶν ἐστάθησαν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι. ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι διὰ τῶν Ἀπο-
στόλων ἐδίδαξαν τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πιστεύσαντας Χρι-
τιανοὺς περὶ τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ ἔδωκαν τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν εἰς αὐτοὺς. οἱ αὐτοὶ δὲ Ἰουδαῖοι εἶναι καὶ πρεσβύτεροι τῶν Χριστιανῶν, καθὼς γέγραπται. „Τὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ (Ἐξ. δ. 22) περισσότερο λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαί-
ους ἐσοφίσθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸν νόμον τοῦ Θε-
οῦ. ἐπειδὴ καὶ σοφώτερα ἀπὸ αὐτοῦ νοοῦμεν τὸ κεκρυμμένον νόημα τοῦ νόμου. ὅθεν ἀκολούθως καὶ περισσότερο ἀγαπῶμεν τὸν θεῖον νόμον αὐτὸν. καὶ διὰ ὅλα τὰ ἄλλα, μάλιστα δὲ διὰ τὴν αὐτὴν ἐπρόφη-
τευσα τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. (2)

101 : „Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκόλυ-
„σα τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυ-
„λῶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „Αἱ θεαὶ Γραφαὶ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν πρῶτον, οἷς ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θε-
οῦ. ἐκεῖνοι διδάσκαλοι ἐπαγγέλλονται γεγονέναι, ὅτε πρῶτοι παραλαβόντες νόμον καὶ Προφῆτας· ἡμεῖς οὖν οἱ ἀ-
πὸ τῶν Ἑθνῶν λέγομεν· ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντας με συνῆκα· διὰ τὴν ἐξέτασιν μου καὶ τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου
ἔστι· καὶ ἐκείνη μαρτύρια παρὰ τὰ πολλὰ εἰρημνία· μελέτη μου γὰρ ἐστὶ τὰ μαρτύρια Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ· παρεδεξάμεν γὰρ αὐτὰ τὰ μαρτύρια· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντας με συνῆκα· Καὶ ὁ
Εὐσέβιος· „Εἰδὲ λέγει πάλιν ὁ Σωτήρ· „Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· λεκτέον, ὅτι ταῦτα
εἴρηται τῷ Σωτῆρι προδιαγεγραμμένον καὶ φήσαντι προσδιδραμμένως· „Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς
γὰρ ἐστὶν ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὡς πρὸς ἐκεῖνον οὖν τὸν διδάσκαλον, οὐκ ἔστι μαθητὴς κρείσσων· οἱ
δὲ ἐνταῦθα δηλούμενοι πολλοὶ διδάσκαλοι, ἑτέρῳ τυγχάνουσιν, τῶν πολλῶν ὁ μαθητὴς κρείττων γίνεται διὰ
πλείονος καὶ συνεχροῦς τῆς περὶ τοὺς θεῖους λόγους ἀσκήσεως.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Βασιλεὺς ἴδιον τὸ διδάσκειν· τὸ δὲ διδάσκεισθαι τῶν ἀρχομένων· ἐβασίλευσα
τοῖνον ὁ Σαούλ· πρεσβύτερος δὲ ἦν τῷ χρόνῳ· ἀλλ' ὅμως οὔτε ἡ ἐξουσία τῆς βασιλείας, οὔτε τῆς ἡλικίας ὁ χρό-
νος σφραγιστὴν αὐτὸν παρεσκεύαζεν· ἀλλὰ τὸν εὐεργέτην ἀνελθεῖν ἐπεχείρει· ὁ δὲ μέγας Δαβὶδ τοῖς ὑποταγμένοις
ἔτι συντεταγμένος, καὶ νέον ἄγων ἦν ἡλικίαν, φιλοσοφίαν ἠγάπησεν· λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης· „Ὅτι οὗτος εἶπεν
ἀνωτέρῳ διδάσκοντι, τοῦτον λέγει νῦν πρεσβύτερον· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Ἡσαΐ πρεσβύτερος ἦν τοῦ Ἰα-
κώβ, ἢ εὐλογία ἀπέκειτο τῷ Ἡσαΐ· ἀλλ' ἐγὼ ὁ Χριστιανός, ὡς ἄλλος Ἰακώβ, ἀκούσας ὡς ἄλλης Ῥεβέκκας τῶν
ὑποθηκῶν τῆς πνευματικῆς μητρὸς μου τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ τῆς ἁγίας Ἰερουσαλὴμ, ἥτις ἐστὶν μήτηρ ἡμῶν· ἐνδύ-
μαι τὴν καλὴν ἐσθλὴν τοῦ Ἡσαΐ· ἦτοι τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· (ἐπειδὴ ἐκεῖνος καταλιπὼν τὰς ἡμέ-
ρους διατριβὰς, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὰ θῆρα.) ἐσθλὴ δὲ αὐτοῦ καλὴ, ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὁ Προφήτης· καὶ οὕτως ἐνδύει-
ται πρὸς τὴν πνευματικὴν μου Πατρί Χριστῷ, καὶ προσφέρει αὐτῇ τροφὰς ἡμέρους· ἐρίφους ἀπαλούς καὶ καλούς·
τρέφεται γὰρ ὁ Πατήρ μου κατὰ ἡμέρας, καὶ οὐ κατὰ ἀγρίαις τροφαῖς· καὶ οὕτως λαμβάνω τὰς εὐλογίας τοῦ πρω-
τότου λαοῦ· καὶ συνῆκα ἐγὼ ὑπὲρ τὸν πρεσβύτερον.

λαῖζα τοὺς λόγους σου.

μέδοτικὴν, ἐνομοθέτησάς μοι, εἴπω μὲ αἰτιατικὴν,
ἐνομοθέτησάς με.

Ἐγὼ, λέγει, ἐμπόδισα τοὺς πόδας μου
ἀπὸ τοῦ νὰ περικατοῦν εἰς καθε σράταν πονηράν. τοῦτο
δὲ ἐποίησα διὰ τὸ μὴ παραβῶ τὰς ἐντολάς σου Κύ-
ριε, αἱ ὁποῖαι προσέξουσιν τοῦτο: τὸ νὰ μὴ περικα-
τῇ δηλαδὴ τινὰς εἰς τὴν σράταν τῆς πονηρίας.
(1)

102: „ Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέ-
κλινα, ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με.

Δὲν ἐξέκλινα, λέγει, οὐδὲ τὸ παραμικρὸν
ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου Κύριε. διὰτὶ ὄχι ἄνθρωπος,
ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος Θεὸς ἐνομοθέτησάς εἰς ἔμενα ταύ-
τας τὰς ἐντολάς σου. ἔβην καὶ φοβούμενος ἐσένα,
δὲν ἐπαπατήρηκα ἀπὸ αὐτὰς. ἀδιάφορος δὲ εἶναι
ἡ σύνταξις τοῦ ἐνομοθέτησας, διὰτὶ, ἀντὶ τὰς εἰρη-

103: „ Ὡς γλυκεὰ τῷ λάρυγγί μου τὰ
λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόμα-
τί μου.

Πολλὰ γλυκὰ εἶναι, λέγει τὰ λόγια σου Κύριε,
τόσον εἰς τὸν αἰσθητὸν μου λάρυγγα καὶ εἰς τὸ αἰσθητὸν
μου σῶμα, ὅσον καὶ εἰς τὸν νοητὸν λάρυγγα καὶ σῶμα
τῆς ψυχῆς μου. διὰτὶ, ἀπὸ μὲν τὸν αἰσθητὸν μου λάρ-
υγγα καὶ τὸ σῶμα μου, λαλοῦνται τὰ θεὰ λόγια σου,
ἀπὸ δὲ τὸν νοητὸν τῆς ψυχῆς μου, ταῦτα νοοῦνται.
φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Δαβὶδ τὴν ἡδονὴν
ὅπου εἶχεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προξέ-
νευται εἰς ἐκείνους, ὅπου ἔχουν ὑγίη καὶ ἐρῶμενα τὰ
αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἔχοντας κα-
κὸν σῶμαχον, φαίνεται καὶ τὸ γλυκὺ μέλι πικρὸν,
κατὰ τὴν κοινὴν παρομίαν. (2)

104: „ Ἀ-

(1) „ Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, δύο κατὰ καὶ τὸν ὁδεῦν ὁδὸς, ἀκολούθῳ ἢ συμφασύνῃ. δι-
καιούνην ἢ ἀδικίαν. ἀλλὰ δεῖ τὰς ἐναντίας φυγεῖν, ἢ τὴν εὐθείαν ὁδεῦσαι. οὕτω γὰρ οἶόν τε γενέσθαι τῶν θεῶν
φυλάκα νόμον. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ φυλάττειν τὸν θεῶν νόμον. τὸ ἔργον αὐτὸν ἐκπληρῶσαι. Καὶ ὁ Ὡριγένης.
„ Πονηρὰς ὁδὸς ὁδεύομεν, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις ἢ ἡδοναῖς. τελευτῶν δὲ ἐστὶν ἡ φωνὴ αὕτη ἢ προφητικὴ. ὅσον
γὰρ ἔτι ἀμαρτάνομεν, ταύτην λέγειν οὐ δυνάμεθα. ἐκ γὰρ τοῦ κυλῶναι τοὺς πόδας ἡμῶν ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς,
φυλάττομεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. παῖους λόγους ἢ τοὺς ἐν τῇ νόμῳ, νοήσαντες αὐτοὺς πνευματικῶς, ἢ ἐπιγινώ-
σκοντες τὸν δι' αὐτῶν κηρυττόμενον Ἰησοῦν Χριστόν. ἐμφαίνει δὲ τὸ ἐλευθερὸν τῆς προαιρέσεως τὸ, ἐκάλυσα τοὺς
πόδας μου. ὡς γὰρ ἐπ' αὐτῇ ὄντος τοῦ κινεῖν τοὺς πόδας εἰς τὸ βαδίζειν, ἢ ἢ κυλῶναι αὐτοὺς, εἶπε τοῦτο. λέ-
γει δὲ ἢ ὁ Δίδυμος. „ Ὅδοι πονηραὶ, ὅσαι πρὸς πονηρίαν ἄγουσιν. ὁδὸς πονηρὰ ἀσωτία ἢ μέθη. ἐπειδὴ πρὸς
πληρείαν χειραγωγῶσιν ἐκείναι, ὁδὸς πονηρὰ, ὁ θυμὸς. ἐπειδὴ πότε πρὸς φόνον, ἢ πότε πρὸς βλασφημίαν ἐ-
ξάγει. ἢ τὰς ὁμοίαις τούτοις.

(2) Οὐχ' οὕτως ἡδύνην μου, φησὶν ὁ Θεοδώριτος, τὴν τοῦ σῶματος αἰσθησίν ἢ γλυκύτην τοῦ μέλιτος, ὡς εὐφρα-
νεί μου τὴν ψυχὴν ἢ τῶν θεῶν λογίων μελέτην. τὸν μὲν τοὶ λάρυγγα τίθειεν, ὡς ἔργον ὄντα φωνῆς. διὰ φωνῆς
δὲ ἢ μελέτην. τούτοις δὲ ἢ ψυχὴν περὶ μελέτην, τὴν ἐντεῖθεν καρποῦνται ὠφέλειαν. Ἄλλος δὲ λέγει. „ Ἡ χάρις
τῶν γεγραμμένων φυσικῶς ἔχει τὸ εὐπαράδεκτον. ἢ πάση καρδίᾳ προσήνης τε ἢ φίλῳ τῶν τῷ ἀληθὲς τοῦ πειθανοῦ
προτιμῶντων. καθὰ ἢ, ὁ ψαλμῶδης ἐμφαντικώτατα τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἡδὺ παρῶν, ὡς γλυκεὰ, φησὶ, τῷ λάρ-
υγγί μου τὰ λόγια σου. μέλι γὰρ ὡς περὶ ψυχῆς, σοφὸς ἢ ἀφελίμος λόγος, ἢ τὴν ἐκ φαυλότητος πικρίαν ἀφανί-
σαι δυνάμενος. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος. „ Γλυκεὰ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς λογικὴν τέλειαν.
ἀλλ' ὑπὲρ μέλι, τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδύων δι' αὐτῶν διηλευμένων. ἢ ὁ Ἀπολλινάριος. „ Ὡς περὶ τὸ ὑγι-
αῖον αἰσθητήριον ἀντιλαμβάνεται τῆς τοῦ μέλιτος γλυκύτητος. ὁ δὲ νοστὴν ἢ πυρετὸν πικρῶνται μέλλον ἐπ'
αὐτοῦ. τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν ὑγιαίνῃ σου τὸ νοστὸν τῆς γαστρὸς αἰσθητήριον, γλυκάζεται τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ.
ἐὰν δὲ νοστῇ, οὐκ ἀποδέχεται αὐτὸν, οὐδὲ γλυκάζεται. διὰ τούτο εἴρηται. „ Εἰς ὅσα ἄφρονος μὴ δὲν λέγῃ. μὴ ποτὲ
μενηνῆσθαι τοὺς συνετούς σου λόγους. (Παρ. κγ'. 9.) Καὶ ὁ Δίδυμος, μέλι τὴν παιδείαν ὀνομάζει τῶν ἁ-
γίων.

104: „ Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα ,
„ διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν οὐδὸν ἀ-
„ δικίας .

Ἐγὼ , λέγει , ἐσοφίσθηκα ἀπὸ τὰς ἐντο-
λὰς σου , καὶ ἐγινάμην ἐν τούτοις . διὰ τοῦτο ἐκ τῆς
συνέσεώς ταύτης ἀπεσφράφηκα καὶ ἐμίσησα καθὼς σφρά-
ταν κακίας . (1)

105: „ Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος
„ σου , καὶ φῶς ταῖς τριβόις μου .

Ὁ νόμος σου , λέγει , Κύριε , μὴ ὁδηγῆται
τὰ καλὰ , ὡς ἂν ἑνὸς λύχνος καὶ ἑνὸς φῶς , ἐστὶς
μέσα εἰς τὴν νύκτα τῆς ζωῆς ταύτης , καὶ εἰς τὸ σκο-
τος τῶν παθῶν , δεικνύει εἰς ἐμένα τὴν σφάτταν τῆς
ἀρετῆς , καὶ δὲν μὴ ἀφίνει νὰ σκοταῖζω εἰς τὴν ἀ-
μαρτίαν . πόδα δὲ καὶ τρίβους ὀνομαζαὶ τὴν σφά-
τταν , ἥτις φέρει πρὸς τὸν Θεὸν τοὺς περιπατοῦντας
ἐν αὐτῇ . νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως . ὅτι ὁ διὰ Μωσέως
νόμος , σωματικῶς μὲν καὶ κατὰ τὸ γράμμα λαμβαν-
ομένου ἐν τῇ πρακτικῇ ἀρετῇ . πνευματικῶς δὲ νοου-
μενος , φῶς γίνεται εἰς ἐκείνους , ὅπου ἀναδίδουν εἰς
τὴν Θεωρίαν καὶ γινώσκιν . (2)

106: „ Ω·

ξωθεν , διὰ τὸ γλυκὺ ἔστι προσήκον τῆς λέξεως . ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ τὴν κολακείαν , ἥτις ἐπὶ τὰς ἡδονὰς παρορμᾷ καὶ προ-
τρέπει . ὑπὲρ ταύτην οὖν γλυκέα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ τῷ σφραγισμένῳ τοῦ δικαίου καὶ τῷ λαύρῳ , διὰ τὴν κατάποσιν :
τούτοις τὴν ἐργασίαν . ὁ γὰρ τῶν νομίμων ἐργάτης , ἀρέσκειται τοῖς σφύζουσιν , καὶ οὐχὶ τοῖς τέρπουσιν ἡδεται .

(1) Ἄλλος δὲ λέγει . „ Ἀπεσφράφην , φησι , πᾶσαν κακίαν , διὰ τῆς τῶν κρείττωνων παραθέσεως βδελυκτὴν αὐ-
τὴν ὄρων καὶ δλέθριον , καὶ παντὸς μίσους ἀξίαν . καὶ ὁ Θεοδότης . „ Συνεὶς τίσιν ἀρέσκη , ἀπεσφράφην ἀπαντα τὰ
τῆς κακίας εἶδεν .

(2) Ἐφ' ἧς ὁ Κύριλλος . „ Δεῖ οὖν τοῖς θεοῖς λόγοις ἐντροφῆν ἀκαταλήκτως , καὶ λύχνον ὡς περὶ τινα ποιῆσθαι
τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν . καὶ ὁ Ἀθανάσιος . „ Ὁ ἐν τῇ φωτὶ τοῦ θεοῦ νόμου περιπατῶν , ὁρῶν καὶ ἀπρόσκοπον πο-
ρεῖαν ποιεῖται , ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκοτῇ τῷ ἐπὶ γῆς χωρῇ . Παῦλος γὰρ δεικτικῶς εἰπών . „ Πρὸς τοὺς κοσμονό-
τορας τοῦ σκοτους τοῦ αἰῶνος τούτου , διὰ τοῦ σκοτους τὸν ὑπὲρ γῆς ἀέρα παρήλασεν . ὥραον δὲ εἶναι καὶ τὸ ὁμοίω-
μα , ὅπου φέρει ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγων . „ Ὡς περὶ οἱ ναυτιλλόμενοι τὴν ὁδηγίαν τοῦ πλοίου λαμβάνουσιν ἐν
νυκτὶ ἀπὸ τῆς ἀρκτου , ἢ τινος ἄλλου τῶν ἀειφανῶν ἀστέρων , καὶ τούτοις αἰεὶ τεκμαίρονται τὴν εὐθύτητα . οὕτως καὶ ὁ
θεὸς τισὶ ἄστροις περιφανέει ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου κατευθυνόμενος , οὐ δίδωσιν ὑπὸν τοῖς ὁφθαλμοῖς . ἵνα ἔχη
διαρκὴ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν ὁδηγίαν . ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἀπαντὶ ἀπλῶς εὐκατόρθωτος ἡ ἀρετὴ , οὐδὲ πᾶσιν ὁ τῆς δι-
καιοσύνης τρόπος εὐσύνωπος , τίς ἂν ἡμᾶς σοφὸς ἀποφανεῖ ; καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐναργὲς καταστήσει ; ἵνα γινώσκοντες ἐπι-
τελέσωμεν , ἢ δυνάμετι Χριστὸς , καὶ τὰ αὐτοῦ θεοσιμόματα : ἥτοι τῶν Εὐαγγελικῶν κρυμμάτων τὸ φῶς . εἰδέναι
δὲ χρὴ κατὰ τὸν Θεοδώριον , ὡς ὁ μὲν νόμος , λύχνος ὀνόμασαι . μόλις γὰρ ἐν ἑθνοῖς καθήγαγεν . ὁ δὲ Σωτὴρ ,
ἥλιος δικαιοσύνης πᾶσαν φωτίζων τὴν οἰκουμένην , κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον . „ Λύχνος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ , ὃν
παρεδέξατό τις , δι' οὗ πεπίστευκε τῷ Θεῷ . οὗτος οὖν ἔσω καίμενος , καὶ μηδέποτε σβεννύσθω . „ Φῶς γὰρ δι-
καίαις διαπαντὸς , φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται . (Παρ . ιγ' . 9 .) ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου λύχνος ἦπτετο .
ἵνα οἱ λατρεύοντες τῷ Θεῷ βλέπωσι τὸν λύχνον , καὶ τὰς λατρείας ἐπιτελῶσι , φωσιζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ . οὕτως ἐν τῇ
ἐκκλησίᾳ λύχνος ἦπτεται . καὶ ὁ Θεόδωρος . „ Εἴ τις ἔχει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ , καὶ χρῆται αὐτῷ ἐν πάσῃ πράξει ,
ὡς ἐστὶν εἰπεῖν , καὶ ἕκαστον βῆμα ἐπαίρων τὸν πόδα πρὸς τὸ περιπατεῖν . οὗτος οὐ δύναται προσκοφῆαι . ἔχει γὰρ
τὸν λύχνον , καὶ χρῆται αὐτῷ . εἰδὲ παρεδέξατο μὲν τὸν λύχνον , καὶ πιστεύει αὐτῷ δοκεῖν , οὐ παραλαμβάνει δὲ αὐ-
τὸν ἐν πάσῃ πράξει . καὶ ἐν παντὶ διαβήματι αὐτοῦ οὐ σκοπεῖ μετὰ τοῦ λόγου , ποῦ θεῖν τὸν πόδα τῆς αὐτοῦ ψυ-
χῆς . οὗτος ἀμαρτάνει διπλὴν ἀμαρτίαν . ὅτι ἔχει τὸν λόγον , καὶ ὅτι οὐ χρῆται αὐτῷ πανταχοῦ . ἐλθέντος γὰρ τοῦ
λόγου ἀπὸ τῶν οὐρανῶν , ἕκαστος τῶν πιστευόντων , μὴ μειομένην ἐκείνου , ἀνῆλθεν ἀπ' ἐκείνου ἐν ἑαυτῷ τὸν λύχνον
καὶ τὸ φῶς . καὶ οὕτως ἀπ' ἑνὸς φωτός , πολλοὶ γεγόνασι λύχνοι . ἐν παντὶ οὖν καιρῷ , εἴτε ἐν λόγῳ , εἴτε ἐν ἔργῳ .
εἴτε ἐν διαλογισμῷ χρισάμεθα τῷ λύχνῳ ἐμπροσθεν ἡμῶν . οὐδεὶς γὰρ , φησι , λύχνον ἄψας , καλύπτει σκεύει
(Ματθ . ε' . 15 .) Καὶ ὁ Τιμόθεος . „ Ἡ τῶν λύχνων χρῆσις ἐν νυκτὶ παραλαμβάνεσθαι εἴωθεν . ἐπειδὴ
ποίνων νυκτὶ , διὰ τὴν σύγχυσιν καὶ τὸ σκοτὸς τῆς ἀμαρτίας , ἡ παρούσα πολιτεία παρέοικε , λύχνος ἡμῖν ὁ νόμος

106 : „ Ὁμῶσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξαι·
„ ὅθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου·
„ νῆς σου·

ἐκεῖνον, ὅπου εἶναι γεγραμμένος εἰς τὸ λευϊτικόν, ὅποιός τις αὐτὰ (τὰ προσάγματα) ἀνθρώπος, ἡσυχάζει ἐν αὐτοῖς. (Λευϊ. ιη. 5.) (2)

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐγνώρισα μὲ τὴν δοκιμήν τὴν ὠφέλειαν, ὅπου ἔχουν αἱ ἐντολαὶ σου Κύριε, διὰ τοῦτο ὡμῶσα : ἦτοι ἀληθῶς ὑποσχέθηκα, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἔκαμα ἀμετακίνητον, διὰ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. γὰρ ἐννομαζέτω τὴν σερέωσιν τοῦ ἀνωτέρω ὅρκου : ἦτοι τῆς ὑποσχέσεως. (1)

107 : „ Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα Κύριε,
„ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου·

108 : „ Τὰ ἐκούσια τοῦ στόματός μου εἰς
„ δοκῆσιν δὴ Κύριε, καὶ τὰ κρίματά σου διδάξόν με.

Ἀπόδεξαι, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ φέρε εἰς ἀγαθὴν ἐκβασιν τὰς ὑποσχέσεις, ὅπου ἔκαμα, ὅχι κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐκούσιον μου προαίρεσιν καὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μου. αὗται δὲ ἦτον, τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. ἔθεν διδάξόν με τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου, αἱ ὅποιαι εἶναι δυσκολοκατάληπτοι. Τὰ κρίματα γὰρ, φησι, Κυρίου, ἄβυσσος πολλή. (Ψαλ. λθ. 6.) ἢ διδάξόν με τὰς ἐντολάς σου βαθύτερον. (3)

Πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν, λέγει, ἔταπεινώθηκα Κύριε, εἴτε ἀπὸ τὴν σωματικὴν ταλαιπωρίαν μου, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν θεληματικὴν κακοπαθειάν μου. ἔθεν ἐπειδὴ τόσον ἐταλαιπωρήθην, ζωοποίησόν με Κύριε, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὅπου ἔδωκες, ὅτι νὰ βοηθῇς τοὺς κακοπαθοῦντας. ἢ καὶ κατὰ τὸν λόγον

109 : „ Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσὶ σου διαπαντός καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Εἰς

παρὰ Θεοῦ δεδωρηται, προσκόπτειν οὐ συγχωρῶν τοὺς πρὸς αὐτὸν ὀδυνώμενους. ὅς τις ἔφωσται ταῖς ἡμετέραις τριβούλις γίνεται : ταῖς πορείαις δηλαδὴ καὶ ταῖς πράξεσιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς. ἢ Ὅρκον πολλαχοῦ τὴν ἀμετάθετον περὶ ἐκάστου πράγματος βεβαίωσιν ἡ Γραφὴ ὀνομάζει, ὡς ἐνταῦθα. τὴν γὰρ βεβαίαν τῆς ψυχῆς κρίσιν καὶ ἀμετακίνητον, ὅρκον ἐκάλεσεν. ἐπειδὴ ὅρκῳ βεβαιούται τῶν πραγμάτων τὰ πλεῖστα. ἔφησα δὲ εἶπεν, οὐχὶ τοῦ παραβῆναι, ἀλλὰ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου. χρησίμων δὲ τὸ ῥητὸν πρὸς τοὺς ὀδυνώμενους πρᾶξαι τε καὶ εἰσελθεῖν, εἰ πράττειν. λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης. ἢ Τὸ εἶπαι ἐνταῦθα, τὸ βεβαίως εἶσαι δηλοῖ, καὶ τὸ ἐμῶσαι τὸ ἀμεταθέτως τοῦτο προθέσθαι, καὶ ἀπαράβατον φυλάττειν τὸ ἔργον. ἔφησα δὲ φησὶν ὁ δίκαιος τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ τῇ ἐμῇ ψυχῇ. καὶ ὅταν αὐτὰ γένηται, γίνεται ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον. ἢ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα. (Παρ. ιβ'. 3.)

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει. ἢ Εἰ καὶ εἶχον, φησὶν, ὑπόθεσιν τοῦ ἐπαίρεσθαι, ὡς βασιλεὺς καὶ σοφὸς καὶ Προφήτης. ἀλλ' ἔταπεινώθην ἕως σφόδρα. ὁ Θεὸς γὰρ ὑπερφάνοις ἀντιτάσσεται ταπεινοῖς καὶ δίδωσι χάριν. (Παρ. γ'. 34.) Καὶ ὁ Θεόδωρος. ἢ Ταπεινώσις ἕως σφόδρα, ἡ τῶν ἀμαρτημάτων εἰκότως ἐστὶν ἐξαγορεύσις. τὸ γὰρ μὴδὲ χρῆζειν ἐλέγχων, ἀλλ' αὐτὸν ἐκυπτόν τινα κατηγορεῖν, ὑπερβολὴ ἐστὶ ταπεινώσεως. τοῖς τοῖς ζωοποιεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ λόγιον ἐπαγγέλλεται, ὡς ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπία χρωμένου πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐξαγορεύσιν. ἢ Ἐξαμολογέσθαι γὰρ, φησὶ, τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει. ἢ Ἐπειδὴ τῶν ἀμαρτημάτων, τὰ μὲν προαιρετικὰ τυγχάνει, τὰ δὲ ἀπροαίρετα συμβαίνει δὲ καὶ διὰ τοῦ σώματος σφάλλονται πολλάκις, οὐ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρόληψιν, ἢ ἀγνοίαν. ἢ κατεῖλε τὸν Θεὸν τὰ κατὰ προαίρεσιν αὐτῷ λαλούμενα μὲν ἀποδέχεται. ἐν δὲ τούτοις ἢ καὶ τὸ ἐμῶσαι τοῦ φυλά-

Εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, ἐγχειρίζω καὶ παραδίδω πάντοτε τὴν ψυχὴν μου. καὶ ἐσένα κάμνω φύλακα καὶ ὑπερασπιστὴν καὶ κυβερνήτην αὐτῆς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου, διὰ νὰ μὴ ἐκπέσω ἀπὸ τὰς χειρὰς σου. (1)

110 : „Εἰς τὸ ἀμαρτωλοὶ παγίδα μοι.
καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλά-
νθην.

Οἱ ἀμαρτωλοὶ, λέγει, Δαίμονες, καὶ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι ἐβάλον εἰς ἐμένα παγίδα, σπου-
δαζόντες διὰ νὰ μὲ πιάσουν. ἐγὼ ὅμως δὲν ἐπλανέ-
θηκα, οὐδὲ ἐπαρασάλευσα ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου,
φοβούμενος μήπως μακρύνωται ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου

πέσω μέσα εἰς τὴν παγίδα τῶν ἀνωτέρων ἀμαρτωλῶν.
διότι ἐκεῖνος ὅπου περιπατεῖ εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς
τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν πέπτει εἰς τὰς πα-
γίδας. (2)

111 : „Εκληρονομῆσα τὰ μαρτύριά σου
εἰς τὸν αἶωνα, ὅτι ἀγαλλίαμα τῆς
καρδίας μου εἰσὶ.

Κληρονομίαν, λέγει, παντοτινὴν ἐγὼ ἔλα-
βόν Κύριε, τὰς ἐντολὰς σου, καὶ κέρδος, ὅπου δὲ
δύναται τις νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ λόγου μου. δείχνει
δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν ἀγάπην
ὅπου εἶχεν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. (3)

112 : „Ε-

λάσασθαι τὰ κρίματα. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, καὶ Ὁριγένη. πᾶν τῆς ἀρετῆς κατορθώματον, τὰ
πλεῖστα μὲν οἱ θεοὶ νόμοι διαγορεύουσιν. ἕνα δὲ καὶ ἡ γνώμη προσέθισιν, ἡ καὶ δὴ προσηγόρευσα. τὴν μὲν
γὰρ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην οἱ Εὐαγγελικοὶ νόμοι διαγορεύουσι. Παρθενία δὲ καὶ ἡ ἀκτιμοσύνη, καὶ ὁ μόνηρος
βίος καὶ ἡ ἐν ἐρήμοις διαγωγή, τῆς γνώμης ἔργα, τὸν νόμον ὑπερῆλθοντα. τὰ τοιαῦτα τοῖνυν ἐκούσια προσηγόρευ-
σεν. καὶ εὐχεταὶ ἀποδοχῆς ἄξια γενέσθαι παρὰ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Κυρίλλος. „Ἀδέσποτον ἡ ἀρετὴ καὶ ἐκού-
σιον, καὶ ἀνάγκης ἀπάσης ἐλεύθερον. τοιοῦτος ἦν ὁ Δαβὶδ, ὁ τὰ ἐκούσια μόνον τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων, εὐδοκί-
ῃ τῷ Θεῷ προσευχόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος. „Ἡ ψυχὴ τινος ἐν χειρὶ Θεοῦ ἐστίν, εἴ ποτε ἐν κινδύνῳ γεγένηται. ἐγὼ οὖν,
φησιν ὁ δίκαιος, καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω. καὶ κινδυνεύω διὰ τὸν λόγον σου, διὰ τὴν ἀληθειάν σου. καὶ διὰ ταῦτα
ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χειρὶ σου διαπαντός. οὐ γὰρ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου ἐποίει με ἐπιλαθίσθαι τοῦ νόμου σου.
καὶ ὁ Θεὸς δὲ. „Μείζων τῆς προθυμίας ἀποδείξεις, τὸ διὰ κινδύνων ἰόντα, μὴ ἀφίστασθαι τοῦ νόμου. καὶ ἐν
ἐπιβουλαῖς ὄντα, μὴ ἀφέλκεσθαι τῷ δικαίῳ, ὅργη καὶ παροξυσμῷ τῷ πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας. Καὶ ὁ Ἀνώνυμος
„Εάν εἰς τὰς χειρὰς τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἀναπετάσωμεν, ὥστε ἐκεῖθεν αὐτὴν τρεφῆναι, καὶ ζῶναι, καὶ τι-
μῆναι, καὶ δόξαν προσδέχεσθαι, λήθην τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ὑπομενούμεν. καὶ δὲ αὐτοῦ μεμνη-
σόμεθα, οὐδενὸς ἡμᾶς τῶν βιωτικῶν ἀμελήσει τῶν θείων ἀναγκάζοντες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης. „Παγίδας οἱ ἀμαρτωλοὶ πολλὰς τοῖς δικαίοις καὶ διαφόρους ῥάπτουσιν. ὅταν τῷ Ἰω-
σὴφ, ἡ Αἴγυπτια καὶ οἱ ἀδελφοί. τῷ Δανιὴλ, οἱ παρὰ τοῦ Βαβυλῶνος ἐξουσίαν. ἀλλ' οὐκ ἀπεπλανήθησαν
οἱ δίκαιοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. καὶ διὰ τοῦτο τῶν παγίδων ἀνώτεροι ἐγένοντο. καὶ ὁ Θεὸς δὲ. „Ὅσοι οἱ θη-
ρεῦται τῶν ἀλόγων ζῶων ἴσθαι παγίδας. ἵνα ταῦτα λάβωσιν. οὕτως ὁ Διάβολος καὶ οἱ τούτου ἄγγελοι, παγίδων
πάντα πεπληρώκασι. καὶ ὅλος ὁ βίος μεσὸς ἐστὶ παγίδων. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, φησιν, ἔδειξαν παγίδαί μοι πανταχοῦ. ἐ-
γὼ δὲ ἐτήρουν σου καὶ τὰς ἐντολὰς, καὶ οὐκ ἀπεπλανήθην αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος. „Χαριέντως ὁ ὁμολογῶν καὶ
μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μὴ ἐπαισχυνόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἕως θανάτου ἀγωνι-
ζόμενος ὑπὲρ τοῦ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, λέγει ἂν τὰ εἰρημένα ταῦτα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης. „Ὅσοι χαίρουσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην ἀσπάζονται, οὗτοι
διαπαντὸς κληρονομῶσιν αὐτοῦ τὰ μαρτύρια, κληρὸν αὐτὰ καὶ μερίδα αὐτῇ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κτάμενοι, καὶ
διότι ἐάν πάθωσιν ἐν αὐτοῖς, εὐφραίνόμενοι. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος. „Ἀγαλλίαμα τῆς καρδίας τῶν Ἀποστόλων
ἦν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἐξήλθον ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες, ὅτι κατήχησάν ὑπὲρ τοῦ οὐ-
ρανοῦ Ἰησοῦ ἀτιμασθῆναι.

112 : „ Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου τοῦ ποι-
„ ῆσαι τὰ δικαιοῦματά σου εἰς τὸν αἰ-
„ ῶνα δι' ἀντάμειψιν .

Ἐγὼ , λέγει , ἐγύρισκα τὴν καρδίαν μου εἰς
τὸ νὰ κάμῃ καὶ πάντοτε τὰς ἐντολάς σου Κύρια , διὰ
τὸν μέγαν μισθόν καὶ τὴν ἀνταμοιβήν , ὅπου ἔ-
χει νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἐργαζομένους αὐτάς . (1)

113 : „ Παρανόμους ἐμίσησα , τὸν δὲ νό-
„ μόν σου ἠγάπησα .

114 : „ Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ
„ σύ , εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα .

Ἐγὼ , λέγει , τοὺς μὲν παρανόμους ἐμί-
σησα , τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα Κύρια , καὶ ἐγὼ
ἠλπίσα εἰς τὸν νόμον σου , ὁ ὅποιος δικαιώνει ἀνεί-
κτους , ὅπου τελειώνουν αὐτὸν . καὶ ὑπόσχεται εἰς αὐ-
τοὺς , ὅτι ἔχουν νὰ λάβουν πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς αἰ-
ῶνας . (2)

115 : „ Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ πονηρεῦσθε .
„ νοί , καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς
„ τοῦ Θεοῦ μου .

Ἀναχωρήσατε , λέγει , ἀπὸ λόγου μου ,
ἐσθὲς εἰ πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες καὶ ἄτοποι
λογισμοί , διὰ νὰ ἡμπορέσω μὲ ἡσυχίαν νὰ ἐρευνήσω
τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου . ἐπειδὴ ἡ ἐδίκησας ἐνὸς
χλησὶς μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τῶν τούτων σωτηριῶδων
καὶ κατὰ βάθος ἐρευνᾶν . (3)

116 : „ Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν
„ σου , καὶ ζήσόν με , καὶ μὴ κα-
„ ταισχύνῃς με ἀπὸ τῆς προσδοκίας
„ μου .

Βοηθήσόν μοι , λέγει , Κύρια , κατὰ τὴν ὑ-
πόσχεσίν σου . διατὶ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ σου
νὰ βοηθῇς ἐκείνους , ὅπου φυλάττουσιν αὐτόν . ἢ καὶ
κατὰ τὴν ἀπλὴν σου ὑπόσχεσιν , καὶ ζωοποιήσῃς με
διὰ τῆς σῆς ἐπισκέψεως , καὶ μὴ με κάμῃς νὰ ἐντρα-
πῶ τὸ ὅποσον θέλω πάθω , ἀλλ' ὡς ἀποτύχω τὴν ἐλπίδα
ὅπου ἔχω εἰς ἐσέ διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς . (4)

117 : „ Βοη-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Εὖ δὲ τὸ ἐκλίνα . Ἦ αὖτε τὸ πρᾶγμα τὸ πρᾶγμα γὰρ εἶπε τὸ τῆς ψυχῆς βου-
λευτήριον . κατέχει δὲ τὴν τρυφήν ὁ νοῦς , ἡγεμονεύει λαχόν , καὶ οἷς ἐν τύχῃ προσέμενος , ἀνάγκη κλίνειν τὰ
τῆς διανοίας ζυγά . τοῦτο δεδραμένον ὁ Προφήτης ὁμολογεῖ . κύριος γὰρ φησὶν , ὡς ἐμαυτοῦ , ὅπου βούλομαι ,
κλίνει τὴν καρδίαν , μετέφερα ταύτην ἐπὶ τὰ προσάγματά σου . σκοπὸν ἐμαυτῷ θέμενος τὴν παρὰ σοῦ ἀντιμι-
σθίαν . λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος . „ Ἡ δὲ ἀμοιβὴ βασιλεία Θεοῦ ἐστὶ , καὶ τὰ ἀγαθὰ , καὶ ὁφθαλμοὶ οὐκ εἶδε καὶ οὐκ
οὐκ ἤκουσε , καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη . καὶ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοὺς ἀγαπῶσιν αὐτόν .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ . „ Ὅτι παρανόμους λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἵματος τούτου . ἢ τοὺς ἀρ-
χιερεῖς τῶν αἱρέσεων . ἢ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τοὺς παρανομεῖν ὑποτιθεμένους . ἐπειδὴ δὲ δυνάμεις ἔχει ἡ ψυ-
χή , δι' ἣν ἀγαπᾷ , καὶ δι' ἣν μισεῖ . ἔργον δὲ , ταύταις κατὰ λόγον χρῆσθαι . ἐσεμνύατο δὲ ὁ Προφήτης , ὡς
τὴν μὲν δύναιμι τῆς ἀγάπης ἀντιθεῖς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ . τὴν δὲ δύναιμι τοῦ μισεῖν , τοῖς ἐναντίοις τοῦ νόμου .
διὰ τοῦτο φησὶ πρὸς Θεὸν , ὅτι οὐ δίχα τοῦτο τῆς σῆς βοηθείας κατέφθασα . ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπολαύσεως ἰσχυρῶς . ὁ
δὲ Χρυσόστομος εἶπε . „ Ταῦτα τὰ καυχήματα πᾶν ἀγίου , καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ λέγει . „ Ὁδὸν τοῦ
μισοῦντός σε Κύρια ἐμίσησα , καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετικίμην ; ὡς περὶ γὰρ ὁ ἀγαπῶν τὸ φῶς , καὶ σκότος ἀ-
πεχθάνεται . οὕτως ὁ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀγαπῶν , τοὺς παρανόμους λογισμοὺς καὶ πράξεις μισεῖ .

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀνώνυμος . „ Τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς , φησὶν , ὡς περὶ γὰρ ὁ ἀγαπῶν τὸ φῶς , καὶ σκότος ἀ-
πεχθάνεται . οὕτως ὁ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀγαπῶν , τοὺς παρανόμους λογισμοὺς καὶ πράξεις μισεῖ .

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος . „ Εἴπων ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ πονηρεῦσθε , ἀκολουθῶν τὸν Θεὸν εἰς τοῦτο ἐπικαλεῖ-
ται .

117: „Βοήθησάν μοι καὶ σωθῆσμαι·
καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιομασί
σου διὰ παντός.

ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἀποστατοῦν ἀπὸ τὰ δικαιώμα-
τά σου. διὰ τὸ αὐτοὶ ἐνθυμούμενοι τὸ νὰ παρανομοῦν,
διὰ τοῦτο δὲν φυλάττουν τὸν νόμον σου (2)

Ἐάν, λέγει, ἐσύ μοι βοηθήσῃς Κύριε, ἐ-
γὼ θέλω σωθῶ ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ὀρατῶν καὶ
ἀοράτων ἐχθρῶν μου. καὶ ἀκολουθῶς θέλω μελετῶ
πάντοτε εἰς τὰ δικαιώματά σου. (1)

119: „Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πᾶν-
τας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς,
διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά
σου.

118: „Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀπο-
στατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιοματων
σου, ὅτι ἀδίκον τὸ ἐνθύμημα αὐ-
τῶν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσοχάσθηκα, πῶς ἔλοι οἱ
ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς εἶναι παραβάται τῶν ἐντολῶν σου.
ὅθεν διὰ νὰ μὴ γένω καὶ ἐγὼ παραβάτης, διὰ τοῦ-
το ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε. τῆς γῆς δὲ εἶ-
πε. διὰ τὸ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν. ἢ διὰ τὴν
ἐν τῇ γῇ ὄντες, ἁμαρτάνουσιν. (3)

Ἀπεσράφης, λέγει, Κύριε, ὡς ἄχρηστος,

120: „Κα-

ται· ὡς ἂν τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀπελαθεῖν τῆς ἐκυτοῦ ψυχῆς οἱ πονηρεῖς· σχολῆς τε τυχόν, τῆς κατὰ Θεὸν
ζωῆς τε καὶ σωτηρίας τύχοι, καὶ μὴ ἀποπέσοι τῆς ἐκυτοῦ προσδοκίας. κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „Προσδοκία τῶν
ἀγίων ἢ αἰώνιος ζωὴ· ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅταν οὖν τις ἀνάξιος γένηται, μὴ ἐπόμενος, ὃ ἔδοξε πεπιστευμέναι
λόγῳ, κατασχύνεται ἀπὸ τῆς ἐκυτοῦ προσδοκίας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καὶ γὰρ τυχὼν τῆς σωτηρίας, τῶν σῶν δικαιοματῶν οὐκ ἀμελήσω· ἀλλὰ δικ-
παντὸς τὴν τούτων μελέτην ποιήσομαι· μελέτην δὲ λέγει, οὐ τὴν ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἔργοις. καὶ ὁ
Ἀπολλινάριος· „Ἀνωτέρω μὲν εἴρηται· „Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτορ μου εἶ σύ· ἐνταῦθα δὲ βοηθῆσόν μοι·
οὐκ ἀρκεῖ μοι, φησιν, ἡ βοήθεια, ἣν βεβοηθήμην, δέομαι δὲ βοηθείας ἔτι· ἀδιαλείπτως βοηθῆσόν μοι· τὸ δὲ
σωθῆσμαι, οὕτω τέλειον, ὅσον ἐσμὲν ἐνθάδε· ὅταν δὲ ἀπαλλαγῶμεν τούτου τοῦ βίου, τότε σωθῆναι ἔσιν, ὅ-
ταν ζῶμεν μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων. ὁ δὲ Ἀδώνυμος· „Διαπαντὸς; τούτέστιν οὐ μόνον ἐν τῇ αἰῶνι τού-
τῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέλλοντι· καὶ γὰρ ἐκεῖ μέλλομεν μελετᾶν τὰ δικαιώματα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· οὐκέτι κα-
τὰ τὴν σκιά, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Οὐ ταυτὸν εἶς τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀποστατεῖν· ὁ ἀποστατήσας, ἀπέστη τέλεον τοῦ
θεοσεβεῖν, τοῖς δὲ τοιούτοις εἴρηται· „Οὐαὶ τέκνα ἀπασάται· (Ἦσ, λ'. 1.) καὶ πάλιν· „Οὐαὶ αὐτοῖς
ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. (Ἦσ. ζ'. 13.) τοὺς οὖν τοιούτους παιδεύων, οὐ μασιζῶν ἔτι κατὰ τοὺς ἀγα-
πωμένους ἡνὲς παρ' αὐτοῦ, ἐξουθενεῖ φάσκων πρὸς ἑαυτὸν· „Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου καὶ ἡ κακία σου ἐλεγ-
ξει σε· (Ἰερ. β'. 19.) „Ἀλλ' ἐγὼ, φησιν ὁ Θεοδώριτος, πολλὴν περὶ τὰς σὰς ἐντολάς σχίσω τὴν προθυ-
μίαν, ἐπονεϊδίζους καὶ καταγελάσους καὶ ἀποβλήτους τοὺς τούτων παραβάτας εἰδώς· τοῦτο γὰρ τὸ τέλος, κατὰ τὸν
Ἀθανάσιον, τῶν ἀθετούντων τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ἐξουθενούνται γὰρ· καὶ τὸ αἶτιον; ὅτι ἀδίκον τὸ ἐνθύμημα
αὐτῶν, τὸ πατῆσαι βουλεύσασθαι τὸν Θεὸν νόμον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Αὐτὸ δὲ τοῦ, παραβαίνοντας ἐλογισάμην, ὁ Θεοδοσίω εἶπεν· εἰς οὐδέν· ὁ δὲ
Ἀκύλας· συμφύλα· ὁ δὲ Σύμμαχος· σκωρίαν· ὁ δὲ Προσήτης δεδήλωκεν, ὡς ἐξουδεῖν καὶ αὐτὸς τῇ Θεῷ πα-
ραπλησίως τοῦ παραβάτας· καὶ ὡς περὶ τινος σκωρίαν ἀπερίμεινον, καὶ ἄχρηστα σέμφυλα ἀποδοκιμάζων, πᾶσαν προ-
θυμίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν Θεῶν λογίων εἰσέγευκεν· ἅτε δὴ τὴν τῆς παρανομίας ζημίαν εἰδώς· ὁ δὲ Ὀρι-
γένης λέγει· „Παραβάται λέγονται· μὴ μόνον οἱ μετὰ τὴν πίσιν ἀποσάντες· ἀλλὰ καὶ οἱ ὅπως ποτεοῦν ἁμαρ-
τάνοντες· ἁμαρτωλοὶ δὲ ἡς γῆς, οἱ ἐπὶ γῆς ἡμαρτηκότε, ἄθεργοι· ἄλλοι γὰρ ἁμαρτωλοὶ οὐρανοῦ, πρὸς οὐρανὸν
μὴ ἢ παλιν, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἁμαρτάνοντες, ὕψιστον καὶ ἐπὶ
γῆς.

120 : „ Καθίσσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς
 „ σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμα-
 „ των σου εφοβήθην .

λήλου τιθέμενα . διὰ τοῦτο , ὡς δίκαιον κρινάμεθα ,
 μήμε παραδῶσθαι εἰς ἐκείνους , ὅπου μὲ ἐπιβουλεύ-
 ονται ἀδίκως . μηδὲ οἱ πορανομοὶ ὡς κατακυριεύσουσι
 ἐμένα τὸν ἔννομον .

Ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν , λέγει , ὅπου ποιῶ
 εἰς τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου Κύριε , εφοβήθηκα μὲν
 κατὰ τὴν ψυχὴν , δὲν ἔχω δὲ καὶ τὸ σῶμα συσελλό-
 μενον μὲ τὸν τοιοῦτον σωτηριώδη φόβον . διὰ τοῦ-
 το λοιπὸν σὺ κάρφωσον καὶ νέκρωσον αὐτὸ ἀπὸ τῶν
 φόβου σου , διὰ νὰ μὴ μετακινήται πλέον εἰς ἀτά-
 κτους ὁρμὰς , καὶ ἀτόπους πράξεις . (1)

121 : „ Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην·
 „ μὴ παραδῶς με τοῖς ἀδικουσί με .

Ἐγὼ , λέγει , ἔκαμα κρίσιν δίκαιαν Κύριε·
 τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κρίμα καὶ ἡ δικαιοσύνη , ἐκπαράλ-

122 : „ Ἐκδέξαι τὸν δοῦλόν σου εἰς ἀγα-
 „ θόν , μὴ συκοφαντησάτωσάν με ὁ
 „ περὶφάνοι .

Μακροθύμησον , λέγει , Κύριε , εἰς ἐμένα
 τὸν δοῦλόν σου διὰ ἀγαθόν : δηλαδή , ἵνα δια μα-
 τανοίας καθαρᾶς καὶ αἰθνηθῆς δυναθῶ νὰ ἀποπλύνω
 τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας μου , καὶ ἄς μήμε συκο-
 φαντήσουν οἱ ὑπερήφανοι : ἥτοι οἱ ὑπερόπται τοῦ ἔδι-
 κοῦ σου νόμου καὶ καταφρονῶνται . πῶς δηλαδή ἐγὼ
 ταλαιπωροῦμαι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἀπλῶς καὶ κατὰ
 τύχην , καὶ ὅχι διὰ τὴν τολμηθεῖσαν παρ' ἐμοῦ ἁ-
 μαρτίαν . ἢ ἄς μὴ με συκοφαντοῦν , πῶς ματαίως
 μετανοῶ . ἢ πῶς ματαίως ἐλπίζω σωτηρίαν .
 (2)

123 : „ Οἱ

γῆς τοῦτο ποιοῦσι . ἢ ὁ Ἀδύμκος . „ Πᾶς , φησιν , ἀμάρτανος , ἐν τοῖς τοῦ νόμου παραβάταις ταχθήσεται ,
 εἴτε βραχύ τι παραβαίνει τοῦ νόμου , εἴτε μέγα . διὰ τοῦτο ὁ Θεολόγος Ἰωάννης ἔγραψε . „ Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν
 ἁμαρτίαν , ἢ τὴν ανομίαν ποιεῖ . ἢ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ανομία . (Ατ . Ἰω . γ' . 4 .)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει . „ Φόβος ἄρα ψυχῇ καθάρσιον , κατὰ τὴν εὐχὴν τοῦ Προφήτου ὡς ὅπου φό-
 βος ἐνοικεῖ , ἐκεῖ ψυχῆς ἀπασα καθάρσιος ἐνδρυσται , πάσης πονηρῆς πράξεως ὑποφυγούσης , τῶν τοῦ σώματος
 μελῶν κινηθῆναι πρὸς ἀτόπους ἐνεργείας μὴ δυναμένων , διὰ τὸ τῷ φόβῳ κεκαθλησθῆναι . ὡς γὰρ ὁ ἐμπειρηγὸς
 ἔχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς ἡλούς τοὺς σωματικούς , ἀνεύρηγτός ἐστιν , ὑπὸ τῶν ὁδυνῶν κατεχόμενος . οὕτως ὁ τῷ φόβῳ τοῦ
 Θεοῦ ἀπειλημένος . οὐκ ὀφθαλμῷ χηρῆσθαι πρὸς ἃ μὴ δεῖ . οὐ χεῖρας κινῆσαι πρὸς ἀπηγορευμένους προξενί-
 οὐχ ὅπως μικρὸν , ἢ μεῖζον ἐνεργῆσαι παρὰ τὸ καθήκον δυναται , ὅταν ἁδύνηται τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἀπειληθέντων
 ἐλπεπαρμένος . ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει . „ Τὸ καθίσσον ἀντὶ τοῦ πῆξιν νοεῖται . πῆξιν οὖν , φησιν , εἰς ἀγνεί-
 αν τὰς σάρκας μου . ἢ ὁ Ὡριγένης . „ Ὁ καθιλούμενος σταυροῦται . ζητῶ οὖν τὸν Σταυρὸν . ἢ ζητῶ , μὴ πο-
 τε ὁ Σταυρὸς ἐστὶν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ . ἢ γὰρ εἶπεν ὁ Σωτὴρ . „ Ὅς ἂν μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ , ἢ ἀκαλου-
 θῇ ὀπίσω μου , οὐκ ἔστι μου ἄξιος . ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν τελειότερον τὸν ἀγαπῶντα τοῦ φοβούμενου , ἢ ὅπου εἰ-
 σέλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη , ἔξω βάλλει τὸν φόβον . ἐπεὶ τοίνυν εἰσρέκεται καθιλούμενος ἐκ τοῦ φόβου ὁ δίκαιος , ζη-
 τῶ . μὴ ποτε ὁ μὲν σταυρούμενος φοβῆται , καθιλούμενος ἐκ τοῦ φόβου . ἵνα νεκρωθῇ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς .
 ἥνικα δ' ἂν ἔλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη , καθαιρεῖται ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ , θάπτεται , ἐκ νεκρῶν ἐγείρεται . ἵν' ἐν καὶσ-
 τῇ ζωῇ περιπατήσῃ , οὐκέτι κατὰ φόβον , ἀλλὰ κατὰ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Πίστευον , φησιν , ὑποσχέμεθα τῷ δούλῳ σου . οὐκ ἔστι ἀνάδοχος ἢ ἐγγυητὴς γε-
 νοῦ τῆς ἐμῆς ὑποσχέσεως , ὅτι σου σπουδάσω ἐκπληρῶσαι τοὺς νόμους . ἐπειδὴ δὲ ἀγγελίᾳ ἡ συκοφαντία , καὶ μέ-
 γαν ἔχη μισθὸν , βυσθῆναι ταύτης αἰτεῖ , ἢ μάλιστα τῆς τῶν ἀλαζόνων ἢ δυνατῶν . ὅσα ἢ χαλεποτέρα . ἐδικία
 γὰρ προσλαβὼσα τὴν δυναστείαν , μεῖζονα τὴν λαβὴν ἐργάζεται . ἀναγκάτως δὲ κατὰ τὸν Εὐσεβίου παρεκάλει
 τὸν Θεὸν ἀνάδοχον ἑαυτοῦ ἢ ὡς περ ἐγγυητὴν γενέσθαι . ἵνα αὐτὸς ἢ φύλαξ αὐτοῦ γένῃται , τῆς δὲ ἐπὶ τὴν
 γυ-

123 : „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ λήσσης, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. (2)
 „ σωτηριὸν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιόν
 „ τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἀτόνησαν, λέγει, καὶ ἀπέκαμον οἱ ὀφθαλμοί τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες εἰς τὴν βοήθειαν ἐκείνην, ὅπου ἐλπίζω νὰ μοι χαρίσῃς. καὶ εἰς τὴν ὑπόσχασιν τῆς δικαιοσύνης σου. (1)

124 : „ Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κα-
 „ τα τὸ ἔλεός σου, καὶ τὰ δικαιώ-
 „ ματά σου δίδαξόν με.

Κάμε, λέγει, Κύριε, ἔλεος εἰς ἑμένα τὸν δούλόν σου, καθὼ εἶσαι ἐλεημιών. ἢ κάμε εὐεργεσίαν εἰς ἑμένα μὲ τὸ ἔλεος σου. καὶ ἀφ' οὗ μὲ εἰ-

125 : „ Δοῦλός σου εἰμὶ ἐγώ. συνέτισόν
 „ με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά
 „ σου.

126 : „ Καίρως τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ·
 „ διεσκεδάσαν τὸν νόμον σου.

Ἐγὼ εἶμι, λέγει, δούλός σου Κύριε. καὶ ἂν με συνέτισῃς, θέλω γνωρίσω τὰ μαρτύριά σου. (3) Καίρως δὲ εἶναι εἰς ἐσέναν τὸν Κύριον. νὰ καὶ τίς; ἐκδίκησιν δηλαδὴ. (τοῦτο γὰρ ἔλλειπει καὶ πρέπει νὰ νοητῇ ἐξωθεν) ἐπειδὴ καὶ οἱ παρὰ νόμοι ἐκατάργησαν καὶ παρέβησαν τὸν νόμον σου. (4)

127 : „ Διὰ

ἐργῶν, πρὸς τὸ μηδενίαν λαβὴν παρασχεῖν τοῖς ἐνεδρεύουσιν αὐτῷ συκοφανταῖς. λέγει δὲ ὁ Ὀργιγένης· „ Πῶς συκοφαντοῦσιν αἱ πονηραὶ δυνάμεις; αὗται ἐνήργησαν ἔπεισαν· ἵνα ἀμαρτωλὸς γένωμαι· ἢ αὗται μοι κατήγοροι γίνονται, ὅλην τὴν αἰτίαν τῶν ἀμαρτημάτων εἰς ἐμέ ἀναφέρουσαι· λέγει δὲ ἡ Δύδυμος· „ Ὁ ποιήσας κρίμα ἢ δικαιοσύνην· οὐ παραδίδεται τοῖς ἀδικήουσιν αὐτόν· ἐκδέχεται γὰρ αὐτὸν δούλον αὐτοῦ γενόμενον ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθόν, ἢ οὐκ ἐξ αὐτὸν συκοφαντεῖσθαι ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάλιν ἐνταῦθα λόγιον τὴν ὑπόσχασιν καλεῖ· διηλεκτῶς, φησι, τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν προσμένω, ἢ τῆς ὑποσχέσεως ἀναμένω τὸ τέλος· τὸ δὲ ἐξέλιπον τέθεικε, τὴν ἐπιτεταμένην ἐπιθυμίαν δηλῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τοσαύτης ἀρετῆς ἐργάτης ἑλέους τυχεῖν ἀξιοί, ἢ διὰ τοῦτο σωτηρίας ἀπολαύσαι οἴτε· ἢ οὐκ ἀπαιτεῖ μισθόν, ἀλλὰ φιλοφροσύναν αἰτεῖ. Καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἐν τοῖς οἰκτιρημοῖς τοῦ Θεοῦ εὐκότως ἀριθμεῖται, τὸ μαθεῖν αὐτοῦ τὰ δικαιώματα· οὐδὲ γὰρ ἄξιοι ταύτης ἐσμὲν τῆς γνώσεως, παραβάται τοῦ νόμου τοῦ κατὰ φύσιν γενόμενοι· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διδασκόμεθα· ἢ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὅρῃς ὅτι μόνοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον διδάσκονται, ὅσοι περ αὐτῷ δουλεύειν αἰροῦνται· ταῖς ἄλλαις δηλαδὴ δουλείαις ἀποταξάμενοι· ἢ τοῦτους συνειλεῖ ἢ γινώσκειν τῶν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἐντίθηναι (ὁ Θεός,) ὥστε μὴ μόνον ἀναγινώσκειν ἡμᾶς, ἀλλὰ ἢ γινώσκειν τὸ νόημα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πᾶντες μὲν ἄνθρωποι φύσει δούλοι Θεοῦ· διαφέρει δὲ, οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτίαν ἀσπασιῶς αἰροῦμενοι· ταύτης ὅν τῆς συμφορῆς ὁ Προφήτης, δούλον ἑαυτὸν ὀνομάζει, ἢ συνέσεως ἐξισθῆναι παρακαλεῖ· ὥστε γινώσκει τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια. Καὶ ὁ Ὀργιγένης· „ Οὐδεὶς δούλος τῆς ἀμαρτίας, δούλος ἔστι τοῦ Θεοῦ· ὁ οὖν δουλεύων ἐν πίστει πράττει ἢ ἐκαιοῖται, ποιῶν πάντα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) οὕτως λεγέτω· „ Δούλός σου εἰμὶ ἐγώ· τοιοῦτος ὅν ὁ Προφήτης ὅξισι μισθὸν λαβεῖν τῆς δουλείας τό· „ Συνέτισόν με· ἔστι γὰρ σύσεσις δεδομένη ἀπὸ Θεοῦ, ἢ ἀπόκειται παρὰ τοῦ Θεοῦ ὡς ἐν θησαυροφυλακίᾳ· „ Πνεῦμα γὰρ, φησι, σοφίας ἢ συνέσεως ἢ τὰ ἑξῆς χαρίσματα ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτόν. (Ἡσ. ια'. 2.)

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ πάντα ἐσθμῶ ἢ μέτρῳ πρυτανεύων Θεός, φέρεται μὲν ἐπιπλεῖστον τῶν ἀνθρώπων τὰς ἀμαρτίας· ὅταν δὲ αὐτῷ θεῖσαν ἴδῃ τῇ μακροθυμίᾳ τὴν πονηρίαν, τότε εὐκαίρως τὴν τιμωρίαν ἐπάγει· τοῦτο γὰρ ἢ ἐνταῦθα φησι· καίρως διανοσθῆναι εἰς ἐπικουρίαν ὃ Δέσποτα, τῶν ὀδικομένων· καίρως σοὶ τῷ Κυρίῳ τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν· κομιδὴ γὰρ σου τὸν νόμον ἐπάτησαν οἱ πολέμιοι· ὑπεμφαίνει δὲ, κατὰ τὸν Ἀνάγνωστον,

ἢ

127 : „ Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντο-
λάς σου ὑπὲρ χρυσίου καὶ τοπά-
ζιον .

Ἐπειδὴ , λέγει , οἱ παράνομοι ἄνθρωποι δι-
εσκέδασαν τὸν νόμον σου . διὰ τοῦτο ἐγὼ τὸν ἠγά-
πησα περισσότερον ἀπὸ τὸ χρυσάφι , καὶ ἀπὸ τοὺς
τιμίους λίθους , καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν πλοῦτον .
(1)

128 : „ Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντο-
λάς σου κατορθοῦμένην , πᾶσαν ὁ-
ν δὲν ἀδίκον ἐμίσησα .

Ἐγὼ , λέγει , ἰθὺνόμην καὶ ἐπρόκοπτον ,
ὄχι εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν μεμκὴν ἐντολὴν , ἀλ-
λὰ εἰς ὅλας ἀπλῶς τὰς ἐντολάς σου Κύριε . ἐπρόκο-
πτον δὲ εἰς ὅλας διὰ τὴν θαραπεύσω ἐσένα , ὅπου τὰς
ἐπρόσθετος ὅλας . διὰτὶ ἐκεῖνοι , ὅπου παραβαίνουσι καὶ
μὴν ἀπὸ αὐτὰς , παροργίζουσιν ἐσένα , οὐ μόνον δὲ
ἐπρόκοπτον εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς σου , ἀλλὰ καὶ ἐμί-
σησα καθὰ ἐράταν κακίας . διὰτὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὰς
ἐντολάς τοῦ Θεοῦ , αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μισεῖ καὶ καθὰ
κακίαν , ἥτις εἶναι ἐναντία εἰς τὰς ἐντολάς . ἀσύμ-
φωνα γὰρ καὶ ἀσυμβίβαστα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ,
τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος , ἡ υἰεία καὶ ἡ ἀσθένεια . καὶ
εἰς ἕνα ὑποκείμενον δὲν ἡμποροῦν νὰ εὐρεθῶν καὶ τὰ
δύο . (2)

129 : „ Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου , διὰ
τοῦ .

Ἡ τὴν κλῆσιν τοῦ νέου λαοῦ , λέγων . καὶ τοῦ ποιῆσαι τὴν κλῆσιν τῶν Ἑβραίων . ὅτι τὸν νόμον σου οἱ παραλαβόν-
τες αὐτὸν διεσκέδασαν : τούτῃςιν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι . ἢ Καὶ γὰρ , φησι , δεκτὴ ἐπήκουσά σου ἢ ἐν ἡ-
μέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι . λέγει δὲ ὁ Δίδυμος . ἢ Διασκεδάξουσιν τὸν νόμον , οἱ μὴ μίαν παρανομίαν , δια-
φόρους δὲ ἢ πολλὰς ἐργαζόμενοι , ἢ πάντας εἰς πολυσχιδεῖς κακίας ἐρεθίζοντες . ὅταν ἀρχοντες αὐτοὶ μάλιστα τῶν
λαῶν τυγχάνωσιν . ἢ διδάσκαλοι . τότε τίνυν χρηὶ δικαιοπραγεῖν , ἢ τὸν ἑαυτοῦ τινὰ βίον ῥυθμίζειν μετὰ σπουδῆς
εἰς εὐσέβειαν .

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδώριτος . ἢ Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοῦ σοῦ κατεφρόνησαν νόμου . ἐγὼ δὲ ἀξιοκρατοῦν ἐγὼμα
τὰς σὰς ἐντολάς χρυσοῦ ἢ λίθων πολιτελῶν . τῶν γὰρ τιμίων λίθων ἐστὶν ὁ τοπάζιος . ἀπὸ τοῦ ἐνδὲς γὰρ λίθου τοῦ
τοπάζιου , ὃν εἶκός κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον προτιμᾶσθαι , παρεδήλωσεν Ἀπαντας . λέγεται δὲ κατὰ τὸν Νικήταν ,
ὅτι λίθος οὗτος διαυγέστατος εἶναι ἢ ὑποχλωρῶν , ἐν τοπάζῳ πόλει Ἰνδικῇ εὐρισκόμενος . τριβόμενος δὲ ἐν ἱατρικῇ
ἀκόῃ , οὐκ ἐρυθρὸν ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα κυλὸν , ἀλλὰ γαλακτώδη . ἐμπίπλησι δὲ κρατῆρας , ὅσας αὖ ἐθέ-
λη ὁ ὑποτρίβων . ἢ οὕτε τῇ σαθμῇ , οὕτε τῇ περιφερείᾳ ἐλαττοῦται . ὃ ἢ παρὰ δόξον . ἢ μὲν τοι τοῦ Πτολεμαίου
μήτηρ , ἐφ' οὗ ἐρμηνεύθη ἡ θεία Γραφή , ἰδοῦσα τὸν λίθον τοῦτον , ἦσθη τῇ θαύματι . ἢ συναγαγούσα αὐτὸν ,
τίμιον πεποίηκε . Μερικοὶ δὲ λέγουσι , ὅτι τὸ τοπάζιον ἔχει χρῶμα ὅμοιον τῇ τοῦ χρυσοῦ , ἢ διὰ τοῦτο μετὰ
τοῦ χρυσοῦ ὁ Δαβὶδ αὐτὸ συνηρίσθη . λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος . ἢ Ταῦτα συνάδει τῇ . ἢ Ἀγαθὸν μοι
ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσοῦ ἢ ἀργυρίου . ἢ τῇ . ἢ Λάβετε παιδείαν ἢ μὴ ὀργισθῆτε , καὶ
γνώσιν , ὑπὲρ χρυσοῦ δεδοκιμασμένον (Παρ . ἡ . 10) κρίσσω γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν . πᾶν δὲ τίμιον
οὐκ ἀξίον αὐτῆς εἶναι . ὃ δὲ Ὁριγένης , τὸ διὰ τοῦτο ἀποδίδει εἰς τὸ καιρὸς τοῦ ποιῆσαι . ἦτοι ἐπειδὴ εἶναι καιρὸς
νὰ καμῆς ἐκδίκωσιν κατὰ τῶν διασκιδαμένων τὸν νόμον σου Κύριε , διὰ τοῦτο ἐγὼ φοβεῖμαι νὰ μὴ τιμώσω
εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς σῆς ἐκδίκησεως , ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ πάντα τὰ τίμια .

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας . ἢ Θαυμασίως δὲ εἴρηται τὸ , πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατορθοῦμένην , τοῦτο γὰρ
τελειότητες . τῇ δὲ τοιοῦτῳ ἔπεται τὸ μισῆσαι πᾶσαν ἰδὼν ἀδικον , ἐκάσθης ἀρετῆς τὴν ἀντικειμένην κακίαν φυ-
γαδεύουσης . ἐπεὶ μηδὲ εἶδόν τε ἦν , ἢ πᾶσαν ἰδὼν ἀδικον ἀγαπᾶν , ἢ τὰς ἐντολάς . ἀλλὰ τῶν δυοῖν τὸ ἕτερον .
τὶ δὲ βούλεται τὸ , κατορθοῦμένην ; ἀποκρίνεται ὁ Εὐσέβιος ἢ Ὁριγένης . ἢ Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ συμπληρώσασα
τὸν λόγον , ἐν κακίᾳ γίνεται . ἐπὶ οὖν γένεται ἡ κακία , ἢ ἐρεβλωθῇ ἡ ψυχὴ , δέεται κατορθώσεως . τὸ δὲ ἀ-
κρως ψυχὴν ἐνταῦθα κατορθωθῆναι , ἀμύχανον εἶναι χωρὶς πασῶν τῶν ἐντολῶν . εἰ μὲν τοιγε σχολία παραληφθεῖν ἢ
ψυχὴ , οὐκέτι ἐντολαῖς κατορθωθήσεται . ἀλλὰ πυρὶ , ἢ σκότῳ , ἢ διχοτομίᾳ , ἢ τινι τῶν σκυθρωποτέρων . ἔρη δὲ
ὁ Κυρήνης Σινέσιος . ἢ Τὸ ἀντικειμένης ἔχειν πρὸς πάντεσσι πᾶν πονηρίαν , οὕτως εἶναι ἔχειν πρὸς πάντεσσι
πᾶν ἀρετήν .

„ τοῦτο ἐξηραύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχὴ
„ μου.

τας, ὡς νεοπαγεῖ καὶ νηπίους εἰς τὴν Θεογονίαν ;
καὶ ἀπλῶς εἶπεν, φωτίζει τὸν νοῦν λαόν. (2)

Θαυμάσαι, λέγει, εἶναι αἱ ἐντολαί σου
Κύριε. διότι, πῶς δὲν εἶναι θαυμάσαι αὐταί, ὅ-
που διδάσκουσι μὲν, καθὼς εἶδος ἀρετῆς, διώκουσι
δὲ, καθὼς εἶδος κακίας, κατὰ τὸν Δίδυμον ; διὰ τοῦ-
το δὲν ἡραύνησεν αὐτὰς ὁπλῶς ἡ ψυχὴ μου, ἀλλὰ
ἐξηραύνησε : μὲ ὅλην δηλαδὴ τὴν δυνατὴν τελειότη-
τα καὶ ἀκρίθειαν.

130 : „ Ἡ δὴλώσεις τῶν λόγων σου φωτιεῖ
„ καὶ συνετιεῖ νηπίους.

Ἡ ἐξηγήσεις, λέγει, καὶ φανέρωσις τῶν λό-
γων σου Κύριε, φωτίζει καὶ συνετίζει καὶ αὐτοὺς ἀ-
κόμη τοὺς ὄντας νηπίους καὶ ὁδισκίους κατὰ τὴν
ἡλικίαν. πολλῶν δὲ μᾶλλον φωτίζει τοὺς ἀνδρας, τοὺς
ἔχοντας μέτρα λόγου καὶ διακρίσεως. ἢ φωτίζει τοὺς
νηπίους κατὰ τὸν νοῦν. ἢ τοὺς ἐξ Ἑθνῶν πεισθόα.

131 : „ Τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ ἐίλκυσα
„ Πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐ-
„ πεπόθουν.

Τὸ στόμα, λέγει, τῆς ψυχῆς μου : ἦτοι τὴν
διανοίαν μου κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐκλίσσα μὲν
ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς. ἤνοιξα δὲ αὐτὸ, εἰς
τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς. καὶ διὰ τοῦτο ἐτράβηξα εἰς
τὸ, ἑαυτὸν μου Πνεῦμα συνέσεως καὶ χάρισμα σο-
φίας. τὸ δὲ ἐπεπεθουν, καὶ τὸ ἐξηραύνησα, καὶ τὸ
ἐπὶ ἡλπίσα, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, ὅπου ἀνόφερον
ὁ Δαβὶδ, ἐνωμένα ὄντα μετὰ προθέσεως εἶναι δηλωτικά
ἐπιτάσεως καὶ ὑπερβολῆς. ἤγουν ἐπέθουν τὰς ἐντο-
λάς σου ὑπερβολικά. ἡραύνησα τὰς ἐντολάς σου
πολλά. ἤλπισα, εἰς, τὰς ἐντολάς σου δυνατά. (3)

Στά

(1) „ Οἱ μὲν ἄλλοι. φησιν ὁ Θεόδωρος, χρυσίον θαυμάζουσι καὶ λίθους. ἐγὼ δὲ θαυμάσιον καὶ μόνον καλὸν ἐπιστά-
μενος τὰ θεῖα προσάγωμαι, τούτων ἔχομαι. καὶ θαυμάσιον παντὸς μᾶλλον διαφυλάττω. „ Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν
Παύλον, πολλὴν ἔχουσι χάριν, τούτου χάριν, οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτοῖς προσέχω, ἀλλ' ἐπιτεταμένως ἐξερευνᾷ αὐτὰ
ἡ ψυχὴ μου. ἕως οὗ τὴν ἀκριφιστάτην τῆς ἐπισήμης αὐτῶν ἔξω ἀλήθειαν. „ Οὐ μάλιστα δὲ τούτων ἡρώσθη ὁ
Δαβὶδ. λέγει ὁ Χρυσόστομος καὶ Θεόδωριτος. ἀξίως γὰρ ἐσι καὶ ἱκανὰ καταθέλξει, καὶ εἰς ἔρωτα διεγείρει τοὺς
κατιδεῖν δυναμένους.

(2) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν. „ Ἀνοιγμα ῥημάτων, ἀντὶ τοῦ, ἡ δὴλώσις τῶν λόγων σου. ὁ δὲ Σύμμεχος. „ Ὁ-
ρα τῶν λόγων σου. τῷ σῶ, φησιν ὁ Θεόδωριτος καὶ Εὐσέβιος, καταυγαζόμενος φωτὶ, τάρτην ἐδεξάμεν τὴν γνώσιν
τῶν ἐντολῶν σου, ὡς διὰ θύρας, τῆς εἰσαγωγῆς καὶ πρώτης ἀνοίξεως καὶ παραδόσεως τῶν λόγων σου. ταῦτα δὲ ἐκβέ-
βηκε κατὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ. αὐτὸς γὰρ ἐλήλυθε πληρῶσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς Προφῆτας, καὶ πάντας τοὺς ἐν
αὐτοῖς λόγους ἐφανέρωσε. τοῦτο μὲν, ἐκβάσει πληρῶν τὰς προφητείας, τοῦτο δὲ, ἀνακαλύπτων τὸν νόμον, ἐπὶ
τῷ μικρῷ γράμματι καὶ σκιᾷ, ἀλλὰ πνευματικῶν αὐτὸν ὁρᾶσθαι. ὅθεν ἔλεγε περὶ τῶν Ἀποστόλων. „ Ἐξομα-
λογοῦμαι σοι Πάτερ, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις, κατὰ τὸν Χρυσό-
στομον, λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „ Νηπίους νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους, καὶ βρέβειν ἐοικότας. τούτους
γὰρ ὁ λόγος σου συνέσεως ἐμφορεῖ. καὶ ὁ Θεόδωρος. „ Διήλωσιν φορεῖ, ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ λογιᾷ σροσετάχθη καὶ
ἀλήθειαν. αὕτη τοίνυν ἡ δὴλώσις φωτιεῖ καὶ συνετιεῖ νηπίους.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „ Χρὴ τοίνυν πνευματικῆς ἀκολουθίας ὑπολαμβάνειν, τῇ δὲ ἔργων φιλοσο-
φία καὶ ἄρα πρότερον ἑαυτὸν, εἴτα τὸ σῶμα τῆς διανοίας ἀνοίξαντα, ἐκκύσει πνεῦμα. εἴτα ἐξερευνᾶσθαι λόγον ἀγα-
θόν, καὶ λαλεῖν Θεοῦ σοφίαν τελείαν ἐν τοῖς τελείοις. καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος. „ Ὅταν καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ
σῶμα

Στάσις Β.

132 : „Επίβλεψον ἐπ' ἐμέ καὶ ἐλέησόν
 „ με κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπῶντων
 „ τὸ ὄνομά σου .

Κάθε ἄνθρωπος χρειάζεται πάντοτε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ . ὅθεν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ . ἐπίβλεψον εἰς ἐμένα , ὅπου πειράζομαι καὶ θλίβομαι . καὶ ἐλέησόν με κατὰ τὸ κρίμα ἡγούν κατὰ τὸν ὅρον καὶ τὴν ἀπόφασιν , ὅπου ἔχεις εἰς τοὺς ἀγαπῶντάς σε . κρίνας δηλαδή καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐλεῇς αὐτοὺς καὶ νὰ βοηθῇς . καὶ μάλιστα , ὅταν εὐρίσκωνται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς . (1)

133 : „ Τὰ διοδμήματά μου κατεύθυνον κα-
 „ τὰ τὸ λογικόν σου , καὶ μὴ κατα-
 „ κυριεύσάτω μου πᾶσα ἀνομία .

Ὁ μάλιστα . λέγει , Κύριε , καὶ Ἰσαακ τὴν ἐρώτην τῆς ζωῆς μου , κατὰ τὴν ἐρώτην τοῦ θείου νόμου σου , καὶ ὥς μέγε καταδουλώσῃ κάθε ἀνομία , ὥς ὅπου καὶ νὰ πράξω αὐτήν . διότι κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου , πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν , δουλός ἐστι τῆς ἀμαρτίας . (Ἰω . Η - 34) ἢ ὥς μέγε κατακυριεύσῃ ἅσμος ἄνθρωπος , ὥς ὅπου νὰ με καὶ μὴ ὑπόδουλόν του . πᾶσα δὲ ἀνομία εἶπεν ἡτοί ὅποι-α καὶ ἂν ᾖναι . ταυτὸν εἰπεῖν , οὐδαμίας ἀνομία ὥς μὴ με κατακυριεύσῃ . (2)

134 : „ Λύ .

σῶμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν , ἐπιφοιτήσασα τοῦ Κυρίου ἡ χάρις . τροφήν ἐπιδίδωσι , καθάπερ νεοσσὴν τιμὴν κεχρη-
 νότι . κατὰ δὲ τὸν Νύκσης Γρηγόριον ἢ Βασίλειον . „ Δύναται εἶναι ψυχῆς σῶμα ἢ διανοητικὴ αὐτῆς δύναμις .
 ἢ διανοουμένη προφέρει τὸν ἐν διανοίᾳ λόγον . ἢ οὐκ ἐκ ψυχῆς τῆς αὐτοῦ νοήσεως ὁ Προφήτης ἀπαγγέλλει .
 ἀλλὰ ἢ ἐκδιδομένων αὐτῷ θεοδέν λόγων , ἀνοίγει τὸ σῶμα λόγῳ Θεοῦ , ἵνα λαβὴ λόγον ἐν ἀνοίξει σῶματος . οὐδὲν
 δὲ διαφέρει εἰπεῖν , λαβεῖν λόγους . ἢ ἐλκύσαι Πνεῦμα . τὰ γὰρ τοῦ Κυρίου ῥήματα , Πνεῦμά ἐστι καὶ ζωὴ ἐστὶ .
 ἢ τὴν αἰτίαν δὲ ἀποδέδωκε τοῦ διὰ τοῦ σῶματος ἐλκύσαι τὸ παρὰ Θεοῦ Πνεῦμα , εἰπὼν . „ Ὅτι τὰς ἐντολάς
 σου ἐπεπόθουν . αὐτῆς τῆς ἐπιποθήσεως τῶν ἐντολῶν ἐπισπωμένης , ἢ ἐφελκομένης τὸ Πνεῦμα , ἐπιπτάμενον πᾶ-
 σι τοῖς τὰς ἐντολάς ποθοῦσιν . ὅθεν εἶπεν ὁ Ὁριγένης . „ Μισθὸς ἀγατῆς τῆς χρηστίας τοῦ Πνεύματος , ἢ φρά-
 σις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἢ κατόρθωσις .

(1) Σαφές ἐστιν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος . „ Τῆς θείας εὐμενείας ἱκετεύει τυχεῖν . οὐκ ἀπλῶς , ἀλλ' ὥς εἶπεν ὁ
 Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν παρέχειν τὸν ἕλεον . ὥς γὰρ κέκρικας , φησι , ἢ ὅρον ἔδου ἐπιβλέψαι , ἢ πολλῆς ἐπι-
 σκοπῆς ἀξιῶσαι τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὄνομά σου , οἱ ἐπαναβεβήκασι τοὺς φοβούμενους . οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίωσον
 ἐπισκοπῆς , ἢ τοῦ αὐτοῦ ἐλέους . μετὰ τῆς ἰσῆς ψήφου , μετὰ τοῦ αὐτοῦ κρίματος . ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Τιμό-
 θεον . „ Τῶν ἐλεουμένων ὑπὸ Θεοῦ , οἱ μὲν , ἐλεοῦνται διὰ μετανοίας , ἄρτι ἀμαρτιῶν ἀναχωροῦντες ἢ ἐξομολο-
 γούμενοι . οἱ δὲ , ἐπὶ τῇ προκοπῇ , σπεύσαι ἐπὶ τὸ τέλος αὐτὸ τῆς ἀρετῆς . αἰτεῖ οὗτος ἐλεεινῆσαι , οὐ κατὰ
 τὸ κρίμα τῶν μετανοούντων , ἀλλὰ τῶν κατ' ἀρετὴν προκοφάντων . διὸ ἢ παρησιαζέται ὁφθῆναι τῷ Κυρίῳ . ἐπι-
 βλέψον γὰρ , φησιν , ἐπ' ἐμέ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ἡμεῖς δὲ προεισφερόντων τὴν προθυμίαν , ἢ Θεοῦ παρέχοντες τὴν βοήθειαν , ἢ
 τὴν πορείαν εὐθυνοῦντες , χάραν οὐκ ἔχει τῆς ἀμαρτίας ἢ δυναστείᾳ . ὁ δὲ Βασίλειος οὕτω φησι . „ Καὶ σὺ δδοί-
 πόρος εἶ , ὅμοιος τῇ εὐχομένῃ . „ Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον . πρόσχε μὴ παρατραπῇς τῆς ὁδοῦ . μὴ ἐκ-
 κλίνῃς δεξιὰ , ἢ ἀριστερά . ὁδὸ βασιλικὴ πορείου . λέγει δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος . „ Ἡμεῖς δεῖ προσέθεσθαι τὴν ἀγα-
 θὴν ὁδὸν , ἀρξασθαι τε αὐτῆς . Θεοῦ δὲ τὸ κατευθύναι τοὺς ὁδεύοντας . ἐάν γὰρ αὐτὸς κατευθύνῃ τὴν ὁδὸν , καὶ
 τὴν ἡμετέραν κυβερνήσῃ πολιτείαν , κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ προβαίνει . ἢ οὐδεμία ἀμαρτία ἡμῶν κατακυριεύσαι δύ-
 νηται . τὸ λόγιον γὰρ τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον , κατευθύνει τὰ διαβήματά μου , ἐκ κοκίας ἢ ἀγνοίας ,
 εἰς ἀρετὴν ἢ γνώσιν τῆς ἀληθείας διαβαίνοντος . Σημειώσαι , ὅτι τοῦτο ὅπου λέγουσιν ἐδῶ ὅτι Θεοδώριτος καὶ
 Εὐσέβιος : ὅτι δηλαδή ἡμεῖς προεισφέρουμεν τὴν προθυμίαν εἰς τὰ καλὰ , ἢ ἀρχόμεθα τῆς ἀγαθῆς ὁδοῦ . τοῦτο
 φημι τὸ λέγουσι κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα . κατὰ δὲ ἀκριβεῖαν . ὁ Θεὸς εἶπαι ὅπου ἀρχίζει , ἢ ὁ Θεὸς εἶπαι ,
 ὅπου τελειοῖ καθε καλόν . ἢ αὐτὸς εἶπαι , ὅπου δυναμόναι μετὰ τὴν χάριν τοῦ τὴν θέλουν ἢ προθυμίαν μας εἰς τὸ
 νὰ θέλωμεν τὰ καλὰ . ὅθεν ὁ Πάπλος ταῦτα βεβαίως λέγει . „ Ὁ ἐκτρέφόμενος ἐν ἡμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελε-
 σαι ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ (Φιλιπ . α' . 6 .) ἢ πάλιν . „ Ὁ Θεὸς εἰς ἐν ἡμῖν ἢ τὸ θέ-
 λειν

134 : „Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀν-
 „θρώπων, καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς
 „σου.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ὥστε μὴτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι συκοφαντήσουν ἐμένα, μὴτε ἐγὼ ἐκείνους. διὰ τὴν συκοφαντίαν εἶναι πρᾶγμα βαρὺ καὶ δυσκολοῦτόφερτον. καὶ προξενεῖ πολλὰς φθορὰς εἰς τοὺς μικροψύχους ἀπόγνωσιν, καὶ ἀρνήσιν τῆς ἀνωθεν Προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν λύτρωσιν δὲ ταύτην τὴν ἐκ τῆς συκοφαντίας, ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ προσφέρῃ ἀμοιβὴν εἰς τὸν Θεόν, τὴν φυλάξιν τῶν ἐντολῶν του. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. Λύτρωσαί με Κύριε, ἀπὸ τῆς συκοφαντίας, ὅπου με ἐνέχλει, καὶ θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. διὰ τὴν συκοφαντίαν συνειθίζει νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς μικροψύχους ἀνθρώπους καὶ οὐλοπίστους, ἀπὸ τῆς φυλάξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. (1)

135 : „Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ
 „τὸν δοῦλέν σου, καὶ διδάξόν με
 „τὰ δικαιώματά σου.

Ἐνέρωσον, λέγει, εἰς ἅπαντα Κύριε, τὴν ἐποπτικὴν σου δύναμιν : ἦτοι ἐπέβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου. διὰ τὴν εἰς ἐσὶ δὲν με διδάξῃς, ἐγὼ ἀφ' ἑαυτοῦ μου δὲν δύναμαι νὰ τὰ μάθω. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν Κύριον, καὶ Ἀθανάσιον. πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ υἱός, ὁ ὁμοιωτὴς γὰρ, φησὶν, ἐμὲ, ὁμοιωτὴς τὸν Πατέρα. (ΐω. ιδ. 9) ἐπειδὴ καὶ χαρακτὴρ τοῦ Πατρὸς ὀνομάζεται. παρικαλεῖται λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα νὰ ἐμφανίσῃ τὸν υἱὸν τοῦ σεσαρκωμένου. ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ ἐνανθρωπήσῃ, καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ δικαιώματα τοῦ Εὐαγγελίου τοιοῦτοτρόπως, καθὼς μέλλει νὰ τὰ νομοθετήσῃ. (2) ὁ ἐκπρωσώπου τοῦ υἱοῦ λαοῦ παρικαλεῖται ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα, νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν τὸν υἱὸν του, διὰ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ Εὐαγγελικὰ του προσάγματα.

136 : „Διέξοδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ
 „ὀφθαλμοί μου, ἐπεὶ οὐκ ἐφυλάξαν
 „τὸν νόμον σου.

Διέξοδοι ὑδάτων λέγονται, τὰ ρυάκια καὶ τὰ κοιλάσματα, ὅπου γίνονται ἀπὸ τὸ νερόν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου θαρρούντες, εἶβον.

- λεῖν ἢ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας (Ψαλμ. β'. 13.) ἢ ὁ Σολομών. „Καὶ ἐτοιμάζεται θέλησις παρὰ Κυρίου (Παρ. η'. 35.) ἢ ὁ Κύριος δὲ εἶπε. „Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν (ΐωάν. ιε'. 15.)
- (1) Ἄλλος δὲ λέγει. „Οὐκ ἔστι πόνος ψυχῆς βαρύτερος συκοφαντίας, ἢ τε εἰς πίσιν, ἢ τε εἰς βίον τις συκοφαντῆται. ὅθεν γέγραπται. „Συκοφαντία περιφέρει σοφόν (Ἐκκλ. ζ'. 8.) ἢ εὐδὲς ταύτης καταφρονεῖν δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ εἰς τὸν Θεὸν ἀποβλέπων, ὡς Σισάννα, τὸν μόνον θυνάμενον, ἢ ἀναγκῶν φύσασθαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πληροφορεῖσθαι, ἢ τὴν ψυχὴν τῇ ἐλπίδι παραμυθίσασθαι. Ἰστέον δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι ἢ ὁ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς διειδιζομένους ἢ συκοφαντούμενους, ζηλωτοὺς ἢ μακαρίους ἐκάλεσεν, εἰπὼν. „Μακάριοι ἐσε, ὅταν διειδίσωσιν ὑμᾶς, ἢ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι. ἄλλα ἢ εὐχασθαι παρηγοῖσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. συμβαίνει τοίνυν τοῖς Εὐαγγελικοῖς λόγοις ἢ τοῦ Προφήτου ἢ προσευχῇ. δέεται γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἀπὸ συκοφαντίας ρυθῆναι. ἢ μισθὸν τοῦ λευτερώσθαι, μᾶλλον δὲ εὐχαριστίαν, ὑπισχνεῖται τὴν τῶν ἐντολῶν φυλάξιν. ὡς μέγα οὖν τὸ δῶρον, ὅττω ἢ τὸ ἀνταπόδομα. ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ, συκοφαντίαν λέγει τὴν τῶν αἰρετικῶν διδασκαλίαν, ἢ τὴν τῶν σοφῶν τοῦ αἵματος τούτου. ρηθεῖεν δ' ἂν ἄνθρωποι τροπικῶς, ὅ, τε Διάβολος, ἢ αἱ κατ' αὐτὸν Δυνάμεις πονηραὶ, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας, μόνου τοῦ Θεοῦ λυτρωσθαι ἔστι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον.
- (2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ἀσώματον τὸ θεῖον ἢ ἀπλόον ἢ ἀσύνθετον. σωματικώτερον δὲ ἢ παχύτερον ἢ θεῖα Γραφή περὶ αὐτοῦ διαλέγεται, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων μετροῦσα τοὺς λόγους. τοιγαροῦν τοῦ Θεοῦ προσάπτει τὴν ἐπιφάνειαν νοήσαν τὴν λύσιν τῶν ληρηῶν ἢ τὴν τῶν ἀγαθῶν χρησίαν.

ἐδαρθήσαν καὶ ἔκαμαν κοιλώματα ἡτοὶ ἐξ ἀνθρώπων
σαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν δακρύων, ὅπου ἐβόλλου-
σι. διὰ τί; διὰ τὸς παράνομοι ἄνθρωποι δὲν ἐρύλα-
ζαν τὸν νόμον σου Κύριε. ὅλην γὰρ τὴν νύκτα ἐγὼ
λέγει, ἔκλαιον καὶ ἐθρύνουν τοὺς αἰθίους αὐτοὺς,
νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους.
οἱ ὅποιοι παρανομήσαντες, ἐθανάτωσαν τὸν Χρι-
στὸν. τοὺτους γὰρ ἐθρήνησεν ὁ Δαβὶδ ὡς ὁμογενεῖς
(1)

137: Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρί-
σεις σου.

Τοῦτο τὸ ῥητόν: ἦγουν τὸ, Δίκαιος εἶ
Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου. εἶναι καλὸν καὶ συμ-
φέρον νὰ νοοῦμεν, καὶ νὰ λέγωμεν πάντοτε εἰς καθά-
περισσιν, κατὰ τὸν Εὐσεβίου, καὶ νὰ πιστεύωμεν
καὶ νὰ ὁμολογῶμεν αὐτῷ. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἔχωμεν κα-
τὰ νοῦν, δὲν θέλομεν ταραχθῶμεν, ὅταν βλέπωμεν
μερικὰ πράγματα νὰ συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ πι-
στύοντες, ὅτι ὁσαῦτα χωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ γίνωνται,
εἶναι μὲν δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ.

138: „Ἐνετείλας δικαιοσύνην τὰ μαρτύ-
ριά σου καὶ ἀλήθειαν σφοδρά.

Ἐπρόσθετες, λέγει, Κύριε, νὰ φυλάττων-
ται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων αἱ ἐντολαί σου. διὰ τὴν αὐτῇ
εἶναι αὐτόχρομα δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια. ἢ λέγας,
ὅτι ἐπρόσθετες τὰ μαρτύριά σου Κύριε, πολλὰ δίκαι-
α καὶ ἀληθῆ. διὰ τὴν ὁ νόμος ἀνταμείβει τὸν καθ' ὅ-
να, καὶ τὸν ἐνάρετον καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν. ἔθεν καὶ
ἀληθεύει εἰς τὰς υποσχέσεις του. (2)

139: „Ἐξέτηξέ με ὁ ὀπλὸς σου, ὅτι ἐπε-
λαβόντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί-
μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ καταφρόνησαι Κύριε, ἐγὼ κατα-
τήκομαι καὶ ἀναλύω ἀπὸ τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῦν λαμβά-
νω διὰ τὴν ἐδικὴν σου κατφρόνησιν ἢ λέγας, ὅτι ἡ διὰ
τὴν κατφρόνησιν τῶν ἐντολῶν σου, γενομένη δικαία
ὀργή σου, αὐτὴ κατατρεφαίνει καὶ ἀναλύει με. ἐπειδὴ ἀ-
λησμονήσαν τὰς ἐντολάς σου καὶ δὲν μελετοῦν αὐτάς οἱ
παράνομοι ἄνθρωποι· οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐγὼ νὰ
ἔχ-

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει. „Ἀποστολικὸς ἔστις ὁ νόμος.“ Πενθήσα γὰρ, φησι, πολλοὺς τῶν προ-
μαρτηκότων ἢ μὴ μετανοήσαντων. ἢ. „Τίς ἀσθενεῖ ἢ οὐκ ἀσθενεῖ; ἢ πάλιν.“ Εἰ πάσχει ἐν μέλῃ,
συμπέσχει πάντα τὰ μέλη. τὴν Εὐαγγελικὴν τοίνυν ὁ Προφήτης μετέχεται τελειότητα, τὰς τῶν ἄλλων παρα-
νομίας ὁλοφυρόμενος· οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ διαίρεσις ὑδάτων κατέφερον. διεξόδους γὰρ ὑδάτων τὸ πλῆθος τῶν δακρύων
ἐκάλυπεν. ἀντὶ τοῦ κρουνοῦ, ἔφερον τὰ δάκρυα, τὰς τῶν ἀνθρώπων παρανομίας θεόμενος. Σημειώσαι, ὅτι ἐν
ἄλλοις γράφεται εἰς πρῶτον πρόσωπον. „Οὐκ ἐφύλαξα: ἐγὼ δηλαδὴ τὸν νόμον σου, ἡμαρτήσας, ἢ διὰ τοῦτο
θρήνη ἢ δακρύω.“ Ὡς δὲ εἰς τὸ διεξόδους ὑδάτων εἰσέρχεται ἢ διὰ πρόθεσιν ἐν συντάξει, ἢ ὅχι ἐν συντάξει.
διὰ νὰ ᾖ τὸ νόημα τοιοῦτον. διὰ τὰς ἐξόδους τῶν ὑδάτων. ἦτοι τῶν δακρύων, κατέδυσαν ἢ ἐκάλυψαν οἱ
ὀφθαλμοί μου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Δικαίως ἅπαντα διέπεις, ὦ Δέσποτα, ἢ τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος ἢ δικαιοσύ-
νης ἔργατος ἀποφῆναι βουλόμενος, ἢ νόμον ἐδωκας, ἢ διαμαρτυρῶν τοῖς παραβαίνουσιν, ὅποιας τίθουσι δικας. ἢ
ἐπισχυῖ τοῖς φυλάττουσι, τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις. ἢ βεβαιεῖς τὰς ἐπαγγελίας τοῖς ἔργοις. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ
ἀλήθειαν σφοδρά. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „Διὰ τοῦτο εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου. ἐπεὶ δίκαιοι ᾖν, κατὰ τοὺς τῆς δι-
καιότητος κανόνας εὐδυνάτουσιν ὄντας, κρίνεις πάντας τοὺς δεξαμένους τὰ κρίματά σου. τοῦτο τὸ ῥητόν: ἦτοι τὸ.
„Δίκαιος εἶ Κύριε, ἢ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου. γράφουσιν αἱ ἱστορίαι, ὅτι ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Μαννίχιος εἰς τὸν πό-
λεν τῆς γυναικὸς του, ἢ τοῦ κήδετον τέκνον.“

ἀχθοὶ ἐδικαίμου. (1)

140: „Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου, σφόδρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτό.

Ὁ νόμος σου, λέγει, Κύριε, εἶναι καθαρώτατος καὶ ἀμείκτος, καθὼς εἶναι καθαρὸν καὶ τὸ πυρωθὲν χρυσάφι εἰς τὸ χωνευτήριον. εἶπα δὲ καὶ εἰς τὸν ἱα Ψαλμὸν. „Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἀγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον. ἠγάπησε δὲ, εἶπα, τὸν νόμον σου μόνος ἑκάστος, ὅποιος εἶναι δοῦλος καὶ θεράπων σου. καὶ ὅποιος μετὰ φόβου σέλατρεύει. (2)

141: „Νεώτερος ἐγὼ εἰμι καὶ ἐξουθενώμενος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

ρος ἀπὸ τοὺς ἄλλους τοῦ ἀδελφοῦ. ὁθεν καὶ ἐκαταφρονήθη ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ διὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον καὶ νεαράν ἡλικίαν του, ἔταν ὁ Σαμουὴλ ἐκπῆγε διὰ τὴν χρῆσιν αὐτὸν βασιλέα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Σαουλ νεώτερος ἦταν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐξουθενήθη παρ' αὐτοῦ καὶ ἐδιώκετο. μετ' ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἐξουθενημένος, περισσότερον ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐνθυμείτο καὶ ἐμελεῖται τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, ὁ ὅποιος, ἦτον μὲν ἐξουθενωμένος καὶ καταφρονημένος ἀπὸ τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, τηρεῖ ὅμως καὶ φυλάττει τὸν παλαιὸν νόμον, περισσότερον ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων· τὸ ἠθικὸν δηλαδὴ μέρος τοῦ νόμου, τὸ περιέχον τὸν δεκάλογον, καὶ οὐχὶ τὸ τελεουργικόν, τὸ διορίζον περὶ διαφόρων θυσιῶν καὶ καθαρισμῶν. (3)

142: „Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀληθεία.

Κατὰ τὴν Ἱσორίαν, ὁ Δαβὶδ ἦτον νεώτερος.

Ἡ δικαιοσύνη σου, λέγει, Κύριε, εἶναι δι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καὶ τοὺς παρανομία συζῶντας ὁ Προφήτης θρηνεῖ, καὶ καταφρονούμενον ὄντων τὸν Νομοθέτην, ἐνδίκως ἀγανακτεῖ· οὗτος ὁ ζῆλος τὸν Φινεὲς ἀνεκέρυξεν· οὗτος τὸν μέγαν Ἥλιον αἰδιδίμον ἀπετέλεσε, λέγοντα· Ζηλῶν ἐξήλωκα Κυρίῳ Παντοκράτορι· τούτῳ πυρπολούμενος ὁ θεῖος Στέφανος, τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν διήλυχε· τοῦτον ἐν ἑαυτῷ περιφέρειν ὁ Θεοπέσιος Παῦλος, καθάπτεται Κορινθίαν λέγων· „Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλω· καὶ πάλιν ἐβόα· „Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυρῶμαι;

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ τὸν θεῖον Κύριλλον· „Ὁ μὲν τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πεπυρωμένοις τοῦ Θεοῦ λόγοις, τοῖς θερμοῖς καὶ μηδὲν ἔχουσιν ὑδαρὲς, ἢ ἀπεψυγμένοι καυθεῖς τὴν καρδίαν, ἐν τῷ διανοιγῆναι αὐτῷ τὰς Γραφὰς, νοῦν ἔχει Χριστοῦ· ὁ δὲ τὸν ζέοντα καὶ διάπυρον τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἔχων, τὸν ποιοῦντα τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν τῷ Πνεύματι ζέοντα, ἀπεψυγμένος ἂν εἴη καὶ νεκρός· φυγήσεται γὰρ τὴν ἀγάπην τῶν πολλῶν, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, καὶ ὁ Κύριος ἔφη· λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης· „Ἀδολὸς ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος, ὡς αὐτῷ πεπυρωμένος τῷ Πνεύματι· διότι οὐ κολακεῖαν, οὐκ εὐφρανταίαν κέκτηται· ἀλλὰ φανερώς τοὺς ἀμειψόμενους ἐλέγχει· τοὺς ἀμελοῦντας σφύει· ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πάντων μάχαιραν δίσκομον· τοῦτον τοίνυν, εἴπερ ἐσμεν δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν· μὴ δολοῦντες, καθαρὸν δὲ προφέροντες, καθάπερ ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος χωνείας ἐδέξαμεθα· καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Τὶ δεῖ φρονεῖν περὶ τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἐστὶν ἐζητασμένα· ὅτι οὐδεμία συλλαβὴ εἰκὴ καὶ ὡς ἐτυχὲ παρέρρηπται ἐν ταῖς Γραφαῖς· ἀλλὰ πάντα οὕτως ἐστὶ γεγραμμένα, ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σατὴρ διδάσκει ἡμᾶς μὴ καταφρονεῖν μηδεμιᾶς κεφαλῆς, γεγραμμένης ἐν τῇ Γραφῇ, λέγων· „Ἰὼτα ἐν, ἢ μία κεφαλὴ οὐμὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Νεώτερος δὲ καὶ ὁ τοῖς θεοῖς λόγοις σκισμασμένος, καὶ ἐξουθενούμενος διὰ τὸ τὰς

δικαιοσύνη αἰώνιος, καὶ δικαιοσύνη κυρίως. διατί ἐ-
κείνον, ὅπου ἐστὶ πῦλος δικαιοσύνης αἰώνιος, δικαίως
καὶ κυρίως αὐτὸν δικαιοῦναι. ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δι-
καιοσύνη, δὲν εἶναι κυρίως δικαιοσύνη. διατί αὐτὴ
εἶναι καὶ προσωρινή, καὶ ταῖς περισσότεραις φοραῖς
σφαλλεῖ καὶ ἐκπίπτει τοῦ δικαίου καὶ ὀρθοῦ λόγου.
ὁ νόμος σου δὲ, εἶναι ἀλήθεια αὐτόχρημα. διατί ἀλη-
θεύει πολλὰ εἰς ὅλα τὰ λόγια του. νοεῖται δὲ ἀλήθεια
καὶ ἡ εὐθύτης ἥτοι ἡ ὀρθότης, κατὰ τὸ „ Δίκαιος
εἶ Κύριε, καὶ εὐθεὶς αἱ κρίσεις σου ἥτοι ὀρθαί καὶ
ἀληθιναί. εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ἱς Ψαλμὸν. „ Τὰ
κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδοκίμαμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.

(1)

143: „ Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὗροσάν με,
„ αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου.

144: „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς
„ τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με καὶ ζήσω
„ μαί.

Εἰς τὰς θλίψεις, λέγει, καὶ ἀνάγκας, ὁ-

ποῦ με εὗρον, μελέτην εἶχον τὰς ἐντολάς σου Κυ-
ρια, αἱ ἐπὶ καὶ με ἐκρηγόρουν κατὰ τὸν Ἀνώνυ-
μον, καὶ ἐλάφροναν τὴν λύπην μου. αἱ ἐντολαὶ σου
δὲ αὐταί, εἶναι δικαιοσύνη αἰώνιος, ὡς εἶπεν Ἀνα-
τέρω. συχνὰ δὲ διατρίβει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν εὐφημίαν
καὶ ἑκαίνον τοῦ θεοῦ νόμου. ὅθεν ἀκολουθῶς λέγει,
ἐσὺ Κύριε συνέτισόν με τὰς ἐντολάς σου, ἵνα διὰ τῆς
συνέσεως ταύτης ζήσω κατὰ ἀλήθειαν. διατί ἔκείνοι,
ὅπου δὲν συνετίσθουν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, δὲν ζοῦν ἀ-
ληθῶς διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θείας σου χάριτος ὅ-
ἀλλὰ ζοῦν κακῶς καὶ ἐν ἀμαρτίαις. (2)

145: „ Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. ὁ
„ ὁπάκουσόν μου Κύριε, τὰ δικαιο-
„ ματά σου ἐκζητήσω.

Όταν, λέγει, ἐγὼ εἶχον θλίψιν, ἐφώνησα
εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐφώνησα, ἀλλὰ μὲ
ὅλην μου τὴν καρδίαν. διὰ τοῦτο ἐπάκουσόν μου.
ἐάν γὰρ σὺ ἐπακούσης μου, ἐγὼ θελῶ ἐκζητήσω τὰ
δικαιώματά σου. (3)

146: „ Β.

πεινῶν ἑαυτὸν. αὗτος ὁ χαρακτήρ τοῦ θεοσεβοῦς, ἐν τῇ βίῃ τοιαύτῃ κατεινουμένου, ὃ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀν-
θρώπων καταφρονουμένου, διὰ τὸ ἄφυγον ἢ ἐπιεικὲς, οὐ μετέρχεται βίου.

(1) Ὁ δὲ θεὸς Κύριος λέγει. „ Δικαιοσύνην ἢ ἀλήθειαν τὸ νέον ἢ Εὐαγγελικὴν ἀπεκάλεσε κήρυγμα, ὡς
τοῦ νόμου τύπου ὄντος. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ὁ τοῖς ἀνθρώποις νόμοις πειθόμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν πα-
ρόντα βίον τῆς παρὰ τῶν νομοθετούντων ἀπολαύει τιμῆς. ὁ δὲ ταῖς θεαῖς ἀκολουθῶν ἐντολαῖς, μισθὸν ἔχει τῶν
πόνων τὴν αἰώνιον ζωὴν. ἢ οἱ νόμοι δὲ οἱ ἀνθρώποι, οὐ πάντες πάντες τὸ δίκαιον ἔχουσιν. ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ νόμος
ἀληθεία λαμπρύνεται. εἰκότως τοίνυν ἔφη ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα ἢ ὁ νόμος σου ἀλήθεια. ἢ
ὁ Εὐσέβιος. „ Ὁ Θεὸς δικαιοσύνην ἔχει κρίνουσαν. ἢ ἀποδίδωσιν αἰώνιος τὰ τῆς κρίσεως τῆς δικαίας. διὸ λέ-
λεκται. „ Ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα. ἀτρεπτες γὰρ ἢ ἀκαλλωτὸς ἐσιν. (ὁ Θεός) οὐπα-
τὲ μὲν ἔχων, ποτὶ δὲ οὐκ ἔχων δικαιοσύνην, πηγὴ ἢ γεννήτωρ αὐτῆς ὑπάρχων. οὕτω ἢ ὁ παρὰ Ἰουδαίοις νομιζό-
μενος νόμος εἶναι ἀλήθεια, οὐκ ἀλήθεια ἦν, ἀλλὰ τύπος. παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς ἐπιστρέψασιν πρὸς Κύριον οὐκ ἐστὶν τύ-
πος, ἀλλὰ ἀλήθεια.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ταῦτα (ἥτοι αἱ θλίψεις) συνέχονται τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἀρετῆς. πλὴν ἐκ
τῆς τῶν ἐντολῶν διδασκαλίας τὴν ἀνδρίαν μαθαίνα, ἢ φέρει γενναίως τὰ λυπηρά. ἢ ὁ Ἀθανάσιος. „ Ἀ δὲ δι-
κός μοι, φρενὴ, μαρτύρια, οὐ πρὸς ὀλίγον ὄντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα τυγχάνουσι, δικαιοῦντα τὸν
διαθέσει ἐγγιζόντα αὐτοῖς. ἢ ὁ Διδυμος. „ Ἐν τοῖς πᾶσι αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τὸ ἀ-
ναγκαϊότατον τῶν τοῦ Θεοῦ διατημάτων, ἢ λέγει. „ Συνέτισόν με ἵνα ζήσω. ἢ ἐκείνη γὰρ τὴν μακαρίαν ζω-
ὴν ἀνόητος οὐκ ἔρχεται, ἢ ἀσύνετος. ἀλλὰ δεῖ αἰτεῖσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τοῦ διδόντος πᾶσι τοῖς ἐξ ὅλης
ψυχῆς αἰτουμένοις αὐτόν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Κραυγὴν πάλιν τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν καλεῖ. διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸ, ἐν
ὅλῃ καρδίᾳ μου. οὕτω ἢ Μωσὴς ἐβόα σιγῶν. ἢ προσευχομένη κατὰ διάνοιαν ὁ Θεός ἔφη. „ Τί μοῖς πρὸς με

146 : „ Εκέκραζόν σοι, σῶσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύρια σου. „ (Ψαλ. 137) (1)

Τὸ ἴδιον, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ, αἰχμάλωτος τὴν δόξαν του, καὶ βεβαιώνωντας τὴν ὑπόσχεσίν του, σῶσόν με, λέγει, Κύριε, ὅπου κινδυνεύω ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς, καὶ εἰς αἰμοιβὴν τῆς σωτηρίας ταύτης, θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου.

147 : „ Προέφθασα ἐν ἀσπίδι καὶ ἐκέκραζα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα. „

Ἐγὼ λέγει, πρὸ τοῦ νῦν ἔλθῃ ἡ διορισμένη ὥρα τοῦ θρόνου, ἐπρόλαβον καὶ ἐσηκώθηκα εἰς παρκαίρον ὥραν τῆς νύκτος, πρὸ τοῦ νῦν συκωθῶν ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, σκληροὶ δὲ, ἐφώνησα πρὸς ἑσένα Κύριε, καὶ ἐθάρρευσα εἰς τοὺς λόγους σου, τοὺς ὁποίους ἐνέχσας εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μου διὰ τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. λόγοι δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ὀκείνοι, τοὺς ὁποίους ὑπέσχεθη εἰς τὸν Δαβὶδ, λέ-

148 : „ Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς θρόνον του μελετᾶν τὰ λόγια σου. „

Ἐπρόλαβον, λέγει, οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν ἡμέραν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου, διὰ νὰ μελετῶ τὸν νόμον σου Κύριε. ἐν τῇ ἀσπίδι γὰρ καὶ ἐν τῷ μεσσηνικῷ προσπύχεται. ἐν τῷ ὄρθρῳ δὲ, ἐμελεῖται τὸν θεῖον νόμον. (2)

149 : „ Τῆς φωνῆς μου ἀκούσον Κύριε, κατὰ τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸ κριμα σου ζῆσόν με. „

150 : „ Προσηγγισαν οἱ καταδικασκόντες με ἀνομία, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου, ἐμακρύνθησαν. „

Ἀκούσον, λέγει, Κύριε, τὴν φωνήν μου (3)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωτος σὺν τῷ Θεοδώρῳ. „ Ξένον δὲ, ὅτι βασιλεὺς ὦν ὁ Δαβὶδ, ἔμυσται φροντίσι παρικλυζόμενος, ἢ παλεμικοῖς πρὸς αὐταῖς ἀναδεσγόμενος ἀγῶνας, οὐ μόνον ἡμέρας ὑποκαμπύσεως, τῷ Θεῷ τὰς ἱκεσίας προσέφερεν. ἀλλὰ ἢ μεσοῦσης νύκτος, οὐκ ἀναμένων τὰς τῶν ἀλεκτρονῶν ᾤδας. οὕτως ἐπέθει τὸν πεποιηκότα Θεόν. οὕτω προσέθηκε τὴν ἱκεσίαν αἰτεῖ βοήθειαν. Ἄλλος δὲ λέγει. ἦτοι ὁ Νικήτας. „ Ὁ δὲ θαυμαστὸν δὲ, ἐάν πρὸς τὴν ἢ μνηστὴ ὀχλοῦμενος ὑπὸ τῶν σωματικῶν ὀρέξεων, αὐτὸν ἐπιδῶ τῇ ἀσκήσει τῆς θεοσεβείας. θαυμαστὸν δὲ, ὅταν νέος καταπατῇ τὰ τῆς νεότητος πάθη, ἢ προφθάνῃ ἐν ζωῇ, βουλόμενος νικῆσαι τὴν νεότητα πρὸς ἑαυτὴν φρονήματα. τότε γὰρ εἴποιμι αὐτῷ περὶ τούτου, ὅτι σπινθηριστικῶς ἐποίησε τὸ προφθάσαι ἐν ζωῇ. λέγει δὲ ὁ Διδύμος. „ Ἡ ἀσπὶς τῆς νύκτος ἰσχυροτέρας τῶν νυκτῶν ἐχθρῶν μάστιγας τὰς ἐπιβουλάς κέκτεται, ὡς συνεργεῖν τοῦ σκοτεινοῦ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν αἰσχρὰν ἢ ῥυπαρὰν ἢ ἀτοπὴν. ἀλλ' ὁ Προφήτης φησὶ προφθάσαι. ταῦτα πρὸς τὴν βοήθειαν δηλαδὴ, τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος. οὕτω τε αὐτὸν ὑποκαμπύσας ἐπὶ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ λέγοντος. „ Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἠπίσσε, ἢ ῥύσσεμαι αὐτόν. „

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἄλλ' ὁ μὲν Δαβὶδ, οὐ μόνον κατὰ τὸν τοῦ γλυκεροῦ ὕπνου καιρὸν, ἀλλὰ ἢ περὶ τὸν ὄρθρον τὴν τῶν θείων λόγων μελέτην πεποιήτο, καὶ τοὶ βασιλεὺς ὦν. ἡμεῖς δὲ, στείνα συζῶντες, ἢ πάσης φροντίδος ἀπηλλαγμένοι, ἐπὶ τῆς κλήνης δικαιοκτερούμενοι καλινδύμενοι, ἢ οὐδὲ ἀρχομένης ἡμέρας τῷ δούτῳ τῶν ἀγαθῶν ὕμνον προσφέρουσιν. „

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον. „ Μονονυχὶ λέγει ὁ Δαβὶδ. ἔχεις μεθόδοι πολλὰς, πῶς ζωοποιήσεις ἢ τοὺς ἀναστρέψεις τῆς ζωῆς. ἐπακούσθημεν κατὰ τὸ ἔλεός σου, ἢ ὁ τοσούτοις κομῶν αγαθοῖς, ἐλέους τυχεῖν ἄξιοι. ἢ οὐκ ἀδύνατοι αἰτεῖ τὸν ἕλεον. ἀλλὰ κατὰ τὴν εὐνοσίφονον ψήφον. „

κατὰ τὸ ἔλεός σου· καθὼς εἶπαι δηλαδὴ ἐλεήμων· καὶ καθὼς διδάσκει ὁ νόμος σου, ἐτζίκαμα νὰ ζῶ καὶ ἐγὼ· ἤγουν κάμα νὰ πολιτεύωμαι νομίμως. Ἐκεῖνοι δὲ, λέγει, ἐποῦ μὲ κυνηγοῦν, ὅσον περισσότερο πλησιάζουν εἰς τὴν ἀνομίαν, τόσο περισσότερο μακρύνουν ἀπὸ τὸν νόμον σου· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν ἀνομίαν· τοῦτο δὲ νοεῖται, ὅτι οἱ ἐχθροὶ μου ἔφερον πλησίον μου τὴν ἀνομίαν τουτ· καὶ ὀλίγον ἔλειψα νὰ μὲ πιάσουν, τοιαῦτα κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλευόμενοι. (1)

„Καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοὶ σου ἀληθεῖαι.

Ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαὶ σου Κύριε, εἶναι ἀληθιναὶ καὶ βέβαιαι· ὅλαι αἱ Πρόνοιαί, μὲ τὰς ὁποίας κυβερνᾷς τὸν Κόσμον, εἶναι ἀληθιναὶ, ἡ ὅλαι αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου εἶναι ἀληθιναὶ καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι.

151 : „Ἐγγὺς εἶ σύ Κύριε.

152 : „Κατ' ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυρίων σου, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.

Καὶ ἄλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ· „Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν. (Ψαλ. ρμδ. 19) Καὶ ὁ Ἱερεμίας εἶπε· „Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν. (Ἱερ. χγ. 23) καὶ πάλιν „οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; (Ἱερ. χγ. 24) καὶ ὁ Ἡσαΐας ἐτιλαλοῦντός σου εἶπεν· ἰδοὺ παρέμι. (Ἠσ. νη. 9) ἐγγίξει λοιπὸν καὶ πλησιάζει ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰς ποίους; εἰς τοὺς ἐγγίζοντας καὶ πλησιάζοντας εἰς αὐτόν· διότι αἰμὲν δίκαιος, πλησιάζουσιν εἰς τὸν Θεὸν διὰ προκοπῆς καὶ ἀναβίσεως τῶν ἀρετῶν· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ μακρύνουσιν ἀπὸ τὸν Θεόν, περὶ τῶν ὁποίων εἴρηται· „Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται. (Ψαλ. σβ 26) (2)

Ἐν πρώτοις, λέγει, ἐγνώρισα ἀπὸ τὰ μαρτυρία σου Κύριε, ὅτι ἐσερέωσας αὐτὰ αἰῶνα· καὶ ὅταν ἄρχισα νὰ νοῶ ταῦτα, ἐκατάλαβα, ὅτι τὰ ἔκαμες ἀσάλευτα, καὶ κἀνένας δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ τὰ καταλύσῃ· διατι ἀγκαλὰ καὶ φαίνονται, ὅτι τὰ περισσότερα καταλύθησαν παρὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καταλύθησαν κατὰ τὸ ἔξω μόνον καὶ σκιῶδες τοῦ γραμματος, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ κορυμμένον εἰς αὐτὰ Πνευματικὸν νόημα. (3)

153 : „Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ ἔξε·
„λοῦ·

(1) Πᾶσι δὲ τῶν θείων νόμων εἰσιν οἱ τῷ δικαίῳ πειρούμενοι πολεμεῖν· λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὁ ἀθετῶν γὰρ, φησὶν ὁμῶς, οὐχ ὁμῶς ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀποστρίλλει· (Λουκ. ι'. 15.) Καὶ· „Ἐχθρεύσω τοῖς ἐχθροῖς σου, καὶ ἀντικεισθῶμαι τοῖς ἀντικειμένοις σου (Ἐξ. χγ. 22.) καὶ ὁ Ὡριγένης· „Διδασκόμεθα, φησὶν, ἀπὸ τοῦ λεγόμενου, εἰδέναι τὴν πᾶσχει ὁ καταδιώκων τὸν δίκαιον· ὅσα γὰρ ἐγγίξει εἰς τὸ καταδιώκειν τὸν δίκαιον, τοσούτω μακρὰν γίνεται τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ· ὅσα δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου μακρύνεται, τοσούτω μακρύνεται καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· ἦτοι ὁ Νικήτας· „Ὁ μὲν Θεὸς ἐγγίξει κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας καὶ Προνοίας λόγον· ἀλλ' ἐὰν μὴ καὶ ἡμεῖς ἐνεργήσωμεν τὸ ἐγγίξιν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς προσέσεως καὶ τῆς τελειότητος, οὐκ ἀπολαύσωμεν αὐτοῦ τῆς ἐγγύτητος· διὰ τοῦτο τῶν εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ τοῦ Θεοῦ.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον· „Μαρτυρία καλεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· „Κατεβὰς, φησὶ, διαμάρτυραι αὐτοῖς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο καὶ Μωϋσῆς ὁ μέγας τῆς φωνῆς ἀρχόμενος ἔφη· „Προσεύχεσθαι οὐρανὸν καὶ γῆν· καὶ ἡ ἀκούσις γῆ καὶ οὐρανὸς ἐκ σώματος μου· ὅπως δὲ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἰς τὸν αἰῶνα μένει, οὕτως καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαὶ· ἡ Ἐν' αὐτοῖς γὰρ, φησὶν, οὐκ ἔστι προσδεῖναι· καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. (Δευτ. 18.)

„Λοῦμε, ὅτι τοῦ νόμου σου οὐκ
ἐπελαθόμεν.

ποιήσόν με διὰ τὸν νόμον σου. διὰ τὸν ὅποιον κινδυνεύω νὰ ἀποθάνω, καταπονούμενος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, τέσσε' τοὺς ὁρατοὺς, ὅσων καὶ τοὺς ἀ-
οράτους.

Ἰδὲ, λέγει, Κύριε, τὴν κακοπάθειαν ὁποῦ δοκιμάζω, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς· ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸν νόμον σου κακοπαθῶ, καὶ πάλιν δὲν ἀλησμονήσα αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ ὑπέφερα νὰ τὸν παραβῶ, διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν κακοπάθειαν, τὰ ὅποια δι' αὐτὴν δοκιμάζω. οὐδὲ ἐσπερῶ νὰ μιμηθῶ εἰς τὴν κακίαν ἐκείνους, ὅπου μὲ ἐπιβουλεύονται. ἡ λέγει, ὅτι ἰδὲ Κύριε τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεώς μου, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς. ἐπειδὴ δὲν ἀλησμονήσα τὸν νόμον σου, ὅστις προσάξει νὰ ταπεινοφρονήσιν οἱ ἄνθρωποι. (1.)

154 : „Κρίνον τὴν κρίσιν μου καὶ λύτρω-
σαί με, διὰ τὸν λόγον σου ζῆ-
σόν με.

Κρίνον, λέγει, Κύριε τὴν κρίσιν, ὅπου ἔχω μαζὶ μὲ ἐκείνους, ὅπου μὲ πολεμοῦν. καὶ ζω-

155 : „Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρίαν.
„Ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζη-
τήσαν.

Μακρὰν, λέγει, εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τοὺς παραβάτας τοῦ θεοῦ νόμου σου Κύριε. ἐπειδὴ αὐτοί, εἴαν δὲν μετανοήσουν, κινδυνεύουν νὰ θανατωθῶν προσκαίρως, καὶ νὰ κολασθῶν αἰωνίως. διατὶ καταφρόνησαν τὰς ἐντολάς σου - ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ κοντὰ εἰς ἑμένα, εἴναι ἡ σωτηρία καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς. διατὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὸν ἀφηνισμὸν, ὅπου λαμβάνουν οἱ παραβάται. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα μὲ ὑπερβολὴν τὰ προσάγματά σου. ἡ καὶ ὁ λόγος οὗτος εἶναι διδασκαλικός. διδάσκει γὰρ, ὅτι δὲν θέλουν σωθῶν ἐκεῖ αἰωνίως οἱ ἀμαρτωλοὶ, καὶ ἐδῶ εὐτυχῶσι προσκαίρως. ἡ λέγει, ὅτι δὲν θέλουν λάβουν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἀμαρτωλοὶ, ὡς ὑπερόπται καὶ καταφρονηταὶ τῶν δικαιωμάτων του. (2.)

156 : „Οἱ

ιβ'. 30.) Ἐφ' ἧς δὲ ὁ Κύριος. „Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελείπονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐμὴ παρέλθωσιν· ἐν τούτοις οὖν ὁρᾶται διηνεκῶς ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια· μετὰ πολλῆς γὰρ ὁδεύει τάξεως ἅπαντα· ἐντεῦθεν, φησὶν, ἔγνωμεν ἀκριβῶς, ὡς ἐγγὺς εἰς σὺ, καὶ πάρει τοῖς γινόμενοις, καὶ λανθάνεισε τῶν πραγμάτων οὐδέν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης. „Ἀρχὴν μοι ἀρχαμένα τοῦ θεοσεβεῖν, ἡ γνώσις ἐλήλυθεν ἀπὸ τῶν σῶν μαρτυρίων· συνεργούμενος γὰρ ἀπὸ τοῦ νουηκέναι τὰ μαρτύρια τὰ παραδεδομένα, οὕτως ἐφωτισθόμην καὶ ἔγνων, ὅτι τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας. καὶ ὁ Δίδυμος. „Ἐθεμελίωθη τὰ μαρτύρια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδένα δύνασθαι σείσαι, ἢ ἀνασρέφαι αὐτά· ὁ γὰρ σὸς λόγος, σοφία καὶ Ὑἱός σου τυγχάνων, θεμέλιος αὐτῶν ὑπάρχει.

(1) Διὰ τὴν ἡ ταπεινώσεις κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ἡ μὲν γὰρ, ἐπὶ τῶν πειρασμῶν τέτακται. ἡ δὲ, τῇ ὑπερηφανίᾳ ἀντίκειται· ὁ ἅγιος τοίνυν Δαβὶδ τηρήσας τὸν νόμον τὸν κελεύοντα ταπεινοφρονεῖν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν θέαν τῆς κατωρθωμένης ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπαινετῆς ταπεινότητος· καὶ δὴ καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐν πειρασμοῖς· τῇ ἐναρέτῃ τοίνυν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ταπεινώσει ὁ Προφήτης τὰς ἄλλας ἐκόσμησεν ἀρετάς· καὶ ταύτην προέσχε-
μενος, τὴν θεῖαν ἐπαγγέλλει φιλανθρωπίαν καὶ βοήθειαν· καὶ τῶν ἐχθρῶν ῥυσθῆναι ἰκετεύει. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης. „Μακάριον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ταπεινοῦσθαι. φησὶ γὰρ ὁ Ἰάκωβος. „Ταπεινώθητε ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ὑψώσει ἡμᾶς· ὅταν τοίνυν οὕτω ταπεινωθῶμεν, καὶ ὑπὸ Δαιμόνων ἐπιβουλεύωμεν, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων μισούντων τὰς ἀρετάς, πολεμιοῦμεν, ἔχομεν τὸν Θεὸν ἐξαιρούμενον· μένον· ἵνα τοῦ νόμου αὐτοῦ μὴ ἐπιλαθώμεθα· μηδὲ ἀποκάρωμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος. „Ὁ ὄντων ἡ σωτηρία φεύγει αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὶ φεύγουσι τὴν σωτηρίαν. λέγει δὲ ὁ Ἀ-

156 : „ Οἱ οἰκτιρμοὶ σου πολλοὶ Κύριε ,
„ κατὰ τὸ κρίμασόν σου ζήσόν με .

Πολυέλεος εἶσαι , λέγει ὁ Κύριος . Ὦθεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου σου κρίσεως , κάμε νὰ ζήσω τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ αἰώνιον ζωὴν . Ὅταν οἱ δίκαιοι ἀπαλεύσωνται , κατὰ τὸν ἐδικόν σου λόγον εἰς ζωὴν αἰώνιον . (Ματθ . κα . 46) ἢ καὶ ἐδῶ προσαφένως κάμε νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου , συνεργῶν διὰ τῆς χάριτός σου εἰς ἐμένα , ὅστις προθυμοῦμαι νὰ τὸν φυλάξω . (1)

157 : „ Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντές με καὶ
„ θλίβοντές με , ἐκ τῶν μαρτυριῶν
„ σου οὐκ ἐξεκλίνα .

Πολλοὶ , λέγει , ὄρκοι ἔχθροί καὶ δόρατοι

ζητοῦσι νὰ με κατακυριεύσουν , σπικνώνοντες κατ' ἐμοῦ καθὲς εἶδος πειρασμῶν . Ὅλλ' ἐγὼ θαρρῶντως εἰς ἐσένα Κύριε , δὲν ἐξεκλίνα οὐδὲ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἐντολὰς σου . Ἐκείνα δὲ ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ , λέγει καὶ τώρα ἐδῶ καὶ ἀλλαχοῦ , κατὰ διαφόρους καιροὺς . (2) .

158 : „ Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκό-
„ μην , ὅτι τὰ λόγια σου οὐκ ἐφυ-
„ λαζαντο .

159 : „ Ἴδε ὅτι τὰς ἐντολὰς σου ἠγάπησα
„ Κύριε , ἐν τῷ ἐλέει σου ζήσόν με .

Καὶ ἀνωτέρω εἶπεν . „ Ἐξέτηξέ με ὁ ζήλος σου , ὅτι ἐπελάβοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου . (3) ἰδὲ , λέγει , Κύριε , πόσον ἠγάπησα τὰς ἐντολὰς σου . Ὦθεν ζωοποίησόν με μὲ τὸ ἔλεός σου . πο- τὲ μὲν γὰρ , παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ζωοποιηθῇ διὰ τὴν

- * Ἀθανάσιος . „ Τίς ἡ αἰτία ; ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζητήσαν . „ Ἐξ ὧν , κατὰ τὸν Δίδυμον , ἡδύναν* το φάρμακα λαβεῖν εἰς σωτηρίαν , καὶ ἀφορμὰς εἰς μετάνοιαν . ὥστε οὐκ ἀκρίτως τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας ἐκπεπτόκα- σιν . ἄλλ' ὅτι τὰς τοῦ Θεοῦ δικαιοκρασίας ἐρευνᾶν , ἐντεῦθεν ἤδη παρασκευάζεσθαι οὐκ ἠθέλησαν . οὐκ ἄρα πάν- τες οἱ ἀμαρτωλοὶ πύρρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας τυγχάνουσιν . ἄλλ' ὅσοι οὐκ ἐκζητοῦσι τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα ,
- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀνάγνωμος . „ Ἐλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ , ἔλεος δὲ Κυρίου , ἐπὶ πᾶσαν σάρκα . καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον . „ Πολλοὶ εἰσιν οἱ οἰκτιρμοὶ τοῦ Θεοῦ . πολλῶν ὄντων , εἰς οὓς γίνονται . ἔλεος δέ ταις καὶ πάνυ δικαιοτάτως τις εἶναι δοκῇ . ἀληθὲς γὰρ τό . „ Ἐὰν ἀνεμίας παρατηρήσης Κύριε , τίς ὑπεστήσεται ; τὸ δὲ κατὰ τὸ κρίμα σου εἴρηται , ὅτι οὐδὲν ἀκρίτως ποιεῖ ὁ Θεός . τοῦτο δὲ πολλάκις εἶπεν ὁ Προφήτης ἐν τῷ δε τῷ Ψαλμῷ . ποτὲ μὲν , λέγων . „ Κατὰ τὸ κρίμα σου . ποτὲ δὲ , κατὰ τὸν λόγον σου . καὶ ἴν' ἀμφοτέρω συνελθὼν εἴπω , τὴν μετὰ λόγου κρίσιν ἐπαγγέλλει . λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης . „ Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ τίς ἀριθ- μεῖν , ἢ διανοεῖσθαι δύναται ; ὅτι τοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν παρακείμενους , αὐτοὺς καθ' ἐκάστην παρακαλεῖ τοὺς βλα- σφημοῦντας ὡς υἱοὺς νοθευτέ . τοὺς ἑαυτῶν ἀπεγνωκότας , αὐτοὺς οὐκ ἀπογινώσκει .
- (2) Ἄλλος δὲ λέγει : ἦτοι ὁ Νικήτας . „ Φαίη δ' ἂν καὶ ὁ νέος λαὸς (τῶν Χριστιανῶν) ὡς ἐν ἀγῶνι καὶ πολέμῳ πᾶντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὑπὸ ἐχθρῶν ἐλαυνόμενος . ὅτι ἐθλιβόν με οἱ κατὰ καιρὸν ἄρχοντες , οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί , καὶ ἐναντία δυνάμεις . ἄλλ' οὐδὲν τὰς ἐκείνων ἐπιοιούμην θλίψεις , τὸν σὸν λόγον δεδοικώς ὁ Δέσποτα . καὶ ποῖος οὐ- τοσ ; ἢ τὸ , μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα . γέγραπται δὲ , καὶ ὅτι πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ , διωχθήσονται . διωγμοὶ δὲ εἰσι κατὰ τὸν Δίδυμον , οἱ μὲν , ἔξωθεν , οἱ καὶ ἐπαύθησαν . οἱ δὲ , ἔσωθεν , παρὰ τῶν ἀντικειμένων γινόμενοι δυνάμει , δι' αἰκείων , διὰ γυναικὸς μαχίμου , δι' οἰκίτου ἀτάκτου , δι' αὐτῶν τῶν ἀμαρτημάτων . ὁ οὖν δίκαιος , οὐκ ἔστιν , ὅτε οὐ διώκεται . ὅτε οὐ μαρτυρεῖ ἐπὶ ἀσάφει δυνάμεων ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως , ἴσεται δὲ ἐπὶ τῶν θείων μαρτυριῶν , μὴ ἐκκλίνειν ἀπ' αὐτῶν , μηδὲ ἐκτρέπομένους . ἐὰν γὰρ μὴ ἀγωνίσωμαι , ἵνα ὁμολογήσω τὸν Θεὸν διὰ σωφροσύνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀ- ρετιῶν , ἀρνησίδεος γίνομαι . ὁσάκις γὰρ ἂν ἐξιχνιάζῃ τις τῶν Μαρτύρων τὰ ἀγωνίσματα , σκοπὴ τῆς ὁμείας ἀθλή- σεως , οὗτος τοσαυτάκις γίνεται τοῦ Θεοῦ .
- (3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος . „ Εἴ τινα ἔωρακα μὴ συνιέντα , ἐγὼ ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκέμην , ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ

τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ποτὲ δὲ, διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. καὶ τὴν μὲν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν προβάλλει, δικαιολογούμενος. τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Θεοῦ προβάλλει, ταπεινοφρονῶν. τελειότερον δὲ εἶναι τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ πρώτου: ἦγουν τὸ νὰ προβάλλῃ τις τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, περισσότερον ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ οὐδεὶς δικαιούται ἐξ ἔργων νόμου, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. (Γαλ. 3. 16) Ζήτησον δὲ, ὡς ἀναγνώστη, καὶ ἐν τῷ Εβραϊσμῷ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ „Τὸν σεφανεύοντά σε ἐν ἁμαρτίαις καὶ οἰκτιρμοῖς. (1)

σως ἡ ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλήθεια, ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἀλήθεια καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. ἴσως δὲ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ ῥητὸν τοῦτο, διὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον λόγον καὶ τὴν ἐντολὴν, ὅπου ἐλάλησαν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ, λέγων „ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῇ Πάρῳ· δέστω βρώτης φαγῇ. ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκου καὶ λόν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθαι ἀπ' αὐτοῦ. ἡ δ' ὅν ἡμέρα φάγηται ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθαι. (Γεν. 3. 16.) ἀρχὴ γὰρ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ὅλων τῶν λόγων, ὁ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ τόσον ἐγενεὶ ἀληθινός, ὥσα ὅπου ὁ θάνατος ἐκυρίευσεν ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων κατὰ διαδοχὴν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου. (2)

160: „Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια.

Μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, διὰ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινὰ, διὰ τὴν ἀν-

„Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίμα-
τα τῆς δικαιοσύνης σου.

Αἰώ-

τοῦ κατὰ τὴν Θεοσεβίαν. ἡ ὁ Θεοδότης. „Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος Ἰουδαίου ὠδύρευτο. οὕτως κὺντος ὁ Δεσπότης, τὴν Ἱερουσαλὴμ. οὕτως ὁ θεῖος Ἰερεμίας τὴν τοῦ λαοῦ παρανομίαν ἐδήνησε. ἡ ὁ Θεοδότης. „Ἐπεὶ παντὶ μὲν παρανομῶντι προσήκειν ὀδυῖσθαι τὸν δίκαιον. πολλοὶ δὲ μέλλον ἐπὶ ταῦτοις, οἵτινες πρὸς τὸν Θεὸν ἔθεντο συνθήκας βίου τινος, ἡ πίστεως. οἷον παρθενίας, ἡ τῆς ἐν γάμῳ σωφροσύνης, ἡ ἐγκρατείας. εἴτα ταῦτας παραβαίνουσι, ἡ τοῦ Θεοῦ τὰ λόγια οὐ φυλάττουσιν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐαγγέλιον. „Καλὸ σου, φησι, τὸ πρόσωπον, ἵνα με κατανοήσῃς, τίνα τρόπον τὰς ἐντολάς σου τηρήσῃς, ὅτι οὐκ ἐπλήρως, οὐδὲ ὡς παράγγελμα ἐπάναγκες αὐτὰς, ἡ βεβιασμένως μετησχόμην. ἀλλὰ διαδέσσει ἀγαπητικῇ, ἡ σχέσει γνησίᾳ ἡ σοφίᾳ ἀπεδεχόμεν αὐτάς. ταῦτα δὲ θεωρεῖν ἡ κρίνειν σοὶ ἐστὶ μόνου, τοῦ τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς εἰδότες. ἔστι γὰρ κατὰ τὸν Ἀνόνημον, τηρῆσαι ἐκ λύπης ἡ ἐξ ἀνάγκης. τελείον δὲ, τὸ ἀγαπήσαντα ταῦτας ποιῆσαι. καὶ μακαρίζεται ὁ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα ἔχων, ἀλλὰ πλείον τοῦ θελήματός ἐστιν ἡ ἀγάπη. πλὴν εἰ ἡ τὰς ἐντολάς σου, φησιν, ἡγάπησα, οὐδὲν ἦτον δέομαι τοῦ ἀπὸ σοῦ ἔλεους, ἵνα ζήσω σοι. ὅσα γὰρ ἂν κατορθώσῃ ἄνθρωπος, ὁμοῦ τοῦ σοῦ ἔλεους δεῖται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ἡ Ἀθανάσιον. „Ὁ πρῶτος ἡ ἐκρυπτός ἡ οὐσιώδης ἐν Θεῷ Πατρί λόγος, ἡ ἀληθινή ἐστιν: ὁ Υἱὸς δηλαδὴ. ὁ αὐτὸς δὲ ἡ δικαιοσύνη. ἡ ἡ οὕτως. αὕτη, φησι, πρώτη τῶν σῶν δεδοται ἐντολῶν, ἡ τοῦτο πρῶτον παράγγελμα. τὸ ἀληθεύειν ἐν πάσι, ἡ πράξει, ἡ λόγῳ, ἡ διανοίᾳ. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδότην. „Ἀρχὴν λόγων ἴσως καλεῖ, ἡ τὰς πρὸς Ἀβραάμ ὑποσχέσεις. ἐξ ἐκεῖνου γὰρ τὸ Ἰουδαίων συνέθη γένος. ἀλλ' ἐπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις. ἡ ἡύξησε τὸν λαόν, ὡς τὰ ἄσπρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει. ἡ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλόγησε κατὰ τὰς ἐπαγγελίας πάντα τὰ ἔθνη. τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν, εἰπὼν. ἡ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: τουτέστιν αἰώνια ἡ ἀσάλευτα. Προφήτης γὰρ ἂν, εἶδρα τοῦ Χριστοῦ τὸ αἰώνιον κράτος. διὸ ἡ ἀληθεία ἔφη κεκοσμηθῆσαι τὴν τῶν θεῶν λόγων ἀρχὴν, ἡ τὴν δικαιοσύνην εἶναι ἀσάλευτον. πολλὰ γὰρ κατὰ τὸν Νικήταν, λαμβανόμενης τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐν μὲν σημαινόμενον ἐροῦμεν ἀρχὴν εἶναι, τὴν ἀληθὴ γνῶσιν τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων, ὡς τὸ οὐ ἕνεκα. ἕνεκα γὰρ τοῦ γνωσθῆναι αὐτὴν ἡ γυμνῆν τῷ σώ. ἀναφανῆναι, οἱ τὰς Παλαιὰς ἡ Καινῆς Διαθήκης λόγοι δεῖνται. γυμναζόμενοι γὰρ δι' αὐτῶν, ἡ χειραγωγοῦμενοι κατὰ τὸ πνευματικὸν αὐτῶν βούλημα, φθάνομεν ἐπὶ τὸ προσβάλλειν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ. εἰδὲ ἐστὶ τὸ οὐ ἕνεκα ἀρχὴ τῶν ἐπ' αὐτὸ φερόντων, ἡ αὐτοῦ χάριν γινόμενων, φέρουσι δὲ ἡ οἱ Θεοῦ λόγοι ἐπὶ τὴν ἀληθείαν. (αὐτῆς γὰρ χάριν εἰρηναί.) εἰκότως ἀρχὴ αὐτῶν ἔρρεθι (ἡ ἀληθεία) ἐπειδὴ δὲ κατὰ ἄλλον λόγον, ἀρχὴ καλεῖται τὸ ἐνυπάρχον τισιν. ἐνυπάρχει δὲ τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις ἡ ἀληθεία, αὐτὸθεν ἀληθεύειν οἶσι. ἡ κατὰ τοῦτο ἀρχὴ αὐτῶν αὕτη εἶναι λέγεται.

Αἰδῶμαι, λέγει, καὶ ἀσάλευται εἶναι ὅλαι
αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου Κύριε. καθὼς καὶ αἰώ-
νῳ εἶπεν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.

161: „ Ἀρχοντες κατεδίδωζάν με θωρεάν,
„ καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλίασεν
„ ἡ καρδίᾳ μου.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, δὲν ἐφοβήθη ἀπὸ
τούς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιασὰς ἐκείνους, οὗτοι θανα-
τῶνουν τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ θανα-
τωσούν. ἀλλὰ ἐφοβήθη ἀπὸ τὰ λόγια σου Κύριε,
τὰ ἑποῖα ἡμποροῦν νὰ ἀπολέσουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ
τὸ σῶμα μὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν. καθὼς ἐσύ εἶπας
Κύριε ἐν κυαγγελίᾳς. ἤτοι περισσώτερο ἐφοβήθηκα
τὰς ἐντολάς σου, ἀπὸ τούς φόβους καὶ αἰμοβόρους ἄν-
θρώπους. ὅταν διὰ τὸν φόβον ἐκείνων δὲν ἐπράξα κα-
νενα πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. ἄρχοντες
δὲ νοοῦνται, ὁ Σαουλ καὶ αἱ μετ' αὐτοῦ. τεύτον γὰρ
ὁ Δαβὶδ πολλακίς βάλων εἰς τὰς χεῖρας, καὶ δυνά-

μενος νὰ τὸν θανατώσῃ, δὲν τὸν θανάτωσε, μὲ τὸ
νὰ ἐφοβήθη τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, αἵτινες προσά-
ζουν ταῦτα. „ Ἀρχοντες τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κα-
κῶς. (ἡξ. κβ. 28) Ἀνίστας δὲ νὰ καταλογῇ δὲν πρέ-
πη τινὰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ του, πολλῶ μᾶλ-
λον δὲν πρέπει νὰ τοὺς θανατώῃ; (1)

162: „ Ἀγαλλιάσονται ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια
„ σου, ὡς ὁ εὐρίσκων σκύλα πολλά.

Καθὼς, λέγει, οἱ στρατιῶται ἀπὸ οὐ νικῶ-
σιν τοὺς ἐχθρούς των, χαίρουσιν ὅταν διαρπάξουν
τὰ πράγματα τῶν νικηθέντων, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ
τὰ πολλὰ κούρηται· ἐτὶ καὶ ἐγὼ Κύριε, εὐφραι-
νομαι, ὅταν ἀναγινώσκω καὶ μελετῶ τὰ λόγια σου·
διὰ τὴν φωτίζουσαν τὴν νοῦν μου, καὶ χαρίζουσιν εἰς
ἐμὲ πλοῦτον καὶ θησαυρόν γνώσεως. (2)

163: „ Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην,
„ τὸν

(1) Ὁ Λόγος δὲ οὗτος νοεῖται ἢ κατὰ θεωρίαν, ὡς ὁ Ὁριγένης φησιν· „ Ὅτι τῶν ἀρχοντικῶν· εἴτεον τυραν-
νικῶν ἢ δαυμονικῶν πολέμων, οὐκ ἔστιν ἐτέρως ἀβλαβὴς ἀπαλλοτρίωσθαι, μὴ οὐχὶ φόβῳ Θεοῦ φρουρουμένους, ὅς
ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ ποιεῖ τεὸς εἰς κακὸν ὑπαγομένους ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐναντιωμάτων· Ὡς μοι ἀνθρώπων κληθέν-
τα εἰς μαρτύριον· διωχθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου· βλέποντα μὲν τὰ ποικίλα τῶν βασανιστηρίων
ἔργα· μὴ δειλιῶντα δὲ ἐπὶ τούτοις· ἀλλὰ μεμνημένον τοῦ κριτηρίου τοῦ Θεοῦ ἢ δειλιῶντα ἐκεῖνο, ἢ ὅλον γι-
νόμενον τῆς αἰαζωγραφίσεως αὐτοῦ, ἢ τῶν ἀποκειμένων ἐκεῖσε κολάσεων τῇ ἀρνησίᾳ· οὗτος ἐρεῖ· „ Ἀρχον-
τες κατεδίδωζάν με θωρεάν· οὐχ ὡς ληστὴν· οὐχ ὡς φορῆ· οὐδ' ὡς ἄλλο τι τῶν ἀτόπων πεποιηκότα· ἀλλ' ἐπεὶ δὴ
εἶδον τὴν ἀληθινὴν Θεόν· ἐγὼ δὲ ἀπ' αὐτῶν μὲν οὐ δειλιῶ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· δειλιῶ δὲ ἀπὸ τῶν λόγων
ἢ τῶν ἀπειλῶν, ἢ ὑπερίστας τοῖς ἀρνησαμένοις σε· ἢ κακὴ γὰρ ἡ δειλία αὕτη· ὥσπερ ἀγαθὸς ἢ σωτήριος ὁ τοῦ
Θεοῦ φόβος. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Διττὴ ἔστιν ἡ δειλία· ἡ μὲν ἀλογος, περὶ τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς
καταγινόμενη· ἡ δὲ λογικὴ, περὶ τὴν καρδίαν συνισαμένη ἢ τὴν νόησιν, οὐκ ἄνευ λόγου· ἢ τάχα ἡ αὕτη τῇ θεῷ
φόβῳ τυγχάνει.

(2) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ μὲν τοὶ πολέμιοι ἐμνημόνευσεν διωκόντων, εἰκότως ἢ τῶν σκύλων τὴν
μνήμην παρήγαγε· σκύλα γὰρ εἰσι τὰ τοῖς νεκροῖς τοῖς πέσοσιν ἐν τῇ πολέμῳ παρικήμενα, εἴτε θύλα, εἴτε ἐ-
σθῆς, εἴτε ἑτέρος ἄσματος, ὃ τῶν ἀνελόντων γίνεται· λέγει δὲ, ὅτι πάντας εἰ ἀνέλθον ἐκείνους τοὺς καταδιωκόντας
με, ἢ σκυλεύσας πλείους, ὅσα συνήγαγον λάφυρα, οὐκ ἂν οὕτως ὑπεράσθην, ὡς τοῖς σὺς ἐπαγέλλεσθαι νέμεις·
θησαυρόν μοι χαρίζεμένους γνώσεως. λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Οὐ φόβῳ δὲ μόνῳ τὴν ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοῦ
Θεοῦ λόγους πεποιήσθαι, φησιν· ἀλλὰ ἢ χαρὴ τῇ ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴτις ἐπὶ πλείους χαίρει πολλῶ· βεβαιωτέρα
δὲ ἡ τῶν λόγων τήρησις ἢ ἐν χαρῇ γινόμενη· ἔξωθεν δὲ ζητῆσαι· διατὶ παρέβαλε τὸν ἀγαλλιάοντα ἐπὶ τοῖς λόγοις
τῷ εὐρίσκοντι σκύλλα· ἐάν τις, τίνες εἶχεν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ἢ τίνας ἔνι ἔχοισιν αὐτά, ὁφεί, ὅτι Ἰουδαί-
ους Χριστιανοὺς ἐσκυλεύσαμεν, τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ πάντος· ἀρθῆσθαι ἀφ' ἡμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἢ δοῦναι· Ἐθνε-

„ τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα .

Δὲν ἐμίσησα , λέγει , ἀπλῶς τὴν ὁμαρτίαν Κυρίου . ἀλλὰ καὶ ἐσιγχαίηκα αὐτήν . τὸ δὲ νὰ σιγχαθῇ τινὰς τὴν ὁμαρτίαν , τοῦτο εἶναι περισσώτερον ἀπὸ τὸ νὰ τὴν μισήσῃ . καὶ ἄνωτέρω δὲ εἶπε , „ Παρανόμους ἐμίσησα . τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα . (1)

164 : „ Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε , ἔ-
„ πί τα κρίματα τῆς δικαιοσύνης
„ σου .

Τὸ ἑπτάκις κατὰ εἰς τοῖς Ἑβραίοις τὸ πολλάκις δηλοῖ . λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ . πολλοὺς φο-
ραὶς τὴν ἡμέραν θέλω σὲ ὑμνίσω Κύριε , διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου : ἢ οἱ διὰ τὸν νόμον σου ἢ διὰ τὰς μετὰ κρίσεως οἰκονομίας σου . ἐπειδὴ καὶ σὺ ποιεῖς ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ κρίσεις δικαίως καὶ πρατόντως . ἀνίσως δὲ καὶ λοβώμεν τὸ ἑπτάκις κατὰ ποσότητα καὶ ἀριθμὸν , ἡμέραν μὲν θέλωμεν νοή-
σομεν τὸ ἡμερονύκτιον . ἀριθμὸν δὲ προσευχῆς τὸν ἐν τῷ ἡμερονύκτιῳ μετρούμενον , θέλωμεν νοήσομεν τὸ μεσονυχτικὸν . τὸν ὄρθρον , τὴν πρώτην ὥραν . τὴν γ . τὴν δ . τὴν θ . καὶ τὸν ἑσπερινὸν σὺν τῷ ἀποδείπνῳ δηλαδὴ . (2)

165 : „ Εἰ .

ποιεῖται τοὺς καρπὸν αὐτῆς . πολλὰ δὲ σκύλα , ἐπειδὴ πολλὰ τῆς θαλάσσης Γραφῆς αἱ βίβλοι . ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἔ-
χουσιν αὐτὰ , ἀτε δὲ μὴδὲ τὸν νοῦν αὐτῶν ἐπίσάμενοι .

(1) Ὁ μὲν Βασιλεὺς πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα . „ Πῶς ἄν τις δυναθεῖν ἐνδιαθέτως ἔμπειρος τοιεῖν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου , ἀποκρίνεται , λέγων . „ Κατὰ φύσιν ἢ πεῖρα τοῦ ἠδοντες ἢ ὠφελοῦντες , ἢ αὐτὴ ἢ προσδο-
κία τῶν τοιούτων , ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τὴν περὶ τούτου διάθεσιν τε ἢ ἐπιθυμίαν . ἐὰν οὖν τις μισήσῃ ἢ βδελύσσεται τὴν ἀδικίαν , ἢ καθαρεύσῃ ἀπὸ πάσης ὁμαρτίας , ὑφ' ἧς , ὥσπερ ἀπὸ νόσου ὀλίγη , τὸ σῶμα πάσχει τὴν ἀνορε-
ξίαν ἢ τὴν περὶ τὰ βρώματα ἀπῆλαν . οὕτω ἢ ἡ ψυχὴ τὴν περὶ τὰ δικαιοῦματα τοῦ Θεοῦ νοθεύει ἢ ἀκνηεύει . ἢ πληροφωρηθῇ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου ζωὴ αἰώνιος ἐστίν , κατορθοῦται αὐτῷ ἡ διάθεσις τοῦ εἰσέτος . „ Τὰ κρί-
ματα Κυρίου ἀληθινὰ , ἢ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι ἢ κηρίον . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ἀληθὲς ἢ οὗτος ὁ λόγος . ὁ γὰρ θερμῶς περὶ τὰ θεῖα διακείμενος , τάναντία μυσάττεται . τῶν δύο γὰρ τούτων δυνάμεων φυσικῶς ἑυπαρ-
χουσὶν τῇ ψυχῇ , τῆς τοῦ ἀγαπᾶν ἢ τῆς τοῦ μισεῖν κατὰ τὸν Νικήταν , κατὰ φύσιν αὐταῖς ὁ δίκαιος κέχρηται . λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνάγνωμος . „ Σχεδὸν ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν . οἱ μὲν Ἰουδαῖοι βδελύσσονται μὲν νεκρὸν ἢ σῶμα ἀν-
θρώπου νεκρὸν , ἀσκαλαβότην ἢ γαλῆν . ἐγὼ δὲ τὸ ἄξιον βδελυγμοῦ ἐμίσησα τὴν ἀδικίαν . τί γὰρ ὠφέλιον ἐκ τοῦ ἐκεῖνα βδελύττεσθαι ; ἀδικίαν οὖν ἐβδελύξαμεν , ὁ μεγάλῃ ὠφέλειαν παρέχει τῷ βδελυξαμένῳ . ἐγὼ τὸν νόμον σου ἠγάπησα , οὐχ ὡς ἐκεῖνοι , ἔλκοντες αὐτὸν ἐπὶ τὰ γῆνα . ἡμεῖς γὰρ , ὡς συνεγεγενῆτες τῷ Χριστῷ , τὰ ἄνω ζητοῦμεν οὐ τὰ ἐπὶ γῆς . ἢ πνευματικῶς τὸν νόμον νοοῦμεν . ἢ ὁ Εὐσέβιος . „ Ἀληθὲς τῇ ἀγάπῃ τοῦ νόμου τὸ μέσος τῆς ἀδικίας συνέζευκται . ὥςτε καὶ τὸν θέλοντα τὸν νόμον ἀγαπᾶν , ἀδικίαν βδελύττεσθαι . οὕτω γὰρ ἡμεῖς καλὰ τὰ τοῦ νόμου φανήσεται . διδάξει δὲ ἢ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασις . „ Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεῖν .

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς . „ Οὐ χρὴ παρορᾶσθαι οὐδ' ὑφ' ἡμῶν τοὺς διατεταγμένους καιροὺς τῶν προ-
σευχῶν , οὐδὲ ἀναγκάως ἐξελεχόμεθα , ἐκάστου ἰδίαν ὑπόμνησιν τῶν παρὰ Θεοῦ αγαθῶν ἔχοντες . τὸν μὲν ὄρθρον , ὥςτε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς , ἀναθήματα εἶναι τοῦ Θεοῦ . κατὰ δὲ τὴν γ' . ὥραν , εἰς ὑπόμνησιν τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς . ἐν δὲ τῇ δ' . κατὰ μίμησιν τοῦ λέγοντος ἁγίου . „ Ἐσπέρας ἢ πρωὶ ἢ μεσημβρίας διηγῆ-
σομαι . ἐν δὲ τῇ ἐνάτῃ , ὅτι ἢ οἱ Ἀπόστολοι κατὰ ταύτας εἰς τὸ ἱερὸν ἀνέβαινον , ὡς γεγραπται ἐν ταῖς Πράξε-
σι . συμπληρωθεῖσης δὲ τῆς ἡμέρας , ἢ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων , ἢ κατορθωμένων ἡμῶν , ἢ τῶν πα-
ρελθόντων ἢ ἐξαγορεύσεις . ἢ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης ἢ αἰτήσεις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῶν ἢ φαντασιῶν ἐλευθερίαν ὑπαρξαι τὴν ἀπαύσιον . τὸ δὲ μεσονύκτιον , οὐ μόνος ὁ Δαβὶδ , ἀλλὰ ἢ Παῦλος , ἢ Σίλας ἡμῶν ἀναγκάως εἰς προσευχὴν παραδεδόκασι κατ' αὐτὸ προσευχόμενοι . ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει . „ Ὅτι οὐ περιοριστικῶς προσέκε-
νοί , ἢ ἑπτάκις μόνον ἡμῶν ὀφειλόταν εἶναι τὸν Θεόν , ἢ οὐκ ἐν πάσῃ τῇ ἡμέρᾳ ὥρα . τὸ γὰρ ἑπτάκις , ἀν-
τὶ τοῦ πολλῶν περὶ Ἑβραίοις συνηθῆς εἶς λέγεσθαι . ἀμείλει προφητικῶς ἢ Ἄννα περὶ τῆς ἐξ Ἑβραίων Ἑκκλησί-
ας

165 : „ Εἰρήνη πολλή τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου , καὶ οὐκ ἐστὶν αὐτοῖς σκάνδαλον .

„ ριε , καὶ τὰς ἐντολάς σου ἡγάπησα .

167 : „ Ἐφίλαζεν ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρτυρίά σου , καὶ ἡγάπησεν αὐτὰ σφόδρα .

Ἐκεῖνοι , λέγει , ὁποῦ ἀγαποῦν τὸν νόμον σου Κύριε , αὐτοὶ ἔχουν εἰρήνην , ὅχι μὲ τοὺς ἀοργήτους ἐχθρούς Δαίμονας . ἀλλὰ μὲ τὸν Θεόν . καὶ οὐκ εὐρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτοὺς καὶ ἕνα σκόνταμμα καὶ ἐναντίωμα . διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς ἰσχύει τὴν ἐράτην τῆς ἀρετῆς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ , ἀσκηθώνωντας ἀπὸ τὸ μέσον κάθε πέτρων καὶ σκόνταμμα τῆς ἀμαρτίας . ἢ νοεῖται , ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ , αὐτοὶ ἔχουν πάντοτε εἰρήνην πρὸς τοὺς ὁμοπίστους αὐτῶν Χριστιανούς , καὶ καὶ ἐκεῖνοι πολλὰς φορὰς δὲν θέλουν νὰ εἰρηνεύουν μὲ αὐτοὺς , ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν κακὴν τὸν γνώμην . (1)

Ἐγὼ , λέγει , ἡγάπησα τὰς ἐντολάς σου Κύριε , ἵνα ἐκ τῆς ἀγαπήσεως ταύτης ἔλθῃ εἰς ἐμέ . να ἡ ἐλπίζομένη παρὰ σοῦ ἀληθινὴ καὶ αἰώνιος σωτηρία . καὶ ὅχι μόνον ἡ ψυχὴ μου ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς σου , ἀλλὰ καὶ τὰς ἡγάπησα . καὶ ὅχι ἀπλῶς τὰς ἡγάπησεν , ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν . (2)

168 : „ Ἐφίλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτυρίά σου , ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοὶ μου ἐναντίον σου Κύριε .

166 : „ Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου Κύριε .

„ Α-

ας ἢ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς εἶπεν . „ Ὅτι εἴτερά ἔτεκεν ἑπτὰ , ἢ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἡσθένει . ἢ οὐ νοοῦμεν , ὡς ἑπτὰκις μόνον ἔτεκεν ἡ Ἐκκλησία τῷ ἀριθμῷ . πολλὰ δὲ μᾶλλον , ἢ ἀπειρα . ἢ αὐτὸς δὲ ὁ Δαβὶδ δηλοῖ φανερώς ὅτι κατὰ πάντα καιρὸν αἰνεῖν δεῖ τὸν Κύριον . λέγει γάρ . „ Εὐλογῆσω τὸν Κύριον ἐν παντί καιρῷ . ἢ ὁ Ὁριγένης . „ Παρ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος , ἐν ἡμέρᾳ ἔσται τελεία , οὐ μεσολαβανομένη ὑπὸ νυκτός . ἢ ὁ Θεοδώριτος . „ Τινες τὸ ἑπτὰκις πλείσκις ἡρμήνευσαν . ἢ τοῦτο δὲ κἀκεῖνο τὸν θεομὴν ἐρωτᾷ τοῦ Προφήτου δηλοῖ . τῆς γὰρ θείας ὑμνήσεως οὐκ ἐλάμβανε κόρον .

(1) Λέγει δὲ ὁ θεὸς Κύριος . „ Ἦν δὲ ἡμεῖς ἢ λυχνος τοῖς ἐθέλουσι ζῆν τοῦ Σωτῆρος ὁ νόμος . ἢ ὡς περὶ ὁ ἐν φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει , διαπνέει δὲ μᾶλλον τὰ παρεμπιπτόντα , καὶ βοήθους εὐρεθῇ , καὶ λιθός , καὶ ἑπερόντι τῶν τοιούτων . οὕτω ἢ ὁ εἰς νοῦν τὸ θεῖον δεξιόμενος φῶς , πάντα παρατρέχει τοῦ Διαβόλου τὰ σκάνδαλα . εἰρήνην δὲ τυγχάνει πολλὴ τοῖς τὸν νόμον ποθεῦσι , κατὰ τὸν Θεόδωρον , οὐ τοσοῦτον ἡ ἰξῶθεν . εὐ γὰρ ἐφ' ἡμῶν αὕτη . ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς λογισμοῖς , κατ' ἣν συμβαίνει ἀταραξίαν ἢ ἀνενοχλησίαν τὴν ἐξ ἀπαθείας ἔχειν . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν προσκώμενοι φυλακῆς , καὶ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων πολεμῶνται , θυμῷ ζῶσι ζῶν . ἢ μάρτυς ὁ Παῦλος βοᾷ . „ Ἐν παντί θλιβετοί , ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι . ἢ ὁ Κύριος δὲ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους ὡς προβάτα ἐν μέσῳ λύκων εἰς πᾶσαν ἀποστείλας τὴν εἰκονομένην , ἔφη πρὸς αὐτούς . „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν , εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν . προσδέττει δὲ ὁ ἀνωτέρω Θεόδωρος . „ Κεκτημένοι γοῦν τὴν εἰρήνην διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ , οἱ ὑπάρχοντες τέλει , σκάνδαλον οὐκ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς . μικρὰ γὰρ , ἀλλ' οὐ μεγάλα τὸ ἔχειν σκάνδαλον ὡς φησὶν ὁ Σωτὴρ . „ Ὅτε μὴ σκανδαλίστη ἕνα τῶν μικρῶν τούτων . ἢ ὁ Ἀνώνυμος . „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην ἔχοντες , οὐδὲν σκάνδαλον ἐπὶ τινὶ τῶν εἰσόδων τοῖς ἄλλοις ὑφίστανται . πρὸς τὸν νόμον γὰρ ὁρῶντες τοῦ Θεοῦ , ὅτι τοὺς δικαίους στεφανοῖ , τοὺς δὲ ἀμαρτωλοὺς κολάζει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως , οὐδὲν ἐκ τῶν νῦν συμβαινόντων ὑπομένονσι προσκόμμα .

(2) Λέγει δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης . „ Μακάριος ὁ προσδεχόμενος τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον . ἀγαπῶν δὲ αὐτὸν ἢ τὰς ἐντολάς . οὗτος γὰρ εἰς βίαν τέλειον ἢ εἰς ἀκμὴν προκόπτει μακαριότητος , ἥτις αὐτοῖς τοῖς Ἀποστόλοις κηλήρωται πρὸς οὓς ἔλεγεν . „ Ἐξώσαν αἱ ὁσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι , ἢ οἱ λυχνος καίμενοι . ἢ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν . Καὶ ὁ Θεόδωρος . „ Εἰδὲ ἢ τὸν Σωτῆρα προσδεχόμεν , περὶ οὐ εἴρηται . ἢ ἔφηται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ , ἀκολουθῶν ἀγαπᾷ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ . εὐ ἢ τὸ σωτήριον προσδεχόμεν , ἵνα ἢ τὴν πρᾶξιν ἢ κατὰρξας , ἢ τὴν προσδοκίαν θεωρητικός . . .

Ἀνωτέρω μὲν εἶπε χωρὶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφύλαξε τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ. τὴν δὲ ἤνωσε ταῦτα μαζί με τὰς ἐντολὰς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ τὰ δύο. φανερώ- νει δὲ, καὶ ποῖον ἐξάβη τὸ αἶτιον κατὰ πῶν Θεοδώ- ριτον, διὰ τὸ ὅποιον ἐφύλαξε τὰς ἐντολὰς. καὶ λέ- γει, ὅτι τοῦτο εἶναι, διὰτί ὅλοι αἱ ἐσονται τῆς πο- λιτείας μου, καὶ καθὼς πρόξενός μου. ἐναργεῖται ἐμπρο- σθέν σου Κύριε, καὶ διαπερνῶ τὴν ζωὴν μου ὡς ἀν- τὶ εἶσαι ἐσύ μαρτυρὸς ταύτης καὶ θεωρητής. καθὼς καὶ ἀλλοχού τοῦτο ἔλας. „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐ- νώπιόν μου διαπαντός. (Ψαλ. 103. 8) ἔθεν καὶ φο- βούμενος ἐσένα, ὅπου βλέπεις ὅλας μου τὰς πρά- ξεις, φυλάττω τὰς ἐντολὰς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου. (1)

169: „ Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου „ συνέτισόν με.

Ἄς μὴν ἀποσραφῇ, λέγει, ὡς ἀπρόσδε.

κτος ἢ πρὸς σὲ δέησίς μου Κύριε, ἀλλὰ ὡς πλησι- ἀση, καὶ ὡς δεχθῇ ἀπὸ λόγου σου. ποῖα δὲ εὐκα- ἡ δέησίς μου αὐτῇ; εἶναι τὸ νὰ μὲ συνατίσῃς, ὅχα κατὰ τέχνην ἀνθρωπίνην, οὐδὲ κατὰ ἐπισήμην κοσμι- κήν, ἀλλὰ κατὰ τὸν λόγον σου, ἵνα δηλαδὴ συνιῶ τοὺς λόγους σου, καὶ ἵνα γνῶρίσω ἀκριβῶς τὸν νό- μον σου. (2)

170: „ Εἰσέλθοι τὸ ἄξιμά μου ἐνώπιόν σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου „ ῥύσαι με.

Τὸ ἄξιμα, ὃ μὲν Ἀκύλας, δέησιν ἐξέ- δωκεν. ἐδὲ Σύμμεχος, ἱεράσιαν. ἀνωτέρω μὲν οὖν εἶπεν ὁ Δαβὶδ. ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου, ἐδὲ δὲ λέγει, εἰσέλ- θοι. διατί, ἐὰν ἡ δέησίς του πλησιῇ εἰς τὸν Θεόν, βέβαια καὶ θέλει εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν. (3) ὁ ἄξιμα δὲ καὶ δέησις τοῦ Δαβὶδ ἦτον, τὸ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀ- πὸ τοῦ πειρασμοῦ ὃ Θεὸς κατὰ τὴν σοφίαν του, ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, καθὼς ἀνωτέρω διαφέ- ρως ἐξηγήθη. διότι ὁ Θεὸς ὑπέσχεθη νὰ ὀδῶσιν βο- νηθεῖ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „ Ὅ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀρετῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦτον, ὅσο κατὰ σκεπὴν τοῦ Θεοῦ κατορθοῦν αὐτὰς δι' αὐτὰ τὸ καλόν, ἢ οὔτε δι' ἐμπορίαν τινα, ἢ ἐπίδειξιν. οὕτως τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφύλαξε, τὴν ἐλεημοσύνην ἐκ δικαιοσύνης προσφέρειν, ἢ χωρὶς ἐπίδειξος ἐπὶ τῇ νηθείᾳ παιδευόμενος, οὐ σκυθρωπάων. ἄλλα τε, ὅσα, ἢ ὅπως τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ διατέτακται.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Δριγένης. „ Κατὰ τὰ πρότερα σκεῖτα ὁδεύει πρὸς τὸν Θεόν, ἢ οὐδέ ποτε ἦν ἐγγὺς αὐτοῦ. ὅ- τε δὲ ἐπὶ τέλει γενένηται τοῦ Ψαλμοῦ, ἢ κατὰ τὸ τελευταῖον παρ' Ἑβραίοις σκεῖται, τότε εὐχεται, ἵνα ἡ εὐ- χὴ αὐτοῦ ἐγγίσῃ τῷ Θεῷ. ἢ φθάσῃ πρὸς αὐτόν. ἀναβαίνει δὲ εὐχὴ πρὸς Θεόν, ἀπὸ προαιρέσεως κατορθώσεως ἀναπεμπομένη. περὶ δὲ τοῦ ἐγγίξιν Θεῷ διαφορὰς εἴρομεν ταύτας. ὅτι ὁ μὲν τελειότερος ἐγγίξει τῷ Θεῷ, κα- τὰ τὸ. „ Καὶ ἐγγίει Μαυσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν. ὁ δὲ ὑποείσθη, αὐτὸς μὲν εὐχὴ ἐγγίξει, εὐχὴν δὲ ἔχει ἐγγίζουσαν. ὡς λέγει ἢ ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ. „ Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου. πλὴν ὁ Θεὸς οὐκ ἐν τόπῳ ἐστίν, οὐδὲ σῶμα ἐστίν. ἀλλὰ οὐσία ἀβυσσὸς ἢ ἀφειργκτος ἢ ἀόρατος. εἰδ' οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ ὁ Θεός, ἐγγίξει δὲ ἔστι ποτε τῷ Θεῷ. δηλοῦται τῷ ἐν ἡμῖν ἀοράτῳ ἐγγίζομεν αὐτῷ. φησὶ δὲ τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἀνθρώπου. ἔστι δ' ἐγγίσει δι' ἀρετῶν, ὅν ὅσα τις ἀπολείπεται, ποσοῦτα μακρὰν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Εἰ ἀ- πλοῦν ἦν τὸ συνέτισόν με, τίς χρεῖα ἦν προσθήκης τῆς κατὰ τὸ λόγιόν σου; κοίσεις δὲ τὸ ἀναγκαῖον τῆς προ- σθήκης ἐκ ἄλλων παραδειγμάτων. δόξαι αἶποι ἂν. κατὰ τὴν λατρικὴν, ὃ διδάσκαλε, συνέτισόν με.
- (3) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον. „ Πρῶτον δεῖ ἐγγίσει, εἶτα εἰσελθεῖν τὸ ἐγγίσαι. οἶον ἡγγισίαι τις οὐκ αἰσ- δεσπότου τινος. μετὰ τὸ ἐγγίσει, ἐὰν ἡ φίλος ἢ ἀφίλος τῆς κοινωνίας τοῦ αἰσδεσπότου, εἰσέρχεται πρὸς αὐτόν. οὕτως ἡ δοκιμὸς προσερχῇ ἢ ἀκατάγνωτος, ἐγγίξει τῷ Θεῷ τῆς χάριτος, ἢ εἰσέρχεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀ- νύει, ὃ βούλεται. πτεροῖ δὲ δέησιν ἀρετῇ, ἢ προπέμπει αὐτήν, ὥς ἐνώπιον γέννηται τοῦ Θεοῦ. ἢ ἀμαρτία δὲ βαρεῖα οὖσα, καθέλκει ἢ βαρύνει τὴν προσερχήν. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „ Συνεχίσματα οἱ δίκαιοι λέγουσι τὸ, ῥύσαι με. εἰδότες, ὅτι ἐν πολέμῳ εἴσι τῷ βίῳ τοῦτῳ ἢ μεγάλῳ θορύβῳ, κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸν ἀνεσχητότα.

ἦθσαν εἰς τὸ Δαβὶδ μὲ ἰδικὸν καὶ ξεχωριστὸν τρόπον.
(1)

„ γὰρ σου, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου
δικαιοσύνη.

171 : „ Ἐξερεῦζαντο τὰ χεῖλη μου ὕμνον
„ ὅταν διδάξης με τὰ δικαιώματά
σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ὁμιλῇ ἡ γλῶσσά μου
πάντοτε τὰ λόγια σου Κύριε· ἄλλοτε μὲν, μελε-
τῶσα ταῦτα, ἄλλοτε δὲ διδάσκουσα ταῦτα, καὶ
νὰ μὴ καταγίνεται εἰς ἄλλο καὶ ἓνα μάταιον πράγ-
μα· διατὶ εἶναι αἱ ἐντολαί σου εἶναι δικαιοσύνη, ἡ
ὁποία εὐθύνει καὶ ἱσάζει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων·
καὶ ρυθμίζει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετὴν· καὶ ἀνωτέρω
δὲ εἶπε· „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτυρία σου. (3)

Τὰ χεῖλη μου, λέγει, Κύριε θέλουν προφέ-
ρουν εἰς ἑσένα ὕμνον εὐχαριστήριον, ὅταν ἐσύ μὲ δι-
δάξης τὰ δικαιώματά σου συνετώτερον καὶ βαθύ-
τερον· ὕμνον δηλαδὴ ξεχωριστὸν καὶ εὐχαριστήριον
διὰ τὴν εὐεργεσίαν σου ταύτην· εὐχεται δὲ ὁ Δα-
βὶδ τὸ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν, διὰ τὸ νὰ δώξῃ τὴν
ἐπιθυμίαν, ὅπου εἶχεν εἰς τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαρι-
σίαν. (2)

173 : „ Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαί με,
„ ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρετισάμην.

172 : „ Φθέγγαιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λό-

„ Ἄ, ἔλθῃ, λέγει, ἡ χεὶρ σου καὶ δύναμις
Κύ-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνόνημος· „ Ὅτι καθὼς εἶναι ἀξιώματα κοσμικὰ, τὸ νὰ ᾔναι τινες ἄρχων καὶ κριτὴς καὶ ἡγε-
μὼν καὶ βασιλεὺς· ὁμοίως καὶ ἀξιώματα Ἐκκλησιαστικά, τὸ νὰ ᾔναι τινες ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς, ἡ πατριάρχης· ἔτι
εἶναι καὶ ἀξίωμα ψυχῆς· ἀξίωμα δὲ ψυχῆς εἶναι τὸ ἔχειν ἀρετάς· εἰς οὗν ἔχη τις τοιοῦτον ἀξίωμα, ὁ κυρίως καὶ ἀ-
ληθῶς εἶναι ἀξίωμα, οὗτος εὐχεται τῷ Θεῷ λέγων· „ Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου Κύριε, κατὰ τὸ λό-
γιόν σου ῥυθίσει με· λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης· „ Τότε γνώσεται, εἰ εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου, εἰ ῥυ-
σθῇ ὑπὸ σοῦ, κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸ ἀξίωμά μου καὶ τὴν σοφίαν· ὁ γὰρ ἀνώτερος πάντων παθῶν γεγονὼς, ἐρῶσθαι
ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ.
- (2) ἡ Κατάλληλος ἡ ἐρυγὴ τῇ τροφῇ, λέγει ὁ Θεοδώριτος· τὰ γὰρ σῶ, φησι, μαρτάνων δικαιώματα, σοὶ τῇ
τῶν τοιούτων διδασκαλίᾳ προσοίσω τὴν ὑμνοδίαν· εἰς γὰρ, κατὰ τὸν Ὀριγένη, μὴ διδασκῶν τὰ δικαιώματα,
ποιούτην ἐρυγὴν φθέγγασθαι οὐ δύναμαι· γίνεται δὲ ἡ ἐρυγὴ, ὡς ἐπίπαν τοῖς κεκορημένοις· πληρωθέντες γὰρ,
οὕτως ἐρευγόμεθα τὴν ποιότητα τῆς τροφῆς, ἢν εἰλήφαμεν· ἔτι δὲ καὶ πνευματικὴ τροφή· αὐτὸς γὰρ ὁ λόγος φη-
σιν, ἄρτος εἶναι, καὶ σὰρκα ἔχειν· οὗ ἐάν κορέσθωμεν, ἐρευγόμεθα ὕμνον ἐκ χεῖλέων τοῦ ἑσά ἀνθρώπου· εἰδὲ ἡ
ἐρυγὴ ὑμνοδία Θεοῦ, λέγει ὁ Νικήτας, δηλον, ὅτι ἡ ἀρχὴ γινεμένη αὐτῆς τροφῇ, πληρωσάτη τυγχάνει θεολογία.
- (3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Ὅσα μοι τοῦ Προφήτου τὴν δέσιν· εὐχόμενος γὰρ σιωπῆσαι τὰ λόγια τοῦ
Θεοῦ, καὶ ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἰκετεύει χαρισθῆναι αὐτῷ, τὸ μὴδὲ ἕτερον φθέγγασθαι ἐν τῇ βίᾳ ταύτῃ,
ἢ μόνον τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ· καί γε μέγα αἰτεῖ τὸ αἴτημα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὰ χεῖλη αὐτοῦ καὶ ἡ γλῶσσα
γένοιτο ὄργανα τοῦ Θεοῦ, ἀφωρισμένα εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· καὶ ὡς περὶ ἐξ ἀργύρου, ἡ χρυσοῦ ἀφορίζεται τινα κει-
μήλια ἱερατικά, καὶ τῇ Θεῷ ἀνατίθεται, ὡς μνηκὲς παραλαμβάνεσθαι εἰς ἑτέραν χεῖρσιν, μὴδὲ εἰς κοινὴν ὑπερε-
σίαν· οὕτω καὶ νῦν παρακαλεῖ τὸν Θεόν, ἀφιερωθῆναι αὐτῷ τὰ χεῖλη καὶ τὴν γλῶτταν· ὡς ἂν εἴη, τὰ μὲν χεῖλη,
ὕμνον ἐξερεῦγουντο· ἡ δὲ γλῶττα, φθέγγοιτο μὴδὲν ἕτερον ἄρτον ἵημα, ἢ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀ-
πολλινάριον· ἡ Ἄνοιγε γὰρ, φησι, σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ (Παρ. λα'. 8.) ὅσα, δὲ αἱ ἐντολαὶ εἰς δι-
καιοσύνην κατὰ τὸν αὐτὸν Νικήταν· ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ ἡ ἐντολή, εὐση δικαιοσύνη, ἀνακεφαλαιεῖται· ἐν τῇ ἀγα-
πήσῃ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν· ἀλλὰ καὶ ἐκάστη ἐντολὴ δικαιοσύνη τυγχάνει, ὅτε δὴ κατὰ τὸ δικαίον νενομοθετη-
μένη· λέγουτο δ' ἂν καὶ πᾶσαι αἱ ἰδικαὶ ἀεταὶ δικαιοσύνη, τῇ αὐτακολουθεῖν· ὡς τὸ τὸν μίαν Ἰσοὺς ἔχοντα, πᾶ-
σας ἔχειν.

Κύριε, διὰ τὴν νὰ μὲ σώσῃ : ἵτοι γενέσθω εἰς τὸ σῶ-
σαί με· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε, „ Γένουμαι εἰς
Θεὸν ὑπερασπιστήν. (Ψαλ. λ'. 3) (1)

174 : „ Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου Κύ-
ριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου
ἔστιν.

Ἐγώ, λέγει, ἐπόθησα μὲ ὑπερβολὴν τὴν
παρὰ σοῦ Σωτηρίαν Κύριε, καὶ ὅχι τὴν παρὰ ἀνθρώ-
που βοήθειαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη
μου. ἵνα διὰ τὴν μελέτην ταύτην λυτρώσῃς με ἀπὸ
τοῦς ἐχθρούς μου. (2) ὥς δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον,
καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τὴν ἐνανθρωπήσιν τοῦ
Σωτῆρος. αὕτη γὰρ σωτήριον τοῦ Κόσμου ἐγένε-
το. „ Ἐτέχθη γάρ, φησιν, ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ
(Λουκ. β. 11.) καὶ ὁ Συμεὼν ἔλεγεν· „ Ἐἶδον οἱ ὀ-
φθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β. 30) τοῦτο
λοιπὸν τὸ σωτήριόν σου Κύριε, ἐγώ, λέγει, ἐπε-
πόθησα νὰ ἰδῶ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τούτου εἶπο-
μεν. ὁ νόμος σου δὲ, εἶπε, μελέτη μου ἐστίν. διατί
αὐτὸς σκιαγραφεῖ καὶ εἰκονίζει, τὰ περὶ τοῦ σωτηρίου
σου τούτου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως.

175 : „ Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου καὶ αἰνέσει σε,

καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

Ἡ ψυχὴ μου, λέγει, θέλει ζῆσαι τὴν ὄντως
καὶ ἀληθινὴν ζωὴν Κύριε. „ Ἀπελευσονται γάρ, φη-
σιν, οἱ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, (Μαθ. κα. 46)
καὶ τότε θέλει σὲ αἰνέσει ὑψηλότερον καὶ τελειότερον
καὶ τὰ κρίματά σου τὰ νοητὰ θέλουν μοι βοηθήσουν,
ὅταν ταῦτα φυλάξω, προξενούντα εἰς ἐμὲ παρρησί-
αν. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσι. Ζήσεται καὶ βο-
ηθήσει μοι. τὰ ὁποῖα δηλοῦσιν, ὅτι εὐχεται ὁ Πρω-
φῆτης νὰ ζήσῃ ζωὴν ἀνάστητον. αὕτη γὰρ εἶναι κυ-
ρίως ζωὴ. ὁμοίως εὐχεται καὶ νὰ βοηθηθῇ εἰς τοῦτο
ἀπὸ τὸν Θεὸν νόμον, ὅστις κυβερνᾷ καὶ ρυθμίζει αὐ-
τὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡς προεῖπομεν. (3)

176 : „ Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολω-
λός· ζήτησον τὸν δοῦλον σου, ὁ
τι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελάθ-
αμην.

Ἐπλανήθηκα, λέγει, Κύριε, ὡς ἂν πρόβα-
τον χαλῆμενον. ὅχι διὰ τὴν ἔχασαν τὴν σφάταν τῶν ἐν-
τολῶν σου, ἀλλὰ διὰ τὴν σωματικῶς ἐδιέτριβα εἰς ὅρη
καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τάχα δὲ ὡς περ βασιλεὺς μεγάλην λέγεται χεῖρα ἔχειν : ἵτοι στρατιωτικὴν· οὗ-
τως ἔστι χεὶρ Θεοῦ, πᾶσα ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ· πᾶσα δύναμις Ἀγγελικὴ καὶ ἁγία, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων ἀπο-
στελλομένη· τὸ δὲ γενέσθω ἡ χεὶρ σου, οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς σημαίνει· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα
σχέσιν· εἰμήτις χεῖρα Θεοῦ νοήσαι, τὸν Χριστόν· τότε γὰρ τὸ γενέσθω βοηθήσεται, ἀντὶ τοῦ, εἰς γένεσιν ἐλθέ-
τω· καὶ σαρκωθῇ ἡ χεὶρ σου ἐπὶ τῷ σώσαί με. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Χεῖρα δὲ καλεῖ τὴν θεῖαν ἐνέργειαν· ἡ
ἡ ἀντιβολεῖ τῆς σωτηρίας ἀξιωθῆναι. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης· „ Ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ἐπειδὴ κριτικὴ ἐστὶν ἀλη-
θινὸς ἄμα καὶ δίκαιος, τοῖς μὲν εἰς τὸ σῶζειν, τοῖς δὲ εἰς τὸ παιδεύειν καὶ τιμωρεῖσθαι γίνεται· ἀλλ' ἐὰν τοῦ
Θεοῦ τὰς ἐντολάς ἐλώμεθα, καὶ ἐμποδίζωσιν ἑτέροι, καὶ ἐπιβουλεύωσιν ἐχθροὶ ὁρατοί, ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ σώσει
ἡμᾶς δύναται· ἀνθ' ὧν γὰρ τὸν νόμον ἐξελεξάμεθα, πάντως αὐτὸν καὶ καταρθῶσαι δίδωσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Οἱ πολλοὶ τὸ πᾶν ἀνθρώπων ἐπιποθοῦσι σωτήριον· ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὸ
τῆς σαρκὸς σωτήριον τὸ ἐν κόσμῳ· ἔργον δὲ (ἵτοι δύσκολον) ἐστὶν ἐπιποθεῖναι τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον· ὡς ἐν
Θεῷ σωθῆναι· ἐν Θεῷ ἀναπαύεσθαι· κληρονομήσαι τὰ ἅγια· τὸ γὰρ σωτήριον τοῦ Θεοῦ τούτῳ ἐστίν, ἡ αἰώ-
νιος ζωὴ.

(3) Ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· „ Εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον ἐνέκλεισε τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς· ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κέ-
κρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· τότε γὰρ ὑμνήσει κυρίως τὸν Θεόν· καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Εὐ οἶδά, φησιν,
ὅτι τὰ σὰ κρίματα ἐτέροις φανερά ἦντα, ἐμοὶ βοηθήσει· ἀποδώσεις γὰρ ἑκάστῃ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

καὶ βουνά, καὶ ἐμετόβαινα ἀπὸ ἑνα τόπον εἰς ἄλ-
λον. διὰτὶ μέ κατεδίωκον ὁ Σαουλ καὶ ὁ Ἀβισσαλώμ
καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἐχθροὶ μου. διὰ τοῦτο ζήτησάν
με καὶ ἐπαναγύρισον εἰς τὴν προτέραν μου κατοικίαν
τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐμποδίσας ἐκείνους, ὅπου με
καταδιώκουσι. διὰτὶ δὲν ἀμέλησα τὰς ἐντολάς σου.
(1) ἢ λέγει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώ-
που τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. ὅτι ἐγὼ ἐπλανή-
θηκα ὡσάν τὸ χαϊμένον πρόβατον. ἐπειδὴ δὲν ἐπερι-
πάτουν τὴν ὁρθὴν καὶ ἴσην σφάταν τῆς εὐσεβείας καὶ
ἀρετῆς. ἀλλὰ ἐπεριπάτουν εἰς τὰς σφαδὰς καὶ κρημνώ-
δεις σφάτας τῆς ἀσεβείας καὶ κακίας, αἱ ὁποῖαι ἐπρο-
ξένουν εἰς ἐμὲ ὀλεθρον καὶ ἀπώλειαν. διὰ τοῦτο ζή-
τησον ἐμένα τὸν ὄντα δοῦλόν σου κατὰ τὴν δημι-
ουργίαν, ὦ Τὰ σύμπαντα γὰρ, φησι, δοῦλα ὦσα.

(Ψαλ. ριη.) Ζήτησάν με ὁ κικλὸς ποιμὴν. ὁ τιθεῖς
τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὁ κατὰ τὴν ἐν Εὐαγ-
γελίοις παραβολὴν ζητήσας τὸ ἐκ τῶν ἐκατὸν πλανηθέν
πρόβατον, καὶ τοῖς ἐνενηήκοντα ἑνὲα συναριθμή-
σας, καὶ συνάγαγέ με εἰς τὴν μάνδραν σου. τὸ δὲ
ἀκόλουθον ὅπου λέγει: ἦτοι τὸ, Ὅτι τὰς ἐντολάς
σου οὐκ ἐπελαθόμην. φαίνεται ὅτι εἶναι ἐναντίου εἰς
τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. διότι ἀλησμονεῖ,
ὅχι ἐκείνος, ὅπου ἀκόμη δὲν ἔμαθε τὰς ἐντολάς.
ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅπου πρότερον ἔμαθε ταύτας. ἔξω μό-
νον τότε ἀρμυρίζει εἰς τὸν νέον λαόν, ἀνίσως ἐξηγηθῇ
τὸ ρητὸν κατὰ ἀντιχρονισμόν. καὶ τὸ ἐπελαθόμην
νοηθῇ ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐπιλήσομαι ἵγουν ἐγὼ ὁ νέος
λαός σου, δὲν θέλω λησμονήσω τὰς ἐντολάς σου
Κύριε.

ΨΑΛ.

(1) Ὅτι Ἀθανάσιος φησι. ὦ Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ ἑαυτοῦ ἔργα κατωρθώκotes, πάλιν πρόβατον ἑαυτὸν πη-
πλανημένον λέγει εἶναι, ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύων, καὶ ἀναγκαίως αὐτὸς ἑαυτὸν κολούων καὶ ταπεινῶν. ἵνα μὴ ὑ-
περαίρηται. κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου. ὦ Ὅταν πάντα κατορθώσιντε, λέγετε, ὅτι ἄχρεοι δοῦλοι ἐσμὲν.
διὸ καὶ τοῦ παντὸς Ψαλμοῦ τὸ συμπέρασμα, εἰς ἑαυτοῦ κατηγορίαν περιγράφει, ἐξομολογούμενος τὴν γενεμένην
αὐτῷ ποτε πλάνην. καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ποιμνικῆς ἀπολώλει ποτέ. ὦ Τούτο δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ
τῷ Προφῆτῃ λέγειν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἤρκοιτε, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. εἰ καὶ ἐπλανήθην, φησι, καὶ
παρέβην τινὰς τῶν ἐντολῶν σου. ἀλλὰ λήθην τούτων οὐκ ἐδεξάμην παντελῆ. διὸ ζήτησάν με, εὐρέμε, ἀνέλαβέ-
με, ἐπένελθε ἔχων με. ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

ΠΑΡΑΜΟΣ ΡΙΘ'. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΒ'

η' Ωδή τῶν Ἀναβάθμων.

Αἱ ὧδαι τῶν ἀναβίθμων εἰσι δεκαπέντε. ἔλαι δὲ ἔχουσι μίαν ἐπιγραφὴν. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ, ὥδῃ ἀναβίθμων γράφει, ὥδῃ ἀναβάσεων. μαρκοὶ δὲ ἀναγινώσκουσιν ἀναβίθμων περισπῶντες τὴν λέξιν. λέγονται δὲ ἀναβάθμοι οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι, ἐπειδὴ προφητεύουσι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλώνης εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνάβυσιν τῶν ἐκεῖ σκλαβωθέντων Ἰουδαίων· πῶς δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ εἰς θλίψιν εὐρισκόμενοι, παρεκάλεσαν τὸν Θεόν, καὶ εἰσακουσθέντες, ἀπέλαβον πάλιν τὴν ἐδίκην τοὺς πατρίδας καὶ ἀρχίζουσι μὲν οἱ ἀναβάθμοι οὗτοι ἀπὸ τὴν κραυγὴν καὶ δέησιν, ὅπου ἐποιοῦν οἱ σκλάβοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Θεόν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτοὺς. τελειώνουν δὲ, εἰς τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τελείαν τούτων ἀποκατάστασιν. καὶ κατὰ μὲν τὴν Ἱστορίαν, διὰ τοῦτο λέγονται ἀναβάθμοι οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ἐξηγούμενοι, διὰ τοῦτο ἐπιγράφονται ἀναβάθμοι, διὰτὶ οἱ ψαλμοὶ οὗτοι περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀναβιβάζουσιν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα· ἔχουν ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τῆς παρουσίας ζωῆς (βαβὺλ γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται) τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ· ἢ οἱ τὸν Χριστιανικὸν, ὅστις εἶναι σκλαβωμένος εἰς τὴν δουλείαν τῶν παθῶν. ποῦ δὲ τὸν ἀναβιβάζουσιν; εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ. διότι, ὅστις ἀναγινώσκει καὶ διαγινώσκει τοὺς Ψαλμοὺς τούτους, βλέπων τὰς ποίαν θερμὴν ἀγάπην εἶχεν ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα τῶν Ἱερουσαλὴμ καὶ πόσον ἐκεῖνος ἐθρήνευε. καὶ ὅποιος λυπηρὰς φωνὰς ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν. καὶ οἶους ἀνασπαραγμοὺς ἔκαμνε διὰ τὴν σέρησιν τῆς κάτω Ἱερουσαλὴμ. ταῦτα, λέγω, ἐλεπώντας, θερμαίνεται καὶ αὐτός, καὶ ἀνάπτει οἷς ἔρωτα καὶ ἀγάπην τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ, τῆς ἐδικῆς του, αἰθιρῆς πατρίδος· (1)

1: „ Πρὸς

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον· „ Εἰς τὴν κατὰ ἀρετὴν ἀνοδὸν τινες (ὁ Ὀριγένης δηλαδὴ ἢ ὁ Εὐσέβιος) τοὺς ἀναβάθμους ἔλαβον· ἢ γὰρ ἡ ἐκεῖ φέρουσα δόδος, ἀναβαθμοὺς ἔοικε, κατὰ μικρὸν ἀνάγουσα τὸν ἐνάρετον καὶ φιλόσοφον ἄνδρα, ὡς ἀπὸ Βαβυλῶνος τῆς τοῦ παρόντος βίου συγχύσεως, ἢ πρὸς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἀνιστάσα, ὡς πρὸς ἁλλὴν Ἱερουσαλὴμ· τοῦτο ἢ ἡ τοῦ Ἰακώβ ἀνιίττεται κλίμαξ, ἢ ἀπὸ γῆς ἐσηργμένη εἰς οὐρανόν· ὡς περ γὰρ κλίμακα ὑψηλὴν, βαθμοὺς ζωῆς ἁλλεπαλλήλους ἔχουσαν· οὕτω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προφήτου, τὴν τῶν Ψαλμῶν βίβλον ἔδεικνεν· οὕτω γὰρ ἢ τὰ ἅβατα τῶν χωρίων ἢ ὑψηλότερα, βατὰ γίνεται διὰ βαθμῶν ἢ κλιμάκων· ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς ἀνιόντας, ἐπειδὴ εἰς ὕψος ἀνευχεῖσθαι πολὺ, ἀνάγκη ἢ εἰλιγγίαν· διὰ τοῦτο οὐχὶ ἀναβαίνοντας μόνον, ἀλλὰ ἢ πρὸς αὐτὸ τὸ ἄκρον γενομένους ἀσφαλίζεσθαι χρὴ· μία δὲ ἀσφάλεια, ὅταν μὴ ὅσον ἀνέβημεν ἴδωμεν ἢ ἀπονοηθῶμεν· ἀλλ' ὅσον ἀναβῆναι λείπει, κατοπτεύσωμεν, ἢ πρὸς ἐκεῖνο τεινόμεθα· ὃ καὶ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „ Τῶν ὅπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος· λέγει δὲ ἢ ὁ Εὐσέβιος· „ Πᾶσα ψυχὴ ἐν ἁμαρτίαις γενομένη, κατὰ ἔξιν· οὐκ ἀθρόως δὲ ἐκείθεν ἀνέισιν· ἀλλ'

ἀνα-

1: „ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ Ἐλίβεσθαι με
ἐκεκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων,
ἐφάναξα πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τῆς σκλα-

βίας μου καὶ τῆς ἐκ τῆς Βαβυλῶνος δουλοπρεπείας μου·
καὶ ὁ Θεὸς μου εἰσήκουσε· κραυγὴν δὲ ὀνομαζομένην
δὴ ὁ λαὸς ἐκείνην, ὅπου γίνεται ἀπὸ καταδύου
ψυχὴν καὶ συντετριμμένην καρδίαν πρὸς τὸν Θεόν,
ὅστις μόνος δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν κα-
ταυρούοντας· τὴν τοιαύτην γὰρ κραυγὴν αὐθιγῶς εἰ-
σακούσαι ὁ Θεός· προφέρονται δὲ τὰ λόγια ταῦτα
ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεστέρου μέρους τοῦ λαοῦ τῶν
Ε-

ἀναβαθμοῦ· τισι τῆς κατὰ προκοπὴν ἀρετῆς χωρὶς καὶ γε κατιόντων μὲν, τέλος ἡ Βαβυλῶν· ἥτις ἐρμηνεύεται
σύγχυσις· ἀνιδύων δὲ, ἡ Ἱερουσαλήμ· ἥτις ἐστὶν ὁρατὴς ἱερὴ· καὶ οἱ μὲν ἀνόντες, τὰς φωνὰς ἄκουσι τῶν ἀνα-
βαθμῶν· οἱ δὲ κατιόντες, τοὺς Ἱερουσαλίμ θρόνους· προσδέττει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ λέγει· „ Ἰστέον, ὅς ὁ ἐν τῇ Ἱε-
ρουσαλὴμ ναὸς ἀναβαθμοῦς (ἥτοι σκαλοπείρια) εἶχε πεντεκαίδεκα, καὶ ἐπ' ἑκάστου αὐτῶν ἀναβαίνοντες οἱ εἰς τὸ
ὕμνεῖν τεταγμένοι, ὡδὴν ἔλεγον· ὅθεν Ἰσραήλ·μοι εἰς ὧδαί τοις τοῦ ναοῦ ἀναβαθμοῖς· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν·
Ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ ἑκάστος τῶν Ψαλμῶν τῶν ἀναβαθμῶν προσεπιτίθει· ἀλλ' ὁ μὲν, τὰς ἐν Βαβυλῶνι συμφοράς· ὁ
δὲ, τῆς ἐπανόδου τὰ εὐαγγέλια· ὁ δὲ, τὴν κατὰ τὴν ὁδὸν εὐφροσύνην· ἄλλος, τοὺς μετὰ τὴν ἐξόδον γεγενη-
μένους πολέμους· ἄλλος, τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν· καὶ τὰ περικύλιν τῆς προφητείας, ἐξελαίνει τῆς μελωδίας τὸν κορον·
Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ σουδίτης, ἐκ τῶν ἀναβαθμῶν τούτων ἐρανισάμενος, ἐμελοῦργησεν
τοὺς ἐν τῇ ἐκτῶν χωρὶς φηλομένους κατὰ Κρητικὴν ἀναβαθμοῦς· ἐν μὲν οὖν τοῖς τέσσασιν ἡχοις τῷ πρώτῳ δευτέρῳ
τρίτῳ καὶ τετάρτῳ, τοὺς δώδεκα τοῦ Δαβὶδ ἀναβαθμοῦς ἐμελοῦργησεν, τρεῖς ἀναβαθμοὺς ἐν ἑκάστῳ ἡχοι συμπλη-
ρῶντας· ἐν ἑκάστῳ γὰρ ἀντίφωνον ἓνα ἀναβαθμῶν ἐμελοῦργησεν· ἀπὲρ δὲ ἑκάστος ἡχος τοῖς ἑπτὰ ἀντίφωνοις· λοιπὸν οἱ
τέσσαρες ἡχοι, δώδεκα ἀντίφωνα περιέχοντες, δώδεκα περιέχουσιν ἀναβαθμοῦς· τοὺς αὐτοὺς δὲ δώδεκα ἀναβα-
θμοῦς ἐμελοῦργησεν, καὶ ἐν τοῖς τέσσασιν πλαγίαις ἡχοις, ἀρξάμενος πάλιν τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ, ἀπὸ τοῦ πλά-
γιου τοῦ πρώτου ἡχοι· ἐλείποντο δὲ τρεῖς Ψαλμοὶ εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δεκαπέντε ἀναβαθμῶν· ἀλλὰ τοὺς μὲν
δύο ἀναβαθμοὺς τῶν τοῦ „ Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβὶδ· καὶ τὸν τοῦ „ Ἰδοὺ δὴ εὐσχεῖτε τὸν Κύριον· ἀ-
πῆκε, καὶ ἄξιους μελοῦργήσας οὐκ ἐκρίνεν ὁ Ποιητής· τὸν δὲ ἓνα ἀναβαθμῶν τῶν τοῦ „ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, καὶ
πλ' ἑρμηνεύει, εἰς δύο μελοῦργήσας· προσέθηκεν ἐν τῇ πλαγίᾳ τοῦ τετάρτου, τέσσαρα μελοῦργήσας τὰ τοῦ οὐ ἀντίφωνα·
καὶ δὲ ἐρμηνεύει τῶν ἐν τῇ ἐκτῶν χωρὶς ἀναβαθμῶν Νικηφόρος ὁ Ξανθοπούλου λέγει, ὅτι ἐπιβή τὸ, Ἰδοὺ δὴ τί κα-
λὸν, ἐβρίσκειται μετὰ τὸ „ Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβὶδ, καὶ τὸ „ Ἰδοὺ δὴ εὐσχεῖτε τὸν Κύριον· διὰ
τοῦτο ὁ θεὸς Θεόδωρος μελοῦργήσας τὸν μέσον Ψαλμὸν διὰ τοῦ μέσου ἐβρυμῆθη ἀκροβυσσῶς καὶ τοὺς ἄλλους δύο
Ψαλμοὺς, τοὺς εὐρισκομένους ἀπὸ τοῦ ἑα μέρους ἐκείνου καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου· Προσδέττει δὲ ὁ αὐτός, οὐ τοὺς δεκα-
πέντε τούτους ἀναβαθμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἐφ' ὧν ἀντίφωνικῶς ἐκείνοι, ἀλλὰ ἵσταντο εἰς τὰ δεκαπέντε σκαλοπεί-
ρια τοῦ ναοῦ· ὅθεν ἐκ τούτου ὀνομαστὴν ἀντίφωνα καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς μελοῦργησάντας ἀναβαθμοὺς· ὁ σουδίτης
Θεόδωρος.

Καὶ τοῦτο δὲ προσδέττει, ὅτι ὁ δοῦλος Νικήτας ὁ γαζήτης, ὁ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου μαθητής, ἐρ-
μηνεύειν γλαφυρὰν ἔχει, ἔξω τῆς τοῦ Νικήτα Σειρῆς, ἐν χειρογράφοις σωζομένην, εἰς ἄλλους τοὺς ἀναβαθμοὺς·
ἐκ τῆς ὁποίας θέλω ὑποσημειῶσαι ἐνταῦθα· λέγει οὖν ὁ θεὸς αὐτὸς πατήρ, ἐν τῇ ἐκτῶν χωρὶς τῶν ἀναβαθμῶν
τούτων· „ Ἔως μὲν εἰς αἰσούς ἐπ' ἐρώτησας καὶ εἰς αἰσούς διὰ τῆς ἀρετῆς ἡμῶν ἡ γνώμη καὶ πρὸς ἐαυτὸν φασιαζει τοὺς
σάββατον ἡ ψυχὴ, κινουμένην παρὰ φρενὶ αὐτῆς τῶν θυμῶν, οὐ δύναται ἀδύνατον φρενὶ καθάρειν τῷ Θεῷ μετὰ ὁ-
φ' αὐτῶν ἀναβάσκειν τῆς καρδίας· „ Πῶς γὰρ φησὶν, ἀσπάζει τὴν ψυχὴν Κύριον καὶ τῆς ἀρετῆς, ἡ γὰρ ἐν
καρδίᾳ ὑπὸ παθῶν κρατομένης, γῆ γὰρ ἐνμαζεται τροπικῶς ἡ καρδία· ὥστε ἀπὸ ἐμῆς ἡ ἀρετὴν πρὸς τὸν Θεόν
Θεὸν· ἡ καθάρει καὶ ἀρετῆς πρὸς τὸν Θεόν· ἥτις ἐν γῇ ἐπιτελεσμένη· ἥτοι ἐκπαθεύεται καρδίαν, οὐκ ἔχει χωρὶς
ἀρετῆς τῷ Θεῷ· ἀναβαθμοὶ δὲ, αἱ ἀναβάσεις εἰς τὴν καρδίαν· (ἀναβάσεις γὰρ, φωνάζει ἐν τῇ καρδίᾳ οὐ-
τοῦ διδόντος) καὶ αἱ προκοπὴς τῆς ψυχῆς· ἐπὶ τῇ οὐρανῷ οὐκ ἔστιν οὐδὲν μὲν τῶν δορυμῶν ἀπολυθείς, καὶ τῆς πικρῆς ἐκείνης
αἰχμητικῆς τῶν Βαβυλωνίων Δαμῶν διὰ τῆς τοῦ Ἰννέμματος παρουστίας, ἐπ' αὐτοὺς ποιεῖται, πρὸς τὴν προκοπὴν
αὐτῆς εὐγένειαν· ἐννοεῖται προκοπὴ αὐτῆς· ἥτοι ἀρετὴν ἐκείνην Ἰδοὺ τὴν νοήτων Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ καθάρει
ἀρετῇ τῷ Θεῷ καὶ προσεύχεται.

Προσδέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα· „ Πῶς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς οἱ Ἰουδαῖοι τῇ πόλει τῶν Ἱε-
ρουσαλίων· ὡς οὐ γὰρ μὴ τούτου κινουμένων, οὐδὲν ἔστιν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι ἐκείνην· ἀλλὰ ἵνα μετὰ τῇ
δουλείᾳ καὶ ἐνταύθῃ, καὶ ἡμῶν, ἵνα μὴ τῇ πόλει τῶν Ἱερουσαλίων, ἀλλὰ τῇ Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ τῇ
ἐκείνῃ βίᾳ προσημασθῇ, οὐ δύναται αὐτὴ τῇ πόλει ἀποκαθῆναι.

Εβραίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2. „Κυρίε, ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ
χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης
δολίας.

Ταῦτο φαίνεται, ὅτι ἐκλήσαν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ λαὸς, ὅταν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτὸν ἐκέκραζεν, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο ἐκτίσσε. Χεῖλη δὲ ἀδίκων ὀνομάζετα, τὰ λαλοῦντα ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος, καθὼς ἐν τῷ ὅθ' Ψαλμῷ γεγραπται „Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. ὁμοίως χεῖλη ὀδικα εἶναι καὶ τὰ τῶν συκοφαντῶν, καὶ ὅπως ὁλων τῶν παρανόμων, γλώσσα δὲ δολία εἶναι ἢ τῶν αὐτῶν συκοφαντῶν καὶ παρανόμων, ἢ καὶ τῶν ἐπιβουλεύοντων. (2)

3. „Τί δοθεῖν σοι; καὶ τί προσεθεῖν.

„σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν;

Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει „Τί δοθήσεται σοι; καὶ τί προσεθεῖται σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν; φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀποκορρεται μὲ τὰ λόγια ταῦτα πρὸς ἐκατόν, ὅπου παρεκάλεσεν αὐτόν, ὡς καὶ εἶπε, Κυρίε ῥύσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ γλώσσης δολίας. λέγει δὲ πρὸς αὐτόν, ποία τιμωρία θέλει δοθῇ, ἢ θέλει προσεθῇ εἰς σένα, ἄνθρωπε, ἀρκητὴ ἐναντίον τῆς δολίας γλώσσης; ἦτοι οὐδὲμία. φανερώνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἡ δολία γλώσσα εἶναι δυσκολοκλήτος, διὰ τὴν ὑπεβολὴν τῆς ποιηρίας ὅπου ἔχει. ἢ κατὰ τὸν Ἀνωνυμον φανερώνει ὅτι εἰς ἐσένα ὦ ἄνθρωπε, ὅπου ζητεῖς νὰ λυτρωθῇς ἀπὸ τῆς δολίας γλώσσης, δὲν θέλει δοθῇ τιμωρία ἀρκητὴ κατ' αὐτῆς. διὰτὶ αὐτὴ καθ' αὐτὴν ἡ δολία γλώσσα, εἶναι ἀρκητὴ τιμωρία εἰς τὸν δόλιον ἄνθρωπον.

(3)

4. „Τὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „Καθάπερ τὰ ὕδατα, ἕως μὲν ἐν ἐπὶ ἰσοπέδου χωρίου φέρεται ἢ πολλῆς ἀπὸ λαοῦ τῆς εὐρυχωρίας, οὐκ ἀνίσταται πρὸς ὕψος. ἐπειδὴ δὲ αὐτὰ χεῖρες ὀχετηγῶν κάτωθεν περισφύλασαι θλίψασιν, στενωπώμενον, βέλους παντὸς ὀξύτερον πρὸς τὸ ὕψος ἐξακοντίζεται. οὕτω δὲ ἢ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἕως μὲν ἀδείας ἀπολαύει πολλῆς, διαχεῖται ἢ διαρρεῖ. ἐπειδὴ δὲ πραγμάτων περιστάσις κάτωθεν αὐτὴν στενωπώσῃ, ἀποθλιβομένη, καλῶς, καθαρῶς ἢ εὐτόνως πρὸς τὸ ὕψος ἀναπέμπει τὰς εὐχάς. ἀκούσων γὰρ τί φησὶν ὁ Προφήτης „Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι με ἐκέκραξα, ἢ εἰσήκουσέ μου. ταῦτα μὲν λέγει ὁ ἄγιος ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου ἐν δὲ τῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐρμηνείᾳ οὕτω φησὶν „Εἶδες τῆς θλίψεως τὸ κέρδος; εἶδες τῆς φιλελευθρίας τὸ ἔτοιμον; τῆς θλίψεως τὸ κέρδος, ὅτι τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίαις, προσευχὴν ἤγαγε καθαρὰν τῆς φιλελευθρίας τὸ ἔτοιμον, ὅτι καλοῦσιν αὐτοὺς, εὐθέως ἐπένευσεν ὁ Θεός, ὡς ἢ ἐν Αἰγύπτῳ. „Ἰδὼν, φησὶν, εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, ἢ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, ἢ κατέβην τοῦ ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς. ἢ οὐ τοῖνυν ἀγαπῶν, ἐν θλίψει γενόμενος, μὴ ἀπογίνωσκε; ἀλλὰ τότε μάρισα διανέστη. ἐπεὶ ἢ τότε καθαρώτεροι αἱ εὐχαὶ ἢ πλεῖον ἢ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ. συμπαραίνει δὲ ἢ ὁ Κύριος. „Ὅπλον ἄρα τῶν δικαίων οἱ θλίψεις τυγχάνουσιν, εἰς ἐξόφλιν αὐτοὺς ἀλείφουσαι. ὡς ἀναβοῶντας πρὸς Θεὸν εἰσακουέσθαι. ἢ ὁ ὁσιος Νικήτας „Ὅρα πῶς ἢ μετὰ θαυμάτων, ἢ πόνον ψυχῆς προσαγομένη τῷ Θεῷ προσευχὴ, εἰσακούεται. ἐν τῷ θλίβεσθαι με, φησὶν, ἐκέκραξα πρὸς Κύριον, ἢ εἰσήκουσέ μου; ἀκοῆς δὲ ἢ πῶς αἰετῶν ἁγίων ἢ παρεῦσα ζωὴ ἐν θλίψει ἢ πόνῳ ἐστὶ, θλιβομένων παρατρεφόμενων ἢ δαιμόνων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τὰς περὶ τῆς προσευχῆς πάγας τῷ Δανιὴλ τεθεικότες. ἢ οἱ διαβελόντες τῷ Νευουχοδονόσορ τοὺς τρεῖς Παῖδας. φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος „Ὅρα ἐνταῦθα Εὐαγγελικὸν παράγγελμα διαλάμπον. εὐχεσθε γὰρ, φησὶ, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. ταύτου γὰρ τοῦ πειρασμοῦ οὐδὲν ἴσον, τοῦ δολερῶς περιπεσεῖν ἀνθρώπου. οὗτος ἢ θνήσκον χαλεπώτερος. τὸ μὲν γὰρ, δὲρ ἐστὶ φαίνεσθαι. οὗτος δὲ, παραπετάσμεναι, πολλὰκις ἐπιεικείας τὸν ἴδον ἀπέκρυψε, ὡς ἢ δυσφύρατον γενέσθαι τὴν ψυχὴν. ἢ βαρύνει περὶ πεσεῖν ἀφυλάκτως τὸν ἐμπέμποντα; μάρισα δὲ, ἀδικα χεῖλη εἶποι τις ἐν ἐκείνῳ κατὰ τὴν ἀρετὴν βλάπτοντα τὰ πρὸς κακίαν ἀπάγοντα. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Σηδάτης λέγει „Χεῖλη τῶν δαιμόνων, τῶν νοητῶς ἡμῖν ἐπεμβαίνοντων, τοὺς ἐμπέμποντας ἢ ἀκράτους ποιεῖ μοι λογισμοῖς. γλώσσαι δὲ, τὴν παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς κινουμένην διανοικνύμεν. ἢ πᾶσαν ἀδικίαν λαλοῦσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἢ κινεῖται τὸν ἐντὸς αἰθέρα.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ Σηδάτης λέγει „Ψαλμὸν ὁ Θεός, πρὸς τὸν θέλοντα ἡμεῖς εἶναι ἀπὸ γλώσσης δολίας. τὸ

4: „ τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονήμενα
 „ συν τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἐρημικοῖς :

ἡτοιμασέν σου ὁ Θεὸς τὰ βέλη τὰ ἀκονισμένα ἐναντίον
 τοῦ δυνατοῦ .

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἔρρεθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ
 πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνωτέρω παρακληοῦντος νὰ
 λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν δολίαν γλώσσαν . λέγει γὰρ πρὸς
 αὐτὸν νὰ μὴ λυπῇται : διὰ τὰ βέλη ἡτοιμασμένα
 ταῖς τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀκονισμέναις ἐναντίον
 τῶν παρανόμων καὶ δολίων ἀνθρώπων , μαζὶ μὲν κάρ-
 βουνα ἐρημικά : ἡτοιμασμέναις ἐρημοῦσι καὶ ἀφανί-
 ζουσι : ἕνα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ κόπτουσι ἡ σὰν
 ταῖς, καὶ καίρουσι τὰ κάρβουνα καὶ ἀφανίζουσι : σὰν
 τας δὲ καὶ κάρβουνα τὰς διαφόρους τιμωρίας ἀνό-
 μωσαν : ἐνόησαν δὲ μερικοὶ, δυνατὸν μὲν τὸν Δα-
 βίδ . καθότι αὐτὸς νικᾷ καὶ καταδυναστεύει τοὺς
 ἀμαρτωλοὺς καὶ ῥαθυμούς : σὰν τας δὲ ἀκονισμένας μα-
 ζὶ μὲν κάρβουνα ἀφανιστικά , ἐνόησαν τοὺς ἐμπα-
 θεῖς λογισμούς , ὅπου τροβᾷ οὗτος ὁ Δαβὶδ : οἱ ὁ-
 ποῖοι ὁξέως ἐμβαίνουν εἰς τὴν ψυχὴν , καὶ κατακαί-
 ουσι καὶ ἀφανίζουσι τὴν ἀρετὴν , κατὰ τὸν Νύσσης
 Γρηγόριον : τοὺτους γὰρ καὶ ὁ Ἀποστόλος Παῦλος
 „ Βέλη πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ ὠνόμασεν . (Εφ.
 5 . 16 .) (1)

5: „ Οἱμοὶ ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύν-
 „ ῃ ! κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνω-
 „ μάτων Κηδάρ .

ὁ λαὸς μου ἐμακρύνθη ἀπὸ τῆς πατρίδος μου .

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται πάλιν ἐκ προσώπου
 τοῦ σκλαδωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων , ὅστις ὤρνε
 καὶ λέγει . ἀλλοιόμορον εἰς ἐμένα : διὰ τὴν ἐμακρύνθη εἰς
 διάστημα χρόνων ἐβδομηκόντα ἢ ἐν Βαβυλῶνι σκλα-
 βία μου . (τοσαύτην γὰρ τὴν τελείαν τῶν ἀνθρώπων
 ὁ Προφήτης ἔφη ζωὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον . αἱ ἡ-
 μέραι , φησι , τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐβδομηκόντα ἔτη (Ψαλ-
 μὸς 10) ἡ σκλαβία μου , λέγει , ἐμακρύνθη , καὶ
 ἐγὼ ἐκατοίκησα ἀνάμεσα εἰς τὰς κατοικίας τοῦ Κη-
 δάρ . Κηδάρ δὲ εἶναι μία χώρα γειτονικοῦσα εἰς τοὺς
 Βαβυλωνίους , ἥτις εἶχε κατοικησάτους μαρὸς καὶ συγ-
 χαμεροὺς ἀνθρώπους , μαζὶ μὲν τοὺς ὁποίους ἔβαλαν
 οἱ Βαβυλώνιοι τοὺς Ἑβραίους νὰ συγκατοικοῦν : ἐπει-
 δὴ δὲ κατὰ τὸν Ὠριγῆνην , Κηδάρ θέλει νὰ εἴπῃ σκο-
 τασμός . διὰ τοῦτο ὤρνετο ἐκεῖνος , ὅπου κατοικοῦν
 εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ σκοτασμοῦ : ἀλληγορικῶς δὲ
 σκηνώματα σκοτασμοῦ εἶναι , ἡ διατριβὴ εἰς τὰ πα-
 θή , τὰ ὅποια σκοτίζουσι τὸν νοῦν . (2)

6: „ Πολ-

πλέον τῆς ἐμῆς : ἅρα δυνάμει δόθηκεται σοὶ καὶ ἀρρώστια : Καὶ εἰ ἐν τούτοις εἰς συμμαχίαν ἕτερον προσεδήξατο
 σοὶ κατὰ γλώσσης τοιαύτης δολίας : οὐ παρὰ σοὶ τὰ ἐμὰ τοῦ δυνατοῦ ὅπλα ἐνυπάρχει : καὶ ἐναπόκειται : τοῖς
 χρησάμενος , ἔκκοψον τὰ χεῖλη τὰ ἄδικα : καὶ τὴν λαλοῦσαν ἐν σοὶ βλάσφημον γλώσσαν τοῦ Σατανᾶ : καὶ γὰρ εἰσιν
 ἠκονήμενα μᾶλλον , ἢ μαχαίρα δίξιμος .

(1) Ὁ δὲ Βασιλεὺς λέγει : „ Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονήμενα ἐπιζητεῖ εἰς θεαπέλειαν γλώσσης δολίας : ἐπιζη-
 τεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀνδράσας τοὺς ἐρημικοὺς παρεῖναι : ὥστε , ὡς νὰ μὴ κατελείπεται διὰ τὴν πάσσαν τῆς καρδίας τὰ λο-
 γικά βέλη , τοῦτοι ἐτόλμην εἶναι τὴν κόλασιν , ἢν καὶ ἐρημικοὺς ἀνδράσας προσεγγρεύσειν : ὅσοι γὰρ ἐρήμους Θεοῦ
 ἑαυτοὺς κατέστησαν , τοῖς ἀναγκάσις ὁ εὐτρεπισμός τῶν ἐρημικῶν ἀνδράσας . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει : „ Οὐκ οὖν
 μὴ ἀθύρει ὑπὸ τῆς ὀδίκου γλώσσης βαλλόμενος : εὐτρεπτεῖ γὰρ αἱ παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ περὶ πόμηναι τιμα-
 ρίαι : καὶ βελῶν δόξαται καὶ ἀνδράσας ἐρημοποιῶν μιμούμεναι τὴν ἀνέργειαν : τί οὖν κατὰ τὸν Νικήταν , πλείον δό-
 ξῇναί σοι αἰτεῖς ; ἢ τί θέλεις ἕτερον προσεδῆξαι σοὶ μετὰ τὴν παροικίαν τοῦ δυνατοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν παρασκευεμένην ;
 Ἄλλος δὲ εἶπεν : „ Ἐν ἀνδρακίαις ἀρκευθίνας : ἡτοιμασμένα τὰς ἀρκευθὰς : διὰ τὴν αὐτὰ εἶναι δυνατώτερα
 ἀπὸ τῶν ἄλλων κάρβουνα : καὶ διακρύβουσιν εἰς πολλὸν καιρὸν : ὅτι δὲ ἡ ἀρκευθὴς δένδρον ὅμοιον μὲν τῇ κάρβυνον , πολλὰ
 ἔχει ὅμοια τῆς κυπαρίσσου . Πολλὰ δὲ ἀρκευθοὶ εὐρίσκονται ἐν τῇ γῇ τῆς Θεσσαλίας καὶ παρὰ τῶν Θεσσαλῶν διό-
 μαζεται ἡ ἀρκευθὴς , ἄγεθος : ὁ δὲ δόσις Νικήτας , βέλη μὲν ἠκονήμενα τοῦ δυνατοῦ ἐνόησε τὰς τέσσαρας γενικὰς
 ἀρετὰς , φρόνησιν , δικαιοσύνην , ἀνδρείαν , καὶ σωφροσύνην : ἀνδράσας δὲ προσηγορικῶς μὲν ἔνοησε τὸ σῶμα καὶ πνεῦμα τοῦ
 Κυρίου τὰ παρ' ἡμῶν μεταλαμβάνοντα : ἐπομένως δὲ καὶ τὸ πῦρ τῶν δακρύων , τοὺς ἐμπόρους στεναγμῶν τῆς καρδίας ,
 καὶ τὴν μετὰ κατανύξεως προσευχὴν : τοῖς γὰρ τιτρώσκειται καὶ καταβλύγεται ὁ Δαβὶδ , ἐρημίζεται δὲ πᾶσα ἡ
 τῶν Δαυιδικῶν ἰσχύς , καὶ τὰ χεῖλη τῶν ποικίλων λογισμῶν .

(2) . Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „ Τοῦτο ἀρετῆς διδασκαλία μάστιγος ἢ πύργου , πρὸς εὐδέναν : ὅτι παροικοὶ ἐσμὲν
 κα-

6 : „ Πολλά παρωκῆσεν ἡ ψυχὴ μου.

Πολλοὺς χρόνους, λέγει, ἐπαροίκησα ξέ-
νος εἰς τὴν σκλεβίαν. (1)

7 : „ Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην.
Ἦμην εἰρηνικός.

Ἐγώ, λέγει, εἰρηνεὺς μὲ τοὺς φιλοῦ-
σους ἐκείνους καὶ παρὰ νόμους κατείχους τῆς Κηδῶρ,
χωρὶς νὰ ἀντισέχωμαι εἰς αὐτοὺς διὰ κανένα πρῶγμα

βιωτικόν, ἀλλὰ ὡς σκλάβος, ἀφένωντας αὐτοὺς νὰ
κόμουν ἐκάστην ἐπαύθελον. διδάσκει δὲ ὁ λόγος οὗ-
τος νὰ γινώμεθα καὶ ἡμεῖς τοιοῦτοι, καὶ νὰ εἰρνεύ-
ωμεν μὲ ὅλους. διατὶ, ἀνίσως πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰ-
ρήνην μὲ ἐκείνους, ὅπου μισοῦν τὴν εἰρήνην. πολλὰ
μᾶλλον πρέπει νὰ εἰμεθα εἰρηνικοὶ μὲ ἐκείνους, ὅπου
ἀγατοῦν τὴν εἰρήνην. Θέλομεν δὲ γένομεν τοιοῦτοι
εἰρηνικοὶ, ἀνίσως ὡς ξένοι εὐρίσκώμεθα εἰς τὸν Κό-
σμον τοῦτον, καὶ ἐὰν ὡς παροικοὶ καὶ προσωρινοὶ πο-
λιτευώμεθα εἰς τὴν γῆν, χωρὶς νὰ προσηλωθώμεθα εἰς
τὰ πράγματα τῆς παρουσίας ζωῆς, καὶ χωρὶς νὰ προ-
σέχωμεν εἰς αὐτὰ, ὡς εἰς βεβαία καὶ διαμενοντα.

(2)

„Ο.

κατὰ τὸν παρόντα βίον. ἡ γὰρ παροικία ὁ παρὼν βίος, ἡ παροικίας εὐτελέστερον. δὲ δὴ γὰρ αὐτὸν ὁ Χρῆστος, ἡ ταύ-
την τεθλιμμένην ἐκάλεσε. διὸ καὶ οἱ παλαιοὶ τοῦτο ὠμολόγησαν, ὅτι παροικοὶ εἰσι. ἡ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐθαυμά-
σθησαν. ὁ γὰρ τῶν ἐνταῦθα ξένος, τῶν ἀπὸ πόλεως ἔσται. εἰ δὲ οὖν Ἰουδαῖοι τῶν Ἱερουσαλὴμ ἐπισυμποῦσι, τίνα
ἀν εἰσὶν ἡμεῖς συγγνώμην, μὴ σφεδρῶς κατεχόμενοι πόσῃ τῆς ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ; εἶπε δὲ καὶ ὁ Βασιλεὺς.
„ Ὁ γοῦν τοῦ Θεοῦ μεμνημένος, ἡ τὴν ἐκείνου πατρίδα ζητῶν, ἀνομιάζει λέγων. οἴμοι! ὅτι ἡ παροικία μου
ἐμακρύνθη. ἐπισυμῶν γὰρ ἔχει ἀναλῦσαι καὶ οὖν Χρῆστος εἶναι. ὡς οὖν ἐμποδὶον τῆς χάριτος τὴν παροικίαν ταύτην
δυσχεραίνει. λέγει δὲ καὶ ὁ δοσιος Νικήτας. „ Αὐτὴ ἡ φωνή, ἡ οὗτος ὁ ἐπαινετὸς θρόνος τῶν εἰς τέλειον ἄνδρα
πεφθαρμένων ἐστίν. ἐπειδὴ γὰρ τῶν τελείων αἱ ψυχαὶ ἁγίαί εἰσιν, ἀειλαμπεῖς, καὶ πεπληρωμέναι φωτὸς ἀγαθοῦ.
ἡνίκα τῆς ἀνωθεν ἀποσπασθῇ θεωρίας ὁ νοῦς ὁ κεκαθαρμένος αὐτῶν. διὰ τίνα τοῦ σώματος ἀνάγκην, καὶ τῆς ἐκεί-
νου εὐφροσύνης καὶ γλυκύτητος ἐκπένη, ὁρῶσι τὰ παρόντα σκότος βαδύ. ὡς ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρὸς τὰς ἀκτῖνας ὁ-
ρώντων ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἶτα πρὸς τὰ κάτω νευσάντων, καὶ ἀβλεπούντων ἐπίσης πρὸς τὰ πλεῖστον καὶ τὰ μακρὰν.
οὐ χάριν καὶ μακρὰν ἡγούνται τὴν ἐνταῦθα παροικίαν αὐτῶν, καὶ ζόφου παντὸς ἀνδεστέρα τὴν ἐν τῷ σκοτεινῷ βίῳ
ταύτῃ κατασκηνώσιν αὐτῶν. προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ὅτι ἡ Κηδῶρ κατοικεῖται ὑπὸ γένους Σαρακη-
νῶν, θηριωδέστερον διακεκμημένου, σκηνῶν καὶ καλύβαις κεκρημένον, καὶ ἐπιγραφόμενον προπάτορα τὸν Κηδῶρ, παρ' οὗ
καὶ ἡ χώρα παρωκῆσεν ὡς ὀρέσας. ἡ δὲ ὁ Κηδῶρ δευτέρως ἦτορ τοῦ Ἰσραὴλ. ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη πα-
ρὰ τοῦ Ἀβραάμ μετὰ τῆς δούλης Ἀγάρ, εἰκότως ὁλοφύρονται οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς τῆς μὲν προτέρας ἐκπεσόντες ἐ-
λευθερίας. ἐγγὺς δὲ τῶν ἡμετέρων διαγόντες, καὶ δουλεύειν ἡ ἀγκασμένοι. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει. „ Ἀλλὰ
τούτων τῶν βλαβερῶν καὶ ἀγρίων ἀνθρώπων πολλὰ χαλεπώτεροι οἱ Ἀρπαγες. οἱ πλειότεροι, οἱ ἐν ἀσελγείᾳ ζῶντες.
ὡς ἡ συνδιατριβὴ θρόνων ἀξία παρὰ τοῖς δικαίοις ἐστίν. πολλὰ δὲ παροικεῖ μετ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐ τῇ πλήθει,
ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ καὶ χαλεπότητι τῶν πραγμάτων.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Οὐ τῇ πλήθει τὰ ἐν τῇ πολλῇ καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῇ δυσκολίᾳ καὶ χαλεπότητι τῶν
πραγμάτων. καὶ γὰρ ὀλίγα καὶ πολλὰ φαίνεται. οὕτω καὶ ἡμᾶς διακρίσθαι χρῆναι. καὶ ὀλίγα ἐν τῇ ζωῇ ἐνταῦ-
θα, πολλὰ νομίζειν αὐτὰ τῇ ἐπισυμῇ τῶν μελλόντων. πάντα δὲ λέγω, οὐ τῆς παρουσίας ζωῆς κατηγορῶν, ἀλλὰ
πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν μελλόντων ἡμεῖς ἀλείφω. ἐφελότερον δὲ ἐξημῶναι τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος λέγων. „ Ἐως
ἡ ψυχὴ τὴν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ποιεῖται μετέβασι. τούτῃ τὴν ἀπὸ δρε-
τῆς εἰς ἀρετὴν μετέβασι προκοπὴν, καὶ τὴν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν ἐφελότεραν διάβασι, οὐ παύεται παροικοῦσα κατὰ
τὸ εἰρημένον. „ Πολλά παρωκῆσεν ἡ ψυχὴ μου. πολὺ γὰρ ἐστὶ τὸ διάστημα καὶ τὸ πλῆθος τῶν θρεψάντων διαβασθῆναι
γνώσεων, μέχρις οὗ διελεύσεται ἐν τῷ σκηνῇ θαυμασθῆναι, εἰς τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρήνῃ
λέγει. „ Τὴν ψυχὴν, φησὶ, παροικεῖν ἐνταῦθα. τὸ γὰρ σῶμα ἀπὸ γῆς ἐστίν, οὐ παροικεῖ. μόνον δὲ ἡ ψυχὴ.
(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Οὗτος καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἦν εἰρηνικός. καὶ τοίνυν πεισόμεθα ἡ-
μεῖς πρὸς τοὺς φίλους τὰ ἐχθρῶν ἐπιδεικνύμενοι; πῶς οὖν τοῦτο κατορθώσομεν; ἀνὼς παροικοὶ διατρίβωμεν. ἀν-
ὼς ξένου. ἀνὰ μηδὲν τῶν παρόντων ὡς κατεχόμενοι. οὐδὲν γὰρ ποιεῖ μάχην καὶ πόλεμον, ὡς ὁ τῶν παρόντων ἐ-

Όταν ἔλαλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν
με ὠρεαν.

Όταν, λέγει, ἐγὼ ἐλαλοῦσα εἰρηνικά λόγια

εἰς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Κηδάρ, αὐτοὶ μὲ ἐπόλεμου,
ὠρεαν: ἤγουν χωρὶς νὰ ἔχουν καμμίαν εὐλογον ἀ-
φορμὴν. καὶ οὐδὲ τότε ἐφιλανθρωπεύοντο εἰς ἐμένα·
πλὴν καὶ οὕτω πρὸς ἐμὲ σκληρῶς φερομένων ἐκείνων,
ἐγὼ ὁμῶς εἰρήνευον πρὸς αὐτοὺς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚ΄

ἐκ τῆς τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : : Ἦσα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ
ὄρη, ὅθεν ἦξει ἡ βοήθεια μου.

Αὕτη ἡ ψῆδὴ προφητεῖται ἐκεῖνα τὰ λόγια,
ὅπου ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἄρχισαν νὰ ἀναβαί-
νουν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ. ὅρη
δὲ λέγει τοὺς οὐρανοὺς διὰ τὸ ὑψηλόν. διότι ἀπὸ
τοὺς οὐρανοὺς ἤλπιζον νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς ἡ συνειθι-
σμένη παρὰ Κυρίου βοήθεια, διὰ νὰ παραπέμψῃ αὐ-
τοὺς

ως, ὡς ἡ δόξης, ἡ χρημάτων, ἡ τρυφῆς ἐπιθυμία· ὅταν δὲ πάντα διακόψῃς τὰ σχοινία ταῦτα, πόθεν ὁ πό-
λεμος λήφεται τὴν ἀρχήν; ὁ δὲ ὁσῖος Νικήτας λέγει· ἢ Δεῖ ἡμᾶς Χριστοῦ ὄντας, καὶ ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένους,
ἀμφοτέρωθεν εἰρηνεύειν, ἔχοντες μὲν, μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικῶς εἶναι, ὅτι δοῦλον
Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἔχοντες δὲ, μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ
εἰρηνευουσῶν γὰρ τῶν δυνάμεων ἡμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ φύσιν κινουμένων ἐν Πνεύματι, εἰρηνεύομεν ἐν ἑαυτοῖς·
καὶ μαχομένην, ἢ καταγινώσκουσιν ἡμῶν οὐκ ἔχομεν τὴν συνείδησιν· μὴ καταγινώσκόμενοι δὲ ὑπὸ αὐτῆς, εἰρήνην
καὶ παρρησίαν ἔχομεν, κατὰ τὸν εἰρηκότα, πρὸς Θεόν· εἰρηνεύοντες δὲ μετὰ Θεοῦ διὰ καθαρότητας, οἰκειότητα
μετὰ τῶν ἀνὰ Δυνάμεων ἔχομεν, καὶ ἐσμέν μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοί, προσέδοι δὲ ὁ Χρυσόφομος·
ἢ Καὶ μέμνη λέγει, πονηρὸς ἐστὶ, καὶ οὐ δύναμαι φέρειν· τότε γὰρ μάλιστα ἐπιδείκνυσθαι χρὴ τὴν πρᾶσιν· ὅ-
ταν πρὸς ἀγρίους αὐτὴν ἔχομεν, τότε αὐτῆς ἡ ἰσχὺς δαίνονται· τότε αὐτῆς τὸ ἔργον καὶ τὸ κατόρθωμα καὶ ὁ καρ-
πὸς διαλάμπει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωτος· ἢ Ὅστω καὶ ἡμᾶς διακρίσθαι καὶ καὶ βάλλωσι, καὶ παῖωσι, καὶ φιλοῦντας μι-
σῶσι καὶ ἐπιβουλεύωσι, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείκνυσθαι, ἐκείνης τῆς παραβολῆς μεμνημένοι τῆς κλεψύουσας, ὡς πρό-
βατα καὶ περιεστὰς εἶναι ἐν μέσῳ λύκων· ἵνα ἐκείνους μὲν, βελτίους ἐργασώμεθα· αὐτοὶ δὲ, τὸν μισθὸν λάβω-
μεν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἐφ' ὃ καὶ ὁ Εὐσέβιος· ἢ Ὁ μὲν Θεοφιλὴς, καὶ ἐν τῇ παροικίᾳ ὢν, εἰρηνικὸς ἐστὶ πρὸς
πάντας, ἅτε ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐρμώμενος· ἥτις ἐρμινεύεται ὁραὶς εἰρήνης· οἱ δὲ πολέμιοι, τῆς Κηδάρ ὄν-
τες οἰκίται· τοῦτοι τοῦ σκοτισμοῦ, μισοῦσι τὴν εἰρήνην, ἅτε τῆς Ἱερουσαλὴμ ὄντες ἐχθροί.

τούς ἀδελφούς εἰς τὴν πατρίδα τῶν Ἱερουσαλήμ . εἶτα σαφηνίζει τὸν λόγον ἀκολουθῶς . (1)

2 : „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν .

Ἡ βοήθειά μου , λέγει , θέλει ἔλθαι ἀπὸ τὸν ἀληθῆ Κυρίου . ὅστις ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν . τὸ γὰρ δημιουργικὸν , εἶναι ἴδιον τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου . ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί , ἀνίστως σηκώσωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μας , χωρίσαντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γῆινα πράγματα , θέλει ἔλθαι εἰς ἡμᾶς ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθεια . (2)

3 : „ Μὴ δώῃς εἰς σάλον τὸν πόδα σου , μὴδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε .

Τὸ ρητὸν τοῦτο εἰναιῖδιον φιλαδελφίας : δηλαδὴ τὸ νὰ παρακαλῇ καθὼς ἕνας τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἄλλον ἀδελφόν του . μὴ δώῃς , λέγει , ἐσὺ ὁ ἀδελφέ μου , εἰς παρατροπὴν καὶ κρημνισμόν τὸ παῖδι τῆς ψυχῆς σου . μὴδὲ ἀφήσῃς τὴν ἴσιν σφάταιν ἥτις εἶναι ἡ ἀρετὴ , ἵνα μὴ καὶ ὁ Θεὸς , ὁποῦ σὲ φυλάττει , νυσάξῃ καὶ σὲ ὑσερήσῃ τῆς χάριτος καὶ ἐπισκοπῆς του . καὶ ἐπειδὴ ἐσὺ ἐγλύστρις ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν σου εἰς τὴν ἀμαρτίαν , φοβοῦ , μήπως ἀμελήσῃ πλέον ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ σε φυλάττῃ . ἡ λέγει , ὅτι μὴ δώῃς , ὡς ἄνθρωπε , τὴν πορείαν καὶ ζωὴν σου εἰς πράγματα , ὁποῦ σαλεύονται καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν σάβην καὶ βεβαιότητα . καθὼς εἶναι ὁ πλοῦτος , ἡ δόξα , αἱ ἰδοὶ , καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τοῦ Κόσμου τούτου φθειρόμενα πράγματα . ἀλλὰ περιπάτει πάντοτε εἰς σφάταιν σερβάν καὶ ἴσιν . ὅποια εἶναι ἡ ἀρετὴ , καὶ ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ . αὕτη γὰρ σὲ κάμνει νὰ τρέχῃς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς ταύτης , ἴσια καὶ ἀκίνδυνα . (3)

4 : „ Ἦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος . „ Εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι οἱ παχεῖς ἔτῃ γῇ προσηλωμένοι , ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἔταλαιπωρίας οὕτως ἐγένοντο σπουδαῖοι , ἔπρὸς οὐρανὸν ἐβλεπόν . πολλὰ μάλλον ἡμᾶς ἡ θλίψις διορθώσεται . φησὶ δὲ ὁ ὁσιος Νικήτας . „ Ταύτην τὴν φωνὴν ἀναπέμπει ὁ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἄρτι τῶν Βαβυλωνίων παθῶν ἔλαιμόνων ἀνερχόμενος , πρὸς τὴν νοτιὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλήμ : ἵγουν ὁ καθὼς ἡμῶν τῶν πιεσῶν ὅρη δὲ εἰσὶν αἱ ὑψηλαὶ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί . οὗτος τοίνυν αἶρει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἔτι τὰς χεῖρας εἰς τὰ ὅρη τὰ ὑψηλὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ , ἔτι εἰς τὴν αὐτῶν ἐργασίαν . ὅθεν αὐτῷ πᾶσα βοήθεια ἔρχεται κατὰ τῶν δαιμόνων ἔτι παθῶν , εἰς ἀντίληψιν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ . ὅρη ἔτι ὁ Θεὸς ὁμοῦ τῶν νόμων ἐνέωσε ἔτι τὰς ἐντάλας τοῦ Θεοῦ , εἰπὼν . „ Εἰς τὰ ὅρη τῶν σῶν , ἐκώσας με νόμων , ἀρετῆς ἐκλάμπουνεν ὁ Θεὸς ἵνα ὑμῶν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος . „ Οἱ πρὸ τούτου τῇ ζυλῇ λέγοντες . Θεὸς μου εἶ σύ . ἔτι τῇ λίθῳ , σὺ με ἐγέννησας , ἵν' τὸν δημιουργὸν τῆς οἰκουμένης ἐπιγινώσκουσι , καὶ φασιν . „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου οὐ παρὰ ἀνθρώπων . οὐδὲ παρὰ ἵππων , οὐδὲ παρὰ συμμαχῶν . ἀλλὰ παρὰ Κυρίου . αὕτη ἀχείρωτος συμμαχία . ἔτι οὐκ ἀμαχος μόνον ἀλλὰ ἔτι ἡδὴ , μόνον ἐὰν ὑψηλὰ τις βλέπῃ . διὰ γὰρ τοῦτο μόνῃ τῇ ζωῇ τούτῳ (τῷ ἀνθρώπῳ δηλαδὴ) τὴν διάπλασιν ὁρῶν ἐποίησεν ὁ Θεὸς , ἔτι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὕψει κατέθετο , διδάσκων ἔτι ἀπὸ πάντων αἰσθητῶν , ὅτι δεῖ πρὸς ὕψος ὁρᾶν ἔτι τὰ ἐν οὐρανοῖς φιλοσοφεῖν . τὸ αὐτὸ λέγει ἔτι ὁ θεῖος Βασίλειος ἐπιφάνων . „ Ὡς οὖν διεσχηματίσθης ἄνθρωπε , οὕτω διαδοῦ σαυτοῦ ἔτι τὸν βίον . τὰ ἄνω ζῇ . ὑπὲρ τὰ γῆινα ἔσα τῇ διανοίᾳ . τὸ πολίτευμα ἔχε ἐν οὐρανοῖς . ἐκεῖ περισκόπει ἔτι φιλοσοφεῖ . τοῦτο καί τις σοφὸς ἔλεγε . „ Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ (Ἐκκλ . β' . 14 .) λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης . „ Ἐγὼ μὲν ἤρᾳ φησι , τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὰ ὅρη , τοὺς ἀγίους Ἀγγέλους . ὡς μέλλων ὑπὸ τίνος αὐτῶν βοηθεῖσθαι , ἤλθε δέ μοι ἡ βοήθεια παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ἔτι τὴν γῆν . οὐ γὰρ ἁπλῶς προσέθηκε τὸ , τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ἔτι τὴν γῆν . εἰ γὰρ τὸν οὐρανὸν ἔτι τὴν γῆν αὐτὸς ἐποίησε , πανταχοῦ , φησι , δύναται , ἔτι ἐν ἀλλετρίᾳ βοηθεῖσαι , ἔτι ἐν βαρβάρῳ χεῖρα δρέξαι .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος . „ Ὅταν βουλόμεθα τινὸς ἐπιτυχάνειν , δεῖ ἔτι ἡμᾶς τὰ ποῖ ἑαυτῶν εἰσφέρειν . μικρὰ μὲν οὕτως ἔτι εὐτελεῖ , δεῖ δὲ ὅμως εἰσφέρειν . οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς βούλεται , οὐκ ἀργούντας , οὐδὲ ὑπνοῦντας ἔτι

4: „ τόν οὐ νιστάζει· οὐδέ ὑπνώσει
οὐ φυλάσσω τὸν Ἰσραὴλ.

12) „ Ἄν ἐσύ, λέγει, ἄνθρωπε, ἀπέχῃς ἀπὸ
τῶν ὀβέβαια καὶ προσωρινὰ τοῦ βίου τούτου πράγ-
ματα· καὶ ἂν ἐσύ περιπατῇς εἰς τὴν ἰσὴν καὶ ἀκίνδυ-
νον ἐράταν τῆς ἀρετῆς, ἡξεύρω, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς
δὲν θέλει νυσᾶσαι, οὐδὲ θέλει ὑπνώσει· ἡγοῦν δὲν
θέλει ἀμελήσει ἀπὸ τοῦ νὰ σε διαφυλάττῃ ὡς κόρην
ὀφθαλμοῦ μετὰ τὴν χάριν καὶ πρόνοιάν του, διατὶ αὐ-
τὸς εἶναι, ὅπου καὶ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἐφυλάττε
τότε· καὶ αὐτὸς εἶναι, ὅπου καὶ τώρα φυλάττει πάν-
τοτε τὸν νέον Ἰσραὴλ· ἥτοι ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς,
ὅρα δὲ καὶ τὴν ἀρμυνησίαν τοῦ, ἐξηγέρθητι· ἵνα γί-
νῃς Κύριε, ἐν τῷ μγ· Υαλμῷ.

5: „ Κύριος φυλάζει σε, Κύριος, σκέπη
σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

ῥέγοντας, οὐδὲ ἀναπεπτωκότας· ἀλλ' ἐνεργεῖς ἔντας ἔνθεν δὲ ἀπὸ τοῦτο δὲ πάλιν ἔνθεν
δείκνυσιν, ὅτι εἰ ἔτι τὰ παρ' ἡμῶν εἰσφέρωμεν, ἀλλ' ὅμως τῆς παρ' αὐτῶν δερμάτιν ῥοπήν· ἵνα ἂν ἀσφαλεῖς ὦμεν
τῆς δὲ δίδωσιν εἰς σάλον τὸν πόδα· ὁ πρᾶγμασιν ἐπιβαίνων ὀλισθηροῖς ἔτι οὐκ ἔχουσιν ἰσχυρὰν βᾶν· οἷος ὁ τῶν
χρημάτων ἔργος· οἷος ὁ τῶν βιωτικῶν πόδος· λέγει δὲ ὁ Βασιλεῖος· „ Διὰ τῆς ψυχῆς ἡ δύναμις, ἡ μὲν
τις, τοῦ σώματος ζωτική· ἡ δὲ ἑτέρα, τῶν ὄντων θεωρητική· ἢ δὴ ἔτι λογιστικὴν ἐνομαζόμεν· ἂν μὲν οὖν δια-
παντὸς τὸ θεωρητικὸν ἐαυτῆς ἐργονορεῖν παρὰ σκευάξῃ, καθὼς ὁ Προφήτης φησὶ· „ Μὴ νυσᾶξῃ ὁ φυλάσσω
σε· διπλῇ κατευναῖ τὰ πάθη τοῦ σώματος· τὸ μὲν, καθὼς περὶ τὴν τῶν κρείττωνων ἔτι προσφυῶν θεωρίαν ἐπα-
σχολεῖται· τὸ δὲ, καθὼς τὰς ἀταξίας ἐπισκοποῦσα τοῦ σώματος, συμφρονίζει ταύτας ἔτι καταστέλλει· ἂν δὲ τὴν
ἐργίαν ἀσπασαμένη, τὸ θεωρητικὸν ἀκίνητον ἔχῃ, σχολάζον τὸ ζωτικὸν τὰ πάθη τοῦ σώματος ἐγρέντα, μηδε-
πὸς ἐπιστατοῦντος ἔτι ἀνακοπτόντος, ἐπὶ τὰς οἰκίας ὁρμάς τε ἔτι ἐνεργεῖας τὴν ψυχὴν συγκατείλκυεν· ὥς κατὰ
τὸν θεῖον Βασιλεῖον, φυλάσσω νειτῆται ἐδὼ ὁ νοῦς· ὁ δὲ Στιθάτης λέγει· „ Σάλος μὲν, τὰ πράγματα τοῦ
βίου· ἐξ ὧν οἱ πειρασμοὶ ἔτι τῶν ἁμαρτημάτων αἱ ἀφορμαί· ποὺς δὲ, τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς· ὅστις ἐνοῦς
μεθ' οὗ νοερώς πρέχουσι ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν· φυλάσσω δὲ, ὁ τῆς εἰρήνης Ἄγγελος, ὁ πιστὸς ἡμῶν φύλαξ·
ποιγαροῦν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἰγίου πᾶσι παραινέει τοῖς ἀρετῇ φυγοῦσι τὴν ἀλμυρὰν θάλασσαν τοῦ βίου· φυγεῖν καθό-
λου τὴν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἐγχείρησιν· μὴ ὅς εἰς σάλον τὸν πόδα σου· ἥτοι εἰς ταραχὰς ἔτι περισπασμούς
βιωτικούς· ἐξ ὧν τῷ νοεῷ ποδὶ τῆς ψυχῆς, ἔρχεται τὸ πρὸς λίθον ἁμαρτίας προσπταίειν· ἔτι εὐμὴ νυσᾶξῃ ὁ φυ-
λάσσω σε Ἄγγελος· νυσᾶξῃ γὰρ οὕτως· ἥτοι συστέλλεται πρὸς αὐτὸν πρὸς ὧν ὁ πνεῦμα ἂν τὴν ῥοπήν πᾶσαν τῆς
ψυχῆς, ἐφ' ἧς μὴ δέῃ, πρέψωμεν.

(11) „ Λέγει δὲ ὁ Χρυσοστόμος· „ Ὅρα, πῶς ἔτι καταῦσα βούλεται ἐνεργεῖν εἶναι· ἀπὸ μεταφορῆς δὲ τῶν ἐν πα-
ρατάξει ἐσώτων, παρὰ τὴν χεῖρά σου, φησὶ, σῶσεται τὴν δεξιάν· ὥς ἀχείρατον εἶναι· ὥς ἐνεργόν· ὥς πρό-
παιον Ἰσραὴλ· ὥς ἵαν ἀφροσθαι· ἐπειδὴ μάλιστα αὕτη εἴς, ὅτι ἡς ἅπαντα ἐνεργοῦμεν· οὐκ ἔστι δέ σοι παρὰ
σῆς μόνον, ἀλλὰ ἔτι σκέπη.

ἔτι ἔτι· ἔάν, λέγει, ἐσύ ἄνθρωπε, ἔτι περιπατῇς
εἰς τὴν ἐράταν τῆς ἀρετῆς, ὁ Κύριος θέλει σε φυλά-
ξει· καὶ ὁ Κύριος θέλει εἶναι σκέπη εἰς ἐσθνα, παρ-
ρατακόμενος εἰς τὴν δεξιάν σου χεῖρα· ἡγοῦν θέλει
εἶναι παραστάτης καὶ σκεπαστὴς σου, σκεπαζὼν σε
ἀπὸ πρᾶτης τὰ καλὰ καὶ τὴν ἐράτην, τοῦτο γὰρ ἐ-
δήλωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς· ἡ λέγει, ὅτι θέλει εἶ-
ναι σκέπη σου ὁ Κύριος, διὰ τὴν πρᾶτην ἐσύ μετὰ τὴν
ἐκείνου σκέπην, πράξεις δεξίας· ἥτοι ἔργα ἀγαθὰ.

(1) „ Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαυθεῖ σε,
οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Τόσων, λέγει, πρόνοιαν θέλει δείξει ὁ Θε-
ος εἰς ἐσθνα ἀδελφε, ἐάν περιπατῇς τὴν ἐράταν τῆς
ἀρετῆς, ὥς ὅπου οὐδὲ τὸν ἥλιον θέλει ἀφῆσαι νὰ σε
καυματώσῃ τὴν ἡμέραν· καθὼς ἐπαίει πάλαι εἰς τοὺς
Ἰσραηλίτας· οὔτε τὸ φαγγάρι θέλει ἀφῆσαι νὰ σε
θερμάξῃ καὶ νὰ ἐκλύσῃ τὸ σῶμά σου κατὰ τὴν νύ-
κτα.

καταδεικνύει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκράτη ἐπιμέλειαν, ὅπου ὁ Θεὸς δείχνει εἰς τὸν ἐνάρτατον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀκόλουθον δὲ ἦτον κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον, νὰ ἀπολαύσουν καὶ αἰσθητικῶς τὴν τοιαύτην ξεχωριστὴν χάριν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ πολλοὶ μᾶλλον ἀκόλουθον εἰσπνεύσει ἀπολαμβάνουσαν ταύτην καὶ τῶρα οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ, λέγουσι δὲ οἱ φυσικοὶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι καὶ τὸ φεγγάρι καυμαίνεται τὰ σώματα. διὰ τοῦτο δὲν εἶναι μόνον ὑγρὸν, ἀλλ' εἶναι καὶ θερμὸν. καὶ ἀκολουθῶς ὑγραίνεται καὶ θερμαίνεται καὶ παραλύει τὰ σώματα. ἢ τὸ, συγκαίεται νοεῖται ἀντὶ τοῦ, δὲν θέλει σὺ βλάψῃς ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη. (1)

7: „Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντός κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.“

Πολλὰς φορές λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν ψυχὴν, ἓνα μὲν, διὰ περισσοτέραν βεβαιότητά, καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ περιπατοῦν τὴν

ὁρθὴν καὶ ἰσὴν ἐξέτασιν τῆς ἀρετῆς. ποθοῦσι γάρ οἱ ἄνθρωποι νὰ φυλάττονται ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅς τις φυλάττει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν τῆς ἀρετῆς. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φυλάξῃ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ καθὲς κινδύνου. (2)

8: „Κύριος φυλάξει τὴν ἐξοδὸν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.“

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει σὲ φυλάξῃ, καὶ ὅταν ἐμβαίης εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ὅταν εὐχαιρῇς ἡτοί, θέλει φυλάξῃ ὅλην τὴν ζωὴν καὶ συναναστροφὴν σου, καὶ ὅλα σου τὰ καλὰ κινήματα. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι θέλει φυλάξῃ ὁ Θεὸς, τὸσον τὴν αἰσθητικὴν ζωὴν ταύτην ἐξοδὸν σου: ἡγοῦν τὴν γέννησίν σου, ὅσον καὶ τὴν ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης ἐξοδόν: ἡτοί τὸν θάνατον καὶ ταλευτήν σου. ἢ καὶ ὅλον σου τὸν βίον. ὅλος γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖται καὶ ἐρεφέταται μὲ ἐξόδους καὶ μὲ ἐξόδους, θέλει σὺ φυλάξῃς δὲ ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τὸν ἔξῃς ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς σου. (3)

ΨΑΛ-

- (1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει. „Καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν ἐφωτῇ διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης· τότε ἡ ἡμετέρα φύσις ἢ ὑπὸ τροπὴν οὖσα ἢ ἀλλοίωσιν, (ὡς ἡ σελήνη) τάξιν λαμβάνει βασιμον. ὁ δὲ Νύσσης φησι. „Διαβιβληται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀναβαθμῶν φῶς ὁ ἥλιος· οὕτω δὲ ὀνομάζεται ἡ ἀντικειμένη τοῦ πειρασμοῦ προσβολή· ταύτην γὰρ ποιεῖται τὴν εὐλογίαν τοῦ βοηθεῖαν ἔχοντι παρὰ Κυρίου, μὴ συγκαταπίπτειν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἡμέρας· οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ παρεβλάπτων ἥλιος, ὅταν μὴ διακτερίζηται ὁ παρ' αὐτοῦ φλογμὸς τῇ νεφέλῃ τοῦ Πνεύματος· ἢν διεπέτασε τοῖς τοιοῦτοις ὁ Κύριος εἰς σκέπην αὐτοῖς· ὁμοίως ἢ σελήνη ἢ ἀντικειμένη λέγεται δύναμις, ἢ μὴ οὐκ εἶναι, ἀλλὰ νότον ἔχουσα φῶς· μὴ ὡν γὰρ θεός, ἔδοξε θεοῦ τοῦ αἰῶνος τοῦτου τοῖς ἀνοήτοις ὁ Σατανᾶς, ὁ μετασχηματιζόμενος εἰς ἄγγελον φωτός· ἢ ὁ ὁδρινύς δὲ εἶπεν· „Ἐπεὶ ὁ ἥλιος, οὐ μόνον τὸ φωτίζειν, ἀλλὰ καὶ τὸ συγκαίειν ἔχει· ἔστι δὲ ὁ Θεός, φῶς μὲν τοῖς δικαίοις, πῦρ δὲ τοῖς ἀμαρτανόις, ἐκδέχῃ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ῥητόν· ὁ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, φωτίζει μὲν, ἐφ' οὗς γίνεται χερσότης· συγκαίει δὲ, τοὺς ὑπὸ τὴν ἀποτομίαν τοῦ Θεοῦ γινόμενους· τὰ δ' αὐτὰ καὶ ἡ σελήνη σελήνη ἐστὶν Ἐκκλησία ποιῇσαι, συνευεργετοῦσα καὶ συναγανακτοῦσα αὐτῇ· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Ἐκ περιουσίας τοῦ αὐτοῦ τῆς πρόνοιαν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι οὐ μόνον τῶν δεινῶν ἀπαλλάττει, ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀφίσι σε παθεῖν, τοῦτο ἐπήγαγε· δαφίλης γὰρ αὐτοῦ τῆς βοηθείας ἢ χερνυγία· ἢ ὁ Θεοδώριτος· „Νικτῶς φησι, καὶ μετ' ἡμέραν τῆς παρ' αὐτοῦ Προνοίας ἀπολαύων, ἀβλαβὴς φυλαχθήσῃ.“
- (2) Θάρσει οὖν, φησὶ τις ἄλλος παρὰ τῇ Σειρῇ τοῦ Νικήτα, θάρσει, ὡς οὗτος, φίλακα ἔχων τὸν Θεόν, πρὸς τὸ μὴ κρατηθῆναι σε ὑπὸ τῶν ἀπὸ κακίας ὀρμημένων, μηδὲ ἠττηθῆναι ἀπὸ κακίας· εἰδὲ καὶ ζυμιάς τις, ἢ συμφορά περὶ τὸ σῶμά σοι γένοιτο· ἀλλ' εὐποτε τὴν ψυχὴν σου παρήσει ὁ Κύριος· ὡς οὐδὲ τὴν τοῦ Ἰωβ· περὶ οὗ ἐλεγε πρὸς τὸν Διάβολον· „Πλὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον.“
- (3) Ἐφελότερον δὲ νοούμενον τὸ ῥητόν διηγεῖται κατὰ ἄλλον ἐρμηνευτὴν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν δεῖται φυλακῆς καὶ ἔχει

ΥΑΛΜΟΣ ΠΚΑ

Ωδή τῶν Ἀναβάθμων :

αὐλαῖς σου Ἱερουσαλήμ :

1 : „ Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι
„ εἰς οἶκον Κυρίου πορεύσόμεθα :

Τούτου τὸν εἶχον ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι μετὰ
χαρᾶς μεγάλης, ὅταν ἐπεριπάτουν εἰς τὸν περιπόθη-
τον δρόμον, καὶ ἐγύριζον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς
τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

Οὗτος ὁ εἶχος εἶναι ὡσάν ἀπόκρισις πρὸς
τὸν ἀνωτέρω εἶχον· ὅταν, λέγει, ἡμεῖς ἀκούσαμεν
νὰ μᾶς λέγουν οἱ ἄλλοι συνοδῶντες μας· ἡμεῖς θέλο-
μεν ὑπάγομεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ναὸν τοῦ Κυ-
ρίου· εὐθύς μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἐσχημάτισεν ἡ φαν-
τασία μας, ὅτι τὰ ποδὶνά μας ἐσέκοντο μέσα εἰς
τὰς ἰδίας αὐλάς τῆς Ἱερουσαλήμ· ἔτσι γὰρ ἡμῶς ἐ-
καμε νὰ νομίσωμεν, ἡ πολλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιθυ-
μία, ὅπου εἴχομεν νὰ ἀπέλωμεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

2 : „ Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς (1)

3 : „ Ἰε-

μὲν, ἐξαιρέτως δὲ κατὰ τὸν τῆς ἐξόδου τοῦ βίου καιρὸν, καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν· ἢ κα-
κατὰ τὴν ἀπὸ κακοῦ ἐκκλισιν, καὶ τὴν πρὸς τὸ ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν εἴσοδον· τί γὰρ ὄφελος, εἰ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ πε-
σάν τις, ἀπόλοιτο; διὸ εἴρηται· „ Μὴ μακάριζε ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ· (Σειρ. ια'. 28.) λέγει δὲ
καὶ ὁ Νύσσος· „ Αὕτη ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ φυλακισμένη τοῖς ἀχίροις ἐξόδος· ἀλλὰ καὶ εἴσοδος γινώσκουσα·
ἢ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐσμέν ἐξόδος, τῶν ὑπερκειμένων ἀγαθῶν εἴσοδος γίνεται· ταύτην ἐξέρχεται τις τὴν ἐξόδον,
ἐδουλοῦν κεκρημένους τῷ εἰπόντι· „ Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδός· καὶ ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ εἰσέλθῃ, εἰσελεύσεται
καὶ ἐξελεύσεται, ἀπὸ τε κακίας εἰς ἀρετὴν, ἀπὸ τε ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, ἀπὸ τῆς δὲ τῆς ἀρετῆς ἐξ' ἐτέραν· οὐδέ-
ποτε, οὔτε τοῦ εἰσιέναι λήγων, οὔτε τοῦ ἐξιέναι παύμενος· ἀλλὰ πάντοτε διὰ προκοπῆς εἰς τὰ ὑπερκειμένα εἰ-
σιῶν, καὶ αἰεὶ τῶν κατειλημμένων ἐξῶ γινόμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες δινητικὴν συμμαχίαν παν-
ταχοῦ παροῦσαν, εἰσιόντι, ἐξιόντι; τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς ἀγάπης; τί τῆς φιλανθρωπίας; ἐνταῦθα μὲν
τοὶ τὸν βίον ἀπαντὰ ἀντίττεται· ἐν τούτοις γὰρ ὁ βίος ἀπας ἐν εἰσόδοις καὶ ἐξόδοις· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν
παντοδαπὴν τοῦ Θεοῦ Πρόνοιαν διὰ τῶν εἰρημένων ἐδήλωσεν, ἥς παρούσης, κρίττους τῶν πολεμίων γινόμεθα δυ-
σμένων· καὶ τὰς τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων διαφεύγομεν πάγας.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι οἱ νέοι ἐκεῖνοι, ὅπου ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐν ταῖς ἐβδόμηκεντα

χρῶ-

3 : „ Ἱερουσαλήμ οἰκοδομημένη ὡς πό-
λις, ἧς ἡ μετοχή αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ὁ Ἱερουσαλήμ, λέγει, γλυκυτάτη πα-
τρίς μας, ἥτις οἰκοδομήθη ὡς πόλις κυρίως εὐσα-
κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἧς ἡ με-
τοχή αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό, ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν·
ἧς ἡ συνάφαια ὁμοῦ ἤτοι τῆς ὁποίας Ἱερουσαλήμ τὰ
μετόχια καὶ τὰ οἰκοδομήματα, ἦτον κοντὰ κοντὰ
ὁμοῦ ἐνωμένα διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων, κα-
τὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

4 : „ Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαί
κυρίου.

γάλην εὐρυχωρίαν ὅπου εἶχε καὶ τὰ οἰκοδομήματα,
καθὼς ἐσολίζετο, διατὶ τρεῖς φορές τὸν χρόνον ἀνέ-
βαινον καὶ ἐσυναθροίζοντο εἰς αὐτὴν ὅλαι αἱ δώδεκα
φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μεγάλων καὶ
δημότελων εορτῶν ἥτοι ἐν τῇ Πάσχα. ἐν τῇ Πεν-
τηκοστῇ καὶ ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς
τὴν Ἱερουσαλήμ ἰδὲ καὶ πρὸ τῆς σκλαβίας, ἀνέβαι-
νον παλαιὰ αἱ φυλαὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἐσυναθροίζοντο,
φυλὰς δὲ Κυρίου ταύτας ὠνόμασεν, ὡς λαὸν τοῦ Κυ-
ρίου ἐξαίρετον, καὶ ὡς ὑποταταγμένους εἰς τὸν Κύρι-
ον.

„ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τοῦ ἐξ-
μολογήσασθαι τῷ ὀνόματι κυ-
ρίου.

Τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλῶτατον ἐγκώμιον, ὅ-
που κάμνει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλήμ.
Διατὶ αὕτῃ, λέγει, δὲν ἐσολίζετο τόσον ἀπὸ τῆς με-
δεκαφυλίαν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, μὴ
ἦτον μία ἀπὸδεξις εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτε
ἐτελειώθη ἡ ὑπόσχισις, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν

χρόνους τῆς σκλαβίας, ἐρώτων εἰς τὴν σφάξαν τοὺς γέροντας ἐκείνους, ὅπου ἔμειναν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἢ ἡ-
ξευκαν τὴν Ἱερουσαλήμ. „ Ποῦ πηγαίνωμεν; ἢ ἐκεῖνοι τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι πηγαίνωμεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσα-
λήμ οἶκον Κυρίου. οἱ δὲ νέοι ἠκούσαντες τοῦτο εὐφράνθησαν. ἢ δεύτερον τοὺς γέροντας· πόθεν τοῦτο ἠξέετε;
ἢ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν· ὅτι οὐκ ἐξ ἀκούσεως, ἀλλ' ἐξ αὐτοφίας ταῦτα λέγομεν· διατὶ αὐτοὶ ἡμεῖς ἡμεῖς ποτε εἰς τὴν
Ἱερουσαλήμ. ἢ οἱ πόδες μας οὗτοι, ὅπου περιπατοῦν τὰς μετέωρας, αὐτοὶ ἐσάθην εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Ἱερου-
σαλήμ. ἢ τὸν τρόπον δὲ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως, ἢ τὴν τοποθεσίαν, ἢ τὸ σχῆμά της, ἔχομεν ἀκόμη εἰς τὴν
ἐνθυμισμόν μας. προσθέτετε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εὐσεβείας αὐτῇ ἡ φωνή· γάννυνται ἢ χαίρουσιν, οὐχ' ὡς τὰς
οἰκίας ἀποληφόμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν θεῖον οἶκον ἐφόμενοι. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἀλλὰ νῦν πολλοὶ δυσχε-
ραίνουσιν ἐπὶ τῷ ῥήματι· καὶ μὲν τις εἰς θέατρα παρανομίᾳ ἀναβαίνει καλέσῃ, πολλοὶ οἱ συντρέχοντες. ἂν δὲ
ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον, πολλοὶ οἱ ὀκνοῦντες. ἀλλ' οὐχ' Ἰουδαῖοι οὕτως· οὐ τί γένοιτ' ἂν χαλεπώτερον, ὅταν ἐ-
κείνων φαίνονται ἡρώδεσσι οἱ Χριστιανοί; πόθεν δὲ οὗτοι οὕτως; ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένοντο βελτίους· καὶ
ὡς τῶν πραγμάτων ἀπολαύοντες αὐτῶν, ἢ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ ἔχαιρον, πολλῇ τῷ πόθῳ περιπλεκόμενοι τὸν εὐ-
κτήριον οἶκον ἢ τὴν πόλιν. οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς ποιεῖν ἔλαθεν· ὅταν ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ μὴ αἰσθανόμεθα, ἐκβάλλει
αὐτὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν. ἴσα, ὅπερ οὐκ ἐποίησεν ἡ ἀπολαυσίς, τοῦτο ποιήσῃ ἡ σέβησις.

(1) Λέγει ἢ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἡ γὰρ ἡ πόλις, οὐ διεσπαρμένη ὥς κα' ἐκεῖσε, οὐδὲ ἀπεσχοινισμένη ἢ δεσφω-
εἰς μέρη πολλὰ. ἀλλ' οὕτως ἡ οἰκοδομημένη, ὡς δοκεῖν εἶναι οἶκον διὰ τὴν συνάφειαν ἢ ἀρμονίαν τῶν ἐν αὐ-
τῇ οἰκοδομημάτων. ὁ δὲ Στεφάνης, οἶκον μὲν Θεοῦ, ἐννοεῖ τὴν ἐντὸς κατάστασιν τῶν ψυχῶν. Ἱερουσαλήμ δὲ,
τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας· οἰκοδομὴν δὲ τοῦ οἴκου, τὴν ἐκ διαφόρων ἀρετῶν συγκροτουμένην. οὐ θεμέλιος ἢ ταπει-
νωσις ἢ πτωχεία ἢ πνευματική· ἡ μετοχή δὲ τούτου, ἡ μετοχή ἐς τοῦ φωτός, ἢ δι' ἀγάπης ἢ ταπεινοφροσύνης
συντηρεῖται ἀμείωτος. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπακελθόντες ἢ ἰδόντες τὴν ἐρημίαν τῆς πό-
λεως, ἀνακαλοῦνται τὴν παλαιὰν ἐκείνην εὐμερίαν, ἢ τὰ ἐγκώμια αὐτῆς διηγούμενοι λέγοντες, ὅτι ἡ λαμπρά ἢ
περιφανής, ἢ πολλή, ἔχουσα σύγκλητον, τὸ κτηρὲς τοῦτο σχῆμα περιβέβηται· ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει·
„ Ὅταν ἡ τῶν πεισθέντων καρδία ἢ ψυχὴ μία ἢ, ἢ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη, Ἱερουσαλήμ
εἰσιν, ἢς μετοχή αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Αβραάμ : δηλαδή τοῦ νὰ πληθυνθῇ τὸ σπέρμα τοῦ **Αβραάμ**, καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἡ μαρτύριον νοεῖται ὡς διμάρτυρία, ὅπου ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. διαμαρτύρατο γὰρ καὶ ἐπρόσχευαν αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ συναγῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τοὺς τρεῖς καιροὺς τοῦ χρόνου ἤτοι κατὰ τὰς τρεῖς ῥηθείσας ἐορτὰς. ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη. ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ φυλαὶ Κυρίου μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ περιτοῦ ὄντος τοῦ γὰρ. ἀνέβησαν, λέγει, διαμαρτυρία καὶ κέλευσις : ἤτοι κατὰ κέλευσιν καὶ προσαγὴν Θεοῦ· διὰ τὴν δὲ ἀνέβησαν, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. ἤτοι τὸν Θεὸν κατὰ περιφρασιν μὲ τὰ μέσον τῆς νενομοθετημένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λατρείας τῆς νομικῆς. (1)

θρόνους τῶν βασιλείων, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

6 : „ Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ.

Χαιρέσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλήμ μὲ χαιρετισμοὺς εἰρήνης, καὶ εἶπατε εἰς αὐτὴν. ὥς εἶναι εἰρήνη εἰς ἐσένα, ὡς πόλις Ἱερουσαλήμ. ὥς εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαόν σου. ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θάλει ἔχει εἰρήνην βαθεῖαν, καὶ χαρὰν ὑπερβολικὴν· ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς εἶπεν „ ἀσπασασθε αὐτὴν. (2)

5 : „ Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν, θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ.

„ Καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσι σε.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο ἐγκώμιον τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐσέθησαν θρόνοι βασιλείας, εἰς τὸ νὰ κρίνουν τὸν λαόν : δηλαδή θρόνοι ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ : ἤτοι εἰς τὰ βασιλικά παλάτια τοῦ Δαβὶδ. ἡ τὸ πρῶτον μὲν θρόνοι, τοῦτο λέγεται, διὰ τοὺς θρόνους τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων. τὸ δὲ δεύτερον θρόνοι, τοῦτο λέγεται διὰ τοὺς

Χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἶπατε καὶ τοῦτο πρὸς αὐτὴν. ὡς πόλις Ἱερουσαλήμ. ὥς εἶναι εὐτυχία καὶ εὐθηνία, ὅχι μόνον εἰς τοὺς ἐδικούς σου πολίτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς περιόικους σου ἐθνικούς οἵτινες σε ἀγαπῶσι. προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο διὰ ἐκεῖνο, ὅπου ἔμελε νὰ γένη. (3)

7 : „ Γε.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τὸν Θεὸν νόμον ἐκάλεσε, τὸν διακρίβην κελύοντα συντρέχειν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέχεται Κύριος ὁ Θεός. λέγει δὲ ὁ Θεὸς Χρυσοστόμος. „ Τὸ συνάγεσθαι πάντας ἐν Ἱερουσαλήμ, τοῦτο ἐγένετο εἰς θεογνωσίας ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλανώμενοι, ἀφορμὰς ἔχωσι, ἢ ἐξόδους ἐπὶ τὴν τῶν Εἰδώλων θεραπείαν. ὅπερ οὖν ἡ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγεν. ἐκεῖ αἱ φυλαὶ ἀνέβησαν μαρτυρίαν τῷ Ἰσραὴλ : τοῦτέστιν ἔλεγχος, τοῦ μὴ εἶναι αὐτοῖς ἀπολογίαν πρὸς τὰ Εἴδωλα τρέχουσι. λέγει δὲ ἢ ὁ Στήθιας. „ Καθάπερ αἱ διαίρεσθαι φυλαὶ ἐπὶ Ἱεροβοὰμ, τῆς δαβιτικῆς αἱ δέκα βασιλείας ἀπεσχονίσθησαν, μετὰ δὲ τὴν ἐπίστροφον, μία γέγονεν ἡγεμονία, ἢ πάντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εὐθύμως συνέτρεχον κατὰ τὸν νόμον, τῷ Θεῷ τὴν συνήθη λειτουργίαν προσφέροντες. τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ τῆς φύξης ἑκάστων δυνάμεις, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατραπέσαι, τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀπεσχοινίσθησαν. μετὰ δὲ τὴν μετάνοιαν, ὑπὸ μίαν γίνονται φυσικὴν ἡγεμονίαν ἢ βασιλείαν Χριστοῦ, τῷ Θεῷ προσφέρονται θυσίαν καθαρὰν ἢ συνήθη, ἐν συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι, τὰς φυσικὰς κινήσεις ἢ ἐνεργείας αὐτῶν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει. „ Ἐρωτήσατε : τοῦτέστι δειήντε, ὥστε αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην ἐπανελθεῖν εὐμερίαν. ὥς ἀπαλλαγῇ τῶν πικρῶν πολέμων. μηδὲν ἕτερον εὐχομενοι ἢ ζητοῦντες, ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ σιωποῦντες.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοστόμος. „ Ἐνταῦθα τῆς εὐπραγίας πολλὴ ἡ νεγιουσία, ὅταν μὴ μέχρις αὐτῆς ἰσθύνται καὶ.

7 : „ Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει
σου , καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοῖς
σου .

„ περὶ σοῦ .

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπε . γένοιτο ἡ γυνήσεται . χαιρετίσατε , λέγει , τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εἶπατε . ὅς εἶναι , ὡς Ἱερουσαλήμ , εἰρήνη εἰς τὴν δύναμίν σου ἡγούν . εἰς τοὺς κρατιώτας σου . δύναμις γὰρ πόλεως εἶναι τὰ πολεμικὰ στρατεύματα . εἰρήνη δὲ τούτων εἶναι , τὸ νὰ μὴ μάχωνται , μηδὲ νὰ ἔχουν πολεμίους . (1) ἀντὶ δὲ τοῦ „ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοῖς σου . ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε , καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς ἐκσιλείοις σου . ἄλλος ἐν τοῖς περιβάλοις σου . πυργοῦς γὰρ εἶναι τὸ πλεον δυνάτωτερον περιτείχισμα τῆς πόλεως . (2)

8 : „ Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν
πλησίων μου , ἐλάλουν δὴ εἰρήνην

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκ μέρους τοῦ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἡγούν , ὅτι ἐγὼ εὐχέθηκα εἰρήνην διὰ λόγου σου ὡς Ἱερουσαλήμ , διὰ τοὺς συγγενεῖς μου Ἰουδαίους , καὶ διὰ τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ . ἵνα ἐν εἰρήνῃ αὐτοὶ διάγοντες , λατρεύωσι μέσσα εἰς ἑσένα καὶ εὐχαρισῶσι τὸν Θεόν . (3)

9 : „ Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ
ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθά σοι .

Διὰ τὸν ναὸν Κυρίου , λέγει , τὸν οἰκοδομημένον εἰς ἑσένα , ἐζήτησα ὡς Ἱερουσαλήμ , νὰ ἔχῃς καὶ σὺ γαλήνην καὶ εὐθηνίαν . ἵνα δηλαδὴ ἀπολάβῃς τὴν προτέραν ἐδικὴν σου εὐπρέπειαν , καὶ τὴν εἰς τὸν Θεὸν νανομισμένην λατρείαν . (4)

„ Ψ Α Δ .

τὰ ἀγαθὰ , ἀλλὰ καὶ οἱ φιλοῦντες αὐτὴν , τούτων ἀπολαύσει . τίνες δὲ οὗτοι ; ἢ τοὺς μέλλοντας αὐτοῖς συμπεριτείν λέγει . ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς παλίτας .

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Τί ἐστὶν ἐν τῇ δυνάμει σου ; ἐν τῇ ὑποστάσει σου . ἐν τοῖς οὐκ ἐκείνοισι σου . ἐπειδὴ φθοροποιὸν ὁ πόλεμος , καὶ τούτῳ αὐτὴν ἀπώλεσεν , ἐπεύχεται αὐτῇ εἰρήνην .
- (2) Κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον , οὐ μόνον αὐτῆς κακῶν ἀπαλλαγὴν προφητεύει , ἀλλὰ καὶ προσθήκην ἀγαθῶν , εἰρήνην , εὐπορίαν , εὐετηρίαν . τί γὰρ ὄφελος εἰρήνης ἐν λιμῇ ; ἢ εὐθυρίας ἐν πολέμῳ ; λέγει δὲ καὶ ὁ Στιθένης . „ Εἰ γὰρ μὴ εἰρήνη ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς , ἡ γινόμενη διὰ τοῦ Πνεύματος , οὔτε ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν , οὔτε τῶν καρπῶν εὐθηνία τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν τούτου ἐλλάμψεων , γίνεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν . εἰδὲ καὶ πυργοῦς εἶναι τὰς γενικὰς ἀρετὰς ὑποτάξεις , οὐχ ἁμαρτήσεις τοῦ πρέποντος .
- (3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ταῦτά , φησιν , ἐπεύχομαι σοι , οὐκ αὐτὸς ἐν σοὶ πολιτευόμενος . πᾶς γὰρ , ὅτε πρὸ πολλοῦ χρόνου τοῦ βίου τὸ πέρας δεξάμενος , ἀλλὰ τοὺς ὁμοφύλους ἡμερόμενος εἰρήνης τυχεῖν , καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου τὴν προτέραν περιφάνειαν ἀπολαβεῖν ἐπιέμενος .
- (4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Ὅπως , πᾶς κατασέλλει αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν ; ἵνα γὰρ μὴ ὡς ἀξίαν δεδωκότες δίκην , νομίζωσιν ἀπειληθέναι τὰ ἀγαθὰ , ἀλλὰ μάθωσιν , ὅτι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανῆλθον πατρίδα . καὶ μαθόντες , μένωσι μετὰ ἀσφαλείας πολλῆς . καὶ μὴ ἁμαρτάνοντες , πάλιν τῶν αὐτῶν λάβωσι πείραν . διὰ τοῦτο ἐπήγαγον , ὅτι ἕνεκα τοῦ ναοῦ , τὰ ἀγαθὰ σοι ἐξεζήτησα .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΒ.

ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν :

ᾠ. ἕως οὗ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς :

1 : „ Πρὸς αὐτὴν τοὺς ὀφθαλμούς μου
 „ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ οὐρανῷ :

Καὶ οὗτος ὁ λόγος προφητεύεται ἐκ προσώ-
 που τῶν Ἑβραίων, οἵτινες εὗρισκοντο εἰς τὸν δρόμον,
 γυρίζοντες ἀπὸ τὴν Βαβυλώνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.
 (1) λέγεται δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν
 ἐπειδὴ ἀναπαύεται εἰς τὰς ἐκεῖ καθαρὰς καὶ ἀγίας
 Δυνάμεις, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. διότι καὶ περὶ
 τῶν ἐπὶ γῆς εὗρισκομένων ἁγίων εἶπεν „ Ἐνοική-
 σω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (Λευ. κς.
 12.)

2 : „ Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖ-
 „ ρας τῶν κυρίων αὐτῶν : ὡς ὀφθαλ-
 „ μοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυ-
 „ ρίας αὐτῆς οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡ-
 „ μῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν,

Μὲν τὰ παραδείγματα τῶν δούλων καὶ τῆς
 δούλης φανερώνουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι αὐτοὶ ἀποβλέ-
 πουσιν ὅλως διόλου καὶ παντοτινὰ πρὸς τὸν Θεόν,
 καὶ ὅτι ἀπὸ καὶ ἐν ἄλλο μέρος δὲν ἔχουν ἐλπίδα βο-
 ηθείας, πᾶρεξ ἀπὸ τῶν Θεῶν. διὰ τοῦτο οὐδὲ θέ-
 λουν νὰ χωρισθῶν ἀπὸ αὐτῶν, ἕως οὗ νὰ τοὺς ἐλε-
 ήσῃ. τὰ δὲ οἰκτειρήσαι, εὐκτικῶς μὲν ἔχει σχῆμα,
 σημασίαν δὲ ἔχει μέλλοντος, ἀντὶ τοῦ οἰκτειρήσει
 (κατὰ γὰρ τοὺς Γραμματικούς πάντα τὰ εὐκτικά ση-
 μασίαν ἔχουσι μέλλοντος.) μερικοὶ δὲ λέγουσιν,
 ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι διὰ τοῦτο ἔφερον εἰς τὸ μέ-
 σον οἱ Ἑβραῖοι τὸ παράδειγμα τῆς δούλης, εἰς ἐ-
 πίτασιν καὶ ὑπερβολὴν ἀγάπης. διατὶ αἱ δούλαι
 καὶ εἶναι ἀσθενέστεραι κατὰ φύσιν, καὶ καθὼ εὗρι-
 σκονται μέσα εἰς τοὺς θαλάμους μαζί μὲ τὰς κυρίας
 ταν, περισσότερον ἀποβλέπουσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 κυρίων αὐτῶν, πᾶρεξ οἱ δούλοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 αὐθεντῶν τους. καὶ περισσότερον εἶναι παθεῖν
 τὰς

(1) Εἴτε οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ δηλαδὴ, ἢ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσὴφ ὑπάρχον οὗτοι, εἴτε οἱ περὶ τὸν Νεεμίαν
 ἢ Ἰσδραὴν καμινόντες γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν, ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, τυχόντες παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουδαιαῖοι.

τὰς κυρίας τῶν, παρὰ οἱ δούλοι τοὺς αὐθέντας τῶν
(1)

4 : „Επὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

3 : „Ελέησον ἡμᾶς Κύριε, ἐλέησον ἡ-
μας, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐ-
ξοιδενώσεως.

Παραπολλὰ, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν
μεγάλην ἐγέμισα καὶ ἐχόρτασεν ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ τῆς
ἐξοιδενώσεως καὶ ἀτιμίας τῶν βαβυλωνίων, καὶ τῶν
ἄλλων πονηρῶν ἔθνων. ὅθεν περαιτέρω δὲν ἡμπο-
ροῦμεν νὰ ὑποφέρωμεν. (3)

Ἐλέησον, λέγουσιν, ἐλέησον Κύριε, ἡμᾶς
τοὺς σκλαβωμένους. διὰτὶ ἐχορτάσαμεν εἰς πολλῶν
χρόνων διάστημα (ἤτοι ἐβδομήκοντα) ἀπὸ ἐνεδίσιμους
καὶ περιπατήματα, τόσον τῶν σκλαβωσάντων ἡμᾶς
βαβυλωνίων, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων γειτονούντων τοῖς
βαβυλωνίοις ἔθνων. τὰ ὅποια χίρουν καὶ εὐφραίν-
ονται εἰς τὰς συμφορὰς μας. ἡ καὶ τῶν ἄλλων ἔ-
θνων, διὰ μέσου τῶν τόπων τῶν ὁποίων ἐδιδάβαιαν,
γυρίζοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ὁ διαπλασιασμός δὲ
τοῦ ἐλέησον, δείχνει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὴν θερ-
μότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑβραίων. διὰ τοῦτο λοιπὸν
παρακαλοῦσιν, ἵνα μίαν ὥραν πρότερον ἐλεηθῶν.
καὶ ταχύτερον ἀποκατασταθῶν εἰς τὴν πατρίδα τῶν
Ἱερουσαλήμ. (2)

„Τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθινοῦσι, καὶ ἡ
ἐξοιδενώσις τοῖς ὑπερηφάνοις.

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἀντιστραφῇ,
εἰς μὲν τοὺς πλουσίους καὶ εὐτυχεῖς ὁ ὄνειδισμός,
ὅπου ἔκαμαν εἰς ἡμᾶς τοὺς δυστυχεῖς καὶ σκλαβωμένους·
εἰς δὲ τοὺς ὑπερηφάνους ἄμποτε νὰ ἀντιστραφῇ ἡ κα-
ταφρόνησις καὶ ἀτιμία, ὅπου ἐπρόσφεραν εἰς ἡμᾶς τοὺς
τεταπεινωμένους. ἵνα μὴ διὰ τῆς εὐτυχίας (καὶ ὑπε-
ρηφανίας τῶν, καταφρονῶσι τοὺς δυστυχεῖς καὶ ταπει-
νοὺς. ἀρμάρκει δὲ ὁ φακλὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς
Χριστιανούς, οἵτινες περιπατοῦν τὸν δρόμον, ὅπου
φέρει εἰς τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ
τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀόρατους ἐχθρούς. (4)

ΨΑΛ.

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Ὡς οὐ εἰκτερήσαι ἡμᾶς· οὐκ εἶπεν, ὥς ἂν ἀποδῶ τὴν μισθὸν, οὐδὲ ὥς ἂν ἀποδῶ τὴν ἀμοιβήν· ἀλλ' ὥς ἂν ἐλεήσῃ· καὶ σὺ τοίνυν παραμένεε διανεκῶς ἀνθρώπῳ· ἂν τε λάβῃς, ἂν τε μὴ λάβῃς, μὴ ἀποσῇς, καὶ πάντα λήψῃ· οὐχ ὁρᾷς, πῶς αἱ παλαιοὶ τῶν κυρίων ἐκκρέμονται; οὐκ δύνανται, οὐκ ὀκνεῖσαι ἔξω πλανᾶσθαι; οὕτω καὶ σὺ ποιεῖ· ἔπειτα τῷ Θεῷ μόνον, καὶ πάντα ἀφίεις τὰ ἄλλα, τῶν ἐκείνου γίνου· καὶ λήψῃ πάντα, ὅπερ ἂν αὐτῆς συμφέρωντας.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Εἶδες συντετριμμένην διάνοιαν; ἀπὸ ἐλέους σταθῆναι ἀξιούσι· καὶ οὐδὲ ἀπὸ ἐλέους κατὰ τὴν ἀξίαν, ἀλλ' ὅτι, φησι, πολλὴν ἴδομεν δόκην, καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπερμείναμεν τραγωδίαν· διὰ δὲ ταῦτα, ἄντες ἡμῖν ἐλεήσον. Συμμείψαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρει ἐν μέρσι καὶ ὁ Πραφῆτης Ἡσαΐας λέγων· „Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθήμεν. (Ἡσ. Λυγ. 2.) ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐκ μὲν τοῦ ῥητοῦ τοῦ Δαβὶδ, συνήρμασε τὸ τροπᾶριον ἐκεῖνο, ὅπερ φάλλει ἐν ταῖς παρακλήσεσι, τὰ λέγον· „Ελέησον ἡμᾶς, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀπορροῦντες· ἐκ δὲ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Ἡσαΐου, συνήρμασε τὸ ἄλλο τροπᾶριον τὸ λέγον· „Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποιθήμεν.
- (3) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων· „Καὶ αὐτὴ, φησὶν, ἐξελύθη ἡμῶν ἡ ψυχὴ· ἐπαράχθη τῷ μεγέθει τῶν κακῶν· ἔστι γὰρ πολλὰ πάσχειν δεινὰ, φέρειν δὲ γενναίως· ἡμεῖς δὲ, καὶ τοῦτα ἀπωλέσαμεν· ἐπειδὴ γὰρ δέοντας ταῖς τιμαῖς οὐκ ἐχρήσαντο, τοῖς ἐναντίοις αὐτοῦς ὁ Θεὸς διορθοῦται· τοῦτο πανταχοῦ ποιεῖν· οὕτω δὲ καὶ τὸν Ἀδάμ, ἐπειδὴ τῇ οἰκίσει τοῦ Παραδείσου οὐκ ἐχρήσατο πρὸς τὸ συμφέρον, τῇ ἐκβολῇ αὐτὸν διώρθωσε.
- (4) Ὁ δὲ Σύμμεχος εἶπεν· „Ἐχορτάσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν τοῦ μυκτηρισμοῦ τῶν ἐξοιδενούντων, καὶ τοῦ ὄνειδισμοῦ τῶν ὑπερηφάνων· ὥς κατὰ τοῦτον, νόημα τοιοῦτον ἔχει ὁ εἰσὶν οὗτος· ὅτι ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τῶν ὑπερηφάνων.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚΓ΄.

ὁ Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

- 1 : „ Εἰμὶ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν , εἰ
 „ πάτω δὴ Ἰσραὴλ .
 2 : „ Εἰμὶ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν , ἐν τῷ
 „ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς .
 3 : „ Ἀρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς .

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται παρὰ τῶν Ἰουδαίων , ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των τὰ Ἱεροσόλυμα , διατὶ εὐχαριστοῦντες τὸν ἅγιον Θεόν , παραγ-

γέλλουν εἰς τὸν λαὸν νὰ λέγουν , ὅτι ὅταν ἡμεῖς ἐγυρίσαμεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐσυκώθησαν κατ' ἐπάνω μας τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη , πρὸ τοῦ ἀκόμι νὰ τειχογυρισθῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ . καὶ βέβαια , ἂν ὁ Κύριος δὲν ἦτον μαζί με ἡμᾶς βοηθός , δὲν θ' ἐθέλων αὐτρωθῶμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας των . ἀλλ' ἡμελλοὺν νὰ καταπίουν ἡμᾶς ζωντανούς τὰ τοιαῦτα πλησιόχωρα Ἔθνη , ὑπὸ τοῦ φθόνου πικραίνοντάς . φανερῶναι δὲ ὁ λόγος τοῦ , νὰ μᾶς καταπίουν ζωντανούς , τὴν ὀγλήγορότητα τῆς πανωλεθρίας καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ἰουδαίων . μερικοὶ δὲ λέγουν , ὅτι τὸ , ὅτι ἐδῶ , εἶναι περιττόν . (2)

„ Ἐν

περηφάνων καὶ ἀλαζόνων Βαβυλωνίων , ἐπιτωθάζοντων ἡμῖν καὶ ἐτικερτομούτων . κατὰ δὲ τοὺς Ἑβδαμήκοντα ἔτηγον νόημα ἔχει , ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος : ἦτοι ἀντίστροφον τὰ πράγματα Δέσποτα , καὶ τοῖς ἀλαζονευομένοις νῦν , δι' ἣν περικείται εὐκλείαν , τὰς ἡμετέρας ἐπάγαγε συμφοράς . ὡς καὶ ὁ κύριος Εὐθύμιος τὸν σίχον ἐρμήνευσεν . ἢ Οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας χεῖρον , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . διὰ τοῦτο πειρασμοὶ καὶ θλίψεις καὶ σῶμα θνητὸν , καὶ αἱ πολλαὶ τῶν πραγμάτων περιστάσεις . διὰ τοῦτο πάθη καὶ νοσήματα . ἵνα μυελοὶ χαλινὰ περικέωνται τῇ ψυχῇ . βαδίσως ἐπαιρομένη , καὶ πρὸς ὄγκον ἵφουμένη . ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει . „ Τὸ δειδίζειν ἐστὶν , ἐν τοῖς εὐθνεύσι κατὰ τὰ κοσμικά . τὸ δὲ ἐξουθενεῖν , ἐν τοῖς ὑπερηφάνοις . ὡς καὶ Ὁ Φαρισαῖος ἐξουθενεῖ τὸν Τελώνην .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἅπαντες οἱ πλησιόχωροι δυσχεραίνοντες τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν , κοινῇ τὸν πρὸς αὐτοὺς ἀνεδίξαντο πόλεμον , καὶ βάσβατα Ἔθνη συναγαγόντες , κατὰ ταῦτ' αὐτοὺς ἐπεσφάσευσαν .

(2) Ὁ μὲν Εὐσέβιος λέγει . „ Ὅτι οἱ Γέροντες ἐκεῖνοι , ὅπου ἦτον ἀκόμι ζωντανοὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν , ἐδίδασκον τοὺς ἐν Βαβυλῶνι γεννηθέντας νέους νὰ λέγουν τὰ λόγια ταῦτα . ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει . „ Ὅτι εἰκός ἐστι τῶν ἱερῶν τινα ἐσῶτα ἐπί τινος τῶν ἀναβαθμῶν , λέγειν ἑλθόντι τῷ λαῷ ἐπὶ τὸν ναὸν ἑσθ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τι . ἢ Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ εἰμὶ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν . εἴτα ποιοῦντα τὸ προσεχθὲν τὸν Ἰσραὴλ , ἀρχεισθαι ἀπὸ τοῦ , εἰμὶ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν . ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει . „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ καθάπερ χοροστάτης ἄριστος τὰ αὐτὰ συνεχῶς αὐτοῖς παρακελεύεται λέγειν . μετὰ γὰρ τὸ πρῶτον εἰπεῖν , καὶ κείνους παρεγγυᾷ , ὡς περ μαθηταῖς διδάσκων .

„Εν τῷ ὄργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐ-
 „τῶν ἐφ' ἡμᾶς.
 4: „Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡ-
 „μᾶς.

Ὑδωρ ὀνομάζει τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν δυνατὴν
 κίνησιν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν τῆς Ἱερουσαλήμ.
 ὅταν, λέγει, ὠργίσθησαν τὰ πλησιόχωρα Ἑθνη, δια-
 τί ἡμεῖς ἀπολαύσαμεν πάλιν τὴν πατρίδα μας Ἱερου-
 σαλήμ, ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῦτο ἄρα) ἤθελε
 καταποντίσῃ ἡμᾶς ὡσαν ὕδωρ ἡ ὁρμὴ τῶν τοιούτων·
 εἰάν ὁ Θεὸς δὲν ἦτον βοηθὸς μας. ἢ τὸ ἄρα νοεῖται
 συλλογιστικῶν, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν.

„Χεῖμαρρὸν διέλθεν ἡ ψυχὴ ἡ-
 „μῶν.

Χεῖμαρον: ἦγουν ποταμὸν χειμῶνος ὀνομά-
 ζουν οἱ Ἑβραεὶ ἐδῶ, τὴν ὀγλίγων καὶ ἄτακτον κί-
 νησιν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν, ἥτις παρασύρει ὁ.

τι ἤθελεν εὖρη ἔμπροσθεν, καὶ τὴν προσωρινὴν φθο-
 ρὰν αὐτῶν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὕδωρ αὐτὴν ἀνόμα-
 σε· διήλθε δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ διεπέρασε καὶ
 ἐλυτρώθη ἀπὸ τῆς ρηθείσας ἄτακτου ὁρμῆς τῶν πλη-
 σιοχώρων Ἑθνῶν ἡ ψυχὴ μας: ἦτοι ἡμεῖς κατὰ περί-
 φρασιν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

5: „Ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ
 „τὸ ἀνυπόστατον.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν, λέγει: ἦτοι ἡμεῖς, διήλ-
 θομεν καὶ διεπέρασαμεν ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐ-
 δῶ τὸ ἄρα) τὴν ἀνυπόφορον ὁρμὴν τῶν πλησιοχώ-
 ρων Ἑθνῶν, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ κατεκάθημεν, μετὰ τὸ νῆ-
 εῖναι ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς βοηθός. (2)

6: „Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἐδωκεν
 „ἡμᾶς εἰς θῆραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐ-
 „τῶν.

Mā

λος λέγων· εἰπάτω δὲ Ἰσραὴλ, εἰμὶ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, τὰδε ἂν ἐπάθομεν· ἐγὼ δὲ, ὅπερ συνεχῶς εἶπαν,
 τοῦτο ἔτι νῦν ἐγώ· ὅτι μέγας τῆς αἰχμαλωσίας ὁ καρπός· οἱ γὰρ πρὸς Εἰδωλὰ τρέχοντες, ἔτι τοῦ Θεοῦ καταφρο-
 νούντες, ἀκούσαν τί λέγουσι νῦν· ἔτι πῶς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἀνατιθέασιν τῷ Θεῷ· ἔτι ὡς νικητοὶ ἐπὶ νίκῃ καὶ
 εὐχαριστήριον εἰδὼν ἔδουσι· τοῦτο ἔτι ἡμεῖς νῦν λέγομεν· εἰμὶ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον
 ἡμᾶς οἱ ἀλιτήριοι Δαίμονες· τί γὰρ οὐκ ἂν ἐποίησεν ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν Διάβολος; ὁ πολλαῖς ἔτι τοὺς Ἀποστόλους
 σινιάσαι ζητήσας; πονηρὸν γὰρ ἔτι ἀκόρετον τὸ θηρίον· ἔτι εἰμὶ συνεχῶς ἐχθλινούτα, τὰ πάντα ἂν ἀνέτρεφε ἔτι συ-
 νέχε· λέγει δὲ ἔτι ὁ Εὐσεβίος· „Ὅτι ὁ μὲν πρὸ τοῦ πειρασμοῦ νεκρὸς ἦν δι' ἀμαρτίας, εἰς βυθὸν κακῶν χωρή-
 σας, κατὰ τοὺς τῶν διωγμῶν καιροὺς νεκρὸς ἦν κατεπόθη· ὁ δὲ πρὸ τούτου ζῶν κατὰ Θεόν, ἔπειτα ἐν καιροῖς
 διωγμῶν ἐχοροσάμενος, ἔτι εἰς παντέλῃ χωρήσας ἀποστάσιν, ζῶν κατεπόθη· τοῦτο δὲ οὐδέποτε πείσεται ὁ ἀλη-
 θινὸς Ἰσραὴλ, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον διὰ καθαρότητα ψυχῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον,
 ἐρμηνεύει· ὅτι οὐκ ἂν οὐδὲ ταφῆς ἤξιώθημεν· ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ θηρίων ζῶντες ἂν κατεπόθημεν.

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος φησι· „Καθάπερ ὁ χειμαρρὸς ἐκ πολλῶν ἀθροισόμενος ὀχετῶν, σφοδρότερος γίνεται·
 ἀλλ' οὐ διαρκεῖ· οὕτως οἱ τῆνικαῦτα καὶ Ἱερουσαλήμ προσβαλόντες, ἐκ πολλῶν ἔτι διαφόρων Ἑθνῶν ἠθροίσθησαν·
 ἀλλὰ κατελύθησαν ψήφῳ δικαίᾳ· τοῦτο γὰρ ὁ Προφήτης διδάσκει λέγων· ὡς εἰμὶ σφοδρότερα ὤφθη τοῦ Θεοῦ
 ἡ βοήθεια· οὐδὲν ἐκόλυεν ἡμᾶς παρασυρῆναι ἔτι ἀπολέσθαι· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Μὴ τοίνυν καταπέσω-
 μεν, ὅταν ἐπὶ τὰ δεινὰ· χειμαρρὸς ἐστίν, οἷα ἂν ἦ· νέφος ἐστὶ παρατρέχον, ὅπερ ἂν εἴπῃς λυπηρὸν, ἔχει τέλος·
 ὅπερ ἂν εἴπῃς δεινὸν, πρὸς πέρας ἀπαντᾷ· εἰ γὰρ μὴ τέλος εἶχεν, οὐκ ἂν ἤρκεσεν ἡ φύσις· ἀλλὰ πολλοὺς πα-
 ραπύρει, φησιν· ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν ῥύμνι· ἀλλὰ παρὰ τοὺς ῥαθυμούς· ἔτι ῥαθυμῶς ὑποσκελισμένους· ὁ χει-
 μαρρὸς μέχρι καιροῦ φοβερός ἐστὶ· ἔτι πάλιν ἀμέτρως κατεπινοῦται ἀθρόως ἐκλείπεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεός· Κύριλλος· „Ὑδωρ ἀνυπόστατον εἰσιν οἱ τῶν πειρασμῶν ἀφορητότεροι, ἔτι ἀπρόβλητοι ἔχον-
 τε

Με τὰ ἐδόντια φανερώουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν
θρησκευτικὰ καὶ δυνάμει τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν, τὰ
ὅποια ἐπεθύμουν νὰ κατακρίναι αὐτοὺς σχεδὸν ζων-
τανούς. καθὼς τὰ ἄγρια θηρία κατατρώγουν ζωντα-
νοὺς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

7 : „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρογγύλιον ἐρέν.
„ ὁπν εκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόν-
„ των· ἡ παγίς συνετρίβη, καὶ ἡ·
„ μεῖς ἐρρύσθημεν.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ἐφανερώσεν ὁ
Δαβὶδ τὴν δυνάμει καὶ θρησκευτικὰ καὶ τὸν ἄγριον θυ-

μὸν τῶν πλησιοχώρων Ἑθνῶν, ὁποῦ ἐπολέμουν τοὺς
Ἰουδαίους. ἐξί με τὰ λόγια ταῦτα ἐδῶ, φανερώσει
ἐκ τοῦ ἐνκυντίου τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν τῶν Ἰ-
ουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καθὼς γὰρ τὸ μι-
κρὸν πουλάκι εἶναι ἀδύνατον καὶ εὐκολοπίαςον ἀπὸ
τοὺς κυνηγούς : ἐξί καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ἀδύνατοι καὶ
εὐκολοπίαςον ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅταν ἐγύρισαν εἰς
τὴν πατρίδα τῶν Ἱερουσαλήμ. παγίδα δὲ λέγει τὰς
ἐνέδρας καὶ μηχανὰς, ὁποῦ ἐκατασκευάζον κατὰ τὴν
Ἰουδαίαν τὰ Ἑθνη, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ ἐκυντρίβη-
σαν καὶ διελέθησαν, διὰ τοῦτο ἐλυτρώθησαν ἀβλα-
βεῖς ἀπὸ αὐτὰς οἱ Ἑβραῖοι. (2)

8 : „ Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὄνματι Κυρίου,
„ τοῦ

τες τὴν καταδρομὴν· ἀλλ' οἱ καταξιοθέντες ἀβλαβῶς διαβῆναι τοῦ Διαβόλου τοῦ πειρασμοῦ, οἷον νινὰς πα-
ταμοὺς ἐπικλύζοντας, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ λέγοιεν ἂν χαίροντες τὸ, χεῖμαρρον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ἢ ὁ Νύσ-
σης φησιν· „ Εἰ γὰρ ἢ ἐξιν ἀνυπόστατον, ἢ ταῖς ἡμετέραις διανοαῖς ἀνανταγώνισον τῆς διαβολικῆς ἐκρηκτικῆς τῆς
ὑδωρ : τοῦτέστιν ὁ διὰ παθῶν ἐπικλυσμός· ἀλλ' ἐν Χριστῷ δυνασόμεθα· παρελευσόμεθα γὰρ οἱ τὰ χεῖμαρρον
τῆς ἐκείνου δυστροπίας τὴν ἑσθον· ἐπειδὴ τοῖνυν παντοίας ταραχαῖς ἢ ἀνωμαλίαις πλημμυρῶν ὁ ἀνθρώπινος βίος,
αἰεὶ φέρεται κατὰ τοῦ πρηνούς· διὰ τοῦτο λυσίτελές ἐν εἴῃ πόρῳ τοῦ τοιοῦτου βεύματος ἑαυτοὺς ἀνέχειν· ὡς ἂν μὴ
ὑπὸ τῶν ἀσάτων περιεχόμενοι, τῶν αἰεὶ ἐσάτων κατελιγώρῳμεν· Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἀνυπόστατον ὑδωρ, οὐκ
ἂν δύνατο τις ὑποσῆναι χωρὶς Χριστοῦ· ἢ δὲ κακία ὑδωρ ἐξιν ἀνυπόστατον, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτῆς οὐσίαν ἢ ἰδίαν
ὑπόστασιν· συμβεβηκὸς γὰρ οὐσα, ἐν τοῖς ἐνεργούσιν ὑφίσταται, καὶ ἑκὴν ὑπαρξιν μὴ ἔχουσα· ὁ δὲ Στιθέ-
της Νικήτας, ὑδωρ ἀνυπόστατον τὴν ἐμπρακτον ἁμαρτίαν ἐνόησε, ἢ τὰς συκοφαντίας ἢ διαβολὰς κατὰ τῶν ἀναι-
τίων· ἢ ἀνυπόστατον γὰρ κακόν : ἦτοι ἀφόρητον ἢ συκοφαντίαν· ὅθεν παρεκάλει ὁ Δαβὶδ λέγων· „ Λύτρωσαι με
ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, ἢ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου· ὁ δὲ Ὁριγένης· „ Ἀνυπόστατον ἐστὶ : τοῦτέστιν οὐκ ἔ-
στι δυνατόν ὑποσῆναι· ἄνθρωπος γὰρ πῶς δύναται ὑποσῆναι τοσοῦτον Διαβόλου.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Εἶδες πῶς ἢ τὴν εἰκαίαν ἀσθένειαν παρίσχει, ἢ τὴν ἐκείνου ἰσχύν ; οἱ μὲν γὰρ
ὡς θηρία ἢ λέοντες ἐπῆσαν, αὐτῶν ἐτοιμοὶ τῶν σαρκῶν ἀπογεύεσθαι· τῇ δυνάμει ἢ τῇ θυμῷ καθωπλισμένοι,
οἱ δὲ στρογγύλιον παντὸς ἀσθενέστερον διέκειντο· τότε γὰρ μάλικα διαδείκνυται τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα, ὅτε οἱ ἀ-
σθενεῖς τῶν δυνατῶν κρατοῦσι.

(2) Ὁ δὲ ὁσιος Νικήτας ὁ Στιθέτης, στρογγύλιον ἐνοεῖ τὴν ψυχὴν ἐκάστου ἀγίου· ἦτις κατὰ τὸ στρογγύλιον κοῦφον
ἐστὶ ἢ ὑπόπτερος ἢ ὀξυτάτη εἰς τὸ ἵπτασθαι, ἢ ὅταν ἴδῃ τὸν δόλον ἢ τὴν παγίδα τῶν θηρευτῶν ἀνθρώπων τε ἢ
Δαιμόνων, ἀφίπταται· οὐ τοιαύτη δὲ ἐστὶ ἢ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡ ψυχὴ, παχυρῶς τε τῇ βάρει τῶν ἁμαρτιῶν ἢ οὐ
δυναμένη πετασθῆναι· ὅθεν εὐδαίμων ὑπὸ τὴν παγίδα τοῦ Διαβόλου γίνεται· παγίς δὲ τοῦ Διαβόλου ἡ ἐμπρα-
κτος ἁμαρτία· κατὰ δὲ τὸν συνώνυμον αὐτοῦ Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Πρῶτα γίνεται ἢ ἡμῶν τοῖς εἰδῶσι τῶν
ἀσεβῶν, ὁ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀλισκόμενος· ὅπερ ὁ μὴ παθὼν, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον Ἰσχυρῶς, ἐκκαταλείπει·
παγίδες δ' ἂν εἴεν αἱ κολακεῖαι ἢ χρηστέραι ἐπαγγελίαι τῶν πειραζόντων· οἷα ἀπατητικὰ ἄγρια· ἢ ἁπλοῦς
ἢ τέκνα, ἢ γυνὴ, ἢ οὐσία, ἢ ἀξιώματα· ὡν ἀπάντων ἀνωτέρως γινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐκκαταλείπει τῇ
παύτῃ συντρίβαντι, αὐτὸν δὲ ῥυσσάμενον Θεῷ· ὁμολεῖται, ὅτι μὴ εἰκία δύναται ἐκπέφυγε τοὺς τοσοῦτους, ἀλλ'
τῇ βοήθειᾳ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ἢ τὴν γῆν Θεοῦ. Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐρυσσάμενος τῆς τῶν θη-
ρευόντων παγίδος Δαιμόνων, Χριστῷ συντρίβαντες τὸν Διαβόλου· πρῶτον οὖν ἡμῶν πολλὰκις ἀπὸ τῆς ἐξουσίας
τῶν καθευδόντων· τίς γὰρ οὐκ ἂν κρατήσῃ τοῦ καθευδόντος, καὶ ἀπάντων ἀσθενέστερος ; ἢ τίς οὐκ εἴχεν αὐ-
τὸν φοβῆ ; οὐκ ἐννοεῖς οἷον ἔχεις βοηθόν, οὐδὲ γὰρ μόνον ὁ ἐχθρὸς γίνεται ἀσθενέστερος ; ἀλλὰ ἢ ὁ βοηθὸς τοῦ
μειζῶν· λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνώμωμος· „ Ὅσοκις ἐστὶ τὰ ἁμαρτανεῖα ῥυσσάμενος νικῶμεν, τοσαυτάκις ἢ παγίς
συνετρίβη ἢ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

„ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
„ γῆν .

Ἡ βοήθεια, λέγει, ἡμῶν τῶν λυτρωθέντων
Ἰουδαίων ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν πλησιοχῶρων Ἑ-
θνῶν, δὲν ἔγινε μὲ καρότερας καὶ ἄλογα πολεμικά·
καὶ μὲ ἄλλην δύνωμιν στρατευμάτων. ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνο-
μα μόνον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ὀνομάζωμεν

δηλαδή καὶ ἐπικολούμεθα ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ πίστεως·
ἢ τὸ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου, νοεῖται ἀντὶ τοῦ
τῷ Κυρίῳ κατὰ περίφρασιν. τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ
ἐν τῷ 10 ψαλμῷ. „ οὗτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὗτοι ἐν
ἵπποις. ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν με-
γαλυνθησόμεθα. ἄρμοζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς
ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ὅπου λυτρωθεὶς ἀπὸ πειρασ-
μῶν μὲ τὴν θεῖαν Πρόνοιαν καὶ βοήθειαν . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΔ.

„ Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν .

1 : „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, εἰς ὅ-
„ ρος Σιών .

Τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι ἀκόλου-
θα μὲ τὰ λόγια τοῦ προτέρου . διατὶ καὶ αὐτὰ εἶναι

εὐχαριστήρια καὶ ἐπινίκια διὰ τὴν νίκην, ὅπου ἐποίησαν·
καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὅπου ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ
τὰ πολεμοῦντα ἔθνη αὐτοὺς, καθὼς, λέγει, τόβου-
νὸν τῆς Σιών εἶναι ἀσάλευτον καὶ ἀκρήμνησον. ἵτις
εἶναι ἀσάλευτοι καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ἐκείνοι, ὅπου ὀλο-
πίζουν εἰς τὸν Κύριον . (2)

„ οὐ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωμος· Ὅρως εἶον ἔχεις στρατηγόν· εἶον βασιλέα· τὴν τοῦ δε τοῦ παντὸς Δημοιοργὸν λό-
γῳ τοσαῦτα σώματα παρενεγκόντα· λοιπὸν μὴ καταπέσης· ἀλλὰ σῆθι γενναίως· νῆφε· ἀγωνίζου· μὴ κάθευδε·
ἀπόσμηξον τὰ θῆλα· καὶ τὴν προθυμίαν νεύρωσον· βάλλε διηνεκῶς τὸν πόλεμον· τῷ γὰρ Σταυρῷ συνέτριψεν ὁ
Χριστὸς πάσας αὐτοῦ τὰς παγίδας· ἐδέθη ὁ ἰσχυρὸς· τὰ σκεύη αὐτοῦ διηρπάγη· ἡ δύναμις αὐτοῦ κατελύθη·
τίνας ἔνεκεν αὐτὸν φοβῆ· πόθεν τρέμεις εἰπέμοι· πατεῖν ἐκελεύσθη τὸν ἐκνευρωμένον· πόθεν οὖν νικᾷ πολλὰ-
κις· ἀπὸ νωθείας τῆς ἡμετέρας· ὥς εἰ βουλευθείης ἐναντίον σῆναι, εὐτολμᾷ παρατάσσεται· εἰδὲ καθεύδοντας
περιγίνεται, τοῦτο οὐ τῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς σῆς ὀλιγορίας· ὥς ἀναπολόγητός σοι ἡ ἥττα .
- (2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τὶ βούλεται τοῦ Σιών ἡ προσθήκη· ὥς ἀναπολόγητός σοι ἡ ἥττα .
ἀλλ' ἐκείνου τοῦ ὅρου ἐμνημόνευσε· παιδεύων μὴ ταπεινοῦσθαι ἐν ταῖς συμφοραῖς· μὴδὲ καταποντίζεσθαι· ἀλλὰ
τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἐκχερεμαμέλους· πάντα φέρειν γενναίως· ἐπεὶ καὶ τὸ ὅρος τοῦτο γενομένον ἔρημον καὶ γυμνὸν,
ἐπὶ τὴν προτέραν πάλιν ἐπανήλθεν εὐμερίαν· λέγει δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· ἢ Ὁ γενναῖος ἄνθρωπος, καὶ μὴ μὲν πάσῃ
δαί-
δαί-

„ οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ
κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

Δὲν θέλουν, λέγει, μετακινήθουν εἰς ὄ-
λον τὸν αἰῶνα τὸν διωρισμένον δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ Κυ-
ρίου, ἐκεῖνοι ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.
κυρίως δὲ ὁ εἶχος οὗτος ἐννοεῖται διὰ ἐκείνους, ὅ-
που κατοικοῦν εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ. ἐκεῖνοι γὰρ
τῆς μακαριότητος ἀπολαύσαντες, δὲν θέλουν σαλευ-
θῶν πωποτε, (1)

„ Ὁρῶ κύκλῳ αὐτῆς, καὶ ὁ Κύριος
κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν
καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἡ κατὰ, λέγει, καὶ αἰσθητὴ Ἱερουσαλήμ,
ἔχει μὲν καὶ τὴν προφύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ τὰ
βουνά, ὅπου εὐρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτήν, ἔχει δὲ
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Κυρίου φύλαξιν καὶ βοηθειαν. μά-
λιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ταυτην ἔχει ἀληθὴ φύλαξιν,
κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου
κατοικοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν θέλουν σαλευθῶν ἕ-
ως τοῦ αἰῶνος δηλαδὴ ἕως τοῦ αἰῶνος τοῦ ὁρισθε-
ντος παρὰ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. (2)

3 : „ Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριον τὴν ῥάβδον
τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν
δικαίων.

Ἐδῶ, λέγει, ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν

δεῖν, οὐ περιτραπήσεται. ὁ μὲν γὰρ ἀμαρτωλὸς, ὡς χρὴ ἐπιζητεῖν, ὁ δὲ δίκαιος, ὡς ὅρος Σιών οὐδέποτε σα-
λευθήσεται. πρόσθισσι δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα. „ Καὶ γὰρ ὅσα ἂν ἀκοντίσῃς, ὅρος κατασφραῖσαι βουλομένης,
ἐκεῖνον μὲν οὐδέποτε περιεσθῇ πῶς γὰρ; τὰ δὲ μηχανήματα καταλύσεις ἅπαντα, καὶ τὴν ταυτοῦ καταλύσεις ἰ-
σχύν τοιοῦτος καὶ ὁ δίκαιος. ὅσας δὲ δεῖται πληγὰς, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθε δεῖν, τῶν δὲ ἐπιβουλευόντων
καταλύει τὴν δύναμιν ἀνθρώπων τε καὶ δαιμόνων. μὴ δὲ τῇ ἀκρίσει ζητῶμεν. μηδὲ τὸν τρυφῆς γέμοντα βίον. οὐ
γὰρ ἀνδρὸς γενναίου, ἀλλὰ σκώληκος ἡ ἐπιθυμία. ἀλόγον μᾶλλον, ἢ λόγον ἔχοντος. ἀλλ' εὐχὸν μὲν μὴ ἐμπε-
σεῖν εἰς πειρασμόν. εἰδὲ ποτὲ καὶ ἐμπέσῃ, μὴ δυσχεραίνει, μηδὲ θορυβεῖ. ἀλλ' ὅπως γένοιτο λαμπρότερος, ἢ
παντα ποιεῖ. οὐκ ἤκουσας τοῦ Προφήτου λέγοντος. „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὅρος Σιών; δι' οὗ τὸ ἀπε-
ρίτρεπτον δηλοῦται τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης. ὅρους γὰρ ἀσφαλίστην ἢ ἐλπίς ἢ ἐπὶ Θεόν. καὶ ὁ Θεοφύλακτος. „ Ὁ
τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι φραττόμενος, ὡς τὸ Σιών ὅρος ἀπερμῆς μινεῖ καὶ ἀκλόνητος, ἐπιστημὸς τε καὶ περιβλεπτός. ὁ
δὲ Νικηφόρος ὁ Ξανθοπούλας λέγει, ὅτι τὸ ὅρος Σιών ἦτον σερεώτερον τῶν ἄλλων ὀρέων, καὶ διατὶ ἦτον περικυκλω-
μένον ἀπὸ ἄλλων ὄρων. καθὼς τὸ λέγει παρακάτω ὁ Δαβὶδ. διὰ τοῦτο καὶ Εὐριζὼν αὐτὸ ἀλλαχοῦ ὀνομάζει. ἐπειδὴ ἡ
ποδῖαις αὐτοῦ δὲν ἐτελείονα εἰς κάμπον ἰσοπέδον, ἀλλὰ εἰς ἄλλα βουνά. ἔρη γὰρ, φησι, Σιών τὰ πλεῖστα τοῦ
Βορρᾶ. καθὼς λοιπὸν τὸ ὅρος Σιών ἔχει κύκλῳ ἄλλα ὄρη. ἔτι καὶ οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ἔχουσι κύκλῳ τοὺς
τὸν Θεὸν φυλάττοντα αὐτούς. καὶ ὁ Κύριος, φησι, κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Γὰρ οὐκ ἐσαλευθήσαν, καίτοι κατοικοῦντες τὴν Ἱερουσαλήμ οἱ τρεῖς Παῖ-
δες καὶ ὁ Δαυὶδ; ἔπαγε! τῆς μὲν γὰρ πατρίδος ἐξέπεσον, καὶ αἰχμαλωσίαν ὑπέστησαν, σάλον δὲ οὐδένα οὐδέ πο-
τε. ἀλλ' ἐν τοσούτῳ θορυβῷ πραγμάτων, καὶ ἐν τοσούτῃ πληθύνει κυμάτων, ὡς ἐπὶ πέτρῃς ἐστῆτες, καὶ ἐπὶ λιμένος
ὀρμίζοντες γαλήνῃ, οὕτως οὐδὲν ἔπαθον ἀνδρες. μὴ δὲ σάλον καλεῖ τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν. οὐ γὰρ τοῦ-
το σάλος. ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς ἀπώλεια, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐκπεσεῖν. ὅπερ ἐν τοῖς κινδύνοις οἱ νηφόντες οὐχ ὑπομέ-
νουσιν. ὁ δὲ Εὐσέβιος φησιν. „ Ὅτι ἡ μὲν Σιών ἀρχαία ἦν πόλις καὶ ὑποδεερέα. Ἱερουσαλήμ δὲ ἡ βασιλευου-
σα, ἐν ἣ τὸ ἅγιοσμα. ὁ δὲ Θεοφύλακτος λέγει. „ Τὸν κατοικοῦντα τὴν Ἱερουσαλήμ, κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἱε-
ρουσαλήμ πολιτεύεσθαι δεῖ. τοῖς γὰρ οὕτω κατοικοῦσι, καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νόμου πεποιθμένοις, τὸ βίβαιον ὁ Προ-
φήτης ὑπέσχετο.

(2) Ὁ δὲ Ωριγένης λέγει. „ Ὁρῶ κύκλῳ Ἱερουσαλήμ δυνάμεις, οἷμαι, φαίει εἰς. παρεμβαλεῖ γὰρ Ἄγ-
γελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν. κύκλῳ δὲ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Κύριος. ἕτερος οὖν ὁ λαὸς Κυρίου
τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον. ἄλλος γὰρ οἷος Ἰσραὴλ εὐλογήσατε τὸν Κύριον. καὶ ἄλλος. „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύ-
ριον εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

[illegible]

Εἰς εὐχὴν ἐκλείπειν ὁ Προφήτης τὸν Ψαλμὸν
τοῦτον καὶ λέγει· ἀγαθὰ ποιήσον Κύριε· ἀγαθὰ
δὲς εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους· εἰς τοὺς ἔχοντας
καρδίαν εὐθεῖαν καὶ ἰσὴν εἰς τοὺς ἀδόλους εἰς τοὺς ἀπο-
μνηρεύτους· (3)

5: ΤΟΥΣ ΔΕ ΕΚΚΛΙΝΟΝΤΑΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΤΡΑΓ-
 „ΓΑΛΙΑΣ, ΑΠΑΪΖΕΙ ΚΥΡΙΟΣ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΡ-
 „ΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΗΝ ΑΝΟΜΙΑΝ.

Ἐκείνους, λέγει, τοὺς ἀνθρώπους, ὅποῃ κλη-
νοῦν εἰς τὰ σχολία καὶ γραβὰ πράγματα, καὶ εἰς
τοὺς διεσπασμένους καὶ πονηροὺς λογισμούς, τοὺς τοι-
ούτους θέλει περὶδῶσαι ὁ Κύριος εἰς τὴν κόλασιν,
ἢ καὶ θέλει τοὺς ἀποστραφῆ ἐξίσου μὲν τοὺς παραινόμενους.
(4)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ῥάβδον λέγει τὴν ὀργὴν καὶ τὴν μάστιγα τῶν ἐχθρῶν. ὁθεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ῥάβδον θυμοῦ διὰ Ἡσαίου προφητεύσεν. «Οὐαί, φησιν, Ἀσσυρίοις ἡ ῥάβδος τοῦ θυμοῦ μου, καὶ ὀργὴ ἐστὶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· τὴν ὀργὴν μου πρὸς Ἐθνὸς ἀνομιᾶν ἀποσείλω» (Ἠσ. 1. 5.)

212 Ὁ δὲ Θεοφάνης λέγει· ἢ Ἐἴτα καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκει, ἵνα μὴ κακίαν οἱ δίκαιοι μάθωσι· τοῦτέστιν, ἵνα μὴ νομίσαντες ἄτακτα εἶναι πάντα καὶ ἀκυβέρνητα, ῥέψωσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὴν ἐκείθεν ἑλκύσῃσι βλάβην· καὶ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Πείρασμός σφαιροισθέντες οἱ δίκαιοι, τῇ τε χειροῦ τῶν ἀγαθῶν γενομένοι βελτίους, ἐν ἀρετῇ διατελέσουσι καὶ οὐχ ἀφρονταί πονηρίας, ἐκατέρωθεν παιδεύμενοι· ὁ δὲ ὁσῖος Νικητὰς ἐκ τῆς αἰτίας, βράβδον ἀμαρτωλῶν ἐννεῖ τὴν προσβολὴν τῆς ἀμαρτίας τὴν παρὰ τῶν Δαιμόνων φερομένην· ταύτην γὰρ οὐκ ἀφίεναι ὁ Θεὸς ἐν χρειῶσι τῇ καρδίᾳ τῶν δικαίων· ἐπειδὴ αὕτη θρηνητότερον βράβδον καὶ μάστιγος αἰκίζει αὐτοὺς καὶ ἄθυμειν ἀπεργάζεσθαι· καὶ ἵνα μὴ ταῦτος χρόνιζούσης, ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίᾳ χεῖρας αὐτῶν· ἔχουσιν πρὸς τὴν πρῆξιν ἑλθεῖν τοῦ κακοῦ, ἃ τὸν νοκτὸν θάνατον πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπάσονται· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· ἢ Χρυσόστομος τῷ βιβλίῳ, ἐν ἐν διωγμῷ πολλοὶ τὸν Θεὸν ἀρνέονται λέγοντες· ὅτι ἐπεὶ μὴ ἦσαν δίκαιοι οἱ ἀρνούμενοι, ἀφῆκε Κύριος τὴν βράβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν αὐτῶν, ὅπως ἐκτείνωσιν ἐν ἀνομίᾳ χεῖρας αὐτῶν· ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ἐχόντος· καὶ ὁ ἔχει ἀρῶνεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοῦ φίλος· ἡ Ἡγήσεν εὐδὲν ἄδικον ὁ Προφήτης· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀγαθῶν ἀπολαύσαι· τοὺς δὲ τὴν εὐθείαν καταλείποντας ὁδὸν, ἔσχαττοις ἐξ διαποικαῖς κεκρημένους, τὸ κατάλληλον τέλος εὐρεῖν· καὶ ὁ ἄβυσσος· ἡ Ἀγαθοὶ εἰσὶν οἱ τὰ ἥθη κατορθώσαντες· εὐδαίμῃ δὲ καρδίᾳ, οἱ ὕγιᾳ δόγματα ἔχοντες· ἀγαθὸν δὲ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀγαθοῖς ἔσθεται Θεός.

(4) Τὰς στρατηγίας, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος διαπλοκαῖς ἐξηγήνηται· σχολαστικῶς δὲ, ὁ Σύμμαχος· διεξερχομένα δὲ, ὁ

④ 20-

1. Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ.

Ἄρποτε, λέγει, νὰ εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἰσραήλ ἐρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ἀρμόζει δὲ οὐ-

τος καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ἐποῦ κατοικοῦν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀκαταμάχητον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. τῆς ὁποίας κύκλῳ εἶναι περιτειχίζοντες αὐτὴν καὶ φυλάττοντες οἱ ὑψηλοὶ διδάσκαλοι. ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς εὐρίσκεται κύκλῳ εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαὸν του. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΕ΄.

Ὁδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (2)

1. „ Εὐ τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγεννήθημεν ὥσπερ παρακεκλημένοι.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος μὲ τὸν προῦτερον, καὶ ἐπιστροφὴν μὲν λέγει, τὴν εἰς τὴν πα-

τρίδα Σιών ἀποκατάσσει τῶν τέκνων τῆς, ταῦτα γὰρ ἦτον ἡ τῆς Σιών αἰχμαλωσία. παράκλησιν δὲ λέγει, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ παρηγορίαν. ὅταν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας Σιών, τότε ἐγίναμεν πολλὰ παρηγορημένοι. τὸ γὰρ ὥσπερ, ἐπιτατικὸν εἶναι, ἀντὶ τοῦ πολλά, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ. (Ψαλ. οβ. ι.) ἡ ἐγεννήθημεν, καθὼς γίνονται οἱ παρηγορημένοι: ἦτοι ἐγεννήθη.

Θεοδοσίαν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἡ ἡ ἀρετὴ λεία τε καὶ εὐκόλος. ὅσπερ οὖν ἡ πικρὰ διεσπασμένη, ποικίλον, καὶ ἀδιεξόδευτον. ὁ γοῦν βουλόμενος ψεύσασθαι, καὶ δόλους βράζει, ἐνύπνου, ὅσα ἐπιχειρεῖ! ὅσας δειτταίης ποικιλίας! ποίων λόγων πεπλασμένων! πόσους δεινότητος! ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν λέγων, εὐ πένου, οὐ δυσκολίας, οὐκ ὑποκρίσεως, οὐδενὸς δειτταίης τῶν τοιούτων, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἐκείνης διαλαμπύσσης. ὅθεν καὶ πρὸ τῆς κόλασεως ἡ κακία τὴν κόλασιν ἐπάγει, καὶ πρὸ τῆς ἀντιδόσεως ἡ ἀρετὴ τὴν ἀμοιβὴν δίδωσι.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἡ Εἰς εὐχὴν τὸν λόγον κατέκλεισε. τοιαῦται γὰρ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαί. μετὰ τῆς παραινήσεως καὶ τῆς συμβουλῆς τὴν εὐχὴν προσεθέτα, μεγίστην συμμαχίαν εἰσάγουσαι τοῖς ἀκούουσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἡ Ἄπαντες μὲν ὁ Κύριος βασιλεύσας, ἐπανελθεῖν Ἰουδαίους προσέταξε. μοχθηρὰν δὲ οἱ πλείους ἔχοντες γνώμην, καὶ εἰς ἅπαντα τοῖς θεοῖς ἀντιτίθεντες νόμοις, ἐπανελθεῖν οὐκ ἐθέλουν. ὅσοι δὲ τῆς προγονικῆς εὐσεβείας ἐπεμελοῦντο, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἐπεθύμουν, ἀσπασίως ἐποίησαντο τὴν ἐπαγγελίαν. οὗτοι ποῖον ἐν τῷ δε τῷ Ψαλμῷ τὴν οἰκίαν ἐλευθερίαν ἐβόωντες, γεγνηθῶσιν. εὐχονται δὲ ταύτης καὶ τοὺς ὁμοφύλους ταχεῖν.

Θημεν ἐν εὐθυμίᾳ καὶ χαρᾷ (1)

εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ ἐκαταστάμεν, θέλουσιν θυμαίσοιεν τὴν παράδοξον ἀποκατάστασιν μας. καὶ θέλουσιν εἰποῦν τὰ ἀκόλουθα λόγια.

2: „Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσθῃ·
„σεως.

„Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.

Ὅταν, λέγει, ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας Ἱερουσαλὴμ, ἐγέμωσα τὸ στόμα μας ἀπὸ χαροποιῶν λόγια, τὰ ὅποια ἐφανερώσαν τὴν ἐσωτερικὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς μας. καὶ ἡ γλῶσσα μας ἐγέμωσεν ἀπὸ ἀγαλλιάσιν. προλέγει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν νόμον τῆς προφητείας. (2)

Οἱ Ἑθνικοὶ, λέγει, θέλουσιν εἰποῦν περὶ ἡμῶν τῶν Ἑβραίων. ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διὰ τὸ ἔκαμεν ἔλεος εἰς αὐτοὺς. ἔπειτα τρέψι τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑβραίων.

3: „Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς Ἑθνεσιν.

3: „Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' ἡμῶν.

Τότε, λέγει, ὅταν μᾶς ἴδωσιν οἱ ἐν τοῖς Ἑθνεσιν ἄνθρωποι· ἦτοι τὰ ἔθνη, ὅτι ἐγυρίσαμεν

Ἀληθῶς, λέγει, καθὼς εἶπον οἱ Ἑθνικοὶ, ἔτι λέγομεν καὶ ἡμεῖς. ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ

(1) Τετραπλὴ εἶναι ἡ αἰχμαλωσία κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, καλὴ· κατὰ τὸ· „Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· κακὴ· ὡς ὅταν λέγῃ· „Αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναῖκα· ἔστιν αἰσθητή· περὶ ἧς λέγει ἔδω ὁ Δαβὶδ· ἔστι ἡ νοητὴ, περὶ ἧς φησὶ· „Κιρῶσαι αἰχμαλώτους ἄφρον· χαλεπωτέρα δὲ ἡ νοητὴ τῆς αἰσθητῆς· οἱ μὲν γὰρ νόμῳ πολέμου λαβόντες, ἔφειδονται πολλάκις τῶν εἰλημμένων, ἔτι εἰς τὴν ψυχὴν οὐδὲν παρῆβλαν· ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ληφθεὶς αἰχμάλωτος, ἀφειδῶν ἢ βάρβαρον δέσποιναν κτάται, εἰς τὰ ἀτιμώτατα αὐτὸν τῶν ἔργων καταφέρουσιν· οὐ γὰρ οἶδε φείδεσθαι, οὐδὲ ἑλεῖν αὐτὴν ἢ τυραννίς· διὸ δὴ φεύγομεν μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν δεσποτείαν αὐτῆς, ἢ πολεμῶμεν, ἢ μηδὲ ποτε καταλλαττώμεθα· ἢ ἐλευθερωθέντες, μένωμεν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Εὐθὺς ὑπὸ τῆς εὐθυμίας διαχυθέντες, ἐκινήσαμεν εἰς ὑμνοῦσαν τὰς γλῶσσας· τὴν γὰρ ἀγαλλίασιν, ὁ μὲν Ἀκύλας, αἶψιν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐφημίσαν ἡρμίνευσεν. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στιβαχτὴς φησὶ· „Καθάπερ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἐλευθερωθεὶς αἰχμαλωσίας, εἶχετο μετ' εὐφροσύνης τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἐπανόδου· οὕτω ἢ ὁ πρότερον οὐ λαὸς. λαὸς δὲ κληθεὶς ἔσχατον τοῦ Θεοῦ· ὁ ἔξ Ἑθνῶν διηλαθὴ τῶν Χριστιανῶν· τῆς ἀσεβείας ἐλευθερωθεὶς τῶν Εἰδώλων, ἐπὶ τὴν ἐπρωτέριον πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἢ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπανήλθεν· οὕτω ἢ ἡμῶν ἕκαστος τῆς ἐλευθερίας ἀξιούμενος τῶν παθῶν, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πονηροῦ ἢ τῆς ἀμαρτίας ἀπαίρων, ἐπὶ τὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλὴμ μετ' εὐφροσύνης ἢ ἀγαλλιάσεως ἐπανέρχεται. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει· „Οἱ Ἀπόστολοι ταῦτα προφητεύοντες λέγειν περὶ ἑαυτῶν, ἢ τῶν ἐν τοῖς Ἑθνεσιν· ἢ οἱ ἀπὸ τῶν Ἑθνῶν διδασκόντες λέγειν· Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν· περὶ ἑαυτῶν δὲ εὐχαρισεῖν· Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' ἡμῶν· ἢ ἐπὶ μὲν τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθίσαντες, ἐκλαύσαμεν· ἐν δὲ τῇ ἐπιστροφῇ Κυρίου τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „Ἐπειδὴν ποιήσωμεν τὸ, εἴπα φυλᾶξω τὰς ὁδοὺς μου τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου, τότε πληρωθήσεται ἀγαλλιάσεως τὸ στόμα ἡμῶν· ἐπλήσθη δὲ χαρᾶς ἢ τὸ στόμα Φιλίππου, ὅτε ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, εὐηγγελίσατο τὸν Ἰησοῦν τῷ ἐννοχῷ αἰσίοσι.

Ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὴν ἐρη-
νείαν τοῦ Θεοδώριτου. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶαι τῆς
Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ λέγη κατὰ ἔλειψιν, ὅτι ἐ-
ποίησαν μετὰ τοῦ δαίμονος, χωρὶς νὰ προσθέτῃ τί
ἐποίησαν: ἤτοι ἐποίησαν ἔλεος.

3. Ἐγεννήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐχάρημεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι,
διὰτὶ ἀποκατεστημεν εἰς τὴν πατρίδα μας. καὶ διὰτὶ
ἐφανερώθη εἰς τὰ περίοικα ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ,
ἢ εἰς ἡμᾶς γενομένη δύναμις τοῦ Θεοῦ.

4. Ἐπίστρεψον Κύριε τὴν αἰχμαλωσίαν
ἡμῶν ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

Ἀγχαλά καὶ ἀνωτέρω εἶπον, ἐν τῷ ἐπι-
στρέφαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών. ὅμως καὶ ἐ-
δῶ λέγει τῶρα, Ἐπίστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν.
παρακαλοῦσι γὰρ οἱ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ γυρίσαντες
Ἰουδαῖοι, καὶ διὰ ἐκείνους ὅπου ἔμειναν ἀκόμη εἰς
τὴν Βαβυλῶνα, πολλοὶ γὰρ ἔμειναν ἐκεῖ. διὰ τοὺς
ὁποίους παρακαλοῦν νὰ ἐπαναγυρίσουν καὶ αὐτοὶ.
δύω γὰρ καὶ τρεῖς ἀνοβάσεις αὐτῶν ἐγίναν, κατὰ τὸν
Χρυσόστομον. ἐπίστρεψον, λέγουσι, καὶ γύρισον Κύ-
ριε τοὺς ἐπιλοίπους αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, ὅπου
ἔμειναν ὀπίσω. καὶ ἔτι ὀγλίγωρα κίνησον καὶ παρόρ-
μησον αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ γυρίσουν, καθὼς κινεῖται

τοὺς ξηροποτάμους τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ νὰ τρέχουν
διὰ μέσου τοῦ νοτου. διότι ὁ νότος ἄνεμος, μὲ τὸ
νὰ διαλύῃ τὴν παχύτητα τῶν νεφῶν διὰ τῆς θερμότη-
τός του, καὶ νὰ καταφέρῃ βροχὰς. διὰ τοῦτο κινεῖ
καὶ τοὺς ξηροποτάμους, εἰς τὸ νὰ τρέχουν μὲ πολλὴν
ὀρμὴν καὶ σφοδρότητα. ἢ ὡς χειμάρρους εἶπε, πα-
ρακαλῶντας τὸν Θεὸν νὰ γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσα-
λὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ νὰ φέρονται μὲ ὀρμὴν καὶ
ὀγλίγωρα, καθὼς φέρονται ὀγλίγωρα καὶ οἱ χει-
μάρροι. ἵνα ἔλοι οἱ σκλαβωμένοι ἐνερθεῖν ὀγλί-
γωρα ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τινὰς νὰ μὴ μείνῃ
εἰς αὐτήν. διὰτὶ καὶ οἱ χειμάρροι ὀγλίγωρα εὐκερω-
νται καὶ ξηραίνονται. ἢ νότον ὀνομάζει τὴν Ἱε-
ρουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς αὐτὴν ὀνο-
μάζουν πολλαὶ φορεῖς καὶ οἱ Προφῆται (ὁ Ἰεζεκι-
ήλ καὶ ὁ Ἀββαχοὺμ) διότι εὐρίσκεται κατὰ τὸν νό-
τον, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἐν τῷ βορρᾷ κειμένης
βαβυλῶνος. ἐπίστρεψον λοιπόν, λέγει, Κύριε, ἐν
τῷ νότῳ: ἦγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ. τοὺς αἰχμαλώ-
τους ἡμῶν ἀδελφούς, τοὺς μέναντας ἐν τῇ Βαβυ-
λῶνι. (1)

5. Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλ-
λίᾳσει θεριοῦσι.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὅπου σπέρνουν μὲ τὴν ἐλπί-
δα τῆς σωτηρίας τὰ δάκρυα τῆς προσευχῆς, αὐ-
τοὶ θέλουν θερίσουν μὲ ἀγαλλίαςιν καὶ τὸν καρπὸν
αὐτῆς. ὅστις εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς θλίψεως ἐκείνης,
ἐποῦ τοὺς ἐνοχλεῖ. καθολικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗ-
τος. καὶ ἄρμοζει εἰς ὅλους ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκου-
ται.

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος. ἢ Ὁ φιλοπρότερον δὲ βορρᾶς ὁ Διάβολος ἀλλυγορεῖται, νότος δὲ ὁ Κύριος, κα-
τὰ τὸ ὑπὸ τῆς νύμφης ἐν τῷ ἁσμάτι εἰρημένον. ἐξεγείρεται βορρᾶ, ἢ ἔρχου Νότε. ἀποτάσσεται γὰρ τῇ Σατανᾷ
(ἢ νύμφη δηλαδὴ Ἐκκλησία) ἢ συντάσσεται τῷ Χριστῷ. ἢ ἡμεῖς οὖν ὡς ἀπὸ κατεφυγμένου τόπου, ἢ ὡς ἀπὸ
βορρᾶ τῆς ἀμαρτίας ἢ τοῦ ταύτης πατρὸς (Διαβόλου) ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἢ τὸν Κύριον. ἢ ζήοντες
τῷ Πνεύματι γινόμεθα. ὁ δὲ ὅσις Νικήτας ὁ Σινηδάτης λέγει. ἢ Ὅτε ἢ τὴν ἐκτὸς αἰχμαλωσίαν οἱ ἁγι-
οί, λέγω δὲ τοῦ Ἰδοῦ νοῦς, ἐπιστρέφει ἀενάως ἐκλιπαροῦσιν ἐν τῷ Νότῳ: ἢτοι ἐν τῷ χορηγῷ Πνεύματι τῶν δα-
κρύων τῆς μετανόιας. ὅτε γενέσθαι αὐτὴν ἐν τῇ ἀκυμάντῃ ἢ γαλήνῃ διανοίᾳ, δίκην χειμάρρου ῥέουσιν ἐν αὐτῇ
τῇ κατανύξεως κύματα.

ται εἰς ἀνάγκας καὶ πειρασμούς. (1)

6 : „ Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἐκλαί-
ον βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω καθολικὸν λόγον, με-
τέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν μερικόν. λέγει γὰρ περὶ
τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖνοι πηγαίνον-
τες εἰς τὴν σκλαβίαν, ἐπηγάινον καὶ ἐκλαίον. σπεί-
ροντες, ὡς εἵπομεν, διὰ τῶν δακρύων, τὴν ἐλπί-
δα τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ σωτηρίας. (2)

„ Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιά-
σει, αἶροντες τὰ θράγματα αὐτῶν.

Ὅταν ἔρχονται, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ
τὴν σκλαβίαν, καὶ γυρίζουν εἰς τὴν πατρίδα τῶν Ἱ-
ερουσαλήμ. τότε θέλουν φέρουν μὲ ἀγαλλίασιν μα-
ζί των, τὸ θέρος καὶ τὰ χειρόβολα τῶν σπερμά-
των τους : ἤγουν θέλουν θαρίτσου τὸν καρπὸν τῆς
ἐλπίδος τῆς ἐλευθερίας των, τὸν ὁποῖον μὲ τὰ δά-
κρυα ἔσπειραν. διότι καθὼς ὁ σπόρος τοῦ σιταρίου
χρειάζεται βροχῆς διὰ νὰ καρποφορήσῃ : ἔτι καὶ τὰ
σπέρμα τῆς ἐλπίδος χρειάζεται δάκρυα διὰ νὰ καρ-
πογονήσῃ. καὶ καθὼς τὸ χωράφι ἔχει χρεῖαν νὰ σκα-
φθῇ, καὶ νὰ χωρισθῇ εἰς αὐλάκια διὰ τοῦ ἀλετρίου.
ἵνα μὴ βλαστήσῃ ἄγρια χορτάρια : ἔτι καὶ ἡ ψυχὴ
χρειάζεται πειρασμούς καὶ θλίψεις διὰ νὰ ἀπαλυθῇ
ἡ σκληρότης τῆς. ἵνα μὴ βλαστήσῃ ἀκάνθας καὶ τριβά-
λους τῶν παθῶν, καὶ τοιοῦτας ἄλλας βοτάνας τῆς
ἀμαρτίας, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον.

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Σπέρμα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, αἱ νῦν διὰ τὸν Θεὸν ἐγγινόμεναι θλίψεις. ἢ
σχεδὸν πᾶσα ἡ ἐνταῦθα κακοπάθεια, προξενός ἐστι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν. τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ, τῶν πόνων λαμ-
πρὰς ἔχει τὰς ἀμοιβὰς. ἢ δὲ ἡμῶς κάμνειν ἢ ταλαιπωρεῖσθαι, ἢ τότε ζητεῖν ἄνεσιν. ἢ ἄλλος δὲ λέγει (Ἰ-
σως ὁ μέγας Βασίλειος) „ Τὸ δάκρυον, τοῦτο σπέρμα ἢ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς. ἢ ἐπειδὴ ὁ
σπείρει τις, τοῦτο ἢ θερίσει. ὁ τῇ ἀξιολόγῃ μετανοοῦσιν εἰς τὸ πνεῦμα, ἐλεημοσύνην, εὐσπλαχνίαν, ἱκε-
σίαν, δικαιοσύνην, δάκρυον διηνήκεας. οὗτος σπείρων ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσει, αἶρον τῆς μετανοίας τὰ
θράγματα. εἴτε δὲ ἢ ὁ Χρυσόστομος. „ Σπείρωμεν οὖν δάκρυα. ἵνα θερίσωμεν ἀγαλλίασιν. οὐχ οὕτω τὰ
σπέρματα καταφερόμενος ὁ λυτὸς θάλλειν ποιεῖ ἢ αὐξεσθαι, ὡς τὸν τῆς εὐσεβείας σπέρων ἀνίσχισι ἢ παρασκευά-
ζει κομᾶν, ὁ ἐκ τῶν δακρύων καταφερόμενος λυτὸς. ἢ ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στινδάτης λέγει. „ Οἱ γὰρ αἱ
κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐν πένθει τὴν ὁδὸν τρέχοντες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, πλατύνονται τὴν καρδίαν εἰς τὴν τοῦ
Θεοῦ ἀγάπην ἢ τοῦ πλησίον αὐτῶν. ἢ παρακαλοῦνται διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος. „ Μα-
κάριοι γὰρ, φησιν, οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. λέγει δὲ ἢ ὁ Ὁριγένης. „ Ὁ σπείρων ἐν δά-
κρυσιν εἰς τὸ πνεῦμα (ἢτοι εἰς τὴν ψυχὴν) σπείρει, τῶν δακρυόντων μακαριζομένων. ἐν ἀγαλλιάσει δὲ θερί-
ζει ζωὴν αἰώνιον, τυγχάνων ἤδη, τοῦ, ὅτι γελάσονται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Πᾶς ἄνθρωπος, εἰ μέλλοιτι καρποῦσθαι κρήσιμον, πόνου δεῖται ἢ ταλαιπω-
ρίας. ὁ τοίνυν φησιν ὁ Προφήτης τοῦτο ἐστίν. ὅτι δὲ μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἀνόδῳ χαίρειν, ἀλλὰ ἢ ἐπὶ τῇ αἰχμαλω-
σίᾳ, ἢ ὑπὲρ ἀμφοτέρων χάριν ὁμολογεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἦν, σπόρος, τὸ δὲ, ἀμνητός. ὅταν οὖν λέγῃ, βάλλοντες
τὰ σπέρματα, οὐ περὶ σίτου διαλέγεται. ἀλλὰ περὶ πραγμάτων, παιδεύων τὸν ἀκρατὴν μὴ ἀλγεῖν ἐν ταῖς θλί-
ψεσιν. ὥσπερ γὰρ ὁ σπείρων οὐκ ἀλύει, καὶ πολλὰ τὰ φορτικά ἢ. οὕτως οὐδὲ τὸν θλιβόμενον δυσχεραίνειν κρῆ.
καὶ πολλὰ ἢ τὰ λυπηρὰ, τὸν ἀμνητὸν ἀναμνηνόντα. τὰ ληῖς τὰ κερμῶντα. τὴν πρόσδεον τὴν ἀπὸ τῆς θλίψεως γι-
νομένην. λέγει δὲ ἢ ὁ μέγας Βασίλειος. „ Οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν δάκρυόν τε ἢ χαρὰ τὴν γένεσιν ἔχουσι. τὸ
μὲν γὰρ, οἶον ἐκ πληγῆς τινος, τῆς προσβολῆς τοῦ ἀβουλήτου τῇ ψυχῇ τύπτοντος ἢ συζέλλοντος, καταθλιβομέ-
νου τοῦ περικαρδίου αἵματος, ἀποτίκτεσθαι πέφυκεν. ὅταν τὰ κοῖλα τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἐκ τῆς λύπης ἀναθυμιά-
σεων ἢ ἀτμῶν πληρωθέντα, οὗς ἢ ἐπὶ τὸ βάθος συστολῇ τοῦ θερμοῦ ἀναπέμπει, οἷον δι' ὀχετῶν τινῶν τῶν κατὰ
τοὺς ὀφθαλμοὺς πόρων τὸ ὑγρὸν τὸ βάθος ἀποσκευάζεται. ἢ ὥσπερ τὸ νέφος εἰς φεκάδας. οὕτω τὸ πάχος τῶν ἀ-
τμῶν εἰς δάκρυον διαλύεται. ἢ δὲ χαρὰ, οἶον σκίσημά ἐστι τῆς ψυχῆς, ἐπαγαλλομένης τῆς κατὰ γνάμην ἢ
μονονουχί πινέως, ἢ προωθουμένης ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὰ ἔξω. (Λόγ. περὶ εὐχαριστίας.)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΣ.

ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

1 : „Εάν ἡ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκόν , εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες .

Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ , καὶ ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν , ἐμποδίζοντο

ἀπὸ τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησιόχωρα ἔθνη . ἐφθέκονον γὰρ αὐτὰ , ἐμοῦ δὲ καὶ ἐροδοῦντο , τὸ νὰ εὐτυχήσουν πάλιν καὶ νὰ μεγαλυνθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς πρότερον . ὅθεν ἕως εὖ νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ , ἐπέρασαν τεσσαράκοντα ἔξ χρόνοι (2) τῶν μὲν Ἑβραίων κτιζόντων μετὰ προθυμίας , τῶν δὲ ἔθνων ἐμποδίζοντων αὐτοὺς μὲ ὄλους τοὺς τρόπους . τοὺς Ἑβραίους λοιπὸν τούτους τοὺς κτιζοντας τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν ναὸν , διδάσκων ὁ Δαβὶδ νὰ καταφεύγουν εἰς τὸν Θεόν , καὶ νὰ ἐπικα-

κα-

(1) Σημειῶσαι , ὅτι παρὰ τῆ Θεοδώριτῳ οὔτως ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος : „ ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τοῦ Σολομῶν . ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει . „ Πάλαι μὲν τὸν θεῖον ναὸν Σολομὼν ἐκοδόμησε . κατὰ τὴν δὲ ἐπὶ Βαβυλωνίαν , Ζοροβάβελ ἀνέστη . τοῦτον οἶμαι Σολομῶνα ὀνομάζεσθαι . καὶ ὡς ἐκ Σολομῶνος τὸ γένος κατάγοντα , καὶ ὡς τὸ Σολομῶντος ἀνανεούμενον ἔργον . οὐδὲ γὰρ τῇ Σολομῶντος οἰκοδομίᾳ ὁ προφητικὸς ἀρμόττει λόγος . ἀλλὰ τῇ μετὰ τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τοῦ Ζοροβάβελ γεγεννημένῃ . οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ τοῖσιν καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Σαλαθιήλ , καὶ οἱ μετ' αὐτῶν εὐσεβεῖς κοσμοῦμενοι , τὴν δὲ τὴν εἰσήγησιν προσφέρουσι τοῦ Ψαλμοῦ .

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει . „ Ὅπερ οὖν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δηλοῦντες ἔλεγον . „ Τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἔτεσιν ἐκοδόμηθη ὁ ναὸς οὗτος (Ἰω . β' . 3 .) οὐ περὶ τῆς προτέρας λέγοντες οἰκοδομῆς τῆς τοῦ Σολομῶν , ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς ὑστερῆς μετὰ τοὺς Πέρσας ἀπαλλαγῆς . λέγει δὲ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ φέρων τὸν Χρυσόστομον μαρτυρεῖ , ὅτι τὸσον πλῆθος Ἑθνικῶν ἐφάνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι , τῶν ἐμποδίζοντων νὰ μὴ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ , ὥς ἐποῦ ἀπὸ τοῦ πολὺ αἷμα ἔβραχεν ἡ γῆ ἕως εἰς τὸ βάθος . καὶ πολλοὶ ἔγχευον πολλὰ ἐκ τοῦ αἵματος . τὰ δὲ νεκρὰ σώματα τὸσον τῶν ἀνθρώπων , ὅσον καὶ τῶν ἀλόγων ἐσκέπασαν σχεδὸν ἀπὸ τοῦ πλῆθους τὴν ἐκείσε γῆν , καὶ πάλιν τὸσον πολλὰ πλῆθος σκυλῶν ἀνέβρεν ἐκ τῶν σωματίων , ὥς ἐποῦ ἦτον σκεπασμένα ὅλα καὶ δὲν ἐφαίνοντο ἀπὸ τοῦ σκότους . ὅθεν ὁ Νεεμίας γράφει , ὅτι μὲ τὸ ἓνα χεῖρ ἐκράτειν οἱ μαῖσσοι τὰ ἐργαλεῖα τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης καὶ ἐκτιζόν . καὶ μὲ τὸ ἄλλο χεῖρ ἐκράτειν ἄρματα διὰ νὰ πολεμῶν τοὺς ἐχθρούς , ἐποῦ τοὺς ἐμποδίζον . „ Τῶν οἰκοδομούντων ἐν τῇ τείχει , καὶ οἱ αἰσυντο ἐν τοῖς ἀρτίστοις ἐν δίοις . ἐν μίᾳ χειρὶ ἐποίησεν αὐτοῦ τὸ ἔργον , καὶ ἐν μίᾳ ἐκράτει τὴν βολίδα . καὶ οἱ οἰκοδόμοι , ἀνὴρ βομφαίαν αὐτοῦ ἐκασμένος ἐπὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ καὶ ἐκοδόμοῦσαν . καὶ ὁ σάλπιζον ἐν τῇ κερატίνῃ , ἐχόμενος αὐτοῦ (Νεεμ . δ' . 17 .)

Q2

καλοῦνται αὐτὸν συνεργῶν εἰς τὴν οἰκοδομήν, λέγει ταῦτα. ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν οἰκοδομήσῃ οἶκον διὰ τῆς συνεργίας καὶ βοηθείας του, ματαίως κοπιᾶζουσιν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτὸν. ἀναβάλλετο δὲ καὶ ἀργοπόρησεν ὁ Θεὸς εἰς τόσους πολλοὺς χρόνους, τὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους συνεργίαν καὶ βοήθειάν του, διὰ νὰ ἐξυπνίξῃ αὐτοὺς ὀλίγον ὀλίγον, καὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ γένουν μὲ τὴν ἀνεσιν ἀμελέσσοι. καὶ ἐκ τούτου γυρίσουν πάλιν εἰς τὴν προτέραν κακίαν τους μὲ τὴν ὀλίγῳρον ἐλευθερίαν, ὅπου ἤθελαν λάβουν. τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦτο, ἔλαβε μὲν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. λέγεται δὲ καὶ καθολικώτερον. ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀρμόδιον νὰ λέγηται εἰς ὅλα τὰ πράγματα. (1)

„Εάν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρυπνήσεν ὁ φυλασσών.

Καὶ τί λέγω, ἰησοῖ, περὶ οἰκοδομῆς οἴκου, ὅτι εἰάν ὁ Κύριος δὲν τὸν οἰκοδομήσῃ. ματαίως κοπιᾶζουσιν οἱ τοῦτον οἰκοδομοῦντες; καὶ ἀφ' οὗ οἰκοδομηθῇ καὶ τελειωθῇ πόλις, πάλιν δὲν δύναται τις νὰ φυλάξῃ ταύτην, εἰάν ὁ Θεὸς δὲν τὴν φυλάξῃ διὰ τῆς Προνοίας καὶ συνεργίας του. (2)

2: „Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶ τὸ ὀρθοῖν, ἡ ἐγείρεσθαι μετὰ τὸ καθεῖσθαι, οἱ ἐσθιόντες ἄρτον ὀδύνης.

Λοιπὸν ἐπεὶ ὡς Ἰουδαῖοι, οἱ οἰκοδομοῦντες τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ φυλάσσοντες αὐτήν. ἐπεὶ, ὅπου οὐδὲ τὸν ἄρτον σας τρώγετε χωρὶς ὀδύνης καὶ πόνου. καὶ ἐπεὶ ὅπου ζῆτε με θλάψαι, ἡξάρετα, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν καὶ συνεργίαν τοῦ Θεοῦ, ματαίως γίνεσθαι εἰς ἑσᾶς, τὸ νὰ ὀρθῇται πρῶτ' πρῶτ' νῦν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρημων. „Μηδεὶς μὴτε τῶν οἰκοδομούντων, μὴτε τῶν φυλασσόντων, τῇ οἰκείᾳ δυνάμει διαρρεῖται, ἀλλὰ τὴν θέαν ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν. ταύτης γὰρ συνέργουσι, ἑκάτερον ἰσθῖον. ἀναβαλλομένου δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, ματαία ἡ τῶν ἀνθρώπων σπουδή. πάντα εἰκὴ γίνεται, εἰάν μὴ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν ἐπισπασώμεθα. δεῖ δὲ τὸν λόγον τοῦτον (τοῦ Δαβὶδ) ἐφ' ὅσῳ ἀπασιν ἀρμόζει. οὐχ ἵνα αὐτοὶ θαυμάζωμεν, ἀλλ' ἵνα τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρουτες, τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ῥίπτωμεν. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔστι, τοῦ Θεοῦ μὴ βοηθοῦντος, εἰς τέλος τὰ πράγματα ἀγκυλῶν. οὗτος δὲ ὁ Θεὸς βοηθῇ, ἀργούντας αὐτοὺς ἡ ἀναπεπτακότης οὐκ ἔστι τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν. ὅθεν ποιοῦντες τι, μὴ τὸ ὅλον ἑαυτοῖς δῶμεν, ἀλλὰ τῷ τελειοῦντι Θεῷ. μὴ δ' αὖ τὸ πᾶν ἐάσαντες, ἀπρακτοὶ διατελώμεν. ἑκάτερον γὰρ αἱ προκείμεναι δηλοῦσι λέξεις, τὰ τε ἐξ ἡμῶν, ἡ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ σοφὸς Θεόδοτος ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς. „Εάν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον τὸν τῆς ψυχῆς ἡ τῶν ἀρετῶν, μάτην κοπιῶμεν. οἰκοδομεῖ δέ τις τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Στρωθᾶν Νικήταν, διὰ τῶν ποικίλων λίθων τῆς ἀρετῆς, ἡ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν. εἰς μάτην δὲ οἰκοδομεῖ διὰ τῆς σωματικῆς γυμνασίας μόνης, εἰάν μὴ ἡ τὸν Κύριον συνοικοδομοῦντα ἔχῃ δι' ἀγάπης ἡ ἐλπίδος ἡ πίστεως. ἡ εἰς μάτην φυλάσσει τὴν πόλιν τῆς εὐσεβείας ἡ ἀρετῆς, εἰάν μὴ ὁ Κύριος διὰ ταπεινοφροσύνης φυλάξῃ αὐτὴν ἀκατάβυστον ἀπὸ τῶν πνευμάτων τῆς ὑπερηφανείας. φυλάσσει δὲ αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος. εἶπε δὲ ὁ Ὁριγένης. „Πᾶν τὸν οἰκοδόμησε Κύριος τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα. δεῖ, ἐπεὶ μὴ οἰκοδόμησε μετὰ τοῦ Καὶν, οἰκοδομοῦντος πόλιν ἐπὶ τῷ ὄνματι τοῦ ἰσοῦ αὐτοῦ Ἐνῶχ, εἰς μάτην ἐκοπίασεν. ἀλλὰ ἡ οἱ κινήσαντες ἀπὸ Ἀντολῶν ἡ εἰπόντες. δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν ἡ πύργον, μάτην ἐκοπίασαν οἰκοδομοῦντες. ἐπεὶ μὴ συνοικοδόμησεν αὐτοῖς Κύριος. ἐξένοζαν Ἑβραῖοι ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομοῦντες, ὡς μάτην κοπιῶντες. οἱ οἰκοδομοῦντες τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ναὸν μάτην ἐκοπίασαν. διὸ καθεῖσθαι οἰκοδόμησαν οἱ Ἀποστόλοι τὸν οἶκον Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ οὐ μάτην ἐκοπίασαν. Κύριος γὰρ αὐτὸν οἰκοδόμησεν. οἰκοδομοῦσιν, οἱ ἑτερόδοξοι τὴν Ἐκκλησίαν πονηρευόμενοι. ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασαν. ἐφ' ὃ ὁ Ἰωάννης τῆς κλίμακος. „Ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουλόμενος πολεμῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει. εἰάν γὰρ μὴ Κύριος καταλύσῃ οἶκον σαρκὸς, ἡ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρυπνήσῃ ἡ ἐγείρεται ὁ καταλῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „Ὅτι μενεῖ μὲν ὁ οἶκος ἐκεῖνος ἐπὶ τοσούτον, ὥς ἂν ὁ Κύριος αὐτὸν φυλάττῃ. ἀ-

καὶ κτίζετο· καὶ τὸ νῆ σὺκώσθη εὐθύς, ὕστερα ἀφ' οὗ καθύστατο· (τὸ γὰρ ἐγείσθη ἀπαρέμφκτον εἶναι, καὶ ὄχι προσεκτικόν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.) δηλαδὴ ματαίως γίνεται εἰς ἑσᾶς, τὸ νῆ σπουδαζήτε τὸσον πολλὰ διὰ νᾶ τελειώσητε οὐλίγωρα τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ μὴτε ὕπνον νᾶ χορταίνετε τὴν νύκτα, μὴτε ἀναστὴ νᾶ λαμβάνετε τὴν ἡμέραν, ὁδυνήρους δὲ ὠνόμασε τοὺς Ἰουδαίους, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐκτὶ ὑπερβολικὰ ἐκοπίουν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐμύχοντο μὲ τοὺς ἔχθρους, ὡς εἴπομεν. καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἐκτίζον, καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐπολέμουν ὅπου τοὺς ἐμπόδιζον· καὶ ἀκολούθως διπλὴν ἐκ τούτου ταλαιπωρίαν ἐλάμβανον. (1)

„Ὅταν δὲ ταῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον.

3: „Ἰδοὺ ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί.

καὶ ἐλευθερίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς ἑσᾶς τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ τοῦ ἐνοχλοῦντος καὶ πολεμοῦντος σας ἔχθρους. (θελεῖ δώσει δὲ ταύτην ὅταν συμφέρῃ) τότε, ὅχι μόνον ὁ ναὸς καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ θέλει οἰκοδομηθῇ μὲ εὐκολίαν. ἀλλὰ καὶ υἱοὶ θαλοῦ γεννηθῶν εἰς ἑσᾶς, οἵτινες θέλουν γένουν κληρονομίαν καὶ λόγος οἰκείος τοῦ Θεοῦ. ἔβαλε δὲ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὡς κεφάλαιον τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. διὰ τὴν κοινὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἦτον πρᾶγμα περισπυρῶδες καὶ ἐπιπόθητον ἡ πενιθοποιΐα. οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ρητὸν τοῦτο ξεχωριστὰ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. καθολικωτέρως δὲ νοεῖται, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς δώτῃ εἰς τοὺς ἀγαπητούς του δούλους ὕπνον: ἔγουν ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπαυσιν, ὡς εἴπομεν. τότε, ὅχι μόνον λαμβάνουν τέλος ἐκείνα τὰ ἔργα, ὅπου αὐτοὶ σπουδαζοῦν καὶ ἐνεργοῦν. ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ υἱοὶ ἀδιαδοχοὶ γινώσκονται εἰς αὐτοὺς, οἵτινες εἶναι ἡ παρὰ Κυρίου δοθεῖσα εἰς αὐτοὺς κληρονομία: ἡ γοῦν εἶναι οἱ κληρονόμοι τῆς σπουδῆς καὶ ἀρετῆς τῶν πατέρων τους (2)

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς τοὺς ἡγαπημένους του δούλους ὕπνον γλυκύν, καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ κάθε φροντίδας: ἔγουν ἔσαν δώσῃ ἄνεσιν

„Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς.

οἱ

παχωρήσαντες δὲ ποτε τῆς φυλακῆς (κατὰ τὸ ἀφίσταται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος) εἰς ἔρημον καταστήσεται, τῆς ἐξ ἀνθρώπων σπουδῆς καὶ βοήθειας, ματαίως καὶ περιττῆς ἐσομένης.

- (1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει: „Εἰδὲ ἐκεῖνοι, ἵνα πόλιν ἀναστήσωσι καὶ τείχη, τοσαύτης ἐδέοντο τῆς ἀνωθεν συμμάχιας· πολλὰ μᾶλλον ἡμεῖς τὴν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ἀδεύοντες ὁδόν· ὁ μὲντοι Θεοδοτίων εἶπεν· „Ἐσθίοντες ἄρτον Εἰδώλων, ἐνέφηνε κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὅτι οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελήσει ὁ τόπος, ἀνισαμένους ἐξ ἡθρῶν, καὶ μετὰ τὸ ἀποστῆναι πάλιν ἀπατῶντας, καὶ ἐκ διαλειμμάτων πάλιν σπεύδοντας ἐπ' αὐτόν· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι μέλουσιν εἰδωλόλατρεῖν· καὶ γέγονεν.
- (2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει: „Διδάσκει τοὺς Ἑβραίους, τοὺς μέγα φρονούντας ἐπὶ τῇ τότῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ὅτι οὐκ ἐν ἀφύχοις λίθοις ἡ κληρονομία τυγχάνει Θεοῦ, οὐδ' ἐν γωνίαις γῆς καὶ πόλεως· ἀλλ' ἔσονται ποτε ἀληθῆς κληρονομία Κυρίου, οἱ μέλλοντες ἐξ αὐτῶν γεννηθήσεσθαι υἱοί· οὗς χρὴ προσδεκτῶν, ὅταν δὲ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον: τούτῃ μετὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ προτέρου λαοῦ· ἕως γὰρ ἐπερχομένου παρ' Ἰουδαίους ἀγαπητοῦ Θεοῦ, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Προφῆται, καὶ οἱ ἄλλοι θεοφιλεῖς καὶ ὁ λαὸς εἰδότες, οὐκ εἶδον τὴν ἀποβολὴν γενέσθαι αὐτῶν, καὶ τὴν κλήσιν τῶν Ἑθνῶν ἀντισταχθῆναι· διό φησιν, ὅταν ἡ γενεὰ παρῇ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, τινικαῦτα, τὸ μὲν πᾶν ἔθνος ἀποβληθήσεται· σπέρμα δὲ ἀγαθὸν ἐξ αὐτῶν προελεύσεται· ὅπερ ἔστι κληρονομία Κυρίου· φησὶ δὲ διὰ τούτου τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου γέννησιν καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἐξ ὧν, καὶ δι' ὧν συνέστη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ νέος οἶκος ὁ μὴ ὑπ' ἀνθρώπων οἰκοδομηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἐκ λίθων ζώντων καὶ λογικῶν ψυχῶν· ἐξ ὧν καὶ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ: τούτῃ τὸ θεοσεβεῖς πολίτευμα διὰ Χριστοῦ κατ' ὅλης τῆς οἰκουμένης συνέστη, καὶ ὑπ' αὐτοῦ κεφαλαιεῖται τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει ἡθικῶς· „Μακάριος ὁ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰλημένος, καὶ τὸν ἐπιθυμῶν τῶν ἀγαπητοῖς ὕπνον ἀπολαβῶν πρὸς τῇ κρινῇ τῆς κοιμήσεως.

Οἱ υἱοί, λέγει, ὅπου θέλουν δοθοῦν εἰς εὐ-
σῆς κληρονομία παρὰ Κυρίου, αὐτοὶ εἶναι ὁ μισθὸς
τῆς ἐδικῆς σας Θεοσεβείας, καὶ τῆς καρπογονίας τῆς
γαστρὸς: ἤτοι αὐτοὶ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἀρετῆς σας,
ἡ δοθεῖσα ἀπὸ τὴν πολυτοκίαν. νοεῖται δὲ τὸ ρητὸν
τοῦτο καὶ κατὰ ἀναγωγὴν· καθότι ἐκεῖνοι οἱ Χρι-
στῖανοί, ὅπου υἱοθετήθησαν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ βα-
πτίσματος τῆς καλλιγενεσίας, μισθὸς ἦτον τῆς εὐ-
νανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅστις κυρίως εἶναι καρ-
πὸς τῆς γαστρὸς τῆς Θεομήτορος· καθότι ἐκ μό-
νης αὐτῆς ἐγεννήθη χωρὶς σπορῶν ἀνδρὸς.
(1)

βεραις, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ δυνα-
τοῦ στρατιώτου, διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν καὶ ἐπιτη-
δεϊότητα, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγ-
μένων: ἡγουν τῶν ἀδυνατισμένων ἀπὸ τὴν σκλη-
ρίαν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, θέλουν φα-
νοῦν εἰς τοὺς ἐχθροὺς φοβεροί, διὰ τὴν ἀνίκητον
δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν εὐρίσκομένην ματ' αὐτῶν,
κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου, νοεῖται δὲ
καὶ ἀναγωγικῶς, ὅτι ἐξί καὶ ἐφ' κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ τῶν
διδασκάλων ἡμῶν, τῶν ἀδυνατισμένων ὄντων ἀ-
πὸ τὴν νοητὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Δαιμόνων,
θέλουν φανοῦν φοβεροὶ εἰς τοὺς Δαίμονας.
(2)

4: „Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως
„οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.

5: „Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυ-
„μίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν.

Καθὼς, λέγει, ἡ σκέψις φαίνεται φε-

Μα-

(1) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει· „ Μισθὸς ὁ καρπὸς τῆς γαστρὸς· ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Χρυσοστόμος λέγει· „ Καὶ
τοῦτον, φησὶ, λήφοντες μισθὸν ἢ ἀμοιβὴν τῆς Θεοσεβείας ἢ ἀρετῆς τὴν εὐπαιδίαν· εἰ γὰρ ἢ τῆς φύσεως ἔργον
τὸ γινόμενον· ἀλλ' ὅταν ὁ Θεὸς τὰ παρ' ἐκείνου παρὰσχῃ, ἢ αὐτὴ μεζύονως δραπεύεται· ἢ γὰρ ἢ αὐτὴ τῆς ἀνα-
σθεν δέσεται ῥοπῆς· ἢ ἔσαι ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθάπερ τῆς μισθὸς τοῖς εἰς Θεὸν
ἠλπικόσιν· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος λέγει· „ Τοὺς δαθέντας οἱμαί που τῷ Ἐμμανουὴλ καταδεικνύς ὁ Δαβὶδ, ψά-
λει· Ἰδοὺ ἡ Κληρονομία Κυρίου, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς· δέδονται γὰρ τῷ Χριστῷ μισθὸς ὁ δὲ τις, εἰ
πεπιστευκότες ἀπὸ τε τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, ἢ τῆς ἐτέρας πληθύνος· φημὶ δὲ τῆς ἐξ Ἑθνῶν· Κύριον δὲ νομα-
σας τὸν Ἰησοῦν, ἢ καρπὸν αὐτὸν ἐφ' ἡ γεννηθῆναι γαστρὸς διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοίωσιν· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναι-
κὸς, ἢ καρπὸς νηδύος ἐδείχθη παρθενικῆς· οὐκ οὖν τοὺς πιστεύσαντας ἀποκεκέρδακέν ὁ Χριστός· ἢ ὡς ἐν τάξει μι-
σθοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς αὐτῷ ἀπενεμήθησαν· Αἴτησαι γὰρ, φησὶ, παρ' ἐμοῦ, ἢ δώσω σοι Ἐθνη τὴν κλη-
ρονομίαν σου· Θεόδωρος δὲ ὁ σουδίτης ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς λέγει· „ Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς (ἤτοι οἱ ἐκ τοῦ
καρποῦ τῆς γαστρὸς γεννηθέντες· ἡγουν ἐκ τῆς κοιλμβήσεως τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἡτις εἶναι ὡς γαστὴρ τῆς
Ἐκκλησίας, δι' ἣν ἀναγεννᾷ τέκνα τῷ Χριστῷ) τῷ Π. εὐματί, υἱοποιεῖται σοὶ τῷ Χριστῷ, ὡς Πατρί οἱ ἅγιοι πάν-
τοτε εἰσι· ἢ πάλιν· „ Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς οἱ ἅγιοι πνευματοκινήτως, ἀναβλαστοῦσι πατρίδα δέγματα νίσ-
σεως· ὁ δὲ δοσιος Νικήτας ὁ Στιθάτης, κληρονομίαν Κυρίου νομαίνει, τοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν υἱῶν προκόφον-
τας· τούτων δὲ εἶναι ἢ ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς· γαστέρα δὲ ἐνταῦθα τὴν χαριτικὴν τῶν ναημάτων διὰ-
νοαν καλεῖ· ἢ ὁ καρπὸς ἢ τὰ γεννήματα, μισθὸς ἐστὶ τῆς σπουδῆς τῶν ἐργαζομένων τὰς ἀρετάς· „ Διὰ τὸν
φόβον σου, Κύριε γὰρ, φησὶν, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, ἢ ὠδινήσαμεν, ἢ ἐτέκομεν Πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποίησαμεν
ἐπὶ τῆς γῆς.

(2) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει· „ Οὐκ ἐν τούτοις ἔσαι, φησὶ, τὰ τῆς εὐμερίας μόνον· οὐκ ἐν τῇ οἰκοδομῇ,
οὐκ ἐν τῇ φυλακῇ, οὐκ ἐν τῇ εὐτελείᾳ· ἀλλὰ ἢ ἕτερα τούτοις προσέσαι· ποῖα δὲ ταῦτα; φοβεροὶ τοῖς πολεμίοις
ἔσονται ὡς τὰ βέλη· ὁ δὲ θεὸς Κύριλλος, ἐκτετιναγμένους τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἐνοεῖ, ὡς τῆς θείας χάριτος ἐκπε-
πρωκότες διὰ τὸ ἐμπαροῦνῃσαι Χριστῷ· οἱ γεμῖν ἐξ αὐτῶν υἱοὶ οἱ Θεοσπένσιοι Μαθηταί, βέλη γεγόναντες ὡς ἐκ
χειρὸς δυνατοῦ πεμπόμενα· τούτοιςιν εὐσθενεῖς ἢ ἀλκιμώτατοι· αὐτοῖς γὰρ ὁ δυνατὸς Κύριος (περὶ οὗ εἴρηται,
τὰ βέλη σου ἠκουσμένα δυνατὰ) εἰς καθάρσεις παντὸς ὑψώματος ὑπαιρομένου χρήσεται· ἐπειδὴ δὲ ἢ ἐν σπη-
ρίφ

Μακάριος, λέγει, θέλει εἶναι ἑκάστος ὁ
 Ἰουδαῖος, ὅπου θέλει γεμῶσει τὴν ἐπιθυμίαν του
 ἀπὸ αὐτῶν. ποῖα; δηλαδὴ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν καὶ
 ἀπόλαυσιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ.
 ἀπὸ τὴν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν ἐκ τῶν πολεμούντων
 ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν πολυτεκνίαν καὶ καλλιτεκνίαν, καὶ
 ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἄλλας χάριτας καὶ ἐκ Θεοῦ ἀγαθὰ.
 (1).

„Οὐ κατασχυνθήσονται, ὅταν λαλῶ·
 „οἱ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, ὅπου γεμῶ-
 σουν τὴν ἐπιθυμίαν τους ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ,

ὡς εἴπομεν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ἐντραποῦν διὰ καμῖ-
 μίαν ἀδυναμίαν καὶ δυσυχίαν τους, ὅταν συνομιλοῦν
 καὶ διαλέγονται μὲ τοὺς ἐχθροὺς των, εἰς τὰς πόρτας
 τῆς πέλεως Ἱερουσαλὴμ. ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ κατ' αὐ-
 τοὺς πράγματα καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν θέλουν εἶναι
 εὐτυχημένα. ἢ δὲν θέλουν πλεον ἐντραποῦν οἱ Ἰου-
 δαῖοι, πῶς ἔχουσιν ἀδύνατον Θεόν. τὸ ὅποιον τοῦ-
 το ἀνείδιζον εἰς αὐτοὺς οἱ ἐξ Ἑθνῶν ἐχθροὶ των,
 πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς
 Ἱερουσαλὴμ. ἀλλὰ θέλουν συνομιλοῦν πρὸς αὐτοὺς
 μὲ πολλὴν παρρησίαν καὶ φαιδρότητα. συνήθεια δὲ
 ἦτον νὰ μὴ δέχωνται οἱ παλαιοὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν
 τοὺς πρέσβεις καὶ ἐλτίζοντας τῶν ἐχθρῶν τους. ἀλλὰ
 νὰ τοὺς δέχωνται ἔξω εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως των,
 καὶ ἐκεῖ νὰ διαλέγονται μὲ αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεο-
 δώριτον. (2).

ὅπως ἔδει τῶν Ἑβραίων, ἐκτετιναγμένοι καλοῦνται οἱ νέοι ἃ πρὸς πόλεμον δυνατοί. ὡς ἀπὸ τοῦ Νεεμίου μαρτυρεῖται.
 „Ἡμεῖς τῶν ἐκτετιναγμένων ἵποιοι τὸ ἔργον, ἃ ἡμεῖς αὐτῶν ἀντείχοντο (Νεεμ. δ'. 16.) εἰκό-
 πως οἱ τὸν νέον ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι, τῷ ἐκτετιναγμένῳ ἀπ' αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀμα ταῖς πράξεσιν
 αὐτοῦ, μιμηταὶ τοῦ δυνατοῦ γινόμενοι ἐν ταῖς σὺν λόγῳ γινόμεναις πράξεσιν αὐτῶν, χερσὶν αὐτῶν καλουμέναις.
 ἔχουσι τὰ βέλη τοὺς ἠκουσμένους λόγους, οὗς βάλλειν οἱ τε εἰσι. μαρτυροῦμεν τοίνυν, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετινα-
 γμένων ἐν τῷ οἰκοδομῇ τὸν οἶκον Κυρίου, κατεῖχον βολίδας ἃ ἰερμαῖας ἃ τὰ ἄλλα ὅπλα. ὡς μὲν χεῖρ, τὸ
 τῆς οἰκοδομῆς ἔργον ποιεῖν. τῇ δ' ἑτέρᾳ, βάλλειν ταῖς βολίσι τοὺς καλύειν ἐθέλοντας τὴν κατασκευὴν τοῦ Θεοῦ
 οἴκου. οὕτω ἃ τῆς Θεοῦ διδασκαλίᾳ ἐς σπουδὴν, ἀμα οἰκοδομῇ Θεοῦ οἶκον ἐν ἑκάσῃ τῶν παιδευομένων ψυχῇ
 ἃ καταπολεμῇ λογισμοὺς, ἃ πονηρὰς δυνάμεις, ἐμποδίζειν πειρωμένας τὴν αὐξάνειν τῆς οἰκοδομῆς. ὁ δὲ Νι-
 κηταὶ ὁ Σπηδαῖος λέγει. „Οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων, ἵπτοι τῶν ἐν τῇ μετανοίᾳ ἠσθενηκότων ἃ τεταλαιπα-
 ρημένων, διὰ μετανοίας τὸ κατ' εἰκόνα ἃ κατ' ὁμοίωσιν ἀνακαλεσάμενοι, ἃ τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενοι, ὥστε βέλη
 ἐν χεῖρ τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ γίνονται. βάλλοντες ἃ τιτρώσκοντες τὸν πονηρὸν. ἵψ' οὐ πρὸς τὸν τιτρώσκοντες, ἐν
 ἡσθενείᾳ ἃ ταλαιπωρίᾳ διῆγον πολλῇ.

(1) „Οὐ δὲ Θεὸς Κύριλλος λέγει. „Μακαρίζει τὸν μέλλοντα τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἢ ἔχει περὶ τὴν μάθησιν
 τῶν Θεῶν, πληροῦν ἐξ αὐτῶν. ταυτέσιν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μυσαγωγῶν. ὁ δὲ Θεοδώριτος. „Μα-
 κάριος, φησιν, ὃς πληρῶσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν πολεμίων. οὐ μόνον γὰρ, φησιν, εὐχ ἡτητησά-
 μεθα. ἀλλὰ ἃ περιγινήσόμεθα τούτων, ἃ ζηλωτοὶ παρὰ πᾶσιν ἐσόμεθα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἃ Εὐσέβιον. „Οἱ Ἀπόστολοι τοσαύτου θάρρους ἃ παρητήματος μετίζουσιν, ὡς μὴ
 μόνον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ κατέλληλα ὁμιλεῖν. ἀλλὰ ἃ ἐν τοῖς ἔξω πύλιν ἐσῶσι, ἃ ἐχθροῖς εὖσι τοῦ τῆς
 ἀληθείας λόγου, ἐλεγκτικῶς δυνάσθαι λαλεῖν, ἃ πᾶσαν αὐτῶν ψευδολογίαν καθαιρεῖν. μακάριοι δὲ, ἃ ὅς ἐν ἡμ-
 φορηθῇ τῆς νεᾶς Διαθήκης ἃ πράξῃ αὐτὴν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι, ὅταν ἐξέρχονται ἐκ τοῦ βίου τούτου, ἃ λαλῶσι πρὸς
 τὰς ἀντικειμένους δυνάμεις ἐν πύλαις ταῖς οὐρανίαις. ἐν αἷς πᾶσα ψυχὴ λογοπραγεῖται ὑπὸ τῶν Δαιμόνων ἔχουσα,
 οὐ κατασχυνθήσονται. κατὰ δὲ τὸν Σπηδαῖον. „Οἱ πληρώσαντες τὴν ἐπιθυμίαν ἐκ τῆς Θεῆς ἀγάπης, καὶ
 τὴν κατὰ φύσιν ἀσπασάμενοι κίνησιν, οὐ κατασχυνθήσονται ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν Δαίμοσι διὰ τῶν
 λογισμῶν ἐν ταῖς πύλαις. ἵπτοι ἐν ταῖς προσβολαῖς ταῖς διὰ τῶν αἰσθησέων προβαλόνται. αὐταὶ γὰρ εἰσι αἱ
 πύλαι, δι' ὧν ὁ ῥητὸς εἰσέρχεται πρὸς ἡμᾶς θάνατος.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΖ.

ἢ Ὡδή τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι
τὸν Κύριον.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος καὶ
σύμφωνος μετὰ τὸν πρότερον· διότι ἀπ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐ-
μακάρισεν ἐκεῖνον, ὅπου γεμῶσει τὴν ἐπιθυμίαν του,
ὡς ἄρρηται „Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν
αὐτοῦ. τῶρα ἐδῶ ἀκολουθῶς κάμνει καθολικώτερον
καὶ τελειότερον τὸν μακαρισμὸν· μακάριοι, λέγων,
εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου φοβού-
νται τὸν Κύριον. τὸ δὲ ὅλοι ἐπροσέθεσα κατὰ τὸν
Χρυσόστομον, διὰ τὴν φανερῶσιν, ὅτι ὅσοι φοβού-
νται τὸν Κύριον, καὶ εἶναι δούλοι, καὶ πτωχοί,
καὶ ἠμεισθευμένοι, δὲν ἐμποδίζονται τίποτε ἀπὸ τοῦ εἶ-
ναι μακάριοι καὶ καλῶς τυχοῦντες, καθότι ἐκεῖνος μὲν, ὅπου
δὲν φοβεῖται τὸν Θεόν, καὶ καὶ ἔχη ὅλα τὰ ἀγα-
θὰ, ὅπου μακαρίζονται καὶ ζηλευνται κοντὰ εἰς
τούς ἀνθρώπους, αὐτὸς εἶναι ὁ δυστυχέστερος καὶ ἁ-
θλιώτερος ἀπὸ ὅλους· ἐκεῖνος δὲ, ὅπου ἐκ τοῦ ε-

ναντίου φοβεῖται τὸν Θεόν, καὶ ἔχη τὰ δεινὰ, ὅ-
που φεύγουν οἱ ἄνθρωποι καὶ συγχύνονται, αὐτὸς
εἶναι ὁ εὐτυχέστερος καὶ μακαριώτερος ἀπὸ ὅλους·
καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητόν, ὅτι κάλλος
σώματος, καὶ δύναμις, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα,
καὶ πολυτεχνία, καὶ καλλιτεχνία, καὶ τὰ τοιαῦτα
σωματικά ἀγαθὰ, δὲν εἶναι κυρίως ἄξια μακαρισμοῦ.
διὰ τὴν εἶναι ἀκατάστατα καὶ πρόσκαιρα καὶ ευκολομε-
τάβλητα· ἀκολουθῶς δὲ σαφηνίζει ὁ Δαβὶδ, ποῖ-
οι εἶναι ἐκεῖνοι, ὅπου φοβούνται τὸν Κύρι-
ον.

„Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ-
τοῦ.

Ἐκεῖνοι, λέγει, φοβούνται τὸν Θεόν,
ὅπου περιπατοῦν εἰς τὰς ἐντολάς, ὅπου εἶναι νομοθε-
τημένας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶναι φανερωμέναις δια-
τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. (1)

2 : „Τοὺς

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τίνες αἱ τοῦ Θεοῦ ὁδοί; ἢ κατ' ἀρετὴν πολιτεία· ὁδοὶ δὲ αὐτοῦ λέγονται· ἐ-
πειδὴ δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἀπελθεῖν πρὸς Θεόν· ἢ οὐκ εἶπεν ὁδὸς, ἀλλ' ὁδοί· πολλὰ γὰρ ὁδοὶ ἔχουσιν· ὅσοι εὐκόλως
γενέσθαι τὴν εἴσοδον· διὰ γὰρ τοῦτο πολλὰς ἔτεμε, τῇ ἀφθονίᾳ τῆς ὁδοιπορίας, εὐκόλως ἡμῖν ποιῶν τὴν ἀπο-
δη-

2 :·, τοὺς πόρους τῶν καρπῶν σου φάγε-
σαι.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδίδαξε, πῶς εἶναι ὁ
κυρίως καὶ ὀληθῶς μακίριος, καὶ ὅφ' οὗ ἐδείξε,
πῶς εἶναι ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. καὶ ἐκ τούτου
παρακινήσας τὸν λαὸν νὰ περιπατῇ εἰς τὰς σφαίρας
τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τὰρα ἐδῶ γυρίζει τὸν λό-
γον εἰς ἐκεῖνον, ὅπου φεβείται τὸν Θεόν· καὶ προ-
φητεύει τὰ ἀγαθὰ, ὅπου ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ. μα-
ρκοὶ λοιπὸν, ὡς Θεοδώριτος καὶ Ωριγένης, καρ-
ποὺς ἐνόησαν, οὐχὶ τὴν ἐπικαρπίαν, ἀλλὰ τὰς χει-
ρας τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν. ἐπειδὴ
μέρος τῆς ὅλης χειρὸς εἶναι ὁ καρπός· ἵτοι τὸ ἅ-
σῳ μέρος τῆς παλάμης, τὸ μεταξύ τῶν δακτύλων
τῆς χειρὸς, καὶ τοῦ πῆχεως. καὶ ἐρμηνεύουσι τὸ
ῥητὸν ἐξ ἧς· ἵγουν, ὅτι ἐσὺ ὁ φοβούμενος τὸν Κύ-
ριον, θέλεις τρυγήσεις καὶ ἀπολαύσεις τοὺς πόρους
τῶν χειρῶν σου, χωρὶς νὰ εἶναι τινὰς νὰ σὲ ἐμ-
ποδίσῃ ἀπὸ τῶν τούτων ἀπολαύσειν. οὕτω γὰρ καὶ
ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σιμμάχος, κόπους τερσῶν σου·
καὶ κόπους χειρῶν σου ἐξέδωκαν. Ἄλλοι δὲ ὠνό-
μασαν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἀντισημασίαν. καθότι, οἱ
μὲν ποιοὶ ἐδῶ, σημαίνουσι τοὺς καρποὺς. οἱ δὲ

καρποὶ πάλιν, σημαίνουσι τοὺς πόρους, κατὰ τὸν
Νικήταν Σιτηάτην. ἀντιτρόφος δηλαδὴ ἀπὸ
ὅ, τι εἶναι γεγραμμένον· ἵτοι τοὺς καρποὺς τῶν
πόρων σου φάγεσαι. (1)

·, Μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἀνίσως, λέγει, ἐσὺ ἄνθρωπε, φοβῆσαι
τὸν Θεόν, θέλεις εἶσαι μακάριος καὶ καλότυχος. λέ-
γει δὲ πάλιν τὸ αὐτό, ὅπου εἶπε καὶ ἀνωτέρω, πρὸς
βεβαίωσιν περισσοτέραν τοῦ λόγου, καὶ καλῶς σοι
ἔσται· ἵγουν θέλεις εὐτυχῆσεις.

3 :·, Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθύνοῦ.
·, σα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου·

Ἡ γυνή, λέγει, ἐσένα, ὅπου φοβέσαι
τὸν Θεόν, θέλει γένῃ ὡς ἄμπελος, ὅπου εἶναι πε-
πληθυμένη ἀπὸ σαφύλια· ἵτοι ἡ γυνή σου θέλει
εἶ

δημίαν, οἱ μὲν γὰρ, ἐν παρθενίᾳ λάμπουσιν· οἱ δὲ, ἐν γάμῳ διατρέπουσι· οἱ δὲ, ἐν χηρείᾳ κοσμοῦνται· οἱ
δὲ, τὰ πάντα ἀπεδύσαντο· οἱ δὲ, τὰ ἡμίση· καὶ οἱ μὲν, δι' ὁδοῦ βίου· οἱ δὲ, διὰ μετανοίας· οὐκ ἔχουσας
μετὰ τὸ λουτρὸν καθαρὴν διαφυλάττειν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δύνασαι διὰ μετανοίας αὐτὸ ποιῆσαι καθαρὸν· διὰ
χρημάτων· διὰ ἐλεημοσύνης· ἀλλ' οὐκ ἔχεις χρήματα· ἀλλ' ἐπισκέπτεσθαι δύνασαι τὸν ἀρῶσύντα· ἀλλ' ἐ-
σθενὴς εἶ τῷ σώματι· καὶ οὐδὲ βαδίσει δύνασαι· φέρε πάντα εὐχαρίσως ταῦτα, καὶ μέγαν ἔκαρπῳ τὸν μισθόν·
ἐπεὶ καὶ τοῦ Λαζάρου τοῦτο ἦν τὸ κατόρθωμα· διὰ δὲ τοῦτο τοὺς κολίπους ἀπειλάρβαιε τοῦ Ἀβραάμ· ὁ δὲ Νική-
τας ὁ Σιτηάτης λέγει· ἵ· Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου, οὗτοί εἰσιν οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον· οἱ δὲ μὴ
πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, οὐχὶ πορεύονται γὰρ τῇ ὁδοῖ ἀληθῶν· πᾶς γὰρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐκ τῆς
ἐργασίας ὑψίζεται, τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν· καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τῆς Γραφῆς μακαρίζεται· ἵ· Μακάριος γὰρ,
φῆσιν· ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ· θελήσει σφόδρα· καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἵ· Εἰπὼν μα-
κάριοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ὑπέδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος τοῦ Θεοῦ φόβου τὸν χαρακτῆρα· ἐπὶ γὰρ γὰρ
οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ· ἴδιόν γὰρ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, τὸ μὴ βαίνειν ἐξω τῶν θείων ἐδῶν·
ἀλλ' ἐν αὐταῖς ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διηνεκῶς· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ωριγένης· ἵ· Εἰ μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι
τὸν Κύριον, οἱ μὴ φοβούμενοι τὸν Κύριον οὐ μακάριοι· εἰδὲ οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον πορεύονται ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ-
τοῦ, εἴτις μὴ πορεύεται, οὐ φοβεῖται· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· ἵ· Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον οἱ ἐκ τῶν Ἑθνῶν,
εἰσιν· οἱ δὲ διὰ περιστομῆς καὶ τῶν Μωσέως παραγγελμάτων εἰσι μακάριοι· οἱ φοβούμενοι γὰρ, φῆσιν, τὸν Κύριον
ἡλπίσαν ἐπὶ Κύριον· κρείττων δὲ ἐστὶ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ὁ ἐν τελείᾳ φθάσας ἀγάπῃ· ἡ γὰρ ἀγάπη ἐξω
βάλλει τὸν φόβον.

(1)· Ἄλλος δὲ λέγει ἵτοι ὁ Νικήτας· ἵ· Χρησίμους δὲ παντὶ τῷ βίῳ τὰ ψαλμικὰ τοῦτο μελεῖ δῆμα· καὶ οἱ σε-
μνὸν.

εἶναι πληθυνμένη ἀπὸ τέκνα· μίσα εἰς τὰ κλή-
τη· ἡτοι εἰς τὰ τέσσαρα μέρη καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ
ὀσπητίου σου· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν, „ Ἐν τοῖς
ἐσωτάτοις τοῦ οἴκου σου· ἡγουν ἐν τοῖς θαλάμοις
καὶ εἰς τὰς νυμφικὰς καμάρας τοῦ ὀσπητίου σου,
ὅπου εὐρίσκεται ἡ πρὸς ἀνάπαυσιν κλίνη.

„ Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλεῶν κύκλω
„ τῆς τραπέζης σου.

Τὰ τέκνα σου, λέγει, θέλει εἶναι εὐθαλῆ
καὶ τρυφερά καὶ ὡρῖα τριγύρω εἰς τὴν τράπεζάν σου,
καθὼς εἶναι τρυφερά τὰ νέα φυτὰ, τῶν ἐλαιῶν·
(1)

4: „ Ἴδου οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος
„ πρὸς ὃ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Τοιαύτην, λέγει, εὐλογίαν θέλει ἀπολαύσει
ὁπρὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅπου φοβεῖται τὸν Θε-
όν· εὐλογίαν δὲ ὀνομάζει τῶρα, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐερ-
γείαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄξιον οὖσαν ευφημίας· τί λέ-
γεις, ὦ θεῷ Δαβὶδ; τοιαύτην μόνον χάριν θέλει ἀ-
πολαύσει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῦτον φοβούμενος· καὶ
λέγει· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ διαλέγομαι καὶ ὁμιλῶ πρὸς ἀν-
θρώπους Ἰουδαίους καὶ ἀτελεῖς, οἵτινες ἀγαποῦν τὰ
ἑνὸς εἰρημένα, γυναῖκας, καὶ τέκνα, καὶ τὰ ὅμοι-
α ἀγαθὰ· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ὁ λόγος οὗτος
εἶναι ἐκ περιουσίας, καὶ ὡς μέρος προσθήκης κατὰ
τὸν Χρυσόστομον· δηλαδή, ὅτι ὁ Θεὸς, κοντὰ ὃ-
που θέλει δώσει τὰ οὐράνια ἀγαθὰ τοῦ εἰς ἐκείνους
ὅπου τὸν φοβοῦνται· θέλει προσθεῖται ἀκόμη εἰς αὐ-
τοὺς καὶ ταῦτα τὰ ἐπίγεια· „ Ζητεῖτε γάρ, φη-
σι, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦ-
τα πάντα προσεθήσεται ὑμῖν. (Μαθ. 6. 33.)
ἀναγωγικῶς δὲ, γυνὴ μὲν τοῦ Θεοσεβοῦς καὶ Θε-
οφοβουμένου Χριστιανοῦ καὶ σύζυγος, εἶναι ἡ ψυχὴ
τοῦ· ἥτις ἐν τῷ σώματι εὐρισκομένη, εἶναι γεμά-
τη ἀπὸ τὰς ἀρετῶν, ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦσα· υἱοὶ δὲ
αὐτοῦ, εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ καὶ διάδοχοι
τῆς

μνότητος γὰρ, φησι, φροντίζοντες, φάγεσθε τοὺς καρποὺς αὐτῆς, στεφάνοις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀκηράτοις τιμώμενοι·
καὶ οἱ ἀκόλαστοι καὶ ἄδικοι, τὰ ἐπιχειρᾶ τῶν κακῶν πράξεων κομιούμενοι· ὁ γὰρ τις σπείρει, τοῦτο καὶ θερίσει· καὶ
ἀνέλογος τοῖς ἐκάστου πόνοις, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν ἀντέκτισις· εἰ καὶ ἐν μέτρῳ πλείονι, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλοφρω-
πίαν· μέτρον γάρ, φησι, καλὸν ὑπερεκχυνόμενον δάσουςιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ὡς ἐπὶ γεωργῷ δὲ εἶπε τοῦτο,
ἅπερ ἐγεώργησε καρποῦμένου· ὡς εἶναι δὴλον, ὅτι καὶ οἱ Ἑβραῖοι, καρποὺς οὐ τὴν εὐκαρτίαν ἐκάλεσαν· ἀλλ-
ὰ τὰ μόρια τῶν χειρῶν· ὥστε γὰρ ὁ γεωργὸς τῶν ἑαυτοῦ καμάτων τὰς ἀμοιβὰς ἀπολαμβάνει, καὶ ἀπὸ τῶν κά-
πων αὐτοῦ ἐσθίει· οὕτως ἕκαστος τῶν ἐν Θεοσεβείᾳ πονούντων, ἀναλόγως τοῖς ἑαυτοῦ πόνοις, θησαυρίζει ἑαυτῷ
τροφὰς εἰς τὴν μέλλουσαν παρὰ Θεοῦ ζωὴν· καὶ ἄλλος δὲ ἀνείποις τρέφειν ψυχὴν, αὐτὴν τὴν ἀρετὴν· ὥς εἶναι
αὐτοὺς τοὺς κατὰ Θεὸν καμάτους, τροφίμους καὶ εὐφραντικούς ψυχῆς.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἡτοι ὁ Νικήτας· „ Τῷ μὲν τελείῳ καὶ ἀγαπῶντι ἡτοίμασαι, ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ
οὐκ ἤκουσε· τῷ δὲ ἀτελεῖ καὶ φοβουμένῳ τὸν Κύριον, δῶρον Θεοῦ δίδεται, κοινῶς τις καὶ σύζυγος οὐχ ἡ τυχούσα
γυνή· ἀλλ' ἡ τῇ ἀληθινῇ ἀμπέλῳ παρεκασμένη· ὥς λεχθῆναι περὶ αὐτῆς· „ Γυνὴ ἀγαθὴ, μερὶς ἀγαθῆ,
ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν Κύριον δοθήσεται (Σειρ. κς. 5.) καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριον· „ Καὶ παῖδες ἐσυν-
ταί νεοφύτοις ἐλαιῶν ἀπεικασμένοι, τὴν τράπεζαν στεφανοῦντες, ὡς τῆς εὐσεβείας τὴν ἀρετὴν δεχόμενοι, καὶ τὴν
καρπὸν ὠριμον φέροντες, καὶ τὸ φύλλον οὐκ ἀποβάλλουτες· κατὰ δὲ τὸν δοκίμον Στεφάνην· „ Γυνὴ τῷ κατὰ Θε-
ὸν ἀνδρὶ, ἐστὶν ἡ εὐσέβεια· υἱοὶ δὲ καὶ παῖδες, οἱ παρὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ γεννόμενοι καὶ αὐξανόμενοι· οἰκία
δὲ αὐτοῦ, ὁ παρὼν βίος· ἐν ᾧ λάμπει, καθάπερ λύχνος ἐν οἰκίᾳ, ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ· ἡ γυναῖκα νοήσεις, κατ'
αὐτὸν πάλιν τοῦτον· τὴν καθαρωτάτην διάνοιαν τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνδρός· ἐξ ἧς, ὥστε γόνος καὶ καρποὶ φύονται,
τὰ τῆς οὐρανίου γνώσεως νοήματα· οἰκίαν δὲ, τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, ὑφ' οὗ σκέπεται καὶ φωτίζεται· καὶ τράπεζαν, τὴν
φυσικὴν θεωρίαν· ἐν ᾗ ὡς παικτὰ ἐδέσματα οἱ λόγοι τῶν ἁγίων προκρίνται· καὶ ὁ κρατὴς τῆς σοφίας· ὁ δὲ συνά-
νυμος αὐτοῦ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγει· „ Ἀρπάξαι τὴν Ἐκκλησίαν διαμάζει ὁ ψαλμωδὸς·
φάρμακον αἰνιγματικῶς πρὸς τὸν νυμφίον Χριστόν· „ Ἡ γυνὴ σου, ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦσα· ἥς καρπὸς οἱ παῖδες·
καθάπερ μητρί τῇ Ἐκκλησίᾳ προσπεφυκότες· ὁ δὲ Ὁριγένης, γυναῖκα ἐννοεῖ τὴν σοφίαν, πράξεις δὲ, τοὺς
ἰσούς.

τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, οἷνιν θάλλουν καὶ χλοηφοροῦν ὡς νέα ἐλαιόφυτα, μετὰ τὴν αὐξησιν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας, καὶ περικυκλώνουσιν αὐτόν, ὅταν τοὺς διδάσκῃ, καὶ τοὺς φιλεύῃ μετὰ τὰ φαγνὰ τῶν θείων λόγων. (1.)

5: „Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ εὐλογήσῃ ἐσένα, ὅπου τὸν φοβείσαι· ἡγουν νὰ ἐπαινέσῃ καὶ νὰ σε χαριτώσῃ. διὰτὶ ἐκείνον ὅπου ὁ Κύριος ἀποδέχεται, αὐτόν καὶ ἐπαινεῖ. καὶ ἐκείνον ὅπου ἐπαινεῖ, αὐτόν καὶ χαριτώνει. Κύριος δὲ, ὁ κατοικῶν ἐν τῇ Σιών, ἢ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἐν Σιών. ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος. διὰτὶ ὠμίλει ἐν τῷ ναὶ μετὰ τοὺς Ἰσραεῖς.

„Καὶ ἰδοὺς τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ,
„πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Ἀγαθὰ, τῆς μὲν κατὰ Ἱερουσαλὴμ, ἢ τὸν ὁ πλοῦτος τῶν χρημάτων ἢ δὴ δυνάμις τῶν στρατευμάτων, ἢ κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκη, ἢ παρὰ πᾶσι δόξα, καὶ τὰ ταιαῦτα ἄλλα καλὰ· τῆς δὲ ἀνω Ἱερουσαλὴμ τὰ ἀγαθὰ εἶναι, ἃ ὀφθαλὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. (Α. Κορ. β. 9) (2)

6: „Καὶ ἰδοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀπολαύσῃς ἐσὺ ὅπου φοβῆσαι τὸν Θεόν, αἰσθητῶς μὲν, υἱοὺς καὶ τέκνα, διαδόχους τοῦ γένους σου. ἀναγωγικῶς δὲ καὶ νοητῶς, ἄμποτε νὰ ἀπολαύσῃς διαδόχους καὶ μαθητὰς τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς σου, τοὺς ὁποίους ἐσὺ θέλεις διδάξῃς, καὶ θέλεις ἀναγεννήσεις πνευματικῶς. (3)

„Εἰρήνην ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ.

Τοῦ.

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅπως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· τρόπον γὰρ ὁ Θεός, οὗ γένους κριτὴς· οὕτω τὸν Ἰσραὴλ ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατὰγοντα, σεφάνων ἡξίωσεν· οὕτω τὸν Ἀβιμέλεχ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐποδήγκεν· οὕτω τὸν εὐνοῦχον· οὕτω τὸν Κορήλιον· οὕτω πάντα τὰ ἔθνη.
- (2) Σημειῶσαι, ὅτι κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸ ἡδὲ ἐδὲ, ἀντὶ τοῦ ἀπολαύσεως νοεῖται· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „Ἀρθῆτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ (ἦτοι· ἵνα μὴ ἀπολαύσῃ) τὴν δόξαν Κυρίου· ἢ τό· „Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται· ἦτοι ἀπολαύσουσι μεθίζουσι· ἢ ἀπλῶς τὸ ἰδεῖν ἐδὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παθεῖν· μετασχεῖν· καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Εἰς τοῦτό με φέρει τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα Θεοῦ ἢ ἰδεῖν ἢ παθεῖν· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „Ὁ ἐν ἀρχῇ προκοπῆς τυγχάνων, οὕτως ἐστὶν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· ἢ οὕτω εἶδε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ· διὸ ἐπιεύχεται αὐτῷ ὁ λόγος προκοπῆς, ἢ ἀξιοθῆναι τῆς τούτων θέας· ἐκ τούτου δὲ παρίσταται, ὡς τὸ τῆς ἀρετῆς τέλος ἐπὶ θεωρίαν λήγει.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Πολλοὶ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἐν ἀπαιδίᾳ διετέλεσαν· ἢ τότε μὲν, ταῦτα ἦν τὰ ἑπαθλα· νῦν δὲ, οὐρανὸς, ἢ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθὰ· εἶδὲ μὴ ἔσχατος παῖδας φοβούμενος τὸν Θεὸν, πόθεν οἶσθα, εἰμὴ τῆς εὐπραγίας ταύτης ἕτερα μείζονα δέδωκεν· οὐ γὰρ ἐνὶ τρόπῳ πάντας εὐεργετῇ· ἀλλὰ διαφόρως, πλούσιος ὢν· πᾶσαι παῖδας ἐσχηκότες, τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐμακάρισαν· διὰ γὰρ τοῦτο τοιαύτην ἐκελευσθεῖς εὐχασθαι εὐχὴν, ἐν ᾗ μόνον ἐν αἵτημα αἰσθητὸν αἰτεῖς, ἢ πλέον οὐ· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα περὶ οὐρανῶν, ἢ τῆς ἐκεῖ βασιλείας· περὶ ἀκριβοῦς πολιτείας, ἢ τῆς τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἡμῖν λέγεται· ὑπὲρ δὲ αἰσθητῶν, γὰρ πρὸς ἑτέραν λοιπὸν καλούμεθα πατρίδα, ἢ πρὸς μείζονα μετεταξάμεθα ζωὴν· ἢ τὰς αἰτήσεις καταλλήλους ἐκείνῃ δεῖ ποιεῖσθαι· ταῦτα δὲ (τὰ αἰσθητὰ ἀγαθὰ) καὶ ἐπιπρὴν, μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας διακροῦσθαι, Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ φησιν· „Ὅτι δὲ, οὐδὲ πάλαι, ἐν τοῖς αἰσθητοῖς οἶδε τῶν ἀγαθῶν τὴν κτήσιν, ὁ Ἰσραὴλ ἐδίδαζε λέγων· „Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι ζῶλον ζῆρὸν ἐγὼ εἶμι· ὅτι τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνοῦχοις· δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου ἢ ἐν τῇ τειχί μου τόπον ὀνομαζόμενον, καὶ τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων. (Ἠσ. νς'. 3.)

Τούτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ
 ρκθ Ψαλμοῦ. Ἰσραὴλ δέ, δέν εἶναι μόνον ὁ παλαι-
 ὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων. ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς τῶν Χρι-
 στιανῶν· καθὼς πολλάκις εἶπομεν. ἀνίσως δὲ καὶ δι-
 κόπη ἐντῷ μετοξὺ καὶ ἔλειπεν ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη καὶ
 ἀπὸ τὸν νέον Ἰσραὴλ· ἀλλὰ τῆς ἐλλείψεως ταύτης αἰ-
 τίαι εἶναι οἱ Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀμέλειάν τους
 φαίνονται ἀνάξιοι τῆς τοιαύτης εἰρήνης τοῦ Θεοῦ.
 διότι, οὔτε ὅταν ὁ Θεὸς φεβρίζῃ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ
 πρέπει νὰ ἀπογίνωσκώμεθα, ἀλλὰ διὰ μετανοίας πρέ-
 πει νὰ διωσχεδάζωμεν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ
 οἱ Νινευῖται. οὔτε πόλιν ὅταν ὑπόσχεται νὰ μᾶς δώ-
 σῃ ἀγαθὰ πρέπει νὰ ἀμελῶμεν· ἀλλὰ μὲ τὴν περισ-

σότεραν ἐπιμέλειαν καὶ διόρθωσιν τῆς ζωῆς μας,
 πρέπει νὰ τράβιζώμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας τὰ ἀγα-
 θὰ, ὅπου ὑπέσχεθη. διότι καὶ εἰς τὸν Ἰουδαν ὁ
 Θεὸς ὑπέσχεθη, ὅτι νὰ καθίσῃ ἐπὶ θρόνου καὶ αὐ-
 τὸς μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καθαρὸς μαθητὰς καὶ Ἀ-
 ποστόλους, καὶ νὰ κρίνῃ τὰς δώδεκα φυλάς. ὡς
 γὰρ, φησι, καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνων, κρίνον-
 τες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. (Ματθ. ιθ.
 28.) ἀλλ' ἔμως αὐτὸς γενόμενος ὕπερον φιλάργυρος
 καὶ προδότης, ἐμπόδισεν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ,
 μὲ τὸ νὰ ἔκαμε τὸν ἑαυτοῦ του ἐκείνης ἀνάξιον,
 καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΗ'.

Ὡδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεο-
 „ τῆτός μου.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς λέγεται ἐκ προσώ-
 που τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἐπολεμήτο πολυ-
 λαῖς φοραῖς ἀπὸ τα πλησιόχωρα ἔθνη τῆς Ἱερουσα-
 λὴμ, τα ἐποῖα ἀπὸ τὸν φθόνοντους, ἐμπόδιζαν τὴν
 οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ. νωότητα
 δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπεύχεται τῷ Ἰσραὴλ εἰρήνην· ἀληθὴς δὲ εἰρήνη, ἡ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ σαρκικός
 Ἰσραὴλ ἐκείνης ἐκπεσὼν, ἔ τῆς ἄλλης ἐξέρηται. ἔ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐν κρυπτῷ· οὐ
 δ' ἐπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ· σημαίνει γὰρ ὁ Ἰσραὴλ, οὐκ ἔθνη οὐδὲ γένους προσηγορίαν,
 ἀλλὰ φιλοθέου τρόπου κατόρθωσιν· ὥσπερ ἔ Ιατρὸν, οὐ τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἐπιστήμη συνίστησι· προσδίδει δὲ ὁ Χρυ-
 σορρήμων· „ Τὴ γὰρ ὄφελος αὐτοῖς τῶν ἄλλων, εἰρήνης οὐκ οὐσης; τὸ τοίνυν κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τῶν τότε,
 ἔ τὴν ἀσφάλειαν, αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται, τὴν εἰρήνην· ἔ ταύτην δινεκεῖ. Κατὰ δὲ τὸν Στιθατὴν· „ Ὁ ἐξ
 ἁκρας καθαρότητος ὄρων τὸν Θεὸν νοῦς· τοῦτο γὰρ σημαίνει ὁ Ἰσραὴλ· αὐτίκα πρῶτος ἦδη φερόμενος, ἔ ἐν μετο-
 χῇ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῆς τε πρακτικῆς φιλοσοφίας, ἔ τῆς φν-
 σικῆς θεωρίας· εἰσδύων εἰς τὰ βάθη τῆς θεολογίας διὰ τοῦ Πνεύματος, ἔ ἀναπαυόμενος ἐν Θεῷ.

δὲ ἐνομαζαί τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐγύριζεν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ἀνίσως δὲ τὸ ῥητὸν νοήσης διὰ τὸν νοπτόν πολεμὸν τῶν Δαϊμόνων, νεώτητα θέλεις νοήσεις τὴν νέαν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου. ἅπειδ' ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικίαν εὐθὺς μᾶς πολεμοῦν οἱ Δαίμονες. μακάριος δὲ ὁ δυνάμενος εἰπεῖν, „Ὁ-
τι οὐκ ἠδυνήθησαν κατ' ἐμοῦ.

„Εἰπάτω θ' Ἰσραὴλ.

2 : „Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου.

Ἀφ' οὗ εἶπον ἡωτέρω οἱ γεροντότεροι Ἰβραῖοι τὸ, πλεονάκις ἐπολέμησαν με ἐκ νεότητός μου. λέγουσι τώρα ἐδῶ καὶ εἰς τοῖς ἄλλους τοὺς νεώτερους, νὰ εἰποῦν καὶ αὐτοὶ τὸν αὐτὸν λόγον. διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι κοινῶς, ἀπὸ ποίους κινδύνους ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος.

„Καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπολέμησαν, λέγει, ἡμᾶς τὰ πλησιόχωρα ἔθνη. ἀλλ' ἔμεις δὲν ἠδυνήθησαν εἰς ἡμᾶς : ἦτοι δὲν μᾶς ἐνίκησαν τελείως. διὰτὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐσυγχώρησε νὰ κατορθώσουν τοῦτο, ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ μὲ σκοπὸν τοιοῦτον, συνεχέστερον μᾶς ἐπολέμουν, σπουδάζοντες νὰ μᾶς ἀφανίσουν μὲ τελειότητα. (1)

3 : „Ἐπὶ τὸν νοπτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἄμωρται οἱ ἑμακρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Οἱ ἄσεβεις, λέγει, καὶ πονηροὶ ἔθνη, οἱ πλησιόχωροί τῆς Ἱερουσαλήμ, κατεσκευάζον καὶ ἐπάνω εἰς τὴν πλάτην μου : ἦτοι ἔχ' ἴκοντο ἐμπροσθεν καὶ φανερά κατεσκευάζον τὰ κακά. ἀλλὰ καὶ ὀπισθεν καὶ κρυφά. ἢ καὶ ἐκατεσκευάζον τὰ κακά κοντά μας εὐεπτόμενοι, καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μας κατοξέοντες, καὶ εἰς μακρὸν χρόνον πολεμοῦντες. (2)

4 : „Κύριος δίκαιος.

Ὁν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον. „Ἀληθέστερον μὲν τοι ταῦτα τῇ νῆφ' ἀρμόττει λαῶ, πολλὰς μὲν δεξαμένης προσβολὰς πολεμίων, πάντων δὲ περιγενεμένη· κατὰ γὰρ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ. „Τὸ πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, φησὶν ὁ Δαβὶδ, ἡ τὰς συχὰς τῆς Ἐκκλησίας ἐσσημέναις ἐπαναστάσεσι προαγεσῶν, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀήττητον προθεσπίζων· ἐπάγει γὰρ· ἡ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· τοῦτο δὲ, τῇ μὲν σαρκικῇ Ἰσραὴλ, οὐκ ἂν ἀρμόσει ποτε· ὅν Αἰγύπτιοι κατεδούλωσαν· ἀλλόφυλοι πολέμους κατηγωνίσαντο, ἡ Βαβυλώνιοι, ἡ Μακεδόνας, ἡ Ῥωμαῖοι τὸ τελευταῖον· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ὅπως ὄντων Θεὸν, ὁ ἰεὺς, φημι, λαὸς τῶν Χριστιανῶν, οὗ τύπος ὁ Ἰακώβ, εἰκότως ἂν εἴποι· πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου· ἡ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· εὐθὺς γὰρ αὐτῷ παρὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, μυσίων πολεμῶν ἐπανετίσαν φάλαγγες· ἡ προσέβαλεν μὲν, οὐκ ἐνίκησαν δὲ· ἀλλὰ τοῦ μὲν, τὸ ἄλμα ἔδειξαν, τὴν δὲ ἐκτίαν ἀσθένειαν ἠλεγξαν. ὅθεν εἶπε ἡ ὁ Βασιλεὺς· „Ὅσπερ γὰρ οἱ τῇ προσθήκῃ τῆς βλῆς τῆς κτισμένης ἐπὶ τὸ μέγιστον αἰροῦσι τὴν φλόγα· οὕτως οἱ οἱ καθελεῖν τὴν Ἐκκλησίαν ἀπουδάλλοντες διὰ τῶν διωγμῶν, εἰς μέγιστον αὐτὴν δοξῆς προήγογεν ἡ δυνάμις.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον. „Ἐπὶ τὸν νοπτόν μου : τουτέστιν αὐτὴν τὴν δυνάμιν μου συνδράσκει ἐπιχειροῦν· σύμβολον γὰρ δυνάμεως ὁ νοπτός. ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶν· „Ὅτι ὁ λόγος οὗτος δικαίος τὰς μαρτίαις ἡ τὰς αἰκίας τὰς τοῖς νικηφόροις Μάρτυσιν ἐπεγεχθείσας ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν· ἀνταγωνιστὰς δὲ οὕτω ποιεῖται κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ. „Καύχημα οὐ μικρὸν τῶν δικαίων, τὸ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου πολεμεῖσθαι· τῶν φάτων τοῦτο οὐκ ἔχοντων· εἰσι γὰρ αὐτοῦ φίλοι ἡ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· τὸ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· μόνος ἱερεὺς, ὁ ἱερούσιον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου λαβὼν, πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δυνάμιν τοῦ ἐχθροῦ· εὖ δὲ τὸ, ἐπὶ τὸν νοπτόν μου ἐτέκταινον· οὐ γὰρ τολμῶσιν οἱ Δαίμονες κατὰ πρόσωπον ἰσάσθαι τὴν δυνάμιν, ἢ ἐξ ἐναντίας μάχεσθαι· ἀλλὰ λεληθότως περιφέρονται ἐπιβουλεύειν· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθέν ἐτέκταινον οἱ ἄμωρται, ἔβλαψαν ἂν τὴν καρδίαν καίριος, λογισμοῖς πανί-

Ὀντως, λέγει, ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος. διὰ-
τι ἡμᾶς μὲν τοὺς Ἑβραίους ἐπαρχώρησε νὰ πᾶ-
σχωμεν, διὰ νὰ διορθωθῶμεν καὶ νὰ γένωμεν σωφο-
νέστεροι. τοὺς δὲ ἐχθροὺς μας ἐτιμώρησε, διὰ-
τι ἀδίκως καὶ φθονερῶς ἐσηκώθησαν κατ' ἐπ' αὐ-
τῶν.

„ Συνέκοψεν αὐχένας ἀμαρτωλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀπέκοψε τὴν ὑψαυχε-
νίαν καὶ ὑπερηφάνειαν τῶν πονηρῶν ἐχθρῶν, ὅπου
μᾶς ἐπολέμουν. καὶ ἐσήλωσαν ἀπὸ τὸ μέ-
σον τὴν ἐπαρσίαν τοὺς. μετὰ τὴν νὰ ἐδείξεν ἡμᾶς
διὰ τῆς βοήθειας του, δυνατωτέρους ἀπὸ ἐκείνους.
(1)

5: „ Αἰσχυρῆταισαν καὶ ἀποστραφῆται-
σαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦν-
τες Σιών.

Τὸ αἰσχυρῆταισαν καὶ ἀποστραφῆταισαν ἢ
ἢ νοεῖται εὐκτικῶς, ἀντὶ τοῦ αἰσχυρῆταισαν καὶ ἀ-
ποστραφῆταισαν ἤτοι ἄμποτε νὰ κατατρυφῶν καὶ
νὰ μισηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου μι-
σοῦν τὴν Σιών. ἢ προφητικῶς λέγονται ταῦτα,
ἀντὶ τοῦ θέλουν αἰσχυρῆταισαν οἱ τοιοῦτοι. ἀρμολο-
γεῖ δὲ νὰ νοοῦνται καὶ νὰ λέγωνται τὰ λόγια ταῦτα καὶ
διὰ τὴν νέαν Σιών: ἤτοι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χρι-
στιανῶν. (2)

6: „ Γεννηθήτωσαν ὡσεὶ χορτοὶ δωματίων

Ἄμποτε, λέγει, νὰ γένουν οἱ μισοῦντες
τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅχι ὡς χορτάρια ἀ-
πλῶς, ἀλλὰ ὡς χορτάρια, ὅπου φυτρῶναι ἐπάνω
εἰς τὰ δώματα. τὸ χορτάρια γὰρ τῶν δωματίων πλε-
ον εὐκολώτερα μαρχνύεται, καὶ πλέον ὀγληγορώ-
τερα ξηραίνεται καὶ φθείρεται. μετὰ τὴν νὰ μὴν ἔ-
χη ῥίζαν βλαστῶν εἰς τὴν γῆν. ἄμποτε λοιπὸν
λέγει, νὰ γένουν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐκα-
λεσύντριπτοι, ταχυθάνατοι, καὶ ἄκαρποι, ὡς τὸ
τὸ

πονηροὶς αὐτὴν βάλλοντες. ἢ τὴν ὕψιν θεαμάτων ὀλεθρίων πληροῦντες. ἢ τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις διὰ τῶν οἰκείων
αὐτῶν αἰσθητῶν. ἔχει δὲ τοὺς ὀπίσω, ὁ τῶν ὀπίσθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ἢ
ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ πορευόμενος. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς. „ Μακρύνουσι τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, οἱ σει-
σῆς δίκην τὰ ἀμαρτήματα πλέκοντες, ἢ προσιδέντες ἀμαρτίας ἐφ' ἀμαρτίας. οὗς ἢ ταλανίζων Ἡσαΐας φησιν.
„ Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ. ἢ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀδικίας αὐτῶν.
λέγει ἢ ὁ Ὀριγένης. „ Ὅσα δὲ τις μακρύνει τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ, τοσούτῳ μακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.
(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος. „ Συγκόπτει μὲν τοὶ τὸν αὐχένα, ὃν οὐχ ὑποβάλλουσιν οἱ ἀπειθεῖς τῷ χρυσῷ ζυγῷ,
ὁ δίκαιος Κύριος χρυσῇ προθέσει τοῦτο ποιεῖ. ὅπως ἀποβαλόντες τὴν πρὸς τὰ φαῦλα εὐνοίαν ἢ ἰσχὺν, ὑποταγῶσι
τῷ Κυρίῳ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Τοὺς αὐχένας, βρόχους ὁ Ἀκύλας ἢ Σύμμαχος ἡρμήνευσαν. ὁ δὲ Θεο-
δοσίω κλοιοὺς. πάντα δὲ ἀληθῆ. ἢ γὰρ, οὗς κατεσκεύασαν τοῖς ἀγίοις βρόχους, κατέκοψεν ὁ τούτων Θεός, καὶ
τοὺς περιταθέντας αὐτοῖς κλοιοὺς συνέτριψε, ἢ αὐτοὺς τῶν ἀμαρτωλῶν τοὺς αὐχένας συνέκοψεν.
(2) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόστομῳ ἕτερός φησιν. „ Ἀνατραπήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω: τοῦτέστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
διαμάρτοιεν τῶν πονηρῶν ἐγχειρημάτων, ἢ τράποντο εἰς φυγὴν οἱ τῇ Σιών πολεμοῦντες. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει.
„ Ὡς περὶ Ἱερουσαλὴμ, οὐχ οἱ λίθοι ἢ τὰ οἰκοδομήματα, οὐδὲ τὸ ἔδαφος αὐτὸ τυγχάνει. ἀλλὰ τὸ τοῖόνδε τῆς
θεοσεβείας πολίτευμα. οὗτω ἢ ἡ Σιών. ἢ μὲν οὖν Ἱερουσαλὴμ ὁρασίς ἐιρήνης ἡρμηνεύεται. ἢ δὲ Σιών, σκοπευ-
τήριον. ἢ ἡ μὲν, τὴν ἐν ἡμέτῃ καταστολήν, ἢ τὸν εὐσεβῆ ἢ εἰρηναῖον τρόπον παρίσθιν. ἢ δὲ, τὸν διαβεβηκό-
τα, ἢ τὰ ἐπέκεινα τῶν ὁραμένων σκοπεῖντα. ὁποῖος ἦν ὁ λέγων. „ Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ
τὰ μὴ βλεπόμενα. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Τοῦτο γέγονε ἢ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. ἀρχομένης γὰρ αὐτῆς
φύεσθαι, συνεχῶς ἐπετίθεντο πάντες, παρὰ μὲν τῇ ἀρχῇ, βασιλεῖς ἢ δῆμοι ἢ τύραννοι. μετὰ δὲ ταῦτα
τῶν αἰρέσεων αἱ ἐπιβουλαί. ἢ πολλοὺς πανταχόθεν ὁ πόλεμος ἢ ποικίλος ἀνέβριπτετο. ἀλλ' ὁμῶς οὐδὲν ἴσχυσεν.
ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν πολεμίων, ἐλύθη. τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνθεῖ.

τὸ εἰρημένον χορτάρι . ἀκολουθῶς δὲ λέγει ὁ Δαβίδ , καὶ ὅσα ἄλλα ἀκολουθοῦν εἰς τὸ χορτάρι τῶν δωματίων , ἐπιμένοντας εἰς τὴν παρομοίωσιν ταύτην .

„ Ὅς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράν-
„ θη .

Τὸ χορτάρι , λέγει , τῶν δωματίων , πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ του , ξηραίνεται . μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ βῆθος , καὶ ἱμάδα . διότι τὰ ἄλλα χορτάρια τῆς γῆς , ἀφ’ οὗ κάρουν καρπὸν , τότε ξηραίνονται . καὶ ἐξὶ θερίζονται , ἢ κόπτονται ἀπὸ τοῦς γεωργούς . μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὴν ῥίζαν βεθέως εἰς τὴν γῆν ἐρριζωμένην . καὶ ἀκολουθῶς διατὶ τραβῶσιν ἑκάσταν ἱμάδα καὶ ὑγρασίαν .

7 : „ Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
„ ὁ θερίζων . καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ
„ ὁ τὰ θράγματα συλλέγων .

Ἦτοι , τὸ χορτάρι , λέγει , τῶν δωματίων , τεινὸς δὲν ἐθέρισε , γεμῶσας ἀπὸ αὐτὸ τὸ χεῖρι του . καθὼς εἶναι συνηθία νὰ γίνεσθαι , ὅταν θερίζεται τὸ ἄλλο χορτάρι τῆς γῆς . διατὶ αὐτὸ πρὸ τοῦ νὰ θερισθῇ , ἐξηράνθη καὶ διεφθάρη . ἀλλ’ οὔτε ἐγέμωσα τὴν ἀγκάλην του ὁ θεριστής , ἀπὸ τὰ χερόβουλα τοῦ χορταρίου , ἀφ’ οὗ αὐτὸ θερισθῇ ὥριμον καὶ γεμάτον πὸ καρπὸν . (1)

8 : „ Καὶ οὐκ εἶπαν οἱ παράγοντες · εὐ-
„ λογία Κυρίου ἐφ’ ὑμᾶς · εὐλογηκα-
„ μεν ὑμᾶς ἐν ἐνόματι Κυρίου .

Εἰς τὸ χορτάρι , λέγει , τῶν δωματίων δὲν λέγουσιν οἱ ὁδοιπόροι τὴν εὐλογίαν ἐκείνην καὶ τὸν χαριτισμὸν , ὅπου συνειθίζουσιν νὰ λέγουν , ὅταν περνοῦν ἀπὸ τὰ καρποφόρα χωράφια , καὶ βλέπουν τοὺς θεριστὰς νὰ θερίζουν . τί δὲ συνειθίζουσιν νὰ λέγουν εἰς αὐτούς ; ὅς εἶναι εὐλογία καὶ χάρις τοῦ Κυρίου εἰς ὑμᾶς , θεριστὰδες . ἡμεῖς σᾶς εὐλογήσαμεν καὶ σᾶς ἐχαριτίσαμεν μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου , ἐπικαλούμενοι αὐτὸ , διὰ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ θέρος σας . (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει . „ Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν δακτύλου αὐτοῦ . εἶπε δὲ ὁ Ὁριγένης . „ Ἡ διδασκαλία τῶν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐπαιρομένων , δωματίων χόρτος ἐστὶ , ξηραίνόμενος πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι . μήτε πλήρεις ποίωσιν τὰς χεῖρας ἐν πράξεσιν ἀγαθαῖς , μήτε τὸν κόλπον ἐν γνώσει .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Οἱ τὰ κοινὰ θεάμενοι λήϊα , θαυμάζουν εὐδοχίαν τὴν γεωργῶν ἐπιμέλειαν , καὶ εὐλογοῦσι παριόντες τοὺς τὰ τοιαῦτα θερίζοντας . τοῖς δὲ τῶν δωματίων τὸν χόρτον συλλέγουσιν , οὐδεὶς τοιοῦτον οὐδὲν ἐπιφθέγγετο πώποτε .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΘ'.

„Ωδή τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „Εκ βαθύων ἐκέκραξά σοι Κύριε.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Προφήτης Δαβὶδ, διηγούμενος μὲ ποῖον τρόπον, καὶ μὲ ποίαν θερμότητα προσήχετο, ὅταν εἶχε πειρασμούς, καὶ ποῖα λόγια ἔλεγε προσευχόμενος. διδάσκει δὲ καὶ τοὺς Ἑβραίους, ὅπου ἐγύρισαν ἀπὸ τῶν βαβυλωνίων εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, νὰ μιμοῦνται αὐτὸν, ὅταν ἀκολουθήσουν εἰς αὐτοὺς πειρασμοί. καὶ νὰ ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεόν. (1) ἐγὼ, λέγει, ἐρώναξα εἰς ἑσένα Κύριε, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου, καὶ ὅχι ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν χειλέων μου. διότι τὸ νὰ προσεύχηται τις ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας του, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς θερμότητος. τὸ δὲ νὰ

προσεύχηται μὲ μόνα τὰ χεῖλη καὶ τὴν γλῶσσαν, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς ψυχροτάτης. καὶ ἡ μὲν προσευχή, ὅπου γίνεται ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας, αὕτη ἀνυψεῖται τὰ κάτωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενα λόγια διὰ τοῦ ἐκδομένου λόγου, μὲ πόσον ἔργον καὶ δύναμιν· καὶ ξενοχωρεῖ καὶ ἀνατείνει πρὸς τὸν Θεόν, ἔλυν τὸν νοῦν τοῦ προσευχομένου. ἡ δὲ προσευχή, ὅπου γίνεται μὲ μόνα τὰ χεῖλη καὶ τὸ στόμα, ἀνυψεῖται εἰς τὸν Θεόν τὰ φιλά λόγια τῆς προσευχῆς, χωρὶς πόου καὶ δύναμιν, καὶ κινεῖται μόνα τὰ ἔξωθεν ὄργανα τῆς φωνῆς. κραυγὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν μεγάλην φωνὴν: δηλαδὴ ὅχι τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ κτύπημα τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, ἀλλὰ τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν τόνον τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας. (2)

2 : „Κύ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὁ πῶν δικαίων χορὴ ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ἱκεσίαν προσφέρει.

(2) Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καθὰπερ γὰρ δένδρον ἰσχυρὸν, ὃ κατὰ πολλοῦ τοῦ βάρους τῆς γῆς παραπέμπει τὴν ῥίζαν, πρὸς ἅπασαν πνευμάτων βίαν ἀνίσταται· τὸ δὲ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν κείμενον, μικρὰς προσπεσούσης αὐτῆς διασαλεύεται· οὕτω δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ αἱ μὲν κάτωθεν ἀνίσταται, ὃ πρὸς τὸ βάθος ἐφ' ἧς ὡρμέναι, καὶ μὲν πρὸς ἐλθῶσι λογισμοί, καὶ ἅπαντα ἢ τοῦ Διαβόλου παρατάξις, ἢ ἐκτενεῖς μενοῦσι καὶ ἀνένδοτοι, μὴ περιτρεπόμεναι· αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ σώματος καὶ τῶν χειλέων προΐουσαι, οὔτε πρὸς ὕψος ἀνατείνονται, οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβῆναι δύνανται, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τοῦ προσιόντος· τὸν γὰρ τοιοῦτον, καὶ κτύπος γένεται, περιέτρεφε· καὶ ὁ θυρῶς, ἀπὸ τῆς ἱκετηρίας· καὶ τὸ μὲν στόμα, ἢ χεῖ· ἢ δὲ καρδία, κενὴ, καὶ ἡ διάνοια, ἔρημος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Ἐν Παροιμίαις γράφεται· „Τὸς βαθεὺς λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνδρός· (Παρ. 1η'. 4.) καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· „Βάθος καρδίας ἀνδρός οὐχ εὐρήσετε· καὶ λόγους τῆς διανοίας αὐτοῦ οὐ λήψετε· (Ἰουδ. 14.)

2 : „ Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου ·
„ Γεννηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα
„ εἰς τὴν φωνὴν τῆς θεήσεώς μου .

„ Ἀκουσον , λέγει , Κύριε , τὴν ἀπόβαθους
καρδίας ἀναπεμφθεῖσαν φωνήν μου . καὶ ἡ ἀκουσικὴ
σου δύνομίς , ὥς προσέξῃ εἰς αὐτήν , ὡς εὐλογον ,
καὶ θερμὴν καὶ μὲ δύναμιν προφερομένην .
(1) .

3 : „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε
„ Κύριε, τίς ὑποστήσεται ;

„ Ἀνίσως , λέγει , ἐσύ Κύριε , ἐξετάσῃς καὶ
ἐρευνήσῃς ἀκριβῶς ὅλας τὰς ἀνομίας τῶν ἀνθρώπων ,
ποῖος ἀνθρώπος θέλει ὑποφέρει τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐρευ-
ναν ταύτην ; ὃ ποῖος θέλει εὐριθῶς αἰθῶος καὶ καθα-
ρὸς ; ἐβέλχια οὐδεὶς . λέγει γάρ ὁ Σολομών „ Τίς καυ-

χῆσεται ἀγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν ; ἢ τίς παρρησιάζ-
σεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν ; (Παρ . κ' . 9 .)
καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει „ Πάντες ἡμαρτον καὶ ὑπα-
ροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ (Ρωμ . γ . 23) καὶ πάλιν
„ Οὐδὲν ἑμαυτῷ συνοῖδα , ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δε-
δικαίωμαι . (α - Κορ . δ' . 4) ὁ δὲ διπλασιασμός
τοῦ Κυρίου Κύριε , εἶναι λόγος ἐκείνου , ἐποῦ θαυ-
μάζει τὴν πολλὴν φιλάνθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ
Θεοῦ . (2)

4 : „ Ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἴλασμός ἐστίν .

Τὸ ὅτι ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ , ὄντως , ὄντως ,
λέγει , καὶ ἀληθῶς κοντά εἰς ἐσένα Κύριε , εἶναι ὁ
κυρίως ἴλασμός , καὶ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος . διὰ τοῦτο
καὶ μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ φιλάνθρωπίαν ἐξετάζεις τὰς
ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων , καὶ ἔχει μὲ ἀκρίβειαν .
(3)

„ Ε .

14 .) ἢ ἡ Σαμαρεῖτις εἶπε . „ Τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ . ἢ ὁ Ἀπόστολος . „ Τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ
βάθη τοῦ Θεοῦ . ἐπεὶ δὲ οὖν τὸ βάθος (ὡς ἐπιτοπλεῖσιν) ἐν ἐπαίνῳ λαμβάνεται . διὰ τοῦτο ἢ ὁ Προφήτης
φισιν . „ Ἐκ βαθύων ἐκέκραξά σοι . ἢ ὁ Θεοδότης . „ Τῶν γὰρ μόνοις κεχρημένων τοῖς χεῖλεσιν ἡ θεία κα-
τηγορεῖ Γραφή . ἢ νῦν μὲν φισιν ὁ Προφήτης Ἱερεμίας πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν . „ Ἐγγύς εἶ σὺ τοῦ σώματος
αὐτῶν , πόρῳ δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν . νῦν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου κατηγορεῖ λέγων . „ Οὐ-
τος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ , τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρῳ ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ . οἱ δὲ νῦν ἰκετεύοντες , ἀπὸ βά-
θους τὴν ἰκετείαν ἀναπέμπουσιν .

(1) Δύω ἐντεῦθεν μανθάνομεν , λέγει ὁ Χρυσόστομος , ὅτι ἀπλῶς οὐκ ἔστι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν , ἐὰν μὴ τὰ
παρ' ἡμῶν ὑπάρξῃ . διὸ καὶ πρότερόν φισιν . „ Ἐκ βαθύων ἐκέκραξα , ἢ τότε ἐπάγει . εἰσάκουσον . ἢ εἰτα , ὅτι
εὐχὴ ἐκτεταμένη καὶ δακρύων κατανύξεως γέμοισα , πολλὴν ἔχει δύναμιν πρὸς τὸ πείσαι τὸν Θεὸν ἐπινεῦσαι τοῖς
λεγομένοις . ἢ γὰρ ὡς περ μέγα τι κατωρθώκως οὕτω φισι . Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου . ὁ δὲ Θεοδότης .
τὴν ἀκουσικὴν ἐνέργειαν , ἢ ὀπτικὴν προσηγόρευσεν εἰπών . „ Ὡς προσέχοντα . ἡμῶν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τὴν ὀ-
πτικὴν ἔχουσι δύναμιν . τὰ δὲ ὦτα τὴν ἀκουσικὴν ἐνέργειαν ἐπισείθῃ . ὁ δὲ Θεὸς , ἢ ἀκούει . ταύτην ἢ βλέπει .
ἢ ἢ βλέπει ταύτην ἢ ἀκούει . τῆρε γὰρ , ὅπως εἴρηται . ὦτα προσέχοντα , ὡς τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ
ἀκουσικῆς οὔσης καὶ ὀρατικῆς .

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν οὐδένα μετὰ ἀκριβείας παρέχοντα τῶν πραγμάτων
τὰς εὐδύνas , τυχεῖν ἑλέους καὶ φιλάνθρωπίας ποτέ . ἢ ὁ Θεοδότης . „ Ἐὰν γὰρ δικαίως τὰ τῆς δικαιοσύνης κα-
τάσχῃς ζυγὰ , τίς ἱκανὸς τὴν ὑπὸ ταύτης ἐκφερομένην ψῆφον ὑπενευκεῖν ; ἀνάγκη γὰρ πάντας ἰσομεῖναι τὸν ἡ-
λεθρον .

(3) „ Τούτῃσιν οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατορθώμασι , (λέγει ὁ Χρυσόστομος Ἅγιος) ἀλλ' ἐν τῇ ἀγαθότητι , φη-
σι , τῇ σὴ ἐστὶ τὸ διαφυγεῖν τὴν κόλασιν . τοῦτο καὶ διὰ τοῦ Προφήτου δηλῶς ἔλεγεν . „ Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείψων
τὰς ἀνομίας σου . (Ἡσ . μγ' . 25 .) ταυτέστι . τοῦτο ἐμὸν ἐστὶ . τῆς ἐμῆς ἀγαθότητος . τῆς ἐμῆς φιλάνθρωπεί-
ας . ὡς γὰρ γε σὺ , οὐκ ἀρκεῖ ποτὶ πρὸς ἐλευθερίαν τιμωρίας . ἀν μὴ τὰ τῆς ἐμῆς προσεδῇ φιλάνθρωπίας . λέγει
δὲ

„Ενεκεν τοῦ ὀνόματός σου .
5 : „Τπέμεινά σε Κύριε .

Ἐγώ , λέγει , σὲ ἐπρόσμενα νὰ μοὶ βοη-
θήσῃς Κύριε , ὅχι διὰ τὰς ἐδικὰς μου ἀρετὰς καὶ κα-
τορθώματα . οὐ γὰρ ἔχω τοιαῦτα , με τὸ νὰ εἶμαι
ἀμαρτωλός . ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά σου : ἦτοι διὰ νὰ μὴ
ἀτιμασθῇ τὸ ἅγιον ὄνομά σου ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου ,
οἵτινες ἔχουν νὰ λέγουν , ὅτι δὲν ἔχεις δύναμιν νὰ σώζῃς
τὸν λαόν σου . λέγει γὰρ καὶ διὰ Ἰεζεκιήλ . οὐχ ὑ-
μῖν ἐγὼ ποιῶ οἶκον Ἰσραὴλ . ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά σου
τὸ ἅγιον (Ἰεζ . λς' . 22 .) καὶ ἀλλαχοῦ . „Καὶ
ἐποίησα , ὅπως τὸ ὄνομά μου τὸ παράπαν μὴ βεβηλω-
θῇ ἐνώπιον τῶν Ἑθνῶν . (Ἰεζ . κ . 9) (1 .)

„Τπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λό-
γον σου .

Ἡ ψυχὴ μου , λέγει , Κύριε , ἤλπισεν εἰς
τὴν ὑπόσχεσιν , ὅπου ἔδωκες πρὸς τοὺς Πατριάρχας
καὶ προγόνους ἡμῶν : δηλαδὴ , ὅτι θέλομεν κληρο-
νομήσομεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας . καὶ ὅτι ἀνίσως
σου ἀκούσωμεν , θέλομεν φάγομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς . „
Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου , τὰ ἀγαθὰ τῆς
γῆς φάγεσθε (Ἠσ . α' . 11 .) ἢ καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν
σου ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου , τὴν ὁποίαν ἐποίησας : ὅ-
τι δηλαδὴ θέλεις σώσεις ἐκείνους , ὅπου εὐαρεστοῦν
εἰς ἐσβία , καὶ μετανοοῦν διὰ τὰς ἀμαρτίας . των .
(2 .)

6 : „Ἠλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύ-
ριον .

Εἰς τὸν Κύριον μόνον , λέγει , ἤλπισεν ἡ
ψυχὴ μου , καὶ ἔχει εἰς καὶνένα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ Κό-
σμου τούτου .

„Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός .
„ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας .

7 : „Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον .

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς , λέγει , ἄς ἐλπίσῃ
εἰς τὸν Κύριον , ὁ ὁποῖος μόνος δύναται νὰ λυτρώ-
νῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον . φυλακὰς δὲ ὠνόμα-
ζον οἱ παλαιοὶ τὰ μέρη τῆς νυκτός . διότι εἰς τέσ-
σαρα μέρη , ἡ φυλακὰς ἐμοίραζον τὴν νύκτα οἱ εβρα-
τιῶται , οἱ φυλάττοντες βάρδιαν ἐν τοῖς εἰρητεύμα-
σι * καθὲς δὲ μέρος καὶ φυλακὴ , περιεῖχε τρεῖς ὥρας .
ἔθεν ἀκολουθῶς τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός : ἦτοι
τὸ ὀρθρινόν καὶ πρὸς τὸ ξημέρωμα ἐν , ὠνόμαζον
φυλακὴν πρωΐας . καθότι ἡ φυλακὴ αὕτη ἐμῆνυνε ,
ὅτι κοντὰ εἶναι τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας , συμβουλευεῖ
λοιπὸν ὁ Προφήτης ἔλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν , νὰ
ἐλπίσῃ εἰς μόνον τὸν Κύριον ὅλην τοὺς τὴν ζωὴν ,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον . ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ ἡμερο-
νυκτίου ἐφανερώσεν ὅλην τὴν ζωὴν , ἀρχίσας γὰρ ἀπὸ
τὴν φυλακὴν τῆς πρωΐας , καὶ ἐλθὼν ἕως εἰς τὴν νύ-
κτα * ἔπειτα πάλιν καταντήσας εἰς τὴν αὐτὴν φυ-
λακὴν τῆς πρωΐας , ἐμικλήθη τὴν κυκλωφορικὴν
τοῦ ἡμερονυκτίου περίοδον , ἀπὸ πρωΐας ἀρχομένην
νὴν

δὲ ἔστι ὁ Ὀριγένης * „Ὁ παρὰ τῷ Κυρίῳ ἱλασμός τῶν ἀνομιῶν , ὁ Χριστὸς ἐστίν . αὐτὸς γὰρ ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν
ἀμαρτιῶν ἡμῶν . (Α' . Ἰωάν . β' . 2 .)

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὀριγένης * „Ἡ διὰ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ὑπομονὴ , κρείττων τῆς δι' ἄλλο τι . ἢ ἡ εἰς τὸν λό-
γον τοῦ Κυρίου ἐλπίζουσα ψυχὴ , ἐπαινετῶς ὑπομένει .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος * „Ἐπὶ τῷ λόγῳ σου χερσὶς ἔχω τὰς ἐλπίδας . ποῖος λόγος ; τῷ τῆς φιλανθρωπί-
ας . αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων * „Ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς . οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδὸς μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑ-
μῶν , ἢ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου . ἢ ὁ Θεοδότης * „Λόγον ἐνταῦθα τὴν ἀγαθὴν ὑπόσχεσιν
κέκληκε . φιλανθρωπίαν δὲ , τοῖς μετανοοῦσιν ὑπέσχετο .

νην, καὶ πάλιν εἰς πρώτην τελειώνουσιν .
(1)

8 : „ Καὶ αὐτός λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ
„ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ .

„ Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ
„ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις .

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει λυτρώσει τὸν Ἰσρα-
ηλιτικὸν λαὸν ἀπὸ ὅλας του τὰς ἀνομίας . ὅταν καὶ
αὐτὸς μετανοῇ δι' αὐτάς, καὶ εὐχαρῇ τῷ Θεῷ, καὶ
κατὰ νόμους πολιτεύεται . ἀρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦ-
το, καὶ ὅλος ὁ Ψαλμὸς, καὶ εἰς τὸν νέον Ἰ-
σραὴλ : τὸν λαὸν δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν .
(3)

Εἰς τὸν Κύριον, λέγει, εὐρίσκεται τὸ ἄ-
λθινον, καὶ ὀφλίωρον, καὶ δυνατόν, καὶ ἀσφα-
λέστατον ἔλεος, τὸ ὅποιον δίδεται εἰς τοὺς ἀξίους
ὄντας τοῦ τοιοῦτου ἐλέους . (2)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος : „ Ἀντὶ τοῦ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας φυλακὴ γὰρ πράξα ἔστιν ἡ τελευταία ὥρα τῆς
νυκτός : οἱ γὰρ τελευταῖοι φύλακες μέχρις ἐκείνου φυλάττουσι τοῦ καιροῦ . ἢ ὁ Χρυσόφρων . „ Πάντα τὸν βί-
ον, φησιν, ἐλπιδάτω : τούτῃ νύκτι ἢ ἡμέραν . οὐδὲν γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἴσον τοῦ διὰ πάντος ὄραν, (πρὸς
Θεὸν) ἢ τῆς ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι ἐκείνης . καὶ μυρία προσπίπτει τὰ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλλοντα : τοῦτο τεί-
χος ἀβραγῆς . τοῦτο ἀσφάλεια ἀχείρωτος . τοῦτο πύργος ἀμαχῆς . καὶ τὰ πράγματα τοῖνυν θάνατον ἀπειλῇ . καὶ
κίνδυνον ἢ πανωλεθρίαν, μὴ ἀποσῇς ἐλπίζων εἰς Θεόν, ἢ προσδοκῶν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν . λέγει δὲ ὁ Ὁρι-
γένης . „ Τοῦ ἀρχῆθεν καλῶς βιώσαντος ἡ ψυχὴ, ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον ἀπὸ φυλακῆς πρώτης . καὶ διαμένη ποιῶν
τὰ τοῦ ἐλπίζειν ἄξια ἕως τέλους, ἐλπίζει ἀπὸ φυλακῆς πρώτης μέχρι νυκτός, ὅτε οὐ δύναται ἐργάζεσθαι . εἰδὲ
μὴ διατελέσῃ, οὐκ ἠλπίσεν ἐπὶ Κύριον μέχρι νυκτός . τῶν ἀπὸ πρώτης οὖν ἡλικίας προτρέφόμενός τις εὐσεβεῖν,
λεγέτω . „ Ἀπὸ φυλακῆς πρώτης μέχρι νυκτός ἐλπιδάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον . ἢ ὁ Ἀνώνυμος . „ Προτρέ-
πων ἐκ νεότητος ἡμᾶς ἢ ἀρχῆθεν ἀθλεῖν, διὰ τοῦτο φησι, δεῖν ἀπὸ φυλακῆς πρώτης ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον .

(2) Τί ἐστιν, ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος ; ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος : τούτῃ πηγὴ ἢ θησαυρὸς ἐκεῖ φιλάνθρωπίας .
πηγάζων διηνεκῶς . ὅπου δὲ ἔλεος, ἢ λύτρωσις, ἢ οὐχ ἀπλῶς λύτρωσις, ἀλλὰ πολλή, ἐκεῖ ἢ φιλάνθρωπίας ἡ-
πειρον πέλαγος . καὶ τοῖνυν ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ὡμεν προδεδωμένοι, ἀναπίπτειν οὐ χρὴ, οὐδὲ ἀπαγορεύειν . ὅπου
γὰρ ἔλεος ἢ φιλάνθρωπία, οὐ γίνονται τῶν πεπλημμελημένων ἀκριβεῖς εὐθύναι . τοῦ δικάζοντος διὰ τὸν πολλὸν ἔλε-
ον, ἢ τὸ πρὸς φιλάνθρωπίαν ἐπιρρεπές, τὰ πολλὰ παρατρέχοντος : τοιοῦτον γὰρ ὁ Θεός, πρὸς τὸ ἐλεεῖν διηνεκῶς,
ἢ συγγνώμην δίδόναι ἐπιρρεπὴς ἢ πρόχειρος . ἢ ὁ Θεοδόριτος . „ Οὐκ ἀρκούνται οἱ δίκαιοι μόνον τῆς εἰς Θεὸν
ἐλπίδος ἔχειν τὸν πλοῦτον . ἀλλὰ ἢ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ τὴν ὁμοίαν κτῆσιν προτρέπουσι, ἢ τὰ ἐντεῦθεν φνό-
μενον δηλοῦσι κέρδος . φιλοκτῆριμον γὰρ ἢ φιλάνθρωπος ὁ Δεσπότης, ἢ τοῖς μεταμελομένοις παρέχει τὴν σω-
τηρίαν .

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος . „ Πρόφησιν ὁ λόγος ἔχει τὴν κατὰ τὸν Δεσπότην . αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἄμνος τοῦ Θε-
οῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου . οὕτω ἢ ὁ Θεὸς ἔφη Γαβριήλ . ἢ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν . αὐτὸς
γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑ'.

„Ὡς ἡ τῶν Ἀναβαθμῶν·

1 : „Κυρίε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδιά μου,
 „οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί
 „μοί μου·

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν, ἔγραψε μὲν ὁ
 Δαβὶδ διὰ τὸν ἑαυτὸν του. διηγείται γὰρ εἰς αὐτὸν
 ὁποῖαν ταπεινώσιν εἶχεν, ὅταν ᾔτον ἐλεύθερος ἀπὸ
 τοῦς πειρασμοῦς. διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν καὶ τὸν λα-
 ον τῶν Ἑβραίων, ὅπου ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκλαβί-
 αν τῆς Βαβυλώνας, νὰ ταπεινώσωνται καὶ αὐτοὶ πα-
 ρομοίως μὲ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ εἰς τὰ
 ἀδικάτου κατορθώματα καὶ ἀρετὰς, ἀλλὰ νὰ ἐλπί-

ζῇ εἰς τὸν Κύριον. Κυρίε, λέγει, δὲν ὑψώθη ἡ καρ-
 διά μου ἀπὸ τὴν οἰήσιν καὶ τὴν ἐπαρσιν. οὐδὲ ἐμε-
 τεωρίσθησαν καὶ ἐβλεπον εἰς τὰ ὑψηλά οἱ ὀφθαλμοί
 μου, ἀπὸ τὴν νόσον τῆς ὑπερηφανίας. (1) τί λοιπὸν;
 καυχᾶται ὁ Προφήτης μὲ τὰ λόγια ταῦτα; καὶ καυ-
 χᾶται, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διότι ὅταν τὸ κα-
 λῶσι ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη, πρέπει νὰ καυχᾶται
 τινος καὶ τὰ κατορθώματά του. ὅταν τὸ καύχημα
 γίνεται, ὅχι διὰ ἐπίδειξιν καὶ ὑψηλοφροσύνην, ἀλλὰ
 διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀχροχτῶν. καὶ διὰ νὰ τραβί-
 ξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν μίμησιν τῆς ἀρετῆς. (2)
 λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον, ὅτι δὲν ὑψώθη ἡ καρ-
 διά μου, καὶ ἔπειτα, ὅτι οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ
 ὀφθαλμοί μου, ἔδειξεν ἐκ τούτου, ὅτι πρῶτον ὑψώ-
 νεται καὶ ὑπερηφανεύεται ἡ καρδιά, καὶ ἔπειτα με-

τέτω·

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Τῆς αὐτῆς κακίας ἐστὶ τῷ ὑπερηφάνῳ, ὁ ὑψηλὸς καὶ μετέωρος, διαφέρων πρὸς
 αὐτὸν τῇ σχέσει μόνον· ὁ μὲν γὰρ, καθ' ἑτέραν τῇ ὑβρεὶ καὶ τῇ ὑπερηφανίᾳ χρῆται· ὁ δὲ, καὶ μόνος ὢν, ἑαυτὸν
 ὑπεραίρει καὶ μετεωρίζει τῇ ματαιότητι τοῦ νοῦ καὶ ἀνυψοῖ· καὶ ἵνα μοι νοήσῃς τὸν ἀκριβῆ μετέωρον, ἀνάμνησον σε-
 δευμάτων· πῶς εὐκόλως κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ νοῦ, ἐπέδραμες ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν· δυναστείας ἐκ δυναστειῶν· πλοῦ-
 τον περιβάλου· οἰκίας ὠκοδόμησας· χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν ἀπέθου· καὶ τὰ λοιπά· ὁ τοιοῦτος νοῦς ὑψηλὸς ἐστὶ καὶ με-
 τέωρος· οὐδαμοῦ ἐσθίεται· ἀμαρτία οὖν καὶ ὁ μετεωρισμός· καὶ ἀκούσον τοῦ Κυρίου λέγοντος· „Μὴ μετεωρίζε-
 σθε· (Λουκ. ιβ'. 29.) καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν τοῖς κατορθώμασιν ἀριθμεῖ, τὸ μὴ μετεωρισθῆναι, μὴ-
 δὲ ὑψωθῆναι·

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόφρων· „Ὁ πανταχοῦ τὸ καυχᾶσθαι κεκόλυται· ἀλλ' ἐστὶν ὅπου καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν·
 ὁ γὰρ ἐπὶ τῷ σαυρῷ μὴ καυχώμενος, πάντων ἐστὶν ἀφροειδέστατος· ὁ ἐπὶ τῇ πίστει μὴ καυχώμενος, πάντων ἐστὶν ἀ-
 θλιώτερος· διὸ ὁ Παῦλος λέγει· „Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· πῶς δὲ κακὸν τὸ καυχᾶσθαι; εἰν,
 ὡς Φρισαῖος, αὐτὸ ποιῶμεν·

τεωρίζονται οἱ ὀφθαλμοί : ἤτοι βλέπουν ὑψηλά καὶ μετέωρα . (1) .

συναναστροφὴν μὲ τοὺς ἔχοντας τὸ πάθος αὐτὸ . (2) .

„ Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις , οὐδὲ
„ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ .

2 : „ Εἰμὶ ἐταπεινοφρόνουν , ἀλλὰ ὕψω-
„ σα τὴν ψυχὴν μου , ὥς τὸ ἀπογεῖναι .
„ λακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
„ ὥς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου

Ἐγὼ , λέγει , Κύριε , δὲν ἐσυναναστροφὴν μὲ ἀνθρώπους , μεγαλιτέρους καὶ θαυμασιωτέρους ἀπὸ λόγου μου . οὐδὲ ἐπολιτευόμην με ἀνθρώπους , ὅπου ἦτον ἀνώτεροι τῆς ἐδίκῃς μου καταστάσεως , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . διατί ἐλογίζατο τὸν ἑαυτὸν μου , πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς ἐκείνων συναναστροφῆς . ἔξω μόνον ἀνίσως τινες ἀπὸ αὐτοῦς μὲ ἀνάγκασαν καὶ μὴ θέλοντα , νὰ τοὺς συναναστροφῶ . ἢ μεγάλους καὶ θαυμασίους ὀνομάζει , τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους , οἱ ὅποιοι νομίζουν εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς , ὅτι εἶναι τοιοῦτοι μεγάλοι καὶ θαυμαστοί : ἤτοι τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ὑψηλόφρονες . ὡσὰν νὰ λεγῇ . ἐγὼ ἔχῃ μόνον ἀπέφυγον τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας , ἀλλ' οὐδὲ ἐ-

Ἄλίσωσι , λέγει , ἐγὼ δὲν ἐταπεινοφρόνουν , καθὼς ταπεινοφρονεῖ κοντὰ εἰς τὴν μητέρα του τὸ νήπιον , ὅπου ἤδη ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ νὰ βυζάνη . ἀλλὰ ὕψωθηκα καὶ ὑπερηφανεύθηκα : ἔτι καθὼς ἐγὼ ὑπερηφανεύθηκα , νὰ ἀνταποδώσης . Κύριε , καὶ νὰ κόμης εἰς ἐμέ τὴν πρέπουσαν παιδεύειν τῆς ὑπερηφανίας μου . ἢ πολλὰ νὰ ἀνταποδώσης καὶ νὰ τιμωρήσης τὴν ψυχὴν μου . τοῦ ὡς , ἐπιτακτικῶς λαμβανομένου . (3)

3 : „ Ἐλ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει . „ Οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου , οὐδὲ ἡ ψυχὴ μου τῆς ψυχῆς ἡ πονηρία . ὁ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν , ἢ ῥίζα παρανομίας ἐσχάτης . οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου . οὐκ ἀνέσπασά , φησι , τὰς ὀφρὺς . οὐδὲ ἀνέτεινα τὸν αὐχένα . ἀπὸ γὰρ τῆς ἐνδοθεν πηγῆς τοῦ πάθους ὑπερβλύζον τὸ νόσημα , ἢ τὸ σῶμα σχηματίζει πρὸς τὴν ἐνδοθεν φλεγμονήν .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο κατόρθωμα , τὸ φεύγειν τοὺς ὑπερόγκους : τὸ μισεῖν τοὺς ἀλαζόνας . τὸ ἀποστρέφεσθαι ἢ βδελύσσεσθαι . μεγίστη δὲ ἀρετὴς ἀσφάλεια . μεγίστης ταπεινοφροσύνης φυλακή , ὅ δὲ θεῖος Κάλλιστος ὁ Τηλικούδης ἐν τοῖς ἀνεκδότοις αὐτοῦ Κεφαλαίοις , ἀνασφύρει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου οὕτω . „ Κύριε εἰμὶ ὑψώθη ἡ καρδία μου , ἢ εἰμὶ μετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου . ἢ εἰμὶ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις ἢ θαυμασίοις τοῖς ὑπὲρ ἐμέ οὗσι : δηλαδὴ ὑψηλοῖς ἢ ἀλαλήτοις Μυστηρίοις τοῦ Πνεύματος , ἢ εἰμὶ ἡξιώθην τῆς τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς θεωρίας , οὐκ ἂν ἐταπεινοφρόνουν . καθάπερ δηλαδὴ ἢ ὁ Ἡσαΐας , ὅταν ἡξιώθην τῆς ὑψηλῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας , τότε ἀληθῶς ἐταπεινώθη , ἢ εἶπεν . „ Ὡς τάλας ἐγὼ . ὁμοίως ἢ ὁ Ἀβραάμ , ὅταν ἐλάλησε μετὰ τοῦ Θεοῦ , εἶπεν . „ Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ ἢ σποδός . ὁμοίως ἢ ὁ Ἰωβ . εἰάν γὰρ δὲν ἀναβῇ τις εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν τῆς ἀπειρίας τοῦ Θεοῦ , ἀληθῶς ταπεινώσιν κτήσασθαι οὐ δύναται .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Καθ' ὑπερβατόν ἐστι τὸ εἰρημένον . εἰμὶ ἐταπεινοφρόνουν ὥς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ , ἀλλ' ὕψωσα τὴν καρδίαν μου . οὕτως ἀνταποδοθεῖν τῇ ψυχῇ μου . ὅ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν . οὐ μόνον τῆς κακίας καθαρὸς ἦμην , τῆς ἀλαζονείας λέγω , οὐδὲ μόνον τῶν ἐχόντων αὐτὴν ἀλλοτριᾶν . ἀλλὰ ἢ τὴν ἀρετὴν τὴν ἐναντίαν αὐτῇ μετὰ πολλῆς ἐδεξάμην τῆς ὑπερβολῆς , τὴν ταπεινοφροσύνην , τὸ μετριάζειν . τοιαύτην , φησιν , ἐκτινάξω καὶ γὰρ ταπεινοφροσύνην . ὥς τὸ ὑπομάζιον παιδίον ἔχεται τῆς μητρὸς , ἢ τεταπεινώται , ἢ ἀλάζονε τὴν πάσης ἐξὶ καθαρὸν . τοῦτο , ὅ τοις Μαθηταῖς ὁ Κύριος ἐκέλευσε λέγων . „ Ἐάν μὴ στραφῇτε ἢ γένησθε ὡς τὰ πτῆδι , οὐκ ἐισέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν . οὐκ ἀπλῶς δὲ τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου ἐμνήσθη , ἀλλὰ τὴν θλίψιν θέλων παραστήσαι . καθάπερ γὰρ τὸ παιδίον ἄρτι τοῦ μασθοῦ ἀποσπασθὲν , οὐδ' οὕτως ἀφίσταται τῆς μητρὸς , ἀλλ' ὀδυρόμενον θρηνοῦν ἢ κλαυθμυρίζομενον , ὅπως ἔχεται τῆς τεκνοσύνης . οὕτω καὶ γὰρ , φησι , ἢ ἐν θλίψει ἢ ἐν στενοχωρίᾳ ἢ ἐν πολλαῖς ὡν συμφοραῖς , εἰχόμενον τοῦ Θεοῦ . ἢ εἰμὶ οὕτως ἦμην , ἀνταπο-

δο-

3 : „ Ἐλπίσάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον ,
„ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος .

Ἄς ἐλπίζῃ , λέγει , εἰς τὸν Κύριον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπὸ τῶρα καὶ εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον , μιμούμενος ἐμένα . ὅστις ἐλπίζω εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐν τῇ θλίψει , καὶ ἐν τῇ ἀνέσει , καὶ εἰς κάθε καιρὸν ἁρμυζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν νέον Ἰσραήλ : ἤτοι εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν . ἴσως δὲ ὁ Δαβὶδ ἔγραψε καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν , καὶ τὸν

πρὸ αὐτοῦ , ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεσέρου λαοῦ τῶν Ἑβραίων , τῶν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν ἐπιστρεφάντων , ὁ ὅποιος λαὸς διηγείται διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ , ὅποιās μὲν προσευχὰς προσήχθε , ὅταν εὐρίσκετο εἰς πειρασμούς . ποίαν δὲ ταπεινοφροσύνην εἶχεν , σὺ τὸν ἦτον ἐλεῖθερος ἀπὸ πειρασμῶν : διὰ τὴν διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς , πῶς νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν . καὶ πῶς νὰ ταπεινοφρονοῦμεν ἡμᾶς , λέγω , οἵτινες ἐλυτρώθημεν ἀπὸ τὴν νοσητὴν σκλαβίαν τῶν παθῶν καὶ Δαιμόνων . (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΑ

ᾠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν .

1 : „ Μνήσθητι Κίριε , τοῦ Δαβὶδ ,
„ καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐ-
„ τοῦ .

Καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν συνέγραψεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεσέρου λαοῦ τῶν Ἑβραίων , ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα . διὰ τοῦ Ψαλμοῦ γὰρ τούτου παρακαλεῖ αὐτὸς τὸν Θεὸν νὰ οἰκοδομηθῇ πάλιν ὁ ναὸς , ἃν ὅχι δι

δοθεῖν , φησιν , ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου : τουτέστι δίκην δοῖν τὴν ἐσχάτην . ὁ δὲ ὁσῖος Νικήτας ὁ Στρηδάτης , τὸν φησὶν ὅτι χαρίεντα λόγον τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου νηπίου περιεργασθεὶς λέγει . „ Τοιοῦτος γέγονα πρὸς σὲ Κύριε , διὰ τῆς ταπεινώσεως εὐμενίζωνσε , οἷα τὰ ἄρτι τῆς Μητρῶας θηλῆς ἀποσπώμενα νήπια . ἃ τῇ μνήμῃ συνεχῶς τῆς τοῦ γάλακτος γλυκύτητος συνεχόμενα , παντοίοις ἐπιτηδεύμασι παρακλήσεως , τὰς τεκούσας ἐξευμενίζονται . ἵνα τῆς θηλῆς ἐπιλάβωνται , ἃ τῆς συνήθους ἐμφορηθῶσι τροφῆς . ἃ ὁ Θεοδώριτος . „ Οὕτως αὐταποδοθεῖν τῇ ψυχῇ μου , εἰμὶ παραπλησίως , φησι , βρέφει , νῦν ἀπαλλαγέντι θηλῆς , ἃ τὴν μητέρα δειμαίνοντι ἐδεδίασε , ἃ ἐμαυτόν σοι ὑπέταξα .

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὁριγένης . „ Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης ψδῇ λέλεκται . „ Ἀπὸ φυλακῆς πρωτὰς μέχρι νυκτὸς ἐλπίσάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον . ἐν δὲ ταύτῃ , ἃ τὸ ἕως πότε . ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ , φησι , ἃ ἕως τοῦ αἰῶνος . μετ' ἐκεί-

δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἐκείνην, ὅπου εἶχεν ἐτι ζῶν ὁ Δαβὶδ ὁ πρέγονος καὶ βασιλεὺς αὐτῶν, ζητῶν, πρὸ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εὐρῆς τόπον ἐπιτῆδειον τοῦ τειοῦτου ναοῦ : τοῦ ὕψερου δηλαδὴ κτισθέντος ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Σολομῶντος. (1) πρᾶξις δὲ ἐνομαζέει, τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν τοῦ Δαβὶδ, τὴν ὅποιαν ἐδειχεν εἰς τὸν Σαουλ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Σεμεὶ τὸν ὑβρίζοντα αὐτόν, καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς. μόνην δὲ τὴν πρᾶξιν τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ τὴν ταύτην τὴν ἀρετὴν κατ' ἐξαιρετικὸν τρόπον ἐκκώρυσεν ὁ Δαβὶδ. ἡ καὶ διὰ τὴν μετὰ τὴν ἀρετὴν ταύτης, δηλοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ τοῦ Δαβὶδ. ἐνθυμήσου, λέγουσι. Κύριε, ἐνθυμήσου τὸν Δαβὶδ, ἐκείνον τὸν πρᾶξιον, ὅστις διὰ τῆς πρᾶξις εὐηρέστησεν εἰς ἐσέ. (2)

2 : „Ὡς ὅμοσε τῷ Κυρίῳ, νύξας τῷ
„Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ὑπεσχέθη εἰς ἐσέ τὸν Κύριον μετ' ὅρκον, διὰ τὴν κατορθώσῃ τὰ ἐξῆς ῥηθησόμενα.

3 : „Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκηνώμα οἴκου
„μου, εἰ ὀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης
„στρωμνῆς μου.
4 : „Εἰ ὄσσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου,
„καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν
„καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου.
5 : „Ἐως οὐ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκη-
„νώμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ εὖ καὶ καιρὸν ζῆλον λαβὼν εἰς τὴν ψυχὴν του. διὰ τὴν ἐπὶ κλίνῃ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἢ κλινῆς τοῦ Θεοῦ, ὑπεσχέθη μετ' ὅρκον, ὅτι δὲν θέλω κάμω τοῦτο καὶ τοῦτο, ἕως οὐκ εὕρω τόπον ἄξιον : ἡγουν κατὰ τὴν ἐπιτῆδειον εἰς τὸν Θεόν : ταυτέστι τόπου ναοῦ. καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀνεπαύθη ὁ θεὸς Δαβὶδ, ἕως οὐκ εὕρω τὸν ἐπιτῆδειον τόπον, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Σολομὼν ἐκτίσας μετὰ ταῦτα τὸν περίφημον ἐκεῖνον ναόν. καθὼς ἴσμεν ἡ πρώτη τῶν παραλειπομένων ἐν Κεφ. κη. ἀφ' οὗ ἔδωκεν εἰς τὸν Σολομῶνα τὸν τύπον καὶ τὸ παράδειγμα ὅλου τοῦ ναοῦ. τὸ δὲ ἐρῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ οὗ : ἡτοι οὐκ εἰσελεύσομαι εἰς σκηνώμα οἴκου μου. οὐ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἶπομεν, ὅτι τὸ εἰ ἐπὶ ὅρκου λαμβανόμενον, νοεῖται ἀντὶ τοῦ οὗ. σκηνώμα δὲ καὶ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἡμπορεῖ νὰ λέγεται ὁ ναός. διὰ

τὴ

ἐκεῖνον γὰρ τὴν ἀπολαύει τῶν ἐλπιζομένων. ἡ ὁ Θεοδωρίτης. ἡ Ἐδείξεν ὁ προφητικὸς λόγος, τίνος χάριν ἐποίησατο τὴν τῶν κατορθωμάτων διήγησιν· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς σεμνύνοντες τὴν οἰκίαν διεξίσκουν ἀρετὴν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν Ἰσὺν διεγείροντες ζῆλον. διὰ πάντα τὸν Ἰσραὴλ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος ἔχουσιν παρὰ τὴν ἐλπίδα. ἡ δὲ διηγεῖται ταύτην ἔχει, ἡ τοὺς ἐκ ταύτης φερόμενους συλλέγειν καρπούς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδωρίτης λέγει. ἡ Πολλὴν ὁ Ψαλμὸς πρὸς τὸν ὑποδοκῶν ὕδατος (ἡτοι τὸ. ἡ Τὰ ἔλεν σου Κύριε) ἔχει συγγένειαν. ἡ γὰρ ἐν ταῦτα καὶ καὶ, τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐκτελούσιν οἱ ἐν Βαβυλῶνι δουλοῦνται, τὰς πρὸς τὸν μέγαν Δαβὶδ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένας ὑποσχέσεις, ἀντ' ἡμετέρας προσφέροντες, ἡ τυχόν ἀξιοῦντες συγγνώμης. ἔχει δὲ ἡ πρᾶξις τοῦ κατὰ σάρκα βλασφημῶντος ἐκ γένους Δαβὶδ τῆς οἰκουμένης Σατάνης.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει. ἡ Ὡς περὶ ὁ Ἰσὺς δίκαιος ὢν τὰ ἄλλα ἡ Θεοφιλὴς, ἐπλεονέκτει ἐν ὑπομονῇ ἡ ἀνδρεία. καὶ Ἰωάννη ἐν σωφροσύνῃ. ἡ Σολομὼν ἐν σοφίᾳ. πρὸς δὲ ἡν Ἀβροάμ. οὕτω ἡ Δαβὶδ ἐν πρᾶξιν. εἰ ἡ περὶ τοῦ Μωσέως γέγραπται. ἡ Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πρὸς σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς (Ἀριθ. 33). λέγει δὲ ὁ ὁσιος Στεφάνης. ἡ Οὐκ ἐνὶ πρᾶξιν τινα γέσθαι ποτὶ, μὴ πρᾶξιν διὰ ταπεινώσεως πολλῆς, ἡ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἰς βάσιν ταπεινοφροσύνης ἐλάσαντα. αὐταὶ γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων ἔει ἔχονται, ἡ οὐκ ἔστι διασπασθῆναι μίαν τὴν ἐτέραν. ἡ ἡ πρᾶξιν εἶναι τινὰ μὴ ταπεινὸν δὲ. ἡ ταπεινὸν ἡμπαλιν, μὴ πρᾶξιν δὲ ἄλλ' ὁ πρᾶξιν ἡ ταπεινός. ἡ ὁ ταπεινὸς πρᾶξιν, κατὰ τὸν εἰπόντα Θεόν. ἡ Μωϋσετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξιν εἰμι ἡ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.

τὸ ἀπὸ ἐκείνου κτίσει οὗτος ὁ Θεὸς μετὰ τοὺς ἀγίους Ἱερεῖς, καὶ ἐδόξεν εἰς αὐτοὺς τοὺς θείους τοῦ χρησμοῦς, καὶ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν, (1)

6: „Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἑφραθαῖ.

καὶ αὐτὸς τοῦ Ῥαχὴλ ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ τοῦ Ἑφραθαῖ. „Ἀπεθάνε δὲ Ῥαχὴλ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἵπποδρόμου Ἑφραθαῖ· αὕτη ἐστὶ Βηθλεὲμ. (Γέν. 35. 16) ἔφερε γὰρ ὁ τόπος τῆς Βηθλεὲμ, τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου κατοικήσαντος αὐτὸν Βηθλεὲμ. ἢ καὶ ὁ τόπος Ἑφραθαῖ εἶχε τοῦ πρώτου κατοικήσαντος αὐτὸν Ἑφραθαῖ. (2)

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ πατέρα καὶ προγόνου μας. ἢ καὶ ἀπὸ τὰς βίβλους, ὅτι ἡ Κιβωτὸς μεταφερομένη ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐκαταστάθη εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑφραθαῖ· ἦτοι εἰς τὴν Βηθλεὲμ. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως, ὅτι ὁ Ἰακώβ ἔθαψε τὴν γυ-

„Εὗρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ „Θρυμοῦ.

Τὸ εὗρομεν αὐτὴν δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐμαρτομεν ἀπὸ τῶν εἰρημειῶν προγόνων μας, ὅτι ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐκατοίκει προ τοῦ νακτισθῆναι τὸν ναὸν, εἰς

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφωρος: „Τὸν μὲν οἰκοδομήσαντα (εἶπουν τὸν Σολομῶνα) παρατρέχει· τὸν δὲ ἐπαυγεῖλαμεν εἰς μέσον τίθουσιν· ἵνα μάθῃς, πόσον ἐστὶ γνώμη· ἢ πῶς αἰεὶ τῇ γνώμῃ τὸν μισθὸν ὁ Θεὸς ὀρίζει· διὰ δὲ τοῦτο οὐ τοῦ Σολομῶντος· ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ μέμνηται μᾶλλον· ἐπεὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ οἰκοδομῶν μᾶλλον, ἢ ὁ παῖς· ὁ μὲν γὰρ, ἐπηγγείλατο· ὁ δὲ, ἐπετάγη. ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Πρῶτον μὲν γὰρ ἰκέτευσε αὐτὸς τὸν θεὸν οἰκοδομήσαι ναὸν· ἐπεὶ δὲ διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν ἐκάλυπεν ὁ Θεός, ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἐσομένην οἰκοδομίαν προεῖρηκεν, ἀντιβάλλει μὲν ὁ Δαβὶδ τὴν οἰκοδομίαν, οὐκ ἡσπάσατο δὲ ῥα-εῶν· ἀλλὰ ἢ ἀργυρὸν ἢ σίδηρον ἢ χαλκὸν ἢ ξύλα ἢ λίθους συνήγαγε, καθὼς ἡ πρώτη τῶν Παραλειπομένων διδάσκει· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον ἢ Κύριλλον· „Μετὰ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἄρα ἔσαι ποτε αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους ἔφικε, οὕτως ἑαυτὸν ἐκάκου, ὡς πᾶσαν μὲν παραιτήσασθαι σωματὴν, ἀποτάσσασθαι δὲ τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ κατὰ πρόσωπον δὲ χαμαὶ ῥίψαι ἑαυτὸν, ἢ κεῖσθαι πρὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐρριμμένον ἢ ποτνιόμενον γινῶναι τὸν τόπον τοῦ Κυρίου· μετ' ὅρκου τε διαβεβαιώσασθαι, μὴ πρότερον ἀναστήσεσθαι ἐκ τοῦ ἐδάφους, μηδὲ ἀναχωρήσειν τοῦ τόπου, καθ' ὃν πρὸς προσεκύνει, πρὶν ἢ μαθεῖν, τίς ποτε ἄρα ἔσαι ὁ τόπος τῆς τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους παρουσίας προεγνωσμένος ἢ προτοίμασμένος αὐτῷ· οὐ γὰρ πεπαύσεμαί, φησι, τὸν ἐκ τοῦ ποτε καταστάξων ἰδρῶτα, πρὶν ἂν μάθοιμι τὸν τόπον, ἐν ᾧ γενήσεται κατὰ καιροῦς ἢ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα γεννήσῃς τοῦ Μονογενοῦς· οὕτως αὐτῷ ἐπιμένοντι τῇ προσευχῇ, ἢ μετ' ὅρκου διὰ βεβαιώσεως ἑαυτὸν καταπαρήσαντι, ἐπινεύει Θεός, οἶκτον λαβὼν αὐτοῦ, ὡς ἂν μὴ φεύσαιτο ἀπαξ ὁμῶς μὴ ἀναστήσεσθαι, ἢ τυχὴν ὡς ἐπεπάρθῃ· διὸ τὴν γνώσιν αὐτῷ δωρεῖται διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τῶν αἰτιθέντων· ὁ δὲ ἀκολουθῶν λέγει· „Ἰδοὺ ἠκούσαμεν· ἢ τὰ ἑξῆς· κατὰ δὲ τὸν Στιθέτην Νικήταν· „Τόπος Κυρίου, ἐν ᾧ οἱ πόδες αὐτοῦ βεβηκέναι λέγονται νότῳ, ἢ ἀπὸ τῶν προσώπων ἄρτι παθῶν ἐκκαθαριθεῖτα καρδία, ἢ ἐλευθερία τε ἢ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιδημίας ἐγγινόμενι τῇ ψυχῇ, ἢ ἡ τελεῖα ἀπάθεια· ἢ τόπος Θεοῦ Ἰσραὴλ, σκῆνωμα δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ, ἢ φωτισμένη ψυχὴ ἢ διάνοια· ἢ ἄρτι μὲν ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος καταλαμπόμενι, ἢ τῇ μεθέξει τοῦ θείου πυρὸς, ἢ αὐτῇ ὅλῃ πῦρ χρηματίσασα· ἄρτι δὲ πηγὴ ζῶντος ὕδατος γενομένη, ἢ τοῖς διψῶσι καθαρὸν τὸ πόμα χορηγοῦσα τοῦ λόγου· τόπος γὰρ χωρητικὸς τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ αὕτη γίνεται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ἢ Εὐσέβιον· „Τὴν μέλλουσαν, φησιν, ἔσεσθαι τοῦ Κυρίου γεννήσιν λανθάνουσαν, ἢ ὥσπερ ἀποκρυπτομένην, ἢ μὲν εὗρομεν ἐν Ἑφραθαῖ· ὁ ἐστὶν ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὴν Μιχαίου προφητείαν λέγοντος· „Καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἑφραθαῖ, ἐκ σοῦ γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος· τίς οὖν οὐκ ἂν θαυμάσειε τὸ ἀφενδὲς τοῦ λόγου; αὐτοῖς ὁφθαλμοῖς παραλαμβάνοντος τὸ σπήλαιον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεννήσεως τῆς ἐν Βηθλεὲμ; ἐν ἀγροῖς δὲ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς ἀμφὶ τὴν Βηθλεὲμ χώρας· „Ὁ μὲν οὖν μακάριος Δαβὶδ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἰκέτευσε οἰκοδομήσαι ναὸν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ἐκ καρποῦ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ ναὸν ἑαυτοῦ ἐμψυχόν τε ἢ λογικὸν οἰκοδομήσειν ὑπέσχετο· ἐπεὶ δὲ δύο σκηναὶ, ἡ μὲν, ἐκ λίθων ἢ ξύλων· ἡ δὲ, ἐκ σώματος ἢ ψυχῆς· ἢ ἡ μὲν, ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ Σολομῶντος ἐγένετο· τὴν δὲ ἐν τῇ Βηθλεὲμ, τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἢ χάρις ἐξέφηνεν· αἱ τινικαῦτα δὲ εὐσεβεῖς, τὴν μὲν, ἐσθλὴν, τὴν δὲ, προσεδόκων, εἰκό-
ταθ

εἰς τοὺς καὶ μπου, καὶ εἰς τοὺς λόγγους : ἦτοι ἔπα-
ριφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ποτὲ μὲν, εἰς Σηλὼμ, πο-
τὲ δὲ, παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις. μὲ τὸ νῶ μὴν εἶχε τό-
πον ἕνα διωρισμένον. ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖ-
οι, διὰ νῶ δεῖξουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀναγκαίως ἔλαβε
ζῆλον διὰ τὴν περιφερομένην Κιβωτὸν, καὶ εὗρε τὸν
τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπιτῆδειον εἰς ναὸν καὶ κα-
τοικίαν τῆς Κιβωτοῦ. διὰ τὴν ὁποίαν Ἱερουσαλὴμ
καὶ διὰ τὸν ναὸν, παρακαλοῦσιν αὐτοὶ ἐδῶ τὸν Θε-
όν. (1)

7 : „ Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα
σου, οὐτοῦ, προσκυνησόμεν εἰς τὸν τό-
πον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου
τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις αγίων, οἵτινες προφητεύουν εἰς
αὐτούς, ὅτι ὁ ναὸς θέλει οἰκοδομηθῇ, καὶ ὅτι θέ-
λουν ἔμβουν μέσα εἰς αὐτὸν, καὶ θέλουν προσκυνη-
σούν καὶ λατρεύσούν τὸν Θεόν, καθὼς καὶ πρὸ τῆς
σκληρίως. σκηνώματα δὲ ὀνομάζει, ἢ τὰς αὐλὰς τοῦ
ναοῦ, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ναὸν, πληθυντικῶς τὸν
ἕνα ὀνομάζων, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς
διαλέκτου. σκηνώματα δὲ καὶ πόδας καὶ στήναι εἶπε
Θεοῦ ἀνθρωποπρεπῶς, διὰ τὴν παχύτητα τοῦ νοός

τῶν ἀκροατῶν. διὰτὶ μέσα ἀπὸ τοῦ ναοῦ ἐφέροντο
αἱ φοβεραὶ φωναὶ καὶ οἱ χρησμοὶ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ
πράγματα καὶ ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἔσα-
φνίζον τὰ ἀσπρῇ, καὶ ἐπρόλεγον τὰ μέλλοντα κα-
τὰ τὸν Χρυσόσομον. (2)

8 : „ Ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν
σου, σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς τοῦ ἁγία-
σματος σου.

Σκηώσου, λέγει, Κύριε, καὶ συνέργησον
εἰς τὸ νῶ οἰκοδομηθῇ ὁ ναὸς, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον
ἀναπαύσαι. σκηώσου, λέγει, καὶ σὺ Κύριε ὁμοῦ
καὶ ἡ Κιβωτὸς τῆς ἁγιωσύνης σου. ἕνα μὲν,
διὰτὶ ἔχει δύναμιν καὶ αὐτὴ. καθότι πολλὰ θαύμα-
τα πολλὰκις ἐτέλεσα διὰ μέσου τῆς ἐν αὐτῇ κατα-
κούσης θείας σου χάριτος. καὶ ἄλλο δὲ, διὰτὶ καὶ
τῆς Κιβωτοῦ οἶκος, ἦτον ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς. Κι-
βωτὸς δὲ ἁγιάσματος ὀνομάζετο, καθότι ἦτον γε-
μάτη ἀπὸ ἁγιότητος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας καὶ τοὺς
ἄλλους ἡγίαζε. ὅτι καὶ τὰ ἐν τῇ Κιβωτῷ εὐρισκό-
μενα, ἅγια ἦτον : ἦτοι ἡ σάββας ἡ ἔχουσα τὸ μά-
να, καὶ ἡ ρόδος τοῦ Ἀαρὼν, καὶ αἱ πλάκες τῆς
Διαθήκης. μάλιστα δὲ καὶ ἑξαίρετως ἅγια ἦτον αἱ
πλάκες : ἦτοι ὁδεκάλογος, ἐπειδὴ ἁγιάζον τοὺς με-
τα-

τως ὁ προφητικὸς λόγος ἔφη. Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ : τουτέστιν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου γεν-
νησομένην.

(1) Δρυμοῦ δὲ πεδία ὀνομάζει, τάχα μὲν καὶ τὸ σπῆλαιον, ἐν ᾧ ἡ γέννησις. τάχα δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον,
καὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τὸν τόπον, ὅμοιον ὄντα πάλαι καὶ οἰκοδομῆσαν εὐκ ἔχοντα. Σημειούμεν δὲ ἐν ταῦτα
ὅτι ὁ Ἐφραθᾶ ἦτον μὲν ἀπόγονος τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὁ δὲ Βηθλεὲμ ἦτον ἡδὲ τοῦ Ἐφραθᾶ. καθὼς γέγραπται
ἐν τοῖς Παραλείπομένο. „ Ἐφραθᾶ πατὴρ Βηθλεὲμ. (Α΄. Παραλειπ. δ΄. 4.) ἀφ' ὧν καὶ ὀνομάσθαι ὁ
τόπος. εἰς τὴν τοῦ Ἰούδα γὰρ φυλὴν μετὰ πολλὴν χρόνον περιόδον εἰσνήχθη ἡ Κιβωτὸς, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς
ἐγεννήθη ὁ Κύριος. φασὶ δὲ, ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐφραθᾶ σημαίνει Μαρία. ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Κύριος. (πα-
ρὰ τῇ Νικήτᾳ.) καὶ ὁ Βαρῖνος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει, ἐν τῇ λέξει Ἐφραθᾶ. ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐφραθᾶ σημαί-
νει Μαρία.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Ὁ μὲν οὖν Δαβὶδ ἐν σκηνώματι εὐρεῖν ἠτήσατο, πολλὰ δὲ αὐτὸν εἰς διδασκαλίαν
ἀτινά εἰσιν αἱ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαι. κατὰ δὲ τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον, καὶ τὸν Σεῖον Ἰωάννην
τὸν Δαμσκοχρόν. „ Εἶεν ἂν Θεοῦ σκηνώματα προσκυνοίμενα, ἢ Πάτρι, τὸ Σπῆλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σω-
τήριος, ὁ ζωοποιὸς Τάφος, ἢ Σιών, τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις. τόπος δὲ, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. ὁ εἰσέ-
τις δεικνύμενος ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν. ἢ καὶ ὁ Σταυρός. καὶ δηλοῦν τὸ ἐπόμενον. ἀναστῆ Κύριε, ἔπεται γὰρ τῇ
Σταυρῷ ἡ ἀνάστασις.

ταχειρίζομένους καὶ ἐργαζομένους αὐτόν . ἡ ἀγίασμα λέγει τὸν ναὸν , καθὼς ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν . καὶ καθὼς περιέχοντα τὰ ἅγια τῶν ἀγγίων , ὅπου εὐρίσκεται ἡ Κιβωτός . τοῦτον γὰρ καὶ ἐν τῇ οὐ ψαλμῷ ἁγιασθήριον εἶπεν , ἐνεπύρισαν τὸ ἁγιασθήριόν σου . (1)

9 : „ Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην , καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται :

Αἰσῶς , λέγει , καὶ οἰκοδομηθῇ ὁ ναὸς σου Κύριε , οἱ ἱερεῖς σου θέλουσιν ἐνδυθῆναι ὡσάν φερεμα τὴν δικαιοσύνην τῆς λατρείας σου . ἡ κάθε δικαιοσύνην : ἥτοι ἀρετὴν . λατρεύοντες εἰς ἐσένα καὶ ἐναρέτως πολιτευόμενοι . ἀλλὰ καὶ οἱ ὅσιοί σου : ἡγουν ἐκεῖνοι , ὅπου εἶναι καθωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα : δηλαδή ὁ λαὸς σου , θέλουσιν ἀγαλλιάσθαι . ἡ ὅσιους λέγει τοὺς ἑαρετωτέρους .

10 : „ Ἐνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου , μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου , χριστοῦ σου .

Πάλιν ἐδῶ εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ Δαβὶδ καταφεύγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι , νομίζοντες ἀνάξιν τὸν ἑαυτὸν τους . διὰ τὴν ἀρετὴν , λέγει , τοῦ δούλου σου Δαβὶδ , μὴ ἀποστρέψῃς , Κύριε , τὸν δημαγωγόν , ὅς τις ἐχρίσθη καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ σοῦ εἰς τὸ νὰ δημαγωγῇ ἡμᾶς : ἥτοι τὸν Ζοροβάβελ . Χριστὸν σου δὲ αὐτὸν ὠνόμασε , διὰ τὰ φανερώσει μὲ τὴν σοῦ ἀντανυμίαν , τὴν πρὸς τὸν δημαγωγὸν αὐτὸν οἰκείωσιν τοῦ Θεοῦ . ἡ λέγει τὸν χρισθέντα διὰ σοῦ , καὶ διὰ τοῦ νόμου σου , μὴ ἀποστρέψῃς ἀπράκτον , ὅστις παρακαλεῖ μαζὶ μὲ ἡμᾶς , τόσον διὰ τὸν ναὸν , ὅσον καὶ διὰ τὴν πόλιν καὶ βασιλείαν . (2)

11 : „ Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν , καὶ οὐμὴ ἀφეტήσει αὐτήν .

B=

(1) Ἄλλος δέ φησιν . „ Ὑψηλότερον δὲ λέγοντες , ἀνάστη σὺ καὶ ἡ Κιβωτός , τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάβασιν Χριστοῦ ἐπισπεύδουσι . Κιβωτὸν γὰρ ἀγίασματος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σάρκα προσαγορεύουσι , μεθ' ἧς ἀνελήφθη . ἥς δὲ καὶ Μωσῆς σύμβολον κελευσθεὶς ἐποίησε , ἀπὸ μὲν ξύλων ἀσήτητων τὴν Κιβωτὸν κατασκευάζων , τὸ δὲ ἱλαστήριον ἐκ χρυσίου καθαροῦ . αἰνιττόμενος , διὰ μὲν τοῦ ἱλαστήριου , τὸν διανύη καὶ καθαρῶτατον τοῦ Θεοῦ λόγον , ὃν περὶθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ πίστεως . διὰ δὲ τῆς Κιβωτοῦ , τὴν σάρκα , ἣν ἀνείληφεν ἐπιδημήσας , καὶ εἰς ἀφάρσιαν μετασκεύασε . διὸ καὶ ἐκ ξύλων ἀσήτητων λέγεται γεγενῆσθαι . ὁ δὲ Θεσσαλονίκης θεὸς Γρηγόριος τὸ ἥμῃν τοῦτο ἐρμηνεύων ἐν τῷ εἰς τὴν κοίμῃσιν τῆς Θεοτόκου λόγῳ , λέγει , ὅτι καθὼς ἀνέστη ὁ Χριστὸς , οὕτως καὶ ἡ ταύτου ἐμφυλὸς Κιβωτός : ἥτοι ἡ Παναγία τοῦ Μήτῃ , ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου μετὰ τρεῖς ἡμέρας καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Ὑψίστου . καὶ ὅχι μόνον ἀνέστη , ἀλλὰ καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς . καὶ νῦν μετὰ τοῦ ἀκηράτου σώματος αὐτῆς συμβασιλεύει τῷ Ὑψίστῳ αὐτῆς καὶ Θεῷ . τοῦτο καὶ ὁ θεὸς Κοσμάς ἐν τῷ Κανόνι τῷ εἰς τὴν κοίμῃσιν τῆς Θεοτόκου συμβασιλεύει τῷ Ὑψίστῳ . „ Διὸ ἄχραντε σὺν τῷ Ὑψίστῳ ἐγείρη διαιωνίζουσα . τοῦτο βεβαιοῦσιν ὁ , τε θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τινὶ τῶν εἰς τὴν Κοίμῃσιν τριῶν ἐγκομιῶν αὐτοῦ . ὁμοίως καὶ ὁ Κρήτης Ἀνδρέας ἐν τοῖς εἰς τὴν Κοίμῃσιν παρυπουργοῖς . καὶ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἐν τοῖς ἐκταγμένοις Κανόσιν εἰς τὴν Κοίμῃσιν . καὶ ὁ θεὸς Θεόδωρος ὁ σουδίτης . ἐκ μέρους δὲ καὶ Ἰωσήφ ὁ Βρυένσιος . ὅτε οὐ μετέστι μόνον ἡ Θεοτόκος , ἀλλὰ καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη . εἰ καὶ ἡ μετὰ τὴν μὲν αὐτῆς , ὡς κήρυγμα δημοσιεύεται . ἡ δὲ ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις αὐτῆς , ὡς δόγμα σιωπᾷται . ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασιλεῖον , τὰ δόγματα σιωπᾷται , τὰ δὲ κήρυγματα δημοσιεύεται . τῶν ἀνωτέρω Πατέρων τὰ ῥητὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐν ταῦτα , ἀλλὰ διὰ τὴν πλατυλογίαν αὐτὰ παρελίπομεν . ὅρα δὲ ταῦτα ἐν τῷ παρ' ἡμῶν συλλεχθέντι Κήτῳ τῶν χαρίτων , κατὰ τὴν ἐνάτην φθῆν τῆς Θεοτόκου . ὅπου ἐρμηνεύομεν τὸν σίχον ἐκείνου τὸν λέγοντα . „ Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγάλα ὁ δυνατός .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Χριστὸν ἐν ταῦτα τὴν βασιλείαν καλεῖ . ἐπειδὴ δὲ δυσσεβεῖς οἱ τινικαῦτα αὐτῷ ἦσαν βασιλεῖς , διὰ τὸν Δαβὶδ ἀχίουςι μὴ ἀποσβῆναι τῆς βασιλείας τὸ γένος .

Βεβαίως, λέγει, ὑπέσχεθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν
Δαβὶδ ὑπόσχεσιν ἀληθινὴν, τὴν ὅποιαν δὲν θέλει ἀ-
θετήσῃ. διατὶ εἶναι ἀληθινὴ καὶ αὐτοαληθεῖα.
τοιαῖα δὲ εἶναι ἡ ὑπόσχεσις, αὕτη ἀκούσον.
(1)

„ Ἐκ κοιλίου τῆς κοιλίας σου θήσο-
μαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀπὸ τοὺς υἱοὺς σου, λέγει, ὁ Δαβὶδ,
θέλω καθίσω εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου. καὶ
ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη, τὰ ὅποι-
α λέγει ἀκολουθῶς. (2)

12 : „ Ἐάν φυλάζωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν
„ διαθήκην μου, καὶ τὰ μαρτύρια
„ μου ταῦτα, ἃ διδάξαυτο αὐτοὺς, καὶ
„ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος κα-
„ θίσονται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοὶ σου ὁ Δαβὶδ,
φυλάξουν τὴν διαθήκην μου καὶ τὰ μαρτύρια μου
ἥτοι τὸν νόμον μου. καθὼς δηλαδὴ ἐν τῇ ρηΐ. Ψαλ-
μῷ οὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται - τοῦτον γὰρ τὸν νό-
μον μου θέλω διδάξω αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναγνωσεώς του.
ἐάν, λέγω, φυλάξουν τὸν νόμον μου οἱ υἱοὶ σουοὶ μετὰ
σε κατὰ διαδοχὴν βασιλεύοντες, ἴξευρε, ὅτι ὄχι μόνον
οἱ υἱοὶ σου θέλουν βασιλεύσουσιν ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν
σου πάντοτε μέλλουν νὰ βασιλεύουσιν κατὰ διαδοχὴν
τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. ἐπαυθὴ
δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασιλεὺς. „ Ὁρκος μὲν οὖν ἐστίν, λόγος δὲ ἑαυτοῦ πιστούμενος τὴν ἀλήθειαν. διπλῆ δὲ
ἡ κατὰ τὸν ὅρκον ἐνέργεια. ἢ γὰρ αὐτὸς πιστῶται τῇ ἀκούοντι τὴν ἀλήθειαν. οἶον τὸ, ὁμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀ-
λήθειαν. ἐνταῦθα γὰρ τὸ πιστὸν τῆς ὑποσχέσεως ἐμπεδῶται τῷ ὅρκῳ. ἢ ἄλλω διὰ τοῦ ὅρκισμοῦ, τὴν ἀνάγκην
ἐπάγει τοῦ μηδὲν παραψεύσασθαι. ὥσπερ ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ ὁ θεράπων ὀρκίζεται, ἵνα τῷ Ἰσαὰκ τὴν πρέπουσαν
συζυγίαν ἀρμόσονται. παρελήφθη δὲ ὡς ἐν ὅρκῳ τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱὸς. ἥτοι τὸ ἐπ' αὐτῇ μυήριον. ὁ δὲ θεὸς
Κυρίλλος λέγει. „ Ἐθὺς ὁμνύει τῷ Πατρὶ ὡς κατ' ἰδίαν δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ ὁμνῶναι καθ' ἑ-
αυτοῦ. ἐπεὶ περ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν οὐσίαν. καὶ γοῦν Μωσῆς, ὅτε δέδειχεν ἡμῖν ὁμνῶντα Θεόν,
παρακεκόμικε λέγοντα. „ Ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν χεῖρά μου, καὶ ὁμοῦμαι τῇ δεξιᾷ μου. δεξιὰ γὰρ τοῦ
Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' ἧς τῶν ὅλων κατακρατεῖ. ὁ δὲ Εὐσεβίος λέγει. „ Ὁμομοκέτα τὸν Δαβὶδ κατὰ τὰ ἀνωτέρω
δεδηλωμένα, ἀποδεχάμενος ὁ Θεός, τοῖς ὁμοίοις αὐτὸν ἀμείβεται. διὰ καὶ αὐτὸς ἀντόμνυσι τῷ Δαβὶδ ἀλήθει-
αν. τουτέστι βεβαίως ἐπαγγέλλεται ἀληθινὴν ἐπαγγελίαν. ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων (ἐπαγγελίας δη-
λαδὴ καὶ ὅρκου) ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν λάβῃ, περὶ ᾧ ἵζητο. ποῦ δὲ ὁμοσε τῷ
Δαβὶδ ὁ Θεός; ἐν τῇ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Περφίτου Νάθαν. „ Καὶ ἔσαι ἐάν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου
καὶ κοιμηθῇ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναστήσῃ τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ, ὃ, ἔσαι ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἐταίμα-
σω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον καὶ ὀνοματίσω. καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν
αἰῶνα. καὶ τὰ ἔξῃς ἃ γέγραπται. (Β'. Βασιλ. Ζ'. 12.) (πλὴν τὰ λόγια ταῦτα, ἐπαγγελίαι μόνον εἶναι
τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Δαβὶδ, οὐχὶ δὲ ὅρκος.) ὅτι μὲν οὖν κοντὰ εἰς τὰς ἐπαγγελίας ἐπρόσθεσε καὶ ὅρκον ὁ Θεός
πρὸς τὸν Δαβὶδ, τοῦτο δηλοῦται καὶ ἀπὸ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ ἀπὸ ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν
λόγον ἐκεῖνον, ὅπου εἶπεν ὁ Ἀβενιέρ, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Σαούλ, πρὸς Ἰεσοῦν τὸν υἱὸν Σαούλ. „ Τάδε
ποιήσαι ὁ Θεὸς τῷ Ἀβενιέρ, καὶ τάδε προσθεῖν αὐτῷ. ὅτι καθὼς ὁμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ, ὅτι οὕτως ποιήσω
αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. περιελθεῖν τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαούλ, καὶ τῷ ἀναστήσει τὸν θρόνον Δαβὶδ ἐπὶ
Ἰσραὴλ. (Β'. Βασιλ. γ'. 9.) τοῦ δὲ ὁμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός ἥτις, δὲν ἐδυνήθη νὰ εἴρῃ, οὕτως εἰς τὴν Β'.
τῶν Βασιλείων, οὕτως εἰς τὰ Παραλειπόμενα. καὶ μ' ὅλον ὅπου ἐρευνῆσα ἐπέποιως. δύναται ὁμοσε νὰ νοηθῇ τὸ ὁ-
μοσεν, ἀντὶ τοῦ βεβαίως ὑπέσχετο, κατὰ τὸν Εὐδύμιον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Μία ὑπόσχεσις αὕτη, καὶ τὸ πέραν ἐδέχθητο. οὐ γὰρ μόνος ὁ Σολομὼν. ἀλλὰ
καὶ οἱ ἐκ Σολομῶν τῶν βασιλικῶν ἠξιώθησαν θρόνων. τὸ δὲ τέλος τῆς ὑποσχέσεως ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσε,
τοῦ Δαβὶδ κρατύνας τὴν βασιλείαν. τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Ἠσαΐας προεβόησεν εἰπών. „ Παιδίον ἐγενήθη ἡμῖν.
καὶ μετ' ὀλίγα. „ Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθώσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οὐνοῦ καὶ εἰς τὸν αἰῶ-
να. (Ἠσ. 9. 6.) ταύτην μὲν οὖν, ὡς ἔφην, τὴν ὑπόσχεσιν, ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε. τὴν μὲν τοι ἐτέλεον.
ἡγεῖ τὴν κατωτέρω, εἰς ἀφῆστον δέδωκεν ὁ Θεός, ἀλλὰ μετὰ διορισμοῦ τινός.

δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. διὰ τοῦτο ἐξέπσον ἀπὸ τὴν βασιλείαν. (1) ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ ἐναρτιώτεροι Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν σκλαβίαν ἐνθυμίζοντες τὸν Θεὸν τὴν ταύτην ὑπόσχεσίν του, καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ τὴν τελειώσῃ. ἢ καὶ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν παρηγοροῦν ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ δίδουν χρησὰς ἐλπίδας εἰς τὸν λαὸν Κυρίου. ἔπειτα λέγουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια, τὰ ὅποια καὶ αὐτὰ ἐρρήθησαν τότε εἰς τὸν Δαβὶδ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

13 : „Οτι ἐξελέξατο κύριος τὴν Σιών,
„ ἠρετίσάτο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἐ.
„ αὐτῆς.

οἱ υἱοὶ σοῦ, λέγει, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον σου. διὰ τὴν καὶ τὴν Σιών τὴν γειτονεύουσαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁ θρόνος τῆς βασιλείας σου, αὐτὴν λέγω, ἐδιόλεξεν ὁ Θεός, ὅστις ἔδωκε τὴν ὑπόσχε-

σιν ταύτην. : ἦτοι ἐγώ.

14 : „ Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἶονα
„ αἰῶνος· ὧδε κατοικήσω, ὅτι ἠρε-
„ τισάμην αὐτὴν.

Αὕτη, λέγει, ἡ Σιών εἶναι ἡ ἐδική μου κατάπαυσις, καὶ εἰς αὐτὴν ἐγὼ θέλω κατοικήσω, διὰ τὴν ἐδιόλεξα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐξῆς λέγουσιν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ ὑποσχεθέντα καὶ αὐτὰ. (2)

15 : „ Τὴν θύραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλο-
„ γήσω.

Θύραν ἐνόμασε τὴν σύναξιν καὶ ἐσόδων τῆς τροφῆς, καὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. κα-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν οὖν ἐπαγγελία τοῦ Δεσπότου τοιαύτη· ἡ δὲ ἐκείνων παρανομία τὸν δρόμον τῆς βασιλείας διέκοψεν· εὐθὺς γὰρ ὁ Σολομὼν ἐκπεσὼν εἰς ἀσέβειαν, τὴν θείαν ὁργὴν ἐπισπάσατο· οὐ δὲ χάριν ὁ Θεός ἐτιμωρήθη, ἢ ἐτέραν αἱ δέκα φυλαὶ βασιλείαν ἐδέξαντο· τὴν τοῦ Ἱεροβοὰμ δηλαδὴ ἐν Σαμαρείᾳ· ἐπὶ δὲ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, ἢ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐγυμνώθη τῆς βασιλείας· ὅθεν γράφει ὁ Ἱερεμίας περὶ τοῦ βασιλέως Ἰερωνίου τοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος· „ Γῆ γῆ ἀκούε λόγον Κυρίου· γράφον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι οὐμὴ αὐξήσῃ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ, ἀρχὼν ἔτι ἐν τῷ Ἰούδα· (Ἱερ. κβ'. 29.)· πλὴν ἀγχαλὰ ἢ ἡ ἀρχὴ, διεκόπη μὲν ἢ ἠκρωτηρίσθη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· ὅχι ὁμῶς ἢ τελείως ἐξέλιπεν· ἐπειδὴ ἢ αἰχμαλώτων ὄντων τῶν Ἑβραίων ἐν Βαβυλῶνι, τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἢ τοῦ Ἰούδα φυλὴ· ὁμοίως ἢ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ γὰρ ἠγεμὼν ἢ δημαγωγὸς τῶν αἰχμαλώτων Ζοροβάβελ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα κατήγετο· ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· τότε γὰρ ἀπὸ αὐτὴν τελείως ἢ ἀρχὴ ἢ τὸ κράτος ἐξέλιπε, κατὰ τὴν προφητείαν· „ Οὐκ ἐκλείψει γὰρ, φησιν, ἀρχὼν ἐξ Ἰούδα ἢ ἠγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ὃ ἀπόκειται.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Κατὰ μὲν τὸ γράμμα, ἀνῶθεν ὁ Θεὸς τὴν Σιών τῶν ἄλλων προετίμησε πόλεων, ἢ οἰκίῃον ἀπέδεδεξεν οἰκητήριον· κατὰ δὲ τὸ Πνεῦμα, τὴν ἐξ Ἑθνῶν Ἑκκλησίαν ἰδίαν ἀποφήνας, κατώκησεν ὁ Χριστός, πόλιν τε ἢ ἐνδιαίτημα σεμνὸν ἐποίησατο τοὺς ἡγιασμένους· καὶ φησιν· ὧδε κατοικήσω· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ ἐ-έρως ἡ ἐπαγγελία τετίχκε πέρας· εἰ γὰρ ἢ ὁ παλαιὸς ἐν Ἱερουσαλὴμ νῶς, ἔρμος διὰ τὴν Ἰουδαίων μαρίαν κατέστη, ἢ ἐναλλαγὴ τις τῶν οἰκῶν ἐγένετο· ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν, ἢ τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς Ἀναστάσεως ἢ τῆς Ἀναλήψεως τὰ χαρῖα, τῆς θείας ἡξίωται χάριτος· ἢ ἐκ πάσης γῆς ἢ θαλάσσης συντρέχουσιν ἅπαντες, ἔνθα ὁ τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς Ἀναστάσεως τόπος, τῇ ἐν ἐκείνῃ ἀναβλίζουσιν εὐλογίαν ἀρύσασθαι· οὐμὴ, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀνάθυμον, ἢ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων φυλάξαντες τὰ Χριστοῦ δικαιώματα, τὴν νέαν Διαθήκην δηλαδὴ· (διὸ ἢ εἴρηται· „ Ἀ διδάξω αὐτούς·) ἐκαθέστησαν ἐπὶ τὸν Χριστὸν θρόνον, τὸν τῆς ἐπισκοπῆς· λέγω· ἐπ' αὐτῆς γοῦν τῆς Ἱερουσαλὴμ πεντεκαίδεκα ἐφεξῆς ἐξ Ἰουδαίων ἐπίσκοποι ἐπὶ τὸν Ἰακώβου θρόνον ἐκά-

κατὰ τὸν Χρυσόσομον . εὐλογῶν δὲ εὐλογήσω ἥτοι
θέλω χαριτώσω καὶ αὐξήσω , ὥς ὅπου νὰ εἶναι
ἐλα τὰ πρὸς τρεφὴν ἀναγκαίαν , πλούσιαν , εὐθηνά ,
καὶ ἀφθονοπάροχα . (1)

„ Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρ-
των .

16 : „ Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σιτη-
ρίαν καὶ οἱ ὅσοι αὐτῆς ἀγαλλιά-
σθαι ἀγαλλιάσονται .

Τοὺς πτωχοὺς , λέγει , τοὺς κατοικοῦντας
εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ , θέλω τοὺς χορτάσω ἀπὸ ἄρτους
ἥτοι θέλω τοὺς πλουτίσω . τοὺς ἱερεῖς τῆς θέλω ἐν-
δύσω ὑγίαν καὶ ἀσφάλειαν . (2) καὶ οἱ ἐν Ἱερουσα-
λήμ ὅσοι . ἥτοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν , μὲ
ἀγαλλιάσιν θέλουν ἀγαλλιάσων . τὸ γὰρ ἀγαλλιάσει
ἀγαλλιάσονται , καὶ τὸ , εὐλογῶν εὐλογήσω , καὶ τὰ
τοιαῦτα διπλασιαζόμενα , μερικοὶ μὲν λέγουν , πῶς
εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς .
μερικοὶ δὲ λέγουν , ὅτι ὁ ἀναδιπλασιασμὸς αὐτὸς φα-

νερῶναι αὐξήσειν , ἢ βεβαίωσιν τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ
εὐλογίας .

17 : „ Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῇ Δαβίδ .
„ ἡτοιμάσα λύχνον τῇ χριστῇ μου .

Ἐκεῖ , λέγει , εἰς τὴν Σιών , θέλω ἀνατεί-
λω εἰς τὸν Δαβίδ ἀπὸ τὸ γένος πάλιν τοῦ Δαβίδ ,
ὑψος καὶ τιμὴν . διὰ τὸ θέλουν δοξάζουν αὐτὸν ὅλοι
οἱ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι , πῶς βασιλεύει πάντοτε τὸ
γένος του . καὶ πρὸς τοῦτοις εἰς τὸν βασιλέα μου Δα-
βίδ . (οἰκείωσιν γὰρ φανερώσει τὸ μου ἐδῶ .) ἡτοι-
μάσα λυχνάρι : ἥτοι τὴν δόξαν καὶ τὸ κλῆρος τοῦ σπέρ-
ματός του . τὸ ὅποιον ὡς ἂν λυχνάρι θέλει φανερώ-
ναι εἰς ὅλους τὴν δόξαν του . καὶ ὡς ἂν φῶς θέλει δει-
χνεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀκολουθοῦσας γενεάς , τὸν πρόγονον
τοῦ τοιοῦτου γένους καὶ σπέρματος . ἢ λύχνον ἐνο-
μαῖζει τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους τοῦ Δαβίδ , ἥτις
λάμπει εἰς τὰ Ἑθνη - (3) ταῦτα ὅμως πάντα θέλουν
ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Δαβίδ , ἀνίστας
καὶ φυλάξουν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θε-
οῦ , ὡς ἀνωτέρω εἴρηται . (4)

18 : „ Τοὺς

κάθισαν . οἱ δὲ μὴ φυλάξαντες , αὐτοὶ ἐκ τούτων ἀλλοτρίους τῆς ἐπαγγελίας κατέσχον . ἢ τῆς ἡτοιμασμένης βασι-
λείας ἐξέπεσον .

(1) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν . „ Θήρα τῆς Σιών : ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶ , κατὰ τὸν Ἀνώνυμον , οἱ δίκην ἰχθύων
ζωοῦντες καὶ θηρεύοντες ὁσμήραι , ὑπὸ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Εὐαγγελικῶν δικτύων . πτωχοὶ δὲ τῆς Σιών , οἱ μα-
καριζόμενοι κατὰ Θεὸν τῷ Πνεύματι , οἵτινες τὸν ἄρτον τὸν νηστὸν ἔχουσι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκότα .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ἡ ἀνω δικαιοσύνη ἐκάλεισεν , ἐνταῦθα σωτηρίαν ὠνόμασε , δικαιοσύνης γὰρ
καρπὸς , σωτηρία . ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τὸν Νικήταν , πρότεροι ἐκ τούτων ἐνέδυσαν δικαιοσύνην , εἰκότως ἢ ὁ Θεὸς
αὐτοὺς περιβάλλει σωτηρίαν . ὑψηλότερον δὲ , ὁ ἀνω δικαιοσύνη ὠνομασμένος Χριστὸς , νῦν σωτηρία ἐκλήθη , ὃν
ἐνδύονται τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἱερεῖς , κατὰ τὸ εἰρημένον . ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν . ἢ τοῦτο οἱμαί ἐστὶ τὸ οἰ-
κητήριον τὸ ἐξ οὐρανοῦ , ὃ ἐπιποθεῖται ἐνδύσασθαι κατὰ τὸν Ἀπόστολον , ὃ τῆς εὐφροσύνης χιτῶν . τὸ ἱμάτιον
τοῦ σωτηρίου , κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου φωνήν .

(3) Ἄλλος δὲ φησι . „ Κέρας Δαβίδ , ἡ τοῦ Δαβίδ ἀπαρχή . ἢ λύχνος , τὸ πῆλινον σῶμα , ἔχον ἀντὶ θρυα-
λίδος ψυχὴν , ἢ φῶς ἀπτόμενον τὴν ἐνδοκῶσαν θεότητα . „ Ἐπειδὴ γὰρ τῇ Ζοροβάβελ οὐχ ἀρμόττει ἡ προφη-
τεία , κατὰ τὸν Θεοδώριτον , (ὅτε , οὔτε εἰς ἐκγόνους , οὔτε εἰς παῖδας παραπέμφαντι τὴν ἡγεμονίαν . ὅτιν ἐπὶ
ἂν τις αὐτὸν ὀνομάσῃ κέρα , ὀλίγον ἡγεμονεύσαντα χρόνον . τὸ γὰρ κέρα ἰσχυρόντι διηλοῖ καὶ μόνιμον .) ἐπειδὴ
λέγω , τῇ Ζοροβάβελ οὐχ ἀρμόττει ἡ προφητεία , ὁ λόγος τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ προδεσπάζει γέννησιν . κα-
τὰ τό . „ Ἡγεῖρε κέρα σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῇ οἰκῇ Δαβίδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ . κατ' ἐκείνον γὰρ , φησι , τὸν χρό-
νον , καὶ ὃν ἂν ἐπιφανῇ : τὸ σωτήριον διελθὴν . δοξὰ ἀνατελεῖ τῇ Δαβίδ , δοξάζομεν γὰρ τῶν μετέπειτα διὰ
τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀνατείλαντα Χριστόν . ἢ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον . „ Λύχνος τίς ἐστιν , οἷα Χριστοῦ προβαδίζων ὁ
θεσπέσιος Βαπτιστής . μεμαρτύρηκε δὲ τοῦτον καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς περὶ αὐτοῦ λέγων .

„ Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καίμενος καὶ φαίνων .

(4) Ὁθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ γὰρ μόναι αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ , ἀν μὴ

18: „Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην· ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἁγίασμά μου·

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐντροπιάσω τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ· ἦτοι τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ· εἰς δὲ τὸν Δαβὶδ ἤγουν εἰς τὸ σπέρμα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβὶδ, θέλει βλαστήσει κατελῆμψαι ὁ νόμος μου. ἢ τὸ ἐπ' αὐτὸν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτὸν· ἦτοι κατὰ τὴν γενεάν του καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τῆς βασιλείας του. μερικοὶ δὲ κέρας ἐνόησαν τὸν Ζοροβάβελ, ὡς ἡγούμενον τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν λέγουσι τούτου, ἔχουν μὴ ἐντροπιασθῶν οἱ ἐχθροί του· καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας του θέλει ἀναβλαστήσει ὁ πάλαι ἀπομαρνανθεὶς νόμος. ἄλλοι δὲ πάλιν λεγούσιν, ὅτι τὸ, ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, καὶ τὰ ἀκόλουθα ἄλλα ῥητά, εἶναι προφητεία διὰ ἐκείνους, ὅπου ἐμελλον νὰ ἀξιώθουν προφητικοῦ χαρίσματος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ. (1)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἐρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ πρὸς δὲ νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ ὅσα ῥητὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου διαλαμβάνουσι παρὶ τοῦ Χριστοῦ. „Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ

σκήνωματά αὐτοῦ, ἡρώσυντες ἐν τῷ τόπῳ· οὐ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανούς, οἵτινες λέγουσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον ταῦτα. καὶ σκένωμα μὲν ὀνομαζοῦν, τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἱερουσαλὴμ τόπους, ὅπου διέτριβε καὶ ἐκατοίκει ὁ δεσπότης Χριστὸς. τόπον δὲ ὀνομαζοῦν ἐκεῖνον, ὅπου ἐστάθησαν οἱ πόδες τοῦ Χριστοῦ. ἢ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τόπους, ὅπου περιπατεῖ ὁ Κύριος. ἢ τὸν σκυρὸν ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἐκαρπώθησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. τὸν ὁποῖον σκυρὸν ὑποπόδιον ὀνόμασεν εἰς τὴν γῆν· Ψαλμὸν. καὶ βλέπομεν πληρουμένην τὴν προφητείαν ταύτην. διὰ τὸ ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ Κόσμου κηχαίνουσιν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἐκείνους καὶ προσκυνοῦσι πάντοτε. ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγέλατός σου. ἀνάστηθι, λέγει, ἀπὸ τοὺς νεκροὺς Κύριε, καὶ ἀνάβηθι εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐν οὐρανῷ βασιλείας σου, σὺ ὁ Θεὸς καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου. τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος· ἦτοι τὸ σκένωμα τῆς θεότητος. καθὼς γὰρ ἡ Κιβωτὸς κατασκευάσθη ἀπὸ ὕλητος ξύλου, καὶ ἦταν χρυσωμένη ἀπὸ χρυσοῦ καθαρὸν· τοιοῦτοτροπως καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ἦτον μὲν συμπεπηγμένον ἀπὸ σῶμα ἀναμάρτη-

TOU

ἢ ἡμεῖς τὰ παρ' ἐαυτῶν ποιῶμεν· οὐδὲ γὰρ τοῖς προσέχοντάς, ἀναπεπτακέναι ἢ ὑπέρβουλον εἶναι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγελήσατο ὁ Θεός, οὐ ποιεῖ, τῶν τὰς ἐπαγγελίας δεξαμένων ἀναξίων εὐρισκομένων· ὥσπερ ἢ τὰ κακά· ἃ ὑπέσκησεν, εἰς ἔργον οὐκ ἄγει, τῶν παροξυνάντων αὐτὸν, ὕψιστον μεταβαλλομένων ἢ τὴν ὁργὴν ἀποκρουμένων· ταῦτα οὖν εἰδότες, μήτε διὰ τὰς ὑποσχέσεις ῥαθυμώμεν, ἵνα μὴ καταπέσωμεν· μήτε διὰ τὰς ἀπειλάς ἀπογινώσκωμεν, ἀλλὰ μεταβαλλόμεθα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πεπλήρωται μὲν τοι ἢ ἐτέρως τὸ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἁγίασμά μου· τῆς μὲν γὰρ αἰσχύνης μαρτυρεῖ Ἰουδαῖοι, τὴν πρὸς Χριστοῦ ἐχθρὰν ἀσπασάμενοι, ἢ τὴν αἰσχύνην δρεψάμενοι, τοῦ δὲ ἁγιάσματος, αἱ κατὰ πάσαν γῆν ἢ θάλασσαν ἔκκλησιν, σῶμα μὲν τοῦ δεσπότη τοῦ Χριστοῦ χρηματίζουσαι, τῆς δὲ ἁγιωσύνης τὰς πηγὰς παρ' αὐτοῦ κομιζόμεναι· τάχα δὲ, λέγει ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρῇ, ἢ ἐξανθήσεις τοῦ ἁγιάσματος, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐπαγγέλλεται· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνθήσει, ἀλλ' ἐξανθήσει· τούτῃσιν αὖτις ἀναλάμψει. ἢ διηνεκῶς τὴν τῆς θεότητος ἐνοίκισιν· εἴτουν ἔωσιν ἔξει, πάντων κρείττων γενόμενος, ἢ ὑπ' οὐδενὸς λοιπὸν σβεσθῆναι δυνάμενος· ἁγίασμα δὲ τὴν θεότητα προσαγορευομένην εἶναι εὐρεῖν· Ἐβραῖον γὰρ οἱ πρεσβύτεροι τὰ θεῖα συγγραφάμενοι λόγια, δι' εὐλάβειαν ἢ τὸ περὶ Θεὸν σέβας, τὸ ἄφραστον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὃ διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων γραφεῖν ἐλάθεσαν (ἦτοι τὸ Ἰεχωβά) οὔτε τοῖς κοινοῖς ἐσήμαινον γράμμασιν, ὥς μὴ πᾶσιν εὐληπτον τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι, οὔτε διὰ τῆς γλώττης προφέρειν ἀπλῶς ἠνείχοντο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἀλλ' ἁγίασμα τοῦτο προσηγόρευον ἢ προσαγορεύουσι δὲ μέχρι τοῦ ἵν' οἱ ἀκριβέστερον τὰ θεῖα πεπαιδευμένοι· διδὲν ἢ τῇ πετάλῳ τοῦ ἀρχιερέως τὸ τῆς κιδάρως προμετωπίδιον, ἁγίασμα Κυρίου ὃ τῶν ὅλων Θεὸς προσέταξεν ὀνομαζέσθαι· „Καὶ ποιήσεις πέταλον χρυσοῦν καθαρὸν, ἢ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγίδος· ἁγίασμα Κυρίου· ἢ κατὰ πρόσωπον τῆς μέγας ἔσαι, ἢ ἔσαι ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρών· (Ἐξ. κη'. 36.) δῆλον τοίνυν ὡς τὴν θεότητα διὰ τοῦ ἁγιάσματος παρεδήλωσεν.

τον καὶ ἀδιάθορον . ἦτον δὲ καὶ τεθεωμένον ἀπὸ τὴν φύσει καὶ κυρίως οὕσαν θεότητα : ἦγουν ἐκ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τοῦ οὗτος Θεοῦ . εἰ Ἰερεῖς σου , φησιν , ἐνδύσονται δικαιοσύνην τὴν τοῦ Εὐαγγελίου : ἦτοι θέλουν ἐκλιθεῖν μὲ καθε ἀρετὴν . καὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἰερεῖς ὅσοι καὶ φιλάρετοι θέλουν ἀγαλλιάσθαι ἀγγελικῶς πολιτευόμενοι .

Ἐνεκὲν , φησι , Δαβὶδ τοῦ δοῦλου σου , μὴ ἀποσρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου : ἦτοι ἂν ὅχι διὰ ἄλλο τι , ἀλλὰ καὶ διὰ ἐμένα τὸν δούλόν σου . μὴ ἀποσρέψῃς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ , ὅστις μέλλει νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως , ἀλλὰ ὡς ἐπιφανῇ αὐτῇ . ἡ ὁμοθεΐσα δὲ εἰς τὸν Δαβὶδ ἀληθεῖα , ἐφανέρωσεν ἀνιγνωτῶδες τὸν Χριστόν . ὅστις ἐμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ . αὐτὸς γὰρ εἶναι ὁ κυρίως βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ , ὅς τις εἶναι μὲν κυρίως ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὴν μητέρα , τὴν καταγομένην ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ . εἶναι δὲ καὶ βασιλεὺς , καθὼ νομοθετεῖ εἰς τοὺς ὑπάρχουσ αὐτοῦ Χριστιανούς . καὶ ρυθμίζει καὶ διαφυλάττει αὐτούς , καὶ ἀπέθανε δι' αὐτούς . τὰ ὅποια ταῦτα εἶναι τὰ ἰδιώματα , ὅπου συνιστῶσιν καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν ἀληθῆ βασιλέα . ἐὰν φυλοῦν εἰς υἱὸς σου τὴν διαθήκην μου τὴν Εὐαγγελικὴν , καὶ τὰ μορτήριά μου ταῦτα , τὰ ὅποια θέλω τοὺς διδάξω . (ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται ἀπὸ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἐκ Δαβὶδ Χριστόν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον , τὴν δὲ αὐτοῦ μονογενῆ . περὶ τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων , τοὺς ὁποίους τεχνικὰ ἐόμασεν ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίῳ , ὡς ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως γενομένους υἱούς σου .) ἐὰν , λέγει , τοῦτο ποιήσωσιν οἱ Ἀπόστολοι , ὅχι μόνον αὐτοί , ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ Χριστιανοί , θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον τὸν Πρωμαντικόν καὶ Ἀποστολικόν διὰ τῆς ἀρχιερωσύνης . „ Καταστήσει γὰρ , φησιν , αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν . (Ψαλ . με . 16) ἢ θέλουν καθίσουν εἰς μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων Χριστιανοί , εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς οὐρανοῦ βασιλείας σου , τὸ ὅποιον τοῦτο πληροῦται ἕως τῆς σήμερον εἰς ἐκείνους

ὅπου φυλάττουν τὴν διαθήκην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου .

Κατάπαυσις δὲ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία , τῆς ὁποίας αἱ πύλαι τοῦ ᾄδου οὐ κατισχύσουσι . θῆρα δὲ τῆς Ἐκκλησίας , εἶναι ἡ σαγήνη τοῦ κηρύγματος , διὰ μέσου τῆς ὁποίας θηρεύει καὶ πιάνει ὡς ἰχθύας , τοὺς κολυμβῶντας εἰς τὴν ἄλμην τῆς πλάνης . θῆρα δὲ εἶναι καὶ ἡ θήρευσις : ἦτοι τὸ κυνήγιον , κατὰ τὸ ὅποιον οἱ Ἀπόστολοι ἐξώγησαν τὰ πλήθη . πτωχοὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι , τοὺς ὁποίους θέλει χορτάσει ὁ Πατήρ ἀπὸ ἄρτον οὐράνιον : ἦτοι ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν . τοὺς δὲ Ἰερεῖς τῆς θέλει ἐνδύσει σωτηρίαν , ἀπ' οὗ αὐτοὶ πρῶτον ἐνδυθῶν τὴν δικαιοσύνην , ὡς εἶπομεν . καὶ οἱ ὅσοι τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἀγαλλιάσθαι μὲ ἀγαλλιάσθαι αἰώνιον , ἀπ' οὗ ἀποθάνουν καὶ εὐγουν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον . ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ ἀνέτειλεν ὁ Θεὸς ὕψος καὶ τιμὴν εἰς τὸν Δαβὶδ . διότι ὁ Δαβὶδ εὐφημεῖται καὶ δοξάζεται . ἐπειδὴ εἶναι πρόγονος καὶ προπάτωρ τοῦ Χριστοῦ . ἢ καὶ εἰς τὴν Σιών ἀνέτειλε τὸ κέρας τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ ἰσχυρόν καὶ δυνατόν , τὸ ὅποιον κεραιτίζει καὶ κατοβάλλει ἔλους ἐκείνους , ὅπου ἔντισκονται εἰς αὐτό . τοῦτο δὲ τὸ κέρας εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ . λύχνος δὲ ὅπου ἐτοιμάσθη εἰς τὸν Χριστόν , εἶναι ἡ κατασκευασθεῖσα εἰς αὐτὸν Παναγία σὰρξ , ἡ φωτεινὴ οὐσα διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀναμαρτησίας . ἡ λύχνος εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον , ὅπου φωτίζει τοὺς ἐπισκομένους εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης , καὶ ἐδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν . „ Λύχνος γὰρ φησι , τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου . (Ψαλ . ρη .) ἡ λύχνος εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης . „ Ἐκείνος γὰρ φησιν , ἦν λύχνος ὁ καίμενος . (Ἰω . ε . 35) ἄλλοι δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Δημόνοες , καὶ ὅσοι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας , οἱ ὅποιοι ἐμοῦ θέλουν ἐντραποῦν , καὶ μάλιστα ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου ἀνοστασιως . εἰς τὸν Χριστόν δὲ θέλει ἐξανθήσει ἡ ἀγάθη Ἐκκλησία , ἡ ὁποία ἀγαθίζει ἐκείνους , ὅπου προσέρχονται ὀρθῶς εἰς αὐτήν . καὶ αὐτὴ θέλει ἔχει τὸν Χριστόν ἄνθος τῆς καὶ εὐπρέπειαν .

ΨΑΛ .

„Ωδή τῶν Ἀναβαθμῶν·

1 : „**Ι**δοὺ δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν ;
 „ αλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐ-
 „ πί τὸ αὐτό ;

Μετὰ τὸ νὰ προεγνώρισεν ὁ Δαβὶδ τὴν τε-
 λείαν ἀποκατάστασιν τῶν ὁμογενῶν Ἰουδαίων, πῶς
 δηλαδὴ αὐτοί, ἀφ' οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὰ γει-
 τονεύοντα ἔθνη ὅπου τοὺς ἐκολέμουν, ἐκτίσαν τὸν
 ναὸν καὶ τὴν πύλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπολιτεύοντο
 ὑποτασσόμενοι ὑποκάτω εἰς ἓνα Ἡγεμόνα καὶ ἀρχη-
 γόν, διὰ τοῦτο συμβουλεύει αὐτοὺς μετὰ τὸν παρόν-
 τα Ψαλμόν, νὰ μὴ χωρισθοῦν (καθὼς τὸ πρῶτον
 ἐχωρίσθησαν αἱ δέκα φυλαὶ καὶ ἔκαστην ἐδίκον τους
 βασιλεῖς τὸν δούλον τοῦ Σολομῶντος Ἱεροβοάμ, καὶ
 ἐμετοίκησαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὴν Σιμάραι-
 αν ; αἱ δὲ δύο φυλαὶ τοῦ Ἰουδα καὶ τοῦ Βενιαμὴν,
 εἶχον ἐδίκον τους βασιλεῖς εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς γέ-
 γραπταὶ ἐν κεφ. ιε. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν, ὁ ὁποῖος οὗ-
 τος χωρισμὸς ἐγένεν αἷτιος εἰς τοὺς Ἰουδαίους πολλῆς
 παρνομίας καὶ πολέμων καὶ συμφορῶν,) διὰ τοῦ-

το, λέγω, συμβουλεύει ὁ Δαβὶδ τοὺς ὁμογενεῖς αὐ-
 τοῦ νὰ μὴ χωρισθοῦν, ἀλλὰ νὰ κατοικοῦν
 εἰς ὁμοῦ ὑποκάτω εἰς τὴν ἡγεμονίαν καὶ διοίκησιν ἐ-
 νὸς Ἡγεμόνος. τί ἄλλο, λέγει, εἶναι τόσον πολλὰ
 καλόν, καὶ τόσον πολλὰ χαροποιόν, πᾶρεξ τὸ νὰ
 κατοικοῦν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμογενεῖς, ἢ εἰς ἓνα
 καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἢ ἂν δὲν συγκατοικοῦν ὁμοῦ
 κατὰ τὸν τόπον, καὶ νὰ συγκατοικοῦν ὁμοῦ κατὰ
 τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ ὁμοφυλίαν ; (1) λέγει
 δέ, ὅτι ἡ συγκατοίκησις τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἐνταυτῇ
 καὶ πρᾶγμα καλόν, καὶ πρᾶγμα χαροποιόν. διὰ τὴν
 πολλὰ πράγματα, εἶναι μὲν καλὰ δὲν εἶναι δὲ καὶ
 χαροποιὰ. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἶναι μὲν πολλὰ
 πράγματα χαροποιὰ, δὲν εἶναι ἰδὲ ἐνταυτῇ καὶ κα-
 λὰ : ἥτοι συμφέροντα καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν ψυχὴν.
 ἡ δὲ συγκατοίκησις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ
 ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὰ δύο ταῦτα καλὰ ἔ-
 χει, τὰ ἐπεί νὰ ἐνωθοῦν ὁμοῦ, δὲ εἶναι πολλὰ εὐ-
 κολον, ἀλλὰ καὶ δύσκολον. (2) παρομοιάζει δὲ καὶ
 μετὰ τὸ ἀκόλουθον παραδείγμα τὴν συγκατοίκησιν ταύ-
 την.

2 : „Ὡς

- (1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει : „Ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἱεροβοάμ υἱοῦ Σολομῶντος διηρέθησαν αἱ φυλαὶ, καὶ αἱ
 μὲν δέκα φυλαὶ τῇ Ἱεροβοάμ ἠκολούθησαν, αἱ δὲ δύο τὴν Δαβιθικήν ἠπάσαντο βασιλείαν, μετὰ μὲν τοὶ τὴν
 ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, πάλιν συνῆλθον καὶ τὴν συμφωνίαν ἠγάπησαν. καὶ μίαν ἔσχον ἡγεμονίαν, καὶ ὑπ' ἓνα ἀρ-
 χηγὸν ἐπολιτεύοντο, καὶ κοινῇ τὴν κατὰ νόμον ἐτέλουν λατρείαν.
 (2) Ὁθεν εἶπε καὶ ὁ Χρυσόστομος : „Ἐπὶ τῆς συγκατοικήσεως τῶν ἀδελφῶν, ἀμφοτέρω ταῦτα συνδεσθῆναι·

ε: „ Ὡς Μῦρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ κατα-
βαῖνον ἐπὶ πώγωνα τὸν πώγωνα
τὸν Ἀαρὼν τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν
ᾧσαν τοῦ ενδύματος αὐτοῦ .

Τόσον καλὸν, λέγει, καὶ τόσον χαροποιὸν
πράγμα εἶναι, τὸ νὰ συγκατοικούν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοί, καὶ
νὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των ὁμέναιαν, ὡς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ
Μῦρον τοῦ νόμου . τὸ ὅποιον ἔχρια τοὺς Ἰερεῖς, καὶ
ἐχέμετο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰερέως . καθὼς γὰρ τὸ
Μῦρον ἐκεῖνο . ἦτον μὲν καλὸν ὡς ἄγιον, ἦτον δὲ καὶ
χαροποιόν, ὡς εὐώδες . τοιοῦτοτρόπως εἶναι καλὴ
καὶ ἀγία καὶ τερπνὴ καὶ εὐώδης ἡ συγκατοίκησις καὶ
ἐπ' ἀγαθῶ ἐμονοία τῶν ὁδολαφῶν . καλὴ μὲν γὰρ αὐ-
τὴ εἶναι . διὰ τὴν ἑξ. ἡ φύσις καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ .

τὸ ἀπατεῖ . χαροποιὸν δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ εἶναι, διὰ τὴν
εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν . ἐπει-
δὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ
Ἰερέως χυνόμενον, ἐκατέβαινε εἰς τὸ πηγούνι τοῦ,
διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ . „ Τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα δηλ.
τὸν τοῦ Ἀαρὼν αὐτὸς γὰρ πρῶτος ἐχοίεσθαι μὲ τὸ
νομικὸν χρίσμα . ἡ Ἀαρὼν λέγει καὶ ὁ Ἰερεὰ τοῦ πα-
λαιου νόμου . καθὼς ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν ἐκατάγετο .
ἐπειδὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ πηγούνι τοῦ Ἀ-
αρὼν ἐκατέβαινε εἰς τὴν ᾧσαν ἤγουν τὴν οὐγίαν
καὶ ἄκραν τοῦ ἱερατικοῦ φορέματος, διὰ τοῦτο ἀ-
κολούθως λέγει . „ τὸ κατέβαινον ἐπὶ τὴν ᾧσαν τοῦ εν-
δύματος αὐτοῦ . τὴν ᾧσαν δὲ οἱ ἄλλοι ὁρμηνεύται,
σῶμα ενδύματος ἐξέδωκαν . ἐπειδὴ ὡς ἐκεῖ τὸ Μῦ-
ρον ἐκατέβαινε . (1)

3: „ Ὡς

ἡ ἡδονὴ ἡ καλλίσις . τοῦτο γὰρ μάλιστα ἡ ἀγάπη κίνηται . μετὰ τῆς ὠφελείας, ἡ τὸ ἔσθαι ἔχει ἡ ἡδὴ
ταύτην γοῦν ἡ ἐνταῦθα ἀνυμνεῖ . οὐ γὰρ ἀπλῶς τὴν οἰκισίαν εἶπεν, οὐδὲ τὸ ἐν συνεχεῶς εἰσεῖναι, ἀλλ' ἡ τὴν
αὐτὸ κατοικεῖν . τούτῳ μετὰ συμφωνίας ἡ ἀγάπης . τοῦτο γὰρ ποιεῖ ψυχὴν εἶναι μίαν . λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδό-
ριτος . „ Δὶ αὐτὰν ἐμεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδὲν τῆς ἀδελφικῆς συμμερίσερον συμφωνίας . ἀδελφὸς
καλεῖ τὰς φυλάς . ἐπειδὴ ἡ οἱ τούτων ἐπὶ οὐμοὶ φύλαρχοι ἐνδὲς ὑπάρχον ποῖδες πατέρες τοῦ Ἰακώβ . προσέφηκε δὲ
κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ, τὸν εἶχον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, ἡ περὶ τῶν κοινωνικῶν . ἡτοι τῶν κοινοβιατῶν μονα-
χῶν, τῷ μὲν καλῶ, τὸ τοῦ βίου δόκιμον παριστάς . τῷ δὲ τερπνῶ, τὴν ἐκ τῆς ὁμοσίας ἡ τῆς ἐνώσεως εὐφροσύνην
ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει . „ Κατὰ τὸν πρόχειρον νόον, ὅταν ἐμόπιστοι ᾧσιν . ἰδοὺ τὸ καλόν . ὅταν δὲ ἡ τοῖς ἔργοις
συμφωνῶσιν . ἰδοὺ τὸ τερπνόν . ἀδελφοὺς δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικεῖντας νόσον τὰς τρεῖς τῆς ψυχῆς διαμέρις (ἡτοι
νόον λόγον ἡ πνεῦμα) ἡ τὴν ψυχὴν ἡ τὸ σῶμα . ὅταν οὖν ταῦτα συμφωνῶσι περὶ τὴν τῶν θείων γνώσιν . ἰδοὺ
τὸ καλόν, ὅταν δὲ ἡ περὶ τὰς ἀγοσθὰς πράξεις . ἰδοὺ τὸ τερπνόν .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδόριτος . „ Τὸ ἀρχιερατικὸν ἔλαιον (ἡτοι Μῦρον) ἐκ διαφόρων ἡδυσμάτων συνέκειται,
σμέρνης, κινναμώμου, καλᾶμου, ἡ ἡρώς . ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ τοσαύτην εὐοσμίαν ἡφῆν . ἡ δὲ
πάντων μίξις ἡ κράσις, πλείστην ὅσιν εὐωδίαν ἐργάζετο . τούτῳ τὴν ἀδελφικὴν εὐκρίτως συμφωνίαν ἀπέκασεν . ἡ
γὰρ τῶν πλείων κατορθωμάτων συνεισφορὰ, τῆς τελείας ἀρετῆς τὴν εὐοσμίαν ἐργάζεται . οὕτως οὖν, φησι, τὸ
τῆς ὁμοσίας χρίμα καλόν ἐστιν . ὡς τὸ νομικὸν ἐκεῖνο Μῦρον τὸ χρίον τοὺς Ἰερεῖς, τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἰερέως χυ-
όμενον . λέγει δὲ ἡ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Ἐχὼ ἡ ἄλλο Μῦρον, ᾧ χρῶνται μόνον Ἰερεῖς τε ἡ βασιλεῖς, ἐν-
τι ποικίλῳ τε ἡ πολυτελεῖ ἡ δὲ ἡμᾶς κενωθέντι . ἀλλὰ μεγάλου μυριφοῦ τέχνη συγκείμενον· εἴθε μοι γένοιτο τοῦ-
του τοῦ Μῦρου τὴν εὐωδίαν προσβαλεῖν τῷ Θεῷ . Ἄλλος δὲ λέγει . „ Ὡς ἐκάλεσεν, ὁ καλούμενος περιτραχῆ-
λιον . ἡτοι περισόμιον . ὡς περὶ τοῖν κατὰ τὸν Θεοδόριτον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ γενείου μέχρι τῶν ἰσχυρῶν τῆς
ἐσθῆτος τὸ ἱερὸν διατρέχον Μῦρον, τῆς εὐοσμίας τὸν ἱερεὰ ἐπλήρου . οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῶν ἰσχυρῶν ἡ
ἀπὸ τῆς συμφωνίας ὠφέλεια χωρεῖ . κατὰ δὲ τὸν Ὠριγῆν . „ Τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, περὶ οὗ γέγραπται . Π-
ν-μα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἔχεν ἔχρισέ με . πρῶτος μὲν τὴν τοῦ παντὸς σώματος κεφαλὴν, ἡτις ἦν αὐτὸς ὁ Χριστὸς,
ἐπλήρου . μεθ' οὗ κατέβαινε ἐπὶ τὸν χορὸν τὸν Ἀποστολικόν, κόσμον ὅτα τοῦ προσώπου Χριστοῦ . ἀλλ' οὐδὲ με-
χρις ἐκείνων ἔστι, ἀλλὰ ἡ τοῖς εἰδώμασι, τοῖς ἔξωθεν πλήθει τοῖς περιβάλλουσιν τὸ Ἅγιον σῶμα, τῆς εὐωδίας
μετέδωκε . διὸ φησι Παῦλος . „ Χριστοῦ εὐωδία ἔσμεν . ἐντεῦθεν ἡ τὸ χρίσμα ἐπὶ τῶν ἀναγεννημένων Χριστῷ .
(ἡτοι τῶν βαπτιζομένων) παραλαμβάνεται . θεοπίσαντες ἡ περὶ τούτου Ἠσαΐου . πλῆνται οἶον, χρίσονται
Μύρῳ· παράδος ταῦτα πάντα τοῖς Ἐθνεσιν . ἡ γὰρ βουλὴ αὐτὴ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη . (Ἠ . κε' . 7 .) Ὁ
δὲ θεὸς Μ. Ξιμος λέγει . „ Μῦρον ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον . κεφαλὴ δὲ, ὁ νοῦς ἡ πῶγων τοῦ Ἀαρὼν, ὁ κα-
τασφάγιον τὰ πᾶσι λόγος ἡ ἱεραρχία τῷ Θεῷ τὰς ἀρετὰς . καταβαίνει δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐπὶ τὴν ᾧσαν
τοῦ

3 : „Ὡς δρόσος Ἀερμών ἡ καταβαίνου-
σα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών .

„λογίαν .

Ἀερμών εἶναι βουνόν, ὅπου πλησιάζει
κεντὰ εἰς τὸ βουνόν τοῦ λιβανου, κατὰ τὸν Δίδυ-
μον . τοῦτο δὲ τὸ βουνόν τοῦ Ἀερμών συμμαζώνει
εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸν χειμῶνα χιόνι πολὺ καὶ φυλάτ-
τει αὐτό . ἀπὸ τὸ χιόνι δὲ ἐκεῖνο ἀναδίδονται ἄτ-
μοί, οἱ ὅποιοι παχύνοντες τὸν αἶρα τὸν εὐρισκόμε-
νον ἐπάνω εἰς τὴν Σιών, προξενοῦσι δρόσον μεγά-
λην εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους καὶ καύματος . καθὼς
λοιπὸν ἡ δρόσος αὕτη, καλὴ μὲν εἶναι, ὡς ἀναγκαί-
α εἰς τὴν γῆν . τερπνὴ δὲ καὶ χαροποιὰ . διὰ κα-
ταβαίνει γλυκερῶς καὶ ὁμαλῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους .
τοιουτοτρόπως εἶναι καλὴ καὶ χαροποιὰ καὶ ἡ συγκα-
τοίκησις καὶ ἐμόνοια τῶν ἀδελφῶν . ἐπειδὴ δὲ ἡ δρό-
σος αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν τῆς ἀπὸ τὸ βου-
νὸν τοῦ Ἀερμών, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ
Δαβὶδ δρόσον τοῦ Ἀερμών . (1)

Ἐκεῖ ποῦ ; ἐν τῇ συγκατοικήσει τῶν ἀ-
δελφῶν, καὶ ἐν τῇ ἐμόνοια καὶ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀ-
γάπῃ, κατὰ τὸ χρυσοῤῥήμονα . ἥτις εἶναι τὸ κερά-
λαιον τῶν ἀρετῶν . ἐκεῖ, λέγει, ἔσειλεν ὁ Θεὸς τὴν
εὐλογίαν . εὐλογία δὲ, ἡ μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς
τοὺς ἀνθρώπους διδομένη, εἶναι ἡ χάρις, ἡ δὲ πα-
ρὰ ἀνθρώπων εἰς τὸν Θεὸν διδομένη, εἶναι ἡ δοξο-
λογία καὶ εὐφημία . ἡ δὲ παρὰ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώ-
πους διδομένη, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ
τοὺς ἀνθρώπους γινόμενη πρὸς τὸν Θεὸν εὐχὴ καὶ
ἰκεσία . (2)

„Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος .

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται τὸ, ἐ-
κεῖ ἐνετείλατο ἡγουν ἐκεῖ ἐν τῇ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀ-
γάπῃ ἔσειλεν ὁ Θεὸς ζωὴν μακροχρόνιον ἕως τοῦ ὁ-
ρισμένου αἰῶνος καὶ χρόνου ἕτοις εἰς ὅλον τὸν διω-
ρι-

„Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐ-

τοῦ ἐνδύματος : τούτῃ διαδίδεται διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ ἐπὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν . ἡ γὰρ ὡα, τοῦ ἐνδύματος
εἰς τὸ πέρας .

(1) Προσθέτει δὲ ὁ Δίδυμος καὶ ταῦτα . „Ἐπεὶ ἐν τῷ Ἀερμών χιὼν συνάγεται πολλή, ἣν δρόσον ὠνόμασεν
ἡ δὲ χιὼν ἐκ πολλῶν συναγομένη σαγόνων, ὑφ' ἐν σωματοποιεῖται καὶ συμπήγνυται, εἰκότως τὴν συμφωνίαν τῆς
Ἐκκλησίας ταύτης παραβάλλει . λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος . „Καταβαίνει ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἐξ οὐρανοῦ κατα-
παινούσα δρόσος . δῆλον δὲ ὅτι ἡ νοητὴ διὰ τοῦ Πνεύματος . ὁ δὲ Θεοδόριτος λέγει : „Ὅτι τοσαύτη ἐστὶν ἡ
ἐκ τοῦ Ἀερμών δρόσος, ὡς καὶ σαγόνας τοὺς κεράμους ἐκπέμπειν . τὸ δὲ Ἀερμών ἄρος ἐστὶ καὶ αὐτὸ τῆς Παλαιστίνης
τῇ γῇ διαφέρειν τοῦ Ἰσραὴλ (καὶ ὅρα περὶ τούτου τὸ, διὰ τοῦτο μνησθήσομαι σου ἐκ γῆς Ἰερδάνου καὶ Ἐρμωνεῖμ)
(Ψαλ . μα' . 6 .) καὶ τὸ, Θαβὼρ καὶ Ἐρμών ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται (Ψαλ . πη' . 12 .) λέγει δὲ
ὁ Ὠριγένης . „Ὅρη Σιών, οἱ τὰ ὑψηλὰ σκοπεύοντες ἅγιοι, ἐφ' οὓς καταβαίνει ἡ δρόσος, Ἀερμών δὲ ἐρμη-
νεύεται, ἀποστροφή θηρίων . φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἰερδάνην ποτὲ ἐκεῖθεν γεννᾶσθαι . σημαίνει δὲ τοῦτο τὴν τοῦ ἁγίου
Βαπτίσματος χάριν . αὕτη γὰρ αἰεὶ καταβαίνει ἐπὶ τοὺς ἁγίους, καὶ δι' αὐτῆς γίνεται ἡ ἀποστροφή τῶν νοητῶν
θηρίων .

(2) Ὁ δὲ Χρυσοῤῥήμων λέγει . „Καὶ γὰρ εὐλογία τοῦτο τὸ ὀμόνοεῖν, ὥσπερ οὖν τὸ ἐναντίον ἀρεῶν . διὸ καὶ τις
ἐπαινεῖ τοῦτο λέγων . „Ὁραία ἐναντι Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ὀμόνοια ἀδελφῶν, καὶ φιλία τῶν πλησίων, καὶ γυνὴ καὶ
ἀνὴρ ἀλλήλοις συμπεριφερόμενοι . (Σειρ . κε' . 1 .) τοῦτο καὶ ἕτερος αἰνιγματωδῶς ἐπαινεῖ . „Ἐάν κοιμη-
θῶσιν οἱ δύο, καί γε θέρμη αὐτοῖς (Ἐκκλ . δ' . 11 .) εἴτα καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀγάπης . „Τὸ σπαρτίον τὸ
ἐντρίτειον οὐ ταχέως ἀπορραγίσεται (αὐτόθι . 12 .) καὶ ἀδελφὸς ὑπ' ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά . (Παρ .
κη' . 19 .) καὶ ὁ Χριστὸς, οὗ ἂν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν . (Ματθ .
κη' . 20 .) ἔνθα γὰρ ἀγάπη, πολλὴ ἡ ἀσφάλεια . πολλὴ ἡ παρὰ Θεοῦ ῥοπή . αὕτη μήτηρ τῶν ἀγαθῶν . αὕτη
ῥίζα καὶ πηγὴ . αὕτη πόλις ἀνάρεσις . διὸ φησι . Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος .

ρισμένον εἰς τὸν καθ' ἑνα ἡκαίρον τῆς ζωῆς. καθὼς γὰρ ἡ μάχη καὶ ταραχὴ προξενεῖ θανάτους : ἐτὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη προξενεῖ ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀναμεταξύτων, οὕτε, ὡς

νάς τὸν ἄλλον φονεύει, οὕτε ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ των βλάπτονται καὶ φθείρονται. μὲ πὸ νὰ εἶναι ἀναμεταξύτων περιφυλαγμένοι καὶ σεραωμένοι, διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ ἐνώσεως, καὶ ἀγάπης. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΓ'.

Ωδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1. „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐτελείωσαν ὁ Δαβὶδ τὰς δεκαπέντε ψάλας τῶν ἀναβαθμῶν, κλείσας τὸν λόγον εἰς εὐχαρίστην τοῦ Θεοῦ. διότι μὲ τὸν ἀναβαθμὸν τοῦτον προσάζει νὰ εὐχαριστοῦν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος, ὅχι μόνον τοὺς ἡλεωτέρωσεν ἀπὸ τῆς σκλαβίαν, καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ περάδουν

ἀβλαβεῖς διὰ μέσου τόσων ἔθνων, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ. ἀλλὰ σκόπη καὶ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν πλησιοχώρων ἔθνων, καὶ τοὺς ἔδωκε δύναμιν νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ κατοικοῦν ἐλευθέρως μὲ καθε αἰδειαν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ χωρὶς φόβου νὰ πολιτεύωνται. εὐχαρισεῖτε λοιπὸν, λέγει, ἐσεῖς οἱ δοῦλοι καὶ θεράποντες τοῦ Θεοῦ. δοῦλος δὲ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου πείθεται καὶ ὑπακούει εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεραπεύει αὐτὸν διὰ τῶν ἁρετῶν. (2) ;

„ οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Ἐκεῖ ἐνετείλατο εὐλογίαν, οὐκ ἐν Ἀερμὸν, ἀλλ' ἐν τῇ Σιών φησιν, ἐν ᾗ καὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς Ἱεροὺς Ἀποστόλους ἡ ζωοποιὸς κατεπέμφθη δόξατος. δι' ἧς ἀπαντες οἱ πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται. ἐκείνων γὰρ ἦν ἡ καρδιά καὶ ἡ ψυχὴ μία. ἀφραβὼν δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καὶ τῆς αἰδίου ζωῆς ἐστὶν ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδομένη χάρις.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „ Ἐπεὶ μὴ ἐκ μόνον τῶν κεχρισμένων ἔμελλεν ἡ σύνοδος συγχροτεῖσθαι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μηδέπω τοιούτων, ἐκώστας τοὺς ὑποβεβηκότας μετὰ τοὺς κρείττους καλεῖ. ὡς ἂν εἴποι τις τοὺς ἐτι κατηχομένους ἐν προθύροις τῆς πρώτης καὶ στοιχειώδους ἐισαγωγῆς ἐκώστας. οὗς καὶ δοῦλους ὀνομάζει, ὅτε μηδέπω Πνεῦμα υἱοθεσίας ἐληφότες. καὶ ἐξάναι, φησιν, αὐτοὺς ἐν αὐλαῖς. ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἐνδον, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων, ἐνθα οἱ κεχρισμένοι εἰσῆσαν. διὸ καὶ ἐν νυξὶν αὐτοὺς εἶναι λέγει, ὅτε μηδέπω τοῦ φωτισματος τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡζιωμένους. τὸ δὲ, Ἰδοὺ δὴ, ἀντὶ τοῦ μὴ μέλλετε, μηδὲ ἀναβάλλετε πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐφημίαν. ὁ γὰρ καρπὸς τῆς ἐννόμου ζωῆς οὗτος, τὸ εὔτι περὶ Θεοῦ λέγειν.

οἱ ἐσθότες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
τῷ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν
Θεὸν ἑσθότες, ὅπου σέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ·
καὶ ἐμβαίνετε εἰς αὐτὸν ἐπὶ τῶρα καὶ ὕστερα, ἀφ' οὗ
ἐτελειώθη καὶ ἔλαβε τὴν εὐπρέπειάν του, καὶ τὴν ἐν
αὐτῷ τελουμένην λατρείαν. (1)

2: „Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας
ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν
Κύριον.

Μὴ ἐξοδεύετε, λέγει, ἀδελφοί, ὅλην τὴν
νύκτα εἰς ὕπνον, ἀλλὰ ἐξυπνῶντες τὴν νύκτα σηκό-
νατε τὰς χεῖρας σας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὅπου ὁ

Θεὸς ἐλάετο, ὅτι κατοικεῖ, διὰ τὴν ἐκείνου χάριν,
καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον περισσότερο εἰς τὸν και-
ρὸν τῆς νυκτός. διὰτὶ τότε ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἐλα-
φρότερος, καὶ ἡσυχίαν ἔχει περισσοτέραν καὶ αἰδει-
ται. ἀνίστας δὲ ὁ Δαβὶδ προσάξει τοὺς παλαιούς ἱ-
ουδαίους νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν κλίνην τὴν νύκτα,
καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς ναὸν Κυρίου διὰ νὰ προσεύ-
χωνται, ποίαν συγχώρησιν θέλει λαβεῖν ἐκεῖνος ὁ Χρι-
στianός, ὅπου δὲν κάμνει τὴν προσευχὴν του οὔτε
καὶ μέσα εἰς τὸ ὀσπῆγιόν του, κατὰ τὸν θ. πον Χρυ-
σόστομον; ἀλλὰ κοιμᾶται ὅλην τὴν νύκτα; βέβαια
οὐδεμίαν - (2),

3: „Εὐλογήσῃσε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποι-
ῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μετὰ τὰ λόγια ταῦτα εὐχεται ὁ Δαβὶδ διὰ

τὸ μέγαλα περὶ αὐτοῦ λέγειν ἐξ ὧν ὕμνον· ἐπεὶ τί ἔν τις εἴποι σεμνὸν, αὐτῷ παριστάμενον; πλὴν ἀλλὰ δι' αὐ-
τὸ λέγειν, ὅτι μὴ παντάπασιν ἀφώνους εἶναι μὴδ' ἀναισθητοὺς τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐ
πάντων δὲ τὸ ὕμνεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θείαν δεσποτείαν ἀσπασσάντων, ὅτι τοῦ δεσπότη τοῦ θεραπεύοντος περὶ πολλοῦ
ποιουμένων· τῶν γὰρ τῆς ἁμαρτίας δεξαμένων τὰ τραύματα, ἴδιον τὸ δακρυρροεῖν ὅτι ὀλοφύρεσθαι, ὅτι τὴν θείαν φι-
λανθρωπίαν αἰτεῖν· δούλους δὲ Κυρίου βούλεται εἶναι οὐ κατὰ τὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς σελι-
τείας ἀκρίβειαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τὸν ἀκάθαρτον καὶ βέβηλον οὐδὲ ἐπισηῆσαι τῶν ἱερῶν περιβύλων θέμις· ὥστε, εἴ-
τις ἐστὶν ἁγίος ἐπιβαίνειν, καὶ εὐλογεῖν ἁγίος ἐστὶν· ὁ γὰρ οἶκος τοῦ Θεοῦ τῷ οὐρανῷ ὁμοῖοι· καὶ καθάπερ ἐκεῖ τῶν ἀν-
τικειμένων δυνάμεων οὐδεμίαν ἐπιβῆναι θέμις· οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἰρεῖν ὁσίους χεῖρας, ὁ Θεὸς ἐνομοθέτησεν Παῦλος· οὐχ ἡ-
κιστα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρίοις τὴν ὀφειλομένην Θεῷ προσφέρειν προσκύνῃσιν· διδάξας δὲ τὸν τό-
πον τῆς προσευχῆς, διδάσκει καὶ τὸν καιρὸν· ἀρμόδιος γὰρ εἰς ὑμνωδίαν ἡ νύξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν,
καὶ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη· „Τοιαύτης γὰρ δεῖται, κατὰ τὸν Νικητῆν, καταστάσεως ἡ ψυχὴ, πρὸς
τὸ μόνον τοῦ Θεοῦ μνημονεύειν· ὅθεν καὶ προσευχόμενοι γόνυ κάμπτομεν, καὶ τὰς ἐράσεις καλύπτομεν· ὥσπερ νύ-
κτα ἐπάγοντες τῇ ὁράσει, μήτι παρεμφαινόμενον τὴν διάνοιαν περισπᾶσθαι· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Τῆ-
ρε δὲ, οὐκ εἴρηται, ἐκτείνετε· ἀλλ' ἐπάρατε· ἐπαίρει μὲν γὰρ, ὁ τὰ ἅνω ζητῶν· ἐκτείνει δὲ, ὁ τῆς εἰς τὰ
σωματικά βοήθειας ἐπιδεόμενος· σύννδρος μὲν οὖν ἁγίοις τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς· τάχα δέ τι καὶ βαθυτε-
ρον ὁ λόγος παραδεδωκέναι, ὅτι ὁ τὰ μέγαλα καὶ οὐράνια καὶ ὑψηλὰ ἐργαζόμενος, οἷον διηρημένην ἔχων τὴν πρακτικὴν
δύναμιν, ἐπαίρει τὰς χεῖρας λέγεται· ὁ δὲ ταπεινὸς καὶ ὑψίστος καὶ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενος ἐνεργῶν, κάτω βεπούσας καὶ
καταβεβλημένος τὰς χεῖρας ἔχει· τοῦτο καὶ ἡ κατὰ Μωσῆα παραινίσσεται ἱσορία· ὅτε μὲν γὰρ ἐπῆρε τὰς χεῖρας
ἐνίσχυεν ὁ Ἰσραὴλ· ὅτε δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἀμαλὴκ· τουτέστι καταπιπτούσης ἡμῶν τῆς θρασυῆς
δυνάμεως, ἰσχύει τὰ ἀντιπαλαίοντα ἡμῖν· ὑψουμένης δὲ καὶ διασπομένης, δυνατώτερον γίνεται τὸ διορατικὸν ἐν ἡ-
μῖν, ὅπερ Ἰσραὴλ λέγεται· „Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐπάρατε τὰς χεῖρας· τουτέστι τὰς πράξεις ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα
τῷ Θεῷ δεικνύετε πεπαρησιασμένως· σωφροσύνην δὲ διδάσκει τὸ λόγιον· οὐδεὶς γὰρ ἐν νυξὶ ἀκολασίων, δὴνα-
ται τὰς χεῖρας αἰρεῖν πρὸς Θεόν.

δλον τὸν λαὸν, ὅτι νῦν τὸν εὐλόγησεν ὁ Κύριος ἀπὸ τοῦ καὶ εἰς τὸν ρζ'. Ψαλμὸν. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΔ'. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΘ'.

Ἀλληλουϊα.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀλληλουϊα, εἰπομεν προλαμβάνοντες, ὅτι ὅσοι ψαλμοὶ ἔχουσιν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι εὐχαριστήριοι εἰς τὸν Θεόν. (2)

1 : „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε
„ δούλοι Κυρίου.

2 : „ Οἱ ἐσθότες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
„ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Ὅλοι ἐσεῖς, λέγει, οἱ δούλοι Κυρίου καὶ καθὼ κτίσματά του, καὶ καθὼ πιστοὶ καὶ οἰκεῖοι του, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διὰ τὴν αὐτὴν αἰνάζει καὶ εὐλογεῖ ἐκείνους, ὅπου τὸ εὐλογοῦν. εἰπομεν δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν ρβ'. Ψαλμὸν. (1)

Καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν πρότερον ψαλμὸν εἶπε τοῦτο τὸ ἴδιον. ἀλλὰ καὶ τῶρα ἐδῶ παρακαλεῖ ὅλους ἐκείνους, ὅπου πάντοτε ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. λέγων, δοξολογεῖτε τὸν Θεόν ἐσεῖς, ὅπου σέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ ὅσοι δὲν σέκονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν συγχωροῦνται νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεόν. διὰ τὴν ; διὰ τὴν βλέποντες τὸν ναὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἅγια, ἅτινα εἶναι κατοικία Θεοῦ, δὲν, ὡς ἀπ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδότης. ἵνα μή τις ὑπολάβῃ τῇ Σιδὼν περιγεγράφθαι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, εἰκότως αὐτὸς ἔδειξε τῶν ὅλων Δημιουργόν. διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πᾶσαν τῆς κτίσεως περιέλαβε φύσιν. ἐν οὐρανῷ γὰρ Ἄγγελοι. ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γενόμενα.

(2) Τὸ δὲ ἀλληλουϊα θέλει νὰ εἴπῃ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. τὸ μὲν γὰρ ἀλληλουϊα, ἑρμηνεύεται, αἰνεῖτε. τὸ δὲ ἅα. ἑρμηνεύεται Κύριον. ὡς ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕμνον καὶ αἶνον Θεοῦ περιέχει. περιέχει δὲ καὶ κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν, ἥς δίδονται οἱ ἐξ Ἑθνῶν προσιόντες τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ. πρὸς οὓς καὶ ἀποτείνεται τὸ παρὸν πρῶταγμα, δούλους ὄντας ἔτι, καὶ μηδέπω τὸ Πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας ἀνελήφοντας, μηδὲ εἰς τὰ ἐνδοξάτω τοῦ οἴκου εἰσεληλυθόντας. ἀλλ' ἔτι ἐκτός ἑστῶτας τῶν ἱερῶν, ἐνθα ποτε εἰσελεύσονται, υἱοὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποφανεθέντες.

(3) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει. ἵνα ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακινεῖται, εἰκότως εἴπῃ. „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου. ἀκένωτον, φησι, τῇ τοῦ Θεοῦ προσήγορᾷ, καὶ μὴ ζητήσητε ἰδεῖν, καὶ μὴ δέμει ἰδεῖν.

λησμονούν ποτε τὸν Θεόν. ἀλλὰ μάλιστα κινούνται εἰς τὸ νὰ ὑμνοῦν αὐτόν. (1)

3 : , Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος .

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον. διὰ τὴν εἰ-
ναι φιάνθρωπος. διὰ τὴν εἶναι εὐεργετικώτατος εἰς ὁ-
λους. καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνους, ὅπου αἰνοῦσι καὶ δο-
ξολογοῦσιν αὐτόν. (2).

Ψάlate τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι κα-
λόν.

Ψάlate, λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρί-
ου. διὰ τὴν εἶναι καλὸν καὶ ωφέλιμον, τὸ νὰ ψάλλῃ τι-

νὴς εἰς τὸν Κύριον. τὰ γὰρ πνευματικὰ ἄσματα
καὶ οἱ Ψαλμοὶ μετὰ κατανύξεως καὶ εὐλαβείας ψάλλο-
μενοί, διδάσκουσι καὶ τοὺς ψάλλοντας καὶ τοὺς ἀ-
κούοντας δογμάτων ἀκρίβειαν, συμμαζώνουσι τὸν
νοῦν πρὸς τὸν Θεόν. κοιμίζουσι τὰ πάθη. γλυκαί-
νουσι τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ μέλους. καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὠ-
φέλειαν, ἔχουσι καὶ τὸ τερπνὸν καὶ χαροποιὸν, κα-
τὰ τὸν Χρυσόσομον. καθὼς δὲ ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχου-
σιν ἔρωτα εἰς ἕνα ὑποκείμενον, συνθέττουσι κάποι-
α ἐγκώμια καὶ ἄσματα εἰς αὐτὸ, τὰ ὅποια ψάλλον-
τες καὶ ἀναγινώσκοντες, παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν
πόθον τοὺς κατὰ τὸν χρυσόσομον : ἔτσι καὶ ὁ Δαβὶδ
ἐδῶ, λέγωντας ψάλατε, δείχνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔ-
ρωτα, ὅπου πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸν Θεόν οἱ ψάλ-
λοντες καὶ οἱ ἀκούοντες. ψάλατε δὲ εἶπεν ὅχι εἰς τὴν
φύσιν τοῦ Θεοῦ. διὰ τὴν αὐτὴ εἶναι ἀκατάληπτος. ἀλ-
λὰ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ, πλέκοντες ἐπαίνους καὶ ἐγκώ-
μια εἰς αὐτὸ. (3)

4 : , Ὅτι τὸν Ἰακὰβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ
Κύριος.

(1) Δὲν ἐμποδίζει ὁ σόφης οὗτος ἑρμηνευτὴς μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ μὴν ὑμνολογῇ τινὰς τὸν Θεὸν ἢ ἐν τῇ οἰκῇ τοῦ
ἐπισκόπου, ἢ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ ὅχι ! ἀλλὰ παρακινεῖ μὲ αὐτὰ τοὺς Χριστιανοὺς, νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν ναὸν
τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκεῖ νὰ προσεύχωνται μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τους, ὅταν δὲν τοὺς ἐμποδίζῃ καμμία ἀνάγκη ἀ-
σθενείας, ἢ ἄλλης τινος περιστάσεως. ἐπειδὴ διὰ τῆς κοινῆς συμφωνίας τῶν Χριστιανῶν, εὐπροσδεκτότερα γίνεται
ἢ εἰς τὸν Θεὸν προσφερομένη προσευχή. ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο. ἢ Εἰδὲ ἐν νυ-
κτὶ παραγίνεσθαι εἰς τὰ ἅγια δεῖ, ἐννόησον ποίας τεύχεται συγγνώμης, ὁ μὲν οἶκος κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνου
εὐχὰς ἐπιτελῶν, εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, αὐτὰς τὰς πόδας πάντων ἢν βατός· ἀλλὰ πολλοὶ ἢ διάφοροι διωρισμοί·
ἢ ὁ μὲν, τοῖς προσήλυτοις· ὁ δὲ, τοῖς ἐξ ἀρχῆς Ἰουδαίοις· ὁ δὲ, τοῖς ἱερεῦσιν· ὁ δὲ, τῷ ἀρχιερεὶ μόνῳ· πόσης ἐννόησον
ἀγιωσύνης σοὶ δεῖ, τῷ πολλῷ μείζονα σύμβολα δεξαμένῳ, ὃν ἐδέξατο τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ; οὐ γὰρ Χερουβὶμ ἔ-
χεις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τῶν Χερουβὶμ Δεσπότην ἐναικόντων οὐδὲ σάβανον ἢ μάνηα ἢ πλάκας λιθίνας ἢ τὴν ῥάβδον Ἀα-
ρὼν· ἀλλὰ σῶμα ἢ αἷμα Δεσπότη, ἢ Πνεῦμα αὐτὶ γραμματος· ὅσα δὲ μείζονων ἡγιώθης φρικτῶν Μυστηρίων,
ποσούτῳ μείζονος ὑπεύθυνος εἶ τῆς ἀγιωσύνης· ἢ πλείονος κολάσεως, εἰ παραβαίης τὰ ἐπιτεταγμένα· προσθέττει
δὲ ὁ Εὐσέβιος. ἢ Καλὸν δὲ τὸ, ἐσῶτας εἶναι ἐν οἰκῇ Κυρίου· ἀλλὰ μὴ σκαλεῦσθαι, μὲν εἰς τοῦπίσω χω-
ρεῖν· ἀλλὰ προθυμίαν ἐνδείκνυσθαι τῆς ἐπὶ τὰ ἔνδον βαδίσεως. ἢ ὁ Θεοδώριτος. ἢ Τῆς Βαβυλωνίαν, φησὶ,
ἀπαλλαγέντες δουλείας, ἢ τῆς τῶν θείων αὐτῶν ἀπολαύοντες εὐπρεπείας, τοῖς τούτων χορηγῶν τῶν ἀγαθῶν, ἀ-
νυμνήσατε.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. ἢ Ἀπορρήν, φησὶ, τῆς ὑμνωδίας ποιήσατε, τοῦ ὑμνουμένου τὴν ἀγαθότητα.
(3) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκε. ἢ Ψάlate τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι εὐπρεπὲς ἢ Ἄλλος, ὅτι ἡδὴ ἀμφότε-
ροι δὲ κατὰ τὸν Χρυσόσομον, ἀληθῶς λέγουσι· καὶ γὰρ μυριάκις ἀσελγὴς ὁ ψάλλων ἢ, αἰδούμενος τὸν Ψαλμὸν,
κατακοιμίζει τῆς ἀσελγείας τὴν τυραννίδα, καὶν μυρίοις ἢ κακοῖς βεβαρημένος, ἢ ὑπὸ ἀθυμίας κατεχόμενος, κα-
τακλιόμενος ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, κουφίζει τὸν λογισμὸν· πτεροὶ τὴν διάνοιαν, ἢ μεταρσίαν ἐργάζεται τὴν ψυχὴν·
Ψαλτήριον δὲ εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ διαφόρων ἡρμωσμένων αἰσθήσεων, ὡς ἐκ διαφόρων
χορδῶν· δι' οὗ τὰ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ὁ ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς ἐκμελῶς ἢ ἐδιδύμως ἀνακρουόμενος, κατορθοῖ· ἐπει-
δὴ οὖν, φησὶ, καλὸν τὸ ψάλλειν· τούτοις δι' ἔργων δοξάζειν τὸν Θεόν, διὰ Ψαλτηρίου ἢ τῶν σωματικῶν ὀργά-
νων, τὸν πρόποντα αὐτῷ ὕμνον ἀπόδοτε.

„ Κύριος .

Ἐδῶ , λέγει , τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον : ἡγουν διὰτὶ ὁ Κύριος , λέγει , ἐδιέλεξεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων , τὸν ἐκ τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ καταγόμενον . καὶ τοῦτον ἀφείρωσεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του , διὰ νὰ λατρεύῃ αὐτὸς μόνον καὶ μόνον τὸν Θεόν .

„ Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμόν ἑαυτοῦ .

Τὸν ἴδιον λαὸν τῶν Ἰουδαίων ὀνομαζοῦν ἔδῶ Ἰσραὴλ , ὡς ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ : ἦτοι τοῦ Ἰακώβ καταγόμενον . διότι ὁ αὐτὸς Ἰακώβ , ὀνομαζόμενος πρότερον τοιοῦτος , ὕπερον κατὰ προκοπὴν τὴν ἐν Θεῷ , ὡς λέγει ὁ μέγας βασιλεὺς , ὠνομάσθη καὶ Ἰσραὴλ . τὸν λαὸν , λέγει , τῶν Ἰουδαίων ἐδιέλεξεν ὁ Θεὸς εἰς περιουσιασμόν : ἡγουν εἰς κληρονομίαν καὶ μερίδα αὐτοῦ . διὰ τοῦτο γὰρ καὶ λαὸν περιούσιον αὐτὸν ὠνόμασεν ὁ Θεός . „ Ἐσεσθέ μοι γάρ , φησι , λαὸς περιούσιος . (Ἐξ' ιθ' . 5) ἡγουν τὸν λογίζομενον καὶ ἀγαπώμενον καὶ ἐπιμελούμενον παρὰ τοῦ Θεοῦ , ὡς ἓν μίαν περιουσίαν καὶ πλοῦτον του .

5 : „ Ὅτι ἐγὼ ἐγνώκα , ὅτι μέγας ὁ Κύριος .

Ἐδῶ δάλλει καὶ ἄλλην αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ αἰνοῦν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς

τὸν Θεόν καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νέος Ἰσραὴλ : ἦτοι οἱ Χριστιανοί . διὰτὶ , λέγει , ἐγὼ περισσότερον ἀπὸ ἐσᾶς ἐγνώρισα , καὶ ἀκριβῶς ἐκατάλαβα , ὅτι εἶναι μέγας ὁ Κύριος . τοῦτο δὲ ἐγνώρισα , τόσον ἀπὸ τὴν θεῖαν χάριν , ἥτις μὲ ἐφώτισεν , ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν μετὰ συνέσεως θεωρίαν τῶν ἔργων καὶ θαυμασίων του . (1)

„ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεούς .

Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ὁ ἐφ' ἡμῶν λατρευόμενος , εἶναι ὧν , οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμενοι Θεοί , δὲν εἶναι ὅλως . καὶ ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Κύριος , οἱ δὲ Θεοί τῶν Ἑλλήνων , δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Θεοί . φαίνεται δὲ , ὅτι τὸ παρὰ ἐδῶ , ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ ὡς συγκριτικόν , κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατ' βασιν : ἡγουν διὰ τὴν παχύτητα καὶ χονδρὴν γνῶσιν τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . εἰς ἄλλα δὲ μέρη ὀνομαζοῦν αὐτὸν Κύριον καὶ Θεὸν τῶν Θεῶν . „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε . (ψαλ' . μθ' . ι) καὶ ἐν τῇ παρόντι δὲ ψαλμῷ , κατ' ὀλίγον ἀναβιβάζων τοὺς ἀχροατὰς εἰς τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν , δείχνει αὐτὸν ἐργάτην καὶ αὐτουργὸν θαυμάτων . καὶ παραμυθίζων δὲ περιπατῶν τοὺς Θεοὺς τῶν Ἑθνῶν Εἰρήται δὲ καὶ ἐν τῇ 14 . Ψαλμῷ , „ σφόδρα ὑπερυψώθη ὑπὲρ πάντας τοὺς Θεούς . καὶ ζήτησεν τὴν τούτου ἐξέγρησιν .

6 : „ Πάντα ὅσα ᾤθελσεν ὁ Κύριος ἐποίησεν ἐν τῇ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ .

Τοῦ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Εἰπέ δή μοι σὺ ἐγνώκας , οἱ δὲ ἄλλοι οὐκ ᾔσασιν ; ᾔσασιν μὲν , φησιν , εὖχ' οὕτω δὲ , ὡς ἐγὼ : τῶν γὰρ μάλιστα ἁγίων καὶ ἀναβεβηκότων ἐστὶ , τὸ ἀκριβέστερον εἰδέναι αὐτοῦ τὴν μεγαλειότητα , οὐκ ᾔσασαν , ἥτις ἐστὶ : τοῦτο γὰρ ἀδύνατον . ἀλλὰ τῶν ἄλλων σαφέστερον . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Δι' αὐτῶν , φησὶ , μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων , τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ τὴν ἰσχύν . καὶ ὅτι οὐδαμῶς αὐτῷ παραβληθῆναι δύνησεται οἱ παρὰ τῶν ἄλλων ἔθνων προσκυνούμενοι Θεοί . οὐδεὶς γὰρ τῷ ὄντι καὶ αἰεὶ ὄντι συγκρίνει τὸ μεμαμῶς ἐν .

Τούτο τὸ ἴδιον εἶπα καὶ εἰς τὸν ριγ'. Παλ-
μὲν, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάν-
τα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. (1)

λίτερα. ἵνα καὶ ἀπὸ τὰ κατώτερα δημιουργήματα θεί-
ξη τὸ μεγαλεῖον καὶ ἀξιομνητὸν τοῦ Δημιουργοῦ.
(2)

ἢ ἂν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις
ταῖς ἀβύσσοις.

7: ἢ ἂν ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς
γῆς.

Θαλάσσαις μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς
διαφόρους κόλπους τῆς μιᾶς Θαλάσσης. ἐπειδὴ κα-
τὰ τὸν Μωσέα, τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλε-
σεν (ὁ Θεὸς) θαλάσσας (Γέν. α. 10.) ἀβύσσους δὲ
λέγει τὰ ὑποκάτω τῆς γῆς, τὰ ἀνεξερευνήτα. μέσα
εἰς ὅλα δὲ ταῦτα ἔκαμε, λέγει, ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἐμ-
περιεχόμενα δημιουργήματα, ζῶα, φυτὰ, ἐμφυχα,
ἄφυχα, ὅσα ἠθέλησεν. ἀκολουθῶς δὲ, ὑμνεῖ μερι-
κὰ ἀξιοθαύμαστα ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ὧς τὰ μεγα-

ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι, ὅπου διὰ τῆς
προνοίας τοῦ ἀναβιβάζει τὰ νεφάλα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κα-
τώτερα βαθὴ τῆς γῆς, καὶ τὰς αὐτὰς μετεωρίζει εἰς
τὸν αἶρα. καὶ μὴ ὅλον ὅπου αὐτὰ εἶναι βαρεὰ φυ-
σικὰ. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὅπου καίμιναι νὰ φέρεται ἀπὸ
τὰ ἀνωθεν μέρη τοῦ αἵρος, τὰ ἐκ τῶν νεφελῶν νε-
ρὸν, ἔταν αὐταὶ δηλονότι παχυνθεῖσαι, γένουν βα-
ρύτεραι ἀπὸ τὸν αἶρα, ὑπὸ τοῦ ὁποῦ βαρύνονται.
(3)

Λ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἢ Τούτοις ὁμοίον ἐστὶ τὸ ἢ Ἐκ μεγέθους ἢ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ἢ
γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται (Σοφ. ιγ'. 5.) ἢ τὸ παρὰ τῇ Ἀποδόξῃ. ἢ Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτί-
σεως κόσμου ταῖς ποιήμασι νοούμενα καθοδεύονται. ἢ ὅν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς δημιουργίας ἀποδείκνυσιν τὸ τοῦ Θεοῦ
δυνατὸν. καὶ φησὶν οὐ τῇ δυνάμει σύμμετρα τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τῇ βουλήσει. ἢ δύνατο γὰρ ἢ πολλαπλασιάσει τού-
των, ἢ πολλὰ μείζονα δημιουργῆσαι, ἀλλὰ τσαῦτα ἢ τσαῦτα ἠθέλησε. προσέειπεν δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἢ Καὶ
τὸ δὲ θαυμάσιον, ἐποίησεν οὐ πόνον, οὐ μόχθον, οὐκ ἐπιτάγματα. ἀλλὰ θελήματι μόνον. μόνον γὰρ ἠβουλήθη
ἢ τὸ ἔργον εὐθὺς ἠκολούθησε. ἢ καθάπερ ἡμῖν ἡ βούλησις οὐ παρέχει κάματον. ὅσως οὐδὲ ἐκεῖθεν τὸ δημιουργῆ-
σαι τσαῦτας ἢ καλῶς καὶ δυνάμει. ἢ τούτῳ ἐμφανῶς ὁ Προφήτης ἔλεγε. ἢ Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐπιεί-
ησεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἢ ἐν τῇ γῇ. ὅρας, ὅτι οὐ πρὸς τὴν δημιουργίαν τῶν ἐν τῇ γῇ μόνον, ἀλλὰ ἢ πρὸς τὴν κτίσιν
τῶν ἄνω δυνάμεων ἤρκεσεν ἡ θέλησις αὐτοῦ μόνη; εἶδες, πῶς ἢ τὴν ευκολίαν παρέστησε, ἢ τὴν ἀφθονίαν τῶν δη-
μιουργημάτων, ἢ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀκάλυτον; ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει. ἢ Ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ
ἢ ἐν τῇ γῇ ἐν ταῖς θαλάσσαις ἢ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, καλὰ ἐστὶ, θελήματι γενόμενα Θεοῦ. εἰδέ τις κακὸς ἐγένετο
ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας. ἢ ἐν τῇ γῇ, ὡς οἱ ἀμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἢ ἐν ταῖς θαλάσσαις,
ὡς ἡ τοῦ δράκοντος κακία. ἢ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, ὡς ἡ πονηρία τῶν προσασσομένων ἐκεῖ ἀπελθεῖν, κακὸν τοῦτο οὐχ-
ὅ Θεὸς ἐποίησε τῇ θελήματι αὐτοῦ. ἢ Ἐκ γὰρ σώματος ὑψίστου, οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ καὶ τὸ ἀγαθόν
(Θρη. γ'. 38.)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος. ἢ Ἀβύσσους δὲ καλεῖ, τὸ ἀπειρον τῶν ὑδάτων πλῆθος. πληθυντικῶς δὲ θαλάσσας ἐ-
κάλεσεν. ἐπειδὴ εἰς πελάγη πολλὰ ἢ μία διήρηται θάλασσα. Ἀτλαντικὴ γὰρ κόλπος, ἢ Τυρηνικὴ, ἢ Ἰωνίος,
ἢ Αἰγαῖος, ἢ Ἀραβικὸς, ἢ Ἰνδικὸς, ἢ Εὐξείνιος, ἢ ἑτέρα πελάγη.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. ἢ Ἐξ ἐσχάτου δὲ ταῦτα γῆς εἶπεν ἀνέγεισθαι, ἀκριβὲς τοῦτο λέγων. ἐπειδὴ
ἐκ τῶν θαλαττίων ὑδάτων συνίστανται. τέρμα δὲ τῆς γῆς οἱ θαλάττιοι κόλποι. αἱ θάλασσαι γὰρ εἰσιν, αἱ περικύ-
χουσαι τὴν γῆν. διὰ λέλεκται. ἢ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐν ταῖς ὕδασι. τοῦτο ἢ ἐν τῇ Ἰαβ. εἴρηται. ἢ Δι-
σμεῖων ὕδωρ ἐν νεφέλαις. (Ἰαβ. κς'. 8.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει. ἢ Τίς ὁ δεσμεύων ὕδωρ ἐν νε-
φέλαις; ἢ τὸ μὲν, ἵστας ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ὃ τοῦ θαύματος! λέγω κρατουμένην φύσιν τὴν ἰέουσαν; τὸ δὲ, ἐκχέων
ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς; ἢ σπείρων καιρίως ἢ ὁμοτίμως; ὁ δὲ Βασίλειος. ἢ Τοῖς ἀερίοις ὕδασι ἀρχή τις
ἐστὶ ἢ πηγὴ ἢ θάλασσα. θαλαπομένη μὲν τῇ ἀκτίνι τοῦ ἡλίου, ἀπετιθεμένη δὲ τὸ λεπτόν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν
ἀσμῶν. ὅπερ ἐλκυσθὲν εἰς τὸν ἄνω τόπον, εἶτα καταφυθθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἰσάφους ἀ-

„ Ἀστραπὴς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν .

Ὁ Θεὸς , λέγει , εἶναι , ὅπου κάμνει τὰς ἀστραπὰς εἰς τὸν καιρὸν τῆς βροχῆς . καὶ αὐτὸς εἶναι , ὅπου κατασκευάζει τὰ ἐναντία καὶ φθαρτικά ἐναντὶ τοῦ ἄλλου , γὰρ συμφωνοῦν ἀναμεταξύτων , χωρὶς νὰ βλάπτουν ἓνα τὸ ἄλλο : δηλαδή μὴτε ἡ ἀστραπή πυρώδης καὶ φλογωδεστάτη οὐσα , νὰ ἐξοδεύῃ καὶ νὰ ξηραίνῃ τὸ νερὸν τῆς βροχῆς , μὴτε πάλιν τὸ νερὸν τῆς βροχῆς τὸ βαγδαίως φερόμενον , νὰ σβύνη τὴν ἀστραπὴν , κατὰ τὸν Χρυσόστομον , καὶ Θεοδώριον . (1) .

„ Ὁ ἐξαίγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ .

Ὁ Θεὸς , λέγει , εἶναι , ὅπου ἐκβάλλει τοὺς ἀνέμους ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοῦ θησαυροῦς τῶρα λέγει τοὺς ἀποκρυφίους τόπους , ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εὐγαίνουσι οἱ ἀνέμοι , εἰδὴ καὶ ὁ θησαυρὸς εἶναι κεκρυμμένος . μετὰ τὴν ὁμοίωσιν δὲ τοῦ θησαυροῦ

φανερῶναι ὁ Δαβὶδ τὸ ἀγνῶστον τῆς γενέσεως τῶν ἀνέμων . (2) ἡ ἐξαίγων ἀνέμους ὡς ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ . ἵνα ἐκ τούτου φανερῶνται τὰ πρόχειρον καὶ ἡ ἐγκολία , μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς , ὅταν θέλῃ , ἐνεργῇ τοὺς ἀνέμους , κατὰ τὸν Θεοδώριον . θαυμαστὸν γὰρ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ , τὸ νὰ πέμπῃ ὁ Θεὸς μετὰ εὐκολίαν , ἄλλοτε μὲν τοῦτον τὸν αἶσμον ἄλλοτε δὲ , τὸν ἄλλον , ἢ καὶ τὸν ἓνα καὶ τὸν ἄλλον ὁμοῦ . μερικαὶς φορές δὲ , νὰ πέμπῃ καὶ περισσοτέρους ἀνέμους ἐνταυτῇ , καὶ πολλάκις , νὰ μὴ πέμπῃ οὐδὲ ἓνα . ἀλλὰ νὰ εἶναι γαλήνιος καὶ εἰρηνικὴ ἡ τοῦ αἶρος κατὰστασις καὶ ἀτμοσφαῖρα . καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάμνῃ διάτινα χρεῖν καὶ λόγον , καὶ ὅχι ἀλόγως καὶ μάτην , ὥσαν νὰ εἶχε κεκλεισμένους τοὺς ἀνέμους μέσα εἰς θησαυροὺς τινας , καὶ ὅπο ἐκείνους τοὺς ἐκβάλλῃ εὐκαλῶς , καὶ ὅταν βούλῃται .

8 : „ Ὅς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους .

Εἴπομεν περὶ τῆς πληγῆς ταύτης τῶν πρωτότοκων τῆς Αἰγύπτου ἐν τῇ εἰς . ψαλμῷ , καὶ ζήτησαν ἐκεῖ

νακλάσας τῶν ἀκτίνων , ἢ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιάς τὴν φύξιν ἐπιτεινούσης , ὡς γίνεται ἢ πιαίνει τὴν γῆν . ἢ ἔστιν ἡ νεφέλη ἀπὸ παλῆς , ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συναγμένης . εἴτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις , ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἄθροισμα , ἢ τὸ ἐκ τῆς ἐνσπαρμένης νεπίδος βάρος ἱκανὸν γένηται , τότε καταβῇ εἰς τὴν γῆν ἀφίησι . ἢ αὐτὴ τῶν ὁμβρῶν ἡ φύσις , ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων , ἢ δὲ αἶρος πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν φερόμενων . προσίθῃσι δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ γὰρ δὴ μόνον αἱ νεφέλαι ἀνίστανται , ἀλλὰ ἢ βαδίζουσιν , οὐδὲ ἔνθα ἂν φανῶσιν , ἐκεῖ τὸν ὑετὸν ἀφίησιν . ἀλλὰ παραδραμοῦσαι χωρία ἢ Ἐθνη , ἀλλὰ τοῦ ὑετοῦ ἐργάζονται . (1) . Ὁ δὲ Θεοδώριος ἢ ὁ Εὐσέβιος τὸ εἰς ὑετὸν , ἡρμήνευσαν , εἰς προπαρασκευὴν ὑετῶν ἢ βροντῶν . ἡγουμένης γὰρ ἀστραπῆς , βροντὴ εὐλθεν ἐπακολουθεῖν . λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Τί μοι φιλοσοφῆσεις περὶ ἀστραπῶν ἢ βροντῶν , ὧ βροντῶν ἀπὸ γῆς οὐ , ἢ οὐδὲ μικροῖς σπινθήρεσι τῆς ἀληθείας λαμπρόμενος ; τίνας ἀτμούς ἐπὶ γῆς αἰτίσθῃ νέφους δημιουργοῦς ; ἢ αἶρος πυκνωσὶν τινα ; ἢ νεφῶν μακροτάτων θλίψιν , ἢ σιφίην ; ἢ ἢ μὲν θλίψις σοὶ τὴν ἀστραπὴν , ἢ δὲ ῥῆξις τὴν βροντὴν ἐπεργασταί ; ποῖον δὲ πνεῦμα στενοχωρούμενον , εἴτα οὐκ ἔχου διεξοδόν , ἢ ἀστραπὴ θλιβόμενον , ἢ βροντὴν ῥηγνύμενον ; (διὰ τῆς ἐρατήσεως δὲ ταύτης ἢ ἀπορίας ; θέλει νὰ δείξῃ ὁ Θεολόγος , ὅτι κατὰ ἀκρίβειαν οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ Θεοῦ δημιουργήματα .) (2) . Καθὼ δὲ εἴρηται ὅτι τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ ἀνέμου ἢ τοῦ αἶρος . „ Τὸ Πνεῦμα ἐποῦ θέλει πνεῖ , ἢ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις ; ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται ἢ ποῦ ὑπάγει . (Ἰωάν . γ' . 8 .) διότι ἢ ὁ ἀνέμος , κίνησις καὶ ὁρμή αἶρος ἐστίν . ὅθεν ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος . „ Αἶρα λέγω , τὸν πολὺν τοῦτον πλοῦτον ἢ ἀφθονον , οὐκ ἀξίαις , οὐ τύχαῖς μετρούμενον , ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ μάννα διανομὴν , αὐταρκείᾳ περιλαμβανόμενον , ἢ ἰσομερίᾳ μετρούμενον , τὸ τῆς πτηνῆς φύσεως ὄχημα . τὴν τῶν ἀνέμων ἔδραν . ἀνέμων δὲ πρὸς ἀλλήλους διαφοραὶ , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . ὁ μὲν γὰρ ἔστι , λεπτότερος . ὁ δὲ , παχύτερος . ὁ μὲν , ψυχρότερος . ὁ δὲ , θερμότερος . ἢ ὁ μὲν , ἔστι .

ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα τρίβον τῇ ὁρῇ
αὐτοῦ“ καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐ-
τῶν (στ'χ. 50) ἕως δὲ κτήνους εἶπε „δὴ νῦν δεῖξέ μοι ὑπερ-
βολικὴν τῶν Αἰγυπτίων τὴν συμφορὰν“ (1)

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

καὶ νῦν ὑπάγουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. ἦτον
τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ Μωαβίτας, καὶ Ἐδωμίτας,
καὶ τοὺς λοιποὺς. ἢ καὶ τὰ ἑπτὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦν
τα εἰς τὴν Παλαιστίνην, συντόμως δὲ ἀναφέρει ταῦ-
τα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ κατὰ παραδρομὴν

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

Εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ὡδοποιήσα“ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „τρίβον“

10 : „Ὅς ἐλάταξεν ἔθνη πολλὰ-

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐθανάτωσα τὰ ἔθνη ἐκεῖ
να, ὅπου ἐμπόδιζον τοὺς Ἑβραίους νὰ περάσουν,

ἐκτετατότερος ὁ δὲ ὑπερότερος πνεύματι δὲ ἀνεμοὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους, ἐν μὲν τῇ μεσογίᾳ θαλάσῃ δεκαεὶ ἐν δὲ
τῇ Ὠκεανῷ διηλώσιν τούτων ἦτοι πριανταδῶ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ὅτι μὲν γὰρ ἡ εὐχὰς καὶ τὰ ὁράμενα πάντα τῆς αὐτοῦ φιλοφροσύνης ἀπολαύει,
ἔδειξεν ὁ Προφήτης διὰ τῶν ἐξηγούμενων. ἵνα δὲ εὐγνωμονεσέμεν τοὺς Ἰουδαίους ἐργάσθαι, καὶ τὰ μερικὰ διηγεῖ-
ται. Δεικνύς, ὅτι καθόλου ὁ Θεὸς πάντων προοῦν, ἰδικὰς τινὰς αὐτοῦ, εὐεργεσίας ἐχαρίσατο. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεο-
δωρίτης. „Τὴν τελευταίαν πληγὴν τέθεικε πρώτην. ἐπεὶ δὲ μετὰ ταύτην, τὴν ἐλευθερίαν ἐδίδου.“

(2) Τί ἐστιν ἐν μέσῳ σου; λέγει ὁ Χρυσόστομος. τὸ φανερὸν. ὡς ὅταν καὶ ἀλλαχόθι λέγῃ. „Εἰργάσατο σωτηρίαν
ἐν μέσῳ τῆς γῆς. ἐπεὶ δὲ τὸ μέσον πᾶσι κατάδηλον. καὶ ὁ Θεοδωρίτης. „Ὅτι γὰρ ἤρκεσεν ἡ βασιλεία, τῶν
θνητῶν αὐτὸν ἀπαλλοτρίων μασίγων, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ οἱ βασιλευμένους καὶ οἱ βασιλεῖς κακοῖς περιέπεσον. ἐν-
ταυτῇ καὶ πρὸς τὸν μέγαν Μωσῆν ἐφη ὁ τῶν ὀντων Θεός. „Ἰδοὺ ἐγὼ πατάσω πᾶν πρωτότοκον τῆς Αἰγύπτου, ἀ-
πὸ πρωτότοκου Φαραὼ τοῦ καθεμένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτότοκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς παρὰ τὸν μέλον.“
(“Εξ. ια’. 5.”)

(3) Τοῦτο δὲ φανερὸν διηγεῖται ὁ Μωσῆς εἰς τὸ Δευτερονόμιον. „Ὅτι πλὴν ὧν βασιλεὺς Βασιλὺν κατελεί-
φθαι ἀπὸ τῶν Φαραὼν. Ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ, κλίνη σιδηρὰ. Ἰδοὺ αὕτη ἐν τῇ ἀκρᾷ τῶν ὄντων Ἀμμὼν, ἐνέα πῆχυν
τὸ μήκος αὐτῆς, καὶ τέσσαρον πῆχυν τὸ εὖρος αὐτῆς ἐν πῆχει ἀνδρός. (Δευτ. γ’. 11.) Παρὰ δὲ τῇ Εὐφρα-
τίᾳ καὶ παρὰ τῇ Θεοδωρίᾳ γράφεται, ὅτι ἡ κλίνη τοῦ ἦτον πέντε πῆχες εἰς τὸ πλάτος, καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἐφάλ-
μα ἀντιγραφικόν.“

καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἠφάνισεν ὅλα τὰ βασίλει-
α τῆς γῆς Χαναάν : ἦτοι τῆς Παλαιστίνης. (1) εἰς
τὴν ὅποιαν ἐκατοίχει ἓν ἔθνος ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ
ἄλλα καλούμενον Χαναναῖοι.

12 : „ Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
νομίαν, κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαοῦ
αὐτοῦ.

Δύο φορές εἶπεν ὁ Δαβὶδ κληρονομίαν,
διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ πλοῦσιον αὐτῆς καὶ ἄθρονον.
ὡς νὰ εἴπῃ : τὴν γῆν τῶν ἀνωτέρω ἔθνων, ἔδω-
κεν εἰς τὸν λαόν του Ἰσραὴλ κληρονομίαν, ἄντως κλη-
ρονομίαν. (2)

13 : „ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶ-
να, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς
γενεάν καὶ γενεάν.

Διὰ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, θαυμάσια, ὅπου
ἐποίησας Κύριε, τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου θέ-
λει διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς ὅλας τὰς γενεάς
κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, αὐτοὶ γὰρ εἶναι, ὅπου ἐνεργε-
τήθησαν μὲ τὰς θαυματουργίας αὐτοῦ. (3)

14 : „ Ὅτι κρίνει Κύριος τὸν λαόν αὐτοῦ,
καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρα-
κλῆθῃσεται.

Ὁ κύριος, λέγει, θέλει κρίνει τὸν λαόν του : ἡ-
γούνη θέλει κάμει τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του κρίσιν καὶ
ἐκδίκησιν, κατ' ἐκείνων τῶν ἐχθρῶν, ὅπου τὸν βλά-
πτουσι, καὶ θέλει καμθῇ εἰς τὸν αὐτὸν λαόν του, ὅς τις
ἐξευμενίζει καὶ ἱλαρύνει τὸν Θεόν μὲ τὰς προσευχάς
του, ἡ θέλει μὲν κρίνει τὸν λαόν του, ὅταν ὁμαρτιά-
νῃ, καὶ δικαίως θέλει τὸν τιμωρήσῃ : ὅταν δὲ πάλιν
αὐτὸς μετανοῇ, ὁ Θεός θέλει τὸν εὐεστραχησθῇ,
καὶ θέλει βοηθήσῃ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ
Χρυσόμομου. (4)

15 : „ Τὰ Εἰδωλα τῶν ἔθνων ἀργίριον
καὶ χρυσιον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώ-
πων.

Τοῦ.

(1) Τοὺς Χετταίους δηλαδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς Χαναναίους, τοὺς Φερεζαίους, τοὺς Εδαίους, τοὺς Ἀ-
μορραίους, τοὺς Γεργεσαίους, τοὺς Ἰεβουσαίους, καὶ εἰκοσιεννέα βασιλεῖς. καὶ τὰς ἐπ' ἐκείνων κατεχομένας χώρας
πολεῖς διένειμε τῷ λαῷ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόφρημων : „ Καὶ τοῦτο δὲ μέγιστον θαῦμα, τὸ μὴ μόνον ἐκβαλεῖν ἀλλὰ καὶ δυνατῶς
κατασχεῖν τὴν γῆν καὶ πόλεις κείμεσθαι, καὶ πάλιν παρῆλθεν αὐτοῖς τὴν ἡδονὴν τὸν κόσμον, τὴν φιλοφροσύνην
καὶ ὁ Θεοδώριτος : „ Καὶ ἄλλοι γὰρ τινες κληρὸν πατρός, τὴν ἐπ' ἐκείνων τῶν δυσσεβῶν βασιλέων πάλιν κατασχε-
θεύσαντων γῆν, τῷ Ἰσραὴλ δέδωκεν ὁ τοῦτων Θεός.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφρημος : „ Ἐνταῦθα τῇ δοξολογίᾳ τὸ συνεχὲς διακόπτεται τοῦ λόγου, διὰ τὸ τοῖς ἁγίοις ἔθους
αἰεὶ ἐπειδὴν ἀρξάμενοι τὴν λέξιν τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων πυρῶδῶς, οὐ πρότερον ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχονται, ὡς αὐ-
τὸν τῶν εἰρημένων δοξάζουσι τὸν Θεόν καὶ ἐυφημῶσι : καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσῃ τὴν ἐκείνων. ὅπου καὶ ὁ Παῦ-
λος μάλις πανταχοῦ ποιεῖ παραδείγματα γὰρ ἀπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ Θεοῦ φιλευσεβασίας, δοξολογίαν ἀνυψοῦν λέγων :
„ Κύριε ἐπὶ τὸν αἰῶνα σου εἰς τὸν αἰῶνα : τοῦτέστιν ἡ δόξα σου διηνεκής : οὐδὲν αὐτὴν ὑμναίνειται : οὐδὲ διακόπτεται
ἀλλ' ἔστιν αἰεὶ μένει ἀτρέπτος, ἀμετάβλητος, ἀνθοῦσα, ἀκαμάχουσα. καὶ τὸ μνημόσυνόν σου, ἡ μνήμη ἡ παρὰ
σου, εἰς πάσας γενεάς ἀτελεύτητος, πέρας οὐκ ἔχουσα. καὶ ὁ Θεοδώριτος : „ Τὸ μὲν μέγεθος τῶν ὑπὸ τοῦ γε-
ννήσαντος θαυμάτων, τὸ δὲ τῶν ἀπαντᾶς εἰδωλῶν ὄνομα, ἡ δὲ τῶν τῶν εὐσεβῶν καὶ εἰς τὰς ἐπομένας γενεάς φυ-
λαχθῆσθαι μνήμη.

(4) Καὶ ὁ Θεοδώριτος : „ Ὁδὲ περίφημη φησι, παρὰ τῶν δυσσεβῶν ἡμᾶς πολεμουμένους ὄντων, οὐδὲ ἀξίας τῶν

Τούτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ'. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ὅκει' ἤθελε δὲ ἀπορήσει τινὰς κατὰ τὸν σοφὸν Φώτιον, ὅτι καὶ αἱ εἰκόνες ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, εἶναι ἀργύριον καὶ χρυσίον κατὰ τὴν ὕλην καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ, εἶναι ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, δὲν εἶναι καὶ εἰδῶλα. διότι, τῶν μὲν εἰδῶλων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ἀνυπόστατα καὶ ψευδῆ. ἐπειδὴ αὐτὰ λέγονται εἰδῶλα ἐκείνων, ὅπου δὲν εἶναι θεοί. ἀλλὰ Δαίμονες, οἵτινες ψεύδονται καὶ πλάνττουσι τὴν Θεότητα. τῶν δὲ ἡμετέρων ἁγίων Εἰκόνων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ὄντα καὶ ἀληθινὰ καὶ ὡς καὶ ὁμοιάζονται, καὶ τὰ μὲν εἰδῶλα, εἶναι εἰδῶλα μαρμάρων καὶ ἀκαθάρτων, αἱ δὲ Εἰκόνες, εἶναι Εἰκόνες ἁγίων καὶ καθαρῶν. (1)

- 16 : „ Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν .
 „ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον-
 „ ται .
 17 : „ ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἐνωτιοῦν-
 „ ται .

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ'. Ψαλμὸν

μὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ὅκει'.

„ Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ πνεῦμα ἐν τῷ στόματι
 „ τῶν αὐτῶν .

Ἐδὼ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀνάσθητα τὰ τῶν ἔθνων εἰδῶλα. ἐπειδὴ, λέγει, δὲν ἔχουν πνοὴν ζωῆς τὰ τοιαῦτα εἰδῶλα. προχωρεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ πλάνττει τὴν κατωφ. δίδαν ταύτην τῶν εἰδῶλων, διὰ τὴν αὐξήσῃ περισσότερον τὴν κατηγορίαν τους.

- 18 : „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποι-
 „ οῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πε-
 „ ποιῶντες ἐπ' αὐτοῖς .

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἔκατ' εἰς τὸν ριγ'. Ψαλμὸν γράφεται καὶ ἑρμηνεύεται, καὶ ὅρα ὅκει'. (2)

19 : „ Οἱ

ἡμετέρων ἀμαρτάνων τιμωρίας ἐπάξει· ἀλλ' ἴλεως ἔσθι καὶ εὐμενής. Σημειώσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἱρανοῦσθι ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τῶν Μωυσοῦν, λέγοντα ἐν τῇ ψαλμῷ. „ Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται. (Δευτ. λβ'. 36.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Ἐπειδὴ ἀρχόμενος ἔλεγεν. „ Ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεοὺς, καὶ ἔδοξε τίνα κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχὴν εἰσαγεῖν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκούοντων. ὅρα πῶς ἐπιμένει τῷ λόγῳ. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἐπειδὴ Θεοὺς ὀνόμασαν ἄνθρωποι, δείκνυσιν αὐτοὺς μετὰ τοῦ πραγματος καὶ τῆς προσήγορας ἑρμηνείας. ὁ μὲν Θεὸς ἡμῶν, λέγει, ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δούλος Κυρίου, τῶν ἀπάντων ἐστὶ Θεός, καὶ Ποιητὴς μέγας καὶ μεγαλοποιός. καὶ τὰς αὐτὰς ἐποίησεν. οἱ δὲ τῶν ἔθνων Θεοί, οὐ μόνον δημιουργικὴν οὐκ ἔχουσι δύναμιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ εἶδος παρὰ τέχνης ἀνθρωπείας ἐδέξαντο. καὶ οὐδὲν ἄρα ἦσαν ἕτερον, ἀλλ' ἢ εἰδῶλα νεκρὰ καὶ κενὰ. ὡς ἡ μὲν οὐσία, ἀψύχος ἐστὶν ὕλη. τὸ δὲ ἔργον, ἀνθρώπινον ἐπιτήδευμα, οἱ δὲ τύποι, πάσης ἐνεργείας ἀμέτοχοι. ὁθεν προσέθησιν ὁ Χρυσόστομος ἁγίος. „ Ὅτι τοῦτο μεγίστη κατηγορία τῶν θεραπευόντων αὐτὰ. ὅτι δὲ αὐτοῦ τοῦ εἶναι αὐτὰ, αὐτοὶ ὄντες αἴτιοι, ἐν ἐκείνοις ἔχουσι τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Ἐνόησεν ἡλίκοι Θεοί, ὡς ἡ ὁμοίωσις ἐν τάξει κεῖται ἀρεῆς. ἀλλ' οὐ τὰ παρ' ἡμῖν ταῦτα. Ἰσχυρὸς γὰρ ἀρετῆς ὄρος καὶ πρὸς κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάβασις, τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιωθῆναι κατὰ τὸ ἰσχυροῦν ἡμᾶς. χαρίεντος δὲ ὁ Σύμμαχος εἶπε κατὰ τὸν Εὐσέβιον. „ Ὡς αὐτὰ γενήσονται, οἱ ποιοῦντες αὐτὰ. καὶ γὰρ ὅντως οἱ τοῖς ἀψύχοις ὡς Θεοῖς προσέχοντες, ὥστερ ἀπολιθωθέντες τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτοὶ τὰ αὐτὰ τὸ πεπνυμένον τοῖς προσκυνουμένοις ὑπ' αὐτῶν, λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Ταύτης εἰσὶν αἱ τοῖς Θεοῖς μεταλαχέειν, καὶ οἱ δημιουργοὶ αὐτὰ, καὶ οἱ προσκυνούντες. τοὺς γὰρ λόγου μετέχοντας, καὶ Θεοὺς ὑπολαμβάνοντας τὰ ζωῆς δεσφαιμένα καὶ λέγου, δίκαιον τῆς ἐκείνων μετασχεῖν ἀλογίας.

- 19 : „ Οἶκος Ἰσραὴλ , εὐλογήσατε τὸν
 „ Κύριον · οἶκος Ἀαρὼν , εὐλογή-
 „ σατε τὸν Κύριον .
 20 : „ Οἶκος Λευὶ , εὐλογήσατε τὸν Κύ-
 „ ριον · οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ,
 „ εὐλογήσατε τὸν Κύριον .

ὅστις ἦτον φύλαρχος καὶ τοῦ Ἀαρὼν, καὶ τῶν Λευι-
 τῶν· ἦτοι τῶν διακονούντων ἐν τῇ Σκηνῇ· καθολικώ-
 τερον διὰ τοῦ Λευὶ καὶ φανερώτερον τὸν λόγον ποι-
 ῶν. (1)

- 21 : „ Εὐλογητός Κύριος ἐκ Σιών , ὁ κα-
 „ τοικῶν Ἱερουσαλήμ .

Καὶ εἰς τὸν ριγ'. ψαλμὸν τὴν αὐτὴν διαίρεσιν
 ἐπόησα τοῦ λαοῦ, καὶ ζήτησον τὴν ἐρμηνείαν ἐκεῖ.
 πλὴν ἐκεῖ μὲν γράφεται οἶκος Ἰσραὴλ ἠλπίσαν ἐπὶ Κυ-
 ριον· ἐδῶ δὲ γράφεται, εὐλογήσατε τὸν Κύριον· ἵγουν
 εὐχαριστήσατε τὸν Κύριον διὰ τὰς ἀνωτέρω δηλωθεί-
 σας εὐεργεσίας, ὅπου ἔκαμεν εἰς ἑσᾶς. ἐμοῖρασε δὲ
 καὶ ἐδῶ τὴν φυλὴν τῶν ἱερωμένων εἰς δύο· ἦτοι
 εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀαρὼν, ὅς τις ἦτον μερικὸς ἀρχη-
 γός τῶν ἱερωμένων, καὶ εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Λευὶ,

ἵνα εἶναι, λέγει, εὐλογητὸς καὶ δεδοξασμέ-
 νος ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιών· ἦτοι ὁ κατοικῶν ἐν τῇ
 Σιών καὶ ὁ κατοικῶν ἐν τῇ ναφὶ τῆς Ἱερουσαλήμ.
 ἐκεῖ γὰρ ἐλέγχετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος, διὰ τὴν ὡμί-
 λει ἐκ τοῦ Ἰλασηρίου τῆς Κιβωτοῦ μὲ τοὺς ἱερεῖς.
 (2)

ΨΑΛ·

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρημ· „ Τὶ δὴ ποτε οὐ πάντας ἐμοῦ καλεῖ, ἀλλ' εἰς τάγματα διαιρῶν; ἵνα μάθῃς, ὅ-
 τι πολλὴ ἡ διαφορὰ τῆς εὐλογίας· ἄλλως, ὁ Ἱερεὺς· ἄλλως, ὁ Λευΐτης· ἄλλως, ὁ λαϊκός· ἄλλως, ὁ πολλὸς λα-
 ὸς εὐλογεῖ· εὐλογήσατέ, φησιν, ὅτι τῶν ἐναντίων ἀπηλλάχυντέ· ὅτι κατήξιώθητε προσκυνεῖν Θεόν· ἔτι μὲν γὰρ
 ἔξ αὐτὸς ἐν τῇ φύσει ἔχων τὴν εὐλογίαν, ἔξ οὐ δεόμενος τῆς παρ' ἐτέρων εὐφημίας· πλὴν ἔξ ἡμεῖς εὐλογεῖτε, οὐχ
 ὡς ἐκείνῳ τι προσιδέντες, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ μέγα καρπούμενοι· ἔξ ὁ Θεοδότης· „ Ἐκεῖνοί μὲν, φησι, τοσαύτην
 ἀπονέμουσι θεραπείαν τοῖς ἀψύχοις Εἰδώλοις· ἡμεῖς δὲ, τὸν τῶν ἀπάντων ὑμνήσατε Ποιητὴν· προσδίδται δὲ ὁ
 αὐτὸς Θεοδότης· „ Ὅτι ἐχώρισεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Λευΐτας (οἵτινες ἦσαν ὡς δῆκονοι ἔξ ὑπηρεταί) ἀπὸ τοῦ
 Ἱερέως· καθότι αὐτοί, ἦσαν μὲν τῶν ἄλλων τιμιώτεροι, τῶν δὲ Ἱερέων ὑποδέεστοι· ἵνα τοῖνυν μὴ ἔσονται τῆς
 Ἱερατικῆς ἀξίας ἀρπάζουσιν· ἐτόλμησαν γὰρ ἔξ πάλαι τοῦτο, τοῦ Θεοπεσίτου Μωσέως περιόντος· ἀναγκαιῶς ἔξ τού-
 τος ἀπὸ τῶν Ἱερέων ἀπέκρινεν· ἕτερον δὲ τάγμα τῶν φοβουμένων ἦν, ἐκ μὲν τοῦ Ἰακώβ οὐ κατάγον τὸ γένος, ἐ-
 κείνου δὲ τὴν εὐσεβείαν ἀσπαζόμενον· οὕτω δὲ ἔξ τοὺς εὐσεβεῖς ὀνόμαζον προσηλύτους· Ἰκανὸν δὲ ἔξ τοῦτο Ἰου-
 δαίους διδάξαι, ὡς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, τῆς σωματικῆς συγγενείας τὴν τῶν τρόπων προκρίνει συγγένειαν.
 (2) Εἶπε δὲ ἔξ ὁ Χρυσόρρημος· „ Εἰ ἔξ φύσει εἰσιν εὐλογητοί, ὥσπερ οὖν καὶ εἰσιν· ἀλλὰ βούλεται ἔξ παρ' ἡμῶν
 εὐλογεῖσθαι· ἔξ ὁ Θεοδότης δέ φησιν· „ Εὐλογούμενος ὁ Θεὸς εὐλογεῖ· ἀλλ' εὐλογεῖται μὲν λόγῳ, εὐλογεῖ δὲ
 ἔργῳ· ἔξ οἱ μὲν ὑμνοῦντες, προσφέρουσι ῥήματα, αὐτὸς δὲ, διὰ τῶν πραγμάτων ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν ἔξ χάριν·
 κατοικεῖν δὲ αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ἔφη, οὐ τὴν θεῖαν ἐκεῖ περιγράφων φύσιν, ἀλλ' ἐκεῖ τὴν καὶ τὴν θεῖαν ἐπι-
 φάνειαν εἰδώς.

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which are arranged in two columns. The names are written in a cursive script, and the addresses are written in a more formal, printed style. The list includes names such as "John A. Smith", "Mary E. Jones", and "Robert L. Brown", along with their respective addresses in various cities and states.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΕ:

Ἀλληλούϊα

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός ἐστὶν σύμφωνος μετὰ τὸν προλαβόντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἔθον καὶ τὴν ὁμοίαν ἐκείνου ἔχει ἐπιγραφὴν.

1: „Εξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἁ
 „ γὰρ ὁς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ.
 „ λος αὐτοῦ.

καὶ τὸ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ἐξί γραφεται, ἡ διὰ αὔξησιν τοῦ ὕμνου τοῦ τοιοῦτου θεοῦ ελεους, ἢ καὶ πρὸς ἐκπληξιν καὶ θαυμασμόν τῶν ψαλλόντων αὐτό. (1)

Εὐχαρισεῖται, λέγει τὸν Κύριον, ὡς δοῦ-
λοι τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν σὴν εὐεργέτησιν μετὰ τὰς ἐμοί-
αις εὐεργεσίαις. ὁποῦ ἀνέφερε καὶ ὁ προλαβὼν Ψαλ-
μὸς. ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν ἐποίησαν ὁ Δαβὶδ καὶ
εἰς τὸν ρά. Ψαλμὸν, εἰπὼν, Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυ-
ρίῳ, ὅτι Χριστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ,
τὴν ὁποίαν καὶ ἐξηγησάμεν ἐκεῖ. εἰς ὅλους δὲ τοὺς
εἰχούς τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀκροτελείτιον γραφε-

2 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν ἑσθῶν,
 „ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ .

Εὐχαρισθε, λέγει, τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι
Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ψευδωνύμων Θεῶν καὶ Δαι-
μόνων, τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς Θεῶν προσκυνουμέ-
νων. διότι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Δαίμονες εἶναι ἄτιμοι καὶ
ἐχθροί

(1) "Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόφρημων· ἢ Ἐφ' ἑκάστου εἰχου τρόπῳ ἐφυνίον ἐπιλέγει· ἢ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ β-
λεος αὐτοῦ· τούτῳ, οὐ ποτὲ μὲν εὐεργετῇ, ποτὲ δὲ ἀφίσταται· ὅπερ ἐπ' ἀνθρώπων συμβαίνει, καὶ πάθει κα-
λυμμένων, καὶ εὐτελεῖα διακοπτομένων· ἀλλὰ διανεχόμενος ἐλεῖ, καὶ αἰεὶ ἐλεεῖ, καὶ οὐδέποτε παύεται τοῦτο ποιεῖν· λέ-
γει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, προσενέγκαντες, τῷ Θεῷ τὸν εὐχαριστήσιον ὕμνον, τῶν ὑπ' αὐτοῦ χορηγησάντων ἀ-
γαθῶν μεμνημένοι, καὶ τὸν ἀμέτρητον αὐτοῦ θαυμάζοντες ἔλεον. Σημειοῦμεν δὲ ἐν ταῦτα, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀ-
πολύεος κυρίως λέγεται, ἐκ τοῦ πολλοῦ ἐλέους, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς καθὺς τὸν εἰχον· ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ δὲ
τούτου, ἔλαβε τὸ ὄνομα νὰ λέγεται πολυέλεος καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς· ἵτοι τὸ, Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀλλὰ
καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας κρεμάμενον πολυαἰνῶν, ἢ πολυκρίνον, πολυέλεος καὶ αὐτὸ ἐκ τούτου ὀνομάσθη.

ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἀρχηγοὶ τῆς κακίας, καὶ ἐναντίοι τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ὥς εἰναι δούλοι τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν. καὶ ὡς τοιοῦτοι, εἶναι ὑποκείμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν Θεόν. (1)

3: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν κυρίων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖται, λέγει, τὸν ἀληθῶς Κύριον ὅλων τῶν προσκαίρων κυρίων τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀλθῶς ὄντων κυρίων. ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν, εἶναι βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριούντων.

4: „Τῷ ποιήσαντι (2) θαυμάσια με- γάλα μόνῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖται, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅς τις μοναχὸς ἔκαμε μεγάλα θαυμάσια τὸ μόνος δὲ ἐπροςέβη πρὸς διαφορὰν τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος. Κύριον γὰρ ὀνομάζει τὸν ἐν τρισὶ προσώποις προσκυ- νούμενον ἑνα Θεόν.

5: „Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συ- νεσει, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαρισεῖται, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις με σοφίαν ἐποίησε τοὺς οὐρανοὺς, μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν ἀγαθότητα καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ κυριότητα πάντων, καὶ δύναμιν, καὶ σοφίαν, τὰ ὅποια φυσικῶς ἔχει ὁ Θεός. (3)

6: „Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδά-
,, δά.

ὅπερ ἔξ ἀνάγκης τοῦ πολυελέου ψαλλομένου. ὅθεν ὁσάκις φάλλεται ὁ πρότερος Ψαλμὸς, πρέπει ἐξ ἀνάγκης ἀ- παραιτήτου, νὰ συμπάλλεται ἀκολουθῶς ὁ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὡς κυρίως ὁ πολυέλεος. ἔχει, ἐκείνος μὲν νὰ φάλλεται, οὗτος δὲ νὰ ἐγκαταλιμπάνεται. καθὼς ποιοῦσι τοῦτο τινες παραλόγως τε καὶ κακῶς.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „Ἐστὶ Θεὸς Θεὸν, οὐ μόνον τῶν Δαιμόνων, ἀλλὰ καὶ κρείων, περὶ ὧν ἔρρηται. „Ἐ- γὼ εἶπα Θεοὶ ἐσέ. ἔτι πάλιν. „Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. καθὼς καὶ Ἄγγελοι ῥηθεῖεν ἂν Θεοὶ, ἢ φησὶν ὁ Ἀπόστο- λος. „Ὡσπερ εἰσι Θεοὶ πολλοί, καὶ κυριοὶ πολλοί, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς. (Α΄ Κορ. ι'. 5.) προσέθισι δὲ ὁ Ὠριγένης. „Ὅτι οἱ μὲν μετὰ τὴν Τριάδα λεγόμενοι Θεοὶ, μετουσίᾳ θεότητος, (ἥτοι τῆς θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος, καὶ οὐ τῆς θείας φύσεως) τοιοῦτοί εἰσι καὶ λέγονται. ὁ δὲ Σωτὴρ, οὐ κατὰ μετουσίαν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἐστὶ Θεός. καὶ ὁ Θεοδώριτος. „Καλεῖ Θεός, φησι, τοὺς Ἱερωσύνην τετιμημένους. τοὺς υἱοὺς Θεοῦ χρηματίζαντας. οὕτω καὶ ἐν Ψαλμοῖς. „Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐσέ, καὶ υἱοὶ Ἰψίζου πάντες.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος, τῷ ποιῶντι γράφει, λέγων. „Ἐπειδὴ ἀπεφώνητο, ὅτι Κύριός ἐστι τῶν Θεῶν καὶ Δεσπό- της, τῇ ἀποφάσει παρέχει λοιπὸν τὴν ἀπόδειξιν. καὶ κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἀπὸ τῆς δυνάμεως αὐτὸν ἀνακη- ρύττων. καὶ οὐκ εἶπε τῷ ποιήσαντι, ἀλλὰ τῷ ποιῶντι, δεικνύς αὐτὸν εὐεργετοῦντα καὶ θαυματοποιοῦντα. καὶ δὴ αὐτοῦ τίθει, μᾶλλον δὲ καὶ τρία καὶ τέσσαρα, ὅτι τε ποιεῖ, καὶ ὅτι θαύματα, καὶ ὅτι μεγάλα θαύματα, καὶ ὅτι μό- νος ποιεῖ. ἐκεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, τὰ τῶν εὐνῶν καὶ θεραπεύων αὐτοῦ θαύματα, Μαστίς, Ἰ- ησοῦς, καὶ Ἡλίου. διατὶ δὲ ἀρχόμενος (ἀπορεῖ ὁ Χρυσόστομος). ὁ Δαβὶδ, οὐ περὶ δυνάμεως ἔλεγεν εὐλογεῖν, ἀλλ' ὅτι φησὶν ἀγαθός; πῶς οὖν ἐγκαῖθα εἰς τὸν περὶ δυνάμεως ἐμπέπτει λόγον; ὅτι οὐχὶ δυνάμει μόνον, ἀλ- λά καὶ ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας ταῦτά ἐστι τὰ θαύματα.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει. „Συνάδει τοῖς προκειμένοις τὸ, ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ὑποίμασα δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει. σύνεσις δὲ, εἰ ἢς οἱ οὐρανοὶ ὑπομάζονται καὶ περιέονται, τίς ἂν εἴη ἄλλη παρὰ τὸν Χρι- στόν; Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δυνάμις καὶ Θεοῦ σοφία. ὁ δὲ Χρυσόστομος. „Οὐκ ἐποίησεν οὐρανὸν ἑνα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερον, ἐκ προοιμίων δεικνύς, ὅτι οὐκ ἐναφίσιν ἡμᾶς τῇ γῇ, ἀλλ' ἐκεῖ μετασφύσει. εἰ γὰρ δὴ μὴ ἐμπεπλη- κεί μεδίαν, τίνας ἔνεκεν οὐρανὸς παρήγετο; οὐ γὰρ αὐτῷ χρῆσιμον ταῦτο τὸ σκεῖλον. ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ γῆς ἐκί- μεθες ἐν βουλήμενος, παρεσκεύασε τὰ οἰκήματα.

„δάτων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὅστις ἐξ-
ερέωσεν τὴν γῆν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα. καὶ ὅρα περὶ
τούτου ἐν τῷ κγ'. Ψαλμῷ τῷ „Αὐτὸς ἐπὶ θαλασ-
σῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν, καὶ τὴν τούτου ἐκλήγησιν.
(1)

7: „Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ,
ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

8: „Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέ-
ρας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

9: „Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς
ἐξουσίαν τῆς νυκτός, ὅτι εἰς τὸν
αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις
ἐποίησεν, τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φω-
στῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φω-
στῆρα τὸν ἐλάττω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτός. καὶ ἔθετο
αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεσθαι
ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀρχεῖν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.
(Γέν. α. 16) (2)

10: „Τῷ καταΐξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς
πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν
αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

11: „Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέ-
σου αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
λεος αὐτοῦ.

12: „Ἐν χειρὶ κραταίῳ καὶ ἐν βραχίονι
ὑψηλῷ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐ-
πλήρωσεν τὴν Αἴγυπτον μαζὶ μὲ τὰ πρωτότοκα αὐ-
τῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· ἢ Ὡς καινὸς ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας! καὶ ἡδὲ φύσιν ἢ ἀκολουθία! φύσις γὰρ ἀκολουθία τῷ ὕδατι ὑπὲρ τῆς γῆς φέρεσθαι· ἀλλ' οὐ τὴν γῆν ὑπὲρ τῶν ὑδάτων· πολλάκις γοῦν ψυφίδες μικρὰς ἐμπροσθεν τοῦ ὕδατος, εἴτε καὶ παρεκτρέψαν καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτὴν παρέπεμψαν· ὅταν οὖν ἴδῃς οὐχὶ ψυφίδος μικρὰν ἀλλὰ τὴν γῆν ἅπασαν ὑπεράνω τῶν ὑδάτων φερομένην καὶ μὴ καταποντιζομένην· θαύμασον τὴν δύναμιν τὴν ὑπὲρ φύσιν ταῦτα δημιουργοῦσαν. καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶπε· ἢ Τὶ ἂν εἴη θαυμασιώτερον τοῦ τὴν γῆν, στερεομένην καὶ βαρὺ τοιχείου ὕσαν, ἐκείσθαι καὶ ἐπιπολάζειν τοῖς ὕδατιν, οὐχ οὕτω τῆς φύσεως τῶν σωμάτων ἐχούσης. διὰ τὸ τὰ ὑγρά κουφότερα ἔντα τῆς γῆς, ἀνώτερα αὐτῆς φέρεσθαι, αὐτὴν δὲ βαρὺ καὶ παχὺ τοιχείου ὑποτρέχειν καὶ ὑψίστατον ἐπὶ τὰ βάθη τῆς ὑγρᾶς οὐσίας; ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως· ἐμπροσθεν δὲ παρὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Εἰκότως τοῖς ἡμετέροις ἅπασιν τὸν αἰῶνιον ἔλεον ὁ μελογράφος συνέχευεν· ἐπεὶ δὲ οὐ διὰ χρείαν οἰκίαν, ἀλλὰ διὰ μόνον φιλανθρωπίαν ἰδρυμένην ὁ Φιλάνθρωπος ἅπαντα. καὶ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Τὸ μὲν οὕτω μεγάλα γενέσθαι καὶ καλὰ καὶ διαρκῆ, τὴν ἰσχυρὰ ἀνακηρύττει καὶ τὴν σοφίαν· τὸ δὲ δὲ ἡμᾶς αὐτὰ γενέσθαι καὶ διὰ τὴν χρείαν τὴν ἡμετέραν, τὴν ἀγαθότητα κηρύττει τὴν δυνάμειν. προσέειπεν δὲ ὁ Βασίλειος· ἢ Οὐκ ἐπει-
δὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀστέρας διὰ τοῦτο μεγάλοι οἱ δύο φωστῆρες· ἀλλ' ἐπεὶ δὲ τοσοῦτοι τὴν περιγραφὴν, ὥστε ἐξαρκεῖν τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀναχωρήσασθαι αὐγὴν, καὶ οὐρανὸν περιλάμπειν, καὶ αἶρα, καὶ ἐμοὶ πάση τῇ γῇ συμπαρακτεῖ-
νέσθαι. ὁ αὐτὸς δὲ λέγει· ἢ Ἄλλο μὲν τι εἴσι, τοῦ φωτὸς ἢ λαμπρότης, ἄλλο δὲ, τὸ τῷ φωτὶ ὑποκειμένην σῶ-
μα· ὁ γὰρ ἥλιος (ἦτοι ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου) καὶ τὸ φανότατον τοῦτο φῶς, διάφορα ὄντα τῇ φύσει, ἵπνεται τῇ
δυνάμει τοῦ κτίσαντος· ἡμέρα δὲ εἴσι, χρόνου μέτρον, ἐν ᾧ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαίριῳ ὁ ἥλιος διατρέχει· ὁ δὲ
ἐν ἡμέρᾳ εἴσιν ἡ σκιά, τοῦτο ἐν νυκτὶ τοῦ σκότους ἡ φύσις. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· ἢ Ὅρα τὸ παράδοξον ἐ-
πὶ τοῦ ἡλίου· τοῦ πυρὸς ἡ φύσις ἀνωφερὴς εἴσι, καὶ πρὸς ὕψος αἰεὶ πηδᾷ καὶ ἀλλεσθαι πέφυκε· καὶ μὴ μὲν ἀπὸ κα-
τὰ κατὰ ἀνάγκην, οὐκ ἂν ἀνείσχοιτο τῆς κάτω φορᾶς· πολλάκις γοῦν δεῖδα ἡμῶν λαβόντες, καὶ κατὰ κεφαλὴν
ἐκκλίναντες, τοῦ πυρὸς τὴν ὁρμὴν οὐκ ἠναγκάσαμεν κάτω νεύσαι· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀνατρέχει, καὶ πρὸς τὸ ὕψος ἀπειγ-
ναι κατέβη· ἐπὶ δὲ τοῦ ἡλίου τοῦναντίον ἅπαν ἐποίησεν ὁ Θεός· τὰς γὰρ ἀκτῖνας αὐτοῦ πρὸς τὴν γῆν ἔστρεψε·
καὶ τὸ φῶς κάτω νεύειν ἐποίησεν· μονοουχὶ λέγειν κατὰ τὸ σχῆμα· κατὰ βλάστη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις φαίνε

τῆς παιδία καὶ κτήνη, καὶ ῥλευθέρωσεν ἀπὸ τὸ μέ-
σον τῶν Αἰγυπτίων τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, μὲ κρα-
ταὶν χεῖρα καὶ βραχίονα : ἦγουν μὲ πρᾶττον ὕψη-
λόν : ἦτοι μὲ μεγάλην καὶ ἀκαταμάχητον δύναμιν ·
δυνάμειος γὰρ μεγάλης ἦτον ἀποτελέσματα τὰ ση-
μεῖα καὶ τὰ τέρατα, ὅπου ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυ-
πτον, καὶ ἡ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξέλευσις καὶ ἐλευθε-
ρία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. (1)

13 : „ Τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θά-
„ λασσαν εἰς διαίρεσις, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

14 : „ Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ
„ μέσου αὐτῆς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα
„ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

15 : „ Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραὼ, καὶ τὴν
„ δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν ἐρυ-
„ θρὰν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐ-
χώρισε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαίρεσις : ἦγουν
εἰς δύο μέρη. εἰς δύο γὰρ αὐτὴν διαιρέσας. καὶ
διεπέρασε μὲν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐ-
τῆς, ἐτίναξε δὲ τὸν βασιλέα Φαραὼ καὶ τὰ στρατεύ-
ματά του μέσα εἰς αὐτήν, καὶ καταπόντισεν αὐτοὺς.
ἐκτινάξεν γὰρ τὴν ρίψιν καὶ τὴν καταπόντισιν ἐν ὁ-
μαζῇ. καθὼς ταῦτα πάντα εἰς πλάτος διηγείται ἡ
Βίβλος τῆς Ἑξόδου. „ Ἐξέτιναξε γὰρ, φησι, Κύ-
ριος τοὺς Αἰγυπτίους μέσα τῆς θαλάσσης. (Ἑξο.
15. 27) (2).

16 : „ Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν
„ τῇ ἐρήμῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις δια-
πέρασε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου τῆς ἐρυθρᾶς
θαλάσσης, καὶ ἔφερον αὐτὸν εἰς τὴν ἐρήμον. διότι
καὶ

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγων· ἀλλ' ὅπως ἂν τις ἀπαπορήσει, πῶς ἰδέσθαι τεταμένους θάνατος ; σκοπεῖται τα-
ρυν ὁ τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ζητῶν, ὡς ὁ τοὺς ἀδικούντας ἐκτελεῖν, τοὺς ἀδικούντας καλεῖται· ὁ γὰρ περὶ
τοὺς Ἰσραηλίτας ἔλεος, τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε· καὶ οὗτος δὲ ἡ αὐτὴ, δικαιοσύνη συγχέεται·
ἡ τούτους γὰρ δικαίως ἠλέησε, καὶ οὗτους ἐνδίκως ἐκάλυψε· διὰ τοῦτο ἐν ἀμφοτέροις ἐπιλέγεται, ὅτι εἰς τὸν αἰῶ-
να τὸ ἔλεος αὐτοῦ. ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα κραταὶν καὶ βραχίονα ὑψηλόν, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐνόησε. ἡ ὁ Χρυσό-
στομος δὲ φησι· „ Ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα μή τις τῶν ἀνοητοτέρων νομίῃ, ὅτι κελεύει αὐτοὺς χρυσίον λαβεῖν καὶ
σκαῦν ἀργυρᾷ, δι' ἀσθένειαν ἐκέλευε· ἡ γὰρ ἡ τοῦτο ἐποίησε, πανταχόθεν βουλόμενος εἶναι φοβεῖς τοῖς τελε-
μαίοις, ἡ δεῖξαι, ὅτι μετὰ αὐθαρσίας ἅπαντα δύναται ἐργάζεσθαι, ἡ ἀπατῶν αὐτοὺς ἡ παρακρούεσθαι· αἱ, τε γὰρ
φανερῶς ἐποίησεν, οὐ διὰ τοῦτο ἐποίησεν, ὡς οὐ δυνάμενος ἀπατῆσαι· αἱ, τε ἀπατῆσαι (ἐποίησεν) οὐ διὰ τοῦτο
ἐποίησεν ὡς οὐ δυνάμενος φανερώς λαβεῖν, ἀλλ' ἐν ἐκαστῇ τῇ μέρει τὴν ἰσχυρὴν τὴν αὐτοῦ δεικνύς· ὅτι γὰρ ἡ τοῦ-
το μέγαν φόβον ἐπέθηκε τοῖς ἀλλοφύλοις· ἤκουσαν οἱ φησι μετὰ ταῦτα οἱ μάντις τῶν Ἀχαιῶν· „ Οὐχὶ δεῖ
ἐνέπαιξεν αὐτοῖς (τοῖς Αἰγυπτίοις δηλαδὴ ὁ Θεὸς λαβεῖν ποιήσας τοὺς Ἰουδαίους τὰ σκαῦν αὐτῶν.) ἡ ἐκτελεῖ-
σαν αὐτοὺς ἡ ἀπῆλθον ; (Α'. Βασιλ. 5'. 6.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος οὐδὲ τῷ Εὐσέβιῳ· „ Ἑβραίων παῖδες παραδιδέσθαι ἐξ ἀγέρου ἱστορίας, ὅτι αὐτοὶ
γένοντο ὁδοῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκάστην φυλὴν τὸ ὅσον ἐσχίζετο, ὡς δώδεκα γενέσθαι τομὰς ἡ διαίρεσις κατὰ τὰς φυ-
λὰς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Διχῇ τμηθὲν τὸ πλάγος, δύο ἀνθ' ἑαυτῶν ἐγένετο· τὸ γὰρ ὅσον αὐτοῖς τείχος
ἐκ δεξιῶν, ἡ τείχος ἐξ ἐναντίων· οὐ δὲ χάριν διαίρεσις ἐκάλυψε τὴν εἰς δύο τοῦ πλάγους τομὴν· ἀλλὰ τοῦ δὲ
ὁ αὐτοῖς συμφωνεῖ τῷ Χρυσόστομῳ ἡ τῷ Εὐσέβιῳ λέγων· „ Μᾶλλον δὲ, ὁδοῖς εὐθείας ὡς περὶ τοῖς Ἰσραηλίταις
παρέσχε Θεός· κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα· „ Τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαίρεσις, πρὸ-
σθέντουσι δὲ τινες, ὅτι τὸ διάστημα τῆς σχισθείσης ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ ἀπὸ μιᾶς ἁκρᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἁ-
κρὰν τῆς στερεᾶς ψεύδον διὰ μέσου τοῦ ὁποῦ ἐπέρασαν οἱ Ἰσραηλίται· αὐτὸ, λέγω, τὸ διάστημα κατὰ τὴν γνώ-
μην τινῶν, ἦτον πλατὺ μὲν, διακόσια πενήκοντα ποδάρια, μακρὸν δὲ, μίαν ἴσκιον· ἦτοι τέσσαρα μίλια, εἰς
ὅξιν δὲ ὅρας διεπέρασαν αὐτὸ οἱ Ἑβραῖοι (βλ. 2. 3. 10. τῆς ἐκτὸς Κλήμεντος ἀνακρίσεως) ἄλλοι δὲ λέγουσιν·
„ Ο-

καὶ αὐτὸ δὲν ἦτον ὀλιγώτερον θαῦμα ἀπὸ τὴν διαί-
ρεσιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόμορον,
δηλαδή τὸ νὰ φέρῃ τὸν λαὸν τοῦ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἐρη-
μὸν, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν φυλάτῃ, ὅπου ἦτον πολλὰ τὰ
αἰτία, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ τὸν φθείρουν. πείνα,
λέγω, καὶ δίψα, καὶ ἀνομβρία, καὶ καυσις ὑ-
περβολικὴ τοῦ ἡλίου, καὶ πλῆθος θηρίων ἀγρίων,
καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυρία δεινὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια ὅλα
ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀβλαβεῖς. (1) παρατρέ-
χει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ περισσότερα θαύματα ἀφ' ὧν
τὰς τὸν καθ' ἓνα νὰ τὰ ἀναγνώσῃ μὲ σκέψιν εἰς τὰ
βιβλία τοῦ Μωϋσέως.

17: „Τὰ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους,
18: „ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
18: „Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραται.

„οὓς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ.
19: „Τὸν Σπῶν βασιλεῖα τῶν Ἀμορραίων,
„ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
20: „Καὶ τὸν Ὀγ βασιλεῖα τῆς Βασάν·
„(2) ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
τοῦ.
21: „Καὶ θόντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
νομίαν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
αὐτοῦ,
22: „Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλω αὐτοῦ,
„ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ταῦτα πάντα ἐρμηνεύθησαν εἰς τὸν πρότε-
ρον Ψαλμὸν, καὶ ἔρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων β.

ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

„Ὅτι διαίρεσις πληθυντικῶς εἶπεν ἡ Γραφή, κατὰ τὸ ἴδιον τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται
τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἐνικῶν· τὴν εὐκαλίαν δὲ (λέγει ὁ Ὁριγένης) δηλῶσαι θέλων τοῦ καταποντισμοῦ, τῇ λέ-
ξει παύτη τοῦ ἐκτινάξαι ἐχρήσατο. προσέειπεν δὲ ὁ Χρυσόμορος· „Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς μετὰ τῆς δυνάμεως
καὶ τῆς ἀναγκῆς, καὶ τὴν μακροθυμίαν ἐπεδείξατο· οὐ πρότερον αὐτοὺς ἀνελών, καίτοι οὕτως ἀναισχύντως καὶ
φιλονεικῶς διακειμένους, ἕως ὅτε φέροντες αὐτοὶ ἐκ τούτων ἐκόντες κατεκρήμνισαν· τῆς τοῦ Θεοῦ δὲ δυνάμεως ἐγέ-
νετο τὸ καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς θαλάσσης θάρσος αὐτοῖς (τοῖς Ἰσραηλίταις) ἐνθῆναι, καὶ πείσαι διαβῆναι
τὴν καινὴν ἐκείνην καὶ ξένην ὁδόν· καὶ γὰρ ἐν ἑκατέρῳ τμήματι κορυφωμένων τῶν ἰσθμῶν, ὑψηλῆς τινος καὶ γενναίας
ἔδει φυγῆς αὐτοῖς, ὥστε μὴ δεῖσαι τὴν διάβασιν· μηδὲ υποκτεθεῖσαι· ὅτι κορυφωμένα ἑκατέρωθεν τὰ πελάγη
ἐπελεύσεται αὐτοῖς, καὶ καταποντίσει τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβὶδ· „Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσρα-
ὴλ διὰ μέσου αὐτῆς.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόμορος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Θεοδώριτος· „Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἰσχύος ἀπόδειξις, τὸ το-
σοῦτον λαὸν ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον δι' ἐρήμου θρέψαι καὶ ἀνεκδοῦν ὁδηγήσαι, καὶ τῶν ἀναγκῶν αὐτοῖς χορηγεῖν τὴν
ἀφθονίαν· τοῦτο οὐκ ἔλαττον τοῦ διὰ τῆς θαλάσσης διαγαγεῖν· ἀπάντων γὰρ, ὅσων ὁ ἄνθρωπος δεῖται, γυμνω-
θέντες, καὶ οὐ σέγγιν ἔχοντες, οὐ τροφὴν, οὐκ ἐσθῆματα ἀρκούντα, οὐκ ὑποδήματα, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν,
ὡς ἐν μέσῳ κορυφωμένων πέλεσιν· οὕτω διὰ τῆς ἐρήμου ἐραδίαν ἐκείνην.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ἡ Βασάν χάρα ἔστι κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ἢ νῦν καλουμένη Καταναῖα· ὁ δὲ
μέγας Βασιλεὺς ὑψηλότερον ἐρμηνεύει λέγων· „Τὸ μὲν Βασάν ὄνομα, εἰς τὴν αἰσχύνην μεταλαμβάνουσι· διὰ
τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βασάν Ὀγ προσηγορεύεται· Ὀγ δὲ ἐρμηνεύεται, διάφραξις· ὥς τῶν ἔργων τῆς αἰσχύ-
νης τὴν ὁδὸν ἡμῶν τῆς σαρτηρίας ἀποφρασσάντων· πάντες γὰρ οἱ τῆς αἰσχύνης ἐργάται, ἐπὶ τοῦ Ὀγ βασιλευν-
ται, τοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διακοπὴν ἐνεργούντος (ἡτοι τοῦ Διαβόλου)· ὃν συντοίβει Κύριος, ἐκ' ἐλευθερίας
τῶν κρατουμένων· Σπῶν δὲ πάλιν ἐρμηνεύεται πειρασμός, ἢ παροργισμός· Ἀμορραῖοι δὲ λαοὶ τοῖ, ἢ παραπ-
κρίνοντες ἐρμηνεύονται· ὡς τὴν ἀναίρεσιν ἐλέου Θεοῦ δείγμα τίθεται ὁ Προφήτης Δαβὶδ, χάραν εἰς ἐνοίκησιν
ἀγαθὴν παρέχοντας Ἑβραίοις τῇ ἐκείνῃ· καὶ τοῦτο αὖ τὸ θησαυρίζεσθαι δίκαιοις πλοῦτον ἀσεβῶν (Παρ· αὐ·
21·)· Ἄλλος δὲ φησὶν ἦτοι ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρῇ· „Εἰ δὲ θέλεις τὴν τοῦ Θεοῦ παραδοξοποιὴν δύναμιν εἰ-
σέτι καὶ νῦν ἐνεργῶσαν θεάσασθαι· μετὰβα τῇ Δαναῖα καὶ ἐπὶ τὸν ἐξ Ἑβραίων λαόν· καὶ εἶση πῶς πρόπον ἀπὸ πικρᾶς
δουλείας, οὐκ αἰγυπτίων, ἀλλὰ Δαυιδίων παρηλόντων ἐξ Ἑβραίων εἰς Χριστὸν πεπιστευόντας ἡλευθέρωσεν· ἐξ-
γαγίτε ἀπὸ σκότους τῆς ἀληθείας, καὶ μετεσώσατο εἰς φῶς, ἀνελών τοὺς πρὶν αὐτῶν καταδυναστεύοντας ἀσέβους
βασιλεῖς, καὶ δυνάμεις ποταμῶν, πολλὰ χεῖρας τοῦ Φαραῶ· ἀπ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἡλευθέρωσεν, ὁ ποιῶν θαυμάσια με-
γάλα μόνος· διὰ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς· περὶ οὗ ὁ Ἠσαΐας ἔλεγεν· „Ἀποκαλύψει Κύ-
ριος ὁ Θεὸς τὸν βραχίονα τὸν ἄγιον αὐτοῦ ἐν ὧν πάντων τῶν μεθ' ὧν (Ἠσ· νβ', 10·).

23: „ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
 „ἡμῶν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
 „ἔλεος αὐτοῦ.

24: „Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν
 „ἡμῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
 „αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐθυμήθη ἡμᾶς τοὺς
 Ἰουδαίους, ὅπου εἴμεθα τεταπεινωμένοι· ἦτοι κακο-
 παθούντες ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, ἰδὼν γὰρ, φησιν, εἶδον
 τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κα-
 τέβην ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων.
 (Ἐξ. γ. 7.) (1) ἡμῶν δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἡ-
 μᾶς, φανερώωντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ προγόνους αὐ-
 τοῦ, καὶ σὺκαιοποιούμενος τοὺς ἐκ τοῦ γένους του.
 ἔπειτα ἀφήσας τὰς ἄλλας μερικὰς εὐεργεσίας, ὅπου
 ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἔρχεται πάλιν
 εἰς τὴν καθολικὴν Πρόνοιαν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ Θε-
 οῦ.

25: „Ὁ διδούς τροφὴν πάσῃ σαρκί· ὁ
 „τι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι ὅπου δίδει τὴν
 ἁρμόδιαν τροφὴν εἰς καθὲ φύσιν, τόσον τῶν ἀνθρώ-

πων, ὅσον καὶ ὧν τῶν ζώων, τῶν χειρσαίων, τῶν
 θαλαττίων, τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν ἀμφιβίων.
 (2)

26: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐ-
 „ρανοῦ· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
 „αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅστις
 εἶναι Θεὸς καὶ Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ.
 ἀνίσως δὲ εἶναι Ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ, βέβαια αὐ-
 τὸς εἶναι Ποιητὴς καὶ τῆς γῆς. ἡ τοῦ οὐρανοῦ εἶπεν.
 ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ οὐρανῷ λέγεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός,
 δυνάμεθα δὲ νὰ προσκρίνωμεν καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν.
 μας, τόσον τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ὅσον καὶ τὸν προ-
 λαβόντα, καὶ νὰ παρακινούμεν μὲ αὐτοὺς ἕνας τὸν
 ἄλλον εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὅς τις διαφό-
 ρως εὐεργέτησε τὸν παλαιὸν τοῦ λαοῦ, καὶ κατέβα-
 λε τοὺς ἐχθροὺς του, καὶ ἐποίησεν ὅλα τὰ ἄνω εὐ-
 ρημέα θαυμάσια. (3)

Ἀνίσως δὲ καὶ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐξηγήσω-
 μεν τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἀναγωγικῶς καὶ ὑψηλοτέ-
 ρως, δυνάμεθα νὰ ὀνομαζώμεν, Ἰακώβ μὲν καὶ Ἰσρα-
 ῆλ, τὸν ἐκλεκτὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. Αἰγυ-
 πτον δὲ, τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀμαρτίαν. σημεῖα δὲ
 καὶ τέρατα ἐν μέσῳ αὐτῆς, τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ
 τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων γεγόμενα θαύ-
 μα.

(1) Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν· οὐκ ἐν τοῖς κατορθώμασιν, οὐκ ἐν τῇ εὐφρασίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει· γούττιον
 ἤρκεσεν ἡ συμφορὰ ἐπικαλεῖσθαι τὸν Θεόν, καὶ τὸ κακῶς πάσχειν ἡμᾶς, κατὰ τὴν Χρυσόστομον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεο-
 δώριτος· ἡ Μέννηται τούτων καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς· ἡ Ἐσέναξάν, φησιν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων·
 καὶ ἀνέβη ἡ βοή αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν (Ἐξοδ. β'. 3.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Οὐ δικαίους, οὐδὲ τοῖς κατορθοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἀσεβέσι,
 καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει δίδωσι τροφήν· οὐκ ἄρα γῆς, οὐδὲ ὑδάτων, οὐδὲ ἀέρος, οὐδὲ ἀλ-
 λου τινὸς εἰσι τῶν καρπῶν αἱ γοναί, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ πᾶν· καὶ ὅρα πάντα ὅσα οὐ τὴν δύναμιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν φι-
 λανθρωπίαν τὴν ἁπλάν· ὁ δὲ Θεοδώριτος φησιν· ἡ Οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις τὴν κατάλ-
 ληλον προσφέρει τροφήν· κατὰ τό· ἡ Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζου-
 σιν, καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· ὅτε ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπὶ τοσούτον διήκει καὶ διαρκεῖ, ὥς ἐκτεί-
 νεσθαι ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων, ἐπὶ τὰ κατὰ γῆν μέχρι καὶ τῶν σμικροτάτων ζώων.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Πάντων μὲν οὖν Θεὸς ὁ Θεός· πάντων γὰρ εἰς Ποιητὴς· οὐρανοῦ δὲ κυρίως χρη-
 ματίζει Θεός, ὥς ὑπὸ τῶν ἐν οὐρανῷ διακταμένων Ἀγγέλων θεραπευόμενος· ἐκεῖνο γὰρ τὸ χωρίον καθαρὸν ἀμαρ-
 τίας· ἡ Ἐπεὶ ἀπάντων τοίνυν, λέγει ὁ Χρυσόστομος, τῷ Θεῷ τὴν εὐχαρίστησιν ἀναφέρομεν, τῶν κοινῶν, τῶν ἰ-
 δικῶν· τοῦτο γὰρ θυσία· τοῦτο προσφορά· τοῦτο μάλιστα ἡμῖν ἔλεον αὐτὸν κατίζειν.

ματα . φαραὼ δὲ , τὸν Διάβολον . δούλους δὲ τοῦ Διαβόλου τοὺς Δαίμονας , καὶ τοὺς ἀνθρώπους , τοὺς λατρεύοντας εἰς τοὺς Δαίμονας . Ἔθνη δὲ πολλὰ παταχθέντα καὶ συντριφθέντα , ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν τὰ πλήθη τῶν Δαιμόνων . βασιλεῖς δὲ κραταεὺς . τοὺς κυριωτέρους αὐτῶν καὶ ἡγεμονικωτέρους Δαίμονας . Σιών δὲ καὶ Ὡγ , αὐτὸν τὸν Σατανᾶν , καὶ τὸν δεύτερον τοῦ Σατανᾶ . βασιλεῖς δὲ Χαναάν , τὰς δυναστείας τῆς αἰμαρτίας . γῆν δὲ αὐτῶν τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ , ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν τοὺς τόπους , τοὺς ὁποίους πρότερον οἱ Δαίμονες κατακυριεύοντες , ὑπερὸν ἐδιωχθησαν ἀπὸ τὴν τούτων κυριότητα . οἶκον δὲ Ἰσραὴλ θέλομεν νοήσωμεν , ὅλον ἁπλῶς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν . οἶκον δὲ Λαζάρων , τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς , καὶ οἶκον Λευί , τοὺς διακόνους . φοβούμενους δὲ τὸν Κύριον , τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους . Σιών δὲ , τὴν Ἐκκλησίαν

τοῦ Χριστοῦ , πρωτότοκα δὲ Αἰγύπτου , τὰ γλυκύτερα καὶ ἡδονικώτερα πάθη . ὅποια εἶναι μάλιστα τὰ σαρκικά * ἢ καὶ τὰ ὄντα πλέον περιπόθητα εἰς τοὺς Δαίμονας καθὼς καὶ τὰ πρωτότοκα τέκνα εἶναι ἐπιθυμητά εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν . ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν , τὴν ἄλμην καὶ πικράδα τῶν ἀσεβῶν δογμάτων , μέσα εἰς τὴν ὁποίαν περικλείονται οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ πνίγονται . ἔρημον δὲ , τὴν ἀκαρπίαν τῆς πλάνης , τὴν ὁποίαν διαπερνῶντες οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καὶ ἀποφεύγοντες , καταντῶσιν εἰς τὴν καρποφορίαν τῆς ἀληθείας . ταπεινῶσιν δὲ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν . ὅχι μόνον τὴν ἐκ τῶν πειρασμῶν προξενουμένην εἰς ἡμᾶς ἑσθιακήν καὶ χωρὶς νὰ θελωμεν . ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνάρετον ἥτις τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης , ἥτις καθ' ὅσον νύκται μὲ τὴν θεληματικὴν ἡμῶν γνώμην .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑ΄.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ .

Ὁ Ψαλμός οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Λευιτῶν : ἥτοι διακόνων καὶ ὅλης τῆς ἱερατικῆς φυλῆς , καὶ τῶν ψαλτῶν . προλέγει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος καὶ ἑκάνα , ὅπου ἔμελλον νὰ γένοιεν εἰς τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους , ἐνταυτῷ δὲ καὶ τοὺς διδάσκει . ποῖα ἔργα καὶ λόγια νὰ πράττουν καὶ νὰ λέγουν , ἵνα ἐκ τούτων τραβιξῶσιν εἰς ἔλεος τὸν Θεόν . ἀνεπίγραφος δὲ εἶναι καὶ ὁ Ψαλμός οὗτος , κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους . (1)

11: „ B.

(1) Σημείωσαι , ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον , ἐντισι τῶν ἀντιγράφων γέγραπται ἐπὶ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου , Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου . ὁ δὲ Θεοδώριτος φησὶ : „ Τινες δὲ θρασὺ πρᾶγμα τετολμηκότες , ἐπέγραψαν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ : „ Διὰ Ἱερεμίου Ἱερεμίας δὲ οὐκ ἀπῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν δολωμάτων . ἀλλ' ὀλίγον ἐν Ἱερουσαλὴμ διαγαγὼν χρόνον , ἐπὶ τῶν παρανόμων βιασθεῖς Ἰουδαίων , τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐδοῦ αὐτοῖς κεκοινώνηκε . πῶς οὖν ἀρμότ.

κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόσομον. (1)

1: „**Ε**πὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐ-
 „ κεῖ ἐκαθήσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν
 „ ἐν τῷ μνηστῆρτι ἡμᾶς τῆς
 „ Σιών.

2: „**Ε**πὶ ταῖς ἰτέσις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρά-
 „ μασαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον σκλαβωμένοι, διὰ τοῦτο ἐκατοίκουν καὶ διέτριβον ἐξω ἀπὸ τὰς πόλεις· δηλαδὴ εἰς τόπους ἐρήμους διὰ τοῦτο καὶ πηγαίνοντες συχνὰ εἰς τὰς ἀκρας τῶν ποταμῶν, ἐκεῖ μῦθοι ἐκαθόντο καὶ ἐθρηνόουν τὴν σκλάβίαν καὶ συμφορὰν τοὺς μὲ πονοῦσαν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν, ὑπερηφανεύοντο καὶ ἐκαταφρόνουν αὐτὰ μὲ τὰς ἀμαρτίας· διὰ τοῦτο ὑπερήθησαν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, διὰ τὰ ἐπιθυμήσουν πάλιν· ἔτι γὰρ συνειθίζει νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς καταφρονήτας τῶν ἀγαθῶν του, καὶ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἳ δὲν κίσθινόνται οὐδὲ γινώσκουν τὰ καλὰ οἳ οὐκ ἔχουν· τοὺς ὑσερεῖ τὰ ἀγαθὰ, διὰ νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκείνων αἰσθησιν καὶ ἐνθύμησιν

Τὰ μουσικὰ, λέγει, ὄργανα, μὲ τὰ ὅποια ἐψάλλομεν καὶ ἐδοξογοῦμεν τὸν Θεόν, ὅταν εἰμεθα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ αὐτὰ, ὅταν ἐσκλαβώθημεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὰ ἐκρημάσαμεν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, τὰς φυτευμένας εἰς τὰς ἀκρας τῶν ποταμῶν, ὅπου τρέχουν εἰς τὸ μέσον τῆς χαίρας Βαβυλῶνος. μὲ τὰ νὰ ἦτον τότε ἀργὰ καὶ ἀχρηστὰ εἰς ἡμᾶς· ἐπῆσαν δὲ μαζίτους αὐτὰ οἱ ψάλται τῶν Ἑβραίων, διὰ νὰ τὰ ἔχουσιν ἐνθύμησιν τῆς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Θεοσεβείας καὶ πολιτείας τῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἡ ἀναγωγικῶς, ἐκρέμασαν τὰ ὄργανα τῶν ἐπάνω εἰς τὴν ἀργίαν· διὰ τῶν ἀκαρπῶν γὰρ δένδρων τῶν ἰτέων, ἐφανερώσαν τὸ ἀπρακτὸν καὶ ἀχρηστὸν τῶν Ψαλμῶν καὶ ὀργάνων. (2)

3: „**Ο**·

μόττει αὐτῷ λέγειν; „ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθήσασμεν; ἀλλὰ ὁ Βαβυλωνίος Θεοφύλακτος ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς εἰς τὸν Ἰωνῆν ἐρμηνείας λέγει· „ Τὸν Θεοφύλακτον Ἱερεμίαν τοσαύτης ἡξίωσε τιμῆς τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς (ὁ Ναβοχοδονόσορ δηλαδὴ) ὥς αἴρεσιν αὐτῷ τῆς οἰκίσσεως δεῦνα· ὁ τοὺς μὲν ἄλλους πάντας βασιλεῖς ὁ ἀρχοντας αἰχμαλώτους ἐπήγαγε· τούτῳ δὲ μότφ δέδωκεν ἑξουσίαν διαγεῖν, ὅπου βούλεται.

(1) Λέγει γὰρ αὐτός· „ Ὅταν ἐντροφῶντες αὐτοῦ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ αἰσθανόμεθα, ἐν ἐρημίᾳ αὐτῶν ἡμᾶς καθήσονται, ὥς τῇ σερήσει σωφρονισθέντας, ζητῆσαι πάλιν τὴν ἀπόλαυσιν. φησὶ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰδῶσι οἱ ἀθυροῦντες τὰ ἐρημότερα κατακαμβάνειν χωρία, καὶ ἐκεῖ τὰς οἰκίας ὁλοφύρεσθαι συμφορὰς· ὁ οὗτοι τοῖνυν ταῖς ἀχθῆσι τῶν ποταμῶν προσκαθήμενοι· (ποταμοὺς δὲ νοεῖ τὰς διώρυγας τοῦ Εὐφράτου)· ὁ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν λογιζόμενοι τὴν ἐρημίαν, πολλὰ πρόχειον δάκρυα, τὰ τῶν ποταμῶν μιμούμενα βύματα· Βαβυλῶν δὲ κέκληται ὁ τόπος, κατὰ Νικήταν, ἐνθα συνεχύθη ἡ διάλεκτος τῶν εἰπόντων· „ Διὸτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν ὁ πύργου· ἐκεῖ τοῖνυν κατελθὼν ὁ Θεὸς τὰς γλώσσας συνέχευε· διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου σύγχυσις· ὁ ἔστιν ὁ Βαβυλῶν χωρίον συγχύσεως, οὐ διαλέκτου μόνου, ἀλλὰ ὁ δογματικῶν καὶ νοημάτων ὁ τοῦ φρονούντος ταῦτα βλέπειν νοῦ.

(2) Ἀχρηστὰ δὲ ἦν τότε τὰ ὄργανα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐπρόσβαζεν εἰς μόνον τὸν τρόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, νὰ πληροῦσι τὴν λατρίαν, καὶ νὰ ψάλλουσιν εἰς τὸν Θεόν. λέγει δὲ ὁ Εὐρέβιος· „ Ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι σκλάβοι Ἰουδαῖοι ἐπρόφουν καὶ δὲν αἰσθάνοντο τὴν συμφορὰν οἳ οὐκ ἔχον· οἱ δὲ Ἱερεῖς καὶ Λεῖται καὶ ψάλται· φεύγοντες ἀπὸ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, καὶ ἀπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν Βαβυλωνίων συναναστροφὰς, ἐκαθόντο εἰς τὰς ἀχθὰς τῶν ποταμῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ῥοὴν τῶν ποταμῶν, ἐσοχάζοντο τὰ βεῦρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου πράγματα· καὶ τὰ μὲν ὄργανα, ἐκρηπτον μέσα εἰς τὰς ἰτέας, διὰ νὰ μὴ τὰ βλέπουν οἱ ἐχθροί· αὐτοὶ δὲ καθήμενοι ἀντικεῖ τῶν ὀργάνων, θρῆνους ἐποίουν ἀντὶ Ψαλμῶν, πενθοῦντες, διατὶ ἦτον ἐσπερμένοι τῆς διὰ τῶν ὀργάνων ψαλμοδίας καὶ λατρίας τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸ νόημα ἐρμολογοῦσι ταῦτα καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, οἳ οὐκ ἀρνούνται τὸν Χριστὸν ἐν καιρῷ διωγμοῦ, καὶ παρασύρονται ἀπὸ τὴν τοῦ διωγμοῦ σύγχυσιν· Βαβυλῶν γὰρ σύγχυσις ἐρμηνεύεται, ὥς εἴπομεν·

Φ

3 : „Οτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰ-
„χμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ὧ-
„δων, καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὡς
„μυόν.

οἱ σκλαβώσαντες, λέγει, ἡμᾶς Βαβυλώνιοι ἐρωτήσαν ἡμᾶς νὰ ἀποκριθῶμεν κάποια λόγια ἀπὸ τὰ θεία ἄσματα καὶ ἀπὸ τοὺς ὕμνους, τοὺς ὁποίους ἐψάλλομεν εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ· ἤτοι ἐπρέσβξαν ἡμᾶς νὰ ψάλλωμεν, θέλοντες νὰ ἀκούσουν ἀπλῶς, διὰ τέρψιν καὶ ἡδονήν. ἢ καὶ διὰ νὰ γελάσουν τὰ ἐδικάμας σεμνὰ καὶ θεία πράγματα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἀσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ὧδων Σιών·

Τοῦτο, λέγει, εἶπον εἰς ἡμᾶς οἱ Βαβυλώνιοι

οἱ ψάλλατε εἰς ἡμᾶς ὡς Ἰουδαῖοι, καὶ νῦν ἄσμα ἀπὸ τὰ ἄσματα ἐκεῖνα, ὅπου ἐψάλλατε, ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς τὴν Σιών καὶ Ἱερουσαλὴμ.

4 : „Πῶς ἄσομεν τὴν ὧδὴν Κυρίου ἐπὶ
„γῆς ἀλλοτρίας;

Ἡμεῖς δὲ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπεκρίθημεν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας Βαβυλωνίους. πῶς ἡμποροῦμεν νὰ ψάλλωμεν ἄσμα θεῖον εἰς ἄλλον ξένον τόπον ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς καιρὸν ὅπου ὁ νόμος ἡμῶν ἐμποδίζει τοῦτο; βλέπε δε ὡς ἀναγνώσας, πόσον ὠφέλιος καὶ ἐδιώρθωσι τοὺς Ἰουδαίους ἡ σκλαβία. διότι ἐκεῖνοι ὅπου πρὶν τὸν ἐπαράβαινον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν ἐδικήν τους πατρίδα, αὐτοὶ τῶρα τὸν φυλάττουσι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, εἰς τὴν ξενιτείαν γῆ δὲ ἀλλοτρίᾳ νοεῖται καὶ κάθε καρδίᾳ, ὅπου εἶναι ξένη ἀπὸ τὴν θεοσεβείαν καὶ ἀρετὴν, εὖθεν εἰς τὴν τοιαύτην καρδίαν δὲν πρέπει νὰ μεταδίδῃ τινὰς τὰ θεία καὶ

ἀνίσως λοιπὸν ἔτινὰς Χριστιανὸς πέσῃ εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν διωγμῶν, ἔτινὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κατέκλῃσῃ εἰς τὸν τόπον τῶν ἐχθρῶν ἢ ἀσεβῶν· αὐτὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονήσῃ ποτε τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη πνευματικῶς διὰ τοῦ Βαπτίσματος· μὴτε νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἀπάτην τῆς Βαβυλώνος· ἀλλὰ καθήμενος εἰς τοὺς ποταμούς· ἢ γυνὴ συλλογιζόμενος τὰ ρευστὰ ἢ ἄστατα τοῦ βίου πράγματα, νὰ κλαίῃ ἢ νὰ ὀδύρεται τὸν ἐδικόν του κρημνισμόν.

Ὁ δὲ Ἅγιος Μεθόδιος ὁ Πατὴρ λέγει· „Τάχα δὲ αἱ παρθέναι ἔκαστα ψυχὰς προσάδουσαι τῷ Θεῷ, φασιν, ὅτι ἐπὶ ταῖς ἱτέαις ἐν μέσῳ τῆς Βαβυλώνος τὰ ὄργανα ἡμῶν ἐκρεμάσαμεν· δηλοῦσαι, ὅτι τὰ ὄργανα· ἢ γυνὴ τὰ σκευήματα ἢ σώματα ἐαυτῶν, τῆς ἀγνείας ἐξήρησαν, ἵνα μὴ παρασυρῶσιν ἐν μέσῳ περιελυσσόμενα τῶν τῆς κακίας ποταμῶν, ἐφορμώντων ἡμῶν· διὸ ἢ δεόμεθα μετὰ κλαυθμοῦ, ἵνα μὴ ἀπολησθῶμεν τῆς ἀγνείας τὰ ὄργανα, ἐκπέσωσι τοῖς τῆς ἡδονῆς κύμασι· πολλοχοῦ δὲ τύπος τῆς παρθενίας ἡ ἱτέα· ἥ ἔτι τὸ ἄνθος τριβὴν καὶ ποδὶν, κατασβέννυσσι τοὺς εἰς ὀρεῖαν ἐρεθισμούς, ἔς· ἂν εἰς ἄρδην ἀποσειράσῃ τὴν ἐπὶ παιδοποιίᾳ φορὰν· ὥστε δὴ ἢ ὁ Ὀμηρὸς ἐμήνυσσε, διὰ τοῦτο καλέσας ὀλεσινκάτους τὰς ἱτέας· ὃν γὰρ πρόπον τὸ δένδρον τοῦτο χλοηφορεῖν ἢ βλαστάνειν ἐν ὕδασι πέφυκεν· οὕτως ἐπὶ τῇ φιλεῖ ἢ ἐπακμάζειν ἡ παρθενία, λόγους πραινόμενη· ἵνα δυνήσῃ τις ἐκκρεμάσαι αὐτῆς τὸ ἐαυτοῦ ὄργανον· εἰ γὰρ οἱ ποταμοὶ Βαβυλώνος· τὰ τῆς ἡδονατικῆς βέλματα, συγχέοντα, ταράσσουσι τὴν ψυχὴν, ἱτέαι πάντως ἢ σωφροσύνη, ἢ ἀναρτῶμεν τὰ παιδογόνα μόρια τὰ βρέζοντα, ἵνα μὴ κατενεχθέντα πρὸς τοὺς τῆς ἀκρασίας ὀχετοὺς, σκαλῆκαν δίκην εἰς τοὺς ἰχθῆρας ἢ τὰς σιπεδόνους ἐγχεῖσθαι· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

Νοεῖται δὲ ἢ ἄλλως τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ὅτι Σιών μὲν ἢ Ἱερουσαλὴμ, εἶναι ὁ Παράδεισος ἢ πρώτη πατρίς μας· Βαβυλὼν δὲ εἶναι ὁ παρὼν κόσμος· ποταμοὶ δὲ τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι τὰ ρευστὰ τοῦ βίου πράγματα· σκλαβωθέντες λοιπὸν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς Δαίμονας διὰ τὴν παραβάσιν· ἐξωρίσθημεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον, ἢ ἐκαταντήσαμεν εἰς τὴν σύγχυσιν τοῦ παρόντος κόσμου· ὅθεν πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν τοῦ Παραδείσου, ἢ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς γυρίσῃ πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον, τὴν παλαιάν μας πατρίδα· ἢ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ταύτην· ὅθεν ἢ ὁ Ψαλμὸς οὕτως συνευρίσκειται νὰ ψάλλεται, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς τυρινῆς, ὅτε γίνεται ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδάμ, διὰ νὰ παριστάνεται τὸ νόημα τοῦτο.

καὶ οὐράνια μυστήρια· κατὰ τὸ, „ μὴ δότω τὰ ἅγια τοῖς κυσίν, μὴ δὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμὲ προσθεν τῶν χοίρων. (Ματθ' : ζ· 6 :) (1)

5 : „ Ἐὰν ἐπιλάβῃμαι σου· Ἱερουσαλήμ,
„ ἐπιλησθήσῃ ἡ δεξιά μου.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων καὶ σοῦ ἀλησμονήσω, ὡς πόλις Ἱερουσαλήμ, ἄμποται νὰ ἀλησμονηθῇ ἡ δύναμις μου, ἢ ἡ ἐνέργεια μου κατὰ τὸν Χρυσόστομον : ἦτοι ἄμποτε νὰ γένω κουλὸς, καὶ παράλυτος· ἢ ἄμποτε νὰ ξηρανθῇ τὸ χεῖρ μου, ὥστε νὰ μὴ τὸ αἰσθάνωμαι πλέον. (2)

6 : „ Κολληθῇ ἡ γλῶσσά μου τῇ λαΐ-
„ ρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ πιασθῇ ἡ φωνή μου, ὡς ὅπου νὰ μὴ δύναμαι πλέον νὰ ὁμιλήσω : ἦγουν ἄμποτε νὰ ὑπερηθῶ καὶ νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἐνεργήσω οὔτε ἔργον, οὔτε λόγον. τὸ μὲν γὰρ ἔργον δηλοῦται διὰ τῆς δεξιᾶς, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ δὲ τῆς κολήσεως τῆς γλώσσης, δηλοῦται ὁ προφορικὸς λόγος ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ αὐτὰ τὰ ἰδία λόγια καὶ κατὰ-ρας χρειαζοῦμεν νὰ λέγωμεν κινούμενοι ἀπὸ ἀγάπης τῆς ἀνὰ Ἱερουσαλήμ, τῆς αἰωνίου πατρίδος μας. ἡ δεξιά μὲν ὀνομαζει, τὴν πράξιν τῆς ἀρετῆς· γλώσσαν δὲ τὴν θεωρίαν καὶ γνώσιν. διότι· ἡ μὲν γλώσσα, εἶναι σημεῖον καὶ ὑπηρετῆς τοῦ λόγου. ὁ δὲ λόγος πάλιν εἶναι σημεῖον τῆς θεωρίας καὶ γνώσεως. λαρυγγα δὲ ὀνομαζει τὸ τοῦ λαίμου παθος : ἦτοι τὴν ἡδονήν. ἄμποτε, λέγει, λοιπὸν νὰ ἀλησμονηθῇ, ἡ πρακτικὴ μὲν ἐργασία μὲ τὴν ἀργίαν. ἢ δὲ θεωρητικὴ ἐνέργεια νὰ κολληθῇ μὲ τὴν ἡδονὴν τῶν φαγητῶν, καὶ νὰ γένῃ ἀκίνητος εἰς τὴν ἡδονὴν τῶν θείων γνώσεων καὶ νοημάτων, τὰ ὅποια εἶναι κατὰραι μεγάλα.

„ Ἐ-

(1) Διὰ δύο αἴτια οὐκ ἦδον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ὡς λέγει εἰς τῶν ἑρμηνευτῶν· κυρίως μὲν, διὰ τὸ δὲν ἦτον συγκεχωρημένον ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, μήτε τὸ Πάσχα νὰ τελοῦσι, μήτε τὰς ἄλλας ἐορτάς· ἢ ἄλλο δὲ, διὰ τὸ ἐὰν ἐψάλλον ἢ ἐδιηγούντο τὰ θαυμάσια, ὅπου ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αἴ-γυπτον ἢ ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἔθνη· δὲν ἠθέλουν πιστεύσουν εἰς αὐτὰ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀπιστοῦντες διὰ τὴν σκλαβίαν, ὅπου τότε εἶχον οἱ Ἑβραῖοι· ἀλλὰ ἢ οἱ ἄφροσι προσέδοντες τὸ Εὐαγγέλιον, κατ' ἄλλον ἐξηγητὴν, ἔδωκεν τὴν ψῆφον Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτείας, ἥς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστὸς γεωργός· ἀλλ' οὐδὲ ἔχει τοῖς ἐκπεσούσι τῆς Ἐκκλησίας φῶς ἄδεν· ἀλλ' ἢ ἄρα θρήνους ἢ λόγους καταλήλθους τῇ κατεχούσῃ αὐτοὺς συμφορᾷ· εἶποι δ' ἂν τοῦτο ἢ ὁ μεμνη-μένος τοῦ· „ Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου ; ὁ γὰρ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀποπεσὼν τῆς Ἐκκλησίας, τούτων εὐλόγως ἀκούσεται. λέγει γὰρ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Χρυσόστομῳ· „ Οἱ εἰς Βαβυλῶνα ἢ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες τῆς ἁμαρτίας, ἐκεῖ μὲν οὐ δυνάμεθα τὴν θείαν ἄδην ὦδὴν, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτείας· ὥς γὰρ τῇ πάντων βαρβάρων τυραννικατέρᾳ δουλεύομεν ἁμαρτίᾳ, οὐκ ἔστιν ἡμῖν τὰ θεῖα λαλεῖν, καὶ τὰ τοῦ λόγου ἔχωμεν ὄργανα, ὡς ἐκεῖνοι τότε τὰς κιθάρας ἢ λύρας· ὅταν δὲ, ὡς εἰς Ἱερουσαλήμ τὴν ἀρετὴν ἐπανέλθωμεν, τότε δὴ νέαν ὦδὴν ἢ πολιτεῖαν ἱσάμενοι, ἄσμα καινὸν ἄδομεν (παρὰ τῇ Νικήτᾳ·) προσθέττει δὲ ὁ Θεοδόριτος· „ Ἐλεγχος δὲ ταῦτα Ἰουδαίων τῶν παρὰ νόμων, πληροῦν σπουδαζόντων τὸν νόμον ἢ ἔξω τῶν νεονομισμένων χωρίων ἐπιτελούντων τὰ νόμιμα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα κἀνευθεν πολλὴν τὴν μεταβολήν· ἢ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀκούοντες, ὅτι τῆς πόλεως ἐκπεσοῦνται, ἢ οὐ φροντίζοντες, ἢ ἑαυτοῖς ἐπαρῶνται νῦν, εἰ ἐπιλάβοιντο αὐτῆς· ὁ δὲ Θεοδώ-ριτος· „ Τῆς ἀκρότης, φησι, βοηθείας μὴ τύχοιμι· ταύτην γὰρ καλεῖ δεξιάν· μερικοὶ δὲ ἑρμηνευταὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἔχασαν τὴν ἀγαπητὴν τοὺς Ἱερουσαλήμ, ἢ ἐσκλαβώθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τῶσδε πολ-λὰ ἐπόνει ἡ καρδιά τοὺς δὲ αὐτὴν, ὥς ὅπου διὰ νὰ τὴν ἐνθυμούνται συχνά, τὴν ἐσκαλίσεν ὁ καθ' ἑνὸς εἰς τὴν πέτραν τοῦ δακτυλίδου τοῦ· ἢ ὅσαι φοραῖς ἐβλεπε τὸ δακτυλίδι εἰς τὰ δεξιὸν τοῦ χεῖρ, ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμῇται τὴν ἐπιθυμητὴν τοῦ ἐκείνου πατρίδα· διὰ τοῦτο ἢ ὡπὼν κατὰραι ἔλεγε τοῦτον τὸν λόγον· ἐὰν σου ἀ-λησμονήσω Ἱερουσαλήμ, νὰ ἀλησμονηθῇ τὸ δεξιόν μου χεῖρ· ἢ Ἐὰν ἐπιλάβῃμαι σου Ἱερουσαλήμ, ἐπιλη-σθήσῃ ἡ δεξιά μου· ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Χρυσόστομος· „ Ἀκούομεν ταῦτα ἢ παιδευόμεθα· καθάπερ γὰρ οὗτοι τῆς κάτω Ἱερουσαλήμ ἐκπεσόντες, τότε ζητοῦσιν αὐτήν· οὕτω ἢ ἡμῶν πολλοὶ πείσονται ἐν ἐκείνῃ τῇ καιρῷ, τῆς ἡνὰ Ἱερουσαλήμ ἐκπίπτοντες· ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ἐλπίδας ἔσχον ἐπανόρου, ἡμεῖς δὲ ἐκπεσόντες ἐκείνης τῆς Μετρο-πό-

„Εάν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ πάθω τὰς ἀνωεῖρημένας κατάρκας, ἀνίσως προτιτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν τάξω πρώτην εἰς τὴν ἐνθυμήσιν μου τὴν Ἱερουσαλήμ. καθότι αὐτὴ εἶναι ἐν ἀρχῇ τῆς οἰκισθῆναι εὐφροσύνης μου: ἥτοι αὐτὴ εἶναι ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ οὗ τῆς χαρᾶς μου, ὡς πρώτη μου ἡδονή. (1)

7: „Μνήσθητι Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδὼμ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ, τῶν λεγόντων ἔκκενοῦτε ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς.

Τίους Ἐδὼμ, λέγει τοὺς Ἀραβίους, ἢ Ἰδουμαίους τοὺς ἐκ τοῦ Ἡσαῦ καταγομένους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἱ ὅποιοι ἐσυνεμάχησαν μετὰ τοὺς βαβυλωνίους εἰς τὸν πόλεμον οὗ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅταν οἱ βαβυλώνιοι κατέσκαπτον τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε καὶ οἱ Ἀραβῖοι καὶ Ἰδουμαῖοι ἐσπουδαζον καὶ ἐπαρρηγόουν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ κατασκάψουν καὶ αὐτὰ τὰ τῆς Ἱερουσαλήμ θεμέλια. Ἐνθυμήσου λοιπὸν, λέγει, ὦ Κυρία, διὰ νὰ κάμῃς τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν καὶ τιμωρίαν εἰς τοὺς ῥηθέντας Ἀραβίους καὶ Ἰδουμαίους. διὰτὶ αὐτοί, καὶ μετὰ ὅλον ὅπου εἶχον συγγένειαν μετὰ ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους, ὡς ἐκ τοῦ αὐ-

τοῦ προγόνου ἡμῶν Ἰακώβ καταγομένοι, διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡσαῦ. (ὁ γὰρ Ἡσαῦ καὶ Ἐδὼμ ὠνομάζετο, ἐξ οὗ καὶ Ἰδουμαῖοι.) ἔγιναν ὁμῶς αὐτοὶ πικρότεροι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μας καὶ πολεμίους, διὰ τὸν φθόνον ὅπου εἶχον καθ' ἡμῶν. εἰπὼν δὲ τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, ἐπρόσθεσε καὶ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ: ἤγουν ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, καὶ τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συμφορᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ. ἀλλάξτε τὴν σύνταξιν, καὶ μεταβάς ἀδιαφύρατος ἀπὸ γενικὴν εἰς αἰτιατικὴν. ἢ μνησθήτι τῶν υἱῶν Ἐδὼμ τῶν κατὰ τὴν συμφορὰν τῆς Ἱερουσαλήμ βοηθησάντων τοὺς Βαβυλωνίους.

8: „Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπωρος.

Καθὼς εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ἐνομαζοῦν τὸν ἄνθρωπον οὗν ἀνθρώπου: ἐτὶ καὶ θυγάτηρα βαβυλῶνος ἐνομαζοῦν τὴν ἰδίαν βαβυλῶνα. (2) ὦ θυγάτηρ, λέγει, τῆς Βαβυλῶνος ταλαίπωρα ὦ Βαβυλῶν ἀθλία, διὰ τὰ κακὰ ὅπου μέλλουσιν ἔγιναι εἰς ἐσένα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. μετὰ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸν ἀφανισμόν, ὅπου ἐμελλε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Βασιλεῖα Κύρον.

„Μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοὶ τὸ ἀνταπόδομά σου, ὁ ἀνταπέδωκας, ἡμῖν.

Ταῦ-

πόλεως, οὐκ ἐνὶ πάλιν ἐπανελθεῖν. ὁ γὰρ σκόληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσῃ, φησι. διὰ τοῦτο δεῖ τὸν παρόντα βίον οὕτως οἰκονομεῖν, ὥς μὴ γενέσθαι ξένους τῆς ἡμετέρας πόλεως.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος. „Τὸ δὲ προανατάξωμαι, προανακηρύσσωμαί σου ἔστι, σφόδρα ποθούντων ῥῆμα φθελγόμενοι. πολλοὶ δὲ ἐρόντων καὶ ἐκκαίοντων περὶ αὐτήν. καὶ ὁ Θεοδώριτος. „Τὸ κεφάλαιόν, φησι, τῆς σῆς εὐφροσύνης, τὴν σὴν ἔχω θέαν, καὶ τὴν σὴν νεουσίαν, καὶ τὰς ἐν σοὶ πανηγύρεις. δι' ἐκείνων γὰρ καρποῦμαι τὴν ἀληθεῖν θυμωδίαν.

(2) Ἡ θυγάτηρ Βαβυλῶνος λέγεται ἡ μητρόπολις Βαβυλῶν, συγκαταλεγμένη μετὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βαβυλῶνος. ἐκείνη μὲν γὰρ, τὰξιν μητὶς ἔχει. ἡ δὲ πόλις αὐτῆς, τὰξιν θυγατρός. καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν μδ'. Ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες τό. „Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δούροις. καὶ εἰς τὸν σβ'. Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τό. „Ἐν ταῖς αἰχλαῖς τῆς θυγατρὸς Σιών.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐπιθυμοῦντες πολλὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῶν ἑχθρῶν τους. ἀνταπόδομα δὲ ὁ ἀνταπέδωκας ἡμῖν, λέγουσι τὴν ἀπόδοσιν· ἦτοι τὴν κακίαν καὶ θλίψιν, ὅπου ἐσὶ ἡ Βαβυλῶν ἀπέδωκας εἰς ἡμᾶς, τοὺς Ἑβραίους· πορίτῃ δὲ εὐρίσκεται ἐδῶ ἡ ἀντί πρέσβις, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν ζ': Ψαλμὸν, ἐρμηνεύοντες τὸ, «Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ» (1)

9: «Μακάριος, ὃς κρατῇσιν καὶ ἐδαφιεῖ
τὰ νηπιά σου πρὸς τὴν πέτραν·

Ἔως καὶ εἰς τὴν ἄωρον ἡλικίαν τῶν νηπίων ἐξαπλῶνουν τὸν θυμὸν τους οἱ Ἰουδαῖοι, μακαρίζοντες ἐκεῖνον, ὅπου ἤθελε συντρίψῃ τὰ μικρὰ νηπία καὶ βρέφη τῶν Βαβυλωνίων σκληρῶς καὶ ἀπανθρωπῶς, ἀλλὰ τὰ τοῦ Εὐαγγελίου προσάγματα, καὶ τὰ ἦθη τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν, τῶν μαθητῶν τοῦ πρᾶου καὶ

φιλανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι ἥθη τοιαῦτα σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα. ἅπασι. ὁ γὰρ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐπρόσθε να ἀγαπῶμεν μάλιστα τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ νὰ τοὺς διαφυλάττωμεν. Πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς, ὅσα τοῦ ψαλμοῦ τούτου εἶναι εὐκολομεταχειρίσιμα εἰς ἀναγωγὴν. υἱοὺς ἑδῶμ λοιπὸν πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὅποιοι ὄντας τὸν ἄλλον προσάξουν, νὰ εὐκαιρώσουν τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς μας ἕως εἰς τὸν πάτον. τὴν ψυχὴν γὰρ ποιεῖ νὰ νοοῦμεν Ἱερουσαλὴμ. Βαβυλῶν δὲ ταλαίπωρος εἶναι ἡ ἀσέβεια καὶ ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἀτακατοποίησε καὶ κατεδυνάστευσε τὴν εὐσεβειαν καὶ ἀρετὴν. τὴν ἀσέβειαν δὲ ταύτην καὶ ἁμαρτίαν ὁποιος κρημίσῃ, εἶναι μακάριος. νηπία δὲ τῆς ἀσέβειας εἶναι οἱ νεογέννητοι εἰσπαθεῖς λογισμοί, καὶ νηπιώδεις καὶ ἀνόητοι, τοὺς ὁποίους λογισμοὺς ὁποιος νικᾷ καὶ συντρίβει ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως, (ἥτις πέτρα ἐστὶν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν Παῦλον) καὶ με τούτου τὸν τρόπον τοὺς διαφθεῖρει, αὐτὸς εἶναι μακάριος. (2)

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· «Μακαρίζεται ὁ Κύριος ὁ κακείνους κολάσας, καὶ τοὺς ἐλευθερώσας· οὐκ ἐπειδὴ τῆς εὐλογητοῦς εὐσεβείας τρέφειν ἦν, ἀλλ' ὅτι τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὸν θεὸν νεὴν οἰκοδομησὶναι προσέταξε· δέχεται δὲ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ὀλίγους καρποὺς, καὶ τὰς μεγάλας ἀντιδόσεις παρέχει· οὕτω τοὺς δῶα τῆς χάριτος ὀβολοὺς ἀνεκέρυξεν. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· «Ταῦτα τοῦ πάθους τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἐστὶ τὰ ῥήματα· ἂν μὲν γὰρ τὴν τοῦ Δαβὶδ γνώμην ζητῇς, ἀκούε λέγοντος· «Εἰ ἀνταπέδωκα (ἦτοι οὐκ ἀνταπέδωκα) τοῖς ἀνταποδιδούσί μοι κακὰ· καὶ τὴν παρὰ τῶν νόμων δεδομένην αὐτῷ συμμετρίαν ὑπερβαίνοντες· ὅταν δὲ τὰ ἐτέρων διηγῇται πᾶσι, τὸν θυμὸν ὑπογράφει καὶ τὴν ὁδὸν· ὃ δὲ καὶ νῦν πεποίηκε, τὴν ἐπιθυμίαν τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς μέσον ἄγων· ἀλλ' οὐ τὰ τῆς καινῆς τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ ποτίζειν καὶ τρέφειν τοὺς ἐχθροὺς κελεύμεθα, καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· «Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτοὶ (οἱ Βαβυλώνιοι) τοῖς αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) νηπίοις ὡμῶς ἐχρήσαντο, τὴν ἴσιν αὐτοῖς τιμωρίαν ὁ Προφήτης προείρηκεν. ὁ δὲ Βασίλειός φησι· «Ὁ Ψαλμὸς μακαρίζει, οὐ τὸν ὁποσδήποτε ἀνελόντα τέκνον Βαβυλωνίων· ἀλλ' ὅτι πρῶτον μὲν θέλει τὰ νηπία αὐτῶν ἀφανίσθαι τὰ ἀρετιγενῆ, μὴ ἐπιτραπέντα ἐλθεῖν εἰς αὐξήσιν· ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον χωρήσῃ τὰ τῆς πονηρίας· δεύτερον δὲ οὐχ οἷον ὅποτε τρέφῃ ἀναιρεθῆναι· ἀλλὰ τῇ πέτρᾳ προσεδαφίζόμενα· μακαρίζει γὰρ τὸν κρατήσαντα καὶ περιγυρόμενον τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ τῆς τεκνογονίας τοῦ συγκεχυμένου νοῦ, ὃς τις ἀνεμάζεται Βαβυλώνιος· ἔπειτα προσάσσει αὐτὰ τῇ πέτρᾳ κελεύει· ἡ δὲ πέτρα ἐστὶν ὁ Χριστὸς· ὁ γὰρ συγκροτῶν τὰ φαῦλα δόγματα τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, οὕτως ἐστὶν ὁ τὰ Βαβυλωνία νηπία τῇ πέτρᾳ προσεδαφίζων· εἰ οὖν τέκνα Βαβυλωνίων τὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐστὶ δόγματα, συγχέοντα τὴν ψυχὴν τοῦ παραδεχομένου, καλῶς τὸ Βαβυλωνίων νηπίον (ὃ καὶ σπέρμα Χαλδαϊκὸν, ἐξαιρόμενον τῇ Γραφῇ καλεῖται· καὶ Αἰγύπτιον πρωτότοκον λογισμῶ καὶ τράξεας) κρατῇσιν ἐδαφίζοιτο πρὸς τὴν πέτραν. ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· «Λέγοιτο δ' ἂν Βαβυλῶνος θυγάτηρ καὶ ἡ ἁμαρτία· εἴπερ ἐστὶν ἀληθές, ὡς ἐρμηνεύεται μὲν σύγχυσις Βαβυλῶν· εἴη δ' ἂν ἔργον τὸ πλημμελεῖν, οὐχὶ νοῦ κατεσκευάστος καὶ ἐρητισμένος, συγκεχυμένου δὲ πολλόν, καὶ οὐκ ἀποτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν.

Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Δαρόθεον· «Ταλαίπωρος λέγεται ἡ ἁμαρτία, ὡς ἀνέστης καὶ ἀνυπόστατος, διὰ τῆς ἡμῶν ἀμε-

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΖ.

,, Ψαλμός τῷ Δαβίδ. (1)

1: „Εξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν
,, ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν λέγει ὁ Δαβίδ καὶ
εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θ: ψαλμοῦ.

„ Καὶ ἐναντίον Ἀγγέλων ψαλῶσαι.

Ἐμπροσθεν, λέγει, τῶν Ἀγγέλων θέλω Ψαλ

λῶ εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν μὲζι με τοὺς ἄνθ' καὶ οὐ-
ρανίους Ἀγγέλους. θέλω ψάλλω εἰς ἐσένα καὶ ἐγὼ ὁ κά-
τωθεν καὶ γῆινος. τῶν Ἀγγέλων γὰρ ἔργον εἶναι τὸ νᾶ-
σέ ὑμνοῦν ἀκατάπαυστα. ἢ Ἀγγέλους λέγει τοὺς ἱερεῖς
συνειθίζει γὰρ ἡ γραφή νᾶ ὁμοῶς Ἀγγέλους καὶ θε-
οὺς τοὺς ἱερεῖς. τῶρα μὲν λέγουσα διὰ τοῦ Μαλαχί-
ου. „ Χεῖλη ἱερέως φυλάσσεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκ-
ζητήσουσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. ὅτι Ἀγγελος Κυ-
ρίου παντοκράτορ ἐστιν. (Μαλ: 6: 7:) τῶρα δὲ
διὰ τοῦ Μωϋσέως „ Θεοὺς οὐ κακολογῶσαι, καὶ
ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεῖς κακῶς. (Ἐξ: κβ
28:) ὅθεν καὶ ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπεν. „ ἐναντίον Θε-
ῶν ᾄσω σοι. (2)

„ Ὅτι

ἀμελείας συνισαμένη, ἢ πάλιν δι' ἀρετῆς εἰς τὸ μὴ οὐ χωροῦσα. ταύτῃ δεδωκαμέν τὸ θέλημα, ἢ ἀντελάβομεν
τὴν ἀμαρτίαν. ἢν ἀνταποδοθῆναι αὐτῇ χρη. τούτῃς μικτέι προῖται αὐτήν. νήπια δὲ Βαβυλώνια τῇ πέτρᾳ προ-
σκηροτούμενα ἢ λυόμενα, τὰ σπέρματα τῆς κακίας, ἢ τὰς ἀρχὰς τῶν συγχυτικῶν ἀμαρτημάτων, ἢ τοὺς ἐμπαθεῖς
ἀρτιφύεις λογισμοὺς, οὐκ ἂν ἀμάρτοις εἰπῶν. ἅπερ χρη τῷ σωτηριῷ λόγῳ (ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός.) ἀναι-
ρεῖν. πρὸς τὸ μὴ αὐξεῖν, μηδὲ εἰς ἔργα προέρχεσθαι. ἀλλ' ἔτι ἀτελῆ ὄντα, ἀφανίζεσθαι. δεῖ δὲ οὖν ἀποφοι-
τῶν ὡς ἐκ γῆς βορρᾶ τῆς ἀπεφυγμένης ἢ νεκρᾶς τοῦ νοῦ διαθέσεως, εἰς τὴν Σιών: τούτέστιν εἰς τὸ ἀληθές. ἵνα
νοῶμεν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ ἐν ᾗ γεγονότες τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν κατοφόμεθα. ἢ οὐδὲ ἀρχὴν δάσσομεν, ἢ χάσαν
τοῦ ἐν ἡμῖν αὐξηθῆναι ἢ ἐνεργηθῆναι τὸ κακόν. ἀλλὰ μακάριοι ἐσόμεθα, κυριεύοντες νηπιωδῶν ἢ ἀνόητων λογι-
σμῶν. ἢ τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως προσαράσσοντες, ἢ οὕτω διαφθείροντες. (παρὰ τῷ Νικητῇ.)

(1) Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ἐκ προσώπου τῶν Ἰου-
δαίων τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκ τῶν ἐπανάσταντων αὐτοῖς Ἑθνῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον.
,, Περιέχει ὁ Ψαλμὸς προφητεῖαν τῆς τῶν Ἑθνῶν κλήσεως. ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται οὕτω. „ Ψαλμὸς τῷ Δα-
βίδ Ἀγγαίου ἢ Ζαχαρίου.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Ἐναντίον Ἀγγέλων: ἥτοι σὺν Ἀγγέλοις τὴν ὁδὸν ἀναπέμψω ἢ βιάσομαι τὴν

ἵνα ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ
στόματός μου.

τί εἰς ἐκεῖνα, ὅπου μοι ὑπεσχέθης· ἐφάνης ἀληθινός·
(2)

Θέλω σοι ψάλλω λέγει, Κύριε, διὰ τὴν ἡκού-
σας ὅλην τὴν δόξάν μου τὴν κατὰ τὸ πρέπον γενομέ-
νην. (1)

ἵνα ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα
τὸ ἅγιόν σου.

2 : ἵνα προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίόν σου,
καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου
ἐπὶ τῷ ἑλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ
σου.

Θέλω σοι εὐχαριστήσω, λέγει, ἀκόμη Κύριε
εἰ. διὰ τὴν ἐδειξας μέγα καὶ θαυμαστὸν τὸ ὄνομα σου εἰς
κάθε ἔργον σου, διὰ τὴν ὅσα ἐποίησας, κηρύττου-
σι τὴν μεγαλειότητα τοῦ ὀνοματός σου. ἄλλος δὲ ἐρ-
μηνεύτης εἶπεν. ὅτι ἐμεγάλυνας ὑπὲρ πᾶν. (3)

3 : ἵνα ἔν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι σε,
ταχύ ἐπάκουσόν μου.

Θέλω, λέγει, ἀποδώσω εἰς ἑσένα Κύριε,
τὰς χρεωτούμενάς μοι εὐχαριστίας διὰ τῆς προσκυνή-
σεως τοῦ ἁγίου ναοῦ σου. καὶ διὰ τὴν ἡλέησας ἐμένα
καὶ διὰ τὴν ἀληθῶς ἡλέησας. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐ-
πὶ τῷ ἑλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου· ἥτοι ἐπὶ τῷ ἀλη-
θεῖ ἑλέει σου, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσ-
σης. ἥτις τὰ ἐπιθετὰ μεταχειρίζεται ὡς οὐσιαστικά
ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν. ἢ θέλω σοι εὐχαριστήσω. δια-

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ραζ' Ψαλ-
μόν.

ἵνα Πολυεθήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνα-
μει.

- Ἐμίλλαν πρὸς αὐτοὺς θέσθαι, καὶ συγχεῖσθαι ταῖς αὐτῶν δυνάμεσιν· εἰ γὰρ καὶ τῇ φύσει διεσκήκασιν, ἀλλ' ὁμως τῇ
προθυμίᾳ ἀμιλλήσονται μετ' ἐκείνων εἶναι· ἢ ὡς παρόντων Ἀγγέλων καὶ δρώντων, οὕτω ψαλῶ εὐλαβῶς.
- (1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· ἢ Ἐἴδες εὐχαριστίαν πολλήν; οὐ καθάπερ ἔνιοι τῶν χρόνων καὶ διαλελυμένων,
πρὶν ἢ μὲν λαβεῖν, σφοδροὶ, μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν, ἀναπεπτωκότες· ἀλλ' οὕτως καὶ πρὶν ἢ λαβεῖν, ἐπίκειται, καὶ
μετὰ τὸ λαβεῖν, μένει διηνεκῶς εὐχαριστῶν.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· ἢ Οὐ μικρὰ καὶ τοῦτο ἀρετὴ, τὸ δύνασθαι ἐπιβαίνειν ναοῦ· τὸ ἐπιβάντα μετὰ
καθάρου συνειδήτος προσκυνεῖν· οὐ γὰρ δὴ τὸ κάμψαι γόνατα, οὐδὲ τὸ εἰσελθεῖν, τοῦτο ἐστὶ τὸ ζητούμενον· ἀλ-
λὰ τὸ μετὰ δικαιοσύνης θερμῆς καὶ γνώμης συντεταμένως· τὸ μὴ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώμῃ ἔνδον εἶναι·
οὐ μικρὸν δὲ ἀξίωμα, τὸ προσκυνεῖν τῷ ἐπὶ τῶν ὁλῶν Θεῷ, ὡς καὶ· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλείων, ἐν ἀξιώματι τοῦ-
το κεῖται μέριμνα· πολλὰ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ τῶν ὁλῶν Θεοῦ· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ ἑλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου, ἄλλος ἐρμή-
νευσεν οὕτως· ἢ Εὐχαριστήσω σοι, ἐφ' ὅτι τῆς μὲν σκίας ἐλεύσθαι, τῆς δὲ ἀληθείας ἡξίωμαι· καὶ τύπων μὲν
καὶ συμβόλων τῆς σαματικῆς λατρείας, ἀπὸ ἀλλήλων. Πνεύματι δὲ καὶ ἀληθείᾳ τῷ Θεῷ καταρτίζω δειδωγμένον.
ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ἢ Ἔσαι δὲ μοι ἀντὶ οὐρανοῦ, ὁ ἀφιερωμένος τῷ ὀνόματί σου νεῦς· ἐν ἐκείνῃ προσκυνήσω
σε, καὶ τὴν χαριστήριον δόξολογίαν ποιήσωμαι, τὴν εἰς ἐμὲ φιλονεικίαν καὶ τὴν κατὰ τὴν πολεμικὴν δικαιοσύνην ὁ-
ρῶν· τῶν μὲν γὰρ ἀδικούντων καὶ ἀληθεῖα χρησάμενος, κατεφρόνισα τὸν ὄλεθρον· ἐμὲ δὲ, τῷ σὺ ἑλέει διέσωσας.
- (3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· ἢ Τοῦτέστιν οὐ διὰ τὰς εὐαγγελίας εὐχαριστήσω μόνον· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν δόξαν
τὴν ἁπλοῦς, καὶ τὴν μεγαλοσύνην τὴν ἀπειρον· καὶ τὴν φύσιν τὴν ἁγίαν· οὐκ ἐστὶ γὰρ οὐδὲν μέρος τῆς κτίσεως,
τῆς αἰῶν, τῆς κατὰ, ὁ μὴ φανὴν ἀφίησι σάλπιγγος λαμπροτέρην, ἀνακηρύττουσαν τοῦ ὀνοματός σου τὴν μεγα-
λοσύνην· καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἢ Διὰ πάντων, φησι, σεπτὸν τὸ ὄνομα σου, καὶ παρὰ πᾶν ἔδεται τοῖς τὴν σὴν
θεωσαμένοις λόχον.

„μει σου -

Πολλῆς ἐπιμελείας, λέγει, Κύριε, θέλεις με ἐξιώσεις κατὰ ψυχὴν· ἐπειδὴ καὶ δύνασαι τοῦτο νὰ κάμῃς. ἢ με τὴν δυνάμειν σου, πολὺ θέλεις με σηκώσεις κατὰ τὴν ψυχὴν. τούτεσι θέλεις ὑψώσεις τὴν ψυχὴν μου, καὶ θέλεις κάμεις αὐτὴν ἀνωτέραν τῶν θλίψεων, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. εἶπε δὲ ὁ αὐτός Δαβὶδ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἑνδεκάτου Ψαλμοῦ, „Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.“ (1)

4: „Ἐξομολογησάσθωσαν σοι, Κύριε,
„πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ὅτι
„ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στό-
„ματός σου.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς: οἱ εὐσεβεῖς δηλαδὴ καὶ πισεύσαντες, θέλουν σοι εὐχαριστήσουν Κύριε. διὰ ποίαν αἰτίαν; διατὶ ἤκουσαν, λέγει, ὅλα τὰ λόγια τοῦ στόματός σου. δηλαδὴ τὰ διὰ τοῦ νόμου, τὰ διὰ τῶν Προφητῶν· τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ διὰ τῶν Ἀποστόλων. χρεωσοῦσι γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς νὰ σοὶ εὐχαριστοῦν, ὅχι τόσο διὰ

τὰς ἄλλας σου εὐεργεσίας, ὅσον διατὶ ἤκουσαν καὶ ἔμαθον τὰ γεγραμμένα σου λόγια. ἐκ τῶν λόγων σου γὰρ τούτων, προέρχεται ἡ εὐσεβεία καὶ ὁ ἐνάρετος βίος, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ μεγάλη εὐεργεσία τῆς ψυχῆς. (2)

5: „Καὶ ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου,
„σου, ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.

Ὅλοι, λέγει, οἱ εὐσεβεῖς Βασιλεῖς θέλουν ψάλλουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῶν ᾠδῶν, ὅπου εἶναι συνθεμέναι εἰς ἐσένα. ᾠδαὶ γὰρ Κυρίου εἶναι αἱ παρὰ τοῦ Μωϋσῆ πεποιημέναι, καὶ αἱ παρὰ τοῦ Δαβὶδ. ἤμπορουν δὲ νὰ εἶναι ᾠδαὶ καὶ ὅπως δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ. διατὶ δὲ θέλουν ᾄδουν τὰς ᾠδὰς ταύτας; (3) διατὶ ἡ δόξα σου Κύριε, ἥτοι ἡ ἰδέα καὶ ὑπόληψίς σου εἶναι μεγάλη. καθότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὲ ὑπελαμβάνουν καὶ σὲ ἐννοοῦν μέγαλον: ὅσοι δηλαδὴ ἔχουν αἰσθήσιν τῶν εὐεργεσιῶν σου. ἢ πολλὴ εἶναι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου: ἥτοι φανερά εἰς ὅλους, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. διατὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι πλήρεις ἀπὸ τῆς δόξης του. ἐπειδὴ ὅλοι κοινοῦ καὶ Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι τὸν δοξάζουσιν. (4)

6: „Ὁ.

(1) Ἡ κατὰ ἄλλον. „Τὸ πολυωρήσεις, ἀντὶ τοῦ πολυχρόνιον φυλάξεις, καὶ δυνάμει τῇ σῇ εἰς ἀφθαρσίαν μεταστήσεις ἐκ φθορᾶς. ὁ δὲ Θεοδώριτος. „Τουτέστιν ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν ψυχὴν μου πολυωρήσεις, καὶ ψυχασγωγίαν καὶ θάρσους ἐμπλήσεις.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Καὶ τῆνικαῦτα μὲν, ἅπαντες τὴν μεγίστην ἐκείνου μαθηθῆναι νίκην, (τὴν κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἑβραίων δηλαδὴ) ἐθαύμασαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν δυνάμιν. διαφερόντως δὲ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν καὶ βασιλείᾳ καὶ ἀρχοντες τὸν ἀπάντων ὑμνοῦσι Ποιητὴν. ἐπ' ἐκείνης μὲν τοῦ τῆς νίκης, οὐ ῥημάτων ἤκουσαν, ἀλλὰ πρᾶγμα παράδοξον ἐθεάσαντο. νῦν δὲ καὶ ῥημάτων ἤκουσαν, καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν ἀπολαύουσι κρυμμάτων. καὶ ὁ Χρυσόστομος. „Οὐδὲν γὰρ αὐτοῦς ἡ βασιλεία δοῦναι δύναται τοιοῦτον, οἷον τὸ τῶν σῶν ἀκούειν ῥημάτων. τοῦτο αὐτοῖς ἀσφάλεια. τοῦτο ἰσχύς. τοῦτο εὐπρέπεια. τοῦτο τῆς ἀρχῆς παιδεία τε καὶ δύναμις.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόστομῳ καὶ Θεοδώριτῳ, γράφεται καὶ οὕτως. „Ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου: ἥτοι ἐν τοῖς νόμοις, ἐν τοῖς προστάγμασι Κυρίου. παρὰ δὲ τῷ Ἀπολλινάριῳ, ᾠδαῖς γράφεται οὕτως ἡρωϊκῶς. „Θεσπεσίους μελέεσσιν ἀνυμνήσουσι Θεοῦ. καὶ ἐντὶνι σχολίᾳ γράφεται. „Ὡς δὲ τοῦ Θεοῦ ἀναγέγραπεν, ὡς ἔδειν τοὺς ἐξ Ἑβραίων πάντας ἐπαγγέλλεται.

(4) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „Ἄν μὲν ἐν ταῖς ᾠδαῖς Κυρίου, (λεχθῇ) τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον. „Ἐν τοῖς νόμοις σου λεγέτωσαν. ἂν δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς σου, τὰ κατορθώματά σου, φησὶν, ὑμνεῖτωσαν, ἀνακηρυττέτωσαν. τοῦτο γὰρ τὸ ἀσάτωσαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος. „Τοῦ Θεοῦ, φησὶ, τὴν Πρόνοιαν καὶ τὴν οἰκονομίαν θαυμάζουσιν ἅπαντες. ὁ δὲ τὰς οἰκονομίας καλεῖ.

6 : „ Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ
„ ἐφορᾷ .

Θεὸν καὶ πρὸ τοῦ νὰ γένουν τὰ πάντα, ἤξευρε αὐτὰ
καθὼς εἶπεν ἡ σάφρων Σωσάννα „ Ὁ εἰδὼς τὰ πάν-
τα πρὶν γενέσεως αὐτῶν (Σωσ. 42) (1)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὁμοίον μὲ τὸ „ Ὁ
ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν , καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ , τὸ
γεγραμμένον ἐν τῷ ριβ΄. Ψαλμῷ . ἢ , ὑψηλὸς μὲν κα-
τὰ τὴν φύσιν εἶναι ὁ Θεὸς . ἐφορᾷ δὲ καὶ βλέπει
καὶ τὰ ταπεινὰ . καθότι αὐτὸς καὶ τὴν γῆν προνοεῖ-
ται , καὶ ἕως εἰς τὰ παραμικρὰ καὶ εὐτελέστατα κτι-
σματα ἐξάπλωνει τὴν πρόνοιάν του . ἢ καὶ ἐφορᾷ ἥτοι
φυλάττει τοὺς ταπεινοφρόνας .

„ Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γι-
„ νώσκει .

Τὰς μὲν ταπεινάς , λέγει : ἤγουν τὰς γηί-
νας καὶ μακάριους πράξεις , αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάξια
τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ , οὐδὲ ἀπὸ κοντὰ ὑποφέρει νὰ
τὰς βλέπῃ ὁ Θεός . ὅθεν καὶ λέγει ὁ ἴδιος . „ οὐκ
οἶδ' αὖτις . (Ματθ . κα . 12) τὰ δὲ ὑψηλὰ : ἤγουν
τὰς οὐρανίους πράξεις τὰς ἀξίας αἰσας τῆς θεωρίας
τοῦ Θεοῦ , καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκόμη γνωρίζει ταύ-
τας ὁ Θεός . κατὰ τὸ „ γινώσκει Κύριος ὁδὸν δι-
καίων (Ψαλ . α΄ . 6 .) τοῦτο δὲ τὸ νὰ γνωρίσῃ καὶ
ἀπὸ μακρόθεν ὁ Θεός , εἶναι δηλωτικὸν τῆς πολλῆς ἀ-
ρεσκείας αὐτοῦ . ἢ ὁ λόγος εἶναι ἐδῶ περὶ προγνώσεως ,
κατὰ τὸν Χρυσόστομον . ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός μακρό-

7 : „ Ἐὰν πορευθῇ ἐν μέσῃ θλίψεως ;
„ ζῆσεις με , ἐπ' ὀργὴν ἐχθρῶν μου ἔ-
„ ζέτινας χεῖράς σου , καὶ ἐσθυσέ με
„ ἢ δεξιὰ σου .

Ὅταν , λέγει , ἐγὼ πέσω εἰς θλίψεις καὶ
παιρασμοὺς , τότε θέλεις μὲ διασώσεις . καὶ ὅταν κιν-
δυνεύω εἰς θάνατον , τότε θέλεις μὲ ζωογονήσεις - ἀλλὰ
καὶ τὴν χεῖρά σου : ἤτοι τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν καὶ
ἐνέργειάν σου , ἐξάπλωσας εἰς τὴν μανίαν καὶ λύσσαν,
ἐποὺ ἐδείξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἐχθροί μου , καὶ ἐσθυσας
αὐτήν , καὶ ἔτι μὲ ἐλύτρωσεν ἡ δεξιὰ σου : ἤτοι
ἡ ἀγαθοποιὸς σου ἐνέργεια καὶ βοήθεια . (2)

8 : „ Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ :

Ὁ Θεός , λέγει , θέλει κάμει τὴν ἀνταπό-
δωσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου . „ ἔμοι γὰρ , φησιν ,
ἐκδίκησις - καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω (ῥωμ . ιβ΄ 19)
(3)

„ Κὺ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει . „ Ἡ τάχ' , κἀντις ἢ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλοκαρδίας , οὐδὲ οὗτος αὐτὸν (τὸν Θεὸν) γινώ-
σκει διότι λέλεκεται κατὰ τὸν Ἀκούαν . „ Καὶ τὸν μέγαρον ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει . ὁ δὲ Θεοδότης . „ Γι-
νώσκει πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν . ἢ πόρρωθεν τοὺς ἐν δυναστείαις ὄντας , ἐκαστὸν φάρμακον προσφέρει κατάλληλον .
ἄλλοι δὲ λέγουσιν , ὅτι ὁ Θεός τοὺς μὲν ταπεινοὺς ἐφορᾷ : ἤτοι προνοεῖται ἢ παντοιοτρόπως φροντίζει ἢ βρῖθει ,
ἀρεσκόμενος εἰς τὴν ταπείνωσίν τους . τοὺς δὲ ὑψηλοφρόνας ἢ υπερηφάνους ἀπὸ μακρόθεν μόνον γνωρίζει , χωρὶς νὰ
τοὺς βοηθῇ ἢ νὰ ἀντιλαμβάνεται . διὰ τὴν μισεῖ τὴν τοῦτων ὑπερηφάνειαν .

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδότης . „ Ἐντεῦθεν δὴλον , ὡς χεῖρα μὲν , τὴν τιμωρητικὴν ἐνέργειαν καλεῖ . δεξιὰ
δὲ , τὴν ἀγαθοποιὴν ἐνέργειαν . τῇ γὰρ τιμωρίᾳ τῶν ἐχθρῶν , τὴν χεῖρα συνέχευε . πῇ δὲ εἰς αὐτὸν ἐνέργειαν ,
τὴν δεξιάν . ὅθεν ἐν ἄλλοις γράφεται . „ Ἐξέτινας χεῖρά σου καθὼς ἢ ὁ Θεοδότης ἀνέγνω . ἢ ὁ Εὐθύμιος ,
ἢ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ .

(3) Ὁ δὲ Θεοδότης λέγει . „ Ἐγὼ , φησιν , ἄνθρωπος ὢν ἢ ἁμαρτίας ἐγκυλινδούμενος , ἀμείψασθαι τὰς ἐν-

Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ τοῦ ραΐ. Ψαλμοῦ.

„Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ πα-
ριδῆς.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι καὶ ἐλεῖμων καὶ δημιουργός. ὅθεν καὶ διὰ τὰ δύο ταῦτα, ἐπιβλε-
ψον εἰς ἡμᾶς τὰ δημιουργήματά σου μὲ ὁμμάτι
εὐσπλαγχνόν καὶ κηδεμονικόν. καὶ μὴ παραβλέψῃς
ἀβοηθήτους ἡμᾶς, οἵτινες τυραννούμεθα καὶ φθειρό-
μεθα ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον. ἢ μὴ παραβλέ-
ψῃς ἡμᾶς, οἵτινες παρακαλοῦμεν καὶ σὲ ἐπικαλούμε-
θα διὰ τὴν μᾶς ἐλεήσῃς: (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΗ΄.

Ψαλμός τῷ Δαβίδ: (2)

1: „Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἐγνώσ με:

Κύριε, σὺ, λέγει, ἐδοκίμασας ἐμένα με-
τὴν δοκιμὴν καὶ μὲ τὸ μαγεγέ τῶν πειρασμῶν. ὅχι
διὰ τὸ δὲν με ἐγνώριζες προτοῦ νὰ με δοκιμάσῃς. πῶς
γὰρ ἦτον δυνατόν νὰ μὴ με γνωρίζῃς ἐσὺ, ὅπου ἡ

ξεύρεις τὰ πάντα πρὶν νὰ γένουν. „Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα
πρὶν γενέσθαι αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάναν;
(Σωσ: 42:) ἀλλὰ μὲ ἐδοκίμασας, εἶπε, μὲ τοὺς
πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρισθῶ δοκιμὸς καὶ εἰς ἐκείνους
ὅπου δὲν με γνωρίζουν, καὶ ἔτρε νὰ γένω εἰς αὐτοὺς
ἀνδρίας παράδειγμα καὶ ὑπομονῆς. ἀλλὰ καὶ σὺ Κύ-
ριε, μὲ ἐγνώρισες κατὰ ἀκριβείαν, ποῖος εἶμαι. ἢ λέ-
γει, ὅτι σὺ μὲ ἐδοκίμασας καὶ μὲ ἐγνώρισες: ἦτοι
ἀκριβῶς μὲ ἤξεύρεις. ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγων, ὅτι

0

ἐργασίας αὐτοῦ δυνάμει· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ὁ τοῦτον μοι γενόμενος κρηγός, ἐνανδρωπήτας ἢ τὴν ἐμὴν φύσιν ἀνεί-
ληφας, τὸ ἐμὸν ἐκτίσει κρέος· συμφωνεῖ τούτοις ἢ ὁ θεὸς Ἀπόστολος λέγων, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐξαλείφει τὸ
κατ' ἐμὴν χειρὸς γραφὴν· τούτῳ συμφωνῶν γράφει ἢ ὁ Χρυσόστομος.
(1) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος καὶ ταῦτα: „Ὅτι ἀπὸ τούτων ἀξιούμεν σώζεσθαι, ἀπὸ τοῦ ἐλεήμονα εἶ-
ναι τὸν Θεὸν ἢ δημιουργὸν ἡμέτερον· οὕτω ἢ τοῦ ἔλεους ἀξίον τι ἐπιδειχόμεθα· ἐλεῖσω γὰρ, φησιν, ὃν ἂν ἐ-
λέω (Ψαλμ. 135: 13)· οὐ γὰρ ἀπλῶς ὁ ἔλεος ἐπεισιν, ἀλλ' ἔχει τινα ἢ αὐτὸς διάκεισιν· εἰ γὰρ δὴ ἀπλῶς
ἐπείκει, οὐδεὶς ἂν ἐκολλήθη· διὰ μὴ μόνον διὰ τὸ ἐλεεῖσθαι ἀξία πράττωμεν, ἀλλὰ ἢ διὰ τὸ παρὰ Θεοῦ γεγε-
νησθαι· τὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθέντα, ἢ τοιοῦτον ἐσχηκότα Ποιητὴν ἢ Βασιλέα, ἀξίαν ἢ τῆς κηδεμο-
νίας αὐτοῦ πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι χρὴ.
(2) Ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός οὗτος: „Εἰς τὸ τέλος Ψαλμός τῷ Δαβίδ Ζαχαρίου ἐν τῇ διασπορᾷ.

ὁ Θεὸς ἐρευνᾷ τὰς καρδίας (Ρωμ. η'. 27.) δὲν φα-
νερῶνται, πῶς ὁ Θεὸς δὲν ἤξευρε τὰς καρδίας πρὸ
τοῦ νᾶ τὰς ἐρευνήσῃ, ὅχι· ἀλλὰ μὲ τὴν ἐρευναν δη-
λοῖ, τὴν καθαρὰν καὶ σαφῆ καὶ ἀκριβῆ γνώσιν τοῦ
Θεοῦ. (1.)

„Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμοὺς μου
„ἀπο μακροῦθεν.

2 : „Σὺ ἐγnows τὴν καθεδρὰν μου καὶ τὴν
„ἐγερσίν μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε ἐγνώρισες ἐμένα, καὶ
ὅταν κάθηναι καὶ ὅταν στήκωνμαι : ἤγουν ἐγνώρισες
ὅλην μου τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον : ἥτις
εἰς ταῦτα τὰ δύο θεωρεῖται, εἰς ἡρεμίαν, καὶ κίνη-
σιν, εἰς σχολὴν, καὶ ἀσχολίαν, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν,
καὶ ἐνέργειαν. (2)

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, „Κύριε, ἔδοκι-
μασάς με καὶ ἐγnows με : διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ὑπόπτουση
τινὰς, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀφ' οὗ δοκιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους
τότε τοὺς γνωρίζει. διὰ τοῦτο θεραπεύει τὸν λόγον
ἐδῶ ὁ Προφῆτὰς καὶ λέγει, ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἡ-
ξεύρη τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων
καὶ πρῶτον νὰ κινηθῶν αὐτοὶ εἰς τὴν καρδίαν, μάλ-
λον δὲ καὶ πρὸ πολλῶν χρόνων καὶ γενεῶν, (τοῦτο
γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπὸ μακροῦθεν) πῶς αὐτὸς τοῦτο χρεια-
σθῇ δοκιμασίαν διὰ νὰ τοὺς μάθῃ τοῦτο γὰρ εἶναι
παντελῶς ἀνακόλουθον. (3)

3 : „Τὴν τρίδον μου καὶ τὴν σχοῖνόν
„μου αὐ ἐξίχνιασας, καὶ πᾶσας τὰς

ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα, οὔ-
τε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς εὐρίσκειται· ἀλλὰ τις, ὡς ἡβουληθῇ, νενοηκὼς τὸν Ψαλμὸν, τῆς ἐπιγραφῆς ἐ-
ποίησατο τὴν προσθήκην· ὁ μὲν τοι Ψαλμὸς, Ἰωσίου τοῦ βασιλέως προῤῥησιν ἔχει· ὅς τις, τοὺς μὲν τῶν Εἰδώ-
λων ἱερεῖς, κατηκόντισε, τοὺς δὲ εὐσεβεῖαν ἀσπαζομένους, ὑπερετίμησεν· εἰσάγεται δὲ, ἐκπληττόμενος τὴν
θεῖαν περὶ αὐτοῦ προῤῥησιν· τῷ γὰρ Ἱεροβοὰμ ταῖς δαμάλεσι θύοντι προεθέσπισεν ὁ Θεὸς, ὡς ἀναστήσεται υἱὸς
τοῦ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τοὺς τῶν Εἰδωλῶν ἱερεῖς παραδώσει θανάτῳ, καὶ τὰ τούτων ὅσα κατακαύσει·
κατὰ δέ τινας, ἀναφέρεται ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον Ζαχαρίου, ὅτι θύων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ,
καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφῆτου Ζαχαρίου σὺν αὐτοῖς· κατασημαίνει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἑθνῶν κλήσιν, καὶ τὴν γεινη-
μὲν τῇ Σωτῆρι Χριστῷ ἀντιλογίαν παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ· διὸ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται, εἰς τὸν τῆς
ἐπιδημίας ἀναπέμπων ἡμᾶς καιρὸν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „Τί λέγεις; μετὰ τὸ δοκιμάσαι οὐδὲν ὁ Θεὸς, πρὸ δὲ τοῦ δοκιμάσαι οὐκ
οὐδὲν; οὐχί· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὸ ἐδοκιμάσας τὴν γνώσιν τὴν σαφεστάτην δηλοῖ· τούτῳ ἀκριβῶς ἐπίσταί
με· ὁ δὲ μέγας Βασιλεὺς λέγει· „Διπλοῦν τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν· ἡ γὰρ αἱ θλίψεις βασανίζουσι τὰς καρ-
δίας; ὡς περὶ χρυσὸν ἐν καμίνῳ, διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν ἀπελέγχουσι· καὶ πολλὰκις αὐταὶ αἱ τῶ-
ν θνῶν βίαι, ἀντὶ πειρασμῶν γίνονται ποτὶς πολλοῖς· ὁμοίως γὰρ ἐστὶ χαλεπὸν, ἢ τε καὶ δυσκολότερον τῶν
παραγμάτων ἀτακείων τῇ ψυχῇ διασώσασθαι· καὶ ἐν ταῖς περιφάνειαις τοῦ βίου, μὴ ἐπαρῆναι πρὸς ὕβριν·
καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Βάσανος ἀρετῆς οὐ μόνον πένια καὶ ἀδυναμία· ἀλλὰ καὶ βασιλεία καὶ εὐπραγία· ἢ ὡς περὶ ἐν
ποτὶς ἀνιάρῳ δοκιμαζόμεθα, εἴ ποτε γέννηται δύναμις τὰ προσπίπτοντά, οὕτως ἐν ταῖς εὐπραγίαις γυμνα-
ζόμεθα καὶ δεινόμεθα, εἴτε συναπαρρέμεθα ταῖς εὐκλείαις, εἴτε τῶν τούτων ἐπισημασθῶν ποσιν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος εἶπεν· „Ὁ μεμνημένος τοῦ φέσκοντος λογισμοῦ· καὶ μελετήσας ἐν τοῖς θεοῖς λόγοις
καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν δόξῃ, κοιταζόμενος καὶ ἀνιστάντος, ὡς ἔστι τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως πρᾶξις καὶ
ἐν τῇ καθέζεσθαι καὶ ἐν τῇ ἐγείρεσθαι, εἰρεῖ τὸ, οὐ ἔγνωσεν τὴν καθίσιν μου καὶ τὴν ἔγερσίν μου· ὑψηλότερον δὲ, κα-
θέζεσθαι μὲν ἐστὶν ἐξ ἁρτίης λογικῆς φυγῆς, κατ' οὐ δύσκολιντας πρὸς κακίαν γίνεσθαι· ὡς περὶ δὲ ἡ ἀπὸ τῶν αἰσθη-
τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ νοητὰ μεταβάσις· καὶ γὰρ τῶν καλῶς ἰδρυμένων ἡ καθέζεσθαι καὶ τῶν καλῶς ἐγχειρομένων ἐπὶ
πρὸς πράξεις ἡ ἐγερσις, γινώσκονται ὑπὸ Θεοῦ· εἴ τουνὶ ἡ ἀνάπαυσις, καὶ πάλιν ἡ προθυμία· λέγει δὲ ὁ Θεοδώρι-
τος· „Ὅτι καθάπερ φυγῆς καὶ συναπείσεως ἐρμηνεύονται τὰ φημένα· ὡς περὶ δὲ ἡ ἀνάπαυσις, οὕτως ὡς περὶ δὲ ἡ προθυμία.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Μόνον ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ τὸ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ἐξερευνᾷ· καὶ τὰς

„ ὁδοὺς μου προεῖδες :

Σὺ, λέγει, Κύρια, ἐξέτασες ὅλην τὴν ἐρά-
ταν καὶ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς μου. καὶ ἤξεύρεις πολλὰ
καλὰ, πόσον μὲν αὐτὴ ἐπῆγεν ἐμπροσθεν, πόσον δὲ
ἀκόμῃ εἶναι ὀπίσω, ἡ σχοῖνος γὰρ ἦτον ἓνα μέτρον
τῆς γῆς, κοντὰ εἰς τοὺς Ἀγυπτίους καὶ Πέρσας. διό-
τι ἐκαῖνο, ὅπου εἶναι κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ ἓνα σάδιον,
τοῦτο ἦτον κοντὰ εἰς ἐκείνους ἡ σχοῖνος. (1) τὸ δὲ
ἐδοκίμασας, καὶ τὸ, ἐξηχλάσας ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα,
δηλοῦσι τὴν ἀσφαλῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. οὐ μόνον δὲ
τὴν ζωὴν μου ἤξεύρεις Κύρια, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς
πράξεις μου τόσον τὰς καλὰς, ὅσον καὶ τὰς κακὰς.
δὲν εἶπε δὲ, ὅτι εἶδες, ἀλλ' ὅτι προεῖδες καὶ προ-
εγνώρισας αὐτὰς προτοῦ νᾶ τὰς πράξω. (2)

μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα : ὅτι δηλαδὴ δὲν εὐρίσκειται πονη-
ρία εἰς τὰ λόγια μου, οὔτε πανουργία καὶ σχολιό-
της. ἔπειτα λέγει καθολικώτερον. Σὺ Κύρια, ἤξεύ-
ρεις ὅλα τὰ ὑπερινὰ καὶ μέλλοντα, καὶ ὅλα τὰ πρῶ-
τα καὶ περασμένα. (3) ἦτοι ὅλα ὁμοῦ τὰ ἤξεύρεις,
καὶ κἀνένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ὅπου λαμβάνει τὴν γνῶ-
σιν σου. καὶ ὅχι μόνον ἐσὺ με ἐπλάσας Κύρια, ἀλλὰ
καὶ ἀπ' οὗ με ἐπλάσας, με διακρατεῖς καὶ με σκέπεις.
ὥς τὸ μὲν ἐπλάσας, εἶναι δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ
δημιουργίας. τὸ δὲ ἐθῆκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖράν σου, εἶναι
δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας. (4)

6 : „ Ἐθουμαστώθῃ ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐ-
μοῦ. ἐκραταιώθῃ, οὐ μὴ δύνωμαι
πρὸς αὐτήν.

4 : „ ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου.

„ Ἴδου Κύρια, οὐ ἐγνώσας.

5 : „ Πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα.

Σὺ ἐπλάσας με, καὶ ἔθῃκας ἐπ' ἐ-
μὲ τὴν χεῖρά σου.

Σὺ, λέγει, Κύρια, ἐγνώρισες καὶ τοῦτο

Ἡ ἐδικὴ σου, λέγει, γνῶσις Κύρια : ἦγουν
τὸ νᾶ σὲ γνωρίσω ἐγώ, τοῦτο ἐμαγαλύνθη ὑπὲρ ἐμὲ
καθὼς εἶπεν ἄλλος ἑρμηνεύς : ἦτοι τοῦτο ὑπερβαίνει τὴν
ἐδικὴν μου γνῶσιν καὶ καταληψιν. τοῦτο δὲ σαφέστα-
ρον δηλῶν λέγει. ἡ ἐδικὴ σου γνῶσις εἶναι δυνατωτέ-
ρα ἀπὸ τὸ νᾶ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐδικοῦ μου νοῦς
καὶ λογισμοῦ. καὶ δὲν δύνωμαι πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτὴν
ὥς ὅπου νᾶ περιλάβω ταύτην εἰς τὸν ἐδικόν μου νοῦν.
γνῶσιν δὲ λέγει, τὴν τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ Θεοῦ.

- (1) Ἐπειδὴ δὲ τὸ σάδιον εἶναι ἑκατὸν εἰκοσιπέντε ποδάρια, λοιπὸν ἢ ἡ σχοῖνος τόση ἦτον εἰς τὸ μέτρον. ἢ ἐ-
πειδὴ τὰ ἑκτὰ σάδια ποιοῦσιν ἓνα μίλιον, λοιπὸν ἢ ἡ ἑκτὰ σχοῖνος, ἐποιοῦν ἓνα μίλιον.
- (2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδωρίτον. „ Ὅδον ἢ τρίβον τὰς πράξεις καλεῖ, σχοῖνον δὲ τὴν τούτων εὐθύτητα, ἐκ με-
ταφορᾶς τῶν οἰκοδομούντων, ἢ σπαρτίῳ ἦτοι σχοινίῳ τοὺς τοίχους διευσθύνοντων.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Ἀνγένης. „ Ἐπίσκαφαι διατὶ τὰ μέσα παρασεσιώπηται. διὰ τὸ τὴν κακίαν δηλαδὴ εἶναι ἐν
τῇ μετὰ, ἢ οὐτε ἐν τῇ ἀρχῇ, οὐτε ἐν τῇ τέλει τῶν ὄντων ὑπάρχουσιν. ἢν τινα οὐ γινώσκει ὁ Θεός, κατὰ τὸ
οὐκ εἶδα ὑμᾶς, κατὰ γνῶσιν δηλαδὴ οἰκειότητος.
- (4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Ἀπὸ τῆς προγνωστικῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν δημιουργικὴν μετέβη. ἢ ἀπὸ τῆς δη-
μιουργικῆς πάλιν ἐπὶ τὴν προνοητικὴν. ταῦτα δὲ μαρτυρεῖ ἢ ὁ Παῦλος τῷ Χριστῷ λέγων. „ Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτί-
σθη τὰ πάντα (Κολ. 1. α'). ταῦτα τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, εἴτα τὴν προνοητικὴν δηλῶν ἐνέργειάν, φησί. „ Καὶ
τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. ἢ πάλιν τὴν δημιουργίαν δείκνυσσι λέγων. „ Δι' οὗ ἢ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε (Ἐβρ.
α. 2. γ'). δείκνυσσι δὲ ἢ τὴν πρόνοιαν ἐν τῇ εἰπεῖν. „ Φέρω τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. οὐ
γὰρ δὴ μόνον ἐν τῇ γενέσθαι, ἀλλὰ ἢ ἐν τῇ εἶναι ἢ μένειν δεόμεθα αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει.
„ Ἡ τὸ ἐθῆκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου, ἀντὶ τοῦ ἢ εὐλογίας μετέδωκας, ἢ ἀρχοντα κατέστησας, ἢ δυνάμεως θαύ-
μας ἐπέπλησας. ταῦτα γὰρ ἐπὶ ἢ ἦν, δι' ἐπιθέσεως χειρὸς πιστεύομεν γίνεσθαι τοῖς χειροτονουμένοις. ἢ ἐπὶ τοῦ
κατὰ γαστέρα βρέφους ἢ χεῖρ τοῦ Θεοῦ πάρεσιν, οὐ μόνον διαλάττουσα τὸ κοσμεῖν, ἀλλὰ καὶ ζωοποιεῖσα καὶ
φυλάττουσα.

οὔ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διότι ἡμεῖς μόνον ἤξευ-
ρομεν, ὅτι εἶναι ὁ Θεός. τί δὲ εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν
ὁ Θεός, δὲν ἤξευρομεν. ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲν εἶναι ὁ Θε-
ὸς πανταχοῦ, ἤξευρομεν. πῶς δὲ εἶναι πανταχοῦ,
δὲν ἤξευρομεν. καὶ ὅτι μὲν εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιάνθρω-
πος καὶ σοφός, καὶ παντοδύναμος, καὶ τὰ τοιαῦτα
ἄλλα, ἤξευρομεν. πόσον δὲ εἶναι ἀγαθὸς καὶ σοφός
δὲν ἤξευρομεν· μὲ τὸ ρητὸν τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἐκεῖ-
νος, ὅπου λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής περὶ τῆς σοφίας,
ἥτις εἶναι ὁ Θεός, «εἶπα σοφισθήσομαι, καὶ αὐτὴ ἐ-
μακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ, μακράν ὑπὲρ ὅ ἄν. καὶ βάθος βα-
θυ, τίς εὐρήσει αὐτό;» (Ἐκκλ ζ': 23: (Καὶ ὁ Παῦ-
λος δὲ λέγει, ὡς βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώ-
σεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξηρνήντα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ
ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. (Ἰωμ. ια'. 33.)

Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεὸς Χρυσόστομος, καὶ
ἐ-ζι, ἐνόησαν τὸ ρητὸν. ἐθαυμασθήνῃ ἡ σοφία σου
ἐκ τῆς ἐμῆς διαπλάσεως. ἐκ τῆς ἐμῆς κατασκευῆς.
ἐκραταιώθη οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν, ὥστε νὰ
ὑμνήσω καὶ νὰ ἐπαύσω αὐτὴν ἀξίως (1) ἀλλ' ἤθα-
λαν εἶπῃ τινὰς. καὶ ἂν ἐσύ, ὦ Δαβὶδ, δὲν ἤξευ-
ρης ἀκριβῶς τὴν σοφίαν ταύτην, πῶς τὴν θαυμάζεις;
ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι δι' αὐτὸ τοῦτο βέβαια θαυμά-
ζω τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν εἶναι ἀκατάληπτος.
ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κα-
ταλάβωμεν τί εἶναι ἡ ἀκτίς καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου,
ὅμως δι' αὐτὸ ὅπου δὲν τὴν καταλαμβάνομεν, διὰ
τοῦτο μάλιστα τὴν θαυμάζομεν. ἔπειτα καὶ ἄλλην

δύναμιν τοῦ Θεοῦ θαυμάζει· ἦτοι τὸ νὰ εἶναι παν-
ταχοῦ ὁ Θεός κατὰ τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιαν. τὸ
νὰ πληρώνη κάθε τόπον, καὶ νὰ εἶναι ὑπὲρ τὸ πᾶν,
καθὼς ἐρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος.

7: „Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός
σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου
ποῦ φύγω;

8: „Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐ-
κεῖ εἶ. εἰάν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην,
παρεῖ.

Πνεῦμα καὶ πρόσωπον Θεοῦ, τὸν Θεὸν
λέγει ὁ Δαβὶδ κατὰ περίφρασιν. ἡ Πνεῦμα μὲν Θε-
οῦ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. πρόσωπον δὲ Θε-
οῦ, λέγει τὸν υἱόν, ὡς εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, καὶ
χαρὰ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ὁ εὐρακῶς γὰρ
φησιν, ἐμὲ, εὐρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ'. 19) καὶ
διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ, ἐφάνέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἀ-
νώτατον καὶ πρῶτον οὐρανόν, τὸν ἐν ἀρχῇ δημιουρ-
γηθέντα. διὰ δὲ τοῦ ἄδου, ἐφάνέρωσε τὸ κατώτα-
τον μέρος τῆς γῆς. ἔπειτα λέγει, καὶ τὴν ἄβυσσον,
καὶ τὸν πᾶν τῆς θαλάσσης. διὰ μέσου δὲ τῶν με-
ρῶν αὐτῶν τοῦ Κόσμου, συμπεριέλαβαν ὁ Δα-
βὶδ κάθε τόπον ὁρατὸν καὶ ἀπεριτάκτον ἀπὸ τοῦ
ἀνθρώπου. (2)

6: „Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. „Ὁ μέγας Δαβὶδ, ὃ τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας ἐδήλωσεν ὁ
Θεός, φανερῶς ὁμολογεῖ τῆς γνώσεως τὸ ἀπρόσιτον, ποτὲ μὲν, ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζων, τὰ τοῦ Θεοῦ κρίμα-
τα, ὡς οὐκ ἐστὶ τὴν ἔδραν, ἢ μέτρον, ἢ αἰσθήσει λαβεῖν· ποτὲ δὲ, τεθαυμασθῆναι, τὴν γνώσιν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ
τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως λέγων, καὶ κεκραταιώσθαι τε πλέον, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ περιδραξίμ· ἵνα γὰρ τὸ
ἄλλα εἶσας, φησὶ, πρὸς ἑαυτὸν βλέπων, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ σύμπεπλην· τίς ἢ μέγας ἡμῶν; τίς
ἢ κίνησις; πῶς τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ συνεκράθη; πῶς κάτω βῆ, καὶ ἀνω φέρωμαι; πῶς τὸ αὐτὸ ζῆεν, θνητὸν
καὶ ἀθάνατον; τίς ἢ περὶ ἐμὲ σοφία; καὶ τί τὸ τῆς φύσεως μυστήριον; πῶς μετροῦμαι τόπῳ, καὶ νοῦς οὐκ ὀρίζεται;
ἀλλ' ἐν ταύτῃ μένων, πάντα ἐπέρχεται; πῶς αἵματι κρατεῖται καὶ πνοῇ τὸ ἀσώματον;

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ὁρᾷς εὐγνωμοσύνην οὐκέτι; εὐχαρισῶσαι, φησὶ, διὰ τοῦτο, ὅτι ἀκατάληπτον
ἔχω Δεσπότην· οὐ περὶ οὐσίας ἐνταῦθα λέγων· ἐκεῖνο γὰρ ὡς ὁμολογουμένως ἀκατάληπτον, παρεῖκε· περὶ δὲ τοῦ
τὸν Θεὸν πανταχοῦ παρεῖναι τῇ δυνάμει καὶ τῇ Προνοίᾳ καὶ πάντα τόπον πληροῦν· δεικνύς, ὡς οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο οἴ-
δε, πῶς πανταχοῦ ἐστὶ καὶ ὁ Κύριλλος. „Πάντα πληροῖς· πᾶσι παρέι· οὐ κατὰ μέρος, ἀλλ' ὁμοῦ πᾶσι ὁ-
λοῖς· παρεῖας δὲ δι' ὅλων κεχωρηκέναι τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν, φησὶ· ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου;
οὐκ ἂν δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος παρουσίαν, δούλου ὄντος καὶ κτίσματος, ἐπὶ πάντα δεικνύειν ἔφασκεν ὁ ὑμνωδὸς, πρὸς
σωπὸν αὐτὸ καὶ χεῖρα Θεοῦ προσαγορεύων· τίς οὖν οὐκ αἰσθάνεται τῆς θεότητος τοῦ Πνεύματος δόξης, ἀκούων τὸ
ποῦ

9 : „ Ἐὰν ἀναλάβωμι τὰς πτέρυγάς μου
κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς
τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης.

10 : „ Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει
με, καὶ καθεξέξει με ἡ δεξιὰ σου.

Πτερὰ τοῦ Δαβὶδ ἦτον, ἡ κινητικὴ δύναμις τοῦ νοός του. ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ μὲ τὰ πτερὰ καὶ φαντάσιαν τοῦ νοός μου, καταστήσω εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς θαλάσσης, ὥς ὅπου, καὶ ἐκεῖ νὰ ἡμπορέσω νὰ κρυφθῶ ἀπο λόγου σου, Κύριε ὅμως καὶ ἐκεῖ ἡ θεία δύναμις σου θέλει με ὁδηγήσει. καὶ πάλιν θέλει με κρατήσει : ἡτοιουδὲ εἰς τὴν ἄβυσσον θέλω ὑπάγω χωρὶς τὴν ἐδικήν σου δύναμιν. ἀλλὰ αὐτὴ μὲν ἔχει νὰ πηγαίῃ ἔμπροσθεν ἀπὸ λόγου μου : ἡ αὐτὴ δὲ θέλει δώσει τόπον εἰς ἐμένα νὰ τρέχω, καὶ αὐτὴ πάλιν θέλει με κρατήσει με ἀφυσκτον τρόπον. κατ' ὄρθρον δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν καιρὸν,

ὅταν μάλιστα ὁ νοὺς τοῦ ἀνθρώπου εἴναι νηφάλιος καὶ καθαρὸς. περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γὰρ. Μερικοὶ δὲ, ὄρθρον μὲν ἐνόησαν τὴν ἀνατολὴν, ἔσχατα δὲ τῆς θαλάσσης, τὴν δύσιν. ἀνίσως λοιπὸν, λέγει, μὲ τὰ πτερὰ τοῦ νοός μου καταστήσω εἰς τὴν ἀνατολὴν, ἡ δύναμις σου θέλει με ὁδηγήσει πετόμενον κατὰ νοῦν, καὶ αὐτὴ θέλει με πιάσει, ἐὰν καταστήσω εἰς τὴν δύσιν. (1)

11 : „ Καὶ εἶπα· ἄρα σκότος καταπατή-
σει με, καὶ νύξ φωτισμός ἐν τῇ
τρυφῇ μου.

Ἐκδοχάσθηκα, λέγει, καὶ εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου, ὅτι λοιπὸν θέλω δυνηθῶ νὰ κρυφθῶ μέσα εἰς τὸ σκότος, καὶ ὅτι τὸ σκότος θέλει με καταπατήσει : ἤγουν θέλει με κατακρύψει. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου

ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος σου ; ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει : „ Ἐάντι μοι συμβῇ ἁμάρτημα, ἢ γένηται μοι διὰ τοῦτο χρεὶα δρασμοῦ ἢ φυγῆς, ποῦ βαδίσας φύγω ; ἢ τίς γένομαι, σοῦ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἀπηληφότες ; ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος : „ Φοβερά τοίνυν ἡ τοῦ παντός πλήρωσις, ὥς μὴ εἶναι μηδαμῶς φυγεῖν Θεοῦ κίνησιν, μὴ εἰς οὐρανὸν ἀναπτάντα, μὴ εἰς Ἄδου χαρῆσαντα, μὴ πρὸς ἀνατολὰς ἀποδράντα, μὴ θαλάσσης ἐναποκρυβέντα μυχοῖς : οὐκ εἶπε δὲ, λέγει ὁ Χρυσόστομος. „ Ὅπου ἐὰν ἀπέλθω, ἀκολουθήσεις μοι. ἀλλ' ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ εἶ. ἐκεῖ σὲ εὕρισκω, φησι, προλαμβάνοντά με. ὁ δὲ Νύσσος Γρηγόριος, διὰ τῶν τεσσάρων τοῦτων μερῶν τοῦ κόσμου : τοῦ ὕψους δηλαδὴ, οὗ ἔσχατον ὁ οὐρανός : τοῦ βάθους, οὗ ἔσχατον ὁ Ἄδης : τοῦ ὄρθρου : ἡτοι τῆς Ἀνατολῆς, ἢ τῶν ἔσχατων τῆς θαλάσσης : ἡτοι τῆς Δύσεως, θέλει εἰσελθεῖν δι' αὐτὰν τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ τιμίου Σταυροῦ. ἢ διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ ἢ τοῦ Ἄδου, δηλοῦνται τὰ ἄνω καὶ κάτω μέρη τοῦ Σταυροῦ : διὰ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἢ Δύσεως, δηλοῦνται τὰ δύο πλάγια μέρη αὐτοῦ : καθὼς αὐτὰ δηλοῦνται ἢ διὰ τοῦ ὕψους βάθους μήκους ἢ πλάτους, τὰ ὅποια ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, (Κεφ. γ'. 18.) ὁ δὲ Θεοδώριος λέγει : „ Ἐπιστημηνάσθαι δὲ προσήκει, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν εἰδόμενος ἢ τὸν Θεὸν ἢ τὸ πνεῦμα. καὶ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος σου ἢ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω ; ὡν δὲ μία ἡ ἐνέργεια, μία πάντως ἢ ἡ δύναμις. ὡν δὲ μία ἡ δύναμις, μία ἢ φύσις. μία ἔστι τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Πνεύματος ἢ φύσις. καλῶς δὲ, τῷ μὲν οὐρανῷ, τὸ σὺ ἐκεῖ εἶ, συνέζητι. τῷ δὲ Ἄδῃ, τὸ πάρεστι. τοῖς γὰρ ἐν οὐρανῷ διαιτοῦμένοις Ἀγγέλοις ἐπαναπαύεται : πανταχοῦ δὲ πάρεστι ἢ τοῖς πᾶσι παρίσταται. ἢ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἢ κινούμεθα ἢ ἐσμέν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριος : „ Διὰ τούτων διδάσκει τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον : ταύτης δὲ τῆς δυνάμεως τὴν πᾶσαν ἔλαβε ἢ Ἰωάνης ὁ Προφήτης : φυγεῖν γὰρ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐπιχειρήσας, ἢ ἦλθον, ἢ τοῖς κύμασιν ἐποδήσθην, ἢ εἶον εἰρηκτῇ τιμὴν παρεδόθην τῷ κήτει. ἢ πρὸς ἣν ἀπεσάλην πόλιν ἐποδηγήσθην. ἢ εἰδείσθην ἡλιθῶς τὸ ἐλ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὁδηγήσει με, ἢ καθεξέξει με ἡ δεξιὰ σου. ταῦτα δὲ τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὅπου λέγει ὁ Ἀμός : „ Οὐμὴ διαφύγῃ ἐξ αὐτῶν φεύγων, ἢ οὐμὴ διασωθῇ ἐξ αὐτῶν ἀνασφόμενος. ἐὰν κατακρυβῶσιν εἰς Ἄδου, ἐκεῖθεν ἡ χεὶρ μου ἀνασπάσει αὐτούς. ἢ ἐὰν ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐκεῖθεν κατὰξω αὐτούς. ἐὰν ἐγκατακρυβῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Καρμήλου, ἐκεῖθεν ἐξερευνήσω ἢ ἀψόμεαι αὐτούς. ἢ ἐὰν καταδύσωσιν ἐξ ὀφθαλμῶν μου εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἐντελούμαι τῇ δούλῳ, ἢ δαΐξεται αὐτούς. (Ἀμ. γ'. 11.)

ὅπου παταῖ τὸ ἔδαφος, κρύπται αὐτὸ μὲ τοὺς πόδας του. ὕστερον ὁμως, λέγει, ἐκατάλαβα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ νύκτα καὶ τὸ σκοτάδι, εἶναι φωτεινὰ ἐν τῇ τρυφῇ μου· ἦτοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. τὸν Θεὸν γὰρ λέγει τρυφήν του. διατί καὶ μόνην τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, εὐφροσύνην ἐνόμιζεν. „ Ἐμνήσθην γὰρ, φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. ος΄. 3.) ἔθεν ἐγνώρισα, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον σκότος δύναται νὰ μὲ κρύψῃ ἀπὸ τὸν Θεόν. (1)

12: „ Ὅτι σκότος σὺ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ· καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται· ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, ὅστω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.

Κοντὰ εἰς ἑσένα, λέγει, Κύριε, δὲν θέλει σκοτισθῇ τὸ σκότος. τὸ γὰρ ἀπὸ σοῦ, ἄλλος ἐρμηνευτὴς εἶπε. παρὰ σοί. καθότι τὸ ἔδικόν μας τοῦτο σκοτάδι, δὲν εἶναι σκοτάδι κοντὰ εἰς ἑσένα. διατί καὶ αὐτὸ φαίνει. ἀλλὰ καὶ ἡ νύκτα φωτίζεται ὡσάν ἡμέρα κοντὰ εἰς ἑσένα. καὶ καθὼς εἶναι φωτεινὸν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. ἐτὶ κοντὰ εἰς ἑσένα εἶναι φωτεινὸν καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός. ἦτοι ἴσα εἶναι καὶ τὰ δύο κοντὰ εἰς ἑσένα, καὶ παρομοίως φωτει-

νὰ. (2) ταῦτα μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι ὅλα φανερά κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. νοοῦνται δὲ τὰ ῥήτὰ καὶ κατὰ ἄλλο νόημα, ὡς λέγει ὁ Χρυσόρρῃμων, ὅτι ἐγὼ, λέγει, περικυκλωθεὶς ἀπὸ τοῦ σκότος τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου. Ἄρα γε θέλει μὲ κατακυριαῖσαι τὸ σκότος τοῦτο; ἔπειτα, ὅταν ἐσὺ μόνον ᾔβλησας, Κύριε, εὐθύς ἡ νύκτα τῆς λύπης καὶ θλίψεως, φωτισμὸς χάρης καὶ εὐφροσύνης εἰς ἐμένα ἐγένετο. ἀκολουθῶν δὲ πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ τὰ ἄλλα ῥήτὰ. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως ἐξηγήσατο τὸ ῥήτὸν: δηλαδή, ὅτι ὅταν ἐγὼ ἀτρυφῶν καὶ ἐξεφάνταναι ἡ νύκτα τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν μου, αὐτὴ ἐφαινότο φωτισμὸς εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ νύκτα καὶ σκότος ἦτον τριγύρω εἰς ἐμὲ τὸν ἄθλιον, καὶ δὲν ἤξευρεν. ἐνόμιζεν γὰρ, πῶς εἶναι φωτισμὸς ἡ τρυφή μου.

13: „ Ὅτι σὺ ἐκτίσω τοὺς νεφροὺς μου.

Λέγει ὁ χρυσόρρῃμων, ὅτι νεφροὺς ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐννοεῖ ὅλον τὸν ἐαυτὸν του, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν: ἤγουν ὅτι ἐσὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ἀπέκτησας καὶ κτήμα ἔδικόν σου ἐποίησας. καὶ ὀξιώνεις τῆς προνοίας καὶ ἐπιμελείας σου. διὰ τί ἐκείνος, ὅπου

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἐρμηνεύων τὸ νύξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου. ἡ Ὅσπερ πῦρ οἷδα διπλοῦν ὅστω ἔ φῶς, τὸ μὲν, τὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ λαμπράδα κατευθύνον ἡμῶν τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· τὸ δὲ, ἀκατηλὸν ἔ περιεργον ἔ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός ἀντίθετον, ἐκεῖνο εἶναι ὑποκρινόμενον, ἵνα κλέπῃ τῇ φαινομένῃ· τοῦτο ἔ νύξ ἐστίν. ἔ φωτισμὸς νομίζεται τοῖς ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένοις· τί γὰρ φησιν ὁ Δαβὶδ; νύξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δέλαιον, ἔ ἠγνόουν· φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τρυφήν ὑπελάμβανον· τουτέστι τρυφῶντός μου, ἡ νύξ τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν, φωτισμὸς μοι ἐδόκει ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένῳ. ὁ δὲ Ὀριγένης θέλει, ὅτι τὸ ἄρα ἐδῶ νοεῖται, αὐτὴ τοῦ πλήν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόρρῃμων. ἡ Ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς βουληθῇ, πρὸς τὰ πάντα μεδίσεται τῶν σαρκίαν ἡ φύσιν, ἔ ὅσως ἀκριβῶς πρὸς τὰ ἐναντία, ὡς πρὸς τὰ εἰκεία, ὡς ἂν εἰ ἔ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς συγκεκλήρωτο· ἐὰν γὰρ σὺ βουληθῇς, τοιαύτη ἔσαι ἡ νύξ· ἔ ὅσως ἔσαι τὸ φῶς αὐτῇ συγκεκλήρωμένον, ὥσπερ ἔ τὸ σκότος. ὁ δὲ Θεὸς ἀάριστός φησι. ἡ Τὸ σκότος ἐμοὶ ἐστίν· σκότος· ἐγὼ γὰρ ἔχω φῶς ἔ σκότους διαφορὰν. σοὶ δὲ τῷ νοητῷ φωτὶ ἔ ἡ νύξ ὁμοία τῇ φανωτάτῃ ἡμέρᾳ, ἔ πάσης μεσημβρίας φωτεινότερα· ὥς, ἡλίου ὁ ἐν ῥόφῳ ἀμαρτάνων, ἔ λέγων τὰ τοῦ Σειράχ, κατὰ τὸν Νικάντα. ἡ Τίς με ἐρᾷ; σκότος κύκλω μου, ἔ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσι, ἔ εὐδείς με ἐρᾷ· τί ἐλλαβοῦμαι; τῶν ἀμαρτιῶν μου οὐκ ἔ μνησθήσεται ὁ ὕψιστος. (Σειρ. κγ΄. 18.) αὐτὸς γὰρ φησι διὰ Ἰερειῶν. ἡ Θεὸς ἐγγίζων εἰμι, ἔ σὺ Θεὸς πόρρωθεν. ἔ πάλιν. ἡ Ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, ἔ ἐγὼ οὐκ ἔφομαι αὐτόν; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν ἔ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; (Ἰερ. κγ΄. 23).

ὅπου ἀποκτᾷ ἓνα πρᾶγμα, αὐτὸς καὶ τὸ προνοεῖται.
(1)

„ Ἀντελάβου μου ἐκ γαστροῦ μη-
τρὸς μου ,

Κύριε εἰς τὸν ο: Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ
ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σύμου εἰ σκεπασθῇς: ἤτοι ἀ-
πὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτην
ἡλικίαν σὺ με ἐσκεπασας Κύριε .

14: „ Ἐξομολογήσομαι σοὶ , ὅτι φοβε-
ρῶς ἐθαυμαστῶθης .

Πολλὰ πρᾶγματα θαυμάζομεν ναὶ . ἀλλ'
ὄχι καὶ με φόβον . θαυμάζομεν γὰρ , χάριν λόγου ,
κάλλη καὶ μεγέθη σωμάτων , καὶ οἰκοδομῶν , καὶ σο-
φίας καὶ τέχνας καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα , ἀλλ' ὄχι καὶ

με φόβον . ὅταν δὲ τύχη νὰ σκύψωμεν μέσα εἰς τὸ
βάθος τῆς θαλάσσης , τότε δὲν θαυμάζομεν μόνον ἁ-
πλῶς , ἀλλὰ καὶ με φόβον θαυμάζομεν . ἔτσι λοι-
πὸν καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ , σκύψας μέσα εἰς τὸ ἁ-
χανὲς πέλαγος , καὶ τὸ ἀπαιρὼν βάθος τῆς τοῦ Θεοῦ
δυναμείας καὶ σοφίας καὶ ποικίλης οἰκονομίας , καὶ
ζαλισθεὶς κατὰ τὸν νοῦν , ἐθαύμασα με φόβον καὶ τρό-
μον τὴν ἀκαταληψίαν καὶ ἀπειρίαν ἐκείνην . καὶ ἔτσι
ἐγύρισεν εἰς τὴν σμικρότητα τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ καὶ ἀνα-
βόησα τοῦτο μόνον : δηλαδὴ , ὅτι εὐχαρισῶ σοι Κύ-
ριε .

„ Θαυμάσια τὰ ἔργα σου καὶ ἡ ψυχὴ
μου γινώσκει σφόδρα .

Θαυμασά, λέγει, εἶναι ὅλα τὰ ἔργα σου
Κύριε . ἔθεν καὶ ἡ ψυχὴ μου ἤξευρε πολλά καλὰ,
ὅτι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα θαυμασά, καὶ παντὸς
θαύματος καὶ εκπλήξεως ἄξια. (2)

15: „ Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Εἰδὲ κατὰ τινὰς οἱ νεφροὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ σύμβολον , πρὸς σέ , φη-
σιν , ἀνατείνω τὴν ἐπιθυμίαν μου , οὐ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν . ὁ δὲ Θεὸς Κυρίλλος . „ Ἐπεὶ οἱ
νεφροὶ εἰς τύπον ἂν εἶεν τῆς εἰς νοῦν ἔσω διακριτικῆς ἐνεργείας . καθ' ὅν ἀπόβλητον μὲν , τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν . αἰ-
ρετὸν δὲ καὶ ἀξιόληπτον ποιεῖται τὸ ὠφελεῖν . κατὰ τὸ . „ Πᾶντα δοκιμάζοντες , τὸ καλὸν κατέχετε , ἀπὸ παν-
τὸς εἵδους πονηροῦ ἀπέχεσθε . οὐκοῦν ἐπειδὴ περ διακριτικὸν ἐν σώματι μέρος ὁ νεφρός . ἀποκρίκει γὰρ εὖ μάλα
τὰ περιττά , τὸ χρηστὸν τε καὶ ὠφελοῦν ἐνιέει τῇ φύσει . μεταληπτέον εἰκότως εἰς νοῦ διακρίσιν τοὺς νεφροὺς . ἱεροὶ
τοιγαροῦν καὶ ἀνάστημα τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων οἱ νεφροὶ : τούτέστιν , ὅτι περ ἂν ἔχοιεν ἐν νῷ διακρίσιν . δοκιμοὶ γὰρ τρα-
πέζῃται καὶ ἀκριβεῖς οἱ Θεῷ προσκείμενοι , κατακιβδηλεύοντες μὲν τὸ φαῦλον αἰεὶ , ψήφω γεμὴν τῇ παγκάλῃ τιμῇ
εἰσθότες τὸ τελοῦν εἰς ὕψιστον . ὁ δὲ Νικήτας λέγει . „ Ἐρεῖ δὲ τοῦτο (τὸ , σὺ ἐκτίσω τοὺς νεφρούς μου)
καὶ ὁ ἀγαμία οὐχολάζων , τῷ Θεῷ τοὺς ἑαυτοῦ νεφροὺς καταγράφας . λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Θεὸς Γρηγόριος .
„ Ὅτι σὺ ἐκτίσω τοὺς νεφρούς μου , οὐ τὸ τῆς ἐμῆς , φησὶ , ψυχῆς μόνον ἐπιθυμητικὸν , ὅλον σὸν εἰργάσω . ἀλ-
λὰ καὶ εἴ τι ἐν τῷ σώματι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας ἡώπυρον , πρὸς τὴν ἐμποιοῦσαν (ὡς ψυχὴν) ἐπιστρέψαν , δι-
αύτης πρὸς σέ ἀνέπτυ , καὶ σοὺ ἐξηρτῆται , καὶ σοὶ κολλᾶται . ὥς γὰρ τοῖς τῶν αἰσθητῶν καὶ φθαρτῶν ἡδονῶν ἀντεχο-
μένοις , τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν ὅλον κενοῦται πρὸς τὴν σάρκα , καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι σάρκες γίνονται καὶ τὸ Πνεῦμα
τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐνὶ καταμένειν ἐν αὐτοῖς . ὅτῳ τοῖς ἀνυψάσας τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν , καὶ τοῦ Θεοῦ πόδου τὴν ψυ-
χὴν ἐξηρτημένοις , καὶ ἡ σὰρξ μετασκευαζομένη , συνυφύεται ὡς συναπολαύει τῆς Θεῆς κοινωνίας . καὶ κτήμα καὶ
αὐτὴ γίνεται καὶ οἶκημα Θεοῦ , μηκέτι ἐνοικουροῦσαν ἔχουσα τὴν πρὸς Θεὸν ἔχθραν , μηδὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος ἐ-
πιθυμοῦσα (Φιλοκαλ. 960 .)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Τί λέγω , φησὶ , περὶ σοῦ ; ὅπου καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ γινόμενα , πολλὸν τὸ θαῦμα ἔ-
χει . εἰπέ δὲ ὁ Προφήτα . εἰ ἐθαυμασθήν ἡ γνώσις αὐτοῦ . εἰ ἐκθαυμάσθῃ , καὶ οὐ δύνασαι πρὸς αὐτὴν , πῶς πά-
λιν λέγεις . ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα ; μάστιγα μὲν , ἐκείνη περὶ αὐτοῦ εἴρηται . τοῦτο δὲ , περὶ τῶν ἔργων
εἰ-

15 : „ Οὐκ ἐκρίβη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ
σου, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ.

Φανερά, λέγει, εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ αὐτῇ διαπλάσις τῶν κοκάλων μου, τὰ ὅποια ἔκα-
μες νὰ εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὸ κρέας, καὶ νὰ μὴ
φαίνωνται, ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. κόκαλον τοῦ ἀν-
δρός εἶναι ἡ γυνή. ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι μία πλευ-
ρά τοῦ Ἀδάμ. ἡ γυνή λοιπόν, λέγει, τὴν ὁποίαν
ἐσύ, Κύριε, ἔλαβες ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ ἐν
κρυφῇ : ἤγουν ἔκασιν ἐπιβλῶν εἰς τὸν Ἀδὰμ. αἰ-
τῇ, λέγω, ἡ γυνή, δὲν ἐκρυφθῆκεν ἀπὸ λόγου
σου, ὅταν ἔφαγεν ἀπὸ τοῦ ἔλῳν τῆς γνώσεως εἰς τὸν
Παράδεισον, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλου-
σιώτου. (1)

„ Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ἐν τοῖς κατω-
τάτοις τῆς γῆς.

Φανερά, λέγει, εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε,
ἡ οὐσία τοῦ σώματός μου, ἡ ἐν τῷ βάθει τῆς γῆς
κρυπτομένη καὶ διαλυομένη μετὰ θάνατον : ἦτοι ἐ-
σύ Κύριε, μὲ ἔλθεις καὶ ὅταν πῶ καὶ συνιῶ-

μαι μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρός μου. καὶ ὅταν
παλιν διαλύωμαι εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν κοιλίαν τῆς
γῆς. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι φανερά εἶναι εἰς ἐσέ-
να, Κύριε, ἡ ὑπόστασις καὶ πλάσις μου, ἡ ὁποία
ὕφαινεται καὶ ὀργανίζεται μέσα εἰς τὰ ἔγκυατα τῆς
μητρικῆς κοιλίας, ὡς ἀνὴρ μέσα εἰς τὰ κατώτατα καὶ
ἀπόκρυφα μέρη τῆς γῆς. (2)

16 : „ Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὁ-
φθαλμοί σου.

Ἀκατέργαστον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ,
ἢ τὸ ἀνεξεκόνιστον καὶ ἀμόρφωτον τοῦ ἀνθρώπου ἐμ-
βρύου, τὸ ὅποια ἀκόμη δὲν ἔλαβε τὸν τέλειον διορ-
γανισμόν μέσα εἰς τὸ κρυπτόν τῆς φύσεως ἐργαστήρι-
ον : ἤγουν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναίκος. ἢ ἐξ ἐνομι-
αζομένη τὴν ἀτελῆ κίνησιν τοῦ νοός. Σὺ, λέγει, ἡγε-
ύρεις, Κύριε, ἔμμενα, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ μορφωθῶ
μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου. καὶ σὺ πρὸς
τούτοις ἡγεύεις τοὺς διαλογισμούς καὶ τὰς κινήσεις
τοῦ νοός μου, προτοῦ ἀκόμη νὰ ἔλθουν εἰς τελει-
ὸν μόρφωσιν. σὺ γὰρ οἶδας πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν
κατὰ τὴν Σωσάνναν.

„ Καὶ

εἶδεν περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦτο, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι γινώσκει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶ θαυμαστός : ὅτι μέγας : ὅτι ὑψιλόος :
τὸ δὲ τί τὴν οὐσίαν καὶ πόσῃ ἢ μεγαλωσίᾳ ἄγνοεῖ : καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη, γνώσεώς ἐστιν ἀποδείξις : ἐπεὶ καὶ τὴν θά-
λασσαν, πηλίκῃ τις ἐστὶν ἄγνοούμεν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἴσμεν αὐτήν : εἶδ' τις λέγει εἶδέναι αὐτῆς τὴν πο-
σότηνα, οὗτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἄγνοων αὐτήν. ὡς ἐστὶν ἐπαγγελία γνώσεως, ἄγνοϊαν ἐλέγχουσα : καὶ ἐστὶν ἄγνοια :
γινώσκον ἡμῖν μαρτυροῦσα.

(1) Ἐκ προσώπου δὲ τοῦ Ἀδάμ προσφέρει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, κατὰ τὴν αὐτὴν Ἰσιδώρου λέγοντα : καὶ Οὐκ
ἐκρίβη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ : ἦτοι οὐκ ἔλαθέ σε τῆς γυναικός μου ὁ ὀλισθος : ἢ ἐκ τῶν ὀστέων μου λεληθότως ἐ-
ποίησας : ὅπως βαρεῖ ἐν ἑσέτι με. Σημειώσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, εἶναι ὁμοίον μὲ ἐκεῖνο, ὅπου λέ-
γει ὁ Ἐκκλησιαστής : „ Ὡς ὅσα ἐν γαστρὶ κυφορούσης, οὕτως οὐ γνώσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, ὅσα ποιήσει τὰ
σύμπαντα (Ἐκκλ. ια. 5.) : ὅθεν καὶ ὁ Ἀκούλας εἶπεν : „ Οὐκ ἐπεκαλύφθη ὁσά μόν ἀπὸ σοῦ, οἷς ἐποίησεν
ἐν ἀπόκρυφῳ : ὅπερ οὕτως ἡρμηνεύσεν ὁ Θεοδώριτος : καὶ Οὐδένας, φησι, λαθεῖν δυνατόν, ἐν τῇ κρυπτῇ τῆς
φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλάττοντα τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν.

(2) Ἐποίησεν, ἢ κατ' ἄλλον ἐξηκονόσθην ὡς ἐν κατατάτοις τῆς γῆς. προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόρρημνος : καὶ Πάν-
τες τὸ αὐτὸ λέγουσιν, ὅτι ἀκριβῶς πλαττόμενόν με ἐπίσσαι κατὰ μέρος, καὶ τῶν μελῶν ἕκαστον οἶδας καὶ τῆς αὐ-
ξήσεως. ὅπερ καὶ ὁ Χρυσὸς ἔλεγεν : „ Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡριθμῶνται εἰσιν, ὁμοῦ περὶ τρυφῆς
καὶ φύσεως ἐμφαίνων. ἄλλος δὲ λέγει : ἦτοι ὁ Νικήτας : καὶ Ὅτι φασὶν οἱ περὶ τῆς φύσεως τῶν ζώων πραγματευ-
σά-

„Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γρα-
„φῆσονται.

Βιβλίον Θεοῦ λέγεται ἡ ἀκριβὴς γνώσις τοῦ Θεοῦ. γραφὴ δὲ Θεοῦ λέγεται, ἡ παντοτινὴ καὶ ἀ-
λάθητος μνήμη αὐτοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. εἰς
μὲν τὸ βιβλίον λοιπὸν, λέγει, τῆς ἀπλῆς γνώσεως
τοῦ Θεοῦ, γραφονται ὅλοι ἀπλῶς καὶ δίκαιοι καὶ ἀ-
μαρτωλοὶ. εἰς δὲ τὸ βιβλίον τῆς κατ' οἰκείωσιν
γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γραφονται μόνον οἱ δίκαιοι. (1)

„Ἡμέρας πλασθῆσονται καὶ οὐθεῖς
„ἐν αὐτοῖς.

Οἱ πῖσοι Χριστιανοὶ, λέγει, θέλουν πλα-
σθῶν μετὰ τὸ φῶς καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος, πλάσιν ἀρίστην καὶ καθαρωτάτην, καὶ ἐναν-
τίαν τῆς πλάσεως τῆς σωματικῆς καὶ νυκτερινῆς καὶ

ἐμπαθῶς γενομένης: ἤτοι θέλουν ἀναγεννηθῶν πνευ-
ματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, οἵτινες καὶ
γράφονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ. καὶ κἀνένας ἀ-
πὸ ἐκείνους, ὅπου καὶ ἀναγεννῶνται διὰ τοῦ βαπτί-
σματος καὶ γράφονται εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ, δὲν εἶναι
ὅπου νὰ μὴ ῥιθμίσῃ πνευματικῶς τὸν ἑαυτὸν του,
καὶ νὰ τὸν ἀπευθύνῃ πρὸς ἀρετὴν. ἐπεὶ μὲν ἡμεῖς
ἐρμηνεύσαμεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὡς ἠδυνήθημεν, λα-
βόντες τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὰ λόγια Γρηγορίου τοῦ Θε-
ολόγου. ὁ δὲ Χρυσόστομος ἀσάφες καὶ σκοτεινὸν
λέγει τὸ ῥητὸν, καὶ μόνον τὸ νόημα φέρει ἀπὸ ἐκ-
δοσιν ἄλλου ἐρμηνευτοῦ: ἤγουν ὅτι ἀμόρφωτόν με
καὶ ἀτελὴ ἀκόμη εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου Κύριε, καὶ
τόσον ἀκριβῶς με εἶδον, καθὼς βλέπουν καὶ ἐκείνους,
ὅπου ἐγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον σου: ἤγουν καθὼς
βλέπουν τοὺς εὐκαίρους καὶ ὀλοτελῶς πλασθέντας, οἵ-
τινες οὐδεμίαν ἡμέραν ἐλλείπουσιν εἰς τὸν τέλειον ἀ-
παρτισμὸν τῆς πλασεως των. (2)

17: „Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ φίλοι
„σου ὁ Θεός. λίαν ἐκραταιώθησαν
„αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

Φί-

σάμενοι, ἀκατάληπτον εἶναι τὴν εἰς ὁσέα τοῦ αἵματος μεταβολὴν: καὶ τοὶ πᾶν ἄλλων σαρκῶν ἔ νεύρων, ὅπως πο-
τε ἔχουσι φύσεως, ὅπως οὖν θεωρουμένων. ἀλλὰ σοί, φησι, φανερὰ ἔ ἡ διάπλασις τῶν ὁσέων μου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος: „Ἐστὶς τις βίβλος ζωῆς, εἰς ἣν πάντες ἐγγράφονται, ὅσοι τὴν προτέραν
ἐκαθάρισαν γεννήσιν, ἢ νυκτός ἐστι μυήριον, ἡμερινὴ ἢ φωτεινὴ διαπλάσει, ἢ κατ' ἑαυτὸν ἕκαστος διαπλάτ-
τεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε ἔ καθαρωτάτην, ἢ ἡμερινὴν ὁ θεὸς Δαβὶδ καλῶς ὀνομάζει ἔ τῆς νυκτερινῆς ἀντί-
θετον. οἱ ἔ πάσας τὰς τῆς ζωῆς αὐτῶν ἡμέρας, οὕτως εὐρύθμως διήγαγον, ὥς μηδεμίαν ἡμέραν αὐτῶν ἀποπύ-
ναι. ἢ κατὰ τὸν ἄγιον Ἐπιφάνιον. ἢ Τάχα βιβλίον τὴν μύτην ἀπέκασεν ὁ Δαβὶδ, ἐν ᾧ τὰ βρέφη
πλάσσονται ἔ γράφονται. τὸ οὖν ἀπλάσιν ἐν κοιλίᾳ εἶδον, φησιν, οἱ ὀφθαλμοί σου. ὁ δὲ Βαρῆνος ἐν τῇ λέξει
βιβλίον, λέγει. ἢ Βιβλίον ἔ βιβλίον διαφέρουσι. βιβλίον μὲν γὰρ, λέγεται τὸ ἄγραφον (ὅπερ ἀπὸ τοῦ φυ-
τοῦ τῆς πόλεως Βύβλου, τῆς ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας ἐλέχθη) ὥς τό. ἢ Ἐπὶ τῷ βιβλίῳ σου πάντες γραφῆσον-
ται. βιβλίον δὲ, τὸ γεγραμμένον. ἐν τῇ λέξει ὁμοῦ τοῦ, βιβλίον, θέλει ὁ αὐτὸς νὰ γράφεται τοῦτο ἀδιαφόρως,
ἔ νὰ σημαίνῃ ἐν ἔ τὸ αὐτό. ἔ Ἀπτικῶς μὲν, νὰ γράφεται διὰ τοῦ ι. Ἰωνικῶς δὲ, διὰ τοῦ υ.

(2) Σπέρφερον δὲ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος. ἢ Οὕτω μὲ εἶδον σαφῶς οἱ ὀφθαλμοί σου πρὶν διαπλάσθῃναι καὶ
μορφωθῆναι, ὥς εἶδον ἐκεῖνον τὸν πεπληρωμένον ἔ οὐδεμιᾶς ἡμέρας ἐτι δεόμενον πρὸς τὴν ἀπάρτισιν ἔ τελείωσιν
τῆς πλάσεως. ἀλλ' ἤδη γεννηθέντα, ἔ τέλειον κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγεννημένον, ἔ ἐν τοῖς σοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμ-
μένον. εἶπουν ἐν τῇ σῇ γνώσει ἔ ἀλήθει μνήμη. ἔ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθές, ἔκουε τῆς ἐρμηνείας τοῦ
ἐτέρου. ἀμόρφωτόν με εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου σὺν τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ σου πᾶσι γεγραμμένοις, ἡμέρας πλάσσομέ-
νοις ἔ οὐκ ἐνδεύσης αὐτοῖς οὐδεμιᾶς (ἡμέρας δηλαδὴ) σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν τοῦ Χρυσόστομου κάμνει ἔ
ὁ Θεοδώριτος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο. προσθέτει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι βιβλίον νοητέον τὴν πάντα περιέχουσαν τοῦ Θεοῦ
γνώσιν, ἔ τὴν ἄληθιν τοῦ Θεοῦ μνήμην. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει. ἢ Ὅτι οὐδεὶς φερέμενος γενήσεται. εἴτε ἐν τοῖς πλα-
σθεῖσι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. οὔτε γὰρ ἐν τοῖς δικαίοις ἀμαρτωλὸς εὐεθεθήσεται. εἴτε ἐν τοῖς ἀ-
μαρτωλοῖς, δίκαιος. ἀλλὰ τῷ ἀλαθῆτι τῆς τοῦ Θεοῦ πάντων γνώσεως, ἕκαστος τὰ πρὸς πορὰ ἀπονεμηθήσεται.

Φίλοι Θεοῦ εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅπου οἰκεῖ·
 ὠθησαν μέ τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς, καὶ
 ἐργασίας τῶν θείων του ἐντολῶν, ὑμεῖς γὰρ, φη-
 σι, φίλοι μου ἐστέ, ἐάν ποιήτε, ὅσα ἐγὼ ἐτέλλομαι
 ὑμῖν· (Ίω· ιθ'· 14) δὲν εἶναι δὲ ὀλίγον μέρος ἀρε-
 τῆς τοῦτο, τὸ νὰ τιμᾷ τις τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ,
 κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀντὶ δὲ τοῦ αἰ ἀρχι αὐτῶν,
 ἄλλος εἶπεν, αἱ φυλαὶ αὐτῶν· ἤγουν αὐτοὶ κατὰ πε-
 ρίφρασιν· ἰσχυροὶ, λέγει, καὶ δυνατοὶ ἐγίναν εἰς
 τὴν ἀρετὴν οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκίνητοι ἀπὸ τὴν
 κακίαν· (1) ἡ ἀρχὴς νῆσαν τὴν ἐξουσίαν, ὅπου
 ἐλαβὲ καθὲ φίλος τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ἀκαθάρτων
 πνευμάτων· μέ τὰ λόγια δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς
 φανερώνει ὁ Δαβὶδ τοὺς θεοὺς Ἀποστόλους, καὶ
 τοὺς διακόνους τῶν Ἀποστόλων· ἡ καὶ ἐκείνους,
 ὅπου εἶναι ἐνάρτοι καὶ μιμηταὶ τῶν θείων Ἀποστό-
 λων.

18: „Ἐξαριθμήσομαι αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ
 „ἄμμον πληθυνθήσονται.

Ἡ ἐὺπερβολὴν ὁ λόγος οὗτος λέγεται· ἐ-
 γὼ, λέγει, θέλω δοκιμάσω νὰ ἀριθμῶ τοὺς φίλους
 τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτοὶ θέλουν φανεῖν εἰς τὴν ποσά-
 τητά ἀπειροι· ἐπειδὴ καὶ θέλουν εὐρεθῶν περισσότε-
 ροι ἀπὸ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης· κοντὰ ὅμως εἰς
 τὸν Θεόν, ὅχι μόνον αὐτοὶ εἶναι μετρημένοι· ἀλλὰ
 καὶ ὅλαι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς των· (2)

„Ἐξηγέρθην καὶ ἐτι εἰμι μετὰ σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἀσηκώθηκα· ἦτοι ἐλευθε-
 ρώθηκα ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τοὺς πειρασμούς, ἀπὸ
 τοὺς ὁποίους ἤμουν ἀποκαμωμένος ὡς ἄν νεκρὸς
 ἀπ' οὗ δὲ ἐλευθερώθηκα, δὲν ἀλησμόνησα τὴν χά-
 ριν καὶ εὐεργεσίαν, ὅπου ἔχαμες εἰς ἐμένα Κυρία
 (καθὼς τὸ ἐναντίον παθαίνουσι πολλοί, καὶ ὅταν
 εὐτυχῶσιν, ἀλησμόνουσιν τὴν προτέραν τοὺς δυσ-
 χίαν) ἀλλὰ πάντα ἐνθυμῶμαι καὶ τοὺς πειρα-
 σμούς καὶ τὴν εὐεργεσίαν· ἔθεν καὶ πάντα σοι εὐ-
 χαρισῶ, ἐργαζόμενος τὰς ἐντολάς σου καὶ καθὰ ὅρα
 τὴν· (3)

19: „Ἐ-

- (1) Ὅθεν ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος ἔγραφε· „Καὶ σὺ οὖν, εἰ φίλος Θεοῦ εἶναι βούλει, ἀρχὴ κραταιῶς, μὴ
 δόξης, ἢ φιλίας, ἀλλ' ἀξία ὀρέγων τὸ δίκαιον· μέ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἀρχὴν ἔχει ὁ ἅγιος, τὴν ἐξουσίαν·
 ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ἀρχὰς ἐνόησε τοὺς ἀρχηγούς ἔ πρώτους ἀπὸ καθὲ τάγμα τῶν ἁγίων· οἷον, ἀπὸ τῶ
 τάγμα τῶν Ἀποστόλων, τοὺς Κορυφαίους Πέτρον καὶ Παῦλον, ἢ καὶ τοὺς δώδεκα· ἀπὸ τοὺς Μάρτυρας, τὸν Δι-
 μήτριον, καὶ Γεώργιον, καὶ Θεοδώρου· καὶ ἀπὸ τοὺς Ὀσίου, τὸν Ἀντώνιον, Σάββαν, καὶ Εὐδύμιον· καὶ κατεξῆς·
 Ἄλλος δὲ τὸ ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐνόησεν, ἀντὶ τοῦ παμπληθεῖς μοι ἦσαν· διὰ τοῦτο καὶ ἀκολουθῶν
 λέγει· „Ἐξαριθμήσομαι αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι τοῦτο νοεῖ-
 ται καὶ περὶ τοῦ Βασιλέως Ἰωσίου, ὃς τις κατὰ τὴν ἰσορίαν· πάσης θεραπείας τοὺς Ιερεῖς ἤξιωσε· ἤκουσε γὰρ πάν-
 τως τῶν ὑποσχέσεων, ἃς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς ἐποίησεν· „Εὐλογῶ, λέγων, τοὺς εὐλογούντάς με· λέ-
 γει δὲ καὶ ὁ Κριλλος· „Ὁ δυνάμενος ἀπὸ τῶν καρπῶν γνωρίζειν τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, λίαν αὐτοὺς τιμᾷ·
 ἐπεὶ καὶ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν· ἦτοι αἱ φρονεῖσι περὶ ἀρχῶν, λίαν ἐκραταιώθησαν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „Προεινό-
 ησάς μου, φησὶ, καὶ παρηγάγεις με· ἐγὼ δὲ ταύτην δίδωμι τὴν ἀμοιβὴν, τοὺς φίλους σου τιμῶν· ὁ δὲ Θεοδοσίω
 λέγει· „Λίαν ἐκραταιώθησαν οἱ πένιτες αὐτῶν· ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Οἱ γὰρ πάλαι διὰ
 τὰς τῶν δυσσεβῶν βασιλείων παρανομίας ἐν εὐτελείᾳ καὶ πενίᾳ διάγοντες, πάσης ἀπῆλυσαν παρὰ τῇ Ἰουδαίᾳ τιμῇ·
 (2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „Εγὼ μὲν αὐτοὺς τιμᾷ, σὺ δὲ πολλοὺς ποιεῖς καὶ ἄμμου πλείους· οὐ μόνον δὲ
 πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ ἰσχυροὺς· τὸ γὰρ ἐκραταιώθησαν τοῦτο εἶσι· καὶ διπλῶν λέγει τὴν εὐμερίαν, τὴν τε εἰς πληθος,
 τὴν τε εἰς ἰσχύος ἐπίδοσιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Τῇ γὰρ τοῦ Ἰωσίου εὐσεβείᾳ καὶ οἱ πάλαι δυσσεβεῖς τὴν
 διάνοιαν φάτισθόντες, παλινφθίαν ἦσαν καὶ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἠσπᾶσαντο· καὶ οἱ πάλαι εὐερίθμοι, ἀφισκοῦ
 χοῖτους ἐγένοντο· προδεσπίζει δὲ κατὰ ταῦτον ὁ λόγος, καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρόπυσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡ-
 μῶν γεγεννημένην τῆς οἰκουμένης μεταβολὴν· νικῶσι γὰρ κατὰ πόλιν ἐκαστὴν καὶ χώραν τὸν ἀριθμὸν, οἱ τῆς τοῦ Θε-
 οῦ θεραπείας ἐπιμελούμενοι·
 (3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Ὁ μικρὸν τοῦτο ἀρετῆς σημεῖον· τὸ ἐν εὐμερίᾳ· μένειν τὴν ἀρετὴν δικ-
 τη-

γει τώρα καὶ ἄδῃ. ἢ λέγει λοιπὸν τὸν λόγον τοῦτον πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ζητεῖ νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἀκόμη, διὰ ἐκείνους ὅπου ἀδίκουν αὐτὸν: ἡγουν διὰ νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ πληροφορήσῃ αὐτοὺς μετὰ τὰς πολλὰς παρὰ Θεοῦ δοκιμαίας, ὅτι τελείως δὲν ἀδίκησεν αὐτοὺς.

ἢ ἀκόμη ζητεῖ νὰ δοκιμασθῇ. ἵνα, ἀνίσως δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καθαρὸς ἀπὸ ἀμαρτιῶν, φανερωθῇ διὰ τῆς δοκιμῆς, καὶ εἴξῃ διορθώσῃ τὸν ἑαυτὸν του πλανώμενον, καὶ ὑπολαμβάνοντα, ὅτι εἶναι καθαρὸς, χωρὶς νὰ εἶναι. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΘ.

ὁ Ψαλμὸς τοῦ Δαβὶδ. (2)

1: „Εξελοῦμε Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πο-
„νηροῦ· ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ρυ-
„σαί με.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ ἀνθρώ-
που πονηροῦ καὶ κακοποιῶν. πονηρὸν δὲ ὀνομάζεται ἡ κακία, διατὶ προξενεῖ πόνον καὶ κόπον εἰς ἐκεῖ-
νον, ὅπου τὴν ἐργάζεται καὶ τὴν ἔχει. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομών ἢ Ἐὰν κακὸς ἀποβῇς, μόνον ἀντήσῃς

τὰ κακά (Παρ. θ'. 12.) ἀκολουθῶν δὲ φανερώναι, ποῖον ὀνομάζει πονηρὸν: τὸν ἀδίκον δηλονότι καὶ παράνομον ἄνθρωπον. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον πονηροῦ καὶ ἀδίκου ἀνθρώπου δυσκόλως ἤμπορεῖ νὰ φυλαχθῇ τις ἀπὸ λόγου του. διὰ τοῦτο ζητεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ εἰς βοήθειάν του. ἵνα διὰ τῆς τοι-
αύτης θείας βοηθείας, λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. ὅρα δὲ καὶ ἐν τῷ μβ'. Ψαλμῷ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ „ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ρῦσαί με. ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὴν προλαβόντα ψαλμὸν, „Ἄνδρες αἱμάτων ἐκχλί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει: „Σὲ, φησι, παρακαλῶ τὸν ἄριστον τῶν ψυχῶν λατρῶν, τὸν ἐμὸν βίον καταμαθεῖν, ἀκριβῶς, καὶ τὰ τῆς διανοίας ἐξετάσαι κινήματα καὶ ὁρμήματα καὶ τὴν τῶν σῶν νόμων ἐναντίον ἐν τούτοις εὐρεθῇ, ὑπὸ τῆς αἵας λαθῇναι σοφίας ἀντιβολῶν, καὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ἐδνηγῶνται πορείαν. προσθέττει δὲ ὁ Χρυσόστομος: „Ποία ἐστὶν αἰωνία ὁδός; ἡ πνευματικὴ καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀγούσα, ἥς τέλος οὐκ ἔνι· ὡς ταῦτα ἄλλα πάντα, ἐ-
πίκειρά ἐστὶ, καὶ τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλύεται. τὰ μὲν τοι ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης οὐκ ἐφήμερα οὐδὲ πρόσκαιρα· τοι-
οῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ· διανεχῆς ἔχει τοὺς καρπούς· πῶς δ' ἄντις ἐδνηγηθεῖν πρὸς ἐκείνην τὴν εἰς τέλος οὐκ ἀπαντῶ-
σαν ὁδόν; τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς ἀπολαύων, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρειν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος: „Ὅτι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τῶν Σαδὸν. ὁ-
θεν καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παρακαλεῖ διὰ τοῦ
Ψαλμοῦ τοῦτον τὸν Θεὸν, νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς νεκτοὺς ἐχθροὺς τῆς Δαίμονας, καὶ νὰ γυρίσῃ τὴν ἀδικίαν εἰς κεφα-
λὰς τῶν ἐδικισάντων αὐτὴν.

ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, ὁμοίως καὶ εἰς τὸν ε'. Ψαλμὸν εἶπεν, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. ἔγουν ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐδείξεν, ὅτι ἀποσρέφεται καὶ φαίγει αὐτὸς ἀπὸ λόγου τοῦ τοῦς πονηροὺς καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο τῶρα ἐδῶ παρακαλεῖ καὶ τὸν Θεὸν νὰ συνηγήσῃ εἰς αὐτόν, διὰ νὰ ἀποσραφῇ μὲ τελειότητα τοὺς τοιοῦτους ἀνθρώπους. διότι πρέπει μὲν κάθε ἄνθρωπος νὰ κόμῃ πρότερον ἀπὸ λόγου τοῦ ἐκεῖνο τὸ καλόν, ὅπου δύναται, καὶ νὰ μὴν ἀμελῇ. ἔπειτα νὰ παρακαλῇ καὶ τὸν Θεὸν διὰ νὰ συνεργήσῃ αὐτῷ. (Ἐγκαλὰ καὶ τὸ καλόν ἐκεῖνο, ὅπου κόμῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ λόγου τοῦ, παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθούμενος τὲ κάμνει. κατὰ τὸ „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε πρῖν οὐδέν. (Ίω. ιε' 5) διότι οὕτε ὁ Θεὸς συνεργεῖ εἰς ἐσένα ἄνθρωπε, ἂν ἐσὺ ἀμελῇς καὶ δὲν σπουδάζῃς νὰ κόμῃς τὸ καλόν. οὔτε πάλιν ἐσὺ δύνασαι νὰ κατορθώσῃς καλὸν καλὸν μὲ τὴν ἐδικὴν σου σπουδὴν, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σοι βοηθήσῃ. (1)

2: „ Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ,
„ διὰ, ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσον
„ σο πολέμους.

οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἀδικοὶ ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν ἀδικα καὶ πικρόνομα καὶ βλαβερὰ πράγματα εἰς τὴν καρδίαν τοῦς. καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν: ἔγουν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοῦς, ἐτοιμαζονται νὰ κάμουν πολέμους καὶ ταραχάς· τὰρ μὲν κατὰ τούτων τῶν ἀδελφῶν κινούμενοι. τῶρα δὲ, κατὰ τῶν ἄλλων. ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπερβολικὴ τῶν κακίᾶ, δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἡσυχάζουν, ἀλλὰ αὐτὴ πείθει καὶ βιάζει αὐτοὺς, ποτὲ μὲν, νὰ πολεμοῦν κρυφίως τοὺς ἀδελφοὺς τῶν μὲ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότητας. ποτὲ δὲ, νὰ πολεμοῦν αὐτοὺς καὶ φανερά. πόλεμος δὲ νοεῖται καὶ ὁ δόλος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ καὶ κάθε ἄλλη ἐνέχλησις καὶ βλάβη, ὅπου κατασκευάζει ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ εἴτε μὲ ἔργον, εἴτε καὶ μὲ λόγον καὶ λογισμόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομ. (2)

3: „ Ἠκόνησαν γλώσσαν αὐτῶν ὥσει ὄ-
„ φρεως, ἵος ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη
„ αὐτῶν. (3)

Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἀδικοὶ ἄνθρωποι, ἠκόνησαν τὴν γλῶσσαν τοῦς διὰ νὰ ρίψουν τὸ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Πρὸς οὖν εἰσὶν οἱ λέγοντες· διατὶ θυρίδι; διατὶ σκαρπείᾳ; διατὶ ἔχεις; δοῦ γὰρ εὗρηται ζῶν πλείονα κακίαν ἐπιδεικνύμενον, οὐ παρὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην· ὁ ἄνθρωπος, διὰ ἧς ὁ Προφήτης, ἀπὸ τούτου μᾶλλον ἀξιοῖ συζητῆσαι, ἢ Θεοῦ βοηθεῖ, εἰς τοῦτο δέσται· τὸ μὲν γὰρ θυρίδιον, διὲρ εἰς φαίνεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος μελετῶν τὴν πονηρίαν, ἢ πολλὰ τὰ προσάπτει περικείμεναι, δυσφυλακτότερον δὲ θυρίδιον, δορὸν προβάτου πλείλκις προβελλόμενον, ἢ ἔνδον τὸν λόγον ἀποκρύπτων· τοῖς γὰρ τοιούτοις πολλάκις ὁ Διάβολος ὑποδύεται, ἢ οὕτω βάλλει· ἢ πολλὰ πανταχόθεν εἰς τὰ ἐπιβουλεύοντα, ἢ ἄνθρωπος πονηρὸς, ἢ Δαίμων ἄγριος, ἢ ὁ πειρασμὸς ἀφ' ὧντος· διὰ ἧς εὐχόμενοι λέγομεν· „ Μὴ εἰσευέλῃς ἡμεῖς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ἔνταῦθα μὲν οὖν, ἄνθρωπον πονηρὸν καλεῖ· ὅταν δὲ περὶ τοῦ Διαβόλου λέγεται, ἀπλῶς πονηρὸν καλεῖ· ὅτι αὐτὸς πατὴρ τῆς πονηρίας ἐγένετο, ἢ κατ' ἐξοχὴν λέγεται πονηρὸς· ἀδικον δὲ ἐνομαζέει, οὐ τὸν ἀπλῶς περὶ χεῖματα ἀδικον, ἀλλὰ τὸν περὶ πάντα.

(2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς εἶπε Χρυσόστομος ἄγιος· „ Καὶ τὸ μέγιστον αὐτῶν τῆς κακίας, οὐχ ὅτι δολεροὶ μόνον, οὐδ' ὅτι πρὸς πολέμους ἐτοιμοὶ ἢ μάχας· ἀλλ' ὅτι ἢ διὰ παντὸς τοῦ βίου· καὶ ταιγε, εἰ ἐβούλοντο πολεμεῖν, εἴτερον εἴχον δικαίαν ὑπόθεσιν· κατὰ γὰρ τῶν ἀμαρτημάτων ἵστασθαι ἴδει, ἢ πρὸς τὸν Διάβολον παρατάσσονται· οἱ δὲ, κατὰ ἀλλήλων βάλλουσι βέλη· ἢ τὸ δὴ χαλεπώτερον, οὐχὶ συναρπασθέντες· ἀλλὰ μελέτην τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι· τοῦτο γὰρ τὸ, ἐλογίσαντο, μετὰ σπουδῆς, μετὰ προθυμίας ἀπάσαι· ἢ ὁ Θεοδότης· „ Οὐ γὰρ μόνον πονηροὶς ἐχρήσαντο λογισμοῖς· ἀλλὰ ἢ τὰ ἔργα προσέθηκεν τοῖς λογισμοῖς.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσόστομῳ γράφεται· „ Ἴος ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν αἶψ· τὸ γὰρ διαφάσμα, λέγει, σπερ εἰρήσεται ἐδῶ, τὸ, αἶψ δηλοῖ· ἢ ἀνάγκη περὶ τοῦ διαφάσματος ἐν τῷ Προοίμῳ τοῦ πρώτου τόμου ἐν Κεφαλαίῳ ζ'.

τὸ φθοροποιὸν τοῦ φαρμάκι, τὸ ὅποιον εἶναι, οἱ δο-
λεροὶ καὶ βλαβεροὶ λόγοι. ὑποκάτω δὲ εἰς τὰ χεῖλη
τῶν τοιούτων ἤτοι εἰς τὸ ἴσοςμα τῶν, εὐρίσκεται ὁ
κατὰ τῶν ἀδελφῶν τοὺς ἐπίβουλος καὶ ψυχροβλαβῆς
λόγος, ὅστις παρομοιάζει με τὸ φαρμάκι τῆς ἀσπί-
δος κατὰ τοῦτο, καθότι βλέπεται καὶ ἀφανίζει τοὺς
ἀναιτίους, βλέπει ἀγαπητὰ, πῶς τοὺς τοιούτους ἀν-
θρώπους ἢ κακία μετέβαλεν εἰς θηρία καὶ ἀσπίδας
καὶ ὄφεις; ὅχι διατὶ ἄλλαξε τὴν φύσιν τοὺς. ἀλλὰ
διατὶ μετέβαλε τὴν ἀνθρωπίνην γνώμην τοὺς, εἰς αὐτὴν
τῶν θηρίων ἀπανθρωπίαν καὶ ὀργιστότητα, κατὰ τὸ
χρυσόσομον. (1)

4 : „ Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς α-
μαρτωλοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων
ἐξελοῦμε.

Πάλιν ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖ-
να, ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ πλατύνῃ καὶ νὰ
αὐξήσῃ τὴν δέησίν του. ἁμαρτωλὸς δὲ καὶ ἀδικὸς εἶ-
ναι κάθε ἄνθρωπος, ὅπου ἁμαρτάνει με οἰονδήποτε
τρόπον, καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὅπου ἀδικεῖ τὸν ἑαυ-
τόν του, ἢ ἄλλον. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἀδικός, τὸν μὲν
ἑαυτὸν τοῦ ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε με κάθε ἁμαρ-
τίαν, ὅπου ἐνεργήσῃ. τὸν δὲ ἄλλον δὲν ἀδικεῖ βε-
βαίως καὶ πάντοτε με κάθε ἁμαρτίαν, ὅπου πράξῃ.
(ὁ γὰρ φονεὺν, καθ' ὑπόθεσιν, τὸν ἑαυτὸν του,
ἄλλον τινα οὐκ ἀδικεῖ.) καθὼς δὲ πολλαῖς φοραῖς ἡ
Γραφή τὴν καθόλου ἀρετὴν ὀνομάζει δικαιοσύνην ἢ

τῇ ἐξεναντίας καὶ τὴν καθόλου κακίαν ὀνομάζει ἀδι-
κίαν. (2).

„ Οἵτινες διελογίσαντο τοῦ ὑποσκελί-
σαι τὰ διαδήματά μου.

5 : „ Ἐκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι,
καὶ σχοινίοις διετειναν παγίδα τοῖς
ποσὶ μου· ἐχόμενα τρίβου σκάνδα-
λα ἔθεντό μοι.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, πονηροὶ καὶ ἀδικοὶ
ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν κατὰ Θε-
ὸν ἐννομον δρόμον τῆς ζωῆς καὶ πολιτείας μου. το-
ὺς δὲ τοῦ εἶναι περιττόν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑ-
βραϊκῆς γλώσσης. εἴρηται δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς ἐ-
κείνων, ὅπου βάλλουν τὰ σκέλη των ἀνάμεσα εἰς τοὺς
πόδας τῶν τρεχόντων, διὰ νὰ ρίψουν αὐτοὺς κάτω,
καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὸν δρόμον τοὺς. ὑπερήφανος δὲ
εἶναι κάθε παράνομος. διατὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ὑπερη-
φάνειάν του καταφρονεῖ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. καθὼς
ἄλλαχού εἴρηται, ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφό-
δρα. (Ψαλμ. 51.) οὗτοι λοιπόν, λέγει, ἔκρυ-
ψαν παγίδας καὶ δύνετα εἰς τὰ ποδάρια μου : ἤγουν
κρυφὰς ἐπιβουλάς, διὰ νὰ με πιάσουν. καὶ ἐχόμενα
τρίβου : ἤγουν κοντὰ καὶ μέσα εἰς τὴν ἐσάταν, ὅπου
ἐπεριπάτουν, ἐβαλον σκοινιάματα. ἵνα ἐγὼ περι-
πατῶ τὰς ἀφύλακτα καὶ ἠθαρρῆτά, κρημνισθῶ ἀπὸ
αὐτῶν. πλατύνει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν περὶ τῆς ἐπιβουλῆς
τῶν ἐχθρῶν τοῦ λόγον με, διάφορα ὁμοιώματα παγί-
δων

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος : „ Παρεσκευασμένοι εἰσιν εἰς ἀπάτην, ὁμοίως τῷ ὅφει τῷ ἀπατήσαντί ποτε τὴν ἐν
Παραδείσῳ γυναῖκα. ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος προσήει τῇ γυναικὶ φίλαν ὑποκρινόμενος, φροντίζειν τε αὐτῆς καὶ κηδεσθαι
προσποιούμενος. ἔκρυπτε δὲ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τὸν θανατηφόρον ἰδὸν τῆς παραβάσεως. τοιοῦτοι δ' ἂν εἴεν οἱ
ἀθεοὶ αἰρεσιῶται, καὶ οἱ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου τούτου ὀπλιζόμενοι εἰς πόλεμον, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκονῶντες
αὐτῶν μετὰ τοῦ κρύπτειν ὑπὸ τὰ χεῖλη τὸν ἰδὸν τῶν ἀσπίδων : δυνάμεων τινῶν δηλαδὴ πονηρῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεο-
δώριτος : „ Δόλῳ γὰρ χρησάμενος (ὁ Σαουλ,) πολλάκις ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησε, καὶ πολλάκις ὁμοιωμένως
καὶ φιλικῶς χρησάμενος λόγοις, παρέβη τοὺς ὅρκους. τὴν ὑπουλον τοῖνυν γνώμην, καὶ τὸν κεκρυμμένον δόλον εἰκότως
ἀπέκασε τῷ τῶν ἐργασικῶν θηρίων ἰῶ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωριτος : „ Δικαίᾳ πρόπουσα ἡ εὐχή. οὐ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ὀλεθρον, ἀλλ' ἑαυτῇ σωτηρί-
αν αἰτεῖ.

δων, σχοινίων, σκανδάλων. καὶ λέγει, ὅτι ἔκρυ-
ψαν αὐτὰ ὅλα ἐκεῖνοι καὶ διέπειναν, καὶ ἔχοντες
τρίβου τὰ ἔβαλον, διὰ τὴν δειξὴν τὴν σπουδὴν καὶ
πανουργίαν τῆς πολυπλόκου κακομηχανίας των.
(1.)

6: „Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἰ σύ·
„ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς
„δεήσεώς μου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, τοιαῦ-
τα κατ' ἐμοῦ ἐμελέτησαν. ἐγὼ δὲ ἀνάμεικτος εἰς τοὺς
τοιούτους κινδύνους εὐρισκόμενος, μόνον ἔσεναι τὸν
Θεὸν ἐπικαλούμενον καὶ εἶπα, σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου.
μὴ παρῇς τὸ πταῖμά σου. ἀλλὰ ἀκουσον τὴν δε-
ήσιν μου, καὶ λύτρωσαι με ἀπὸ ὅλα ταῦτα. (2)

7: „Κύριε Κύριε, δύναμις τῆς σπητῆρας
„μου ἐπεσκήσας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
„μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.

Ὁ Κύριε Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ δύ-
ναμις, ὅπου με σῴσεις. ἐσὺ με ἐσκέπασες εἰς τὴν
ἡμέραν, ὅπου ἐπολεμούμην· ἤγουν με ἐφύλαξες καὶ
ἐν ἀσφαλείᾳ με κατέστησας. ὅχι μόνον ἀβλαβὴ ἀπὸ
τῶν μαχαιρίων καὶ σαϊτῶν. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν ἀκρό-
μη τὰς ὀκτίων τοῦ πλείου, ὅπου με ἐλύπουν με τὴν
καῦσιν αὐτῶν. (τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν διὰ τοῦ ἐπε-
σκήσας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον) εὐγνωμονεῖ δὲ ὁ
Δαβὶδ καὶ ὁμολογεῖ τὰς πρότερον γενομένας εἰς αὐ-
τὸν εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. ἔλα διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης
τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ περισσώτερον τὴν ἀντίλη-
ψιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. (3)

8: „Μὴ

- (1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Οὐδὲν ἀδικότερον τῶν κακίαν μετιόντων, ὅς περ τῶν ἄλλων, τὰς ἑαυτῶν ἀδικου-
σι ψυχάς· ὅταν γὰρ αὐτοὶ σκανδάλου γίνονται αἴτιοι. ὅταν τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν παρὰ τῶν ἀσθεῶν ληστεύσονται
παρασκευάσιν· ὅταν ψυχὴν καὶ σῶμα λαβόντες παρὰ τοῦ φιλανθρωποῦ Θεοῦ, ἀγνωμονῶσι περὶ τὰς ἀμοιβάς· καὶ
κόσμου πλοῦτου, καὶ τελικοῦ ἀπολαύοντες ἀγαθοῦ, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβονται τὸν εὐεργέτην, τὴν τοῦτον γένει-
ον ἀδικότερον; τί δὲ ἀγνωμονέστερον; καὶ τὸ δὴ μέγιστον, καὶ πλέον εἰς κακίας ὑπερβολὴν, ὅτι καὶ ἐτέρους ἐπηρεάζει
ἐπιχειροῦσι· διελογίζονται γὰρ, φησι, τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου· εἰ δὲ μὴ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν ὁ λογι-
σμός, τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας γέγονε κατάρθωμα· αὐτὰς γὰρ διέκοψε τὰ πονηρὰ αὐτῶν βουλεύματα·
βούλει μαθεῖν, πῶς καὶ ὁ Διάβολος τοιαῦτα τίθησι σχοινία; ὅρα ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ τὸ πᾶν συμβαίνει· τί γὰρ
πλατύτερον ἐκείνων; τί δὲ μακρότερον; τί δὲ ἰσχυρότερον; ὅπου οὐκ ἐν συγγενέσι μόνον, οὐδὲ φίλοις, οὐδὲ ἐ-
γγυνοῖς· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τὴν παγίδα τίθει· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Τὴν ῥήσαν· αὐτὸν κα-
λεῖ τὸν Σαουλ· παγίδα δὲ καὶ σχοινία καὶ σκάνδαλα, τὰς διαφόρους ἐπιβουλὰς, τοὺς λόγους, τὰς ἐνέδρας· εἰς κα-
τὰ ταῦτα τροπικῶς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευόντων, καὶ ἀπεδόνας καὶ ποδάρκας καὶ δίχτυα διατείνοντες.
- (2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τοῦτο ψυχῆς γενναίας· τοῦτο φιλοσόφου δυνάμει· μὴ καταφύγειν εἰς ἀνθρωπι-
νὴν συμμαχίαν, μηδὲ εἰς λογισμοὺς θνητῶν· ἀλλὰ πρὸς τὸν αὐρανὸν ὄρεσθαι, καὶ τὸν πανταχοῦ παρόντα καλεῖν· μὴ-
δὲ τῆς ἀδυναμίας γίνεσθαι καὶ τοῦ θορύβου· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ἄλλων μὲν, Θεὸς ἡ κοίτη· ἐτέρων δὲ, ὁ
Μακρότης καὶ ἡ φιλαργυρία· ὅς γὰρ τις ὑπὸ τῆς, τοῦτο καὶ δεδούλωται· ἐγὼ δὲ σὸ μόνον ἔχω, τὸν καὶ μόνον ἀληθινὸν
Θεόν· καὶ αὐτὸς σὸς εἰμι· διὰ ἐπὶ καὶ καταφύγω, καὶ σοῦ δέσωμαι· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Εἰδὼς δὲ τὴν ἀνθρωπίνων
ἀπάντων καταφροσύνην, ἑαυτὸν σοὶ ἀνέθηκα· καὶ σὸς οἶδα Κύριον καὶ Θεόν, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσκενῶ βοήθειαν.
- (3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα τὸν πόθον τοῦ λέγοντος· καὶ τὴν διπλοῦσιν (τοῦ Κυρίου Κύριε) καὶ τῇ
προσθήκῃ τῆς σιγῆς μου, πολλὴν δείκνυσιν τὴν διεύθυν· δείκνυσιν δὲ καὶ τὸ εὐκλεὲς τῆς βοήθειας διὰ τοῦ τῆς
σιγῆς νόμου· ὅσων ἐλέγει· ἀκούσθαι παρὲναι σε μόνον· καὶ πάντα λήσεται· ἄλλος δὲ λέγει· „Τὸ ἐπεσκή-
σας νοεῖται, ἀπὸ τοῦ ὑπερμαχίονος εἶχον τὴν σὴν χεῖρα, καλύπτουσάν μου τὴν κεφαλὴν, πρὸς τὸ μή τινα πλη-
γὴν ἀπὸ τῶν κατ' ἐμοῦ πεμπτομένων βελῶν ὑποδύξασθαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Καί τοῦτο τῇ πείρᾳ μα-
μάθηκα· καὶ γὰρ ἵνα τὴν πρὸς τὸν Γολιάθ ἀνιδεύσαν μνημαχίαν, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀλλοφύλοις παρεταξάμην, κατὰ
πρὸς ἀσπίδι με τῇ σὴ βοῇ περιφράξας.

8 : „Μὴ παρσδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς
„ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῆς.

9 : „Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν,
„κόπος χειλέων αὐτῶν, καλύψει αὐ-
„τούς.

Μὴ παραχωρήσῃς, λέγει, ὁ Κύριε, νὰ παρσδῶς εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν Δαίμονα, ἀπὸ αἰτίαν τῆς κακῆς μου ἐπιθυμίας. διότι ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἐπιθυμῶ κακῶς καὶ ἐγώ, εἰς ἄνθρωπος καμμίαν φροῶν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο, δέομαι σου, ὡς μὴ καταδικασθῶ. μηδὲ ὡς ἀπορρίφθῶ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δαίμονος· ἀμαρτωλὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ παράνομος ἄνθρωπος. (1)

„Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ, μὴ ἐγκα-
„ταλίπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, οἱ αἰσθητοὶ καὶ οἱ νοῦοι ἐμελέτησαν κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλὰς καὶ δουλιότη-
τας. ὅθεν παρακαλῶς Κύριε, μὴ με ἐγκαταλίπῃς νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτούς, μήπως ἐκ τῆς ἐγκαταλεί-
ψεως ταύτης, αὐτοὶ ἤθελαν γένουν πλεον ὑπερήφα-
νοι καὶ σκληρότεροι, καυχώμενοι εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ νίκην τους.

Κύκλωμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰ δι-
κτυον καὶ τὴν ἐπιβουλὴν, (ἢ τὸ συνέδριον καὶ τὰ διαφθαρμένα βουλευματα) τὸ κεφάλαιον, λέγει, τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν μου ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον αὐτοὶ μάλιστα θαρροῦσι. αὐτὸ, λέγω, θέλει σκα-
πάσει καὶ ἀφανίσει αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, κατὰ τὸν Χρυσόφορον. τοῦτο δὲ καὶ κόπον ὠνόμασε τῶν χει-
λέων αὐτῶν. διὰτὶ ἐκοπίασαν πολλὰ μελετώντας αὐ-
τὸ, καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντας συχνά. καὶ διὰτὶ μὲ
κόπον πολὺν ἐφεύρηκαν αὐτό. διὰ μέσου, λέγει, ἐκείνου τοῦ κακοῦ, μὲ τὸ ὅποιον ἤλπιζον νὰ κρη-
μύσουν ἐμένα, δι' αὐτοῦ ἐκρημνίσθησαν αὐτοὶ οἱ ἰ-
δίαι. ἢ κόπων χειλέων ὠνόμασε τὴν πονηρὰν μελέ-
την καὶ δόλιον συμβουλὴν. τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα
εἶναι ἡ πονηρία. διὰτὶ αὕτη γίνεται ὁλοθροῦς καὶ ἀ-
φηνισμὸς εἰς ἐκείνον, ὅπου τὴν ἔχει, κατὰ τὸν
Χρησορρήμονα. (2)

10 : „Προσθύνονται ἐπ' αὐτοὺς ἄνδρακες ἐν
„πυρί.

Ἡ-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει : „Μὴ δῶς Κύριε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ παρανόμου : τούτῃς κατὰ τὸν Χρυσόφορον, ὁ ἐπιθυμῶ κατ' ἐμοῦ, ταῦτα μὴ ἀφῇς αὐτὸν πληρῶσαι, ἄλλος δὲ, ἦτοι ὁ Νικήτας, οὕτως ἐρμηνεύει τὸ ἀπὸ τῆς ἐ-
πιθυμίας μου. „Ἐπιθυμῶ, φησὶ, σωτηρίας· μὴ οὖν ἐγκαταλίπῃς με, ὥστε ἀπὸ ταύτης παρατραπέντα, πα-
ραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ. ἢ ὡς οὕτως. „Ἡ ἐμὴ, φησὶν, ἐπιθυμία, τὸ μὴ ἀποπεσεῖν ἐξ ἐν. ἢ δὲ τῶν ἀμαρτω-
λῶν ἐναντία· δέομαι τοίνυν μὴ ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας ἀφελθῶν, ἐκείνοις παράσχοις. τοῦτο δὲ ἔχει, ἐὰν ἐγκα-
ταλίπῃς με· προσθήσῃ δὲ ὁ Χρυσορρήμων. „Οὐκ εἶπεν ὁ ἐπιθυμῶ. ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου : τούτῃς
μηδὲ μικρὸν τι δῶς ὡς ἐπὶ ἐπιθυμῶ. τοιοῦτοι γὰρ οἱ πονηροί· μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιθυμίας τὴν κατὰ τοῦ πλησίον ἐρ-
γάζονται ἐπιβουλὴν. λέγει δὲ ὁ Ἀνάγνωμος. „Τούτους ταλανίζει ἡ Ἰσχυρὴ λέγουσα. „Οὐαὶ οἱ εὐφραι-
νόμενοι ἐπὶ κακοῖς, ἃ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ (Παρ. β'. 14.) εἰσὶ γὰρ εἰσὶ τινες διαφθαρμένοι, ὡς
τῶν οἰκίων κακῶν παραμυθίαν ἡγεῖσθαι τὰς ἀλλοτριὰς συμφροδίας.

(2) Λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς Χρυσόφωρος ἄγιος. „Οἱ γὰρ τοῦ Ἰωσήφ ἀδελφοί, βουλόμενοι αὐτὸν ποιῆσαι δούλον ἢ ἀ-
πολέσαι, αὐτοὶ ἔειπεν δουλείαν, ἢ εἰς θάνατον, τό γε αὐτῶν μέρος, ἐνέπεσον. ὁ Ἀβραάμ δὲ διὰ τῆς τυραννίδος
ἀπολέσαι βουλόμενος τὸν πατέρα, διὰ ταύτης αὐτὸς ἐλάλῃ. ἡ δὲ κατέστη δὲ οὕτως ἐρμηνεύεται κατὰ ἄλλον ἐρμηνευ-
τὴν : ἦτοι τὸν Νικήταν, τὸ παρὸν ἡτόν. „Ὁ Θεὸς προσέταξε τηρεῖν αἰετὶ τὴν τοῦ ὄφως κεφαλὴν· κεφαλὴ δὲ
τῶν ἀμαρτημάτων ἢ οἷον ἀρχὴ, ὁ λογισμὸς εἰς ἃ ἡ προσβολὴ τῆς ἀμαρτίας. ὁ τοίνυν πρῶτον τῇ διανοίᾳ ὑπὸ το
ἐχθροῦ ἐντιθέμενος φιλόσαρκος ἢ φιλοπαθὴς λογισμὸς, πολλοὺς βλαστάνει ἢ θησαυρίζει κύκλω εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ
ἐλ-

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἔχθρους μου θέλουν πέσουν ὄχι ἀπλῶς κάρβουνα, ἀλλὰ κάρβουνα ὁμοῦ με φωτιά· ἤτοι θέλουν πέσουν εἰς αὐτοὺς κάρβουνα πολλὰ ἀναμμένα, καὶ ὅπου ἔχουν πολλὴν φωτίαν κάρβουνα δὲ νόσον, τὴν παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν. ἥτις ὡσαύτως κάρβουνα ἀναμμένα φλογίζει καὶ κολάζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς. ταῦτα δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. ἐπειδὴ πολλὰς φορές εἰς πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκατέβη ἀπὸ τοὺς οὐρανούς φωτία Θεόπεμπτος καὶ τοὺς ἐκατέκαυσεν· μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Σοδομίτας.

„σεται ἐπὶ τῆς γῆς“.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὁ γλωσσώδης· ἤγουν ὁ ἀκρατής εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ φλύαρος καὶ προπατής, ἢ καὶ ὁ φιλόνομος καὶ ἐριστικός, αὐτὸς δὲν θέλει κατευδοθῇ εἰς τὰ ἔργα του ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ θέλει ὀλισθήσῃ καὶ κρημνισθῇ, καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. (2)

„Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει εἰς διαφθοράν“.

„Καταβαλεῖς αὐτοὺς ἐν ταλαιπωρίαις, καὶ οὐμὴ ὑποστῶσιν“.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις καταβάλλεις τοὺς ἁμαρτωλοὺς με τιμωρίας καὶ κακώσεις, αἱ ὁποῖαι τόσον θέλουν ταλαιπωρήσουν αὐτοὺς, ὥστε ὅπου νὰ μὴ δύνωνται νὰ ὑποφέρουν τελείως τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην· ἀλλ' εὐθὺς με πρώτην προσβολὴν καὶ κτύπημα, θέλουν κατακρημνισθῶν εἰς ἀπώλειαν, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τῶν τιμωριῶν. (1)

11: „Ἄνθρω γλωσσώδης οὐ κατευθύνῃ“.

Καὶ ἄλλος δὲ σοφὸς εἶπε· „Παρανομίαι ἄνδρα ἀγρεύουσιν (Παρ. ε'. 22.) ἐπειδὴ δὲ πολλὰς φορές θηρεύεται· ἤγουν πιάνεται τινες ὡς κυνήγιον, εἰς σωτηρίαν καὶ ἀφέλειαν τῆς ψυχῆς· καθὼς ἐθηρεύθη ἡ Σαμπερίτις ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ ἔθνη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων· διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ, εἰς διαφθοράν· ὅτι τὸν ἄδικον ἄνθρωπον θέλουν πιᾶσουν ὡς κυνήγιον τὰ κακὰ, εἰς διαφθοράν καὶ ἀπώλειαν του, κατὰ τὴν Χρυσόσομον· γνωμικὰ δὲ καὶ διδασκαλικὰ εἶναι καὶ τὰ δύο ῥήματα ταῦτα, τοῦ Δαβὶδ· τὸ ἀνὰ τέρω δηλαδὴ, καὶ τὸ παρὲν· (3)

12: „Ἐ“

Ἄλλους ἀσχεροὺς λογισμοὺς· τὴν πρωτόναιαν λαίπην ἔκ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν κεφαλὴν ἡγουμένη εἶναι· ὅταν οὖν ἡ πρώτη προσβολὴ τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ διωχθῇ παρ' ἡμῶν, ἔκ οὐμὴ παραδεχθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ· αὕτη καλύπτει ἔκ ἀφανίζει ὅλους τοὺς ἄλλους λογισμοὺς, τοὺς βλαστάνοντας μετὰ τὴν προσβολὴν· ἔκ ὁ κόπος· οὐ οἱ Δαίμονες ἐποίησαν, ἵνα σπείρῳσιν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν προσβολὴν αὐτὴν, αὐτὸς ἐπισφίρει κατ' αὐτῶν, μηδὲν βλάψας ἡμᾶς· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Ταῖς οἰκείαις, φησὶν, ἐπιβουλαῖς περιπίπτουσιν· ἔκ ὁ κατ' ἐμοῦ τεκταίνουσιν, ὑπομείναιεν· ἔκ ἡ κατ' ἐμοῦ τυγευομένη πικρία, τοὺς ταύτη χρωμένους παντελῶς συγκαλύπτει, ἀλλὰ ἔκ αὐτὸς ὁ Διάβολος κύκλω περὶ αὐτὸν ἔχων τὰ πονηρὰ τῶν Δαιμόνων τέγματα, κεφαλὴν χηματίζει τῆς πονηρίας αὐτῶν“.

- (1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Καταβαλεῖς αὐτοὺς εἰς βοθρούς, ἔκ οὐμὴ ἀναστῶσιν· ὁ δὲ Θεοδότης λέγει· „Ταῦτα δὲ συνέβη τῷ Σαουλ ἐν τῇ κατὰ τοὺς ἀλλοφύλους πολέμῳ· ἐκεῖ γὰρ σφαγῆς, εἰδείξατο τοῦ βίου τὸ πέρας·
(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόσομος· „Δείκνυσιν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἔκ αὐτῇ κατ' ἐαυτὴν ἡ κακία, ἱκανὴ διαφθεῖραι τοὺς ἔχοντας· ἔτι γὰρ ὅτε ἐπὶ γῆς ἔτι οὐκ ἔχον τὸν γλωσσώδη, τὰ αὐτοῦ μεταλείπονται κακὰ· τοιοῦτος ὁ λοιδορὸς· πᾶσι πολέμιος· ἀνδρὴς· ἐπαχθὴς· φορτικὸς· ὁσπερ οὖν ὁ μακρόθυμος ἔκ ἐνδικῆς ἔκ σιγῇ ἐπιτάσσεται, ἀσφαλὴς ἔκ βεβηκὼς ἔκ τοῖς πᾶσιν ἐπίχαρις·
(3) Ὁ αὐτὸς δὲ λέγει Χρυσόσομος· „Ὅρα καλῶς τὴν κακίαν ἀρροῦσαν εἰς διαφθοράν τοῦ ἔχοντος· ὡς γὰρ ἐπὶ εἰ-

12: „Εγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν
„ κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν δίκην
„ τῶν πενήτων.

Ἀγκαλὰ καὶ πολλὰς φορές ἀργοπορεῖ νὰ γένη παρὰ Θεοῦ ἡ ἐκδίκησις, διὰ τοὺς καταπονε-
μέους καὶ καταδυναστευομένους. τούτους γὰρ ὀνο-
μαζει ἐδῶ πτωχοὺς καὶ πένητας. ἰαλλ' ὁμως καλῶς
λέγει, ἡξέυρω ἐγὼ, ὅτι ὁ Κύριος θέλει κάμει ἐξά-
παντος τὴν κρίσιν καὶ δίκην αὐτῶν: ἦτοι τὴν ὑπὲρ
αὐτῶν ἐκδίκησιν. ἢ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ἢ εἰς
τὴν μέλλουσαν. τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δα-
βὶδ, ἕνα μὲν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἀδικουμέ-
νους. καὶ ἄλλο δέ, διὰ νὰ φοβίσῃ καὶ νὰ σωφρονί-
σῃ τοὺς ἀδικούντας αὐτοὺς, κατὰ τὸν χρυσόσο-
μον. (1)

13: „ Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται
„ τῷ ὀνόματί σου.

Πλὴν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κρίσις ἡ ὑ-

πὲρ τῶν δικαίων ἀργοπορεῖ νὰ γένη παρὰ τοῦ Θεοῦ,
ὁμως οἱ δίκαιοι δὲν θέλουν σκανδαλισθοῦν διὰ τὴν ἀρ-
γοπορίαν ταύτην. ἀλλὰ θέλουν εὐχαριστήσουν ἐς τὸν
τὸν Θεὸν, διατὶ ἡξέυρουν, ὅτι ὅλα τὰ κάμνεις
μέ λογαριασμόν καὶ σοφίαν καὶ πρὸς τὸ συμφέ-
ρον.

„ Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ
„ προσώπῳ σου.

Εὐθεῖς ὀνομάζονται πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς
ἀνωτέρω δικαίους. οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν κα-
τοικήσουν μαζὶ μέ ἐς τὸν Κύριον: ἤθουν μαζὶ μέ
τὴν ἐνθούμῃ σου, συνυρισκόμενοι πάντοτε μέ
αὐτὴν, καὶ μὴ χωριζόμενοι ἀπὸ αὐτὴν καμμίαν φο-
ρὰν. ἡ εὐθεῖς ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους: πρόσωπον
δὲ Θεοῦ ὀνομάζει τὸν Χριστόν, ὡς χαρακτηριστὴρ
ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἔφη γὰρ αὐτοὶ ὁ Χριστός, Πά-
τερ, θέλω, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, καθεύδῃ ὡς ἐμεῖ
ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν. (Ἰω.
13. 24.) τέλος γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἡ τοῦ Θεοῦ Θεω-
ρία ἐστίν. (2) ἡμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ ἄλλως
οἱ

οἰκίας νόσου, τῆς ἐαυτοῦ κακίας διαφθείρεται. ἱκανὴ γὰρ ἀντὶ πάσης τιμωρίας εἶναι ἔχουσαν αὐτὴν ψυχὴν ἢ κα-
κία διαφθεῖραι. ἀλλὰ τίνας ἐνεκεν τὸ τῆς θήρας ἔθηκεν ὄνομα; ἵνα τὸ ἀφυκτον ἴδῃς. ἵνα, καὶ μὴ παραυτίκα
ἐμπέσῃς ἀδικῶν, μὴ θαρρήσῃς. τοιαύτη γὰρ ἡ ἄγρυ. οὐκ ἀεὶ ἐπιτυγχάνει, οὐδὲ εὐθείας. ἀλλὰ καὶ μὴ ἀλλὰ τὰ
ἀγρία ζῶα καὶ τὰ θηρεύόμενα, οὐδ' οὕτως ἐν ἀσφαλείᾳ τυγχάνει. οὕτω τοῖνον μὴδὲ ψυχὴ θαρρήτω, ἀδικα πράττου-
σα, καὶ μὴδὲ πᾶ ἀλοῦσα. ὅτε γὰρ δῆποτε ἀλώσεται. εἰ γὰρ βούλει ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, παῦσαι τὰ τὰ πράττων,
καὶ πολλὰς ἀπολαύσεις τῆς εὐθείας. καὶ τὴν δῆποτε οὐ παρὰ πόνου τῆς κακίας, ἔπεται τὰ τῆς τιμωρίας; διὰ τὴν τοῦ
Δεσπότου φιλανθρωπίαν. εἰ γὰρ ἐβούλετο τῶν ἀμαρτανέντων ἕκαστον εὐθείας ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἀγειν, προσηνεπεί-
σθη ἂν τὸ πλεόν τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὅς τις προσθέττει. ἢ ἵνα μήτε ἐκεῖνοι (οἱ ἀδικούμενοι) τῇ ἀθλήσει ἀπαγορευώσι, μήτε οὗτοι διὰ
τὴν ἀναβολὴν ῥαθυμότεροι γένωνται. ἢ γὰρ ἀναβολὴ εἰς μετάνοιαν ἄγει. τὸν δὲ ἐπιμένοντα, χαλεπώτερον κολά-
ζειν εἴθε. καὶ μάλα δίκαιός, ὅτι τσαύτης ἀπολαύσας ἀγαθότητος, οὐκ ἐγένετο βελτίων. ἐνόησαν γὰρ, ὅση τοῦ
Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία! ὅταν τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, ἀνέχεται πάσχειν κακῶς, καὶ μὴ ἐπέξῃ, τῇ μετὰ τὴν βελ-
τίαν ποιῆσαι τὸν ἀδικούντα βουλόμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης. ἢ Προφητεία τοῦτο περὶ τῆς μελλούσης κρι-
σεως, καὶ τῶν ἀσεβῶν τῷ πυρὶ παραδομένων, εἰς ἀνεσίαν οἱ δίκαιοι παρακληθήσονται. ἐντεῦθεν καὶ Σολομὼν
ἀφελήθει εἶπεν. ἢ Ὅτι πᾶν τὸ ποίημα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν (Ἐκκλ. 12. 14.) εἰς κρίσιν δὲ τέλος κα-
τέληξεν ὁ Ψαλμός. ἐπεὶ καὶ εἰς τέλος ἐπιγέγραπται, τὴν ἀποκαίμεν τὰς δικαίους λέγων ἐλπίδα. ἀντὶ δὲ τοῦ
σὺν τῷ προσώπῳ σου, ὁ Σὺμμεχος. ἢ Παρὰ τῷ προσώπῳ σου λέγει. τὸ κεκαθαυμένη διανοία ἐκτὸς πρὸς
πρὸς πρόσωπον ὁρᾶν τὸν Θεόν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος. ἢ Ἀεὶ μετὰ σοῦ ὅντες οὐδέποτε ἀποστήσονται. ὅπερ εἰν γένηται, οὐδέποτε δυσχερα-
νέου-

ὅτι δίκαιοι μὲν εἶναι ὅλοι ἀπλῶς οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργα-
ζόμενοι. εὐθεὶς δὲ εἶναι, οἱ μὲ λογαριασμοῦ καὶ
διάκρισιν τὴν αὐτὴν ἐργαζόμενοι ἀρετὴν. ἔπειδὴ
δὲ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, διαλαμβάνει ὁ πα-

ρὼν ψαλμὸς, καὶ περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων.
διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθησαν μερικοὶ νὰ ἐπιγράφουν εἰς
τὸν παρόντα ψαλμὸν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. Εἰς
τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜ'.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (1)

1 : „Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσά-
κουσόν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐφώνησα εἰς ἐσένα Κύριε,
μὲ φωνὴν καὶ κραυγὴν καρδίας, ἀναμμένης καὶ κα-
τανευγμένης ἀπὸ τὴν θλίψιν. διὰ τοῦτο εἰσάκουσόν
μου. μὲ τοιαύτην γὰρ νοερὰν φωνὴν τῆς καρδίας καὶ
ὁ Μωϋσῆς φωνάζωντας, εἰσηκούσθη ἀπὸ τὸν Θεόν,
καὶ καὶ μὲ τὸ σῶμα ἐσιώπα. τοιαύτην φωνὴν ἀνέπεμ-

πεν ἀπὸ καρδίας καὶ ἡσώφρων Ἀννα, ἡ γυνὴ τοῦ
Ἐλκανά, καὶ καὶ ἡ διὰ σώματος φωνὴ αὐτῆς δὲν ἡ-
κούετο. ὅθεν καὶ σείρα οὐσα, ἐγέννησε τὸν Σα-
μουὴλ. Μὲ τοιαύτην, λέγει, νοερὰν φωνὴν τῆς καρ-
δίας ἐφώνησα καὶ ἐγὼ εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν ἀκουσὴν
εἰς τὰ ὠτά σου. καὶ ὅχι μὲ μόνον τὴν αἰσθητὴν φω-
νὴν τοῦ σώματος, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προ-
σευχόμενοι καὶ πληθύνοντες τὴν δέησιν τους, δὲν εἰ-
σηκούοντο. διὰ τὴν, καθὼς ἐκεῖνος ὁποῦ φωνάζει αἰ-
σθητῶς μὲ τὸ σῶμα, ταντῶναι εἰς τὰ ἔξω ἔλγον τὸ
σῶμά του, καὶ εὐκερῶναι ὅλην τὴν δύναμίν του : ἔ-
τσι καὶ ἐκεῖνος, ὅπου φωνάζει νοερῶς μὲ τὴν καρδί-

αν

νοῦσιν. οὐδέποτε μέμψονται τοῖς γινομένοις. τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἀπεριττέπτου ἔκ κλινούς, μὴ ἀπαιτεῖν τὸν Θε-
σπότην εὐθύνας. διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε. „Μενοῦν γε ὡ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ
ἔρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐπαΐσας οὕτως;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „Ὅτι καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβίδ διωκόμενος ἀπὸ τὸν Σαούλ, καὶ
παρακαλῶν νὰ τύχη τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν. „Ὅτι λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου
τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Τούτου τοῦ Ψαλμοῦ, τὰ ῥήματα μὲν πάντες, ὡς
εἰπεῖν, Ἰσάσι, καὶ διὰ πάσης ἡλικίας διατελοῦσι ψάλλοντες. τὴν δὲ διάνοιαν ἀγνοοῦσι. βαλάντιον περιφέροντες
ἐσφραγισμένον. ὅπερ οὐ μίσην εἰς κατηγορίας λόγον, ψάλλειν μὲν καθ' ἡμέραν, μὴδ' ἰπαξ δ' ἐπιζητῆσαι μα-
θεῖν τὸν νοῦν τῶν ψαλλομένων. ἀλλὰ παρακαθεῖσθαι θησαυρῷ συνεσιασμένῳ. οὐχ ἀπλῶς δὲ, οἶμαι τὸν Ψαλμὸν
τοῦτον τετάχθαι παρὰ τῶν Πατέρων καθ' ἐκάστην ἐσπέραν λέγεσθαι. οὐδὲ διὰ τὴν μίαν λέξιν τὴν λέγουσαν.
„Ἐπαύσεις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή. ἀλλ' ὥς τι φάρμακον σωτήριον, καὶ ἁμαρτημάτων καθάρσιον τὸν Ψαλ-
μὸν ἐνομοθέτησαν λέγεσθαι. ἵνα, ὅσα (ἁμαρτήματα) προσεβόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅπουδ' ἂν ποτε διατρί-
βοντες. ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν ἐσπέραν, διὰ τῆς ἐπιφθῆς ταύτης ἀποδυσώμεθα τῆς πνευματικῆς.

αν, συσρέφει ἐξ ἐναντίας εἰς τὰ ἔσω ὅλον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν του. καὶ συμμαζώνει ὅλην τὴν δυνάμιν του. ὅθεν καὶ εἶναι ἄξιός νά εἰσακούεται παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

„: Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ.

Πρόσεξε, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου, διὰτὶ κρῖζω πρὸς ἐσένα νοθεῶς καὶ με ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὡς ἀνωτέρω εἶρηται. ἔπειδὴ ὁ Θεός, δὲν προσέχει εἰς τὴν αἰσθητὴν φωνὴν τῆς δεήσεως ἐκείνου, ὅπου με τοιοῦτον τρόπον δὲν φωνάζει: ἤγουν νοθεῶς καὶ ὁλοκαρδίως. (2)

„: Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου - ἔπαροις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἐσπερινή.

Δύω ἑωμοὶ: ἥτοι θυσιάζοντες ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν χρυσόφομον. τὸ ἓνα χρυσοῦν, καὶ τὸ ἄλλο χαλκινόν· καὶ τὸ μὲν χρυσοῦν ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὸ καύσιμον τοῦ θυμιάματος. τὸ δὲ χαλκινόν ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὰς ἄλλας

θυσίας· τὸ μὲν θυμιάμα λοιπὸν, κατασκευάζετο πολυτελῶς καὶ καθαρῶς κατὰ τὴν διατάξιν τοῦ νόμου· ὅθεν καὶ ἦτον εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεόν, ὅταν ἐθυμιάζετο· καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, καὶ διατὶ ἦτον εὐωδέσατον. καὶ μάλιστα διατὶ προσεκόνιζε τὴν νέαν λατρείαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι ἄμπότε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένη εἰς ἐσένα Κύριε, εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή μου ὡσάν τὸ καθαρὸν ἑκεῖνο καὶ εὐωδέσατον θυμίαμα, τὸ νομίμως θυμιώμενον εἰς ἐσένα· με τὸ νὰ ἀναφθῇ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς προθυμίας καὶ ἀγάπης. καθὼς καὶ ἡ ἐσχάρα τοῦ χρυσοῦ θυσιαστήριου ἀναπτε· καὶ ἀνέπνευε τὴν εὐωδίαν τοῦ θυμιάματος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θυμιάματος ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς ἐσπερινῆς θυσίας λέγομεν, ὅτι ἦτον νομοθετημένον εἰς τοὺς ἱερεῖς, νὰ θυσιάζουν ἀκαταπαύτως καθὲ ἡμέραν δύο ἄμνους ἥτοι πρόβατα ἄρσενικά. ἓνα μὲν, τὸ πρωῒ. ἄλλο δὲ, τὸ βράδυ· καὶ τυχόν καὶ καμένους ἀπὸ τοῖς Ἑβραίοις δὲν ἤθελε προσφέρῃ θυσίαν ἄλλην. ὅθεν καὶ αἱ θυσίαι τῶν δύο τούτων προβάτων, ἀνομαζόντο τοῦ ἐνδελεισμοῦ. διατὶ ἐνδελειχῶς: ἥτοι ἀδιακόπως ἀπροσφύροντο. ταῦτά ἐστιν, ἃ ποιήσεις ἐπὶ τοῦ θυσιαστήριου, ἄμνους ἐνιαυσίους ἀμώμους δύο τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὸ θυσιάζον ἐνδελειχῶς, κάρπωμα ἐνδελεισμοῦ. τὸν ἄμνον τὸν ἓνα ποιήσεις τὸ πρωῒ, καὶ τὸν ἄμνον τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ δευτερόν. θυσίαν ἐνδελεισμοῦ εἰς γενεὰς ὑμῶν. (Ἐξ. κβ' 38) αὐταὶ δὲ αἱ θυσίαι τῶν δύο προβάτων, ἦτον παντοτε καθαρὰ καὶ δεκά.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοφώμων· „Τὶ οὖν οὗτος φησιν, ἐκέκραξα πρὸς σέ; κραυγὴν ἐνταῦθα λέγει οὐ τὴν σώματος, ἀλλὰ τὴν ἑνδον· ἦν ἡ καρδία ἐτικτεν ἡ πεπυρωμένη· τοιαύτην γὰρ κραυγὴν ζητεῖ ὁ Θεός· τὴν συσρέφουσαν τὴν φρόνησιν· τὴν οὐκ ἔσταν χασμέσθαι· οὐ μόνον δὲ τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν εὐχεσθαι· εἰσὶ γὰρ πολλοί, οἳ, ἐξήκασιν μὲν εὐχόμενοι, οὐ βοῶσι δὲ πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλὰ τὰ μὲν χεῖλη, πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ περιφέρει· ἡ δὲ διάνοια, οὐδενὸς ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς· Οὐχ ἁπλῶς τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς ὠφελεῖ· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπεσθαι· ἐπεὶ καὶ ὁ Φαρισαῖος ἐδόκει πληθύνειν τὴν δέσιν· ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν· ἐπείπερ ἐν ἀμαρτίᾳ τῆς υπερφανίας ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοφώμων· „Ὅρα καὶ ἄλλην ἀρετὴν εὐχῆς, δι' ἣν ἀξιοῖ ἀκούσθηναι· ἥτοι τὸ ταύτην ἀξίαν εἶναι τῆς θεῆς προσοχῆς καὶ τῶν ἀκοιμήτων ὀφθαλμῶν· ποία δὲ ἐστὶν ἡ τοιαύτη; ὅταν μὴ κατὰ ἐχθρῶντις εὐχῇται· ὅταν μὴ ὑπὲρ πλούτου, ἢ δυναστείας, ἢ δόξης· μηδὲ ὑπὲρ τινος τῶν ἐπικλήρων τούτων· ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων καὶ ἀκράτων ἐκείνων· οὐ γὰρ δι' ἑμὸν οὐκ εὐχεσθαι δεῖ κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ἀλλὰ καὶ τὴν ὁρμὴν ἀναρρεῖν τὴν κατ' αὐτῶν· διό φησι Παῦλος· „Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας· χαίρει ὁ γὰρ καὶ ὁ διαλογισμῶν· τούτῳ, καὶ ἔχῃς ἐχθρὸν, σβέσει τὴν ὁρμὴν· καὶ οὕτω προσεῖδι τῷ Δεσπότῃ· καὶ μὴ μόνον διὰ τοῦ σώματος μηδὲν εἶπῃς κατ' αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν ἀπάλλαξον τοῦ ἀντοικνῆναι τῇ εὐχῇ· καὶ μετὰ σπουδῆς καλῆς τὸν Θεόν, καὶ πρὶν ἢ τελέσαι τὴν εὐχὴν, ἀκουσθήσῃ· ἔτι, φησι, λαλοῦντός σου, ἔσθ'· ἰδοὺ πάρεμι·

δεχταὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. καθότι δὲν ἐπροσφέροντο διὰ ἁμαρτίας. αἱ γὰρ ἄλλαι θυσίαι αἱ παρὰ τοῦ λαοῦ προσφερόμεναι, δὲν ἦτον πάντοτε δεχταὶ καὶ καθαραί. διὰ τὴν ἐμολύνοντο πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰς πονηρὰς διαθέσεις τῶν προσφερόντων αὐτάς. αἱ μὲν οὖν δύο αὐταὶ θυσίαι ἦτον τιμιώτεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας, ἀπὸ τὰς δύο δὲ πάλιν ταύτας, ἡ θυσία, ὅπου ἐπροσφέρετο τὸ ἐσπέραι, ἦτον τιμιωτέρα ἀπὸ τὴν θυσίαν, ὅπου ἐπροσφέρετο τὸ πρωῒ, διότι ἐκείνη μὲν ἡ πρωῒνὴ θυσία, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐσπερινήν. ἡ δὲ ἐσπερινή, ἐσυμπλήρωνεν ὅλην τὴν ἱερουργίαν τῆς ἡμέρας, καὶ ἐτελείωνεν τὴν ἐν τῇ νυκτὶ λειτουργίαν, κατὰ τὸν Χρυσόσορον. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ. ἄμφοτερά γὰρ κατευθυνθῇ καὶ νύ γένη καθαρά καὶ εὐπρόσδεκτος εἰς σέ Κύριε, ἡ ἐν τῇ προσευχῇ γινόμενη ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου. καθὼς εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς σέ καὶ ἡ θυσία τῆς ἐσπέρας. γίνεται δὲ εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή: ὅταν δηλαδή, τὸ μὲν προσευχόμενον εἶναι καθαρόν ἀπὸ λόγια αἰσχυρά: ἡ γοὺν ὕβρις, λοιδορίας, κατακρίσεις, καὶ καταλαλίας. μᾶλλον δὲ ἡ προσευχομένη καρδιά, εἶναι καθαρά ἀπὸ λογισμῶν αἰσχυρῶν, βλασφημῶν, καὶ πονηρῶν. καὶ ὅταν αἱ χεῖρες, ὅπου σηκώνονται πρὸς τὸν Θεόν ἐν τῇ προσευχῇ εἶναι καθαραὶ ἀπὸ πλεονεξίας καὶ ἀρπαγῆς καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλης παρὰ νόμον πράξης. (1)

3 : «Θοῦ Κύριε φυλακὴν τῷ στόματι μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρε, ὅτι τὸ εἶναι αἴτιον πολλῶν κακῶν, ὅταν ἀμελῇται καὶ ἀφηνεῖται νύ λαλῇ ἀσέχαστα ὅ,τι ἤθελε φθάσῃ καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ αὐτὸ εἶναι αἴτιον καὶ πολλῶν ἀγαθῶν: ὅταν δηλαδή προνοῖται καὶ φυλάττεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ὅτι εἰς τοῦτο εἶναι χρεια σπουδῆς καὶ ἀγώνος, καὶ μᾶλλον τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν Θεόν εἰς βοήθειαν καὶ φυλακὴν τοῦ σώματος. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Χρυσόσομος, ὅτι τὰ μυρία δαυὰ, τῆς γλώσσης ἡ εὐκολία εἰργάσασθαι. ὡς περὶ οὖν τὰ ἀγαθὰ, ἡ ἀσφάλεια. διότι καθὼς εἶναι ὁσπῆτιον, ἡ μία πόλις δὲν ἔχει καὶ ἑνὸς οὐρανοῦ ἀπὸ τὰς πόρτας καὶ τὰ τειχόκαστρα, ἀνίσως δὲν εἶναι ἄνθρωποι φυλακότες εἰς αὐτὰ, οἵτινες ἤξευρουσαν ποτε μὲν, εἶναι καλὸν νύ κλείουν τὰς πόρτας ταύτας, καὶ ποτε δὲ, εἶναι καλὸν νύ τὰς ἀνοίγουν. ἐπεὶ δὲν εἶναι ὁφελος εἰς τὸ εἶναι καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀν δὲν εἶναι φυλακὴ εἰς αὐτὰ, κατὰ τὸν αὐτὸν χρυσόσορον. (2) φυλακὴ δὲ σώματος εἶναι, ἡ εἰς αὐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος. «Κατευθυνομένη δὲ ἡ εὐδὴς προσευχή, τῶν αἰτούντων τὰ κατὰ τὴν ἀνάγκην ἀγαθὰ. τοῦ γὰρ μὴ τοιούτου ἡ προσευχή, ἀποστέλλεται, ὡς θυμίαμα ἐσβεσμένον, καὶ διασκορπίζεται ὡς δυσώδης. ὁ δὲ Θεὸς Βασιλεὺς φησὶ. «Τὸ μὲν τοι νόμικόν θυμίαμα ἐν Ἡσαΐα ὁ Θεὸς ἀπαπέμπεται λέγων. «Θυμίαμα, βδέλυγμα μοι ἐστίν. βδελυκτὸν γὰρ τῶντι τὸ οἶσθαι τὰς δι' ὁσφρήσεως ἡδονὰς τὸν Θεὸν θυγόμενον, τοῦ θυμιάματος τὴν σύνθεσιν διατεταχέναι. καὶ μὴ νοεῖν, ὅτι θυμίαμα τῷ Κυρίῳ, ὁ ἐν σώματι ἁγιασμός ὑπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν σωφροσύνης ἐπιτελούμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος. «Ἐπεὶ τοίνυν θυμιατῆριόν σου τὸ εἶναι. καὶ σκόπη μὴ κόπρου τὸ θυμιατῆριον ἐμπλήσῃς. τοιοῦτοι γὰρ εἰ τὰ αἰσχυρὰ φθεγγόμενοι καὶ ἀκαθάρτα ῥήματα. ὡς περὶ γὰρ τὸ θυμιατῆριον οὐδὲν ἔχειν ἀκαθάρτον χεῖρ. ἀλλ' ἡ πῦρ καὶ θυμίαμα. οὕτω καὶ τὴν γλῶσσαν οὐδὲν ἔχειν κεκλιμένον ῥῆμα. ἀλλ' ἡ ἁγιασμένη καὶ εὐφρομένη. οὕτω καὶ τὰς χεῖρας θυμιατῆριον γίνεσθαι. οὐ γὰρ ἐν καλῇ προσέγγει βωμῷ τὸ θυμιατῆριον, οὐδὲ ἐν χρυσῷ. ἀλλ' ἐν τῇ τούτου τιμιωτέρῃ, ἐν νυκτὶ πνευματικῇ, καίτοι μὲν γὰρ, ἄψυχος ἦν ὕλη: ἐν σοὶ δὲ, ὁ Θεὸς ἐνοικεῖ, καὶ μέλος εἶ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶναι τῷ σώματι τιμιόν. ἄλλος δὲ λέγει. «Ὅτι προσέδωκεν ὁ Δαβὶδ κοντὰ εἰς τὴν τῆς διανοίας προσευχὴν, καὶ τὰ, ἡσυχίαν τῶν χειρῶν μου. ἔδει γὰρ περὶ τοῦ θεωρητικοῦ εἰπόντα, καὶ περὶ τοῦ πρακτικοῦ μνημονεύσαι καὶ τῶν σωματικῶν ἔργων. προσέδωκεν δὲ ὁ Εὐσέβιος. «Ἐσπερινὴν θυσίαν, ἀλλ' οὐχ ἑσπέρην εἶπε, διὰ τὸ τὰς μέχρι τελευταίας ἀναπνεῖν καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ θίου τελευτῆς (ἢν σημαίνει ἡ ἐσπέρα) ἐπιτελουμένης πράξεις, ὑπὲρ πάντων θυσιῶν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Θεοδότης λέγει. «Ἐσπερινὴς μὲν τοι καὶ οὐχ ἑσπέρην ἐμνημόνευσεν. ἐπειδὴ ἐν συμφορῇ ἦν καὶ λύπαις. σκόπη δὲ νοικεῖν ἡ συμφορὰ καὶ νυκτὶ. τῆς δὲ, ὡς τὰ μὲν ἀπὸ διανοίας, τῇ θυμιάματι ἐκκέναν, ὡς ἐν λεπτότεροις τυγχάνοντα καὶ καθαρώτερα. τὰ δὲ δι' ἔργων ἐπιτελούμενα, ὡς ἐν παχύτεροις ὕμασι, θυσίαν ὀνόμασεν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει. «Τίς δὲ ἀν γένοιτο φυλακὴ σώματος, λογισμὸς φρενὸς ἐφεσὺς, μετὰ χεῖρας ἔχων

αὐτὸ ἐπιστάσια καὶ προσοχὴ τοῦ νοός. ὅταν δη-
λαδὴ ὁ νοὺς προσέχη καὶ ἤξεύρῃ, ποῖα μὲν λόγια πρέ-
πει νὰ λαλῇ. ποῖα δὲ νὰ κρατῇ μέσα εἰς τὴν καρδί-
αν. διότι εἶπεν ὁ Σειράχ, „Πολλοὶ ἔπεσον ἐν σόματι
μαχαίρας, καὶ οὐχ ὡς οἱ πεπτωκότες διὰ γλῶσσαν.
μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπ' αὐτῆς. (Σειρ. κη'. 18.)
βάλλα λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φυλακὴν εἰς τὸ σόμα-
μου, καὶ πόρταν περιοχῆς ἡτοὶ φυλακῆς, εἰς τὰ χεῖ-
λη μου. καὶ τὰ δύο γὰρ ταῦτα ἡ φυλακὴ καὶ ἡ περι-
οχὴ, ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν ἐκ παραλλή-
λου. (1)

4: „Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς
„λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζε-
„σθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.

Μὴν ἀφήσης, λέγει, Κύριε, νὰ κλίνη καὶ

νὰ κρημνίζεται ἡ καρδία μου εἰς τὸ νὰ λαλῇ πονηροὺς λό-
γους διὰ μέσου τοῦ σώματος. καὶ εἰς τὸ νὰ συλλο-
γίζεται ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς ἀπρεπεῖς. τοῦτο δὲ
θέλει κατορθωθῇ εὐκόλα, ἀνίσως καὶ τὸ ἐξωθεν σόμα
μου εἶναι φυλαγμένον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἀλλὰ
μηδὲ ἀφήσης τὴν καρδίαν μου, ὅχι μόνον νὰ ἐκκλίνη
εἰς τοὺς τοιοῦτους πονηροὺς λόγους. ἀλλὰ καὶ εἰς
τὸ νὰ προφασίζεται προφάσεις ὅταν ἁμαρτάνῃ. διό-
τι καὶ οἱ πρωτόπλαστοι, ὅταν ἤμαρτον, ὁ μὲν Ἀδὰμ
ἐπροφασίσθη τὴν Εὐάν: πῶς αὐτὴ δηλαδὴ τὸν ἄ-
πάτησεν. ἡ δὲ Εὐά πάλιν ἐπροφασίσθη τὸν ὄφιν,
πῶς αὐτὸς τὴν ἐγέλασεν. ὁμοίως, ὁ μὲν φονεὺς,
εὐρίσκει πρόφασιν τοῦ φόνου, τὴν βίαν τοῦ θυμοῦ
του. ὁ δὲ μοιχὸς, προφασίζεται τὴν βίαν τῆς ἐπι-
θυμίας του. ὁ κλέπτης, προφασίζεται τὴν ἀνάγκην
καὶ πτωχείαν του. καὶ ἄλλοι ἁμαρτωλὸς, ἄλλην αἰ-
τίαν προφασίζεται. αἱ προφάσεις δὲ αὗται δὲν παρα-
κινουσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἁμαρτάνουν. ἀλλὰ ἡ ἁ-
μέλεια αὐτῶν καὶ ἀπροσεξία. καὶ τοῦτο γίνεται φανε-
ρὸν ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου ἐπιμελοῦνται καὶ προσέχουν.
δια.

χων τὸ πῦρ, τὸ μέλλον κατακαίειν τοὺς ἀπλῶς τῷ σώματι κεχημένους. τοῦτο εἴσων πυλῶν ἔφυλακα, ἀπειλοῦ-
τα τῷ συνειδότι, ἔσ' οὐδέποτε ἀνοίξεις τὴν θύραν ταύτην ἀκαίρως. μετὰ τούτου ἔτερον αὐτῷ ἐπίσῃσιν τὸν λέ-
γοντα. „Ὅτι παντὸς ῥήματος ἀργεῖ λόγον ἀποδώσεις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Εἶδες σύνεσιν; εἶδες σοφίαν; πόθεν ἀρχεται τῆς αἰτήσεως; ἀπὸ τοῦ μεγίστου
τῶν κατορθωμάτων. φιλάττωμεν τοίνυν τὸ σόμα διηλεκτικῶς κλεῖν αὐτὸ τὸν λογισμὸν ἐπιτιθέντες. οὐχ ἵνα διηλεκτικῶς
ἢ κεκλεισμένον. ἀλλ' ἵνα κατὰ καιρὸν ἀνοίγῃται τὸν προσήκοντα. ἔτι γὰρ, ὅτε σιγὴ μᾶλλον ὠφέλιμος λαλιᾶς.
ὥσπερ ἔστι λαλιὰ, μᾶλλον σιγὴς. διὰ δὲ τοῦτο ἔσ' σφωτάτος ἐκείνος ἔλεγε. „Καιρὸς τοῦ σιγᾶν ἔστι καιρὸς τοῦ
λαλεῖν. (Ἐκκλ. γ'. 7.) ἔσ' ὁ Σειράχ εἶπεν. „Εἰ ἐξίσῃς λόγος, ἀποκρίσῃτι. ἔσ' ἡ χεὶρ σου ἐν τῷ στό-
ματί σου. ὡς ἔσ' ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός. „Τοῖς λόγοις σου ποίησον ζυγὸν ἔσ' ἁμῶν, ἔσ' τῷ σώματί σου ποίησον
θύραν ἔσ' μοχλόν (Σειρ. κη'. 25.) ἔσ' ἀλλαχοῦ. „Μὴ κωλύσης λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας (Σειρ. δ'. 26.)
ἔφη δὲ ὁ Νύσσος Γρηγόριος. „Δύω δέδωκεν ὁ Δημιουργὸς τῇ γλώττῃ τείχη, τὸ τῶν ὀδόντων, ἔσ' τὸ τῶν χει-
λέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων ὁρμάς. διὰ τοῦτο ἔσ' λεπτότατος ἐκείνος ὕμνη, ὁ ὑποδεσμῶν αὐτὴν τῇ κάτω
γέφυρᾳ, χαλινὸς λέγεται, ἵνα μὴ ἄτακτα ἔσ' ἀνοικονόμητα φθέγγῃται. ὁ δὲ Κύριλλός φησιν. „Οἶδεν ὁ μακά-
ριος Προφήτης, ὅτι τὸ ἀδιαβλήτω κεχεῖσθαι λόγῳ, τοῦ παντός ἐστὶν ἄξιον. γέγραπται γάρ. „Εἴ τις ἐν λόγῳ
οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἄνθρωπος, δυνατὸς χαλινάγειν αὐτὸν ἔσ' ὅλον τὸ σῶμα. (Ἰακ. γ'. 2.) τὸ γεμὴν ἀνεμῆν
ἔσ' ἀφέτω κεχεῖσθαι γλώσσῃ, ἔσ' ἀχαλίνως ἰούσῃ πρὸς πᾶν τῶν κατεφευσμένων. ὁ, τιούν, πῶς οὐκ ἂν τις μαρμίσει-
το; Φίλων δὲ ὁ Ἑβραῖος εἶπε. „Φαίνεται δυσὶν ἔνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡ φύσις χεῖρῃ ἀνθρώποις ἀρμόσα-
σθαι. ἡ μὲν, ἡ σιγῆς. ἔρμα γὰρ ταῦτα ἔσ' φραγμὸς ὀχυρώτατος φωνῆς. ἑτέρου δὲ, ἐρμηνείας. διὰ γὰρ τού-
των τὸ πῶς λόγον νῆμα φέρεται. συναχθέντων μὲν γὰρ, ἐπέχεται. (ὁ λόγος) διασάντων δὲ, φέρεται. πολλὰ
γεμὴν ἐλάττονα, ὅν ἀκούομεν χρὴ λαλεῖν. ἐπεὶ ἔσ' ἡ φύσις, τὸ χρειῶδες τοῦ λόγου πρὸς ἀκοὴν δι' ἀναλογίας με-
τροῦσα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, δύο μὲν ὅτα, μίαν δὲ γλῶτταν ἡμῖν ἐξεργάσατο. ὡς δέον διπλασίονα εἰς
παιδείαν ἀκούειν, ἡμιολίῳ δὲ πρὸς τὰ ἐρωτήματα συνεσταλμένον προάγειν τὸν λόγον. λέγει δὲ ἔσ' ὁ Θεοδώριτος.
„Δύω μὲν ὁ Δημιουργὸς ἔδωκε τῇ γλώττῃ τείχη, τὸ τῶν ὀδόντων ἔσ' τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων
ὁρμάς. ἀλλ' ὁμοίως ὁ Προφήτης ἔσ' ἑτέρας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ φυλακῆς, δεδιὼς μήτι φθέγγῃται σχετικῶς οὐκ
εὐπρεπές. ὅτι γὰρ, οὐδ' ὑπὸ τοῦ Σαουλ ἔσ' διακόμενος, εἶπευ τι βλάσφημον ἠνέσχετο πάποτε. μαρτυρεῖ ἡ
ἱστορία.

διατί αὐτοὶ δὲν κἀμνουν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας. ἡξεύρωντας γὰρ ὁ Διάβολος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἡμὲν ἐξομολόγησις καὶ ἐξαγόρευσις τῆς ἁμαρτίας, ἐξιλεώνει τὸν Θεόν. ἡ δὲ ἄρνησις καὶ τὸ κρύψιμον τῆς ἁμαρτίας, παραινέει ἐξανακτίας τὸν Θεόν εἰς ὀργήν· διὰ τοῦτο ὁ μακάριος πείθει τοὺς ἁμαρτάνοντας νὰ προσφασίζονται καὶ νὰ λέγουν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἥμαρτον, ἀλλὰ ἄλλο πρᾶγμα ἐξω ἀπὸ αὐτοὺς ἐγένεν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας των. (1)

„Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν.

Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἡγοῦν μὴν ἀφίσης, λέγει, τὴν καρδίαν μου Κύριε, νὰ προσφασίζεται προσφάσεις μαζὶ με τοὺς παρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους. οὗτοι γὰρ εἶναι, ὅπου προσφασίζονται διαφόρους αἰτίας, ὕστερα ἀφ' οὗ ἁμαρτήσουν.

„Καὶ οἴμῃ συνδιάσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.

Ἄν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μὴ βοηθήσης, καὶ δὲν ὁμοιάσω με τοὺς παρανόμους, κατὰ τὰς προφάσεις τῆς ἁμαρτίας. ἐγὼ βέβαια δὲν θέλω συνανασραφῶ καὶ συγκοινωνήσω, ὅχι μόνον με τοὺς εὐτελεστέρους παρανόμους, ἀλλ' οὐδὲ με τοὺς ὑπερέχοντας ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς. (2)

5: „Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου.

Ἄς με ἐλέγξῃ, λέγει, Κύριε, καὶ ἄς με ἐπιπλήξῃ ὁ δίκαιος, ἡ δὲ φιλοφροσύνη καὶ περιπόνησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἄς μὴ με δεξιωθῇ μηδὲ ἄς με θεραπεύσῃ. διότι καλλίτερον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι ἢ μάστιξ καὶ ὁ ἐλεγκτὴς τοῦ δικαίου, παρὰ ἡ χάρις καὶ κολακεία καὶ γλυκολογία τοῦ ἁμαρτωλοῦ. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἔλαιον. καὶ τὸ ῥάβδι τοῦ δικαίου, εἶναι πλέον ψυχωφελέςτερον, παρὰ ἡ τιμὴ καὶ εὐεργεσία τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. „κρίσον μάστιξ δικαίου, ἡ χάρις ἁμαρτωλοῦ. καὶ ῥάβδος δικαίου πλεον, ἡ τιμὴ κακοῦ. τὸ δὲ ἐν ἐλέει προξίθεται, διατί ὁ δίκαιος, παιδεύει μὲν καὶ ἐλέγχει, με φιλανθρωπίαν ὅμως καὶ συμπάθειαν. εὐσπλαγχι-

τα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς κλίνει τὴν καρδίαν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ὁ λέγει· τοῦτο εἶναι μὴ ἀφίης κλιθῆναι· μὴ ἀφίης περιτραπῆναι εἰς ἐννοίας πονηρίας· ἐκείθεν γὰρ ἡ πηγὴ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς· ἀπὸ τῆς καρδίας· λόγοι δὲ πονηρίας, οἱ πονηροὺς ποιοῦντες· ὁ γὰρ οἱ λοιμώδεις ἀέρες εἰς σώματα ἐργάζονται· τοῦτο οὗτοι εἰς τὴν ψυχὴν· αὕτη δὲ μάλιστα τῆς ἀπαλείας ἡ ὁδός· ὅταν ἁμαρτάνουσα ψυχὴ τὸν φόβον ἐκκλίνῃ, καὶ προφάσεις τινὰς ἐπινοῇ, λόγους συνηγόρους τοῖς πάθεσιν ἀνευρίσκουσα· κακὸν μὲν γὰρ τὸ ἁμαρτεῖν· χαλεπώτερον δὲ αὐτὸ ποιεῖ, τὸ ἀρνεῖσθαι μετὰ τὸ ἁμαρτεῖν· ὅταν οὖν ἁμαρτήσῃ, εἰπέ· ἥμαρτον· ταύτης τῆς ἀπολογίας οὐδὲν ἀνώτερον· ὅττω τὸν Θεόν, ἴλεον ποιεῖς· ὅττω καὶ σεαυτὸν ὀκνηρότερον εἰς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν· προσφύεις δὲ λέγει εἰς τοῦτο καὶ ὁ Θεοδόριτος· Ἡ δύναμις λογίσασθαι ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅτι ἐχθρὸς καὶ πολέμιος ὁ Σαουλ, καὶ τῆς σφαγῆς ἐπιέμενος τῆς ἐμῆς· οὐκ ἄδικον τοῖνον ἀνελεῖν τὸν τοιοῦτον, τοῦ νόμου διαγορευόντος· ἀγαπήσει τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρὸν σου· ἀλλὰ τὴν Εὐαγγελικὴν προδεωρῶν πολιτείαν, κατ' ἐκείνην ἠθέλη Βιδοῦ· καὶ εὐχεται μηδεμίαν πρόφασιν εἰς ἁμαρτίαν λαβεῖν.

(2) Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει· „Μηδὲ συμφάγοιμι τὰ ἴδια αὐτῶν· ἄλλος· „Μὴ συναλισθῶ ἐν ταῖς τρυφῇσι αὐτῶν· ὅπερ ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύων λέγει· „Τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα λέγει· ὅτι καὶ τρυφᾶς τῶν τοιούτων καὶ συμπόσια φεύγειν δεῖ· ἐνθα μάλιστα τὰ τῆς ἁμαρτίας αὐλίζεται· ὁ δὲ Θεοδόριτος λέγει· „Ταῦτα φησὶ, δρᾶσιν οἱ τῆς παρνομίας ἐργάται· ἐμοὶ δὲ μὴ, εἴη τις πρὸς αὐτοὺς κοινωνία, καὶ τὴν ἀκραν ἔχασιν ἐκκληρίαν, ἐκλεκτοὺς γὰρ ἐνταῦθα τῶν πονηρῶν τοὺς εὐημεροῦντας καλεῖ.

Ζεται γάρ, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ὁ ἁμαρτάνων ἀδελ-
φός του, εἰ δὲν λάβῃ τὸν πρέποντα ἔλεγχον.
(1)

6 : „ Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ
„ κριταὶ αὐτῶν.

„ Ὅτι ἐτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς
„ εὐδοκίαις αὐτῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, ἐγὼ φεύγω τοὺς πα-
ρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀποσρέ-
φομαι τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν καὶ περιποιήσιν, ἀλ-
λά ἀκόμη καὶ προσεύχομαι ἐν ταῖς εὐδοκίαις : ἦτοι
κατὰ τῶν εὐδοκιῶν καὶ κακῶν θαλημάτων αὐτῶν, ὡς
ἐρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων τῆς ἐν προθέσεως ἀντὶ τῆς
κατὰ νουομένης κατὰ μετάληψιν. παρακαλῶ γάρ, ἵ-
να αἱ κακαὶ βουλαὶ καὶ πονηραὶ ἐπιθυμίαι αὐτῶν ἐλ-
θουν εἰς ἔργον καὶ ἐκβασιν. ταῦτα γὰρ εὐδοκίας ὀ-
νομάζει. (2)

Οἱ κριταὶ, λέγει ἡγουν οἱ δυνάσαι τῶν πα-
ρανόμων, οἱ ὁποῖοι ἄρχουσι καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐ-
τοὺς, αὐτοὶ, λέγει, ἠφανίσθησαν παρομοίως με-
τὴν πέτραν ἐκείνην, ἥτις ῥιπτομένη μέσα εἰς τὸ πέ-
λαγος καὶ καταποντιζομένη, ἀφανίζεται, καὶ οὐδὲν
ἔχνος καὶ σημεῖον μένει αὐτῆς. τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἶ-
πεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ περὶ τοῦ ἄσεβους, „ Καὶ παρήλθον
καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν. καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗ-
ρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. (Ψαλ. λς' 38) φανερώων-
τας μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίξαν αὐτὴν
ὁ ἄσεβης ἀνεσπάσθη, καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ ψιλόν του
ὄνομα ἔμεινε. τὸ δὲ κατεπόθησαν, εἶναι ἀντὶ τοῦ
καταποθῆσονται ἀπερασμένον ἀντὶ μέλλοντος κατὰ ἀν-
τιχρονισμόν· προφητεύει γὰρ διὰ τούτων τὴν τῶν πα-
ρανόμων καταστροφὴν. (3)

Ἄκου-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες ψυχὴν συγκεκοτημένην ἐν ἀρετῇ; τῶν μὲν δικαίων καὶ τὰς ἐπιτιμήσεις
μεθ' ἡδονῆς φέρει, τῶν δὲ παρανόμων καὶ τὰ πρὸς χάριν λεγόμενα διακρούεται· τί δὴ ποτε; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, ἐ-
λεοῦντες, πολλάκις ἀπώλεσαν· οὗτοι δὲ, καὶ ἐπιτιμῶντες, διάρρωσαν· καὶ τῷ μὲν ἔλεγχῳ τούτων, συγκεκλήρω-
ται ἔλεος· τῷ δὲ ἔλεος ἐκείνων, θάνατος· καὶ σκοπεῖ πῶς τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ, ἔλεγχον, ἐπιτίμησον,
παρκαλέσον· τοιοῦτος γὰρ ὁ ἔλεγχος τῶν ἀγίων· οὕτω καὶ ἱερεῖς ποιοῦσιν, οὐ τέμνουσι μόνον· ἀλλὰ καὶ δεσμοῦσι·
εἰδὲ ἐλεοῦντας ἀποσρέφειν δέ τούς πονηρούς, πότε αὐτούς δεῖ προσεῖσθαι; ἢ δὴλον, ὡς οὐδέ ποτε· ὅσοι, καὶ
Χρήματα παρέχῃ ὁ φαῦλος, καὶ τρυφὴν ἐπαγγέλλεται καὶ τιμὰς, διακρούει καὶ φεύγει· τὸν δὲ δίκαιον, καὶ ἐπιτι-
μῶν· καὶ σκώπτει λόγοις, δίδωκε· ἐκεῖνος γὰρ ἐστὶν ὁ φιλῶν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Τοῦ μὲν
καὶ τὸ τραχὺ, προσήκον διὰ τὴν ὠφέλειαν· τοῦ δὲ, καὶ τὸ χρηστὸν ὑποπτον, διὰ τὸ κακόν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώρι-
τος· „ Αἰρετώτερά μοι, φησὶ, τὰ παρὰ τῶν δικαίων παιδείας χάριν γινόμενα καὶ ὠφελείας, λυπηρὰ, τῶν παρὰ
τῶν ἁμαρτωλῶν προσφερομένων ἡδέων, καὶ δίκην ἑλέου λαμπρύναντος κεφαλῇν, θυμηρεσέραν μοι ταῦτα παρέχῃ
ζωὴν· αἰροῦμαι γὰρ παρὰ τῶν δικαίων παιδεύεσθαι, ἢ παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν θεραπεύεσθαι· καὶ ὁ Ἀνώνυμος·
„ Τοῖς ἄσεβέσι, φησὶν, εὐχομαι μὴ συγκοινωνῆσαι· αἰροῦμαι δὲ τὴν ἁμαρτίαν τῆς δικαίας διατριβῆς, καὶ ἐπίπονος
εἶναι δοκῇ διὰ τὴν ἐκ παιδείας ἐπιστροφὴν· δέχομαι γὰρ τοῦ δικαίου τὸν ἔλεγχον μᾶλλον, ἢ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὴν
πρὸς ἀπάτην χρησιολογίαν, καὶ μυρίας εὐλογίας ἐπάγῃ μου τῇ κεφαλῇ ἐλαίου δίκην, ἀπαλύναι μὲ ταῖς κολακεί-
αις πειρώμενος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ τὴν ἐκείνων εὐημερίαν ζητῶσαι, ὅτι καὶ αὐτοὺς εὐχομαι με-
ταβληθῆναι· ἵνα μεταβληθέντες τῆς εὐπραξίας, λάβωσι κακίας μεταβολὴν· ὅσοι, εὐδοκίας εἰδὼ ὁ Θεοδώριτος ἐν-
νοεῖ, τὰς εὐτυχίας καὶ εὐημερίας τῶν παρανόμων καὶ ἁμαρτωλῶν. συμφώνως δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων εὐημερίας αὐτὰς ὀ-
νομάζει παρακάτω.

(3) Ἄλλος λέγει· „ Ἐκτιλήσονται ἐν χειρὶ πέτρας, τὰ δὲ ἐχόμενα δηλοῖ, τὸ ἐγγὺς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον·
ἦτοι, ὡς αὐτοὶ εἰ πέτρα· καταποντισθεῖσα, οὐκ ἂν φανεῖν· οὕτω δὲ καὶ αἱ ἐκείνων εὐημερίαι καταδυσόμεναι, ἀφανεῖς
λοιπὸν γίνονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Οὐκ εἰς μακρὰν, φησὶν, φροῦδοι γενήσονται· καὶ οἱ τῆς ἄκρας δυναστείας ἐ-
πειληγμένοι, πέτρας ὑψάλους ὑπὸ ὑδάτων καλυπτομένοις, ὑποβρύχιοι παραπλησίως ἔσονται· ἀντὶ τοῦ λήθη πα-
ραδοθήσονται.

„ Ἀκούσονται τὰ ῥήματα μου, ὅτι ἡ
„ οὐνῆσαν.

διόλου εἰς ἐπέναν. λοιπὸν μὴ λάβῃς τὴν ζωὴν ἀπὸ λό-
γου μου, ὅστις διώκομαι καὶ σφοδρῶς ἐπιβουλεύομαι
ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μου. (2)

Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν „ Ἀκούσονται ῥή-
σεις μου ἡδίστας. θέλουν, λέγει, δεχθῶν εἰς τὴν καρ-
δίαν τοὺς οἱ συνετοὶ καὶ φρόνιμοι τὰ λόγια μου.
διὰ τὴν αὐτὰ εἶναι γλυκὰ καὶ ἡδέα, ὡς ἀληθῆ καὶ ὡ-
φέλιμα. (1)

9 : „ Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνε-
„ στήσαντέ μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων
„ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

7 : „ Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐρράγῃ ἐπὶ τῆς γῆς,
„ διεσκορπισθῇ τὰ ὅσα αὐτῶν παρὰ
„ τὸν Ἀδὴν.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, εἰς λαβὴν καὶ
ἀνώτερον ἀπὸ τὴν παγίδα, ὅπου ἐσησαν οἱ ἐχθροί
μου διὰ νὰ μὲ πιάσουν. καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα καὶ
σκοινάμματα, ὅπου ἐβόλαν ἐμπροσθέν μου· οἱ ἐργα-
ταί τῆς ἀνομίας. παγίδα δὲ καὶ σκάνδαλα ὀνομά-
ζει, τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ Σαουλ καὶ τῶν ἄλλων ἐχ-
θρῶν του.

Καθὼς, λέγει, τὸ παχὺ χῶμα τῆς γῆς
σχιζόμενον μὲ τὸ ἀλέτρι, διασκορπίζεται καὶ σκορ-
πίζεται εἰς διαφόρους βώλους καὶ μέρη τοῦ χωραφί-
ου : ἔτσι καὶ τὰ κόκαλα τῶν ἀνωτέρω παρανόμων,
θέλουν διασκορπισθῶν μέσα εἰς τὸν τάφον. τοῦτον
γὰρ ὠνόμασεν Ἀδὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

10 : „ Πέσονται ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτῶν
„ οἱ ἁμαρτωλοί.

8 : „ Ὅτι πρὸς σὲ Κύριε Κύριε οἱ ὀφθαλ-
„ μοί μου· ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντα-
„ νελῆς τὴν ψυχὴν μου.

Οἱ ἁμαρτωλοί, λέγει, θέλουν πέσουν εἰς
τὸ δίκτυον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐσησαν διὰ νὰ πιά-
σουν ἐμένα. καὶ θέλουν σαγηνευθῶν ἀπὸ τὴν ἐδι-
κὴν τοὺς σαγηνῶν. ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλοις γράφεται
ἀντιγράφος, αὐτοῦ νοεῖται, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ θέ-
λουν πέσουν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἐ-
κεῖνον θέλουν λάβουν τὴν δικαίαν τιμωρίαν. (3)
Κα-

Οἱ ὀφθαλμοί, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, εἰς
ἐσέα ἀποβλέποσι Κύριε. διὰ τὴν ἐγὼ ἤλπισα ἰδῶς

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· ἡ Ἐκβάσις τῆς προλεχθείσης κατὰ τῶν πονηρῶν τιμωρίας· πῶς ἀληθείας τὰ ἐμὰ
δέξονται ῥήματα· καὶ παραδέχονται ταῦτα οἱ συνετοί, ὡς ἀληθῆ καὶ ὡφέλιμα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ· ἡ Κἄν μυρία, φησὶν, ἐπέλθῃ θανά· καὶ πόλεμοι· καὶ θάνατοι· καὶ πύλαι
Ἀδου, τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας ἐχώμεθα τῆς ἐπὶ τὴν σὴν συμμαχίαν ἐλπίδος· ὁ δὲ Ὁριγένης λέγει· ἡ Ὅτε πρὸς
Κύριον τὸ νῦν, ἐνότις γίνεται τῶν πρὸς οὐρανὸν ὁράντων· ὅθεν ἐνικῶς εἴρηται· πρὸς σὲ Κύριε οἱ ὀφθαλμοί μου·
ὅτε δὲ κακία καὶ τῶν ὁσῶν διασκορπισμὸς, πληθὺς λέγονται οἱ ταῦτα παθόντες· ὅθεν πληθυντικῶς εἴρηται· διε-
σκορπίσθῃ τὰ ὁσαῦτα αὐτῶν· τούτοις παραβαλεῖς καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἐντολήν· ἐπὶ μὲν τῆς προσάξεως, τὸ ἐνικῶν
ἔχουσαν· ἡ Βρῶσι φαγῇ· ἐπὶ δὲ τῆς ἀπαγορεύσεως, τὸ πληθυντικόν· Ὁ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ,

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· ἡ Ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτοῦ· τοῦτέστι τοῦ Θεοῦ· οἱ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὰς παγίδας
πηγνύουσιν, καθάπερ τινὲς δίκτυα, τῇ θείᾳ συλληψήσονται τιμωρία· καὶ ὡς περὶ δρῶσιν, ὑπομενοῦσι· καὶ πέσονται
καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπάγουσιν.

„ Κατὰ μόνας εἰμι ἐγώ, ἕως ἂν πα-
ρέλθω .

Ἐγὼ, λέγει, εἰμαι χωρισμένος κατὰ τὸν
τέπον, ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους. κα-
θὼς εἰμαι χωρισμένος καὶ κατὰ τὴν πονηρὰν ἐκείνων

γνώμην· μᾶλλον δὲ, δὲν εἰμαι τόσον χωρισμένος
ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τόπου, ὅσον εἶ-
μαι μακρὰν κατὰ τὴν ἀλλοτρίωσιν καὶ ἀνομοιότητα τῆς
προκίρσεως. θέλω δὲ εἰμαι χωρισμένος ὁπὸ αὐτοὺς,
ὄχι εἰς ὀλίγον καιρὸν. ἀλλὰ ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ
θανάτου. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως ἂν παρέλθω,
κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΑ΄.

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ
σπηλαίῳ προσευχόμενον .

Τὶ μὲν δηλοῖ τὸ συνέσεως, εἴπομεν εἰς διαφόρους ἄλλας ἐπιγραφάς. σπήλαιον δὲ λέγει ἐδῶ
τὸ διπλοῦν τὸ Ἐνγαδδὶ, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ὁ Δαβὶδ μετὰ τὰ παλικάρια του, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ
τὸν Σαοὺλ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ, εὐρίσκετο μὲν εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ὁ δὲ Σαοὺλ περ-
νώντας ἐκείθεν, ἐμβῆκε μέσα καὶ ἐκάθησε καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ σπηλαίου, χωρὶς νὰ ἤξεύ-
ρῃ, ὅτι ὁ Δαβὶδ εὐρίσκετο μέσα. (μεγάλον γὰρ ἦτον τὸ σπήλαιον.) τοῦτου χάριν ὁ Δαβὶδ ἠλέπωντας,
ὅτι ἀπεκλείσθη μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ἐπροσευχήθη πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ὅρα καὶ τὴν
ἐπιγραφὴν τοῦ νσ΄ Ψαλμοῦ, ἵνα μάθῃς, ὅτι ἐκεῖνον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ ὕψερρον, ὅταν εὐ-
γῆκεν ἀπὸ τὸ σπήλαιον. τοῦτον δὲ ἐποίησεν, ὅταν ἦτον ἀποκλεισμένος μέσα εἰς αὐτό. (2)

1 : „ Φω-

- (1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τὸ μὲν τοι μονάζειν, ἐν τῇ εὐσταθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ
σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεται· καθὰ καὶ Δαβὶδ ὁ μέγας, πρακτικώτατος ἦν ὁ αὐτὸς καὶ μονώτατος, εἴτω τὸ
κατὰ μόνας εἰμι ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω, μέγα πρὸς ἀποδείξιν τοῦ λόγου καὶ ἀξιόπιστον· „ Οὐ γὰρ ἐρημία, κατὰ
τὸν Χρυσόστομον, ποιεῖ τὸ μόνον εἶναι· ἀλλὰ γνώμη φιλόσοφος· οὕτω καὶ πόλεις μέσας οἰκοῦντες καὶ θορύβους καὶ ἀγο-
ράς, δύνανται εἶναι κατὰ μόνας ἄνθρωποι, ὅταν τοὺς διεφθαρμένους φεύγῃ συλλόγους, καὶ τοῖς τῶν δικαίων συ-
νεδρίοις ἑαυτοὺς ἐκδιδῶσιν· αὕτη ἀσφαλὴς ὁδός· ὁ μὲν γὰρ ἀρκῶν καὶ ἐτέρους διορθῶσαι, μὴ γινώσκων τοὺς μέλλουσιν
δέχεσθαι τὴν θεραπείαν, καὶ ποιεῖτω βελτίους· ὁ δὲ ἀτονώτερος ὢν, φευγέτω τοὺς πονηροὺς, ὥστε μὴ τὴν παρ' ἐκεί-
νου δέχεσθαι λύμην· καὶ οὕτω καὶ τὸν παρόντα βιώσεται βίον μετὰ ἀσφαλείας, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτεύξεται ἀγαθῶν.
- (2) Ἄλλος δὲ φησὶ, ἦτοι ὁ Νικητὴς· „ Προσευχὴ μὲν ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἄλλο τὰ προκείμενα, πλὴν ἀλλὰ δεῖται
συνέσεως τὰ ἐν αὐτοῖς λελεγμένα· ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν, τίνα τρόπον ἐν περιβάσει ὄντες, διαφυγεῖν δύνη-
σῃμεν τὰ πονηρά.

1 : „ Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκρα-
 „ ξα . φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐ-
 „ θεήθην .

πρὸς τούτοις χαρίζει εἰς ἐκεῖνον , ὅπου εὐχαρίσως τὴν
 ὑπομένει , ὅχι ὀλίγην παρρησίαν κοντά εἰς τὸν Θεόν .
 ὅθεν αὐτὴ γίνεται ἓνα μέγαλον δικαίωμα , εἰς τὸ νὰ
 εἰσακουσθῇ ὁ θλιβόμενος ἀπὸ τὸν Θεόν , κατὰ τὸν
 Χρυσόστομον . (2)

Καὶ πῶς λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ , ὅτι ἐφώνα-
 ζεν , εἰς καιρὸν ὅπου ἦτον κεκλεισμένος μέσα εἰς τὸ
 σπήλαιον ; καὶ οὔτε νὰ φωνάξῃ ἐδύνετο , οὔτε νὰ
 κρᾶξῃ , ἵνα μὴ φανερωθῇ εἰς τὸν Σαούλ καὶ πιασθῇ ;
 λοιπὸν ἀναγκάως συμπερίχεται , ὅτι φωνὴν κρᾶζου-
 σαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ , τὴν δυνατὴν προθυμίαν ,
 καὶ ἰσφοδρὰν διαθέσιν τῆς ψυχῆς του κατὰ τὸν Θεο-
 δώριτον . καὶ τὴν νοερὰν βοήν τῆς καρδίας του , ἥτις
 ἀλαλήτως ἔκραξε καὶ μουσικῶς ἰκέτευε τὸν Θεόν .
 (1)

2 : „ Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέσιν μου
 „ μου , τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐ-
 „ τοῦ ἀπαγγελοῦ .

3 : „ Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά
 „ μου , καὶ σὺ ἔγνωσ τὰς τρίβους μου .

Τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα , λέγει , θέλω κάμω :
 ἦτοι τὸ νὰ προβάλλω τὴν δέσιν μου ἔμπροσθεν εἰς
 τὸν Θεόν . πότε ; τώρα ὅπου κινδυνεύω καὶ μέλλω
 νὰ ἀποθάνω , κεκλεισμένος ὢν ἀπὸ τὸν Σαούλ . διότι
 τότε μὲ τὸ νὰ ἀπολείπῃ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ κάθε ἀν-
 θρωπίνης βοήθειας , ἐτέντωσεν ὅλον τὸν ἑαυτὸν του
 πρὸς τὸν Θεόν . καὶ ἐγὼ μὲν , λέγει , εὐρισκόμενος εἰς τὸν
 ἔσχατον τοῦτον καὶ θανατηφόρον κίνδυνον , ἔτι θέ-
 λω κάμω , σὺ δὲ Κύριε , ἡξεύρεις ἀκριβῶς τὰς ἐσά-
 τας τῆς ζωῆς μου . καὶ γινώσκεις , ὅτι ἐγὼ χωρὶς νὰ
 ἀδικήσω τελείως τὸν ἐπιβουλευόντά με Σαούλ , μα-
 ταίως καὶ χωρὶς αἰτίαν κινδυνεύω διὰ μένον , τὸν
 φθόνον . (3)

Ἐγὼ , λέγει , θέλω ἐκχύσω τὴν προσευχήν
 μου ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν . καὶ τὴν θλίψιν μου
 θέλω φανερώσω ἐνώπιόν του ἀντὶ διὰ προσευχὴν .
 ἡ θλίψις γὰρ ἔμπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν Θεόν εἰς τὸ νὰ
 μοι χάριση τὴν βοήθειάν του ἐπειδὴ ἡ θλίψις , ὅχι
 μόνον συνειθίζει νὰ κάμνῃ τοὺς ἀνθρώπους προθυμο-
 τέρους εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ προσεκτικωτέρους . ἀλλὰ καὶ

„ Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἡ ἐπορευέμην , ἐ-
 „ κρυψαν παγίδα μοι .

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη , λέγει , τὴν φυγὴν
 καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ πάντες οὔτε φωνὴ βοᾷσιν , οὔτε πρὸς τὸν Θεόν , οὔτε οἰκεία φωνὴ . διὰ δὲ
 ἅπαντα ταῦτα συνελθεῖν . ὁ κατ' ἐχθρὸν βοᾷν , οὐκ ἀνθρώπου φωνὴν προΐεται , ἀλλὰ θηρίου ἢ ὄφτος . ὁ βεθυ-
 μῶν ἢ μὴ ἀκούων ὢν λέγει . οὐ πρὸς τὸν Θεόν βοᾷ , ἀλλ' εἰκὴ ἢ μάτην φθέγγεται . ὁ μὴ διεγείρων τὴν διάνοιαν ,
 καὶ μεγάλα κρᾶξῃ , πάλιν οὕτως οὐ βοᾷ . φωνὴν γὰρ , ὁ πολλάκις ἔφθην εἰπὼν , οὐ τοῦ τόνου λέγει τοῦ πνεύμα-
 τος , ἀλλὰ τὴν συντεταγμένην διάνοιαν . λέγει δὲ ἢ ὁ Ὠριγένης . „ Ὡς φύσιν ἔχει τὸ πῦρ ἀναφόρον . οὕτως ἡ
 τοῦ δικαίου φωνὴ τὸ πρὸς Κύριον γίνεσθαι . ἢ οἶονε προσκαλεῖσθαι αὐτὸν ἐπὶ τὸ παρῆχειν . ὢν τις δεῖται ἀ-
 πὸ Θεοῦ .

(2) Ἐκχεῶ τὴν δέσιν μου : ταυτέστιν ὅλον ἑμαυτὸν μετέβησα πρὸς τὸν Θεόν , λέγει ὁ Χρυσόστομος . τὴν διάνοιάν
 μου ἐκένωσα πρὸς αὐτόν . ἔδειξα τὸ ἔλκος , ἐκεῖνος τὸ φάρμακον θεῖναι δύναται .

(3) Ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ συμπεραίνει ταῦτα ὁ Χρυσόστομος . „ Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ ἀπὸ θλίψεως , ἢ ἀπεγνω-
 σκοντα , ἢ πικρὸν τι ῥῆμα φθεγγόμενον , μὴ τῇ θλίψει τοῦτο λογίσῃ , ἀλλὰ τῇ μικροψυχίᾳ τοῦ ταῦτα ποιοῦντος .
 τῆς

καὶ διωγμὸν μου, ἐκρυψαν κατ' ἐμοῦ παγίδαι οἱ ἐχθροὶ μου. ὁ Σαούλ, λέγω, καὶ οἱ ματ' αὐτοῦ, ἄλλοι θύοντες καὶ ἀποκλείσαντες τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου χάρις ἐγὼ νὰ τὸ αἰσθανθῶ· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας. διατί αὐτοί, ὅχι μόνον κρύπτουσι παγίδας καὶ ἐνδρα εἰς τὴν σράταν τῆς κακίας· ἀλλὰ τὸ χειρόταρον ἀπὸ ὅλα, παγιδεύουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκόμη τῆς ἀρατῆς ἤγουν, εἰς τὴν ἐλασμοσύνην κρύπτουσι τὴν παγίδα τῆς κενοδοξίας· καὶ εἰς τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν, κρύπτουσι τὸν τύπον καὶ οἶσιν. (1)

4 : „ Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με·

Εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πολεμουμένου, συναιθίζουσι νὰ σέκωνται οἱ φίλοι ἐκεῖνοι, ὅπου συμμαχοῦν καὶ βοηθοῦν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἐθεώρουν εἰς τὰ δεξιὰ μου μέρη, καὶ κατένας δὲν ἦτον, ὅχι νὰ μοι βοηθήσῃ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ με γνωρίσῃ. τὸ ὅποιον εἶναι αὐξήσις τῆς συμφορᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

„ Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ

„ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου.

Ἐχόθη, λέγει, ἀπὸ ἐμένα τὸν δυσυχῶς ὁ τρόπος τοῦ νὰ φύγω καὶ νὰ γλυτώσω. ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἀποκλεισμένος μέσα εἰς τὸ σπήλαιον. καὶ οὔτε καὶ νὰ φύγω ἤμπορώ, μετὰ τὸ νὰ εἶναι ὁ Σαούλ ἐμπροσθεν εἰς τὴν πόρταν τοῦ σπηλαίου. καὶ ἀκολουθῶς, κατένας δὲν εἶναι, ὅπου νὰ ζητήσῃ διὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν ζωὴν μου ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

5 : „ Ἐκέκραξα πρὸς σέ Κύριε· εἶπα σὺ „ εἴ ἐλπίς μου· μερίς μου εἴ ἐν γῇ „ ζώντων.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ εἶμι εὐρίσκομαι ἀποκλεισμένος καὶ ἀπελπισμένος, διὰ τοῦτο ἐφώνησα νοερώς καὶ μετὰ τὴν καρδίαν μου εἰς ἐσένα Κύριε (αἰσθητῶς γὰρ νὰ φωνάξω δὲν δύναμαι, παρόντος τοῦ Σαούλ) καὶ εἶπα. σὺ μόνος εἶσαι ὁλη μου ἡ ἐλπίς. καὶ ἐν ὅσῳ εὐρίσκομαι ἐν τῇ γῇ τῶν ζώντων ἤτοι ἐν ὅσῳ εἶμαι ζωντανὸς καὶ μετὰ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους σὺ μόνον ἔχω μερίδιον καὶ πλοῦτον καὶ θησαυρὸν. καὶ ἄλλην καμίαν κληρονομίαν δὲν ἔχω γῆνιν. ἢ ἐσύ εἶσαι ἐδικὴ μου κληρονομία καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οὐρανόν. διότι ὁ οὐρανὸς εἶναι ἡ γῆ τῶν δικαίων, τῶν πάντοτε ζώντων καὶ ποτὲ μὴ ἀποθνήσκόντων.

τῆς γὰρ θλίψεως ἡ φύσις τὰ ἐναντία κατασκευάζειν εἶωθεν, προσοχὴν, συντριβὴν διανοίας, συντεταμένης γνώμης, εὐλαβείας ἐπίτασιν· ἡ γὰρ θλίψις, φησιν, ὑπομονὴν κατεργάζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· „ Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, καὶ ἐπὶ ἐπιδόξων πόλεων περιπατεῖς (Σειρ. θ'. 13.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὡς περ οἱ θηρεύοντες, τῶν θηρίων τὰς ὁδοὺς ἀνιχνεύουσι, καὶ ἐν ἐκείναις ἱσθῶσι τὰ θήρατρα· οὕτω καὶ ὁ Διάβολος, τῶ μὲν ὀδεύοντι τὴν τῆς σωφροσύνης ὁδόν, τίθησι τῆς φιληδονίας τὴν πείνην· τῶ δὲ ἐλεημοσύνη χαίροντι, τῆς κενεδοξίας τὸ δίκτυον· καὶ ἀφιλοχερημάτων, τῆς πλεονεξίας τὰς ἀφορμὰς· καὶ ἀταξικῶς ἐκάστῳ βίῳ, τὸν εὐθιότατον λόγον.

(2) Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσὸς ἅγιος· „ Ὀλίγων γὰρ τὸ ἐν συμφοραῖς παθεῖναι καὶ βοηθεῖν· καὶ μάστις, ὅταν αἱ συμφοραὶ κινδύνους ἀπειλῶσι· καὶ σὺ τοῖνυν, ὅταν ἴδῃς αὐξομένα τὰ δεινὰ, μὴ ἀναπένης· ἀλλὰ νύφε μετῴνως· διὰ γὰρ τοῦτο ἀφίησιν ὁ Θεὸς ἀγρεσθαι αὐτὰ, ἵνα σοι τὴν ῥαθυμίαν ἀποτινῇ· ἵνα σε ἀφυσπύσῃ καθεύδοντα· τότε τὰ περικτὰ πάντα περικόπτεται· ἐκφυσάται τὰ βιωτικά· τότε ἐν προσευχαῖς σπουδαιότερος γίνῃ· καὶ ἑκάστον πάθος ἐκκαταγωνιστότερον γίνεται, ὑπὸ τῆς θλίψεως φυγαδεύμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ὅσα ἐνὰ, φησιν, σὺ δαμόθεν ἐώραν ἐπίκουρον· δεξιὰ γὰρ, τὸ τάγμα τῶν εὐνοῦσέων ἐκάλεσεν.

σκόντων. (1)

6: „Πρόσχευς πρὸς τὴν θένσιν μου, ὅτι
„ἐταπεινώθην σφόδρα.

Πρόσχευς, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν παρα-
κλήσιν μου, ἂν ὄχι διὰ ἄλλο· ἀλλὰ ἵνα· διὰ τὴν
κακοπάθειαν πολλὰ· τὴν κακοπάθειαν γὰρ καὶ συμ-
φορὰν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ταπεινώσιν, κατὰ τὸν Θε-
οδώριτον· καὶ ταύτην προβάλλει μεστειάν εἰς τὸν
Θεὸν διὰ τὴν εἰσακούσιν· καὶ δι' αὐτῆς ζητεῖ τὴν
χάμψιν τὴν τοῦ ἰδίου τοῦ φιλοκρηπείαν· εἶπε δὲ καὶ
ἀλλοχού ὁ ἴδιος, ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως
σφόδρα (Ψαλ. λζ'. β.) (2)

„Ῥύσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων
„με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Ἀντρώσαι με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τοὺς ἐχ-
θροὺς ὅπου με διώκουν· διὰ τὴν αὐτοὶ ἐγίναν δυνά-
τωτεροι ἀπὸ λόγου μου, με τὸ νὰ με ἀπέλυσαν
εἰς τόπον, ἀπὸ τοῦ ὅπου νὰ φύγω· δὲν ἤμπο-
ρῶ.

7: „Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν
„μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνό-
„ματί σου.

Φυλακὴν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ σπλήαιον
μέσα εἰς τὸ ὅπου ἦτον ἀποκλεισμένος· ψυχὴν δὲ
ὀνομάζει τὴν ζωὴν καὶ ὅλον τὸν ἑαυτὸν του· λέγει
λοιπὸν, ὅτι ἐκάλει με, Κύριε, ἀπὸ τοῦ σπλήαιον τοῦ-
το, διὰ τὴν εὐχαριστήσας τὸ ὄνομα σου· ἀναγκασ-
τὸς δὲ, φυλακὴ νοεῖται τὸ σῶμα, τὸ ὅπου ἔχει δεμ-
νῆν, καὶ ἀποκλεισμένην τὴν ψυχὴν. (3)

„Ἐμέ ὑπομενοῦσι δίκαιοι ἕως οὗ ἂν
„ταποδῶς μοι.

Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐξέδωκεν, „ἐμέ πα-
ρημενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀμείψω με· οἱ δίκαιοι, λέ-
γει, με προσμένουν, ἐλπίζοντες νὰ ἐλευθερωθῶ ἀ-
πὸ τὰ δαιμόνια καὶ τοὺς πειρασμοὺς· καὶ ἐτι εἶχον
νὰ προσμένουν, ἕως ὅπου σὺ Κύριε, νὰ με ἀντα-
μείψης διὰ τὴν κακοπάθειαν ταύτην καὶ ταπεινώ-
σιν, ὅπου ἀδίκως δοκίμαζω. (4) τοιαῦτα γὰρ εἶνα
αἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Πολλάκις ὁ θεὸς Δαβὶδ μερίδα οἰκείαν ἐκάλεσε τὸν Θεόν· ἡ νῦν δὲ ὡσαύτως
ταῦτο πεποίηκεν· οὐδεμίαν γὰρ, φησιν, ἄλλην ἔχω βοηθίαν· ἀλλὰ σὺ μόνον ἐπικούρου, ἡ διὰ σοῦ τυχεῖν ἀντι-
βολῆς τῆς ζωῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ἡ Τὸ δὲ σφόδρα, οὐ τῆς τῶν γενόμενων κατηγορίας ἐστίν, ἀλλὰ τῆς λύπης ἡ τῆς
ἀσθενείας τοῦ πάσχοντος· ἂν μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων ἴδης, οὐ σφόδρα ἡ ταπεινώσις· ἂν δὲ
πρὸς τὴν ἀσθενείαν τοῦ φέροντος, σφόδρα μετ' ὑπερβολῆς· οὐδαμῶς γὰρ ὁ Θεὸς ἀξίαν ἀπαιτεῖ τῶν πλημμελι-
μάτων τὴν τιμωρίαν.

(3) Ὅθεν εἶπε ἡ ὁ σφόδρα Νεῖλος· ἡ Φυλακὴ τὸ σῶμα, δεσμοὺν ἡ καθέργου τὴν ἐγκλεισμένην αὐτῇ ψυχὴν·
εὐχόμενοι οὖν λέγομεν· Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου· ὡς καλόντος
δηλονότι τοῦ σώματος κατὰ τὸν ἐξομολόγησιν ἀναπέμπει τῷ Θεῷ· εἰ γὰρ ἡ ἀσθενεία τῆς αἰσθητῆς ἀπὸ τῆς
νοῦς δὲ τῆς νοητῆς· ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν, τῶν νοητῶν ἐστὶ τὸ πρῶτον, ὁ νοῦς ἀπαλλαγῆναι τῶν αἰσθητῶν ἐπιθυμεῖ, μό-
νος μόνον βουλόμενος προσομιλεῖν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· ἡ Ἐξὸ ποίησον ἀπὸ συγκλεισμοῦ τὴν
ψυχὴν μου.

(4) Ἐφ' ἧς ὁ Χρυσόστομος· ἡ Ἀνταπόδωσιν καλεῖ, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ταπεινώσεως· οὐ γὰρ μικρὸν ἡ τοῦ-
το κατόρθωμα· τὸ θλίψιν ἐνεγκεῖν μετ' εὐχαριστίας· διὸ ἡ ἀνταπόδωσιν καλεῖ τὴν μετὰ ταῦτα ἀμείψιν· καὶ τοι-
αῦτα

αἱ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ψυχαί. καὶ μετὰ τοὺς δυσυχούοντας συλλυποῦνται, καὶ μετὰ τοὺς εὐτυχούοντας συγχαίρουσί, κατὰ τὸν χυσορρήμονα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΒ΄.

„Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἀβσαλὼν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Εἰς πολλὰ μὲν ἀντίγραφα, εὐρίσκεται ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμός οὗτος. καὶ οὐτεῖς τὸ Ἑβραϊκόν, οὐτε εἰς τοὺς ἄλλους ἑρμηνευτάς, εὐρίσκεται αὕτη ἡ ἐπιγραφή - εἶναι ὁμῶς ἀληθινὴ, κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον. ἀρμόζει δὲ ὁ Ψαλμός οὗτος εἰς ἐκείνους, ὅπου εὐρίσκονται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. εἰς μερικά δὲ ἐπιγράφεται ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή, ὁ τρίτος ὁμῶς Ψαλμός ἄλλην ἔχει ἐπιγραφὴν. „Ψαλμός τῷ Δαβίδ, ὅτε ἀπεδίωρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβσαλὼν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. (2)

1 : „Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευ-
„χῆς μου, ἐνώτισαι τὴν δέησίν
„μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

καὶ δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ἦγον καθὼς εἶσαι ἀληθής. διότι σὺ ὑπεσχέθης νὰ ἀκούσῃς ἐκείνων, ὅ-
που ὀρθῶς, καὶ μετὰ ὅλον τὴν καρδίαν σὲ ἐπικαλοῦν-
ται. καθὼς τοῦτο καὶ εἰς ἐμένα ξεχωριστὰ ὑπεσχέ-
θης. „κεκραῖται γὰρ, φησί, πρὸς με, καὶ ἐπα-
κούσομαι αὐτοῦ. (Ψαλ. 4. 15.) (3)

Ἀκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχήν

„Εἰ-

νυν ἀλύωμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν· ἀλλὰ εὐχόμεθα· τὰ τε γὰρ ὄντα ἁμαρτήματα ἀποτιθέμεθα· εἰδὲ τίνα ἔσται δικαιο-
σύνην ἐργασάμεθα, καὶ κείνην λαμβανόμεθα· πολλάκις δὲ ἡ τὴν φύσιν ἐνίκησεν ἡ θλίψις· τὸ γὰρ κα-
τωφερές τοῦτο ἔστιν ὅτι πρὸς τὴν ἀνω φερόν ἀκοντίζεται· ὁ δὲ ἔπ' ἀνθρώπων συμβαίνει· οἱ γὰρ εὐκόλως τὰς
θλίψεις φέροντες, ὑψηλότεροι καθίστανται, καὶ σφόδρα ὡς χαμαιζήλοισι καὶ γηϊνοῖς καὶ ταπεινοῖς· ἔτι μεγάλα ἐντεῦθεν
κερδαίνουσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Τὸ ὄνομα σου σεφανώσονται δίκαιοι, ὅταν εὐεργετήσῃς με·
τὴν γὰρ εἰς ἐμὲ γεγεννημένην εὐεργεσίαν, ἐνέχυρον τῆς εἰς αὐτοὺς λήφονται σωτηρίας οἱ δίκαιοι· καὶ σὲ τὸν δίκαιον
Κριτὴν ἀνυμνήσουσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον· „Ὁ παρὼν Ψαλμός ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότη-
τος, καταδιωκομένης καὶ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὗ καὶ ῥυσθῆναι εὐχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

(3) Ἐστὶ μὲν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, προσευχὴ ἡ διὰ ῥημάτων δέησις· ἔστι δὲ προσευχὴ καὶ ἡ ἐπαγγελία (ἥτοι ἡ
ὑπό-

„ Εισάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου .

μαρτυλῶς . καὶ εἰς τὴν μετ' ἐμοῦ κρίσιν σου . σὺ μὲν ἔχεις βέβαια νὰ νικήσῃς . ἐγὼ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου , ἔχω βέβαια νὰ νικηθῶ . (2')

Σὺ , λέγει , Κύριε , εἰσακούσόν μου , καθὼς εἶσαι δίκαιος , καὶ δὲν ὑποφέρεις νὰ ἀδικῶνται , ὅχι μόνον οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα των , ἀλλ' οὐδὲ οἱ τυχόν ἄνθρωποι ἀπὸ ἄλλων ἀνθρώπων . ὁ δὲ Χρυσόστομος , ἀληθεῖαν μὲν λέγει ῥῶδ' ὅτι ἀληθινὸν ἔλεος τοῦ Θεοῦ . δικαιοσύνην δὲ , τὴν φιλανθρωπίαν , τοῦ Θεοῦ οὐ· διότι μοναχὸς ὁ Θεὸς ἀληθῶς ἔλεος . καὶ μοναχὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη , εἶναι σμικρὴ μετὰ τὴν φιλανθρωπίαν . ἐπεὶ δὲ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων , εἶναι ὑπερῆμένη ἀπὸ ἔλεος . (1')

α : „ Καὶ μὴ εἰσελθῇς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου .

Μὴ κριθῇς , λέγει , μὴ δὲ δικαιοδογηθῇς μετ' ἐμένα τὸν δούλόν σου Κύριε . διὰ τὴν εἰς κρίσιν μετὰ ἐμένα , ἔχεις ἐκπαυτός νὰ φανῇς ἐσὺ μὲν , δίκαιος . ἐγὼ δὲ ἔχω νὰ φανῶ ἀδίκος καὶ αἰ-

„ ὅτι σὺ δικαιωθῇς ἐνώπιόν σου , πᾶς ζῶν .

Δὲν εἶπεν , ὅτι δὲν θέλει δικαιωθῇ ὁπλῶς καθὼς ζωνταῖος ἄνθρωπος . ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει δικαιωθῇ αὐτὸς ἐνώπιον σου ἡγοῦν ἐξεταζόμενος καὶ συγκρινόμενος μετὰ τὴν ἀκρίβειαν , καὶ λεπτολογίαν τῆς ἐδικῆς σου Θεϊκῆς κρίσεως . ἡ συγκρινόμενος μετὰ τὰς ἐδικὰς σου εὐεργεσίας καὶ ἐντολὰς . ὅταν τοῦτο ἡξήσῃ , ῥωντας καὶ ὁ μακάριος Ἰωβ ἔλεγε „ Διὸ ἐφραύλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην , ἡγήμαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν . (Ἰωβ . μβ' . 6 .) καὶ πάλιν λέγει „ χαῖρα θῆσω πρὸς σῶματί μου . ὅπως λελάληκα , ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ οὐ πρόσθῃσω (Ἰωβ . μ' . 4 .) ζήτησον καὶ ἐν τῷ ρχθ' . Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε , Κύριε , τίς ὑποστήσεται ; πᾶς δὲ ζῶν εἶπεν : ἦτοι καθὼς ἄνθρωπος , ὅπου μετέχει ἀπὸ τὴν ζωὴν , καὶ ὅπου ἔζησα καὶ ἐπολιτεύθην εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον . ὥστε , καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος , ἡμεῖς δι-

- ὑπόσχεται) διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Σειράχ . „ Μὴ δευτερώσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου (Σειράχ . ζ' . 15 .) οὐχ ἵνα μὴ δευτερον τὰ αὐτὰ λέγωμεν παρακαλοῦντες . ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναβαλόμεθα , ὅταν τι ὑποσχόμεθα τῷ Θεῷ . ἐν ταῦθα δὲ προσευχὴν τὴν δέσπιν ἀνέμασεν . ἄλλος δὲ λέγει ἥτοι ὁ Νικήτας . „ Πάντων μὲν ἀκούει ὁ Κύριος , ὀλίγων δὲ εἰσακούει . ἐὰν δὲ τῶν δεομένων ἡμῶν εἰσακούωμεν , εἰσακουσθησόμεθα καὶ αὐτοί . καὶ ἄλλος δὲ φησὶ . „ Τῶν ἐπικαλουμένων αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ , εἰσακούει ὁ Θεὸς ἐν ἀληθείᾳ , καὶ τῶν ἀληθῶς ἡγαπώντων καὶ ἐπακουσάντων αὐτοῦ . καὶ τῶν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνούντων αὐτόν . ὁ δὲ Ἀθανάσιος , ἀληθεῖαν καὶ δικαιοσύνην λέγει τὸν Υἱόν . εἰσακουσθῆναι γὰρ ἄξιόν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης , ὅς ἐστιν ὁ Μονογενὴς .
- (1') Δείκνυσιν δὲ τοῦτο ὁ Χρυσόστομος , καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ . μετὰ ἐλέους γὰρ ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀποκρινέντας , καὶ οὐ τὴν ἀξίαν ἐκείνοι ἔδωκεν δίκην .
- (2') Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων κρίσεως ἐν ταῦθα τίθησιν . ὅτι ἐπεὶ πολλοὶ τῶν ἀναισθητῶν , τὰ ἑαυτῶν ἀμαρτήματα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐπάγουσι , τοῦτο τοῦ Διαβόλου κατασκευάσαντος , προβρίζον ταύτην τὴν συνήθειαν ἀναστῶν ὁ Θεός , συνεχῶς λέγει κρινέσθαι πρὸς αὐτούς . „ Ἀκούσατε βουνοὶ . ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ . ε' . 2 .) καὶ ἀκούσατε φάραγγες , καὶ θαλάσσιαι τῆς γῆς . „ ἔκουε οὐρανὸς καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ . καὶ ὁ Ἰωβ , ἐπεὶ οὐκ ἀπὸ τοιαύτης γνώσεως , ὅς οἱ Ἰουδαῖοι . ἔλεγε δ' οὐ , ὅμως . „ Εἴθε ἦν ὁ μέσσης καὶ ἐλέγχων καὶ διακρίων μεταξύ ἀμφοτέρων (Ἰωβ . θ' . 33 .) διὰ τοῦτο λέγει αὐτῷ ὁ Θεός . ἰδοὺ ἤκουσα , σὺ δὲ μοι ἀποκρίσῃ . ἐπεὶ δὲ κατεπλάγη καὶ εἶπε . τί ἐστὶ ἐγὼ κρινόμενος ; χαῖρα θῆσω ἐπὶ σῶματί μου (Ἰωβ . μ' . 4 .) διὰ τοῦτο λέγει πρὸς αὐτόν . μὴ . ἀλλὰ ἔσῃσαι ὡς περ ἄνθρωπος τὴν σοφίαν σου . μονογονοὺ ἀναμνησθῶν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ . ὅτι ἐβόλουν κρινέσθαι πρὸς ἡμᾶς ; Ἰδοὺ πάρεμι δικασόμενος . ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ νῦν δέσεται μὴ εἰσελθεῖν μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς κρίσιν .

δικαιούμεθα δωρεάν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. (Ῥωμ. γ' 24)
(1)

3: „Οτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχήν μου.

Τὸ μὲν ἀνωτέρω ὅτι, ἦτον αἰτιολογικόν. τὸ δὲ παρὸν ὅτι, εἶναι διηγηματικόν. ἐχθρὸν δὲ ὀνομαζει ὁ Δαβὶδ, κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, τὸν Ἀβεσσαλώμ. κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, τὸν Διάβολον.
(2)

„Ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζώνήν μου.

Εἰς τὴν γῆν, λέγει, με ἐρρίψαν ὁ οἰσθητὸς ἐχθρὸς μου Ἀβεσσαλώμ, ὃχι μόνον διὰ τὴν ἑσφυψίαν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκαμπούρωσα ἀπὸ τοῦ βάρους τῶν συμφορῶν. ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν χαμὰ καὶ κατὰ γῆς καθῆμαι καὶ κοιμῶμαι ἀνυπόδετος καὶ δακρύων, ὡς φυγάτης καὶ διωγμένου εἰς τὰ θυνά. ἀλλὰ καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρὸς μου Διάβολος κατὰ βιβλάσας με ἀπὸ τῶν οὐράνιων, με ἐρρίψεν εἰς τὰ γῆϊνα πράγματα. πολλὰ δὲ σημασιώμενα ἔχει τὸ ὄνομα τῆς ταπεινώσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. δηλοῖ γὰρ αὐτὸ, ὃχι μόνον

τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς γενομένην ταπείνωσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῶν συμφορῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τὴν ἐκ τῆς φιλαργυρίας. ἡ γὰρ ἐκ τῆς φιλαργυρίας προξενουμένη ταπείνωσις, καὶ αὐτὸν τὸν ὀβολὸν, καὶ αὐτὸ τὸ λεπτὸν νομίζει ὡς μεγάλην ποσότητα. καὶ τὰ εὐτελέ καὶ ἄτιμα, λογίζεται ὡς περισπούδασα καὶ πολύτιμα. καθὼς καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια νομίζουν ὡς μεγάλα τινα, τὰ κότιστα καὶ σφαιρίδια. ἐδῶ δὲ τὴν ἀπὸ συμφορῶν λέγει ταπείνωσιν ὁ Δαβὶδ.

„Ἐκάρτισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰῶνος.

Ὁ αἰσθητὸς, λέγει, καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρὸς μου, με ἔβαλε μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως, καὶ τὸν νοῦν μου ἐξέσφωσεν. τὸ δὲ ὡς νεκροῦς αἰῶνος, εἶναι αὐξησις καὶ ἐπίτασις τῆς σκοτίσεως. ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὡς νεκροῦς ἀπλῶς, ἀλλ' αἰῶνος: ἵτοι παλαιούς, διὰ τὴν αὐξήσιν καὶ τὴν δώσιν ὄγκον καὶ μεγαλεῖον εἰς τὴν θλίψιν καὶ συμφορὰν του. οἱ γὰρ παλαιοὶ νεκροὶ εἰς βαθύ σκότος εὐρίσκονται, μετὰ τὸ νῆ εἶναι κατακεχωσμένοι ἀπὸ τοῦ πολυῦ χῶμα. (3)

4: „Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμέ τὸ πνεῦμά μου. (4)

Ἐν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. „Εἰ γὰρ τὸν κανόνα τῶν ὑπὸ σοῦ τεθέντων νόμων, τῇ τῶν ἀνθρώπων παραδείξει βίῃ, οὐδεὶς ὀρθήσεται κατὰ τοῦτον βεβιωκώς. εἰδὲ ἢ τὰς σὰς εὐεργεσίας εἰς μέσον ἀγάγῃς, ἢ δὲ τοὺς ἀνθρώποις ἐχρηγήσας ἀγαθὰ, ποῖα πάλιν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη ταῖς σάϊς ἐξισωθήσεται δωρεαῖς; ὡς βαίχος γὰρ ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν. διόπερ κατὰ τὸν Νικήταν ἀποροῦσιν οἱ ἄγιοι. λέγοντες τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ; μὴ οὖν πρὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν κείνης ἡμᾶς.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος. „Οὐ παύεται γὰρ ὁ Διάβολος διώκων. πῶς οὖν ἀπαλλαγείμην τοῦ διώκεσθαι; εἰ τόπον εὐρεῖν, ἔνθα εἰσελθεῖν οὐ δύναται. ἢ ποῖος οὗτός ἐστιν ὁ τόπος; ἀλλ' ἢ ὁ οὐρανός; ἢ πῶς δυνατόν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι νῦν; ἀκουσον Παύλου λέγοντος. ὅτι ἢ σαρκὶ συμπεπλεγμένοι, δυνάμεθα διατρίβειν αὐτόθι. τὰ ἄνω γὰρ, φησι, φρονεῖτε. ἢ ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος φησι. „Διπλῆν λέγει τὴν συμφορὰν, ὅτι ἢ ἐν σκοτεινοῖς, ἢ ὡς νεκροῦς αἰῶνος ἐκάρτισεν. ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ ἢ ἐν σκοτεινοῖς, λυχνὸν ἀφαντα πράττειν τι, μετὰ ἐπιτάσεως βουλόμενος δεῖξαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, τῇ ὀνόματι τῶν νεκρῶν ὥγκασεν τὴν τραγῳδίαν. τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἐν ἀμαρτήμασι ζῶντες. ὡς γὰρ ἐν σκότῳ νεκροὶ, οὕτως εἰσιν.

(4) Ὅθεν ὁ Εὐσέβιος λέγει. „Δείκνυσιν πόθεν ἠκηδίασεν. πόθεν οὖν; ἢ διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐν σάλῳ ἢ ταραχῇ πολλῇ γενέσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

„ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου .

Ἡ ψυχὴ μου , λέγει , ἐλυπήθη ἐν ἐμοὶ καὶ ὀλιγόρησεν , ἢ ὀλιγοψύχησα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θλίψιν . ἡ δὲ καρδία μου ἐθορυβήθη καὶ συνεστρέφε-
τό ἐνδοθεν ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν . (1)

5 : „ Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων .

Ἐνθυμήθηκα , λέγει , Κύριε , τοὺς παλαι-
οὺς χρόνους ἐκείνους , κατὰ τοὺς ὁποίους καλῶς ἐπο-
λιτευομένη , καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἐν' ἀρέσουν . ἡ ἐνθυμή-
θηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους , εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ προ-
πάτορές μας εὐδοκούντο καὶ εὐτύχουν . ἡ ἐκ τοῦ ἐ-
ναντίου , ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους , εἰς τοὺς
ὁποίους καὶ οἱ προπάτορές μας ἐταλαιπωροῦντο ἀπὸ
συμφορὰς διαφόρους . διότι ἡ ἐνθυμίασις τῆς τῶν ἀλ-
λων συμφορὰς , προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ὀχι ὀλίγην
παρηγορίαν .

„ Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου ,
„ ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέ-
„ των .

Ἐμελέτησα , λέγει , ὅλα τὰ ἔργα σου :
Κύριε , συλλογίζομενος εἰς τὸν ἑαυτὸν μου τὰ θαυ-
μάσια , ὅπου κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησας . ὅθεν
ἐνθυμούμενος ἐκείνους , ὅπου παραδόξως ἐλύρωσας
ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους , ἐπαρηγορούμην . ἐμελέτη-
σα δὲ μὲ τὸν λογισμὸν μου καὶ τὰ δημιουργήματα
τῶν χειρῶν σου . καὶ ἐνίσκων αὐτὰ πᾶσι ὅλα ἀπο-
λαμβάνουσι τὴν παρὰ σοῦ πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα ,
ἐκ τοιούτου ἐλάβηνον εἰς τὰς συμφορὰς μου καλὰς ἐλ-
πίδας (2) ὅτι δηλαδὴ δὲν θέλεις παραβλέψαι καὶ ἐ-
μένα ἀπρόνοητον καὶ ἀβοήθητον , ὅστις ταλαιπωροῦ-
μι καὶ πάσχω τοιαῦτα πάνδεινα .

6 : „ Διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου .
„ ἡ ψυχὴ μου ὡς γῆ ἀνυδρὸς σοι .

Ἐγὼ , λέγει , ἐξάπλωσα τὰ χεῖρά μου πρὸς
ἱσά-

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Χρυσόστομος . „ Πολλὴν τὴν ὑπερβολὴν τῆς θλίψεως λέγει , διὰ τοῦ θορύβου τῆς καρδίας , καὶ
διὰ τοῦ μηδὲ εἰς ἄλλους ταύτην ἐξενεγκεῖν ἔχειν , καὶ λαβεῖν τινα παραμυθίαν . ὁ δὲ Βασίλειος ἐν τῇ κατὰ ὀργιζο-
μένων λέγει . „ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου : τούτῃσι οὐ διεδόθη πρὸς τὰ ἔξω τὸ πάθος (τοῦ θυμοῦ)
ἀλλ' οἷόν τι κύμα εἰσὼ τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθὲν , ἐσφραδίσθη . ἄλλος δὲ λέγει ἦτοι ὁ Νικήτας . „ Οὐκ ἐδωκα-
σίενσα τὴν λύπην , βέλτιον νομίσας κρύπτειν , ἢ γνωρίζαι τοῖς ἔξωθεν .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . „ Οὐ μικρὰ καὶ αὕτη παράκλησις , τὸ τὰ πρότερα εἰδέναι καὶ τὰ παρόντα . ἔπει-
δὲ γὰρ τοῖς αὐτοῖς νόμοις ὁ Θεὸς διοικεῖ καὶ τὰ νῦν καὶ τὰ ἔμπροσθεν , μεγίστη παράκλησις εἰς τὰ παρόντα , τῶν
παρελθόντων ἡ μνήμη . „ Ἐμβλέψατε γάρ , φησιν , εἰς ἀρχαίας γενεάς καὶ ἴδετε , τίς ἐπέστρεψε Κυρίῳ καὶ κα-
τησχύνθη (Σειρ . β' . 1 .) καὶ ὁ Παῦλος δὲ φησιν . „ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις , ἐγράφη δὲ
πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν (Α' . Θεσ . 1 . 11 .) οὐ τὰ ἀλλότρια δὲ , ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία πολλὰκις αἰσιμνησόμε-
νοι , κερδαίνομεν . ὡς ὅταν λέγῃ . „ Ἀναμνήσθε τὰς πρότερον ἡμέρας . ἐν αἷς φατισθεὶς τὰς πολλὰς ἀσλη-
σιν ὑπὸ μείναιτε παθημάτων (Ἐβρ . 1 . 10 .) διὰ τοῦτο καὶ οὗτός φησιν , οὐκ ἄλλως ἐμνήσθη . ἀλλὰ καὶ ἐμε-
λέτησα : τούτῃσι ἔργον ἐποίησάμην καὶ πολλὰ τὴν μελέτην . μεγάλη γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν Γραφῶν ἱστορίας ἐγγύθιται
ἡμῖν ἡ παράκλησις καὶ φιλοσοφία . διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος . „ Ἴνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως
τῶν Γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν (Ρωμ . 15 . 4 .) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Ἐλάβον , φησιν , καὶ διάνοι-
αν . ὅσων τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἡλευθέρωσας συμφορῶν , καὶ εὐχεράτους γενέσθαι τοῖς πολέμοις οὐκ εἴσοις καὶ
ἀνεμνήσθη τῶν κατὰ τὸν Ἀβραάμ , τῶν κατὰ τὸν Ἰσαάκ , τῶν κατὰ τὸν Ἰακώβ , τῶν κατὰ τὸν Ἰωσήφ , τῶν
κατὰ τὸν Μωσῆ , καὶ ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἔλαβον .

ἐσένα Κύριε, δεόμενος μετὰ προθυμίας καὶ παρακαλῶν σε. καὶ καθὼς ἡ ἀνδρὸς γὰρ διψᾷ τὴν αἰσθητὴν βροχὴν· ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου Κύριε, ξηρανθεῖσα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ πάθη, διψᾷ τὴν ἐδικήν σου χάριν καὶ βοήθειαν. (1)

7: „Ταχύ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλτε πνεῦμά μου.

Ὁ γλῆγωρα, λέγει, εἰσάκουσον τὴν προσευχὴν μου Κύριε, διατὶ πρὸ ὀλίγον εὐγάνει καὶ ἀφίνει με νεκρὸν ἡ ψυχὴ μου. (2)

„Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ’ ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθῆσμαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.

Μὴ γυρίσῃς, λέγει, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ λόγου μου. μηδὲ με ἐγκαταλείψῃς. διατὶ ἐὰν με ἀποστρέψῃς, εὐθὺς θέλω ἀποθάνω, καὶ θέλω γένη ὁμοίος με τοὺς νεκροὺς. οἱ νεκροὶ γὰρ καταβαίνουν εἰς λάκκον· ἤγουν εἰς τὸν τάφον. καὶ τῇ ἀληθείᾳ νεκρὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι ὑστερημένος τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν καὶ χάριν. ἀποστρέφει δὲ τὸ πρόσωπόν του ὁ Θεός· ἥτοι τὴν φιλήνθρωπον ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν του ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους,

οἵτινες πράττουν ἔργα ἀνάξια τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ. ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀβδακούμ ὅτι ὁ καθαρὸς ὀφθαλμὸς δὲν βλέπει τὰ πονηρὰ, καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾶν πονηρὰ (Ἀβ. κ. 13.) (3)

8: „Ἀκουστὸν ποιήσόν μοι τὸ πρῶτ’ ὅτι ἔλεός σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

Μήνυσον, λέγει, καὶ φανέρωσον Κύριε, ὁ γλῆγωρα (τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πρῶτ’ ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς ἔλεος εἰς ἐμένα. ἵνα καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμην νὰ δοκιμάσω τὸ ἔλεός σου διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν πραγμάτων, παρηγορηθῶ μὲ μόνον τὸ μήνυμα καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἔλεους σου. διὰ πῶς δὲ αἰτίαν πρέπει νὰ φανερώσῃς, ὅτι θέλεις κάμῃς εἰς ἐμένα ἔλεος; διὰ τὴν, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα ὅπως διέλου εἰς ἐσένα. αὕτη γὰρ ἡ ὁλοκαρδὸς ἐλπίς, ἡ ξαύρει νὰ τραβίξῃ ὁ γλῆγωρα τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος. (4)

„Γνωρίζόν μοι Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου.

Διατὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας; εἰς καὶ τὸν ὁπῶ καὶ ὁ φυσικὸς νόμος, καὶ ὁ γραπτὸς αὐτὴν

(1) Οὐκ εἶπεν ἐξέτεινα (λέγει ὁ Χρυσόστομος ῥήτωρ) ἀλλὰ διεπέτασα, πολλὴν δεικνὺς τὴν διάθεσιν, τῆς παρδείας μονοουχὶ ἐξάλλεσθαι τοῦ σώματος ἐπείγουμένης, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατρέχειν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος φησὶ· „Τί λέγεις; ἐπείγεις τὸν ἱατρὸν πρὸς τὴν θεραπείαν; οὐδαμῶς· ἀλλ’ ἔθος ἔστι τοῦ ταχέως θλιβομένης ψυχῆς, ὡς περ καὶ τοῖς κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων, παρακαλεῖν τοὺς ἱατροὺς, καὶ ὁ καιρὸς μὴ ἀπαιτῆ, καὶ ταχέως ἐπάγειν τὴν ἴψιν· διὸ καὶ αὐτὸς τὴν αἰτίαν προσεθεῖς ἔλεγεν· ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.

(3) Ὁ δὲ Εὐσεβίος λέγει· „Ἐφ’ ὅσον με τὸ πρόσωπόν σου καταξίω τῶν ἰδίων αὐγῶν, τὸ πῶς σου ἐστὶν ἐν ἐμοὶ ὡς με λέγειν· „Ἐσημειώθη ἐφ’ ἡμᾶς τὸ πῶς τοῦ προσώπου σου· εἰδὲ ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου, ὡς σημεῖον ὀργῆς· γνωσθήσομαι ἐν σκοτίᾳ· καὶ ὁμοιωθῆσομαι τοῖς ἀπ’ ὕψους ἐπὶ τὸ βάθος τῶν κακῶν καταπίπτουσι· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Εἰ γὰρ βδελυξάιο μου τὴν ἱκεσίαν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, παραυτίκα τῷ θανάτῳ παρεδωθήσομαι· τὸν γὰρ θάνατον, λάκκον ἐκάλεσε τροπικῶς· καθάπερ γὰρ τὸν καθεργαμένον ἐν λάκκῳ, οὐκ ἔστι δίχα τῶν ἐτιμορρύντων διαφυγεῖν· οὕτως ἀναβιβᾶν τὸν τεθνηκότα, τῶν ἀδυνάτων, μὴ βουλομένου Θεοῦ.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „Τὴν πρῶτην ἀνάστασιν εὐχεται παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι’ ἧς ἐλεήθημεν.

την διδάσκουσι, καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ἡ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ φυσικὸς νόμος ὁ ἐν τῇ συνειδήσει μου ἐγγεγραμμένος, κατεχώσθη καὶ ἐσκεπάσθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο χρειάζομαι, νὰ ἀνακαινίσω τοῦτον διὰ τῆς σῆς χάριτος καὶ ὁδηγίας. ἡ λέγει, ὅτι πολλὰ πράγματα συμφέροντα ἴδεν ἡξεύρει ὁ ἄνθρωπος. καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, νὰ τῷ φανερώσῃ ἀμέσως ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε, τὸ γὰρ τί προσευξάμεθα καθὼς δεῖ, οὐκ οἶδαμεν (ρωμ. η. 26). εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, χάσκω καὶ ἀποκρεμῶμαι. ὅθεν φανέρωσάν μοι τὴν ἐσάτην τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν περιπατήσας ἀσφαλῶς, ἔχω νὰ ἔλθω πρὸς ἐσένα. (1)

9 : „ Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου · Κύριε , πρὸς σὲ κατέφυγον , διδάξόν·
„ με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου , ὅ·
„ τι σὺ εἶ ὁ Θεός μου .

Δὲν εἶπε διδάξόν με τὸ θέλημά σου . ἀλλὰ διδάξόν με διὰ νὰ κάμνω τὸ θέλημά σου , κατὰ τὸν Χρυσόφομον . διὰτὶ μακάριος καὶ καλότυχος εἶναι, ὅχι ἐκεῖνος ὁποῦ ἡξεύρει μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει αὐτό. ἐπειδὴ τὸ μὲν νὰ ἡξεύρῃ τινὰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶ-

ναι εὐκόλον. τὸ δὲ νὰ κάμῃ τοῦτο, εἶναι δύσκολον· διὰ τοῦτο ἀναγκάως χρειάζεται τὴν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν καὶ βοήθειαν κατὰ τὸν Εὐσεβιον. (2)

„ Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγή·
„ σει με ἐν γῇ εὐβείᾳ .

Τὸ ἀγαθόν, λέγει, καὶ ἅγιόν σου Πνεῦμα Κύριε, αὐτὸ θέλει με ὁδηγήσαι εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ὁμαλὴν ἐσάτην. τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ἐσάτη τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ὀρθὴ μὲν, καθὼς ἀπλανῶς ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν, ὁμαλὴ δὲ καὶ ἴση, διὰτὶ εἶναι ἐλευθέρᾳ ἀπὸ σκοντάχματα καὶ κρημνοὺς τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πάθη καὶ αἱ ἁμαρτίαι. (3)

10 : „ Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου , Κύριε ,
„ ἤσσεις με .

Ἐσύ, λέγει, Κύριε, θέλεις με ζωοποιήσεις, ὅχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ μένον τὸ ἅγιον ὄνομά σου. φιλικὸς γὰρ ὀνομάζεσαι καὶ ἐλεήμων· εἰρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ριγ. Ψαλμῷ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν γνωρίσθηναι αὐτῷ εὐχεται. λέγει δὲ ὁ Χρυσόφομος· „ Πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχὴν μου, πρὸς σὲ κέχηνα, πρὸς σὲ βλέπω· οὐκ ἔτι χαμαὶ κέται ἡ ψυχὴ μου· ἀλλ' ἦρα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, εἰς καταπέττωκα· ὅλην σοὶ ἀνέθηκα καὶ μετέστησα πρὸς σὲ· τοῖς γὰρ μάλιστ' ὁ Θεὸς γνωρίζει· διὸ περὶ Ἰουδαίων ἐρωτώμενος· διὰτὶ ἐν παραβολαῖς λαλεῖ αὐτοῖς; ἔλεγεν ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἰκετεύω δὲ καὶ τοῦτο, μὴ μόνον εἶδέναι τὴν θέλεις, ἀλλὰ καὶ πράττειν αὐτήν· ἐπειδὴ σὲ Θεὸν ἐμαυτοῦ καὶ Δεσπότην ἐπίσταμαι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόφομος· „ Ὅπως πῶς μαρτυροῦμεν; πῶς διδασκόμεθα ἀνέειν τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου; διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· „ Ἡμεῖς δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ θεὸς Βασίλειος· „ Ἀγαθὸς ὁ Θεὸς εἴρηται καὶ εἰς· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐπισκευασὴν ἔχον τὴν ἀγαθότητα, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ συνυπάρχουσαν· ἡ πάντων ἂν εἴη ἀλογώτατον, τὸ φύσει ἅγιον μὴ φύσει ἔχειν τὴν ἀγαθότητα λέγειν, ἀλλ' ἐπιγεννητικὴν, καὶ ἔξωθεν προσγεννημένην αὐτῷ· μή μοι δὲ τὴν ὁδηγίαν εἰς ταπεινὴν διακονίαν ἐκλάβης· τοῦτο γὰρ καὶ Θεοῦ ἔργον εἶναι ὁ λόγος διαμαρτύρεται· „ Ὁδήγησας γὰρ φησιν, ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου· καὶ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· καὶ ὁδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν ἄλλ' ἢ ἐν τῷ ὄνοματί σου δὸς δόξαν. (1)

„ Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἐξάξεις ἐκ
„ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐν
„ τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς
„ ἐχθρούς μου καὶ ἀπολείς πάντα
„ τοὺς θλίβοντάς τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκείνην ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ, δικαιοσύνην, ταύτην λέγει τώρα καὶ ἐδῶ καὶ ἐκείνην, ὁποῦ ὠνόμασεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀληθειαν, ταύτην ὀνομάζει ἐδῶ ἔλεος· ἐξολοθρεῦσις δὲ καὶ ἀπώλεια τῶν νοσητῶν ἐχθρῶν εἶναι, ἡ ἀποδιώξις αὐτῶν καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ταῦ-

τα λέγοντος καὶ ἐπιθυμοῦντος Δαβὶδ, τὸ δὲ ζήσεις καὶ ἐξάξεις καὶ ἐξολοθρεύσεις καὶ ἀπολείς, εἶναι μὲν καὶ μέλλοντος χρόνου, προφητικῶς λεγόμενα, ἡμποροῦν δὲ νῦν εἶναι καὶ εὐκτικῶς, ἀντὶ τοῦ ζήσεις καὶ ἐξάξεις καὶ ἐξολοθρεύσεις καὶ ἀπολείς. (2)

„ Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι.

Διὰ τοῦτο, λέγει, θέλεις ἐλευθερώσεις τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆν θλίψιν Κυρίου, καὶ θέλεις ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου, διὰ τὴν ἐγὼ εἰμαι δοῦλος ἐδικός σου, καὶ σπουδάζω νῦν σὲ θεραπεύω, καὶ νῦν φυλάττω ὅλα τὰ δεσποτικά σου, προσάγματά. (3)

Ψ Α Λ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σὺ με προεβάλου βασιλεῖα· τῆς σῆς δὲ ψυχῆς καὶ χειραγωγίας ἀπὸ λαοῦ· καὶ διὰ μὴ παροφθῇς ὑπὸ σοῦ, βλασφημίας προξενὸς γένωμαι· μὴ εἰς τὴν ἐμὴν τοίνυν ἀποβλέψῃς ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σοῦ ὀνόματος εὐφημίαν, μετὰ δὲ μοι τῆς σωτηρίας.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ζητητέον, πῶς οἱ αὐτοὶ καὶ ἐλευθύνονται καὶ ἐξολοθρεύονται; εἰμὴ ἄρα τῷ εἰς αὐτὸν ἐλθόντι τοῦ Θεοῦ; συντρίβασθαι τοὺς ἑαυτοῦ ἐχθρούς αἰτεῖ, λέγων· οὐκ ἐπειδὴ ἀξίος ἐγώ, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλοanthρωπίαν ἀπάλλαξόν με τῶν πολεμούντων· ἐλευθέρωσον τῶν ἐπιβουλευόντων· δὲς ἀναπνεῦσαι μικρὸν ἀπὸ τῆς θλίψεως, ὃ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τούτῳ καὶ ἐν τῷ ἐλέει σου Ψαλμῷ· „ Τῷ πατάξαντι Ἀγγυττον σὺν ταῖς πεποιτομένοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἶῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἐνταῦθα ἔφη· „ Ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου· ὃ γὰρ περὶ τὸν ἀδικούμενον ἔλεος, ἐπάγει τῷ ἀδικούντι τὸν ὄλεθρον· οὕτω καὶ γεωργὸς ἀριστὸς, παροφθίζους μὲν τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνει, ἀρδεὶ δὲ καὶ γεωργεῖ τὰ φυτά.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα πάλιν τὴν αἰτίαν τῆς ἀπολείας τῶν θλιβόντων, τὴν, ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι· οὐ γὰρ ἐξὶν ἀπλῶς ἐπιτυγχάνειν τῶν αἰτήσεων· ἀλλὰ πανταχοῦ παρισκευάζειν ἑαυτοὺς ἀξίους καὶ τοῦ λαμβάνειν, ἀπερ αἰτοῦμεν· καὶ τὰ παρ' ἐκείνων συνεισφέρειν, καὶ οὕτω προσίεναι· οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν τῆς εὐχῆς ἡ φύσις· ἐπεὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κήρυοντο· καὶ ἤκουον· „ Ἐὰν πληθύνητε τὴν δέσιν ὑμῶν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· καὶ τί θαυμάζετε, εἰ Ἰουδαῖοι οὐκ ἠκούοντο; ὅπου γε καὶ Ἱερεμίας ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλεῖν, ἐπετιμῆτο, καὶ ἀπαξ καὶ δις ἀκούει· „ Μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαι σου· καὶ ἡ θανάξις εἰ Ἱερεμίας οὐκ εἰσακούεται; καὶ Νῶε, φησι, καὶ Ἰὼβ, καὶ Δανιὴλ εἴπωσιν, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας οὐκ ἐξέλιπονται. (Ψαλμ. 103, 10.)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΓ. ΚΑΘΙΣΜΑ Κ.

,, Συνέσεως τῷ Δαβὶδ πρὸς Γολιάθ .

Μερικὰ ἀντίγραφα δὲν ἔχουσι τὸ , πρὸς Γολιάθ . πλὴν δὲν εἶναι καθ' αὐτὸν ἐμπόδιον τὸ νὰ προσέθεται καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐπιγραφὴν . καθότι ὁ ψαλμὸς οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ , ὕστερα ἀπὸ πολλὰς ἄλλας νίκας ὅπου ἔκαμα , καὶ δι' αὐτοῦ εὐχαρισεὶ διὰ ὅλης τὸν Θεόν . νοητὸς δὲ Γολιάθ , εἶναι ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων Διάβολος . (1)

1 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου , ὁ
 „ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς πα-
 „ ράταξιν , τοὺς δακτύλους μου εἰς
 „ πόλεμον .

„ Ἄς εἶναι , λέγει , αἰνέτος καὶ δεδοξασμέ-
 νος ὁ Θεός μου , ὅστις κατεμάδωσεν εἰς τὸν κατὰ
 τῶν ἐχθρῶν μου αἰσθητὸν πόλεμον τὰς ἐδικὰς μου
 χεῖρας καὶ τοὺς δακτύλους . καὶ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύ-
 ναμιν νὰ νικήσω τοὺς ἐχθροὺς , καὶ νὰ φήσω τοιαῦ-
 ται κατ' αὐτῶν τρόποια . ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοητὸν πό-

λε .

(1) „ Ἄλλος δὲ λέγει ὅτι ὁ Νικήτας . „ Ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ ἐζητήσεν ὁ Δαβὶδ νὰ λυτρωθῇ
 ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ , ὃθεν ἐπιτυχὴν τῆς λυτρώσεως αὐτοῦ , ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ λέγει περὶ αὐτῆς . κηρύττει δὲ ἐν
 τούτῳ καὶ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Μονογενοῦς . ὃς τις ἀπέκτεινε τὸν νοητὸν Γολιάθ . ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει . „ Ὅτι ὁ
 Ψαλμὸς οὗτος συνετέθη ἐκ προσώπου τῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐξάνοδον Ἰουδαίων , πολεμοῦντων μὲν τὰ πλη-
 σιόχωρα Ἐθνη . οὕτω γὰρ ἐκεῖνος λέγει . „ Ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων τῇ ἐπιγραφῇ προκείμενον εἶρον . ἢ Πρὸς
 τὸν Γολιάθ . οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ , οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς , οὔτε μὴν παρὰ τοῖς Ἑβραϊκοῖς
 εἶρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ (τὶ δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλὸν , ὅρα ἐν τῷ Προοίμῳ τῆς βίβλου ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ) ἔχει δὲ
 ὑπόθεσιν ὁ Ψαλμὸς τὴν τῶν ἐπαναστάντων Ἰουδαίων Ἐθνῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐξάνοδον . ἢ πολλοὶ τῶν
 Προφητῶν ἐμνημόνευσαν , πλατύτερον δὲ ὁ Ἰεζεκιήλ (ἐν Κεφ . λθ' . 8 .) λέγων . „ Ἀφ' ἡμερῶν πλείονων ἐ-
 ποιμασθήσῃ , καὶ ἤξεις ἐπὶ γῆν τὴν ἀπεσπασμένην ἀπὸ μαχαίρας , ἢ τοις μὲν ἀπὸ λαῶν πολλῶν , ἐπὶ γῆν Ἰερου-
 σαλήμ . καὶ περὶ σὺ καὶ πάντες οἱ περὶ σέ , καὶ Ἐθνη πολλὰ μετὰ σοῦ . εἴτα διδάσκει καὶ τοῦ θανάτου τῶν Ἐθνῶν
 τὸν τρόπον . „ Καὶ συγκαλέσω ἐπ' αὐτὸν φόβον μαχαίρας εἰς πάντα τὰ ὅρα μου , λέγει ὁ Ἄδωναι Κύριος . μαχαί-
 ρα ἀνθρώπου ἐπὶ πᾶν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔσται . καὶ κρινῶ ἐν θανάτῳ καὶ ἐν αἵματι , καὶ ἐν τῷ κατακλύζοντι , καὶ λίθοις χα-
 λάζης . καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ , καὶ ἐπὶ Ἐθνη πολλὰ τὰ μετ' αὐτοῦ . ταῦ-
 τα καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς προεισπίζει . κλῖνον γάρ , φησιν , σφραγίσας Κύριε , καὶ κατὰ βῆθι . ἔσται τῶν ὀρέων , καὶ κα-
 πνισθήσονται Ἰσραὴλ Ἰσραήλ , καὶ σκορπίαις αὐτοὺς . ἐξαπείλειον τὰ βέλη σου , καὶ συνταράξεις αὐτοὺς .

Γ 3

λεμον τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν εὐδοκῶνται καὶ εὐδοκίμουν αἱ χεῖραις ἐκείναι, ὅπου συχνάκις ἐκτείνονται εἰς ἀρετὴν, καὶ ὑψώνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ πρᾶσει. δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τις ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ διδασκόμενος ὑπὸ Κυρίου ἐκίνει τὰς χεῖράς του εἰς παράταξιν, καὶ τοὺς δακτύλους του εἰς πόλεμον. καὶ ἔτι διὰ μὲν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ μελῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκη τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκη τοὺς νοητοὺς Δαίμονας καὶ τὰ πάθη. (1) ἡμεῖς δὲ οἱ χριστιανοὶ διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τὰς μὲν χεῖράς μας κινῶμεν εἰς παράταξιν, μὲ τὸ νὰ σηκώνωμεν αὐτὰς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς. τοὺς δὲ δακτύλους κινῶμεν εἰς πόλεμον, μὲ τὸ νὰ τυποῦμεν δι' αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ. καὶ οὕτω πολεμοῦμεν καὶ νικῶμεν τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον.

„τιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου, ὑπε-
 „ρασιστής μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπι-
 „σα· ὁ ὑποτάσσων τὸν λαόν μου ὑπ'
 „ἐμέ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἑλὸς καὶ καταφυ-
 γή ἐδική μου. αὐτός εἶναι βοηθός μου καὶ λυτρωτής
 καὶ διαφενδαυτής μου· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ἤλπισα ὅ-
 λως διόλου εἰς αὐτὸν μόνον. (2) αὐτός εἶναι, ὅπου
 κάμνει τὸν λαόν μου νὰ ὑποτάσσεται ὑποκάτω εἰς
 ἐμένα. χρεῖαν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἔχομεν, ὅ-
 χι μόνον διὰ νὰ ὑποτάσωμεν τοὺς ἐναντίους λαοὺς
 καὶ ἐχθρούς μας. ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑποτάσωμεν καὶ
 τὸν ἐδικὸν μας λαόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καὶ κα-
 θὼς ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ προέρχονται αἱ νίκαὶ
 τῶν ἐχθρῶν μας. ἔτι παρομοίως ἀπὸ αὐτῆς προέρ-
 χονται καὶ αἱ τῶν ἐδικῶν μας λαῶν ἐκουσίαι ὑποτα-
 γαί, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (3)

2: „Ἐλεός μου καὶ καταφυγή μου, ἀν-

3: „Κύ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „Ὅτι ὁ Δαβὶδ ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς δακτύλοις ἀντὶ πληκτροῦ χρώμενος, τοὺς ἀσά-
 τους Δαίμονας ἤλωνε, τῷ Σαουλ ἐνοχλοῦντας· εἰδὲ ἐν παντὶ δίκαιον ἀνάγοιτα τὰ ῥητὰ, ἐρεῖς πάσας τὰς τοῦ
 Θεοφιλοῦς πράξεις τὰς κατὰ τὴν Θεοσέβειαν γινόμενας, καθαίρεισιν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεργεῖν· τοῦ Θε-
 οῦ, διδασκάλου τῆς τοιαύτης τῶν χειρῶν ἐκτάσεως γινομένου· δακτύλους δὲ τοῦ δικαίου νοήσεις, τὰς μέχρι τῶν
 μικροτάτων ἐνεργείας, δι' ὧν πολεμεῖ τὸν Διάβολον· καὶ Μωσῆς δὲ ἐκτείνων τὰς χεῖρας, ἐτροπούτο τὸν Ἀμαλὴν.
 λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Τὶ λέγεις; πολέμων διδάσκαλος ὁ Θεὸς καὶ μάχης καὶ παρατάξεως; μάστιγας μὲν,
 οὐκ ἀντὶς ἐμάστιγον, καὶ τὴν ἐν τούτοις νίκην αὐτῷ λογιζόμενος· τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου· τούτε-
 ριν ὁ ποιῶν περιγενέσθαι τῶν πολεμίων, κρατεῖν· τρόπιον ἐγείρειν· καὶ γὰρ ἡνίκα (Δαβὶδ) τὸν Γολιάθ κατέβαλεν,
 ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς νίκης αἵτιος· πλὴν ἀλλ' ἔτι καὶ ἕτερος πόλεμος τούτου χαλεπώτερος, ἔνθα ἡμῖν μάστιγας τῆς ἀνω-
 θεν βοῆς δεῖ· ὅταν πρὸς τὰς ἀντικειμένας παραταττάμεθα δυνάμεις· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀρμόττει
 δὲ καὶ ἡμῖν τὰ εἰρημμένα· τῆς γὰρ τοῦ Διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖν ἐδιδάχθημεν·
 τὰς χεῖρας μὲν, ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην· διὰ δὲ τῶν δακτύλων, τοῖς μετώποις ἐπιτιθέντες τοῦ Σταυροῦ τὴν
 σφραγίδα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὰς προσήγορίας ἐποιήσατο· σὺ γὰρ, φησιν, Ἐλεός μου καὶ
 καταφυγή μου· καὶ ἕτερον τι διδάσκει πολλῆς τῆς φιλοσοφίας γέμον· ὅτι οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ἑλέους ἄξιος ἦμην, εἰμὶ
 αὐτὸς ἐπέειπεν· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Ἐλεός μου· οὐκ ἐγὼ ἔσχον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις· εἰ γὰρ καὶ Ἐλεός ἐστιν, οὐκ ἀδια-
 κρίτως πᾶσιν ἔπεισιν· ἐλέησω γὰρ, φησιν, ὃν ἂν ἐλεῶ· δεῖ τοίνυν εἰ ἐλεῖσθαι μέλλομεν, παρέχεσθαι τὰς ἀ-
 φορμὰς οἷον τῆς τοιαύτης φιλάνθρωπίας· οὗτος δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐλεῖσθαι παρ' αὐτοῦ ἔχειν λέγει· εἶδες συντε-
 τριμένην ψυχὴν; παρὰ σοῦ γὰρ ἐδεξάμην τὰς τοῦ ἑλέους πηγὰς· σὺ καταφυγή μου· πρὸς σὲ γὰρ καταφυγὴν
 διεσάδην· σὺ ἀντιλήπτωρ μου· τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύσας βοῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν πολεμίων· σὺ ῥύστης μου καὶ
 ὑπερασπιστής μου· σὺ γὰρ με καὶ περιέφραξας πολεμοῦμενον, καὶ ἐβύσω πολιορκούμενον· τὴν εἰς σὲ τοίνυν ἐλπίδα
 ἐσχίσω βεβαίαν.

(3) Πολλοὶ γὰρ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πολλάκις ἐν πόλεμοις μὲν, τρόπιον ἔσχον· ἐν εἰρήνῃ δὲ, κατεκόπη-
 σαν, τῶν ἀρχομένων οὐκ εἰδότες ἄγειν τὰς ἡνίας· οὐκ ἔβαν ἐν τῇ δυνάμει τῆς βασιλείας ἐπὶ τὸ ὑποταχθῆναι τὰ
 στρατόπεδα, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοῇ.

3 : „ κύριε , τί ἐστὶν ἄνθρωπος . ὅτι ἐ-
„ γνώσθης αὐτῷ ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου
„ ὅτι λογιζῇ αὐτῷ .

Τοιαῦτα λόγια εἶπε καὶ ἐν κ'. Ψαλμῷ „ Τί
ἐστὶν ἄνθρωπος , ὅτι μνησθεὶς αὐτοῦ ; ἢ υἱὸς ἀνθρώ-
που ὅτι ἐπισκέπτεται αὐτόν ; καὶ ζήτησον ἐκεῖ τὴν ἐρ-
μηνείαν . τί μέγαλον πρᾶγμα εἶναι , λέγει , ὁ ἄνθρω-
πος Κύρια , καὶ ἐχάρισις εἰς αὐτόν , τὸ νὰ γνωρίζῃ
ὅτι ἐστὶ εἶσαι Θεός ; καὶ ἀντιστρόφως τὸ νὰ γνωρίζε-
σαι ἐσὺ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον , ὅτι εἶσαι Θεός ; καὶ νὰ
ὑποκίπτης εἰς τὴν γνώσιν καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ ;
μεγαλὰ γὰρ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦτο , καὶ ὑπερ-
βαίνει τὴν εὐτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φρίσεως . (1)

4 : „ Ἄνθρωπος ματαιότητι ὁμοιωθή· αἱ
„ ἡμέραι αὐτοῦ ὥσει σκιά παράγουσι .

Ὁ ἄνθρωπος , λέγει , ὁμοιωθῇ μὲ τὴν μα-
ταιότητα διὰ τὸ θνητὸν δηλαδὴ σῶμα ὅπου ἔχει .
καὶ διατὶ κενεὸν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα , δὲν

ἔχει σάπιν καὶ βεβαιότητα . ἀλλὰ ὅλα εἶναι προσαι-
ρινὰ , εἴθερά , καὶ ὀλίγωρα διαβαίνουσι . ματαιότης
δὲ εἶναι , ἡ ἀνωφελὲς σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων , καὶ τὸ
εὐτελὲς καὶ οὐδαμινόν , καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών . μα-
ταιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης . (Ἐκκ.
α'. 1.) οὐ μόνον δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι μάλιστα . ἀλλὰ
καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς του ὀλίγωρα περνοῦν καὶ δια-
λύονται ὡς ὁ ἵσκιος , ὁ ὅποιος φαίνεται μὲν , εἰς
ὀλίγον διάστημα , καὶ νομίζεται πῶς εἶναι πρᾶγμα
τι , ἔπειτα δὲ διαλύεται καὶ ἀφανίζεται . (2)

5 : „ κύριε , κλῖνον οὐρανούς καὶ κατή-
„ βηθι . ὄψαι τῶν ὀρέων , καὶ καπνί-
„ σθήσονται .

Καὶ πῶς ὁ Θεὸς κατεβάνει , εἰς κενὸν
ὅπου αὐτὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πλη-
ρῶν ; καὶ ἀποκρινόμεθα , ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα ἁ-
νωποπρακῶς : καθὼς δηλαδὴ εἶναι ἀρμόδιον εἰς τοὺς
παχυλοὺς ἀνθρώπους , ἵνα διὰ μέσου τῶν φοβερῶν του-
τῶν λόγων , φοβίσῃ τοὺς υπερηφάνους καὶ μεγαλό-
φρο-

- (1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . „ Βούλεται ἡμᾶς διδάσκει ὁ Δαβὶδ , ὅτι μέγα ὁ ἄνθρωπος . οὐ γὰρ ἂν ἐχώρησε Θε-
οῦ γνώσιν . οὐδ' ἂν ἐμνήσθη ὁ Θεὸς αὐτοῦ οὕτως , ὥς ἔ. Σατῆρα ἔ. λυτρωτὴν ἔ. ἀποστείλαι αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ λόγον .
οὕτως οὐκ ἔ. ἐκτελισμοῦ , ἀλλὰ θαυμασμοῦ τὸ , τί ἐστὶν ἄνθρωπος . ὥς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον . μέγα τί ἐστὶν
ὁ ἄνθρωπος , ὅτι τῆς σῆς κατεξίωται γνώσεως ἔ. φροντίδος . τὸ γὰρ λογιζῇ , ἀντὶ τοῦ φροντίζεις φησί . „ Μέγαν
ἔ. ἔ. (λέγει ὁ Χρυσόστομος) εἶναι τὸν μέλλοντα Θεὸν γνωρίζειν . μᾶλλον δὲ γνωρίζεσθαι παρ' αὐτοῦ . οὐ
τοῦτον δὲ μόνον , ἀλλὰ ἔ. ἐκεῖνον , ὃ μέλλει γνωρίζειν ἑαυτὸν ὁ Θεός . διδ' ἔ. ἀρίστα εἰρήκασιν οἱ Ἑβραῖοι τὸν
ἐγνώσθης αὐτῷ . δεικνύοντες , ὅτι οὐχ ἡμεῖς αὐτὸν εὐνομεν , ἀλλ' αὐτὸς ἡμῶν εὐρίσθῃ . οὐ γὰρ εἶπε . τί ἐστὶν ἄνθρω-
πος ὁ γνωρίσας σε ; ἀλλὰ τί ἐστὶν ἄνθρωπος , ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ . ὅθεν ἔ. ὁ Χρυσός . οὐχ ἡμεῖς με ἐγνώσθης ,
ἀλλ' ἐγὼ ἐγνώσθης ἡμῶν , ἔ. ὁ Παῦλος . „ Τότε δὲ γνώσσομαι , καθὼς ἔ. ἐπεγνώσθην . ἔ. πάλιν . „ Εἰδὲ τις
ἀγαπᾷ τὸν Θεόν , οὐκ ἐγνώσθης ὑπ' αὐτοῦ . Καὶ πάλιν . „ Διώκω δὲ εἰ ἔ. καταλαβῶ . ἐφ' ὃ ἔ. κατελήφθην .
ἐνταῦθα δὲ , τί ἐστὶν ἄνθρωπος , περὶ τῆς φύσεως εἴρηται . (ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ἔ. εὐτελὲς ἐστὶ) ἔ. μὴν , ἔ. ἡ φύ-
σις μεγάλη . μεγάλη μὲν , ἀλλ' ἐὰν τὴν γνώσιν ἴδῃς , ἡς κατεξίωθῃ , πολὺ καταδεστέρα ταύτης . ὅθεν εἶπε ἔ. ὁ
ἱερός Λυγουσίος . „ Θεοῦ ἐπιποσὸν ἐφάσθαι . (διὰ τῆς γνώσεως δηλαδὴ) μετρίῃ μακαριότητι ἐστὶ .
- (2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος . „ Τί δὲ ἐστὶ ματαιότητι ὁμοιωθῇ ; τῷ μηδενί . ἀπειρῇ τῶν ἀνθρωπίνων
οὐκ ἔ. σάπιν . οὐδὲν βέβαιον . οὐδὲ ὁμαλόν , οὐδὲ ἄνταρ . οὐδ' εἰς τέλος ὁμοιον , ἀλλὰ πάντα παρὰγει ἔ. πα-
ράχεται . ἔ. τὸ ἴσον , ἢ ἀνισότης ἔ. ἢ ἡ περὶ πάντα μεταβολή . παραχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥαδίως ἔ. μεταχωρεῖ
ἔ. ἀντικαθίσταται . ὥς οὐραὶ εἶναι μᾶλλον πιστεῖν ἔ. σιγᾶς ταῖς κατ' ὁδόν . ἢ ἀνθρώπων ἐνμερίᾳ . Καὶ ὁ
Χρυσόστομος . „ Τὰ δὲ ἐνταῦθα παισὶν ἔ. οἶκε παιζέσθαι . ὁ σήμερον γὰρ δικαίων , ἔ. σκεν αὔριον δικαζόμενος .
ἔ. ὁ σὺν ἄρχειν ἐν τῷ ἄρχειν , ὑπὸ δικαίου πολλῶν ἀπαγόμενος . ἔ. ὁ πλεονέκτης , ἐν πενίᾳ . ἔ. ὁ ἀνάνυμος , πολλῶν
τῶν ὄλων κρατῶν , ἔ. πικρὰ αἱ μεταβολαί , ἔ. ἀνώμαλοι αἱ μεταβάσεις .

φρονας, καὶ ταπεινώσῃ τὴν ἀλαζονείαν τους, οἵτινες δὲν φοβήζονται τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεώς των καὶ νὰ ταπεινῶνται. διότι τὸ νὰ πιάσῃ ὁ Θεὸς τὰ βουνα, καὶ τὸ νὰ καπνίζωνται αὐτὰ ὡς ἂν φωτιά ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀγχαλὰ καὶ εἶναι πρᾶγμα καὶ θέαμα φοβερόν, ὅμως εἶναι πολὺ κατώτερον τῆς τοῦ Θεοῦ φυσικῆς ὀξείας καὶ μεγαλειότητος, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἐπειδὴ καὶ μὲ μόνην τὴν θέλησιν τοῦ ἐδύνατο ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὰ ὅρη τοιαῦτα. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, κατέβηθι Κύριε, καὶ πιάσαι τὰ βουνα, διὸ νὰ τιμωρήσῃς ἐκείνους, ὅπου δὲν φοβήζονται ἀπὸ λόγου των τὴν εὐτέλειαν καὶ μηδαμινότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου φυσῶσι καὶ ὑπερηφανεύονται, διὰ τὴν καὶ παλαιὰ τοιαῦτα φοβερά θεάματα ἐγίναν εἰς τὸ Σίναϊον ὄρος, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς αὐτό, καὶ ἐφαίνετο ἔλον τὸ βουνὸν καπνιζόμενον, ὡς ἂν ἀπὸ καπνὸν καμίνου καιομένης. ἐγίναν δὲ ταῦτα, διὰ νὰ ἐμβάλουν φόβον μέγαν μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν βλέπόντων Ἑβραίων, καὶ ἀκολουθῶς διὰ νὰ κάμουν αὐτοὺς σωφρονεστέρους καὶ ταπεινότερους. ἔθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς φοβηθέντας Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἐν τῷ Σινᾷ κατὰ βασιν τοῦ Θεοῦ, Ὁρασεῖτε, ἕνεκεν γὰρ τοῦ πειράσαι ὑμᾶς παρεγενήθη ὁ Θεὸς πρὸς ὑμᾶς. ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἀμαρτάνητε. (Ἐξ. κ' 20.) (1)

6: „ Ἀστραψὼν ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς.

Ἀστραπὴν καὶ σὰι τὰς εἰδὼ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς παρὰ Θεοῦ πεμπομένας τιμωρίας: ἥτοι πείνας, πανούκλας, δυσυχίας, καὶ τὰ ὅμοια. διὰ νὰ τρομάξῃ καὶ νὰ ἐξυπνίσῃ μὲ τὰ φοβερά ταῦτα καὶ εἰς ὅλους γνωστὰ κακὰ, τοὺς ἀμελεῖς καὶ καταφρόνητας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. νοοῦνται δὲ ταῦτα καὶ τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὴν πρώτην τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. διὰ τὴν καὶ εἰς τὸν 13' Ψαλμὸν γράφονται σχεδὸν τὰ αὐτὰ περὶ τῆς αὐτῆς πρώτης τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ὅτι ἐκλινεν οὐρανούς καὶ κατέβη. ὅτι τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν. ὅτι ἀνέβη καπνὸς ἐν ὄργῃ αὐτοῦ. καὶ ὅτι ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκορπίσεν αὐτούς, καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς. τῶν ὁποίων τούτων ῥητῶν ἀνάγνωθι τὰς ἐξηγήσεις ἐκεῖ. πλὴν δὲν εἶναι ἔξω τοῦ σκοποῦ ἀνίσως καὶ τίνος νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. (2.)

7: „ Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὑψους, ἐξελοῦμε καὶ ῥύσαι με ἐξ ὑδάτων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων.

8: „ Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ἀπόσειλον, λέγει, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὴν ἀντιληπτικὴν σου δύναμιν Κύριε, καὶ τὴν ἀπροσμάχητον βοήθειάν σου (3) καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰ πολλὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος: „ Ὑψηλότερον δὲ εὐχεται ὁ Προφήτης καταβῆναι τοῦ ἰδίου ὑψώματος τὸν Θεὸν λόγον, κλινάντα τὰς ἐπισκοπώμενας ἐν αὐτῷ δυνάμεις. καταβῆναι δὲ εἰς καθάρσεις τῶν πολεμίων, ὡς τοῦ ἀνθρώπου μὴ δυναμένου εἶναι κατὰ τοσαύτης παρατάξεως. τίς γὰρ ἰσχύς τοῦ θνητοῦ ἢ ματαιότητι ὁμοιωθέντος; τούτου χάριν, φησι, τῆς σῆς ἐπισκοπῆς ἀξιωθεῖν, ὅταν κλίνας οὐρανοῦς καταβῇ. ἢ ἀπὸ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων, ἢ σβέσεως αὐτῶν τὴν φλόγα. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ καπνισθῆσθαι. ἢ ὁ Θεοδότης λέγει: „ Ἀνθρωπίνους τοὺς λόγους ἐχρήσατο, οὐκ οὐρανῷ περιγεγραμμένην τὴν θεῖαν φύσιν εἰδὼς, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν τῶν πολεμίων καλῶν τὸν ἐπίκουρον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει: „ Ὑψηλότερον δὲ, τὸ Εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα. δι' οὗ τὰ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων διεσκορπίσθαι εἴφη, τὰ τὴν πλάνην ἐμποιοῦντα. βέλη δὲ, τοὺς ἀγίους Ἀποστόλους. δι' ὧν κατετόξευσε τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδότης: „ Εὐκτικῶς μὲν σχηματίζει τοὺς λόγους, προλέγει δὲ τὰ ἐσόμενα. ἢ διὰ τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιὴλ προεῖρηκεν ὁ Θεός. οὕτω γὰρ ἐκείνους ἀπαντας κατηνάλωσε: δηλαδὴ τοὺς ἐκ τῶν Ἑθνῶν ἐπαυλισμένους τοὺς Ἰουδαίους μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ὡς εἵπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα ἀνωθεν ἀποστέλλομένην, τὸν Μονογενῆ λέγει.

λά νερά: ἔγουν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. οἱ ὅποιοι, ὡς ἀν τὰ
πολλὰ νερά, φέρονται κατ' ἐμοῦ ἀτάκτως. καὶ δυνατῶς
καὶ μετ' ὀρμὴν μεγάλην παρὰ σὺν ὧν, τι τύχη ἐμπροσθεν,
κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἢ ὕδατα πολλὰ ὀνομάζει τὴν
πλημμύραν τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οἱ ὅποιοι
προξενοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀερίτους ἐχ-
θροὺς, ὡς εἶπομεν ἐν τῷ ζη. Ψαλμῷ, ἐρμηνεύον-
τες τό, σῶσάν με ὁ Θεός, ὅτι εἰσῆλθον ὕδατα
ἐως ψυχῆς μου. λύτρωσαί με, λέγει, ἀκόμη Κύριε,
καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ξένους ὄντας ἀπὸ
ἐμῶν. ἢ ξένους ὄντας ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεὸν διὰ τὰς
παρὰνομίας τῶν (1). τούτων γὰρ τὸ ἔσμα ἐλάλησε
ψεύδος καὶ λόγους ἀνωφελεῖς. μᾶλλον δὲ καὶ βλαβε-
ροὺς, καθὼς δὲ εἶναι τὰ λόγια τῶν βλαβερῶν. ἔτι καὶ
ἡ δεξιὰ τῶν: ἔγουν τὰ ἔργα τῶν εἶναι πονηρὰ καὶ ἄ-
δικα. (2)

θ: „ Ὁ Θεός, ὡδὴν καινὴν ἄσσομαι.

Ἐγώ, λέγει, θέλω μελωδῆσαι εἰς ἐσένα Κυ-
ριε, ὡδὴν καὶ ἄσμα καινούριον καὶ εὐχαριστήριον.
διότι καθὼς ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πτωχὸν ἄνθρωπον ὁ-
ποῦ εὐεργετήσῃ, δὲν ζητεῖ ἄλλο τίποτα, παρὰ μό-
νον εὐχαρίστησιν καὶ εὐφημίαν. ἔτι καὶ ὁ Θεός, ἄλλο τί

δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸν πτωχόν, καὶ εὐτα-
λῇ ἔχοντα φύσιν, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐ-
εργασίας ὅπου τῷ ἐχάρισε, πᾶρεξ εὐχαρίστησιν καὶ δοξο-
λογίαν. ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς, ζητεῖ τὴν εὐχαρίστησιν καὶ
εὐφημίαν ἀπὸ τὸν πτωχόν διὰ τὴν γέννησιν ἐκ τῆς εὐφη-
μίας ταύτης λαμπρότερος. ὁ δὲ Θεός ζητεῖ τὴν εὐ-
χαρίστησιν καὶ δοξολογίαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τὴν
καμὴ αὐτὸν πλεον λαμπρότερον, μετὰ τὴν προσθήκην
τῶν εὐεργεσιῶν του. (3)

„ Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκάχορδον ψαλῶ
σοί.

Παλαιὰ μὲν εἰς τὸν νόμον μετὰ μουσικὰ ὄρ-
γανα, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ δεκάχορδον ψαλτήριον ἐψά-
λουντο οἱ Ψαλμοί. τῶρα δὲ εἰς τὴν νέαν χάριν τοῦ
εὐαγγελίου, ψαλτήριον δεκάχορδον εἶναι ὁ ἄνθρωπος.
διὰ τὴν ἔχει τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ
τὰς πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς. ὅταν λοιπὸν, ὁ μὲν
ὀφθαλμὸς ὁρᾷ ἑλπίαν καὶ ἀπαθῶς, ἡ δὲ ἀκοὴ τοὺς
πνευματικὸς ἀκούῃ λόγους, καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅ-
ταν καθὼς μία αἰσθήσις τοῦ σώματος, καὶ καθὼς μία
δύναμις τῆς ψυχῆς, ἀπαθῶς καὶ καθαρῶς καὶ θεο-
φιλῶς ἐνεργῇ τὰς ἐνεργείας τῆς. τότε διὰ τῶν δέκα
τούτων, ὡς ἀν διὰ δέκα χορδῶν, ᾄδει ὁ ἄνθρωπος
καὶ

- (1) Ὁ δὲ Χρυσόσομος. „ Τίους, φησιν, ἀλλοτρίους, οὐχ ὡς ἀλλοφύλους, ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς τῆς ἀληθείας
ἀπεξευωμένους. ὥσπερ γὰρ τοὺς πικροὺς οἰκείους ἡγοῦμεθα καὶ ἀδελφοὺς, οὕτω τοὺς ἀπίστους, ἀλλοτρίους. καὶ τοῦτο
μάλιστα τὸν οἰκείον καὶ τὸν ἀλλότριον ἐπιγινώσκωμεν. πῶς οὖν τὸν Σαμαρεῖτην, φησὶ, πλησίον ἔφησεν εἶναι ὁ Χρι-
στός; καὶ τοῖς πολλοῖς τὸ μέσον. ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. ὅταν οὖν εὖ ποιῇ δέη, πᾶς ἄνθρωπος σοὶ ἐγ-
γὺς ἔστω. ὅταν δὲ ὁ τῆς ἀληθείας γυμνάζεται λόγος, ἐπιγινώσκει τὸν οἰκείον καὶ τὸν ἀλλότριον. κατὰ δὲ τὸν Ἀσα-
νασίον καὶ Εὐσέβιον. „ Τίους ἀλλοτρίους καλεῖ. τοὺς ἐκ περιτομῆς. ὡς μάταιοι αἱ κατὰ τοῦ Σωτήρος φωναὶ. καὶ
αἱ μυθικαὶ διδασκαλίαι. οἷτινες ἐκπεσόντες τοῦ τὸν Θεὸν ἔχειν Πατέρα, υἱοὶ ἀλλοτρίοι εἰσὶ. τῶν ἰσχυρίων γεννη-
ματα γεγονέναι, ἢ τοῦ Διαβόλου. καὶ ὁ Θεοδώριτος τοὺς ἀλλοτρίους οὕτως ἡρμήνευσεν. „ Οὐχ ὡς ἀλλοφύλους,
ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς. ὁμοίως δὲ καὶ ὕδατα πολλὰ, τὸ πλῆθος τῶν δυσσεβῶν καὶ Ἐθνικῶν ἀνθρώπων. ὁ δὲ Ὁμ. γενεῖς
ἡτοὺς ἀλλοτρίους τοὺς ἑτεροδόξους καλεῖ. ὡς τὸ μὲν ἔσμα, ἐλάλησε ματαιότητα, λόγους πονηρὰ. ἢ δὲ δεξιὰ,
ἐστὶ δεξιὰ ἀδικίας, διὰ τὰς πράξεις τὰς πονηράς. διὸ καὶ ὁ διαβόλος ἱστάται ἐν δεξιᾷ αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ Ἰουδα.
(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος. „ Τὴν τοῦτον χαλεπότερον γένεσθαι. ὅτι, τοῦ τὴν εἰς βοήθειαν δεδομένην δεξιάν εἰς
ἐπιβουλήν τρέπειν; διὰ γὰρ τοῦτο ἔχομεν δεξιὰς, ἵνα καὶ αὐτοῖς καὶ ἑτέροις ἀδικουμένοις ἀμύνωμεν. ἵνα ἀναγνώμεν
παρὰνομίας. τίνα οὖν ἔχομεν συγγνώμην, οἱ μὴ πρὸς σωτηρίαν ἑτέρων χράμενοι τῇ ὀπλῇ τούτῃ, ἀλλὰ πρὸς ἀπώ-
λειαν τὴν ἑαυτῶν;
(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον. „ Διὰ τῆς καινῆς ὡδὲς ἡ καινὴ καὶ Εὐαγγελικὴ Διαθήκη δηλεῖται,
ἐν τῇ λέγειν γὰρ φησὶ καινὴν, πεπαλαιώκε τὴν πρώτην.

καὶ εὐχαρισεῖ καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1)

10 : „ Τὰ δίδοντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι, τῇ λυτρουμένῃ Δαβὶδ τὸν δούλον αὐτοῦ ἐκ ῥομφαίας πονηρᾶς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλλω εἰς ἐσένα Κύριε, τὸν εὐχαριστήριον ὕμνον, ὅς τις δίδας εἰς τοὺς βασιλεῖς τὴν σωτηρίαν· διότι ὅχι τὰ στρατεύματα, καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις σώζουσι τοὺς βασιλεῖς· ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ βοηθεῖα κατὰ τὸν Χρυσόσομον. καὶ ἐσὺ εἶσαι, ὁποῦ λυτρῶνεις ἑμένα τὸν δούλον σου ἀπὸ κάθε δεινὸν πόλεμον, καὶ ἀπὸ κάθε πικρῇ θανάτου.

11 : „ Ῥῦσαι με καὶ ἐξελοῦμε ἐκ χειρὸς υἱῶν αλλοτρίων· ὧν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ ἀνωτέρω. δὴ καὶ πορὰς λέγει ταῦτα διὰ τὴν αὐξήσῃ περισσότερον τὴν δέησίν του. (2)

12 : „ Ὡν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἰδρῶ· μένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν· αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, περικεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δηλοποιεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον τῶν δυσσεβῶν καὶ πικρῶν ἀνθρώπων. οἱ υἱοὶ, λέγει, τῶν τοσούτων, εἶναι τρυφεροὶ καὶ εὐθαλεῖς εἰς τὴν νεότητά των. καθὼς εἶναι τρυφερά τὰ νέα φυτόναια τῶν ἔλαϊων. καὶ αἱ θυγατέρες των, εἶναι τέσων καλλωπισμέναις καὶ σολισμέναις ὥς ὁποῦ φαίνονται, πῶς εἶναι ὁμοίως κατὰ τὸν σολισμὸν καὶ καλλωπισμὸν, μὲ τὸν εὐμορφον καὶ σολισμένον ναόν. (3)

13 : „ Τὰ ταμεῖα αὐτῶν πλήρη, ἐξέρου· γόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο.

Τὰ θησαυροφυλάκια, λέγει, τῶν πικρῶν καὶ δυσσεβῶν εἶναι τέσων γεμάτα ἀπὸ πλοῦτον ὥς ὁποῦ ξενοχαρῶμενα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θησαυρῶν εὐκεραίνονται ἀπὸ ἑνα θησαυροφυλάκιον εἰς ἄλλο. ἢ καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ σίτου, τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἐλαίου αὐτῶν, εὐκαιρῶνται ἀπὸ τὰ μικρότερα δοχεῖα εἰς τὰ μεγαλότερα, διὰ τὴν πολλὴν τῶν καρπῶν πλουσιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς ἔλεγεν ὁ ἄφρων πλούσιος ἐκεῖνος. „ Καθελωμου τὰς ἀποθήκας,

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Μέγα Ψαλτήριον καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ὁ Χρῖστος συνεστήσατο, τὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ λαόν, Ψαλτήριον ὄντα δεκάχορον· τούτῃ τέλειον, δι' οὗ τὴν καινὴν φθὴν ἀνακρούεται τῷ αὐτοῦ Πατρί.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Τῇ ταυτολογίᾳ οὐ μόνον ἐχρήσατο· ἀλλὰ τὴν εὐμερίαν αὐτῶν διηγείσθαι μέλλων, τὴν τῆς πονηρίας κατηγορίαν ἀνέλαβεν, εἰς ἐπικουρίαν τὸν Θεὸν διεγείρων· οἱ γὰρ οὕτως ε, φησι, βλασφημοῦντες, ἢ ἀδικία ἢ πονηρίᾳ συζῶντες, ἐξ οὐρίων φέρονται, ἢ παρὰ σοῦ δεξάμενοι τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀφροσύνην ἔχοντες τῆς ἀδικίας τὴν εὐπραξίαν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀπύλασαν· φησι, πολυπαιδίας ἢ ὑπὸ τῶν υἱῶν κυκλοῦνται νεοθαλῇ μιμουμένων φυτῶν. (μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Νικήταν νεοπαγῶν τε ἢ τελείων· ἰδρυμένοι γὰρ ἐν νεότητι ἡ Γραφή καλεῖ, τὸ πλέον ἐν τῇ συνίσει τῆς ἡλικίας· ἦγον τὸ πρεσβυτέρων τῆς ἡλικίας ἔχειν τὴν φρόνησιν.) τὰς δὲ θυγατέρας οὐ μόνον τὸ τῆς φύσεως ὡραῖον κάλλος, ἀλλὰ ἢ ἐξ ἐπιτεχνήσεως πολλὴν περιέχονται κόσμον, ὡς ἀπεικάζεσθαι τοῖς ἐπὶ τιμῇ τῶν Ἐιδώλων κεκαλλωπισμένοις ναοῖς, τοσούτων δὲ ἐξ τὸ κομμωτικὸν ἢ ἑταίρικόν.

καὶ, καὶ μείζονα οἰκοδομήσω. (Λουκ. β'. 18.)

„Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολύτοκα (1)

„πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.

14: „Οἱ βόες αὐτῶν παχεῖς.

Τὰ πρόβατα, λέγει, τῶν δυσσεβῶν, εἶναι πολύτοκα ἤγουν ἢ γεννῶσι πολλά, δύο καὶ τρία ὁμοῦ τὴν καθά φορὰν, ἢ καὶ γεννῶσι τὸν χρόνον δύο φοραῖς. ὅθεν ἀκολουθῶς καὶ ὅταν εὐγαίνουν εἰς τὴν βοσκήν εἶναι πολλά καὶ πεπληθυσμένα. ἐξόδους γὰρ ἢ τὰς γεννήσεις τῶν προβάτων λέγει, ἢ τὰς εἰς τὴν νομὴν προόδους καὶ εὐγάλματα αὐτῶν. ὁμοίως καὶ τὰ βόδια αὐτῶν εἶναι παχεῖα, ὡς ἐκεῖνα τὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς εὐθυρίας, κατὰ τὸν Ὀριγένη (2)

„Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ,
„οὐδὲ διέξοδος οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς
„πλατείαις αὐτῶν.

Ὅχι μόνον, λέγει, καρποφοροῦσι τὰ χωράφια καὶ οἱ ἀμπελώνες τῶν δυσσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ οἱ φραγμοὶ ἤγουν τὸ τεῖχος τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀσπητίων τους. (ἢ καὶ τῶν ἀμπελιῶν καὶ περιβολίων τοὺς) ἑκόνται ἐρεοί, καὶ κῆνας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κρημνίζονται. ἀλλ' οὐτα εὐγάλμα πληθους, ἢ κραυγὴ ἢ τοὶ ταραχῶδης ἢ θρηνητικὴ φωνὴ φαίνεται ἢ ἀκούσται εἰς τὰς πλατείας ἐράτας τῶν πόλεων τους, ἢ καθ' ἑτέρον ἐρμηνευτὴν, ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν. θέλει δὲ νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ μὲ ταῦτα τὴν εἰρήνην καὶ ἀφοβίαν, ὅπου ἔχουν πρὸς καὶ πρὸν οἱ ἄσθεῖς. διατὶ, ὅπου εἶναι φόβος καὶ ἐπίδραμη πολέμων καὶ ἐχθρῶν, ἐκεῖ ἀκολουθεῖ νὰ γίνεταῖ εὐγάλμα καὶ φυγὴ τοῦ πλήθους, καὶ κραυγαὶ καὶ ταραχαί. ὅπου δὲ φόβος τοιοῦτος λείπει, ἀπὸ ἐκελείου

πουν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἢ παρὰ τῷ Χρυσόστομῳ καὶ Θεοδώρῳ γράφεται, πολύτοκα παροξυτόνως, ὡς ἐνεργητικόν, ἐπὶ τῶν γεννῶντων πρόβατων λεγόμενον. τὸ γὰρ πολύτοκα, παθητικόν ἐστίν· ἐπὶ τῶν γεννωμένων προβάτων λεγόμενον, οὐχὶ ἐπὶ τῶν γεννῶντων.

(2) Παρὰ γὰρ τοῖς παλαιῶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἐν τοῦτοις ὁ πλοῦτος ἦν, ἐν βουκολίαις καὶ ποιμνίαις καὶ σπέρμασι, πρὶν ἢ τὴν βλακειάν εὐρεθῆναι τὴν νῦν. τοιαῦτα δὲ κατὰ τὸν Νικήταν καὶ ὁ Ἰωβ λέγει περὶ τῶν ἀσεβῶν. „Διατὶ ἀσεβεῖς ζῶσι; πεπαλαῖνται δὲ ἐν πλούτῳ; ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς· οἱ οἶκοι αὐτῶν εὐθυνοῦσι· φόβος δὲ οὐδαμοῦ· μάστιξ δὲ παρὰ Κυρίου οὐκ ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς· ἢ βόες αὐτῶν οὐκ ἀμοτόκησε· διεσώθη δὲ ἐν γαστρὶ ἔχουσα καὶ οὐκ ἔσφαλε· μένουσι δὲ ὡς πρόβατα αἰώνια· τὰ δὲ παῖδιά αὐτῶν προσπαίζουσιν· ἀναλαβόντες Ψαλτήριον καὶ κιθάραν, εὐφραίνονται φωνῇ Ψαλμοῦ· συνετέλεσαν δὲ ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν. (Ἰωβ. κ'. 7.) πλὴν παρακάτω λέγει περὶ αὐτῶν. „Ἀσεβῶν λῦχνος σβεσθήσεται· ἐπελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταστροφή· ὥδινες δὲ αὐτοὺς ἔξουσιν ἀπὸ ὀρυγῆς· καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ οὕτως εἰπὼν ἐν τῷ 65. Ψαλμῷ. „Ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν, ὕψερα λέγει. „Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· κατὰ τὸν Ἰδιον Νικήταν οἱ τοῦ προτέρου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ δικαίου καὶ πιστοῦ Χριστιανοῦ ἡ σὰρξ, ἀσθενὴς ἐστὶ, καὶ τὸ φρόνημα νεκρωμένον· αὐτοὶ γὰρ εἰσιν οἱ λέγοντες. „Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαίνωται· τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ αἱ θυγατέρες Σιών ἐν ὑψηλῇ τραχύτῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν· διδὲ καὶ οὐ ναὸς Θεοῦ γεγονῶσιν· ὡς αἱ ἁγίαι τῶν πνευστάντων ψυχαί· ἀλλ' ὡς ὁμοίωμα ναοῦ, ἐν ᾧ πνεῦμα ἐνοικεῖ· καὶ τῶν μὲν Ἰουδαίων, ἢ Ἑθνικῶν, περιττεῖται καὶ ὑπερχεῖται τὰ ταμῖα, θησαυρίζοντων ἐπὶ τῆς γῆς· τῶν δὲ πιστῶν, ὁ θησαυρὸς ἐστὶ ἐν οὐρανῷ· καὶ τῶν μὲν, ἐστὶ πρόβατα πολυτόκα καὶ βόες παχεῖς, ὅποιοι τῆς τῆς Αἰγύπτου εὐθυρίας· τοῦ δὲ δικαίου ἡ ποιμνία, ψυχὰς ἀκεραίους καὶ ἀγαθὰ καὶ λογικά πρόβατα ἐμπεριείληφεν· ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἑτεροδόξων νοήσεις, ἡ δὲ αὐτῶν εἰσι, νεοφύτοις παραβαλλόμεναι, ὡς τὸ ἰσχυρὸν ἐν νεότητι, ἀλλ' οὐ τελειότιτι· θυγατέρες δὲ αὐτῶν, αἱ λέξεις, αἱ λέξαι συνδέσει καλλωπιζόμεναι καὶ τῷ ᾠδικῷ τῆς φράσεως· ὅθεν καὶ ὁμοίωμα ναοῦ, ἀλλ' οὐ ναὸς εἰσιν· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἑαυταῖς θεῖον νοῦν, ὡς αἱ τῶν θεῶν Γραφῶν λέξεις· ναὸς γὰρ αὐταὶ Θεοῦ, εὐρισκομένου ἐν αὐταῖς τοῖς ὁρθῶς ἐντυγχάνουσιν.

πουν καὶ τὰ εἰρημένα (1) λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς εἰρήνης τῶν ἀσεβῶν καὶ ἐν τῷ θβ'. Ψαλμῷ, ὅτι ἐκλήρωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην, σμαρτωλῶν θεωρῶν.

15: „Ἐμακάρισαν τὸν λαόν, ὃ ταῦτά
„ἐστὶ· μακάριος ὁ λαός, οὗ Κυ-
„ρίου ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Οἱ πολλοί, λέγει, καὶ χυδαῖοι καὶ ἀνόη-
τοι ἄνθρωποι ἔμακάρισαν καὶ ἐκαλοτύχησαν τὸν λα-
ὸν ἐκείνον, εἰς τὸν ὅποιον εὐρίσκονται τὰ ἀνωτέρω σω-

ματικά ἀγαθὰ καὶ αἱ εὐτυχίαι. ἔπειτα διορθώνοντας ὁ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἐσφαλμένην κρίσιν τῶν πολλῶν καὶ ἀνόητων ἀνθρώπων, ἀκολουθῶς ἐπιφέρει, ποία εἶναι ἡ ὀρθὴ ψήφος. καὶ ποῖος λαὸς πρέπει νὰ μακαρίζεται ἀληθῶς. λέγει γάρ, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι μακάριος καὶ καλοτύχος λαός, τοῦ ὁποῦ ὁ Κύριος καὶ Θεός, εἶναι, μερίδιον καὶ πλοῦτος καὶ κληρονομία. καὶ ἐκεῖνος ὁ λαός, τὸν ὅποιον κυριεύει καὶ ἐξουσιάζει ὁ Θεός. ἔχει ἀπλῶς καθὼς εἶναι κτίσμα τοῦ. ἀλλὰ καθὼς προαιρετικὸν δοῦλόν του καὶ φυλάττοντα τὰς ἐντολάς του, τοῦτο γὰρ εἶναι ὄντως μακαριότης: τὸ νὰ φυλάττῃ δηλαδὴ τινὸς καὶ νὰ ἐργάζεται τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ εἶναι ἀγαθὸν τὸ μόνιμον καὶ αἰώνιον, (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΔ.

„Αἰνέσεως τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι μία αἰνεσις καὶ δοξολογία εἰς τὸν Θεόν, ἥτις ἀρμόζει κοινῶς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὃθεν ὁ Σύμμαχος σαφέστερον εἶπεν· „Οὔτε διακοπὴ, οὔτε ἐκφορὰ, οὔτε κακότης ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν: τούτῃ. „Διὰ παντὸς εὐθνηοῦσι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἢ οὐδαμῶθεν αὐτοῖς οὐδὲν ἀτύχημα φύεται· οὐδέ ἐστιν, ὡς ἐπὶ ἀποθανόντος τινος, κραυγὴ· ἀλλ' ἐν τρυφῇ ἢ γέλωτι διατελοῦσι· τῶν λυπηρῶν οὐ δεχομένων πείραν.

(2) Ὃ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Υψηλότερον δὲ, τοὺς δύο σημαίνει λαὸς, τὸν τε ἐκ περιτομῆς, ἢ τὸν τοῦ Χριστοῦ· οὗ Κύριος αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος, Θεὸς αὐτῶν ἐστὶ, κατὰ τὸ εἰρημένον· „Λαός, ὃν οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσέ μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι, ἐπαλαιώθησαν. ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Οἱ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀμύητοι, οὐκ ἐπίσανται τῶν πραγμάτων διακρίνειν τὴν φύσιν· ἀλλὰ τρυφῇ ἢ πλούτῳ ἢ δυναστείᾳ τὴν εὐκλείαν δρίζονται· ἢ τοὺς τοῦτω ἀπολαύοντας, ζηλωτοὺς ἀποκαλοῦσι ἢ μακαρίους· οἱ δὲ μύσαι τῆς ἀρετῆς, τῆς Θείας σοφίας μετεκληρότες, τὸν ὑπὸ σοῦ προκηθεύμενον λαὸν μακαρίζουσι, ἢ τοῦ βίου παντὸς τὴν σὴν προτιμῶσι καθεμονίαν· τοὺς τοιοῦτους ἡμεῖς μακαρισμοὺς ἢ ὁ Κύριος ἐξεπαίδευσεν· ἢ Μακάριοι, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι μακάριοι οἱ πεινῶντες ἢ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ἢ μακάριοι οἱ πενθοῦντες· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ τοῦ βίου τὴν ἡδονὴν προσιζόμενοι, πρὸς ὀλίγον ταύτης ἀπολαύσαντες, τὴν μακρὰν ἔδωκεν ἐκ τῆς βραχείας τρυφήσουσιν ἡδονῆς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει πρόβησιν τῆς τῶν Ἑθνῶν κλήσεως ἢ ἐπιγνώσεως· κα-

1 : „ **Υ**ψώσω σε, ὁ Θεός μου ὁ βασι-
 „ λεύς μου καὶ εὐλογήσω τὸ ὄ-
 „ νομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
 „ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος .

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ ὑψώσω βεσιλεύ καὶ
 Θεέ μου, μὲ τὸ νὰ θεολογῶ περὶ σοῦ ὑψηλά νοήμα-
 τα. καὶ μὲ τὸ νὰ φανερώω εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν
 ἤξεύρουσι τὸ ὕψος τῆς θεότητός σου (1) καὶ θέλω δο-
 ξολογῶ τὸ ὄνομά σου, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶ-
 να, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. διὰ τί, πῶς δὲν εἶναι
 ἄτοπον, ἢ μὲν ἄλογος χτίσις νὰ ἀναπέμπῃ πάντοτε
 δόξαν εἰς τὸν Ποιητὴν τῆς διὰ τῆς θανυμασίας τῆς κα-
 τασκευῆς. οἱ οὐρανοὶ γάρ, φησὶ, διηγούντῃ δόξαν
 Θεοῦ (ψαλ. ιη΄. 1.) ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος νὰ φαι-
 νεται κατὰ τοῦτο κατώτερος ἀπὸ τὴν ἄλογον χτίσιν,
 καὶ νὰ μὴ δοξάζῃ παντοῦν τὸν ποιητὴν καὶ Θεόν

του, διὰ μέσου εὐφημίας, καὶ διὰ μέσου καλῶν ἔ-
 γων; διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος., Οὕτω λαμπράτω τὸ
 φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἰδῶσιν
 ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσουσι τὸν Πατέρα ὑ-
 μῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε΄. 16) Χρεώ-
 σαι γὰρ εἴμεθα εἰς τὸν Θεὸν διὰ πολλὰ αἵτια. διὰ
 τὴν ἐδημιουργήσαν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μηδεντος εἰς τὸ εἶναι. διὰ
 τὴν ἐδημιουργήσαν ἡμᾶς κατ' εἰκόνα του καὶ καθ'
 ὁμοίωσιν. διὰ τί ἀφ' οὗ τοιαύτους μᾶς ἐδημιούργησε,
 μᾶς διαφυλάττει, καὶ προνοεῖται διὰ τὴν ἡμῶν σω-
 τηρίαν, καὶ κοινῶς καὶ μερικῶς. καὶ κρυφίως καὶ φα-
 νερώς. καὶ ὅταν ἡμεῖς ἤξεύρωμεν, καὶ ὅταν δὲν ἤ-
 ξεύρωμεν. τί δὲ νὰ εἰποῦμεν διὰ τὰ κτίσματα, ὅ-
 που ἐκτίσθη διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τὴν διακονίαν καὶ
 ὑπηρεσίαν τὴν ἐδικὴν μας; τί νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν
 διάπλασιν τοῦ σώματός μας; διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς
 ψυχῆς μας; διὰ τὴν σύνεσιν; διὰ τὸν φυσικὸν νόμον
 ὑποῦ μᾶς ἐχάρισε; διὰ τὸν γραπτὸν; καὶ διὰ νὰ εἰ-
 πῶ τὸ κεφάλαιον τῶν ὀγαθῶν, τί νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν
 ἐνανθρώπησιν καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατον,
 ὅπου ἔλαβε διὰ λόγου μας; διὰ ταῦτα λοιπὸν ὕλα,
 καὶ

κατὰ σοιχείον δὲ (ἥτοι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου) ἡ οὗτος ὁ ὕμνος συγκεῖται. ἡ διὰ τῆς ταυτολογίας διδά-
 σκει τοῦ Προφήτου τὸν πόθον. λέγει δὲ ὁ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῇ νεοτυπῳα αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι λείπει εἰς
 τοὺς εἰς τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐν σοιχείον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου τὸ λεγόμενον νῶν. καθότι, εἰ μὲν εἴχοι
 τοῦ Ψαλμοῦ εἶναι μόνον εἴκοσι ἡ εἰς. τὰ δὲ σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, τὰ τιθέμενα εἰς καθε ἀρχὴν εἴ-
 χου, εἶναι εἰκοσιδύο. λέγει δὲ αὐτὸς τὴν αἰτίαν, ὅτι ἴσως τὸ πρωτότυπον τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἦεν ἀτελὲς ἐν τῇ
 τῶν ἐκείνῳ. ἡ δὲ δὲν ἠθέλησεν ὁ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐρανίσας. νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἐλλειπὲς αὐτοῦ διὰ λέγουτο.
 προσθέττει δὲ ἡ ὁ Χρυσόστομος. ἡ Μετὰ ἀκριβείας τοῦτο μάλισα προσέχειν ἄξιον τῷ Ψαλμῷ. οὗτος γὰρ ἐστὶ
 τὰ ῥήματα ἔχων ταῦτα, ἀπὲρ οἱ μεμνημένοι συνεχῶς ὑποφάλλουσι λέγοντες. οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζου-
 σι, ἡ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ. ὁ γὰρ γενόμενος υἱὸς, ἡ τραπεζῆς ἀπολαύων πνευματικῆς, δοξά-
 ζειν δίκαιος ἂν εἴη τὸν Πατέρα. υἱὸς γὰρ, φησὶ, δοξάζει πατέρα. ἡ δούλος τὸν Κύριον αὐτοῦ (Ματθ. α΄.
 6.) γέγονας υἱὸς; ἡ τραπεζῆς ἀπολαύει πνευματικῆς, σιτούμενος τὰς σάρκας ἡ τὸ αἷμα τὸ ἀναγεννησάν σε,
 ἀποδίδου τῆς τοσαύτης εὐεργεσίας τὴν ἀμοιβήν. ἡ δοξάζει τὸν τοιαῦτα παρεσχηκότα. ἡ ἀναγιγνώσκων τὰ ῥήματα
 ῥυθμιζέ σου τὴν γνώμην πρὸς τὰ λεγόμενα. φαίνεται δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Χρυσόστομου, ὅτι τὰ ῥήματα
 τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐφάλλοντο πάλαι, ὅταν οἱ Χριστιανοὶ ἐπηγάιναν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀραπῆαν τῆς Νουθεσίας
 διὰ νὰ μεταλάβουν. νῦν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος φάλλεται, ὅταν ἀπερχώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν ἀραπῆαν τῆς κοινῆς
 τροφῆς. προσθέττει δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῇ νεοτυπῳα αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι τὸν ὑπεροχικὴν ἐνομίσθη ἡ σύνθεσις τοῦ
 Ψαλμοῦ τούτου, ὥς ὅπου οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι ἐσυνείδιζον νὰ λέγουν, ὅτι ὁποῖος τρεῖς φορές τὴν ἡμέραν ἀνεγί-
 νωσκε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ἐξάπαντος ἠθέλει κατοικήσῃ τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλὴμ.
 (1) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἡ Τοιοῦτον τὸ ἐν Εὐαγγελίοις. ἡ Δόξασόν με Πατὴρ, τῇ δόξῃ, ἡ εἶχον, καὶ
 τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. αὐ γὰρ δὴ δόξαν ἠδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ἢ μὴ πρότερον εἶχεν; ἀλλ' ἢν εἴ-
 χεν ἐγύμνωσε, ἡ τοὺς ἀγνοούντας ἐκείδωκεν. οὕτω ἡ νῦν ὁ Προφήτης οὐχ ὑψηλὸν ποιεῖν τὸν Θεὸν ἐπαγγέλλεται,
 ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς οἶόν τε ὑποσχεῖται δεικνύσαι. ἡ τὸν ἀπάντων Θεὸν ἡ βασιλείαν ἰδίαν ὀνο-
 μάζει, ὑπὸ τοῦ φίλτρου τοῦτο ποιεῖν προαγόμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. ἡ Καὶ σὺ ταῦτα λέγας. ἡ Ὑψώ-
 σω

καὶ διὰ ἄλλα μυρία, εἰμεθα χρεῶσαι εἰς τὸν Θεόν,
καθὼς λέγει ὁ Θεὸς Χρυσόσομος.

2: „Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογήσῃς,
„καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν
„αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ-
„νος.

Αὐτὰ εἶναι φανερὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξηγή-
σιν δὲν χρειάζονται. (1)

3: „Μέγας Κύριος καὶ αἰνετός σφόδρα
„καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ
„ἔστι πέρας.

σωσε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου, πολλὴν ἐπιδείκνυσεν τὴν οἰκείωσιν, ἵνα περὶ σοῦ λέγῃ ὁ Θεός, ὡς περὶ Ἀβραάμ. „Εγὼ εἰμι Θεός Ἀβραάμ. ἂν γὰρ σὺ λέγῃς ὁ Θεός μου καὶ ὁ βασιλεὺς μου, καὶ μὴ λέγῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην παρέχῃς τοιαύτην. καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ ἐρεῖ περὶ σοῦ. ὁ δούλος μου καὶ ὁ θεράπων μου. ὁ περὶ τοῦ Μωσέως εἴρηται. ὑποφύει δὲ τὸν Θεόν, ὁ οἷός τε ὢν ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ καὶ νοεῖν καὶ λέγειν. ὁ ὁρῶν καὶ ἀκιδῶς θεολογῶν. ὁ μέγας περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνων. καὶ ὁ φυγὼν πᾶσαν βασιλείαν πονηρὰν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλεύεται. ὁθεν, ὡς μὴ ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας βασιλευόμενος, ὁρῶν βασιλεὺς καλεῖ τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος. „Καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἂν εἴη, τὸν λογικὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὁρῶμενον ἀπάντων τιμω-
τερον, ἔλαττον τῆς κτίσεως φέρειν κατὰ τὸν τῆς εὐφημίας λόγον. εἴγε, αὐτὴ μὲν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ ὦραν ἀ-
ναπέμπει τῷ Δεσπότην δοξολογίαν. „Οἱ οὐρανοὶ γὰρ, φησιν, διηγούνται δόξαν Θεοῦ. ἥ τε ἡμέρα καὶ νύξ ἀ-
ναγγέλλει τὴν γνῶσιν. ἥλιός τε καὶ σελήνη καὶ ὁ ποικίλος τῶν ἄστρον χορὸς, καὶ τῶν ἄλλων ἡ εὐταξία. ὁ δὲ τούτων ἀ-
πάντων εὐγενέστερος, μὴ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ βίον παρέχοιτο, δι' οὗ τὴν βλασφημίαν προσερίθεται τῷ ποιήσαντι
αὐτὸν Θεῷ, ποίας ἔσαι συγγνώμης ὁ τοιοῦτος ἄξιος;

(2) Προσέττει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσόσομος. „Ἐπεὶ οὖν μέγαν ἔχεις Δεσπότην οὐσίᾳ καὶ δυνάμει καὶ πάσῃ ἀρε-
τῇ, διὰ τοῦτο καὶ σὺ ὑψηλὸς γενεῶν καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπαλλάγῃς ἀφ' ὧν τῶν ἀνθρώπων. λάβε φρόνημα ἀνότερον τῆς ταπεινώ-
σεως τῶν παρόντων. οὐχ ἵνα ἀπονενοημένος γένῃ καὶ ἀλαζύνῃ. ἀλλ' ἵνα μεγαλόφρων καὶ μεγαλόνομος. ἀλαζύνῃ γὰρ ἐστὶν
ὁ ἐπὶ τοῖς μικροῖς κομπάζων καὶ τῶν ὁμοδούλων ὑπεροχῶν. ὑψηλὸς δὲ καὶ μεγαλόψυχος, ὁ ταπεινὸς τὴν διάνοιαν καὶ
τὰς φαντασίας τοῦ παρόντος βίου οὐδὲν εἶναι νομίζων. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Ὅτι ἐπειδὴ μέγας ὁ Κύριος,
πάν δὲ μέγεθος αἰσθητὸν πλάτει καὶ βάθει καὶ ὑφεί μετρούμενον δεικνύται μέγα, εἰκότως ἐξηγάγετο, ὅτι τῆς με-
γαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας, ἵνα καὶ ἀσώματον δεῖξῃ καὶ ἀπερίγραφον τὸν ὑμνούμενον. ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „
ὑπεροχῇ δυνάμεως καὶ τιμιότητος οὐσίας τε καὶ ἐνεργείας. καὶ ὡς περὶ ἡ περὶ τοῦ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐντολὴ μείζων πᾶσιν
εἴρηται, οὐκ ὄγκω καὶ μεγέθει σωματικῷ. ἀλλ' ὑπεροχῇ. καὶ τῇ πρὸς τὸν πάντων μείζονα ἀναφέρεσθαι. ὅτι καὶ
αὐτὸς ὁ ἀγαπώμενος Θεὸς ἀσυγκρίτως ὑπερβάλλων τὰ ἑαυτοῦ κτίσματα, μέγας ἐστὶ σφόδρα. καὶ οὐκ ἔστιν ἀλλοθὺς
καταλαβόντα τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ εἶναι, ὡς μὴκέτι ὑπερβαλεῖν τὸ μέγεθος αὐτοῦ. ὅσον γὰρ τις ἀντιλαμβάνε-
νται τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσοῦτον πᾶν ἀπολείπόμενον ἑαυτὸν ὁρᾷ τοῦ τεθεωρημένου τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ.

Μέγας, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος, ὁχι μόνον
καθὼς εἶναι μεγαλοεργός: ἵγουν καθὼς ἐποίησε μεγά-
λα ἔργα καὶ κτίσματα, ἀλλὰ καὶ καθὼς εἶναι μεγαλό-
δωρος: ἵγουν καθὼς ἐχάρισε μεγάλας δωρεάς εἰς τοὺς
ἀνθρώπους. ὁθεν καὶ διὰ αὐτὰ εἶναι πολλὰ αἰνετός
καὶ δεδοξασμένος. ἀνίσως δὲ ἡ μεγαλωσύνη του δὲν
ἔχη ἄκρον, βέβαια οὐδὲ ἡ αἰνεσις καὶ δοξολο-
γία του ἔχει ἄκρον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόσομον.
(2)

4: „Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα
„σου.

Ἡ γενεὰ, λέγει, ἡ τωρινὴ καὶ ἡ μέλλου-
σα: καὶ καθὼς Γενεὰ, θέλει ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου
Κύριε, ἔργα δὲ λέγει ἐδῶ, τὰ εἰς ἕξ ἡμέρας δημιουρ-
γηθέντα κτίσματα. ἡ καὶ ἔργα ὀνομάζει τὰ τέρατα
καὶ

καὶ σημεῖα καὶ θαύματα, ὅπου ἐνήργησεν ὁ Θεός εἰς
κάθε γενεάν. (1)

6: „Καὶ τὴν δυνάμιν σου ἀπαγγελοῦσι.

Καθὼς ἕνας, λέγει, θέλει διηγῆσθαι τὴν ἁ-
πείρου δυνάμιν ὅπου ἐδείξας Κύριε, τόσον εἰς τὴν δημι-
ουργίαν τῶν κτισμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνέργει-
αν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς θαυμάτων, τόσον εἰς
τὰς εὐεργεσίας τῶν ἀγαθῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμω-
ρίας τῶν πονηρῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. γενεάν
δὲ λέγει τὰρα τοῦ ἐν ἐκείῃ, γενεὰ συνेतὸς καὶ θα-
ροῦτος ἀνδρός. οὗτοι γὰρ, πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἑαυ-
τόν τους, ἐπαινοῦσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. ἔπειτα δὲ
διηγούνται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δυνάμιν αὐ-
τοῦ.

5: „Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς
„ἀγιωσύνης σου λαλήσουσι, καὶ τὰ
„θαύματά σου διηγούνται.

6: „Καὶ τὴν δυνάμιν τῶν φοβερῶν σου
„ἐροῦσι, καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου
„διηγούνται.

Θαύμασι μὲν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ ἐκεί-
να, ὅπου ἔγιναν διὰ εὐεργεσιῶν τινῶν. καθὼς, θατέ-
ον, εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου τῶν Ἑβραί-
ων ἐθαυματοουργήθη ὁ εὐλὸς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς να-
φάλης. ἡ διαίρεσις τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἡ ὀρτυ-
γομήτρα. τὰ ἐκ πέτρας ὕδωρ. τὸ Μάννα, καὶ τὰ ὀ-
μοῖα. φοβερὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐκείνα, ὅπου
ἐνήργησεν ὁ Θεός διὰ παιδείαν καὶ τιμωρίαν τινῶν,
κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2) καθὼς ἦτον αἱ δέκα πλη-
γαί, ὅπου ἀπέκτεινε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὰ κατὰ
τῶν ἄλλων Ἑθνῶν. Καὶ ἄλλως δὲ, θαυμάσια μὲν
τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόσομον, αἱ τὰς τετ-
τάρων ὥρων τοῦ χρόνου ἀναλλαγαί. περιβόλῃ καρ-
πυμένα. λιβάδια ἀνθισμένα. βρύσην καθαρὴν καὶ
ποτὴμον ὕδωρ ἐρροῦσαι. ποταμοὶ τρέχοντες μετὰ γλυ-
κυτῆτα. βορραὶ ὁμαλαὶ αἱ τὴν γῆν διψῶσαν ποτί-
ζουσαι. γῆ διάφορα κοίλοπρηνόσα χορτάρια. δένδρων-
εἶδη μυρία. καρπῶν ποικιλία. ἀνεμοὶ καὶ αὖραι ὁρο-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον. ἡ Γενεὰ καὶ γενεὰ ὀνομάζει τὴν γενεάν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν γενεάν
τῶν Ἑθνικῶν, ἐξ ὧν συνέστη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „Οὕτω λογίζεται ὁ νοῦν, ἔχων, ὁ-
τι ὅσα εἰν τιμὴν καὶ δόξαν Θεοῦ ἐπινοήσῃ, κατὰ τὰ ἐκ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης, οὐδεμίαν προσθήκην τῆς
δόξης ποιούμενα. ἡ μὲν γὰρ, ὡσαύτως ἔχει, καὶ τιμῶνται καὶ μὴ. ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φύσις, μόνον διαφοροῦσθαι τὴν
προαίρεσιν, αὐτῇ τῇ θελήσει μόνον πληροῦσα. ἢν προέθετο χάριν. πλέον δὲ τι τοῦ θελήματος καὶ τῆς κατὰ προ-
αίρεσιν ὁρμῆς καὶ κινήσεως, οὐκ ἔχει ἐν τῇ δυνάμει οὐδέν. καὶ θαυμάσια προέονται. καὶ ἐπαινοῦσι τὸ μέγα-
λεῖον ἀποσεμνύναι τῆς θείας δυνάμεως, οὗ τὴν φύσιν ἐπὶ ἡμέρας. πῶς γὰρ ἐπαινέσει τὸ ἀγνοούμενον; ἀλλὰ τι τῶν
περὶ αὐτὴν θεωρουμένων ἐδείξας. γενεὰ γὰρ, φησιν, καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου, ἀ τε δὴ ἐκ μεγέθους καὶ
καλλότητος κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν θεωροῦντες. ὁρᾷς ὡς διὰ τῶν ἔχοντων περὶ τὴν θεῖαν φύσιν θεωρουμένων,
πληροῦται τῇ Προφῇ τὸ θαῦμα; αὐτὴ δὲ ἐκείνη, καθὼς ἐστὶν ἡ θεὸς καὶ μακαρία δύναμις, ἄβυσσος καὶ ἀδιάτατος
λόγισμός μὲν, ὁ ἀδύνατος πολυπραγμοσύνην καὶ λόγου δυνάμιν καὶ καρδίας κίνησιν, καὶ ἐνθυμήσεως ὁρμὴν, πάντα
κατὰ ἑαυτῆς ἀφίεσθαι, πολὺ μᾶλλον, ἢ ὅσον τὰ σώματα ἡμῶν ἀπολιμπάνεσθαι τῆς τῶν ἀσέων ἀφίης; ὅταν τοῖον
ἔλθῃ εἰς τὰ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος, τότε καιρὸς γίνεται τοῦ σιγῆν. καὶ τῆς ἀφράστου ἐκείνης δυνάμεως ἀνεκμήνευτον
ἐν τῇ ἀπορήτῃ τῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαῦμα. καὶ οἱ μεγαλύνοντες γὰρ, οὗ τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ
λαλοῦσι, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν γενεῶν ἐξαγορεύουσιν τῇ φωνῇ ἐπαυμένον. ὅταν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ὑπερνεφέως
πᾶσης ἐννοίας ὁ λόγος διεξέρχεται, σιωπὴν ἀντικεῖται, δι' ἣν λέγουσι, νομοθετοῦσι. λέγουσι γὰρ, ὅτι τῆς μεγα-
λωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.

(2) Ὅθεν κατὰ τὴν αὐτὴν Θεοδώριτον, καὶ ὁ Ἀπόστολος ταύτην ἐποικίσασθαι τὴν διείρεσιν. ἴση γὰρ ὑπὸ τοῦ Πανα-
γίου Πνεύματος διδασθαι. οὐ μόνον χαρίσματα λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ ἐνέργηματα δυνάμεων. καὶ καλεῖ μὲν χαρίσμα-
τα λαμβάνειν, τῶν χαλῶν τὸν δόξαν, καὶ τῶν ἀφύστων τὴν ἐξέλιξιν, καὶ τὰ ταῦτα. ἐνέργηματα δυνάμεων, τὴν τοῦ
Ἑλμυ τυφλότητα, τοῦ Ἀναβίου καὶ τῆς Σαπφείρας τὸν θάνατον.

σωθεῖς καὶ ἀναψύχουσαι· λαμπρότης Ἡλίου· Σελήνης λαμπρὸς τὴν νύκτα φωτίζουσα· ἄσρων κάλλη· καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀξιθαύμαστα, τὸσον εἰς τὰ ἔμψυχα φυτὰ καὶ ζῶα, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄψυχα· φοβερά δὲ πάλιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀτραπαί, βρονταὶ ἀεριοπελέκια, πανοῦκλαι, πείναι, χιόνες, χάλαζαι κρύσταλλα τοῦ χειμῶνος, ἐκπυρώσεις τοῦ θέρους, καὶ ὅσα ἄλλα ἐνεργοῦνται τρομερὰ, τὸσον εἰς ἄψυχα, ὅσον καὶ εἰς ἔμψυχα· μεγαλοπρέπεια δὲ καὶ μεγαλωσύνη, εἶναι τὸ ὑπέρειχον τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως· ἀκολούθως δὲ πλατύνει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ περισσότερον μὲ τὰ χρηστότερα ἔργα τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰ δεικνύει ἀπὸ αὐτὰ τὸν Θεόν, πλέον ἐπὶ ῥέπεσεν εἰς φιλοφροσύνην καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς ὀργὴν καὶ τιμωρίαν. (1)

7: „Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητος σου ἐξερεΐζονται, καὶ τῇ δικαιοσυνῇ σου ἀγαλλιασονται.

Οἱ συντοί, λέγει, καὶ Θεοφιλεῖς ἄνθρωποι θέλουν λαλοῦν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὅποια περιέχουν τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἀμετρήτου χρηστότητός σου Κύριε· ὅθεν καὶ ἐνθυμούμενοι καὶ διηγούμενοι, ὅτι ἐσὺ ἀποδίδεις εἰς τὸν καθ' ἕνα ἐκεῖνα, ἐποῦ τῷ πρέπουσι, τῶρα μὲν εὐεργετῶν, τῶρα δὲ

παιδεύων, καὶ ὅτι πάντα δικαίως ποιεῖς καὶ θέλεις ποιῆσεις, ταῦτα, λέγω, διηγούμενοι, θέλουν χαροῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην σου· πληροφθρημένοι ὄντες, ὅτι μήτε τὴν ἀρετὴν ἀφίνεις ἀσεφάντων, μήτε τὴν κακίαν ἀτιμώρητον. (2)

8: „Οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος

„μακροθύμος καὶ πολυέλεος

9: „Χρηστὸς Κύριος τοῖς συμπασι, καὶ

„οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ

„ἔργα αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ἴδια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ρβ'. Ψαλμὸν· αὐξάνει δὲ ἐδῶ τὸν λόγον τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἤξευρε, ὅτι ἀπὸ τῆς χρηστότητος μάλιστα δείχνεται ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὴν, εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶχε τὴν πολλὴν φιλοφροσύνην, δὲν ἦτον δυνατόν νὰ σωθῇ τις, κατὰ τὸν Χουρσόςμον· εἰς τοὺς σύμπαντας, λέγει, εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος, ὅχι μόνον εἰς τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀμάρτωλους· καὶ ὅχι μόνον εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα· καὶ καθολικῶς κατὰ τοῦ ἔργου οἰκτιρεῖ καὶ σπλαγχνίζεται ὁ Θεός, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ εὐτελέστατα· διὰ καὶ τὴν γενεάν τοῦ πυρὸς

(1) Ἐφ' ὃ δὲ ὁ Θεοδόριτος· „Νικᾷ τοῦ Προφήτου τὴν δύναμιν τοῦ ὑμνουμένου ἡ φύσις· ὡς γὰρ ἐπιζητῶν ἡ προσφύεις προσηγορίας, εἴτα διαμαρτάνων, πολλὰ κατὰ ταυτὸν ἐπιπλέκει διόματα, ἀγιοσύνης δόξαν, ἡ δόξης μεγαλοπρέπειαν δομαζῶν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἀλλ' ὅ τοῦ θαύματος! πῶς ἐφοβήθη τῇ τῆς θείας φύσεως δόξῃ προσεγγίσει ὁ λόγος! ὅς γε, οὐδὲ τῶν ἐξωθέν τινος ἐπιθεωρουμένου τὸ θαῦμα κατέλαβεν· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ πέρας οὐκ ἔστι, τολμηρὸν κρίνων ἡ εἰς ἐννοίαν τοῦτο λαβεῖν· ἀλλὰ τὴν ἐπιθεωρουμένην τῇ δόξῃ μεγαλοπρέπειαν θαυμάζει τῷ λόγῳ· πάλιν δὲ οὐδὲ αὐτῆς τῆς δόξης τὴν οὐσίαν ἰδεῖν ἐδυνήθη· ἀλλὰ τῆς ἀγιοσύνης αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐξεπλάγη κατανοήσας· πόσον οὖν ἀπέσχεεν αὐτοῦ τὴν φύσιν, ἥ τις ἐστὶ, περιεργασασθαι, ὅς γε τὸ ἔσχατον τῶν προφαινεμένων θαυμάσαι οὐκ ἔκκεσεν; οὕτε γὰρ τὴν ἀγιοσύνην αὐτοῦ ἐθαύμασεν, οὐτε τὴν δόξαν τῆς ἀγιοσύνης, ἀλλὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν μόνον τῆς δόξης τῆς ἀγιοσύνης θαυμάσαι προθέμενος· ἡ περὶ τὸ ταύτης θαῦμα ἠτόνησεν· οὐ γὰρ διέλαβε τῇ διανοίᾳ τοῦ θαυματούμενου τὸ πέρας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδόριτος· „Βούλεται μὲν ὁ Προφήτης τῆς θείας ἀγαθότητος ἡ δυνάμεις ἀποδείξει τὸν πλοῦτον ἀνθρωπίνῃ δὲ χρώμενος γλώττῃ, ἡ τυχεῖν οὐ δυνάμενος τοῦ ποθομένου, πλείονα πάλιν συνάπτει διόματα, ἡ λέγει τῆς γενεᾶς τῆς ἐσομένης τὸ εὐγνώμον, ὅτι τοῖς θεαῖς ἐντροφώσα λογίσις, καθάπερ τινὰς ἐργὰς προφέρει τῇ τῆς θείας φιλοφροσύνης διήγησιν· τοῦτο ἡ ὁ θεὸς Ἀπόστολος ὑπομένει, ἡ ἀξίως οὐ δυνάμενος διηγήσασθαι τὰ θεῖα, διὰ πλείονων ὀνομάτων τοῦτο ποιῆσαι πειράται· τὸν ὑπερβάλλοντα γὰρ, φησι, πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ.

ρὸς καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἰώνιους κολάσεις ἀπὸ φιλανθρωπίας του ὁ Θεὸς ἐφθβέρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἵνα ἀπὸ τὸν φθβὸν ἐκείνων, ἀπέχουσιν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόφρημον· καὶ μετανοήσαντες, καὶ τὰς ἀρετὰς κατορθώσαντες, τυχεύωσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ εἰς τὴν παροῦσαν δὲ ζωὴν τιμωρεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἀμαρτανόντας ἀπὸ φιλανθρωπίας του· ἵνα μὴ τὴν πρόσκαιρον τιμωρίαν, διορθώσῃ αὐτοὺς, ἐὰν θαλήσουν, καὶ καλλιτέρους ποιήσῃ· εἰδὲ καὶ δὲν διορθωθῶν, καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκεῖ αἰώνιον κόλασιν· ἢ καὶ νὰ συζηλήσῃ διὰ τῆς ἐκείνων τιμωρίαις τοὺς ἄλλους κακοὺς, καὶ νὰ κάμῃ ταύτους σωφρονεστέρους· „ Πανοῦργος γὰρ φησιν, ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται· (Παρ. κβ' . 3)

10 : „ Ἐξομολογησάσθαι σοι Κύριε,
„ πάντα τὰ ἔργα σου .

„ Ὡς εὐχαριστοῦν, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, ὅλα μὲν τὰ λογικὰ σου κτίσματα, διὰ μέσου ἐαυτῶν· ὅλα δὲ τὰ ἀλογα καὶ ἄψυχα κτίσματα διὰ μέσου τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁρώντων αὐτὰ καὶ μεταχαρίζομένων εἰς τὴν χρῆσιν τοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἤγουν ὡς εὐχαριστοῦν, διὰ τὴν ὅλα ἐλαβὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, μίαν πάνσοφον κατασκευὴν· διὰ τὴν ὅλα ἐδημιουργήθησαν διὰ χρησίμους τέλος, καὶ διὰ τὴν ὅλα ἀπολαμβάνουσι τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα κτίσματα· ὡς εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν διὰ μέσου τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν φύσεως, οἱ δὲ ἄνθρωποι, ὡς εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν διὰ μέσου τῆς ἐνναρέτου πολιτείας των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον·

„ Καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐλογησάτωσάν σε.

„ Ὡς εὐχαριστοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὅσιοί σου ἤγουν ἐκεῖνοι, ὅπου εἶναι ἀφωτισμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα· καὶ οἱ θεράποντες καὶ λειτουργοί σου· διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς μάλιστα πρέπει τὸ νὰ δοξολογοῦν πάντοτε ἐσένα τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐλαφρωμένοι ἀπὸ κάθε κοσμικὴν φρόντιδα καὶ μέριμναν, καὶ ἀκολουθῶν ἐκ τούτου δύνανται μὲ καθαρόν νοῦν νὰ σε δοξολογοῦν· καθότι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους αὐτοὶ εἶναι συνετώτεροι καὶ θεοφιλεστέροι· (1)

11 : „ Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι,
„ καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι·
12 : „ Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων
„ πᾶν τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν
„ δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βασιλείας σου .

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα Κύριε, θέλουσι διδάξουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπου δὲν ἤξευρον, ποία εἶναι ἡ δόξα τῆς βασιλείας σου, καὶ ποία εἶναι ἡ δυναστεία καὶ δυνάμις σου· ὡς ὅπου νὰ τὰ κάμουν γνωρίμα· ἤγουν νὰ ἀποδείχνουν ταῦτα τοὺς εἰς ἀνθρώπους, διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας των, ἐπαυνοῦντες αὐτὰ καὶ ἐγκωμιάζοντες· δέχεται γὰρ τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ὁ Θεός, ὅχι διὰ τὴν χρειάζεται αὐτοὺς· ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄλλοι τὴν δόξαν καὶ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ· (2)

13 : „ Ἡ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅσους ἀνταῦθα τοὺς ἁγίους καλεῖ· τοὺς καὶ τοῦ Θεοῦ προσάγματα πληροῦντας· τοὺς ἁβύτους ἀμαρτημάτων καὶ πονηρίας·

(2) Τί ἐστὶ δόξαν ἐροῦν; (ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόφρημος) τὸ ἀνευδαῖς, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ κηδεμονικόν, τὸ μὴ δεόμενον τῶν ἀρχομένων, τὸ ἀπρόσιτον φῶς, τὸ ἀβύτην τῆς οὐσίας, τὸ ἀκατάληπτον· δυναστεία δὲ λέγει, τὴν ἡμαχὸν δυνάμιν καὶ ἀχρεΐωτον· διδάσκει δὲ τοὺς περὶ τούτων ἀγνοούντας· εἰδὲ πολλὴ ἡ δόξα, καὶ πολλὴ ἡ δυνάμις τοῦ

13 : „ Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων
 „ τῶν αἰώνων . καὶ ἡ δεσποτεία σου
 „ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ · πιστὸς
 „ Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ,
 „ καὶ ὁσὶς ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐ-
 „ τοῦ .

Ἡ βασιλεία σου , λέγει , Κύριε , εἶναι αἰ-
 ώνιος . καὶ οὐτε ἀρχὴν ἔχει , οὐτε τέλος . καὶ ἡ δε-
 σποτεία καὶ ἐξουσία σου ἐξαπλώνεται εἰς ὅλας τὰς
 γενεάς καὶ εἰς ὅλους τοὺς χρόνους . (1) Σὺ εἶσαι
 πιστὸς ἡτοι θέβαιος καὶ ἀληθὴς . καὶ διὰ τοῦτο εἰ-
 σαι ἀξιοπρεπής· εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃς . ἀλλὰ καὶ
 ὁσὶς εἶσαι ἡτοι ἀμεμπτος , χωρὶς νὰ δίδῃς εἰς κανέ-
 να μῶμον τιμὴ καὶ κατηγορίας· φιλήν καὶ λαβὴν , κα-
 τὰ τὸν Χρυσόφομον . (2)

14 : „ Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς
 „ καταπίπτοντας , καὶ ἀνόρθοι πῦν-
 „ τας τοὺς κατερράγμένους .

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπε διὰ τὴν βασιλείαν
 τοῦ Θεοῦ , ὅτι εἶναι ἀτελεύτητος , καὶ διὰ τὰ λό-

για τοῦ Θεοῦ , ὅτι εἶναι ἀληθινὸν , καὶ διὰ τὰ ἔργα
 του , ὅτι εἶναι ἀπίστος ἀπὸ κατηγορίας . καὶ πρὸ τοῦ-
 των , ἀφ' οὗ εἶπε διὰ τὴν μεγαλωσύνην καὶ δύναμιν
 καὶ δόξαν καὶ χρηστότητα , καὶ διὰ τὰ ἄλλα τοῦ Θε-
 οῦ Προσέντα : τὴν λέγει ἐδῶ πάλιν περὶ τῆς φι-
 λανθρωπίας τοῦ Θεοῦ . ὅτι ὅποια καὶ αὐτὴ εἶναι μία
 μεγαλωτάτη δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ : δηλα-
 δὴ τὸ νὰ μὴ διακρίτῃ μόνον ὁ Θεὸς καὶ νὰ σφραγι-
 ζῇ ἐκείνους , ὅπου σέκονται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ
 καλόν . ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ ἐκείνους , ὅπου κιν-
 δυνεύουν νὰ πέσουν εἰς ἀμαρτίαν , καὶ νὰ μὴ τοὺς
 ἀφήνῃ νὰ πέσουν , καὶ τὸ νὰ σηκώνῃ ἐπάνω διὰ τῆς
 μετανοίας ἐκείνους , ὅπου εἶναι πεσμένοι καὶ κρηνη-
 σμένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν : ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοὺς
 δὲν ἀντισέκουν εἰς τὸν Θεόν . ὅπου ζητεῖ νὰ τοὺς σπ-
 κώσῃ , καὶ μάλιστα διατὶ ὁ Θεὸς δὲν σηκώνει ἐπάνω
 μόνον τὸν δεινὸν ἢ τὸν δεινὸν , ἀλλὰ ὅλους ὅλους ὁ-
 μοῦ , χωρὶς καμμίαν ἐξαίρεσιν : δηλαδὴ καὶ δούλους
 καὶ πτωχοὺς , καὶ εὐτελεῖς . καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ δώ-
 σῃ χεῖρα βοηθείας εἰς ὅλους , ὅπου χρειάζονται καὶ
 θέλουσι βοηθῆσαι . (3) παρακάτω δὲ λέγει καὶ ἄλλο
 εἶδος εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ .

15 : „ Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπί-
 „ ζουσι , καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν
 „ αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ .

16 : „ Ἀ-

- τοῦ Θεοῦ , πῶς ἔχει χρεῖαν τῶν διδασκόντων ; διὰ τὴν ἀνομίαν τῶν πολλῶν . ἐπεὶ ὁ ἥλιος φανώτατόν ἐστιν ἄστρον ,
 ἀλλ' οἱ τὰ ὀφθαλμοὺς νοσοῦντες , οὐκ ὁρῶσιν αὐτοῦ τὸ φῶς . κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον ἢ Εὐσέβιον . „ Καὶ γε οἱ ὁ-
 σιοὶ , εἴτε Προφῆται , εἴτε Ἀπόστολοι , ἢ οἱ μετ' ἐκείνους τοῦ κηρύγματος τὴν διακονίαν δεχόμενοι , τὴν αἰωνίον
 σου , φησι , βασιλείαν , ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς δυνάμεως πάντας ἀνθρώπους διδάσκουσι . ἢ ὅτι μόνος εἶ τῶν ὅλων Δεσπότης .
- (1) Ὁ δὲ Θεὸς εὐδαιμόνιος . „ Ἀπεραντόν , φησιν , ἔχεις τὸ κράτος , ἡγεῖς τὴν βασιλείαν , πάντων κρατοῦσας , οὐτε
 ἀρχαμένην , οὐτε ἡττούμενην .
- (2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασιλεὺς . „ Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ , εἴτε ἀπαγορεύων ὁ πιστὸν ,
 εἴτε προσάσων , εἴτε ἐπαγγελλόμενος , εἴτε ἀπειλῶν , εἴτε ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀπηγορευμένων , εἴτε ἐπὶ τῇ ἐλ-
 λείψει τῶν ἐπιταγμένων . λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος . „ Εἰδὲ καὶ πού τι εἴτε ἢ οὐ γίγνεται , ἢ τοῦτο τῆς ἀληθείας
 αὐτοῦ ἀπόδειξις . „ Πέρας γὰρ λαλήσω , φησιν , ἐπὶ Ἐθνος . ἢ ἐπὶ βασιλείαν τοῦ ἐξάρει αὐτοὺς ἢ τοῦ ἀπολ-
 λείν , ἢ ἐπιγραφῇ τὸ Ἐθνος ἐκεῖνο ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν αὐτῶν , ἢ μετανοήσω περὶ τῶν κακῶν , ὧν ἐλογισάμην
 τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς . ἢ πέρας λαλήσω ἐπὶ Ἐθνος ἢ βασιλείαν τοῦ ἀνοικεδομεῖσθαι ἢ καταφυτεῖσθαι , ἢ ποιήσω
 σι τὰ πονηρὰ ἐναντίον μου . ἢ μετανοήσω περὶ τῶν ἀγαθῶν , ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς . (Ἰερ . ιβ' . 7 .)
- (3) Προσθέτει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Εἰδὲ τινες τῶν κειμένων οὐκ ἀνίστανται , οὐ παρ' αὐτὸν τὸν βουλούμενον ὅτι
 νοσήσονται . ἀλλὰ παρ' ἐκείνους τοὺς μὴ θέλοντας ἀναστῆναι τοῦτο γίνεται . ἐπεὶ δὲ ὁ τὸν Ἰούδαν ἐβουλήθη περᾶντα
 ἀναστῆναι ἢ πάντα εὐργεῖσθαι . ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἠθέλησε . τὸν γοῦν Δαβὶδ περᾶντα ἀνέστησε , ἢ λαχρὸν ἐποίησε
 ἢ τὸν Πέτρον μέλλοντα καταπίπτειν ἀνέσχεν . „ Ἐδεῖθην γὰρ , φησι , περὶ σοῦ . ἵνα μὴ ἐκλήπῃ ἡ πίστις σου .

16: „Ανοίγεις οὐ τὴν χεῖρα σου καὶ ἐμ-
„ πιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Ταῦτα τὰ ῥητὰ εἶναι ὁμοία μὲ ἐκεῖνα, ὅπου εἶπεν εἰς τὸν ῥγ΄ Ψαλμόν, „ Πάντα πρὸς σὲ πρᾶ-
δοκῶσι δούναί τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον. καὶ
πάλιν „ Ανοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα
πλησθήσονται χρηστότητος. καὶ ζήτησον τὰς τούτων
ἐρμηνείας ἐκεῖ. ἐκεῖνο λοιπὸν, ὅπου εἶπεν ἐκεῖ χρη-
στότητα, τοῦτο λέγει ἐδῶ εὐδοκίαν. βλέπεις ἀγαπητὴ
ἀδελφέ, πῶς ἐδείξεν ὁ θεὸς Δαβὶδ, ὅτι εἶναι χρη-
στός ὁ Κύριος εἰς τὰ σύμπαντα, καὶ οἱ αἰκτιρμοὶ αὐ-
τοῦ εἶναι εἰς ὅλα τὰ ἔργα του; καὶ ὅτι τὰς τροφὰς
τῶν ζώων δὲν τὰς δίδει, οὔτε ἡ γῆ, οὔτε ἡ βρο-
χὴ, οὔτε ὁ ἥλιος, οὔτε ὁ ἀήρ, ἀλλὰ ἡ προσαγὴ
ἡ δεσποτικὴ; ἡ δὲ ἀνοίξις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, δη-
λοῖ τὴν εὐκολίαν τῆς δόσεως, κατὰ τὸν Θεοδώρι-
τον. (1)

17: „ Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁ-
„ δοῖς αὐτοῦ, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι
„ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Δίκαιος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος εἰς ὅλας
τὰς οἰκονομίας καὶ προνοίας του. ὁδοὺς γὰρ ταύτας

ονομαζεῖ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἐκεῖνο δὲ, ὅπου
σημαίνει ἀνωτέρω τὸ ὅσιος, τοῦτο δηλοῖ ἐδῶ τὸ
δίκαιος. μετὰ τὸν ἀκόλουθον λοιπὸν εἶχον: ἤγουν τὸ „
καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἐξηγεῖ ὁ Δα-
βὶδ τὸν ἀνωτέρω: ἤγουν τὸ „ Δίκαιος Κύριος ἐν πά-
σαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, ὥς ὅπου ὁ ἀνωτέρω 13 εἶ-
χος ἤγουν τὸ „ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ,
καὶ οἱ δύο οὗτοι ἐδῶ, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σημασί-
αν ἔχουσι καὶ οἱ τρεῖς. ἡ δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεὸς
εἰς τὰς ἐντολάς του. ἐπειδὴ ἐδῶκεν αὐτῖς ἐν δικαιο-
σύνῃ, συμμετρήσας αὐτάς. ὅχι ὑπὲρ τὴν δύναμιν,
ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁ-
ποίους αὐτὰς ἐνετείλατο.

18: „ Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν, πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα τὰ
ἀγαθὰ, ὅπου δίδει ὁ Θεὸς εἰς ὅλους καὶνῶς τοὺς
ἀνθρώπους, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς.
τώρα λέγει ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὅπου μετὰ
χαριστὸν τρόπον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς. ἤ-
γουν τὸ νὰ εἶναι ὁ Κύριος κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὅπου
ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ: ἦτοι ἀληθῶς καὶ ὁρ-
θῶς, καὶ καθῶς πρέπει καὶ τὸ νὰ σκεπάζῃ αὐτοὺς
ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. ἡ Τὸ ἐλπίζουσιν ἐνταῦθα, οὐκ ἐπὶ διαθέσεως τέθεικεν. οὔτε γὰρ οἱ δυσσεβεῖς
συζῶντες ταύτην ἔχουσι τὴν ἐλπίδα. οὔτε τῶν ἀλόγων τὰ γένη λογικὴν αἰσθῆσιν ἔχει. ἀλλὰ διδάσκει, ὡς ἕκαστον
ἐκ αὐτοῦ, τὴν κατὰλληλον δέχεται χρεῖαν. καὶ ὁ Χρυσόστομος, οὐκ αὐτοὶ, λέγει, ζητοῦσιν. ἀλλὰ τοῦ πράγμα-
τος λέγει τὴν φύσιν. οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐκείνων προαιρέσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τῶν γινομένων φύσεως τοῦτο ῥητέον. ὅ-
τι πάντων τῶν λογικῶν τε καὶ ἀλόγων ζώων οἱ ὀφθαλμοί, ἄνω πρὸς αὐτὸν ἀναβλέπουσι φυσικαί τις καὶ ἀδιδάκτοις
ὁρμαῖς πρὸς αὐτὸν ἀφορῶντων. ὁ δὲ, οἷα Πατὴρ ἀγαθός, τὰς τροφὰς τοῖς καιροῖς ἐπιτελείας. ἄλλο τε ἄλλας χο-
ρηγεῖ. εὐδοκίας δὲ πληροὶ πᾶν ζῶον. ἀντὶ τοῦ εὐαρεσθήσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ, τοῦ ἀρεσκόντος αὐτῷ: ἦτοι δι-
δως τὴν ἐπιθυμίαν ἕκαστον. ὅθεν διὰ τὰ λόγια ταῦτα, ἐδιωρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ ἀναγινώσκηται, ὅταν ἀπερ-
χόμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν, διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τοῦ σώματος, ὡς εἰπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ. προσδί-
τει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Θεοδώριτος. ἡ Ἀμα γὰρ βούλει, καὶ ἀπολαύει τῶν σὺν χορηγουμένων ἕκαστον ἀγαθῶν. καθάπερ
γὰρ ἡμῖν βῆδιον τοὺς συνηγμένους ἐκτείνει δακτύλους, καὶ ἀπλῶσαι τὴν χεῖρα. οὕτως οὖν εὐπετὲς ἐν ἀκαρεῖ παρα-
σχεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν φορὰν. εὐδοκίας δὲ ἐνταῦθα ἐμπιπλᾷ λέγει ὁ Χρυσόστομος. διότι ἕκαστος ζῶον πληροὶ τοῦ
θελήματος αὐτοῦ τοῦ ἀρεσκόντος αὐτῷ. οὐ γὰρ ἀπλῶς δίδωσι τροφήν. ἀλλὰ κατὰ τὸ χρησόμενον ἕκαστον, καὶ ἀλόγοις
καὶ ἀνθρώποις καὶ πᾶσιν ὡς ἕκαστος ἡδύ. καὶ οὐ δίδωσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πληροῖς, ὡς μηδὲν εἶναι ἐνδεόν.

ἀπὸ κάθε βλάβην ψυχῆς, καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ εἰς κα-
θε περιστάσιν. (1)

19 : „Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν
„ποιήσει, καὶ τῆς δεύσεως αὐτῶν
„εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτοὺς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει κάμει τὸ θέλημα
ἐκείνων τῶν πιστῶν, ὅπου τὸν φοβοῦνται : ἤγουν τὸ
θέλημα αὐτῶν ἐκεῖνο, ὅπου συμφέρει εἰς τὴν ψυχὴν
τούς, καὶ ἐκεῖνο ὅπου εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα
τοῦ Θεοῦ. (2)

20 : „Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἁ-
„γαπῶντας αὐτόν, καὶ πάντας τοῖς
„ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει.

Ὁ Κύριος, λέγει, φυλάττει μὲν ὅλους ἐκεί-
νους, ὅπου τὸν ἀγαπῶσιν ἐξ ὅλης τῆς καρ-
δίας, ἀπὸ ὅλα ἐκείνα τὰ κακά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέ-
πει νὰ τοὺς φυλάττῃ (3) θέλει δὲ ἐξολοθρεύσει ἀπὸ
τὸν λαὸν τοῦ ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ὅπου
δὲν μετανοοῦν, ἀλλὰ μένουσιν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀμετα-
νόητοι. (4)

21 : „Λίβεσιν κυρίου λαλήσει τὸ στόμα
„μου, καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ
„ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶ-
„να καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Πάντοτε, λέγει, θέλει εἶναι εἰς τὸ στόμα
μου ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν ἐν τῷ λγ'. Ψαλ-
μῷ. εἰρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρβ'. Ψαλμῷ „Εὐλογεῖτω
τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἡ λέγει, ὅτι ὡς
εὐλογῇ καὶ ὡς εὐφημῇ τὸν Θεὸν κάθε σὰρξ ἡ πιστεῦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „Ἴδού ἡ ἑτέρα προνοία μέγας : εἰπὼν γὰρ τὰ κοινὰ ἡ τοῖς ἀπείροις δεδομένα, τὴν τροφὴν, τοὺς ἕτοιμους, λέγει ἡ τὰ ἰδιαζόντως τοῖς πιστοῖς παρεχόμενα : τὸ ἐγγυὲς αὐτῶν εἶναι : τευτέσιν ἀντί-
χεσθαι, κηδεσθαι. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος : „Τὸ ἐγγυὲς οὐ σημαίνει διάστημα : φύσει γὰρ πανταχοῦ παρῇσιν ὁ Θεός : ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν ἡ κινούμεθα ἡ ἐσμέν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον : ἀλλὰ τὴν σχέσιν ἡ τὴν διάθεσιν διὰ τούτων ἐδήλωσε : καλὴ δὲ ἡ ἡ προσθήκη τῆς ἀληθείας : οὐ γὰρ τοῖς ἀπλῶς ἐπικαλούμενοι πελάζει : ἀλλὰ τοῖς ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο δεῖν προαιρουμένοις : οὐ γὰρ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ποῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος ἡ ὁ Εὐσέβιος : „Οἱ τὸν θεῖον φόβον ἔχοντες, τοῦ Θεοῦ ποιῶσι τὸ θέλημα : ἐ-
πειδὴ τοίνυν συμβαίνει αὐτῶν ὁ σκοπὸς τῷ θεῷ θελήματι, ἀναγκάως αὐτῶν ὁ Δεσπότης πληροῖ τὰ θελήματα, ὅταν ᾖσι θεῖα, καὶ κείνοις συμφέροντα. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „Καὶ μὲν ὁ Παῦλος ἐβούλετο ἀραιεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Σατανᾶ : τευτέσι τοὺς πειρασμούς : ἡ οὐκ ἐποίησεν, ὅτι οὐκ αὐτῷ συμφέρον ἦν : ὁ-
θεν ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἔγνω, ὅτι τὰ μὴ συμφέροντα ἦν, τοῦτο πάλιν ὑπέκλινε. διὸ ἐλεγεν : „Εὐδοκῶ ἐν ἁ-
σθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς : εἰδὲ τὰναντία πρότερον ἐβούλετο, δι' ἄγνοιαν τοῦτο ἔπασχεν : ἐπεὶ δὲ ἔμα-
θεν, ὅτι τοῦτο ὁ Θεὸς βούλεται, τοῦτο ἡ αὐτὸς ἐβούλετο : οὐ γὰρ ἄλλο ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἡ ἄλλο τῶν
φοβουμένων αὐτόν, τῶν, ὡς καὶ, φοβουμένων : τίς οὖν ἀκούων : ὅτι θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν ποιήσει, οὐ
προσχηπύσσεται φοβεῖσθαι αὐτόν ;

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος : „Εἰδὲ καὶ τινες τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν ἀφίσκιν ὁ Θεὸς εἰς κολάσεις ἐκδοθῆναι :
ἡ τοῦτο φυλάσσοντός ἐστιν. ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἀβελ γεγονός : εἰ γὰρ ἡ τὰ σώματα αὐτῶν διελύθη : ἀλλ' ὁμως τῇ ψυ-
χῇ λαμπρότεροι γεγονάσιν, ἀποληψόμενοι ἡ τὰ σώματα ἁφθάρτα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος : „Σὺ δέ μοι ἐπισήμηνα : ὅτι πολλοῦ ἡ Γραφὴ διὰ τῶν χρηστέων ἀναπνεῦσαι
ποιοῦσα τὸν ἀκρατὴν, ἡ ἐνιδεῖν τῇ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ : ἐπαυλαμβάνει εἰς ἐπιστροφὴν ἡμῶν τὰς ἀπειλὰς ἡ καὶ
περὶ τῶν κολάσεων (ὡς ἐνταῦθα) οἱ γὰρ πλείονες τεύτων δεόμεθα : ἵνα μὴ τοῦ πλείουτος τῆς χρηστότητος αὐτοῦ
καταφρονούντες, κατὰ τὴν σκληρότητα ἑαυτῶν θησαυρίσωμεν ἑαυτοῖς ὀργήν.

σάρκα : δηλαδή εἰς τὸν Χριστόν . διατὶ ὁ ἄπιστος καὶ α' τὸν ἄνθρωπον : δηλαδή τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν .
σεβῆς , πῶς θέλει εὐλογίῃσι τὸν ἀληθῆ Θεόν ; ἀπὸ (1)
δὲ τοῦ μέρους ἡγευν τῆς σαρκὸς , ἐφ' ἡνέρωσεν ὅλον

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΕ:

,, Ἀλληλουϊα .

Ὁ παρὼν Ψαλμός εἶναι αἰνεσις καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Θεόν . τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή τοῦ Ἀλληλουϊα . ὅπου ἐρμηνεύεται Ἀίνεῖτε τὸν Κύριον . εἰς μερικά δὲ Ἀντίγραφα προστίθεται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην καὶ ταῦτα ,, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου . πλὴν τὰ ὀνόματα ταῦτα δὲν εὐρίσκονται , οὐτα εἰς τὸ Ἑβραϊκόν , οὐτε εἰς τοὺς Ἑβδομήκοντα , οὐτε εἰς τοὺς ἐρμηνευτὰς τῶν Ψαλμῶν ἐν τῇ Ἑξακλῇ , καὶ τὰ τὸν Θεοδώριτον .

1 : ,, Αἶνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον .

2 : ,, Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου , ψα-
,, λῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπαρχῶ .

Τοῦτο εἶναι ὁμοίον μὲ τὸ * ,, Εὐλόγηι ἡ ψυ-
χή μου τὸν Κύριον . (Ψαλ . ρβ' . ργ' . 1 .) (2)

Τὸ ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὅπου εἶμαι
ζωντανός ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ , τοῦτο , λέγω , εἰ-

ναι

- (1) Καλεῖ κατὰ τὸν Χρυσόστομον , οὐχὶ τοὺς εὐσεβεστέτους μόνον εἰς εὐφροσύνην , ἀλλὰ καὶ τοὺς καλῶς κηδεμονίας . οὐκ ἀνθρώπους μόνον , ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλογα καὶ τὰ ζοιζεῖα .
(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . ,, Ἐνθα κατέλυσε ὁ Προφήτης , ἐντεῦθεν ἀρχεται πάλιν . εἰς αἶνον γὰρ κατέλυσε τὸν πρότερον Ψαλμόν εἰπὼν . ,, Αἰνέσω Κύριον λαλήσει τὸ σῶμα μου , καὶ πάλιν ἐνταῦθα ἀρχεται . ,, Αἰνεῖ ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον . οὐ γὰρ μικρὸν ἐκκαθαίρει ψυχὴν τὸ τοιοῦτον . ὁ πρὸς Θεὸν αἶνος δηλαδή . αἶνον δὲ λέγει τὸν διὰ τῶν ἔργων . ὁ καὶ ὁ Χρυσόστομος φησιν . ,, Ὅσα λαμβάνω τὸ φῶς ὑμῶν , ὅπως ἴδωσιν ἡμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς . καὶ ὁ Παῦλος . ,, Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν . Καὶ πάλιν λέγει . ,, Ἀλλ' ἴδωμεν τί φησιν . Αἰνεῖ ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον , ταῦτα καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Δαβὶδ φάλαμεν σήμερον . εἰ γὰρ καὶ τῷ σώματι πάρεσιν , ἀλλὰ τῷ πνεύματι πάρεσι . πάρεσι γὰρ ἡμῖν οἱ δίκαιοι , καὶ μετ' ἡμῶν φάλλουσιν εἰ γὰρ εἰκόνα τις ἀψύχον ἀναθεῖς παιδός , ἢ φίλου , νομίζει παρῆναι ἐκεῖνον τὸν ἀπελθόντα , καὶ διὰ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ φαντάζεται τῆς ἀψύχου . Πολλοὶ μᾶλλον ἡμεῖς διὰ τῶν θείων Γραφῶν τῆς τῶν ἁγίων ἀπολαύσμεν συνουσίας , οὐχὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν , ἀλλὰ τῶν ψυχῶν τὰς εἰκόνας ἔχον-

τες :

ναι ἐξηγήσεις καὶ σαφηνεῖαι τοῦ „ αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου . ὥς καὶ τὰ δύο ταῦτα , ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνουν σχεδὸν νόημα . (1)

3 : „ Μὴ πεποιθᾶτε ἐπ' ἄρχοντας ἐπὶ υἱ-
„ οὺς Ἀνθρώπων , οἷς οὐκ ἔστι σω-
„ τηρία .

Μὴ ἐλπίζετε , λέγει , ὡς ἄνθρωποι εἰς τοὺς ἄρχοντας , καὶ εἰς τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους . διὰ τὸ αὐτοὶ δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ σώσουν , καὶ νὰ βοηθήσουν τὸν ἑαυτὸν τους , κατὰ τὸν Χρυσόσομον . ἀνίσως δὲ αὐτοὶ τὸν ἑαυτὸν τους δὲν ἤμποροῦν νὰ βοηθήσουν , πολλῶ μᾶλλον δὲν ἤμποροῦν νὰ βοηθήσουν ἄλλους ; βλέπετε γὰρ ὡς ἀναγνώσα , εἰς πόσους πολλοὺς , καὶ εἰς ποίους μεγάλους κινδύνους καὶ ἀσθενείας θανατηφόρους εὐρίσκονται οἱ ἄρχοντες . ἀλλ' ὁμῶς δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ γλυτώσουν τὸν ἑαυτὸν τους ἀπὸ τοὺς κινδύνους αὐτοὺς καὶ τὸν θάνατον . ὥς ἰακούςουν αὐτὰ ἐκεῖνοι οἱ ἄγνωστοι Χριστιανοί , οἱ ὅποιοι χάσκουσιν ὅλως διόλου εἰς τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους , καὶ ἐλπίζουν δια νὰ τοὺς βοηθήσουν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνάγκης των . (2)

4 : „ Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ , καὶ
„ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ .

Ἐδῶ λέγει , τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ , διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι σωτηρία εἰς τοὺς ἄρχοντας . διὰ τὴν λέγει , ἡ ψυχὴ τοῦ ἄρχοντος , εἰς τὸν ὅποιον ἐστὶ Χριστιανὸς , ἐλπίζεις . αὕτη εὐγαίνει ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ δὲν μένει πάντοτε μὲ αὐτὸ ἐνωμένη ἥτοι ὁ ἄρχοντας εἶναι θνητὸς ἄνθρωπος , καὶ δὲν μένει ἀθάνατος . ἀφ' οὗ δὲ εὐγὴ ἡ ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα , τότε τὸ σῶμά του ἐπιστρέφει καὶ διαλύεται εἰς τὴν γῆν , ἐξ ἧς ἐλήφθη , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . „ γῆ γάρ , φησιν , εἶ , καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ . (Γέν . γ' . 19 .) (3)

„ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολούνται πάν-
„ τες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ .

Ἡμέραν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ θα-
νάτου , κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγαίνει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώ-
που ἀπὸ τὸ σῶμα . διαλογισμοὺς δὲ ὀνομάζει τὰς
περὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων μερίμνας ἥτοι περὶ
πλούτου , περὶ δόξης , περὶ δυναστείας , περὶ ἡδο-
νῶν ,

τες . τὰ γὰρ παρ' αὐτῶν εἰρημένα , τῶν ψυχῶν αὐτῶν εἰκόνες εἰσι (Λόγ' . εἰς τὴν μεγάλην ἑβδομάδα τόμ' 6 . τῆς
ἐν Ἑτῶν ἐκδόσεως .)

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος . „ Ἡ τὸ πνεῦμα (τὸ ἐν τῇ Δαβὶδ δηλαδὴ) τῇ ψυχῇ παρακελεύεται . ἡ αὕτη ἑαυ-
τῇ ἡ ψυχῇ . ἡ δὲ ἡμεῖνον , ὁ Προφήτης τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εἰς ὑμνωδίαν Θεοῦ διεγείρει . ἡ δὲ ψυχὴ ὑπακούουσα
τῇ προσάττει , προσδύμῳ , ἀποκρίνεται λέγουσα . „ Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου . εἰ δὲ ἀθάνατος ἔστιν ἡ
ψυχὴ , αἰετὶ ζῇ ἡ ὑπάρχει ἡ μετὰ τὴν τοῦ σώματος ἀπαλλαγὴν , δύναται ἀρὰ φησιν , ὅτι οὐδέποτε παύσομαι
αἰνοῦσα τὸν Κύριον . ἀλλὰ πάντα τὸν τῆς ἀθανάτου μου ζωῆς βίον , καὶ εἰς ἀπειρον αἰῶνα αἰνοῦσα διατελέσω
τὸν Κύριον .

(2) Ὅθεν ἡ Ἱερεμίας λέγει . „ Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος , ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον . ἡ σφίσει σάρ-
κα βραχίονος αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν , ἡ ἀπὸ Κυρίου ἀποσῇ ἡ καρδία αὐτοῦ (Ἱερ . ιζ' . 5 .) λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος .
„ Ἀγαθὴ ἡ παραινέσις . οὔτε γὰρ αἱ οἱ ἄρχοντες ἀρχοῦσιν , ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχουσιν ἐξουσίαν . οὔτε πάντες οἱ
ἀρχοντες τιμῶσι τὸ δίκαιον . ὅθεν βλέπε τὴν φύσιν , ἡ μὴ θάρρει τῇ ἐξουσίᾳ . ἄνθρωπος γὰρ ματαιότητι ὁμοιω-
θῇ . ἡ ἄνθρωπος ὥς ὅτι χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ .

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Μὴ γὰρ εἴπῃς , ὅτι ἄρχων εἰμι . οὐδὲν ἔχει πλέον ἄνθρωπος . τῇ αὐτῇ ἀδελφῇ
ὑπόκειται . εἰδὲ χρῆται ἡ θαυμαστὴν εἰπεῖν . ἐπεὶ δὲ ἄρχων , διὰ τοῦτο μάλιστα οὐ χρὴ θάρρειν . ἀρροφαλεῖς γὰρ
αἱ τοιαῦτα δυναστεῖαι . καὶ μὴ μεταπέση , πρὸς ὀργὴν εἰς ὀργὴν . ἡ τῇ ἐξουσίᾳ πρὸς ἀγνωμοσύνην ἀποκρίνη-
ται . εὐκολωτέρας δὲ ἔχει τὰς καταπτώσεις τῶν ἰδιωτευόντων ὅσῳ ἡ μείζονι ἡ πλείονι ἐπιβουλαῖς ὑπόκειται . ἡ
μᾶλλον .

νών, καὶ τῶν τοιούτων ἄλλων. λοιπὸν τί ἐλπίζεις ; λέγει, ἀνστήτε ἄνθρωπε, εἰς ἓνα τοιούτον θνητὸν καὶ σκωληκόβρωτον καὶ ἀσθενέστατον ἔρχοντα ; ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐχώρισε τοὺς πισοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐλπίζουν εἰς ἀνθρώπους, ἀκολουθῶς δείχνει τὸν ἀσφαλὴ καὶ σίγουρον λιμένα, καὶ τὸν δυνατὸν πύργον, εἰς τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ἐλπίζουν καὶ νὰ καταφυγούν αὐτοὶ εἰς καθέ των περιστάσεων. οὗτος δὲ εἶναι μόνος ὁ Θεός. ἐπειδὴ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, τρόπος καὶ μέθοδος παραινέσεως καὶ διδασκαλίας εἶναι, τὸ νὰ μακρύνῃ μὲν ὁ διδάσκαλος τοὺς ἀκροατὰς καὶ μαθητὰς του, ἀπὸ τὰ σαθρὰ καὶ ἀσθενῆ φρονήματα καὶ ἐλπίδας. τὸ νὰ φέρῃ δὲ τοὺς τοὺς εἰς τὰ βεβαίαια καὶ δυνατὰ. καὶ νὰ κρημνίσῃ μὲν μὲ τὴν διδασκαλίαν του, τὰ μάταια καὶ ψευδῆ, νὰ συνιστᾷ δὲ τὰ διαμένοντα καὶ ἀληθῆ. καὶ νὰ ἐλέγχῃ μὲν τὰ βλαβερά καὶ ὀπατῆλα, νὰ ἀποδείχνῃ δὲ τὰ χρήσιμα καὶ ψυχωφελῆ. (1)

5 : „ Μακάριος οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ. ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον „ τὸν Θεὸν αὐτοῦ.

Καὶ ἐν τῷ ριζ. Ψαλμῷ γέγραπται τοῦτο τὸ

ἴδιον. „ Ἀγαθὸν πεποιθῆναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθῆναι ἐπ' ἄνθρωπον. ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κυρίῳ, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἀρχουσι. μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου εἶναι βοηθὸς ὁ Θεός, ὁμόνος καὶ κυρίως Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης Ἰακώβ ἐλπίζωντας, ἀπῆλκυσε πολλὰ καὶ μεγάλην βοήθειαν. ταῦτα γὰρ φανερῶναι ἡ προσθήκη ἐδῶ τοῦ Ἰακώβ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἐπειτα δὲ ἀκολουθῶς λέγει, καὶ ποία εἶναι ἡ τοῦ βοηθοῦ τούτου δύναμις, διὰ νὰ μὴ παρακινήσῃ νὰ καταφυγῶμεν θερμότερον εἰς τὸν Θεόν. (2)

6 : „ Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν „ γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν „ αὐτοῖς. τὸν φυλάσσοντα ἀλΐθρειαν „ εἰς τὸν αἰῶνα.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις ἀνημιούργη- τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ ὅλα ὅσα εὗρίσκονται μέσα εἰς τὰ τρία αὐτά. καὶ ὅστις εἶναι ἀληθινὸς πάντοτε καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῶν εὐεργασιῶν του, καὶ εἰς τοὺς φοβητισμούς τῶν πτωριῶν του. (3)

7 : „ Ποι-

μᾶλλον εἶναι εὐχάριτος. τί γὰρ βούλονται οἱ σωματοφύλακες ; τί δὲ αἱ πολλὰ φυλακαί ; πῶς οὖν ὁ ἐν πόλει εὐνομούμενός μινδὲ περὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ θαρρῶν, ἀλλ' ὡς ἐν μέσοις πολεμίοις ἀνασβερόμενος, ἑτήρους σῶσαι δύνασται.

(1) Τῆς γὰρ ψυχῆς ἀποζευχθείσης, ὁ Θεοδώριτος φησὶ, καὶ τοῦ σώματος διαλυθέντος εἰς κόνιν, ἐδείχθη ματαία τῶν λογισμῶν ἢ φαντασία. φαντάζονται δὲ, οἱ μὲν, ἀρχὰς καὶ δυναστείας. οἱ δὲ, κτήσεις καὶ οἰκοδομὰς. οἱ δὲ, τὰς ἐν πολέμοις ὀνειροπολοῦσι νίκας. ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐξαπιναιῶς ὁ θάνατος, ἀτέλεσον τῶν λογισμῶν τὴν φαντασίαν ἔχει. ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς λέγει. „ Ὅτι τὸ ἀπολλύμεναι πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ, περὶ διαλογισμῶν εἴρηται τοῦ αἰῶνος τούτου. οἷον οἰκοδομῆς, τόπων, χωρίων, καὶ τῶν τοιούτων. ταῦτα γὰρ, ὅμα τῇ ἐξελθεί τῇ ψυχῇ ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀπόλλυται. καὶ οὐδενὸς τούτων μνημονεύει, ἢ φροντίζει. ἡ δὲ ἐποίησε κατ' ἀρετὴν, ἢ κατὰ πάθος ἐπαύθη, πάντων μέμνηται καὶ λόγων καὶ ἔργων καὶ ἐνθυμημάτων. καὶ οὐδενὸς τούτων δύναται ἐπιλαθεῖσθαι. ἀλλὰ καὶ ἐάν, ὠφέλιμός τις τινα, ἢ αὐτὸς ὠφελήσῃ, καὶ τούτου μέμνηται, καὶ μᾶλλον τρανότερον, ὡς ἀπαλλαγεῖσα τοῦ γῆιου σώματος.

(2) Εἶδες περιουσίαν συμβουλῆς ; λέγει ὁ Χρυσόστομος. ὅταν γὰρ μακαρισμὸν εἴπῃ, πάντα λέγει τὰ ἀγαθὰ. καὶ μακαρίσας τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ τὸν Θεόν, λέγει τοῦ βοηθοῦ τὴν δύναμιν. ὁ μὲν γὰρ ἀρχὸν, ἄνθρωπον. (εἰς τὸν ἐλπίζουσιν οἱ ἄφρονες) ὁ δὲ, Θεός. (εἰς τὸν ἐλπίζουσιν οἱ συνετοί.) ὁ μὲν ἀπολλόμενος. ὁ δὲ μένων. οὐκ αὐτὸς δὲ μένων μόνος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Συντόμως ἀπασαν τὴν ὀρεγμένην καὶ ἀόρατον τῇ λογῇ περιέλαβε κτίσιν. οὐ γὰρ μένει.

7: „Ποιοῦντα κρίμα τοῖς ἀδικουμένοις
„διδόντα τροφήν τοῖς πεινῶσι.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖ-
νος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Θεόν, ὅστις κάμνει ἐκδί-
κησιν διὰ τοὺς ἀδικουμένους, κατὰ τὸ „ἐμοὶ ἐκδίκη-
σις καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω λέγει Κύριος (Ῥωμ. ιβ'. 19.)
δηλαδή κάμνει ἐκδίκησιν εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ
εἰς τὴν μέλλουσαν, καὶ ὅστις δίδει τὴν ἀναγκαίαν
τροφὴν εἰς τοὺς πεινῶντας καὶ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ,
κατὰ τὸ „Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν
δικαιοσύνην, οἱ αὗτοί χορτασθήσονται (Ματ. ε. 9.)
μυρία δὲ εἶναι τὰ παραδείγματα καὶ ἐκείνων, τοὺς
ὁποίους ὁ Θεὸς ἀδικουμένους ἐβοήθησε καὶ ὑπερασπί-
σθη εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ ἐκείνων, τοὺς ὁ-
ποίους ἔθρεψε πεινῶντας κατὰ διαφόρους καιροὺς.
(1)

8: „Κύριος λύει πεπεδημένους· Κύριος
„σοφῶι τυφλοὺς· Κύριος ἀνορθοῖ
„κατερράγμενους.

ὅχι μόνον ἐκείνους, ὁποῦ εἰρίσκονται δεμέναι ἀπὸ
τὰ αἰσθητὰ δεσμά, καὶ ἀπὸ βιωτικὰς συμφορὰς, καὶ
εἶναι φυλακωμένοι εἰς σκοτεινὰς φυλακάς, ἀλλὰ καὶ
ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι δεμένοι ἀπὸ τὰς αλύσεις τῶν
ἁμαρτιῶν τους. καὶ ὁ Κύριος, λέγει, ὅχι μόνον σο-
φίζει τοὺς μὴ ἔχοντας ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος, μὲν
τὸ νὰ ἀναπληροῖ τὴν ἐρησίαν τῶν αἰσθητῶν ὀφθαλ-
μῶν ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ διδομένη εἰς αὐτοὺς σοφία,
ἀλλὰ σοφίζει ἀκόμη καὶ τοὺς μὴ ἔχοντας ὀφθαλμοὺς
τῆς ψυχῆς. ὁ Κύριος ὁμοίως ἀνορθώνει, ὅχι μόνον ἐ-
κείνους, ὁποῦ ἔπεσαν ἀπὸ ὑγείαν εἰς ἀσθένειαν,
καὶ ἀπὸ εὐτυχίαν εἰς δυστυχίαν σωματικὴν. ἀλλὰ καὶ
ἐκείνους, ὁποῦ ἔπεσαν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν εἰς τὴν κα-
κίαν. καθὼς τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἔθνηκοι, οἵτινες ἦτον
δεδεμένοι, ὅσον πρὸς τὴν ἀρετὴν, καὶ νὰ ἐνεργήσουν
ταύτην δὲν ἐδύναντο. ἦτον δὲ καὶ τυφλοὶ πρὸς τὴν
ἀλήθειαν. καὶ κρημνισμένοι εἰς τὸν τῆς ἀπώλειας βυ-
θόν. (2)

9: „Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους. Κύριος φυ-
„λάσσει τοὺς προσηλύτους:

Ὁ Κύριος, λέγει, λύει καὶ ἐλευθερώνει,

Δικαίους μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς λαίμ-
ψων.

νον οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης ἐμνήσθη, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. ἐν οὐρανῷ δὲ ἄγγελοι, καὶ τῶν ἀοράτων ἡ
φύσις, καὶ ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ τῶν ἀστέρων τὸ πλῆθος. ἐν γῇ δὲ, καὶ θαλάσση ἄνθρωποι, καὶ τῶν ἀλόγων τὰ γένη, κτ-
ταύτην, φησὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Παντοκράτορος τῶν ὅλων ἡ δύναμις. βλέπετε τοίνυν, πόσον ἐστὶ τὸ διάφορον τῶν φθειρομένων ἀρχόν-
των, καὶ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν πάντων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Τοῦτο αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ἔργον φησὶ. τοῦτο σύνθημα, τοῦτο μάλιστα Θεοῦ Ἰδίου, τὸ
μὴ περιορᾶν ἀδικουμένους. τὸ μὴ παρατρέχειν ἐπηρεαζομένους. τὸ χεῖρα ὀρεῖν τοῖς ἐπιβουλευμένοις. καὶ τοῦτο
εἰς τὸ διηνεκές. διὸ καὶ ἔφησεν, εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦτο δηλοῦν. καὶ μάρτυς ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἡ Σωσάννα, καὶ ὁ Δαβὶδ,
οἱ ἀδικουμένοις ἐποίησε κρίμα. Ἐθρεψε δὲ καὶ τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τοῦ Μάννα, καὶ τὸν Ἠλίαν διὰ τοῦ
κόρακος, καὶ τὸν Δανιὴλ διὰ τοῦ Ἀββακούμ. καὶ ἐν τῇ καινῇ ἔθρεψεν ἐννέα χιλιάδας, πέντε μὲν χιλιάδας, διὰ
πέντε ἄρτων. τέσσαρας δὲ, διὰ ἑπτὰ ἄρτων.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „Ἐντεῦθεν καὶ τὰς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος γεγενημένας εὐεργεσίας
προλέγει, καὶ διὰ τοῦ Ἰησοῦ προηγόρευσε τὸ τῶν ὅλων Θεός. εἰρηκῶς γὰρ, δέδωκε εἰς φῶς ἔθνη, ἐπήγα-
γεν. ἀνοίξει ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδωμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει. καὶ
ἀλλαχού. „Τότε ἀκούσονται κωφοὶ λόγους βιβλίου, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει καὶ οἱ ἐν τῇ ὁμίχλῃ ὀφθαλμοὶ τυφλῶν ὁ-
φονται. (Ἠρ. μβ'. 1.) ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει. „Ἐκείνους ὀνομάζει τυφλοὺς, οὓς σοφίζει Κύριος. τοὺς
μήτε τὰ ἑαυτῶν κατορθώματα βλέποντας, μήτε τὰ τῶν ἄλλων ἐλαττώματα.

φαντας ἐν τῷ ἀρετῇ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου . προσηλύ-
τους δὲ , τοὺς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον προσελθόντας εἰς
τὴν εὐσεβῆ πίσιν τοῦ Χριστοῦ . ἡ Δικαίους μὲν λέγει ,
τοὺς τελειοτέρους εἰς τὴν ἀρετὴν . προσηλύτους δὲ ,
τοὺς ἀρχαρίους εἰς αὐτήν . ἐκείνους μὲν γὰρ : τοὺς δι-
καίους δηλαδὴ καὶ τελειοτέρους , ἀγαπᾷ ὁ Κύριος ,
ὡς εὐαρεσούντας εἰς αὐτόν . τούτους δὲ τοὺς προση-
λύτους καὶ ἀρχαρίους εἰς τὴν ἀρετὴν , φυλάττει ὁ Κύ-
ριος . ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀπαλοὶ καὶ ἀδύνατοι , καὶ ἀ-
κόμη δὲν ἐδοκίμασαν τὸν πρὸς τοὺς Δαίμονας πόλε-
μον .

πατέρα καὶ διδάσκαλον εἰς τὴν κακίαν . ὁμοίως καὶ
χήρα νοεῖται ἐκείνη ἡ ψυχὴ , ὅπου ἀποβάλλει τὸν
Διάβολον , εἰς τὸν ὁποῖον ἦτον προσκολλημένη , μὴ
τὸ νὰ ἐλάτρευε καὶ ἐθεράπευεν αὐτόν , κάμνουσα τὰ
πονηρὰ τοῦ θαλήματος . τὸν τοιοῦτον λαπὸν ὀρφαν-
ὸν , καὶ τὴν τοιαύτην χήραν , ὁ Κύριος ἀντιλαμβάνε-
ται , καὶ βοηθεῖ . καὶ τὸν μὲν ὀρφανόν , κάμνει
υἱόν του κατὰ χάριν . τὴν δὲ τοιαύτην χήραν , κα-
μνει νύμφην του διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος . (1)

„ Καὶ ὁδὸν ἀμαρτωλῶν ἀφανιεῖ .

„ Ὁρφανὸν καὶ χήραν ἀναλίσφεται .

Ὁ Κύριος , λέγει , ἀντιλαμβάνεται καὶ
βοηθεῖ τὴν χήραν γυναῖκα , καὶ τὸν ὀρφανὸν υἱόν .
ὅθεν καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς γραφῆς παραγγέλει νὰ
βοηθῶνται αἱ χήραι καὶ τὰ ὀρφανὰ . θέλεις δὲ νοή-
σεις τοῦτο καὶ ἀλληγορικῶς . ὀρφανὸς μὲν εἶναι καὶ
ἐκεῖνος , ὅπου ἀφήσει πατέρα καὶ μητέρα ἀπίστους ὄν-
τας , διὰ τὸν Χριστόν , καὶ πιστεύσει τῷ Χριστῷ . ἡ ἀ-
φήσει τοὺς γονεῖς τοῦ πιστοῦ ὄντας , καὶ ἀκολουθήσει
τῷ Χριστῷ , διὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας . ὁμοίως χή-
ρα εἶναι καὶ ἐκείνη , ὅπου ἀφήσει τὸν ἄνδρα τῆς ἀπι-
στον ὄντα , ἢ αἰρετικόν , καὶ πιστεύσει εἰς τὸν Χριστόν
καὶ γένῃ ὀρθόδοξος . καθὼς δὲ εἰς τὰ ὀρφανὰ τέκνα τὸ
τιμιώτατον καὶ φίλτατον γένος , εἶναι ὁ πατὴρ καὶ ἡ
μητὴρ : ἔτι καὶ εἰς τὴν χήραν γυναῖκα , τὸ τιμιώτα-
τον καὶ φίλτατον πρᾶγμα , εἶναι ὁ ἄνδρας . ὀρφανὸς
δὲ γ' ἔμπαρεϊνὰ νοηθῇ καὶ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος , ὅπου ἀ-
ποβάλλῃ τὸν Διάβολον , τὸν ὁποῖον εἶχε πρότερον

ὁδὸς καὶ εἰρήνη τῶν ἀμαρτωλῶν , εἶναι ἡ
κακία καὶ πονηρία . τὴν ὁποίαν θέλει ἀφανίσαι ὁ Θε-
ός . εἴρηται δὲ περὶ τούτου , καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ
ἀ' ψαλμοῦ , „ Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται . καὶ εἰς τὸν
θ' . Ψαλμὸν , „ Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ καὶ οὐ
μὴ εὕρεθῇ . (2)

10 : „ Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα .

Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ , λέγει , βασιλεύωντας ,
ὡς Θεὸς θέλει βασιλεύσει , καὶ ὡς ἄνθρωπος εἰς τοῦ
αἰῶνα . καθὼς καὶ θέλει εἰπῇ , „ ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξου-
σία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Μτ' . κη' . 18 .) ἡ δὲ
Θεὸς ἀπλῶς θέλει βασιλεύσει αἰωνίως , καὶ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ δὲν θέλει εἶναι τέλος .

(1) Ὁ δὲ Θεὸς Μάξιμος λέγει .

„ Ἐτι , χήρα μὲν , ψυχὴ , τὸν φυσικὸν νόμον θυήσασα . ὀρφανὸς δὲ , ὁ ὑπό-
κλιτος τρόπος . ὁ χάριν φιλενδείξιας , ἢ λημμάτων ἀδροτέρων ἐπιτηδεύμενος . πατέρα μὴ ἔχον τὸν Θεόν : διὰ
τοῦν τῆς ὑποθετικῆς συμβουλῆς ὁ Κύριος , τὸν μὲν φυσικὸν νόμον ζωοποιῶν , τὸν δὲ ὑπόκλιτον τρόπον διεδοκίμασεν .
ὡς δὲ ἂν ὁ πᾶς ἀγαθὸν , ἢ μὴ διὰ τὴν φθειρομένην δόξαν γίνεσθαι , ἀνταλαμβάνει ὀρφανὸν ἢ χήραν : ἐξαφανίζου
τούτῃ τὴν προτέραν ἀγωγὴν ἢ παραχρησιν .

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος . „ Σκόπει δὲ τὸ ὕστατον , πῶς μετὰ ἀκριβείας εἰρηκεν : οὐκ εἶπεν ἀμαρτωλοὺς ἀ-
φανιεῖ . ἵνα μὴ τὰς τούτων ψυχὰς νομίσῃ τις φθαρτάς εἶναι . ἀλλὰ τὴν ὁδὸν αὐτῶν : τούτῃ τὴν πρᾶξιν , τὴν βί-
ον . οὐ γὰρ τὴν φύσιν ἀποσρέφεται , ἀλλὰ τὴν κακίαν μισεῖ .

„Ο Θεός σου Σιών εἰς γενεάν καὶ γε-
νεάν·

„Ο Θεός, λέγει, ὃ Σιών θέλει βασιλεύσει·
ἢ θέλει εἶναι εἰς γενεάν καὶ γενεάν· εἴρηται δὲ καὶ
εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, ἢ βασιλεία σου, βασιλεία

πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ
γενεᾷ καὶ γενεᾷ· γενεὰ δὲ καὶ γενεὰ εἶναι, ἢ τῶν
ἀποθησκόντων, καὶ ἡ τῶν ἀναστρεφόμενων νεκρῶν·
Σιών δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, καθὼς εἴρηται
καὶ ἐν τῷ ψ. Ψαλμῷ, ὅπου ἐρμηνεύομεν τὸ·

„Καὶ ἠγαλλίασαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας·

(1)

Ἐν τῷ ψ. Ψαλμῷ καὶ ἡ

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜ΄.

Ἀλληλουϊά.

Αἰνεσις πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δοξολογία εἶναι καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός· ὁμοίως καὶ ἔσται οἱ ἀκόλου-
θοι· (2)

1: „Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸν
„Ψαλμός.

τοῦ „Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, εἶπεν· Ἀλληλουϊά· ἀντὶ
δὲ τοῦ „Ὅτι ἀγαθὸν Ψαλμός, εἶπεν „Ὅτι ἀγαθὸν
ῥῶν· (3)

„Τῷ Θεῷ ἡμῶν ἡδυνθεῖν αἰνεσις·

Αἰνεῖτε, λέγει, ὧ δοῦλοι φιλόθεοι, τὸν Κύ-
ριον· διὰ τὸ ὅτι αἶνος καὶ ἡ ὑμνολογία τοῦ Θεοῦ, εἶναι
πρᾶγμα ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ

Ἀρμπότε, λέγει, νᾶ φωνὴ ἡδεῖα, καὶ νᾶ
προ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Εἰ τοίνυν βασιλεύει διαπαντὸς, οὐκ ἔστιν ὑποκινεῖσθαι· ἀλλὰ καὶ μὴ πρὸς και-
ρὸν δὲ τὴν ἀντίδοσιν, ἐπὶ μεζούσιν αὐτὴν φυλάττει· μὴ τοίνυν μήτε ἐν πειρασμοῖς θορυβώμεθα, ἐν μὴ παρα-
πόδας ἢ λύσεις γένωνται· ἀλλ' αὐτῇ παραχωρῶμεν τὸν καιρὸν τῷ Κυρίῳ τῆς λύσεως· μήτε ἀντὶ ἀγαθὸν κατορθώ-
σῳμεν, εὐθέως ἀπαιτῶμεν τὰς ἀμοιβὰς· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα πάλιν ἀναμένωμεν τὸ αὐτοῦ βούλημα· μετὰ γὰρ πλείο-
νος δίδωσι τῆς ἀμοιβῆς· ὅταν ἀναβῇ· καὶ διαπαντὸς εὐχαριστῶμεν, καὶ μένωμεν αἰνοῦντες·

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμός οὗτος προθεσπίζει τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐκπόδον, καὶ τὴν μετὰ
ταῦτα γενομένην τῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομίαν· οὐ γάρ, ὡς Ἰουδαῖοι προσδοκῶσιν, αὕθις Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομη-
θήσεται· ἀλλὰ τὴν ἡδὴ γεγενημένην ὑπὸ Ζοροβάβελ οἰκοδομίαν, ὃ προφητικὸς προθεσπίζει λόγος·

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Ψαλμός γὰρ ἀπανίστησι τὴν διάνοιαν τῆς γῆς· πτεροῖ τὴν ψυχὴν· κορυφίζει·
καὶ μεταρρίον ποιεῖ· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· „Ἀδόντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ, δεικνύς τὸ
τῆς ὑμνωδίας ὠφέλιμον·

προσδεχθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ αἴνεσις καὶ δοξολογία ἡμῶν τῶν δούλων τοῦ. τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ἔκκευτος, ὅπου αἰνεῖ τὸν Θεόν, ἔχη καὶ ζωὴν ἐνάρετον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ὁμοιάζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὅτι λέγεται διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐν Βαβυλῶνι ὄντων αἰχμαλώτων Ἰουδαίων. καὶ τοῦτο γίνεται φανερόν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ρητὰ. (1)

2 : „ Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος.
„ τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυναΐσει.
„ ναΐσει.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι, ὅπου οἰκοδομεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ. ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μετὰ τὸ „ Ἐάν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες (Ψαλ. ρκς΄. 1.) ὁ Κύριος δὲ θέλει συνάξει ἐκείνους τοὺς Ἰουδαίους, ὅπου ἔμειναν εἰς διάφορα μέρη τῆς Βαβυλωνος. ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ οἰκοδομοῦντες ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ ὀλίγοι ὀλίγοι. (2)

3 : „ Ὁ ἰσόμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν
„ καρδίαν, καὶ θεσμεύων τὰ συντρίμ-
„ ματα αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Παῦλος, ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρακάλεισεν ἡμᾶς (Β. Κορ. ζ΄. 6.) ὁ γὰρ Θεὸς μετὰ τὸ νὰ εἶναι ψυχῶν ἱκτρός περισσότερον παρὰ τῶν σωμάτων, ἔργον ἔχει νὰ ψυχαγωγῇ καὶ νὰ παρηγορῇ ἐκείνους, ὅπου εἶναι συντετριμμένοι καὶ τεταπεινωμένοι κατὰ τὴν καρδίαν, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς συμφορὰς. ἀνίσως δὲ παρηγορῇ ὁ Θεὸς ἐκείνους, ὅπου εἶναι τεταπεινωμένοι σαρικῶς ἀπὸ τὰς συμφορὰς, πόσω μᾶλλον παρηγορεῖ ἐκείνους, ὅπου εἶναι ταπεινοὶ μετὰ τὴν θεληματικὴν καὶ ἐνάρετον ταπεινώσιν; δεσμοὶ δὲ τῶν συντρίμματων εἶναι, αἱ διὰ τῶν ἔργων καὶ λόγων θεραπείαι καὶ παρηγορίαι. τοῦτο μὲν τὸ ρητὸν λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν χρησότητα τοῦ Κυρίου. τὸ δὲ ἀκόλουθον, λέγει περὶ τῆς δυνάμεως καὶ σοφίας αὐτοῦ. (3)

4 : „ Ὁ ἀριθμῶν πλήθην ἀστέρων καὶ πᾶ-
„ σιν αὐτῶν ὀνόματα καλῶν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ὅπου ἡξυρεῖ ἐκρίβως, πόσος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστέρων. μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Νύσσης Γρηγόριος καὶ ὁ Θεοδώριτος, ἀριθμὸν τὴν γνῶσιν ἐνόησαν. καὶ ὅμματα τὰς διαφορὰς τῶν ἀστέρων καὶ τὴν τούτων θέσιν, σχέσιν, καὶ διάταξιν. οἶον, ὁ γινώσκων τὰ πλήθη τῶν ἀστέρων ποῖον δηλα-

(1) Ἐφί δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ ψάλλειν πρὸς τὸ ἡδυνθῆναι Θεῷ τὴν αἴνεσιν. ἀλλὰ δεῖ καὶ τοῦ βίου, καὶ τῆς προσοχῆς, καὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἡδοντος. ἐπειδὴ θυμὸς τῷ Θεῷ, οὐχ ὁ ὕμνος. ἀλλὰ τῶν ἡμετέρων ὁ σκοπός. αὐτὸς γὰρ ἀνευδής.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐρέβιον. „ Ὁ Χρὶστὸς οἰκοδομεῖ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ τὴν ἀληθινὴν Ἱερουσαλὴμ, καθ' ὅλην τῆς οἰκουμένης ἐκ λίθων ζώντων. τούτῃ διὰ θεοφιλῶν ψυχῶν. αὐτὸς καὶ τὰς διασπορὰς τῶν τῶν Ἰσραὴλ ἀναγωγῆς τρόποις χαρακτηρίζοντων, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ὁσμήρει ἐπαναγεῖ. ἢ καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομήσει δι' ἐντίμων καὶ λίθων πολυτελῶν, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου προφητείαν τὴν λέγουσαν. „ Ἴδού ἐγὼ ἐτοιμάζω θρόνον σου καὶ λίθον σου. καὶ τὰ θεμέλια σου σάφειρον. καὶ θήσω τὰς ἐπαλάξεις σου ἱασπιν. καὶ τὸν περιβόλόν σου λίθους ἐκλεκτούς. (τῶν ἐναρέτων δηλαδὴ ψυχῶν. ἐκεῖ οἰκοδομῆς καταξιώσεσθαι μένων.) (Ἠσ. νδ'. 11.) λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἰ γὰρ καὶ Κύριος αὐτοὺς ἀφῆκεν, ἀλλ' οὐ τῆς ἐκείνου γνώμης, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς τὸ πᾶν ἐγένετο. καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Εἰ δὲ μὴ πάντες ἐπανήλθον, οὐχ ὁ Θεὸς διεφύεσσε λόγος, ἀλλ' ἡ ἐκείνων ἡλέγχθη πονηρία. αὐτὸς μὲν γὰρ διὰ τοῦ Κυρίου σῆσιν ἐπανελθεῖν παρηγγύησεν, οἱ δὲ, ἀντίτυπον ἐσχηκότες γνώμην, τὴν ἀλλοτρίαν ἀντὶ τῆς πατρίδος προείλυντο.

(3) Ὅθεν προσθέττει ὁ Χρυσόστομος. „ Ὅταν τοίνυν βουληθῇ παρακλήσεως ἀπολαῦσαι, ταπεινὸν σεαυτὸν συντρίψον σου τὴν διάνοιαν.

λαδὴ θέσιν ἔχουσι. ποίαν τάξιν. ποῖον σχῆμα. ποῖον μέγεθος. ποίαν σχέσιν καὶ ἀναλογίαν σώζουσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον. καὶ ποῖον λόγον καὶ αἰτίαν καὶ τέλος ἔχουσιν. (1)

„Καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν.“

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει ὀνόματα εἰς τοὺς ἀγγέλους, κατὰλληλα καὶ προσφυῆ εἰς τὴν φύσιν τους. τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἀριθμῇ. ἔδειξε λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ ἱατρᾷε τοὺς συντρίμμους, αὐτὸς θέλει δέσει καὶ τὰ συντρίμματα καὶ πληγὰς τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἀκόμη ἐσυντρίβοντο ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν. καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ γινώσκει τὰ ἀναριθμητὰ πλήθη τῶν ἀσέρων,

ὡς ἐποῦ καὶ νὰ καλῇ ἐξ ὀνόματος τὸ καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ. (τὸ ὅποιον τοῦτο εἶναι παριστατικὸν τῆς ἀκρας καὶ ἀκριβοῦς γνώσεως) αὐτὸς, λέγει, ἡξυραὶ βέβαια καὶ ὅλους τοὺς διεισκαρπισμένους Ἰουδαίους εἰς τὰς χώρας τῶν αὐτοῦ αἰχμαλωτευσάντων. καὶ καθὼ μὲν ὁ Θεὸς εἶναι παντοκράτωρ, θέλει οἰκτιρῆσαι αὐτούς. καθὼ δὲ εἶναι παντοδύναμος, θέλει δυναθῆναι συνάξῃ ὅλους αὐτοὺς. (2)

5. „Μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ μεγά-
„λη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ.“

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ πρᾶγμα μεγαλῶτατον· δηλαδή· ὅτι ὁ Θεὸς θέλει συναῖξαι τὰς τά-
σας

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεὸς Νύσσης οὕτως· „Ἐπειδὴ ἐν ἡμῖν ἡ ἀκριβὴς τοῦ ποσοῦ γνώσις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ γίνεται· ὡς ἂν ἔχει περὶ τοῦ Θεοῦ παιδευθεῖμεν, ὅτι πάντα τῇ γνώσει τῆς σοφίας αὐτοῦ περιέληνται· ἡ οὐδὲν ἐκφεύγει τὴν ταύτην ἀκριβὴ κατανόησιν· τοῦτον χάριν ἀριθμεῖν τὰ ἄσρα τὸν Θεὸν διωρίσασθαι· τοῦτο δὲ ὃν λέγει νοεῖν συμβουλευθῆναι (ὁ Δαβὶδ) μὴ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας γνώσεως ἢ τὸ θεῖον οἶσθαι τῶν ὄντων ἐφάρπτεσθαι· ἀλλὰ τὰ ἡμῖν ἄληπτα τε ἢ ἀνεπίνοητα, πάντα τῇ γνώσει τῆς θείας σοφίας ἐμπεριείργεσθαι· τῶν γὰρ ἄσρων διὰ τὸ πλήθος ἐκφευγόντων τὸν ἀριθμὸν, ὡς πρὸς ἀνθρωπίνην ἐπίνοιαν· ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν ἐκδιδάσκων ὁ λόγος, ἐκ τοῦ ταῦτα κατηριθμῆσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγειν, τὸ μηδὲν ἡμῖν ἀγνοῶν ἐκφεύγειν τοῦ Θεοῦ τὴν γνώσιν διαμαρτύρεται· ἀριθμεῖν δὲ λέγεται, οὐκ ἐπιδεόμενος τῆς ἀριθμητικῆς προόδου πρὸς τὴν τῶν ὄντων γνώσιν ὁ πᾶν εἰδὼς πρὶν γενέσεως· ἀλλὰ τὸ ἀκριβὴς εἰδέναι τὰ ἡμῖν ἀγνοῶν διὰ τῆς τοῦ ἀριθμοῦ σημασίας ἐνδεικνύμενος· λέγει δὲ ἡ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐ γὰρ ὀνόμασι κεχρημένους ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοὺς ἀσέρας καλεῖ· ἄψυχα γὰρ ταῦτα ἢ λόγου ἐφαρμόζοντα· ἄνθρωποι δὲ ἀσεβεῖ γνώμῃ χρησάμενοι, ἀπὸ μύθων ὑπ' αὐτῶν πεπλασμένων, ἔθεσαν τοῖς ἀσέροις ὀνόματα.“

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „Οὐ ταύτην, εἶμαι, τὴν διὰ τῆς φωνῆς κλήσιν τῶν ἀσέρων ἡ προφητεία σημαίνει· ἡ γὰρ ἂν, εἰς ἀποπνόν τι ἢ ἀνάξιον τῆς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεως ὁ λόγος προῖον, καταλήγοι· εἴπερ ταῦτα λέγοι τὰ ὀνόματα παρὰ τοῦ Θεοῦ τεθεῖσθαι τοῖς ἀσέροις, τὰ ἐν τῇ συνήθειᾳ ἡμῖν ἀνασχετόμενα· ἀνάγκη γὰρ πᾶσα ἢ τῶν Ἑλληνικῶν Εἰδωλῶν ἐκείθεν τὴν κλήσιν ἐπισημασθῆναι τοῖς ἀσέροις, ἢ δὲ τῆς μυθικῆς ἰσορίας ἐπιλέγεται τοῖς ἀσέροις ὀνόμασιν, ἀληθεῖ νομίσαι ὡς τοῦ Θεοῦ τὰς τοιαύτας αὐτοῖς ἐπισημασθῆναι φωνάς· ἐπειδὴ δὲ μαρτύριον τῆς ἐν ἡμῖν ἀκριβοῦς γνώσεως, τὸ ἐξ ὀνόματος παρ' ἡμῖν προσκαλεῖσθαι τὸν γνώριμον· τούτου χάριν οὐ μόνον ἐξηριθμηκέναι· αὐτοῖς εἰδέναι τὰ πλήθη τῶν ἄσρων τὸν Θεὸν ὁ λόγος φησὶ· ἀλλὰ ἢ ἐξ ὀνόματος· αὐτὰ προσκαλεῖσθαι· οὐ τοίνυν ὁ Δαβὶδ τὸ κατονομάζειν τὸν Θεὸν τὰ ἄσρα διὰ τῆς προφητείας διδάσκει· ἀλλὰ τὸ ἀκριβὴς γινώσκειν κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων συνήθειαν, τῶν ἐκείνου μάστιγα δι' ἀκριβείας ἐπιστημένων, οὓς ἢ ὀνόμασι προσκαλεῖσθαι διὰ τὴν πολλὴν συνήθειαν δύνανται· λέγει δὲ ἡ ὁ Εὐσέβιος· „Ὡς εἴ τις ὑλίγους οἰκέτας ἔχων, ἐξ ὀνόματος πάντας καλοῖν, ἢ χρὴ τῇ ὑπερηβολῇ· οὕτω ἡ ὁ Θεὸς τρέποντινα ἐξ ὀνόματος τὰ ἄσρα καλεῖ· τὰ δὲ ὑπακούει, ἢ δουλεύει αὐτῷ ὡς Δαμιουγγῷ.“

Ἐφ' ἧ δὲ ὁ Βασίλειος· „Τὰ μεγάλα ἢ θεῖα, τοῦ ἀριθμεῖσθαι παρὰ Θεοῦ ἀξιοῦνται· τὰ δὲ φαῦλα ἢ ἡλ-
λως ἄτιμα, παρὰ τῇ Γραφῇ οὐκ ἀριθμοῦνται· τῆσι γὰρ, ὅτι ἐν Ἀριθμοῖς οὐ γυνή ἀριθμεῖται, ὡς ἀσθενής· οὐ παιδίον, ὡς εὐκαταφρόνητον· οὐ δούλος, διὰ τὸ ἀτίμητος, διὰ τὸ ἀλλότριον· ἢ ἐκεῖ ἐρπετὰ ὡς οὐκ ἔστιν ἀριθμός· ὁ δὲ Σωτὴρ ἐφ' ἧ περὶ τῶν αὐτοῦ προβάτων, ὅτι ταῦτα καλεῖ κατ' ὄνομα, ἢ ὁ Θεὸς οὐκ ἔστιν ἄριθμος.“

σας μυριάδας τῶν ἰουδαίων, τὰς οὐσας ἐσπαρμένους εἰς πόμπαιλα μέρη· ἵδια τοῦτο εἶδω ὁμιλεῖ διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἵνα παρασκευάσῃ αὐτοὺς νὰ θαρρῶν καὶ πιστεύουν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν τεικνύτην τοῦ Θεοῦ δύναμιν. (1)

„Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμός·

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀριθμὸς καὶ ποσότης τῆς σοφίας καὶ συνέσεως τοῦ Θεοῦ· ἡγοῦν δὲν δύναται τις νὰ γνωρίσῃ, πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ· ὑπερβαίνει γὰρ αὐτὴ κάθε μέτρον καὶ κάθε ποσότητα· ὅθεν μὴ ζητεῖς ἀγαπητὴ ἀναγινῶσκ, πόση, καὶ τίνε τρόπῳ εἶναι ἡ θεία γνώσις καὶ σοφία· διατὶ καθὼς δὲν εἶναι πέρας καὶ ἄκρον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ· ἔτσι δὲν εἶναι ἄκρον οὔτε τῆς σοφίας καὶ συνέσεώς του· Καὶ λοιπὸν μὴ ἀμφιβάλλῃς εἰς ἕνα τοιοῦτον Θεόν, τοῦ ἐποιοῦ καὶ ἡμεγαλωσύνη καὶ ἡ σοφία εἶναι ὁπαιρος καὶ χωρὶς ἄκρον. (2)

6: „Ἀναλαμβάνων πράξεις ὁ Κύριος, ταπεινῶν δὲ ἀμαρτωλοὺς ἕως γῆς·

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀναλαμβάνει μὲν καὶ ἀνακτᾶται, καὶ ὑψώνει τοὺς πράξεις καὶ ταπεινοὺς, φέρων καὶ διαβασαζών αὐτοὺς πατρικῶς καὶ κηδεμονικῶς· ταπεινώνει δὲ ἐξ ἐναντίας, καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς κατακρημνίζει τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ὑπερηφάνους· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως γῆς· ὁμοίον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τὸ „Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν· (Παρ. γ'. 34) (3)

7: „Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἑξομολογῇ, γῆσει· ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κίθαρᾳ·

Ἐξάρξατε, λέγει, ἡγοῦν κάμετε πρὸς τὸν Θεόν ἀρχὴν ᾠσμῶν καὶ ὑμνωδίας μὲ εὐχαριστῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἡ ἐξάρξατε, ἀντὶ τοῦ ᾠσά-

τε

Γρηγοριος λέγει· „Οὐκ ἀνάνυμα γὰρ, ὥσπερ οὐδὲ ἀσέρε, ἀριθμοῦμενοι ἢ ὀνομαζόμενοι· λέγει δὲ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος, κατὰ διάνοιαν ἐρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „Τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ φάμμε γῆς ὁ λόγος ἀπεικασέν, εἰπὼν πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Πληθυνὺ τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης, ἢ πάλιν· „Ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, ἢ οὐκ ἐκμετρηθήσεται, οὔτε ἐξαριθμηθήσεται· τὸ γὰρ χεῖρον γένος οὐκ ἡξίεται παρὰ Θεοῦ ἀριθμοῦ· ἐπεὶ δὲ τῷ αὐτῷ Ἀβραάμ ὁ Θεὸς χρησμός ἐπιγγεῖλατο δώσειν σπέρμα, ὡς τὰ ἄλλα τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς δικαίους ἢ θεοφιλεῖς ἀνιζημένους· οὐ καὶ ἡμεῖς εἰπὼν, Προφήτας ἢ Ἀποστόλους ἢ πάντας τοὺς ἐν θεοφιλίᾳ λαμψάντας, τούτους εἶναι τὰ ἀριθμούμενα ἢ ὀνομαζόμενα ἄλλα· κατὰ τό· „Ἦμεῖς ἐσε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τοῖς τοιοῦτοις ἄλλοις κατ' ἀξίαν ἐφαρμόζει δυνάμει ὁ μέλλων κατατάσσειν αὐτοὺς ἐν οὐρανῷ· τῷ μὲν Ἀβραάμ, τὸν Ἀβραάμ ἐπιτεθεικῶς, τῷ δὲ Ἰακώβ, τὸν Ἰσραὴλ· ἢ τῷ Σίμωνι, Πέτρον·

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεὸς Βασιλεὺς, σὺν τῷ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ Νύσσῳ· „Μέγας, φησιν, ὁ Κύριος· ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πρὸς ἀλλήλα παραθέσεως τὸ πλέον ἐπιγινώσκουμεν· οὐ δὲ τὸ τέλος Ἀληθινοῦ, τοῦτου τὸ πλέον ἀνεπίνοτον· διὸ οὐκ εἶπε πόσον μέγας, οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατόν εἰπεῖν τὸ πόσον· ἀλλὰ τῷ ἀσίστῳ τῆς σωματικῆς, ἐπὶ τῷ ἀπειρῶν ὅδῳ τὴν διάνοιαν· ὅρα ἢ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „Μέγας Κύριος μέγας· Ψαλμοῦ· ἄλλος δὲ φησιν· „Ἰσχυρὸν δὲ ἀκούσας, τὴν δύναμιν νόησον τοῦ Θεοῦ, ἡτις ἐστὶν ὁ Υἱός· Χριστὸς γὰρ, φησὶ, Θεοῦ δύναμις·

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἡτοι ὁ Νικήτας· „Τὴν δὲ σύνεσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἠσαΐας λέγει· „Πνεῦμα σοφίας ἢ συνέσεως· ἰδοὺ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον· μέγας ὁ Κύριος, ὁ Πατήρ· μεγάλη ἡ ἰσχύς αὐτοῦ, ὁ Υἱός· ἢ ἡ σύνεσις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „Ἀμέτρητα πάντα, ἢ τὸ μέγεθος, ἢ ἡ ἰσχύς, ἢ ἡ σύνεσις· ὡς χωροῦμεν δὲ ἡμεῖς, ἡμνοῦμεν·

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἡδονῆς προσημειῖας· τοὺς μὲν γὰρ δι' ἐπίσκεψιν ὑπὸ τινων ἐ-

σι-

τε τῷ Κυρίῳ δι' εὐχαριστίας· καὶ ψάλατε εἰς αὐτὸν με-
κιθάραν.

τον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόνῃ τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώ-
πων· καὶ ὅρα τὴν ἐρμηνείαν τούτων ἔχει· (1)

8 : „Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν
„νεφέλαις· τῷ ἐτοιμάζοντι τῇ γῇ
„ὕετόν· τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρε-
„σι χόρτον, καὶ χλόνῃ τῇ δουλείᾳ
„τῶν ἀνθρώπων.
9 : „Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφήν αὐ-
„τῶν.

„Καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς
„ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖ-
ος σχεπάζει μὲν τὸν οὐρανὸν μετὰ τὰ νέφαλα, μετὰ σκο-
πὸν καὶ τέλος διὰ τὴν βρέξιν· βρέχει δὲ, διὰ τὴν ἐλα-
σσην χλόνῃ καὶ χορτάρῃ· βλαστάνει δὲ ταῦτα διὰ τὴν
θρέψιν τὰ ζῶα τὰ χορτοφάγα, τόσον τὰ ἡμέρα, ὅ-
σον καὶ τὰ ἄγρια· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ργ'. Ψαλ-
μῷ. „Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ· ἀνίστως
δὲ ὁ Θεὸς ποτίζει τὰ ὄρη καὶ βουνά, πόσον μάλ-
λον ποτίζει τὴν καρποφόρον γῆν; καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἔχη
τὴν πρόνοιαν τῶν ἀλόγων ζώων, πολλῶ μᾶλλον ἔ-
χει τὴν πρόνοιαν τῶν λογικῶν· ἤτοι τῶν ἀνθρώπων;
διὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ἐδημιούργη-
σεν; ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἐρρέθη ἐν τῷ προσι-
μικῷ Ψαλμῷ „Ὁ ἐξανατέλλων γάρ, φησι, χόρ-

Εἶπε καὶ ἐν τῷ ργ'· ἤγουν ἐν τῷ προσιμι-
κῷ Ψαλμῷ „Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δούνα-
τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον· καὶ ζητεῖ τὴν ἐρμη-
νείαν ἔχει· φυσικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος· διότι τὰ
πούλια τῶν κοράκων, μετὰ τὸ νὰ ἀφίνωνται, καὶ δὲν τρέ-
φονται ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν
καὶ μισοτεχνίαν ἐκείνων, διὰ τοῦτο κράζουσι τὰ δυ-
συχῇ δυνατά· καὶ χάσκοντα ἀνωμὲ ἀνοικτὸν τὸ στό-
μα, διὰ τοῦ ἐλεεινοῦ τούτου σχήματος, τρόπον τι-
να ζητοῦσι τὴν τροφήν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅθεν ὁ Θεὸς
μετὰ ἀπόρρητον τρόπον τρέφει αὐτά, πρὸς ἀπόδειξιν
τῆς θείας προνοίας του, καὶ τῆς πρὸς πάντας χρηστό-
τητος καὶ ἀγαθότητός του· διότι κατὰ πρόνοιαν
Θεοῦ, πίπτει μία αὐρα λεπτὴ εἰς τὸ στόμα τῶν, ἥτις τρα-
βίζει ἀπὸ τοῦ ἀέρα μίαν καίποιαν τροφήν, διὰ τῆς ὁποι-
ας τρέφονται· (2) ἐπικαλοῦνται δὲ τὸν Θεόν τὰ πούλια
τῶν κοράκων, ὅχι διατὶ γνωρίζουν τὸν Θεόν, ὡς οἱ λογι-
κοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ διατὶ φαίνονται, πῶς ἐπικαλοῦνται
τὸν Θεόν, σχῆμα ἔχοντες ἐπικαλουμένων· καὶ διατὶ ἡ
ἐλεεινὴ κραυγὴ αὐτῶν, μιμεῖται τὴν τῶν ἀνθρώπων δεη-
σιν

πιβουλευμένους, κηδεμονίας ἀξιοί· τοὺς δὲ ἀδίκως αὐτοῖς ἐπιόντας, παραπέμπει θανάτῳ· καὶ τοὺς μὲν, περι-
βλέπτοντες ποιεῖ καὶ περιφανείς· τῶν δὲ, τὴν μνήμην παραδίδωσι λήθῃ· οὕτω τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ὁ αἰδίδιμος χα-
ρὸς· οὕτω πολυθρύλλοι τῶν Μαρτύρων οἱ δῆμοι· τῶν δὲ ταῦτοις πεπολεμηκότων ἡ μνήμη, παραδέδοται λήθῃ.
(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος λέγων· „Τί δὲ ποτε, ὁ μὲν χόρτος αὐτομάτως φύεται τοῖς κτήνεσιν, οὐκέτι δὲ καὶ
τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως ἡ τροφή; σύνεσις οὖν, ὅτι ὁ σύνεσιν ἀνθρώποις δεδονημένος Θεὸς, εἰκότως αὐτοῖς τὴν αὐ-
τῶν ἐπέτρεψε φροντίδα· ἐπεὶ δὲ μὴ καὶ τοῖς ἀλόγοις λογισμοῦ δύναμιν κατεβάλετο, εἰκότως αὐτοῖς τὴν τροφήν αὐ-
τῶν παρασκευάζει, ἐν τοῖς ὕεσιν ἐξανατέλλων χόρτον· ἄρ' οὖν οὐκ ἀντικρὺς ὁ τῆς προνοίας μέγας καὶ τῆς τῶν ἀλό-
γων φύσεως διήκων παρίσταται λόγος; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀμφότερα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότη-
τος δείγματα· ὡς ἀγαθὸς μὲν γὰρ καὶ φιλόανθρωπος, προμηθεύεται τῶν ἐπὶ γῆς· ὡς παντοδύναμος δὲ, μετέωρον
φέρει τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ συγκάμπτει τὴν θέαν, ὁροφὸν τινα μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς διὰ τῶν νεφῶν
τεκταινόμενος, καὶ ταῖς ὡδίσι τούτων ἄρδαν τὴν γῆν· καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀνθρώπων γεωργουμένην ἄρδει γῆν· ἀλλὰ
καὶ τὰ ὄρη καὶ τοὺς ἐρήμους χώρους, καὶ τὸν ἐκ τούτων φύσιν χιλὸν προσφέρει τοῖς κτήνεσι· καὶ τοῦτο διὰ τὴν εἰς ἀν-
θρώπους εὐεργεσίαν ποιεῖ· τοῖς ἀνθρώποις γὰρ ὑπουργεῖν τὰ κτήνη προσέταξεν.
(2) Ἡ τροφή δὲ αὕτη λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας· (ἀπὸ τῶν ὁποίων ἡρανίσθη τὰ ἀνωτέρω μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ὁ
κύριος Εὐθύμιος) Ζῶα εἰσι μικρά, ταῖς καλιαῖς τῶν κοράκων περιπτύσσονται, ἀπὲρ τροφή γίνεται τοῖς νεο-
σσοῖς αὐτῶν.

σιν. ὅθεν καὶ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον τοὺς κόρακας μόνους τούτους ἀναφέρει ἐδῶ. (1) ἀναγωγικῶς δέ, νεοσσοὶ Κοράκων ἦτον οἱ ἔθνη, ὡς ἀκάθαρτοι ὄντες καὶ μαῦροι καὶ μεμολυσμένοι κατὰ τὰς ψυχὰς, ἀπὸ τοῦ σκότους καὶ μολυσμὸν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀμαρτίας. εἰς τούτους δὲ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, τροφὴν πνευματικὴν καὶ μὴ φθειρομένην. ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι, ἀπὸ τῆν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος γυρίσαντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔρημοι ἀπὸ ἄρματα, καὶ γυμνοὶ ἀπὸ καθὲς ἄλλην δύναμιν. τούτου χάριν, διὰ νὰ μὴ ταραττωνται καὶ φοβούνται, ἱατρῶν τὴν ταραχὴν αὐτῶν ταύτην ὁ Δαβὶδ ἀκολουθῶς λέγων.

10 : „ Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου
„ θελήσει· οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις
„ τοῦ ἀνδρός εὐδοκεῖ.

Θέλῃσιν καὶ εὐδοκίαν ἐδῶ, τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. ὁμοίως καὶ δυναστείαν καὶ κνήμας· ἦγουν ἀντὶς, τὴν δύναμιν λέ-

γει. καθὼς γὰρ εἰς τοὺς βραχίονας ἦγουν εἰς τὰ πράττειν εὐρίσκεται ἡ δύναμις τῶν χειρῶν· ἐτὶ καὶ εἰς τὰς κνήμας· ἦγουν εἰς τὰς χονδράς αὐτῶν, εὐρίσκεται ἡ δύναμις τῶν ποδῶν. δὲν ἀρέσκεται, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀλόγου καὶ τοῦ καρββαλικεύοντος εἰς αὐτὸ ἀνθρώπου. ἡ εὐδοκεῖ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν δίδει ὁ Θεὸς τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς τὰ δυνατὰ πράττειν καὶ εἰς τὰς δυνατὰς αὐτῶν. (2) ἀλλὰ εἰς ποίους; ἀκουσον ἀκολουθῶς.

11 : „ Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμέ-
„ νοις αὐτόν, καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζου-
„ σιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς ἀκείνους, ὅπου τὸν φοβούνται καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔλεός του. λοιπὸν καὶ ἐσεῖς ὡς πιστοὶ Ἰουδαῖοι, εἰδὲν ἀποκτήσῃτε τριούτου φόβον τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν ἐλπίδα εἰς τὴν καρδίαν σας, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σας. διατὶ ἐσεῖς θέλετε τοὺς νικῆσετε διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Συνεδοχικῶς τὰ τοιαῦτα ὀνομάζεσθαι, ἀπὸ μέρους τοῦ παντὸς δηλούμενον· ἦγουν ἀπὸ τοῦ εἶδους τῶν κοράκων, δηλοῦται πάντα τὰ γένη τῶν πετεινῶν. ὥσπερ γοῦν καὶ ἀρκτοῦρος μνημονεύονται, ἀπὸ πάντων ἀέρων, καὶ τῆς περὶ τούτων οἰκονομίας. ὥσπερ καὶ νεοσσοὶ τῶν κοράκων ἐπικαλοῦνται τὸν Θεόν· ἵνα ἡ πτηνὴ δηλωθῇ φύσις· εἰδὲ ἐν τοῖς ἀλόγοις, (προστίθεται ὁ Χρυσόστομος) καὶ ἀγρίοις ζώοις, καὶ οὐ παρέχουσιν ἀνθρώποις διακονίαν, τσαύτη ἡ πρόνοια, πολλῶ μᾶλλον ἐπ' ἀνθρώποις. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν ἠγοῦμαι καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν τῶν ἄλλων πτηνῶν καταλιπόντα τὴν μνήμην, τῶν κοράκων μνησθῆναι, καὶ τοῖς Μαθηταῖς εἰπεῖν· „ Κατανοήσατε εἰς τοὺς κόρακας, ὅτι ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτούς· (Λουκ. ιβ'. 24.) ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει· „ Καὶ τοῦ Θεοσβίτου δὲ Προφήτου τὴν δικαίαν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἀγανάκτησιν μαλαξάει βουλόμενος ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος (ὁ Θεὸς δηλαδὴ), παρεσκεύασεν αὐτὸν διὰ κόρακος τρέφεσθαι μισοτέκνου πτηνοῦ. καὶ τίκοντος μὲν, οὐ τρέφοντος δέ· εἰδὲ καὶ ὁ μελωδὸς καὶ τοῦ πάσης τῆς κτίσεως φυσικῶς λόγῳ εἰς τὸν Δημιουργὸν ἀποβλεπούσης, κοράκων ἐμνημόνευσε· καὶ ἐν τῷ Ἰδβ' δὲ γέγραπται· „ Τίς δὲ ἠτοίμασε κόρακι βορῇ; (Ἰωβ. λη'. 41.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἀπὸ μέρους τὴν σωματικὴν ἅπασαν βῆμιν ἐδήλωσε, καὶ τὴν τῶν πνευματικῶν ἰσχὺν διαβεβλήκε.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ βῆμιν σώματος, φησι, καὶ ἱππικὴ τέχνη καὶ ταχύτητι ποδῶν ὁ Θεὸς ἐπιτίθεται· ἀλλὰ καλαῖς πράξεσιν, ὧν δημιουργὸς ἡ εὐλάβεια· οὐ μόνον δὲ τούτων προμηθεύεται σπουδαίως· ἀλλὰ καὶ τῶν περιπεπτακῶν ἀμαρτιῶν, μεταμελεία δὲ χρησαμένων, καὶ σπριχθέντων τῇ τῆς φιλανθρωπίας ἐλπίδι· οὐ γὰρ μόνον τοῖς τελείοις τῆς ἀρετῆς ἀθληταῖς ἔφη τὸν Θεὸν εὐδοκεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τὸν θεῖον προσμένουσιν ἔλεον.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΖ.
 „ Ἀλληλούϊα :

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς αἰνεσις καὶ δοξολογία εἶναι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τόσον τῆς αἰσθητῆς, ὅσον καὶ τῆς νοητῆς : ἦτοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. (1)

1 : „ Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον,
 „ αἶνει τὸν Θεόν σου Σιών.

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ δοξολογεί ὁ Ἱερουσαλὴμ, τὸν Κύριον. καὶ σύ ὦ Σιών, αἶνει καὶ δοξολογεί τὸν Θεόν Ἱερουσαλὴμ δέ, εἶναι ἡ οἰκοδομηθεῖσα Πόλις. Σιών δέ, εἶναι τὸ βουνὸν, εἰς τὸ ὁποῖον αὕτη οἰκοδομήθη· καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα ὀνόματα εἶναι τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἱερουσαλὴμ δέ, οὐ τὰς οἰκοδομὰς καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς ταύτης οἰκητορας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον. (2)

2 : „ Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν
 „ πυλῶν σου· εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου
 „ ἐν σοί.

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ εὐχαρίζει τὸν Θεόν σου, ὦ Ἱερουσαλὴμ. διὰ τὸ αὐτὸς ἐδυνάμωσε τοὺς μπεράτας τῶν θυρῶν σου, καὶ ἔκαμιν αὐτοὺς ἀσυντρίπτους ἀπὸ τοῖς ἐχθροῦς. καὶ διὰ τὸ αὐτὸς εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου : ἦτοι ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς εἰς πλήθος καὶ δύναμιν, καὶ εἰς σύνθεσιν καὶ πλουσιότητα. καὶ τὸ μεγαλύτερον, διὰ τὸ ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς νὰ εὐρίσκωνται μέσα εἰς ἐσένα, καὶ νὰ κατοικοῦν ὅλοι ὁμοῦ. τὸ γὰρ ἐν σοί νοεῖται, αὐτὶ τοῦ ὁμοῦ κατοικοῦντας. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ
 „ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις ἐπιγράφεται : „ Ἀλληλούϊα Ἀγγαίου ἔξ Ἀγγαίου. ὁ περ οὕτως ἐρμηνεύεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα. Ἀγγαῖος, ἑορτὴ ἐρμηνεύεται. Ζαχαρίας δέ, Θεοῦ μνήμη. πᾶς οὖν ὁ κατὰ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς ἀδιασάκτως ἐνεργῶν, οὐ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς ἑορτὰς ἄγει. ἔξ πᾶς ὁ διὰ πάντων, ὃν εὖ πέπονθε τῆς Θεοῦ μνημονεύων ἀγαθότητος, αἰνέσει τὸν Κύριον. ὁ δὲ ἡλοῖ τὸ ἀλληλούϊα. προθεσπίζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἔξ τὰ τῶν Ἀποστόλων κηρύγματα, πᾶσαν ὅτι τάχιστα διαδραμεύων τὴν οἰκουμένην. ἔξ πάσης τῇ Ἱερουσαλὴμ : ἦτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, αἰνεῖν τὸν Θεὸν παρακελεύεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Δυνατὸν κατὰ ἀναγωγὴν περὶ τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ, ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον, αἶνει τὸν Θεόν σου Σιών.

κεν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ; (Ψαλ . ρλβ΄ . 1 .) χόρτασεν ἀπὸ αὐτοῦ . διὰ νὰ φανερῶσιν μὲ τὴν λό-
(1) ξιν ταυτην , τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν καρ-
πῶν . (3)

3 : „ Ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρήνην , καὶ
„ στεαρ πυροῦ ἐμπιπλὼν σε .

4 : „ Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ
„ τῇ γῇ .

Ὁ Θεός , λέγει , ἐδίδωκεν ἀπὸ ὅλα σου τὰ ὄ-
ρια τὸν πόλεμον , καὶ ἔλαβεν αὐτὰ νὰ εἰρηνεύουν ,
ἢ ὁ τιθεὶς τὰ ὄρια σου εἰρηνικά . (2) αὐτὸς εἶναι
ὁποῦ σε ἐχόρτασεν , ἐχὶ ἀπὸ πυρὸν ἡγουμένον σι-
ταρί ἀπλῶς , ἀλλὰ ἀπὸ σξύγγι τοῦ σιταρίου . ὀνο-
μαζα δὲ εἶσι τὸ σερμιδάλι . αὐτὸ γὰρ εἶναι τὸ πα-
χύτατον καὶ καθαρώτατον τοῦ σιτίνου αλευροῦ . καὶ
δὲν σου ἔδωκε , λέγει , ἀπλῶς τοῦτο . ἀλλὰ σὲ ἐ-

Συνειθίζει ὁ Δαβὶδ νὰ μεταφέρῃ τὸν λό-
γον ἀπὸ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ , κατὰ τὸν
Χρυσόστομον , εἰς τὰς κοινὰς . καθὼς καὶ τῶρα τοῦ-
το ποιεῖ . καὶ ἀντιπροσώπως ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας
τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικὰς . ὅθεν ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτά-
ρω διὰ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τῆς Ἱερουσαλὴμ , τώ-
ρα λέγει καὶ περὶ τῆς καθόλου Προνοίας τοῦ Θεοῦ .

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος : „ Τί δὲ εἰσι τοὺς μοχλοὺς ἐνίσχυσεν ; ἐν ἀσφαλείᾳ κατέστησεν . ἀχειρωτὸν ἐποίησε . καὶ
πάλιν . „ Καὶ γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀσφαλές ἐστιν τὴν Ἐκκλησίαν ἐνείχισεν ; οὐ μοχλοὺς ἔχουσιν οὐδὲ θύρας . ἀλλὰ τῷ
Σταυρῷ περιφράξας . ἢ τῇ ἀπαράσει τῆς οἰκίας δυνάμεως , δι' ἧς ἀνέστησεν αὐτῆς πανταχοῦ τὸν περίβολον εἰπὼν ,
ὅτι πύλαι Ἰδοὺ οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς . ἐυλόγησε δὲ τοὺς ἰσούς σου ἐν σοί . „ Ὡς περὶ ἐξ ἀρχῆς εἶπεν . αὐξά-
νεσθε ἢ πληθύνεσθε ἢ πληρώσατε τὴν γῆν , ἢ διὰ τῆς γῆς ἀπάσης ὁ λόγος διέδραμεν . οὕτω μετὰ ταῦτα εἰπὼν
„ Προευθένης μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη . ἢ αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπή κατέ-
λαβε τὸ ἐπίταγμα . παρὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν , ἐξ ἑνὸς ἐγένοντο πολλοὶ νόμοι φύσεως . ἐπὶ δὲ τῶν Ἀποστόλων οὐ νό-
μοι φύσεως . ἀλλὰ χάριτι τὸ πλῆθος ἐπεδίδου . διόπερ εὐθέως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρισχίλιοι , εἴτα μύριοι , εἴτα πᾶσα
ἡ οἰκουμένη διὰ τῆς καλῆς ταύτης ἀναγεννήσεως τεχνήντες , κηρύττοντες τε ἢ ἐκκληθύνθησαν . ἢ τὴν εὐλογίαν διὰ
τῶν ἔργων , ἢ ἔλαβον , ἐπεδείξατο . ὅτι δὲ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντες πρέπει νὰ εἶναι ἐνομέοι ἀναμεταξύων ,
ἢ ὅχι διηρημένοι , ἵνα ἀληθῶς συνηγμένοι ὡσιν ἐν τῇ ἐνὶ , μαρτυρεῖ ἢ ὁ Ἀρσενάγιος Διονύσιος λέγων . „ Οὐ
γὰρ ἔνεσι πρὸς τὸ ἐν συναγεσθαι ἢ τῆς τοῦ ἐνὸς μετέχειν εἰρηναίας ἐνώσεως , τοὺς πρὸς ἑαυτοὺς διηρημένους (Κερ-
υ΄ . τῆς Ἐκκλ . Ἱεραρχ .)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον . „ Οὐ τὴν πόλιν μόνον ἀπαλλάξας τῶν ἐπιβουλευόντων . ἀλλὰ ἢ αὐτὰς τὰς ἐσχα-
τίας . τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὰ ὄρια . οὐκ εἶπε δὲ ὁ θεός . ἀλλὰ ὁ τιθεὶς . ὅπερ δηλοῖ τὸ , διηνεκῶς . λέγει δὲ ὁ Θεο-
δωρίτος . „ Δεδωρηταί σοι ἢ πανταχοῦθεν εἰρήνην . ἐκδειματωθέντες γὰρ τῷ θεῷ τῶν ἀγαιρεθέντων , ἕτεροι πάλιν
ἐπανελθεῖν οὐ πολέμῳσιν . ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει . „ Τὰ ὄρια τῆς Ἱερουσαλὴμ (ἥτοι τῆς Ἐκκλησίας) εἰ-
ρήνην εἰς πάντα , ἔχω δὲ τῶν ὀρίων αὐτῆς οὐκ ἔστιν εἰρήνη . διδὲ δὲ μὴ ἐν εἰρήνῃ , ἔχω εἰς τῶν ὀρίων Ἱερουσαλὴμ (ἥ-
τοι τῆς Ἐκκλησίας) ὁ δὲ Χρυσόστομος πάλιν λέγει . „ Τοῦτο μάλιστα περὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶποι ἄν τις κυρίως
τὸ γὰρ θαυμαστότερον , ὅτι ἡ Ἐκκλησία πολεμοῦμένη . εἰρήνης ἀπολαύει . ἢ πάντων ἐπιβουλευόντων , τῇ ἀδείᾳ
ἐντροφέα . ἔφη γὰρ ὁ Κύριος . „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν , εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν .

(3) Δεδήλωκε δὲ ἀπὸ μέρους διὰ τοῦ πυροῦ ὡς ἀναγκασιότατον , ἢ τοὺς ἄλλους καρποὺς , κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ
Σειρᾷ . ἢ ὁ Θεοδώριτος λέγει . „ Ἐπέκλυσέ σε , φησι , ἢ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς . σῆαρ γὰρ πυροῦ , τῶν καρπῶν
τὴν ἀφθονίαν ἐκάλυψε . πυρὸς γὰρ ἐστὶν ὁ σῖτος . σῆαρ δὲ πυροῦ ὁ κάλλιστος ἄρτος . Δεδήλωκε δὲ διὰ τούτου , ἢ τοὺς
ἄλλους καρποὺς . ἀλλὰ ταύτης πάσαι τῆς προνοίας ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι . κατὰ δὲ τοῦ Σωτῆρος λυτήσαντες , ἢ
φρῖμοι πάντων ἐγένοντο τῶν ἀγαθῶν . διὰ τοῦτο ἢ ὁ προφητικὸς λόγος ταῦτα περὶ ἐκείνων διεξελθὼν , τῶν Ἐθνῶν
προδεδεσπίζει τὴν σωτηρίαν . λέγει δὲ ἢ ὁ Ὀριγένης . „ Ὁμοιον τοῦτο εἶσι τῷ ἄλλῳ Ψαλμῷ . „ Καὶ ἐφώμισεν αὐτοὺς
ἐκ σῆατος πυροῦ . ὁ κόκκος δὲ τοῦ σίτου ἐστὶν ὁ Σωτὴρ , ὡς αὐτὸς εἶπε . διδὲ ἢ αὐτὸς εἶπεν , ἐξ οὗ ἐμπίπλησιν ὁ Θεὸς
τὴν Ἱερουσαλὴμ . ἥτοι ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐμπίπλησιν τὴν Ἐκκλησίαν . Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει . „ Τὸ
σῆαρ πυροῦ ἐμπίπλην σε , δυνατόν ἢ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνεσθαι . ἢ εἰς τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῶν Μυ-
στηρίων δυνατόν ἐκλαβεῖν . τὸν ἄρτον γὰρ ἡμῖν δέδωκε τῆς ζωῆς .

ὁ Θεὸς, λέγει, ἀποστέλλει τὸ λόγιον τοῦ ἡτοῖ τοῦ πρόσταγματός του τὸ περὶ τῆς καρπογονίας τῆς γῆς, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. (1)

„Ἐως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἀποστέλλῃ ὁ Θεὸς τὸ λόγιον τοῦ ἡτοῖ ὅταν προσᾷξῃ, εὐθὺς τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα τοῦ τρέχει ὀγλίγωρα, καὶ ταχύτατα τελεσιουργεῖται καὶ γίνεται ἔργον, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἀναγωγικῶς δὲ, Ἱερουσαλὴμ καὶ Σιών νοεῖται ἡ Ἐκκλησία τῶν πιστῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον, καθὼς πολλαῖς φοραῖς τοῦτο εἶπομεν. πύλαι δὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ πίστις καὶ τὸ Βάπτισμα. δι' αὐτῶν γὰρ εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι οἱ Χριστιανοί. μοχλῶ δὲ καὶ μπεράται τῶν θυρῶν αὐτῆς, εἶναι ὁ Σταυρὸς. εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἡτοῖ τοὺς Ἀποστόλους ὁ Χριστὸς „ἐπάρας γάρ, φησι, τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτοὺς. (Λουκ. xδ'. 50.) καὶ δι' αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννωμένους πνευματικῶς Χριστιανούς. τέθηκα δὲ ὁ Χριστὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. διατὶ καὶ μ' ὅλον ὅπου πολεμεῖται, ἔχει ὁμοῦ εἰρήνην, μὴ τὸ νὰ νικᾷ τοὺς αὐτῆν πολεμοῦντας. ὁξύγγι δὲ σιταρίου εἶναι, ἡ τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν θείων μυσηρίων παχύτης καὶ καθαρότης. ἀποσπλούμενον δὲ ἐν τῇ γῇ λόγιον, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὸ κηρυγμα τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. περὶ τοῦ ὁποίου προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὀγλίγωρα θέλει τρέξει εἰς τὴν οἰ-

κουμένην. διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ τινὰς, ὅτι αὐτὰ ὅπου εἶπεν ὁ Δαβὶδ, εἶναι ἀδύνατα, διὰ τοῦτο βασιλεύοντι ταῦτα καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διδάσκων σχεδὸν μὲ αὐτὰ ὅτι ἐκεῖνος, ὅπου εὐκόλως δύναται νὰ κάμῃ ταῦτα, αὐτὸς δὲν θέλει ἀδυνατῆσαι νὰ κάμῃ καὶ τὰ ἀνωτέρω.

Β: „Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὥσει ἔριον·
„ὀμίχλην ὥσει σποδὸν πάσσοντος·

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τόσον πολὺ χιόνι, καὶ τόσον μαζωμένον ὁμοῦ, ὥς ὅπου εἰς ὀλίγην ὥραν σκεπάζεται ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ αὐτοῦ, ὥσάν ἀπὸ μαλλὶ ἄσπρον. καὶ ὁ Θεὸς πασσίζει, λέγει, τὴν ὀμίχλην ἡτοῖ τὴν καταχνίαν εἰς τὸν αἶρα, τόσῃ πολλὴν καὶ ὅλην ὁμοῦ, ὥσάν νὰ ἤθελε πασσίξῃ τινὰς σποδὶαν καὶ σάκην.

Γ: „Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὥσει
„ψωμούς· κατὰ πρόσωπον ψυχῶν
„αὐτοῦ τίς ὑποστήσεται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ρίπτει τόσον μεγάλον καὶ κρυσαλλωμένον χιόνι, ὥς ὅπου ὁμοιάζει εἰς τὸ μέγεθος, ἄλλο μὲν, μὴ τὰ μικρὰ κημμάτια τοῦ ψωμίου. ἄλλο δὲ, καὶ μὲ ψωμία μεγάλα καὶ ὀλόκληρα. μερικοὶ δὲ ἐνόησαν τοῦτο καὶ διὰ τὴν μεγάλην χάλαζαν, ὅπου πίπτει μερικαῖς φοραῖς. Θαυμάσον δὲ πρᾶγμα

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος. „Λόγον ἔνταῦθα, τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκάλεσε κήρυγμα. τοῦτο δὲ οὐκ Ἰουδαίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπέστειλε. πορευθέντες γάρ, φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. ἔδειξε δὲ καὶ τὴν ἐξύψωση τοῦ δρόμου. ἐν ὀλίγῳ γὰρ χρόνῳ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τῆς διδασκαλίας ἐπλήρωσαν. τοῦτο προερῶν ὁ Προφήτης ἔφη. „Ἐως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ. καὶ καὶνὸν οὐδὲν, οὐδὲ παράδοξον. πάντα γὰρ εἴκει τῇ θείᾳ βουλήματι. αὐτίκα τὸν τῶν ἰδῶτων τὴν φύσιν μίαν οὖσαν, εἰς μυρία ἰδέας βουληθεὶς μεταβάλλει. ὁ δὲ Ὀριγένης λέγει. „Γῆν ἔνταῦθα, τάχα μὲν καὶ ἡμεῖς ἀλληγορεῖ, τοὺς ἐν ὁρρακίνοις σκεύει τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος περιφέροντας. ἀμεινον δὲ, τὸν Τίτον τοῦ Θεοῦ ἐκδέχεσθαι τὸν ἐν τῇ σαρκί, ἢν χωρῆσαι ἠθέλησε τὸν τοσοῦτον Κύριον.

γμα τοῦτο εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μεγάλῃς δυνάμει
ἀποδείξει· πῶς αἰφνιδίως δηλαδὴ γεννᾶται τόση πο-
λλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ψύχρα εἰς ὅλα τὰ σώματα, ἀ-
πὸ τοῦ κρυσαλλωμένου χιόνι, καὶ ἀπὸ τὴν χάλαζαν.

(1)

7 : „ Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ
„ τῆξει αὐτά· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐ-
„ τοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα .

Καὶ ἄλλο τοῦτο θαυμαστὸν καὶ παραδόξον
ἔστι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀποστέλλει, λέγει, τὸν λόγον
ἡγουν τὴν προσαγὴν τοῦ, καὶ λύεται τὸ χιόνι καὶ
ὁ κρύσαλλος· καὶ πνέει τὸ πνεῦμά του ἡτοι τὸν νό-
τον ἄνεμον, καὶ εὐθὺς τρέχουν τὰ νερά ἀπὸ τοῦ χι-
όνι καὶ ἀπὸ τοῦ κρύσαλλον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νερά εἰ-
λαβὼν καὶ τὴν σύσασίν τους· ταῦτα δὲ λέγει ὁ Δα-
βὶδ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν γίνονται ἀπὸ ταυτομάτου
καὶ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ ὅλα ὑποτάσσονται, κατὰ τὸν Χρυ-
σόστομον, εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ Ποιητοῦ των Θεοῦ,
καὶ εὐκόλως μεταβάλλονται· καὶ τώρα μὲν γίνεται χι-
όνι καὶ κρύσαλλος ἀπὸ τὸ νερόν· τώρα δὲ πάλιν ἀν-
τιερόφως γίνεται νερόν ἀπὸ τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσα-
λλον· καὶ ἄλλο τε μὲν, ἀπὸ ζέσιν γίνεται ψύχρα·
ἄλλο τε δὲ πάλιν, ἀπὸ τὴν ψύχραν, γίνεται ζέση·

ὥστε καθὼς αὐτὰ τὰ φυσικὰ εὐκόλως μεταβάλλονται, ἐ-
τὶ καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εὐκόλως ἀλλοιώνονται·
καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ γεννᾶται, ἀπὸ μὲν τοὺς
πειρασμοὺς ταχεῖς ἄνεσις, ἀπὸ δὲ τοὺς πολέμους ὀ-
γλίγῳ εἰρήνη· καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεως καὶ συμφορᾶς,
αἰφνιδίως χαρὰ· φανερῶν δὲ τὰ φυσικὰ ταῦτα,
καὶ ἄλλο τι νόημα ἐαυτέρω ἡγουν ὅτι καθὼς αἱ ἐν
τῷ χειμῶνι γινόμεναι ταραχαὶ καὶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυ-
χρότητος καὶ τῶν βροχῶν καὶ χιόνων καὶ κρυσάλλων,
ἀγκαλὰ καὶ λυποῦσι τὴν αἴσθησιν τῶν ζώων, εἶναι ὁ-
μωσιώφελιμα καὶ εἰς τὰ σώματα· διατὶ σφίγγουσι
αὐτά, καὶ εἰς τὴν γῆν· διατὶ αὐτὴ προβάλλει πα-
χεῖς καὶ πλουσίους καὶ δυνατοὺς τοὺς καρπούς· ἔτι
καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις, ἀγκαλὰ καὶ προξενού-
σι πόνον καὶ λύπην εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ σώματος, ὁ-
μωσι γεννῶσι ὠφέλειαν μεγάλην εἰς τὴν ψυχὴν· κα-
θὼς ὁμωσι πάλιν, ὅταν περάσῃ ὁ χειμῶν, περνοῦν
καὶ αἱ τοῦ χειμῶνος ταραχαὶ καὶ ψυχρότητες· ἐ-
τὶ καὶ οἱ πειρασμοί, πρὸς καιρὸν μὲν ἐξέχονται,
πάλιν δὲ οἰκονομικῶς περνώσι καὶ μεταβάλλονται·
καὶ ἐξέχονται μὲν, διὰ νὰ παιδεύσουν καὶ νὰ σω-
φρονίσουν τὸν πειραζόμενον· περνώσι δὲ καὶ μετα-
βάλλονται πάλιν, διὰ νὰ παρηγορηθῇ ὁ τούτους πεί-
σων· καὶ κατὰ τὰ δύο, ὠφελοῦσι τὸν ἄνθρωπον·
ἀκολουθῶς δὲ ὁ Δαβὶδ μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰς
κοινὰς εὐεργασίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικὰς κατὰ τὴν
συνήθειάν του, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν μὲ τὸν θε-
ον Χρυσόστομον· (2)

8 : „ Ὁ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „ Ἡ χιὼν ὕδωρ οὕσα τῷ ὑποκειμένῳ, τῇ τοῦ ἀέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· τὸ
γὰρ ἐν ταῖς νεφέλαις ὕδρον ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος βίας ἀνακοπτόμενον, ὑπὸ μὲν τῆς σφοδρῆς κινήσεως εἰς ἀφρόν ἐ-
ξοιδαίνει· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῷ ἀέρι πῆξεως συμπηγνύμενον, σύσασιν τινα λαβὼν ἔξ βάρους, τῇ φυσικῇ ῥοπῇ φέρεται
πρὸς τὰ κάτω· ἔξ πάλιν ὁ αὐτός· „ Χιὼν ἡμιπαγὴς ἐστὶν ὕδωρ διὰ νεφῶν ἐπὶ γῆν καταβαίνουσα· κατὰ δὲ τὸν
Θεοδώριτον· „ Χιὼν δὲ γίνεται μανή τε ἔξ μαλακῆς, ἔξ ἐρίου κατάγμα μιμουμένη· ὁμίχλη δὲ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὸν
Βασίλειον· „ Σύσασιν πρὸ νέφους, τῆς ὕδρος φύσεως εἰς ταύτην ἀλλοιωθείσης, ὡς σποδοῦ δίκην καταπάττεσθαι
ἔξ τὸν πάντα πληρῶν ἀέρα· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὅμιχλη ἐστὶ κόπης ὕδατος· ἢ κατὰ Ἀριστοτέλην· „ Ὁ-
μίχλη ἐστὶ νεφελὴ ἀνυδρὸς κρύσταλλος δὲ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον, ὁλοπαγὴς ὕδωρ ἐπὶ γῆς· κατὰ δὲ τὸν Θεο-
δώριτον· „ Πῆξις ὕδατος ἐπὶ γῆς· ἔφη δὲ ἔξ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Εἰπὲ γὰρ μοι· εἴτι τούτων κατέλα-
βες· τίνας μὲν θησαυροὺς χιόνος; τίς δὲ ὁ τετοκὼς βάλους δρόσου, κατὰ τὸ γεγραμμένον; ἐκ γὰρ δὲ τίνας ἐκ-
πορεύεται ὁ κρύσαλλος; (ἐν τῷ Ἰωβ· Κεφ· λη'· 28· 29·) ἔξ ὁ Εὐσέβιος· „ Τίς φησὶν οὗτος, λέγει, ὁ
τὴν ὕδραν ἔξ ῥευσθὴν οὐσίαν μεταβαλὼν, ἔξ πῆξας εἰς χιόνος ὕδαν, τίς δὲ ὁ τὴν χιόνα ἐρίου δίκην ἀπαλύνει, ὡς ἀ-
φορητὴ ἔξ πρῶτος φέρεσθαι ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ γὰρ ἐξ ὕδατος βαρέος ἔξ καταφεροῦς σοιχείου συνεστῶσαν;

(2) Λέγει δὲ ἔξ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ ἀπλῶς δὲ τούτων ἐποίησάτο τὴν διήγησιν, ἀλλὰ ἑτέρα διὰ τούτων ση-
μαίνων· καθάπερ γὰρ ἡ χιὼν καταφερομένη τὰ ἔρη πληροῖ· τηκομένη δὲ, εἰς τοὺς παρακειμένους χωρεῖ ποταμούς·

οὕ-

8: „Ο ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ
„ τῇ Ἰακώβ· δικαιοσύματα καὶ κρι-
„ ματα αὐτοῦ τῇ Ἰσραήλ.

„ σεν αὐτοῖς.

Ἀρχίζοντας μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν, εἶπε διὰ τὰ αἰσθητὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐκεῖνα ὑποῦ ὡφελοῦσι μόνον τὸ σῶμα· ἤτοι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ τὴν δύναμιν, διὰ τὴν εἰρήνην, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν. ἔδω δὲ τῶρα λέγει, διὰ τὰ ὑψηλότερα καὶ τὰ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦντα ἀγαθὰ· ὀναφέρων τὸν περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Θεοῦ λόγον, ἵνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ ἀπὸ τούτων παρακινήσῃ τὸν λαὸν εἰς δοξολογίαν καὶ ἀγάπην Θεοῦ, ὅστις καὶ μὲ ἐκεῖνα καὶ μὲ τούτων τὸν εὐεργετῇ. ὁ Θεὸς, λέγει, ἀναγγέλει τὸ λόγιόν του· ἡγουν τὸ πρόσαγμα του καὶ τὸν νόμον του εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἡγουν διδάσκει καὶ γνωρίζει αὐτὸν εἰς αὐτούς. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν, „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ. σαφηνίζων δὲ τί εἶναι τὸ λόγιον, ὀνομάζει αὐτὸ ἀκολουθῶς, δι- καιώματα καὶ κρίματα. (1)

9: „ Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ Ἐθνεῖ,
„ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλω-

Εἰς καὶνένα, λέγει, ἄλλα ἔθνος δὲν ἔκαμ- τοιαύτην μεγάλην εὐεργεσίαν καὶ χάριν ὁ Θεὸς, παρέξ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. οὐδὲ ἐφανέρωσεν εἰς καὶνένα ἄλλο γένος τὰ πρόσαγματα καὶ νομοθεσί- ας καὶ θελήματά του, εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαί- ους. διότι εἰς μὲν τὰ ἄλλα ἔθνη ἐνεφύτευσεν ὁ Θε- ὸς τὸν φυσικὸν νόμον, τὸν ἐν τῇ συνειδήσει γεγραμ- μένον, μὲ τὸν ὅποιον δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρί- σῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. κατὰ τὸν ὅποιον αὐτὸν νόμον ἔχει νὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τοὺς ἔθνη. διὰ αὐ- τοὶ γνωρίζοντες φυσικὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν, ἐπρα- ξαν μὲν τὸ κακόν, δὲν ἐπραξαν δὲ τὸ καλόν. εἰς δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας μαζὶ μὲ τὸν φυσικὸν νόμον ἔ- δωκε καὶ τὸν γραπτὸν, ὅστις ἐφανέρωσεν εἰς αὐτούς τὰς κρίσεις καὶ τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο καὶ βαρύτερον θέλουν κατακριθῶν οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπει- δὴ ἡ περισσοτέρα φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, περισσο- τέρας ἀκολουθῶς κατακρίσεις γίνονται πρόξενος εἰς τοὺς αἰτελεῖς, κατὰ τὸ „ ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον, ἀ- νόμως (ἤτοι ἐλαφρότερον) καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου (ἤτοι βαρύτερον) κρι- θήσονται. (Ῥωμ. β'. 12.) (2)

ΨΑΛ-

οὕτω τῶν Θεοδότην ἀγαθῶν ἢ φορὰ, πρώτοις μὲν προσεπνέχθη τοῖς Ἰουδαίοις, ἐκεῖνων δὲ παραπεμφθέντων τὴν χάριν, διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, ὥσπερ διά τινων ποταμῶν ἢ τῆς διδασκαλίας ἀρδεῖα προσεπνέχθη τοῖς Ἐ- θνεσιν.

(1) Ὁθεν ἡ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ. „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ. τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ. ἡ ὁ Βαρύχ λέγει. „ Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, ἡ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ, ἡ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. (Bar. γ'. 36.) ἡ ὁ Θεοδότης. „ Πάλαι μὲν τὸν νόμον, μετὰ δὲ πάντα ἡ τὴν χάριν ἀπέγγειλεν Ἰουδαίοις. ἀλλ' ἀνάξιοι ἑκατέρων ἐδείχθησαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδότης. „ Οὐδενὶ γὰρ τῶν Ἐθνῶν τὸν διὰ Μωϋσοῦ δέδωκε νόμον, οὔτε τὴν διὰ τῶν Προ- φητῶν προσεπνέχον ὡφέλειαν. οὗτοις δὲ μόνους τῆς τοιαύτης ἀρδεῖας ἡξίωσεν. ἀλλ' ἀχάριστοι περὶ τὴν εὐεργεσίαν ἐγένοντο. τὰ δὲ Ἐθνη διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων τοῦ νομοῦ φητός τὴν αἰγλήν δεξάμενα, τὸν οἰκεῖον ἐπέγνω Δι- μιουργόν, ἡ τούτῳ προσφέρει τὸ σέβας δυνάμεως.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΗ΄.

ᾠδὴ Ἀλληλούϊα. (1)

Συνήθειαν ἔχουν οἱ ἅγιοι, κατὰ τὸν θεὸν Χρυσόσομον, διὰ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην καὶ εὐχαρίστον διάθεσίν τοις, καὶ ἵδταν μέλλουν νὰ εὐχαριστήσουν τὸν Θεόν, καλοῦν καὶ ἄλλους συγκοινωνοὺς διὰ νὰ συμβοηθῶσιν αὐτοὺς εἰς τὴν καλὴν καὶ χρεωσικὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας. τοῦτο ἔκαμαν οἱ τρεῖς παῖδες, ὅταν ἦτον μέσα εἰς τὴν κάμινον, καλέσαντες ὅλην κτίσιν. ἓνα μὲν, πρὸς ἀπαινον τῆς γενομένης εἰς αὐτοὺς εὐεργεσίας καὶ χάριτος, διὰ μέσου τῆς ἐποίας ἐφυλάχθησαν ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὴν φωτίαν. καὶ ἄλλο δὲ, εἰς δοξολογίαν τοῦ Δεσπότη, τῆς κτίσεως. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ. διὰτὶ αὐτὸς συμπεριλαβὼν καὶ τοὺς δύο Κόσμους τὸν ἄνω καὶ κάτω, τὸν νοητὸν καὶ αἰσθητὸν, παρακινεῖ τοὺτους νὰ ὁμολογοῦν τὸν Ποιητὴν τοὺς Θεόν. ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἅγιοι δὲν εἶναι ἱκανοὶ μόνοι εἰς τὴν κατ' ἀξίαν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο τρέχουν μὲ τὸν λόγον εἰς ὅλα τὰ κτίσματα, καὶ καλοῦσι ταῦτα εἰς ὑμνολογίαν τοῦ Κτίσαντος. Κατασκευάζει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὴν προσκάλεισιν ταύτην τῶν δύο Κόσμων, καὶ ἄλλο βαθύτερον νόημα. δείχνει δηλαδὴ μὲ αὐτὴν, ὅτι ὅπως εἶναι ὁ Ποιητὴς τῶν δύο Κόσμων τοῦ ἄνω καὶ οὐρανοῦ, καὶ τοῦ κάτω καὶ ἐπιγείου, καὶ διὰ τούτων ἐπισομίζει φανερώς ἐκαίνοὺς, ἀπὸ τοῦ λέγοντος δύο δημιουργοὺς, ἓνα τοῦ νοητοῦ Κόσμου τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἄλλον τοῦ αἰσθητοῦ. διότι διὰ νὰ μὴ νομίσῃ τις, ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν δύο αὐτῶν Κόσμων, ὅτι εἶναι δύο καὶ οἱ τούτων δημιουργοί. τοῦτου χάριν ὁ Δαβὶδ, ποιήσας ἓνα ἐναρμόνιον χορὸν ἀπὸ ὅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα νοητὰ τε καὶ αἰσθητὰ, πλέκει μίαν δοξολογίαν εἰς τὸν ἓνα καὶ μόνον τούτων δημιουργόν. (2)

1. 1. Αἱ

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται Ἀλληλούϊα Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου.

(2) Σημειώσαι, ὅτι τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ τοὺς ἀκολουθοῦντας δύο, Αἴνους ἐνομάζομεν κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον τὸν Ἐφέσου, διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς εὐφημίαν τινα καὶ αἶνον ἐμπεριέχεσθαι τοῦ Θεοῦ, διὰ πάντων ἑξῆς τῶν κτισμάτων. ἢ Αἰνεῖτε γὰρ φησὶ τὸν Κύριον τὰδε τινα καὶ τὰδε. (ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας) καὶ τοῦτο δὲ σημειοῦμεν ἐν ταῦτα ὡς ἀναγκαῖον, ὅτι καθὼς ψάλλομεν ἄνωγες τὸ, Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σὲ εἰσακουσόν μου. ὁμοίως καὶ τό. ἢ Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, τοὺς δὲ ἐν τῇ μετὰ τὸ εἶχους τοῦ Ψαλμοῦ ψάλλομεν χύμα, ὥς οὐ νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς εἶχους τοῦ. ἢ Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου. ἢ τοῦ. ἢ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε. ἢ τοῦ. ἢ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε. κατὰ τοὺς ὁμοίους ψάλλομεν καὶ τὰ τροπάρια, καὶ δὲν ἀφίνωμεν τοὺς ἐν τῇ μέσῃ εἶχους τοῦ Ψαλμοῦ. τοιοῦτοτρόπως πρέπει νὰ ψάλλωμεν χύμα καὶ ὅλους τοὺς εἶχους τῶν τριῶν τούτων Ψαλμῶν τῶν Αἴνων, ὥς νὰ φθάσωμεν εἰς τοὺς εἶχους τοῦ. ἢ Δόξα αὐτῇ ἔσαι. ἢ τοῦ. ἢ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ, καθὼς ψάλλομεν τὰ τυχόντα. ἢ ἢ τέσσαρα τροπάρια. καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τοὺς ἐν τῇ μέσῃ εἶχους τῶν Αἴνων. ὁμοίως καὶ ἀτάκτως καὶ σφαλερώς ποιοῦσιν, οἱ ψάλλοντες μόνους δύο εἶχους τοὺς πρώτους τῶν Αἴνων, καὶ ἔπειτα ἀφίνοντες τοὺς ἐν τῇ μέσῃ εἶχους, πηδῶσιν εὐθὺς εἰς τό. ἢ Δόξα αὐ-

1: „**Α**ίνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν,
„ νῶν· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις·

2: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι,
„ αὐτοῦ· αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ·

Ἀπὸ μὲν τῶν πρώτων οὐρανῶν τὸν ἐν ἁρχῇ ποιηθέντα, καλεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἄγγέλους (1) ἀπὸ δὲ τῶν δευτέρων οὐρανῶν ἤτοι ἀπὸ τοῦ σφαιρώματος, καλεῖ τοὺς φωστῆρας καὶ τοὺς ἀστέρας· παρακάτω δὲ καλεῖ ἀπὸ τῆς γῆς, τοὺς δράκοντας καὶ τὰ λοιπὰ θηρία, καὶ ζῶα, καὶ τελειώνει τὸν λόγον τοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἐνὰ δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ἐν τοῖς ὑψίστοις· ἔπειτα λέγει, καὶ ποῖα μὲν καλεῖ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ποῖα δὲ, ἀπὸ τῶν ὑψίστων μέρη.

Πρῶτον λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ κατώτερον τάγμα τῶν Ἀγγέλων· καὶ ἔπειτα διὰ τὰ λοιπὰ τάγματα αὐτῶν, τὰ ὅποια Δυνάμεις ὠνόμασεν· ἡ καὶ ὅλα τὰ τάγματα ὀνομάζει Δυνάμεις καὶ Ἄγγελους, Ἄγγελους μὲν, διὰ τὴν ἀγγελίαν· ἡτοι μνηύουσι τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια· (2) Δυνάμεις δὲ, διὰ τὴν δύναμιν, ἐν ᾗ τελειοῦν τοῦ Θεοῦ τὰ προσάγματα·, Δυνάμεις γὰρ, φησιν, ἰσχυῖ, ποιῶντες τὸν λόγον αὐτοῦ· (Ψαλ. ρβ. 20.) (3)

3: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη· αἱ
„ ἰννεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ
„ φῶς·

Ταῦ.

αὕτη εἶναι· ἢ εἰς τὸ· „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ· ὅθεν τοῦτο μανθάνοντες, ἂς διορθώσουσι τὸ ἄτοπον, καὶ ἂς ψάλλουσιν ὅλους τελείους τοὺς στίχους τῶν Ἀψάων, καθὼς καὶ εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τόπους, τοῦτους ψάλλουσιν ὁλοκλήρως·

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Συναπτόμενον δὲ, πρὸς μὲν τὸ αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, τὸ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη ἄστρα καὶ φῶς· ἃ εἰσὶν ἐν τῷ σφαιρώματι· πρὸς δὲ τὸ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις τοῖς ἀνωτέροις τοῦ σφαιρώματος, καταλλήλως ἀποδοτέον τὸ, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ· οἱ μὲν γὰρ φωστῆρες αἰσθητὰ σώματα ἔντες, καὶ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁρώμενοι, εἰκότως ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν οὐρανῶν αἰνεῖν τὸν ἑαυτῶν Ποιητὴν προστάττονται· Ἄγγελοι δὲ, ἃ τε ἀφανεῖς ὄντες καὶ ἡμῖν ἀόρατοι, ἀπὸ τῶν ἀφανῶν ἡμῖν ὑψίστων τῷ Θεῷ τὸν αἶνον ἀποδιδόναι κελεύονται· ἔπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὁ θεὸς Μωϋσῆς, οὐδὲν ἡμᾶς περὶ τῆς τῶν νοερῶν φύσεων δημιουργίας ἐδίδασκεν, ἀναγκαίως ὁ Προφήτης ἐνταῦθα καὶ τὴν τούτων ἐποίησεν μνήμην· καὶ ἐπήγαγεν, ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν· ἐνεδόθη γὰρ τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις καὶ οὐρανίους, καὶ τὸ ἐνδόμημα ἔργον ἦν, λόγῳ συμπληρούμενον καὶ πνεύματι τελειούμενον, ὡς ὁ Θεολόγος ἔφη Γενηγόριος· διὸ καὶ προσφέρειν τῷ Ποιητῇ τὸν ὕμνον παρεγγύει· τοῦτο γὰρ αὐτῷ παρὰ τῶν ποιημάτων τὸ χρέος ὀφείλεται· καὶ πᾶν ὑπὸ αὐτοῦ γεγόμενον, καὶ λόγῳ τετιμμημένον, προσήκει τοῦτο διαπαντός ἐκτινύειν τὸ ὄφλημα, εἰδὲ τὰ κτιστὰ ἔχοντα φύσιν ὑμνεῖν, οὔτε δὲ ὁ Ὑψίστος τοῖς ὑμνοῦσιν, οὔτε τὸ Πανάγιον συντέτακται Πνεῦμα· δῆλον, ὅτι τῆς κτίσεως οὐκ ὑπάρχουσι φύσεως, ὑμνεῖται ἄρα καὶ αὐτὸς, καὶ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα· οὐ γὰρ εἰσὶν ἄλλο μέσον τῶν ὑμνουμένων καὶ ὑμνουμένων· ἀλλ' ἡ μὲν κτίσις, ὑμνεῖ· ὁ δὲ Κτίστης ὑμνεῖται·

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος· „ Αἱ νοερὰι φύσεις τῆς Ἀγγελικῆς ἐπωνυμίας ἐκκρίτως ἡξίανται, διὰ τὸ πρώτας αὐταῖς ἐγγίνεσθαι τὴν θεαρχικὴν ἑλλαμψιν, καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς διαπορευθεῖσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκφαντορίας· οὕτω γοῦν ὁ νόμος, ὡς ἡ Θεολογία φησι, δι' Ἀγγέλων ἡμῖν ἐδιδόθη· καὶ τοὺς κλεινοὺς δὲ πρὸ νόμου καὶ μετὰ νόμον ἡμῶν πατέρας· Ἄγγελοι πρὸς τὸ θεῖον ἀνῆγον, ἢ τὸ πρακτικὸν εἰσπορευόμενοι, ἢ μυητικῶν ὑπερκοσμίων ὁράσεις· ἢ θείας τινὰς προαναρήσεις ὑποφητικῶς ἀναφαίνοντες· διὰ γὰρ τῶν πρώτων τὰ δευτέρω πρὸς τὸ θεῖον ἀνάγονται· τὰ μὲν οὖν ἀγιώτατα τῶν ὑπερτάτων οὐσιῶν τάγματα, καὶ Ἀγγέλους καλοῦσιν οἱ Θεολόγοι· καὶ γὰρ εἰσὶν ἐκφαντορικὰ καὶ αὐτὰ τῆς θεαρχικῆς ἐλλαμψείας· τὴν τάξιν δὲ, τὴν τῶν οὐρανίων νοῶν τελευταίαν, οὐκ ἔχει λόγον Ἀρχάς, ἢ Θρόνους, ἢ Σεραφίμ ὀνομάζειν· οὐδὲ γὰρ εἰσὶν ἐν μετουσίᾳ τῶν ὑπερτάτων Δυνάμεων·

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ στρατιαὶ αὐτοῦ, λέγει δὲ ὁ φιλάγγελος Διονύσιος· „ Οὐρανίαι

Ταῦτα τὰ οὐράνια σώματα εἶναι εἰς τὸν δευτέρου οὐρανόν : ἦτοι εἰς τὸ σερῶμα. ἥλιον μὲν οὖν καὶ Σελήνην καὶ ἀστέρα, θέλεις νοήσεις τὰ σκευὴ τούτων καὶ ὑποκείμενα, ὅπου δέχονται τὸ φῶς. φῶς δὲ, νοήσεις ἐκεῖνο, ὅπου ἐμοιράσθη εἰς τὰ σκευὴ καὶ δοχεῖα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων· κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ταῦτα μὲν λέγει, τὰ ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ κτισθέντα. φῶς δὲ λέγει ἐκεῖνο, ὅπου ἐκτίσθη τὴν πρώτην ἡμέραν, τὸ ἀσχετον, καὶ μὴ ἔχον ὑποκείμενον σκευὸς. (1) Πῶς δὲ θέλουσι αἰνέσθαι αὐτὰ τὸν Θεόν, εἰς καιρὸν ὅπου δὲν ἔχουν οὔτε φωνήν, οὔτε γλῶσσαν, οὔτε διαλογισμὸν, οὔτε ψυχὴν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τρεῖς τρόποι εἶναι δοξολογίας, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. πρῶτος τρόπος εἶναι ὁ διὰ φωνῆς γινόμενος. καθὼς ὁ Μωϋσῆς εἶπε μαζί με τὴν ἀδελφὴν του Μαρίας, αἰνῶν τὸν Θεόν καὶ λέγων, Ἀσώμεν τῷ Κυρίῳ. ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι. (Ἐξ. 18. 1)

Δεύτερος τρόπος δοξολογίας εἶναι, ὁ διὰ τῆς ὀφθαλμικῆς θεωρίας τῶν ὀφθαλμῶν γινόμενος. καθὼς εἶναι ἐκεῖνο, οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δοξάν Θεοῦ. (Ψαλ. 117. 1.) περὶ τοῦ ὁποῦ τούτου τρόπου εἰπομεν ἐν τῷ στίχ. Ψαλμῷ. τρίτος τρόπος δοξολογίας εἶναι, ὁ διὰ τῆς ἐναρέτου ζωῆς καὶ τῶν καλῶν ἔργων γινόμενος. Ὅπως γὰρ, φησιν, ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλά ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. 6. 16) αἰνεῖτε λοιπὸν, λέγα

τὸν Θεόν καὶ ἐσεῖς τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα, μὲ τὸ μέγεθος σας, μὲ τὸ κάλλος σας, καὶ μὲ τὴν θείαν σας, μὲ τὴν χρεῖαν ὅπου προξαναίτε καὶ μὲ τὴν ὑπηρεσίαν ὅπου κάμνατε, μὲ τὴν διαμονὴν καὶ σεραότητά σας· καὶ μὲ τὰ τοιαῦτα ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματά σας, τὰ ὁποῖα παρακινούσιν ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ὅπου σὰς βλέπουν, εἰς τὸ νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ ἐπαινοῦν τὸν Δημιουργόν σας. καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν μεταχειρίζονται πρὸς ὕμνον Θεοῦ. διότι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, πάντα Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαλήτοις. ἐπὶ πᾶσι γὰρ εὐχαριστία δι' ἑαυτοῦ Θεός. καὶ οὕτως ὁ ἐκείνου ὕμνος ἡμέτερος γίνεται. παρ' αὐτῶν γὰρ τὸ ὑμνεῖν λαμβάνω. (Χόγ. εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν.)

4. αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου.

Εἶπομεν εἰς διάφορα μέρη, ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν νὰ προφέρῃ πληθυντικῶς τὰ ἑνικά. ὅθεν καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ οὐρανούς οὐρανῶν ἐνομαζέει τὸν οὐρανόν : δηλαδὴ τὸν πρῶτον

αἱ μὲν Δυνάμεις, ἅπαντες οἱ θεοὶ ἰδὲς ἐνομαζόμενοι. Στραφίμ δὲ, ἢ Ὁρόνοι, ἢ Κυριότητες οὐδαμῶς ἀμφιζήτοι γὰρ αἱ τελευταῖαι τῶν ὑπεράνω εἰσιν ὀλίγως ἰδιότητων. ἢ ἐπεὶ εἰς τρία διήρηται τὰ κατ' αὐτοὺς λόγῳ πάντες οἱ θεοὶ ἰδὲς εἰς οὐσίαν, ἢ δύναμιν, ἢ ἐνέργειαν, ὅταν ἅπαντας, ἢ τινες αὐτῶν οὐρανίας οὐσίας, ἢ οὐρανίας Δυνάμεις ἀποκαλῶμεν, αὐτοὺς περιφραστικῶς τοὺς, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐμφαίνειν ἡμεῖς οἰκτέον, ἐκ τῆς καθ' ἑαυτοὺς οὐσίας ἢ δυνάμεως. λέγει δὲ ἢ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. ἢ Ὅχι ἔχοντες μὲν τοὺς τὴν νοητὴν φύσιν ἀσφαμένως ἰδεῖν, εἰ ἢ ἀσάματα. πνεῦμα δὲ ἢ πῦρ ἀνοεῖ, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις, τὸ δὲ, ὡς καθάρσιον. οὐκ ἔχοντες δὲ οἱ πρόελθοντες, ἢ ποσοῦτον εἰδέναι, Ἀγγέλους τινες ἢ Ἀρχαγγέλους, Θεόνους, ἢ Κυριότητας, Ἀρχάς, Ἐξουσίας, ἀμειψότητας, καθάρσιον φύσεις ἢ ἀκρίβητους. δυνατὰς δὲ φυσικῇ τε ἢ ἰπικτῇ. ἡμεφίδους θείας μεταλειδότητος. οὗς ὁ Δαβὶδ Δυνάμεις καλεῖ, ὡς τῶν σωματικῶν πιατῶν ἡλευθέρας, ἢ πληροῦν τὰ κτενόμενα δυναμένας.

(1) λέγει δὲ ὁ Δαμασκηνός. ἢ Ἐναπέθετο δὲ τοῖς φωστῆρας τὸ πρωτόκτιστον φῶς ὁ Δημιουργός, οὐκ ὡς ἀπορῶν ἄλλου φωτός. ἀλλ' ἵνα μὴ ἀγνοῦν ἐκεῖνο μὲν τὸ φῶς, φωστῆς γὰρ οὐκ αὐτὸ τὸ φῶς, ἀλλὰ φωστῆς δοχεῖον. ἐκ τοῦ ἡλίου δὲ ἢ σελήνης φωτίζεται. ἵνα ἡμεῖς ἐντεσθῇ τῇ κτίσει, Ἀρχοντας ἢ ἀρχομένους. ἢ παιδευόμενοι ἢ ἡμεῖς κοινωνεῖν ἀλλήλοις ἢ μεταδιδόναι ἢ ὑποτάσσασθαι, πρῶτον μὲν τῷ Ποιητῇ, ἢ τὰ ἢ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ καθι-σταμένοις Ἀρχουσιν. ἐκλείπει δὲ ὁ ἥλιος ἢ ἢ σελήνη τῶν τῇ κτίσει προσκυνούντων διελέγχοντα τὴν ἀνομίαν, ἢ παι-δεύοντα, ὡς τρεπτάτε εἰς ἢ ἀλλοιωτά. πᾶν δὲ τρεπτόν. οὐ Θεός. ὕψι δὲ ἢ ὁ Θεός Διουσίαι. ἢ Ἀπὸ τῆς ἢ ὑπερούσης δυνάμεις, τὰς οὐρανίους ἢ φωστῆρας ἢ ἀστράς οὐσίας ἢ τάξεις, ἀνελλομάτους διαφυλάττει.

τόν, τὸν ἐν ἀρχῇ δημιουργηθέντα. ἢ ἐν ἀρχῇ γὰρ φησιν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. (Γέν. α'. 1.) διότι καὶ ἀλλαγῇ λέγει περὶ τούτου, ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ. (Ψαλ. ριγ'. 5.) καὶ τὸ, αἰνεῖτε δὲ, καὶ τὸ, αἰνεσάτωσαν. πληθυντικά μὲν εἶναι, λαμβάνονται δὲ ἀντὶ ἐνικῶν. ὕδωρ δὲ ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι τὸ νερὸν τὸ ὑπεράνω τοῦ σερειώματος εὐρισκόμενον. πῶς δὲ αἰνεῖ ὁ πρῶτος οὐρανὸς τὸν Θεόν, εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι ἀόρατος; εἰπομεν εἰς τὸν ιη'. Ψαλμὸν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ αὐτός εἶναι ἀόρατος, ὅμως ἡμεῖς διὰ τοῦ ὁρωμένου οὐρανοῦ ἡγουν τοῦ σερειώματος, συλλογιζόμεθα, ὅτι εἶναι καὶ ἐκεῖνος. καὶ ἀκολουθῶς διὰ τοῦ συλλογισμοῦ, δοξάζομεν τὸν τούτου Ποιητὴν Θεόν. ἀνίσως δὲ ὁ ἀόρατος οὐρανὸς αἰνῇ τὸν Θεόν: δι' ἡμῶν δηλαδὴ τῶν νοούντων αὐτόν. φανερόν εἶναι, ὅτι πολλῷ μᾶλλον αἰνεῖ αὐτὸν ὁ ἀόρατος: δηλαδὴ τὸ σερεῶμα, διὰ τῆς θεωρίας καὶ καλλουῆς αὐτοῦ.

(1)

„Ὅτι αὐτός εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν.

Μετὰ τὴν λέξιν τοῦ εἶπε, δύο πράγματα ε-

φανέρωσεν ὁ Δαβὶδ· ὅχι μόνον, ὅτι μὴ ὄντα παρήγαγεν ὁ Θεὸς τὰ ἀνωτέρω κτίσματα, Ἀγγέλους δηλαδὴ καὶ οὐράνια σώματα· ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ παρῶν γὰρ μετὰ πολλὴν εὐκολίαν· καθὼς γὰρ εἶναι εὐκόλου εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ εἴπῃ· ἔτσι καὶ εἰς τὸν Θεόν εἶναι εὐκόλου τὸ νὰ ποιῇ τὰ μηδαμῶς ὄντα· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, περισσότερον εἶναι εὐκόλου εἰς τὸν Θεὸν τοῦτο, παρὰ ὅπου εἶναι εὐκόλου εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ λόγος· διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραστήσῃ τις τὴν ὑπερβολὴν τῆς εὐκολίας, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐδημιούργησε, κατὰ τὸν Χρυσορόμημον.

„Αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ πάλιν καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ· καθὼς τοῦτο συνειθίζει νὰ κάμνῃ εἰς πολλὰ μέρη· ὁ Θεός, λέγει, εἶπε μόνον καὶ ἐπρόσθεσε, καὶ εὐθὺς ἐγέναν καὶ ἐκτίσθησαν τὰ κτίσματα· ἔτσι γὰρ γράφεται καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Γενέσεως· „Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω φῶς· καὶ ἐγένετο φῶς, (Γέν. α'. 3.) ὁμοίως καὶ τὰ λοι-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Ἕλληνες μὲν οὖν οἱ τὰ περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφῆσαντες, ἔνα ὑποτίθενται οὐρανόν· ἢ οὐκ ἔχειν φύσιν, δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ πολλοὺς προσηγεσθαι, πάσης τῆς οὐσίας τοῦ οὐρανοῦ σώματος εἰς τὴν τοῦ ἐνὸς σύστασιν ἀπαναλωθείσης, ὡς οἶονται· ἡμεῖς δὲ, τοσοῦτον ἀπέχομεν τῇ δευτέρῃ ἀπιστεῖν, ὅτι καὶ τὸν τρίτον ἐπιζητοῦμεν, οὗ τῆς θείας ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη. ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· „Ἐν μὲν τῇ κοσμογενείᾳ, φησιν, οὐρανοῦ ποίησιν παρελάβομεν, ὃν οἱ τῶν ἔξω σοφοὶ ἀναστρον σφαῖραν φασιν· ἐκάλεσε δὲ καὶ τὸ σερεῶμα οὐρανοῦ ὁ Θεός, ὃν ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος γενέσθαι προσέταξε· καὶ τούτου τὴν φύσιν, ὁ μὲν θεὸς Βασίλειος λεπτήν, φησιν, ὡσεὶ καπνόν, ἐκ τῆς θείας μεμνημένος Γραφῆς· ἕτεροι δὲ, ὑδατὶδὴν, ὡς ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων γενόμενὴν· ἄλλοι, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· ἄλλοι, πέμπτον σῶμα καὶ ἕτερον παρὰ τὰ τέσσαρα· ἔστι μὲν οὖν οὐρανὸς οὐρανοῦ, ὁ πρῶτος οὐρανός, ἐπάνω ὑπάρχων τοῦ σερειώματος· ἰδοὺ δύο οὐανοί· καὶ τὸ σερεῶμα γὰρ ἐκάλεσεν ὁ Θεός οὐρανόν· σύνθετος δὲ τῇ θεῇ Γραφῇ καὶ τὸν ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν, διὰ τὸ ὁρᾶσθαι ἄνω· εὐλογεῖτε γὰρ, φησι, πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· τοῦ αἵρος λέγω· ὁ ἄηρ γὰρ ἐστὶ τῶν πετεινῶν πορεῖα, καὶ οὐχ ὁ οὐρανός· ἰδοὺ τρεῖς οὐανοί, οὓς ὁ θεὸς ἔφη Ἀπόστολος· εἰδὲ καὶ τὰς ἑπτὰ ζώνας, ἑπτὰ οὐρανούς ἐκλαβεῖν ἐξηγήσεις, οὐδὲν τῇ λόγῳ τῆς ἀληθείας λυμαίνεται.

Ὁ δὲ θεὸς Αὐγουστίνος ἐμπύριον ἢ ἐμπύρινον, τὸν πρῶτον οὐρανὸν ὀνομάζει. ὁ δὲ θεὸς Κάλλις λέγει· „Ὅτι αὐτός ἔχει τὴν οὐσίαν τοῦ φῶς. ἔφη δὲ ὁ Χρυσορόμημον· „Ὅταν οὖν λέγῃ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον Ἀγγέλοι, Δυνάμεις, σελήνῃ, ἥλιος, ἀστέρες, τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, τοῦτο λέγει, ὅτι ἕκαστον τῶν γενομένων, ἀξιών ἐστὶ τῆς τοῦ πεποιηκότος σοφίας, καὶ πολλοῦ γέμει τοῦ θαύματος· ὅπερ συντόμως ὁ Μωϋσῆς ἐν προσομίᾳ λέ-

πὰ κτίσματα, εἶπα μόνον, καὶ ἐγέναν.

6: „ Ἐστῆσεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
„ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐς ἐρώσῃ, λέγει, ὁ Θεὸς τὰ ἀνωτέρω
κτίσματα, τόσον κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, ὅσον
καὶ κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τάξιν,
καὶ χρεῖαν· ἀμετακίνητα γὰρ ταῦτά εἰσιν εἰς ὅλον
τὸν αἰῶνα, καὶ μὴ παραβαίνοντα τοὺς νόμους τῆς
φύσεώς των.

„ Πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύ-
„ σεται.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος φανερώνει τὴν εὐκολίαν,
μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς συνέχει καὶ διακρατεῖ τὰ κτί-

σματα· ἔβαλε, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς αὐτὰ πρόσταγ-
μα καὶ ὁρθόσιον· τὸ ὅποιον αὐτὰ δὲν ἤμπορουν
νὰ παραβοῦν· ἀλλὰ ὡσαν δούλῃ, δὲν τολμοῦν νὰ
ἐγγοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν προσηγὴν τοῦ Δασκότητος των.
(1)

7: „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς ὄρα-
„ κοντες καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι.

Δράκοντας μὲν λέγει τώρα, τὰ κτήνη τῆς
θαλάσσης, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Θεοδώριτον,
καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει· „ Δράκων οὗτος, δὲν ἔ-
πλασας ἐμπαίζει αὐτῷ (τῷ ἰδοὺ δηλαδὴ, ἢ τῷ
σοικεῖ τῆς θαλάσσης) (Ψαλ. ργ. 26.) ἄβυσ-
σους δὲ ἀνομαζοῖ τὰ πελάγη· διότι, ὅταν ἰδῇ τι-
νὰς τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τοῦ κήτους, καὶ τὴν σύ-
στασιν τοῦ σώματός του, τὴν ὁποίαν ἢ τοῦ Ἰωβ βί-
βλος διηγείται μὲ περισσοτέραν σαφήνειαν καὶ πα-
ράσχιν (ἐν Κεφ. μ.) πῶς δὲν θέλει θαυμάσαι
ὑπερβολικῶς, καὶ νὰ ὑμνήσῃ τὸν Θεόν, ὅπου ἐδή-
μι-

λεγε· „ Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν· οὕτω καλὰ, ὥς δοξάζειν τὸν πεποινηκέντα,
καὶ τὸν θεατὴν ἄγειν εἰς εὐφημίαν τοῦ τεκνηναμένου· αἶνον οὖν τοῦτόν φησι, τὸ κάλλος τῶν γενομένων, τίκτον ἡ-
μιολογίαν τῇ πεποινηκότητι· ὁπότε καὶ ὁ Παῦλος δηλοῖ· „ Τὰ γὰρ ἄγρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμα-
σι νοούμενα καθορᾶται· προσέτι δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὑδωρ, καὶ πῦρ ἐναντία ἀλλήλοις· ἀλλ' ὅμως, οὔτε τοῖς
ἴδασιν τὸ πῦρ κατασβέννυνται, οὔτε τὸ πέπηγός ὕδωρ τῇ ἀπείρῳ πυρὶ κατατίθεται· δείκνυσιν δὲ ταῦτα τοῦ Θεοῦ
τὴν ἄρρητον δύναμιν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τέσσαρα ἐνταῦθα τίθῃσιν, ὅτι τε ἐποίησε· καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων· καὶ μετ' εὐ-
κολίας· καὶ ὅτι γενομένα διακρατεῖ· τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, αὐτὸς εἶπε· τὴν εὐκολίαν δηλοῖ· θελήματι γὰρ μόνῳ δι-
μουρῶν· ὁμοῦ τῇ βουλήσει συνυφισταμένης τῆς κτίσεως· ὅτι δὲ καὶ γενομένα διακρατεῖ, δηλοῖ τὸ ἔχουσιν αὐτὰ εἰς
τὸν αἰῶνα· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ αὐθεντίαν (τοῦ Θεοῦ) πῶς παρεδήλωσεν, οὐ τῷ εἶναι μένον, ἀλλὰ τῷ
εἰπεῖν, πρόσταγμα ἔθετο· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τάξις συνέχει ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, τὴν
αὐτὴν ὁδὸν εὐδυνούμενα καὶ περιπορεύμενα, πεπηγότα τε καὶ κινούμενα· τὸ μὲν, τῷ λόγῳ· τὸ δὲ, τῇ βούλῃ· ἔχου-
σιν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦτο τῆς πῆξεως· καὶ εἴτε γέγονεν, ἢ γενήσεται, τοῦτο τοῦ βούματος· „ Αὐτὸς εἶπε
καὶ ἐγενήθησαν· ὅταν εἴπῃς τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἐκτίσθαι, οὐ τὴν ἀνθρωπίνην κρίσιν εἰσάγεις· οὐδεὶς
γὰρ ἡμῶν λόγῳ πράττει τὰ γινόμενα· Θεοῦ δὲ τὸ βούλεισθαι, πράξις ἐστὶ· καὶ Θεοῦ φωνὴ, φύσεως ἐστὶ ποιητικὴ·
Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ὅταν δὲ φωνῇ ἐπὶ Θεοῦ καὶ ῥῆμα καὶ πρόσταγμα λέγωμεν, τὴν ἐν τῷ θελήματι βου-
λήν, διὰ τὸ τῶν διδασκομένων εὐδυνετον, ἡγοῦμεθα ἐν εἰδεί προσηγμένου σχηματίζεσθαι· οὐ μὲν· ἀλλὰ καὶ ἡ
σοφία καὶ ἐναρμόνιος τῶν γενομένων τάξις, Θεοῦ φωνὴ καὶ πρόσταγμα λέγεται· ἀλλ' οὕτως γὰρ τὸ ἐν σοφίᾳ γινόμενον,
Θεοῦ λόγος ἐστίν, οὐκ ὁργάνοις τισὶ φωνητικῆς διακρούμενος· ἀλλὰ δι' αὐτῶν ἐκφωλούμενος τῶν ἐν τοῖς φαινόμενοις
θαύματων· εἶπεν οὖν, λέγει ὁ Θεοδώριτος, καὶ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲν τοῖς ἰπ' αὐτοῦ τεθέντας ὁρους παραβῆναι δύ-
νεται· μόνῳ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, ἢ λόγῳ τετιμημένη, παραβαίνει τὸν νόμον· καὶ ἡ μὲν θάλασσα, τοὺς ὁ-
ρους ἐπίσκαται, καὶ τὴν ψάμμον ἀσχύοντα· καὶ νῦν καὶ ἡμέρᾳ τὰ τεθέντα φυλάττουσι μέτρα· ἀνθρώποι δὲ τῶν θε-
ων νόμων καταφρονοῦσι.

μιούργησε τόσα μεγάλα ἔωα; ὅπου ἐδώρισεν εἰς αὐτὰ τόπους διὰ νὰ κατοικοῦν· ἦτοι τὰ μεγάλα καὶ ἀπλωτὰ πελάγη τοῦ Ὠκεανοῦ; καὶ ὅπου δὲν ἀτίνει αὐτὰ νὰ εὐχάνουν ἔξω ἀπὸ τὰ διορισθέντα εἰς αὐτὰ ὁροθεσία; δηλαδὴ μήτε νὰ ἔρχονται εἰς τὰ μέρη τῆς θαλάσσης, ὅπου πλέουν τὰ μικρὰ πλοῖα· μήτε νὰ πλησιάζουν εἰς τὴν γῆν, ἵνα μὴ καὶ τὰ πλέοντα καὶ ἕνα βλάπτουν, τὰ γένη καὶ εἶδη τῶν ἐφαρίων διαφθείρουν· ὅχι μόνον δὲ ταῦτα εἶναι ἄξιον νὰ θαυμάζῃ τις· ἀλλὰ νὰ θαυμάζῃ καὶ τὴν θάλασσαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· πῶς δηλαδὴ αὐτὴ, ἀγκαλὰ ἔχη τόσον ἄμετρον πλῆθος νεροῦ, καὶ ἐπρώχεται ἀπὸ τῆς βίας τῶν ἀνέμων, καὶ φοβερώς ἀναβράζῃ ὅλη, καὶ συσρέφεται κάτωθεν ἀπὸ τὸ βάθος, καὶ ἀφρίζῃ· μὴ ὅλον τοῦτο δὲν ὑπερβαίνει τὰ ἐδικαίως ὁροθεσία· οὐδὲ τολμᾷ νὰ καταποντίσῃ τὴν γειτονεύουσαν γῆν, φυλάττουσα τὴν προσαγὴν τοῦ Δεσποτικῆς· καὶ ἀγκαλὰ ἔχη φύσιν ῥευστὴν καὶ ἄστατον καὶ ἄτακτον, φυλάττει ὅμως τὴν εὐταξίαν. Αὐτὰ λοιπὸν συλλογιζόμενος, ὁ ἀναγνώστη, θέλεις θαυμάσεις ἀληθῶς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκονομίαν· καὶ ἀκολούθως θέλεις ὑμνολογήσεις τὸν Θεόν, καθὼς ἀπὸ τὰ ἄλλα κτίσματα, εἴς τε καὶ ἀπὸ τὰ κῆτη καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

σαν. (1)

8: „ Πῦρ, χάλαζα, χιὼν, κρύσταλλος,
„ πνεῦμα καταιγίδος τὰ ποιοῦντα τὸν
„ λόγον αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον καὶ ἐσὺ τὸ πῦρ ἦτοι ἡ ἀσραπή· καὶ ἐσὺ ἡ χάλαζα, καὶ τὸ χιόνι, καὶ ὁ κρύσταλλος, καὶ ὁ σφοδρὸς καὶ ὑπερβολικὸς ἄνεμος. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ πνεῦμα τῆς καταιγίδος· διακτὶ ἐσσεῖς ὅλα ὑποτάσσεσθαι εἰς τὸ πρὸς ἄχμα τοῦ Θεοῦ, γινόμενα καὶ ἐνεργούμενα, ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν. ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ χρείαν τῶν ἀνθρώπων. (2)

9: „ Τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοὶ, ζύ-
„ λα καρποφόρα καὶ πᾶσαι κέδροι.
10: „ Τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη, ἐρ-
„ πετὰ καὶ πετεινὰ πτεροτὰ.

Ε.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀξιόλογος τοῦ Δημιουργοῦ ἔστι αὕτη ἡ Προνοία, ὅτι τὰ ὑπερμεγέθη ἔχει ῥηγνῆκα ἔωα δημιουργήσας, τοῖς ἀπλωτοῖς ἐγκαθεῖλε πελάγεσι, δείξας μὲν τὸ δυνατόν, τῇ δημιουργίᾳ· καὶ τῇ τούτων μνήμῃ, δεδιττόμενος (ἦτοι φοβίζων) τοὺς ἀνθρώπους· τῷ δὲ τὴν ἐντεῦθεν καλῶσαι λάβην, κηρύττει τὴν ἀγαθότητα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Πρώτου δὲ νῦν τοῦ θερμοῦ στοιχείου μέμνηται, ὃ δὲ φθαρτικῆς ὑπάρχον δύναμει· ὡς, δεσμοῖς ὡσπερ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλῆς πεπεδῆται· διηκεί γοῦν διὰ πάντων σωματῶν ἡ διὰ πάσης τῶν ζώων φύσις, ἡ διὰ ζύλων ἐν φυτοῖς ὅν, ἡ διὰ ἀνδρῶν ἡ διὰ τοῦ αἵματος, τῆς φθαρτικῆς αὐτοῦ δύναμει· ἐπιλεηλαμέων· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἐν αἵρῃ γίνεται ἡ χάλαζα ἡ χιὼν ἡ κρύσταλλος, ἡ τὰ σφοδρὰ πνεύματα· ταῦτα γὰρ καταιγίδα ἑκάλεσε, ἡ τὸ πῦρ δὲ, οὐ μόνον ἐν γῇ, ἀλλὰ ἡ ἐν αἵρῃ φαινόμενον εἶναι ἰδίῳ· ἡ γὰρ ἀσραπή ἡ κεραυνὸς ἡ πρησῆρες ἐξ αἵρος φέρονται· ταῦτα δὲ, φησι, τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν εἶναι, οὐχ ὡς ἔμφυχα ἡ λογικά, ἀλλ' ὡς ἐκόμενα τῷ βουλήματι· νεύοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ, τούτων ἕκαστον γίνεται· λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἰσὶ δὲ ἡ ἑτέροι λόγοι ἀπόρητοι τούτων, ὅς, ὁ ποιήσας οἶδεν αὐτός· εἰδὲ καὶ τις ἔλεγεν· „ Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; πάντα γὰρ εἰς χρείαν αὐτῶν ἐκτίσται· (Σειρ. λθ'. 16.) διακόνων δὲ τῷ πλῆθος τὸ πῦρ ἡ χάλαζα· ὡσπερ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας καμίενου τότε, καίον τὸ πῦρ ἡ δροσίζον, ἑκάτερα πράτταν ἐδείκνυτο· τοῦτο οὖν εὐχαριστίας ἄξιον; ἡ πολλὰς μὲν οὖν· τὸν γὰρ Θεὸν ὁμοίως ἀνυμνεῖν χρή, ἡ κολλάζοντα ἡ ἀνέντα κολλέειν· ἀμφοτέρω γὰρ κηδεμονίας· ἀμφοτέρω ἀγαθότητος· ἀνδραπαί μὲν γὰρ, τὸ μὲν ἀγαθότατον ποιεῖσι· τὸ δὲ, πονηρία ἡ θυμὸς· ὁ δὲ Θεὸς ἀμφοτέρω, φιλανθρωπία· ὁμοίως γοῦν αὐτὸν ἀνυμνεῖν δεῖ, ἡ ὅτι ἔθηκεν ἐν Παραδείσῳ τὸν Ἀδὰμ, ἡ ὅτι ἐξέβαλε· ἡ χάριν εἰδέσθαι, οὐχ ὑπὲρ βασιλείας μόνον, ἀλλὰ ἡ ὑπὲρ τῆς γενέσεως· ἡ γὰρ ἡ ταύτην ἐποίησεν ἡ ὑπέλκεν, ὥστε κακίας ἀπαλλάξαι· οὐ τιμωρεῖται δὲ μόνον χάλαζα ἡ πῦρ, ἀλλὰ ἡ τιμωρίας ἀπῆγαγον· ὃ οὖν οἶσθα ἐν Αἰγύπτῳ, ὅσα διὰ τούτων ἐθαυματοργεῖται τῶν στοιχείων ἡ ἐπὶ τῶν ἰουδαίων, ἡ ἐπὶ τῆς γενεᾶς τῆς ἡμετέρας;

Ἐπειδὴ τὰ πλέον χαροποιὰ, καὶ ὠραῖα, καὶ χρησιμώτερα, καὶ ὠφελιμώτερα κτίσματα τοῦ Θεοῦ, φανερόν ἔχουσι τὸν θαυμασμόν καὶ τὸν ἔπαινον. διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀφίνωντας ταῦτα εἰς ἓνα μέρος, καταγίνεται περισσώτερον διὰ τοῦ λόγου, εἰς ἐκεῖνα ὅπου φαίνονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πλέον λυπηρὰ ἢται εἰς τὸ πῦρ, εἰς τὴν ἀσραπὴν, εἰς τὴν χάλαζαν, εἰς τὸν κρύσταλλον, καὶ τὰ λοιπὰ, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω. ὁμοίως καταγίνεται καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ κτίσματα, ὅπου φαίνονται ἀχρηστότερα ἢ γουν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ εἰς τὰ καρποφόρα ξύλα καὶ εἰς τὰς ἀκαρπίους κέδρους. (1) ὁμοίως καὶ εἰς τὰ φαινόμενα ἐλαβερά, ὅποια εἶναι τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετα. (2) καὶ καλεῖ αὐτὰ ὅλα εἰς τὸ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. διὰ τὸ νὰ δείξῃ ἐκ περιουσίας καὶ ἀπὸ αὐτὰ, τὴν καθολικὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι θαυμάσια καὶ ἀξίεπαινα καὶ χρειώδη. καὶ ἔχουσι λόγον καὶ σκοπὸν θαυμαστὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθησαν. ἀγκαλὰ καὶ ὁ λόγος αὐτὸς καὶ σκοπὸς εἶναι ἵσως εἰς ἡμᾶς ἀκατάληκτος, ἢ δυσκολοκατάληπτος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἡ μὲν γὰρ ἀσραπὴ γίνεται διὰ σημάδι ἐροχῆς, ἢ καὶ ἀνέμου, πολλὰς φορὰς. ἡ δὲ χάλαζα καὶ τὸ χιόνι, γίνονται ἐπιτηδεῖα εἰς τὴν γεωργίαν τῆς γῆς. τὸ δὲ πνῦμα τῆς καταιγίδος ἢται τὸ ἀνεμοσρέβιλον, ποτὲ μὲν, διώκει τὰ νέφηλα ἀπὸ ἑνὸς τόπου εἰς ἄλλον. ποτὲ δὲ, τὰ συνανθροῖζει. καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο γίνεται διὰ ὠφέλειαν. ἀγκαλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται, ὅτι ἔχει ὦ-

φέλειαν, διὰ τὴν ἀγνοσίαν ὅπου ἔχομεν. τὰ βουνὰ δὲ καὶ αἱ κέδροι (διὰ μέσου δὲ τῶν Κέδρων ὡς μεταγαλιτέρων, καὶ ὅλα τὰ ἄκαρπα δένδρα συμπεριλαμβάνονται) τὰ βουνὰ, λέγω, καὶ αἱ κέδροι, καὶ τὰ λοιπὰ ἄκαρπα δένδρα, χρησιμεύουσιν εἰς οἰκοδομὰς ὁσπητίων, καὶ εἰς κατασκευὰς καταβίων. καὶ ἁπλῶς κἀνένα κτίσμα δὲν εἶναι περιττόν, οὐδὲ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἔγινε. τὰ λεοντάρια δὲ, καὶ αἱ Παρδάλεις, καὶ οἱ Ἐλέφαντες, καὶ οἱ μονοκέρωτες, καὶ οἱ ῥινοκέρωτες, καὶ τὰ ἄλλα ὅμοια θηρία. ὁμοίως καὶ ἀπὸ τὰ ἔρπετα οἱ δράκοντες, καὶ οἱ ἔφεις, καὶ οἱ σκορπίαι, καὶ τὰ λοιπὰ φαρμακερὰ ζῶα. καὶ αὐτὰ, λέγω ὅλα, χρησιμεύουν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. διὰ τὴν προξενουμένην εἰς ἡμᾶς φόβον. καὶ μᾶς κἀμουν νὰ συσελλώμεθα, καὶ νὰ σωφρονώμεν καὶ νὰ εὐρίσκώμεθα εἰς ἀγῶνα. ταῦτα δὲ πρὸς τοῦτοις ἐνθυμιζοῦν ἡμᾶς καὶ τὴν ἁμαρτίαν καὶ παράθεσιν, ὅπου ἐποίησεν ὁ Ἀδὰμ ἐν τῇ Παραδείσῳ. διὰ ταῦτα γὰρ ὅλα τὰ ζῶα τὰ πρότερον εἰς αὐτὸν ὑποτασσόμενα, καὶ τὰ ὀνόματα παρ' ἐκείνου δεξάμενα, ἀπέβαλον τὸ νὰ δουλεύουν, καὶ νὰ ὑποτάσσωνται τοῦ λοιποῦ εἰς αὐτόν. (3) ἀφίνω νὰ λέγω τὰς ἄλλας χρείας καὶ ὠφελείας, ὅπου προξενουσι τὰ θηρία καὶ τὰ ὀφίδια πρὸς τὰ κατασκευαζόμενα ἱατρικὰ. ἀνίσως λοιπὸν τὰ λύπης πρόξενα κτίσματα, καὶ τὰ φαινόμενα ἄχρηστα καὶ ἐλαβερά, εἶναι τόσον χρήσιμα, ὡς ὅπου διὰ μέσου αὐτῶν ἀναφέρεται ὕμνος καὶ δοξολογία εἰς τὸν Θεόν. τί νὰ εἴπῃ πλέον τινὰς διὰ τὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· Ἡ Εἰπὲ, πῶς γὰρ μὲν ἔσκηεν, ἢ μὲν εἰς ὄρεων κορυφὰς ἀνηγμένη, ἢ δὲ εἰς πεδιάδα καθευμένη. καὶ τοῦτο πολυειδὲς καὶ ποικίλως. καὶ ταῖς κατ' ὀλίγον ἐναλλαγαῖς μετισταμένη, πρὸς τὴν χρεῖαν ἔστιν ἀφθονώτερα, καὶ τῇ ποικίλῳ χαριεστέρα. καὶ ἡ μὲν, εἰς οἰκήσεις νενεμημένη. ἢ δὲ, ἀοίκητος, ὅπου αἱ ὑπερβολαὶ τῶν ὄρεων ἀπατέμνονται. καὶ ἄλλη πρὸς ἄλλο τι πέρας σχιζομένη καὶ ἀποβαίνουσα, τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοφυΐας ἐναργεστάτη ἐστὶν ἐνδείξις. σκέψαι μοι καρπῶν ποικιλίαν καὶ ἀφθονίαν. σκέψαι μοι δυνάμεις ῥιζῶν καὶ χυμῶν καὶ ἀνθέων καὶ ἑδμῶν, οὐχ ἡδίστων μόνων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑγίαν ἐπιτηδεῖαν. καὶ χρωμάτων χάριτας. ἵππειδ' αὖ σοὶ πάντα προὔσκηκεν, ὥσπερ ἐν πανδαίσι κοινῇ, ὅσα τε ἀναγκαῖα, καὶ ὅσα πρὸς ἀπόλαυσιν. ἢ, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἐξ ὧν εὐεργετεῖ, γνωρίσῃς Θεόν. καὶ τῷ δεῖσθαι, γένῃ σεαυτοῦ συνωτότερος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσεβίος· Ἡ Ὡς περὶ ἀπὸ τῶν ὄρεων καὶ βουνῶν ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβέβηκε, ταῦτα δὲ ἦν τὰ ἀπὸ γῆς φυτὰ. οὕτω δὲ πάλιν ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὴν τῶν ζῶων φύσιν. καὶ δὲ πλείονος τῶν φυτῶν μετέχει δυνάμεως. τὰ μὲν γὰρ, θρεπτικῆς μόνως καὶ αὐξητικῆς κινήσεως ἦν. τὰ δὲ πρὸς ταῦτα, καὶ μεταβατικῆς ἢ δὲ ψυχῆς, ὁρμῆς τε καὶ φαντασίας καὶ αἰσθητικῆς διαφορὰς μετεῖληφεν. εἰτα κἀνταῦθα διαίρει τὰ τῶν ἀλόγων ζῶων γένος εἰς τὸ ἄγριον, καὶ εἰς θηρία καλεῖ, καὶ εἰς τὰ ἡμέτερα, καὶ ἐκτὴν προσαγορεύει. καὶ διὰ τούτων μὲν τοῖς καὶ δὲ ἐκείνων, κελεύει τὸν Ποιητὴν ἀνυμνεῖν. οὐδὲν γὰρ περιττόν. οὐδὲν ἄχρηστον, εἰ καὶ τὴν ἡμετέραν διαφεύγει γνώσιν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· Ἡ Μὴ δὲ τὰ πράγματα αἰτιῶ. ἀλλὰ πανταχοῦ τὴν σὴν γνώμην. ἂν γὰρ ταῦτα

τὰ ἄλλα κτίσματα, τὰ μὴ τοιαῦτα ὄντα, ἀλλὰ καὶ χαροποιὰ ὄντα, καὶ χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα; (1)

11: „Βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ πάντες λαοί,
„ἄρχοντες καὶ πάντες κριταὶ τῆς
„γῆς:

Πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει ἄλλο εἶδος τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας: ἡγουν τὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. ἔργον γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας εἶναι τὸ νὰ εἶναι μοιρασμένον ἕλον τοῦτο τὸ πᾶν εἰς ἀρχοντας καὶ εἰς ἀρχομένους, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. τοὺς βασιλεῖς δὲ ἀναφέρει καὶ ἀρχοντας καὶ Κριτάς, καθότι αὐτοὶ ἔχουσι τὸ ἀρχειν καὶ κρίνειν τοὺς ἄλλους. αἰνεῖτε, λέγει, καὶ εὐχαριστεῖτε τὸν Κύριον, ἔσεσθε μὲν οἱ ἐξουσιασαί, διατὶ ἐδιολέχθητε εἰς τὸ νὰ ἐπιμελεσθε καὶ νὰ φροντίζετε διὰ τοὺς ἄλλους. ἔσεσθε δὲ οἱ ἐξουσιαζόμενοι, διατὶ σῶσθε νὰ ἀπολαμβάνετε τὴν ὁπὸ τοὺς ἐξουσιασὰς Πρόνοιαν καὶ ἐπιμέλειαν. καὶ ὅλοι ὁμοῦ αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι καὶ ἀπὸ τοὺς δύο σας ἔδωκεν ὁ Θεὸς εὐταξίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. τὸ μὲν λοιπὸν νὰ ἀρχῇ ὁπλῶς τινὰς καὶ νὰ

ἐξουσιάζῃ, τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ. τὸ δὲ νὰ ἀρχῇ καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ κακῶς, τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς μοχθηρᾶς γνώμης τῶν ἀρχόντων. τὸ δὲ νὰ ἐκλέγωνται οἱ πονηροὶ εἰς τὸ νὰ ἀρχωσι, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπου τοὺς ἐδιόλεξαν. λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ πάντες λαοί, δὲν ἐφάνερωσε μόνον τοὺς ἀνδρας. ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ ἀπλῶς κάθε γένος καὶ κάθε ἡλικίαν. (2)

12: „Νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων,

13: „Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου, ὁ
„τι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνον.

Ἄς ὑμνολογοῦν, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου οἱ νέοι ἄνδρες, καὶ αἱ νέαι κόραι. ἵνα ἐκ τῆς νεαρᾶς τῶν ἡλικίας συνειθίζουν νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. οἱ δὲ γέροντες ἄς δοξολογοῦν τὸν Θεόν, εὐχαριστοῦντες αὐτόν, διατὶ ἐφθασαν εἰς τοιαύτην γηραλέαν ἡλικίαν. (1) νεωτέρους δὲ, τοὺς νεανίσκους πάλιν ὠνόμασε, διὰ νὰ χωρίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς γέροντας. αὐτοὶ ὅλοι, λέγει, ἄς δοξολογοῦν τὸν Κύριον. διατὶ μόνου τοῦ Κυρίου τὸ ὄνομα ἐμεγαλύνθη διὰ τὰ μεγαλεῖα τῶν ἔργων του. (4)

„Τ.

τῆς ἀμελείας, ἢ ὑπὸ σαυτοῦ βλαβήσῃ, ἢ ὑπὸ τοῦ οἰκείου σώματος. ἂν δὲ ἐπιμελῇ, οὐδὲ ὑπὸ τῶν Δαιμόνων, μη τιγε ὑπὸ θηρίων, πείσῃ τι δεινὸν ἢ ἀηδέες.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος σὺν τῷ Θεοδώρῳ λέγουσι. „Μνημονεύσας κτηνῶν ἢ θηρίων, ἢ τρίτον ἀφορίζει τάγμα τῶν ἐρπυστικῶν. μνημονεύει δὲ ἢ τοῦ πτηνοῦ γένους, ὡς ἂν καὶ δὲν παραλίποι τῶν τοῦ κόσμου μερῶν. ἐπειδὴ δὲ ἐν ὅλοις τοῦτοις ἰχθύων οὐκ ἐμνημόνευσεν ὁ λόγος, οὐδὲ τοῦ κτηνοῦ γένους, ἴσμεν ὡς ἢ ταῦτα ἐν τοῖς πτερωτοῖς συγκαταλέλεκται. ἢ τῇ μνήμῃ τῶν ἐρπετῶν, ἢ τῶν νηκτῶν ἢ φύσις συνεξέχεται, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον. ἔρπει γὰρ ἐν τοῖς ὕδατι. οὕτω ἢ ὁ Θεὸς αὐτὰ προσηγόρευσε λέγων. ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Μὴ τοῦ δημιουργοῦ κατηγόρει τὴν δουλείαν θεώμενος, ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν φεύγε, δι' ἣν εἰς δουλείαν ἢ δεσποτείαν διηρέθη τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. ὡς τοῦ αὐτοῦ χόρος, τὸ μὲν, καρτεῖν, τὸ δὲ, ἀρχεσθαι. ἢ ταῦτα εἶναι περὶ τὴν μίαν εἰκόνα ἢ τὸ ἐν ἀξίωμα, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

(3) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον. „Νεανίσκος μὲν κατὰ ψυχὴν ἐστίν, ὑψηλότερον, ὁ πᾶσι τοῖς μέρεσι τῆς ἀρετῆς κατηρητισμένος πρὸς τὸ τέλειον. ὁ τῷ Πνεύματι ζῶν. ὁ σφριγῶν πρὸς τὰς πράξεις τῆς εὐσεβείας, ἢ ἀκμάζων πρὸς πᾶσαν εὐτουσίαν ἀγαθῶν ἔργων. ὡς ἢ βιασθὲν τὸ Εὐαγγέλιον καλεῖ, δυνάμενον διασπᾶσαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅν ἢ εἰς τοὺς ὕμνους ὡς ἐπιτῆδειον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παραλαμβάνει. ἢ ἐν τῷ ἱερῷ ἐπαγγελίαν ἔχουσιν οἱ νεανίσκοι δόξαις ὑψεσθαι. πρεσβύτερος δὲ κατὰ ψυχὴν, ὁ τετελειωμένος κατὰ τὴν φρόνησιν. ὁποῖος ἦν Δανιὴλ, ἐν νεαρό τῷ σώματι τὸ ἐκ τῆς συνέσεως σεμνόν, πολὺς πάσης αἰδεσιμώτερον ὑποφαίνων. οὕτω γὰρ καὶ Σολομών τὸ γῆρας ὀρίζεται λέγων. πολὺά δέ ἐστι φρόνησις ἀνθρώπων.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „Ἐδείξαμέν, φησὶ, ἢ ἀπὸ τῶν ὁσωμένων ἀπάντων αὐτοῦ τὴν κηδεμονίαν, τὴν

86-

„ Ἡ ἑξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ
 „ οὐρανοῦ.
 14 : „ Καὶ ὑψώσει κέρας λαοῦ αὐτοῦ .

Θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν λβ΄. Ψαλμὸν „ τοῖς αὐθέσι
 κρῖναι αἰνεσις . καὶ ζῆται ἐκεῖ τὴν τούτου ἐξήγησιν .

„ Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ , λαῷ ἐγγίζοντι
 „ αὐτῷ .

Ἡ εὐχαριστία , λέγει , καὶ ἡ δοξολογία τοῦ
 Κυρίου , γίνεται τόσον εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τῶν ἀνθρώ-
 πους , ὅσον καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῶν Ἀγγέ-
 λους . καὶ ὁ Κύριος θέλει αὐξήσει καὶ μαγαλύνει τὸ
 κέρας ἡτοὶ τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ του . (1)

„ Ὕμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ .

Ὁ ὕμνος , λέγει , καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Κυ-
 ρίου ἀρμόζει κατ' ἐξάρετον τρόπον εἰς τοὺς ἀνθρώ-
 πους , ὅπου εἶναι ὁσίοι ἡγουν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Κύ-
 ριον . εἰς αὐτοὺς γὰρ μάλιστα πρέπει τὸ νὰ ὑμνοῦν τὸν
 Θεόν . ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ περισσώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλ-
 λους ἡξυρουν τὰ μεγαλεῖα καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ

Θεοῦ . ὁ ὕμνος , λέγει , καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Θε-
 οῦ , ἀρμόζει εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἰδηλὰ ἐπὶ τὸν
 λαόν , ὅπου ἐγγίζει καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεόν , ὅ-
 χι κατὰ τὸν τόπον , ἀλλὰ κατὰ τὴν σχέσιν καὶ διά-
 θεσιν τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης . καὶ κατὰ τὴν θαρραλί-
 αν καὶ αἰκειότητα τῶν ἀρετῶν . ἡ λέγει , ὅτι ὕμνος
 καὶ ἑπαινος θέλει ἀκολουθήσῃ εἰς τοὺς ὁσίους δού-
 λους τοῦ Θεοῦ . ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν δοξασθῶν ,
 καθὼς ὁσίοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν , καὶ καθὼς λα-
 ος ἐγγίζων καὶ πλησιάζων εἰς τὸν Θεόν . διὰ τῆς ἀρετῆς
 διὰ τοῦτο ὅλοι πρέπει νὰ σπουδάζουν , διὰ νὰ γίνωνται
 ὁσίοι : ἡγουν νὰ ἀφοσιωθῶνται καὶ νὰ ἀφιερῶνται εἰς τὸν
 Θεόν ὅπερ μάλιστα κατορθοῦται διὰ τὰς μοναχικὰς πολυ-
 ταίαις . εἰάν γὰρ γένουν τοιοῦτοι , θέλουν ἀξιοθῶν καὶ
 δόξης παρὰ Θεοῦ καὶ παρὰ ἀνθρώπων . (2)

„ ΨΑΛ-

δόξαν , τὴν μεγαλωσύνην . δεῖ δὲ αὐτὸν αἰνεῖν , οὐ διὰ ταῦτα μόνον , ἀλλὰ καὶ τούτων χωρὶς . καὶ γὰρ καὶ πρὸ τούτων
 καὶ τούτων ἄνευ , συγκεκλήρωται αὐτῷ τὸ ὕψος καὶ ἡ δόξα , καὶ ἡ παρὰ πάντων εὐχαριστία . καὶ καλῶς εἶπεν αὐτοῦ μόνον ,
 πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν οὐκ ὄντων θεῶν . ἔσβειν γὰρ ἡ μνήμη κατὰ τὸν Θεοδώρικον , τῶν ψευδώνυμων θεῶν , καὶ
 μόνου τοῦ ὄντος Θεοῦ σπεῖν τὸ ὄνομα πέφηνεν . ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει . „ Ὁ Ψαλμὸς πᾶντα καλέσας εἰς ὕμνον
 Θεοῦ , τὰ ἄνω τὰ κάτω , νῦν τὸ ἀναγκαῖον τοῦ δεῖν πᾶντα τὰ τε κατ' οὐρανὸν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνυμνεῖν τὸν ἑαυ-
 τῶν Κύριον παρίσιν . ἐπειδὴ γὰρ φησιν , ἡ δύναμις αὐτοῦ ἡ παραδοξοποιὸς , ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ τὴν ἐνέργειαν
 τὴν θεϊκὴν ἐπιδείκνυσιν . καὶ ἐπειδὴ πᾶντα πληροῖ ἡ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀρετὴ , ἀναγκαίως πᾶντα παρίτω ἐπὶ τῶν
 αἰῶν . ἴν' , ὡς ἐν πελυχορδῷ λύρα ἐκ διαφόρων συνεσῶσθ' χορδῶν , ὁρῶντες καὶ βασιλεῖς , καὶ ἐπιτεταμένους καὶ μέσους
 ἐν δ' ἡρμωμένους ἀπασῶν τῇ τέχνῃ τῇ μουσικῇ . κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πᾶσα ἡ κτίσις , τὰ τε ταύτης μέρη ἐν
 διαφόροις τάγμασι καὶ χοροῖς πλείοσι συνεσῶντα , μίαν ὕμνωδὴν καὶ μελωδίαν τῆς εἰς τὸν παμβασιλεῖα τῶν ὅλων Θεοῦ
 ἑξομολογήσεως τε καὶ θεολογίας ἀναπέμψουσιν .

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος . „ Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτὸν μόνον ὑμνεῖ τὰ ἱερωμένα . ἀλλ' ἐπιληρώθη ἡ σύμπασα γῆ
 τοῦ γινῶναι τὸν Κύριον , ὡς ἴδωρ πολὺ κατακαλύψει θαλάσσας . ἀμαχὸν δὲ , φησὶ , δείξει καὶ περιβλεπτοῦν τὸν οὐ-
 κείον λαόν . κέρας γὰρ τὴν ἰσχὺν ἐκάλεσεν , ἐκ μεταφορᾶς τῶν κερασφόρων ζώων , καὶ τῆς ἰσχύος ἔχει ἐν ἐκείνοις σε-
 μνύνεται .

(2) Ὁθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος . „ Εἰπὼν ὕμνος πᾶσι : πούτεστιν ἑπαινος , οὐχ ἁπλῶς εἶπε τοῖς ἀνθρώποις .
 ἀλλὰ τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ . καὶ εἶπεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ , προσέθηκε , λαῷ ἐγγίζοντι αὐτῷ . ἵνα μὴ ταύτην ἁπλοῦς
 ποιήσῃ , τῇ λέγειν λαὸν αὐτοῦ . καὶ τούτω μόνῳ θαυμάζοντες , τῆς κατὰ ψυχὴν ἀμελῶσιν ἀρετῆς . ὁ δὲ λέγει ,
 τοιοῦτόν ἐστιν . εἰάν ᾤτε ὁσίοι , εἰάν ἐγγίζοντες αὐτῷ δι' ἔργων δηλαδὴ , πολλὰς ἀπολαύσαστε δόξης . πᾶς γὰρ ὁ αὐτῷ
 πλησιάζει σπουδάζων , οὗτος ἀν εἴη μόνος ὁ ἀληθὺς Ἰσραὴλ . ὃ ἔστι ὕμνος καὶ δόξα , δοξαζομένη ὑπὸ Θεοῦ . καὶ
 μὲν τοὶ καὶ ἀντιδοξάζοντι αὐτὸν . ὁ δὲ Θεοδώριτος προστίθει . „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει προφήσαν τῶν ὑπὸ
 Μακκαβαίων κατορθωθέντων .

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΘ.

,, Ἀλληλουΐα . (1)

1 : ,, **Α**σάτε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν .

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπε καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς ὁ θεὸς Δαβὶδ . ἐξηγήθη δὲ καὶ εἰς τὸν λβ' . Ψαλμὸν . κατὰ μὲν οὖν τὴν ἰσορίαν , ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς νικησάντας τὰ Ἔθνη μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . κατὰ δὲ ἀναγωγὴν , ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανούς , κατὰ τὸν Χρυσόστομον . οὕτω γὰρ ἐρμηνεύει αὐτὸν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν ἐν τῷ λόγῳ

τῶν Ἐγκαινίων , λέγων ,, Ἄ δούσι δὲ τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινὸν οἱ τῆς καινῆς κτίσεως . οἱ τῆς καινῆς διαθήκης , τὸν καινὸν ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι . (2)

,, Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων .

Εἶπε καὶ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν ,, Ὅμιλος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ . ἐν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τοῦτο μὲ ἐκεῖνο . (3)

2 : ,, Εἰ-

- (1) Κατὰ μὲν τὸν Θεοδώριτον . ,, Τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφέρειν κελεύονται οἱ μετὰ τὴν ἐπάνοδον Ἰουδαῖοι , πολλὰ Ἔθνη νενικηκότες . κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον . Ὁ ἡλιότερον καλοῦνται οἱ Ἀπόστολοι , τὸν καινὸν παραδόντες τῆς νέας Διαθήκης λόγον τοῖς ἐξ Ἑθνῶν . σὺ δὲ πᾶσι , ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ , ἐν οἷς καινοῦ ᾠσματος μνήμην ποιεῖται , συνῆψε ταύτην καὶ τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος κλήσιν . ἐν γὰρ τῷ ἐννενηκοντῷ ἐβδόμῳ Ψαλμῷ , ᾠσατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινὸν εἰπὼν , ἐπάγει , ὅτι θαυμάσια ἐποίησεν ὁ Κύριος . καὶ τίνα τὰ θαυμάσια ; ἐπισυνάπτει . ,, Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ , ἐναντίον τῶν Ἑθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ . σαφές ἐστι δὲ ἐν ταῦθα καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς παρτίληπται ὄνομα .
- (2) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Θεολόγος λέγει . ,, Διὰ τοῦτο καὶ καινὴ Διαθήκη λέγεται , καὶ ἄδειν τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινὸν κελευόμεθα οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασφενδύοντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας . καὶ καὶ μὲν , οὐ δύναμενοι τὴν θείαν ἄδειν ὧδὴν , ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας . ἐν ταῦθα δὲ , νέαν ὧδὴν καὶ πολιτείαν ἱσάμενοι .
- (3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὁριγένης . ,, Ὡς οὐχ ὥρατος αἶνος ἐν σόματι ἁμαρτωλοῦ . οὕτως οὐδὲ ἐν Ἐκκλησίᾳ πονηρομένων . ἀλλ' ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων . καὶ ἐν ταύτῃ μάλλον , ἢ ἐν ἐνὶ , ἢ ἐν ὀλίγοις Ἰδίοις γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον , οὐχὶ τῶν παρανόμων , ἀλλὰ τῶν ὁσίων τὸ Θεὸν ἀνυμνεῖν . καὶ ὁ Χρυσόστομος . ,, Ὅπως , πᾶσι πρὸ τῶν ῥημάτων , τὴν διὰ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων εὐχαρίστησιν ἐπιζητεῖ ; καὶ τοῦτους εἰς τὸν χορὸν ἀγει τῶν ὑμνούντων ; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ῥημάτων εὐχαρισεῖν μόνον , ἀν μὴ καὶ ἡ διὰ τῆς πράξεως ἀρετὴ συμβαίῃ . καὶ ἑτέρον τι ἐν ταῦθα παιδεύει . δείκνυσιν γὰρ , ὅτι ὁμοῦ καὶ μετὰ συμφωνίας ἀπάσης δεῖ τὰς εὐφημίας ἀναφέρειν . Ἐκκλησία γὰρ συστήματος καὶ συνόδου ἐστὶν ὄνομα .

παινεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ τοὺς πραεῖς καὶ τοὺς ὀσίους, διὰ τὴν παρακινῆσιν καὶ ἡμᾶς εἰς ὁσιότητα καὶ πραότητα. καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν: ἦτοι τῶν ἐτοιμασμένων εἰς αὐτοὺς αἰωνίων καὶ οὐρανίων μονῶν, καὶ ἀκαταλύτων σκηνῶν, κατὰ τὴν Χρυσόρρημον. ὑψώσεις δὲ τοῦ Θεοῦ νοοῦμεν ὅτι εἶναι, αἱ διὰ τῶν ὕμνων καὶ τῆς θεολογίας θεοπραεῖς φωναί, αἱ ὑπερυψύσαι τὸν Θεόν. ῥομφαίαν δὲ δίσκον: ἦτοι κοπτεριωτάτην νοοῦμεν, τὴν σκυρὸν τοῦ Κυρίου. ἔστι λύει καὶ κατακόπτει τὰς περὶ τὰς τῶν Δαμιόνων. ῥομφαίαν νοεὶ καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, ἥτις εἶναι ἐτοιμασμένη μετὰ λόγον καὶ μετὰ ἔργον. ἡ μετὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν: ἡ γὰρ ἡ πολιτεία τῶν Ἀποστόλων εἶναι τοιαύτη διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ τὴν ἐλευθερώσασιν αὐτοὺς τὰ ἔθνη ἀπὸ τῆς σλαβίας καὶ τυραννίας τοῦ Διαβόλου. καὶ διὰ τὴν ἐλέγξουσιν τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων, ὡς παρανόμους καὶ θεομώχους καὶ τυφλοὺς

εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. καὶ διὰ τὴν δάσασιν τοὺς βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν καὶ τοὺς ἐνδοξοὺς αὐτῶν, μετὰ σιδηρὰ πίεσιν καὶ φόβου καὶ ἀγῶνης πρὸς Θεόν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ἀνίστας δὲ τούτους ἐδεσάν οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι. πολλῶν μᾶλλον τοὺς μετὰ ταῦτα ἐσομένους ἔθνικοὺς καὶ βασιλεῖς αὐτῶν; ἡ βασιλεῖς καὶ ἐνδοξοὺς τῶν ἐθνῶν ὀνομάζει, τοὺς βασιλεύοντας τῶν ἐθνῶν Δαίμονας, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ. τούτων δὲ τῶν Δαμιόνων τὰς χεῖρας ἔδεσαν οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν δεισνείαν τῆς ἀνεργητικότητος τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἐγγράφον: ἡ γὰρ ταῦτα ἐνήργησαν οἱ Ἀπόστολοι, διὰ τὴν γὰρ γράφον εἰς τὰ ἔθνη ἀποφάσεις καὶ νόμους ἐγγράφους πολιτείας θεοφιλῆς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. δόξα δὲ αὕτη εἶναι πᾶσι τοῖς ταῦτα ποιοῦσιν. αὕτη, ποία; τὸ νὰ καταρθώσιν, δηλαδή οἱ Ἀπόστολοι, τοιαῦτα μεγάλα ἔργα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΝ.

„ Ἀλληλουϊά "

Εἰς αἶνον καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ ἐτελείωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν βίβλον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διὰ τὴν διδάξιν ἡμᾶς τὴν εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ ὅλας τὰς εὐεργεσίας, ἡ δυσυχίας ὅπου ἤθελε δώσει εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τέλους τοῦ καθάρματος πράγματος. (1)

1: „ Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ. διὰ τοὺς ἁγίους τοῦ. δηλαδή ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην ἁγίαν πολιτείαν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὁ Θεὸς εἶπεν ὁ Χρυσόστομος. „ Ὅρα ποῦ τὸ βιβλίον κατέκλεισεν, εἰς εὐχαρίστησιν. τοῦτο γὰρ ἔστι ἀρχὴ καὶ τέλος.

πων. ἡ ὁποία ἔκαμιν αὐτοὺς Ἀγγέλους ἀπὸ ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Ἐνεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ στερεώμα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὅποιον ἐγινε ποιητὸν ἀπὸ τῆς δυνάμει τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν δευτερόν οὐρανόν. καθὼς αὐτὸς φαινόμενος, κινεῖ τοὺς βλέποντας τὸ μέγεθος καὶ κάλλος καὶ ὁλα τὰ ἄλλα φυσικὰ τοῦ ιδιώματος, νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν τούτου Δημιουργόν. βλέπει δὲ ὁ ἀναγνώστης, πῶς πρῶτον ἐβαλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς ἁγίους. καὶ δευτερόν ἐβαλε τὸ στερεώμα τοῦ οὐρανοῦ. διὰ τὸ ὅτι οἱ ἁγιοὶ εἶναι πλέον ἀξιοθαύμαστοι ἀπὸ τὸν φαινόμενον παρὰ πάντων οὐρανόν. (2)

2: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεόν, διὰ τὰς δυνάμεις ὅπου καίμει, καὶ κοινῶς εἰς ὅλους καὶ μερικῶς. Θαύματα διάφορα ἐργαζόμενος κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἡ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τὰς δυνάμεις τοῦ, τὰς ὁποίας φανερώνουσι τὰ κτισμάτα τοῦ. ταῦτα γὰρ ἀνακηρύττουσι τὸν Θεὸν μεγαλωδύναμον καὶ παντοδύναμον ἀπὸ μόνῃ τῇ θεαρίαν τοῦς.

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλήθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὴν πειρὸν τῆς μεγαλωσύνης τοῦ. εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ ῥημ. Ψαλμῷ „ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πᾶρας. (3)

3: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σαλπιγγος, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν Ψαλτηρίῳ καὶ Κιθάρᾳ.

4: „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ.

λαοὶ εἶναι δεῖ, ὅτι τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν πραγμάτων ἡμεῖς. διὰ τὴν Παῦλος φησὶ. „ Πάν ὅ, τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι' αὐτοῦ. (1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Περὶ βίου ἁγίου καὶ ἀνδρῶν ἁγίων ἐνταύθα φησὶν, ἱκανὴ γὰρ ἀφορμὴ εἰς ὑμνήδιον εἰς τοὺς ἁγίους ἀφορμὴ, καὶ τὸν τούτων Θεὸν ἀνυμνεῖν δικαιοτέραν: τίς γὰρ τὰ κατὰ τὸν μακάριον διδασκόμενος Πάβλον, ἢ τὸν θεοπέσιον Πέτρον, ἢ τὸν θεοτάτον Ἰωάννην, ἢ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, ἢ τοὺς νικηφόρους Μάρτυρας, ἢ τοὺς νῦν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, οὐ κινεῖ τὴν γλῶτταν εἰς ὑμνήδιον, τοῦ τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν δωρησάμενου φορέαν. (2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Τούτῃσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ γινώσκοντες τοιαῦτα, ὅτι δὲ Ὁργάνους λέγει. „ Τὸ μὲν, αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, αὐτὸ τοῦ, καὶ εἰς ἑλθόν τὰ ἁγία, αἰνεῖτε τὸν Θεόν. πᾶς γὰρ ἄσπασεν τὴν ψαλμὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίᾳ; ἀλλοτρίᾳ δὲ γῆς καὶ μὴ ἁγία; ἢ αὐτὴ ἐν κυρίῳ, οὐτε ἐν χοίροις. τὸ δὲ ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ: τούτῃσιν ὅπου στερεώμα πᾶσι καὶ οἱ σὺν ὁ Θεός. καὶ ἔσα ταῦτα καὶ ἐν τῷ λέγοντι, καὶ ἐν τῷ ἀκούοντι. (3) Κατὰ τὸν Εὐσεβίαν. „ Ἐνεῖτε τὸ πλήθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοιοῦτον, ὡς ἐγχεῖται, ὅπου ἀναφύει καὶ ὁ Χρυσόστομος. „ Εἶδες πόσον ψυχῆς; εἶδες καί ποσην δυνάμιν; εἶδες καί ποσην ἀνενεργεῖν δύναμιν; λέγει δὲ σθένειαν ἐπερβῆναι; καὶ ἀναπνεῖται λοιπὸν πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν; συνδεδεμένη τῇ Θεῷ, καὶ ἀνακείμενη αὐτῷ πολλῶν τῶν πᾶσι;

ῥα, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προσάξει ὁ Δαβὶδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους, νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ ὄργανα τὰ μουσικὰ. (1) τοὺς δὲ Χριστιανούς, νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ ὄργανα τῶν μελῶν τοῦ σώματος τῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἔχον μὲ τὰ ὀφθαλμοὺς, μὲ τὰ αὐτιά, μὲ τὸ σῶμα, μὲ τὰ χέρια, καὶ μὲ τὰ πόδια. διὰ τὸ ὅταν, τὰ μὲν ὀφθαλμοὶ, δὲν βλέπουν ἀκόλαστα, ἀλλὰ βλέπουν ἀπαθῶς καὶ σαμῶς καὶ διὰ μόνην τὴν χρεῖαν. τὰ δὲ αὐτιά, δὲν δέχονται τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ μυθώδεις λόγους, ἀλλὰ μόνους τοὺς ψυχοφελεῖς καὶ χρειαζομένους. καὶ ὅταν τὸ σῶμα δὲν λαλῇ βλαβερά καὶ αἰσχρά καὶ γολιωδῆ λόγια. ἀλλὰ τὰ χρήσιμα καὶ πνευματικά· καὶ ὅταν τὰ χέρια δὲν ἀρτίζουν τὸ ξέ-

νον πρᾶγμα, οὔτε πλεονεκτοῦν καὶ ἀδικοῦν, ἢ κτυποῦν. ἀλλὰ ἐξαπλώνονται εἰς τὰς καλὰς πράξεις, καὶ ὅταν τὰ πόδια δὲν τρέχουν εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ περιπατοῦν εἰς ἱσὴν ἐράτην τῆς ἀρετῆς: τότε ἡμεῖς δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν μὲ καθε μέρους καὶ ὄργανον τοῦ σώματος μας, προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν μίαν παναρμόνιον μελωδίαν. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι μὲ ὅλα τὰ ἀνωτέρω μουσικὰ ὄργανα ἐφαλλον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Θεὸν ψαλμούς, καθὼς εἶπομεν εἰς τὸ Προοίμιον. χορὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὸν μὲ χορὸν μελωδούμενον ὕμνον. ἄλλο γὰρ εἶδος ἦτον αὐτὸ μελωδίας, τὸ ὅποιον ἐγένετο χωρὶς ὄργανα μουσικὰ. ὁμοίως καὶ ἡ χορδαῖς, ἄλλο εἶδος μελωδίας ἦτον, ἐξ ἧς ἀπὸ τὰ ἐκρημμένα ὄργανον δὲ ξεχωριστὰ λέγει ἐκεῖνο, ὅπου καὶ τῶρα ἡμεῖς ὀνομάζομεν ὄργανον μὲ ξεχωριστὸν ὄνομα. (2) δύο δὲ εἶδη ἦτον τῶν κυμβάλων, καὶ ἄλλα μὲν, ἔκαμνον ἤχον δυνατὸν καὶ γλυκύν. τὰ ὅποια ἦτον ἐπιτηδεῖα εἰς τὰ θεῖα ἄσματα καὶ τὰς ᾠδὰς. ἄλλα δὲ, ἐποίουν ἤχον τραχύν καὶ βαρύν. τὰ ὅποια ἦτον ἐπιτηδεῖα εἰς τοὺς ἐν πολέμοις ἀλαλαγμούς.

(1)

(1) Ἄλλος φησι· Ἐν τῇ κερατίνῃ· ἱερατικὸν τοῦτο τὸ ὄργανον ἢ σάλπιγγις· οἱ ἱερεῖς γὰρ ἐκράντο ταῖς σάλπιγγι, τῶν ἐν Σινῇ γενόμενων σάλπιγγων ἀναμνησκόντες· τοῖς δὲ ἄλλοις ὄργανοις, λέγει ὁ Θεοδώριτος, οἱ Λευῖται ἐκράντο ἐν τῇ θείᾳ ναφ τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες· οὐκ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐτέρπετο τῇ τοῦτον ἡγῆ, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν γινόμενων τὸν σκοπὸν ἀπέδεχτο· ταῦτα τοίνυν γίνεσθαι συνεχώρησε, τῆς τῶν εἰδώλων αὐτοῦ πλάνης ἀπαλλαγῆαι θελήσας· ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐν τοῖς τῶν εἰδώλων ἐτελεῖτο ναοῖς· διὰ τοῦτο συνεχώρησε, διὰ τούτων αὐτοὺς ἐφελκόμενος, τῇ ἐλάττειν βλάβῃ καλύων τὴν μείζονα, καὶ διὰ τῶν ἀτελῶν προπαιδεῖν τὰ τέλεια. καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε· Ἐν τῇ θείᾳ ναφ αὐτῶν ἢ ἡθῆς καὶ ἀναπτύσσοντες σοφίζομενος ὁ Θεός· καὶ τὴν μεθόδου τὴν σοφίαν, ἀνακεράσας τῷ πόνῳ τῆς προσεδρίας τὸ ἥδὲ τῆς μελωδίας· ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιότις· καὶ ὁ Κλήμης Στρωματεὺς λέγουσιν· Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν ἡφ σάλπιγγος, ἐν τῇ μνήμῃ τῆς ἀναστάσεως, σάλπιγγι γεννησάμενη· ὡς γέγραπται· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ, τῇ γλύσσῃ ἡμῶν καὶ τῇ σόματι, ὡς πληκτῇ τινι τῷ Πνεύματι προσημνομένη· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ· ἐν σαρκὶ καὶ ψυχῇ· ἀπ' ἧς ὡς χορὸς αἱ πρὸς Θεὸν ἀναβαίνουσι δεήσεις· ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἐνταῦθα λέγει, τὴν μελετήσανσαν τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐν ἡχοῦντι τῷ δέσματι· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ, ἐν κιθάρᾳ, καὶ παντὶ τῷ ἔσῳθεν σπληνῶν καὶ νεύματι, ὅπερ ὄργανον κέκληκεν· ἢ ὄργανον μὲν, τὸ σῶμα ἡμῶν τὸ ἡμέτερον· χορδὰς δὲ, τὰ νεύματα αὐτοῦ δι' ὧν ἐναρμόνιον ἄλλῃθεν τῇ τάσει καὶ κρούμενον τῷ πνεύματι τοῦ φθόγγου ἀποδίδωσι τοὺς ἀνθρώπους· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, τοῖς χαίλαις, δι' ὧν τὰ ἐναρμόνια τῆς μελωδίας πλέκεται μέλη· ὡς εἶναι κύμβαλον τοῦ σώματος τὴν γλύτταν, ἢ τοῖς κρουομένοις ἐπὶ χειρὶ χαίλαι· προσάπτει δὲ ὁ Ὁριγένης· ἢ ὁ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων· ἢ τῶν Ἀγγέλων λαλῶν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχον· οὐκ εἶναι εὐήχον κύμβαλον.

(2) Λέγει ὁ θεὸς Νεφέως· ἢ ὄργανον ὃ πᾶς εὐρίσκειται ἀνθρώπος· οὐδὲν εὐάρεστος καὶ ἀνθρώποις εὐάρεστος· καὶ ὁ δὲ ἀμαρτίας δὲ τύπτων ἐν κατανύξει τὸ πῦρ, λέγοντο ἂν αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ· πατάσαν γὰρ τὰ σῆρα μετὰ κατανύξεως, καὶ συμπαραλαμβάνοντες πρὸς ἱερείαν τὸν χορὸν τῶν θνητῶν λογισμῶν, οὐκ ἐξουθενώσεται ὑπὸ Θεοῦ· ὁ δὲ Ἰσίδωρος σὺν τῷ Ὁριγένη λέγει· ἢ οὐ χαλκῷ ἡχοῦντι καὶ ὄργανοις θελητικοῖς τὰς θείας ἐπιτρέπει ᾠδὰς· ἀλλὰ τύμπανον ἡμῶς τὴν ἐαυτῶν σάρκα ἀποτελεῖν παρεγγυῖ· οὐδὲν ἔχουσιν πάθος κίνημα, ἀλλὰ νεκρὰ τοῖς γένειοις ὑπάρχουσιν μέλη· χορὸν δὲ, τὴν σύμφωνον τῆς Ἐκκλησίας ἀρμονίαν ζητεῖ, ὡς πνεύματι ἐν σοικῇ, καὶ ψυχῇ μὲν καὶ τῇ αὐτῇ γυνή· ὡς, καὶ πολλοὶ ὡς μὴ συμφωνοῦντες· οὐκ εἰσι χοροί· χορδὰς δὲ τὰς ἐν ἡμῶν αἰσθήσεις δηλοῖ, ὡς ὅταν τὸ τῆς γλώττης ἀνακρούεται πληκτῶν.

(1) ἡξήσω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας, ὅπου κάμνουσι μερικοὶ εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα. τὰς ἀφῆκα ὁμοί, καὶ ὡς ἀφῆκα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰς διαφόρους ψαλμούς. διὰ τὴν εὐκόλως αἱ τοιαῦται ἀλληγορίαι ἀνατρέπονται, καὶ δυσκόλως παραδέχονται.

σκαλεῖ καὶ τοὺς ἀπίστους εἰς αἶνον καὶ δεξολογίαν Θεοῦ. τότε γὰρ ὅλοι ὁμοῦ καὶ πιστοὶ καὶ ἀπίστοι θέλουσιν κάμψουν τὸ γόνυ εἰς τὸν Θεὸν καὶ θέλουσιν αἰνέσασθαι αὐτόν. (2)

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ὡς αἰνῶμεν καὶ ὡς εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, διὰ ὅλα, καὶ πάντοτε· διὰ τὸ τοῦ διαπαντός αἰνεῖν τὸν Θεόν, εἶναι ἔργον ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπαιτεῖται παντοτινῶς ἀπὸ λόγου μας, ὡς χρεὸς ἀπαραιτήτου· αὐτὸ εἶναι οὐσίαν εὐκολοαπόκτητος· αὐτὸ εἶναι λειτουργία ἀγγελική, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· αὐτὸ παροῦν καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν θέλομεν διαπεράσασθαι ἀπροσκόπτως, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν θέλομεν ἀπολαύσασθαι· χάριτι καὶ φιλελευθέρια τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ὅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πι-

(1) Ὁ δὲ Νόσσης φησιν· ἢ Ἐν κύμβalon ἢ ὑπερέκτασις τῶν Ἀγγέλων φύσις· ἵπτερον κύμβαλον ἢ λογικὴ τῶν ἀνθρώπων κτίσις, ὡς φησὶν ὁ μέγας Ἀπόστολος, διὲ πάσα γλῶσσα ἐκμεταλλοῦται ἐπουρανόθεν καὶ ἐπιγείῳ καὶ κατὰ τὴν κτίσιν, τῶν τε ὑπερημνίων καὶ τῶν ὑποβιβηκῶν ἀπάντων, καὶ κύμβαλον δίκην ἢ νοητὴ κτίσις, καὶ ἢ ὡς δὲ δρᾶμι τῷ Ἀγγελικῷ τῷ ἡμέτερον· καὶ ἀναλαβούσα ἐαυτὴν ἐκ τῆς ἡμετέρας συμφωνίας ἀποτελεῖσθαι· ὅταν, φημι, συμφωνίᾳ τῶν πνευματικῶν τῶν τροπαιοῦχων τῶ ἐπὶ νῆκον, τότε γίνεται πάσης πνοῆς ὁ αἶος, εἰσὶν παρὰ τὴν χάριν καὶ τὸ μακάριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐδελβίος· ἢ Σφάδρα δὲ καταλήλας, φησι, τῇ περιγραφῇ τῆς τῶν Ψαλμῶν βίβλου, ἐπισφράγισμα τοῖς ὅλοις ἐπιτελεῖ ὁ λόγος, πᾶσαν πνοὴν ἐπὶ τὸν αἶνον τοῦ Θεοῦ συνεκαλέσασθαι· ὅπερ ἐν μεγάλῳ σώματι κεφαλοῦ τοῦτο γὰρ ἐν εἴῃ τὸ πάντων τέλος· λέγω δὲ, τὸ τὴν νῦν διασπασμένην, καὶ εἰς ἀνέναντον ἐξ ἀπάντων ἐπιτελῶν· σοῦσαν πνοὴν, παύσασθαι μὲν ποτε τῆς ἐναντιότητος, ὡς ἐν ἀνέναντον ἀλλήλοις τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκτελεσμένων συστήσασθαι· ὅπως ἡ πᾶσα πνοὴ εἰς ἐν συναχθεῖσα, εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν αὐτῶν ὄργανων, πλὴν εἰς ἐν τέλος ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀφῆκα, τὸν αἶνον αὐτῷ ἀναπέμψειν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἢ οὐκ Ἰουδαῖοι μόνον, οὐν τὸ δ'· καὶ μὲν· Ψαλμῷ ἔφη· ἢ Εὐδοκίᾳ πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἄγιον αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ, πᾶσα πνοὴ καὶ διὰ τούτου, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ ὑμῶν τὴν σάρκα, οὔτε ἐνταῦθα μόνον ἐκάλεσε τὴν πνοὴν· ἀλλὰ καὶ ἐκείνου πραγματείας τὸ τέλος, καὶ τῇ σκοπῇ τῆς προφητείας συμβαίνει· καὶ γὰρ ἡ προφητεία τοῦ Ἐθνομ. ἐκείνου κηρύττει τὴν μόνον τῶν ῥημάτων ἀκούομεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ θεωροῦμεν τὰ πράγματα· ἐν ἑκάστῳ γὰρ πόλει καὶ κώμῃ καὶ ἀγροῖς, καὶ ἐν ἑκαταῖς καὶ ὅροις καὶ βουνῶν, καὶ ἐν ἀσκήτῃ καὶ παντελῶς ἐρήμῳ, ὁ τῶν ὄλων ἐκτελεῖται Θεός.

Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῇ παρόντι Δευτέρῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου
περιεχομένων ἀξιωματικῶν κατὰ Ἀλφάβητον.

Α

Ἀαρὼν λέγεται ὁ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀαρὼν μιμούμε-
νος. 253. Ἐσφαλὲν. 254. Ἐκδικὸς ἦτον αὐ-
τοῦ ὁ Θεὸς· αὐτόθ. Πῶς ἔθετο ἐν αὐτῷ ὁ Θε-
ὸς τοὺς λόγους τῶν σημείων. 310. Πολλοὺς μό-
σχους ἔχυσεν καὶ ὄχι ἓνα. 321. Ἐνα μόνον ἔ-
χυσεν. αὐτόθ. Ρίξα εἶναι τῶν ἱερέων τῆς πα-
λαιᾶς. 382. Πρῶτος ἐχρίσθη μὲ τὸ νομικὸν χρί-
σμα. 527. Πῶγων αὐτοῦ ποῖος νοεῖται. αὐτόθ.
Ἀβραὰμ οὐ διὰ θαυμάτων ἐφάνη ὁ Θεός. 133. οὐ-
τε αὐτὸς θαυμάτων ἐδεήθη αὐτόθ. Αἱ πρὸς τὸν
Ἀβραὰμ ὑποσχέσεις ἀρχὴ εἰς τῶν λόγων τοῦ Θε-
οῦ. 464. Σπέρμα αὐτοῦ ποῖον εἶναι, τὸ ὡς
τὰ ἄσρα ὄν· καὶ ποῖον τὸ, ὡς τὴν ἔμμεν. 824.
Ἀβυσσοὶ ποῖοι λέγονται. 64. 534. 844. Ἀβυσ-
σος, τῶν Δαιμόνων εἶναι ἐνδιαίτημα. 333..
Ἀγάπη πῶς καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. 143. Ἀγά-
πην Θεοῦ οἱ ἔχοντες ἐμπροσθεν εἶναι τοῦ Θεοῦ, 168.
Ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τί ἀπολαύομεν. 244.
Τῶν τελείων εἶναι. 365. Εὐρυχωρίαν ἐργάζε-
ται. 426. Ἀκριβὴς αὐτῆς ἐλεγχος ποῖος εἶ-
ναι. 443. Οἱ ἐξ ἀγάπης θείας τὴν ἐπιθυμίαν
πληρώσαντες, οὐ καταισχύνονται, ὅταν λαλῶσι
τοῖς Δαίμοσιν ἀποθυήσκοντες. 501. Πόσον ἐπαι-
νεῖται. 528.
Ἀγαπητὸν ποῖον εἶναι. 385.
Ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν φυλάσσει ὁ Θεός. 608. Δια-
τί τινος αὐτῶν ἀφίησιν ἐκδοθῆναι πειρασμοῖς. αὐ-
τόθ. Ἀγαπῶντων αὐτὸν ὁ Θεὸς φροντίζει. 306.
Ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν καὶ τὰ πονηρὰ, ἀδύνατον
εἶναι. 243. Ἠγάπησα τὸν Θεόν, οὐ παντός
ἐσιν εἶπερ. 385. Ὁ ἀγαπῶν, πάντως αὐτὸ
καὶ πληροῖ. 427.

Ἀγαθὸν τὸ ἐν οὐρανοῖς, θαυμάζεται· τὸ δὲ ἐπὶ τῆς
γῆς, καταφρονεῖται. 32. Πῶς αὐτὸ ὀρίζε-
ται. 385. Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ
ἐλπίζειν ἐπ' ἄνθρωπον, οὐκ ἐστὶ συγκριτικόν. 400.
Πέρνει ὁ Θεὸς τὰ ἀγαθὰ διὰ τὰ αἰσθανθώ-
μεν. 482. 647. Ἀγαθοὶ ποῖοι εἶναι. 492.
Ἀγαθότης ἡμῶν πρὸς τὴν θείαν παραβαλλομένη,
πονηρία εἶναι. 386. Εἰμὴ ὁ Θεὸς εἶχε τόσην
πολλὴν ἀγαθότητα, δὲν ἰσχύνατο τινος τὰ σω-
θῆ. 604. Ἀπὸ αὐτὴν κινούμενος ὁ Θεὸς ἐφο-
βήρισε τὴν κόλασιν. 605.
Ἀγαρηνοὶ τί ἔθνος εἶναι. 130.
Ἀγγαῖος τί θέλει τὰ εἶπῃ. 620.
Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις ὄρη καὶ βουνοὶ ὀνομαζόνται
καὶ διατί. 13. Πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐχθροὶ
καὶ πολέμιοι ἦτον μὲ τὰ ἔθνη. αὐτόθ. Ἀγγέ-
λοι οὐκ ἐσιν ἐπιθυμία ἢ θυμὸς· ἀλλὰ λόγος μο-
νώτατος. 32. Ὅρη λέγονται αἰώνια. 53. Ἀγ-
γέλων ἄρτος ποῖος εἶναι. 79. Ἀγγελοὶ διατί
λέγονται πονηροί. 87. Ἀγγέλων φυλακὴ, φραγ-
μὸς εἶναι τῆς ψυχῆς. 109. Νεφέλαι ὀνομαζόν-
ται. 172. Τριγύρω εἶναι εἰς τὸν Θεόν. αὐτόθ.
Φυλάττουσιν τοὺς φοβούμενους τὸν Θεόν. 204.
Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ,
πνρὶ τίνων εἴρηται. αὐτόθ. Χεῖρες Ἀγγέλων
ποῖαι εἶναι. αὐτόθ. Διατί ὁ Θεὸς κελεύει τοῖς
Ἀγγέλοις συνασπίζειν τοῖς ἀδικουμένοις. αὐτόθ.
Ἐπιμελοῦνται τοὺς ἀδυνάτους, ὡς τὰ βρέφη οἱ
πατέρες αὐτῶν. αὐτόθ. Ἀγγέλων οἱ πρῶτοι,
ὕψηλὰ ὄρεων ὀνομαζόνται. 229. Τῷ Θεῷ πα-
ρεστήκασιν λειτουργοῦντες. αὐτόθ. Οὐ δυνάμεθα
ἀσωμάτως αὐτὰς ἰδεῖν. 840.
Ἀγγελοὶ χαίρουσιν ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων με-
τα-

ταβολῇ. 237.
 Ἄγγελοι τιμωροῦσι μὲ καλὴν γνώμην. 88. Τῷ Χρισ-
 τῷ προσκυνοῦσι. 242. Ὅρη λέγονται. 249. 478.
 Διατὶ Δυνάμεις ὀνομαζοῦνται. 281. Καὶ αὐτοὶ
 ὡς ἐμδούλοι παρκακινῶνται νὰ δοξολογοῦν τὸν
 Θεόν. αὐτόθ. Ποιοῦσι τὴν προσεχὴν τοῦ Θε-
 οῦ. αὐτόθ. Οὐδὲ αὐτοὶ τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς
 ὑμνήσεως τοῦ Θεοῦ. 282. Καὶ Ἄγγελοι ἀ-
 κούουσι λόγων τινῶν. καὶ διαλέκτους ἔχουσιν
 ἀρμοζούσας αὐτοῖς. αὐτόθ. Πολλὰ τὰ τάγμα-
 τα αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν Ἀγγέλων καὶ Δυνά-
 μεων πάντα συμπεριλαμβάνονται. αὐτόθ. Ἀγγέ-
 λων ποία ἡ προηγουμένη καὶ ποία ἡ περισσῆ
 ἐνέργεια. αὐτόθ. ἐν τόπῳ εἰσι καὶ ἐρατοὶ γίνον-
 ται τοῖς εἰδεῖν τῶν εἰκείων σωμάτων. 286. φύ-
 σεις αὐτῶν ποία εἶναι. αὐτόθ. οὐ δυνάμεθα ἀσω-
 μάτως τούτους εἶδειν. αὐτόθ. Κέρατα εἶναι τοῦ
 ἀνω θυσιαστηρίου. 409. Πᾶσα δύναμις Ἀγγελικὴ
 χεὶρ λέγεται τοῦ Θεοῦ. 470. Θεοὶ λέγονται. 541.
 διὰ τί ὅλα τὰ τάγματα Ἀγγελοι ὀνομαζοῦνται.
 839. εἰς τρία διακοῦνται. αὐτόθ.

Ἀγίαζω τί σημαίνει. 28.

Ἀγίασμα ἡ θεότης ὀνομαζέται καὶ τὸ τετραγρόμ-
 ματον ὄνομα τοῦ Θεοῦ. 524.

Ἀγιασθέντος Θεοῦ ποῖον ὀνομαζέται. 132. 186.

Ἄγιοι τέρας ἐοικότες τοῖς πολλοῖς. ἀλλ' οὐχὶ τῷ Θε-
 ῳ, καὶ τῷ Θεῷ λαῶ. 4. ἁγίων ὑψομένων τὰ
 κέρατα συντρίβονται τῶν ἀμαρτωλῶν. 50. ἅγιος
 ἅπας, ὅμοιος ἐστὶ τῷ τροχῷ. 65. ἁγίοις οὐκ ἐστὶ
 τὸ ἀκρίνεσθαι· ἀλλὰ τὸ διακρίνεσθαι. 123. ἁγίων
 ὁ εἶς οὐκ ἐστὶν ἀνθρώπινος· ἀλλὰ θεῖος καὶ πνευ-
 ματικός. 126. ἁγίοις εἰ ἐχθραίνοντες, πρὸς τὸν
 Θεόν αἰρούσι τὸν πόλεμον. 128. 129. διὰ τοῦς
 ἁγίους ἐλθεὶς ὁ Θεὸς ὅλον τὸ ἔθνος. 129. ἅγιοι
 στεναύουσιν ἐν τῇ εἰς τὸν εἶδον παροικίᾳ. ποθοῦσι
 δὲ τὰς ἀνω αὐλὰς. 135. 138. πῶς πορεύονται
 ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν. 138. υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χά-
 ριν εἶναι. 172. διατὶ εἰς τοῦ ἁγίου εἶναι μέγας καὶ
 φοβερός ὁ Θεός. 172. 173. ἁγίων λείψανα, πό-
 σα σημεῖα ποιοῦσι. 206. ἁγίων εὐχαῖς μόνον·
 δὲν πρέπει νὰ θαρρῶμεν. 323. καὶ μυρία πάσχον-

τες, οὐ σαλεύονται. 370. διατὶ λέγονται ὑψη-
 λοι. 375. ἅγιοι, κύκλω εἶναι τοῦ Θεοῦ. 172.
 λαμπρότης ἁγίων, ποία εἶναι. 356. ἀρχαὶ ἁγίων,
 ποῖαι νοοῦνται. 565. ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τῶν
 Θεῶν. αὐτόθ. ἅγιος λέγεται καὶ ὁ Θεός καὶ ὁ ἄν-
 θρωπος, διαφορετικῶς ὅμως. 10. ἁγίων ὁ χορὸς
 νύκτωρ ὀνίσσεται καὶ προσεύχεται. 429. καὶ κα-
 τὰ τὸ μεσσηνικόν, ὅτε ὁ ὕπνος εἶναι γλυκύς. 431.
 σαφέστερον τῶν ἄλλων γνωρίζουν τὸν Θεόν. 704.
 ἅγιοι ἔθος ἔχουσι νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν, ὅτα
 λέγουσιν κενεῖν θαυμάσιον τοῦ Θεοῦ. 710. ἁγίων
 οἱ λόγοι, εἰκόνες εἰσι τῶν ψυχῶν αὐτῶν. 610.
 ἁγίων καυχήματα ποῖα εἶναι. 449. προσδοκί-
 ας ἁγίων ποία εἶναι. 450. ἀπὸ ἀνθρώπων ἔγιναν Ἀγ-
 γελοι. 859. δι' αὐτοὺς πρέπει νὰ αἰνῶται ὁ Θεός
 αὐτόθ. πλέον ἐξιοθαύματα εἶναι ἀπὸ τῶν οὐρανῶν
 αὐτόθ. μεθ' ἡμῶν ψάλλουσι. 610.

Ἀγιότης τί εἶναι. 218.

Ἀγιστὴν τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐθαύμασεν ὁ Δαβὶδ, ἀλλὰ
 τὴν δόξαν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν μόνον αὐτῆς.
 604.

Ἀγνοία πρῶτον γέννημα εἶναι τῆς ψυχῆς. 89. διὸ καὶ
 ἀναίρεται. αὐτόθ. ἀγνοία ἐπὶ Θεοῦ, γνωσκίας εἶ-
 ναι ἀπόδειξις. 563.

Ἀγρυπνία θαυμαστὸν καρπὸν ἔχει. 267. τίνες ἐτρυ-
 γησαν τὸν καρπὸν αὐτῆς. 431.

Ἀγρυπνῶν τις αἰσθάνεται τὴν παρουσίαν τοῦ Κυ-
 ρίου αὐτοῦ. 259. ἀγρυπνοῦντες μακαρίζονται.
 60.

Ἀδὰμ τίνος ἐπεθύμησε. 275. διατὶ ὁ Θεός ἀνεκα-
 λειτο αὐτὸν τῇ τοῦ εἰλαίου φωνῇ. 387. ἡ πρὸς
 τὸν Ἀδὰμ ἐντολὴ, ἀρχὴ εἶναι τῶν λόγων τοῦ Θε-
 οῦ. 464. Ἀδὰμ ὁρῶν, ὃ οὐκ ἐκρύβη, ποῖον εἶ-
 ναι. 563. προφάσεις ἐπροφασίσθη ἐν ἁμαρτίαις.
 578. ἡ εἰς αὐτὸν προσεχὴ. ἐνικῶς λέγεται. ἡ
 δὲ ἀπαγρεύσεις. πληθυντικῶς. 581. ἀνυμνεῖν δεῖ
 τὸν Θεόν καὶ ὅτι ἔθηκεν ἐν τῇ παραδείσῳ, καὶ
 ὅτι ἐξέβαλεν αὐτόν. 846.

Ἀδελφοὺς κατοικεῖν ἅμα, πόσον καλὸν καὶ τερπνόν
 εἶναι. 527. καὶ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων οὐ-
 τοι νοοῦνται αὐτόθ. ἡ τούτων συμφωνία μὲ τί ὁ-
 μοία.

μοιάζει. αὐτόθ. 153. ὅς
 ἂν λέγεται καθὼς θανατηφόρος κίνδυνος. 153. ὅς
 αὐτοῦ ποῖον εἶναι. 188. οὐδεὶς δύναται ἐξ αὐ-
 τοῦ ρύσασθαι. αὐτόθ. Ἄδης λέγεται καὶ ὁ λαὸς
 τῆς ἀμαρτίας. 224. καὶ ὁ τάφος. 581.
 Ἄδikian ποιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ὅτι τὴν υπερηφάνει-
 α. 25. Ἄδικον εἶ. τὸ ἔφος ποῖος λαλεῖ. 26.
 Ἀπὸ τὴν τρυφὴν γεννᾶται ἡ ἀδικία. 25. Ἀδι-
 κία ἕως ποῦ εὐρίσκεται ἐν ἡμῖν. 420. Ταύτης
 ἀπόστασις, δυνάμεθα εἶ. ἐν, ἐλέησόν με. αὐτόθ.
 Καὶ ἡ καθόλου κακία, ἀδικία λέγεται. 570.
 Ἀδικοὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς καὶ τὰς χεῖρας ἀποκτείνου-
 σι. 221. Δὲν νομίζουν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφορᾷ τὰ
 ἀνθρώπων. αὐτόθ. Διὰ τὸ Θεὸς δὲν παιδεύει
 τοὺς ἀδίκους. 22. Ὁρόνος ἀνομίας λέγον-
 ται. 225. Νεκροὶ εἶναι. 441. Ὅταν προσ-
 λαβούν τὴν δυνάειαν, μεζονα τὴν λαβὴν ἐρ-
 γάζονται. 451. Δυσκόλως ἤμπορεῖ τις νὰ φυ-
 λαχθῇ ὁπὸ αὐτοῦ. 568. Εἰς διαφθορὰν θη-
 ρεύονται. 573. Ἀρπύκτως θέλουν πιασθῶν. 574.
 Ἀδικὸς διὰ τὸ ὁμοῖοιται ἀμαρτωλὸς ἰδιαιτέρως. 124.
 Ἀδικοὶ τοὺς νόμους δὲν γνωρίζουν τοῦ Θεοῦ. αὐ-
 τόθ. Ἐν σκότει διαπορεύονται. αὐτόθ. Θεοὶ
 ἀγρία εἶναι. αὐτόθ. Ἀδίκων τὴν παρανομίαν,
 δὲν ὑποφέρουν τὰ θύματα τῆς γῆς, ἀλλὰ σα-
 λεύονται. 125. Κατὰ τῶν ἀδίκων πολλὴν ἀγα-
 νότητα δέχεται ὁ Θεός. αὐτόθ.
 Ἀδικουμένους ὁ Θεὸς βοηθεῖ. 612.
 Ἀδολεσχῆν λέγεται καὶ τὸ εἰς θεωρητικὰς κινήσεις
 ἡσυχάζεσθαι. 61.
 Ἀδολεσχῆς πόσα σημαίνει. 59. Πότε δὲν εἶναι ψα-
 κτή. 416.
 Ἀνδρῶν τι ἦτον. 131.
 Ἀερῶν ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὸ Ἑρμῶν. 175. Ποῦ εὐ-
 ρίσχεται. αὐτόθ. 528. Πολὺ χιόνι συμμαζώ-
 νει. αὐτόθ. Πολλὴ εἶναι ἡ ὁρσος ἡ ἐξ αὐ-
 τοῦ. αὐτόθ.
 Ἀεὶ διὰ τὴν παρομοιοῦνται οἱ ἀνακαινούμενοι. 276.
 Ἀετὸς ὁ Χριστὸς νοεῖται. αὐτόθ. Πῶς ἀποθνή-
 σκει ὁ Ἀετὸς. 276. Πῶς ἀνακαινίζεται. 276.
 Ἀεὶ τι εἶναι. 535.

Ἀθυμίας κακὸς ποῦ εἶναι. 428. Πότε θάπτε-
 αὐτόθ.
 Αἴγυπτος πόθεν ὀνομάσθη. 89. 309. Ἡ αὐτὴ ὀ-
 νομάζεται καὶ γῆ Χαμ, καὶ γῆ Αἰγύπτου καὶ Αἴ-
 γυπτος. 309. Αἴγυπτος πνευματικῶς ποῖος ὀνο-
 μάζεται. 89. Καὶ ποῖοι Αἰγύπτιοι. αὐτόθ. Τὶ
 σημαίνει ἡ Αἴγυπτος. 113. Αἰγύπτου πρωτότο-
 κα ποῖα πάθη εἶναι. 546.
 Αἰδιότητα Θεοῦ τί δηλοῖ. 173.
 Αἰθαλμὶ τι ἦτον. 160.
 Αἰθιοπία πῶς ἐρμηνεύεται. 158.
 Αἰθιοπῶν λαοὶ εἶναι τὰ ἔθνη καὶ οἱ χόρακες. 40.
 Αἰθιοπες τίνες νοοῦνται. 41. 44.
 Αἰμὴν τι ἦτον. 160.
 Αἰεὶ τὸν Θεὸν τοῖς τελείοις ἀρμόττει. 302. Καὶ
 διὰ πραγμάτων δεῖ αἰεῖν. 374. Πῶς ἂν ἴδυν-
 θῇ τὸ αἰεῖν. 615. αἰεῖν τὸν Θεὸν ἔργῳ καὶ
 λόγῳ, ἔργον εἶναι ἀπαραίτητον. 863.
 Αἰὼς πύσης πύσης ποῦ γεννῆσται. 863. Αἰὼι
 ποῖοι Ψαλμοὶ λέγονται. 625. Ὅλοι οἱ εἰς τοὺς τῶν
 Αἰῶν πρέπει νὰ ψάλλωνται. αὐτόθ.
 Αἰρετικοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Χριστιανούς εἶναι, κατὰ τὸ
 περισσώτερον μέρος τῶν δογμάτων. 103. Ὅπως
 εἶναι καὶ βασιλίσκοι. 205. Ποῖοι ἀναφέρουσι τὸν
 ρθ. Ψαλμὸν πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι τὸν Θεὸν λόγον,
 καὶ ποῖοι ἀναφέρουσιν αὐτὸν ὡς εἰς ψιλὸν ἄνθρω-
 πον. 352. Κληῖνες εἶναι. 401. Διὰ τοὺς λό-
 γους αὐτῶν, ποῖον ῥητὸν λέγεται. 439. Πῶς
 κατοικοῦσι ματαίως τὰς πόλεις. ἦτοι τὰς Γρα-
 φάς. 567. Μὲ τί ὁμοιάζουν. 570.
 Αἰσθήσεων περὶ τὴν φυλακὴν οὐ χρὴ παρέργως ἡμᾶς
 ἔχειν. 23. Πύλαι εἶναι, δι' ὧν ὁ νοητὸς εἰσέρχε-
 ται θάνατος. 501. Χόρδαις νοοῦνται. 862.
 Αἰσχύνῃ τι εἶναι. 551. Ἡ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι
 τὴν σωτηρίαν πραγματεύεται. 437. Πόθεν αὕτη
 προξενεῖται. αὐτόθ. Ἀγαθὸν εἶς δεῦτερον. αὐτόθ.
 Αἰτεῖν δεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ συνεισφέ-
 ρειν, καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν. 423.
 Αἰτημα αἰσθητῶν, ὅν μόνον οἰτοῦμεν ἐν τῇ εὐχῇ
 τοῦ Πατρὸς ἡμῶν. 505. Πότε λαμβάνομεν τὰ αἰ-
 τήματά μας. 592.
 Αἰ.

Αἰχμαλωσία βελτίους ποιεῖ. 482. τετραπλῆ εἶναι αὐ-
 τή. 494. εἶς καὶ αἰχμαλωσία νοῦς. 495. καὶ
 ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ δεῖ χαίρειν. 496. πόσον ἀφέ-
 λησε τοὺς Ἰουδαίους. 548.
 Αἰὼν καὶ ἡ παρούσα ζωὴ νοεῖται. 36. ποῖον ὀνομά-
 ζει ἡ Γραφή. 191.
 Αἰχιδίας ἡ τοῖς μικροφυχίας πνεῦμα, πῶς ἐκ βάλλε-
 ται. 420. καὶ πόθεν γεννᾶται. αὐτόθ.
 Αἰχιδῶν τι θέλει νὰ εἰπῇ. 263. 588.
 Αἰκού τι σημαίνει. 119.
 Αἰκρίδες ἐν Αἰγύπτῳ ἐθανάτωναν ἐκείνους, ὅπου ἐ-
 δάγκανον. 85. Αἰκρίδες πῶς ἠθικῶς νοοῦνται εἰς
 τὸν ἄνθρωπον. 348.
 Αἰκροτόμος τί θέλει νὰ εἰπῇ. 379.
 Αἰλαλῶν ποῖος λέγεται. 602.
 Αἰλαλαγμὸς τί εἶναι. 228.
 Αἰλήθεια ὑπὲρ πάντα νικᾷ. 111. οὐδὲν προσφίλες
 Θεῷ ὡς αὕτη. 140. ἀλήθεια ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶ-
 σι τοῦ Χριστοῦ. 146. μετὰ τὸ τέλος ἡνῶθη. 147.
 ἐν οὐρανῷ εἰσιμαίεται. 170. τριγύρω εἶναι εἰς
 τὸν Θεόν. 173. ἀλθθῆαι τοῦ Θεοῦ. διὰ τὴν νύ-
 κτα πρέπει νὰ ἀναγγέλλωμεν. 208. ἀλήθεια ὀ-
 νομάζεται καὶ ἡ φιανθρωπία. 363. ἀλήθεια τοῦ
 Κυρίου ποῖα μένει εἰς τὸν αἰῶνα. 397. ἀλθθῆ-
 ας εἰρήνη ποῖα εἶναι. 420. ἀλήθεια φυλάττειν ἑ-
 ως τέλος, Θεοῦ βοηθοῦ χρεια. 425. ἀλθθῆας
 λόγος ποῖος εἶναι. αὐτόθ. Διαμένει εἰς γενεάς. 440.
 ἀλθθῆαι εἶναι ὁ ἐν Θεῷ Πατρὶ ἐμφυτος
 καὶ οὐσιώδης λόγος καὶ υἱὸς αὐτοῦ. 464. τὸ ἀ-
 λθθῆαι ἐν πάσιν. τοῦτο πρῶτον παράγγελμα.
 αὐτόθ. ἐπ' αὐτὴν φέρονται οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ. αὐ-
 τόθ. ἀλθθῆας τοῦ Θεοῦ ἀποδείξεις εἶναι, καὶ ἂν
 εἰπέ τι, καὶ οὐ γέγονεν. 606.
 Αἰληλοῦται τί θέλει νὰ εἰπῇ. 531. 302.
 Αἰλοῖσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ υἱοῦ ποῖα εἶναι. 62.
 Αἰλοῦλοι ποῖοι ὀνομάζονται. 130. 157. πάντα
 στρατιά αὐτῶν ἦτον. 130. πῶς ἐρμηνεύονται.
 Αἰμαλνῆται τί ἔθνος ἦτον. 157.
 Αἰμάννιται τί ἔθνος ἦτον. 130.
 Αἰμνήματα ψυχικά ὡς ὕδωρ ἐξεχύθη, ὡς μικρὸν

τι ἀναληφθῆναι. 99. ἀμαρτήματα, διὰ τὸ ὀνομα-
 ζοῦνται ἐξουδανώματα. 192. ἀμαρτήματα φθο-
 Ͼ παντός ἀνθρώπου εἶναι. 332. ἀμαρτήματα
 συμπλεγμένα, διὰ τὴν σκωρία ὀνομάζονται. 431.
 αἰσχύνῃς εἶναι αἴτια. 437. οἱ ἐν ἀμαρτήμασι ζών-
 τες, ὡς ἐν σκότει νεκροὶ εἰσι. 588.
 Ἀμαρτία, χεῖρ εἶναι τοῦ ἀμαρτωλοῦ Διαβόλου. 2.
 γῆρας εἶναι τῆς ψυχῆς. 4. ἀμαρτία μακρύνουσι
 τὸν Θεὸν ἀφ' ἡμῶν. 8. ἡ κατὰ πρᾶξιν ἀμαρτία
 τόκος εἶναι διδόμενος τῷ Διαβόλῳ. ἡ δὲ κατὰ διάνο-
 ν, ἀδικία ὀνομάζεται. 18. πρέπει πρῶτον νὰ
 ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν κατὰ πρᾶξιν ἀμαρτίαν, καὶ ἐπει-
 τα ἀπὸ τὴν κατὰ διάνοιν. αὐτόθ. ἀμαρτία μα-
 κρύνει τὸν ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν. 33. καθὼς εἶ-
 dos ἀμαρτίας, πορνεία νοσητὴ ὀνομάζεται. αὐτόθ.
 ἀμαρτία κεφαλὴ εἶναι τοῦ δράκοντος διαβόλου. 39.
 τὸ νὰ καυχᾶται τις. εἰς τὰς ἀμαρτίας. εἶναι
 ἰδίον ἐσχάτης ἀνοησίας. 47. ἀμαρτία ἀτακτὸς
 εἶς κινήσεις καὶ ταραχὴ. 55. ἀρχαὶ μόνου καὶ
 προοίμια τῆς διὰ τὴν ἀμαρτίαν τιμωρίας. πρέπει
 εὐγνωμόνως νὰ νομίζῃ καθ' ἑνα ὅτι λαμβάνει. 62.
 ἀμαρτίας ἀρχαίς ποῖας λέγει ὁ Δαβὶδ νὰ
 μὴ μνησθῇ ὁ Κύριος. 101. οὐδὲν οὕτως πτωχότε-
 ρον τὸν ἄνθρωπον, ὡς αἱ ἀμαρτίαι. δεικνύσι.
 αὐτόθ. κατὰ τὴν ἀμαρτίαν δίδεται καὶ τὸ μέτρον
 τῆς τιμωρίας. 107. διὰ τὰς ἀμαρτίας γίνεται τι-
 νας ὑπόδικος νὰ χάσῃ τὸν φράγμὸν τῶν ἁγίων Ἀγ-
 γέλων. 110. Ἀμαρτία ἡ πρὸς θάνατον. Ἄδης ὀ-
 νομάζεται. 153. ἀμαρτία. ἀλλὰ φέρουσιν εἰς τὰ
 ἐπιτόλαια τοῦ Ἀδου, καὶ ἄλλαι εἰς τὰ κατώτατα.
 αὐτόθ. ἀμαρτία, αἰτία εἶναι θανάτου. 162. ἀ-
 μαρτήματα ἰσμία ἄλλως παιδεύονται, καὶ ἀνί-
 ατα ἄλλως. 183. χιλίων χρόνων ἀμαρτία. ὡς
 ἡμέρα μία λογίζονται εἰς τὸν Θεόν, ὅταν ὁ ἄνθρω-
 πος ἐπιστῇ καὶ μετανόησιν. 192. τὸ ἐνεῶς
 ἐν ἀμαρτίᾳ, ὡς ἐτῶν πλῆθος παρὰ τῷ Θεῷ κα-
 θοράται. αὐτόθ. ἀμαρτίας ἡμῶν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ.
 194. ἀμαρτιῶν κατ' ἀξίαν τιμωρία οὐ δίδο-
 ται, ἀλλὰ μετρία, ἥτις καὶ πρᾶξις ὀνομάζεται.
 196. πᾶσα ἀμαρτία πρᾶξις ἐστὶν ἐν ἰσχύϊ διαπο-
 ρεύμενον. 202. ἀμαρτία πᾶσα, παράβασις εἶ-
 ναι

ναι καὶ παρικοὴ . 260 . ἁμαρτίαι δυσμαί λέγονται . 278 . ἁμαρτίαι θανάδιμαί , πόρται θανάτου λέγονται . 331 . ὁ γινόμενος ἐν ἁμαρτίᾳ πρὸς θάνατον , ὑπὸ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου περιέχεται . 386 . διὰ τῆς κακώσεως τῆς μετανοίας ἴσται . αὐτοῦ . Ἁμαρτίαι , δεσμοὶ εἶναι . 394 . Ἁμαρτίαν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνει τις , πρὸ τοῦ νὰ πέσῃ εἰς τὴν κατὰ πράξιν . 433 . Ἡ ἁμαρτία , καὶ ἁνομία εἶναι . 451 . Καθέλκει τὴν προσευχήν . 468 . Ἀπειδὴς καὶ βάρβαρος εἶναι δέσποινα . 494 . Τὴν δεσποτείαν αὐτῆς φεύγειν δεῖ . αὐτοῦ . Οἱ εἰς τὴν ἁμαρτίαν κατασυρέντες , οὐ δύνανται τὸ πᾶν λαλεῖν , καὶ τὰ ὄργανα τοῦ λαλεῖν ἔχουσι . 549 . νῆπια αὐτῆς ποῖα εἶναι . 551 . Μακάριος εἶναι , ὅς τις κηρμνίσαι αὐτήν . αὐτοῦ . διατὶ λέγεται ταλαίπωρος . αὐτοῦ . πᾶς ἀνταποδίδομεν εἰς αὐτήν . 552 . Ἁμαρτωλοὶ ἐξ ἀρχῆς κατισχύουσι τῶν δικαίων . 220 . Ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς ποῖοι εἶναι . 263 . Πρέπει νὰ ἐξολοθρευῶνται ἐκ πόλεως Κυρίου . αὐτοῦ . πᾶς θέλουν ἐκλείψουν . 301 . Οἱ κρυφίως ἁμαρτάνοντες , ὀλιγώτερον κολάζονται ἀπὸ τοὺς φανερώς ἁμαρτάνοντας , καὶ σκανδαλίζοντας ἄλλους . 324 . Ποῖον λόγον οὐ δύνανται εἰπεῖν . 442 . Ποιοὶ ἁμαρτωλοὶ πόρρω τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας τυγχάνουσι . 463 . ἁμαρτωλῶν ἔλαιον καὶ χάριν πρίπειν μὴ δεχόμεθα . 580 . Ἐκλεκτοὶ , αὐτῶν , ποῖοι εἶναι . αὐτοῦ . Εὐδοκίαι αὐτῶν ποῖα εἶναι . 580 . εἰς τὸ δίκτυον τοὺς πλάνουσι . 581 . Ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων ῥυσθῆναι , μακάριον εἶναι . 2 . Ἁμαρτωλὸς πᾶς ἀνάγεται ἐκ τῶν ἀβύσσων . 8 . Ὁ ἁμαρτάνων , ἢ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὀδικοῦ , ἢ τὸν ἀδελφόν του . 18 . Ἁμαρτωλοὶ ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐχ εὐρίσκόμενοι . οὐδὲ μετὰ ἀνθρώπων κολασθήσονται , ἀλλὰ μετὰ δαιμόνων . 24 . Ἁμαρτωλοὶ μὴ παιδεύομενοι , ὑπερηφανεύονται . 25 . Ἁμαρτωλὸν πᾶς ἀπωθεῖ ὁ Θεός . 35 . Ἁμαρτωλοὶ , ἔσχοτισμένοι τῆς γῆς ὀνομάζονται . 43 . Ἁμαρτωλοὶ οἱ θανασίμως ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ μετανοοῦντες , τὸν τρυγίαν πίνονται τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ . 49 . Ἁμαρτωλὸς , τόπον δίδωσι τῇ Διαβολῇ . 52 . Ὁ ἁμαρτάνων μὴ ἀγαλλιάσθω , ἀλλὰ λυπηθῇ κατὰ

Θεόν . 115 . Ἁμαρτωλοὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πρῶτον αἰσχύνονται , εἶτα ταράσσονται , καὶ τρίτον κολάζονται . 133 . Θηρία τοῦ ἀγροῦ ὀνομάζονται . 289 . λαγωοὶ εἶναι . 293 . ἐπιθυμία αὐτῶν ἀπολαῖται . 373 . διατὶ λέγονται ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς . 450 . ὅλοι εἶναι παραβάται . αὐτοῦ . ἁμαρτωλοὺς δεῖ φεύγειν . 566 . ἐδὸς αὐτῶν ἀφανίζεται καὶ οὐχὶ αὐτοὶ . 613 . Ἀμελείας Δαίμων πᾶς ὀνομάζεται . 202 . Ἀμὴν τί θέλει νὰ εἴπῃ . 189 . Ἀμορραῖοι πᾶς ἐρμηνεύονται . 544 . Ἀμπελος τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζεται . 108 . ἔχει αὐτῆς εἶναι οἱ πρῶτοι τῶν δώδεκα φυλῶν . 108 . 113 . Σκιά αὐτῆς ποῖα εἶναι . 113 . Ἀναδενδράδες αὐτῆς ποῖαί . αὐτοῦ . ποῖους Κέδρους ὑπερέβαλεν . 113 . Ποῖα τὰ κλήματα . καὶ τίνες αἱ παραφυάδες αὐτῆς . 113 . φρούτης αὐτῆς ποῖος ἦτον . 109 . Καὶ ἡ ψυχὴ ἁμαρτάνων εἶναι . 110 . Ποῖος μωὸς αὐτὸν διαφθείρει . 93 . Ἀμπελος εἶναι ὁ Χριστός . 111 . Ἀμώμος Ψαλμὸς διατὶ λέγεται . 411 . Ἀμώμος ποῖος ὁδεύει . 411 . Ἀναθεῖμοι διατὶ λέγονται . 472 . Διατὶ εἶναι δεκάκεντε . 473 . Εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς ἀρετῆς νοοῦνται . αὐτοῦ . Οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψαλλόμενοι , παρὰ τίνος , καὶ πᾶς ἐμελουργήθησαν . αὐτοῦ . Τίνες τούτους ἄδουσιν . αὐτοῦ . τὰς τῆς καρδίας ἀναβάσεις δηλοῦσι . 473 . Ἀναγωγή ποῖα λέγεται . 272 . Ἀναδίπλωσις ἐπίτασιν φανερώσει . 45 . 216 . 219 . 220 . 223 . Ἀναίσχυντία πρόξενον εἶναι ὅλων τῶν κακῶν . 133 . Ἀνάουσις οὐκ ἔστι ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν πᾶς ἐρμηνεύεται . 28 . Ἀνάπαυσις ψυχῆς ποῖα εἶναι . 388 . Ἀνάπαυσις αἰωνία τίσι πρόσκειται . 389 . Οὐ κατὰ ὀφείλημα ἀποδίδεται , ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ . Ἀνάστασις δικαίων ἔχει ὡς ἡλίου , ὡς σελήνης , καὶ ὡς ἀστέρων . 123 . Ἀναστάσιμος ἡμέρα ὑπὲρ τὴν χιλιάδα τῆς νομικῆς λατρείας ἔστι . 140 . Ἀνάστασις Χριστοῦ , ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνατρίλασθαι . 26 .

- λέγεται. 148. Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, προσέμι-
ον εἶναι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. 214. Ἡ ἀνά-
στασις, δυναμὶς ἐστὶ τοῦ Σταυροῦ. 272. Ἀνά-
στασις σωμάτων, θεῶν καὶ ὑπὲρ φύσιν. 299. Χεῖρ
Θεοῦ ὀνομάζεται. 350. Ἀναστάσεως ἀπόδειξις
ποία. 369. Διὰ τῆς ἀναστάσεως ἠλεήθημεν.
590. Ἀνάστασιν τοῦ σώματος διὰ τῆς πίστεως
τοῖς ἀχίοις ὁ Κύριος ἐχάρισεν ἀπὸ ἐδῶ. 9. Ἀ-
νάστασις σωμάτων, ἡ ἀληθινὴ ἐστὶ σκηνοπηγία.
114. Ἀνάστασις Χριστοῦ, ἡμέρα εὐσημὸς ὀνομά-
ζεται καὶ νεμηνία καὶ ἐορτῶν ἐορτή. 116.
Ἀνεβάλετο τί θέλει νὰ εἴπῃ. 77.
Ἄνεμος τί εἶναι. 286. 535. Διατί λέγονται οἱ ἄ-
νεμοι ὅτι ἐξάγονται ἐκ θησαυρῶν. 535. Πόσοι
ἄνεμοι πνέουσιν ἐν τῇ μεσογείῳ θαλάσσῃ, καὶ
πόσοι ἐν τῷ Ὠκεανῷ. 536.
Ἀνθομολογησόμεθα τί δηλοῖ. 103.
Ἀνθρακες ἐρημικοὶ ποιοὶ εἶναι. 475.
Ἀνθρωπος κατὰ τί εἶναι μέγας, καὶ κατὰ τί εἶναι
εὐτελής. 279. μὲ τὸ χόρτον καὶ τὸ ἄνθος τοῦ
χόρτου παρομοιάζει. αὐτόθ. Οὔτε χόρτος εἶναι
ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὅμοιος χόρτῳ. 279. Διατί ὁ
Δαβὶδ δὲν εἶπε περὶ αὐτοῦ. „ Ἀνθρωπος ὡσεὶ
ἄνθος τοῦ κήπου, ἀλλὰ τοῦ ἀγροῦ. 280. Πῶς
εὐλογεῖ τὸν Θεόν. 284. Πότε ἐξέρχεται ἐπὶ
τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος. 295. Διατί
ὀρθριον ἐποίησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ἐφθαλμοὺς
ἔχοντα ἐν τῷ ὕψει. 478. Ἀνθρώπων φύσις, ποίη-
μα ἐνικῶς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ Δαβὶδ εὐφραίνε-
το. 209. Ἀνθρώπον διὰ τοῦτο ἔκτισεν ὁ Θεός
κατ' εἰκόνα του, διατί ἔμελλε νὰ ἀναλάβῃ αὐ-
τόν. 216. Ἀνθρωπος ὅ, τι λαλήσῃ καὶ ὅ, τι πρά-
ξῃ, καὶ ἡ ἰσχύς, ὁ Θεὸς τὰ ἀκούει καὶ τὰ ᾔ-
ξεύρει καὶ τὰ ἐπισκέπτεται. 221. Ἀνθρωπος τε-
τυφλωμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τί λέγει. αὐτόθ.
Ἀνθρωπος ὁ σύνθετος παρορμᾷ τὴν ψυχὴν του ἐ-
πὶ τὸ εὐλογεῖν τὸν Κύριον. 275. πρὸς τοὺς ἄν-
θρώπους χρηστεύεται ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἀσθενεῖαν
τῆς φύσεώς των. 279. Ἀνθρώπων φύσις, πολ-
λὰς συμφορὰς εἶχε. 334. Πᾶς ἄνθρωπος ψεύ-
στης, τί δηλοῖ. 391. Ἀνθρώποι ποιοὶ λέγονται.
391. Ἀνθρώπος πόσῃς τιμῆς ᾔξιωθη. 435.
Ἀνθρώπου ἡ ἐν μήτρᾳ πλάσις καὶ ἡ ἐν τάφῳ διαί-
λυσις, φανερὰ εἶναι εἰς τὸν Θεόν. 563. Ἀν-
θρώπος λέγεται ὁ φυλάττων τοῦ λογικοῦ τὸ ἀξίω-
μα. 25. Ἀνθρώπῳ οὐδὲν ὑπάρχει περιπόθητον
ἐν τῷ οὐρανῷ, εἰμὴ ὁ Θεός. ὁμοίως καὶ ἐν τῇ
γῇ. 32. Ἀνθρώπων μὴ ἡ φύσις παραβαίνει
τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ. 630. Καὶ οἱ τοῖς ἀν-
θρωπίνοις πάθεσι κατεχόμενοι καὶ κατὰ σάρκα
ζῶντες, ἄνθρωποι λέγονται. 126. Ἀνθρώπον
εὐθὴ ἐποίησεν ὁ Θεός. 203. Ἀνθρώπον εἰς τὸν
εἰρηνικὸν καταργεῖ Κύριος κάθε πόλεμον. 53.
Ἀνθρώπος γῇ ὀνομάζεται. 55. Μέγα ἐστὶν ἄν-
θρώπος διατὶ κατηξιώθη τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσε-
ως. 595. Φύσις αὐτοῦ πολὺ καταδεετέρα ἐστὶ τῆς
ἐν αὐτῷ τοῦ Θεοῦ γνώσεως. 595. Ἀνθρώπος ἀί-
σχρὸν εἶναι νὰ φαίνεται ἐλάττω τῆς κτίσεως κα-
τὰ τὸ εὐφημεῖν τὸν Θεόν. 602.
Ἀνομίαν αὐτῶν τίνες μακρύνουσι. 508. Ἀνομιῶν
ἡ ὑπὸ Κυρίου παρατήρησις, ἀνυπόφορος εἶναι.
511. Ἀνομία λέγεται καὶ ἡ ἐπ' ἀνομίᾳ τι-
μωρία. 227. Ταπεινώσις ἐστὶ. 331. Ἀνομία διὰ
τί γράφεται ὡς γυναῖκα. 337.
Ἀνορεξίαν πῶς ὀνομάζον οἱ παλαιοί. 265.
Ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ ποῖον εἶναι. 189.
Ἀνταπέδωκεν ἀντὶ τοῦ ἀπλῶς ἔδωκε νοεῖται. 392.
551. Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου, ποῖος δύναται
νὰ εἴπῃ. 416. ἀντιδίδωσιν ὁ μεγαλόδωρος Θεός,
ὡς οὐ κατάρχων χάριτος, ἀλλ' ἀμειβόμενος τοὺς
κατάρξαντας. 392.
Ἀνταποδόσεις ποίας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. 275.
Ἀντισημασία ποία λέγεται. 503.
Ἀντιχρονισμὸς ποῦ λαμβάνεται. 24. 25. 64. 83.
93. 132. 197. 212. 285. 408. 580.
Ἀξίωμα ψυχῆς ποῖον εἶναι. 469.
Ἀπαίδευτοι ψυχὰς ἐπλανήθησαν. 403.
Ἀπαξ ἀντὶ τοῦ βεβαίως λαμβάνεται. 184.
Ἀπειλεῖ διατὶ ὁ Θεός. 321. διὰ τὰς ἀπειλάς τοῦ
Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀπογινώσκωμεθα. 524.
Ἀπογινώσκειν οὐ δεῖ, καὶ πρὸς τὸ ἐσχατὸν ἤκητὰ
πράγματα. 334. Μὲ τί ἐπιχειροῦσιν οἱ Δαίμο-
νες νὰ φέρουν εἰς ἀπόγνωσιν. 346.
Ἀπογόνων ἡ ἐντροπή καὶ τοῦ προγόνου ἐστὶ. 187.
Ἀπώκρυφον καταιγίδος ποῖον εἶναι. 118.
Ἀποσατεῖν οὐ ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ ἁμαρτάνειν. 450.
Ἀ.

Α'πόστολοι εἶδον τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ βυ-
θῷ. 332. 333. Κτῆνη αὐτῶν ποιοὶ ἦτον. 336
οὐ μόνον ἐνέκουν, ἀλλὰ καὶ κατακυριεύον τοὺς ἐχ-
θρούς. 355. Α'ποστόλων οὐδὲν ἦν λαμπρότε-
ρον. 356. Οὐκ εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦν-
τες τὴν ἐκκλησίαν. 498. Βέλη εἶναι τοῦ δυνα-
τοῦ. 500. Μακάριος εἶναι ὁ ἐκ τῆς διδασκαλίας
αὐτῶν πληρωθεὶς. 501. Καὶ τοῖς ἔξω πυλῶν ἐ-
χθροῖς ἐλεγκτικῶς ἐλάλουν. 501. ἐπὶ τὸν θρόνον
ἐκόθισαν τοῦ Χριστοῦ. 525. Κόσμος ἦτον τοῦ
προσώπου Χριστοῦ. 527. Α'πόστολοι τὰς ἐντολάς
ἐφυλάξαν. τοῦ οὐρανοῦ Πατρός των Χριστοῦ. 1.
Πτωχοὶ ἦτον καὶ πένητες. 13. Χειμαῖοι εἶναι
ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναβλύσαντες. 40.
Στύλοι εἶναι τῆς γῆς. 46. ὄρη αἰώνια λέγονται.
53. Λαφελαί εἰσι καὶ βέλη ἐκλεκτά. 64. Ἀσρα-
καὶ λέγονται καὶ βρονταί. 66. 241. Ἀοράτως συ-
νῆν αὐτοῖς ὁ Χριστὸς κηρύττουσι. 66. Μόνην τὴν
Σαλπγγων ἐορτὴν προσάξονται νὰ μπουνοῦνται.
116. Προσάξονται νὰ κηρύττουν, ὅτι ἀνέστη ὁ Κυ-
ριος. 116. Διὰ μέσου τῶν Α'ποστόλων ἐκρίνευ ὁ
Θεὸς δικαίως τὴν γῆν. 126. Καρπὸς τῆς γῆς ὀ-
νομάζονται οἱ Α'πόστολοι. 147. Θεμέλια εἶναι τοῦ
Χριστοῦ καὶ ὄρη. 155. Ὁφθαλμοὶ τοῦ Χριστοῦ ἦτον
164. Φίλοι καὶ γνωστοὶ ὀνομάζονται. 167. Φρα-
γμοὶ ἦτον καὶ ὀχυρώματα τοῦ Χριστοῦ. 186. Πε-
παιδευμένοι εἶναι τῇ καρδίᾳ. 197. Ποταμοὶ εἶναι
216. Ὅδον τοῖς δευτέροις διδασκάλοις νυτρίπει-
σαν, 216. διατὶ ἐπίτριψις λέγεται ἡ τούτων δι-
δασκαλία. αὐτόθ. Τριγλῶι λέγονται. 218. Οὐρανοὶ
εἶναι. 242. Σάλπιγγες ὀνομάζονται. 248. ἐν τῷ
νόθῳ τοῦ τῶν Α'ποστόλων ναοῦ τὸ λαίψανον τοῦ
μεγάλου Κωνσταντίνου εὐρίσκετο, καὶ πυλωρὸς ἦτον.
τῶν αἰώνων. 271. Α'πόστολοι βασιλεῖς ἦτον.
αὐτόθ. Α'ποστόλων σπέρμα πρῶτον εἶναι.
274. Καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις εἶ-
ναι. 332. Τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος ἐνέκρω-
σαν ἐν τοῖς πλοίοις των. 334. οὐδὲν ἦν τῶν Α'-
ποστόλων πλοῦ σιώτερον. 368. Ποῖον ἦν αὐτῶν ἀγα-
λλίαμα. 448. Ἐξουσίαν ἐλάβον ἀπὸ τὸν Θεόν. 565.
Ἀπὸ τότε πῶς ἐννοεῖται. 216.

Ἀπολεία δὲν εἶναι εἰς τὸ μὴ ὄν διαλυσις, ἀλλ' ἡ
ἐσθρῆσις τῆς σωτηρίας. 33. 133.
Ἀραβες πῶς ἐρμηνεύονται. 17. πρῶτοι, ἐδέχθη-
σαν τὴν πίσιν τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Παύλου. 19.
Ἀραβία πῶς ὀνομάζεται. 19.
Ἀράχνη ποῖον εἶναι καὶ Ἀράχνης ποῖον. 195.
Ἀρειανοὶ κακῶς ἐνόησαν τὸ „Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις
αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ. 204.
Ἀρετῆς πλοῦτον δεῖ κρύπτειν. 415. Ἀρετῆς πόλις
διὰ ταπεινοφροσύνης φυλάττεται. 498. Ἀρετῆς
τέλος ἐπὶ θεωρίαν λήγει. 505. Ἀρετὴ οὐκ ἐλίγη,
τὸ φεύγειν τοὺς παρανόμους. 566. εἰς τὴν ἐρα-
ταν καθὲ ἀρετῆς κρύπτουσι παγίδας οἱ ἄνθρωποι.
584. Ἀρεταὶ πύλαι τοῦ Κυρίου λέγονται. 257.
Ὁ ἐν ἀρεταῖς βίος ἐλόκληρος λέγεται. 272. Ἀνα-
τολαὶ λέγονται διὰ τὸ φῶς. 278. Ἀρετῆς ὁπλὸς
εὐφροσύνησι. 300. Ἀρετὴ τὰς ἐπιβουλὰς διαλυ-
ει, καὶ λαμπρότερα γίνεται. 308. Ἀρετὴ πόλις
κατοικητηρίου ὀνομάζεται. 328. Πέλεις κατοικε-
σίου ὀνομάζονται. 335. Τῶν τὴν Πρακτικὴν καὶ
Γνωστικὴν μετιόντων ἀρετῆν, πῶς ὁ Θεὸς ὀνομα-
ζεται. 350. Καὶ πρὸ τῶν ἐπέθλων, ἐν αὐτῇ τὴν
ἀμοιβὴν ἔχει. 368. Ἀρετῆς δύναμις χρόνῳ οὐκ εἴ-
κει. 370. καὶ τοῦτο διατὶ. αὐτόθ. ὁ ἔχων πλοῦ-
τον ἀρετῆς, περιβλεπτός ἐστι. 372. Ἀρετῶν
μήτηρ εὐφραينوμένη, ποῖα εἶναι. 376. Συνέ-
σεως χρεῖα εἰς τὸ μεταθεῖν τὴν ἀρετῆν. 420. Ἀ-
ρεταὶ πάσης δικαιοσύνης εἶναι. 404. Ἀρετῆς ἐ-
δὸς ποῖος ἐπίκουρος, καὶ ποῖος περιπόθητος. 415.
Ἀρετῆς κατορθώματα, ἀλλὰ μὲν οἱ νόμοι διαγο-
ρεύουσιν, ἀλλὰ δὲ εἶναι τῆς γνώμης ἔργα. 448.
Ἀδέσποτον πρᾶγμα εἶναι. αὐτόθ. Ἀρετὴ τὴν δέ-
ησιν πτεροῖ. 468. ἀρετὰς ἔχων, ἄξιωμα ἐστὶ φυ-
χεῖς. 469. διατὶ καθὲ ἀρετὴ δικαιοσύνη λέγεται
αὐτόθ. ἀρεταὶ γενικαὶ καὶ βέλη εἶναι. 475.
ἀρετῆς διδασκαλίᾳ πρῶτη, ποῖα εἶναι. 475. Αἱ
γενικαὶ Πυργοβάταις ὀνομάζονται. 484. Ἀρετὴ
λαίᾳ εἶναι καὶ εὐκόλος. 493. Καὶ πρὸ τῆς ἀντι-
δόσεως τὴν ἀμοιβὴν δίδωσι. αὐτόθ. ἀρετὴ, ψυ-
χῆς εὐσέχεια εἶναι. 55. Ὁ εἰς ἀρετὴν προκόπτων
πάντοτε ἀλλοιοῦται. 62. Ἀρετὴ ἡ ὑψηλοτάτη ὁ-
ρος.

ρος. ἐγείσματος λέγεται. 90. Ἀρετῶν ὑψώμα-
τα κλήματα λέγονται τῆς θαύας ἀμπέλου. 109.
Ὁ δὲ τῶν ἀρετῶν κόσμος, φύλλα λέγονται ταῖς
λότα. αὐτόθ. Ἀρεταί, αὐλαὶ λέγονται τοῦ Κυ-
ρίου. 135. ἔχοντα εἶναι τῶν χριστιανῶν. 135. καθὲ
ἀρετὴ δύναμις ὀνομάζεται. 138. ἀρεταὶ χριστοῦ,
τοῦ ἀπαριθμοῦνται. 146. ὁ Θεὸς συνεργεῖ. τοῖς
ἐργασίαις τῆς ἀρετῆς, τὸ καρπὸς ὁμοῦ καὶ ὁ καρπὸς
αὐτῆς, ἐκείνων ἐστὶ. 199. οἰκοθὲν ἔχει τὴν προ-
φασιν. 203. ἀρετῆς μήτηρ φαντάζει ὁ Διάβολος,
προτοῦ νὰ ἐργασθῶμεν αὐτῶν. 225. ἀρεταὶ πνευ-
ματικαὶ θυσιᾶ εἶναι. 236. ἀρετῆς ὁ εἰς τὸ τέλος
φθάσας, τί ἐρεῖ. 443. ὁ μὴ δι' ἀρετῶν ἐμολογῶν
τὸν Θεόν, ἐρησιόθεος γίνεται. 403. ἀρετῆς ἐπὶ
σανος, ποῖα εἶναι. 557. τὸ ἐν εὐημερίᾳ ταυτην
τηραῖν. μέγα εἶναι. 565.
Ἀθροῦν ἂ, ἀντὶ τοῦ πόσα λαμβάνονται θαυμασι-
κῶς. 8.
Ἀριθμοῦνται ποῖα παρὰ Θεοῦ, καὶ ποῖα ὄχι. 616.
Ἀρετὰ ποῖα εἶναι. 202. ἀπὸ αὐτὰ ὀλιγώτεροι ἀν-
θρώποι πίπτουσιν. αὐτόθ.
Ἀρνηνέτες τὸν χριστό. ἐν καιρῷ διαγμοῦ, τί πρέπει
νὰ κάμουν. 547.
Ἀρπαγες τοὺς ὀρφανούς καὶ τὰς χεῖρας ἀποκτε-
νοῦσι, τὰ πράγματα ταῦτα ἀρπάζοντες. 221. Δὲν
νομίζουν αὐτοὶ, πῶς ὁ Θεὸς ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώ-
πινα. αὐτόθ. Πολλῶ τῶν βαββαίων καὶ ἀγρίων
εἶναι χαλεπώτεροι. 476.
Ἀρκευτός, τί δένδρον εἶναι. 475. Οἱ Θεοῖται,
πῶς τοῦτο καλοῦσιν. αὐτόθ.
Ἀρσας ποῖας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ. 117.
Ἀσπλαγχνός, ἐλεγχον τῆς ἀπανθρωπίας του νομίζει
τὴν φιλοφροσύνην τοῦ ἐλεημένου. 372.
Ἄρτον: ἦτοι Μάννα, δὴν ποταμὸς ἔδωκεν ὁ Θεὸς
εἰς τοὺς Ἑβραίους. 77. Ἄρτος ὁ μυσικός, πῶς
ἐποιεῖ τὴν καρδίαν. 292.
Ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ ποῖα εἶναι. 464. Ἀρ-
χαὶ ὁρίων καὶ φίλων Θεοῦ ποῖα εἶναι. 565.
Ἀρχεῖν ὁπλῶς ἔργον ἐστὶ Θεοῦ. 649. Ἀρχαὶν δὲ
κακῶς τῆς μοχθηρῆς προαιρέσεως, ἔργον ἐστὶ.
αὐτόθ.

Ἀρχιερεὺς μὲ τὴν τρυγόναν ὁμοιοῦται. 136. Ποῦ καὶ
μὲ τὴ τρυγόναν τὰ πνευματικὰ τέκνα του: αὐτόθ.
Εἰ τοὺς ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ εὐρίσκειται ὁ γιόγης.
218. Ἀρχιερεῖς. πατριαὶ λέγονται τῶν ἑθῶν.
235. Διὰ τῶν ἀγῶν ἔργων πρέπει νὰ δοξά-
ζουν τὸν Θεόν. αὐτόθ. Ἀρχιερεῖς ἐπὶ τὸν θρό-
νον τὸν Ἀποστολικόν καθίστανται. 525. Οἶκος Ἀ-
αριῶν λέγονται. 546.
Ἀρχόντων πνεύματα πῶς ἀφαιρεῖ ὁ Θεός. 56.
Εἰς αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ἐλπίη τις. 610. Καὶ
διατὶ. αὐτόθ. Εὐκολώτερον κλημνίζονται ἀπὸ τοὺς
ἰδιώτας. αὐτόθ. Πονηροὺς ἀρχοντας ἐκλέγου,
τῆς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων ἰδιῶν. 649.
Ἀσέβων εὐτυχία εἰς ποῖα εἶναι. 599.
Ἀσκητῶν καλίστοι, ποῦ προφητεύονται. 402. Ἐν
οἰκταῖς φάλλεται τὸ Ψαλτήριον. αὐτόθ. Πύλας
δικαιοσύνης ὀνομάζονται. 404.
Ἀσέδες ἐν πύγῃ πῶς ἐννοεῖται. 438.
Ἀσμα κάμνον, ποῖον εἶναι. 245.
Ἀσρα, πῶς ἀριθμεῖ ὁ Θεός. 616. Καὶ πῶς ὀνο-
μάζει αὐτόθ. Ἀπὸ μυθῶν αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι
ὀνόμασαν. αὐτόθ.
Ἀσρακαὶ βέλη τοῦ Θεοῦ ὀνομάζονται. 64. Πρέπει
νὰ ἐπιστρέφουν ἡμᾶς πρὸς τὸν ἀσράπτουτα Θε-
όν. 65. Διατὶ γίνονται. 535. Τιμωρίαι νοοῦν-
ται. 596.
Ἀσπίριοι τί ἑθνος ἦτον. 530.
Ἀττικῶν συνήθεια ποῖα εἶναι. 189.
B.
Βαβυλῶν πῶς ἐρμηνεύεται. 157. 472. 547. Ὁ
κόσμος οὗτος εἶναι. 548. Οὐγάτηρ Βαβυλωνίος,
ποῖα λέγεται. 550. Νήπια αὐτῆς ποῖα νοοῦν-
ται. 551.
Βάθος. ἐν ἐπαύῳ λαμβάνεται. 510.
Βαπτίσματος ἐν τῷ ὕδατι συντίθειν ὁ Κύριος τὰς
κεφαλὰς τῶν δρακόντων. 40. Παράθεσις τοῦ πα-
τρὸς Χριστιανῶν ὕδατος τοῦ Βαπτίσματος, καὶ τοῦ
παρα Ἰουδαίου ὕδατος. 41. Θαλάσσα ὀνομα-
ζεται. 44. Καὶ διατὶ. αὐτόθ. Κραταῖν τὸ
Βάπτισμα ἐποίησα κατὰ τῶν Δαιμόνων ὁ Κύρι-
ος. αὐτόθ. Τοὺς μετὰ τὸ Βάπτισμα ἀμαρτῆ-
σαν.

σαντας, οὐκ ἐστὶν ὁ θάπτων δεύτερον ἐν τῷ Βαπτίσματι. 99. Καὶ ὕδατα πολλά λέγεται τὸ Βοπτισμα πληθυντικῶς, καὶ θάλασσα ἑνίᾳ. 217. Τὰ κύματα αὐτοῦ διατὶ εἶναι θαυμαστὰ. αὐτῶ. Διὰ τὸ Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ σκῆψις ὅλη ἡ φύσις τοῦ νεροῦ. 238. Βαπτισμα ὡς χάρις, μεγάλη θάλασσα ἐνομαζέται. 297. Αἱ κολληθῆναι τοῦ Βαπτίσματος λίμναι ὑδάτων ἐνομαζέσθαι. 335. Βαπτίσματος κολλῆθαι γὰρ εἶναι τῆς ἑκκλήσεως. 500. Βαπτισματος τῇ δυνάμει ἐνεργεῖται ἡ μεταβολή. 378. Διὰ τὸ ὕδωρ ἀναπαύσεως ἐνομαζέται. 389. Βαρουσιον ποῖον λέγεται. 389. Βίαν ποία χώρα εἶναι. 542. Πῶς ἐρμηνεύεται αὐτῶ. Βίαντοι, ἡ ὀφθαλμοὶ ἔχουσι τὴν βλάβην. 205. Βασιλεία τοῦ Τριῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς τοῦ λέγεται. 171. Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν πύξιν του οὐρανοῦ ἐστὶ. 182. Βασιλεία αὐτοῦ ποία εἶναι. 234. Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ποία εἶναι. 237. Δικαιοσύνην καὶ κρίσιν ὀρθὴν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπαίδευσεν. 240. Βασιλεία ἐπὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ, τίνες ὀργίζονται. 230. Βασιλεία τοῦ Χριστοῦ πάντων ὁσποῖ, ἡ ἀκούων, ἡ ἐκδόντων. 281. Βασιλεία ἐν τῇ δυνάμει, οὐχὺ ποτίζονται τὰ εἰσα σφαγῶν, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ 597. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ αἰώνιος εἶναι. 606. Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἔχη καὶ σοφίαν τοῦ κρίνειν, καὶ γνώμην τοῦ δικαίως κρίνειν. 12. Οἱ βασιλεῖς ἐξωθούμενοι, τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐκρήμνισαν. 187. Βασιλεὺς ἀληθοῦς καὶ ἀκτιστοῦ ποία εἶναι. 525. Βασιλεὺς πόσους ἐθαύμασαν οἱ Ἰσραηλῖται ἐν τῇ Χαναάν. 537. Βασιλεὺς πρέπει νὰ εὐχαριστεῖ τοῦ Θεοῦ, διατὶ ἐμαθον τὰ λόγια σου. 554. Βασιλεὺς τιμὴ ποία εἶναι. 251. Βασιλεὺς καὶ τυράννος τῶν Χριστιανῶν, πῶς ἐπληρώσεν ὁ Θεός. 337. Βασιλεὺς ἐμπροσθεν, διατὶ πρέπει νὰ λαλοῦμεν μὲ παρηγορίαν. 426. Βασιλεὺς ἰδίου τὸ διδάσκειν. 444. Οὐ σφίζουσιν οὐτοὺς τὰ σφαγεύματα, ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις. 598. Βασιλεὺς ποῖους ποῖος δε-

σμεῖ ἐν πέδιλοις. 637. Βασιλίσκος τί ζῶν εἶναι. 205. Βάτραχος χρῆστος, πῶς ἐνομαζέται. 86. Φαρμακόνει μὲ τὸ δάγκμα του, ὡσὺν τὴν ἔχιδναν. αὐτῶ. Πόθεν εὐγύναν οἱ βάτραχοι ἐν Αἰγύπτῳ. 311. Βδέλυγμα τῆς ἐσημέσεως ποῖον ἦτον. 26. Βδελύσσεται ὁ Κόσμος πρότερον τὸν ἄνθρωπον, εἴτα παρὰδίδει αὐτὸν εἰς ἐχθρούς. 325. Βέβηλον δὲν εἶναι μόνον τὸ ἀκαθόρτον, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινόν. 37. Βελεγγὼρ τί ἦτον. 322. Βέλος ἐν ἡμέρᾳ κατόμην, ποῖον εἶναι. 201. Βέλη τοῦ δυνατοῦ ποῖα εἶναι. 475. Βινάμιν, διατὶ πάντοτε σμίγεται μὲ τοὺς οὐλοὺς τοῦ Ἰωσήφ. 105. Ἀσθενεῖς αὐτῶ ἡ φυλὴ τοῦ τῆς τοῦ Ἑβραίου. αὐτῶ. τί δόλοῖ. 106. Καὶ πῶς ἐρμηνεύεται. 113. Βολῆμ ποῖος ἦτον. 528. Ββλιον Θεοῦ ποῖον λέγεται. 564. Ββλιον ποῖοι ἐγγράφονται. αὐτῶ Ββλιον ἡ μητρία ἀπεινάσαι. αὐτῶ. Εἰς ὃ Ββλιον τῆς ἀπλῆς γνώσεως, καὶ τῆς καὶ ἐκείων ποῖα γράφονται. αὐτῶ. Ββλιον τί διαφέρει ἀπὸ τοῦ ββλιον αὐτῶ. Ἀποφορὸν ἐστὶν αὐτῶ. Βίος μακχρὸς ποῖος εἶναι. 337. ἐν εἰσοδοῖς ἐστὶ καὶ ἐξόδοις. 481. Βίος τροχὸς καλεῖται καὶ διατί. 65. Βιρρῆς ποῖος νοεῖται. 495. Βουλὴν Θεοῦ νὰ μὴ ὑπομένῃ τινος. ἀπίστων καὶ ὀλιγῶρων ἰδίων. 319. Βουλή ποία λέγεται. 172. Βουὼν ἐπὶ τῷ εὐθυσιάζειν καὶ ἐλαττοῦν τὰ ἔθνη, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐς τὰ Εἰδαλα. 91. 92. Βουὼν εἰ. τὴν χρησιμεύουν. 641. Βρονταί, φωναὶ τῶν νεφελῶν ἐνομαζέονται. 64. Πρέπει νὰ ἐπιστρέψουν ἡμεῖς πρὸς τὸν βροντῶν Θεόν. 65. Βροντῶν, πῶς φοβοῦνται τὰ νεφελῶν. 287. Πῶς γίνεται. αὐτῶ. Πάντα τὰ ζῶα αὐτὴν φοβοῦνται. αὐτῶ. Βροντῶν πῶς γίνεται. 635. Βρούχος ποῖος εἶναι. 86. Ἄλλος εἶναι ἀπὸ τὴν ἐρυσί-

ρυσίβιν. αὐτῶ. Βροχή διατὶ λέγεται καρπὸς τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. 290. Πῶς γίνεται. 635. Βρώμα πᾶν τί δόλοῖ. 331.

Γ

Γάμου ἔργον νεκρῶν σωμάτων ἐστὶ κατασκευή. 376. Γὰρ περιττὸν λαμβάνεται. 64. 130. 237. Γαστήρ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας καὶ τὸ γνήσιον δόλοῖ τῆς γεννήσεως. 356. Γαστριμαργίαν πρέπει νὰ φεύγωμεν. 81. Γεβαλῆνοι τί ἔθνος ἦτον. 130. Γεώργας ποῖος εἶναι. 64. Γέλωτα δὲν ἀγαπᾷ, ὁ μετανοῶν, καὶ ὁ ἀναβάζει ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ δικαιοῦμενος. ἀλλὰ κλαυθρὸν καὶ δάκρυα. 138. Γενεὰ καὶ Γενεὰ ποία εἶναι. 103. 440. Γενεὰ γενητῶν τί δόλοῖ. 273. 603. 614. Γενοῖτο γένοιτο τί θέλει νὰ εἴπῃ. 21. 327. τὸ γενητῶν τί σημαίνει. 470. Γενοῦ μετὰ προθέσεως καὶ ἐνέματος ἡ Γραφή συναντῆται νὰ μεταχειρίζεται. 2. Γέροντες διατὶ φθάνουν εἰς βαθὺ γῆρας καὶ καλοπαθοῦν. 213. πολλὰ ἡξέιρουσιν. 214. Γῆ ὅταν πληρωθῇ δόξης Κυρίου, τότε ἐστὶν ἡ συντέλεια. 22. Τῆς εὐλοῖ ποῖοι εἶναι. 46. Ἐπὶ αἰς τὸ μηδὲν εἶναι θεμελιωμένη. αὐτῶ. εἰς τὴν γῆν πρότερον πονηρὰ θέλησεν ὁ Θεός, ὑστερον δὲ θέλησεν ἀγαθὰ. 142. Πρῶτον αὐτὴ ἦτον κτίσις μόνον, τώρα δὲ καὶ κτήνη. αὐτῶ. Γῆ ποία καὶ πότε δίδει τὸν καρπὸν αὐτῆς. 148. Γῆ ἐπιλεηλωμένη ποία εἶναι. 165. 165. Γῆς πέριτα ποία νοοῦνται. 229. Διατὶ λέγεται ἡ γῆ ξηρὰ αὐτῶ. Γῆ τῆς ἐπαγγελίας διατὶ λέγεται καταπαύσις. 231. Γῆ διατὶ ἔχει βουνὰ καὶ ποδιάδας. 847. Γῆ πότε ἐγενεὶ εὐκρινεμένη. 237. Πότε σαλεύεται. αὐτῶ. καινὴ εἶναι. αὐτῶ. Γῆ, οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι λέγονται. 241. Γῆς ποῖον εἶναι τὸ θεμελιον. 286. Ὡς ἡμάτιον ἔχει τὴν ἀδυσαν. 287. Ἀκίνητος εἶναι. αὐτῶ. Διατὶ λέγει ὁ Δαβὶδ ὅτι θεμελιῶ αὐτὴν καὶ οὐχὶ ἐθεμελιώσεν. αὐτῶ. σαλεύεται μὲν οὐ κλίνει δὲ. αὐτῶ. Γῆ ἐνομαζέται καὶ

τὸ κυριακὸν σῶμα, ἔξ οὗ τὸν μουσικὸν ἄρτον ἐξήγαγε. 291. Γῆ σαλεύεται, διατὶ ἀισθάνεται τὴν μετ' ὀργῆς τοῦ Θεοῦ θαυρίαν. 300. Γῆ πῶς λέγεται ὅτι ἐξέψε βασιλῆος. 311. Γῆ τῶν Ἰουδαίων, διατὶ ἐγενεὶ ἀκαρπὸς. 335. Διατὶ λέγεται ὑποπόδιον. 375. Γῆν οὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ παροικούμεν. 417. Ἡ καρδιά ἐνομαζέται. 473. Γῆ ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐσερεώθη. 542. Γηρατίου ἐν τῷ καιρῷ χάριτος περισσοτέρων ἐχομεν τῆς τοῦ Θεοῦ βοήθειας. 4. Γηρατίον τὸ ἐσχατον πρεβεῖον καὶ ἄχλωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι. 7. Γῆρας ἡμέρας πληρεῖς ἐνομαζέται. 27. Γηρατίον τὴν τελειότητα δόλοῖ. 213. Γῆρας πῶς οὐκ εἶναι. 632. Γλώσσα Ἑβραίων ἰδιωμα ἔχει νὰ μεταχειρίζεται τὰ γενοῦ μετὰ προθέσεως. 2. Τὸ ἀπὸ γαστρός καὶ τὸ ἐκκοιλίας, ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς μεταχειρίζεται. 3. μεταχειρίζεται περιττὰ. 35. 58. τὰ ἐνικὰ προφέρει πληθυντικῶς. 40. 85. 109. 841. Σχῆμα παλλογίας μεταχειρίζεται. 96. τὰ υποτακτικὰ ἄρθρα συνάπτει ὁμοιοπρωτίας μὲ τὰς ἀντωνυμίας. 137. Μεταχειρίζεται τὸ πάντων ἀντὶ τοῦ πολλῶν. 159. ἀπὸ τὴν ὁμοιοπρωτίας τῶν κτισμάτων, δίδει ὑπεροχὴν εἰς τὸν Θεόν. 172. Οὐσιαστικὸν δόλοῖ ἀντὶ ἐπιθέτου. 176. Τὸ, ἐγὼ καὶ τὸ ἐμνήσθη μεταχειρίζεται ἀντὶ τοῦ ἡξέιραι. 199. Τὰ ἀρσενικά μεταχειρίζεται ἀντὶ θηλυκῶν. 287. Ταυτολογίας μεταχειρίζεται. 340. Τὸ ἐποίησε προφέρει κατὰ ἑλλειψιν. 495. Τὰ ἐπιθέτα μεταχειρίζεται ὡς οὐσιαστικά. 533. Γλώσσα τῶν ἀσβεβῶν πῶς διέρχεται τὴν γῆν. 26. Γλώσσαν, ἢν οὐκ ἐγὼ, ἡκυσσε, πῶς ἐρμηνεύεται. 117. Κατὰ γλώσσης δόλοῖς οὐδεὶς τιμωρία εἶναι ἀδικητή. 474. Γλώσσα καὶ ἡ διάνοια νοεῖται. 475. Διατὶ μίαν γλῶσσαν ἔδωκεν ὁ Θεός, δύο δὲ ὦτα. 578. Γλώσσα δὲ αὐτῆς ποία. αὐτῶ. Γλώσσα ἀνθρώπου καὶ προβάτου, δὲν εὐδοῦται εἰς τὰ ἔργα του. 573. Γνώμη ποῖα σημαίνοντα ἔχει. 128. Γνώμης οὐθαίρετον ποῦ δάχνεται. 230. Γνώμης ἔργα ποία εἶναι.

ναί. 447. Γνωρίζειν Θεὸν μέγα ἐστὶ. 595. Γνώσις ἡ ὑψηλοτάτη, ὅρος ἀγιάσματος λέγεται. 60. Γνώσις ἡ τῶν Γραφῶν οἶκος εἶναι Θεοῦ. γνῶσις ἡ εἰς Θεὸν πρόσωπον αὐτοῦ εἶναι. 304. Τί εἶναι ἡ γνώσις. 432. Γνώσεων ποίων πολὺ τὸ διασημα. 476. Γνώσις ἡ ἀκριβὴς τοῦ Θεοῦ, διὰ τίνος δηλοῦται. 557. Ἡ τοῦ Θεοῦ, ἀκατάληπτος εἶναι. 559. Γνώσεως ἐπαγγελία, ποῦ εὐρίσκεται ἀγνοία. 563. Γνωσικὴν φιλοσοφίαν τῶν ἀσκουμένων, Θεὸς ὀνομάζεται ὁ Θεός. 350. Γολγοθᾶς υποπόδιον Χριστοῦ εἶναι. 252. Ἅγιον ἔσος λέγεται, διὰτὶ ἐδέχθη τὸν σαυρόν. 255. Γολιάθ νοητὸς ποῖος εἶναι. 593. Γονεὶς συναιτίτοι εἶναι τῶν τέκνων, ἀλλ' οὐχὶ αἱτίοι. 256. Γραμματείας τί θέλει νὰ εἴπῃ. 6. Γραμματεὶς ποίας παραγγελίας ἐδίδον. 6. καὶ ποῖον ἔργον εἶχον. αὐτόθ. Γραφὴ, ἀπόκτημα ἦτον μὲν τῶν Ἰουδαίων, τῶρα δὲ εἶναι τῶν Χριστιανῶν. 159. Κατὰ ἀναγωγὴν καὶ Θεωρίαν ταύτην κατοπτρίζομεθα. 417. Γραφὰς ἐρμηνεύειν οὐ πάντων ἐστὶ. 439. Τῶν Ἰουδαίων ἦτον πρῶτον. 444. Ὑναίκες ὑπερίσχύουσι. 111. Τὴν αὐτὴν μετέχουσι φύσιν μὲ τοὺς ἀνδρας. 367. ἀνδρείοτεροι ἐγίναν τῶν ἀνδρῶν. αὐτόθ. εἰς τὸν μακαρισμὸν τῶν ἀνδρῶν συμπεριλαμβάνονται. αὐτόθ. γυνὴ τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον ποία εἶναι. 504. Δ. Δαβὶδ κατὰ προαίρεσιν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἀπέθανε. 393. Ἐλυπεῖτο διὰ τὸν λαὸν καὶ τὸ γένος τοῦ. 395. Εὐγνώμοσύνην εἶχεν ἡ ψυχὴ τοῦ. 395. Ἐδικήν του εὐεργεσίαν ἐνόμιζε τὴν εὐεργεσίαν τοῦ γένους τοῦ. αὐτόθ. τὸν ἑαυτοῦ του συναριθμεῖ μὲ τοὺς τυχόντας τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ. 395. Κατ' ἐξαίρετον εἶχε τὴν πραότητα. 517. Ἐδωκεν εἰς τὸν Σολομώντα τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος κτισθῆναι ναοῦ, καὶ τὴν ὕλην αὐτοῦ συνηγάγε. 512. Παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ πολλῆς κακώσεως, ὥς οὐ νὰ μάθῃ, ποῦ ἔχει νὰ γεν.

νηθῇ ὁ Χριστός. αὐτόθ. Ποῦ ὤρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. 521. Δύω ὑποσχέσεις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. αὐτόθ. Κέρας αὐτοῦ καὶ λύχνος ποῖος εἶναι. 523. Εὐφημεῖται, διὰτὶ εἶναι πρόπαιον τοῦ Χριστοῦ. 525. Δαβὶδ πολλὰς μεταβολὰς πραγμάτων ἔλαβε. 410. Εἰς ποῖον Ψαλμὸν αὐτὰς ἀναφέρει. αὐτόθ. Χάρισμα προφητικὸν πρὸς καιρὸν ἐμποδίσθη ἀπὸ αὐτόν. 425. Καὶ βασιλεὺς ὑπάρχων, ἐν ᾧ τῇ τῆς νυκτὸς τὸν Θεὸν ἰκάτωσε. 460. Δυναμὸς νὰ θανατώσῃ τὸν Σαουλ, διὰτὶ δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν. 465. Ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύει. 471. Κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν χάριν ἐσπούδαζε βιοῦν. 579. Δαβὶδ νέω μὲν ὄντι, ὁ υἱὸς ἐπανεῖναι πρεσβυτῇ δὲ, οὐδεὶς. 5. Δαβὶδ ὕμνοι, πῶς λέγονται ὅτι ἐξέλιπον. 22. Δαβὶδ ἐθυμώθη δικαίως διὰ τοὺς ἀνέμους εἰρηνεύοντας καὶ εὐτυχοῦντας. 24. Ἠγρύπνει ὅλην τὴν νύκτα. 59. Εὐγνώμονα λόγον εἶπε. 61. Δαβὶδ πῶθεν ἔμαθε περὶ τῆς Τάβεως, ἥτις δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἐξοδῷ. 74. Ἀπαρτηρήτως διηγείται καὶ οὐ κατὰ τόξιν τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐρήμῳ θαύματα. 74. 77. Ἀπὸ βιβλίου ἀπόκρυφα, καὶ ἐξ ἀγραφῶν παραδόσεων πολλὰ ἔμαθε. 74. 76. 394. Οὐδὲ τέλειος ποιμὴν δὲν ἦτον, ἀλλ' ὑπηρετῆς ποιμένος. 96. Πατὴρ καὶ εἰκὼν ἦτον τοῦ Χριστοῦ. 96. Μὲ ἀκακίαν καὶ συνέσει τὴν διὰ τῶν χειρῶν ἐποίησε τὸν λαὸν τοῦ. 92. Ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐλάλησεν ὁ Θεός. 145. Ἐκ προγόνων ἦν θεοσεβής. 154. Δαβὶδ ταυτολογίας μεταχειρίζεται καὶ μάστις εἰς ὑποθέσεις ἁλυνθηνῆς. 165. Πολλὰς ὑποσχέσεις ὑπέσχετο αὐτῷ ὁ Θεός. 169. Σπέρμα αὐτοῦ ποῖον ἦτον. αὐτόθ. Ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία θεῖα ἐστὶ καὶ οὐρανόθεν, οὐ γὰρ ἐκ τοῦ σώματος. 170. Ποῦ ὤρισεν αὐτῷ ὁ Θεός. 171. Μὲ τοὺς Χριστιανούς συναριθμεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ. 177. Διὰ τοῦ Χριστοῦ διέμενε τὸ σπέρμα Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα. 182. Πίστους χρόνους ἐσάθη ἡ βασιλεία τοῦ. αὐτόθ. Καθαρισμὸς τοῦ Δαβὶδ ποῖος ἦτον. 187. Δαιμόνιον μεσημερινὸν ἐνόχλησεν αὐτόν. αὐτόθ. Κέρας αὐ-

αὐτοῦ ἦν ὁ Χριστός. 211. Δαβὶδ τί θέλει νὰ εἴπῃ. 239. Τὸ ψαλμὸν τοῦ ἐπάσκει μετὰ τὴν σποδὴν καὶ τὸ νερόν του μετὰ τὰ δάκρυα. 267. Καὶ τοὺς Ἀγγέλους ὡς ὁμοδούλους προσάγει νὰ εὐλογῶν τὸν Θεόν. 281. Εὐφραίνεται ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τῶν Χριστιανῶν. 317. Ποῦ προφητεῖται τὸ, νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, λόγιον τοῦ Κυρίου. 387. Οὐχ ἑαυτῷ περιτίπτει λέγων, πᾶς ἀνθρώπος ψεύτης. 39. Τὶς ἦν ὑψέσου, καὶ οὐκ ἦν ἀποθνήσκων ὡς ἀνθρώπος. αὐτόθ. Ποῦ θεολογεῖ τὸν Χριστόν. 408. Δαίμονες οὐκ εἰς ἀγαθὸν φυλάσσουναι τὰς ψυχὰς μας. 8. Αἰθίοπες ὀνομάζονται καὶ διὰτὶ. 16. Ἐσκατισμένοι τοῦ ἀέρος ὀνομάζονται. 43. Ὅρη ἐρημα ὀνομάζονται. 47. Τέξα καὶ ὄπλον καὶ μάχαιρα τῶν Δαιμόνων, ποία εἶναι. 52. Ἐπεσον καὶ ἔδωκαν δίκην διὰ τὴν καθ' ἡμῶν τυραννίδα. 125. Ὅρη τοῦ Θεοῦ καὶ φοβερισμοὶ ὀνομάζονται. 166. Δαιμόνιον μεσημερινὸν ποῖον εἶναι. 202. Δαιμόνων τέσσαρα εἶδη εἶναι. 205. Ἀνταπόδοσιν αὐτοῖς ὁ Κύριος ἀνταπέδωκε. 219. Ποῦ δηλοῦται ὁ πρὸς τοὺς πολέμους παρὰ τῷ Δαβὶδ. 224. Ἐχουν νὰ παρασθῶν εἰς τὴν κρίσιν, ὡς καταδικαζόμενοι. 226. Διὰτὶ λέγονται Δαίμονες. 234. Τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἤρπασαν. 234. Δαίμονες τιμωροῦσιν, ἀλλὰ μὲ κακὴν γνώμην. 87. Ὅρη διὰτὶ λέγονται. 241. Θέλουσιν προσκυνήσουν τὸν Χριστόν. 245. Θηρία εἶναι τοῦ δρυμοῦ καὶ σκύμοι. 294. Μὲ τὰς μνήμας τῶν ἀμαρτημάτων φέρειν εἰς ἀπόγνωσιν ἐπιχειροῦσι. 346. Κεφαλὴ αὐτῶν ποία εἶναι. αὐτόθ. Ἀεὶ καταρῶνται τοῖς δικαίοις. 350. Κατέκρινεν αὐτοὺς ὁ Χριστός. 358. Φοβοῦνται τὸν Θεὸν μὲ τὸν ἀπλὸν φόβον. 367. Ἀρχόντες λέγονται. 418. Σχοινοπλόκοι ὀνομάζονται. 431. Ἀμαρτωλοὶ οὐρανοῦ εἶναι. 450. Ἀμαρτωλοὶ εἶναι. 492. Καὶ τῶν Δαιμόνων Θεὸς λέγεται ὁ Θεός. 541. Δαίμονες διὰτὶ ἐπὶ τὸν ναὸν τεκταίνουσι κακά, καὶ οὐχὶ κατὰ πρόσωπον. 507. Ποῖος ἔχει αὐτοὺς ὀπίσω, αὐτόθ. Θάνατος αὐτῶν ποῖος εἶναι. 566. Πῶς ὁ κόπος

τῶν Δαιμόνων ἐπιστρέφει κατ' αὐτῶν. 573. Δάκρυα ἀνάπαυσις ἰλαρὰ διαδέχεται. 107. Ἀνθρακες ἐρημικοὶ εἶναι. 475. Τῆς αἰωνίου χαρᾶς εἶναι σπέρμα. 496. Δάκρυα ὁ σπείρων θερίσαι ἀγαλλίασιν. 496. Οἱ ἐν δάκρυσι τρέχοντες τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν, πλατύνονται εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. 496. Πῶθεν γινώσκται τὸ δάκρυον φυσικῶς. αὐτόθ. Δέησις οὐχ' ἡ προσευχή, ἀλλὰ τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς λέγεται. 151. Τίνων εἶναι ἡ δέησις. 264. Δέησιν ποῖον πτεροῖ. 468. Δαίλια καλὴ ποία εἶναι. 468. Διττὴ εἶναι αὐτόθ. Δένδρα εἰς τί εἶναι χρήσιμα. 292. Δεξιὰ ποία λέγονται. 202. Ἀπὸ αὐτὰ οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι πίπτουσιν. αὐτόθ. Δεξιὰ τὰ σπουδαῖα ποία εἶναι καὶ ποία τῷ φανερῷ. 343. Δεξιὰ τοῦ Δικαίου ποία. 352. Δεξιὰ ἐπὶ Πατρός καὶ Υἱοῦ τι δηλοῦσι. 352. 353. 358. Δεξιὰ ἀδικίας, ποία ὀνομάζεται. 597. Δεξιὰν αὐτοῦ πότα θέλει μᾶς γνωρίσει ὁ Κύριος. 197. Δεσμὸς ὁ Χριστός διὰτὶ δὲν ἔλυσεν, ἀλλὰ διέερρηξε. 330. Δεσμοὶ εἶναι αἱ ἀμαρτίαι. 394. Εἶναι καὶ καλὸς δεσμός. αὐτόθ. Διαβολὴ ἀσπίδα ὀνομάζεται. 205. Διάβολος παρανομῶν ἐστὶ καὶ ἀδικῶν καὶ ἀμαρτωλός. 2. Χεὶρ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀμαρτία. αὐτόθ. Συκοφάντης εἶναι. 13. Σαλὴν ὀνομάσθη, καὶ διὰτὶ. 15. Διὰτὶ ἀνταναιρείται, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀναιρείται. αὐτόθ. Δράκων ὀνομάζεται. 39. Τοῦτου τὴν κεφαλὴν συνίθλασεν ὁ Κύριος. 40. Ποία εἶναι ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ. αὐτόθ. Τὰ δάκρυα τῆς κακίας τοῦ οὐδεὶς ὑπομένειν δύναται. αὐτόθ. Ἀπὸ πολλῶν φυλακῶν ἐπιβουλεύει τῷ δικαίῳ. 60. Κόρος ὀνομάζεται καὶ μονιός. 113. Εἰς τῶν ἀρχόντων πίπτων ὁ Διάβολος εἶναι. 126. Τρηφανευθεὶς, ἔπεσεν. αὐτόθ. Ὡς τραυματίας ὑπερήφανος ἐταπεινώθη. 173. Εἰς Ἀγγέλου φωτὸς μετασχηματίζεται. 202. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ πολεμεῖ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους. αὐτόθ. Ὡς ἐπὶ κοινοῦ ἀνθρώπου ἐχρήσατο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ

τὸ ., ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ
σοῦ. 204. Λέων καὶ δράκων ἄσπις καὶ ἐκσίλι-
σκος εἶναι. 205. Θρόνος ἀνομίας ὀνομάζεται.
225. Κόπους διατὶ φαντάζει εἰς τὸν νοῦν μας.
αὐτόθ. Δράκων εἶναι. 297. Ὡς ερουνθὸν δυνά-
μεθα νὰ δώσωμεν αὐτόν. 298. Λευϊκὸν καλεῖ-
ται καὶ θεῖλος εἶναι. αὐτόθ. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ,
τὸ τῆς καταγίδος πνεῦμα ἐργάζεται. 333. Κα-
φαλὴ αὐτοῦ ποῖα ἦτον, καὶ ποῦ ἐνεκρώθη. 334.
Μηδὲ τὸ δέρμα τῆς οὐρᾶς του δύναται νὰ ὑπο-
μείνῃ καθὲς μηχανὴ τῶν ἀνθρώπων. αὐτόθ. Ἀνο-
μία ὀνομάζεται. 337. Ἀμαρτωλὸς εἶναι καὶ λέ-
ων. 372. Εἰς ποῖον οὐρανὸν ἔλεγα νὰ ἀναβῇ.
383. Δυνατὸς διατὶ λέγεται. 475. Διάβολος
βορρᾶς νοεῖται. 495. Τὸ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου
πολεμῆσθαι, καύχημά ἐστι τῶν δαικίων. 507.
Ἀπλὸς πονηρὸς λέγεται. 569. Ποῖα σχοινία τί-
θησι. 571. Κεφαλὴ χρηματίζει τῆς πονηρίας τῶν
Δαιμόνων. 573. Ὅταν μᾶς διώκῃ, εἰς ποῖον τό-
πον πρέπει νὰ καταφεύγωμεν. 588.
Διαθήκη Παλαιὰ προέφη τὰς ἐσομένας τοῦ Ἰησοῦ
θεουργίας. 12. Ἡ δὲ Νέα τὴν ἀληθειαν ἐκείνων
ἐπιστάτω αὐτόθ. Ἰουδαῖα καὶ Ἰσραὴλ ὀνομά-
ζεται ἡ παλαιὰ, 51. Διαθήκη τοῦ Θεοῦ ποῖα
ὀνομάζεται. 74. Διαθήκη Παλαιὰ καὶ Νέα ἡ-
μέραι λέγονται. 233. Διατὶ Διαθήκη ὁ νόμος
λέγεται. 281. Ἐδόθη εἰς τὸ ποιῆσαι αὐτὴν.
αὐτόθ. Διαθήκης Νέας διατάγματα φιλοφρο-
νότερα εἶναι τῶν τῆς Παλαιᾶς. 551.
Διάκονοι οἶκος Λευὶ ὀνομάζονται. 546.
Διαλεκτικὴ θεῖα ποῖα εἶναι. 301.
Διαλογισμοὶ ἀνθρώπων ποῖοι εἶναι. 222.
Διάψαλμα τι δηλοῦ. 569.
Διδασκαλία πρώτη τῆς ἀρετῆς ποῖα εἶναι. 475.
Διδάσκαλος τῇ συνέσει τῶν χειρῶν πρέπει νὰ ἐδη-
γῇ τοὺς μαθητὰς του. 97. Διδάσκαλοι μὲ τὰς
τρυγνάς ἐμοιάζουν. 136. Νεοῖτοι αὐτῶν ποῖοι
εἶναι. αὐτόθ. Πατέρες πνευματικοὶ εἶναι. αὐτόθ.
Μὲ τι τρέφουσι τοὺς Χριστιανούς. αὐτόθ. Διδά-
σκαλοι τὰς αὐτὰς ἐνάτας τῶν Ἀποστόλων μετα-
χειρίζονται. 217. Πατρίαι λέγονται τῶν Ἑθῶν.

235. Διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων πρέπει νὰ δοξά-
ζουν τὸν Θεόν. αὐτόθ. Σάλπιγγες εἶναι. 248.
Ποταμοὶ λέγονται. αὐτόθ. Οὐκ ἐστὶ μαθητὴς
ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, πῶς νοεῖται. 444. Εἰς
ἐστὶν ὁ Διδάσκαλος ἡμῶν. αὐτόθ. Διασκεδάζου-
σιν οἱ διδάσκαλοι τὸν νόμον, ὅταν ἁμαρτάνω-
σι. 453. Διδασκάλοις ἐστὶ σπουδὴ, καὶ οἰκοδο-
μεῖν τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ πολεμεῖν λογι-
σμούς. 501.
Διέκυψαν ἀντὶ τοῦ κατεκάμφθησαν νοεῖται. 210.
Διηγείσθαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς μετα-
γενεσέτους νόμος ἦτον. 71.
Δικαιοσύνης χωρὶς, στεφανώθηται οὐ δυνάμεθα. 213.
Δικαιοσύνη ὁ αἰὶ χαώμενος, μακάριος εἶναι. 316.
Ζωῆς σύστασις εἶναι. 441. Δικαιοσύνη τοῦ Θε-
οῦ, κυρίως εἶναι δικαιοσύνη καὶ αἰώνιος. 459.
Δικαιοσύνης καρπὸς ποῖος εἶναι. 523. Δικαιο-
σύνη τοῦ Θεοῦ μόνη, εἶναι ἐμπλεγμένη μὲ τὸ ἔ-
λεος. 587. Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἀρίστη συ-
ζυγία ἐστὶ τῶν ἀρετῶν καὶ ἀχώριστος. 147. Αἰ-
τία εἶναι καὶ ρίζα τῆς εἰρήνης. αὐτόθ. Τι εἶναι
δικαιοσύνη. αὐτόθ. Ὁ θέλων εἰρήνην πρέπει νὰ
παραβλέπῃ τὸ δικαίον του. αὐτόθ.
Δικαίου τὸ κέρας πότε ὑψοῦται. 150. Δίκαιοι
πραεῖς ὀνομάζονται. 54. Πῶς οἱ δίκαιοι εἶναι κύ-
κλω τοῦ Θεοῦ. 56. Πᾶσα τοῦ δικαίου φωνὴ ἰε-
ραται τῷ Κυρίῳ. 57. Καὶ διατὶ αὐτόθ. Μὲ
τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὴν διάνοιαν ἀπείσας τὰς
φυλακὰς προλαβόν, θεωρεῖ. 60. Δίκαιος, πῶς
ἐμοιάζει μὲ τὸν φοῖνικα καὶ κέδρον. 212. 213.
Κατὰ τῶν δικίων οἱ ἁμαρτωλοὶ κατασχενοῦσιν ἐξ
ἀρχῆς. 220. Τὰ τῶν δικίων συμβαίνοντα λυπη-
ρὰ, ἐπ' ὠφελείᾳ γίνονται. 223. Οὐ τιμωρεῖ αὐ-
τὸν ὁ Θεὸς ὡς Κριτὴς, ἀλλὰ παιδεύει ὡς Πα-
τήρ. αὐτόθ. Δίκαιοις, τὸ φῶς τοῦ πυρὸς με-
ρισθῆσται. 241. Δίκαιοι, ἔλαφροι εἰναι. 293.
Ἡ ἐν τῇ δικαίᾳ χεὶρ, ποῖα εἶναι. 350. Δίκαι-
ος ὅταν τι σφάλῃ, ὀνειδισμόν προσδοκᾷ. 424.
Δίκαιοι, οἱ τὴν πρακτικὴν κατορθούντες ὀνομά-
ζονται. 575. Ἀνέχεται ὁ Θεὸς τοὺς Δικαίους
ἀδικεῖσθαι, ἵνα οἱ ἀδικούντες αὐτοὺς μετανοή-
σουν.

σουν. αὐτόθ. Δικαίου μᾶστιξ καὶ ῥάβδος κρείσ-
των ἐστὶν, ἢ χεὶρ καὶ τιμὴ ἁμαρτωλοῦ. 579.
Δικαίου χεῖρες καὶ δάκτυλοι, ποῖα νοοῦνται. 594.
Δικαιοῦται οὐδεὶς, συγκοινωνόμενος μὲ τὰς ἐντολάς
καὶ εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. 587. Δωρεὰν δικαιοῦ-
μεθα. αὐτόθ.
Διπλοῦσθε λέξω. τι δηλοῦ. 216.
Διπλοῖς ποῖον λέγεται. 351.
Διπλοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἐστὶ ἴσος πειρασμός. 474.
Διηολογίης Θεοῦ τρεῖς ῥόποι εἶναι. 632.
Δοῦλα εἶναι τὰ πάντα εἰς τὸν Θεόν. 440.
Δουλὸς ποῖος νοεῖται. 294.
Δυναστεῖα Θεοῦ ποῖα λέγεται. 316.
Δωρεὰ ποῖον νοεῖται. 266.

Β

Βαρ πνευματικὸν πῶς ποιεῖ ὁ Θεὸς ἐν τῇ ψυ-
χῇ. 41.
Βεβοηκόμενα Ἐβραῖνευται διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους
συμφωνίας, ἐσπλῶσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χυ-
ρηγίαν τοῦ Πνεύματος. 199.
Βδωμ ποῖος ἦτον. 550.
Βέλαια πόσον κατηγοροῦνται. 381. οὐ διὰ τῶν εἰ-
δώλων, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων τὰς
μαντείας οἱ Διέκοντες προσέφερον. 381. τι διαφέ-
ρουν ἀπὸ τὰς ἐκτὸς ἡμῶν ἐκδόνας. 538. ἡ ὁ-
μοιωσις αὐτῶν, ἐν ταξί καὶ κατὰ ἀρὰς. αὐτόθ.
Εἰκόνας ἄγρια διατὶ δὲν εἶναι εἰδωλα. 538.
Εἰς τέλος τι δηλοῦ. 35. 38.
Ἐκκλησία Σελήνη εἶναι καὶ διατὶ. 14. ἀρχὴν φω-
τισμοῦ νῦν ἔχει. εἴ α γενήσεται πλησιραῖς, καὶ
ἔσται ὡς ἡλιος. 15. ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρεων.
ἦτοι Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν οἰκοδομεῖται. 19.
καρπὸς εἶναι τοῦ Χριστοῦ καὶ ὑπὲρ τὴν Ἱερουσα-
λήμ ἐστὶ καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν. 20. πό-
λις εἶναι. αὐτόθ.
Ἐκκλησία πόλις εἶναι τοῦ Θεοῦ. 157. πλήρωμα εἶ-
ναι τῆς ἐκουμένης. 175. Θρόνος εἶναι τοῦ Χρι-
στοῦ. 184. οὐδεὶς ἀμυρῶσαι τὰς αὐγάς αὐτῆς.
αὐτόθ. ἀγίσμα ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. 186.
Ἐκκλησία, οἰκουμένη ὀνομάζεται. 237. νῆσοι λέ-
γονται αἱ Ἐκκλησίαι. 240. Σιών λεγεται ἡ κα-

θολικὴ Ἐκκλησία, θυγατέρες δὲ Ἰουδαίας αἱ με-
ρικαὶ Ἐκκλησίαι. 243. ὑποπόδιον ἐστὶ τοῦ Χρι-
στοῦ. 253. ὅρος εἶναι. 255.
Ἐλαφροὶ ποῖοι νοοῦνται. 293.
Ἐλημοσύνη προσφιλεστέρα εἶναι τῷ Θεῷ. 140. ποσὶ
πορεύεται τῆς τοῦ Θεοῦ κρείσσας καὶ ἀληθείας.
176. διατὶ λέγεται ἔργον τῶν χειρῶν μας. 199.
καρπὸς αὐτῆς ἀθάνατος διαμένει. 364. δικαιοσύ-
νη λέγεται. αὐτόθ.
Ἐλεος Θεοῦ εἰμὴ ἐπιπορεύον ἐγένετο τῶν ἡμε-
ρῶν μας, οὐκ ἐν δαώθημεν. 397. πῶς εἶναι εἰς
τὸν αἰῶνα. 399.
Ἐναθρώπησις εὐδοκία τοῦ Πατρὸς ὀνομάζεται. 177.
καὶ λαμπρότης Θεοῦ. 198. καὶ δοξὰ Θεοῦ. 33.
ἔργον Κυρίου ἐκπαρῶς αὐτὴ λέγεται. 361.
Ἐξομολογήσις ἀρχὴ ἐστὶ σωτηρίας. 413. τοῦ μὲν ἔ-
χοντος εὐθεὶαν καρδίας, οὐδέχεται ὁ Θεὸς τὴν
ἐξομολόγησιν. αὐτόθ. ταπεινώσις ὡς σφιδρα,
αὐτὴ ὀνομάζεται. 447. ἐξομολόγησις τι εἶναι
208. ἐξομολογήσας διττὸς εἶναι ὁ τοῦτος. 45.
διπλὴν ἐξομολόγησιν σφιδραειν προσφέρειν Θεῷ
οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἐπιγαλῆσθαι. 46. τὸ μὲν ἐξο-
μολογήσθαι πολλῶν εἶναι, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ διη-
γεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια. αὐτόθ. ἐξομολό-
γησις ἀρχὴ ἐστὶ τῆς Πρακτικῆς. 51. ἐξομολό-
γησις ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρας. 228.
Ἐρμῶν διαφέρει ἀπὸ τοῦ Ἀερμῶν. 175. τι θέλει νὰ
εἴπῃ. αὐτόθ.
Ἐρωδιεὺς ποῦ εὐρίσκεται. 175.
Ἐρωδιὰ θάλασσα τὸ σχισθῆν αὐτῆς διέστημα, δι' οὗ
ἐπέβησαν οἱ Ἰσραηλιταί, πόσον ἦτον κατὰ τὸ
πλάτος καὶ μήκος. 543.
Ἐρυσίβη τι εἶναι. 86. ἄλλο εἶναι ἀπὸ τὸν Βροῦ.
χόν. 86.
Ἐρωδιὸς τι ζῶον εἶναι, καὶ τι εἰδίωμα ἔχει. 293.
Ἐτι, ἀντὶ τοῦ λοιποῦ νοεῖται. 38.
Εὐαγγέλιον εἰρηνὴ εἶναι. 63. ἡ φωνὴ αὐτοῦ εἰς
ποῖον εὐρίσκεται. αὐτόθ. νόμος λέγεται. 69. εἰς
τὸν αἰῶνα μανῇ. 184.
Εὐαγγέλια σάλπιγγας ἔλονται ὀνομάζονται. 248.
Εὐαγγελισαὶ πεποιτισμένοι εἶναι τῇ καρδίᾳ. 197. πο-
ταμοὶ

ταμοὶ ἦτον. 216. Ἀσραπαὶ λέγονται.	66.
Εὐδοκίᾳ ποῖα εἶναι. 142. 177. 316. Καὶ ἡ χρηστότης λέγεται.	607.
Εὐθεὶς τῇ καρδίᾳ ποῖοι εἶναι. 23. 224. 492. 574.	
Ὁ εὐθεὺς εἶναι καὶ ἀληθινός, καὶ ἀντιστρόφως. 249.	
Εὐφραυνόμενον ἡ κατοικία τοῦ εἶναι.	159.
Εὐφραθᾶ ποῖος ἦτον. 529. Μαρία ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.	
Εὐχαὶ τί εἶναι. 300. Εὐχὴ μόνῃ γυναικί ποσα κατορθοῖ. 329. Εὐχαὶ καὶ αἱ ὑποσχέσεις λέγονται.	
302. Εὐχὴ ἀρκεῖ λύσαι τὸν συμφορᾶν. 399. Πῶς ἀναβαίνει ἡ εὐχὴ εἰς τὸν Θεόν. 468. Εὐχὴ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν μόνον αἴτημα αἰσθητὸν ἔχει.	
505. Διατί ἡ εὐχὴ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν πληθυντικῶς λέγεται.	635.
Ὡς ἀόριστον εἶναι.	7. 354.
Εὐφραῖμ ἡ φυλὴ πολεμικὴ ἦτον. 73. Εἰς τὰ σύνορα αὐτῆς ἦτον ἡ Σηλώμ, καὶ ἡ Κισωτός. αὐτόθ. Εὐνικήθη ἐν τῇ πολέμῳ. αὐτόθ. Ἐπεισε τὰς ἐννέα φυλάς νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὸν Θεόν. αὐτόθ. Διατί πρότερος βάλλεται ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον Μανασσῆν. 105. Φύλαρχος ἔγινε διὰ τὴν τιμὴν τοῦ πατρὸς του. αὐτόθ. Εὐφραῖμ τί δηλοῖ. 106. 113.	
Εὐχθροὶ Θεοῦ διατί εἰς τὰ ὀπίσω κατασσονται. 94.	
Ποτε ἐκδικοῦνται οἱ τοῦ ἀνθρώπου εὐχθροί. 439.	
Ζ	
Ζαχαρίας τί θέλει νὰ εἰπῇ.	620.
Ζαβεεὶ τί ἦτον.	131.
Ζαβ τί ἦτον.	131.
Ζοροβᾶβελ δίκαιος ὀνομάζεται. 50. Τύπος ἦτον τοῦ Χριστοῦ.	αὐτόθ.
Ζώντ διακεκρυμμένη κατοικεῖται.	47.
Ζῶντες ποῖοι ὀνομάζονται. 384. Ζώντων χώρα, ποῖα ὀνομάζεται.	389.
Η	
Ἡθάρμ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 40. Καὶ τί τόπος ἦτον. αὐτόθ.	
Ἡΐουσι τί δηλοῖ.	152.
Ἡΐυχία, ἀμαρτίας ἐστὶ περιγραφή, καὶ διχαρισμένης ἀνάληψις.	55.
Θ	
Θαβώρ τί βουνὸν εἶναι, καὶ τί δηλοῖ.	175.
Θάλασσα ὁ βίος ὀνομάζεται. 39. 333. Ἐν αὐτῇ εἰ	

σι πλῆθος δρακόντων. αὐτόθ. Θαλάσσης ἐρυθρᾶς ὕδατα, πῶς εἶδον τὸν Θεόν. 64. Θαλάσση ἐν τῇ ἐρυθρᾷ ἀοράτως ἐπερεύατο ὁ Θεός. 66. Θάλασσης τῆς ἐρυθρᾶς θαῦμα, πῶς ἀλληγορεῖται εἰς ἡμᾶς. 74. Θάλασσης κρήτους ὁ Θεός δεσπόζει. 173. Θάλασσα ἡ δύσις ὀνομάζεται. 174. Καὶ ὁ νότος. 175. Καὶ ἡ πλῆθὺς τῶν ἔθνων λέγεται. 217. 238. Καὶ ἡ ἐναντία δύναμις τῶν Δαιμονίων. αὐτόθ.	
Θεμέλει Χριστοῦ ποῖοι εἶναι.	155.
Θεοὶ ποῖοι καὶ ποῖοι λέγονται. 541. Οἱ μετὰ τὴν Τριάδα λεγόμενοι Θεοί, λέγονται μετουσὶ Θεότητος. αὐτόθ.	
Θεότης Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ μία εἶναι. 63. Ἀγίασμα ὀνομάζεται.	524.
Θεὸς πῶς γίνεταί μέγας. 284. Ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν λαμπρῶν ἡ δόξα αὐτοῦ παριστάνεται. αὐτόθ. Περισσότερον παιδεύει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν παροργίζουσιν τοὺς θεράποντάς του, παρὰ ὅταν παροργίζουσιν αὐτόν. 320. Δόξα ἦτον τῶν Ἰουδαίων. αὐτόθ.	
Θρόνος ἀνομίας ποῖος λέγεται.	225.
Θυμιάμα, εὐπρόσδεκτον ἦτον εἰς τὸν Θεόν θυμιώμενον. 576. Ποῖον νοεῖται θυμιάμα τῷ Κυρίῳ. 577. Θυματήριον εἶναι τὸ εἶμα καὶ αἱ χεῖρες. 577. Θυμὸς Θεοῦ ποῖος λέγεται. 37. Θυμὸν ὁ πατὴρ, λέοντα πατεῖ. 205. Δὲν πρέπει νὰ διὰδίδεται ἐς τὰ ἔξω 599. Θυμὸν τοῦ νὰ νικῇ τινος ἀρχὴ εἶναι τὸ μὴ λαλεῖν. ἐκ τούτου δὲ ἔρχεται καὶ εἰς τὸ μηδόλως ταράττεσθαι.	430.
Θύραι οὐρανοῦ ποῖαι ὀνομάζονται.	78.
Θυσιαστήριον τὸ σῶμα ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ. 409. Θυσιαστήρια δύο ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. 576.	
Ι	
Ἰαβεῖμ τί ἦτον.	131.
Ἰαήλ τί ἦτον.	131.
Ἰακώβ ὁ αὐτὸς καὶ Ἰσραὴλ ὀνομάσθη.	539.
Ἰδιθούμ ἐσκαίε καὶ ἐδέετο τῆς περὶ τῆς Προνοίας διδασκαλίας.	57.
Ἰδοὺς ἀντὶ τοῦ ἀπολαύσεως νοεῖται.	505.
Ἰδουμαῖοι τί ἔθνος ἦτον.	129.
Ἰερεῖς, ἅγιοι πρέπει νὰ εἶναι, καὶ ἀγιότης πρέπει νὰ εὐρίσ	

- να εὐρίσκειται εἰς αὐτούς. 218. Πατριὰ τῶν ἔθ.
ων ὀνομάζονται. 225. Διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων
πρέπει νὰ δοξάζω τὸν Θεόν. αὐτῶ. Θεοὶ λέγον-
ται. 541. Οἶκος Ἀαρὼν λέγονται. 546. Ἀγγε-
λοι ὀνομάζονται καὶ Θεοί. 552.
Ἰερεμίας ὁ Προφῆτης δὲν ἐπῆγεν εἰς Βαβυλῶνα, ἀλ-
λὰ εἰς Αἴγυπτον. 546. Ὁ Ναυουχοδονόσορ ἔδω-
κεν αὐτῷ ἀδαιαν νὰ διαγῇ. ὅπου θούλεται. 547.
Ἰεροβοάμ. δέκα φιλὰς τοῦ Ἰσραὴλ μετοίκησεν εἰς Σα-
μάρειαν. 526.
Ἰερουσαλὴμ ὁμφαλὸς καὶ μέση τῆς γῆς εἶναι. 39.
Δὲν ἦτον τόπος εἰρήνης. 52. Διατί ἐγένεν ὡς ὅπου
ροφυλάκιον. 98. Καὶ καθὰ πύλιν τῶν χριστιανῶν ἱε-
ρουσαλὴμ ὀνομάζεται. 103.
Ἰεχωβὰ ὄνομα, μὲν τῇ ἀκτίσει φύσει τοῦ Θεοῦ ἁ-
ποδίδοται καὶ οὐχὶ κτίσῃ. 553. Ἀγίασμα Κυρίου
ὀνομάζεται. 524. Μὲ ποῖα γράμματα ἐγράφτο.
αὐτῶ.
Ἰησοῦς μέγα ὄνομα εἶναι. 251.
Ἰορδάνην ἀπὸ τὸν ποταμὸν ἄρχισεν ὁ Χριστὸς νὰ κυ-
ριεύῃ τοὺς πιστεύσαντας. 16. Ἰορδάνης, τένος χεί-
ριν καὶ τύπον εἶχε. 378.
Ἰούδα ἡ φυλὴ διατί ἐδιελέχθη. 95.
Ἰουδαίαις χώρας οἱ ἄνθρωποι, ποῖοι εἶναι. 16. Καὶ ἡ πα-
λαιὰ Διαθήκη Ἰουδαία ὀνομάζεται. 51.
Ἰουδαῖοι πτωχοὶ ἦτον ἀπὸ σύναξιν. 13. Τούτους κα-
τακρινεὶ ὁ Χριστός. αὐτῶ.
Ἰουδαὶν ποῖος ψαλμὸς καταρτάται. 341. Τριάκοντα
κατόρας ἔλαβεν ἀντὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων.
αὐτῶ.
Ἰσραηλῆται ἡ ἔθνος ἦτον καὶ πόσα ἔθνη ἐκ τοῦ
Ἰσραὴλ ἐκατάγοντο. 130.
Ἰσραὴλ τὰ ἔθνη ὀνομάζονται καὶ ἄλλὰ τινα. 51.
Ἰτέα διατί εἶναι τύπος τῆς παρθενίας. 548.
Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος δικαιοσύνη ὀνομάζεται. 147.
Καὶ λύχνος τοῦ Χριστοῦ. 523. Ἡ χεὶρ αὐτοῦ τί
θαύμα ἐποίησε. 298.
Ἰώβ λέγεται ὁ τὴν πολιτείαν τοῦ Ἰώβ μιμούμε-
νος. 253.
Ἰωνᾶδὰς τίς τί ἦτον. 253. Ἐν σκηνᾷ ἐκατοίκουν
μὴ οἶνον πίνοντες, οὔτε σπείροντες. αὐτῶ.
Καθέδρα ψυχῆς ποῖα εἶναι. 557.
Καινὸν ἄσμα ποῖον εἶναι. 232. Καὶ ποῖοι τοῦτο ἔ-
δουσιν. αὐτῶ.
Καταιγὶς τί εἶναι. 118. Καταιγὶς ποῖα λέγεται. 333.
Κατακλισμοῦ ὕδωρ ἐκ τοῦ ὑπερουρανοῦ ὕδατος γέ-
γοναι. 290.
Κέδροι ποῖοι ὀνομάζονται. 113. Πῶς λέγονται ὅτι
ἐφύτευσαν αὐτούς ὁ Θεός. 292. Κέδροι Λιβάνου
αὐτῶ.
Κέρατ ἀντὶ δυνάμεως νοεῖται, καὶ ἀντὶ καυχίσεως. 47.
Πόσα σημαίνει. 181.
Κέρασμα τί εἶναι, καὶ τί δηλοῖ. 48.
Κηδὼρ τί χώρα εἶναι. 475. Τί θέλει νὰ εἴπῃ. αὐτῶ.
Κήτος δράκων ὀνομάζεται. 297.
Κιβωτὸς ἰσχύς καὶ καλλονὴ ὀνομάζεται. 92. Ἐμπρο-
σθεν καὶ ὀπισθεν τῆς Κιβωτοῦ ποῖαι φυλαὶ ἐπο-
ρεύοντο. 106.
Κιθάρα Βασιλὸν ὀνομάζεται ὄργανον. 10. Καὶ μὴ
αὐτὴν ἐφαλλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς ψαλμοὺς. αὐτῶ.
Κλαυθμὸς ἄμεμπτος καὶ καθαρὸς ποῖος εἶναι. 230.
Κληρὸν ὁ Θεὸς ἐπιβάλλει πᾶσι τὸν ἀρμοττοντα. 127.
Κληρονομία Κυρίου ποῖοι εἶναι. 127. 500.
Κλίμα ὑπερβόρειον καὶ ὑπερνότιον οὐ κατοικεῖται. 47.
Κλίτος ποῖον λέγεται. 202.
Κοιλίαι τοῦ κλαυθμῶνος ποῖα λέγεται. 137.
Κέλασιν ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλελεωπίας ἐφοβήσεται καὶ δι-
ατί. 590.
Κρίσις ἡ μέλλουσα ἀγιασθήριον λέγεται. 28. Ἐν αὐ-
τῇ μετανόησιν τὰ ἔσχατα τῶν εὐθηνούντων καὶ
τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. 29. Ἐν τῇ μελλούσῃ
κρίσει οὐδὲν κρύπτεται. 48.
Κτίσις πᾶσα ἐν ἐστί τοῦ Κτίστου ἀνάκτορον. 409.
Κτίσματα διατί λέγονται ὅτι εἶναι ἔργα τῶν χειρῶν
τοῦ Θεοῦ. 273.
Κύμβαλα δύο εἶδη ἦτον. 641. Κύμβαλα δύο ποῖα
εἶναι. αὐτῶ.
Κυνόμυια τί ἦτον. 85. 311. Ἐθανάτων ἐκείνους,
ὅπου ἐδάγκαν. 85.
Κυριακὴν, τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, πρέπει νὰ
τιμῶμεν, συναγόμενοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. 89.
Κυριοσ

Κύριος ἔνομα, ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει ἡ Γραφή. 133.	Νεφέλη τί δηλοῖ. 240.
Κύριος γράμματα ἔσειλεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, φανερόντα περὶ τῆς ἐπιστροφῆς Ἰουδαίων. 31. Διὰ τὸ αὐτὸς μακαρίζεται. 551.	Νόμος Θεοῦ βοήθεια λέγεται. 200.
	Νῶε λέγεται ὁ τὴν πολιτείαν τοῦ Νῶε μιμούμενος. 253.
	Ξ
Λαγῶοι ποῖοι νοοῦνται. 293.	Ξύλα τοῦ λόγγου ποῖοι λέγονται. 238. ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ. 331.
Λάκκος ποῖος λέγεται. 161. 162.	Ο
Λέοντες διὰ τί ὠροῦνται. 294.	Οἰκόπεδα ποῖα λέγονται. 344.
Λευϊάθαι ποῖος λέγεται. 298.	Ὀμβρήματα ποῖα λέγονται. 85.
Λευῖται τί ἦτον. 639.	Ὀρος τί εἶναι. 288. Ὅρη ἅγια ποῖα εἶναι. 155.
Ληστὴ τῷ εὐγνώμονι τῷ ἐπὶ τοῦ σαυροῦ, ποῖον ῥητόν τοῦ Δαβὶδ ἐφαρμόζεται. 331.	Ὀρτυγομήτρα τί ἦτον. 79.
Λίβανος ὑψηλότερον εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Παλαιστίνης. 19. Γεμάτος ἦτον ἀπὸ εἰδῶλα. αὐτόθ. 375.	Ὀὐρανὸς σφαιροειδὴς εἶναι. 285. Ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ ὕδιον εὐρίσκεται. αὐτόθ. Διὰ τί λέγεται Θεὸς Θεοῦ. 375.
Λύπη ἐξίστα τὸν λυπούμενον ἀπὸ τὸν σερπὸν λογισμὸν. 395.	Π
Λυπούμενοι συνειθίζουσιν νὰ πηγαίνουν εἰς ἐρήμους τόπους, καὶ ἐκεῖ νὰ κλαίουν. 547.	Παράδεισος εἶναι ἡ πατρίς μας. 548. Αὐτὸν πρέπει νὰ ζητοῦμεν πάντοτε. αὐτόθ.
Λύχνος διὰ τί ἤπτετο ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου. 446.	Παρουσίας πρώτης καὶ δευτέρας, ποῖα σημεῖα εἶναι. 596.
	Μ
Μάγοι διὰ τί ἦλθον ἐξ ἀνατολῶν καὶ Περσῶν, καὶ ὅχι ἐξ ἐτέρας χώρας. 17. Μάγοι ἐν Αἰγύπτῳ, ποῖον ὕδωρ μετέβαλον εἰς αἷμα. 85. Οὐ ζῶντα ζῶα παρήγαγον ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν. 311.	Πατὴρ καὶ Υἱὸς εἰς Θεὸς ἐστὶ. 63. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμέν πῶς νοεῖται. αὐτόθ. Πατὴρ καὶ Υἱὸς μία ἡ Θεότης. αὐτόθ.
Μαδιάμ τί ἦτον. 131.	Πατριάρχαι ἅγιοι πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἀγιότης πρέπει νὰ εὐρίσκεται εἰς αὐτοὺς πάντοτε. 218.
Μαλεθ τί θέλει νὰ εἰπῇ. 160.	Πελεκᾶνος τί ζῶον εἶναι. 266.
Μηδενὶ πῶς ἐρμηνεύεται. 120.	Πηγὰς πῶς ἐξαποσέλλει ὁ Θεός. 288.
Μνήμη Θεοῦ εὐφροσύνην προξενεῖ. 59. 153. Ὁ ποῦ μνήμη Θεοῦ, ἐκεῖ πάθος φυγαδεύεται. 59.	Πνεῦμα ἅγιον μεγαλοπρέπεια ὀνομάζεται, καὶ διὰ τί. 4.
Μονὸς ποῖος εἶναι καὶ διὰ τί οὕτω λέγεται. 110.	Αὐτὸ συνεπλεξε μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν καὶ τὰ Χριστιανικὰ δόγματα. 51.
Μόνος ἐπὶ τῆς θείας λέγεται φύσεως, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων. 21. Ἐπὶ τὴν μίαν Θεότητα ἀνάγεται. 192.	Πνεῦμα καὶ ὁ ἀὴρ λέγεται καὶ ἡ ψυχὴ. 280.
Μυστηρίοις θεοῖς οἱ διηνακῶς παραμένοντες, τρισμάχαιοι εἶναι. 136.	Πόλις κατοικητηρίου ποῖα εἶναι. 328.
Μωαβίται τί ἔθνος ἦτον. 130.	Ποταμοὶ τίνες λέγονται. 248. Ἐκρότησαν χεῖρας ὅταν ἐβ-ἀπίσθη ὁ Κύριος. 249.
Μωσῆν ὀνειδίζει ὁ Θεὸς ὡς ζητοῦντα θαύματα. 133.	Ποτήριον κρασίου ποῖον εἶναι. 48. Δύο ποτήρια εἶναι ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ. 49.
	Ν
Ναουχοδονόσορ διὰ τί Ἀσσύριος ὀνομάζεται. 104.	Πράγμα ἐν σκότει διαπορευόμενον ποῖον εἶναι. 202.
	Πραεῖς τῆς γῆς διὰ τί ὀνομάζονται. 55. Πρᾶος δύναται νὰ γένη τις χωρὶς ταπεινώσειν. καὶ αὐτὸς ἐρώφως. 517.
	Πρό, ἐωσφόρου τί δηλοῖ. 357.
	Προ-

ΠΙΝΑΞ.

ρ.

Προδρόμου χείρ τι θαῦμα ἐποίει.	298.	Σκύλα ποῖα λέγονται.	465.
Πρόνοια ἡ τοῦ Θεοῦ φραγμός εἶναι τῶν ταύτης ἡ.		Σολομών ὁ Ζοροβάβελ λέγεται.	497.
Ξιωμένων.	109.	Στέαρ πυροῦ ποῖον εἶναι.	121.
Προφῆτης δὲν εὐρίσκεται τώρα ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἰουδαίους. 38. Προφῆται ποταμοὶ ἀρχαῖοι ὀνομάζονται.	40.	Σχοινία ποῖα ὀνομάζονται.	431.
Πρωῖα τι δηλοῖ. 262. Τὸ πρῶν ἀντὶ τοῦ ταχέως νοεῖται.	193.	Σχοῖνος τί μέτρον εἶναι.	558.
Πρωτότοκος πόσων λογίων λέγεται ὁ Χριστός. 181.		Τ	
Πτέρυγας Θεοῦ ποῖαι εἶναι.	201.	Τάρις τι πόλις ἦτον.	74.
Πύλαι εἶναι θανάτου καὶ ζωῆς. 404. Πύλη ἐσχάτη ποῖα εἶναι. αὐτόθ. Πύλαι δικαιοσύνης ποῖαι εἶναι.	αὐτόθ.	Τίτος ἐχθρός καὶ ἄφρων ὀνομάζεται.	42.
Πυργόβαρις ποῖα λέγεται.	484.	Τοπάζιον τι λίθος εἶναι, καὶ τι ἰδιώματα ἔχει.	453.
Πυρὸς διττὴ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ εἰς ποῖους ἔχει νὰ μερισθῇ.	241.	Τοπαζος τι πόλις ἦτον.	453.
Ρ		Τόξον τραβλὸν ποῖος εἶναι. 91. Τόξα ποῖα ὀνομάζονται.	52.
Ραάβ τι ἦτον. 157. Πῶς ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.		Τριάδος ἀγίας αἱ ἐπικλήσεις θαυμασὰ ποιῶσι τὰ κύματα τοῦ Βαπτίσματος. 217. Ἡ μία Θεότης τῆς ἀγίας Τριάδος πού φανερώνεται ὑπὸ τοῦ Δαβίδ. 233.	
Ράβδος τοῦ Θεοῦ τίνων εἶναι παιδευτικὴ. 183. Πόσα σημαινόμενα ἔχει. 354. Ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἶναι.	492.	Τρυγίας ποῖος ἐννοεῖται.	48.
Σ		Τύρος πῶς ἐρμηνεύεται.	157.
Σαβὰ τι εἶναι. 17. Πῶς ἐρμηνεύεται. αὐτόθ.		Τ	
Σαββάτου ἑορτὴ μετήχθη εἰς τὴν Κυριακὴν. 207.		Τῶν δὺν φάραξ ἀνέβλυζεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους.	75.
Σαλμανᾶς τι ἦτον.	131.	Τῆ περὶ φανία κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ πίπτουν εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν.	25.
Σάλος ποῖα λέγονται.	479.	Τῆ περὶ α ποῖα λέγονται.	290.
Σαλπίγγων ἑορτὴ τι ἐδήλου. 115. Σάλπιγξ τι δηλοῖ.	248.	Τῆ ποπόδιον Χριστοῦ ποῖον εἶναι.	253.
Σάρκωσις τοῦ Θεοῦ λόγου μὲ τὸν ἐπὶ πόκον ὑπὲρ ὁμοιοῦται διὰ τὸ ἀπόκρυφον.	14.	Φ	
Σιών πῶς ἐρμηνεύεται.	544.	Φαραὼ πῶς ἐδολεῖτο ἐν τοῖς Ἰσραηλίταις. 309.	
Σίμωνος ἀντὶρρητικοὶ λόγοι περὶ ἀναστάσεως. 299.		Πῶς μετέσχευε τὴν καρδίαν του ὁ Θεός. αὐτόθ.	
Σισαρας τι ἦτον.	131.	Ποῖος εἶναι καὶ ποῖοι οἱ δοῦλοι αὐτοῦ.	546.
Σιών πύλαι ποῖαι εἶναι. 34. Σιών πῶς ἐρμηνεύεται. 52. Πῶς γίνεται τινας Σιών. αὐτόθ.		Φινεὲς ζῆλος πῶς ἐπαυσε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. 323.	
Σκηνὴ τίνος εἰς σύμβολον. 137. Σκηναὶ δύο ποῖαι ἦσαν.	529.	τούτου τὸ παράδειγμα καὶ ἄλλοι ἐμιμήθησαν. αὐτόθ.	
Σκηνοπηγία ἀληθινὴ ποῖα εἶναι.	114.	Φρύγιον τι θέλει νὰ εἰπῇ.	265.
Σκηνώματα Θεοῦ προσκυνούμενα ἐν Ἱερουσαλὴμ ποῖα εἶναι.	529.	Φῶς ὡς ὁ Πατὴρ ἔχει φῶς ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱόν. 173.	
Σκῆτος πῶς οὐ καταπατεῖ.	561.	Φῶς τὸ ὑπὸ τῶν κεκαθαρμένων μετεχόμενον, ἀκτιστόν ἐστι.	198.
		Χ	
		Χαιρεκάκους πῶς ταλανίζει ἡ Γραφή.	573.
		Χείμαρρος ποῖος λέγεται.	359.
		Χερουβὶμ ποῖαν ὑμῶν δὶαν προσφέρουσιν εἰς τὸν Θεόν. 235.	
		Χιών τι εἶναι.	623.
		Χλόη ποῖα λέγεται.	290.
		Χριστιανοὶ ἀγαπητοὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι. 339. Τὴν ἐπι.	

πισκοπήν τῶν Ἰουδαίων ἔλαβον. 344. Εὐλογη-
μένοι εἶναι. 384.
Χριστὸς διὰ τὸν σταυρὸν τοῖς πολλοῖς τέρας ἔδοξε. 3.
Ποία εἶναι ἡ δύνασις, καὶ ποία ἡ δικαιοσύνη. 8.
Εἰς τὸν Χριστὸν ἐρρέθη ὁ ἀκ. Ψαλμὸς κυρίας, καὶ
ὄχι εἰς τὸν Σολομῶντα. 17.
Ψ
Ψάλλειν δεῖ εὐλαβῶς ὡς ἐνώπιον Ἀγγέλων. 552.
Ψάλλον μόνον καὶ οὐχὶ πολυμῶν, τίς ἐνίκησε. 203.
Ψαλτήριον πότα ἡμεῖς γινόμεθα. 209. Ψαλτήριον εἶ-
ναι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις. 39.
Ψαλτήριον δεκάχορδον εἶναι ὁ ἄνθρωπος. 597.
Ψυχὴ ἕως πότε οὐ πικύεται παροικοῦσα. 476. Ψυ-

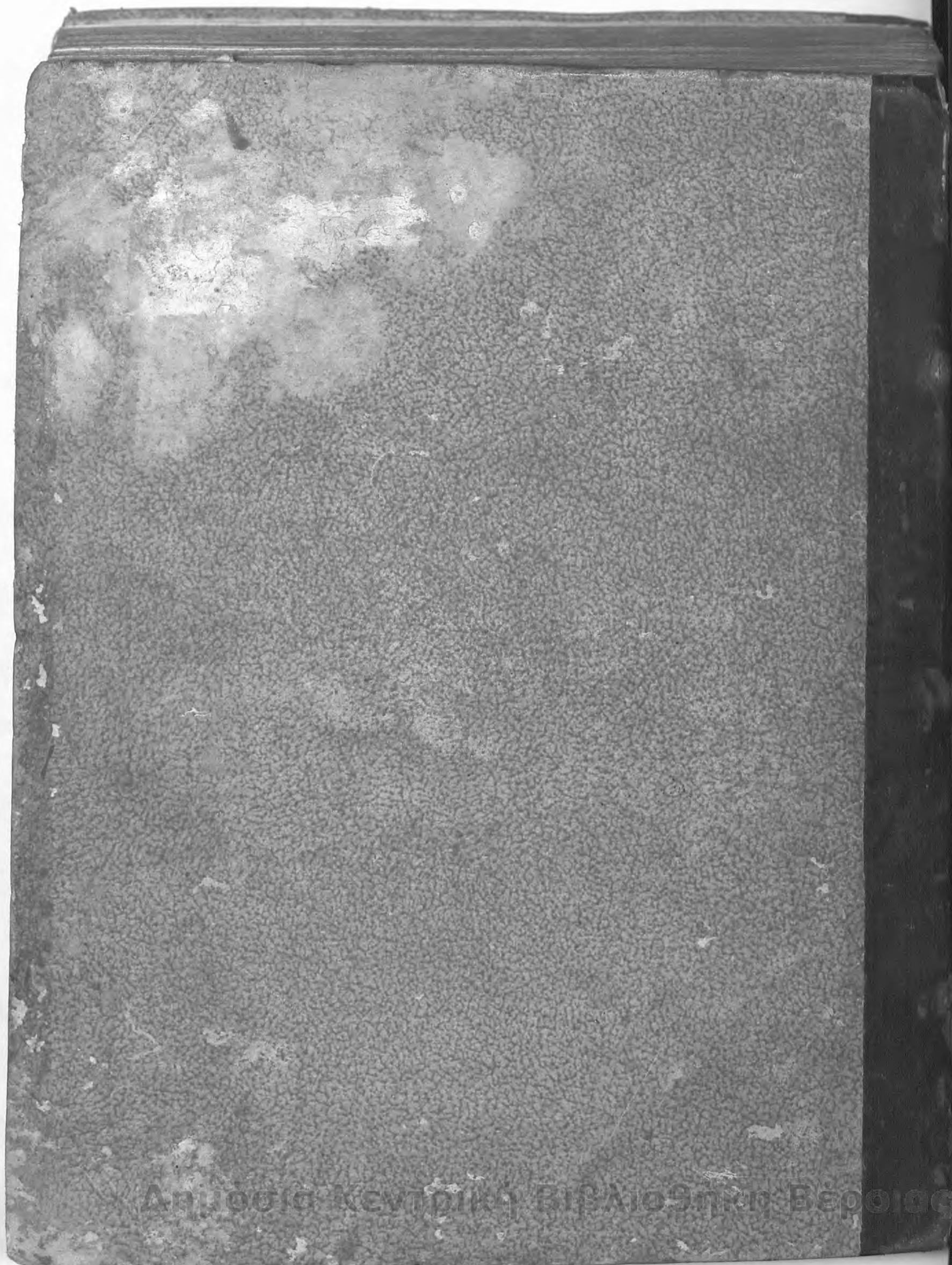
χὴ μόνη παροικεῖ ἐδῶ καὶ ὄχι τὸ σῶμα. αὐτοῦ.
Δύναμις ψυχῆς διπλὴ εἶναι. 479.
Ω
Ὡς ποία λέγεται. 527.
Ὡδὴν τὴν πρώτην διατὶ ἦσεν ὁ Μωϋσῆς. 318. Ὡ-
δὴ ποία λέγεται. 473. Ὡδαὶ Κυρίου ποῖαι εἶ-
ναι. 554.
Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ἐργῇ αὐτοῦ πῶς ἐρμηνεύεται. 87.
Ὡκεανὸς κάμνει τὴν γῆν ὅλην ὡς νησίον. 287.
Ὡρα τῆς γῆς ποῖα εἶναι. 41. Ὡρος ποῖος λέγεται.
αὐτοῦ.
Ὡρῆς τί ἦτον. 131.
Ὡσαννὰ τί θάλει νὰ εἰπῇ. 407.

ΠΡΩΤΙΚΟΝ ΔΙΣΤΙΧΟΝ.

„Γέθαι μὲν λιμένα, πλωτῆρ πολυβενθέα μόρπτων.
„Γέθαι δ' ἀστὲ γραφεύς, εἰχὸν ὕδατον ἐκτολυπεύων.
„Ἀρχῆς χορηγῶ καὶ τέλους δόξα πρέπει.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας